G

Gines

8
4 L
20

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

47.6.5.
42 42
B B
1 7

SCRIPTVM OXONIENSE IN QVATVOR LIBROS SENTENTIARVM.

DOCTORIS SVBTILISSIMI R. P. IOANNIS DVNS Scoti, Ordinis Minorum, Theologorum Principis.

NVNC DENVO IN COMMODIOREM FORMAM, AC facillimam methodum, quæ communis eſt ſcriptorum ratio, redactum.

Per P. F. Damianum Giner Sacri Ordinis Minorum Regularis obſeruantiæ, almæ Valentinę Prouincię alumnum, & in ea S. Theologiæ Lectorem.

Ad Garciam a Loaiſa Giron Inſtitutorem Philippi Principis, Capellanum & Primarium Eleemoſynarium Catholicæ Maieſtatis, ac Sanctæ Inquiſitionis Conſiliarium.

SACRO DOMINICI

FLVENTA EVANGELII; DE IPSO

PECTORIS FONTE POTAVIT.

SOC. IESV. BIBL. SEC. COLL. ROM.
IHS

Duns Euangelij potauit viua fluenta,
Ex ipſo ſacro pectore virgineo.

Cum Priuilegio Catholicæ Maieſtatis, ac licentia Superiorum.

Valentiæ, ex Typographia Aluari Franci in vico vulgo dicto de la Pelleria vieja, Anno M. D. XCVIII.

NOS Philipus Dei gratia Rex Caſtellæ, Aragonum, Legonis, Siciliæ, Ieruſalem, Portugalliæ, Dalmaciæ, Croaciæ, Nauarræ, Granatæ, Toleti, Valentiæ, Gallecię, Maioricarum, Hiſpalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corſicæ, Murtiæ, Giennis, Algarbij, Algeziræ, Gibraltaris, Inſularum Canariæ, & Inſularum Orientalium & occidentalium, & Inſularum & continentis maris Oceani; Archidux Auſtriæ; Dux Burgũdiæ, Brauantiæ, Mediolani, Athenarum, & Neopatriæ; Comes Abſpurgi, Flandriæ, Tirolis, Barcinonæ, Roſsilionis, & Ceritaniæ; Marchio Oriſtani; & Comes Gociani. Quatenus pro parte tua Fratris Damiani Giner Religioſi ordinis Glorioſi Sancti Franciſci Guardiani Monâſterii S. Blaſij Ciuitatis Segobrigæ in noſtro Regno Valẽtino nobis fuit relatũ te redegiſſe in viam facilem ac methodum claram quatuor libros Sententiarum Scoti, atq; quòd ſint libri perútiles & commodi deſiderare te eos imprimere & vẽdere in Regnis noſtrę Coronæ Aragonũ. ſupplicãdo vt licentiam ad hanc rem concederemus per tempus decem annorum cum prohibitione, vt nemo id præſtare poſsit niſi tu, aut qui tuum poſſe habuerit. Nos verò cõſiderantes omnia prædicta & laborẽ, quẽ paſſus es, tum quod libri viſi, & recogniti ſunt ex noſtro mandato; dignati ſumus cõcedere tibi dictã facultatem modo infraſcripto. Quare tenore præſentium de noſtra certa ſciẽtia & Regia authoritate damus licentiam & facultatem tibi prædicto F. Damiano Giner, & perſonæ aut perſonis, qui tuam poteſtatem habuerint, vt poſsis imprimere aut facere imprimi impreſſori aut impreſſoribus quibus libuerit prædictos libros, in quibuſcunque Ciuitatibus, Villis, & locis dictorum noſtrum Regnorũ & dominiorum Coronæ Aragonũ, atq; diuendere ibi libros impreſſos inibi aut alicubi. Prohibẽtes quatenus præſentibus prohibemus & vetamus, vt nemo alius poſsit imprimere, nec facere imprimi, nec vendere, nec alibi Impreſſos exponere venales in dictis noſtris Regnis & dominiis, præterte, aut quemcunque, qui tuã poteſtatem habuerit, per tẽpus dictorũ decẽ annorũ, qui numerari incipiant à die, quo præſentes datę ſunt in poſterũ, ſub pœna mille florenorũ Aragonũ, & amiſsione typorum, & librorũ; quæ diuidentur in tres æquales partes; quarũ vna pertineat ad noſtrũ Regiũ ęrariũ, altera ſit tibi dicto Fr. Damiano Giner, & alia ipſi accuſatori. Ea tamę lege, vt quos libros feceris imprimi ad vendendũ in dictis noſtris Regnis Coronæ Aragonum, non poſsis vendere, quin prius adduxeris ad hoc noſtrum ſupremum Regiũ Aragonũ Cõſilium, quod pœnes nos reſidet, eos libros, quos nobis exhibuiſti, & in fine rubricati ſunt manu Petri Frãqueſę noſtri Secretari, ſimul cum aliis nouę impreſsionis; vt ita comprobetur, ſi dicta noua impreſsio ſit conformiter dictis libris, qui nobis ſunt expoſiti, & rubricati exiſtunt, vt ſuprà dicitur. Mandamus ſub eodem tenore præſentiũ, & dictæ noſtrę certæ ſcientiæ, & Regiæ authoritatis quibuſcunque Locumteoentibus & Capitaneis Generalibus, Cancellariis, Vicecãcellariis, Regentibus Cancellariã, & Regentibus officiũ & gerẽs vices noſtri generalis Gubernatoris, Iuſtitijs, Vegueriis, Baiulis, Subuegueriis, Subbaiulis, Alguazilibus, Verguerii, Porteriis, & aliis quibuſcunque officialibus, & miniſtris noſtris maioribus & minoribus, in dictis noſtris Regnis & dominiis Coronę Aragonũ conſtitutis & conſtituendis, & eorũ Locumtenentibus & Regentibus dicta officia ſub incurſu noſtrę irę & indignationis, ac pœna mille florenorum auri Aragonum de bonis eius, qui contra fecerit, exigendorum, ac noſtro Regio ęrario applicãdorum, vt hãc noſtrâm licẽtiam & prohibitionem, & quidquid in ea continetur, teneãt, ſeruent, & obſeruent, tenere, ſeruare, & obſeruare faciant abſque contradictione aliqua, nec concedant aut ſinant, quò quo modo contrarium perpetretur, ſi gratiam noſtram caram habent, ac præter noſtrã irã & indignationem renuunt incurrere in pœnam ſupradictam. In cuius rei teſtimonium præſentes fieri iuſsimus noſtro ſigilo Regio communi à tergo munitas. Datis Madriti vigeſima die menſis Februarij anno natalis Domini noſtri Ieſu Chriſti 1594.

YO EL REY.

Vidit Frigola Vicecancellarius. Vidit Comes generalis Theſ. Vidit Terça ℞.
V. Baptiſta ℞. *V. Couarruuias* ℞. *V. Sanz* ℞. *V. Franqueſa pro conſeruatore generali.*

Dominus Rex mãdauit mihi Petro Franqueſa viſa per Frigolã Vicec. Comitẽ gener. Theſ. Terça, Baptiſta, Couarruuias, & Sãz Regẽtes Cancellariã, & me pro conſeruatore generali.
In diuerſ. 26. fol. 76.

¶ 2 NOS

NOS Doctor Franciſcus Virgilius pro D. Ioanne de Ribera Dei & Sedis Apoſtolicæ gratia Patriarcha Antiocheno, Archiepiſcopo Valentino, ac Regiæ Maieſtatis Conſiliario &c. In ſpiritualibus & temporalibus in vrbe atque Diœceſi Valentina Officialis & Vicarius Generalis, Tenore præſentium concedimus licentiam & facultatem P. F. Damiano Giner Ordinis Minorum S. Franciſci de Obſeruantia huius Prouinciæ Valētinæ, & in ea Sacroſanctę Theologiæ Lectori, vt poſsit prælo committere & diuulgare ſcripta Theologica ſuper quatuor libros ſententiarum Doctoris ſubtilis F. Ioannis Duns Scoti, quæ nunc denuo in ſtylum ac methodum faciliorem ab eo redacta ſunt, quia conſtitit nobis in eis nihil reperiri, quod noſtræ Sanctæ Fidei Catholicę repugnare videatur, in cuius rei fidem ac teſtimonium has ei dedimus in Palatio Valētiæ xij. die Iunij anno ſalutis 1597.

Virgilius Vicarius Generalis.

Michael Ioannes Yuorra Not. Proſecret.

FR. Matheus de Burgos totius Ciſmontanæ familiæ Ordinis F. Minorum Seraphici P. N. Franciſci Commiſſarius Generalis Patri F. Damiano Giner nunc D. Blaſij Conuentus Segobrigæ Guardiano, nec non Sacræ quondam Theologiæ Lectori digniſsimo ſalutem in Domino ſempiternam. Quod F. Ioannis Duns Scoti ſcriptum Oxonienſe in quatuor libros Sententiarum tuo ingenio & labore in clariorem methodum & expoſitionem reduxeris, ac perinde huius Doctoris ſubtilis (ob eius acutiſsimum ingenium ſic appellati) ſingularem & Catholicam doctrinam omnibus Sacræ Theologiæ profitentibus facilius & expeditius addiſcendam atque intelligendam propoſueris, ſumma te laude dignum cenſeo, atque de vniuerſis doctrinæ Scoticæ ſtudioſis non poſſumus iure optimo benemeritū prædicare. Cūq; ſupplex petieris, vt tibi liceret prædictū opus typis & prælo mandare, tua pia deſideria innixa Reipublicæ tanquā æquiſsima lance perpēdentes, iudicantesq; Seraphicæ noſtræ Religioni, id maximo fore ornamēto & gloriæ, & nō mediocrē literarum ſacrarum ſtudioſos percepturos inde fructum & vtilitatem, cum benedictione Paterna præſentibus, tum ſubſcriptione mea, tum ſigillo communitis & roboratis, liberam tibi concedimus facultatem præfati operis excudendi, obtenta tamen prius a Regio Senatu licentia, & forma Sacri Concilij Tridentini ſeruata. Vale, Deum pro me perpetuo oraturus. Dat. in noſtro Conuentu diuī Franciſci Sagunti idibus Decembris anno ab orbe redempto 1594.

F. Matthæus de Burgos Commiſſarius Generalis.

DECRETO Simonis Frigolæ Vicecancellarii, & Doctorum Supremi Conſilij Aragoniæ, ego Petrus Monçonus publicus Sacrę Scripturę Profeſſor, & primarius Eccleſiæ Valentinæ Prępoſitus perlegi diligenter & attentè ſcripta Doctoris ſubtilis Scoti In quatuor libros Sententiarum, quę nunc denuo Doctiſsimus P. F. Damianus Giner Sacroſanctæ Theologię Lector meritiſsimus In commodiorē formam ac methodum clariſsimam reduxit. In quibus fateor me nihil reperiſſe, quod non ſit Catholicæ doctrinæ, & Sanctis Eccleſiæ decretis maximè conſentaneum. Nam Scotus ipſe nihil niſi pium & Catholicum continet, & hic noſter elucidator ne latum quidem vnguem ab auctoris ſui doctrina diſcedit. Opus meo iudicio dignum, quod in communem vtilitatem excudatur. In cuius rei fidem & teſtimonium hanc meam appoſui cenſuram, decima Iunij 1593.

Petrus Monçonus S. Theologiæ Doctor.

CVM mihi obtuliſſet religioſiſsimus Pater & perinde doctiſsimus F. Damianus Giner Sacroſanctæ Theologiæ Lector, ſcripta Doctoris ſubtilis Scoti ſuper quatuor libros Sententiarum elucidata a ſe & in meliorem formam redacta, quod cuperet ea in lucem emittere. Ego ſane his accuratiſsime inſpectis non potui non mirari præclarum inuentum, opus egregiũ, & doctrinæ Scoticæ alumnis apprime neceſſarium. Nam ille tantus Doctor non ſolum ſubtiliſsimum & quaſi ſecretiſsimũ ſe præbuit, ſed præterea amethodon & quaſi auium eſſe voluit. Vnde dolendum erat margaritas illas præclaras tãta obſcuritate eſſe inuolutas, vt a paucis ne dicã pauciſsimis videri & percipi poſſent. Huic incommodo occurrere voluit doctiſsimus hic Pater, dũ ſcripta eius Theologica in optimum ordinem & clariſsimam methodum reduxit. Quare dignum iudico opus, quod prælo commendetur. Nam in Scoto quis non cernat, niſi ſummam eruditionem, Chriſtianiſsima dogmata, Chatholicam veritatem? at in hac recenti elucidatione germanus Scoticæ veritatis ſenſus integer perſeuerat. Et ſi in manus omnium venerit non dubium eſt, quin ex eo labore Sacræ Theologiæ ſtudioſi vberes fructus referant, & auctor ipſe tanquam benemeritus ſummis laudibus & encomijs ſit commendandus. De qua re fidem facimus hoc teſtimonio ex noſtra bibliotheca 19. Calendas Februarij anno ab orbe redempto, 1593.

Petrus Ioannes Aſſenſius S. Theologiæ Doctor, & S. Inquiſitionis Conſultor & Calificator.

QVOD ſemper in noſtro Doctore ſubtili Scoto deſiderauerunt eius doctrinæ alumni, atque adeo vniuerſa Theologantium ſchola, nempe rationẽ & methodũ in eius Commentariis Theologiæ, & nemo hactenus inuẽtus eſt, qui eam viam aperiret, iam tandem cernimus impletum deſiderium, apertam viam, diſſolutum Scoticæ difficultatis nodum beneficio & ope religioſiſsimi pariterq́; doctiſsimi Patris F. Damiani Giner Sacræ Theologiæ Lectoris præſtantiſsimi, qui tantum hac parte mea ſentẽtia eſt conſecutus, quantum doctiſsimus quiſq; plurimum ei ſe debere fateatur. Is planè in commodiorem formam, ac methodum clariſsimã redegit ſcriptum Oxonienſe (ſic enim appellatur) Doctoris ſubtilis Scoti in quatuor ſententiarũ libros, eo ſeruato docendi ſtylo, quem communis Theologorum ſchola ſectatur, itaq; omnia digeſsit, & intacta ſentẽtia ac integro vero auctoris ſenſu, quæque ſuis locis aptiſsimè collocauit, vt iam in poſterũ obſtruſiſsimus Scotus à tyronibus Theologicis facilè percipiatur, & ſummi Theologi ab eius lectione non abhorreãt. Hoc opus ita digeſtum & elucidatum, quia ad Typographiam properabat iuſſu Patris noſtri F. Matthęi de Burgos Commiſſarij Generalis totius Ciſmõtanæ familiæ Franciſcanæ attentiſsimè perlegi. Et cum nihil in ipſo reperiam diſſonum almę Fidei orthodoxę, imò, vt verum fatear, omnia in eo contenta ſunt valde cõſona Fidei & Catholicę veritati, cenſeo ea ſcripta digna eſſe, quæ ad communem vtilitatem in lucem prodeãt, ipſumq́; elucidatorem iudico digniſsimum, cui omnes Sacræ Theologię candidati ingentes gratias agãt tanquam de literis optimè merito. In cuius rei fidem & teſtimoniũ has dedimus. Valẽt. In Conuentu Sanctę Marię de Ieſu 10. Auguſt. anno Domini 1593.

F. Petrus Galue S. Theologiæ Lector.

VIDI qua ratione & via religioſiſsimus Pater F. Damianus Giner Sacroſanctæ Theologiæ Lector diſertiſsimus ſcriptum Oxonienſe ſuper quatuor libros Sententiarum (ſic enim inſcribitur) ſubtiliſsimi Doctoris Ioannis Duns Scoti ad optimam methodum & faciliorem docendi ordinem reuocauerit. Nec dubito huiuſmodi labores tam eiuſdem Scoti alumnis, quam cæteris omnibus Sacræ Theologiæ ſtudioſis vberrimos fructus maximamq́; allaturos vtilitatem. Etenim cum ea, quæ ſparſim & obſcure apud grauiſsimum illum Doctorem leguntur, hac via & methodo facilia & maxime perſpicua reddantur, efficient, vt diſertiſsimus Scotus, qui forſan modo, nec a limine ſalutatur, a nullius Theologi oculis ac manibus poſt hac diſcedat. Quo nomine digniſsima iudico huius Patris ſtudia, quæ ad communem omnium vtilitatem in lucem emittantur. In noſtro Conuentu B. Mariæ Virginis de Succurſu. 24. die Februarij, anno Domini 1593.

F. Michael Salon Auguſtin. S. Officij Inquiſitionis Valentiæ Calificator, & S. Theologiæ in hac Schola Valent. publicus profeſſor.

EGO Frater Petrus Bernard iuſſu & pręcepto Patris noſtri Fr. Matthęi à Burgos,
Commiſſarij generalis totius Ciſmontanæ familiæ Franciſcanæ vidi, & perlegi ſcri-
ptum Oxonienſe ſubtilis Doctoris noſtri Ioannis Duns Scoti in quatuor libros Sentē
tiarum, nunc denuo elaboratum à Doctiſsimo P. Fr. Damiano Giner ſacroſanctæ Theolo-
giæ Lectore digniſsimo. In quo id vnum Auctor ſummoperè contendit, & meo iudi-
cio conſecutus eſt, vt effugatis omnibus tenebris, & difficultatibus, quibus optimi quique
Theologi impediti ab Scotica lectione retardabantur, maximam lucem, ac claritatem illius
ſcriptis attulerit, eaque optima methodo, pulcherrimo ordine, & ſumma diſpoſitione qua-
ſi ſplendore nouo colluſtrans ornauerit. Id autem effecit ſectione ac diuiſione, qua ea, quæ
à Scoto prolixa quadam congerie proponuntur (quæ mentis aciē longa lectione laboran
tem obtundit, cōfundit, ac defatigat) in breues quaſdam partes diuiſa, atq; digeſta recreat,
animat, & ad ea iterum, ac ſæpius legenda animum intelligendi, ac ſciendi cupidum ardore
quodam inflāmat. Duo etenim ſunt, quæ Scotum reddunt difficilem, alterum eſt prolixa ro
rum tractatio, qua Scotus ſuæ mentis fœcunditatem diuino munerę collatam oſtendit, dū
rationes rationibus accumulat, & quaſi toto orbe fugientis veritatis Theologiæ ſacra veſti
gia deprehendens acutiſsima videndi acie & ſubtiliſsima vi odorandi ſeu canis venaticus
inſectatur; præclariſsimum ſibi trophęum & memoriam immortalem de comprehenſione
tantæ predæ conſtitutis, & de aduerſariorum reportans parta victoria. Alterum verò quod
Scotus quatuor artibus naturalibus ſemper innititur, ſcilicet Logicæ, Phyſiologiæ, ac po-
tiſsimum Metaphyſicæ, & Morali Philoſophiæ, quarum ignoratio Scotum reddit diffici-
lem & obſcurum. Hanc ſecundam difficultatem debet vnuſquiſque per ſe ſuperare ac vin-
cere, ſe in huiuſmodi ſcientiis toto ingenij conatu exercens, primam verò hîc noſter eluci-
dator multis ac magnis vigiliis, & ingenti labore ſuperauit. Videtur enim chaos Empedo-
clis innumeris partibus inuolutum diſtinxiſſe, dū ſimilia ſimilibus iungit, & conuenienti-
bus aptat conuenientia. In quo præclaro labore id efficit cum Scoto, quod & Rex Darius
cum Gange, ſeu quouis alio maximo flumine (vt Paulus Oroſius grauiſsimus Hiſtoriagra
phus narrat) Hic enim Rex tanto fluuio maximopere iratus, quòd egregium equitem ſibi
familiarem abſorbuiſſet, vniuerſas copias ſui exercitus innumeras tanto huic labori expo-
ſuit, vt copioſiſsimum flumen in trecentos, aut plures alueos reſecaret, vt qui prius equitē
vi & inundantia aquarum opprimens ſubmerſiſſet, fœminarum amplius nondum genua at
tingere valeret? Quot viros ingenij pollentes acumine quaſi fluminis impetus traxit ac ra-
puit Scoticæ diſciplinę fluxus abundans? Quot doctorum hominum vires confregit, repreſ
ſit audaciam, & ignauos reddidit animos laborantes & contendentes, vt latiſsimum hoc flu
men, & vaſtiſsimum pelagus traiicerent, ac tranarēt? Quot viri inſignes remigio defecerūt,
& veluti quidam Leandri amore ardentes Herus, id eſt Scoticæ diſciplinæ in hoc vaſto pe
lago abſorpti ſunt? At hic Dux noſter ipſum in plurimas ſectiones diuidens, atque diſtri-
buens tantū fluuium commeabilem fecit, vnde fiet, vt omni poſt hac labore remoto, ama
ritudine, & obſcuritate, maxima poſsint ſtudioſi Scoticæ diſciplinæ frui dulcedine, & in-
credibili eius ſubtilitate & ſuauitate admirabili delectari. Quemadmodum ergo qui cibū
ſumit ſi ſit prudens & ſanitati ſtudeat, nō obruit ſtomachum magna ciborum copia, quod
eos modicus calor non poſsit cōcoquere, ſic etiā Auctor hunc cibum Scoticæ doctrinæ dul
ciſsimum diſtribuit, vt poſsit mens capere, memoria retinere, & acumen ingenij penetrare.
Cùm itaque Auctor ne latum quidem vnguem ab Scoto diceſſerit, ſed eadem prorſus ver-
ba, eandemq; ſententiam tranſcripſerit, quam Scotus propoſuerat, nihil aliud de hoc tàm
vtili & eximio labore proloqui poſſum, quàm eſſe ipſummet contextum à priſtino tantùm
ordine immutatum. Non ergo indiget mea commendatione, quod ex ſe ſatis probatum eſt
& compertum, quia vino vendibili (ait ille) ſuſpenſa hedera nihil eſt opus. Quis enim eſt,
qui neſciat Scotum noſtrum in Scola Pariſienſi bonarum literarum olim parente inſigni-
tum cognomine Doctoris ſubtilis, Catholicum ſemper & pium ſeſe in omnibus exhibuiſ-
ſe, vt meritò inde potuerit Theologorum Princeps appellari, cuius minimū fateor me eſſe
diſcipulum. Quare dignum iudico tantùm opus, vt in publicum emolumentum Typogra-
phiæ demandetur. In cuius rei fidem & teſtimonium hoc iudicium meum & cenſuram ap-
poſui, ex Cœnobio Deiparæ Virginis à Ieſu Valentinę Ciuitatis 19. Auguſt. anno à
virginis partu. 1593.

Frater Petrus Bernad Sacræ
Theologiæ Lector.

AD GARCIAM A LOAISA GIRON, INSTITVTOREM PHILIPPI

Principis, Capellanum, & Primarium Eleemoſinatium Catholicæ Maieſtatis, ac Sanctæ Inquiſitionis Conſiliarium.

OPTIME conſuluit vniuerſę Hiſpaniæ atque adeo etiam Chriſtianę Reipub. Philippus Rex omnium maximus, omniumq́; optimus, & in æſtimandis cuiuſque meritis iudicio pręditus acerrimo, cum te virum omnibus, & virtutis, & fortunę, & naturę dotibus inſignem, & ad maxima quęque, naturę quadam prouidentia genitum, elegit, quem grauiſsimis negotijs, ampliſsimis muneribus, & earum procurationi rerum, quę communem incolumitatem, ſalutemq́ue reſpiciunt, tempore præficeret neceſſario. Etenim quæ ſingula ornamenta facilè quemuis in eximio dignitatis, & prędicationis gradu collorari poſſunt, ac ſolent, ea omnia in te vno tanquam ętatis noſtræ Phœnice, mirabiliter elucent. Contigit ſiquidem tibi ſingulari naturæ beneficio, ex ea familia naſci, quæ habita ſemper eſt fœcundiſsimum ſeminarium virorum non modo bellica laude, & rei militaris peritia, ſed etiam doctrina, ſapientia, & ampliſsimis Eccleſiæ Rom. præfecturis, & muneribus longè clariſsimorum. Prodiere ex ea ſummi belli Duces, caſtrorũ Magiſtri, Tribuni militum, Cẽturiones, atq; Signiferi, qui fortiſsimam, & fideliſsimã operã nauauerunt Reipublicæ Chriſtianæ; de illius inimicis nobiliſsimas victorias reportarunt; clara cognomina tulerunt; atq; pietatis Chriſtianæ fines longè, lateq́; propagarunt. Vidimus ex tua familia Epiſcopos, Et Archiepiſcopos, dignitate quidem illa claros, ſed virtutibus ſuis multô clariores. Habuerunt Hiſpaniæ Reges ex eadem permultos, fide, & virtute præſtantiſsimos, quorum in conſilio, prudentia, diligentia, induſtria, fortitudine, & omni virtutum genere niterentur; qui grauiſsimas curas ſuſtinerent; eximia cum laude ſuſciperent negotia tanti momenti, ac ponderis, quanti vlla res eſſe poteſt. Ac, ne antiquiſsima commemorem, Pater tuus omni commendatione, & pręconio maior, à cubiculo fuit Caroli Quinti Imperatoris, omni dignitate Principis, & laude virtutis, atque Maieſtatis imprimis admirandi, cum illius aui, & proaui ſodalitatis Alcantaræ, & Beati Iacobi fuerint Magiſtri, vſque adeo inſignes, atque Chriſtianę Reipub. vtiles & neceſſarii, vt fulgentiſsima Hiſpaniæ lumina cenſerentur. Hæc & naturę, & fortunę, & virtutis bona in maioribus tuis mirificè excelluerunt; in te vero vſq; adeo eminent, atque elucent, vt nihil fieri, ac ne cogitari quidem poſsit illuſtrius. Nam quæ ſingulæ virtutes in ſingulis maiorum tuorum enituerunt, omnes in te coniunctas, & coacervatas non intuemur modo, ſed etiam admiramur, & vtraque manu ad aſtra extollimus. Præſertim cum ad cæteras virtutes, quibus aut ſine exemplo, aut certè cum pauciſsimis excellis, rerum pulcherrimarum, atque reconditarum ſingularis

quædam cognitio acceſſerit. Teſtantur id à te edita monumenta ea varietate, ea doctrina, ea elegantia & artificio, vt poſsint in omni genere doctrinę cum ipſis veteribus Hiſtoricis, Philoſophis, atque Theologis certiſsima cum laude contendere. Sed iſta laus communis fortaſſe tibi erit cum aliquibus, paucisſimis quidem, ſed aliquibus tamen, hæc verò tua eſt, & præcipua; quod, cū natus ſis nobiliſsimus, nemo tamen vllam in te arrogantiam, maximum nobilitatis malum, vt ſcripſit Salluſtius, deprehenderit, nullum in tanta, tamque ſublimi fortuna faſtum, & reliquorum contemptionem, nullam in tanta doctrina confidentiam, animique elationem obſeruarit. Sed ea ſemper fuiſti modeſtia, integritate, continentia, vt cum te natura finxerit præſtanti totius corporis habitu, procera ſtatura, ingenuo, & venuſtiſsimo ore, viuacibus oculis, & ad ſummam honeſtatem compoſitis, nulla in tota vita tua libidinis, atque voluptatis vel leuiter impreſſa veſtigia apparuerint. Ipſe vultus, ſtatus, inceſſus, ſeſsio, accubatio, ornatus, comitatus, ſermo denique ipſe plenus modeſtiæ, plenus grauitatis, ſumma humanitate conditæ, plenus benignitatis, plenus officij, plenus Chriſtianæ pietatis, & Sanctiſsimę Religionis te, fauentibus bonis, inuidentibus iniquis, qui nunquam deſunt eximiis, præſtantiſsimiſque virtutibus adnitentibus illis, quos Reipublicæ cura tangebat, optantibus, quos durior egeſtas premebat, te, nihil tale expectantē, nedum ambientē, in ampliſsimo dignitatis ſtatu conſtituit, eoq; euexit magnitudinis, & gloriæ, quo peruenire, vt tibi contigit, ſummæ felicitatis eſt; ſin aliter, ſummæ calamitatis. Haud enim abeſt procul à ruina & exitio, qui non virtute, ſed ambitione, non meritis, ſed alieno fauore ad ſummos honores, non placidè, & tranquillè peruenit, ſed temerario, ac cæco impetu irrepſit. Nam cum te Philipus Rex omnibus, quæ in illam perſonam cadere poſſunt, ornamentis atque virtutibus, ſupra quā dici poſsit, admirabilis, vnum potiſsimum ex magna, & lectiſsima multitudine elegit, cui inſtituendi, & ad omne laudis, virtutiſq; genus informandi Philippi Principis curam, exiſtimationem, ſpē totius orbis Chriſtiani committeret, dedit illud profecto non generi, non maiorum tuorum officiis, non gratiæ, non beneuolentiæ, ſed ſoli tuæ admirabili, excellentique virtuti. Non quod illa omnia ſapientiſsimus Rex aſpernetur; ſed quod, niſi cognita probitate, teſtata virtute, ſpectata fide, probata multis, duriſque caſibus induſtria cōmendentur, negligat prorſus, & abiiciat. Quid quod, ita, non doctus, ſed factus es à natura, non inſtitutus, ſed imbutus, non tam à maioribus tuis, quàm à pręceptis Chriſtianæ Philoſophiæ inſtructus, vt neque honores expetas, cum eorum ſpes affulgeat; neque ambias, cum proponantur; neque magni facias, cum deferantur; nec inſoleſcas, cum obtineas; nec tam te ab illis ornari, quàm illos à te illuſtrari contendas. Teſtis eſt Archiepiſcopatus Toletanus, cui te cū ſumma dignitate Catholicus Rex præficiendum curauit. Quo in munere ita te geſsiſti, vt nemo veteres illos, atq; Sanctiſsimos præſules, qui vniuerſum terrarum orbē nominis ſui fama, atque gloria compleuerunt, iure deſiderauerit. Non dubitat Agamemnon, quin ſi decem Neſtoris ſimiles viri in exercitu Troiano reperirentur, breuiſsimo tempore Troia caperetur. Hiſpania verò omnis nō dubitat ſi aliquot tibi pares, aut non admodum diſsimiles, diuino & numine, & munere nanciſceretur Præſules, quin ipſa, vbique victrix, & de infenſiſsimis hoſtibus, atque acerrimis pręclariſsime triumphans, in eo ſtaret gradu, qui, amicorum prædicatione, & tacita hoſtium aſſenſione duceretur feliciſsimus. Habet igitur rariſsimum tuum ingenium, tua in bene agendo perpetuitas, tua benefica, & liberalis natura conceſſu optimi, & potentiſsimi Regis latiſsimos, & ampliſsimos campos, in quibus liberè excurrat, & latè vagetur. Habet Rex Philippus, in cuius prudētia, conſilio,

grauitate,

grauitate,rerum gerendarum experientia,tractandorum peritia animorum,maxi-
mam regij muneris partem,laboremq́; deponat ; ipſe vero mirificè leuatus periu-
cundè conquieſcat.Habet Hiſpania procuratorem diligentiſsimum,grauiſsimum
interceſſorem,ad quem confugiat, cuius auxilio nitatur, cuius cóſilijs adiuuetur;
cuius non modo verbis & oratione,ſed re etiam,& factis ad omnem honeſtatem
perfectamque viuendi normam excitetur. Habent literæ & literati certiſsimum
ſubſidium,paratiſsimum perfugium,Mecœnaté denique vetere Mecœnate,vt do-
ctrina, moribus,vità meliorem , ita iuuandi generis humani ſtudio , exercendæ
pietatis,colendæ iuſtitiæ, augendęque Hiſpanię gloriæ cupiditate clariorem. Et
hęc quidem poſtrema loco laus tua eſt; ſed cura & amore prima,atque præcipua,
adeo,vt quos antiquitas,tanquam beneficentiſsimos Doctorum hominum patro
nos,miris laudibus celebrarit; ij omnes in vnum collati,vix in hoc genere laudis
tibi pares eſſe poſſe videantur. Non eſt hęc res obſcura, aut ignota,ſed poſita in
clariſsima totius Hiſpaniæ luce,in ampliſsimo terræ orbis theatro, in omnium gé-
tium,& auribus,& oculis conſtituta.Hac ductus fama,ſpe allectus, & ipſa verita-
tis voce planè compulſus, Doctoris ſubtiliſsimi Ioannis Duns Scoti , clariſsimi
Theologi,& diſputandi ſolertia, atque acumine omnibus antelati, Theologica
monumenta in 4. libros Sententiarum,à me incredibili labore , acerrimo ſtudio,
infinitis vigilijs,& lucubrationibus, quo ad mihi licuit,emendata,expolita,& ele-
gantiore, ni fallor,& iucundiore , facilioreque ratione digeſta , tibi doctiſsimo
viro,& glorioſo Doctorum hominum Patrono,dicanda,atque conſecranda duxi,
vt & hominis vndecunque doctiſsimi ſcripta,feliciſsimi ingenij, rariſsimi acumi-
nis,abſtruſæ,reconditæque doctrinæ,nominis tui amplitudine, & claritate , quaſi
multorum incuria,plurium iniquitate obſoleta,veteri nitori,ac celebritati reſti-
tuantur, inter mortua reuiuiſcant , tractentur manibus, legantur, ediſcantur ; &
mei labores illud præmium ferant,quod maximè expetiui,quodq́; omnibus , qui
aliquem habeant ſenſum humanitatis expetédum putaui,nimirum,vt meis ſtudijs,
quæcunque illa ſint,lucubrationibus atque exercitationibus optimarum artium
ſtudioſi,& præcipue Theologię candidati aliquos percipiant fructus;teſtatumque
relinquam conſequentibus ſeculis vixiſſe me non mihi ſoli,ſed patriæ,ſed literis,
ſed ijs etiam,qui alienos labores,communis boni gratia ſuſceptos, ad ſuum vſum
velint, vtilitatemq́; conuertere.Amplectere igitur Mecœnas clariſsime , acutiſ-
ſimi,atque doctiſsimi Theologi monumenta,tuo ſtudio foue; tua charitate com-
plectere;liberalitate ſubleua; authoritate protege , atque defende. Concede hoc
hominis,ſtudio veritatis eruendæ multis,& grauiſsimis laboribus perfuncti,mani
bus; concede totius Franciſcanæ Sodalitati precibus; concede omnium ſtudioſo-
rum notis,vt hi fontes nimis diu aliquibus,propter adeundi ſummas difficultates,
aut propter vias ſalebroſas,& impeditas clauſi, tuo ingéti beneficio,cúctis pateát,
largiſsimè manent,in omnes oras,parteſq́; terrarum deriuentur; quando,vt puri,
& perlucidi, qui antea turbidi,& aliquo cœno inquinati,minus placebant, dein-
ceps fluant,Theologiæ campos irrigent,illiſq́; dent eam fœcunditatem,quæ ſpe-
rari à tanta vbertate,atque perennitate,videtur poſſe,meo labore,& ſudore effe
cerim,contenderim quidem certè.

AD LECTOREM SACROSANCTAE THEOLOGIAE CANDIDATVM.

EA EST Vis & natura humanę mentis, vt difficillima queq; & obſcura, quorum notitiā neceſſariā iudicat, & magni eſſe momenti agnoſcit, quādiu ea ignorat, in maxima cura & ſolicitudine verſetur. Nā ſi petas ab aliquo, vt aperiat tibi, ac diuinet, quid dormiens, & altiſſimo ſomno correptus intempeſtæ noctis ſilentio ſomniaueris, nihil aliud illi pręter mortem, niſi rem attigerit, comminatus; non dubium eſt, quin anxius is, & maximè ſolicitus viuat, dum agnoſcit ſe in ſummo vitę periculo conſtitutum. Ita contigiſſe narrat ſacra Scriptura Ariolis, & Magis Chaldęorū, quos Nabuchodonoſor Rex Babylonis ita conſuluit, vt imperaret eis, vt ſomnium ſuum ediſſererent, & explicarent, ſed etiam, quod captum ſuperabat hominum, vt ſomnium ipſum, & quidquid ipſe ſomniauerat, coniicerent, ac diuinarent, nam & idipſum Regi prorſus ſubterfugerat: nullo alio propoſito pręmio pręter necem crudeliſſimam, niſi quod ipſe ſomniaſſet, aperirent. Horum planè Magorum ſolicitudinem non exiguam fuiſſe ex eó coniectare licet, quòd de eorum capite agebatur; verùm multò magis anxium & ſolicitum fuiſſe Regem ipſum exiſtimandum eſt, cuius res propria agebatur, nec vlla ratione poterat eius ſomnij recordari. Quis etiam narrare queat ſingultus, & profūda ſuſpiria, permixta lachrymis, D. Ioannis Apoſtoli, & amantiſſimi Chriſti diſcipuli, dum in dextera ſedentis ſuper thronum contemplabatur librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem, necnon clamantem voce magna Angelum, & quaſi inuitantem omnes, tàm qui in cęlo, quàm qui in terra, ac ſub terra ſunt, ad librum ipſum, ſi poſſent, aperiendum, in hunc modum. Quis eſt dignus aperire librū, & ſoluere ſignacula eius? Cumq; nemo huic operi par eſſet, flere cœpit amariſſimè beatus Euangeliſta, vtpote ſolicitus, & vehementer exoptans, vt vulgarentur, & paterent ea, quæ communem Eccleſię vtilitatem reſpiciebant. Nam huius libri ita ſignati nomine ipſa diuina ſcientia deſignatur, quam ſacri Theologi, tū ſcientiam ſimplicis notitię, tum ſcientiam viſionis appellant. Verū non abſonum erit, & à ratione alienum, ſi prætereà librum huiuſmodi in dextera eius, qui in throno ſedet, dixerim eſſe doctrinam Scoti noſtri, nunquam ſine ſummo verborum honore nominandi, quę primum tradita fuit ab eo, dum Magiſter in cathedra doceret, & nunc à Doctoribus eius doctrinam profitentibus edocetur. Codicem planè ſignatum ſigillis ſeptem, hoc eſt ſummis difficultatibus inuolutum (nam in Sacris ſeptenario numero vniuerſitas propemodū rerum deſignatur), quarum vna & potiſſima eſt apud Scotum, inculta methodus, & obſtruſa via, quā in tradendis Theologicis diſputationibus ſeruauit. Hæc igitur ſubtiliſſima doctrina, vtilis alioquin candidatis ſacrę Theologiæ, ac neceſſaria Eccleſiæ Catholicæ matris noſtræ, & ſponſæ dulciſſimę Chriſti Ieſu, cuius iudicio, & cenſuræ perpetuò ſubiacet, cùm deprehenderetur methodi neglectæ cauſa, infinita propemodum obſcuritate inuoluta eſſe, anxios diu tenuit, ac ſolicitos ſuos alumnos & ſequaces, ac me præ cęteris, quando me vnum labore quodam improbo perſeuerantem fecit, atq; noctes, dieſque in ea elucidanda occupatiſſimum vſque adeò detinuit, donec viſum eſt ei, qui aperuit oculos cęci nati, vt effugatis huiuſmodi tenebris, & confractis tantæ difficultatis ſigillis, ad apertus liber hic in lucem tandem manifeſtiſſimam prodiret. Duo ſanè eaque aduerſa in ipſo Diui Ioannis volumine cernebantur, vnum erat dulcedinis & gaudij, quòd ſcilicet is liber compoſitus iam eſſet, & exaratus manu Dei in Eccleſię vtilitatem. Alterum mœroris & triſtitię, nimirū quòd ſcriptura eius legi nequaquam poſſet, tot ſeris, ac ſigillis circunclusa; atq; hoc ſecundum grauius ei fuerat, & magis moleſtum, ſiquidem triſtitia huius ſecundi excellens, primi illius gaudium ſuperabat. Id

quod idem Euangeliſta alibi innuere viſus eſt, nam cùm oblatus eſſet ei ab Angelo liber, vt illum comederet, ait. Et accepi librum de manu Angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquam mel dulcis, & cùm deuoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus. Non dubiũ eſt, quin hoc ſecundũ de libri amaritudine ad eius difficultate n ſit referẽdum, nimirũ quòd eſſet difficilis concoctionis. Duo alia conſimiliter in hoc Scoti volumine reperiũtur. Quid enim ſuauius in doctrina Scoti, quã audire, (vt alia innumera taceam) Deiparam virginem immunem prorſus fuiſſe à labe originalis peccati, etiam in ipſo primo inſtanti conceptionis, quã negat ſanctificatam fuiſſe, ſed potius immaculatam eſſe conceptam toto pectore cõtendit? Quid verò è conuerſo magis inſipidum, quã tueri rem tantam, præter omnium ferè Doctorum opinionem, quam tamen ipſa Eccleſia Catholica amplecti videtur, & ad eam tutandam tela accipere ab ipſo Scoto ſummis difficultatibus præpedito? Non immeritò igitur venter amaricatus eſt eis, qui eum hactenus edidicerunt, & quaſi deuorarunt, nunc verò tandem ſuauis effectus eſt, ac dulcis opera huius alumni immeriti, qui eum conatus eſt elucidare, itaque manducandum & facile concoquendum exhibere, vt quiſquis poſt hac eius lectioni incumbat, non amplius amaritudinem experiatur, fiatque in eo plane, quòd Sacræ literæ narrant accidiſſe Ezechieli Prophetę. Cui cùm Angelus volumen comanducãdum propinaſſet, ait. Fili hominis venter tuus comedet, & viſcera tua complebuntur volumine iſto, quod egò do tibi. Et comedi illud, inquit Propheta, & factum eſt in ore meo, ſicut mel dulce. Talis eſt ſanè doctrina Scoti hoc volumine Theologicarum diſputationũ cõtenta, vt cùm animum omni doctrinæ genere repleat, det quidem memorię fœcunditatem, intellectum inſtituat & inſtruat, ac voluntatem inflammet. Hęc eſt mẽſura, de qua Chriſtus apud Lucam ait. Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. Nos verò matris amantiſsimæ munere hac parte ferè functi ſumus, ea enim de ſalute filij, & incolumitate admodum ſolicita ſolet cibum ſolidum exhibere pręmanſum & conciſum, vt ne ipſi nocere poſsit, ſed ab eo facile concoquatur; ita nos conati ſumus his noſtris elucidationibus ipſum Scotum facilem & peruium tyronibus Theologicis, atque adeò vniuerſis Theologiæ candidatis offerre. Et re vera niſi omnibus cõpertum eſſet Angelos ipſos, celeſteſque intelligentias nullo modo indigere doctrina & eruditione Scoti Metaphyſica, ac ſubtiliſsima, aſſeruerim ſolis ipſis conſcripta eſſe hæc volumina, ita recondita & obſtruſa ratione nobis ſunt exhibita. Si vtique vbi Deus optimus maximus initio temporis cunctas res corporeas condidit, reliquiſſet eas tunc, ſicut primò creatæ fuerunt, ſub maſſa illa rudi, & incompoſita (quam ipſa Sacra Biblia vocant tum terram, tum aquam, tum abyſſum propter varias eius rationes, atque vniuerſa Philoſophorum Scola Chaon appellat) nec deinde paulatim diſtinxiſſet res in ſuas ſpecies & formas, vt modo ſunt, quid vtilitatis & ornamẽti eſſent allaturę vniuerſo? fruſtra certè & in caſſũ fuiſſet opus vniuerſum. Verum is, qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat, cuncta ſingulari artificio, ita diſpoſuit, vt ipſis corporibus cæleſtibus ſuos curſus & ſtatuta loca præfigens, his quoque rebus inferioribus certas quaſdam ſpecies; ac proprias formas tribuens, nihil planè ad decorem & perfectionem totius orbis amplius deſiderari poſſe videatur. Scotus verò noſter in explicandis Theologicis ita ſe gerere viſus eſt, vt primus eius fœtus prodierit veluti Chaos quidam, dũ inculta & incompoſita tradidit omnia, quę tamen poſtmodum diſtinguere & efformare non potuit, ſiue quia methodum omnino neglexit, ſiue quia morte inmatura præreptus è vita migrauit. At quod ipſe non præſtitit, ego tamen Dei miſericordia fretus, qui dat omnibus affluenter, conatus ſum iuxta ingenij mei captum efficere, hoc eſt monumenta eius Theologica methodo optima & dilucida componere, & quaſi in varias & diſtinctas rerum ſpecies formaſque diſtinguere; nam id vnum maximè apud Scotũ deſiderabatur ad vſum eorũ in communem omnium vtilitatem, & emolumentum. Nam ſapientia abſcondita, vt inquit Sapiens, & theſaurus inuiſus, quę vtilitas in vtriſque? Porrò optima via & ratio in diſciplinis tradendis ſeruata confert plurimũ, & iuuat ipſos legentes, quo melius & promptius doctrina ipſa percipiatur, vel ipſo domino teſte, qui ad Iſaiam ita loquitur. Sume tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis. Nam quia paulò ante obſcurè nimis locutus fuerat Propheta de Chriſti myſteriis; ac glorioſa eius Reſurrectione, ex quo non ita perciperetur, proinde iubetur clarius & apertius loqui, quo ab omnibus intelligatur, id quod pręſtare non poſſet, niſi ſtylo hominis vteretur qui prius ſublimi, hoc eſt Angelico & penè diuino vſus fuerat. Cogitur ergo ad dilucidationem ſtylo hominis vti, hoc eſt, vulgari & captui diſcentium accõmodato. Eum ſtylũ

ingenuè

ingenuè tenuerunt in diſputationibus Theologicis ſcriptores inſignes, quorum monumenta ad noſtras manus deuenerunt, Doctor Irrefragabilis Alexander Aleuſis, Doctor Seraphicus D. Bonauentura, Doctor Angelicus D. Thomas Aquinas, Doctor ſolennis Ricardus à Mediauilla, & alij complures, ſolus Scotus alioquin ſubtiliſſimus ab hoc ſtylo abhorruit, quæ res eum maxime difficillem & obſcurum reddidit. Scribatur igitur ſtylo humano & familiari, & tunc ęquè ac alij intelligetur, nam ſtylus optimus vice cõmentarij eſſe ſolet, & maximam lucem quibuslibet monumentis afferre conſueuit. Quę res ex eiſdem verbis Prophetę luculenter apparet, nam quod eo loco nos legimus ſtylo hominis, teſtatur Liranus in translatione Chaldaica haberi, expoſitè. Cæterũ gratia clarioris methodi neglectæ ab Scoto extant loca quędam eius ab aliis prauè intellecta, atq; præter eius ſenſum accepta, quod quidem ignorantiæ Doctorum, qui eum fortè nunquam legerunt, aut ſaltẽ obiter, & quaſi aliud agentes, non maleuolentię adſcribẽdum puto: neque enim id contigit ſolis exteris, & qui aliter ſentiunt, cuiuſmodi ſunt Thomiſtæ, verũ & alicui ex noſtratibus, qui ſe eius doctrinę ſectatores fatebantur. Cuilibet verò iſtorũ, qui audacter & arroganter contra ipſum Scotum loqui & ſcribere nõ verentur, poteſt congruere illud Iob, vbi Dominus Deus pro ipſo innocentiſſimo & patientiſſimo viro contra Heliu ſuperbum, & elatum hominẽ in hæc verba prorupit. Quis eſt iſte inuoluens ſentẽtias ſermonibus imperitis? Monumẽta Scoti Theologica ſunt planè ſublimes & penè diuinę ſentẽtiæ, quas tamen ſermonibus imperitis inuoluere nõ erubuerunt aliqui Doctores, quorũ teſtimonia aliquot non grauabor in medium afferre. Dominicus Soto in 4. diſt. 1. q. 5. art. 5. ſuſpicatur Scoti ſententiam eſſe, baptizatum ab hæretico non recipere Sacramentum, ſi baptizatus conſentiens cum hæretico velit eius fieri diſcipulus. Id quod falſiſſimum eſt, ſiquidem Scotus tãtùm negauit talem non recipere effectum Baptiſmi. Quæ veritas eſt Catholica, & habetur à Scoto in 4. diſt. 5. q. 1. ad primum. Dominus item Caietanus ſuper D. Thomã. 3. p. q. 64. art. 7. putauit ſenſiſſe Scotum Angelum de lege ordinaria baptizare poſſe, id quod falſiſſimum etiam eſt, Siquidem Scotus in 4. diſt. 6. q. 1. apertè fatetur bonum Angelum ex Dei pręcepto baptizare poſſe, quod eſt veriſſimum: imò & malus Angelus, ſi cõſtaret de præcepto Dei, haud dubiè verũ conferret Baptiſma, quæ eſt eadem ſententia D. Thomæ. Atq; ab hac calumnia noſtrum Scotum contra ſuum Caietanũ vindicat ipſe Dominicus Soto in 4. diſt. 1. q. 5. art. 7. Idem etiam contigit Gregorio Ariminẽſi, Gabrieli Bieli in 2. diſt. 16. Tũ etiam Gulielmo Ocamo eius diſcipulo & nominalium Principi. Hi omnes decepti ſunt exiſtimantes Scotum tantam identitatẽ collocaſſe inter eſſentiã Angeli, & eius potẽtias, necnõ inter eſſentiã animæ rationalis, & eius potẽtias, vt aſſereret ea re ipſa & formaliter idẽ eſſe, quod ne ſomniauit quidem Scotus, imò verò ingenuè fatetur in 2. diſtin. 16. & in 4. diſt. 12. eas inter ſe eſſe idem realiter tantũ, ſed formaliter diſtingui. Adde etiã quod Thomiſtæ omnes imponunt Scoto errorem Pelagij aſſerentis, poſſe hominem abſque ſpeciali Dei auxilio amare Deum ſuper omnia. Quod quidem non abſolutè aſſeritur à Scoto, ſed cum diſtinctione, nimirum quoad ſubſtantiam actus, non tamen quo ad modum, ſiue quoad intentionem pręcipientis, nam hoc ſecundum citra ſpeciale Dei auxilium præſtare nemo poteſt. Huiuſmodi & alias Scoti ſententias inuoluerunt quãplurimi ſermonibus imperitis, eo quod deterriti ab eius lectione propter difficultatem, quã neglecta methodus inferebat; eſſent parùm, aut nihil fortè verſati in eius doctrina. His itaque tenebris difficultatũ effugatis progreditur hodie Scotus in lucem ſplendidiſſimam, ſtylo facili & methodo dilucidiſſima ornatus, vt poſſit ab omnibus ipſis etiam veſpertilionibus, & qui ſunt obtuſo ingenio, nullo negotio & labore comprehendi. In quo non poſſum non ſatis mirari negligentiam & deſidiam diſcipulorum eius, qui vſque ad hanc diem paſſi ſunt eum in tantis tenebris iacere, & hãc lucem natura quidem ſplendidiſſimam nubibus interiectis obſcuratam. Nam vt erant doctiſſimi & verſatiſſimi in Sacris, atque adeò in omni ſcientiarũ genere, exiſtimarim eos id melius quã me eſſe facturos, & facilius multò ſtatuere potuiſſe lumen hoc ſuper candelabrũ, vt luceret omnibus, qui in domo ſunt, ſic enim pręcepit Chriſtus Dominus: & planè tanquam lucerna in ſpecula conſtituta ſplendeſceret tranantibus vaſtum & immenſum Sacræ Theologiæ pelagus variis difficultatum & contentionum quaſi procellis expoſitum. At iſ omnes acutiſſimo ingenuo fuerunt, vt facilè Scoti diſcipulos, & alumnos agnoſceres. Sed hæc ſubtilis doctrina fuit planè velut Aurora cõſurgens, & paulatim excreſcẽs, donec dies clariſſimus eluceſcat, & oriatur in cordibus noſtris. Quem nobis concedere dignetur is, qui nec noctem expectat, & quem tenebræ nunquam conſequentur.

QVID IN HAC EDITIONE SIT PRAESTITVM.

CVM IN Qualibet doctrina duo potiſsimum eaq́; diſtincta cernãtur, nimirum ſcientia & modus ſciendi, vel teſtimonio Ariſtotelis dicentis, Scientia non eſt modus ſciendi, profecto eadem in noſtro Scoto contemplari licet, atque de his duobus hoc loco a nobis reddenda ratio eſt. Quod ſpectat primum ad ſcientiam & doctrinam Scoti, certe nihil a nobis immutatũ nihil additum hac parte, aut ademptum eſt, omnia intacta & integra perſeuerant. In quo ſic elaborauimus, quaſi textus eſſet Euangelicus, cui non licet quidquam addere, aut ab eo aliquid detrahere, & de quo Matthæi.5.cap. iota vnum, aut vnus apex non præteribit a lege donec omnia fiant. De hoc igitur ita ſentimus, vt ſi aliquid forte reperiatur in hac noſtra editione, quod non conſentiat omnino cum doctrina Scoti, atque cum vetuſtiſsimis exemplaribus auctoris, & ſcriptis eius in lucem editis, tale quidpiam non ex noſtra mente ſenſuq́; factum, ſed aut typographorum incuria, aut ſcribentium negligentia prorſus euenisſe: aut etiam, quod facile fit, nobis alias res agentibus obrepſiſſe teſtamur. Quanquam alioquin obnixe conati ſumus, fideliſsime omnia tranſcribere, & a vetuſtiſsimis codicibus ipſius Auctoris, ne minimum quidem diſcedere. Neque enim fas eſt in rebus tanti ponderis & momenti, qualis eſt ſacra Theologia, atque in doctrina tam ſubtili ſublimiq́;, qualis eſt hæc Scotica, demere quicquam aliquid ex proprio marte, aut apponere, niſi ſub pœnis grauiſſimis, quas diuus Ioannes Euangeliſta imprecatur. Sic enim ſcribit Apocalypſis vlt. Conteſtor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius, ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto; & ſi quis diminuerit de verbis prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta, & de his quæ ſcripta ſunt in libro iſto. Quæ vero a nobis addita ſunt detracta, aut immutata verba methodi & perſpicuitatis gratia, eius ſunt generis, vt quæ genuinum ac germanum Auctoris ſenſum nihil corrumpere videantur. Imo & illæ aſſertiones, ſeu concluſiones additæ a nobis ad ſingulos articulos, ſententiæ quidẽ ſunt ex ipſo auctore ad verbũ deſũptæ, aut ſaltem ex verbis ipſius aperiſsime collectæ.

Addititia vero quædam circumferuntur in his ſententiarum libris noſtri Scoti, quas tũ additiones, tum extra appellant, quæ plane non ſunt ab ipſo auctore primo conſcripta, verum appoſita in poſterum, partim ab eodem, vt putatur, partim ab eius diſcipulis ad mentem tamen ipſius, ac proinde olim ſeorſum edita erãt ad finem cuiuſq́; libri, poſtea vero ſuis locis affixa ſunt ad ipſa Doctoris ſcripta, verum diſtincta & ſignata aſteriſcis quibuſdam & notis: vt quia immiſta & inſerta eſſent aliis, hoc ſane indicio adulterinum a genuino ſepararet. Hæc res ancipitem ac dubium me diebus aliquot tenuit, reiiceremne additititum, & ſeparatum a natiuo, an potius ſuo quidque loco ſeruari paſſus omnia ſic permixta excudenda curarem. Ego vero varius vltro citroq́; iactatus ſententiis decreui tandem recentiores ſecutus non amouere additititum ab ea ſede, quam ſibi ſuo quaſi iure vendicauit, ſiquidem iudiciũ grauiſsimorum virorum, qui in his concinnandis ſummopere laborarunt, non eſt ſpernendum. Cogor etiam hoc præſtare iuſtiſsimis aliis de cauſis, primum quia pleraque ex his fuerunt ab ipſomet auctore exacto iam opere conſcripta, & ſeparatim tunc appoſita ad finẽ operis: nec tamen quæ ſint ea, ſatis conſtat. Quod ſi omnia additia e medio tollas volens adulterina expungere, non dubium eſt, quin hæc etiam genuina cum illis extrahas. Id quod fieri prohibet conſultiſsimus ille agricola, cui cum inter triticum obortum eſſet zizanion rogantibus ſeruis Matthæi.13. vis imus & colligimus ea, reſpondit, non, ne forte colligentes zizania eradicetis ſimul cum eis & triticum. Adde etiam, quod ſi conſtaret ac certum nobis eſſet, quæ non ſunt ipſius auctoris, adhuc tamen ea non cenſerem euellenda, quandoquidem maximam præ ſe ferunt eruditionem, referuntque ſpeciem Scoticæ ſubtilitatis, tanquam ad mentem ipſius Doctoris, aut forte eiuſdẽ conſenſu ſcripta. Quare digna iudicamus huiuſcemodi, vt inter ſcripta Auctoris numerentur. Quod ſi in Sacris literis grauiſsimis quidem illis multa ſunt loca teſte Lyrano imperitia hominũ inſerta textui ſacro, quæ tamẽ nõ reſpuit Eccleſia Catholica, quãto magis in his noſtris ſcholaſticis circumferri in ſtitina patiemur? Ea nos diſtinguimus indicibus quibuſdam, fidelius re vera, quã in aliis codicibus habentur. Atq; hæc de primo, hoc eſt de doctrina Scoti, quã intactã omnino relinquimus.

Porro quod ſpectat ad alterum, hoc eſt ad modũ ſciendi ac methodum & viam diſputandi tractandiq́; huiuſmodi controuerſias Theologicas, hoc opus hic labor eſt. Nam conſulto hac parte totum fere Scotum immutauimus, dum relicto antiquo eius ordine, & docendi ratione cõfuſa illa quidem & ab ipſo auctore propemodum neglecta, aliam ei damus præſtantiorem certe & clariorem ad intelligendum ipſum, eam nimirum, quam communis Philoſophiæ ac Theologiæ ſchola amplexa eſt. In quo non ſolum permulta ſunt a nobis tranſpoſita, verũ etiam coacti ſumus pleraque verba, aut immutare, aut ſupprimere ſubiectis aliis quatenus aperiſsime hæc docendi via poſtulare videatur. Siquidem, dum citãtur alia loca ex ipſo auctore in eadem quæſtione, aut diſtinctione, quod antea fuit, in ſequentibus dicetur, nunc eſt, dictum eſt in ſuperioribus; & e conuerſo; quod prius fuit, in ſuperioribus dictũ eſt, nunc habetur, infra dicemus; indicãtes ſemper loca quæſtionis, aut articuli vbi ea habeãtur. Adde, quod non tantum citamus quæſtionẽ ex ipſo auctore alias de ea

re diſputãte, ſed frequẽter etiã articulũ. Et quoniam hic nos articuli nomine intelligimus ſemper illas partes præcipuas, & ſingulares cõtrouerſias, in quas propoſita quæſtio eſt diſtributa, fere fit, vt dum alias vocat Scotus articulũ, nos vero membrũ, aut partẽ, quæ ſit pars huius articuli noſtri gratia methodi appellamus. Præterea in enumerandis rationibus & argumẽtis, quibus frequentiſsime Scotus ſolet agere, augemus nõnunquam eorũ numerũ propter appendices illas, de quibus modo diximus. Nã cum ipſe dicat, confirmatur hoc v.g. quatuor rationibus, nos dicimus coniungẽtes addititias rationes, probatur ſex aut ſeptẽ; nã ipſas rationes addititias, ſub propoſito numero ac ſerie collocamus. Et ne multis morer, permulta alia ſimilia inueniet cãdidatus ſacræ Theologiæ, quiſquis vtraque ad amuſsim perpendẽs hanc noſtrã editionẽ cum ſuperioribus cõtulerit, quæ tamẽ nõ oſcitãter ſed conſulto, gratia ſcilicet methodi, a nobis eſſe immutata deprehẽdet. His ita poſitis reddamus iam rationem methodi, quam in Scoti noſtri monumentis affectamus.

Profecto nemo ignorat numerũ diſtinctionum, ſiue ſectionũ in quas ſinguli libri Sententiarũ a Magiſtro ſunt diſtributi. Hic nos ad ſingulas diſtinctiones recitatis primis verbis earũ, breui appoſuimus ſenſum & doctrinã Magiſtri, & circa quam rem eius diſputatio verſetur in iſta diſtinctione, vt inde Scoti doctrinam conſonã eſſe ſententijs Magiſtri & ab eis dimanare deprehẽdamus. Verum id nos addidimus in tribus libris prioribus, quia deſiderabantur, in quarto vero libro quæ habebãtur, quia prolixiora in compendium redegimus, & ad rationem aliorũ librorũ cõformauimus, id quod facere auſi ſumus, quia cõſtat ea non eſſe a Scoto cõſcripta ſed a quouis alio interpoſita. Poſt hæc diuidimus diſputationes Scoti ad eã diſtinctionẽ pertinẽtes in quæſtiones duas aut plures, iuxta numerũ earum rerũ, quæ diſtincta eſſe ab inuicẽ cognouimus, & interdũ vna tãtũ eſt quæſtio eius diſtinctionis, quoties ſcilicet diſputata ea omnia vnius eſſe generis apparet. Mox ſingulas quæſtiones in ſuos articulos tanquã partes præcipuas diſtribuimus iuxta numerũ etiã difficultatũ ſingulariũ, quæ in ea cõmuni ratione cõueniũt. In quo frequẽter recitatis, atq; adeo refutatis variis opinionibus ſuã interponit Scotus ſententiã. De his igitur ſingulis opinionibus ſingulos cõfecimus articulos, quãquã ſæpius eius diſputationis vnicus eſt articulus. Quare ex quæſtionibus Scoti aliquando facimus nos quæſtiones, ſed frequẽtiſsime articulos, quatenus res ipſa quæ diſputatur, poſtulare viſa eſt, atq; vt in eo quis cernat, quomodo & quibus quæſtionibus Scoti hæ noſtræ quæſtiones, aut articuli reſpõdeãt, cõſulat indicẽ & ſummã quæſtionũ & articulorũ, quæ in calce cuiuſq; libri habetur. Iã vero articulos ipſos diſpoſuimus ea ratione, quã ſummi Doctores atq; methodici ſcriptores vſurpant. Vbi initio fere cuiuſq; articuli ſunt argumẽta aduerſariorũ vnũ aut plura, quæ quidẽ ego ſoleo appellare argumenta in opponẽdo. Hæc quidẽ frequẽter ſũt ea, quæ ibidẽ habes apud Scotũ, & quãdoq; ſũt obiectiones e medio quæſtionis Scoticæ deſũptae. Statim habes argumẽta eis cõtraria, & quae fauet opinioni Auctoris, atq; haec ego appello argumẽta in oppoſitũ. Quae quidẽ appellationes nõ ſũt negligẽdae ad perſpicuitatẽ. Ea cõſequitur cõcluſio, poſt adeſt corpus articuli, vt vocãt, vbi Scotus refutatis breuiter aliis, ſi quae nõ probet, ſuã ſtatuit ſententiã ſũma eruditione plenã. Vltimo loco tradũtur ſolutiones ad priora argumẽta. Atq; hoc quidẽ ex eo fere fieri diximus, quia frequẽter deſiderãtur illa argumẽta in vtranq; partẽ, quae nõ apponimus, quoniã nõ ſunt apud Scotũ, ſiue quia de ea re obiter diſputat ſiue quia de eis nõ fuit admodũ ſollicitus, quod aliis etiã grauiſsimis ſcriptoribus vſu ſaepe venit. Ac tũc poſt titulũ articuli ſequitur ſtatim cõcluſio aſſerta. Poſtremo in ſoluẽdis argumẽtis obſeruare oportet, Argumẽta illa priora, quæ voco in opponendo, eſſe illa quæ in fine cuiuſq; articuli diſſoluũtur, idque frequẽtiſsime, quoties auctor cõſtãter tenet aſſertionẽ eis oppoſitã. Quanquã aliquãdo & hic ſoluat argumẽta in oppoſitum, nõ ideo quod nõ ſuffragẽtur eius ſententiæ & aſſertioni, ſed quia aut ſunt parũ efficacia, aut nitũtur his medijs, quæ ſunt aliena a doctrina ipſius. Vt videre licet in primo diſt. 5. q. 2. ar. 3. tũ diſt. 15. ar. 1. & alibi ſæpe. Adde etiã, quod aliquãdo tractat Scotus eã difficultatẽ in vtrãque partẽ, neq; videtur magis ad vnã ſententiã flectere quã ad aliã, ac tũc ſoluit omnia vltro citroq; propoſita argumẽta, vt videre licet in eodẽ libro primo diſt. 26. ar. 2. & 3. dũ quærit, diſtinguãtur ne diuinæ perſonæ abſolutis, an potius relationibus, vbi Lychetus expreſſe fatetur Scotũ magis accedere ad eos, qui tenent diuinas perſonas abſolutis cõſtitui. Cæterũ præter id, quod eſt Scotũ noſtrũ ſub hoc feliciſsimo prelo methodi ea ratione illuſtriorẽ reddidiſſe, quædã etiã alia præſtitimus, quæ nõ minus ad eius elucidationẽ faciunt. Nã loca permulta, tũ Sacræ ſcripturæ, tam ſacrorũ Doctorũ, maxime D. Aurelij Auguſt. ſuae integritati reſtituimus exprimentes verba ipſa, quæ apud eũ expreſſe habẽtur, his exceptis, vbi Scotus ſenſũ reddit nõ verba Auguſt. Id quod etiã in reliquis Doctoribus feciſſemus, ſi per tẽpus licuiſſet. Tũ etiã textus ipſius periodos & anfractus ſuis comatis & virgulis appoſitis planũ effecimus ſeruata omnino integra ratione orthographiae, quae res nõ habetur in poſtremis ad eliciendũ verum cuiuſque auctoris ſenſum: vt ſic omni ex parte noſtrae Franciſcanae familiae, atque adeo vniuerſis Theologiae candidatis conſuluiſſe, ſatiſq; muneri noſtro feciſſe videamur. Atque haec habuimus, de quibus te candidiſsime Lector ex noſtro munere cõmonefaceremus. Reliquum eſt, vt quia nos tibi pro noſtra virili inſeruiuimus, tu etiã hos noſtros qualeſcunque labores aequi boniq; conſulat, dũ errata, ſi quae deprehenderis, cõdones, atque de eis corrigendis amice admoneas. Quod ſi te nõ ſolum correctorẽ, verũ etiã detractorem exhibueris, nos tibi bonam mentem deprecabimur, ſummis votis exoptantes, vt meliora his noſtris queas efficere, quibus & Scotica doctrina illuſtrior reddatur & nos eius alumni locupletiſsime fruamur.

VITA DOCTORIS SVBTILIS R. P. IOANNIS DVNS SCOTI, EX PROBATISSIMIS AVCTORIBVS DILIGENTISSIME COLLECTA.

IOANNES Cognomento Duns ab oppido, natione Scotus, natus in vlteriori Britānia ad Calcedoniam ſyluā, Ordinis Minorum obſeruantiſſimus, Gulielmi Varronis Anglici eiuſdem inſtituti Oxonij quondam auditor, doctrina & religione floruit anno Domini 1300. Nā in omni genere Philoſophiæ, ac Theologiæ immortali cū laude verſatus adeò excelluit tātoque fuit ingenij acumine iudicij vi, memoriæ felicitate, & differendi præſtantia, vt à nemine, in diſputatione vinci potuerit. In quo cùm cæteris palmam præriperet, ob id Doctoris ſubtilis nomen ſibi vendicauit, ſic ab omnibus iure appellatus, & Theologorū Principis nomine meritò donatus. Hic primum Oxoniȩ in Anglia operam dedit Gulielmo Varroni, cui concedenti Lutetiam Pariſiorum in cathedra Theologiæ ſucceſsit, cumq; ibi aliquo tempore docuiſſet ingenij prȩſtantia, ac ſubtilitate differendi tantam ſui famam & admirationē excitauit, vt ad Pariſios etiā ſit euocatus vbi Laurea magiſterij accepta cathedrā Theologiȩ ſumma auditorum vtilitate & frequentia tenuit per annos aliquot, donec Coloniam Agrippinā apud Germanos, quæ ciuitas eſt Vbiorum ad ripam Rheni, viſendi, docendique gratia pergens, ibidem apoplexia correptus obiit die 8. Nouēbris anno Domini 1308. Quāuis à pleriſque exiſtimetur viuus eſſe ſepultus. Ferūt enim diem totū & amplius immobilem interdum ſedere ſolitum, ſenſibus ſopitis, ac mente in altiſſimam rerum contemplationē elata, atq; ita demum ab hominibus eius rei inſciis feſtinato funere pro mortuo habitū, ac ſepulturȩ mandatum. Eius maximam pietatem & religionem cum ſumma eruditione coniunctam hoc factum mirabile oſtendit. Cū enim nocte quadam ipſius natalis Domini ad Deum ſupplex oraret, apparuit ei Dominus Ieſus, vt infans recens natus, in cuius amplexibus mirificè recreatus eſt. Nec mirū ſit filium deoſculaſſe dignus, qui matri addictiſſimus præter cȩteros cōſtantiſſimè & perinde efficaciſſimè defenderit omni eam macula fuiſſe immunem, etiam labe illa originalis peccati, qua ſacram virginem Dei genitricem in ipſo ſolum inſtanti primo ſuæ conceptionis infectam fuiſſe cōmunis Theologorum ſchola affirmare non veretur, paruum id eſſe iudicans; Scotus vero noſter pro integritate & candore virginis, ne minimum quidem id tribuere audet, ſed potius primo illo inſtanti à labe originalis peccati immunē proſus fuiſſe tanquā ſumpto contra alios vexillo contendit. Hunc quaſi dulciſſimo & fœcundiſſimo ſapientiæ lacte complures enutriſſe diſcipulos memoriæ proditum eſt, ſed qui in eius doctrina magnos fecerūt progreſſus, maximeque inter alios excelluerunt, hi fuiſſe traduntur. Franciſcus Maronis, Petrus Aureoli, Antonius Andreas Aragonius, Aluarus Pelagius Hiſpanus, Ioannes Canonicus, necnō Gulielmus Ocamus, qui auctor fuit ſectȩ nominalium, quorum omnium ingeniis quantū Philoſophia ac Theologia fuerit locupletata eorum prȩclara ſcripta apertiſſimè teſtātur. Hos ſecuti ſunt Ioannes Baſſolis, Gometius, Vigerius, Paulus ſcriptor, Petrus Tataretus, Frāciſcus Lichetus, Bargius & ſimiles qui Scotum commentantes maximam lucē doctrinæ Scoticæ attulerunt. Adde etiam recentiores Andream Vega, Ioſephū Angles, Paez, Chalderō, & conſimiles. Cōſcripſit etiam Scotus quamplurima volumina in vtraque Philoſophia ac Theologia ſacra, quibus Ilteratorum Schola magnum ſumpſit incrementum. Nam cū Inueſtigandȩ veritatis ſtudio mentis aciē paulo altius quā alij intenderet, nouas rationes & argumenta inuenit, peculiares difficultates excogitauit, alias opiniones præter communem diſertiſſimè tuetur, & aliorum dicta atq; rationes ſubinde carpit, hȩc ferè omnia diſputationis gratia, vt inde veritatis amatores & differendi periti haberēt, in quo feliciſſimè exercerētur. Nam ſi ab ſcholis auferas peculiares Scoti opiniones reliquum eſt, vt ipſius plane, differendi vſus, & occaſio langueat. Scripſit etiā quæſtiones ſuper vniuerſam Ariſtotelis Logicam, expoſitionem ſuper octo libros Phyſicorum, quȩſtiones quoque & expoſitionem in Metaphyſicam Ariſt. atq; collectionem concluſionum Metaphyſicarum. Scriptum Oxoniēſe ſuper quatuor libros Sētentiarum cum Quolibetis. Scriptum Pariſienſe ſuper eoſdem libros Sententiarū, quod Reportata appellāt cū Collationibus Pariſienſibus. Librum de primo rerum principio, Librū de cognitione Dei, Theoremata, Tetragrāmata quȩdam, Sermones de tempore & de ſanctis, Lecturā ſuper Geneſim, Commentarios ſuper quatuor Euangeliſtas, & Commentarios ſuper epiſtolas Pauli circa epiſtolam ad Romanos, atq; alia plurima, quȩ vetuſtate periere. Verſio vero prima librorū de ſacra Hierarchia Dionyſij Areopagitæ, quæ inſcribitur Ioanni Scoto, non eſt huius noſtri, ſed alterius monachi Benedictini, qui eum pluſquam quadringentis annis ætate anteceſſit.

DE ERRATIS CORRIGENDIS.

FOl.1. col.4.lin.44.lege ſinon determinate, folio.3. col.3.lin. 1.improportio,lege,in propoſito fol. 4.col.4.lin.3.omnibus,lege,hominibus.fol.12.col.1.lin.3.lege,& ita euidẽtiã.col.2.li. 36. propoſitionis,lege,proportionis.col.4.lin.30.propoſitio,lege,ratio poſita,ſol.17.col.2.lin.34. illum notione,lege illuminationis col.3.lin.16.vnitatum,lege,veritatem,ſol.21.col.2.lin.27.cõſiderationem,lege,conditionem.col.4.lin.11.eſt bonum moraliter,adde, ſicut intellectio poteſt eſſe bona moraliter.fol.23.col.3.lin.7.quare,lege,quale.ſol.24.col.3.lin.37.elici,non,dele, nõ.ſol.26. col.1.lin.1.lege,rationabile erit.fol.28.col.3.lin.21.lege,& non ex ſe.ſ.29.col.1.li.13.lege. vt oſtẽſiuã,fol.30.col.1.lin.29.ſed eſſe praxim,lege,ſed eſſe practicum, fol.33.col.2.li.10.rationale, lege. notionale.fol.35.col.2.lin.34.lege,quod eſt à ſe.col.4.lin. 5.ſubſtantia, lege ſubſiſtentia. ſol.40. col.2.lin.14.lege,neceſſario,nec neceſſariò poſterius.col.4.lin.vlt.quia,lege, qua. fol.47.col.1.li. 45.lege neceſſe eſſe.col.3.lin.9.lege partem extremi antecedentis.ſol.50.col.4.lin.35.adde, *& volens*. fol.60.col.1.lin.25.lege,principium productiuum.col.2.lin.44.lege, notitia tanta.col.3.lin.3. à ſe,lege,eſſe.fol.61.col.1.lin.3.lege,imperfectionem,col.4.lin.12.lege,perfectũ agens.fol.64.col. 2.lin.19.lege,productiua di[...]incta,fol.65.col.2.lin.53.lege,naturalia fiunt à natura. fol. 67. col.3. lin.6.eum,lege eſt.lin.30.lege,cauſatur actus,fol.68.col.1.lin.42.lege, in intelligentia patris. ſol. 69.col.2.lin.40.lege,non obſtante illa identitate,lin.47.infinitatem,lege finitatem.ſol.71.col.3.li. 3.& 5.pro,ſubſtantiam,lege,ſubſiſtentiam.fol.73.col.2.lin.31.lege,neceſſe eſſe.fo.74.col.3.li.29. lege,per ſe ſunt eædem res,nec per ſe duæ res,ſed &c.fol.75.col.2.lin.33.à ſe,lege,ad ſe.fo.78. col. 1.lin.21.lege,inſit mediatè.col. 3.lin.5.intellectionis,lege,in intellectionibus,f.79.col.3.li.44. noſtro,lege,nullo.fol.81.col.1.lin.46.lege,ens & res.fol.83.col.1.lin.31.lege, & alij non ſine eo.col. 4.lin.11.lege,viſibilitatis ſolis.fol.90.col.1.lin.8.lege,continetur vt inferius.lin.58.lege, tanquam potentia ſuperior.fol.93.col.1.lin.51.lege,quia eſſentia.fol.96.col.1.lin.2.lege, niſi ſecundũ quid. folio.97.col.3.lin.penult.quia,lege,qua totum,fol.98.col.1.lin.41.lege, non eſt reſpectus. f.101. col.1.lin.38.ad,lege,ante.lin.penul.intelligibilis,lege,ſenſibilis,fol.102.col.1.lin.30.lege.ſed tantum in.fol.105.col.3.lin.31.potentia,lege præſentia.fol.111.col.1.li.44.talem,lege,totalem. col.4. lin.6.lege,ſint in eadem.ſol.112.col.3.lin.45.intellectiones,lege,intentiones,ſol.116.col.1. lin.50. lege,ratio formalis,fol.118.col.3.lin.30.lege,habens eſſe poſt non eſſe.fol.124.col.3.lin.12. extraneis,lege,extremis.fol.125.col.2.in margine,lege,ſimplicitatem,pro ſimpliciter.f.131.col.4.lin.5. habet,lege,ageret.li.6.perfectum,lege effectum.f.137.col.1.li.27.intelligẽdi,lege,gignendi. f.139. col.4.poſt.lin.43.adde,quia nec diſtinguitur à termino,ſicut requiritur ad hoc,vt ſit producens.fo. 156.col.4.lin.41.lege,illius perfectionis,fo.158.col.1.lin.18.vnitatem,lege,veritatem.fo.163. col. 3.lin.17.voluntatem,lege,bonitatem.col.4.lin.50.lege,nec per hoc.f.172.col.3.lin.39.formatur,lege firmatur,f.173.col.4.lin.29.Dei,lege,de.f.176.col.3.lin.35.lege,productum vñum.f.182.col.1, lin.3.deitas,lege,veritas.f.185.col.1.lin.9.lege,intellectione & cognitione.f.189.col.2.lin.penult. lege,ſciri ignem.f.190.col.2.lin.16.inferiori,lege,interiori.f.192.col.1.lin.19.lege,indiuiduũ præexiſtens.f.197.deeſt titulus articuli.7.f.199.col.4.lin.33.lege, mi[..]us principalem.ſ.200.col.2.lin. 42.ſibi,lege,ſiue.f.202.col.3.lin.17.lege,cuius eſt capax.f.206.col.4.lin.26.Eo,lege, Non.f.208. col.2.lin.35.difficiles,lege,diffinibiles,f.211.col.1.lin.42,intelligibile,lege,diligibile.f.212.col.4. lin.45.propria,lege,proxima.f.223.col.3.li.25.imperfectionem,lege,perfectionem.f.224.col.3.li. 26.lege,notat quaſi ſpeciem circũplectiuã hypoſtaſeon, & perſona etiam notabit ſpeciem ſpecialiſſ. f.225.col.2.lin.14.ædificatum,lege,plurificatum,col.4.lin.49. paſsiuum,lege, poſitiuum prius.fol. 228.col.2.lin.3.per ſe,lege,per eſſe.f.229.col.2.lin.36.communitatem. lege, communicabilitatem. f.231.col.2.li.22.lege,ita iam ſubſtantia non erit ſubſtantia.ſ.237.col.7.li.vlt.lege,intrinſecam rationem diffiniti,f.238.col.2.lin.52.lege,refertur relatione,non quidem eſſentia refertur,f.241.col. 2.li.1.lege,per ſe ſuppoſitum,realiter autem eſt ſuppoſitum naturæ.f.243.col.3.lin.24. intellectionem,lege,terminum.f.244.col.3.lin.25.vnius,lege nullius.f.247.col.3.lin.30.lege,licet non ſit.f. 253.col. 4.lin.19.*realitate poſitiua*,lege, *relatione poſitiua*, f.254.col.2.lin.7.Negationem,lege,Generantem,f.256.col.3.lin.36.gignitur,lege,igitur,f.263.col.4.lin.11.omnia in ſe ipſo,lege,omnia, ſicut filius formaliter declarat omnia ſe ipſo,f.268.col.1.lin.21.poſt potentiæ,adde,diſtinctus a voluntate ſub ratione talis potentiæ,f.269.col.4.lin.6.lege,non ens eſt.f.279,co.2.lin.41. lege,in ali[..]uo ente,neceſſe eſt imperfectius eſſe in alio ente, & hoc,&c.fo. 28.1. co.3.lin.45. lege ſibi vni ſit præſens.

¶Si qui alij errores deprehenduntûr, tam leues ſunt, vt facile per ſe quiſque corrigat.

SCRIPTVM OXONIENSE IN PRIMVM LIBRVM SENTENTIARVM.

Doctoris Subtiliſsimi R. P. Ioannis Duns Scoti.

PROLOGVS.

MAG. Cupientes a iquid, &c.

SENTENTIArum Theologicarum Auctor, & Magiſter Petrus Lombardus in Prologo, quem ad Sacram doctrinam præmittit. Rhetorũ more auditorẽ Theologum beneuolum, docilem, & attentũ reddit; Beneuolum, dum ait ſe ex charitate, & deſiderio proficiendi aliis has Theologicas Sententias collegiſſe; Docilem, dum dicit eas deſumptas eſſe ex Sacra ſcriptura, & ſanctorum dictis; Attentum, dum monſtrat difficultatem, & profunditatem huius doctrinæ, cum vtilitate coniunctam.

Circa Prologum igitur more Philoſophico iuxta quatuor cauſarum genera quæruntur quinq;. Primũ ſpectat ad genus cauſæ efficiẽtis, de neceſsitate huius doctrinæ: Sit ne pręter doctrinas naturales viatori neceſſaria. Secũdum ſpectat ad genus cauſæ formalis, de ſufficientia huius doctrinæ: Sit ne ſufficienter tradita in Sacra ſcriptura. Tertium ſpectat ad genus cauſæ materialis, de ſubiecto huius doctrinæ: Sit ne de Deo, tanquã de ſubiecto primo. Quartum, & quintum ſpectant ad genus cauſæ finalis, de qualitate huius doctrinæ: Quartum eſt generale de praxi, ac ſciẽtia practica: Quintũ eſt ſpeciale, Sit ne Theologia practica.

QVAESTIO PRIMA

Spectat ad genus cauſæ efficientis, de neceſsitate huius doctrinę reuelatæ.

Diuiditur in 4. articulos.

Ar. 1. Vtrum homini viatori prò ſtatu iſto ſufficiat ſola cognitio naturalis.

Ar. 2. Vtrum neceſſarium ſit homini pro ſtatu iſto aliquam doctrinam ſpecialem ſupernaturaliter inſpirari, ad quam videlicet non poſsit attingere lumine naturali intellectus.

Ar. 3. Vtrum tres illæ primæ rationes, quibus improbatur opinio philoſophorum in primo articulo, ſint probabiles.

Ar. 4. & vlt. Vtrum quæcunq; neceſſaria de ſubſtantiis ſeparatis, quæ cognoſcuntur a nobis nunc per fidem, ſiue per communem reuelationem, poſsint cognoſci cognitione naturali.

Per ſcientiã & cognitionẽ naturalẽ idẽ intellige, ſ. ſciẽtiã quę acquiritur ex actione cauſarũ naturaliũ. Intellige etiã reſpectu ſiue vltimi acquirẽdi in particulari.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum homini prò ſtatu iſto ſufficiat ſola ſcientia, vel cognitio naturalis.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia Philoſophus 3. de anima dicit, quòd intellectus agẽs eſt, quo eſt omnia facere; & intellectus poſsibilis eſt, quo eſt omnia fieri: Ex hoc arguitur ſic. Actiuo naturali & paſsiuo debitè approximatis, & non impeditis neceſſario ſequitur actio; quia non dependet eſſentialiter niſi ab eis, tanquam à cauſis prioribus: Actiuum autem reſpectu omnium intelligibilium eſt intellectus agens, & paſsiuũ eſt intellectus poſsibilis; & hęc ſunt naturaliter in anima, nec ſunt impedita: Patet ergo quòd virtute naturali iſtorum poteſt ſequi actus intelligendi, reſpectu cuiuſcunq; intelligibilis. Confirmatur ratio: Omni potentię paſsiuę naturali correſpõdet aliquod actiuũ naturale; alioquin videretur potentia paſsiua eſſe fruſtra in natura, ſi per nihil in natura poſſet reduci ad actum: Sed intellectus poſsibilis eſt potentia paſsiua, & naturalis reſpectu quorumcunq; intelligibilium; Ergo correſpõdet ſibi aliqua potentia actiua naturalis. Sequitur ergo propoſitum. Minor patet,

t. c. 18.
9. Met. t. c. 10. & inde.
2. de cęlo & m. contra Platon & 3. de ani t. c. 18.

in prol. s. met. Quia intellectus poſsibilis naturaliter appetit cognitionem cuiuſcunq; cognoſcibilis, naturaliter etiā perficitur per quancunque cognitionem: Ergo eſt naturaliter receptiuus cuiuſcunq; intellectionis.

t. c. 2. ¶2. Præterea. 6. Metaph. diuiditur ſcientia ſpeculatiua in Metaphyſicam, & Phyſicā, ſiue naturalē, & Mathematicā. Et ex probatione huius ibidē nō videtur poſsibile plures habitus eſſe ſpeculatiuos, quia in iſtis cōſideratur de toto ente, & in ſe, & quo ad omnes partes eius: Sicut autem nō poſſet eſſe aliqua alia ſcientia ſpeculatiua ab iſtis, ſic nec practica aliqua alia à practicis acquiſitis, actiuis & factiuis: Ergo ſcientię practicæ acquiſitæ ſufficiunt ad perficiēdum intellectum practicum, & ſpeculatiuæ acquiſitæ ſufficiunt ad perficiendum intellectum ſpeculatiuum.

¶3. Præterea. Potens naturaliter intelligere principiū poteſt naturaliter cognoſcere, & intelligere concluſiones incluſas in principio. Hanc probo, Quia ſcientia concluſionum non dependet niſi ex intellectu principii, & ex deductione concluſionum ex principio; ſicut patet ex diffinitione ſcire. 1. Poſt. Sed deductio eſt ex t. c. 5. ſe manifeſta; ſicut patet ex diffinitione p. c. 1. ſyllogiſmi perfecti. 1. Prior. Quia nullius eſt indigens, vt appareat euidenter neceſſarius: ergo ſi principia intelliguntur, & deductio manifeſta eſt ex ſe, habentur omnia quæ ſunt neceſſaria ad ſcientiam concluſionis. Patet ergo maior: Sed naturaliter intelligimus principia prima, in quibus virtualiter includuntur omnes cōcluſiones ſcibiles: Ergo naturaliter poſſumus ſcire omnes cōcluſionēs iſtas ſcibiles. Probatio primę partis minoris. Quia termini primorum principiorum ſunt communiſſimi, ergo iſtos poſſumus naturaliter intelligere; Quia ex 1. Phyſ. communiſsima t. c. 2. & 4. à nobis primò intelligūtur: Principia autem cognoſcimus in quantum terminos cognoſcimus. 1. Poſt. Ergo principia prima poſſumus naturaliter cognoſcere. Pro- p. c. 1. batio ſecundę pars minoris, Quia termini primorū principiorū ſunt cōmuniſsimi, ergo quando diſtribuūtur, diſtribuntur pro omnibus conceptibus inferioribus: Accipiuntur autem tales termini vniuerſaliter in primis principiis, & ita extendūt ſe ad omnes conceptus particulares, & per conſequens ad extrema omnium ſpecialium concluſionum: Quare &c.

¶OPPOSITVM Aug. 18. de ciuit. cap. 41. Quidquid, inquit, philoſophi quidam inter falſa, quę opinati ſunt verū videre potuerūt. Et paulò poſt. Quāuis neſciētes ad quem finem, & quonam modo eſſent iſta omnia referenda &c.

¶*CONCLSIO. Homini pro ſtatu iſto nō ſufficit ſola ſciētia, ſeu cognitio naturalis.*

¶RESPONDEO. Hic videtur eſſe controuerſia inter Philoſophos, & Theologos; Tenet enim philoſophi perfectionem naturę, & negant perfectionē ſupernaturalem; Theologi verò cognoſcūt defectum naturæ, & neceſsitatem gratiæ, & perfectionum ſupernaturaliū. Diceret ergo philoſophus, Quòd nulla eſt cognitio ſupernaturalis homini neceſſaria pro iſto ſtatu, ſed quō omnem notitiam ſibi neceſſariam poſſet acquirere ex actione cauſarum naturalium. Pro iſta opinione ſunt tria argumenta ex auctoritatibus Philoſ. in opponendo. Opinio philoſophorū.

Contra iſtam poſitionem poteſt argui tripliciter. Primo ſic. Omni agēti per cognitionem neceſſaria eſt diſtincta cognitio ſui finis. Hanc probo, Quia omne agens propter finem agit ex appetitu finis, & omne perſe agens agit propter finem, ergo omne perſe agens ſuo modo appetit finem: Ergo ſicut agenti naturali eſt neceſſarius appetitus finis, propter quē debet agere; ita agēti per cognitionē, (quod etiam eſt perſe agēs ex 2. Phyſ.) neceſſarius eſt appetitus ſui finis, propter quem debet agere, qui ſequitur cognitionē; patet ergo maior: Sed homo non poteſt ſcire ex naturalibus finem ſuum diſtinctè: Ergo neceſſaria eſt ſibi de hoc tradi aliqua cognitio ſupernaturalis. Minor patet primò, Quia Philoſophus ſequens naturalem rationē, aut ponit felicitatē eſſe perfectam in cognitione ſubſtantiarū ſeparatarum acquiſita, ſicut videtur dicere 5. Ethic. & 10. Aut ſi determinatè aſſerit iſtā eſſe ſupremam nobis poſsibilem, aliam tamen ratione naturali non concludit, ita quòd ſoli rationi naturali Innitendo, vel errabit circa finem in particulari, vel dubius remanebit. Vnde 1. Ethic. cap. 13. dubitando ait, Siquidem igitur & aliud aliquod deorum eſt donum hominibus, rationabile eſt felicitatem Dei datum eſſe, & maximè humanorū quantò optimū. Secūdò probatur eadem minor per rationē, Quia nullius ſubſtantiæ finis proprius cognoſ-

1. ratio Scoti. 2. phyſ. t. c. 49. 66. & 71. t. c. 50. Cap. 15. Cap. 10.

cognoſcitur à nobis, niſi ex actibus eius nobis manifeſtis; ex quibus oſtenditur, quòd talis finis ſit conueniens tali naturæ: nullos autem actus experimur, neque cognoſcimus ineſſe naturæ noſtræ in ſtatu iſto, ex quibus cognoſcamus iſtum finem ſubſtantiarum ſeparatarum eſſe conuenientem nobis; ergo non poſſumus naturaliter cognoſcere diſtinctè, quid iſte finis ſit conueniens naturæ noſtræ. Hoc ſaltem certum eſt, Quòd quædam conditiones finis, propter quas eſt appetibilior, & feruentius inquirendus, non poſſunt determinatè concludi ratione naturali. Si enim haberetur, quòd ratio naturalis ſufficeret ad probandum, quòd viſio nuda, & fruitio Dei eſt finis hominis, tamen non concluderetur, quòd illa perpetuò conuenit homini perfecto in corpore & anima, Sicut dicetur in 4. diſt. 43. & tamen perpetuitas huius boni eſt conditio reddens finem appetibiliorem, quàm ſi eſſet tranſitorium; conſequi etiam hoc bonum in natura perfecta, appetibilius eſt quàm in anima ſeparata, Sicut patet per Auguſt. 12. ſuper Geneſ. Iſtas ergo & ſimiles conditiones finis neceſſarium eſt noſſe ad efficaciter inquirendum finem, & tamen ad eas cognoſcendas non ſufficit ratio naturalis; ergo requiritur doctrina ſupernaturaliter tradita. Confirmatur tota iſta ratio per Aug. 18. de ci. ult. cap. 41. Quidquid philoſophi quidam &c. vt ſupra citatur ad oppoſitum.

Quia probari nõ poteſt immortalitas animæ ratione naturali, ſiue ratione, vt patet in 4. d. 43. q. 2.

2. ratio Scoti.

Secundò arguo ſic. Omni cognoſcenti agenti propter finem neceſſaria eſt triplex cognitio; Primò quomodo, & qualiter finis acquiratur; Secundò cognitio omnium, quæ ſunt neceſſaria ad finem; Tertiò eſt neceſſarium cognoſcere, quòd omnia iſta ſufficiant ad talem finem. Primum patet, Quia, ſi neſciat quomodo finis acquiratur, neſciet qualiter ad conſecutionem illius ſe diſponat; Secundũ probatur, Quia, ſi neſciat omnia neceſſaria ad ipſum finem, propter ignorantiam alicuius neceſſarii poterit à fine deficere; Et etiam quantum ad tertium, ſi neſciat iſta neceſſaria ſufficere, dubitando ſe ignorare aliquod neceſſarium non efficaciter proſequetur illud, quod eſt neceſſarium: Sed hæc tria non poteſt viator ratione naturali cognoſcere. Probatio primi, Quia beatitudo confertur tanquam præmium pro merito eius, quem Deus acceptat tanquam dignum tali præmio; & per conſequens nulla naturali neceſſitate ſequitur ad actus noſtros quoſcunque, ſed contingenter datur à Deo, actus aliquos in ordine ad ipſum tanquam meritorios acceptante; hoc autem non eſt naturaliter ſcibile, vt videtur, quia in hoc errabant philoſophi ponentes omnia, quæ ſunt à Deo immediatè, eſſe ab eo neceſſariò. Saltem alia duo membra ſunt immanifeſta. Non enim poteſt ſciri naturaliter acceptatio voluntatis diuinæ, vtpote, tanquam contingenter acceptantis talia, vel talia digna vita æterna; & quòd etiam illa ſufficiant, dependet merè ex voluntate diuina circa ea, ad quæ contingenter ſe habet. Ergo &c. Iſta ſecunda ratio confirmatur per Auguſt. in doct. chriſt. cap. 2. Si autem [illegible] ignoratur, qua eundum ſit, quid prodeſt noſſe, quò eundum ſit? In hoc enim errabant philoſophi; quia etſi aliqua de virtutibus vera tradiderunt, tamen falſa miſcuerunt, ſecundum auctoritatem præcedentem Auguſtini. Et patet ex eorum libris; improbat enim Ariſtoteles politias diſpoſitas à multis aliis 2. Polit. Sed nec illa Ariſtotelis eſt irreprehenſibilis. 7. Polit. vbi docet deos eſſe honorandos. Decet, inquit, cultum exhibere diis; Et ibidem. Lex nullum orbatum tradit nutriri. Et in eodem lib. cap. 16. dicit, Quòd oportet fieri aborſum in caſu.

[illegible]

Tertiò arguo ſic. Ex 6. Metaphyſ. cognitio ſubſtantiarum ſeparatarum eſt nobiliſſima, quia eſt circa nobiliſſimum genus: Ergo cognitio eorum, quæ ſunt propria eis, eſt maximè nobilis & neceſſaria; nam illa propria eis ſunt nobiliora, & perfectiora cognoſcibilia, quàm alia, in quibus conueniunt cum ſenſibilibus: Sed illa propria non poſſumus cognoſcere ex puris naturalibus. Probo, Quia ſi in aliqua ſcientia naturaliter poſsibili traderentur hæc propria, hoc eſſet in Metaphyſica: Sed ipſa non eſt poſsibilis naturaliter à nobis haberi de propriis paſsionibus iſtarum ſubſtantiarum ſeparatarum, vt patet dupliciter. Et primò ſic, Quia illa non includuntur virtualiter in primo ſubiecto Metaphyſicæ, ſcilicet in ente: Hoc etiam eſt, quod dicit Philoſophus in Metaphyſ. Quòd oportet ſapientem omnia

3. ratio Scoti.

Quia Metaphyſica eſt ſcientiarum maxima, vt ait Ariſt. in procem. 1. Metaph.

in procem.

omnia cognoſcere aliqualiter, ſcilicet in vniuerſali, & non in particulari; & ſubditi; Qui enim nouit vniuerſalia, nouit aliqualiter omnia ſubiecta: Sapientem autem vocat metaphyſicum, ſicut Metaphyſicam probat ibi eſſe ſapientiam. Secundo probo ratione, Quia non cognoſcuntur talia cognitione propter quid, niſi cognoſcantur propria ſubiecta, quę ſubiecta includunt talia propter quid; ſed propria ſubiecta eorum non ſunt à nobis naturaliter cognoſcibilia; Ergo etc. Nec cognoſcuntur illa propria eorum demonſtratione quia, videlicet ex effectibus, quod probatur. Nam effectus vel relinquunt intellectũ dubium quoad iſta, vel adducunt in errorem; Quod apparet ex proprietatibus primę ſubſtantiæ immaterialis in ſe, Proprietas enim naturæ eius eſt, quòd ſit communicabilis tribus; Sed effectus non oſtendunt iſtam proprietatem, quia non ſunt ab ipſo inquantum trinus; Et ſi ab effectibus arguatur ad cauſam, magis ducunt in oppoſitum & in errorem, quia in nullo effectu inuenitur vna natura numero, niſi in vno ſuppoſito: Proprietas etiam iſtius naturę ad extra eſt cauſare contingenter, & ad oppoſitum huius magis deducunt effectus in errorem, ſicut patet per opiniones philoſophorum ponentium primum neceſſariò cauſare. De proprietatibus etiam aliarum ſubſtantiarum patet hoc idem, Quia effectus magis ducunt in ſempiternitatem, & æternitatem, & neceſsitatem earum, quàm in contingentiam, & nouitatem. Similiter videtur philoſophi ex motibus concludere, quòd numerus iſtarum ſubſtantiarum ſeparatarum ſit ſecundum numerum motuum cęleſtium; Similiter quòd illæ ſubſtantiæ ſunt naturaliter beatæ, & impeccabiles; ſicut philoſophi poſuerunt: Quę omnia abſurdiſsima ſunt. Confirmatur tota iſta 3. ratio per Auguſt. 11. de ciuit. cap. 3. Profectò ea, quæ remota ſunt à ſentibus noſtris, quoniam noſtro teſtimonio ſcire non poſſumus, de his alios teſtes requirimus &c. Et hoc confirmat totam ſolutionem principalem: Quia enim complexiones illæ, de quibus arguitur in ſequentibus, ex ſe ſunt neutræ nullus poteſt ſuo teſtimonio credere de ipſis, ſed oportet teſtimonium ſupernaturale requirere alicuius ſuperioris tota ſpetie humana. Qualiter autem prima reuelatio, ſiue traditio talis doctrinæ fieri potuerit, & facta ſit; eſt dubium, An ſcilicet locutione interiori, an exteriori, an cum aliquibus ſignis adhibitis ſufficientibus ad cauſandum aſſenſum: Ad propoſitum ſufficit, quòd vtroque modo potuit ſupernaturaliter reuelari talis doctrina, ſed neutro modo potuit ab homine ſine errore primò tradi.

Amplius de his vide in 1. d. 8. q. 2. ar. 1. & 7. q. quodl.

12. metaph. t. c. 41.

Quære 1. reportat. q. 1. prol. & in 2 d. 9. & 11.

Quarto arguitur ſic. Ordinatum ad aliquem finem, ad quem eſt ex ſe in diſpoſitum, neceſſe eſt paulatim promoueri ad diſpoſitionem reſpectu illius finis; Sed homo ordinatur ad finem ſupernaturalem, ad quem ex ſe eſt in diſpoſitus; ergo indiget paulatim diſponi ad habendum illum finem: Hoc autem fit per cognitionem aliquam ſupernaturalem: Ergo &c. Si inſtetur, Quòd agens perfectum poteſt ſtatim remouere imperfectionem, & ſtatim agere: Reſpondetur, Quòd etſi poſſet de potentia abſoluta, tamen perfectius eſt communicare homini aliquam actiuitatem reſpectu ſuæ perfectionis conſequendæ, quàm non communicare; poteſt autem homo habere actiuitatem aliquam reſpectu ſuę perfectionis finalis, ergo perfectius eſt, quòd hoc ſibi communicetur: Quod non poteſt fieri ſine aliqua cognitione imperfecta pręcedente iſtam perfectam, ad quam ordinatur finaliter.

4. ratio d. Thom. 1. p. q. 1. ar. 1. ad 1.

Quinto arguitur ſic. Omne agens vtens inſtrumento in agendo non poteſt per illud inſtrumentum in aliquam actionem, quę excedit naturam illius inſtrumenti; Lumen autem intellectus agentis eſt inſtrumentum, quo anima nunc Vtitur in intelligendo naturaliter; ergo non poteſt per illud lumen in aliquam actionem, quæ excedit illud lumen: ſed illud de ſe eſt limitatum ad cognitionem habitam per viam ſenſuum: Ergo anima non poteſt in aliquam actionem quę non poteſt haberi per viam ſenſus; Sed multorum aliorum cognitio eſt neceſſaria pro ſtatu iſto; Igitur &c. Hæc ratio videtur concludere contra eum, qui fecit eam. Secundum enim deductionem iſtam, lux increata non poterit vti intellectu agente, vt inſtrumento ad cognitionem alicuius ſinceræ veritatis, quia ta-

5. ratio Henrici in ſumma & Guil. Var. lib. 1. q. 2.

ralis ſecundum eum non poteſt haberi via ſenſuum, ſine ſpeciali illuſtratione. Et ita ſequitur, Quòd in cognitione veritatis ſinceræ, lumen veritatis agentis nullo modo habet aliquam actionem: Quod videtur inconueniens, Quia illa actio perfectior eſt omni intellectione; & per conſequens illud, quod perfectius eſt in anima, in quantum intellectiua, oportet concurrere aliquo modo ad iſtam actionem.

Refutantur rationes 4. & 5.

Iſte duæ vltimę rationes non videntur plurimū efficaces. Prima enim eſſet efficax, ſi eſſet probatū, quòd homo ordinatur finaliter ad cognitionē ſupernaturalē, cuius probatio pertinet ad quæſtiones de beatitudine; Et, ſi cum hoc oſtenderetur cognitionem naturalem non ſufficienter diſponere pro ſtatu iſto ad cognitionē ſupernaturalē conſequendā. Secūda ratio petit duo, ſcilicet aliquorum cognitionē eſſe neceſſariam, quæ non poſſunt cognoſci per viam ſenſuum; & quòd lumē intellectus agentis eſt ad talia cognoſcibilia limitatum. Tres ergo primæ rationes probabiliores apparent. ☞ Nota, Quod nullum ſupernaturale poteſt ratione naturali oſtendi ineſſe viatori, vel neceſſario requiri ad perfectionem eius; nec etiam habens poteſt cognoſcere illud ſibi ineſſe: Igitur impoſsibile eſt hoc probare contra philoſophum ratione naturali. Si autem arguatur ex creditis, nō eſt via contra philoſophum; quia pręmiſſam creditam non concederet: Vnde rationes hic factę cōtra eum, alteram præmiſſarū habent creditam, vel probatam ex creditis, & ideo non ſunt ſibi niſi perſuaſiones Theologicæ, ex creditis ad creditum.

Notabile documentū doct. pro rationib' adductis cōtra philoſ. quantū cōcludere valeant.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd cognitio dependet ab anima cognoſcente, & obiecto cognito; quia ſecundum Auguſt. 9. de Trin. cap. vlt. á cognoſcente, & cognito paritur notitia. Licet ergo anima habeat ſufficiens actiuum & paſsiuum intra ſe, pro quanto actio reſpectu cognitionis conuenit animæ; non tamen habet intra ſe ſufficiens actiuum, pro quanto actio conuenit obiecto, quia ſic eſt vt tabula nuda, vt dicitur 3. de anima. Eſt igitur intellectus agens, quo eſt omnia facere; verum eſt, inquantum actio competit animæ reſpectu cognitionis, & non inquantum obiectum eſt actiuum. Ad confirmationem rationis dico, Ad maiorem, Quòd natura quandoque accipitur pro principio motus vel quietis, prout deſcribitur 2. Phyſico; quandoque pro principio actiuo naturaliter, prout natura diſtinguitur contra artem, ſiue propoſitum, propter oppoſitum modum principiandi: Primo modo non eſt vera maior, quia non correſpondet omni paſsiuo naturaliter principium actiuum, quòd ſic ſit natura; quia multa ſunt naturaliter receptiua alicuius perfectionis, cuius non habent principium intrinſecum actiuum: Secundo modo etiam propoſitio maior eſt falſa in quibuſdam, quando ſcilicet natura propter ſui excellentiam ordinatur naturaliter ad recipiendum perfectionem ita eminentem, quòd non poſsit ſubeſſe cauſalitati agentis naturalis ſecundo modo dicti, & ita eſt in propoſito. Cum probatur maior, Dico, Quòd potentia paſsiua no eſt fruſtra in natura, quia licet per agens naturale nō poſsit principaliter reduci ad actum, tamen poteſt per tale agens diſpoſitio ad ipſum induci, & poteſt per aliquod aliud agens in natura, id eſt in tota coordinatione entium, putá per agens ſupernaturale, completè reduci ad actum. Si autē obiiciatur, Quòd illud vilificat naturam, quòd ipſa non poſsit conſequi perfectionem ſuam ex naturalibus, cum natura minus deficiat in nobilioribus, ex 2. Cæli, & m. Reſpondeo, Si felicitas noſtra conſiſteret in ſpeculatione illa ſuprema, ad qualem poſſumus nunc naturaliter attingere, non diceret Philoſ. naturam deficere in neceſſariis; nunc autém concedo, illam poſſe naturaliter haberi; & vltra hoc dico aliam eminentiorem poſſe naturaliter recipi; Ergo in hoc magis dignificatur natura, quám ſi ſuprema ſibi poſsibilis poneretur ſolum eſſe iſta naturalis; nec etiam eſt mirum, quòd ad maiorem perfectionem ſit capacitas paſsiua in aliqua natura, quàm eius cauſalitas actiua ſe extendat. Illud autem, quod additur de 2. Cæli, & m. non eſt ad propoſitum: Quia Philoſoph. loquitur ibidem de organis correſpondentibus potentiæ motiuæ, ſi ineſſet ſtellis, quòd natura dediſſet eis organa. Et concedo vniuerſaliter, quòd cui datur potentia, quæ nata eſt eſſe organica, ei datur á natura organum; in non orbatis dico.

t.c.4.

t.c.6. 2. phyſ. & alibi.

Obiectio.

t.c. 10. & 59

Solutio.

Sed improportio dico, quòd data eſt potentia, ſed non organica, non tamen ſunt naturaliter data omnia alia præter potentiã, concurrentia ad actum: A Philoſopho igitur ibi haberi poteſt, quòd naturaliter ordinabile ad aliquem actum vel obiectum, naturaliter habet potentiam ad illud, & organum, ſi potentia

Redit ad argumẽtũ.

eſt organica; ſed non ſic eſt de poſterioribus requiſitis ad actum. Aliter tamen poſſet dici ad maiorem, Quod ipſa eſt vera, loquendo de potentia paſsiua naturali, vt paſsiua comparatur ad actiuam, non autem vt paſsiua comparatur ad actum receptum; differentia membrorum patebit ſequenti articulo in corpore: Minor verò eſt vera ſecundo modo, non primo. Poſſet autem tertio modo facilius dici ad minorem, negando, Quòd licet abſolutè intellectus poſſibilis ſit naturaliter receptiuus talis intellectionis, non tamen pro ſtatu iſto: cauſa cuius dicetur inferius, diſtinct. 3.

q. 1. art. 1. & 14.

Solutio. d. Tho. 1. p. q. 1. ar. 1.

¶ Ad ſecundum dicitur, Quòd diuerſa ratio ſcibilis diuerſitatem ſcientiarum inducit; eãdem enim concluſionem demonſtrat aſtrologus & naturalis, puta, quòd terra eſt rotunda; ſed aſtrologus per medium mathematicum, id eſt à materia abſtractum, naturalis autem per medium circa materiã conſideratum. Vnde de nihil prohibet de eiſdem rebus, de quibus phyſicæ ſciẽtiæ tractãt, ſecũdũ quòd ſunt cognoſcibilia lumine naturalis rationis, etiã aliam ſcientiã tractare, ſecundũ quòd cognoſcuntur lumine diuinæ reuelationis.

vt inquit Ariſt. 1. poſt. t. c. 43.

Refutatur.

Contra hoc, Si de cognoſcibilibus in Theologia eſt poſsibilis tradi cognitio in aliis ſcientiis, licet in alio lumine; ergo non eſt de eis neceſſaria cognitio theologica. Conſequentia patet in exemplo eius, Quia per medium phyſicum cognoſcens terram eſſe rotundam, non indiget cognitione eius per medium mathematicum, tanquam ſimpliciter neceſſarium.

d. Tho. 1. 2. q. 54 art. 2. ad. 2. Godfred. quol. 14. q. 4. ſeu c. 19.

Dicta autem reſponſio ad 2. exponitur ſic, Habitus & eſt habitus, & eſt forma; in quantum eſt habitus habet diſtinctionem ab obiecto in quantum eſt forma, poteſt diſtingui à principio actiuo: reſpectu autem habitus ſcientifici principia ſunt cauſæ effectiuæ: Licet igitur vbi eſt idem ſcibile, putà, Quòd terra eſt rotunda, non ſit diſtinctio per obiecti, tamen eſt ibi diſtinctio per principia, quibus mathematicus, & Phyſicus hoc oſtendunt; & ita eſt diſtinctio habituum in quantum ſunt formæ, & non in quantum ſunt habitus.

Refutatur. Lib. 6 princip. initio.

Contra iſtud, Forma eſt communior habitu, quia omnis habitus eſt forma, & non ẽconuerſo; Impoſsibile eſt autem aliqua eſſe diſtincta in ratione ſuperioris, & non eſſe diſtincta in ratione inferioris; Ergo impoſsibile eſt aliqua eſſe diſtincta in ratione formæ, & tamen eſſe indiſtincta in ratione habituum: hoc enim eſſet, ac ſi aliqua eſſent diſtincta in ratione animalis, & indiſtincta in ratione hominis. Præterea, ſupponit, quòd principia ſunt diſtinctiua habitus concluſionis in alio genere cauſæ, quàm vt principia effectiua: Quod falſum eſt, Quia ſi aliquam rationem cauſæ diſtinctiuæ habent ad habitus iſtos, non habent niſi rationem cauſæ effectiuę. Præterea, Semper ſtat ratio, Quia quantuncunque poſſent poni habitus cognoſcitiui diſtincti, non tamen ſaluatur neceſsitas vnius habitus, quaſi aliàs cognitio ſit impoſsibilis, ponẽdo poſsibilitatem alterius habitus vndecunque diſtincti.

Solutio Scoti.

Ideo ad argumentum reſpondeo, Quòd in illis ſcientiis ſpeculatiuis, etſi tractetur de omnibus ſpeculabilibus, non tamen quantum ad omnia cognoſcibilia de eis; quia non quãtum ad propria eorum cognoſcibilia, ſicut patuit prius in 3. ratione principali contra opinionem philoſophorum.

Solutio Henrici Ganda. in ſumma.

¶ Ad tertium reſpondetur ſic, Quòd prima principia non poſſunt applicari ad cõcluſiones aliquas niſi ſenſibiles; tum quia termini eorum ſunt abſtracti à ſenſibilibus, & ita ſapiunt naturam eorum; tum quia intellectus agens, per quem debet fieri applicatio, limitatur ad ſenſibilia.

Refutatur.

Cõtra, Certũ eſt intellectui, quòd illa principia prima ſunt vera, nõ tãtũ in ſenſibilibus, ſed in inſenſibilib⁹; nõ enim mgis dubitatur, quòd cõtradictoria nõ ſunt ſimul vera de eodẽ immateriali, quã materiali; Quare reſponſio nulla.

Solutio Prepoſitini ſ. p. ſummæ.

Et ideo aliter dicitur, Quòd terminus primi principii eſt ens, quod diuiditur in decem genera, & illud non ſe extendit ad obiectũ Theologicũ.

Refutatur.

Hoc nihil valet, Quia nõ magis dubitamus, Quòd cõtradictoria nõ ſunt ſimul vera de Deo, quã de altero: vt, Quòd Deus eſt beatus, & non beatus.

Solutio Gu Varr. lib. 1. q. 3. ad 5.

Alia datur reſpõſio, Quòd ex maioribus ſolùm non ſequun-

ſequuntur concluſiones, ſed cum minoribus adiunctis; nunc autem minores nõ ſunt naturaliter manifeſtæ, quæ debent illis adiungi.

Refutatur

Contra, Minores ſumendæ ſub primis principiis prædicant de ſumptis ſub terminos ſubiectos primorum principiorum; Sed notum eſt terminos primorum principiorum dici de quolibet, quia ſunt communiſsimi; Ergo &c.

Solutio Scoti.

Ideo reſpondeo, Quòd ſecunda pars minoris eſt falſa. Hæc ſcilicet, Quód in primis principiis includuntur virtualiter omnes concluſiones ſcibiles. Ad probationem dico, Quòd ſicut termini ſubiecti ſunt communes, ita & termini prædicati: quando igitur termini ſubiecti ſic diſtributi accipiuntur pro omnibus, non accipiuntur niſi reſpectu terminorum prædicatorum, qui ſunt cõmuniſsimi; & per conſequens virtute talium principiorum non ſciuntur de inferioribus, niſi prædicata communiſsima. Hoc patet ratione, Quia medium non poteſt eſſe propter quid reſpectu paſsionis, niſi quæ includitur virtualiter in ratione illius medii; In ratione autem ſubiecti principii communiſsimi nõ includitur propter quid aliqua paſsio particularis, ſed tantum communiſsima; Ergo illud ſubiectum non poteſt eſſe ratio cognoſcendi aliquas paſsiones, niſi communiſsimas ſub ratione communiſsimi: Sed præter paſsiones communiſſimas ſunt multæ aliæ paſsiones ſcibiles, ad quas non poſſunt rationes primorum principiorum eſſe media, quia non includunt illas: Ergo ſunt multę veritates ſcibiles, quæ non includuntur in primis principiis. Hoc patet ex hoc exemplo: Quia iſtud, Omne totum eſt maius ſua parte, etſi includat iſtam, Quaternarius eſt maior binario, & alias ſimiles, de eodẽ prædicato: nõ tamen includet iſtas ſcilicet, Quaternarius eſt duplus ad binarium, & Trinarius ſe habet in proportione ſeſqui altera ad dualitatem: Nam ad iſta prædicata oportet habere media ſpecialia concludentia ipſa.

Quia demõſtratio non eſt ex communibus. 1. poſt. c. 23.

Secunda probatio logica eſt, Quia licet contingat deſcendere ſub ſubiecto vniuerſalis affirmatiuæ; non tamen ſub prædicato; Multa autem prædicata contenta ſub prędicatis primorum principiorum ſunt ſcibilia de inferioribus ad ſubiecta illorum; Igitur illa prædicata per prima principia non ſciuntur de illis ſubiectis.

Obiectio.

Contra iſtud obiicitur, De quolibet affirmatio vel negatio eſt de neceſsitate vera; ſequitur ergo de neceſsitate hoc eſſe album, vel non album, ita quòd licet ibi deſcẽdere ſub prædicato, & ſub ſubiecto.

Solutio.

Reſpondeo, Illud principium, De quolibet affirmatio vel negatio eſt de neceſsitate vera, valet iſtam, De quolibet cuiuſlibet contradictionis altera pars eſt vera, altera falſa; vbi duplex eſt diſtributio ex parte ſubiecti, ſcilicet, De quolibet, & Cuiuslibet; & ſub vtroque diſtributo licet deſcendere: Igitur de hoc huius contraditionis altera pars eſt vera, altera falſa. Sed ſub prædicato ſtante confuſe tantum non licet deſcendere, quia non ſequitur; De quolibet cuiuslibet contradictionis altera pars eſt vera, ergo hæc pars: Et ita in aliis principiis ſemper prędicatum vniuerſalis affirmatiuæ ſtat confuſe tantum, ſiue ſint ibi duæ diſtributiones in ſubiecto, ſiue vna. Et in propoſito exemplo adhuc patet propoſitum, Quia de homine verum eſt, Quod ſit riſibilis; nunquam tamen per hoc principium, De quolibet &c. poteſt plus inferri, niſi, Ergo de homine riſibile, vel vel non riſibile. Altera igitur pars prędicati diſiuncti nunquam ſcietur de ſubiecto per hoc principium commune, ſed requiritur aliquod principium ſpeciale, tanquam medium determinatum, & ratio ſciendi riſibile de homine.

ARTICVLVS 2.

Vtrum homini pro ſtatu iſto ſit neceſſarium aliquam doctrinam ſpecialem ſupernaturaliter inſpirari, ad quam videlicet non poſsit attingere lumine naturali intellectus.

(*)

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Omnis potentia habens aliquod cõmune pro primo obiecto naturali, poteſt in quodlibet contentum ſub illo, ſicut in per ſę obiectum naturale; (Hoc patet per exẽplum de primo obiecto viſus, & aliis cõtẽtis ſub illo, & ita inductiuè in aliis obiectis primis, & potẽtiis: patet etiã per rationẽ, Quia primũ obiectũ dicitur, quod eſt adęquatũ potẽtiæ; Sed ſi in aliquo eſſet ratio eius, circa quod non poſſet potẽ-

 tia

tia habere actū naturaliter, non eſſet potentiæ adæquatum, ſed excederet potentiā;patet ergo maior:)Sed primum obiectum intellectus noſtri naturale eſt ens in quantum ens; ergo intellectus noſter poteſt naturaliter habere actum circa quodcunq; ens, & ſic circa quodcunq; intelligibile, etiam circa non ens, quia negatio cognoſcitur per affirmationē; Ergo &c. Probatio minoris, Auic. 1.Metaph.cap. 5. Ens & res prima impreſsione imprimūtur in animā, nec poſſunt manifeſtari ex aliis; ſi autem eſſet aliquid aliud ab iſtis primum obiectum, iſta poſſent manifeſtari per rationem illius: ſed hoc eſt impoſsibile; ergo &c.

4.metaph. t.c. 2. & 16. & 2.perier. ad finem.

¶ 2. Præterea. Senſus non indiget aliqua cognitione ſupernaturali pro iſto ſtatu, ergo nec intellectus. Antecedens patet. Probatio conſequentiæ, Natura nō deficit in neceſſariis 3. de anima, & ſi in imperfectis non deficit, multo magis nec in perfectis: ergo ſi non deficit in potentiis inferioribus quantū ad neceſſaria eis, propter actus ſuos habendos, & finē earū conſequendum; multo magis non deficit in neceſſariis potentiæ ſuperiori ad actum ſuum, & finem conſequendum; Ergo &c.

t.c.45.

¶ 3. Præterea. Si aliqua talis doctrina ſit neceſſaria, hoc eſt, quia potentia in puris naturalibus eſt improportionata obiecto, vt ſic cognoſcibili; ergo oportet quòd per aliquid aliud á ſe fiat ei proportionata: Illud aliud aut eſt naturale, aut ſupernaturale; ſi eſt naturale, ergo totum eſt improportionatum obiecto primo; ſi ſupernaturale, ergo potētia eſt improportionata illi, & ita ſequitur quòd per aliud oportet ei proportionari, & ſic in infinitū. Cū ergo non ſit procedere in infinitū 2.Metaph. oportet ſtare in primo dicendo, Quòd potentia intellectiua ſit ex ſe proportionata omni cognoſcibili, & ſecundum omnem modum cognoſcibilis: Quare &c.

t.c.5.& inde.

¶Oppoſitum. 2. ad Timoth. 3. in fine. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum &c. Prętere a: Baruch.3. de Sapientia dicitur, Nō eſt, qui poſsit ſcire vias eius, ſed qui ſcit vniuerſa nouit eā; ergo nullus alius poteſt habere eam niſi à ſciēte vniuerſa, hoc quantum ad neceſsitatem: De facto ſubdit, Tradit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo; hoc quantum ad vetus teſtamentum: Et ſequitur, Poſt hęc in terris viſus eſt, & cum omnibus conuerſatus eſt; ſcilicet quando tradidit eam, quo ad nouum teſtamentum.

¶ CONCLVSIO. *Homini pro ſtatu iſto neceſſarium eſt aliquam doctrinam ſpecialem ſupernaturaliter inſpirari, ad quā non poteſt attingere lumine naturali intellectus.*

Hęc cōcluſio probatur eiſdem rationibus quibus impugnatur concluſio ſuperioris art.

¶ AD QVASTIONEM reſpondeo diſtinguēdo primo, Qualiter aliquid dicitur ſupernaturale. Potentia enim receptiua comparatur ad actum, quem recipit, vel ad agens, à quo recipit: Primo modo, ipſa eſt potentia naturalis, vel violenta, vel neutra; naturalis, ſi naturaliter inclinetur; violenta, ſi ſit contra inclinationem naturalem; neutra, ſi neque inclinatur ad iſtam formam, neq; ad oppoſitā. In hac autē comparatione nulla eſt ſupernaturalitas: Sed comparando receptiuum ad agēs, á quo recipit formā, tunc eſt, Naturalitas, quando receptiuum comparatur ad tale agēs, quod natum eſt naturaliter imprimere talem formam in tali paſſo; Supetnaturalitas autem, quādo comparatur ad tale agens, quod nō eſt naturaliter impreſsiuum illius formæ in illud paſſum. Ad propoſitum dico, Quòd comparando intellectum poſsibilem ad notitiam actualem in ſe, nulla eſt ſibi cognitio ſupernaturalis; quia intellectus poſſibilis quacunq; cognitione naturaliter perficitur, & ad quancunque naturaliter inclinatur. Sed ſecundo modo loquēdo ſic eſt ſupernaturalis, quæ generatur ab aliquo agente, quod nō eſt natum mouere intellectum poſsibilem ad talem cognitionem naturaliter; pro ſtatu autem iſto ſecundum Philoſ. intellectus poſsibilis natus eſt moueri ad cognitionem ab intellectu agente & phantaſmate; igitur ſola illa cognitio naturalis eſt, quæ ab iſtis agētibus poteſt imprimi: Virtute autem iſtorum poteſt haberi omnis cognitio in cōplexa, quæ ſecundum legem communem habetur á viatore, ſicut patebit 3. ratione ſequentis art. in opponendo; Et ideo licet Deus poſsit per reuelationem, ſpecialem cognitionem alicuius incōplexi cauſare, ſicut in raptu, non tamen talis cognitio ſupernaturalis eſt neceſſaria de communi lege. De complexis autem veritatibus ſecus eſt, quia ſicut oſtenſum eſt per tres rationes contra poſitionem philoſophorum

3.de animā t.c.30.

phorum art. ſuperioris, poſita tota actione intellectus agentis, & phantaſmatum, multæ complexiones remanebūt ignotæ, & nobis neutrę, quarum cognitio eſt nobis neceſſaria: Iſtarum igitur notitiam eſt neceſſe nobis ſupernaturaliter tradi, quia nullus earum notitiam potuit naturaliter inuenire, & eā aliis docendo tradere; quia ſicut vni, ita cuilibet ex naturalibus erūt neutrę. Vtrum autem poſt primam traditionem doctrinæ de talibus, poſsit aliquis aſſentire naturaliter doctrinę traditæ, de hoc in 3. lib. diſtinct. 23. Hæc autem prima traditio talis doctrinæ dicitur reuelatio, quæ ideo eſt ſupernaturalis, quia eſt ab agente, quod non eſt naturaliter motiuum intellectus noſtri pro ſtatu iſto: Aliter etiam poſſet dici ſupernaturalis, quia eſt ab agente ſupplente vicem obiecti ſupernaturalis; nam obiectum oatum cauſare notitiā huius. Deus eſt trinus & vnus, vel ſimilium, eſt eſſentia ſub propria ratione cognita, ipſa enim ſub tali ratione cognoſcibilis, eſt obiectum nobis ſupernaturale. Quodcūq; igitur agens cauſans notitiam aliquarum veritatum, quę per tale obiectum ſic cognitum natæ ſunt eſſe euidentes, illud agens in hoc ſupplet vicē illius obiecti: Quòd ſi ipſum agens cauſaret notitiam perfectam iſtarū veritatum, qualem ipſum obiectum in ſe cognitum cauſaret, tunc perfectè ſuppleret vicē obiecti; ſed ſi agens non ita perfectam notitiam cauſat, ſicut obiectum in ſe cauſaret, tunc imperfectè ſupplet vicē obiecti, pro quāto ſcilicet imperfecta notitia, quā facit, virtualiter continetur in illa perfecta, cuius obiectum in ſe cognitum eſſet cauſa. Ita in propoſito, Nam reuelans hanc. Deus eſt trinus, cauſat in mente aliqualem notitiam huius veritatis, licet obſcuram, quia cauſat de obiecto non ſub propria ratione cognito; quod obiectum, ſi cognitum eſſet, natum eſſet cauſare notitiam perfectam, & claram veritatis illius. Pro quanto igitur hęc notitia obſcura in illa clara includitur eminenter, ſicut imperfectum in perfecto, pro tanto reuelās, hanc obſcuram, & cauſans, ſupplet vicem obiecti, illius clarę notitię cauſatiui; pręcipue cum non poſsit notitiam alicuius veritatis cauſare, niſi vt ſupplens vicem alicuius obiecti: Nec veritatum talium de illo obiecto notitiā cauſare poſſet, vt ſupplens vicem obiecti alicuius inferioris, nā naturaliter motiui intellectus noſtri, quia nullum tale virtualiter includit aliquam notitiam iſtarum veritatū, etiam nec obſcuram; Igitur oportet, quòd in cauſando etiam iſtā obſcuram, aliqualiter ſuppleat vicem obiecti ſupernaturalis. Differentia iſtorum duorum modorum ponendi ſupernaturalitatem notitiæ reuelatæ patet, ſeparando vnū ab alio; puta. Si agens ſupernaturale cauſaret notitiam obiecti naturalis, vt ſi infunderet Geometriam alicui, illa eſſet ſupernaturalis primo modo, & non ſecundo modo. Si autem infunderet notitiam huius, Deus eſt trinus, vel ſimilium, hæc ſupernaturalis eſſet vtroque modo, quia ſecundus infert primum, licet non ē conuerſo; Vbi enim eſt primus tātum, ibi non eſt neceſſe quòd ſit ſic ſupernaturalis, quin naturaliter poſsit haberi; Vbi verò eſt ſecundus modus, eſt neceſſitas, vt ſupernaturaliter habeatur, quia naturaliter haberi non poteſt.

☞Contra autem concluſionem principalē poſſet ſic argui, Pono quòd ſit aliquis adultus non baptizatus, & quòd non habeat aliquem docentem, habeat tamen bonos motus, quales poteſt habere, cōformes ſcilicet rationi rectę naturali, & caueat ea, quæ naturalis ratio oſtendit ſibi eſſe mala; licet Deus de communi lege talem viſitaret docendo per hominem, ſicut Corneliū viſitauit, pono tamē quòd non doceatur ab aliquo, ille ſaluabitur; Similiter licet poſtea doceatur, tamē prius eſt iuſtus, & ita tunc dignus vita æterna, quia per bona velle pręcedentia doctrinā meretur gratiam, quia eſt iuſtus, non tamen habet Theologiam, etiam quantum ad principia credibilia, ſed tantum cognitionem naturalem: ergo nihil Theologię eſt ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem. *Obiectio. Caſus notabilis.* *Act. 10.*

Poſſet dici, quòd iſte per bona velle ex genere de congruo meretur iuſtificari ab originali, & Deus non ſubtrahit liberalitatis ſuę munus abeo, ſed dat ſibi primam gratiam ſine Sacramento, quia nō eſt alligatus Sacramentis; & tunc gratia non datur ſine habitu fidei Theologiæ, ita quòd habet habitum Theologię, licet non poſſit exire in actum, ſicut nec baptizatus, niſi inſtruatur. Et licet non ſit contradictio gratiam dari ſine fide, cum ſint habitus diſtincti, & in diuerſis potentiis, tamen ſicut in baptiſmo ponitur ſimultas in infuſione, ita in propoſito poteſt poni ſimul *Solutio.*

 tas in

tas in caſu iſto: non enim minus gratioſus eſt Deus illi, quem propter meritum de congruo iuſtificat ſine Sacramẽto, quàm illi, quem ſine omni merito proprio iuſtificat in ſuſceptione Sacramenti; ſed poſsibile eſt Deo de potentia abſoluta quemlibet ſaluare, & etiam facere quòd mereatur gloriam ſine fide infuſa, ſi ſine illa det gratiam, qua habens benè vtatur ea quantum ad velle, quod poteſt habere ſecundum naturalem cognitionem, & fidem acquiſitam, vel ſine omni fide acquiſita, ſi doctor deſit. Sed de potentia ordinata non tenetur ſine fidei habitu præcedente, quia ſine illa non ponitur gratia infundi, non tamen propter indigentiam, quaſi ſine illa non ſufficeret, ſed propter liberalitatem diuinam, quæ totum reformat intus hominem, minus etiam perfectè eſſet homo diſpoſitus, quantum ad aſſenſum quorundam verorum ſine fide infuſa: Et ſicut in hoc, ita proportionabiliter de habitu Theologię, qui perfectus exiſtens includit fidem infuſam, & acquiſitã articulorum, & aliorum reuelatorũ à Deo in Scriptura; ita quòd non eſt tantum hic infuſa, nec acquiſita tantum, ſed ſimul ambę. Eſt igitur Theologia neceſſaria loquẽdo de potentia ordinata, & loquendo de principali habitu, ſiue priori pertinente ad Theologiam, quæ eſt fides infuſa; & hoc generaliter quantum ad omnes: non ſic autem quantum ad ſecundum habitũ, quem includit, qui eſt fides acquiſita. Sed fortè de potentia ordinata eſt neceſſaria in adulto potente habere Doctorem, & eum intelligere; & hoc quantum ad aliquorum generalium fidem acquiſitã. *

Obiectio. Contra diſtinctionem naturalis, ſupernaturalis, & violenti arguitur multipliciter, tam quòd diſtinctio naturalis & violenti ſumatur ex comparatione paſsi ad agens, & non tantùm ex comparatione eius ad formam; quàm quòd diſtinctio naturalis, & ſupernaturalis ſumatur ex cõparatione paſsi ad formam, & nõ tantum ex comparatione eius ad agens: Quę argumenta non ponuntur hic. ☞ Solutio rationis apparet, Quia illud eſt pręciſè cauſa alterius quo poſito, circunſcripto vel variato quocunq; alio, ſequitur effectus: nunc autem licet forma, contra quam inclinatur receptiuum non inducatur niſi per agens violentãs paſſum, nec agens ſupernaturale ſupernaturaliter agat, niſi inducendo formam; tamen per ſe ratio violẽti eſt ex habitudine paſsi ad formã, & non ad agens: & per ſe ratio ſupernaturalis eſt ex habitudine paſsi ad agens, & non ad formam. Probatur, Quia paſſo & forma manentibus in ſua ratione, puta, quòd forma ſit receptibilis, contra tamen inclinationem paſsi, quomodocunque varietur agens, paſſum violenter recipit: Similiter paſſo & agente ſic ſe habentibus, quòd ſolum agens nõ naturaliter, ſed ſupernaturaliter actiuum tranſmutat paſſum; ſolum inquam, ita quòd agens naturale non diſponat, quancunque formam inducet, erit ſupernaturalis reſpectu paſſi. Hoc probatur ſecundo, Quia non tantum in induci, ſed in per manere aliqua forma violenter permanet in paſſo ſine actione extrinſeca, licet non diu, aliqua naturaliter etiam diu, aliqua ſupernaturaliter propter agens tantum, ita quòd circunſcribendo agens à quo ſit, non poſſet dici ſupernaturalis, poteſt autem dici naturalis, quia perficit naturaliter, comparando formam ad receptiuum tantum. *

(Vide in 4. d. 43. q. 2. ar. 10. Solutio)

¶AD ARGVMENTA. Ad primum, Diſtinguitur de obiecto naturali, quod poteſt accipi, vel pro eo, ad quod naturaliter, ſiue ex actione cauſarum naturaliter actiuarum poteſt potentia attingere; vel pro illo ad quod potentia naturaliter inclinatur, ſiue poſſet illud naturaliter attingere, ſiue non: Poſſet ergo maior negari intelligendo naturale primo modo, Quia obiectum primum eſt adæquatum potentiæ, & ideo abſtractum ab omnibus illis, circa quę poteſt potentia operari; non autem oportet, ſi intellectus poſsit naturaliter intelligere tale commune quod poſsit intelligere quodcunque contentum ſub illo, quia intellectio alicuius contenti multo excellẽtior eſt intellectione confuſa talis cõmunis: Et ſic conceſſa minore in vtroq; ſenſu, concluſio intenta non habetur, ſcilicet de naturaliter attingibili, quia ſic maior fuit falſa. (Solutio Gul. Var. lib. 1. quol. 2. ad 1.)

Refutatur. Contra hanc reſponſionem arguo, Quia deſtruit ſeipſam: Primũ enim obiectum eſt adęquatũ potentiæ, hoc eſt, quod nihil reſpicit potentia pro obiecto, niſi in quo eſt ratio illius primi, & in quocunque eſt ratio illius primi, illud reſpicit potentia pro obiecto; ergo impoſsibile eſt aliquid eſſe obiectum primum naturaliter, quin quodlibet contentum ſub illo ſit

perſe

per ſe obiectum naturaliter; da enim oppoſitum, & tunc non eſt adęquatum naturaliter, ſed excedēs, & aliquid eo inferius eſt adęquatum, & ita primum. Ratio autem, quæ adducitur pro reſponſione, fallit ſecundum fallaciam figuræ dictionis: Licet enim ens, vt eſt quoddam intelligibile, vno actu (ſicut homo eſt intelligibilis vna intellectione) ſit naturaliter attingibile, illa enim vnica intellectio entis (vt vnius obiecti) eſt naturalis; non tamē ens, vt primum obiectum, id eſt adæquatum, poteſt poni naturaliter attingibile, niſi quodlibet ſub eo contentum ſit naturaliter attingibile, quia eſt primum obiectū, vt includitur in omnibus per ſe obiectis: Commutatur igitur hoc aliquid in quale quid. Cum arguitur, Ens eſt naturaliter attingibile, ergo ens vt primum obiectum, hoc eſt adęquatū, eſt naturaliter attingibile, falſum eſt; quia antecedens eſt verum, vt ens eſt vnum intelligibile ſingulare, ſicut album, ſed conſequens concludit de ente, vt includitur in omni intelligibili, nō vt ſeorſum ab illis intellectum.

Ad argumentum igitur eſt alia reſponſio

Solutio Scoti. realis, Quòd minor eſt falſa de obiecto naturali, id eſt naturaliter attingibili, vera alio modo de obiecto, ad quod naturaliter inclinatur potentia; Et ita debet intelligi auctoritas Auic. Quid autem ſit ponēdum obiectum primum naturaliter attin-

q. 1. art. 14. gibile, de hoc infra diſtinct. 3. Confirmatur reſponſio per Anſelmum de lib. arb. cap. 2. Nullam inquit, (vt puto) habemus poteſtatem, quę ſola ſufficiat ad actum. Poteſtatem autem vocat, quod nos communiter dicimus potentiā, ſicut patet per exemplum eius de ſenſu viſus: Nō eſt igitur inconueniens potentiā eſſe naturaliter ordinatā ad obiectū, ad quod non poteſt naturaliter attingere, ſicut quælibet ex ſe ſola ordinatur ad proprium actum, & tamen nō poteſt ex ſe ſola attingere.

¶ Ad ſecundum, nego cōſequentiam. Ad probationem patet ex dictis in reſponſione ad confirmationem. 1. arg. 1. artic. Quod ſuperiora ordinantur ad perfectionem maiorem paſsiuè recipiendam, quā ipſa poſsint actiuè producere; & per conſequens iſtorum perfectio non poteſt produci, niſi ab aliquo agente ſupernaturali: non ſic eſt de perfectione inferiorū, quorū perfectio vltima poteſt ſubeſſe actioni agētiū inferiorū. ☞ Et ideo natura nō deficit in neceſſariis in potētiis ſuperioribus; quia perfectiones, ad quas ordinantur, ex cauſis naturalibus non poſſunt habere, quia non poſſunt ſubeſſe alicui cauſalitati agentis naturalis: Quia verò perfectiones inferiorum entium tali cauſalitati ſubſunt, deficeret natura, ſi non daret, vnde poſſent. *

¶ Ad tertium dico, Quòd veritati conplexæ alicui firmiter tenendę, intellectus poſsibilis eſt improportionatus, hoc eſt, non eſt proportionaliter mobile reſpectu taliū agētiū, quę ex phātaſmatibus, & ex lumine naturali intellectus agentis nō poſſunt cognoſci. Cum autem arguis, Igitur ſit proportionatus per aliquid aliud, Concedo; & per aliud in ratione mouentis, quia per mouens ſupernaturale reuelans aſſentit illi veritati; & per aliud in ratione formę, quia per iſtum aſſenſum factum in ipſo, qui eſt quaſi quędam inclinatio in intellectu ad illud obiectum, proportionans illud iſti. Cum vltra de illo alio quęris, An ſit naturale vel ſupernaturale; dico, Quod ſupernaturale, Siue intelligas de agēte, ſiue de forma. Cū infers, Ergo intellectus eſt improportionatus ad illud, & per aliud proportionatur; Dico, Quod ex ſe eſt in potentia obedientiali ad agens, & ita ſufficienter proportionatur illi ad hoc, vt ab ipſo moueatur; ſimiliter ex ſe, eſt capax illius aſſenſus cauſati á tali agente; etiam eſt naturaliter capax, nō oportet, ergo ipſum per aliud proportionari illi aſſenſui in recipiendo. Statur igitur in ſecundo, nō in primo; quia veritas iſta reuelata non eſt ſufficienter inclinatiua intellectus ad aſſentiendum ſibi, & ita eſt improportionale agēs, & paſſum ſibi improportionale. Sed agens ſupernaturale eſt ſufficienter inclinatiuum intellectus ad iſtam veritatem, cauſando in ipſo aſſenſum, quo proportionatur huic veritati; ita quòd nō oportet intellectū per aliud proportionari tali agēti, nec formæ ab ipſo impreſſę, ſicut oportet ipſum proportionari tali obiecto per aliud duplici modo prædicto.

ARTICVLVS 3.

Vtrum tres illæ primæ rationes, quibus improbatur opinio philoſophorum in primo articulo, ſint probabiles. Hic arguit Scotus contra illas 3. ratio. 1. art. factas cōtra philoſ.

(*)

ARGVI-

Contra 1. rationem.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia omnis natura cauſata eſſentialiter dependet à qualibet perſe cauſa eius. & propter tālem dependentiam ex cauſato cognito poteſt demōſtratione quia quęlibet eius perſe cauſa cognoſci: Ergo cum natura hominis ſit homini naturaliter cognoſcibilis, quia non eſt potentiæ cognitiuæ improportionalis, ſequitur, quod ex iſta natura cognita poſsit naturaliter cognoſci finis illius naturæ. Confirmatur ratio, Quia ſi ex natura inferiori cognita cognoſcitur eius finis, non minus hoc eſt poſſibile in propoſito, quia nec minor depēdentia eſt finiti in propoſito ad ſuū finē, quam in aliis. Ex hac etiam ratione videtur, quòd falſa ſit iſta propoſitio, Finis ſubſtantiæ nō cognoſcitur, niſi ex actibus eius, quæ aſſumebatur in probatione minoris, quia ex cognitione naturæ in ſe poteſt finis eius cognoſci demonſtratione quia. Si autem dicatur, quòd ratio concludit hominē naturaliter poſſe cognoſcere ſuum finem naturalem. Contrà, Auguſt. 1. de prędeſt. ſanct. cap. 5. Proinde, inquit, poſſe habere fidem, ſicut poſſe habere charitatem naturæ eſt hominū; habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem gratiæ eſt fidelium: Si igitur natura hominis eſt naturaliter cognoſcibilis homini, naturaliter etiā erit cognoſcibilis iſta potentia, vt eſt talis naturę; & per conſequens ordinabilitas talis naturę ad finem, ad quē fides, & charitas diſponit. Item. Homo naturaliter appetit finem iſtum, quē dicis ſupernaturalem, igitur ad iſtum naturaliter ordinatur; Ergo ex tali ordine poteſt cōcludi iſte finis, ex cognitione naturæ ordinatæ ad ipſum. Item, Naturaliter cognoſcibile eſt, primum obiectum intellectus eſſe ens, ſecūdum. Auic. Et naturaliter eſt cognoſcibile, in Deo perfectiſsimè ſaluari rationem entis; finis autem cuiuſcunq; potentię eſt optimum eorū, quę continentur ſub eius obiecto primo, quia in illo ſolo eſt perfecta quietatio, & delectatio, ex 10. Ethic. Igitur naturaliter cognoſcibile eſt hominē ordinari ſecūdū intellectum ad Deum, tanquam ad finem. Confirmatur ratio, Quia cui naturaliter eſt cognoſcibilis potentia aliqua, ſibi naturaliter eſt cognoſcibile, quid ſit eius obiectum primū; & vlterius poteſt cognoſcere, in quo ſaluatur ratio illius primi obiecti, & in quo perfectiſſimè, tale enim eſt finis potētiæ: mens autem nota eſt ſibi, vt deducitur ex Auguſt. 14. de Trin. cap. 4. Igitur notum eſt ſibi, quid ſit eius primum obiectum, & nouit Deum non excedere rationem illius primi obiecti, quia tunc nullo modo eſſet ab ipſa mente intelligibilis; ergo nouit Deū eſſe optimum, in quo ſaluatur ratio ſui primi obiecti, & ita nouit ipſum eſſe finem potentiæ.

vt inquit Ariſ. 1. poſt t.c. 10.

2. naturalis.

2. ſupernaturalem.

1. Metaph. cap. 5. & 4. Meta. t.c. 4.

Cap. 4.

Contra 2. rationem.

¶2. Prętereà. Si per vnum extremū cognoſcitur aliud extremum, ergo & mediū; ſed neceſſaria ad conſequēdum finē ſunt media inter naturam, & finem ſuum conſequendum; igitur cum ex cognitione naturę poſsit cognoſci finis naturæ ſecundum prius probata, videtur quòd ſimiliter poſsint cognoſci media neceſſaria ad finē. Confirmatur ratio. Ita enim in propoſito entium ad finem videtur eſſe neceſſaria connexio ad ipſum finem, ſicut in aliis; ſed propter talem connexionem in aliis, ex fine cognoſcūtur illa, quæ ſunt ad finem neceſſaria, ſicut per rationem ſanitatis concluditur talia, & talia requiri ad ſanitatem, ergo &c.

Contra 3. rationem.

¶3. Præterea. Quoruncunq; neceſſariorum terminos naturaliter cognoſcimus, & illa poſſumus naturaliter comprehendere &c. Hoc argumentum require ſequenti art. in opponendo.

Cōtra tres rationes ſimul. 1. poſt. t.c. 5 & alibi ſæpe.

¶4. Prætereà contra illas tres rationes inſtatur ſimul, quòd ſeipſas deſtruant: Quia, quod oſtenditur eſſe neceſſarium cognoſcendum, hoc oſtenditur eſſe verū, quia nihil ſcitur niſi verū; Ergo quicquid iſtæ rationes oſtendunt eſſe neceſſarium cognoſci, (putá, quòd fruitio Dei in ſe eſt finis hominis, quo ad primam rationem; quòd via deueniendi ad ipſam eſt per merita, quæ Deus acceptat, vt digna tali pręmio, quo ad ſecundam; quòd Deus eſt trinus, & contingenter cauſans, & huiuſmodi, quo ad tertiam,) totum illud oſtenditur eſſe verum: vel ergo illæ rationes nō ſunt niſi ex fide, vel ex ipſis concluditur oppoſitum eius, quod probant.

¶OPPOSITVM patebit ex ſolutione argumentorum.

¶*CONCLVSIO. Ex quinq; illis rationibus, quibus improbatur poſitio philoſophorū in primo articulo, tres priores probabiliores apparent.*

¶RESPONDEO ſimiliter. Quòd tres

tres primæ rationes ex illis quinq; probabiliores ſunt aliis duabus, vt vis earum docet.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum. Licet procedat de fine, qui eſt cauſa finalis, non de fine attingendo per operationem, (Quorum finium diſtinctio di cetur infra,) poteſt tamen ad iſtud, & ad ſequens de Auguſt. & ad tertium de potẽtia & primo obiecto, dici vnica reſpōſione; Quòd omnia accipiunt, noſtrā naturam, vel potentiam intellectiuam eſſe á nobis cognoſcibilem naturaliter; quod falſum eſt ſub illa ratione propria, & ſpeciali, ſub qua ad talem finem ordinatur, & ſub qua capax eſt gratiæ conſummatæ, & ſub qua habet Deum pro perfectiſsimo obiecto. Non enim cognoſcitur anima á nobis, nec natura noſtra pro ſtatu iſto, niſi ſub ratione aliqua generali abſtrahibili á ſenſibilibus, ſicut patebit infrá diſtin. 3. & ſecūdum talem rationem generalem non conuenit ſibi ordinari ad talem finẽ, nec poſſe capere gratiam, nec habere ſic Deum pro obiecto perfectiſsimo. Tunc ad formam argumẽti. Cum dicitur, Quòd ex ente ad finem poteſt cognoſci finis demonſtratione quia; Dico, Quòd non eſt verū, niſi cognito illo ente ad finem ſub illa propria ratione, ſub qua habet finem iſtum; & tunc minor eſt falſa: Et cum probatur per proportionalitatẽ; Dico, Quòd licet mens ſit eadem ſibi, non tamen pro ſtatu iſto eſt proportionabilis ſibi tanquā obiectum, niſi ſecundum rationes generales, quæ poſſunt abſtrahi ab imaginabilibus. Ad confirmationem dico, Quòd nec aliarum ſubſtantiarum fines proprii cognoſcuntur, qui ſcilicet ſunt earum ſecundum rationes proprias, niſi aliqui ſint actus manifeſti, ex quibus cōcludatur ordo earum ad talem finem. Et ex hoc patet ad illud, quod adducitur contra probationem minoris, Quòd iſta propoſitio nō eſt falſa, non cognoſcitur á nobis finis proprius ſubſtantiæ niſi per actus eius nobis manifeſtos; non enim accipit propoſitio illa, quòd non poſsit aliter cognoſci finis. Bene enim eſt verum, quòd ſi ſubſtātia ſub propria ratione cognoſceretur, ex natura ſic cognita poſſet eius cauſa per ſe cognoſci demonſtratione quia; ſed nō ſic cognoſcitur á nobis aliqua ſubſtātia nūc, ideo nullum finem poſſumus nunc concludere proprium ſubſtātiæ, niſi per actū euidentem de illa ſubſtantia, vt nota in vniuerſali, & confuſe. In propoſito autem deficit vtraque via. Sed probatio minoris tetigit vnam viam de ignorantia actus, ſupponendo aliam de ignorantia naturę in ſe. Ad ſecundum de Auguſt. dico, Quòd illa potentia habendi charitatẽ (vt ipſa eſt diſpoſitio reſpectu Dei in ſe ſub propria ratione amandi) conuenit naturæ hominis ſecundum rationem ſpecialem, non communem ſibi, & ſenſibilibus; & ideo non eſt illa potentialitas naturaliter cognoſcibilis de homine, ſicut nec homo cognoſcitur ſub illa ratione, ſub qua eſt eius hæc potentia. Et ita reſpondeo ad illud, inquantū poteſt adduci cōtra concluſionem principalem, ſcilicet oppoſitū minori primæ rationis: Sed inquātum adducitur contra illam reſponſionẽ de fine naturali, & ſupernaturali; concedo, Deum eſſe finem naturalem hominis, licet non naturaliter adipiſcendum, ſed ſupernaturaliter; Et hoc probat ratio ſequẽs de deſiderio naturali, quam concedo. Ad aliud, negandū eſt illud, quod aſſumitur, ſcilicet, Quòd naturaliter cognoſcimus ens eſſe primum obiectum intellectus noſtri, & hoc ſecundum totam indifferentiam entis ad ſenſibilia, & inſenſibilia. Et hoc, quod dicit Auic. non cōcludit, quòd ſit naturaliter notum; miſcuit enim ſectā ſuam, quæ fuit ſecta Mahometi philoſophicis, & quędam dixit vt philoſophica, & ratione probata, alia vt conſona ſuæ ſectę. Vnde ipſe expreſſè ponit 9. Metaphiſ. ſuæ, animam ſeparatam cognoſcere ſubſtantiam immaterialem in ſe, & ideo ſub obiecto primo intellectus habet ponere ſubſtantiam immaterialem contineri. Non ſic Ariſt. ſed ſecundum ipſum videtur eſſe primum obiectum intellectus noſtri quiditas rei ſenſibilis, & hoc vel in ſe ſenſibilis, vel in ſuo inferiori, hoc eſt, quiditas abſtrahibilis a ſenſibilibus.

☞ Arguitur cōtra hoc ſic, Quia ſi quiditas rei materialis ſit obiectum adæquatū intellectus, tunc intellectus non poterit intelligere aliquid de ſubſtantiis ſeparatis; quia obiectum adæquatum vel formaliter, vel virtualiter continet omne illud, in quod potentia poteſt ferri. Sed quiditas materialis, nec formaliter, nec virtualiter continet ſubſtantias ſeparatas; Ergo &c. Reſpondeo. Aſſumptum non eſt verum, quia quinq; communia ſenſibilia, ſcilicet

Marginal notes: q. 3. de ſubiecto, & q. 4. de præs. & d. 1. q. 1. ar. 3. & in 4. diſt. 48. art. 3. & d. 49. q. 3 art. 2. & in theorematibus. — q. 1. ar. 2. & 14. — 4. metaph. cap. 3. — cap. 7. & ſupra. — idem infra diſt. 3. q. 3. ar. 7. & q. 14. quol. — Obiectio. — Solutio.

De hoc vide 2. de ani. t.c.65. & in ſequẽtibus

licet numerus figura, motus, magnitudo, & quies ſentiuntur à viſu per ſe, & tamẽ neutro modo continentur ſub luce, vel colore; ſufficit enim aliqua conueniẽtia, vel concomitantia vnius ad alterum.

Redit ad argumẽtũ principale.

Quod autẽ additur de Aug. in cõfirmationem illius rationis, reſpondeo, & dico, Quòd dictum Auguſt. debet intelligi de actu primo ſufficiente ex ſe ad actum ſuũ ſecundũ; ſed tamen nunc impeditur. propter quod impedimẽtum actus ſecundus non elicitur à primo; De hoc autem amplius dicetur infra. Si verò obiiciatur contra iſta, Homo in ſtatu naturæ inſtitutæ potuit cognoſcere naturam ſuam; igitur finem naturę ex deductione primę rationis; igitur iſta cognitio non eſt ſupernaturalis. Item contra reſponſionem ad vltimam rationem, Si ideo non cognoſcitur, quid ſit obiectũ primum intellectus, quia non cognoſcitur intellectus ſub ratione propria, ſub qua reſpicit tale obiectum: ergo non poteſt cognoſci de quocunque, quod ipſum ſit intelligibile; quia nõ cognoſcitur potentia ſub illa ratione, ſub qua reſpicit quodcunque, vt obiectum intelligibile.

D.3.q.1.ar. 14. & in 3. d. 2. & in quol.q.14. Obiectiones duæ.

Solutiones Vide in 2. d.9.&d.21. & in 3.d. 14 ar. 4. & in 4.d.10. q.2 ar.4.& ſuper lib. d ani. q.15. optime.

Reſpondeo, Ad primum requireretur dici, qualis fuerit cognitio hominis inſtituti, quod vſque aliàs differatur: ſaltem reſpectu viatoris pro ſtatu iſto eſt illa cognitio ſupernaturalis, quia facultatem eius naturalem excedens; naturalem dico ſecundum ſtatum naturæ lapſę. Ad ſecundũ concedo, Quòd non habetur modò cognitio de anima, vel de aliqua eius potentia ita diſtincta, quòd ex ipſa poſſit cognoſci quòd aliquod obiectum tale ſibi correſpondeat; ſed ex ipſo actu, quem experimur, concludimus potẽtiam & naturam, cuius iſte actus eſt, illud reſpicere pro obiecto, quod percipimus attingi per actum; ita quòd obiectum potentię non concluditur ex cognitione potentiæ ſed ex cognitione actus, quem experimur. Sed de obiecto ſupernaturali neutram cognitionem poſſumus habere. ideo ibi deficit vtraque via cognoſcẽdi finem proprium illius naturę.

¶ Ad ſecũdũ patet. Quia ſupponit quoddam iam negatum. Ad confirmationem illius rationis dico, Quòd quando finis ſequitur naturaliter ea, quę ſunt ad finem, & naturaliter præexigit illa, tunc ex fine poſſunt concludi ea, quæ ſunt ad finem; Hic autem non eſt conſecutio naturalis; ſed tantùm acceptatio diuinę voluntatis compenſantis iſta merita tanquam digna tali fine.

¶ Ad tertium patebit reſponſio ſequenti Artic. per totum.

¶ Ad quartum reſpondeo, Naturali ratione oſtenditur, neceſſarium eſſe ſcire alteram partem determinatè huius contradictionis, Fruitio eſt finis, fruitio nõ eſt finis, hoc eſt, quòd intellectus non ſit merè dubius, vel neuter in hoc problemate; An fruitio ſit finis; quia talis dubitatio, vel ignorantia impediret inquiſitionẽ finis: non autem oſtenditur ratione naturali, quòd hæc pars ſit neceſſariò cognoſcenda. Et hoc modo rationes prædictæ, vt ſunt naturales, concludunt de altera parte contradictionis hac vel illa; non determinatè de hac, niſi ex creditis tantùm.

ARTICVLVS 4.

Vtrum quęcunque neceſſaria de ſubſtantiis ſeparatis, quę cognoſcuntur à nobis nunc per fidem, ſiue per communem reuelationem, poſſint cognoſci cognitione naturali.

Henric. 3. ſumma.

ARGVITVR quòd ſic. Quia quoruncunque neceſſariorum reuelatorũ terminos naturaliter cognoſcimus, & illa poſſumus naturaliter comprehẽdere; ſed omnium neceſſariorum reuelatorum terminos naturaliter cognoſcimus; ergo &c. Probatio maioris. Illa neceſſaria aut ſunt mediata, aut immediata; ſi immediata, ergo cognoſcũtur cognitis terminis 1. Poſt. Si mediata, ergo cum poſſumus cognoſcere extrema, poſſumus concipere mediũ inter ea: Et tunc coniungendo illud medium cum vtroque extremo, aut habẽtur premiſſæ mediatę aut immediatę; ſi immediatæ, idem quod prius; ſi mediatæ; procedemus concipiendo medium inter extrema, & coniungendo cum extremis, quouſq; veniamus ad immediata; igitur tãdẽ veniemus ad neceſſaria immediataquę intelligemus ex terminis, ex quibus ſecuntur omnia neceſſaria mediata; ergo iſta mediata per immediata ſcire poterimus naturaliter. Probatio minoris principalis, Quia habens fidem, & non habens fidem contradicentes ſibi inuicem non contẽdunt de nominibus tantũ, ſed de conceptibus; ſicut cum philoſophus, & Theologus

t.c. 6.

Quia non eſt procedere in infinitũ 1. poſt. t.c.34. & 35.

gus contradicunt de iſta, Deus eſt trinus, vbi non tantùm idem nomen, ſed eundem conceptum vnus negat, & alius affirmat ergo omnem conceptum ſimplicem, quem iſte habet, & ille habet.

¶OPPOSITVM patebit in corpore.

¶*CONCLVSIO. Non quæcunque neceſſaria de ſubſtantiis ſeparatis, quæ cognoſcuntur a nobis nūc per fidē, ſiue per cōmunē reuelationē, poſſunt cognoſci cognitione naturali.*

¶RESPONDEO. De ſubſtantiis ſeparatis ſunt aliquæ veritates immediatæ. Accipio tunc aliquam veritatem talē primam, & immediatam, & ſit A. In iſta includuntur multę veritates mediatę, putà omnes, quę particulariter enuntiant communia ad prædicatum de cōmunibus ad ſubiectum; dicantur B C. Iſta vera mediata non habent euidentiam niſi ex illa immediata, ergo non ſunt nata ſciri, niſi ex iſta immediata intellecta. Si igitur aliquis intellectus poſſet intelligere terminos B C, & cōponere eos ad inuicē, nō autē poſſet intelligere terminos A, nec per cōſequēs ipſum A B, ſed tunc erit intellectui ſuo propoſitio neutra. Ita eſt de nobis, Quia cōceptus quoſdā communes habemus de ſubſtātiis immaterialibus & materialibus, & iſtos poſſumus adinuicē cōponere: ſed iſtę cōplexiones nō habēt euidentiam niſi ex veris immediatis, quæ ſunt de illis quiditatibus ſub ratione propria, & ſpeciali, ſub qua ratione non concipimus iſtas quiditates; & ideo nec ſcimus illas veritates generales de conceptibus generalibus. Exemplum. Si impoſsibile eſt alicui concipere Triangulum ſub propria ratione, poteſt tamen abſtrahere rationem figuræ à Quadrangulo, & eā concipere; impoſsibile eſt etiam ſibi concipere primitatem, vt eſt propria paſsio Triāguli, quia ſic non concipitur, niſi vt abſtrahitur à Triāgulo, tamen poteſt primitatem abſtrahere ab aliis primitatibus, putà in numeris: Iſte intellectus licet poſſet formare hanc complexionem, Aliqua figura eſt prima, quia terminos eius poteſt apprehendere, tamen illa compoſitio formata erit ſibi neutra, quia iſta eſt mediata incluſa in iſta immediata, Triāgulus eſt ſic primus; & hāc immediatā nō poteſt intelligere, quia nec terminos eius, ideo mediatam non poteſt ſcire, quæ ex hac immediata tantùm habet euidentiam.

Doctrina Philoſ. 1. poſt. t.c. 11. & t.c. 35. & 36.

¶AD ARGVMENTA reſpondeo per ea, quæ dicta ſunt in corpore. Nego maiorem: Ad probationem dico, Quod illa neceſſaria ſunt mediata: Et cū dicis, igitur cum poſſumus cognoſcere extrema, poſſumus cōcipere medium inter extrema; nego conſequentiam, Quia medium inter extrema quandoque eſt eſſentialiter ordinatum, putà, quod quid eſt alterius extremi, vel paſsio prior reſpectu poſterioris paſsionis, & tale eſt medium ad concludendum vniuerſaliter extremū de extremo. Concedo igitur quòd, Quicunque poteſt intelligere extrema, poteſt intelligere tale medium inter talia extrema, quia intellectus eius includitur in altero extremo, ſi eſt paſsio; vel eſt idē alteri, ſi eſt quodquid eſt alterius extremi. Si autem medium ſit particulare contentum ſub altero extremo, & non eſſentialiter ordinatum inter extrema; tunc nō oportet, quòd potens concipere extrema generalia poſsit concipere medium particulare ad illa extrema generalia. Ita eſt hic, Nam iſta quiditas ſub ratione propria, & particulari habens paſsionem aliquam ſibi immediatè inhęrentem, eſt medium inferius ad conceptum ſibi communem, de quo dicitur illa paſsio in cōmuni accepta; & ideo non eſt medium vniuerſaliter inferens paſsionem de communi, ſed tantùm particulariter. Hoc patet in exemplo illo, Quia non oportet, quòd potens concipere figuram in cōmuni, & primitatem in communi, poſsit concipere Triāgulum in particulari; quia Triangulus eſt medium contentum ſub figura, medium inquam ad concludendum primitatem particulariter de figura. Hoc argumentum potiſsimè concludit de prima ſubſtantia immateriali, quia eius tanquam obiecti beatifici potiſsimum eſt cognitio neceſſaria. Et tunc reſponſio iſta ad obiectionem contra ipſam ſupponit, Quòd nunc naturaliter non concipimus Deum, niſi in conceptu generali communi ſibi, & ſenſibilibus: Quod inferius diſtinc. 3. q. 1. exponetur. Si etiam negetur illud ſuppoſitum adhuc oportet dicere, conceptum, qui poteſt fieri de Deo virtute creaturæ, eſſe imperfectum; qui autem fieret virtute ipſius eſſentiæ, eſſe perfectum: Sicut ergo dictum eſt de conceptu generali, & ſpeciali, ita dicatur ſecundum aliam viam, de imperfecto & perfecto conceptu. ar. 1. & Chrius ar. 14.

QVAE-

QVAESTIO SECVNDA.

Spectat ad genus cauſę formalis, de ſufficiētia huius doctrinæ reuelatæ: Sit ne ſufficienter tradita in Sacris literis.

Diuiditur in 2. articulos.

Art. 1. Vtrum cognitio ſupernaturalis neceſſaria viatori ſit ſufficiēter tradita in Sacra Scriptura.

Art. 2. & vlt. Vtrum ſint decem viæ probantes veritatem Sacræ Scripturæ, & quæ ſunt illæ.

ARTICVLVS 1.

Vtrum cognitio ſupernaturalis neceſſaria viatori ſit ſufficienter tradita in Sacra Scriptura.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia cognitio neceſſaria nunquam defuit generi humano; ſed Sacra Scriptura non erat In lege naturæ, quia Moyſes primò ſcripſit Pentateuchum, nec tota erat in lege Moſaica, ſed tantum vetus teſtamētum; Ergo &c.

¶2. Præterea, Quicunque auctor ſcientiarum humanarum quantò acurior intellectu, tantò plus vitat ſuperfluitatem in tradendo; ſed in Sacra Scriptura videntur continieri ſuperflua, vt cæremonię, & hiſtorię multę, quarum cognitio non videtur neceſſaria ad ſalutem; ergo &c.

¶3. Præterea. Multa ſunt, de quibus non cognoſcitur certitudinaliter ex Sacra Scriptura, vtrum ſint peccata mortalia, vel non; quorum tamen cognitio eſt neceſſaria ad ſalutem, quia neſciens illud eſſe peccatum mortale, non ſufficienter vitabit illud; ergo &c.

¶OPPOSITVM Auguſt. 11. de ciuit. cap. 3. loquens de Scriptura canonica ait. Cui fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per noſinet ipſos noſſe idonei ſumus.

¶*CONCLVSIO Cognitio ſupernaturalis neceſſaria viatori ſufficienter tradita eſt in Sacra Scriptura.*

¶RESPONDEO. Hic ſunt hæreſes innumerę damnantes Sacrā Scripturā, vel partem eius; ſicut patet in libris Damaſc. & Auguſt. de hęreſibus. Quidam enim hęretici nihil de Scriptura recipiūt. Quidam nō vetus Teſtamentum, vt Manichæi (ſicut in libro Auguſt. de vtilit. cred. patet.) dicentes, vetus teſtamentum eſſe à malo principio. Quidam verò tantum Teſtamētum vetus accipiunt, vt Iudæi. Quidam autem aliquid vtriuſque, vt Sarraceni; quibus Mahometus immundas alias immunditias innumeras immiſcuit. Quidā aliquid dictum in nouo Teſtamento, putà hæretici diuerſi, qui diuerſas ſententias Scripturarum malè intellectas habentes pro fundamento, alias neglexerūt: Verbi gratia, Ad Rom. 14. Qui autem infirmus eſt olus manducet, Item Iacobi 5. Confitemini ergo alterutrū peccata veſtra; Ex hoc errarunt circa Sacramentum Pœnitentiæ quidam, dicēdo illud poſſe diſpenſari à quocunq; nō Sacerdote; vel alıis huiuſmodi auctoritatibus innitendo malè intellectis.

Contra omnes iſtos errores in communi decem ſunt viæ, eos rationabiliter cōuincendi; quę ſunt, Prænuntiatio prophetica, Scripturarum concordia, Authoritas ſcribentium, Diligētia recipientium, Rationabilitas ſingulorum errorum, Irrationabilitas ſingulorum errorum, Eccleſię ſtabilitas, Miraculorum claritas, Teſtimonium eorum qui foris ſunt, Aſsiſtentia diuina quærentibus toto corde ſalutem; Sed de eis ſingulis patebit ſequenti articulo. Mediorum efficaca notabilis hęreſis reprobāda.

Habito igitur contra hæreticos, quòd doctrina Canonis eſt vera, (vt conſtabit artic. ſequenti) videndum eſt hîc, An ſit neceſſaria, & ſufficiens viatori ad conſequendum finem ſuum. Dico igitur, Quòd iſta tradit, quid ſit finis hominis in particulari, quia viſio & fruitio Dei; & hoc quantùm ad circunſtantias eius appetibiles, putà, quòd ipſa habetur poſt reſurrectionem ab homine immortali, & in corpore, & in anima ſimul, ſine fine ipſa etiā determinat, quę ſunt neceſſaria ad finem, & quòd illa ſufficiant, quia decem mandata, Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mādata; de quibus habetur in Exodo, horum etiam explicatio, & quantùm ad credenda, & quantùm ad ſperanda, & quantùm ad operanda explicatur ex diuerſis locis Scripturæ: proprietates quoq; ſubſtantiarum immaterialium in ea tradūtur, quantùm poſsibile eſt. & vtile viatori noſſe. Iſta ergo conferendo ad tres rationes, quibus innititur ſolutio quęſtionis huius, patet, quòd Sacra Scriptura ſufficienter continet doctrinam neceſſariam viatori. cap. 20. & 23.

¶AD

¶ AD ARGMENTA.
Ad primum, Ad minorem reſpondeo, Quòd lex naturæ paucioribus fuit contenta, quæ memorialiter ad filios per patres deuenerunt: Illi etiam homines magis erant prædíti in naturalibus, & ideo modica doctrina inſpirata potuit eis ſuffi cere. Vel aliter ad illud, & ad aliud de lege Moyſi poteſt dici, quòd ordinatus proceſſus Scripturæ oſtendit eius Doctorē, ſecundum Auguſtinum 83. Quæſtionum q. 53.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd dulcius capitur, quod latet ſub aliqua ſententia literari, quàm ſi eſſet expreſsè dictum; & ideo ad deuotionem confertur, illa, quæ expreſſa ſunt in nouo Teſtamento, ſub figura velata fuiſſe in veteri; Hæc quo ad cæremonias: Sed quoad hiſtorias, in quibus exempla ſunt legis declaratiua, ſimiliter ex toto proceſſu Scripturæ patet ordinata Dei gubernatio, reſpectu hominis, & totius creaturæ.

¶ Ad tertium. Origines in homilia de arca Noë dicit. Nulla ſcientia omnia ſcienda explicauit. ſed illa ex quibus poſſunt alia ſufficienter elici: vnde multę veritates neceſſariæ exprimuntur in Scriptura, etſi ibi virtualiter contineantur, ſicut concluſiones in principiis; circa quarum inueſtigationem vtilis fuit labor expoſitorum, & Doctorum. Et ſi obiicias, Multa in actibus humanis ſunt dubia, Vtrum ſint peccata mortalia, etiam ſuppoſitis omnibus doctrinis Doctorum, & expoſitorum. Reſpondeo, Non eſt dubia via ſalutis ſimpliciter, quia à talibus, tanquam à periculoſis, debet homo ſibi cauere, & cuſtodire ſe, ne homo, dum ſe exponit periculo, incidat in peccatum: quod ſi noluerit quærere ſalutem, ſed non curando exponat ſe periculo, vbi fortè de genere actus non eſt peccatum mortale, tamen peccabit mortaliter, ſe tali periculo exponendo.

ARTICVLVS 2.

Vtrum ſint decem viæ probantes veritatem Sacræ Scripturæ, & quæ ſunt illæ.

RESPONDEO ſine argumētis, quòd decē ſunt viæ probantes veritatē Sacræ Scripturæ, quas articulo ſuperiore enumerauimus, & in particulari ſunt hę, quæ ſequuntur.

¶ VIA 1. eſt Prænuntiatio prophetica, patet ſic. Quia ſolus Deus poteſt naturaliter non ab alio futura contingentia certitudinaliter præuidere, ergo ſolus ille, vel ab illo inſtructus poteſt ea certitudinaliter prædicere: talia autem multa prænuntiata in Scriptura impleta ſunt, vt patet conſideranti libros prophetales; ex quibus non eſt dubium, quin ſequantur pauca, quæ reſtant, ſecundum Gregorium in homilia de Aduentu. Iſtam viam tangit Auguſtinus 12. de ciuitate Dei. capit. 10. vbi dicit, vera ſe narraſſe pręterita, ex his, quę futura prænuntiauit, cum tanta veritate implentur, oſtendit. 1. Dominicæ.

¶ VIA 2. eſt Scripturarū concordia, patet ſic. In non euidentibus ex terminis, nec ex principiis euidentiam habentibus, non conſonant firmiter, & infallibiliter multi diuerſimodè diſpoſiti, niſi à cauſa ſuperiori ipſorum intellectus inclinentur ad aſſenſum; ſed ſcriptores ſacri Canonis variè diſpoſiti, & diuerſis tēporibus exiſtentes, in talibus non euidentibus omnino conſonabant. Hanc viam pertractat Auguſtinus 18. de ciuit. Dei. cap. 41. Auctores noſtri ſanè pauci eſſe debuerunt, ne multitudine vileſceret, quod carum religione eſſe oporteret, nec tamen pauci, vt eorum non ſit miranda conſenſio: neque enim in multitudine philoſophorum, qui labore etiam literario monumenta ſuorū dogmatum reliquerunt, facilè quis inuenerit, inter quos cuncta, quæ ſenſere, conueniant. Et hoc Auguſtinus probat in exemplis ibi. Maior etiam aſſumpta, non tantùm probatur per exemplum de philoſophis, vt videtur probare Auguſtinus, ſed etiam per rationem: Quia cùm intellectus quantùm ad aſſenſum ſit natus moueri ab obiecto euidente in ſe, vel in alio, nihil aliud ab obiecto videtur talē aſſenſum poſſe cauſare, niſi virtualiter includat euidentiam obiecti; nam ſi nihil tale moueat intellectum: remanebit ſibi Theologia neutra: nihil autem eſt tale de non euidentibus ex terminis, niſi intellectus ſuperior noſtro; nihil autem intelligens ſuperius homine poteſt hominem effectiuè docere, niſi Deus. Si autem dicatur hic, Quòd ſuperiores, licet aliter diſpoſiti Obiectio.

fuerint, quàm priores, & aliis temporibus exiſtentes, tamen habuerũt doctrinas præcedentium in ſcripturis, & acquieuerunt credendo, ſicut diſcipuli doctrinę magiſtrorum; & ita nihil ſcripſerunt diſſonum à prioribus, licet Deus non doceret hos & illos. Contra hoc videtur Auguſt. obiicere, vbi prius, dicens. De Philoſophis, qui labore etiam literario monumẽta ſuorum dogmatum reliquerunt, &c. quæ diſcipuli legentes, licet in aliquibus eſſent aſſentientes prioribus, vt diſcipuli, aliqua tamẽ improbauerunt; vt patet ibidem de Ariſtippo & Antiſthene, qui licet fuerint ambo Socratici, tamen in quibuſdam ſibi contradixerunt; & quandoque diſcipuli magiſtro, vt Ariſtoteles Platoni. Quomodo igitur non contradixiſſent poſteriores noſtri prioribus in aliquibus, ſi non habuiſſent doctorem communem, eorum intellectus inclinantem ad eadem non euidentia? Reſpondeo, Quia non euidentia tradiderunt priores, ideo poſteriores non potuerunt eos per rationes improbare, & noluerunt eis diſcredere, niſi poſſent rationem cogentem pro ſe habere, reuerẽtes eos, vt magiſtros veraces: ſed Philoſophi diſcipuli per rationem potuerunt magiſtros improbare, quia materia, circa quam altercabantur, potuit habere rationes ſumptas ex terminis. Exemplum, Non ita contradicit diſcipulus hiſtoriographus magiſtro hiſtoriographo, ſicut Philoſophus Philoſopho; quia hiſtorię, de pręterito nõ poſſunt eſſe ita euidentes, vt auertant diſcipulũ à magiſtro, ſicut poſſunt eſſe Philoſophicæ rationes. Contra illud, ſaltem Ezechiel prophetans in Babylone eo tempore, quo Ieremias in Iudęa prophetauit, cùm non ſolùm illa dicerent, quæ à Moyſe quaſi à communi eorum magiſtro habuerunt, ſed & alia multa; in illis potuiſſent diſcordare, aut diſſentire, cùm non eſſent euidentia ex terminis, niſi habuiſſent aliquem communem doctorem ſupra intellectum humanum.

Solutio.

¶ VIA 3. eſt Authoritas ſcribentium, patet ſic. Aut libri Scripturæ ſunt iſtorum auctorum, quorum eſſe dicuntur, aut non: Si ſic, cùm damnent mẽdacium præcipuè in fide, & moribus, quomodo eſt veriſimile eos fuiſſe mentitos, dicendo, Hæc dicit Dominus, ſi Dominus non fuiſſet locutus? Aut ſi dicas eos fuiſſe deceptos, non mentitos, vel propter lucrum mentiri voluiſſe. Primum improbatur ex dicto Pauli 2. Corinth. 12. Scio hominem in Chriſto, &c. & ſubdit ibi, Et audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui: Quæ aſſertiones non videntur fuiſſe ſine mendacio, ſi aſſerens non fuit certus; quia aſſerere dubium, vel eſt mendacium, vel non longè à mẽdacio. Ex iſta reuelatione Pauli, & multis aliis reuelationibus factis diuerſis ſanctis concluditur, quòd intellectus eorum non potuerunt induci ad aſſentiendum ita firmiter illis, quorum notitiam non potuerunt habere ex naturalibus, ſicut aſſenſerunt, niſi ab agente ſupernaturali. Secundũ improbatur, ſcilicet quòd non fuerunt propter lucrum mentiti; Quia pro illis, ad quæ voluerunt homines inducere ad credendum, tribulationes maximas ſuſtinuerunt. Si autem libri non ſunt illorũ, ſed aliorum; hoc videtur inconueniens dicere, quia ita negabitur quicunque liber eſſe illius auctoris, cuius dicitur eſſe: quare ergo ſoli iſti falsò aſcripti ſunt auctoribus, quorum non erant? Prætcrea, Aut illi, qui aſcripſerunt libros iſtos eis, fuerunt Chriſtiani, aut non: Si non, non videtur, quòd voluerunt tales libros conſcribere, & aliis aſcribere, & ex hoc magnificare ſectam, cuius contrarium tenuerũt: Si fuerunt Chriſtiani, quomodo illi Chriſtiani mendaciter tales eis aſcripſerunt, cũ lex eorum damnet mẽdacium, ſicut prius? Et propter idem quomodo aſſererent Deum locutum eſſe multa, quæ ibi narrantur, & hoc perſonis, quibus libri intitulantur, ſi talia non acciderunt illis perſonis? Quomodo etiam libri iſti fuiſſent ita authentici, & diuulgati eſſe talium auctorum, niſi fuiſſent eorum, & ipſi auctores eorum authẽtici fuiſſent? De quo Ric. 1. de Trinit. cap. 2. Certe à ſummè ſanctitatis viris ſunt nobis tradita. De hoc etiam Auguſt. 11. de ciuit. cap. 2. loquẽs de Chriſto dicit ſic. Hic, inquit, priùs per Prophetas, deinde per ſeipſum, poſtea per Apoſtolos quantùm ſatis eſſe iudicauit locutus, etiam ſcripturam condidit, quæ canonica nominatur eminentiſsimę authoritatis, &c. Et Auguſt. in epiſt. ad Hiero. & habetur in Canone diſt. 9. Si ad ſacras Scripturas admiſſa fuerint, vel officioſa mendacia, quid in eis remanebit

Epiſtola 8. in ordine: ſẽſum refert non verba.

Epiſt. 19. in ordine. nebit authoritatis? Et idem ad eundem in alia epiſtola, Solis eis ſcripturarum libris &c.

¶ VIA 4. eſt Diligẽtia recipiẽtiũ, patet ſic. Aut nulli credis de contingenti, quod non vidiſti, & ita non credes mundum fuiſſe ante te, nec locum eſſe in mundo, vbi non fueris, nec iſtum eſſe patrem tuũ & illam eſſe matrem tuam; & talis incredulitas deſtrueret omnem vitam politicam. Si igitur vis alicui credere de contingenti, quod tibi non eſt, nec fuit euidens, maximè credendum eſt communitati, ſiue illis, quæ tota communitas approbat, & maximè, quæ communitas famoſa, & honeſta cum maxima diligentia approbata recepit: Talis eſt Canon Diuinæ Scripturę; tanta enim apud Iudæos ſolicitudo fuit de libris habendis in Canone, & tanta apud Chriſtianos de libris recipiendis tanquam authenticis, quòd de nulla alia ſcriptura habenda pro authentica tanta ſolicitudo fuit inuenta, præcipuè cùm tam ſolennes communitates de ſcripturis iſtis curauerunt, tanquam de continentibus neceſſaria ad ſalutem. De hoc Auguſt. 18. de ciuit. cap. 38. Quo modo ſcriptura Henoch, de qua Iudas in epiſtola ſua facit mentionem, non recipitur in Canone, & multæ aliæ Scripturæ, de quibus fit mẽtio in libris Regum. Vbi innuit, Quòd ſola illa recepta ſunt in Canone, quæ auctores non ſicut homines, ſed ſicut Prophetæ diuina inſpiratione ſcripſerunt. Et ibidem cap. 41. Illi Iſraëlitę, quibus credita ſunt eloquia Dei, nullo modo pſeudoprophetas cũ veris Prophetis pari licentia confuderunt, ſed concordes inter ſe, atque in nullo diſſentientes, Sacrarum literarum veraces ab eis agnoſcebantur, & tenebantur auctores.

¶ VIA 5. eſt Rationabilitas contentorum, patet ſic. Quid rationabilius, quàm Deum tanquam finem vltimum ſuper omnia diligi, & proximum ſicut ſeipſum? ideſt ad idem, ad quod ſe, ſecundum Gregorium; in quibus duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & Prophetæ, Matth. 22. Item Matth. 7. Omnia ergo quęcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Ex iſtis quaſi ex principiis practicis alia practica conſecuntur in Scriptura tradita honeſta, & rationi conſona; ſicut de eorum rationabilitate patere poteſt ſingillatim cuilibet per tractanti de pręceptis, cõſiliis, & Sacramentis; quia in omnibus videtur eſſe quaſi quædam explicatio legis naturæ, quæ (ſecundum Apoſtolum ad Roman. 2.) ſcripta eſt in cordibus noſtris; Hoc de moribus: De hoc Auguſt. 2. de ciuitate Dei cap. 28. Nihil enim eis turpe, ac flagitioſum ſpectandum, imitandumq́; proponitur, vbi veri Dei aut præcepta inſinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia poſtulantur. De credibilibus patet, Quia nihil credimus de Deo, quod aliquam imperfectionem importet, imo quicquid credimus verum eſſe, magis atteſtatur perfectioni diuinæ, quàm eius oppoſitum: patet de Trinitate perſonarum, & incarnatione Verbi, & huius modi; nihil enim credimus incredibile, quia tunc incredibile eſſet mundum ea credere, ſicut deducit Auguſt. 22. de ciuit. cap. 5. Mundum tamen ea credere non eſt incredibile, quia hoc videmus. De hac autem lege, & honeſtate Chriſtianorum patet per Auguſt. de vtilitate cred. cap. 17. Sed imperitum etiam vulgus marium fœminarumq́; &c.

¶ VIA 6. eſt Irrationabilitas ſingulorum errorum, patet ſic. Quid pagani pro idololatria ſua adducẽt, colentes opera manuum ſuarum, in quibus nihil eſt numinis, ſicut ſatis oſtendunt philoſophi? Quid Sarraceni viliſsimi porci Mahometi diſcipuli pro ſuis ſcripturis allegabunt, expectantes pro beatitudine, quod porcis conuenit, ſcilicet gulam & coitum? quam promiſsionem deſpiciens philoſophus, qui fuit quaſi illius ſectæ, Auic. 9. Metaphyſ. cap. 7. alium finem quaſi perfectiorem, & homini magis congruentem aſſerit dicens, Lex noſtra, quam dedit Mahomad, oſtendit diſpoſitionem felicitatis, & miſeriæ, quæ ſunt ſecundum corpus; & eſt alia promiſsio quæ apprehenditur intellectu. Et ſequitur ibi, Sapientibus verò Theologis multò maior cupiditas fuit ad conſequendum hanc felicitatem, quàm corporum; quæ quanuis daretur eis, non tamen attenderunt eam, nec appretiati ſunt eam in comparatione felicitatis, quæ eſt cõiũctio primæ veritati. Quid Iudæi, qui nouũ teſtamẽtũ dãnant, quod in ſuo vetere promittitur, vt oſtẽdit Apoſt. ad Hebr. Etiã quàm inſipidę ſunt eorũ cęremoniæ ſine

Confutatio infidelium errorum.

Ierem. 31. Cap. 8.

ſine Chriſto, Chtiſtum etiam aduenisſe,& ita nouum Teſtamentum ab eo principaliter promulgatum (ſicut authenticum fore recipiendum(Prophetæ eorum oſtendunt. Non auferetur(ait Iacob Geneſ. 49.) ſceptrum de Iuda,& dux de femore eius &c. Et ſimiliter illud Danielis 9. Cùm venerit Sanctus ſanctorũ. Quid Aſini Manichęi fabulantur primum malum, cum ipſi, etſi non primi, tamen valdè mali eſſent, nonne vidēt omne ens in quantùm ens bonum eſſe; nonne etiam in nouo teſtamento potuerunt videre eſſe vetus authenticum, & approbatum? Quid ſinguli alii hæreticĩ, qui vnum verbum Scripturę malè intellexerunt, ſecundũ Auguſt. lib. 83. quęſt. q. 69. Nõ enim poſſet, inquit, is error aboriri palliatus nomine Chriſtiano, niſi de ſcripturis nõ intellectis; & hoc ideo, quia pręcedentia, & ſequentia non contulerunt. Vnde ibidem infra. Solet circunſtantia Scripturæ illuminare ſententiam &c. Nec etiam alia loca ſcripturarum contulerunt, vnde hæreſes ortę ſunt per ſe legendo, quę conferendo repulſę ſunt; quia conferentes diuerſas ſententias adduxerunt, quę ex ſe inuicem mutuò videri poterant, quomodo & qualiter eſſent intelligendæ. Contra iſtos eſt illud verbum Auguſt. contra epiſtolã fundamenti. Ego verò, inquit, Euangelio non crederem niſi me Catholicæ Eccleſię commoueret authoritas. Igitur irrationabile eſt aliquid Canonis recipere, & aliquid non; cum Eccleſia Catholica, cui credendo Canonem recipio, recipiat totum ęqualiter. Item doctrinæ Philoſophorũ aliquid continent irrationabile, prout de politiis diuerſis ordinatis à diuerſis philoſophis probat Ariſt. 2. Polit. ſed & ſua in quibuſdam eſt irrationabilis, ſicut patuit ex ſolutione quæſt. præcedentis art. 1.

¶VIA. 7. eſt Eccleſiæ ſtabilitas, patet
Cap. 17. ſic, Quo ad caput, per illud Auguſt. de vtilit. cred. quaſi in fine. Cùm igitur tantum axilium Dei, tantum profectum, fructũq; videamus, dubitabimus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quæ vſque ad confeſsionem generis humani ab Apoſtolica Sede per ſucceſsiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipſius iudicio, partim conciliorum grauitate, partim etiam miraculorũ maieſtate damnatis, culmem authoritatis obtinuit? & parum poſt. Quid eſt aliud ingratum eſſe opi, atque auxilio diuino, quam tanto labore præditę authoritati velle reſiſtere? Vnde Gamaliel Act. 5. ſi eſt ex hominibus conſilium hoc aut opus, diſſoluetur; ſi verò ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere illud, ne fortè & Deo repugnare inueniamini. Et Lucæ 22. ait Dominus Petro, Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Firmitas etiam Eccleſiæ in membris patet per illud Auguſt. de vtilit. cred. cap. 8. Sed imperitum etiam vulgus marium fœminarũq; &c. Similem ſententiam dicit cõtra epiſtolam fundamenti. Quis enim tantam multitudinem ad peccata pronam, ad legem contrariam carni & ſanguini ſeruandam induceret niſi Deus? Et confirmatur, Quia ſecta Iudæorum non manet in vigore, ſicut contra eos obiicit Au-
guſt. in 1. ſerm. de Aduentu. Vos inquã, Dominicæ 4.
conuenio, ò Iudæi. Si obiicitur de permanentia ſectæ Mahometi. Reſpondeo, illa incepit pluſquam ſexcentum annis poſt legem Chriſti, & in breui Deo cooperante finietur, quæ multum debilitata eſt anno Chriſti. 1300. & eius cultores multi mortui, & plurimi ſunt fugati, & prophetia dicitur eſſe apud eos, quòd cito finienda eſt ſecta illa. Haymotus frater regis Armeniæ ad Philipũ Regẽ Franciæ.

¶VIA 8. eſt miraculorum claritas, patet ſic. Non poteſt eſſe teſtis falſus deus, ſed Deus inuocatus à prædicante Scripturam, vt oſtenderet doctrinam eius eſſe ve-
ram, fecit aliquod opus ſibi proprium, vt Calixtus in viagio ſancti Iacobi.
pote miracula, ac per hoc teſtificatus eſt illud eſſe verum, quod iſte prędicauit. Confirmatur hoc per Ricardum 1. de Trinit. cap. 2. vbi ſupra. Domine ſi eſt error, à te decepti ſumus, nam tantis ſignis confirmata ſunt, quæ non niſi per te fieri poſſent. Quòd ſi dicatur miracula non fuiſſe facta, aut etiam quòd ipſa non teſtantur veritatem, quia Antichriſtus faciet miracula. Contra primum dici poteſt illa ſententia Auguſt. 22. de ciuit. cap. 5. Si iſta miracula facta eſſe non credunt, hoc nobis vnum grande miraculum ſufficit, quòd iam terrarum orbis ſine vllis miraculis credidit. Nota valde illud capitulum, Quia ſi quicquid, quòd credimus, dicatur incredibile eſſe, non minus eſt incredibile homines, inquit, ignobiles infirmos, pauciſsimos, imperitos, rem tam incredibilem, tã efficaciter mun

do,

do, & in illo etiam doctis perſuadere potuiſſe, vt mundus illud credat, ſicut iam credidiſſe videtur, niſi per illos aliqua miraculi fierent, per quæ mundus ad credendum induceretur. Vnde ſubdit, Qui propterea numero exiguo ignobilium, infirmorum, imperitorum hominũ credidit, quia in tam contẽptibilibus teſtibus multò mirabilius diuinitas ſeipſa perſuaſit. Quid enim incredibilibus, quàm vt ad legem contrariã carni, & ſanguini, Doctores pauci, & rudes, & pauperes poſſent plurimos potentes, ac ſapientes conuertere? Quod ſpecialiter patet de multis ſapiẽtibus, primò fidei rebellibus, poſtea conuerſis, vt de Paulo, priùs perſecutore, poſtea gentium doctore; De Auguſtino, priùs per Manichæos ſeducto, poſtea Doctore catholico; de Dionyſio, priùs Philoſopho, poſtea Pauli diſcipulo; & de Cypriano, prius mago, poſtea Chriſtianiſsimo Epiſcopo; & de innumeris aliis cõuerſis. Contra idem ſecundò dici poteſt illud Auguſt. 10. de ciuit. cap. 18. An dicet aliquis iſta falſa eſſe miracula, nec fuiſſe facta, ſed mendaciter ſcripta? Quiſquis hoc dicit, ſi de his rebus negat omnino vllis literis eſſe credendum, poteſt etiam dicere, nec Deos vllos curare mortalia &c. & ibidem de eodem. Porrò autem ſi multorum Deorum cultores, qualeſcunque Deos ſuos eſſe arbitrentur ab eis facta eſſe miracula, vel ciuilium rerum hiſtoriç, vel libris magicis, ſiue quod honeſtius putãt, theurgicis credunt, quid cauſæ eſt cur illis literis nolint credere iſta facta eſſe? quibus tantò maior debetur fides &c. Contra idem tertiò. Quia quædam facta non niſi à nimis proteruientibus negari poſſunt, vt ſunt miracula facta à Silueſtro coram Conſtantino, tam in curatione lepræ eius, quàm in diſputatione eius contra Iudæos: quç facta tanquam celeberrima mundum non latuerunt. Contra ſecundum dici poteſt, Quòd ſiquis inuocatus in teſtem, ſignum conſuetum teſtificationis permittat adduci, & prçſens non contradicat, talis taciturnitas non ſtat cum veritate perfecta; miraculũ autem eſt tale ſignum Dei, vt teſtis; igitur ſi permittat miracula fieri à dçmonibus non contradicens, annuncians ſcilicet illa non eſſe teſtimonia ſua, non videtur eſſe perfectè verax, quod eſt impoſsibile. Et per hoc dicitur ad illud de Antichriſto, quòd prçdixit illa miracula facienda non eſſe teſtimonia veritatis, ſicut patet Matth. 24. & 2. ad Theſſ. 2. Itẽ contra idem eſt differentia miraculorum, quæ fiunt à Deo, & quæ fiunt à diabolo; de qua differentia tractat Auguſt. de vtilit. cred. prope finem. Cap. 16. Miraculum, inquit, voco quicquid arduum, aut inſolitum ſupra ſpem, vel facultatem mirantis apparet, &c. & paulò poſt. Quædam enim ſunt, quç ſolã faciunt admirationẽ, quçdam verò magnam etiam gratiam beneuolentiamq; conciliant; Qualia fuerunt Chriſti miracula, vt pertractat ibi diffuſè. Item contra vtrunque poteſt dici, Quòd ſunt aliqua miracula facta in lege Chriſtiana, in quibus non poteſt eſſe deceptio, quin ſint facta, nec quin ſint teſtimonia veritatis, quia à Deo facta; ſcilicet raptus Pauli, & reuelatio contingentium futurorum. Primum patet, quia impoſsibile eſt aliquem decipi in credendo ſe videre eſſentiam Dei, ergo impoſsibile fuit Paulum ſe credere illam videre, niſi eam videret; ſed hoc aſſerit de ſe 2. ad Corinth. 12. ſecundum expoſitionem Sanctorum; illud igitur fuit verè factum, & non tantùm apparenter. Probatio primi antecedentis, Quia nullus poteſt decipi circa aliquod principiũ primum, credendo ſe intelligere illud, cum non intelligat tale principium, quia tunc non conſtaret ex terminis apprehenſis, quod eſſet principium, & quod non; ergo multò magis non poteſt decipi circa Deum viſum. Conſequentia illa patet, Quia plus diſtat viſio Dei ab intellectione cuiuslibet obiecti, (etiam quãtùm ad perceptionem intellectus indicantis) quàm diſtet intellectio principii cõplexi ab intellectione cuiuſcunque non principii. Item, Qualiter intellectus crederet ſe quietari ſi non quietaretur; nonne poterit cognoſcere inclinationem ſuã ad verum, quod non videt? Si crederet ſe videre Deum, crederet ſe quietari in Deo; ſi non videt, non quietatur. Stultius, ait Auguſt. nihil dici poteſt, quàm quòd falſa opinione anima ſit beata. 11. de ciuit. cap. 4. Secundum, ſcilicet quòd à ſolo Deo fieri potuit, eſt manifeſtum, Quia nulla creatura poteſt animã beatificare nec ſimpliciter, nec ad tempus. Secũdum patet ex multis prophetis in vtroque teſtamento; vnde contra falſa

miracula Antichriſti poſſet ſibi obiici ſal tem de iſtis duobus hoc modo. Si tu es Deus, fac me videre eſſentiam diuinam nudè, & poſt viſionem, memoriam certā habere viſionis, & certitudinē, quòd illa fuit viſio eſſentiæ diuinæ, & tunc credam tibi: Item ſi tu es Deus, dic mihi quid faciam, vel quid cogitabo, vel appetam pro tali hora? Et huiuſmodi viæ efficaciam ex miraculis innuit Saluator Iohan. 10. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei: hæc teſtimoniū perhibent de me; & paulò poſt, Si mihi non vultis credere, operibus credite.

¶VIA. 9. eſt Teſtimonium eorum, qui foris ſunt, patet ſic. Ioſephus lib. 18. antiquit. Pulcherrimum teſtimonium ponit de Chriſto, vbi inter alia de Ieſu ait. Chriſtus hic erat. Vbi eius veram doctrinam, & reſurrectionem ex mortuis confitetur. Item de prophetia Sybillæ nota illud 18. de ciuit. cap. 23. Ieſus Chriſtus Dei Filius Saluator. Item contra epiſtolā fundamēti nota, Quomodo ſinguli heretici de Catholicis inquiſit, nō ad ſuos mittunt, ſed ad veros Catholicos, quaſi etiā illi ſoli ab omnibus etiam hereticis Catholici nominentur.

¶VIA. 10. & vlt. eſt Aſsiſtentia Dei quærentibus toto corde ſalutem, patet ſic. Deus non deeſt quærentibus toto corde ſalutem, multi autē diligentiſsimè inquirentes ſalutem ad hanc ſectam conuerſi ſunt, & quantò feruentiores facti ſunt in inquirendo, tantò in hac ſecta amplius confirmati, ſubitoq; in ea pœnitentes de malitia ad bonam vitam mutati ſunt; tormenta quoque pro ea plures in magna exultatione ſpiritus perpeſsi ſunt. Quæ non videntur probabilia, niſi Deus hanc ſectam Sacræ Scripturæ innitentem irrefragabiliter approbaret, & ordinaret ad ſalutem.

QVAESTIO TERTIA.

Spectat ad genus cauſæ materialis, de ſubiecto huius doctrinæ reuelatæ: Sitne de Deo, tanquam de ſubiecto primo. Vide ar. 4. ad 2.

Diuiditur in 11. Articulos.

Art. 1. Vtrum ſubiectum ſcientiæ contineat in ſe primo virtualiter omnes veritates illius habitus.

Art. 2. Vtrum Chriſtus ſit ſubiectum Theologiæ.

Art. 3. Vtrum Deus abſolute ſit ſubiectum Theologiæ, an vero ſub aliqua ratione ſpeciali.

Art. 4. Vtrum ſubiectum Theologiæ in ſe neceſſaria ſit Deus.

Art. 5. Vtrum ſubiectum Theologiæ noſtræ neceſſariæ ſit ens infinitum.

Art. 6. Vtrum ſubiectum Theologiæ in ſe contingentis beatorum, & noſtræ etiā contingentis, ſit eſſentia diuina.

Art. 7. Vtrum Theologia, ſit de omnibus ex attributione ipſorum ad primum eius ſubiectum.

Art. 8. Vtrum Theologia in ſe beatorum, & noſtra ſit de omnibus cognoſcibilibus.

Art. 9. Vtrum Theologia in ſe Dei, & beatorum de neceſſariis ſit ſcientia.

Art. 10. Vtrum Theologia beatorum de contingentibus ſit ſcientia.

Ar. 11. & vlt. Vtrum Theologia in ſe ſit ſubalternata, vel ſubalternet ſibi alias ſcientias; & An Theologia noſtra ſit ſubalternata ſcientiæ Dei.

ARTICVLVS 1.

Vtrum ſubiectum ſcientiæ contineat in ſe primo virtualiter omnes veritates illius habitus.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia ſicut ſe habet obiectum primum potentiæ ad potentiam, ita obiectum primum habitus ſe habet ad habitum, ſed obiectū primū potentiæ eſt aliquid commune ad omnia per ſe obiecta illius potentiæ, ergo primum obiectum habitus eſt aliquid commune ad omnia per ſe obiecta eius, & non aliquid virtualiter continens alia.

¶2. Præterea. In ſcientiis aſsignatur communiter pro ſubiecto primo aliquid, quod eſt commune ad omnia illa, quę cōſiderantur in illa ſcientia, ſicut in Geometria linea, in Arithmetica numerus, in Metaphyſica ens; ergo primum obiectū ſciētiæ eſt aliquid commune ad omnia per ſe obiecta eius &c.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli ex probatione concluſionis.

¶*CONCLVSIO. Primum ſubiectum ſcientiæ, vel habitus continet in ſe primo virtualiter omnes veritates illius.*

¶RESPONDEO. Quò d ratio primi ſubiecti eſt continere in ſe primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius eſt. Quod probo primo ſic, Quia obiectum

obiectum primum continet propoſitiones immediatas, quia ſubiectū iſtarū continet prædicatum, & euidentiā totius propoſitionis; propoſitiones autē immediatæ continent concluſiones; ergo ſubiectū propoſitionum immediatarum continet omnes veritates illus habitus. Probo idē ſecundò, Quia primitas hic accipitur ex 1. poſt. ex diffioitione vniuerſalis, ſecun-

e.c.11.&14.

dum quòd dicit adęquationem; obiectum autem ſe habet ad habitum, ſicut cauſa ad effectum, non eſt enim cauſa adęquata, niſi contineat primò virtualiter totum effectum; ergo &c. Expono quòd dixi (primò virtualiter) Quia ſicut illud eſt primū ens, quod non dependet ab alio, ſed alia ab illo; ita ergo primò continere eſt ab alis non dependere in cōtinendo, ſed alia ab ipſo: Hoc eſt, quod per impoſsibile cit cunſcripto omni alio, maoente intellectu eius adhuc contineret, & oihil aliud continet, niſi per ratiooem eius.

Notabilis a ldiuo doctoris pro ſubtiliſſ. Scotiſtatū trutina, & eorum qui ſe Peripateticos profitentur.

☞ Nota, quod quælibet eſſentia cognita habitualiter, continet virtualiter primò notitiam omnium veritatum illius habitus, & habitus ille, qui dicitur ſcientia, eſt ſpecies intelligibilis primi obiecti, & ille reſpicit primò veritates immediatas & mediatas, non formaliter, ſed ex conſequenti, & ſuum obiectū adęqoatum formaliter eſt quiditas, cuius eſt ſpecies. Quid igitur mirū, ſi primum obiectum, vt cognitum, continet notitiam illorum, ad quæ conſideranda, ſua ſpecies intelligibilis, licet mediatè mouet? Imo idē eſt ſpeciem A cootinere primò virtualiter notitiam B, & ipſum A, vt cognitom, habitualiter cootinere B; quod eſt, ſpeciem intelligibilem ipſius A in memoria, poſſe generare ootitiam B in intelligētia. Secūdum hoc igitur idem eſt obiectum primū intellectus, & ſcientiæ; & tunc primū obiectum non diſtinguit illa, ſed proximū, quod eſt verum immediatum, & verum mediatū; & illud primū obiectū vtriuſq; ordine quodam ſe habet ad obiecta proxima, & habitus ipſorum: ſecundum hoc impoſsibile eſt vti habitu ſcientię, niſi prius natura, & ſimul tempore, vtendo habitu intellectus; quia nunquam ſpeculor ſciendo, niſi conſiderando hoc, vt verum euidens mihi propter aliud verum. Vel igitur ſunt idem habitus, & prius vtor illo circa illud obiectum, ad quod prius in-

q.4.

clinat; Imo ſecundum Henric. quoll. 9. ambo ſunt idem illi habitus, qui eſt quiditatis primi obiecti ſimplicis, quē habitū intendit vocari ſcientiam apud Ariſt. in diuiſione ſcientiarum: vel ſunt multi ibi; imo quodlibet verum habet proprium habitum, & principaliter præter hoc eſt habitus quiditatis, vel quiditatiuus primi obiecti, quem dicit ſpeciem intelligibilem, & ille includit omnes veritates virtualiter; Et tunc vtentem poſteriori ſemper oportet ſimul vti omnibus prioribus. Nūquid igitur ad multos actus, vel vnum cōparans habet proprium actum circa vtrūque comparatum, & præter hoc actum comparandi? Et ad illum maximè diſcurrendo ponatur proprius habitus, quo inclinor demōſtrare, & inferre hoc ex hoc, ad quę extrema habeo duos habitus. Quęre. quoll. 6. q. 1. Henric. ſi proponeretur pluralitas, ſed paucitas eſſet præeligēda.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum reſpondeo, Quòd proportio obiecti ad potentiam eſt proportio motiui ad mobile, vel actiui ad paſsiuum; proportio ſubiecti ad habitum eſt ſicut proportio cauſę ad effectum. Quādocunque autem aliquod agens agit in aliquod paſſum, poteſt quodlibet agens eiuſdem rationis in quodlibet paſſum eiuſdē rationis agere; ergo prima extrema proportionis actiui ad paſſum ſunt communia ad omnia poſſe extrema illius proportionis, nam inter illa communiſsima eſt adęquatio, quia in quocunque eſt ratio vnius, illud reſpicit quodlibet, in quo eſt ratio alterius: ſed prima extrema propoſitionis cauſæ ad effectum non ſunt communiſsima, qoia inter illa non eſt adęquatio; non enim ſequitur, ſi commune poteſt cauſare habitum, quòd ſpeciale poſsit, & è conuerſo, non enim quodlibet contentum ſub illo communi reſpicit habitum illum, vt effectum eius, ſed tantùm aliquod primum obiectum contentiuum, quod virtualiter continet omnia, ad quę habitus ſe extendit.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd multorum habituum ſpecie differentium poteſt eſſe aliquod obiectum commune; ſicut ab obiectis eorū poteſt abſtrahi obiectū commune; & hoc modò in ſciētiis aſsignatur obiectum commune, à quo non eſt habitus vnus ſecundum ſpeciem, ſed tantùm ſecundum genus.

ARTICVLVS 2.

Vtrum Chriſtus ſit ſubiectum Theologiæ.

ARGVITVR quòd ſic. Ex prima & penult. ratione pro concluſione articuli 4. ſequentis, & vlterius ſic.

¶1. Quia ſeptem articulos fidei pertinentes ad humanitatem non continet Deus, vt ſubiectũ, quia per naturam diuinitatis non conueniunt Deo; illud autem ſubiectum primò cõtinet paſsionem, per cuius formam paſsio ſibi ineſt: Chriſtus autem & iſtos continet, quia ſecundum humanitatem ſibi inſunt, & prӕter hoc Chriſtus continet realiter alios pertinentes ad Deitatem, quia ſecundum diuinitatem illa dicuntur ineſſe ſibi.

¶2. Prӕterea. Subiecta partium doctrinę debent contineri ſub ſubiecto totius, vel vt partes ſubiectiuӕ, vel vt quaſi integrales; non autem continentur ſub Deo ſic ſubiecta partiũ Sacrę Scripturӕ: Quod probatur per gloſſas multas in principiis librorum, aſsignantes cauſas materiales aliquas, quӕ non ſunt aliquid Dei. Vnde ſuper Oſee dicit gloſſa, Quòd materia libri Oſee eſt decem tribus.

¶3. Prӕterea. In aliquo libro Scripturӕ nihil proprium de Deo narratur, quia nullum factum ibi narratur, vbi requiratur ex parte Dei aliquid, niſi influentia tãtùm generalis; ergo talis liber non eſt de Deo.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Chriſtus ſub ratione Chriſti in quantum includit humanitatem, nõ eſt ſubiectum primum Theologię.*

Opinio Linconienſis. ¶RESPONDEO. Hic fuit vna opinio Linconienſis in Hexaemero affirmantis Chriſtum eſſe primum ſubiectum Theologiӕ, & hoc vt Chriſtus eſt vnum triplici vnitate, Quarum prima eſt ad Patrẽ, & ad Spiritum ſanctum, ſecunda Verbi ad naturam aſſumptam, tertia Chriſti capitis ad membra. Pro iſta opinione ſic expoſita ſunt argumenta in opponendo: Contra eam patebit ex ſolutione argumentorum.

Opinio D: Bonauent. in prologo a.q.1. Eandem opinionem tenet alius, aliter tamen quàm prior, affirmans Chriſtum eſſe primum ſubiectum Theologię. Quę opinio improbatur. Quia tũc veritates neceſſariӕ de Patre & Spiritu ſancto nõ eſſent Theologicӕ, putà, Pater generat, Spiritus ſanctus procedit; nec veritates contingentes de eis, putà, Pater creat per Filium, Spiritus ſanctus temporaliter miſſus eſt viſibiliter & inuiſibiliter; nec veritates neceſſariӕ de Deo trino, vt, Quòd eſt omnipotens, immenſus; nec contingẽtes, vt Deus creat, gubernat mundum, remittit peccata, punit, premiat, & huiuſmodi: Conſequentiӕ omnes probantur, Quia ad nullam ſcientiam per ſe pertinet aliqua veritas, niſi ſit de ſubiecto primo, vel de eius parte ſubiectiua, vel integrali, vel eſſentiali, vel de aliquo eſſentialiter ad ſubiectum attributo: Sed patet, quòd Pater, vel Spiritus ſanctus, vel Trinitas non eſt Chriſtus, nec pars aliqua aliquorum dictorum modorum, nec attributum ad Chriſtum eſſentialiter. Tum quia Chriſtus, cum dicat duas naturas, & hoc inquantùm eſt ſubiectum, ſecundum ponentes illud, ſequitur, quòd, vt habens naturam creatam, erit eſſentialiter prior Patre, vel Spiritu ſancto, vel Trinitate; quia eſſentialis attributio non eſt, niſi ad eſſẽtialiter prius: tũ quia Chriſtus ſecũdũ diuinitatẽ, etiam non habet aliquam talẽ prioritatem, ſecundum quam poſſet Pater, vel Trinitas ad Chriſtũ attribui. Contra iſtã opinionẽ ſunt duę rationes vltimӕ poſitę contra tertiam poſitionem in ſequenti articulo de reſpectu ad extra. Contra eandem eſt 1. propoſitio pro cõcluſione art. 4. Quia veritates neceſſariӕ de Patre, & de Spiritu ſancto, & de Trinitate impoſsibile eſt cõtineri virtualiter primò in Chriſto; quia ſi Verbũ incarnatũ nõ fuiſſet, illę veritates neceſſarię nihil minus fuiſſẽt. Tertia etiam ibidem valet ad hoc, quia non eſſet tradenda hìc aliqua notitia de Deo, niſi vt includitur in Chriſto, hoc eſt, vt de Verbo tantùm, & ita non eſſet diſtinctiſsima notitia de Deo, quӕ tradi poſſet; igitur eſſet alia prior requirenda. Ad hoc etiam faciũt aliquӕ perſuaſiones in eodem art: 4. poſitӕ, Quia iſta vnitas, quӕ eſt Chriſti, vt eſt ſuppoſitum vnum in duabus naturis, non eſt vnitas ęterna; iſtam autem oportet ponere formalem vnitatem primi ſubiecti; ergo primũ ſubiectum, vt primum, non eſt aliquid ӕternum. Illa etiam perſuaſio de fide videtur concludere, nõ enim eſt creditum, vel verum Theologicum, hunc hominem eſſe crucifixum, non implicando Verbum in ſubiecto; quia hunc hominẽ in Cruce potuerunt Iudӕi naturaliter videre. Sed creditum eſt & verum Theologicum, Verbum

Impugnatur.

bum eſſe hominem de virgine natũ, Verbum eſſe hominem crucifixum, Verbum eſſe hominem reſurgentem, & ſic de aliis articulis pertinentibus ad humanitatem; Pertinentes autem ad diuinitatem patet, quòd non conueniunt primò Chriſto, vt Chriſtus eſt, ſed aliqui aliis perſonis, aliqui Trinitati: Ergo obiectum adęquatum Theologiæ non eſt Chriſtus, ſed aliquid quaſi cõmune Verbo, de quo primò traduntur articuli pertinentes ad reparationẽ; & Patri & Spiritui ſancto, ſcilicet de quibus ſunt aliquę Theologicę veritates.

Opinio Scoti. Videtur igitur dicendum, Quòd ſicut in Medicina corpus humanum ſit primum ſubiectum, de quo conſideratur ibi paſsio, vt ſanitas, & infirmitas: ſi ſpecies corporis humani eſſent corpus ſic mixtũ, & ſic, putà, corpus ſanguineum, & corpus flegmaticum &c. Hoc totum, corpus ſanguineum ſanum, non eſſet primum ſubiectum; tum quia nimis particulare, tũ quia includit paſsionem conſiderandam de ſubiecto, quę non poteſt eſſe ratio ſubiecti, quia ſubiectũ, vt ſubiectum, eſt prius natura paſsione, & ita paſsio eſſet prior ſeipſa. Et breuiter, Quicquid diceretur de aliqua medicina tradita, ſcilicet quòd eſſet de tali particulari, vt de ente per accidens, ſaltem impoſsibile eſſet primam ſcientiam de corpore hominis eſſe de corpore hominis ſanguineo ſano; Imo ſi qua eſſet de ipſo, alia poſſet eſſe prior, ſiue de corpore hominis in communi, quia ipſum in communi habet aliquas paſsiones cognoſcibiles de ipſo per rationem cõmunem, vt eſt prior inferioribus; ſiue de corpore ſanguineo, cuius ratio eſt naturaliter prior corpore ſanguineo ſano; & iſta ratio prior continet virtualiter aliquas paſsiones de corpore hominis ſanguineo ſano, quia & eius ratio præcedit corpus ſanguineum ſanum. Ita in propo-

Cap. 2. & 6. ſito Chriſtus dicit Verbum hominem, ſecundum Damaſc. lib. 3. Ante igitur notitiam, quæ eſſet de Chriſto, vt de primo ſubiecto, nata eſſet alia eſſe prior de Verbo, ſi qua ſibi inſit per rationem qua Verbum; & ante iſtam alia de Deo, quantùm ad illa, quæ inſunt per rationem Dei, vt eſt communis tribus perſonis. Si igitur Theologiam tenemus ſecundum ſe eſſe primam notitiam, ipſa non erit primò de Chriſto; & ſi quę eſt de veritatibus communibus, & propriis primis perſonis, ipſa non erit de aliqua perſona, vt de ſubiecto adęquato, ſed de Deo, vt eſt cõmunis, tribus perſonis. Et tunc ſaluabitur, quòd omnis veritas Theologica, vel eſt de primo ſubiecto, putà, quę ineſt Deo per rationẽ Dei; vel quaſi de parte ſubiectiua primi ſubiecti, putà, quæ eſt propria alicui perſonę; aut de aliquo quòd attribuitur ad primum ſubiectum, vel quaſi partem ſubiecti, vt putà, de creatura quantùm ad reſpectum, quem habet ad Deũ, vt Deus, & de natura aſſumpta quantùm ad reſpectum, quem habet ad Verbum ſubſtantificans.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd veritates enuntiatæ cõtingenter de Chriſto, in nullo ſubiecto continẽtur virtualiter, ſicut ſubiectum dicitur continere paſsionem, quia tũc ineſſent neceſſariò: tamẽ habent aliquod ſubiectum, de quo immediatè enuntiantur, & primò; illud eſt Verbũ, nam veritates Theologicæ de Incarnatione, Paſsione, Natiuitate, &c. ſunt iſtæ, Verbum eſt factum homo, Verbum eſt homo natus, Verbum eſt homo paſſus &c. Cum dicis, Paſsio inhęret ſecundum naturam humanitatis; Reſpondeo, Humanitas non eſt ratio primi ſubiecti, ad quod ſtet reſolutio, ſed eſt quaſi paſsio prior, medians inter primum ſubiectũ iſtarũ veritatum, quod eſt Verbum, & alias poſteriores paſsiones, vt natus &c. Patet enim, quòd humanitas non poteſt eſſe ratio ſubiecti reſpectu paſsionis primæ, quę eſt eſſe incarnatũ, quia illud dicitur de Verbo non pręintellecta humanitate in ipſo, vt in ſubiecto.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd ſufficit ſcientiæ ſubiectorum partialium attributio ad primũ ſubiectũ, qualis attributio ad Deũ poteſt ſaluari cuiuſcunque materiæ aſsignatæ per gloſſas adductas. Aliter tamen poteſt dici, Quòd materia cuiuslibet libri eſt Deus, de quo ibi narratur, quomodo genus humanum gubernauerit; ſed gens vel perſona gubernata eſt materia remota, & ita intelligendę ſunt gloſſę tales.

¶ Ad tertium patet per idem, Quia licet eſſet aliquis liber nullum Dei miraculum continens, tamen quilibet continet prouidentiam, & gubernationem Dei circa hominem in communi; vel determinatam gentem, vel perſonam intantùm, quòd ſi eandem hiſtoriam de Pharaone ſcribat Moyſes in Exodo, & aliquis AEgyp-

tius in chronicis AEgyptiorum; ſubiectū hiſtorię Moyſi eſt Deus, de quo traditur ibi gubernatio hominū, miſericorditer liberando Iudæos oppreſſos, iuſtè puniendo AEgyptios oppreſſores, ſapienter ordinando formam liberandi congruam ad hoc, vt populus liberatus legē gratanter acciperet; potenter tot ſibi propria ſigna faciendo. Subiectum verò hiſtorię hiſtoriographi eſſet regnum, vel res, vel populus AEgyptiacus, cuius actiones, & caſus circa ipſos contingentes ipſe intendit ſcribere, ita quòd incidens eſt ſibi, quid Deus fecerat, ſed principale, quid gens ſua fecerit, vel paſſa ſit; principale autē eſt Moyſi, quid Deus egerit, vel permiſerit, ſed quaſi incidens eſt ſibi, circa quam materiam hoc contigerit. Et dato, quòd alicubi nullum miraculum enarretur, tamen quid Deus permiſerit, aſsiſtendo ſecundum communem influentiam, & non impediendo, hoc principaliter intenditur in libro illo, inquantum eſt pars Scripturæ; & qualiter illud conuenienter ordinatum ſit ad bonum aliorum, ſi fuit ordinabile; vel iuſtè punitum, ſi fuit malum. Hoc frequenter additur in libro eodem vel alio, aut ſi permiſſum fuit nec hîc punitum, non tacet Scriptura alibi de illo in generali, quò alibi punietur.

ARTICVLVS. 3.

Vtrum Deus abſolute ſit ſubiectum Theologiæ, an vero ſub aliqua ratione ſpeciali.

ARGVITVR quòd ſub aliqua ratione ſpeciali.

¶1. Quia Hugo de Sacramentis in principio vult, Quòd opera reſtaurationis ſint hîc ſubiectum, ergo ſi Deus eſt hîc ſubiectum, hoc erit ſub ſpeciali ratione, ſcilicet inquantū reſtaurator. Et Caſsiodorus ſuper Pſalmiſtam vult, Quòd Chriſtus caput cum membris eſt hîc ſubiectum; igitur ſpecialiter, vt incarnatus, & caput Eccleſię, erit hîc ſubiectum.

¶2. Præterea. Deus abſolutè eſt ſubiectum Metaphyſicæ, igitur ſi hîc eſt ſubiectum, hoc erit ſub aliqua ratione ſpeciali. Conſequentia probatur, Quia non ſub eadem ratione omnino hîc & ibi eſt ſubiectum. Antecedēs probatur per Philoſ. 6. t.c.2. Metaph. Honorabiliſsimam ſcientiam oportet eſſe circa nobiliſsimum genus, illa ſecundum ipſum eſt huiuſmodi. Hoc etiam confirmatur, quia ibi vocat Metaphyſicam Theologiam.

¶3. Præterea, Commentator. 1. Phyſ. comm. vlt. dicit, Quòd Auicena multū peccauit ponendo Metaphyſicā probare primam cauſam eſſe, cum genus ſubſtantiarum ſeparatarum ſit ſibi ſubiectum, & nulla ſcientia probat ſuum ſubiectum eſſe; ratio autem non valeret, niſi intelligeret, quòd ipſa eſſet ibi primum ſubiectum: Ergo &c.

¶4. Præterea, Iſta ſcientia eſt honorabiliſsima, ergo eſt de honorabiliſsimo ſubiecto, ſub ratione honorabiliſsima, huiuſmodi autem ratio eſt ratio finis & boni: De fine autem probatur per Auic. 6. Metaph. dicentem, Si ſcientia eſſet de omnibus cauſis, illa, quę eſſet de fine, eſſet nobiliſsima; Ex hoc cōcluditur de bono. Quia ſecundum Philoſoph. 2. Metaph. Qui ponit infinitatem in finibus, deſtruit naturā boni, quia deſtruit naturam finis; ex hoc ergo accipitur, quòd ratio boni eſt ratio finis. Cap. vlt. t.c.8.

¶OPPOSITVM. Cognitio contracta pręſupponit cognitionem abſolutam, & abſoluta eſt certior ex 1. Metaph. Si ergo iſta eſt de Deo ſub aliqua ratione ſpeciali; alia eſt prior, & certior de Deo abſolutè; talis non ponitur; ergo &c. in prologo idē. 1. poſt. t.c.19.

¶*CONCLSIO. Deus abſolute, & non ſub aliqua ratione ſpeciali eſt ſubiectum Theologiæ.*

¶RESPONDEO. Hîc eſt triplex poſitio affirmans Deum non abſolutè, ſed ſub aliqua ratione ſpeciali eſſe ſubiectum Theologiæ. Prima dicit, Quòd Deus ſub ratione communi, & vniuerſali vt entis, vel entis infiniti, vel neceſſe eſſe, vel alicuius talis eſt ſubiectum Theologiæ. Opinio Henrici in ſumma. Cōtra iſtam poſitionem arguitur. Impugnatur. Nullus cōceptus communis de Deo continet virtualiter omnes veritates propriè Theologicas, pertinentes ad pluralitatem perſonarum; nam ſi ſic, cum illi cōceptus communes naturaliter cōcipiantur à nobis, ergo propoſitiones immediatæ de illis conceptibus poſſent à nobis naturaliter concipi, vel intelligi; & per illas propoſitiones immediatas poſſemus ſcire concluſiones, & ita totam Theologiam naturaliter adquirere. Secundò, Quia ex quo conceptus cōmunes non ſunt ſoli Deo naturaliter noti, ergo nec veritates incluſæ in illis communibus

munibus cõceptibus, de quibus eſt Theologia: Ergo ſi eſſet de Deo ſub ratione tali communi, eſſet ſoli Deo naturaliter nota. Cuius oppoſitum oſtenſum eſt Art. 1.

Opinio Gulielmi Varr. lib. 1 in prologo q. 6.

Impugnatur.

Secunda poſitio affirmat Deum eſſe ſubiectum Theologię ſub aliqua tamen ratione attributali, quæ eſt quaſi paſsio, ſicut aliqui ponunt de Deo, hanc ſcientiã eſſe ſub ratione boni. Contra iſtam poſitionem poſſet argui per eaſdem rationes quibus prima impugnatur; ſed adhuc arguo per alias ſpeciales. Primò, Quia cognitio eius quod quid eſt, eſt perfectiſsima, vt dicit Philoſ. 7. Metaph. ergo cognitio illius eſſentiæ eſt perfectior cognitio, quam cognitio proprietatis attributalis, quæ ſe habet quaſi paſsio huius naturæ, ſecundum Damaſc. lib. 1. cap. 5. Secũdò, Quia ſi illæ proprietates realiter differrẽt ab eſſentia, eſſentia eſſet realiter cauſa ipſarũ; ergo ſicut differũt ratione, ita eſſentia de ſua ratione habet rationẽ incauſati: illę autem licet per idẽtitatẽ cum eſſentia ſint incauſatæ non tamen ſecundũ ſuam rationem formalem primò includunt incauſationem ſui. Tertiò, Quia illud ſecundum ſuam propriam rationem videtur eſſe actualius in ſe, cui magis repugnat cõmunicabilitas ad plura ad extra, ſed eſſentię repugnat communicabilitas ad plura ad extra, & nulli proprietati attributali, niſi quatenus eſt illius eſſentię, vel idem illi eſſentię inquantum infinitæ. Si verò dicatur, Quòd quęlibet proprietas eſt infinita, & ideo incommunicabilis propter infinitatem; Cõtra, Infinitas iſta eſt in eis propter identitatem earum cum eſſentia, ſicut ex radice, & fundamento omnis perfectionis intrinſecæ.

t. c. 4. & inde.

Vide in 1. d. 8. q. 1. ar. 4.

Opinio Egidii Rom. quodl. 1. q. 2

Impugnatur.

Tertia poſitio dicit Deum eſſe ſubiectum Theologiæ inquantùm dicit reſpectum ad extra, & ita aliqui ponunt ipſum ſub ratione reparatoris, vel gubernatoris, vel capitis Eccleſię Contra iſtam poſitionem poteſt etiam argui ſicut contra alias duas poſitiones; ſed facio rationes ſpeciales. Primò, Quia reſpectus ad extra eſt reſpectus rationis; ſed ſcientia non conſiderans ſubiectum ſuum ſub ratione reali, nõ eſt realis; ſicut nec Logica eſt realis, licet conſideret de rebus, vt eis attribuuntur intentiones ſecundę; ergo Theologia non eſſet realis. Secundò, Quia abſolutũ, & reſpectiuum non faciunt aliquem vnũ conceptum per ſe, ergo conceptus aggregans illa duo in ſe eſt conceptus vnus per accidens; nulla autem ſcientia prima eſt de conceptu vno per accidens, quia talis pręſupponit ſcientiã de vtraque parte; & ideo ſi ſcientia ſubalternata ſit de aliquo vno per accidens præſupponit duas tractãtes de partibus illius totius ſeparatim: Si igitur Theologia eſſet de tali vno per accidẽs, poſſet eſſe alia prior ea quę eſſet de concepto vno per ſe. Tertiò, Nullus reſpectus ad extra videtur Deo neceſſariò conuenire, ergo nihil Theologicũ neceſſariò conueniret Deo, vt eſt ſubiectum Theologiæ. Probatio cõſequẽtiæ. Quod conuenit alicui ſub ratione non ſibi neceſſariò inhęrentis, non conuenit illi neceſſariò, ſed reſpectus ad extra eſt huiuſmodi, ergo &c. & ita nulla veritas Theologica neceſſaria eſſet. Et hęc probari poſſunt per primam, & ſecundam rationes poſitas ad concluſionem ſequentis articuli, ſcilicet de ratione primi obiecti, & de notis ſoli Deo naturaliter.

Opinio Scoti.

Nota hos intelligibilium gradus pluribus applicandos in doctrina Ariſt. & Auerroys.

His poſitionibus improbatis dico ad concluſionem vno tantùm præſupoſitio exemplo. Homo intelligitur vt animal rationale, vt ſubſtantia, vt manſuetum natura, vt nobiliſsimum animalium; In primo intellectu intelligitur ſecundum rationẽ quiditatiuam propriam, in ſecundo in cõmuni, in tertio per accidens id eſt in propria paſsione, in quarto in reſpectu ad aliud: Sed perfectiſsima notitia de homine non poteſt eſſe in reſpectu ad aliud, quia iſta præſupponit notitiã abſoluti; nec de homine ſub ratione paſsionis, quia notitia paſsionis præſupponit notitiã ſubiecti; nec de homine in vniuerſali; quia illa eſt confuſa: Ergo nobiliſsima cognitio de homine eſt ſecundum rationem quiditatiuam. Hoc poſito dico, Quòd Theologia eſt de Deo ſub ratione, qua eſt hæc eſſentia, ſicut perfectiſsima ſcientia eſſet de homine, ſi eſſet ſecundum quòd homo, non autem ſub aliqua ratione vniuerſali, vel accidentali.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum de Hugone, & Caſsiodoro dico, Quòd locuntur hic non de formali ſubiecto, ſed de materia proxima, de qua diffuſius tractatur in Scriptura, propter ordinem immediatiorẽ, quem habet ad finẽ.

¶Ad ſecundum dico, Quòd Metaphyſica non eſt de Deo, tanquã de primo ſubiecto.

ieſto. Quod probatur, Quia præter ſcientias ſpeciales oportet eſſe aliquam communem, in qua probentur in communi omnia, quæ ſunt communia illis ſpecialibus; Igitur præter ſcientias ſpeciales oportet eſſe aliam communem de ente, in qua tradatur cognitio paſſionum de ente, quę ſupponitur in aliis ſcientiis ſpecialibus. Si igitur aliqua eſt naturaliter de Deo, præter iſtam eſt alia de ente naturaliter ſcita inquantum ens. Cũ verò probatur, Quòd
t.c.2. eſt ſciẽtia de Deo per Philoſ. 6. Metaph. dico, quòd ratio eius ſic concludit, Nobiliſſima ſcientia eſt circa nobiliſſimum genus, vel vt primum obieſtum, vel vt conſideratũ in illa ſcientia perfectiſſimo modo, quo poteſt conſiderari in aliqua ſciẽtia naturaliter acquiſita; Deus verò, etſi non eſt ſubiectum primum in Metaphyſica, eſt tamen conſideratum in illa ſcientia nobiliſſimo modo, quo poteſt in aliqua ſcientia, conſiderari naturaliter acquiſita. ¶ Quia paſſiones entis cõuertibiles cognoſcuntur in ſummo de aliquo ente, & paſſionum entis diſiunctarũ, nobilius diuidens eidem cõpetere in ſummo eſt cognitio nobiliſſima naturaliter poſſibilis de Deo; hæc autem eſt cognitio Metaphyſica, quia cuius eſt conſiderare paſſionem in cõmuni de ſubiecto in communi vniuerſaliter, eiuſdem eſt cognoſcere eandem paſſionem in ſummo de eodẽ ſubiecto particulariter.

t.c.82. ¶ Ad tertium. Ad commentatorem. 1. Phyſic. dico, Quòd Auicena, cui contra dixit, benedixit, & commentator malè. Quod probatur primò, Quia ſi aliquas ſubſtantias ſeparatas eſſe, eſſet ſuppoſitũ in ſcientia Metaphyſicæ, & concluſum in naturali ſcientia, ergo ſcientia naturalis eſſet ſimpliciter prior tota Metaphyſica, quia Philoſophia naturalis oſtenderet de ſubiecto Metaphyſicæ, ſi eſt, quod ſupponitur toti cognitioni ſcientiæ Metaphyſicę. Secundò, Quia per omnem conditionem effectus potens demonſtrari de cauſa, quia eſt, quam impoſſibile eſt ineſſe effectui, niſi cauſa ſit; ſed multę paſſiones conſiderantur in Methaphyſica, quas impoſſibile eſt ineſſe, niſi ab aliqua cauſa prima talium entium; ergo ex illis paſſionibus Methaphyſicis poteſt demonſtrari aliquam primam cauſam iſtorum entium eſſe. Minor probatur, Quia multitudo entium, dependentia, compoſitio, & huiuſmodi, quę ſunt paſſiones Metaphyſicæ, oſtẽdunt aliquod eſſe actu ſimplex, independens, & neceſſe eſſe: multò etiã perfectius oſtenditur, primam cauſam eſſe, ex paſſionibus cauſatorum conſideratis in Metaphyſica, quàm ex paſſionibus naturalibus, vbi oſtenditur primum mouens eſſe; perfectior enim cognitio & immediatior eſt de primo ente cognoſcere ipſum, vt primũ ens, vel neceſſe eſſe, quã cognoſcere ipſum, vt primum mouens.

Hic decipiũtur aduerſarii Scoticę diſciplinæ credentes Doctorẽ oſtẽdere, Metaphyſicum probare ſubſtãtias abſtractas eſ-

ſe non præſuppoſita phyſica probatione.

¶ Ad quartum dico, Quòd ratio finis non eſt ratio nobiliſſima cognitionis, ſed illud quòd eſt finis, ſicut ratio fundamentalis illius reſpectus; Deitas autem eſt ratio fundamentalis reſpectu finis, vt finis ad creaturas; igitur Deus eſt primum obiectum: Quod concedo; & ita argumentum eſt in oppoſitum. Cum autem oſtenditur de bonitate ex 2. Metaph. dico, Quòd ſi per aliquam appropriationem bonitas ſit fundamentum finis, tamen diuinitas eſt radicale, & primum fundamentum ipſius: Benè autem ſequitur, ſi nõ eſt finis vltimus, quòd nõ eſt bonum; quia & ſi nullum eſt perfectum bonum, nullum eſt bonum; nullum autem bonum eſt ſimpliciter perfectum, quod ordinatur ad aliud, (quia quod eſt tale habet bonitatem diminutã; ſi ergo quodlibet ordinatur ad aliud, nihil eſt bonum;) non oportet autem bonitatem eſſe propriam rationẽ finis, ſed eſſentia magis erit propria, & fundamentalis ratio: & per hæc patet ad dictum Auic. 6. Metaph. Quòd non debet intelligi de fine, ſed de ratione fundamentali ipſius finis.

ARTICVLVS. 4.

Vtrum ſubiectum Theologiæ in ſe neceſſaria ſit Deus.

ARGVITVR quòd non. Cap. 2.
¶ 1. Quia Boetius. 1. de Trinit. dicit, forma ſimplex ſubiectũ eſſe non poteſt, ſed Deus eſt forma ſimplex: ergo non poteſt eſſe ſubiectum Theologiæ.

¶ 2. Præterea. Materia non coincidit t.c.70. cum aliis cauſis, neq; in idem numero, neque in idem ſpecie, ex 2. Phyſic. Deus autem eſt finis huius ſcientię, & efficiens; non igitur materia.

¶ OPPOSITVM. Aug. 8. de ciuit. cap. 1. Theologię verbo Gręco ſignificari intelli-

intelligimus de diuinitate rationem ſiue ſermonem.

¶ *CONCLVSIO. Subiectum Theologiæ in ſe neceſſariæ eſt Deus.*

¶RESPONDEO. Præmittendo de Theologia in ſe, & Theologia in nobis. Dico, Quòd cognitio quælibet in ſe eſt illa, quæ nata eſt haberi de obiecto eius, ſecundùm quòd natum eſt manifeſtare ſe intellectui proportionato; Cognitio autem eadem in nobis eſt illa, quæ nata eſt haberi in intellectu noſtro de obiecto illo intellecto. Theologia ergo in ſe talis eſt cognitio, qualem natum eſt facere obiectum Theologicũ in intellectu ſibi proportionato; Theologia verò in nobis, talis eſt cognitio, qualem intellectus noſter natus eſt habere de illo obiecto. Exemplum, Si aliquis intellectus non poſsit intelligere geometrealia, poſſet autem alicui credere de geometricalibus, Geometria eſſet ſibi fides, non ſcientia; eſſet tamen in ſe ſcientia, quia obiectum Geometriæ natum eſt facere de ſe ſciẽtiam in intellectu proportionato. Hoc poſito patet reſponſio ad quæſitum. Et primò loquendo de Theologia in ſe, quantùm ad veritates neceſſarias ipſius dico. Quòd primum ſubiectum Theologiæ in ſe non poteſt eſſe niſi Deus; Quod probo per tres rationes. Prima accipitur ex ratione primi obiecti, & arguo ſic. Primum obiectum continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius eſt primum obiectum; ſed nihil continet virtualiter omnes veritates Theologicas, niſi Deus; ergo &c. Probatio minoris. Nihil aliud continet eas, vt cauſa, ſiue vt illud, ad quod habeant attributionem, niſi Deus, quia Deus nulli attribuitur, nec aliquid continet eas, vt effectus demonſtratione quia, nam nullus effectus demonſtrat Deum trinum, quę eſt potiſsima veritas Theologica, & ſimilia. Secũdò ſic. Theologia eſt de his, quę ſunt ſoli intellectui diuino naturaliter cognita, ergo eſt de aliquo ſoli Deo naturaliter noto; ſed ſolus Deus eſt ſibi ſoli naturaliter notus; ergo &c. Probatio primi, ſcilicet antecedentis. Si iſta ſcientia eſt de aliquibus alicui alii intellectui naturaliter notis, ergo preter iſta, aliqua alia ſunt cognoſcibilia naturaliter ſoli intellectui diuino, quia infinitus eſt, & ideo plurium cognoſcitiuus, quàm intellectus finitus; igitur adhuc alia ſcientia eſt ſuperior, quàm iſta, quæ erit de naturaliter notis intellectui creato. Probatio minoris, Quia omnis eſſentia creata alicui intellectui creato poteſt eſſe naturaliter nota. Tertio ſic. In nulla ſcientia traditur ita diſtincta cognitio de aliquo alio, quod non eſt ſubiectũ eius primum, ſicut traditur in illa, quę eſſet de illo, vt de ſubiecto eius primo; quia in nulla ſcientia traditur ita diſtincta cognitio de non per ſe ſubiecto, ſicut de per ſe eius ſubiecto, tunc enim non eſſet ratio, quare illud ſubiectũ eſſet magis ſubiectũ eius, quàm aliud: igitur ſi Deus non ſit hìc ſubiectũ, tunc nõ traditur ita diſtincta cognitio de Deo, ſicut traderetur de eo in aliqua alia. In qua poſſet eſſe ſubiectum; ſed poteſt eſſe ſubiectũ in alia ſciẽtia, igitur illa poteſt eſſe prior iſta.

Præter autẽ iſtas tres rationes ſunt aliquę perſuaſiones. Prima talis eſt. Theologia (ſecundum Auguſt. 13. de Trinit. cap. 19.) pro aliqua parte ſui eſt ſapientia, pro aliqua parte ſui eſt ſcientia; ſi autem eſſet tantùm de aliquo non æterno formaliter, de illo eſſet formaliter ſcientia, & non ſapientia aliquo modo, quia nec ex primo ſubiecto, nec ex attributione, quia æterna non attribuuntur temporalibus. Secunda perſuaſio, Quia ſuperior portio rationis habet aliquam perfectionem propriã ſibi correſpondentem: iſta autem ſi eſt de ſubiecto non ęterno, vt de proprio ſubiecto, cũm æternum non attribuatur ad nõ ęternum, ſequitur, quòd nullo modo eſt de ęternis; & ita nullo modo perficit portionem ſuperiorẽ rationis, & ita eſſet aliquis habitus intellectus omnino nobilior iſto perficiens iſtam portionem, quod eſt inconueniens. Tertia perſuaſio eſt, Quia ſecũdum B. Auguſt. 14. de Trinit. cap. 1. iſta ſcientia eſt de illo, quo fides ſaluberrima, quę ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. Ergo eſt de illo eodem ſubiecto, quod eſt primum ſubiectum fidei, ſed fides eſt de veritate prima, ergo &c. Quarta perſuaſio eſt, Quia nobiliſsima ſcientia eſt circa nobiliſsimum genus, ex 6. Metaph. & 1. de anima, hæc autem cõceditur nobiliſsima, ergo oportet, ꝙ ſit de Deo, vt de ſubiecto.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum de Boëtio dico, Quòd loquitur ibi de ſubiecto accidentis, & nõ de ſubiecto conſiderationis.

¶Ad ſecundum de 1. Phyſic. dico, Quòd intel-

2. metaph. t.c. 4.

Hoc idem ſelis Ariſt. 1. poſterior. t.c. 44.

t.c. 2. t.c. 1.

Intelligit de materia ex qua, non in qua, vel circa quã. Vel melius, Quòd ſubiectũ ſcientiæ ſecundum veritatem non pertinet ad genus cauſæ materialis, ſed ad genus cauſæ efficientis; dicitur tamen ſubiectum ſcientiæ materia, per quandam ſimilitudinem ad factionem, vbi ſimul concurrunt ratio obiecti circa quod, & ratio materiæ ſuſceptiuæ, quia factio eſt actus transſiens extra, nõ ſic eſt de actu proprio ſcientiæ; tamen intelligitur tranſire, quia nõ terminatur in ſe, ſed ad aliud circa quod eſt, licet non recipiatur in illo, circaq; quod eſt, ſed manet in ſciente. Et propter hanc proprietatem materię, ſcilicet eſſe circa quod, ſubiectum dicitur materia reſpectu ſcientię, & actus eius.

ARTICVLVS 5.

Vtrum ſubiectum Theologiæ noſtræ neceſſariæ ſit ens infinitum.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia ens infinitũ idem eſt quòd Deus, ſed Deus non eſt ſubiectum illius, ergo &c. Pro-

ſ.c.41. batio maioris. Philoſophus. 1. Poſt. ait, Subiectum ſcientiæ habet partes principia, & paſsiones; Deus autem non habet partes integrales, cum ſit ſimplex; neque partes ſubiectiuas, cũ ſit ſingulare ex ſe; neq; habet principia, cũ ſit primum prin-

1.Topic. cap.4. cipium; neq; paſsiones, quia paſsio in eſt ſubiecto, ita quòd eſt extra eius eſſentiam, nihil autẽ ſic in eſt Deo; Ergo &c.

¶2. Præterea. Aliud eſt hîc ſubiectũ in Theologia quàm Deus, vel ens infinitũ; non ergo illud. Antecedens probatur per Auguſt. 1. de Doctrina Chriſt. c. 1. Omnis doctrina vel rerum eſt, vel ſignorum; igitur res vel ſigna ſunt ſubiectum.

¶3. Preterea. Scriptura habet quatuor ſenſus ſcilicet Anagogicum, Tropologicum, Allegoricũ, & Literalẽ; ſed cuilibet ſenſui correſpondet aliquod ſubiectum primũ, ſicut alij ſciẽtiæ habenti vnũ ſenſum correſpondet ſubiectũ ſecundũ illum ſenſum; igitur hîc ſunt quatuor ſubiecta, & nullum eſt Deus, nec ens infinitum.

¶OPPOSITVM. Auguſt. 8. de ciuit. cap. 1. Theologiæ verbo Gręco ſignificari intelligimus de diuinitate rationẽ ſiue ſermonem, ſed Deus eſt ens infinitũ, ergo &c.

¶CONCLVSIO. *Ens infinitum eſt ſubiectum Theologiæ noſtræ neceſſariæ.*

¶RESPONDEO. Circa hoc quod ait Theologia noſtra, vide ſuperiore artic. quid ſit Theologia in ſe, & Theologia in nobis, vel noſtra: Circa illud neceſſaria, patebit ſequenti art. quid ſit Theologia neceſſaria, & quid cõtingẽs. Quantũ ad primã partem concluſionis, & ſecundã dico, Quòd quãdo habitus eſt in aliquo intellectu habens euidẽtiã ex obiecto, tũc primũ obiectum illius habitus, vt eſt illius, non tantùm cõtinet virtualiter illum habitũ, ſed vt notum illi intellectui, continet ipſum habitum: Ita quòd notitia obiecti in illo intellectu continet euidentiam habitus vt in illo intellectu, quia intellectus cognoſcens tale obiectum poteſt elicere omnem concluſionem huius habitus. In habitu verò non habente euidentiam ex obiecto, ſed cauſatam aliunde quàm ab obiecto noto, non oportet dare primum obiectum eius, habens duas dictas conditiones; imo neutrã oportet dare, quia perinde eſt habitui, vt in hoc, ac ſi eſſet de contingentibus, quæ neutro modo habẽt obiectum primum: tali ergo habitui non euidẽti ex obiecto datur ſubiectũ primũ, de quo primo noto id eſt perfectiſsimo, primò id eſt immediatè, cognoſcuntur primæ veritates habitus illius; Theologia autẽ noſtra eſt habitus, nõ habẽs euidẽtiam ex obiecto, etiam illa quæ eſt in nobis de Theologicis neceſſariis, non magis vt in nobis, habet euidentiã ex obiecto cognito, quàm illa, quę eſt de contingentibus; ergo Theologiæ noſtræ, vt noſtra eſt, nõ oportet dari obiectum primum, niſi primum notum, de quo noto immediatè cognoſcantur primæ veritates. Illud primũ notum eſt ens infinitum, quia iſte eſt conceptus perfectiſsimus, quẽ poſſumus habere de illo, quod eſt in ſe primũ ſubiectum: Quod tamen neutram prædictarum conditionum habet, quia non continet habitum noſtrum virtualiter in ſe, nec multò magis, vt nobis notum continet ipſum habitum: tamen quia Theologia noſtra de neceſſariis, eſt de eiſdem, de quibus eſt Theologia in ſe, ideo ſibi aſsignatur ſubiectum primum, quo ad hoc, quod eſt veritates continere in ſe, & hoc idem eſt ſubiectum Theologię noſtræ, quod eſt primum ſubiectum Theologiæ in ſe; ſed quia illud non eſt nobis euidens, ideo non continet iſtas, vt nobis notum, imo

non

non eſt nobis notum. Si arguis, ergo non eſt primum obiectum noſtri habitus: Reſpondeo, verum eſt; non eſt primum ſubiectum dans euidentiam, ſed ſubiectum primum continens omnes veritates, natum dare euidentiam, ſi ipſum cognoſceretur. Et hæc dicta ſunt ad quæſita de Theologia neceſſariorum.

¶AD ARGVMENTA, Ad illud de.1. poſt. dico, quod ſubiectum cuiuslibet ſcientię, naturaliter inuentę eſt aliquid vniuerſale, ideo ſubiectum talis ſcientię, oportet, quòd habeat partes ſubiectiuas, iſtius autẽ ſcientię ſubiectum eſt eſſentia hęc, vt ſingularis, quia imperfectionis eſt in natura creata vniuerſali, quòd in multis ſingularibus diuidatur; iſta igitur imperfectione ablata remanet, quòd iſta eſſentia eſt ſcibilis, ſine diuiſibilitate eius in partes ſubiectiuas: Tamẽ poſſet dici, quòd perſonæ diuinæ ſunt quaſi partes ſubiectiuę ipſius eſſentiæ diuinæ, ſed eſſentia in eis non numeratur. Quod autem additur de paſsionibus, dicunt aliqui, quòd attributa ſunt quaſi paſſiones huius eſſentiæ. Sed hoc non valet, quia conſideratio attributorum naturaliter á nobis intelligibilium, eſt conſideratio metaphyſica, niſi ſint aliqua attributa per ſe tantùm conuenientia huic eſſentię, vt hæc, & non vt à nobis nunc naturaliter intelligitur confuſè. Quod autem accipitur, quòd paſsio eſt extra eſſentiam ſubiecti, hæc eſt vera, vbi paſsio eſt realiter cauſata à ſubiecto, ſed in diuinis, illud quod habet rationem paſsionis, non eſt cauſatum, quia per identitatem tranſit in eſſentiam; tamen quantùm ad ſcibilitatem, ſcitur per eſſentię rationem, ac ſi eſſet realiter diſtincta ab eſſentia. Quod tertiò dicitur de principio ſubiecti, dico, quòd non oportet principia ſcibilis eſſe principia in ſe ipſius ſubiecti, quia entis inquantùm ens, quod ponitur ſubiectum Metaphyſicæ, nulla ſunt principia, quia tunc eſſent cuiuslibet entis: ſed oportet cuiuslibet ſubiecti eſſe principia, per quæ demonſtrentur eius paſsioniones de eo, ex quibus principijs, tanquam ex medijs demonſtrationis formantur principia complexa; ſicut propoſitiones per ſe notę, hoc modo cuiuslibet ſubiecti poſſunt eſſe principia, quantuncunq; Imprincipiati, reſpectu ſuarum paſsionum.

Gul. Varr. lib.1.diſ.2. ar.1.&.2.

¶Ad ſecundum dico, Quòd illa auctoritas exprimit materiam huius ſcientię in cõmuni, non ſubiectum primum formale.

¶Ad tertium dico, Quòd quicunq; ſenſus in vna parte Scripturæ non eſt literalis, in alia parte eſt literalis, & ideo licet aliqua pars Scripturæ habeat diuerſos ſenſus, tamen tota Scriptura habet omnes ſenſus iſtos pro ſenſu literali.

ARTICVLVS 6.

Vtrum ſubiectum Theologiæ in ſe contingẽtis beatorum, & noſtræ, etiam contingentis ſit eſſentia diuina.

ARGVITVR quòd non, ſed potius homo eſt ſubiectum huiuſmodi Theologiæ contingentis.

¶1. Quia commentator. 1. Ethic. in prologo Scientia, inquit, moralis eſt de homine quoad animam, medicinalis eſt de homine quo ad corpus; ex hoc ergo accipitur iſta propoſitio, Quòd omnis ſcientia practica habet pro ſubiecto primo illud, cui acquiritur finis practicæ, & non ipſum finem; finis autem iſtius ſcientię acquiritur homini, & non Deo; ergo, &c.

Euſtratiũ intelligit cõmentatorẽ ethicorũ

¶2. Prӕterea, & quaſi in idem redit. Finis ſcientię eſt per actum ſuum attingere obiectum primum, inducendo in ipſum formã principaliter intentam à ſcientia, putà, in ſpeculatiua inducere in illud eſſe cognitũ, quia cognitio ibi intenditur; & in practica inducere formam, ad quam ordinatur eius praxis; finis autem hîc intentus eſt bonitas moralis, quę non intenditur induci in Deo, ſed in homine: igitur homo eſt obiectum primum eius.

¶OPPOSITVM. Auguſt. 8. de ciuit. cap. 1. Theologiæ verbo græco ſignificari intelligimus de diuinitate rationem ſiue ſermonem.

¶CONCLVSIO. *Subiectum Theologiæ in ſe contingentis, & beatorum eſt eſſentia diuina vt hæc, noſtræ vero cõtingentis ens infinitum.*

¶RESPONDEO prӕmittẽdo vnũ, ſcilicet, Quòd Theologia eſſentialiter nõ tantùm continet neceſſaria, ſed etiam contingentia. Quod patet, quia omnes veritates de Deo, ſiue vt trino, ſiue de aliqua perſona diuina, vt comparatur ad intra, ſunt neceſſariæ, vt, Quòd Deus eſt trinus, &; Quòd filius dicitur generari à patre, & huiuſmodi; illæ verò, in quibus comparatur ad extra, ſunt contingẽtes, vt, Quòd Deus creat, & quòd Filius eſt incarnatus, & huiuſmodi:

huiuſmodi: Omnes autẽ veritates de Deo, vt trinus, ſiue de perſona determinata, ſũt Theologicæ; ſimiliter veritates cõtingentes, quia ad nullã cognitionẽ naturalẽ ſpectant; ita quòd primæ partes integrales Theologię ſunt duæ, ſcilicet veritates neceſſariæ, & veritates contingentes. Hoc præmiſſo videndum eſt de veritatibus cõtiogentibus Theologicis, quid ſit primũ ſubiectum Theologiæ. Et quo ad iſtas dico, Quòd nullum ſubiectum virtualiter continuet veritates, niſi neceſſarias de ipſo, quia ad contingentes de ipſo ęqualiter ſe haber ex ſe, & ad oppoſitas. Tamen cõtingentium eſt ordo, quia aliqua eſt prima vera contingens, & ita ſubiectum primum multarum veritatom contingentiũ poreſt poni illud de quo primò, ideſt immediatè, dicitur prædicatum primæ cootingentis, quæ eſt quaſi primũ principiũ in ordine cootingentium, vel prædicata plurium primarum contingeotium, ſi plures ſunt primæ. Dicitur autem primum ſubiectum primę veritatis contingentis, ꝙ viſum (vt tale) natum eſt primò videri cõiungi cum prædicato illo, quia primũ notum in contingentibus non eſt niſi per intuitionem extremorum; ergo primum intuibile, cui inſit primum prædicatum primę veritatis contingentis, eſt primum ſubiectum omnium veritatum contingentium ordinatarum. Ex his ad propoſitum dico, Quòd eſſeotia diuioa eſt primum ſubiectum Theologię contingeotis, & hoc modo ſumpta, quo prædictum eſt ipſam eſſe ſubiectum primum Theologiæ neceſſariæ, & hæc tam huius Theologiæ cõtingẽtis in ſe, quàm vt eſt in iotellectu diuino, & beatorum. Totius igitur Theologiæ in ſe, & Dei, & beatorum primum ſubiectum eſt eſſentia diuina, vt hæc; cuius viſio à beatis eſt, ſicut in Methaphyſica, cognitio entis, & ideo beata viſio noo eſt Theologia, ſed eſt quaſi perfecta incomplexa apprehenſio ſubiecti, pręcedens naturaliter ſcientiã Theologię. Subiectum verò Theologię noſtrę contingentis videtur idem ſubiectum primum, quod & neceſſarię, & hoc modo ſupra expoſito, *Superiori artic.* quia non vt contioens virtualiter in ſe habitum etiam ſi intuitiuè videretur, ſed vt cognoſcibile à nobis proximum illi, cui intuitiuè noto natum eſſet prędicatũ primæ contingentis euidenter ineſſe. Con- *Obiectio.* trà, Videtur quòd verbum ſit ſubiectum adæquatum Theologiæ contingentium, tam illius cõtingens io ſe, quàm vt eſt in iotellectu diuino, quia eſt primum ſubiectum omnium articulorum reparationis noſtræ. Reſpondeo. *Solutio.* Aliquod contingeos poteſt primò dici de verbo, & aliquod de Spiritu ſaocto, & aliqood de Deo trino, vt creare; eruot igitur perſonæ quaſi partes ſubiecti, ſicut etiã aliqua neceſſaria ſunt primò vera de diuerſis perſonis.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primũ dico, quòd argumentum eſt ad oppoſitũ dupliciter; Primò, quia homo ponitur ſubiectom Moralis ſcientię, vel Medicioę, pro eo quòd continet virtualiter omnes veritates illius ſcientię, nam corpus humanum continet virtualiter rationem ſanitatis, ideo enim ſanitas hominis eſt talis, quia corpus humanum eſt ſic complexionatum; ſimiliter anima hominis continet virtualiter ratiooẽ felicitatis naturalis, ſicut patet ex. 1. Ethic. Vbi ex ratione animæ coocluditur ratio felicitatis naturalis hominis: non ſic homo contioet ratiooẽ finis huius ſcieotiæ, quia finis ſupernaturalis, vel obiectum eius non iocluditur in ratione hominis, & ideo non poteſt eſſe ſubiectom huius ſcientię primum. Secundò ſic: Homo eſt finis vltimus iſtarũ ſcientiarum, ad quem tam ſanitas, quàm felicitas naroralis ordinatur. Probatio, Quia omnis amor concupiſcentiæ pręſupponit amorem amicitiæ, ſanitas autem, vel felicitas amatur amore concupiſcentię, ideo illud, quod amatur amore amicitiæ, eſt vlterior finis, quàm aliquod illorum; ſed iſtud eſt corpus ex vna parte, & anima ex alia; igitor ſi homo ſecuodum corpus, vel animam eſt ſubiectum huius ſcientię, ſequitur quòd finis eſt ſubiectum huius ſcientię.

¶ Ad ſecundum dico, quòd prima propoſitio eſt falſa, quia nihil aliud eſt finis ſciẽtiæ quàm attingere per actum proprium obiectum illius ſcientiæ, oon quòd inducat aliquam formam per actum ſuum in obiectum, quia ſcieotia nũ eſt aliqua qualitas factiua.

ARTICVLVS. 7.

Vtrum iſta ſcientia, ſcilicet Theologia, ſit de omnibus ex attributione ipſorum ad primum eius ſubiectum.

AR-

¶ARGVITVR, Quòd non.

¶Quia Auguſt. 14. de Trinit. Cap. 1. ait. Non vtiq; quidquid ſciri ab homine poteſt in rebus humanis, &c. huic ſcientiæ tribuens ſed illud tantùm, quo fides ſaluberrima, quę ad veram beatitudinem ducit, &c.

t. c. 2. ¶OPPOSITVM. Philoſophus. 4. Metaph. Eadem eſt ſcientia de aliquo, & de attributis ad ipſum; & exemplificat ibi de ſano: Sed omnia alia attribuuntur eſſentialiter ad ſubiectum primum huius, ergo, &c.

¶*CONCLVSIO. Omnia habent attributionem ad primum ſubiectum Theologiæ.*

¶RESPONDEO, Hic eſt vna opinio dicẽs probabiliter, ꝙ Theologia non eſt de omnibus ſcibilibus, quia quiditates diſtinctę ab eſſentia diuina, vt eſt hæc eſſentia ſingularis, continẽt primò multas veritates de ſe. Quod probatur, quia per impoſſibile circumſcripto omni alio, ſi illę quiditates eſſent increatæ, adhuc continerent tales veritates; ſicut patet de linea, & de numero, quantùm ad propoſitiones immediatas de eis: & ſecundum hoc poſſet poni, quòd in intellectu diuino eſſent habitus diſtincti ſcientiales ſecundum rationem, vt pote, Theologia eſſet, quam cauſaret eſſentia diuina, vt hic in intellectu eius, Geometria autem in intellectu eius eſſet, quæ virtute lineę eſſet in intellectu eius, & ſic de Arithmetica virtute numeri; & ſic de alijs.

Opinio Henrici. quodl. 3. q. 9.

Impugnatur. Contra iſtam opinionem arguitur tripliciter. Primò, quia vileſceret intellectus diuinus, pro eo quòd pateretur ab aliquo alio ab eſſentia ſua, nam in illo inſtanti naturæ, in quo intelligit lineam, adhuc eſſet quaſi in potentia ad veritates cognoſcendas exiſtentes in linea, & virtute illius quiditatis cognoſceret eas; ergo linea quaſi effectiuè imprimeret cognitionem illarum veritatum in intellectu diuino, & ita linea eſſet motiua intellectus diuini. Secundò ſic. Omnis potẽtiæ actuabilis à diuerſis obiectis per ſe virtute propria eorum, primum obiectum eſt aliquod commune eis; ſed ſi linea virtute ſui cauſaret veritatem in intellectu diuino, pari ratione & aliæ res cauſabunt veritatem in intellectu eius, & ita primum obiectum intellectus diuini eſſet commune eis, & non eſſentia diuina ſingulares: Nec obſtat, quòd obiecta alia attribuũtur ad eſſentiam ſuam, ita enim alia entia attribuuntur ad ſubſtantiam, & tamen obiectum intellectus noſtri eſt ens. Tertiò, Quia ſi eſſentia ſua eſt primum obiectum, patet quòd non communitate prędicationis; ergo eſt primum ſecundum virtutem: non autẽ eſſet primum obiectũ virtualiter, ſi quodlibet aliud virtute propria immutaret intellectum eius.

Opinio Scoti. Ideo dico aliter, Quòd diuina Theologia eſt de omnibus cognoſcibilibus; quia obiectum primum Theologię ſuæ facit omnia alia actu cognita in intellectu ſuo, ita quòd in primo ſigno naturæ eſt eſſentia ſua primo cognita in intellectu ſuo; & in ſecundo ſigno naturę, quiditates virtualiter continentes veritates proprias; in tertio autem ſigno ſunt iſtę veritates virtualiter contentæ in illis quiditatibus, ſibi notæ: Et non eſt ordo ſecundi ad tertium ſecundum cauſalitatem, quaſi illæ quiditates cauſent aliquid in intellectu eius, ſed eſt tantum ordo effectuũ eſſentialiter ordinatorum reſpectu eiuſdem cauſæ, putà, quòd eſſentia ſua quaſi prius natura cauſat illas quiditates ſibi notas, quàm veritates de eis fiant notæ. Exemplum; Si ſol illuminaret aliquam partem propinquam ſibi, & alia pars remotior non eſſet illuminabilis niſi à ſole, propter eius opacitatem, Sol illuminaret partem aliam remotam, non autem pars illuminata primò, eſſet cauſa illius notione ſecundæ; eſſet tamen ordo inter partem propinquam, & remotam, ſicut ordo effectuum eiuſdem cauſæ, & tamen non eſſet ordo cauſæ ad effectum, quia pars illuminata nihil agit in partem opacam remotam. Ita in propoſito, Hæc eſſentia Dei in intellectu ſuo facit alias quiditates actu notas, & quaſi poſterius naturaliter facit veritates illas in iſtis contentas, notas intellectui illi; tamen illæ quiditates, finitæ nullam virtutem habent reſpectu intellectus diuini immutandi, quia intellectus diuinus non eſt natus perfici ab illis quiditatibus, quia ille eſt infinitus, & illæ quiditates finitæ, & infinitum à finito nullo modo perficitur; ita quòd ſi in tertio inſtãti naturæ, diuina natura non moueret ad vlteriorem notitiam veritatum, nunquam intellectus intelligeret ea, quia à nullo alio motiuo illam notitiam poſſet

habere. Sic ergo Deus de omnib⁹ cogno-
ſcibilibus ſolum habet cognitionẽ Theo-
logicã, quia tantum virtute primi obiecti
Theologici actuantis intellectum eius, ita
quòd Theologia Dei nõ eſt tantũ de om
nibus, ſed eſt etiam omnis cognitio poſſi-
bilis haberi à Deo de eis, & abſolutè ipſa
eſt de quocunq; omnis cognitio, nõ inclu
dens aliquam imperfectionẽ ex ſe, quia ip
ſa ſola de quocunq; cognoſcibili nõ inclu
dit limitationem, quælibet autẽ alia, quia
eſt à cauſa limitata includit neceſſariò li-
mitationem. Sed de intellectibus creatis
beatorũ aliter eſt, quia intellectus eorum
nati ſunt immutari á quiditatibus creatis,
ad cognitionem vnitatũ incluſarũ in eis;
& ideo prçter iſtam veritatẽ Theologicã,
quã habent de illis quiditatibus, vt oſten
ſis in eſſentia Dei, poſſunt habere natura-
lẽ cognitionẽ de eis, ex propria motione
earũ. Theologia igitur beatorum de qui-
buſcunq; creatis, non eſt omnis cognitio
poſſibilis de ipſis tali intellectui.

¶AD ARGVMENTVM dico,
Quòd concludit de Theologia non in ſe,
ſed prout traditur in Sacra ſcriptura; & de
hac loquitur Auguſtinus.

ARTICVLVS 8.

Vtrum Theologia in ſe beatorum, & noſtra ſit de omnibus cognoſcibilibus.

RESPONDEO ſine argumen
tis, Quòd hic eſt diſtinguendũ
de Theologia in ſe & vt eſt ha-
bitus perficiens intellectũ crea
tũ beatũ. Primo modo eſt de omnibus ſci
bilibus, quia omnia alia nata ſunt ſciri vir
tute primi obiecti Theologici. Secũdo mo
do dico, quòd poſſibile eſt eã eſſe de quo
cunq; imo & de omnibus ſcibilibus, quia
ſcibilia non ſunt infinita: de facto autem
non habet limitationẽ, niſi ex voluntate
Dei oſtendentis aliquid in eſſentia ſua;
& ideo actualiter Theologia eorũ eſt de
tot, quot voluntariè Deus oſtendit eis
in eſſentia ſua.

De Theologia autẽ noſtra dico, Quòd
ipſa non eſt actualiter omniũ ſcibiliũ pro
ſtatu iſto, quia ſicut Theologia beatorum
habet terminũ, ita & noſtra ex volũtate
Dei reuelãtis; terminus autẽ prçfixus à vo
lũtate diuina, quantũ ad reuelationẽ gene
ralẽ, eſt eorũ, quæ ſunt in Sacra ſcriptura.
Quia ſicut habetur in Apoc. vlt. Si quis
appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper il Cap. 22. & 15
lũ plagas ſcriptas in libro iſto; igitur Theo
logia noſtra de facto nõ eſt niſi de his, quç
cõtinentur in Scriptura & de his quæ poſ
ſũt elici ex ipſis. De poſsbilitate Theolo
giæ noſtræ dico, Quòd non poteſt eſſe de
omnibus, tũ propter defectũ intellect⁹ no
ſtri, nõ potentis in ſpeciali concipere mul
tas quiditates, reuelatio autẽ ſecundũ cõ-
munem legẽ non eſt niſi de his, quorũ ter
mini naturaliter poſſunt concipi à nobis:
tũ propter defectum Theologiæ noſtræ,
quia nõ poteſt eſſe cũ cognitione euidẽti
de eiſdẽ cognoſcibilibus ſecũdũ aliquos:
Et per conſequens de naturaliter nobis co
gnitis non poteſt ſtare Theologia noſtra
reuelata. Tamẽ omnis Theologia ſiue no
ſtra, ſiue beatorũ, ſiue Dei eſt de omnibus
entibus quãtùm ad aliqua de eis cognoſci
bilia, ſcilicet, quantùm ad reſpectus, quos
habent ad eſſentiã diuinã, vt eſt hçc eſſen
tia, quia reſpectus non poteſt cognoſci ſi
ne cognitione amborũ extremorũ; & ita
reſpectus, qui eſt ad hanc eſſentiã vt hæc,
nõ poteſt cognoſci ſine cognitione huius
eſſentiæ, vt hçc. Sic ergo (vt verè dicatur)
Theologia eſt de omnib⁹, & eſt omnis co
gnitio nõ includẽs imperfectionẽ: & ideo
in intellectu Dei, qui nõ poteſt habere ali
quã cognitionem imperfectam, eſt omnis
cognitio; non tamen eſt omnis cognitio
ſimpliciter reſpectu intellectus creati; quia
præter eam poteſt haberi alia cognitio de
aliqua quiditate ſpeciali mouente intelle
ctum creatum. Ipſa etiam ſola eſt cogni-
tio de omnibus, quãtùm ad aliqua cognoſ
cibilia, ſcilicet, quantùm ad reſpectum eo
rum ad hanc eſſentiam, vt hæc; ſi tamen
eſſentia, vt hçc, terminet reſpectum crea-
turç, & non ſub ratione alicuius attributi
naturaliter à nobis intelligibilis. Et iſta eſt Reſolutio
fortè ratio vna, quare non poſſumus ſcire notabilis.
de intellectu creato, quòd ordinatur ad
hunc finem vt hunc, quia non poſſumus
cognoſcere reſpectũ fundatũ in natura in
tellectuali ad iſtam eſſentiã, tãnquã ad fi-
nem proprium; quia nec extremũ ad quod
eſt reſpectus, ideo nec rationem imaginis
reſpectu illius naturç in ſe, ſicut ſancti lo-
quuntur de imagine.

ARTICVLVS. 9.

Vtrum Theologia in ſe Dei, & beatorũ de neceſſarijs ſit ſcientia.

ARGVI-

ARGVITVR quòd Theologia beatorum de neceſſarijs non ſit ſcientia.

¶Quia Auguſt.15. de Teinit. c. 16. fortaſsis etiam, inquit, volubiles non erunt noſtrę cogitationes, ab alijs in alias eūtes atq; redeūtes, ſed omnē ſcientiā noſtrā vno ſimul conſpectu videbimus ergo intellectus beatorū nō diſcurret, & ita nō habent ſciētiā, quia diſcurſus eſt de ratione ſcientiæ ſtrictæ ſumptæ; ergo, &c.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO Theologia in ſe & Dei de neceſſarijs non eſt ſcientia ſtricte ſumpta; Theologia vero beatorū de neceſſarijs proprie eſt ſcientia.*

Doctrina Ariſtot. 1. poſt. & 2. per totum

¶RESPONDEO, quòd quatuor includit ſciētia ſtrictè ſumpta; ſcilicet, quòd ſit cognitio certa, hoc eſt, abſq; deceptione & dubitatione; de cognito neceſſario; cauſata à cauſa euidente intellectui; applicata ad cognitum per diſcurſum ſyllogiſticum. Hęc apparent ex diffinitione ſcire. 1. Poſt. Vltimum, ſcilicet cauſatio ſciētiæ per diſcurſum à cauſa ad ſcitum includit imperfectionem ex parte ſciētiæ, ſcilicet, quòd ſit effectus ęquiuocus, & etiam potentialitatem ex parte intellectus recipiētis; ergo Theologia in ſe non eſt ſcientia quātùm ad vltimā conditionē ſciētię, ſed quantùm ad alias tres conditiones eſt ſciētia in ſe, & in intellectu diuino vtrum autem ſcientia ſit quantùm ad quartam conditionem in intellectu beatorum dubium eſt, propter argumentum in opponendo. Sed verum eſt eſſe ſcientiam, quantùm ad illam quartam conditionem. Quia quiditas ſubiecti, in quocunq; lumine videtur, continet virtualiter veritates, quas poteſt facere notas intellectui paſsiuo à tali obiecto. Si igitur quiditas lineę viſa in lumine naturali poteſt notas facere veritates in ſe incluſas intellectui noſtro, pari ratione & vt viſa in eſſentia diuina; ſed omnis veritas cauſata in intellectu noſtro per aliquid priùs naturaliter notum cauſatur per diſcurſum, quia diſcurſus non requirit ſucceſsionem temporis, nec ordinē ipſius, ſed ordinem naturæ, ſcilicet, quòd principium diſcurſus ſit naturaliter prius notum, & vt ſic ſit cauſatiuū alterius extremi diſcurſus. Hoc poteſt concedi, videlicet. Quòd beatus verè poteſt habere ſcientiam Theologicam, quantùm ad omnes conditiones ſcientiæ, quia omnes conditiones ſcientiæ verè concurrunt in cognitione beatorum. Magis tamē propriè poteſt dici, quòd Theologia ſecundum ſe eſt ſapientia, quia de neceſſarijs cūctis in ea ipſa habet euidentiam, & neceſsitatē, & certitudinem, & obiectum altiſsimum, & perfectiſsimum.

¶AD ARGVMENTVM dico, quòd auctoritas Auguſt. non cogit, quia loquitur dubitatiuè, & cum fortaſsis, nec illud intendit aſſerere, ſed quòd verbū noſtrum non ſit ęquale verbo Dei, quantuncunq; verbum noſtrum ſit perfectum. Similiter poteſt exponi auctoritas Auguſt. de viſione beata, quæ reſpicit tantùm eſſētialia in Deo.

ARTICVLVS 10.

Vtrum Theologia beatorum de contingentibus ſit ſcientia.

ARGVITVR quòd non.

¶Quia de contingentibus nō videtur poſſe eſſe ſcientia, ex diffinitione ſciētię, ſed ſicut ad Theologiam pertinent neceſſaria, ſic & contingentia; quòd patet de Theologia noſtra, quia omnes articuli de incarnatione ſunt de contingentibus; in Theologia etiā beatorum patet, quia omnia cognoſcibilia de Deo, in reſpectu ad creaturas extra, ſunt de contingentibus: Ergo nō videtur quòd Theologia, vt extēdit ſe ad omnia iſta cōtenta, poſſet habere rationem ſcientiæ, ſiue cum diſcurſu ſiue non. Et ex 7. Metaphyſ. t.c. 53.

¶OPPOSITVM, quòd ſic, & qua ratione patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO Theologia beatorū de contingentibus: non eſt ſciētia ſtricte ſumpta; bene tamen eſt latiori modo accepta.*

¶RESPONDEO. Et dico hîc, quòd in ſcientia perfectionis, eſt, quòd ſit euidens, & certa. ¶ Nam ſcientia eſt habitus neceſſariò verus, ita quòd idem manens non poteſt eſſe quandoq; verus, quādoq; falſus; ſicut nec quādoq; ſciētia, quādoq; nō ſciētia, 7. Metaph. Ergo neceſſariò eſt obiecti neceſſarij: ita ꝙ neceſsitas nō tātū eſt cōditio obiecti, imo intrinſeca ipſi habitui, nō quidē ꝙ ille non poſsit corrumpi per obliuionē, ſed quòd nō poteſt eſſe verus & falſus, ſicut & oratio poteſt eſſe falſa manens eadem, quæ prius fuit vera. t.c. 53. Igitur abſolutè contingentis non eſt ſcientia, ſed perfectiſsima cognitio eſt, quia determinatè veridica eſt viſio, quia de veritate eſt viſio veridica, quæ non manet Vt inquit Ariſt. in prędicam. cap. de ſubſtātia.

obiecto non pręſente in ſe, ſicut ſciencia noſtra, vel noſtra Metaphyſica manet nõ prætẽte obiecto, quia eſt per abſtractionẽ ab exiſtentia obiecti; quare, patet huius habitus pręeminentia. Dico ergo Theologiam eſſe de neceſſarijs, de poſsibili, putà, quòd Deus eſt creatiuus, vel ſuſceptiuus naturæ noſtræ, ſic intelligendo, quòd vt ſumuntur ſecundum potentiã, ſic ſunt neceſſaria, quamuis ea poni in effectu nõ ſic neceſſarium, non enim eſt neceſſariũ Deum creare, ſed eſt neceſſariò creatiuus. Similiter de practicis, Deo eſt credendum de promiſſa expectatione, Deus eſt amandus, Deus eſt colendus: ſed iſtarum practicarum neceſſariarum, præter tertiam, ſunt mere Theologicæ conditiones, tertia quodãmodo eſt naturaliter nota, ſicut quędã ſpeculabilia neceſſaria ſunt merè Theologica, vt, Deus eſt trinus; quædam naturaliter nota, vt Deus eſt omniſciens.

Quòd autem ſit de neceſſario obiecto, hęc eſt conditio obiecti nõ cognitionis, quia quantumcunq; ſcientia ſit de neceſſario, ipſa in ſe poteſt eſſe contingens, & per obliuionem deleri. Si igitur aliqua alia cognitio eſt certa & euidens, & quantùm eſt de ſe perpetua, ipſa videtur in ſe formaliter perfectior, quàm ſcientia, quæ requirit neceſsitatem obiecti, Sed contingentia, vt pertinent ad Theologiam, nata ſunt habere cognitionem certam, & euidentẽ; & quantum eſt ex parte ſui, euidentiam perpetuam: Hoc patet, quia omnia contingentia Theologica ſunt nata videri in primo obiecto Theologico, & in eodem nata eſt videri cõiunctio iſtarum veritatum contingentium; viſio autẽ extremorum veritatis contingentis, & vnionis eorum neceſſario cauſat euidentem certitudinem de tali veritate euidente; quantũ eſt etiã ex parte obiecti Theologici oſtẽdentis, talia vera nata ſunt videri in tali obiecto perpetuo; quantùm ex ſe eſt; igitur contingentia, vt pertinent ad Theologiam, nata ſunt habere perfectiorem cognitionem, quàm ſciẽtia de neceſſarijs acquiſita. Sed nunquid eorum cognitio eſt ſcientia? Dico, quòd ſecundũ illam rationem ſcientiæ poſitam 1. Poſter. quę requirit neceſsitatem obiecti, non poteſt de eis eſſe ſcientia, quia cognoſcere contingens, vt neceſſarium, non eſt cognoſcere contingens; tamen ſecundũ quod accipit Philoſ.
Cap. 4. 7. ſcientiã in 6. Ethic. vt diuiditur contra opinionem, & ſuſpicionem, bene poteſt eſſe ſcientia, quia eſt habitus, quo determinatè verũ dicimus. Theologia igitur quantũ ad contingentia habet euidentiam manifeſtam de contingentibus in obiecto Theologico, vt in ſe viſis, & non habet euidentiã mendicatã ab alijs prioribus; vnde notitia cõtingentiũ (vt habetur in ea) magis aſsimilatur intellectui principiorum, quã ſcientię concluſionum.

¶AD ARGVMENTVM patet ex his, quę diximus in corpore articuli.

ARTICVLVS II.

Vtrum Theologia in ſe ſit ſubalternata, vel ſubalternet ſibi alias ſcientias, & an Theologia noſtrà ſit ſubalternata ſcientiæ Dei.

ARGVITVR quòd Theologia ſubalternet ſibi alias ſciẽtias. ¶Quia reſolutio non ſtat in cognoſcibilibus, niſi ad perfectiſsimũ cognoſcibile; nec de eodem, niſi ad ſe ipſum, vt perfectiſsimè cognitum; linea autem perfectius cognoſcitur in verbo, quã per motionẽ ſui ipſius; ergo reſolutio concluſionũ de linea non ſtat ad quiditatem lineę, vel ad principia de ipſa, niſi vt videntur in verbo: illa autẽ habetur per verbũ viſum; ergo reſolutio vltima quarũcunq; concluſionũ, & principiorum ſtat ad viſionem verbi: igitur iſta ſubalternat alias notitias, quibus omnibus dat euidẽtiam.

Per Theologiam in ſe intelligẽ etiam Theologiã Dei & Beatorum vt diſtinguitur a Theologia noſtra viatorũ

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Theologia in ſe non eſt ſubalternata alicui ſcientiæ, nec ipſa ſubalternat ſibi alias ſcientias; Theologia etiã noſtra nulli ſubalternatur.*

¶RESPONDEO, Quòd hæc ſcientia nulli ſubalternatur, Quia licet ſubiectũ eius poſsit aliquo modo contineri ſub ſubiecto Metaphyſicæ, nulla tamen principia accipit à Metaphyſica, quia nulla paſsio Theologica demonſtrabilis eſt in ea per principia entis, vel per rationẽ ſumptã ex ratione entis. Nec ipſa aliã ſibi ſubalternat, quia nulla alia ſcientia accipit principia ab ipſa: nã quælibet alia, in genere cognitionis naturalis, habet reſolutionem ſuam vltimò, ad aliqua principia immediata naturaliter nota.

De Theologia verò noſtra dicunt quidã, quòd eſt ſubalternata, ſubalternatur enim ſcientię Dei & beatorum. Contra hoc arguitur ſic. Iſti alibi ponunt, quòd ſcientia non poteſt ſtare cũ fide; ſed nũc dicunt quòd, quę eſt ſubalternata, ſtat cũ fide,

Opinio d. Thomæ. 1. p. q. 1 ar. 2. impugnatur.

fide,ergo ſtat ſecundum eos & non ſtat; igitur contradicunt ſibi. Pręterea. Sciẽtia de Deo nõ poteſt eſſe niſi vna,igitur nulla eſt ſubalternata. Præterea. Scientia ſecundum rationem cauſę non dependet niſi ab obiecto, vel ſubiecto, vel lumine; ſed reſpectu intellectus viatoris, viſio beatorum nullam habet rationem cauſę; ergo,&c. Præterea. Scientia ſubalternãs & ſubalternata non ſunt primò de eiſdẽ veritatibus,vel prędicatis ſcitis; Hoc patet,quia vbi ſubalternata incipit, ibi ſubalternans deſinit,ſed hęc poteſt eſſe de eiſdem,de quibus eſt ſcientia beatorum; ergo,&c. Pręterea. Habens ſcientiã ſubalternatam poteſt habere ſcientiam ſubalternantem,& è conuerſo, ſed in propoſito eſt impoſsibile vtrunq; ergo,&c. Maior patet quoad vtrunq; primò,quia habens principia de concluſione poteſt ſcire concluſionem; ſimiliter patet ſecundũ, Quia principia ſubalternãtis ſunt vniuerſaliora,& ſic ordine cognitionis intellectualis prius nota,quia ibi ſecundũ quòd huiuſmodi, nõ proceditur à magis notis, ſed à ſenſu; Minor etiã patet quoad vtrũque membrum,quia ſicut viator non poteſt clarè videre,ſic beatus non poteſt habere fidem.

In 2. report. q. 2. prol. & in 3 diſ. 24. habet hæc omnia clarius.

¶AD ARGVMENTVM reſpondeo, Quòd etſi Metaphyſicus cognoſcens diſtinctè quiditates lineæ, vel totius, perfectiùs cognoſceret aliquod principium immediatũ de linea,vel de toto,quàm Geometra tantum confuſè cognoſcens lineam vel totum; tamen Geometræ eſt illa propoſitio immediata per ſe nota,nec probatur per iſtam Metaphyſici,ſed ex conceptu confuſo terminorũ fit complexio euidenter vera,ſed tamen Metaphyſicus eandem per ſe notam perfectiùs cognoſcit, & hoc magis eſſet euidens, ſi tantum per diuerſa motiua, vel media cognoſceretur linea à diuerſis, & æquè diſtinctè ex parte obiecti, licet non æquę clarè. Ita in propoſito, principium immediatum de linea poteſt eſſe euidens intellectui moto à linea,& clariùs euidens intellectui moto à verbo ad notitiam lineæ, ſicut linea clariùs videtur: tamen principium vno modo cognitum non demonſtrat ſe alio modo notum,ſed vtroque modo eſt per ſe notũ, licet clarius ſic vel ſic; ſubalternatio autem requirit,quòd notitia principiorum ſcientię ſuperioris ſit cauſa notitię principiorum inferioris ſcientiæ.

QVAESTIO QVARTA.

Spectat ad genus cauſę finalis,de qualitate huius doctrinæ reuelatæ; & eſt generalis de praxi,ac ſcientia practica.

Diuiditur in 5. articulos.

Ar. 1. Vtrum praxis ſit actus intellectus, an vero voluntatis.

Ar. 2. Vtrum extenſio ad praxim, a qua notitia dicitur practica, conſiſtat in duplici relatione aptitudinali, ſcilicet conformitatis, & prioritatis naturalis.

Ar. 3. Vtrum intellectus dicatur practicus ab eodem, a quo habitus, & actus.

Ar. 4. Vtrum habitus & actus dicãtur practici, a fine vt a fine.

Ar. 5. & vlt. Vtrum ex ordine ad praxim, vt ad finem, an vero, vt ad obiectum, dicatur per ſe ſcientia practica.

ARTICVLVS 1.

Vtrum praxis ſit actus intellectus, an vero voluntatis.

ARGVITVR, quòd ſit actus intellectus.

¶Quia in diffinitione praxis dicitur, quòd eſt actus imperatus, ſed intellectio poteſt eſſe actus imperatus voluntatis, ſicut actus alterius potentiæ imperatur ab ipſa, ergo, &c. Et tunc vltra ſequitur, quòd prima conditio eſt falſa, ſcilicet, quòd praxis eſt operatio alterius potentiæ ab intellectu.

¶OPPOSITVM patebit ex diffinitione praxis.

¶*CONCLVSIO. Praxis eſſentialiter eſt actus voluntatis.*

¶RESPONDEO. Ad hanc quæſtionem ſoluendam accipio vnum generale, quod ab omnibus conceditur, quòd habitus practicus aliquo modo extenditur ad praxim. In ſpeciali verò tria videnda, primum, quid ſit praxis, ad quam dicitur cognitio practica extendi. 2. Qualiter cognitio practica extendatur ad ipſam praxim. 3. A quo cognitio habet talẽ extenſionẽ. Quantũ ad primum, quod eſt præſentis art. dico, Quòd praxis ad quam cognitio practica extenditur, eſt actus alterius potentię, quàm intellectus, naturaliter poſterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectæ ad hoc vt ſit, actus rectus. Prima cõditio apparet, quia

Subtiliſsima diffinitio praxis

ſtando præciſè in actibus intellectus, nulla eſt praxis, quia nulla eſt extenſio in intellectu; quia non extra ſe extendit, niſi vt actus eius reſpicit actum alterius potētiæ. Et ſi dicas, vnum actū intellectus extēdi ad alium directū per illum, non propter hoc ſecundus eſt praxis, vt modò loquimur, nec primus eſt cognitio practica, quia tunc logica eſſet practica, quia dirigit in actibus diſcurrendi. Secunda conditio patet, Quia actus non habētes ordinem ad intellectū, cuiuſmodi ſunt actus vegetatiui, aut actus naturaliter præcedētes intellectionem, vt actus ſenſitiui, non dicuntur praxes, nec dicitur ad eos extēdi notitia practica, vt ſunt priores intellectione. Similiter actus appetitus potētię ſenſitiuę, quatenus præcedunt actum intellectus, non ſunt praxes; hoc enim modo cōmunes ſunt nobis & brutis, nec reſpectu iſtorum actuū eſt cognitio practica, niſi vt aliquo modo eſt moderatiua iſtorum actuum, & iſti actus ſequuntur intellectionem moderatiuā, vt ſunt per ipſam moderati.

Corollariū. Ex his duabus conditionibus ſequitur corollarium, quòd praxis, ad quam extenditur habitus practicus, nō eſt niſi actus voluntatis elicitus, vel imperatus. Quod patet, nam nullus alius actus ab actu voluntatis elicito, vel imperato, eſt eſſentialiter poſterior intellectione, quia quicūq; alius detur aliquis eiuſdem rationis cum illo, poſſet eſſe prior, ſicut patet diſcurrēdo per omnes actus aliarum potentiarū. Hoc patet ſecundò ſic, Quia praxis eſt actus, qui eſt in poteſtate cognoſcentis: Quod probatur ex 6. Ethic. Quia artifex eget virtute, Ideſt arte ad rectè agēdum, non autem indiget virtute reſpectu illius, quod non eſt in poteſtate ſua; ergo artifex in poteſtate ſua habet factionem, & multò magis prudens habet in poteſtate ſua actionem, qua eſt formaliter virtuoſus. Et hoc vltra, Si omnis praxis eſt in poteſtate cognoſcentis, & nihil eſt in poteſtate eius niſi actus volūtatis elicitus, vel imperatus, ſequitur propoſitū, vt prius. Cap. 5. Tertia conditio probatur ex dicto Philoſ. 6. Ethic. Quòd electio recta neceſſariò requirit rationem rectam; quod non tantū verum eſt de electione ſtrictè ſumpta, ſed pari ratione de qualibet volitione recta, quia ipſa requirit ratione rectā, cui conformiter eliciatur; omnis autem Cap. 2 praxis vel eſt volitio, vel ſequēs volitionem ex corollario præcedente; ergo omnis praxis (ad hoc, vt ſit recta) nata eſt cōformiter elici rationi rectę. Itē ex dictis Auguſtini in libris de Trinit. conſtat, quòd intellectus intelligit ſe & alia, ergo ſicut poteſt iudicare de actu ſuo, ita poteſt iudicare de actibus aliarum potentiarum: ergo de actu naturaliter poſteriore actu ſuo poteſt iudicare prius naturaliter, ante quā actus ille eliciatur; & per conſequēs, ſi rectè iudicet, oportet illum actum cōformiter elici, ſi debeat eſſe rectus. Libr. 8. 14. & 15. Tom. 3. id anima. & 4. top.

Ex duabus conditionibus vltimis praxis ſequitur, quòd actus imperatus à voluntate non eſt primò praxis, ſed quaſi per accidēs, quia nec primò eſt poſterior intellectione, nec primò natus elici cōformiter rationi rectę; oportet igitur aliquē aliū actum eſſe primò praxim, iſte non eſt niſi volitio, quia per iſtā habet actus imperatus dictas conditiones; ergo prima ratio praxis ſaluatur in actu elicito voluntatis. Tunc vltra, Quandocunq; aliquid eſt primò tale coniunctum cū alio poſteriore, ſi poteſt ſeparari ab illo, adhuc eſſet tale: ſi igitur actus volūtatis poteſt ſeparari ab actu alterius potentiæ, ſeparatus ab illo poſteriori ille eſt praxis; ſeparatur autem circa quodcunq; obiectum, circa quod poteſt eſſe actus voluntatis, circa quod non poteſt eſſe actus inferioris potentię, cuiuſmodi ſunt omnia immaterialia; ergo circa omne tale eſt actus voluntatis, & iſte ſolus eſt praxis. Secundò hoc idem probatur ex intentione Philoſ. 3. De anima, vbi inquirēs principium motiuū, poſtquam concluſit duo eſſe motiua, videlicet appetitū & rationem, ſubdit, Intellectus non mouet ſine appetitu, voluntas autem appetitus eſt: Et conſequēter oſtendit, quòd appetitus duo quandoq; ſunt ſibi contrarij, ideo eſt ponere quaſi vnum mouens ſpecie, quia duobus appetitibus communis eſt ratio ſpeciei intermediæ, videlicet ratio appetitus. Vult ergo expreſſe, Quòd ſicut appetitus ſenſitiuus habet rationem principij motiui cum ſenſu & phantaſia, ita voluntas habet rationem principij motiui cū intellectu & ratione: igitur ſicut actus appetitus ſenſitiui ſine quocunq; tranſitu ab extra eſt vera praxis, quando ſequitur actum intellectus; ita & actus voluntatis qui ponitur æquè principium t. c. 50. t. c. 53. & 54.

pium motiuum eſt verè praxis, quia ſemper ſequitur actum intellectus: & hoc etiamſi ſit ſolus ſine actu imperato, imo cum actu in appetitu ſenſitiuo oppoſito illi, quem imperaret, quia ipſa, vt habens appetitum ſenſitiuum quandoq; contrarium, eſt principium motiuum, & operationum, cuius operatio ſit praxis.

¶ AD ARGVMENTVM reſpõdeo. Licet ſpeculatio ſit quædam operatio, & ita praxis ſic extendendo nomen, tamen vt praxis dicitur ſola operatio, ad quam intellectus poteſt extendi, nulla intellectio eſt praxis; & hoc modo accipitur, quando ad praxim cognitio practica dicitur extendi. Cùm igitur dicitur, intellectio eſt imperata à volũtate, ergo eſt praxis, non ſequitur: ſed ſequitur, ergo eſt praxis, vel practica; ipſa enim nata eſt denominari quaſi accidentaliter à praxi, ad quam extenſibilis eſt, non autem eſt terminus talis extenſionis; tamen è cõuerſo bene conceditur. quòd omnis praxis eſt actus elicitus volũtatis, vel imperatus, vnde ex iſta ſecunda conditione inferre oppoſitum primę eſt facere fallaciam conſequentis, ponendo conſequens.

ARTICVLVS 2.

Vtrum extenſio ad praxim, a qua notitia dicitur practica, cõſiſtat in duplici relatione aptitudinali, ſcilicet conformitatis, & prioritatis naturalis.

ARGVITVR quòd non in aptitudine ſed in actuali relatione. ¶ 1. Quia de neceſsitate actus intellectus prior eſt actu voluntatis actualiter, quem ponis primã praxim. Dices, verum eſt, ſed non ſequitur neceſſariò ad ipſum de neceſsitate actualiter actus voluntatis, quæ eſt praxis. Contrà, Tũc quælibet cognitio eſſet practica. quia ad quancunq; actualiter apta eſt, ſequi volitio recta ei conformis in bonitate, quam ponis primam praxim, ergo, &c.

¶ 2. Præterea. Aptitudo, quæ conuenit vni naturæ, & repugnat alteri, non videtur niſi propter aliquid intrinſecũ in ea; ergo oportet dare aliquid, propter ꝙ iſta conformitas ad praxim conuenit illi habitui, & repugnat alteri.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ CONCLVSIO *Extenſio ad praxim, a qua notitia dicitur practica vere conſiſtit in duplici relatione aptitudinali, conformitatis, & prioritatis naturalis.*

¶ RESPONDEO. Secundum illud, qualiter. ſ. notitia practica extẽdatur ad ipſam praxim, patet ex arti. ſuperiori: nam illa extenſio conſiſtit in duplici relatione aptitudinali, ſcilicet conformitatis, & prioritatis naturalis. De prioritate patet per illud, quod iam adductum eſt ſuperiori articulo de 6. Ethic. in. 2. conditione Cap. 2. praxis. De conformitate autem habetur ibidẽ cõditione 3. praxis, vbi dicit. quòd veritas conſiderationis practicæ eſt confeſſè ſe habens appetitui recto. Dixi aptitudinali, quia neutra relatio requiritur actualis. Quòd autẽ praxis actualiter ſequatur conſiderationem, quæ conformis ſit ipſi conſiderationi, hoc omnino eſt accidentale ipſi conſiderationi, & contingens: ſi igitur ab actuali extenſione diceretur practica, nulla eſſet neceſſario practica, ſed eadem quandoq; practica, & quandoq; ſpeculatiua, quod nihil eſt; ergo ſufficit duplex aptitudinalis extẽſio, ſiue aptitudo ad extenſionẽ. Hoc declaratur, Quia cõmuniter conceditur cognitionem practicam extendi ad praxim, vt directiuam ad directum, ſiue vt regulatiuã ad regulatum: cognitionẽ autẽ eſſe priorem naturaliter praxi, & conformem, nõ eſt eſſe conformatam praxi, quaſi priori, ſed eſſe conformatiuam praxis, quaſi poſterioris, ſiue eſſe cui praxis ſit conformãda quod eſt cognitionẽ dirigere, & regulare in praxim. Vtrum autẽ ſic dirigere, vel conformare ſibi praxim, ſit aliqua efficiẽtia in cognitione reſpectu praxis, de hoc lib. 2. diſt. 25. Ex iſto ſecundo patet, quòd practicum, & ſpeculatiuũ non ſunt differentiæ eſſentiales ſcientiæ. vel notitiæ in communi, quę eſt quoddã abſolutum: quia practicum dicit duplicẽ reſpectũ notitiæ aptitudinalem ad praxim, vt ad terminum, ſpeculatiuũ autem priuat illum reſpectum duplicem; nec reſpectus nec priuatio eius eſt de eſſentia abſoluti, ſed eſt quaſi diuiſio generis per proprias paſsiones ſpecierum, ſicut ſi diuidatur numerꝰ per par & impar, vel linea per rectũ & curuũ; alicui autẽ notitiæ cõuenit practicũ per ſe 2. modo, ex cauſa intrinſeca prædicati in ſubiecto, alijs ſpeculatiuũ.

Cõfirmatur iſta ratio. Quia aliqua practica magis cõuenit cõueniẽtia eſſentiali

cũ ſciẽtia aliqua ſpeculatiua,quã vnaſpe
culatiua cũ alia,ſicut magiscõuenit ſpecu
latiua Medicina cum practicaMedicina,
quàm Muſica cum Geometria. Contrà,
Diuiſio,vel diſtinctio notitiarũ ab obie-
ctis eſt eſſentialis;ergo. Reſpondeo , ve-
rum eſt;prima diſtinctio , quę eſt ſecun-
dum eſſentialem differentiã, eſt eſſentia-
lis,& ab obiectis,vt á cauſis extrinſecis,
ſed ab eiſdẽ poteſt eſſe aliqua diſtinctio
poſterior non eſſentialis.

¶AD ARGVMENTA. Ad pri-
mum dicendum,quòd non eſt verum de
volitione cognoſcibilis,ſed cognitionis;
& hæc eſt ratio praxis.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, Quòd hoc eſt
tantùm ex obiecto.

ARTICVLVS 3.

Vtrum intellectus dicatur practicus ab eodem a quo habitus & actus

Opinio Gotſ.de fõtibus quol. 10.q.11. RESPONDEO ſine argumẽ
tis,Quãtũ ad 3. illud à quo.ſ.
cognitio practica habeat talẽ
exrẽſionẽ ſũt opiniones. Vna
eſt talis, ꝙ ab alio dicitur intellectus pra
cticus,& ab alio habitus,vel actus. Hoc
oſtẽditur,quia verũ operabile,& nõ ope
rabile ſunt obiecta ſpecialia formaliterdi
uerſa,ideo per ſe diſtingũt illa,quę per ſe
reſpiciũt ipſa, puta habitus & actus , qui
dicũtur practici,quia circa operabile:Sed
intellectus non dicitur practicus , niſi ſit
operatiuus,qualis non eſt,niſi illud,quod
apprehendit, ordinet ad opus,quod non
fit niſi motus ex appetitu finis, ita quòd
practicusintellectus includit in ſuo actu
(nõformaliter,vt aliquid de eſſẽtia actus
ſed connotando)ordinẽ neceſſario ad de
ſiderium finis explicitè , & eorum quæ
ſunt ad finem implicitè. Quapropter cũ
ſpeculabile ordinari ad opus accidat ſpe
culab.l (licet nõ accidat ei ordinabile eſ-
ſe,)differentia inter intellectum ſpecula
tiuum & practicum inde proueniens erit
accidentalis,& per reſpectum ad aliquid
extra intellectum , licet differentia habi-
tuum,& actuum ſit formalis , ſecundum
differentiam formalem obiecti operabi-
t.c. 49. lis,& non operabilis. Vnde in 3.de anima
dicitur,quòd intellectus ſpeculatiuus &
Cap.2. practicus differunt fine;& ex 6.Ethic. Bo
num intellectus practici eſt verũ confeſſẽ
ſe habens appetitui recto. Exemplum.In
tellectus ſpeculatiuus apprehendit ſanita
tem,vt bonum conueniens; appetitus ve
rò appetit illam,& ſequitur aliquomodo
conſilium intellectus practici, quòd ſani
tas eſt acquirenda: ſtãte itaq; deſiderio fi
nis , intellectus practicus ex hoc princi-
pio,illud per quod melius poteſt acquiri,
eſt procurandum,procedit,diſcurrendo,
& terminatur diſcurſus in vltima conclu
ſione cõſilij;& totus ille diſcurſus, ſicut
ſumit principium ex apprehenſione finis
deſiderati , qui eſt primum obiectum in-
tellectus practici, ita eſt, vt iſta inuenta
ad finem operetur,& ideo voluntatem fi
nis preſupponit,& ad electionem ſequẽ-
tem conſilium ordinatur. Iſta igitur opi-
nio,vt breuiter dicam , in hoc conſiſtit;
quòd diſtinctionem intellectus practici,
& ſpeculatiui ponit penes finem,qui acci
dit obiecto; ſed habitus ſpeculatiui , &
practici differunt penes obiectorum ſpe-
Impugnatur. 3. rat. 1.ratio. cialiũ differentiam formalem. Cõtra hãc
opinionẽ arguitur ſic,Quia de habitibus
2.c.3. dicitur 2.Methaph. finis ſpeculatiuę eſt
veritas.practicę, autem opus. Similiter.
2.ratio. Tunc habitus practicus erit in intellectu
ſpeculatiuo,nec intellectus illo habitu di
cetur practicus;quodvidetur incõueniẽs,
quia omni habitu denominatur habens
Euaſio. ſecundum naturam habitus. Reſpondet
auctor opinionis ad primum,Quòd ſciẽ
tiæ practicæ finis eſt opus in potentia,&
aptitudine, inquãtùm eius obiectum eſt
operabile per ſe,ſed obiectum operabile
cõſideratur ſecundum illum habitum in
vniuerſali,quę conſideratio non ſufficit
9. Metaphi. t.c. 19. ad hoc,quòd ſubijciatur operationi in
actu & in particulari;& quia actus eſt me
lior potentia in bonis,ideo requiritur ta-
lis cõſideratio particularis,& in actu, iſta
autem eſt per alium habitum à ſcientia
practica,& iſte habitus alius ſolùm eſt in
intellectu practico. Ad ſecundum dicit,
quòd denominatiuè poteſt dici practicus
non ſimpliciter,ſed ſecundum quid, ſcili
Refutatur. cet intelligendo denominationem fieri
ab habitu. Cõtrà. Igitur habitus,& actus
practicus poſſunt eſſe in intellectu ſpe-
culatiuo,quia habitus,vel actus ex natu-
ra ſua practicus poteſt eſſe in intelle-
ctu , ſine tali relatione ad actum vo-
luntatis , qualem ponit. Conſequens con
cederet , ſed alium habitum poneret
poſſe haberi in intellectu practico , ex
actibus nõ tantũ practicis,ſed ex actibus
intellectus practici generatum. Contrà.

Habitus

Habitus practicus generatus ex actibus practicis ſufficeret ad ea, ad quæ ille habitus generatus ex actibus intellectus practici dirigeret; quia voluntas imperans cõſiderationi propter talem finem non dat aliam rationem conſiderationi in dirigendo, nec per conſequens habitui generato ex conſiderationibus. Item. Tunc multa accidentia eiuſdem ſpeciei eſſent in eodem, non enim propter ordinem voluntatis, & non ordinem poteſt poni diſtinctio ſpecifica actus huius, & illius, ſimiliter nec habitus.
3. Ratio. Item 3. contra opinionem in ſe. Subiectum magis denominatur à per ſe conditione ſui accidentis, & eſſentiali, quã à conditione eiuſdem accidẽtali; ergo ſi intellectus poteſt dici practicus ex conditione accidentali ſui habitus, putà, ex ordine voluntatis ordinantis actum eius ad aliud, multò magis poteſt dici practicus ex ordine eſſentiali actus, quo actus dicitur eſſe eſſentialiter practicus. Ideo ab eodem videtur intellectui dici practicus, à quo habitus, & actus; licet nõ ita accidentaliter dicatur illud de habitu, & actu, ſicut de intellectu, reſpectu cuius eſt accidens per accidens.

ARTICVLVS 4.

Vtrum habitus, & actus dicantur practici à fine, vt à fine.

ARGVITVR quòd ſic.
3. de anima. t.c. 49. ¶ 1. Quia aut habitus dicitur practicus ab obiecto, aut a fine; Quòd non ab obiecto probo, Quia intellectus extenſione fit practicus, quod nõ eſt verũ, niſi de eodẽ intellectu prius ſpeculatiuo, & poſtea practico extẽſo ad opus; igitur circa idem obiectũ poteſt eſſe conſideratio practica, & ſpeculatiua.

¶ 2. Preterea. Medicina diuiditur in ſpeculatiuã & practicam, & tamen ipſa eſt de aliquo eodem ſubiecto, vt de ſanitate, vel de corpore ſanabili, ergo, &c.

¶ 3. Præterea. Actus dicitur practicus, quia bonus vel malus moraliter, bonitas, & malitia moris competunt actui ex circunſtantiis; inter circunſtantias autem prima, & præcipua eſt circunſtantia finis, ergo, &c.

2. c. 1. ¶ OPPOSITVM. 6. Metaph. Diſtinguit Philoſophus practicas à Speculatiuis penes obiecta, & non penes fines, ſicut patet ibi; diſtinguit enim ſcientiam tam actiuam, quã factiuam à ſpeculatiua penes obiectum.

¶ *CONCLVSIO. Habitus, & actus non dicuntur practici a fine, vt a fine.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt alia opinio affirmans, Quòd illud, à quo habitus, & actus dicuntur practici, eſt finis, & extẽſio cognitionis practicæ ad praxim, quæ eſt extenſio ad finem. Opinio Hẽric. quol. 8. q. 2. Pro hac opinione ſunt auctoritates poſitæ in ſequenti articulo in opponendo, & tres rationes in hoc articulo, quæ ſunt in opponendo.
Contra iſtam poſitionem quæro, An habitus, & actus dicantur practici propter extenſionẽ actualẽ ad opus, vel tantũ propter extenſionẽ aptitudinalẽ: Nõ propter actualem, vt habetur art. 2. & ipſi concedunt, quia tunc faber non actu operans non habet cognitionem practicam, ergo propter extenſionem aptitudinalem; ſed aptitudo non conuenit vni naturæ quæ repugnat alteri, niſi propter aliquod abſolutum in tali natura, quia enim hæc natutura eſt talis, ideo ſibi conuenit talis aptitudo; igitur præſupponit in iſta conſideratione aliquam conſiderationem intrinſecam, per quã ſibi conueniat aptitudo talis: iſta conditio conſiderationis in ſe eſt ab aliqua cauſa eius priore, cauſæ autem eius priores ſunt intellectus, & obiectũ, ergo ſibi conuenit ab aliquo obiecto, vel intellectu, non ab intellectu, quia tũc omnis conſideratio eſſet practica, cũ omnes ſint in intellectu, & omnium ſit vnus intellectus. Impugnatur. Si dicatur, quòd etiam finis eſt cauſa prior, imo prima inter omnes ſecundum Auic. 6. Metaph. & ita ab ipſo poteſt eſſe conditio talis naturæ, vt ei cõueniat talis aptitudo: Cap. vlt. Contrà, finis non eſt cauſa, niſi inquantũ amatus, & deſideratus mouet efficiens ad efficiendum; ſed aptitudo dicta cõuenit cõſiderationi, ſiue ſit finis, amatus, ſiue non, poteſt enim in intellectu eſſe talis cognitio. qualitercunque voluntas ſe habeat, imo etiamſi voluntas non eſſet coniuncta intellectui; & ita à fine tanquam à finali cauſa non conuenit aptitudo iſta cognitioni; nihil enim ineſt ab aliqua cauſa, quod ineſt illa cauſa non cauſante. Si dicas. Finis aptus natus eſt amari, antè quã aptitudo iſta inſit cognitioni. Contrà, Hoc non ſaluat propoſitum, quia effectus nihil habet ab aliquo cauſante, quia illud natũ eſſet cauſare, niſi actu 4. Topic.

BIBLIOTECA N...

cauſet, ergo cognitio nõ habet aptitudinẽ, ſiue naturã illam, quã conſequitur talis aptitudo, à fine aptitudinaliter cauſante, niſi actu cauſet: non autem cauſat actu, vt cauſa finalis, niſi vt actu amatus, & deſideratus moueat efficiens ad agendum. Præterea. Aut finis vt elicitus, & habitus extra, facit habitum eſſe practicum, aut finis conſideratus, aut intentus; non vt elicitus, & habitus extra, quia ſic eſt poſterior habitu, & effectus aliquo modo, eſſe ctus autem non diſtinguit cauſam; ſi vt cognitus, ſic habet rationẽ obiecti, ergo obiectum diſtinguit; ſi autem vt intentus, hoc iam eſt improbatum, quia naturaliter antequam intendatur, eſt cognitio talis. Præterea. Si ſcientiam eſſe practicam, & ordinari ad praxim, vt ad finem, conuertantur; ergo moralis ſcientia non eſt practica: Conſequens eſt contra Philoſophũ

Cap. 1. Cap. 11.

1. Ethic. & 10. Conſequẽtia arguitur, quia finis eius eſt felicitas, quę ſecundum ipsũ

Cap. 10.

10. Ethic. conſiſtit in ſpeculatione non in praxi. Si dicatur, Quòd felicitas eſt finis remotus, ſed finis propinquus eſt praxis, ſcilicet dirigere in actum virtutis propter felicitatem: Contrà, Ad dirigere non ordinatur neceſſariò niſi aptitudinaliter, neceſſariò autem eſt practica, ergo hoc erit ſecundum dictam reſponſionem, quia aptitudinaliter ordinatur ad dirigere, hoc eſt idem, quod directiuam eſſe, igitur eſt practica; quia directiua, ſed eſſe directiuã & eſſe practicam idem ſunt ex art. 1. Ex dicta igitur reſponſione ſequitur, quòd ipſa eſt practica, quia eſt practica, hoc nihil eſt. Item, Dirigere eſt actus intellectus, quia eius eſt habitus ſcilicet prudentia, à quo eſt iſte actus elicitus, nullus autem actus intellectus eſt praxis ex art. 1.

Idem Henricus in ſũma.

Ideo dicitur aliter, Quò finis ſcięntiæ moralis, ſicut & prudentiæ, eſt actus virtutis moralis, ad quem ordinatur, & ille actus eſt prax. 5. Contrà: Non omnis cognitionis practicæ finis eſt praxis, aliqua enim eſt intellectio practica reſpectu praxis potentiæ inferioris, putà, appetitus ſẽſitiui, vel motiuæ potentię; nullus autem actus potentię inferioris eſt finis actus intellectus, quia nihil ignobilius eſt per ſe finis nobilioris, actus intelligendi eſt nobilior, & perfectior quocunque actu cuiuſcunque potentiæ inferioris ſenſitiuæ. Dicitur, Quòd licet intellectio ſit nobilior in eſſe naturę, quã operatio potentiæ

Impugnatur.

inferioris, non tamen in genere moris, quia melius moraliter eſt fortiter agere, quã cogitare fortiter agere: Contra hoc dupliciter: Primò, Quia falſum ſupponitur, nam actus potentiæ inferioris nõ eſt bonus moraliter, niſi quia conformatur rationi rectę, vt regulæ ſuę; ergo rectitudo rationis eſt cauſa bonitatis talis in actu illo, & nõ ẽ conuerſo, ſed actum rationis eſſe ſic regulam, eſt ipſum eſſe bonũ moraliter. Confirmatur, Quia prudentia eſt ſimpliciter nobilior virtute morali, vt eſt in appetitu ſenſitiuo, igitur & actus eius, vt eius, eſt melior actu illius, vt illius; igitur iſte vt practicus (ſicut poteſt intellectio eſſe practica) eſt melior illo, vt practico, ſiue bono moraliter. Ex hoc patet.

Vide 1. Ethic. Cap. 10. 5

Quòd probatio de cogitare fortiter agere non valet, quando enim quęritur de excellẽtia vnius ad alterum, non debet cõparari optimum ad minimum, ſed optimũ ad optimum, vel ſimpliciter ad ſimpliciter: ſicut ergo eſt accipere optimum ibi, putá, fortiter agere, ita eſt accipere in intellectu, dictare ſecundum prudentiam fortiter agere; hoc ſecundum eſt melius etiã moraliter, illo etiã formaliter, quia vt regula habet bonitatem formalem moralem, quę eſt rectitudo propria, aliud eſt tãtũ bonum materialiter, quia ex ſe non eſt bonum moraliter, circunſcribendo ordinem ad regulam iſtam, & ad voluntatem imperantem. Secundò, Reſponſio illa nõ videtur ad propoſitũ. Quæritur enim vnde intellectio ſit practica, non iam præſupponẽdo eam eſſe practicam, potiſsimè cũ nec ſupponatur de ipſa prima circunſtãtia, quæ eſt finis, ſed inquiratur: Igitur cùm quæritur de intellectione practica, & prima circunſtantia à qua foret practica, ipſa autem accipitur, vt eſt illud, quod eſt in eſſe naturę; igitur ſic diſtinguere de ipſa ſecundum bonitatem moris & naturæ, nihil aliud eſt, quàm pręſupponere, quod quæritur, & diſtinguere aliquid, prout cõſideratur pręciſsè ſub altero, mẽbra diſtinctionis.

Reg. Ariſt. 3. Top. c. 4.

Ideo corrigitur iſta opinio ab aliis, & dicitur, Quòd habitus dicitur practicus à fine, qui eſt conſideratio practica, proprius enim finis cuiuſcũque habitus eſt actus eius. Sed contra illud. Si cõſideratio illa, quę eſt finis habitus, eſt practica, ergo ipſa habet cauſam, ex qua dicatur practica; aut ergo finem illius conſiderationis,

Ioannes Rodcon. in prologo primi. q. 6. art. 2.

Impugnatur.

& hoc

& hoc iam improbatum eſt; aut obiectũ, & tunc ſequitur, quòd ipſum obiectum eſt prior cauſa, à qua tam habitus dicitur practicus, quã conſideratio ipſa, & tũc habetur propoſitũ, ꝙ ab obiecto, tã habitus (licet mediatè) quã actus dicitur practicus.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum, cũ arguitur contra diſtiectionẽ per obiecta, dico, Quòd non poteſt eſſe circa idem obiectum habitus ſpeculatiuus & practicus. Cùm probatur, Quia intellectus extenſione fit practicus: dico, Quòd Ariſt. nunquam dixit, quòd intellectus ſpeculatiuus extenſione quacũque fit practicus, ſed Ariſt. ponens tres gradus intellectus, quorum primus eſt conſiderare ſpeculatiua tantum; Secundus cõſiderare agibilia non dictãdo proſequi, vel fugere; tertius vt dicit, quando amplius extendendo ſe iubet proſequi, vel fugere, ita quòd illa extenſio eſt intellectus imperfectè practici ad conſiderationem perfectè practicam, putà, ab apprehenſione terribilium ad dictamen completum de eis, præcipiendo fugam, vel proſecutionem. Conceſſo tamen, quòd intellectus ſpeculatiuus extenſione fiat practicus, non eſt ad propoſitum, quia ſpeculatiuum & practicum ſunt differentiæ accidentales intellectus, licet ſint eſſentiales habituum, & actuũ, & ideo actus, & habitus nõ extendũtur.

Solutio Hẽrici quol. 6. q. 2 & quol 12. q. 22. ¶ Ad ſecundum de Medicina dicitur à quodam, Quòd habitus vniuerſalis eſt ſpeculatiuus, ſed quando ex ea acquiritur habitus particularis, tunc fit practicus. Cõ-

Refutatur trà, Tunc ex principiis ſpeculatiuis ſequeretur concluſio practica. Ideo aliter dicẽdum eſt,

Solutio Scoti. Quòd quando ſunt aliqua duo extrema oppoſita, quantò aliquid recedit ab vno oppoſitorum tantò accedit ad aliud: modo, actualiſsimam rationem practici habet conſideratio, quæ nata eſt immediatè eſſe conformis formaliter praxi eliciendę; & quantò aliquid magis recedit ab iſto, tantò magis accedit ad ſpecula-

6. Phyſico. t.c. 32. tiuum; Igitur habitus vniuerſalis, qui nõ eſt immediatè natus eſſe conformis praxi eliciendæ, poteſt dici ſpeculatiuus reſpectu alicuius habitus, qui immediatè natus eſt eſſe conformis praxi eliciendæ. Ita poteſt dici ars ſpeculatiua reſpectu habitus experti, quia ars, tanquam vniuerſalior habitus, non eſt ita immediatè directiua,

In procemio. ſicut apparet 1. Metaph. Artifex frequenter errabit, expertus autem non ita errabit. Ita poteſt diſtingui Medicina, in ſpeculatiuam, quę ſcilicet eſt de vniuerſalioribus cauſis, & curis, quæ cognitio eſt remotior á praxi elicienda; & in practicã, quæ eſt de particularibus, & de propinquioribus praxi, & immediatius conformibus praxi: tamen ſecundum veritatem illa vniuerſalior (quæ in comparatione dicitur ſpeculatiua) eſt ſimpliciter practica, quia virtualiter includit illã particularem formaliter conformem praxi.

¶ Ad tertium de bonitate, & malitia dico, Quod non omnis actus bonus eſt primò bonus á circunſtantia finis, vt finis, imo eſt aliquis bonus à circunſtantia obiecti, putà, vbi finis eſt obiectum, & ibi circunſtantia finis, vt obiecti, primò tribuit rectitudinem actui; ille enim actus ex obiecto ſolo eſt ſimpliciter bonus, vt amare Deum ſine aliis circunſtantiis eſt ſimpliciter bonum: falſum eſt igitur, quòd à fine, vt finis eſt, prout ſcilicet diſtinguitur contra obiectum, accipiatur primò bonitas actus moralis. Imo ſecundò illud eſt falsũ, quia actus circa ens ad finem, licet habeat pro vna circunſtantia finẽ, tamen ab obiecto eſt aliqua bonitas prior, à qua actus dicitur bonus ex genere. Tertia reſponſio eſt directè ad oppoſitum, Quia etſi circunſtantia formaliter circũſtet praxim, vt ſit bona, non tamen formaliter circunſtat intellectionem practicã, nõ enim intellectus moderatè, ſiue medio modo dictat actũ, ita quòd dictare circũſtantionetur hac circũſtãtia, Mediocriter, ſed intellectus dictat ſecundũ vltimũ ſuæ potẽtię, eſt autẽ illud dictare rectũ à principio, & principiũ ſumitur á primo obiecto. alias poſitum, ſiue propoſitum.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum ex ordine ad praxim, vt ad finem, an vero, vt ad obiectum, dicatur per ſe ſcientia practica.

ARGVITVR quòd ex ordine ad praxim, vt ad finem.

¶ 1. Quia 3. de anima dicit Philoſophus, Intellectus extenſione fit practicus, & differt à ſpeculatiuo fine, ergo, &c. t.c. 49.

¶ 2. Præterea. 1. Metaph. practica eſt minus nobilis quã ſpeculatiua, quia eſt gratia vſus, ergo argumentum non teneret niſi vſus eſſet per ſe finis illius habitus; ergo, &c. In procemio.

¶ 3. Præ-

t.c.3. ¶ 3. Præterea 2. Metaph. Finis ſpeculatiuæ veritas, practicæ autẽ opus, ergo, &c.

¶ 4. Præterea, quòd non dicatur talis ab obiecto, Quia omne formaliter tale eſt tale per aliquid ſibi intrinſecum, ergo ſi habitus eſt formaliter practicus, hoc eſt per aliquid ſibi intrinſecum, & hoc non erit obiectum, ergo, &c, Exemplum, Sol non eſt formaliter calidus, licet ſit virtualiter calidus.

¶ 5. Præterea. Obiectũ non eſt diſtinctiuum habitus niſi vt cauſa efficiens; cauſæ autem efficientes non diſtingunt effectus ſpecie, quia à cauſis diuerſis ſpecie poteſt eſſe idem effectus ſpecie, ſicut calidum idem ſpecie generatur vniuocè, & æquiuocè ab igne, & à Sole; ergo, &c.

Cap. 2. ¶ OPPOSITVM. 6. Ethic. diſtinguit Philoſ. ratiocinatiuum a ſcientifico, penes obiectum neceſſariũ, & cõtingens. Et 3. de anima aſsignat obiectum practicę bonum, non quodcunque, ſed agibile,

3. c. 52. & contingens; ergo ſcientia eſt practica per ſe ex obiecto, non igitur eſt à praxi, vt à fine.

¶ *CONCLVSIO. Scientia practica dicitur ex ordine ad praxim, vt ad obiectum, non autem, vt ad finem.*

¶ RESPONDEO. Concedo ergo, Quòd habitus non dicitur primò practicus ab actu proprio; quia ille eſt practicus à cauſa priore; nec cognitio aliqua habitualis, vel actualis eſt per ſe practica, quia ordinatur ad praxim, vt ad finem, poteſt tamen quandoque habere primam extenſionem, ſcilicet conformitatem ad praxim, à fine ipſius praxis, non tamen inquantùm eſt finis, ſed inquantùm eſt primum obiectum. Primum patet, Quandoque enim prima principia practica ſumuntur à fine praxis, & ita ille finis, vt cauſa prima in genere iſto, includit virtualiter totam notitiam, & ita ipſa notitia habet quiditatem ſuam, & aptitudinem ab illo fine. Secundum patet, Ideo enim finis praxis dat talem aptitudinem, ſiue naturam habentem talem aptitudinem, quia vt obiectum primum includit principia, & mediantibus illis concluſiones, & ita totam notitiam practicam, non autem inquantùm finis; Tum, Quia à fine, vt finis eſt, nulla natura, vel aptitudo naturalis habetur, niſi vt amato, & deſiderato, & ſic mouente efficiens; prius autem natura quàm ametur, includit talia principia & concluſiones, veritas enim principij practici neceſſarij non dependet à voluntate magis quàm ſpeculatiui, nec cõcluſiones neceſſariò illatæ ex tali principio: Tum quia quodcunque aliud includeret virtualiter talem notitiam, eodem modo daret notitiæ conformitatem talem, putà, ſi ipſa praxis includeret primò in genere iſto talem notitiam, vel illud circa quod eſt talis operatio, ſicut quandoque contingit, ſicut fuit tactum in quæſtione de ſubiecto Theologię artic. 6. ad 1. arg. Homo enim fortè eſt ſubiectum, tam moralis ſcientiæ, quã Medicinę, non autẽ felicitas, vel ſanitas, quia vtriuſque finis ratio includitur in ratione illius, circa quod eſt praxis. Si dicatur, Quòd principia prima practica ſemper ſumuntur à fine, ergo ſemper finis primò includit virtualiter notitiam eorum: Si cõcederetur conſequẽs, tamen ſtaret, quòd non inquantùm finis, ſed inquantùm eſt obiectum; Et tunc poſſet dici, Quòd homo eſt finis tam ſanitatis, quã felicitatis naturalis, vt tangitur in reſpõſione prædicta, ſed * taliter non eſt finis proximus praxis. Quòd ſi negaretur conſequens, negandum eſſet antecedens vniuerſaliter ſumptum, quòd particulariter eſt verum, vbi ſcilicet ratio finis non concluditur ex aliquo pertinente ad cognitionem practicã. Vel aliter poſſet exponi antecedens ſic, Prima principia, &c. Verum eſt inter illa, quę ſumuntur ex circunſtantiis moralibus, pręſuppoſito actu bono ſecundum genus, quia ſic obiectũ non eſt circunſtantia; alio modo accipiendo actum nudè, & ſic etiam obiectum eſt circunſtantia. Et ex iſto videtur antecedens improbatum, à quo enim ſumitur prima circunſtantia actus nudè conſiderati, videtur eſſe prius quocunque alio; & ita obiectum, à quo ſpecificatur primò actus, vt dicatur bonus ex genere circunſtantionabilis vlterius aliis circunſtantiis, vt ſit plenè moralis, videtur omnino primum in cognitióne practica. De hoc non oportet modo proſequi, an concludat vel non, quia in 3. libro habet locum. Breuiter ergo dico, quòd ſcientia practica non habet primam extenſionem ſibi competentem à fine inquantùm finis, propter rationes primò adductas.

Ex hoc patet ſolutio articuli propoſiti, cuius teneo partem negatiuam, quo ad finem; & affirmatiuam, quoad obiectum.

Sed

* alias Saltem.

In materia de virtutibus, & in 3. d. 7. & 40. & in quol. q 18. & infra d. 17. huius, & alibi.

Sed primam relationem, ſcilicet conformitatem habet per ſe ab obiecto; quod vel eſt rectitudo praxis, vel aliquid virtualiter includens ipſam rectitudinē; & ideo cognitioni illi praxis eſt conformabilis, vt ſit recta, quia cognitio eſt talis cogniti. Sed de alia relatione, ſcilicet de prioritate, eſt dubium, vnde conueniat cognitioni. Dico, quòd praxim neceſſariò naturaliter præcedit aliqua cognitio, ſicut patet ex ar. 1. Et ſecundum hoc praxi conuenit poſterioritas, & cognitioni prioritas, ex ratione potentiarum ordinatarum naturaliter in agendo, ſcilicet intellectus & volūtatis; ſed non ſemper illa intellectio prior eſt practica, ſed tantùm quando eſt determinatiua rectitudinis reſpectu ipſius praxis, & hoc vel formaliter, vel virtualiter. Quando autem in apprehenſione præuia nulla eſt determinatio formalis, vel virtualis de rectitudine praxis, licet ibi ſit prioritas, tamen tunc deficit cōformitas, quia ipſa non eſt cui debeat praxis conformari, vt ſit recta, quia nihil determinatè oſtēdit de rectitudine praxis. Quando etiam in apprehenſione præuia eſt determinatio de rectitudine praxis, ſed potēta cuius eſt praxis, non eſt aliquo modo determinabilis aliunde, tunc illa cognitio, licet determinatiua, non eſt conformatiua praxis, & ideo non habet conformitatē priorem in ratione regulæ dirigentis, nec ſic eſt plenè practica. poteſt igitur dici, quòd licet abſolutè ex natura intellectus & voluntatis ſit cognitio prior, tamen quòd cognitio conformis ſit prior, hoc eſt ſimul ex obiecto & ordine potentiarum, & ratione potentiæ ſic practicantis, ſcilicet voluntatis, quæ ſit aliquo modo regulabilis aliunde; nam ſi obiectum determinat intellectum ad cognitionem rectitudinis, prius naturaliter quā voluntas velit, & voluntas ſit aliquo modo regulabilis aliunde, non tantū apprehenſio præcedit praxim, ſed apprehenſio conformis; hoc autem accidit quandocunque determinata rectitudo praxis eſt cognoſcibile neceſſarium, ſiue vt principium per intellectū, ſiue vt concluſio per ſciētiā. Hæc autem, quę iam dicta ſunt de hoc, videlicet vnde duplex relatio, ſcilicet conformitatis & prioritatis conueniat notitiæ practicę, intelligantur generaliter, niſi oporteat pro intellectu diuino aliquid addere; videlicet quòd potentia practicans cuius praxi notitia conformis eſt prior, ſit aliquo modo determinabilis aliunde, ſiue alij tanquam regulę conformabilis in agendo: quod an requiratur ad talē notitiam, vel non, tangetur in reſponſione ad 9. arg. art. 7. quæſt. ſequētis. Quādo autem rectitudo determinata contingenter conuenit praxi, tunc non eſt obiectū aliquòd determinans intellectum ad cōgnitionem rectitudinis determinatæ, ante quàm voluntas velit; & hoc loquendo de intellectu & voluntate in communi, nam illud contingens non determinatur ad alteram partem ante omnem actum voluntatis; comparando tamen in ſpeciali ad intellectum hunc & voluntatem hanc, iſtā praxim poteſt præcedere cognitio cōformis, quā præcedit primò cognitio determinatiua rectitudinis, & quā non, non; nō poteſt autem præcedere in omni intelligente, ſed in illo ſolo cuius voluntas non eſt primò determinans rectitudinem illi praxi, Exemplum prædictorum. Rectitudo huius praxis Amare Deum, recta eſt, & neceſſaria, & includitur virtualiter in ratione Dei, hanc praxim in quocunque non tantùm nata eſt præcedere ſimpliciter apprehenſio, ſed etiam conformis apprehenſiò, cui ſcilicet praxis eſt conformāda, vt ſit recta: Ex obiecto igitur, quòd eſt primò ex ſe determinatiuum intellectus ad notitiam rectitudinis determinatæ ipſius praxis, & ex ordine intellectus, & voluntatis in operādo, habetur hæc notitia prior praxi, & conformis, & ita in qualibet alia, cui conuenit neceſſariò rectitudo determinata. Sed rectitudo huius praxis, ſcilicet Colere Deum in ſacrificio altaris, eſt contingens, quandoque enim eſt actus rectus, vt modò; quandoq; non, vt in veteri teſtamento: ideo non eſt aliquod obiectum determinatiuum intellectus ad notitiam huius rectitudinis ante omnem actum voluntatis, & ideo nec iſta præcedit, vt conformis, omnem actum voluntatis, alicuius tamen præcedit; putà illius ſolius, quę non primò determinat rectitudinem huic praxi, qualis eſt volūtas humana; hæc enim rectitudo determinatur à voluntate diuina acceptante nunc talem cultum, & aliàs non.

Speculare diligenter;

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum de 3. de anima dico, Quòd loquitur de fine, vt cognito, nā intellectus propter aliquid ratiocinans ratiocinatur propter finem

finem cognitum, vt eſt principium demonſtrationis.

¶ Ad ſecundum de 1. Metaph. dico, Quòd practica non eſt gratia vſus; vt per ſe finis, tamē aliquam habitudinem habet ad vſū, ſic quòd vſus eſt per ſe obiectum eius, vel aliquid virtualiter includens vſum, quare Philoſophus non poſuit eſſe aliquod ens, niſi ens ad finem, & omne tale obiectū eſt ignobilius obiecto ſpeculabili; & ideo talis ordo ad praxim concludit ignobilitatē practicæ reſpectu ſpeculatiuæ.

¶ Ad tertium de 2. Metaph. dicitur, Quòd ſpeculatiua & practica habent diuerſos fines, loquēdo de per ſe finibus infra genus cognitionis, ſed illi fines non diſtingunt primò, ſed prior eſt diſtinctio ex obiectis, ſicut dictum eſt.

¶ Ad quartum dico, Quòd eſſe practicum dicit aliquid intrinſecum notitiæ, ſicut reſpectus aptitudinalis eſt intrinſecus fundamēto, & quòd notitia aliqua ſic ſit apta nata referri, hoc eſt per naturam intrinſecam notitiæ, quam naturam habet ab obiecto, vt à cauſa extrinſeca. Dico ergo, quòd habitus eſt practicus per intrinſecum, vt per cauſam formalem, & per obiectum, vt per cauſam efficientem.

¶ Ad quintum dico, Quòd licet à cauſis eſſentialiter ordinatis, quarum vna eſt vniuoca, altera æquiuoca, poſsit eſſe effectus vnius rationis, ſicut exēplificatur de calore, tamē quādo cauſæ efficientes proximæ eiuſdem ordinis ad effectum cauſant aliqua, inquantū ipſæ cauſę ſunt diſtinctæ, maxime ſi vtraque ſit vniuoca effectui, ſiue vniuocatione completa, ſiue diminuta, non poteſt à cauſis talibus diſtinctis eſſe effectus vnius rationis; vniuocationem completam dico, quando eſt ſimilitudo in forma, & in modo eſſendi formæ; diminutam, quando eſt ſimilitudo in forma, licet habeat alium modum eſſendi, quomodo domus extra eſt à domo in mēte: vnde & generationem iſtam vocat aliquo modo Philoſophus vniuocam 7. Metaph. Quia igitur obiectum eſt cauſa proxima reſpectu notitiæ, & vniuoca, licet diminutè, ſequitur, quod diſtinctio formalis obiectorum, cum cauſent notitias, inquantùm ipſa ſunt diſtincta, neceſſariò concludat diſtinctionem formalem notitiarum.

c. c. 30. 1 Metaphy. & c. 15.

(?)

QVAESTIO QVINTA.

Spectat etiam ad genus cauſę finalis, & de qualitate huius doctrinæ reuelatæ, ſed eſt ſpecialis, ſit ne Theologia ſcientia practica, an verò ſpeculatiua.

Diuiditur in 10. articulos.

Ar. 1. Vtrum Theologia neceſſaria ſit ſpeculatiua.

Ar. 2. Vtrum dilectio finalis vltimi ſit praxis.

Ar. 3. Vtrum volitio cum ordine ad actum imperatum potentiæ ſenſitiuæ ſit praxis.

Ar. 4. Vtrū dilectio, vel delectatio in fine vltimo naturalis, vel libera ſine actu imperato inducat rationem praxis.

Ar. 5. Vtrum Theologia ſit contemplatiua.

Ar. 6. Vtrum Theologia ſit ſpeculatiua & practica.

Ar. 7. Vtrum Theologia neceſſaria in intellectu creato ſit practica.

Ar. 8. Vtrum Theologia neceſſaria in intellectu diuino ſit practica.

Ar. 9. Vtrum Theologia contingentium in intellectu diuino & creato ſit practica, & An cognitio practica & praxis debeant eſſe eiuſdem ſuppoſiti.

Ar. 10. Vtrum Theologia contingentium in ſe non comparata intellectui alicui huic, vel illi ſit ſpeculatiua.

ARTICVLVS 1.

Vtrum Theologia neceſſaria ſit ſpeculatiua.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia Auguſtinus in ſermone de Iacob & Eſau, & expreſſius homilia 18. de verbis domini, Tota, inquit, opera noſtra, fratres, in hac vita eſt ſanare oculum cordis, vnde videatur Deus.

¶ 2. Præterea. Non requiritur directiuum, vbi non poteſt eſſe error, ſcientia practica eſt directiua, igitur ſcientia beatorum non eſt practica, quia beati errare non poſſunt; ergo nec noſtra eſt practica, quia eſt eadē cum illa beatorum.

¶ 3. Præterea poteſt argui ſecundum intellectum cuiuſdam alibi, Quia Deus non habet ſcientiam practicam, maximè autem habet iſtam vel ſolus, ergo, &c.

¶ OPPOSITVM patebit ex ſequentibus.

¶ *CONCLVSIO. Theologia neceſſaria, vel neceſſariorum non eſt ſpeculatiua.*

¶ RESPONDEO. Circa quęſtionem principalem ſunt quinque viæ, quarum

Opinio Henrici in ſumma ar. 9. q. 3. ad 3. & quol. 8. q. 9. rum prima eſt præſentis articuli dicens, Quòd duplex eſt actus voluntatis, vnus perficiens voluntatem, alius qui perficitur à voluntate: Primus actus eſt reſpectu finis, & eſt operatio perfecta, quã intra ſe voluntas elicit, & qua fini vltimo ſe vnit: Secundus actus eſt reſpectu eorum, quæ ſunt ad finem, vnde eſt actio bona, qua voluntas extra ſe in aliud tendit, ſicut eſt quælibet actio directiua in finem. In primo actu non indiget voluntas directiuo, ſed ſola obiecti oſtenſio ſufficit, talis autem actus ad ſcientiam ſimpliciter ſpeculatiuam pertinet, in ipſo enim eſt ſpeculatio ſolummodò, vt voluntati obiectum ſuæ operationis perfectè oſtendat, vt in ipſum ſtatim perfecta operatione tendat: In alio autem actu voluntas indiget directiuo, & hic ad ſcientiam practicam pertinet, quia in ipſo eſt ſpeculatio, vt actionem dirigat, quod eſt proprium practicę; actus autem, qui perficitur à voluntate, non eſt finis huius ſcientiæ, niſi finis ſub fine, ſed alius, qui perficit voluntatem. Et ex hoc habet iſta ſcientia, quòd perfectiſſimè ſit ſpeculatiua, quia actus principaliter intentus in iſta ſcientia eſt actus voluntatis circa finem, in quo non indiget directiuo, ſed tantũ oſtẽſione obiecti, ergo nõ eſt practica, ſed ſpeculatiua, cũ in actu ſuo principali non indigeat directione. Pro hac via ſunt argumenta in opponendo.

Impugnatur 1. ratio. 1. ratio. Contra hoc ſic arguitur, primò rationẽ poſitionis eorum duco ad oppoſitũ quadrupliciter. Primò ſic. Etſi voluntas non poteſt errare circa finẽ in vniuerſali oſtenſum, poteſt tamen (ſecundum eos) errare

Henricus quol. 4. q. 1. circa finem in particulari oſtenſum, ergo ad hoc, vt rectè agat circa finem particulariter oſtenſum, requiritur directiua oſtẽſio; oſtenſio autem finis in Theologia eſt finis non in vniuerſali, ſed in particulari, quia ad Metaphyſicũ pertinet illa oſtenſio in vniuerſali, vnde ſi beati errare non poſſunt circa obiectum Theologicum abſolutè, in aliquo actu tamen poſſunt; ergo neceſſariò habeat cognitionem directiuam, reſpectu alicuius actus circa obiectũ

2. ratio. Theologicum. Pręterea. Habitus directiuus non ponitur propter ſubſtantiam actus, ſed propter circunſtantiam, ſicut Tẽperantia non ponitur propter ſubſtantiã actus comedendi, vel alterius huiuſmodi, ſed propter circunſtantias, ergo licet voluntas eſſet determinata ad ſubſtantiam actus tendentis in finem in particulari, requireretur tamen directio, quantũ ad circunſtãtiam illius actus, ad quem non extenditur directio, quæ eſt circa ſubſtantiã actus. Ex iſtis duabus rationibus arguitur, Quia vbicunque contingit in praxi errare, & rectè agere, ibi eſt notitia practica neceſſaria ad dirigendum; in iſta autem praxi, quæ eſt dilectio finis, vt pertinet ad Theologiam, contingit errare dupliciter, (vt oſtendunt rationes iſtæ) tum ratione obiecti oſtenſi in particulari, tum ratione circunſtantiarum actus; ergo, &c.

Pręterea tertiò ſic. Cuius dilectio principaliter intẽditur extra genus cognitionis, eius cognitio principaliter intenditur intra genus cognitionis, dilectio vero finis (per eos) principaliter intenditur extra genus cognitionis, ergo cognitio finis principaliter intenditur in genere cognitionis; ſed in qualibet ſcientia intenditur principaliter cognitio ſui ſubiecti primi; ergo finis eſt principale ſubiectum iſtius ſcientiæ; à fine autem ſumuntur principia practica, principia practica concludunt concluſiones practicas: igitur iſta ſciẽtia, quę primo intendit dilectionem finis extra genus cognitionis, eſt practica. Pręterea. Ad idem genus ſecundum praxim, vel ſpeculationem pertinent principia & concluſiones, concluſiones enim practicæ reſoluuntur in principia practica, non ſpeculatiuę; ergo cùm cognitio finis ſit directiua in actibus, circa ea, quæ ſunt ad finem, & cognitio eorũ, quę ſunt ad finem, ſit quaſi incluſa in cognitione finis quaſi principij: ſi cognitio eorum, quæ ſunt ad finẽ, ſit cognitio concluſionum practicarum; ergo cognitio finis erit cognitio practica, quia de principio practico. Sic patet reſpõſio ad rationem eius fundamentalẽ, quia falſum accipit, quaſi voluntas eſſet determinata ex ſe, quod improbant duæ rationes primę: ſimiliter, ſi voluntas eſſet determinata, adhuc tamẽ cognitio eſſet practica, ſicut probant vltimę duæ rationes. 3. ratio. Henricus quol. 3. q. 2. 4. ratio.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd videtur concludere, ꝙ viſio Dei eſt finis huius ſcientię, quod ipſi non concedunt. Reſpondeo igitur, quòd auctoritas loquitur de illis operationibus exterioribus, quę ſunt ieiunia, vigiliæ, & orationes; quia actus quicunque exterior natus eſt conformari alicui actui interiori; à quo habet ſuam bonitatem. & etiam Henricus quol. 1. q. 9. & 14.

etiam ad aliquem inferiorem ordinari; & finaliter ad velle.

¶ Ad ſecundum reſpondeo, Quòd ſicut agens per ſe intendit inducere formã, nec intendit remotionem contrarij, niſi per accidens, ita habitus per ſe dirigit, per accidẽs autẽ excludit errorem; & ſi habitus eſt perfectus, non cõpatitur ſecũ errorẽ, imo ſi cõpatitur, eſt imperfectus: beatificatur licet non poſſint errare, nõ ſequitur, quód non habeant habitum etiam directiuum, quia ex per impoſſibile circumſcripto, errare poſſent; ſed eo poſito, propter perfectionem eius, excluditur omnis error.

¶ Ad tertiũ poteſt concedi, quòd Theologia Dei de neceſſarijs ſit practica. Sed iſta ſolutio patebit latius inferius artic. 7. in ſolutione ad vltimum.

ARTICVLVS 2.

Vtrum dilectio finis vltimi ſit praxis?

ARGVITVR quòd non.

¶ Quia non eſt circa obiectum contingens, ſed neceſſarium, dicit autem Comẽntator 1. Ethic. quod praxis eſt operatio ſecundũ electionem; electio autem eſt tantum circa cõtingens ex 2. Ethic. quia eſt appetitus conſiliatiuus, conſilium verò non eſt niſi de cõtingentibus, ergo, &c.

In principio.

Cap. 5. idẽ 6. Ethic. ca pit. 3.

¶ OPPOSITVM patebit ex ſequentibus.

¶ *CONCLVSIO. Dilectio finis vltimi vere & eſſentialiter eſt praxis.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt 2. via dicens, quòd licet dilectio finis rectè poſſit elici, non & non rectè, negat tamen dilectionem finis eſſe praxim, quia nõ eſt circa obiectum contingens, propter argumẽtum, quod eſt in opponẽdo. Ex quo etiã argumento probatur deſcriptionem praxis poſitam quæſt. præcedẽti ar. 1. eſſe inſufficientem, quia omittit obiectum præcipuum. Conſequenter dicit, hæc via nullam notitiam eſſe practicam, quę extenditur ad volitionem vltimi finis tantũ, quia non eſt verũ contingens. Cõtra iſtã viam eſt 4. ratio poſita in corpore pręcedentis art. contra 1. viã. Item vera praxis eſt illa operatio ad quã inclinat virtus appetitiua, quia quęlibet talis virtus eſt habitus electiuus, eſt 2. Ethic. Electio autẽ eſt praxis vt oſtendetur ſequenti ar. contra 3. viam: ſed ad dilectionẽ finis inclinat, non tantũ charitas, ſed amor acquiſitus habitualis, qui eſt virtus appetitiua; quia habitus appetitiuus conſonus rationi rectæ.

Opinio Guilielmi var. lib. 1. q. 4.

Impugnatur.

¶ ARGVMENTVM ſiue motiuũ huius vię ſoluetur artic. 7. in ſolutione ad 2. arg.

ARTICVLVS 3.

Vtrum volitio cum ordine ad actum imperatum potenti ſenſitiuæ ſit praxis.

ARGVITVR quòd volitio abſolutè ſine ordine ad actum imperatum potentiæ ſenſitiuæ ſit praxis.

¶ 1. Quia omnis praxis ſequitur electionẽ quod probatur per Philoſophũ 6. Ethic. Actus Principium eſt electio, non cuius gratia, ſed vnde motus, id eſt non finale, ſed effectiuum; principium autem effectiuũ naturaliter præcedit effectũ; ergo, &c.

Cap. 2.

¶ 2. Præterea. Habitus practicus generatur ex praxibus ſed habitus practicus generatur ex actibus ſequẽtibus electionem, igitur illi ſunt praxes.

¶ 3. Prętereà. Cõmentator ſuper 1. Ethic. praxis eſt operatio ſecundum electionẽ, ergo praxis ſequitur electionem.

In principio.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Volitio eſt actus elicitus, etiam ſi non coniungatur actui imperato, vera eſt praxis.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt 3. via, quæ ponit, quòd vel volitio non eſt propriè praxis, ſed tantũ actum ea poſterior; vel ſi ipſa eſt praxis, hoc non eſt niſi in ordine ad actum aliquem imperatum potentiæ inferioris, puta appetitus ſenſitiui, vel potentię motiuæ, vel huiuſmodi: Pro hac via ſunt argumenta in opponendo.

Opinio Herueus Natalis quol. 1. q. 3. ar. 4.

Contra iſtud, ſcilicet, quòd non tantũ actus ſequens electionem ſit praxis, arguitur, quia 6. Ethic. dicit Philoſophus, Quòd nõ eſt electio recta, ſine ratione recta, & habitu virtutis; ergo virtus per ſe requiritur ad electionem rectam: non requireretur autẽ, ſi eſſet habitus generatus ex actibus poſterioribus electione, quia tunc non inclinaret per ſe, niſi ad actus iſtos poſteriores electione. Præterea ſub alia forma arguitur idẽ, Quia habitus ex eiſdem actibus generatur, ad quos inclinat ex 2. Ethic. ſed virtus moralis per ſe inclinat ad electionem rectam, quia, vt appa-

Impugnatur 4. ratio. Cap. 2. 1. ratio.

2. ratio.

Cap. 2. & 1.

Cap.5. apparet per diffinitionē eius 2. Ethic. virtus eſt habitus electiuus, &c. Igitur ex electionibus per ſe generatur virtus moralis, & per conſequens non tantùm actus electionem ſequentes ſunt praxes. Prçterea.
3.ratio. Nō ſolū falſum eſt negare electionē eſſe praxim, quod arguitur ratione iam facta, ſed (ſicut probatum fuit ar.1. quæſt. præcedentis) actus voluntatis elicitus eſt primò praxis, & imperatus nō niſi propter ipsū, ergo ſi electio ſit ſola ſine ordine ad actū imperatū, putà propter defectū materiæ actus extioris, ipſa ſola verè erit praxis. Hoc declaratur ſic. Nō habens pecunias, cui tamē in phantaſmate prçſentantur pecuniç. antequam alicuius actus electio ſit, principium effectiuum, vel ordinetur ad aliquid imperandū, ſi eligat illas liberaliter diſtribuere, ſi haberet, quantū ad actū & habitum virtutis non requiritur vlterior proſequutio, quia obiecto prçſentato in phātaſmate, circa quod poteſt eſſe actus liberalitatis, cōpletè habetur electio, ex qua generatur liberalitas, vel quç elicitur ex liberalitate; & non requiritur vlterior proſequutio exterius, nec ordo ad exterius, ſi materia actus exterioris deficiat.
4.ratio. Prçterea. Ordo iſte electionis ad actū imperatū nō poteſt eſſe niſi vt cauſç ad cauſandū effectū; ſed quòd cauſa nō ſit in ſe talis ex ſe, (vt prior effectu eſt) ſed tantū quia actualiter ordinatur ad efficiendū, videtur inconueniēs, cū nihil habeat cauſa ab effectu, nec ex ordine ad ipſum.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primū de 6. Ethic. dico. quòd ibidē Philoſophus ſtatim ſubdit, electionis autē appetitus & ratio, quç gratia alicuius, id eſt practica, ſunt ſupple principiū, Ad hoc enim vt electio ſit recta, requiritur virtus in appetitu, vnde ſequitur. Neq; ſine habitu morali eſt electio, ſcilicet recta. Igitur virtus habet actū elicitū immediatiorē ſibi, quā ſit ille, cuius electio eſt principium, vt imperans; priùs enim actus voluntatis elicitus, qui eſt electio, eſt actio bona, quā actus exterior imperatus ab electione bona, ſit bonus; quod probatur per Philoſophum, ibi enim ſtatim poſt illud, Neq, ſine habitu eſt electio, ſubdit bona, actio enim ſine more non eſt: ſed ſi iſta ſit maior ad probandum, quod prædixit de electione, ſumetur iſta minor ſub, Bona electio eſt bona actio. Concedo igitur auctoritatem affirmatiuam, quòd electio eſt principiū actus, vnde motus, quia actus ab ipſa imperatus eſt actus moralis: ſed ex hoc non ſequitur, quòd ſolus iſte ſit actus ſiue praxis, imo eſt electio prior praxis, propter quam etiam iſte eſt bona praxis.

¶ Ad ſecūdū, ſi maior eſt vera, dico, quòd habitus practicus generatur ex electionibus, ſicut prædictū eſt de eligente frequēter liberaliter dare, etiā ſine actu imperato, ſi facultas nō adſit, poſſet in ipſo generari liberalitas: quia tamē quādo illi actus imperati ſunt impoſsibiles, voluntas non cōmuniter eligit frequēter rectè circa materiā iſtorū actuū, quia quod nō creditur alicui poſsibile, aut ipſum nō vult, aut tenuiter vult, (ſecundū Auguſt.) ideo communiter non generatur habitus practicus, qui eſt virtus, ſine praxibus imperatis ſequentibus electionem, non tamen generatur ex illis ſequentibus, ſed ex electionibus, in quibus eſt formaliter bonitas moralis; in praxibus autē imperatis eſt tantùm materialiter. Io. de Trinit.c.h

¶ Ad tertiū de Cōmētatore oportet, q̀ ſi ſecundū non ſit ibi nota cauſç efficiētis, ſi deſcriptio debet eſſe conuertibilis cū deſcripto, vt probatū eſt per Ariſt. 6. Ethic. ſed debet intelligi ſi ſecundū effectiuè, vel formaliter; vel electio accipitur ibi pro libertate, ſiue poteſtate dominatiua; vel accipitur electio pro elicione actus volendi, quç non eſt electio, vel volitio aliqua, ſed actio de genere actionis; ſecūdū iſtā elicionē, quaſi ſecundū principiū actiuū, eſt omnis praxis, ſiue ſit electio, ſiue ſequens electionē, quia actio de genere actionis reducitur ad principium effectiuum. Aliis Denominatiua.

ARTICVLVS 4.

Vtrum dilectio; vel delectatio in fine vltimo naturalis, vel libera ſine actu imperato induat rationem praxis.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia tunc quçlibet notitia eſſet practica, quia quālibet ſequitur aliqua dilectio, vel delectatio, ergo, &c,

¶ 2. Prçterea. 10. Ethic. Felix eſt Dei amātiſsimus, & tamē illā felicitatē ponit Philoſoph' ſpeculatiuā nō practicā ergo, &c. Cap.10.

¶ OPPOSITVM Patet ex ſuperioribus, & patebit magis in corpore articuli.

¶ CONCLVSIO. *Dilectio, ſiue delectatio in fine vltimo libera, & naturalis,*

 tiam

etiā ſine actu imperato inducit rationē praxis.

¶ RESPONDEO. Tres viæ poſitæ in ſuperioribus artic. ponunt Theologiam eſſe purè ſpeculatiuam, non obſtante quòd extendatur ad dilectionem finis; ſiue ad illam quaſi voluntas naturaliter determinetur præcedente oſtenſione; ſiue liberè & contingenter ad illam ſe habeat, non tamen circa obiectum contingens & agibile; ſiue tertio circa quodcunque obiectum, quomodocunque ſe habeat, non tamen operando, ſiue in ordine ad actum imperatum, ſed ſiſtendo in proprio actu elicito. Quòd autē talis extenſio nō concludat practicum, perſuadetur duobus argumentis, quę ſunt in opponendo.

Impugnatur 2. rationibus. 1. ratio.

Contra hanc concluſionē cōmunē iſtis tribus viis inſtatur. Videtur ſequi, quòd aliqua operatio eſt in poteſtate hominis, ita quòd verè ſit actus humanus, & tamē nec ſit propriè ſpeculatio, nec praxis, putà amor finis; conſequens videtur inconueniens. 2. ratio. Præterea. Quòd cognitio directiua in volitione quacunque non ſit practica; cū ſit veritas confeſsè ſe habens appetitui recto; videtur inconueniens, quia talis veritas eſt proprium opus mētis practicæ ex 6. Ethic. Sed prętermiſſa auctoritate illa ex 10. Ethic. Quæ eſt in opponēdo, & expoſitione illius, Nunquid felix ſpeculatiuus ſecundum Ariſt. amat finē, vt amare diſtinguitur contra delectari, ſiue de obiecto ſpeculato, ſiue d ſpeculatione? Reſpōdeo. 12. Metaph. vult Philoſophus, quòd primū mouens mouet vt amatū, igitur intelligentia inferior amat primū, & tamen ipſius felicitatē poneret in ſpeculatione, ſicut patet 10. Ethic. igitur ipſe ſub ſpeculatione cōprehendit non tantū delectationē, ſed amare: igitur, nec propter extēſionē ad illud erit notitia practica ſecūdum ipſum, ſed ſpeculatiua. Sed quare non renetur in hoc, cū ratio ſciētiæ practicæ & ſpeculatiuæ accipiatur ab ipſo? & ita duę primæ vię iſtam negantes ponentes Theologiā eſſe ſpeculatiuam, benè ponunt, & præcipuè ſecundū Philoſophū. Reſpondeo. Illud amare, quod poneret in intelligētia, poneret neceſsitate naturali volūtati ineſſe, ita quòd nō contingeret ibi eā errare, & rectè agere, ita quòd reſpectu illius notitia eſſet tantūmodo oſtēſiua, nō directiua; nec quantū ad obiectū in particulari, nec quantū ad aliquā eius conditionem, vel aliquā circunſtantiā actus volendi: hoc modo nō dicerent Theologi de amare creaturarum intellectualiū reſpectu Dei in particulari, quantū ad circunſtantias actus, ſicut argutum eſt contra primā viā in primis duabus rationibus. Si igitur cōueniſſet nobiſcū ponendo amare reſpectu finis liberè recte & nō recte poſſe elici, nec rectè elici, niſi eliciatur cōformiter rationi recte, non tantū oſtendenti obiectum, ſed etiam dictanti ſic eſſe eliciendū; forte poſuiſſet reſpectu talis notitiam practicam, quia confeſſe ſe habentē appetitui recto: igitur melius eſt Theologo qui habet ab eo diſcordare in minori, conſequenter dicendo diſcordare in concluſione, quā conuenire cum eo in cōcluſione; quā ipſe non poneret ſi minorē cū Theologo teneret. Cum igitur dicis, Quod ab ipſo accipimus rationē ſpeculatiui & practici, verum eſt, & in maiori cōuenimus, quòd illa eſt ſpeculatiua, quæ licet ad dilectionē extenderetur, vt oſtendēs obiectū, ſi nullo tamē modo eſſet directiua in actu, vt circūſtātionabilis eſt, & vt huius obiecti in particulari, ſed minorē quā ipſe aſſumeret ſub, habemus negare in propoſito. Sed dico, quod talis neceſsitas ponatur in intelligētia ex natura volūtatis amādi Deū, nūquid ita poneret in volūtate hominis ſapientis, quē ipſe nō poſuit naturaliter felicē? Si non, igitur iſte poteſt dirigi in tali actu; Reſpōdeo, practicā à tali nō negaret, niſi quia felicitatē eius dixit eſſe ſpeculatiuā.

Practica & doctrina ac quo reprehenſio vbi quę notanda. vide in ſecūdo diſt. 3. q. 1 art 11. & alibi contra Philoſophos fidei repugnantes.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primū quod dicitur de delectatione nihil eſt ad propoſitū. quia delectatio eſt paſsio conſequens naturaliter operationem perfectā, & ſiue ſit delectatio de ſpeculatione, ſiue de ſpeculato, propter extenſionē ad illā, nulla ex iſto ponitur cognitio practica, quia nec iſta eſt praxis propriè loquēdo. (Hoc tāgetur in tertio diſt. 15.) Amare autem, vel deſiderare obiectū cognitum, & hoc ſic vel ſic circunſtātionabile, eſt vere praxis, nec naturaliter cōſequēs apprehēſionē, ſed liberè rectè vel nō rectè elicibilis.

Ar. 2.

¶ Ad ſecūdū. Quod additur de felicitate, quòd ſit ſpeculatiua, quia felix eſt Dei amātiſsimus dico, Quòd auctoritas nō cōgit, quia loquitur paſsiue, quaſi maximè amatus à Deo, non actiue; ſicut patet ibi, ſubdit enim, Si quidē cura humanorum à Diis ſit rationabile, & gaudere ipſos: ſupple Deos optimo & cognatiſsimo, hoc autē eſt intellectus &c. Diligētes igitur hoc, id eſt

Id eſt intellectiuũ rationabile, Deos rebeneficiare, vt amicos, &c.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum Theologia ſit contemplatiua.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Auguſt. 12. de Trin. cap. 14. vult, quòd ſapientia eſt reſpectu contemplationis, ſciẽtia verò reſpectu actionis; cum igitur Theologia ſit propriè ſapientia & non ſcientia, ipſa non erit practica, ſed contemplatiua.

¶ OPPOSITVM, Sub diſtinctione patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Theologia aliquo modo eſt contemplatiua.*

¶ RESPONDEO. Hic ſunt duæ viæ, vna eſt affirmans Theologiam eſſe contemplatiuam, quæ vnico argumento probatur, quod eſt in opponendo.

Opinio Gulielmi Varr. lib. 1. q. 4.

Alia via dicit Theologiam eſſe affectiuã, quod bene intelligi poteſt, ſi affectiua ponatur eſſe quædã practica, ſi autẽ effectiua ponatur tertiũ mẽbrũ diſtinctũ cõtra practicũ & ſpeculatiuũ, ſic eſt cõtra dicta Quæſtione præcedẽti art. 1. vbi oſtẽſum eſt dilectionẽ eſſe veram praxim; & etiam cõtra auctoritates multas, quæ ſentiunt præciſè ſcientias diſtingui in ſpeculatiuam & practicam, & nullum eſt tertiũ membrum.

Opinio d. Bonauent. in pro. q. 1. Tũ Egidij Romani. vide Aeg. 3. de cra. c. 4. Auic. 1. Met. Cõ. 1 Ethic. & Ariſt. 12. Metaph.

¶ AD ARGVMENTVM reſpõdeo, Aug. 12. de Trinit. cap. 4. dicit, quod iſtæ duæ portiones animæ ſuperior, & inferior nõ diſtinguntur niſi penes officia, & in vtraque tam in ſuperiori, quàm in inferiori eſt Trinitas, in ſuperiori autẽ imago Trinitatis increatæ; & tamen ſola ſuperior portio eſt contemplatiua, quia reſpicit æterna; igitur iſta contẽplatio, de qua loquitur, non determinatur ad ſpeculationem intra genus ſcientiæ, continet enim illud contemplatiuum memoriam, intelligentiam, & voluntatem; & ita in contemplatiuo illo poteſt eſſe extenſio extra genus ſciẽtiæ, ſicut poteſt eſſe in actiuo, hoc eſt in portione inferiori reſpiciente tẽporalia, quę etiam habet Trinitatem. Si igitur iſta eſt contemplatiua, vt loquitur ibi Auguſt. non prohibetur propter hoc eſſe practica, ſi extenditur ad praxim in portione ſuperiori.

ARTICVLVS. 6.

Vtrũ Theologia ſit ſpeculatiua & practica.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia ſicut doctrina illa, in qua ſcriberẽtur aliqua de iure, & aliquã de Philoſophia eſſet ſpeculatiua & practica, ſiue ſcriberẽtur in diſtinctis libris, ſiue capitulis, ſiue * interſcalariter, & cõmixtim; ita in iſta doctrina ſimul ſpeculatiua & practica tractãtur nõ in diuerſis libris & capitulis, ſed interſcalariter & commixtim; ergo ipſa eſt ſpeculatiua, & practica.

** alias interſecaliter.*

¶ 2. Preterea. Nulla ſpeculatiua cognitio diſtinctiùs tractat de operabilibus, quàm eorum cognitio ſit neceſſaria ad ſpeculationem; nec practica diſtinctiùs tractat de ſpeculabilibus, quàm eorum requiratur cognitio propter praxim, ad quã extenditur: iſta autem tractat de operabilibus diſtinctiùs, quã cognitio eorum requiratur ad ſpeculationem, & diſtinctiùs de ſpeculabilibus, quã cognitio eorum requiratur ad cognitionem practicam: igitur iſta eſt ſpeculatiua & practica. Maior probatur, Quia ſpeculabilia nõ cõſiderantur in ſciẽtia practica, niſi propter cõſiderationem practicã; nec operabilia in ſpeculatiua, niſi propter cõſideratiõẽ ſpeculatiuã. Minor patet, quia hic tractatur de operabilib⁹ ita diſtinctè, ac ſi eſſet de eis pręciſè: & etiã de ſpeculabilibus, ac ſi eſſet de eis præciſè.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Theologia non eſt ſcientia ſpeculatiua & practica.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt vna opinio diſcordãs à pręcedẽtib⁹ in cõcluſione, quæ dicit, ꝙ iſta ſciẽtia eſt ſpeculatiua & practica, ꝙ probatur dupliciter, vt in opponẽdo. Cõtra iſtã opinionẽ arguitur ſic: Habitus nõ habẽs euidẽtiã ex obiecto nõ diſtinguitur ſecundũ diſtinctionẽ obiectorũ, tũc enim oporteret ponere duas fides infuſas, iſte autẽ habitus nõ habet euidentiã ex obiecto, igitur nõ diſtinguitur ſecũdum diſtinctionẽ obiectorũ; igitur nõ eſt duo habitus propter diſtinctionem operabiliũ & ſpeculabiliũ. Pręterea. Illa opinio de duobus habitibus, quãuis poſſit probabilitatẽ aliquã habere de Theologia, vt tradita eſt in Scriptura, tamen de Theologia in ſe, cuius ſubiectũ primũ eſt eſſẽtia diuina, vt hęc eſſentia, (ſicut dictum eſt de ſubiecto Theogiæ;) non videtur probabilis: nã de iſto ſubiecto, cùm ſit veriſſimè vnũ cognoſcibile, natã eſt haberi pri-

Opinio Gotfred. quol. 13. q. 1.

Impugnatur 4. rationibus. 1. ratio;

2. ratio;

mò aliqua notitia verè vna, ſi verò detur
aliqua, quæ non ſit de ipſa eſſentia; ſed
de aliquo alio primo; iſta alia non erit
Theologia in ſe; eſt igitur vnus habitus
ſimpliciter, licet fortè cùm ipſa poſsit in
Scriptura eſſe aliqua alia notitia; quę ſit
3. ratio. de alio ſubiecto. Item patet, quòd ordo
ſcientiarum ſecundũ eminentiam ſtat ad
aliquod vnum tantũ; quia non poſſunt
duæ eſſe ſcientiæ ſimpliciter primæ: iſtam
vnam eminentiſsimam & ſolam dico eſſe
Theologiã, quę ſola eſt primò de primo
4. ratio. ſubiecto Theologię. Præterea deduco ra
tionem ad oppoſitum. Illa cognitio eſt
practica, in qua non determinatur de ſpe-
culabilibus magis, quã cognitio eorũ per
tineat ad praxim, vel ad cognitionẽ practi
cã; ſed cognitio iſta nõ tractat de ſpecula
bilibus diſtinctiùs, quã cognitio eorũ re-
quiratur ad cognitionẽ practicam, vel pra
xim dirigẽdã; ergo, &c. probatio minoris.
Quęlibet cognitio de cõditionibus appe
tibilitatis finis, & de cõditionibus eorũ,
quę ſunt ad finẽ, quatenus ſunt ad finẽ, &
tertiò de cõditionibus quibuſcũq; huius,
vel illorum, circa quas contingit poten-
tiam operatiuam errare, niſi dirigatur, eſt
neceſſaria ad practicam cognitionem; nul
la autem eſt cognitio hic tradita de fine,
nec de his quæ ſunt ad finem, quin ſit ta-
lis; ergo &c. vel ſaltim circa iſta contingit
voluntatem ignorantem errare, ſicut dice
tur art. ſequẽti in ſolutione ad 8. argum.
Licet enim Trinitas perſonarum non oſtẽ
dat finem appetibiliorem, quàm ſi eſſet
non trinus, quia eſt finis inquantùm vnus
Deus, non inquantũ trinus, tamen volun
tatem ignorantem trinitatem cõtingit er
rare in amãdo, vel deſiderãdo finem; deſi-
derando frui vna perſona ſola: ſimiliter
ignorantem Deũ fecisse mundũ cõtingit
errare; non rependendo amorem, qualem
gratitudo requireret propter tantam com
municationem bonitatis ſuæ ad vtilitatẽ
noſtram factam; ita ignorando articulos
pertinentes ad noſtram reparationem con
tingit ignorantem errare, etiam non repẽ
dẽdo amorem debitũ pro tãto beneficio,
& ita de aliis Theologicis. Aſſumptũ pa-
tet, Quia quæcunque conditiones tradũ-
tur de fine, magis natę ſunt oſtendere ap-
petibilitatem finis, & conditiones eorum,
quę ſunt ad finem, magis natę ſunt oſten-
Opinio D. Thom. 1. p. q. 1. ar. 4. dere ea, quę ſunt ordinata ad finem.
Alia opinio tenet eandem concluſionẽ,
ſed ponit cũ hoc Theologiam eſſe ſimpli
citer vnum habitum. Et hoc propter
ſubiectum eius vnum, quod eſt Deus, in
quo conueniunt omnia, de quibus in ſciẽ
tia determinatur; omnia enim cadunt ſub
conſideratione huius ſcientię, inquantùm
participant aliquod diuinum: & ideo, ſiue
conſideret de his per extenſionem ad o-
pus, ſiue nõ, ſed purè ſpeculatiuè propter
vnitatem formalem ſubiecti, tamen hęc
ſcientia eſt vna.
Contra iſtam opinionẽ arguo ſic. Quã Impugnatur.
docunque aliquod cõmune diuiditur pri
mò per differentias oppoſitas, impoſsibi-
le eſt vtranque differẽtiam inueniri in a-
liquo vno contento ſub cõmuni; ſed ſciẽ
tia in communi diuiditur primò in practi
cam & ſpeculatiuam; ergo impoſsibile eſt
iſtas differentias ſimul inueniri in aliqua
ſcientia vna. Maior eſt manifeſta, Quia ſi
differentiæ condiuidentes aliquod cõmu
ne poſſent ſe compati in aliquo contento
ſub communi, tunc idem corpus poſſet eſ-
ſe corporeum & incorporeum, & idẽ ani
mal ſenſibile & inſenſibile, & idem homo
rationalis & irrationalis, quæ ſunt abſur-
da. Minor patet per Auicen 1. Metaph.
in principio, & per commentatorem 1.
Ethic. com. 1. & per Gondiſaluum de di-
uiſione ſcientiarum. Item, ſequuntur de eo
dem duo contradictoria, videlicet exten
di & non extendi, & multa alia inconue-
nientia; Quare, &c.
¶ AD ARGVMENTA. Ad pri-
mum patet ex dictis in corpore artic.
¶ Ad ſecundum minor eſt falſa. Ad pro-
bationem dico, Quòd non poteſt ita di-
ſtinctè tractari de fine cognito, & de his,
quæ ſunt ad finem, quin tota illa cognitio
eſſet practica intellectui creato; quia tota
illa cognitio nata eſt oſtendere finẽ ſub ra
tione appetibilis, & ea, quæ ſunt ad finẽ,
ſub ratione ordinis eorũ ad finẽ, vel circa
quæcũq; poſſet volũtas nõ directa errare.

ARTICVLVS 7.

*Vtrũ Theologia neceſſaria in intellectu crea
to ſit practica.*

ARGVITVR quòd non.
¶ 1. Ioannis 20. Hæc autẽ ſcri-
pta ſunt, vt credatis; ſed crede-
re eſt ſpeculatiuum, quia ei ſuc
cedit viſio; ergo, &c.
¶ 2. Prętereà Practica ponitur eſſe circa cõ t. c. 49. & 11.
tingẽs 3. de anima, & 1. Ethic. in proœmio,
ſed

ſed obiectum huius ſcientiæ non eſt contingens,ſed neceſſarium.ergo,&c.

lib.1.c.2. ¶3. Preterea. Boëtiꝰ de Trinit. aſsignat tres partes ſpeculatiuę, quarum vna eſt Theologia ſecundum eum; & quòd loquatur de iſta, videtur, quia ſubdit ibi de ſubiecto eius. Quòd ſubiectum eius eſt prima ſubſtantia, de qua dicit, Quòd ſubſtantia Dei materia caret, erg o, &c.

¶4. Præterea. Omni practica aliqua ſpeculatiua eſt nobilior, nulla autem eſt nobilior iſta, ergo, &c. Probatio ; imę, tùm quia ſpeculatiua eſt ſui gratiâ, practica verò gratia vſus; tum quia ſpeculatiua eſt certior 1. Metaph.

In proœmio. ¶5. Preterea. Hęc inuenta eſt omnibus neceſſariis exiſtentibus propter fugā ignorantiæ, quod apparet, quia ſolicitudo circa neceſſaria impedit ab inquiſitione huius doctrinæ; ergo ipſa eſt ſpeculatiua, ſic enim arguit Philoſophus 1. Metaph. quòd Metaphyſica eſt ſpeculatiua.

In proœmio.

¶6. Preterea. Deus (ex quæſtione 3.) non eſt hic primum ſubiectum inquantum finis, ſed vt hęc eſſentia, principia autē ſumpta à fine, vt finis eſt, ſunt practica, ergo, &c.

¶7. Preterea. Cognitio finis vltimi nō eſt immediatè conformis, nec nata eſt eſſe cōformis immediatè praxi eliciendæ, ergo non eſt propinquè practica.

¶8. Preterea. Primū obiectum includit virtualiter conformitatem ad praxim rectam, non tamen ſolam cognitionem ſic conformem, alioquin non poſſet de ipſo eſſe cognitio ſpeculatiua, quod videtur inconueniens; qualiter enim eſt iſta veritas practica? Deus eſt trinus, vel Pater generat filium; ergo primum obiectum includit aliquam notitiam ſpeculatiuā: igitur ex conformitate illa virtuali primi obiecti ad praxim non ſequitur Theologiā eſſe practicam, cùm multæ veritates, quæ ſunt maximè Theologicę, inquantū Theologia diſtinguitur à Metaphyſica, ſint ſpeculatiuæ.

¶9. Preterea. Tunc ſcientia Dei eſſet practica, quę eſt de eodem ſubiecto primo, & etiam videtur, quòd ratio ſolutionis articuli poſſit applicari ad intellectum diuinum, ſicut ad creatum, ergo, &c.

¶OPPOSITVM. Ad Roman. 13. Plenitudo legis eſt dilectio. Item Matth. 22. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & Prophetæ. Item Augſt. de laude charitatis, Ille itaque tenet, & quod patet, & quod latet in diuinis ſermonibus, qui charitatem tenet in moribus. Hę autē auctoritates probant, quòd iſta ſcientia non eſt pręcisè propter ſpeculari, ſpeculatiua autem vltra ſpeculari nihil requirit, ſecundum Auic. 1. Metaph. Cap. 1.

¶*CONCLVSIO. Theologia neceſſaria in intellectu creato eſt ſcientia practica.*

¶RESPONDEO. Quòd cū actus voluntatis elicitus ſit veriſsimè praxis, etiamſi hō concomitetur aliquis actus imperatus (vt patet ex quęſt. 4. Artic. 1.) & extenſio cognitionis practicæ conſiſtat in conformitate ad praxim, & prioritate aptitudinali, (vt habetur ex 1. Artic eiuſdem quæſt.) Sequitur, quòd illa eſt cognitio practica, quæ eſt aptitudinaliter conformis volitioni rectæ, & naturaliter prior ipſa; ſed tota Theologia neceſſaria in intellectu creato eſt ſic conformis, actuī voluntatis creatæ, & prior ea; ergo, &c. Probatio minoris, Quia primum ſubiectum Theologiæ eſt virtualiter conformæ volitioni rectæ, quia à ratione eius ſumuntur principia prima rectitudinis in volitione; ipſum etiam determinat intellectum creatum ad notitiam rectitudinis determinatę ipſius praxis, quoad omnia Theologicalia neceſſaria, priùs naturaliter quàm aliqua voluntas creata velit, (aliàs non eſſet neceſſaria:) ergo ex primo ſubiecto ſequitur tam conformitas, quā prioritas Theologię ad volitionem, & ita extenſio ad praxim, à qua extenſione ipſa cognitio dicenda ſit practica. Confirmatur ratio iſta, Quia cū primum obiectum Theologiæ ſit vltimus finis, & principia in intellectu creato ſumpta à fine vltimo ſint principia practica; igitur principia Theologiæ ſunt practica, ergo & concluſiones ſunt practicæ.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū reſpōdeo, quòd fides nō eſt habitus ſpeculatiuus, nec credere eſt actus ſpeculatiuus, nec viſio ſequens credere eſt viſio ſpeculatiua, ſed practica; nata eſt enim iſta viſio conformis eſſe fruitioni, & priùs naturaliter haberi in intellectu creato, vt fruitiō rectà illi conformiter eliciatur.

¶Ad ſecundum dico, Quòd contingēs, circa quod eſt ſciētia practica, eſt finis, vel ens ad finem; In agibilibus autem actio eſt finis vltimus ſecundum Philoſophū 6. Ethic. Ergo contingētia actionis ſufficit ad Cap. 7. idē 7. Polit. c. 2.&.3. Metaph.t.c.16

Obiectiones. ad ſcientiam practicam, vel obiectum ſcientię practicę. Contra hoc arguitur primò, quia ſcientia eſt neceſſariorum, ergo circa contingentia non eſt ſcientia. Antecedens patet ex diffinitione ſcire 1. poſter.
t.c.5. Cap.2. ſimiliter 6. Ethic. ſcientificum diſtinguitur à ratiocinatiuo penes neceſſarium, & contingẽs, ergo omnes habitus partis ſcientificę ſunt circa neceſſarium, ſcientia autẽ eſt habitus iſtius partis, ergo, &c. Praeterea, Si Theologia eſt circa contingens agibile, ergo eſt habitus actiuus cum ratione vera; Hæc diffinitio eſt prudentiæ, vt dici
Cap.4. tur 6. Ethic. ergo Theologia eſt prudentia non ſcientia. Ad primum reſpondeo. De
Solutiones. contingentibus ſunt multæ veritates neceſſariæ, quia actus, qui contingenter elicitur, concluditur neceſſariò debere eſſe talis, adhoc vt ſit rectus: de ipſo ergo eſt ſcientia, quantùm ad concluſionem demonſtratam neceſſariò, licet in ſe ſit contingens, inquantũ elicitur à potentia propria. Tunc patet ad auctoritatẽ 1. poſter. ſcientia eſt neceſſarij dicti de contingente, & ita veritates neceſſarię includuntur in veritate contingentis, vel concluduntur de aliquo, quod eſt contingens, per rationẽ alicuius prioris neceſſarij. Per idẽ ad auctoritatem 6. Ethic. Quia habitus partis ratiocinatiuę eſt circa actum, inquã tũ contingenter elicitur, ſed habitus ſciẽtificus, vel ſcientia eſt circa idẽ, inquantũ de eo aliquid neceſſariò concluditur. Si
q præſenti, & diſtin. 1. Tom. q. 5. quol. & alibi. obiicitur, Quòd non eſt idẽ obiectum habitus ſpecifici & ratiocinatiui: de hoc dicetur inferius, Quomodo idem obiectum poteſt eſſe plurium habituum, licet non idem habitus plurium obiectorum. Ad ſecundum dico, quòd eodẽ modo concluderet ſcientiã Moralem eſſe prudentiã, nã ſcientia Moralis eſt habitus actiuus cũ vera ratione. Ideo dico, quòd diffinitio prudentiæ debet intelligi de habitu actiuo proximo, qualis eſt habitus acquiſitus ex actibus; vnde ſicut circa factibilia ars ſe habet ad habitum experti, ita circa agibilia ſe habet ſcientia Moralis ad habitum prudentię: quia habitus artis & ſcientię Moralis, quaſi ſunt remoti ad dirigendum, quia vniuerſales; ſed habitus prudentię & experti, quia generati ſunt ex actibus, ſunt particulares, & propinqui ad dirigendum. Iſta expoſitio eſt neceſſaria, alioquin nulla eſſet ſcientia practica, quia quęcunque eſt habitus actiuus, vel f[illegible]

uus cum ratione vera; Concluſio autem eſt inconueniens & contra Philoſophum 6. Metaph. & contra Auic. 1. Metaph. capit. 1. & contra auctoritates alias.

¶ Ad tertium dico, Quòd Boetius intelligit per Theologiam Metaphyſicam: & quod dicit de ſubſtantia Dei, dico, Quòd Deus conſideratur in illa ſcientia, quantũ poſsibile eſt ipſum conſiderari in ſcientijs acquiſitis.

¶ Ad Quartum dico, Quòd nobilitas eſt in inferiori attingere ſuum ſuperius, ſecundum Philoſ. 7. Polit. vnde ſenſitiua Cap.14. l.8. hominis eſt nobilior, quia ordinatur ad intellectiuam, quàm ſenſitiua bruti; Nobilitatis igitur eſt in ſcientia ordinari ad actum nobilioris potentię. Sed Philoſophus non ponit aliquam ſcientiam eſſe conformem praxi voluntatis circa finem, quia non ponit voluntatem circa finem habere praxim, ſed quandam motionem ſimplicem naturalem, ideo nullam poſuit poſſe eſſe nobiliorem per conformitatem ad finem: Si tamen poſuiſſet aliquam praxim circa finem, non negaſſet (vt videtur) ſcientiam practicam reſpectu iſtius praxis eſſe nobiliorem ſpeculatiua ſcientia circa idem, putà, ſi aliqua eſſet ſpeculatiua circa illa, circa quæ eſt ſcientia Moralis, non diceret ſpeculatiuam eſſe nobiliorem Morali ſciẽtia. Nos autem ponimus eſſe veram praxim circa finem, cui nata eſt eſſe cognitio conformis, & ideo ponimus cognitionem practicam circa finem, nobiliorẽ eſſe omni ſpeculatiua: Igitur prima propoſitio rationis, quæ videtur poſſe ſumi ex 1. Metaph. quanuis eam expreſsè non dicit Philoſophus, neganda eſt. Ad primam probationem eius dico, Quòd ſcientia illa eſt nobilior, quæ eſt ſui gratia, quã quæ eſt gratia alicuius actus inferioris ſe, quęlibet autem ſcientia, quam ipſe poſuit practicam, eſt gratia alicuius inferioris ſe, quàm ſit cõſideratio ſpeculatiua, quia ſaltem circa obiectum aliquod inferius, quàm quod ponit eſſe obiectum ſpeculatiuę; & ideo quęlibet practica, quam ipſe ponit, eſt nobilior aliqua ſpeculatiua; quæ autẽ eſt gratia alterius actus nobilioris ſuo proprio actu, nõ eſt ignobilior propter talẽ ordinem, tũc enim ſenſitiua noſtra eſſet ignobilior ſenſitiua bruti. Ad ſecundã probationẽ propoſitionis negatæ, cũ dicitur de certitudine, dico, Quòd quęlibet

quælibet cognitio ſcientifica reſpectu ſui obiecti eſt æquè certa ſecundum proportionē; quia vtraque reſoluitur in ſua prin cipia immediata, ſed non equé certa ſecū dum quantitatem, quia hæc ſunt cognoſcibilia certiora illis, ſicut obiecta de quibus ponit Philoſophus ſcientias practicas, ſunt minùs perfectè cognſcoibilia in ſe. quā de quibus ponit aliquam ſpeculatiuam, ideo aliqua ſpeculatiua (ſecundum Philoſ.) ponitur certior omni practica, ſecundum quātitatem; nos autem ponimus cognoſcibile operabile, hoc eſt attingibi le per operationem, quę eſt veré praxis, in ſe eſſe maximè cognoſcibile, & ideo po nimus ſcientiam de ipſo, nec ſecundum quantitatem certitudinis, ſicut nec ſecundum proportionem ab aliqua alia excedi.

¶ Ad quintum de neceſſariis exiſtentibus dico, Quòd hæc non eſt inuenta propter neceſſaria extrinſeca, ſed propter ne ceſſaria intrinſeca, ſcilicet moderantiam paſsionum, & operationum, ſicut moralis ſcientia (ſi eſſet inuenta omnibus neceſſa riis extrinſecis habitis) non minùs eſſet practica, non eſt autem hæc inuēta ad fugam ignorantiæ, quia multò plura ſcibilia poſſent poni. vel tradi in quātitate doctri næ, quàm hic tradita ſunt, ſed hæc eadem replicantur frequenter, vt efficacius inducatur auditor ad operationem eorū, quæ ibi perſuadentur.

¶ Ad ſextum dico, Quód reſpectus finis non eſt illud à quo principia ſumuntur in aliqua ſcientia, ſed illud abſolutū, in quo fūdatur reſpectus, & illud eſt eſſentia hæc

¶ Ad ſeptimum dico, Quòd virtualiter continens cognitionem conformem eſt virtualiter conforme, & ita cognitio eius eſt practica. quia cōcluſiones practicæ habent principia practica, proxima autē cognitio illi, quæ eſt de fine, eſt cognitio fruitionis finis, & iſta nata eſt eſſe cōformis formaliter praxi fruitionis.

¶ Ad octauum dico, Quòd primum obiectum ſolummodo includit notitiam cō formem volitioni rectę, quia virtute eius nihil de ipſo cognoſcitur, quod non ſit, vel rectitudo volitionis alicuius, vel virtualiter includens notitiam talis rectitudi nis. Et concedo, quod infertur in conſequēte, Quòd de ipſo nulla poteſt eſſe ſciē tia ſpeculatiua, neceſſariò enim notitia eius, & cuiuſcunque intrinſeci, per ipſum cogniti conformis eſt praxi aptitudinaliter & prior, ſi cognitum eſt neceſſarium. Cum inſtatur de illis veritatibus, quę videntur maximè Theologicæ, & non Metaphyſicæ, vt Deus eſt trinus, & Pater generat Filium. Dico, quòd iſtæ ſunt practicæ: prima enim includit virtualiter notitiam rectitudinis dilectionis tendentis in tres perſonas, ita quòd ſi actus eliceretur circa vnam ſolam excludendo alias, ſicut Infidelis eliceret, eſſet actus nō rectus: Secunda includit notitiam rectitudinis, ſecundū quod actus eſt circa duas perſonas, quarū vna eſt ſic ab alia. Si obúciatur contra hoc ſic, Quia nihil niſi eſſentiale eſt ratio terminādi actū illius dilectionis; Theologia autem eſt magis propriè de perſonalibus, quā de eſſentialibus, quia eſſentialia plurima poſſunt à nobis in Metaphyſica cognoſci; igitur Theologia (vt diſtinguitur à Metaphyſica, quantū ad propriiſsima ſibi,) nō eſt practica. Prima pro poſitio probatur, quia aliàs eſſet aliqua ratio diligibilitatis in vna perſona, quæ nō eſſet in alia, quod falſū eſt, quia tunc nulla beatificaretur in ſeipſa. Reſpōdeo. Eſſentiale eſt ratio formaliter terminādi actū amādi, vt propter quam, ſed perſonę termi nāt, vt quę amātur; non autē ſufficit ad rectitudinē actus, quòd habeat rationē formalem cōuenientē in obiecto, ſed etiā requiritur, quòd habeat obiectū cōueniēs, quo ſit talis ratio formalis: præter igitur iſtam notitiam rectitudinis, quā includit eſſentiale in actu amandi Deum, perſonalia includunt propriam notitiam vlterioris rectitudinis requiſitæ.

Obiectio.

Solutio.

¶ Ad nonum poſſet cōcedi, Quòd Theologia Dei de neceſſariis ſit practica, quia in intellectu natum eſt primum obiectū Theologicum, quaſi gignere notitiam cō formē volitioni rectæ, priorē naturaliter ipſa volitione. Quòd cōformē patet; quòd priorem probatur, Quia prius naturaliter intellectus intelligit obiectum primū, quā volūtas velit illud, igitur prius naturaliter volitione poteſt habere omnem notitiā ſufficiēter virtualiter incluſam in intel lectione primi obiecti, talis eſt quęcunq; notitia neceſſaria de primo obiecto. Cōſequētia ſuppoſita patet, Tū quia per impoſſibile (excluſa omni volitione) poſſet intellectus habere omnem notitiam ſufficienter virtualiter incluſam in intellectio ne primi obiecti, cū illa intellectio præcedat omnem volitionem: Tū quia intel-

lectus diuinus non diſcurrit, igitur non prius naturaliter intelligit primum obiectum, quàm aliquid virtualiter in illo incluſum, quoad notitiam; ergo ſi prius intelligit primum obiectum, quã voluntas velit aliquid, priùs intelligit quodlibet incluſum quoad notitiã in primo obiecto, quã voluntas velit. Hęc ſecũda probatio conſequentiæ minus valet.

ARTICVLVS 8.

Vtrum Theologia neceſſaria in intellectu diuino ſit practica.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia tunc voluntas diuina nũ erit prima regula ſui in actibus ſuis, ſi eius actum præcedat notitia, cui in agendo debet conformari adhoc, vt rectè agat; conſequens autem videtur inconueniens, quia tollit ſummã libertatem volũtatis diuinæ, ſi ab alio determinetur, & ex ſe primò, quoad primũ actum ſuum; ſi autem præcedit omnẽ actum ſuum cognitio practica, ab intellectu determinabitur ad primum actũ, quia non poteſt ei diſſentire, tunc enim poſſet peccare.

¶ Præterea. Supradictum eſt Philoſophum benè dicere conſequenter, ſi intelligentia naturaliter amat Deum viſum, ergo notitia oſtendens Deum non eſt practica; fiat autem ſimilis conſequentia de Deo naturaliter amante ſe

¶ 3. Præterea. Dirigens aliqua cauſa eſt reſpectu directi, igitur eſt diſtinctio realis inter ipſa, nũ eſt autem talis diſtinctio intellectionis Dei ad velle. Et confirmatur, Quia intelligendo iam velle eſſe elicitum intellectus non dirigit, tantùm enim dirigit circa actum eliciẽdum, quaſi prior ipſo; ſed in Deo velle ſuum non ſequitur voluntatem ineſſe; igitur nunquam eſt ibi quaſi eliciendum, ſed ſemper quaſi elicitum: ergo, &c.

¶ OPPOSITVM, & qua ratione patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Theologia neceſſariorum in intellectu diuino eſt practica largo modo ſumpta, non tamen ſtricte.*

¶ RESPONDEO. Hic videtur cõſequenter dictis dicendum, Quòd accipiẽdo regulam pro rectificante in praxi, prima regula eſt finis vltimus, qui virtualiter includit primò notitiam omnis rectitudinis neceſſarię cuiuſcunque praxis, ſicut primum ſubiectum ſcientiæ ſpeculatiuæ primò virtualiter includit notitiam omnium veritatum ſpeculabilium: Hęc autẽ prima regula, quę eſt finis, ordinatè rectificat intellectum, & volũtatem, ſicut ipſæ potentiæ natæ ſunt agere ordinatè, ita quòd quaſi prius gignet notitiam conformẽ rectę praxi, quàm rectificet praxim; & ita potẽtia practicã, e alia erit potentia prior, & priùs recta, ita quòd primũ conſequens illatum in prima ratione videtur concedendum. Cum verò improbatur, poſſet dici, Quòd ſicut vniuerſaliter libertas ſtat cum apprehenſione præuia, ita ſumma libertas ſtat cum ſumma apprehẽſione præuia; apprehenſio autem praxis perfectiſsima includit notitiam conformitatis, quando ipſa neceſſariò conuenit praxi. Cum vlterius additur, quòd determinata ſit aliunde, Hoc negandum eſt, loquendo de determinatione, quæ fit per agens ſufficiens: licet enim non poſsit diſſentire à notitia rectificatiua praxis; & priori praxi, hoc tamen non eſt, quaſi intellectus per notitiam ſit cauſa ſufficienter actiuè determinans ipſam ad actum, ſed ex perfectione voluntatis eſt, quòd ipſa tantùm nata eſt conformiter agere potentiæ priori in agendo, quando illa prior priùs perfectè agit circa obiectum, hoc eſt tantùm nouit priùs, quantùm poſſet noſſe; quod dico pro contingentibus, quorum intellectus diuinus non habet omnem notitiam ſibi compoſſibilem ante omnem actum voluntatis, ideo circa illa non oportet, quòd conformiter agat potentię priori in agendo, quia ipſa non priùs conformiter nouit tale obiectum, ſed ſemper aliter accidit circa cognoſcibilia neceſſaria ex ſe, quia iſta perfectiſsimam ſui notitiam habent abſque actu voluntatis.

Doctrina ſubtiliſsima & diligenter ponderanda.

Licet hæc reſponſio videatur euadere argumentum, & per eam etiam ſequentia argumenta poſſent euadi, tamen aliter poſſet dici, Quòd Theologia neceſſaria in intellectu diuino non eſt practica, quia non eſt prioritas naturalis intellectionis ad volitionẽ, quaſi conformatiui ad ipsũ conformandum, ſiue directiui ad dirigendũ aliquid, quia ſi poſita notitia quacunq; rectitudinis ipſius praxis, quãuis iſta ex ſe poſsit cõformare potentiã conformabilẽ, ſeu rectificabilẽ aliũde, non tamen voluntatem

tatem diuinam reſpectu ſui primi obiecti, quæ ex ſe ſola reſtificatur reſpectu iſtius obiecti; ita quòd vel talis naturaliter tendit in illud, vel ſi liberè, nullo modo eſt de ſe quaſi indifferens ad rectitudinē, & quaſi aliunde aliquo modo habens eā itaquòd notitia determinatiua rectitudinis non eſt neceſſariò prior volitione, quaſi volitio illā requirat, vt recte eliciatur, ſed tantùm pręexigit oſtenſionem obiecti. & iſtam notitiam ex ſe directiuā non pręexigit vt directiuam, ſed tantùm oſtenſiuam, ita quòd ſi poſſet præcedere volitionem ſola oſtēſio obiecti, & ſequi notitia rectitudinis neceſſarię ipſius praxis (ſicut dicetur de praxi circa contingētia) æquè rectè eliceretur volitio tunc, ſicut nunc: nullo ergo modo intellectio eſt prior, vt conformatiua ſeu regulatiua volitionis.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primū in forma patet ex his quæ dicta ſunt in corpore. Et ad probationem prioritatis rectitudinis ad praxim rectam, reſpondeti poteſt, Quòd licet ſit aliqua prioritas intellectionis ad volitionem non tamen eſt ſic prior, vt requirat rationem rectam eſſe priorem praxi; quia talis prioritas eſt regulæ ad regulatum; qualis eſſe non poteſt, quando voluntas eſt omnimoda regula ſui in agendo. Summa huius controuerſię de ſcientia Dei reſpectu ſui, An ſit practica, in hoc conſiſtit; ſi notitia, quę de ſe eſſet directiua in praxim (dato quod potentia practicans in ſciente non eſſet dirigibilis in agendo) ſit practica ex hoc ſolo, quòd eſſet ſic ex ſe directiua; vel non ſit practica ex hoc ſolo, ſed requiritur potentia practicans in ſciēte, quæ eſt dirigibilis. Qui alteram partē tenet, dicat conſequenter.

Problema vt ſe habet Scotus.

¶ Ad ſecundum poteſt dici; quòd nō eſt ſimile, quia ibi eſt ſimplex complacentia, hîc verò efficax circunſtantionata volitio; ſimiliter non ſolùm intellectus diuinus eſt oſtenſiuus, ſed ęquiualenter ſaltē regulatiuus, quod non poſuit Philoſophus: Vel aliter, quòd eſt regulatio, & determinatio obiectalis, etſi non potentialis, quod non poſuit Philoſophus.

¶ Ad tertium dico, Quòd ſi concluderet, ſequeretur, quòd nec Intellectio, nec volitio aliqua eſſet in Deo, cùm eſſentia diuina ſit obiectum motiuum ad vtrunq; & ita cum parte concurrente potentia vt tali, vt concauſa.

Dico igitur, quòd eſt tantùm ordo quaſi effectuum eiuſdem quaſi cauſæ in propoſito, quæ tamen nō diſtinguitur à quaſi effectibus, quia nec proprie cauſantur, nec producuntur, nec principiantur, nec eliciuntur, ſed ſimpliciter emanant.

Eſt igitur Metaphorica cauſalitas, ſicut communiter conuenit in diuinis; Vel aliter ſuſtinendo, intellectum quoquo modo dirigere, negatur aſſumptum, propriè loquendo de cauſa, Ad confirmationem dico, Quòd ſufficit ordo naturę, qui ſtat cum ſimultate durationis cognitionis ad praxim, & volūtatis ad velle. Et ſic patet ad argumentū ſuſtinendo primāviam.

ARTICVLVS. 9.

Vtrum Theologia contingentiū in intellectu diuino, & creato ſit practica; &, An cognitio practica, & praxis debeant eſſe eiuſdem ſuppoſiti.

ARGVITVR quòd cognitio practica, & praxis non debent eſſe reſpectu eiuſdem ſuppoſiti.

¶ 1. Nam ſi cognitio quęcunque de praxi alterius eſt practica, ergo cognitio mea de hoc, quod eſt Deum creare mundum, vel de hoc, quod eſt intelligentiam mouere cœlum, erit practica. quod videtur falſum: ſaltem hoc videtur concludere, quòd cognitio practica non poteſt eſſe intelligentis inferioris operante ſuperiore ſecundum illam praxim, ſi nihil ſecundum eam inferius operatur; pari ratione nec ſuperioris vel æqualis, ſi nihil facit ad praxim operantis, ſi autem aliquid facit, iam ſuperior habet praxim propriā, reſpectu cuius ſua cognitio ſit practica.

¶ 2. Præterea. Si cognitio practica habet aliquam cauſalitatem reſpectu praxis, ad quam extenditur, & non eſt nata habere talem cauſalitatem primò, niſi reſpectu praxis, quæ ſit in intelligente, videtur ſequi propoſitum.

¶ OPPOSITVM. Quia de eodem vnus intellectus haberet notitiā practicā, alius ſpeculatiuam, ſi praxis eſſet poſsibilis vni intelligenti, & non alij.

CONCLVSIO. Theologia contingentiū in intellectu creato eſt practica, in intellectu vero diuino non; ſub diſtinctione, ſcilicet ſi cognitio practica & praxis debeant eſſe reſpectu eiuſdem ſuppoſiti.

¶RESPONDEO. Dico, quòd tan
tummodo in illo intellectu Theologia
contingentium practica poteſt eſſe, quĩ
habere poteſt determinatiuam notitiam
rectitudinis ipſius praxis, ante ipſam pra
xim elicitam, quia ſolummodo ibi Theo
logia contingentium poteſt eſſe confor-
mis praxi, & prior ea; talis eſt tantùm in-
tellectus creatus, quia nullius intelligẽtis
creati voluntas primò determinat rectitu
dinem contingentem conuenientem pra
xi. In intellectu igitur diuino non poteſt
eſſe Theologia contingentium practica,
tenendo iſta duo: Primum, quòd cogni-
tio practica & praxis, ad quam extendi-
tur, debent eſſe neceſſariò reſpectu einſ-
dem ſuppoſiti; Secundum, quòd Dei, vt
operantis, nulla ſit praxis niſi volitio,
non ponendo in ipſo potentiam tertiam
aliam ab intellectu & voluntate, nam nul
la cognitio conformis volitioni contin-
genti rectæ præcedit ipſam volitionem
Dei, quia primò volitione determinatur
praxi illi talis rectitudo. Illud primũ eſt
dubium, & improbatur duplici argu-
mento in opponendo.

¶AD ARGVMENTA. Ad pri-
mum poteſt dici, Quòd perfecta rectitu-
do praxis includit circunſtantiam operã
tis, ſicut & alias circunſtantias, ita quòd
ſine iſta non eſt rectitudo; ſi enim acci-
piatur Deꝰ eſt amãdꝰ, niſi addatur à quo,
putà à voluntate, nõ eſt verè practica cõ
pletè, quia Deus à bruto nõ eſt amandus:
Itaq; hoc verũ perfectum, Deus eſt amã
dus à voluntate, etiam in quocunque in
tellectu eſt practicum, ita & iſtud, Ho-
mini quandoque eſt ieiunandum, non eſt
tantùm practicum homini cognoſcenti,
ſed etiam angelo & Deo; & etiam homi-
ni & Deo eſt hoc practicum, Ab angelo
cælum eſt mouendum: & concedo illud,
quod prima probatio infert tanquam in-
Obiectio. conueniens. Et ſi obijciatur, Quòd nõ ſal
uatur prioritas practicæ cognitionis ad
praxim, priùs enim dilectio Dei reſpe-
ctu ſui eſt recta, quàm homo vel angelus
poſsit intelligere, quòd Deus eſt aman-
Solutio. dus à voluntate. Reſpondeo. Iſta priori-
tas debet eſſe ex obiecto & intellectu,
hoc eſt, quòd obiectum natum ſit determi
nare intellectũ ad notitiam determinatæ
rectitudinis praxis, quantùm eſt ex ſe an
te praxim iſtam, ita obiectũ hoc natũ eſt
quencunque intellectum determinare ad
notitiam iſtam, Deus eſt amandus à volũ
tate, quantùm eſt ex ſe ante praxim, licet
aliquis intellectus ex imperfectione ſui
non priùs determinetur, quàm potentia
operans ex perfectione ſui operetur.

¶Ad ſecundum, dico, Quòd ſicut volun
tas poteſt eſſe cauſa ſuperior reſpectu pra
xis potentiæ motiuę, nec quæcunque reſ
pectu cuiuſcunque, putà, non mea reſpe-
ctu potentiæ motiuæ angeli, ſed quando
ſunt in eodem: ita ſi cognitio practica ſit
cauſa reſpectu praxis, hoc eſt in eodem
intelligẽte & operãte, nec oportet, quòd
in alio ſit non practica, niſi accipiendo
ſtrictè practicum, pro immediatè applica
bili ad opus, quantùm eſt ex identitate
ſuppoſiti cognoſcentis & operantis; qua
lent immediationem denotat infinitiuus
ſignificans praxim, cõſtructus cum ſcire,
ſic enim cõceditur quòd ſolus Deus ſcit
ſe infinitè diligere, licet angelus ſciat ip-
ſum infinitè à ſe diligendum. Qui ſic reſ-
pondit, à principio habet concedere om
nes veritates de praxibus agentium cau-
ſatorum cognoſci à quocunq; intellectu
practicè, quia omnes iſtę ſiue ab obiecto
vt neceſſariæ, ſiue aliunde vt contingen-
tes, natæ ſunt prius eſſe conformes praxi
bus, ſiue prius determinare rectitudinem
praxibus, quàm ipſę praxes eliciãtur. Om
nes autem veritates de volitione diuina
neceſſariæ ſunt practicæ, contingentes
autem non, quia ante iſtam praxim elici-
tam, ad quam extenduntur, non habent
conformitatem, quia nullam determina-
tionem rectitudinis: verbi gratia, Deus
practicè cognoſcit hominẽ eſſe pœnitẽ-
dum, & angelo eſſe mouendum cælum;
ſed non practicè cognoſcit, quòd eſt Deo
volendum hominem ſanctum pœnitere,
vel angelum cælum mouere.

ARTICVLVS. 10.

Vtrum Theologia contingentium in ſe non cõparata intellectui alicui huic vel illi ſit ſpeculatiua.

ARGVITVR quòd non.
¶Quia cognitio in ſe ſpeculati
ua non poteſt eſſe alicui intelle
tui practica, quia tunc practicũ
non repugnaret ſpeculatiuo, ſed Theolo
gia contigentium eſt practica intellectui
creato ex ſuperiori articulo, ergo, &c.

¶OPPOSITVM, & qua ratione
patebit

patebit in corpore, & in ſolutione ad argumentum.

¶*CONCLVSIO. Theologia contingentium in ſe nulli intellectui comparata eſt ſpeculatiua.*

¶ RESPONDEO. Dici poteſt, quòd Theologia contingentium talis eſt in ſe, qualis eſt ex obiecto, non eſt autem ex obiecto conformis praxi ante omnẽ praxim, quia ex obiecto nulla nata eſt haberi notitia determinatę rectitudinis cõtingentis, ideo ex obiecto non eſt practica; igitur ſpeculatiua, ſi ſpeculatiuum & practicum ſufficienter diuidũt notitiam. Huic congruit, quòd in intellectu diuino negatur eſſe practica, talis autem videtur res eſſe in ſe, qualis eſt in perfecto genere illo, non in imperfecto.

¶AD ARGVMENTVM, Reſpondeo, Quòd ſicut eſſe ex obiecto ſpeculatiuum, eſt eſſe per ſe ſpeculatiuum, ita eſſe practicum ex obiecto ſufficienter determinante intellectum ad notitiam rectitudinis, & ſi ſufficienter, ergo ante omnem volitionem, eſt eſſe per ſe practicum; & ſic opponũtur iſta duo practicum & ſpeculatiuum, vt iſta, non extẽſibile ad praxim, & extenſibile ad praxim: ſed eſſe praxim aliunde quàm ex obiecto, putà, à cauſa extrinſeca, vt à voluntate determinante intellectum ad notitiam praxis, eſt eſſe accidentaliter practicum; & ita concedo Theologiam contingentium eſſe practicam nobis, licet in ſe ſit ſpeculatiua.

Obiectio. Contra hoc. Cui conuenit vnum oppoſitorum per ſe, eidem aliud oppoſitum nec per ſe nec per accidens conuenit, igitur notitia per ſe ſpeculatiua, nec per ſe nec per accidens eſt practica.

Solutio. Reſpondeo. Licet antecedens poſſet exponi de per ſe primo modo, vel ſecundo modo, non autem tertio modo, prout dicit idem quod ſolitariè; tamen concedo, quòd nullo modo inhærendi inhæret oppoſitũ prædicati huius, quod eſt per ſe eſſe ſpeculatiuum, quia Theologia contingens per ſe ſecundo modo eſt per ſe ſpeculatiua, ita quòd inherentia ſit per ſe, & prædicatum determinetur per ſe: ſed per accidens eſſe practicum per accidens, non opponitur illi, ſicut eſſe nigrum ſimpliciter & eſſe album ſecundũ quid non opponuntur; ſecundum quid enim & ſimpliciter determinant prædicata vt denominantia. Si arguitur. Per ſe eſt ſpeculatiua per ſe, ergo per ſe eſt ſpeculatiua? Conceditur, nec huic prædicato repugnat hoc prædicatum, per accidẽs practica. Si verò alterum iſtorum duorum, quæ tenet iſta reſponſio in corpore ſuperioris articuli, non teneatur, tunc poteſt concedi, quòd Theologia contingens, licet non in ſe, quia non ex obiecto, tamen in omni intellectu creato & increato eſſet practica per accidens, quia vt ipſa eſt in intellectu diuino, poteſt eſſe conformis praxi priùs, quàm praxis illa eliciatur à voluntate creata; priùs enim intellectus Dei nouit peccatorem adultum in noua lege debere conteri, quàm peccator conteratur: & ſic non tenendo primum illorum, cognitio Dei de praxi alterius operantis eſt practica. Non tenendo etiam ſecundũ, putà, ponendo agere Dei extrà, eſſe praxim eius aliam à volitione formaliter, licet intellectus Dei non priùs nouit A eſſe creandum, quàm voluntas ſua velit; tamen prius nouit A, quàm creet; & ita praxim ad extrà præcedit notitia conformis, licet non ex obiecto, ſed aliũde conformis. Hoc ſaltem teneo, quòd Theologia contingentium non eſt per ſe practica, ſiue ex obiecto, poteſt tamen in intellectu creato eſſe practica per accidẽs & hæc in illo intellectu, cuius eſt operari ſecũdum praxim, cui determinatur rectitudo à voluntate diuina. An verò intellectui diuino ſit practica? Patet tenendo illa duo, in ſuperiori articulo, vel oppoſita, quid dicendum eſt cõſequenter. Probabilia tamen videntur hæc tria; primũ; quòd practica eſt rectificatiua in praxi cognoſcentis; ſecundum, quòd eſt rectificatiua potentię practicantis aliunde, quã à ſe rectificabilis; Et tertiũ quòd in Deo non eſt potentia practicans alia, niſi voluntas: Ex primo & tertio ſequitur, quòd ſi diuina notitia eſſet practica, ipſa eſſet rectificatiua in volitione diuina, hoc autem falſum eſt ex ſecundo iſtorum, quia voluntas diuina ex ſe primò rectè elicit velle reſpectu primi obiecti, reſpectu autem illorum, quorum eſt contingenter, ex ſe ſola determinatur, non per aliquam notitiam determinatiuam rectitudinis præcedentem.

(?)

DISTINCTIO. I.

MAG. Veteris ac nouę legis,&c.

SACRA Theologia Scholaſtica, vno Sententiarum volumine comprehenſa, tota cũ ſit de Deo optimo maximo, vt de primo ac pręcipuo eius ſubiecto, diſtribuitur tamen in quatuor libros ſiue partes, totidem enim ſunt quæ de Deo diſputari ſolẽt à Theologis, nempè natura & eſſentia diuina, Opus creationis rerum, Beneficiũ redemptionis humanę, atq; Gratia Sacramentorum. Primus itaq; hîc liber ſententiarum eſt de Deo in ſe, ſecundum que ſuam naturam & eſſentiam conſiderato, ac ſub ratione ſuæ naturalis perfectionis. Qui rurſus ſecatur in 48. diſtinctiones ſiue capita. Quarum hæc prima eſt procemiũ & ſumma totius futurę diſputationis, in qua pręfatur Magiſter agẽdum ſibi eſſe in toto opere ſuo Theologico, tum de rebus, tum de ſignis: de rebus quidem tribus primis libris; primo, inquã, libro de his, quibus fruendum eſt, hoc eſt de Deo; Secũdo libro de his, quibus vtẽdum eſt, hoc eſt de creaturis; Tertio libro de his, per quæ fruimur Deo, hoc eſt de Verbo incarnato; de ſignis denique ſacramentalibus libro quarto. Vbi docet obitér quid interſit inter vti & frui, ac quibus rebus vtendum ſit quibus que fruendùm. Reliquę autem diſtinctiones cõtinent præcipuam diſputationem. Circa hanc primam diſtinctionem quæruntur tria. Primum eſt de obiecto fruibili, Secundum de ipſo frui in ſe, tertium de ipſo fruente.

QVAESTIO PRIMA.

Eſt de ſubiecto fruibili. Diuiditur in 5. Articulos.

Ar. 1. Vtrum per ſe obiectum fruitionis ſit finis vltimus.

Ar. 2. Vtrum ordinata fruitio poſsit eſſe circa aliud à fine vltimo.

Ar. 3. Vtrum viator poſsit frui vnâ perſona ſine alia, & An finis vltimus habeat vnam rationem tantum fruibilitatis.

Ar. 4. Vtrum comprehenſor de potentia ſua naturali poſsit frui eſſentia ſine perſonis, vel vna perſona ſine alia.

Ar. 5. & vlt. Vtrum comprehenſor de potentia Dei abſoluta poſsit frui eſſentia diuina ſine perſona.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum per ſe obiectum fruitionis ſit finis vltimus.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia ſecundum Auguſt. 83. quęſtio. q. 30. Oportet frui pulchris inuiſibilibus, ſed plura ſunt pulchra inuiſibilia, ergo non eſt fruendum tantùm vltimo fine.

¶ 2. Præterea. Capacitas fruentis eſt finita, quia natura ſubiecti eſt finita, ergo capacitas illa poteſt ſatiari aliquo obiecto finito; ſed fruendũ eſt quocunq; ſatiante capacitatem fruentis; ergo, &c.

¶ 3. Præterea. Aliquid eſt maius capacitate animæ, vt Deus, qui ſufficit ſibi ipſi; & aliquid eſt minus capacitate eius, vt corpus; ergo aliquid eſt mediũ, ſcilicet æquale capacitati eius: illud erit minus Deo, ergo, &c.

¶ 4. Pręterea. Firmius aſſentit intellectus alij vero, quàm primo vero, ergo à ſimili, intenſius poteſt voluntas aſſentire alij bono, quàm primo bono ergo, &c.

¶ 5. Præterea. Quæcunque forma naturalis ſatiat capacitatẽ materię, igitur quodcunque obiectum ſatiat capacitatem potentiæ. Conſequentia probatur, Quia potentia per formam in ipſa receptam reſpicit obiectum & ita ſi forma vna recepta ſatiat appetitũ intrinſecè: ſequitur quòd obiectum, quod reſpicitur à potentia per iſtam formàm, etiam ſatiat appetitum extrinſecè ſeu terminatiuè. Antecedẽs probatur, Quia ſi aliqua forma non ſatiaret, ergo ſtante iſta forma matéria inclinaretur ad aliam naturaliter, & per conſequẽs ſub iſta quieſceret violenter, nam quodcunq; prohibens aliquid ab illo, ad quod eſt inclinatio naturalis ipſius, eſt violentum ſibi, ſicut apparet de quiete grauis extra locum ſuum.

¶ OPPOSITVM. Auguſt. de doctrina Chriſt. cap. 1. Res quibus fruẽdum eſt pater, filius & Spiritus ſanctus eſt, eadẽq; trinitas vna quædã ſumma res, &c.

¶ *CONCLVSIO. Obiectum fruitionis in communi eſt finis vltimus, ratio tamen finis*

finis non eſt propria ratio obiecti fruibilis,
nec in fruitione ordinata, neque in fruitione
communiter ſumpta.

¶RESPONDEO. Ad iſtam quæſtio-
nē primò dicam de obiecto fruitionis in
communi, & quomodo intelligendum
fruitionē eſſe circa finem, ſiue verè vltimū
ſiue non verè vltimum. Secundò diſtin-
guam de fruitione ordinatā & in commu
ni ſumpta, ac dicam de obiecto fruitionis
ordinatę. De primo (quod eſt præſentis
articuli) dico primò, Quòd obiectum
fruitionis in communi eſt finis vltimus,
vel verus finis, qui ſcilicet eſt finis vlti-
mus ex natura rei, vel apparens, qui ſcili-
cet oſtenditur à ratione errante, tanquā
finis vltimus vel finis præſtitutus, quem
ſcilicet voluntas ex libertate ſua vult, tā-
quam finē vltimum. Duo prima mem-
bra ſatis patent, tertium probo, Quia ſi-
cut in poteſtate voluntatis eſt velle &
non velle, ita in poteſtate eius eſt modus
volendi, ſcilicet referre & non referre,
quia in poteſtate cuiuſcunque agentis eſt
agere & modus agendi; ergo in poteſta-
te ſua eſt aliquod bonum velle propter
ſe, non referendo ad aliud bonum, & ita
ſibi præſtituendo finem.

Dico ſecundo, quòd ratio finis nō eſt
propria ratio ſubiecti fruibilis, nec in frui
tione ordinata, neque in fruitione cōmu
niter ſumpta. Quòd non in ordinata pa-
tet, Tum quia tunc reſpectus, includere-
tur in obiecto beatifico inquantùm bea
tificum; Tum quia iſte reſpectus eſt eo-
rationis tantùm; Tum quia ſi per impoſ-
ſibile eſſet aliud obiectum ſummū bo-
num, ad quod non ordinaretur iſta volū
tas ſicut ad finem, adhuc illud obiectum
quietaret, in quo tamen per poſitum non
eſſet ratio finis. Reſpectu ergo fruitionis
ordinatæ ratio finis ſecundum veritatem
concomitatur obiectum fruibile, vel for
tè in apprehenſione præcedit fruitionē.
In fruitione inordinata finis apparentis,
ratio finis concomitatur apparenter obie
ctum fruibile, & fortè in apprehenſione
præuia præcedit fruitionem eliciendam,
quaſi ratio obiecti alliciens. Sed in frui
tione finis præfixi ratio finis ſequitur actū
quia vel dicit modū actus, vel modū obie
cti, vt talis finis præfixus actu terminat
ipſum actum; quia voluntas appetendo
illud propter ſe tribuit ſibi rationē finis.

¶AD ARGVMENTA. Ad pri-
mum dico, Quòd frui accipitur extenſi-
uè pro amore honeſti diſtincto contra
amorem vtilis & delectabilis; vel bona
honeſta dicuntur ibi pluraliter, non pro-
pter pluralitatem eſſentiarum, ſed pro-
pter pluralitatem perfectionum in Deo
fruibilium.

¶Ad ſecundum dico, Quòd relatio ali-
qua finita neceſſariò eſt ad terminum vel
obiectum infinitum, quia quòd eſt ad fi-
nem in quaorùm tale, eſt finitum, etiam
acceptum vt eſt omnino proximum fini,
cum omnibus ſcilicet, quæ ſufficiunt ad
immediatè attingendum finem vltimū; &
tamen relatio finis, ad quem eſt illud, im-
mediatè non fundatur niſi in infinito, &
hoc frequēter accidit in relationibus pro-
portionalium, & non ſimilium, quia ibi
prima extrema ſunt maximè diſſimilia.
Ita dico in propoſito, quòd inter poten-
tiam & obiectū non eſt relatio ſimilitudi
nis, ſed proportionis, & ideo bene poteſt
capacitas in natura eſſe finita, ſicut & na-
tura eſt finita, & tamen eſſe ad obiectum
infinitum ſicut ad ſuum correlatiuum.
☞ Sicut quodcunque ens ad finem, quā
tumcunq; ſit infinitum, nunquam tamen
ad finem vltimum refertur, niſi illud ſit
infinitum. Contrà, obiectum adæquatum
ſatiat. Reſpondeo, Non adæquatum rea
liter ſatiat, ſed in ratione obiecti talis adę
quatio eſt ſecundum proportionem &
correſpondentiam. Vel aliter dicendum
ad argumentum, & in idem redit, Quòd
licet appetitus creaturæ ſit finitus ſubie-
ctiuè, non tamen obiectiuè, quia eſt ad
infinitum. Et cum arguitur de adæquati-
one, dicendum, Quòd duplex eſt adæ-
quatio, vna in entitate, & hæc requirit ſi-
militudinem in natura eorum, quæ adę-
quantur, & de hoc verū eſt, quòd argui-
tur; alia eſt adæquatio in proportione,
quæ neceſſariò exigit diuerſitatem extre
morum, & hæc nullo modo poteſt adæ-
quari. Exemplum de adæquatione inter
materiam & formam.

¶Ad tertium dico per idem, Quòd ni-
hil eſt maius in ratione obiecti obiecto
proportionato animæ, aliquid tamen eſt
maius, hoc eſt maiori modo attingibile,
quā poſſet ab anima attingi, ſed iſta ma-
ioritas non eſt in obiecto, ſed in actu.
Quod declaro in exemplo. Si ponatur ali
quod album viſibile ſecundum decem
gradus, ponatur viſus capiens iſtam albe
dinem,

dinem, vel illud album, ſecundum vnum gradum, & alius viſus ponatur perfectior iſto ſecundum decem gradus; iſte viſus perfectè capiet iſtud album quantùm ad omnes gradus viſibilitatis eius, ita quòd videbit ipſum, quantùm eſt viſibile ex parte obiecti: & tamen ſi fuerit tertius viſus acutior iſto ſecũdo, perfectius videbit idem album, vnde non erit ibi exceſſus ex parte graduum obiecti, ſed tantũ ex parte actus videndi.

¶ Ad quartum dico, Quòd intellectus aſſentit vnicuique vero ſecundum euidentiam ipſius veri, quam natum eſt de ſe facere in intellectu; & ideo non eſt in poteſtate intellectus firmiùs, vel minùs firmiter aſſentire vero, ſed tantùm ſecundum proportionem ipſius veri mouentis intellectum; in poteſtate autem voluntatis eſt intenſiùs aſſentire bono, vel non aſſentire, licet imperfectiùs viſo: ideo conſequentia non valet.

¶ Ad quintum dico, Quòd non quęcunque forma ſatiat appetitum materiæ totaliter extenſiuè, tot enim ſunt appetitus materiæ ad formas, quot ſunt formæ receptibiles in materia: nulla igitur vna forma poteſt per ſe ſatiare omnes appetitus materiæ ad formas, ſed vna ſatiat perfectiſsimè, ſcilicet forma perfectiſsima, illa tamen nõ ſatiat omnes appetitus materiæ, niſi in illa vna forma omnes formæ includerentur. Ad propoſitum dico, quòd vnum obiectum poteſt includere omnia obiecta aliquo modo, & ideo illud ſolum obiectum perfectè quietat potentiam, quantùm poteſt quietare, ſicut patebit ſequenti artic. contra Auicennam: non tamen eſt omnino ſimile de quiete intus & extrà; quia quodcunque receptiuum quietatur intrà, aliquo finito recepto, ſed extrà ſiue terminatiuè non oportet quòd finito quietetur; quia ad perfectius extrà poteſt ordinari, quã poſſit in ſe recipere formaliter, quia finitum non recipit formam niſi finitam, tamen bene habet obiectum infinitum. Cùm probatur; quia quælibet forma quietat materiam ſuam, quia aliter ſub quacunq; quieſceret violenter: dico; Quòd quies violenta nunquam eſt, niſi quieſcens determinatè inclinetur ad oppoſitum, ſicut exẽplificatur de graui reſpectu deorſum vel deſcenſus, & quiete eius ſuper trabem: materia autem prima ad nullam formam determinatè inclinatur, & ideo ſub quacunq; quieſcit nõn violenter, ſed naturaliter quieſcit, propter indeterminatam inclinationem ad quancunq;.

ARTICVLVS. 2.

Vtrum ordinata fruitio poſsit eſſe circa aliud à fine vltimo.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ Per Auicennam 9. Metaph. cap. 4. dicentem, Quòd intelligentia ſuperior per actũ ſuũ intelligendi producit inferiorem; tunc autem videtur productum eſſe perfectũ, quando attingit ſuum principium productiuũ, ſecundum illam propoſitionem 35. Proculi, Quòd vnunquodq; natum eſt conuerti ad illud, à quo procedit: in tali autem reditu videtur eſſe circulus cõpletus, & ita perfectio; ergo intelligentia producta perfectè quietatur in intelligẽtia producente.

¶ OPPOSITVM patet ex ſuperiori artic. & patebit magis in corpore huius.

¶ *CONCLVSIO. Ordinata fruitio non poteſt eſſe in aliquo alio à fine vltimo.*

¶ RESPONDEO, & dico, Quòd fruitio in communi excedit fruitionem ordinatam quia quandocunque potentia non determinatur ad actum ordinatum ex ſe, actus eius in communi vniuerſalior eſt actu eius ordinato; voluntas autem non determinatur ex ſe ad fruitionẽ ordinatam, quod patet quia, Omnis humana peruerſio eſt, quod etiam vitium vocatur, fruẽdis vti velle, atq; vtendis frui, ſecundum Auguſt. 83. quæſt. q. 30. ergo &c. Eſt autem fruitio ordinata, qualis nata eſt eſſe recta, quando ſcilicet ordinatur ſecũdum circunſtantias debitas, fruitio autem in communi eſt, ſiue habeat illas circunſtantias ſiue non.

Hoc premiſſo eſt opinio Auicennæ, Quòd ordinata fruitio poteſt eſſe circa aliud à fine vltimo, quod probatur ex dictis eius in opponendo. Contra iſtud. Potentia non quietatur, niſi vbi eſt obiectum ſuum perfectiſsimè & in ſummo, obiectum potentię fruentis eſt ens in cõmuni, ſecundum Auic. 1. Metaph. cap. 5. ergo non quietatur potentia fruens, niſi vbi eſt perfectiſsimum ens, hoc eſt ſummum tantùm. Item. Potentia, quæ inclinatur

Opinio Auicennæ

Impugnatur. 4. rationibus.

1. ratio.

2 Ratio

natur ad multa obiecta per ſe, non quietatur in aliquo vno perfectè, niſi illud includat omnia per ſe obiecta, quātum poſſunt includi in aliquo vno; ſed potentia fruens inclinatur ad omne ens ſicut ad per ſe obiecta; ergo non quietatur in aliquo vno ente, niſi illud includat omnia entia, quantum poſſunt includi in aliquo vno: poſſunt autem tantùm perfectiſsimè includi in vno ente infinito, ergo potentia poteſt tantùm quietari ibi in ſummo. Item. Intelligentia inferior videns ſuperiorem, aut videt eam eſſe finitam, aut credit eam eſſe infinitam, aut nec videt eius finitatem nec infinitatem; ſi credit eam eſſe infinitam, ergo non beatificatur in ea; quia ſtultius nihil poteſt dici quam, quòd falſa opinione anima ſit beata, ſecundum Auguſt. 11. de ciuit. cap. 4. ſi autem nec videt eius finitatem nec infinitatem, non videt eam perfectè, nec ſic eſt beata; ſi autem videt eam eſſe finitam, igitur poteſt intelligere aliquid poſſe eam excedere: ita enim experimur in nobis, quòd poſſumus apprehēdere vltra quodcunque bonum, aliud, quod oſtenditur maius bonum, & per conſequens poteſt appetere, vel amare illud maius bonum, & ita non quietatur in illa intelligentia.

3. Ratio.

Item duco rationem eius ad oppoſitum, Quia ſecunda intelligentia, ſi concedatur ſibi quòd cauſat tertiam, non cauſat eam virtute propria, ſed virtute primæ: ergo non finit eam virtute propria, ſed virtute aliena: quod autem finit aliquid in virtute alterius, vt vltimi finis, non quietat illud; ergo, &c.

4. ratio.

Alij arguunt contra iſtam opinionem, quia anima imago Dei eſt, ergo eſt capax eius ſecundum Auguſt. 14. de Trin. cap. 8. Eo ipſo, inquit, imago eius eſt, quo eius capax eſt, eiuſque particeps eſſe poteſt. Ex hoc ſic, Quidquid eſt capax Dei, per nihil minus Deo ſatiatur, ergo, &c.

D. Bonauentu. in 1. diſt. 1. art. 2. q. 3.

Sed iſta ratio non procedit contra Philoſophos, quia præmiſſa aſſumpta de imagine eſt tantùm credita, non naturali ratione cognita; ratio enim imaginis, quam nos concipimus, fundatur in anima in reſpectu ad Deum, vt eſt trinus, & ideo nō cognoſcitur naturaliter, quia nec extremum, ad quod eſt, cognoſcitur à nobis naturaliter.

Refutatur.

Alij arguunt contra rationē eius, quia anima immediatè creatur à Deo, igitur in Deo immediatè quietatur. Sed huius rationis antecedens eſt tantùm creditum, & negaretur ab eo, quia ipſe ponit eam immediatè creari ab vltima intelligentia, & infima. Similiter conſequentia hęc nō valet, ſicut nec etiam ſimilis conſequentia facta pro opinione Auicen. Accidit enim quòd cōiungantur in eodem ratio primi effectiui, & ratio finis, nec quietat inquantum principium effectiuum, ſed inquantum obiectum perfectiſsimum; alioquin anima ſenſitiua noſtra, quæ creatur à Deo (ſecundum vnam opinionem) non poſſet perfectè quietari niſi in Deo. In propoſito igitur idē eſt efficiēs & finis, quia in efficiente eſt plenitudo perfectionis obiecti, non autem in ratione efficientis, vnde efficiens eſt, includitur ratio finis vel quietatiui. Teneo igitur quantùm ad hunc articulum hanc cōcluſionem, quòd fruitio ordinata habet tātùm vltimum finem pro obiecto; quia ſicut tantùm aſſentiendum eſt per intellectum primo vero propter ſe, ita tantū aſſentiendum eſt primo bono per voluntatem propter ſe.

D. Thomas, 1. part. q. 2. art. 2.

Refutatur.

Vnde in 2 diſt. 18.

Concluſio Scoti.

¶AD ARGVMENTVM patet ex dictis impugnando opinionem per 4. rationem.

ARTICVLVS. 3.

Vtrum viator poſsit frui vna perſona ſine alia; & An finis vltimus habeat vnā rationem tantū fruibilitatis.

ARGVITVR quòd finis vltimus habet plures rationes fruibilitatis, ita quòd voluntas poſsit eo frui ſecundum vnam rationem, & non ſecundum aliam.

¶1. Quia 1. Ethic. cap. 7. Amplius autem quia bonum æqualiter dicitur enti, &c. dicit Philoſophus & Cōmētator, quòd ſicut ens & vnum ſunt in omni genere, ita & bonum; & ſpecialiter ibi loquitur de relatione, ergo relatio habet propriam bonitatem, igitur & propriam fruibilitatem; & per conſequens cùm ſit ipſa in Deo alia & alia, erit in Deo alia & alia ratio fruibilitatis.

¶Pręterea, Sicut vnum conuertitur cum ente, ita & bonum, ergo cum transferantur ad diuina, ęqualiter transferentur; ergo ſicut vnum eſt ibi eſſentiale & perſonale, ita bonum & bonitas; ſicut igitur in

Deo

Deo ſunt tres vnitates, ſic & tres bonitates, & per conſequens habetur propoſitum.

¶ OPPOSITVM. Sicut in Deo eſt vna maieſtas, ita eſt vna bonitas; ſed propter vnā eius maieſtatem debetur ei tantùm vna adoratio, ſecundum Damaſc. lib.1.cap.9. ita quòd non conuenit adorare vnam perſonam nón adorando alias; ergo etiam non contingit frui vna perſona non fruendo alia vel alijs.

¶ *CONCLVSIO. Viator poteſt frui eſſentia diuina ſine perſonis, non tamen perſona vna ſine eſſentia, bene tamen vna perſona ſine alia; de facto tamen fruitio habitualis neceſſario eſt trium perſonarum.*

¶ RESPONDEO. Iſta quæſtio poteſt habere triplicē difficultatē, ſecundū quadruplicem diſtinctionem in diuinis. 1. eſt diſtinctio eſſentiæ à perſonis. 2. diſtinctio perſonæ à perſona. 3. eſſentię ab attributis. 4. eſſentię ab ideis. De 3. & 4. modo non dicā. quia non eſt oſtenſum qualis ſit iſta diſtinctio, nec vtrum iſta diſtinctio pertineat ad fruitionem; Tantū igitur de duabus diſtinctionibus primis nunc dicendū eſt. Et quantū ad iſtas diſtinctiones videndū eſt, primò de fruitione viatoris, quantùm ad poſsibilitatem eius & de facto. Secundò de fruitione comprehenſoris loquendo de potentia creaturæ & etiam de facto. Tertiò de fruitione comprehenſoris, & hoc loquēdo de potentia Dei abſoluta. De primo (quod eſt preſentis art.) dico, Quòd poſſibile eſt viatorē frui eſſentia nō fruēdo perſona, & hoc fruitione ordinata. Quod probatur, quia ſecundum Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. Si eſſentia ipſa relatiuè dicitur, eſſentia ipſa non eſt eſſentia; huc accedit quia omnis eſſentia, quę relatiuè dicitur, eſt etiam aliquid excepto relatiuo. Ex quo ſtatim infert, Quapropter ſi & pater non eſt aliquid ad ſeipſum, nō eſt omnino, qui relatiuè dicatur ad aliquid. Eſt igitur eſſentia aliquod obiectum conceptibile, in cuius conceptu non includitur relatio, ergo ſic poteſt concipi à viatore; ſed eſſentia ſic concepta habet rationem ſummi boni igitur & perfectam rationem fruibilis; igitur contingit ea frui, etiā ordinatè. Et confirmatur ratio, Quia poſſibile eſt concludi ex puris naturalibus eſſe vnum ſummum bonum, & tamen ex illis naturalibus non cognoſcet homo Deū vt trinus eſt, ergo circa ſummum bonum ſic cognitum poteſt habere aliquem actum voluntatis, & non neceſſariò inordinatū; igitur habebit actū fruitionis ordinatum circa eſſentiam, & non circa perſonas, vt nos cōcipimus perſonas. E conuerſo autem non eſt poſsibile, quòd fruatur ordinatè perſona, nō fruendo eſſentia, quia perſona in ratione ſui includit eſſentiam.

Petr. 12. Metaph. & ... de quo infra dist. 2. q. 2.

Secundò etiam dico, quòd viator poteſt frui ordinatè vna perſona, non fruendo alia, Quod probo, Quia reſpectu triū perſonarum ſunt articuli diſtincti fidei, poteſt ergo cōcipi vna perſona, cui correſpondet vnus articulus, non concipiendo aliam perſonam cui correſpōdet alius articulus, & tunc in iſta perſona concipitur ratio ſummi boni; poſsibile eſt ergo, frui iſta perſona ſic concepta, non fruendo alia. Si dicas, quòd perſona eſt correlatiua, igitur ſi concipitur, & ſuum correlatiuum concipitur. Reſpondeo, Quòd etſi cognitio relatiui requirat cognitionē correlatiui, non tamen oportet cognoſcentem & fruentem vno relatiuo cognoſcere & frui ſuo correlatiuo, quia poſsibile eſt frui Deo inquantùm creator, nō fruendo creatura, quæ terminat illam relationem. Similiter licet dicatur pater relatiuè ad filium, & ideo non poſſet intelligi inquantùm pater ſine filio, non tamē dicitur relatiuè ad Spiritum ſanctum inquantùm pater; ergo poſsibile erit concipere patrem, vt patrem, & frui eo, non concipiendo neque fruendo Spiritu ſancto. Similiter dico de viatore, quòd de facto fruitio habitualis ordinata neceſſariò ſimul eſt trium perſonarum, licet aliquando non actualis. nullus enim viator nec comprehenſor ordinatè poteſt frui vna perſona non fruendo alia, hoc eſt niſi habitualiter fruatur alia, hoc eſt quòd ſit in proxima diſpoſitione fruēdi alia, ſi diſtinctè illa concipiatur ab illo: & ideo non ſtat fruitio vnius perſonę cum odio alterius perſonę, quia ſicut dicit Saluator Ioan. 15. Qui me odit & patrem meum odit.

Obiectio.

Solutio.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum de 1. Ethic. dico, Quòd bonū vno modo conuertitur cum ente, & iſto modo bonum poteſt poni in quolibet genere; ſed bonum vt ſic non habet rationem obiecti fruibilis, & ideo non oportet,

quòd

quòd in quocunq; ſit bonum hoc modo ſumptū, quod ſit ibi propriè ratio obiecti fruibilis; ratio enim boni fruibilis non eſt ratio boni in communi, ſed boni perfecti, quod eſt bonū non habens defectū, vel ſaltem ſecundū apparētiam eſt tale, vel ſecundum præfixionem voluntatis, qualis non eſt relatio.

Solutio Henrici quodl. 1. q. 1. & Var. diſt. præſen. q. 5.
¶ Ad ſecundū dicitur, Quòd illa, quę vniformiter reſpiciūt eſſentiam & perſonā, tantū ſunt eſſentialia, ſed quæ tantū conueniūt perſonæ, ſunt præciſè perſonalia, quæ autē ſub alia ratione reſpiciūt eſſentiā, & ſub alia ratione perſonā, ſunt & eſſentialia & perſonalia; Primo modo ſe habet bonū, ſecundo modo ſe habet paternitas; tertio modo ſe habet vnū, quia indiuiſio ſub vna propria ratione pertinet ad eſſentiam, & ſub alia propria ratione pertinet ad perſonas.
Refutatur. Sed cōtrà, Iſtius cauſa quęrit argumētū; arguit enim, cum hæc duo videātur eſſe ęquè cōuertibilia cū ente, & ad diuina trāsferri, quòd ęqualiter vtrūq; erit eſſentiale tantū, vel vtrūque eſſentiale & perſonale.
Solutio Scoti. Ideo eſt alia reſpōſio, Quòd obiectū fruitionis oportet, quòd ſit aliqua bonitas quiditatiua, & nō perfectio ſuppoſiti, quia perfectio ſuppoſiti, vt diſtinguitur cōtra perfectionem quiditatiuam, nec eſt formalis ratio agendi, nec eſt formalis ratio termini alicuius actionis, perfectio autem quiditatiua non eſt niſi perfectio abſtracta à ſuppoſito, quæ de ſe reſpicit omne ſuppoſitum indifferenter, & ideo bonitas, vt terminat actū fruēdi, oportet quòd ſit tantū perfectio quiditatiua; vnitas autē poteſt eſſe & perfectio quiditatiua, & ratio ſuppoſiti; quia non dicit rationem de ſe principij actus, nec rationem formalē termini alicuius actus. Eſt igitur bonū nō quomodocunq; ſumptum, ſed bonum quiditatiuè ſumptū, terminus fruitionis, quia eſt perfectio quiditatiua, quæ ſcilicet eſt ratio eſſentialis, & non ratio ſuppoſiti, ſed vnitas vno modo eſt ratio eſſentialis, alio modo ratio ſuppoſiti, ſecundo momo non eſt ratio formalis, nec terminus formalis actus fruitionis. ☞ Ideo dico quòd ens prima diuiſione diuiditur in ens quiditatiuè, & in ens habens quiditatem, quod eſt ens ſubſiſtens. Nunc autem quidquid eſt perfectio formalis, eſt ens quiditatiuè, & entitas quiditatiua, nam perfectio formalis eſt, quæ in quolibet ente melius eſt eſſe quàm non eſſe, ſed nihil eſt tale, niſi ſit entitas quiditatiua, prout abſtrahit à ſubſiſtere; ens autē ſubſiſtens habens quiditatem eſt contrahens illam perfectionem & non eſt formaliter illa perfectio quiditatiua. Nunc autem eſt ita, Quòd vnum, quod conuertitur cū ente, eſt tam ens quiditatiuè quā ens ſubſiſtens, & ideo eſt tam eſſentiale quā rationale; ſed bonū (vt hîc loquimur de eo) vt dicit formalē rationē terminandi actum volitionis, eſt entitas quiditatiua, & ideo eſt tantùm eſſentiale. &c.

¶ AD ARGVMENTVM ad oppoſitum de adoratione dico, Quòd vna eſt adoratio habitualis trium perſonarum, Quia quicunque adorat vnam, habitualiter ſe ſubijcit toti trinitati, ſed non oportet, quòd actualiter cogitet de alia perſona, quando adorat vnam perſonam; ſicut patet de orante vnam perſonam oratione, quę non dirigitur actualiter ad aliam, ſicut patet de illo hymno, Veni creator Spiritus, &c. & de multis orationibus in Eccleſia inſtitutis; vnde orationes Eccleſię frequenter diriguntur patri, & in fine inducitur filius ſicut mediator? Ergo dum aliquis refert actualiter intentionem ſuam ad orandum Patrem, non oportet quòd actualiter tunc cogitet de Filio vel de Spiritu ſancto, niſi habitualiter, quouſque poſt inducat Filium in cogitatione ſua, tanquam ſcilicet mediatorem. Et ſicut eſt eadem adoratio habitualis, non tamen actualis, ita eſt eadem fruitio habitualis, licet non neceſſariò eadē actualis.

ARTICVLVS. 4.

Vtrum comprehenſor de potentia ſua naturali poſſit frui eſſentia ſine perſonis, vel vna perſona ſine alia.

ARGVITVR quod ſic. ¶ Quia actus non terminatur ad obiectum, inquātum numeratur, niſi obiectū, vt eſt formale obiectū, numeretur; ſed actus fruendi terminatur ad tres perſonas inquantum tres; ergo obiectum fruitionis, inquantū obiectū formale numeratur. Probatio minoris. Credimus in Deum inquantùm trinus, igitur videmus Deum inquantùm trinus, quia viſio ſuccedit fidei ſecūdum totam eius perfectionem, ergo fruemur

mur Deo inquantùm trinus; ergo ſunt plures rationes fruibilitatis, ergo ſecūdū vnam poteſt frui eſſentia & nō perſona.

2. Metaph. t.c.8. ¶ OPPOSITVM. In omni ordine eſſentiali eſt tantùm vnum primum, igitur in ordine eſſentiali finium eſt tantùm vnus finis, fruitio autem eſt reſpectu finis, ergo, &c. Item. Primo efficienti correſpondet vltimus finis, ſed eſt tantùm vnum efficiens primum & ſub vna ratione, igitur tantùm vnus finis. Et confirmatur ratio, Quia tanta eſt vnitas efficientis, quòd non poteſt efficere vna perſona, non efficiente alia; igitur ſimiliter tanta erit vnitas finis, quòd non poterit vna perſona finire, alia non finiente, & ſic ſequitur propoſitum. Iſta etiā 2. ratio cōfirmatur per Auguſt. 5. de Trini. c. 14. Fatendū, inquit, eſt Patrem & Filiū principiū eſſe Spiritus ſācti nō duo principia, &c. Ad creaturam verò Pater & filius & Spiritus ſanctus vnum principium, ſicut vnus creator & vnus Dñs.

¶ *CONCLVSIO. Comprehenſor de potentia ſua naturali non poteſt videre eſſentiam ſine perſonis, nec de facto videt aliter.*

¶ RESPONDEO. Quantùm ad iſtum articulum de potentia creaturæ dico, Quòd intellectus non poteſt de potentia ſua naturali videre eſſentiam non videndo perſonas, quia cùm intellectus de ſe ſit potentia naturalis & non libera, agente obiecto, intellectus agit quantùm poteſt: Ergo ſi obiectum ex parte ſui agit manifeſtando tres perſonas intellectui, non eſt in poteſtate intellectus, vt videat aliquid oſtenſum, & aliquid non videat: Similiter non eſt in poteſtate voluntatis ordinatè frui ſic, non fruendo ſic, quia ſicut non eſt in poteſtate voluntatis ordinatè manentis vt non fruatur, ſi enim nō frueretur non impedita, in hoc peccaret, & mereretur non frui, ita non eſt in poteſtate voluntatis, vt ordinatè fruatur aliquo, & non fruatur quocunque poteſt frui, & ideo non eſt in poteſtate voluntatis ordinatè manentis ſub aliqua ratione non frui, ſub qua poteſt frui.

Sed de poteſtate abſoluta voluntatis eſt magis dubium. Tamen ibi poteſt dici, quòd non eſt in poteſtate voluntatis frui ſic & non frui ſic; quia licet in poteſtate voluntatis ſit aliquis actus, vt ponatur in eſſe vel non ponatur, tamen nō eſt in poteſtate eius, vt actus poſitus in eſſe habeat illam conditionē vel non habeat, quæ naturaliter competit actui ex ratione obiecti. Exemplum. Licet in poteſtate volūtatis ſit elicere actum peccati vel non elicere, tamen ſi actus poſitus in eſſe habeat deordinationem ex natura ſui, non eſt in poteſtate voluntatis, vt actus ſic poſitus in eſſe ſit vel non ſit deordinatus; actus autem fruitionis, quantùm eſt ex natura ſui primi obiecti, natus eſt, vt ſit trium perſonarum in eſſentia, quia nō ponendo aliquod miraculū ex parte obiecti erit de ſe trium; ergo non videtur eſſe in poteſtate voluntatis, vt actus poſitus in eſſe ſit eſſentiæ, vt in tribus vel nō vt in tribus. Si dicas, Quòd iſta ratio concludit, quòd nō eſt in poteſtate Dei, vt actus ſit eſſentię & nō trium perſonarum: dico: Quòd nō ſequitur, nam actus alicuius elicitus eſt in poteſtate Dei quātùm ad aliquam conditionem, quæ naturaliter ſibi competeret ex obiecto, & tamen non eſt in poteſtate creaturæ quantùm ad illam conditionem. Exemplū. In poteſtate Dei eſt, vt actus elicitus à voluntate peccante referatur ad Deū, quia Deus refert illum actum ad ſe, non tamē eſt in poteſtate voluntatis, quando poſitus eſt in eſſe, vt illo vtatur ad Deū, quia illo actu fruitur creatura, non poteſt autem ſimul eodem actu vti ad Deum, & frui alio à Deo. Exemplum iſtud non videtur bonum, quia actus iſte peccantis eſt ab vna potentia & refertur ab alia. Dimittatur exemplum illud, & teneatur ratio. Quia accidens neceſſariò cōſequēs actum poſitum poteſt non ineſſe manente actu, & hoc ſubeſt voluntati diuinæ, non autem voluntati creatæ elicienti actum. Ita dicatur de conditione, quam actus natus eſt habere reſpectu obiecti ſecundarij neceſſariò, quantùm eſt ex ſe, non tamen eſſentialiter, ideo ſubeſt volūtati diuinę, vt illa conditio non inſit.

¶ Contrà. Quidquid non neceſſariò cōcomitatur actū eſt in potentia volūtatis elicientis illū: Vel ſic, Quęcunq; nō neceſſariò ſimul reſpiciuntur ab actu voluntatis nec etiam ab ipſa, vt elicit actū: Vel ſic, Quęcūq; ſeparari poſſunt, vt terminēt actū voluntatis, poſſunt etiā ſeparari reſpectu potentię, vt elicit actum.

Quātū autē ad particulā de facto dico, ꝙ de facto erit vna fruitio, & vna viſio eſſētiæ in trib⁹ perſonis. Hoc dicit Aug.

3. de

1. de Trinitat. capit. 9. Quia neuter ſine altero oſtendi poteſt, & loquitur de Patre & Filio: quod intelligendum eſt de potentia ordinata, de qua locutus eſt Philippus volens Patrē ſibi oſtendi, quia ſi potuiſſet de facto vidiſſe Filiū ſine Patre, vt Auguſt. tractat ibi de verbis Philippi, & reſponſione Chriſti. Hoc etiam vult Auguſt. 15. de trinit. cap. 16. Fortaſsis &c. & ſequitur, Sed omnem ſcientiam noſtram vno ſimul conceptu videbimus. Et quòd dicitur fortaſsis non refertur ad obiectum beatificum, ſed ad alia videnda in eo. Iohan 14.

¶ AD ARGVMENTVM dico, Quòd ſi inquantùm poteſt ſolummodò denotare illud, quod ſequitur, accipi ſecundum ſuam rationem formalem, vel vltra hoc etiam denotare poteſt, illud eſſe formalem rationem inhærentiæ prædicati ad ſubiectum. Secundo modo ſumitur reduplicatio propriiſsimè, quia reduplicatum ſiue ſumatur pro toto ſe ipſo primo, ſiue pro aliquo, quod includitur in intellectu eius, accipiendo reduplicationem formaliter, ſemper illud, pro quo accipitur, notatur eſſe formalis ratio inhęrentię prædicati ad ſubiectum. Ad propoſitum ergo dico, quòd ſi reduplicatio illa quantùm ad vtrunque iſtorū accipiatur in maiori, ipſa eſt vera & minor falſa; ſi verò pro primo tantū & non pro ſecundo, minor eſt vera & maior falſa. Cum probatur minor ſecundum primum modum accipiēdi eam, Dico, quòd videbimus tres inquantùm tres, hoc eſt, ratio formalis Trinitatis videbitur; ſed ipſa Trinitas non erit ratio formalis videndi vel cauſa inhærentiæ prædicati ad ſubiectum ſcilicet fruitionis vel viſionis, ſed vnitas eſſentiæ. Cum probatur vlterius per credere Deum trinum inquantùm trinus, Dico, quòd nō eſt ſimile, quia eſſentia diuina non cauſat in nobis immediatè actum credendi, ſicut cauſabit immediatè actum videndi, & hoc eſt propter imperfectionem intellectionis noſtræ pro ſtatu iſto, quia intelligimus perſonas diſtinctas ex creaturis, & diſtinctis actibus, & ita quantùm ad cognitionem noſtram poteſt modò Trinitas eſſe ratio formalis cognoſcendi, tunc autem erit præciſè cognita, & non ratio formalis cognoſcendi, quia tunc videbitur per rationem eſſentiæ in ſe, vt per rationem obiecti.

¶ AD ARGVMENTA ad oppoſitum. Ad primum dico, Quòd eſt tantùm vnus vltimus finis in ſe, tamen illud habet in ſe diſtinctas rationes aliquas, quæ non ſunt formaliter rationes vltimi finis, & ita poſsibile eſt frui eo, ſub ratione vltimi finis formaliter, non fruendo illo ſub illis rationibus.

¶ Ad ſecundum dico, (ſicut dictum eſt ſupra articulo 2.) Quòd per accidens eſt, quòd in eodem concurrant ratio efficientis & ratio finis; tamen de facto vna eſt ratio formalis ipſius finis, ſicut vna eſt ratio formalis ipſius efficientis; ſed in illa vna ratione poteſt potentia quietari, licet non quietetur in rationibus perſonalibus, quę ſunt in illo fine. Ad confirmationē, cū dicitur, non poteſt vna perſona creare niſi alia creet, Dico, quòd nō ſequitur, ergo vna nō poteſt finire actū fruitionis, niſi alia finiat: bene enim ſequitur, quòd vna perſona ex natura rei non eſt finis, niſi alia perſona ſit finis, ſed nō ſequitur de fine actus, vt eſt elicitus à potentia, quia finis actus vt eliciti eſt, ad quem potētia eliciens ordinat actum; & propter quem elicit ipſum; ſed finis ex natura rei eſt bonū, ad quod actus ex natura ſui natus eſt ordinari, non quidem in ratione obiecti, quod attingitur per actum, ſed ſicut omnes naturę creatę in ſuo gradu ad finē vltimū ordinatur. Ad auctoritatē Auguſt. 5. de trinit. patet, quòd loquitur de facto & formali ratione eius.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum comprehenſor de potentia Dei abſoluta poſsit frui eſſentia diuina ſine perſona.

ARGVITVR primò de viſione, quòd ſcilicet non ſit poſsibile aliquem intellectum videre eſſentiam non videndo perſonam, tripliciter.

¶ 1. Quia cognitio confuſa eſt imperfecta, viſio autem illius eſſentiæ non poteſt eſſe cognitio imperfecta, igitur nō poteſt eſſe cognitio confuſa, ſed ſi eſſet tantùm viſio eſſentiæ & non perſonę, eſſet viſio confuſa, quia eſſet viſio alicuius communis ad perſonas, & non illa

rum perſonarum, quod videtur inconueniens.

¶ Secundò Præterea. Viſio eſt exiſtentis, vt exiſtens eſt, & vt pręſens eſt videnti ſecundum exiſtentiam ſuam, & in hoc diſtinguitur viſio ab intellectione abſtractiua, quia poteſt eſſe non exiſtentis, vel exiſtentis non inquantùm in ſe pręſens: & eſt in intellectu illa diſtinctio inter intellectionem intuitiuam & abſtractiuam, ſicut in parte ſenſitiua eſt diſtinctio inter actum viſus & actum phantaſiæ; illa autem cognitio eſſentiæ diuinę erit intuitiua, ergo erit exiſtentis, vt per ſe exiſtens eſt, & in exiſtentia præſentis virtuti cognoſcenti; non exiſtit autem eſſentia niſi in perſonis; ergo non poteſt eſſe viſio eius niſi in perſona.

¶ Tertiò Pręterea. Non poteſt aliquid cognoſci cognitione intuitiua, in quo ſunt aliqua plura diſtincta ex natura rei, niſi etiam illa diſtinctè videantur. Exemplum. Albedo non videtur diſtinctè, niſi videantur omnes partes eius, quę ſunt in baſi pyramidis, quę partes diſtinguntur ex natura rei: igitur non diſtinctè videtur eſſentia, niſi etiam videantur perſonę. Ex his arguitur ad propoſitum, quantùm ad ſecundam diſtinctionem, ſcilicet perſonarum inter ſe, Quia ſi non poteſt videri eſſentia niſi in perſona, & non magis videtur in vna perſona quàm in alia, quia æquè immediatè videtur ſe habere ad quamlibet perſonam, ergo nō poteſt videri, niſi videatur in qualibet perſona, & ita non videtur in vna perſona, niſi videatur in alia.

¶ Quartò. Arguitur 2. ad propoſitum de fruitione, quòd etiam non ſit poſsibile, quadrupliciter. Quia voluntas non poteſt magis abſtrahere obiectum ſuum, quàm intellectus oſtendere, igitur ſi intellectus non poteſt diſtinctè oſtendere eſſentiam ſine perſona, vel vnam perſonam ſine alia, ergo nec voluntas poterit diſtinctè frui. Hoc etiam confirmatur ſic, Quia voluntas non poteſt habere actum diſtinctum circa obiectum ex parte obiecti, niſi ponatur diſtinctio in obiecto vel re vel ratione, ſed ſi intellectus apprehendit indiſtinctè eſſentiam & perſonam, non erit diſtinctio ex parte obiecti, nec rei nec rationis; ergo voluntas non poteſt habere ibi actum diſtinctum ex parte diſtinctionis in obiecto primo: Quòd non rei patet; quòd nec etiam rationis probo, Quia intellectus non diſtinctè apprehendit hoc vel illud, igitur nec diſtinguit hoc & illud.

¶ Quintò Præterea. Fruitio quietat fruentem, ſed vna perſona non perfectè quietat ſine alia, nec eſſentia ſine perſona, quia tunc potentia quietata in illa non poſſet vlterius in aliquo alio quietari, quia vltimatè quietatum non eſt vlterius quietabile & per conſequens iſta potentia non poſſet vlterius quietari in alia perſona, nec frui ea, quod falſum eſt.

¶ Sextò Præterea. Si quietaretur in vna perſona ſola, & patet quòd poteſt frui alia, vel igitur fruitio iſtius perſonæ poteſt eſſe cum fruitione alterius, vel erunt incompoſsibiles, ita quòd vna non erit cum alia: Si primo modo, ergo duo actus eiuſdem ſpeciei erunt in eadem potentia ſimul, quorum vterque ęquatur capacitati illius potentię, quod eſt impoſsibile; ſi ſecundo modo, igitur neuter actus eſt fruitio, quia neuter actus poterit eſſe perpetuus.

¶ 7. Pręterea. Mens eſt imago Trinitatis, ergo non poteſt quietari niſi in Trinitate, ergo nec frui aliquo ordinatè niſi Deo trino.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO Comprehenſor ſiue beatus de potentia Dei abſoluta poteſt frui eſſentia ſine perſonis, & vna perſona ſine alia vel alijs.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt vna opinio affirmans, quòd non eſt poſsibile de potentia Dei abſoluta quòd aliquis comprehenſor fruatur eſſentia non fruendo perſona, quę probatur ſeptem argumentis in opponendo. Opinio Hērici quolL 2. q. 7. & aliorum. Quantùm ad iſtum articulum de potentia abſoluta Dei non video cōtradictionem quin poſsibile ſit ex parte intellectus & voluntatis, quòd vtriuſq; actum terminet eſſentia & non perſona, vel vna perſona & nō alia; putà, quòd intellectus videat eſſentiā nō perſonam, vel vnam perſonam & non aliam; & quòd voluntas fruatur eſſentia non perſona, vel vna perſona & non alia, Opinio Scoti. Hoc perſuadetur ſic. ¶ Pater priùs

origine

origine quam generet Filium eſt perfectè beatus, quia nullam perfectionem ſibi intrinſecam habet à perſona producta, beatitudo enim eſt perfectio intrinſeca perſonæ beatæ, ſed ſi in illo priori eſt pater perfectè beatus, igitur in illo priori habet obiectum perfectè beatificans: non videtur autem in illo priori habere eſſentiam communicatam tribus, vt obiectum, ſed vt eſſentiam abſolutè, vel eſſentiam, vt eſt in vna perſona preciſè, ergo non eſt de ratione eſſentiæ, vt eſt obiectum beatificum, quòd beatificet inquantùm eſt communicata tribus; & ita non videtur contradictio, ſiue quantùm ad fruitionem, ſiue quantùm ad viſionem.

Euaſio. Reſpondetur, quòd Pater habet eſſentiam vt in tribus perſonis pro obiecto, & tamen primò ſecundum originem, quia ex ſe habet illam eſſentiam obiectam ſibi, & hoc eſt eſſe prius origine; non eſt enim ibi prioritas aliqua, ſecundum quam obiiciatur ſibi eſſentia, vt eſt in vna perſona non vt in alia, ſicut nec in ipſa in aliquo priori naturæ obiicitur vni perſonæ & non alij, ſed tantùm vni obiicitur ex ſe, alij non ex ſe.

Refutatur. Contrà. Quęlibet perſona intelligit formaliter intellectu, vt eſt in ipſa, non vt eſt in alia, nec vt eſt in tribus, patet ex Auguſt. 15. de Trinit. cap. 7. Quælibet perſona intelligit ſibi ipſi; igitur ita videtur, quòd quęlibet intelligit perfectè per ſe intelligēdo eſſentiam, vt eſt in ſe formaliter: igitur perfecta intellectio, quæ eſt beatifica, non neceſſariò ex ſe requirit eſſentiam vt in tribus. Probatio primæ conſequentiæ. Non minus ad intellectionem requiritur intelligibile quàm intellectus, igitur in perfecto intelligente ex ſe non minus requiritur, quòd habeat in ſe obiectum, vt formaliter intelligibile, quā quòd habeat intellectum in ſe, vt quo intelligat. Confirmatur ratio. Quia ſi Pater intelligeret beatifica viſione eſſentiam vt in Filio, igitur aliquid quaſi reciperet vt à Filio, vel ab aliquo vt in Filio. Conſequentia probatur per argumentum Philoſophi 12. Metaph. quo-

Inſt. probat Deum non intelligere aliquid aliud à ſe, quia tunc vileſceret eius intellectus, quia perfectionem reciperet ab intelligibili, igitur ita hic: Imo quod eſt maius inconueniens, perfectionem ſimpliciter, putà viſionem beatificam, quaſi reciperet Pater à tribus perſonis vt obiectis, vel ab aliquo vt in tribus. Et tunc videntur ſequi duo abſurda, Primum, quòd non omnem perfectionem habet Pater à ſe, & ſic nō eſſet prius origine. Aliud, quòd non omnis perfectio ſimpliciter & eſſentialis, ſit aliquo modo prior proprietatibus, ſed aliqua quaſi poſterior ipſis perſonis, putà, iſta quæ eſt ab obiecto vt in tribus &c. Præterea. Si intellectus, vt non in ſe, ſed vt in aliquo producto, eſſet principium beatitudinis Patris, Pater non eſſet beatus à ſe, ergo ſi eſſentia vt in producto eſſet per ſe obiectum beatitudinis, Pater non eſſet beatus à ſe. Conſequentia probatur, Quia obiectum vt obiectum non minus requiritur ad beatitudinem, quàm intellectus.

Euaſio. Reſpondeo. Obiectū requiritur vt pręſens, non vt inexiſtens, intellectus requiritur vt inexiſtens, quia eo formaliter intelligit Pater, non ſic obiecto. Hoc patet, Quia nullus eſt beatus niſi intellectu inexiſtente, eſt autem aliquis beatus obiecto non inexiſtente, & eſſet naturaliter beatus, ſi naturaliter haberet obiectū pręſens, licet non inexiſtens, nō ſic autem de intellectu.

Refutatur. Contrà. Quandocunq; aliquid eſt à ſe tale, erit tale, ſi per impoſsibile quodlibet aliud non eſſet. Item. Pater non recipit aliquid à Filio, vel ab aliquo vt in Filio, ſicut ab obiecto beatitudinis ſuæ; quia quod nō eſt à ſe, nō requirit aliquid neceſſariò ad ſui eſſe, ꝙ nō eſt a ſe, & hoc tāta neceſsitate quāta depēdēs requirit illud, à quo depēdet. Hæc ratio bene concludit, quòd Pater non tantùm ex parte intellectus ſed ex parte obiecti habet à ſe, vnde ſit beatus, & per conſequens eſſentiam, vt eſſentia beatificat, non tamen vt in tribus, quia ita requiritur obiectum præſens à ſe ſicut intellectus: ergo breuiter in ſumma à ſe beatus eſt Pater vtroque modo, ſcilicet intellectu & eſſentia, quia fiat tale enthymema, A ſe beatus eſt Pater, ergo habet obiectum beatificum, vt beatificum à ſe, ergo non habet illud vt in tribus pro obiecto, quia tunc vt in Filio per ſe quaſi ageret ad beatitudinem Patris. Reſpondeo. Cōparando eſſentiā, vt eſſentia eſt primū obiectum beatificū ad Patrē, licet ſimul neceſſario beatificetur cum tribus, ita etiam neceſſariò ſimul

cum tribus intelligit creaturas, non tamen ab eis, Filio ſcilicet & Spiritu ſanto recipit intellectionem earum, ſed ab eſſentia tanquam ab obiecto, quam habet à ſe; ita comparando eſſentiam diuinam ad intellectum creatum, poteſt eſſe obiectum primum ſine ſecundo obiecto. Modus ponendi eſt iſte. * Actus omnis habens primum obiectum, à quo eſſentialiter dependet, & obiectum ſecundum, à quo eſſentialiter non dependet, ſed tendit in illud virtute primi obiecti, licet non poſſit manere idem actus, niſi habeat habitudinem ad primum obiectum, poteſt tamen manere idem ſine habitudine ad ſecũdum obiectum, quia ab eo non dependet. Exemplum. Idem eſt actus viſionis eſſentiæ diuinæ, & aliarũ rerum in eſſentia, ſed eſſentia in ſe eſt primum obiectum, res viſę ſecundarium obiectum; non poſſet autem manere eadem viſio, niſi eſſet eiuſdem eſſentiæ, poſſet autem manere abſque hoc, quòd eſſent res viſæ in ea: ſicut igitur Deus abſque contradictione poteſt cooperari ad actum illum, inquantùm tendit in primum obiectum, non cooperando in ipſo, inquantùm tendit in ſecundum, & tamen eſt actus idem; ita ſine contradictione poteſt cooperari ad viſionem eſſentiæ, vel fruitionem, quia eſſentia habet quaſi rationem primi obiecti, non cooperãdo eidem actui viſionis vel fruitionis, inquantùm tendit in perſonam, & ita in vnam quòd non in aliam, quia perſonę habent rationem obiecti quaſi ſecundarij.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum, cùm dicitur de viſione confuſa, dico, Quòd vniuerſale in creaturis diuiditur in ſuis ſingularibus, hoc autẽ quod eſt diuidi, imperfectionis eſt, ideo non competit ei, quod eſt commune in Deo imo eſſentia diuina, quæ de ſe eſt communis perſonis, eſt de ſe hęc: ideo igitur eſt cognitio alicuius vniuerſalis abſtracta à ſingularibus, cõfuſa & imperfecta, quia obiectũ eſt confuſum, diuiſum in illis, quæ in ipſo confuſè concipiuntur; hæc autem cognitio eſſentiæ diuinæ diſtincta eſt, quia eſt obiecti, quod eſt de ſe hoc, & tamen non oportet in illo diſtinctè concepto perſonam diſtinctè concipi, quia illud non eſt primus terminus viſionis vel fruitionis, vt dictum eſt.

¶Ad ſecundum, cũm dicitur de eſſentia exiſtente &c. Dico, Quòd neceſſarium eſt terminum viſionis eſſe exiſtens, in quantum exiſtens, non tamen oportet, quòd ſubſtantia, id eſt incommunicabilis exiſtentia ſit de ratione termini viſionis; eſſentia autem diuina eſt de ſe hæc, & actu exiſtens, licet non includat de ſua ratione incommunicabilem ſubſiſtẽtiam, & ideo ipſa vt hæc, poteſt terminare viſionem, abſque hoc quòd videantur perſonæ. Exemplum. Album videtur intuitiuè inquantùm exiſtens, & pręſens viſui ſecundum exiſtentiam ſuam, non oportet tamen album videri tanquã ſubſiſtens, vel inquantùm habet rationem ſuppoſiti, quia non habet rationem ſuppoſiti, nec ſuppoſitum, in quo eſt, videtur. Ad formã argumenti patet, Quòd licet non ſit viſio niſi exiſtentis inquantùm exiſtens, & non eſt exiſtens niſi in perſona, non ſequitur, igitur eſt exiſtentis inquantùm in perſona eſt; ſed tantùm debet inferri, quòd eſt ſubſiſtentis, vel exiſtentis in ſubſiſtente.

¶Ad tertium dico, Quòd prima propoſitio eſt falſa, niſi quando in illis ex natura rei diſtinctis ipſum primum viſum diſtinguitur, ſicut patet in exemplo tuo de baſi pyramidis: nam albedo & album viſum diſtinguitur in partes, in quibus videtur, & ideo nõ diſtinctè videretur album, niſi illæ partes in quibus diſtinguitur album viſum, diſtinctè viderentur. In propoſito autem etſi perſonę ex natura rei diſtinguantur tamen eſſentia viſa non diſtinguitur in eis, quia eſt de ſe hæc, ideo poteſt diſtinctè videri ſine illis viſis, quę ſubſiſtunt in ea.

¶Ad quartũ. De voluntate etſi non oporteat reſpondere, quia antecedens eſt falſum, & iam negatum, tamen quia cõſequentia non videtur neceſſaria, poteſt reſponderi. Cùm dicitur, quòd voluntas non plus abſtrahit, quàm intellectus oſtendit, dico, Quòd intellectus poteſt oſtendere aliquod obiectum primum voluntati, & in iſto primo obiecto oſtendere poteſt aliquod per ſe obiectum, ſed non primum: & vocatur hîc obiectum primum totum illud, ad quod terminatur actus; & obiectum perſe, quod includitur per ſe vnitiuè in obiecto terminante primò. Vtraque autem ratio ibi oſtenſa ſufficit ad hoc, quòd voluntas habeat

habeat actum ſuum circa illud, nō enim oportet, quòd voluntas velit totum primum oſtenſum, ſed poteſt velle illud, quod oſtenditur in illo oſtenſo, & etiam non velle. Exemplum ponitur tale. In epiſcopatu oſtenditur ſacerdotium, talis oſtenſio ſufficit ad hoc, quòd voluntas habeat velle vel nolle circa ſacerdotium, ita quòd ex tali oſtenſione poſsit habere velle circa epiſcopatum, & non circa ſacerdotium; tamen non eſt niſi vna oſtenſio, & oſtenſio vnius obiecti primi, in quo tamen includitur aliquid, vt per ſe obiectum: dico tunc, quòd voluntas non abſtrahit vniuerſale à particulari vel ſingulari, ſed voluntati oſtenduntur plura obiecta per intellectum, qui eſt aliquorū plurium incluſorum in primo obiecto quorum vtrunque, vt ſic oſtenſum, poteſt voluntas velle vel non velle. Ad confirmationem cum dicitur, obiectum aut differt re aut ratione, Dico, quòd differt ratione: & cum probatur, quòd nō, quia intellectus non diſtinctè concipit hoc ab iſto, dico, Quòd non oportet ad diſtinctionē rationis, quòd intellectus habeat illa ſicut obiecta diſtincta, ſed ſufficit, quòd in primo obiecto cōcipiat aliquid.

¶ Ad quintū de quietatione dico, Quòd Pater æternus quietatur in eſſentia ſua, vt eſt in ſe, non ergo ſequitur, ergo non poteſt quietari in eſſentia, vt eſt in Filio vel Spiritu ſancto, imo quietatur in eſſentia ſua vt communicata eſt eis, & hoc eadem quietatione, qua quietatur, in eſſentia, vt eſt in ſe: quod enim quietatur primò in aliquo obiecto, quietatur in illo, in quocunque eſt ſecundum illum modum, ita hîc; ſi beatus prius fruatur eſſentia poſtea perſona; non quietatur vlteriori quietatione, quàm prius quietabatur, ſed eadem quietatione, inquantùm obiectum quietans terminat vt in aliquo, & prius non terminabat vt in illo.

¶ Ad ſextum per idem dico, Quòd non erunt ibi duo actus, quia quicunque actus eſt ibi fruitionis vel viſionis, eſt obiecti primi ſub vna ratione formali, ſed iſte actus vnus poteſt eſſe obiecti per ſe virtute primi obiecti, vel poteſt eſſe tantùm Ipſius obiecti primi, nec ergo erūt duo actus eiuſdem ſpeciei ſimul, nec ſucceſsiuè.

¶ Ad ſeptimum de imagine reſponſionem quære. ☞ Poteſt dici, quòd concludit de factò regulariter, & de potentia ordinata, licet oppoſitum eſſe poſsit de potentia Dei abſoluta. Vel dicatur, quòd conſequentia non valet, quia licet Deo trino voluntas fruatur, non tamen vt trino: Quære ſupra articulo ſecundo contra opinionem Auicenę, & artic. 4. in ſolutione ad vnicum, & alibi vt ſis, ad illud mortuum de Imagine.

QVAESTIO SECVNDA

De ipſo frui in ſe. Diuiditur in ſex artic.

Ar. 1. Vtrum frui ſit actus elicitus à volūtate, vel paſsio recepta in voluntate.

Ar. 2. Vtrum ſine obſcure apprehenſo in vniuerſali ab intellectu neceſſe ſit voluntatē frui eo.

Ar. 3. Vtrum ſine obſcure apprehenſo in particulari per intellectum neceſſe ſit voluntatem frui eo.

Ar. 4. Vtrum volūtas in formata Charitate de neceſsitate fruatur ſine clare viſo.

Ar. 5. Vtrum volūtas ſine Charitate poſsit ſine clare viſo frui.

Ar. 6. & vlt. Vtrum opinio in. 2. articul. poſita poſsit intelligi de voluntate conditionata.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum frui ſit actus elicitus à voluntate, vel paſsio recepta in voluntate.

ARGVITVR quòd ſit delectatio.

¶ 1. Quia fructus eſt vltimum, quod expectatur de arbore, ergo ſimiliter in ſpiritualibus fructus eſt vltimum, quod expectatur de obiecto; ſed tale eſt delectatio, quia delectatio ſequitur actum 10. Ethic. ergo, &c.

¶ 2. Præterea. Ad Galat. 5. Fructus autem Spiritus eſt charitas, gaudium, pax, &c. quæ numerātur ibi, videntur paſsiones, vt patet de gaudio, aut ſaltem non ſunt actus, ſed conſequentes actum; fructu autem fruimur per ſe, ergo frui eſt aliquid per ſe conſequens actum. vt videtur.

¶ OPPOSITVM. Volūtas actu elicito amat Deū, aut igitur propter aliud, & tunc vtitur, & ita eſt peruerſa; aut propter ſe, & tunc fruitur, ex diffinitione de frui. & ſic frui eſt actus.

¶ *CONCLVSIO. Frui ſupponit pro actu elicito voluntatis, quem conſequitur paſsio.*

¶ RESPONDEO. Suppoſitò quòd

frui ſit aliquid voluntatis præciſè; Quæro, An ſit aliquis actus elicitus à voluntate, vel paſsio recepta in voluntate, putà aliqua delectatio, & quòd ſit delectatio; probant duo argumenta in opponendo.

In iſto articulo primò videndum eſt de ipſis conceptibus, ſecundo de ſignificato nominis. Quantùm ad primum dico, Quòd ſicut in intellectu ſunt duo actus aſſentiendi alicui vero complexo, vnus, quo aſſentitur alicui vero complexo propter ſe, ſicut principio; alius verò, quo aſſentitur alicui vero non propter ſe, ſed propter aliud verum, ſicut concluſioni propter principium: ita in voluntate ſunt duo actus aſſentēdi bono, vnus, quo aſſentitur alicui bono propter ſe; alius, quo aſſentitur bono propter aliud bonum, ad quod illud bonum refertur, ſicut concluſioni aſſentitur propter principium, concluſio enim veritatem ſuam habet à principio. Iſta ſimilitudo accipi

Cap. 2. poteſt à Philoſopho. 6. Ethic. Vbi dicitur, Quod in mente eſt affirmatio & negatio, hoc in appetitu eſt proſecutio & fuga; & ita vltra, ſicut in mente eſt duplex affirmatio, propter ſe & propter aliud, ita in appetitu eſt duplex proſecutio vel adhæſio, propter ſe & propter aliud. Eſt

Doctrina ſingularis. tamē hîc duplex differētia. Prima, Quia illi duo aſſenſus intellectus diſtinguntur ex natura obiectorum, ſunt enim alteri propter euidētiam alterā huius vel illius veri, & ideo habent diſtincta obiecta ſibi correſpondentia, & ipſos cauſantia. Hic autem huiuſmodi aſſenſus non ſunt diſtincti ex diſtinctione obiectorum, ſed ex diſtincto actu potentiæ liberæ, ſic vel

q. præcedē. [illegible] ſic acceptantis obiectum eius, quia (ſicut dictum eſt priùs) in poteſtate eius eſt ſic vel ſic agere, referendo vel non referendo, & ideo non correſpondent iſtis actibus propria obiecta diſtincta, ſed quodcunque bonum volibile poteſt voluntas habere obiectum ſecundum hunc actum, vel ſecundum illum. Secunda differentia eſt, Quia illi duo aſſenſus intellectus ſufficienter diuidunt aſſenſum intellectus in communi, nec inter ipſos eſt aliquod medium, quia nulla eſt euidentia media ex parte obiecti, à qua poſsit accipi aliqua alia veritas, quàm veritas principij vel concluſionis. Præter autem iſtos duos aſſenſus voluntatis eſt aliquis alius aſſenſus medius, quia voluntati poteſt oſtendi aliquod obiectum bonum abſolutè apprehenſum, non ſub ratione propter ſe boni, nec propter aliud bonum; voluntas autem circa tale ſic oſtenſum poteſt habere aliquem actum, & non neceſſariò inordinatum, ergo poteſt habere aliquem actum volendi illud abſolutè, abſque relatione ad aliud, aut abſque fruitione propter ſe; & vlterius poteſt imperare intellectui, vt inquirat, quale illud bonum ſit, & qualiter volendū, & tunc illi poteſt aſſentire ſic vel ſic. Et tota ratio differētiæ hinc & inde eſt libertas volūtatis, & neceſsitas naturalis ex parte intellect⁹. Ex his vltra. Actus aſſenſus bono propter ſe eſt actus perfectus, actum autem perfectum conſequitur delectatio ex. 10. Ethicor. ergo actum volendi bonum propter ſe conſequitur aliqua delectatio. Habemus igitur ad propoſitum quatuor diſtincta, actum imperfectum volendi bonum propter aliud, qui vocatur vſus; Et actum perfectum volendi bonum propter ſe, qui vocatur fruitio; Et actum neutrum; Et delectatio nem ſequentem actum. Cap. 3. 4.

De ſecundo principali cui ſcilicet iſtorum quatuor conueniat iſtud nomē frui, Sicut poteſt colligi ex auctoritatibus loquentium de iſto vocabulo frui, planum eſt, quòd fruitio non eſt actus neuter, nec actus vſus, ſed tantùm eſt altercatio de actu perfecto, & de delectatione conſequente actum perfectum. Reſpondeo. Aliquæ auctoritates vidētur dicere, quòd frui eſt actus perfectus tantùm, aliquæ quòd delectatio tantùm, aliquæ quòd includit vtrunque, & tunc non ſignificat aliquod ens per ſe vnum, ſed vnum aggregatum ex duobus entibus, vt ens per accidens; nec hoc eſt inconueniens, quòd vnū nomen ſignificet multa, quia Ilion (ſecundū Philoſoph. 7. Metaph.) poteſt ſignificare totum bellum Troianū. Quòd t. c. 13. tantū ſit actus, videtur illa auctoritas Auguſt. dicere 83. queſt. q. 30. Omnis humana peruerſio eſt, quòd etiā vitiū vocatur, fruendis vti velle, atq; vtendis frui. Peruerſio vel peruerſitas eſt formaliter in actu voluntatis elicito, nō in delectatione; quia delectatio non eſt praua, niſi quia actus eſt prauus, nec delectatio eſt in poteſtate delectantis, niſi quia actus eſt in poteſtate agentis, peccatum autem in quantùm peccatum eſt formaliter.

in

in poteſtate peccantis. Hoc etiam videtur manifeſtè dicere Auguſt. I. de doctrina Chriſt. cap. 4. Frui eſt enim amore alicui rei inhęrere propter ſe ipſam. Iſta etiam inhæſio videtur eſſe per potentiam motiuam inhærentis, ſicut in corporibus, à quibus tranſlatum eſt hoc nomen inhęrere, inhæſio eſt virtute inhęrentis. Similiter inhæſio alicui propter ſe non videtur eſſe per delectationē, quia delectationis cauſa efficiens & non finalis videtur eſſe obiectum delectabile, & ita non tendit delectans in obiectum propter ſe. Sed iſta ratio non concludit, procedit enim ac ſi obiectum non poſſit eſſe efficiens & finis delectationis, & ſolus habet à tenente in Quarto delectationem eſſe de eſſentia beatitudinis. Quòd autem frui ſit tantùm delectatio vi detur dicere illa auctoritas Auguſt. I. de Trinit. cap. 8. in fine. Hoc eſt enim plenū gaudium noſtrum, quo amplius non eſt, frui ſcilicet trinitate Deo. Si non retorqueatur iſta auctoritas ad cauſalitatē, vel ad alium intellectum, quem non ſonant verba, gaudium eſt formaliter delectatio. Similiter in q. 30. prællegata. Frui dicimur ea re, de qua capimus voluptatem, ſi ſit locutio per identitatem vel quaſi diffinitio, tunc capere voluptatem eſt frui eſſentialiter. Quòd autem frui accipiatur pro vtroque, pro actu ſcilicet & delectatione ſimul, probatur ex diffinitione illa de frui 10. de Trinit. cap. 10. Fruimur enim cognitis, in quibus voluntas ipſis propter ſe ipſa delectata conquieſcit. Ad actum enim pertinet cùm dicitur, fruimur cognitis, quia actui voluntatis præſupponitur actus intellectus in obiectum cognitum; ſed poſt ſubdit, In quibus voluntas &c. Quòd ſi delectatio accideret fruitioni, nō deberet poni in eius diffinitione. Similiter, ſi ponatur ad beatitudinem pertinere eſſentialiter actus & delectatio, tunc omnes auctoritates, quæ dicunt frui eſſe ſummum premium, vel beatitudinem noſtrā, dicunt eam includere vtrumq; & actū & delectationem; Illam minorem dicit illa auctoritas I. de doctrina Chriſt. quaſi in fine. Hæc autem merces ſumma eſt, vt eo perfruamur.

Opinio Scoti. Quod autem ſit magis proprium ſignificatum vocabuli, difficile eſt probare, tamen aliqun modo poteſt coniici ex vſu vocabuli. Iſtud enim vocabulum frui cōſtruitur cum ablatiuo ſignificante obiectum ex vi tranſitionis, qualis conſtructio appropriatur verbis ſignificantibus actū, non autem conſtruitur cum obiecto in ablatiuo ex vi cauſæ, qualis conſtructio debetur paſsionibus ſignificatis per verba purè paſsiua; non enim ita dicitur, fruor in Deo, ſicut dicitur, delector in Deo, vel Deus delectat me, ſed dicor. frui Deo trāſitiuè, ſicut dicor amare Deū, & iſtud videtur eſſe magis proprium ſignificatum. Sed de vocabuli ſignificato non eſt contendendum, quia ſecundum Auguſt. I. retract. cap. 14. Cùm res conſtat, nō eſt vis facienda in nominibus, res autem conſtat, quòd voluntas habet triplicem actū, & quartum, putà, paſsionem conſequentem. Et patet quòd duobus actibus nullo modo conuenit hoc nōmen frui: ſed pro altero aliorum duorum, & pro ambobus ſimul videntur aliqui vti iſto vocabulo, & tunc erit nomen æquiuocum, vel ſi eſt vniuocum oportet auctoritates quaſdam exponere, quòd loquuntur cauſaliter, vel concomitanter. 5. De Trinitat. c. 7.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primū dico, Quòd fructus eſt vltimū, quod expectatur de arbore, non vt poſsidendum corporaliter, ſed vt habendum per actum potentiæ attingētis illud, vt obiectum, pomum enim non eſt fructus, inquantū expectatur, vt poſsidendum, ſed inquantū expectatur, vt guſtandum, & actu guſtus attingendum, quā guſtationem ſequitur delectatio. Si igitur fructus dicatur, quo fruendum eſt, delectatio non eſt fructus, ſed illud vltimum expectandum, ſed nec delectatio eſt frui, ſed primū quo attingo expectatum, vt expectatū eſt frui: quod videtur probabile, cùm fructus ſit expectatum ſub illa ratione, ſub qua expectatur, vt à potentia attingendum.

¶ Ad ſecundum dico, quòd auctoritas eſt in oppoſitum. Cùm enim dicat auctoritas, non actus eſſe fructus, ſed potius paſſiones, ſequitur, quòd frui non eſt delectari, quia fructus eſt obiectum fruitionis, paſsio autem non, ita eſſe poteſt primum obiectum ſui, ſicut poteſt eſſe primū obiectum alterius: ideo frui, ſi eſt paſsionis, vt obiecti, vt ſonat auctoritas, non erit paſsio, ſed eſt actus aliquis potens habere iſtas paſsiones pro obiectis, quaſi proximis ſuo primo obiecto. Et cùm dicitur, quòd per ſe fructu fruimur, non eſt hoc intelli-

intelligendum In ratione formalis principij, ſicut ignis calore calet, ſed in ratione obiecti. ſicut ſi diceretur, quòd amabili amamus. ſed in ratione cauſę formalis, fruitione fruimur: auctoritas autem non dicit aliquid conſequens actum eſſe fruitionẽ, ſed fructum, id eſt fruitionis obiectum.

ARTICVLVS. 2.

Vtrum fine obſcure apprehenſo in vniuerſali ab intellectu neceſſe ſit voluntatem frui eo.

rc. 89. D.Tho. 1. 2. q. 10. art. 1. & 2. Egid. quolib. 5. q. 6.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia 2. Phyſic. Sicut ſe habet principium in ſpeculabilibus ſic finis in operabilibus; ſed intellectus de neceſsitate aſſentit principiis primis in ſpeculabilibus; ergo volũtas de neceſsitate aſſentit vltimo fini in operabilibus.

D. Tho. 1. p. q. 82. ar. 1.

¶2. Præterea. Voluntas neceſſariò vult illud, cuius participatione vult quidquid vult, ſed participatione vltimi finis vult quidquid vult, ergo, &c. Probatio minoris; quia nihil aliud vult, niſi inquantũ eſt quoddam bonum, omne autem aliud bonum videtur eſſe quædam participatio vltimi finis, quod eſt ſummum bonum, vt videtur probari per Auguſt. 8. de Trinit. cap. 3. Bonum hoc & bonum illud, tolle hoc & illud, & vide ipſum bonũ ſi potes, ita Deum videbis non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni.

¶3. Pręterea. Voluntas non poteſt nõ velle aliquid, niſi in quo eſt aliquis defectus boni, vel aliqua ratio mali; in vltimo fine in vniuerſali apprehenſo non eſt aliquis defectus boni, nec aliqua ratio mali apprehenditur, igitur, &c.

¶4. Præterea. Auguſt. 13. de Trinit. cap. 3. dicit, Quòd quidam mimus dixit ſe ſcire de multis exiſtentibus in theatro quodã, quid omnes vellent, hoc volens intelligere de beatitudine; ſed non omnes illi vellent beatitudinem, ſi contingenter eã vellent; ergo neceſſariò eam voluerunt.

¶OPPOSITVM, Aug. 1. Retract. cap. 22. dicit, quòd nihil tam in poteſtate, quã ipſa voluntas eſt, vt patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Fine in vniuerſali obſcure apprehenſo per intellectum, voluntas non neceſſario fruitur eo.*

¶ RESPONDEO. Iſta quæſtio poteſt intelligi, vel de fine obſcurè apprehẽſo in vniuerſali, ſicut concipimus beatitudinem in communi; vel de fine obſcurè apprehenſo in particulari, ſicut concipimus beatitudinem in Deo trino; vel de fine clarè viſo in habente voluntatem ſupernaturaliter eleuatam, ſicut in habente voluntatem perfectam per habitum ſupernaturalem in voluntate; vel quartò de fine clarè viſo in non habente habitũ ſupernaturalem in voluntate, & hoc poſito, quod Deus de potentia abſoluta oſtẽderet ſe intellectui, non dando habitum aliquem ſupernaturalem voluntati. Quãtũ ad primum (quod eſt pręſentis articuli) eſt vna opinio affirmãs, quòd voluntas de neceſsitate fruitur vltimo fine ſic apprehenſo obſcurè in vniuerſali, quę probatur quatuor argumẽtis, quæ ſunt in opponendo. Opinio Henrici quol. 3. q. 17. & quol. 4. q. 2.

Contra hanc opinionem arguo primò per auctoritatem Auguſt. 1. Retract. cap. 22. poſita ad oppoſitum, quæ non intelligitur niſi quantũ ad actũ elicitum: Si igitur actus voluntatis circa finem eſt in poteſtate voluntatis mediante actu alicuius alterius potentię, multò fortiùs eſt in poteſtate voluntatis immediatè, ſed in poteſtate voluntatis eſt velle, vel non velle finem mediante actu intellectus; ergo hoc eſt in poteſtate eius immediatè. Minor patet, quia in poteſtate voluntatis eſt auertere intellectum à conſideratione finis, quo facto voluntas non volet finem, quia non poteſt habere actum circa ignotum. ☞ Ex hoc ſunt duæ concluſiones, prima ſic, Actus voluntatis magis eſt in poteſtate voluntatis, quàm aliquis alius actus; ſecunda concluſio, Actus ille eſt in poteſtate voluntatis non tantũ mediatè, ſed immediatè: Ex prima vltra ſic, Actus intellectus circa finem eſt in poteſtate voluntatis, ergo & actus voluntatis: Ex ſecunda vltra ſic. Viſione poſita neceſſario ponitur fruitio, ipſa non poſita tollitur, ergo viſio eſt cauſa totalis fruitionis, ergo ſimpliciter nobilior. Probatio primæ conſequẽtiæ, Aliàs tollitur omnis notitia, quod ſit eius cauſa, ſine qua non quodlibet aget in ſe: Probatio ſecundæ conſequentiæ, quia cauſa æquiuoca totalis eſt perfectior. Confirmatur iſta ratio, & poteſt eſſe ſecunda ratio. Quia quodcũque agens non impeditum, quod neceſsitatur ad agendum, de neceſsitate remouet omne

Impugnatur 2. rationibus. 1. ratio.

vide diſt. 3. huius q. 3.

2. ratio.

omne prohibens actionē, ſi poteſt; ergo ſi voluntas non impedita, neceſsitetur ex natura ſua ad volendum vltimum finem, neceſſariò remouet omne prohibens illā volitionem, ſi poteſt remouere: prohibēs autem hanc volitionem eſt non conſideratio finis, & hanc poteſt voluntas remouere faciendo intellectum ſtare in conſideratione finis: ergo volendo finem neceſſariò, faciet intellectum ſtare in conſideratione finis. Maior patet, quia quod ex ſe neceſsitatum eſt ad agendum, nunquam prohibetur niſi per aliquid repugnans vincens virtutem eius actiuam, ſicut patet de graui, prohibetur enim à deſcenſu propter aliquid repugnans vincēs eius inclinationem, & pari neceſsitate remouet impedimentū prohibens, ſi poteſt, quo amoto non impeditū deſcendit, quia ita neceſſariò remouet repugnās effectui, ſicut ponit effectum, cui illud repugnat.

Opinio Scoti. Dico igitur, Quòd voluntas ſicut non neceſſariò fruitur his, quæ ſunt ad finem, ſic nec fine obſcurè apprehenſo, & in vniuerſali.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd illud ſimile concluderet multa falſa, ſi eſſet vniuerſaliter ſimilitudo, quia concluderet, quòd ſicut aſſentimus neceſſariò cōcluſioni propter principia, ſic neceſſariò aſſentiremus illis, quæ ſunt ad finem propter finem, quod eſt falſum. Ideo dico, Quòd ſimile eſt quoad duo, ſcilicet quoad ordinē iſtorum & illorum inter ſe, & etiam quoad ordinem illorum comparando ad potentias ordinatè tendentes in illa: Et intelligo ſic. Quòd ſicut eſt ordo inter illa vera, ſic & inter illa bona, & ſicut illa vera ſunt ſic ordinatè cognita, ita & illa bona ſunt ſic ordinatè volita. Sed non eſt ſimile quantū ad ordinem neceſsitatis in vno, & in alio, comparando ad potentias abſolutè, non enim oportet, quòd voluntas ſeruet illum ordinem in actibus ſuis, qualem nata ſunt volibilia habere ex natura ſua. nec eſt aſſenſus ſimilis hinc inde, quia neceſsitas eſt in intellectu ex euidentia obiecti neceſſariò cauſante illum aſſenſum in intellectu, nō autem bonitas aliqua obiecti cauſat neceſſariò aſſenſum voluntatis, ſed voluntas liberè aſſentit cuilibet bono, & ita liberè aſſentit maiori bono ſicut minori.

¶ Ad ſecundum, cū dicitur de participatione, dico, Quòd maior eſt falſa, quia nihil voluntas neceſſariò vult, & ideo non oportet, quòd neceſſariò velit illud, ratione cuius omnia alia vult, ſi quid eſſet tale. Minor etiam eſt falſa, quòd ſcilicet virtute, & participatione vltimi finis vult quidquid vult, quia virtute & participatione alicuius voluntatem velle aliqua, poteſt intelligi dupliciter, vel virtute, ſeu participatione eius, vt efficientis, ſiue continentis virtualiter; vel virtute, ſeu participatione eius, vt primi obiecti, propter quod volitum vult alia. Si primo modo intelligatur, non eſt ad propoſitum minor aſſumpta cum maiori, quia illud, cuius virtute, vel participatione, vt efficientis eſt aliquid volitum, non oportet eſſe volitū, ſicut illud, quod eſt efficiens alicuius viſi, non oportet eſſe viſum; non enim oportet, quòd primò videam Deum oculo corporali, ſi videam colorem, qui eſt quædā participatio Dei, vt cauſæ efficientis. Si telligatur ſecundo modo de participatione, vt primi obiecti voliti, tunc minor eſt falſa, non enim virtute Dei voliti, volo quodcunque volitum, quia tunc omnis actus voluntatis eſſet actualis vſus referendo illud ad primum obiectum volitum. ☞ Cùm probas, ſunt participatione bona, dico, quòd æquiuocatio eſt de participatione, ſcilicet effectiuè, & ſic verū eſt; vel formaliter, & non eſt verum.

¶ Ad tertium dicitur vno modo, Quòd licet non ſit ibi aliquis defectus alicuius boni, vel aliqua malitia, & ideo nō poſſet fortè voluntas nolle illud. quia obiectum actus nolendi eſt malum, vel defectiuum, poteſt tamen illud bonum perfectum nō velle, quia in poteſtate voluntatis eſt nō tantùm ſic vel ſic velle, ſed velle, vel non velle, quia libertas eius eſt ad agendū, vel non agendum: ſi enim poteſt alias potentias imperando mouere ad agendum, non tantū ſic & ſic, ſed ad determinatè agendum, vel non agendum, nō videtur, quòd minor ſit libertas ſui reſpectu ſui, quantū ad actus determinationem, & hoc poſſet oſtēdi per illud Auguſt. 1. retract. cap. 22. vt ſupra. ☞ Vbi vult, quòd nihil eſt tā in poteſtate voluntatis, quā ipſa volūtas, quod non intelligitur niſi quantū ad actū eliciendum. Ideo dico, quòd libertas eſt ſui reſpectu ſui ſic, quantùm ad actus determinationem. * Aliter dicitur, Quòd nō eſt probatum, quin voluntas poſsit bonū nolle, in quo nulla inuenitur ratio mali, vel

defectus boni; ſicut non eſt probatum, quin poſsit velle illud, in quo non inueni tur aliqua ratio boni, & hoc, vel prius in re, vel in apprehenſione, quā illud termi net actum volendi. De hoc fortè aliàs e-

Diſt. 41. & in 2. diſt. 6.

rit ſermo. ¶ Poſſet tamen dici, Quòd ipſa per aliquod velle elicitum imperat actiones potentiæ inferioris, vel prohibet actum, non autem poteſt ſic ſuſpendere omne velle, quia tunc ſimul nihil vellet, & aliquid vellet: ſed quidquid ſit de ſuſpenſione omnis velle, ſaltem poteſt ſuſpendere omnem actum circa illud obiectum per aliquod nō velle eius elicitum, hoc modo, Non volo nunc aliquid elicere circa iſtud obiectum, quouſque diſtinctiùs oſtendatur mihi; & illud nolle non velle eſſet quidam actus elicitus, quaſi reflexus ſuper velle obiecti, non quod ineſt vel infuit, ſed quod poteſt ineſſe, quod etſi in ſe non oſtendatur, oſtenditur tamē in ſua cauſa, ſcilicet in obiecto oſtenſo, quod natum eſt eſſe principium actus in aliquo genere principij.

Vide in 2. diſtinct. 25.

Obiectio.

Contra iſtam reſponſionem probo, quòd ſi poteſt non velle, poteſt nolle, Quia ſi non poteſt nolle; hoc eſt, quia neceſſariò in ſe habet aliquid, cui repugnat illud nolle, ſed illud nō poteſt eſſe niſi actuale velle: Probatio, Quia nulla inclinatio habitualis, vel aptitudinalis ad volendum repugnat ipſi nolle. Si etiam detur, quòd illud ſit non nolle, hoc non euadit, quia negatio nulli poſitiuo neceſſariò conuenit, niſi propter aliquam poſitionem neceſſariò conuenientem illi poſitiuo, quam ſequitur illa negatio, & tunc illa poſitio in propoſito nō poteſt eſſe habitualis, vel aptitudinalis inclinatio aliqua, quia illam non ſequitur non nolle, ſicut nec illi repugnat nolle. Ergo illud poſitiuum neceſſariò conueniens volūtati, propter quod repugnat ſibi nolle, erit actuale velle; ergo ſi nō poteſt nolle, neceſſariò vult. Et iſta ratio generaliter oſtendit, quòd nulli ſuſceptiuo contrariorum & mediorum, ſi habeat media, repugnat aliqua forma illius generis, ſiue quòd impoſsibile ſit eam ineſſe, niſi alia forma illius generis neceſſariò inſit eidē, vel aliquid aliud, cui virtualiter repugnat illa, quam impoſsibile eſt ineſſe: tale autē poſitiuum virtualiter repugnans ipſi nolle, non poteſt in propoſitio reperiri aliud, quàm ipſum velle.

Solutio.

Reſpondeo. Illud repugnans illi nolle eſt voluntas, quia ipſa non eſt capax niſi velle & nolle poſsibilis, nolle finem eſt includens contradictionem, quia iſtud non eſt obiectum poſsibile huius actus. Exemplum. Videre ſonum includit contradictionem ex ratione actus & obiecti, ideo repugnat viſui, vel viſus ſibi, & determinat ſibi non videre hoc, quia viſus eſt ita in ſe, vel reſpectu huius: nec eſt inconueniens negare, finem poſſe eſſe obiectum odij & beatitudinem fugę, ſicut nec miſeria poteſt eſſe obiectū cōcupiſcentiæ, ſecundum Auguſt. in Enchir. cap. 105. Eſſe miſeri non ſolùm nolumus, ſed nequaquam prorſus velle poſſumus, & ponitur diſt. 25. ſecundi, & hic diſtinct. 10.

Vide in 3. diſt. 6. & 43. & in 4. diſt. 49.

¶ Ad quartum de Auguſt. dico, Quod nō intelligit de volitione actuali. Vult enim, quod mimus ille, de quo loquitur ibi, verū dixiſſet, quid omnes cōcurrētes volue re, ſi dixiſſet omnibus, beati omnes vultis eſſe: non omnes autem concurrentes ad illud ſpectaculum habuerunt tunc actualiter velle beatitudinis, quia non actualem cognitionē de hoc. Loquitur ergo de volitione habituali & aptitudinali, quia videlicet ipſa voluntas prona eſt, vt ſtatim inclinetur ad actum volendi beatitudinem, ſi actualiter offeratur ſibi ab intellectu. Similiter auctoritas nō eſt ad propoſitum, quia ſi certum eſt omnes velle beatitudinē, hoc nō eſt actu amicitiæ, volendo ſcilicet actu beatifico illud, ſcilicet beatificari, ſiue beatum eſſe, ſed actu concupiſcentiæ volendo illud bonum ſibi, vt ſufficiēs ſibi bonum, quia non eſt certum voluntates inordinatas habere dilectionem ordinatam primi obiecti in ſe, ſed omnes volūtates, ſiue ordinatæ, ſiue inordinatæ habent voluntatem concupiſcētię volendo ſibi bonum; actus autem concupiſcentiæ non poteſt eſſe actus fruitionis, quia omnis concupiſcens concupiſcit alij, quem amat amore amicitiæ, & ita actus concupiſcētię non eſt actus fruitionis, ſed ſolus actus amicitiæ. Si ergo loquatur Auguſt. de actu volendi beatitudinem, non tamē de actu amicitiæ, ſed concupiſcentiæ, & ita non de fruitione, & ita non eſt ad propoſitum.

ARTICVLVS 3.

Vtrū fine obſcure apprehenſo in particulari per intellectum neceſſe ſit voluntatem frui eo.

ARGVI-

Cap. vlt.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Auic. 8. Metaph. Delectatio eſt apprehenſio conuenientis cum conuenienti, finis neceſſariò conuenit voluntati, ergo ex coniunctione eius cum voluntate ſequitur delectatio. ergo fruitio.

9. Metaph. t.c. 10.

¶ 2. Preterea. Finis mouet metaphoricè, ſicut efficiẽs mouet propriè, ſed efficiens approximatũ paſſo nõ impeditum de neceſsitate mouet propriè, ergo finis approximatus, hoc eſt præſens voluntati nõ impeditus neceſſariò mouet metaphoricè.

8. Phyſico & in de motu animalium.

¶ 3. Præterea. Omne mobile præſupponit aliquod immobile, ergo actus voluntatis varij & mobiles præſupponũt aliquẽ actũ immobilem, ſed talis non eſt niſi circa finem, ergo ille eſt neceſſariò immobilis.

¶ OPPOSITVM. Neceſsitas naturalis non ſtat cum libertate, quod probo, Quia natura, & voluntas ſunt principia actiua habentia oppoſitum modum principiandi, ergo cum modo principiandi, voluntatis non ſtat modus principiandi naturę, ſed voluntas liberè vult finem, ergo non poteſt neceſsitate naturali velle finem, nec per conſequens aliquo modo neceſſario. Aſſumptum, (ſcilicet, quòd voluntas liberè velit finem) probatur, Quia eadem eſt potentia quæ vult finẽ, & illud quod eſt ad finem, ergo habet eũdem modum agẽdi, quia diuerſi modi operandi arguunt diuerſas potentias; liberè autem operatur circa ea, quæ ſunt ad finem, ergo & circa finem. Quòd autem ſit eadem potentia amborũ patet, quia aliàs nulla eſſet potentia entis ad finem, volẽs illud propter finem, oportet enim illam eſſe vnam habentem actum circa vtrunque extremum, quia actus vtendi eſt per ſe vnus, ergo per ſe vnius potentiæ reſpicientis per ſe vtrunque extremum, ſicut Philoſophus arguit de cognitione ſenſus communis 2. de anima.

t.c. 140.

¶ *CONCLVSIO. Fine obſcure apprehenſo in particulari per intellectum voluntas non fruitur eo neceſſario.*

Opinio aliorum.

¶ RESPONDEO. Quantũ ad hũc articulum dicitur, Quòd fine ſic obſcurè apprehenſo in particulari poteſt voluntas non frui. Hoc poteſt probari, quia poteſt frui aliquo, quod eſt incõpoſsibile tali fini, ſicut patet de peccante mortaliter.

Impugnatur.

Contra iſtam opinionem, quam concedo eſſe veram, videtur quòd argumenta articuli ſuperioris in opponendo deſtruant iſtam concluſionem ſuam. Nam illa ratio de fine, quòd in fine vltimo non eſt defectus alicuius boni, nec aliqua malitia, videtur æque efficaciter concludere de fine in particulari apprehenſo, ſicut de fine in vniuerſali apprehenſo, vel efficacius, quia in fine vltimo in particulari apprehenditur tota ratio finis in vniuerſali, & ita nullus defectus boni, nulla etiã malitia, imò videtur, quòd in ſolo illo oſtenditur poſſe eſſe perfectio finis in vniuerſali. Similiter illa ratio ſecunda pro primo membro de participatione plus concludit de fine in particulari apprehẽſo, nam bona creata, etſi ſint bona per participationem, verius ſunt bona per participationem vltimi finis in particulari, quã per participationem eius in vniuerſali, non enim participant illum in vniuerſali, niſi quia participant ipſum in particulari, cũ participãs habeat participatum, pro cauſa, vel menſura, à qua dependet eſſentialiter, & dependentia entitatis realis non eſt niſi ad ens reale, & ita ad aliquod ſingulare.

Opinio Scoti.

Concordo igitur cum iſta opinione, Quòd non neceſſariò fruitur fine apprehẽſo in particulari & obſcurè; nec quantũm ad concluſionem argui contra illam, ſed quia rationes poſitę in ſuperiori artic. cõcludunt contra iſtam, ſi valent quas tamẽ non reputo valere, nec ſimpliciter cõcludere, ſed innitens eis in ſuperiore artic. nũ video quomodo ſoluet eaſdẽ in hoc articulo.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primũ dico, Quòd aliquid eſt conueniens alicuĩ aptitudinaliter, vel actualiter: Conueniẽs aptitudinaliter eſt, quod conuenit alicuĩ ex ſe, & quãtũm eſt ex natura rei; & tale conuenit actualiter omni ei, in cuius poteſtate non eſt, quod ei aliquid actualiter conueniat, vel diſconueniat. Et ideo quidquid conuenit alicui aptitudinaliter appetitu naturali, vel appetitu ſenſitiuo, conuenit etiam ei actualiter ſi non ſit defectus ex parte alterius extremi, vel actus extra, ſed in poteſtate voluntatis eſt, vt aliquid ei actualiter conueniat, vel non conueniat, nihil enim actualiter conuenit ſibi, niſi quod actu placet. Propter hoc nego minorem, cũ dicitur, Finis neceſſariò conuenit voluntati, Hoc non eſt verũ de conuenientia actuali, ſed aptitudinali. Aliter dico, Quòd etſi aptitudinalis ſola ſuffi-

ſufficiat ad delectationē, non tamen ad fruitionē, imo in fruitione oportet, quòd ſit conueniens actualiter, ſiue aptitudinaliter conueniat ſiue non. Si primum ſuppoſitum in hac reſponſione eſt verum, neganda eſt conſequentia, Delectatio, ergo fruitio.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd alius modus agendi in agere propriè & metaphoricè deſtruit ſimilitudinem quantū ad neceſſitatem. Vel aliter, Sicut aliquod agens propriè neceſſariò mouet, aliquod contingenter; ſic aliquod agens metaphoricè mouet neceſſariò, aliquod cōtingenter: ille enim finis, qui mouet neceſſariò efficiens, putà agens naturale, mouet neceſſariò metaphoricè, quia neceſſariò amatur, vel appetitur naturaliter, qui autem mouet efficiens cōtingenter, mouet contingēter metaphoricè, hic autem efficiens contingenter efficit, & finis contingenter metaphoricè mouet.

¶ Ad tertium dico, Quòd illud immobile non oportet eſſe aliquem habitum elicitum, non enim plures calefactiones variæ & mobiles præſupponunt aliquam vnam calefactionem immobilem, ſed præſupponunt actum primum, putà caliditatem, quæ ſit principium eliciendi omnes iſtos actus varios: Ita hîc, volitiones non præſupponunt aliquam volitionem vnā immobilem, quia tunc voluntas volens aliquid ad finem eſſet ſemper ſub duobus actibus, aut ſaltem ſub vno actu referente hoc ad illud; ſed præſupponunt actum primum, putà voluntatem, quæ eſt principiū ſufficiens, vel ratio eliciendi omnes illas varias volitiones.

ARTICVLVS. 4.

Vtrum voluntas informata Charitate de neceſſitate fruatur fine clarè viſo.

ARGVITVR quòd ſic.
¶ Quia voluntas non poteſt non velle aliquid, niſi in quo eſt aliquis defectus boni, vel aliqua ratio mali, in fine clarè viſo nō eſt aliquis defectus boni, nec aliqua ratio mali apprehenditur, ergo, &c.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Voluntas informata Charitate poteſt non frui fine clarè viſo.*

¶ RESPONDEO. Quantū ad hunc articulum dicitur, quòd voluntas Charitate informata, de neceſſitate fruitur vltimo fine clarè viſo, & hoc ſi videat iſtum finē viſione practica, quidquid ſit de viſione ſpeculatiua. Additur etiam huic; quòd eſt tanta neceſſitas in connexione illorum actuū intellectus & voluntatis reſpectu vltimi finis clarè oſtenſi, quòd Deus de potentia abſoluta non poteſt ſeparare viſionem practicam à fruitione. Iſta opinio fulcitur argumento in opponendo, quòd fuit tertium argumentum artic. 2. Contra iſtam opinionē arguitur ſic. Quādo principium elicitiuum non neceſſariò elicit, habens principium illud non neceſſariò agit; ſed principium elicitiuum eodem modo ſe habens, quod prius eliciebat contingenter actum, modo non elicit neceſſariò; ergo nec agens habens illud principium neceſſariò aget: Voluntas autem habens eandem Charitatē prius, quā modò habet, prius contingenter eliciebat illū actū fruendi: modo ergo non neceſſario elicit actum illum, cùm nulla ſit facta mutatio ex parte eius. Hoc patet in raptu Pauli. Si prius habuit eandem, vel æqualem Charitatem cum ea, quam habuit in raptu illo, nulla eſſet mutatio ex parte voluntatis, nec principij elicitiui; nulla ergo neceſſitas eliciendi tunc magis quam nūc, nec per conſequens neceſſitas agendi. ¶ Item. Cum ſaltē potuit eſſe æqualis Charitas ante raptum & in raptu, ergo æqualis libertas.

Opinio horum.

Impugnatur.

Negatiua iſtius articuli poteſt ſic confirmari. Neceſſitas agendi non poteſt eſſe niſi per aliquod intrinſecum principio actiuo, per hoc autem quod intellectus nunc videt obiectum, nihil nouum eſt intrinſecum principio actiuo in fruitione, ergo nec noua neceſſitas agendi. Maior probatur. Alioquin neceſſitas agendi nō eſſet per rationem principij actiui, & ita per nihil, vel per extrinſecum; Et ſi per extrinſecum, per illud eſſet agere, quia per quod eſt neceſſitas agendi, per illud eſt agere. Minor patet, Quia ſi viſio (ſecundū eum) nullam habet rationem principij actiui reſpectu fruitionis, nec intellectus, nec aliquid in intellectu. Si etiam (ſecundum aliam viam) viſio habet aliquam rationem principij actiui, non tamen principalis, ſed ſecundarij, & tūc accipiatur maior determinata ſic: Neceſſitas agēdi non eſt niſi per aliquid intrinſecum principio actiuo

Opinio Scoti confirmatur 3. rationibus.
1. ratio.

actiuo principali, nam ſecundarium non dat neceſsitatem principali, ſicut nec determinat ipſum ad agendum, ſed èconuerſo principale agens ex ſe ſecundum modum ſui vtitur ſecūdario, ita quòd ſi nihil in principali excludat contingentiam, tota actio erit contingens. Minor eſt plana, quia per viſionē nihil eſt intrinſecū principali actiuo, ergo, &c. Item à priori 2.ratio. ſic. Omnis potētia vna, ſicut habet vnum primum obiectum, ſic vnum modum reſpectu primi obiecti, ergo eundem reſpectu cuiuslibet, in quo per ſe includitur eius primum obiectum. Dicitur ad iſtud, Quód voluntas habet aliquem modum vnum qui eſt per ſe, ſed modi poſteriores ſunt varij, qui conueniunt potentiæ in agendo, reſpectu ſpecialium obiectorum, tales ſunt neceſſariò & contingenter, ſed per ſe modus eius eſt liberè. Contrà. Naturaliter & contingenter non inferunt liberè, ſicut inferiora ſuū ſuperius ergo nō ſunt modi ſpeciales contenti ſub primo modo, qui eſt liberè. Dicitur quòd ſic, vt comparantur ad voluntatem, licet ſimpliciter loquendo ſe habeant neceſſariò, & liberè, ſicut excedentia & exceſſa * 3.ratio. Item. Aut finis mouet ad actum iſtum, aut potentia mouet: Si finis, patet, quod non eſt neceſsitas, quia ille finis ad nullum actū creatum neceſſariò mouet: Si voluntas, & illa non habet differētiam ex parte obiecti, niſi approximationem maiorē, vel minorem, tunc arguo ſic. Diuerſa approximatio paſsi ad agens non cauſat neceſſitatem, ſed tantū intentiorem actionem, ſicut patet de calido reſpectu calefactibilium plùs & minùs approximatorum; diuerſa autem præſentia obiecti cogniti, putà viſi & non viſi, non videtur eſſe niſi quædam approximatio diuerſa eius ad voluntatem, circa quod debet eſſe actus voluntatis; ergo iſtud non diuerſificat neceſſitatem & non neceſsitatem, ſed tantū facit intenſiorem & minùs intenſum actū. 4.ratio. Item, Quod dicit in iſto articulo, quòd impoſsibile eſt omnino actum viſionis eſſe ſine fruitione in tali agente, hoc non videtur verum: Quia quæcunque naturæ diſtinctæ abſolutæ ſic ſe habent, quòd prior eſſentialiter non dependet à poſteriori, tale poteſt eſſe ſine poſteriori abſque contradictione; actus autem iſti, ſcilicet viſio & fruitio, ſunt duæ naturæ abſolutæ, ergo ſine contradictione viſio, quia eſt prior naturaliter, poteſt eſſe ſine fruitione, quæ eſt poſterior. Reſpondetur, Quòd maior eſt vera de illis abſolutis, quorum neutrū dependet ab altero, nec ambo à tertio: In propoſito autem ambo dependent á tertio, vt ab obiecto cauſante & mouente. Contrà. Si non dependēt à tertio neceſſario cauſante ambo, nec etiam neceſſariò cauſante vtrunque vel vnum, licet cauſet alterum; adhuc maior erit vera, quia ſine contradictione poterit eſſe prior ſine poſteriore. ☞ Vel ſic arguitur. Quidquid eſt priùs eſſentialiter alio, poteſt fieri ab illo agente, à quo non ambo producūtur neceſſario poſteriùs etſi priùs * Iſta autē non dependent à tertio neceſſario ſimpliciter cauſante ambo, patet; nec neceſſariò cauſante poſteriùs, ſi cauſet priùs, Quia quidquid abſolutum poteſt non neceſſario cauſare immediatè, poteſt non neceſſario cauſare per cauſam mediam etiam cauſatam, quia illa cauſa media cauſata nō neceſsitat ipſum ad cauſandum effectum illius cauſæ mediæ abſolutum, vt patet de Sole; igitur ſi non cauſat immediatè neceſſariò abſolutum poſteriùs, nō cauſat neceſſariò illud poſita cauſa priore, ſi qua ſit cauſa. ☞ Nā hoc, quod dico abſolutum, excludit hanc inſtantiam. Deus poteſt non cauſare album, & ita nō cauſare ſimile; ergo poteſt cauſare album & album non cauſando ſimile: Et iſtam, Poteſt non cauſare corpus, ergo corpus ſine figura, ſi figura tantū dicit multos reſpectus linearum terminantium ſuperficiē, vel ſuperficierum terminātiū corpus, ſicut ſanitas dicit multas proportiones * Teneo igitur quantū ad hunc articulum de fine clare viſo, Quòd voluntas eleuata non neceſſariò fruitur, quantū eſt ex parte ſua.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum voluntas ſine Charitate poſsit fine clare viſo frui:

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia agere præſupponit eſſe, ergo agere ſupernaturale: præſupponit eſſe ſupernaturale voluntas autem illa (hoc eſt ſine Charitate) non habet eſſe ſupernaturale, ergo non poteſt habere actum ſupernaturalē. ¶ 2. Præterea. Si ſic, Tunc poſſet talis voluntas eſſe beata ſine Charitate; Conſequens falſum, quia tunc Charitas non erit neceſſa-

neceſſariò ad beatitudinem voluntatis; Conſequentia probatur, quia frui fine in particulari viſo videtur eſſe beatitudo, vel includere formaliter beatitudinem.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Voluntas non eleuata per habitum Charitatis poteſt frui fine clare viſo.*

Opinio aliorum. ¶RESPONDEO. Quantũ ad iſtũ articulum dicitur, Quòd impoſsibile eſt voluntatem charitate non eleuatam frui fine etiam viſo, hoc poſito quòd Deus de potentia abſoluta oſtenderet ſe intellectui, non dando habitum aliquem ſupernaturalem voluntati. Iſta opinio probatur duobus argumentis, quæ ſunt in oppo-

Impugnatur 2. rationibus. 1. ratio. nendo. Contra iſtam arguo ſic. Illud quo aliquid poteſt ſimpliciter agere, eſt potentia, ergo ſi voluntas circa finem viſum nullum poteſt habere actum ex naturalibus ſuis, habens autem Charitatem poteſt; Charitas ergo vel erit ſimpliciter potentia volitiua circa obiectum illud, vel pars potentiæ volitiuæ, quorum vtrunq; 2. ratio. eſt falſum. Item. Si obiectum volibile minus ſufficienter approximatum voluntati, ſufficienter poteſt terminare actum voluntatis, multò magis, ſi illud eſt ſufficienter approximatum, ſiue perfectiùs præſentatum voluntati: ergo ſi aliquod bonum ſub ratione obſcura apprehẽſum poteſt eſſe volitum à voluntate non eleuata per habitum ſupernaturalem, moltò magis idem obiectum clariùs viſum poteſt eſſe aliquo modo actu volitum à tali voluntate. Teneo igitur quantũ ad iſtum articulum, quòd voluntas non eleuata ſupernaturaliter poteſt frui illo fine.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum de agere & eſſe dico, Quòd ille actus non eſſet ſupernaturalis, ſed naturalis: Quia actum aliquem poteſt voluntas elicere naturaliter circa obiectum qualitercunque ab intellectu oſtenſum; & quia ille actus non excedit facultatem potentiæ, ideo nec obiectum, vt terminat actũ illius potentiæ.

¶ Ad ſecundum cũ dicit, quòd voluntas eſſet beata ſine Charitate, dico, Quòd nõ ſequitur; Quia ſecundùm Auguſt. 13. de Trinit. cap. 5. Beatus igitur non eſt, niſi qui & habet omnia quę vult, & nihil vult malè. Ita intelligenda eſt hæc diffinitio, Quòd beatus eſt, qui habet quidquid ordinatè poteſt velle, non tamen quidquid nunc actu vult, tunc enim aliquis viator poſſet eſſe beatus pro tunc, quando de vno tantũ ordinatè habito cogitat: poteſt autem volũtas ordinatè velle habere Charitatem, quia poteſt velle non tantũ habere ſubſtantiam actus fruẽdi, ſed poteſt velle habere fruitionem Deo acceptam; ergo ſi nõ habet illud, nõ habet quidquid ordinatè poteſt velle. Qualiter etiã Charitas requiratur, non tantũ propter gratificationem actus, ſed propter aliquem gradum perfectionis intrinſecũ actui, de hoc inferius diſtinct. 17.

ARTICVLVS 6.

Verum opinio in 2. Artic. poſita poſsit intelligi de voluntate conditionata.

RESPONDEO ſine argumẽtis. Si tenendo concluſionem oppoſitam illius articoli quis reſpõdeat 2. rationi ibi factæ, dicendo voluntatem non neceſſariò ſimpliciter frui fine, ſed neceſsitate conditionata, ſcilicet ſi oſtendatur; & maior dicatur eſſe vera de ſimpliciter neceſſariò agẽte. Contra, Ratio non ſoluitur, quia impedibilia non ſimpliciter neceſſariò agunt, ſed tantũ neceſsitate conditionata, ſcilicet ſi non impediantur, & in illis eſt maior vera, & ideo in maiori non accipitur; quòd quidquid neceſſariò agit, neceſſariò remouet prohibens, ſi poteſt; ſed quidquid non impeditur, neceſſariò agit, &c. Vbi ſpecificatur in maiori, de neceſsitate conditionata. Si autem aliter dicatur, Quòd maior eſt vera de illis, qui ſimilem neceſsitatem habent reſpectu principaliter intenti, & reſpectu illorum, quæ ſunt neceſſaria ad illud, cuiuſmodi ſunt agentia merè naturalia, quæ in toto proceſſu vſque ad vltimum intentum agunt merè neceſsitate naturali; voluntas autem alio modo reſpicit finem, in quo bonitas omnis eſt, quia neceſſariò, & alio modo entia citra finem, in quibus eſt defectus boni, quia illa reſpicit contingenter. Contra iſtam reſponſionem arguitur ſic. Impoſsibile eſt aliquod extremum reſpicere aliud extremũ quacũque neceſsitate, quin tanta neceſsitate reſpiciat quodcunque medium neceſſariò requiſitum inter illa extrema, alioquin neceſſarium dependeret neceſſariò à non neceſſario; ergo quia neceſsitate volun-

Solutio cõ aliorum ſputatur.

volun:as tendit in finem, ea neceſsitate tẽdit in oſtenſionem finis, ſiue qua impoſsibile eſt ipſam tendere in finem. Si tertiò reſpondeatur ad minorem, quòd non conſideratio finis propriè prohibet voluntatem à fruendo: Poteſt aliter argui & concludi, Quòd volũtas tenebit intellectum in conſideratione finis ſic: Quidquid neceſſario quieſcit in aliquo ſibi pręſente, neceſſariò tenet illud ſibi præſens, ſi poteſt, voluntas (per te) neceſſariò quieſcit in fine ſibi pręſente, ergo neceſſariò tenet illũ ſemel pręſentatum, vt ſic ſit ſemper ſibi præſens. Probatio maioris inductiuè. Si graue neceſſariò quieſcit in centro, neceſſariò ſe facit præſens centro, ſi poteſt, & centrum ſibi, & neceſſariò tenet illam pręſentiam, quantùm poteſt: iſtud apparet in appetitu ſenſitiuo, ſi neceſſariò ſcilicet quieſcit in appetibili ſibi præſente, neceſſariò quantùm poteſt, tenet ſenſum in iſto appetibili, vt ſit ſibi præſens ad delectandum. Probatur etiã maior ratione, Quia quòd aliquid neceſſariò quieſcat in aliquo ſibi præſente, eſt propter conuenientiam perfectam huius ad illud, & propter eandem conuenientiam videtur neceſſariò appetere ſibi coniungi, quantùm poteſt, hæc autem coniunctio fit in pręſentia huius ad illud. Probatur aliter, Quia quod neceſſariò quieſcit in pręſente, neceſſariò quantùm eſt ex ſe, mouetur ad abſens, vel ſaltem aptum natum eſt, licet impediatur per aliquid; igitur ſicut ex illa neceſsitate actualiter moueretur, ſi non impediretur, ita ſi eſt ſuperius mouens, mouet quæcunque inferiora, per quæ poteſt ſoluere impedimenta: tale mobile inferius voluntate eſt hic intellectus mobilis ad conſiderationem finis.

Aliæ ſolutiones reſutantur. Aliter reſpondetur ab aliis, & probabiliùs dicendo, Quòd maior primę rationis veritatem habet de agente neceſſariò propriè impedito, cuiuſmodi eſt agens, quod prohibetur agere propter aliud vincens eius virtutem actiuã: In propoſito autem non ſic eſt, ſed eſt quoddã aliud agens, cuius actio neceſſariò eſt pręuia actioni voluntatis, & ideo illius actionis præuiæ ceſſatio à conſiderando, largè loquendo, dicitur impedire voluntatem à volendo; & loquẽdo de tali impedimento, negatur maior, licet enim agens preſuppones actionẽ ſuæ actionẽ alterius poſsit illũ alterũ mouere ad agendũ, & illo pręuio agẽte ipſum neceſſariò agat neceſsitate cõditionata, ſiue cõcomitantię, nõ tamẽ neceſſariò mouet illud pręuiũ ad agendũ, quia non ſimpliciter neceſſariò agit, ſicut illud, quod dicitur propriè impeditũ, ſimpliciter neceſſariò ageret, quantũ eſt de ſe, ſed iſtud agit tantũ de neceſsitate cõditionata ſcilicet poſita actione agẽtis pręuij, ſicut patet in exẽplo: licet enim poſito actu potẽtię contingẽter agentis neceſſario generetur habitus neceſsitate cõcomitãtię, tamẽ potentia contingenter agens non neceſſario ponit actum. Cõtra iſtud arguitur ſic. Neceſsitas agendi non ineſt niſi per aliquid intrinſecũ principio actiuo principali, ſed actio illa præuia nõ eſt aliquid intrinſecũ actiuo principali, ſcilicet volũtati, ergo illa circunſcripta eſt neceſsitas agẽdi, & ita abſoluta, & tũc reducitur ratio vt prius: Si eſt ſimpliciter neceſsitas ad agendũ, ergo ad faciendũ illud, ſiue quo non poteſt agere, ſi tamẽ illud ſit in poteſtate eius, ſicut eſt hîc, ergo &c. Cõfirmatur iſtud ſic. Si hic nõ eſt neceſsitas actionis ad actionẽ, quia vna nõ eſt ratio actiua reſpectu alterius, ergo hęc neceſsitas eſt propter inclinationẽ potentiæ ad actionẽ, ergo & ad media requiſita erit neceſſariò inclinata: quia nõ eſt neceſſaria cõnexio inter extrema, niſi etiam ſit neceſſaria connexio mediorum omniũ neceſſario requiſitorũ ad connexionẽ extremorũ. Reſpondetur ad iſta argumenta, & ad argumẽtum principale ſic. Hæc eſt neceſsitas conditionata, ſcilicet alio præſuppoſito; Et conceditur, quòd hæc neceſsitas eſt per intrinſecũ principali agenti, & quòd hæc neceſsitas eſt ad media, ſicut extremorum inter ſe, ſed totum eſt conditionatum, ſcilicet præſuppoſita oſtẽſione obiecti. Contrà. Agens impedibile non ſimpliciter neceſſariò agit, ſed conditionaliter, ſcilicet ſi non ſit impeditum, & tamen neceſſariò remouet impedimentum, ſi poteſt, ergo ita eſt in propoſito: & ſic non valet reſpõſio prima de proprio impedito, volũtas enim non eſt propriè impedita per non intelligere. Cõfirmatur ratio. Vbicunq; eſt neceſſaria cõnexio extremorũ, etiam eſt neceſſaria connexio omnium mediorum neceſſariò requiſitorum ad vnionẽ extremorũ, alioquin neceſſariũ dependeret à cõtingẽte; ſed ſi voluntas neceſſaria fruitur fine oſtẽſo: erit neceſſariò conexio extremorũ inter ſe, & ex natura ipſorũ extremorum,

tum, igitur & omnium mediorum; ſed vnum medium neceſſariò requiſitum ad vnionem iſtorum extremorum eſt oſtenſio finis, igitur &c. Probatio minoris: Si ſit neceſſaria connexio voluntatis ad finem eſt ſicut principaliter agentis ad ipſum obiectum, circa quod agit; ſed (vt ſupradictum eſt) neceſsitas ad agendum nō poteſt eſſe in principali agente, niſi per illud, quo formaliter agit; voluntas autem ſeipſa agit, ergo in ipſamet eſt ipſa neceſsitas ad agendum circa obiectum; patet ergo prima minor. Probatur minor pro ſimili ſic, Agens principale principaliter nullo neceſſario agit, niſi quo principaliter agit, alioquin illo neceſſario ageret, quo impoſsibile eſt ipſum agere, non autem principaliter agit, niſi illo, quod eſt ſibi ratio formalis agendi.

Aliæ ſolutiones reſutantur.

Hæc confirmatio videtur excludere quandam reſponſionem, quæ daretur ad rationem principalem de neceſsitate ſimpliciter & conditionata; nam illa probat, quòd ſi voluntas etiam ſine oſtenſo fruitur neceſſariò, quòd hoc eſt propter proprias rationes iſtorum extremorum, quæ ex ſe habent connexionem neceſſariam; ergo illa non dependet ab aliquo alio ab extremis, & ita eſt abſoluta, & ſi extremorum inter ſe, ergo omnium mediorum in ſuo ordine erit connexio neceſſaria. Reſpondetur, quod minor prima eſt falſa, niſi intelligatur de neceſsitate conditionata, hoc eſt, quòd ſuppoſita intellectione neceſsitas fruendi ſequatur, quæ eſt neceſsitas ſecundū quid, quia dependens ab illa oſtenſione, illa inquam eſt ex natura extremorum, quod eſt breuiter dicere, extremorum eſt neceſſaria connexio, ſi oſtenſio præcedat; ſed illa minor probatur de neceſsitate abſoluta ex natura extremorum. Ideo ad probationem illius reſpondeo, Ad minorem dico, quòd in agente principali ſimpliciter neceſſariò agēte, nihil eſt quo neceſſariò agit, nec etiam requiſitum ad neceſſariò agere, niſi tantùm illud, quo principaliter agit, quia in ſimpliciter neceſſariò agēte tota ratio neceſsitatis eſt in ipſo, per illud, ſecundum quod eſt agens: ſed in agente principaliter neceſſariò ſecundum quid, ſiue conditionaliter, non eſt illud ſufficiens ratio neceſſariò agendi, quod eſt ratio agendi, ſed requiritur aliud, à quo dependet iſta neceſsitas, quia non eſt à ſola ratione agentis. Negatur igitur minor ſecunda, quia non per illud ſolum, quo agens principaliter agit, per hoc eſt neceſsitas conditionata in agendo, ſed per illud cū alio præſuppoſito. Ad probationem ſecundæ minoris dico, Quòd in hoc, quòd eſt neceſſario agere, duo includuntur, & reſpectu agere eſt dare vnum quo, ſcilicet rationem formalem agendi in principali agente; reſpectu autem neceſſitatis non eſt illa ſola ratio, ſed cum hoc aliud præſuppoſitum. Ad formam igitur dico, Quòd non eſt concedendum, quòd aliquid ſit, quo neceſſario formaliter agit, ſed ad neceſsitatem illam requiritur, & illud quo agit, & illud aliud præſuppoſitū quo nō agit: ſed quia in propoſito, à quo dependet neceſsitas, ab eo dependet & actio, & quo agit, eo agit aliquo modo agēdi neceſſarió, vel contingēter; ideo ad probationem ſecundæ minoris aliter dici poteſt, Quód illud, quo eſt actiuum, non eſt illud, quo ipſum neceſſariò agit, niſi alio præſuppoſito, & tunc eſt quo neceſſariò agit alio præſuppoſito. Cōtra iſtam reſpōſionem arguitur ſic. In primo inſtanti naturæ eſt actio præuia, in ſecundo eſt actio principalis agentis; Quæro tunc, in illo ſecundo inſtanti qualiter principale agens agit? Si contingenter, habetur propoſitū; Si neceſſariò, cùm tunc præcisè per propriam formam agat, & quia principaliter, & quia ipſum primum nullo modo libero eſt ratio agēdi, ſequitur tunc, quòd forma ſua ſit tunc neceſſaria ratio agēdi; ſed hoc non eſt niſi ex determinatione formæ ad obiectum, & actionem in obiectum, ergo extrema ex natura ſua habent neceſſariam connexionem; igitur & ad media neceſſaria. Item. Nihil facit ad agere illud, quod ponitur ſub conditione, quia nec ab illo depēdet agere, ergo nec ad neceſſariò agere; ergo ſi iſta neceſsitas eſt ex iſta cōditione, erit æquè ſimpliciter. Reſpondetur ad primum iſtorum, Quòd in ſecundo ſigno naturæ principale agēs agit neceſſario non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſcilicet alio præſuppoſito. Contrà: Quòd quando agens neceſſariò agit, ſimpliciter neceſſariò agit, quia contingenter & neceſſariò determinant agere pro tūc, quando cauſa agit, generans enim neceſſariò generat, licet præſupponat alterationem; quantùm eſt ex ſua forma actiua; & tunc vltra ſic, ſimpliciter neceſſariò,

ſariò, quantùm eſt ex ſua forma determinatur ad omne medium neceſſarium, & in illud neceſſariò tendit, quantum poteſt, & quando poteſt; neceſſariò ergo vult intellectionem ſibi pręſentialiter, vt obiectum cognitum."

Rationes 3 ad partē negantem. 1. ratio. Pro concluſione negatiua iſtius articuli arguitur ſic. Omne agens neceſſariò de neceſsitate agit ſecūdum vltimum ſuę potentiæ, quia ſicut non eſt in poteſtate eius actio, ita nec intentio eius, ergo nec modus agendi, ſcilicet intensè, vel non intensè agere; ergo voluntas de neceſsitate volet finem intenſiſsimè, & quā tùm poteſt, cuius oppoſitum experimur. Conceditur concluſio, quando eſt æqualis apprehenſio, & nihil retrahens.

2 ratio. Item. Potentia libera per participationem non magis tendit in obiectum perfectum, quàm in aliud obiectum, ergo nec potentia libera per eſſentiam; non autem eſt differentia inter finem volitum & alia volita, niſi ex parte perfectionis obiecti. Antecedens patet, Quia viſus, qui eſt potentia libera per participationem, quatenus actus eius ſubeſt Imperio voluntatis, non neceſſariò magis videt pulcherrimum, quàm minus pulchrum; ideo ab vtroque ęqualiter auertitur, & vtrunque ęque contingenter videt. ☞ Ad iſtam rationem reſpondetur, Quòd maior eſt vera de potentia cognitiua libera per participationem, quia talis non magis tendit in obiectum perfectum, quàm in aliud, ſed non eſt vera de appetitiua tendente in obiectum apprehenſum à ſua cognitiua, magis enim neceſſariò pulcherrimum viſum delectat appetitum viſiuum, quàm minùs pulchrum: Et ſi ille appetitus aliquo actu elicito poſſet ſe in illud viſum ferre, magis neceſſariò ferretur, quā in minùs pulchrum viſum.

3. ratio. Item ad principale. Quæcunque potentia circa obiectum perfectiſſimum pręſentatum neceſſariò operatur, neceſſario circa idem continuat operationem, quantùm poteſt, ſed voluntas circa finem vltimum neceſſariò operatur, quæ eſt obiectum perfectiſsimum, ergo neceſſariò continuat operationem, quantùm poteſt; cuius contrarium experimur, Quia voluntas auertit intellectum à conſideratione finis vltimi, ſicut aliorū. Maior probatur & primò ſic; Eadem eſt ratio neceſſariò operandi, & neceſſariò continuandi operationem; ſi ſimpliciter, ſimpliciter; ſi quando poteſt, quando poteſt. Secundò ſic. In appetitu ſenſitiuo hoc videmus, & in intellectu; in voluntate autem videtur veriſsimum, quia ipſa nō ceſſat ex ſe agere circa aliquod obiectum, niſi vertendo ſe ad aliud, vel perfectius, vel magis conueniens, vel ad quod magis determinatur, vel inclinatur, quod impedit illam operari ſimul circa aliud: Sed finis vltimus eſt obiectum perfectiſsimum, & conuenientiſsimum, ad ipſum ſolùm neceſsitatur, ad ipſum ſolū inclinatur, & in ipſo maximè delectatur, & volitio eius ſtat cum volitione cuiuſcunque alterius: ergo, &c. Item. Quidquid neceſſariò agit poſita aliqua actione præuia, neceſſariò determinat ſe ad illam, ſi poteſt; ſed voluntas poſita actione intellectus præuia circa vltimum finē neceſſariò tendit in illum; ergo neceſſariò determinat intellectum, ſicut ad eius apprehenſionem.

Subtiliſsima doctoris reſolutio in notabilibus propoſitionibus. Vis huius rationis eſt, quia eadem eſt neceſsitas ad medium & ad extremum. A, Quidquid non impeditum neceſſariò agit, neceſſariò tollit impedimentum, ſi poteſt. B, Quidquid neceſſariò agit poſita aliqua pręuia actione, neceſſariò determinat ſe ad illam præuiam, ſi poteſt. C, Agens principale quocunque poſito ſecundario, neceſſariò agēs ex principio actiuo principali neceſsitatur. D, Quidquid circa obiectum præſens neceſſariò agit, neceſſariò determinat ſe ad eius pręſentiam, ſi poteſt. E, Si potentia principalis neceſſariò operatur circa obiectum pręſens, in ipſa potentia eſt ratio (quantùm eſt ex ſe, ſi poteſt, vel quandocunque poteſt) neceſſario agendi circa illud. F, Quicunque appetitus neceſſariò tendit in obiectum cognitum, neceſſariò ſe determinat ad cognitionem eius, ſi poteſt. G, Quicunque appetitus in ſolum obiectum ſummum, & perfectiſsimum apprehenſum neceſſariò tendit, neceſſariò determinat ſe ad eius apprehenſionē, ſi poteſt. H. Quæcūq; potētia circa obiectū perfectiſsimū ſibi pręſentatū, & non circa aliud neceſſariò operatur, neceſſariò circa idē continuat operationē, quantū poteſt. I, Quæcunq; potētia circa obiectū præſens neceſſariò quieſcit, ad illud abſens neceſſariò mouetur, quantū eſt de ſe, cauſa enim vtriuſq; eadē eſt. K, Si extremi eſt ſim-

 plicitet

plicter neceſsitas, vel quantùm eſt de ſe ad extremum, ſimilis erit eius neceſsitas, ad quodcũque medium ſimpliciter neceſſarium. Ex C facta maior ſequitur. A ſequitur B, & D, & F, qualiter poteſt eſſe maior ad concluſionem negatiuã iſtius articuli. Ex I, ſequitur E. G Infert intelligere, & velle iam poſita neceſſariò continuari, prima ex B, ſecunda ex H inferunt, non poſita neceſſariò eſſe ponenda. H inter iſtas verior apparet, quia vniuerſaliter videtur eadem ratio neceſſariò agendi, vel operandi, & neceſſariò continuandi; ſi ſimpliciter, ſimpliciter; ſi quando poteſt, quando poteſt. G apparet, quia in appetitu ſenſitiuo in ſenſu & intellectu hoc videmus, tamen in voluntate veriſsima videtur, quia ipſa non ceſſat ex ſe agere circa aliquod obiectũ, niſi conuertendo ſe ad illud, vel magis conueniens, vel perfectiùs, vel ad quod magis inclinatur, vel determinatur, quod impedit operari ſimul: ſed vltimus finis eſt obiectum perfectiſsimum, conuenientiſsimum, ad ipſum ſolùm neceſsitatur, ad ipſum maximè inclinatur, in ipſo maximè quietatur, & in ipſo maximè delectatur, volitio illius ſtat cum volitione cuiuſlibet alterius.

Examinatur prima ratio. Pro concluſione negatiua iſtius articuli dicitur ad rationem, Quæ eſt de neceſſariò continuando velle, quantùm poteſt voluntas, Conceditur concluſio, & dicitur, quòd nunquam ceſſat, niſi intellectus ſaltem prius natura ceſſat conſiderare finem. Et ſi arguatur, quòd voluntas continuabit neceſſariò, vel tenebit illud intelligere, quantùm poteſt imperando, dicitur, quòd non ſequitur, quia non neceſſariò vult intellectionem, ſicut vult finem. Et ideo poteſt aliter argui, Quòd ſaltem voluntas nunquam auertet intellectum ab hac intellectione, vel conſideratione, quia voluntas neceſſariò continuans, & ex ſe etiam in illud tendens nõ deſtruit illud imperando, à quo dependet. Dicitur, quòd dum ſtat conſideratio finis, ſtat eius velle, ſed cùm offertur aliud confusè, eius conſideratio imperatur à voluntate, & ſic indirectè, & auertit intellectum à conſideratione finis, & pro tunc, pro quo auertitur, ceſſat prius natura conſideratio, & poſterius natura volitio. Contra primam reſponſionem, Quæ eſt neceſsitas extremi ad extremũ, eadem eſt ad medium. Ad hoc dicitur: vt ſupra, Quod non eſt ſimilis habitudo voluntatis ad intellectum, qualis eſt ad finem. Contra ſecundam reſponſionem arguitur, Quia nihil aliud eſt perfectius, nec ad quod æquè, vel magis neceſſariò inclinetur, quàm ad iſtud, & etiam tunc vltima volitio perfectior, & neceſſaria, & perfectioris, & conuenientioris obiecti magis impedit volitionem obiecti minùs talis, quàm è conuerſo. Item. Si obiectum eſt neceſſariò volitum, ergo eius velle eſt determinatiùs volendum, quàm quodcunque aliud velle, igitur & eius intelligere: Vtraque conſequentia probatur, Quia voluntas vult velle propter obiectum, & intelligere propter velle. Item. Ad quod obiectum voluntas eſt pronior, ad eius intelligere magis impellit. Ideo dicitur, Quòd voluntas nunquam auertit intellectum, ſed tantùm phantaſma occurrens, quod non eſt in poteſtate voluntatis: & ideo dicitur, quòd bene voluntas continuat quãtùm poteſt, ſed non poteſt, quando occurrit aliud phantaſma, quod non ſubeſt ſibi, nec eius motio. Confirmatur. Intellectus ſeparatus ſemper ſtabit in conſideratione finis vltimi; & volitione, licet ſit quandoque alterius obiecti, quia bene ſtant ſimul. Contrà. Experimur, quòd ita liberè voluntas auertit intellectum à conſideratione finis ad aliud obiectum, ſicut de aliis obiectis. Item. Cum vltimus finis ſit obiectum maximè motiuum, & perfectiuum, intellectus ſemper ſtaret in conſideratione eius; ſi ergo non ſtet, hoc videtur propter imperium voluntatis auertentis. Dicitur (& bene in hoc) quòd ſi finis eſſet obiectum in ſe mouens, vel etiam in propria ſpecie, quòd verum eſſet, quia maximè moueret: nũc autem (ſecundum aliquos,) mouet tãtùm in alio, quod magis natum eſt mouere ad ſe in ſe, quàm ad alterũ: vel (ſecundum te) multa phantaſmata ſimul mouent ad conceptum deſcriptionis eius ex communibus, ideo minùs mouet quàm alia obiecta, propter duo: Primum, quia difficile eſt ſtare in conſideratione vniuerſalis tranſcendentis, phantaſma enim mouet magis ad ſpeciem ſpecialiſsimam, ideo dicit Auguſt. 8. de trinit. Cũ cœperis cogitare quid veritas, ſtatim obiicient ſe phantaſmata; ſecundum eſt, quia difficilius

Cap. 2. ſecunda redde.

citius eſt ſimul vti illis multis cõmunibus ad deſcriptionem, quàm ſingulis ſeparatim. Contra iſtam reſponſionem arguitur, quia ſaltem intellectus ſeparatus ſemper conſideraret: Similiter iſta reſponſio non valet ſecundum Henricum, qui ponit, quòd poſſumus habere proprium cõceptum de Deo.

Item pro concluſione negatiua iſtius articuli arguitur ſic. Damnatus apprehendit finem vltimum, ſi neceſſariò velit eũ, aut igitur amore amicitiæ, aut concupiſcentiæ: non ſecundo modo, quia apprehendit eum, vt impoſsibile ſibi; nec primo modo, quia talis fruitio eſt ſummè recta. Item. Si diligere neceſſariò ponatur poſita intellectione practica, & tamen eſt ibi ſumma ratio recta, & meriti de congruo, quia omnis alius actus voluntatis eſt acceptabilis, ſicut & laudabilis non niſi virtute eius; igitur cum merito quocunque ſtaret, quòd voluntas neceſſariò ſequeretur intellectionem practicam, quod eſt contra Anſelmum, de conceptu Virg. cap. 4. Item. In neceſſitato ad agendum ex ſe, ſiue quantùm poteſt agere, non poteſt eſſe aliquis habitus, ſic enim poſſet ineſſe lapidi, qui ſimpliciter neceſsitatur ad deſcendere, quantùm eſt ex ſe; ergo in voluntate reſpectu finis nullus poteſt eſſe habitus, nec acquiſitus, nec etiam ſupernaturalis: Confirmatur de acquiſito, quia ille non generaretur niſi ex actu, ſed tunc quando agit, eſt neceſſitata ad agendum in ſenſu diuiſionis. Conceditur concluſio de habitu acquiſito, ſed hoc non concordat cum Philoſopho, quia ſapientia eſt habitus ſupremus: Probatur etiam de habitu ſupernaturali, quia ad quem actum neceſſitatur reſpectu eius, non eſt capax alicuius habitus. Dicitur, Quòd non neceſsitatur nuho ad dilectionem finis in particulari, nec etiam clarè viſi in patria, niſi prius eleuetur: primum improbatur artic. 3. ſecundum artic. 4. Contra rationem poſitam inſtatur, Quia ſi ratio valeret, non poneretur habitus in intellectu: Dico, quòd non debet poni habitus inclinans, ſed bene requiritur habitus oſtendẽs; qui habitus non poteſt poni in voluntate, ni-

Reſolutio: ſi vt tantum inclinans; ideo ratio bona eſt de voluntate non de intellectu. Teneo igitur quòd poteſt voluntas non velle finẽ vltimum quocunque modo apprehẽſum; obſcurè ſiue clarè, in vniuerſali, ſiue in particulari.

QVAESTIO TERTIA.

Eſt de ipſo fruente, cui ſcilicet vt ſubiecto conueniat frui. Diuiditur in 5. articulos.

Ar. 1. Vtrum Deo conueniat frui.
Ar. 2. Vtrum beatus & viator fruantur.
Ar. 3. Vtrum peccator fruatur.
Ar. 4. Vtrum bruta fruantur.
Ar. 5. Vtrum omnia fruantur.

1. *ARTICVLVS.* 1.

Vtrum Deo conueniat frui.

ARGVITVR quòd non. ¶ Quia fruitio eſt reſpectu finis, ſed Deus non habet finẽ, ergo non competit ſibi frui.

¶ OPPOSITVM. Deus amat ſe, & non amat ſe propter aliud, quia tunc vteretur ſe, ergo fruitur ſe: Conſequentia eſt plana, quia ſi amat ſe, aut vtendo, aut fruendo.

¶ *CONCLVSIO. Voluntas diuina fruitur ſimpliciter, neceſſario per ſe, & primo.*

¶ RESPONDEO. Ad ſolutionem huius quæſtionis præmitto quoddam exemplum, quomodo videlicet corpora diuerſimodè quietantur. Vltimus enim terminus quietis grauiũ corporũ eſt centrum, huic autem centro tanquã termino vltimo adhæret aliquod corpus graue per ſe & primò, putà Terra, quæ non per naturam alterius corporis adhæret alicui, à quo participet grauitatem, & iſtam adhæſionem. Aliquod autem corpus adhæret centro immobiliter. & per ſe; non primò, quia adhæret per grauitatem, & adhæſionem participatam à terra; per ſe tamen adhæret, quia per formam intrinſecam; & firmiter; quia eſt quaſi intrinſecum terræ; quæ primò quieſcit; vtpote lapides & metalla in viſceribus terræ; & talia licet non primò, tamẽ perfectè quieſcunt, quia perfectè coniuncta ſunt cẽtro mediãte primo quieſcente, cui ſunt quaſi perfectè vnita. Aliquod corpus tertio modo adhæret cẽtro mediante terra, cui vnitur, ſed mobiliter, & nõ firmiter; vt graue aliquod exiſtẽs in ſuperficie terræ; & tale, licet verè quieſcat ad aliquod tempus, non tamen ita determinatur ad quietem,

8. Phyſic. & 2. Cæli & alibi ſæpe apud Philoſ.

quietem, ſicut corpus quieſcens ſecundo modo. Quarto modo poteſt aliquod corpus adhærere vniformiter corpori proximo, & reſpectu illius quieſcere, & tamē non quieſcere reſpectu vniuerſi, ſi illud, cui proximo adhęret, non vniformiter adhæreat centro, verbi gratia, de homine iacente in naui. Et ſi in poteſtate corporis eſſet ſeipſum quietare, illud corpus graue (quod ſeipſum finaliter quietaret in aliquo tali mobili, non autem in centro, nec mediatè, nec immediatè) inordinatè ſe quietaret, quia etſi, quantùm eſt ex ſe, quietaret ſe propter ſuam firmam adhæſionem tali corpori mobili, tamen non adhęret illi, cui ſecundum naturam ſuam adhęrere deberet, vt quietaretur.

Ad propoſitum applicando, corporis ponderi correſpondet voluntas in ſpiritualibus; Ita enim corpus pondere ſicut animus amore fertur, quocunque fertur, vt ait Auguſtin. 11. de ciuit. cap. 28. Centrum ergo, quod ex natura ſui eſt vltimatè quietatiuum, eſt finis vltimus ſecundum veritatem. Huic centro voluntas diuina primò, & per ſe, (quia non participatione alicuius alterius à ſe) immobiliter & neceſſariò adhæret: quia ipſa voluntas non per habitum, nec per actum differentem à ſe, non in virtute alicuius cauſę ſuperioris, perfectiſsimè amat illud ſummum bonum, & neceſſariò. ¶ Vnde ait ille ſapiens, Quòd Deus eſt Sphæra intellectualis, cuius centrum vbique eſt, & circunferentia nuſquam. (Hermes Triſmegiſtus & Empedocles.) Ex his ad propoſitum dico, Quòd frui nihil dicit, niſi actum inhærendi obiecto propter ſe, quem concomitatur delectationis quietatio, ſiue qui eſt ipſa quietatio; hoc eſt, actus vltimatè terminans potentiam, in quantùm potentia ſe ipſa * quietat actu ſuo: (alias terminat) ita quòd de ratione fruitionis, ſi dicit actum, non videtur eſſe, quòd ipſa quietet potentiam, quantùm eſt ex parte obiecti, ſed quantùm eſt ex parte potentię, obiecto propter ſe inhærentis. ¶ Vel dicit delectationem, vel actum inhærendi propter ſe obiecto, quem concomitatur, &c. Dico ergo, quod voluntas diuina fruitur ſimpliciter, & neceſſariò, & per ſe primò.

¶ AD ARGVMENTVM dico, (ſicut dictum eſt ſupra quæſtione prima artic. 1. huius diſtinct.) Quòd ratio finis non eſt propriè ratio fruibilis, ſed ratio illius boni abſoluti, cui conuenit ratio finis. Licet igitur Deus non ſit finis ſui, tamen reſpectu voluntatis ſuæ eſt illud obiectum abſolutum, cui nata eſt cō petere ratio finis, quia eſt ſummum bonum; non tamen poteſt ſibi competere ratio finis reſpectu ſui, ſicut nec reſpectu ſui eſt finis, ſed reſpectu omnium finibilium, qualia ſunt bona ordinabilia ad aliud. Si obiiciatur, Quomodo ergo Deus dicitur agere propter finem, & etiam quòd ſuperioris agentis eſt ſuperior finis? (Obiectio.) Reſpondeo. (Solutio.) Reſpectu nullius eſt cauſa finalis aliqua, niſi reſpectu cuius eſt cauſa efficiens, quia cauſalitas cauſę finalis eſt mouere efficiens ad agendum: Dei igitur ineffectibilis nihil eſt cauſa finalis; ſed illud primum dictum vulgatum debet intelligi, quod agit propter finem effectus, non propter finem ſui, quia non eſt agens ſui; ſimiliter ſecundum dictum debet intelligi de fine effectus, quia agens ſuperius ordinat non ſe, ſed effectum ſuum ad finem vniuerſaliorem, vel ſuperiorem, & ita ille finis ſuperior eſt agentis, non vt finis eius; ſed ad quem ordinat illud, quod agit.

ARTICVLVS 2.

Vtrum beatus & viator fruantur.

ARGVITVR quòd viator non fruatur.

¶ Quia viator tantùm habet actum deſiderij reſpectu boni abſentis, ſed actus deſiderij non eſt actus fruitionis; cuius probatio eſt, quia deſiderium eſt actus concupiſcentiæ, fruitio autem eſt actus amicitię, ergo, &c.

¶ OPPOSITVM. Auguſtinus, & habetur in litera, Frui eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam, (1 de doctrina Chriſt. ca. 4.) ſed ſic viator inhęret Deo, ergo, &c.

¶ CONCLVSIO. *Voluntas creata beata fruitur ſimpliciter, & perpetuo, & per ſe, ſed non primo; Voluntas vero viatoris iuſti fruitur ſimpliciter, & per ſe, ſed non immobiliter neque primo.*

¶ RESPONDEO. Cum fruitionis quatuor ſint gradus (vt cōſtat ex ſuperiori articulo) atq; in primo gradu ſit volūtas diuina, certè in ſecūdo gradu eſt volūtas creata beata, quę nō primò, ſed participādo à Deo, per ſe tamē, quia per formā ſuam

ſuam intrinſecam, adhæret firmiter huic bono: & hoc quia facta eſt quaſi intrinſeca voluntati primò quieſcenti, quia in eius beneplacito ſemper manens. In tertio verò gradu eſt voluntas iuſti viatoris, quæ licet innitatur diuinę voluntati, & mediante illo ſummo bono, in quo quieſcit ipſa voluntas, tamen non firmiter adhęret illi bono, vel beneplacito iſtius voluntatis, vnde nunc adhæret illi, nunc auertitur ab illo bono. Sed hoc eſt quoddam diſsimile in corporibus tertij membri, quia ibi manente forma, qua corpus quieſcit, poteſt ipſum non quieſcere; hîc oportet formam, qua quieſcit, deſtrui ſimul cum auerſione voluntatis à centro ſuo. Hoc poſito dico, Quòd voluntas creata beata fruitur ſimpliciter, & perpetuò, & per ſe, ſed non primò; voluntas vero viatoris iuſti fruitur ſimpliciter, & per ſe, ſed non immobiliter, neque primò.

¶ AD ARGVMENTVM dico, Quòd preter actum deſiderij, qui eſt reſpectu non habiti, quo viator iuſtus appetit Deum actu concupiſcentię, habet iuſtus alium actum amicitię volēdo Deo in ſe bene eſſe, & hic actus amicitiæ eſt fruitio, non autem ille, qui eſt deſiderij; & iſte ſecundus propriè eſt Charitatis, non autem primus, qui eſt deſiderij, ſicut dicetur libro tertio.

ARTICVLVS 3.

trum peccator fruatur.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia non innititur alicui bono immobili, ſed mobili, ergo non quieſcit, & per conſequens non fruitur: Antecedens oſtenditur, quia innititur creaturę, quæ eſt mobilis, quia omnis creatura varietati ſubiecta eſt.

¶ 2. Præterea. Qui vult alium vti actu ſuo, non fruitur eo, ſed peccator vult Deum vti actu ſuo, ergo non fruitur eo. Maior oſtenditur, quia qui vult alium vti actu ſuo, iam non appretiat illum, vt ſummum bonum, ergo non fruitur illo: Minor oſtenditur, quia peccator vult eſſe actum ſuum, igitur vult ipſum eſſe à Deo, cùm nihil poſsit eſſe niſi à Deo; & ſi hoc, igitur vult Deum vti illo, quia Deus vtitur omni eo, quod eſt ab eo.

¶ OPPOSITVM. Auguſtin. 83. quæſt. q. 30 Omnis humana peruerſio eſt, quod etiam vitium vocatur, fruendis vti velle, atque vtendis frui; ergo poſsibile eſt peccatorem frui vtendis.

¶ *CONCLVSIO. Voluntas peccantis mortaliter fruitur ſimpliciter quantū eſt ex parte voluntatis.*

¶ RESPONDEO. Secundum id quod dictum eſt de gradibus fruitionis ſane in quarto gradu eſt peccans mortaliter, qui licet quantùm ſit ex parte actus voluntatis ſe quietantis, vehementer inhæreat alicui alij à Deo, ita quòd nec mediante illo, nec immediate inhæreat Deo, tamen ex parte obiecti non poteſt ſimpliciter quietari: Imo, ſicut quieſcens reſpectu nauis, & non reſpectu centri, non quieſcit ſimpliciter, quia non quieſcit reſpectu vltimi quietantis in vniuerſo, ita voluntas quietans ſe, quantùm poteſt, in aliquo obiecto alio à Deo, non ſimpliciter quietatur, quia non reſpectu huius, quod vltimatè, & perfectiſsimè eſt in vniuerſo quietatiuum voluntatis. Quod etiam patet, quia ibi voluntas nunquam ſatiatur, quantumcunque firmiter ſe immergat in illud, propter ſe amando illud. Hoc poſito dico, Quòd voluntas peccantis mortaliter fruitur ſimpliciter, quia quantùm eſt ex parte voluntatis quietantis, ſe ipſam quietaret, & ſe quietat in obiecto, quod propter ſe amat, ſed non ſimpliciter quietatur, quantùm eſt ex parte obiecti, nec frui illud requirit: ſed quia obiectum non eſt de ſe quietatiuum, ſicut potentia actu ſuo ſe quietat in ipſo, ideo eſt fruitio inordinata. Sed tunc eſt dubitatio, Quo obiecto peccans mortaliter fruitur, an ſcilicet actu ſuo, an obiecto ſui actus? Reſpondeo, quòd communiter fruitur ſe ipſo, quia obiectum actus ſui amat amore concupiſcentiæ, & per conſequens aliquid aliud amat amore amicitię, quia omnem amorem concupiſcentiæ præcedit amor amicitiæ: illud autem aliud eſt ipſemet, cui vt amato amore amicitiæ appetit illud obiectum; vnde nō fruitur obiecto ſui actus, nec per conſequens ipſo actu, ſuper quem non oportet primò reflecti. Hæc eſt ſententia Auguſt. 14. de ciuit. capit. 28. Fecerunt itaque ciuitates duas amores duo, terrenam ſcilicet amor ſui vſque ad contem- obiectio ſolutio

prium Dei, cæleſtem verò amor Dei vſque ad contemptum ſui; ergo prima radix illi eſt, quòd peccans fruitur ſe.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum poteſt exponi maior, quia inherens mobili non quieſcit ſimpliciter, licet inquantùm eſt ex parte ſui, ſic quiecet ſe in illo: & ita concedenda eſt hæc concluſio, quòd peccans mortaliter non ſimpliciter quietatur, licet quantùm eſt ex parte ipſius, ſic actu ſuo ſe quietare volentis, vltimatè ſe quietet immobili. Si addatur, quòd nihil fruitur, niſi ſimpliciter quietetur in illo: negandum eſt, ſed oportet addere, niſi ſimpliciter quietetur, quâtùm eſt ex parte ipſius actus, quo ſcilicet inhæret obiecto, & etiam quantùm eſt ex parte obiecti in fruitione ordinata. Nec hic debet intelligi quietatio ſumma, quia omnem quietationem viæ ſequitur maior patriæ, ſed propter actum irreferibilem ita acceptantem obiectum.

¶ Ad ſecundum poteſt maior negari, Quia licet amore ordinato nullus fruatur aliquo, niſi quo non vult aliquem vti, ſed frui, tamen amore inordinato bene poteſt quis frui, quo non vult alium frui, ſed tantùm vti, vel illud nullo modo amare; ſicut patet de zelotypia inordinata. Ad probationem maioris poteſt dici, quòd licet fruens appretiet fruibile tanquam ſummum bonum, non tamen vult illud ab omnibus ſic appretiari, quando inordinatè ſic fruitur: non igitur ſequitur, vult iſtud eſſe ſummum bonum, vel amat illud quaſi ſummum bonum, ergo vult alios ſic amare illud. Aliter poteſt reſponderi negando maiorem. Ad probationem, cùm dicitur, vult fruibile eſſe, ergo vult illud eſſe à Deo, non ſequitur; nec ſequitur etiam, vult illud eſſe à Deo, ergo vult Deum vti illo: & cauſa defectus vtriuſque conſequentię eſt, quia nō oportet volentem antecedens velle cōſequēs, quando conſequens non includitur per ſe in antecedente, ſed tantùm ſequitur per locum extrinſecum, ita eſt in propoſito.

ARTICVLVS. 4.

Vtrum bruta fruantur.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia per Auguſt. vbi priùs 83. quæſt. q 30. Et frui quidem cibo, & qualibet corporali voluptate non adeò abſurdè exiſtimantur & beſtiæ.

¶ OPPOSITVM. Frui eſt amore alicui rei inhærere propter ſe ipſam; ſed bruta non habent amorem, quia non voluntatem, nec inhærent alicui rei propter ſe ipſam; ſed propter bonum eorum; ergo, &c.

¶ *CONCLVSIO. Bruta proprie non fruuntur, ſed abuſiue.*

¶ RESPONDEO. Dici poteſt, Quòd appetitus ſenſitiuus, licet aliqualiter alicui inhereat propter ſe, id eſt non propter alterum negatiuè, quia non eſt eius referre ad aliud, non tamen contrariè, quia non appretiatur obiectum, vt non referibile ad aliud, adeo abuſiuè dicitur frui propter non relationem. non tamen propriè, quia non irreferibiliter inhæret. Similiter nec amore inhæret, quia eius propriè non eſt amare: ſimiliter nec propriè inhæret, quia non ſe applicat obiecto, ſed quaſi infigitur vi obiecti, quia non ducit ſe, ſed ducitur, ſecundum Damaſc. libro. 2. cap. 24. Et inſequendo dictam * parabolam de quietatione corporum, poſſet dici, quòd appetitus ſenſitiuus aſſimilatur ferro quaſi adamanti in fixo, vi adamantis attracto: & ſic nec in centro mediatè, nec immediatè quietatur, nec in aliquo alio vi illa, quæ eſſet quietatiua in centro, vel intrinſeca quietatiua in aliquo, vel quaſi in centro, ſed tantum quaſi vi extrinſeci quietantis, ita hæc vis obiecti quietat, non autem illa intrinſeca quietatiua in centro, vel quaſi in centro, quæ eſt ſola libertas, quæ appetitui ſenſitiuo non conuenit. Alias. ſimilitudinem.

¶ AD ARGVMENTVM ex Auguſt. patet, Quod exponenda eſt auctoritas eius de fruitione abuſiua, ſiue extendendo nomen fruitionis, quia appetitus ſenſitiuus non refert, intelligendo negatiue non contrariè, quia non inhæret obiecto tanquam irreferibili; quia licet irreferibili à ſe, hoc eſt ratione impotentię naturalis in ipſo, non tamen ratione bonitatis obiecti verè, vel in acceptatione potentiæ. De differentia iſtorum non referri negatiuè, contrariè, & priuatiuè dicetur lib. 2. diſtinct. 41.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum omnia fruantur.

ARGVI-

In proœmio.

ARGVITVR quòd ſic. ¶Quia omnia bonum appetũt amore naturali.1. Ethic. & aliquod bonum; & non propter aliud, ergo &c.

¶OPPOSITVM. Ex Auguſt. Fruimur cognitis, ſed non omnia cognoſcũt ergo, &c.

10 de Trinit. cap. 10.

¶CONCLVSIO. *Omnia inſenſibilia non fruuntur propriè, nec abuſiuè.*

¶RESPONDEO. Ex dictis patet ad iſtum articulum. Quia ſi ab appetitu ſenſitiuo negetur frui propriè, qui tamen magis conuenit cum voluntate, cuius proprie eſt frui, quam appetitus naturalis, quia actus appetitus ſenſitiui ſequitur actum cognoſcendi, ſicut actus voluntatis actum intelligendi; non ſic autem actus appetitus naturalis; ſi quis ſit actus eius, ſequitur, quòd habenti ſolum appetitum naturalem nõ conuenit frui propriè, imo nec ſic abuſiuè, ſicut competit appetitui ſenſitiuo.

¶AD ARGVMENTVM patet, Quod licet appetitus naturalis alicui inhæreat propter ſe negatiuè, non tamen contrariè, vt in pluribus, etſi quandoq; contrariè, nõ tamen amore inhæret, ſed nec etiam propriè inhæret, ſed ab ipſo dãte naturam quaſi infigitur illi obiecto, non quidem per actum elicitum alium à natura, ſicut eſt in appetitu etiam ſenſitiuo, ſed per inclinationem habitualem naturæ: vnde (ſicut prædictum eſt) minùs conuenit ſibi frui, quàm appetitui ſenſitiuo, qui per actum elicitum quaſi obiecto iam cognito inhæret, licet non liberè; appetitus autem naturalis ſine omni cognitione perpetuò inclinatur.

Ex dictis de frui, & ſpecialiter q. 2. art. 1. huius diſtinct. patere poteſt de vti, qui eſt actus quidam volũtatis imperfectior ad frui, ſicut ad actum perfectiorem eiuſdem potentiæ ordinatus.

DISTINCTIO II.

MAG. Hoc itaque vera ac pia, &c.

AGGREDITVR iam Magiſter diſputationem de Deo in ſe, quæ adhuc eſt bipartita; duo enim potiſſimum pertractat, Vnum eſt monſtrare veritatem huius articuli fidei de vnitate eſſentiæ, & Trinitate perſonarum diuinarum; quod præſtat ſex diſtinctionibus ſequentibus. Alterũ eſt agere ſigillatim de eſſentia diuina ac perſonis diuinis, quod præſtat ab 8. diſtinctio. vſque ad finem libri. Hæc enim eſt huius negotij pars potiſſima. Cæterum primum illud de trinitate diuinarum perſonarũ in vnitate eſſentiæ inquirit Magiſter duplici via, vna eſt per auctoritates Sacræ ſcripturæ præſenti diſt. alterum eſt per rationes naturales ac ſimilitudines rerum. 5. alijs diſtin. Præſenti igitur diſtinctione monſtrat Magiſter hanc Catholicam veritatem prima via, ſcilicet auctoritatibus Sacræ ſcripturæ deſumptis tum ex veterũ tũ ex nouo Teſtamento. Circa hanc diſtinctionem quæruntur duo: Primum eſt de diuina eſſentia atque eius infinitate & vnitate. Alterum eſt de pluralitate diuinarum perſonarum, & earum productione.

QVAESTIO PRIMA.

Eſt de diuina eſſentia & eius infinitate atque vnitate. Diuiditur in 17. articulos.

Ar. 1. Quid ſit propoſitio per ſe nota.

Ar. 2. Vtrum aliquod infinitum eſſe, ſiue an Deum eſſe ſit per ſe notum.

Ar. 3. Vtrum in entibus ſit aliquod primum principium effectiuum ſimpliciter.

Ar. 4. Vtrũ primum effectiuum ſit incauſabile ſimpliciter.

Ar. 5. Vtrum primum effectiuum ſit actu exiſtens.

Ar. 6. Vtrum in entibus ſit aliquod finitiuũ ſimpliciter primum, incauſabile, & actu exiſtens.

Ar. 7. Vtrum aliqua natura eminens ſit ſimpliciter prima ſecundum perfectionem, incauſabilis, & actu exiſtens.

Ar. 8. Vtrum natura prima ſiue primum efficiens ſit tantum vnum ſecundum quiditatem & naturam.

Ar. 9. Vtrum prima ſubſtantia ſiue primum efficiens ſit intelligens & volens.

Ar. 10. Vtrum intelligere & velle ſe primi efficientis ſit idem eſſentiæ ſuæ.

Ar. 11. Vtrum intelligere omnia alia a ſe primi efficientis ſit accidens.

Ar. 12. Vtrum intellectus primi efficientis intelligat ſemper & diſtincto actu.

Ar. 13. Vtrum in entibus ſit aliquod actu exiſtens infinitum.

Ar.14. Verum infinitas Dei poſsit probari ex diſtincta intellectione eius omnium factibilium.

Ar.15. Verum infinitas Dei probari poſsit ex fine & ex eminentia.

Ar.16. Verum ſit tantum vnus Deus.

Ar. 17. & vlt. Verum Deum eſſe tantum vnum ſit demonſtrabile.

ARTICVLVS. I.

Quid ſit propoſitio per ſe nota.

t.c.15. RESPONDEO. Quoniam (ſecũdum Philoſ.2.Metaph.) abſurdum eſt ſimul quærere ſcientiam & modum ſciendi, ideo primò dicendum eſt de modo cognoſcẽdi iſtam, Deus eſt. Et quantùm ad iſtam, primò aſsigno rationem propoſitionis per ſe notę. Et dico, Quòd cùm dicitur propoſitio per ſe nota, ſi per ſe non excludit quamlibet cauſam, quia non excludit terminos propoſitionis, nulla enim propoſitio per ſe nota eſt excluſiua

1.Poſter. t.c.6.

notitiæ terminorum, quia principia prima cognoſcimus, inquantùm terminos cognoſcimus; ſed excluditur quæcunque cauſa & ratio, quę eſt extra per ſe conceptum terminorum propoſitionis per ſe notæ. Dicitur igitur propoſitio per ſe nota, quæ ex terminis proprijs, qui ſunt aliquid eius, vt ſunt eius, habet veritatem euidentem; & non propter aliquid aliud, quod ſit extra terminos proprios, habet euidẽtiam. ſed ex ſe tantum, vt Omne totum eſt maius ſua parte. Vlterius, Qui ſunt illi termini proprij, ex quibus debet eſſe euidens? Dico, quòd quo ad hoc, alius terminus eſt diffinitio alius diffinitum, & hoc ſiue accipiantur termini propoſitionis pro vocibus ſignificantibus, ſiue pro cõceptibus ſignificatis.

Idem ſenſit Ariſto. 2.poſter. t.c.21.

Quod probo ex.1.poſter. Quia quod quid eſt alterius extremi eſt medium in demonſtratione, ergo altera pręmiſſarum non differt à concluſione, niſi ſicut diffinitum à diffinitione; & tamen præmiſſa eſt principiũ per ſe notum, concluſio autẽ non eſt per ſe nota ſed demonſtrata: ergo quantùm ad rationem propoſitionis per ſe notæ alius terminus eſt diffinitio à diffinito, quia ſi eſſet idem conceptus diffinitionis & diffiniti, in demonſtratione potiſsima eſſet petitio principij. Item tunc eſſent ibi duo termini tantùm, quod eſt falſum.

t.c.10.& 20 & expreſſius 2.poſt. t.c.8.

Nota diſtinctionẽ ex naturaliter inter diffinitionem & diffinitum.

☞. Hoc probatur ſecundò ſic per Ariſ. 1.Phyſic. Quòd nomina ſuſtinent ad diffinitionem; hoc quod totum ad partes, ideſt, quod nomen eſt prius notum diffinitione. Ex hoc arguitur. Impoſsibile eſt eundem conceptum eſſe priorem & poſteriorem, haberi & non haberi de eadem re, ſed idem poteſt prius concipi ſecundum nomen, quàm ſecundum diffinitionem; nomen autem confuſè importat quod diffinitio diſtinctè, quia diffinitio diuidit in ſingularia; ergo conceptus quiditatis, prout importatur per nomen confuſè, eſt prius notus naturaliter, quã conceptus eius, vt importatur diſtinctè per diffinitionem, & ita alius conceptus & aliud extremum. t.c.5.

Ex duobus declaratis infero propoſitũ ſic. Cùm propoſitio ſit per ſe nota, quæ ex proprijs terminis habet euidẽtem veritatem, & alij termini ſunt cõceptus quiditatis diſtinctæ, vt importatur per diffinitionem, & conceptus quiditatis confuſę, vt importatur per nomen; ſequitur, quòd propoſitio non eſt per ſe nota quiditate confuſè accepta, quę non eſt nota, niſi eadem diſtinctè concipiatur per diffinitionem. Hæc etiam eadem concluſio probatur, quia aliàs quælibet propoſitio neceſſaria, quę eſt vera per ſe primo modo, vt Homo eſt animal, & corpus vſque ad ſubſtantiam, eſſet per ſe nota, quod tamen non eſt verum; nam ſi ratio vtriuſque extremi aſsignatur ex rationibus extremorum diſtinctè conceptis, apparet manifeſtè, quòd vnum extremum includit aliud. Similiter aliàs quælibet propoſitio eſſet per ſe nota, in ſcientijs ſpecialibus, quam Metaphyſicus poſſet habere per ſe notam ex diffinitionibus extremorum, quod non eſt verum: quia Geometer non vtitur aliquibus principijs tanquam per ſe notis, niſi quę habent euidẽtem veritatem ex terminis confuſè cognitis; putà, concipiendo lineam cõfuſè euidens eſt, quòd linea eſt longitudo ſine latitudine, non concipiendo adhuc diſtinctè, ad quod genus pertineat linea, ſicut conſiderat Metaphyſicus. Alias autẽ propoſitiones, quas Metaphyſicus poſſet cognoſcere, putà, quòd linea eſt ſpecies quantitatis continuę diſtincta contra ſuperficiem & corpus, & huiuſmodi, tales propoſitiones non habet Geometer pro per ſe notis. Patet hoc tertiò, Quia bene

be ſtat demonſtratio alicuius prædicati de diffinito, cum hoc quòd illud prędicatum ſit per ſe notum de diffinitione, ſicut habere tres eſt demonſtrabile de Triãgulo, cùm tamẽ notum ſit per ſe de eius diffinitione, quòd omnis figura plana, &c. Eſt igitur omnis & ſola illa propoſitio per ſe nota, quæ ex terminis ſic conceptis, vt ſunt eius termini, nata eſt habere euidentem veritatem complexionis.

D. Thom. 1.p.q.2.ar.1 Ex hoc patet, Quòd nõ eſt diſtinguere inter propoſitionẽ eſſe per ſe notam, & per ſe noſcibilem, quia idem ſunt: nã propoſitio non dicitur per ſe nota, quia ab aliquo intellectu actualiter cognoſcatur per ſe, tũc enim ſi nullus intellectus actu cognoſceret, nulla propoſitio eſſet per ſe nota; ſed dicitur per ſe nota, quia quantũ eſt de natura terminorum, nata eſt habere euidentem veritatẽ contentam in terminis, etiam in quocunque intellectu cõcipiente terminos. Si igitur aliquis intellectus non concipiat terminos, & ita nõ concipiat propoſitionem, non minus eſt per ſe nota, quantùm eſt de ſe; & ſic loquimur de propoſitione per ſe nota.

D. Thom. vbi ſupra. Ex his etiam patet, Quòd nulla eſt diſtinctio de per ſe nota in ſe & in nobis, quia quæcunque eſt in ſe & per ſe nota, cuicũque intellectui eſt per ſe nota, licet non actu cognita, tamen quantùm eſt ex terminis, eſt euidenter nota, ſi termini concipiantur: ſicut patet de ſyllogiſmo perfecto, qui nullius indiget, vt appareat neceſſarius: Item propter idem non valet

1. Prior. c.1.

D. Thom. vbi ſupra & 1.2 q.94 artic. 2. & ... illa diſtinctio: Quòd aliquid eſt per ſe notum ſapientibus vel inſipientibus, quia hoc totum pertinet ad conceptionem terminorum, quæ præſupponitur ad intellectum propoſitionis per ſe notæ. ☞ Licet ſic diſtinguat Boetius in Hebdomadibus. Sed vel non eſt idem propoſitio per ſe nota & communis animi conceptio; vel ipſe intelligit de concepta non de conceptibili, vel ratione terminorũ diſtincte. * Nec illa diſtinctio valet, Quòd aliquæ ſunt per ſe notæ primi ordinis, aliquæ ſecundi; quia quæcunque ſunt per ſe notæ propoſitiones conceptis terminis proprijs ſic, vt ſunt termini earum, habent euidentem veritatem in ordine ſuo.

ARTICVLVS 2.

Vtrum aliquod infinitum eſſe, ſiue An Deũ eſſe ſit per ſe notum.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Damaſc. lib. 1. capit. 1. & 3. eius, quod eſt Deum eſſe, cognitio omnibus eſt naturaliter inſerta, ſed illud eſt per ſe notum, cuius notitia omnibus inſerta eſt, ſicut patet ex 2. Metaphyſic. quòd prima principia (quæ ſunt quaſi ianua) ſunt per ſe nota; ergo, &c. c.c.1. & 3.

¶ 2. Pręterea. Illud, quo nihil maius cogitari poteſt eſſe, eſt per ſe notũ, Deus autem eſt huiuſmodi (ſecundum Anſelmum Proſolog. 2.) illud autem non eſt aliquod finitum, ergo infinitum: Prima probatur, quia oppoſitum prædicati repugnat ſubiecto, ſi enim non eſt in re, nõ eſt quo maius cogitari non poteſt, quia ſi eſſet in re, maius eſſet, quàm ſi nõ eſſet in re, ſed tantum in intellectu.

¶ 3. Pręterea. Veritatem eſſe eſt per ſe notum, Deus autem eſt veritas, ergo Deum eſſe eſt per ſe notum: Probatio maioris, quia ſequitur ex ſuo oppoſito, ſi enim nulla veritas eſt, ergo verum eſt nullam veritatem eſſe, ergo veritas eſt. Ioan. 3.14. & 18.

¶ 4. Pręterea. Propoſitiones habentes neceſſitatem ſecundũ quid, ex terminis habentibus entitatem ſecundum quid, ſunt per ſe notæ, ſicut prima principia, quæ ſunt per ſe nota ex terminis habentibus eſſe in intellectu; ergo multo magis erit illa per ſe nota, quę habet neceſſitatem ex terminis ſimpliciter neceſſarijs, qualis eſt iſta, Deus eſt. Aſſumptum patet, quia neceſſitas primorum principiorum, & veritas & noſcibilitas eorum non eſt propter exiſtentiam terminorum in re, ſed tantùm propter cõnexionem extremorum, vt ſunt in intellectu concipiente.

¶ OPPOSITVM. Per ſe notum nõ poteſt ab aliquo negari, ſed Dixit inſipiẽs in corde ſuo, non eſt Deus. Item Auic. 1. Metaph. Deum eſſe non eſt per ſe notũ, nec deſperatum cognoſci. Pſalm. 13. & 52.

¶ *CONCLVSIO. Deũ eſſe vel aliquod infinitum eſſe non eſt per ſe notum.*

¶ RESPONDEO. Ex his quę diximus ſuperiori artic. dico nũc, Quòd propoſitio illa eſt per ſe nota, quæ coniungit iſta extrema eſſe & eſſentiam diuinã, vt eſt hęc ☞ Siue Deum & eſſe ſibi proprium. Quomodo Deus videt illam eſſentiam & eſſe ſub proprijſsima ratione, quę eſt in Deo hoc eſſe; quomodo nunquã nobis nec eſſe intelligitur, nec eſſentia, ſed

ab ipſo Deo, & à beatis. * Quia illa propoſitio ex terminis ſuis habet euidētem veritatem, intantùm quòd illa propoſitio non eſt per ſe ſecundo modo, quaſi prædicatum ſit extra rationem ſubiecti, ſed eſt per ſe primo modo & immediata, & ex terminis euidens, quia eſt immediatiſsima, ad quam reſoluuntur omnes propoſitiones enuntiantes aliquid de Deo qualitercunque concepto. Eſt igitur iſta Deus eſt, vel hęc eſſentia eſt, per ſe nota, quia iſta extrema nata ſunt facere euidētiam de iſta complexione cuilibet, apprehendenti perfectè extrema iſtius cōplexionis, quia eſſe nulli perfectius conuenit, quàm huic eſſentiæ: Sic ergo intelligendo per nomen Dei aliquid, quod nos non perfectè cognoſcimus, nec concipimus, vt hanc eſſentiam diuinam, ſic hæc eſt per ſe nota, Deus eſt.

Diligenter ſpeculare ſubtiliſsima verba hæc.

Sed ſi quęritur, An eſſe inſit alicui intellectui, quem nos concipimus de Deo, ita quòd ſit propoſitio per ſe nota, in qua enuntiatur eſſe de tali cōceptu, putà in tali propoſitione, cuiꝰ extrema poſſūt à nobis cōcipi; poteſt enim in intellectu noſtro eſſe aliquis cōceptꝰ de Deo dictꝰ, non communis ſibi & creaturæ, vt neceſſariò ens, vel ens infinitum, vel ſummum bonum, & de tali cōceptu poſſumus prædicare eſſe eo modo, quo à nobis concipitur, putà, neceſſarium eſſe: Dico, Quòd nulla talis eſt per ſe nota, propter tria. Primò, Quia quęlibet talis concluſio eſt demonſtrabilis etiam propter quid. Probatio. Quidquid primò & immediatè conuenit alicui de quolibet, quod in eo, ſiue ſibi ſuperiori ſiue inferiori, vel de paſsione, poteſt demonſtrari propter quid per illud, cui primò conuenit tanquam per medium. (Exemplum, ſi Triangulus primò habet tres angulos ęquales duobus rectis, de quolibet contento in Triangulo poteſt demonſtrari, quòd habeat tres angulos demonſtratione propter quid, per medium quod eſt Triangulus, putà, quòd aliqua figura habet tres, &c. de qualibet etiam ſpecie Trianguli, quòd habeat tres, hoc non primò) eſſe autem primò conuenit huic eſſentiæ vt hęc, quomodo eſſentia videtur à beatis; ergo de quolibet, quod eſt in hac eſſentia, quod poteſt à nobis concipi, ſiue ſit quaſi ſuperius ſiue quaſi paſsio, poteſt demonſtrari eſſe per hanc eſſentiam, ſicut per medium demōſtratione propter quid, ſicut per hãc, Triāgulus habet tres, demōſtratur, quòd aliqua figura habet tres; & per conſequēs non eſt per ſe nota ex terminis, quia tūc non demonſtraretur propter quid. Secundò ſic. Propoſitio per ſe nota cuilibet intellectui ex terminis cognitis eſt euidēs, ſed hæc propoſitio, Ens infinitum eſt, nō eſt nota ſiue euidēs noſtro intellectui ex terminis; Probatio, tales enim terminos priùs concipimus, quàm eam credamus, vel per demontrationem ſciamus; & in iſto priori non eſt nobis euidens, nō enim certitudinaliter eam tenemus ex terminis, niſi per fidem vel demonſtrationem. Tertiò, Quia nihil eſt per ſe notum de cōceptu non ſimpliciter ſimplici, niſi ſit per ſe notum partes illius conceptus vniri, nullus autem conceptus, quem habemus de Deo, proprius ſibi & non conueniens creaturis eſt ſimpliciter ſimplex, vel ſaltem nullus, quem nos diſtinctè percipimus eſſe proprium Deo, eſt ſimpliciter ſimplex; ergo nihil eſt per ſe notum de tali conceptu, niſi per ſe notum ſit partes illius conceptus vniri: ſed hoc non eſt per ſe notum, quia vnio illarum partium demonſtratur per duas rationes. ❡ Hæc minor pendet ex opinione de vniuocatione conceptus communis Deo & creaturæ, qua opinione * mutata minor talis ſumetur hîc; multi conceptus, in quibus concipimus Deum, non ſunt ſimpliciter ſimplices, & concluditur concluſio particularis non vniuerſalis, ſicut patet per duas primas rationes. Minor etiam aliter poteſt ſumi. Nullus cōceptus noſter proprius Deo, vel quem concipimus eſſe proprium Deo, eſt ſimpliciter ſimplex, quia licet conceptus entis factus per creaturā ſit ſimpliciter ſimplex & proprius Deo, (ſecundum aliam opinionem) non tamē eſt conceptus proprius perceptus, quia (ſecundum Henricum in ſumma arti. 22. q. 2.) videtur quod in iſto conceptu propter ſimilitudinem, & ſimplicitatem, & propinquitatem non diſtinguimus Deū ab alijs; intellige, non diſtinguimus perceptibiliter, quia licet ſit conconceptus diſtinctus; non tamen percipitur à nobis vt diſtinctus, ergo nihil eſt per ſe notum de tali conceptu, niſi per ſe notum ſit partes illius conceptus vniti: Sed hoc nō eſt per ſe notum, quia vnio illarum partium demonſtratur (vt ſupra dictum eſt) per duas

aliàs imitata.

Clarius vide diſt. 8. q. 3.

t.c.34. duas rationes. Maior manifeſta eſt per Philoſophum 5. Metaph. cap. de falſo, quia ratio in ſe falſa eſt de omni falſa, ergo nulla ratio eſt de aliquo vera, niſi ſit in ſe vera; ergo ad hoc quòd cognoſcatur aliquid eſſe verum de aliqua ratione, vel ipſam eſſe veram de aliquo, oportet cognoſcere ipſam eſſe veram in ſe: non eſt autem ratio in ſe vera, niſi partes illius rationis ſint vnitæ, & ſicut oportet ſcire quantùm ad prędicationes quidditatiuas, quòd partes illius rationis poſsint vniri quidditatiuè, (putà, quòd altera contrahat alteram formaliter) ita quantùm ad veritatem propoſitionis enũtiantis eſſe, oportet cognoſcere partes rationis ſubiecti vel prędicati vniri actualiter. Exemplũ. Quemadmodum iſta, Homo irrationalis eſt animal, non eſt per ſe nota, loquendo de prædicatione quidditatiua, quia ſubiectũ in ſe includit falſum, vt ita eſt propoſitio includens in ſe cõtradictoria; ita iſta, Homo albus eſt, non eſt per ſe nota, niſi per ſe notum ſit hominem & album actu cõiungi, quia ſi non coniunguntur actu, hęc eſt vera, Nihil eſt homo albus, & per cõſequens ſua conuerſa eſt vera, Nullus homo albus eſt aliquid, ergo ſua contradictoria falſa, Homo albus eſt aliquid. Probatio minoris, Quemcunque conceptum concipimus ſiue boni ſiue veri, ſi non cõtrahitur per aliquid, vt non ſit conceptus ſimpliciter ſimplex, vt dicendo, Summũ bonum, vel infinitum bonum, vel increatum, vel immenſum, & ſic de alijs, nullus talis eſt proprius Deo: voco autem conceptum ſimpliciter ſimplicem, qui nõ eſt reſolubilis in aliquos conceptus ſimplices, quorum quilibet poſsit actu ſimplici diſtinctè cognoſci.

Inſtantiæ duæ. Ex iſta ratione vltima patet reſponſio ad quaſdam inſtantias. Cùm arguitur, hęc eſt per ſe nota, Neceſſe eſſe eſt. Probatio, quia oppoſitum prædicati repugnat ſubiecto; ſi enim non eſt, non eſt neceſſe. Hęc etiam eſt per ſe nota, Deus eſt, quia (ſecundum communem expoſitionem,

12. Metaph. t.c.39. & inde. quam ponit Damaſ. lib. 1. cap. 12.) Deus dicitur ab operatione actuali fouere vel ardere vel conſiderare, ergo ſecundum communem acceptionem idem eſt, Deus eſt, ſicut, Operans actu eſt, quæ videtur per ſe nota, quia vt prius, oppoſitum prædicati repugnat ſubiecto, ſcilicet quòd ſit actu operans, & q̃ nõ ſit. Dicitur, Quòd hęc propoſitio, Operans actu eſt, poteſt prædicare eſſe tertium adiacens, vel ſecũdum, & ita prædicari eſſe vt nunc, vel eſſe habituale; primo modo non eſt per ſe nota, ſecundo modo eſt per ſe nota. Sed

Solutio Guilielmi Varr. lib. 1. diſtinct. 2.

Refutatur. hoc non eſt logicè dictum, quia (ſecundũ Philoſophum 2. Periherm.) eſſe nõ prædicat tertium, niſi quando tertium adiacet ſibi tanquam prædicatum, quando autem nullum adiacet ſibi tertium, prędicat eſſe propriũ, quod eſt prędicari ſecũdum adiacens; hîc nihil adiacet ſibi, igitur prædicat præciſè quod in ſe eſt, & ita prędicatur eſſe ſecundũ. Ideo aliter reſpõdeo ad iſtantias, Quòd nulla iſtarum propoſitionum eſt per ſe nota, Neceſſe eſſe eſt, vel Operans actu eſt, quia non eſt per ſe notum partes, quæ ſunt in ſubiecto, vniri actualiter. Cùm dicitur, Oppoſitũ prędicati repugnat ſubiecto: dico, quòd non ſequitur ex hoc propoſitionem eſſe per ſe notam, niſi illa repugnantia ſit euidens; & etiam cum hoc ſit euidens, vtrunque extremum habere cõceptum ſimpliciter ſimplicem, vel conceptus partium vniri, ſi non ſit conceptus ſimpliciter ſimplex.

in principio.

Solutio Scoti ad iſti

Obiectio. Contra iſtud. Si oppoſitum prędicati repugnat ſubiecto, vt ſi non animal repugnat homini, ſequitur, quòd ſi homo eſt, animal eſt, ergo conſequentia eſt bona, ponendo ſubiectum in aliquo antecedente, & prædicatum in aliquo conſequẽte, inferendo conſequens ex tali antecedente, putà, A eſt neceſſe eſſe, ergo A eſt; quia oppoſitum conſequentis repugnat antecedenti: Sed omnis conſequentia neceſſaria tenet virtute alicuius categoricæ neceſſarię & veræ, illa autem categorica eſt, quę vnit extrema, ratione quorum tenet conſequentia; ergo talis propoſitio eſt neceſſaria, putà illa, Neceſſe eſſe eſt, vel Operans actu eſt.

Solutio. Reſpondeo. Quando in antecedente includuntur duo oppoſita, & infertur conſequens, nõ infertur ratione alicuius totius extremi, quia totum extremum nullum vnum conceptum facit, ſed tantùm ratione alterius partis extremi: Putà, ſequitur, Homo irrationalis eſt, ergo animal eſt; ratio conſequentię non eſt Homo irrationalis, quia nullum vnum conceptum facit, ſed Homo in antecedente infert animal in conſequente, & ideo categorica per ſe vera debet formari ex illis extremis, quę erit iſta; Homo eſt animal. Ita in propoſito.

Si

Si propoſitio habeat extremum nõ ſimpliciter ſimplex, cuius partes non ſunt per ſe notæ vniri, & aliquid infertur ratione talis extremi nõ ſimpliciter ſimplicis infertur ratione alterius partis, quę includit illud quod infertur in conſequente, & ideo tenet in virtute categoricę coniungentis illa duo, alteram ſcilicet partem antecedis, & alteram partem conſequentis; ita eſt hîc, Eſſe eſt, non autem neceſſe eſſe ęſt. Per idem patet ad aliud, ſi non eſt actu, non eſt operans; ergo per oppoſitum, ſi eſt operans, eſt ens actu. Reſpondeo. In ſubiecto includuntur plura, quorum alterum eſt præciſè ratio conſequentiæ, non autem totum; & ideo nõ eſt propoſitio neceſſaria vniendo totum extremum antecedentis cum extremo conſequentis.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum ſcilicet ad Damaſc. poteſt exponi de potentia cognitiua naturaliter nobis data, per quam ſtatim ex creaturis poſſumus cognoſcere Deum eſſe, ſaltem in rationibus generalib⁹, & ibi ſubdit qualiter cognoſcitur ex creaturis. Vel de cognitione Dei ſub rationibus communibus conuenientibus ſibi & creaturis, quæ cognita perfectiùs & eminentiùs ſunt in Deo, quàm in alijs. Quod autem non loquatur de cognitione actuali, & diſtincta Dei, patet per hoc, quod dicit ibi: Nemo nouit eum, niſi quantùm ipſe reuelauit.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd Anſelmus non dicit illam propoſitionem eſſe per ſe notam; quod apparet, quia non poteſt inferri ex deductione eius, quòd iſta propoſitio ſit vera, niſi ad minus per duos ſyllogiſmos; quorum alter iſte eſt, Omni non ente ens eſt maius, ſummo nihil eſt maius, ergo nullum ſummum eſt nõ ens, ex obliquis in ſecundo m. ſecundæ f. Alter verò ſyllogiſmus eſt iſte, Quòd non eſt non ens, eſt ens, ſummum non eſt nõ ens, ergo eſt ens. Quomodo autem ratio eius valeat, dicetur infra articul. 13. quod fiet ad infinitatem probandam. Ad probationem maioris dico, quòd maior non eſt per ſe nota. Cùm probatur, quia oppoſitum prędicati repugnat ſubiecto, dico, Quòd non eſt per ſe euidens oppoſitum prędicati repugnare ſubiecto, nec per ſe euidens eſt ſubiectum habere conceptũ ſimpliciter ſimplicem, vel quòd partes illius vniantur in effectu; & ambo iſta requiruntur ad hoc, quòd propoſitio iſta eſſet per ſe nota.

¶ Ad tertium dico, Quòd veritatem in cõmuni eſſe, eſt per ſe notum, ergo Deũ eſſe; non ſequitur, ſed eſt fallacia conſequẽtis. Aliter poteſt negari maior. Cùm probatur, Si nulla veritas eſt, ergo nullã veritatem eſſe eſt verum: Conſequentia non valet, quia veritas aut accipitur pro fundamento veritatis in re, aut pro veritate in actu intellectus componentis aut diuidentis. Si autem nulla veritas eſt, nec verum eſt aliquam veritatem eſſe; quia nec veritatem rei, quia nulla res eſt; nec veritatem intellectus componentis & diuidentis, quia nullus eſt: Bene tamen ſequitur, ſi nulla veritas eſt, ergo non eſt verum aliquam veritatem eſſe, quia nulla eſt; ſed non ſequitur vltra, ergo verum eſt aliquam veritatem non eſſe, eſt enim fallacia conſequentis à negatiua habente duas cauſas veritatis, ad affirmatiuã, quæ eſt vna illarum.

¶ Ad quartum dico, Quòd propoſitiones non dicuntur per ſe notæ, quia extrema habent maiorem neceſſitatem in ſe, vel maiorem entitatem in re extra intellectum; ſed quia extrema, vt ſunt extrema talis propoſitionis oſtendunt euidenter complexionem eſſe conformẽ rationibus terminorum, & habitudini eorum, & hoc qualecũque eſſe termini habeãt, ſiue in re ſiue in intellectu; euidẽtia enim huius conformitatis eſt euidentia veritatis in propoſitione, quod eſt propoſitionem eſſe per ſe notam. Nunc autem iſta, Ens infinitum eſt, in intellectu noſtro nõ nata eſt habere euidentiam ex terminis, ſed bene iſta, Omne totum eſt maius ſua parte, vel aliqua conſimilis, in quocunq; intellectu concipiente terminos nata eſt habere talem euidentiam ex terminis, quia ex terminis eſt euidens, quia iſta cõplexio eſt conformis habitudini & rationibus terminorum, qualecumque eſſe termini habeant; & ideo licet minor ſit neceſſitas terminorum, non ſequitur, quòd ſit minor euidentia propoſitionum.

ARTICVLVS. 3.

Vtrum in entibus ſit aliquod primum principium effectiuum ſimpliciter.

ARGVITVR quòd non. 8 Phyſic. 46
¶ 1. Quia ſecundum Philoſophũ tres 2. de generat.
infinitas

t. c. 56. 58. & 68. infinitas eſt poſſibilis in aſcendendo, ſicut ponũt exemplum de generationibus infinitis, vbi nullum eſt primũ, ſed quodlibet ſecundum, & tamen hoc ab eis ſine circulo ponitur, ergo nõ eſt aliquod primum effectiuum.

¶ 2. Præterea. Si eſſet aliquod primũ tale, eſſet propter rationem Ariſt. 1. poſter. 8. Phyſic. 2. & 12. Metaph. & alibi, vbi negat poſſibilitatem infinitatis, ſed propter illam rationem non eſt dicendum, quia procedit ex contingentibus, & ita non eſt demonſtratio. Antecedens probatur, quia præmiſſæ aſſumunt eſſe de aliquo cauſato, omne autem tale contingẽter eſt ergo, &c.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. In entibus eſt aliquid effectiuum primum ſimpliciter.*

¶ RESPONDEO. In hac diſputatione de infinitate Dei ſic procedo. Quia de ente infinito non poteſt demonſtrari eſſe demonſtratione propter quid quãtum ad nos; licet ex natura terminorum propoſitio eſſet demonſtrabilis propter quid, ſed quantùm ad nos propoſitio eſt demonſtrabilis demonſtratione quia ex creaturis; proprietates autem infiniti entis relatiuæ ad creaturas immediatiùs ſe habent ad illa, quę ſunt media in demonſtratione quia, quàm proprietates abſolutæ; ita quòd de proprietatibus relatiuis immediatius poteſt concludi eſſe, per illa quæ ſunt media in tali demonſtratione, quàm de proprietatibus abſolutis, nã immediatè ex eſſe vnius relatiui ſequitur eſſe ſui correlatiui: Ideo primò declarabo eſſe de proprietatibus relatiuis entis infiniti; & ſecũdò ex his declarabo eſſe de ente infinito, quia iſtę proprietates relatiuę ſoli enti infinito conueniunt; & ita erunt duæ partes principales huius diſputationis de infinitate. Quantùm ad primum principale dico; quòd proprietates relatiuæ infiniti entis ad creaturas, aut ſunt proprietates cauſalitatis aut eminentiæ; cauſalitatis duplicis, aut efficiẽtis aut finis: Quod additur de cauſa exemplari, nõ eſt aliud genus cauſę ab efficiẽte quia tunc eſſent 5. genera cauſarum; vnde cauſa exemplaris eſt quoddam efficiẽs, quia agens per intellectum diſtinctum contra agens per naturam, de quo alias.

Circa primum, quòd aliquid eſt in effectu inter entia, quod eſt ſimpliciter primum ſecundum efficientiam, ſunt 3. concluſiones. Prima concluſio (quæ eſt præſentis articuli) eſt iſta. Aliquod effectiuũ eſt primum ſimpliciter, ita ſcilicet quòd non ſit effectibile, nec effectiuum virtute alterius à ſe. Quod probo ſic. Aliquod ens eſt effectibile, aut igitur à ſe, aut à nullo, aut ab aliquo alio; non à nullo, quia nullius eſt cauſa illud, quod nihil eſt; nec à ſe, quia nulla res eſt, quæ ſe ipſam faciat vel gignat (Auguſt. 1. de Trinit. cap. 1.) ergo ab alio effectiuo: Illud aliud ſit A. Si A eſt primum hoc modo expoſito, habeo propoſitum; ſi non eſt primum, ergo eſt poſterius effectiuum, quia effectibile ab alio, vel virtute alterius effectiuum, ſi enim negetur negatio, ponitur affirmatio: detur illud alterũ, quod ſit primum, & ſit B, de quo arguitur, ſicut de A argutum eſt; & ita aut procederetur in infinitum, quorum quodlibet reſpectu prioris erit ſecundum, aut ſtabitur in aliquo non habente prius; infinitas autem eſt impoſſibilis in aſcendendo (1. poſter. 8. Phiſic. 2. & 12. Metaph. & alibi) ergo primitas eſt neceſſaria, quia non habens prius, nullo * priore ſe eſt poſterius, nam circulũ in in cauſis eſſe eſt inconueniens. Contra iſtam rationem inſtatur dupliciter duplici argumento in opponendo. 2. de anima t. c. 47. alias poſteriore.

Ad primum autem excludendum dico, Quòd Philoſophi nõ poſuerunt infinitatem poſſibilem in cauſis eſſentialiter ordinatis, ſed tantummodo in accidẽtaliter ordinatis, ſicut patet per Auic. 6. Metaph. cap. 5. vbi loquitur de infinitate indiuiduorum in ſpecie. Et ad propoſitum melius oſtendendum, eſt ſciẽdum, quę ſunt cauſę eſſentialiter ordinatæ, & quę accidentaliter ordinatæ. Vbi notandum eſt, quòd aliud eſt loqui de cauſis per ſe & per accidens, & aliud eſt loqui de cauſis eſſentialiter ſiue accidentaliter ordinatis: In primo tantùm eſt comparatio vnius ad vnũ, cauſæ videlicet ad cauſatum; & eſt cauſa per ſe, quę ſecundum naturam propriam, & non ſecundum aliquid ſibi accidens cauſat, & cauſa per accidens è conuerſo: In ſecundo eſt comparatio duarum cauſarum inter ſe, in quantùm ab eis eſt aliquid cauſatum. Et differunt cauſę per ſe ſiue eſſentialiter ordinatę, à cauſis per accidens ſiue accidẽtaliter ordinatis in tribus: Prima differentia eſt, 2. Phyſic. & 5. Metaph.

quòd

quòd in cauſis per ſe ordinatis cauſa ſe-
cunda inquantum cauſat, dependet a pri
ma, in cauſis verò per accidens non, licet
in eſſe vel in aliquo alio dependeat: Se-
cunda eſt. quòd in cauſis per ſe & eſſen-
tialiter ordinatis eſt cauſalitas alterius ra
tionis & alterius ordinis, quia ſuperior
eſt perfectior, in accidentaliter autem or
dinatis non; hęc ſequitur ex prima, nam
nulla cauſa à cauſa eiuſdem rationis de-
pendet eſſentialiter in cauſando, quia in
cauſatione alicuius ſufficit vnum vnius
rationis: Tertia eſt, quòd omnes cauſæ
per ſe & eſſentialiter ordinatæ ſimul ne-
ceſſariò requiruntur ad cauſandum, alio-
quin aliqua per ſe cauſalitas deeſſet effe-
ctui, in accidentaliter autem ordinatis nõ
ſic eſt, quia non requiritur ſimulitas ea-
Commẽtator 8. Phyſic. c. 46.
rum in cauſando. ☞ Ex tribus differen-
tijs cauſarum tres rationes eliciuntur; ex
prima, vniuerſitas cauſarum dependet in
cauſando, ergo ab aliquo, quod non ali-
Subtiliſſimè ponitur reſolutio ſequentium probationum.
quid illius vniuerſitatis; ex ſecunda, in in
finitum ſuperior erit in infinitum perfe-
ctior; ex tertia, infinita ſimul actu; addi-
tur quarta, quę probat poſsibile, quod nõ
includit imperfectionem oſtendere eſſe.
Quòd ſi negatur ordo eſſentialis, quia ac
cidentalis ſufficit ad ſenſum: Contrà pro
bo, quòd cauſatur ab aliquo. Natura pro
ducibilis in vno ſuppoſito eſt producibi
lis in quolibet, qua ratione igitur nũc in
iſto, & prius in illo & in illo; nulla autem
ſucceſsio continuatur, niſi virtute alicu-
ius permanentis, illud verò nihil eſt ſic
ſucceſsiui, ergo præter indiuiduum in ſpe
cie generans erit aliud ſuperius agens. Ex
iſto infero, quòd illud eſt primũ eminẽs,
quia cauſa ęquiuoca actualior & indepẽ
dens, & à qua alia dependent; & primus
finis, quia aliquis eſt finis primus, pro-
2. c. 49. & inde.
pter quem per ſe agens agitur. 2. Phyſic.
aliquod aliud effectorum à ſe, quia mi-
nus bonum; ſimiliter nihil aliud dirigit
maximè naturaliter nec ratione; quartò,
primum exemplar, quia per ſe agens, vel
igitur propter finem cognitum, vel in-
quantum dirigitur à cognoſcente, cogno
ſcit autem ſenſibilia, quia ordinat ea in fi
nem, & vult propter finem: Solutio hu-
ius quæſtionis eſt non eſſe duo eminẽtia;
item, quot coordinationes tot ſemper eſ
ſentialia hinc & inde, & tamen altera ſpe
cie, quia nec vnius rationis hîc & ibi, nec
hîc aliquod primum, vbi ſunt duo prima
totalia.

Ex his oſtenditur propoſitum, ſcilicet
quòd infinitas eſſentialiter ordinatorum
eſt impoſsibilis; ſimiliter ſecunda infini-
tas accidentaliter ordinatorum eſt impoſ
ſibilis, niſi ponatur ſtatus in eſſentialiter
ordinatis, ergo omni modo eſt impoſ-
ſibilis infinitas in eſſentialiter ordinatis;
tertiò ſi etiam negetur ordo eſſentia-
lis, adhuc infinitas eſt impoſsibilis, er-
go omni modo eſt aliquod ſimpliciter
primum effectiuum. Iſtarum trium pro-
poſitionum aſſumptarum propter breui
tatem, prima dicatur A, ſecunda B, tertia
C. Probatio iſtarum. Primò A, ſcilicet A
quòd infinitas eſſentialiter ordinatorum
eſt impoſsibilis. Tum. 1. Quia vniuerſitas
cauſatorum eſſentialiter ordinatorum eſt
cauſata, ergo ab aliqua cauſa, quæ nõ eſt
aliquid illius vniuerſitatis, quia tunc eſ-
ſet cauſa ſui; tota enim vniuerſitas depen
dentium dependet, & à nullo illius vni-
uerſitatis: Tum 2. Quia cauſæ infinitæ eſ-
ſent ſimul in actu eſſentialiter ordinatæ,
ex tertia differentia, ſed conſequens nul- c.c.iij
lus Philoſophus ponit: Tũ 3. Quia prius
eſt, quod eſt primo propinquius; ex 5.
Metaph. ergo vbi nullum primum nihil
eſſentialiter prius: Tum 4. Quia ſuperior
cauſa eſt perfectior in cauſando, ex ſecũ
da differentia, ergo in Infinitum ſuperior
eſt in infinitum perfectior, & ita infinitæ
perfectionis in cauſando; & per conſe-
quens non cauſans in virtute alterius,
quia quęlibet talis in virtute alterius cau
ſans eſt imperfectè cauſans, quia eſt depẽ
dens ab alia in cauſando. Tum 5. Quia ef
fectiuum nullam imperfectionem ponit
neceſſariò, ergo poteſt eſſe in aliquo ſine
imperfectione; Sed ſi in nullo eſt effecti-
uitas ſine dependentia ad aliquid prius,
in nullo eſt ſine imperfectione; ergo effe
ctiuitas independens poteſt ineſſe alicui
naturę, & illa eſt ſimpliciter prima, ergo
effectiuitas ſimpliciter prima eſt poſsibi
lis; & hoc ſufficit, quia inferius ex hoc
concludetur, quòd tale efficiẽs primum,
ſi eſt poſsibile, eſt in re; & ſic patet A
quinque rationibus. B probatur ſic, ſcili
cet quòd infinitas in accidentaliter ordi- B
natis ſit impoſsibilis, niſi ponatur ſtatus
eſſentialiter ordinatorum. Quia infinitas
accidentalis, ſi ponitur, hoc nõ eſt ſimul,
patet, ſed ſucceſsiuè tantum, vt alterum
poſt alterum, ita quòd ſi ſecundum fluat

aliquo modo à priore, non tamen dependet ab ipſo in cauſando, poteſt enim cauſare ipſo non exiſtente, ſicut filius ita generat patre mortuo, ſicut ipſo vivo. Talis infinitas ſucceſsionis eſt impoſsibilis; niſi cõtinuetur vel perpetuetur ab aliqua natura infinitè durante, à qua tota ſucceſſio & quodlibet eius dependeat; nulla enim difformitas perpetuatur, niſi in virtute alicuius permanentis, quod nihil eſt illius ſucceſsionis, quia omnia ſucceſsiua ſunt eiuſdem rationis, ſed eſt aliquid prius eſſentialiter, quia quodlibet ſucceſsionis dependet ab ipſo, & hoc in alio ordine, quã à cauſa proxima, quę eſt aliquid illius ſucceſsionis: patet ergo B; Probatur etiam C, quòd ſcilicet ſi negetur ordo eſſentialis, adhuc infinitas eſt impoſsibilis. Probatio, Quia cùm ex prima ratione hic adducta, ſcilicet quòd à nihilo non poteſt eſſe aliquid, ſequitur, quòd aliqua natura ſit effectiua; Si negetur ordo eſſentialis actiuorum, igitur illa in nullius alterius virtute cauſat; & licet ipſa in aliquo ſingulari ponatur cauſata, tamen in aliquo erit non cauſata, quod eſt propoſitum de natura: ſi enim in quolibet ponatur cauſata, ſtatim implicatur contradictio negando ordinem eſſentialem, quia nulla natura poteſt poni in quolibet cauſata, ita quòd ſit ordo accidentalis ſub ipſa, ſine ordine eſſentiali ad aliã naturã, ſicut patet ex B.

8. Phyſic. t.c. 46. 55. & 78. 12. Metaph. t.c. 29. & inde 2. de cælo. & 2. de generat.

C

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum patet ex dictis per totum articulum.

¶ Ad ſecundum quod dicit, quòd ratio procedit ex contingentibus, & ita non eſt demonſtratio, reſpondeo, Quòd poſſet ſic argui. Aliqua natura eſt effecta, quia aliquod ſubiectum eſt mutatum, & ita terminus mutationis incipit eſſe in ſubiecto, & ita ille terminus vel compoſitum producitur, ſiue efficitur, ergo aliquod eſt efficiens per naturam correlatiuorum; & tunc pręmiſſa eſſet ſecundum veritatem contingens, ſed manifeſta: tamen non ſic arguitur probando concluſionem, ſed hoc modo. Aliqua natura eſt effectibilis, ergo aliqua eſt effectiua. Antecedens probatur, quia aliquod ſubiectum eſt mutabile, & aliquod entium eſt poſsibile, accipiendo poſsibile, vt diuiditur contra neceſſarium, & ſic procedendo, eſt ex neceſſarijs; & tunc probatio concluſionis procedit, vel concludit de eſſe quiditatiuo, ſiue de eſſe poſsibili, non autem de exiſtentia actuali: ſed de quo nunc oſtenditur poſsibilitas, vltra in 3. concl. in 5. artic. actualis exiſtentia oſtendetur.

ARTICVLVS. 4.

Vtrum primum effectiuum ſit incauſabile ſimpliciter.

RESPONDEO. Circa primum effectiuum ſit 4. concluſio. Simpliciter primum effectiuum eſt incauſabile. Probatur, Quia eſt ineffectibile, & independẽs effectiuum. Et hæc patet prius, Quia ſi ſit virtute alterius cauſatiuum, vel ab alio effectibile, ergo vel procedetur in infinitum, vel erit circulus, vel ſtatus in aliquo effectibili & independente effectiuo, illud dico primum: & aliter patet, quòd non eſt primum, ex datis tuis. Et vlterius concluditur: Si illud primum eſt ineffectibile, ergo erit incauſabile, quia non finibile, nec materiabile, nec formabile. Probatur prima conſequentia, videlicet quòd ſi eſt ineffectibile, ergo non eſt finibile, Quia cauſa finalis non cauſat, niſi quia Metaphoricè mouet ipſum efficiens ad efficiendum, nam non alio modo dependet ab ipſo eſſentialiter entitas finiti, vt à priore; nihil autem eſt cauſa per ſe, niſi vt ab ipſo tanquam à priore eſſentialiter dependet cauſatum. Duę autem aliæ conſequentiæ, videlicet quòd ſi eſt ineffectibile, ergo immateriabile, & non formabile, probantur ſimul, Quia cuius non eſt cauſa extrinſeca, eius non eſt cauſa intrinſeca, quia cauſalitas cauſæ extrinſecæ dicit perfectionem ſine imperfectione, cauſalitas autem cauſæ intrinſecę neceſſariò requirit imperfectionem annexam; quia cauſa intrinſeca eſt pars cauſati, ergo ratio cauſæ extrinſecę eſt naturaliter prior ratione cauſæ intrinſecæ: negato ergo priore negatur poſterius. Aliter probantur eędem conſequentiæ, Quia cauſę intrinſecę ſunt cauſatę ab extrinſeca, vel ſecundum eſſe earum, vel inquantùm cauſant compoſitum, vel vtroq; modo; quia cauſę intrinſecę non ſelpſis ſine agente cauſant cõpoſitum, vel cõſtituunt. Ex dictis igitur cõcluſio propoſita ſatis patet.

ARTICVLVS 5.

Vtrum primum effectiuum ſit actu exiſtens.

RESPONDEO. Circa primum effectiuũ ſit tertia concluſio. Primum effectiuum eſt in actu exiſtens, & aliqua natura exiſtens actu ſic eſt effectiua. Probatio. Cuius rationi repugnat ſimpliciter eſſe ab alio, illud, ſi poteſt eſſe, poteſt eſſe à ſe; ſed rationi primi effectiui repugnat ſimpliciter eſſe ab alio, ſicut patet ex cõcluſione 2. in 4. articulo, & ipſum poteſt eſſe, ſicut patet ex concluſione 1. in 3. articulo (vbi poſita eſt ratio ad A, quę videtur minùs concludere, tamen hoc concluderet; aliæ autem probationes ipſius A poſſunt tractari de exiſtentia, quã ponit hæc 3. concluſio, & ſunt illę probationes ex contingentibus, tamen manifeſtis, quæ ſi accipiãtur de natura & quiditate & poſſibilitate, ſunt ex neceſſarijs, vt ſupra dictum eſt) ergo effectiuum ſimpliciter primum poteſt eſſe à ſe; ergo eſt à ſe; quia quod non eſt à ſe, non poteſt eſſe à ſe, quia tunc non ens produceret aliquid ad eſſe, quod eſt impoſsibile: & adhuc idẽ cauſaret ſe, & ita non erit incauſabile omnino. Iſtud vltimum, ſcilicet de exiſtẽtia primi effectiui aliter declaratur, Quia inconueniens eſt vniuerſo deeſſe ſupremũ gradum poſsibilem in eſſendo.

Corollariũ Iuxta 3. cõcluſiones oſtẽſas in his trib⁹ articulis de primo effectiuo nota quoddã corollariũ, quod quaſi continet 3. concluſiones probatas quod eſt iſtud; ſcilicet, quod primũ effectiuũ hoc modo non tantũ eſt prius alijs, ſed aliquid eſſe prius eo includit contradictionẽ ſic; in quantum primũ exiſtit, probatur vt hæc 3. cõcluſio, nã in ratione illius maximę includitur incauſabile, vt probatur ex ſecunda; ergo ſi poteſt eſſe, quia non contradicit entitati, vt probatur ex prima, ſequitur, quòd poteſt eſſe à ſe, & ita eſt à ſe.

Quia in æternis non differt poſſe ab eſſe 3. Phyſic. t.c.32.

ARTICVLVS. 6.

Vtrũ in entibus ſit aliquod finitiuum ſimpliciter primum incauſabile, & actu exiſtens.

RESPONDEO. Circa ſecundum, quòd ſcilicet aliquid eſt ſimpliciter primum ſecũdũ rationem finis, iuxta tres concluſiones primas de cauſa effectiua in ſuperioribus articulis, propono tres ſimiles concluſiones de cauſa finali pręſenti articulo. Prima concluſio eſt. Aliquod finitiuum eſt ſimpliciter primum, hoc eſt, non eſt ad aliud ordinabile, nec in virtute alterius natum finire alia. Et probatur quinque rationibus ſimilibus illis, quę ponebantur ad primam concluſionem de primo effectiuo artic. 3. Secunda concluſio eſt hęc, Primum finitiuũ eſt incauſabile, Probatur, Quia eſt infinibile, alias nõ eſſet primum; & vltra, ergo ineffectibile, Hęc cõſequentia probatur, Quia omne per ſe agẽs agit propter finẽ ex 2. Phyſic, vbi etiam vult hoc Philoſop. de natura, de qua minus videtur, quàm de agente à propoſito; ſed cuius non eſt aliquod per ſe efficiens, illud non eſt effectibile, quia in nullo genere poteſt per accidens eſſe primum, ſicut patet in propoſito (ſpecialiter de cauſis agentibus per accidẽs, quę ſunt caſus & fortuna, quę ſecundũ intentionem Philoſop. 2. Phyſ. t.c. 66. & 67, reducuntur ad cauſas neceſſariò per ſe agentes, vt priores, ſcilicet ad naturam, & intellectum, vel propoſitum) cuius ergo nullum eſt per ſe agens, eius nullum erit agens, ſed cuius non eſt finis, eius nõ eſt aliquod per ſe agens, ergo ipſum eſt ineffectibile; & tunc vltra, vt ſupra oſtẽſum eſt de cauſa prima effectiua artic. 3. Tertia cõcluſio eſt, Quòd primũ finitiuũ eſt actu exiſtens, & alicui naturę neceſſariò actu exiſtenti conuenit iſta primitas. Probatur ſicut tertia concluſio de primo effectiuo in prima via ar. 5. Corollarium. Sequitur quòd primum finitiuum eſt ita primum, quòd impoſsibile eſt aliquid eſſe eo prius, & probatur vt corollariũ in via priore de efficiente eodem art. 5.

t.c. 49. 66. & 75.

ARTICVLVS. 7

Vtrum aliqua natura eminẽs ſit ſimpliciter prima ſecundum perfectionem, incauſabilis, & actu exiſtens.

RESPONDEO. Circa tertiũ illud, quod aliquid eſt ſimpliciter primum ſecundum eminentiã, concluſionibus tribus de vtroque ordine cauſalitatis extrinſecæ iam poſitis, propono tres ſimiles de ordine eminentiæ. Prima concluſio eſt iſta. Aliqua natura eminens eſt ſimpliciter prima ſecundum perfectionem. Hoc patet, Quia in ordine eſſentiali (ſecundum Ariſt.) formæ ſe habent ſicut numeri. 8. Metap. t.c. 10.

Metaphyſic. in hoc ordine ſtatur: Quod probatur illis quinque rationibus, quæ de ſtatu in effectiuis ſũt ſuperius art. 3. adductæ. Secũda cõcluſio eſt iſta, Suprema natura eſt incauſabilis. Probatur, Quia eſt infinibilis, nam finibile excellitur a fine in bonitate & per cõſequens in imperfectione; & vltra, igitur eſt ineffectibilis; & vltra, ergo incauſabilis: cõſequentię vltimæ probatæ ſunt in ſecunda concluſione de primo effectiuo artic. 4. Itẽ, Quòd ſuprema natura ſit ineffectibilis probatur. Nam omne effectibile habet aliquã cauſam eſſentialiter ordinatam, ſicut patet ex probatione ipſius B, in concluſione prima de primo effectiuo articul. 3. cauſa autem eſſentialiter ordinata excedit effectum, igitur ſi eſſet effectibilis, non eſſet ſuprema. Tertia concluſio. Suprema natura eſt aliquid actu exiſtens. Probatur ex præcedentibus, vt 3. concluſio de effectiuo articulo 5. Corollarium: Aliquam eſſe naturam eminentiorem, vel ſuperiorem ipſa prima includit contradictionẽ. Quod probatur, vt Corollarium de efficiente & fine artic. 6.

2 Phyſic. tc. 4...

Conſequenter dico, Quòd iſta triplex primitas, quæ eſt ſparſim probata de iſta quiditate, competit eidem quiditati: Quod oſtenditur duabus concluſionibus ſequentibus. Prima eſt iſta, quòd primum efficiens eſt vltimus finis; Secunda eſt, quòd primum efficiens eſt primum eminentia. Prima probatur ſic; Quia omne per ſe efficiens agit propter finem, & prius efficiens agit propter finem priorem, ergo primum efficiens agit propter vltimum finem; ſed propter nihil aliud à ſe principaliter & vltimatò agit, quia nihil aliud à ſe poteſt eſſe finis eius; ergo agit propter ſe, ſicut propter vltimum finem, ergo primum efficiens eſt vltimus finis. Secunda concluſio probatur ſic: Primum efficiens non eſt vniuocum reſpectu illarum naturarum effectarum, ſed eſt æquiuocum, ergo eminentius & nobilius eis, ergo primum efficiens eſt eminentiſſimum.

2. Phyſic. tc. 4...

ARTICVLVS. 8.

Vtrum natura prima ſiue primum efficiens ſit tantummodo vnum ſecundum quiditatem, & naturam.

RESPONDEO. Quòd non tantùm iſta triplex primitas (in ſuperioribus articulis probata) ſic ineſt eidem naturę, quòd cui vna ineſt, inſunt aliæ; ſed etiam eſt ibi talis identitas, quòd primum efficiẽs eſt tantùm vnum, ſecundum quiditatem & naturam. Ad quod oſtendendum pono duas concluſiones. Prima cõcluſio eſt preambula. Efficiens, quod eſt primũ triplici primitate oſtenſa, eſt ex ſe neceſſe eſſe. Probatio, Quia eſt penitus incauſabile nam contradictionem includit aliquid eſſe prius eo, in genere cauſę efficiẽtis vel finis, & per cõſequens in genere cuiuſcunque cauſę, ergo eſt omnino incauſabile. Ex hoc arguo ſic. Nihil poteſt nõ eſſe niſi, cui aliquid incompoſſibile poſitiuè vel priuatiuè poteſt ineſſe, ſed ei, quod eſt à ſe & penitus incauſabile, non poteſt aliquid ineſſe, quòd ſit ei incompoſſibile poſitiuè vel priuatiue, ergo &c. Maior patet Quia nullum ens poteſt deſtrui niſi per incõpoſſibile ſibi poſitiuè vel priuatiuè. Minor probatur, Quia illud incõpoſſibile aut poteſt eſſe à ſe aut ab alio; ſi à ſe, ergo eſt à ſe, ergo duo incompoſſibilia ſunt ſimul, vel neutrũ erit, quia vtrunque deſtruit eſſe alterius; ſi ab alio, contrà, Nulla cauſa poteſt deſtruere aliquod ens, propter repugnantiam ſui effectus ad illud, niſi ſuo effectui det perfectius & intenſius eſſe, quàm ſit eſſe alterius deſtructibilis; nullius autem entis ab alio eſt nobilius eſſe á ſua cauſa, quàm ſit eſſe entis a ſe, quia omne cauſatum habet eſſe dependẽs ſed quod eſt ex ſe, habet eſſe independens.

Secunda concluſio principalis eſt. Natura prima, ſiue primum efficiens eſt tantum vnum ſecundum naturam & quiditatem. Ex prima concluſione probatur hæc ſecunda, ſcilicet vnitas naturæ primæ: & adduco tres rationes. Prima eſt talis, Quia ſi duæ naturę ſunt neceſſe eſſe, aliquibus rationibus proprijs realibus diſtinguuntur, & dicantur A & B. Iſtę rationes, aut ſunt rationes formaliter neceſſario eſſendi, aut non: ſi ſic, & præter hæc, illa duo, per illud in quo conueniunt, ſunt formaliter neceſſaria, ergo vtrunque duabus rationibus formalibus erit neceſſe eſſe. quod eſt impoſsibile; quia cum neutra illarum rationum per ſe includat aliam, vtralibet

Probatur 4 Rationibus. 1. Ratio.

illarũ circunſcripta eſſet neceſſe eſſe per
alteram, & ita eſſet aliquid neceſſe eſſe
per illud, quo circunſcripto nõ minus eſ
ſet neceſſe eſſe: Si verò per illas rationes,
quibus formaliter diſtinguntur, neutrum
formaliter ſit neceſſe eſſe, ergo illæ ratio
nes non ſunt formaliter rationes neceſſa
riò eſſendi, & ita ſequitur quòd neutrum
includitur in neceſſe eſſe, quia neceſſe eſ
ſe nihil includit, quod nõ ſit neceſſe eſſe,
vel ratio neceſſariò eſſendi, quia quæcun
que entitas, quæ nõ eſt de ſe neceſſe eſſe,
eſt poſsibilis, ſed nihil poſsibile includi-
2. Ratio. tur in neceſſe eſſe, ergo &c. Secundò
probatur idẽ, Quia duę naturæ eminẽtiſ-
ſimæ non poſſunt eſſe in vniuerſo, ergo
nec duo prima effectiva. Probatio antecẽ
tis, Quia ſpecies ſe habẽt ſicut numeri ex
t.c. 10. 8 Metap. & per cõſequens, ſi duę nõ poſ
ſunt eſſe in eodẽ ordine, multo magis nec
duę poſſunt eſſe primæ, vel duæ eminen
3. Ratio. 12. Metap. t.c. vlt. tiſsimæ. Hoc patet tertiò per rationẽ de
ratione finis, Quia duo fines vltimi ſi eſ-
ſent, haberẽt duas coordinationes entiũ
ad ſe, ita quòd iſta entia ad illa nullũ ordi
nẽ haberent, quia nec ad finem illorũ, nã
quę ordinarentur ad vnum finem vlti-
mum, nõ poſſunt ordinari ad alium, quia
eiuſdem cauſati duas eſſe cauſas totales
vel perfectas in eodem ordine eſt impoſ
ſibile, tunc enim eſſet aliquid in aliquo
ordine per ſe cauſa, quo non poſito ni-
hil minus eſſet id perfectè cauſatum: or-
dinata ergo ad vnum finem nullo modo
ordinantur ad alium, nec per conſequens
ad illa, quæ ordinãtur ad alium, & ita ex
his & illis non fieret vnum vniuerſum.
4. Ratio. Hoc etiam quartò confirmatur in com-
muni, Quia nulla duo poſſunt eſſe termi
nantia totaliter dependentiam ali uius
eiuſdẽ, quia tunc illud terminaret depen
dentiã, quo ſubtracto nõ minus termina
retur illa dependentia, & ita non eſſet de
pendentia ad illud, ſed ad efficiens & emi
nens, & ad finem dependent alia eſſentia
liter; ergo nullę duę naturę poſſunt eſſe
primò terminantes alia entia, ſecundum
iſtam triplicem dependentiam pręciſè,
eſt ergo aliqua vna natura terminans en-
tia ſecundum iſtam triplicem dependen-
tiam, & ita habens iſtam triplicem
primitatem, ergo &c. Hæc de
proprietatibus rela-
tiuis primi
entis.

ARTICVLVS 9.

Vtrum prima ſubſtantia ſiue primum efficiens ſit intelligens & volens.

ARGVITVR quòd non ſit volens.

¶ 1. Quia ſi eſſet volens, ideo cõ
cluderetur, quia aliquid cauſat cõ
tingẽter, ergo prima ſubſtãtia ſiue primũ
efficiẽs cauſat cõtingenter, ergo volẽs cau
ſat; ſed iſtæ duę cõſequentię (quę aſſumũ
tur in tertia ratione pro cõcluſione huius
articuli) nihil probant: prima non, quia
noſtrũ velle poſſet adhuc aliquid contin
gẽter cauſare, & ita non requiritur, quòd
prima cauſa illud contingenter cauſet.
¶ 2. Pręterea, & probat idẽ. Quia Philoſ. 2. & 8. Phyſic. 2. de gener. 12. Metap. & in de bona fortuna.
antecedẽs conceſsit, ſcilicet quòd aliquid
contingenter cauſatur, & negauit conſe-
quẽs intelligendo de velle Dei, ſcilicet quòd
prima cauſa contingenter cauſet; poſuit
enim, nõ propter cõtingenter Deũ velle,
contingentiã in inferioribus, ſed ex mo-
tu, qui neceſſariò cauſatur inquãtùm vni
formis, ſed difformitas ſequitur in parti-
bus eius, & ita contingentia.
¶ 3. Pręterea, & contra ſecundã cõſequen
tiã, ſcilicet ſi cauſat cõtingenter, ergo vo-
lẽs. Iſta conſequentia nõ videtur tenere,
quia aliqua naturaliter mota poſſunt
impediri, & ita oppoſitum contingenter,
& violenter poteſt euenire.
¶ OPPOSITVM patebit in corpo-
re articuli.
¶ *CONCLVSIO. Prima ſubſtantia ſiue primum efficiens eſt intelligens.*
¶ RESPONDEO. Quantũ ad ſecũdum
principale, ſcilicet ad oſtẽdẽdũ infinitatẽ
illius primi, ac per conſequẽs eſſe de ente
infinito, procedo ſic. Primò oſtẽdã, quòd
primũ efficiens eſt intelligẽs & volẽs, ita
quòd ſua Intellectio eſt infinitorũ diſtin-
ctè, & ipſa eſt ſua eſſentia. & quòd ſua eſ-
ſentia eſt repreſentatiua infinitorũ diſtin
ctè: Et ſecundò ex his 4. tanquam pręam
bulis, tamen cum alijs medijs, conclude-
tur ſua infinitas. Ac primum præambu- Concluſio probatur. 8. rationibus. 1. Ratio.
lum, quòd ſit intelligens & volens (quod
eſt præſentis articuli) arguo ſic. Primum
agens eſt per ſe agens, quia omni cauſa
per accidens prior eſt aliqua cauſa per ſe
2. Phyſ. ſed omne agẽs per ſe agit propter t.c. 46.
finem ex 2. Phyſic. vbi hoc Phil. vult de t.c. 49.
natura, de qua minus videtur, ergo primũ 62, & 75.
agẽs agit propter finẽ. Et ex hoc arguitur
dupli-

dupliciter, primò ſic. Omne agens natura le præciſè conſideratum ex neceſsitate & æquè ageret, ſicut ſi ad nullum finem age ret, ſicut ſi eſſet independenter agens; ſi er go nō agit niſi propter finē, hoc eſt quia dependet ab agente amante finem; tale autē, a quo dependet tota natura in agen

11. Metaph. in fine. do, non videtur eſſe niſi primum efficiēs, ergo &c. Secundò principaliter arguitur ſic. Si primum agens agit propter finem, aut ergo finis ille mouet primum efficiēs vt amatus actu voluntatis, aut vt tantùm naturaliter amatus; ſi amatus actu volūta tis, habetur propoſitum; ſi tātum amatus naturaliter, hoc eſt falſum, quia nō amat naturaliter alium finem à ſe, vt graue cē trum, & materia formam; tūc enim eſſet aliquo modo ad finem, quia inclinatus ad illum; ſi autem tantùm amat naturaliter finem, qui eſt ipſe, hoc nihil eſt, niſi ipſum eſſe ipſum, hoc enim non videtur

2. Ratio. ſaluare rationem cauſæ in ipſo. Item arguitur, quaſi confirmando rationem tactā factam. Primum efficiens dirigit effectū ſuum ad finem, ergo vel naturaliter dirigit, vel cognoſcendo & amando illum finem; non naturaliter, quia non cognoſcens nihil dirigit, niſi in virtute cognoſcentis, ſapientis enim eſt prima ordina

Improbatio. tio 1. Metap. ſed primum efficiens in nullius virtute dirigit, ſicut nec cauſat, tunc enim non eſſet primum; ergo &c. Itē ter

3. Ratio. tiò arguitur ſic. Aliquid cauſatur contingenter, ergo prima cauſa cōtingenter cau ſat, ergo volens cauſat. Probatio primæ conſequentiæ. Quælibet cauſa ſecunda cauſat, inquantùm mouetur à prima; er go ſi prima neceſſariò mouet, quælibet alia neceſſariò mouet, & quælibet neceſſariò cauſat; ergo ſi aliqua ſecunda cauſa contingenter mouet, & prima contingen ter mouebit, quia non cauſat ſecunda cau ſa niſi in virtute primæ cauſæ, inquantū mouetur ab ipſa. Probatio ſecundæ cōſe quentiæ. Nullum eſt principium operandi contingenter niſi voluntas, vel aliquid concomitans volūtatem, quia quodlibet aliud agit ex neceſsitate naturæ, & ita nō contingenter, ergo &c.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primū dicendum eſt, Quòd Deus eſt primū mo uens vel efficiens reſpectu voluntatis no ſtræ, idem ſequitur de ipſa, quod de alijs; quia ſiue immediatè neceſſariò moueat ad, ſiue aliud immediatè, & illud neceſſa riò motum neceſſariò mouet volūtatem, quia mouet ex hoc, quod mouetur, ſequitur tandem, quòd proximū volūtati neceſſa riò moueat voluntatē, etiam ſi illud proxi mum ſit ipſamet voluntas, & erit volens neceſſariò, & ita neceſſariò volet; & ſequi tur vlterius impoſsibile, quòd neceſſariò cauſat quodlibet cauſatū, & non eſt aliquid contingens.

¶ Ad ſecundū dico, Quòd non voco hīc cōtingenter cauſatū quodcunq; nō neceſſariū vel non ſempiternū, ſed cuius oppo ſitū poſſet fieri; quādo illud fit; ideo dixi, aliquid cōtingēter cauſatur, & nō dixi, ali quid eſt cōtingens. Nūc dico, Quòd Phil. nō poteſt negare cōſequens, ſaluando an tecedēs per motū, quia ſi iſte totus motus neceſſariò eſt à cauſa ſua, quælibet pars eius neceſſariò cauſatur, quādo cauſatur, & ineuitabiliter, ita quòd oppoſitū non poſſet tunc nec aliter cauſari: & vlteriùs, quod cauſatur per quācunq; partē motus, neceſſariò cauſatur, & ineuitabiliter: vel igitur nihil fit cōtingenter, id eſt euitabiliter cauſatur; vel primū ſic cauſat immedia tè, quòd poſſet etiam non cauſare.

¶ Ad tertium dico, Quòd ſi aliqua cauſa poteſt impedire iſtam, hoc non poteſt niſi in virtute ſuperioris cauſæ, & iſta ſuperior in virtute ſuperioris; & ſic vſque ad primam cauſam, quæ ſi immediatam cauſam ſibi neceſſariò mouet, vſque ad iſtam erit neceſsitas; ergo neceſſariò impedit, & per conſequens non poteſt alia cauſa nunc cauſare.

Sic ergo videtur triplici via oſtenſum, quòd primum agens eſt intelligens & volēs; quarum prima eſt, Quòd natura agit propter finem, & non niſi quia dependens & directa à cognoſcente finem; ſecunda eſt, Quòd ipſum primum agens agit propter finem; tertia, Quòd aliquis effectus contingenter fit quādo cauſatur. Epilogus.

ARTICVLVS 10.

Vtrum intelligere & velle ſe primi efficientis ſit idem eſſentiæ ſuæ.

RESPONDEO. Nunc vlterius quo ad concluſiones præambulas ad infinitatē, ſit ſecunda concluſio. Intellectio & volitio primi efficientis reſpectu ſui ipſius non eſt aliud ab eſſentia eius. Hanc probo, & primò de volitione ſui ipſius, vt obiecti

 ſic.

ſic. Cauſalitas & cauſatio cauſæ finalis eſt ſimpliciter prima, ſecundum Auic. 6. Me-
Cap. vlt. taph. dicentẽ, Quòd ſi de qualibet cauſa eſſet ſcientia, illa quę eſſet de cauſa finali, eſſet nobiliſſima. ipſa enim quãtũ ad cauſalitatem præcedit cauſam efficiẽtẽ, quia mouet eam ad agendũ; & ideo cauſalitas primi finis & eius cauſatio eſt penitus incauſabilis ſecũdum quamlibet cauſationẽ in quolibet genere cauſæ; cauſalitas autẽ primi finis eſt mouere efficiens primũ, ſicut amatũ ab ipſo, quod eſt idẽ, quòd primum efficiens amare primũ finem, quia nihil aliud eſt obiectum amari a voluntate, quàm voluntatem amare obiectum; ergo primum efficiens amare primum finẽ eſt penitus incauſabile, & ita ex ſe neceſſe eſſe, & ita erit idem naturæ primę; & quaſi conuertitur ratio ex oppoſito concluſionis, quia ſi primum amare eſt aliud à natura prima, ergo eſt cauſabile, & per conſequẽs effectibile, ergo ab aliquo per ſe efficiente amante finem; ergo primum amare ſe eſſet cauſatum ab aliquo amore finis priore iſto cauſato, quod eſt impoſſibile. Hoc oſtendit Ariſt. 12. Metaph. de
t. c. 51. intelligere primi, primò, Quia aliter
Nota rationem Phil. de potẽtia contradictionis tam propinquæ quã remotæ contra proteruientes.
primum non erit optima ſubſtantia, quia per intelligere eſt honorabile; ſecundo, Quia aliàs eſſet laborioſa eius cõtinuatio, quia ſi non eſt idem illi, erit in potentia contradictionis ad illud, ad illam autem potẽtiam ſequitur labor, ſecundum ipſum. Itẽ rationes Philoſophi poſſunt declarari, prima ſic. Cum omnis entis in actu primo perfectio vltima ſit in actu ſecundo, quo coniungitur optimo, maximè ſi ſit actiuum, & non tantùm factiuum; omne autem intellectuale eſt actiuum, & prima natura eſt intellectualis, ex præmiſſa, ſequitur quòd vltima eius perfectio ſit in actu ſecundo; ergo ſi ille actus non ſit eius ſubſtantia, ſubſtantia eius non erit optima, quia aliud eſt ſuum optimum. Secunda ratio poteſt declarari ſic. Potentia ſolummodo receptiua eſt potentia contradictionis, cum ergo hęc non ſit huiuſmodi, er-
9. Metaph. t. c. 17. go &c. Sed ſecundum Ariſtot. nec iſta eſt ratio demonſtratiua, ſed tantùm probabilis. Aliter oſtẽditur propoſitum ex identitate potentię & obiecti in ſe ſic. Poten-
D. Thom. 1. p. q. 14. ar. 4. & Ægid. Romani. quodl. 5. q. 10.
tia & obiectum ſunt idem, ergo actus eſt his idem. Sed conſequentia non valet. Inſtantia, Angelus intelligit ſe, & amat ſe, & tamen actus angeli amandi & intelligẽ-
di ſe non ſunt idem ſubſtantiæ eius.

Hæc concluſio ſecunda, videlicet, Quòd eſſentia Dei eadem ſit quod volitio ipſius, fœcũda eſt corollarijs. Nam ſe- Corollaria.
quitur, Primò, quòd voluntas eſt idem primę naturæ, quia velle non eſt niſi voluntatis, ergo illa voluntas, cuius eſt velle incauſabile, eſt incauſabilis, ergo &c. Similiter velle intelligitur quaſi poſterius voluntate; ſi igitur velle eſt idem illi naturę, multò magis voluntas. Secundò ſequitur, quòd intelligere ſe eſt idem illi naturæ, quia nihil amatur niſi cognitum; ergo ſi amare ſe eſt ex ſe neceſſe eſſe, ſequitur, quòd intelligere ſe eſt ex ſe neceſſe eſſe, & ſimiliter intellectio eſt quaſi propinquior illi naturæ, quàm velle. Tertiò ſequitur, quòd intellectus eſt idem illi naturę, ſicut priùs de voluntate & velle argutum eſt. Quartò ſequitur, quòd ipſa ratio intelligendi ſe ſit idem ſibi, quia neceſſe eſt rationem intelligendi eſſe ex ſe neceſſe eſſe, ſi intelligere ſit neceſſe eſſe; ratio enim intelligendi ſe quaſi præintelligitur ipſi intelligere.

ARTICVLVS. II.

Vtrum intelligere omnia alia a ſe primi efficientis ſit accidens.

RESPONDEO. Oſtenſo de intelligere ſe & velle ſe, quòd ſint idem eſſentię primi, oſtendo propoſitum generaliùs, ſcilicet de omni intelligere & velle ipſius reſpectu aliorum, quòd ſint eſſentię primi idem; & ſit concluſio iſta tertia ad infinitatem præambula. Nullum intellige- Concluſio probatur 4. ration.
re poteſt eſſe accidens primę naturæ. Pro- 1. Ratio.
batio. Quia de iſta natura primò oſten- 12. Metaph.
ſum eſt, quòd ipſa eſt primum effectiuũ, t. c. 51.
ergo ex ſe habet vnde poſsit quodcunque cauſabile cauſare circunſcripto quocunque alio, ſaltem vt prima cauſa illius cauſabilis; ſed circunſcripta cognitione illius non habet vnde poſsit illud cauſabile cauſare, ergo cognitio cuiuſcunque alterius non eſt aliud à natura ſua. Probatio vltimi aſſumpti, quia nihil poteſt cauſare, niſi ex amore vltimi finis velit illud, quia non poteſt aliter eſſe per ſe agens, quia nec ageret propter finem; ipſi autem velle alicuius propter finem præintelligitur intelligere illud, ergo ante primum ſignum, in

que

quo intelligitur cauſans ſiue volẽs A, neceſſariò præintelligitur intelligens A, & ita ſiue hoc nõ poteſt per ſe efficere, & ita de alijs. ☞ Secundò probatur iem. Quia omnes intellectiones eiuſdem intellectus habent ſimilem habitudinem ad intellectum, ſecundùm identitatem eſſentialem vel accidentalem, ſicut patet de omni intellectu cauſato & eius intellectionibus, quia videntur perfectiones eiuſdẽ generis: ideo ſi aliqua habẽt receptiuũ, & omnes, & ſi aliqua eſt accidẽs, & quelibet; ſed aliqua non poteſt eſſe accidẽs in primo (ex concluſione ſuperioris artic.) quia nõ intellectio ſui ipſius, ergo nulla eſt ſibi accidens. Tertiò ſic. Intelligere ſi poteſt eſſe accidens, reciperetur in intellectu vt in ſubiecto, ergo & in illo intelligere, quòd eſt idẽ intellectui, & ita perfectius intelligere erit in potentia receptiua reſpectu imperfectionis, quod eſt abſurdũ. * Quartò ſic. Idem intelligere poteſt eſſe pluriũ obiectorum ordinatorũ, ergo quãto perfectiũ tantò pluriũ, ergo perfectiſsimũ, quo impoſsibile eſt perfectius intelligi, erit idem omniũ intelligibiliũ; intelligere primi ſic eſt perfectiſsimum, ergo idẽ eſt omniũ intelligibiliũ, & illud ꝙ eſt ſui, eſt idẽ ſibi (ex propoſitione præcedente) ergo & intelligere omniũ eſt idem ſibi.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

Rationes Alexandri de Alex. refutantur. 1.

Ab alijs arguitur pro hac concluſione. Primò ſic. Iſte intellectus non eſt niſi quoddã intelligere, ſed iſte intellectus eſt idẽ omniũ, ita quòd non poteſt eſſe alius alicuius alterius obiecti, ergo nec intelligere aliud, ergo idẽ eſt intelligere omniũ. Sophiſma eſt accidentis, ex identitate aliquorũ inter ſe abſolutè, cõcludere identitatẽ reſpectu tertij, reſpectu cuius extraneantur: vt patet à ſimili, intelligere eſt idẽ quòd velle, ſi ergo intelligere ipſum eſt alicuius, ipſum velle erit eiuſdẽ, nõ ſequitur; ſed tantũmodo ſequitur, quòd velle eſt aliquid, quod eſt eiuſdẽ, quia intelligere eſt aliquid eiuſdẽ; ita quòd diuiſim inferri poteſt nõ cõiunctim; propter accidẽs. Itẽ arguitur. Intellectus primi habet vnũ actũ adæquatũ ſibi & coæternũ, quia intelligere ſe, qui actus eſt idẽ ſibi. igitur non poteſt habere aliũ. Sed cõſequentia non valet. Exẽplũ de beato, qui ſimul videt Deũ & alia, etiã ſi videat Deum ſecũdũ vltimũ capacitatis ſuæ (ſicut de anima Christi ponitur) adhuc poteſt videre aliud. Itẽ arguitur. Intellectus iſte habet

in ſe per identitatem perfectionem maximam intelligendi, ergo & omnem aliam. Reſpondetur, nõ ſequitur. Quia alia, quæ minor eſt prima, poteſt eſſe cauſabilis, & ideo differre ab incauſabili, maxima autem non poteſt.

ARTICVLVS. 12.

Vtrum intellectus primi efficientis intelligat ſemper & diſtincto actu.

RESPONDEO. Circa vltimum præãbulũ de intellectu & volũtate Dei ad infinitatẽ eius probãdã ſit quarta & vltima cõcluſio. Intellectus primi intelligit ſemper & diſtincto actu, & neceſſariò quodcũq; intelligibile, prius naturaliter quã illud ſit in ſe. Prima pars probatur, ſcilicet ꝙ poſſit intelligere quodcunque intelligibile, ſic. Hoc enim eſt perfectionis in intellectu poſſe diſtinctè & actu cognoſcere quodcũq; intelligibile, imo hoc poſſe eſt neceſſariũ ad intellectus rationẽ, quia omnis intellectus eſt totius entis cõmuniſſimè ſumpti, vt declarabitur diſt. 3. q. 1. nullã autẽ intellectionẽ poteſt habere intellectus primi nõ eãdẽ ſibi, ex proxima cõcluſione in ſuperiori art. ergo cuiuſlibet intelligibilis habet intelligere actuale & diſtinctũ, & hoc idẽ ſibi, & ita ſemper & neceſſariò. Secũda pars, videlicet de prioritate, probatur ſic, Quia quidquid eſt idẽ primo eſt neceſſe eſſe, ſicut patuit priùs, Ar. 4. ſed eſſe aliorũ intelligibiliũ nõ eſt neceſſe eſſe, neceſſe autẽ eſſe ex ſe eſt pri⁹ natura omni nõ neceſſario. Aliter probatur, Quia eſſe cuiuslibet alteri⁹ à ſe depẽdet ab ipſo ſicut à cauſa, & vt cauſa eſt alicui⁹ cauſabilis, neceſſariò includitur cognitio eius ex parte cauſæ, ergo illa cognitio illius prius eſt naturaliter ipſo eſſe cognitũ. Vtraq; etiã pars cõcluſionis probatur aliter, Quia artifex diſtinctè cognoſcit omnia agẽda, antequã fiant, aliter nõ perfectè operaretur, quia cognitio eſt mẽſura iuxta quã operatur, ergo Deus omniũ producibiliũ à ſe habet notitiã diſtinctã actualem, vel ſaltẽ habitualẽ priorẽ eis. Cõtra iſtã inſtatur de arte, Quia ars vniuerſalis ſufficit ad vniuerſalia vel ſingularia producẽda, ergo &c. ☞ Poteſt dici, Obiectio. quod hoc eſt propter imperfectionẽ cognitionis artificis creati. Vide in Theorematibus propoſiti. 3. & ſuper 7. Metaph. quæſt. 15. Solutio.

ARTICVLVS. 13.

Vtrum in entibus ſit aliquid actu exiſtens infinitum.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia ſi vnum contrariũ eſſet in natura actu infinitum, nihil ſibi contrarium eſſet in natura, ergo ſi aliquod bonum ſit actu infinitum, nihil mali eſſet in vniuerſo. Reſpondetur, quòd maior eſt vera de contrarijs formaliter, nullum malũ contrariatur Deo formaliter. Cõtrà, ſiue formaliter ſiue virtualiter contrarietur (ſi eſt infinitũ) nihil patitur contrarium ſui effectus, quia propter infinitam virtutẽ deſtruet omne incompoſsibile ſuo effectui, ergo maior eſt ita vera de contrario virtualiter ſicut formaliter: Et eſt exẽplum, ſi ſol eſſet infinitè calidus virtualiter, nihil relinqueret frigidum in vniuerſo, ſicut nec ſi eſſet infinitè calidus formaliter.

¶ 2. Præterea. Corpus infinitum nullum aliud corpus ſecũ cõpatitur, ergo nec ens infinitũ aliud ens cum eo. Probatio cõſequẽtię. Tũ quia ſicut repugnat dimenſio dimenſioni, ita videtur actualitas actualitati repugnare. Tum quia ſicut ſi eſſet aliud corpus ab infinito, faceret cũ illo aliquid maius infinito, ita ſi eſſet ens aliud ab infinito, faceret aliquid mai⁹ infinito.

¶ 3. Pręterea. Quod ita eſt hîc quòd non alibi, eſt finitum reſpectu Vbi, & quod ita eſt nũc quòd nõ aliàs, eſt finitũ reſpectu Quando, & ita de alijs, & quod ita agit hoc quòd non aliud, eſt finitũ ſecundum actionẽ, ergo quod eſt ita hoc aliquid quòd nõ aliud, eſt finitum ſecundum entitatẽ; Deus autẽ eſt ſummè hoc, quia ex ſe eſt quædã ſingularitas, ergo nõ eſt infinitus.

t.c. 79.

¶ 4. Pręterea. 8. Phyſ. virtus infinita, ſi eſſet, moueret in non tempore, nulla virtus poteſt mouere in nõ tempore, ergo &c.

t.c. 78. & vltra.

¶ OPPOSITVM. Ibidem Philoſ. 8. Phyſ. probat primum mouens eſſe potentię infinitę, quia mouet motu infinito; ſed hæc concluſio non poteſt intelligi tantũ de infinitate durationis, quia propter infinitatem potentiæ probat, quòd non poſsit eſſe in magnitudine; nõ repugnat autem magnitudini (ſecundum eũ) quòd in ea ſit potentia infinita ſecundum durationem, ſicut ponit in cælo. ¶ Item Pſalm. 144. Magnus dominus & laudabilis nimis; & magnitudinis eius non eſt finis. Item Damaſ. cap. 4. Eſt pelagus infinita continens.

¶ CONCLVSIO. *In entibus eſt aliquid actu exiſtens infinitum, ſcilicet Deus.*

¶ RESPONDEO. Oſtenſis igitur his præambulis, vt in ſuperioribus artic. arguo nũc infinitatem Dei quatuor vijs. Primò per viam efficientię, vbi probatur propoſitũ dupliciter, primò quia ipſum eſt primum efficiens omnium, Secundò quia eſt ſic efficiens, putà diſtinctè cognoſcens omnia factibilia. Tertiò oſtẽditur infinitas per viam finis, Quartò per viam eminentię. Primam viam ex parte primi efficientis (quę eſt præſentis articuli) tangit Philoſ. 8. Phyſic. & 12. Metaph. & arguit ſic. Primum mouẽs mouet motu infinito, ergo habet potẽtiam infinitã. Hęc ratio coloratur quantùm ad antecedens ſic, quia ęquè concluditur propoſitum, ſi poſsit mouere per infinitum, ſicut ſi moueret per infinitũ, quia ęquè oportet ipſum eſſe in actu, ſed illud poſſe patet de primo, quantũ eſt ex ſe; licet ergo primũ non moueat motu infinito (ſicut Ariſt. probat) tamen ſi accipiatur antecedens illud, quod quantũ eſt ex parte ſua, poteſt ſic mouere, habetur antecedẽs verũ ęquè ſufficiẽs ad inferendum propoſitum. Cõſequentia probatur ſic, Quia ſi ex ſe, & non virtute alterius mouet motu infinitò, ergo non ab alio accipit ſic mouere, ſed in virtute ſua actiua habet totũ effectum ſuum ſimul, quia independẽter; ſed quod ſimul habet in virtute infinitũ effectum, eſt infinitum, ergo &c. Aliter probatur prima conſequentia ſic. Primũ mouens ſimul habet in virtute ſua omnes effectus poſsibiles produci per motum, ſed illi ſunt infiniti, ſi poteſt motus eſſe infinitus, ergo ſi mouet in infinitum, eſt infinitum. Contra iſtas declarationes rationis Ariſt. inſtatur. Quidquid ſit de antecedente, conſequentia prima non videtur bene probari; non primo modo, quia duratio maior nihil perfectionis addit, nam albedo, quę vno anno manet, non eſt perfectior, quàm ſi tãtũ vno die maneret; ergo motus quantęcunque durationis non eſt perfectior, quàm motus vnius diei; igitur ex hoc, quòd agẽs habet in virtute ſua actiua ſimul mouere motu infinito, nõ cõcluditur maior perfectio hîc, quàm ibi, niſi quod agẽs diutius mouet, & ex ſe; & ita eſſet oſtẽdendũ, quod æternitas agẽtis includeret ei⁹ infinitatẽ, aliàs ex infinitate motus

t.c. 78. & vltra. t.c. 41. & 42. Henricus quol. 4. q. 8.

Ariſt.

2. Ethic. cap. 7.

motus nõ poſſet concludi eius infinitas. Tũc ad formã illius argumẽti, vltima propoſitio illius colorationis negatur, niſi de infinitate durationis. ☞ Inquiratur ergo, quomodo ratio Philoſ. prædicta cõcludit, ſi via efficientiæ eſt potior aliis, patet ſuprà, vbi comparantur, quia ipſa inferet alias, ſi per illam non concluditur infinitas, quomodo per alias concluditur.

Secunda declaratio conſequentiæ etiã improbatur. Quia non maior perfectio intẽſiua cõcluditur ex hoc, quòd agens eiuſdem ſpeciei quotcunque plura poteſt producere ſucceſsiuè, quãdiu manet, quã ſi tantũ vnũm, vel duo produceret, quia quod poteſt in tempore vno in vnum tale, poteſt eadem virtute in mille talia, ſi in mille temporibus maneat; non eſt autem poſsibilis apud Philoſophos infinitas, niſi numeralis effectuum producibiliũ per motum; ſcilicet generabilium & corruptibilium, quia in ſpeciebus finitatem ponebant; ergo nõ magis ſequitur infinitas intenſiua in agente ex hoc, quòd poteſt in infinita numero ſucceſsiuè, quã ex hoc, quòd in duo tantùm poſſet, quia eſt poſſibilis infinitas numeralis ſecundum Philoſophos. Si quis autem alius probet infinitatem ſpecierum poſsibilem, probando aliquos motus cœleſtes eſſe incõmenſurabiles, & ita nunquam poſſe redire ad vniformitatem, etiam ſi in infinitum durarent, & quòd infinitę coniunctiones ſpecie cauſarent infinita generabilia ſpecie; de hoc quidquid ſit in ſe, nihil tamen ad intentionem Philoſophi, qui infinitatem ſpecierum negaret. Vltima probabilitas, quę occurrit pro conſequentia Ariſt. declaranda, eſt iſta, Quidquid poteſt in aliqua multa ſimul ita perfectè, ſicut in quodlibet eorum ſeorſum, quorum quodlibet in cauſa requirit aliquam perfectionẽ ſibi propriam, illud cõcluditur eſſe perfectius ex pluralitate talium, ex hoc quòd poteſt in plura, & per conſequens infinitum, ſi ſimul poteſt in infinita, & vlterius. etſi natura effectus non permittat ſimultatẽ cõmunem, tamen cauſa, quantũ eſt ex ſe, poſſet ſimul in infinita, adhuc ſequitur, quòd ſit infinitum ex infinita pluralitatẽ talium; & ita videtur de primo agente eſſe concedendum, quòd ſi poſſet cauſare infinita ſimul, quòd eſſet virtus eius infinita, & per conſequens ſi ſimul haberet virtutem cauſandi infinita, ita quòd quãtum eſt ex ſe poſſet ſimul producere, licet natura effectus non permittat, adhuc ſequitur infinitas virtutis eiuſdẽ. Hęc conſequẽtia vltima probatur, Quia ſimul potens cauſare album & nigrum, non eſt minus perfectum, ſi non poteſt ea ſimul cauſare, quia iſta non ſunt ſimul cauſabilia, quia hęc nõ ſimultas eſt ex repugnantia eorum, & nõ ex defectu agentis, quia agens ſimul habet virtutem reſpectu amborum, ſi illa ex ſe eſſent compoſsibilia. Sit igitur iſta maior, Quodcunque agens habet virtutem, quæ quantũ eſt de ſe, poſſet in infinita ſimul, licet incompoſsibilitas effectuum impediat iſta ſimul poni, tale agens eſt infinitę virtutis, primum eſt huiuſmodi, ergo. Maior eſt declarata iam, quia pluralitas talium concludit maiorem perfectionem in cauſa, quæ quantũ eſt ex ſe, poteſt ſimul in illa, ergo infinitas illorum, in quę poteſt, quantùm eſt ex ſe, ſimul concludit infinitã eius virtutẽ. Minor probatur ſic. Si primum haberet omnem cauſalitatem omnis cauſæ poſsibilis formaliter & ſimul, licet non poſſent cauſabilia ſimul poni in eſſe, eſſet infinitum, quia ſimul quantùm eſt ex ſe, poſſet infinita producere, & poſſe ſimul plura concludit maiorem potentiam intẽſiuè; ergo ſi habet perfectius, quàm ſi haberet omnem cauſalitatem formaliter, magis ſequitur infinitas intenſiua; ſed habet omnem cauſalitatem cuiuſcunque rei, ſecundum totum, quod eſt in ipſa, & hoc eminentiùs quàm ſi eſſet in ipſo formaliter, ergo eſt infinitæ potentię intenſiuæ.

Licet autem omnipotentiam propriè dictam ſecundum intẽtionem Theologorum tantummodo creditam eſſe, & nõ naturali ratione cuidam videretur poſſe probari (ſicut dicetur diſtinct. 42.) probatur tamen infinita potentia, quæ ſimul quantũ eſt ex ſe, habet eminenter omnem cauſalitatem, quæ ſimul poſſet in infinita, ſi ſimul eſſent factibilia. Si obiicitur, primũ nõ poſſe ex ſe ſimul in infinita, quia licet habeat eminentiùs omnem cauſalitatem cauſæ ſecundæ, quàm ſit in cauſa ſecunda, tamen non poteſt ex ſe in affectus omniũ cauſarum ſecundarum, quia non eſt probatum, quòd ſit totalis cauſa infinitorum, quia per illum modum eminenter habendi non patet, quòd poſsit eſſe cauſa totalis & proxima omniũ effectuum ſine cauſis ſecundis, & ita non habetur minor, ſci-

liter quòd primum ex ſe ſimul poteſt in infinita. Hoc nihil obſtat, quia ſi cauſa prima haberet ſimul, vnde eſſet totalis cauſa, hoc eſt vnde eſſet formaliter cauſa, ſicut eſt prima, nihil perfectiùs eſſet, quā nunc ſit, quando habet vnde ſit pri-
a.Metaph. t c.41. ma cauſa tantū: Tum etiam, quia illæ ſecūdæ cauſæ non requiruntur propter perfectionem addendam in cauſando, quia tunc remotius à prima cauſa eſſet perfectius, quia perfectiorem requireret cauſam: ſed ſi requiruntur cauſæ ſecundæ cū prima (ſecundum Philoſophos) hoc eſt propter imperfectionem effectus, vt prima cum alia cauſa imperfecta poſſit cauſare imperfectum, quod (ſecundum ipſos) non poteſt immediatè cauſare: Tum etiā, quia totę perfectiones cauſarum ſecundarum eminentius ſunt in primo, quā ſi ipſe formaliter ſibi ineſſent, ſi poſſent ineſſe; quod probatur, quia cauſa ſecunda proxima primæ totam perfectionem cauſatiuā habet à ſola prima, ergo totam perfectionem illam eminentius habet prima cauſa, quā cauſa ſecunda habens formaliter ipſam; Conſequentia patet, quia prima reſpectu illius cauſæ ſecundæ eſt totaliter cauſa & æquiuoca; ſimiliter arguitur de tertia cauſa reſpectu ſecundę, vel reſpectu primæ. ſi reſpectu primę habetur propoſitum, ſi reſpectu ſecundæ ſequitur ſecundam eminēter continere totalem perfectionē, quæ eſt formaliter in tertia, ſed ſecunda habet à prima, quòd ſic continet perfectionem tertiæ (ex præoſtenſis) ergo prima eminentius habet continere eminenter perfectionem tertiæ, quā ſecunda habeat; & ſic de omnibus cauſis vſque ad vltimum concluditur primam habere eminenter totalem perfectionem cauſatiuam omnium, & perfectiùs quā ſi haberet cauſalitatem omnium formaliter, ſi eſſet poſſibile. Et ſic videtur dicto modo poſſe concludere ratio Ariſt. de potentia infinita, quæ fuit ſupra in principio huius viæ
t. c.78. & 79. t.c.41. poſita ad concluſionem, quę accipitur ex 8. Phiſic. & 12 Metaph.

☞ Iuxta dictam probationē, quæ ex infinitate effectuum, in quos ſimul poteſt ipſum primum, quantū eſt ex ſe, concluditur infinitas virtutis primi, vel virtutē eius eſſe infinitam, poteſt accipi ſimilis de infinitate cauſarum ſecūdarum ſic: Quòd ſi primum haberet in ſe formaliter cauſalitates omnes ſecundas, cum cauſabilitate prima, eſſet infinitę virtutis aliquo modo, quia quantū eſt ex ſe, poſſet in infinita, ergo multo magis eſt infinita ſi habet illas cauſalitates ſecūdas eminentius quàm formaliter. Sed ad iſtas duas probationes cōſequentię Ariſt. poteſt reſponderi. Ad primam concedo, quòd vbi quodlibet plurium requirit aliquam perfectionem propriam formaliter, vel virtualiter in cauſa, potens in plura eſt perfectiùs quā potens in pauciora, quia ad minus plures perfectiones formales, quæ forent propriæ illis pluribus habentur virtualiter in tali, & quod plures perfectiones virtualiter habet, eſt perfectius ſimpliciter, & quod infinitas, eſt infinitum; ſed ſi ſiue ſimul, ſiue ſucceſſiuè poſſet cauſa in plura, quorum non quodlibet requireret propriam perfectionem formalem, vel virtualem in illa cauſa, non ibi ex pluralitate poſſet concludi maior perfectio: Sic diceret Philoſophus in propoſito, quia infinita, in quę poteſt primum, quantū eſt ex ſe, tantū poneret infinita numeraliter, finita autem ſecundum ſpecificas differentias, & naturas, nunc autem ſola diſtinctio naturæ ſpecificæ in effectu requirit aliquam perfectionem formalem, vel virtualē in cauſa, non autem diſtinctio numeralis. Per id ad ſecūdam probationem, quia cauſæ ſecundæ non ſunt infinitæ ſpecie (ſecundū Ariſt.) ideo habēs virtutem omnium illarum non concluditur eſſe infinitum intenſiuè. Contra primum. Potentius eſt, quod poteſt in plura ſimul, quàm quod in pauciora, etiamſi ſint eiuſdem ſpeciei, ergo quod ſimul poteſt ex ſe in infinita, eſt infinitę potentiæ. Contra ſecundum. Si omnes cauſalitates ſecundæ eſſent formaliter in prima, eſſet in ea aliqua infinitas virtualiter ſaltem extenſiua, ergo ſi ſunt eminentiùs in ea, erit ibi aliqua infinitas; ſed non extenſiua, quia hoc tollitur per eminentiam, propter quā ſunt vnitiuè ſine diſtinctione, ergo tunc eſſet alia infinitas, quā extenſiua, & ita infinitas intenſiua. Ad primū oportet negare antecedens, & quòd ſimultas nihil facit ad maioritatē potentię, ſicut ſi circa hunc ignem eſſent ſphericè infinita corpora in debita approximatione, in omnia ſimul ageret, ſicut modo agit in infinitas partes vnius corporis ſphericè circundantis. Ad ſecundum cōcluderet, quòd ſol eſſet infinitus, imo quæcunque cauſa perpetua, quę poteſt

teſt in infinita indiuidua ſucceſsiuè; ideo argumentatio, licet videtur probabilis, neceſſariò eſt ſophiſtica. Reſpondeo ergo ſic, Quòd iſta propoſitio, cui innititur ratio, eſt falſa, quæcũq; ponerent in ſe infinitatem extenſiuam, ipſa, vbi habentur eminentiùs, ponunt aliquam infinitatẽ intenſiuam; falſa eſt ratio, quia eminentiùs poſſunt haberi in cauſa æquiuoca: nec iſta poteſt probari per iſtam, quia vbi ſunt ſine omni infinitate, non ſunt eminenter reſpectu ſuorum infinitorum; hæc enim eſt falſa, quia eminentia facit vnitatem, & ideo non tollit infinitatem numeralẽ extenſiuam, quæ fuit, nec tamen in cauſa ponit infinitatem intẽſiuam formalem, quia finita formalitas numeraliter ſufficiẽter, continet eminenter infinita materialiter & extenſiuè.

Ratio Henrici quol. 4. q. vlt. & Ricardi Med. d. 1. q. 2 ar. 4. q. 4. Soluitur

Iuxta iſtam viam efficientię arguitur, quòd primum habeat potentiam infinitã, quia creatiuam, nam inter creationis extrema infinita eſt diſtantia. Sed hoc antecedens ponitur tantùm creditum, vt non eſſe quaſi duratione præcedit eſſe, vt tamen quaſi natura (ſecũdum viam Auic.) non eſſe præcedit eſſe: Antecedẽs oſtenditur, quia ſaltem prima natura poſt Deum eſt ab ipſo & non à ſe, nec accipit eſſe aliquo ſui præſuppoſito, ergo illud creatur; ſed ſic accipiendo priùs natura, tam non eſſe quàm eſſe, non ſunt ibi extrema mutationis, quam cauſet illa virtus, nec illud effici requirit mutari. Sed quidquid ſit de antecedente, Conſequẽtia non probatur, quia quando inter extrema nulla eſt diſtãtia media, ſed ipſa dicuntur præciſè diſtare ratione extremorum inter ſe, tanta eſt diſtantia, quantùm eſt maius extremum. Exemplum. Deus diſtat in infinitum à creatura etiam ſuprema poſsibili, ſi qua daretur, non propter aliquam diſtantiam mediam inter extrema, ſed propter infinitatem vnius extremi; ita contradictoria non diſtant per aliqua media, quia contradictoria ſunt immediata, ita quod quantũcunque parũ recedit aliquid ab vno extremo, ſtatim eſt ſub altero, ſed diſtant propter ipſa extrema inter ſe; tanta eſt igitur iſta diſtantia, quantùm eſt illum extremũ, quod eſt perfectius; illud eſt finitum, ergo. Confirmatur, quia poſſe totaliter ſuper terminum poſitiuum huius diſtantiæ, eſt poſſe ſupra diſtantiam, ſiue ſuper tranſitum ab vno extremo in aliud extremũ, ergo ex poſſe ſupra iſtum tranſitum non ſequitur infinitas, niſi ſequatur ex poſſe totaliter ſuper terminum eius poſitiuum; talis terminus eſt finitus, ergo. Quòd autẽ dicitur communiter, Cõtradictoria diſtare in infinitum, poteſt ſic intelligi, id eſt indeterminatè, quia ſicut nulla eſt ita parua diſtantia, quæ non ſufficiat ad contradictoria, ita nulla eſt ita magna, etiamſi eſſet maior maxima poſsibili, quin ad illa contradictoria ſe extendant; eſt igitur eorum diſtantia infinita, id eſt indeterminata ad quãcunque magnam, vel paruã: Ex tali autem infinitate diſtantiæ non ſequitur conſequens de infinita potẽtia intenſiua, ſicut nec ſequitur ad minimam diſtantiam, in qua ſaluatur ſic infinita diſtãtia; quod enim non ſequitur ad antecedens, non ſequitur ad conſequens.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd cauſa infinita actiua ex neceſsitate naturæ non compatitur ſibi aliquod contrarium, ſiue ſit ei contrariũ formaliter, ſcilicet ſecundũ aliquod, quod conuenit ſibi eſſentialiter, ſiue virtualiter, ſcilicet ſecundum rationem effectus ſui, quẽ virtualiter includit, vtroq; enim modo impediret quodlibet incompoſsibile ſuo effectui (ſicut argutum eſt priùs) Deus autem eſt liberè & voluntariè agens reſpectu omnium, quæ ſunt extra ipſum, & ideo compatitur malũ. Contrà. Nunquid Philoſophi ponentes Deũ agere ex neceſsitate naturæ, non ponebãt eſſe aliquod malum in vniuerſo? Reſpondeo, Sicut patuit probando Deum eſſe agens per cognitionem, non potuerunt ſaluare aliquod malum poſſe fieri contingẽter in vniuerſo, ſed tantũ quòd vnus ordo cauſarum produceret aliquod, quod eſſet receptiuum alicuius perfectionis, alius autem ordo de neceſsitate produceret oppoſitũ illius perfectionis, ita quòd illa perfectio nõ poſſet tunc induci concurrentibus omnibus cauſis, licet abſolutè productum de aliquibus, conſideratũ ſecundum rationem ſuę ſpeciei eſſet receptiuum illius perfectionis, cuius oppoſitum neceſſariò euenit. Quid autem Philoſophi poſſunt dicere de libero arbitrio noſtro, & malitia moris, dicendum eſt aliàs.

In collatio. & quol. q. 7. & vlt. infra diſt. 8. q. 5. & diſt. 39. & in 2. diſt. 24. 25. & 28. & alibi vt ſæpe

¶ Ad ſecundum dico. Quòd conſequentia non valet. Ad probationem cõſequentię, dico, Quòd non eſt ſimilis incompoſſibilitas

ſibilitas dimenſionum in replendo locũ, & eſſentiarum in ſimul eſſendo, non enim vna entitas ſic replet totam naturam entitatis, quin cum illa alia entitas poſſit ſtare. hoc autem non debet intelligi de repletione locali, ſed quaſi commenſuratione eſſentiali; ſed vna dimenſio replet eundẽ locum, ſecũdum vltimum capacitatis ſuę, & ideo aliud non poteſt eſſe cũ eo replẽs locum, ſed bene poteſt eſſe cum eo aliud corpus non replens locum, ita quòd vna entitas ſimul poteſt eſſe cum alia, ſicut poſſet reſpectu loci cum corpore replente locum aliud corpus eſſe non replens locũ. Similiter alia conſequentia nõ valet, quia corpus infinitum, ſi eſſet cum alio, fieret totum maius vtroque ratione dimenſionũ, quia dimenſiones alterius corporis eſſent alię à dimẽſionibus corporis infiniti, & eiuſdem rationis cum eis; & ideo totũ maius eſſet propter diuerſitatem dimenſionum, & totum non maius, quia dimenſio infinita non poteſt excedi; hîc autem tota quantitas infinitæ perfectionis nullam recipit additionem, in ratione talis quantitatis ex coexiſtentia alicuius finiti ſecundum talem quantitatem.

¶ Ad tertium dico, Quòd conſequentia non valet niſi illud, quod demonſtratur in antecedente, à quo alia ſeparantur, ſit finitum. Exemplum. Si eſſet aliquod Vbi infinitum per impoſſibile, & corpus infinitum repleret illud Vbi, nõ ſequeretur, hoc corpus eſt hîc, ita quòd non alibi, ergo eſt finitum ſecundum Vbi, quia li hîc non demonſtrat niſi infinitum; ita (ſecundum Philoſophum) ſi motus eſſet infinitus, & tempus infinitum, non ſequitur, iſte motus eſt in hoc tẽpore, & nõ in alio, ergo eſt finitus ſecundum tempus: ita ad propoſitum oportet probare illud, quod demonſtratur per hoc eſſe finitum, quòd ſi aſſumatur, petitur concluſio in præmiſſa.

¶ Ad quartum dico, Quòd Philoſophus infert moueri in non tempore ex hoc antecedente, quòd potentia infinita eſt in magnitudine, & intelligit in conſequente moueri propriè, vt diſtinguitur contra mutationem, & hoc modo cõſequens includit contradictionem, & etiam antecedens, ſecundum eum. Qualiter autem teneat hæc conſequentia, ſic declaro. Si eſt infinita potentia, & agit ex neceſſitate naturæ, ergo agit in non tempore, quia ſi

vide 4. Phyſi. t. c. 7. & 8. Phyſic. t. c. 79. & ad finem. 7. Phyſic.

agat in tempore, ſit illud tẽpus A, & accipiatur alia virtus finita, quæ agat in tempore finito, & ſit illud tempus B, augmentetur autem virtus finita ſecundum proportionem illam, quæ eſt B ad A, putà ſi A eſt centuplum, vel milleſcuplum ad B, accipiatur virtus quæ ſit centupla, vel milleſcupla ad illam virtutem finitam datam; igitur illa virtus ſic augmentata mouebit in A tempore, & ita illa, & infinita mouebunt in æquali tempore, quod eſt impoſſibile, ſi virtus infinita mouet ſecundum vltimum potẽtiæ ſuæ & neceſſariò. Ex hoc igitur, quòd virtus illa eſt infinita, ſequitur, quod ſi agat ex neceſſitate naturę, agit in non tempore; ex hoc autem, quòd ponitur in antecedẽte, quòd eſt in magnitudine, ſequitur, quòd ſi agat circa corpus, quòd propriè moueat illud corpus, quia virtutem in magnitudine vocat Philoſophus virtutem extenſam per accidẽs; talis autem ſi ageret circa corpus, habet partes illius corporis diuerſimode diſtantes reſpectu eius, putà vnam partem corporis propinquiorem & aliam remotiorem, habet etiam reſiſtentiam aliquam in corpore, circa quod agit; quę duę cauſæ, ſcilicet reſiſtentia & diuerſa approximatio partium mobilis ad ipſum mouens, faciunt ſucceſsionem eſſe in motu, & corpus propriè moueri; ergo ex hoc, quòd in antecedente illo ponitur virtus in magnitudine, ſequitur, quòd propriè mouebit, & ita iungendo illa duo ſimul, quòd eſt infinitum & in magnitudine, ſequitur, quòd propriè mouebit, & in non tempore, quod eſt cõtradictio. Sed iſtud non ſequitur de virtute infinita, quę non eſt in magnitudine, ipſa enim licet in non tempore agat, ſi neceſſariò agat, quia hoc ſequitur ad infinitatem, tamen non propriè mouebit, quia non habebit in paſſo illas duas rationes ſucceſsionis. Non igitur vult Philoſophus, quòd infinita potentia propriè moueat in non tempore, ſicut argumentum prætendit, ſed quòd infinita potentia in magnitudine propriè moueat in non tempore, quæ ſunt contradictoria; & ex hoc ſequitur, quòd antecedens includit contradictoria, ſcilicet quòd virtus infinita ſit in magnitudine.

Sed tunc eſt dubitatio. Cùm potentiam motiuam primi ponat infinitam, & naturaliter agentem, videtur ſequi, quòd neceſſariò ageret in non tempore, licet non moueat

Dubitatio 1. Gra. ſubtiliſsima.

moueat in non tempore, imo tunc nihil mouebit propriè loquendo. Et quòd hoc ſequatur, patet, quia iſtud priùs probatũ fuit per rationem potentiæ infinitæ neceſſariò agentis. Reſpondet Commentator 12. Metaph. quòd præter primum mouẽs, quod eſt infinitæ potentiæ, requiritur mouens coniũctum potentiæ finitæ, ita quòd ex primo mouente ſit infinitas motus, & ex ſecundo ſit ſucceſſio, quaſi aliter non poſſet eſſe ſucceſſio niſi concurreret illud mouens finitum, quia ſi ſolùm infinitum ageret, ageret in non tempore. Iſtud improbabitur diſtinct. 8. q. 2. vbi in hoc arguetur contra Philoſophos, qui ponunt primum agere ex neceſsitate quodlibet, quod immediatè agit. Sed Chriſtianis nõ eſt argumentum difficile, qui dicunt Deũ contingenter agere, ipſi enim poſſunt faciliter reſpondere: Quia ſi virtus infinita neceſſariò agens agat ſecundum vltimum ſui, & ita non in tempore quidquid immediatè agit, non tamen virtus infinita contingenter & liberè agens; ſicut enim in poteſtate eius eſt agere & non agere, ita in poteſtate eius eſt agere in tempore & agere in non tempore; & ita facilè eſt ſaluare primum ens mouere corpus in tempore, licet ſit infinitæ potentiæ, quia non neceſſariò agit ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, quantũ ſcilicet poſſet agere, nec in tam breui tẽpore, in quo breuiori non poſſet agere.

Com. 41. vide ſuprà D. Thom. 8. Phyſic. & Auerrois.

art. 2.

ARTICVLVS. 14.

Vtrum infinitas Dei poſsit probari ex diſtincta intellectione eius omnium factibilium.

RESPONDEO. Oſtenſa infinitate Dei per viam primæ efficiẽtiæ per rationẽ Philoſophi; quia illa prima efficientia infert infinitatem, ſequitur ſecũda via, ex hoc quòd eſt intelligens diſtinctè omnia factibilia, vel intelligibilia; vbi arguo ſic. Intelligibilia ſunt infinita, & hoc actu in intellectu omnia intelligente, ergo intellectus illa ſimul actu intelligens eſt infinitus; talis eſt intellectus diuinus, vt ſupra probatũ eſt (artic. 11. 12. & 13.) de intelligere primi. Huius enthymematis probo antecedens & conſequentiam; Antecedens ſic. Quæcunque ſunt infinita in potẽtia, ita quòd accipiendo alterum poſt alterum nullum poſſunt habere finem, illa omnia, ſi ſimul ſunt in actu, ſunt infinita actu; intelligibilia ſunt infinita in potentia reſpectu intellectus creati, ſatis patet; & in intellectu increato ſunt ſimul omnia intellecta actu, quæ à creato ſunt ſucceſsiue intelligibilia; ergo ſunt ibi actu infinita intellecta. Huius ſyllogiſmi maiorem ſic probo, licet ſatis euidens videatur, Quia omnia talia acceptibilia, quãdo ſunt ſimul exiſtentia, aut ſunt actu finita, aut ſunt actu infinita; ſi actu finita, ergo accipiendo alterum poſt alterum tandem poſſunt omnia eſſe accepta actu, ergo ſi non poſſunt omnia actu eſſe accepta, ſi actu ſimul ſunt, ſunt actu infinita. Conſequentiam primi enthymematis ſic probo, quia vbicunque pluralitas requirit, vel concludit maiorem perfectionem quàm paucitas, ibi infinitas numeralis concludit infinitam perfectionem. Exemplum. Poſſe ferre decem maiorem perfectionem requirit virtutis motiuæ, quàm poſſe ferre quinque, ideo poſſe ferre infinita concludit infinitam virtutem motiuam: ergò in propoſito cũ intelligere A ſit aliqua perfectio, & intelligere B ſit alia perfectio, nũquam idem intelligere erit ipſius A & B æquè diſtinctè, vt duo intelligere eſſent, niſi perfectiones duorum intelligere in illo vno eminenter includantur; & ſic de tribus, & ſic vltra de infinitis. Conſimiliter etiam de ipſa ratione intelligendi arguetur, ſicut de intellectu & actu argutum eſt, Quia maior perfectio concluditur in ratione intelligendi ex pluralitate illorum, quorum eſt ratio intelligendi diſtinctè, quia oportet, quòd includat eminenter perfectiones omnium propriarum rationum intelligendi, quarum quælibet ſecundum propriam rationem, aliquam perfectionem ponit, ergo infinitatẽ concludunt infinitas.

Secundò, iuxta iſtam viam de intelligere primi, propoſitum ſic oſtendo. Cauſa prima, cui ſecundum vltimum ſuæ cauſalitatis cauſa ſecunda aliquid perfectionis addit in cauſando; non videtur ſola poſſe ſine ſecunda ita perfectum effectũ cauſare, ſicut ipſa cum ſecunda, quia cauſalitas ſola primæ cauſæ diminuta eſt reſpectu cauſalitatis ambarum; ergo ſi illud, quod natum eſt eſſe à cauſa ſecunda & prima ſimul, ſit multò perfectiùs à ſola prima, cauſa ſecunda nihil perfectionis

addit

addit primæ; ſed omne finitum omni finito additum addit aliquam perfectionem, ergo talis prima cauſa eſt infinita. Ad propoſitum. Notitia cuiuſcunque obiecti nata eſt gigni ab ipſo ſicut à cauſa proxima & maximè illa, quæ eſt viſio ſiue intellectio intuitiua, ergo ſi illa alicui intellectui ineſt ſine actione quacūque talis obiecti, ſed tantummodo ex virtute alterius obiecti prioris, quod natum eſt eſſe cauſa ſuperior reſpectu talis cognitionis, ſequitur, quòd illud ſubiectum ſuperius eſt infinitum in cognoſcibilitate, quia inferius nihil ſibi addit in cognoſcibilitate; tale obiectum ſuperius eſt natura prima, quia ex ſola præſentia eius apud intellectum primi nullo alio obiecto concauſante eſt notitia cuiuſcunque obiecti in intellectu eius, ſicut probatur in ſuperioribus articulis de intelligere primi; igitur nullum aliud intelligibile aliquid ſibi addit in cognoſcibilitate, ergo eſt infinitum, ſic ergo & in entitate, quia vnumquodque ſicut ad eſſe ſe habet, ſic ad cognoſcibilitatem ex 2. Metaph. t. c. 4.

ARTICVLVS 15.

Vtrum infinitas Dei probari poſſit ex fine & ex eminentia.

RESPONDEO. Reliquæ ſunt duæ aut vltimæ viæ, ſcilicet finis & eminentiæ, ex quibus Dei infinitas monſtratur. Tertia igitur via ex parte finis arguitur ſic. Voluntas noſtra omni finito aliquid maius poteſt appetere & amare, ſicut intellectus intelligere, & quod plus eſt, videtur inclinatio naturalis ad ſummè amandum bonū infinitum, nam inde arguitur inclinatio naturalis ad aliquid in voluntate, quia ex ſe ſine habitu promptè & delectabiliter vult illud volūtas libera; ita videtur, quòd experimur de actu amandi bonum infinitum, imo non videtur voluntas in alio perfectè quietari: & quomodo illud non naturaliter odiret, ſi eſſet oppoſitum ſui obiecti, ſicut naturaliter odit nō eſſe? (ſecundum Auguſt. de lib. arb. cap. 2.) Videtur enim, quòd ſi infinitum repugnaret bono, quòd nullo modo voluntas quietaretur in bono ſub ratione infiniti, nec in illud faciliter tenderet, ſicut nec in repugnans ſuo obiecto. Confirmatur iſta ratio in ſequenti via per ſimile de intellectu.

Quarta via ex parte eminentiæ arguo ſic. Eminentiſſimo incompoſſibile eſt aliquid eſſe perfectius, ſicut prius patuit, finito autem non eſt incompoſſibile aliquid eſſe perfectius, quare &c. ar. 14. Minor probatur, quia infinitas non repugnat enti, omni finito maius eſt infinitum, quare &c. Aliter arguitur, & eſt idem. Cui non repugnat infinitas intenſiuè, illud non eſt ſummè perfectum, niſi ſit infinitum. quia ſi eſt finitum poteſt excedi vel excelli, ſi infinitas ſibi non repugnat, enti autē non repugnat infinitas. ergo perfectiſſimū ens eſt infinitum. Minor huius conſequentiæ (quæ etiam in præcedenti argumento accipitur) non videtur à priori poſſe probari vel oſtendi, quia ſicut contradictoria ex rationibus propriis contradicunt, nec poteſt per aliquid manifeſtius hoc probari, ita non repugnantia ex rationibus propriis non repugnant, nec videtur poſſe oſtendi, niſi explicādo rationes ipſorum, ens autem per nihil notius explicatur; infinitum intelligimus per finitum; & hoc vulgariter ſic expono. Infinitum eſt, quod aliquod finitū datum ſecundum nullam habitudinem finitam præcisè excedit, ſed vltra omnem habitudinem aſſignabilem excedit adhuc. 5. Phyſic. t. c. 63. Sic tamen propoſitū ſuadetur. Sicut quodlibet ponendum eſt poſſibile cuius non apparet impoſſibilitas, ita & compoſſibile, cuius non apparet incōpoſſibilitas; hic nulla apparet incompoſſibilitas, quia de ratione entis nō eſt finitas, nec apparet ex ratione entis, quòd ſit paſſio conuertibilis cum ente, alterum enim iſtorum requiritur ad repugnantiam prædictam; paſſiones verò primæ entis & conuertibiles ſatis videntur ſibi notæ ineſſe. Item ſic ſuadetur. Infinitum ſuo modo non repugnat quantitati, id eſt in accipiendo partem poſt partem, ergo nec infinitum ſuo modo repugnat entitati, id eſt in perfectione ſimul exiſtendo. Item. Si quantitas virtutis eſt ſimpliciter perfectior, quàm quantitas molis, quare erit poſſibilis infinitas in mole & non in virtute? Sed ſi eſt poſſibilis, eſt & actu, ſicut patet ex tertia cōcluſione, vbi ſupra de primitate effectiui artic. 11. Item. Quare intellectus, cuius obiectū eſt ens, 3. Phyſic. t. c. 32. nullam inuenit repugnantiam intelligendo aliquod infinitum? imo videtur perfectiſſimum intelligibile; mirum eſt autem ſi nulli intellectui talis contradictio patēs fiat

ſias circa eius primum obiectum, cum diſcordia in ſono ita faciliter offendat auditum, ſi enim eſt diſconueniens, ſtatim percipitur, & offendit, cur nullus intellectus ab intelligibili infinito naturaliter refugit, ſicut à non conueniente, imo ſuũ obiectum primum deſtrueret? ¶ Summum cogitabile eſt, ſummum cogitabile eſt infinitum, ergo infinitum eſt. Maior probatur. Summum cogitabile poteſt cogitari in re eſſe, & non poteſt cogitari eſſe ab alio, ergo à ſe; ergo intelligendum, quòd omni eo, quod tantùm eſt in intellectu, poteſt cogitari maius, quod eſt in re, non de eodem, ſed quia tantùm cogitabile eſt poſſibile, tantùm omni poſſibili eſt maius aliquid neceſſarium ex ſe. Aliter ſic. Sũmum cogitabile eſt intuibile, non in alio, ergo in ſe.

Per illud poteſt colorari illa ratio Anſelmi de ſũmo cogitabili proſologion 2. & intelligẽda eſt eius deſcriptio ſic. Deus eſt, quo cogitato ſine contradictione, maius cogitari non poteſt ſine contradictione. Et quod addendum ſit ſine contradictione, patet, nã in cuius cogitatione includitur contradictio, illud dicitur nõ cogitabile, quia tunc ſunt duo cogitabilia oppoſita, nullo modo faciendo vnum cogitabile, quia neutrum determinat alterũ. Summum cogitabile prædictum ſine contradictione eſſe in re, probatur. Primò de eſſe quiditatiuo, quia in tali cogitabili ſummo ſummè quieſcit intellectus, ergo in ſummo eſt ratio primi obiecti intellectus, ſcilicet entis, & hoc in ſummo. Et arguitur vltra, quòd illud ſit, loquendo de eſſe exiſtentiæ, quia ſummè cogitabile non eſt tantùm in intellectu cogitante, quia tunc poſſet eſſe, quia eſt cogitabile poſſibile, & non poſſet eſſe, quia repugnat rationi eius eſſe ab alia cauſa (ſicut patuit priùs in ſecunda concluſione de primo effectiuo artic. 4.) maius igitur cogitabile eſt, quod eſt in re, quàm quod eſt tantùm in intellectu. Non eſt autem hoc ſic intelligendum, quòd idem ſi cogitetur, per hoc ſit maius cogitabile, ſi exiſtat; ſed omni, quod eſt in intellectu tantùm maius eſt aliquod cogitabile, quod eſt in re, vel quod exiſtit. Vel aliter coloratur ſic. Maius cogitabile eſt, quod exiſtit, id eſt perfectius cognoſcibile, quia viſibile ſiue intelligibile intellectione intuitiua; quod autem non exiſtit, nec in ſe, nec in nobiliori, cui nihil addit, non eſt intellectualiter viſibile, viſibile autem eſt perfectius cognoſcibile non viſibili, ſed tantùm intelligibili abſtractiuè; ergo perfectiſſimum cognoſcibile exiſtit. De differentia intellectionis intuitiuæ & abſtractiuæ, & quomodo intuitiua eſt perfectior, tangetur diſt. 3. & alias, quando locum habebit. q. 1. in 2. di 3. q. 2. ad 3. in 3. d. 4 artic. 4. & in quol. q. 6.

Vltimo oſtẽditur infinitas Dei ex negatione cauſę intrinſicæ. Quia forma finitur per materiam, ergo quæ non eſt nata eſſe in materia, eſt infinita. Hæc ratio nihil valet, quia (ſecundum ipſos) angelus eſt immaterialis, ergo in natura erit infinitus. Nec poſſunt dicere, quòd eſſe angeli finiret eius eſſentiam, quia (ſecundũ eos) eſſe eſt accidens eſſentiæ, & poſterius naturaliter; & ſic in primo ſigno naturę eſſentia ſecundum ſe, vt prior videtur eſſe intenſiuè infinita, & per conſequens in ſecundo ſigno naturæ non erit finibilis per ſe. Breuiter reſpõdeo ad argumentũ, quòd quodlibet ens habet intrinſecũ ſibi gradum ſuæ perfectionis, in quo eſt finitum, ſi eſt finitum, vel infinitum, ſi eſt infinitum; ſi ergo ſit finitum, non per aliud ens finiatur. Et cum arguitur, ſi forma finitur ad materiam, ergo ſi nõ eſt ad illam non finitur, fallacia eſt conſequentis. Corpus finitur ad corpus, ergo ſi non eſt ad corpus eſt infinitum, vltimum cælum, ergo erit infinitum. Sophiſma eſt 3. Phyſic. quia ſicut prius corpus in ſe finitur quàm finiatur per aliud corpus, Ita forma finita in ſe priùs finitur, quia eſt talis natura in entibus, quæ finitur, quàm finiatur per materiam, nam ſecunda finitas præſupponit primam, & nõ cauſat eam; ergo in primo ſigno naturæ eſt eſſentia Angeli finita, ergo non finibilis per eſſe, ergo in ſecundo ſigno non finitur per eſſe. Breuiter dico vnam propoſitionem, Quòd quęcunque eſſentia abſolutè finita in ſe eſt finita, vt præintelligitur omni comparationi ſui ad aliam eſſentiam. Ratio D. Thom. 1. p. q. 7. artic. 1. ſoluitur. t. c. 36

ARTICVLVS. 16.

Vtrum ſit tantum Vnus Deus.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia 1. Corinth. 8. Siquidẽ ſunt dij multi & domini multi. ¶ 2. Præterea, Deus eſt, ergo Dij ſunt. Probatur conſequentia, quia

ſingulare

le ſit verum de plurali; ſicut ſingulare de ſingulari, quia de eo, cuius ratio eſt in ſe falſa, nihil eſt verum.

5. Metaph. t.c. 34. ¶ Ad tertium patet per idem, quia non ſunt Dij cogitabiles ſine contradictione, quia modus repugnat rei cõceptę; & ideo maior eſt gloſſanda ſicut priùs art. 15. Ad veritatem autem propoſitionis requiritur, quòd ratio ſubiecti ſit in ſe vera, & non includat contradictionem, ſicut dictum eſt in ſuperioribus articulis.

¶ Ad quartũ dico, quòd maior propoſitio nõ eſt prima, ſed reducitur ad iſtã, Omne imperfectũ reducitur ad perfectũ; & quia omne ens per participationẽ eſt imperfectũ, & tantũ illud ens eſt perfectũ, quod eſt ens per eſſentiam, ideo ſequitur propoſitio illa maior de participatione. Hæc autẽ maior de imperfecto ſic habet intelligi. Aliquid eſt imperfectũ ſecundũ perfectionem ſimpliciter, quæ nõ neceſſariò habet imperfectionem concomitantẽ, quia non includit in ſe limitationem, vt bonũ, hoc verum, hoc ens, & huiuſmodi imperfectum reducitur ad perfectũ eiuſdem rationis, ſcilicet bonum, ens, verum, quæ important perfectionem ſimpliciter; aliquid autem eſt imperfectum ſecundum perfectionem, non ſimpliciter, ſed ſecundum perfectionem, quæ de ratione ſui includit limitationẽ, & ideo neceſſariò habet imperfectionẽ annexã, vt hic homo, & hic aſinus: ꝙ igitur imperfectũ eſt primo modo, reducitur ad perfectũ ſimpliciter, ſecundũ perfectionem illius rationis, quia aliquid ſecundũ illã rationẽ poteſt eſſe ſimpliciter perfectũ; ꝙ autẽ eſt imperfectũ ſecũdo modo, nõ reducitur ad aliquid perfectũ ſimpliciter, ſecundũ perfectionẽ eiuſdem rationis, ſcilicet ad rationem ſpecificã, quia enim iſtã imperfectionẽ includit, ideo ſecundum illã non poteſt eſſe aliquid perfectũ ſimpliciter propter limitationẽ, ſed reducitur ad aliquid perfectum ſimpliciter æquiuocũ eminẽter includens illã perfectionẽ; & ideo bonum imperfectũ reducitur ad perfectũ bonum, ſed ſic lapis, qui eſt imperfectus, nõ reducitur ad lapidem perfectũ ſimpliciter, ſed ad ſummum ens, & ad ſummum bonum, quę includũt virtualiter illam perfectionem.

Solutio. D. Bõnauẽ. d. 2. q. 1. & Varr. d. 2. q. 2. ad 5. ¶ Ad quintum dicitur, Quòd plura bona finita ſunt meliora paucioribus bonis finitis, non autem plura bona infinita. Sed hic non videtur reſpondere ad argumentum, quia quæcunque, ſi eſſent meliora, videntur ponẽda in entibus eſſe, & maximè in ente ſupremo, quod eſt neceſſe eſſe, quia ibi quidquid poſſet eſſe, bonum eſt, & neceſſe eſt ibi eſſe, ſed plura bona infinita, ſi eſſent, eſſent meliora; videtur igitur, quod plura bona infinita ſunt ponenda in natura ſummi boni. Refutatur. Ad iſtud reſpondeo, quòd cùm dicitur in maiori, illa, quæ ſi eſſent, eſſent meliora, ſunt ponẽda ibi, Dico, quòd aut per li ſi implicatur poſitio poſsibilium, aut poſitio incõpoſsibilium; ſi primo modo, dico, quòd maior eſt vera & minor falſa, quia implicatio illa in minori non eſt poſsibilium, ſed incõpoſsibilium; ſi autem li ſi implicet poſitionem incompoſsibilium, minor eſt vera & maior falſa, quæ enim non eſſent meliora niſi ex poſitione incompoſsibilium, non eſſent meliora, nec etiam ſunt bona, ſicut illud, quod non eſt niſi ex poſitione incõpoſsibilium, omnino non eſt, ſicut nec illud eſt, à quo illud non dependet. Solutio Scoti.

¶ ☞ Ad ſextum dico, Quòd debet inferri oppoſitum ſubiecti ſic. Non eſt neceſſe eſſe, ſi eſt, vt negetur habitudo, non autem conſequens, affirmando conſequentiam.

ARTICVLVS. 17.

Vtrũ Deum eſſe tantũ vnum ſit demõſtrabile.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia eſt auctoritas Rabbi Moyſi lib. 3. cap. 6. quòd vnitas Dei accepta eſt à lege, ergo non demonſtratione.

¶ 2. Præterea. Si per rationem naturalem poſſet cognoſci Deum eſſe vnicum, ergo poſſet naturaliter cognoſci Deũ ex ſe eſſe ſingularem. ergò poſſet cognoſci naturaliter ſingularitas Dei, & eſſentia Dei, vt ſingularis, quod falſum eſt, & cõtra prędicta in quæſtione de ſubiecto Theologiæ.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Deum eſſe vnicum demonſtrabile eſt ratione naturali.*

¶ RESPONDEO. In iſta quęſtione cõcluſio eſt certa, quod Deus eſt vnus, ſed dicunt aliqui, quód hæc concluſio nõ eſt demõſtrabilis, ſed tantũ accepta per fidẽ, quod probant duobus argumentis, quæ ſunt in opponẽdo. Videtur tamen quód iſta vnitas poſsit ratione naturali oſtendi, & hoc ſumendo viam. 1. Ex infinito Opinio Gabrielis var. lib. 1. diſt. 2. q. 1.

intellectu. 2. Ex infinita voluntate. 3. Ex infinita bonitate. 4. Ex ratione infinitæ potentię. 5. Ex ratione infiniti abſolutè 6. Ex ratione neceſſe eſſe. 7. Ex ratione omnipotentiæ.

(1. ratio) VIA 1. Ex parte infiniti intellectus arguitur primò ſic. Intellectus infinitus cognoſcit quodcunq; intelligibile perfectiſſimè, quantũ eſt intelligibile in ſe, quia totũ ens (nã intellectus finitus hoc poteſt, licet nõ perfectiſsimè nec ſimul) ergo ſi ſint duo Dij, ſint A & B, A ergo cognoſcet B perfectiſsimè, quantũ ſcilicet B eſt cognoſcibile, ſed hoc eſt impoſsibile. Probatio, quia aut cognoſcit B per eſſentiam B, aut nõ; ſi non, & B eſt cognoſcibile per eſſentiã, ergo A nõ cognoſcit B perfectiſsimè, quãtũ ſcilicet B eſt cognoſcibile, nihil enim cognoſcibile per eſſentiã perfectiſsimè cognoſcitur, niſi cognoſcatur per eſſẽtiã ſui, vel per aliquid perfectius includẽs eſſentiã ſuã, quàm ipſa ſit in ſe, eſſentia autẽ B in nullo perfectius includitur quã in B, quia tunc B nõ eſſet Deus; ſi autem cognoſceret B per eſſentiam ipſius B, ergo actus ipſius A eſt poſterior naturaliter eſſentia ipſius B, & ita A nõ eſt Deus: quòd actus ipſius A ſit poſterior ipſo B, probo, quia omnis actus cognoſcendi, qui nõ eſt idem obiecto, eſt poſterior obiecto, neq; enim prior neque ſimul natura eſt actus cum obiecto alio ab actu, quia tunc actus poſſet intelligi ſine obiecto, ſicut è conuerſo. Si dicas, quòd A intelligit B per eſſentiam ipſius A, quæ ſimillima eſt ipſi B, aut quòd A intelligit B in ratione ſpeciei communis ipſi A & ipſi B, Contrà. Neutra reſponſio ſaluat, quòd A intelligit B perfectiſsimè, & per conſequens non eſt Deus, quia cognitio alicuius in ſimili tantũ ſiuè in vniuerſali non eſt cognitio perfectiſsima & intuitiua rei in ſe, & ita non cognoſcit B intuitiuè, & perfectiſsimè, quod eſt propoſitum. (2. ratio) Secundò ex parte intellectus arguitur ſic. Actus aliquis non poteſt habere ſimul duo obiecta adæquata, A eſt obiectũ adæquatũ ſuę intellectionis, & B eſſet adæquatũ eidẽ, ſi poſſet intelligere ſimul perfectè A & B, ergo impoſsibile eſt, quòd A intelligat vna intellectione ſimul perfectè A & B, ſi autem A habet duas intellectiones realiter diſtinctas, ergo nõ eſt Deus. Maior patet, quia alioquin actus adæquaretur alicui obiecto, quo ſubtracto nõ minus quietaretur potẽtia & adęquaretur, & ita fruſtra eſſet tale obiectum.

VIA 2. Ex parte infinitæ voluntatis arguitur primò ſic. (1. ratio) Volũtas infinita eſt recta, ergo diligit quodlibet diligibile, quantũ eſt diligibile; ſi igitur B eſt alius Deus, eſt diligibilis in infinitũ, cũ ſit bonũ infinitum, & infinitè à voluntate potẽte ſic diligere, ergo voluntas A diligit B infinitè; ſed hoc eſt impoſsibile, quia A naturaliter plus diligit ſe, quã B. Probatio, quodlibet enim naturaliter plus diligit eſſe ſuũ, quã eſſe alterius, cuius nihil eſt vt pars vel effectus; A autẽ nihil eſt ipſius B, nec vt pars nec vt effectus; ergo plus diligit A ſe naturaliter, quã ipſum B: ſed voluntas libera, quãdo eſt recta, cõformatur volũtati naturali, alioquin volũtas naturalis nõ eſſet ſemper recta; ergo A, ſi habet voluntatem liberam rectam, actu elicito plus diligit ſe quàm B; ergo nõ B infinitè. (2. ratio) Secundò ſic de volũtate. Aut A fruitur B, aut vtitur; ſi vtitur eo; ergo A habet voluntatẽ inordinatam; ſi fruitur B & fruitur A, ergo A eſt beatus in duobus obiectis; quorum neutrum dependet ab alio, quia ſicut A eſt beatus in ſe, ſic & B; ſed cõſequẽs eſt impoſsibile; quia nihil poteſt eſſe beatũ actu in duobus obiectis beatificantibus totalibus. Probatio, quia vtrolibet eorum deſtructo nihilominus eſſet beatus; ergo in neutro eſt beatus. Videtur etiam rationabile, quòd quietatum in vno obiecto adæquato nõ poſſit in obiecto alio quietari.

VIA 3. Ex parte infinitæ bonitatis arguo ſic. Volũtas ordinata poteſt appetere maius bonũ, & magis amare maius bonũ, ſed plura infinita, ſi ſint poſsibilia, plus bonitatis includunt, quã vnũ infinitũ, ergo volũtas ordinatè poſſet plus amare plura bona infinita, quã vnũ, & per cõſequẽs in nullo vno bono infinito quietaretur, ſed hoc eſt cõtra rationem boni, ꝙ ſit infinitũ, & nõ quietatiuũ cuiuslibet volũtatis.

VIA 4. Ex ratione infinitæ potentię arguo ſic. (1. ratio) Non poſſunt eſſe duæ cauſæ totales eiuſdem effectus in eodem ordine cauſæ, ſed infinita potentia eſt cauſa totalis reſpectu cuiuslibet effectus in ratione primæ cauſæ, ergo nulla alia potentia poteſt eſſe cauſa in ratione cauſæ primę reſpectu alicui' effectus, & ita nulla alia eſt cauſa infinita in potẽtia. Primã propoſitionẽ probo, Quia tũc aliquid eſſet cauſa alicuius

alicuius, à quo illud non dependeret. Probatio. A nullo aliquid dependet eſſentialiter, quo non exiſtente nihilominus eſſet, ſed ſi C habet duas cauſas totales A & B, & in eodem ordine cauſæ, vtrolibet eorũ non exiſtente nihilominus eſſet ipſum C ab altero eorum; quia non exiſtente A, nihilominus erit C ab ipſo B; & non exiſtente B, nihilominus erit ipſum C, quia ab ipſo A. Iuxta idem arguitur de vnitate cuiuſcunque primi in quacunque primitate prædicta. Nihil enim exceſſum exceditur à duobus primò ipſum excedẽtibus, & nihil finitum eſſentialiter ordinatur ad duos primos fines; eſſet enim aliquid ad finem, quo non exiſtente nihilominus eſſet finitum (vt priùs argutum eſt) & eſſet aliquid exceſſum eſſentialiter ab aliquo, quo non exiſtente nihilominus haberet eſſentialiter excedens, quo menſuraretur eſſentialiter, & à quo acciperet ſuam perfectionem eſſentialiter, quod eſt impoſsibile; ergo impoſsibile eſt alicuius finiti duos fines primos eſſe, vel alicuius exceſsi duo prima eminẽtia eſſe.

2. ratio.

VIA 5. Ex ratione infiniti abſolutè dico, Quòd infinitum abſolutè non poteſt excedi, & arguo ſic. Quæcunque perfectio poteſt numerari in diuerſis, plus perfectionis habet in pluribus quàm in vno (ſicut dicitur 8. de trinit. cap. 1.) ergo infinitũ in pluribus omnino numerari nõ poteſt. ☞ Comminutatur extenſio in intenſionem, quot in quantum, diſcretum in continuum.*

1. ratio.

VIA 6. Ex ratione neceſſe eſſe, primò arguo ſic. Species plurificabilis in indiuiduis non determinatur ex ſe ad certum numerum indiuiduorum, ſed quantùm eſt ex ſe, compatitur infinitatem indiuiduorum, ſicut patet in ſpeciebus omnibus corruptibilibus; ergo ſi ratio neceſſe eſſe ſit plurificabilis in indiuiduis, non determinat ſe ad certum numerum, ſed cõpatitur infinitatem, quantûm ex ſe eſt, ſed ſi poſſent eſſe infinita neceſſe eſſe, ſũt infinita neceſſe eſſe: conſequens eſt falſum, ergo antecedens ex quo ſequitur.

2. ratio.

Secundò arguo ſic iuxta iſtam viam, Si ſunt plura neceſſe eſſe, aliquibus perfectionibus realibus diſtinguuntur, ſint perfectiones iſtæ A, & B. Tunc ſic, Aut iſta duo diſtincta per A & B, ſunt formaliter neceſſe eſſe per A & B, aut non: Si non, ergo A non eſt formalis ratio neceſſitatis eſſendi, nec B, ergo per conſequens, nec includens A eſt neceſſe eſſe; probatio, quia includit aliquam entitatem, quę non eſt neceſsitas formaliter eſſendi, nec neceſſaria ex ſe: Si autem illa ſint formaliter neceſſe eſſe per A & B, & præter hæc vtrunque eſt neceſſe per illud, in quo conuenit vnum cum alio, ergo vtrunque habet in ſe duas rationes, quarum vtraque formaliter eſt neceſſe eſſe; ſed hoc eſt impoſsibile, quia neutra illarum includit alteram; vtralibet igitur illarum circumſcripta eſſet tale neceſſe eſſe per reliquam, & ita eſſet aliquid formaliter neceſſe eſſe per rationem aliquam, qua circumſcripta nihilominus eſſet neceſſe eſſe, quod eſt impoſsibile.

Infra diſt. 42. in quolib. q. & in Theoremat.

1. ratio.

VIA 7. Ex ratione omnipotentiæ videtur, quod illa non ſit per rationem naturalem demonſtrabilis, Quia omnipotentia (vt aliàs patebit) non poteſt concludi ratione naturali, vt Catholici credunt omnipotentiam, nec concluditur ex ratione infinitæ potentiæ. Tamen ex omnipotentia credita arguitur ſic propoſitum. Si A eſt omnipotens, ergo poteſt facere circa quodcunque aliud, ipſum eſſe, vel non eſſe, & ita poſſet deſtruere B, & ita fieret B nullipotens, ergo B non eſt Deus. Iſta ratio non valet, quia B non eſt obiectum omnipotentię ipſius A, quia omnipotentia pro obiecto reſpicit poſsibile, B autem ponebatur neceſſariò ſicut A.

2. ratio.

Ideo ex omnipotentia credita arguitur aliter ſic, declarando rationem Ricardi 2. de Trinit. cap. vlt. Omnipotens ſicut ſuo velle poteſt producere omne poſsibile, ita ſuo nolle poteſt impedire, vel deſtruere omne poſsibile, ſi iam habet eſſe A, ergo omnia poſsibilia poteſt ſuo velle in eſſe producere, non autem eſt neceſſe, quod B velit omnia illa eſſe, ſed poteſt nolle illa eſſe, quæ A vult, quia voluntas B ſe habet contingenter ad illa, quæ vult A, ſicut voluntas A ad illa quæ B vult, ſi eſt Deus; ſi autem B nolit illa eſſe, ergo nullum eorum eſt, igitur ſi ſint duo omnipotentes, vterque illorum faceret alterum nullipotentem, non deſtruendo illum, ſed faciendo, vel prohibendo per ſuum nolle, eſſe volitorum ab alio. Quòd ſi dicas ſomniãdo, quod concordant in volũtate ſua, quãuis de hoc nulla ſit neceſsitas, ſed quaſi fecerũt pacta. Adhuc probo, quód neuter

eorum erit omnipotens. Nam ſi A eſt omnipotẽs, poteſt producere ſuo velle quod cunque aliud poſsibile volitũ à ſe; ex hoc ſequitur, quòd B nullum eorũ poteſt producere ſuo velle, & ita non eſt omnipotens. Quòd hoc ſequatur, patet ex quarta via, quia impoſsibile eſt duas cauſas eſſe totales vnius effectus, quia ex quo cauſatus eſt ab vna, impoſsibile eſt, quòd ſit ab alia.

Auicenæ Philoſ. Damaſcen. Procul. Magiſtri D. Thom. & aliorum Theolog.

Argumenta quædam aliorum ad cõcluſionem prædictã nolo hîc adducere, quibus non oportet inniti, quia ſunt ſolubilia, & æquè forſan concludentia vnum eſſe Angelum in vna ſpecie, ſi Angelus eſt ſimplex in eſſentia ſua; aut ſi concludunt, non tamen ex naturaliter nobis notis: nec oportet illa adducere vt ſoluẽda, quia non ſunt contra cõcluſionem quã teneo.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum ex auctoritate Rabbi Moyſi dico, Quod populus Iudaicus fuit rudis, & pronus ad idololatriam, ideo indiguit inſtrui per leges de vnitate Dei, licet per rationẽ naturalem poterat demonſtrari. Ita etiam acceptũ eſt à lege, quòd Deus ſit, Exod. 3. Ego ſum qui ſum. Et Apoſtolus ad Hebreos. 11. dicit, Credere enim oportet accedentem ad Deũ, quia eſt: & tamen non negatur Deũ eſſe, eſſe demõſtrabile; ergo pari ratione negãdũ non eſt, poſſe demõſtrari Deũ eſſe vnũ, licet acceptum ſit a lege. Illa etiam, quæ poſſunt demonſtrari, vtile eſt communitati tradi per viam authoritatis, & propter negligentiam cõmunitatis in inquirendo veritatem, & propter impotentiã intellectus, & propter errores inquirentium per demonſtrationẽ, qui veritatibus ſuis multa falſa permiſcent, vt dicit Aug. 18. de Ciuit. & ideo quia ſimplices ſequentes tales demõſtrationes, bene poſſunt dubitare, cui eſſet aſſentiendum, ideo tuta eſt via & facilis, & communis authoritas certa, quæ non poteſt fallere nec falli.

Cap. 41.

¶ Ad ſecundum de ſingulari dico, Quòd aliud eſt ſingularitatem eſſe cõceptam, vt obiectum vel partem obiecti, aliud eſt ſingularitatẽ eſſe præcisè modũ concipiẽdi, ſiue ſub quo cõcipitur obiectũ. Exemplũ. Cũ dico, plurale eſt ſingulare, obiectũ cõceptũ eſt pluralitas, ſed modus concipiendi, id eſt modus ſub quo cõcipitur eſt ſingularitas; ita in intentionibus Logicis, cũ dico, ſingulare eſt vniuerſale, quod cõcipitur eſt ſingularitas, ſed modus cõcipiendi, ſub quo concipitur, eſt vniuerſalitas, quia quod concipitur, vt cõcipitur, habet indifferentiã ad plura. Ita dico in propoſito, Quòd eſſentia diuina poteſt cõcipi vt ſingularis, ita quòd ſingularitas ſit cõcepta, vel vt obiectum, vel vt pars obiecti; nec tamen ſequitur, quòd eſſentia poſsit cognoſci vt ſingularis, ita quòd ſingularitas ſit modus * concipiendi, cognoſcere enim ſic aliquid vt ſingulare, eſt cognoſcere illud vt hoc, ſicut albũ videtur vt hoc: Et hoc modo (vt prædictũ eſt) nõ cognoſcitur eſſentia diuina ſub ratione ſingularis, & ideo in argumento eſt fallacia figuræ dictionis, commutando rem in modum.

Hinc colligitur diſtinctio vt modus & vt quia.

* alias cõcepti.

QVAESTIO SECVNDA.

Eſt de pluralitate diuinarum perſonarum, & earum productione. Diuiditur in 14. articulos,

Ar. 1. Vtrum aliquod productum ſit ex ſe neceſſe eſſe.

Ar. 2. Vtrum in diuinis poſsit eſſe aliqua productio intrinſeca; vel vtrũ eſſentia diuina poſsit ſtare in aliquo, & ipſũ eſſe productũ.

Ar. 3. Vtrũ rationes 4. ſuperioris Artic. ad concluſionem de productione intrinſeca in diuinis ſint demonſtrationes.

Ar. 4. Vtrũ rationes aliquorũ ſufficiẽter probent productionem intrinſecam in diuinis.

Ar. 5. Vtrũ in diuinis ſint tantum duo principia productiua ad intra.

Ar. 6. Vtrum in diuinis ſint tantum duæ productiones intrinſecæ.

Ar. 7. Vtrum ex eo ſolum ſint duæ productiones intrinſecæ, quia fundantur ſuper duos actus eſſentiales immanẽtes, An vero quia ſunt tantum duo principia productiua.

Ar. 8. Vtrum ab intellectu nudo conuerſo ſuper intellectum formatum notitia ſimplici formetur notitia genita.

Ar. 9. Vtrum intellectus informatus notitia actuali eſſentiali ſit principium actiuum & elicitiuum notitiæ genitæ.

Ar. 10. Vtrum ſint tantum tres perſonæ in eſſentia diuina.

Ar. 11. Vtrum in diuinis ſit tantum vna perſona improducta.

Ar. 12. Vtrum cum vnitate diuinæ eſſentiæ ſimpliciter ſtet pluralitas perſonarum.

Ar. 13. Vtrũ inter perſonas diuinas & eſſentiã ſit aliqua diſtinctio extra intellectum

Ar. 14. & vlt. Vtrum diſtinctio inter eſſentiam & perſonas ſit realis.

ARTI-

ARTICVLVS. 1.

Vtrū aliquod productum ſit ex ſe neceſſe eſſe.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia nihil ſimul eſt ex ſe neceſſarium, & ab alio, ſed quod eſt productum, ſi eſt neceſſariū, eſt neceſſarium ab alio, ergo non à ſe. Maiorem huius ſyllogiſmi probo, quia ſi eſt neceſſarium ex ſe, ergo eſt neceſſariū circunſcripto omni alio, ſi autem eſt neceſſarium ab alio, non eſt neceſſarium illo circunſcripto.

¶ 2. Pręterea. Omne productum poſsibile fuit produci, alioquin impoſsibile produci eſſet productū, ergo omne productū aliquam poſsibilitatē includit, & omnis poſsibilitas repugnat neceſſariò ex ſe, ergo &c.

¶ 3. Præterea. Terminus productus eſt aliquo modo poſterior producente, quia nō poteſt intelligi productio, ſine aliquo ordine priori & poſteriori, in illo priori, in quo producens intelligitur, non intelligitur productum, quia tunc non eſſet prius ergo intelligitur in illo priori productum non eſſe, & in ſigno poſteriori intelligitur eſſe, ergo mutatio.

¶ 4. Præterea. Eſſentia diuina circunſcripta productione non habet illud productum, habet enim illud productum per productionem, ergo per illam fit eſſentia diuina de non habente illud habens illud, & ita mutatio.

¶ 5. Præterea. Generatio videtur eſſe eſſentialiter mutatio, ſicut ſpecies eſſentialiter includit genus, productio autē ad eſſe per modum naturę eſt generatio, igitur illa non poteſt intelligi ſine mutatione.

¶ OPPOSITVM patebit in reliqua parte articuli.

¶ *CONCLVSIO. Aliquod productū eſt ex ſe neceſſe eſſe.*

¶ RESPONDEO. Iſta concluſio eſt vera, & ideo reſpōdendū eſt ad argumēta.

¶ Ad primum, cum probatur per neceſſarium ex ſe & ex alio dico, Quòd ſi idē genus cauſæ importetur per hæc duo, ex ſe & ex alio, verū eſt, quòd nihil ſic eſt neceſſariū ex ſe & ex alio, ſi autem aliud genus cauſæ importetur, puta per illud ex ſe cauſa formalis, & per illud ab alio cauſa effectiua vel productiua, non eſt inconueniens idem eſſe neceſſarium ex ſe vno modo, & ab alio alio modo. Cū probatur maior proſyllogiſmi, dico, Quòd neceſſariū ex ſe formaliter non poteſt non eſſe, circūſcripto quocunq; alio, cuius circūſcriptio non includit incompoſsibilitatem, ponendo illum eſſe, ſed per ſe neceſſariū formaliter ſequitur poſſe non eſſe, circunſcripto quocunque alio per incompoſsibile, ſicut ex vno incompoſsibili poſito ſequitur aliud incompoſsibile, ita de Filio.

Sed dubium eſt tunc, Quę ſit differētia inter neceſsitatē Filij ſecundū Theologos, & creaturæ neceſſariò productę ſecundū Philoſophos. *Dubium.* Reſpōdeo. Philoſophi ponentes creaturas neceſſariò produci habēt dicere, quòd ipſæ haberent entitatē, qua formaliter eſſent neceſſarię, licet in illa entitate dependerēt à cauſa neceſſariò producente; Filius autem habet entitatem formaliter neceſſariā, & eandē cum producente: creatura igitur, ſi eſſet ex ſe neceſſaria, nō poſſet non eſſe circunſcripto omni alio, cuius circunſcriptio non implicat contradictionē, tamē circuſcripta cauſa alia à ſe per incōpoſsibile, poſſet nō eſſe; Filius autem nō poſſet non eſſe, circūſcripto quocunq; alio ſecundum entitatē à producto, quia nō poteſt nō eſſe, niſi circunſcripta perſona producente, quæ nō eſt aliud ſecūdū entitatē à producto: vnde ſi Pater creaturam naturaliter produceret & neceſſariò, produceret eā formaliter neceſſariā, tamē non eſſet tūc neceſſaria tanta neceſsitate, quāta eſt nūc Filius neceſſarius. Stat ergo de Filio, quòd ſit a ſe formaliter neceſſarius, & tamē ab alio producente, cū quo habet eandem entitatem neceſſariā.

Solutio. Doctrina ſingularis. & Authoris reſolutio de intelligentiarū dependentia & productione, de qua Auerr. 7. Metaph. com. 31.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd poſsibile Logicum differt à poſsibili reali (ſicut patet per Philoſ. 5. Metaph. cap. de potentia) *t.c. 17.* Poſsibile Logicum eſt modus compoſitionis formatæ ab intellectu, illius quidem, cuius termini non includunt contradictionem, & ita hoc modo poſsibilis eſt hęc propoſitio, Deū poſſe produci, & Deū eſſe Deum; ſed poſsibile reale eſt, quod accipitur ab aliqua potentia in re, ſicut à potētia inhærēte alicui, vel terminata ad illud ſicut ad terminū: Filius autē nō eſt poſsibilis poſsibilitate reali, nec poſsibilitate inhærēte alicui, nec terminata ad ipſum, quia poſsibilitas, ſiue actiua, ſiue paſsiua eſt ad aliud in natura, ſicut patet per diffinitionē potētiæ actiuę & paſsiuę 5. & 9. Metaph. quod eſt principiū tranſmutandi aliud, vel ab alio inquantum *t.c. 17. t.c. 2.*

aliud; tamen Filius eſt terminus potentiæ productiuę, quæ abſtrahit a ratione potētiæ effectiuæ, & ſi illa potētia dicatur ſimpliciter potentiá, terminus illius potentiæ poteſt dici ſimpliciter poſsibile, ſed poſsibilitas illa non repugnat formaliter neceſſariò, licet poſsibilitas (de qua philoſophi loquuntur de potentia actiua & paſsiua) propriè repugnat neceſsitati ex ſe.

¶ Ad tertiù, cum dicitur, ibi eſt ordo, ergo intelligitur prima perſona non intellecta ſecunda, reſpondeo, Quòd non neceſſariò prima intellecta intelligitur ſecunda perſona cum prima perſona, ſi illa prima perſona eſt abſoluta; ſed non ſequitur ex hoc, quòd ſi prima perſona intelligitur eſſe, ſecunda perſona intelligitur non eſſe, ſicut non ſequitur, Illud animal, quod eſt in homine, intelligitur non intellecto rationali, igitur intelligitur non eſſe rationale. Cùm autem infers mutationem ex terminis oppoſitis, accipis, ac ſi intelligeretur productum non eſſe, quando producens eſt, quod falſum eſt; abſtractionem enim ſine mendacio, quę eſt non conſiderando illud, à quo fit abſtractio, cōmutas in abſtractionē mendacē, quæ eſt conſiderando illud non eſſe, à quo fit abſtractio. (2. Phyſic. t.c. 18.)

¶ Ad quartum dico, Quòd illa perſona non eſſet in eſſentia ſine productione, habet enim eſſentiam per productionem, nō ſequitur ergo, Eſſentia de ſe non habet perſonam, ergo eſſentia de non habente fit habens; ſed ſequitur. ergo eſſentia de ratione ſua non habet illam, vel non includit illam perſonam. Quod patet, ſi perſona eſt relatiua. Probatio, quia tunc eſt aliquid excepto relatiuo, ſecundum Auguſt. 8. de trinit. cap. 1. quia relatio nō eſt de ratione abſoluti; ipſa inquam eſſentia habet illam in productionem, ſiue per productionem habet perſonam. in qua ſubſiſtit, quæ tamen perſona vel productio nō eſt de ratione eſſentiæ; non autem ſequitur mutatio ex hoc, quia aliquid ineſt alicui, quod nō eſt de ratione eius, ſed mutatio requirit, quòd aliquid inſit alicui, cui prius infuit oppoſitum; quod non habetur in propoſito.

¶ Ad quintum dico, Quòd in generatione in creaturis concurrunt duę rationes, ſcilicet quòd ipſa eſt mutatio, & quod eſt productio; vt eſt mutatio, eſt forma ſubiecti mutati; vt eſt productio, eſt termini producti vt via: Iſtę rationes non includunt ſe eſſentialiter etiam in creaturis, diuerſa enim reſpiciunt primò, ergo ſine cōtradictione poteſt intelligi ratio productionis ſine ratione mutationis; & ita generatio transfertur ad diuina ſub ratione productionis, licet non ſub ratione mutationis.

ARTICVLVS. 2.

Vtrum in diuinis poſsit eſſe aliqua productio intrinſeca, vel vtrum eſſentia diuina poſsit ſtare in aliquo, & ipſum eſſe productum.

ARGVITVR quòd non.

¶ Quia nullum productum eſt ex ſe neceſſarium, ſed quidquid ſubſiſtit in eſſentia diuina eſt ex ſe neceſſarium. ergo &c. Probatio maioris per quinque rationes poſitas ſuperiori articulo in opponendo.

¶ 2. Præterea. Si eſt productum, ergo dependet, cōſequēs eſt falſum, ergo antecedens. Probatio conſequētiæ quia ſi nullo modo depēdet productū à producēte, ergo vtrūq; ex æquo haberet naturā; & ex hoc vltra nō magis prçexigeret productū ad ſui productionem & eſſe, quòd producēs præhaberet ſuā naturam, quā e conuerſo; quod eſt contra naturā productionis.

¶ 3. Præterea. Alię mutationes, quę non ponunt de ratione ſui tantam imperfectionem, quantam ponit generatio, non poſſūt eſſe in diuinis, ergo nec generatio. Cōſequentia patet, quia remouetur à Deo, quidquid eſt imperfectionis. Probatio antecedentis, quia latio & alteratio (ſecundum Ariſt. 8. Phyſic.) nō ponunt tantā imperfectionē, quantā ponit generatio, quia multa entia perfecta poſſunt alterari, vel localiter ferri, quę nō poſſūt generari, ſed non conceditur in Deo loci mutatio, vel alteratio. ergo nec generatio. (vbi probatur motum cæli eſſe localem & al.bus)

¶ OPPOSITVM. Aug. 5. de trinit. cap. 14. vbi probat Patrē eſſe principiū Filij & Spiritus ſancti, atq; adeo totius diuinitatis; nō niſi per productionē, ergo &c.

¶ *CONCLVSIO. In diuinis eſt productio aliqua intrinſeca, & diuina eſſentia ſtat in aliquo producto.*

¶ RESPONDEO. Quia ſicut dixi, pluralitas declaratur ex productione, ideo in hac q. primò quęritur de productione. Et dico, quòd in diuinis eſt. & poteſt eſſe productio quòd probo ſic. Quidquid ex ratione ſua formali eſt principium productiuum (Concluſio probatur 4. rationibus. 1. ratio.)

ſuffi-

ſufficiens, illud in quocunque eſt à ſe &
ſine imperfectione, in eo eſt principium
productiuum; iſtud totum, ſcilicet intelle
ctus habẽs obiectum actu intelligibile ſi-
bi præſens ex ratione ſua formali eſt prin
cipium productiuum notitiæ genitę; ergo
in quocunque eſt iſtud, ſcilicet intellectus
habẽs obiectum actu intelligibile ſibi prę
ſens, ibi erit principium productiuum no
titiæ genitæ, & hoc ſecundum proportio
nam ſuæ perfectionis: ſed in Deo eſt illud
ſecundum veram rationem ſui, ergo verè
eſt ibi productio notitiæ genitę. Idem po
teſt argui de voluntate, quia voluntas ha-
bens obiectum actu cognitum ſibi præſen
tatum ex ratione ſua eſt productiua amo
ris perfecti producti.
☞ Aliter poteſt argui & melius ſic. Quid
quid de ratione ſua formali eſt principiũ
producendi illud, in quocunq; eſt à ſe, in
eo eſt principium perfectè producẽdi; ſed
memoria perfecta, ſiue quod idẽ eſt expli
cando, intellectus habens obiectũ intelli-
gibile ſibi præſens, ex ratione ſua formali
eſt principiũ notitię genitę, & patet, quòd
memoria talis eſt in aliqua perſona diui-
na & à ſe, quia aliqua eſt improducta; er-
go illa perſona poterit per tale principiũ
perfectum perfectè producere. Vel ſic po
teſt argui. Omne ſuppoſitum habens à ſe
quodcunq; ſufficiens principiũ producen
di, poteſt producere productũ adæquatũ
illi principio; aliquod ſuppoſitũ diuinum
habet à ſe principiũ ſufficiens producen-
di, quod eſt memoria perfecta; igitur &c.
Maior & minor declarãtur conſequẽter.
Vlterius conſequẽter arguo. Nulla produ
ctio perfecta per memoriã perfectã poteſt
eſſe perfecta, niſi ſit notitiæ adequatæ illi
memoriæ, ſiue illi intellectui reſpectu ta-
lis obiecti; memoriæ autẽ ſiue intellectui
perſonæ diuinæ, cũ ſit infinita, nulla noti-
tia adęquatur reſpectu diuinę eſſentię in-
finitæ vt intelligibilis, niſi infinita, quia in
tellectus ille eſt cõprehenſiuus illius obie
cti infiniti; igitur aliqua perſona diuina
per memoriã poteſt producere notitiã in-
finitam: ſed illa erit in natura diuina, quia
nihil aliud eſt infinitũ; ergo in diuinis per
memoriã poteſt eſſe productio ad intra:
ſed ſi poteſt eſſe, igitur eſt, tũ quia ibi om
ne poſſibile eſt neceſſariũ, tum quia illud
principiũ eſt productiuũ per modũ natu-
ræ, igitur neceſſariò agit. Conſequẽtia pa-
tet, quia nõ poteſt impediri, nec ab aliquo
alió dependet in agẽdo, omne enim agens
ex neceſsitate naturæ neceſſariò agit niſi
impediatur, vel ab alio dcpẽdeat in agen-
do. Maior primi ſyllogiſmi apparet, Quia
quòd principio productiuo ex ſe non cõ-
ueniat, quòd in illo ſit productiuũ, nõ pô
teſt eſſe niſi propter alterũ duorũ, vel pro
pter imperfectionẽ eius in illo, vel quia
(vt in illo) acceptũ eſt per productionem
adęquatã illi principio, ſicut eſt de potẽtia
generatiua, ſi ſit in Filio, & vi ſpiratiua, ſi
ſit in Spiritu ſancto: vtrũq; autẽ iſtorũ ex-
cluditur per hoc, quod dicitur in maiori à
ſe, quia nihil habet à ſe principiũ produ-
ctiuũ, niſi habeat illud ſine imperfectione,
& etiã nõ cõmunicatũ per productionem
adęquatã cõpetentẽ tali principio. Maior
ſecũdi ſyllogiſmi, (quæ fuit minor primi
ſyllogiſmi) probatur, Quia omni memo-
moriæ creatæ hoc cõpetit, non autẽ vnde
creata ſiue imperfecta, quia imperfectio
nunquã eſt ratio producẽdi ſiue cõmuni-
cãdi eſſe, quia hoc cõpetit ex perfectione
nõ ex imperfectione, Cõcluſio abſolutè il
lata, ſcilicet quòd memoria in prima per-
ſona diuina eſt principiũ cõmunicãdi ſibi,
cõcludit propoſitũ, quia nõ eſt principiũ
productiuũ niſi per modũ naturæ, talis au
tẽ productio nõ eſt niſi ad intra: Alio mo
do cõcludit magis propoſitũ, quia eſt prin
cipiũ productiuũ notitiæ genitę, igitur ad
intra; & tunc debet maior ſic accipi, Quid
quid de ratione ſua formali eſt principiũ
productiuũ alicuius ſecundũ rationẽ eius
formalẽ, in quocũq; illud eſt à ſe, illud eſt
principium productiuũ talis: Tertiò mo-
dò maximè cõcludit propoſitũ maior ſe-
cũdi ſyllogiſmi, quia declaratur ſic; Sicut
non eſt perfecta memoria reſpectu alicu-
ius intelligibilis, niſi illud obiectũ ſit præ
ſens in ratione actus intelligibilis, quantũ
poteſt eſſe præſens, vt intelligibile illi; ita
nõ eſt perfecta proles talis memoriæ, niſi
ſit actualis notitia illius obiecti, quanta
poteſt cõpetere tali intellectui reſpectu ta
lis obiecti, & illã voco adęquatam intelle
ctui reſpectu talis obiecti: igitur in quocũ
que eſt iſtud, quòd eſt intellectus habens
obiectũ actu intelligibile ſibi præſens, ibi
eſt productiuũ notitiæ genitæ; ſed in Deo
eſt iſtud ſecundũ verã rationẽ ſui, igitur
illi cõuenit productiuũ notitiæ genitæ.

Aſsignatiõ ſingularis qualiter habens principium agẽdi nõ agit.

Secundò principaliter ad concluſionẽ
arguo ſic. Obiectũ, vt eſt in memoria, pro
ducit ſeipſum, vt eſt in intelligentia, vel

2. ratio.

eſt ratio producendi ſeipſum, vt eſt in intelligentia. quòd autem obiectum habeat à ſe vtrobique ſecundum quid, vel ab eis differens, hoc eſt imperfectionis, quia ſi memoria eſſet perfecta, & intelligẽtia perfecta, obiectum eſſet ſimpliciter vtrobique idem vtrique; ergo ablata omni imperfectione reſeruãdo illud, quod eſt perfectionis ſimpliciter, obiectum idem ſimpliciter memoriæ gignit, vel erit ratio gignendi aliquid in intelligentia, cui eſt ſimpliciter idem, quod eſt propoſitum.

3. ratio. Præterea tertiò ſic. In qualibet conditione entis, quę non eſt ex ratione ſua imperfecta, neceſsitas eſt ſimpliciter perfectionis, igitur in productiuo, quia illud non dicit ex ſe imperfectionem. Probatio antecedentis, quia ſicut neceſſarium eſt conditio perfectionis in ente inquantùm ens, ita etiam eſt perfectionis in quolibet diuidente ens. quod non eſt ex ſe neceſſariò imperfectum ſiue limitatum; ſicut enim quando ens diuiditur per oppoſitum alterum diuidentium eſt perfectionis in ente, alterum imperfectionis, ita in quolibet, quòd eſt perfectionis cuiuslibet diuiſionis alterum membrum eſt poſsibile, quòd eſt imperfectionis, alterum eſt neceſſarium, quòd eſt perfectionis, ſic actualitas in neceſsitate; producẽs autem inquantùm tale non includit imperfectionem, ergo non eſt producens perfectum in ratione producentis, niſi ſit neceſſariò producens; producens autem primum non poteſt eſſe neceſſariò producens aliud à ſe, & ad extra, ſicut dicitur diſtinct. 8. q. 2. ergo ad intra. ☞ Reſponſio, Quòd non eſt imperfecta, nec dicit reſpectum ad imperfectum, quia neceſsitas in tali reſpectiuo requirit neceſsitatem in imperfecto, ad quod eſt. Similiter arguitur de productione naturali, Quia productio naturalis eſt prima productio, ergo competit primo producenti, nõ autem competit primo producẽti ad extra, (vt patebit alias) ergo ad intra. ☞ Negatur antecedẽs, vt naturalis diſtinguitur cõtra artificialẽ, ſiue natura cõtra propoſitũ, nec ſic conceditur à Philoſophis; ſed vt naturalis cõcomitatur intellectualem & volũtariã, ſic ponitur ad extra per eos.

dist. 8. q. 2. & dist. 30. & 19. & alibi ſæpe.

4. ratio. Præterea quartò ſic. Relationes oppoſitæ de ſecundo modo relatiuorum poſſunt competere eidem naturæ limitatæ, ſicut eidẽ volũtati cõpetit ratio motiui & mobilis; quando voluntas mouet ſe; ſed relationes producentis & producti, licet magis repugnent, quã relationes mouentis & moti, tamen ſunt relationes eiuſdem modi, ſecundum Philoſophũ. 5. Metaph. cap. de ad aliquid. ibi enim pro exẽplo ponit calefactiuũ & calefactibile pro primis, Patrem & filium, ſiue genitum, & eum qui genuit pro ſecundis; ergo relationes producentis & producti ſunt cõpoſsibiles in eadem natura maxime illimitata. t. c. 20.

Confirmatur ratio, quia ſicut volũtas eſt quodãmodo illimitata, quatenus fundat relationes oppoſitas, ex hoc ſcilicet quòd virtualiter continet illud, ad quod formaliter habendum eſt in potentia, ita multò magis eſſentia ſimpliciter illimitata poteſt ſimpliciter fundare relationes oppoſitas eiuſdem modi, licet magis repugnantes, quales ſunt relationes producentis & producti, plus enim excedit infinitas diuinæ eſſentię illimitationem qualemcunque cuiuſcunque entis creati, quàm repugnantia quarumcunque relationum ſecundi modi excedat repugnantiam quarumcunque aliarum relationum eiuſdem modi. Confirmatur etiam ratio, Quia omnia relatiuè oppoſita æqualiter includunt contradictionem, ergo ſi aliqua ſecundi modi non includunt contradictionem, igitur nec alia. Teneo igitur quatuor rationes iſtas, & præcipuè duas primas pro cõcluſione affirmatiua huius articuli.

alias illimitatio.

alias ſi tũc aliqua.

¶ AD ARGVMENTA Ad primũ nego maiorẽ. & cũ probatur per quinque rationes, iam reſponſum eſt ad eas ſuperiori articulo.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd non ſequitur, eſt ab alio, ergo dependens. Cum probatur, cõcedo quòd ęquè independenter eſt natura in producente & producto. Cũ arguitur ex independentia, quòd non eſt præexigentia, nego conſequentiam, quia dependentia ſequitur entitatem formalem dependentis ab illo, à quo dependet: quãdo igitur habet eandẽ entitatẽ, non eſt ibi dependentia, poteſt tamẽ ibi eſſe præexigẽtia, ſi vnũ ſuppoſitũ habeat illud ab altero.

¶ Ad tertium dico, Quòd mutationes alię à generatione eius ex ratione ſua formali ſũt imperfectiores generatione, quia termini earum inducti ſunt imperfectiores, & ideo ex ratione terminorum inductorum imperfectorum habent maiores imperfectiones, quã termini generationis: tamen

tamen alię mutationes, quãtùm ad illud quod pręſupponunt, nõ requirunt tantã perfectionem in ſubiecto, quantam requirit generatio, & hoc vt eſt mutatio, quia generatiõ requirit in ſubiecto entitatem in potentia, & hoc ad eſſe ſimpliciter; alię mutationes non. Ad propoſitum applicãdo dico, quòd generatio non trãſfertur ad diuina, ſecundum illud quod præſupponit generatio; puta ſubiectum mutabile, quod eſt imperfectionis, quia vt eſt mutatio, non eſt in diuinis, ſed trãſfertur ad diuina, inquãtùm generatio eſt productio ſub ratione, qua eſt productio termini, quia terminus eius eſt perfectior terminis aliarum mutationum; & ſic bene poteſt per generationem accipi eſſentia, tanquam terminus perfectiſsimus in diuinis, licet non poſsit per aliquam aliã mutationẽ accipi aliquis alius terminus aliarum mutationum, quia hoc concluderet compoſitionem & imperfectionem, quia terminus cuiuslibet alterius mutationis eſſet accidens componibile cum ſubiecto.

ARTICVLVS. 3.

Vtrum rationes quatuor ſuperioris articuli ad concluſionem de productione intrinſeca in diuinis ſint demonſtrationes.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia minor primæ rationis eſt falſa, quia illud totum non eſt ex ſe principium productiuum, ſed tantùm quãdo intellectus poteſt habere ex ſe notitiam productã, hoc autem eſt, quando poteſt habere notitiam aliam à ſe, qua perficiatur; Intellectus autem diuinus nõ poteſt habere notitiam diſtinctam à ſe, qua perficiatur, & ideo non videtur quòd ibi debeat poni principium productiuum. Confirmatur iſta reſponſio, primò quia notitia genita fruſtra poneretur, (de quo erit ſecũdum argumentum) ſecundò quia impoſſibile eſt eam poni, de quo erunt 3. & 4. argumentum.

¶ 2. Præterea, Quia fruſtra poneretur, probatur. In nobis eſt neceſſaria notitia genita, quia per eam intellectus perficitur, qui ſine ea eſſet imperfectus; Intellectus autem infinitus, licet habeat obiectum ſibi pręſens, tamen non formaliter perficitur per notitiam genitam, ſed per notitiam ingenitam eandem ſibi realiter, qua etiam formaliter intelligit.

¶ 3. Præterea, Quia impoſsibile ſit eam poni, probatur. Productiuum vel producens habens productum adæquatum, nõ poteſt aliud producere; ergo cum totum illud, Intellectus habens obiectum actualiter ſibi pręſens, habeat in intellectu paterno notitiam ingenitam ſibi adęquatã quaſi productam ex ſe, quę aliquo modo ſecundum rationem intelligendi poſterior eſt tali præſentia obiecti, videtur quòd nullam virtutem vlteriorẽ habeat ad producendam notitiam diſtinctam aliam ab iſta.

¶ 4. Præterea, eadem impoſsibilitas probatur. Intellectus eſt potentia actiua nõ factiua, vt dicitur. 9. Metaph. Igitur ſi poteſt produccere productũ, poteſt producere in ſe illud, & nõ extra ſe, alioquin nõ haberet rationem actiui, vt diſtinguitur contra rationem factiui; iſte igitur intellectus, qui nõ poteſt producere notitiam in ſe, non poteſt producere aliquam notitiam, vt videtur. t.c.[illegible]

¶ OPPOSITVM, & qua ratione patebit in ſequẽti parte articuli, quia nõ ſunt veræ demonſtrationes.

¶ *CONCLVSIO. Illæ quatuor rationes pro concluſione ſuperioris articuli optime concludunt.*

¶ RESPONDEO, Ad excludendas inſtantias, & pręcipuè contra primam rationem dico, Quòd intellectus noſter reſpectu genitæ notitię habet potentiam receptiuam, & iſta potentialitas eſt imperfectionis, quia eſt potentialitas paſsiua, nihil autem facit hoc per ſe ad rationem principij productiui, quia nulla imperfectio formaliter eſt de ratione principij productiui, & maximè quando principium productiuum poteſt in ſe eſſe perfectum; habet etiam intellectus noſter rationem principij productiui reſpectu notitiæ genitæ, & hoc eſt ex perfectione eius, quatenus actus primus virtualiter continet illum actum ſecũdum: Primum iſtorum, ſcilicet recipere intellectionem patet, quia conuenit intellectui poſsibili; de ſecundo non eſt ita certum, an conueniat poſsibili vel agenti, de hoc aliàs inquiretur: nunc autem hoc indiſtinctè acceptum de intellectu, quod eſt principiũ productiuum notitię genitæ, ſatis puto verum, & declarabitur diſt. 3. q. 3. art. 11.

In quodl. q. 15. & 2. Reportat. diſtin. 31. & in Collat. q. 7.

& intellectus ſic eſt in Deo, quia habet intellectum ſecundum omnem rationem intellectus, quę non ponit imperfectionem, tunc arguo ſic. Quandocunquè in quo concurrunt duo per accidens, ſcilicet ratio agendi & patiendi, vbi illud, quod eſt ratio agendi, eſt per ſe, ſi ſeparetur à ratione patiendi, & ponatur per ſe, nihil minus eſt ratio agendi, quod patet ex 2. Phyſic. 5. c. 3. & 86. de medico ſanante ſe, ſi ſeparetur medicina ab infirmitate, nihil minus erit ratio ſanandi; igitur ſi ſeparentur prædicta duo in intellectu ab inuicem, remanente eo quod erat per ſe ratio principij productiui, adhuc erit ratio producendi, quantumcunque non ſit ibi potentialitas paſsiua receptiua. Exemplum huius patet, Quia ſi in intellectu noſtro eſſet concreata vel conſubſtantialis notitia ſui (ſecundum quòd quidam intelligunt Auguſt. de notitia * cōdita. 14. de Trin. cap. 7.) tunc licet intellectus nō poſsit habere notitiam genitam, qua cognoſcat ſe formaliter. ☞ Tamen in alio intellectu, putà angelico vel humano beato in patria, poſſet gignere notitiam ſui in ratione obiecti, quia ſic gignere competit ſibi, vnde eſt in actu, licet non ſit receptiuus * Etetiā ſi poſsit habere aliquod obiectum actu intelligibile ſibi pręſens, poſſet aliquam notitiam gignere in paſſo approximato, ſi quod tale ſit, aut per ſe ſtantem, ſi haberet virtutem gignendi aliquid per ſe ſtans: Ergo ab intellectu diuino circunſcripta ratione receptiui notitię, ſi remaneat ratio productiui notitię, & hoc per ſe ſtantis, poterit talis notitia gigni, licet non recipiatur in intellectu, qui eſt principium gignendi.

Henricus quodl. 9. q. 5. Varro lib. 1 diſt. 3. q. 1.

* alias abdita

Reſolutio ſubtiliſsima ex vera entium abſtractione.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum patet ex dictis in corpore, quòd gloſſa illius minoris nulla eſt, Ad confirmationem illius gloſſæ ſigillatim reſpondendum eſt.

¶ Ad ſecundum, Cùm arguitur per fruſtrà, dico, Quòd in omni ordine agentiū, pręcipuè vbi principium actionum de ſe non eſt imperfectum, eſt ſtatus ad aliquod principiū actiuum ſimpliciter perfectum, quo ſcilicet agens agit ex plenitudine perfectionis, & dicitur agens ex liberalitate, ſecundum Auic. 6. Metaph, cap. vlt. nullum autem agens agit liberaliter propter hoc, quòd ex actione ſua expectat perfici; ſicut enim in actibus humanis liberalis eſt ille, qui agit non expectans redditionem, ita ſimpliciter agens dicitur liberale, eo quòd nullo modo perficitur à productione vel producto. Ex hoc arguitur ſic. In omni genere principij productiui non includentis imperfectionē, poſsibile eſt ſtare ad aliquod primum ſimpliciter perfectum, ſed intellectus eſt tale principium, & voluntas ſimiliter, ergo in iſto genere poteſt ſtari ad aliquid ſimpliciter perfectum; ſed nihil eſt ſimpliciter perfectum, quod non agit liberaliter, ſecundum prędictum modū; ergo hîc eſt aliquod agens liberaliter modo prędicto, & per conſequens in genere principij productiui eſt aliquod principium tale, quod nullo modo perficitur per ſuam productionem: talis eſt intellectus habēs obiectum ſic ſibi pręſens, & nullus alius eſt niſi ille, qui nō recipit, nec perficitur per intellectionē, quā gignit, ſiue quæ in virtute eius gignitur; ergo nō oportet intellectum omnem producere notitiam, vt ea perficiatur, ſed oportet eſſe aliquem priorem producentem non perfectibilem per productum. Et cum dicitur, tunc erit fruſtra, non ſequitur, nam erit ſummum bonum; ſed non eſt productum à producente, vt producens per ipſum perficiatur, ſed ex plenitudinē perfectionis producentis.

Hoc maxime verū eſt ſecundum Theologos nō autem Philoſophos vt patet 12. Metaphyſic. ſecundum Auſt.

¶ Ad tertium cum arguitur de impoſſibilitate, dico ad oppoſitum, Quia etſi aliquod obiectum pręſens memorię Patris habeat ibi aliquam notitiam actualē Patris quaſi productam, non tamen habet notitiam actualem adæquatam in Patre productam, nulli autē principio productiuo ex ſe tollitur aliquid producere, vt eſt in aliquo, niſi intelligatur illud principium producere vel produxiſſe aliqua productione adæquata virtuti talis principij productiui, & ideo quantumcunquę memoria, vt in Patre, habeat quaſi productum, adhuc poteſt producere productum, ſed verum eſt, quòd cùm habuerit productum adęquatum, nō poterit aliud producere.

¶ Ad quartum cum arguitur de actiuo & factiuo dico, Quòd iſtę differētię ſunt accidentales potentię productiuæ, ſcilicet actiua vel factiua, vniuerſaliter enim omnis potentia ex ſe productiua alicuius receptibilis in aliquo, in quolibet receptiuo proportionato & approximato producit

ducit vel poteſt producere illud producibile; quòd ſi producibile non ſit natū in aliquo recipi, potentia productiua producit illud, & non in aliquo ſed per ſe ſubſiſtens, ſi tamen ſit potentia productiua ſufficiens ad producendū nullo alio præſuppoſito: ita eſt in propoſito, quòd Pater habet notitiam genitam, non agendo id eſt non producendo aliquod in ſe, nec faciendo id eſt producendo aliquid diſtinctum eſſentialiter extra ſe; ſed quia productum in nullo natum eſt recipi, & intellectus eſt principium productiuum ſufficiens, quia infinitum ideo producit notitiam genitam in ſe ſubſiſtentem, quæ eſt perſona. Et ita reſponſiones ad inſtantias ſunt declarationes primæ rationis, & per conſequens etiam propoſiti principalis.

☞ Inſtantia quare intellectus meus agens non poteſt in te cauſare ſpeciem intelligibilem, ſaltem in patria. Alia fortè reſponſio ad inſtantiā, quòd vbi gignitur in eodem intellectu ſecūdum eſſentiam, hoc ſufficit ſine identitate ſuppoſiti ad actionem diſtinctam contra factionem. Exemplum. Si intellectio in nobis eſſet conſubſtantialis, vt in corpore huius art.

Sed ad iſtas inſtantias ſiue ſolutiones replicetur, quòd non concludunt vt demonſtrationes. Et ita dico, quòd primæ minor eſt immanifeſta ſecundum rationē naturalem. Cùm probatur, reſpondeo, quòd eſſe principium producendi conuenit memoriæ, non vnde memoria, prout memoria habet vnitatem analogiæ ad finitam & infinitam, ſed memoriæ finitæ tantùm, non tamen quòd finitas ſit ratio formalis producendi, ſed natura illa, quā ſpecificè circunloquimur per memoriā finitam. Concedo ergo, quòd imperfectio non eſt ratio producendi, ſed perfectio, non tamen communis finitæ & infinitæ, ſed perfectio talis, quam neceſſariò concomitatur imperfectio aliqua. Ratio eſt, Quia habere habitudinem naturaliter cauſæ productiuæ, ſecundum rationē naturalem cōpetit ſoli tali imperfecto, quia imperfectum non eſt producibile immediatè naturaliter niſi ab imperfecto, & non poteſt, quin tale producibile ſit imperfectum. Itaque prima inſtantia contra gloſſam minoris eſt concedenda; quia non ideo non actiuum, quia non receptiuum. Sed ad ſecundam inſtantiā de agente liberali reſpondeo. Hoc principium productiuum non patet quin neceſſariò ſit imperfectum, & perfectibile à producto, licet perfectibilitas illa non ſit ratio agendi. Ad tertiam inſtantiam, videlicet de producto & improducto, reſpondeo, Non oportet perfectam memoriam eſſe principium producendi. Ad quartam de agere & facere, Ad maiorem non valet reſponſio per gloſſam, quod intelligit de principio producendi in quocunque vniuocè non analogicè, quia ratio eſt contra hoc, nam vbi eſt analogicè magis eſt principium producendi. Exemplum de calore in ſole reſpectu caloris in igne.

ARTICVLVS. 4.

Vtrum rationes aliquorum ſufficienter probent productionem intrinſecam in diuinis.

ARGVITVR quòd ſic. Et rationes ſunt quæ ſequuntur.

¶ 1. Arguit quidā doctor ſic. Prima perſona conſtituit relationem ad ſecundam, & non niſi propter relationem originis, ergo oportet ponere in diuinis diuerſa ſuppoſita, quorum vnum ſit ab alio. Prima propoſitio probatur, quia prima perſona eſt relatiua ad ſecūdam, etſi non conſtitueretur per illā relationē, ergo accideret ſibi relatio illa, quia adueniret illi perſonæ conſtitutæ, quod eſt inconueniens. Henricus quodl. 4. q. 4.

¶ 2. Præterea arguit idem ſic. Virtus ſummè actiua ſummè ſe diffundit, ſed nō diffunderet ſe ſummè, niſi produceret aliquod ſummum, quod non ſit niſi communicando alicui ſummam naturam, ergo &c.

¶ 3. Preterea arguunt alij per rationem boni. Bonum eſt de ſe communicatiuū, ergo ſumme bonum ſummè communicatiuum, non niſi ad intra, quia nihil aliud poteſt eſſe ſummum bonum, ergo &c. Ricard. 5. de Trin. c. & d. Bonauent. diſt. 1. q. 2.

¶ 4. Præterea ſimiliter arguitur de ratione perfecti. Perfectum eſt, quod poteſt producere ſibi ſimile, ex 1. Metaph. & 4. Meteor. ergo primum agēs, quod eſt perfectiſſimum, poteſt producere ſibi ſimile; ſed perfectius eſt, quod poteſt producere ſibi ſimile vniuocè, quā æquiuocè, quia productio equiuoca eſt imperfecta, ergo &c. In proœmio. t. c. 54.

OPPO-

¶OPPOSITVM patebit ex ſolutione rationum prædictarum.

¶*CONCLVSIO. Rationes in opponendo illorum doctorum, quorum ſunt, non concludunt.*

¶RESPONDEO. Iſtę rationes non declarant propoſitum per manifeſtius, neque fideli neque infideli, vnde reſpondeo ad illas.

¶Ad Primam. Quando accipit, quòd prima perſona conſtituitur per relationem, ſi vult perſuadere infideli, accipit minus notum principali propoſito, minus enim notum eſt tali ſcilicet infideli, per ſe ſubſiſtens conſtitui per relationem, quàm productionem in diuinis eſſe: ſi etiã vult

Improbatio ſubtiliſſima.

perſuadere fideli, adhuc procedit ex minus noto, quia quòd productio ſit in diuinis, eſt euidens, cum ſit articulus fidei. nõ autem eſt ita euidens, hoc eſſe articulum fidei, quòd prima perſona conſtituatur per relationem. Et cum probat, quia aliter illa relatio aduenirei perſonæ cõſtitutę, & ita illa relatio eſſet accidens; probatio non videtur valere, quia ſimili modo poſſet argui de ſpiratione actiua, de qua omnes tenent, quòd non conſtituit perſonam, nec tamen eſt accidens, quia perfectè eſt eadem fundamẽto, quod eſt eſſentia in perſona. Et cum arguitur vltra, quòd diſtinctio non eſt ibi niſi per relationes originis, hęc non eſt ita manifeſta ſtatim ex fide, ſicut concluſio, quam intendit oſtendere; nec etiam eſt neceſſaria ad propoſitum in communi, quia etſi aliter eſſet ibi diſtinctio, poſſet tamen ſaluari origo.

Vt patet diſt. 26.

¶Ad ſecundam, cum arguitur, quòd ſummè actiuum eſt ſummè diffuſiuum ſui, Reſpondeo, quòd verum eſt, quantũ poſſibile eſt aliquid diffundi, ſed oporteret probare, quòd poſsibile eſſet aliquid diffundi ſiue communicari in vnitate naturæ.

¶Ad tertiam de ratione boni patet per idem, quia oporteret probare, quòd communicatio eiuſdem rei vel naturę eſſet poſsibilis, quia ad impoſsibile includens contradictionem non eſt potentia, nec communicatio bonitatis.

¶Ad quartum reſpondeo ſimiliter. Perfectum eſt natum producere ſummum ſibi ſimile, verum eſt ita ſummum ſibi ſimile, ſicut poteſt produci; oportet igitur probare, quòd ſummè ſimile vnimocè, id eſt in vnitate naturæ eſſet producibile.

ARTICVLVS 5.

Vtrum in diuinis ſint tantum duo principia productiua ad intra.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia Philoſophus. 2. Phyſic. diſtinguit naturam & intellectum tanquam diuerſa principia actiua, vtriuſque autem ratio verè inuenitur in Deo, quia neutrum includit imperfectionem, & ad intra, quia neutrũ eſt productiuum ad extra, ergo præter productiones voluntatis erunt duæ aliæ productiones ad intra. Hoc etiam confirmatur per Philoſophum 9. Metaph. cap. 2. vbi videtur expreſſè dicere, quòd potentia rationalis valet ad oppoſita, quia ſciẽtia eſt oppoſitorum; ſed ſi intellectus ex natura ſui eſt indeterminatus ad oppoſita, & natura eſt determinata ad vnum, ergo intellectus habebit aliam rationem principij, quàm natura.

t.c.49.

t.c.3.

¶2. Præterea. Potentia voluntatis eſt libera, ergo productio eius eſt libera, ergo non determinatur ad vnum, ſed ex libertate ſua poteſt eſſe ad oppoſita; ſed tantũ creatura eſt poſsibibis eſſe & non eſſe, nõ perſona diuina, ergo voluntas eſt tantum principium producendi creaturam, non perſonam diuinam.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. In Deo ſunt tantum duo principia productiua ad intra.*

¶RESPONDEO. Dico ad articulum, quòd ſunt tantum duo principia productiua habentia formales rationes producẽdi diſtinctas. Hoc probo ſic. Omnis pluralitas reducitur ad vnitatem vel ad paucitatem tantam, ad quantam reduci poteſt, ergo pluralitas principiorũ actiuorum vel productiuorum reducetur ad vnitatem, vel ad tantam paucitatem; ad quantam poteſt reduci; ſed non poteſt reduci ad aliquod principium vnum productiuũ aliud ab iſtis. Probatio, Quia principia productiua, quę ſunt natura & voluntas habent oppoſitos modos principiandi, quia alterum inclinatur ex ſe ad agendum naturaliter, alterum liberè, & in poteſtate ſua habet producere, ita quod ad hoc ex ſe naturaliter non inclinatur

naturę ſi autem reduceretur ad aliquod vnum principium productiuum, illud haberet determinatè alterum modum principiandi alterius iſtorum principiorum, vel enim eſſet productiuum ex ſe determinatè, & tunc per modum naturæ; vel non ex ſe determinatè, ſed liberè, & ita per modum voluntatis: ergo non poſſunt reduci ad aliquod vnum principium quaſi tertiū ab iſtis, quòd ſcilicet in producendo neutrius iſtorum habeat rationē, nec vnum iſtorum reducitur ad alterum, quia tunc alterum ſecundum totum genus ſuum eſſet imperfectum, quod falſum eſt; quia cū ex eadem perfectione conueniat vtrique eſſe principium operatiuum & productiuum, & neutrum ſit ex ſe imperfectū inquantum eſt operatiuum; quia tunc non eſſet formaliter in Deo; ergo nec inquantum eſt productum eſt imperfectum: ergo non poſſunt reduci ad paucitatem * maiorem, quàm ad dualitatem, principij ſcilicet productiui per modum naturæ; & principij productiui per modum voluntatis; hæc autem duo principia ſecundum rationes ſuas principiandi debent poni in primo, quia in ipſo eſt omnis ratio principij, quod non reducitur ad aliud principium prius; igitur ſunt tantùm duo principia productiua alterius rationis in primo productiuo. Hæc autem ſunt productiua ad intra, probatio. Memoria perfecta eſt productiua ad intra per modum naturæ (ex ſuperioribus) quia intellectus perfectus ſicut inquantùm eſt potentia operatiua, natus eſt intelligere obiectum, quantùm eſt ipſum noſcibile, ita inquantū eſt potentia productiua notitię genitæ, natus eſt eſſe principium tantæ notitię, quanta poteſt eſſe obiecti; intellectus autē in primo etiam, vt eſt principiū productiuū eſt ſimpliciter perfectus. Quod patet, quia non reducitur ad aliud principium prius, & omne imperfectum reducitur ad perfectum prius ſe; hoc etiam obiectum primū intellectus eſt infinitū intelligibile, ergo intellectus, vt eſt principiū productiuū, natus eſt eſſe principiū producendi notitiam infinitam. Similiter arguitur de voluntate reſpectu amoris obiecti infiniti. Aliter arguitur, & redit quaſi in idem ſic, Quia quodlibet principiū productiuum, quod nō reducitur ad aliquod principiū priùs, natum eſt habere productionem ſibi adæquatam, igitur principium productiuum, quod eſt voluntas, natum eſt habere productum ſibi adæquatū, & principium productiuum quod eſt natura, natum eſt habere ſibi productum adæquatū; hæc principia productiua ſunt infinita, igitur producta eis adæquata non poſſunt eſſe niſi infinita: omnipotentia autem in primo non poteſt habere obiectum poſſibile infinitum, quia tunc creatura poſſet eſſe infinita, nihil autem infinitum eſt formaliter niſi Deus (ex ſuperioribus, ſcilicet verum Deus ſit infinitus) ergo iſta principia ſunt productiua aliquatum in natura diuina.

alias minorē

Obiectiones quinque. 1. Obijcitur contra iſtam deductionē ſic. Natura ex ſe eſt principium determinatū ad agendum, in diuinis autem intellectus vnde intellectus, non tantū videtur eſſe principium determinatiuo ad agendum, ſed etiam natura, vt eſt quodāmodo prior intellectu, quaſi radix & fundamentum, ſicut eſſentia quęlibet videtur eſſe fundamentum potentię; ergo non tantū intellectus, ſed etiam ipſa eſſentia debet poni habere rationem principij illius, quod eſt natura, vt diſtinguitur contra voluntatē.

2. Secundò. Dubium eſt de iſtis actibus productiuis, quomodo ſint iſtorum principiorum productiuorum, quorum ſunt actus eſſentiales, cum enim actus diſtinguāt potentias (2. de anima) videtur quod iſtis potentiis, quibus conueniunt actus eſſentiales, non competant actus notionales, ſiue productiui. t.c 33.

3. Tertiò. Probatio illa non videtur valere, quę adducitur ad oſtendendum dualitatē in principiis productiuis, non poſſe reduci ad vnitatem, nam principiare neceſſariò & principiare contingenter ſunt oppoſiti modi principiandi & diuerſi, & tamen hęc dualitas reducitur ad vnitatem: & concedo, quòd illud vnum habet determinatè alterum iſtorum duorum modorum, illum ſcilicet, qui eſt perfectior & prior, ita diceretur in propoſito quòd ad principiū, quod eſt natura, quia illud eſt prius in ratione principiandi, reducitur voluntas, licet habeat oppoſitum modum principiandi.

4. Quartò. Contra vltimam propoſitionem prędictæ deductionis arguo. Quęro enim, vnde probatur illa propoſitio, quæ dicit, quòd ſtante vno actu adæquatæ potentiæ, ipſa non poteſt ſimul habere alium; ſi intelligat adæquatum ſecundum extenſionem, petitur principium, ſi ſecundum intenſionem videtur falſu m,

falſum, nam licet viſio verbi adæquetur potentiæ intellectiuę animæ Chriſti, tamen poteſt noſcere etiam actu elicito aliud intelligibile à ſe; patet etiam quòd Deus nouit ſe notitia adęquata intellectui ſuo ſecundum intentionem, & tamen non nouit alia à ſe: ſi igitur ita eſt de actu adęquato potentiæ operatiuę, quòd compatitur alium, multò magis videtur de potentia productiua, quia eius productum, vel productio non eſt in potentia productiua, ſicut operatio eſt in potentia operatiua.
5. Quintò ſic. Principium non eſt principium, inquantùm principiatum iam intelligitur poſitum in eſſe, ſed inquantùm eſt priùs principiato, vt autem eſt priùs principiato, non aliter ſe habet per hoc, quod principiatum ponitur in eſſe, ergo ſi iſto non poſito poſſet eſſe principiũ alterius, pari ratione videtur, quòd iſto poſito ſimul poteſt eſſe principium alterius, quia iſto poſito principium inquantùm principium, hoc eſt inquantùm priùs principiato, nullo modo aliter ſe habet.

Ad primam reſpondeo, Quòd hoc totum,
Soluuntur. 4. intellectus habens obiectum actu intelligibile ſibi præſens, habet rationem memorię perfectæ in actu primo, quæ ſcilicet eſt immediatum principium actus ſecundi, & notitię genitæ. In hoc autē principio, quod eſt memoria; cōcurrunt duo, quæ conſtituunt vnum principium totale, videlicet eſſentia in ratione obiecti, & intellectus vt potentia, quorum vtrunque per ſe eſt quaſi partiale reſpectu productionis adæquatæ huic totali principio. Cùm igitur arguitur, quòd ratio naturæ non tantùm competit intellectui, ſed eſſentię, Reſpondeo, quòd totale principiũ includens naturam vt obiectum, & intellectum vt potentiam habentem obiectum ſibi pręſens, eſt principium productiuum, quod eſt natura, & principium completũ producendi per modum naturæ. Si enim eſſentia vt obiectum non haberet rationem principij in productione Verbi, quare magis diceretur Verbum eſſentiæ, quã lapidis, ſi ex ſola infinitate intellectus vt principij productiui poſſet produci Verbum infinitum quocunque alio obiecto
2. præſente. Ad ſecũdam dico, quòd memoria in Patre eſt principium operatiuũ Patris, quo ſcilicet vt actu primo Pater formaliter intelligit, vt in actu ſecundo; eſt etiã eadem memoria Patri principiũ productiuum, quo Pater exiſtens in actu primo produxit vt in actu ſecundo notitiam genitam, & actus prior eſt in prioritate originis actu ſecundo: non fundatur igitur actus productiuus ſuper actum eſſentialē, qui conſiſtit in actu ſecũdo, videlicet qui eſt operatio quaſi ſuper rationem formalem eliciendi illum actum ſecundum, ſed quodammodo præexigit illum actũ; quia actus primus, qui eſt operatiuus & productiuus eſt ratio perficiendi ſuppoſitum in actu ſecundo, qui eſt operatio ſuppoſiti, in quo eſt quodam ordine priùs, antequã intelligatur produci illud, quod producitur, operans enim & producens per idem principium priùs eſt operans quàm producens. Exemplum. Si lucere poneretur aliqua operatio in luminoſo, & illuminare poneretur productio luminis à luminoſo, lux in luminoſo eſſet principium quo, & reſpectu operationis, quæ eſt lucere, & reſpectu productionis, quæ eſt illuminare; nec tamen lucere, quod eſt operatio, eſſet ratio formalis illuminationis, qui eſt productio, ſed eſſet ibi ordo quaſi affectuum ordinatorum ad eandem cauſam cōmunem amborum, à qua immediatius procedit vnus effectus, quàm alius. Ita in propoſito, ad eundem actum primũ, qui eſt memoria Patris, ordinem quendã intelliguntur habere intelligere, quod eſt operatio Patris, & dicere, quod eſt producere Patris reſpectu notitię genitę; non talem tamen ordinem, quòd intelligere Patris ſit cauſa vel principium elicitiuum dicere Verbi, ſed quòd immediatius intelligere ſit quaſi productum à memoria Patris, quàm dicere, vel quàm verbũ ſit productum ab eodem: non igitur eſt ibi talis ordo, qualem ponit opinio (in art. 7.) in ratione obiecti pręſuppoſiti, vel ratione principij formalis agendi, ſed tantùm ordo prior quaſi producti ad productum reſpectu eiuſdem principij communis, ad quaſi productum & verè productum. Et tunc ad illud. 2. de anima de diſtinctione potentiarum per actus, poteſt dici, quòd quaſi producere & producere ſunt actus eiuſdem rationis; ſi enim illud, quod non producitur, ſed quaſi producitur eſſet realiter diſtinctum à producente, eſſet verè productum, igitur quod modo ſine productione inſit tamen virtute principij, quod eſſet productiuum eius, ſi poſſet diſtingui, & pro tanto dicatur quaſi productũ, non variat formaliter actum ab illo, quo produceretur, ſi eſſet producibile. Alia

reſpon-

dist. 3 q. 1. In quol. q. 15. In coll. c. In libro de anima & alibi.

reſponſio eſſet de intellectu agere & poſſibili, ſed modo tranſeo, quia nõ dixi adhuc, cui intellectui cõuenit producere notitiam, vt principio partiali; hoc dicetur infra, ſed nunc de intellectu indiſtincte locutus ſum. Ad tertiam dico, Quòd quãdo duo principia habent modos oppoſitos principiandi, quorum neuter importat aliquam imperfectionem, neuter reducitur ad alterum, vt ad priùs natura, licet poſſet ibi eſſe aliqua prioritas quaſi originis: nunc autem neutrum ipſorum principiorum includit aliquam imperfectionẽ; non magis inquantũ productiuum, quàm inquantum operatiuum; nec ergo vnum ad alterum reducetur vt priùs natura, nec ambo ad tertium propter idem; quia neutrum eſt imperfectum, & etiam quia illud tertium eſſet principiũ ſecundum rationẽ alterius iſtorum, quia inter iſta nõ eſt mediũ in principiando, & ita ſi ambo reducerentur ad tertium, vnum reduceretur ad aliud, & idem ad ſeipſum. Solutio duarum rationum vltimarum & declaratio rationis illius, contra quam fiunt, & probatio conclusionis, ad quã illa ratio adducitur, videlicet quòd ſunt tantùm duę productiones, dimittantur vſque ad diſt. 7. quęſtione illa, An poſſent eſſe plures filij in diuinis.

3. 4. & 5.

Quære 1. report. In quol. q. 2. In collatio. & alibi.

¶ Memorandum, quòd tota materia verſatur circa hunc articulum, ideo altercatio differatur vſq; adhuc, vel hîc tota tãgatur, ſecundum melius fiet, ſi hîc moueatur quęſtio, An productiones pręcisè diſtinguntur ſecundum diſtinctionem principiorum formalium producendi. Solutio huius quæſtionis dependet ex his, An eſſentia vt eſſentia ſit principium formale communicandi eſſentiam, Item, An idẽ principium formale producendi poſſit eſſe reſpectu diſtinctarum productionum, Item. 3. Qualis ſit diſtinctio principiorũ producendi; quod pertinet ad quæſtionẽ de diſtinctione attributorum. Nota, pro ſolutione huius quęſtionis ſit hęc propoſitio. Quidquid rationis eiuſdem exiſtens ad plura eiuſdem rationis ſe extendit, nõ determinatur ex ſe, ad quot talia ſe extendit. Probatur, In habitudine naturæ communis ad ſuppoſita, & cauſę & effectus, ex hoc ſequitur; quòd nec natura diuina inquantũ communis determinat ſibi numerum ſuppoſitorum, nec inquantũ principium producendi, ſi eſt tale principium, determinabit ſibi numerum principiatorum; igitur ſi eſt certus numerus perſonarum erit, quia principium productiuũ diſtinguitur. Sic ſoluitur ad duo prima dubia. Tertium requirit probationẽ per adæquationem vnicæ productionis principiũ vnius rationis; quomodo in prima productione eſt duplex principium quo; quomodo eſſentia ſola non eſt ſufficiens quò, communicãdi ſe; quomodo aliquid quaſi poſterius poteſt eſſe principium quo, cõmunicãdi quaſi priùs imperfectione; quomodo non eſt æque eſſentia in quolibet quaſi radix omnium, ſed Filius eſt prima notitia, Spiritus Sanctus primus amor, & quaſi concomitatur eſſentia. diſt. 13.

Ordo doctrinalis ponitur.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum, cùm arguitur de natura & intellectu, quòd ſunt duo principia productiua per Philoſophum. 2. Phyſic. Reſpondeo, quòd Philoſophus parùm locutus eſt de voluntate, vt diſtinguitur contra intellectũ, ſed communiter in ratione principij actiui, coniunxit intellectum ad voluntatẽ, & ideo in 2. Phyſ. vbi diſtinguit iſta principia actiua in naturam & intellectum, nõ debet intelligi, vt intellectus diſtinguitur contra voluntatem, vt patebit ſtatim, ſic enim concurrit cum voluntate, conſtituẽdo idem principium reſpectu artificialiũ. t. c. 49. Hoc patebit reſpondendo ad inſtantiam Philoſophi de. 9. Metaph. ad quam dico, Quòd intellectus comparatur ad ſuam naturam, & ad ſuam propriam operationẽ, cuius eſt principium elicitiuum & productiuum aliquo modo; & comparatur ad operationes aliarum potentiarum, reſpectu quarum eſt potentia directiua vel regulatiua. Si primo modo accipiatur, dico, quòd eſt merè natura, & in eliciendo & in producendo, quęcunque enim actum intelligẽdi producit cum obiecto pręſente in memoria, merè naturaliter producit, & qualicunq; operationem operatur, merè naturaliter operatur; voluntas autem reſpectu operationis proprię, vt productiua habet oppoſitum modum producendi. & hoc ſatis apparet per Philoſophum 9. Metaph. cap. 14. vbi tractat, quomodo potentia rationalis & irrationalis reducũtur ad actum, & arguit, quòd potentia rationalis, quæ ex ſe eſt ad oppoſita, nõ poteſt ex ſe exire ad actum: tunc enim ſimul exiret in oppoſita, quia ſimul eſt oppoſitorum; & ex hoc concludit, quòd præter t. c. 10. illam

illam potentiam rationalem oportet ponere aliam potentiam rationalem determinatiuam, per quā determinetur, & illa determinata poteſt exire in actū; & ex hoc ſequitur, quod intellectus, ſi eſt oppoſitorum, ſic eſt oppoſitorum per modum naturę, quòd quantum eſt de ſe, neceſſariò eſt oppoſitorum, nec poteſt ſe determinare ad alterum illorum, ſed requirit alterū determinans, quod liberè poteſt exire in alterum oppoſitorum, hoc eſt appetitus (ſecundum eundem) vel proæreſis. Exēplū. Sol habet virtutē producendi oppoſita, ſcilicet liquefactionem & coagulationem; vnde ſi eſſent duo paſſa approximata, quorum alterum eſſet liquefactibile, & alterum coagulabile, Sol de neceſſitate naturæ haberet elicere illos duos actus in illis, & ſi idem eſſet approximatum, quod ſimul natum eſſet recipere oppoſita iſta, Sol de neceſſitate ſimul produceret oppoſita vel neutrum; eſt ergo potentia Solis merè naturalis, licet oppoſitorū, quia eſt illorum merè ex ſe, ita quòd non poteſt determinare ſe ad alterum tantū: talis potentia eſt intellectus, vt intellectus eſt præciſè reſpectu oppoſitorum intellectorum, & non eſt ibi aliqua determinatio ad alterum tantum illorum, & non ad reliquum, niſi quatenus voluntas concurrit. Philoſophus autem communiter loquitur de intellectu, ſecundum quòd eum voluntate conſtituit vnum principium reſpectu artificialium, & non vt eſt naturaliter elicitiuus ſuę operationis; & ideo eſt, quòd aliquando contra naturam diſtinguit intellectum aliquando artem, aliquādo propoſitū, idem intelligēs per omnia.

¶ Ad ſecundum, cū dicitur de voluntate, quòd eſt principium reſpectu creaturarū, Dico, quòd per prius naturaliter volūtas Dei eſt principium productiuum alicuius producti ſibi adęquati, quā ſit productiuum non adęquati; adæquatum infinito eſt infinitū, & ita creatura eſt ſecundariū volitum, & productum à volūtate Dei. Vide in 2. diſt. 1. q. 2.

ARTICVLVS 6.

Vtrum in diuinis ſint tantum duæ productiones intrinſecæ.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia vnius naturæ videtur eſſe vnus modus communicādi, ſecundum Auerr. 8. Phyſic. com. 46. quod probatur per rationes ſuas ibidem. Primò, Quia ſcilicet alterius materiæ eſt altera forma, alioquin non eſſet forma propria huius materię, & tūc quodlibet generaretur ex quolibet, & tunc vltra, materię vniuerſaliter eſſent otioſæ & ſuperfluæ, ſed materię correſpondentes diuerſis agentibus & producentibus, ſunt alterius & alterius rationis; quod patet in generatione per propagationem & putrefactionem, quia propagatum generatur ex ſemine, aliud non, ſed ex alio corpore putrefacto. Secundò arguitur ex oppoſito inferendo, quòd eadem ſpecies tunc eſſet à natura & à caſu, ex quo infertur, quòd homo poſſet generari à ſemine aſini, & ex infinitis materiis: probatur autem primū conſequens eſſe inconueniens, quia quod fit à caſu eſt oppoſitum ei, quod fit à natura, & prętereà ſecundò, nulla ſpecies eſt à caſu, quia quę eueniunt à caſu ſunt monſtruoſa, hoc totum eſt manifeſtum per ſe; ſed ſi natura haberet diuerſos modos cōmunicandi, tunc ſecundum vnum modū communicandi poſſet aliqua ſpecies eſſe à natura, & ſecundum alium modum cōmunicandi poſſet eſſe à caſu.

¶ 2. Præterea arguitur ſic ex commento illo. Generabile hoc ſi generatur ęquiuocè & non ex ſemine aut ergo de neceſſitate, aut vt in pluribus, aut vt rarò; ſi de neceſſitate æquiuocè generatur, igitur nunquā ex ſemine, quod eſt falſum; ſi autem vt in pluribus ęquiuocè de putrefactione generatur, ergo naturaliter, quia quæcunq; vt in pluribus accidūt, naturaliter accidunt, ergo naturaliter generatur ęquiuocè, & vlterius ſequitur, quòd vt rarò propagetur ex ſemine, quod falſum eſt; ſi autem vt rarò generatur æquiuocè, ſed quæ rarò eueniunt, caſu eueniunt & caſualiter, & quæ caſualia ſunt, mōſtruoſa ſunt, & quę ſunt huiuſmodi, non ſunt eiuſdem ſpeciei, & hoc & illud, ergo natura non eſt communicabilis niſi vno modo. Vide 4. de generat. animalium.

¶ 3. Prętereà arguitur pro concluſione cōmentatoris: Quia diuerſorum motuū ſpecie ſunt diuerſi termini ſpecie. 5. Phyſic. ergo ſi communicationes vel productiones ſunt alterius rationis, ergo & termini. t.c. 51. & inde & ſpecialiter; t.c. 48.

¶ OPPOSITVM. Si non ſunt tantum duæ perſonæ productę, ergo erūt plures perſonæ quàm tres, vel pauciores quàm tres, quod eſt falſum; illę ergo auctoritates, quæ oſtendunt tātùm tres eſſe perſo-

perſonas in diuinis, oſtendunt, quòd ſunt tantùm duæ perſonæ productæ, ac proinde duę productiones tantùm.

¶ CONCLVSIO. *In diuinis ſunt tantum duæ productiones intrinſecæ.*

¶ RESPONDEO. Dico ad hunc articulum, quòd tantùm ſunt ibi duæ productiones diſtinctę ſecundum rationes formales productionũ, & hoc quia ſũt tantũ duo principia productiua, habentia formales rationes producendi diſtinctas; huius cauſalis probatum eſt antecedens ſuperiori articulo, vnde cõſequentia patet, ſequitur enim, ſi nõ ſunt ibi niſi duo principia productiua alterius rationis, ergo tãtũ ſunt duę productiones numero. Probatio huius & conſequentię primę. Quia vtrunq; principium productiuum habet productionem ſibi adæquatam & coæternã, ergo ſtãte illa nõ poteſt habere aliam.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primũ

Opinio Auerrois.

dico, Quòd Auerroes in Cõm. 46. 8. Phyſic. cuius textus incipit, Verũ autẽ vnumquodque, nõ loquitur expreſsè niſi de homine, & quoad hoc cõtradicit Auicennæ,

Quære Auicen. 16. de animalibus & in tracta tu de diluuiis.

ſicut ipſe dicit ibidẽ, impoſuit autẽ Auicennę, quòd poſuerit, quòd homo potuerit generari æquiuocè, & tunc cõcluſio Auerroiſ vera eſt, nihil enim generabile vniuocè poteſt generari ęquiuocè, niſi ſit ita imperfectũ, quòd cauſa æquiuoca ſine vniuoca ſufficiat ad generationẽ eius, & ideo imperfecta entia poſſunt generari ęquiuocè & vniuocè, perfecta autẽ nõ; tamẽ ratio nes Auerrois videtur cõcludere nõ tantũ

alias naturaliter.

de homine, ſed de quacũq; ſpecie * naturaliũ generabiliũ, & ſi hoc intẽdat, cõcluſio

Impugnatur.

eius eſt falſa, & rationes eius nõ cõcludũt. Quòd cõcluſio ſua ſit falſa patet per Auguſt. 3. de trini. c. 8. & 9. & ratio Aug. ibidẽ eſt, quia generatũ per putrefactionem propagat alia iterũ propagãtia, propagantia autẽ ſunt vniuoca generatis à ſe, ergo propagata & generata per putrefactionẽ ſunt vniuoca; quòd ſi negat Auerroes aſſumptũ de apibus & de cõſimilibus animalibus, nõ poteſt negare de plãtis, quia æquiuocè genitę, hoc eſt nõ ex ſemine, poſtea producũt vniuocè ſemẽ, ex quo generãtur plãtę aliæ eiuſdẽ ſpeciei. Cõtradicit etiã ei Auguſtinus in epiſtola ad Deo gra-

Soluendo q. 2.

tias, (q. 5. vbi dicit, Quã multorũ animaliũ genera ſine parẽtibus ex terra generãtur, quę tamẽ coeũdo pariãt ipſi etiã ſui ſimile, nec propter diuerſitatẽ natiuitatis interſit aliquid ad naturã eorũ, quæ procreata ſũt ex terra, & eorũ, quæ ex illis coeũtibus orta ſunt, ſimiliter enim viuũt, ſimiliterque moriũtur, quãuis diſsimiliter nata ſint *) & Ambroſius de incarnatione Verbi in fine. Sed & ipſemet cõtradicit ſibi ipſi in aliis locis de hac cõcluſione. Nã de generatione accidentiũ ęquiuoca patet per ipſũ. 2. de cęlo & m. com. 42. vbi cõcedit, ꝙ in accidentibus nõ ſẽper eſt generatio ab vniuoco, & ponit exẽplũ de calore; patet enim, ꝙ calor generatur æquiuocè ex motu & cõcurſu radiorũ, & etiã à calore vniuocè: In ſubſtãtiis etiam patet, quia ignis generatur æquiuocè, & vniuocè, quod æquiuocè patet. 3. de cælo & m. & & Auerroes com. 56. Exitus ignis a lapide nõ eſt de capitulo trãſlationis, ſed de capitulo alterationis, hoc eſt nõ generatur per lationẽ ſed per alterationẽ; generatur etiã per motũ localẽ ex 12. Metaph. com. 8. & 1. Meteor. de generatione impreſsionũ ignitarũ: Itẽ patet de animalibus, ꝙ multa generãtur ęquiuocè. 12. Metaph. com. 18. veſpę videntur fieri de corporibus equorũ mortuorũ, & apes de corporibus vaccarũ. Quòd autẽ omnia prædicta generata æ-

Doctrina ſubtiliſſima.

quiuocè ſint eiuſdem ſpeciei cũ generatis vniuocè, probatur. Quia habẽt operationes eaſdẽ, & circa eadẽ obiecta; & ab eiſdẽ cõſeruantur, & ab eiſdẽ corrũpuntur, eoſdem habẽt motus ſiue quantũ ad ſurſum, ſiue quantũ ad deorſum, ſiue quantũ ad motum progreſsiuum, & eadem organa motus progreſsiui; ex vnitate autẽ motus cõcludit Ariſt. 1. de cęlo & m. vnitatẽ na-

t. c. 8.

turę, & Cõmentator ibidẽ com. 8. motus vnus non prouenit niſi ex vnitate naturæ; habent etiã hæc & illa mẽbra eiuſdem ſpeciei, & mẽbra leonis nõ differunt à mẽbris cerui, niſi quia anima differt ab ani-

Com. 38.

ma. 1. de anima: Et generaliter quęcunque media poſſunt concludere vnitatem ſpecificã, ſiue ſumpta ex accidentibus ſiue ſumpta ex operibus concludunt propoſitũ, de vniuocatione generatorum ſic & ſic, in

Ariſtoteles t. c. 22. 23. 31.

vnitate ſpecifica. Cõtradicit etiam ei Magiſter ſuus. 7. Metaph. vbi vult, quòd ſicut aliqua eadem fiunt ab arte & à caſu, quando principium eſt ſimile in materia illi, quod eſſet principium motus factionis, ſi idem fieret ab arte, ita vult, quòd quædã natura fiunt à naturalia, & à caſu & quædam non; & ibidem Auerroes

Com. 31.

(& incipit textus, Ergo ſicut dictum eſt)

Quære quē admodum in ſyllogiſmis.

volt ibi, quòd illa poſſunt generari ſine ſemine æquiuocè, in quorum materia poteſt induci virtute cœleſti aliqua virtus ſimilis virtuti ſeminis in propagatis. Patet igitur multipliciter oppoſitum concluſionis Auerrois, ſi generaliter & vniuerſaliter intelligatur.

Soluuntur rationes Auerrois. 1. t.c. 82. t.c. 2, & 4.

Rationes etiam ſuæ non cōcludunt. Ad primam reſpondeo, quòd materia (ſecundum Philoſophum 1. Phyſic. & 5. Metaphy.) eſt ex qua fit res, cū inſit; additur cū ſumitur ad differentiam oppoſiti, ex quo tranſmutato & corrupto fit res, non autē ineſt rei factę: ſi ergo accipit, quòd forma eiuſdem rationis eſt materiæ eiuſdē rationis, propriè loquēdo de materia, quæ eſt pars rei inexiſtēs, concedo; ſed ſi accipiat materiam pro oppoſito, ex quo corrupto generatur oppoſitum, nego, ignis enim eiuſdē ſpeciei generatur ſiue ex terra corrupta, ſiue ex aere corrupto: in propagatis autē & putrefactis eſt materia eiuſdē rationis primo modo, ſed nō ſecundo modo.

2\. Ad ſecūdā dico, quòd nō dicitur aliquid fieri rarò vel vt in pluribus, quia ipsū in ſe cōtingat frequēter vel rarò; frequētius enim lapis cadēs frāgit caput, quā Luna eclipſetur; ſed iſta differentia debet intelligi per cōparationē alicuius effectûs ad ſuā cauſam, & dicitur ille effectus eueniēs in maiori parte, qui habet cauſam determinatā ad ſuum euētum, quę vt in pluribus producit effectum; raro dicitur euenire, quando nō habet certam cauſam determinatā ad ſuū euētū, ſed tantū prouenit ex aliqua cauſa ordinata ad aliū effectum, impedita tamē ab illo effectu, ad quē ordinatur, & tamē ex tali impeditione prouenit illud rarò: accipitur etiam rarò vel vt in pluribus, prout diſiungit inter oppoſita cōtradictoriè, nō prout inter diſparata diſiūgit.

Hæc habes pro notitia Ariſt. 2. Phyſic. de caſualibus & fortuitis effectibus. t. c. 48. & inde.

¶ Ad ſecundum cū arguitur, Generabile hoc, ſi generatur æquiuocè vel non ex ſemine, aut igitur ex neceſsitate, aut in pluribus vel rarò; ex neceſsitate concedo quòd non; aut ergo in maiori parte vel rarò, concedo quòd in maiori parte, comparando ad cauſam determinatam, & etiam vt eſt diſiunctio inter contradictoria, cōparando ſcilicet effectum æquiuocum ad cauſam æquiuocā ſub diſiunctione ad cōtradictoria, licet rariùs eueniat hoc, quòd generetur non ex ſemine, quā quòd generetur ex ſemine, vt videlicet cōparantur adinuicē duo disparata.

alias. diſperata.

Quòd autē primo modo eueniat vt in pluribus, probatur; ita enim per ſe eſt Sol cauſa ordinata ad generādum non ex ſemine, ſicut propagās eſt cauſa ordinata ad generandū illud ex ſemine. Si inſtatur hic, Quòd ſi ſecūdo modo rarò euenit, ergo à caſu, non ſequitur; & tamen ita arguit vlterius de caſualitate, prout caſualia dicuntur illa quę eueniunt tantū ex cauſa alterius effectus impedita, & ideo vt dicit, caſualia ſunt monſtruoſa & non perfecta in aliqua ſpecie, quia propriè loquendo caſualia non eueniunt ab aliqua cauſa ordinata, ſed cauſa ordinata ad productionem alterius impedita producit caſuale.

¶ Ad tertium, cū arguitur de motu & termino, reſpōdeo, Quòd iſta propoſitio, Motuum differētium ſpecie ſunt termini ſpecie differētes, non eſt immediata, ſed dependet ex aliis duabus; prima eſt, Motuum differentium ſpecie ſunt fluxus differentes ſpecię, vel formę, ſecundū quas ſunt fluxus, differunt ſpecie; ſecunda eſt, Forma fluens vel forma, ſecundum quam eſt fluxus, eſt eiuſdē rationis cū forma termināte: vbi autem altera iſtarum duarum eſt falſa, propoſitio aſſumpta eſt falſa; ita eſt in propoſito; quòd forma inducta per productionem, cuiuſmodi eſt eſſentia, nō eſt eiuſdē rationis cū forma, quę eſt fluēs, vel ſecundū quā eſt fluxus, cuiuſmodi eſt productio. Quòd autē ſit falſa, quādo alterum illorū eſt falſum, patet quia idē Vbi poteſt acquiri per motum circularē & rectum, qui etiā motus ſunt alterius ſpeciei & incomparabiles, ſecundū Philoſophū 7. Phyſic. t.c. 26. Hoc autē eſt, quia forma, quæ eſt terminus fluxus, non habet diſtinctionē ſpecificā, ſicut illa forma, quę eſt fluēs vel ſecundum quā eſt fluxus. Qualitercūque ſit de exemplo, forſan oportet ibi exponere Philoſophū, & tenere, quod Vbi fluens ſecundum circulum & lineam rectam ſint eiuſdem rationis, inquantū Vbi fluens, licet rectum & circulare, quæ accidunt lineę ſiue magnitudini, ſuper quam mouentur, non ſint eiuſdem rationis, & ideo quoad illa ſit motus incomparabilis, nō autē quoad Vbi, & Vbi fluens per ſe, ideò nec quo ad motus per ſe, ſaltem illud ad quod hoc exemplum adducitur, verum eſt, quòd forma fluente exiſtente alterius rationis à forma terminante, non oportet ex diſtinctione motuum, diſtinctionē cōcludere terminorū: in propoſito

autem

autem productio eſt alterius rationis ab eſſentia terminante, vt à termino formali accepto per eam, quia productio eſt relatio, eſſentia ad ſe, & ideo pluralitas productionum nõ cõcludit diſtinctionem formalem terminorum ipſarum.

alias formaliter.

3 Sed adhuc videtur remanere difficultas iſtorum argumentorum Auerrois; licet enim eadem natura poſſit communicari vniuocè & æquiuocè, non tamen ab aliquo eiuſdem ſpeciei, ſed ab indiuiduo vnius ſpeciei tantũ vniuocè communicatur, æquiuocè autẽ à cauſa ſuperiore; natura autẽ diuina nõ cõmunicatur ab aliqua cauſa ſuperiore, ſed tantũ ab aliquo in eadem natura: ergo videtur, quòd natura illa non habeat communicationem niſi vnius rationis.

Inſtantia ſubtilis.

Reſpondeo: Natura creata non poteſt communicari niſi communicatione vnius rationis à ſuppoſito illius naturæ, & ratio eſt, quia effectus non excedit cauſam, effectus autem communicatus tali ſuppoſito eſt natura, ergo oportet, quòd principium communicandi ſit natura, quia nihil perfectius ipſa natura eſt in tali ſuppoſito communicante, nec aliquid æquè perfectum naturæ; natura autem eſt principium communicatiuum vnius rationis, ergo ſuppoſito agenti virtute naturæ, competit cõmunicatio tantũ vnius rationis. Oppoſitum eſt in propoſito, quia ſuppoſitum iſtius naturæ poteſt habere principia alterius rationis in producendo, quorum vtrunque ſit æquè perfectum cũ natura, & ideo vtrunque poteſt eſſe principium communicandi naturam, & ita hic poteſt eſſe duplex communicatio ab illis ſuppoſitis, quæ ſunt huius naturæ.

Cauſa notabilis communicationis naturæ.

☞ Si inſtetur hic, quòd duplex eſt principium operandi in nobis, ſcilicet intellectus & voluntas, æquè perfectum ipſi naturæ, quia idem formæ, ſecundum vnam opinionem de potentiis animæ. Reſpondeo: * Vlterior ratio eſt eius, quòd ſupponitur hic de duplici principio communicandi naturam in diuinis, non autem in creaturis, & poteſt eſſe talis. Licet in nobis ſit duplex principium operatiuum voluntas & intellectus, & ambo ſint perfecta, & poſſint habere perfectas operationes ſibi adæquatas in ratione operationis, non tamen habent operationes adæquatas ſibi in eſſe; hoc eſt, licet per intellectum noſtrum poſſimus habere intellectionẽ ita perfectam, ſicut aliquis poteſt naturæ noſtræ competere, nõ tamen intellectio iſta erit perfectum ens vt natura, quia intellectio adæquata intellectui, vt potentiæ vel obiecto in ratione operationis, non eſt adæquata intellectui vel obiecto in eſſe: intellectus igitur & voluntas in creatura, etſi ſint principia producendi operationes adæquatas ſibi in ratione operationis, non tamen in eſſe, & per conſequens multo magis nec realiter adæquatas naturæ, cuiuſmodi ſunt intellectus & voluntas. Ita poteſt argui de quibuſcũq; principiis productiuis in creaturis, quorum diſtinctio ſtat in eodem ſuppoſito alicuius naturæ; in diuinis autem, quia principium operatiuum non tantùm æquatur naturæ in ratione principij operatiui, ſed etiam in eſſendo, operatio etiam æquatur principio operatiuo, & hoc in eſſendo, & per conſequens æquatur naturæ; Similiter ergo, quia principium productiuum æquatur naturæ in eſſendo, & ideo per ipſum poteſt communicari terminus formalis productionis adæquatus ſibi, & naturæ in eſſendo.

In 2. ſent. diſt. 16.

ARTICVLVS. 7.

Vtrum ex conſequenti ſint duæ productiones intrinſecæ, quia fundantur ſuper actus duos eſſentiales immanentes: An vero, quia ſunt tantum duo principia productiua.

ARGVITVR quòd ſolũ ſunt duæ, quia fundantur ſuper actus duos eſſentiales immanentes ſic. ❡ Actus notionales fundatur ſuper actus eſſentiales immanentes, ſed tantùm ſunt duo actus eſſentiales manentes intra, qui ſunt intelligere & velle, ergo tantùm ſunt duo actus notionales fundati ſuper eoſdem eſſentiales, qui ſunt productiui ad intra. Confirmatur ratio; quia actus notionales fundati ſuper actus eſſentiales æquantur eis, & ideo non poſſunt plurificari actus notionales fundati ſuper eundem actum eſſentialem.

¶ OPPOSITVM. patet ex articulo quinto.

¶ *CONCLVSIO. Productiones intrinſecæ in diuinis ideo ſunt duæ tantùm, quia ſunt duo principia productiua tantum, & non quia fundantur ſuper actus eſſentiales immanentes.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt quidam modus dicendi, ſcilicet ideo ſunt in Deo

Opinio Henrici quol. 6. q. 1. & quodlib. 2. q. 6 & in ſumma. ar. 54.

tantū duæ productiones intrinſecæ, quia fundantur ſuper actus duos eſſentiales intra manentes ſcilicet intelligere & velle. Et modus ponitur iſte, & colligitur ex multis dictis opinantis ſparſim in pluribus locis. Quòd tam intellectus quā voluntas, in quocunq; habent eſſe (propter ſeparationem illorum à materia poſtquam habuerint eſſe in actu ſuo primo ſimplicis intelligētiæ aut volitionis) ſunt ſupra ſe conuerſiui, & ſuper actus eorum ſimplices, & ſuper obiecta eorum per actus conuerſiuos intelligendi & volendi. Intellectus enim nō ſolū non intelligit verū ſimplici intelligētia, ſed etiam intelligētia cōuerſiua, intelligendo ſe intelligere, & conuertendo ſe ſuper obiectum intellectum, & ſuper actum ſimplicem intelligendi, & ſuper ſe intelligētem per actū ſuum conuerſiuum; quia intellectus notitia ſecūda, quæ eſt in Verbo, non ſolū ſcit & intelligit rē, ſed ſic ſcit & intelligit eā, vt ſciat ſe ſcire & intelligere eam; ſimiliter voluntas non ſolū vult bonum ſimplici volitione; ſed etiam volitione conuerſiua, volendo ſe velle, conuertendo ſe ſuper obiectum volitum; & ſuper actum volendi ſimplicem; & ſuper ſe volentem per actum ſuū conuerſiuum. Sed iſta conuerſio partim vno & eodem modo conuenit intellectui & voluntati, & partim alio & alio modo; quòd enim ambæ ſe conuertunt, vt ſunt nudæ, puræ & ſolæ potētiæ, hoc vno & eodem modo cōuenit eis quantū eſt ex parte ipſarū ſe cōuertentiū, ambæ enim ſe ſolas conuertunt ſua vi actiua, quæ æqualiter eis cōuenit; ſed alio & alio modo quātū eſt ex parte obiectorū, ad quæ ſe cōuertunt. Intellectus enim, poſtquam eſt conuerſus ad illa, ad quæ conuerſus eſt, ſe habet, vt potentiale quoddam, & purum potentiale, & hoc quia intellectus nudus & purus natus eſt recipere ab illis (ſicut proprium paſſiuū à ſuo proprio actiuo naturali, quod quidem actiuū eſt idem intellectus informatus notitia ſimplici) informationem notitiæ genitæ declaratiuæ: voluntas autem, poſtquā eſt cōuerſa ad illa, ad quæ conuerſa eſt, ſe habet vt actiuū quoddā, & hoc vt voluntas nuda & pura nata exprimere de illis (ſicut proprium actiuum de proprio paſſiuo, cuiuſmodi eſt eadem voluntas informata amore ſimplici) amorem quendam incentiuum, qui eſt Spiritus ſanctus in diuinis, qui habet eſſe à producentibus ipſum, non per informationem eius, de quo eſt quaſi ſubiectiuè, nec per aliquam impreſſionem factam eidem, ſecundum modū, quo Verbum ſiue Filius procedit à Patre, per quandam quaſi informationem ſiue impreſſionem factam intellectui paterno conuerſo, vt ſit ſicut notitia declaratiua de notitia ſimplici; ſed per quādā excuſſionē vel expulſionē aut progreſſum, aut magis propriè loquendo, per quandam expreſſionē producti de eo, de quo ſubiectiuè producitur.

Collígit epilogando.

Ex parte ergo intellectus cauſatur actus dicendi à natura ſimplici in intellectu nudo conuerſo ſupra ſe, & ſupra notitiā ſuā ſimplicem; ita quòd intellectus informatus notitia ſimplici eſt principium actiuū & elicitiuum actus notionalis intellectus, ipſe autem nudus intellectus cōuerſus nō eſt niſi quaſi principium paſſiuū, de quo quaſi de materiali producitur verbū quaſi per impreſſionem: ex parte autem voluntatis cauſatur actus notionalis ab ipſa voluntate nuda conuerſa ſupra ſe, & ſuper amorem ſuum ſimplicem, & ſuper ipſam voluntatē informatā amore ſimplici; ita quòd volūtas nuda conuerſa, eſt principiū actiuū, & elicitiuum actus notionalis voluntatis; ipſa verò voluntas informata amore ſimplici eſt principium quaſi paſſiuū, de quo quaſi de materiali producitur Spiritus ſanctus, ſecundū quandā expreſſionē. Et hinc apparet differentia intellectus vt intellectus, & intellectus vt natura, quia intellectus vt in Patre exiſtens, in actu intelligendi ſuam eſſentiam (quem actum ipſa eſſentia operatur in ipſo intellectu ſuo, vt eſt quaſi in potentia ad notitiam eſſentialem ſecundum rationem intelligendi) fœcundus eſt fœcunditate naturali ad producendum de ſeipſo ſibi ſimile, ad quod eſt quaſi in potētia per hoc, quòd eſt actu ſub illa notitia eſſentiali: Intellectus enim, vt eſt quædā notitia eſſentialis ſecundū actū, eſt natura & principiū actiuum, quo Pater de eodē intellectu, vt eſt intellectus purus & tantùm intellectus, vt de puro paſſiuo, format notitiā, quæ eſt Verbum, quæ ſecundum rem eſt eadem notitia cum illa, de qua formatur, differens ſolùm ab ea, inquantū procedit ab ea, vt manifeſtatiua & declaratiua ipſius, & per omnē eundē modum debemus intelligere verbum formari in nobis, cognitum enim primò ſui ſim-

plicem

plicem notitiam imprimit intellectui noſtro repreſentãdo ſe illi, vt purè paſſiuo, & ſub illa ratione, qua eſt intellectus: intellectus autem ſic perfectus ſimplici notitia per obiectum cognitũ, quod in ſe cõtinet expreſsiuè, factus eſt fœcundus & principium actiuũ, vt natura imprimens in ſeipſũ, vt intellectus tantùm, & principium paſsiuum ad formandum in ſe notitiam declaratiuam de notitia ſimplici; & ſecundum hoc, quando dicitur verbũ formari per intellectum, & quod intellectus ſit in formatione eius actiuus, hoc intelligitur de intellectu actu informato ſimplici notitia. per hanc enim vt per rationem formalem agendi, intellectus eſt principium actiuum; & neceſſariò prior eſt ratio eius, vt intellectus eſt paſsiuus reſpectu notitiæ ſimplicis, quã recipit ab obiecto, quã ratio eius, ſecundum quã eſt natura, & actiuus per notitiam ſimplicem inhærentem: & ideo ordine rationis priùs habet eſſe, vt eſt intellectus, quã vt eſt natura, & fundatur actus notionalis, quem agit vt natura, ſuper actum eſſentialem, quem patitur vt intellectus, ſcilicet ſuper notitiã ſimplicem obiecti, quã recipit, vt eſt nudus.

Quædam repetuntur ad maiorē explicationem.

¶ Modus ponitur iſte, & colligitur ex multis dictis illius Doctoris ſparſim in pluribus locis. formatur enim verbum (ſecundum eum) ſic in nobis. Quod cognitũ primó ſui ſimplicem notitiam imprimit intellectui noſtro, repręſentãdo ſe illi vt purè paſsiuo, & ſub illa ratione, qua eſt intellectus, intellectus autem ſic perfectus ſimplici notitia per obiectum cognitum, quod in ſe continet expreſsiuè, factus eſt fœcundus & principium actiuum, vt natura, imprimẽs in ſeipſum, vt eſt intellectus tantũ, & principium paſsiuum ad formandum in ſe notitiam declaratiuã de notitia ſimplici: & ſecundum hoc, quando dicitur verbum formari per intellectum, & quòd intellectus ſit in formatione eius actiuus, hoc intelligitur de intellectu actu informato ſimplici notitia, per hãc enim, vt per rationem formalem agendi, intellectus eſt principium actiuum; & neceſſariò prior eſt ratio eius, vt intellectus eſt paſsiuus, ſcilicet reſpectu notitię ſimplicis, quã recipit ab obiecto, quã ratio eius, ſecũdũ quã eſt natura, & actiuus per notitiam ſimplicẽ inhærentem; & ideo ordine rationis priùs habet eſſe, vt eſt intellectus, quám vt eſt natura, & fundatur actus notionalis, quẽ agit vt natura, ſuper actum eſſentialẽ, quẽ patitur vt intellectus, ſcilicet ſuper notitiã ſimplicẽ obiecti, quã recipit, vt eſt nudus. Qualiter autẽ intellectus vt natura, ſit principium actiuum reſpectu intellectus vt puri & nudi ad producendum, declarat ſic. Quia tam intellectus quã voluntas, in quocunque habent eſſe propter ſeparationẽ illius à materia, poſtquã habuerint eſſe in actu ſuo primo ſimplicis intelligẽtię aut volitionis, ſunt ſupra ſe conuerſiui, & ſuper actus eorum ſimplices, & ſuper obiecta eorũ per actus conuerſiuos intelligendi & volendi: intellectus enim non ſolũ intelligit, verum ſimplici intelligentia, ſed etiam intelligentia conuerſiua, intelligendo ſe intelligere, & conuertendo ſe ſuper obiectum intellectũ, & ſuper actũ ſimplicẽ intelligẽdi, & ſuper ſe intelligentẽ per actũ ſuũ conuerſiuum, quia intellectus notitia illa ſecunda, quę eſt in verbo, non ſolũ ſcit & intelligit rẽ, ſed ſic ſcit & intelligit eam, vt ſciat ſe ſcire & intelligere eam; ſimiliter voluntas non ſolùm vult bonum ſimplici volitione, ſed etiam volitione conuerſiua, volendo ſe velle, conuertẽdo ſe ſuper obiectum volitum, & ſuper actum volendi ſimplicem, & ſuper ſe volentem per actũ ſuũ conuerſiuũ. Sed iſta cõuerſio partim vno, & eodem modo conuenit intellectui & voluntati, & partim alio & alio modo; quod enim ambę ſe conuertunt, vt ſunt nudæ, puræ & ſolę potẽtię, hoc vno & eodem modo conuenit eis, quantũ eſt ex parte ipſarum ſe conuertentium, ambę enim ſe ſolas conuertunt ſua vi actiua, quæ æqualiter eis conuenit; ſed alio & alio modo, quantùm eſt ex parte obiectorum, ad quę ſe conuertunt. Intellectus enim, poſtquã eſt conuerſus ad illa, ad quæ conuerſus eſt, ſe habet vt potentiale quoddam, & purum potentiale, & hoc, quia intellectus nudus & purus natus eſt recipere ab illis (ſicut proprium paſsiuum à ſuo proprio actiuo naturali, quod quidem actiuum eſt idẽ intellectus informatus notitia ſimplici) informationem notitię genitę: voluntas autem, poſtquã eſt conuerſa ad illa, ad quæ conuerſa eſt, ſe habet vt actiuũ quoddã, & hoc vt voluntas nuda & pura nata eſt exprimere de illis (ſicut proprium actiuum de ſuo proprio paſsiuo, quod eſt eadem voluntas informata

amore ſimplici)amorem quendam incentiuum. Applicando ad propoſitum in diuinis, Intellectus vt in Patre exiſtens in actu intelligēdi ſuā eſſentiā(quē actū ipſa eſſentia operatur in ipſo intellectu ſuo,vt eū quaſi in potentia ad notitiam eſſentialem ſecundū rationem intelligendi)fœcūdus eſt fœcunditate naturali ad producendū de ſeipſo ſibi ſimile, ad quod eſt quaſi in potentia,per hoc quod eſt actu ſub illa notitia eſſentiali; intellectus enim, vt eſt quędā notitia eſſentialis ſecundū actū,eſt natura & principiū actiuū, quo Pater de eodē intellectu,vt eſt intellectus purus & tantū intellectus,vt de principio paſſiuo, format notitiam,quæ eſt Verbū, quæ ſecundū rē eſt eadem notitia cū illa, de qua formatur,differēs ſolū ab ea, inquantum procedit ab ea,vt manifeſtatiua & declaratiua ipſius. Ex parte ergo intellectus,cauſatur actus dicēdi à notitia ſimplici In intellectu nudo conuerſo ſupra ſe, & ſupra notitiā ſuam ſimplicem; ita quòd intellectus informatus notitia ſimplici, eſt principium actiuū & elicitiuū actus notionalis intellectus, ipſe autē nūdus intellectus cōuerſus,non eſt niſi quaſi principiū paſſiuum,de quo quaſi de materiali producitur Verbū quaſi per impreſſionem: Ex parte autē volūtatis, actus notionalis ab ipſa volūtate nuda cōuerſa ſupra ſe,& ſupra amorem ſuum ſimplicē,& ſupra ipſam voluntatem Informatam amore ſimplici; ita quód voluntas nuda cōuerſa, eſt principiū actiuū & elicitiuū actus notionalis voluntatis, ipſa verò voluntas informata amore ſimplici eſt principium quaſi paſſiuū, de quo quaſi de materiali producitur Spiritus ſanctus, non per informationem eius, de quo eſt quaſi ſubiectiuè,neq; per aliam impreſſionem factam eidem ſecundum modū,quo Verbum ſiue Filius procedit à Patre per quandā quaſi informationem ſiue impreſſionem factam intellectui paterno conuerſo, vt ſit ſicut notitia declaratiua de notitia ſimplici;ſed perquādam quaſi excuſſionem vel expulſionem, aut progreſſum, aut magis propriè loquēdo, per quandam expreſſionem producti ab eo, de quo ſubiectiuè producitur. Sic itaque patet modus,quo ſecundum iſtam opinionem fundatur actus notionalis ſuper actum eſſentialem,& quomodo diuerſimodè in Intellectu & voluntate.

¶ AD ARGVMENTVM. patet reſponſio ex his, quæ dicta ſunt articulo 5. in corpore ſoluendo ſecūdam obiectionem, Quia non fundatur actus productiuus ſuper actum eſſentialem.

ARTICVLVS 8.

Vtrum ab intellectu nudo conuerſo ſuper intellectum formatum notitia ſimplici formetur notitia genita.

RESPONDEO. Iſta opinio (recitata ſuperiori articulo) ponit quatuor propoſitiones,quas non credo eſſe veras. Prima eſt (pręſentis articuli) & eſt iſta. Intellectus, vt nudus conuerſus ſupra intellectum formatum notitia ſimplici, formatur ab eo notitia genita. Hanc improbo ſic. Intellectus non conuertitur, niſi vt eſt in aliquo ſuppoſito, quia conuerſio ponitur actio, & actiones ſunt ſuppoſitorum: tūc quæro, cuius ſuppoſiti vel cuius perſonæ eſt, vt cōuertitur ſuper intellectū formatum; quia ſi vt conuertitur eſt perſonę Filij, & pręcedit(per te) iſta conuerſio generationem Verbi,ergo ante generationem Verbi ſunt duæ perſonę, quod eſt hæreticū; ſi autem,vt conuertitur ſuper intellectū formatum, eſt Ipſius Patris; tunc arguo ſic. Cuius eſt vt conuertitur, eius eſt, vt notitia genita formatur,vt probabo, igitur intellectus, vt eſt Patris formatur notitia genita; ergo notitia genita eſt ipſius perſonæ Patris, quia cuius perſonæ eſt intellectus,vt formatur,eiuſdem eſt notitia, qua formatur. Aſſumptū probandū probo ſic. Cuius eſt,vt cōuertitur ſuper intellectū formatū, eius eſt,vt habet intellectū formatum pro obiecto actu præſentę, ergo eius eſt, vt ab illo obiecto formatur. Probatio huius conſequentię, paſſiuum proportionatum diſpoſitū, & approximatū actiuo ſufficienti proportionato natū eſt immediatè perfici ab illo actiuó (per Philoſophum.9: Metaph.cap.4. Quoniā autem poſsibile &c.) tunc enim eſt aliquid in potentia proxima, quando nihil oportet addi, ſubtrahi, vel minui ad hoc, quòd actus inſit; intellectus autem nudus vt conuerſus, & habens intellectum formatum,vt obiectum præſens,eſt paſſiuum diſpoſitum proportionatum,& approximatum Intellectui Informato, vt obiecto ſufficienter actiuo; ergo intellectus nudus, vt conuerſus nulla facta varia-

Impugnatur opinio Henrici.
Propoſitio 1 tribus rationibus.
1. ratio.
In proœmio Metaphyſ.
t. c. 9. & 12.

variatione circa ipſum eſſe ſubſiſtentiæ, vel cuiuſcunque entitatis vt ſic, formatur notitia genita. Et ſic probatur prima conſequentia. Hic poſſet poni vna reſpõſio, quòd Intellectus nudus, videlicet de quo formatur notitia genita, communicatur Filio per actum producendi notitiam genitã, per hoc quòd de ſeipſo actualiter formatur illa notitia; ſiue ex hoc quod eſt quaſi materia informata notitia genita, habet eſſe in perſona genita. Sed contra iſtam reſponſionem ſunt duo argumẽta prima, quę ponuntur diſt. 5. q. 2. contra
2. ratio. opinionem de quaſi materia, quę ibi ſpecialiter improbabitur. ☞ Secundò arguo ſic. Intellectus Patris habẽs obiectum ſibi pręſens eſt naturale principium non ſolum operatiuum reſpectu intellectionis Patris, ſed etiam productiuum reſpectu notitiæ genitæ, igitur circunſcripta illa re
3. ratio. flectione eſſet principium productiuum. Tertiò probo ſic. Si per conuerſionem nihil intelligitur eſſe in intellectu quod nõ intelligeretur ibi eſſe non intellecta conuerſione, igitur conuerſio nihil eſt ibi: Si autem aliquid intelligitur eſſe in intellectu, quod ſine ipſa non intelligeretur, Quæro quid? Non pręſentia obiecti, non perfectio potentiæ, non tandem determinatio potentiæ ad actum vel exercitium actus, Sicut aliqui ponunt voluntatẽ in nobis conuertere intelligentiam & memoriam; patet, quod voluntas non conuertit ad genitionem Verbi diuini: item conuerſio iſta non eſt actio, quę eſt operatio, quia non intellectio, nec volitio, nec eſt actio productiua alicuius.

Obiectio. Contra primam rationem huius articuli inſtatur ſic. Intelligẽtia eſt in Patre ſub propria ratione intelligentiæ, & propria perfectio intelligentiæ, vt intelligentia, eſt Verbum, ergo Verbum eſt intelligẽtia Patris, vt Patris eſt, quod eſt negatũ ibi.
Solutio. Reſpondeo & dico, Quòd Pater formaliter eſt memoria, intelligentia, & voluntas. Aug. 15. de trini. cap. 7. At verò in illa trinitate quis audeat dicere Patrem, nec ſeipſum, nec Filium, nec Spiritum ſanctũ intelligere niſi per Filium, vel diligere niſi per Spiritum ſanctũ, per ſe autẽ meminiſſe tantummodo vel ſui, vel filij vel Spiritus ſancti? ſequitur, Quis hæc in illa trinitate opinari vel affirmare pręſumat? Si enim ſolus ſibi Filius intelligat, vt intelligentia ſit & ſibi, & Patri, & Spiritui ſancto, ad illam reditur abſurditatem, vt Pater non ſit ſapiens à ſeipſo, ſed de filio. Hęc ille. Intelligit igitur, quòd Pater formaliter eſt memoria ſibi, intelligẽtia ſibi, & voluntas ſibi; & in hoc eſt diſſimilitudo inter perſonas, & partes imaginis in nobis, ſecundùm ipſum. Cùm igitur dicitur, proprius actus intelligẽtię eſt Verbum, nego: imò de ratione Verbi eſt, quòd ſit notitia genita. Dices, ſufficit quòd ſit notitia declaratiua, nego; intelligendo per declaratiuum relationem rationis, vt eſt intelligibilis ad intellectum; talis enim relatio eſt notitię declaratiuę actualis Patris, qua Pater formaliter intelligit ad notitiam habitualem Patris, vt eſt memoria: ità quòd obiectũ præſens Intellectui Patris declaratur æquè perfectè per notitiã actualem Patris, ſicut per notitiam actualẽ, quæ eſt Filius; & tamẽ notitia actualis Patris non eſt Verbũ, quia nihil poteſt eſſe formaliter in Patre, niſi non genitum.

ARTICVLVS. 9.

Vtrum intellectus informatus notitia actuali eſſentiali ſit principium actiuum & elicitiuum notitiæ genitæ.

ARGVITVR quòd ſic.
¶ 1. Quia Aug. 15. de trinit. cap. 15. Verbum eſt viſio de viſione, ergo actualis notitia eſt ratio gignendi Verbum.
¶ 2. Pręterea. Non videtur differẽtia inter memoriã & intelligẽtiã in Patre, ergo nõ videtur aliud eſſe improbare Patrẽ vt intelligẽtiã eſſe principiũ Verbi & Patrẽ vt memoriã: idẽ igitur approbas & improbas.
¶ 3. Pręterea. Nõ videtur ratio, quare Pater iſto actu producat notitiã genitam & non illo, cũ vterq; ſit actus ſecundus, & principietur virtute eiuſdem actus primi.
¶ OPPOSITVM. patebit in corpore articuli.
¶ CONCLVSIO. *Intellectus informatus notitia actuali eſſentiali non eſt principium actiuum elicitiuum notitiæ genitæ.*
¶ RESPONDEO. Tres aliæ propoſitiones, quæ ſecuntur ex opinione illa, ſunt huius Articuli. Prima eſt. Intellectus informatus notitia actuali eſſentiali eſt Propoſitio 4.
principium actiuum & elicitiuum notitię genitæ. Hanc improbo ſic. Verbum Impugnatur 7. rationibus.
non gignitur ab intelligentia, ſed à memoria, ſecundum Aug. 15. de Trinit. cap. 15. 1. ratio.

ergo licet in Patre concurrant memoria
intelligentia & voluntas, Pater non gi-
gnet Verbum formaliter intelligentia, vt
quo, ſed memoria; vt autem habet noti-
tiam actualem quaſi elicitam, & vt actum
ſecundum, eſt in actu intelligente, cuius
eſt omne intelligere actuale; ergo vt ſic,
nõ gignet Verbum, ſed vt eſt in actu me-
moriæ, id eſt, vt habet obiectũ intelligibi
le præſens intellectui ſuo, in hoc enim in-
telligitur actus primus, quaſi præcedens
actum ſecundũ, qui eſt actu intelligere. Se
2. ratio. cundò ſic. Productio magis cõuenit actui
primo, vt principio productiuo, quã actui
ſecundo, quia operationes perfectæ de ra
tione ſui ſunt fines, & non ſunt gratia a-
liorum finium; ergo intellectio, vt eſt ope
ratio Patris, non eſt ratio formalis produ
ctiua alicuius termini, ſed tãtùm actus pri
mus, cuius virtute elicitur illa operatio,
3 ratio. erit principiũ productiuũ. Tertiò ſic. Si in
tellectus Patris actualis eſt ratio formalis
9. Metaph. t.c.16. producendi Verbum, adhuc obiectum, vt
præſens intellectui Patris, vt habenti ra-
tionẽ memorię, erit principium priùs pro
ductiuũ notitiæ genitæ; quia in nobis ap-
paret, quòd illud eſt natum immediatiùs
gignere, quã actus intelligendi: ergo ali-
quod Verbũ priùs erit genitum à Patre,
vt à memoria, quã vt ab ipſa intelligentia
4. ratio. noſcente. ☞ Confirmatur. Quia (per te)
eſſentia quaſi operatur actũ intelligẽdi eſ
ſentialẽ in intellectu paterno, ipſa igitur
vt præſens intellectui eſt ſufficiens prin-
cipium quo, reſpectu intellectionis actua
lis; ſed quòd nõ ſit quaſi principium quo
reſpectu eius vt in Patre, hoc eſt, quia illa
intellectio Patris eſt improducibilis; igi-
tur reſpectu notitię actualis producibilis
eſt ipſa ſimpliciter principium quo, & ita
ipſum Verbum nõ produceretur per noti
tiam actualẽ. vel intellectionẽ actualẽ Pa
tris, vt per rationem formalem producti-
uã, ſed per ipſam memoriã. Præterea. Om
5. ratio. nis intellectio, cũ eius eſſe ſit in fieri, ha-
bet principiũ vel quaſi principiũ, cuius eſ-
ſe nõ ſit in fieri, quia aliàs eſſet proceſſus
in infinitum; alicuius igitur intellectionis
primi, putà A obiecti, neceſſe eſt principiũ
vel quaſi principium eſſe tantùm memo-
riam, ita quòd non hoc totum, intellectus
intelligens, aliàs iſta non eſſet prima intel
lectio: ſed omnes intellectiones A, & in
intellectu eiuſdem rationis, ſunt eiuſdem
dem rationis, quidquid autem eſt perfe-
ctum principium primi in ſpecie, poteſt eſ
ſe principium cuiuſcũq; & immediatè; igi-
tur memoria perfecta poteſt eſſe imme-
diatum principium, vel quaſi principium
omnis intellectionis A, igitur memoria
patris poteſt eſſe principium immediatũ
Verbi, igitur neceſſariò eſt. Contrà. Igi-
tur nõ ſic ſe habet memoria Filij ad intel
ligẽtiam Filij, ſicut memoria Patris ad in
telligentiam Patris. ° Præterea. Verbum
eſt illius immediatius Verbum declarati- 6. ratio
uum, à quo immediatiùs exprimitur, ergo
ſi ratio elicitiua Verbi ſit actualis notitia,
vt in intellectu Patris formato, ſequitur,
quòd Verbum ſit immediatiùs Verbum
intellectionis Patris, quã eſſentię Patris;
quod videtur inconueniens, quia tunc eſ-
ſet aliud prius Verbum, quòd eſſet decla
ratiuũ eſſentiæ Patris immediatè. ☞ Vel
oportet dicere, quòd illa eſſentia nõ poſ-
ſet declarari immediatè per aliquod Ver
bum, quod videtur inconueniens; Cum
ſecundum Aug. 15. de trinit. notitia forma
ta ab ea re, quã memoria continemus, eſt Cap. 10. & 14.
verbum, primum obiectum memoriæ di-
uinæ eſt eſſentia vt eſſẽtię. ° Præterea. Si 7. ratio
actualis intellectio Patris eſſet genita vel
producta, produceretur virtute eſſentiæ,
non vt iam cognita, ſed vt prior omni co
gnitione: hoc patet, tum ſecundum verita
tẽ, quia aliàs eſſet proceſſus in infinitum
in actibus intelligendi, quia ſemper erit
dare actum intellectus ante actum intelli
gendi; tum ſecundum iſtum, qui ſupra di-
xit, quòd in Patre actum intelligendi eſ-
ſentiam operatur ipſa eſſentia in intelle-
ctu ipſius. Ex hoc arguo ſic. Actualis no-
titia eſſentię non poteſt eſſe formaliter
alterius rationis, per hoc quòd eſt ab alio
communicata, & non ab alio ſic commu-
cata, quia tunc Deitas eſſet formaliter al-
terius rationis in perſonis, quia illam vna
habet à ſe & non alia, ergo & actualis no-
titia eſſentiæ eſt eiuſdem rationis in Pa-
tre & Filio: quod igitur natum eſt eſſe
principium quo reſpectu vnius, ſi eſſet
principiabile, idem erit principiũ reſpectu
alterius, ſi principiatur Quare propoſitio
illa eſt falſa in nobis, tum quia notitia con
fuſa nõ poteſt eſſe principium elicitiuum
notitiæ diſtinctæ, ſicut nec imperfectum
poteſt eſſe principium elicitiuum produ-
ctionis alicuius perfecti, tum quia illa no
titia actualis confuſa eſſet ſimul cum no-
titia actuali diſtincta, & ita duo actus eli-
citi

... quando nõ eſſet, generaret actum diſtinctũ; tũ quia ... actus intelligendi ſecundus eſt genitus à memoria, vt memoria eſt in actu primo perfectionali ſibi, ita quòd perfectus

& diſt. 27. q. 3. à perfecto, imperfectus ab imperfecto, ſicut diſtinctione ... patebit.

Propoſitio 2. Propoſitio ſecunda eſt, Quòd conuerſio intellectus nudi ſuper ſe formatũ eſt neceſſaria ad hoc, vt intellectus nudus formetur ab intellectu formato. Hoc non videtur, Quia intellectus Patris habens obiectum ſuũ perfectè eſt naturale principiũ, non ſolum operatiuum reſpectu intellectionis patris, ſed etiam productiuum reſpectu notitiæ genitæ; ad hoc ergo, vt iſte ſcripta illa reflexione eſſet principiũ productiuũ. Iſta etiam propoſitio eſt falſa in nobis; Quia verbum perfectiſsimum erit

Impugnatur.

Cap. 16. in patria, ſecundum Auguſt. 15. de Trinit. & tamen non erit illud Verbum genitum per actum reflexum, ſiue conuerſiuum ſuper actum primum (vt iſte dicit) vt per illud ſciat quis ſe ſcire vel intelligere. Quòd autem non erit notitia reflexa, probatur, Quia verbum perfectiſsimũ creatum nõ habet pro obiecto ſuo primo aliquod creatum, ſed increatum.

Propoſitio 3. Propoſitio tertia eſt, quòd Verbum diuinum generatur per impreſsionem in intellectum vt nudum. In qua patet manifeſtè, quòd videtur ſibi ipſi contradicere ſic opinans, quòd probatur ſic. Quia quòd de intellectu vt nudo formetur Verbum, & tamen non imprimatur intellectui, vt habenti notitiam eſſentialem, nõ videtur ſimul ſtare, quia ſub qua ratione eſt proximum de quo, & in quo (ſed prius dixit, quòd eſt quaſi in potentia ad verbum, per hoc quod eſt in actu ſub notitia eſſentiali. Improbationem huius dimitto vſque ad diſtinct. 4. vbi propriè habet locum.

Impugnatur.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum, cum dicitur, quòd eſt notitia de notitia, reſpõdeo, Quòd ipſemet Auguſt. exponit ſe 15. de Trinit. cap. 11. Similitudo eſt enim viſio cogitationis viſioni ſcientiæ. Et cap. 12. Tunc enim eſt verbum ſimillimũ rei notæ de qua gignitur & imago eius, quoniam de viſione ſcientiæ viſio cogitationis exoritur. Iſtæ conſtructiones ſunt intranſitiuæ; Nam ſicut viſio cogitationis nihil aliud eſt quàm cogitatio, ita viſio ſcientiæ nihil aliud eſt quàm ſcientia: Idem eſt igitur dicere de viſione ſcientiæ naſci viſionem cogitationis, quòd de ſcientia naſci cogitationem; ſcientia autẽ eſt forma habitualis perficiẽs memoriã, ſecundũ eundem 15. de Trinit. cap. 15. vbi dicit: Ex quo fit, vt ſi poteſt eſſe in animo aliqua ſciẽtia ſempiterna, & ſempiterna eſſe non poteſt eiuſdẽ ſcientiæ cogitatio & illud ſempiternum (ſecundum eum) pertinet ad memoriam, non ſempiternum ad intelligentiam; nihil igitur aliud vult dicere viſionem de viſione notitiam de notitia, niſi actum ſecundum, qui eſt viſio vel cogitatio, in intelligentia naſci de actu primo, qui eſt memoria, quæ eſt viſio habitualis vel ſcientia, ſecundum eum.

¶ Ad ſecundum cũ dicitur de differentia memoriæ & intelligentiæ, dico, Quòd illi aduerſarij non ponunt differentiam realem inter intellectum & voluntatem Patris, & tamen habent concedere tantam differentiam, quòd alterum poteſt eſſe principium elicitiuum alicuius productionis, cuius alterum non poteſt eſſe principiũ elicitiuum formale; Filius enim producitur formaliter per modum naturæ, ſed nõ producitur formaliter per modum voluntatis: Igitur licet nõ differant realiter memoria & intelligentia Patris, eſt tamen tanta differentia inter illa, quòd alterum poſſet poni principium elicitiuum alicuius productionis, cuius reliquum non ponatur principium elicitiuum formale. Talis differentia patet ſecundum Aug. 15. de trinit. cap. 7. (vbi ſupra) talis eſt enim, quòd Art. 8. ſi Pater eſſet memorialiter noſcens, non autem intelligens, non eſſet perfectus (ſecundum Philoſophum. t. c. Metaphyſic.) t. c. 1. nõ autem identitate memoriæ ad intelligentiam, ſiue recordationis ad intellectionem.

¶ Ad tertium dico, Quòd hæc eſt immediata contingens, Calor calefacit, & iſta immediata neceſſaria, Calor eſt calefactiuus, quia inter extrema neutrius iſtorum inuenitur ad aliquod medium. Ita dico, Quòd iſta eſt per ſe. Operatio inquãtum operatio eſt non productiua, quia operationes vt operationes ſunt fines, & perfectiones operãtis; productio autem, vt productio eſt, non eſt perfectio producentis, ſed habet terminum productum extra eſſentiam producentis, vel ſaltem non includitur formaliter in perſona producentis. 9. Metaph. t. c. 16.

tis. Quare igitur actus ſecundus, quo Pater intelligit vel operatur formaliter, non producit? Reſpondeo, quia illud intelligere ex ratione ſua eſt operans Patris, & nõ eſt producere, productione autem ſiue dictione producit: ſicut aliquid calefactione calefacit formaliter cuius non eſt alia prior. Quòd autem dicis idem eſſe principium illorum duorum actuum, non alternando modo de intellectu agente & poſsibili poteſt concedi, quòd ex plenitudine perfectionis poteſt cõpetere alicui, quòd operetur & producat aliquid aliud à ſe: magis tamen hoc patebit, quãdo dicetur, quòd dicere non eſt aliquis actus Intelligendi formaliter, eſt tamen aliquis actus intellectus; nullus autem actus intelligendi formaliter eſt productiuus, ſed aliquis alius actus formaliter naturaliter præcedens vel ſubſequens, poteſt eſſe productiuus, qualis eſt actus dicendi.

Infra diſt. 5. 12. & 27. & in q. vl. q. 2. 24. & 15.

ARTICVLVS. 10.

Vtrum ſint tantum tres perſonæ in eſſentia diuina.

ARGVITVR quòd non.

¶1. Quia relationes oppoſitę ſũt ęqualis dignitatis, ergo ſi relatio primi producentis tantũ conſtituit vnam perſonam, correſpondebit ſibi alia relatio tantũ conſtituens perſonã vnã productam, & ita tantũ erit vna perſona producta.

¶2. Preterea. Duabus relationibus productorum correſpondent duæ producentiũ, & equè diſtinguntur iſtæ extrema inter ſe, ſicut illa inter ſe; ergo ſi iſtæ duæ relationes conſtituunt duas perſonas, & aliæ duæ conſtituent alias duas, & ita erũt quatuor perſonæ diuinæ.

¶3. Præterea. Potentia finita durãs in infinitum poteſt habere effectus infinitos ſicut patet de Sole, ſecundum viam Philoſophi. 2. de generat. ergo potentia infinita poteſt habere infinita producta ſimul. Conſequentia probatur, Quia potẽtia finita ſimul non poteſt in tot, in quot ſucceſsiuè, hoc eſt propter infinitatẽ, propter quã pro nunc adæquatur ſibi iſte effectus; ergo potentia infinita in quot poteſt ſucceſsiuè. in tot poteſt ſimul.

t. c. 50. & circiter.

¶OPPOSITVM oſtenditur Matthæi vlt. In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. & 1. Ioanſ. Tres ſunt, qui teſtimonium &c. Et Aug. de fide ad Petrũ cap. 1. & ponitur in litera.

¶CONCLVSIO. *In eſſentia diuina tantum ſunt tres perſonæ.*

¶RESPONDEO. Ad iſtum articulum, cũm quæritur de trinitate perſonarũ in diuinis, dico, quòd ſunt tantũ tres perſonę in eſſentia diuina, quod probatur ſic. Sunt tantũ duæ productæ, & tantùm vna improducta, ergo tantũ tres ſunt perſonæ. Circa primam propoſitionem probo primò (præſenti artic.) quòd ſint duę productæ, ſecundò quod non plures. Ad probandum quòd ſunt duæ perſonæ productæ, primò probo, quòd eſt aliqua perſona producta actu intellectus, & hoc ſic. Intellectus, vt eſt perfecta memoria, id eſt habens obiectum actu intelligibile ſibi præſens; per aliquem actum ſui eſt productiuus termini adæquati: ſcilicet infiniti, (vt in ſuperioribus;) nihil autem ſeipſum producit (1. de Trinit.) ergo quod producitur actu Intellectus aliquo modo diſtinguitur à producente; eſſentialiter non diſtinguitur, quia eſſentia diuina & quæcunque eſſentialis perfectio intrinſeca ſibi eſt indiſtinguibilis (ex quęſt. de vnitate Dei) igitur diſtinguitur perſonaliter productũ à producẽte, ergo eſt aliqua perſona producta actu Intellectus. Conſimiliter arguitur de producto actu voluntatis, Quòd autem perſona producta actu iſto & illo ſit alia & alia, probo, Quia non poteſt eadem perſona produci duabus productionibus totalibus ſufficientibus, hæc autem productio alia eſt ab illa (ex ſuperioribus) ergo hac & illa non producitur eadem perſona, ſed duæ, Probatio maioris. Si idem produceretur duabus productionibus totalibus, vtraque acciperet eſſe ſufficienter, ſed ſi ſufficienter acciperet eſſe à producente, hac productione haberet ſuum eſſe perfectè nulla alia productione poſita, igitur non poteſt accipere eſſe per aliam productionem, quia tunc non eſſet ſine illa. Vlterius, quòd non poſſunt eſſe plures perſonæ productæ, quã iſtę duæ, probo ſic. Non poſſunt eſſe plures productiones ad intra, quod aliqualiter ſuadebatur in ſuperioribus, ſed differatur vſq; ad diſtinct. 7. finaliter declarandum. Hoc igitur ſit certum nunc, quòd tantũ ſunt duæ productiones ad intra; nulla autem iſtarũ poteſt terminari niſi ad vnam perſonam, quia perſona producta eſt terminus adæquatus

Cap. 2.

Cap. 1.

quatus illi productioni, ergo &c.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum cùm arguitur, Aequè nobiles ſunt, ergo tot, fallacia eſt figurę dictionis, commutando quale in quod. Et ratio defectus conſequentiæ eſt iſta. Non enim eſt propter nobilitatem vel ignobilitatem relationis, vel rationis principij, vel principiati, quòd multiplicetur vel non multiplicetur; ſed de ratione principij eſt vnitas, licet in principiatis poſsit eſſe pluralitas, quia ſemper eſt reductio pluralitatis ad vnitatem: & ideo ſtante ęquali nobilitate poteſt eſſe multiplicatio, vel diſtinctio in relationibus productorum, licet non in relationibus producentium à ſe. Alia eſt reſponſio. Quia licet ibi quęlibet relatio vnius rationis ſit de ſe hæc, tamen à pluribus relationibus productiui poteſt forſan abſtrahi vnum commune, putà productiuum, & ita à pluribus relationibus producti poteſt abſtrahi vnũ cõmune, putà productũ: Et ſi igitur eſt vna relatio in cõmuni, ſi eſt commune abſtrahibile, quę dicitur in cõmuni relatio perſonæ producentis; ſunt tamen duæ relationes producentis ſic & ſic, ſicut duæ correſpondentes eis producti ſic & ſic.

¶ Ad ſecundũ concedo, Quòd relationibus ex parte producentium, vel productiui correſpondent relationes ex parte productorum & tot, ſed non ſequitur; ſi relationes producti diſtinguũt ſic, vt ſint in diſtinctis ſuppoſitis, ergo & relationes producentis. Cuius ratio aſsignatur. Quia relationes producti poſſunt diſtingui propter diſtinctas rationes producendi, quæ ſunt in producente, licet ſit idem ſuppoſitum producens (ſicut productio artificialis & naturalis diſtinguũtur per principia productiua, ſcilicet per artem & naturam, licet iſta concurrant in eodem ſuppoſito) relationes autem producti nõ poſſunt ita cõcurrere in eodem ſuppoſito & vna perſona; ſed ſũt diſtinctæ perſonaliter, quia productum eſt per ſe ſubſiſtens & ſuppoſitum. Alia ratio patet ex ſuperioribus, quia nõ poteſt idem produci duabus productionibus totalibus; & ideò relationes producti nõ plurificantur in eodem, licet relationes producẽtis poſsint plurificari.

¶ Ad tertium. Potentia finita non poteſt habere ſimul duos terminos adæquatos in produci, licet poſsit habere vnũ in produci, & aliũ in producto eſſe; potẽtia autẽ infinita habet terminum ſuum intra ſe ſemper in produci, & iſte eſt adæquatus, & ideo non poteſt habere plures terminos.

ARTICVLVS. 11.

Vtrum in diuinis ſit tantum vna perſona improducta.

RESPONDEO. Nunc reſtat ſecundo loco probare, quòd in diuinis vna tantum ſit perſona non producta. Vbi di- Rationes
cit vnus Doctor, quòd illud oſtenditur, ſi- c.Henr.
cut oſtenditur vnitas Dei. Secundò hoc 1.
etiam probat per Hilariũ cap. 5. de ſyno- 2.
dis vbi vult: quòd qui dicit duos innaſcibiles, confitetur duos Deos. Tertiò ar-
guit ſic. Plura ſuppoſita abſoluta non poſ- 3.
ſunt eſſe in hac natura, quia natura nõ eſt in pluribus ſuppoſitis abſolutis ſine diuiſione naturę, erunt igitur plura ſuppoſita relatiua: aut igitur relatione mutua inter ſe, aut ad alia; ſed ſi plura eſſent ſuppoſita non producta, non diſtinguerentur relatiuè ad alia ſuppoſita, quia non relatione ad alia ſuppoſita producentia, quia nulla ſunt ex hypotheſi, nec ad producta, quia ad illa haberent relationem eandem, ſicut modò Pater & Filius habent eandem relationem ſpirationis actiuæ ad Spiritum ſanctum; ergo relatione inter ſe diſtinguerentur, & hoc relatione originis, quod eſt
propoſitũ. ¶ Quartò. Articul. 55. q. 2. vbi 4.
arguit ad oppoſitũ. Innaſcibilitates eſſent eiuſdem rationis, & plures proprietates eiuſdem rationis in eadem natura ſingulari; ſcilicet Deitate, quod eſt impoſsibile; ſiue fuerint abſolutæ ſiue relatiuę, patet
in creaturis. Quintò. Perſona improducta 5.
eſt primum principium, ergo non plura
prima principia. Sextò In ſolutione facit 6.
argumentum Ricardi 5. trinit. cap. 4. Prima non ab alia eſt potens per eſſentiam, quia habet in ſe omne poſſe.

Contrà. Iſtæ probationes non videtur Soluuntur
ſufficientes. Prima non, Quia vnitas Dei 1.
probatur ex hoc, quòd diuina infinitas non diuiditur in plures eſſentias, non autem ita manifeſtum eſt, quo ratio ingeniti vel innaſcibilis non ſit in pluribus ſuppoſitis; cum ratio innaſcibilis non dicit aliquã perfectionem ſimpliciter, ex qua perfectione ſimpliciter poſsit cõcludi vnitas innaſcibilis, ſicut ex perfectione infinita
cõcluditur vnitas diuinę eſſẽtiæ. Secũdò: 2.
Auctoritas Hilarij, quam adducit, dicit, quòd

3. quòd ita eſt, non tamen probat eſſe ita.
Tertiò. Cùm accipit in ratione ſua, quòd
plures perſonæ abſolutę non poſſunt eſſe
in eadem natura, qualiter eſt hoc notius
concluſione? qui enim poneret plures per
ſonas ingenitas, non diceret eas formali-
ter conſtitui aliquibus relationibus; ergo
accipere contra eum, quòd non poſſunt
eſſe plures perſonæ abſolutę, videtur non
accipere manifeſtius concluſione. Cũ yl-
tra dicitur: quòd non diſtinguũtur relatio
nibus inter ſe; quia hoc non eſſet niſi per
relationes originis, hanc conſequentiã o-
portet probare; conceſſo enim illo, quòd
non ſit diſtinctio niſi per relationes origi
4. nis, cito habetur propoſitum. ☞ Quartò.
Negationes einſdem rationis ſunt tot in
iſto, quot ſunt poſitiua eiuſdem; in malibi
litas eſt negatio, aliter relationes plures in
5. eodem, lib. 3. diſt. 5. Quintò. Nunc tres per
ſonæ ſunt vnum principium omnium a-
6. liorum. Sextò. Omne poſſe eſt reſpectu
cuiuſcunq; poſsibilis; nec poteſt iſta ratio
colorari, ſicut coloratur de omnipoten-
tia, q. de vnitate Dei patet, quare non
&c.

Rationes 3. Scoti. 1. Aliter perſuadeo concluſionem inten
tam ſic. Quidquid poteſt eſſe in pluribus
ſuppoſitis, & non determinatur ad certũ
numerum ſuppoſitorum per aliud à ſe,
quantũ eſt de ſe, poteſt eſſe in infinitis, &
Quia in æternis actum & potentia ſimul ſunt. 3. Phyſic. 3. c. 32. ſi eſt neceſſe eſſe, eſt in infinitis, quia quid
quid poteſt ibi eſſe, eſt; ſed ingenitum, ſi
poteſt eſſe in pluribus ſuppoſitis, non de-
terminatur ab aliquo, in quot ſuppoſitis
ſit, quia determinari ab alio ad eſſe in ſup
poſito, vel in ſuppoſitis, eſt contra ratio-
nem ingeniti; igitur de ratione ſua poteſt
eſſe in infinitis, & ſi poteſt eſſe, eſt, quia eſ
ſe ingenitum eſt ex ſe neceſſe eſſe. Conſe-
quens eſt impoſsibile, ergo illud ex quo
2. ſequitur. Secundò ſic. Nunquam plurali-
tas ponenda eſt ſine neceſsitate, nulla au-
tem neceſsitas, nec ad ſe nec ad extra co-
git plures eſſe innaſcibiles, ergo eſt tantũ
3. vnus. Tertiò, quia eſſentia vna actu exi-
ſtens non videtur ex ſe immediatè habe-
re plures modos eſſendi: oppoſitum ſe-
quitur, ſi plura eſſent ſuppoſita ingenita;
non autem ſequitur modò, quia eſſentia
diuina non habet plures modos eſſendi
immediatè ſine productione, ſed tan-
tùm vnum modum eſſendi ſine produ-
ctione, & alios duos mediantibus produ-
ctionibus.

ARTICVLVS. III.

*Vtrum cum vnitate diuinæ eſſentiæ ſimplici-
ter ſtet pluralitas perſonarum.*

ARGVITVR quòd non.
¶ 1. Quia quæcunque vni & ei
dem ſimpliciter ſunt ſimplici-
ter eadem, inter ſe ſunt eadem
ſimpliciter (& additur, ſimpliciter, ad ex-
cludendum identitatem ſecundum quid,
quia ſi ſunt eade eidẽ non ſimpliciter, ſed
ſecundum quid, vel ſi eadem ſimpliciter
ſunt eadem ſolum ſecundum quid, non
oportet illa eſſe ſimpliciter eadem) ſed
perſonę diuinæ ſunt ſimpliciter & omni-
no idem eſſentię diuinæ, quæ in ſe & om
nino eſt ſimpliciter eadem, ergo &c. Ma-
ior patet, tum quia per eam tenet omnis
forma ſyllogiſmi perfecti, quæ forma de
ſe eſt euidens, quia in præmiſsis notan-
tur extrema in medio cõiungi, & ex hoc
ſolùm concluditur identitas extremorum
inter ſe in concluſione; tum quia oppoſi-
tum prædicati deſtruit ſubiectum, quia ſi
non ſunt omnino eadem inter ſe, nõ ſunt
ſimpliciter eadem alicui eidem ſimplici-
ter. Minor probatur, quia eſſentia diuina
propter ſummam ſimplicitatem eſt, quid-
quid habet, ſecundum Magiſt. diſt. 2. & 7. Top. c. 1. 1. Elench. c. 4. 2. Phyſ. t. c. 17. 4. Metaph. t. c. 5. & 2. poſter.
ſecundũ Aug. 11. de ciuit. cap. 10. Similiter
altera pars minoris patet, quia ipſa eſt in ſe
omnino ſimplex & indiuiſibilis, ergo &c.
¶ 2. Pręterea. Eſſentiale & accidentale di-
uidunt totum ens, quidquid ergo eſt in
aliquo, aut eſt idem ſibi eſſentialiter aut
accidentaliter, ſed quod diſtinguit perſo-
nas, non eſt accidentale eſſentiæ, quia ni-
hil ſibi accidit, ergo eſt ſibi idem eſſentia-
liter, ſed quod eſſentialiter eſt idem eſſen
tię, multiplicato illo multiplicatur eſſen-
tia; ergo ſi ſunt plures perſonę, ſunt plures
eſſentiæ.
¶ 3. Pręterea. Nihil eſt ponendum in en-
tibus, & maximè in ſummo bono, quo nõ
poſito nihil perfectionis deficit in vniuer
ſo, ſed aliqua perſona diuina non exiſten
te in diuina eſſentia nihil perfectionis de-
eſſet in vniuerſo, ergo pluralitas taliũ nõ
eſt ponenda in Deo. Probatio minoris. Si
ſecunda perſona non eſſet, quidquid per-
fectionis eſſet in ea, eſſet in perſona alia,
& ita nihil perfectionis deeſſet in vniuer
ſo, ſi ipſa non eſſet, quia quidquid perfe-
ctionis ſimpliciter eſt in vna, eſt in alia;
ergo ſubtracta vna & manente alia, nihil
perfe-

perfectionis tollitur ab vniuerſo. Dices, Quod non ſub omni modo quidquid perfectionis eſt in vna, eſt in alia. Contrà: Iſte modus habendi vel eſſendi, aut eſt perfectio aut nō; ſi ſic, erit in Deo, & per conſequens perſona prima non erit ſimpliciter perfecta, quæ non habebit illum modum; ſi non, ergo ſtat argumentum, quòd non manente ſecūda perſona manet tota eius perfectio in perſona prima, ergo nihil perfectionis deperditur ab vniuerſo amota perſona ſecunda.

¶ 4. Præterea. Si ſunt plura neceſſe eſſe, quæro, Quibus formaliter diſtinguuntur? ſint A & B, ſed quòd plura ſint neceſſe eſſe, includit contradictionē: quia aut illæ rationes, quibus diſtinguuntur, ſunt neceſſe eſſe, & neceſſitas eſſendi, & tunc erunt duo neceſſe eſſe, quæ etiam conueniunt in neceſſe eſſe, & per conſequens per neceſſe eſſe non diſtinguuntur; ſi autem illæ rationes ſunt poſſibiles, ergo illa, quę iſtis diſtinguuntur, non ſunt neceſſe eſſe.

¶ OPPOSITVM. Illud eſt poſſibile, quod non includit contradictionem; ſed non includit contradictionem, quòd ſit vna eſſentia in tribus perſonis, quia cōtradictio eſt ſecundum idem; hîc autem non eſt contradictio ſecundum idē, quia hîc eſt vnitas eſſentiæ, & trinitas perſonarum relatiuarum, ergo &c.

¶ *CONCLVSIO. Simul ſtant vnitas eſſentiæ, & pluralitas perſonarum.*

¶ RESPONDEO. Ad iſtum articulum dico, quòd ſimul ſtant vnitas eſſentiæ, & pluralitas perſonarum, quod apparet ex articulis præcedentibus, quia ſimul eſt ibi pluralitas cū iſta vnitate. Ad hoc autem aliqualiter declarandum notādum eſt, Quòd ſicut repugnantia repugnantium eſt ex ſuis propriis rationibus, ita non repugnantia, ſiue compoſſibilitas eſt ex propriis rationibus compoſſibilium; ad videndum autem iſtam compoſſibilitatem, videnda eſt ratio extremorum, ſcilicet naturæ, & ſuppoſiti. Vbi notandum, Quòd natura non ſe habet ad ſuppoſitum ſicut vniuerſale ad ſingulare, quia in accidentibus inuenitur ſingularitas ſine ratione ſuppoſiti, in ſubſtantia etiam, noſtra enim natura atoma aſſumpta eſt à Verbo

Lib. 3. c. 11. (ſecundum Damaſc.) non tamen ſuppoſitum noſtræ naturæ: neque ſe habet natura ad ſuppoſitum, ſicut quo ad quod, nam cuicunque quo reſpondet proprium quod

vel quis; & ita ſicut natura eſt quo, ita habet propriū quod vel quis, quod nō contrahitur ad ſuppoſitū; & ſicut ſuppoſitū eſt quod vel quis, ita habet ſuū quo proprium, quo ſubſiſtit, & tamen ſuppoſitum concomitanter de neceſſitate eſt ſingulare, & etiam non poteſt eſſe quo reſpectu alterius, quia eſt ſubſiſtens non potens eſſe actus alicuius ſubſiſtentis: Conſiſtit ergo ratio ſuppoſiti in duplici incommunicabilitate. Vbi ſciendum, quòd communicabile dicitur aliquid, vel per identitatem, ita quòd illud, cui cōmunicatur, ſit ipſū, vel per informationem, ita quòd illud, cui communicatur, ſit ipſo non ipſum; primo modo vniuerſale communicatur ſingulari, & ſecundo modo forma materiæ: Natura igitur, quæcunque, & quantū eſt ex ſe, & de ratione naturæ eſt communicabilis vtroque modo, videlicet pluribus ſuppoſitis, quorum quodlibet ſit ipſum, & etiam vt quo tanquam forma, qua ſingulare vel ſuppoſitum ſit ens quiditatiuè, vel habens naturam; ſuppoſitum autē eſt incōmunicabile duplici incommunicabilitate ſibi oppoſita. Doctrina ſubtiliſſima ex intentione Philoſophi.

Ex his declaratur propoſitum, & primò ſic. Natura quæcunque eſt communicabilis pluribus per identitatem, igitur natura diuina eſt communicabilis (hoc etiā patet ex ſuperioribus) non eſt autem diuiſibilis, (ex quęſtione de vnitate Dei,) igitur cōmunicabilis ſine diuiſione. Hoc etiam arguitur ſic. Natura diuina, & quidquid ineſt naturæ, vt natura eſt, eſt perfectio ſimpliciter, omnis perfectio ſimpliciter eſt communicabilis pluribus, ergo &c. Minorem probo. Perfectio ſimpliciter eſt, quę melius eſt ipſum eſſe quàm non ipſū, (Anſelmus monolog. cap. 15.) quod ſic intelligitur, quòd perfectio ſimpliciter eſt melius quocunque ſibi incompoſſibili, in quolibet ſuppoſito abſolutè conſiderato, hoc eſt non determinando in qua natura ſit illud ſubſiſtens; ſed ſi natura diuina determinaret ſe ad ſubſiſtentiam incōmunicabilem, ipſa in nullo eſſet melior quocunque ſibi incompoſſibili, niſi in illa ſubſiſtēntia, ad quā ſe determinaret, quia cuilibet alij ſubſiſtentiæ eſſet incompoſſibilis, igitur non eſſet perfectio ſimpliciter. Item. Perfectio ſimpliciter eſt, quātū eſt ex ſe, quolibet ſibi incompoſſibili melior, cuilibet ſuppoſito abſolutè ſumpto ſecundum rationem ſuppoſiti; natura diuina

Probat Scotus propoſitum rationibus. 1. 2. 3.

diuina non eſt ſic melior hypoſtaſi, igitur &c. Minorem probo. Ipſa ex ſe determinat ſibi vnicã ſubſtantiam, igitur ipſa in ſe eſt incõmunicabilis cuilibet alteri ſubſiſtentię etiam precise acceptę, vt eſt ſubſtantia altera, non conſiderando ſcilicet quòd ſit in altera natura: & vltra, igitur ipſa ex ſe non eſt melior alteri, vt eſt altera ſubſiſtentia. Probatur prima cõſequẽtia, quia ſicut ex ſe determinat ſibi vnicũ, ita repugnat ſibi quodlibet alterum incompoſsibile illi, ex hypotheſi natura diuina determinat ſie, non tantum ſubſiſtentiã, qua ſit in vna natura, quia cum hoc ſtaret Trinitas, ſed ſubſiſtentiam hãc vnicã, & vt hanc in ratione ſubſiſtentię non cõſiderando tantùm, quia in hac natura: Secunda conſequentia probatur, quia ſicut eſt incompoſsibile huic, ita non eſt melius huic, quam quodcunq; ſibi incompoſſibile.

4 * Hoc etiam arguitur ex parte rationis ſuppoſiti, Quia enim ſuppoſitum de ratione ſui eſt incõmunicabile ſimpliciter, & ideo ratio ſuppoſiti non eſt perfectio ſimpliciter modo prædicto, nõ oportet illam rationem includere quamlibet rationem entis per identitatem, & ita poteſt ſtare alia ratio diſtincta ſuppoſiti, ſi autem poſſunt ſtare duæ rationes diſtinctæ ſuppoſiti, igitur & duo ſuppoſita diſtincta, etiam ſine diuiſione naturæ, ergo &c.

5 Hoc propoſitum quintò ſic declaratur ex infinitate, quæ eſt conditio naturę, & hoc ſic. Forma, quæ eſt aliquo modo illimitata in perficiendo materiam, ſine ſui diſtinctione & extenſione qualicunq; poteſt perficere plures partes materiæ. Exemplum. Anima intellectiua, quæ non eſt limitata ad perficiendum hãc partem corporis organici, ſine ſui diuiſione & extenſione qualicunq; vel per ſe, vel per accidens poteſt perficere aliam partem corporis organici: iſta enim proprietas, videlicet quòd forma non diſtinguatur, & tamen perficiat plures partes corporis vel materię, non competit animę ratione imperfectionis, quia ipſa ponitur forma perfectiſsima inter omnes formas naturales; omnes autem alię formæ imperfectiores carent iſto gradu in perficiendo, omnes enim limitantur ad perficiendum, nec perficiunt plures partes materiæ ſine extenſione per accidens. Ex hoc arguo ſic. Si talis vnitas ſit cum pluralitate, & nõ ex imperfectione illius, quod eſt vnum, igitur ſubtracto omni eo, quod eſt imperfectionis, ex vtraque parte poteſt ſtare perfecta vnitas cũ pluralitate: ſed quòd anima perficiat materiam, hoc eſt imperfectionis in ea, quòd etiam illa plura perfecta ſint partes eiuſdem totius, hoc etiam eſt imperfectionis: ſi igitur tollatur ab anima hoc, quod eſt perficere materiam, & à pluribus illis diſtinctis hoc, quod eſt eſſe partes vnius totius, remanebit forma habẽs perfectam vnitatem; ſed non informans materiam, ſed dans totale eſſe, & hoc pluribus diſtinctis, quę nõ erũt partes vnius totius, ſed erunt per ſe ſubſiſtentes, & tũc erit vna natura dans totale eſſe pluribus ſuppoſitis diſtinctis. Ergo eſſentia diuina quæ eſt penitus illimitata à qua aufertur, quidquid eſt imperfectionis, poteſt dare totale eſſe pluribus ſuppoſitis diſtinctis.

Speculatio ſubtiliſsima pluribꝰ applicãda.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd maior ſic eſt intelligenda, Quęcunq; aliqua identitate ſunt eadẽ alicui, illa tali idẽtitate inter ſe ſic ſunt eadem, quia non poteſt concludi aliqua identitas extremorum inter ſe, niſi ſecundum illam idẽtitatem, qua ſunt eadem medio, & medium in ſe ſic ſit idem. Et per hanc propoſitionem ſic intellectam tenet omnis forma ſyllogiſtica, omiſſa enim altera conditione, vel vnitatis medii in ſe, vel extremorum ad medium, non eſt ſyllogiſmus ſed paralogiſmus accidentis: cùm accipitur in minori, quòd quidquid eſt in eſſentia diuina, eſt idem illi eſſentiæ, non eſt verum, intelligendo de identitate formali, & ideo non poteſt concludi formalis identitas extremorum inter ſe; quandiu autem ſtat formalis diſtinctio relationũ ſuppoſiti, ſtat formalis diſtinctio ſuppoſitorum. Et ſi dicas, quòd ſaltem ex identitate reali eorum ad eſſentiam concludam identitatem realem eorum inter ſe, Dico, quòd eſſentia non habet identitatem talem vnitam, ſcilicet ſubſiſtentiæ, prout perſonæ, vel perſonalia vt extrema vniuntur in eſſentia, & ideo non poteſt concludi identitas ſubſiſtẽtis vel ſubſiſtentię, per rationem identitatis eorum in eſſentia, vt in medio. 2 Per hoc patet ad talia ſophiſmata, Hic Deus eſt Pater, Filius eſt hic Deus, ergo Filius eſt Pater; quod confirmatur, quia medio exiſtente hoc aliquid neceſſe eſt extrema cõiungi. Reſpondeo, Quòd ſicut in creaturis commune ſe habet vt quale quid, ſingulare vt

* Primũ.

hoc

hoc aliquid, ita hęc eſſentia cōmunis. perſonis habet rationem qualis cuius, & perſona habet rationem huius alicuius; medium ergo hic eſt quale quid, & non hoc aliquid, concluditur autem identitas extremorum in concluſione, ac ſi medium fuiſſet hoc aliquid. Similiter ibi videtur eſſe fallacia accidentis & conſequentis, quia li Deus accipitur in præmiſſis pro alio & alio ſuppoſito; & ſimiliter fallacia eſt figurę dictionis, commutando quale quid in hoc aliquid. ☞ Alia reſponſio; Vbi vnitas medii eſt illimitata reſpectu vnitatis extremorum. Exemplum vnitatis & quantitatis limitatæ, quę ſunt ſimul ſecundū Vbi & Quando cum illimitato ſic vel ſic, non tamen ſunt ſic ſimul inter ſe: Aliud exemplum familiarius de anima intellectiua, & de hac parte carnis, & illa. Hæc reſponſio euadit, quando idem illimitatum eſt cum quo vel in quo, non quādo hoc eſt hoc, niſi deficiat medio vnitas requiſita in ſe. Sic dicit reſponſio logica, quæ hic intra habetur. * Quòd ſi arguas, Deitas eſt Pater: Filius eſt Deitas, ergo. &c. Reſpondeo: Licet deitas non ſupponat pro alio ſuppoſito in maiori & in minori; tamen eſt ibi fallacia figurę dictionis, commutando quale quid in hoc aliquid; nihil autem aliud eſt ſic commutare, quam ex vi illationis interpretari illud habere rationem huius alicuius, quod habet rationem qualis cuius; ita ſic inferens ſuppoſitum de ſuppoſito, interpretatur medium commune eſſe idem ſecundum rationē exiſtentiæ, vel ſubſiſtentię, quod falſum eſt. Quòd ſi ſaltim arguas, extrema realiter eſſe idem inter ſe, quia etiam in medio ſunt idē. Concedo, quòd poteſt inferri identitas eſſentialis, non formalis vel ſuppoſitiua, & ideo nō debet inferri, quòd Filius eſt Pater, quia ibi denotatur ex vi illationis & ſermonis identitas formalis, vel hypoſtatica; ſed ſic debet inferri, Filius eſt idem cum eo, quod eſt Pater, vel Filius eſt id, quod eſt Pater.

¶ Quòd ſi adhuc cōfirmetur illa maior argumenti principalis per hoc, quòd negare eam videtur deſtruere primū principium, ponendo ſcilicet affirmationem & negationem eſſe veras de eodem, Reſpondeo: De aliquo habente veram identitatē, ſed non tantùm vnicam realitatem formalem, neceſſe eſt idem ratione vnius realitatis verè prædicari formaliter de illa realitate, & de alia realitate formali formaliter non prædicari; ſicut albedo ratione alicuius realitatis, quam habet in ſe, cōuenit cum nigredine, & ratione alterius non realiter conuenit, ſed differt, nec affirmatio & negatio de eodem ratione eiuſdem realitatis formaliter dicūtur; ita hic, Pater ratione eſſentię eſt idem quiditatiuè Filio, & ratione proprietatis non eſt idē formaliter nec hypoſtaticè Filio, nec dicuntur affirmatio & negatio de eodem reſpectu eiuſdē. ☞ Et licet daretur affirmatio & negatio eiuſdem identitatis de eodem, non tamen ratione eiuſdem prędicati, putà, ſi dicatur, quod Pater non eſt idem quiditatiuè Filio, ratione paternitatis ſed ratione eſſentiæ. * Si contra hoc arguas; Quòd affirmatio differt ab affirmatione, cuius vnius negatio dicitur de alia, vel ſtat cū alia, quia neutrū eſt verū de affirmatione cōtradicēte illi negationi; ergo ſi deitas ſtat cū nō paternitate, putà in alia perſona, ſcilicet Filii, ipſa deitas differt à paternitate, quæ nunquam ſtat in eodem cum non paternitate: Reſpondeo. Maior poſſet concedi de non identitate formali, vel de non adęquata, quia vnum illorū non determinatur ad alterum, ex quo ſtat cum eius oppoſito; vel ſub aliis verbis, de non identitate cōuertibili & pręciſa: Sed ſi maior accipiat diſtinctionem realem, ſimpliciter neganda eſt, ſicut patet in albedine, accipiendo propriam realitatem, vnde ſumitur genus; illi ex ſe non repugnat differentia oppoſita, ſcilicet nigredinis; tamen realitati, vnde ſumitur differentia ſpecifica albedinis, differentia nigredinis repugnat. Et iſta reſponſio debet intelligi quantum ad ſecundam partem maioris, quę dicit, quòd altera affirmatio ſtat cum negatione; ſed prima pars maioris, quę accipit negationem de affirmatione dici, poſſet illa maior concedi quo ad illam partem, ſi intelligatur dici neceſſariò, & vniuerſaliter, & per rationem propriam huius, de quo dicitur; & hoc quando contradictio illa, de qua eſt ſermo, eſt realis ſiue rei ad non rem, non autem rationis ad non rationem, nam tunc nō ſequitur niſi diſtinctio rationis affirmationis ab affirmatione. Applicando primam partem maioris vt vera eſt ad propoſitū ſequitur, quòd Filius realiter diſtinguitur à Patre, nō autem ſecundum quòd Deus vel deitas, quia de Deo non dicitur non

Pater

Pater neceſſariò & vniuerſaliter, nec per rationem ſubiecti, licet ſecūdum aliquos dicatur particularitter ratione ſuppoſiti illius ſubiecti. Quòd ſi arguas. Illud quo Pater diſtinguitur à Filio ſit A A, in quātum A, aut eſt idem eſſentię, aut aliud; ſi aliud, hoc eſt inconueniens; ſi inquantum A, eſt idem, igitur inquantum diſtinguitur eſt idem, & perconſequēs eſſentia diſtinguit. Reſpondeo, & dico, Quòd nec verum eſt A inquantum A eſt idē eſſentiæ, nec A inquantum A eſt aliud ab eſſentia, & hoc intelligendo illud quod ſequitur reduplicationem, inquantum, accipi ſecuodum rationem ſuam formalē, & cum hoc etiam eſſe rationem formalē inhærentiæ prędicati (ſicut diſtinxi ſuperius in talibus ſermonibus in artic. de vnitate obiecti fruibilis.) Hoc etiam patet in exemplo, homo enim & non homo ſunt oppoſita immediata, & tamen formaliter de aliquo cum reduplicatione neutrū dicitur; ſicut album, nec inquantum album eſt homo, nec inquantum album eſt non homo. Et ſi dicas, idem & aliud circa ens ſunt immediatè oppoſita, Dico, Quòd non ſequitur, Sunt immediatè oppoſita, ergo alterum prędicatur de quolibet cum inquātum, ita quod ratio ſubiecti ſit formalis ratio inhęrentiæ alterius partis contradictionis, ſed ſufficit, quòd alterū contradictoriorum verè inſit cuilibet ſubiecto, licet non per ſe ratione ſubiecti: Si autem accipiatur li inquantū primo modo, vt tantum notet A accipi ſecundum ſuam rationem formalem, dico, quòd A, quocunque modo formaliter acceptū, eſt idem eſſentiæ, licet non ſit formaliter idē eſſentię; ſed tunc non ſequitur, A formaliter acceptum eſt idem eſſentiæ, A formaliter diſtinguit, ergo eſſētia diſtinguit, ſed eſt fallacia figuræ dictionis, commutādo hoc aliquid in quale quid. Si adhuc inſtes, quia A inquantū A eſt ens vel res, Quæro quæ res vel quod ens? Si eſſentia, habetur propoſitum; ſi res & non eſſentia, ergo alia res. Reſpondeo. Concedo, quòd eſt ens & res, & hoc vtroque modo accipiendo li inquantum, quia ſi aliquod prędicatū per ſe primo modo ineſt alicui, inerit ſibi eodem modo per ſe, ſiue illud ſubiectum ſit res diſtincta à quocunque, quod eſt extra rationem eius, ſiue contineatur per identitatem in aliquo, quod eſt extra rationem eius; continentia

Diſcuſsio doctrinalis excludēdo ſophiſticas inſtantias.

10. Meta. c, c. 12.

enim talis nō tollit rationem fornialem, neque ea quę inſunt primo modo per ſe. Sed cùm quæris, Quod ens? Dico, quòd ens, quod eſt A, ſicut ſi ſubſtantia eſt per ſe ens. Si quęras, Quod ens deſcendendo ſub ente? eſt per ſe ſubſtantia, non aliud. Vltra ſi quęras, eſt ne per ſe eſſentia? Dictum eſt quòd non, Si infers, ergo eſt alia res? Fallacia eſt cōſequentis, Non eſt per ſe hæc res, & eſt per ſe res, ergo eſt alia res; quia in antecedēte negatur per ſe idētitas, & in conſequente identitas ſimpliciter ſumpta, & ita deſtruitur antecedens.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd accidentale, aut accipitur pro extraneo; aut accipitur pro eo, quod quaſi perficit aliquid accidentaliter, quod præexiſtit in ſe perfectū: ſi ſecundo modo, dico, quòd non omne ens omni ènti in quo eſt, eſt eſſentiale vel accidentale, eſt enim medium inter eſſentiale & accidentale, vt contrahens, ſicut differentia cōtrahit genus, quę nec eſt eſſentiale nec accidentale accipiēdo hoc modo; & ſic in diuinis nihil eſt accidentale, ſed præter eſſentiam eſt aliquid non eſſentiale: Si autem accipitur accidentale primo modo, quidquid non eſt de ratione eius formali ſed extraneum, licet non propriè ſic dicatur accidētale, ſic differentia eſſet accidentalis reſpectu generis, & hoc modo accipit Philoſophus accidentale pro extraneo in fallacia accidentis, ſic poteſt dici accidentale alicui, quidquid eſt ei extraneum, vt illud comparatur ad aliquod tertiū; & iſto modo non eſt inconueniens diſtinctiua perſonarum accidere eſſentię, quia ſunt extra rationem eius. 1. Elenchi

¶ Ad tertium dico, Quòd ſi in maiori per illud ſi, intelligatur conditio poſsibilis, maior eſt vera & minor falſa, nulla enim poſitione poſsibili poſita poteſt deeſſe ſecunda perſona in diuinis, quin ſummū bonum, & ſumma perfectio deeſſet, ſi ipſa deeſſet. Et ſi probes, quòd ſi illa deeſſet, ſumma perfectio eſſet in Patre, Dico quòd ſi illa deeſſet, ſumma perfectio deeſſet; & ſi illa deeſſet, & Pater non deeſſet, ſumma perfectio adeſſet, & ita ipſam deeſſe; & Patrem eſſe includit contradictionem. Si autem in maiori per li ſi ponatur poſitio incompoſsibilis, Dico, quòd maior eſt falſa, illud enim ponendum eſt in ſummo bono, quod non poteſt poni non eſſe, ſiue poſitione incompoſsibilis.

¶ Ad

¶ Ad quartum dico, Quòd illa ratio de neceſſe eſſe debet ſic intelligi. Quidquid eſt ex ſe neceſſe eſſe, habet ex ſe eſſe actualiſsimum, ita quòd per nihil qualecunq; aliud à ſe expectat aliquam actualitatem eſſendi, & ideo ex ſe eſt indiuiſibile, quia ſi poſſet diuidi, tûc ab illis, per quæ diuideretur, expectaret aliquam actualitatem eſſendi, quam haberet in illis diuiſis; & oporteret illa diſtinguentia neceſſe eſſe, quod eſſent formaliter neceſsitates eſſendi, quia eſſent vltimæ actualitates, & neceſsitates in illis diuerſis neceſſe eſſe, ſine quibus illa non haberent actualiſsimam entitatem, quia diuiſibile nō habet actualiſsimam entitatem, ſiue exiſtentiā actualiſsimam, antequam intelligatur in aliquibus illorum, in quæ diuiditur. Et per hoc tenet illa ratio ſuperius poſita in articulo de vnitate Dei ex ratione neceſſe eſſe, quæ tacta fuit ſuperius, quod neceſſe eſſe non diuiditur in plura, quia A & B ſi non eſſent formaliter neceſsitates eſſendi, antequam etiam intelligerentur in aliquo illorum, in quibus neceſſe eſſe diuiditur, cum ſint vltimę actualitates, ſine quibus illa actualitas communis non eſſet neceſſe eſſe, requireret aliquo modo aliquid aliud à ſe, per quod eſſet. Sed hoc non concludit de diuerſis perſonis in eadem entitate neceſſaria, nam illa entitas ex ſe neceſſaria non expectat aliquam actualitatem ab ipſis diſtinguentibus perſonas, quia non diuiditur per illa diſtinguentia perſonas, & ita diſtinguentia perſonas nō ſunt quaſi vltimæ actualitates, quibus talia entia exiſtunt. Cum ergo arguitur, A & B (intelligendo hîc per ipſa duas proprietates perſonales) aut ſunt formaliter neceſsitates eſſendi, aut non, Concedi poteſt, quòd non ſunt formaliter neceſsitates eſſendi: nec ſequitur, igitur ſunt poſsibiles. Quia per identitatem ſunt illa vna neceſsitas eſſendi, ſed ſi A & B eſſent in diuerſis, oporteret dicere, quod A & B eſſent formaliter neceſsitates, vel entitates poſsibiles, quia nō poſſent eſſe eędē alicui entitati ex ſe neceſſarię, illa enim entitas communis, cui eſſent eædem, eſſet quaſi potentialis ad exiſtendum, vt præintelligitur ante illam rationem contrahentem vel diuidentem.

Obiectio.

Contra hoc. Ipſi A inquantùm A, aut repugnat poſſe deficere, aut non; ſi ſic, A ergo inquantùm A eſt neceſſarium, & ita cui ineſt formaliter, eſt ei ratio neceſſariò eſſendi; ſi non, igitur per nihil aliud poteſt ipſi A præciſè inquantum A repugnare, igitur per nihil tollitur, quin ipſi A præciſè in quantum A ſit compoſsibile deficere, ergo ſemper præciſè ſumptum eſt poſsibile deficere, ergo repugnat neceſſariò ex ſe. Quęre ſolutionem ad hanc obiectionem. ¶ Reſpondetur, Quòd nec repugnat, nec non repugnat cũ ſi inquantùm, ſed ſine ſi inquantum dico, quòd non ſunt poſsibiles ipſę relationes, ſed ſunt neceſſe eſſe, & hoc per identitatem, ſed non formaliter nec non formaliter ſunt poſsibiles; relationes enim diuinæ abſtrahunt à neceſſe eſſe & poſsibili. Vel aliter poſſet dici, quòd vnicum eſt neceſſe eſſe radicale & à ſe, de quo ſupra fuit ſermo: plura autem ſunt neceſſe eſſe formaliter ex ſe, licet ab alio, quia quodlibet reale ad intra; & ſic pluribus conuenit formalis neceſsitas eſſendi, quã formalis infinitas. Vide q. 7. & 8. quollibeti, & 8. diſt. huius primi, & alibi ſæpe in doctrina huius bene ponderando, quia ſingularis difficultas. Franciſcus diſt. 9. primo Conflat. q. 3. contradictione 10. tum 42. diſt. eiuſdem q. 4. art. 1. parte 3. tenet expreſſè proprietates poſitiuas, etſi non formaliter infinitas, ſic tamen eſſe neceſſe. Cũ quo videtur ſentire doctor iſte in tractatu de primo principio cap. 4. vide bene ibi, & ea quę notaui ad hęc. Sed pro alia via videtur facere illud, quod habet 18. diſt. huius & alibi, quod ſcilicet neceſsitas eſt conditio exiſtentiæ. Cum igitur in diuinis non plurificatur exiſtentia, quare plurificaretur neceſsitas? Pondera ordinem illorum modorum in diuinis, & cogita bene maſticando pro & contra: non ab re Doctor omiſit inſtantem ſolutionem, licet poſuit vacat ſuper argumẽto in originali correcto M.

Solutio.

ARTICVLVS. 13.

Vtrum inter perſonas diuinas & eſſentiam ſit aliqua diſtinctio extra intellectum.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia ſi illud, quo perſonæ & eſſentia diſtinguuntur eſt per ſe res & non per ſe eſſentia, ergo

per ſe alia res; & vltra, ergo alia res. Probatur prima conſequentia, Nam citra ens idem & aliud ſunt immediatè oppoſita, ergo ſi eſt per ſe res, eſt per ſe res eadem eſſentiæ, & ita per ſe eſſentia, vel per ſe alia res. Secunda conſequentia probatur, quia per ſe non eſt determinando diſtrahens.

¶2. Præterea probatur prima conſequentia, & eſt ad principale. Si enim eſt per ſe ses, aut per ſe res, quę eſt eſſentia, aut per ſe res, quæ non eſt eſſentia; ſi eſt per ſe res, quæ eſt eſſentia, ergo eſt per ſe eſſentia; ſi eſt per ſe res, quæ non eſt eſſentia, ergo eſt per ſe res alia ab eſſentia.

¶3. Pręterea. Eſſentia eſt per ſe res, & proprietas eſt per ſe res, & non ſunt per ſe eadem res, ergo ſunt per ſe duæ res, & ita vtrunque eſt per ſe res alia ab altera.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Inter eſſentiam diuinam & perſonas eſt aliqua diſtinctio præcedens omnem actum intellectus creati & increati.*

¶RESPONDEO. Hîc reſtat vlterior difficultas, non enim videtur intelligibile, quòd eſſentia non pluriſicetur, & ſuppoſita ſint plura, niſi aliqua diſtinctio ponatur inter rationem eſſentiæ & rationem ſuppoſiti; & ideo ad ſaluandum iſtam compoſsibilitatem prædictam, oportet videre de illam diſtinctione. Et dico ſine affectione & pręiudicio ſententiæ melioris, quòd ratio, qua formaliter ſuppoſitum eſt incommunicabile, & ratio eſſentiæ vt eſſentia, habent aliquam diſtinctionem pręcedentem omnem actum intellectus creati vel increati. Et probo ſic. Primum ſuppoſitum habet realiter entitatem communicabilem, alioquin non poſſet eam communicare; habet etiam realiter entitatem incommunicabilem, alioquin non eſſet poſitiuè & in entitate reali ſuppoſitum. Et intelligo ſic realiter, quod nullomodo per actum intellectus conſiderantis, imo quòd talis entitas eſſet ibi, ſi nullus intellectus conſideraret; & ſic eſſe ibi, ſi nullus intellectus conſideraret, dicò eſſe ante omnem actus intellectus: non eſt autem aliqua entitas ante omnem actum intellectus, ita quòd non per actum intellectus ſic eſt illa entitas communicabilis, & alia entitas ſic eſt per ſe incommunicabilis, ita ſcilicet quòd ſibi contradicat communicari ante actum intellectus; & hinc eſt, quod non precisè per intelligere eſt aliqua diſtinctio inter hanc entitatem & illam: ergo &c. Si dicas, quòd ante omnem actum intellectus Patris non eſt aliqua diſtinctio, ſed eſt entitas omnino vnius & eiuſdem rationis.

Probatur 2. rationib. 1. ratio.

Reſponſio aduerſariorum duorum ſeruitus.

Contrà. Igitur entitatem iſtam vnius rationis totam communicat Pater, & ita nullam entitatem poſitiuam in ſe habet Pater quã nõ cõmunicat Filio, ergo communicat ei paternitatem ſicut eſſentiam.

Confutatio efficaciſſima.

2. ratio. Secundò arguitur ſic. Diſtinctio vna in intellectu eſt penes diuerſum modum concipiendi idem obiectum formale, & hoc ſiue concipiendo grammaticè vt homo & hominis, ſiue logicè vt homo & humanitatis; alia maior diſtinctio eſt in intellectu concipiendo duobus actibus duo obiecta formalia, & hoc ſiue illis correſpondeant diuerſæ res, vt intelligendo hominem & aſinum, ſiue vna res extra, vt intelligendo colorem & diſgregatiuum: Ex hoc arguo ſic. Pater intelligens ſe in illo primo ſigno originis, aut intelligit eſſentiam & A proprietatem vt diuerſa obiecta formalia, aut precisè, vt idem obiectũ ſub alio & alio modo concipiendi: ſecundo modo non, quia tunc non eſſet maior differentia inter Deum & relationem, quàm concipiendo Deum & deitatem, & ita non conciperet A proprietatem magis incommunicabilem, quã deitatem incommunicabilem, nam homo non eſt incommunicabilis, ſi humanitas eſt communicabilis, nec è conuerſo; ita in propoſito, ſimiliter tunc non magis eſſet intellectus Patris in eſſentia diuina beatus, quàm in A, quę dicitur proprietas Patris, nec magis in A quàm in proprietate Filii, & ita in duobus obiectis, vt in proprietatibus Patris & Filii primò eſſet beatus: Et ſi detur primus modus, quòd pater nus intellectus habeat eſſentiam & A tanquã duo obiecta formalia, tunc arguo ſic: Intellectus ille nihil intelligit niſi intuitiue, quia (vt patebit diſt. 3. q. 1.) omnis intellectio abſtractiua & nõ intuitiua eſt aliquo modo imperfecta; cognitio autem intuitiua eſt obiecti, vt obiectum eſt præſens in exiſtentia actuali, & hoc in ſe vel in alio

Hic decipitur Bruliſer in ſuis formalitatibus opinatus non dari diſtinctionem ex natura rei aliam a ſeq mali.

Nota notitiã intuitiuã Dei reſpectu rerũ omnium creabilium ab æterno ante ipſarũ exiſtentiã.

in alio eminenter continente totam entitatem ipſius, ergo quæ cognoſcuntur intuitiuè, vt obiecta formalia diſtincta, vel vnum eminenter continetur in alio, vel vtrunque ſecundum propriam exiſtentiam terminat actum, vt eſt eius: nihil autem iotrinſecum perſonę diuinæ propriè continetur in aliquo eminenter, quia tũc eſſet ens per participatiooem illius contineotis: igitur quæcũque intrinſeca ſunt diuerſa obiecta formalia intuibilia, ſecundum propriam exiſtentiam actualem terminant intuitionem vt obiecta, & ita habent aliquam diſtinctionem ante actum intelligendi. Si dicas, qoòd eſſentia de ſe faciat vnum conceptum in Intellectu Patris, ſed circa illam poteſt intellectus paternus facere diuerſas rationes, & prçciſè ſecundo modo diſtinguuntur eſſeotia & A in intellectu paterno, & non primo modo. Contrà. Quidquid intellectus cauſat ſine actione obiecti circa obiectũ præciſè, hoc eſt virtute propria intellectus (& hoc loqoendo de obiecto, vt habet eſſe cognitũ in intellectu prçciſè, & de intellectu, vt conſiderans eſt) illud eſt præciſè relatio rationis, nunc autem illa ratio, quam facit eſſentia de ſe, patet quòd eſt abſoluta, aliter non beatificaret intellectum Patris: ergo præter illam rationem abſolutam nulla eſt alia in re ante actum intellectus, alias haberetur propoſitũ; nulla etiam eſt alia (per te) in intellectu Patris, niſi per actum intellectus negotiantis, & non per impreſſionem factam ab obiecto, quia non imprimit (per te) niſi vnum conceptum; ergo quælibet ratio alia à ratione abſolutæ eſſentiæ erit præciſè relatio rationis, ergo proprietas Patris, quæ eſt incommunicabilis, erit relatio rationis, quod eſt inconueniens.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum licet poſſet concluſio diſtingui, quòd ibi eſſet alietas perſeitatis, vel perſeitas alietatis (vt primo modo negetur li per ſe per negationem incluſam in alietate, ſecundo modo affirmaretur, quia præcederet vim negationis, & per conſequens primo modo concluſio primæ conſequentiæ concederetur ſed tunc ſecunda conſequentia peccaret ſecundum conſequens à deſtructione antecedentis, ſecundo modo prima conſequentia peccaret ſecundum conſequens) tamen quia non videtur logicè dictum (quòd negatio, ſi qua includatur in alietate, poſſet aliquid attingere præter terminum reſpectus, & formam in qua vel ſecundum quam notatur eſſe alietas; nec videtur bene logicè dictum, quòd li per ſe, quod dicit modum inhæreotię, & per cooſequens determinat compoſitionem, poſsit negari per negationem aliquam in prædicato) ideo poteſt dici aliter, Quòd inconſequente primę conſequentiæ tantum poteſt haberi de vi ſermonis vnus ſenſus, ſcilicet quòd hoc prędicatum, eſſe rem aliam ab eſſentia, per ſe inſit proprietati, & iſte ſenſus eſt falſus; quia ſic bene ſequitur falſum illud, quod infertur in ſecunda conſequentia, ideo ſimpliciter nego primam conſequentiam, cum duæ propoſitiones in antecedente ſint veræ, & conſeqoens falſum. Ad probatiooem conſequeotię dico, Quòd idem & diuerſum non ſunt immediata circa quodcunque prædicatum, vt per ſe dictum de ſubiecto, imo nec cootradictoria ſic ſunt immediata, nec enim homo per ſe eſt albus, nec per ſe eſt non albus; tamen inter contradictoria abſolutè ſumpta, vel abſolutè dicta de quocunque, non eſt medium: ita ſi proprietas eſt res, eſt res eadem, vel alia; verum eſt quòd eadem, ſed tunc non valet conſequentia, quòd ſit per ſe eadem, vel alia.

¶ Ad ſecundum. Antecedens poteſt diſtingui ſecundum compoſitionem & diuiſiooem; & in ſenſu compoſitionis neutrum dandum eſt, ſicut enim non eſt dandum, quòd ſit per ſe eſſentia vel per ſe nõ eſſentia, ita nec alterum membrum illius diſiunctiuæ, cum accipitur in ſenſu compoſitionis, nec ex hoc negãtur ambo cõtradictoria, quia ſi accipias de incomplexis, habetur, quòd neutrum illorum dicitur per ſe de ſubiecto, hoc concedo; ſi vis habere contradictoria complexa, dico, quòd erunt iſta, aut proprietas eſt per ſe res, quæ eſt eſſentia, aut non eſt per ſe res, quę eſt eſſentia, & hæc negatiua eſt vera; ſed non infertur, ergo eſt per ſe res, quæ non eſt eſſentia, ſicut non ſequitur, Homo non eſt per ſe albus, igitur per ſe eſt non albus: In ſenſu diuiſionis danda eſt affirmatiua pars diſiunctiuæ

principiis eſſentialibus, per ſe actu, & per ſe potentia; in quinto eſt vnitas ſimplicitatis, quæ eſt verè identitas, quidquid enim eſt ibi, eſt realiter idem cuilibet, & non tantum eſt vnum illi vnitate vnionis, ſicut in aliis modis) ita adhuc vltra omnes eſt identitas formalis. Voco autem identitatē formalem, vbi illud, quod dicitur ſic idem, includit illud, cui ſic eſt idem in ratione ſua formali, & per conſequens per ſe primo modo: In propoſito autem eſſentia non includit in ratione ſua formali proprietatem, ſuppoſiti, nec è conuerſo, & ideo poteſt concedi, quòd ante omnem actū intellectus eſt realitas eſſentiæ, quæ eſt communicabilis, & realitas ſuppoſiti, qua ſuppoſitum eſt incommunicabile; & ante actum intellectus hęc realitas formaliter non eſt illa, vel non eſt eadem formaliter illi, ſicut prius expoſitum eſt; quid eſt formaliter eſſe idem. Nunquid igitur debet concedi aliqua diſtinctio? Reſpondeo. Melius eſt vti iſta negatiua, Hoc non eſt formaliter idē quā Hoc eſt ſic & ſic diſtinctum. Sed nonne ſequitur, A & B non ſunt idem formaliter, ergo ſunt formaliter diſtincta? Reſpondeo, Quòd non oportet ſequi, quia formalitas in antecedente negatur, & in conſequente affirmatur. Breuiter igitur dico, omittendo illa verba de diſtinctione rationis, & de diſtinctione virtuali, nō quia ſunt malè dicta, ſed quia non oportet ea vti, Dico quòd in eſſentia diuina ante actū intellectus, eſt entitas A, & eſt entitas B, & hęc non eſt formaliter illa; ita quòd intellectus paternus conſiderans A, & cōſiderans B, habet ex natura rei, vnde iſta compoſitio ſit vera, A non eſt formaliter B. non autem præciſè ex aliquo actu intellectus, circa A & B.

Iſta differentia manifeſtatur per exempla, Primò ſi ponatur albedo ſpecies ſimplex, non habens in ſe duas naturas, eſt tamen in albedine aliquid realiter, vnde habet rationem coloris & aliquid vnde habet rationem differentię, & hęc realitas formaliter non eſt illa realitas, nec è conuerſo formaliter, imo vna eſt extra realitatem alterius formaliter loquendo, ſicut ſi eſſent duę res, licet modo per identitatem iſtę duæ realitates ſint vna res. Hoc exemplum licet aliqualiter ſit ſimile ad propoſitum quantùm ad hoc, ſcilicet quòd identitas realis non neceſſariò concludit identitatem formalem cuiuſlibet quod eſt in ſubiecto eodem ad quodlibet, quod eſt in ipſo, non tamen eſt omnino ſimile, quia aliqua compoſitio eſt in albedine, licet non rei & rei, tamen talis, qualis non conceditur in Deo, propter non identitatem formalem. Vbi autem non identitas formalis aliquorum in eodem requirat aliquam compoſitionem & potentialitatem. & vbi non, dicetur diſtinct. 8. quęſt. de attributis; & in quæſt. illa, An Deus ſit in genere. Poſſet etiam poni exemplum de toto quantitatiuo ſubtrahendo illa, quæ ſunt imperfectionis, & ponendo illa, quæ ſunt perfectionis; ſed in pluribus eſſet diſſimile, quàm ſimile, ideo omittatur. Iſta autem diſtinctio ſiue non formalis identitas, quæ probata eſt prius per duas vel tres rationes, poteſt etiam probari per duas vel tres auctoritates Auguſtini 7. de Trinit. cap. 1. Omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur, eſt etiam aliquid excepto relatiuo. Et paulò poſt. Quapropter ſi & Pater non eſt aliquid ad ſeipſum, non eſt omnino, qui relatiuè dicatur ad aliquid. eſt igitur eſſentia in re ad ſe, & non ad aliquid, & in re Pater inquantum Pater relatiuè dicitur, non eſt autem formaliter eadem identitas ad ſe, & non ad ſe, igitur &c. Item in eodem libro cap. 2. Et propterea non eo Verbum quo ſapientia, quia Verbum non à ſe dicitur, ſed tantùm relatiuè ad eum, cuius Verbum eſt, ſicut Filius ad Patrem, ſapientia verò eo quo eſſentia. Intelligit ergo Auguſt. quòd ſicut Pater non eo, quo eſt Pater, eſt ſapiētia & eſſentia, ita non eodem eſt Pater & Deus. Et ex hoc cōcludit ſtatim. Quapropter non quia Pater non eſt Filius, & Filius non eſt Pater, aut ille ingenitus, ille autem genitus, ideo non vna eſſentia; quia his nominibus relatiua eorum diſtinguuntur, vtrumque autem ſimul vna ſapiētia & vna eſſentia. Eſt igitur (ſecundum ipſum) talis non identitas relationis ad abſolutū in diuinis, quòd ſi vnū eſt quo reſpectu alicuius, alterū non erit, quo reſpectu eiuſdem: eſſentia autē quo conuenit alicui ſecundū eius rationem formalē, ergo vnū eorū nō eſt de ratione formali alterius, ſed extra eā, & per conſequens non eſt idē formaliter alteri, quia ſic ſupra expoſita eſt ratio eius, quod eſt non eſſe formaliter idem. ¶ Idem, ibidem, cap. 4.

Quæſt. 2.

Iſta iam ſubſtantia non erit ſubſtantia, quia relatiuum erit, & poſt pauca. Abſurdum eſt autem, vt ſubſtantia relatiuè dicatur. Deducitur, & è conuerſo eſt abſurdum. Hic poteſt introduci illud dictū Doctoris illius in diuinis de duplici prædicatione, formali videlicet & per identitatem, quod bene exponit iſta via * Et tamen ex hoc nō ſequitur ſimpliciter diuerſitas, vel non identitas realis eſſentiæ, & relationis. non enim illud, quo Pater eſt Pater, eſt aliud ab eſſentia, ſed idem, ſecundum Auguſt. 11. de ciuit. cap. 10. Sed ideo ſimplex dicitur (Deus) quoniam quod habet, hoc eſt, excepto quòd relatiuè quęque perſona ad alteram dicitur; nam vtique Pater habet Filium, nec tamen ipſe eſt Filius. Sed quidquid habet pater in ſe, ad quod per conſequens non dicitur relatiuè, illud eſt ipſe, vera identitate, licet non formali.

D. Bonauē. vbi ſupra.

DISTINCTIO III.

Mag. Apoſtolus namque ait &c.

HAC diſtinctione inquirit Magiſter Catholicam veritatem de Trinitate diuinarum perſonarum in vnitate eſſentię altera via, nimirum partim per rationes naturales, partim etiam per ſimilitudines creaturarum in ratione tum veſtigii tum imaginis, quando in omnibus creaturis eſt veſtigium Trinitatis, in creatura verò rationali etiam imago. Circa iſtam diſtinctionem quęruntur tria. Primum eſt de cognoſcibilitate Dei per rationes naturales. Secundum de cognoſcibilitate eiuſdem per ſimilitudinem veſtigii. Tertium de eadem cognoſcibilitate per ſimilitudinem imaginis.

QVAESTIO PRIMA.

Eſt de cognoſcibilitate Dei per rationes naturales. Diuiditur in 22. artic.

Art. 1. Vtrum Deus ſit naturaliter cognoſcibilis ab intellectu viatoris.

Art. 2. Vtrum ſit aliquis conceptus vniuocus communis Deo & creaturæ.

Ar. 3. Vtrum Deus poſsit cognoſci naturaliter in particulari a viatore.

Ad 4. Vtrum conceptus Dei perfectior & ſimplicior nobis poſsibilis ſit conceptus entis ſimpliciter infiniti.

Art. 5. Vtrum Deus cognoſcatur naturaliter in vniuerſali per ſpecies creaturarum.

Ar. 6. Vtrum Deus ſit primum cognitum a nobis naturaliter pro ſtatu iſto.

Ad 7. Vtrum primum cognitum cognitione confuſa ſit ſpecies infima.

Art. 8. Vtrum primum cognitum cognitione actuali diſtincta ſit ens.

Ar. 9. Vtrum primum cognitum ordine originis cognitione habituali & virtuali ſit magis commune.

Art. 10. Vtrum primum cognitum ordine perfectionis ſit Deus.

Ar. 11. Vtrum obiectum adæquatum intellectus noſtri ſit quiditas rei materialis.

Ar. 12. Vtrum Deus ſit obiectum naturale primum, hoc eſt adæquatum reſpectu intellectus viatoris.

Artic. 13. Vtrum ens ſit vniuocum Deo & creaturæ, ſubſtantiæ & accidenti.

Ar. 14. Vtrum ens dicatur vniuoce & in quid de ſuis paſsionibus & vltimis differentiis.

Art. 15. Vtrum ens ſit obiectum naturale primum & adæquatum intellectus noſtri.

Art. 16. Vtrum aliquod tranſcendens vtpote Verum ſit obiectum primum intellectus noſtri.

Art. 17. Vtrum quodcunque contentum ſub ente, vt obiecto primo, poſsit mouere intellectum noſtrum.

Art. 18. Vtrum intellectus noſter poſsit aliquam veritatem certam & ſinceram cognoſcere ſine ſpeciali dei auxilio.

Art. 19. Vtrum principia per ſe nota, & concluſiones poſsint cognoſci ſolo lumine intellectus naturalis.

Art. 20. Vtrum de cognitis per experientiam poſsit haberi certitudo infallibilis.

Art. 21. Vtrum de actibus noſtris poſsit naturaliter haberi certitudo infallibilis.

Art. 22. & vlt. Vtrum aliqua veritas certa & ſincera poſsit naturaliter cognoſci ab intellectu viatoris, abſque lucis increatæ ſpeciali illuſtratione.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum Deus ſit naturaliter cognoſcibilis ab intellectu viatoris.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia philoſophus 3. de anima, phantaſmata ſe habent ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad t. c. 30. & 39.

ad ſenſum, igitur intellectus nihil intelligit, niſi cuius phãtaſma poteſt per ſenſus apprehendere; Deus autem non habet phantaſma ergo &c.

t. c. 1. ¶ 2. Preterea. 2. Metaph. Sicut ſe habet oculus noctuæ ad lucem ſolis, ſic intellectus noſter ad ea, quę ſunt maniſeſtiſſima naturæ, ſed ibi eſt impoſſibilitas, ergo & hîc.

t. c. 2. ¶ OPPOSITVM. 6. Metaph. Metaphyſica eſt Theologia de Deo, ergo &c. Similiter in actu eius, ſcilicet in conſideratione actuali ſubſtantiarum ſeparatarum ponit Ariſt. felicitatem humanam 10. Ethicor.

Cap. 10. ¶ *CONCLVSIO. Deus eſt naturaliter cognoſcibilis ab intellectu viatoris.*

D. Thom. 1. p. q. 3. ar. 3. & Dionyſius de Angelica Hierarchia. Impugnatur. t. c. 2. & 16. ¶ RESPONDEO. In iſto articulo nõ eſt diſtinguendum, quòd Deus poſſit cognoſci negatiuè non affirmatiuè, Quia negatio non cognoſcitur niſi per affirmationem. 2. Periher. in fine, & 4. Metaph. Patet etiam, quod nullas negationes cognoſcimus de Deo niſi per affirmationes, per quas remouemus incompoſſibilia aliqua ab illis affirmationibus; ſicut non remouemus compoſitionem, niſi quia attribuimus ſimplicitatem, vel aliquid aliud, negationes etiam tantũ non ſummè amamus. Confirmatur etiã, quia aut negatio concipitur precisè, aut vt dicta de aliquo; ſi precisè concipitur negatio, vt non lapis, hæc æquè cõuenit nihilo ſicut Deo, quia pura negatio dicitur de ente & non ente, igitur in hoc non intelligitur Deus magis, quam nihil vel chimera; ſi autem intelligitur non lapis de aliquo, tunc quæro: Ille conceptus ſubtractus, de quo intelligitur iſta negatio eſſe vera, aut eſt conceptus affirmatiuus, aut negatiuus; ſi eſt affirmatiuus habetur propoſitum; ſi negatiuus, quæro vt prius: Aut negatio concipitur præcisè, aut vt dicta de aliquo; ſi primo modo hoc ęquè conuenit nihilo ſicut Deo; ſi vt dicta de aliquo, tunc ſicut prius: Et quantumcunque procederetur in negationibus, vel non intelligeretur Deus magis, quam nihil, vel ſtabitur in aliquo conceptu affirmatiuo, qui eſt primus.

D. Bonau. & Varro. Impugnatur. Nec eſt diſtinguendum de cognitione ſi eſt, & quia eſt, quia in propoſito quæro conceptum ſimplicẽ, de quo cognoſcatur eſſe per actum intellectus cõponentis & diuidentis, nunquam enim cognoſco de aliquo, ſi eſt, niſi habeam aliquem conceptum illius extremi, de quo cognoſco eſſe, & de iſto quæritur hîc.

☞ Notandum eſt hic, quod quidquid dicitur per nomen, eſt quid rei, & eſt includens, ſi eſt, quia 4. Metaph. Ratio, cuius nomen eſt ſignum, eſt diffinitio, tamen eſſe quid nominis eſt communius, quàm eſſe quid rei, quia pluribus conuenit hæc ratio ſignificari nomine, quàm eſſe; vbi tamen coniungũtur, idem ſunt, ſicut non omnis color eſt albedo, tamen ille color, qui eſt albedo, eſt idem albedini. Exemplum tamen non eſt omnino ſimile, quia color ſumitur ab aliqua partiali perfectione, nõn ſic hîc, ſed totum quid habet relationem ad nomen vt ad ſignum, quod totum habet relationem ad rem, vt quiditas ad ſuppoſitum, ſed prius cognoſco de eodem quid relationem primam quàm ſecundam. Nec eſt in hoc ſolum ordo cognitionum iſtarum de eodem conceptu ſimplici, concipiendo priùs rationem vnam quam aliam, ſed in hoc, quòd conceptus vnus ſimplex eſt quodãmodo alius, putà in multis diffinibilibus, quià primus eſt confuſus, ſecundus diſtinctus, nam primus vel non exprimit partes conceptus, vel ſi explicat, non tamen diſtinctè, ſed ſine cõpoſſibilitate, vel incompoſſibilitate, ſecundus explicat & cognoſcit cõpoſſibilitatem, & in hoc rationem in ſe eſſe veram, & hoc quod ſic exprimit, eſt quid rei poſſibilis. Nota ſecundò, Quòd de ſubiecto primæ ſcientiæ ſimul præcognoſcitur quid dicitur per nomen, & ſi eſt, & quid eſt, quia nulla ſcientia de ſuo ſubiecto quærit, ſi eſt, vel quid eſt; ergo vel omnino non eſt quæribile vel tantum in ſcientia priori, prima nulla eſt prior, igitur de eius ſubiecto primo nullomodo eſt * quærere, ſi eſt, vel quid eſt, igitur eſt conceptus ſimpliciter ſimplex, ergo ens quia ens per ſe, poteſt dubitari de compoſſibilitate partiũ conceptus. Probatur etiam, quòd non Deus, quia nulla ratio ſimpliciter ſimplex habetur de Deo, quę diſtinguat ipſum ab aliis entibus, igitur de quocũque tali eſt quęſtio, ſi eſt, & demus, quòd ratio in ſe non ſit falſa, ergo Deus ſecundũ nullum conceptum viatori, poſſibilem eſt primum ſubiectum metaphyſicę. Itẽ. Quidquid prædicatur de ipſo, continetur

t. c. 28. (right margin)

Hoc diligẽter conſidera. (right margin)

* alias. quæribile. (right margin)

virtualiter primò in ratione entis, quia ſicut paſsio ſimpliciter cõuertibilis includitur primò in ſubiecto, ſic etiã & diſiũcta, igitur in ſubiecto primo includitur primò, quia aliqua pars * diliunctè alicui enti conueniat, igitur ens primò virtualiter includit hanc, Aliquod ens eſt primũ, igitur ſi eſt, & quid eſt de iſta ratione; ens primum includitur primò in ente, ergo & quidquid includitur primò de ente per rationem huius totius, vel per rationem entis: igitur Metaphyſica eſt Theologia finaliter & principaliter, quia ſicut eſt principalius de ſubſtantia quàm de accidente (7. Metaph.) ita vlteriori analogia principalius eſt de Deo, quia ſemper prius ordine perfectionis includitur in ratione primi ſubiecti particulariter pars paſsionis * diſiunctè, quæ eſt perfectior ſimpliciter. Contrà. Nulla cognitio ſimpliciter perfectior includitur virtualiter in minus perfecta, ſed è conuerſo, ergo nulla cognitio poſsibilis viatori de Deo naturaliter eſt perfectior conceptu entis, igitur in illa ſpeculatione erit felicitas. Si hæc ratio concludit, ergo illud, quod rationes ad primam partem ſupponunt, de conceptu non ſimplici. Negatur ſecundũ Henricum, imo proprius conceptus de Deo eſt ſimplex per motionẽ effectus, ſed tunc ens non eſt commune ſed analogum; & tunc prima ſcientia de ente erit de primo, ad quod omnia attribuuntur.

alias diſtin-ctè.

7. c. 4. & inde.

alias diſtin-ctè.

Nec oportet diſtinguere de ſi eſt, vt eſt quæſtio de veritate propoſitionis, vel vt eſt quæſtio de eſſe Dei; quia ſi poteſt eſſe quæſtio de veritate propoſitionis, in qua eſſe tanquam prædicatũ quæritur de ſubiecto, ad complendum veritatem illius quæſtionis, oportet præconcipere terminos illius quęſtionis, & de cõceptu ſimplici illius ſubiecti, ſi eſt poſsibilis naturaliter, nunc eſt quæſtio. Nec valet diſtinguere de conceptu naturali & de ſupernaturali, quia quæritur de naturali. Nec valet diſtinguere de naturali loquendo de natura abſolutè, vel de natura pro ſtatu iſto, quia quęritur præciſè de cognitione pro ſtatu iſto. Nec valet diſtinguere de cognitione Dei in creatura, vel in ſe, quia ſi cognitio habeatur per creaturam, ita quòd cognitio diſcurſiua incipiat à creatura, quęro in quo termino ſiſtitur iſta cognitio; ſi in Deo in ſe, habeo propoſitum, quia illum conceptum Dei in ſe quęro; ſi non ſiſtitur in Deo in ſe ſed in creatura, tunc idem erit terminus & principium diſcurſus, & ita nulla notitia habetur de Deo. Eſt igitur mens quęſtionis iſta, Vtrum aliquem conceptum ſimplicem poſsit intellectus viatoris naturaliter habere, in quo conceptu ſimplici concipiatur Deus.

D. Thom. 1. p. q. 3. ar. 4.

Ad hoc dicit quidam doctor ſic, Quòd loquendo de cognitione alicuius diſtingui poteſt ex parte obiecti per ſe vel per accidens. Realiter per accidens nõ cognoſcitur Deus, quia quidquid de ipſo cognoſcitur eſt ipſe Deus, tamen cognoſcendo aliquod attributum eius, cognoſcimus quaſi per accidẽs, quid eſt. Vnde de attributis dicit Damaſc. lib. 1. cap. 4. quòd non naturam dicunt Dei, ſed quæ circa naturam. Reſpondeo aliter, & in quibuſdam cõtradicam poſitioni prædictę, rationes enim meæ poſitionis oſtendent oppoſitum illius poſitionis. Dico igitur, quòd non tantum haberi poteſt conceptus naturaliter, in quo quaſi per accidens concipitur Deus putà in aliquo attributo, ſed etiã aliquis conceptus, in quo per ſe & quiditatiuè concipiatur Deus. Probo, Quia concipiendo ſapientem concipitur proprietas (ſecundum eum) vel quaſi proprietas in actu ſecundo perficiens naturam, ergo intelligendo ſapientem, oportet pręintelligere aliquid quaſi ſubiectum, cui intelligo illud quaſi proprietatem ineſſe; & ita ante conceptus omnium paſsionum vel quaſi paſsionum oportet inquirere cõceptum aliquem quiditatiuum, cui intelligantur iſta attribui, & ille conceptus alius erit quiditatiuus de Deo, quia in nullo alio poteſt eſſe ſtatus. Quod autem dicit iſta poſitio de cognitione per accidens, non oportet improbare, quia quaſi per accidens cognoſcitur in attributo, ſed non pręciſè ſic, ſicut probatum eſt.

Opinio Hẽrici in ſumma. art. 22. q. 2. & 3.

Opinio Scoti.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd illa comparatio Phyloſophi debet intelligi quantũ ad primam motionem intellectus ab obiecto, ibi enim phantaſmata cum intellectu agente habent vicem primi obiecti mouẽtis, ſed non debet intelligi quantũ ad omnem actum ſequentem motionem primam; poteſt enim intellectus abſtrahere obiectum incluſum in aliquo primo mouente, & cõſidera-

ſiderare illud abſtractum, non conſiderando iſtud, à quo abſtrahit, & conſiderando illud ſic abſtractum, conſiderare commune ſenſibili & inſenſibili, & in illo conſiderat inſenſibile in vniuerſali, ſicut & ſenſibile; & poteſt conſiderare iſtud abſtractum & aliud abſtractum, cũ quo ſit proprium alteri ſcilicet inſenſibili, ſed ſenſus non erit abſtractiuus, & ideo in omni actu tam primo, quã ſecundo requirit aliquod obiectum primum mouens, quomodo non ſe habet phantaſma ad intellectum.

Cap. 1. ¶ Ad ſecundum dico, Quòd Commentator exponit illud ſimile Philoſophi de difficili, & nõ de impoſsibili; & ratio ſua eſt, quia tunc natura feciſſet otioſè illas ſubſtantias abſtractas intelligibiles, & nõ poſsibiles intelligi ab aliquo intellectu. Sed iſta ratio eius non valet; tum quia nõ eſt finis illarum ſubſtantiarum, inquantũ intelligibiles ſunt, vt intelligantur ab intellectu noſtro, & ideo ſi hoc non conueniret eis, non propter hoc eſſent fruſtra intelligibiles; tum quia non ſequitur; non ſunt intelligibiles ab intellectu noſtro, ergo à nullo, poſſũt enim intelligi à ſeipſis, & ideo eſt fallacia conſequentis. Vnde licet multipliciter poſſet exponi auctoritas Philoſophi dico tamen, quòd oculus noctuæ non habet cognitionem, niſi intuitiuam & naturalem; & quantũ ad iſtas duas conditiones poteſt exponi auctoritas Philoſophi de impoſsibili, quia ſicut impoſsibile eſt illi oculo naturaliter & intuitiuè conſiderare obiectum illud, ſic intellectui noſtro eſt impoſsibile naturaliter & intuitiuè cognoſcere Deum.

ARTICVLVS. 2.

Vtrum ſit aliquis conceptus vniuocus communis Deo & creaturis.

ARGVITVR quòd non. ¶ Quia nullum vniuerſale prædicatur de Deo, quia in ipſo nullũ eſt vniuerſale, quiditas enim illa ſcilicet eſſentia diuina eſt de ſe ſingularis; ergo &c.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Aliquis eſt conceptus vniuocus communis Deo & creaturæ.*

Opinio Henrici vbi ſupra. ¶ RESPONDEO. Hic diſtinguit quidam Doctor de cognitione Dei in vniuerſali & in particulari, & dicit, quòd in vniuerſali, putà in generali attributo cognoſcitur Deus, non quidem in vniuerſali ſecundum prædicationem quò dicatur de ipſo, in quo nullum eſt vniuerſale, quia quiditas iſta eſt de ſe ſingularis; ſed in vniuerſali, quod ſibi analogicè commune eſt & creaturę, tamen quaſi vnum à nobis concipitur propter proximitatem conceptuum, licet ſint diuerſi conceptus.

Opinio Scoti probatur 6. rationibus. Contra iſtam poſitionem (non aſſerendo, quia non conſonat opinioni communi) poteſt dici. Quòd non tantũ in conceptu analogo conceptui creaturæ concipitur Deus, qui ſcilicet ſit omnino alius ab illo, qui de creatura dicitur. ſed in conceptu aliquo vniuoco ſibi & creaturę. Et ne fiat contentio de nomine vniuocationis, conceptum vniuocum dico, qui ita eſt vnus, quòd eius vnitas ſufficit ad contradictionem affirmando & negãdo ipſum de eodem: ſufficit etiam pro medio ſyllogiſtico, vt extrema vnita in medio ſic vno, ſine fallacia æquiuocationis concludãtur inter ſe vnum. Et vniuocationem ſic intellectam probo multipliciter.

1. ratio. Lege Algazelem in ſua Metaph. alias aliquo. Primò ſic. Omnis intellectus certus de vno conceptu & dubius de diuerſis habet conceptum, de quo eſt certus, alium à cõceptibus de quibus eſt dubius, ſubiectum includit prædicatum; ſed intellectus viatoris poteſt eſſe certus de * Deo, quòd ſit ens, dubitãdo de ente finito vel infinito, creato vel increato; ergo conceptus entis de Deo eſt alius à cõceptu iſto vel illo, & ita neuter ex ſe, ſed in vtroque illorum includitur, ergo vniuocus. Probatio maioris, Quia nullus idem conceptus eſt certus & dubius; igitur vel alius, quod eſt propoſitum; vel nullus, & tunc non erit certitudo de aliquo conceptu. Probo minorem. Quilibet Philoſophus fuit certus illud, quod poſuit eſſe primum principium, eſſe ens, puta vnus de igne, alius de aqua certus erat quòd erat ens. non autem fuit certus, quod eſſet ens creatum vel increatum, primum vel non primum: non enim erat certus, quòd erat ens primum, quia tunc fuiſſet certus de falſo, & falſum non eſt ſcibile; nec quòd erat ens non primũ, quia tunc non poſuiſſet oppoſitum. Cõfirmatur etiam ratio. Nam aliquis videns Philoſophos diſcordare poteſt eſſe certus de quocunque eorum, quòd quilibet poſuit primum principium eſſe ens, & tamen propter cõtrarietatem opinionũ eorum potuit ſimul dubitare, vtrum ſit hoc

2. Poſter. t.c. 6

ens vel aliud, & tali dubitāti ſi fieret demonſtratio concludens vel deſtruens aliquem conceptum inferiorem, putà quòd ignis non erat ens primū, ſed aliquod ens poſterius primo ente, non deſtrueretur ille conceptus primus ſibi certus, quem habuit de ente, ſed ſaluaretur in illo conceptu particulari probato de igne. Et per hoc probatur illa propoſitio * ſuppoſita in vltima conſequentia rationis, quę fuit, quòd ille conceptus certus, qui eſt ex ſe neuter dubiorum, in vtroque illorum ſaluatur. Quòd ſi non cures de auctoritate iſta accepta ex diuerſitate opinionū Philoſophantium, ſed dicas, quòd quilibet habet duos conceptus in intellectu ſuo propinquos, qui propter propinquitatem analogiæ videntur eſſe vnus conceptus. Contra hoc videtur eſſe ratio, Quia ex iſta euaſione videretur deſtructa omnis via probandi vnitatem alicuius cōceptus vniuocī. Si enim dicis hominem habere vnum conceptum ad Sortem & Platonē, negabitur, & dicetur, quòd ſunt duo, ſed videntur vnus propter magnam ſimilitudinem. ☞ Prętereа. Illi duo conceptus ſunt ſimpliciter ſimplices, igitur non intelligibiles niſi diſtinctè & totaliter, igitur ſi nunc non videntur duo, nec poſt. Item. Aut concipiuntur vt omnino diſparati, & tunc mirum quomodo videntur vnum; aut vt comparati ſecundum analogiam vel ſimilitudinem vel diſſimilitudinem, & tūc aliqualiter vel ſimul vel prius concipiuntur, vt diſtincti, igitur non vidētur vnus. Item. Ponendo illos duos conceptus ponuntur duo obiecta formalia cognita, quomodo ergo duo obiecta formalia cognita, & vt non diſtincta? Prętereа. Si Intellectus intelligeret ſingularia ſub propriis rationibus, quāuis cōceptus duorum eiuſdem ſpeciei eſſent ſimillimi, non eſt dubium, quin licet ſint multo ſimiliores quàm iſti duo in propoſito, quia iſti duo differunt ſpecie, adhuc intellectus bene diſtingueret inter tales conceptus ſingularium. Hæc etiam reſponſio improbatur diſt, 8. q. 1. & alia reſponſio quæ negat maiorem.*

alias ſumpta.

2. ratio

Secundò arguo ſic. Nullus conceptus realis cauſatur in intellectu viatoris naturaliter niſi ab his, quę ſunt naturaliter motiua intellectus noſtri, ſed illa ſunt phantaſmata, vel obiectum relucens in phantaſmate, & intellectus agens, ergo nullus conceptus ſimplex fit modo naturaliter in intellectu noſtro, niſi qui poteſt fieri virtute iſtorum; ſed conceptus, qui non eſſet vniuocus alicui obiecto relucenti in phantaſmate, ſed omnino alius & prior, ad quem iſte haberet analogiam, non poſſet fieri virtute intellectus agentis & phantaſmatis, vt probabo, ergo talis conceptus alius analogus; qui ponitur naturaliter, in intellectu viatoris, nunquam erit, & ita nō poterit naturaliter haberi aliquis conceptus de Deo, quod eſt falſum. Probatio aſſumpti. Obiectum quodcunque ſiue relucens in phantaſmate ſiue in ſpecie intelligibili, cum intellectu agente vel poſſibili cooperante ſecundum vltimum ſuæ virtutis, facit in Intellectu ſicut effectum ſibi adæquatum conceptum ſuum proprium, & conceptum omnium eſſentialiter, vel virtualiter incluſorum in eo; ſed ille alius conceptus, qui ponitur analogus, nōn eſt eſſentialiter vel virtualiter incluſus in iſto nec eſt iſte; ergo ille non fiet ab aliquo tali mouente. ☞ Et formatur ſic ratio. Obiectum quodcunque ſiue relucens in phātaſmate, ſiue in ſpecie intelligibili, cū intellectu agente vel poſſibili cooperante ſecundum vltimum virtutis ſuæ, facit ſicut effectum ſibi adęquatum, ſuum conceptū proprium & quiditatiuum (ille enim eſt proles adæquata ſibi in eſſe cognoſcibili, ſicut proles ſimilis in natura eſſet ſibi adęquata in eſſe naturali) igitur in cuiuſcūque alterius cognitionem poteſt: illa eſt imperfectior * ſua, & per conſequens non per ſe attribuitur ad illam.* Et confirmatur ratio. Quia præter conceptum ſuum proprium adæquatum, & incluſa in ipſo, altero prædictorum duorum modorū, nihil poteſt cognoſci ex iſto obiecto, niſi per diſcurſum; ſed diſcurſus præſupponit cognitionem iſtius ſimplicis, ad quod diſcurritur. Formetur ergo breuiter ratio ſic. Nullum obiectum facit conceptum ſimplicē & proprium ſui in aliquo intellectu, & conceptum ſimplicem & propriū alterius obiecti, niſi contineat illud aliud obiectum eſſentialiter vel virtualiter; obiectum autem creatum non continet increatum eſſentialiter vel virtualiter, ergo &c. Secunda pars minoris (ſcilicet quòd obiectum creatum non contineat virtualiter increatum; & hoc ſub eà ratione ſub qua ſibi attribuitur, vt poſterius eſſentialiter attribuitur priori eſſentialiter) probatur,

alias ſcientia.

tur; quia eſt contra rationem poſterioris eſſentialiter, * continere virtualiter ſuum prius; & etiam patet quòd non continet eſſentialiter increatum, ſecundum aliquid omnino ſibi proprium, & non commune; ergo non facit conceptum ſimplicem, & proprium enti increato.

alias includere.

3. ratio. ☞ Tertiò arguo ſic. Cōceptus proprius alicuius obiecti eſt ſufficiens ratio cognoſcendi de illo ſubiecto omnia conceptibilia, quę ſibi neceſſariò inſunt, nullum autem cōceptum habemus de Deo, per quē ſufficienter poſsimus cognoſcere omnia conceptibilia, quę ſibi neceſſariò inſunt (patet de trinitate & aliis creditis neceſſariis) igitur &c. Maior probatur. Quia immediatam quālibet cognoſcimus, inquantùm terminos cognoſcimus, igitur patet maior de omni illo conceptibili, quod immediatè * ineſt conceptu ſubiecti: quod ſi inſit immediatè, fiet idem argumentum, ſicut de medio comparato ad idem ſubiectum, & vbicunque ſtabitur, habetur propoſitum de immediatis, & vltra per illas immediatas ſcientur mediatæ.

alias eſt conceptum.

4. ratio. Quartò arguo ſic. Aut aliqua perfectio ſimpliciter habet rationem communem Deo & creaturę, & habetur propoſitum; aut non, ſed tantū propriam creaturæ, & tunc ratio perfectionis ſimpliciter non cōuenit formaliter Deo, quod eſt inconueniens; aut habet rationem omnino propriam Deo, & tunc ſequitur, quòd nihil attribuendum eſt Deo, quod eſt perfectio ſimpliciter: Nam hoc nihil aliud eſt dicere, niſi quòd, quia ratio eius, vt conuenit Deo, dicit perfectionem ſimpliciter, ideo ipſum ponitur in Deo: & ita peribit doctrina Anſelmi monologion. 15. vbi vult, quòd prætermiſsis relationibus, in omnibus aliis quidquid melius eſt ſimpliciter ipſum quàm non ipſum, attribuendum eſt Deo, ſicut quodcunque non tale eſt amouendum ab ipſo primo; ergo (ſecundum ipſum) aliquid cognoſcitur eſſe tale, & ſecundò attribuitur Deo, ergo non eſt tale precisè, vt eſt in Deo. Hoc etiam confirmatur, Quia tunc illa perfectio ſimpliciter non eſſet in creatura. Conſequentia patet, quia nullus talis perfectionis conceptus aliquis conuenit creaturæ, niſi conceptus analogicus, ex hypotheſi talis ſecundum ſe, quia analogicus eſt imperfectus, & in nullo eſt ratio eius melior non ipſo, quia aliàs ſecundum illam rationem analogicam poneretur in Deo. *

Cap. 10.

5. ratio. Quintò arguo ſic. Omnis inquiſitio Metaphyſica de Deo procedit ſic, ſcilicet conſiderando formalem rationem alicuius, & auferendo ab illa ratione formali imperfectionem, quā habet in creaturis, & reſeruando illam rationem formalem, & attribuendo ſibi omnino ſummam perfectionem, & ſic attribuēdo illud Deo. Exēplū de formali ratione ſapientię, vel intellectus vel volūtatis, cōſideratur enim primò in ſe, & ſecundum ſe: Et ex hoc, quòd ratio iſtorum non includit formaliter imperfectionem aliquam, nec limitationem, remouentur ab ipſa imperfectiones, quæ concomitantur eam in creaturis, & reſeruata eadem ratione ſapientię & voluntatis, attribuuntur iſta Deo perfectiſsimè; ergo omnis inquiſitio de Deo ſupponit intellectum habere conceptum eundē vniuocum, quem accipit ex creaturis. Quòd ſi dicas non, ſed alia eſt formalis ratio eorum, quæ conueniunt Deo. Ex hoc ſequitur inconueniens, ſcilicet quòd ex nulla ratione propria eorum, prout ſunt in creaturis, poteſt concludi aliquid de Deo, quia omnino alia & alia ratio eſt iſtorum & illorum; imo non magis cōcluderetur, quòd Deus eſt ſapiens formaliter ex ratione ſapientiæ, quā apprehēdimus ex creaturis, quā quòd Deus eſt formaliter lapis; poteſt enim conceptus aliquis alius à conceptu lapidis creati formari, ad quem conceptum lapidis, vt eſt idea in Deo, habet lapis iſte attributionem, & ita formaliter diceretur, Deus eſt lapis, ſecundum iſtum conceptum analogicum, ſicut ſapiens, ſecundum illum conceptum analogicum. Qualis autem ſit vniuocatio entis, & ad quanta & ad quę, dicetur magis inferius artic. 13. & 14. de primo obiecto intellectus. ☞ Ad iſtud etiam ſunt alia media diſtinct. 8. q. 1. contra primam opinionem.

6. ratio. Arguitur etiam aliter ad hoc ſic. Perfectior creatura poteſt mouere ad perfectiorem cōceptum de Deo, igitur cum aliqua viſio Dei, putà infima, non tantùm differat ab aliqua intellectione abſtractiua data ipſius, quantū ſuprema creatura diſtat ab infima, videtur ſequi, quòd ſi infima poteſt mouere ad aliquam abſtractiuam, quòd ſuprema, vel alia citra eam poterit mouere ad intuitiuam, quod eſt impoſsibile. Quòd ſi dicas tot gradus eſſe in intellectione

ol.4

lectione abſtractiua de Deo, quot ſunt ſpecies creatæ, licet extremę intellectiones non tantùm diſtent, quantũ extremę ſpecies, quod bene eſt poſsibile, quia quilibet gradus intellectionis minus diſtas à ſibi proximo, quã ſpecies creata mouens ad iſtum diſtet à ſpecie mouente ad alium. Contra. Differentia intellectionum abſtractiuarum non eſt tantùm numeralis, quia illę cauſantur à cauſa alterius ſpeciei, & per proprias rationes earũ, non inquantũ concludunt aliquid cõmune (ſicut dicit via de vniuocatione) ergo ſequitur, quòd inter infimam intellectionem abſtractiuam & infimam intuitiuam ſunt plures ſpecies mediæ, quàm inter infimam ſpeciem entium & ſupremam, vel tot: quòd ſi eſt inconueniens, & per conſequens antecedens, ergo pauciores ſunt ſpecies intellectionis abſtractiuæ quàm entium: ergo incipiendo ab infima hinc inde reſtat aliqua entitas ſuperior illa, quæ cauſat ſupremam abſtractiuam, igitur iſta ſuperior cauſabit intuitiuam de Deo Irẽ. Quare ponerentur tot ſpecies intellectionum de eodem obiecto, ſi nulla mouet ad proprium? Item ad concluſionem principalem videtur eſſe, quò omnis multitudo reducitur ad vnum, ergo ita in conceptibus.

Instantia. Contra iſtas rationes obiicitur. Contra primam inſtatur de toto disiuncto, cuius reſponſio ponitur diſt. 8. & debilius improbatur quã aliæ. Ad ſecũdam, vt formatur breuiter, negatur maior, quia propter cõnexionem effectus poteſt aliquem conceptum facere de cauſa, licet non ita perfectum, ſicut cauſa de ſe; conceditur enim, quòd cõcluſio facit notitiam de principio demonſtratione quia, ſed illa non eſt perfectiſsima notitia principij, ſed illa, qua cognoſcitur ex terminis perfectè cognitis. quare enim non ſimiliter in conceptibus ſimplicibus effectus ſimpliciter apprehenſus cauſabit aliquam notitiã habitualem ſimplicem de cauſa? Ad probationem maioris dico, quòd licet non poſſit effectus in cauſam æquiuocam exiſtentem, ſic nec in aliquid eiuſdem rationis cum cauſa, poteſt tamen in notitiam aliquam eius quę eſt imperfectior, non ſolũ ipſa in ſe cauſa, ſed etiam effectu æquiuoco cauſę, ſicut perfecto cõceptu eius. Sed accipiatur maior ſic. Nullum obiectum poteſt in conceptum alicuius, niſi contineat illud obiectum virtualiter vel eſſentialiter; hæc videtur manifeſta per rationem cauſæ & effectus æquiuoci, & licet attribuatur (ſecundum aliquos) actio intellectui, non curo, quomodocunque obiectum requiritur ſic non poteſt in conceptum perfectiorem cõceptu ſibi adæquato, talis eſt proprius quiditatiuę, ergo &c. Probatur minor, quia effectuum æquiuocorum eiuſdem cauſæ ille eſt perfectior, qui eſt ſimilior cauſę. talis eſt prolis intellectualis, ſiue verbum perfectum huius obiecti. Maior probatur, quia tunc perfectio intelligentiæ excederet totam virtutem memoriæ. Vt dictum eſt, abſolutè videtur concedendum, quòd nullus de Deo poteſt fieri in nobis conceptus per actionem obiecti creati, qui ſit perfectior cõceptu perfecto proprio illius obiecti, nec per conſequens ad quem attribuatur iſte proprius illius obiecti mouentis, imo ille conceptus de Deo eſt imperfectior verbo huius, quia effectus ęquiuocus diſsimilior cauſę; oportet ergo ab opinione hac recedere. Si ponatur conceptum lapidis attribui ad conceptum, quem cauſat de Deo lapis, præcisè ſaluari poteſt, quod obiectũ conceptum attribuitur ad obiectum, non tamen conceptus ad conceptum, & hoc eſt bene poſsibile, quia de obiecto perfectiori habetur conceptus imperfectior, quã de obiecto imperfectiore. Sed quomodo eſt rationabile in eodẽ intellectu conceptum proprium de Deo eſſe ſimpliciter imperfectiorem conceptu lapidis, vel albi? quod neceſſariò ſequitur ad hãc opinionem: & quomodo erit beatitudo noſtra naturalis in cognitione Dei ex 10. Ethic? Sed videtur contra vniuocationẽ entis eſſe eadem difficultas, quia omnis conceptus de Deo erit minus perfectus cõceptu proprio perfecto albi, quia omnes talis cõtinetur in albedine, vt cõceptus cõmunis in ſpeciali, & communis eſt ſimpliciter minus perfectus quã ſpecialis, quia potẽtialis eſt pars reſpectu conceptus ſpecialis: Quomodo ergo ſecũdum iſtam reſponſionem erit beatitudo in cognitione naturali Dei? Reſpondeo. Quilibet conceptus ſimpliciter ſimplex ſecundum viam vniuocationis eſt imperfectior poſitiuè, quã verbum albi, hoc eſt, non tantam perfectionem ponit, tamẽ eſt perfectior permiſsiuè, quia abſtrahit à limitatione, & ita eſt conceptibilis ſub infinitate: & tunc ille

alias actum.

Cap. ... alias verius cõtra reſpõſionem eſſet.

ille conceptus quidem ſimplex, non tamẽ ſimpliciter ſimplex, ſcilicet ens infinitũ, erit perfectior verbo albi, & ille eſt proprius Deo, non autem ille prior communis abſtractus ab albedine; vnde via vniuocationis tenet, quòd omnis conceptus proprius Deo eſt perfectior verbo cuiuſcunque creati, ſed alia non ſic.

Inſtantiæ duæ.

Sed inſtatur contra hanc reſpõſionem dupliciter, primò arguo, quòd difficultas remanet contra viam vniuocationis, quia ex duobus conceptibus, quorum vterque eſt imperfectior verbo albi, non videtur fieri conceptus perfectior illo verbo, ſed conceptus entis (vt conceditur) eſt imperfectior quã albi vel lapidis, & conceptus infiniti ſimiliter. Probatio, quia infinitũ concipitur à nobis per finitum, vt per lineam, vel aliquod tale obiectum mouens ad conceptum paſsionis ſuæ, igitur conceptus infiniti eſt imperfectior conceptu lineæ. Et confirmatur ratio. Quia cõceptus includens affirmationem & negationem non eſt perfectior propter negationẽ, aut ſaltem nõ eſt perfectior, quàm concipiendo affirmationem illius negationis; hoc ens infinitum non eſt aliquis conceptus alicuius poſitiui, niſi entis, ergo infinitas non facit conceptum perfectum, aut ſaltẽ non erit perfectior conceptus entis infiniti quàm finiti. Secundò inſtatur (reſpondendo ſic pro Henrico) Quòd licet conceptus ſimpliciter ſimplex ſit perfectior verbo creaturæ (vt arguitur) tamen multi tales poſſunt coniungi, & vnus determinabit alium, & ille conceptus totus erit perfectior. Nec eſt hìc maior difficultas quàm ibi, niſi in duobus; Primò, quia hic quilibet conceptus, ſiue determinans, ſiue determinabilis, ponitur proprius Deo, ibi vnus communis & alius proprius; Secundò, quod hic aliquis conceptus proprius Deo conceditur imperfectior verbo creaturæ, ibi nullus: Iſtorum autem primum non eſt inconueniẽs, quia paſsio bene determinat ſubiectum, vt homo riſibilis, & tamen vtrunque eſt æquè commune; ſecũdum oportet omnino concedere propter iſtam ſecundam rationem, loquendo de conceptu, id eſt de actu concipiendi, non autem de obiecto concepto. Quo ad iſtas inſtantias videtur ſatis congruè reſpondere, quia vtraque opinio conceptũ non ſimpliciter ſimplicem ponit perfectiorem verbo illius, quod mouet ad perfectum. Sed

Soluuntur.

inſtantiæ arguendo factæ videntur eſſe cõtra vtranque opinionem, quia quomodo cunque coniungantur, quilibet iſtorum cõceptum imprimitur a creatura mouente, igitur eſt imperfectior verbo illius creaturæ. Aggregatio autem imperfectorũ quomodo faciet conceptum perfectiorẽ intẽſiuè? Confirmatio etiam bene inſtat contra illud de infinito. Non ergo propter illam rationem dimittatur opinio, quia eſt communis difficultas vtrique & æquè, ſi analogia conceptuum exponitur de conceptis, fortè enim inſtantiæ bene probãt, quòd actus circa Deum non eſt perfectiſſimus intenſiuè, nec hoc requiritur, vt ſit ibi beatitudo naturalis, ſed quòd coniungat obiecto perfectiſsimo, quantuncunq; ſit perfectus, ſiue imperfectus, vt dicitur 11. de animalibus, Parũ noſce de immaterialibus excedit notitiam aliorum. Fortè enim intenſius amari poteſt creatum aliquod quàm Deus, nec tamen illud amatum nunc beatificat ſicut Deus. De hoc quarto libro diſt. 49. Quomodo beatificamur in obiecto. Iſtud de infinito verũ eſſet, ſi infinitum eſſet præciſè modus, ſub quo obiectum primum cõciperetur, & nõ pars conceptus vel modus ſic, quód conceptus in ſe (ſicut diſtinguitur in quæſtione de vnitate Dei) de ſingularitate, vt concipitur, & vt modus præciſè ſub quo concipi poteſt, quemadmodum etiam certus gradus intentionis præciſè modus, ſub quo videtur hæc albedo: ſic autem nõ intelligimus ens infinitum, ſed vt includens duos conceptus, licet alter determinet alterum; & fortè ille priuatiuus finiti nihil ponit, quouis det intelligere poſitiuũ; ita quòd ſi habemus cõceptũ poſitiuũ de neceſſariò magis perfectè poſitiuè intelligitur Deus hic ens ſimpliciter neceſſarium, ſed nec fortè per neceſſarium, nec æternum concipimus niſi negationem imperfectionis, putá potentiæ aliter ſe habẽdi, vel fluxibilis, ſeu principij, ſeu finis; æternum dicit quoddam infinitum, quia in duratione minimè perfectior eſt infinitas, quã in quantitate perfectionis, ſicut infinita magnitudo, ſi eſſet perfectior, eſſet infinito tempore.

alias quandoque.

alias aliquod.

1. de partibus animalium.

¶AD ARGVMENTVM, Cùm arguit, quòd Deus non poteſt intelligi in aliquo conceptu vniuerſali communi vniuoco ſibi & creaturis, quia eſt ſingularitas quædã, Reſpõdeo. Cõſequentia nõ valet,

Sortes

Sortes enim inquantũ Sortes eſt ſingularis, & tamẽ à Sorte plura poſſunt abſtrahi prædicata, & ideo ſingularitas alicuius nõ impedit, quin ab eo, quod ſingulare eſt, poſſit abſtrahi aliquis conceptus communis, & licet quidquid eſt ibi in re, ſit ſingulare ex ſe in exiſtendo, ita quòd nihil contrahat aliud ibi ad ſingularitatem, tamen illud idem poteſt concipi, vt hoc in re, vel quod .modo indiſtinctè, & ita vt ſingulare, vel vt commune.

ARTICVLVS. 3.

Vtrum Deus poſſit cognoſci naturaliter in particulari à viatore.

ARGVITVR quòd non cognoſcitur ex creaturis.

Ratio Henrici vbi ſupra, 1.

¶ Quia creatura eſt peregrina ſimilitudo eius, quia tantùm ei conformis eſt quoad aliqua attributa, quę nõ ſunt illa natura in particulari; igitur cũ nihil ducat in cognitionem alterius, niſi ſub ratione ſimilitudinis, ſequitur, quòd Deus non cognoſcitur in particulari ex creaturis.

¶ CONCLVSIO. *Deus non cognoſcitur naturaliter à viatore.*

¶RESPONDEO. Dico, Quòd non cognoſcitur Deus naturaliter à viatore in particulari & propriè hoc eſt, ſub ratione huius eſſentię, vt hæc & in ſe. Ratio huius impoſſibilitatis eſt, quia ſub ratione talis cognoſcibilis eſt Deus obiectum voluntarium & non naturale, niſi reſpectu ſui intellectus tantũ, & ideo à noſtro intellectu cauſato poteſt ſub ratione huius eſſentię, vt hæc naturaliter cognoſci, nec aliqua eſſentia naturaliter cognoſcibilis à nobis oſtendit ſufficienter hanc eſſentiam, vt hæc, nec per ſimilitudinem vniuocationis, nec imitationis; vniuocatio enim non eſt niſi in generalibus rationibus, imitatio etiã deficit, quia imperfecta eſt, quia creaturæ imperfectę eum imitãtur. Vtrum autem ſit alia ratio huius impoſſibilitatis, ſcilicet propter rationem primi obiecti (vt alij ponunt) illud eſſe quidditatem rei materialis. de hoc in quęſt. de primo obiecto intellectus. Dico tamen, quod ad multos conceptus proprios de Deo poſſumus peruenire, qui non conueniunt creaturis, cuiuſmodi ſunt conceptus omnium perfectionum ſimpliciter in ſummo; & perfectiſſimus conceptus (in quo quaſi in quadam deſcriptione perfectiſſimè cognoſcimus Deum) eſt concipiendo omnes perfectiones ſimpliciter & in ſummo. Quis tamen cõceptus ſit perfectior & ſimplicior patebit in ſequenti articulo.

D Tho. 1. p. q. 12. art. 4.

¶ AD ARGVMENTVM Reſpondeo, quòd licet nobiſcum ſentiat, nõ tamen concludit. Cũ enim arguitur, quòd non cognoſcitur de Deo aliquid, niſi per ſimile, Aut intelligitur de ſimilitudine vniuocationis, aut imitationis; ſi primo modo, igitur nihil cognoſcitur de Deo, quia (ſecũdum eum) in nullo habet Deus ſimilitudinem vniuocationis cum creatura, per quam deberet à nobis cognoſci; ſi ſecundo modo, etiam creaturę, non tantùm imitantur illam eſſentiam ſub ratione generalis attributi, ſed etiam hanc eſſentiam, vt eſt hęc eſſentia, ſiue vt nuda, & vt in ſe eſt exiſtens: ergo (ſecundum eum) propter talem ſimilitudinem poſſet creatura eſſe principium cognoſcendi eſſentiam diuinam in ſe, & in particulari.

ARTICVLVS 4.

Vtrum conceptus Dei perfectior & ſimplicior nobis poſſibilis ſit conceptus entis ſimpliciter infiniti.

ARGVITVR quòd non.

¶ Quia ſummum bonum, vel ſũmum ens dicit modũ intrinſecũ entis, & includit virtualiter omnes alios conceptus, ergo conceptus Dei perfectior non eſt conceptus entis ſimpliciter infiniti.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ CONCLVSIO. *Conceptus Dei perfectior & ſimplicior nobis poſſibilis eſt conceptus entis ſimpliciter infiniti.*

¶RESPONDEO. Quòd conceptus perfectior & ſimplicior nobis poſſibilis eſt conceptus entis ſimpliciter infiniti, iſte enim eſt ſimplicior quã conceptus entis boni, vel entis veri, vel aliquorum ſimiliũ: quia infinitum non eſt quaſi attributum, vel paſſio entis, ſiue eius de quo dicitur, ſed dicit modum intrinſecum illius entitatis, ita quòd cũ dico ens infinitum non habeo conceptum quaſi per accidens ex ex ſubiecto & paſſione, ſed conceptũ per ſe ſubiecti in certo gradu perfectionis, ſcilicet infinitatis; ſicut albedo intenſa non dicit conceptum per accidẽs ſicut albedo viſibi-

Vide diſt. 8. q. 2.

viſibilis, imo intentio dicit gradum intrinſecum albedinis in ſe, & ita patet ſimplicitas huius conceptus, ſcilicet ens infinitũ. Perfectio autem iſtius conceptus multipliciter probatur: tum quia iſte cõceptus inter omnes à nobis conceptibiles virtualiter plura includit, ſicut enim ens includit virtualiter bonum & verum in ſe, ita ens infinitum includit verum infinitũ, & bonum infinitum, & omnem perfectionem ſimpliciter ſub ratione infiniti: tum quia demonſtratione quia vltimò concluditur eſſe de ente infinito, vel eſſe infinitum de aliquo ente, ſicut apparet ex diſtinct. 2. q. 3. illa autem ſunt perfectiora, quæ vltimo cognoſcuntur demonſtratione quia ex creaturis, quia propter eorum remotionem à creaturis difficillium eſt ea ex creaturis cognoſcere. alias concludere. 3.4. 20.207

¶ AD ARGVMENTVM reſpondeo, Quòd ſi ſummum intelligatur comparatiuè, ſic dicit reſpectum ad extra; ſed infinitum dicit conceptum ad ſe; ſi autem intelligatur abſolutè ſummum, hoc eſt, quòd ex natura rei non poſsit excedi perfectio illa, expreſsiùs concipitur in ratione infiniti entis, nõ enim ſummum bonum indicat in ſe, vtrum ſit finitum vel infinitum. Ex hoc apparet improbatio illius, quod dicitur in quadam opinione ar. 5. quòd perfectiſsimum, quod poſſumus cognoſcere de Deo, eſt cognoſcere attributa, reducendo illa in eſſe diuinum propter ſimplicitatem diuinam; cognitio enim eſſe diuini ſub ratione infiniti eſt perfectior cognitione eius ſub ratione ſimplicitatis, quia ſimplicitas cõmunicatur creaturis, infinitas autem non, ſecundum modum quo conuenit Deo.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum Deus cognoſcatur naturaliter in vniuerſali per ſpecies creaturarum.

ARGVITVR quòd nullo modo cognoſcitur.

¶ 1. Quia 1. Metaph. infinitum inquantùm infinitum eſt ignotum, & ex 2. Metaph. infinita non contingit cognoſcere, ergo nec infinitũ, quia eadem videtur eſſe proportio intellectus ad infinitum & ad infinita, quia æqualis exceſſus vel non minor, quia vtrobique eſt infinitas. t. c. 11. & t. c. 11. & 52.

¶ 2. Prætetea. Gregorius ſuper Ezechielem, Quantumcunque mens noſtra in contemplatione Dei profecerit, non ad illud, quod ipſe eſt, ſed ad illud, quod ſub ipſo eſt, attingit. Lib. 2. homilia. 8.

¶ OPPOSITVM. 6. Metaph. Metaphyſica eſt Theologia de Deo, ergo &c. t. c. 2.

¶ CONCLVSIO. *Deus cognoſcitur a nobis naturaliter in generali, & ea, quæ de ipſa cognoſcimus, cognoſcimus per ſpecies creaturarum.*

¶ RESPONDEO. Hic dicit quidã Doctor, quòd Deus in vniuerſali tripliciter cognoſcitur, generaliſsimè, generaliùs, generaliter. Generaliſsimè habet tres gradus, cognoſcendo enim quodcũque ens, vt hoc ens eſt, indiſtinctiſsimè concipitur Deus, quia concipitur ens quaſi pars conceptus, & eſt primus gradus: Amouendo autem hoc, & concipiendo ens eſt ſecundus gradus, tunc enim ens, vt conceptũ non vt pars conceptus, concipitur cõmune analogum Deo & creaturæ: Quòd ſi diſtinguatur conceptus entis, qui Deo conuenit (puta concipiendo ens indeterminatum negatiuè, id eſt non determinabile à conceptu entis, qui conuenit creaturę analogicè) quod eſt ens indeterminatum priuatiuè, iam eſt tertius gradus. Primo modo indeterminatum abſtrahitur, vt forma ab omni materia, vt in ſe ſubſiſtens & imparticipabilis: Secundo modo indeterminatum eſt vniuerſale abſtractum à particularibus, quod non eſt actu participatũ in illis. Poſt iſtos tres gradus concipiendi generaliſsimè, concipitur Deus generaliùs, concipiendo quodcunque attributũ, non ſimpliciter ſicut priùs, ſed cum præeminentia ſumma; Generaliter autem concipitur, concipiendo quodcunque attributum eſſe idem ſuo primo proprio attributo, ſcilicet eius eſſe propter ſimplicitatem. Nec per ſpeciem propriam cognoſcitur Deus, qui nihil eſt eo ſimplicius, ſed ad modũ æſtimatiuæ: ſicut enim æſtimatiua in brutis ſub intentionibus ſẽſatis ſubfodiẽdo cognoſcit intentiones non ſenſatas, vt nociui & proficui, ſic intellectus ſub ſpecie creaturę, quæ nõ repręſentat niſi creaturam, ex ſuo acumine ſubfodit ad cognoſcendum ea, quę ſunt, & dicuntur de Deo per ſpeciem alienam ex creaturiſ, & hoc omnibus tribus modis prædictis. Opinio Henrici vbi ſupra. alias Amoto. Litera difficillima. alias ita. Quære Henric 4 quæſt. quol. 7. &. 9

Dico autem ad propoſitum, quòd aliqua huius opinionis ſunt impugnata in ſuperio- Opinio Scoti.

ſuperioribus, & adhuc impugnantur in illo articulo. Ad quem dico, Quod iſta, quæ cognoſcuntur de Deo, cognoſcuntur per ſpecies creaturarum, quia ſiue vniuerſalius & minus vniuerſale cognoſcantur per eandem ſpeciem minus vniuerſalis, ſiue vtrunque habeat ſpeciem intelligibilem ſibi propriam, ſaltem illud, quod poteſt imprimere vel cauſare ſpeciem minus vniuerſalis in intellectu, poteſt etiam cauſare ſpeciem cuiuſcunque vniuerſalioris, & ita creaturę, quæ imprimunt proprias ſpecies in intellectu, poſſunt etiā imprimere ſpecies tranſcedentium, quæ cōmuniter conueniunt eis & Deo: Et tūc intellectus propria virtute poteſt vti multis ſpeciebus ſimul, ad concipiendum illa ſimul, quorum ſunt iſtæ ſpecies, putá ſpeciem boni, ſpeciem ſummi, ſpeciem actus ad concipiendum ſummum bonum & actualiſsimum; quod apparet ſic per locū à minori. imaginatiua enim poteſt vti ſpeciebus diuerſorum ſenſibilium, ad imaginandum cōpoſitum ex illis diuerſis, ſicut apparet imaginando montem aureum. Ex hoc apparet improbatio illius, quod dicitur in iſta opinione de illa ſuffoſione, quia ſuffodiendo nunquam illud, quod non ſubeſt ſuffuſioni, inuenitur per ſuffoſionem; non autem ſubeſt conceptui creaturæ aliquis conceptus vel ſpecies repræſentans aliquid proprium Deo, quod ſit omnino alterius rationis ab eo, quod conuenit creaturę, vt probatum eſt per ſecundam rationem in ſecundo art. ergo per ſuffoſionem nullus talis conceptus inuenitur. Et quod adducitur ſimile de æſtimatiua, dico, Quòd videtur adduci falſum ad confirmationem alterius falſi, quia ſi maneret ouis in propria natura, & in eodem affectu naturali ad agnum, mutaretur tamen ouis, vt eſſet ſimilis lupo per miraculum in omnibus accidentibus ſenſibilibus putà colore, figura, ſono, motu, & huiuſmodi, agnus fugeret ouem ſic mutatam, ſicut fugeret lupum, & tamen in oue ſic mutata non eſſet intentio nociui, ſed proficui & conuenientis, & ita æſtimatiua agni non ſuffoderet ad inueniendum intentionem conuenientis ſub ſpeciebus ſenſibilibus, ſed præciſè ita moueretur ſecundum appetitum ſenſitiuum, ſicut accidētia ſenſibilia mouerēt. Si dicas, Quòd intentio ibi conuenientis non *multiplicatur, quia non ſunt talia accidentia conuenientia tali intentioni, & intentio conuenientis non multiplicatur ſine accidentibus ſibi conuenientibus. Hoc nihil eſt, Quia ſi agnus hic fugeret lupum propter perceptionem nociui conceptam ab æſtimatiua, & illa non multiplicatur cum accidentibus iſtis ſenſibilibus, quia non eſt cum eis talis intentio ſtante iſto caſu; ergo aut hic non eſt ſuffoſio agni ad intentionem nociui, quæ nulla eſt, aut ſi hic nō fugeret per ſuffoſionem, ergo nec aliás.

*multipli cat.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quód infinitum potentiale eſt ignotum. quia vnūquodque eſt cognoſcibile, inquantùm eſt in actu, non tamē ita eſt ignotum, quòd repugnat ſibi intelligi ab intellectu infinito, ſed non poteſt infinitum cognoſci ab aliquo intellectu cognoſcente ipſum, ſecundum modum ſuæ infinitatis. Modus enim ſuæ infinitatis eſt accipiendo alterum poſt alterum, & intellectus qui cognoſceret hoc modo alterum poſt alterum, cognoſceret ſemper aliquod finitum, & nunquam infinitum, intellectus tamen infinitus poteſt cognoſcere totum illud ſimul, nō partem poſt partem. Et cū arguitur de 2. Metaph. de infinitis & infinito, dico, Quòd non eſt ſimile, quia cognitio obiectorum infinitorū numeraliter concluderent infinitatem potētię cognoſcentis, ſicut patuit diſt. 2. q. 1. artic. 2. ad infinitatem, videlicet quia ibi pluralitas ex parte obiecti concludit maioritatem virtutis in intellectu, ſed intellectio alicuius infiniti intenſiuè non concludit infinitatem actus, quia non oportet actū habere talem modum, qualem habet obiectum, quia actus ſub ratione finiti poteſt eſſe ad obiectum ſub ratione infiniti, niſi eſſet actus comprehenſiuus: Et concedo, quòd talem actum circa obiectum infinitum non habemus, nec eſt poſsibile.

3. Phyſic. t. c. 63.

Reſolutio notabilis.

¶ Ad ſecundum Gregorij dico, Quòd nō habet intelligi, quòd contemplatio ſiſtat ſub Deo in aliqua creatura, quia hoc eſſet frui vtendis, quod eſſet ſumma peruerſio, ſecundum Auguſt. 83. quæſt. q. 30. ſed conceptus illius eſſentię ſub ratione entis eſt imperfectior conceptu illiuſmet eſſentiæ, vt hęc eſſentia eſt, & quia imperfectior eſt, ideo eſt inferior in intelligibilitate: contemplatio autem de lege communi ſtat in tali cōceptu communi, & ideo ſtat in aliquo conceptu, qui eſt minoris intelligibilitatis quā Deus in ſe, vt hæc eſſentia; & ideo

& ideo debet intelligi ad aliquid, quod eſt ſub Deo, hoc eſt ad aliquid ſub ratione intelligibilis, cuius intelligibilitas eſt inferior intelligibilitate Dei in ſe, vt hęc eſſentia ſingularis.

ARTICVLVS. 6.

Vtrum Deus ſit primum cognitum a nobis naturaliter pro ſtatu iſto.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia vnunquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ſic ad cognitionẽ 2. Metaph. ſed Deus eſt primum ens, ergo primum cognitum. (margin: t.c.4.)

¶ 2. Prætetea. Nihil perfectè cognoſcitur niſi Deo perfectè cognito, ergo nihil ſimpliciter cogniſcitur niſi Deo ſimpliciter cognito. Conſequentia apparet, quia in his quæ ſunt per ſe, ſicut maximum ad maximum, ſic ſimpliciter ad ſimpliciter, & è conuerſo, ex 2. Topic. (margin: Cap. 10.)

¶ 3. Prætetea. Perfectiſsimus actus potentiæ eſt circa obiectum ſimpliciter primũ, perfectiſsimus autem actus, ſcilicet ſpeculatio, in qua conſiſtit felicitas, eſt circa Deum. 10. Ethic. ergo Deus eſt ſimpliciter primum obiectum cognoſcibile. (margin: Cap. 10.)

¶ OPPOSITVM. Omnis noſtra cognitio oritur a ſenſu 1. Metaph. & 2. Poſter. in fine, ergo Deus, qui eſt à ſenſibus remotiſsimus, non eſt primo cognitus ab intellectu noſtro. (margin: In proœmio.)

¶ CONCLVSIO. *Deus non eſt primũ cognitum a nobis naturaliter pro ſtatu iſto.*

¶ RESPONDEO. Quoad iſtum articulum, ſecundũ opinionẽ in ſuperiori articulo poſitã, diſtinguendũ eſt de modo concipiendi naturaliter & rationaliter; primo modo Deus eſt primum obiectũ intelligibile á nobis ex creaturis, quia naturalis cognitio procedit ab indeterminato ad determinatum (indeterminatum negatiuè eſt magis indeterminatum quã priuatiuè, indeterminatũ ergo pręcõcipitur illi. & aliud indeterminatum priuatiuè ſecundum cognitionem noſtrã pręcõcipitur determinato, quia ens ad res prima impreſsione imprimũtur in anima noſtra ſecundũ Auic. 1. Metaph. cap. 5. ergo indeterminatũ negatiuè omnino primũ eſt obiectũ noſtro intellectui) Rationaliter autem eſt Deus poſterius creatura obiectũ cognitũ ſecũdũ tres gradus, primò generaliſsimè, deinde generaliùs, & vltimò generaliter; quia primò cõcipitur hoc bonum, deinde (margin: Vide D. Tho. ſuper Boetiũ de hebdomad. & Henricũ in ſumma. ar. 24. q. 7.)

bonũ vniuerſale abſtractũ ſecunda abſtractione (putà quod eſt indeterminatum priuatiuè) deinde bonum prima abſtractione abſtractũ, quod ſcilicet eſt indeterminatũ negatiuè, quia via ratiocinatiuæ deductionis priùs oportet cognoſci illud, á quo fit abſtractio, quã abſtractũ. Exponitur primũ membrũ, ſcilicet naturaliter, quomodo eſt ſic cognitum primò, quia Deus, vt eſt ſic primũ cognitũ, nõ diſtinguitur ab aliis propter ſimplicitatẽ; & quia non eſt primũ cognitũ, niſi tantũ quo ad duos primos modos gradus generaliſsimè cõcipiendi, quorũ neuter pertingit ad aliquã rationẽ determinantem, illud attributum Deo. Qualiter autem poſſet eſſe primum cognitum & non diſtingui ab aliis per intellectum cognoſcentẽ, exẽplificatur, ſicut oculus primum videt lucẽ, licet nõ diſtinctè diſcernat de ipſa propter ſubtilitatẽ, ſicut diſcernit de colore per lucẽ.

Cõtra iſtã opinionẽ, quòd dicit de indeterminato negatiuè & priuatiuè, ſi intelligat de primitate originis contradicetur ei articul. 8. Et cũ arguitur, quòd indeterminatũ negatiuè eſt magis indeterminatũ quã indeterminatũ priuatiuè, nego de indeterminatione ad propoſitũ loquendo, qualis ſcilicet eſt in primo intellecto, quia indeterminatum negatiuè eſt ſingulare, & tale non eſt magis indeterminatum, quam indeterminatum priuatiuè; indeterminatio autem negatiua ſcilicet repugnãtia ad determinari, etſi ſit aliquo modo maior quã indeterminatio priuatiua, non tamen tale indeterminatum priùs occurrit intellectui, quia tale non eſt confuſum obiectum, ſed diſtinctum cognoſcibile, ſicut inferius dicetur articulo 8. & 9. Quòd arguitur etiã in ſecũdo mẽbro, quòd notitia rationali Deus ſit vltimũ cognitum, quia priùs cognoſcitur illud, à quo fit abſtractio quã abſtractum. Hoc non eſt verũ, niſi ponendo abſtractionẽ quandã diſcurſiuã notiori ad aliud, ita quod illud, a quo fit abſtractio, eſt primò cognitũ, & aliud cognitũ per ipſum, & ſi ita intelligat abſtractionẽ, talis cognitio per abſtractionẽ, non eſt prima cognitio abſtracti; ſi enim ita cognoſcatur Deus per creaturã, oportet aliquem conceptũ pręhabere de Deo, ad quem diſcurritur, quia diſcurſus præſupponit aliquẽ cõceptum de termino ad quem eſt: vel igitur propoſitio, quam accipit, eſt falſa, vel ſi ſit vera, concludit,

Deum eſſe priùs cognitum, antequam cognoſcatur rationabiliter, quód fortè cōcederet. Quod etiam addit, quòd Deus, vt eſt primum cognitū à nobis naturaliter, non diſtinguitur ab alis, quia non concipitur in aliquo, in quo diſtinguatur à creatura. In hoc videtur cōtradicere ſibi ipſi, prædixit enim, quòd Deus eſt primum cognitum ab intellectu naturaliter, vt eſt indeterminatum negatiuè, & dicit, quòd in hoc cōceptu diſtinguitur à creatura, quia iſte non conuenit creaturæ.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primū dico, Quód conſequētia non valet, ſcilicet, Eſt primū ens, ergo eſt primum cognitū à nobis, licet ſequatur: igitur eſt primū cognoſcibile, quantū eſt de ſe, & ita debet intelligi veritas, de qua loquitur Philoſophus 2. Metaph. Sicut res ſe habet ad entitatē, ita ad veritatē, pro euidētiā rei in ſe, ſiue pro intelligibilitate rei ex parte ſui, nō oportet autē, quod res ſicut ſe habet ad entitatē, ſic ſe habeat ad cognoſci, niſi intelligatur cognoſci ab illo intellectu qui reſpicit intelligibilia omnia, ſecundū gradū propriū cognoſcibilitatis eorum, qualis non eſt noſter intellectus, ſed maximè cognoſcit ſenſibilia.

¶ Ad ſecundū dico, Quòd conſequentia nō valet, niſi in cauſis præciſis, quòd patet in exēplo. Si eclipſis eſt cognoſcibilis ex duplici cauſa per duas potētias, ſcilicet, per ſenſum & intellectū habentē demonſtrationē, nunquā cognoſcitur perfectiſsimè niſi cognito principio demonſtrationis perfectiſsimè, non tamē ſequitur, ergo nunquā cognoſcitur niſi cognito principio demōſtrationis, habet enim aliam cauſam, qua cognóſci poteſt, quia iſta non eſt præcisè cauſa, tamē per aliā nō poteſt ita perfectè cognoſci ſicut per iſtā, quia iſta cauſa, ſcilicet demonſtratio, qua poteſt cognoſci ab intellectu, eſt perfectior cauſa cognitionis ſuæ quā alia, qua poteſt cognoſci per ſenſū, ita eſt in propoſito, quælibet creatura præter cauſam cognitionis ſuæ quę eſt eſſentia diuina, habet aliā cauſam illius cognitionis, ſcilicet eſſentiā propriā, quæ nata eſt gignere notitiā ſui, nunquā tamē per motionē ſuā ita perfectè cognoſcitur res, ſicut per eſſentiā diuinā: nō igitur ſequitur ab effectu ad cauſam arguēdo, ſi perfectiſsimè perfectiſsimè, ergo ſi ſimpliciter ſimpliciter, quia illud, quod perfectiſsimè ſumptum poteſt eſſe cauſa præciſa perfectiſsimè in genere, ſumptum tamen ſimpliciter non eſt cauſa præciſa effectus in genere.

¶ Ad tertium dico, Quòd maior eſt vera loquendo de primitate perfectionis, ſed nō de primitate adęquationis. Exēplum. Nunquā eſt viſio circa aliquid ſub ratione coloris præcisè, ita quòd non ſub ratione huius vel illius coloris, puta albi vel nigri, niſi illud videatur à remotis vel imperfectè, viſio autem alicuius ſub ratione coloris præciſe, non eſt perfectiſsima, ſed imperfectiſsima. Cùm dicitur, perfectiſsima operatio potentiæ eſt circa primum obiectum eius, verum eſt, non primum adęquatione, ſed primum perfectione, quod videlicet eſſet perfectiſsimum contentorū ſub primo obiecto adęquato; & ideo dicit Philoſophus 10. Ethic. quód declaratio perfectiſsima eſt in operatione circa optimū omnium eorū, quę ſunt ſub potētia, hoc eſt circa optimum contentū ſub obiecto adæquato illius potentię. Probat igitur iſta ratio, quòd Deus eſt primū cognitum, hoc eſt perfectiſsimum, quod cōcedo, ſed non primum adæquatū, de quo inferius artic. 11. & inde. Cap. 4.

ARTICVLVS. 7.

Vtrum primum cognitum cognitione confuſa ſit ſpecies infima.

ARGVITVR quod non.

¶ 1. Quia 1. Phyſ. dicitur, quòd confuſa id eſt magis vniuerſalia ſunt priùs nota nobis, quod probat, quia pueri primò appellāt omnes homines patres, & omnes fœminas matres, poſtea diſcernūt vnunquodque; ergo prius cognoſcunt patrem ſub ratione hominis, quàm ſub ratione huius hominis, hoc eſt actualiter concipi conceptus priores ſeu communiores.

¶ 2. Præterea. Hoc idem probat Auic. de eo, quod videtur à remotis, quia prius cognoſcitur aliquid ſub ratione corporis, quā animalis, & priùs ſub ratione animalis, quā hominis, & priùs hominis, quàm huius hominis.

¶ 3. Præterea. Hoc etiam videtur, quia in arguendo, via compoſitiua eſt ante reſolutiuā, ergo ita eſt in intelligibilibus ſimplicibus.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ CON

¶ *CONCLVSIO*. Primum cognitũ actualiter & cõfusè eſt peciesſpecialiſsima.

¶ RESPONDEO. & dico, Quòd triplex eſt ordo intelligibiliũ in propoſito, vnus eſt ordo originis vel ſecundũ generationẽ, Alius eſt ordo perfectionis, Tertius eſt ordo adæquationis vel cauſalitatis præcisè: de duabus primis primitatibus habe-

t.c.15. tur 9. Metaph. cap. 7. quæ ſunt priora ſecũdum generationem, ſunt poſteriora ſecundum ſubſtantiam; de tertia autem pri-

t.c.11. mitate habetur. 1. Poſter. in diffinitione vniuerſalis, quia primò dicit ibi præciſionem & adæquationem. Loquendo igitur de primo ordine ſcilicet originis videndũ eſt primo de cognitione actuali, ſecundo de cognitione habituali, tertio de virtuali. Quantum ad primum (de cognitione actuali) præmitto duo, quorum primum eſt, quòd alius eſt conceptus ſimpliciter ſimplex. & alius eſt conceptus ſimplex, qui nõ eſt ſimpliciter ſimplex. Conceptũ ſimpliciter ſimplicem voco, qui non eſt reſolubilis in plures conceptus, vt conceptus entis vel vltimę differentiæ: conceptus ſimplex, ſed non tamen ſimpliciter ſimplex eſt, quicunque poteſt concipi ab ab intellectu actu ſimplicis intelligentiæ, licet poſsit reſolui in plures conceptus ſeorſum conceptibiles, ſicut eſt conceptus diffiniti vel ſpeciei. Secundò pręmitto, quòd aliud eſt confuse intelligere, & aliud confuſum intelligere, cõfuſum enim idem eſt, quòd indiſtinctum; & ſicut eſt duplex indiſtinguibilitas ad propoſitũ, ſcilicet totius eſſentialis in partes eſſentiales, & totius vniuerſalis in partes ſubiectiuas, ita eſt duplex diſtinctio duplicis totius prædicti ad ſuas partes. Confuſum igitur intelligitur, quando intelligitur aliquid indiſtinctum altero prædictorũ mo-

1. Phyſicor. t.c.5 dorum; ſed confusè dicitur aliquid concipi, quando concipitur, ſicut exprimitur per nomen, diſtinctè verò, quando concipitur, ſicut exprimitur per diffinitionem.

His præintellectis primò pono ordinẽ originis in cognitione eorum actuali, quæ concipiuntur confuse (pręſenti articulo) & quoad hoc dico, Quód primum actualiter cognitum confuse eſt ſpecies ſpecialiſsima, cuius ſingulare efficacius & fortius primò mouet ſenſum, ſiue ſit audibile, ſiue viſibile, ſiue tangibile, quodcunq; enim indiuiduum fortiùs mouet ſenſum, eius ſpecies primó cognita eſt cognitione confuſa. ☞ Et hoc ſuppoſito, quòd ſingulare ſit in debita proportione pręſens ſenſui. Vnde ſi ponas aliquem caſum, in quo ſenſus non primò ſentit naturam ſpecificã, ibi nõ ſtatim patet, ſi eſt rubeus vel viridis color, & per conſequens intellectus per illam ſenſationem non ſtatim apprehendet naturam ſpecificã, propter indebitam proportionem ſingularis ad ſenſum, vel propter imperfectionem virtutis, quã excedit hæc viſibilitas naturę talis vt naturæ, vel propter defectum in medio luminis, vel huiuſmodi, vel propter nimiam diſtantiã. Per hoc patet ad hanc inſtantiã, Duo oculi in eadem diſtantia ad rubeũ, vnus ſtatim percipit ruborem alius confusè, igitur in proportione debita nõ ſtatim ſentitur natura ſpecifica. Reſpondeo, Debita vni non eſt debita alteri propter improportionem in illo paſſo. Cõtrà. Si vſque ad A gignit ſpeciem ruboris, & vltra A ſpeciem coloris vel confusé repræſentantem, ſint iſti oculi vltra A, neuter videbit ruborem diſtinctè. Reſpondeo. Quidquid ſit de medio, ſiue vbique ſpecies propria, ſiue vltra aliquam diſtantiam, ſpecies confuſa, ſaltem in oculo minus diſpoſito, cæteris paribus confuſior ſaltem vltra de- In 4. diſtin. 45. q. 2.

terminatam diſtantiã non poſsit ſub propria ratione intelligi, de quo alias. * Loquor enim modo de illis quę certũ eſt poſſe intelligi ſecundũ omnẽ opinionem, & probo cõcluſionem propoſitã ſic. Cauſa naturalis agit ad effectũ ſuũ ſecundũ vltimũ potentię ſuę, quando non eſt impedita, igitur ad effectũ perfectiſsimum, quẽ primò poteſt producere, primò agit; omnia autem concurrentia ad iſtum actũ primum intellectus ſunt cauſę merè naturales, quia pręcedunt omnem actũ voluntatis, & nõ ſunt impeditę, vt patet: ergo primò producunt perfectiſsimum conceptũ, in quem poſſunt: ille autem nõ eſt niſi cõceptus ſpeciei ſpecialiſsimę, ſi enim aliquis alius eſſet, putá conceptus alicuius communioris ille eſſet perfectiſsimus, in quem iſta poſſent; & cum conceptus illius communioris ſit imperfectior conceptu ſpeciei ſpecialiſsimæ, ſicut pars eſt imperfectior toto, ſequeretur, quòd illa nõ poſſent in conceptũ illius ſpeciei, & ita nũquam cauſarent conceptũ illũ. ☞ Ordo in generationibus reſpõdet hic per imperfectũ vt medium, alioquin primò cau-

Concluſio probatur 3. rationibus. 1. ratio. Argumentum efficaciſsimum.

ſatetur ab obiecto conceptus diffinitiuus quia in illum poteſt obiectū, vel nunquā cauſabit. Quare non primò cauſatur conceptus diffinitiuus? Quid perfectionis acquiritur alicui rauſæ illius conceptus per diſcurſum diuidendo? Reſpondeo. Conceptus diffinitiuus eſt conceptus explicatiuus plurium partialiū, ideo oportet vtrunque præintelligi, ſaltē natura, & in nobis tempore, quia nobis vnus conceptus nobis ex partialibus.

2. ratio. * Secundò ſic. Quia ſecūdum Auic. 1. Metaph. cap. 7. Metaphyſica eſt vltima in ordine doctrinæ, ergo principia omnium aliarum ſcientiarū poſſunt concipi, & termini illarum ante principia metaphyſicæ, ſed hoc nō eſſet, ſi oporteret primò concipi actualiter conceptus communiores, quā conceptus ſpecierum ſpecialiſsimarum, tunc enim oporteret ens & huiuſmodi primò concipi, & ita magis ſequitur Metaphyſicam eſſe primā in ordine doctrinæ, ergo &c.

3. ratio. Tertiò ſic, Quia ſi oporteret præconcipere cōceptus vniuerſaliores ante conceptum talis ſpeciei, tunc * ſuppoſito caſu de ſingulari actualiter mouente ſenſum, & intellectu exiſtente ſoluto, oporteret ponere magnū tempus, antequā conciperetur ſpecies illius ſingularis primò ſenſati, quia prius oporteret intelligere omnia prędicata communia dicta in quid de illa ſpecie ſecundum ordinem. Ex hoc apparet cauſa, quare intellectus intelligit priùs vnum intelligibile quā aliud, licet ſpecies plurium ſint ibi præſentes, hoc enim non eſt à voluntate, cùm tunc non habeat intellectus actū intelligendi, ſed huius cauſa eſt, quia ſingulare vnius fortiòs mouet, quám ſingulare alterius. Hoc dictum eſt de cognitione confuſa.

[Margin: alias ſenſu poſito in actu de.]

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd ſicut eſt duplex confuſum; ſcilicet totum vniuerſale & totū eſſentiale, ita vtrunque in ſuo ordine eſt primum, ſed ſimpliciter primum eſt illud, quod eſt primū in ordine confusè cognoſcendi, quia proceſſus naturalis ab imperfecto ad perfectū eſt per mediū, cōfuſè autē cognoſcere eſt quaſi mediū inter ignorare & diſtinctè cognoſcere, & ideo confusè cognoſcere eſt ante quodcunque diſtinctè intelligere. Et quod dicit de puero, concedo, quòd ſpecies præintelligitur ante ſingulare, quia dixi, quòd ſpecies eſt primū intelligibile, ſed ratio non concludit de genere ſed ſpecie, prius enim naturaliter actualiter concipitur albedo, quā color in ordine cognitionis confuſę, quia color ſub ratione coloris non cognoſcitur, niſi ſub maiori abſtractione, quā ſit abſtractio albedinis ab hac albedine & illa, abſtractio autem maior eſt difficilior, quia eſt à minus ſenſibilibus.

¶ Ad ſecundū de Auic. dico, Quòd quādo obiectum nō eſt debitè approximatū, nō mouet ad cognoſcendū ſe ſub perfectiſsima ratione, ſed ſub alia imperfecta, & tūc intellectus ſequēs ſenſum talis obiecti oportet, quòd ſit talis obiecti vniuerſalis, cuius ſenſus erat ſub ratione ſingularis, ſed quando obiectū eſt in debita proportione, vt poſsit mouere ſenſum ſub ratione ſua propria & perfecta, tūc intellectus ſequens ſenſum talē habet notitiā talis naturę, priùs ſub ratione ſpecifica confuſe, quā ſub ratione generis confuſe. ☞ Non quód ratio realis imperfectior, à qua ſumitur genus, ſit ratio mouēdi, quādo plus diſtat; & perfectior, à qua ſumitur differētia, ſit ratio mouēdi, quādo minus diſtat, imo ratio actiua efficacior, eſt ratio agendi à diſtātiori: ſed forma ſpecifica eſt imperfectior ratio aſsimilādi à magna diſtantia, & eſt ratio perfectior aſsimilandi à diſtantia proportionata; igitur color nullā ſui gignit ſpeciem, non ſequitur, ſed tantū non hîc, ſed tūc hęc albedo vel hæc nigredo. Sed tunc quęſtio eſſet de ſpecie intelligibili vniuerſalioris & minus vniuerſalis. Dici poteſt, quòd vtraque gignitur ab eoden phantaſmate, aliter nullius, vt virtualiter contenti in inferiori ſe eſt genitiuum ſpeciei intelligibilis, quia per ſe eſt intelligibile ſic, non ſpeciei ſenſibilis, quia nec ſic eſt ſenſibile, quia ſenſus eſt exiſtentis vt exiſtens. Contrà (per te) ſenſus non eſt ſingularis, ſed naturæ in ſingulari. Item ſi ponatur propria ſpecies ſenſibilis, & proprium phantaſma albedinis, & aliud proprium coloris, ſed non poteſt poni proprium quantitatis nec entis, quia hæc ſub iſta indifferentia excedunt genus ſenſibiliū, nec poſſunt vt huiuſmodi relucere in phantaſmate, & tamen ipſorum cauſantur proprię ſpecies intelligibiles; non igitur à diuerſis phantaſmatibus, nec ab ipſiſmet, vt diſtinctis ibi virtualiter exiſtentibus, quia ſub iſtis rationibus non ſunt ibi reprę ſentatiue, nec aliter, quā repræſentatiuè patet.

Conce-

Conceditur illud, quòd vtraque gignitur ab eodem phantaſmate vt prius.

Subtiliſſima ſolutio.

¶ Ad tertium dico, Quòd vtrobique procedit ab Includente ad incluſum, ita in ſimplicibus ſicut in complexis, ſed in ſimplicibus includens eſt inferius, in complexis verò includens eſt primum reſpectu concluſionis.

ARTICVLVS. 8.

Vtrum primum cognitum cognitione actuali diſtincta ſit ens.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO. Secundò de cognitione actuali diſtinctè conceptorum dico, quòd ſic, è conuerſo (reſpectu concluſionis ſuperioris articuli) Quia primū ſic conceptum eſt communiſſimum, & quæ ſunt propinquiora ſibi, ſunt priora, & quę ſunt remotiora, poſteriora ſunt. Hoc ſic probo, Quia ex ſecundo pręmiſſo nihil concipitur diſtinctè, niſi quando concipiuntur omnia, quæ includuntur in ratione eius eſſentiali, ens includitur quidatiuè in omnibus conceptibus quiditatiuis inferioribus, ergo nullus conceptus inferior diſtinctè concipitur, niſi concepto ente; ens autem non poteſt concipi niſi diſtinctè, quia habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, ergo poteſt concipi diſtinctè ſine aliis, non ſine eo diſtinctè cõcepto, ergo ens eſt primus conceptus diſtinctè cõceptibilis. Ex hoc ſequitur, quòd ea, quæ ſunt ſibi propinquiora, ſunt priora, quia cognoſcere diſtinctè habetur per diffinitionem, quę inquiritur per viam diuiſionis, incipiendo ab ente vſque ad conceptum diffiniti; in diuiſione autem priùs occurrunt conceptus communiores, deinde genera & differentiæ, in quibus concipitur diſtinctè conceptus inferior. Secundò probo idem, Quia Metaphyſica (ſecundum Auicen. vbi priùs) eſt prima ſecundum ordinem ſciendi diſtinctè, quia ipſa habet certificare principia aliarum ſcientiarum, ergo eius cognoſcibilia ſunt primò diſtinctè cognoſcibilia; nec in hoc contradicit ſibi Auicen. qui ponit eam in ordine doctrinæ vltimam, & primam in ſciendo diſtinctè, quia (ſicut patuit ex diſtinct. 2. q. 1. articul. 1. de propoſitione per ſe nota) principia aliarum ſcientiarum ſunt per ſe nota ex conceptu confuſo terminorum, ſed ex Metaphyſica ſcita, poſtea eſt poſſibilitas inquirendi quiditatem terminorum diſtinctè, & hoc modo termini ſcientiarum ſpecialium nõ concipiuntur, nec principia earum intelliguntur ante Metaphyſicam, ſic enim multa poſſunt patere Metaphyſico Geometræ, quæ non erant nota priùs Geometrę ex conceptu confuſo. Exemplum. Geometra inquantū Geometra nõ vtitur pro principiis per ſe notis, niſi illis, quę ſtatim ſunt euidentia ex confuſo conceptu terminorum, qualis occurrit primó ex ſenſibilibus, putà, linea eſt longitudo &c. nõ curans ad quod genus pertineat linea, putà, vtrum ſit ſubſtantia, vel quantitas: ſed modo cognita Geometria & aliis ſcientis ſpecialibus, ſequitur Metaphyſica de conceptibus communibus, ex quibus poteſt fieri reditio per viam diuiſionis, ad inquirendum quiditates terminorum in ſcientis ſpecialibus, & tunc ex illis quiditatibus ſic cognitis, diſtinctiùs cognoſcūtur principia ſpecialium ſcientiarum, quā priùs cognoſcebantur, cognoſcuntur etiam multa principia, quæ non erant priùs nota ex terminis confuſè cognitis. Et hoc modo patet, quomodo Metaphyſica eſt prima, & quomodo non prima. Sed comparando totum ordinem confuſè concipiendi ad totum ordinem diſtinctè concipiēdi, quis prior eſt? Dico, quòd totus ordo confuſè concipiendi prior eſt, & ideo primum in illo ordine eſt ſimpliciter primum; & hoc probatur ex auctoritate prædicta Auic. de ordine Metaphyſicę ad alias ſcientias ſpeciales.

Probatur 2. rationib. 1. ratio.

9. Metaph. in fine.

Vt ait Ariſtot. 2. Poſter. c. 17.

2. ratio.

Art. ſuperiori.

Vide Auer. 6 Metaph. Cõm. 2.

Et per conſequens totum eſſentiale notius erit quā totum vniuerſale, vt ait Auerroes 1. Phyſ. cõm. 3. cõtra Themiſtium. quia eſt magis cõfuſum.

ARTICVLVS. 9.

Vtrum primum cognitum ordine originis cognitione habituali & virtuali ſit magis commune.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO. Quantū ad notitiam habitualem ſiue virtualem primò expono, quid intelligo per terminos. Habitualem notitiam voco, quando obiectum ſic eſt præſens intellectui in ratione intelligibilis actu: vt intellectus ſtatim poſſit habere actū elicitum circa illud obiectū; voco virtualē, quando aliquid intelligitur in aliquo, vt pars intellecti primi, non autem vt primum intellectū, ſiue vt totale ter-

 minans

nius intellectionem, ſicut cùm intelligitur homo, intelligitur animal in homine, vt pars intellecti, non vt intellectum primum, ſiue totale terminans intellectionẽ; hoc ſatis propriè vocatur intellectum virtualiter, quia eſt ſatis proximum intellecto in actu, non enim poſſet eſſe actualiùs intellectum, niſi eſſet propria intellectione intellectum, quæ eſſet ipſius primi, vt termini totalis. Quantũ ad iſtam notitiam habitualem vel virtualem dico, quód cõmuniora ſunt priùs nota via originis, vel generationis. Quód probatur, Quia ſicut

Auerr. 7. Metaphyſ. com. 7 Materia primo recipit formas vniuerſales.

diuerſæ formę perficientes idem perfectibile ordine quodam natæ ſunt mediatiùs & immediatius informare illud vel perficere, ita ſi eadem forma contineat in ſe virtualiter perfectionem illarum formarũ ordinatarum, quaſi conſimili ordine naturæ perficiet illud perfectibile; ſicut ſi forma corporis, ſubſtãtię & c. eſſent aliæ formæ in aliquo, per priùs informaret forma ſubſtantiæ, & deinde forma corporis &c. ita ſi vna forma includat virtualiter omnes illas, ipſa quaſi priùs perficiet materiã ſub ratione ſubſtantiæ, quàm ſub ratione corporis, & ſemper in illa via generationis imperfectius erit prius, quia proceditur à potentia ad actum; ergo ſicut conceptus plures communiores & minus communes, habituales vel virtuales nati ſunt perficere intellectum via generationis vel originis, ita quòd imperfectior eſt ſemper priùs, ita ſi vnus cõceptus virtualiter includat omnes iſtos, priùs perficiet ſub ratione conceptus prioris & vniuerſalioris, quàm ſub ratione conceptus particularis. ☞ Contrà, Quare non ſimiliter in actuali cognitione? Reſpondeo. Hic ordinata ſecundum naturam ſimul duratione, non ſic ibi, ſed ſucceſſiuè; & potentius fortius mouentis impedit alia tunc mouere ibi, non ſic hic. * Hoc de ordine originis, ſiue generationis.

ARTICVLVS. 10.

Vtrum primum cognitum ordine perfectionis ſit Deus.

¶ CONCLVSIO *eſt cum diſtinctione.*

RESPONDEO. Nunc principaliter de ſecundo ordine ſcilicet perfectionis breuiter dico diſtinguendo, quòd perfectius intelligibile à nobis poteſt intelligi dupliciter, aut ſimpliciter, aut ſecundum proportionem. Exemplum. Viſio Aquilę de Sole eſt ſimpliciter perfectior reſpectu Solis, quã viſio noſtra, videlicet reſpectu candelæ, & tamen viſio noſtra perfectior eſt proportionaliter, hoc eſt plus habet ipſa de ratione viſionis ſecundum proportionem ad viſibilitatem candelę, quam viſio Aquilę habeat de ratione viſionis reſpectu viſibilitatis. Iſta diſtinctio habetur à Philoſopho. 11. de animalibus, vbi vult, quòd licet de immaterialibus habeamus minimam cognitionem, quòd eſt intelligendum proportionaliter, tamen illa eſt deſiderabilior cognitione magna, quæ poteſt haberi de materialibus, quæ eſt magna in comparatione ad illa cognoſcibilia, Loquendo ergo de ordine perfectionis ſimpliciter dico, Quòd perfectiſſimum cognoſcibile à nobis etiam naturaliter eſt Deus, vnde in hoc etiam ponit Philoſophus felicitatem naturalem. 10. Ethic. & poſt ipſum ſpecies ſpecialiſsima perfectior in vniuerſo, & deinde ſpecies proxima ibi, & ſic vſque ad vltimam ſpeciem, & poſt omnes ſpecies ſpecialiſſimas genus proximum abſtrahibile à ſpecie perfectiſsima, & ſic ſemper reſoluendo: & ratio omnium iſtorum eſt, quia attingere actualius obiectum eſt intellectiõ perfectior ſimpliciter, quia habet æqualem perfectionem ex parte intellectus cũ quacunque alia intellectione, vel non minorem, & habet perfectionem multo maiorem ex parte obiecti, quæ duo ſcilicet perfectio potentiæ, & perfectio obiecti, ſunt cauſa perfectiſsimę cognitionis ſiue intellectionis. Si autem loquamur de notitia perfectiore ſecundum proportionem ad cognoſcibile, dico, Quód perfectiora ſenſibilia, & ſenſui efficacius mouentia ſunt perfectiùs cognoſcibilia ſecundum proportionem, quia intellectus noſter plus attingit ad illa, ſecundum gradus cognoſcibilitatis eorum, & quæ ſunt remotiora ab illis, ſunt minus cognoſcibilia, ſecundum proportionem ſuæ cognoſcibilitatis.

1. de partibus animalium c. 5.

ARTICVLVS. 11.

Vtrum obiectum adæquatum intellectus noſtri ſit quidditas rei materialis.

¶ CONCLVSIO *eſt quod non.*

RESPON-

RESPONDEO. Iuxta tertium principale de obiecto adæquato intellectus, & præciſo ſunt articuli ſequentes. Atque imprimis eſt vna opinio quę dicit, quòd primum obiectũ intellectus noſtri eſt quiditas rei materialis. Ratio ponitur ad hoc, quia potẽtia proportionatur obiecto. Triplex autem eſt potentia cognitiua, quædã omnino ſeparata á materia & in eſſendo & in operando, vt intellectus ſeparatus; alia coniuncta materiæ & in eſſendo & in operando, vt potentia organica, quæ perficit materiam, & non operatur niſi mediante organo, à quo in operando non ſeparatur, ſicut nec in eſſendo; alia eſt coniũcta materiæ in eſſendo, ſed non vtitur organo materiali in operãdo, vt intellectus noſter: iſtis correſpõdent obiecta proportionata, nam potentiæ omnino ſeparatæ, vt primę correſpõdere debet quiditas omnino ſeparata à materia; ſecundæ ſingulare omnino materiale; tertię ergo correſpõdet quiditas rei materialis, quæ etſi ſit in materia, tamen cognoſcitur non vt in materia ſingulari.

Opinio D. Thomæ 1. p. q. 12. ar. 4. & q. 85. art. 1. vide Diuũ Thom. in 1. p. q. 77. & 78.

Contrà. Illud non poteſt ſuſtineri à Theologo, quia intellectus exiſtens eadẽ potentia cognoſcet quiditatem ſubſtantiæ materialis, ſicut patet ſecundum fidẽ de anima beata, potentia autem manens eadem non poteſt habere actum circa aliquid, quod non continetur ſub ſuo primo obiecto. Quòd ſi dicas, eleuabitur per lumen glorię ad hoc, quòd cognoſcat illas ſubſtantias immateriales. Contrà. Obiectum primum habitus continetur ſub primo obiecto potentię, vel ſaltem non excedit, quia ſi habitus reſpicit aliquod obiectum, quod non continetur ſub primo obiecto potentię, ſed excedit, tunc ille habitus non eſſet habitus illius potentię, ſed faceret eam non eſſe illam potentiam, ſed aliam. Confirmatur ratio, quia cum potẽtia in primo ſigno naturæ, in quo eſt potentia, habeat tale obiectum primum per nihil poſterius natura præſuppoſtens rationem potentiæ poteſt fieri aliud primũ obiectum eius, omnis autem habitus naturaliter præſupponit potentiam. Si dicas, quód hæc etiam opinio poneretur à Philoſopho, putà ſi poneret, quod intellectus noſter propter ſuã infimitatẽ inter intellectus, & propter coniunctionem eius cum virtute phantaſtica in ſuppoſito cognoſcente, habet ordinem immediatum ad phantaſiam, ſicut phantaſia habet ordinem immediatum ad ſenſum communem; & ideo ſicut phantaſia non mouetur ab aliquo, niſi quod eſt obiectũ ſenſus communis, licet alio modo, idem obiectum cognoſcat, ita diceret, quòd intellectus noſter non tantùm propter ſtatũ aliquem, ſed ex natura potentię non poſſet aliquid intelligere, niſi abſtrahibile à phantaſmate. Contra hoc arguitur tripliciter. Primò ſic, Quia deſiderium naturale eſt in intellectu cognoſcente effectũ ad cognoſcendum cauſam, & in cognoſcẽte cauſam in vniuerſali eſt deſiderũ naturale ad cognoſcendum illam in particulari & diſtinctè; deſiderium autem naturale non eſt ad impoſſibile ex natura deſiderãtis, quia tunc eſſet fruſtra; ergo non eſt impoſsibile intellectui ex parte intellectus cognoſcere ſubſtantiam immaterialem in particulari, ex quo cognoſcit materiale, quod eſt effectus eius, & ita primũ obiectum intellectus non excludit illud immateriale. Secundò ſic. Nulla potentia poteſt cognoſcere obiectum aliquod ſub ratione communiori, quàm ſit ratio ſui primi obiecti, quod patet primò per rationem, quia tunc illa ratio primi obiecti non eſſet adæquata: Etiam patet per exẽplum, viſus non cognoſcit aliquid ſub ratione communiori quam ſit ratio coloris, vel lucis, nec imaginatio aliquid ſub ratione communiori, quàm ſit ratio imaginabilis, quod eſt primum obiectum eius; ſed intellectus cognoſcit aliquid ſub ratione communiori, quám ſit ratio entis materialis, quia cognoſcit aliquid ſub ratione entis in communi, alioquin Metaphyſica nulla eſſet ſcientia intellectui noſtro. Præterea tertiò, & redit in idem quaſi cum ſecundo. Quidquid per ſe cognoſcitur à potentia cognitiua, vel eſt eius obiectum primum, vel continetur ſub illo obiecto; ens autem, vt eſt communius ſenſibili, per ſe intelligitur ab intellectu noſtro, aliàs Metaphyſica, non eſſet magis ſcientia tranſcendens quàm Phyſica; ergo non poteſt aliquid eſſe primum obiectum intellectus noſtri, quod ſit particularius ente, quia tunc ens in ſe nullo modo intelligeretur à nobis: videtur igitur quòd falſum ſupponitur in dicta opinione de obiecto primo, & hoc loquendo de potẽtia ex na-

Impugnatur opinio.

Vide 2. de anima. t. c. 150. & 161.

1. de cælo t. c. 32. & 2. de cælo t. c. 50. & 59. & 3. de anima t. c. 40. & 2. meteo. t. c. 1.

tura potentiæ. Ex hoc apparet, quòd ſi per viã iſtius opinionis ſoluatur iſta quæſtio dicendo, quòd quiditas ſenſibilis eſt primum obiectum intellectus, & ideo nõ intelligitur Deus vel ens immateriale, ſolutio innititur falſo fundamento.

Soluitur motiuum D. Thomæ.

Congruentia etiam illa, quæ adducitur pro illa opinione, nulla eſt. Potentia enim & obiectũ non oportet aſsimilari in modo eſſendi, ſe habent enim vt motiuum & mobile, & ita ſe habẽt vt diſsimilia, quia vt actus & potentia: ſunt tamen proportionata, quia iſta proportio requirit diſsimilitudinem proportionatorum, ſicut cõmuniter dicitur in omni proportione, ſicut patet de materia & forma, parte & toto, cauſa & cauſato, & cęteris proportionabilibus; igitur ex modo eſſendi talis potentiæ non poteſt concludi ſimilis modus eſſendi in obiecto. Contra hoc obiicitur, Quia licet agens factiuum poſsit eſſe diſsimile obiecto, quod eſt ibi paſſum, tamen operans in cognitiua operatione oportet aſsimilari obiecto, circa quod operatur, quia non eſt paſſum, ſed magis agens & aſsimilans; omnes enim antiqui concordant in hoc, quòd cognitio fit per aſsimilationem, nec Ariſtot. in hoc eis cõtradixit, igitur hic requiritur non tantùm

3. de anima tũ. 2. 3. & in fra de generatione.

proportio, ſed ſimilitudo. Reſpondeo. Aliud eſt loqui de modo eſſendi ipſius potentię in ſe, & aliud eſt loqui de ipſa inquantùm eſt ſub actu ſecundo, vel diſpoſitione proxima ad actum ſecundum, qui ſit aliud à natura potentię. Nunc autem quòd potentia cognoſcens aſsimilatur cognito, verum eſt per actum ſuum cognoſcendi, qui eſt quædam obiecti ſimilitudo, vel per ſpeciem diſponentem de proximo ad cognoſcendum. Sed ex hoc concludere ipſum intellectum in ſe habere naturaliter modũ eſſendi ſimilem modo eſſendi obiecti, vel è conuerſo, eſt facere fallaciam accidentis, & figuræ dictionis: ſicut non ſequitur, ęs aſsimilatur Cęſari, quia per figuram inductam, igitur æs in ſe habet ſimilem modum eſſendi modo eſſendi Cæſaris; Vel magis ad propoſitum, Oculus videns per ſpeciem obiecti aſsimilatur obiecto, ergo viſus habet ſimilem modum eſſendi modo eſſendi obiecti; & ita vlterius, ſicut quędam viſibilia habent materiam, quæ eſt cauſa corruptionis, & contradictionis, vt mixta, quędam carent tali materia, vt corpora cæleſtia, ita erit quidam viſus in materia tali, quidam ſine materia tali, vt quoddam organum tale, & quoddam nõ tale; Vel adhuc magis ad propoſitum, idea in mente diuina, quæ eſt ſimilitudo obiecti, eſt immaterialis, igitur & lapis cuius eſt idea eſt immaterialis: igitur propter illam congruentiam non videtur congruum arctare intellectum ex natura potentiæ ad obiectum ſenſibile, vt non excedat ſenſum, niſi tantùm in modo cognoſcendi.

ARTICVLVS 12.

Vtrum Deus ſit obiectum naturale primum, hoc eſt adæquatum reſpectu intellectus viatoris.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia (ex ſuperioribus) Deus eſt primum, hoc eſt perfectiſsimum inter omnia cognoſcibilia, primum autem in quocunque genere eſt cauſa eſſendi aliis in illo genere, ex 2. Metaph. ſicut primum calidum eſt cauſa caloris in omnibus aliis, ergo Deus eſt cauſa cognoſcendi omnium aliorum, igitur eſt primum obiectum intellectus.

¶ 2. Prætereà. Vnunquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ſic ſe habet ad cognitionẽ, ſed nihil eſt ens per participationem, niſi ab ente imparticipato, igitur non cognoſcitur, niſi priùs cognito ente imparticipato.

¶ 3. Pręterea. Confirmatur per Auguſt. 8. de Trinit. cap. 3. Neque enim in his omnibus bonis &c. diceremus aliud alio melius cùm verè iudicamus, niſi eſſet nobis impreſſa notio ipſius boni. Videtur autẽ ibidem loqui de bono indeterminato negatiuè, de quo paulò ante dicit; Vide ipſum bonum, ſi potes, & ita Deum videbis: Quod non videtur verum niſi de bono indeterminato negatiuè, quòd ſcilicet non eſt determinabile, quale eſt primum bonum.

¶OPPOSITVM. Primum obiectũ primitate adæquationis recipit prædicationem omnium contentorum ſub eo, Deus autem non, ergo &c.

¶ *CONCLVSIO. Deus non eſt obiectũ naturale primum & adæquatum intellectus viatoris.*

Opinio Hẽrici quol. 13 q. 9 & quol. 15. q. 9.

¶RESPONDEO. Alia eſt opinio, quę ponit Deum eſſe primũ obiectũ intellectus. Cuius rationes fundamentales ſunt illæ

illæ quæ adductę ſunt in opponendo; & propter eaſdem ponit Deum eſſe primũ obiectum voluntatis, quia habet rationẽ volẽdi omnia alia, ſicut adduxit auctoritatem Auguſt. 8. de Trinit. cap. 6. Cur ergo alium diligimus, quem credimus iuſtũ, & non diligimus ipſam formam, vbi videmus, quid ſit iuſtus animus, vt & nos iuſti eſſe poſſimus? An verò niſi & iſtam diligeremus, nullo modo eum diligeremus, quem diligimus ex iſta? *Impugnatur 2. rationibus. 1. ratio.* Contra iſtam opinionem arguitur ſic, Primum obiectum naturale alicuius potentiæ habet naturalẽ ordinem ad illam potentiam, Deus non habet naturalem ordinem ad intellectum noſtrũ ſub ratione motiui, niſi fortè ſub ratione alicuius generalis attributi (ſicut ponit illa opinio) ergo non eſt obiectum primũ niſi ſub ratione illius attributi; vel ſecundum illam opinionem (quam prius tenui) quòd Deus nõ intelligitur niſi ſub ratione entis, non habebit naturalem ordinem, niſi ſub tali conceptu vniuerſali, ſed particulare, quod non intelligitur niſi in aliquo communi, non eſt primum obiectum intellectus, ſed magis illud commune. ergo &c. *2. ratio.* Pręterea. Certũ eſt, quòd Deus non habet primitatem adæquationis propter communitatem, ita quòd dicatur de omni obiecto per ſe intelligibili à nobis, ergo ſi aliquam habet primitatẽ adęquationis, hoc erit propter virtualitatem, quia ſcilicet virtualiter continet omnia in ſe per ſe intelligibilia: ſed propter hoc non erit obiectum primum adæquatum intellectui noſtro, quia alia entia mouent intellectum noſtrum propria virtute, ita quòd eſſentia diuina non mouet intellectum noſtrum primò ad ſe, ſecundò ad omnia alia cognoſcibilia cognoſcẽtia, ſicut autem predictũ eſt in quæſt. de ſubiecto Theologię, *q. 1. prologi.* eſſentia diuina ideo eſt primum obiectũ intellectus diuini, quia ipſa ſola mouet intellectum diuinum, & ad cognoſcendum ſe, & omnia alia cognoſcibilia ab ipſo intellectu. Per eaſdem rationes probatur, quòd non poteſt poni primum obiectum intellectus noſtri ſubſtantia in communi, propter attributionem omnium accidentium ad ſubſtantiam, quia accidentia habent propriam virtutem motiuam intellectus. ergo ſubſtantia non mouet ad ſe, & ad omnia alia cognoſcibilia.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd non ſemper perfectiſſimum eſt cauſa reſpectu imperfectorũ cõparando imperfecta ad quodcunque tertium, ſicut perfectum album non eſt cauſa viſibilitatis omnibus viſibilibus, aut ſi eſt cauſa, non tamẽ pręciſa & adæquata, & ſi maximè motiuum, nõ tamen pręciſum & adæquatum; primum autem obiectum intellectus (de quo hic loquimur) debet eſſe primum & adæquatum potentiæ.

¶ Ad ſecundum dico, quòd ſi rectè arguitur, debet inferri, quòd nullum ens participatum poteſt cognoſci, niſi ſit ens ab ente imparticipato, & non debet inferri, quòd non poteſt cognoſci niſi per rationem entis imparticipati cogniti: tũc enim ſunt quatuor termini, quia ponitur in cõcluſione eſſe cognitum per ens imparticipatum, qui terminus non fuit in propoſitione ſecunda, & ratio realis iſtius defectus aſsignati in forma arguendi dicta eſt prius in reſpondendo ad primum argumẽtum artic. 6. quia etſi cognoſcibilitas ſequetur proportionaliter entitatem, nõ tamen ita eſt de cognoſci, niſi comparando ad illum intellectũ, qui cognoſcit quodlibet ſecundum gradum ſuę cognoſcibilitatis: ita dico hic, quòd ſi entitas participata concludat de neceſsitate cognoſcibilitatem participatam, & ita participatum habeat cognoſcibilitatem per cognoſcibile imparticipatum, non tamẽ habet cognoſci per cognoſcibile imparticipatũ vt cognitum, ſed vt cauſam dantem ſibi eſſe, & hoc tactum eſt in argumento quodam de fiui diſt. 1. q. 2.

¶ Ad tertium de Auguſt. 8. de Trinit. dico, quòd loquitur ibi de notitia boni in communi, quæ naturaliter impreſſa eſt, hoc eſt de facili imprimitur in intellectu à ſingularibus, quia in quolibet intẽ iones vniuerſales facilius occurrũt primò. Hoc probo per ipſum, qui eodem lib. cap. 4. dicit. Habemus enim quaſi regulariter infixam humanæ naturæ notitiam, ſecundũ quã quidquid tale aſpicimus, ſtatim hominẽ eſſe cognoſcimus, vel hominis formã. Et ſicut ſecũdũ iſtã notitiã hominis (quã dicit infixam nobis regulariter, hoc eſt faciliter à ſenſibilibus abſtractam) iudicamus de quocunque, vtrum ſit homo vel non, ita etiam per idem poſſemus iudicare eminentiam in humanitate, ſi illa eſſet in occurrẽtibus, ſicut iudicamus de occur

rentibus, hoc eſſe melius alio, quod apparet de notitia impreſſa albedinis, per quam non tantum iudicamus occurrens eſſe album, ſed hoc eſſe albius altero: ita dico hic, quòd illud bonum de quo loquitur cap. 3. cuius notitia impreſſa eſt naturaliter intellectui, eſt bonum in cōmuni, & per illud iudicamus de occurrentibus, hoc illo eſſe melius. Et quòd loquatur de bono indeterminato priuatiuè, & non de bono indeterminato negatiuè, in quo bono indeterminato intelligitur Deus, videtur per hoc, quod ibi enumeratis multis particularibus bonis dicit, Bonum hoc & bonum illud, tolle hoc & illud, & vide ipſum bonum ſi potes. Hoc eſt, tolle illa contrahētia rationem boni ad creaturas, & vide rationem boni in communi, & in hoc videbis Deum, ſicut in conceptu cōmuni, in quo poteſt naturaliter à nobis videri, & nō in particulari, vt hæc eſſentia. Conſimiliter intelligendū eſt illud, quod præmittit cap. 2. vbi dicit. Quoniam Deus lux eſt, non quomodo iſti oculi vidēt, ſed quomodo videtur, cū audit veritas eſt, noli quærere quid ſit veritas, ſtatim enim ſe opponūt caligines imaginū corporaliū & nubila phantaſmatū. Hoc intelligo ſic. Quando cōceptus vniuerſalis abſtrahitur à ſingulari, quanto eſt vniuerſalior, tanto difficilius poteſt intellectus diu ſiſtere in tali conceptu, quia vt prędictum eſt, quandocunque intelligimus vniuerſale, phantaſiamur eius ſingulare, & illud vniuerſale diutius & facilius poſſumus intelligere, quod eſt ſimilius ſingulari relucenti in phantaſmate. & quia vniuerſaliſſima ſunt remotiora ab ipſo ſingulari, ideo difficilius eſt ſtare in conceptu illorum vniuerſaliſſimorum: Concipiendo ergo Deum in conceptu vniuerſaliſſimo, noli quęrere quid, hoc eſt, noli deſcendere in aliquem conceptum particularem, in quo ille vniuerſalior ſaluatur, qui particularior propinquior eſt phantaſmati; deſcendendo enim ad talē, qui magis relucet in phantaſmate occurrēti, ſtatim amittitur illa ſerenitas veritatis, vel ſinceritas veritatis, in qua intelligebatur Deus, quia ſtatim intelligitur veritas contracta, quę non conuenit Deo, cui conueniebat veritas in cōmuni concepta non contracta. ☞ Contrà cap. 3. Si ergo potueris illis detractis per ſe ipſum perſpicere bonum, perſpexeris Deum; et ſi amore inhæreſis, continuò

Speculatio notabilis.

Vide in 3. dist. 2. ad has obiectiones.

beatificaberis: Beatitudo non eſt in bono vniuerſali, ſiue indeterminato priuatiuè. Itē cap. 6. Quod (ſupple iuſti) vnde eſſe potuerunt, niſi inhærendo eidem ipſi formæ, quam intuentur, vt inde formentur: Formari autem forma iuſtitiæ non eſt ab vniuerſali intellecto.

Per idem etiam dico ad illud. 8. de Trinit. cap. 3. de bono & voluntate. Pudeat autem, cum alia non amentur, niſi quia bona ſunt eis inhærendo non amare bonum ipſum, vnde bona ſunt. Vnde ratio bene probat, quòd ipſum ſummum bonū magis eſt amandum quàm bona participata, non tamen probat, quòd ſit primum amatū primitate adæquationis, quia etſi ipſum ſit ratio bonitatis in aliis, & ideo ratio amabilitatis eorum, non tamen ipſum vt amatum, eſt ratio aliorum amatorum; poteſt enim aliquid aliud amari, non ipſo amato, ſicut in fruendo vtendis pater, & vtendo fruendis. Et iſta intentio Auguſt. colligitur ex 9. de Trinit. cap. 6. vbi tractans de dilectione alicuius, qui creditur eſſe iuſtus, ſi pòſt inueniatur non eſſe iuſtus, Statim, inquit, amor ille, quo in eum ferebar, offenſus, & quaſi repercuſſus, atque ab indigno homine ablatus, non in ea forma permanet, ex qua eum talē credens amauerā. Hoc eſt. Si dilexi iuſtitiā, & ipſum, quia credidi in ipſo eſſe iuſtitiā, ſi inueniam eum iniuſtum, reſilit volūtas ab eo, ſed adhuc ſtat dilectio ipſius iuſtitię vt obiecti. Iſtud intelligendū non eſt de iuſtitia aliqua particulari, ſed de communi ratione iuſtitiæ, quæ amatur propter ſe, & quodcunque in quo eſt iſta propter illam. ☞ Contrà. Voluntas nō eſt vniuerſalium, tum quia tendit in rem vt in ſe, tū quia tam amor amicitiæ, quā amor concupiſcentiæ eſt alicuius, ſecundū exiſtentiam realem præſentem vel poſſibilem. Reſpondeo. Primis principiis practicis in intellectu correſpondet in voluntate aliqua volitio, quæ eſt principium bonitatis moralis, ſicut illa principia ſūt principia veritatis practicę in intellectu: patet etiā, quòd quęcūq; ratio boni vel appetibilis poteſt intelligi in vniuerſali, & ſi ſic oſtendatur voluntati, non video, quare voluntas non poſſit habere actum circa proprium obiectum ſibi oſtenſum: tertiò appetitiua ſingularis, vt ſingularis rātiōem, non habet cognitiuam vniuerſalium propriam ſibi. Ad illam metaphoram, quòd dile-

dilectio eſt motus animi ad res, dico, quòd verum eſt cauſaliter, quia voluntas imperat coniungi rei deſideratę in ſe, non autem formaliter, niſi quia voluntas eſt actiua reſpectu ſui actus, ſed non circa rē ſub maiori ratione exiſtentem, quam apprehendatur ab intellectu; imo deſideriū & intellectio abſtractiua ſunt rei ſecundū rationem ęquè exiſtentis, ſicut & nō exiſtentis ex parte obiecti, ita viſio & fruitio præſentis, ſed deſiderium mouet effectiuè ad rem, quę eſt in fieri, nō ſic intellectio abſtractiua. Ad ſecundū dico, quòd homo in vniuerſali oſtenſus amatur amore amicitiæ, & propter illud amatur hic homo, ſicut etiā iuſtitia in vniuerſali concupiſcitur, & ita hæc iuſtitia * huic. * Ita etiam patet expoſitio illius auctoritatis 8. de Trinit. cap. 6. Cur ergo alium diligimus &c. In illa auctoritate; forma vbi videbimus, quid ſit iuſtus animus, debet intelligi iuſtitia ipſa in communi, ſicut forma hominis in communi eſt illa, vbi ſiue per quam videmus, quid requiritur ad eſſe hominis, vel ad eſſe hominem, & propter quam formam iudicamus illud, quod occurrit, eſſe vel non eſſe hominem, (ſecundum ipſum in eodem cap. 4.) Niſi ergo hanc formam iuſtitiæ in communi diligeremus, non diligeremus illum, quem credimus eſſe iuſtum, quem ex iſta forma diligimus; ſicut ſi non diligas formam hominis in communi, nunquam occurrens propter formam hominis dilectam diliges. Eſt igitur hæc iuſtitia indeterminata priuatiuè; ſecundum quam de mēte iuſta iudicamus, & propter quam dilectam diligimus mentem, quam credimus iuſtā eſſe: & dum non ſumus iuſti minus diligimus iuſtitiam in cōmuni, quàm oportet, quia diligimus quadam volitione ſiue cōplacentia ſimplici, quæ non ſufficit ad eſſe iuſtum; ſed oportet eam diligere volitione & amore efficaci, qua videlicet volens eum, eligit in ſe eam, obſeruans eam tanquam vitę ſuæ regulam.

alias huius.

ARTICVLVS 13.

Vtrum ens ſit vniuocum Deo & creaturæ, ſubſtantiæ & accidenti.

ARGVITVR quòd non. t.c.10.

¶1. Per Philoſ. 3. Metaph. Quia ſecundum ipſum ibi ens nō eſt genus, quia tunc ſecundum ipſum ibidem differentia non eſſet ens, ſi autem eſſet cōmune dictum in quid de pluribus ſpecie differentibus, videretur eſſe genus, ergo &c.

¶2. Preterea. 4. Metaph. in principio, vbi vult, quòd ens dicitur de entibus ſicut ſanum de ſanis, & quod Metaphyſica eſt vna ſciéntia, non quia omnia illa, de quibus Metaphyſica eſt, dicantur ſecundum vnum ſed ad vnum, ſcilicet non vniuocè ſed analogicè, ergo ſubiectum Metaphyſicæ non eſt vniuocum ſed analogum. t.c.2.

¶3. Preterea. 7. Metaph. dicit, quòd accidentia non ſunt entia, ſicut logici dicunt nō ens eſſe ens, & non ſcibile eſſe ſcibile, & ſicut vas dicitur ſalubre; in omnibus iſtis exēplis nō eſt vniuocatio eius, quod dicitur de pluribus. t.c.14. t.c.15.

¶4. Præterea. Porphyrius, ſi quis omnia entia vocet, ęquiuocè inquit nuncupabit. cap. de ſpecie.

¶5. Præterea 1. Phyſic. principiū eſt cōtra Parmenidē & Meliſſū, quod ens multipliciter dicitur, & arguit, quòd ſi omnia ſunt vnum ens, ergo omnia ſunt vel hoc vnum ens, vel illud, quod nō ſequeretur, ſi ens eſſet vniuocum; ſicut non ſequitur, omnis homo eſt vnus homo, ergo iſte vnus homo, vel ille vnus homo. t.c.15.

¶6. Præterea per rationem: Si ens eſſet vniuocum ad decem genera, ergo deſcenderet in iſta per aliquas differentias, ſint igitur duæ tales differentiæ A & B, aut igitur iſtæ includunt ens quiditatiuè, & tunc in conceptu cuiuslibet generis generaliſſimi includitur nugatio, aut iſta non ſunt entia, & tunc non ens erit de conceptu entis.

¶OPPOSITVM patebit ex hoc & ſequenti articulo.

¶CONCLVSIO. *Ens eſt vniuocum ad Deum & creaturas, ſubſtantiā & accidēs.*

¶RESPONDEO ad quæſtionem de obiecto adæquato, Quòd nullum poteſt poni primum obiectum intellectus noſtri naturale propter adæquationem talem virtualem, propter rationem tactā (ſuperiori articulo) contra primitatē obiecti virtualis in Deo vel in ſubſtantia; vel igitur nullum ponetur primum obiectum, vel oportet ponere primum adæquatum propter communitatem in ipſo. Quòd ſi ens ponatur ęquiuocū creato & increato, ſubſtantię & accidenti, cum omnia iſta ſint per ſe intelligibilia à nobis, nullum videtur poſſe poni primum obiectum

iectum intellectus noſtri, nec propter vir tualitatem, nec propter communitatem; ſed ponendo illam poſitionem, quam po ſui art. 2. huius quęſtionis de vniuocatione entis, poteſt aliquo modo ſaluari, aliquod eſſe primum obiectum intellectus noſtri.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum 3. Metaph. quanuis nõ oportet dicere, quòd argumenta illa concludant, quia Philoſophus intendit ibi arguere ad oppoſitas partes quæſtionum, quas diſpu-
Scilicet 3. Metaph. tat, ſicut ipſemet præmittit in procemio, duo autem oppoſita non poſſent concludi, niſi alterum argumentum ſit ſophiſti-
Comm. 3. cum; vnde Commentator eius dicit in primo argumento ad primam quæſtionem ibi diſputatam eſſe fallaciam conſequentis, ſi contraria pertineat ad eandem ſcientiam, ergo non contraria nõ pertinent ad eandem ſcientiam, quanuis etiam iſtud argumentum ſpecialiter non oportet tenere, quòd concludat, infert enim ibidem. Quare ſi vnum eſt genus, aut ens nulla differentia, neque vnũ neque ens erit. Quare, aut intendit inferre, quòd non per ſe primo modo erit differentia ens vel vnũ, & ſic concluſio non eſt inconueniens de vno, aut intendit inferre negatiuam abſolutè, & tunc non valet conſequentia, non enim ſi rationale eſt differentia reſpectu animalis, ſequitur, quòd rationale non eſt animal, ſed quod nõ eſt per ſe primo modo animal. Tamen tenendo quòd argumentum valeat, concludit oppoſitum magis quam propoſitum, remouet enim ab ente rationem generis, non propter æquiuocationem, imò ſi eſſet æquiuocum ad decem genera, eſſet decem genera, quia idem conceptus (quocunque nomine ſignificetur) habet eandem rationem generis; ſed remouet rationem generis ab ente propter nimiam communitatem, quia videlicet prædicatur per ſe primo modo de differentia aliqua, & per hoc poteſt concludi, quòd ens non ſit genus.

Hinc patet error argumentantiũ contra Doctorẽ, qui non intelligunt argumentum Philoſoph. quod ens non eſt genus, quia de aliqua differentia per ſe prędicatur genus autem de nulla.

Ad videndum autem quomodo hoc ſit verũ, cum tamẽ prædictum ſit, quòd ens non prædicatur per ſe primo modo de differentiis vltimis, diſtinguo de differentiis. Quòd aliqua poteſt ſumi à parte eſſentiali vltima, quę eſt res & natura, alia ab illo, à quo ſumitur conceptus generis, ſicut ſi ponatur formarum pluralitas, & genus dicatur ſumi à parte eſſentiali priori, & differẽtia ſpecifica à forma vltima: tunc ſicut ens dicitur in quid de illa parte eſſentiali, a qua ſumitur differentia talis ſpecifica, ita dicitur in quid de tali differentia in abſtracto, ita quòd ſicut hæc eſt in quid. Anima intellectiua eſt ens, accipiendo eundem conceptum entis, ſecundum quem dicitur de homine vel de albedine, ita hæc eſt in quid. Rationalitas eſt ens, ſi rationalitas ſit talis differentia, ſed nulla talis differentia eſt vltima, quia in tali continentur plures realitates aliquo modo diſtinctæ tali diſtinctione, vel non identitate, qualem dixi (diſt. 2. q. 1. de Trinitate) eſſe inter eſſentiam & proprietatem perſonalem, vel maiori, ſicut aliàs explanabitur; & tunc talis natura poteſt concipi ſecundum aliquid, hoc eſt ſecundũ aliquam realitatẽ, dist. 8. q. 4.
& perfectionem, & ſecũdũ aliquam ignorari, & ideo talis naturę conceptus nõ eſt ſimpliciter ſimplex, ſed vltima realitas ſeu perfectio realitatis naturę, à qua ſumitur vltima differentia, eſt omnino ſimpliciter ſimplex, iſta realitas nõ includit ens quiditatiuè, ſed habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, vnde ſi talis realitas ſit A, hęc non eſt inquid, A eſt ens, ſed eſt quaſi per accidens, & hoc ſiue A dicat illam realitatẽ, ſeu differentiam in abſtracto ſumptã à tali realitate. Dixi igitur priùs, quòd nulla differentia ſimpliciter vltima includit ens quiditatiuè, quia eſt ſimpliciter ſimplex, ſed aliqua differentia ſumpta à parte eſſentiali, quæ pars eſt vna in re, alia à natura à qua ſumitur genus, illa differentia non eſt ſimpliciter ſimplex, & includit ens in quid, & ex hoc quòd talis differentia eſt ens in quid, ſequitur, quòd ens non eſt genus propter nimiam cõmunitatẽ entis; nullum enim genus dicitur de aliqua differentia inferiori in quid, nec de illa, quæ ſumitur à forma, nec de illa, quæ ſumitur ab vltima realitate formę, ſicut patebit diſt. 8. quòd ſemper illud, à quo ſumitur conceptus generis, ſecundũ ſe eſt potẽtiale ad illam realitatem, à qua ſumitur conceptus differentiæ, ſiue ad illam formã, ſi differentia ſumatur à forma.

Et ſi arguas contra iſtud, Quòd ſi rationale includit ens quiditatiuè, & quęlibet differentia conſimilis, quæ ſcilicet ſumitur à parte eſſentiali, non ab vltima realitate eius, ergo addendo talem differentiã generi erit nugatio, eo quòd ens bis dicetur, Inſtantia ſubtiliſſima.

tur. Dico, quòd quando duo inferiora ad tertium ſic ſe habent, quód vnum denominat alterum, illud commune particulariter denominat ſe ipſum ſine nugatione, ſicut albedo, quæ eſt inferior ad ens, denominat animal, quod eſt inferius etiam ad ens ſine nugatione, & ideo ſicut eſt denominatiua iſta, Animal eſt albũ, ita ens, quod eſt ſuperius ad album, poteſt denominare animal, ſiue ens particulariter ſumptum pro animali, putà, ſi illud ens denominatiuum eſſet entale, hæc eſſet vera, Aliquod ens eſt entale: ſicut enim ibi concedo denominationem accidentalem ſine nugatione, nec tamen idem omnino denominat ſeipſum eodem modo conceptum, ita hîc, animal rationale eſt ſine nugatione, nã in animali includitur ens quiditatiuè, & in rationali denominatiuè, & ſicut rationalitas eſt ens quiditatiuè, ita rationale denominatur ab ente; igitur hîc eſſet nugatio, animal rationalitas, nõ autem hîc, animal rationale, ſicut eſſet hîc, animal albedo, non autem eſt nugatio hîc, animal album.

t.c.2. & ii-de. ¶ Ad ſecũdum, quòd dicitur 4. Metaph. dico, quòd Philoſophus 10. Metaph. cõcedit ordinem eſſentialem, inter ſpecies eiuſdẽ generis, quia ibi vult, quòd in quolibet genere eſt vnum primum, quod eſt menſura aliorum, mẽſurata autem habẽt eſſentialem ordinem ad menſuram, & tamen non obſtante attributione, quilibet concederet vnum eſſe conceptum generis, aliàs genus non prędicaretur in quid de pluribus differentibus ſpecie, ſi enim genus non haberet conceptum alium à conceptibus ſpecierum, nullus conceptus diceretur de pluribus in quid, ſed tantum quilibet de ſe ipſo, & tunc nihil prædicaretur vt genus de ſpecie, ſed vt idẽ de eodem. Conſimiliter Philoſophus dicit in t.c.31. 7. phyſic. quòd in genere latent ęquiuocationes, propter quas non poteſt fieri comparatio ſecundum genus; non enim eſt ęquiuocatio quantum ad logicum, qui ponit diuerſos conceptus, ſed quantum ad realem Philoſophũ eſt æquiuocatio, quia non eſt ibi vnitas naturæ. Ita igitur omnes auctoritates, quæ ſunt in Metaphyſica & Phyſica, quæ eſſent de hac materia, poſſent exponi propter diuerſitatẽ realem illorum, in quibus eſt attributio, cum qua tamen ſtat vnitas conceptus abſtrahibilis ab eis, ſicut patuit in exemplo; concedo tamen, quòd totum illud, quod accidens eſt, attributionem eſſentialem habet ad ſubſtantiam, & tamen ab hoc & ab illo poteſt conceptus vnus communis abſtrahi.

¶ Ad tertium, illa ſcilicet, quæ dicuntur de 7. Metaph. dico, litera vltimi paragraphi de illa materia ſoluit omnes actoritates Philoſophi præhabitas, quæ incipit. Palàm autẽ illud &c. Ibi enim dicit Philoſophus, quòd primò & ſimpliciter diffinitio & quod quid erat eſſe, ſubſtantiarũ eſt, & non ſolum ſed aliorum ſimpliciter eſt, non tamẽ primò, & probatur hoc ibi, quia ratio ſignificans idẽ nomini eſt diffinitio, ſi illud, cuius eſt ratio, eſt per ſe vnũ, vnum verò dicitur ſicut & ens, & intellige per ſe ens, ens autem hoc quidem hoc aliquid, aliud quantitatem, aliud qualitatem ſignificat, quod verũ eſt de ente per ſe, quia ens per ſe in 5. libro diuiſit in decem genera, igitur quodlibet illorum eſt vnum per ſe, & ita ratio iſtorum eſt diffinitio; & hoc concludit ibi. Quapropter erit hominis albi ratio & diffinitio, alio verò modo albi eſt ſubſtantię, quia ſubſtantiæ per ſe, & primò, albi ſimpliciter & per ſe ſed nõ primò, albi hominis ſecundũ quid & per accidens; vnde & in illo capitulo tractat principaliter de tali ente per accidens, cuiuſmodi eſt homo albus, quòd eius non ſit diffinitio. Ens igitur vel quid vel diffinitionem habere quodcunque iſtorum ſimpliciter dicitur de accidẽte, ſicut de ſubſtantia, ſed non æquè primò, & non obſtante ordine poteſt bene eſſe vniuocatio.

t.c.16.

4. Metaph. t.c. 28.

t.c.14.

¶ Ad quartum. Porphyrius ipſe allegat Ariſtotelem dicẽdo æquiuocè inquit, ſcilicet Ariſt. de quo ibi loquitur. non inuenitur autem. vbi hoc dixerit in Logica, in Metaphyſica autem dicit, quòd iam allegatũ eſt & expoſitum. Siquis autẽ vellet pertractare auctoritatẽ Porphyrij, quomodo ratio eius ex auctoritate Ariſt. valet ad propoſitum ſuum, poſſet exponi, ſed nolo immorari.

Nam 4. metaphyſ. t.c.1. oppoſitum dicit Phil. quod ens non dicitur ęquiuoce ſed analogice, quia loquitur Porphyri' de ęquiuocatione limitata, quia eius oppoſitũ ſi in ente diceretur, tũc ſubſtãtia nõ eſſet genus.

¶ Ad quintum, quod arguitur de 1. Phyſic. dico, quòd ad opinionem illam Parmenidis & Meliſsi deſtruendam principium eſt accipere, quod ens dicitur multipliciter non æquiuocè, ſed multipliciter hoc eſt de multis, ad inquirẽdum de quo illorum intelligant, ſicut ſi diceretur omnia eſſe vnum animal, contra eos eſ-

ſet

ſet diſtinguere animal, & quęrere de quo animali intelligũt, aut omnia eſſe vnũ hominẽ, aut vnũ equũ. Cũ dicitur, quod argumẽtũ Philoſophi nõ valet contra eos, ſi ens eſſet vniuocum, reſpondeo, Quòd cõſequentia iſta (deſcendendo ſub prædicato ſtante confuſè tantum) noo tenet formaliter, ſed eſt fallacia figuræ dictionis, & fallacia conſequentis; tamen ſi ipſi intellexeruot, ſicut Philoſophus imponit eis, quòd omnia ſunt vnum, non loquendo de vno confuſè, ſed de aliquo vno determinato, bene ſequitur ad antecedẽs ſic intellectum, quòd omnia ſunt hoc vnum, vel illud vnum.

¶ Ad ſextum patet ex dictis.

ARTICVLVS 14.

Vtrum ens dicatur vniuoce, & in quid de ſuis paſsionibus & vltimis differentiis.

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

RESPONDEO. Ad hoc intelligẽdũ primò declaro, qualis ſit vniuocatio entis, & ad quæ eſt, & ſecũdo ex hoc ad propoſitum de ſubiecto adęquato. Quantum ad primum (quod eſt pręſentis artic.) dico, Quòd ens non eſt vniuocum dictum in quid de omnibus per ſe intelligibilibus, quia non eſt de differẽtiis vltimis, nec propriis paſsionibus entis. Nam differentia vltima dicitur, quia non habet differẽtiam, quia non ſoluitur in cõceptum quiditatiuum & qualitatiuum, determinabilem & determinantem, ſed eſt tantũ conceptus eius qualitatiuus, ſicut vltimum genus habet tantum conceptum quiditatiuum.

1. ratio. Primum (videlicet de differentiis vltimis) dupliciter probo, primo ſic. Si differentiæ includant ens vniuocè dictum de eis, & non ſunt omnino idem, ergo ſunt diuerſa aliquid idem entia, talia ſunt propriè differentia, ex 5. & 10. Metaph. ergo

t. nõ habẽte comm. t.c.12.

differentiæ illæ vltimæ proprie erunt differentes, ergo aliis differentiis differunt; quòd ſi illæ aliæ includant eos quiditatiuè, arguitur de eis ſicut de prioribus, & ita erit proceſſus in infinitum in differentiis, vel ſtabitur ad aliquas omnino nõ includẽtes ens quiditatiuè, quòd eſt propoſitum, quia illæ ſolę erunt vltimæ. Secun-

2. ratio. do ſic. Sicut ens compoſitum in re componitur ex actu & potentia in re, ita conceptus compoſitus per ſe vnus componitur ex conceptu potentiali & actuali, ſiue ex conceptu determinabili & determinãte: ſicut igitur reſolutio entium compoſitorum ſtat vltimò ad ſimpliciter ſimplicia, ſcilicet ad actum vltimum & potentiam vltimã, quæ ſunt primo diuerſa (ita quòd nihil minus includit aliquid alterius, alioquin hoc non eſſet primò actus, nec illud primò eſſet potẽtia, quod enim includit aliquid potentialitatis, non primò eſt actus) ita oportet in conceptibus omnem conceptum non ſimpliciter ſimplicem, & tamen per ſe vnum reſolui in conceptum determinabilem & determinantem, ita quòd iſta reſolutio ſtet ad cõceptus ſimpliciter ſimplices, ſcilicet ad cõceptum determinabilẽ tantum, ita quòd nihil determinans includat, & ad conceptum determinantem tantum, qui ſcilicet non includit aliquem conceptum determinabilem; ille conceptus tantum determinabilis eſt conceptus entis, & determinans tantum eſt conceptus vltimæ differẽtię; ergo iſti erũt primi diuerſi, ita quòd vnum nihil includit alterius.

Secundum (ſcilicet propoſitũ de paſſionibus entis) probo tripliciter, primo ſic. Paſsio per ſe ſecundo modo prædicatur de ſubiecto 1. Poſt. ergo ſubiectũ ponitur in diffinitione paſsionis ſicut additum, ex eodem primo, & ex 7. Metaph. ens igitur in ratione ſuę paſsionis cadit vt additum, habet enim rationes proprias, vt patet per Philoſ. 4. Metaph. cap. 3. vbi vult, quòd ſicut linea in quantũ linea habet proprias paſsiones, & numerus in quãtum numerus, ita ſunt aliquę paſsiones entis in quantum ens, ſed ſi ens cadit in ratione earum vt additum, ergo non eſt per ſe primo modo in ratione quiditatiua earum. Hoc etiam confirmatur per Philoſ. 1. Poſt. cap. de ſtatu principiorũ, vbi vult, quòd prædicationes per ſe non conuertũtur, ita quòd ſi prædicatum dicatur de ſubiecto per ſe, non è conuerſo dicetur ſubiectum de prædicato per ſe, ſed per accidens; ergo ſi iſta eſt per ſe ſecundo modo, Ens eſt vnum, hęc, Vnum eſt ens, non eſt per ſe ſecundo modo, ſed quaſi per accidens, ſicut iſta propoſitio eſt per accidens, Riſibile eſt homo. Secundo ſic. Ens ſufficienter diuiditur (tãquam in illa, quę includunt quiditatiuè ipſum) in ens increatum, & in decem genera, & in partes eſſen-

1 ratio. t.c.9.

t.c.4.17.& 19.

t.c.5. Efficaciſſima ratio cõtra aduerſarios ex textu Philoſ.

t.c.35.

2. ratio.

eſſentiales decem generum. Quidquid ſit de iſtis, ſaltem non videtur habere plura diuidentia quiditatiuè, quam ſunt in iſtis, igitur ſi vnum vel verum includat quiditatiuè ens, vel erit aliquid decem generum, vel continebitur ſub aliquo iſtorum, ſed non eſt aliquid decem generum, patet, nec ex ſe eſt ens increatum, quia cõuenit entibus creatis, igitur eſſet ſpecies in aliquo genere, vel principium eſſentiale alicuius generis: ſed hoc eſt falſũ, quia omnis pars eſſentialis in quocunque genere, & omnis ſpecies cuiuſcunque generis includit limitationẽ; & ita quodcũq; tranſcendens eſſet de ſe finitum, & per conſequens repugnaret enti infinito, nec poſſet dici de ipſo formaliter, quod eſt falſum; quia omnia tranſcendentia dicũt perfectiones ſimpliciter, & conueniunt
3. ratio. Deo in ſummo. Tertiò argui poteſt, & in hoc etiam confirmatur prima ratio ad concluſionem iſtam; Quia ſi vnum includit ens quiditatiuè, non includit præciſè ens, quia idem tũc eſſet paſſio ſui ipſius, ergo includit ens & aliquid aliud, ſit illud A. Aut igitur illud A includit ens, aut nõ; ſi ſic, vnum bis includeret ens, & eſſet proceſſus in infinitum, vel vbicunque ſtabitur, illud vltimum quod eſt de ratione vnius, & non includit ens vocetur A, vnũ ergo ratione entis incluſi non eſt paſſio, & per conſequens illud aliud incluſum, quod eſt A, eſt primò paſſio, & eſt tale, quod non includit ens quiditatiuè, & ita quidquid eſt primò paſſio entis, ex hoc non includit ens quiditatiuè.

ARTICVLVS 15.

Vtrum ens ſit obiectum naturale primum & adæquatum intellectus noſtri.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO. Quantum ad ſecundum illud (ſcilicet ad propoſitum de obiecto intellectus) dico, quòd ex illis quatuor rationibus ſuperioris articuli ſequitur, cum nihil poſsit eſſe communius ente, & ens non poſsit eſſe commune vniocũ dictũ in quid de omnibus per ſe intelligibilibus; & tamẽ hoc non obſtante dico, quòd ens eſt primum obiectum intellectus noſtri, quia in ipſo concurrit duplex primitas, ſcilicet cõmunitatis & virtualitatis. Nam omne per ſe intelligibile aut includit eſſentialiter rationem entis, vel continetur virtualiter vel eſſentialiter in includente eſſentialiter rationẽ entis. Omnia enim genera, & ſpecies, & indiuidua, & omnes partes eſſentiales generum, & ens increatum includunt ens quiditatiuè, omnes differentiæ vltimæ includuntur in aliquibus iſtorum eſſentialiter vel quiditatiuè, omnes paſsiones entis includuntur in ente, & in ſuis inferioribus virtualiter; igitur illa, quibus ens non eſt vniuocum in quid, includuntur in illis, quibus ens eſt ſic vniuocũ, & ita patet, quod ens habet primitatem communitatis ad prima intelligibilia, hoc eſt ad conceptus quiditatiuos generum, ſpecierum, indiuiduorum, & partium eſſentialium omnium iſtorum, & entis increati, & habet primitatem virtualitatis ad intelligibilia incluſa in primis intelligibilibus, hoc eſt, ad conceptus qualitatiuos differentiarũ vltimarum, & paſsionum propriarum. Quod autem ſuppoſui communitatem entis in quid ad omnes conceptus quiditatiuos prædictos, hoc probatur de omnibus illis duabus rationibus poſitis artic. 2. huius quæſt. ad probandum communitatem en-
1. ratio. tis ad ens creatum & ens increatũ. Quod vt pateat, pertractabo aliqualiter. Primam ſic. De quocunque enim prædictorũ conceptuum quiditatiuorum contingit intellectum certum eſſe ipſum eſſe ens, dubitando de differentiis contrahentibus ens ad talem conceptum, vtrum ſit tale ens vel non, & ita conceptus entis, vt cõuenit illi conceptui, eſt alius ab illis conceptibus inferioribus, de quibus intellectus eſt dubius, & incluſus in vtroque inferiori conceptu, nam differentiæ illæ contrahentes præſupponunt eundem conceptum entis, quem contrahunt. Secundam
2. ratio. rationem pertracto ſic. Sicut eſt argutum quòd Deus non eſt à nobis cognoſcibilis naturaliter, niſi ens ſit vniuocum creato & increato, ita poteſt argui de ſubſtantia & accidente; cum enim ſubſtantia nõ immutet immediatè intellectum noſtrũ ad aliquam intellectionem ſui, ſed tantũmodo accidens ſenſibile, ſequitur, quòd nullum conceptum quiditatiuum habere poterimus de ea, niſi ſit aliquis talis, qui poſsit abſtrahi à conceptu accidentis; ſed nullus talis quiditatiuus abſtrahibilis eſt à conceptu accidentis, niſi conceptus entis, ergo &c.

go &c. Hoc autem, quod ſuppoſitum eſt in ratione iſta de ſubſtantia, quòd nõ immutat intellectum noſtrũ immediatè ad actum circa ſe, probatur ſic. Quia quid quid præſentia ſua immutat intellectum, abſentia illius poteſt naturaliter cognoſci ab intellectu. (In cuius abſentia non ſic poteſt immutari, ſic verum eſt de ſenſu, quòd non mouetur in abſentia obiecti: ſed quod additur, poteſt cognoſci abſens, verum quidem eſt de intellectu, qui eſt reflexiuus ſuper actum proprium quando ineſt, & cauſantiam quando non ineſt; ſed tunc exemplum de viſu exponendum eſt. Prima maior ſufficit ad propoſitum; ſecunda concludit manifeſtius; eſt quidẽ ſecunda vera, ſed non per exempla proba
t.c.109. ta.) Quãdo nõ immutatur, ſicut apparet. 2. de anima, quod viſus eſt tenebræ perceptiuus, quando ſcilicet lux non eſt præſens, & ideo tunc viſus non immutatur, igitur ſi intellectus naturaliter immutatur à ſubſtantia immediatè ad actum circa ipſam, ſequeretur, quod quando ſubſtãtia non eſſet præſens, poſſet naturaliter cognoſci non eſſe præſens, & ita naturaliter poſſet cognoſci in Hoſtia altaris conſecrata non eſſe ſubſtantiam panis, quod eſt manifeſte falſum; nullus igitur conceptus quiditatiuus habetur naturaliter de ſubſtantia immediatè cauſatus à ſubſtantia, ſed tantum cauſatus vel abſtractus primò ab accidente, & illud non eſt niſi conceptus entis.

☞ Reſpondeo. Probatio improbat cognitionem ſubſtantię intuitiuam, quia de illo eſt maior vera, nõ de abſtractiua, quæ non deficit propter abſentiam realem obiecti, nec igitur abſentia percipitur. Item, quod accipitur de ſenſu, dubiũ eſt, quomodo ſenſus, cum non retineat ſpeciem in abſentia obiecti, nec recipiat ſpeciem tenebræ, poterit tenebram cognoſcere. Contrà primo. Cognitio abſtractiua neceſſariò præſuppoſit aliquando habere realem præſentiam illius, à quo ipſa derelinquitur, vel ſpeciem, quæ eſt eius principium; qui autem vidit Euchariſtiã, nunquam realem præſentiam obiecti cauſati mediatè intellectionis abſtractiuè habuit, alius, qui vidit alium panem, habuit; igitur primus non habebit cognitionem abſtractiuam panis, ſecundus habebit, quod ſtatim contra experientiã eſt, quia vterque poteſt ſimilem actum intelligendi panem experiri in ſe; ſi propterea negetur, eſto ille primus poſtea videt alium panem, igitur poterit poſtea in cognitionem abſtractiuam panis, in quam prius non potuit, oppoſitum experitur ille in ſe, ſimiliter enim ſe habet nunc vt prius. Item. Qui poteſt obiectum abſens cognoſcere abſtractiuè: poteſt illud præſens in exiſtentia ſua cognoſcere intuitiuè, igitur ſi ſubſtantia cognoſcitur abſtractiuè, igitur præſens intuitiuè, & tunc abſentia. Ad inſtantiam de ſenſu dicit, quòd tenebra cognoſcitur arguitiuè non à viſu, ſed ſic à potentia arguente oculus reſpicit, & non eſt caecus, nec tamen videt, igitur tenebra eſt; patet, aliqua trium præmiſſarum prætermiſſa non ſequitur concluſio, nulla trium propoſitionum eſt nota viſui, vt cognoſcenti ipſam vel coniunctionem vel diuiſionem extremorum, quia nec tertia de qua plus videtur, quia non cognoſcit actũ ſuum, quando ineſt, nec priuationẽ, quando actus nõ ineſt. Exponitur Ariſt. Viſus eſt tenebræ perceptiuus, quia priuatio ſui obiecti eſt cauſa non immutationis viſus, & ſic percipitur tenebra non viſu, ſed ab aliqua potentia vtente priuatione actus in viſu pro præſentia. Per idem concluditur etiã propoſitum de partibus eſſentialibus ipſius ſubſtantiæ, ſi enim materia non immutat intellectum ad actum circa ipſam, nec forma ſubſtãtialis, Quęro, quis conceptus ſimplex in intellectu habetur de materia vel forma? Si dicas, quod aliquis conceptus relatiuus, putà partis, vel conceptus per accidens, putà alicuius proprietatis materię vel formæ, quęro, quis eſt conceptus quiditatiuus, cui ille per accidens vel relatiuus attribuitur? Et ſi nullus quiditatiuus habetur, nihil erit, cui attribuatur iſte conceptus per accidens; nullus autem quiditatiuus poteſt haberi, niſi impreſſus vel abſtractus ab illo, quod mouet intellectum, putà ab accidente, & ille erit conceptus entis, & ita nihil cognoſceretur de partibus eſſentialibus ſubſtantię, niſi ens ſit commune vniuocum eis & accidentibus.

11 Iſtæ rationes non concludunt vniuocationem entis in quid ad differentias vltimas & paſsiones. De prima oſtenditur, Quia licet intellectus ſit certus de aliquo tali, quòd ſit ens, dubitando vtrum ſit hoc vel illud, tamẽ non eſt certus, quòd ſit ens quiditatiuè, ſed quaſi prædicatione per accidens. Solutio rationis 1. ſcripti cuiuſdam. 1.

2. accidens. Vel aliter & melius ſic. Quilibet talis conceptus eſt ſimpliciter ſimplex, & ideo non poteſt ſecundum aliquid concipi, & ſecundum aliquid ignorari, ſicut patet per Philoſ. 9. Metaph. in fine de conceptibus ſimpliciter ſimplicibus, quod non eſt circa eos deceptio, ſicut eſt circa quiditatem complexorum, quod non eſt intelligendum quaſi intellectus ſimplex formaliter decipiatur circa intellectionem quiditatis, quia in intellectione ſimplici non eſt verum vel falſum, ſed circa quiditatẽ compoſitã poteſt intellectus ſimplex virtualiter decipi: ſi enim iſta ratio eſt in ſe falſa, tunc includeret virtualiter propoſitionem falſam, quod autẽ eſt ſimpliciter ſimplex, non includit virtualiter nec formaliter propoſitionem falſam, & ideo circa ipſum non eſt deceptio, vel enim totaliter attingitur, vel non attingitur, & tunc totaliter ignoratur: de nullo igitur ſimpliciter ſimplici conceptu poteſt eſſe certitudo ſecundum aliquid eius, & dubitatio ſecundũ aliud. Tertio etiã modo poteſt reſ-
3. ponderi ad primam rationẽ, quòd ille cõceptus de quo eſt certitudo, eſt alius ab illis, de quibus eſt dubius, & ſi ille conceptus certus ſaluatur in alterutro illorum dubiorum, verè eſt vniuocus, & cum alterutro illorum cõcipitur, ſed non oportet, quòd inſit vtriq; illorum in quid, ſed vel ſic vel eſt vniuocus eis, vt determinabilis ad determinantes, vel vt denominabilis ad denominantes: vnde breuiter ens eſt vniuocum omnibus, ſed conceptibus non ſimpliciter ſimplicibus eſt vniuocum in quid dictum de eis, ſed ſimpliciter ſimplicibus eſt vniuocus, vt determinabilis vel vt denominabilis, non autem vt dictum eſt de eis in quid, quia hoc includit contradictionem. Ex his apparet, quomodo in ente cõcurrat duplex primitas, ſcilicet primitas cõmunitatis in quid ad omnes conceptus non ſimpliciter ſimplices, & primitas virtualitatis in ſe vel in ſuis inferioribus, ad omnes conceptus in ſe ſimpliciter ſimplices; & quòd iſta duplex primitas concurrens ſufficiat ad hoc, quòd ipſum ſit primũ obiectũ intellectus, licet neutram habeat præciſè ad omnia per ſe intelligibilia. Hoc declaro per exẽplũ. Quia ſi viſus eſſet per ſe cognoſcitiuus omnis coloris, & omnium paſsionum & differentiarum coloris in cõmuni, & omnium ſpecierum & indiuiduorum, & tamen color non includeretur quiditatiuè in differentijs & paſsionibus coloris, adhuc viſus haberet idem obiectum primũ, quod modo habet, quia diſcurrendo per omnia nihil aliud eſſet ſibi adæquatum: igitur tunc non includeret primum obiectum in omnibus per ſe obiectis quiditatiuè, ſed quodlibet per ſe obiectum vel includeret ipſum eſſentialiter, vel includeretur in aliquo eſſentialiter vel virtualiter includente ipſum, & ita in ipſo concurret duplex primitas, ſcilicet communitatis ex parte ſui, & primitas virtutis in ſe vel in ſuis inferioribus, & iſta duplex primitas ſufficiet ad rationẽ primi obiecti talis potentiæ. Ad ſecundam rationem patet etiã per illud, quod dicitur in ſecunda ſolutione ad primam, quia tale ſimpliciter ſimplex ignotum eſt omnino, niſi ſecundum ſe totum concipiatur. Solutio ratio 2.

ARTICVLVS 16.

Vtrum aliquod tranſcendens, vtpote verum, ſit obiectum primum intellectus noſtri.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia diſtinctæ potentiæ habent diſtincta obiecta formalia ex 2. de anima, ſed intellectus & voluntas ſunt diſtinctæ potẽtiæ, ergo habent diſtincta obiecta formalia; quod non videtur poſſe ſuſtineri, ſi ens ponatur primum obiectũ intellectus, ſed ſi verum ponatur, bene poſſunt aſsignari diſtincta obiecta formalia. to.33.& 38.

¶2. Præterea. Ens eſt commune de ſe ad ſenſibile & intelligibile, obiectum autem proprium alicuius potentiæ eſt obiectum eius ſub aliqua propria ratione, ergo ad hoc quòd ens ſit proprium obiectum intellectus, oportet, quòd determinetur, & contrahatur ad ens intelligibile per aliquid, per quod excludatur ens ſenſibile; ſed tale contra hens videtur eſſe verum, quod dicit de ſe rationem manifeſtatiui, vel intelligibilis.

¶3. Præterea. Obiectum non eſt propriũ alicuius potẽtiæ, niſi ſecũdũ quòd eſt propriũ motiuũ illius potentiæ, nõ mouet autem aliquid potentiã, niſi ſecundũ quòd habet aliquam habitudinẽ ad eã. Ens autem, ſecundũ quod abſolutũ, & nõ habẽs

aliquam hab'tudinē ad intellectū non eſt primum & immed iatum obiectum, illud autē, quod ſecūdum quòd ens formaliter habet habitudinē ad intellectū eſt veritas, quia ſecūdū Anſelmū de veritate, (Cap. 11.) Veritas eſt rectitudo ſola mente perceptibilis.

¶OPPOSITVM patebit in corpore.

¶ *CONCLVSIO. Nec verum nec aliud transſcendens eſt obiectum primum & adæquatum intellectus noſtri.*

¶RESPONDEO. His viſis de ente (in ſuperioribus artic.) reſtat vlterior dubitatio, Vtrum poſſet poni aliquid aliud trāſcendens primum obiectū intellectus noſtri, quod videtur habere ęqualē communitatē cum ente. (Opinio Egidii Rom. quolI. 4. q. 10.) In quo eſt vna opinio affirmans, quòd verum ſit obiectum adæquatū, & primū intellectus noſtri hîc, & non ens, quod tripliciter probatur tribus argumentis, quæ ſunt in opponendo.

(Impugnatur 3 ratio. 1. ratio.) Sed contra iſtam opinionem arguo ſic. Primū obiectū hoc eſt adęquatū, vel adæquatur ſecundum cōmunitatem, vel ſecūdum virtutē, vel ſecūdū iſtam duplicē primitatē concurrentem; verum autem nullo iſtorū modorū adęquatur intellectui, ens autē adæquatur, vt patuit; ergo &c. Probatio primę partis minoris. Verū non dicitur in quid de omnibus per ſe intelligibilibus, quia nō dicitur in quid de ente, nec de aliquo per ſe inferiori ad ens. Secūda pars minoris probatur cū tertia, Quia inferiora ad verū licet includāt ipſum eſſentialiter, non tamen includunt omnia alia intelligibilia virtualiter vel eſſentialiter, quia hoc verū, quod eſt in lapide, nō includit eſſentialiter, vel virtualiter lapidē, ſed è conuerſo illud ens, quod eſt † (alias in lapide) lapis, includit veritatē, & ita de quibuſcūq; (2. ratio.) aliis entibus, & eorū veritatibus. Itē. Verum eſt paſsio entis, & cuiuſlibet inferioris ad ens, ergo intelligendo ens & quodcunq; inferius ad ens præciſè ſub ratione veri, nō intelligitur niſi per accidens, & non ſecundum rationem quidiratiuā; ſed cognitio cuiuſcunq; ſecundum rationem quiditatiuam eſt prima, & perfectior cognitio de eo ex 7. Metaph. cap. 1. (t. c. 4. & inde.) ergo nulla cognitio de aliquo præciſè ſub ratione veri eſt prima cognitio obiecti, & ita nec veritas eſt prima ratio præciſè cognoſcendi obiectum. (Cap. 2.) Confirmatur ratio ex 2. priorum. Cum ſcientia mulæ, vt mula, ſtat ignorantia huius mulæ vt hæc; ſicut ergo cōparando obiectū ad habitum inferius extraneatur à ſuo ſuperiori, de quò ſuperiori eſt primò ille habitus, ita multò magis extraneabitur ſubiectū ſuæ paſsioni cōparando, ſiue ad habitum ſiue ad potentiam. (3. ratio.) Item. Obiectū habitus naturaliter non præcedit obiectum potentiæ; ſed primum obiectum Metaphyſicæ, quę eſt habitus intellectus, eſt ens, quod eſt prius naturaliter vero, & non verum, quod eſt paſſio entis, eſt ſubiectum Metaph. ergo &c.

¶AD ARGVMENTA reſpondeo ducendo illa ad oppoſitum, primum ſic. Quia ſicut voluntas non poteſt habere actum circa ignotum, ita non poteſt habère actū circa obiectum ſub ratione formali aliqua obiecti, quæ ratio eſt penitus ignota, ergo omnis ratio, ſecundum quam aliquid obiicitur voluntati, eſt cognoſcibilis ab intellectu, & ita non poteſt eſſe prima ratio obiecti intellectus illa, quæ diſtinguitur contra rationem volibilis, ſi qua ſit talis. (2. de anima t. c. 146.) Item. Intellectus ponit differentiam inter bonum & verum, & etiā conuenientiam, ergo &c. Hoc etiam probatur, Quia de quibuſcūque paſsionibus entis habetur ęquè diſtincta notitia, ita de bono ſub ratione boni, ſicut de vero ſub ratione veri; quia ſecundum Auicen. 6. Metaph. cap. vlt. Si aliqua ſcientia eſſet de omnibus cauſis, illa eſſet nobiliſsima, quæ eſſet de cauſa finali, Cuius ratio ſecūdum multos eſt bonitas, non ergo omnia obiiciuntur intellectui ſub ratione veri. ☞ Si bonum ponitur primum obiectum voluntatis, quomodo veritas efficaciſsima ratio eſt per ſe volibilis? Cū ipſa non habeat bonum pro primo prædicabili, nec virtuali reſpectu ſui, nec etiam eius inferius continens ipſum eſſentialiter vel virtualiter. * Ad illud ergo, quod accipitur in argumento de diſtinctione obiectorū, reſpondeo, Quòd potentiæ diſparatæ tripliciter ſe habēt adinuicē, aut ſunt omnino diſparatæ & cōdiſtinctæ; vel ſubordinatæ, & tunc vel in eodem genere, ſicut cognitiua ſuperior & inferior; vel in alio genere potētiarum, ſicut cognitiua ad ſuā appetitiuā: Primo modo potentiæ diſparatę habēt omnino obiecta diſparata, quia nulla earū, ex quo ſūt diſparatę, eſt per ſe operatiua circa obiectū, circa quod alia, tales ſunt ſenſus exteriores inter ſe, vt viſus, auditus &c. Secundo modo potentiæ diſparatæ habent obiecta prima ſub ordinata, ita quòd ſicut potentia ſuperior poteſt

poteſt habere per ſe actum circa quodcunque; circa quod poteſt potentia inferior, ita obiectũ primum potentiæ ſuperioris continet ſub ſe primum obiectum potentiæ inferioris, alioquin nõ eſſet illud obiectum adæquatum potentiæ ſuperiori, vnde primum obiectum viſus ſecundum ſuam communitatem vt inferius ſub primo obiecto ſenſus communis: Tertio modo potentię ſic ſe habent, quòd ſi appetitiua adæquaretur cognitiuæ in operando circa quæcunque obiecta, idem eſſet obiectum primum vtriuſque, & ſub eadem ratione formali ex parte obiecti; ſi autem appetitiua habeat actum circa aliqua cognoſcibilia, & circa aliqua non, tunc obiectum appetitiuæ erit inferius ad obiectũ cognitiuæ. Ad propoſitum, intellectus & voluntas cadunt ſub tertio membro, & ſi voluntas ponatur habere actum circa omne intelligibile, ponetur idem eſſe obiectum tam voluntatis quam intellectus, & ſub ratione eadem formali; ſi verò non, ſed quòd voluntas tantùm habeat actum circa intelligibilia, quæ ſunt finis, vel entia ad finem, & non circa merè ſpeculabilia, tunc ponetur obiectum voluntatis aliquo modo particulare, reſpectu obiecti intellectus, ſed ſemper ſtabit, quòd ens eſt obiectum intellectus.

¶ Ad ſecundum, etiam duco illud ad oppoſitum, Quia obiectum proportionatum potentię ſuperiori eſt commune ad obiectum proportionatum potentiæ inferiori, ex prædicta diſtinctione; & ita ens, ſecundum quòd abſtrahens à ſenſibili & inſenſibili, eſt verè proprium obiectum intellectus, quia intellectus tanquam ſuperior poteſt habere actum, tam circa ſenſibile, quàm circa inſenſibile, vnde iſta abſtractio, quæ videtur eſſe non appropriatio, eſt ſufficienter appropriatio reſpectu potentiæ ſuperioris. ☞ Et eſt circa vtrunq; obiectum per ſe, qualis eſt intellectus. Et licet ſub ente ſic in communi contineatur ſenſibile, non tamen ipſum in communi eſt ſenſibile, hoc eſt obiectum ſenſus, ſed tantum intelligibile adæquatum intellectui, quia non oportet relatiuum propriũ inferioris eſſe proprium ſuperioris, tale dicit hoc eſt ſenſibile, quod cõuenit qualitati alicui, & omni & ſoli, ſed intelligibile. Et ſi conueniat alicui enti, ita quòd non ſenſibile, nõ tamen omni & ſoli, imo nulli ſoli, niſi enti in communi, non vt eſt hoc aliquid, vt quoddam intelligibile ſingulare, ſed vt eſt commune ad omne intelligibile, & hoc ſecundum modum aliquẽ communitatis prædictum &c. ☞ Per hoc reſpondeo ad rationem, quòd communitas entis ad ſenſibile & inſenſibile eſt ratio appropriãdi ipſum potẽtiæ operatiuę.

¶ Ad tertium, quòd deduco etiam ad oppoſitum, quia rationem obiecti dico eſſe illam formam, ſecundum quam obiectum eſt motiuum potentiæ, ſicut ratio actiui vel agendi dicitur eſſe illa forma, ſecundum quam agens agit, talis autem ratio obiecti non poteſt eſſe reſpectus ad potẽtiam, & iſto modo loquitur Philoſ. 2. de anima, vbi aſsignans primum obiectũ viſus dicit, Quòd illud cuius eſt viſus vt obiecti eſt viſibile, non per ſe primo modo ſed ſecundo modo, ita quòd ipſum ponitur in ratione viſibilis: ſi autem formalis ratio obiecti potẽtię eſſet reſpectus ad talẽ potentiã, tunc obiectum primum viſus eſſet viſibile per ſe primò modo, quia tũc ipſa viſibilitas eſſe ratio formalis obiecti, & tũc facilè eſſet aſsignare prima obiecta quia obiectũ primũ cuiuſcunq; potentiæ eſſet correlatiuũ ad talẽ potẽtiã, putà viſus viſibile, auditus audibile; quomodo Philoſ. nõ aſsignauit prima obiecta potẽtiarũ, ſed ſicut aliqua abſoluta, putà viſus colorẽ, auditus ſonũ &c. Vnde ſi verũ dicat formalẽ reſpectũ obiecti ad intellectũ (de quo aliàs) ſequitur oppoſitũ propoſiti, ex hoc enim ſequitur, quòd ratio illa nõ ſit ratio formalis obiecti, ſed aliqua alia ab ea. Patet igitur ex dictis, quòd nihil poteſt poni ita cõuenienter primũ obiectũ intellectus, ſicut ens, neq; aliquid virtuale primũ, neq; aliquod aliud trãſcẽdens, quia de quolibet alio transſcendente probatur per eadem media, per quæ probatum eſt de vero. t.c.66. 6. Metaph.

ARTICVLVS. 17.

Vtrum quodcunq; contentum ſub ente vt obiecto primo poſsit mouere intellectũ naturaliter.

¶ CONCLVSIO eſt, quod non.

RESPONDEO. Reſtat vnũ dubiũ, ſi ens ſecũdũ rationẽ ſuã cõmuniſsimã ſit primũ obiectũ intellectus, quare non poteſt quodcunque contentum ſub ente naturaliter mouere intellectũ? ſicut fuit argutũ in prima ratione art. 2. q. 1. prol. Et tũc videtur, ꝙ Deus naturaliter poſſet cognoſci à nobis, & ſubſtantiæ omnes immateria-

 les.

ſaretur ab obiecto conceptus diffinitiuus quia in illum poteſt obiectū, vel nunquā cauſabit. Quare non primò cauſatur conceptus diffinitiuus? Quid perfectionis acquiritur alicui cauſæ illius conceptus per diſcurſum diuidendo? Reſpondeo. Conceptus diffinitiuus eſt conceptus explicatiuus plurium partialiū, ideo oportet vtrunque præintelligi, ſaltē natura, & in nobis tempore, quia nobis vnus conceptus nobis ex partialibus.

2. ratio. * Secundò ſic. Quia ſecūdum Auic. 1. Metaph. cap. 7. Metaphyſica eſt vltima in ordine doctrinæ, ergo principia omnium aliarum ſcientiarū poſſunt concipi, & termini illarum ante principia metaphyſicæ, ſed hoc nō eſſet, ſi oporteret primò concipi actualiter conceptus communiores, quā conceptus ſpecierum ſpecialiſsimarum, tunc enim oporteret ens & huiuſmodi primò concipi, & ita magis ſequitur Metaphyſicam eſſe primā in ordine doctrinæ, ergo &c.

3. ratio. aliud ſenſu poſito in actu de. Tertiò ſic, Quia ſi oporteret præconcipere cōceptus vniuerſaliores ante conceptum talis ſpeciei, tunc * ſuppoſito caſu de ſingulari actualiter mouente ſenſum, & intellectu exiſtente ſoluto, oporteret ponere magnū tempus, anteq̄uā conciperetur ſpecies illius ſingularis primò ſenſati, quia prius oporteret intelligere omnia prędicata communia dicta in quid de illa ſpecie ſecundum ordinem. Ex hoc apparet cauſa, quare intellectus intelligit prius vnum intelligibile quā aliud, licet ſpecies plurium ſint ibi præſentes, hoc enim non eſt à voluntate, cùm tunc non habeat intellectus actū intelligendi, ſed huius cauſa eſt, quia ſingulare vnius fortiùs mouet, quàm ſingulare alterius. Hoc dictum eſt de cognitione confuſa.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd ſicut eſt duplex confuſum; ſcilicet totum vniuerſale & totū eſſentiale, ita vtrunque in ſuo ordine eſt primum, ſed ſimpliciter primum eſt illud, quod eſt primū in ordine confusè cognoſcendi, quia proceſſus naturalis ab imperfecto ad perfectū eſt per mediū, cōfusè autē cognoſcere eſt quaſi mediū inter ignorare & diſtinctè cognoſcere, & ideo confusè cognoſcere eſt prius quodcunque diſtinctè intelligere. Et quod dicit de puero, concedo, quòd ſpecies præintelligitur ante ſingulare, quia dixi, quòd ſpecies eſt primū intelligibile, ſed ratio non concludit de genere ſed ſpecie, prius enim naturaliter actualiter concipitur albedo, quā color in ordine cognitionis confuſę, quia color ſub ratione coloris non cognoſcitur, niſi ſub maiori abſtractione, quā ſit abſtractio albedinis ab hac albedine & illa, abſtractio autem maior eſt difficilior, quia eſt à minus ſenſibilibus.

¶ Ad ſecundū de Auic. dico, Quòd quādo obiectum nō eſt debitè approximatū, nō mouet ad cognoſcendū ſe ſub perfectiſsima ratione, ſed ſub alia imperfecta, & tūc intellectus ſequēs ſenſum talis obiecti oportet, quòd ſit talis obiecti vniuerſalis, cuius ſenſus erat ſub ratione ſingularis, ſed quando obiectū eſt in debita proportione, vt poſsit mouere ſenſum ſub ratione ſua propria & perfecta, tūc intellectus ſequens ſenſum talē habet notitiā talis naturę, priùs ſub ratione ſpecifica confuse, quā ſub ratione generis confuse. ☞ Non quód ratio realis imperfectior, à qua ſumitur genus, ſit ratio mouēdi, quādo plus diſtat; & perfectior, à qua ſumitur differētia, ſit ratio mouēdi, quādo minus diſtat, imo ratio actiua efficatior, eſt ratio agendi à diſtātiori: ſed forma ſpecifica eſt imperfectior ratio aſsimilādi à magna diſtantia, & eſt ratio perfectior aſsimilandi à diſtantia proportionata; igitur color nullā ſui gignit ſpeciem, non ſequitur, ſed tantū non hîc, ſed tūc hęc albedo vel hæc nigredo. Sed tunc quęſtio eſſet de ſpecie intelligibili vniuerſalioris & minus vniuerſalis. Dici poteſt, quòd vtraque gignitur ab eoden phantaſmate, aliter nullius, vt virtualiter contenti in inferiori ſe eſt genitiuum ſpeciei intelligibilis, quia per ſe eſt intelligibile ſic, non ſpeciei ſenſibilis, quia nec ſic eſt ſenſibile, quia ſenſus eſt exiſtentis vt exiſtens. Contrà (per te) ſenſus non eſt ſingularis, ſed naturæ in ſingulari. Item ſi ponatur propria ſpecies ſenſibilis, & proprium phantaſma albedinis, & aliud proprium coloris, ſed non poteſt poni proprium quantitatis nec entis, quia hæc ſub iſta indifferentia excedunt genus ſenſibiliū, nec poſſunt vt huiuſmodi relucere in phantaſmate, & tamen ipſorum cauſantur proprię ſpecies intelligibiles; non igitur à diuerſis phantaſmatibus, nec ab ipſiſmet, vt diſtinctis ibi virtualiter exiſtentibus, quia ſub iſtis rationibus non ſunt ibi reprę ſentatiue, nec aliter, quā repræſentatiuè patet.

Conce-

Conceditur illud, quòd vtraque gignitur ab eodem phantaſmate vt prius.

Subtiliſſima ſolutio. ¶ Ad tertium dico, Quòd vtrobique proceditur ab includente ad incluſum, ita in ſimplicibus ſicut in complexis, ſed in ſimplicibus includens eſt inferius, in complexis verò includens eſt primum reſpectu concluſionis.

ARTICVLVS. 8.

Vtrum primum cognitum cognitione actuali diſtincta ſit ens.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO. Secundò de cognitione actuali diſtinctè conceptorum dico, quòd ſic, è conuerſo (reſpectu concluſionis ſuperioris articuli) Quia primũ ſic conceptum eſt communiſsimum, & quæ ſunt propinquiora ſibi, ſunt priora, & quę ſunt remotiora, poſteriora ſunt. Hoc ſic probo, Quia ex ſecundo præmiſſo nihil concipitur diſtinctè, niſi quando concipiuntur omnia, quæ includuntur in ratione eius eſſentiali, ens includitur quidditatiuè in omnibus conceptibus quidditatiuis inferioribus, ergo nullus conceptus inferior diſtinctè concipitur, niſi concepto ente; ens autem non poteſt concipi niſi diſtinctè, quia habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, ergo poteſt concipi diſtinctè ſine aliis, non ſine eo diſtinctè cõcepto, ergo ens eſt primus conceptus diſtinctè cõceptibilis, Ex hoc ſequitur, quòd ea, quæ ſunt ſibi propinquiora, ſunt priora, quia cognoſcere diſtinctè habetur per diffinitionem, quę inquiritur per viam diuiſionis, incipiendo ab ente vſque ad conceptum diffiniti; in diuiſione autem prius occurrunt conceptus communiores, dein de genera & differentiæ, in quibus concipitur diſtinctè conceptus inferior. Secundò probo idem, Quia Metaphyſica (ſecundum Auicen. vbi prius) eſt prima ſecundum ordinem ſciendi diſtinctè, quia ipſa habet certificare principia aliarum ſcientiarum, ergo eius cognoſcibilia ſunt primò diſtinctè cognoſcibilia; nec in hoc contradicit ſibi Auicen. qui ponit eam in ordine doctrinæ vltimam, & primam in ſciendo diſtinctè, quia (ſicut patuit ex diſtinct. 2. q. 1. articul. 1. de propoſitione per ſe nota) principia aliarum ſcientiarum ſunt per ſe nota ex conceptu confuſo terminorum, ſed ex Metaphyſica ſcita, poſtea eſt poſsibilitas inquirendi quidditatem terminorum diſtinctè, & hoc modo termini ſcientiarum ſpecialium nõ concipiuntur, nec principia earum intelliguntur ante Metaphyſicam, ſic enim multa poſſunt patere Metaphyſico Geometræ, quæ non erant nota priùs Geometrę ex conceptu confuſo. Exemplum. Geometra inquantũ Geometra nõ vtitur pro principiis per ſe notis, niſi illis, quę ſtatim ſunt euidentia ex confuſo conceptu terminorum, qualis occurrit primó ex ſenſibilibus, puta, linea eſt longitudo &c. nõ curans ad quod genus pertineat linea, puta, vtrum ſit ſubſtantia, vel quantitas: ſed modo cognita Geometria & aliis ſcientiis ſpecialibus, ſequitur Metaphyſica de conceptibus communibus, ex quibus poteſt fieri reditio per viam diuiſionis, ad inquirendum quiditates terminorum in ſcientiis ſpecialibus, & tunc ex illis quiditatibus ſic cognitis, diſtinctiùs cognoſcũtur principia ſpecialium ſcientiarum, quã priùs cognoſcebantur, cognoſcuntur etiam multa principia, quæ non erant priùs nota ex terminis confusè cognitis. Et hoc modo patet, quomodo Metaphyſica eſt prima, & quomodo non prima. Sed comparando totum ordinem confusè concipiendi ad totum ordinem diſtinctè concipiẽdi, quis prior eſt? Dico, quòd totus ordo confusè concipiendi prior eſt, & ideo primum in illo ordine eſt ſimpliciter primum; & hoc probatur ex auctoritate prædicta Auic. de ordine Metaphyſicę ad alias ſcientias ſpeciales.

Probatur 2. concluſio. 1 ratio.

9. Metaph. in fine.

Vt ait Ariſtot. 1. Poſter. c. 17.

2. ratio.

Art. ſuperio ri.

Vide Auer. 6 Metaph. Cõm. 1.

Et per conſequens totam eſſentiale notum erat quãtotum vniuerſale, vt ait Auerroes 1. Phyſ. cõm. 3. contra Thomiſtas, quia eſt magueſ fuſum.

ARTICVLVS. 9.

Vtrum primum cognitum ordine originis cognitione habituali & virtuali ſit magis commune.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO. Quantũ ad notitiam habitualem ſiue virtualem primò expono, quid intelligo per terminos. Habitualem notitiam voco, quando obiectum ſic eſt præſens intellectui in ratione intelligibilis actu: vt intellectus ſtatim poſsit habere actũ elicitum circa illud obiectũ: voco virtualẽ, quando aliquid intelligitur in aliquo, vt pars intellecti primi, non autem vt primum intellectũ, ſiue vt totale terminans

nius intellectionem, ſicut cùm intelligitur homo, intelligitur animal in homine, vt pars intellecti, non vt intellectum primum, ſiue totale terminans intellectionẽ; hoc ſatis propriè vocatur intellectum virtualiter, quia eſt ſatis proximum intellecto in actu, non enim poſſet eſſe actualiùs intellectum, niſi eſſet propria intellectione intellectum, quæ eſſet ipſius primi, vt termini totalis. Quantũ ad iſtam notitiam habitualem vel virtualem dico, quód cõmuniora ſunt priùs nota via originis, vel generationis. Quód probatur, Quia ſicut diuerſæ formę perficientes idem perfectibile ordine quodam natæ ſunt mediatius & immediatius informare illud vel perficere, Ita ſi eadem forma contineat in ſe virtualiter perfectionem illarum formarũ ordinatarum, quaſi conſimili ordine naturæ perficiet illud perfectibile; ſicut ſi forma corporis, ſubſtãtię & c. eſſent aliæ formæ in aliquo, per priùs informaret forma ſubſtantiæ, & deinde forma corporis &c. ita ſi vna forma includat virtualiter omnes illas, ipſa quaſi priùs perficiet materiã ſub ratione ſubſtantiæ, quàm ſub ratione corporis, & ſemper in illa via generationis imperfectius erit prius, quia proceditur à potentia ad actum; ergo ſicut conceptus plures communiores & minus communes, habituales vel virtuales nati ſunt perficere intellectum via generationis vel originis, ita quòd imperfectior eſt ſemper priùs, ita ſi vnus cõceptus virtualiter includat omnes iſtos, priùs perficiet ſub ratione conceptus prioris & vniuerſalioris, quàm ſub ratione conceptus particularis. ☞ Contrà, Quare non ſimiliter in actuali cognitione? Reſpondeo. Hic ordinata ſecundum naturam ſimul duratione, non ſic ibi, ſed ſucceſſiuè; & potentius fortius mouentis impedit alia tunc mouere ibi, non ſic hic. * Hoc de ordine originis, ſiue generationis.

Auerr. 7. Metaphyſ. com. 7 Materia primo recipit formas vniuerſales.

ARTICVLVS. 10.

Vtrum primum cognitum ordine perfectionis ſit Deus.

¶ CONCLVSIO *eſt cum diſtinctione.*

RESPONDEO. Nunc principaliter de ſecundo ordine ſcilicet perfectionis breuiter dico diſtinguendo, quòd perfectius intelligibile à nobis poteſt intelligi dupliciter, aut ſimpliciter, aut ſecundum proportionem. Exemplum. Viſio Aquilę de Sole eſt ſimpliciter perfectior reſpectu Solis, quã viſio noſtra, videlicet reſpectu candelæ, & tamen viſio noſtra perfectior eſt proportionaliter, hoc eſt plus habet ipſa de ratione viſionis ſecundum proportionem ad viſibilitatem candelę, quam viſio Aquilę habeat de ratione viſionis reſpectu viſibilitatis. Iſta diſtinctio habetur à Philoſopho. 11. de animalibus, vbi vult, quòd licet de immaterialibus habeamus minimam cognitionem, quòd eſt intelligendum proportionaliter, tamen illa eſt deſiderabilior cognitione magna, quæ poteſt haberi de materialibus, quæ eſt magna in comparatione ad illa cognoſcibilia, Loquendo ergo de ordine perfectionis ſimpliciter dico, Quòd perfectiſsimum cognoſcibile á nobis etiam naturaliter eſt Deus, vnde in hoc etiam ponit Philoſophus felicitatem naturalem. 10. Ethic. & poſt ipſum ſpecies ſpecialiſsima perfectior in vniuerſo, & deinde ſpecies proxima ibi, & ſic vſque ad vltimam ſpeciem, & poſt omnes ſpecies ſpecialiſsimas genus proximum abſtrahibile à ſpecie perfectiſsima, & ſic ſemper reſoluendo: & ratio omnium iſtorum eſt, quia attingere actualius obiectum eſt intellectió perfectior ſimpliciter, quia habet æqualem perfectionem ex parte intellectus cũ quacunque alia intellectione, vel non minorem, & habet perfectionem multo maiorem ex parte obiecti, quæ duo ſcilicet perfectio potentiæ, & perfectio obiecti, ſunt cauſa perfectiſsimę cognitionis ſiue intellectionis. Si autem loquamur de notitia perfectiore ſecundum proportionem ad cognoſcibile, dico, Quòd perfectiora ſenſibilia, & ſenſus efficacius mouentia ſunt perfectiùs cognoſcibilia ſecundum proportionem, quia intellectus noſter plus attingit ad illa, ſecundum gradus cognoſcibilitatis eorum, & quæ ſunt remotiora ab illis, ſunt minus cognoſcibilia, ſecundum proportionem ſuæ cognoſcibilitatis.

1. de partibus animalium c. 5.

ARTICVLVS. 11.

Vtrum obiectum adæquatum intellectus noſtri ſit quiditas rei materialis.

¶ CONCLVSIO *eſt quod non*

RESPON-

Opinio D. Thomæ 1. p. q. 12. ar. 4. & q. 85. art. 1. vide Diuũ Thom. in 1. p. q. 77. & 78.

RESPONDEO. Iuxta tertium principale de obiecto adęquato intellectus, & præcipuo ſunt articuli ſequentes. Atque imprimis eſt vna opinio quę dicit, quòd primum obiectũ intellectus noſtri eſt quiditas rei materialis. Ratio ponitur ad hoc, quia potẽtia proportionatur obiecto. Triplex autem eſt potentia cognitiua, quædã omnino ſeparata á materia & in eſſendo & in operando, vt intellectus ſeparatus; alia coniuncta materiæ & in eſſendo & in operando, vt potentia organica, quæ perficit materiam, & non operatur niſi mediante organo, à quo in operando non ſeparatur, ſicut nec in eſſendo; alia eſt cõiunctã materiæ in eſſendo, ſed non vtitur organo materiali in operãdo, vt intellectus noſter: iſtis correſpõdent obiecta proportionata, nam potentiæ omnino ſeparatæ, vt primę correſpõdere debet quiditas omnino ſeparata à materia; ſecundæ ſingulare omnino materiale; tertię ergo correſpõdet quiditas rei materialis, quæ etſi ſit in materia, tamen cognoſcitur non vt in materia ſingulari.

Impugnatur opinio.

Contrà. Iſtud non poteſt ſuſtineri à Theologo, quia intellectus exiſtens eadẽ potentia cognoſcet quiditatem ſubſtantiæ materialis, ſicut patet ſecundum fidẽ de anima beata, potentia autem manens eadem non poteſt habere actum circa aliquid, quod non continetur ſub ſuo primo obiecto. Quòd ſi dicas, eleuabitur per lumen glorię ad hoc, quòd cognoſcat illas ſubſtantias immateriales. Contrà. Obiectum primum habitus continetur ſub primo obiecto potentię, vel ſaltem non excedit, quia ſi habitus reſpicit aliquod obiectum, quod non continetur ſub primo obiecto potentię, ſed excedit, tunc ille habitus non eſſet habitus illius potentię, ſed faceret eam non eſſe illam potentiam, ſed aliam. Confirmatur ratio, quia cum potẽtia in primo ſigno naturæ, in quo eſt potentia, habeat tale obiectum primum per nihil poſterius natura præſupponens rationem potentiæ poteſt fieri aliud primũ obiectum eius, omnis autem habitus naturaliter præſupponit potentiam. Si dicas, quód hæc etiam opinio poneretur à Philoſopho, putà ſi poneret, quod intellectus noſter propter ſui infimitatẽ inter intellectus, & propter coniunctionem eius cum virtute phantaſtica in ſuppoſito cognoſcente, habet ordinem immediatum ad phantaſiam, ſicut phantaſia habet ordinem immediatum ad ſenſum communem; & ideo ſicut phantaſia non mouetur ab aliquo, niſi quod eſt obiectũ ſenſus communis, licet alio modo, idem obiectum cognoſcat, ita diceret, quòd intellectus noſter non tantùm propter ſtatũ aliquem, ſed ex natura potentię non poſſet aliquid intelligere, niſi abſtrahibile à phantaſmate. Contra hoc arguitur tripliciter. Primò ſic, Quia deſiderium naturale eſt in intellectu cognoſcente effectũ ad cognoſcendum cauſam, & in cognoſcẽte cauſam in vniuerſali eſt deſideriũ naturale ad cognoſcendum illam in particulari & diſtinctè; deſiderium autem naturale non eſt ad impoſsibile ex natura deſiderãtis; quia tunc eſſet fruſtra; ergo non eſt impoſsibile intellectui ex parte intellectus cognoſcere ſubſtantiam immaterialem in particulari, ex quo cognoſcit materiale, quod eſt effectus eius, & ita primũ obiectum intellectus non excludit illud immateriale. Secundò ſic. Nulla potentia poteſt cognoſcere obiectum aliquod ſub ratione communiori, quàm ſit ratio ſui primi obiecti, quod patet primò per rationem, quia tunc illa ratio primi obiecti non eſſet adęquata: Etiam patet per exẽplum, viſus non cognoſcit aliquid ſub ratione communiori quàm ſit ratio coloris, vel lucis, nec imaginatio aliquid ſub ratione communiori, quàm ſit ratio imaginabilis, quod eſt primum obiectum eius; ſed intellectus cognoſcit aliquid ſub ratione communiori, quám ſit ratio entis materialis, quia cognoſcit aliquid ſub ratione entis in communi, alioquin Metaphyſica nulla eſſet ſcientia intellectui noſtro. Præterea tertiò, & redit in idem quaſi cum ſecundo. Quidquid per ſe cognoſcitur à potentia cognitiua, vel eſt eius obiectum primum, vel continetur ſub illo obiecto; ens autem, vt eſt communius ſenſibili, per ſe intelligitur ab intellectu noſtro, aliàs Metaphyſica, non eſſet magis ſcientia tranſcendens quàm Phyſica; ergo non poteſt aliquid eſſe primum obiectum intellectus noſtri, quod ſit particularius ente, quia tunc ens in ſe nullo modo intelligeretur à nobis: videtur igitur quòd falſum ſupponitur in dicta opinione de obiecto primo, & hoc loquendo de potẽtia ex na-

Vide 2. de anima. t. c. 150. & 151.

1. de cælo t. c. 32. & 2. de cælo t. c. 10. & 59. & 3. de anima t. c. 60. & 2. meteo. t. c. 4.

tura potentiæ. Ex hoc apparet, quòd ſi per viã iſtius opinionis ſoluatur iſta quæſtio dicendo, quòd quiditas ſenſibilis eſt primum obiectum intellectus, & ideo nõ intelligitur Deus vel ens immateriale, ſolutio innititur falſo fundamento.

Soluitur motiuum D. Thomæ.

Congruentia etiam illa, quæ adducitur pro illa opinione, nulla eſt. Potentia enim & obiectũ non oportet aſsimilari in modo eſſendi, ſe habent enim vt motiuum & mobile, & ita ſe habẽt vt diſsimilia, quia vt actus & potentia: ſunt tamen proportionata, quia iſta proportio requirit diſsimilitudinem proportionatorum, ſicut cõmuniter dicitur in omni proportione, ſicut patet de materia & forma, parte & toto, cauſa & cauſato, & ceteris proportionabilibus; igitur ex modo eſſendi talis potentiæ non poteſt concludi ſimilis modus eſſendi in obiecto. Contra hoc obiicitur, Quia licet agens factiuum poſsit eſſe diſsimile obiecto, quod eſt ibi paſſum, tamen operans in cognitiua operatione oportet aſsimilari obiecto, circa quod operatur, quia non eſt paſſum, ſed magis agens & aſsimilans; omnes enim antiqui concordant in hoc, quòd cognitio fit per aſsimilationem, nec Ariſtot. in hoc eis cõtradixit, igitur hic requiritur non tantùm proportio, ſed ſimilitudo. Reſpondeo. Aliud eſt loqui de modo eſſendi ipſius potentię in ſe, & aliud eſt loqui de ipſa inquantùm eſt ſub actu ſecundo, vel diſpoſitione proxima ad actum ſecundum, quę ſit aliud à natura potentię. Nunc autem quòd potentia cognoſcens aſsimilatur cognito, verum eſt per actum ſuum cognoſcendi, qui eſt quædam obiecti ſimilitudo, vel per ſpeciem diſponentem de proximo ad cognoſcendum. Sed ex hoc concludere ipſum intellectum in ſe habere naturaliter modũ eſſendi ſimilem modo eſſendi obiecti, vel è conuerſo, eſt facere fallaciam accidentis, & figuræ dictionis: ſicut non ſequitur, æs aſsimilatur Cęſari, quia per figuram inductam, igitur æs in ſe habet ſimilem modum eſſendi modo eſſendi Cæſaris; Vel magis ad propoſitum, Oculus videns per ſpeciem obiecti aſsimilatur obiecto, ergo viſus habet ſimilem modum eſſendi modo eſſendi obiecti; & ita vlterius, ſicut quędam viſibilia habent materiam, quæ eſt cauſa corruptionis, & contradictionis, vt mixta, quędam carent tali materia, vt

3. de anima tũ. 2. 3. & infra de generatione.

corpora cæleſtia, ita erit quidam viſus in materia tali, quidam ſine materia tali, vt quoddam organum tale, & quoddam nõ tale; Vel adhuc magis ad propoſitum, idea in mente diuina, quæ eſt ſimilitudo obiecti, eſt immaterialis, igitur & lapis cuius eſt idea eſt immaterialis: Igitur propter illam congruentiam non videtur congruum arctare intellectum ex natura potentiæ ad obiectum ſenſibile, vt non excedat ſenſum, niſi tantùm in modo cognoſcendi.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus ſit obiectum naturale primum, hoc eſt adæquatum reſpectu intellectus viatoris.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia (ex ſuperioribus) Deus eſt primum, hoc eſt perfectiſsimum inter omnia cognoſcibilia, primum autem in quocunque genere eſt cauſa eſſendi aliis in illo genere, ex 2. Metaph. ſicut primum calidum eſt cauſa caloris in omnibus aliis, ergo Deus eſt cauſa cognoſcendi omnium aliorum, igitur eſt primum obiectum intellectus. t. c. 4.

¶ 2. Præterea. Vnumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ſic ſe habet ad cognitionẽ, ſed nihil eſt ens per participationem, niſi ab ente imparticipato, igitur non cognoſcitur, niſi priùs cognito ente imparticipato.

¶ 3. Pręterea. Confirmatur per Auguſt. 8. de Trinit. cap. 3. Neque enim in his omnibus bonis &c. diceremus aliud alio melius cùm verè iudicamus, niſi eſſet nobis impreſſa notio ipſius boni. Videtur autẽ ibidem loqui de bono indeterminato negatiuè, de quo paulò ante dicit; Vide ipſum bonum, ſi potes, & ita Deum videbis: Quod non videtur verum niſi de bono indeterminato negatiuè, quòd ſcilicet non eſt determinabile, quale eſt primum bonum.

¶ OPPOSITVM. Primum obiectũ primitate adæquationis recipit prædicationem omnium contentorum ſub eo, Deus autem non, ergo &c.

¶ *CONCLVSIO. Deus non eſt obiectũ naturale primum & adæquatum intellectus viatoris.*

¶ RESPONDEO. Alia eſt opinio, quę ponit Deum eſſe primũ obiectũ intellectus. Cuius rationes fundamentales ſunt

Opinio Henrici quol. 13 q. 9 & quol. 15. q. 9.

illæ quæ adductę ſunt in opponendo; & propter eaſdem ponit Deum eſſe primũ obiectum voluntatis, quia habet rationẽ volẽdi omnia alia, ſicut adduxit auctoritatem Auguſt. 8. de Trinit. cap. 6. Cur ergo alium diligimus, quem credimus iuſtũ, & non diligimus ipſam formam, vbi videmus, quid ſit iuſtus animus, vt & nos iuſti eſſe poſsimus? An verò niſi & iſtam diligeremus, nullo modo eum diligeremus, quem diligimus ex iſta? Contra illam opinionem arguitur ſic, Primum obiectum naturale alicuius potentiæ habet naturalẽ ordinem ad illam potentiam, Deus non habet naturalem ordinem ad intellectum noſtrũ ſub ratione motiui, niſi fortè ſub ratione alicuius generalis attributi (ſicut ponit illa opinio) ergo non eſt obiectum primũ niſi ſub ratione illius attributi; vel ſecundum illam opinionem (quam prius tenui) quòd Deus nõ intelligitur niſi ſub ratione entis, non habebit naturalem ordinem, niſi ſub tali conceptu vniuerſali; ſed particulare, quod non intelligitur niſi in aliquo communi, non eſt primum obiectum intellectus, ſed magis illud commune, ergo &c. Pręterea. Certũ eſt, quòd Deus non habet primitatem adæquationis propter communitatem, ita quòd dicatur de omni obiecto per ſe intelligibili à nobis, ergo ſi aliquam habet primitatẽ adęquationis, hoc erit propter virtualitatem, quia ſcilicet virtualiter continet omnia in ſe per ſe intelligibilia: ſed propter hoc non erit obiectum primum adæquatum intellectui noſtro, quia alia entia mouent intellectum noſtrum propria virtute, ita quòd eſſentia diuina non mouet intellectum noſtrum primò ad ſe, ſecundò ad omnia alia cognoſcibilia cognoſcẽtia; ſicut autem prędictũ eſt in quæſt. de ſubiecto Theologię, eſſentia diuina ideo eſt primum obiectũ intellectus diuini, quia ipſa ſola mouet intellectum diuinum, & ad cognoſcendum ſe, & omnia alia cognoſcibilia ab ipſo intellectu. Per eaſdem rationes probatur, quòd non poteſt poni primum obiectum intellectus noſtri ſubſtantia in communi, propter attributionem omnium accidentium ad ſubſtantiam, quia accidentia habent propriam virtutem motiuam intellectus, ergo ſubſtantia non mouet ad ſe, & ad omnia alia cognoſcibilia.

Impugnatur 1. ratio dibus. 1. ratio.

2. ratio.

q. 1. prologi.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd non ſemper perfectiſsimum eſt cauſa reſpectu imperfectorũ cõparando imperfecta ad quodcunque tertium, ſicut perfectum album non eſt cauſa viſibilitatis omnibus viſibilibus, aut ſi eſt cauſa, non tamẽ pręciſa & adæquata, & ſi maximè motiuum, nõ tamen pręciſum & adæquatum; primum autem obiectum intellectus (de quo hîc loquimur) debet eſſe primum & adæquatum potentiæ.

¶ Ad ſecundum dico, quòd ſi rectè arguitur, debet inferri, quòd nullum ens participatum poteſt cognoſci, niſi ſit ens ab ente imparticipato, & non debet inferri, quòd non poteſt cognoſci niſi per rationem entis imparticipati cogniti: tũc enim ſunt quatuor termini, quia ponitur in cõcluſione eſſe cognitum per ens imparticipatum, qui terminus non fuit in propoſitione ſecunda, & ratio realis iſtius defectus aſsignati in forma arguendi dicta eſt prius in reſpondendo ad primum argumẽtum artic. 6. quia etſi cognoſcibilitas ſequatur proportionaliter entitatem, nõ tamen ita eſt de cognoſci, niſi comparando ad illum intellectũ, qui cognoſcit quodlibet ſecundum gradum ſuę cognoſcibilitatis: ita dico hîc, quòd ſi entitas participata concludat de neceſsitate cognoſcibilitatem participatam, & ita participatum habeat cognoſcibilitatem per cognoſcibile imparticipatum, non tamẽ habet cognoſci per cognoſcibile imparticipatũ vt cognitum, ſed vt cauſam dantem ſibi eſſe, & hoc tactum eſt in argumento quodam de frui diſt. 1. q. 2.

¶ Ad tertium de Auguſt. 8. de Trinit. dico, quòd loquitur ibi de notitia boni in communi, quæ naturaliter impreſſa eſt, hoc eſt de facili imprimitur in intellectu à ſingularibus, quia in quolibet intẽtiones vniuerſales facilius occurrũt primò. Hoc probo per ipſum, qui eodem lib. cap. 4. dicit. Habemus enim quaſi regulariter infixam humanæ naturæ notitiam, ſecundũ quã quidquid tale aſpicimus, ſtatim hominẽ eſſe cognoſcimus, vel hominis formã. Et ſicut ſecũdũ iſtã notitiã hominis (quã dicit infixam nobis regulariter, hoc eſt facilitér à ſenſibilibus abſtractam) iudicamus de quocunque, vtrum ſit homo vel non, ita etiam per idem poſſemus iudicare eminentiam in humanitate, ſi illa eſſet in occurrẽtibus, ſicut iudicamus de occur-

rentibus, hoc eſſe melius alio, quod apparet de notitia impreſſa albedinis, per quam non tantum iudicamus occurrens eſſe album, ſed hoc eſſe albius altero: ita dico hîc, quòd illud bonum de quo loquitur cap. 3. cuius notitia impreſſa eſt naturaliter intellectui, eſt bonum in cõmuni, & per illud iudicamus de occurrentibus, hoc illo eſſe melius. Et quòd loquatur de bono indeterminato priuatiuè, & non de bono indeterminato negatiuè, In quo bono Indeterminato intelligitur Deus, videtur per hoc, quod ibi enumeratis multis particularibus bonis dicit, Bonum hoc & bonum illud, tolle hoc & illud, & vide ipſum bonum ſi potes. Hoc eſt, tolle illa contrahẽtia rationem boni ad creaturas, & vide rationem boni in communi, & in hoc videbis Deum, ſicut in conceptu cõmuni, in quo poteſt naturaliter à nobis videri, & nõ in particulari; vt hæc eſſentia. Conſimiliter intelligendũ eſt illud, quod præmitit cap. 2. vbi dicit. Quoniam Deus lux eſt, non quomodo iſti oculi vidẽt, ſed quomodo videtur; cũ audit veritas eſt, noli quęrere quid ſit veritas, ſtatim enim ſe opponũt caligines imaginũ corporaliũ & nubila phantaſmatũ. Hoc intelligo ſic. Quando cõceptus vniuerſalis abſtrahitur à ſingulari, quanto eſt vniuerſalior, tanto difficilius poteſt intellectus diu ſiſtere in tali conceptu, quia vt prędictum eſt, quandocunque intelligimus vniuerſale, phantaſiamur eius ſingulare, & illud vniuerſale diutius & facilius poſſumus intelligere, quod eſt ſimilius ſingulari relucenti in phantaſmate, & quia vniuerſaliſsima ſunt remotiora ab ipſo ſingulari, Ideo difficilius eſt ſtare in conceptu illorum vniuerſaliſsimorum: Contemplando ergo Deum in conceptu vniuerſaliſsimo, noli quętere quid, hoc eſt, noli deſcendere in aliquem conceptum particularem, in quo ille vniuerſalior ſaluatur, qui particularior propinquior eſt phantaſmati; deſcendendo enim ad talẽ; qui magis relucet in phantaſmate occurrẽti, ſtatim amittitur illa ſerenitas veritatis, vel ſinceritas veritatis, in qua intelligebatur Deus, quia ſtatim intelligitur veritas contracta, quę non conuenit Deo, cui conueniebat veritas in cõmuni concepta non contracta. ☞ Contrà cap. 3. Si ergo potueris illis detractis per ſe ipſum perſpicere bonum, perſpexeris Deum; et ſi amore inhæreſis, continuò beatificaberis: Beatitudo non eſt in bono vniuerſali, ſiue indeterminato priuatiuè. Itẽ cap. 6. Quod (ſupple iuſti) vnde eſſe potuerunt, niſi inhærendo eidem ipſi formæ, quam intuentur, vt inde formentur: Formari autem forma iuſtitiæ non eſt ab vniuerſali intellecto.

Speculatio notabilis.

Vide in p. dist. 3. ad has obiectiones.

Per idem etiam dico ad illud. 8. de Trinit. cap. 3. de bono & voluntate. Pudeat autem, cum alia non amentur, niſi quia bona ſunt eis inhærendo non amare bonum ipſum, vnde bona ſunt. Vnde ratio bene probat, quòd ipſum ſummum bonũ magis eſt amandum quàm bona participata, non tamen probat, quòd ſit primum amatũ primitate adæquationis, quia etſi ipſum ſit ratio bonitatis in aliis, & ideo ratio amabilitatis eorum, non tamen ipſum vt amatum, eſt ratio aliorum amatorum; poteſt enim aliquid aliud amari, non ipſo amato, ſicut in fruendo vtendis patet, & vtendo fruendis. Et iſta intentio Auguſt. colligitur ex 9. de Trinit. cap. 6. vbi tractans de dilectione alicuius, qui creditur eſſe iuſtus, ſi pòſt inuenitur non eſſe iuſtus, Statim, inquit, amor ille, quo in eum ferebar, offenſus, & quaſi repercuſſus, atque ab indigno homine ablatus, non in ea forma permanet, ex qua eum talẽ credens amauerã. Hoc eſt. Si dilexi iuſtitiã, & ipſum, quia credidi in ipſo eſſe iuſtitiã, ſi inueniam eum iniuſtum, reſilit volũtas ab eo, ſed adhuc ſtat dilectio ipſius iuſtitię vt obiecti. Iſtud intelligendũ non eſt de iuſtitia aliqua particulari, ſed de communi ratione iuſtitiæ, quæ amatur propter ſe, & quodcunque in quo eſt iſta propter illam. ☞ Contrà. Voluntas nõ eſt vniuerſalium, tum quia tendit in rem vt in ſe, tũ quia tam amor amicitiæ, quã amor concupiſcentiæ eſt alicuius, ſecundũ exiſtentiam realem præſentem vel poſsibilem. Reſpondeo. Primis principiis practicis in intellectu correſpondet in voluntate aliqua volitio, quæ eſt principium bonitatis moralis, ſicut illa principia ſũt principia veritatis practicę in intellectu: patet etiã, quòd quęcũq; ratio boni vel appetibilis poteſt intelligi in vniuerſali, & ſi ſic oſtendatur voluntati, non video, quare voluntas non poſsit habere actum circa proprium obiectum ſibi oſtenſum: tertiò appetitiua ſingularis, vt ſingularis tãtùm, non habet cognitiuam vniuerſalium propriam ſibi. Ad illam metaphoram, quòd dile-

dilectio eſt motus animi ad res, dico, quòd verum eſt cauſaliter, quia voluntas imperat coniungi rei deſideratę in ſe, non autem formaliter; niſi quia voluntas eſt actiua reſpectu ſui actus, ſed non circa rē ſub maiori ratione exiſtentem, quam apprehendatur ab intellectu; imo deſideriū & intellectio abſtractiua ſunt rei ſecundū rationem ęquè exiſtentis, ſicut & nō exiſtentis ex parte obiecti, ita viſio & fruitio præſentis, ſed deſiderium mouet effectiuè ad rem, quę eſt in fieri, nō ſic intellectio abſtractiua. Ad ſecundū dico, quòd homo in vniuerſali oſtenſus amatur amore amicitiæ, & propter illud amatur hic homo; ſicut etiā iuſtitia in vniuerſali concupiſcitur, & ita hæc iuſtitia * huic. * Ita

alias huius.

etiam patet expoſitio illius auctoritatis 8. de Trinit. cap. 6. Cùr ergo alium diligimus &c. In illa auctoritate; forma vbi videbimus; quid ſit iuſtus animus, debet intelligi iuſtitia ipſa in communi, ſicut forma hominis in communi eſt illa, vbi ſiue per quam videmus, quid requiritur ad eſſe hominis, vel ad eſſe hominem, & propter quam formam iudicamus illud, quod occurrit, eſſe vel non eſſe hominem, (ſecundum ipſum in eodem cap. 4.) Niſi ergo hanc formam iuſtitiæ in communi diligeremus, non diligeremus illum, quem credimus eſſe iuſtum, quem ex iſta forma diligimus; ſicut ſi non diligas formam hominis in communi, nunquam occurrens propter formam hominis dilectam diliges. Eſt igitur hæc iuſtitia indeterminata privatiuè; ſecundum quam de mēte iuſta iudicamus, & propter quam dilectam diligimus mentem, quam credimus iuſtā eſſe: & dum non ſumus iuſti minus diligimus iuſtitiam in cōmuni; quàm oporteat, quia diligimus quadam volitione ſiue cōplacentia ſimplici, quæ non ſufficit ad eſſe iuſtum; ſed oportet eam diligere volitione & amore efficaci, qua videlicet volens eam, eligit in ſe eam, obſeruans eam tanquam vitę ſuæ regulam.

ARTICVLVS 13.

Vtrum ens ſit vniuocum Deo & creaturæ, ſubſtantiæ & accidenti.

t.c.10.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Per Philoſ. 4. Metaph. Quia ſecundum ipſum ibi ens nō eſt genus, quia tunc ſecundum ipſum ibidem differentia non eſſet ens, ſi autem eſſet cōmune dictum in quid de pluribus ſpecie differentibus, videretur eſſe genus, ergo &c.

¶2. Preterea. 4. Metaph. in principio, vbi vult, quòd ens dicitur de entibus ſicut ſanum de ſanis, & quod Metaphyſica eſt vna ſcientia, non quia omnia illa, de quibus Metaphyſica eſt, dicantur ſecundum vnum ſed ad vnum, ſcilicet non vniuocè ſed analogicè, ergo ſubiectum Metaphyſicæ non eſt vniuocum ſed analogum. t.c.2.

¶3. Preterea. 7. Metaph. dicit, quòd accidentia non ſunt entia, ſicut logici dicunt nō ens eſſe ens, & non ſcibile eſſe ſcibile, & ſicut vas dicitur ſalubre; in omnibus iſtis exēplis nō eſt vniuocatio eius, quod dicitur de pluribus. t.c.14. t.c.15.

¶4. Præterea. Porphyrius, ſi quis omnia entia vocet, ęquiuocè inquit nuncupabit. cap. de ſpecie.

¶5. Præterea 1. Phyſic. principiū eſt cōtra Parmenidē & Meliſſū, quod ens multipliciter dicitur, & arguit, quòd ſi omnia ſunt vnum ens, ergo omnia ſunt vel hoc vnum ens, vel illud, quod nō ſequeretur, ſi ens eſſet vniuocum; ſicut non ſequitur, omnis homo eſt vnus homo, ergo iſte vnus homo, vel ille vnus homo. t.c.15.

¶6. Præterea per rationem: Si ens eſſet vniuocum ad decem genera, ergo deſcenderet in iſta per aliquas differentias, ſint igitur duæ tales differentiæ A & B, aut igitur iſtæ includunt ens quidditatiuè, & tunc in conceptu cuiuslibet generis generaliſſimi includitur nugatio, aut iſta non ſunt entia; & tunc non ens erit de conceptu entis.

¶ OPPOSITVM patebit ex hoc & ſequenti articulo.

¶ CONCLVSIO. *Ens eſt vniuocum ad Deum & creaturas, ſubſtantiā & accidēs.*

¶ RESPONDEO ad quæſtionem de obiecto adæquato, Quòd nullum poteſt poni primum obiectum intellectus noſtri naturale propter adæquationem talem virtualem, propter rationem tactā (ſuperiori articulo) contra primitatē obiecti virtualis in Deo vel in ſubſtantia: vel igitur nullum ponetur primum obiectum, vel oportet ponere primum adæquatum propter communitatem in ipſo. Quòd ſi ens ponatur ęquiuocū creato & increato, ſubſtantię & accidenti, cùm omnia iſta ſint per ſe intelligibilia à nobis, nullum videtur poſſe poni primum obiectum

iectum intellectus noſtri, nec propter virtualitatem, nec propter communitatem: ſed ponendo illam poſitionem, quam poſui art. 2. huius quæſtionis de vniuocatione entis, poteſt aliquo modo ſaluari, aliquod eſſe primum obiectum intellectus noſtri.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum 3. Metaph. quanuis nõ oportet dicere, quòd argumenta illa concludant, quia Philoſophus intendit ibi arguere ad oppoſitas partes quæſtionum, quas diſputat, ſicut ipſemet præmittit in procemio, duo autem oppoſita non poſſunt concludi, niſi alterum argumentum ſit ſophiſticum: vnde Commentator eius dicit in primo argumento ad primam quæſtionem ibi diſputatam eſſe fallaciam conſequentis, ſi contraria pertinent ad eandem ſciẽtiam, ergo non contraria nõ pertinent ad eandem ſcientiam, quanuis etiam iſtud argumentum ſpecialiter non oportet tenere, quòd concludat, infert enim ibidem. Quare ſi vnum eſt genus, aut ens nulla differentia, neque vnũ neque ens erit. Quæro, aut intendit inferre, quòd non per ſe primo modo erit differentia ens vel vnũ, & ſic concluſio non eſt inconueniens de vno, aut intendit inferre negatiuam abſolutè, & tunc non valet conſequentia, non enim ſi rationale eſt differentia reſpectu animalis, ſequitur, quòd rationale non eſt animal, ſed quod nõ eſt per ſe primo modo animal. Tamen tenendo quòd argumentum valeat, concludit oppoſitum magis quam propoſitum, remouet enim ab ente rationem generis, non propter æquiuocationem, imo ſi eſſet æquiuocum ad decem genera, eſſet decem genera, quia idem conceptus (quocunque nomine ſignificetur) habet eandem rationem generis; ſed remouet rationem generis ab ente propter nimiam communitatem, quia videlicet prædicatur per ſe primo modo de differentia aliqua, & per hoc poteſt concludi, quòd eus non ſit genus.

(margin: ſcilicet 3. Metaph.)
(margin: Comm. 2.)
(margin: Hinc patet error argumentantiũ contra Doctorẽ, qui non intelligunt argumentum Philoſoph. quod ens non eſt genus. quia de aliqua differentie per ſe prędicatur genus autem de nulla.)

Ad videndum autem quomodo hoc ſit verum, cum tamẽ prædictum ſit, quòd ens non prædicatur per ſe primo modo de differentiis vltimis, diſtinguo de differentiis. Quòd aliqua poteſt ſumi à parte eſſentiali vltima, quę eſt res & natura, alia ab illo, à quo ſumitur conceptus generis, ſicut ſi ponatur formarum pluralitas, & genus dicatur ſumi à parte eſſentiali priori, & differẽtia ſpecifica à forma vltima: tunc ſicut ens dicitur in quid de illa parte eſſentiali, a qua ſumitur differentia talis ſpecifica, ita dicitur in quid de tali differentia in abſtracto; ita quòd ſicut hæc eſt in quid, Anima intellectiua eſt ens, accipiendo eundem conceptum entis, ſecundum quem dicitur de homine vel de albedine, ita hæc eſt in quid, Rationalitas eſt ens, ſi rationalitas ſit talis differentia, ſed nulla talis differentia eſt vltima, quia in tali continentur plures realitates aliquo modo diſtinctæ tali diſtinctione, vel non identitate, qualem dixi (diſt. 2. q. 1. de Trinitate) eſſe inter eſſentiam & proprietatem perſonalem, vel maiori, ſicut aliàs explanabitur; & tunc talis natura poteſt concipi ſecundum aliquid, hoc eſt ſecundũ aliquam realitatẽ, & perfectionem, & ſecũdũ aliquam ignorari, & ideo talis naturę conceptus nõ eſt ſimpliciter ſimplex, ſed vltima realitas ſeu perfectio realitatis naturę, à qua ſumitur vltima differentia, eſt omnino ſimpliciter ſimplex, iſta realitas nõ includit ens quiditatiuè, ſed habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, vnde ſi talis realitas ſit A, hęc non eſt in quid, A eſt ens, ſed eſt quaſi per accidens, & hoc ſiue A dicat illam realitatẽ, ſeu differentiam in abſtracto ſumptã à tali realitate. Dixi igitur priùs, quòd nulla differentia ſimpliciter vltima includit ens quiditatiuè, quia eſt ſimpliciter ſimplex, ſed aliqua differentia ſumpta à parte eſſentiali, quæ pars eſt vna in re, alia à natura à qua ſumitur genus, illa differentia non eſt ſimpliciter ſimplex, & includit ens in quid, & ex hoc quòd talis differentia eſt ens in quid, ſequitur, quòd ens non eſt genus propter nimiam cõmunitatẽ entis; nullum enim genus dicitur de aliqua differentia inferiori in quid, nec de illa, quæ ſumitur à forma, nec de illa, quæ ſumitur ab vltima realitate formę, ſicut patebit diſt. 8. quòd ſemper illud, à quo ſumitur conceptus generis, ſecundũ ſe eſt potẽtiale ad illam realitatem, à qua ſumitur conceptus differentiæ, ſiue ad illam formã, ſi differentia ſumatur à forma.

(margin: diſt. 8. q. 2.)

Et ſi arguas contra iſtud, Quòd ſi rationale includit ens quiditatiuè, & quęlibet differentia conſimilis, quæ ſcilicet ſumitur à parte eſſentiali, non ab vltima realitate eius, ergo addendo talem differentiã generi erit nugatio, eo quòd ens bis dicetur,

(margin: Inſtantia ſubtiliſſima.)

tur. Dico, quòd quando duo inferiora ad tertium ſic ſe habent, quòd vnum denominat alterum, illud commune particulariter denominat ſe ipſum ſine nugatione, ſicut albedo, quæ eſt inferior ad ens, denominat animal, quod eſt inferius etiam ad ens ſine nugatione, & ideo ſicut eſt denominatiua iſta, Animal eſt albū, ita ens, quod eſt ſuperius ad album, poteſt denominare animal, ſiue ens particulariter ſumptum pro animali, putà, ſi illud ens denominatiuum eſſet entale, hæc eſſet vera, Aliquod ens eſt entale: ſicut enim ibi concedo denominationem accidentalem ſine nugatione, nec tamen idem omnino denominat ſeipſum eodem modo conceptum, ita hîc, animal rationale eſt ſine nugatione, nā in animali includitur ens quiditatiuè, & in rationali denominatiuè, & ſicut rationalitas eſt ens quiditatiuè, ita rationale denominatur ab ente; igitur hîc eſſet nugatio, animal rationalitas, nō autem hîc, animal rationale, ſicut eſſet hîc, animal albedo, non autem eſt nugatio hîc, animal album.

t.c.1. & 11 de. ¶ Ad ſecūdum, quòd dicitur 4. Metaph. dico, quòd Philoſophus 10. Metaph. cōcedit ordinem eſſentialem, inter ſpecies eiuſdē generis, quia ibi vult, quòd in quo libet genere eſt vnum primum, quod eſt menſura aliorum, mēſurata autem habēt eſſentialem ordinem ad menſuram, & tamen non obſtante attributione, quilibet concederet vnum eſſe conceptum generis, aliàs genus non prędicaretur in quid de pluribus differentibus ſpecie, ſi enim genus non haberet conceptum alium à conceptibus ſpecierum, nullus conceptus diceretur de pluribus in quid, ſed tantum quilibet de ſe ipſo, & tunc nihil prædicaretur vt genus de ſpecie, ſed vt idē de eodem. Conſimiliter Philoſophus dicit in t.c.31. 7. phyſic. quòd in genere latent ęquiuocationes, propter quas non poteſt fieri comparatio ſecundum genus; non enim eſt ęquiuocatio quantum ad logicum, qui ponit diuerſos conceptus; ſed quantum ad realem Philoſophū eſt æquiuocatio, quia non eſt ibi vnitas naturæ. Ita igitur omnes auctoritates, quæ ſunt in Metaphyſica & Phyſica, quæ eſſent de hac materia, poſſent exponi propter diuerſitatē realem illorum, in quibus eſt attributio, rum qua tamen ſtat vnitas conceptus abſtrahibilis ab eis, ſicut patuit in exemplo; concedo tamen, quòd totum illud, quod accidens eſt, attributionem eſſentialem habet ad ſubſtantiam, & tamen ab hoc & ab illo poteſt conceptus vnus communis abſtrahi.

¶ Ad tertium, illa ſcilicet, quæ dicuntur de 7. Metaph. dico, litera vltimi paragraphi de illa materia ſoluit omnes auctoritates Philoſophi præhabitas, quæ incipit. Palàm autē illud &c. Ibi enim dicit Philoſophus, quòd primò & ſimpliciter diffinitio & quod quid erat eſſe, ſubſtantiarū eſt, & non ſolum ſed aliorum ſimpliceter eſt, non tamē primò, & probatur hoc ibi, quia ratio ſignificans idē nomini eſt diffinitio, ſi illud, cuius eſt ratio, eſt per ſe vnū, vnum verò dicitur ſicut & ens, & intellige per ſe ens, ens autem hoc quidem hoc aliquid, aliud quantitatem, aliud qualitatem ſignificat, quod verū eſt de ente per ſe, quia ens per ſe in 5. libro diuiſit in decem genera, igitur quodlibet illorum eſt vnum per ſe, & ita ratio iſtorum eſt diffinitio; & hoc concludit ibi. Quapropter erit hominis albi ratio & diffinitio, alio verò modo albi eſt ſubſtantię, quia ſubſtantiæ per ſe, & primò, albi ſimpliciter & per ſe ſed nō primò, albi hominis ſecundū quid & per accidens; vnde & in illo capitulo tractat principaliter de tali ente per accidens, cuiuſmodi eſt homo albus, quòd eius non ſit diffinitio. Ens igitur vel quid vel diffinitionem habere quodcunque iſtorum ſimpliciter dicitur de accidēte, ſicut de ſubſtantia, ſed non æquè primò, & non obſtante ordine poteſt bene eſſe vniuocatio.

t.c.16.

4. Metaph. t.c. 28.

t.c.14.

¶ Ad quartum. Porphyrius ipſe allegat Ariſtotelem dicēdo æquiuocè inquit, ſcilicet Ariſt. de quo ibi loquitur, non inuenitur autem, vbi hoc dixerit in Logica, in Metaphyſica autem dicit, quòd iam allegatū eſt & expoſitum. Siquis autē vellet pertractare auctoritatē Porphyrij, quomodo ratio eius ex auctoritate Ariſt. valet ad propoſitum ſuum, poſſet exponi, ſed nolo immorari.

¶ Ad quintum, quod arguitur de 1. Phyſic. dico, quòd ad opinionem illam Parmenidis & Meliſſi deſtruendam principium eſt accipere, quod ens dicitur multipliciter non æquiuocè, ſed multipliciter hoc eſt de multis, ad inquirēdum de quo illorum intelligant, ſicut ſi diceretur omnia eſſe vnum animal, contra eos eſſet

Nam 4. metaphyſ. t.c.1. oppoſitum dicit Phil. quod ens non dicitur ęquiuoce ſed analogice, quia loquitur Porphyrius de ęquiuocatione limitata, quia ens oppoſitū ſi in ente daretur, tūc ſubſtātia nō eſſet genus.

ſet diſtinguere animal, & quęrere de quo animali intelligūt, aut omnia eſſe vnū hominē, aut vnū equū. Cū dicitur, quòd argumētū Philoſophi nō valet contra eos, ſi ens eſſet vniuocum, reſpondeo, Quòd cōſequentia iſta (deſcendendo ſub prædicato ſtante confuſè tantum) non tenet formaliter, ſed eſt fallacia figuræ dictionis, & fallacia conſequentis; tamen ſi ipſi intellexerunt, ſicut Philoſophus imponit eis, quòd omnia ſunt vnum, non loquendo de vno confuſè, ſed de aliquo vno determinato, bene ſequitur ad antecedēs ſic intellectum, quòd omnia ſunt hoc vnum, vel illud vnum.

¶ Ad ſextum patet ex dictis.

ARTICVLVS 14.

Vtrum ens dicatur vniuoce, & in quid de ſuis paſsionibus & vltimis differentiis.

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

RESPONDEO. Ad hoc intelligēdū primò declaro, qualis ſit vniuocatio entis, & ad quæ eſt, & ſecūdo ex hoc ad propoſitum de ſubiecto adęquato. Quantum ad primum (quod eſt pręſentis artic.) dico, Quòd ens non eſt vniuocum dictum in quid de omnibus per ſe intelligibilibus, quia non eſt de differētiis vltimis, nec propriis paſsionibus entis. ☞ Nam differentia vltima dicitur, quia non habet differētiam, quia non ſoluitur in cōceptum quiditatiuum & qualitatiuum, determinabilem & determinantem, ſed eſt tantū conceptus eius qualitatiuus, ſicut vltimum genus habet tantum conceptum quiditatiuum.

1. ratio. Primum (videlicet de differentiis vltimis) dupliciter probo, primo ſic. Si differentiæ includant ens vniuocè dictum de eis, & non ſunt omnino idem, ergo ſunt diuerſa aliquid idem entia, talia ſunt propriè differentia, ex 5. & 10. Metaph. ergo differentiæ illæ vltimæ propriè erunt differentes, ergo aliis differentiis differunt; quòd ſi illæ aliæ includant ens quiditatiuè, arguitur de eis ſicut de prioribus, & ita erit proceſſus in infinitum in differentiis, vel ſtabitur ad aliquas omnino nō includētes ens quiditatiuè, quòd eſt propoſitum, quia illæ ſolę erunt vltimæ. Secundo ſic. Sicut ens compoſitum in re componitur ex actu & potentia in re, ita conceptus compoſitus per ſe vnus componitur ex conceptu potentiali & actuali, ſiue ex conceptu determinabili & determinante: ſicut igitur reſolutio omnium compoſitorum ſtat vltimò ad ſimpliciter ſimplicia, ſcilicet ad actum vltimum & potentiam vltimā, quæ ſunt primo diuerſa (ita quòd nihil minus includit aliquid alterius, alioquin hoc non eſſet primò actus, nec illud primò eſſet potētia, quod enim includit aliquid potentialitatis, non primò eſt actus) ita oportet in conceptibus omnem conceptum non ſimpliciter ſimplicem, & tamen per ſe vnum reſolui in conceptum determinabilem & determinantem, ita quòd iſta reſolutio ſtet ad cōceptus ſimpliciter ſimplices, ſcilicet ad cōceptum determinabilē tantum, ita quòd nihil determinans includat, & ad conceptum determinantem tantum, qui ſcilicet non includit aliquem conceptum determinabilem; ille conceptus tantum determinabilis eſt conceptus entis, & determinans tantum eſt conceptus vltimæ differētię; ergo iſti erūt primi diuerſi, ita quòd vnum nihil includit alterius.

(t. nō habēte comm. t.c.12.)

2. ratio.

Secundum (ſcilicet propoſitū de paſſionibus entis) probo tripliciter, primo ſic. Paſsio per ſe ſecundo modo prædicatur de ſubiecto 1. Poſt. ergo ſubiectū ponitur in diffinitione paſsionis ſicut additum, ex eodem primo, & ex 7. Metaph. ens igitur in ratione ſuę paſsionis cadit vt additum, habet enim rationes proprias, vt patet per Philoſ. 4. Metaph. cap. 3. vbi vult, quòd ſicut linea in quantū linea habet proprias paſsiones, & numerus in quātum numerus, ita ſunt aliquę paſsiones entis in quantum ens, ſed ſi ens cadit in ratione earum vt additum, ergo non eſt per ſe primo modo in ratione quiditatiua earum. Hoc etiam confirmatur per Philoſ. 1. Poſt. cap. de ſtatu principiorū, vbi vult, quòd prædicationes per ſe non conuertūtur, ita quòd ſi prædicatum dicatur de ſubiecto per ſe, non è conuerſo dicetur ſubiectum de prædicato per ſe, ſed per accidens; ergo ſi iſta eſt per ſe ſecundo modo, Ens eſt vnum, hęc, Vnum eſt ens, non eſt per ſe ſecundo modo, ſed quaſi per accidens, ſicut iſta propoſitio eſt per accidens, Riſibile eſt homo. Secundo ſic. Ens ſufficienter diuiditur (tāquam in illa, quę includunt quiditatiuè ipſum) in ens increatum, & in decem genera, & in partes eſſen-

(1. ratio. t.c.9.) (t.c.4. 17. & 19.) (t.c.5. Efficaciſsima ratio cōtra aduerſarios ex textu Philoſ.) (t.c.35.) (2. ratio.)

eſſentiales decem generum. Quidquid ſit de iſtis, ſaltem non videtur habere plura diuidentia quiditatiuè, quin ſint in iſtis, igitur ſi vnum vel verum includat quiditatiuè ens, vel erit aliquid decem generum, vel continebitur ſub aliquo iſtorum, ſed non eſt aliquid decem generum, patet, nec ex ſe eſt ens increatum, quia cõuenit entibus creatis; igitur eſſet ſpecies in aliquo genere, vel principium eſſentiale alicuius generis: ſed hoc eſt falſũ, quia omnis pars eſſentialis in quocunque genere, & omnis ſpecies cuiuſcunque generis includit limitationẽ; & ita quodcũque tranſcendens eſſet de ſe finitum, & per conſequens repugnaret enti infinito, nec poſſet dici de ipſo formaliter, quod eſt falſum; quia omnia tranſcendentia dicũt perfectiones ſimpliciter, & conueniunt Deo in ſummo. Tertiò argui poteſt, & in hoc etiam confirmatur prima ratio ad conclusionem iſtam, Quia ſi vnum includit ens quiditatiuè, non includit præciſè ens, quia idem tũc eſſet paſsio ſui ipſius, ergo includit ens & aliquid aliud, ſit illud A. Aut igitur illud A includit ens, aut nõ; ſi ſic, vnum bis includeret ens, & eſſet proceſſus in infinitum, vel vbicunque ſtabitur, illud vltimum quòd eſt de ratione vnius, & non includit ens vocetur A, vnũ ergo ratione entis incluſi non eſt paſsio, & per conſequens illud aliud incluſum, quod eſt A, eſt primò paſsio, & eſt tale, quòd non includit ens quiditatiuè, & ita quidquid eſt primò paſsio entis, ex hoc non includit ens quiditatiuè.

3. ratio.

ARTICVLVS 15.

Vtrum ens ſit obiectum naturale primum & adæquatum intellectus noſtri.

CONCLVSIO eſt quod ſic.

RESPONDEO. Quantum ad ſecundum illud (ſcilicet ad propoſitum de obiecto intellectus) dico, quòd ex illis quatuor rationibus ſuperioris articuli ſequitur, cum nihil poſsit eſſe communius ente, & ens non poſsit eſſe commune vniuocũ dictũ in quid de omnibus per ſe intelligibilibus; & tamẽ hoc non obſtante dico, quòd ens eſt primum obiectum intellectus noſtri, quia in ipſo concurrit duplex primitas, ſcilicet cõmunitatis & virtualitatis. Nam omne per ſe intelligibile aut includit eſſentialiter rationem entis, vel continetur virtualiter vel eſſentialiter in includente eſſentialiter rationẽ entis. Omnia enim genera, & ſpecies, & indiuidua, & omnes partes eſſentiales generum, & ens increatum includunt ens quiditatiuè, omnes differentiæ vltimæ includuntur in aliquibus iſtorum eſſentialiter, vel quiditatiuè, omnes paſsiones entis includuntur in ente, & in ſuis inferioribus virtualiter; igitur illa, quibus ens non eſt vniuocum in quid, includũtur in illis, quibus ens eſt ſic vniuocũ, & ita patet, quod ens habet primitatem communitatis ad prima intelligibilia, hoc eſt ad conceptus quiditatiuos generum, ſpecierum, indiuiduorum, & partium eſſentialium omniũ iſtorum, & entis increati; & habet primitatem virtualitatis ad intelligibilia incluſa in primis intelligibilibus, hoc eſt, ad conceptus qualitatiuos differentiarũ vltimarum, & paſsionum propriarum. Quod autem ſuppoſui communitatem entis in quid ad omnes conceptus quiditatiuos prædictos, hoc probatur de omnibus illis duabus rationibus poſitis artic. 14. huius quæſt. ad probandum communitatem entis ad ens creatum & ens increatum. Quod vt pateat, pertractẽ eas aliqualiter. Prima ſic. De quocunque enim prædictorũ conceptuum quiditatiuorum contingit intellectum certum eſſe ipſum eſſe ens, dubitando de differentiis contrahentibus ens ad talem conceptum, vtrum ſit tale ens vel non, & ita conceptus entis, vt conuenit illi conceptui, eſt alius ab illis conceptibus inferioribus, de quibus intellectus eſt dubius, & incluſus in vtroque inferiori conceptu, nam differentiæ illæ contrahentes præſupponunt eundem conceptum entis, quem contrahunt. Secundam rationem pertracto ſic. Sicut eſt argutum quòd Deus non eſt à nobis cognoſcibilis naturaliter, niſi ens ſit vniuocum creato & increato, ita poteſt argui de ſubſtantia & accidente; cum enim ſubſtantia nõ immutet immediatè intellectum noſtrum ad aliquam intellectionem ſui, ſed tantùm accidens ſenſibile, ſequitur, quòd nullum conceptum quiditatiuum habere poterimus de ea, niſi ſit aliquis talis, qui poſsit abſtrahi à conceptu accidentis; ſed nullus talis quiditatiuus abſtrahibilis eſt à conceptu accidentis, niſi conceptus entis, ergo &c.

1. ratio.

2. ratio.

go &c. Hoc autem, quod ſuppoſitum eſt in ratione iſta de ſubſtantia, quòd nō immutat intellectum noſtrū immediatè ad actum circa ſe, probatur ſic; Quia quidquid præſentia ſua immutat intellectum, abſentia illius poteſt naturaliter cognoſci ab intellectu. (Id cuius abſentia non ſic poteſt immutari, ſic verum eſt de ſenſu, quòd non mouetur in abſentia obiecti: ſed quod additur, poteſt cognoſci abſens, verum quidem eſt de intellectu, qui eſt reflexiuus ſuper actum proprium quando ineſt, & cauſantiam quando non ineſt; ſed tunc exemplum de viſu exponendum eſt, Prima maior ſufficit ad propoſitum, ſecunda concludit manifeſtiùs, eſt quidē ſecunda vera, ſed non per exempla probata.) Quādo nō immutatur, ſicut apparet. 2. de anima, quod viſus eſt tenebræ perceptiuus, quando ſcilicet lux non eſt præſens, & ideo tunc viſus non immutatur; igitur ſi intellectus naturaliter immutatur à ſubſtantia immediatè ad actum circa ipſam, ſequeretur, quod quando ſubſtātia non eſſet præſens, poſſet naturaliter cognoſci non eſſe præſens, & ita naturaliter poſſet cognoſci in Hoſtia altaris conſecrata non eſſe ſubſtantiam panis, quod eſt manifeſte falſum; nullus igitur conceptus quiditatiuus habetur naturaliter de ſubſtantia immediatè cauſatus à ſubſtantia, ſed tantum cauſatus vel abſtractus primò ab accidente, & illud non eſt niſi conceptus entis.

Reſpondeo. Probatio improbat cognitionem ſubſtantiæ intuitiuam, quia de illa eſt maior vera, nō de abſtractiua, quæ non deficit propter abſentiam realem obiecti, nec igitur abſentia percipitur. Item, quod accipitur de ſenſu, dubiū eſt, quomodo ſenſus, cum non retineat ſpeciem in abſentia obiecti, nec recipiat ſpeciem tenebræ, poterit tenebram cognoſcere. Contrà primo. Cognitio abſtractiua neceſſariò præſupponit aliquando habere realem præſentiam illius, à quo ipſa derelinquitur, vel ſpeciem, quæ eſt eius principium; qui autem vidit Euchariſtiā, nunquam realem præſentiam obiecti cauſati mediatè intellectionis abſtractiuè habuit, alius, qui vidit alium panem, habuit; igitur primus non habebit cognitionem abſtractiuam panis, ſecundus habebit, quod ſtatim contra experientiā eſt, quia vterq; poteſt ſimilem actum intelligendi panem experiri in ſe, ſi proteruè negetur, eſto ille primus poſtea vidit alium panem, igitur poterit poſtea in cognitionem abſtractiuam panis, in quam prius non potuit, oppoſitum experitur ille in ſe, ſimiliter enim ſe habet nunc vt prius. Item, Qui poteſt obiectum abſens cognoſcere abſtractiuè, poteſt illud præſens in exiſtentia ſua cognoſcere intuitiuè, igitur ſi ſubſtantia cognoſcitur abſtractiuè, igitur præſens intuitiuè, & tunc abſentia. Ad inſtantiam de ſenſu dicit, quòd tenebra cognoſcitur arguitiuè non à viſu, ſed ſit à potentia arguente oculus reſpicit, & non eſt cæcus, nec tamen videt, igitur tenebra eſt; patet, aliqua trium præmiſſarum prætermiſſa non ſequitur concluſio, nulla trium propoſitionum eſt nota viſui, vt cognoſcenti ipſam vel coniunctionem vel diuiſionem extremorum, quia nec tertia de qua plus videtur, quia non cognoſcit actū ſuum, quando ineſt, nec priuationē, quando actus nō ineſt. Exponitur Ariſt. Viſus eſt tenebræ perceptiuus, quia priuatio ſui obiecti eſt cauſa non immutationis viſus, & ſic percipitur tenebra non viſu, ſed ab aliqua potentia vtente priuatione actus in viſu pro præſentia. Per idem concluditur etiā propoſitum de partibus eſſentialibus ipſius ſubſtantiæ, ſi enim materia non immutat intellectum ad actum circa ipſam, nec forma ſubſtātialis, Quæro, quis conceptus ſimplex in intellectu habetur de materia vel forma? Si dicas, quod aliquis conceptus relatiuus, puta partis, vel conceptus per accidens, puta alicuius proprietatis materiæ vel formæ, quæro, quis eſt conceptus quiditatiuus, cui ille per accidens vel relatiuus attribuitur? Et ſi nullus quiditatiuus habetur, nihil erit, cui attribuatur ille cōceptus per accidens; nullus autem quiditatiuus poteſt haberi, niſi impreſſus vel abſtractus ab illo, quod mouet intellectum, puta ab accidente, & ille erit conceptus entis, & ita nihil cognoſceretur de partibus eſſentialibus ſubſtantiæ, niſi ens ſit commune vniuocum eis & accidentibus.

Iſtæ rationes non concludunt vniuocationem entis in quid ad differentias vltimas & paſsiones. De prima oſtenditur, Solutio rationum triplicem.
Quia licet intellectus ſit certus de aliquo tali, quòd ſit ens, dubitando vtrum ſit hoc vel illud, tamē non eſt certus, quòd ſit ens quiditatiuè, ſed quaſi prædicatione per accidens. 1.

2. accidens. Vel aliter & melius ſic. Quilibet talis conceptus eſt ſimpliciter ſimplex, & ideo non poteſt ſecundum aliquid concipi, & ſecundum aliquid ignorari, ſicut patet per Philoſ. 9. Metaph. in fine de conceptibus ſimpliciter ſimplicibus, quod non eſt circa eos deceptio, ſicut eſt circa quiditatem complexorum, quod non eſt intelligendum quaſi intellectus ſimplex formaliter decipiatur circa intellectionem quiditatis, quia in intellectione ſimplici non eſt verum vel falſum, ſed circa quiditatē compoſitā poteſt intellectus ſimplex virtualiter decipi: ſi enim iſta ratio eſt in ſe falſa, tunc includeret virtualiter propoſitionem falſam, quod autē eſt ſimpliciter ſimplex, non includit virtualiter nec formaliter propoſitionem falſam, & ideo circa ipſum non eſt deceptio, vel enim totaliter attingitur, vel non attingitur, & tunc totaliter ignoratur: de nullo igitur ſimpliciter ſimplici conceptu poteſt eſſe certitudo ſecundum aliquid eius, & dubitatio ſecundū aliud. Tertio etiā modo poteſt reſ-

3. ponderi ad primam rationē, quòd ille cōceptus de quo eſt certitudo, eſt alius ab illis, de quibus eſt dubius, & ſi ille conceptus certus ſaluatur in alterutro illorum dubiorum, verè eſt vniuocus, & cum alterutro illorum cōcipitur, ſed non oportet, quòd inſit vtriq; illorum in quid, ſed vel ſic vel eſt vniuocus eis, vt determinabilis ad determinantes, vel vt denominabilis ad denominantes: vnde breuiter ens eſt vniuocum omnibus, ſed conceptibus non ſimpliciter ſimplicibus eſt vniuocum in quid dictum de eis, ſed ſimpliciter ſimplicibus eſt vniuocus, vt determinabilis vel vt denominabilis, non autem vt dictum eſt de eis in quid, quia hoc includit contradictionem. Ex his apparet, quomodo in ente cōcurrat duplex primitas, ſcilicet primitas cōmunitatis in quid ad omnes conceptus non ſimpliciter ſimplices, & primitas virtualitatis in ſe vel in ſuis inferioribus, ad omnes conceptus in ſe ſimpliciter ſimplices; & quòd iſta duplex primitas concurrens ſufficiat ad hoc, quòd ipſum ſit primū obiectū intellectus, licet neutram habeat pręciſè ad omnia per ſe intelligibilia. Hoc declaro per exēplū. Quia ſi viſus eſſet per ſe cognoſcitiuus omnis coloris, & omnium paſsionum & differentiarum coloris in cōmuni, & omnium ſpecierum & indiuiduorum, & tamen color non includeretur quiditatiuè in differentijs & paſsionibus coloris, adhuc viſus haberet idem obiectum primū, quod modo habet, quia diſcurrendo per omnia nihil aliud eſſet ſibi adæquatum: igitur tunc non includeret primum obiectum in omnibus per ſe obiectis quiditatiuè, ſed quodlibet per ſe obiectum vel includeret ipſum eſſentialiter, vel includeretur in aliquo eſſentialiter vel virtualiter includente ipſum, & ita in ipſo concurret duplex primitas, ſcilicet communitatis ex parte ſui, & primitas virtutis in ſe vel in ſuis inferioribus, & iſta duplex primitas ſufficiet ad rationē primi obiecti talis potentiæ. Ad ſecundam rationem patet etiā per illud, quod dicitur in ſecunda ſolutione ad primam, quia tale ſimpliciter ſimplex ignotum eſt omnino, niſi ſecundum ſe totum concipiatur. Solutio ratio 2.

ARTICVLVS 16.

Vtrum aliquod tranſcendens, vtpote verum, ſit obiectum primum intellectus noſtri.

ARGVITVR quòd ſic.

¶1. Quia diſtinctæ potentiæ habent diſtincta obiecta formalia ex 2. de anima, ſed intellectus & voluntas ſunt diſtinctæ potētiæ, ergo habent diſtincta obiecta formalia; quod non videtur poſſe ſuſtineri, ſi ens ponatur primum obiectū intellectus, ſed ſi verum ponatur, bene poſſunt aſsignari diſtincta obiecta formalia. tex. 33. & 38.

¶2. Prǽterea. Ens eſt commune de ſe ad ſenſibile & intelligibile, obiectum autem proprium alicuius potentiæ eſt obiectum eius ſub aliqua propria ratione, ergo ad hoc quòd ens ſit proprium obiectum intellectus, oportet, quòd determinetur, & contrahatur ad ens intelligibile per aliquid, per quod excludatur ens ſenſibile; ſed tale contra hens videtur eſſe verum, quod dicit de ſe rationem manifeſtatiui, vel intelligibilis.

¶3. Præterea. Obiectum non eſt propriū alicuius potētię, niſi ſecūdū quòd eſt propriū motiuū illius potentię, nō mouet autem aliquid potentiā, niſi ſecundū quòd habet aliquam habitudinē ad eā. Ens autem, ſecundū quod abſolutū, & nō habēs

poteſt habere per ſe actum circa quodcunque; circa quod poteſt potentia inferior, ita obiectũ primum potentiæ ſuperioris continet ſub ſe primum obiectum potentiæ inferioris, alioquin nõ eſſet illud obiectum adæquatum potentiæ ſuperiori, vnde primum obiectum viſus ſecundum ſuam communitatem vt inferius ſub primo obiecto ſenſus communis: Tertiò modo potentię ſic ſe habent, quòd ſi appetitiua adæquaretur cognitiuæ in operando circa quæcunque obiecta, idem eſſet obiectum primum vtriuſque, & ſub eadem ratione formali ex parte obiecti; ſi autem appetitiua habeat actum circa aliqua cognoſcibilia, & circa aliqua non, tunc obiectum appetitiuæ erit inferius ad obiectũ cognitiuæ. Ad propoſitum, intellectus & voluntas cadunt ſub tertio membro, & ſi voluntas ponatur habere actum circa omne intelligibile, ponetur idem eſſe obiectum tam voluntatis quam intellectus, & ſub ratione eadem formali; ſi verò non, ſed quòd voluntas tantùm habeat actum circa intelligibilia, quæ ſunt finis, vel entia ad finem, & non circa merè ſpeculabilia, tunc ponetur obiectum voluntatis aliquo modo particulare, reſpectu obiecti intellectus, ſed ſemper ſtabit, quòd ens eſt obiectum intellectus.

¶ Ad ſecundum, etiam duco illud ad oppoſitum, Quia obiectum proportionatum potentię ſuperiori eſt commune ad obiectum proportionatum potentiæ inferiori, ex prædicta diſtinctione; & ita ens, ſecundum quòd abſtrahens à ſenſibili & inſenſibili, eſt verè proprium obiectum intellectus, quia intellectus tanquam ſuperior poteſt habere actum, tam circa ſenſibile, quàm circa inſenſibile, vnde iſta abſtractio, quæ videtur eſſe non appropriatio, eſt ſufficienter appropriatio reſpectu potentiæ ſuperioris. ☞ Et eſt circa vtrunq; obiectum per ſe, qualis eſt intellectus. Et licet ſub ente ſic in communi contineatur ſenſibile, non tamen ipſum in communi eſt ſenſibile, hoc eſt obiectum ſenſus, ſed tantum intelligibile adæquatum intellectui, quia non oportet relatiuum propriũ inferioris eſſe proprium ſuperioris, tale dicit hoc eſt ſenſibile, quod cõuenit qualitati alicui, & omni & ſoli, ſed intelligibile. Et ſi conueniat alicui enti, ita quòd non ſenſibile, nõ tamen omni & ſoli, imo nulli ſoli, niſi enti in communi, non vt eſt hoc aliquid, vt quoddam intelligibile ſingulare, ſed vt eſt commune ad omne intelligibile, & hoc ſecundum modum aliquẽ communitatis prædictum &c. * Per hoc reſpondeo ad rationem, quòd communitas entis ad ſenſibile & inſenſibile eſt ratio appropriãdi ipſum potẽtiæ operatiuę.

¶ Ad tertium, quòd deduco etiam ad oppoſitum, quia rationem obiecti dico eſſe illam formam, ſecundum quam obiectum eſt motiuum potentiæ, ſicut ratio actiui vel agendi dicitur eſſe illa forma, ſecundum quam agens agit, talis autem ratio obiecti non poteſt eſſe reſpectus ad potẽtiam, & iſto modo loquitur Philoſ. 2. de anima, vbi aſsignans primum obiectũ viſus dicit, Quòd illud cuius eſt viſus vt obiecti eſt viſibile, non per ſe primo modo ſed ſecundo modo, ita quòd ipſum ponitur in ratione viſibilis: ſi autem formalis ratio obiecti potẽtię eſſet reſpectus ad talẽ potentiã, tunc obiectum primum viſus eſſet viſibile per ſe primò modo, quia tũc ipſa viſibilitas eſſe ratio formalis obiecti; & tũc facile eſſet aſsignare prima obiecta quia obiectũ primũ cuiuſcunq; potentiæ eſſet correlatiuũ ad talẽ potẽtiã, putà viſus viſibile, auditus audibile; quomodo Philoſ. nõ aſsignauit prima obiecta potẽtiarũ, ſed ſicut aliqua abſoluta, putà viſus colorẽ, auditus ſonũ &c. Vnde ſi verũ dicat formalẽ reſpectũ obiecti ad intellectũ (de quo aliàs) ſequitur oppoſitũ propoſiti, ex hoc enim ſequitur, quòd ratio illa nõ ſit ratio formalis obiecti, ſed aliqua alia ab ea. Patet igitur ex dictis, quòd nihil poteſt poni ita cõuenientèr primũ obiectũ intellectus, ſicut ens, neq; aliquid virtuale primũ, neq; aliquod aliud trãſcẽdens, quia de quolibet alio tranſcendente probatur per eadem media, per quæ probatum eſt de vero.

t.c.66.

6. Metaph.

ARTICVLVS. 17.

Vtrum quodcunq; contentum ſub ente vt obiecto primo poſsit mouere intellectũ noſtrum.

¶ CONCLVSIO. *eſt quod non.*

RESPONDEO. Reſtat vnũ dubiũ, ſi ens ſecũdũ rationẽ ſuæ cõmuniſsimã ſit primũ obiectũ intellectus, quare non poteſt quodcunque contentum ſub ente naturaliter mouere intellectũ? ſicut fuit argutũ in prima ratione art. 2. q. 1. prol. Et tũc videtur, ꝙ Deus naturaliter poſſet cognoſci à nobis, & ſubſtantiæ omnes immateriales.

In precedẽtibus. & q. 2. Prologi.

les, quod negatum eſt; imo negatum eſt de omnibus ſubſtantijs, & de omnibus ſubſtãtiarum partibus eſſentialibus, quia dictum eſt, quòd non cõcipiuntur in aliquo conceptu quiditatiuo, niſi in conceptu entis. Reſpondeo, Obiectum primum potentiæ aſsignatur illud, quod adæquatur potentiæ in ratione potentiæ, non autẽ quod adequatur potentiæ vt in aliquo ſtatu, quemadmodũ primum obiectũ viſus nõ ponitur illud, quod adequatur viſui exiſtenti in medio illuminato lumine candelæ precisè, ſed quod natum eſt adæquari viſui ex ſe, quantùm eſt ex natura ſui, nunc autem (vt probatum eſt prius contra primam opinionem artic. 12. de primo obiecto intellectus, hoc eſt adequato, quę ponit quiditatẽ rei materialis eſſe primum obiectum) nihil poteſt adæquari intellectui noſtro ex natura potentiæ in ratione primi obiecti, niſi cõmuniſsimum, tamen pro ſtatu iſto ei adæquatur in ratione motiui quiditas rei ſenſibilis, & ideo pro ſtatu iſto non naturaliter intelliget alia, quę non continentur ſub illo primo motiuo.

Si quæritur, quæ eſt ratio iſtius ſtatus? Reſpondeo. Status non videtur eſſe niſi ſtabilis permanẽtia, legibus diuinę ſapiẽtiæ firmata, ſtabilitum eſt autem illis legibus ſapiẽtiæ, quòd intellectus noſter non intelligat pro ſtatu iſto, niſi illa, quorum

Doctrina ſingularis.

ſpecies relucẽt in phantaſmate, & hoc ſiue propter pœnã originalis peccati, ſiue propter naturalẽ concordiã potentiarũ animę in operãdo, ſecundũ quod videmus, quòd potentia ſuperior operatur circa idẽ, circa quod inferior, ſi vtraq; habeat operationẽ perfectam, & de facto ita eſt in nobis, quòd quodcunq; vniuerſale intelligimus, eius ſingulare actu phantaſiamur: iſta tamen concordia, quæ eſt de facto pro ſtatu iſto, non eſt ex natura noſtri intellectus, vnde intellectus eſt, nec etiam vnde in corpore eſt, tunc enim in corpore glorioſo neceſſariò haberet ſimilem concordiam, quod falſum eſt. Vndecunq; igitur ſit iſte ſtatus, ſiue ex mera voluntate Dei, ſiue ex mera iuſtitia punitiua, ſiue ex infirmitate (quam cauſam Auguſt. innuit 15. de Trinit. cap. vlt. Quæ cauſa inquit, cur ipſam lucem acie fixa videre non poſsis, niſi vtiq; infirmitas? & quis eam tibi fecit, niſi vtiq; iniquitas?) ſiue inquam hęc ſit tota cauſa, ſiue aliqua alia, ſaltem non eſt primum obiectum intellectus, vnde potentia eſt, quiditas rei materialis; ſed eſt aliquid commune ad omnia intelligibilia, licet primum obiectum adæquatum ſibi in mouendo pro ſtatu iſto ſit quiditas rei ſenſibilis. Et ſi dicas, dato quòd ens commune ſit ei obiectum adequatum pro ſtatu iſto, non tamen mouerent ſubſtantiæ ſeparatę pro ſtatu iſto, niſi in maiori lumine, quã ſit lumẽ naturale intellectus agẽtis. Iſta ratio nulla videtur, tum quia ſi tale lumen requiritur, nõ eſt ratio ex parte intellectus noſtri, vnde talis potentia, quare modo non poſsit habere tale lumẽ, eſt enim de ſe receptiuus talis luminis, alioquin manens idem nunquam poſſet illud idem recipere; tum quia quando aliqua duo agentia concurrunt ad aliquem effectum, quantò vnum illorum plus poteſt ſupplere vicem alterius, tantò minor perfectio requiritur in alio, quandoq; autem nulla, ſi illud ſupplet totam vicẽ eius: ſed ad immutationem intellectus poſsibilis concurrit obiectum & lux, ergo quantò obiectũ eſt perfectius, & magis poteſt ſupplere vicem luminis, tantò ſufficit minus lumen, ſaltem non requiritur maius; ſed primum intelligibile eſt maximè lux, ergo maximè poteſt ſupplere vicẽ luminis obiecti † intelligibilis; ergo quantùm eſt ex parte † ſua, ſi contineatur ſub primo obiecto adequato intellectui noſtro pro ſtatu iſto, non eſt defectus ex parte luminis, quin poſsit mouere intellectum noſtrum.

† alias; intellectualis. † alias illa.

ARTICVLVS. 18.

Vtrum intellectus noſter poſsit aliquam veritatem certam & ſinceram cognoſcere ſine ſpeciali Dei auxilio.

ARGVITVR quòd non.

¶1. Quia obiectũ illud, à quo abſtrahitur exemplar, eſt mutabile, ergo non poteſt eſſe cauſa alicuius immutabilis; ſed certa notitia alicuius veritatis de aliquo, habetur de eo ſub ratione immutabilis; ergo non habetur per tale exẽplar. Hęc dicitur ratio eſſe Auguſt. 83. quæſt. q. 9. vbi vult, quòd à ſenſibus corporis non eſt expectanda ſincera veritas, quia ſenſibilia ſine intermiſsione mutantur.

¶2. Præterea. Anima de ſe eſt mutabilis & paſsiua erroris, ergo per nihil mutabilius

lius ea poteſt rectificari, ne erret; ſed tale exemplar in ea eſt mutabilius quam ſit ipſa anima; ergo illud exemplar non perfectè regulat animam, ne erret. Hęc dicitur eſſe ratio Auguſt. de vera religione cap. 30. Hæc autem lex omnium artium &c.

¶ 3. Preterea. Notitiam veritatis certam & infalibilem nullus habet, niſi habeat vnde poſsit diſcernere verum à veriſimili. quia ſi non poſſet diſcernere verum à falſo vel veriſimili, poteſt dubitare ſe falli; ſed per exemplar prædictum creatum non poteſt diſcernere verum à veriſimili ergo &c. Probatio minoris. Talis ſpecies poteſt repræſentare ſe tanquam ſe, vel alio modo ſe tanquam obiectum, ſicut eſt in ſomniis, ſi repræſentaret ſe tanquã obiectum falſitas eſt, ſi ſe tanquam ſe, veritas eſt; igitur per talem ſpeciem non habetur ſufficiens diſtinctiuum, quando repræſentat ſe vt ſe, & quando ſe vt obiectum, & ita non ſufficiens diſtinctiuum veri à falſo.

¶ O P P O S I T V M patebit in corpore articuli.

¶ C O N C L V S I O. *Aliqua veritas ſincera & infallibilis poteſt a nobis cognoſci ſine ſpeciali Dei auxilio.*

¶ R E S P O N D E O. Quantum ad materiam iſtam de cognoſcibilitate quærun tur adhuc alia per ſequentes articulos. Et circa hunc articulum eſt opinio vna talis, quod inter intentiones generales eſt per ſe ordo naturalis, & de duabus, quę ſunt ad propoſitum, loquamur, ſcilicet de intẽtione entis, & veri: intentio prima eſt entis, quod probatur per illud de cauſis propoſitione 4. Prima rerum creatarum eſt eſſe; & in commento primę propoſitionis, Eſſe eſt vehementioris adherẽtiæ. Etiã probatur ratione, Quia entitas eſt abſoluta, veritas dicit reſpectum ad exemplar; ex hoc ſequitur, quòd ens poſsit cognoſci ſub ratione entitatis, licet non ſub ratione veritatis. Hęc etiam concluſio probatur ex parte intellectus, quia ens poteſt cõcipi ſimplici intelligentia, & tunc concipitur illud, quod verum eſt, ſed ratio veritatis non concipitur, niſi intelligentia cõponente vel diuidente, compoſitionem autem & diuiſionem precedit ſimplex intelligẽtia. Si igitur in propoſito quæratur de notitia entis ſiue eius quod eſt, verum dicitur, quòd intellectus ex puris naturalibus poteſt ſic cognoſcere verum. Quod probatur, quia inconueniens eſt naturam eſſe expertem propriæ operationis (ſecundum Damaſc.) & hoc magis eſt inconueniens in natura perfectiori, & ſuperiori (ſecundum Philoſophum 2. de Cælo, & m. de ſtellis) quia magnum inconueniẽs eſſet ſtelas habere virtutem progreſsiuã, & non habere inſtrumenta naturalia ad progrediendum: igitur cùm propria operatio intellectus ſit intelligere verum, videtur inconueniens, quòd natura non tõceſsit intellectui illa, quæ ſufficiunt ad hanc operationem. Sed ſi loquamur de cognitione veritatis, reſpondetur, quòd ſicut eſt duplex exemplar, creatum & increatum (ſecundum Platonem in Timęo) exemplar creatum eſt ſpecies vniuerſalis cauſata à re, exemplar increatum eſt idea in mente diuina; ita eſt duplex cõformitas ad exemplar & duplex veritas, vna eſt conformitas ad exemplar creatũ, & iſto modo poſuit Ariſt. veritatem rerum cognoſci per conformitatem earum ad ſpeciem intelligibilem, & ita videtur Auguſt. ponere 9. de Trinit. cap. 6. vbi vult, Quòd rerum notitiam ſpecialem, & generalem ex ſenſibilibus collectam habemus, ſecundum quam de quocunque occurrente veritatem iudicamus, quòd ipſum ſit tale vel tale. Sed per tale exemplar acquiſitum, in nobis habeatur omnino certa & infallibilis notitia veritatis de re, hoc dicitur eſſe omnino impoſsibile, & probatur triplici ratione ſecundum ipſos, prima ratio ſumitur ex parte rei, de qua exemplar eſt extractum, ſecunda eſt ex parte ſubiecti, in quo eſt, tertia ex parte exemplaris in ſe. (Quę ſunt argumenta in opponendo.) Ex hiſtis rationibus concluditur, quòd certam ſcientiam, & infallibilem veritatem ſi contingat hominem cognoſcere, hoc non contingit ei aſpiciendo exemplar à re per ſenſum acceptum, quantuncunque ſit depuratum & vniuerſale factum, ſed requiritur quòd aſpiciat ad exemplar increatum. Et tunc modus ponitur iſte Deus non vt cognitum habet rationem exemplaris, ſed quod aſpiciendo ſincera veritas eſt, eſt enim cognitũ in generali attributo, ſed eſt ratio cognoſcendi, vt nudum exemplar, & propria ratio eſſentię creatę, Qualiter autem poſsit eſſe ratio cognoſcendi & non cognitum, ponitur exemplum, quia

Opinio Hẽrici in ſum. mæ ar. 1. q. 2.

cognoſcitur.

ſicut

ſicut radius Solis deriuatur quandoque quaſi obliquato aſpectu a ſuo fonte, quandoque directo, & eius quod videtur in radio primo modo deriuato, licet Sol ſit ratio videndi, non tamen vt in ſe eſt viſus, eius autem quod videtur ſecundo modo in radio Sol eſt, ita ratio cognoſcendi, quod etiam eſt cognitus. Ita igitur lux increata angelicum intellectum quaſi directo aſpectu illuſtrat, & tunc vt viſa eſt ratio videndi alia in ipſa; intellectum autem noſtrum pro ſtatu viæ quaſi obliquato aſpectu illuſtrat, ideo eſt intellectui noſtro ratio videndi, & non viſa. Ponitur autem qualiter habet triplicem rationem reſpectu actus videndi, ſcilicet lucis acuẽtis, & ſpeciei immutantis, & characteris ſiue exemplaris configurantis; & ex hoc concluditur vltimo, quòd requiritur ſpecialis influentia, quia ſicut illa eſſentia non videtur à nobis naturaliter in ſe, ita etiam vt illa eſſentia eſt exemplar reſpectu alicuius creaturæ, non videtur naturaliter (ſecundũ Auguſt. de videndo Deũ) in eius enim poteſtate eſt videri, ſi vult videtur, ſi non vult non videtur. Vltimò additur, quòd perfecta notitia veritatis eſt, quando duæ ſpecies exemplares concurrunt in mente, vna inhęrens ſcilicet cauſata, alia illapſa, ſcilicet non cauſata in mente lucendo, ex iſtis autem duabus ſpeciebus rei confecta vna ratione ad intelligendum rem cuius eſt, mens concipit verbum perfectæ veritatis.

Imaginatio Hẽrici mõtũ op, atẽ.

Epiſt. 121.

Contra iſtam opinionem quatuor faciam. Primò arguam contra concluſionẽ eius. Secundò oſtendam, quòd iſtæ rationes non ſunt rationes fundamentales alicuius opinionis veræ, nec ſecundum intẽtionem Auguſt. ſed pro opinione Academicorum. Tertiò oſtẽdam, quomodo iſtę rationes (quatenus ſunt Auguſt.) concludunt aliam intentionem Auguſt. non autem illam ad quam hic inducuntur. Quartò reſpondebo ad illas rationes & argumenta, quatęnus minus concludunt. Primò igitur contra concluſionem opinionis arguo ſic. Quæro, quid intelligit per veritatem certam & ſinceram aut veritatem infallibilem; abſque ſcilicet dubitatione & deceptione; & patebit in ſequentibus articulis, quòd illa poteſt haberi ex puris naturalibus; aut intelligit de veritate, quæ eſt paſsio entis; & tunc cum ens poſsit naturaliter cognoſci, ergo & verũ, cum ſit paſsio eius, & ſi verum, ergo & veritas per abſtractionẽ, quia quęcunque forma poteſt intelligi, vt in ſubiecto poteſt etiam intelligi, vt in abſtracto in ſe, & in abſtracto à ſubiecto; aut tertiò intelligit per veritatem conformitatem ad exẽplar, & ſi ad creatũ, patet propoſitũ, ſi autem ad exemplar increatum, conformitas ad illud non poteſt intelligi, niſi illo exẽplari cognito, quia relatio non eſſet cognoſcibilis, niſi cognito extremo: ergo falſum eſt, quod ponitur in opinione, ſcilicet exemplar ęternũ eſſe rationẽ cognoſcendi, non cognitum. Præterea ſecundò ſic. Intellectus ſimplex, quod intelligit cõfuſe, poteſt cognoſcere diffinitiuè inquirendo diffinitionem illius cogniti per viã diuiſionis, hęc cognitio diffinitiua, videtur perfectiſsima pertinens ad intellectũ ſimplicem, ex tali cognitione perfectiſsima terminorum, poteſt intellectus perfectiſsimè cognoſcere principium, & ex principio concluſionem; & in hoc compleri videtur notitia intellectualis, ita quòd nõ videtur cognitio veritatis neceſſaria haberi vltra veritates prædictas. Itẽ tertiò. Aut lux æterna cauſat aliquid prius naturaliter actu, aut nõ: ſi ſic, aut ergo in obiecto aut intellectu; non in obiecto, quia obiectũ inquantũ habet eſſe in intellectu, nõ habet eſſe reale ſed intentionale, igitur nõ eſt capax alicuius accidentis realis; ſi in intellectu; igitur lux increata non immutat ad cognoſcẽdum ſincerã veritatẽ, niſi mediante effectu ſuo, & ita ęquè perfecte videtur opinio cõmunis ponere notitiã in lumine increato, ſicut iſta opinio, quia ponit eã videri in intellectu agente, qui eſt effectus lucis increatę, & perfectior quam eſſet illud lumen accidentale cauſatum: ſi autem nihil cauſat ante actum, aut ergo ſola lux cauſat actum, aut lux cum intellectu & obiecto; ſi ſola lux, ergo intellectus agens nullam habet operationem in cognitione ſinceræ veritatis, quod videtur inconueniens, quia iſta operatio eſt nobiliſsima intellectus noſtri; ergo intellectus agens, qui eſt nobiliſsimus in anima, concurret aliquo modo ad iſtã actionem. ☞ Item. Actus intelligendi nõ magis determinatur eſſe vnius hominis quã alterius, & ſic ſuperflueret intellectus agens, quod non eſt dicendum, cum eius ſit omnia facere, ſicut poſsibilis omnia fieri 3. de anima. Similiter etiam ſecun-

Impugnatur 1. rationibus. 1. ratio.

2. ratio.

7. Metaph. t.c. 4.

3. ratio.

Quia eſt ſcientia perfecta. Poſter. t.c. 5.

Vide D. Thomã 1. p. q. 44. ar. 3.

4. ratio.

t.c.17.&18. ſecundum Philoſophum 3. de anima, intellectus agens correſpondet in ratione actiui, poſsibili in ratione paſsiui, ergo quidquid recipit poſsibilis, ad illud aliquo modo ſe habet actiuè intellectus agens.
5. ratio. Hoc etiam inconueniens, quod illatum eſt, concluditur ex opinione prædicta per
Henric. ubi ſupra art. 1. aliam viam. Quia (ſecūdum ſic opinantē) agens vtens inſtrumento non poteſt habere actionem excedentem actionem inſtrumenti, igitur cum virtus intellectus agentis non poſsit in cognitionem ſinceræ veritatis, lux æterna vtens intellectu agē te non poterit in cognitionē, vel in actionem, iſtius cognitionis ſinceræ veritatis, ita quòd intellectus agens habeat ibi rationem inſtrumenti. Si dicas; quòd lux increata cum intellectu &, obiecto cauſet iſtam veritatem ſinceram, Hæc eſt communis opinio, quę ponit lucem ęternam ſicut cauſam remotam cauſare omnem certam cognitionem vel veritatem, vel igitur erit iſta opinio inconueniens, vel non diſcordat à communi opinione.

Efficacior confutatio. Secundo loco oſtendo, quòd iſtæ rationes non ſunt rationes fundamentales alicuius opinionis verę, nec ſecundum intentionem Auguſt. ſed pro opinione Academicorum. Iſtæ rationes videntur concludere impoſsibilitatem certę cognitionis naturalis. Prima, quia ſi obiectum continuè mutatur, non poteſt haberi aliqua certitudo de ipſo ſub ratione immutabilis, imo nec in quocunque lumine poſſet certitudo haberi, quia certitudo non eſt, quā do obiectum alio modo cognoſcitur, quā ſe habet, ergo nō eſt certitudo cognoſcē do mutabile vt immutabile, patet etiam, quòd antecedens huius rationis, ſcilicet quòd ſenſibilia continuè mutantur, falsū eſt, hęc enim eſt opinio, quæ imponitur
t.c.12. Heraclito 4. Metaph. Similiter ſi propter mutabilitatē exēplaris quod eſt in anima noſtra, non poſſit eſſe certitudo, cū quicquid ponatur in anima ſubiectiuè, ſit mutabile, etiam ipſe actus intelligēdi erit mutabilis, & ita ſequitur, quòd per nihil in anima rectificatur anima, ne erret. Sequeretur etiam, quòd ipſe actus intelligendi, cùm ſit mutabilior ipſa anima, in qua eſt, nunquam erit verus, nec veritatē continebit, quod eſt falſum. Similiter ſecūdū opinionem iſtā ſpecies cauſata in intellectu concurrit cum ſpecie illa illabēte, ſed quā do aliquid concurrit, quod repugnat certitudini, non poteſt certitudo haberi, ſicut
1. Priorum t.c.11. enim ex altera de neceſſario & altera de contingenti, non ſequitur concluſio niſi de contingēti, ita ex certo & incerto concurrentibus ad aliquam cognitionem nō ſequitur concluſio certa. Idem etiam patet de tertia ratione, quia ſi ſpecies illa abſtracta à re concurrat ad omnem cognitionem, & non poteſt iudicari quando illa repræſentat ſe tanquam ſe, & quando ſe tanquam obiectum, ergo quantuncunque aliud concurrat, nō poteſt haberi certitudo, per quam decernatur verum à veriſimili. Iſtæ igitur rationes videntur concludere omnem incertitudinem, & ita ſequitur opinio Academicorum. Quòd autem iſta concluſio non ſit ſecundum mentem Auguſtini probo. Auguſt. 1. Soliloquiorum. Intelligibilis nempe Deus eſt, intelligibilia etiam illa diſciplinarum ſpectamina &c. Ergo & illa, quæ in diſciplinis traduntur, quæ quiſquis intelligit veriſſima eſſe nulla dubitatione concedit. Et Boetius de hebdomadibus. Cōmunis animi conceptio eſt, quā quiſque probat auditam. Et Philoſophus 2. Metaph. Prima
t.c.2. principia ſunt omnibus nota ſicut ianua in domo, quia ianua neminem latet, licet interiora domus lateant. Ex his tribus auctoritatibus arguitur ſic. Quod conuenit omnibus alicuius ſpeciei, ſequitur naturā ſpecificam, igitur cùm quiſque habeat certitudinem infallibilem de principiis primis, & ulterius cuilibet eſt naturaliter euidens forma ſyllogiſmi perfecti, ſicut patet ex diffinitione ſyllogiſmi perfecti 1.
Cap. 2. Priorum, ſcientia autem concluſionis nō dependet niſi ex euidentia principiorum, & euidentia ſyllogiſticæ illationis, igitur cuilibet naturaliter ſcita poteſt eſſe quæcunque concluſio demonſtrabilis ex præmiſſis per ſe notis. Secūdò apparet quòd Auguſt. etiam concedit certitudinem eorum, quæ cognoſcuntur per experientiā ſenſuum, vnde dicit 15. de Trinit. capit. 12. Sed abſit à nobis, vt ea quę per ſēſus corporis didicimus, vera eſſe dubitemus; per eos quippe didicimus cælū, terram, & ea, quæ in eis nota ſunt nobis, quātū ille, qui & nos & ipſa condidit, innoteſcere nobis voluit. Si igitur nō dubitamus de veritate eorū, & non fallimur, vt patet, ergo certi ſumus de cognitis per viam ſenſus, nā certitudo habetur, quando excluditur dubitatio & deceptio. Tertiò etiā patet, quòd

Auguſt.cõcedit (ibidem paulò ſuperius) certitudinem de actibus noſtris. Siue ergo dormiat, ſiue vigilet, viuit. Quia etiã dormire, & in ſomniis videre, viuentis eſt. Quòd ſi dicas, viuere non eſſe actum ſecundum ſed primum, ſequitur ibidem, Scio me nõ furere, ſed ſcio me viuere, nũquam ergo falli nec mentiri poteſt qui ſe viuere dixerit ſcire. Et capite 8. ait. Quis eſt enim, cui non impudenter reſpondeatur, fortè falleris dicẽti, volo eſſe beatus? & ſi dicat, ſcio me hoc velle, & hoc me ſcire ſcio, iam his duobus & tertium poteſt addere, quòd hæc duo ſciat, & quartum, quòd hæc duo ſcire ſe ſciat, & ſimiliter in infinitum numerum pergere. Itẽ. Si quiſpiam dicat errare nolo, non ne ſiue erret, ſiue non erret, errare tamen eũ nolle verum erit? Et alia, inquit, reperiũtur, quæ aduerſus Academicos valent, qui nihil ab homine ſciri poſſe contendunt: & ſequitur. Sũt inde libri tres noſtri, primò noſtræ conuerſioniſtempore ſcripti, quos qui poterit, & voluerit legere, lectoſque intellexerit, nihil eum profectò, quæ ab eis contra perceptionem veritatis argumẽta multa inuenta ſunt, permouebunt. Item eodem libro cap. 15. Illa etiam, quæ ita ſciuntur, vt nũquam excidere poſsint, quoniam præſentia ſunt, & ad ipſius animi naturam pertinent, vt eſt illud, quòd nos viuere ſcimus. Et ſic patet propoſitum; ¶ ſcilicet quomodo rationes illæ non concludunt, & quòd concludunt, falſũ eſt, & contra Auguſt. Nota igitur. Quatuor ſunt cõditiones, de quibus eſt nobis neceſſaria certitudo; ſcilicet de ſcibilibus ſimpliciter, de ſcibilibus per experiẽtiã, de actibus noſtris, & de cognitis vt nũc à nobis per ſenſus. Exẽplũ de 1. Triãgulus habet tres &c. Exẽplũ de 2. Luna eclipſatur, Exẽplũ de 3. vigilo, Exemplũ de 4. illud eſt album. Primum & tertium tantum egẽs ſẽſu vt occaſione, quia ſimpliciter eſt certitudo, ſi omnes ſenſus errarent; ſecundum & quartum tenent per illud, ſcilicet quod frequenter euenit à non libero, habet illud pro cauſa naturali, ex hoc ſequitur propoſitũ, tã in ſecũdo quam in quarto, aliquando additur propoſitio neceſſaria. Itaque auctoritates Auguſt. dimittas vſq; ad articulũ ſequentẽ, qui eſt ad rẽ, vel qui eſt ſolutio. Primum eſt manifeſtum; tertiũ eſt per ſe notum, alias non iudicaretur, quid eſſet per ſe notũ; ſecũdũ & quartum habet infinitas per ſe notas, quibus inde iungũtur aliæ ex pluribus ſenſibus.

Tertiũ illud, quomodo ſcilicet illæ rationes (quatenus ſunt Auguſt.) cõcludũt aliã intentionẽ Auguſt. non autem illã, ad quã hic inducũtur, patet ex dictis. ¶ Videndũ eſt, quomodo illæ tres rationes factæ pro iſta opinione aliquid veri concludũt, inquantũ accipiũtur ab Auguſt. licet non concludant illã cõcluſionem falſam, ad quã inducuntur. Vbi ſciendũ eſt, quòd à ſenſibilibus, ſicut à cauſa per ſe & principali, non eſt expectãda ſincera veritas, quia notitia ſenſus eſt circa aliquid per accidens, vt dictum fuit, licet actus ſenſuũ aliqui ſint certi & veri; ſed virtute intellectus agentis, qui eſt participatio lucis increatæ illuſtrãtis ſuper phãtaſmata, cognoſcitur quiditas rei, & ex hoc habetur ſincera veritas: Et per hoc ſoluitur primũ argumentũ Henrici, & ſecũdũ intentionẽ Auguſt. non plus concludit. Ad ſecundã rationem Henrici dico, Quòd anima mutabilis eſt ab vno actu diſparato ad aliũ, ſecũdum diuerſitatẽ obiectorũ propter ſuã illimitationem & immaterialitatẽ, quia eſt in reſpectu cuiuslibet entis, ſimiliter ab actu in nõ actũ, quia nõ ſẽper eſt in actu: ſed reſpectu primorum principiorũ, quorũ veritas nota eſt ex terminis, & cõcluſionũ euidenter deductarũ ex terminis, non eſt mutabilis ita à contrario in contrariũ, ſcilicet à vero in falſum. Regulæ enim in lumine intellectus agẽtis, intellectũ rectificant, & ipſa ſpecies intelligibilis terminorũ, licet in eſſendo ſit mutabilis, in repræſentãdo tamẽ in lumine intellectus agentis immutabiliter repræſentat, & per duas ſpecies intelligibiles cognoſcũtur termini primi principii, & ita illa vnio eſt vera & certa euidẽter. Ad tertium dicendũ, quòd cõcludit contra eum, quia nõ ponit niſi ſpeciẽ ſenſibilẽ, vel phantaſmata, nõ autem concludit de ſpecie intelligibili repræſentante quiditatem. Dicendũ autem, quòd ſi potentiæ ſenſitiuæ non ſunt impeditæ, ſpecies ſenſibiles veraciter repræſentant rẽ, ſed in ſomno potentiæ ſenſuũ exteriorũ ſunt ligatæ; ideo virtus imaginatiua conſeruans ſpecies ſenſibiles, ſecũdum diuerſitatem fluxus humorum capitis apprehendet eas tanquam res, quarum ſunt ſimilitudines quia vim rerũ habent, ſecundum Philoſophum de motibus animalium. Non plus concludit tertia ratio.

¶AD

¶AD ARGVMENTA reſpondendum eſt vltimo loco.

¶Ad primum de mutatione obiecti antecedens eſt falſum, nec eſt opinio Auguſt. ſed Heracliti, & diſcipuli ſui * Cratyli, qui nolebant loqui, ſed mouere digitũ, vt dicitur 4. Metaph. & etiam conſequẽtia nõ valet, dato quòd antecedens eſſet verum, quia adhuc (ſecundũ Ariſt.) poſſet haberi certa cognitio de hoc, quòd omnia cõtinuè mouentur. Non ſequitur etiã, ſi obiectũ eſt mutabile, ergo quòd gignitur ab eo, non eſt repræſentatiuũ alicuius ſub ratione immutabilis, quia mutabilitas in obiecto non eſt ratio giguẽdi, ſed natura ipſius obiecti, quod eſt mutabile, genitũ igitur ab ipſo repręſentat naturam per ſe; igitur ſi natura vnde natura habeat aliquã immutabilẽ habitudinẽ ad aliud, illud aliud per ſuũ exẽplar, & illa natura per ſuũ exẽplar repręſentantur vt immutabiliter vnita, & ita per duo exemplaria genita à duobus mutabilibus (non inquãtũ mutabilia, ſed inquantũ naturæ) poteſt haberi notitia immutabilis vnionis eorũ. ¶ Cõtrà. Quãuis obiectũ non inquantũ mutabile gignat, ſi tamẽ eſt mutabile, quomodò eius ad aliquid eſt habitudo immutabilis? Reſpõdeo. Habitudo eſt immutabilis ſic, quia inter extrema nõ poteſt eſſe habitudo oppoſita, nec poteſt nõ eſſe, iſta habitudo poſitis extremis, ſed per deſtructionẽ extremi vel extremorũ deſtruitur. ¶Cõtrà. Quomodò eſt propoſitio affirmatiua neceſſaria, ſi idẽtitas extremorum poteſt deſtrui? Reſpondeo, Quando res non eſt, nõ eſt idẽtitas eius realis, ſed tũc ſi eſt in intellectũ, eſt idẽtitas, vt eſt obiectũ in intellectũ & neceſſaria ſecũdũ quid, quia in tali eſſe extrema nõ poſſunt eſſe ſine idẽtitate, tamen illa poteſt non eſſe, ſicut extrema poſſũt nõ eſſe intellecta; igitur propoſitiõ eſt neceſſaria in intellectu noſtro ſecũdũ quid, quia immutabilis in falſũ, ſed ſimpliciter neceſſaria nõ, niſi in intellectu diuino, ſicut nec extrema habẽt idẽtitatẽ ſimpliciter neceſſariò in aliquo eſſe, niſi in illo eſſe intellecto. * Patet etiam, quòd per repræſentatiuũ in ſe mutabile poteſt repræſentari aliquid ſub ratione immutabilis, quia ex eſſentia Dei ſub ratione immutabilis repræſentatur intellectui creato per aliquid omnino mutabile, ſiue illud ſit ſpecies, ſiue actus. Hoc patet per ſimile, quia finitum poteſt repræſentare aliquid ſub ratione infiniti.

¶Ad ſecundũ dico, quód in anima poteſt intelligi duplex mutabilitas, vna ab affirmatione in negationem & è conuerſo, putá ab ignorantia ad ſcientiam, vel à non intellectione ad intellectionem; alia quaſi à contrario in contrarium, putà à rectitudine ad deceptionem, & è conuerſo. Anima autem (quo ad quæcunque obiecta) eſt mutabilis prima mutabilitate, & per nihil formaliter in ea exiſtens tollitur ab ea talis mutabilitas, ſed non eſt mutabilis ſecunda mutabilitate, niſi circa iſta complexa, quæ non habent euidentiam ex terminis; circa illa verò, quæ ſunt ex terminis euidentia, mutari non poteſt ſecunda mutabilitate, quia ipſi termini apprehẽſi ſunt cauſa neceſſaria conformitatis compoſitionis ad ipſos terminos: igitur ſi anima eſt mutabilis à rectitudine in errorem abſolutè, non ſequitur, quòd per nihil aliud à ſe poteſt rectificari, quia ſaltem rectificari poteſt per illa obiecta, circa quę non poteſt intellectus errare apprehenſis terminis.

¶Ad tertium, Si aliquam apparentiã haberet, magis concluderet contra opinionẽ illam; quę negat ſpeciem intelligibilem, quia illa ſpecies ſ. quę poteſt repręſentare ſe tanquam obiectum in ſomnis, eſt phantaſma nõn ſpecies intelligibilis; igitur ſi intellectus ſolo phantaſmate vtatur (per quod obiectum eſt ſibi præſens) & nõ aliqua ſpecie intelligibili, non videtur quòd per aliquid, in quod obiectum ſibi relucet, poſſet diſcernere verum à veriſimili: ſed ponẽdo ſpeciem intelligibilem in intellectu, non valet ratio, quia intellectus non poteſt vti illa vt per ſe obiecto, quia nõn contingit vti illa in dormiẽdo. Si obiicias, Quòd phantaſma poteſt repręſentare ſe vt obiectum, igitur intellectus propter illum errorem virtutis phantaſticæ poteſt errare, vel ſaltẽ ligari ne poſsit operari, vt patet in ſomnis & phreneticis. Poteſt dici, quòd ſi ligetur, quando eſt talis error in virtute phantaſtica, non tamen errat intellectus, quia tunc non habet aliquẽ actum. Sed quomodo ſciet intellectus, vel erit intellectus certus, quando non errat virtus phantaſtica, quã tamen non errare requiritur ad hoc, vt intellectus non erret? Reſpondeo. Iſta veritas quieſcit in intellectu, quòd potentia non errat circa obiectum proportionatum, niſi indiſpoſita ſit.

alias Trachili tca?.

H. rici quo lib. 5. q. 16.

ta ſit, & notum eſt intellectui virtutē phātaſticam non eſſe indiſpoſitam in vigilia, tali indiſpoſitione, quę facit phantaſma repræſentare ſe tanquam obiectum, quia per ſe notum eſt intellectui, quod intelligens vigilat. & ita quòd virtus phantaſtica non eſt ligata in vigilia ſicut inſomnis. Sed adhuc inſtatur contra iſtam certitudinem dictam de actibus hoc modo. Videtur mihi, quòd videam, vel audiam, vbi tamen non video vel audio, ergo de hoc nō eſt certitudo. Reſpondeo, Quod aliud eſt contra negantem aliquam propoſitionē oſtendere eam eſſe veram, aliud eſt, alicui admittenti eam oſtendere quomodo ſit vera. Exemplum 4. Metaph. vbi contra negantes primum principium nō inducit Philoſophus illud inconueniens, quòd opiniones contrariæ ſimul eſſent in anima, quia hoc ipſi concederent, ſicut prȩcroſſam; ſed inducit eis alia inconuenientia manifeſta eis, licet non in ſe; ſed recipientibus primum principium oſtendit, quomodo ſit notum primum principiū, quia ita notum eſt, quòd oppoſitum eius non poſſit euenire in mēte, quod probat quia tunc poſſent opiniones contrarię ſimul in eſſe, talis concluſio eſt magis ibi inconueniens quàm hypotheſis. Ita hic, ſi contendis mecum nullam propoſitionē eſſe per ſe notam nolo diſputare tecum, conſtat enim, quòd tu es proteruus, quia non es perſuaſus, ſicut patet in actibus tuis, quomodo obiicit Philoſophus 4. Metaph. Somnians enim de aliquo quaſi de proximo obtinendo, & poſtea euigilans non proſequitur illud, ſicut proſequeretur, ſi ita eſſet proximus vigilando ad illud conſequendum; ſi autem admittas aliquā propoſitionem eſſe per ſe notam, oportet, quòd poſſit cognoſci, & circa quodcunq; poteſt potētia indiſpoſita errare, ſicut patet in ſomniis; igitur ad hoc, quod aliqua cognoſcantur eſſe per ſe nota, oportet, quòd poſſit cognoſci, quando eſt potentia diſpoſita, & quando non, & per conſequens poteſt haberi notitia de actibus noſtris, quòd potentia eſt ita diſpoſita, quòd illa ſunt per ſe nota, quæ apparēt ſibi per ſe nota. Dico tunc ad formam illius cauillationis, Quòd ſicut apparet ſomnianti ſe videre, ita poſſet ſibi apparere oppoſitū vnius principii per ſe noti ſpeculabilis, & tamen non ſequitur, quin illud principiū ſit per ſe notum, ita non ſequitur, quin

t.c.5.

t.c.10. & 14.

illud ſit per ſe notum audienti, quòd audiat, quia circa vtrunque poteſt potentia indiſpoſita errare, non autem potentia diſpoſita; & quando ſit diſpoſita, & quando nō, hoc eſt per ſe notū, aliás non poſſet cognoſci aliquā aliam eſſe per ſe notā, quia nō poſſet cognoſci, quę eſſet per ſe nota, vtrū illa, cui intellectus ſic diſpoſitus, vel ſic aſſentiret.

ARTICVLVS. 19.

Vtrum principia per ſe nota & concluſiones poſſint cognoſci ſolo lumine intellectus naturalis.

¶ *CONCLVSIO eſt quòd ſic.*

RESPONDEO. Hic oſtendo, quomodo illa opinio Academicorum, quæ videtur concludi per rationes illas (Henrici) falſa ſit: Vt igitur in nullis cognoſcibilibus locum habeat error Academicorum, videndum eſt, qualiter de tribus cognoſcibilibus (ſcilicet, primò de principiis per ſe notis, & de concluſionibus, ſecundò de cognitis per experientiam; tertiò de actibus noſtris) poſſit naturaliter haberi certitudo infallibilis (& de ſingulis erunt ſinguli articuli, de primo ſit hic articulus) Et quantū ad certitudinem de principiis dico ſic. Quòd termini principiorum per ſe notorum talem habent identitatem, vt alter notus euidēter neceſſariò alterum includat, & ideo intellectus componens illos terminos, ex quo apprehendit eos, habet apud ſe neceſſariam cauſam conformitatis illius actus componendi ad ipſos terminos, quorum eſt compoſitio, & etiā cauſam euidentem illius conformitatis, & ideo neceſſariò patet ſibi conformitas illa, cuius cauſam neceſſariam & euidentē apprehendit in terminis; igitur non poteſt eſſe in intellectu apprehenſio terminorū & compoſitio eorum, quin ſtet conformitas illius compoſitionis ad terminos, ſicut non poteſt ſtare albedo, & albedo, quin ſtet ſimilitudo: hęc autem conformitas cōpoſitionis ad terminos eſt veritas compoſitionis, ergo non poteſt ſtare compoſitio talium terminorum, quin ſit vera; & ita non poteſt ſtare perceptio illius compoſitionis, & perceptio terminorum, quin ſtet perceptio conformitatis compoſitionis ad terminos, & ita perceptio veritatis, quia prima percepta euidenter includunt perce-

perceptionem illius veritatis. Confirmatur ratio iſta per ſimile per Philoſophum 4. Metaph. vbi vult, quòd oppoſitum primi principii, ſcilicet huius, Impoſsibile eſt idem eſſe & nō eſſe, non poteſt venire in intellectu alicuius, quia tūc eſſent opiniones contrariæ ſimul in mente, quòd vtiq; verū eſt de opinionibus contrariis, id eſt repugnantibus formaliter, quia opinio opinans eſſe de aliquo, & opinio opinans non eſſe de eodem, ſunt formaliter repugnantes: ita arguam in propoſito repugnantiam aliqualem intellectionum in mente, licet non formalem, ſi enim ſtat in intellectu notitia totius & partis, & compoſitiō eorum, cùm iſta includant (ſicut cauſa neceſſaria) conformitatem compoſitionis ad terminos, ſi ſtat in intellectu hęc opinio, quòd iſta compoſitio ſit falſa, ſtabūt notitię repugnantes, non formaliter, ſed notitia vna ſtabit cum alia, & tamen vna erit cauſa neceſſaria oppoſitæ notitię ad illam quod eſt impoſsibile; ſicut enim impoſsibile eſt album & nigrum ſtare ſimul, quia ſunt contraria formaliter, ita impoſsibile eſt ſimul ſtare album, & illud, quod eſt præciſa cauſa nigredinis ita neceſſaria, quòd non poteſt eſſe ſine ea abſque contradictione.

tex. 8. & 9.

Habita euidentia vel certitudine de principiis primis, patet, quomodo habetur de conclusionibus illatis ex eis propter euidentiam formę ſyllogiſmi perfecti, cū certitudo concluſionis tantummodo dependeat ex certitudine principiorū, & ex euidentia illationis. Sed nunquid in iſta notitia principiorum & concluſionum non errabit intellectus, ſi ſenſus decipiantur omnes circa terminos? Reſpondeo, quòd quātum ad iſtam notitiam intellectus nō habet ſenſus pro cauſa, ſed tantū pro occaſione, quia intellectus non poteſt habere notitiam ſimplicium, niſi acceptam à ſenſibus; illa tamen accepta poteſt ſimplicia virtute ſua componere; & ſi ex ratione talium ſimplicium ſit complexio euidenter vera, intellectus virtute propria & terminorum aſſentiet illi complexioni, non virtute ſenſus, à quo accipit terminos exterius. Exēplum. Si ratio totius & ratio maioritatis accipiantur à ſenſu, & intellectus componat iſtam, Omne totum eſt maius ſua parte, intellectus virtute ſui & iſtorū terminorum aſſentiet indubitanter iſti cōplexioni, & non tantum, quia vidit terminos cōiunctos in re, ſicut aſſentit iſti, Sortes eſt albus, quia vidit terminos in re vniri, imo dico, quod ſi omnes ſenſus eſſent falſi, à quibus accipiūtur tales termini, vel quòd plus eſt ad deceptionē aliqui ſenſus eſſent falſi, & aliqui ſenſus veri, intellectus circa talia principia non deciperetur, quia ſemper haberet apud ſe terminos, qui eſſent cauſa veritatis, vt potè, ſi alicui cæco nato eſſent impreſſæ miraculosè in ſomniis ſpecies albedinis & nigredinis, & illæ remanerent poſt in vigilia, intellectus abſtrahens ab eis componeret iſtam, Albū non eſt nigrum, & circa iſtam non deciperetur intellectus, licet termini accipiantur à ſenſu errante; quia ratio formalis terminorum, ad quam deuentum eſt, eſt neceſſaria cauſa veritatis huius negatiuę.

2. Poſter. tex.

alias à ſenſu.

ARTICVLVS. 20.

Vtrum de cognitis per experientiam poſsit haberi certitudo infallibilis.

¶ *CONCLVSIO eſt quod, &c.*

RESPONDEO. De ſecūdis cognoſcibilibus, ſcilicet de cognitis per experiētiam (quod eſt præſentis articuli) dico, Quòd licet experientia non habeatur de omnibus ſingularibus, ſed de pluribus, nec quòd ſemper, ſed quòd pluries, tamen expertus infallibiliter nouit, quòd ita eſt, & quòd ſemper, & in omnibus, & hoc per iſtam propoſitionem quieſcentem in anima, Quicquid euenit vt in pluribus ab aliqua cauſa non libera, eſt effectus naturalis illius cauſę; quæ propoſitio nota eſt intellectui, licet accepiſſet terminos eius à ſenſu errante, quia cauſa non libera non poteſt producere, vt in pluribus effectum, ad cuius oppoſitum ordinatur, vel ad quem ex forma ſua non ordinatur, ſed cauſa naturalis ordinatur ad producendum oppoſitū effectus caſualis, vel non ad iſtum producendum: ergo nihil eſt cauſa caſualis reſpectu effectus frequenter producti ab eo, & ita ſi non eſt libera, eſt naturalis. Quòd autem iſte effectus euenit à tali cauſa producente vt in pluribus, hoc acceptum eſt per experientiam, quia inueniendo nunc talē naturam cum tali accidente, nunc cum tali, inuētum eſt, quòd quantuncunq; eſſet diuerſitas accidentium taliū, ſemper iſtā naturam ſequebatur talis effectus, ergo nō per

2. Phyſic. t.c. 48.

Vt ait Ariſtot. 2. Poſter. t. c. 1.

per aliquod accidens, per accidens illius naturæ, ſed per naturam ipſam in ſe conſequitur talis effectus.

Sed vlterius notandum, quòd quandoque accipitur experientia de concluſione, putà, quòd Luna frequenter eclipſatur, & tunc ſuppoſita concluſione, quia ita eſt, inquiritur cauſa talis concluſionis per viã diuiſionis, & quandoque deuenitur ex cõ concluſione experta ad principia nota ex terminis, & tunc ex tali principio noto ex terminis poteſt concluſio, prius tantũ per experientiam nota, certius cognoſci quã in primo genere cognitionis, quia vt deducta ex principio per ſe noto, ſicut illud eſt per ſe notum, quod opacum interpoſitum inter luminoſum videlicet & perſpicuum, impedit luminis multiplicationem ad tale perſpicuum; & ſi inuentum fuerit per diuiſionem, quòd terra eſt tale corpus interpoſitum inter Solem & Lunam, ſcietur certiſsimè demonſtratione propter quid, & non tantũ per experientiam, ſicut ſciebatur illa concluſio ante inuentionẽ principij. Quandoque autem eſt experientia de principio, ita quòd non contingit amplius per viam diuiſionis vlterius inuenire principium notum ex terminis, ſed ſtatur in aliquo vero vt in pluribus, cuius extrema expertum eſt frequenter vniri putà, quòd herba talis ſpeciei eſt calida, nec inuenitur aliquod medium aliud prius per quod demõſtretur paſsio de ſubiecto propter quid, ſed ſtatur in iſto, ſicut in primo noto propter experientiam; tunc licet incertitudo & fallibilitas remoueantur per illam propoſitionem, effectus vt in pluribus alicuius cauſæ non liberæ eſt naturalis effectus eius, tamen iſte eſt vltimus gradus cognitionis ſcientificæ, & fortè ibi nõ habetur neceſſaria cognitio actualis vnionis extremorum, ſed aptitudinalis, ſi enim paſsio eſſet res alia abſoluta à ſubiecto, poſſet ſine contradictione ſeparari à ſubiecto, & expertus non haberet cognitionem, quia ita eſt, ſed quia aptum natũ eſt ita eſſe.

ARTICVLVS. 21.

Vtrum de actibus noſtris poſsit naturaliter haberi certitudo infallibilis.

CONCLVSIO *eſt quod ſic.*

RESPONDEO. De tertiis cognoſcibilibus, ſcilicet de actibus noſtris (quod eſt præſentis articuli) dico, Quòd eſt certitudo de multis eorũ, ſicut de principiis per ſe notis, vt patet 4. Metaph. vbi dicit Philoſophus de rationibus dicentium omnia apparentia eſſe vera, Quód iſtæ rationes quærunt, vtrum nunc dormiamus, an vigilemus, ponunt autem idem omnes dubitationes tales, omnium enim rationem hi dignificant eſſe; & ſubdit, Rationẽ quærunt, quorum non eſt ratio, demonſtrationis enim principij non eſt demonſtratio; igitur (per ipſum ibidem) nos vigilare eſt per ſe notum, ſicut principium demonſtrationis. Nec obſtat, quòd eſt contingens, quia (ſicut dictum fuit aliàs) ordo eſt in contingentibus, quòd aliqua eſt prima & immediata, alioquin vel eſſet proceſſus in infinitum in contingentibus, vel aliquod contingens ſequeretur ex cauſa neceſſaria, quorum vtrunque eſt impoſsibile. Et ſicut eſt certitudo de vigilare, ſicut de per ſe noto, ita etiam de multis aliis actibus, qui ſunt in poteſtate noſtra, vt de me intelligere, de me audire, & ſic de aliis, qui ſunt acti perfecti: licet enim non ſit certitudo, quòd videam album extrà poſitũ, vel in tali ſubiecto, vel in tali diſtãtia, quia poteſt fieri illuſio in medio, vel in organo, & multis aliis viis, tamẽ certitudo eſt, quod video, etiam ſi illuſio fiat in organo (quæ illuſio in organo maxima illuſio videtur eſſe) putà, quando actus ſit in organo ipſo non ab obiecto præſente, qualis natus eſt fieri ab obiecto præſente, & ita ſi potentia haberet actum ſuum poſita tali illuſione vel paſsione, & vere eſſet illud ibi, quod viſio dicitur, ſiue ſit actio, ſiue paſsio, ſiue vtrũque; ſi autẽ illuſio fieret non in organo propriè, ſed in aliquo proximo, quod videtur organum, ſicut ſi non fieret illuſio in concurſu neruorum, ſed in ipſo oculo, fieret impreſsio ſpeciei, qualis nata eſt fieri ab obiecto, adhuc viſus videret, quia talis ſpecies, vel quod natum eſt videri in ea, videretur, quia haberet ſufficientem diſtantiam reſpectu organi viſus, quod eſt in cõcurſu iſtorum neruorum, ſicut patet per Aug. 11. de Trinit. cap. 2. Quòd reliquiæ viſorum remanentes in oculo oculis clauſis videntur, & per Philoſophum de ſenſu & ſenſato, Quòd ignis, qui generatur ex eleuatione oculi violen-

t. c. 26.

q. 2. Prologi 4. Metaphyſ. q. 2. & quol. q. 7. diſtin. 8 ad finem. & alibi ſæpe.

Cap. 2.

violenta, & multiplicatur vſque ad palpe
bram clauſam, videtur, iſtæ ſunt veræ
viſiones, licet non perfectiſsimę, quia hic
ſunt ſufficientes diſtãtię ſpecieeum ad or-
ganum principale viſus.

Sed quomodo habetur certitudo eo-
rum, quæ ſubſunt actibus ſenſus, putà,
quòd aliquod extra eſt album vel calidũ,
quale apparet? Reſpondeo. Aut circa tale
cognitum oppoſita apparent diuerſis ſen
ſibus, aut non, ſed omnes ſenſus cogno-
ſcentes illud habent idem iudicium de eo:
Si ſecundo modo, tunc certitudo habetur
de veritate talis cogniti per ſenſus, & per
illam propoſitionem præcedẽtem, quod
euenit vt in pluribus ab aliquo, eſt effe-
ctus naturalis eius, ſi non ſit cauſa libera;
ergo cũ ab iſto præſente euenit vt in plu-
ribus talis immutatio ſenſus, ſequitur,
quod immutatio, vel ſpecies gẽita ſit effe
ctus naturalis talis cauſæ, & ita tale extrà
erit album vel calidum, vel tale, quale na
tum eſt repręſentari per ſpeciem genitam
ab ipſo vt in pluribus. Si autem diuerſi
ſenſus habent diuerſa iudicia de aliquo vi
ſu extrà, putá, viſus dicit baculum eſſe fra
ctũ, cuius pars eſt in aqua & pars in aëre,
& tactus poteſt experiri contrarium, vi-
ſus etiam ſemper dicit Solem eſſe mino-
ris quantitatis, quã eſt, & omne viſum à re
motis eſſe minus, quàm ſit; in talibus eſt
certitudo, quid verũ ſit, & quis ſenſus er-
ret per propoſitionem quięſcentem in a-
nima certiorem omni iudicio ſenſus, &
per actus plurium ſenſuum concurrentes,
ita quòd ſemper aliqua propoſitio rectifi
cat intellectum de actibus ſenſus, quis ſit
verus. & quis fallat, in qua propoſitione
intellectus non dependet à ſenſu, ſicut á
cauſa ſed ſicut àb occaſione. Exemplum.
Intellectus habet hanc propoſitionem
quieſcentem, Nullum durius frangitur ad
tactum alicuius mollis ſibi cedentis, hæc
eſt ita per ſe nota ex terminis, quòd etiam
ſi eſſent accepti à ſenſibus errantibus, nõ
poteſt Intellectus dubitare de illa propo-
ſitione, imo oppoſitum includit contradi
ctionẽ; ſed quòd baculus ſit durior aqua,
& quod aqua ſibi cedit, hoc dicit vterque
ſenſus, tam viſus quàm tactus; ſequitur igi
tur, quód baculus nõ eſt fractus, ſicut ſen
ſus viſus iudicat ipſum fractũ, & ita quis
ſenſus errat & quis nõ, circa fracturã bacu
li, intellectus indicat per certius omni a-
ctu ſenſus: ſimiliter ex alià parte, quòd idẽ
quantum applicatum quanto omnino eſt
æquale ſibi, hoc eſt notum intellectui,
quantumcunque notitia terminorum ac-
cipiatur à ſenſu errante, ſed quód idẽ quã
tum poſsit applicari viſo propinquo & re
moto, hoc dicit tam viſus quàm tactus, er
go quantum viſum ſiue prope ſiue a re-
motis eſt æquale, igitur viſus dicens hoc
eſſe minus, errat. Hæc concluſio concludi
tur ex principiis per ſe notis, & ex acti-
bus duorum ſenſuum cognoſcentium, vt
in pluribus ita eſſe, & ita vbicunque ratio
iudicat ſenſum errare, hoc iudicat nõ per
aliquam notitiã præcisè acquiſitam à ſen
ſibus vt à cauſa, ſed per aliquam notitiam
occaſionatam à ſenſu, in qua non fallitur,
etiam ſi omnes ſenſus fallantur. & per ali
quam aliam notitiam acquiſitam á ſenſu,
vel á ſenſibus, vt in pluribus, quæ ſciun-
tur eſſe vera per propoſitionem ſępe al-
legatam, ſcilicet quod euenit, vt in pluri
bus &c.

☞ Nota ergo, quód notitia principij
eſt immutabilis à veritate in falſitatem
non aliter, quia ſimpliciter eſt corruptibi
lis, ſicut ſpecies intelligibilis eſt delebilis, vt
phantaſma, ſed immutabilis à vera repræ
ſentatione in falſam. Similiter obiectum
licet ſit corruptibile, tamen eſt immutabi-
le à vera entitate in falſam, & ideo eſt
†cõfirmatiuum notitiæ ſibi, ſed cauſatiuũ
notitię veritatis ſuæ in eſſendo, quia enti
tas vera immutabilis in falſam, virtualiter
continet notitiam veram, immutabiliter
conformem entitati ſuæ. Nota etiam, ve-
rum (ſecundum Auguſt.) neceſſarium vel
immutabile eſt ſupra mentem, intellige in
ratione veritatis euidentis, quia hanc de
ſe cauſat immediatè, non autem ſecundũ
eius euidentiam ſubeſt menti, vt poſsit ſi-
bi apparere vera vel falſa, ſicut verũ pro-
babile menti eſt, vt ipſa poſsit facere il-
lud apparere verum vel falſum, quærẽdo
rationes hinc inde, per quas probetur, &
improbetur. Sic intelligendum eſt, quòd
mens non iudicat de vero immutabili, ſed
de aliis, quia dictando quòd hoc ſit verũ,
hæc eſt actus iudicandi, & eſt in poteſtate
mentis reſpectu probabilis, non autem re
ſpectu neceſſarij, nec tamen minus perfe-
ctè aſſerit de neceſſario, quod ipſum ſit
verum, & hęc aſſertio apud Ariſtotelem
poteſt dici iudicium. Sic patet, quomodo
de concluſione neceſſaria mens iudicat,
quia non eſt ſtatim euidens ex ſe, ideo nũ
de et-

Doctrina ſubtil ſeu ma pluribus applicanda.

alias conformatiuũ.

vt ait Ariſt. 1. Topic. & 1. Poſter. t. c. 27.

Hic habes quatenus Doctus interrogat non demõſtrator.

determinat euidentiam ſui ipſius menti, poteſt etiam mens rationes ſophiſticas adducere contra eam, per quas diſſentiat, nō ſic contra primum notum: t.c.8. 4. Metaph. poteſt in mente venire; ſed Auguſt. vult in tantum eſſe in poteſtate iudicantis, quod non neceſſariò determinetur ab alio.

ARTICVLVS. 22.

Vtrum aliqua veritas certa & ſincera poſſit naturaliter cognoſci ab intellectu viatoris abſque lucis increatæ ſpeciali illuſtratione.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia Auguſt. 9. de Trinit. cap. 6. Sed intuemur, inquit, in uiolabilē veritatē, ex qua perfectè, quantum poſſumus, diffiniamus, non qualis ſit vniuſcuiuſque hominis mens, ſed qualis eſſe ſempiternis rationibus debeat. Et ibidem. Aliis omnino regulis ſupra mentem noſtram incommutabiliter manentibus, vel approbare apud noſmetipſos, vel improbare cōuincimur, cùm rectè aliquid approbamus, aut improbamus. Et ibidem: Aliter autem rationes artemq́; ineffabiliter pulchram talium figurarum ſuper aciem mentis ſimplici intelligentia capientes. Item cap. 7. In illa igitur ęterna veritate, ex qua temporalia facta ſunt omnia, formam, ſecundum quam ſumus &c. viſu mentis aſpicimus, atque inde conceptam rerum veracem notitiam tanquam verbum apud nos habemus.

¶2. Præterea. Idem Auguſt. 12. de Trinit. cap. 2. Sed ſublimioris rationis eſt iudicare de iſtis corporalibus, ſecundum rationes incorporales & ſempiternas. Item cap. 14. Non autem ſolum rerum ſenſibilium in locis poſitarum ſine ſpaciis localibus manent intelligibiles incorporaleſque rationes &c. Et quod intelligat ibi de rationibus æternis verè in Deo, & non de primis principiis, videtur per hoc, quod ibidem dicit. Ad quas mentis acie peruenire paucorum eſt. Si autem intelligeret 2. Poſt. t. c. 5. & 25. & 2. Metaph. t. 6. de primis principiis, non eſt paucorum ad illa peruenire, ſed multorum, quia omnibus nota ſunt.

¶3. Pręterea. Idem Auguſt. 14. de Trinit. cap. 15. Loquens de iniuſto, qui rectè multa laudat, & vituperat in moribus hominum, ait. Quibus ea tandem regulis iudicant &c. Et in fine ſubdit. Vbi ergo ſcriptę ſunt niſi in libro lucis illius, quæ veritas dicitur? Liber ille lucis eſt intellectus diuinus, igitur vult, quòd in illa luce iniuſtus videat, quę ſunt iuſtè agēda. Et quòd per aliquid impreſſū ab illa, videtur, quia ibidem dicit. Vnde omnis lex iuſta deſcribitur, & in cor hominis, qui operatur iuſtitiam, non migrando, ſed tanquam imprimendo transfertur, ſicut imago ex annulo & in cerā trāſit, & anulū non relinquit. Igitur in illa luce videmus, à qua imprimitur in cor hominis iuſtitia, illa autem eſt lux increata.

¶4. Præterea. Idem Auguſt. 12. confeſſionum cap. 25. Si ambo videmus verum eſſe &c. vbi quæſo id videmus? nec ego vtiq; in te, nec tu in me, ſed ambo in ipſa, quæ ſupra mentes noſtras eſt, incōmutabili veritate. Multę autem aliæ ſunt auctoritates Aug. in multis locis ad probandum hanc concluſionem.

¶OPPOSITVM. Ad Rom. 1. Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur. Sed iſtę rationes æternę ſunt inuiſibilia Dei, ergo cognoſcuntur ex creaturis; ergo ante viſionem iſtarum habetur certa cognitio creaturarum.

¶*CONCLVSIO. Multæ veritates certæ & ſinceræ poſſunt naturaliter cognoſci ab intellectu viatoris, abſq; lucis increatæ ſpeciali illuſtratione.*

¶RESPONDEO ad iſtum articulū, & dico, Quòd propter verba Auguſt. oportet concedere, quòd veritates infallibiles videntur in regulis æternis. Vbi primò nota, quód poteſt in accipi obiectiuè. & hoc quadrupliciter, Vel ſicut in obiecto proximo, vel ſicut in continente obiectum proximum, vel ſicut in eo, virtute cuius obiectum proximum mouet, vel ſicut obiecto remoto. Ad intellectum primi dico, quòd omnia intelligibilia actu intellectus diuini habent eſſe intelligibile, & in eis omnes veritates de ſe relucent, ita quòd intellectus intelligens ea, & virtute eorum intelligens neceſſarias veritates de eis, videt in eis ſicut in obiectis iſtas veritates neceſſarias; illa autem inquantū ſunt obiecta ſecundaria intellectus diuini, ſunt veritates, quia conformes ſuo exēplari, intellectui ſcilicet diuino, & ſunt lux, quia manifeſtatiuæ, & ſunt immutabiles ibi & neceſſarię, ſed æternę ſunt ſecundum quid, quia æternitas eſt cōditio exiſtentis,

ſtentis, & illa non habent exiſtentiam ſecundum quid; ſic ergo primò poſſumus dici videre ea in luce æterna, hoc eſt in obiecto ſecundario intellectus diuini, quod eſt veritas vel lux æterna modo expoſito. Secundus modus patet ſimiliter, quia intellectus diuinus continet iſtas veritates quaſi liber, ſicut dicit illa auctoritas Auguſt. 14. de Trinit. cap. 15. quod illę regulæ ſcriptę ſunt in libro lucis æternæ, id eſt in intellectu diuino, inquantũ continet veritates iſtas: & licet iſte liber non videatur, videntur tamen illę quiditates vel veritates, quę ſunt ſcriptæ in illo libro, & eatenus poſſet dici intellectus noſter videre veritates in luce ęterna, hoc eſt in illo libro ſicut in continente obiectũ, & hoc ſecundum ſecundũ modũ; vel etiam in illis veritatibus, quæ ſunt lux ęterna, ſecundũ quid ſicut in obiectis videmus. & hoc ſecundum primũ modũ; & alter iſtorum modorum videtur eſſe de intellectu Aug. 12. de trini. cap. 14. Quod ratio quadrati corporis manet incorruptibilis & immutabilis &c. non tamen manet talis, niſi vt eſt obiectum ſecundariũ intellectus diuini.

Subtiliſſima inſtantia.

Contra tamen primum modum eſt dubium. Si enim non videmus iſtas veritates, vt in intellectu diuino, quia nõ videmus intellectum diuinum, quomodo dicemur videre in luce increata, ex hoc quod videmus in tali luce æterna ſecundum quid, quæ habet eſſe in luce increata, ſicut in intellectu cognoſcente? Huic reſpondet tertium membrum. Quòd illa, vt ſunt obiectum ſecundarium intellectus diuini, non habent eſſe niſi ſecundũ quid, operatio autem verè realis non cõpetit præciſè alicui enti ſecundum quid virtute ſui, ſed ſi aliquo modo competit ſibi, hoc oportet eſſe virtute alicuius, cui competit eſſe ſimpliciter; igitur iſtis obiectis ſecundariis non competit mouere intellectum præciſè, niſi in virtute eſſe intellectus diuini, quod eſt eſſe ſimpliciter, & per quod iſta habẽt eſſe ſecundũ quid: ſic igitur in luce æterna ſecundum quid ſicut in obiecto proximo videmus, ſed in luce increata videmus ſecundum tertium mõdum. ſicut ſcilicet in cauſa proxima, cuius virtute obiectum proximũ mouet. Iuxta hoc etiam poteſt dici, quòd quantũ ad tertium modum videmus in luce æterna, ſicut in cauſa proxima obiecti ipſe,

Vide diſt. 35. contra Henricum.

nam intellectus diuinus producit iſta actu ſuo in eſſe intelligibili, & actu ſuo dat huic obiecto eſſe tale, & illi tale, & per cõſequẽs dat eis talem rationem obiecti, per quam rationem primo mouent intellectũ ad cognitionem talem certá. Et quòd propriè poſſet dici intellectum noſtrum videre in luce ęterna, quia lux eſt cauſa obiecti, apparet per ſimile, quia propriè dicimur intelligere in lumine intellectus agentis, cũ tamen illud lumen non ſit niſi cauſa actiua, ſcilicet vel faciens obiectum in actu, vel virtute cuius obiectum mouet; vel vtrunque. Iſta igitur duplex cauſalitas intellectus diuini, qui eſt vera lux creata, videlicet quod producit obiecta ſecũdaria in eſſe intelligibile, & quod eſt illud virtute cuius obiecta ſecundaria etiam producta mouent actualiter intellectum, poteſt quaſi integrare vnum tertium membrum de cauſa, propter quam dicamur vere videre in luce æterna.

Et ſi arguas contra iſtos duos modos integrantes tertium membrum de cauſa, quia tunc magis videtur, quòd diceremur videre in Deo volẽte, vel in Deo vt volũtas eſt, quàm in Deo vt lux eſt, quia voluntas diuina eſt principium immediatum cuiuslibet actus ad extra. Reſpondeo. Intellectus diuinus, inquantùm aliquo modo prior eſt actu voluntatis diuinæ, producit iſta obiecta in eſſe intelligibili, & ita reſpectu iſtorum videtur eſſe cauſa merè naturalis, quia Deus non eſt cauſa libera reſpectu alicuius, niſi quòd prǫſupponit ante ſe aliquo modo voluntatem ſeu actum voluntatis: & ſicut intellectus, vt prior actu voluntatis, producit obiecta in eſſe intelligibili, ita vt prior cauſa videtur cooperari illis intelligibilibus ad eorum effectum naturalem, vt ſcilicet apprehenſa & compoſita cauſent apprehenſionis conformitatem ad ſe. Videtur igitur, quòd contradictionem includat aliquem intellectum talem compoſitionem formare, & compoſitionem non eſſe conformem in terminis, licet poſsibile ſit illos terminos non concipere; quia licet Deus voluntariè coagat ad hoc, quòd intellectus terminos componat vel non, tamen cũ compoſuerit, vt illa compoſitio ſit conformis terminis, hoc videtur neceſſariò ſequi rationem terminorum, quam habent ex intellectu Dei cauſante illos terminos in eſſe intelligibili. Et ex iſto apparet, qualiter non eſt neceſſaria

Dubitatio notabilis.

Nota qui intelligunt.

ceſſaria ſpecialis illuſtratio ad videndum in regulis æternis, quia Auguſt. non ponit in eis videri niſi vera, quæ ſunt neceſſaria ex vi terminorum, & in talibus eſt maxima neceſsitas iam cauſæ remotæ quã proximæ reſpectu effectus, putà tam intellectus diuini ad obiecta mouentia, quã illorum obiectorum ad veritatem complexionis de eis; & licet etiam non ſit tanta neceſsitas ad perceptionem illius veritatis, quòd oppoſitum includat cõtradictionem, tamen neceſsitas eſt ex parte cauſæ proximæ coaſsiſtente ſibi cauſa remota, quia termini apprehenſi & compoſiti nati ſunt naturaliter cauſare euidentiam cõformitatis compoſitionis ad terminos, etiamſi ponatur, quòd Deus coagat terminis ad iſtum effectum influentia generali, non tamen neceſsitate naturali. ☞ Sed ſiue ſit influentia generalis, ſiue (quod plus eſt) neceſsitas naturalis influendi terminis ad hunc effectum, patet, quòd non requiritur illuſtratio ſpecialis. * Aſſumptum de intentione Aug. patet per ipſum 4. de Trinit. cap. 15. vbi loquitur de Philoſophis infidelibus, Quia nonnulli eorũ potuerũt aciem mentis vltra omnem creaturam tranſmittere, & lucem incommutabilis veritatis quantulacunque ex parte contingere, quod Chriſtianos multos ex fide interim ſola vigentes nondum potuiſſe derident. Igitur vult, quòd Chriſtiani credita non vident in regulis æternis, ſed Philoſophi vident in illis neceſſaria multa. Idem 9. de Trinit. cap. 6. Non qualis ſit vniuſcuiuſque mens &c. Quaſi dicat, cõtingentia nõ videntur ibi, ſed neceſſaria. Et in eodem libr. 4. cap. 16. arguit contra iſtos Philoſophos. Nunquid enim quia veriſsimè diſputant, & documentis certiſsimis perſuadẽt æternis rationibus omnia temporalia fieri, propterea potuerunt in ipſis rationibus perſpicere, vel ex ipſis colligere, quæ ſint animalium genera quę ſemina ſingulorum in exordiis, &c. nonne iſta omnia, non per illã incommutabilem ſapientiam, ſed per locorum ac temporum hiſtoriam quæſierunt, & ab aliis experta atque conſcripta crediderunt? Ergo intelligit, quòd per regulas ęternas nõ cognoſcuntur illa contingentia, quæ tantum per ſenſus cognoſcuntur, vel per hiſtorias creduntur, & tamen ſpecialis illuſtratio magis requiritur in credendis contingentibus, quâm in cognoſcendis neceſſariis, imo ibi maximè remouetur illuſtratio ſpecialis, & ſufficit ſola generalis.

Contrà. Quid igitur dicit Auguſt. 12. de Trini. cap. 14. Quòd paucorum eſt peruenire mentis acie ad rationes intelligibiles? & 83. quæſt. q. 46. Non niſi purę animæ ad illas pertingunt? Reſpondeo. Iſta puritas non debet intelligi à vitiis, quia 14. de Trinit. cap. 15. vult, quòd iniuſtus videt in regulis æternis, quid in his ſentiẽdum ſit; & lib. 4. prææallegato vult, quòd Philoſophi viderunt veritatem in regulis æternis ſine fide; & quæſtione eadẽ vult, quòd nullus poteſt eſſe ſapiens ſine cognitione idearũ, eo modo quo Platonem forſan concederet eſſe ſapientem: Sed iſta puritas debet intelligi eleuando intellectum ad conſiderandum veritates, vt relucent in ſe, non tantũ vt relucent in phantaſmate. Vbi conſiderandum, quòd res ſenſibilis extrà cauſat Phantaſma confuſum, & vnum per accidens in virtute phantaſtica, repræſentans ſcilicet rem ſecundum quãtitatem, figuram, colorem, & alia accidentia ſenſibilia, & ſicut phantaſma repræſentat tantũ confusè & per accidens, ita multi peercipiunt tantũ ens per accidens, veritates autẽ puræ præciſæ ſunt tales ex propria ratione terminorum, inquantũ illi termini abſtrahuntur ab omnibus per accidens coniunctis cum eis; non enim hæc propoſitio, Omne totum eſt maius ſua parte, primò vera eſt, vt totum eſt in lapide, vel ligno, ſed vt totum abſtrahitur ab omnibus, quibus coniungitur per accidens, & ideo intellectus, qui nunquam intelligit totalitatem, niſi in conceptu per accidens, putà in totalitate lapidis vel ligni, nunquam intelligit ſinceram veritatem huius principij, quia nunquam intelligit præciſam rationem termini, per quam eſt veritas: Paucorum igitur eſt pertingere ad rationes æternas, quia paucorum eſt habere intellectiones per ſe, & multorũ eſt habere conceptus tales per accidens; ſed illi non dicuntur diſtingui ab aliis per ſpecialem illuſtrationem, ſed per meliora naturalia, quia habent intellectum magis abſtrahẽtem & perſpicaciorem; vel propter maiorem inquiſitionem, per quam æquè ingenioſus peruenit ad cognoſcendũ illas quiditates, quas alius non inquirens non cognouit. Et iſto modo intelligitur illud Auguſt. 9. de Trinit. cap. 6. de vidente in monte, & vidente inferius aẽrem nebuloſum,

ſum, & ſuperius aërem ſincerum. Qui enim tantũ intelligit per conceptus per accidens, ipſe eſt quaſi in valle poſitus circundatus aëre nebuloſo; ſed qui ſeparat quiditates intelligendo præciſè eas conceptu per ſe (quæ tamen relucent in phãtaſmate cum multis aliis accidentibus adiunctis) ipſe habet phantaſma inferius, ſcilicet aërẽ nebuloſum, & ipſe eſt in monte, inquantũ cognoſcit illam veritatẽ, & vi-
alias vt
det verũ ſupra, * vel iſtam veritatem ſuperiorẽ in virtute intellectus increati, quæ eſt lux ęterna. Er iſto vltimo modò poteſt concedi, quod cognoſcuntur veritates ſinceræ in luce æterna, ſicut in obiecto remoto cognito, quia lux increata eſt primum principium entiũ ſpeculabilium, & vltimus finis rerum practicarum, & ideo ab ipſa ſumuntur principia tam ſpeculabilia quam practica, & ideo cognitio omnium tam ſpeculabilium quam practicabilium per principia ſumpta à luce ęterna, vt cognita, eſt perfectior, & purior cognitione ſumpta per principia in genere proprio, ſicut dictum eſt in quæſtio. 3. de Theologiæ ſubiecto, & eſt eminentior alia quacunq;, & hoc modo cognitio omniũ pertinet ad Theologũ: Cognoſcere enim Triangulũ habere tres, vt eſt quædã participatio Dei, & habens talem ordinẽ in vniuerſo, quod quaſi exprimit perfectionem Dei, hoc eſt nobiliori modo cognoſcere Triãgulum habere tres, quã per rationẽ Triãguli; & ita cognoſcere, quòd temperatè viuendũ ſit propter beatitudinẽ vltimam conſequendã, quæ eſt attingẽdo Dei eſſentiã in ſe, eſt perfectius cognoſcere iſtud cognoſcibile practicum, quàm per principium aliquod in genere moris, putà per hoc, quòd honeſtè viuendũ ſit. & iſto modo loquitur Auguſt. de luce increata vt cognita. 15. de Trinit. cap. 27. vbi ſeipſum alloquens ait, Nempe ergo multa vera vidiſti, eaque diſcreuiſti ab illa luce, qua tibi lucente ea vidiſti: attolle oculos in ipſam lucem, & eos in eam fige, ſi potes; ſic enim videbis, quid diſtet natiuitas Verbi Dei à proceſsione doni Dei, &c. Et paulò pòſt. Hęc & alia ſimiliter certa oculis tuis interioribus lux iſta mõſtrauit; quæ igitur eſt cauſa, cur acie fixa ipſã videre nõ poſsis? niſi vtiq; infirmitas, &c. ¶ AD ARGVMENTA ex dictis patet, ad omnes ſcilicet auctoritates Auguſtin. in opponendo. Et ſecundum aliquem dictorum modorum videndi exponi poſſunt auctoritates Auguſt. quæ occurrunt de iſta materia.

QVAESTIO 2.

Eſt de cognoſcibilitate Dei per ſimilitudinem veſtigij. Diuiditur in 3. artic.

Art. 1. Vtrum in omni creatura ſit veſtigium trinitatis.

Ar. 2. Vtrum ratio veſtigij conſiſtat in reſpectiuo, an vero in abſoluto.

Artic. 3. & vlt. Vtrum reſpectus veſtigialis creaturæ ad Deum ſit realitudo ipſius creaturæ.

ARTICVLVS. I.

Vtrum in omni creatura ſit veſtigium Trinitatis.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia per veſtigiũ poteſt inueſtigari naturaliter illud cuius eſt veſtigium, ergo per creaturã poſſet naturaliter inueſtigari trinitas, quod eſt falſum, quia hoc excedit naturalem rationem. Vide 4. de animalib.

¶ 2. Præterea. Si in natura intellectuali eſt imago Trinitatis, igitur non veſtigiũ; conſequentia patet, quia iſta habent oppoſitas & diſtinctas rationes repræſentandi, igitur non conueniunt eidem.

¶ 3. Preterea. Natura intellectualis, quia nobilior eſt, habet aliam rationem repręſentandi, quã alię naturę inferiores, vt rationẽ imaginis; ſed citra naturam intellectualẽ ſunt naturæ multę habẽtes ordinẽ in perfectione, ſicut ſunt animata ſupra inanimata, & mixta ſupra ſimplicia; ergo in eis erit alia ratio repræſentandi, ita quòd ratio veſtigij non erit cõmunis omnibus.

¶ OPPOSITVM. 6. de trinit. cap. vlt. Oportet igitur, vt creatorẽ per ea, quę facta ſunt intellecta conſpicientes, Trinitatem intelligamus, cuius in creatura, quomodo dignum eſt, apparet veſtigium.

¶ *CONCLVSIO. In omni creatura eſt veſtigium Trinitatis.*

¶ RESPONDEO. In iſta quæſtione tria ſunt vidẽda, primò, quia (ſecundũ Philoſophum) omnes trãsferẽtes ſecundũ aliquam ſimilitudinem transferunt, videndum eſt de ratione veſtigij in corporalibus, vnde trãslatum eſt nomẽ eius ad propoſitum: Secũdò videndum eſt, quę ſit ratio veſtigij, ſecundum quã transfertur ad propoſitum, & in quo cõſiſtat, & reſpectu 6. Top. c. 2.

 cuius

cuius in Deo ſit ratio veſtigij in creatura: Tertiò videndum eſt, in quibus fundatur reſpectus veſtigij, ſiue creaturæ ad Deum, ſiue è conuerſo, cuius dicitur veſtigiũ.

Opinio D. Tho 1. p. q. 41. ar. 7.

Quantũ ad primum (quod eſt pręſentis articuli) dicitur, Quod veſtigium eſt impreſsio derelicta ex tranſitu alicuius ſuper vacuum vel plenum, ipſum imperfectè repręſentans, & ideo imperfectè, quia veſtigium repręſentat aliquid confuſè, & ſub ratione ſpeciei, imago perfectè, quia ſub ratione indiuidui; ſicut per veſtigium diſtinguitur equus à boue, & cognoſcitur quòd tranſiens eſt equus, nõ bos, non autẽ diſtinguitur hic equus ab illo, ſed imago diſtinguit ſub ratione indiuidui, quia imago Iouis non repræſentat Cęſarem.

Impugnatur.

Contra iſtud. Si tantùm eſſet vnum animal, ita quòd non eſſet aliud poſsibile in vniuerſo, adhuc eius veſtigium non eſſet eius imago, quia adhuc non eſſet veſtigiũ ſimilitudo totius ſed partis, imago autem eſt totius ſimilitudo, & tamẽ tunc non repręſentaret ipſum confuſè, id eſt ſecundũ aliquam rationem communem ſibi & aliis. ☞ Dicetur quòd ſic, Sicut modò Sol eſt vniuerſale, licet impoſsibile ſit eſſe plures Soles, & ſcientia, quę eſt de Sole, eſt de ipſo ſub ratione vniuerſalis, non de hoc Sole, & ita ſpecies intelligibilis repręſentat vniuerſale, non autem hoc, licet vniuerſale non poſſet eſſe niſi hoc. Cõtrà. Si reſpectu alicuius, inquantũ eſt hoc, veſtigium nõ eſt imago, habetur propoſitũ, & hoc poſito, quòd per quãcunq; potẽtiã ab hoc nihil abſtrahi poſsit, ſed hoc poſito adhuc poſſet repręſentare totũ vt hoc, aut partem huius vt huius. Item. Si partes animalium diuerſorum ſpecie, quę imprimunt in molle cedẽs, eſſent ſimiles in quãtitate & figura, veſtigiũ non duceret in cognitionem ſub ratione ſpeciei, ſed tantũ ſub ratione generis: ſimiliter ſi in eadem ſpecie eſſent partes diſsimiles in quantitate & figura, veſtigium duceret in cognitionem indiuidui vt hoc, licet non totius, vt repręſentati totaliter, ergo accidentalis differentia eſt ſpecies, vel non ſpecies.

Opinio Scoti.

Quantũ ad hoc igitur dico, Quòd veſtigium eſt ſimilitudo illius partis animalis, à qua imprimitur in aliquid ſibi cedens, ſed ſimilitudo impreſſa partis non eſt ſimilitudo totius, quia neque ſecundum rationem totius in ſe, nec etiam quia totũ immediatè cognoſcitur, ſed arguitiuè tantũ, ex hoc quòd cognoſcitur illud repræſentatum eſſe aliquid illius; & ideo ſi illud ſuppoſitũ ſit falſum, putà, quòd illud imprimens eſt ſeparatum à toto, vt ſi pes amputatus à corpore imprimeret veſtigium, erraret quis circa totũ, cuius nata eſt eſſe talis pars impreſsiua veſtigij, patet etiam, quòd ſi totum corpus eſſet ita impreſſum pulueri, ſicut modò pes eſt impreſſus, illa impreſsio derelicta verè eſſet imago & ſimilitudo totius, ſicut modo veſtigium eſt ſimilitudo partis. Hoc etiam ad propoſitũ applicãdo non videtur, quòd prima differẽtia poſita inter veſtigiũ & imaginem ſit vera, quia nulla creatura repræſẽtat Deũ, niſi ſecundũ conceptus communes, & nõ ſecundũ cõceptus ſpeciales, ſcilicet ſpecies ſpecialiſsimę; ergo nõ eſt differẽtia creaturæ ad creaturam in repræſentando Deum in ratione communi & non communi.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primũ dico, quòd per veſtigiũ diſtinctè inueſtigatur illud, cuius eſt imago, ſcilicet pars totius, ſed totũ non inueſtigatur niſi indiſtinctè & arguitiuè, ſicut totũ cognoſcitur ex parte. Ita in propoſito per creaturam inueſtigatur appropriatum, nõ tamẽ inquantũ appropriatum, ſed ipſum quod eſt appropriabile cuicunq; perſonæ, ſed non propria perſonarũ; & ideo trinitas, cuius cõceptus eſt in intellectu quaſi totalis, inueſtigatur quaſi per ſimilitudinẽ partis.

Quomodo creatura eſt veſtigium Dei.

¶ Ad ſecundũ dico, Quòd quælibet eſſentia creata, inquantũ talis eſſentia creata, eſt ſecũdum determinatũ exmplar, & ideo quælibet repræſentat Deũ ſub ratione veſtigij: natura autẽ intellectualis, inquantũ habet in ſe eſſentiam vnã, & operationes multas, inter quas eſt ordo originis, repræſentat Trinitatem ratione omnium iſtorum concurrentiũ in tali natura, ita quòd natura intellectualis non eodem modo eſt veſtigium & imago, ſicut patebit magis in quæſt. ſequenti de imagine.

¶ Ad tertiũ dico, quòd non eſt in eſſentiis creaturarum, propter ordinem ipſarũ alia ratio repræſentãdi, quã ratio veſtigij, ſed quia in aliqua natura concurrunt multa repræſentãtia vnitatem & trinitatẽ, ideo illa natura talis habet rationem imaginis, ſicut natura intellectualis; talis autem concurſus non eſt in aliqua natura inferiori natura intellectuali, & ideo omnes naturæ aliæ inferiores habent præciſè rationem veſtigij.

ARTI-

ARTICVLVS. 2.

Vtrum ratio veſtigij conſiſtat in reſpectiuo, an vero in abſoluto.

¶ *CONCLVSIO eſt quod potius conſiſtit in abſoluto.*

Opinio Henrici quol. 9. q. 2. & 2. RESPONDEO. Quantũ ad ſecundum dicitur, quod creatura habet ad Deum triplicẽ relationem ſicut ad triplicem cauſam, & hoc ſecundum tres modos relatiuorum, quos ponit 5. Metaph. Quantum ad primum modum refertur ad Deum relatione fundata ſuper vnum, ſcilicet relatione ſimilitudinis, & hoc inquantum creatura eſt exemplata, & refertur ad Deum, inquantũm eſt cauſa exemplaris: quantum ad ſecundum modum ſcilicet potentię refertur creatura ad Deum, vt productum ad producentem: quantum ad tertium modum ſcilicet modum menſuræ refertur ad Deum, vt ordinata ad ipſum ſicut ad cauſam finalem. Iſti igitur tres reſpectus integrant rationem veſtigij, quia vnus non ſufficit ſine aliis, vt colligitur ab Auguſt. 83. queſt. q. 74. De duobus quis &c. Habetur hic igitur, in quo conſiſtit ratio veſtigij in creatura. Sed reſpectu cuius eſt ex parte Dei? Reſpondeo, reſpectu appropriatorum tribus perſonis diuinis, nã creatura per primum reſpectum ſcilicet ſimilitudinis repræſentat artem exemplantis, quæ appropriatur Filio; per ſecundum repræſentat potentiam producentis, quæ appropriatur Patri; per tertium repræſentat bonitatem finiẽtis; quæ appropriatur Spiritui ſancto.

(Margin: c. 20.)

Impugnatur. Sed quod dicit iſta opinio, quòd veſtigium conſiſtit in illis tribus relationibus, non videtur verum, quia licet ratio veſtigij dicat reſpectum, quemadmodum ſimilitudo, realiter tamen non reſpectus tantũ, ſicut non dicitur ſimilitudo eſſe in reſpectu præciſè, ſed in aliquo abſoluto, in quo fundetur relatio ſimilitudinis; ita videtur etiam ratio veſtigij non eſſe in reſpectu præciſè, ſed in aliquo, in quo fũdatur ille reſpectus: Et hoc probatur ſic, quia veſtigium eſt ſimilitudo veſtigiati, ex quo cognito cognoſcitur illud, ergo veſtigiũ poteſt prius cognoſci naturaliter illo, cuius eſt veſtigium, ſed relatio non poteſt prius cognoſci termino naturaliter. Item. Quod dicitur, quòd illi tres reſpectus pertinent ad illos tres modos relatiuorũ, hoc videtur falſum, quia Philoſophus. 5. Metaph. ponens differentiam duorum modorum ad tertium vult, quòd in duobus primis modis ſit mutua relatio, in tertio autẽ non, ſed tantũ vnum dicitur ad aliud, quia aliquid eſt eius; omnis autẽ relatio creaturæ ad Deum eſt nõ mutua, ſed tantũ dicitur Deus ad creaturam, quia creatura ad ipſum; ergo omnis reſpectus creaturæ ad Deum eſt ſecundũ tertium modũ. Quòd autem adducit de primo modo de ſimilitudine, nõ valet, quia illa ſimilitudo, quæ eſt exemplati ad exemplar, nõ eſt de primo modo, quia non eſt ſimilitudo vniuocationis, ſed imitationis, imo pertinet ad tertium modũ, ſicut manifeſtè patet per Philoſophum, qui in tertio modo ponit relationẽ ſciẽtiæ ad ſcibile, & vniuerſaliter menſurati ad menſuram; exemplar autem habet rationem menſuræ reſpectu menſurati vel exemplati, ergo &c.

(Margin: alias, præcognoſci. — c. 20. — Vbi ſupra.)

Opinio Scoti. Concedo ergo, quod omnis reſpectus creaturæ ad Deum pertinet ad illum tertium modum relatiuorum, nec in ſolis reſpectibus conſiſtit veſtigiũ, ſed in aliquibus abſolutis, & fortè in aliquo reſpectu, ſicut in tertia ſui parte, ſecundum quòd aſsignat Aug. partes veſtigij. 6. de trini. c. 10. vbi dicit de creaturis, Hęc igitur omnia, quę arte diuina facta ſunt, & vnitatẽ quandã in ſe oſtendunt, & ſpeciẽ, & ordinẽ. Vnitas autẽ eſt perfectio abſoluta, ſicut patet per exẽpla ſua ibi, Vnũ aliquid eſt, ſicut ſunt naturę corporum, ingeniaque animarum &c. Species etiam ſeu forma abſolutum aliquid eſt, ſicut patet per exẽpla ſua ibidẽ, Sicut ſunt qualitates corporũ, & doctrinæ animarum. Ordo autem aliquem reſpectum dicit, ſed non ad finẽ vltimũ, ſed ad operationẽ, vnde dicit, Aliquẽ ordinẽ tenet, ſicut ſunt põdera & collocationes corporũ, & amores aut delectationes animarũ, quare &c. Hęc tria ſic ſumpta repręſentant ſub ratione ſimilitudinis tria correſpõdẽtia eis in Deo, quia Vnitas repręſentat ſummã vnitatẽ primi principij, à quo eſt origo, & quo ad hoc ait, In illa trinitate ſumma origo eſt rerũ omniũ; Species in creatura repręſentat ſummam pulchritudinẽ in Deo, vnde & ſubdit, & ſumma pulchritudo; Ordo ſiue operatio in creatura repræſentat operationẽ perfectiſsimã in Deo, & quo ad hoc ſubdir, & beatitudo eſt ſumma delectatio. Poſſũt & alia

alia multa in creaturis aſsignari, quę velut ſimilia repræſentant in diuinis aliqua appropriata perſonis, puta Vnum, Verum, Bonum; Vnum in creatura repræſentat vnitatem appropriatam Patri, Verum veritatē appropriatā Filio, Bonū bonitatē appropriatā Spiritui ſancto: & iſtæ omnes perfectiones ſubſtātię ſūt abſolutę & repræſentant abſolntas Dei perfectiones perſonis appropriatas. Aliter multipliciter aſsignatur veſtigium, ſiue in illis, quę per rationem ſimilitudinis repræſentant aliqua appropriata perſonis, ſiue per rationem proportionalitatis. Dico autem proportionaliter repræſentare, quando ratio illius repręſentantis non eſt formaliter in Deo, ſed aliquid proportionale illi rationi, ſicut de illa aſsignatione, Modus, Species, & Ordo. Cum qua videtur eſſe eadem illa aſsiguatio Sapientię. 11. In numero, pondere, & menſura.

(☞ Et Auguſt. 4. ſuper Geneſim cap. 3. Menſura omni rei modum præfigit, & numerus omni rei ſpeciem prębet, & pondus omnem rem ad quietem, ac ſtabilitatem trahit. Et poſt cap. 5, Fateamur ergo ita dictum eſſe, omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti, tanquam ita dictum eſſet, ita diſpoſita, vt haberēt proprias menſuras ſuas, & proprios numeros, & proprium pondus, quæ in eis pro ſui cuiuſque generis mutabilitate mutarentur augmentis & diminutionibus, multitudine & paucitate, leuitate & grauitate.*) Modus accipitur pro limitatione, & pro eodem accipitur menſura in illa aſsignatione Sapientię. 11. Pondus autem accipitur ibi pro ordine, & Numerus pro ſpecie. Numerus ſiue ſpecies, & pondus ſiue ordo exponantur ſicut in prima aſsignatione; Sed menſura, quæ eſt idē quòd modus, non repræſentat aliquid ſub ratione ſimilitudinis, ſed ſub ratione proportionabilitatis, qnia limitatio producti repræſentat potentiam illimitatam producentis. Et ſic patet, quibus in creatura conſiſtit veſtigium, & reſpectu quorum in diuinis, quia reſpectu appropriatorum perſonis diuinis.

Sed quomodo accipitur ratio veſtigij in diuinis, quæ ſit ſimilitudo partis, cum in diuinis non ſit pars? Reſpondeo. Vt trinitas eſt quaſi quoddam totum numerale ſaltem in conceptu intellectus noſtri, perſona eſt ibi quaſi pars huius totius: ita etiam appropriatum perſonę, inquantùm appropriatum, eſt ibi quaſi pars eiuſdem quia accipitur pro illo, cui appropriatur, nec tantum hoc, ſed etiam appropriabile, licet non acceptum vt appropriatum, adhuc eſt ibi quaſi pars eiuſdē, quia eius ratio, vt eſt & vt concipitur, completè ſaluatur in vna perſona, & per conſequens ratio eius non ponit trinitatem, ſed ponit concomitanter vnitarem alicuius perſonæ, in qua ſit. Licet igitur creatura cōmuniter non repræſentet, nec perſonā, vt perſona, quæ eſt in intellectu noſtro quaſi pars trinitatiss, nec appropriatum vt appropriatum, non enim ſic cognoſcitur appropriatum, niſi cognoſcatur illud, cui appropriatur; repræſentat tamen appropriabile, in quo ſaluatur quaſi ratio partis modo prædicto reſpectu trinitatis.

ARTICVLVS. 3.

Vtrum reſpectus veſtigialis creaturæ ad Deum ſit ratitudo ipſius creaturæ.

ARGVITVR quòd ſic.

¶1. Quia ſecundum Auic. 5. Metaph. Humanitas eſt tantū humanitas, ergo ratio humanitatis nō eſt res rata; ergo oportet, quòd aliquo alio extra rationem formalem humanitatis ſit ens ratum. Cap. 2.

¶2. Præterea. Quidquid includitur in per ſe intellectu alicuius inquantū tale, eſt illud, quo ipſum formaliter eſt tale, ſed reſpectus veſtigialis includitur in ratione cuiuslibet entis rati, ergo &c. Probatio minoris, quia quoddā ens eſt, quod eſt ipſum eſſe, ſicut Deus; quoddā quod nō eſt ipsū eſſe, ſed cui cōtingit eſſe, ſicut omne aliud extra à Deo, quod nō eſt de ſe eſſe, ſed tantū eſt ens, cui cōtingit eſſe: ex hoc arguitur ſic. † Quodcunq; ens, quod non eſt de ſe eſſe, ſed tantū cui cōtingit eſſe, non eſt ens ratū, niſi participādo ipſum eſſe, vel inquantùm participat ipſum eſſe; ſed omne aliud à Deo eſt cui contingit eſſe, & non eſt ipſum eſſe, ergo non eſt ratum, niſi inquantū participat eſſe; ergo illa participatione formaliter eſt ratum. alias Quicquid nō eſt.

¶ 3. Præterea. Nihil aliud à Deo poteſt perfectè cognoſci ſine cognitione omnium cauſarum intrinſecarum & extrinſecarum. 1. Phyſ. Tunc vnumquodq; &c. t.c.2. ſed ſi eſſentia alicuius talis eſſet abſoluta, & nō includeret eſſentialiter reſpectū ad causā extrinſecā, poſſet perfectè cognoſci

ſine

ſine cognitione cauſę extrinſecæ, ergo oportet, quòd includat talem reſpectum.

¶ 4. Præterea. Aug. 8. de Trinit. cap. 3. Videbis bonum omnis boni &c. Itē Boëtius de hebdomadibus. Si paulisper per intellectū amoueas ipſum primū bonū, tūc licet ſint bona, nō tamen in eo quod ſunt, erunt bona. Ergo auferetur ratio boni ab eis, ablato per intellectum primo bono, & per conſequens bonitas formaliter in eis dicit reſpectum, quia participatione ſum mi boni.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Reſpectus veſtigialis creaturæ ad Deum nō eſt ratitudo ipſius creaturæ.*

¶RESPONDEO. Quantū ad tertiū dicitur ſecundū Boëtium de hebdomadibus, quòd diuerſū eſt eſſe, & id quod eſt; quia illud, quo aliquid eſt, dicitur ratitudo eius, quo autem ipſum eſt quod eſt vel aliquid, dicitur aliquitas eius. Hoc intellecto dicitur, quòd reſpectus veſtigialis in creatura non ſundatur in ratitudine rei, ſed in aliquitate tantùm, & eſt formaliter ratitudo eius. Atque iſta opinio ſic expoſita probatur quatuor argumentis, quæ ſunt in opponendo. Si arguitur contra eā per Auerro. 11. Metaph. quòd relatio habet debiliſsimum eſſe, ergo nomē, nec poteſt eſſe formaliter ratitudo entis formaliter rati. Dicitur, Quòd duplex eſt relatio, quædam accidentalis, & quædam ſubſtantialis. Et accipitur iſta diſtinctio relationis à Simplicio, ſuper prędicamenta, vbi vult, quod eſſe in, non conſtituit aliqua prædicamenta, ſicut eſſe ad, pro eo quòd aliqui reſpectus ſunt eſſentiales, ſiue ſubſtantiales, aliqui non. Dicūt igitur, quòd dictum Commentatoris verum eſt de relatione accidentali, non de ſubſtantiali. Si autem obiicitur, quòd omnis relatio præſupponit fundamētum in eſſe rato, igitur non eſt ipſa ratitudo fundamenti, Dicitur, quòd verum eſt de relatione adueniente fundamento, non autem de conſtituente fundamentum, & huiuſmodi eſt iſta. &c.

Opinio Hēnrici quol. 5. q. 9 quol. 3. q. 2. quol. 4. q. 7 & 8. & quol. 2. q. 1.

Com. 19. ſuper 12. Ariſtot.

Impugnatur 4 ratio ſuperius.

Contra iſta (vt intelligantur verba illa) diſtinguo ſecundum opinionem illius Doctoris, in cuius dictis videtur fundari iſta opinio. Quia (ſecundum ipſum) res dicitur vno modo à reor reris, quod eſt opinari, & ſic eſt cōmunis (ſecundū ipſum) figmētis & non figmentis; ſecundo modo res dicitur à ratitudine. Loco iſtorū verborum accipio verba planiora; pro re dicta à reor reris, accipio realitatem opinabilem, quæ communis eſt (ſecundum ipſum) figmento & non figmento; pro re autem dicta à ratitudine, accipio (ſecundum intentionem ſuam) realitatem quidditatiuam, quia ponit rem quidditatiuam eſſe ratam pe hoc, quod eſt exemplata, quod nō conuenit figmentis; vltra iſta non reſtat niſi realitas exiſtentiæ actualis. Habemus ergo tria per ordinem, realitatem opinabilem, quidditatiuam, & exiſtentię. Quæro tunc, quid intelligit per aliquitatem? Si realitatem opinabilem, cùm illa ſit communis alicui & nihilo, illa de ſe nihil eſt, igitur ſi ratitudo fundetur in aliquitate ſic ſumpta, ſicut quiditas, vel eſſenſentia in ſuppoſito, fundatur in nihilo, & quod fundatur in nihilo, nihil eſt, quia quod nihil eſt ad ſe, nihil eſt ad aliud (7. de Trinit. cap. 1.) ergo ratitudo nihil eſt; igitur tota res compoſita ex ratitudine, & aliquitate erunt duo nihila. Si aliquitas dicatur realitas quiditatiūa, quæro ergo, quid intelligit per ratitudinem? aut realitatem quiditatiuam, aut realitatē exiſtentię; ſi quiditatiuam, igitur dicere ratitudinem fundari In aliquitate eſt dicere realitatem quiditatiūam fundari in realitate quiditatiua. quod nihil eſt; ſi realitatem exiſtentiæ, Contrà, igitur illi realitati exiſtentiæ præſupponitur ratitudo, quia res (ſecundum iſtam opinionem) habet verè eſſe ratum ante eſſe exiſtentiæ, & ita non poteſt eſſe prima ratitudo eius eſſe exiſtentiæ. Si dicas, quòd aliquitas, quæ eſt realitas opinabilis, eſt quid commune alicui & nihilo; ſed alia eſt aliquitas, quę eſt propria figmentis, & alia quæ eſt propria rei poſsibili eſſe, quæ non competit figmentis, ex qua componitur res habens aliquitatem, & ex ipſo eſſe, ſicut ex ratitudine ſua, Contrà. Hoc eſt dicere, quòd duplex eſt aliquitas, alia alicuius & nihili, alia verò alicuius tantum; ſicut ſi diceretur, duplex eſt albedo, alia albi & nigri, & alia albi tantum: Et pręterea, de illa aliquitate propria entitati poſsibili quæro, aut illa eſt reſpectus tantum, & fundatur in aliquitate communi, quia illa ſola præcedit eam, & tunc fundabitur in nihilo (vt dictum eſt) & tunc

1. ratio. Confutatio reſolutiſsima.

Sēſum red ſum reddit non verba;

Vidē diffuſius d. 36,

& tūc erit nihil; aut illa aliquitas propria eſt abſolutum, & per eam diſtinguitur res habens eam à figmentis (per te) igitur iſta eſt prima ratitudo rei & abſoluta, & ita re ſpectus non erit prima ratitudo rei. Præterea ſecundò ſic. Humanitas aut habet de ſe conceptum, cui non repugnat aliquid ſubeſſe in effectu, aut cui repugnat de ſe aliquid ſubeſſe in effectu, aut cui de ſe aliquid ſubeſt in effectu; non tertio modo (ſecundum omnem opinionem) quia hoc eſt proprium ſoli Deo; ſi detur, quod de ſe repugnet ſibi aliquid ſubeſſe illi conceptui, igitur per illum reſpectum aduenientem, non poteſt ei cōpetere, quòd aliquid poſsit ſibi ſubeſſe, quia quod repugnat alicui ex parte ſui, non poteſt ei non repugnare, ſtante natura eius, & ita non fit ſibi non repugnans per aliquem reſpectum aduenientem; ergo conceptus humanitatis eſt talis, cui de ſe non repugnat aliquid ſub eſſe in effectu, ſed talis eſt cōceptus entis rati (ſecūdum opinionem iſtius magiſtri) quia conceptui figmēti repugnat aliquid ſubeſſe in effectu. Preterea. Philoſophus 4. Metaph. ex opinione dicentium omnia apparentia eſſe vera infert iſtud impoſsibile, quòd omnia erunt ad aliquid, quod non intelligit tātùm denominatiuè, quia ſic omnia eſſe ad aliquid verum eſt, ſaltē omnia alia a Deo; ergo intendit inferre pro maximo inconuenienti omnia eſſe eſſentialiter ad aliquid: hæc autem opinio ponit omnia eſſe eſſentialiter ad aliquid, ergo iſta opinio videtur ponere, quòd apud Philoſophum eſt magis inconueniēs, quàm omnia apparentia eſſe vera, quia hęc cōcluſio, Omnia eſſe ad aliquid, apud Philoſophum eſt magis incōueniens quā iſta, Omnia apparentia ſunt vera. Reſpondetur, quòd Philoſophus dicit, quòd omnia erunt ad aliquid, ſcilicet ad opinionē & ſenſum. Contrà. In argumento ducente ad impoſsibile concluſio debet æquè, vel magis eſſe impoſsibilis, quàm præmiſſa, iſta concluſio illata quatenus ſic illata non differt à præmiſſa, quæ ponit omnia eſſe vera propter apparentiam eorum ſenſui, vel opinioni, niſi in hoc quod infert omnia eſſe ad aliquid; ergo ſi in aliquo habet maiorem impoſsibilitatem quā præmiſſa, eſt iſta impoſsibilitas, omnia ſūt ad aliquid ſimpliciter. Quartò ſic. Humanitas inquantùm humanitas, aut habet tantùm quid nominis, aut habet quid rei,

2. ratio.

3. ratio. 4. c. 26. & 27.

1. Poſter. t. c. 42.

4. ratio. Quia entiū & non entiū eſt quid nominis.

quod repugnat figmentis; ſi primo modo, igitur de humanitate inquantū humanitas non plus eſt ſcientia, quàm de Chimęra, & per conſequens Metaphyſica, quæ eſt de quiditatibus, non magis eſt ſcientia, quàm ſi eſſet de figmentis non intelligibilibus, propter contradictionem inclu ſam in eis; ſi verò humanitas inquantùm humanitas habet quid rei, quod repugnat figmentis, ergo humanitas, vnde humanitas, eſt quid ratum. Reſpondetur, quòd humanitas vnde humanitas habet aliquam diffinitionem, ſed illa non indicat ens ratum, quia figmenta poſſunt habere genus & differentias, & ita diffinitionem; ſed ad habendum rationem completam entis rati oportet addere reſpectū ad ens imparticipatum. Iſtud non reſpondet ad argumentum, quin Metaphyſica nulla ſit ſcientia. Similiter quod dicit de figmentis, quòd figmenta habent genus & differentiam, falſum eſt, quia omne tale habet rationem in ſe falſam, & includentē contradictionem, quia vna pars repugnat alteri; ſe tales partes nunquam ſunt genus & differentia, quia differentia eſt per ſe determinatiua generis, & per conſequens non repugnat ei.

1. Poſter. tex. 10.

Porphyrius Cap. de differentia. Ariſtotil. 2. Poſter. t. c. 18. & 7. Metaphyſ. t. c. 43. & infra.

Secundò contra opinionem arguitur ex dictis eius, primò ſic. Quodlibet ens eſt formaliter actiuum ſua ratitudine, quod probatur, quia ratitudine eſt formaliter in actu; ſed nihil (ſecundum ipſum) eſt formaliter actiuum relatione, quia relatio non eſt principiū agendi; ergo ratitudo nō eſt relatio. Itē (ſecundum ipſum) Nulla creatura inquantū tata differt ſpecie ab illo eſſe, quod eſt Deus, ſed ipſum eſſe, quod eſt Deus (ſecundum omnem opinionem) eſt abſolutum; quomodo igitur illud, quod eſt formaliter relatio, nō differet ſpecie ab eo, quod eſt abſolutum. Item (ſecundum ipſum) Ens rationis participat ens ratum, non tamen formaliter eſt res rata, ergo participatio talis non eſt formaliter ipſa ratitudo, quare &c.

Denuo impugnatur 3. rationibus.

Dico igitur, Quòd nullus reſpectus eſt ratitudo, ſine quo aliquid eſt firmū ens, vel verum ens, vel certum ens in quacunque entitate, quia omnis reſpectus aliquid habet, in quo fundatur, quod ſecundū ſe nō eſt ad aliud, & in illo priori, in quo eſt eſſentialiter ens ad ſe, ſi nō eſt eſſentialiter ens certū, aut ens firmū, non erit capax alicuius

Opinio Scoti.

cuius reſpectus, per quē fiat ens ratū: quia
ens no ratū, ſi fiat ratū, aut fiat ratū ex ſe,
quod includit contradictionē, quia quid-
quid eſt ex ſe aliquale, eſt neceſſariò tale;
aut ab aliquo cauſante fiet ratū, & ſi hoc,
prius naturaliter abſolutum aliquod po-
teſt terminare illam cauſationem, quā re-
ſpectus, quia formalis ratio cuiuslibet ter
mini priùs producti non eſt neceſſariò re-
ſpectus.

¶ AD ARGVMENTA. Ad pri-
mum Auicenæ de humanitate dico, quòd
per hoc, quod dicit, quòd equinitas eſt tā
tū equinitas, li tantū nō excludit illa, quę
ſunt de per ſe ratione equinitatis, cuiuſ-
modi eſt entitas rata, ſed excludit illa, quę
ſunt per ſe paſsiones entis, vt vnum actus
&c. ſicut patet ibi per literam ſuam.

¶ Ad ſecundum, tam maior eſt falſa quàm
minor, Maior, quia animal ineſt per ſe ho
mini, & eſſentialiter inquantū homo, non
tamen animalitas eſt, qua formaliter ho-
mo eſt homo; ſed ſi addatur in maiori,
quidquid per ſe includitur in intellectu
alicuius tanquam vltimum in eo, vera eſt,
& ſic minor eſt falſa. Cū probatur per a-
liū proſyllogiſmū, creatura eſt cui contin
git &c. dico, quòd maior illius proſyllo-
giſmi falſa eſt, ſi per li inquantū intelliga
tur reduplicari aliquid per ſe primo mo-
do, vel ſi accipiatur in maiore participan-
do gerūdiuū, & prout exponitur per quia:
nā ſi per li quia intelligatur cauſalitas per
tinēs ad primum modum per ſe, maior eſt
falſa eodem modo, quia per ſe primo mo-
do participatio ipſa non eſt, quo ens eſt
formaliter ratū; ſi autem intelligatur per
li inquantū cauſalitas pertinens ad ſecun-
dū modum per ſe, qualis eſt in ſubiecto re
ſpectu proprię paſsionis, ſic cōcedo, quòd
tale ens inquātū tale ens, putà lapis inquā
tū lapis participat eſſe, non tamen eſt pro
priè vera è cōuerſo, ſcilicet quòd inquan
tū participat eſt ens. Exēplū. Hæc eſt falſa
propriè loquēdo, homo inquantū riſibilis
eſt homo, etiā intelligēdo per ſe ſecundo
modo, & multo magis per ſe primo modo,
tamē hæc eſt vera, Homo inquantū homo
eſt riſibilis ſecundo modo: ſic in propoſi-
to, iſta non eſt cōcedenda, Lapis inquan-
tū participat eſſe eſt ens, ſumendo inquan
tū (vt ſupra dictum eſt) ſecundo modo; ta
men poteſt concedi aliquo modo illa pri-
ma, quòd Lapis inquantū lapis participat
ipſum eſſe; ita quòd lapis poſitus in enti-
tate rata de neceſsitate & per ſe ſecundo
modo habet reſpectū participationis, ſine
qua ipsū eſſe includit contradictionē, ſi-
cut ſubiectum eſſe ſine propria paſsione,
vel fundamentum relationis eſſe ſine rela
tione poſito termino illius relationis. Tūc
intelligo ſic, Quòd in primo inſtāti natu-
rę eſt ens, quod eſt ipſū eſſe, ſcilicet Deus;
in ſecūdo, lapis eſt ens ratū abſolutū, quod
nec intelligitur tūc vt participās, nec vt nō
participās; in tertio eſt ipſa participatio,
& reſpectus quidā cōſequēs ad ipſū lapidē

¶ Ad tertiū 1. Phyſ. de cauſis dico, Quòd
aliud eſt relationem eſſe priorem cogni-
tione cauſati cogniti per cauſam, & aliud
ipſam includi in cognitione cauſati; licet
enim prius lapis habeat reſpectū ad Deū,
quā lapis cognoſcatur, & ideo nō cogno-
ſcitur perfectè niſi cognito Deo, tamē la-
pis cognoſcitur non cognito reſpectu ad
Deū; & ex hoc ſequitur, quod ille reſpe-
ctus non eſt de eſſentia lapidis, quia ni-
hil perfectè cognoſcitur, niſi cognito eo,
quod eſt de eſſentia ſua.

¶ Ad quartū de Auguſt. dico, & cōcedo,
quòd quodcunq; aliud bonū eſt per parti
cipationem bonū, ſed nō vult auctoritas,
quòd participatio ſit de eſſētia illius boni.
Ad Boëtiū dicēdū eſt, quòd auctoritas cō
cludit oppoſitū, quia ibi ponit ſubtractio
nē primi boni per intellectū, & hoc poſito
loquēdo de creaturis dicit, quòd loquēdo
de eſſe earū, licet ſint, & bona ſint, non ta
mē inquantū ſunt, bona ſūt; ſic igitur ipſe
ſubtrahēs ſecundū intellectū primū bonū
loquitur de creaturis ſecūdum eſſe creatu
rarū, ſed ſi eſſe creaturarū eſſet reſpectus
ad ſummū bonū, nō ſolū eſſet cōtradictio
ſubtrahere primū bonum & loqui de eſſe
creaturarū, ſed etiā nō eſſet intelligibile,
quia non eſt intelligibile ponere reſpectū
ſubtrahēdo terminū reſpectus; igitur in-
telligit, quòd eſſe creaturarū ſit abſolutū,
ſed bonitas apud Deū dicit quendā fluxū
à primo bono, & verū eſt, quòd iſte termi
nus fluxus dicit reſpectū, & ideo non po-
teſt cōpetere rei abſolutè: ſi ergo res ſecū
dū eſſe ſuū nō eſsēt à primo bono, nō eſ-
ſent bonę, inquātū ſunt, quia inquātū ſūt,
nō fluerēt à primo bono, eſſent tamē bo-
nę per accidēs, ſi ſecūdū eſſe aliud fluerēt
à primo bono; ſicut lapis, ſi nō eſſet ſecun
dū ſe à voluntate primi boni, ſed tantū ſe
cundum duritiem, inquantū durus eſſet
bonus, quia à voluntate primi boni eſſet

Speculatio notabilis, quam non penetrat aduerſariorū acies intellectus.

inquan-

inquantū durus, licet non inquantū lapis, vel inquantū ens. Patet igitur, quòd accipit bonū pro reſpectu fluxus à primo bono, & hoc etiam modo bonitas in aliis entibus à Deo non eſt, niſi quia ſunt à volūtate primi boni, ſed iſta non eſt perfectio abſoluta & intrinſeca creaturæ, & ideo bonitas ſecundum aliam rationem abſolutam non dicit reſpectum ad creatorem, licet bonitas, vt accipit ibi, dicat.

QVAESTIO 3.

Eſt de cognoſcibilitate Dei per ſimilitudinem imaginis. Diuiditur in 14. artic.

Artic. 1. Vtrum in parte intellectiua proprie ſumpta ſit memoria proprie, ſcilicet intellectus habens ſpeciē intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi.

Ar. 2. Vtrum detur ſpecies intelligibilis.

Ar. 3. Vtrum memoria intellectiua ſit conſeruatiua ſpeciei intelligibilis ceſſante actu intelligendi.

Ar. 4. Vtrum in intellectu noſtro ſit actualis notitia genita vel producta.

Ar. 5. Vtrū intellectio & volitio & huiuſmod. operationes immanētes ſint qualitas.

Ar. 6. Vtrum operationum immanentium ſit productio vel generatio.

Ar. 7. Vtrum anima ſit totalis cauſa actiua intellectionis.

Art 8. Vtrum anima intellectiua ſit cauſa partialis actiua intellectionis.

Ar. 9. Vtrum phātaſma in virtute phantaſtica inclinet intellectum ad intelligendum vt cauſa intellectionis.

Ar. 10. Vtrum ſpecies obiecti vel ipſum obiectum in ſe præſens ſit ratio gignendi notitiā in intellectu.

Ar. 11. Vtrum pars intellectiua proprie ſumpta, vel aliquid eius ſit cauſa totalis gignens notitiam actualem, vel ratio gignendi.

Ar. 12. Vtrum principalior cauſa notitiæ genitæ ſit obiectum in ſe vel in ſpecie præſens, vel ipſa pars intellectiua animæ.

Ar. 13. Vtrum in mente ſit diſtincte imago Trinitatis.

Art. 14. Vtrū imago Trinitatis cōſiſtat in actibus primis & ſecūdis animæ intellectiuæ.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum in parte intellectiua proprie ſumpta ſit memoria proprie, ſcilicet intellectus habens ſpeciē intelligibilem priorem naturaliter actu intelligēdi.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia omnis ſpecies impreſſa ab obiecto repręsētat illud ſub illa ratione, qua imprimitur ab eo, & ſi imprimitur ab alio, adhuc repræſentat ſub eadem ratione, ſub qua repræſentaret, ſi imprimeretur ab obiecto, alioquin non eſſet vera ſpecies eius; ſed ſpecies, quando imprimitur ab obiecto, imprimitur ab eo, vt ſingulare eſt, quia actio eſt ſingularis; ergo ſpecies impreſſa à quocunque non poteſt repræſentare vniverſale, quale repræſentatur intellectui, ergo nulla ſpecies impreſſa repræſentat intelligibile, ſub ratione intelligibilis vel vniuerſalis. 1. Metaph. in proœmio.

¶ 2. Præterea. Præſentia obiecti eſt cauſa præſentiæ ſpeciei, & non è contrà, non enim quia ſpecies eſt in oculo, ideo obiectum eſt præſens, ſed è conuerſo; ergo prima repræſentatio obiecti nō eſt per ſpeciem, ergo ſuperfluè ponitur ſpecies propter præſentiam obiecti.

¶ 3, Præterea. Quælibet ſpecies, ſi eſſet in intellectu, eſſet forma naturaliter agens ad intellectionem, ſed multæ poſſunt eſſe in intellectu ſimul, ſi vna ponitur; ergo omnes illæ naturaliter agerent ad intellectiones ſibi correſpondentes, ergo ſimul eſſent plures intellectiones in intellectu correſpondentes illis pluribus ſpeciebus: ſi enim aliqua illarum ageret naturaliter, & tamen non eſſet intellectio ſecundum eam, ſequeretur, quòd nunquam poſsit eſſe intellectio ſecundum eam, quia cauſa naturaliter agens quando agit, agit ſecundum vltimæ potentiæ ſuæ, ſed ſi tunc non poteſt habere effectum, nunquam habebit. 1. Cœli. t.c.16. Pluralitas autem iſta ſpecierum, quæ ſequitur ex hypotheſi, improbatur per illam rationem Algazelis 4. Metaph. Quia ſicut vnum corpus non poteſt ſimul figurari diuerſis figuris, ita non videtur idem intellectus poſſe figurari ſimul diuerſis obiectis, quod tamē ſequeretur ponendo ſimul plures ſpecies intelligibiles.

¶ 4. Præterea. Quia tunc videtur ſequi, quòd intellectus nō patietur ab intelligibili inquantùm intelligibile, ſed tantum patietur paſsione reali recipiendo quandam formam, quæ erit ſicut perfectio eius realis, recipit enim ſpeciem illam, vt ſubiectum recipit accidens reale, & ita nō non patitur intellectus inquantum intellectus ab intelligibili inquantùm intelligibile;

ligibile; & ex hoc ſequitur, quòd intelligere non erit motus tel ad animam, imo omnis intellectio erit actio eius abſoluta, ſicut forma ſtans non habens aliquem terminum extrà.

¶ 5. Præterea. Poſſet conſeruari ſpecies illa ſine actu, & ita non neceſſaria cõuerſio ad phantaſmata. Irem. Voluntas haber obiectum ſufficienter ſibi præſens, vt circa illud poſsit agere, licet nihil recipiat in ſe ab obiecto, igitur ita poteſt eſſe in propoſito, inquantum obiectũ eſt terminatiuum actus. Confirmatur. Sicut eſt præſens volũtati, quia in intellectu, quare non ita de intellectu & phantaſmate?

¶OPPOSITVM. Intellectus quandoque eſt in potentia propinqua & accidentali ad intelligendum, qui prius fuit in potentia eſſentiali & remota, iſtud autem non eſt in intellectu, niſi per aliquam mutationem, non obiecti, pater, quia in obiecto tanrum eſt relatio rationis, ergo ipſius intellectus: igitur iſta mutatio, quæ fit ad talem potentiam propinquam, videtur eſſe ad aliquam formam, per quam obiectum inrelligibile eſt præſens intellectui, quæ forma erit prior naturaliter actu intelligendi, quia prior elt natura potentia propinqua, qua quis eſt potens intelligere, quàm ſit actus intelligendi; illa autem forma, per quam obiectum eſt ſic præſens, vocarur ſpecies, ergo in intellectu eſt ponere ſperiem intelligibilem.

¶ Aliter deducitur argumentum præcedens ſic. Quia aliter ſe habet intellectus, quando eſt iu potentia eſſeutiali ante addiſcere, & aliter quando ſe habet in potẽtia accidentali ad intelligere; obiectũ autem ſe non haber aliter, ſed eodem modo, intellectus igitur ſe habet aliter per hoc, quod eſt mutatus; ſed omnis mutatio terminatur ad aliquam formam, ergo aliqua forma præcedit actum intellectionis, iſtam non voco niſi ſpeciem.

¶CONCLVSIO. *In parte intellectiua proprie ſumpta eſt memoria proprie, ſcilicet intellectus habens ſpeciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi.*

Opinio Henrici quol. 4. q. 18 & 21. & quol. 5. q. 14.

¶RESPONDEO. In iſta quæſtione negatur omnis ſpecies intelligibilis præcedẽs naturaliter actũ inrelligẽdi, propter rationes & argumenta poſira. Modus autem ponendi eſt iſte. Habita impreſsione ſpeciei intelligibilis in organum ſenſus, & toto illo proceſſu vſque ad virtutẽ phãtaſticam, intellectus agens abſtrahit ab ipſo obiecto in phantaſinate, & immutat inrellectum poſsibilem ad ſimplicem apprehenſionem eſſenriæ, ita tamen quòd intellectus poſsibilis nullam ſpeciẽ impreſſam recipit à phantaſmate, nec eſt obiectũ præſens intellectui, niſi quia ſpecies præſens eſt in imaginatione. Et hoc probatur ex iſta deductione. Senſus enim recipir ſpeciem aliam ab actu, vel quia organum eſt eiuſdem rationis cum medio, vel quia ſpecies illa recepta, eſt diſpoſitio propinqua ad actum ſentiendi recipiendum; neutrũ iſtorum concurrit in intellectu, eſt enim inrellectus virtus non organica, & de ſe ſummè diſpoſita ad actum intelligendi; igitur intellectus nullam ſpeciem recipit priorem actu. Hæc dicitur eſſe intentio Ariſt. 3. de anima, vbi commendat antiquos dicẽres, animã eſſe locum ſpecierũ, non totam ſed intellectiuam: hæc autem diſtinctio Ariſt. non videtur eſſe bona, intelligendo quòd aliæ partes non habẽt ſperies, ſunt enim ſpecies in parte ſenſitiua, ſed quia aliæ partes non habeut ſpecies vt loca, ſed vt ſubiecta habent accidentia; intellectus autem habet eas vt locus, quia vt formam expreſſam, non impreſſam. Hoc etiam accipitur ex eo, quòd dicitur 3. de anima, quòd ſpeculamur quod quid eſt in phãtaſinatibus, & quòd phantaſmata ita ſe habẽt ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad ſenſum, & quòd nihil inrelligimus ſine phantaſmate, & plura ſimilia dicir Philoſophus. Ex his cõcludit, quòd nullam ponit ſpeciem intelligibilẽ, quia ſi ipſa poneretur, inrellectus non ſpecularetur quod quid eſt in phantaſmatibus, ſed in ſpecie intelligibili; ſimiliter non oportet intellectum conuerti ad phãtaſmara, ſed ſufficerer ſpecies intelligibilis, in qua haberet obiectum præſens, ad quod cõuerreretur. Si arguitur cõrra hoc, quia (per Philoſphum ibidẽ) neceſſe eſt, ꝙ aut res ſint in anima, aut ſpecies earum; & res nõ ſunt, ergo ſpecis. Dicĩr, quòd ex parte intellectus eſt ſpecies impreſſa, quæ elt habitus vel actus; vel ſpecies expreſſa, quæ elt ſpecies in phãtaſinate; vel quiditas, quæ quiditas relucens in phantaſmate eſt ſpecies reſpectu ſingularis: nõ enim hic lapis eſt in anima, ſed quiditas, quæ eſt ſpecies reſpectu huius lapidis. Hæc etiam ponitur intentio Auguſt. qui vulr, quòd verbum gignitur non ex ſpecie inrelli-

t.c.6.

t.c.1. & 16.

t.c. 30. & 39.

t.c. 18.

 nit.

gibili, ſed ex habitu, dicit enim 15. de Trinit. cap. 10. Neceſſe eſt enim cum verbum loquimur &c. ex ipſa ſcientia, quam memoria tenemus, naſcatur verbum &c. Et ex eodē lib. cap. 11. Gignitur (ſupple verbum) de ſcientia, quæ manet in animo. ☞ Item. Ad quod aliquid per ſe & primò eſt in potentia per ſe, illud & non aliud recipit ab agente proportionabili, ſed virtus apprehenſiua per ſe ſolum eſt in potētia ad cognitionē; Auguſt. 11. de Trinit. cap. 2. Illa tamen informatio ſenſus, quæ viſio dicitur, à ſolo imprimitur corpore, quod videtur. * Artic. ſequenti impugnabitur hæc opinio, & eius motiuum ſoluetur.

Opinio Scoti. Dico igitur, quòd eſt neceſſe ponere in intellectu ſpeciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi, propter rationes ponendas ſequēti articulo, ex parte obiecti in quantū vniuerſale, & in quātum præſens intellectui, quæ duæ conditiones, vniuerſalitas ſcilicet & præſentia, præcedunt naturaliter intellectionē. Hæc *Probatur per Arist. t.c.37.* etiam videtur intentio Ariſt. qui. 3. de anima volens quòd anima ſit quodammodo omnia, quaſi probando exponit ſe, quòd eſt per ſenſus ſenſibilia, & per intellectū vel ſciētia ſcibilia, quod aliqui exponūt, *Henricus & Gotfr.* quòd nō loquitur vniformiter hîc & ibi, quia de ſenſu loquitur quantū ad ſpeciem impreſſam, de intellectu autem quantùm *3. de anima t.c.4.* ad habitū ſcientiæ. Sed hęc expoſitio non videtur eſſe ad intentionem Philoſophi, quia ſicut antiqui poſuerunt animam eſſe omnia realiter, vt omnia cognoſceret, ſic Philoſophus ponit eam eſſe omnia nō realiter, ſed per quandam ſimilitudinē. Si autem per ſenſus eſſet ſenſibilia, propter ſimilitudines impreſſas, & per intellectum eſſet intelligibilia; aut hoc eſſet propter ſcientiam, quæ eſt in intellectu, & ita non eſſet ſcibilia propter ſimilitudinem, quia ſcientia de ſe non eſt ſimilitudo intelligibilis circunſcripta omni alia ſpecie obiectum repræſentante; aut propter aliquod phantaſma repræſentans obiectum intelligibile, & tunc nō eſſet anima intelligibilia omnia per intellectum, ſed anima per phantaſma, nihil enim eſſet ibi repræſentans intelligibile, niſi phantaſma tantum, *t.c.31.* ſecūdum poſitionem iſtam. ☞ Itē Ariſt. 8. Phiſic. ponit, quòd acquiſita ſcientia reducitur intellectus, de potentia eſſentiali ad accidētalem: Quæro quid intelligit per ſcientiam? Non habitum ſequētem actū, quia quando intellectus egit, non fuit in potentia eſſentiali; manifeſtum eſt igitur, quòd formam præcedentem actum, ergo ſpeciem intelligibilem. Probatio, tū quia phantaſma non reducit intellectum de potentia eſſentiali ad potētiam accidentalē, tum quia omnis illa ſcientia, quæ dicitur habitus quiditatis primi obiecti, eſſet in phantaſia, quia ergo ibi eſſet omnis habitus de eodem, quia (ſecundum Philoſophum. 9. Metaph.) idem habitus intellectus & ſcientia. *

Probatur per D. Aug. Expreſsius tamen eſt ad iſtud intentio Auguſt. quod deduco ſic. Nihil enim ſufficienter natum eſt gignere notitiā actualem, niſi ipſum habeat obiectum prius naturaliter, quā actum præſens ſibi in ſe, vel in aliquo repræſentante ipſum, ſed negando ſpeciem intelligibilem, tota pars intellectiua non habet ante actum intelligendi obiectum ſibi præſens in ſe, nec in aliquo repræſentante; ergo negando ſpeciem intelligibilem, nihil in intellectiua parte erit ſufficienter natū gignere actum intelligendi, & ita nihil in parte intellectiua erit ſufficienter memoria reſpectu talium intellectionum vel genitionum, quod negat Auguſt. 12. de Trinit. cap. 14. & 15. Si reſpōdeas, quòd memoria eſt in parte intellectiua propriè ſumpta, per hoc quòd intellectus factus eſt in actu primo intelligendi, & ſic eſt actiuus reſpectu ſecundi actus intelligendi, ita quòd habens notitiam primam confuſam actiuus eſt reſpectu notitiæ ſecundæ diſtinctæ. Contrà. Hoc eſt contra opinionem iſtam, & contra Auguſt. Contra opinionem quia ponit, quòd vniuerſale, vt in phātaſmate eſt ibi quaſi in memoria, vt autem mouens ad actum intelligendi eſt ibi præſens quaſi in intelligētia; ergo per iſtam opinionem nullus actus intelligendi eſt memorię, ſed intelligentiæ; eſt etiam contra Auguſt. vt apparet 15. de Trinit. cap. 21. Memoriæ inquit, tribuens omne quòd ſcimus etiam ſi non inde cogitemus, intelligentiæ verò proprio quodā modo cogitationis informationem. Et eodem libro 15. cap. 7. Nec intelligimus niſi per intelligentiam.

Probatur ratione. Similiter arguitur ratione. Quia actus ille, quo memoria eſt in actu primo, aut eſt idem cum illo actu intelligētiæ, & tūc idem erit ratio gignendi ſe; aut erit alius, & tunc vel erit ſimul cum actu intelligentiæ,

tiæ; & tunc duo actus erunt ſimul; aut non, & tunc memoria formaliter gignet, quando nō erit, eſt enim memoria formaliter (pe te) per illud quod non eſt, quando gignitur actus ſecūdus. Si etiam dicas, quòd memoria eſt memoria per habitum ſcientialem, hoc non ſtat cum opinione, quia dicit, quod per habitum non eſt obiectū præſens niſi in phantaſmate, & ideo habentem habitum oportet recurrere ad phantaſma, ad hoc vt actu intelligat; ergo non eſt obiectū præſens per habitum ſciētialem præciſè, ſed per phantaſma, quod non eſt in parte intellectiua. Et hoc magis patebit reſpondendo ad auctoritates Auguſt. ponentis ſcientiam in memoria, & non ſpeciem impreſſam in intellectu, ſicut arguitur ex verbis eius. ☞ Et confirmatur hoc, Quia habitus ſcientiæ, per quem reducitur intellectus de potentia eſſentiali ad accidentalem reſpectu actuum (de quibus loquitur Philoſophus 2. de anima, & 8. Phyſic.) præcedit actū intelligendi, ſed ſcientia, quæ eſt habitus, ſequitur actus, quia ex eis generatur, vnde illa ſcientia prima eſt ſpecies quædam, & habitus, quia nata radicari & firmari in intellectu, non tamen omnis habitus eſt ſpecies: Et (ſecundum iſtos) non videtur aliquis habitus ponēdus in intellectu, ſed in virtute phātaſtica, quia ſecundū quēcunque modum eſt obiectum in aliqua potentia, ſecundum eundem modum ſunt omnia, quæ virtualiter continentur in obiecto: Igitur ſi obiectum vniuerſale nō ſit per ſuum repræſentatiuum in intellectu, ſed in virtute phantaſtica, omnia explicāda & explicabilia de illo obiecto erunt ibidem; & ita non erit niſi habitus phantaſticus, maximè ſi phantaſmata ordinatè concurrent, & erit explicans omnes veritates ſcibiles de illo obiecto, & omnis ſciētia erit ibi fundamentaliter, & perfectio eius non erit perfectio intellectus, quod eſt contra Philoſophum; & cum illa ſpecies phantaſtica virtualiter contineat actum intellectus, ſequitur, quòd actus ille erit phantaſia.

t. c. 25. & 55. t. c. 32.

Ad propoſitum ergo dico, Quòd oportet ponere in intellectu, vt habet rationē memoriæ, ſpeciē intelligibilem repræſentantem vniuerſale, priorem actu intelligendi naturaliter: Et huius neceſsitas eſt duplex, vna ex conditione per ſe obiecti, quę eſt vniuerſalitas, quæ vt per ſe ratio obiecti ſemper præcedit actum, quod non eſſet, niſi eſſet ſpecies impreſſa in intellectu; alia eſt conditio, & dignitas potentię ſuperioris, ne ipſa vilificetur. Quomodo autem vilificaretur dictum eſt in præcedenti quæſt. Ad euidentiam huius ſciendum, Quòd memoria poteſt accipi tripliciter, vel intellectus ſub ratione memorię; vno modo, vt eſt conſeruatiua ſpecierum præteritorum, vt præterita ſunt, & iſto modo loquitur Philoſophus in de memoria & reminiſcentia; alio modo, vt eſt conſeruatiua ſpecierum repræſentantium obiecta in ſe, ſiue ſint realiter ſiue non, & hoc modo loquendo de memoria dico, quòd oportet ponere ſpeciē in intellectu, vt habet rationem memoriæ, tū propter vniuerſalitatem, tū propter dignitatem potentię; tertio modo accipitur, prout habet aliquod principium eliciendi aliquam notitiam actualem, quod tamen nō manet ſine actu ſecūdo, quomodo poſuit Auicena ſpeciem in intellectu noſtro, & de iſta dicetur in ſequentibus artic. Hæc, quę ſupra pro baui, videtur eſſe intentio Philoſophi 3. de anima, vbi dicit, quòd anima eſt quodammodo omnia intelligibilia per intellectū, ſicut ſenſibilia per ſenſum; quod non poteſt intelligi per habitum, quia non eſt ſimilitudo repræſentatiua obiecti, quia ſequitur actū aliquē habitus omnis, Et confirmatur hoc, quia habitus ſciētię, per quam reducitur intellectus de potentia eſſentiali ad potentiam accidentalem reſpectu actuum (de quo loquitur Philoſoph. 2. de anima, & 8. Phyſic.) neceſſariò præcedit actum intelligēdi, ſcientia autem, quæ habitus eſt, ſequitur actum, eo quod generatur ex actibus, vnde iſta ſcientia, quæ reducit intellectū de potentia eſſentiali ad potentiam accidentalem, eſt ſpecies, quæ verè eſt habitus, quia nata radicari & firmari in intellectu, ſed tamen non omnis habitus eſt ſpecies, quia habitus actualiter radicatus, & formatus non eſt ſpecies, quæ præcedit actum, nata radicari & firmari, quia iſta poſtea firmatur per actum. Item. Secundum iſtos non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu noſtro, ſed tantùm in virtute phantaſtica, quia ſecundum quencunque modum eſſendi eſt obiectum in aliqua potentia, ſecundum eundem modū eſſendi ſunt omnia, quæ continentur in ipſo, obiecta virtua-

Repetuntur aliqua ad maiorē explicationem.

t. c. 37.

t. c. 25. & 55. t. c. 32.

tualiter: igitur ſi obiectũ non ſit per ſuum repræſentatiuum in intellectu, ſed in virtute phantaſtica, omnia explicanda & explicabilia de illo obiecto erunt ibidem; & ita non erit niſi habitus phantaſticus, pręcipue ſi phantaſmata ordinatè concurrãt, explicãs omnes veritates ſcibiles de illo obiecto, & omnis ſcientia erit in phantaſia, & perfectio eius, & non erit perfectio intellectus, contra Philoſophum; & ſic cũ iſta ſpecies in phantaſia virtute ſua contineat actum intellectus, ergo actus ille erit in phantaſia. Item Auguſt. 13, de Trinit. cap. 20. inueſtigat Trinitatem. Ex quo colligitur, Quòd impoſsibile eſt accipere imaginem Trinitatis ex anima noſtra, vel in mente, niſi per hoc, quod aliquid eſt in memoria, ex quo exprimitur aliud. Tunc arguo ſic: Si in mẽte eſt aliquid exprimẽs verbum, oportet, quòd hoc ſit per aliquid intrinſecum, ſiue exiſtens in memoria; ſed non eſt exprimens verbum, niſi memoria habens obiectum menti præſens intra ſe, aliàs non erit exprimens; ergo cum obiectum non ſit pręſens in memoria quiditatiuè & realiter, nec vt eſt in phantaſmate, neceſſariò erit præſens per ſpeciem intelligibilem.

AD ARGVMENTA. Ad primũ dico, quòd illud argumentum non cogit, quia ſi valeret, concluderet contra omnem opinionem, quòd nullo modo poſsit intelligi vniuerſale, quidquid enim ſit illud, per quod vniuerſale repræſentatur, ſimiliter repræſentabit, ſicut ſi eſſet impreſſum ab obiecto, ſed ſi imprimeretur ab obiecto, imprimeretur à ſingulari, quia actus eſt ſingularis, ſicut argumentũ dicit. Ideo reſpõdeo, Quòd alia poteſt eſſe ratio agẽdi, & alia ratio agentis; ſingularitas eſt cõditio agentis, non ratio agendi, ſed ratio agendi eſt ipſa forma exiſtens in ſingulari, ſecundum quam ſingulare agit. Cùm ergo accipitur, quòd quæcunque ſpecies gignitur ab aliquo, repræſentat ipſum ſecundum illam rationem, ſecundum quam gignitur ab eo, ſi intelligatur de ratione gignentis, falſa eſt, ſi de ratione gignendi, concedi poteſt, & tunc nõ ſequitur, quod repræſentat eum ſub ratione ſingularis, ſed ſub ratione naturę, quia ratio naturæ eſt ratio gignendi. Sed iſta reſponſio non videtur ſufficere, quia ita videretur, quòd ſpecies in ſenſu repræſentaret vniuerſale & non ſingulare, quia ratio gignendi ſpeciem in ſenſu non eſt ſingularitas, ſed ratio naturę. Ideo generaliter reſpondeõ, quòd quando ſpecies gignitur ab aliquo, ſicut à totali cauſa, repræſentat ipſum ſub illa ratione, ſub qua gignitur, loquendo de ratione gignendi, & etiam repræſentat ipſum concomitanter ſub ratione gignentis, aut ſaltem non ſub ratione oppoſita rationi gignentis, & ideo ſpecies in ſenſu non repræſentat obiectum ſub ratione vniuerſalis, quę eſt conditio oppoſita rationi gignentis ſingularis: ſed in propoſito obiectum non eſt cauſa talis gignens reſpectu ſpeciei intelligibilis, quia cũ ipſo agit intellectus agens, ſicut partialis cauſa; & ideo genitum ab iſtis duabus cauſis poteſt repræſentare obiectum ſub oppoſita ratione ſingularitatis, quæ eſt ratio gignentis.

¶Ad ſecundum de præſentia iſta dico, Quod obiectum reſpectu potentię habet primo pręſentiam realem, ſcilicet approximationem talem, vt poſsit gignere ſpeciem talem in intellectu, quæ eſt forma intellectus; ſecundo per iſtam ſpeciem genitam, quæ eſt imago gignentis, eſt obiectũ præſens ſub ratione cognoſcibilis, ſiue repræſentati: prima præſentia pręcedit naturaliter ſecundam, quia præcedit naturaliter impreſsionem ſpeciei, per quã eſt formaliter ſecunda præſentia. Quãdo igitur accipitur, quòd ſpecies in intellectu non eſt cauſa præſentię obiecti, dico, quòd falſum eſt de præſentia ſub ratione cognoſcibilis, ſaltem in cognitione abſtractiua, de qua modo loquimur: Et cum probatur, quia prius eſt obiectum præſens, quam ſpecies ibi, hoc eſt verum de præſentia reali, qua agens eſt præſens paſſo; & intelligo ſic, quòd in primo ſigno naturæ eſt obiectum in ſe vel in phantaſmate præſens intellectui agenti, in ſecundo ſigno naturæ (in quo illa ſunt pręſentia intellectui poſsibili, vt agentia paſſo) gignitur ſpecies in intellectu poſsibili, & tunc in tertio per ſpeciem eſt obiectum pręſens ſub ratione cognoſcibilis.

¶Ad tertium dico, quòd Auguſt. 14. de Trinit. cap. 6. ponit memoriam eſſe multorum ſimul cognitorum habitualiter, ſicut patet ibi de perito multarum diſciplinarum, ergo oportet ſecundum omnem opinionem ponere multa cognita in memoria habitualiter, & illa, vt ſunt ibi, ſunt aliquo modo cauſa notitiæ genitæ, (ſecũdum

dum Auguſt.) & non niſi cauſa naturaliter, quatenus præcedunt actum voluntatis: igitur ſi argumentum valet ſecundum omnem opinionem, cōcluderet actualem cognitionem ſimul plurium. Ideo reſpondeo, ſicut dictum eſt de primo cognito quęſt. 1. huius diſt. 3. quia cuiuſcunque ſpeciei ſingulare fortius primò mouet ſenſum, eius phantaſma efficacius imprimitur, & primo mouet intellectū; & quo ad iſtum primum actum non eſt in poteſtate noſtra, quin intelligamus, ſecūdum Auguſt. 3. de libero arb. cap. 25. Non eſt in poteſtate noſtra quin viſis tangamur. Sed iſto actu poſito, in poteſtate noſtra eſt cognitio actualis cuiuslibet habitualiter noti; De hoc diſtinct. 6. dicetur. Cùm igitur dicit, aut poteſt mouere iſta ſpecies ad intellectionē, aut non, Dico, quod poteſt; ſed ſi alia ſpecies fortius mouet, iſta impeditur, ne modo moueat, poteſt autem poſtea per imperium voluntatis imperantis mouere ad cognitionē iſtius, & cuiuſlibet alterius obiecti habitualiter cogniti. Ad Algazelem dico, quòd ſimilitudo nihil valet, quia hic tollitur illud, quod eſt ibi ratio impoſsibilitatis; quod probatur per Ariſt. & Commentat. 7. Metaph, vbi voluit, quòd rationes oppoſitorum non ſunt oppoſitę in intellectu.

art. 7. & inde.

ſcdum red dit.

t. c. 23.

¶ Ad quartum dico, quòd non tantū intellectus patitur ab obiecto reali imprimente talem ſpeciem realem, ſed ab illo obiecto, vt in ſpecie intelligibili, patitur paſsione intentionali, & illa paſsio eſt receptio intellectionis, quæ eſt ab intelligibili, inquantum intelligibile eſt relucēs in ſpecie intelligibili, & illud pati eſt intelligere, ſicut patebit artic. 7. & inde. Cū vltra deducis, quòd tunc intellectio non eſt motus rei ad animam, non ſequitur, quia impreſsio ſpeciei eſt quidam motus rei ad animam, quatenus res habet eſſe in illa ſpecie; intellectio etiam ſequens ſpeciem impreſſam eſt motus rei ad animam, quatenus per intellectionem obiectū habet eſſe in anima actualiter cognitum, quod prius tantum habuit eſſe habitualiter cognitum &c.

¶ Ad quintum quære ſolutionem.

ARTICVLVS 2.

Vtrum detur ſpecies intelligibilis.

(††)

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Pertractatur illa ratio de organo, quę tacta eſt in ſuperiori artic.

¶ 2. Præterea, Quæcunque potentia eſt in potentia primò ordinata ad aliquē actū, primò perficitur ſecundum talem actum ab agente proportionato pręſente; ſed potentia apprehenſiua eſt potentia primò ordinata ad hunc actum, ſcilicet apprehēſionem; ergo ab agente proportionato primò potentia perficitur ſecundum actum iſtum, qui eſt apprehendere, & per conſequens intellectus ab obiecto proportionato recipit cognitionem, & non ſpeciem.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Species intelligibilis ponenda eſt in intellectu.*

¶ RESPONDEO. Doctor quidam ponit eandem opinionem cum artic. ſuperiori negando ſpeciem intelligibilē, quā confirmat duobus argumentis poſitis in opponendo. Contra iſtas opiniones argno ſic. Siue intelligatur ſingulare ſiue non, non eſt cura ad propoſitum, certum eſt enim, quòd vniuerſale poteſt ab intellectu intelligi, & magis ponitur à Philoſophis, quòd intellectus eſt potentia diſtincta à potētia ſenſitiua propter intellectionem vniuerſalis, & propter compoſitionē & diuiſionem, & propter ſyllogizationē, quàm propter cognitionem ſingularis, ſi poſſet intelligere ſingulare. Ex hoc igitur manifeſto, quòd intellectus poteſt intelligere vniuerſale, accipio hanc propoſitionem, Intellectus poteſt habere obiectum actu vniuerſale perfectè ſibi pręſens in ratione obiecti prius naturaliter, quàm actu intelligat. Ex hoc ſequitur propoſitum, quòd in illo priori habet obiectum ſibi pręſens in ſpecie intelligibili, & ita habet ſpeciem intelligibilem priorem actu. Antecedens aſſumptum videtur ſatis manifeſtum, quia obiectū in ratione obiecti eſt prius naturaliter actu; igitur vniuerſalitas, quæ eſt propria conditio obiecti in quantùm obiectum, præcedit actum intelligendi, & ſub illa ratione oportet obiectum eſſe præſens, quia pręſentia obiecti pręcedit naturaliter actum intelligendi. Conſequentiā probo dupliciter, primò ex parte vniuerſalitatis obiecti, ſecundo ex parte præſentiæ; ſed ex parte vniuerſalita-

Opinio Gotfredi quodl. 6. q. 19. & quo. 13. q. 5. Impugnatur.

3. de anima t. c. 8.

eſt ratio formalis repræſentatiui, ſed tantum eſt illud, in quo aliquid repræſentatur; videtur ergo, quòd quanto lumen eſt perfectius, tàtò in ipſo preciſius & diſtinctius relucet illud, quod repræſentatiuũ repræſentat. * Nec exemplum valet ad propoſitum, imo eſt ad oppoſitum, Quia vel duæ qualitates ſunt in tali corpore, vt lux & color, quarum altera multiplicat ſe in lumine maiori præſente, alia in minori, quando nihil aliud efficacius mouens mouet; vel vtraque multiplicat ſe ſimul in luce maiori, ſed efficacius mouens tantùm percipitur, & minus efficaciter mouens non percipitur, ſicut ſtellæ de die multiplicant radios ſuos, licet non videntur, quia aliud luminoſius efficacius mouet viſum: Vel ſi vna eſt qualitas ſenſibilis in tali corpore, ipſa virtualiter continet duo repræſentatiua, color enim quodammodo continet lucem, cum ſit lux in corpore terminato, & ideo in alio & alio lumine cauſat diuerſa repræſentatiua, aliud ſcilicet in maiore, & aliud in minore; & ita ſemper ſtat, quòd non ſit idem repræſentatiuum obiecti ſub diuerſa ratione repræſentabilis, quantumcunque aliud lumen, & aliud concurrat. Si reſpondeatur, quòd idem ſecundum eandem qualitatẽ poteſt eſſe ſimile diuerſis, ſicut vnum album ſecundum eandem albedinem eſt ſimile diuerſis albis. Hoc nihil eſt ad propoſitũ, quia in relationibus ordinis eſſentialis non poteſt eſſe alia, & alia dependẽtia in aliquo ad duo in eodem ordine, vt putà eiuſdem menſurati ad duas menſuras in eodem ordine, nec eiuſdem participantis ad duo participata, nec eiuſdem effectus ad duas cauſas totales in eodem ordine, ſicut probatum eſt in quæſt. de vnitate Dei: ergo in iſta relatione, vbi nõ eſt tantummodo ſimilitudo, ſed imitatio & exemplatio paſſiua, impoſsibile eſt idem abſolutum referri ad diuerſa; & ita nõ poteſt eſſe eadẽ ſpecies in ratione repræſentatiui diuerſorum ſub ratione diuerſorũ.

De ſenſu & ſenſato.

2. ratio. Secundò principaliter arguo ſic. Quia repræſentatiuum ſecundum totam virtutẽ ſuam repræſentans obiectum aliquod ſub vna ratione, non poteſt ſimul repræſentare idem vel aliud ſub alia ratione obiecti; ſed phantaſma in eodem inſtanti, in quo intelligitur vniuerſale, ſecundum totam virtutem ſuam repræſentat obiectum, vt ſingulare, virtuti phantaſticę (quia tunc eſt actualis imaginatio illius obiecti in ſingulari, & patet, quòd ſecundum totam virtutem phantaſmatis, quia aliàs virtus phantaſtica non poſſet habere per phantaſma ita perfectũ actum circa obiectum, ſicut obiectum natũ eſt repræſentari per illud phantaſma) igitur tunc non poteſt repræſentare obiectum ſub alia ratione repræſentabilis. ☞ Item. Quare non poteſt in imaginatiua eſſe actio reſpectu obiecti actu vniuerſalis, ſi poteſt eſſe ibi ſpecies reſpectu talis obiecti, cũ actu ſit quędam ſpecies? * 3. ratio.

Via 2. 1. ratio. Ex 2. via ſub eodem membro arguitur primò ſic. Intellectus agens eſt potentia merè actiua (ſecundum Philoſophos) quia eſt illud, quo eſt omnia facere, ſicut poſsibilis eſt, quo eſt omnia fieri, & (ſecũdũ Philoſ. phũ) eſt ſicut ars ad materiã; id eſt ita cõparatur ad intellectum poſsibilem ſicut ars ad materiam; omnis autem actio realis habet aliquem terminum realem & vnum, ille autem terminus realis non eſt in phantaſmate, quia intellectus agens nihil cauſat in phãtaſmatibus (quia illud receptum eſſet extenſum, & ita Intellectus agens non transferret obiectum ab ordine in ordinem, nec illud eſſet magis proportionatum intellectui poſsibili, quam phantaſma) ergo eſt in intellectu poſsibili, quia nihil recipitur in intellectu agẽte: illud autẽ primũ cauſatũ nõ poteſt poni actus intelligendi, quia primus terminus actionis intellectus agẽtis eſt vniuerſale in actu, vniuerſale autem in actu præcedit actum intelligendi, ſicut prędictum eſt in antecedente, quia obiectum ſub ratione obiecti præcedit actum. 3. de anima t. c. 18. Vt inquit Auerroes. 3. de anima c. 19.

☞ Non arguitur hìc, quòd phantaſma in intellectu agente non poſsit cauſare intellectionem, ſed non intentionem vniuerſalis, niſi prius ſpeciem, & in illa ſola eſt actu vniuerſale, & actu vniuerſale præcedit natura intellectionem ſui, & vniuerſale eſt primus terminus eius. * Et confirmatur ratio. Quia intellectus agentis eſt facere de non vniuerſali vniuerſale, vel de intellectu in potentia intellectum in actu, ſicut dicunt auctoritates Philoſophi & Commentatoris. Vnde Commentator 3. de anima dicit, quòd ſi eſſentiæ rerum eſſent vniuerſales (ſicut poſuit Plato.) non indigeremus (ſecundum ipſum) intellectu agente, cum autem vniuerſale inquantùm vniuerſale nihil ſit in exiſtẽtia, Com. 18.

tia, ſed tātū ſit in aliquo vt repræſentante ipſum obiectum ſub tali ratione. Iſta verba nullum intellectum habent niſi quia intellectus agens facit aliquid repræſentatiuum vniuerſalis de eo, quod fuit repræſentatiuum ſingularis, quomodocunque illud de intelligatur materialiter vel virtualiter, hoc realiter eſt facere repræſentatiuum ſub ratione vniuerſalis, quia actio † realis non terminatur niſi ad repræſentatiuum obiecti ſub ratione vniuerſalis: ergo talis actio intellectus agentis terminatur ad formam aliquam realem in exiſtentia, quæ formaliter repræſentat vniuerſale inquantùm vniuerſale, quia aliter nō poſſet terminari actio eius ad vniuerſale, ſub ratione vniuerſalis.

Alias, talis.

☞ Dicetur, Quòd terminus actionis intellectus agētis eſt obiectū vniuerſale ſub ratione vniuerſalis lucens in phantaſmate. Contrà. Vniuerſale obiectum ſub ratione vniuerſalis lucens in phantaſmate non habet niſi eſſe diminutum, quia eſſe repræſentatum in imagine, ſed ſi aliquod eſſe habet, hoc eſt inquantùm in aliquo, vt in repræſentāte ipſum ſub illa ratione vniuerſalis, ita ſcilicet quòd intellectus agens (ſicut dictum eſt) facit aliquod repræſentatiuum vniuerſalis de eo, quod fuit repræſentatiuum ſingularis, cum terminus actionis realis nō ſit obiectum habens eſſe diminutum, vt eſſe cognitum vel repræſentatum, ſed quid reale; ſequitur, quòd talis actio intellectus agentis terminatur ad formam realem in exiſtētia, qua formaliter repræſentatur vniuerſale vt vniuerſale, & quam formam realem concomitatur terminus intentionalis, vt obiectum vniuerſale ſecundum eſſe repræſentatum, quod habet in ſpecie.*

2. Ratio. Item ſecundò principaliter arguo ſic. Intellectus agens in ratione actiui non excedit poſſibilem in ratione paſſiui, ergo quidquid cauſatur ab intellectu agenti, recipitur in poſſibili, ergo primus terminus actionis intellectus agentis recipitur in poſſibili; & ita cum prima actio intellectus agentis ſit ad vniuerſale in actu, illud vniuerſale, vel illud quo ipſum habet eſſe tale, recipietur in intellectu poſſibili. ☞ Hic dicitur, quòd actione intellectus agentis ſolummodo remouetur prohibēs, ſequeſtrando quiditatem à ſingularitate, nō in eſſendo, ſed in immutando, nec agit in phantaſma, nec in intellectum poſſibilem, ſed contingit phantaſma virtualiter. Hoc ſic exponitur. In phantaſmate eſt quid, & hoc in lumine concreato poſſibili, ipſum autem quid eſt motiuum poſſibilis ſic illuminatum, hoc non. Exemplum: Si Sol illuminaret album & dulce, album mouet medium illuminatum, dulce ſibi coniunctum non, ergo lumen abſtrahit colorem à dulcedine, & ſequeſtrat, quantum ad immutare, & remouet prohibens nō immutatiuum. Contrà. Aut quid in phantaſmate habet ſufficientem virtutem actiuam immutādi poſſibilem ad intellectionem vniuerſalis, & ſequitur, quòd vniuerſale non eſt terminus actionis intellectus agentis; aut non, & requiritur aliud agens propriè, agens eo modo, quo ipſi quid deeſt virtus actiua propriè. Item: Hoc coniunctum quid non prohibet, ſicut nec quid eſſe, ita nec eſſe motiuum intellectus. Item. Remouens prohibens habet actionē præuiam actioni illius, à quo prohibetur? Da illam hic, & in quid & ad quem terminum terminatur. Sed hoc ſoluitur per illud, hoc ſic exponitur; quia arguit contra propriè remouens, non contra diſponens paſſum ad recipiendum.*

Ex tertia via ſub eodem membro arguitur primò ſic. Habitus minus vniuerſalis & magis vniuerſalis ſunt diſtincti habitus proprij, alioquin Metaphyſica vt Metaphyſica non eſſet habitus diſtinctus intellectus, quia eſſet de vniuerſaliſsimo obiecto ad omnia alia obiecta; habitu autem vniuerſaliori contingit vti, non vtēdo aliquo alio habitu minus vniuerſali, ergo contingit habere actum circa vniuerſalius eo modo, quo reſpicitur ab habitu illo vniuerſaliori, non habendo actū circa minus vniuerſale; ſed non habetur actus intelligendi circa vniuerſalius, niſi ipſum ſub tali ratione ſit præſens intellectui ſub ratione præſentis, ſed non habetur actus intelligendi circa ipſum in ratione præſentis, niſi ſub ratione vniuerſalis, ergo vniuerſalius poteſt eſſe præſens intellectui abſque præſentia alicuius minus vniuerſalis: ſed ſi præciſè intelligeretur obiectum in phantaſmate, nunquam eſſet maius vniuerſale præſens niſi in minus vniuerſali, quia nunquam niſi in ſingulari phantaſiabili, ergo eſt præſens in ſpecie intelligibili exiſtente in intellectu. Via 3. 1. Ratio.

Item vltimò arguo ſic. Vniuerſalius nunquam 2. Ratio.

quam apprehenditur quantum ad ſuam indifferentiam totam, quando apprehenditur in ſuo inferiori, tota enim indifferẽtia vniuerſalioris eſt ſecundum quòd ipſum vt conceptum eſt idem cuilibet inferiori, nunquam autem communius, vt conceptum tantum in inferiori aliquo eſt idem cuilibet inferiori ſuo, ſed præciſè illi, in quo concipitur; ergo quodcunque vniuerſale conceptum in ſingulari, vel communius in minus communi non concipitur ſecundum totam ſuam indifferentiam: poteſt autem intellectus concipere illud ſecundum totam ſuam indifferentiam, ergo non concipitur præciſè communius in minus cõmuni, vel vniuerſale in ſingulari: & ita non præciſè concipitur vniuerſale in phantaſmate, phantaſma enim non eſt propriè niſi ipſius ſingularis, & hoc in quantum eſt ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ, & hoc ſi phãtaſma ſit ſibi impreſſum ab aliquo debitè propinquato.

Membrum ſecundum, 1. ratio. Circa ſecundum mẽbrũ de preſentia obiecti probatur illa cõſequentia primò ſic. Aut intellectus poteſt habere obiectũ ſibi præſens in ratione obiecti intelligibilis, abſque hoc quòd ſit præſens alicui potentię inferiori, aut non; Si non, igitur non poteſt habere aliquam operationem ſibi propriam ſine potẽtijs inferioribus, quia ſi nõ poteſt habere obiectũ ſuũ ſibi præſens ſine eis, nõ poteſt habere operationẽ ſine eis, igitur nec eſſe ſine eis, ſecundum argumẽtum Philoſophi in proœmio lib. de anima, vnde non contingeret intellectum ſeparari a corpore ſicut perpetuum à corruptibili, niſi poſſet habere operationem propriam non dependentem à parte ſenſitiua; ſi autem poteſt habere obiectũ præſens abſque eius præſentia potentiæ inferiori, ergo habet. Hæc conſequentia probatur, Quia agentia talis præſentiæ obiecti, ſcilicet phantaſma & intellectus agens, ſunt ſufficienter apropinquata intellectui poſſibili, & agunt per modũ naturę, & ita cauſãt neceſſario in illo pręſentiam, cuius eſt receptiuus: modo obiectũ non eſt præſens intellectui poſsibili in cognitione abſtractiua ante actum elicitum, niſi per aliquod repręſentatiuum, quòd voco ſpeciem, & ſic habeo propoſitum. Secundo ſic. Alię potentię cognitiuę habent obiectum præſens eis, non ſolum pręſentialitate ſecundaria, ſcilicet quia

t.c.12. & 13 2. de anima t.c.28.

2. ratio.

illa ſunt præſentia alijs potentijs inferioribus, ſed propria pręſentialitate, ſicut ſenſus communis habet colorem ſibi pręſentem, non tantum inquantùm eſt præſens viſui, ſed quia habet ſpeciẽ eius pręſentem in organo ſenſus communis; ergo cum hoc ſit perfectionis in potentia cognitiua, ſcilicet poſſe habere obiectum ſibi præſens ſub ratione, qua eſt obiectum talis potentiæ, ſequitur, quòd intellectus non tantum poteſt habere obiectum ſibi præſens, quia præſens eſt virtuti phantaſticæ, ſed propria præſentialitatẽ, inquantum ſcilicet relucet intellectui per aliquod, quod eſt in intellectu. Item Potentia non potens habere actum niſi circa obiectum ſibi præſens, ſi non poteſt habere illud præſens, niſi per aliquam aliam potentiam, cui coniungitur contingenter, dependet in operatione ſua a tali potentia ſibi contingenter coniuncta, & ita eſt imperfecta; intellectus certum eſt, quòd non poteſt habere operationem niſi circa obiectũ ſibi pręſens, & (perte) nõ poteſt habere obiectum præſens ſibi niſi in virtute phantaſtica, virtus autem phantaſtica contingenter coniungitur intellectui, inquantùm potentia eſt; igitur intellectus in operatione ſua dependet ab illa potentia, cui contingenter coniungitur, & ita hæc poſitio ponit in ea imperfectionem potentiæ cognitiuæ: nulla autem imperfectio eſt ponenda in aliqua natura, niſi neceſsitas appareat in tali natura, ergo imperfectio talis non eſt ponenda in intellectu. Si obijcias. Pluralitas non eſt ponenda niſi vbi eſt neceſſitas, hîc autem non eſt neceſsitas, cum ita bene poſsit poni, intellectum habere actum ſine ſpecie, ſicut cum ſpecie, ergo non eſt ponenda talis ſpecies. Reſpondeo. Neceſsitas eſt quando perfectio naturæ hoc requirit; licet autem hoc ſuppoſitum, quod eſt homo, poſsit habere obiectum ſibi præſens in phantaſmate, quia homo eſt, tamen natura intellectualis hominis, vt intellectualis eſt, non habet obiectum ſufficienter ſibi præſens, ſi non habet ipſum, niſi in præſentia mendicata à virtute phantaſtica: hoc igitur multum vilificat naturam intellectiuam, vt intellectiua eſt, quia remouetur ab ea illud, quod eſt perfectionis in potentia cognitiua, & inuenitur in potentia ſen-

3. ratio.

8. Phyſic. t.c.50. & 2. de generat. t.c.10. Obiectio. 1. Phyſ. t.c.35. & 50. Solutio.

 ſitiua,

ſitiua, vt ex virtute phantaſtica. Ponitur igitur hæc pluralitas propter neceſſitatē, quia propter perfectionem naturæ perfectæ ſaluandam, maiorem, quam ſit naturæ imperfectioris, vel ſaltem æqualem.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primū cum arguitur ex prima opinione, quòd recipere ſpeciem conuenit ſenſui præc ſe, quia potentia eſt organica, dico, quòd hoc eſt falſum, quia illud non eſt præciſa cauſa, ſed præciſa cauſa cuiuſcunque potentiæ habendi ſpeciem præſentem repræſentantem obiectum ſuum eſt, quia ipſa eſt cognitiua, & natura dedit ſibi, vt poſsit habere obiectum prius naturaliter ſibi præſens, quam cognoſcat; ſed potentiæ organicæ dedit, vt obiectum ſit præſens, non in potentia ipſa ſed in organo, hoc eſt in parte corporis, quam perficit potentia organica, & illa præſentia ſufficit, quia totum compoſitū ex parte corporis ſic mixta, & ex potentia habet ſpeciem, & huic toti ſufficienter obiectū eſt præſens, quādo ſpecies eſt in illa parte corporis: Cum igitur intellectui nihil perfectionis auferatur, inquantùm potentia cognitiua eſt, ex hoc quòd non eſt organicus, imo magis additur ſibi perfectio, ſequitur, quòd ſibi poſsit eſſe obiectū præſens ante actū, ſicut alijs potentijs; ſed illa potentia non erit per aliquid impreſſum organo quia non habet organum, ergo erit per aliquid impreſſum illi potentiæ, tale autē impreſſum repræſentans præcedens in potentia intellectiua actum intelligendi, voco ſpeciem intelligibilem. Breuiter igitur dico, Quòd ſenſus habet obiectum præſens, in illa parte corporis, quæ dicitur organum illius ſenſus, ſed intellectus tam illam præſentiam priorem actu, quam ipſum actum habet ratione eiuſdē receptiui, & ideo falſum accipitur, quòd ſpecies talis non eſt niſi præciſè propter organū, natura enim cauſat talem partem talis corporis ſic mixtam, vt ſit perfectibilis a tali potentia animæ, & congruat operationi eius, quia materia eſt propter formam, & non e conuerſo, ex 2. Phyſic. & Comment. cor. t. de
t c 23. anima, Membra Leonis non differunt à
Com 33. membris ceruí, niſi quia anima differt ab anima. Non igitur forma eſt propter materiam, ſed e conuerſo, & ideo talis pars facta eſt talis ſpeciei receptiua, vt per talem ſpeciem ſit obiectum præſens toti compoſito, quod eſt totum organum; vnde prima cauſa præſentiæ obiecti in ſpecie non eſt talis diſpoſitio corporis, ſed prior cauſa eſt, vt potentia apprehenſiua habeat obiectum actu cognoſcibile ſibi præſens, vel in ſe ipſa, vel in aliquo, quod eſt pars ipſius organi in tali operatione. Ad aliud de Philoſopho 3. de anima, quòd intellectus eſt locus ſpecierum, poteſt exponi, quòd intellectus dicitur locus ſpecierum, quia ſaluans, ſicut dicitur, quod ipſius loci eſt ſeruare locatum, & organa ſenſitiuæ potentiæ non ſunt loca, quia non ſaluant ſpecies receptas in eis, ſpecies quippe intelligibiles non videntur deleri, ſicut ſpecies ſenſibiles, quia ſpecies ſenſibilis ita eſt in 8. Phyſic.
organo, quod poteſt corrumpi per contrarium formaliter, vel per diſpoſitionem in ſuſceptiuo diſconuenientem tali potentiæ, ſicut patet per Philoſophum de memoria & reminiſcentia. & in Iſago ge Porphyrij. Cap.
Senes & iuuenes, id eſt pueri ſunt malè reminiſcitiui propter abundantiam humorum nimiam, & etiam propter indiſpoſitionem & læſionem organi. Iſto vtroque modo non eſt ſpecies intelligibilis in intellectu, vt per ſe deleatur per aliquod contrarium ad ipſum, ſeu per indiſpoſitionem receptiui: aliæ autem congruentiæ poſſent aſsignari circa illud vocabulū locus, circa quod non oportet multum immorari. Vide in 4. diſt. 45.
Quod additur de Philoſopho, quòd ſpeculamur quod quid eſt in phātaſmatibus &c. pro omnibus talibus auctoritatibus dico, quòd talis eſt connexio iſtarum potentiarum, ſcilicet phantaſiæ & intellectus pro ſtatu iſto, quòd nihil intelligimus in vniuerſali, niſi cuius ſingulare phantaſiamur, nec eſt alia conuerſio ad phantaſmata, niſi quod intelligens vniuerſale imaginatur ſingulare eius, nec intellectus videt quod quid eſt in phantaſmatibus, ſicut in ratione videndi, ſed intelligens quod quid eſt relucens in ſpecie intelligibili, videt illud in ſuo ſingulari viſo per virtutem phantaſticam in phantaſmate. Quod adducitur de Auguſtino, quod non ponit ſpeciem intelligibilem in memoria, ſed ſcientiam, reſpondendo dico, Quod vbi ponit ſcientiam, ſtatim ponit aliquid, quod includit ſpeciem intelligibilem, licet non vtatur iſto vocabulo. Quia 15. de Trin. cap. 10. cū præmiſiſſet, Ex ipſa ſcientia, quā memoria tenemus,

mus, naſcatur verbũ, ſubdit: formata quippe cogitatio, ab ea re, quam ſcimus, verbum eſt &c. Et cap. 11. cum præmiſiſſet, Simillima eſt enim viſio cogitationis viſioni ſcientiæ, ſubdit: Quando ergo quod in notitia eſt, hoc eſt in verbo, tunc eſt verum verbum &c. Et cap. 12. Tunc enim eſt verbum ſimillimum rei notæ, de qua gignitur, & imago eius, quoniam de viſione ſcientiæ viſio cogitationis exoritur: ſubdit, Nec intereſt, quando id didicerit, qui quod ſcit, loquitur. Similiter cap. 22. Et quando ad memoriam meam aciem cogitationis aduerto, ac ſic in corde meo dico, quod ſcio &c. Item cap. 27. quando loquitur de luce, in qua videntur vera, Ipſa, inquit, oſtendit tibi verbum verum eſſe in te, quando de ſcientia tua gignitur, id eſt quãdo quod ſcimus, dicimus. Hæc ille. Ex iſtis omnibus apparet, quòd illud quod Auguſt. tribuit memoriæ ratione ſcientiæ vt gignenti, exponit ſe ſemper de obiecto præſente in memoria; non eſt autem obiectum præſens in memoria, vt memoria intellectiua eſt, per ſcientiam vt eſt habitus diſtinctus à ſpecie; ergo òportet, quòd illam præſentiam eſſe intelligat per ſpeciem intelligibilem, & ſub illa ratione, ſub qua diſtinguitur ab habitu ſcientiæ propriè ſumptæ. Et hoc modo etiam debet accipi illud verbum Philoſophi 3. de anima, qui, cum præmiſiſſet, quod anima eſt quodammodo omnia, ſubdit; quòd per ſenſum eſt ſenſibilia, & per ſcientiam ſcibilia; ſcientia quippe ibi (tam apud Philoſoph. quam apud Auguſt. in locis prędictis) accipitur pro ipſa præſentia habituali obiecti in memoria intellectiua, quæ præſentia habitualis eſt virtualiter ſcientia, quia in obiecto ſic præſente concipitur virtualiter tota ſcientia de tali obiecto. Hæc ſpecies eſt illa ſcientia, quæ reducit intellectum de potentia eſſentiali ad accidentalem, (ſecundum Ariſtot. 8. Phyſic. & 2. de anima) non autem illa, quæ propriè dicitur ſcientia, quæ eſt habilitas quædam derelicta ab actibus; nam ante illam ad primum actum conſiderandi requiritur, quòd ſit iam reductus intellectus de potẽtia eſſentiali ad accidentalem, alioquin non operaretur tunc magis quàm prius, vnde in cognitione ſpeciei, in qua relucet quiditas, dicitur ſcientia, non tantum virtualiter, quia totam continet, ſed formaliter poteſt dici habitus cognitiuus, quia eſt qualitas manſiua in intellectu, diſponens ipſum ad actum. Et ex hoc habetur argumentum pro ſpecie intelligibili, quia non videretur, quomodo aliqua ſcientia tota dici poſſit vna, ratione primi obiecti, niſi quatenus illa ſcientia continetur virtualiter in illo primo obiecto intelligibili, non enim tota illa ſcientia dicitur vna ab obiecto, quatenus relucet in phãtaſmate, quia illa non eſſet vnitas alicuius habitus intellectualis, ſed alicuius imaginabilis.

te. 37.

te. 32. te. 33. & 37.

¶ Ad ſecundum, quod arguitur, quòd potentia, quæ eſt ad aliquem actum ordinata, actuatur primo per illum actum, dico, Quòd quęlibet potentia apprehenſiua vt apprehenſiua eſt, eſt in potentia ad apprehendere primò primitate perfectionis, licet non primo primitate generationis, & quandoque primò primitate generationis, quando ſcilicet obiectum in ſe eſt pręſens tali potentiæ, vt actu cognoſcibile ab ea, tunc enim non oportet ante actum in potentia aliquid aliud fieri, in quo ipſum obiectum ſit præſens, ſed primum, quod fit ab eo, eſt actus: quando autem obiectũ non eſt natum in ſe eſſe præſens ſub ratione actu cognoſcibilis à tali potentia, tunc quælibet potentia apprehenſiua eſt in potentia ad apprehenſionem, & ad illud, in quo cognoſcibile erit pręſens, & prius ordine originis eſt in potentia ad habendũ iſtam præſentiam, quam ad habendum actum. Et ita eſt in propoſito. Senſibilia enim non ſunt nata in ſe eſſe præſentia intellectui ſub ratione actu intelligibilium, ſed tantùm in ſpecie intelligibili poſſunt ſic eſſe præſentia, & hoc quantùm ad intellectionem abſtractiuam (dę qua eſt ſermo in propoſito) & ideo potentia apprehenſiua reſpectu talium eſt in potentia ad duplicẽ actum, & ab agente approximato prius ordine originis recipiet priorẽ actũ, quam poſteriorẽ. Nec tamen intelligo ita iſtos actus eſſe ordinatos, quòd prior ſit ratio recipiendi reſpectu poſterioris, ſicut ſcilicet ſuperficies eſt ratio recipiendi albedinem, tunc enim intellectus reſpectu nullius intelligibilis recipere poſſet actum ſecundum, qui eſt intellectio, niſi prius haberet actum primum, vt ſpeciem eiuſdem obiecti: ſed intelligo, quòd intellectus de ſe eſt ratio immediata recipiendi vtrunque actum; ipſi actus tamen

men interſe ſunt ordinati, quando obiectum non eſt natũ eſſe pręſens in ſe, quia tunc oportet prius naturaliter eſſe illum actum, quo obiectum eſt pręſens vt intelligibile, quàm illum, qui elicitur circa obiectum intelligibile, vt præſens.

Obiectum

Si inſtetur contra iſtam ſolutionẽ, quia nunquam pluralitas eſt poſtenda niſi propter neceſsitatem. 1. Phyſic. hic autem nõ videtur neceſsitas, quia obiectum videtur ſufficienter præſens in phantaſmate, ergo non eſt ponenda iſta ſpecies in intellectũ. Reſpondeo, Quòd neceſsitas eſt ſemper dignificare naturam nobilẽ, quãdo non apparet aliquid manifeſtè repugnans, ſed magna vilificatio naturę intellectiuæ, vt intellectiua eſt, videtur eſſe, quòd non poſsit habere actum ſuum ſibi præſens in ſe, abſq; mendicata præſentia à potentijs, inferioribus, cum quibus contingenter coniungitur in ratione potẽtię, & tamen quòd potentiæ alię inferiores poſsint habere obiectum ſibi præſens vt in ſe: & ſi intellectus poſsit habere obiectũ ſibi pręſens in potentia inferiori, non tamẽ ſumma præſentialitate poſsibili pręcedere actum intelligendi, & ſicut alijs potentijs cognitiuis, ita multo magis iſti potentiæ debet cõcedi obiectum eſſe ſummè præſens, quantùm poteſt eſſe præſens ante actum cognoſcẽdi, & hoc non ſaluatur niſi in ſpecie intelligibili: non etiam ponitur perfectio ſumma poſsibilis potẽtiæ cognitiuæ, niſi ponatur eam poſſe conſeruare ſpeciem intelligibilem pręteractum, & ita habere obiectum ſuum pręſens cõſeruatum ſine actu, quia hoc conceditur ſenſitiuæ; & perfectionis eſt in cognitiua, quòd non dependat ab aliquo in cognitione ſua, ſed quòd poſsit habere obiectum pręſens ſine dependentia ad aliam potentiam.

t. c. 50.

Solutio.

ARTICVLVS 3.

Vtrum memoria intellectiua ſit conſeruatiua ſpeciei intelligibilis ceſſante actu intelligendi.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia ſi conſeruaret vnã ſpeciẽ, pari ratione & alia ſpeciẽ alterius obiecti, & ſic multas ſimul. Cõſequẽs eſt ſalſum, ergo & antecedẽs. Probatio ſalſitatis conſequẽtis, quia ſpecies nõ eſt niſi quędã cõfiguratio, intelligibilis in intellectu, ſed in corporalibus eſt impoſsibile idẽ corpus figurari diuerſis figuris, ergo ſimiliter impoſsibile eſt intellectum ſimul ſic configurari diuerſis obiectis per diuerſas ſpecies. Et hæc eſt ratio Algazelis.

4. Metaph.

¶ 2. Præterea. Omnis qualitas diſponens intellectum ad operandum vel ad operationem, & manſiua in eo eſt habitus intellectualis, ſed ſpecies eſt qualitas quædam diſponens intellectum ad operationẽ, igitur ſi eſt mãſiua poſt actũ intelligendi ſequitur quòd eſſet habitus intellectualis, ſed hoc eſt falſũ, quia ſpecies intelligibilis præcedit actũ naturaliter, & habitus ſequitur, nam generatur ex actibus, ergo &c.

¶ OPPOSITVM. Intellectus eſt in potentia accidentali, non niſi quando habet ſpeciem intelligibilem, patet ex Philoſopho. 2. de anima, & 8. Phyſic.

t. c. 25. & 31.
t. c. 32.

¶ *CONCLVSIO. Memoria intellectiua eſt conſeruatiua ſpecierum, & manent ſpecies in memoria actu intelligendi non manente.*

¶ RESPONDEO. Hîc eſt vna opinio, quę imponitur Auicenę. 6. naturaliũ, parte 5. cap. 6. vel 7. quòd ipſe ſenſerit ſpeciem intelligibilem non habere eſſe manſiuum in anima poſt actualem conſiderationem; & dicunt ipſum hoc probare per hoc, quòd in organo ſenſus (quia non eſt virtus cognitiua) poteſt eſſe ſpecies repræſentatiua obiecti, hoc eſt, quia organũ non eſt natum cognoſcere obiectum ſenſibiliter, ſed in intellectu, ex quo eſt virtus naturaliter cognitiua, non erit aliqua ſpecies repræſentans obiectũ, niſi ipſum obiectũ ſit ibi intellectualiter, & ſecũdũ actualẽ cõſiderationẽ vel intellectionẽ: Hanc rationem dicunt ipſum innuere cap. 5. poſt mediũ, cũ dicit, impoſsibile eſt formã eſſe in anima in effectu perfectè, & non intelligi ab ea in effectu perfectè. Dicunt quidam, quòd hæc opinio fuit Auic. quòd nulla ſpecies manet in parte intellectiua poſt actum intelligẽdi, quod videtur, quia 6. naturaliũ parte. 5. cap. 6. dicit, ꝙ in organo ſenſus cõſeruatur ſpecies poſt receſſũ ſẽſibilis, & hoc ſolũ, quia organũ nõ eſt natũ cognoſcere obiectũ; ſed intellectus nõ eſt potẽtia organica, & ideo de ſe eſt diſpoſitus ad recipiẽdũ, non autẽ ad conſeruandũ, quia in ipſo non poteſt fieri talis impreſsio aliqua, ſed tantũ intellectualis immutatio. Modus ſuus eſt quod poſuit ordinẽ in intelligentijs, & dixit vltimã intelligentiã influere ſpeciem in intellectu noſtro, ita quòd ſicut Plato poſuit, quòd per cõuerſionem intellectus

Opinio Auicenæ.

D. Thomas 1 p. q. 79. art. 6.

noſtri

nòſtri ad ideā alicuius rei habeamus ſciētiā alicuius rei, ita Auicena poſuit, quòd per conuerſionem intellectus noſtri ad illam intelligentiam naturaliter influentē habemus notitiā & ſciētiam rei, quam ad ſenſum eramus diſpoſiti cogitare. Quòd ſi contra eum tunc diceretur, quòd ſecundum hoc nunquam haberemus habitum ſcientiæ, ex quo ſpecies non manebant in intellectu noſtro, niſi in actuali conſideratione, quod tantū erat in actuali conuerſione ad illam intelligētiā, Reſpondebat (ſecundū quòd ſibi imponitur) Quòd ex frequēti conuerſione ad illā intelligētiā generatur quędā habilitas in homine, quę habitus poteſt dici, per quā erat facilis & habilis ad ſe conuertendum, & per conſequens ad actū cōſiderandi ſecūdū ſciētiā. An hoc ſenſerit Auicena, an nō, non curo, tamen poſſet bene excuſari. Nā ipſe dicit ibidem cap. 9. quòd aliquis de quæſtione ſibi propoſita poteſt habere certitudinē, quòd ſcit eam ſoluere, & tamen nō habet in promptu ſolutionem; quod non eſſet niſi apud ſe haberet ſpeciem intelligibilē. Item cap. 5. vult, quòd ſingularia non faciunt aliquam diuerſitatem ad intelligendum, vnde vult, quòd facta abſtractione quiditatis ab vno ſingulari non oportet, quòd fiat ab aliis eiuſdem ſpeciei, concurrentibus: ipſe expreſſè ibi ponit abſtractionem ſpeciei à ſingulari. Item parte 4. cap. 1. dicit, quòd theſaurus intellectus eſt memòria, quod nihil eſt dictu, niſi ſpecies ibi conſeruarentur. Et 5. Metaphyſ. dicit, quòd ſpecies in intellectu reſpectu intellectus eſt ſingularis, ſed reſpectu obiecti eſt vniuerſalis. Qui ergo vellet ſaluare Auic. diceret (vt videtur eſſe eius intentio) Quòd duplex eſt ſpecies in intellectu, vna quæ abſtrahitur à ſenſibus, & hæc manet actu intellectus tranſeunte, alia quę habetur ex influxu intelligentię, ad quam conuertitur, & hæc non manet actu intellectus non manēte; nec eſt neceſſe, quòd maneat illa, quia ſemper intelligentia illa naturaliter influit ſpecies in intellectum ad ſe conuerſum per modum, quo aliqui dicunt, intellectum ſeparatum intelligere, ſed per influxum ſpecierum à Deo, non ab intelligentia. D. Thom. vbi ſupra.

Impugnatur 4. ratione. 1. ratio. Contra illam opinionem (quę diceret, quòd non manēt ſpecies, ſicut imponitur Auic.) arguo ſic. Intellectus habens habitum ſcientiæ, & nón conſiderans actu, eſt in potentia accidentali (ex 2. de anima) t.c.25.& 37 ſed ſuppoſita hypotheſi nō conſiderans actu; eſt in potentia eſſentiali reſpectu illius; & vocatur potentia eſſentialis, quando ad hoc quòd exeat in actu, neceſſariò præexigitur, quòd acquirat aliquam formam, per quam exeat in actum.

2. ratio. Secundò ſic. Nihil præcedens actionem magis requirit actionem coexiſtentem, quam principium illius actionis, ex quo eſt prius actione, ſicut & principium agēdi; ſed principium agendi non neceſſariò requirit coexiſtentiam actionis, quia omnia principia naturalium poſſunt impediri ab actionibus ſuis, vt propter indiſpoſitionē ſubiecti inſtrumenti vel organi, & tamē ſtabunt principia; ergo cum ſpecies ſit naturaliter prior actione intelligendi, (vt patet ex prædictis) non coexigit exiſtentiam actionis, & ſic tranſeunte vel non exiſtente actu intellectionis, manebit ſpecies intelligibilis.

3. ratio. Tertiò ſic. Prius natura poteſt eſſe ſine poſteriori, niſi in priori ſit neceſsitas reſpectu poſterioris, vt eſt in ſubiecto reſpectu proprij accidentis; ſed ſpecies eſt prior actu intelligendi, & non facit neceſsitatem reſpectu actus intelligēdi, tum quia intellectio eſt voluntaria per participationem, quia intelligimus, cum volumus, (3. de anima) t.c.10. tum quia non obſtante, quòd intellectus habeat ſpeciem intelligibilem, poteſt impediri ab actione (ſicut dictum eſt) ergo &c.

4. ratio. Quartò ſic. Quod eſt perfectionis in inferiori, eſt eminentius in ſuperiori eiuſdem rationis & generis, ſed tranſeunte actu imaginationis ſiue ſenſitiuę partis retinere ſpecies eſt perfectionis, ergo eminentius hoc erit in parte intellectiua, eſt enim intellectiua eiuſdem generis cū ſenſitiua, pro tanto quia cognitiua ſicut ſenſitiua, eminentior tamen. Minor probatur, nam in quolibet perfectionis eſt, quanto minus indiget aliquo extrinſeco in ſua operatione, ſed cæteris paribus retinendo ſpecies ſenſus minus indiget extrinſecis in operatione ſua, ergo hoc eſt perfectionis in eo. Probatur etiam ex alio, quia omne illud, quod arguit independentiam, eſt perfectionis, ſed habere ſpeciem, & non intueri, vel actu intelligere, arguit, quòd intellectus non dependet ab actu intelligendi; ergo &c. Aliqui adducunt vnam rationem ad

Ratio Foetij, Themiſtij, & Auerrois 3. de anima com 5.

propoſitum, quæ magis congruentia eſt, quam ratio, & eſt talis. Vniuſcuiuſq; permanentia attenditur penes nobilitatem, vel ex parte nobilitatis illius, quod recipit ſiue recipientis, nam omne quod recipitur, recipitur per modum rei recipiētis, non per modum rei receptæ; cum igitur ſpecies ſit res nobilis, & recipiatur in intellectu, quo eſt incorruptibilis, ergo ipſa manebit actu non manente.

Soluitur.

Reſpondeo. Nō valet, nam actus eſt res nobilior quā ſpecies, & recipitur in intellectu, ergo manet in intellectu, ſe ipſo non manete, non ſequitur.

Opinio Scoti. vide com. 18. 37 & 38. & alibi ſæpe.

Dicendum igitur, quòd manēt ſpecies in memoria actu intelligendi non manente, cuius ratio eſt, quia (vt habetur 3. de anima) intellectus inquantùm intellectus poteſt eſſe ſapiens de ſe, ſed de ſe nullomodo eſſet ſapiens de aliquo obiecto, niſi quantùm eſſet ſibi præſens in ratione cognoſcibilis; ſed hoc non cōtingit niſi per ſpeciem intelligibilem, ergo.

Dubium.

Sed tunc reſtat vna difficultas. Cū ex quo habet ſpeciem, in quo relucet obiectum, quare in actu intelligendi oportet intellectum conuerti ad phātaſmata? Et quod oporteat conuerti dicit Philoſophus. 3. de anima,

t.c. 12. 30. & 39.

dicit enim, quòd quidquid intelligimus, neceſſe eſt ſimul phantaſmata ſpeculari. Hoc etiam oſtenditur experientia, aliàs læſo organo phantaſiæ poſſet eſſe intellectus in actu recto intelligendi, ex quo ſpecies habuiſſet; cuius cōtrarium videmus.

Solutio D. Thomæ.

Ad hoc reſpondet quidam, quod pro tanto oportet fieri conuerſionem ad phantaſmata, quia proprium obiectū intellectus coniuncti eſt quiditas rei materialis, quæ non eſt niſi in hoc ſingulari, vel in illo, ideo nō cognoſcitur perfectè, niſi exiſtēs in hoc vel in illo particulari vel ſingulari; ſingularium autem eſt phantaſma, & ideo oportet quod ad hoc, quòd intellectus intelligat obiectum ſuum, quòd conuertat ſe ad phantaſma, vt ſpeculetur naturam vniuerſalem exiſtentem in particulari.

Impugnatur.

Sed hęc reſponſio nulla eſt, quia aut cognouit primò ſingulare, vel vniuerſale; nō ſingulare, quia tantùm cognouit ſingulare per reflexionem (ſecundum eos) ſi vniuerſale, tum arguo ſic. Nunquam ſecundū totam ſuam indifferentiam poteſt vniuerſale cognoſci in inferiori, nec tanquā in obiecto, nec tanquam in repræſentatiuo. Præterea. Dato quòd verum eſſet, quòd quiditas res materialis eſſet propriū obiectum intellectus coniūcti (quod tamen falſum eſt, vt ſupra eſt oſtenſum) tamen ratio ſua non eſt vera; nam ſecundū ſuam rationem Angelus cum cognoſcat perfectè quiditatem rei materialis, oportet, quòd ipſam aſpiciat in phantaſmate, quod eſt falſum. q 1 art. 11.

Prętere a. Species Angeli, ſiue quiditas Angelica non minus exiſtit in ſuppoſito ſuæ ſpeciei, quam quiditas rei materialis in indiuiduo eius, ſi ergo Angelus non abſtrahit, nullo modo intelligit quiditatem ſuæ ſpeciei ſub ratione vniuerſalis: Licet ergo quiditas non exiſtat niſi in ſuppoſito vel ſingulari, poteſt tamen intelligi ab intellectu, non intelligēdo quòd exiſtat in eo. Et ſic falſum eſt, quod aſſumit, ſcilicet quòd nō poſſit intelligi quiditas, niſi vt exiſtens in ſingulari intelligatur; non enim eſt de ratione quiditatis, vt quiditas eſt, quòd in ſingulari exiſtat, licet non niſi in eo exiſtat realiter.

Solutio Scoti.

Ideo dicendum, quòd duplex eſt neceſſitas conuerſionis intellectus ad phātaſmata, Vna eſt conformitas actionum potentię intellectiuę & phantaſię, quia quidquid intelligimus in vniuerſali, illud idem phantaſiamur in ſuo ſingulari, & ſimul neceſſariò; ex quo accidit, quòd impedita operatione phantaſiæ impeditur intellectus, ſicut ſimul operatio ſenſus cōmunis & particularis, & impedita operatione ſenſus particularis impeditur operatio ſenſus communis. Quo autē ad cauſam ſecundam vel neceſſitatem eſt intelligendum, quod ſpecies intelligibilis abſtrahitur à phātaſmate, vt actu per ipſum phantaſiatur obiectum particulare phantaſia; ante quam igitur intellectus habeat ſpeciem, neceſſario oportet ipſum conuerti ad phantaſmata, ſicut proprium paſſiuum conuertitur ad ſuum proprium actiuum, à quo ſimul & ab intellectu agente recipit ſpeciem intelligibilem; & ſi eam habet, recipit intentionem actus, quia clarius videt obiectum, ſtante enim voluntate ad hoc, & phantaſia non fatigata, quātò ipſa eſt magis in actu ordinato, intellectus intentius videt obiectum ſuum proprium. Sed dices. Si actus eſt intentior, quantò plus phantaſia eſt in actu, ergo videtur, quòd non habeat terminum; cuius falſitas patet in patria. Dicendū, quòd generaliter in his, quę ſuſcipiūt magis & minus, ſicut in habitibus, non quilibet actus auget

auget habitum, vel ſaltem ille actus, qui non virtualiter continet ipſum generatū; vnde aquam calidam non facit calidiorē modicus ignis, vel modicus calor, putà tepidum, ſed calor intentior, putà calor, qui virtute eſt talis: ſi autem formæ tales habent terminum, non amplius illi actus intendunt habitum, Ita eſt in propoſito.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dicendum, quòd ſunt ibi plures ſimul. Ad probationem dicendum, quòd (ſecundum Philoſophum. 7. Metaph. & Commentatorem) ea quæ oppoſitionem habent in re, non habent oppoſitionem in mente, nam ſpecies contrariorum ſimul ſunt in anima, cum tamen contraria ſimul eſſe non poſſint in eodem ſubiecto, poſſunt tamē aliqualiter eſſe idem in eſſe cognito, nam vnum eſt ratio cognoſcendi alterum, ſicut rectum eſt iudex ſui & obliqui. 1. de anima.

t.c.23.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd illa ſpecies dicitur & eſt habitus, non tamen eiuſdem rationis cum illo, qui per actus acquiritur nam ex actibus non acquiritur niſi habilitas ad actus conſimiles, nunquam tamen per illam habilitatem fit obiectum in intellectu præſens, per habitum autem, qui eſt ſpecies, fit præſens.*

t.c.23.

ARTICVLVS 4.

Vtrum in intellectu noſtro ſit actualis notitia genita vel producta.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia actionis non eſt actio, vt termini nec vt ſubiecti, nec paſsionis eſt paſsio 5. Phyſic. ſed notitia actualis eſt actio vel paſsio, ergo ipſa non eſt genita vel producta, quia hoc eſſet alia paſsione vel actione, & ita eſſet terminus actionis vel paſsionis. Minorem probo primò ſic. Notitia eſt actus ſecūdus, ſed omnis actus ſecūdus eſt actio vel paſsio, ergo &c. Secūdo ſic. Nullū entium conſiſtit precisè in fieri & ſucceſsione, niſi ſit actio vel paſsio, notitia non eſt permanentium, ergo &c. Tertiò ſic. Philoſophus 9. Metaph. diſtinguit actionem in immanentem & tranſeuntem, ſed notitia eſt operatio immanens, ergo eſt actio, quia continetur ſub vna ſpecie actionis, ſcilicet immanentis.

t.c.10. & in de.

t.c.16.

¶2. Præterea. Auguſt. 8. ſuper Geneſim cap. 12. dicit, quòd aër præſente lumine non eſt factus lucidus, ſed fit, quia ſi factus eſſet, non fieret, ſed etiam abſente lumine lucidus maneret. Ex his habeo, quòd illud, quod factum eſt, intraneè & de ſe manet, ſed illa notitia non manet, ergo non eſt facta, nec eſt genita.

¶3. Præterea. Philoſophus 6. Metaph. probat, quòd formæ non eſt generatiò, ſed tantùm compoſiti; ſed notia non dicit compoſitum, ſed tantùm formā, ergo &c. t.c.22. 7. & 32.

¶OPPOSITVM. Auguſt. 9. de Trinit. cap. 12. Vnde liquido tenendum eſt, quòd omnis res, quamcunque cognoſcimus, congenerat in nobis notitiam ſui, ab vtroq; enim notitia paritur, à cognoſcente & cognito. Et aliquantulum infra, Partum ergo mentis antecedit appetitus quidam, quo id, quod noſſe volumus, quęrendo, & inueniendo, naſcitur proles notitia ipſa.

¶*CONCLVSIO. In intellectu noſtro eſt actualis notitia genita & producta.*

¶RESPONDEO. Circa notitiam genitā ſunt primò tres breues difficultates, quæ ſingulis articulis explicabuntur. Quarum prima eſt propoſita, & patebit ex ſolutione argumentorum.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū dicendum, quòd maior eſt vera, ſed minor eſt falſa. Ad euidentiam autem eius, & argumentorum quibus ipſa minor probatur, intelligēdum, Quòd actio propriè ſumpta tres habet proprietates; Vna eſt, quòd eſt in continuo fieri, æquè enim dependet ab agente in ſecundo & vltimo inſtanti, & in primo, imo in quolibet, quantùm durat; Secunda proprietas eſt, quòd eſt circa aliquid receptiuum, in quo eſt vt in ſubiecto, nam actio non eſt in agente, ſed in paſſo; Tertia proprietas eſt, quod eſt circa aliquem terminum, ad quem terminatur, qui eſſe accipit per eam. Idem intellige de paſsione. Operationes ergo immanentes aſsimilantur actioni & paſsioni in prima conditione, & ſecunda, non autem in tertia, quæ eſt completiua. Ad argumentum ergo primum, quo prędicta minor probatur, concedo, ꝙ eſt actus ſecundus, nego tamen, quòd omnis actus ſecūdus ſit actio vel paſsio, imo eſt qualita. Ad ſecūdū dicendū, quòd aſsimilatur in ſecunda conditione vnde lumen, & ſi fit etiam continuè, nō tamen eſt actio, ſed actionis terminus. Ad tertium dicendum,

quòd diuiſio actionis quædam eſt immanens, quædam tranſiens, vno modo eſt æquiuoci ſiue vocis in ſua ſignificata, alio modo vniuoci ſiue generis in ſuas ſpecies: ſi enim accipiatur actio tranſiens & operatio immanēs, quę eſt intelligere, vel le, videre, & huiuſmodi ſignificata, ſunt vnius vocis tantum, ſcilicet actionis, & nullius vniuoci; ſi autē dicatur, actio quædam eſt tranſiens quædam immanens, vt elicitio intellectionis, quæ immanet, ſicut & ipſa intellectio, tunc eſt diuiſio vniuoci in ſuas ſpecies.

¶ Ad ſecundum dicendum, Quod nō intendit Auguſt. negare lumen eſſe, vt fieri ab agente, & factum eſſe ſimul, ſed non permanet ſine præſentia agentis, ſicut nec creatura rationalis conſeruatur in gratia ſine diuina præſentia, nam ad hoc ipſe eam inducit.

¶ Ad tertium patebit per ea, quę dicentur artic. 6.*

ARTICVLVS 5.

Vtrum intellectio & volitio & huiuſmodi operationes immanentes ſint qualitas.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO. Hìc intelligendum eſt, quòd vt ex diuiſione entis patet, non ſunt ſubſtantiæ, quia intellectio adeſt & abeſt, præter ſubiecti corruptionem; nec quantitas, quia non eſt niſi in corporibus, vel in pluribus realiter diſtinctis vt numerus; nec ſunt habitus, nec poſitio, nec quando, nec vbi, quia hęc dicunt habitudinem ad corpora, vel ſunt paſsiones corporaliū; nec aliquid aliorum, vt actio, vel paſsio, aut relatio; ergo qualitas. Quod autem dico de intellectione, hoc idem dico de volitione, viſione, auditione, & ſic de alis operationibus immanentibus. Et primò probo, quòd non ſit relatio, nec actio, vel paſsio, quia operatio immanens eſt vltima perfectio naturæ abſolutæ operantis, ſed nulla relatio actio vel paſsio eſt huiuſmodi, ergo &c. Tamen bene poteſt importare relationem. Minor patet (quòd ſcilicet vltima perfectio naturæ non ſit relatio) relatio enim perfectionem non importat inquantùm huiuſmodi, & quòd vltima perfectio eſſet relatio, repugnantiam includit; nec eſt actio, quia actio non perficit agētem, ſed paſſum. Præterea. Actionis eſt aliquis terminus realis, hic autem pręter intellectionem non eſt aliquis terminus, nec eſt paſſio, quia iam non eſſet vltima perfectio, quare &c. Ad hoc argumentum 2. tamen (licet ſit ad cōcluſionem) dicendū, Quod actio illa, quæ propriè eſt ad terminum, non poteſt intelligi ſine termino; ſed operationes huiuſmodi poſſunt intelligi ſine habitu, & eſſe, vt patet in habentibus habitum intenſiſsimum, vt in beatis; ergo proprie non dicitur terminus, quaſi intrinſecus, ſed quaſi cōſequens & accidētalis.

Secundò probo ſpecialiter de quolibet. Primò quod intellectio non ſit relatio, ſic Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. Omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur, eſt aliquid excepto eo, quòd relatiuè dicitur, &c. ſed intellectio ſubeſt relationi, quia dicitur relatiuè ad obiectum, ſicut enim ſcientia refertur ad ſcibile, vt menſuratum ad mēſuram (5. Metaph.) ita & intellectio; t.c.20. ergo ſecundum rem, & abſolutum ſuum, ſiue poſitiuum ſuum, nō eſt relatio. Quod autem non ſit actio vel paſsio probo ſic. Actio & paſsio ſunt alicuius termini accipientis eſſe per ipſas, ſed operationes immanentes ſunt vltimi termini, quibus nihil accipit eſſe non anima, nec obiectum, nec enim obiectum accipit eſſe per ipſas. Quòd ſi dicas, quòd cum per actus habitus generantur, habitus eſt terminus dictarum operationū, & ſic ſunt actio vel paſſio. Dicendum, quòd iſta reſponſio magis eſt ad oppoſitū, nam quòd non eſt forma actiua, non eſt principium formale inducendi aliquam formam; ſed per operationes immanētes inducitur habitus, qui eſt aliqua forma, ergo operationes immanētes nō ſunt relatio, actio, vel paſsio, actus ergo, quia virtualiter cōtinent habitū, ipſum generant, & intendunt.

Cùm ergo huiuſmodi operationes aliquid ſint, & probatum eſt, quòd nō ſunt ſubſtantia, nec relatio, nec actio, aut paſſio, neq; quantitas, vel aliquid extrinſecus aduenientiū; relinquitur, quòd ſint in genere qualitatis: & cōſtat, quòd nō ſunt in tertia vel in quarta ſpecie, quia talia ſolum ſunt corporalia, nec in ſecunda, quia illa ſunt naturalis potentia vel impotētia; ſunt ergo in prima, in qua credo eſt omnis perfectio ſubſtantiæ ſpiritualis, quæ non eſt Deus, vel quæ non eſt de eius ſubſtātia, ergo qualitates. De his vide diſt. 25. & 15.

Quod

Quòd ſi quæras, An ad huiuſmodi operationes ſit aliqua per ſe mutatio, dico breuiter quòd ſic. Quod patet, nam ſecundũ t.c.32. & 33. Philoſophum 6. Phyſic. mutari eſt aliter ſe habere nunc quàm prius, ſed intellectus actu intelligens ſe habet aliter nunc quàm prius, ergo verè eſt mutatio per ſe; ergo propriè mutatio ad huiuſmodi operationes terminatur.*

ARTICVLVS. 6.

Vtrum operationum immanentium ſit productio vel generatio.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia ſecundum Philoſphũ t.c. 22. 27. & 33. 7. Metaph. forma per ſe non generatur, ſed compoſitum, tam in generatione ſubſtantiali, quam ſecundũ quid; & ſua ratio eſt, quia omne quod fit, fit ex materia, tanquã ex eo, quod eſt pars ipſius, quod fit: cum igitur materia non ſit pars niſi compoſiti, generatio per ſe ſolius erit compoſiti.

¶ 2. Præterea. Generatio cũ ſit via de non eſſe ad eſſe, illius per ſe eſt generatio, cuius per ſe eſt eſſe, cõpoſiti autem, ſiue ſuppoſiti per ſe eſt eſſe, ergo &c.

¶ OPPOSITVM. Notitia per ſe eſt terminus productionis, quia mutationis, ſed omne tale producitur, ergo notitia producitur & generatur.

¶ *CONCLVSIO. Operationes immanentes producuntur & generantur.*

¶ RESPONDEO. Hîc dicitur ſecundum intentionem Philoſophi, quòd per ſe generatur eſt diuiſibile in duo, ſcilicet in materiam & formam, & ideo dixerunt quidam, quòd forma accidentalis habet ſuum potentiale, ex quo fit, & ſuũ formale, tanquã intrinſeca ſui generis. Quod non videtur, quia accidentia non habent materiam ex qua, ſed in qua, nec eſt ad in 8. Metaph. t.c.12. tentionem Philoſophi, quia ipſe intelligit, quòd compoſitum in generatione per accidens per ſe generatur, compoſitum dico ex ſubiecto & accidente, ſicut ſua exempla oſtendunt; & ratio ſua eſt, quod generatur, ex eo generatur, quod preexiſtebat: ergo dicendũm, quòd etſi notitia poſſet eſſe terminus mutationis, non tamen generatur, nec producitur, ſed per ſe intellectus noſcens, vel potius homo noſcens, quia actiones ſunt ſuppoſitorum, quare &c. Cõtra hoc arguo, Quod intellectus noſcens non per ſe generatur, quia non eſt ens per ſe, ſed per accidens, ergo non eſt per ſe terminus generationis.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dicendum, quòd ens ſecũdum quid & per accidens eſt ſimpliciter per accidẽs & ſecũdum quid, ſicut homo mortuus eſt homo ſecundum quid, ſimpliciter autem dicitur homo mortuus: generatio ergo ſimpliciter eſt in ſubſtantia, ſecundũ quid verò in accidentibus (1.de generat.) generatio ergo entis per accidens & ſecundũ quid eſt generatio ſimpliciter per accidẽs & ſecundum quid. t.c.11. idem 5. Phiſic. t.c.7.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſt terminus alterationis & mutationis, terminus autem alterationis eſt forma, & ſimiliter mutationis, non tamen productionis. Vbi intelligendum, quod mutatio eſt per ſe mutabilis, alteratio alterabilis, & motus mobilis; illud autem dicitur propriè alterari & mutari, quod de non tali fit tale, putà de non albo album, de non noſcẽte noſcẽs; forma ergo, qua fit tale, propriè eſt terminus mutationis, non tamen mutatur, ſed tantũ mutabile mutatur, productio autem propriè eſt ſolius termini, cui per productionem acquiritur eſſe: cũ ergo forma, quæ eſt mutationis terminus, non habeat eſſe proprie, ſed ſit illud, quo compoſitum habet eſſe, ideo ipſa non dicitur produci, nec eſſet terminus productionis, ſed tantũ compoſitum, ſiue illud compoſitum ſit ens per ſe, ſiue per accidens, & huiuſmodi differentia patet, quia de termino mutationis vel de forma, non dicitur, quòd mutetur, vel alteretur, ſed eſt terminus mutationis tantũ, de termino autẽ generationis, & productionis, dicitur, quòd eſt generatus & productus, ſiue generatur & producitur.

Ex his corollariè poteſt concludi, quòd Corollariũ intelligere & velle in Deo non ſunt actus productiui, nec per conſequens principia actuum notionalium, qui ſunt generare & ſpirare, intelligere enim & velle in Deo actus operatiui ſunt, quibus ipſe beatus quaſi perficitur, non autem ſunt productiui: ex quo patet, quòd nec notitia ſimplex nec amor ſimplex ſunt rationes productiuæ, ſine quibus perſonæ non producuntur (vt quidam dicit, & ſuperius Henricus eſt improbatum) vnde intelligere & velle vbi ſupra in nobis, non ſunt actiones vel paſsiones diſt.2.q.4. (vt dictum eſt) dicere autem ſiue intelle-

ctionem producere, & ſpirare, ſeu amorẽ elicere ſunt actiones in nobis, & de genere actionis, vel quaſi de genere actionis, quare &c.

ARTICVLVS. 7.

Vtrum anima ſit totalis cauſa actiua intellectionis.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia effectus nõ excedit cauſam in perfectione, melius eſt autem omne viuum non viuente (ſecundum Auguſt. 11. de Ciuit. cap. 16) ergo operatio vitalis non poteſt eſſe niſi à principio agendi vitali vel viuo; iſtæ operationes cognoſcendi ſunt operationes vitales, ergo ſunt ab ipſa anima ſicut à ratione gignendi.

Henricus quol. 5. q. 5. Idem 15. de Trinit.

¶ 2. Præterea. Quantò forma eſt perfectior, tantò eſt actualior, & per conſequẽs actiuior, quia actiuum eſſe conuenit alicui, inquantum eſt in actu; ſed anima intellectiua inter omnes formas eſt actualiſſima, ergo maximè actiua, igitur ſe habet in ratione actiui, & ſe ſola ſeipſam mouet in operatione ſua, cùm etiam hoc poſsint formæ imperfectiores, ſicut patet de formis elementorum, & quorundam mixtorum.

Tc. 25. Cap. 5. Tc. 16.

¶ 3. Præterea. Philoſophus. 2. Phyſ. & 6. Ethic. & 9. Metaph. diſtinguit inter actionem & factionem, & vult, quòd actio propriè dicta manet in agente, ſicut exemplificat ibi de ſpeculatione; intellectio igitur propriè eſt operatio manens in agẽte, manet autẽ in parte intellectiua, vt dicit Philoſophus. 9. Metaph. ergo erit ab ea vt ab agente.

¶4. Præterea, & eſt quaſi idem. Actio propriè dicta, vt diſtinguitur contra factionem, denominat agens, intelligere autem denominat hominem ſecundum partem intellectiuam, ergo eſt actiuè à parte intellectiua, vel ab homine ſecundum partem intellectiuam.

¶OPPOSITVM patebit in ſequentibus.

¶CONCLVSIO. *Anima non eſt totalis cauſa actiua intellectionis.*

¶RESPONDEO. Secundò circa notitiam genitam videndum, quæ ſit cauſa gignens, vel ratio gignendi eam in ſequẽtibus articulis, de quo ſunt variæ opiniones. Atque vna opinio eſt (quæ eſt præſentis articuli) quæ attribuit totam actiuitatem reſpectu intellectionis ipſi animæ. Et imponitur Auguſtino, qui dicit 12. ſuper Geneſim cap. 16. Hic exiſtit quiddã mirabile, vt cũ prior ſit corpore ſpiritus, & poſterior corporalis imago, quàm corpus, tamen quia illud, quod tempore poſterius eſt, ſit in eo, quod natura prius eſt, præſtantior ſit imago corporis in ſpiritu, quã ipſum corpus in ſubſtantia ſua. Nec ſanè putandum eſt facere aliquid corpus in ſpiritu, tanquam ſpiritus corpori fauenti materiæ vice ſubdatur. Omni enim modo præſtantior eſt, qui facit, ea re de qua aliquid facit: neq; vllo modo ſpiritu præſtantius eſt corpus, imo perſpicuo modo ſpiritus corpore. Quamuis ergo prius videamus aliquod corpus, quod antea nõ videramus, atque inde incipiat imago eius eſſe in ſpiritu noſtro, quo illud cum abſẽs fuerit, recordemur; tamẽ eandem eius imaginem non corpus in ſpiritu, ſed ipſe ſpiritus in ſeipſo facit celeritate mirabili, quæ ineffabiliter longè eſt à corporis tarditate; cuius imago mox vt oculus viſum fuerit in ſpiritu videntis, nullius puncti temporis interpoſitione formatur. Item 10. de Trinit. cap. 5. Imagines eorũ (hoc eſt corporum) conuoluit (ſupple anima) & rapit factas in ſemetipſa & de ſemetipſa, dat enim eis formandis quiddã ſubſtantiæ ſuę, ſeruat autem aliquid, quo libere de ſpecie talium imaginum iudicet, & hoc eſt magis mens, id eſt rationalis intelligentia, quę ſeruatur, vt iudicet; nam illas animæ partes, quę corporum ſimilitudinibus informantur, etiam cum beſtiis nos communes habere ſentimus. Igitur ipſa anima in ſe informat imagines ipſorum cognitorũ, vt dicit iſta auctoritas, & expreſsius præallegata. Pro iſta opinione arguitur per rationes & argumenta quæ ſunt in opponendo.

Opinio Henric. quol. 4. q. 7. & Præpoſitiui.

Contra iſtam opinionem, quòd non ſit intentio Aug. apparet. 9. de trini. cap. 12. Vnde liquido tenẽdũ eſt, quod omnis res, quancunque cognoſcimus, congenerat in nobis notitiam ſui, ab vtroque enim notitia pariter à cognoſcente & cognito. Idẽ 11. de Trinit. cap. 2. Quocirca ex viſibili & vidente gignitur viſio. Item 15. de Trinit. c. 10. vt prædictũ eſt, Formata quippe cogitatio ab ipſa re, quàm ſcimus, verbũ eſt &c. Ergo intendit attribuere aliquam cauſalitatem obiecto. Hoc etiam arguitur ratione

Impugnatur.

t.c.28. ratione ſic. Quia tantū ſunt quatuor gene
t.c.2. ra cauſarū per ſe, ſicut apparet ex 2. Phyſic. &. 5. Metaph, ergo illis exiſtentibus in ſe perfectis, & non impeditis, & ſufficienter approximatis, ſequetur effectus ex illis, ſi ſint cauſæ naturales, vel poterit ſaltem eſſe, ſi ſint cauſę libere agentes: & quia forma habet eſſe aliquo modo per productionē, & finis ſequitur productionem rei in eſſe, aut ſi præcedit, hoc eſt inquantum mouet efficiens ad agendū, ideo quando duæ cauſæ priores ipſa re, ſcilicet efficiens & materia ſunt in ſe perfectæ, & approximatæ, & non impeditæ, ſequitur effectus, vel ſaltem poteſt ſequi; ergo ſi anima eſt totalis cauſa actiua notitiæ genitę, & ipſa eſt materia diſpoſita, ſiue ſubiectum receptiuum, vel ſuſceptiuum reſpectu eiuſdem, & ipſa eſt ſemper actu præſens, cū ſit cauſa naturalis, ſemper erit actualis intellectio quæcunque in ea, cuius ipſa eſt cauſa, & cuius ipſa eſt cauſa de ſe, vel ſaltem aliqua, in quam potiſsime ipſa poteſt: non enim poteſt poni imperfectio alicuius cauſę in ſe retenta prima hypotheſi, nec non approximatio, nec impeditio, quia nihil videtur tunc impediens. ☞ Inſtantia de cauſis accidentis comparatis ad ſubſtantiam excluditur, quia ſubſtantia eſt in materia in qua. De reſponſione etiam per impedimentum quære, vbi de virtutibus ſi actiue. * Fugere autem ad cauſam ſine qua non, quę requiritur ad hoc, vt notitia gignatur, hoc eſt dicere, quòd quatuor per ſe cauſæ non ſunt ſufficientes cauſæ, ſed requiritur aliquid aliud, à quo res cauſanda dependet eſſentialiter, ergo nō erunt tantū quatuor cauſę, ſiue quatuor genera cauſarum, ſed plura, vel aliquid dependebit eſſentialiter ab aliquo, quod non eſt cauſa eius. ☞ Item. Omnes cauſæ præter quatuor dictę ſūt accidentales rei, igitur nō ſimpliciter res dependet ab eis, nec in eſſe, nec in fieri, ut antecedens dicit expreſsè Commentator. 2. Phyſic. Com. 30. & 31. Itē probat, quòd nō ſunt niſi quatuor cauſæ cuiuslibet rei, vel aliqua iſtarum. 2. Phyſic. com. 68. & 69. & 70. per demonſtratiuam ſufficientiam. *

Per hoc etiam improbantur diuerſi modi ponendi tenentium iſtam opinionem, ſiue enim ponatur obiectum neceſſarium in ratione cauſę, ſine qua non, vel in ratione termini, vel in ratione excitantis, ſi nō detur ſibi aliqua per ſe cauſalitas, cū ipſę per ſe cauſæ ſint perfectę in ſe, & approximatę, & omne impedimentum remotum, quomodo ſaluabitur, quod ipſum neceſſario requiratur, niſi ponendo quinque genera cauſarum? ☞ Specialiter etiam illud de excitatione non videtur valere. Quæro enim, quid ſit excitare? Si aliquid cauſare in intellectiua potentia, ergo obiectum aliquid cauſat, antequam intellectiua de ſe agat, ergo intellectiua non eſt tota cauſa prima reſpectu cuiuslibet in ſe cauſati, ſed etiam obiectum: ſi excitare non ſit aliquid cauſare in potentia intellectiua, non aliter ſe habet in ſe poſt excitationē, quā ante, & ita non magis excitatur nūc, quā prius. Hęc tamen ratio concluderet ſimili modo, vt videtur, contra actionem voluntatis: vnde ad ipſam reſponderi poteſt, quod quando aliquæ formę habent eſſentialem ordinem, ita quòd vna recipitur mediante altera in eodem, ſiue ſit natura, ſiue potentia, & hoc ſiue ab eodem agente, ſiue ab alio; dato etiam quod neutra ſit ratio recipiendi alteram, nunquam ſecunda poteſt induci ab agente in ſuo receptiuo, niſi prima ſit prius inducta. Exemplum de volitione & delectatione, ponendo illa eſſe diuerſa realiter, nunquam ſecunda recipitur, niſi prius prima recipiatur, cū tamen ſecunda habeat cauſam actiuam naturalem præcedentem, etiam antequam ſit volitio, & in huiuſmodi ordinatis negatur major, ſimiliter de ſpecie intelligibili ad intellectionem, ponendo ſpeciem intelligibilem non eſſe cauſam effectiuam, nec receptiuam intellectionis; ſimiliter de lumine, ſi non ſit actiuum, neque receptiuū reſpectu ſpeciei coloris. Aliter dicitur, quòd quandocunque aliquam formā recipi in ſuo potentiali de neceſſitate præexigit aliam formam recipi in ſuo receptiuo, falſa eſt illa maior, Agens perfectum approximatum paſſo & non impeditum poteſt agere, intelligendo de potentia proxima; & hoc ſiue receptiuum formæ prioris ſit eadem potentia cum receptiuo formæ poſterioris, exemplum, volitio & delectatio in voluntate, ſiue ſint eadem realiter, exemplum, in anima intellectio & volitio, ponendo totaliter voluntatem actiuam reſpectu velle, ſiue in eodem ſuppoſito recipiantur, non in vna natura, nec potentia, exemplū, de phantaſmate & intellectione, ſi negetur ſpecies intelligibilis, & Reſolutio notabilis.

actio

actio tota detur intellectui; ſiue in alio & alio ſuppoſito recipiatur forma prior & poſterior, exemplum, lumen in aëre & in aqua à Sole. Nec hic ſaluatur propoſitio, quòd forma prior ſit actiua reſpectu poſterioris, vel ratio recipiendi, ſicut lumen in medio reſpectu ſpeciei coloris; quia ſi in talibus inſtetur, nihil valet inſtantia, quia ibi actiuũ proximum deficeret, vel paſsiuũ proximũ: in quatuor autem inſtãtiis poſitis neutra conditio accidit, nã nec volitio eſt cauſa actiua delectationis, ſed obiectum, nec receptiua, ſed voluntas; ſic in aliis, ſecundum illas opiniones. Nec eſt dicendum, quòd maior illa eſt vera, niſi ab eodem ſint duo effectus neceſſarij ſecundum ordinem producibiles, quia etiã nõ eſt vera, ſi neceſſariò eſt ordo inter formas à diuerſis agẽtibus inducibiles, ſicut patet inſtantiis poſitis. Vniuerſaliter ergo, quæcunq; forma, ad hoc vt recipiatur in ſuo paſsiuo, requirit aliam prius recipi in quocunq; , nunquam actiuum formæ ſecundę eſt in potentia accidentali ad agẽdum in receptiuum illius, niſi forma prior iã ſit inducta: ergo poteſt dici, quòd pro inſtanti, pro quo eſt cauſabilis, dependet ab aliis, quia non eſt cauſabilis, niſi naturaliter poſt aliam, quæ præexigitur; igitur forma poſterior quoad fieri dependet eſſentialiter ab alio, quàm a ſuis per ſe cauſis in fieri, quę ſunt agens & materia. Concedi poteſt igitur hæc concluſio, quòd prius eſſentialiter non tantùm conuenit eſſe, vt effectus ſit, ſed etiam poſterius patet in tractatu de primo principio: tamen non probabiliter negatur illa maior, niſi oſtendatur prioritas alterius formę, vel vt actiuæ reſpectu ſecundæ, vel vt rationis recipiendi, vel vt effectus propinquioris; cauſæ communi, vel cauſæ neceſſariò prius cauſanti.

Cap. 2.

Ad auctoritates Aug. (quę pro iſta opinione adducũtur) dico primo, Quòd imago, quæ ponitur ab eo eſſe in ſpiritu, oportet quòd intelligatur eſſe in anima, vel in aliquo animæ vt in ſubiecto, & non præciſè in corpore ſic mixto, aliter non concluderet illam imaginem eſſe nobiliorem omni corpore, ſicut dicit ipſe 12. ſuper Geneſ. Cap. 16. quod autem eſt in anima, vel in aliquo animæ vt in ſubiecto, non eſt illa ſpecies, quæ communiter dicitur ſpecies, ſed illa recipitur in parte organi, quę eſt corpus ſic mixtũ, ſed illud, quod recipitur in anima, vel potẽtia animæ, eſt actus cognoſcendi, ergo per imaginem intelligit ipſe talem actum. Iſta Gloſſa arguitur ex dicto eius. 11. de Trinitate. capit. 2. vbi vult, quòd informatio ſenſus, quæ fit à ſolo corpore, viſio dicitur, illa autem informatio eſt propria ſpecies, quę recipitur in parte organi, ſcilicet in corpore ſic mixto. Hoc patet ex hoc, quod dicit, quòd gignitur à ſolo corpore, quod videtur. Sicut ergo illud, quòd eſt proprie imago, dicitur viſio, ita è conuerſo viſio poteſt dici imago & multo verius, quia viſio (ſecundum veritatem) eſt quædam qualitas, & talis qualitas eſt quædã ſimilitudo obiecti, & fortè perfectior quàm illa ſimilitudo prior, quæ dicitur vſitate ſpecies. Hoc intellecto faciliter patet ad auctoritates eius. Concedo enim, quòd iſtam imaginem quæ eſt ſenſatio, non cauſat corpus in ſpiritu, vt totalis cauſa, ſed anima cauſat in ſe mira celeritate, non tamen vt tota cauſa, ſed ipſa & obiectum: vnde dicit ibidem. 12. ſuper Geneſim. Capit. 16. Cuius imago mox, vt oculis viſum fuerit, &c. Innuens quòd præſentia obiecti requiritur in ratione viſibilis, vt anima faciat in ſe viſionem, & non requiritur niſi vt aliquo modo cauſa partialis, ſicut ipſemet exprimit. 11. de Trinit, cap. 2. Quòd à vidente & viſibili gignitur viſio. Iſtam concluſionem ſic intellectam probat ratio ſua in auctoritate pręallegata, quia illa propoſitio, ſcilicet quòd agens eſt pręſtantius patiente, non eſt immediata, ſed dependet ex iſtis tribus, ſcilicet, Agens eſt præſtantius effectu, & Effectus agentis eſt actus & forma patientis, & Actus eſt nobilior potentia; ergo agens inducens huiuſmodi formã eſt nobilius patiente. Vbi igitur iſtæ propoſitiones ſunt verę, ibi propoſitio Aug. quã accipit, eſt vera; iſta autẽ, quod agens eſt pręſtantius effectu, non eſt vera, niſi de cauſa ęquiuocato tali: poteſt enim aliqua eſſe cauſa partialiter agẽs ad aliquem effectum nobiliorem ſe, ſicut elementum in virtute corporum cæleſtiũ poteſt agere ad generationem mixti, quod eſt nobilius ipſo elemento agente, vt partiali cauſa. Per iſtud patet ad ſecundam auctoritatem Auguſt. 10. de Trinit. capit. 5. Format enim anima in ſe imaginem, hoc eſt ſenſationem, & de ſe, hoc

eſt,

eſt, ipſa eſt in potentia naturali ad ſenſationem, & non in potentia neutra, ſicut ſuperficies ad albedinem eſt in potētia neutra & non naturali, & iſtam naturalitatē oſtendit, cū dicitur de ſe. Et loquitur ibi tantū de ſenſationibus, vt apparet, quia dicit ibidem, quòd illas partes animę, quæ corporum ſimilitudinibus informantur, habemus communes cum beſtiis: hoc verum eſt de illis, quę informantur imaginibus, hoc eſt ſenſationibus, extendendo nomen imaginis ad ſenſationem.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd concludit pro me, quia cognitio, cùm ſit operatio vitalis, non eſt à non viuo, ſicut à totali cauſa, poteſt tamen non viuum eſſe cauſa partialis alicuius viui, vel effectus vitalis, ſicut Sol non viuus eſt cauſa partialis cum patre ad generandum filium viuum, & multo magis in propoſito eſt poſsibile, quia hîc cauſa principalior eſt viua, ſicut patebit in ſequentibus.

¶Ad ſecundum. Cum arguitur de forma perfecta, hoc concludit, quòd aliquam actiuitatem habet reſpectu proprię operationis, ſed quia videtur concludere totalē cauſalitatem in ea reſpectu ſuę proprię operationis, reſpōdeo, Quòd iſta forma ex perfectione ſua ordinatur ad habendum aliquam operationem circa totum ens, vt dicitur quæſt. 1. huius diſtinct. Quia verò non eſt ſimpliciter perfecta, quia non eſt infinita, ideo non poteſt in ſe habere totū ens, ex eius ergo perfectione cum ſua imperfectione concluditur, quòd aliquā actiuitatem habeat, non tamen ſufficientē, quia non poſſet habere totalem cauſalitatem cognitionis reſpectu totius entis, niſi haberet in ſe totū ens; & ideo dico, quòd formæ imperfectiores bene poſſunt eſſe cauſæ totales reſpectu ſuarum operationum, quia operationes illarum ſunt limitatæ ad res, reſpectu quarum habere talem actiuitatem non concludit aliquam perfectionem actiuam, niſi limitatā: ſed in iſta forma perfecta, quæ ordinatur ad totum ens, non poteſt poni totalis cauſalitas reſpectu cognitionis totius entis, tunc enim poneretur in ea virtus actiua illimitata; ſi tamen poteſt poni cauſalitas partialis in ea, & partialitas in obiecto, vt ſic ipſa poſſit cooperari perfectioni ſuæ circa quodcunque obiectum, & obiectum etiā quodcunque cooperari ſibi, magnum obiectum ad magnam perfectionem eius, & paruum ad paruam.

¶Ad tertium & quartum argumentum de actione, vt diſtinguitur contra factionē, & quòd actio denominat agens, concedo. Pono enim actum intelligendi vere manere in agente, non tantū in ſuppoſito agēte; ita quòd non tranſeat extra ſuppoſitū, ſed nec tranſit extra partem intellectiuam in ſenſitiuam, nec extra intellectiuam in appetitiuam; nec extra principium eius actiuum in aliam potentiam, ſed manet in parte intellectiua, quę eſt cauſa partialis eius: non autem oportet actionem propriè dictam manere in ſua cauſa totali, ſed ſufficit, quòd maneat in ſua cauſa partiali.

ARTICVLVS. 8.

Vtrum anima intellectiua ſit cauſa partialis actiua intellectionis.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia intellectus poſsibilis non habet talem cauſalitatē, ſiue informatus ſpecie intelligibili, quam quidam negant, ſiue nudus, quia (ſecundùm eos) nihil idem poteſt agere in ſeipſum, quod probant, quia cū agens ſit tale in actu, quale paſſum eſt in potentia (vt apparet 3. Phyſic. & 1. de gener.) ſequitur tunc quòd idem eſſet in potentia & in actu, quod primo videtur eſſe oppoſitum primi principij Metaphyſicę noti per rationem actus & potentiæ, ergo &c. t.c.1.2 t.c.18.

¶ 2. Præterea. Si intellectus poſsibilis eſſet cauſa partialis intellectionis, tunc idē eſſet efficiens & materia, quod videtur eſſe contra Philoſophum. 2. Phyſic. Materia & efficiens non coincidunt, ergo &c. t.c.70.

¶ 3. Præterea. Si intellectus poſsibilis eſſet cauſa partialis intellectionis, idem referretur ad ſe relatione reali, quod videtur impoſsibile. 5. Metaph. propter oppoſitionem talium relationum, ergo &c. t.c.17.&20.

¶ 4. Pretereá. Si intellectus poſsibilis eſſet cauſa aliquo modo intellectionis, poneretur quodlibet in ſe agere, & mouere ſe, vtpote, quod Aër ad præſentiam Solis illuminaret ſe & nō Sol, & lignum ad præſentiam ignis calefaceret ſe & non ignis; nec eſſet ratio, quare non eſſet aliquid naturaliter ſic cauſatiuum cuiuſcunque noui in ſe, quia non eſſet, vnde prohiberetur, quin quodlibet eſſet cauſatiuū cuiuſcunque noui in ſe. alias probaretur.

¶OPPO

¶OPPOSITVM patebit in ſequentibus.

¶*CONCLVSIO. Anima intellectiua eſt cauſa partialis actiua intellectionis.*

Opinio Gotfredi. quol. 1 q. 17 & quol. 8 q. 2. & quol. 9. q. 19 & quol. 13. q. 2.

¶RESPONDEO. Alia eſt opinio, quę totaliter eſt in alio extremo, quę dicit (ſicut colligitur ex diuerſis locis ſic opinantis) quod anima intellectiua, vt intellectiua eſt, nihil habet actiuitatis vel cauſalitatis reſpectu intellectionis. Quod probatur quatuor argumentis quæ ſunt in opponendo. Ex quibus dicunt, quod agens & patiens diſtincta ſunt ſubiecto & pro confirmatione dicunt, quòd quæcunque difficultates accidunt in aliqua materia, non ſunt propter eas neganda iſta principia, quia tunc tollitur omnis inquiſitio veritatis per talia principia negata, qua enim ratione negantur in vna materia, & in alia. Propter idem dicunt, quòd intellectus agens non poteſt aliquid cauſare effectiuè in intellectu poſsibili, quia non diſtinguitur ab eo ſubiecto, ſed quaſi formaliter ipſum lumine ſuo perfundendo, vel perficiendo huius illuſtrationem facit, ſicut cùm producitur aliquod corpus luminoſum, in quo ſunt iſtæ duæ perfectiones ſcilicet diaphania, & ipſa lux, dicitur, quòd lux hoc corpus perſpicuum facit luminoſum, non tranſmutando ipſum à potentia præcedente actum ad talē actū, ſed totum ſimul factum eſt ſecundum rationem cauſę efficientis ab agente extrinſeco producente corpus tale † ad eſſe tale, ideo dicitur lux facere illud corpus luminoſum, quia eſt formaliter perficiēs illud corpus: Ita eſt in propoſito, intellectus agens in ratione cauſę efficientis nihil agit in intellectum poſsibilem, ſed qui creauit animam per modum cauſæ efficientis, ipſe in ea hanc illuſtrationem fecit, iſtas potentias ſimul in eadem ſubſtantia producendo. Similiter ponunt, quod intellectus agens nullam operationem habet reſpectu intellectionis, niſi quatenus habet actionem circa obiectum intelligibile, quatenus ſcilicet agit ad hoc, vt illud habeat rationem mouentis & obiecti in actu; ergo ad ipſam intellectionē præter iſta duo, intellectus agens nullam actionem immediatè habebit. Quid igitur cauſabit effectiuè intellectionem? Reſpondent, quòd obiectum idem ſecundum rem efficit intellectionem & volitionem, & hoc inquantū relucet in phantaſmate illuſtrato ab intellectu agente, non effectiuè, ſed quaſi formaliter concurrente reſpectu intelligibilis. Qualiter autē ſit poſsibile phantaſma mouere intellectum poſsibilem, cùm tamē virtus phantaſtica & intellectus poſsibilis ſint eadem ſubſtantia animæ, & phantaſma non diſtinguitur ſubiecto ab intellectu poſsibili? Dicūt, quod anima poteſt conſiderari dupliciter, vel ſecundum eſſentiam, vel ſecundum potentias; primo modo eſt totum in qualibet parte corporis, nec eſt principium alicuius operationis; ſecundo modo aliqua potentia determinat ſibi aliquam partem corporis vt organica, aliqua non vt intellectiua, quia ipſa ſub ratione talis potentiæ nō eſt in iſta parte corporis nec in illa, quia in nulla eſt quia per ſe, nec in toto, nec in aliqua parte, ſicut nec operationes, quę per eam exercentur: ſicut ergo potentia, quæ eſſet in alia parte corporis, quā eſt phantaſia, poſſet immutari ab eo, quod eſt in phantaſia, ita potentia quę non eſt determinata ad partem, in qua eſt phantaſia, ſed eſt extra illā, ſic quod non eſt ibi pluſquā in pede, poterit immutari ab eo, quod eſt in phantaſia; ita eſt in propoſito, quia illæ potētię non ſunt alligatæ, & immerſę materię ſicut aliæ.

Contra iſtam opinionem. Intellectus agens (ſecundum eum) nihil cauſat, quod ſit formaliter in phantaſmate, ſed ſolū fit remotio prohibentium per quendam contactum ſpiritualem huius lucis ad phantaſmata, qua remotione facta virtute intellectus agentis fit informatio intellectus poſſibilis. Et ex hoc ſequitur, quod nihil, quod eſt intellectiua pars vt intellectiua, comprehendit intellectum agētem & poſſibilem, habebit aliquam rationem actiui, ſiue vt agentis, ſiue vt rationis agendi, reſpectu cuiuſcunque intellectionis, & ita tā tū phantaſma effectiuè ſe habet ad intellectionem, vel ſi ſit ibi efficiētia aliqua, per quā effectiuè fiat irradiatio, vel illuſtratio ſuper phantaſmata illa efficientia, erit pręcisè ipſius Dei, qui creauit tale lumen in intellectu poſsibili; vel ergo Deus agit immediatè ad intellectionem quamcunque, vel tantū phantaſma erit cauſa omniū actionum intellectiuæ partis tam intellectionum quàm volitionum. ☞ Nihil ergo aliud à Deo ſe habet actiuè reſpectu intellectionis cuiuſcunque, niſi phantaſma ſolùm. Hoc videtur valde inconueniens,

Impugnatur 3 rationibus.

alias aut tale

niens, quia vilificat valdè naturam animæ, nullam enim videtur perfectionem phantaſma cauſare poſſe in intellectu, quæ excedit nobilitatem eius, quia effectus æquiuocus nõ poteſt excedere cauſam ſuã, ſed deficit; igitur nihil cauſatum præcisè à phantaſmate, ſicut à tota cauſa actiua (ſicut ponit iſta opinio de intellectione) poteſt eſſe perfectius phantaſmate, ſed neceſſariò imperfectius, & ita nulla operatio ſiue intellectio erit in homine perfectior phantaſmate, quod eſt abſurdum. Iuxta ſecundam rationem contra Gotfredum videtur contra ipſum, Quomodo animal phantaſiatur abſque ſenſatione exteriori? quid enim ibi mouet organum ad actum? Nihil certè videtur ibi diſtinctum ſubiecto, niſi ponat memoriam ſenſitiuam in alio organo à phantaſia, & illam mouere phantaſiam ad imaginandum.

2. ratio

* Item ſecũdo ex iſta opinione ſequitur, Quòd angelus, in quo nõ poteſt poni talis diſtinctio in ſubiecto, nullam intellectionem poſſet habere nouam, quantumcunque habeat obiecta multa præſentia habitualiter, imo nullã poteſt habere effectiuè, niſi à Deo, quia oppoſito poſito intellectus mouebitur à ſe, vel agens & patiens erunt indiſtincta ſubiecto; hoc videtur ipſe concedere, quia ponit, quòd angelum poſſe habere nouam intellectionem eſt merè creditum. ¶ Hæc reſpõſio nõ videtur Chriſtiani, ſed puri Philoſophi Pagani, cũ Angelus multa noua ſciat, & ſit beatus in operatione ſua. Hæc etiam non euadit, nullum enim creditum repugnat concluſioni ſequenti ex veris principiis. Ex iſto autẽ principio neceſſario, Agens & patiẽs ſunt diſtincta ſubiecto, ſequitur, quòd intellectus non poteſt habere ex ſe aliquam intellectionem actiuè; ergo ſi oppoſitum huius concluſionis eſt creditum, principium illud, ex quo ſequitur iſta concluſio, eſt falſum: hoc magis patet de velle, conſtat enim, quò primum velle malum Angelus immediatè non habuit à Deo; patet igitur, quòd ibi agens fuit indiſtinctum ſubiecto à paſſo.

Quia veritas fidei nõ repugnat naturali veritati.

3. ratio.

Tertiò ſequitur, quòd nõ oportet ponere aliquem habitum in intellectu, quia ad ordinatè intelligendum requiritur, & ſufficit (ſecundum iſtam opinionem) quòd phantaſmata ordinatè occurrant, quę occurrentia ordinatè mouẽt intellectum; ſed quòd ipſa ordinatè occurrant, non poteſt fieri per habitum in intellectu, quia nihil in paſſo dat mouenti ordinatè mouere, aut ſaltem per habitum in phantaſia poſſunt ordinatè occurrere, abſque omni habitu in intellectu, ergo &c. Conſirmatur, quia ideo (ſecundum iſtos) negatur habitus in voluntate; quia ipſa faciliter mouetur conformiter intellectui; ergo à ſimili, cũ mouetur intellectus à phantaſmatibus, eo modo quo occurrunt, ſufficit habitus in phantaſia, ad hoc quòd ordinatè occurrant. Hæc tria argumẽta pondero.

Impugnantur 3 aliis rationibus 1. ratio.

Fiunt talia argumenta contra eos * Primo ſic. Si phantaſma cauſat omnẽ intellectionem effectiuè, & cauſa naturalis non agit, niſi ſecundum naturam illam, qua eſt actu, phantaſma nunquam cauſabit aliquã intellectionem in intellectu, niſi conformem phantaſmati, & ita nunquam cauſabit compoſitionem falſam repugnantem rationi terminorum, quorum phantaſmata ſunt in virtute phantaſtica; aut ſi quodammodo poteſt (ſicut reſpondent) quod per vnũ oppoſitum cognitũ poteſt ſuũ oppoſitum cognoſci, hoc nõ eſt niſi, quia per vnam compoſitionem veram poteſt cognoſcere oppoſitam eſſe falſam. Sed nunquam idem phantaſma cauſabit aliquã intellectionem falsã tanquam veram, vel è conuerſo. Et ſi dicas, quod phantaſma falsè repræſentat obiectum, idem cauſat intellectionẽ falſam in intellectu, Sequitur, quod idem phantaſma manens idem nunquam poteſt cauſare aſſenſum oppoſitũ, & ita non poterit intellectus eandem complexionem apprehendere, nunc vt veram, nunc vt falſam.

2. ratio.

Itẽ, Quãdo dicitur, quod intellectio (ſecundum Philoſophũ) eſt actio manens intrà, Reſpondent, quod intelligere ſecundum modum ſignificandi grammaticalem ſignificat actiuè, & intelligi paſſiuè, tamen ſecundum rem intelligere eſt paſsio, & quod intelligitur eſt agens; intelligere enim non ſignificat aliquid, vt habet eſſe vt ſubiectum in ſe & abſolutè, ſed quaſi tendens in alterum, vt in obiectum, ſiue vt in terminum, & quia actionis eſt procedere ab agente, & tendere in paſſum, ideo tales perfectiones, quæ in re ſunt paſsiones, hoc eſt manentes in eo, quod denominatur ab eis per modum actionis, dicuntur eſſe actiones immanentes. Contra. Philoſophus diſtinguẽs actionem à factione. 3. Phyſic. & 6. Ethic. cap. 5. & 9. Metaph. aſsignat diuerſa principia

t.c. 25. t.c. 16.

pia propria actioni & factioni, quod non
oporteret, ſi intelligeret, quòd illud, quod
aſsignat eſſe actionē, eſſet paſsio, quia tūc
nō oporteret aſsignare ſibi principiū acti
uum proprium, non enim oporteret prudē
tiam eſſe actiuam, ſicut ars eſt habitus fa-
ctiuus, ſi actio nihil eſſet, niſi quędam for
ma recepta in alio, vt in eo, quod dicitur
3.ratio. agens. Item. Habitus non ponitur præcisè
ad patiendum, & maximè in paſsiuo ſum
mè diſpoſito ad formam, non enim opor-
tet illud facilitari ad recipiendum, quod
in ſe eſt ſumme diſpoſitum ad recipien-
dum, ſed intellectus eſt ſummè diſpoſitus
ad quancunque intellectionem, quia nihil
habet contrarium, ergo non oportet pone
re aliquem habitum in intellectu, ſi preci-
sè eſſet paſsiuus reſpectu intellectionis.
Probatur prima propoſitio, quia habitus
eſt, quo vtimur, cū volumus, & habitus ha
bentem perficit, & opus eius bonum red-
Cap.5. dit, ex 2. Ethicor. omnia iſta tribuunt ali-
4 ratio. quam actiuitatem habitui. Item. Quomo-
do intellectus diſcurret ſyllogizando vel
argumentando, ſi phātaſmata cauſat om-
nem intellectionem? non enim videtur in
telligibile, quomodo phantaſmata diſcur
rentia cauſant omnem diſcurſum. ☞ Con
firmatur, quia intellectus conferens A ad
B. ſecundū talem habitudinē, qualis eſt ip
ſorū, ex natura rei nō cauſat relationes ra
tionis, putà, quādo cōparat ea vt differen
tia, vt cōtraria, vt totum & partē, & huiuſ
modi; ergo ſola illa collatione cauſatur re
latio rationis, quę nec in eſſe, nec in cogno
ſci conſequitur extrema ex natura eorū, er
go extrema nō ſunt cauſa illius actus col-
5.ratio. latiui. Itē. Quomodo cauſabūtur intētio
nes Logicæ, vel relationes rationis? Si e-
nim phātaſma cauſat omnē intellectionē,
quæcunq; cauſata ab eo erit realis, quia il
la dicitur eſſe realis intentio, quę cauſatur
immediatè à re, vel à ſpecie repræſentante
rē inſe; ergo nulla intellectio cauſabit in
tellectiones Logicas, vel relationes ratio-
nis, quia intellectus nullo actu ſuo poterit
cōferre obiectū ad aliud, quæ collatio cau
ſat relationem rationis, vel intentionem
6.ratio. ſecundam in obiecto. Itē. Quomodo refle
ctetur intellectus ſupra actum ſuum? Et
hoc quomodo erit in poteſtate potentiæ
reflectentis? Si enim phātaſma cauſans ali
quam intellectionē, habet naturaliter cau
ſare reflexionem ſuper iſtam actionem,
pari ratione & reflexionem reflexionis,
& ſic in infinitum, vt dicit Auguſt. 15. de Cap.12.
Trinit. Si autem non habet cauſare refle-
xionem, ſed tantum actum abſolutum, &
poſtea occurrat aliud phantaſma, non vi-
detur poſſe aſsignari quomodo poſſet eſſe
aliqua reflexio ſuper aliquē actum. Itē. 7.ratio.
Quomodo illud nō vilificat animā, quòd
omnem actionem ſuam naturalē, quę eſt
perfectio naturalis, tam perfecti entis eſſe
ctiue cauſet phātaſma? Nullam enim per
fectionem videtur poſſe cauſare phantaſ-
ma in intellectu, quę excedat nobilitatem
eius, quia effectus æquiuocus non poteſt
excedere cauſam æquiuocam, ſed deficit;
igitur nihil præcisè cauſatū à phantaſma
te, ſicut à tota cauſa actiua, poteſt eſſe perfe
ctius phantaſmate, ſed imperfectius eo, &
ita nulla perfectio erit in homine maior ip
ſo phātaſmate, quod eſt abſurdiſsimū &c.
☞ Iſtarum ſex rationum factarum cō
tra opinionem Thomę & Gotfredi, pri-
ma non cogit contra eos, quærit enim dif-
ficultatem communem omni opinioni, ſi-
ue enim phantaſma ponitur cauſa actiua
intellectionis, ſiue ſpecies intelligibilis,
ſiue intellectus, cum quodcunque iſtorū
ſit principium naturaliter agendi non li-
berè, ſemper æque poteſt queri, quomo-
do oppoſita poſſunt cauſari in intellectu,
vt nunc opinio vera vel ſciētia de aliquo,
nunc opinio falſa vel error de eodem. Se-
cunda non cogit, quia prudentia ponitur 2.
principium actiuum propter actum aliū,
qui eſt actio, ad quam ſuus proprius extē
ditur, vt regula ad regulatum, ſicut pro-
prius actus artis extenditur ad alium, qui
eſt factio, licèt tamen neuter habitus ſit
propriè principium actiuum reſpectu ſui
actus. Tertium illud. 2. Ethic. Habitus eſt,
qui habentem perficit debet intelligi non 3.
effectiue, quia non ſic bonum reddit, ſed
tantū inclinatiuè. Quartum coincidit cū 4.
tertio, ponderato ſcilicet, quomodo habi-
tus diſcurrit, vt phātaſmata ordinatè in di
ſcurſu occurrant, niſi ponatur ille habitus
in virtute phātaſtica, nō eſt in intellectu,
quod fortè concederet. Quintum videtur 5.
ponderandum, ſi nulla comparatio eſt rela
tio rationis, quam extrema nata ſunt cau
ſare in intellectu. Si enim iſta propoſitio
eſt vera, tunc licet intellectiones ſimpliciū
comparatorum cauſentur ab illis, non ta-
men comparatio illa, quę eſt in actu colla
tiuo, quo cauſatur in extremo relatio ra-
tionis. Poſſet dici, quòd aliqua habitudo
conſe-

conſequitur extrema in re, & illa in cognitione cōſequitur extrema cognita, putà, qualitas iſta eſt realis; alia uō conſequitur extrema in re, nec neceſſariò in cognitione, poſſunt tamen ipſa extrema cauſare actū collatiuū elicitiuè, quia voluntas imperat, cauſato autem actu collatiuo ſecundum talē reſpectum, qui non conſequitur extrema in re, cauſatur relatio rationis.

6 Sextū verò querit, quomodo iu poteſtate noſtra eſt, quā intellectionem habeamus poſt alteram, & per quid coguoſcitur actus, ſuper quem reflectimus, primū quidē eſt propter voluutatem, ſecundum eſt per veſtigiū derelictū ab actu illo, igitur illo derelicto poteſt haberi actus reflexus per illud elicitiuè voluntate imperante, & poteſt non haberi voluntate imperante aliā intellectionē. Aliter poteſt dici, quòd cognoſcitur per phantaſma, quod primò oſtendit obiectum, ſecūdo cauſatū ab obiecto, tameu non erit neceſſe ipſum cauſare intellectionem intellectiouis, niſi quando voluntas imperat.*

Vide Commentat. 3. de anima. com. 18. Quære in quol. q. 15. & in collationib. Pariſienſibus. q. 2.

¶ AD ARGVMENTA. Quāuis poſſet ibi tāgi, vtrū iſta cauſalitas, quę attribuitur parti intellectiuæ, cōueniat propriè intellectui agenti vel poſsibili, tamē illam difficultatē dimitto vſq; aliàs. Ad primū igitur, cū probatur, quòd poſsibilis nō poteſt habere illā cauſalitatē, quia nihil idem agit in ſe, Reſpūdeo, quòd illa propoſitio nou eſt vera, niſi de aliquo agēte vniuoco, uec iſta probatio eius, quòd tunc idem eſſet in actu & in potentia, concludit, niſi quando agēs agit vniuocè, hoc eſt inducit in paſſum formā eiuſdem rationis cū illa, per quam agit. Si enim aliquid ſic ageret iu ſe, ſequeretur, quòd ſimul haberet formam eiuſdem rationis, ad quam moueretur, & dum moueretur ad illam, careret illa; igitur ſimul haberet illam, & nō haberet, ſaltem hoc ſequitur de duabus formis eiuſdē ſpeciei, vel de eadem. In agentibus autem æquiuocè, id eſt in illis agentibus, quę non agunt per formam eiuſdem rationis cum illa, ad quam agunt, propoſitio illa, Quòd nihil mouet ſe, uou habet neceſsitatem, nec probatio eius, quòd aliquid ſit in potentia & in actu reſpectu eiuſdem, aliquid concludit, non enim ibi agens eſt tale formaliter in actu, quale paſſum eſt formaliter in potentia, ſed agens virtualiter eſt tale in actu, quale formaliter eſt in potentia patiens, & quod idem ſit virtualiter tale in actu, & formaliter tale in poteutia, nulla eſt contradictio. Iſta gloſſa de agentibus vniuocis & æquiuocis neceſſaria eſt, quia Philoſophus poſuit motum non tantùm iu genere qualitatis, ſed quantitatis, & vbi: in quātitate autem & vbi nullū eſt agens vniuocū, quia iu genere quantitatis & vbi nulla eſt forma, quæ ſit principium inducendi ſimilē formam, imo (vt generaliter dicatur) quicunque motus eſt ad formam non actiuā, non eſt ab agente vniuoco, quia ex quo forma talis terminans uou eſt actiua, nulla eiuſdem rationis eſt principium agendi: Sunt igitur apud Philoſophum multi motus ab agente nou vniuoco, ſed æquiuoco, & ibi agens eſt virtualiter tale in actu, quale patiens formaliter in potentia.

3. Phyſic. t. c. 9. & ſequent.

Doctrina ſingularis.

Si arguas. Ergo in omnibus poſſet idem eſſe in actu virtuali, & in potentia ad actum formalem, & ſic quodlibet poteſt mouere ſe. Reſpondeo, Quòd in iſta illatione eſt non cauſa, vt cauſa, nam ex generali ratione actus virtualis, & potentiæ ad actū formalem nulla eſt repugnantia, quia ſi ex iſta ratione eſſet repugnantia, tunc & in quolibet eſſet repugnantia, tamen in aliquo cum actu virtuali concurrit aliquid aliud, propter quod repugnat ſibi quandoque eſſe in porentia, vel actu formaliter tale. Exemplum. Eſſe calidum virtualiter in actu, & formaliter in potentia, de ſe non includunt contradictionem vel repugnantiam, & ideo in nullo ſubiecto includunt repuguantiam, quòd propter hoc non poſſint eſſe ſimul; nec alterum eſſe ibi, quia alterum; tamen Sol, qui eſt calidus virtualiter, non poteſt eſſe calidus formaliter, tamen hoc non eſt propter repuguantiam iſtorum: probo, quia Saturnus eſt frigidus virtualiter, & tamen non poteſt eſſe calidus formaliter, ergo actus virtualis non erat in eo cauſa repugnantiæ, ſed aliquid aliud, quod eſt commune Soli, & Saturno, putà, quòd iſta ſunt corpora incorruptibilia, & caliditas eſt qualitas corporis corruptibilis. Sed ſi obiicias, quòd talia priucipia Metaphyſica, ex quo ſunt generalia, non debent negari propter aliquas difficultates ſpeciales. Reſpondeo, Quòd nulla ſunt principia Metaphyſica, quæ habent multa ſingularia falſa, † intelligendo autem, quòd nihil eſt iu actu virtualiter, & in potentia ad actum formalem, & quòd iſta repu-

Vide 1. de cœlo. t. c. 21.

alite intellecto.

repugnantia accipiatur ex parte vel ra-
tione actus & potentię, non eſt principiũ
Metaphyſicum, quia multa ſingularia ſa-
tis patenter ſunt falſa, ex quo patet, quòd
illud non eſt principium Metaphyſicum,
ſed quòd nihil eſt in actu formali, & in
potentia reſpectu eiuſdem actus formalis,
verum eſt, quòd ſic nihil eſt in actu & in
potentia. Et ſi omnino contendas, quòd
etiam loquendo de actu virtuali, & poten
tia ad formalem actum, ſit principiũ Me-
taphyſicum, Quomodo alij erant ita cæci,
& iſte ſolus videns, vt rationem commu-
nium terminorum Metaphyſicorũ nõ poſ
ſent cõcipere, & ex eis apprehendere veri
tatem talis cõplexi, quòd ipſe ponit prin-
cipiũ Metaphyſicũ? Quod non tantũ ab
aliis non ponitur principium, imo in mul
tis falſum, & nunquam neceſſarium in ra
tione terminorum.
t.c.70. ¶ Ad ſecundum. Cum arguitur ex. 2. Phy
ſic. de cauſa materiali & efficiente, quòd
non coincidunt, verũ eſt de materia, quæ
eſt in potentia pura, ſed nõ de materia ſe-
cundum quid, qualis eſt ſubiectum reſpe-
ctu accidentis. Neceſſe eſt enim aliquid
idẽ quandoque eſſe materiã & efficiẽs re-
ſpectu eiuſdẽ, quod apparet, quia aliàs paſ
ſio non prædicaretur per ſe ſecũdo modo
de ſubiecto, quia ſi prædicetur per ſe ſecũ
do modo de eo, eſt eius cauſa materialis,
ſicut materia eſt in accidentibus, quia po-
nitur in diffinitione eius vt additũ, ſi etiã
9. Metaph. t.c. 17. eſt prædicatio per ſe, igitur & neceſſaria,
ſecundum quod eſt ſola cauſa materialis
reſpectu alicuius, non habet neceſſitatem
reſpectu eius, ergo oportet præter cauſali
tatem materiæ ponere in ſubiecto cauſali-
tatem efficientis ad ſaluãdum neceſſitatẽ.
¶ Ad tertium, quod arguitur de relationi
bus realibus oppoſitis, Dico, quòd aliquæ
relationes oppoſitæ ſunt incompoſſibiles
in eadem natura, & in eodem ſuppoſito, a-
liquæ in eodem ſuppoſito, ſed non in ea-
dem natura, aliquæ nec in eadem natura,
nec in eodem ſuppoſito; vnde ex ratione
relationum realium in communi non po-
teſt concludi repugnantia earũ in eodem.
Exempla prædictorum. Cauſa & cauſatũ
in eadem natura ſiuè ſuppoſito repugnãt,
quia ſi non, tunc idẽ dependeret à ſe; pro-
ducens & productum non repugnãt in ea
dem natura, quia natura poteſt communi
cari ſine diuiſione ſui, qualis eſt natura di
uina, repugnat tamen in eodem ſuppoſi-
to, mouens autem & motum, nec in eadem
natura, nec in eodem ſuppoſito repugnãt,
quia hic non ponitur dependentia eſſen-
tialis, qualem ponunt relationes cauſæ &
cauſati, nec per idem ponitur, quòd idem
ſit, antequam ſit, quod ponere videtur ra
tio producti & producentis, ſed tantum
ponitur hîc, quòd idem dependet à ſe quã
tùm ad actum accidentalem, ſicut motum
à mouente dependet, quantùm ad actum
accidentalem, quem recipit ab eo. Incom-
poſſibilitatem igitur aliquarum relatio-
num oportet reducere ad aliquam incom-
poſſibilitatem priorem, & vbi iſta prior
non inuenitur, ibi nec illa incompoſſibili
tas relationum oppoſitarum concludetur.
Hoc etiam amplius declaratur, quia ſicut
iſtæ relationes, producentis & producti,
quę ſunt repugnãtes in eodem ſuppoſito,
poſſũt fũdari in eadẽ natura illimitata, ſi-
cut in eſſẽtia diuina, ita iſtę relationes mo
uentis & moti, quę multò minorem habẽt
repugnantiam, fundari poſſunt in eadem
natura aliqualiter illimitata; Quidquid
autem eſt in potentia ad aliquem actũ for
maliter, & cùm hoc habet eandem actuali
tatem virtualiter, ſicut cùm idem mouet
ſe, eſt aliqualiter illimitatum, ponitur e-
nim non tantùm capax illius perfectio-
nis, ſed vt cauſans eã; ibi igitur propter
illimitationem aliqualem bene compa-
tiũtur ſe iſtæ relationes oppoſitæ. ☞ Cõ-
trà. Omnia relatiua ſunt eodem modo
oppoſita, ergo eodem modo incompoſſi-
bilia.
¶ Ad quartum, Achillem eorum, quòd
quodlibet moueret ſe, dico, Quòd (ſicut
argutum eſt contra primam opinionem
in excludendo cauſam, ſine qua non) ni-
hil eſt cauſa totalis & perfecta & natura-
lis effectiua alicuius, quin ipſum approxi
matum totali receptiuo, & non impedi-
tum cauſet illud; lignum autem ſemper
eſt approximatum ſibi ipſi, & ſufficien-
ter, & non poteſt poni aliquod perpe-
tuum impedimentum, quãdo ignis nõ eſt
præſens ſibi, quia ſi ponatur hoc impe-
diens, amoueatur illud, & non erit impe-
ditum, ſi aliud, amoueatur illud, & ſic
diſcurrendo per ſingula habebit ſibi præ-
ſens lignum, & nullo modo impeditum;
igitur, ſi ipſum eſſet cauſa actiua tota-
lis reſpectu caloris, & ipſum eſt etiam
totalis cauſa receptiua, igitur ſemper
eſſet calidum, non autem ſemper eſt
calidum;

calidum; ergo cùm non poſsit poni non cauſalitas totalis propter impedimentum, nec propter non approximationẽ, nec propter receptiuum, concludetur, quòd in ligno non eſt cauſalitas actiua totalis, quod eſt propoſitum: ſic igitur non omnia mouebunt ſe vt cauſæ totales, quia nullæ tales naturæ, quæ non habent ſemper actũ, ſunt cauſæ naturales totales illius actus. Sed dices. Saltem dicam lignum eſſe cauſam partialem, vt præſente igne coagat ad calefactionem ſui, in ratione effectiui, vel actiui partialis. Nec iſta cauillatio valet, quia cauſę duæ partiales non ponuntur reſpectu eiuſdem effectus, quando altera præcisè habet totum effectum in virtute ſua vniuocè vel æquiuocè. Probo. Si enim altera haberet in virtute ſua totum effectum, ſequitur, quòd totum poteſt producere; igitur alia cauſa partialis nihil poteſt producere, vel idem bis produceretur; ignis autem, qui ex pręcedenti argumento concluſus fuit, habere actiuitatem reſpectu calefacere in ligno, habet in ſe virtualiter totum calorem ligni, ergo lignum hîc nullam habet cauſalitatem partialem. Ad propoſitum igitur, Quia anima non ſemper eſt in actu reſpectu cuiuſcunque intellectionis, cùm tamen ipſa ſit receptiua reſpectu cuiuſcunque intellectionis, & ipſa ſit ſibi ipſi approximata, & non ſemper impeditur, concluditur ipſam non eſſe cauſam actiuam totalem, ſed aliquid aliud requiritur; illud autẽ aliud concluditur eſſe obiectum, quia eo præſente ſequitur effectus, eo non præſente non poteſt haberi effectus; cõcluditur ergo primò cauſalitas aliqualis in obiecto, nec totalis; quia obiectum propter ſui imperfectionem non poteſt habere in virtute ſua totaliter intellectionem propter ſuam perfectionem: & ideo concluditur, quòd cum obiecto requiritur aliqua alia cauſa actiua partialis, non autem alia ab intellectiua, quia ipſa concurrente cum obiecto, ſequitur intellectio; ſic ergo cõcluditur hîc duas eſſe cauſas partiales actiuas, & in aliis multis non, quia nihil mouet ſe, nec totaliter nec partialiter. Iſtud etiam (quod habetur pro Achille) non videtur multũ efficax argumentum, hoc enim videtur eſſe cautela quędam, diuertendo à parte opponentis ad partem reſpondentis, quia propter defectum argumentorum induunt tales formam reſpondentium, vt reſpondentes faciant argumenta ad probandum vnum neceſſarium, ſcilicet quòd lignum non calefaciat ſe.

☞ Ad reſponſionem Achillis videtur ſequi, quòd lignum non calefaciat ſe niſi præſente alio, ſine quo nõ, ſicut (per te) voluntas non volificat ſe niſi pręſente obiecto per cognitionem. Si autem dicas, quòd ſemper calefaciat alterum, quia habet virtutem calefaciendi, Reſpondetur, quòd prius calefaciet ſe quàm aliud, & hoc primum non eſt niſi pręſente cauſa, ſiue qua non, vel forte nunquam calefacit aliud, ſicut nec voluntas volificat aliam voluntatem; nam conceſſo, quòd aliqua actio de genere actionis ſit immanens, dicetur, quòd quælibet, vel qualiter non? Aliter cõtra Achillem, quòd pręſentibus diuerſis lignis, ignibus ſimiliter diſpoſitis omnia calefiunt, præſente autem eodem obiecto diuerſis voluntatibus, non omnes ſimiliter volificantur (12. de Trinit. cap. 6. Auguſt.) igitur hîc agit ignis, & non ibi obiectum, quia tunc ęquè ageret in omnes voluntates. Contra hoc inſtatur, quia ſi voluntas non ſimilitet patiuntur, præſente cauſa ſine qua non, hoc eſt, quia agent liberè (per te) lignum præſente cauſa ſine qua non agit naturaliter: ita probatur hîc, quòd ignis ſit cauſa hîc aliter, quam ſine qua non; ſed dicitur, tantùm lignum eſt naturale, voluntas vero non. Tertio modo contra Achillem, quòd quidquid patitur, ab aliquo patitur, vbi ergo aliquid non poteſt à ſe pati, oportet ponere, quod patiatur ab alio, & vbi non poteſt ab alio, oportet ponere quod à ſe; voluntas non poteſt pati ab alio, non loquendo de Deo, tum quia tunc volitio non eſſet in poteſtate eius, tũ quia tunc aliquod aliud mouens eodem modo ſe habens, & reſpectu eiuſdem paſſi poſſet indifferenter in vtrunque oppoſitorum, quia voluntas poteſt velle & nolle eodem modo præſentatum; itaque neceſſarium eſt attribuere voluntati principaliter motionem ſui ad velle, quia ipſa ſola habet indifferentiam in agẽdo proportionatam tali paſſo; ſed lignũ non habet in agendo indifferentiã proportionatã ſibi in ratione paſsi, eſt enim receptiuũ qualitatũ diſparatarũ, & contrariarũ etiam, quarum aliqua intenſa facta corrumpit ipſum, nec habet principia tot vniuoca, patet etiam, quia nihil vniuocè mouet ſe, nec vnũ principium

Soluitur ad hoc tripliciter.

cipium vniuocum, quia quomodo eſſet ita illimitatum? Niſi dicendo quodlibet poſſe in omnes qualitates ſuſceptibiles in ipſo, etiam corruptiuas ſui; in voluntate autem quodlibet, in quam poteſt, eſt operatio eius, & aliqualis perfectio.

ARTICVLVS. 9.

Vtrum phantaſma in virtute phantaſtica inclinet intellectum ad intelligendum vt cauſa intellectionis.

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

Opinio Hērici quol. 5. q. 14. RESPONDEO. Hîc ſunt duæ opiniones. Quarum vna ponit, quòd intelligibile, vt ſimpliciter præſens intellectui, non per ſpeciem intelligibilem, ſed per phātaſma vt illuſtratur ab intellectu agente; eſt in intellectu poſſibili, vt in memoria, vt autem immutat ad actum intelligendi eſt in eo, vt in intelligentia, cuius notitia terminatur in ipſum obiectum. Et quantū ad iſta duo intellectus eſt paſſiuus, videlicet inquantùm eſt memoria habens obiectum ſimpliciter præſens, & inquantùm intelligentia eſt ab obiecto ſic præſentē, mota ad primum actum intelligēdi; ſed intellectus factus in actu primo naturali acumine ſuo poteſt ſuffodere & diſcurrere in vnoquoque quid ſit componendo, diuidendo differentias conuenientes cum diuiſo, & ratiocinando; & ſic inquirere quid reſpectu intellectus ſimplicis, & propter quid reſpectu complexi, vt reſpectu concluſionis ſcibilis; & in iſto diſcurſu intellectus inquantùm diſcurrit, eſt actiuus, inquantū tamen concipit, eſt paſſiuus.

Opinio Hērici quol. 9. q. 5. Altera opinio eſt, quia iſte idem iſtam poſitionē de paſſione reſpectu notitiæ primæ ſimplicis & confuſę; & actione reſpectu notitiæ diſtinctæ inueſtigatæ, videtur retractare & corrigere alibi, vbi inquirens de principio actiuo actionum vitaliū, ſcilicet ſēſationis & intellectionis, ponit, quòd illud principium eſt aliquid in ipſo animato, & non ſolū obiectum extrà, ſicut & in ſenſu ponit, quòd ſpecies impreſſa in organo tantū inclinat, & inclinādo excitat potētiam, & quaſi euocat ipſam ad propriam operationē: ita phantaſma in virtute phātaſtica inclinat intellectum, ita quòd intellectus inclinatus fit in vltima diſpoſitione ad eliciendum intellectionem, tanquā ſuā propriam operationem. Et pro iſta opinione adducit ibi vnam rationem pro iſtis actionibus, quòd ſint vitales, & nulla actio trāſcendit perfectionem agentis, & aliam de actione manente in agente, & iſtę ſunt propriè actiones, & denominant propriè ipſum agens, ſicut lucere ſe habet ad ipſū agens, non illuminare. Ad hoc concordat ratio Aug. quòd anima format in ſe imagines cognitorum, quę tres rationes adductæ fuerunt art. 7. pro prima opinione.

Impugnantur. ambę retractās Opinio... Contrà. Neutra iſtarum opinionū, nec retractata nec retractanda videtur eſſe vera. Non retractata, quia aut intellectus factus in actu ſecundum notitiam primam confuſam eſt actiuus virtute ſui reſpectu intellectionis ſecūdę, aut virtute illius notitię primæ confuſæ: Si virtute ſui, nō videtur rationabile, quòd aliqua cauſa poſſit eſſe actiua reſpectu perfectioris in aliqua ſpecie, & nullo modo poſſit eſſe cauſa actiua reſpectu imperfectioris eiuſdē rationis; intellectio autem confuſa & diſtincta albi, videntur eſſe intellectiones eiuſdē rationis, quia eiuſdē obiecti; ergo videtur inconueniens, quòd intellectus de ſe poſſit eſſe cauſatiuus reſpectu ſecundę intellectionis, quę eſt perfectior, & non reſpectu primæ: Si autem dicas, quòd reſpectu ſecūdę eſt actiuus virtute actus primi, Contrà. Actus imperfectior non poteſt eſſe ratio formalis cauſādi actū perfectiorē, quia tunc non eſſet vnde poſſet probari Deū eſſe perfectiſſimū ens, ſi effectus poſſet excedere cauſam ſuam totalem in perfectione; cognitio autem diſtincta eſt nobilior cognitione confuſa, ergo illa confuſa nō eſt formaliter ratio eliciēdi, vel cauſandi illam diſtinctam.

Opinio. Opinio etiam retractans non videtur eſſe vera, quia quęro, quid intelligitur per inclinationem? aut aliqua forma, quę ſit in intellectu, per quam inclinetur, aut nihil; ſi nihil, non magis inclinatur nunc, quàm priùs inclinabatur; ſi aliqua forma aut actus intelligendi, & tunc oppoſitum opinioni eorum, quia obiectum cauſabit actum; aut aliquid prius actu intelligendi, vt ſpecies, quam ipſi negant. Itē. Cauſis eſſentialiter ordinatis inferior non inclinat ſuperiorem, ſed è conuerſo, reſpectu autem intellectionis pars intellectiua eſt cauſa ſuperior, quàm ſpecies alicuius obiecti, vt patebit ar. 12. ergo

obiectum

obiectum non inclinat intellectum. Reſpondeo. Non eſt habitus nec actus, nec ſpecies, ſed quoddam quartum. Contrà. Quamuis hoc ſtatim videatur incoueniēs, tamen arguitur ſic. Sit illud quartum A, tunc ſic. Aut ſine illo A eſt in intellectu tota virtus actiua reſpectu intellectionis huius, aut nō; ſi ſic, ergo ſine illo poteſt intellectus in hanc intellectionē, & ita in determinationem omnem requiſitam, quia hæc vt hîc, eſt determinatiſsima, & ita A propter nihil erit neceſſarium; ſi non, ergo dat A virtutem actiuam, vel totam, vel partialem ipſi intellectui, & ita actio non erit ab intra, vt à tali principio actiuo. * Pro his opinionibus non ſunt argumenta adducta, ad quę oporteat reſpondere, qui vult credere de actu primo ſimplici, & de ſecundo diſtinctè cognoſcendi, vel illud dictum ſecundæ opinionis, quòd ſpecies inclinat, credat; non credenti tamen non ſit articulus fidei, niſi per ratioē oſtendatur.

Ironice loquitur quia articuli fidei demonſtrātur ratione.

Iſtæ tamen duę opiniones, quæ videntur inter ſe oppoſitæ, concordantur ad inuicem, & confirmantur, & hoc ſic. Ad agēdum requiritur ratio formalis agendi, & ratio agentis, agens eſt ſuppoſitum, ratio agendi eſt forma elicitiua actionis: in prima igitur actione in intellectum poſſibilem agens eſt phantaſma, ſed quod quid eſt ſplendēs in phantaſmate eſt ratio agendi in ipſum, & hoc inquantum illud quod quid eſt ſtat in lumine intellectus agentis, & penetratur ab ipſo lumine, & ambitur ab ipſo agente; & hac ratione agendi primum impreſſum in intellectum poſſibilem eſt incohatio habitus ſcientialis, quæ incohatio non eſt ſpecies intelligibilis, nec forma mouens ad actū intelligendi, quia obiectum eſt in ſe præſens, quatenus relucet in phantaſmate, quia phantaſma præſens eſt intellectui, qui vbique eſt in corpore; igitur non requiritur aliqua alia ſpecies, per quam obiectum ſic ſit prǽſens, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti, vel repræſentans ipſum, cum ipſa impreſsio prima habeat rationèm, & quo, & quòd; & reſpectu intellectionis quo, quia per ipſam eſt intellectus in potentia propinqua & accidentali ad actum intelligendi, ſicut per grauitatem eſt corpus in potentia ad vbi; & etiā eſt quo, quantùm ad hoc, quòd manet in intellectu impedito ab actuali intellectione; eſt etiam quod, quia ſibi primò occurrit, ſicut ſecundum Auicen. primum ſenſatum eſt ſpecies, non vt obiectum terminans, ſed vt quod quaſi deducens, nō per collationem, ſed per continuationem ducit in obiectum. Sic igitur concordantur prima opinio & ſecunda quo ad hoc; quod prima negat ſpeciem, & ſecunda cō cedit inclinationem præcedentem actum.

Concilientur hæ duę opiniones ab ipſo Hērico quol. 4 q. 8.

aliàs quoddā.

Quo ad hoc autem, quòd prima opinio ponit intellectum eſſe paſsiuum reſpectu primi actus, & actiuum reſpectu ſecundi actus, & ſecunda opinio videtur ponere, quòd anima ſeipſa eliciat actum, hoc concordatur ſic. Quia facta tali impreſsione prima in intellectum poſsibilem, ipſe intellectus occurrit tali paſsioni, quia omne paſſum occurrit agenti, inquātum paſſum nititur ſaluare ſuum eſſe. Hoc etiam vult Auguſt. 6. Muſicę, vbi loquitur de illis numeris occurſoriis, & de aliis. In iſto occurſu intellectus imbibit illam intellectionem confuſam, & tranſmittit ad intima ſua, & tunc recipit eam à ſe intimius, quā poſsit eam recipere ab obiecto; illi etiam impreſsioni ſic intimatæ occurrit intellectus ſecundò, & in illo ſecundo occurſu immergit ſe illi penetrando illam, & in hoc eſt diſtincta & perfecta cognitio intellectus.

Impugnātur dicta quædā Henrici.

Quidquid ſit de opinionibus illis, quas iſte medius nititur exponere, arguitur cō tra multa hîc dicta. Quod primò ponit, ſcilicet quod quid eſt relucens in phantaſmate eſſe rationem agendi formalem phantaſmati, Contrà. Quomodo aliquid eſt ratio agendi alicui, in quo non eſt formaliter? Aut ſi quoquo modo, quod quid eſt ponatur in phantaſmate (cum iſtud ſit eſſe eius ſecundum quid, quia ſecundum eſſe repræſentati, & non ſecundum aliquod eſſe exiſtentiæ) quomodo ipſum quod quid eſt, ſecundum iſtud eſſe, erit ratio formalis agendi aliquam actionem realem? Et ita cum iſtud phantaſma per quod conuenit ſibi iſtud eſſe non ſit principalis cauſa agendi (ſecundum eos) nec quod quid eſt, ſecundum quòd exiſtit in eo, eſt principalis ratio agendi, quod eſt contra eos. Præterea. Prẹter hęc quęro, Quid eſt quod quid eſt ſtare in lumine intellectus agentis? Si nihil aliud eſt, niſi intellectum agentem eſſe in anima, & in phantaſia eiuſdem animæ eſſe phantaſma, ergo perpetuò, quando phan-

taſma eſt in virtute phantaſtica, ſit iſta penetratio & ambitio, & ita erit in phrenetico & dormiente, quod negat ille, cuius opinio exponitur: Si aliquid aliud eſt, illa duo eſſe ſimul, & ſit aliqua actio noua, detur igitur eis terminus nouus, non erit in phantaſmate, igitur erit in intellectu poſsibili, ergo quod quid eſt non agit per aliquam penetrationem, quæ penetratio præcedit actionem quod quid eſt, ſed tantummodo quod quid eſt cum intellectu agente coagit, cauſando aliquam impreſsionem nouam in intellectu poſsibili. Hoc dicit opinio illa prima. Si dices: Alia opinio ponit ſpeciem intelligibilem impreſſam, iſta opinio non ponit ſpeciem talem, ſed incohationem habitus ſcientialis. Cõtrà. Iſta opinio ponit iſtam impreſſionem eſſe primum, quo intellectus eſt in potentia accidentali, cùm tamen prius eſſet in potentia eſſentiali, ſed ſi per iſtã impreſsionem non eſt obiectum intelligibile præſens nunc magis quàm priùs, non magis eſt nunc in potentia accidentali quàm priùs, ſi eſt præſens aliquo modo nunc, quomodo non fuit priùs præſens, illud quo nunc eſt præſens, eſt ſpecies intelligibilis. Hoc etiam magis apparet ex hoc, quòd primò ei occurrit tãquam oſtendenti obiectum, propter naturalem continuationem ad ipſum, hoc non poſſet eſſe, niſi obiectum reluceret in eo, & ita haberet rationem ſpeciei. Similiter hoc, quod dicitur, incohationem habitus ſcientialis præcedere actum non eſt verum, quia habitus propriè loquendo, (vt Philoſoph. loquitur 2. Ethic.) generatur ex aliquo actu elicito; & ſicut vltimus gradus habitus generatur ex vltimo actu, ita primus ex primo, ita quòd quicunque gradus habitus eſt poſterior aliquo actu, ergo illud, quod eſt ſimpliciter primũ in intellectu poſsibili, non eſt aliquid ipſius habitus. Hoc confirmatur (ſecundum opinionem illius Doctoris, qui exponitur) quia ponit iſtam incohationem eſſe eſſentiam habitus totam. Quòd vlterius dicitur de occurſu illo, ratio occurſus non bene aſsignatur, nec ad intentionem Auguſt. patiens enim occurrens agenti nititur ſaluare ſe, & contra agere agenti corrumpenti ſe: hîc iſtud agens agit ad perfectionem & ſalutem paſsi, ergo non occurrit ei propter illam rationem, vt ſaluet ſe. Nec iſta eſt intentio Auguſt. vult enim, quòd anima occurrens paſsioni factæ ab aëre in aure, vehementius agitat illum aërem, & cauſat magis auditionem, quàm ſolus ſonus cauſaret; hoc igitur occurrere eſt ei coagere. Et tunc reſpondeo breuiter ad Auguſt. Impreſsione ſpeciei ſenſibilis facta in organo, vel ſpecie intelligibilis facta in intellectu, per potentiam talem occurrit, id eſt, cum illa ſpeciei impreſſa coagit ad actum aliquem perfectiorem, quàm poſſet illa ſpecies de ſe ſola cauſare. Et cum vltra additur, de illo duplici occurſu, primò occurit paſsioni quaſi † coagẽti, pòſt paſsioni imbibitæ, Quæro, quid ſignificent iſta verba metaphorica? ſi ſignificent, quòd per ſecundum occurſum cauſatur aliquid perfectius quàm per primum, & illud intimius perficit, ſicut dicitur materia intimiùs perfici à forma perfectiori, quæ magis actuat eam, ergo in ſecundo occurſu non † tranſmittitur paſsio illa ad intima magis quàm priùs, ſed anima coagens illi paſsioni cauſat aliquid perfectius, quod eſt intimius in anima, quàm illa paſsio priùs cauſata.

Cap. 1 & ſequentibus.

Henric. quodl. 5. q. 19.

2. & 3. de anima.

alias tangenti

alias tranſfumitur.

☞ Opinio eſt, Quòd intellectus eſt principium intellectionis, quantùm ad ſubſtãtiam actus, ſed obiectum eſt principium, quantùm ad actus ſpecificationẽ, ſeu modificationem. Contrà. Nihil nullum eſt principium, intellectio circunſcripta modificatione, ſeu ſpecificatione nihil eſt, ergo &c. Maior intelligitur de nihilo, quod includit cõtradictionẽ. Minor probatur, quia prius natura intellectum præciſè eſt aliquid poſsibile eſſe, ſed intellectio ſine hoc quod in eodem inſtanti naturæ ſit alicuius obiecti, eſt cõtradictio, alioquin eſſet forma merè abſoluta.

ARTICVLVS. 10.

Vtrum ſpecies obiecti, vel ipſum obiectum in ſe præſens ſit ratio gignendi notitiam in intellectu.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia Cõmẽtator 3. de anima com. 5. Intellectus ſe habet ad formas vniuerſales, ſicut materia prima ad formas indiuiduales. Et alibi, Anima noſtra eſt infimum in genere intelligibilium, ſicut materia in genere entiũ. Et 3. de anima, & 8. Phiſic. Intellectus ante habitum eſt in potentia eſſentiali, ſicut materia

Com. 18.

t.c. 8.

t.c. 32.

materia ante formam. Et 3. de Anima. Intellectus nihil eſt eorum, quę ſunt ante intelligere. Ex omnibus iſtis cōcluditur, potentiam intellectiuam reſpectu intelligibilis eſſe purè potentialem, ſed quod eſt purè potentiale non poteſt eſſe principiū actiuum alicuius actus, niſi informatum aliqua forma, & tunc principium formale erit forma.

¶2. Præterea. Et arguitur, quòd ipſa forma, quę eſt principium agendi, ſit ſimilitudo obiecti, Quia ſicut factio eſt formaliter per formam, qua faciens aſsimilatur facto, ita actio videtur eſſe formaliter per illam formam, qua agens aſsimilatur obiecto, & ita ſimilitudo erit formaliter ratio agendi.

¶3. Præterea. Agens indeterminatum nō poteſt in actionem determinatam, vel circa obiectum determinatum, niſi determinetur; intellectus eſt de ſe indeterminatus ad omne intelligibile, & ad omnem intellectionem; ergo ad hoc, quòd intelligat aliquid, requiritur determinatio aliqua, illa non eſt niſi per ſpeciem intelligibilem, igitur illa ſpecies intelligibilis requiritur, vt principium determinatiuum.

¶OPPOSITVM patebit inferius.

¶*CONCLVSIO. Species obiecti vel obiectum in ſe præſens non eſt ratio totalis gignēdi notitiā in intellectu.*

Opinio D. Thom. 1. p. q. 85. a. 2. ¶RESPONDEO. Hîc ſunt duæ aliæ opiniones. Prima opinio ponit, quòd ſpecies obiecti in intellectu, vel ipſum obiectum in ſe præſens eſt gignens, vel eſt ratio gignendi notitiam actualem in intellectu; & ipſe intellectus tantummodo ſe habet tanquam materiale, vel informatus illa ſpecie, vel per obiectum ſupplens vicē ſpeciei. Iſta opinio confirmatur tribus argumentis, quæ ſunt in opponendo.

Opinio Egid. quod. 5. q. 12. & 13. Altera opinio (quę redit in idem quantum ad concluſionem huius primę opinionis) eſt; Quòd ipſa notitia actualis genita, ſiue in ſenſu ſiue in intellectu eſt ſpecies, & tunc ſicut ratio formalis gignendi ſpeciem actualem, quę dicitur notitia actualis, eſt ratio obiecti, vel ſpecies obiecti in memoria; ita ſequitur quo ad propoſitum, quòd ratio gignendi notitiam actualem eſt † ipſum obiectum vel aliqua ſpecies in virtute obiecti; & hoc ita quòd quando obiectum eſt in ſe præſens, ab eo egreditur, vel generatur ſpecies, quæ eſt intellectio, cùm autem non eſt in ſe præſens, ſed per ſpeciem in memoria, tunc per illam ſpeciem, vel virtute illius ſpeciei gignetur illa ſpecies, quę eſt intellectio. (alias primum.)

Pro iſta opinione, quatenus dicit ſpeciem intelligibilem eſſe notitiam actualem, adducitur Auguſt. 11. de Trinit. capit. 2. vbi inquit, Illa tamen informatio ſenſus, quę viſio dicitur, à ſolo imprimatur corpore, quod videtur. Quod autem imprimitur vel gignitur à ſolo corpore eſt ſpecies, ergo illa ſpecies eſt viſio ſecūdum Auguſt. Hoc idem ſecundò probatur per Philoſophum. 2. de anima qui vult, quòd idem ſit ſonatio & auditio, quia idem eſt actus actiui & paſsiui, & per Philoſophū. 3. Phyſic; Sed ſonatio in actu cauſat ſpeciem ſoni in aure, ergo illa ſpecies cauſata eſt idē cum auditione, & ita ſpecies intelligibilis & intellectio idem ſunt. (t. c. 138.) (t. c. 18.)

Impugnantur ambæ opiniones. Concluſio iſtarum duarum opinionum improbatur per quędam argumenta facta contra opinionem ſecundam art. 8. adductam. Nam effectus æquiuocus non poteſt excedere in perfectione cauſam æquiuocam, ſed deficit neceſſariò ab ea; Intellectio eſſet effectus æquiuocus ſpeciei intelligibilis, ſi ab ea ſola cauſaretur & ita ſimpliciter eſſet imperfectior ſpecie intelligibili, quod non eſt verum. ☞ Iſta ratio, quę fuit prima contra ſecundam opinionem, minus eſt euidens contra iſtas, quia ſpecies intelligibilis eſt nobilior phāntaſmate; ſecunda etiam ratio, & tertia contra ſecundam opinionem non ſunt contra iſtas; aliæ ſex rationes, quas non pondera ui, poſſunt hîc fieri. Nam primò habitus, &c. * Similiter habitus non videtur neceſſarius, ſicut argutum eſt ibi in quinta ratione, Similiter quomodo fieret diſcurſus? Similiter quomodo reflectio? Quomodo cauſarētur relationes rationis, ſiue intentiones Logicę? Quomodo complexio falſa, cui aſſentiretur tanquam veræ, ſi ſola ſpecies intelligibilis genita à phantaſmate eſſet ratio formalis omnis intellectionis? Similiter tunc ſpecies eſſet magis potētia intellectiua quā intellectus, & ita ipſa ſeparata haberet eundem actum, ſicut calor ſeparatus calefaceret. Similiter tunc intelligere non videretur propria perfectio ipſius intellectus, quia nihil videtur eſſentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium ſe habet in potentia contradictionis, ſicut ad accidens per accidens, ſicut calefieri non videtur

propria perfectio ligni, ex quo lignum ſe habet ad calorem, ſicut ad accidens per accidens; ſed ita ſe haberet intellectus (ſecundum iſtam opinionem) ad ſpeciem intelligibilem, que eſſet principium intellectionis; igitur &c. Similiter tam in ſenſu, quàm in intellectu poſito eodem repræſentante, maior attentio vel conatus facit actum perfectiorem; idem enim habens eandem ſpeciem intelligibilem, vel phantaſma perfectius intelligit illud, ad cuius intellectionem magis conatur, & minus quando minus; ita etiam in ſenſu eodem obiecto preſente, & in eodem lumine, & in eadem diſtantia perfectius videtur aliquid per maiorem attentionem in videndo. Patet etiam ex hoc, quòd magis quandoque læditur viſus propter maiorẽ attentionem, imo ceteris paribus vnus oculus magis attentus poſſet multum offendi in viſione alicuius, in quã minus albi offenditur, ſicut patet per experientiam; patet etiam ſecundum Auguſt. 11. de Trinit. cap. 2. quòd in attento multum remanent ſpecies poſt viſionem, que non remanent in oculo non attendẽtis. ¶ Ad iſta tria media poterit reſponderi: Ad primum, quòd potentia intellectiua eſt quà intelligimus, intelligimus autem ea inquantum ipſa habet formaliter intellectionem, ſpecies autem non eſt nata habere eam, nec eſſe ratio habendi illam. Quod additur, quòd etiam ſeparata haberet actum, ſi intelligatur habere ſubiectiue, patet, quòd non valet; ſi effectiuè, reſpondeo, non habet paſſum, in quod agat, precipuè ſi non eſt nata eſſe principium agendi in aliud, quia non eſt factionis principium, ſed tantum actionis immanentis in eodem ſubiecto cum ipſa. Ad ſecundum poteſt dici, quòd maior illa, ſcilicet nihil videtur eſſentialiter ordinari &c. Falſa eſt in his, que non poſſunt ex ſe conſequi finem, ad quẽ ordinantur, ſed tantum actione extrinſeci dantis ſibi aliquod accidens, per quod operetur, & attingat finem ſuum, ſic eſt hic. Ad tertium: Illa attentio voluntatis eſt, qua vehementius applicante ſe ad obiectum, potentia cognitiua inferior vehementius patitur ab illo obiecto, & ideo perfectius cognoſcit, licet nõ agat ad illum ſecundum actum.

Impugnatur ſpecialiter 2. opinio. Sed contra ſecundam opinionem arguitur ſpecialiter, quòd ipſa ſit falſa tam in ſenſu quàm in intellectu. In ſenſu, quia ſi ſpecies illa, que eſt viſio, ſit eiuſdem rationis cum illa, que eſt in medio, illa in medio erit formaliter viſio, ergo medium formaliter habens eam erit formaliter videns. Si autem præter hanc ſpeciem in viſu, que ponitur viſio, ſit alia alterius rationis ab ea, & eiuſdem rationis cum illa, que eſt in medio, habetur propoſitum, ſcilicet, quòd licet illud, quod eſt viſio, dicatur ſpecies, tamen eſt aliquid aliud prius eo in oculo, & alterius rationis, & illud, vt communiter dicitur, eſt ſpecies; & ita ſpecies proprie dicta differt ab actione. Si dicas, quòd ſpecies in medio differt à ſpecie in oculo propter diuerſa recipientia, Hoc nihil eſt, quia ſicut albedo eſt eiuſdem rationis in lapide & equo, & ideo vtrunque eſt formaliter album ſecundum eandem rationem albi, ita ſi illa qualitas, que dicitur ſpecies ſit eiuſdem rationis in oculo & in medio, ſi illa de ſe ſit viſio formaliter, viſio formaliter erit in vtroque, & in quocunque eſt formaliter viſio, illud formaliter eſt videns. Principale etiam propoſitum patet, quia in oculo ceco (manente tamen ſic mixto vt prius) recipitur ſpecies; ſimiliter in oculo dormientis, alias non excitaretur ab excellenti ſenſibili preſente; nõ etiam aliter aliquis excitaretur à ſono excellenti, niſi ſpecies eſſet in aure, tamen in iſtis non eſt viſio; ita etiam in oculo bene diſpoſito recipitur aliqua ſpecies eiuſdem rationis cum illa, que eſt in medio, ſed hoc quòd ipſum organum eſt ſimilis diſpoſitionis cum medio, propter perſpicuitatem vtriuſque, & diaphaniam (ex 2. de anima), & iſta non erit formaliter viſio, ſed prior viſione. Quòd etiam hoc de intellectu ſit falſum, patet concludendo aliqua dicta ſic opinantis, ponit enim nullam eſſe aliam ſpeciem ab eſſentia diuina in viſione beata, & beatitudinem eſſentialiter conſiſtere in ſola viſione. Coniunge iſtud dictum, quòd viſio formaliter eſt ſpecies & ſequitur, quòd beatitudo noſtra erit formaliter eſſentia diuina. Probatio: Beatitudo formaliter eſt viſio (ſecundum eos), viſio formaliter eſt ſpecies (ſecundum eos) ſpecies eſt formaliter eſſentia diuina, ergo eſſentia diuina eſt formaliter beatitudo noſtra; ſed hæc concluſio eſt inconueniens; aut negent iſtam premiſſam, quòd viſio eſt ſpecies, aut ponant, 2. c. 12. & in- de.

ponant, quod eſſentia diuina habet aliam ſpeciem à ſe, aut beatitudinem eſſentialiter in alio, quam in actu viſionis. Si dicatur. Vbi eſt ſpecies intelligibilis alia ab obiecto, illa eſt intellectio, ſed vbi nõ eſt alia ſpecies ab obiecto, ibi intellectio non eſt obiectum in beatitudine, igitur negarent ſpeciem aliam ab obiecto & actu, ſed non negatur eſſe alia ab obiecto. Contrà. Nullius obiecti eſt alia ſpecies intelligibilis niſi ſola intellectio (ſecundum iſtos) igitur cuius obiecti eſt intellectio alia ab ipſo, eius eſt ſpecies intelligibilis, igitur ita debet concedi ſpecies in viſione Dei, ſicut in intellectione cuiuſcunque alterius obiecti.

Documentum ſingulare.

Nota, quòd intellectionis ad obiectũ, inquantum eſt motiuum intellectus, ſiue magis propriè, inquantum eſt cauſatiuum intellectionis, eſt relatio pertinens ad ſecundum modum relatiuorum, ſicut filij ad patrem, vel coloris geniti ad gignentẽ. Relatio etiam intellectus ad obiectum vt mobilis ad motiuum pertinet ad ſecundũ modum, ſicut relatio calefactibilis ad calefactiuum. Sed præter iſtas relationes ſecundi modi eſt alia relatio intellectionis ad obiectum, vt terminati ad terminans, non enim tantum intellectio eſt ab obiecto, vt à cauſa efficiẽti totali vel partiali, ſed eſt ad ipſum vt ad terminans, ſiue vt circa quod ipſa eſt differentia iſtarum relationum. Patet, quia vtraq; eſt ſine alia, prima ſine ſecunda in calore genito, ſecunda ſine prima in intellectione lapidis, ſi fieret immediatè à Deo in me: prima non eſt identica, quia idem abſolutum poſſet fieri ab alia cauſa: ſecunda videtur identica quia nullus actus natus eſſe circa obiectũ poſſet eſſe idem, & nõ terminari ad idem obiectum. Secunda non eſt ad aliquam cauſam, quia poſitis omnibus cauſis præter hoc requiritur in tali actu aliquid terminans. Patet etiam diuidendo. Non eſt formæ, nec efficiens, patet; non finis, quia obiectum, vt eſt primum, circa quod eſt actus, non eſt propter quod amatum eliciatur actus; nec eſt materia circa, ſiue in, ſiue ex qua. Secũda poteſt poni tertij modi, non quia ſit relatio menſurati, ſed quia ſimilis illi, quia non mutua; actus enim requirit eſſe circa quod ſit, non è conuerſo: nec ſola relatio menſurati eſt tertij modi, ſed omnis ſimilis, ſcilicet non mutua, qualis eſt terminati ad terminans modo prædicto; tamen & hic concurrit inter eadem abſoluta relatio menſurati ad menſurã, ſed poteſt poni formaliter alia ab iſta relatione terminati. Contra ſecundum & quartum, quomodo eſt alicui identica relatio ad non cauſam, niſi dependeat eſſentialiter à non cauſa, & ita quatuor cauſæ non ſuficient ad eſſe rei? Item obiectum poteſt non eſſe actu exiſtente, quomodo tunc erit identica relatio, vel etiam realis, cum terminus non ſit? Hæ duæ rationes videntur concludere, quòd intellectio eſt ita forma abſoluta ſicut albedo, patet enim, quòd ipſa eſt cauſabilis à Deo immediatè, ergo ab ipſo ſolo dependet eſſentialiter, quando etiam obiectum cauſat, non depẽdet identicè, quia poſſet eadem aliunde cauſari, frequenter etiam eſt circa non ens. Et ſi dicas. Eſt ens in ſpecie, quòd ſic ſit forma abſoluta, vel procedemus in infinitũ. & ipſa nõ eſt obiectum terminans, ſed illud cuius eſt, quomodo ergo Philoſophus 7. Phyſic. & alia dicta de habitibus? Item. Differentia illarum relationum ponitur, quia intellectus quandoque terminatur in intelligendo ad aliquid, à quo non mouetur, puta Deus ad creaturã, vel ad relationes intrinſecas, vel attributa, cũ tamen ſola eſſentia moueat ad intellectionẽ, alioquin quod eſſet eius obiectũ primum? Contrà. Tunc intellectio Dei haberet relationem realem ad creaturam, vel ad aliud obiectum. Item ſecundò. Quare magis vnum motiuum quàm terminans requiritur ad vnitatem actus. Ad primum iſtorum duorum. Quare nõ poteſt aliqua relatio tertij modi eſſe rationis tantum, ſicut & illa ſecundi, quâ eſſentia diuina dicitur mouere ad intellectionem eius, & è conuerſo, ſic quòd nõ ſit differentia modorum Ariſtotelis penes eſſe rei & rationis, ſed penes mutuum & non mutuum, quia ſi mutuum penes quantum & quale, ſubſtantiale vel accidẽtale, in actu primo vel ſecundo, ita quòd quilibet modus poſſit eſſe quandoque realis, quandoque rationis?

t. c. 15. & inde.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum ad auctoritatem Philoſophi 3. de anima, quod intelligere eſt pati, hîc tamen non determinando dico, Quòd Philoſophus locutus eſt communiter de potentiis animæ, inquantum ſunt, quibus formaliter ſumus in actu ſecundo, putã de ſenſu, inquantum eſt, quo formaliter ſentimus,

de intellectu, inquantùm eſt, quo forma-
liter iutelligimus, formaliter autem intel-
ligimus intellectu, inquantùm recipit in
tellectionem, quia ſi cauſat eam actiuè,
non tamen dico intelligere intellectu, In-
quantùm cauſat, ſed inquantùm habet in
tellectionem, vt formã, habere enim qua-
litatem eſt eſſe quale, & ita intellectũ ha-
bre intellectionem ſiue recipere, quod idẽ
eſt, eſt ipſum eſſe intelligentem, nos igi-
tur intelligimus Intellectu, Inquantùm re
cipit intellectionem: ideo Philoſophcs lo
quens ſic de intellectu, neceſſe habuit di-
cere eum eſſe paſsiuum, & quòd intellige
re eſt quoddam pati, hoc eſt, quòd intelle
ctio, inquantùm eſt quoddam, quo forma
liter intelligimus, eſt forma quædam re-
cepta in intellectu, nõ autem intelligimus
ea, in quantùm eſt quid cauſatum ab in-
tellectu, ſi cauſatur ab eo, nam ſi Deus eã
cauſaret, & eã in intellectu noſtro impri-
meret, non minus ea intelligeremus, ſicut
dixi de intelligentia actualiter; ita dico de
ſcire habitualiter, quòd intellectus eſt,
quo ſcimus habitualiter, inquantùm reci-
pit habitum, nõ inquantùm iſtum cauſat,
ſi illum cauſat. Dico igitur, quòd omnes
auctoritates, quæ ſonant paſsibilitatem
intellectus poſsibilis, poſſunt exponi de
eo, inquantùm eo cognoſcimus habituali
ter, vel inquantùm cognoſcimus actuali-
ter; & iſto modo concedo, quòd eſt paſsi-
uus, & ſi ſit actiuus, non tamen ſecundum
iſtam rationẽ, ſed accidit ei, quòd ſit acti-
uus ſecundum iſtam rationem: affirmant
enim iſtæ auctoritates de intellectu, quod
verum eſt, quòd ſit paſsiuus, non loquen-
tes de intellectu ſub ratione actiui, ſed aſ-
ſerẽtes ipſum habere rationem receptiui,
licet ipſum non dicant non eſſe actiuum;
locus autem ab auctoritate non tenet ne-
gatiuè. Et per idem reſpondetur ad illud
de potentia accidentali & eſſentiali, non
enim Intellectus eſt in potentia eſſentiali,
quia deficiat ſibi aliqua ratio cauſalitatis,
quantùm eſt ex parte ſui, ſed intellectus
eſt in potentia eſſentiali, quando alia cau
ſa partialis non eſt ſibi præſens, quã opor
tet eſſe præſentem ad hoc, quòd ſequatur
actio; & quando illa cauſa partialis eſt ap
proximata, eſt in potentia accidentali, ſi-
ue propinqua ad agendum.

Sed illa auctoritas, quę dicit, quòd in-
tellectus poſsibilis nihil eſt eorum, quæ
ſunt ante intelligere, requirit aliã expoſi-
tionem, Quam in tantùm pertractant ali- D. Thom. 1.p.q.87.a. 1. & Ægidius Rom. quol. 2.q 1. & quol. 1.q 28.
qui, vt dicant intellectum poſsibilem eſſe
in pura potentia in genere intelligibiliũ,
ſicut materiam primam in genere corpora
lium. Quæ non eſt intentio Philoſophi.
Quia potentia ad accidens nunquam
fundatur, niſi in ſubſtantia in actu, In-
tellectio autem ſiue ſpecies intelligibi-
lis non eſt forma ſubſtantialis ſed accidẽ
talis, igitur quod eſt immediatum recepti
uum illius, eſt aliquid in actu ſubſtantia-
li, aut ſaltem quod eſt mediatè receptiuũ,
& tunc quod immediatè recipit, erit ali-
quis actus accidentalis, ſicut ſe habet ſu-
perficies ad albedinem. Intellectus igitur
poſsibilis, ſecũdum quod eſt illud, in quo
recipitur ſpecies intelligibilis, vel intel-
lectio, vel illud, ſecundum quod ſpecies
recipitur in anima, non erit purum poten
tiale, ſed erit aliquid in actu primo, licet
iſte reſpectus potentię non ſit aliquid in
actu: cum enim loquor de potentia rece-
ptiua albedinis, non loquor de potentia,
quæ dicit reſpectum ad albedinem, ille e-
nim reſpectus non eſt aliquid in actu, ſi-
cut nec albedo, ad quã eſt aliquid in actu,
ſed illud in quo eſt iſta potentia, eſt ali-
quid in actu, vt ſuperficies, quæ eſt rece-
ptiua albedinis, ita hîc, licet ante intelle-
ctionem, potentia ante actũ, quæ eſt reſpe
ctus ad intellectionem, non ſit aliquid in
actu, ſicut nec intellectio, ad quam eſt, ta-
men illud, in quo eſt iſta potentia, quod
eſt fundamentum iſtius reſpectus, eſt ali-
quid in actu, & illud eſt intellectus poſsi-
bilis. Non eſt igitur apud Philoſophum,
intellectus poſsibilis nihil in actu, ſicut
iſti accipiunt, ſed oportet exponere illam
auctoritatem hoc modo. Naturaliter in-
telligimus primò illa, quæ primò occur-
runt ex phantaſmatibus, ſicut dictum eſt
queſt. 1. huius diſtinct. nihil igitur poſſu-
mus potentia propinqua intelligere ante
intellectionẽ alicuius imaginabilis; ideo
non poſſumus intelligere intellectum an-
te intelligere alterius intelligibilis, ergo
nec intellectus poteſt intelligi à nobis an
te intelligere alterius intelligibilis, ergo
nõ eſt intelligibilis ante intellectionẽ ali
cuius alterius. Sicut primum antecedens
eſt verum, ſic & conſequens, ideo ſic intel
ligendum eſt ipſum nõ eſſe aliquid eorũ,
quæ ſunt ante intelligere, ſcilicet intelli-
gibilium, non quia ante quam intelligat,
nihil ſit in actu, ſed quia non eſt aliquid,
quod

quòd poſsit potentia propinqua intelligi à nobis ante intelligere alterius, propter intellectionem noſtram naturalem incipientem à phantaſmatibus.

¶Ad ſecundum, cum arguitur de illa ſimilitudine, quòd ſit ratio tā faciendi quàm agendi, dico, Quòd in faciēte bene forma eſt ratio faciendi, in qua forma faciens aſsimilat ſibi factum, ſed in agente nihil eſt productum, niſi ipſa actio, actio enim eſt vlterius terminus, nec habet alium terminum; & ideo non oportet, quòd in agēte ratio agendi ſit aliquid, in quo aſsimiletur agēs alicui altori producto. Sed dices. Saltem illa eſt ratio agendi, in qua agens aſsimilat ſibi productum, ſcilicet actionē ipſam. Bene concedo, quòd ſpecies illa, quæ eſt ſimilitudo obiecti, & per quā intellectus aſsimilatur cognitioni productę, eſt aliqua ratio agendi, ſed non totalis ratio, nec etiam ratio eſt principalis, ſicut patebit artic. 12. ſed quando duæ cauſæ concurrunt, ſufficit in propinquiori ſimilitudo formalis; & in remotiori virtualis, ſiue ſimilitudo æquiuoca; & ita intellectus quaſi cauſa ſuperior æquiuocè & virtualiter aſsimilatur cognitioni & intellectioni, ſpecies autem quaſi cauſa propinquior, quaſi vniuocè & formaliter aſsimilatur ei.

9. Metaph. t.c.16. & alibi.

¶Ad tertium, cum arguitur de indeterminatione intellectus ad diuerſos actus & obiecta, reſpondeo, Quòd alia eſt indeterminatio materię propter defectum actus, alia eſt indeterminatio agentis propter illimitationem virtutis actiuæ, ſicut Sol eſt indeterminatus ad multa generandū; primò indeterminatum non agit, niſi determinetur per aliquem actum, quia aliàs non in actu ſufficiente, ſed in potentia; ſecundo modo indeterminatum nulla forma aliā à ſe determinatur, ſed ex ſe determinatur ad producendum quencunque effectum, ad quem ex ſe eſt indeterminatum, & hoc præſente paſſo receptiuo, ſicut Sol præſente paſſo generat quodlibet generabile, ex quo ipſum natum eſt generari: Ita in propoſito, indeterminatio intellectus non eſt indeterminatio potentialitatis paſsiuę in ordine cauſalitatis, ſed eſt indeterminatio actualitatis quaſi illimitatæ, & ideo non determinatur per formam, quæ ſit ſibi ratio determinatè agendi, ſed tantummodo per præſentiam obiecti, circa quod determinatum nata eſt eſſe determinata intellectio. Vel aliter poſſet dici, quòd ſicut cauſa ſuperior determinatur ad agendum cōcurrente aliqua particulari cauſa inferiori, ſicut Sol ad generandum hominem concurrente homine agente, & bouem concurrente boue, non autem per aliquam formam in ſe receptā; ita intellectus, qui eſt cauſa ſuperior & cauſa illimitata, determinatur ad hoc obiectum concurrente cauſa particulari determinata, putà ad agendum circa hoc obiectum concurrente, hac ſpecie, non enim iſtud determinans determinat effectiuè cauſam indeterminatam ſuperiorem, neq; formaliter, ſicut ratio agendi, ſed ſic determinat, hoc eſt virtus actiua ſuperior indeterminata poteſt in determinatum effectum, tali virtute inferiori determinata concurrente.

ARTICVLVS II.

Vtrum pars intellectiua proprie ſumpta, vel aliquid eius ſit cauſa totalis gignens notitiam actualem, vel ratio gignendi.

ARGVITVR quòd non.

¶1. Quia 2. de anima probat Philoſophus, ſenſum eſſe paſsiuum nō actiuum, per hoc quòd ſi eſſet actiuus ſemper ageret, ſicut ſi combuſtibile eſſet combuſtiuum, ſemper combureret; ita arguitur in propoſito, ſi pars intellectiua eſſet actiua reſpectu intellectionis, ſemper intelligeret, & ita ſine obiecto, quod eſt falſum. ☞ Confirmatur 2. de anima. Senſibilis & ſenſus eſt vnus actus, putà, ſonatio & auditio eſt idem actus, ergo à ſimili motio actiua obiecti, & motio paſsiua intellectus, quę eſt intellectio, eſt idem actus, ergo intellectio eſt ab obiecto. t.c.12. t.c.138.

¶2. Præterea. 3. de anima. Intellectus poſſibilis eſt, quo eſt omnia fieri, ſicut intellectus agens eſt, quo eſt omnia facere, ergo intellectus poſsibilis ſaltem non erit cauſa actiua reſpectu cognitionis, ſicut potentia paſsiua non eſt actiua reſpectu actus. t.c.18.

¶3. Præterea. Actiones diſtinguuntur penes diſtinctionem principiorum actiuorum, ſi igitur intellectus, qui eſt indiſtinctus, ſit principium actiuum omnis intellectionis, tunc omnes intellectiones eſſent

ſuperior non mouet inferiorem, nec dat ei virtutem, quia mouet, ſed ſuperior de ſe habet virtutem perfectiorem agendi, & inferior habet imperfectiorem virtutem agendi, nec tamen recipit virtutem iſtam imperfectiorem à ſuperiori, quæ eſt perfectioris virtutis. Exemplum primi membri huius ſecundæ diuiſionis, de poteutia motiua, quę eſt in manu, & baculo, & pila; exemplum ſecundi membri, ſi mater ponatut virtutem actiuam habere in generatione prolis, illa & potentia actiua patris concurrunt, vt duę cauſæ partiales, ordinatæ quidem, quia altera perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit ſuā cauſalitatem à cauſa perfectiore, nec tota illa cauſalitas eſt eminenter in cauſa perfectiori, ſed aliquid addit cauſa imperfectior in tantum, quòd effectus poteſt eſſe perfectior à cauſa perfectiori, & imperfectiori ſimul, quàm à cauſa ſola perfectiore, imo non poteſt plus eſſe à perfectiori tantum, quàm ab imperfectiori tantū. Ad propoſitum. Obiectum intelligibile præſens in ſe, vel in ſpecie intelligibili, & pars intellectiua, non concurrunt vt cauſę ex ęquo ad intellectionem, quia tunc alterum haberet cauſalitatem talem imperfectam, & reliquum suppleret eam, & ſi alterum eſſet perfectū, poſſet habere in ſe vno exiſtente totam cauſalitatem amborum, ſicut ſi virtus motiua vnius eſſet perfecta, suppleret virtutem alterius, & tūc ſpecies eſſet quaſi quidam gradus intellectualitatis, ſupplens gradum intellectualitatis deficientem intellectui, & tūc ſi fieret perfectior intellectus ſecundum gradum talē, poſſet ſine ſpecie & ſine obiecto habere actum intelligendi, quod eſt falſum. Cōcurrunt ergo iſta duo, vt habentia ordinē eſſentialem, non tamen primo modo, quia nec intellectus dat obiecto vel ſpeciei rationem ſuę cauſalitatis, non enim obiectū natum eſt in ſe vel in ſpecie ſui facere intellectionem per aliquid, quod recipit ab intellectu, ſed ex natura ſua; nec intellectus recipit ſuam cauſalitatem ab obiecto, vel ſpecie obiecti, ſicut probatum eſt contra quintam & ſextam opiniones: Sūt igitur cauſæ eſſentialiter ordinatæ vltimo modo, ſcilicet, quòd vna eſt ſimpliciter perfectior altera, ita tamen quòd vtraque in ſua partiali cauſalitate eſt perfecta, non dependens ab alia.

Obiectiones duæ. Si arguitur contra iſtud, Quòd in cauſis talibus eſſentialiter ordinatis neutra eſt perfectio alterius, ergo ſpecies intelligibilis non erit forma ipſius intellectus. Similiter ad idem, Si ſit perfectio intellectus, & totum hoc ſit ratio agendi, ergo vna operatio, vtpote intellectio, non habebit vnam formalem rationem agendi, ſed erit ab ente per accidens, quale eſt hoc totū, intellectus habens ſpeciem, erit vna per ſe operatio, quod eſt inconueniens, quia quidquid non eſt per ſe ens, non per ſe eſt ratio formalis agendi.

Soluuntur. Reſpōdeo ad primam. Accidit ſpeciei, inquantū eſt cauſa partialis reſpectu actus intelligendi cū intellectu, vt cū alia cauſa partiali, quòd ipſa perficiat intellectū, quia etſi perficiat eum, non dat tamen intellectui aliquam actualitatem pertinentem ad cauſalitatem intellectus. Exemplum. Potentia motiua in manu poteſt vti cultello, inquantū acutus eſt, ad diuidēdum aliquod corpus, iſta acuties ſi eſſet in manu vt in ſubiecto, poſſet manus vti ea ad eandem operationem, & tamen accideret manui, inquantùm in ea eſt potentia motiua, quòd in ea acuties eſſet, & è conuerſo, quia acuties nullā perfectionem dat manui pertinentem ad potentiā motiuam; quod apparet, quia ęquè perfecta eſt potentia motiua ſine tali acutie, & ita eodem modo vtitur ea, quando eſt in alio coniuncto manui, vt cultello, ſicut vteretur ea, ſi eſſet in manu. Ita in propoſito. Si ſpecies poſſet eſſe inexiſtens intellectui abſq; inhęrentia per modum formæ, ſi iſto modo inexiſtēs eſſet ſufficienter coniūcta intellectui, poſſent iſtæ duæ cauſæ partiales intellectus & ſpecies coniunctæ ſibi inuicem in eandem operationem, in quā modo poſſunt, quando ſpecies informat intellectū, quod etiam apparet ponendo aliquod intelligibile præſens ſine ſpecie, illud enim obiectum eſt cauſa partialis, & non informat intellectum, qui eſt altera cauſa partialis; ſed iſtę duæ cauſę partiales approximatę, abſq; informatione alterius ab altera, per ſolam approximationem debitam cauſant vnum effectum communem. Per idē patet ad ſecundam, Quia in vnoquoq; ordine cauſæ oportet ponere reſpectu vnius effectus vnam per ſe cauſam, & vnam per ſe rationē cauſandi, ita intellectus in ſuo ordine cauſalitatis eſt vnus, & habet vnā formalem rationem cauſandi, & ſpecies vel obiectum in ſuo ordine cauſandi eſt

vna

vna cauſa, & habet vnam rationẽ cauſandi, ſed non oportet talem cauſam prout complectitur omnes cauſas partiales, habere vnam rationem cauſandi, niſi vnitate ordinis, quia ſi cum vnitate ordinis cõcurrat vnitas per accidens, hoc accidit, ſed vnitas ordinis eſt per ſe. Exemplum. Sol in ſuo ordine cauſandi habet vnam rationem cauſandi reſpectu prolis, & pater in ſuo ordine cauſandi eſt vna cauſa vnius rationis, ſed cauſa totalis, quæ complectitur patrẽ & Solẽ, non habet aliquam vnam rationẽ formalẽ cauſandi, ſicut non eſt vna cauſa, niſi vnitate ordinis, & ſi cõtingat cauſas ſic ordinatas præter vnitatẽ ordinis habere vnitatem per accidens, inquantũ ſcilicet vna accidit alteri, hoc non cõuenit eis per ſe inquantùm cauſæ ſic ordinatæ. ☞ Hoc ſecundum ſi ponitur, non ſine cauſa ponitur, fortè impoſſibile eſt accidens, quod eſt principium immanentis, & non tranſeuntis eſſe ſufficienter cõiunctum paſſo, niſi ſit in illo ſubiectiuè. Qualiter dicitur accidens? Nonne eſſentia diuina in intellectu beati eſt principiũ intuitionis, quæ nõ immanet illi eſſentię, nec alicui, cuius ipſa ſit forma? Sicut

aliàs. Cauſalitas. † Charitas in patria eſt principium intuitionis ſui, tamẽ non eſt in intellectu intuẽte, igitur intellectio eſt actio immanens, accipiendo actionẽ pro operatione. Contrà. Si non eſt aliqua actio immanens, & aliqua tranſiens? Reſpondeo. Tunc eſt diuiſio vocis in ſignificata, aliter actio de genere actionis manet alteri cauſę, ſcilicet intellectui, & reſpectu eius eſt immanens, non autem reſpectu reliquæ, ſcilicet obiecti &c.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd argumẽtum Philoſophi 2. de anima bene concludit, quòd ſenſus non eſt cauſa totalis reſpectu ſenſationis, quod concedo, & ita argutum eſt ſupra contrà primam opinionem, quòd anima non eſt cauſa totalis actiua ad intellectionem, & hoc concedo, ſed non concludit quin ſit partialis cauſa, ſed non ſequitur ex hoc, quòd ſemper ſit in actu, niſi quando reliqua cauſa partialis concurrit.

¶ Ad ſecundum (non tractando illam difficultatem, vtrum actiuitas illa competat intellectui agẽti, vel poſſibili) dico, quòd intellectus poſſibilis (ſecundũ quod Philoſophus loquitur de eo) eſt illud, quo formaliter ſumus intelligentes, & eo modo pręciſè eſt, quo eſt omnia fieri, quia (vt dicebatur prius) ſumus eo formaliter intelligentes, inquantùm recipit, nõ inquãtum agit, licet agat, quia hoc accidit ſibi, inquantùm eſt, quo intelligimus.

¶ Ad tertium. Licet conſequentia non ſit neceſſaria, quia Sol poteſt eſſe cauſa multorum differentium ſpecie, propter diſtinctas virtutes in ipſo, quę ſufficiunt in ratione cauſæ effectiuæ ad diſtinguendũ effectus, tamen ad propoſitum poteſt concedi conſequentia, concludit enim, quod anima non eſt cauſa totalis omnium intellectionum, quod conceſſum eſt.

¶ Argumenta etiam in oppoſitum ſoluuntur. Ad primũ concedo, quòd anima, quia immaterialis eſt, eſt receptiua cuiuslibet intellectionis, ipſa etiam eſt actiua cuiuſcũque intellectionis obiecti alterius à ſe, vt cauſa partialis, & actiua intellectionis de ſe, vt totalis cauſa, quia vt cognoſcẽs & cognita (ſecundũ Auguſt. 9. de Trinit. cap. vlt.) ſed talem intellectionem nõ habemus pro ſtatu iſto, ſed ex immaterialitate eius non ſequitur, quòd ipſa ſit totalis cauſa cuiuſcunque intellectionis obiecti alterius ab ipſa. Ad ſecundum concedo cõcluſionem, quòd cognitiones diuerſarum ſpecierum propriæ, ſcilicet virtute ipſarũ habitę, differunt ſpecie. Quod probo, Quia ad indiuidua eiuſdem ſpeciei nõ requiritur totalis cauſa diuerſa ſpecie, vel aliquid in totali cauſa diuerſum ſpecie ab eo, quod eſt in totali cauſa alterius indiuidui; nunc autem ad intellectionem albi & nigri neceſſariò requiruntur aliqua diuerſa ſpecie, putà album & nigrũ, vel aliqua includentia ipſa; ergò iſta duo magis differunt, quam indiuidua vnius ſpeciei, ergo differunt ſpecie. ☞ Ad indiuidua eiuſdem ſpeciei non requiritur neceſſariò cauſa alterius ſpeciei, probatur, Quia forma eſt principium agendi, & eſt formalis terminus actionis, igitur forma vnius rationis perfecta eſt quo eiuſdem rationis, reſpectu termini formalis eiuſdem rationis, igitur reſpectu talis termini non requiritur aliud quo. Cum arguis vltra, quòd tunc omnes habitus talium different ſpecie, concedo de habitibus, qui habentur virtute propria talium obiectorũ; & probatur hæc concluſio ſicut pręcedens per cauſas. Et cum dicis, quomodo tunc eſſet vna ſcientia de pluribus ſpeciebus ſpecialiſſimis? Reſpõdeo, quòd vna ſpecies ſpecialiſ-

Senſum reddit.

cialiſsima poteſt includere multas alias ſpecies virtualiter ſiue paſsiones earum, ſiue per modum cauſæ, ſiue per alium ordinem eſſentialem; & tūc habitus ille, qui eſt formalis illius obiecti primi includentis alia, eſt virtualiter aliorum obiectorū, licet non formaliter & primò: eſt igitur ille habitus vnus ab vnitate primi obiecti virtualiter cōtinentis omnia, quę continentur in illo, non eſt autem proprius cuicunque virtualiter contento in primo obiecto, ſed qui eſſent proprij illis, eſſent diſtincti, ſicut illa ſunt diſtincta.

☞ Hîc quęri poteſt, an intellectus agens ſit principium actiuum reſpectu intellectionis, & ibi tangatur, quomodo ſe habet ad memoriam, propter quod ponitur tantum in Deo, & patebit, quid ſit perfecta memoria, ſicut Auguſt. loquitur de ea. Reſtant tamen duo alia difficilia hîc & alibi determinanda, ſcilicet de conſeruatione ſpeciei poſt actum contra Auicenam, quæ difficultas bene poteſt tangi in vno argumento in præcedentibus artic. de ſpecie, & aliud difficile de memoria propriè dicta reſpectu præteritorum, poteſt eſſe quæſtio per ſe tam hîc, quàm in quarto.

ARTICVLVS 12.

Vtrum principalior cauſa notitiæ genitæ ſit obiectum in ſe vel in ſpecie præſens, vel ipſa pars intellectiua animæ.

ARGVITVR: quòd obiectū. ¶1. Quia illud eſt principalius mouens, quod mouet non motum, quâm quod mouet motū, ſicut apparet in omnibus cauſis eſſentialiter ordinatis; obiectum autem mouet non motum (ſicut habetur à Philoſopho. 3. de
tex.14. anima) intellectus autem non mouet niſi motus, ergo &c.

¶2. Præterea. Agens aſsimilat ſibi effectum, quantùm poteſt, ergo illud eſt principalius agens, quod magis aſsimilat, vel cui magis aſsimilatur effectus; actus autē magis aſsimilatur obiecto, quâm intellectui, ergo &c.

¶3. Præterea. Vnitas ſcientiæ aſsignatur penes vnitatem obiecti virtualiter continentis eam, non autem attribuitur intellectui talis continentia virtualis reſpectu habitus; continere autem virtualiter conuenit cauſæ actiuæ, ergo principalior cauſa illius habitus erit obiectum, quàm intellectus, & ſi cauſa habitus, igitur & actus.

¶OPPOSITVM. Quantò aliquid eſt actualius, tātò formalius & perfectius, & tantò actiuius, ergo anima, quæ eſt forma actualior, multis aliis cauſis concurrētibus erit actiuior, & ita quando concurrit cum eis in agendo, erit principalius agens; ſed in intellectione concurrit cum obiecto, tanquam cauſa partialis, igitur in intellectione erit cauſa principalior, quā obiectum. Item. Enti ſecundum quid non conuenit actus ſimpliciter, ſed quando habet eſſe tale ſecundum quid per aliud ſimpliciter ens, tunc principalius conuenit illi enti ſimpliciter, ſi illud aliquo modo ſit actiuum reſpectu eiuſdem; obiectū autem à nobis modo naturaliter intellectum habet eſſe ſecundum quid tantum in intellectu noſtro; propter eſſe ſimpliciter ipſius partis intellectiuæ, quia obiectum in ea eſt ſicut cognitum in cognoſcente; ergo illius actionis, ad quam iſta duo cōcurrunt, non erit obiectum habens tale eſſe principalis cauſa, ſed pars intellectiua propter quam obiectum habet tale eſſe.

¶*CONCLVSIO. Principalior cauſa notitiæ genitæ eſt ipſa pars intellectiua animæ.*

¶RESPONDEO. Vltimò videndū eſt de comparatione iſtarum duarum cauſarum partialium, quæ cauſant notitiam genitam, & dico, Quòd pars intellectiua habet principaliorem cauſalitatem reſpectu cognitionum modo nobis naturaliter conuenientium. Conclusio probatur ratiōibus. 1. ratio. Probo primò, quia quando cauſarum ordinatarum altera eſt indeterminata ad multos effectus, & quaſi illimitata, altera autem quaſi ſecundum vltimum virtutis ſuæ determinata ad certum effectum, illa quæ eſt illimitatior & vniuerſalior, videtur eſſe principalior & perfectior, Exemplum de Sole, & de particularibus generantibus; intellectus autē habet virtutem quaſi illimitatam, & indeterminatam reſpectu omnium intellectionū, obiecta autem à nobis naturaliter cognita habent virtutem determinatam reſpectu determinatarum itellectionum, quæ ſunt ab ipſis, & hoc, ſecundum vltimū ſuę virtutis, ſicut quodlibet ad intellectionē ſui; ergo intellectus eſt cauſa vniuerſalior & principalior intellectionis, quam obiectum pro ſtatu iſto. Secundò, quia illa eſt 2. ratio. prin-

principalior cauſa, qua agente alia cauſa coagit, & non econuerſo, intellectu autē noſtro agente ad intellectionem, obiectū in ſe vel in ſua ſpecie coagit, eſt enim in poteſtate noſtra intelligere, quia intelligimus cum volumus, 2. de anima; hoc autem nō eſt propter ſpeciem principaliter, quæ eſt forma naturaliter, ſed propter intellectum, quo vti poſſumus cū volumus, principalem autem actionem intellectus ſequitur actio ſpeciei, quę nata eſt eſſe ſēper vniformis ex parte ſpeciei. Tamen aliquod obiectum excedens multum facultatem partis intellectiuæ, putà obiectū beatificum vt clarè viſum poſſet poni, habere totam cauſalitatē reſpectu viſionis, aut principaliorem, quàm pars intellectiua, & hoc propter excellentiam talis obiecti, & propter defectum partis intellectiuę. Sed de hoc in 4. lib. De obiectis autem, quæ modo naturaliter cognoſcimus, prima pars ſolutionis videtur eſſe vera, videtur enim intelligibilium naturaliter à nobis intellectorū ſpecies in intellectu eſſe quaſi inſtrumentum ipſius intellectus, nō motum ab intellectu vt agat, quaſi ſcilicet aliquid recipiat ab intellectu, ſed quo intellectus vtitur ad ſuam actionem vt putà, quando intellectus agit, ſpecies illa, tanquam minus principale agens coagit ad idem, vt ad effectum cōmunē. ☞ Cōtrà. Ita poſſumus vti ſpecie ſaltē poſt primū actum, licet non ante, ſic nec intellectu in primo, niſi ſicut fortius phātaſma mouet. Dico, Quòd non ita immediatè etiam intellectus eſt magis indeterminatus, vt oſtēdit prima ratio: vnde probatur, quòd magis ſit in poteſtate voluntatis vti intellectu, quàm ſpecie intelligibili, vtrunque enim ex ſe eſt naturale agens. Et quare nō vtrunque liberum per participationem? Reſpondeo. Nihil eſt participatione primò liberum, niſi quod eſt in eadem eſſentia cum voluntate. Contrà. Potentiæ organicæ, & organa, & extrinſeca etiam ſunt participatione liberę. Similiter in poteſtate noſtra non eſt aliquis actus vegetatiuę. Hoc medium eſt obſcurum, quia dubium eſt, quæ in nobis ſubſunt voluntati, & quæ non.

t.c. 55. & 60.

Diſt. 49. & inde, & quol. 14. & 15. & in 3. diſt. 13.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū dico, quòd duplex eſt actus intellectus reſpectu obiectorum, quæ non ſunt præſentia in ſe, qualia ſunt illa, quæ modo naturaliter intelligimus; primus actus eſt ſpecies, qua obiectum eſt preſens, vt obiectū actu intelligibile; ſecundus eſt ipſa itellectio actualis, & ad vtrunque agit intellectus non motus ab eo, quod eſt cauſa partialis ſecum concurrens ad illam actionē, licet vnum actum intellectus precedat motio eius ad alium actum: Ad primum autē actum agit intellectus agens cum phantaſmate, & ibi intellectus agens eſt principalior cauſa quàm phantaſma, & ambo integrant vnam totalem cauſam reſpectu ſpeciei intelligibilis; ad ſecundum autē actū agit pars intellectiua (ſiue intellectus agēs ſiue poſsibilis, nō curo modo,) & ſpecies intelligibilis ſicut duę partiales cauſę, & ibi agit pars intellectiua, non mota à ſpecie, ſed prius mouens, ſcilicet agens, vt ſpecies ſibi coagat. Cùm igitur dicitur, obiectum mouet non motum, dico, quòd in vtraque motione obiectum eſt mouēs ſecundarium, licet non ſit motum, id eſt aliquid recipiens in ſe à principali ſiue priori mouente. Cùm dicis, quòd intellectus non mouet niſi motus, Dico, quòd nō mouet ſecūda motione, niſi motus priori motione. Hæc igitur eſt comparatio duarum motionum intellectus, non autem duarū cauſarū partialium cōcurrentium in vna motione; ſi autem compares cauſas partiales in vtraque motione, dico, quòd intellectus vtrobiq; mouet, non motus â cauſa partiali concurrente in eadem motione.

¶Ad ſecundum dico, Quòd effectus formaliter magis aſsimilatur cauſę proximę inferiori, quàm remotæ, & principali, & perfectiori, ſicut apparet de filio reſpectu patris, & Solis: vnde illud argumentū eſt ad oppoſitum, quia probat, quòd actus intelligendi ſit ab obiecto, vt à cauſa proxima, quia magis ſibi aſsimilatur formaliter ita etiam ſpecies intelligibilis magis formaliter aſsimilatur phātaſmati, quàm intellectui agenti, & tamen minus principaliter eſt à phantaſmate, quàm ab intellectu agente. Contrà. Cùm agens intendat aſsimilare ſibi paſſum, quomodo principale agens non magis aſsimilat ſibi formaliter? Reſpondeo. Principalius agens communiter eſt æquiuocum, & eminentius habet in ſe perfectionem effectus, quàm cauſa vniuoca, & ideo non magis aſsimilatur ſibi formaliter, quia hoc eſſet imperfectionis in cauſa ſic aſsimilari effectui, ſed aſſimilat magis; hoc eſt dat magis formam effectui, per quam ſib aſsimilatur æquiuocè

Dubitatio notabilis.

uocè, quàm det agens particulare, & iſta aſsimilatio actiua eſt ex perfectione cauſæ, licet non ſit magis aſsimilatio formaliter; ſimiliter cauſa perfectior magis aſsimilat effectum ei, cui eſt aſsimilabilis, quàm † imperfectior, magis enim cauſat effectũ, qualis eſt cauſabilis & aſsimilabilis, aſsimilabilis autẽ eſt effectus formaliter cauſę propinquę, ideo ipſa cauſa remotior magis aſsimilat effectiuè ipſum effectum cauſæ proximæ, quàm ipſamet cauſa proxima ſibi: quòd autem formaliter filius eſt ſimilis patri, hoc magis eſt à cauſa remota aſsimilante Filium Patri effectiuè, quam ab iſta cauſa propinqua, quia quæ plus dat formam, qua aſsimilatur, plus dat effectiuè aſsimilationem.

alias inferior. Et hoc eſt quod plures latet Philoſoph.

¶ Ad tertiũ dico, quòd vnitas ſcientiæ aſſignatur penes obiectũ, quia illud eſt, penes quod ſciẽtę diſtinguũtur, nõ penes intellectũ, quia intellectus vnus eſt reſpectu omniũ ſciẽtiarũ; & hoc modo diſtinguẽdo ſcientias; illa eſt vna, quę eſt vnius ſubiecti primi, quatenus obiectum primum habet continere ſcientiam illam virtualiter, ſed hoc non eſt niſi vt cauſa partialis, præter enim hoc intellectus eſt alia cauſa partialis continens illam: non eſt igitur aliud reducere ſcientiam ad obiectum primum, quàm in altera cauſa partiali habẽte in ſuo genere ordinem eſſentialem, reducere ad primum ibi ſimpliciter, & ab ipſo aſſignare vnitatem effectus, inquantũ effectus eſt ab eo; ſed cum hoc ſtat, quòd multo perfectius contineatur in reliqua cauſa partiali.

Vt ait Ariſtot. 1. poſt t. c. 43.

ARTICVLVS 13.

Vtrum in mente ſit diſtincte imago Trinitatis.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia imago repræſentat illud diſtinctè, cuius eſt imago; igitur mens diſtinctè repręſentat Trinitatem, hoc eſt falſum. Probatio, tum quia tunc naturali ratione poſſet cõcludi Trinitas ex mente naturaliter nota, tum quia nulla creatura in repręſentando excedit perfectionem ſuę ideæ, idea autẽ mentis non repræſentat Deum inquantũ trinus, quia idea eſt Dei, inquantùm eſt cauſa, & eſt cauſa inquantùm vnus.

¶ 2. Pręterea. Nihil in mente plus repræſentat vnam perſonam quàm aliam perſonam, ergo nec tota mens repræſentat totam Trinitatem. Probatio antecedentis. 15. de Trinit. cap. 7. Pater eſt memoria intelligentia & voluntas &c. ergo Pater ita formaliter eſt intelligentia & voluntas, ſicut memoria, & Filius ſimiliter, igitur memoria non magis diſtinctè repræſentat Patrem, quàm Filium.

¶ 3. Præterea. In Trinitate duę perſonæ ſunt productæ, in imagine autem nihil eſt productum, vt probabo, ergo non eſt repręſentatiua productionis. Probatio aſſumpti. In anima non ſunt niſi actus primi vel ſecundi; actus primi non ſunt originati à ſe inuicem, quia ſunt concreati ipſi animę; nec actus ſecundi ſunt originati, probatio, quia actionis non eſt actio, nec vt ſubiecti, nec vt termini 5. Phyſic, t. c. 10. quia tũc eſſet proceſſus in infinitum; iſtorum igitur actuum vt terminorum nõ eſt actio, quia ſunt formaliter actiones, probatio, ſunt enim actus ſecundi & non primi, ſed ſi non eſſent actiones eſſent actus primi. Item. Ex ipſis generatur habitus, actio, qua generatur aliqua forma, eſt actio de genere actionis, igitur iſti actus ſecũdi ſunt actiones de genere actionis.

¶ OPPOSITVM. Auguſtin. 14. de Trinitate cap. 8. Imago tamen naturæ eius, qua natura melior nulla eſt, ibi quærenda, & inuenienda eſt in nobis, quo etiã natura noſtra nihil habet melius.

¶ *CONCLVSIO. In mente eſt diſtincte imago Trinitatis.*

¶ RESPONDEO. Hîc primo videndum eſt, quid ſit ratio imaginis in corporalibus, vnde translatum eſt vocabulum ad propoſitum, Secundò reſpectu cuius in Trinitate ſit imago, Tertiò inquo in nobis eſt imago. Quantùm ad primum (ſicut dictũ eſt in quęſtione de veſtigio,) dico, quòd imago eſt repręſentatiuum totius, & in hoc differt à veſtigio, quod eſt repręſentatiuum partis, ſi enim totum corpus eſſet impreſſum pulueri, ſicut pes eſt impreſſus, illud derelictũ eſſet imago totius, ſicut iſtud eſt imago partis & veſtigium totius, ſed iſta conformitas expreſſiua totius non ſufficit, ſed requiritur imitatio, quia (ſecundum Auguſt. 83. quęſt. q. 24.) Quantùncunque duo oua ſunt ſimilia, vnum non eſt imago alterius; quia non eſt natum imitari ipſum; & ideo requiritur, quòd imago nata ſit imitari ipſũ

Senſum reddit.

Q cuius

¶ OPPOSITVM patebit in ſequentibus.

¶ CONCLVSIO. *Anima intellectiua eſt cauſa partialis actiua intellectionis.*

Opinio Gotfredi. quol. 1 q 17 & quol. 8 q 2. & quol 9. q. 19 & quol. 13. q. 1.

¶ RESPONDEO. Alia eſt opinio, quę totaliter eſt in alio extremo, quę dicit (ſicut colligitur ex diuerſis locis ſic opinantis) quod anima intellectiua, vt intellectiua eſt, nihil habet actiuitatis vel cauſalitatis reſpectu intellectionis. Quod probatur quatuor argumentis quæ ſunt in opponendo. Ex quibus dicunt, quod agens & patiens diſtincta ſunt ſubiectoi & pro confirmatione dicunt, quòd quæcunque difficultates accidunt in aliqua materia, non ſunt propter eas neganda iſta principia, quia tunc tollitur omnis inquiſitio veritatis per talia principia negata, qua enim ratione negantur in vna materia, & in alia. Propter idem dicunt, quòd intellectus agens non poteſt aliquid cauſare effectiuè in intellectu poſsibili, quia non diſtinguitur ab eo ſubiecto, ſed quaſi formaliter ipſum lumine ſuo perſundendo, vel perficiendo huius illuſtrationem facit, ſicut cùm producitur aliquod corpus luminoſum, in quo ſunt iſtæ duæ perfectiones ſcilicet diaphania, & ipſa lux, dicitur, quòd lux hoc corpus perſpicuum facit luminoſum, non tranſmutando ipſum à potentia præcedente actum ad talē actū, ſed totum ſimul factum eſt ſecundum rationem cauſę efficientis ab agente extrinſeco producente corpus tale † ad eſſe tale, ideo dicitur lux facere illud corpus luminoſum, quia eſt formaliter perficiēs illud corpus: Ita eſt in propoſito, intellectus agens in ratione cauſę efficientis nihil agit in intellectum poſsibilem, ſed qui creauit animam per modum cauſæ efficientis, ipſe in ea hanc illuſtrationem fecit, iſtas potentias ſimul in eadem ſubſtantia producendo. Similiter ponunt, quod intellectus agens nullam operationem habet reſpectu intellectionis, niſi quatenus habet actionem circa obiectum intelligibile, quatenus ſcilicet agit ad hoc, vt illud habeat rationem mouentis & obiecti in actu; ergo ad ipſam intellectionē præter iſta duo, intellectus agens nullam actionem immediatè habebit. Quid igitur cauſabit effectiuè intellectionem? Reſpondent, quòd obiectum idem ſecundum rem efficit intellectionem & volitionem, & hoc inquantū relucet in phantaſmate illuſtrato ab intellectu agente, non effectiuè, ſed quaſi formaliter concurrente reſpectu intelligibilis. Qualiter autē ſit poſsibile phantaſma mouere intellectum poſsibilem, cùm tamē virtus phantaſtica & intellectus poſsibilis ſint eadem ſubſtantia animæ, & phantaſma non diſtinguitur ſubiecto ab intellectu poſsibili? Dicūt, quod anima poteſt conſiderari dupliciter, vel ſecundum eſſentiam, vel ſecundum potentias; primo modo eſt totum in qualibet parte corporis, nec eſt principium alicuius operationis; ſecundo modo aliqua potentia determinat ſibi aliquam partem corporis vt organica, aliqua non vt intellectiua, quia ipſa ſub ratione talis potentiæ nō eſt in iſta parte corporis nec in illa, quia in nulla eſt quia per ſe, nec in toto, nec in aliqua parte, ſicut nec operationes, quę per eam exercentur: ſicut ergo potentia, quæ eſſet in alia parte corporis, quā eſt phantaſia, poſſet immutari ab eo, quod eſt in phantaſia, ita potentia quę non eſt determinata ad partem, in qua eſt phantaſia, ſed eſt extra illā, ſic quod non eſt ibi pluſquā in pede, poterit immutari ab eo, quod eſt in phantaſia; ita eſt in propoſito, quia illæ potētię non ſunt alligatæ, & immerſę materię ſicut aliæ.

Impugnatur [illegible] rationibus.

Contra iſtam opinionem. Intellectus agens (ſecundum eum) nihil cauſat, quod ſit formaliter in phantaſmate, ſed ſolū fit remotio prohibentium per quendam contactum ſpiritualem huius lucis ad phantaſmata, qua remotione facta virtute intellectus agentis fit informatio intellectus poſſibilis. Et ex hoc ſequitur, quod nihil, quod eſt intellectiua pars vt intellectiua, comprehendit intellectum agētem & poſſibilem, habebit aliquam rationem actiui, ſiue vt agentis, ſiue vt rationis agendi, reſpectu cuiuſcunque intellectionis, & ita tātū phantaſma effectiuè ſe habet ad intellectionem, vel ſi ſit ibi efficiētia aliqua, per quā effectiuè fiat irradiatio, vel illuſtratio ſuper phantaſmata illa efficientia, erit præcisè ipſius Dei, qui creauit tale lumen in intellectu poſsibili; vel ergo Deus agit immediatè ad intellectionem quancunque, vel tantū phantaſma erit cauſa omniū actionum intellectiuæ partis tam intellectionum quàm volitionum. ☞ Nihil ergo aliud à Deo ſe habet actiuè reſpectu intellectionis cuiuſcunque, niſi phantaſma ſolum. Hoc videtur valde inconueniens,

niens, quia vilificat valdè naturam animæ, nullam enim videtur perfectionem phātaſma cauſare poſſe in intellectu, quæ excedit nobilitatem eius, quia effectus æquiuocus nõ poteſt excedere cauſam ſuã, ſed deficit; igitur nihil cauſatum præcisè à phantaſmate, ſicut à tota cauſa actiua (ſicut ponit iſta opinio de intellectione) poteſt eſſe perfectius phantaſmate, ſed neceſſariò imperfectius, & ita nulla operatio ſiue intellectio erit in homine perfectiot phantaſmate, quod eſt abſurdum. Iuxta ſecundam rationem contra Gotfredum videtur contra ipſum, Quomodo animal phantaſiatur abſque ſenſatione exteriori? quid enim ibi mouet organum ad actum? Nihil certè videtur ibi diſtinctum ſubiecto, niſi ponat memoriam ſenſitiuam in alio organo à phantaſia, & illam mouere phantaſiam ad imaginandum.

2.ratio

* Item ſecũdo ex iſta opinione ſequitur, Quòd angelus, in quo nõ poteſt poni talis diſtinctio in ſubiecto, nullam intellectionem poſſet habere nouam, quantuncunque habeat obiecta multa præſentia habitualiter, imo nullã poteſt habere effectiuè, niſi à Deo, quia oppoſito poſito intellectus mouebitur à ſe, vel agens & patiens erunt indiſtincta ſubiecto; hoc videtur ipſe concedere, quia ponit, quòd angelum poſſe habere nouam intellectionem eſt merè creditum. ☞ Hęc reſpõſio nõ videtur Chriſtiani, ſed puri Philoſophi Pagani, cũ Angelus multa noua ſciat, & ſit beatus in operatione ſua. Hæc etiam non euadit, nullum enim creditum repugnat concluſioni ſequenti ex veris principiis. Ex iſto autẽ principio neceſſario, Agens & patiẽs ſunt diſtincta ſubiecto, ſequitur, quòd intellectus non poteſt habere ex ſe aliquam intellectionem actiuè; ergo ſi oppoſitum huius concluſionis eſt creditum, principium illud, ex quo ſequitur iſta concluſio, eſt falſum: hoc magis patet de velle, conſtat enim, quò primum velle malum Angelus immediatè non habuit à Deo; patet igitur, quòd ibi agens fuit indiſtinctum ſubiecto à paſſo.

Quia veritas fidei nõ repugnat naturali veritati.

3.ratio.

Tertiò ſequitur, quòd nõ oportet ponere aliquem habitum in intellectu, quia ad ordinatè intelligendum requiritur, & ſufficit (ſecundum iſtam opinionem) quod phantaſmata ordinatè occurrant, quę occurrentia ordinatè mouẽt intellectum; ſed quòd ipſa ordinatè occurrant, non poteſt fieri per habitum in intellectu, quia nihil in paſſo dat mouenti ordinate mouere, aut ſaltem per habitum in phantaſia poſſunt ordinatè occurrere, abſque omni habitu in intellectu, ergo &c. Confirmatur, quia ideo (ſecundum iſtos) negatur habitus in voluntate; quia ipſa faciliter mouetur conformiter intellectui; ergo à ſimili, cũ mouetur intellectus à phantaſmatibus, eo modo quo occurrunt, ſufficit habitus in phantaſia, ad hoc quòd ordinate occurrant. Hæc tria argumẽta pondero.

Impugnatur 7 aliis rationibus 1.ratio.

Fiunt talia argumenta contra eos * Primo ſic. Si phantaſma cauſat omnẽ intellectionem effectiuè, & cauſa naturalis non agit, niſi ſecundum naturam illam, qua eſt actu, phantaſma nunquam cauſabit aliquã intellectionem in intellectu, niſi conformem phantaſmati, & ita nunquam cauſabit compoſitionem falſam repugnantem rationi terminorum, quorum phantaſmata ſunt in virtute phantaſtica; aut ſi quodammodo poteſt (ſicut reſpondent) quod per vnũ oppoſitum cognitũ poteſt ſuũ oppoſitum cognoſci, hoc nõ eſt niſi, quia per vnam compoſitionem veram poteſt cognoſcere oppoſitam eſſe falſam. Sed nunquam idem phantaſma cauſabit aliquã intellectionem falſã tanquam veram, vel è conuerſo. Et ſi dicas, quod phantaſma falsè repræſentat obiectum, idem cauſat intellectionẽ falſam in intellectu, Sequitur, quod idem phantaſma manens idem nunquam poteſt cauſare aſſenſum oppoſitũ, & ita non poterit intellectus eandem complexionem apprehendere, nunc vt veram, nunc vt falſam.

2.ratio.

Itẽ, Quãdo dicitur, quod intellectio (ſecundum Philoſophũ) eſt actio manens intrà, Reſpondent, quod intelligere ſecundum modum ſignificandi grammaticalem ſignificat actiuè, & intelligi paſsiuè, tamen ſecundum rem intelligere eſt paſsio, & quod intelligitur eſt agens; intelligere enim non ſignificat aliquid, quod habet eſſe in ſubiecto in ſe & abſolutè, ſed quaſi tendens in alterum, vt in obiectum, ſiue vt in terminum, & quia actionis eſt procedere ab agente, & tendere in paſſum ideo tales perfectiones, quæ in re ſunt paſsiones, hoc eſt manentes in eo, quod denominatur ab eis per modum actionis, dicuntur eſſe actiones immanentes. Contra. Philoſophus diſtinguẽs actionem à factione. 3. Phyſic. & 6. Ethic. cap. 5. & 9. Metaph. aſsignat diuerſa principia

t.c.25.
t.c.16.

pia propria actioni & factioni , quod non
oporteret, ſi intelligeret, quòd illud, quod
aſsignat eſſe actionē, eſſet paſsio, quia tūc
nō oporteret aſsignare ſibi principiū acti
uum proprium, non enim oporteret prudē
tiam eſſe actiuam, ſicut ars eſt habitus fa-
ctiuus, ſi actio nihil eſſet, niſi quędam for
ma recepta in alio, vt in eo , quod dicitur
3.ratio. agens. Item. Habitus non ponitur præcisè
ad patiendum, & maximè in paſsiuo ſum
mè diſpoſito ad formam, non enim opor-
tet illud facilitari ad recipiendum , quod
in ſe eſt ſummè diſpoſitum ad recipien-
dum, ſed intellectus eſt ſummè diſpoſitus
ad quancunque intellectionem, quia nihil
habet contrarium, ergo non oportet pone
re aliquem habitum in intellectu, ſi preci-
sè eſſet paſsiuus reſpectu intellectionis.
Probatur prima propoſitio, quia habitus
eſt, quo vtimur, cū volumus, & habitus ha
bentem perficit, & opus eius bonum red-
Cap.5. dit, ex 2. Ethicor. omnia iſta tribuunt ali-
4 ratio. quam actiuitatem habitui. Item. Quomo-
do intellectus diſcurret ſyllogizando vel
argumentando , ſi phātaſmata cauſat om-
nem intellectionem? non enim videtur in
telligibile, quomodo phantaſmata diſcur
rentia cauſant omnem diſcurſum. ☞ Con
firmatur, quia intellectus conferens A ad
B. ſecundū talem habitudinē, qualis eſt ip
ſorū, ex natura rei nō cauſat relationes ra
tionis, puta, quādo cōparat ea vt differen
tia, vt cōtraria, vt totum & partē, & huiuſ
modi; ergo ſola illa collatione cauſatur re
latio rationis, quę nec in eſſe, nec in cogno
ſci conſequitur extrema ex natura eorū, er
go extrema nō ſunt cauſa illius actus col-
5.ratio. latiui. Itē. Quomodo cauſabūtur intētio
nes Logicæ, vel relationes rationis ? Si e-
nim phātaſma cauſat omnē intellectionē,
quæcunq; cauſata ab eo erit realis, quia il
la dicitur eſſe realis intentio, quę cauſatur
immediatè à re, vel à ſpecie repræſentante
rē in ſe ; ergo nulla intellectio cauſabit in
tellectiones Logicas, vel relationes ratio-
nis, quia intellectus nullo actu ſuo poterit
cōferre obiectū ad aliud, quæ collatio cau
ſat relationem rationis , vel intentionem
6.ratio. ſecundam in obiecto. Itē. Quomodo refle
ctetur intellectus ſupra actum ſuum ? Et
hoc quomodo erit in poteſtate potentiæ
reflectentis ? Si enim phātaſma cauſans ali
quam intellectionē, habet naturaliter cau
ſare reflexionem ſuper iſtam actionem,
pari ratione & reflexionem reflexionis,

& ſic in infinitum, vt dicit Auguſt. 15. de Cap.12.
Trinit. Si autem non habet cauſare refle-
xionem, ſed tantum actum abſolutum, &
poſtea occurrit aliud phantaſma, non vi-
detur poſſe aſsignari quomodo poſſet eſſę
aliqua reflexio ſuper aliquē actum. Itē. 7.ratio.
Quomodo illud nō viliſicat animā, quòd
omnem actionem ſuam naturalē, quę eſt
perfectio naturalis, tam perfecti entis effe
ctiuè cauſet phātaſma? Nullam enim per
fectionem videtur poſſe cauſare phantaſ-
ma in intellectu, quę excedat nobilitatem
eius , quia effectus æquiuocus non poteſt
excedere cauſam æquiuocam, ſed deficit;
igitur nihil præcisè cauſatū à phantaſma
te, ſicut à tota cauſa actiua, poteſt eſſe perfe
ctius phantaſmate, ſed imperfectius eo, &
ita nulla perfectio erit in homine maior ip
ſo phātaſmate, quod eſt abſurdiſsimū &c.
☞ Iſtarum ſex rationum facturum cō
tra opinionem Thomę & Gotfredi, pri- 1.
ma non cogit contra eos, quærit enim dif-
ficultatem communem omni opinioni, ſi-
ue enim phantaſma ponitur cauſa actiua
intellectionis , ſiue ſpecies intelligibilis,
ſiue intellectus , cum quodcunque iſtorū
ſit principium naturaliter agendi non li-
berè, ſemper æquè poteſt quęri, quomo-
do oppoſita poſſunt cauſari in intellectu,
vt nunc opinio vera vel ſciētia de aliquo,
nunc opinio falſa vel error de eodem. Se-
cunda non cogit, quia prudentia ponitur 2.
principium actiuum propter actum aliū,
qui eſt actio, ad quam ſuus proprius extē
ditur, vt regula ad regulatum , ſicut pro-
prius actus artis extenditur ad alium , qui
eſt factio , licèt tamen neuter habitus ſit
propriè principium actiuum reſpectu ſui
actus. Tertium illud. 2. Ethic. Habitus eſt,
qui habentem perficit debet intelligi non 3.
effectiuè, quia non ſic bonum reddit, ſed
tantū inclinatiuè. Quartum coincidit cū 4.
tertio, ponderato ſcilicet, quomodo habi-
tus diſcurrit, vt phātaſmata ordinatè in di
ſcurſu occurrant, niſi ponatur ille habitus
in virtute phātaſtica, nō eſt in intellectu,
quod fortè concederet. Quintum videtur
ponderandum, ſi nulla comparatio eſt rela 5.
tio rationis, quam extrema nata ſunt cau
ſare in intellectu. Si enim iſta propoſitio
eſt vera, tunc licet intellectiones ſimpliciū
comparatorum cauſentur ab illis, non ta-
men comparatio illa, quę eſt in actu colla
tiuo , quo cauſatur in extremo relatio ra-
tionis. Poſſet dici, quòd aliqua habitudo
conſe-

conſequitur extrema in re, & illa in cognitione cõſequitur extrema cognita, putà, qualitas iſta eſt realis; alia nõ conſequitur extrema in re, nec neceſſariò in cognitione, poſſunt tamen ipſa extrema cauſare actũ collatiuũ elicitiuè, quia voluntas imperat, cauſato autem actu collatiuo ſecundum talẽ reſpectum, qui non conſequitur extrema in re, cauſatur relatio rationis.

6. Sextũ verò quærit, quomodo in poteſtate noſtra eſt, quã intellectionem habeamus poſt alteram, & per quid cognoſcitur actus, ſuper quem reflectimus, primũ quidẽ eſt propter voluntatem, ſecundum eſt per veſtigiũ derelictũ ab actu illo, igitur illo derelicto poteſt haberi actus reflexus per illud elicitiuè voluntate imperante, & poteſt non haberi voluntate imperante aliã intellectionẽ. Aliter poteſt dici, quòd cognoſcitur per phantaſma, quod primò oſtendit obiectum, ſecũdo cauſatũ ab obiecto, tamen non erit neceſſe ipſum cauſare intellectionem intellectionis, niſi quando voluntas imperat.*

Vide Commentat. 3. de anima. com. 18. Quære in quol. q. 15. & in collationib. Pariſienſibus. q. 2.

¶ AD ARGVMENTA. Quãuis poſſet ibi tãgi, vtrũ iſta cauſalitas, quę attribuitur parti intellectiuæ, cõueniat propriè intellectui agenti vel poſsibili, tamẽ illam difficultatẽ dimitto vſq; aliàs. Ad primũ igitur, cũ probatur, quòd poſsibilis nõ poteſt habere illã cauſalitatẽ, quia nihil idem agit in ſe, Reſpõdeo, quòd illa propoſitio non eſt vera, niſi de aliquo agẽte vniuoco, nec iſta probatio eius, quòd tunc idem eſſet in actu & in potentia, concludit, niſi quando agẽs agit vniuocè, hoc eſt inducit in paſſum formã eiuſdem rationis cũ illa, per quam agit. Si enim aliquid ſic ageret in ſe, ſequeretur, quòd ſimul haberet formam eiuſdem rationis, ad quam moueretur, & dum moueretur ad illam, careret illa; igitur ſimul haberet illam, & nõ haberet, ſaltem hoc ſequitur de duabus formis eiuſdẽ ſpeciei, vel de eadem. In agentibus autem æquiuocè, id eſt in illis agentibus, quę non agunt per formam eiuſdem rationis cum illa, ad quam agunt, propoſitio illa, Quòd nihil mouet ſe, non habet neceſsitatem, nec probatio eius, quòd aliquid ſit in potentia & in actu reſpectu eiuſdem, aliquid concludit, non enim ibi agens eſt tale formaliter in actu, quale paſſum eſt formaliter in potentia, ſed agens virtualiter eſt tale in actu, quale formaliter eſt in potentia patiens, & quod idem ſit virtualiter tale in actu, & formaliter tale in potentia, nulla eſt contradictio. Iſta gloſſa de agentibus vniuocis & æquiuocis neceſſaria eſt, quia Philoſophus poſuit motum non tantùm in genere qualitatis, ſed quantitatis, & vbi: in quãtitate autem & vbi nullũ eſt agens vniuocũ, quia in genere quantitatis & vbi nulla eſt forma, quæ ſit principium inducendi ſimilẽ formam, imò (vt generaliter dicatur) quicunque motus eſt ad formam non actiuã, non eſt ab agente vniuoco, quia ex quo forma talis terminans non eſt actiua, nulla eiuſdem rationis eſt principium agendi: Sunt igitur apud Philoſophum multi motus ab agente non vniuoco, ſed æquiuoco, & ibi agens eſt virtualiter tale in actu, quale patiens formaliter in potentia. Si arguas, Ergo in omnibus poſſet idem eſſe in actu virtuali, & in potentia ad actum formalem, & ſic quodlibet poteſt mouere ſe: Reſpondeo, Quòd in iſta illatione eſt non cauſa, vt cauſa, nam ex generali ratione actus virtualis, & potentiæ ad actũ formalem nulla eſt repugnantia, quia ſi ex iſta ratione eſſet repugnantia, tunc & in quolibet eſſet repugnantia, tamen in aliquo cum actu virtuali concurrit aliquid aliud, propter quod repugnat ſibi quando que eſſe in potentia, vel actu formaliter tale. Exemplum. Eſſe calidum virtualiter in actu, & formaliter in potentia, de ſe non includunt contradictionem vel repugnantiam, & ideo in nullo ſubiecto includunt repugnantiam, quòd propter hoc non poſſint eſſe ſimul; nec alterum eſſe ibi, quia alterum; tamen Sol, qui eſt calidus virtualiter, non poteſt eſſe calidus formaliter, tamen hoc non eſt propter repugnantiam iſtorum: probo, quia Saturnus eſt frigidus virtualiter, & tamen non poteſt eſſe calidus formaliter, ergo actus virtualis non erat in eo cauſa repugnantiæ, ſed aliquid aliud, quod eſt commune Soli, & Saturno, putà, quòd iſta ſunt corpora incorruptibilia, & caliditas eſt qualitas corporis corruptibilis. Sed ſi obiicias, quòd talia principia Metaphyſica, ex quo ſunt generalia, non debent negari propter aliquas difficultates ſpeciales. Reſpondeo, Quòd nulla ſunt principia Metaphyſica, quæ habent multa ſingularia falſa, † intelligendo autem, quòd nihil eſt in actu virtualiter, & in potentia ad actum formalem, & quòd iſta repu-

5. Phyſic. t.c. 5. & ſequent.

Doctrinæ ſingularis.

Vide 2. de cœlo t.c. 42.

aliàs intellecto.

repugnantia accipiatur ex parte vel ra-
tione actus & potentię, non eſt principiũ
Metaphyſicum, quia multa ſingularia ſa-
tis patenter ſunt falſa, ex quo patet, quòd
illud non eſt principium Metaphyſicum,
ſed quòd nihil eſt in actu formali, & in
potentia reſpectu eiuſdem actus formalis,
verum eſt, qnòd ſic nihil eſt in actu & in
potentia. Et ſi omnino contendas, quòd
etiam loquendo de actu virtuali, & poten
tia ad formalem actùm, ſit principiũ Me-
taphyſicum, Quomodo alij erant ita cæci,
& iſte ſolus videns, vt rationem commu-
nium terminorum Metaphyſicorũ nõ poſ
ſent cõcipere, & ex eis apprehendere veri
tatem talis cõplexi, quôd ipſe ponit prin-
cipiũ Metaphyſicũ? Quod non tantũ ab
aliis non ponitur principium, imo in mul
tis falſum, & nunquam neceſſarium in ra
tione terminorum.

t.c.70. ¶ Ad ſecundum. Cum arguitur ex. 2. Phy
ſic. de cauſa materiali & efficiente, quòd
non coincidunt, verũ eſt de materia, quæ
eſt in potentia pura, ſed nõ de materia ſe-
cundum quid, qualis eſt ſubiectum reſpe-
ctu accidentis. Neceſſe eſt enim aliquid
idẽ quandoque eſſe materiã & efficiẽs re-
ſpectu eiuſdẽ, quod apparet, quia a'iàs paſ
ſio non prædicaretur per ſe ſecũdo modo
de ſubiecto, qnia ſi prædicetur per ſe ſecũ
do modo de eo, eſt eius cauſa materialis,
ſicut materia eſt in accidentibus, quia po-
nitur in diffinitione eius vt additũ, ſi etiã
9. Metaph. eſt prædicatio per ſe, igitur & neceſſaria,
t.c.17. ſecundum quod eſt ſola cauſa materialis
reſpectu alicuius, non habet neceſsitatem
reſpectu eius, ergo oportet præter cauſali
tatem materiæ ponere in ſubiecto cauſali-
tatem efficientis ad ſaluãdum neceſsitatẽ.

¶ Ad tertium, quod arguitur de relationi
bus realibus oppoſitis, Dico, quòd aliquæ
relationes oppoſitæ ſunt incompoſsibiles
in eadem natura, & in eodem ſuppoſito, a-
liquæ in eodem ſuppoſito, ſed non in ea-
dem natura, aliquæ nec in eadem natura,
nec in eodem ſuppoſito; vnde ex ratione
relationum realium in communi non po-
teſt concludi repugnantia earũ in eodem.
Exempla prædictorum. Cauſa & cauſatũ
in eadem natura ſiue ſuppoſito repugnãt,
qnia ſi non, tunc idẽ dependeret à ſe; pro-
ducens & productum non repugnãt in ea
dem natura, quia natura poteſt communi
cari ſine diuiſione ſui, qualis eſt natura di
uina, repugnat tamen in eodem ſuppoſi-
to, mouens autem & motum, nec in eadem
natura, nec in eodem ſuppoſito repugnãt,
quia hic non ponitur dependentia eſſen-
tialis, qualem ponunt relationes cauſæ &
cauſati, nec per idem ponitur, quòd idem
ſit, antequam ſit, quod ponere videtur ra
tio producti & producentis, ſed tantum
ponitur hîc, quòd idem dependet à ſe quã
tùm ad actum accidentalem, ſicut motum
à mouente dependet, quantùm ad actum
accidentalem, quem recipit ab eo. Incom-
poſsibilitatem igitur aliquarum relatio-
num oportet reducere ad aliquam incom-
poſsibilitatem priorem, & vbi iſta prior
non inuenitur, ibi nec illa incompoſsibili
tas relationum oppoſitarum concludetur.
Hoc etiam amplius declaratur, quia ſicut
iſtæ relationes, producentis & producti,
quę ſunt repugnãtes in eodem ſuppoſito,
poſsũt fũdari in eadẽ natura illimitata, ſi-
cut in eſsẽtia diuina, ita iſtę relationes mo
uentis & moti, quę multò minorem habẽt
repugnantiam, fundari poſſunt in eadem
natura aliqualiter illimitata; Quidquid
autem eſt in potentia ad aliquem actũ for
maliter, & cùm hoc habet eandem actuali
tatem virtualiter, ſicut cùm idem mouet
ſe, eſt aliqualiter illimitatum, ponitur e-
nim non tantùm capax illius perfectio-
nis, ſed vt cauſans eã; ibi igitur propter
illimitationem aliqualem bene compa-
tiũtur ſe iſtæ relationes oppoſitæ. ☞ Cõ-
trà. Omnia relatiua ſunt eodem modo
oppoſita, ergo eodem modo incompoſsi-
bilia.

¶ Ad quartum, Achillem eorum, quòd
quodlibet moueret ſe, dico, Quòd (ſicut
argutum eſt contra primam opinionem
in excludendo cauſam, ſine qua non) ni-
hil eſt cauſa totalis & perfecta & natura-
lis effectiua alicuius, quin ipſum approxi
matum totali receptiuo, & non impedi-
tum cauſet illud; lignum autem ſemper
eſt approximatum ſibi ipſi, & ſufficien-
ter, & non poteſt poni aliquod perpe-
tuum impedimentum, quãdo ignis nõ eſt
præſens ſibi, quia ſi ponatur hoc impe-
diens, amoueatur illud, & non erit impe-
ditum, ſi aliud, amoueatur illud, & ſic
diſcurrendo per ſingula habebit ſibi præ-
ſens lignum, & nullo modo impeditum;
igitur, ſi ipſum eſſet cauſa actiua tota-
lis reſpectu caloris, & ipſum eſt etiam
totalis cauſa receptiua, igitur ſemper
eſſet calidum, non autem ſemper eſt
calidum;

calidum; ergo cùm non poſsit poni non cauſalitas totalis propter impedimentum, nec propter non approximationē, nec propter receptiunm, concludetur, quòd in ligno non eſt cauſalitas actiua totalis, quod eſt propoſitum: ſic igitur non omnia mouebunt ſe vt cauſæ totales, quia nullæ tales naturæ, quæ non habent ſemper actū, ſunt cauſæ naturales totales illius actus. Sed dices. Saltem dicam lignum eſſe cauſam partialem, vt præſente igne coagat ad calefactionem ſui, in ratione effectiui, vel actiui partialis. Nec iſta cauillatio valet, quia cauſę duæ partiales non ponuntur reſpectu eiuſdem effectus, quando altera præcisè habet totum effectum in virtute ſua vniuocè vel æquiuocè. Probo. Si enim altera haberet in virtute ſua totum effectum, ſequitur, quòd totum poteſt producere; igitur alia cauſa partialis nihil poteſt producere, vel idem bis producetur; ignis autem, qui ex pręcedenti argumento concluſus fuit, habere actiuitatem reſpectu calefacere in ligno, habet in ſe virtualiter totum calorem ligni, ergo lignum hîc nullam habet cauſalitatem partialem. Ad propoſitum igitur, Quia anima non ſemper eſt in actu reſpectu cuiuſcunque intellectionis, cùm tamen ipſa ſit receptiua reſpectu cuiuſcunque intellectionis, & ipſa ſit ſibi ipſi approximata, & non ſemper impeditur, concluditur ipſam non eſſe cauſam actiuam totalem, ſed aliquid aliud requiritur; illud autē aliud concluditur eſſe obiectum, quia eo præſente ſequitur effectus, eo non præſente non poteſt haberi effectus; cōcluditur ergo primò cauſalitas aliqualis in obiecto, nec totalis; quia obiectum propter ſui imperfectionem non poteſt habere in virtute ſua totaliter intellectionem propter ſuam perfectionem: & ideo concluditur, quòd cum obiecto requiritur aliqua alia cauſa actiua partialis, non autem alia ab intellectiua, quia ipſa concurrente cum obiecto, ſequitur intellectio; ſic ergo cōcluditur hîc duas eſſe cauſas partiales actiuas, & in alijs multis non, quia nihil mouet ſe, nec totaliter nec partialiter. Iſtud etiam (quod habetur pro Achille) non videtur multū efficax argumentum, hoc enim videtur eſſe cautela quędam, diuertendo à parte opponentis ad partem reſpondentis, quia propter defectum argumentorum induunt tales formam reſpondentium, vt reſpondentes faciant argumenta ad probandum vnum neceſſarium, ſcilicet quòd lignum non calefaciat ſe.

Soluitur ad hoc tripliciter.

☞ Ad reſponſionem Achillis videtur ſequi, quòd lignum non calefaciat ſe niſi pręſente alio, ſine quo nō, ſicut (per te) voluntas non volificat ſe niſi pręſente obiecto per cognitionem. Si autem dicas, quòd ſemper calefaciat alterum, quia habet virtutem calefaciendi, Reſpondetur, quòd prius calefaciet ſe quàm aliud, & hoc primum non eſt niſi pręſente cauſa, ſiue qua non, vel forte nunquam calefacit aliud, ſicut nec voluntas volificat aliam voluntatem; nam conceſſo, quòd aliqua actio de genere actionis ſit immanens, dicetur, quòd quælibet, vel qualiter non? Aliter cōtra Achillem, quòd pręſentibus diuerſis lignis, ignibus ſimiliter diſpoſitis omnia calefiunt, præſente autem eodem obiecto diuerſis voluntatibus, non omnes ſimiliter volificantur (12. de Trinit. cap. 6. Auguſt.) igitur hîc agit ignis, & non ibi obiectum, quia tunc ęque ageret in omnes voluntates. Contra hoc inſtatur, quia ſi voluntates non ſimiliter patiuntur, præſente cauſa ſine qua non, hoc eſt, quia agent liberè (per te) lignum præſente cauſa ſine qua non agit naturaliter: ita probatur hîc, quòd ignis ſit cauſa hîc aliter, quam ſine qua non; ſed dicitur, tantùm lignum eſt naturale, voluntas vero non. Tertio modo contra Achillem, quòd quidquid patitur, ab aliquo patitur, vbi ergo aliquid non poteſt à ſe pati, oportet ponere, quod patiatur ab alio, & vbi non poteſt ab alio, oportet ponere quod à ſe; voluntas non poteſt pati ab alio, non loquendo de Deo, tum quia tunc volitio non eſſet in poteſtate eius, tū quia tunc aliquod aliud mouens eodem modo ſe habens, & reſpectu eiuſdem paſſi poſſet indifferenter in vtrunque oppoſitorum, quia voluntas poteſt velle & nolle eodem modo præſentatum; itaque neceſſarium eſt attribuere voluntati principaliter motionem ſui ad velle, quia ipſa ſola habet indifferentiam in agēdo proportionatam tali paſſo: ſed lignū non habet in agendo indifferentiā proportionatā ſibi in ratione paſsi, eſt enim receptiuū qualitatū diſparatarū, & contrariarū etiam, quarum aliqua intenſa facta corrumpit ipſum, nec habet principia tot vniuoca, patet etiam, quia nihil vniuocè mouet ſe, nec vnū prin-

cipium vniuocum, quia quomodo eſſet ita illimitatum? Niſi dicendo quodlibet paſſe in omnes qualitates ſuſceptibiles in ipſo, etiam corruptiuas ſui; in voluntate autem quælibet, in quam poteſt, eſt operatio eius, & aliqualis perfectio.

ARTICVLVS. 9.

Vtrum phantaſma in virtute phantaſtica inclinet intellectum ad intelligendum vt cauſa intellectionis.

¶ CONCLVSIO eſt quod non.

Opinio Hērici quol. 5. q. 14. RESPONDEO. Hîc ſunt duæ opiniones. Quarum vna ponit, quòd intelligibile, vt ſimpliciter præſens intellectui, non per ſpeciem intelligibilem, ſed per phantaſma vt illuſtratur ab intellectu agente, eſt in intellectu poſsibili, vt in memoria, vt autem immutat ad actum intelligendi eſt in eo, vt in intelligentia, cuius notitia terminatur in ipſum obiectum. Et quantû ad iſta duo intellectus eſt paſsiuus, videlicet inquantùm eſt memoria habèns obiectum ſimpliciter præſens, & inquantùm intelligentia eſt ab obiecto ſic præſentẽ, mota ad primum actum intelligẽdi; ſed intellectus factus in actu primo naturali acumine ſuo poteſt ſuffundere & diſcurrere in vnoquoque quid ſit componendo, diuidendo differentias conuenientes cum diuiſo, & ratiocinando, & ſic inquirere quid reſpectu intellectus ſimplicis, & propter quid reſpectu complexi, vt reſpectu concluſionis ſcibilis; & in iſto diſcurſu intellectus inquantùm diſcurrit, eſt actiuus, inquantû tamen concipit, eſt paſsiuus.

Opinio Hērici quol. 5. q. 9. Altera opinio eſt, quia iſte idem iſtam poſitionẽ de paſsione reſpectu notitiæ primæ ſimplicis & confuſæ, & actione reſpectu notitiæ diſtinctæ inueſtigatæ, videtur retractare & corrigere alibi, vbi inquirens de principio actiuo actionum vitaliû, ſcilicet ſenſationis & intellectionis, ponit, quòd illud principium eſt aliquid in ipſo animato, & non ſolû obiectum extrà, ſicut & in ſenſu ponit, quòd ſpecies impreſſa in organo tantû inclinat, & inclinãdo excitat potẽtiam, & quaſi euocat ipſam ad propriam operationẽ: ita phantaſma in virtute phãtaſtica inclinat intellectum, ita quod intellectus inclinatus ſit in vltima diſpoſitione ad eliciendum intellectionem, tanquã ſuã propriam operationem. Et pro iſta opinione adducit ibi vnam rationem pro iſtis actionibus, quòd ſint vitales, & nulla actio trãſcendit perfectionem agentis, & aliam de actione manente in agente, & iſtę ſunt propriè actiones, & denominant propriè ipſum agens, ſicut lucere ſe habet ad ipſû agens, non illuminare. Ad hoc concordat ratio Aug. quòd anima format in ſe imagines cognitorum, quę tres rationes adductæ fuerunt art. 7. pro prima opinione.

Contrà. Neutra iſtarum opinionû, nec retractata nec retractanda videtur eſſe verà. Non retractata, quia aut intellectus factus in actu ſecundum notitiam primam confuſam eſt actiuus virtute ſui reſpectu intellectionis ſecûdę, aut virtute illius notitię primæ confuſæ: Si virtutè ſui, nõ videtur rationabile, quòd aliqua cauſa poſſit eſſe actiua reſpectu perfectioris in aliqua ſpecie, & nullo modo poſſit eſſe cauſa actiua reſpectu imperfectioris eiuſdẽ rationis; intellectio autem confuſa & diſtincta albi, videntur eſſe intellectiones eiuſdẽ rationis, quia eiuſdẽ obiecti; ergo videtur inconueniens, quòd intellectus de ſe poſſit eſſe cauſatiuus reſpectu ſecundę intellectionis, quę eſt perfectior, & non reſpectu primæ: Si autem dicas, quòd reſpectu ſecûdę eſt actiuus virtute actus primi, Contrà. Actus imperfectior non poteſt eſſe ratio formalis cauſãdi actû perfectiorẽ, quia tunc non eſſet vnde poſſet probari Deû eſſe perfectiſsimû ens, ſi effectus poſſet excedere cauſam ſuam totalem in perfectione; cognitio autem diſtincta eſt nobilior cognitione confuſa, ergo illa confuſa nõ eſt formaliter ratio eliciẽdi, vel cauſandi illam diſtinctam. Impugnantur ambæ retractãs Opinio 2.

Opinio etiam retractans non videtur eſſe vera, quia quęro, quid intelligitur per inclinationem? aut aliqua forma, quę ſit in intellectu, per quam inclinetur, aut nihil; ſi nihil, non magis inclinatur nunc, quàm prius inclinabatur; ſi aliqua forma aut actus intelligendi, & tunc oppoſitum opinioni eorum, quia obiectum cauſabit actum; aut aliquid prius actu intelligendi, vt ſpecies, quam ipſi negant. Itẽ. Cauſis eſſentialiter ordinatis inferior non inclinat ſuperiorem, ſed è conuerſo, reſpectu autem intellectionis pars intellectiua eſt cauſa ſuperior, quàm ſpecies alicuius obiecti, vt patebit ar. 12. ergo Opinio.

obiectum

obiectum non inclinat intellectum. Reſpondeo. Non eſt habitus nec actus, nec ſpecies, ſed quoddam quartum. Contrà. Quamuis hoc ſtatim videatur incoueniẽs, tamen arguitur ſic. Sit illud quartum A, tunc ſic. Aut ſine illo A eſt in intellectu tota virtus actiua reſpectu intellectionis huius, aut nõ; ſi ſic, ergo ſiue illo poteſt intellectus in hanc intellectionẽ, & ita in determinationem omnem requiſitam, quia hæc vt hîc, eſt determinatiſsima, & ita A propter nihil erit neceſſarium; ſi non, ergo dat A virtutem actiuam, vel totam, vel partialem ipſi intellectui, & ita actio non erit ab intra, vt à tali principio actiuo. * Pro his opinionibus non ſunt argumenta adducta, ad quę oporteat reſpondere, qui vult credere de actu primo ſimplici, & de ſecundo diſtinctè cognoſcendi, vel illud dictum ſecundæ opinionis, quòd ſpecies inclinat, credat; non credenti tamen non ſit articulus fidei, niſi per ratioẽ oſtendatur.

Ironice loquitur quia articuli fidei demonſtratur ratione.

Iſtæ tamen duę opiniones, quæ videntur inter ſe oppoſitæ, concordantur ad inuicem, & confirmantur, & hoc ſic. Ad agẽdum requiritur ratio formalis agendi, & ratio agentis, agens eſt ſuppoſitum, ratio agendi eſt forma elicitiua actionis: in prima igitur actione in intellectum poſſibilem agens eſt phantaſma, ſed quod quid eſt ſplendẽs in phantaſmate eſt ratio agendi in ipſum, & hoc inquantum illud quod quid eſt ſtat in lumine intellectus agentis, & penetratur ab ipſo lumine, & ambitur ab ipſo agente; & hac ratione agendi primum impreſſum in intellectum poſsibilem eſt incohatio habitus ſcientialis, quæ incohatio non eſt ſpecies intelligibilis, nec forma mouens ad actũ intelligendi, quia obiectum eſt in ſe præſens, quatenus relucet in phantaſmate, quia phantaſma præſens eſt intellectui, qui vbique eſt in corpore; igitur non requiritur aliqua alia ſpecies, per quam obiectum ſic ſit pręſens, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti, vel repræſentans ipſum, cum ipſa impreſsio prima habeat rationẽm, & quo, & quòd; & reſpectu intellectionis quo, quia per ipſam eſt intellectus in potentia propinqua & accidentali ad actum intelligendi, ſicut per grauitatem eſt corpus in potentia ad vbi; & etiã eſt quo, quantùm ad hoc, quòd manet in intellectu impedito ab actuali intelle-

Concordantur hæ duę opiniones ab ipſo Hẽrico quol. 4. q. 8.

ctione; eſt etiam quod, quia ſibi primò occurrit, ſicut ſecundum Auicen. primum ſenſatum eſt ſpecies, non vt obiectum terminans, ſed vt† quod quaſi deducens, nõ per collationem, ſed per continuationem ducit in obiectum. Sic igitur concordantur prima opinio & ſecunda quo ad hoc, quod prima negat ſpeciem, & ſecunda cõcedit inclinationem præcedentem actum. Quo ad hoc autem, quòd prima opinio ponit intellectum eſſe paſsiuum reſpectu primi actus, & actiuum reſpectu ſecundi actus, & ſecunda opinio videtur ponere, quòd anima ſeipſa eliciat actum, hoc concordatur ſic. Quia facta tali impreſsione prima in intellectum poſsibilem, ipſe intellectus occurrit tali paſsioni, quia omne paſſum occurrit agenti, inquãtum paſſum nititur ſaluare ſuum eſſe. Hoc etiam vult Auguſt. 6. Muſicę, vbi loquitur de illis numeris occuſoriis, & de aliis. In iſto occurſu intellectus imbibit illam intellectionem confuſam, & tranſmittit ad intima ſua, & tunc recipit eam à ſe intimius, quã poſsit eam recipere ab obiecto; illi etiam impreſsioni ſic intimatæ occurrit intellectus ſecundò, & in illo ſecundo occurſu immergit ſe illi penetrando illam, & in hoc eſt diſtincta & perfecta cognitio intellectus.

† alias quoddã.

Quidquid ſit de opinionibus illis, quas iſte medius nititur exponere, arguitur cõtra multa hîc dicta. Quod primò ponit, ſcilicet quod quid eſt relucens in phantaſma te eſſe rationem agendi formalem phantaſmati, Contrà. Quomodo aliquid eſt ratio agendi alicui, in quo non eſt formaliter? Aut ſi quoquo modo, quod quid eſt ponatur in phantaſmate (cum iſtud ſit eſſe eius ſecundum quid, quia ſecundum eſſe repræſentati, & non ſecundum aliquod eſſe exiſtentiæ) quomodo ipſum quod quid eſt, ſecundum iſtud eſſe, erit ratio formalis agendi aliquam actionem realem? Et ita cum iſtud phantaſma per quod conuenit ſibi iſtud eſſe non ſit principalis cauſa agendi (ſecundum eos) nec quod quid eſt, ſecundum quòd exiſtit in eo, eſt principalis ratio agendi, quod eſt contra eos. Præterea. Pretet hęc quęro, Quid eſt quod quid eſt ſtare in lumine intellectus agentis? Si nihil aliud eſt, niſi intellectum agentem eſſe in anima, & in phantaſia eiuſdem animæ eſſe phantaſma, ergo perpetuò, quando phan-

Impugnãtur dicta quędã Henrici.

taſma eſt in virtute phantaſtica, fit iſta penetratio & ambitio, & ita erit in phrenetico & dormiente, quod negat ille, cuius opinio exponitur: Si aliquid aliud eſt, illa duo eſſe ſimul, & ſit aliqua actio noua, detur igitur eis terminus nouus, non erit in phantaſmate, igitur erit in intellectu poſsibili, ergo quod quid eſt non agit per aliquam penetrationem, quæ penetratio præcedit actionem quod quid eſt, ſed tantummodo quod quid eſt cum intellectu agente coagit, cauſando aliquam impreſsionem nouam in intellectu poſsibili. Hoc dicit opinio illa prima. Si dices: Alia opinio ponit ſpeciem intelligibilem impreſſam, iſta opinio non ponit ſpeciem talem, ſed incohationem habitus ſcientialis. Cōtrà. Iſta opinio ponit iſtam impreſſionem eſſe primum, quo intellectus eſt in potentia accidentali, cùm tamen prius eſſet in potentia eſſentiali, ſed ſi per iſtā impreſsionem non eſt obiectum intelligibile præſens nunc magis quàm priùs, non magis eſt nunc in potentia accidentali quàm priùs, ſi eſt præſens aliquo modo nunc, quomodo non fuit priùs præſens, illud quo nunc eſt præſens, eſt ſpecies intelligibilis. Hoc etiam magis apparet ex hoc, quòd primò ei occurrit tāquam oſtendenti obiectum, propter naturalem continuationem ad ipſum, hoc non poſſet eſſe, niſi obiectum reluceret in eo, & ita haberet rationem ſpeciei. Similiter hoc, quod dicitur, incohationem habitus ſcientialis præcedere actum non eſt verum, quia habitus propriè loquendo, (vt Philoſoph. loquitur 2. Ethic.) generatur ex aliquo actu elicito; & ſicut vltimus gradus habitus generatur ex vltimo actu, ita primus ex primo, ita quòd quicunque gradus habitus eſt poſterior aliquo actu, ergo illud, quod eſt ſimpliciter primū in intellectu poſsibili, non eſt aliquid ipſius habitus. Hoc confirmatur (ſecundum opinionem illius Doctoris, qui exponitur) quia ponit iſtam incohationem eſſe eſſentiam habitus totam. Quòd vlterius dicitur de occurſu illo, ratio occurſus non bene aſsignatur, nec ad intentionem Auguſt. patiens enim occurrens agenti nititur ſaluare ſe, & contra agere agenti corrumpenti ſe: hîc iſtud agens agit ad perfectionem & ſalutem paſsi, ergo non occurrit ei propter illam rationem, vt ſaluet ſe. Nec iſta eſt intentio Auguſt. vult enim, quòd anima occurrens paſsioni factæ ab aëre in aure, vehementius agitat illum aërem, & cauſat magis auditionem, quàm ſolus ſonus cauſaret; hoc igitur occurrere eſt ei coagere. Et tunc reſpondeo breuiter ad Auguſt. Impreſsione ſpeciei ſenſibilis facta in organo, vel ſpecie intelligibilis facta in intellectu, per potentiam talem occurrit, id eſt, cum illa ſpeciei impreſſa coagit ad actum aliquem perfectiorem, quàm poſſet illa ſpecies de ſe ſola cauſare. Et cum vltra additur, de illo duplici occurſu, primò occurit paſsioni quaſi † coagēti, pòſt paſsioni imbibitæ, Quæro, quid ſignificent iſta verba metaphorica; ſi ſignificent, quòd per ſecundum occurſum cauſatur aliquid perfectius quàm per primum, & illud intimius perficit, ſicut dicitur materia intimiùs perfici à forma perfectiori, quæ magis actuat eam, ergo in ſecundo occurſu non † tranſmittitur paſsio illa ad intima magis quàm priùs, ſed anima coagens illi paſsioni cauſat aliquid perfectius, quod eſt intimius in anima, quàm illa paſsio priùs cauſata.

Cap. 1 & ſequentibus. | Henrici quodl. 5. q. 10. | 2. & 3. de anima. | † alias tangenti | † alias transfunditur.

☞ Opinio eſt, Quòd intellectus eſt principium intellectionis, quantùm ad ſubſtātiam actus, ſed obiectum eſt principium, quantùm ad actus ſpecificationē, ſeu modificationem. Contrà. Nihil nullum eſt principium, intellectio circunſcripta modificatione, ſeu ſpecificatione nihil eſt, ergo &c. Maior intelligitur de nihilo, quod includit cōtradictionē. Minor probatur, quia prius natura intellectum præciſè eſt aliquid poſsibile eſſe, ſed intellectio ſine hoc quod in eodem inſtanti naturæ ſit alicuius obiecti, eſt cōtradictio, alioquin eſſet forma merè abſoluta.

ARTICVLVS. 10.

Vtrum ſpecies obiecti, vel ipſum obiectum in ſe præſens ſit ratio gignendi notitam in intellectu.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia Cōmētator 3. de anima com. 5. Intellectus ſe habet ad formas vniuerſales, ſicut materia prima ad formas indiuiduales. Et alibi, Anima noſtra eſt infimum in genere Intelligibilum, ſicut materia in genere entiū. Et 3. de anima, & 8. Phiſic. Intellectus ante habitum eſt in potentia eſſentiali, ſicut materia

Com. 18. | t. c. 8. | t. c. 32.

materia ante formam. Et 3. de Anima. Intellectus nihil eſt eorum, quę ſunt ante intelligere. Ex omnibus iſtis cõcluditur, potentiam intellectiuam reſpectu intelligibilis eſſe purè potentialem, ſed quod eſt purè potentiale non poteſt eſſe principiũ actiuum alicuius actus, niſi informatum aliqua forma, & tunc principium formale erit forma.

¶2. Præterea. Et arguitur, quòd ipſa forma, quę eſt principium agendi, ſit ſimilitudo obiecti, Quia ſicut factio eſt formaliter per formam, qua faciens aſsimilatur facto, ita actio videtur eſſe formaliter per illam formam, qua agens aſsimilatur obiecto, & ita ſimilitudo erit formaliter ratio agendi.

¶3. Præterea. Agens indeterminatum nõ poteſt in actionem determinatam, vel circa obiectum determinatum, niſi determinetur; intellectus eſt de ſe indeterminatus ad omne intelligibile, & ad omnem intellectionem; ergo ad hoc, quòd intelligat aliquid, requiritur determinatio aliqua, illa non eſt niſi per ſpeciem intelligibilem, igitur illa ſpecies intelligibilis requiritur, vt principium determinatiuum.

¶OPPOSITVM patebit inferius.

¶*CONCLVSIO. Species obiecti, vel obiectum in ſe præſens non eſt ratio totalis gignẽdi notitiã in intellectu.*

Opinio D. Thom. 1. p. q. 85. ar. 2. ¶RESPONDEO. Hîc ſunt duæ aliæ opiniones. Prima opinio ponit, quòd ſpecies obiecti in intellectu, vel ipſum obiectum in ſe præſens eſt gignens, vel eſt ratio gignendi notitiam actualem in intellectu; & ipſe intellectus tantummodo ſe habet tanquam materiale, vel informatus illa ſpecie, vel per obiectum ſupplens vicẽ ſpeciei. Iſta opinio confirmatur tribus argumentis, quæ ſunt in opponendo.

Opinio Egidij quol. 3. q. 12. & 13. Altera opinio (quę radit in idem quantum ad concluſionem huius primę opinionis) eſt; Quòd ipſa notitia actualis genita, ſiue in ſenſu ſiue in intellectu eſt ſpecies, & tunc ſicut ratio formalis gignendi ſpeciem actualem, quę dicitur notitia actualis, eſt ratio obiecti, vel ſpecies obiecti in memoria; ita ſequitur quo ad propoſitum, quòd ratio gignendi notitiam actualem eſt † ipſum obiectum vel aliqua ſpecies in virtute obiecti; & hoc ita quòd quando obiectum eſt in ſe præſens, ab eo egreditur, vel generatur ſpecies, quæ eſt intellectio, cùm autem non eſt in ſe præſens, ſed per ſpeciem in memoria, tunc per illam ſpeciem, vel virtute illius ſpeciei gignetur illa ſpecies, quę eſt intellectio. Pro iſta opinione, quatenus dicit ſpeciem intelligibilem eſſe notitiam actualem, adducitur Auguſt. 11. de Trinit. capit. 2. vbi inquit, Illa tamen informatio ſenſus, quę viſio dicitur, à ſolo imprimatur corpore, quod videtur. Quod autem imprimitur vel gignitur à ſolo corpore eſt ſpecies, ergo illa ſpecies eſt viſio ſecũdum Auguſt. Hoc idem ſecundò probatur per Philoſophum 2. de anima qui vult, quòd idem ſit ſonatio & auditio, quia idem eſt actus actiui & paſsiui, & per Philoſophũ 3. Phyſic; Sed ſonatio in actu cauſat ſpeciem ſoni in aure, ergo illa ſpecies cauſata eſt idẽ cum auditione, & ita ſpecies intelligibilis & intellectio idem ſunt.

alias primum.

Impugnantur ambæ opiniones. Concluſio iſtarum duarum opinionum improbatur per quędam argumenta facta contra opinionem ſecundam art. 8. adductam. Nam effectus æquiuocus non poteſt excedere in perfectione cauſam æquiuocam, ſed deficit neceſſariò ab ea; Intellectio eſſet effectus æquiuocus ſpeciei intelligibilis, ſi ab ea ſola cauſaretur & ita ſimpliciter eſſet imperfectior ſpecie intelligibili, quod non eſt verum. ☞ Iſta ratio, quę fuit prima contra ſecundam opinionem, minus eſt euidens contra iſtas, quia ſpecies intelligibilis eſt nobilior phãtaſmate; ſecunda etiam ratio, & tertia contra ſecundam opinionem non ſunt contra iſtas; aliæ ſex rationes, quas non ponderaui, poſſunt hîc fieri. Nam primò habitus, &c. * Similiter habitus non videtur neceſſarius, ſicut argutum eſt ibi in quinta ratione, Similiter quomodo fieret diſcurſus? Similiter quomodo reflectio? Quomodo cauſarẽtur relationes rationis, ſiue intentiones Logicę? Quomodo complexio falſa, cui aſſentiretur tanquam veræ, ſi ſola ſpecies intelligibilis genita à phantaſmate eſſet ratio formalis omnis intellectionis? Similiter tunc ſpecies eſſet magis potẽtia intellectiua quã intellectus, & ita ipſa ſeparata haberet eundem actum, ſicut calor ſeparatus calefaceret. Similiter tunc intelligere non videretur propria perfectio ipſius intellectus, quia nihil videtur eſſentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium ſe habet in potentia contradictionis, ſicut ad accidens per accidens, ſicut calefieri non videtur propria

propria perfectio ligni, ex quo lignum ſe habet ad calorem, ſicut ad accidens per accidens; ſed ita ſe haberet intellectus (ſecundum iſtam opinionem) ad ſpeciem intelligibilem, quę eſſet principium intellectionis, igitur &c. Similiter, tam in ſenſu, quàm in intellectu poſito eodem re præſentante, maior attentio vel conatus facit actum perfectiorem; idem enim habens eandem ſpeciem intelligibilem, vel phantaſma perfectius intelligit illud, ad cuius intellectionem magis conatur, & minus quando minus; ita etiam in ſenſu eodem obiecto præſente, & in eodem lumine, & in eadem diſtantia perfectius videtur aliquid per maiorem attentionem in videndo. Patet etiam ex hoc, quòd magis quandoque læditur viſus propter maiorem attentionem, imo cęteris paribus vnus oculus magis attentus poſſet multum offendi in viſione alicuius, in qua minus alius offenditur, ſicut patet per experientiam; patet etiam ſecundum Auguſt. 11. de Trinit. cap. 2. quòd in attento multum remanent ſpecies poſt viſionem, quæ non remanent in oculo non attendentis. ¶ Ad iſta tria media poterit reſponderi: Ad primum, quòd potentia intellectiua eſt qua intelligimus; intelligimus autem ea inquantum ipſa habet formaliter intellectionem; ſpecies autem non eſt nata habere eam, nec eſſe ratio habendi illam. Quod additur, quòd etiam ſeparata haberet actum, ſi intelligatur habere ſubiectiue, patet, quòd non valet; ſi effectiuè, reſpondeo, non habet paſſum, in quod agat, præcipuè ſi non eſt nata eſſe principium agendi in aliud, quia non eſt factiuum principium, ſed tantum actionis immanentis in eodem ſubiecto cum ipſa. Ad ſecundum poteſt dici, quòd maior illa, ſcilicet nihil videtur eſſentialiter ordinari &c. Falſa eſt in his, quæ non poſſunt ex ſe conſequi finem, ad quem ordinantur, ſed tantum actione extrinſeci dantis ſibi aliquod accidens, per quod operetur, & attingat finem ſuum, ſic eſt hic. Ad tertium. Illa attentio voluntatis eſt, qua vehementius applicante ſe ad obiectum, potentia cognitiua inferior vehementius patitur ab illo obiecto, & ideo perfectius cognoſcit, licet non agat ad illum ſecundum actum.

Impugnatur ſpecialiter 2. opinio.

¶ Sed contra ſecundam opinionem arguitur ſpecialiter, quòd ipſa ſit falſa tam in ſenſu quàm in intellectu. In ſenſu, quia ſi ſpecies illa, quę eſt viſio, ſit eiuſdem rationis cum illa, quæ eſt in medio, illa in medio erit formaliter viſio, ergo medium formaliter habens eam erit formaliter videns. Si autem præter hanc ſpeciem in viſu, quę ponitur viſio, ſit alia alterius rationis ab ea, & eiuſdem rationis cum illa, quæ eſt in medio, habetur propoſitum, ſcilicet, quòd licet illud, quod eſt viſio, dicatur ſpecies, tamen eſt aliquid aliud prius eo in oculo, & alterius rationis, & illud, vt communiter dicitur, eſt ſpecies; & ita ſpecies propriè dicta differt ab actione. Si dicas, quòd ſpecies in medio differt à ſpecie in oculo propter diuerſa recipientia, Hoc nihil eſt, quia ſicut albedo eſt eiuſdem rationis in lapide & equo, & ideo vtrunque eſt formaliter album ſecundum eandem rationem albi, ita ſi illa qualitas, quę dicitur ſpecies ſit eiuſdem rationis in oculo & in medio, ſi illa de ſe ſit viſio formaliter, viſio formaliter erit in vtroque, & in quocunque eſt formaliter viſio, illud formaliter eſt videns. Principale etiam propoſitum patet, quia in oculo cęco (manente tamen ſic mixto vt prius) cauſatur ſpecies; ſimiliter in oculo dormientis, alias non excitaretur ab excellenti ſenſibili præſente; nō etiam aliter aliquis excitaretur à ſono excellenti, niſi ſpecies eſſet in auro, tamen in iſtis non eſt viſio; ita etiam in oculo bene diſpoſito recipitur aliqua ſpecies eiuſdem rationis cum illa, quæ eſt in medio, ſed ex hoc quòd ipſum organum eſt ſimilis diſpoſitionis cum medio, propter perſpicuitatem vtriuſque, & diaphaneitatem (ex 2. de anima) & iſta non erit formaliter viſio, ſed prior viſione. 3. c. 12. & in de. Quòd etiam hoc de intellectu ſit falſum, patet coniungendo aliqua dicta ſic opinantis, ponit enim nullam eſſe aliam ſpeciem ab eſſentia diuina in viſione beata, & beatitudinem eſſentialiter conſiſtere in ſola viſione. Coniunge iſtud dictum, quòd viſio formaliter eſt ſpecies, & ſequitur, quòd beatitudo noſtra eſt formaliter eſſentia diuina. Probatio. Beatitudo formaliter eſt viſio (ſecundum eos); viſio formaliter eſt ſpecies (ſecundum eos) ſpecies eſt formaliter eſſentia diuina, ergo eſſentia diuina eſt formaliter beatitudo noſtra; ſed hæc concluſio eſt inconueniens, aut negent iſtam præmiſſam, quòd viſio eſt ſpecies, aut ponant,

ponant, quod eſſentia diuina habet aliam ſpeciem à ſe, aut beatitudinem eſſentialiter in alio, quam in actu viſiobis. Si dicatur. Vbi eſt ſpecies intelligibilis alia ab obiecto, illa eſt intellectio, ſed vbi nõ eſt alia ſpecies ab obiecto, ibi intellectio non eſt obiectum in beatitudine, igitur negatent ſpeciem aliam ab obiecto & actu, ſed non negatur eſſe alia ab obiecto. Contrà. Nullius obiecti eſt alia ſpecies intelligibilis niſi ſola intellectio (ſecundum iſtos) igitur cuius obiecti eſt intellectio alia ab ipſo, eius eſt ſpecies intelligibilis, igitur ita debet concedi ſpecies in viſione Dei, ſicut in intellectione cuiuſcunque alterius obiecti.

Documentum ſingulare. Nota, quòd intellectionis ad obiectũ, inquantum eſt motiuum intellectus, ſiue magis propriè, inquãtum eſt cauſatiuum intellectionis, eſt relatio pertinens ad ſecundum modum relatiuorum, ſicut filij ad patrem, vel coloris geniti ad gignentẽ; Relatio etiam intellectus ad obiectum vt mobilis ad motiuum pertinet ad ſecundũ modum, ſicut relatio calefactibilis ad calefactiuum. Sed præter iſtas relationes ſecundi modi eſt alia relatio intellectionis ad obiectum, vt terminati ad terminans, non enim tantum intellectio eſt ab obiecto, vt à cauſa efficiẽti totali vel partiali, ſed eſt ad ipſum vt ad terminans, ſiue vt circa quod ipſa eſt differentia iſtarum relationum. Patet, quia vtraq; eſt ſine alia, prima ſine ſecunda in calore genito, ſecũda ſine prima in intellectione lapidis, ſi fieret immediatè à Deo in me: prima non eſt identica, quia idem abſolutum poſſet fieri ab alia cauſa; ſecunda videtur identica quia nullus actus natus eſſe circa obiectũ poſſet eſſe idem, & nõ terminari ad idem obiectum. Secunda non eſt ad aliquam cauſam, quia poſitis omnibus cauſis præter hoc requiritur in tali actu aliquid terminans. Patet etiam diuidendo. Non eſt forma, nec efficiens, patet; non finis, quia obiectum, vt eſt primum, circa quod eſt actus, non eſt propter quod amatum elicitur actus; nec eſt materia circa, ſiue in, ſiue ex qua. Secũda poteſt poni tertij modi, non quia ſit relatio menſurati, ſed quia ſimilis illi, quia non mutua; actus enim requirit eſſe circa quod ſit, non è conuerſo: nec ſola relatio menſurati eſt tertij modi, ſed omnis ſimilis, ſcilicet non mutua, qualis eſt terminati ad terminans modo prædicto; tamen & hic concurrit inter eadem abſoluta relatio menſurati ad menſurã, ſed poteſt poni formaliter alia ab iſta relatione terminati. Contra ſecundum & quartum, quomodo eſt alicui identica relatio ad non cauſam, niſi dependeat eſſentialiter à non cauſa, & ita quatuor cauſæ non ſufficient ad eſſe rei? Item obiectum poteſt non eſſe actu exiſtente, quomodo tunc erit identica relatio, vel etiam realis, cum terminus non ſit? Hæ duæ rationes videntur concludere, quòd intellectio eſt ita forma abſoluta ſicut albedo, patet enim, quòd ipſa eſt cauſabilis à Deo immediatè, ergo ab ipſo ſolo dependet eſſentialiter, quando etiam obiectum cauſat, non depẽdet identicè, quia poſſet eadem aliũde cauſari, frequenter etiam eſt circa non ens. Et ſi dicas. Eſt ens in ſpecie, quòd ſic ſit forma abſoluta, vel procedemus in infinitũ. & ipſa nõ eſt obiectum terminans, ſed illud cuius eſt, quomodo ergo Philoſophus 7. Phyſic. & alia dicta de habitibus? t. c. 15. & inde. Item. Differentia illarum relationum ponitur, quia intellectus quandoque terminatur in intelligendo ad aliquid, à quo non mouetur, puta Deus ad creaturã, vel ad relationes intrinſecas, vel attributa, cũ tamen ſola eſſentia moueat ad intellectionẽ, alioquin quod eſſet eius obiectũ primum? Contrà. Tunc intellectio Dei haberet relationem realem ad creaturam, vel ad aliud obiectum. Item ſecundò. Quare magis vnum motiuum quàm terminans requiritur ad vnitatem actus. Ad primum iſtorum duorum. Quare nõ poteſt aliqua relatio tertij modi eſſe rationis tantum, ſicut & illa ſecundi; qua eſſentia diuina dicitur mouere ad intellectionem eius, & è conuerſo, ſic quòd nõ ſit differentia modorum Ariſtotelis penes eſſe rei & rationis, ſed penes mutuum & non mutuum, quia ſi mutuum penes quantum & quale, ſubſtantiale vel accidẽtale, in actu primo vel ſecundo, ita quòd quilibet modus poſſit eſſe quandoque realis, quandoque rationis?

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum ad auctoritatem Philoſophi 3. de anima, quod intelligere eſt pati, hic tamen non determinando dico, Quòd Philoſophus locutus eſt communiter de potentiis animæ, inquantum ſunt, quibus formaliter ſumus in actu ſecundo, putà de ſenſu, inquantum eſt, quo formaliter ſentimus, de in-

de intellectu, inquantùm eſt, quo formaliter intelligimus, formaliter autem intelligimus intellectu, inquantùm recipit intellectionem, quia ſi cauſat eam actiuè, non tamen dico intelligere intellectu, inquantùm cauſat, ſed inquantùm habet intellectionem, vt formã, habere enim qualitatem eſt eſſe quale, & ita intellectũ habre intellectionem ſiue recipere, quod idẽ eſt, eſt ipſum eſſe intelligentem, nos igitur intelligimus intellectu, inquantùm recipit intellectionem: ideo Philoſophus loquens ſic de intellectu, neceſſe habuit dicere eum eſſe paſsiuum, & quòd intelligere eſt quoddam pati, hoc eſt, quòd intellectio, inquantùm eſt quoddam, quo formaliter intelligimus, eſt forma quædam recepta in intellectu, nõ autem intelligimus ea, in quantùm eſt quid cauſatum ab intellectu, ſi cauſatur ab eo, nam ſi Deus eã cauſaret, & eã in intellectu noſtro imprimeret, non minus ea intelligeremus, ſicut dixi de intelligentia actualiter; ita dico de ſcire habitualiter, quòd intellectus eſt, quo ſcimus habitualiter, inquantùm recipit habitum, nõ inquantùm iſtum cauſat, ſi illum cauſat. Dico igitur, quòd omnes auctoritates, quæ ſonant paſsibilitatem intellectus poſsibilis, poſſunt exponi de eo, inquantùm eo cognoſcimus habitualiter, vel inquantùm cognoſcimus actualiter; & iſto modo concedo, quòd eſt paſsiuus, & ſi ſit actiuus, non tamen ſecundum iſtam rationẽ, ſed accidit ei, quòd ſit actiuus ſecundum iſtam rationem: affirmant enim iſtæ auctoritates de intellectu, quod verum eſt, quòd ſit paſsiuus, non loquentes de intellectu ſub ratione actiui, ſed aſſerẽtes ipſum habere rationem receptiui, licet ipſum non dicant non eſſe actiuum; locus autem ab auctoritate non tenet negatiuè. Et per idem reſpondetur ad illud de potentia accidentali & eſſentiali, non enim intellectus eſt in potentia eſſentiali, quia deficiat ſibi aliqua ratio cauſalitatis, quantùm eſt ex parte ſui, ſed intellectus eſt in potentia eſſentiali, quando alia cauſa partialis non eſt ſibi præſens, quã oportet eſſe præſentem ad hoc, quòd ſequatur actio; & quando illa cauſa partialis eſt approximata, eſt in potentia accidentali, ſiue propinqua ad agendum.

Sed illa auctoritas, quę dicit, quòd intellectus poſsibilis nihil eſt eorum, quæ ſunt ante intelligere, requirit aliã expoſitionem, Quam in tantùm pertractant aliqui, vt dicant intellectum poſsibilem eſſe in pura potentia in genere intelligibiliũ, ſicut materiam primam in genere corporalium. Quæ non eſt intentio Philoſophi. Quia potentia ad accidens nunquam fundatur, niſi in ſubſtantia in actu, Intellectio autem ſiue ſpecies intelligibilis non eſt forma ſubſtantialis ſed accidẽtalis, igitur quod eſt immediatum receptiuum illius, eſt aliquid in actu ſubſtantiali, aut ſaltem quod eſt mediatè receptiuũ, & tunc quod immediatè recipit, erit aliquis actus accidentalis, ſicut ſe habet ſuperficies ad albedinem. Intellectus igitur poſsibilis, ſecũdum quod eſt illud, in quo recipitur ſpecies intelligibilis, vel intellectio, vel illud, ſecundum quod ſpecies recipitur in anima, non erit purum potentiale, ſed erit aliquid in actu primo, licet iſte reſpectus potentię non ſit aliquid in actu: cum enim loquor de potentia receptiua albedinis, non loquor de potentia, quæ dicit reſpectum ad albedinem, ille enim reſpectus non eſt aliquid in actu, ſicut nec albedo, ad quã eſt aliquid in actu, ſed illud in quo eſt iſta potentia, eſt aliquid in actu, vt ſuperficies, quæ eſt receptiua albedinis, ita hîc, licet aute intellectionem, potentia ante actũ, quæ eſt reſpectus ad intellectionem, non ſit aliquid in actu, ſicut nec intellectio, ad quam eſt, tamen illud, in quo eſt iſta potentia, quod eſt fundamentum iſtius reſpectus, eſt aliquid in actu, & illud eſt intellectus poſsibilis. Non eſt igitur apud Philoſophum, intellectus poſsibilis nihil in actu, ſicut iſti accipiunt, ſed oportet exponere illam auctoritatem hoc modo. Naturaliter intelligimus primò illa, quæ primò occurrunt ex phantaſmatibus, ſicut dictum eſt quęſt. 2. huius diſtinct. nihil igitur poſſumus potentia propinqua intelligere ante intellectionẽ alicuius imaginabilis; ideo non poſſumus intelligere intellectum ante intelligere alterius intelligibilis, ergo nec intellectus poteſt intelligi à nobis ante intelligere alterius intelligibilis, ergo nõ eſt intelligibilis ante intellectionẽ alicuius alterius. Sicut primum antecedens eſt verum, ſic & conſequens, ideo ſic intelligendum eſt ipſum nõ eſſe aliquid eorũ, quæ ſunt ante intelligere, ſcilicet intelligibilium, non quia ante quam intelligat, nihil ſit in actu, ſed quia non eſt aliquid, quod

D. Thomas 1. p. q. 87. ar. 1. & Ægidius Rom. quol. 2. q. 1. & quol. 3. q. 28.

quòd poſsit potentia propinqua intelligi
à nobis ante intelligere alterius, propter
intellectionem noſtram naturalem inci-
pientem à phantaſmatibus.

¶Ad ſecundum, cum arguitur de illa ſimi
litudine, quòd ſit ratio tā faciendi quàm
agendi, dico, Quòd in faciēte bene forma
eſt ratio faciendi, in qua forma faciens
aſsimilat ſibi factum, ſed in agente nihil
3. Metaph. t.c.16. & alibi. eſt productum, niſi ipſa actio, actio enim
eſt vlterius terminus, nec habet alium ter
minum; & ideo non oportet, quòd in agē
te ratio agendi ſit aliquid, in quo aſsimile
tur agēs alicui alteri producto. Sed dices.
Saltem illa eſt ratio agendi, in qua agens
aſsimilat ſibi productum, ſcilicet actionē
ipſam. Bene concedo, quòd ſpecies illa,
quæ eſt ſimilitudo obiecti, & per quā in-
tellectus aſsimilatur cognitioni produ-
ctę, eſt aliqua ratio agendi, ſed non tota-
lis ratio, nec etiam ratio eſt principalis, ſi-
cut patebit artic. 12. ſed quando duæ cau
ſæ concurrunt, ſufficit in propinquiori
ſimilitudo formalis; & in remotiori vir-
tualis, ſiue ſimilitudo æquiuoca; & ita in-
tellectus quaſi cauſa ſuperior æquiuocè
& virtualiter aſsimilatur cognitioni &
intellectioni, ſpecies autem quaſi cauſa
propinquior, quaſi vniuocè & formaliter
aſsimilatur ei.

¶Ad tertium, cum arguitur de indetermi
natione intellectus ad diuerſos actus &
obiecta, reſpondeo, Quòd alia eſt indeter
minatio materię propter defectum actus,
alia eſt indeterminatio agentis propter
illimitationem virtutis actiuæ, ſicut Sol
eſt indeterminatus ad multa generandū;
primò indeterminatum non agit, niſi de-
terminetur per aliquem actum, quia aliàs
non in actu ſufficiente, ſed in potentia;
ſecundo modo indeterminatum nulla for
ma aliâ à ſe determinatur, ſed ex ſe deter-
minatur ad producendum quencunque
effectum, ad quem ex ſe eſt indetermina-
tum, & hoc præſente paſſo receptiuo, ſi-
cut Sol præſente paſſo generat quodlibet
generabile, ex quo ipſum natum eſt gene
rari: Ita in propoſito, indeterminatio in-
tellectus non eſt indeterminatio potentia
litatis paſsiuę in ordine cauſalitatis, ſed
eſt indeterminatio actualitatis quaſi illi-
mitatæ, & ideo non determinatur per for
mam, quæ ſit ſibi ratio determinate agen
di, ſed tantummodo per præſentiam obie
cti, circa quod determinatum nata eſt eſ-
ſe determinata intellectio. Vel aliter poſ-
ſet dici, quòd ſicut cauſa ſuperior determi
natur ad agendum cōcurrente aliqua par-
ticulari cauſa inferiori, ſicut Sol ad gene-
randum hominem concurrente homine
agente, & bouem concurrente boue, non
autem per aliquam formam in ſe receptā;
ita intellectus, qui eſt cauſa ſuperior &
cauſa illimitata, determinatur ad hoc ob-
iectum concurrente cauſa particulari de-
terminata, putà ad agendum circa hoc ob
iectum concurrente, hac ſpecie, non enim
iſtud determinans determinat effectiuè
cauſam indeterminatam ſuperiorem, neq;
formaliter, ſicut ratio agendi, ſed ſic deter
minat, hoc eſt virtus actiua ſuperior inde
terminata poteſt in determinatum effe-
ctum, tali virtute inferiori determinata
concurrente.

ARTICVLVS II.

*Vtrum pars intellectiua proprie ſumpta, vel
aliquid eius ſit cauſa totalis gignens
notitiam actualem, vel ra-
tio gignendi.*

ARGVITVR quòd non.
¶1. Quia 2. de anima probat t.c.12.
Philoſophus, ſenſum eſſe paſsi
uum nō actiuum, per hoc quòd
ſi eſſet actiuus ſemper ageret, ſicut ſi com
buſtibile eſſet combuſtiuum, ſemper com
bureret; ita arguitur in propoſito, ſi pars
intellectiua eſſet actiua reſpectu intelle-
ctionis, ſemper intelligeret, & ita ſine ob-
iecto, quod eſt falſum. ☞ Confirmatur
2. de anima. Senſibilis & ſenſus eſt vnus t.c.138.
actus, putà, ſonatio & auditio eſt idem a-
ctus, ergo à ſimili motio actiua obiecti, &
motio paſsiua intellectus, quę eſt intelle-
ctio, eſt idem actus, ergo intellectio eſt
ab obiecto.

¶2. Præterea. 3. de anima. Intellectus poſ t.c.18.
ſibilis eſt, quo eſt omnia fieri, ſicut intel-
lectus agens eſt, quo eſt omnia facere, er-
go intellectus poſsibilis ſaltem non erit
cauſa actiua reſpectu cognitionis, ſicut po
tentia paſsiua non eſt actiua reſpectu
actus.

¶3. Præterea. Actiones diſtinguuntur pe-
nes diſtinctionem principiorum actiuo-
rum, ſi igitur intellectus, qui eſt indiſtin
ctus, ſit principium actiuum omnis intel-
lectionis, tunc omnes intellectiones eſ-
ſent

ſuperior non mouet inferiorem, nec dat ei virtutem, quia mouet, ſed ſuperior de ſe habet virtutem perfectiorem agendi, & inferior habet imperfectiorem virtutem agendi, nec tamen recipit virtutem iſtam imperfectiorem à ſuperiori, quæ eſt perfectioris virtutis. Exemplum primi membri huius ſecundæ diuiſionis, de potentia motiua, quę eſt in manu, & baculo, & pila; exemplum ſecundi membri, ſi mater ponatur virtutem actiuam habere in generatione prolis, illa & potentia actiua patris concurrunt, vt duę cauſæ partiales, ordinatæ quidem, quia altera perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit ſuā cauſalitatem à cauſa perfectiore, nec tota illa cauſalitas eſt eminenter in cauſa perfectiori, ſed aliquid addit cauſa imperfectior in tantum, quòd effectus poteſt eſſe perfectior à cauſa perfectiori, & imperfectiori ſimul, quàm à cauſa ſola perfectiore, imo non poteſt plns eſſe à perfectiori tantum, quàm ab imperfectiori tantū. Ad propoſitum. Obiectum intelligibile præſens in ſe, vel in ſpecie intelligibili, & pars intellectiua, non concurrunt vt cauſę ex ęquo ad intellectionem, quia tunc alterum haberet cauſalitatem talem imperfectam, & reliquum suppleret eam, & ſi alterum eſſet perfectū, poſſet habere in ſe vno exiſtente totam cauſalitatem amborum, ſicut ſi virtus motiua vnius eſſet perfecta, suppleret virtutem alterius, & tūc ſpecies eſſet quaſi quidam gradus intellectualitatis, ſupplens gradum intellectualitatis deficientem intellectui, & tūc ſi fieret perfectior intellectus ſecundum gradum talē, poſſet ſine ſpecie & ſine obiecto habere actum intelligendi, quod eſt falſum. Cōcurrunt ergo iſta duo, vt habentia ordinē eſſentialem, non tamen primo modo, quia nec intellectus dat obiecto vel ſpeciei rationem ſuę cauſalitatis, non enim obiectū natum eſt in ſe vel in ſpecie ſui facere intellectionem per aliquid, quod recipit ab intellectu, ſed ex natura ſua; nec intellectus recipit ſuam cauſalitatem ab obiecto, vel ſpecie obiecti, ſicut probatum eſt contra quintam & ſextam opiniones: Sūt igitur cauſæ eſſentialiter ordinatæ vltimo modo, ſcilicet, quòd vna eſt ſimpliciter perfectior altera, ita tamen quòd vtraque in ſua partiali cauſalitate eſt perfecta, non dependens ab alia.

Obiectiones duæ.

Si arguitur contra iſtud, Quòd in cauſis talibus eſſentialiter ordinatis neutra eſt perfectio alterius, ergo ſpecies intelligibilis non erit forma ipſius intellectus. Similiter ad idem. Si ſit perfectio intellectus, & totum hoc ſit ratio agendi, ergo vna operatio, vtpote intellectio, non habebit vnam formalem rationem agendi, ſed erit ab ente per accidens, quale eſt hoc totū, intellectus habens ſpeciem, erit vna per ſe operatio, quod eſt inconueniens, quia quidquid non eſt per ſe ens, non per ſe eſt ratio formalis agendi. Reſpōdeo ad primam. Accidit ſpeciei, inquantū eſt cauſa partialis reſpectu actus intelligendi cū intellectu, vt cū alia cauſa partiali, quòd ipſa perficiat intellectū, quia etſi perficiat eum, non dat tamen intellectui aliquam actualitatem pertinentem ad cauſalitatem intellectus. Exemplum. Potentia motiua in manu poteſt vti cultello, inquantū acutus eſt, ad diuidēdum aliquod corpus, iſta acuties ſi eſſet in manu vt in ſubiecto, poſſet manus vti ea ad eandem operationem, & tamen accideret manui, inquantùm in ea eſt potentia motiua, quòd in ea acuties eſſet, & è conuerſo, quia acuties nullā perfectionem dat manui pertinentem ad potentiā motiuam; quod apparet, quia ęquè perfecta eſt potentia motiua ſine tali acutie, & ita eodem modo vtitur ea, quando eſt in alio coniuncto manui, vt cultello, ſicut vteretur ea, ſi eſſet in manu. Ita in propoſito. Si ſpecies poſſet eſſe inexiſtens intellectui abſq; inhęrentia per modum formæ, ſi iſto modo inexiſtēs eſſet ſufficienter coniūcta intellectui, poſſent iſtæ duæ cauſæ partiales intellectus & ſpecies coniunctæ ſibi inuicem in eandem operationem, in quā modo poſſunt, quando ſpecies informat intellectū, quod etiam apparet ponendo aliquod intelligibile præſens ſine ſpecie, illud enim obiectum eſt cauſa partialis, & non informat intellectum, qui eſt altera cauſa partialis; ſed iſtę duæ cauſę partiales approximatę, abſq; informatione alterius ab altera, per ſolam approximationem debitam cauſant vnum effectum communem. Per idē patet ad ſecundam, Quia in vnoquoq; ordine cauſæ oportet ponere reſpectu vnius effectus vnam per ſe cauſam, & vnam per ſe rationē cauſandi, ita intellectus in ſuo ordine cauſalitatis eſt vnus, & habet vnā formalem rationem cauſandi, & ſpecies vel obiectum in ſuo ordine cauſandi eſt

Soluuntur.

vna

vna cauſa, & habet vnam rationē cauſandi, ſed non oportet talem cauſam prout complectitur omnes cauſas partiales, habere vnam rationem cauſandi, niſi vnitate ordinis, quia ſi cum vnitate ordinis cōcurrat vnitas per accidens, hoc accidit, ſed vnitas ordinis eſt per ſe. Exemplum. Sol in ſuo ordine cauſandi habet vnam rationem cauſandi reſpectu prolis, & pater in ſuo ordine cauſandi eſt vna cauſa vnius rationis, ſed cauſa totalis, quæ complectitur patrē & Solē, non habet aliquam vnam rationē formalē cauſandi, ſicut non eſt vna cauſa, niſi vnitate ordinis, & ſi cōtingat cauſas ſic ordinatas præter vnitatē ordinis habere vnitatem per accidens, inquantū ſcilicet vna accidit alteri, hoc non cōuenit eis per ſe inquantùm cauſæ ſic ordinatæ. ☞ Hoc ſecundum ſi ponitur, non ſine cauſa ponitur, fortè impoſsibile eſt accidens, quod eſt principium immanentis, & non tranſeuntis eſſe ſufficienter cōiunctum paſſo, niſi ſit in illo ſubiectiuè. Qualiter dicitur accidens? Nonne eſſentia diuina in intellectu beati eſt principiū intuitionis, quæ nō immanet illi eſſentię, nec alicui, cuius ipſa ſit forma? Sicut † Charitas in patria eſt principium intuitionis ſui, tamē non eſt in intellectu intuēte, igitur intellectio eſt actio immanens, accipiendo actionē pro operatione. Contrà. Si non eſt aliqua actio immanens, & aliqua tranſiens? Reſpondeo. Tunc eſt diuiſio vocis in ſignificata, aliter actio de genere actionis manet alteri cauſę, ſcilicet intellectui, & reſpectu eius eſt immanens, non autem reſpectu reliquæ, ſcilicet obiecti &c.

alias. Cauſalitas.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd argumētum Philoſophi 3. de anima bene concludit, quòd ſenſus non eſt cauſa totalis reſpectu ſenſationis, quod concedo, & ita argutum eſt ſupra contra primam opinionem, quòd anima non eſt cauſa totalis actiua ad intellectionem, & hoc concedo, ſed non concludit quin ſit partialis cauſa, ſed non ſequitur ex hòc, quòd ſemper ſit in actu, niſi quando reliqua cauſa partialis concurrit.

¶Ad ſecundum (non tractando illam difficultatem, vtrum actiuitas illa competat intellectui agēti, vel poſsibili) dico, quòd intellectus poſsibilis (ſecundū quod Philoſophus loquitur de eo) eſt illud, quo formaliter ſumus intelligentes, & eo modo pręciſè eſt, quo eſt omnia fieri, quia (vt dicebatur prius) ſumus eo formaliter intelligentes, inquantùm recipit, nō inquātum agit, licet agat, quia hoc accidit ſibi, inquantùm eſt, quo intelligimus.

¶Ad tertium. Licet conſequentia non ſit neceſſaria, quia Sol poteſt eſſe cauſa multorum differentium ſpecie, propter diſtinctas virtutes in ipſo, quę ſufficiunt in ratione cauſæ effectiuæ ad diſtinguendū effectus, tamen ad propoſitum poteſt concedi conſequentia, concludit enim, quod anima non eſt cauſa totalis omnium intellectionum, quod conceſſum eſt.

¶Argumenta etiam in oppoſitum ſoluuntur. Ad primū concedo, quòd anima, quia immaterialis eſt, eſt receptiua cuiuslibet intellectionis, ipſa etiam eſt actiua cuiuſcūque intellectionis obiecti alterius à ſe, vt cauſa partialis, & actiua intellectionis de ſe, vt totalis cauſa, quia vt cognoſcēs & cognita (ſecundū Auguſt. 9. de Trinit. cap. vlt.) ſed talem intellectionem nō habemus pro ſtatu iſto, ſed ex immaterialitate eius non ſequitur, quòd ipſa ſit totalis cauſa cuiuſcunque intellectionis obiecti alterius ab ipſa. Ad ſecundum concedo cōcluſionem, quòd cognitiones diuerſarum ſpecierum propriæ, ſcilicet virtute ipſarū habitę, differunt ſpecie. Quod probo, Quia ad indiuidua eiuſdem ſpeciei nō requiritur totalis cauſa diuerſa ſpecie, vel aliquid in totali cauſa diuerſum ſpecie ab eo, quod eſt in totali cauſa alterius indiuidui; nunc autem ad intellectionem albi & nigri neceſſariò requiruntur aliqua diuerſa ſpecie, putà album & nigrū, vel aliqua includentia ipſa; ergò iſta duo magis differunt, quam indiuidua vnius ſpeciei, ergo differunt ſpecie. ☞ Ad indiuidua eiuſdem ſpeciei non requiritur neceſſariò cauſa alterius ſpeciei, probatur, Quia forma eſt principium agendi, & eſt formalis terminus actionis, igitur forma vnius rationis perfecta eſt quo eiuſdem rationis, reſpectu termini formalis eiuſdem rationis, igitur reſpectu talis termini non requiritur aliud quo. * Cum arguis vltra, quòd tunc omnes habitus talium different ſpecie, concedo de habitibus, qui habentur virtute propria talium obiectorū; & probatur hæc concluſio ſicut pręcedens per cauſas. Et cum dicis, quomodo tunc eſſet vna ſcientia de pluribus ſpeciebus ſpecialiſsimis? Reſpōdeo, quòd vna ſpecies ſpecialiſ-

Senſum … dic.

cialiſsima poteſt includere multas alias ſpecies virtualiter ſine paſsiones earum, ſiue per modum cauſæ, ſiue per alium ordinem eſſentialem; & tũc habitus ille, qui eſt formalis illius obiecti primi includentis alia, eſt virtualiter aliorum obiectorũ, licet non formaliter & primò: eſt igitur ille habitus vnus ab vnitate primi obiecti virtualiter cõtinentis omnia, quę continentur in illo, non eſt autem proprius cuicunque virtualiter contento in primo obiecto, ſed qui eſſent proprij illis, eſſent diſtincti, ſicut illa ſunt diſtincta.

☞ Hîc quęri poteſt, an Intellectus agens ſit principium actiuum reſpectu intellectionis, & ibi tangatur, quomodo ſe habet ad memoriam, propter quod ponitur tantum in Deo, & patebit, quid ſit perfecta memoria, ſicut Auguſt. loquitur de ea. Reſtant tamen duo alia difficilia hîc & alibi determinanda, ſcilicet de conſeruatione ſpeciei poſt actum contra Auicenam, quæ difficultas bene poteſt tangi in vno argumento in præcedentibus artic. de ſpecie, & aliud difficile de memoria propriè dicta reſpectu præteritorum, poteſt eſſe quæſtio per ſe tam hîc, quàm in quarto.*

ARTICVLVS 12.

Vtrum principalior cauſa notitiæ genitæ ſit obiectum in ſe vel in ſpecie præſens, vel ipſa pars intellectiua animæ.

ARGVITVR: quòd obiectũ. ¶1. Quia illud eſt principalius mouens, quod mouet non motum, quàm quod mouet motũ, ſicut apparet in omnibus cauſis eſſentialiter ordinatis; obiectum autem mouet non motum (ſicut habetur à Philoſopho. 3. de anima) intellectus autem non mouet niſi motus, ergo &c. tex.54.

¶2. Præterea. Agens aſsimilat ſibi effectum, quantùm poteſt, ergo illud eſt principalius agens, quod magis aſsimilat, vel cui magis aſsimilatur effectus; actus autẽ magis aſsimilatur obiecto, quàm intellectui, ergo &c.

¶3. Præterea. Vnitas ſcientiæ aſsignatur penes vnitatem obiecti virtualiter continentis eam, non autem attribuitur intellectui talis continentia virtualis reſpectu habitus; continere autem virtualiter conuenit cauſæ actiuæ, ergo principalior cauſa illius habitus erit obiectum, quàm intellectus, & ſi cauſa habitus, igitur & actus.

¶OPPOSITVM. Quantò aliquid eſt actualius, tãtò formalius & perfectius, & tantò actiuius, ergo anima, quæ eſt forma actualior, multis aliis cauſis concurrẽtibus erit actiuior, & ita quando concurrit cum eis in agendo, erit principalius agens; ſed in intellectione concurrit cum obiecto, tanquam cauſa partialis, igitur in intellectione erit cauſa principalior, quã obiectum. Item. Enti ſecundum quid non conuenit actus ſimpliciter, ſed quando habet eſſe tale ſecundum quid per aliud ſimpliciter ens, tunc principalius conuenit illi enti ſimpliciter, ſi illud aliquo modo ſit actiuum reſpectu eiuſdem; obiectũ autem à nobis modo naturaliter intellectum habet eſſe ſecundum quid tantum in intellectu noſtro, propter eſſe ſimpliciter ipſius partis intellectiuæ, quia obiectum in ea eſt ſicut cognitum in cognoſcente; ergo illius actionis, ad quam iſta duo cõcurrunt, non erit obiectum habens tale eſſe principalis cauſa, ſed pars intellectiua propter quam obiectum habet tale eſſe.

¶CONCLVSIO. *Principalior cauſa notitiæ genitæ eſt ipſa pars intellectiua animæ.*

¶RESPONDEO. Vltimò videndũ eſt de comparatione iſtarum duarum cauſarum partialium, quæ cauſant notitiam genitam, & dico, Quòd pars intellectiua habet principaliorem cauſalitatem reſpectu cognitionum modo nobis naturaliter conuenientium. Probo primò, quia quando cauſarum ordinatarum altera eſt Indeterminata ad multos effectus, & quaſi illimitata, altera autem quaſi ſecundum vltimum virtutis ſuæ determinata ad certum effectum, illa quæ eſt illimitatior & vniuerſalior, videtur eſſe principalior & perfectior, Exemplum de Sole, & de particularibus generantibus; intellectus autẽ habet virtutem quaſi illimitatam, & indeterminatam reſpectu omnium intellectionũ, obiecta autem à nobis naturaliter cognita habent virtutem determinatam reſpectu determinatarum intellectionum, quæ ſunt ab ipſis, & hoc, ſecundum vltimũ ſuę virtutis, ſicut quodlibet ad intellectionẽ ſui; ergo intellectus eſt cauſa vniuerſalior & principalior intellectionis, quam obiectum pro ſtatu iſto. Secundò, quia illa eſt prin-

Concluſio probatur [illegible] 1. ratio.

2. ratio.

uocè, quàm det agens particulare, & iſta aſsimilatio actiua eſt ex perfectione cauſæ, licet non ſit magis aſsimilatio formaliter; ſimiliter cauſa perfectior magis aſsimilat effectum ei, cui eſt aſsimilabilis, quàm † imperfectior, magis enim cauſat effectũ, qualis eſt cauſabilis & aſsimilabilis, aſsimilabilis autẽ eſt effectus formaliter cauſę propinquę, ideo ipſa cauſa remotior magis aſsimilat effectiuè ipſum effectum cauſæ proximæ, quàm ipſamet cauſa proxima ſibi: quòd autem formaliter filius eſt ſimilis patri, hoc magis eſt à cauſa remota aſsimilante Filium Patri effectiuè, quam ab iſta cauſa propinqua, quia quæ plus dat formam, qua aſsimilatur, plus dat effectiuè aſsimilationem.

† alias inferior. Et hoc eſt quod plures latet Philoſoph.

¶ Ad tertiũ dico, quòd vnitas ſcientiæ aſsignatur penes obiectũ, quia illud eſt, penes quod ſciẽtę diſtinguũtur, nõ penes intellectũ, quia intellectus vnus eſt reſpectu omniũ ſciẽtiarũ; & hoc modo diſtinguẽdo ſcientias; illa eſt vna, quę eſt vnius ſubiecti primi, quatenus obiectum primum habet continere ſcientiam illam virtualiter, ſed hoc non eſt niſi vt cauſa partialis, præter enim hoc intellectus eſt alia cauſa partialis continens illam: non eſt igitur aliud reducere ſcientiam ad obiectum primum, quàm in altera cauſa partiali habẽte in ſuo genere ordinem eſſentialem, reducere ad primum ibi ſimpliciter, & ab ipſo aſsignare vnitatem effectus, inquantũ effectus eſt ab eo; ſed cum hoc ſtat, quòd multo perfectius contineatur in reliqua cauſa partiali.

Vt ait Ariſtot. 1. poſt t.c. 43.

ARTICVLVS 13.

Vtrum in mente ſit diſtinctè imago Trinitatis.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia imago repræſentat illud diſtinctè, cuius eſt imago; igitur mens diſtinctè repręſentat Trinitatem, hoc eſt falſum. Probatio, tum quia tunc naturali ratione poſſet cõcludi Trinitas ex mente naturaliter nota, tum quia nulla creatura in repręſentando excedit perfectionem ſuę ideæ, idea autẽ mentis non repræſentat Deum inquantũ trinus, quia idea eſt Dei, inquantùm eſt cauſa, & eſt cauſa inquantùm vnus.

¶ 2. Preterea. Nihil in mente plus repræſentat vnam perſonam quàm aliam perſonam, ergo nec tota mens repræſentat totam Trinitatem. Probatio antecedentis. 15. de Trinit. cap. 7. Pater eſt memoria intelligentia & voluntas &c. ergo Pater ita formaliter eſt intelligentia & voluntas, ſicut memoria, & Filius ſimiliter, igitur memoria non magis diſtinctè repræſentat Patrem, quàm Filium.

¶ 3. Præterea. In Trinitate duę perſonæ ſunt productæ, in imagine autem nihil eſt productum, vt probabo, ergo non eſt repręſentatiua productionis. Probatio aſſumpti. In anima non ſunt niſi actus primi vel ſecundi; actus primi non ſunt originati à ſe inuicem, quia ſunt concreati ipſi animę; nec actus ſecundi ſunt originati, probatio, quia actionis non eſt actio, nec vt ſubiecti, nec vt termini 5. Phyſic, quia tũc eſſet proceſſus in infinitum; iſtorum igitur actuum vt terminorum nõ eſt actio, quia ſunt formaliter actiones, probatio, ſunt enim actus ſecundi & non primi, ſed ſi non eſſent actiones eſſent actus primi. Item. Ex ipſis generatur habitus, actio, qua generatur aliqua forma, eſt actio de genere actionis, igitur iſti actus ſecũdi ſunt actiones de genere actionis. t.c. 18.

¶ OPPOSITVM. Auguſtin. 14. de Trinitate cap. 8. Imago tamen naturæ eius, qua natura melior nulla eſt, ibi quærenda, & inuenienda eſt in nobis, quo etiã natura noſtra nihil habet melius.

¶ CONCLVSIO. *In mente eſt diſtincte imago Trinitatis.*

¶ RESPONDEO. Hìc primo videndum eſt, quid ſit ratio imaginis in corporalibus, vnde translatum eſt vocabulum ad propoſitum, Secundò reſpectu cuius in Trinitate ſit imago, Tertiò in quo in nobis eſt imago. Quantùm ad primum (ſicut dictũ eſt in quęſtione de veſtigio,) dico, quòd imago eſt repręſentatiuum totius, & in hoc differt à veſtigio, quod eſt repręſentatiuum partis, ſi enim totum corpus eſſet impreſſum pulueri, ſicut pes eſt impreſſus, illud derelictũ eſſet imago totius, ſicut iſtud eſt imago partis, & veſtigium totius, ſed iſta conformitas expreſſiua totius non ſufficit, ſed requiritur imitatio; quia (ſecundum Auguſt. 83. quęſt. q. 14.) Quantùmcunque duo oua ſunt ſimilia, vnum non eſt imago alterius; quia non eſt natum imitari ipſum; & ideo requiritur, quòd imago nata ſit imitari ipſũ cuius Senſum reddit.

Q cuius

cuius eſt imago & exprimere illud.

De ſecundo ſciendum, quòd cùm conceptus vnius perſonę in intellectu noſtro ſit partialis reſpectu conceptus Trinitatis, illa creatura, quæ ducit nos in cognitionē Trinitatis per modum imaginis, repræſentabit Trinitatem, quantùm ad illum conceptum, quem intellectus noſter poteſt habere de ea; repræſentabit igitur diſtinctionem trium perſonarum, vnitatē eſſentiæ, & ordinem originis, quia illa diſtinctio realis in diuinis eſt per originem; habebit etiam imitationem eſſentialem ad ipſam Trinitatem, quam repræſentat.

De tertio, primò videndum eſt de illis, quæ ſunt manifeſta eſſe in mente, ſecūdò in quibus non conſiſtit imago, tertiò in quibus conſiſtit. Quantùm ad primum, experimur in nobis eſſe actum intellectionis, & actum voluntatis, & iſtos actus aliquo modo eſſe in poteſtate noſtra, quādo obiectum eſt præſens; ergo oportet in nobis ponere aliquo modo principia actina ad iſtos actus, & potentias, quibus ſumus potentes reſpectu iſtorum actuum: nō poteſt autem idem ſub eadem ratione formali eſſe principium iſtorum duorum actuū ſecundorum, quia iſti actus ſecundi requirunt oppoſitam rationem principiandi in ſuis principijs; ergo oportet habere aliquam diſtinctionem actuum primorum, & hoc proportionaliter correſpondentem diſtinctioni actuum ſecundorum. De ſecundo dico, quod nec in actibus primis ſolùm, nec in actibus ſecundis ſolùm eſt imago. Quod apparet dupliciter, primò, quia hi ſunt duo tātùm, & illi duo tantū, ergo tantùm eſſet imago dualitatis non Trinitatis: ſecundò, quia in primis actibus licet ſit ibi conſubſtantialitas, nō tamen eſt ibi diſtinctio realis rei & rei, nec ordo originis; in actibus ſecundis etiam, licet ſit diſtinctio & origo aliquo modo, non tamen conſubſtantialitas. Ex his ſequitur tertiò; quòd imago conſiſtit in actibus primis & ſecundis ſimul, & hoc intelligo ſic. Anima habet in ſe aliquam perfectionem, ſecundū quam formaliter eſt actus primus reſpectu notitiæ genitæ, & habet in ſe aliam perfectionē, ſecundum quam recipit formaliter notitiam genitā, & habet in ſe aliam perfectionem, ſecundum quam recipit formaliter volitionē; iſtæ tres perfectiones dicuntur memoria, intelligentia & voluntas, vel anima inquantùm habet ipſas: Anima igitur inquantùm habens actum primum totalem reſpectu intellectionis, ſcilicet anima vel aliquid animæ, & obiectū ſibi pręſens in ratione intelligibilis, dicitur memoria, & hoc memoria perfecta, includendo tam intellectum quam illud, quo obiectum eſt ſibi præſens; ipſa etiam eadem anima inquantùm recipit notitiam genitam, dicitur intelligentia, & intelligentia perfecta, vt eſt ſub illa notitia genita; voluntas etiam dicitur perfecta, inquantùm eſt ſub illo actu perfecto volendi: Accipiendo igitur iſta tria ex parte animæ, vt ſunt ſub tribus actibus ſuis, in iſtis inquam tribus eſt conſubſtantialitas, ratione illarum trium realitatum, quæ ſunt ex parte animæ, ſed eſt diſtinctio & origo ratione iſtarum actualitatum receptarum in anima, ſecundum iſtas realitates in anima.

Vide dist. 23. de potē tiis animæ. & in 2. dist. 26.

Vide q. 15. quodl.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum concedo, quòd quælibet eſſentia creata, inquantùm hæc eſſentia producta ſecundum talem ideam, non repræſentat Deum ſub ratione trini; ſed ſub ratione vnius, quia non cauſatur, nec ideatur à Deo ſub ratione trini, ſed ſub ratione vnius; ſed tamen aliqua natura ratione eſſentiæ ſuæ, & multorum concurrentium in ea, tanquam vnum totum aggregratū; poteſt eſſe repræſentatiuum Trinitatis, & eorum quæ apprehenduntur in Trinitate, tale quid eſt mens accepta in ſe, & cū operibus ſuis, quia ibi eſt vnitas, & diſtinctio, & ordo originis; tale autem etiam quantùm ad talem concurſum, nihil eſt, quod ſit inferius mente, ſicut patuit in parte ſenſitiua. Sed cùm arguitur, quòd ſi eſſet imago, poſſet Trinitas cognoſci per cognitionem mentis. Reſpondeo. Iſta concurrentia in mente valent credenti Trinitatem, ad perſcrutandum & perſuadendum quomodo poſsit eſſe, non autem non credenti concludunt eam eſſe; quia tota iſta aggregatio pluriū in mente, in quibus conſiſtit imago, poſſet eſſe, & eſt † in vna perſona, & ideo ex ipſa non poteſt demōſtratione concludi ipſam eſſe imaginē Trinitatis. De hoc Auguſt. 15. de Trinit. cap. 24. Qui ergo vident ſuam mentē, quomodo videri poteſt, & in ea Trinitatem iſtam, nec tamen eam credunt vel intelligunt eſſe imaginem Dei, ſpeculum quidē vident,

ſtat ab vna.

vident, ſed vſq; adeo non vident per ſpeculum, qui eſt per ſpeculum nunc videndus, vt nec ipſum ſpeculum, quod vidēt, ſciant eſſe ſpeculum. Qualiter autem valeat deductio ad oſtendendum tres perſonas ex ratione intellectus & voluntatis, dictum fuit, diſtinct. 2. quæſt. de duabus productionibus.

¶Ad ſecundum dico, Quòd illud argumē tum videretur efficax, ſi poneretur patrē gignere inquantùm † intelligit, ſicut ponit vna opinio, ſuperius improbata. 2. diſt. q. prædicta, quæ ponit actualem notitiam Patris habere aliquo modo rationem producentis reſpectu genitionis Filij, & rationem formalem principij productiui; ſed ſecūdum aliam viam, quā ibi tenui (quod Pater inquantùm habet eſſentiam ſibi prę ſentem ſub ratione actu intelligibilis, quod conuenit Patri, inquantùm eſt memoria, hoc modo Pater gignit, non autem inquantùm intelligens, ſicut ibi fuit declaratum) tunc falſum eſt antecedens, quia memoria magis repręſentat Patrem quàm Filium, non quo ad hoc, quòd ſola memoria ſit in Patre, & ſola intelligentia ſit in Filio, ſed quo ad hoc, quòd Pater gignit Filium, inquantùm Pater habet rationem memoriæ, nōn autem vt Pater habet rationem intelligentiæ vel voluntatis.

† Eſſe intelligentia. Henrici quol. 6. q. 1.

¶Ad tertium dico, quòd actus ſecūdi ſunt producti. Cùm probas per Philoſophum 5. Phyſic. argumētum eſt pro me, cū enim actio non ſit terminus actionis, & iſta verè terminat actionem, ſicut Auguſt. dicit. 9. de Trinit. cap. vlt. quòd notitia gignitur verè, & volitio procedit, vt dicit 15. de Trinit. cap. 27. ergo iſta non ſunt actiones de genere actionis, ſed ſunt formæ abſolutæ de genere qualitatis. Cùm probas, quòd ſunt actiones propriè, quia ſunt actus ſecundi, dico, quòd quædam formæ habent eſſe fixum non dependens continuè à ſua cauſa quaſi in fieri, ſicut calor in ligno; quædam habent quaſi continuā dependētiam ad ſuam cauſam, ſicut lumē in medio ad ſolem, & hoc dicit Auguſt. 8. ſuper Geneſim ad literam cap. 12. dicens, quòd aër non eſt factus lucidus, ſed ſit lucidus: primæ formæ propter ſuam independentiam in eſſe non habent rationem actionis, nec motus; ſecundę propter continuam ſuam dependentiam magis videntur habere eſſe in fieri, quàm in facto eſſe, Et ita habēt eſſe, quia ſemper dū ſunt, æquè cauſantur ſicut in primo inſtanti, quando incipiunt eſſe, & ideo cauſa ceſſante cauſare, iſtæ formę ceſſant eſſe; non tamen ex hoc ſequitur, quòd ſunt actiones de genere actionis, ſed oppoſitū, quia ſunt termini talium actionum. * Licet ſecundum veritatem non ſit in eis actio & paſſio, quia ſunt totæ ſimul in eſſe, & non pars poſt partem acquiritur, actio autem propriè non eſt ad aliquam formam, niſi cuius pars poſt partem acquiritur. Hoc ſecundo modo ſe habet intellectio, quia ipſa eſt in continua dependentia ad pręſentiam ſuæ cauſę, quia aliter non haberet eſſe, ſicut patet pēr Auguſt. 11. de Trinit. cap. 3. Cùm autem cogitantis acies auerſa inde fuerit, atq; id, quod in memoria cernebatur, diſtiterit intueri, nihil formæ, quæ impreſſa erat, in eadem acie remanebit. Non enim manet actus intelligentiæ abſque tali pręſentia cauſæ quaſi continuè influentis. Sed iſtud ſolum non concludit ipſam eſſe actum ſecūdum, ita enim poneretur lumen in medio eſſe actus ſecūdus, & ideo (cum iſta) eſt alia conditio vlterior, videlicet quòd iſtæ formæ de ratione ſui tranſeant in aliquid vt in terminū, & hoc ſiue illud aliud ſit intra operans, ſiue extra, non curo, non eſt enim intelligibile, quòd ſit intellectio & volitio, & quòd non ſit alicuius termini, hoc autem conuenit actioni propriè dictę, vt tranſeat in aliquid vt in terminum: propter igitur iſtas duas compoſitiones concurrentes in iſtis formis, dicūtur iſtæ formæ eſſe actus ſecundi, cum verè ſint formæ immanentes. Ad aliam probationem, cùm dicitur, quòd actus talis eſt generatiuus habitus, reſpondeo. Argumentum eſt in oppoſitū, quia actio de genere actionis nō poteſt eſſe eiuſdem rationis, niſi termini ſint eiuſdem rationis, ſicut calefactio non eſt eiuſdem rationis, niſi calor terminans ſit eiuſdem rationis; ergo ſi actus generaret habitū, vt actio de genere actionis terminata ad habitum, vt ad terminum, non poſſet eſſe actio eiuſdem rationis cum altera, niſi illa alia eſſet per ſe generatiua habitus, imo cōtradictio videretur, quòd eſſet actus eiuſdē rationis, & nō alicuius termini, quia non poteſt eſſe actio de genere actionis, niſi ſit alicuius termini: nunc autē aliquis actus intellectionis vel volitionis poteſt eſſe eiuſdem rationis, licet non ſit alicuius termini producti, ergo actus

Q 2 iſte

iſte nõ eſt generatiuus vt actio, ſed vt forma, qua formaliter generatur iſte habitus. Tunc ergo breuiter, quòd actus eſt generatiuus habitus ſicut forma aliqua, eſt cauſa vel ratio cauſandi aliam formã, ſicut lumen Solis in medio, eſt ratio gignendi ibi calorem, non eſt autem talis actus genitiuus vt actio, ſed tali actione gignitur tam actus quàm proprius habitus, vt terminus talis actionis; & ad ſignificãdum genitionem talem, quæ eſt actio de genere actionis, dicimus potentiam elicere actum intelligendi.

ARTICVLVS 14.

Vtrum imago Trinitatis conſiſtat in actibus primis & ſecundis animæ intellectiuæ.

ARGVITVR Quòd non. ¶1. Quia tunc videretur eſſe quaternitas in imagine, nam actus primus reſpectu volitionis non concurrit cum aliquo triũ in imagine; non cum tertia parte, patet, quia idẽ non eſt principium ſui; nec cum ſecunda, manifeſtum eſt, quia actualis notitia non eſt voluntas; non etiam cum prima, quia memoria dicit propriè principium productiuum notitię genitę, non volitionis, ergo voluntas erit quartum cum iſtis.

¶2. Præterea. Si ratio imaginis (ſuperiori. articulo poſita) conſiſteret in actibus primis & ſecundis, non videretur hîc poſſe ſaluari ordo originis, ſicut eſt in diuinis, ibi enim prima perſona originat ſecundã, & duæ tertiam, hîc prima pars imaginis noſtræ eſt cauſa ſecundę, ſed nec prima nec ſecunda eſt cauſa tertiæ, ergo &c.

¶OPPOSITVM patebit ex ſolutione argumentorum.

¶*CONCLVSIO. Imago Trinitatis optime conſiſtit in actibus primis & ſecundis.*

¶RESPONDEO. Monſtratũ eſt articulo ſuperiori in actibus primis & ſecũdis animæ noſtræ conſiſtere imaginẽ Trinitatis, vnde ad argumenta reſpondemus.

¶Ad primum dico, Quòd imago poteſt dupliciter aſsignari, ſecundum quod eam dupliciter aſsignat Auguſt. Vno modo 9. de Trinit. cap. 4. & deinceps, Mens, notia, & amor; alio modo ſicut eã aſsignat. 10. de Trinit. cap. 10. & deinceps, Memoria, intelligentia, & voluntas: & de iſta dupli ci aſsignatione imaginis loquens Auguſt. 15. de Trinit. cap. 3. dicit, quòd illa, quæ poſita eſt in 10. eſt euidentior. Dico igitur primò pertractando primam aſsignationem, quòd per mentem poſſumus intelligere actum primum perfectum reſpectu vtriuſq; actus ſecundi, ſcilicet fœcunditatem ad gignendum, & ad ſpirandum, & hoc modo mens habet rationem perfectè parentis, quia includit perfectè vtranque fœcunditatem, & tunc illa alia duo, ſcilicet amor & notitia, ſunt duo producta ab anima, licet ordine quodam, & tunc non erit quaternitas, quia in parente habente perfectam rationem parentis concurrit actus primus duplex; & iſto modo eſt in diuinis, quia in Patre non ſolum eſt fœcunditas ad generandum, ſed ad ſpirandũ & hoc à ſe, quia ſi Pater non haberet fœcunditatem à ſe ad ſpirandum, ſed haberet eam derelictam ſibi ex productione Filij (ſicut quidam dicũt) ſequitur (vt videtur) hoc impoſsibile, quòd Pater nunquã haberet illam fœcunditatem, nullam enim realitatem ſiue abſolutam ſiue relatiuam habet Pater aliquo modo per productionem, quam ante non habuit, & ideo quancunque realitatem non habet in primo ſigno originis, inquantũ ſcilicet præintelligitur ordine originis Filio, illam nunquam habebit, igitur ſi illam fœcunditatem duplicem non habet † à ſe in iſto primo ſigno originis, nunquam habebit illam: Si autem mens accipiatur præciſè, vt actus primus habens ſolũmodo fœcunditatem reſpectu notitię genitæ, hoc modo imperfectè aſsignatur imago, quia hoc modo mens non habet rationem parentis perfectè. Ita dico de alia aſsignatione, quòd ſi memoria accipiatur præciſè pro parente reſpectu notię genitæ, eſt imperfectè parens, parens autem perfectè non tantùm habet rationem, vnde generet, ſed vnde ſpiret, quia non poteſt illud habere ab alio, & oportet illud habere in toto, & ideo oportet, vt habeatur in parente à ſe: ſi autem accipiatur memoria pro tota anima, vt habet habitualiter in actu primo fœcunditatem iſtam duplicem, hoc modo habet perfectè rationem parentis; ſed licet memoria ſit euidentior parens, ſicut oportet concedere propter verba Auguſt. 15. de Trinit. c. 3. quatenus ſcilicet magis exprimit habitudinem gignentis ad genitum quã mens, tamen mẽs noſtra videtur perfectius importare rationem parentis, ſi accipia-

Reſolutio ſubtiliana.

Henricus quol. 4. q. 3

alias in ſe.

acciplatur, vt includit vtranque fœcundi
tatem. Breuiter ergo quomodocunq; aſ-
ſignatur trinitas in imagine, vel ſic, non
eſt quaternitas, quia duplex concurrit ha
bitudo fœcunditatis in parente, ſi eſt per-
fectè parens. ☞ Experimur duos actus &
originatos ordine quodam, eſſe in poteſta
te noſtra, ergo & eorũ principia ſunt no-
bis vel idem, vel vnita in eodem, illud erit
fœcundum duplici fœcunditate, & à ſe
ſtatus, & duo producta diſtincta, & quo-
dammodo eadem primo fœcundo, præci-
puè accipiendo potentias ſub actibus, &
oſtendunt primum ſuppoſitum ex ſe fœ-
cundum vtraque fœcunditate, & duo pro
ducta adæquata illi ſecundo, diſtincta &
originata, igitur imago. Contrà. Secun-
da pars non producit tertiam. Reſpõdeo.
Hîc deficit imago in nobis. *

¶Ad ſecundum dico, Quòd nobis in hoc
nõ poteſt eſſe ſimilitudo imaginis ad pro
totypum, notitia enim genita in imagi-
ne creata accidens quoddam eſt, cui non
communicatur fœcunditas illa ad produ
cendum amorem, qua formaliter eſt ali-
quid productiuũ dilectionis, accidens e-
nim tale non eſt natum eſſe formaliter in
telligens vel volens, & ideo memoria gig
nens notitiam actualem, accipiẽdo memo
riam, vt eſt perfectè gignens, non poteſt
communicare genito illam perfectam fœ
cunditatem, quam prius habuit, quia non
communicat ei eandem naturam, ſed pro
ducit eam ęquiuocè in alia natura, Pater
autem generans Filium cõmunicat ei eã-
dem naturam, & eãdem fœcunditatẽ ſpi-
randi amorem, quæ non intelligitur in ge
neratione Filij habere terminum adæqua
tum, & ideo Filius eandem fœcunditatem
habens poteſt producere ſicut Pater: Pa-
tet igitur ratio, quare non poteſt iſta pro
ductio ſaluari in partibus imaginis crea-
tæ, ſicut in perſonis Trinitatis, quia non
poteſt eſſe eadem fœcunditas in duabus
primis partibus imaginis, poteſt eſſe au-
tem, & eſt in duabus perſonis reſpectu
tertię; ſimiliter ſi notitia genita eſſet ali-
cuius productiua aliquo modo, hoc non
non eſſet niſi per modum naturæ, & non
liberè. Eſt tamen hîc aliquis ordo inter
ſecundam partem imaginis & tertiam,
quia tertia præſupponit ſecundam natu-
raliter, licet non ſit ab ea; etiam illud
exprimit Auguſtin. 15. de Trinit. cap.
27. Velut parentem & prolem tertia vo-
luntate ſiue dilectione iungente, quam
quidem voluntatem (dicit) de cognitio-
ne procedere nullus ambigit. Et ſubdit
ſtatim, & exponit quomodo intelligat.
Nemo enim vult, quod omnino, quid vel
quale ſit, neſciat, non tamen eſſe cognitio
nis imaginem &c. Patet igitur quòd iſtũ
ordinem originis præciſè ponit propter
naturalem ordinem volitionis ad intelle-
ctionem, non autem quòd intellectio
ſit cauſa reſpectu volitionis. Patet igitur
ſecundum intentionem Auguſt. quòd vo
luntatem, ſecundum quòd eſt tertia pars
imaginis, accipit ibi pro actu volendi,
ſicut hîc accipit, cum ſubdit, Quam vo-
luntatem procedere &c. quod non eſt ve-
rum de voluntate, vt eſt potentia, ſed ſi
verum ſit, hoc eſt de actu volendi. Vlte-
rius in ſpeciali, cum omnia iſta prædicta
reperiantur in intellectu vel in mente reſ-
pectu cuiuſcunq; obiecti, notandum eſt,
quòd perfectiſsima & vltima ratio ima-
ginis eſt, quando iſta concurrunt in men-
te reſpectu Dei vt obiecti, quia tunc ani-
ma non habet tantùm ſimilitudinem ex-
preſsiuam quantùm ad prędicta ex ratio-
ne eorum in ſe, ſed ea etiam ratione, qua
actus ipſi conformantur obiecto, eſt enim
actus verè ſimilitudo obiecti (ſicut dictũ
eſt artic. 12.) & ideo quando iſti actus ſic
ſunt in mente, quod non tantùm habent
conſubſtantialitatem & ſimilitudinem,
diſtinctionem & originem, ſed etiam ha-
bent vlteriorem aſsimilationem ad Deũ
ex ratione obiecti, circa quod ſunt, eſt per
fectior ſimilitudo, minus autem perfecta,
quando anima habet ſe pro obiecto, quia
licet tunc non habeatur ſimilitudo ab ip-
ſo Deo immediatè, tanquam ab ipſo ob-
iecto proximo, habetur tamen aliquali-
ter, inquantùm in mente vt in imagine
cognoſcitur Deus. Et iſtam duplicem
Trinitatem aſsignat Auguſt. Illam quæ
eſt reſpectu Dei. 12. de Trinit. cap. 4.
dicens. In eo ſolo, quod ad contemplatio-
nem pertinet ęternorum, non ſolum Trini
tas, ſed etiam imago eſt Dei; in hoc au-
tem, quod deriuatum eſt in actione tem-
poralium, etiam ſi Trinitas poſsit, non ta-
men imago Dei poſsit inueniri. Hoc in-
telligendum eſt de † expreſsiua imagi- aliàs
ne, quantùm ad ſummam expreſsionem expreſ-
ſiue ſimilitudinem. De eadem etiam ſiſsima.
15. de Trinit. cap. 20. Vnde poteſt e-
tiam ſempiterna immutabiliſque natura

recoli, conſpici, amplecti, concupiſci, &c. Et ſubdit, Profectò reperit (ſcilicet quiſquis) illius ſummæ Trinitatis imaginem, ad quam reminiſcendam, videndam, diligendam, vt eam recordetur, eam contempletur, ea delectetur, totum debet referri, quod viuit. De alia imagine loquitur. 14. de Trinit. cap. 8. Ecce ergo, inquit, mens meminit ſui, intelligit ſe, diligit ſe, hoc ſi cernimus, cernimus Trinitatē, nōdū quidem Deum, ſed iam imaginem Dei. Iſta autem ſecunda auctoritas videtur contradicere primę, niſi intelligatur modo prædicto, & tunc patet, quomodo reſpectu omnium obiectorum inferiorum à mente non ponit imaginem in mente, quia nullū aliud obiectum eſt imago Dei, reſpectu cuius potiſsimè, & reſpectu † imitationis eius ſecundariò eſt imago in mente, quantùm ad illam ſimilitudinem, quæ habetur ab obiecto.

alias imaginis

Corollariū. Ex iſtis apparet corollariè, quare in parte ſenſitiua non eſt imago, primò quia ibi non eſt conſubſtantialitas operantiū, ſiue totorum illorum † ſumptorum cum ſuis operationibus, quia principium ſentiēdi non tantum eſt aliquid animæ, ſed totum cōpoſitum ex anima & parte corporis ſic mixta, quod eſt totum organum; ſimiliter principium appetendi appetitus ſenſitiui non eſt aliquid animę tantum, ſed ſimiliter eſt cōpoſitum: iſta autem duo, quorū ſunt iſtæ operationes, non ſunt conſubſtātialia, quia licet iſtę potentiæ animæ ſint in eadem eſſentia, & fortaſſe idē eſſentiæ animæ non tamen totales cauſæ operationis, putà tota ipſa organa, quia partes corporis non ſunt conſubſtantiales, nec intellectiua, nec potentijs animę. Similiter in parte ſenſitiua non eſt duplex modus originandi, quia ſicut ſenſus naturaliter ſentit, ita appetitus ſenſitiuus naturaliter appetit, Vnde ſecundum Ioanem Damaſc. lib. 2. Bruta in ſuis actionibus nō agunt, ſed agũtur. ☞ Nota, quòd proxima ratio recipiendi ſenſationem non eſt aliqua entitas ſimplex, neq; ſcilicet aliquid animæ, neq; etiam corpus ſic mixtum, ſed forma totius organi, quę dicitur forma, ſicut quiditas eſt forma ſuppoſiti, non autem vt forma informans, &c.

alias aſsignatorum.

Cap. 29.

DISTINCTIO IIII.

MAG. Hic oritur quęſtio &c.

OCCASIONE ſumpta ex ſuperioribus, tractat hoc loco Magiſter quęſtiones quaſdam de proceſsione Filij à Patre ſub triplici capite, alias nimirū circa proceſsionis ſuppoſitum vel terminū, hac & ſequenti diſt. alias circa proceſsionis modum, & alias circa proceſsionis principiū, in ſequentibus. Rurſus ad primum caput quærit duo, vnum eſt de nominibus eſſentialibus in concreto, alterum de eiſdem in abſtracto. Hac igitur diſtinctione quærit Magiſter primum illud de nominibus eſſentialibus in concreto, poſsint ne ſignificare vt ſuppoſitum generationis, an verò vt finis; & ſpecialiter de veritate huius propoſitionis, Deus genuit Deum. Circa hāc diſtinctionem quęritur vnum, de veritate quarundam propoſitionum.

Diuiditur in duos articulos.

Art. 1. Vtrum iſta ſit vera, Deus generauit alium Deum.

Art. 2. & vlt. Vtrum iſta ſit vera, Deus eſt Pater Filius & Spiritus ſanctus.

ARTICVLVS. I.

Vtrum iſta ſit vera, Deus generauit alium Deum.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia Deus generauit Deū, aut ergo ſe Deum, aut aliū Deū, non ſe (Auguſt. 1. de Trinit. cap. 1.) ergo alium.

¶2. Præterea. Generans diſtinguitur à generato, ſed Deus genuit Deū, ergo Deus genitus diſtinguitur à Deo generante, & per conſequens Deus genuit alium Deū.

¶3. Preterea. Deus generat alium, aut igitur Deum, & ſic habetur propoſitum, aut non Deum, quod falſum eſt, quia ſic genitus non eſſet Deus.

¶4. Præterea. Deus generauit alium habentem deitatem, quia aliam perſonā ſub ſiſtentem in deitate, ergo genuit alium Deum; conſequentia patet per Damaſc. 3. c. 2. Deus eſt diuinam habens naturā, homo humanam.

¶OPPOSITVM. Non eſt alius Deus, ergo non genuit alium Deum; antecedens patet Deuteron. 6. Audi Iſraël, Dominus Deus noſter, Deus vnus eſt.

¶CONCLVSIO. *Deus non genuit alium Deum.*

¶RES-

¶RESPONDEO ad hunc articulum, Quòd nõ genuit alium Deum, Quia cuilibet entitati formali correſpõdet adæquatè aliquod ens, vel aliquid ens entitate tali, iſta autem deitas, quæ eſt entitas formalis, quia ſe tota eſt forma, non habet ſic ſibi adæquatè correſpondẽs quod, niſi Deum, quia ipſum includit, deitas autem eſt de ſe hoc ergo Deus eſt de ſe hoc; illi autem, quod eſt de ſe hoc, repugnat non identitas, ergo & alietas, quę includit non identitatem, ergo non poteſt eſſe alius Deus, ergo Deus non genuit alium Deũ, quia non genuit, quod nõ poteſt eſſe; Et hoc quantùm ad rem. Quantùm ad logicam dico, quòd hæc tria differunt, A eſt alius à Deo, A eſt alius deitate, A eſt alius in deitate; ſicut hæc tria differunt, Sortes eſt alius ab homine, ſortes eſt alius humanitate, ſortes eſt alius in humanitate. In prima cũ dicitur, Sortes eſt alius ab homine, negatur vniuerſaliter Sortes habere identitatem cum termino per negationem importatam in li alius, quia aliud includit non identitatem, igitur terminus ibi prædicatus negatur pro quolibet ſui, ſed non negatur, niſi negetur reſpectu cuiuslibet termini, ideo terminus alietatis confunditur confuſè & diſtributiuè; ideo ſequitur, Sortes eſt alius ab homine, igitur eſt alius ab iſto homine, & ab iſto, & ſic de omnibus alis; ſic etiam ſequitur, A eſt alius à Deo, igitur eſt alius à qualibet perſona diuina. In ſecunda cum dicitur, Sortes eſt alius humanitate, humanitas ſignificatur eſſe formalis ratio differentiæ, ſic non eſt in prima, quia in ipſa homo ſignificatur eſſe terminus differentiæ, in hac autem ſecunda notatur eſſe formalis ratio differentiæ vniuerſaliter, ſic quòd in nullo indiuiduo illius naturæ conuenit, quia eſt aliud indiuiduum alterius naturæ per illam formam, per quam hoc differt ab illo. Vnde nota, quòd licet ratio formalis alietatis ſtet vniuerſaliter quantùm ad negationem incluſam, vnde ſequitur, Sortes eſt humanitate alius à Brunello, igitur in nullo indiuiduo ſunt idẽ, nec conueniunt in humanitate; tamen illa ratio formalis differentiæ non ſtat vniuerſaliter, quantum ad illam affirmationem ibi incluſam, vnde nõ ſequitur, Sortes differt à Brunello humanitate, ergo differt ab illo hac humanitate, ſcilicet Platonis, quia antecedẽs eſt verum & conſequens falſum, quia in conſequente ſignificatur, quòd humanitas Platonis ſit formalis ratio differentiæ, qua Sortes à Brunello differt. In tertia cum dicitur, Sortes eſt alius in humanitate, alietas ibi ponit ſuum determinabile eſſe cõmune vtrique extremo, & diſtingui ſiue diuidi in ipſis extremis, & ideo hæc non eſt vera, Sortes in humanitate eſt alius à Brunello, quia non diuiditur humanitas in eis, nec eſt commune eis, ſed hæc eſt vera, Sortes in animalitate eſt alius à Brunello, quia animal commune eſt eis, & diuiditur in eis, vnde in hac tertia propoſitione alietas connotat aliquam conuenientiam extremorum in ſuo indeterminabili, & tamen notat aliquam non identitatem eorum in eodem determinabili.

Sicut diſtinctio infert alietatem, ita alietas non identitatem.

Ad propoſitum igitur, quam iſtarum trium ſignificat hæc locutio, filius eſt alius Deus? Dico, quòd nec primam, nec ſecundam: non primam, quia non ſequitur, Sortes eſt alius homo, ergo eſt alius ab homine, antecedens eſt verum, & conſequens falſum; nec ſecundam, quia etſi Sortes eſt alius à Platone, nõ tamen ſequitur, ergo eſt alius humanitate à Platone, quia humanitas non eſt ratio formalis differentiæ Sortis à Platone; ſed ſignificat tertiam, vnde bene ſequitur, Sortes eſt alius homo à Platone, ergo ſortes eſt alius à Platone in humanitate, & è conuerſo: Et idem eſt cum dicitur, Filius eſt alius Deus à Patre, quod Filius genitus eſt alius Deus à Patre generante, ita quòd li alius ponit ſuum per ſe ſignificatum circa per ſe ſignificatũ extremorũ, & ſui determinabilis, denotãs ipſa inter ſe eſſe diſtincta, & illud determinabile eſſe commune vtrique extremo alietatis, & tamen diſtingui in eis, quod non conuenit Deo, & hoc etiam ſignificatur in tertia propoſitione prædicta, propter quod idem ſunt: ex quo ſequitur, quòd cũ hęc ſit falſa, Filius eſt alius Deus genitus, vt nũc declaratum eſt, erit hęc falſa, Deus genuit alium Deum.

¶AD ARGVMENTA. Ad primũ dico, quòd hoc antecedens eſt verũ, Deus genuit Deum, quia termini in concreto poſſunt ſupponere pro ſuppoſitis reſpectu prædicatorum, reſpectu quorum nõ extraneantur ſuppoſitaliter, & ideo ſicut hæc eſt vera, Deus Pater genuit Deum Filium, ita hæc, Deus genuit Deum, ſed cõ-

 ſequen-

ſequentia non valet; vnde non ſequitur,
ergo Deus genuit ſe Deum, aut alium
Deum; primum non ſequitur, quia non
eſt intelligibile, quòd idem producat ſe;
nec ſecundum ſequitur, quia (ſicut di-
ctum eſt) cùm dicitur, Deus genuit aliũ
Deum; alietas notat ſuum determinabi-
le diſtingui in extremis, quod non ſigni-
ficatur in antecedente: Vnde ſicut pro-
poſitio eſt falſa; vbi alietas additur deter-
minabili; quod non eſt commune ſuis ex
traneis; ſicut hæc eſt falſa, Sol eſt alius
mus; & ideo non ſequitur, Si Sol gene-
rat murem, igitur ſe murem, aut alium
murem, ſed alium qui eſt mus; ita in pro
poſito, illa propoſitio eſt falſa, in qua a-
lietas additur determinabili, quod non
diſtinguitur in extremis, ſic hæc eſt fal-
ſa, Pater in deitate eſt alius à Filio, & ideo
non ſequitur, Deus Pater genuit Deum,
aut igitur ſe Deum, aut alium Deum, ſed
ſequitur, quòd genuit alium, qui eſt
Deus, ſicut exponit Magiſter in litera.
Quod ſi probetur illa conſequentia ſic,
ſi generat Deum, aut igitur eundẽ Deũ,
aut diuerſum Deum, quia idem & diuer-
ſum immediatè diuidunt quodlibet ens
ca. ii. (ex 10. Metaph.) ſi eundem vel diuer-
ſum; igitur ſe Deum vel alium Deum.
Reſpondeo. Poteſt concedi; quòd ge-
nuit eundem Deum, quia ſicut alietas
ponit ſuum ſignificatum circa ſuum de-
terminabile, denotans ipſum diſponi
alietate, & diſtingui in extremis, qui-
bus eſt commune, ita per oppoſitum idẽ-
titas ponit ſuum ſignificatum circa ſuum
determinabile commune extremis, deno-
tans ipſum non diſtingui nec diuidi in
in eis & ideo hæc eſt vera, Deus Pater
genuit eundem Deum, quia Filium, qui
eſt idem Deus, ſed non ſequitur, ergo
genuit ſe Deum, quia pronomen reci-
procum denotat actum terminari ad idem
ſuppoſitum, à quo procedit ille actus, a-
liter nõ eſſet reciprocum, antecedens an-
tem non eſt reciprocum, vnde conſe-
quens non ſolum refert eundem in eſſen-
tia deitatis, ſed eundem in ratione ſuppo-
ſiti, non tantum autem ponitur per ante-
cedens ſe, ſed ſolum quod genuit eundẽ
Deum, & ideo eſt fallacia conſequentis,
& figurę dictionis.
¶A ſecundum dicendum, quòd iſta de-
ductio reducenda eſt ad duos ſyllogiſ-
mos, quorum primus eſt iſte, Generans
diſtinguitur à genito, Deus eſt gene-
rans, ergo Deus diſtinguitur à genito; a-
lius eſt iſte, Genitum eſt Deus, Deus di-
ſtinguitur à genito, ergo Deus diſtin-
guitur à Deo: in vtroque ſyllogiſmo eſt
fallacia accidentis, nam in primo ſyllo-
giſmo maior eſt vera; propter forma-
lem oppoſitionem extremorum, ſic au-
tem extraneatur medium vtrique extre-
mo, in quo extrema ſunt vnum ſiue
idem, vnde fallacia eſt accidentis, ni-
ſi maior extremitas dicatur de medio
ſecundum illam rationem, ſecundum
quam medium dicatur de extremis, vt
patet, ſi ſic arguitur, Album diſtingui-
tur à dulci, lac eſt album, ergo lac diſtin-
guitur à dulci, & eodem modo peccat
alius paralogiſmus; vnde in vtroque
ſyllogiſmo ex diſtinctione formali, quæ
eſt inter iſta relatiuè oppoſita generans
& genitum, concluditur diſtinctio eſſen-
tialis, & ideo non ſequitur concluſio.
¶Ad tertium, cùm dicitur, Deus genuit
alium, igitur alium Deum vel alium non
Deum, Dicendum, quòd neutrum con-
cederetur. Et cum probatur per ratio-
nem contradictionis, dicendum, Quòd
contradictio eſt tam in complexis, quam
in incomplexis & loquendo de contradi-
ctorijs complexis, ſemper verũ eſt, quòd
altera eſt vera & altera falſa, & ſic eſt in
propoſito, hęc eſt falſa, Deus genuit aliũ
Deũ & hęc vera, Deus nõ genuit aliũ Deũ
quę eſt ſua cõtradictoria, & nõ iſta, Deus
genuit aliũ nõ Deũ. Et ſi arguatur, Deus
non genuit aliũ Deũ, ergo genuit aliũ nõ
Deũ, quia ex negatiua de prędicato finito
ſequitur affirmatiua de prædicato infini-
to, ſicut ſequitur, Homo nõ eſt iuſtus, er
go eſt nõ iuſtus. Reſpondeo. Dicendum,
quòd quamuis illa regula ſit vera, ſicut
poteſt probari per naturam contradictio-
nis, nunquam tamen tenet in prædicatis
compoſitis, non enim ſequitur, Lapis non
eſt lignum album, ergo lapis eſt lignum
non album, quia affirmatur lignum in ſe-
cunda; quod non affirmabatur in prima.
Et ſi arguitur in contradictorijs incomple
xis, dico; quòd licet de quolibet dicatur
alterum illorum, non tamẽ dicitur de quo
libet quodcunque prędicatum determina
tum per alterum illorum, quia nec ipſum
determinabile dicitur de quolibet: & ideo
licet Deus vel non Deus dicatur de quoli
bet, non tamen aliud ſiue alium ſic deter
mina-

minatum per Deum vel per non Deum; & ideo quanuis Deus genuit alium, non tamen alium Deum; nec alium non Deũ; nec eſt contradictio, quia non ſequitur cũ hoc contradictorio vel illo, & hoc in ſenſu compoſitionis; quia non ex omnibus diuiſis ſequitur coniunctum. Concedo igitur, quod ſequitur. Genuit aliũ; ergo Deũ vel non Deum; ſed non ſequitur; Genuit alium & Deum, ergo genuit alium Deũ, propter variationem alietatis.

¶Ad quartum dicendum; quòd non ſequitur; Genuit alium habentem naturam diuinam, ergo genuit alium Deum; quia in antecedente ſubintelligitur ſubſtantiuũ huius adiectiui habens, quod ſubſtantiuũ idem ſignificat quòd perſona, & circa illud li aliud ponit ſuum ſignificatum, in cõſequente autem ponit li alius ſuum ſignificatum circa ſignificatum Dei; & ſic cõmutatur hoc aliquid in quale quid, & arguitur ab inferiori ad ſuum ſuperius cum negatione; quam importat alius. Ad probationem per Damaſc. dico; quòd deſcriptio ſua eſt quædam explicatio nominis; non autem expreſsio per ſe ſignificati, quia nomen concretum de per ſe ſignificato non importat hoc, quod eſt habens ſiue habere, ſed tantum de modo ſignificãdi, in quo diſtinguitur ab abſtracto, ſolum enim cõcretum importat ipſam formam, quia albũ ſolam qualitatem ſignificat, vnde importat hoc, quod eſt habens; quia concernit ſuppoſitum habens ſuum ſignificatum, tamen idem ſignificat concretum & abſtractum, licet modus ſignificandi ſit alius; & ideo in huius etymologiis & deſcriptioni b'nõ oportet, quod quidquid poteſt verè coniungi cũ deſcriptionibus & deſcriptis.

In prædicamentis cap. de ſubſtantia.

Auerrois 5. Metaph. c. 14.

ARTICVLVS. 2.

Vtrum iſta ſit vera, Deus eſt Pater, Filius, Spiritus Sanctus.

ARGVITVR quòd non.

¶1. Quia eius contradictoria videtur eſſe vera, Nullus Deus eſt Pater, Filius & Spiritus ſãctus, quia quęlibet ſingularis eſt vera, quia nec Pater, nec Filius, nec Spiritus ſanctus.

¶2. Pręterea. Cuiuslibet propoſitionis veræ indefinitę aliqua ſingularis eſt vera, ſed nullam eſt dare veram ſingularem huius indefinitæ, igitur ipſa non eſt vera.

¶OPPOSITVM. Hęc, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnus Deus, eſt vera; ergo & eius cõuertens; antecedẽs patet per Aug. de Trinitat. multis in locis.

¶*CONCLVSIO. Hæc eſt vera; Deus eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.*

¶RESPONDEO, Quòd propoſitio eſt vera, Quia terminus ſubiectus, quod primo ſignificat, hoc primo ponit in oratione, & ſi illi aliud extremum, quod prędicatur, ſit idem, propoſitio affirmatiua denotans talem identitatem vera eſt, Deus autem ſignificat naturam diuinam, vt eſt nata prædicari de ſuppoſito, & illud ſignificatum eſt idem tribus perſonis, igitur propoſitio hoc ſignificans eſt vera.

☞ Verum eſt tamen, quòd in eius cõuerſa eſt magis prędicatio formalis, quia ibi intelligitur quaſi ſuperius vel quaſi commune prędicari de per ſe ſuis ſuppoſitis, prędicatio autẽ formalior eſt, quãdo commune prędicatur de minus communi; vel quaſi minus communi, quam è contra.

Sed nũquid eadem eſt veritas illius & huius, Deitas eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus? Reſpondeo. Sicut prædicatio in diuinis diſtinguitur in verã formaliter, & veram per identitatem, hoc eſt, quod illa ſit formalis, quando prædicatum conuenit formaliter ſubiecto; per identitatem verò propter † infinitatem diuinam prædicatũ eſt idem ſubiecto, licet non formaliter; ita hæc, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt Deus, vera eſt formaliter, & hęc per idẽtitatem, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt Deitas; non autem formaliter; ergo & iſta, Deus eſt Pater, &c. habet aliquam veritatem loquendo de prædicatione formali; quã non habet iſta, Deitas eſt pater &c. Sed pro quo ſupponit Deus, intelligẽdo iſtam eſſe veram, quaſi prędicatione formali? Reſpondeo. Vnicuiq; quo correſpondet proprium quod, vel quis; & ideo Deitati vt Deitas eſt, correſpondet quod vel quis, quia illud quod vel quis eſt primo Deitate ens, vt Deitas eſt; & ſicut Deitas eſt de ſe hęc, ita Deus, qui Deus eſt Deitate, eſt de ſe hic, & in iſto cõceptu nõ includitur incommunicabilitas, nec ratio perſonę; quia Deitas cõmunicabilis eſt, & ideo Deus, vt Deitate eſt Deus, nõ includit aliquid incommunicabile formaliter. Iſti termino ſic intellecto abſque cõceptu perſonarũ, ſeu perſonalium proprietatũ, verè poſſunt competere aliqua prædicata

† al. ſimpliciter.

realia, quę videlicet non competunt naturæ, vt exiſtēti in ratione ſuppoſiti, ſed exiſtenti in hac natura, inquantum exiſtēs in ea, hoc modo forte eſt iſta vera, Deus creat, & ſimiles, intelligendo ſubiectū pro hoc Deo exiſtente in natura diuina, nō intelligendo aliquod ſuppoſitū, vel aliquod incommunicabile in illa natura, quia incō municabilitas non eſt ratio talium actuū; & ita poteſt poni, quòd iſta, Deus eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, eſt vera, quatenus Deus ſtat pro hoc Deo, inquantùm eſt per ſe ens Deitate, non autem pro aliquo ſuppoſito propriè dicto, in quo eſt natura diuina, quia quādo eſt veritas pro primis ſignificatis terminorum, non oportet quęrere veritatem in aliis, in quibus cludūtur iſta ſignificata, ſicut quando cōſequens habet propriam veritatem, nō oportet quęrere veritatem eius pręcisè pro aliquo antecedente. Exemplum huius. Color hic ſingularis exiſtens non determinat ſibi rationem ſuppoſiti, quia ratio ſuppoſiti propriè non reperitur in accidentibus, & licet ſit in ſuppoſito ſubſtantiæ, tamen inquantùm intelligitur abſque vlla ſubſiſtentia in ſuppoſito, vt hic color exiſtens, poteſt eſſe principium operationis realis, ſicut ſi eadem albedo eſſet exiſtens in tribus ſuppoſitis, vel ſuperficiebus, haberet actum realem, ſcilicet vnam rationem diſgregandi. Et ſi quæras à me de veritate huius propoſitionis, Hic color diſgregat, pro quo ſuppoſit ibi li color? Dico, quod ſupponit pro primo ſignificato ſuo, putà pro hoc colore exiſtente, nō autem pro aliquo colore inferiori ad hunc colorem, putà, pro hoc colore in hac ſuperficie vel illa, quia iſta contrahentia colorem non ſunt cauſa veritatis huius propoſitionis, ſed eſt vera propter prima extrema, multo magis eſſet hoc verum, ſi hic color vt hic, eſſet per ſe exiſtens: Deitas autem eſt per ſe ens, & ideo Deus inquantùm eſt Deus, Deitate eſt per ſe ens, quia 7. de Trinit. capit. 6. Auguſt. dicit, Pater eodem eſt, quo Deus eſt, licet non eodem ſit, & Pater ſit. Et ideo huic Deo, non intelligendo aliquam rationem ſuppoſiti ſiue perſonæ, imo rationi huius Dei poteſt attribui, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd illa non eſt eius contradictoria, ſi præcisè fiat diſtributio pro perſonis, quia tunc non negatur, quòd primò affirmatur in affirmatiua, ſi autem illa neget prædicatū à primo ſignificato Dei, ſcilicet ab hoc Deo, falſa eſt illa; & hoc eſt quod vſitatè dicitur, quòd talis vniuerſalis negatiua non contradicit termino habenti ſuppoſitionem ſimplicem, licet contradicat termino habenti ſuppoſitionem perſonalem, hoc autem videtur probabile, ſi illa maxima Sophiſtarum eſt vera, quādo in aliqua dictione officiali, vel ſyncategorematica includuntur duo, ad nihil refertur vnum, ad quod non alterū, in hoc autem ſigno nullus includuntur duo, ſcilicet negatio & diſtributio, ergo cum diſtributio pręcisè reſpiciat ſuppoſita talis naturæ, negatio præcisè erit pro eiſdem, & tunc illa negatio vniuerſalis eſt vera, ſed non eſt cōtradictoria primę, ſed iſta Deus non eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, vbi idem negatur, quod prius affirmabatur, & iſta eſt falſa pro eodem ſubiecto, pro quo affirmatiua eſt vera.

¶ Ad ſecundum. ☞ Ad euidentiam huius argumenti eſt ſciendum, quòd (ſicut dictū eſt art. precedēti) cuilibet vnicę naturę adęquatę correſpondet vnum ſingulare, quod ſingulare vel eſt incommunicabile, ſicut in creaturis, vel cōmunicabile ſicut in Deo; natura autem diuina vnica eſt omnino implurificabilis & innumerabilis, ergo ei adęquatę correſpondet vnum ſingulare, quod exprimitur nomine Dei, quod naturali intelligētia intelligitur ante quācunque proprietatem perſonalem: etſi cōſideretur illud ſingulare, vt quoddam ens ad ſe, cui conueniunt omnes proprietates eſſentiales, & perfectiones ante omnem proprietatem perſonarum, quod quidem eſt ad ſe ens & per ſe, nullo modo plurificabile vel numerabile, licet communicabile ſit in ſuppoſitis pluribus, quæ communicatio intelligitur per proprietates notionales; & ſicut eſt illa vera, Deus eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ita iſta, Hic Deus eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Exemplum iam tactum eſt, quia ſi eſſet vnus color in tribus ſuperficiebus, ille color, putà albedo, diſgregaret & haberet omnes perfectiones albedini competentes, ſed non vt primò eſt in illa, vel in illa ſuperficie, ſed ſecundum ſe, licet illas haberet exiſtens in illis ſuperficiebus, non tamen primo, ſic autem eſt hic.

(†)

DISTIN-

DISTINCTIO V.

MAG. Poſt hæc quæritur,&c.

AD IDEM caput de proceſcesſionis ſuppoſito vel termino quærit Magiſter hac diſtinctione, ſecundum illud, ſcilicet de nominibus eſſentialibus in abſtractu, An ſe habeant ad generationem, vt ſubiectum, an verò vt terminus; cuiuſmodi ſunt hæ propoſitiones, Pater genuit eſſentiam, Eſſentia genuit Filium, & Eſſentia genuit eſſentiam. Circa hanc diſtinctionem quæruntur duo. Primum eſt de veritate quarũdam propoſitionum, Secundum eſt de ſubiecto, vel termino generationis.

QVAESTIO I.

Eſt de veritate quarundam propoſitionũ. Diuiditur in tres artic.

Art. 1. Vtrum eſſentia diuina generet vel generetur.

Art. 2. Vtrum eſſentia diuina generet vel generetur logice loquendo.

Art. 3. & vlt. Vtrum iſta ſit ſimpliciter vera, Eſſentia eſt Pater Filij.

ARTICVLVS I.

Vtrum eſſentia diuina generet, vel generetur.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia Auguſt. 7. de Trinit. capit. 2. Id dici accipiamus, cũ dicitur Verbum, ac ſi dicatur, nata ſapientia, vt ſit & Filius & imago; & hæc duo cum dicuntur, id eſt nata ſapientia, in vno eorum, eo quòd nata eſt, & Verbum, & imago, & Filius intelligatur, & in his omnibus nominibus nõ oſtẽdatur eſſẽtia, quia relatiuè dicuntur: at in altero, quod eſt ſapiẽtia, quoniã & ad ſe dicitur, ſe ipſa enim ſapiens eſt, etiã eſſentia demonſtretur, & hoc eius eſſe, quod ſapere. Ergo expreſsè vult, quòd ſapiẽtia, vt eſt ſapientia, & ad ſe dicitur, dicatur nata, vt natum eſt proprium Filij.

¶2. Præterea. Ricardus 6. de Trinit. c. 22. videtur expreſsè loqui contra Magiſtrũ Senten. Multi, inquit, temporibus noſtris ſurrexere, qui non audent dicere ſubſtantiam genitam, quin potius, quod eſt periculoſius, & contra ſanctorum auctoritates, audent negare, & modis omnibus conantur refellere, quòd ſubſtantia gignat ſubſtantiam, pertinaciter negantes, quod omnes ſancti affirmant, ad illud, quod ipſi dicunt, auctoritatem inuenire nõ poſſunt, ad hoc, quod dicimus, auctoritates multas etiam ipſi adducunt, in morem Goliæ &c. 1. Reg. 21.

Et quia Magiſter exponit illas auctoritates, quas adducit contra ſe, ideo Ricardus ſubdit ibidem de eo. Bene dicunt patres, quòd ſubſtantia ſubſtantiam gignit; veſtra autẽ expoſitio ad hoc cõtendit, quòd credamus, quòd ſubſtantia ſubſtantiã nõ gignat; fidelis expoſitio, & omni acceptione digna, quia hec, quòd ſancti patres clamant, contẽdit falſum eſſe, & quod nemo ſanctorum aſſerit, contendit verum eſſe. Hæc ille. Videtur deridere Magiſtrum, qui contra intentionem Patrum exponit auctoritates, quas adducit contra ſe, & videtur aſſerere oppoſitũ illius, quod tenet Magiſter eſſe de intentione ſanctorum.

¶3. Preterea per rationem. Eſſentia communicatur, ergo producitur. Antecedens patet per Aug. 15. de Trinit. cap. 26. Filio præſtat eſſentiam ſine initio temporis, ſine vlla mutabilitate naturę de Patre generatio. Probatio conſequentię; Tum quia communicare & communicari ſunt relatiuè oppoſita, & non dicunt niſi relationes originis, non enim dicunt relationes communes, patet, igitur dicunt relationes originis oppoſitas, igitur idem quod producere & produci; tũ quia ſi ſint aliqua duo correlatiua, ſi vnum extremum vnius ſit idem vni extremo alterius, & reliquum reliquo, Exẽplum. Si A & B eſſent duo correlatiua, & C & D correlatiua, ſi A & C ſunt idem, B & D erunt idem. Probatio, quia alioquin diceretur idẽ ad plura correlatiua, ſicut A, quod idem eſt quòd ipſũ C, diceretur correlatiuè ad B & D, quæ (per te) ſunt diuerſa: hæc eſt vna conbinatio relatiuorum, producẽs & productum, & hęc alia, communicans & communicatum; ſed communicans & producens idem ſunt, ergo & extrema eis correſpondentia ſunt eadem.

¶OPPOSITVM tenet Magiſter in litera.

CONCLVSIO. Eſſentia diuina nec generat, nec generatur.

¶RESPON

Petrum Lõbardum.

¶RESPONDEO. In iſto articulo errauit Abbas Ioachim, vt habetur extra de ſumma Trinit. & fide Cathol. cap. Dãnamus. Dixit enim Magiſtrum Petrum eſſe hęreticum, quia dixit rem eſſe in diuinis, quæ nec producit, nec producitur, ex hoc enim intulit Ioachim, quòd Petrus poneret quaternitatem in diuinis. Poſuit enim tres res, rem generantem, rem genitam, rem ſpiratam, & poſuit rem nec generantem nec genitam nec ſpiratam, ergo quatuor res: hoc igitur inconueniẽs, quod ſequi videbatur, vitando poſuit Ioachim, quod nulla res vna eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſed tantũ dixit perſonas illas eſſe vnam rem, ſicut multi fideles dicũtur vna Eccleſia, propter vnam fidem & Charitatem. Et iſtud probauit per illud Saluatoris Ioannis 17. Orãtis patrem pro ſuis fidelibus, vt ſint vnum, inquit, ſicut & nos. Intulit igitur Ioachim, cum fideles nõ ſint vnum vnitate naturæ, ergo nec Filius eſt vna res cum Patre.

Iſtud ſecundũ in opinione Ioachim eſt hęreticum, ſcilicet quòd Pater & Filius & Spiritus ſanctus nõ ſint aliqua vna res, quia ſicut arguitur cap. præallegato Pater gignendo dedit eſſentiam ſuam Filio, nullam enim aliam potuit dare, qua Filius eſſet Deus; & ſimili ratione ambo eam dederunt Spiritui ſancto: non autem erat iſta communicatio partis eſſentiæ, quia eſſentia eſt ſimplex & indiuiſibilis, ergo totius eſſentiæ; ergo tota eadem eſſentia, quę eſt in Patre, eſt in Filio & Spiritu ſancto, & propter ſimplicitatem diuinam quęlibet perſona eſt illa res, & tres perſonæ ſunt illa res. Quod autem arguit de Euãgelio ſoluitur ibi. Nam Saluator intelligit in oratione ſua, quod ſcilicet illi fideles ſint vnum vnitate ſibi proportionabili, ſicut Pater & Filius ſunt vnũ vnitate ſibi proportionabili; hoc eſt, quòd ſicut Pater & Filius ſunt vnũ vnitate Charitatis, quę eſt natura eorũ, ita fideles ſint vnum Charitate participata. Et iſta expoſitio probatur ibi per ſimile dictum Saluatoris, Matthęi 5. dicentis diſcipulis ſuis. Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cęleſtis perfectus eſt. Vbi non monuit quòd ſimus perfecti naturaliter ex nobis, ſicut Pater ex ſe naturaliter eſt beatus vel perfectus, ſed vt eſſemus perfecti perfectione nobis competente, ſcilicet Gratię & virtutum.

Quantum autem ad primũ illud, in quo Ioachim dixit Magiſtrum Petrũ eſſe hæreticum, contradicit ei Papa. Nos autem ſacro approbante Concilio credimus, & confitemur cum Petro, ſcilicet quòd vna ſumma res eſt eſſentia, vel natura diuina, quæ nec generat, nec generatur; & tamen non ſequitur, quòd ſit quaternitas, quia illę tres res Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt illa vna res, quaternitas autem eſſe non poteſt, niſi eſſet quartum realiter à tribus diſtinctum. Pro iſta igitur opinione Magiſtri ſic ſolemniter approbata adducitur talis ratio. Res generans generat aliam rem, & realiter diſtinctam, quia nulla res ſe ipſam gignit, vt ſit (1. de trinit. capit. 1.) eſſentia autẽ in diuinis eſt penitus indiſtincta, ergo nec generans nec genita, quia qua ratione generans & genita. Ad hoc adducuntur rationes Magiſtri in litera, quia eſſentia referretur ad ſe, & diſtingueretur à ſe. Tertia ratio eſt, quia Pater eſt formaliter eo, quo generat, quia Pater eſt formaliter ipſa eſſentia, quę eſt in Filio, propter indiſtinctionem ipſius eſſentiæ, & ſi ipſam generaret, non eſſet forliter ipſa eſſentia, quia illa eſſet diſtincta realiter ab eo, & poſterior origine. Adducitur etiam alia ratio, quia in creaturis forma non generat nec generatur, ſed compoſitum, deitas autem ſe habet quaſi forma in perſona, ergo ipſa non generat, nec generatur. Iſta ratio minorem habet euidentiam hîc, quàm in creaturis, quia ibi forma non eſt aliquid per ſe exiſtens, vt poſsit eſſe operans, hic autem deitas, non cointelligẽdo proprietates perſonales, eſt de ſe ens in actu. Tamen confirmatur ratio ſic, quia operatio, quę eſt neceſſariò diſtincti operantis non poteſt eſſe eius, quòd hîc eſt vt forma, quia ipſa eſt per ſe indiſtincta in tribus, talis autem operatio eſt perſonalis, quæ eſt generare. Hæc quantũ ad realitatem huius quæſtionis dicta ſint.

Extra de ſumma Trinitate.

Vide Alex. Alenſem 1. p. q. 42. m. 3 art. 1. Varronem q. præ. ẽti. Ad d. n. ũ. lib. 1. diſt. 13. q. 4. & alios.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum ad auctoritatem Auguſt. reſpondeo, quòd ſapientia, licet abſtrahatur à ſapiente, quòd eſt operans, tamen adhuc ſignificat potentiam operatiuam, vel principiũ operatiuum, & ideo non abſtrahitur ſumma abſtractione, quia potentia operatiua aliquo modo concernit aliquid, & propter talem concretionem aliqualem, aliqualiter conceditur, quòd ſapientia eſt nata, nullo autem modo quòd eſſentia ſit nata.

Quod

Quod autem Auguſt. dicit aliquando, Filium eſſe eſſentiam de eſſentia, hoc exponetur in ſequenti quęſt. quòd hoc nō probat eſſentiam eſſe genitam vel generantē, ſed eſſe illud, de quo Filius generetur. ☞ Vel dicendum (ſecundum quod Magiſter dicit 28. diſtinct.) quòd ſapientia ſtat ibi pro ſuppoſito ſiue hypoſtaſi, ſicut quando dicitur Verbum vel Filius; in eo verò quòd dicit nata, intelligitur neceſſariò, quod dicitur Verbum vel imago, & ſic intelligitur, quòd Filius eſt eſſentia, quia terminus eſſentialis ſtans pro perſona indicat, quòd illud ſit in eſſentia. Sed quomodo ſapientia poteſt ſtare pro ſuppoſito, non autem eſſentia? Ratio iam dicta eſt, quia ſapientia non eſt quid abſtractum vltima abſtractione, ſicut eſſentia.*

¶ Ad ſecundum ad dictum Ricardi reſpōdeo. Si intendit reprehendere Magiſtrum ibi, ſicut ex verbis eius apparet, cùm doctrina Magiſtri & præcipuè iſta authenticetur per Concilium generale in cap. præallegato, nego Ricardum tenendo Magiſtrum. Et quod dicit Magiſtrum adducere multas auctoritates contra ſe, Magiſter bene exponit eas, ſicut patebit in ſequenti quæſt. nullam autem habet pro ſe auctoritatem, ſed habet illam vniuerſalis Eccleſiæ cap. præallegato, quę maxima eſt, quia dicit Auguſt. in libello contra Epiſtolam fundamenti. Ego vero Euangelio nō crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoneret authoritas. Quæ Eccleſia ſicut determinauit, qui libri habendi ſunt in Canone bibliæ, ita etiam determinat, qui libri habendi ſunt authentici in libris Doctorum, ſicut patet in Canone: & poſt iſtā auctoritatem Canonis non inuenitur in corpore Iuris ſcriptum aliquod ita authenticum, ſicut ſcriptum Magiſtri præallegato capit.

Manichæi cap. 5.

Diſt. 15. cap. Scripturas.

¶ Ad tertium illud de communicare dico, quòd productio habet productum pro termino ſuo primo, & dico hic primū terminū, terminū adæquatū; & hoc modo dicit Philoſophus. 7. Metaph. quòd compoſitū primò generatur, quia eſt, quod primò habet eſſe per productionē, hoc eſt adæquatè: in cōpoſito tamē forma eſt formalis terminus generationis, non autem terminus per accidens, ſicut apparet per Philoſophum. 2. Phyſic. vbi probat formam eſſe naturam per hoc, quod generatio eſt naturalis, quia eſt via in naturā, eſt autem via in formam, ergo &c. Quę ratio nulla eſſet ſi forma eſſet tantùm terminus per accidēs generationis; & in eodem etiā vult, quòd forma & finis coincidunt in idem, quod non eſt verum de fine geniti, ſed generationis, ergo terminus formalis generationis verè eſt ipſa forma. Ipſum igitur generans vnam habet habitudinem ad primū terminum, qui dicitur productus ſiue genitus, & aliam habitudinem habet ad formalem terminum; & in creaturis vtraque habitudo eſt realis, quia vtraque habitudo habet terminos realiter diſtinctos, & realis dependētia eſt vtriuſq; producti ad ipſum producens: In propoſito autem producens ad primum productum habet relationem realem, quia diſtinctionem realē, & realem originem, ad terminum autem formalem in producto non habet relationem realem, quia non diſtinctionem realem, ſine qua non eſt relatio realis; producere igitur in diuinis dicit relationem realem, communicare autem dicit relationem originis, & quaſi rationis concomitantem illam realem. Cū igitur dicitur, quòd iſtæ ſunt relationes oppoſitæ, ſcilicet communicare & communicari, dico, quòd ſunt relationes rationis oppoſitæ, ſecundum proprias rationes ſuas, licet neceſſariò cōcomitentur aliquas relationes reales oppoſitas, ſicut licet producere & produci, ſed iſtę relationes & illę non ſunt eorundem relatorum formaliter. ☞ Exemplum huius de principio, Quo in creaturis refertur realiter ad productum, ſicut quod, ad idem enim genus cauſę pertinet ars & ædificator 5. Metaph. Sed hìc quo, quia non eſt diſtinctum, non habet relationem realem ad productum (diſt. 7.) ita nec è conuerſo terminus formalis ad producens.* Per idem ad ſecundum dico, quòd nullum extremum vnius correlationis eſt idem formaliter cū extremo alterius correlationis, cō municans enim & producens licet concurrāt in eodem ſuppoſito, quia natura nō dicitur propriè communicans ſe, ſicut dicitur communicata, tamen communicās nō dicit eandem relationem, quam dicit producens vt producens; Communicari autē & produci, nec eandem dicūt relationem, nec idem primò denominant.

t.c. 26. 27. & 33.

t.c. 14.

t.c. 70.

t.c. 2.

ARTICVLVS 2.

Vtrum eſſentia diuina generet vel generetur logice loquendo.

ARGVI-

ARGVITVR quòd ſic per argumenta logica.

¶ 1. Quia quando prædicatum prædicatur per ſe de ſubiecto, poteſt ſupponere pro eo, patet de ſuperioribus & inferioribus, ſed eſſentia prędicatur per ſe de Patre, quia Pater eſt eſſentia, ergo poteſt ſupponere pro eo; igitur ſicut illa eſt vera, Pater generat, ita iſta videtur eſſe vera, Eſſētia generat, pront ſupponit pro Patre. Probatio minoris, Quia non per accidens, quia nec vnum accidit reliquo, nec ambo tertio; & iſti ſunt duo modi vnitatis per accidēs, qui ponūtur 5. Metaph. cap. de vno

¶ 2. Præterea. Eſſentia eſt Pater, ergo eſſentia generat. Antecedens patet per conuerſionem ſimplicem, probatio conſequētiæ. De quocunque prædicatur ſubiectū & propria paſsio, & hoc probatur, quia ſubiectum eſt medium ad demonſtrandū propriam paſsionem ſuam de eo, cui non primò conuenit illa paſsio; generatio autē videtur propria operatio vel paſsio Patris, ergo conſequentia eſt bona.

¶ 3. Præterea. Genitum inquantū genitū eſt aliquid, quia generatio non terminatur ad nihil, & inter nihil & aliquid non eſt mediū; ſed nihil in diuinis eſt aliquid, niſi ſit eſſentia; ergo Filius inquantum genitus eſt eſſentia, ergo eſſentia generatur.

¶ 4. Præterea. Eſſentia eſt Pater Filij, ergo eſſentia generat. Probatio antecedentis per conuerſionem, Pater Filij eſt eſſentia, igitur eſſentia eſt Pater Filij. Probatio conſequentię, eſſentia eſt Pater Filij, ergo Filius eſt Filius eſſentię. Probatio iſtius conſequentiæ, quia in relatiuis eſt conſequentia mutua, ſi A eſt pater B, ergo B eſt filius A; ergo ſi eſſentia eſt pater alicuius, ille erit filius eſſentię.

¶ OPPOSITVM tenet Magiſter in litera.

¶ CONCLVSIO. *Logice loquendo eſſentia diuina non generat nec generatur.*

¶ RESPONDEO. Loquendo de Logica ratione, quare non poteſt hęc eſſe vera, Eſſentia generat, vt eſſentia ſupponit ibi pro perſona, ſicut iſta eſt vera, Deus generat, quia Deus ſupponit pro Patre, & tamen Deus non diſtinguitur à ſe, nec Deus eſt formaliter is, qui generatur, licet Deus generet Deum? Reſpondeo. Quandocunque eſt ſubiectum abſtractum vltimata abſtractione, & prędicatum ex ratione ſua non poteſt prædicari niſi formaliter, non poteſt propoſitio eſſe vera, niſi ſit per ſe primo modo; ſubiectum hoc eſt abſtractum vltimata abſtractione, & prædicatum hoc de ratione ſua non eſt natum prędicari niſi formaliter, ergo propoſitio non poſſet eſſe vera niſi per ſe primo modo: ſic autem non eſt vera hæc, quia prędicatum nō eſt de per ſe intellectu ſubiecti, omne enim quod dicitur ad aliquid eſt aliquid pręter relationem (7. de Trinit. cap. 2.) ita quòd relatio non eſt intra conceptum abſoluti. Huius† ſyllogiſmi maiorem declaro ſic. alias ſolutionis.

☞ Abſtractio vltimata eſt, quando formalis ratio alicuius conſideratur ſecundū ſe, pręter quodlibet, quod non includitur per ſe in illa, & ideo ſi ratio alicuius præciſiuè accipitur, nihil illi formaliter inerit, niſi quod per ſe includitur in illa ratione. * In ſubſtantiis, quāuis in eadē re ſimplici poſsint eſſe perfectiones multę ſubſtantiales formaliter diſtinctę, & ibi vna ratio formalis poſsit abſtrahi ab alia, remanente adhuc concretione vtriuſque formalitatis ad ſua propria ſuppoſita, verbi gratia, licet hęc ſit vera, Subſtātia intellectiua eſt volitiua, vbi eſt prędicatio cōcretiua huius perfectionis de altera, tamē hęc negatur, Intellectus eſt voluntas, quia illa ſignificant perfectiones illas, vt abſtractas à ſe inuicem, & ſecūdum proprias formalitates, tamen adhuc ſic abſtracta concernunt propria ſuppoſita, vt hic intellectus eſt intellectus, & hęc voluntas eſt voluntas; accipiendo tamen ſubſtantiā ſiue ſimplicem ſiue compoſitam præciſè ſecundū rationem ſuam formalem quiditatiuā, tantùm eſt abſtractio à ſuppoſito proprię naturæ, quia communiter non ſunt natę concernere aliquid alterius naturę, ideo ibi iſta abſtractio eſt maxima, abſtrahendo enim naturā humanā à ſuppoſitis, quę ſūt illius naturę, ſicut abſtrahitur cum concipitur humanitas, non remanet vlterius abſtractio alia, & ideo illud, vt ſic conceptū præciſè, eſt ipſummet pręciſè, quia cuilibet alij extraneum, ſicut dicit Auic. 5. Metaph. quod equinitas eſt tantùm equinitas Cap. 1. & 2. & nihil aliud. Sed in accidentibus quātò plura poſſunt cōcernere, tantò plures poſſunt fieri abſtractiones. Concernunt quidem accidentia ſuppoſita alterius naturæ, & licet ab his abſtrahantur, concernūt tamen indiuidua proprię naturæ. Sicut albe

do

do concernit lignum, & licet ab hoc abſtrahatur albedo, tamen adhuc concernit albedinem hanc & illam, quæ ſunt indiuidua ſua; ſed vlterius eſt abſtractio quiditatis à ſuppoſito, qualis dicta eſt fieri in ſubſtantiis, & illā circumloquimur per hoc, quod dicimus quiditas albedinis, & illa non concernit aliquod ſuppoſitum, nec eiuſdem naturæ, nec alterius. In relationibus etiam, quę plura concernunt, adhuc plures poſſunt eſſe abſtractiones, concernit enim relatio ſuum proprium indiuiduum, fundamentum, & ſubiectum; & licet abſtrahatur à poſteriori, non tamē à priori; exemplum, Hoc cōcretum, quod eſt cauſa, dicitur de igne, qui cauſat calorem in ligno, vt de ſubiecto, ſed abſtrahēdo à ſubiecto remanet adhuc concretio ad fundamentum, putà, ſi dicatur potentia cauſandi, calor enim eſt potentia cauſandi calorem, non tamen ignis eſt potētia cauſandi illum: adhuc poteſt fieri vlterior abſtractio ad proprium genus, vt putà, ſi dicatur cauſalitas, & tūc nec ignis nec calor recipit prædicationem iſtius, tamen adhuc hęc cauſalitas eſt cauſalitas; vltima abſtractio, qualis eſt in ſubſtantiis, eſt per hoc, quod dicimus quiditas cauſalitatis, & hæc de nullo prædicatur alio. Ex iſtis narratis apparet, quę ſit vltima abſtractio, quia quiditatis abſolutiſsimè ſumptæ ab omni eo, quod eſt quocunque modo extra rationem quiditatis. Circa alium terminum maioris, ſcilicet quòd prædicatū de quocunque dicitur de neceſsitate, formaliter prædicatur, notandum eſt, Quòd ſubſtātiua poſſunt dupliciter prædicari in diuinis, quandoque formaliter, quandoque per idētitatem, ſed adiectiua ſi prædicantur de neceſsitate, formaliter prędicantur, & hoc quia ſunt adiectiua, nam ex hoc quod ſunt adiectiua, ſignificāt formā per modum informantis; & ideo de nullo dicuntur verè, niſi ad quod ſe habēt per modum informantis. de quo videlicet formaliter dicuntur: talia ſunt nō tantū nomina adiectiua, ſed omnia participia & verba.

His intellectis patet illa maior aſſumpta, quando aliquid eſt abſtractū vltimata abſtractione, ita quòd eſt abſtractum ab omni eo, quod eſt extra rationem eius & predicatum eius nō prędicatur de aliquo niſi formaliter, non eſt vnio vera taliū extremorum, niſi ſit formaliter & per ſe primo modo, quia iſtud prędicatum, precisè natum eſt prędicari formaliter, ideo non poteſt ſaluari veritas per identitatem tantùm; & quia ſubiectum eſt ſumma abſtractione abſtractum, nō poteſt ſtare pro aliquo qualitercunque alio à ſe, ſed præcisè pro ſe formaliter, & ideo oportet, quòd ſua ratio præciſa formalis eſſet idem illi prædicato, quod non poſſet eſſe, niſi ratio præciſa includeret illud prædicatum: patet igitur illa maior. Patet etiam illa minor, quòd talia ſunt iſta extrema, Eſſentia generat, vel Deitas generat, quia Deitas eſt abſtractū vltimata abſtractione, generat autem eſt verbum, ideo nō poteſt prædicari niſi formaliter, nō ſic autem abſtrahitur vltimata abſtractione hoc nomen Deus, & ideo poteſt ſupponere prò perſona, vt cum dicitur, Deus creat, Deus generat. ☞ Iſtud tamen, quod dictum eſt de multiplici abſtractione, quid valet? Nam hæc humanitas eſt humanitas, hæc albedinitas eſt albedinitas; & vniuerſaliter nulla poteſt eſſe abſtractio quantuncunque vltima, dum tamen conceptus abſtractus ſit communis, ſicut ſemper oportet, quin abſtractū dicatur de ſuo ſingulari & per ſe; ſed illud ſingulare non eſt ſuppoſitū, quando abſtrahitur quiditas ab habente quiditatē; ita in accidentibus nunquā abſtractum habet pro ſingulari ſuppoſitum: itaque in accidentibus licet ponatur multiplex abſtractio à ſubiecto remotiori & propinquiori, ſicut relatio à ſuppoſito ſiue ſubiecto & fundamento, & in ſubſtantia vnica, ſcilicet à ſuppoſito, ſed non à ſingulari; non tamen oportet, quòd in aliqua abſtractione abſtractum non prędicetur de aliquo, nec aliquid de ipſo, quia hoc eſt impoſsibile, ſed ſufficit ad propoſitum hoc, quòd vltimate abſtractum, hoc eſt ab omni alterius naturę, & à ſuppoſito proprio, non à ſingulari, de illo non prędicetur aliquid formaliter, niſi prædicetur per ſe primo modo: igitur nunquam humanitas eſt animalitas, humanitas enim non eſt ſingulare animalitatis, ſed hęc animalitas, homo autem eſt quaſi quoddā ſuppoſitum animalis.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum, cùm arguitur de prædicatione per ſe, dico, quòd eſſentia non prædicatur per ſe primo modo de Patre, neque formaliter. Cùm probas, quia non per accidens, dico, quòd ſicut in creaturis non omnis prædicatio eſt per ſe vel per accidens, accipiendo

piendo accidens propriè, vt quando accidens prędicatur de ſubiecto, non enim genus per ſe prędicatur de differentia, nec ſic per accidens, quia neutrum neutri accidit, nec ambo tertio, ſed eſt ibi medium extraneum ſiue inferius contrahens aliud, quod inferius poteſt dici accidens ſuperiori, id eſt extraneum, ſed non proprie accidens: in diuinis autem non omnia ſunt per ſe eadē, id eſt formaliter, nec tamē eſt aliquid idem alicui per accidens propriè, ſed aliquid eſt idem alicui abſoluta identitate, abſque formali identitate, & ita eſt in propoſito. ☞ Prædicationes per ſe ſūt formales, de identicis nō tradidit Ariſtot. Aliter dictum per ſe & formaliter ſtat pro ſuppoſito (5. de Trinit. cap. 5.) In Deo medium inter ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum accidens. Contrà. Pater eſt, qui generat, Pater eſt eſſentia, igitur &c. Reſpondeo, variatur prædicatio.*

¶ Ad ſecundum dico, quòd iſta, Eſſentia eſt Pater, poteſt diſtingui, quia Pater poteſt ſummi adiectiuè, vel ſubſtantiuè; ſecundo modo ſignificat perſonam; cuius eſt Paternitas, & concedo eam eſſe veram per identitatem; quia ſubſtātiuum poteſt prædicari de aliquo per identitatem; primo modo ſignificat ipſam proprietatē denominatiuè, & hoc modo exponit Magiſter diſt. 27. quia idem eſt Patrem eſſe & genuiſſe, & hoc modo iſta eſt falſa, Eſſentia eſt Pater, quia ſignificat Patrē formaliter prædicari de eſſentia. Quando igitur arguis de ſubiecto & paſsione, dico, quod quando paſsio poteſt prędicari prædicatione eiuſdem rationis cum illa, qua prędicatur ſubiectum, vel quando habet ſimilē modum prædicandi, poteſt ex ſubiecto inferri paſsio, quando non, non; hoc ſubiectum ſi ſit ſubſtantiuum, poteſt prædicari per identitatem, paſsio autem, ſi eſt paſſio, non poteſt, ſed tātùm formaliter, quia eſt adiectiuum.

¶ Ad tertium dico, cùm accipis genitū inquantùm genitum eſt aliquid, nego, niſi aliquid, vt extēdit ſe ad aliquid, & tūc minor eſt falſa; & cùm dicis, non eſt nihil, dico (vt ſępe dictum eſt) quòd inte contradictoria eſt medium cum li inquantùm, ita quòd neutrum ineſt cùm inquantùm, ſicut nec homo inquātùm homo eſt albus, neque inquantùm homo eſt non albus; tamen non ſunt duo contradictoria cōplexa ſimul falſa, iſta enim cōtradictoria eſt vera; homo non inquātùm homo eſt albus: Ita hic, genitum non inquantùm genitum eſt aliquid, quia ratio genitionis non eſt formalis ratio inhærentiæ prædicati, ita ſcilicet quòd li inquantùm dicat rationē formalem geniti, licet genitum in ſe formaliter ſumptum ſit per identitatē eſſentia. Quid igitur dicetur de genito inquantùm genitum? Poteſt concedi, quòd genitum inquantùm genitum eſt perſona vel ſubſiſtens, ſed non ſequitur vlterius, ergo inquantùm genitum eſt aliquid, accipiendo aliquid pro eſſentia, propter non identitatem formalem rationis perſonalis cum eſſentia.

¶ Ad quartum negandum eſt antecedens, falſa eſt enim ſimpliciter illa propoſitio, Eſſentia eſt Pater Filij, vt patebit ſequenti articulo.

ARTICVLVS. 3.

Vtrum iſta ſit ſimpliciter vera, Eſſentia eſt Pater Filij.

ARGVITVR quòd ſic

¶ 1. Per conuerſionem. Quia ſi conuertens eſt vera, conuerſa erit ſimiliter vera, ſed hæc eſt vera, Pater Filij eſt eſſentia, ergo eſſentia eſt Pater Filij.

¶ 2. Prętera. Hæc eſt ſimpliciter vera, Eſſentia eſt Pater, aut igitur alicuius, aut nullius; ſi nullius, ergo omnino non eſt Pater; ſi alicuius, & non niſi Filij, ergo eſſentia eſt Pater Filij.

¶ 3. Prętera, & redit in idē. Eſſentia eſt Pater, & non eſt Pater niſi Filij, ergo eſt Pater Filij, aut non eſt Pater.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Hæc, Eſſentia eſt Pater Filij non eſt ſimpliciter vera, ſed cum diſtinctione.*

¶ RESPONDEO. Quidam Doctor repetit opiniones aliorum, primā Magiſtri Alexandri, qui diſtinguit iſtam, Eſſentia eſt Pater Filij, ſicut iā diſtincta eſt illa præcedens, ſcilicet Eſſentia eſt Pater; quod Pater poteſt ſumi adiectiuè vel ſubſtantiuè, primo modo dicit ipſam eſſe falſam, & conſequentiam non valere, ſecundo modo veram. Aliam Magiſtri Prepoſitini, qui dicit eam ſimpliciter eſſe veram, ad quod habet duas rationes, quæ ſunt in opponendo. Contra Magiſtrum Alexandrum Hēricus eſt Alex. Alen. 1 p. q 20. m. 3. ar. 2. ad 3. Prepoſitinus.

drum arguit ſic, & probat, quòd li Pater tantùm tenetur adiectiuè, quoniam nomina, quę imponuntur à potentia actiua & paſſiua, vt ſunt Magiſter & Diſcipulus, Pater & Filius, Aedificator &c. ſumũtur tantùm in ſignificatione adiectiua, & hoc reſpectu quem habẽt ad aliud, quod reſpicit potentia, à qua impoountur, ſed quandocunque aliquid habet rationẽ adiacentis, vel adiectiui ex reſpectu ad aliud, quãtò magis eſt determinatus eius reſpectus, tãtò magis habet rationẽ adiacentis vel adiectiui, & tantò minus, quantò magis eſt indeterminatus: ſicut patet de reſpectu modi infinitiui, quem Grammatici dicũt poſſe ſupponere magis quàm alios, quia illi dicunt finitam inclinationem ad ſuppoſitum, ille verò infinitam inclinationẽ ad ſuppoſitum, infinitiuus autem & adiectiuum in neutro genere potius ſubſtãtiuantur, quã in genere maſculino vel fœminino; ergo cum li Pater Filij habeat finitam & expreſſam habitudinem, non ſic autem cùm per ſe ponitur li Pater; ideo licet poſſet teneri ſubſtantiuè dicendo, Eſſentia eſt Pater, non tamen niſi adiectiuè dicẽdo, Eſſeotia eſt Pater Filij: & ſic ſimpliciter iſta eſt falſa, Eſſentia eſt Pater Filij.

Impugnatur Henricus.

Contra modum eius diceodi arguo ſic. Quod iocluditur eſſentialiter in cõceptu alicuius, ſicut pars conceptus, non poteſt ab eo excludi, ſub quocunque modo concipiatur, ſi enim ſub aliquo modo cõcipiatur, & illud excludatur, tunc ille modus repugnat ratiooi conceptus, qui concipitur; cùm ergo in cõceptu relatiui, ex hoc quod conceptus relatiuus, non vt hoc modo conceptus vel illo, neceſſariò includatur correlatiuũ, vt terminus eius, quia nõ poteſt eſſe nec intelligi ſine eo, ſicut nec ſine termino, hoc eſt enim eſſe eius; ergo quocunque modo concipiatur, ſiue adiectiuè ſiue ſubſtantiuè, ſemper includeretur correlatiuum vt terminus, & ita nullo modo poteſt intelligi vt abſolutum. Item, Tũc iſta eſſet incõgrua, Pater Filij eſt eſſentia, quia adiectiuum non ſubſtantiuatũ non ſupponit congruè pro ſubiecto, niſi in ſubiecto ſit determinatio; ibi autem in ſubiecto determinatur Pater per Filiũ, ad quem habet determinatum reſpectũ, ergo &c. Ideo teneo opinionem Alexandri diſtinguendo (ſicut ipſe diſtinguit) quòd ſubſtantiuè eſt vera, adiectiuè falſa.

Opinio Scoti.

¶AD ARGVMENTA. Ad primũ patet, quòd non valet, Pater Filij eſt eſſentia, ergo eſſentia eſt Pater Filij per conuerſionem, quia debet ſic cõuerti, ergo aliquid quod eſt eſſeotia eſt Pater Filij; ſicut iſta, Indiuiduum eſt homo, non ſic cõuertitur, ergo homo eſt indiuiduum, ſed ſequitur, ergo aliquid, quod eſt homo, eſt indiuiduum. Dico ſecundò, quòd conuerſa eſt vera ſubſtantiuè, adiectiuè incongrua, quia maſculinum non poteſt ſubſtãtiuari.

¶ Ad ſecũdum cùm arguitur, Eſſentia eſt Pater, aut igitur alicuius, aut nullius, Dicendũ, quòd non ſequitur propter fallaciã figuræ dictionis, quia ſtatim cùm additur, alicuius vel nullius, aliter copulat, quàm priùs ſupponebat; & dicendum eſt, quod nullius eſt Pater, id eſt non alicuius eſt Pater, & non ſequitur ex hoc, quòd nõ ſit Pater, propter figuram dictionis, ſed ſequitur tantùm, ergo non conuenit ei proprietas paternitatis. Dico ſecundò, quòd Eſſentia eſt Pater, igitur alicuius, & concedo, quòd eſt Filij; ſed cũ arguitur in ratione principali, ſi eſſẽtia eſt Pater Filij, ergo Filius eſt Filius eſſentiæ, nego conſequentiam. Cũ probatur per illã cõſequentiã mutuã in relatiuis, dico, quòd illa cõſequẽtia mutua tenet in illis relatiuis, quæ ſunt primò relatiua, tenet etiã in his, quæ referuntur per relationes, ſi tamen dicantur formaliter relationes de eis, ſicut ſi formaliter Sortes eſt Pater Platonis, è cõuerſo formaliter Plato eſt Filius Sortis: in his tamẽ quę nõ referuntur primò, nec etiam denominantur formaliter ab ipſis relationibus, ſed relatio prædicatur de altero eorũ per idẽtitatem, nõ valet cõſequentia, ſed eſt cõſequẽs à poſitione cõſequentis, quia ibi in conſequẽte plus ſignificatur, quã in antecedente, in antecedente enim notatur identitas relationis ad aliquid, de quo dicitur, ſed in conſequente ſignificatur illud aliud referri ad illud formaliter; cùm enim dicitur, Filius eſt Filius eſſentiæ, ex vi conſtructionis ſignificatur eſſentiam eſſe proprium correlatiuũ eius, quod eſt Filius, & ita Filiũ eſſe formaliter Filiũ eſſeotię, antecedens autem non ſignificat relationem paternitatis formaliter conuenire eſſentiæ, ſed tantùm per identitatem.

¶ Ideo reſpõdet tertio modo, quòd hæc eſt ſimpliciter falſa, Eſſentia eſt Pater Filij, quia li Pater tantùm tenetur adiectiuè propter rationem premiſſam.

¶ Ad tertium reſpondeo, quod eſt fallacia figuræ dictionis, quia in prima propoſitione, Pater per ſe ſupponit pro tota perſona, in ſecunda autem cùm dicitur, quòd eſt Pater Filij, copulat proprietatem tantùm circa ſubiectum.

☞ Vtrùm eſſentia ſit communicans vel communicata. Quòd non, quia tunc producta. Probatur dupliciter vt ſupra. Contrà. 15. de Trinit. cap. 26. & Ioannis 10. Pater meus quod dedit mihi. Solutio de duplici termino primo & formali; ſimile de duplici principio primo & formali. Ad argumenta &c.

QVAESTIO 2.

Eſt de ſubiecto vel termino generationis. Diuiditur in 5. artic.

Ar. 1. Vtrum Filius generetur de ſubſtantia Patris quaſi de materia.

Ar. 2. Vtrum eſſentia diuina generetur ſubiectiue.

Ar. 3. Vtrum Filius generetur de ſubſtantia Patris.

Art. 4. Vtrum perſona diuina conſtituatur ex relatione & eſſentia, tanquam ex actu & potentia.

Ar. 5. & vlt. Vtrum relatio in diuinis ſit terminus formalis productionis, & an eſſentia diuina reſpectu eius ſit quaſi materia.

ARTICVLVS 1.

Vtrum Filius generetur de ſubſtātia Patris quaſi de materia.

Lib. 3. cap. 14. ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia per Aug. contra Maximinum, & ponitur in litera. Nō de aliqua materia vel de nihilo eſt Filius, ſed de quo eſt genitus. Neque negatiuè, vt aliquis dicitur loqui de nihilo, quando non loquitur; neque affirmando li de nihilo, vt li de ſit nota materialitatis vel quaſi materialitatis, quia nihil nō poteſt eſſe materia alicuius; neque affirmando li de originaliter ſiue ordinaliter, id eſt, poſt nihil (quos tres modos intelligendi aliquid eſſe de nihilo ponit Anſelmus Monologion cap. 8.) ſi nulllo modo Filius eſt de nihilo, ergo de aliquo, ergo cum non de alio, quàm de ſubſtantia Patris, patet, quòd eſt de ſubſtantia Patris. Et ſi reſpondeatur (ſicut videtur Magiſter reſpondere in litera) quòd eſt de ſubſtātia Patris, id eſt de Patre, qui eſt ſubſtātia. Arguitur, quòd iſta expoſitio non ſit ſufficiens, quia tantùm exponit de, vt notet rationem principij originantis, vel efficientis: & poſito quòd hoc modo ſit de Patre, adhuc reſtat queſtio, vtrùm de aliquo vel de nihilo, ſicut de materia, vel de quaſi materia, & cùm non ſit de nihilo ſic, quia hoc modo creatura eſt de nihilo, ergo de aliquo, & ſtat argumentum.

¶ 2. Præterea. Eſt auctoritas Auguſt. 1. de Trinit. cap. 3. & 4. Quòd Filius eſt ſapientia genita vel nata.

¶ OPPOSITVM patebit ex impugnatione cuiuſdam opinionis.

¶ CONCLVSIO. *Filius non generatur de ſubſtantia Patris vt de materia vel de quaſi materia.*

¶ RESPONDEO. In iſta quæſtione eſt vna opinio dicens, quòd ſicut in ſubſtantia creata generabili aliquid eſt potentiale, quòd ſupponitur generationi, vt materia, & aliquid inductum per generationem, vt forma, & ex eis eſt productum, quod eſt genitum; ita correſpondent proportionaliter quaſi tria in diuinis conſimilia, perſona quippe eſt quaſi compoſitum, & relatio quaſi forma & eſſentia quaſi materia; eſt igitur Filius genitus de ſubſtātia Patris, ſicut quaſi de materia. Iſtud probatur per auctoritates Auguſt. quę ſunt in opponendo. Et ſi arguatur contra iſtam poſitionem, primò, Quòd actus purus non poteſt eſſe quaſi materia reſpectu generationis, quia nullo modo eſt in potentia; Præterea per rationem Magiſtri, cum ſit vna eſſentia trium perſonarum, generaretur Fillus de eſſentia trium. Reſpondent, Ad primum diſtinguendo, Quòd aliquid eſt in potentia ad aliquid duobus modis; vno modo ad aliquid, quod eſt abſolutum, & differt ab ipſo re vel intentione, & vadit de potētia ad actum per motum, & per tranſmutationem rei vel rationis; alio modo aliquid eſt in potentia ad aliquid, quod eſt rationis tantùm, & differt ab ipſo ſola ratione, nunquam vadens per tranſmutationem quancunque de potentia ad actum, ſed ſemper naturaliter, & coniunctum actui: primo modo in creaturis materia eſt in potentia ad formam, tanquam ad differens re ab

O ...io Henrici in ſum. tract. 5. & in quo lib. 8 q. 9. Vide Varronem & Ocham.

ab ipſo, & tranſiens de potentia in actum per realem tranſmutationem, & ſimiliter forma generis eſt in potentia ad formam differentię, tanquam ad aliquid differens ratione vel intentione ab ipſo, & tranſiens de potentia ad actum per tranſmutationem rationis; nullo tali modo diuina eſſentia eſt in potentia ad aliquid, & de iſta potentia habet veritatem medium in argumento, quia illa repugnat actui puro; non ſic eſt de potentia ſecundo modo, quia natura formæ diuinę, inquantùm eſt actus purus, eſt etiam, quòd ſit ſecundo modo in potentia ad plures reſpectus. Breuiter igitur productio diuina ſummè differt à productione naturali, quia in iſta itur per tranſmutationem ad perfectionē, & ibi diſtat potentia ab actu, in iſta autem nequaquam: differt etiam iſta ſpecialiter à productione naturali, quæ eſt generatio, quia illa eſt de imperfecto ſubſtantialiter, iſta verò eſt de perfecta ſubſtantia; in quo plus conuenit cum productione, quæ eſt alteratio, quia in illa ſubiectum, quod eſt in potentia ſecundum quid, eſt aliquid exiſtens in actu, ſed differt in hoc, quia ſubiectum in alteratione eſt in potentia ad aliquid reale abſolutū realiter differens ab ipſo, in productione autem diuina nequaquam: & in hoc diuina productio conuenit plus cum productione ſpeciei ex genere,, ſed differt, quia in hac productione genus eſt ſicut ſubiectum & materia, & eſt in potentia ad aliquid abſolutum, vt ad differentiam, quę tamen ſola intentione differt ab ipſo, hîc autem ſubiectum eſt in potentia ad aliquid reſpectiuum, quod differt ab ipſo ſola ratione. Et ita licet iſta productio ſpeciei ex genere ſit magis ſimilis diuinę, quā alia, in multis tamen differt, quia productio ſpeciei ex genere procedit ad eſſe incompleto ad eſſe completum, aſſumendo complementi determinationem per differentiam, vt ſecundum aliud & aliud reale deſcendat in aliam & aliam ſpeciem, & erit tantùm genus commune ſecundum rationem; in productione autem diuina ſubiectum non eſt aliquid incompletum determinatum per aſſumptam proprietatē, ſed vnum & idem re ſingulare totaliter habet eſſe per productionem in diuerſis proprietatibus relatiuis, quod eſt commune non ſecundum rationem, ſed ſecundum communicationem. Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt de ſubſtantia, inquantùm eſt trium, ſed vt eſt Patris ſubſtantia.

Contra iſtam opinionem arguo primò ſic. Eſſentia eſt formalis terminus productionis, igitur non quaſi materia. Probatio antecedentis, Ioannis. 10. Pater quod dedit mihi, maius eſt omnibus. Maius autem omnibus non eſt niſi aliquid infinitum, hoc non eſt niſi eſſentia, ergo illam dedit. Hoc etiam vult Auguſt. 15. de Trinit. cap. 26. Sicut Filio, inquit, præſtat eſſentiam ſine initio temporis ſine vlla mutabilitate naturæ de Patre generatio, ita Spiritui ſancto præſtat eſſentiam ſine vllo initio temporis, ſine vlla mutabilitate naturę de vtroque proceſsio. Non autem cōceditur formam aliquam dari producto, ſiue communicari vel pręſtari per generationem, niſi illa forma communicata ſit formalis terminus talis productionis. Probatur etiam illud antecedens per rationē. Primò, Quia nulla entitas formaliter infinita ſimpliciter perfectior termino formali productionis habetur per productionē, eſſentia eſt formaliter infinita, relatio autem non, ergo ſi relatio eſſet formalis terminus productionis, perſona non haberet eſſentiam per productionem. Secundò. Quia in creaturis natura eſt terminus formalis generationis, non autem proprietas indiuidualis vel hypoſtatica, ſicut patet 2. Phyſic. vbi dicitur, quòd generatio eſt naturalis, quia eſt via in naturam, ſcilicet in formam ſnatura igitur ſiue eſſentia eſt per ſe terminus generationis, & non niſi terminus formalis. Tertiò, Quia aliàs iſta generatio non eſſet vniuoca, quia ratio formalis termini eius non eſſet ratio conuenientiæ generantis cum genito, conſequens eſt inconueniens, ſicut tangetur diſtinct. 7. Similiter aliàs non eſſet iſta productio generatio, ſed magis eſſet mutatio ad relationem, quia productio ponitur in genere vel ſpecie ex ſuo termino formali, ſicut patet ex 5. Phyſic. ſicut alteratio ponitur in genere qualitatis, quia ibi eſt forma accidentalis, quæ eſt formalis terminus alterationis, ergo ſi formalis terminus huius productionis eſſet relatio, iſta productio poneretur in genere relationis, & non eſſet generatio. Probo conſequentiam primi enthymematis, primò, quia illud, quod eſt materia in generatione, eſt in potentia

Impugnatur. 1. ratio. 1. ratio.

t. c. 241

t. c. 4. & inde.

ad terminum formalem, & quod eſt quaſi matetla, eſt quaſi potentia;eſſentia, nec verè,nec quaſi eſt in potētia ad ſe ipſam, ergò &c. Similiter probatur eadem conſequentia, quia vna perſona tantùm vno modo habendi habet eſſentiam, ſaltem iſtis duobus modis non habet eam, ſcilicet vt terminum formalem productionis, & cum hoc vt quaſi materiam, & ſubiectum generationis. Probatio iſtius, quia ſi haberet eam ex vi productionis vt terminum formalem,haberet eam circunſcripto omni alio modo, ergo non habet eam vt quaſi materiam ſubiectam generationi, non enim habet deitatem aliquo modo, quo circūſcripto haberet eam perfectè, & eſſet verus Deus: videtur etiā ſequi,quòd haberet bis eſſentiam; & per conſequens quòd ſit bis Deus, quia habere eſſentiam eſt eſſe Deum; & quòd habeat prius eam naturaliter,quàm habeat eam,ſi ratio qua ſi materiæ præcedit aliquo modo rationē formalem termini generationis.

2.ratio. Item ſecundò. Eſſentiæ,vt de ea generatur Filius,neceſſe eſt aſsignare aliquod eſſe, quia principiare aliquod verum ens in quocunque genere principij non conuenit alicui,niſi realiter enti, Quero, quod eſſe conuenit eſſentiæ, vt ipſa eſt,de quo per impreſsionem generatur Filius? aut præciſe eſſe ad ſe eſſe,ſcilicet quòd eſt eſſentię;vt eſſentia, & tunc Filius eſt de eſſentia vt eſſentia,& hoc modo eſt triū perſonarū; aut vt conuenit ſibi eſſe in aliqua ſubſiſtentia,& tunc quero, in qua? aut in ingenita,& ſic cū in intellectu eius, quod eſt eſſe,de quo aliquid producitur, includatur hoc,quod eſt eſſe illud,in quo forma inducitur, & in intellectu eius, quod eſt eſſe, in quo includatur habere illud, quod eſt in eo, & per conſequens eſſe formaliter per ipſū; ergo ſi eſſentia, vt eſt in Patre,ſit de qua Filius generatur, & per impreſsionē (ſecundū eos) ſequitur,quòd ipſa vt in Patre erit illud in quo notitia genita imprimitur,& ita eſsētia vt in Patre erit formaliter Verbū, ſiue noſcēs notitia,genita quod eſt incōueniens: ſi autē eſſentia vt in alia ſubſiſtentia à Patre eſt de qua generatur Filius,& inquantùm eſt de qua,præcedit aliquo modo terminū generationis, ergo ante terminū generationis ſunt duæ ſubſiſtētię,quod eſt incōueniēs. Si autē dicas, vt eſt de qua generatur Filius,nullā habet exiſtētiā in perſona,ſicut & materia,inquantùm eſt, de qua generatur genitum,non habet eſſe in aliquo ſuppoſito,ſed tantū habet eſſe in potentia in ſuppoſito generādo. Hoc nihil eſt,quia (vt dictū eſt) principiāti realiter aliquod ens in quocunqꝫ genere principij oportet tribuere aliquod reale eſſe, & ideo materię, vt principiat cōpoſitū,licet ſibi non cōpetat eſſe cōpoſiti,quod eſt eius participatiuè,tamē cōuenit ſibi eſſe ſuū propriū, quod eſſe eſt prius naturaliter,quā ſit pars cōpoſiti;ita igitur hic oportet eſſentię,inquantū eſt,de qua generatur Filius, dare eſſe vel in ſuppoſito, vel eſſe eſſentię ſecūdum ſe,& ſic ſtat argumentum. Si dicatur aliter, Quòd inquantùm eſt Patris, eſt illud,de quo generatur Filius,& tamen per generationem inquātùm quaſi actu informatur notitia genita, eſt actu alterius ſuppoſiti. Hoc improbatum eſt in argumēto, quia in intellectu eius, quod eſt eſſe, de quo per impreſsionem includitur eſſe in quo. & ita eſſe formaliter tale ſecundū impreſſum illud. Similiter tunc communicatio eſſentiæ alteri ſuppoſito precederet ſecundū intellectum productionē, ita quòd communicatio nō fieret per productionē, ſed fieret quaſi ante terminum productionis,ſicut illud,quod eſt quaſi materia generationis, præintelligitur aliquo modo ipſi termino. Similiter licet aliquid, quod nō eſt de ſe alicuius ſuppoſiti in actu, per generationem fiat actu alicuius ſuppoſiti, ſicut materia,quæ non eſt alicuius ſuppoſiti,fit per generationem aliquid ſuppoſiti,tamē quòd illud, quod eſt vnius ſuppoſiti,fiat alterius ſuppoſiti præciſè,per hoc quod eſt materia, videtur impoſsibile abſque actione,quę fit ad ipſum.

Præterea tertiò. Quando ad productionem effectus concurrunt actiuum & paſsiuum, prior eſt naturaliter reſpectus actiui ad paſsiuum,quàm vtriuſque ad productum. Probatio huius,quia oportet cauſas diuerſas eiuſdem prius naturaliter approximari adinuicem, quàm producant effectum, & patet per exemplum de igne calefactiuo,& ligno calefactibili,& calore genito. Itē iſti reſpectus actiui ad paſsiuum, & eiuſdem producentis ad productum nō omnino ex æquo conueniunt actiuo, nec ille reſpectus ad productum eſt prior, ergo eſt poſterior. Antecedens huius enthymematis quantùm ad vtranque partem ſimul probatur, quia actiuum agit 3.ratio.

in

in paſsiuum ſe ſolo in ratione cauſæ, nec producit productum niſi alio concurrente in ratione concauſantis. Et ſi omnino neges prioritatem reſpectus ad reſpectum, non potes negare, quin neceſſariò ſit reſpectus actiui ad paſsiuum non poſterior reſpectu vtriuſque ad productum. Igitur ſi in Patre eſt fœcunditas actiua, & aliquid quaſi materia concurrens ad productum, prior eſt reſpectus Patris, vt productiui ad illud quaſi materiā, quā ſit vtriuſque eorum ad filium, aut ſaltem erit neceſſariò concomitans. Et ex hoc vltra. Cùm res non pręexigat naturaliter, nec neceſſariò ſimul requirat illud, quod eſt præcisè ens rationis, ſequitur, quòd iſta relatio, quę naturaliter pręexigitur quaſi actiui ad paſsiuum, ſit realis, & ita in Patre erit relatio realis prior relatione eius ad Filiū, vel ſaltim alia ab illa, quod videtur inconueniens.

4. ratio.

Item quartò. Potentia prima cauſatiua effectiua ſe ſola effectiuę cauſat, excludēdo omnem aliam cauſam eiuſdē generis, & alterius generis in ratione cauſę materialis, & ratio eſt, quia cauſalitas cauſę materialis non dicit perfectionem ſimpliciter, & ideo licet reductio fiat ad aliquod primum in illo genere, illud tamen nō eſt ſimpliciter primum, ſed totū illud genus reducitur ad aliquod primum in alio genere, quod non includit imperfectionem, putà, ad aliquid in genere efficientis: patet etiam hoc antecedens per hoc, quòd potētia creatiua per ſe ſine alio principio materiali producit productum, ex hoc infertur à ſimili, quòd productiuę potentia prima ſe ipſa ſola producit, & ſine alio principio productiuo concurrente, & ita ſine alio quaſi materia; ſimilis enim ratio videtur de principio productiuo & creatiuo, quia ſi poneretur aliquod principiū quaſi materiale, non eſſet inquantùm tale eſt ſummę perfectionis, & ita videretur reducendū in ratione principij ad principium productiuū actiuè. ☞ Si arguatur, Quòd omnis cauſalitas ſecundæ cauſę reducitur ad conſimilem cauſalitatem in prima cauſa, ſicut efficiēs ad Deū vt ad primū efficiēs, & finis etiā ad Deū vt ad vltimū finem, & forma ad exemplar ſiue ideam in Deo, ergò ita erit de cauſa materiali. Reſpondeo, quòd non eſt ſimile, Quia materia includit imperfectionē, quia ſemper eſt ei annęxa priuatio, & ideo per ſe à nullo ponebatur principiū: vnde Theologia, quę eſt de Deo, ſiue naturalis ſiue ſupernaturalis, nō determinat de cauſa materiali, ſecundum Cōmentatorē 1. Phyſ. com. 1.

Item quintò. ſecundum Aug. cōtra Maximinum lib. 3. c. 14. Spiritusſanctus non de aliqua materia, vel de nihilo, ſed inde eſt, vnde procedit. Ita igitur concedit Spiritumſanctum non eſſe de nihilo, ſed de ſubſtantia Patris & Filij, ſicut cōcedit Filium eſſe de ſubſtātia Patris, & ſimili modo relatio Spiritusſancti eſt in deitate ſicut relatio Filij; ſed eſſentia non ſe habet reſpectu relationis Spiritusſācti quaſi materia receptiua eius (vt videtur ſecundum iſtam opinionem, quia ponit Verbum generari per impreſsionem in illud, de quo gignitur, Spiritumſanctum autem quaſi per impreſsionem, vel ex ſufflatione ſui de voluntate formata, de qua producitur; quod enim producitur per expulſionē de aliquo, non habet illud de quo pro materia in productione ſui, quia omnis materia cuiuſcunque productionis & producti eſt in qua recipitur forma producti, quod nō eſt in expulſione de illo) igitur Spiritusſanctus non eſt de nihilo, nec tamen de aliquo, ſicut de quaſi materia ſuæ productionis: igitur propter hoc, quod eſt Filiū non eſſe de nihilo, vel relationem eius fundari in eſſentia, non oportet eſſentiam, vt eſt, de qua Filius generatur, eſſe quaſi materiam reſpectu generationis Filij.

5. ratio.

Henrici quol. 6. q. 1.

Addantur 3 aliæ rationes.

☞ Item ad idem. Filium eſſe de ſubſtantia Patris neceſſariò requiritur ad hanc generationem, quantùm ad exiſtentiam realem generationis; ſed ad iſtam exiſtentiam non neceſſariò requiritur ſubſtantiam Patris eſſe quaſi materiam, ergo &c. Patet maior per Auguſt. contrà Maximinum. Nullo modo verum Dei Filium cogitatis, ſi hunc eſſe de ſubſtantia Patris negatis. Probatur minor. Nullum ens pręcisè rationis requiritur ad hanc generationem, vt exiſtentem, ſubſtantiam Patris eſſe quaſi materiam præcisè dicit ens rationis circa ſubſtantiam, alioquin circunſcripta negotiatione intellectus erit ex ſe quaſi materia, ergo vel materia realiter, vel ſimilitudo realis ad materiam. Item. Nihil conuenit illi eſſentię, in quo materia diſtinguitur à forma, ſed quodlibet conueniens ſibi vel eſt proprium formæ, vel commune formæ & materiæ, ergo in nullo erit ita quaſi materia, ſicut quaſi

forma.

forma. Antecedens patet, quia eſſe idem
in generante & genito non eſt proprium
materię, imo anima eſt eadem in corde ge
nerante, & parte genita, materia nnnquã
elt cadem in cauſatis, quia ſufficienter a-
ćtuatur per vnicam ſormam, in propagan
te materia geniti fuit aliquid, ſed non fuit
materia ſub forma propagantis, non euim
quia eadem eſt materia generati & corru-
pti, ideo eſt eadem generantis & geniti.
Item. Incompoſsibilia ſimpliciter nõ poſ-
ſunt eſſe actus ſimpliciter eiuſdem, bene
tamen poteſt eſſe idem actus incompoſsi-
bilium, ſicut anima partium otganicarum
hoc eſt contra relationem accidentem eſ-
ſentię. Item. Compoſitum per hoc conſti-
tuitur, quod potentiale actuatur actu com
poſiti, & determantur; igitur eſſentia reſe
retur, & determinabitur. Confirmatur,
quia ſicut qualitas non eſt actus alicuius,
niſi ſecundum quod actuatum eſt quale,
ita relatio nullius eſt actus, niſi ſecundum
quod ad aliquid ipſa refertur, eſſentia nõ
refertur. Item illa ratio, quæ eſt tertia in
dubitatione in fine, Quod ſuppoſitum di-
cetetur relatum ſecundum illud fundamẽ
tum, ſicut ſecundum deitatem Pater eſt ſi-
milis Filio, tamen hæc telatio nõ eſt actus
fundamenti, vt eſt formaliter diſtinctè ſe
cundum te.

Opinio Scoti. Ideo tenendo cum doctoribus antiquis
(qui omnes à tempore Auguſt. vſque ad
iſtum non ſunt auſi in diuinis nominare
materiam nec quaſi materiam, cùm tamen
omnes concorditer dicant cum Auguſt.
quòd Filius generatur de ſubſtantia Pa-
tris) dico primò, quòd Filius non genera
tur de eſſentia Patris, ſicut de materia, vel
quaſi materia; ſecundò quod ſine gloſſa
verè & propriè Filius eſt de ſubſtantia Pa
tris. Primum (quod eſt pręſentis artic.)
declarari poteſt ſic. Generatio in creaturis
duo dicit, productionem & mutationem,
& iſtorum rationes formales aliæ ſunt, &
ſine contradictione ſeparabiles ab inui-
cem; productio autẽ formaliter eſt ipſius
t.c.26. producti, quod eſt compoſitum (7. Meta-
phyſ.) & accidit ſibi, quòd fiat mutatione
alicuius partis compoſiti, mutatio formali
ter eſt actus mutabilis, quod quidem de
priuatione tranſit ad formam: concomi-
tatur autem mutatio productioné in crea
turis propter imperfectionem potentiæ
productiuę, quæ non poteſt dare eſſe totã
de termino productionis, ſed aliquid eius
pręſuppoſitum tranſmutat ad aliam par-
tem ipſius, & ſic producit compoſitum, ſi
enim gnerans creatum eſſet perfectum a-
gens, & non exigeret materiam, de qua
vel in quam habet, ſed poſſet producere
perfectum per ſe, & ex ſe, tunc eſſet produ
ctio ſine mutatione; igitur ſine contradi-
ctione poſſunt ſeparari, & realiter ſeparã-
tur, comparando ad potentiam producti-
uam perfectã: hoc apparet etiam in crea-
tione, vbi propter perfectionem potentiæ
productiuæ ponentis primò totum in eſ-
ſe, verè eſt ratio productionis, inquatùm
per eam terminus productus accipit eſſe,
ſed non eſt ibi ratio mutationis inquantũ
mutatio dicit aliquid ſubſtratũ aliter nũc t.c.32. & 73
ſe habere quàprius (ex 6. Phyſic.) in crea
tione autem non eſt aliquid ſubſtratum.
Ad propoſitum. Cùm in diuinis nihil im-
perfectionis ſit ponendum, ſed totum per
fectionis, & mutatio de ratione ſui dicat
imperfectionem, quia potentialitatem, &
hoc in mutabili, & cõcomitanter etiam di
cit imperfectionem potẽtiæ actiuæ in mu
tante, quia talis neceſſariò requirit cauſã
concauſantem, ad hoc vt producat: cùm
igitur non ſit ibi aliqua imperfectio, nec
qualis eſt potentiæ paſsiuę, nec etiam ali-
qua imperfectio potentiæ actiuę, ſed ſum
ma perfectio, nullo modo ponetur ibi ge-
neratio ſub ratione mutationis, nec quaſi
mutationis, ſed tantùm generatio, vt eſt
productio, inquantùm ſcilicet aliquid per
eam capit eſſe, ponetur in diuinis; &
ideo generationi, vt eſt in diuinis, non
aſsignabitur materia, nec quaſi materia,
ſed tantùm terminus, & hoc vel totalis,
ſiue primus, id eſt adæquatus, qui pri-
mò produducitur in eſſe, vel terminus for
malis, ſecundum quem terminus primus
formalirer accipit eſſe.

¶AD ARGVMENTA. Ad primũ
mum Auguſt. contra Maximinum patet
(& patebit magis ſequenti artic.) quomo
do Filius nullo modo eſt de nihilo, ſed eſt
verè de ſubſtantia Patris, ſed ſi quæras.
Poſita originatione & conſubſtantialita-
te, adhuc quęritur ſicut de materia, vel de
quaſi materia, de quo eſt Filius? Reſpon-
deo, quòd non eſt ibi materia, & ideo non
eſt ibi de aliquo ſic. Et cùm dicitur vltrà,
igitur de nihilo, non ſequitur; ſed ſe-
quitur, ergo de nulla materia. Sed di-
ces, tunc eſt creatura, Dico, falſum eſt,
quia creatura eſt poſt nihil, id eſt poſt
non

non eſſe ſui, & cuiuſcunque in ea, non ita Filius, non tantùm quia ſuum eſſe eſt æternum, ſed etiam, quia ſicut eſt ſecunda perſona, ſic prius origine eſt ſuum eſſe formale in prima perſona.

¶Ad ſecundum Auguſt. 7. de Trini. capitul. 3. Hoc nihil valet ad propoſitum, ſicut in quæſtione præcedente expoſitum eſt.

ARTICVLVS. 2.

Vtrum eſſentia diuina generetur ſubiectiue.

ARGVITVR quòd ſic ¶1. Quia quod ſubiicitur generationi, poteſt dici ſubiectiuè generari per Philoſophum. 5. Phyſic. Vbi arguit, quòd generatio non eſt motus per hoc argumentum. Quod mouetur eſt, quod generatur non eſt, ergo quod generatur non mouetur; accipit autem, quod mouetur, pro ſubiecto motus non pro termino, ſi enim acciperet quod generatur, pro termino generationis non pro ſubiecto, argumentum non valeret, quia dum motus eſt, terminus motus non eſt, ergo oporter, quòd accipiat ibi, quod generatur, pro eo quod ſubiicitur generationi. Idem probatur per Commentatorẽ ibidem Com. 8. & 9.

tex. (margin)

¶2. Preterea adducũtur rationes tales. Illud verè dicitur generari ſubiectiuè, ſiue eſſe ſubiectum generationis, quod manet idem ſub vtroque termino generationis, eſſentia autem diuina manet eadem in Patre & Filio, ergo ipſa erit verè ſubiectũ ipſius. Confirmatur ratio, quia in eodem eſt terminus & tranſmutatio, ſicut diſpoſitio & forma, ad quam diſponit, ergo cum in eſſentia ſit relatio, quæ eſt quaſi terminus generationis, in ipſa etiam erit ipſa generatio.

1. de cælo cõtra Plat. & 1. de anima. ¶3. Preterea. Omni potentiæ actiuæ correſpondet aliqua potentia paſsiua, ergo fœcunditati Patris quaſi actiuæ correſpõdet aliqua potentia quaſi paſsiuè, de qua poteſt producere.

¶4. Præterea arguitur ſic. Si ignis generaret ignem de ſubſtantia ſua, adhuc ſubſtãtia ignis generantis ita eſſet in potentia ad formam ignis generandi, ſicut modò eſt materia ali‑na, de qua generatur; ſic igitur in propoſito, eſſentia Patris de qua Pater generat, erit quaſi materia reſpectu generationis.

¶OPPOSITVM patebit ex ſolutione argumentorum.

¶CONCLVSIO. *Eſſentia diuina non generatur ſubiectiue.*

¶RESPONDEO. Opinioni præcedenti additur ab aliis, quòd eſſentia diuina dicitur generari ſubiectiuè, quod probant quatuor argumentis, quæ ſunt in oppoſitum ponendo, ad quę reſpondeamus. Opinio Gotfredi quol. 2.

¶AD ARGVMENTA dico, quòd ex falſo inferunt falsũ. Ad primum dico, quòd hîc non ſunt termini aliqui correſpondentes generationi, vt mutatio eſt, quia nihil eſt hîc quaſi aliquo modo prius ſub priuatione, & poſtea ſub forma, generationis verò termini ſunt priuatio & forma, vt generatio eſt mutatio, generatio autem, vt eſt productio, tantùm habet ipſum productum, non autem generatio vt ſic habet terminum à quo, niſi loquendo de principio productiuo, & ſic termini generationis ſunt producens, & productum: ex hoc non ſequitur, quòd aliquid ſit quaſi ſubiectum, ſed ſequitur ex hoc, ſi generatio eſt vniuoca, quòd aliquid ſit commune gignenti & genito, & hoc concedo, ſed non commune, vt materia, ſed vt forma vel actus in vtroque.

¶Ad ſecundum, Cùm arguitur de generatione & termino, patet reſponſio, quòd relatio non eſt in eſſentia, ſicut forma in materia, ſed ſi perſona eſt ibi relatiua, tũc relatio eſt in eſſentia, ſicut proprietas ſuppoſiti eſt in natura; eſſe autem in aliquo vt ſuppoſitum, vel ratio ſuppoſiti in natura, nihil infert de eſſe in, vt forma in materia, licet quando natura eſt imperfecta, proprietas indiuidualis aliquo modo informet naturam, ſicut dictum fuit quæſtio. præcedenti. ☞ Sed obiicitur. Eo modo quo generatio præcedit Filium ſecundum modum intelligendi, in quo eſt? Non in eſſentia vt in Patre, quia vt in ipſo eſt, non habetur per generationem; nõ vt in Filio, quia præcedit Filium aliquo modo, & eſt in aliquo, quia non eſt per ſe ſubſiſtens, quia tunc eſſet perſona, non prima, igitur ſecunda perſona præcederet Filium. Reſpondeo. In quo creatio paſsiò eſt eadẽ quæſtio imo difficilior, quia hî non poteſt dari, quod eſt in eſſentia ſimpliciter, & tanquam in fundamento, & tanquam proprietas perſonæ in natura, in qua eſt illa perſona, & vtrunque Obiectio Solutio.

ſine potentialitate eſſentiæ; nec ſecũdus modus eſt difficilior, quàm de relatione, quia generatio paſsiua eſt proprietas eadem cum filiatione tantum alio modo grãmaticaliter concepta.

¶ Ad tertium cum arguitur, quòd omni potentię actiuę correſpondet potẽtia paſſiua, &c. reſpondeo. Primæ potentiæ actiuę nõ correſpõdet aliqua potẽtia paſsiua, ſicut patet de potentia creandi, & hoc loquendo propriè de potentia paſsiua, vt in quam vel de qua aliquid propriè producitur, potentiæ tamen actiuę correſpõdet aliqua paſsiua, quam ipſi vocant potentiam obiectiuam, quæ eſt potentia producibilis, & hoc modo concedo, ſi Pater eſt fœcundus actiuè, quòd Filius eſt producibilis; ſed ex hoc non ſequitur aliqua potentia quaſi materię, ſicut nec ſequitur in creatione.

¶ Ad quartũ, cum arguitur de igne, dico, quòd ſi ignis generaret de ſe, & cõmunicaret genito ſuam formã, vt formalẽ terminũ generationis, non autẽ eſſet ſubſtantia ſua in potentia ad formam ignis generandi, ſed ipſe ignis eſſet perfectè productiuũ, tunc nõ requireret aliquam cauſam cõcauſantem: ita eſt in propoſito, primũ principium nec aliud principiũ in eodẽ genere principij, nec in alio requirit ꝉ cõcauſans ſecum ad principiandum. alias concurrens.

ARTICVLVS 3.

Vtrum Filius generetur de ſubſtantia Patris.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia 7. de Trinit. cap. 6. Tres perſonas ex eadem eſſentia nõ dicimus, ſubſtantiã autem videtur vniformiter ſe habere ad quamlibet perſonam, ergo nulla perſona eſt de alterius ſubſtantia.

¶ 2. Pręterea. Conſtructio alicuius cũ ſuo genitiuo non notat maiorem diſtinctionem conſtructibilium, quã præpoſitio cũ ſuo caſuali, quando additur eidem cõſtructibili, ergo non maior diſtinctio notatur hîc, Filius eſſentiæ Patris, quàm Filius de eſſentia Patris; ſed non conceditur, quòd ſit Filius eſſentiæ Patris, quia tunc eſſentia generaret Filium, ergo &c.

¶ 3. Præterea. Cum dicitur, Filius eſt de ſubſtantia Patris, aut li de notat diſtinctionẽ, aut non; ſi ſic, propoſitio falſa eſt, quia eſſentia non diſtinguitur realiter à Filio; ſi non, igitur hęc eſt vera, Pater eſt eſſentia Filij, vel de eſſentia Patris, quod non conceditur.

¶ OPPOSITVM. 15. de Trinit. c. 19. Aug. tractans illud ad Coloſſ. 1. Tranſtulit nos in regnum Filij Charitatis ſuæ: Quod autem dictum eſt, ait, Filij Charitatis ſuæ, nihil aliud intelligatur, quàm Filij ſui dilecti, quã Filij poſtremò ſubſtantię ſuę, ergo eſt de ſubſtantia Patris. Prætereà ad hoc eſt auctoritas Aug. cõtra Maximinum lib. 3. c. 14. & ponitur in litera. Hunc autem Filium nullo modo verum Dei Filium cogitatis, ſi eum natum eſſe de ſubſtantia Patris negatis. Item. Filius in creaturis non eſt, niſi gignatur de ſubſtantia Patris, ideo in inanimatis non eſt paternitas nec filiatio, quia generatum eſt de materia aliena, ſicut ignis generat ignẽ de materia aëris, ergo non eſt vera filiatio, niſi vbi vera ſubſtantia Patris, vel aliquid de ſubſtantia Patris eſt materia reſpectu Filij; ſed Filius in diuinis eſt verè Filius Patris, ergo de ſubſtãtia Patris eſt tanquã de materia.

¶ CONCLVSIO. *In diuinis Filius generatur de ſubſtantia Patris.*

¶ RESPONDEO, & dico, Quod negata omni materialitate & quaſi materialitate verè tamen Filius eſt de ſubſtãtia Patris, ſicut dicunt auctoritates adductæ in litera. Vel per li de non tantùm notatur efficientia vel origo; ſi enim tantũ efficiẽtia, tũc creaturę eſſent de ſubſtantia Dei; nec notatur per illud de tantũ cõſubſtãtialitas quia tũc Pater eſſet de ſubſtãtia Filij; ſed notatur ſimul originatio & conſubſtantialitas, vt ſcilicet in caſuali huius præpoſitionis de denotetur conſubſtantialitas ſic, quòd Filius habet eandem ſubſtantiam & quaſi formam cum Patre, de quo eſt originaliter, & per illud, quod cõſtruitur in genitiuo cum iſto caſuali, notatur principium originans; ita quòd totalis intellectus huius ſermonis, Filius eſt de ſubſtantia Patris, eſt iſte, Filius eſt originatus à Patre, vt conſubſtantialis ei. Et iſto modo exponit Magiſter auctoritates in litera adductas, non precisè per conſubſtantialitatem, nec per originem precisè, ſed per vtrunq;, ſicut cõmuniter apparet de Patris ſubſtantia, hoc eſt de Patre, qui eſt eadem ſubſtantia; per primum originatio, per ſecundum conſubſtantialitas

tialitas habetur. Et quòd iſta ſit intentio Auguſt. in auctoritatibus eius contra Maximinum, quæ ponuntur in litera, apparet ex fine auctoritatum; nam in vna auctoritate ponit Auguſt. Si aliam (ſupple ſubſtantiam) non inuenis, quia omnino non inuenis, Patris agnoſce, & Filium cũ Patre † Homouſion confitere. Hoc igitur intelligit per Filiũ eſſe de ſubſtantia Patris, Filium ſic eſſe de ſubſtantia Patris, vt ſit homouſion cum Patre. Item in alia auctoritate ibidem dicit. Si de Patris (ſuple ſubſtantia) vnius eiuſdemque ſubſtantiæ ſunt Pater & Filius.

lib. 3. c. 14.

id eſt. vnius eſſentiæ.

Ad intellectũ ergo huius affirmatiuæ, qua dicitur, Filius eſt de ſubſtãtia Patris, ſecundum intellectum prædictum dico, quòd intellectus iſte verè ſaluat, quòd Filius non ſit de nihilo, verè etiã ſaluat, quòd Filius eſt de ſubſtantia Patris, ſicut requiritur ad filiationem. Primum declaro, quia creatura genita non eſt de nihilo, quia aliquid eius præexiſtitvt materia, igitur cum forma ſit aliquid compoſiti, & aliquid eius perfectius, quam ſit materia, ſi forma alicuius præexiſteret, & materia de nouo adueniret, & informaretur illa forma præexiſtente, ipſum productum non eſſet de nihilo, quia aliquid eius præextitiſſet, imo aliquid eius perfectius quam materia, quæ præexiſtit communiter; igitur ſi Filius non diceretur eſſe de nihilo, quia eſſentia eius ſecundum ordinẽ originis præfuit in Patre, & hoc ſi illa eſſentia eſſet quaſi materia generationis Filij, multò magis nec Filius eſſet de nihilo, ſi illa eſſentia prius origine exiſtens in Patre ſit quaſi forma communicata Filio. Secundum declaro, ſcilicet quòd iſtud de ſufficiat ad rationem filiationis, quia in animatis vbi eſt paternitas & filiatio, videamus, quis ſit ille actus, per quem generans dicitur formaliter pater. Ille vtique eſt actus decidendi ſemen, & ſi eſſet perfectum agens, ita quòd tunc quando decidit ſemẽ, poſſit immediatè decidere prolem, verè eſſet pater, & multò perfectius quã modò ſit, vbi requiruntur tot mutationes intermediæ; ſed nũc in iſto actu decidendi ſemen, illud quod erat ſubſtantia eius, vel aliquo modo aliquid eius, non eſt materia, ſed eſt quaſi terminus formalis productus, ſiue cõmunicatus per iſtum actũ, ſicut eſſet proles, ſi immediatè deciderctur à patre, igitur quòd aliquid ſubſtantiæ generantis ſit terminus actionis ſuę, qua eſt pater, hoc verè ſaluat productum ſimile in natura eſſe de ſubſtantia eius, ſic quòd ipſum de verè ſufficit ad rationem Patris & Filij, & quòd illud deciſum vt terminus ſit materia ſequentium tranſmutationum, hoc accidit ipſi de, vt conuenit Patri & Filio: igitur Pater ęternus, non decidendo aliquid ſui, ſed totam eſſentiam ſuam communicando, & hoc vt formalem terminum illius productionis, veriſsimè producit Filiũ de ſe, eo modo quo eſſe de pertinet ad Patrem & Filium; & licet eſſet ibi eſſentia de qua, ſicut de quaſi materia, illud de non faceret ad rationem Patris, ſicut nec in creaturis ſi generans haberet ſuum ſemẽ pro termino formali, & pro materia ſuæ actionis, non eſſet Pater inquantum ſuum ſemen eſſet materia ſubiecta ſuæ generationi vel actioni, ſed inquantum eſſet terminus illius actionis; quemadmodum etiã, ſi Pater creatus immediatè decideret à ſe Filium, verè eſſet Pater, quia illud, quod eſſet de ſe, verè eſſet terminus actionis, nullo autem modo materia.

❧ AD ARGVMENTA. Ad primam cum arguitur per Auguſt. 7. de Trinit cap. 6. Reſpondeo, quòd Auguſt ſubdit ibidẽ, quaſi aliud ſit ibi eſſẽtia, & aliud perſona. Similiter concedo, quòd non propriè dicitur aliquam perſonam eſſe de eſſentia abſolutè, ſed addendo cum ſubſtantia aliqua perſonam originantem, bene dicitur, quod aliqua perſona originata eſt de ſubſtantia illius perſonæ ita quòd hęc Filius eſt de eſſentia diuina, non eſt ita cõcedenda ſicut hęc, Filius eſt de ſubſtantia Patris, quia per ſecundam exprimitur cõſubſtantialitas & originatio, propter genitiuum conſtructum cum caſuali præpoſitionis, per primam autem non notatur aliquid originans.

❧ Ad ſecundum dicendum, quòd licet Auguſt. dicat Filium eſſe Filium ſubſtantiæ Patris. 15. de Trinit. cap. 19. & doctor quidam dicat illam eſſe propriam, tamen videtur probabilius, quòd quandocunq; relatiuum conſtruitur cum aliquo in tali habitudine caſuali, in qua aliquid natum eſt terminare illam relationem vt correlatiuum, tunc conſtruitur cum illo præciſè, vt cum correlatiuo. Exemplum. Pater cõſtruitur cum ſuo correlatiuo in habitudine genitiui, Simile in habitudine datiui,

D. Bonau. hac diſt.

Nota exemplum.

Maius in habitudine ablatiui ſecundum communem ſermonem, & ideo videtur, quòd cum quocunque conſtruitur tale re latiuum ęxpreſſo in tali habitudine caſua li, illud notatur eſſe correlatiuum huius relatiui, non enim dicimus, iſte canis eſt filius hominis, quia eſt filius, & eſt hominis vt domini, ita quòd li hominis conſtruatur cum li canis ex vi poſſeſſoris vel poſſeſsionis, ſed videtur ſignificare, quòd conſtruatur cum li canis in ratione relatiui vt patris: ita igitur iſta, filius eſſentię, videtur accipi eſſentia vt correlatiuum eius relatiui, cum quo conſtruitur, & tūc auctoritas Auguſt. 15. de Trinit. cap. 19. debet exponi, ſicut ipſe exponit, filius Charitatis ſuæ, id eſt filius ſui dilecti. Et tunc ad argumētum iſtud, cum arguitur, quòd ad † illam, Eſt de eſſentia, ſequitur iſta, quòd eſt eſſentię, nego conſequētiam, Quia conſequens notat relationem eſſe inter filium & eſſentiam, ſicut ſuum correlatiuum, quod non notat antecedēs, ſed tantùm conſubſtantialitatem in eſſentia cum origine notata in illo, quod conſtruitur cum eſſentia.

alias Iſtud

¶Ad vltimum dico, quòd de non tantùm notat identitatem, ſed notat identitatē ſui caſualis, & hoc in ratione formę cum diſtinctione illius, quod additur ſuo caſuali, vt principij † originantis, ſicut dictum eſt prius.

alias originalis

¶Ad argumenta In oppoſitum. Ad illud de 15. de Trinit. reſponſum eſt. Ad illud contra Maximinum patet etiam ex dictis. Ad vltimū de filio in creaturis, quòd eſt de ſubſtantia patris, patet reſpōſio ex dictis artic. 1. quia illud de, quod pertinet ad rationem filiationis, non dicit circumſtantiam cauſę materialis, ſed magis ſufficit ſi illud de, quo eſt filius, ſit vt forma communis patri & filio, & ſic non eſt ſub iectum generationis, ſed terminus formalis eiuſdem.

ARTICVLVS 4.

Vtrum perſona diuina conſtituatur ex relatione & eſſentia, tanquam ex actu & potentia.

ARGVITVR quòd ſic.

¶1. Quia iſta duo actus relatio ſcilicet & eſſentia non poſſunt concurrere ad conſtitutionem vnius, ſi neutrum ſit actus alterius. ☞ Oportet enim vnum eſſe in alio, quia ſi nō, igitur vtrunque eſt per ſe ſubſiſtens, & ita non erunt in eodem per ſe ſubſiſtente; ſimiliter vnitas qualitercunque diffinitorum non videtur (ſecundum Ariſt.) eſſe niſi per rationem actus & potentię. 8. Metaph. t.c. 15.

¶2. Pręterea. Relatio diſtinguit vnam perſonam ab alia, non eſſentia, ergo relatio habet rationē actus, quia actus eſt diſtinguere. 7. Metaph. ergo &c. t.c. 49.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Perſona diuina non conſtituitur ex relatione & eſſentia, tanquam ex actu & potentia.*

¶RESPONDEO. Ad maiorem explicationem huius quæſtionis videndum eſt, quomodo relatio & eſſentia poſſunt eſſe in eadem perſona, quin eſſentia ſit materiale reſpectu relationis, cùm nullo modo relatio ſit materiale reſpectu eius, & ſunt hic poſsimū duæ difficultates. Prima eſt propoſita. Ad quod dico primò ſic. Quòd ſicut quiditas creata eſt, quo aliquid eſt ens quiditatiuè, & hoc non eſt imperfectionis, competit enim quiditati ex ratione quiditatis: Secundò, ipſa quiditatas, putà humanitas, quia eſt imperfectę actualitatis, ideo diuiſibilis eſt per illud, quòd contrahit ipſam ad indiuiduū, putà per proprietatem indiuidualem, quęcunq; ſit, dicatur A, & recipit ab A aliquā actualitatem, ſicut & vnitatem ſiue indiuiſibilitatem, quam habet in indiuiduo, & non habet ex ſe, ita quòd illud contrahēs vt A non tantùm eſt formaliter in Sorte, quo Sortes formaliter eſt Sortes, ſed eſt aliquo modo formale reſpectu naturæ, & natura eſt aliquo modo potentiale reſpectu eius, vnde natura contrahitur, & determinatur per ipſum A: Tertiò, humanitas in Sorte eſt aliquis actus, & præciſè accipiendo humanitatem, & A diſtinguendo cōtra ſe, humanitas eſt perfectior actus quam ſit ipſum A, licet A ſit magis proprius actus, & aliquo modo actus naturę, inquantùm determinat naturam. Applicādo hæc tria ad diuina relinquatur illud, quòd eſt imperfectionis. Quo ad primū, deitas de ſe eſt, qua Deus eſt Deus, & qua ſubſiſtens ſiue perſona, cuius propriū eſt A, eſt formaliter Deus, quia eſſe quo hoc modo non eſt imperfectionis in creatura, ſed competit quiditati, vnde quiditas eſt: quo ad ſecundum eſt diſsimile, quia deitas ipſa per proprietatem perſonalem non

Quid ſit quiditas creata.

deter

determinatur, nec contrahitur, nec aliquo modo actuatur, quia hoc erat imperfectionis & potentialitatis in natura creata, ſed deitas de ſe eſt hæc, & ita ſicut habet vltimam vnitatem de ſe, ita & actualitatem; eſt igitur proprietas perſonalis ita proprius actus perſonæ, quòd tamen non eſt actus ipſius naturæ diuinæ, aliquo modo perficiens vel informans eã: quo ad tertium eſt aliquo modo ſimile, quia relatio etſi ſit proprius actus perſonę, & eſſentia nõ ſit proprius actus perſonæ, ſed aliquis communis actus, tamen eſſentia eſt formaliter actus infinitus, relatio autem non eſt actus infinitus ex ratione ſua formali, ergo relatio licet ſit proprius actus perſonę, non tamen actuat eſſentiam; cuius cõtrarium eſt in creaturis, vbi A, quod eſt in Sorte actus, actuat aliquo modo naturã, quæ eſt actus perfectior.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum reſpondeo. Vnitas compoſiti neceſſariò eſt ex ratione actus & potentiæ, ſicut aſsignat Philoſophus 7. & 8. Metaph. cap. vltimo, ſed perſona in diuinis non eſt cõpoſita nec quaſi compoſita, ſed eſt ſimpliciter ſimplex, & ita verè ſimplex, ſicut eſt eſſentia ipſa ſecundum ſe conſiderata, nullam habens compoſitionem, nec quaſi compoſitionem in ſe, & tamen formalis ratio eſſentiæ diuinæ non eſt formalis ratio relationis, nec è cõuerſo, ſicut dictum eſt diſt. 2. queſt. 1. de Trinit. Qualiter autem ſtat, quòd ratio relationis in re nõ ſit formaliter eadem rationi eſſentiæ, & tamen in eodem concurrentes non conſtituunt compoſitum vel compoſitionem, hoc eſt, quia iſta ratio eſt eadẽ perfectè illi, propter enim infinitatẽ vnius rationis quidquid poteſt eſſe cum ea, eſt idem perfectè ſibi, perfectio enim identitatis excludit omnem compoſitionem & quaſi compoſitionem, quæ identitas eſt propter infinitatem, & tamen infinitas non tollit formaliter rationes, quin hæc formaliter non ſit illa: non eſt igitur ex iſtis quaſi cõpoſitum, & ideo nihil eſt ex eis quaſi cõpoſitum ex actu & potentia, ſed eſt vnũ ſimpliciſsimum ex iſtis, quia vna ratio eſt perfectè imo perfectiſsimè eadem alteri, & tamen non eſt formaliter eadem; non enim ſequitur, ſunt perfectè eadem etiam identitate ſimplicitatis, ergo ſunt formaliter eadem, ſicut tactum eſt diſt. 2. q. 1. præallegata, & tangetur inferius diſt. 8. quæſt.

t.c.54 & in de. t.c.25.

1. & eadem perfecta identitas † includit omnem aggregationem, quia idem non aggregatur cum ſe ipſo. ☞ Et quod additur, quòd vnum oportet eſſe in alio, concedo, vt relatio eſt in fundamẽto ſuo ſiue radice, ſed hoc non eſt vt actus in potentia, ſed vt identicè contentum in pelago infinito.

alias excludit

Aliter poteſt dici, Quod omnes iſtę ſunt veræ, Deitas eſt in Patre, Paternitas eſt in Patre, Pater eſt in deitate ſiue in natura diuina, Paternitas eſt in deitate, & tamẽ nullum ineſt ibi, vt actus in potentia. Nã prima eſt vera, vt natura eſt in ſuppoſito habente eſſe quiditatiuum eã, quià hoc conuenit quiditati, vnde quiditas eſt, ſed non propter hoc eſt forma informans ſuppoſitum etiam in creaturis: Secunda eſt vera, vt forma hypoſtatica eſt in hypoſtaſi, nec informat ipſam, tã enim quiditas quã forma hypoſtatica etiam in creaturis, licet ſit forma ſuppoſiti, non tamen forma informans; ſed ibi quaſi pars, hîc autẽ quaſi vna ratio formalis concurrens cum alia formaliter ad idem ſimplex, ſed habens in ſe plures formales rationes: Tertia eſt vera vt ſuppoſitum eſt in natura, quod patet, licet non vt informans: Quarta eſt vera eodem modo in, quia quomodo totum eſt primò in aliquo, eodem modò pars eſt per ſe, ſed non primò in eodem, patet exẽplum de eſſe in loco; igitur ſi Pater eſt primo in natura, vt ſuppoſitum naturæ, paternitas per ſe erit in eadem natura eodẽ modo eſſendi in, licet non primò. Vltra hoc prior reſponſio dat modum in, qui eſt relationis in fundamento, qui non reducitur ad eſſe formæ in materia, niſi vbi fundamentum eſt limitatum, intantùm quod non habet perfectè per identitatem in ſe ipſam relationem.*

¶ Ad ſecundum concedo relationem eſſe actum perſonalem, non actum quiditatiuum, quia perſonaliter diſtinguit, & non quiditatiuè, eſſentia autem eſt actus quiditatiuus, & quiditatiuè diſtinguẽs, actus autem quiditatiuus eſt ſimpliciter perfectus, quia infinitus, nõ ſic autem eſt actus perſonalis de ſe formaliter infinitus. Et ſi dicitur, quòd actus diſtinguens eſt actus eius quod non diſtinguit, falſum eſt, niſi illud, quod non diſtinguit, diſtinguatur per actum diſtinguentem, ſicut in creaturis humanitas diſtinguitur in Sorte & Platone per A & B, & ideo ibi actus diſtinguens

ARGVITVR quòd ſic per argumenta logica.

¶ 1. Quia quando prædicatum prædicatur per ſe de ſubiecto, poteſt ſupponere pro eo, patet de ſuperioribus & inferioribus, ſed eſſentia prędicatur per ſe de Patre, quia Pater eſt eſſentia, ergo poteſt ſupponere pro eo; igitur ſicut illa eſt vera, Pater generat, ita iſta videtur eſſe vera, Eſſētia generat, pront ſupponit pro Patre. Probatio minoris, Quia non per accidens, quia nec vnum accidit reliquo, nec ambo tertio; & iſti ſunt duo modi vnitatis per accidēs, qui ponūtur 5. Metaph. cap. de vno

¶ 2. Præterea. Eſſentia eſt Pater, ergo eſſentia generat. Antecedens patet per conuerſionem ſimplicem, probatio conſequētiæ. De quocunque prædicatur ſubiectū & propria paſsio, & hoc probatur, quia ſubiectum eſt medium ad demonſtrandū propriam paſsionem ſuam de eo, cui non primò conuenit illa paſsio; generatio autē videtur propria operatio vel paſsio Patris, ergo conſequentia eſt bona.

¶ 3. Præterea. Genitum inquantū genitū eſt aliquid, quia generatio non terminatur ad nihil, & inter nihil & aliquid non eſt mediū; ſed nihil in diuinis eſt aliquid, niſi ſit eſſentia; ergo Filius inquantum genitus eſt eſſentia, ergo eſſentia generatur.

¶ 4. Præterea. Eſſentia eſt Pater Filij, ergo eſſentia generat. Probatio antecedentis per conuerſionem, Pater Filij eſt eſſentia, igitur eſſentia eſt Pater Filij. Probatio conſequentię, eſſentia eſt Pater Filij, ergo Filius eſt Filius eſſentię. Probatio iſtius conſequentiæ, quia in relatiuis eſt conſequentia mutua, ſi A eſt pater B, ergo B eſt filius A; ergo ſi eſſentia eſt pater alicuius, ille erit filius eſſentię.

¶ OPPOSITVM tenet Magiſter in litera.

¶ *CONCLVSIO. Logice loquendo eſſentia diuina non generat nec generatur.*

¶ RESPONDEO. Loquendo de Logica ratione, quare non poteſt hęc eſſe vera, Eſſentia generat, vt eſſentia ſupponit ibi pro perſona, ſicut iſta eſt vera, Deus generat, quia Deus ſupponit pro Patre, & tamen Deus non diſtinguitur à ſe, nec Deus eſt formaliter is, qui generatur, licet Deus generet Deum? Reſpondeo. Quandocunque eſt ſubiectum abſtractum vltimata abſtractione, & prędicatum ex ratione ſua non poteſt prædicari niſi formaliter, non poteſt propoſitio eſſe vera, niſi ſit per ſe primo modo; ſubiectum hoc eſt abſtractum vltimata abſtractione, & prædicatum hoc de ratione ſua non eſt natum prędicari niſi formaliter, ergo propoſitio non poſſet eſſe vera niſi per ſe primo modo: ſic autem non eſt vera hæc, quia prędicatum nō eſt de per ſe intellectu ſubiecti, omne enim quod dicitur ad aliquid eſt aliquid pręter relationem (7. de Trinit. cap. 2.) ita quòd relatio non eſt intra conceptum abſoluti. alias ſolutionis.

Huius ſyllogiſmi maiorem declaro ſic. Abſtractio vltimata eſt, quando formalis ratio alicuius conſideratur ſecundū ſe, preter quodlibet, quod non includitur per ſe in illa, & ideo ſi ratio alicuius præciſe accipitur, nihil illi formaliter inerit, niſi quod per ſe includitur in illa ratione. In ſubſtantiis, quāuis in eadē re ſimplici poſsint eſſe perfectiones multe ſubſtantiales formaliter diſtinctę, & ibi vna ratio formalis poſsit abſtrahi ab alia, remanente adhuc concretione vtriuſque formalitatis ad ſua propria ſuppoſita, verbi gratia, licet hęc ſit vera, Subſtātia intellectiua eſt volitiua, vbi eſt prędicatio cōcretiua huius perfectionis de altera, tamē hęc negatur, Intellectus eſt voluntas, quia illa ſignificant perfectiones illas, vt abſtractas à ſe inuicem, & ſecūdum proprias formalitates, tamen adhuc ſic abſtracta concernunt propria ſuppoſita, vt hic intellectus eſt intellectus, & hęc voluntas eſt voluntas; accipiendo tamen ſubſtantiā ſiue ſimplicem ſiue compoſitam præciſè ſecundū rationem ſuam formalem quiditatiuā, tantùm eſt abſtractio à ſuppoſito proprię naturæ, quia communiter non ſunt natę concernere aliquid alterius naturę, ideo ibi iſta abſtractio eſt maxima, abſtrahendo enim naturā humanā à ſuppoſitis, quę ſūt illius naturę, ſicut abſtrahitur cum concipitur humanitas, non remanet vlterius abſtractio alia, & ideo illud, vt ſic conceptū præciſè, eſt ipſummet preciſè, quia cuilibet alij extraneum, ſicut dicit Auic. 5. Metaph. quod equinitas eſt tantùm equinitas & nihil aliud. Cap. 1. & 2 Sed in accidentibus quātò plura poſſunt cōcernere, tantò plures poſſunt fieri abſtractiones. Concernunt quidem accidentia ſuppoſita alterius naturæ, & licet ab his abſtrahantur, concernūt tamen indiuidua proprię naturæ. Sicut albe

do

do concernit lignum, & licet ab hoc abſtrahatur albedo, tamen adhuc concernit albedinem hanc & illam, quæ ſunt indiuidua ſua; ſed vlterius eſt abſtractio quiditatis à ſuppoſito, qualis dicta eſt fieri in ſubſtantiis, & illã circumloquimur per hoc, quod dicimus quiditas albedinis, & illa non concernit aliquod ſuppoſitum, nec eiuſdem naturæ, nec alterius. In relationibus etiam, quę plura concernunt, adhuc plures poſſunt eſſe abſtractiones, concernit enim relatio ſuum proprium indiuiduum, fundamentum, & ſubiectum; & licet abſtrahatur à poſteriori, non tamẽ à priori; exemplum, Hoc cõcretum, quod eſt cauſa, dicitur de igne, qui cauſat calorem in ligno, vt de ſubiecto, ſed abſtrahẽdo à ſubiecto remanet adhuc concretio ad fundamentum, putà, ſi dicatur potentia cauſandi, calor enim eſt potentia cauſandi calorem, non tamen ignis eſt potẽtia cauſandi illum: adhuc poteſt fieri vlterior abſtractio ad proprium genus, vt putà, ſi dicatur cauſalitas, & tũc nec ignis nec calor recipit prædicationem iſtius, tamen adhuc hęc cauſalitas eſt cauſalitas; vltima abſtractio, qualis eſt in ſubſtantiis, eſt per hoc, quod dicimus quiditas cauſalitatis, & hæc de nullo prædicatur alio. Ex iſtis narratis apparet, quę ſit vltima abſtractio, quia quiditatis abſolutiſsimè ſumptæ ab omni eo, quod eſt quocunque modo extra rationem quiditatis. Circa alium terminum maioris, ſcilicet quòd prædicatũ de quocunque dicitur de neceſsitate, formaliter prædicatur, notandum eſt, Quòd ſubſtãtiua poſſunt dupliciter prædicari in diuinis, quandoque formaliter, quandoque per idẽtitatem, ſed adiectiua ſi prædicantur de neceſsitate, formaliter prędicantur, & hoc quia ſunt adiectiua, nam ex hoc quod ſunt adiectiua, ſignificãt formã per modum informantis; & ideo de nullo dicũtur verè, niſi ad quod ſe habẽt per modum informantis, de quo videlicet formaliter dicuntur: talia ſunt nõ tantũ nomina adiectiua, ſed omnia participia & verba.

His intellectis patet illa maior aſſumpta, quando aliquid eſt abſtractũ vltimata abſtractione, ita quòd eſt abſtractum ab omni eo, quod eſt extra rationem eius & predicatum eius nũ prędicatur de aliquo niſi formaliter, non eſt vnio vera taliũ extremorum, niſi ſit formaliter & per ſe primo modo, quia iſtud prędicatum, pręcisè natum eſt prędicari formaliter, ideo non poteſt ſaluari veritas per identitatem tantùm; & quia ſubiectum eſt ſumma abſtractione abſtractum, nõ poteſt ſtare pro aliquo qualitercunque alio à ſe, ſed præcisè pro ſe formaliter, & ideo oportet, quòd ſua ratio præciſa formalis eſſet idem illi prædicato, quod non poſſet eſſe, niſi ratio præciſa includeret illud prædicatum: patet igitur illa maior. Patet etiam illa minor, quòd talia ſunt iſta extrema, Eſſentia generat, vel Deitas generat, quia Deitas eſt abſtractũ vltimata abſtractione, generat autem eſt verbum; ideo nõ poteſt prædicari niſi formaliter, nõ ſic autem abſtrahitur vltimata abſtractione hoc nomen Deus, & ideo poteſt ſupponere pro perſona, vt cum dicitur, Deus creat, Deus generat. ☞ Iſtud tamen, quod dictum eſt de multiplici abſtractione, quid valet? Nam hæc humanitas eſt humanitas, hæc albedinitas eſt albedinitas; & vniuerſaliter nulla poteſt eſſe abſtractio quantuncunque vltima, dum tamen conceptus abſtractus ſit communis, ſicut ſemper oportet, quin abſtractũ dicatur de ſuo ſingulari & per ſe; ſed illud ſingulare non eſt ſuppoſitũ, quando abſtrahitur quiditas ab habente quiditatẽ; ita in accidentibus nunquã abſtractum habet pro ſingulari ſuppoſitum: itaque in accidentibus licet ponatur multiplex abſtractio à ſubiecto remotiori & propinquiori, ſicut relatio à ſuppoſito ſiue ſubiecto & ſundamento, & in ſubſtantia vnica, ſcilicet à ſuppoſito, ſed non à ſingulari; non tamen oportet, quòd in aliqua abſtractione abſtractum non prędicetur de aliquo, nec aliquid de ipſo, quia hoc eſt impoſsibile, ſed ſufficit ad propoſitum hoc, quòd vltimate abſtractum, hoc eſt ab omni alterius naturę, & à ſuppoſito proprio, non à ſingulari, de illo non prędicetur aliquid formaliter, niſi prædicetur per ſe primo modo: igitur nunquam humanitas eſt animalitas, humanitas enim non eſt ſingulare animalitatis, ſed hęc animalitas, homo autem eſt quaſi quoddã ſuppoſitum animalis.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum, cùm arguitur de prædicatione per ſe, dico, quòd eſſentia non prædicatur per ſe primo modo de Patre, neque formaliter. Cùm probas, quia non per accidens, dico, quòd ſicut in creaturis non omnis prædicatio eſt per ſe vel per accidens, acci

piendo

piendo accidens propriè, vt quando accidens prędicatur de ſubiecto, non enim genus per ſe prędicatur de differentia, nec ſic per accidens, quia neutrum neutri accidit, nec ambo tertio, ſed eſt ibi medium extraneum ſiue inferius contrahens aliud, quod inferius poteſt dici accidens ſuperiori, id eſt extraneum, ſed non propriè accidens: in diuinis autem non omnia ſunt per ſe eadē, id eſt formaliter, nec tamē eſt aliquid idem alicui per accidens propriè, ſed aliquid eſt idem alicui abſoluta identitate, abſque formali identitate, & ita eſt in propoſito. ☞ Prædicationes per ſe ſūt formales, de identicis nō tradidit Ariſtot. Aliter dictum per ſe & formaliter ſtat pro ſuppoſito (5. de Trinit. cap. 5.) In Deo medium inter ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum accidens. Contrà. Pater eſt, qui generat, Pater eſt eſſentia, igitur &c. Reſpondeo, variatur prædicatio.*

¶ Ad ſecundum dico, quòd iſta, Eſſentia eſt Pater, poteſt diſtingui, quia Pater poteſt ſummi adiectiuè, vel ſubſtantiuè; ſecundo modo ſignificat perſonam; cuius eſt Paternitas, & concedo eam eſſe veram per identitatem; quia ſubſtātiuum poteſt prædicari de aliquo per identitatem; primo modo ſignificat ipſam proprietatē denominatiuè, & hoc modo expouit Magiſter diſt. 27. quia idem eſt Patrem eſſe & genuiſſe, & hoc modo iſta eſt falſa, Eſſentia eſt Pater, quia ſignificat Patrē formaliter prædicari de eſſentia. Quando igitur arguis de ſubiecto & paſsione, dico, quod quando paſsio poteſt prędicari prædicatione eiuſdem rationis cum illa, qua prędicatur ſubiectum, vel quando habet ſimilē modum prædicandi, poteſt ex ſubiecto inferri paſsio, quando non, non; hoc ſubiectum ſi ſit ſubſtantiuum, poteſt prædicari per identitatem, paſsio autem, ſi eſt paſſio, non poteſt, ſed tātùm formaliter, quia eſt adiectiuum.

¶ Ad tertium dico, cùm accipis genitū inquantùm genitum eſt aliquid, nego, niſi aliquid, vt extēdit ſe ad aliquid, & tūc minor eſt falſa; & cùm dicis, non eſt nihil, dico (vt ſępe dictum eſt) quòd inte contradictoria eſt medium cum li inquantùm, ita quòd neutrum ineſt cùm inquantùm, ſicut nec homo inquātùm homo eſt albus, neque inquantùm homo eſt non albus; tamen non ſunt duo contradictoria cōplexa ſimu. falſa, iſta enim cōtradictoria eſt vera; homo non inquātùm homo eſt albus: Ita hic, genitum non inquantùm genitum eſt aliquid; quia ratio genitionis non eſt formalis ratio inhærentiæ prædicati, ita ſcilicet quòd li inquantùm dicat rationē formalem geniti, licet genitum in ſe formaliter ſumptum ſit per identitatē eſſentia. Quid igitur dicetur de genito inquantùm genitum? Poteſt concedi, quòd genitum inquantùm genitum eſt perſona vel ſubſiſtens, ſed non ſequitur vlterius, ergo inquantùm genitum eſt aliquid, accipiendo aliquid pro eſſentia, propter non identitatem formalem rationis perſonalis cum eſſentia.

¶ Ad quartum negandum eſt antecedens; falſa eſt enim ſimpliciter illa propoſitio, Eſſentia eſt Pater Filij, vt patebit ſequenti articulo.

ARTICVLVS. 3.

Vtrum iſta ſit ſimpliciter vera, Eſſentia eſt Pater Filij.

ARGVITVR quòd ſic ¶ 1. Per conuerſionem. Quia ſi conuertens eſt vera, conuerſa erit ſimiliter vera, ſed hæc eſt vera, Pater Filij eſt eſſentia, ergo eſſentia eſt Pater Filij.

¶ 2. Preterea. Hæc eſt ſimpliciter vera, Eſſentia eſt Pater, aut igitur alicuius, aut nullius; ſi nullius, ergo omnino non eſt Pater; ſi alicuius, & non niſi Filij, ergo eſſentia eſt Pater Filij.

¶ 3. Preterea, & redit in idē. Eſſentia eſt Pater, & non eſt Pater niſi Filij, ergo eſt Pater Filij, aut non eſt Pater.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Hæc, Eſſentia eſt Pater Filij non eſt ſimpliciter vera, ſed cum diſtinctione.*

¶ RESPONDEO. Quidam Doctor repetit opiniones aliorum, primā Magiſtri Alexandri, qui diſtinguit iſtam, Eſſentia eſt Pater Filij, ſicut iā diſtincta eſt illa præcedens, ſcilicet Eſſentia eſt Pater; quod Pater poteſt ſumi adiectiuè vel ſubſtantiuè, primo modo dicit ipſam eſſe falſam, & conſequentiam non valere, ſecundo modo veram. Aliam Magiſtri Prepoſitini, qui dicit eam ſimpliciter eſſe veram, ad quod habet duas rationes, quæ ſunt in opponendo. Contra Magiſtrum Alexandrum

Héricus eſt Alex. Alen. 1 p. q. 10. m. 3. ar. 2. ad 5.

Prepoſitinus.

drum arguit ſic, & probat; quòd li Pater tantùm tenetur adiectiuè, quoniam nomina, quę imponuntur à potentia actiua & paſſiua, vt ſunt Magiſter & Diſcipulus, Pater & Filius, Aedificator &c. ſumūtur tantùm in ſignificatione adiectiua, & hoc reſpectu quem habēt ad aliud, quod reſpicit potentia, à qua imponuntur, ſed quandocunque aliquid habet rationē adiacentis, vel adiectiui ex reſpectu ad aliud, quātò magis eſt determinatus eius reſpectus, tātò magis habet rationē adiacentis vel adiectiui, & tantò minus, quantò magis eſt indeterminatus: ſicut patet de reſpectu modi infinitiui, quem Grammatici dicūt poſſe ſupponere magis quàm alios, quia illi dicunt finitam inclinationem ad ſuppoſitum, ille verò infinitam inclinationē ad ſuppoſitum, infinitiuus autem & adiectiuum in neutro genere potius ſubſtātiuantur, quā in genere maſculino vel fœminino; ergo cum li Pater Filij habeat finitam & expreſſam habitudinem, non ſic autem cùm per ſe ponitur li Pater, ideo licet poſſet teneri ſubſtantiuè dicendo, Eſſentia eſt Pater, non tamen niſi adiectiuè dicēdo, Eſſentia eſt Pater Filij: & ſic ſimpliciter iſta eſt falſa, Eſſentia eſt Pater Filij.

Impugnatur Henricus. Contra modum eius dicendi arguo ſic. Quod includitur eſſentialiter in cōceptu alicuius, ſicut pars conceptus, non poteſt ab eo excludi, ſub quocunque modo concipiatur, ſi enim ſub aliquo modo cōcipiatur, & illud excludatur, tunc ille modus repugnat rationi conceptus, qui concipitur; cùm ergo in cōceptu relatiui, ex hoc quod conceptus relatiuus, non vt hoc modo conceptus vel illo, neceſſariò includatur correlatiuū, vt terminus eius, quia nō poteſt eſſe nec intelligi ſine eo, ſicut nec ſine termino, hoc eſt enim eſſe eius; ergo quocunque modo concipiatur, ſiue adiectiuè ſiue ſubſtantiuè, ſemper includeretur correlatiuum vt terminus, & ita nullo modo poteſt intelligi vt abſolutum. Item. Tūc iſta eſſet incōgrua, Pater Filij eſt eſſentia, quia adiectiuum non ſubſtantiuatū non ſupponit congruè pro ſubiecto, niſi in ſubiecto ſit determinatio; ibi autem in ſubiecto determinatur Pater per Filiū, ad quem habet determinatum reſpectū, ergo &c.

Opinio Scoti. Ideo teneo opinionem Alexandri diſtinguendo (ſicut ipſe diſtinguit) quòd ſubſtantiuè eſt vera, adiectiuè falſa.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū patet, quòd non valet, Pater Filij eſt eſſentia, ergo eſſentia eſt Pater Filij per conuerſionem, quia debet ſic cōuerti, ergo aliquid quod eſt eſſentia eſt Pater Filij; ſicut iſta, Indiuiduum eſt homo, non ſic cōuertitur, ergo homo eſt indiuiduum, ſed ſequitur, ergo aliquid, quod eſt homo, eſt indiuiduum. Dico ſecundò, quòd conuerſa eſt vera ſubſtantiuè, adiectiuè incongrua, quia maſculinum non poteſt ſubſtātiuari.

¶ Ad ſecūdum cùm arguitur, Eſſentia eſt Pater, aut igitur alicuius, aut nullius, Dicendū, quòd non ſequitur propter fallaciā figuræ dictionis, quia ſtatim cùm additur, alicuius vel nullius, aliter copulat, quàm priùs ſupponebat; & dicendum eſt, quod nullius eſt Pater, id eſt non alicuius eſt Pater, & non ſequitur ex hoc, quòd nō ſit Pater, propter figuram dictionis, ſed ſequitur tantùm, ergo non conuenit ei proprietas paternitatis. Dico ſecundò, quòd Eſſentia eſt Pater, igitur alicuius, & concedo, quòd eſt Filij; ſed cū arguitur in ratione principali, ſi eſſētia eſt Pater Filij, ergo Filius eſt Filius eſſentiæ, nego conſequentiam. Cū probatur per illā cōſequentiā mutuā in relatiuis, dico, quòd illa cōſequētia mutua tenet in illis relatiuis, quæ ſunt primò relatiua, tenet etiā in his, quæ referuntur per relationes, ſi tamen dicantur formaliter relationes de eis, ſicut ſi formaliter Sortes eſt Pater Platonis, è cōuerſo formaliter Plato eſt Filius Sortis: in his tamē quę nō referuntur primò, nec etiam denominantur formaliter ab ipſis relationibus, ſed relatio prædicatur de altero eorū per idētitatem, nō valet cōſequentia, ſed eſt cōſequēs à poſitione cōſequentis, quia ibi in conſequēte plus ſignificatur, quā in antecedente, in antecedente enim notatur identitas relationis ad aliquid, de quo dicitur, ſed in conſequente ſignificatur illud aliud referri ad illud formaliter; cùm enim dicitur, Filius eſt Filius eſſentiæ, ex vi conſtructionis ſignificatur eſſentiam eſſe proprium correlatiuū eius, quod eſt Filius, & ita Filiū eſſe formaliter Filiū eſſentię, antecedens autem non ſignificat relationem paternitatis formaliter conuenire eſſentiæ, ſed tantùm per identitatem.

¶ Ideo reſpōdet tertio modo, quòd hæc eſt ſimpliciter falſa, Eſſentia eſt Pater Filij, quia li Pater tantùm tenetur adiectiuè propter rationem præmiſſam.

¶ Ad tertium reſpondeo, quod eſt fallacia figuræ dictionis, quia in prima propoſitione, Pater per ſe ſupponit pro tota perſona, in ſecunda autem cùm dicitur, quòd eſt Pater Filij, copulat proprietatem tantùm circa ſubiectum.

☞ Vtrùm eſſentia ſit communicans vel communicata. Quòd non, quia tunc producta. Probatur dupliciter vt ſupra. Contrà. 15. de Trinit. cap. 26. & Ioannis 10. Pater meus quod dedit mihi. Solutio de duplici termino primo & formali; ſimile de duplici principio primo & formali. Ad argumenta &c.

QVAESTIO 2.

Eſt de ſubiecto vel termino generationis. Diuiditur in 5. artic.

Ar. 1. Vtrum Filius generetur de ſubſtantia Patris quaſi de materia.

Ar. 2. Vtrum eſſentia diuina generetur ſubiectiue.

Ar. 3. Vtrum Filius generetur de ſubſtantia Patris.

Art. 4. Vtrum perſona diuina conſtituatur ex relatione & eſſentia, tanquam ex actu & potentia.

Ar. 5. & vlt. Vtrum relatio in diuinis ſit terminus formalis productionis, & An eſſentia diuina reſpectu eius ſit quaſi materia.

ARTICVLVS 1.

Vtrum Filius generetur de ſubſtãtia Patris quaſi de materia.

Lib. 3. cap. 14. ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia per Aug. contra Maximinum, & ponitur in litera. Nõ de aliqua materia vel de nihilo eſt Filius, ſed de quo eſt genitus. Neque negatiuè, vt aliquis dicitur loqui de nihilo, quando non loquitur; neque affirmando li de nihilo, vt li de ſit nota materialitatis vel quaſi materialitatis, quia nihil nõ poteſt eſſe materia alicuius; neque affirmando li de originaliter ſiue ordinaliter, id eſt poſt nihil (quos tres modos intelligendi aliquid eſſe de nihilo ponit Anſelmus Monologion cap. 8.) ſi nulllo modo Filius eſt de nihilo, ergo de aliquo, ergo cum non de alio, quàm de ſubſtantia Patris, patet, quòd eſt de ſubſtantia Patris. Et ſi reſpondeatur (ſicut videtur Magiſter reſpondere in litera) quòd eſt de ſubſtãtia Patris, id eſt de Patre, qui eſt ſubſtãtia. Arguitur, quòd iſta expoſitio non ſit ſufficiens, quia tantùm exponit de, vt notet rationem principij originantis, vel efficientis: & poſito quòd hoc modo ſit de Patre, adhuc reſtat queſtio, vtrùm de aliquo vel de nihilo, ſicut de materia, vel de quaſi materia, & cùm non ſit de nihilo ſic, quia hoc modo creatura eſt de nihilo, ergo de aliquo, & ſtat argumentum.

¶ 2. Præterea. Eſt auctoritas Auguſt. 1. de Trinit. cap. 3. & 4. Quòd Filius eſt ſapientia genita vel nata.

¶ OPPOSITVM patebit ex impugnatione cuiuſdam opinionis.

¶ *CONCLVSIO. Filius non generatur de ſubſtantia Patris vt de materia vel de quaſi materia.*

¶ RESPONDEO. In iſta quæſtione eſt vna opinio dicens, quòd ſicut in ſubſtantia creata generabili aliquid eſt potentiale, quòd ſupponitur generationi, vt materia, & aliquid inductum per generationem, vt forma, & ex eis eſt productum, quod eſt genitum; ita correſpondent proportionaliter quaſi tria in diuinis conſimilia, perſona quippe eſt quaſi compoſitum, & relatio quaſi forma & eſſentia quaſi materia; eſt igitur Filius genitus de ſubſtãtia Patris, ſicut quaſi de materia. Iſtud probatur per auctoritates Auguſt. quę ſunt in opponendo. Et ſi arguatur contra iſtam poſitionem, primò, Quòd actus purus non poteſt eſſe quaſi materia reſpectu generationis, quia nullo modo eſt in potentia; Præterea per rationem Magiſtri, cum ſit vna eſſentia trium perſonarum, generaretur Filius de eſſentia trium. Reſpondent, Ad primum diſtinguendo, Quòd aliquid eſt in potentia ad aliquid duobus modis; vno modo ad aliquid, quod eſt abſolutum, & differt ab ipſo re vel intentione, & vadit de potẽtia ad actum per motum, & per tranſmutationem rei vel rationis; alio modo aliquid eſt in potentia ad aliquid, quod eſt rationis tantùm, & differt ab ipſo ſola ratione, nunquam vadens per tranſmutationem quancunque de potentia ad actum, ſed ſemper naturaliter, & coniunctam actui: primo modo in creaturis materia eſt in potentia ad formam, tanquam ad differens re ab

Opinio Henrici in summa art. 40. q. 3 & in quolib 8 q. 9. v. de Varronem & Ochanum.

ab ipſo, & tranſiens de potentia in actum per realem tranſmutationem, & ſimiliter forma generis eſt in potentia ad formam differentię, tanquam ad aliquid differens ratione vel intentione ab ipſo, & tranſiens de potentia ad actum per tranſmutationem rationis; nullo tali modo diuina eſſentia eſt in potentia ad aliquid, & de iſta potentia habet veritatem medium in argumento, quia illa repugnat actui puro; non ſic eſt de potentia ſecundo modo, quia natura formæ diuinę, inquantùm eſt actus purus, eſt etiam, quòd ſit ſecundo modo in potentia ad plures reſpectus. Breuiter igitur productio diuina ſummè differt à productione naturali, quia in iſta itur per tranſmutationem ad perfectionē, & ibi diſtat potentia ab actu, in iſta autem nequaquam: differt etiam iſta ſpecialiter à productione naturali, quæ eſt generatio, quia illa eſt de imperfecto ſubſtantialiter, iſta verò eſt de perfecta ſubſtantia; in quo plus conuenit cum productione, quæ eſt alteratio, quia in illa ſubiectum, quod eſt in potentia ſecundum quid, eſt aliquid exiſtens in actu, ſed differt in hoc, quia ſubiectum in alteratione eſt in potentia ad aliquid reale abſolutū realiter differens ab ipſo, in productione autem diuina nequaquam: & in hoc diuina productio conuenit plus cum productione ſpeciei ex genere,, ſed differt, quia in hac productione genus eſt ſicut ſubiectum & materia, & eſt in potentia ad aliquid abſolutum, vt ad differentiam, quę tamen ſola intentione differt ab ipſo, hîc autem ſubiectum eſt in potentia ad aliquid reſpectiuum, quod differt ab ipſo ſola ratione. Et ita licet iſta productio ſpeciei ex genere ſit magis ſimilis diuinę, quā alia, in multis tamen differt, quia productio ſpeciei ex genere procedit ad eſſe incompleto ad eſſe completum, aſſumendo complementi determinationem per differentiam, vt ſecundum aliud & aliud reale deſcendat in aliam & aliam ſpeciem, & erit tantùm genus commune ſecundum rationem; in productione autem diuina ſubiectum non eſt aliquid incompletum determinatum per aſſumptam proprietatē, ſed vnum & idem re ſingulare totaliter habet eſſe per productionem in diuerſis proprietatibus relatiuis, quod eſt commune non ſecundum rationem, ſed ſecundum communicationem. Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt de ſubſtantia, inquantùm eſt trium, ſed vt eſt Patris ſubſtantia.

Contra iſtam opinionem arguo primò ſic. Eſſentia eſt formalis terminus productionis, igitur non quaſi materia. Probatio antecedentis, Ioannis. 10. Pater quod dedit mihi, maius eſt omnibus. Maius autem omnibus non eſt niſi aliquid infinitum, hoc non eſt niſi eſſentia, ergo illam dedit. Hoc etiam vult Auguſt. 15. de Trinit. cap. 26. Sicut Filio, inquit, præſtat eſſentiam ſine initio temporis ſine vlla mutabilitate naturæ de Patre generatio, ita Spiritui ſancto præſtat eſſentiam ſine vllo initio temporis, ſine vlla mutabilitate naturę de vtroque proceſsio. Non autem cōceditur formam aliquam dari producto, ſiue communicari vel pręſtari per generationem, niſi illa forma communicata ſit formalis terminus talis productionis. Probatur etiam illud antecedens per rationē. Primò, Quia nulla entitas formaliter infinita ſimpliciter perfectior termino formali productionis habetur per productionē, eſſentia eſt formaliter infinita, relatio autem non, ergo ſi relatio eſſet formalis terminus productionis, perſona non haberet eſſentiam per productionem. Secundò. Quia in creaturis natura eſt terminus formalis generationis, non autem proprietas indiuidualis vel hypoſtatica, ſicut patet 2. Phyſic. vbi dicitur, quòd generatio eſt naturalis, quia eſt via in naturam, ſcilicet in formam ſnatura igitur ſiue eſſentia eſt per ſe terminus generationis, & non niſi terminus formalis. Tertiò, Quia aliàs iſta generatio non eſſet vniuoca, quia ratio formalis termini eius non eſſet ratio conuenientiæ generantis cum genito, conſequens eſt inconueniens, ſicut tangetur diſtinct. 7. Similiter aliàs non eſſet iſta productio generatio, ſed magis eſſet mutatio ad relationem, quia productio ponitur in genere vel ſpecie ex ſuo termino formali, ſicut patet ex 5. Phyſic. ſicut alteratio ponitur in genere qualitatis, quia ibi eſt forma accidentalis, quæ eſt formalis terminus alterationis, ergo ſi formalis terminus huius productionis eſſet relatio, iſta productio poneretur in genere relationis, & non eſſet generatio. Probo conſequentiam primi enthymematis, primò, quia illud, quod eſt materia in generatione, eſt in potentia

Impugnatur. 1. ratio. 1. ratio.

t.c. 24.

t.c. 4. & inde.

ad terminum formalem, & quod eſt quaſi materia, eſt quaſi potentia; eſſentia, nec verè, nec quaſi eſt in potẽtia ad ſe ipſam, ergo &c. Similiter probatur eadem conſequentia, quia vna perſona tantùm vno modo habendi habet eſſentiam, ſaltem iſtis duobus modis non habet eam, ſcilicet vt terminum formalem productionis, & cum hoc vt quaſi materiam, & ſubiectum generationis. Probatio iſtius, quia ſi haberet eam ex vi productionis vt terminum formalem, haberet eam circunſcripto omni alio modo, ergo non habet eam vt quaſi materiam ſubiectam generationi, non enim habet deitatem aliquo modo, quo circũſcripto haberet eam perfectè, & eſſet verus Deus: videtur etiã ſequi, quòd haberet bis eſſentiam, & per conſequens quòd ſit bis Deus, quia habere eſſentiam eſt eſſe Deum; & quòd habeat prius eam naturaliter, quàm habeat eam, ſi ratio quaſi materiæ præcedit aliquo modo rationẽ formalem termini generationis.

2. ratio. Item ſecundò. Eſſentiæ, vt de ea generatur Filius, neceſſe eſt aſsignare aliquod eſſe, quia principiare aliquod verum ens in quocunque genere principij non conuenit alicui, niſi realiter enti; Quæro, quod eſſe conuenit eſſentiæ, vt ipſa eſt, de quo per impreſsionem generatur Filius? aut præcise eſſe ad ſe eſſe, ſcilicet quòd eſt eſſentię vt eſſentia, & tunc Filius eſt de eſſentia vt eſſentia, & hoc modo eſt triũ perſonarũ; aut vt conuenit ſibi eſſe in aliqua ſubſiſtentia, & tunc quęro, in qua? aut in ingenita, & ſic cũ in intellectu eius, quod eſt eſſe, de quo aliquid producitur, includatur hoc, quod eſt eſſe illud, in quo forma inducitur, & in intellectu eius, quod eſt eſſe, in quo includatur habere illud, quod eſt in eo, & per conſequens eſſe formaliter per ipſũ; ergo ſi eſſentia, vt eſt in Patre, ſit de qua Filius generatur, & per impreſsionẽ (ſecundũ eos) ſequitur, quòd ipſa vt in Patre erit illud in quo notitia genita imprimitur, & ita eſsẽtia vt in Patre erit formaliter Verbũ, ſiue noſcẽs notitia, genita quod eſt incõueniens: ſi autẽ eſſentia vt in alia ſubſiſtentia à Patre eſt de qua generatur Filius, & inquantùm eſt de qua, præcedit aliquo modo terminũ generationis, ergo ante terminũ generationis ſunt duæ ſubſiſtẽtię, quod eſt incõueniẽs. Si autẽ dicas, vt eſt de qua generatur Filius, nullã habet exiſtẽtiã in perſona, ſicut & materia, inquantùm eſt, de qua generatur genitum, non habet eſſe in aliquo ſuppoſito, ſed tantũ habet eſſe in potentia in ſuppoſito generãdo. Hoc nihil eſt, quia (vt dictũ eſt) principiãti realiter aliquod ens in quocunq; genere principij oportet tribuere aliquod reale eſſe, & ideo materię, vt principiat cõpoſitũ, licet ſibi nõ cõpetat eſſe cõpoſiti, quod eſt eius participatiuè, tamẽ cõuenit ſibi eſſe ſuũ propriũ, quod eſſe eſt prius naturaliter, quã ſit pars cõpoſiti; ita igitur hic oportet eſſentię, inquantũ eſt, de qua generatur Filius, dare eſſe vel in ſuppoſito, vel eſſe eſſentię ſecundum ſe, & ſic ſtat argumentum. Si dicatur aliter, Quòd inquantùm eſt Patris, eſt illud, de quo generatur Filius, & tamen per generationem inquãtùm quaſi actu informatur notitia genita, eſt actu alterius ſuppoſiti. Hoc improbatum eſt in argumẽto, quia in intellectu eius, quod eſt eſſe, de quo per impreſsionem includitur eſſe in quo, & ita eſſe formaliter taleq; ſecundũ impreſſum illud. Similiter tunc communicatio eſſentiæ alteri ſuppoſito pręcederet ſecundũ intellectum productionẽ, ita quòd communicatio nõ fieret per productionẽ, ſed fieret quaſi ante terminum productionis, ſicut illud, quod eſt quaſi materia generationis, præintelligitur aliquo modo ipſi termino. Similiter licet aliquid, quod nõ eſt de ſe alicuius ſuppoſiti in actu, per generationem fiat actu alicuius ſuppoſiti, ſicut materia, quæ non eſt alicuius ſuppoſiti, fit per generationem aliquid ſuppoſiti, tamẽ quòd illud, quod eſt vnius ſuppoſiti, fiat alterius ſuppoſiti præcisè, per hoc quod eſt materia, videtur impoſsibile abſque actione, quę fit ad ipſum.

Præterea tertiò. Quando ad productionem effectus concurrunt actiuum & paſsiuum, prior eſt naturaliter reſpectus actiui ad paſsiuum, quàm vtriuſque ad productum. Probatio huius, quia oportet cauſas diuerſas eiuſdem prius naturaliter approximari adinuicem, quàm producant effectum, & patet per exemplum de igne calefactiuo, & ligno calefactibili, & calore genito. Itẽ iſti reſpectus actiui ad paſsiuum, & eiuſdem producentis ad productum nõ omnino ex æquo conueniunt actiuo, nec ille reſpectus ad productum eſt prior, ergo eſt poſterior. Antecedens huius enthymematis quantùm ad vtranque partem ſimul probatur, quia actiuum agit 3. ratio.

in

in paſsiuum ſe ſolo in ratione cauſæ, nec producit productum niſi alio concurrente iu ratione concauſantis. Et ſi omnino neges prioritatem reſpectus ad reſpectum, non potes negare, quin neceſſariò ſit reſpectus actiui ad paſsiuum non poſterior reſpectu vtriuſque ad productum. Igitur ſi in Patre eſt fœcunditas actiua, & aliquid quaſi materia concurrens ad productum, prior eſt reſpectus Patris, vt productiui ad illud quaſi materiã, quã ſit vtriuſque eorum ad filium, aut ſaltem erit neceſſariò concomitans. Et ex hoc vltra. Cùm res non præexigat naturaliter, nec neceſſariò ſimul requirat illud, quod eſt præciſè ens rationis, ſequitur, quòd illa relatio, quę naturaliter præexigitur quaſi actiui ad paſsiuum, ſit realis, & ita in Patre erit relatio realis prior relatione eius ad Filiũ, vel ſaltim alia ab illa, quod videtur inconueniens.

4. ratio. Item quartò. Potentia prima cauſatiua effectiua ſe ſola effectiuè cauſat, excludẽdo omnem aliam cauſam eiuſdẽ generis, & alterius generis in ratione cauſę materialis, & ratio eſt, quia cauſalitas cauſę materialis non dicit perfectionem ſimpliciter, & ideo licet reductio fiat ad aliquod primum in illo genere, illud tamen nõ eſt ſimpliciter primum, ſed totũ illud genus reducitur ad aliquod primum in alio genere, quod non includit imperfectionem, putà, ad aliquid in genere efficientis: patet etiam hoc antecedens per hoc, quòd potẽtia creatiua per ſe ſine alio principio materiali producit productum, ex hoc infertur à ſimili, quòd productiua potentia prima ſe ipſa ſola producit, & ſine alio principio productiuo concurrente. & ita ſine alio quaſi materia; ſimilis enim ratio videtur de principio productiuo & creatiuo, quia ſi poneretur aliquod principiũ quaſi materiale, non eſſet inquantùm tale eſt ſummę perfectionis, & ita videretur reducendũ in ratione principij ad principium productiuũ actiuè. ☞ Si arguatur, Quòd omnis cauſalitas ſecundæ cauſę reducitur ad conſimilem cauſalitatem in prima cauſa, ſicut efficiẽs ad Deũ vt ad primũ efficiẽs, & finis etiã ad Deũ vt ad vltimũ finem, & forma ad exemplar ſiue ideam in Deo, ergo ita erit de cauſa materiali. Reſpondeo, quòd non eſt ſimile, Quia materia includit imperfectionẽ, quia ſemper eſt ei annexa priuatio, & ideo per ſe à nullo ponebatur principiũ: vnde Theologia, quę eſt de Deo, ſiue naturalis ſiue ſupernaturalis, nõ determinat de cauſa materiali, ſecundum Cõmentatorẽ 1. Phyſ. com. 1.*.

5. ratio. Item quintò, ſecundum Aug. cõtra Maximinum lib. 3. c. 14. Spiritusſanctus non de aliqua materia, vel de nihilo, ſed inde eſt, vnde procedit. Ita igitur concedit Spiritumſanctum non eſſe de nihilo, ſed de ſubſtantia Patris & Filij; ſicut cõcedit Filium eſſe de ſubſtãtia Patris, & ſimili modo relatio Spiritusſancti eſt in deitate ſicut relatio Filij; ſed eſſentia non ſe habet reſpectu relationis Spiritusſãcti quaſi materia receptiua eius (vt videtur ſecundum iſtam opinionem, quia ponit Verbum generari per impreſsionem in illud, de quo gignitur, Spiritumſanctum autem quaſi per impreſsionem, vel ex ſufflatione ſui de voluntate formata, de qua producitur, quod enim producitur per expulſionẽ de aliquo, non habet illud de quo pro materia in productione ſui, quia omnis materia cuiuſcunque productionis & producti eſt in qua recipitur forma producti, quod nõ eſt in expulſione de illo) igitur Spiritusſanctus non eſt de nihilo, nec tamen de aliquo, ſicut de quaſi materia ſuæ productionis: igitur propter hoc, quod eſt Filiũ non eſſe de nihilo, vel relationem eius fundari in eſſentia, non oportet eſſentiam, vt eſt, de qua Filius generatur, eſſe quaſi materiam reſpectu generationis Filij. Henrici quol. 6. q. 1.

Addantur 5 aliæ ratio nes. ☞ Item ad idem. Filium eſſe de ſubſtantia Patris. neceſſariò requiritur ad hanc generationem, quantùm ad exiſtentiam realem generationis; ſed ad iſtam exiſtentiam non neceſſariò requiritur ſubſtantiam Patris eſſe quaſi materiam, ergo &c. Patet maior per Auguſt. contrã Maximinum. Nullo modo verum Dei Filium cogitatis, ſi hunc eſſe de ſubſtantia Patris negatis. Probatur minor. Nullum ens pręciſè rationis requiritur ad hanc generationem, vt exiſtentem, ſubſtantiam Patris eſſe quaſi materiam præciſè dicit ens rationis circa ſubſtantiam, alioquin circunſcripta negotiatione intellectus erit ex ſe quaſi materia, ergo vel materia realiter, vel ſimilitudo realis ad materiam. Item. Nihil conuenit illi eſſentię, in quo materia diſtinguitur à forma, ſed quodlibet conueniens ſibi vel eſt proprium formæ, vel commune formæ & materiæ, ergo in nulla erit ita quaſi materia, ſicut quaſi forma.

forma. Antecedens patet, quia eſſe idem in generante & genito non eſt proprium materię, imo anima eſt eadem in corde generante, & parte genita, materia nunquã eſt eadem in cauſatis, quia ſufficienter actuatur per vnicam formam, in propagante materia geniti fuit aliquid, ſed non fuit materia ſub forma propagantis, non enim quia eadem eſt materia generati & corrupti, ideo eſt eadem generantis & geniti. Item. Incompoſsibilia ſimpliciter nõ poſſunt eſſe actus ſimpliciter eiuſdem, bene tamen poteſt eſſe idem actus incompoſsibilium, ſicut anima partium organicarum hoc eſt contra relationem accidentem eſſentię. Item. Compoſitum per hoc conſtituitur, quod potentiale actuatur actu compoſiti, & determinatur; igitur eſſentia referetur, & determinabitur. Confirmatur, quia ſicut qualitas non eſt actus alicuius, niſi ſecundum quod actuatum eſt quale, ita relatio nullius eſt actus, niſi ſecundum quod ad aliquid ipſa refertur, eſſentia nõ refertur. Item illa ratio, quæ eſt tertia in dubitatione in fine, Quod ſuppoſitum dicetetur relatum ſecundum illud fundamẽtum, ſicut ſecundum deitatem Pater eſt ſimilis Filio, tamen hæc relatio nõ eſt actus fundamenti, vt eſt formaliter diſtinctè ſecundum te.

Opinio Scoti. Ideo tenendo cum doctoribus antiquis (qui omnes à tempore Auguſt. vſque ad iſtum non ſunt auſi in diuinis nominare materiam nec quaſi materiam, cùm tamen omnes concorditer dicant cum Auguſt. quòd Filius generatur de ſubſtantia Patris) dico primò, quòd Filius non generatur de eſſentia Patris, ſicut de materia, vel quaſi materia; ſecundò quod ſine gloſſa verè & propriè Filius eſt de ſubſtantia Patris. Primum (quod eſt præſentis artic.) declarari poteſt ſic. Generatio in creaturis duo dicit, productionem & mutationem, & iſtorum rationes formales aliæ ſunt, & ſine contradictione ſeparabiles ab inuicem; productio autẽ formaliter eſt ipſius producti, quod eſt compoſitum (7. Metaphyſ.) & accidit ſibi, quòd fiat mutatione alicuius partis compoſiti, mutatio formaliter eſt actus mutabilis, quod quidem de priuatione tranſit ad formam: concomitatur autem mutatio productionẽ In creaturis propter imperfectionem potentiæ productiuę, quæ non poteſt dare eſſe totale termino productionis, ſed aliquid eius t.c.26. præſuppoſitum tranſmutat ad aliam partem ipſius, & ſic producit compoſitum, ſi enim generans creatum eſſet perfectum agens, & non exigeret materiam, de qua vel in quam habet, ſed poſſet producere perfectum per ſe, & ex ſe, tunc eſſet productio ſine mutatione; igitur ſine contradictione poſſunt ſeparari, & realiter ſeparãtur, comparando ad potentiam productiuam perfectã: hoc apparet etiam in creatione, vbi propter perfectionem potentiæ productiuæ ponentis primò totum in eſſe, verè eſt ratio productionis, inquatùm per eam terminus productus accipit eſſe, ſed non eſt ibi ratio mutationis inquantũ mutatio dicit aliquid ſubſtratũ aliter nũc ſe habere quàprius (ex 6. Phyſic.) in creatione autem non eſt aliquid ſubſtratum. t.c.32. & 78 Ad propoſitum. Cùm in diuinis nihil imperfectionis ſit ponendum, ſed totum perfectionis, & mutatio de ratione ſui dicat imperfectionem, quia potentialitatem, & hoc in mutabili, & cõcomitanter etiam dicit imperfectionem potẽtiæ actiuæ in mutante, quia talis neceſſariò requirit cauſã concauſantem, ad hoc vt producat: cùm igitur non ſit ibi aliqua imperfectio, nec quaſi ſit potentiæ paſsiuę, nec etiam aliqua imperfectio potentiæ actiuę, ſed ſumma perfectio, nullo modo ponetur ibi generatio ſub ratione mutationis, nec quaſi mutationis, ſed tantùm generatio, vt eſt productio, inquantùm ſcilicet aliquid per eam capit eſſe, ponetur in diuinis; & ideo generationi, vt eſt in diuinis, non aſsignabitur materia, nec quaſi materia, ſed tantùm terminus, & hoc vel totalis, ſiue primus, id eſt adæquatus, qui primò produducitur in eſſe, vel terminus formalis, ſecundum quem terminus primus formaliter accipit eſſe.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primũ mum Auguſt. contra Maximinum patet (& patebit magis ſequenti artic.) quomodo Filius nullo modo eſt de nihilo, ſed eſt verè de ſubſtantia Patris, ſed ſi quæras. Poſita originatione & conſubſtantialitate, adhuc quęritur ſicut de materia, vel de quaſi materia, de quo eſt Filius? Reſpondeo, quòd non eſt ibi materia, & ideo non eſt ibi de aliquo ſic. Et cùm dicitur vltrà, igitur de nihilo, non ſequitur; ſed ſequitur, ergo de nulla materia. Sed dices, tunc eſt creatura, Dico, falſum eſt, quia creatura eſt poſt nihil, id eſt poſt non

non eſſe ſui, & cuiuſcunque in ea, non ita Filius, non tantùm quia ſuum eſſe eſt æternum, ſed etiam, quia ſicut eſt ſecunda perſona, ſic prius origine eſt ſuum eſſe formale in prima perſona.

¶Ad ſecundum Auguſt. 7. de Trini. capitul. 3. Hoc nihil valet ad propoſitum, ſicut in quæſtione præcedente expoſitum eſt.

ARTICVLVS. 2.

Vtrum eſſentia diuina generetur ſubiectiue.

ARGVITVR quòd ſic ¶1. Quia quod ſubiicitur generationi, poteſt dici ſubiectiuè generari per Philoſophum. 5. Phyſic. Vbi arguit, quòd generatio non eſt motus per hoc argumentum. Quod mouetur eſt, quod generatur non eſt, ergo quod generatur non mouetur; accipit autem, quod mouetur, pro ſubiecto motus non pro termino, ſi enim acciperet quod generatur, pro termino generationis non pro ſubiecto, argumentum non valeret, quia dum motus eſt, terminus motus non eſt, ergo oportet, quòd accipiat ibi, quod generatur, pro eo quod ſubiicitur generationi. Idem probatur per Commentatorē ibidem Com. 8. & 9. t.c. 8.

¶2. Præterea adducũtur rationes tales. Illud verè dicitur generari ſubiectiuè, ſiue eſſe ſubiectum generationis, quod manet idem ſub vtroque termino generationis, eſſentia autem diuina manet eadem in Patre & Filio, ergo ipſa erit verè ſubiectũ ipſius. Confirmatur ratio, quia in eodem eſt terminus & tranſmutatio, ſicut diſpoſitio & forma, ad quam diſponit, ergo cum in eſſentia ſit relatio, quæ eſt quaſi terminus generationis, in ipſa etiam erit ipſa generatio.

1. de cælo côtra Plat. & 3. de anima. ¶3. Præterea. Omni potentiæ actiuæ correſpondet aliqua potentia paſſiua, ergo fœcunditati Patris quaſi actiuæ correſpōdet aliqua potentia quaſi paſſiuè, de qua poteſt producere.

¶4. Præterea arguitur ſic. Si ignis generaret ignem de ſubſtantia ſua, adhuc ſubſtãtia ignis generantis ita eſſet in potentia ad formam ignis generandi, ſicut modò eſt materia aliena, de qua generatur; ſic igitur in propoſito, eſſentia Patris de qua Pater generat, erit quaſi materia reſpectu generationis.

¶OPPOSITVM patebit ex ſolutione argumentorum.

¶*CONCLVSIO. Eſſentia diuina non generatur ſubiectiue.*

¶RESPONDEO. Opinioni præcedenti additur ab aliis, quòd eſſentia diuina dicitur generari ſubiectiuè, quod probant quatuor argumentis, quæ ſunt in oppoſitum ponendo, ad quę reſpondeamus. Opinio Gotfredi quol. 8.

¶AD ARGVMENTA dico, quòd ex falſo inferunt falſũ. Ad primum dico, quòd hîc non ſunt termini aliqui correſpondentes generationi, vt mutatio eſt, quia nihil eſt hîc quaſi aliquo modo prius ſub priuatione, & poſtea ſub forma, generationis verò termini ſunt priuatio & forma, vt generatio eſt mutatio, generatio autem, vt eſt productio, tantùm habet ipſum productum, non autem generatio vt ſic habet terminum à quo, niſi loquendo de principio productiuo, & ſic termini generationis ſunt producens, & productum: ex hoc non ſequitur, quòd aliquid ſit quaſi ſubiectum, ſed ſequitur ex hoc, ſi generatio eſt vniuoca, quòd aliquid ſit commune gignenti & genito, & hoc concedo, ſed non commune, vt materia, ſed vt forma vel actus in vtroque.

¶Ad ſecundum, Cùm arguitur de generatione & termino, patet reſponſio, quòd relatio non eſt in eſſentia, ſicut forma in materia, ſed ſi perſona eſt ibi relatiua, tũc relatio eſt in eſſentia, ſicut proprietas ſuppoſiti eſt in natura; eſſe autem in aliquo vt ſuppoſitum, vel ratio ſuppoſiti in natura, nihil infert de eſſe in, vt forma in materia, licet quando natura eſt imperfecta, proprietas indiuidualis aliquo modo informet naturam, ſicut dictum fuit quæſtio. præcedenti. ☞ Sed obiicitur. Eo modo quo generatio præcedit Filium ſecundum modum intelligendi, in quo eſt? Non in eſſentia vt in Patre, quia vt in ipſo eſt, non habetur per generationem; nõ vt in Filio, quia præcedit Filium aliquo modo, & eſt in aliquo, quia non eſt per ſe ſubſiſtens, quia tunc eſſet perſona, non prima, igitur ſecunda perſona præcederet Filium. Reſpondeo. In quo creatio paſſio? eſt eadẽ quæſtio imo difficilior, quia hi non poteſt dari, quod eſt in eſſentia duplíciter, & tanquam in fundamento, & tanquam proprietas perſonæ in natura, in qua eſt illa perſona, & vtrunque Obiectio Solutio

ſine potentialitate eſſentiæ; nec ſecundus modus eſt difficilior, quàm de relatione, quia generatio paſsiua eſt proprietas eadem cum filiatione tantum alio modo grāmaticaliter concepta.

¶ Ad tertium cum arguitur, quòd omni potentię actiuę correſpondet potētia paſſiua, &c. reſpondeo. Primæ potentiæ actiuę nō correſpōdet aliqua potētia paſsiua, ſicut patet de potentia creandi, & hoc loquendo propriè de potentia paſsiua, vt in quam vel de qua aliquid propriè producitur, potentiæ tamen actiuę correſpōdet aliqua paſsiua, quam ipſi vocant potentiam obiectiuam, quæ eſt potentia producibilis, & hoc modo concedo, ſi Pater eſt fœcundus actiuè, quòd Filius eſt producibilis; ſed ex hoc non ſequitur aliqua potentia quaſi materię, ſicut nec ſequitur in creatione.

¶ Ad quartū, cum arguitur de igne, dico, quòd ſi ignis generaret de ſe, & cōmunicaret genito ſuam formā, vt formalē terminū generationis, non autē eſſet ſubſtantia ſua in potentia ad formam ignis generandi, ſed ipſe ignis eſſet perfectè productiuū, tunc nō requireret aliquam cauſam cōcauſantem: ita eſt in propoſito, primū principium nec aliud principiū in eodē genere principij, nec in alio requirit ꝗ cōcauſans ſecum ad principiandum. alias concurrens.

ARTICVLVS 3.

Vtrum Filius generetur de ſubſtantia Patris.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia 7. de Trinit. cap. 6. Tres perſonas ex eadem eſſentia nō dicimus, ſubſtantiā autem videtur vniformiter ſe habere ad quamlibet perſonam, ergo nulla perſona eſt de alterius ſubſtantia.

¶ 2. Preterea. Conſtructio alicuius cū ſuo genitiuo non notat maiorem diſtinctionem conſtructibilium, quā præpoſitio cū ſuo caſuali, quando additur eidem cōſtructibili, ergo non maior diſtinctio notatur hîc, Filius eſſentiæ Patris, quàm Filius de eſſentia Patris; ſed non conceditur, quòd ſit Filius eſſentiæ Patris, quia tunc eſſentia generaret Filium, ergo &c.

¶ 3. Præterea. Cum dicitur, Filius eſt de ſubſtantia Patris, aut li de notat diſtinctionē, aut non; ſi ſic, propoſitio falſa eſt, quia eſſentia non diſtinguitur realiter à Filio; ſi non, igitur hęc eſt vera, Pater eſt eſſentia Filij, vel de eſſentia Patris, quod non conceditur.

¶ OPPOSITVM. 15. de Trinit. c. 19. Aug. tractans illud ad Coloſſ. 1. Tranſtulit nos in regnum Filij Charitatis ſuæ: Quod autem dictum eſt, ait, Filij Charitatis ſuæ, nihil aliud intelligatur, quàm Filij ſui dilecti, quā Filij poſtremò ſubſtantię ſuę, ergo eſt de ſubſtantia Patris. Præterea ad hoc eſt auctoritas Aug. cōtra Maximinum lib. 3. c. 14. & ponitur in litera. Hunc autem Filium nullo modo verum Dei Filium cogitatis, ſi eum natum eſſe de ſubſtantia Patris negatis. Item. Filius in creaturis non eſt, niſi gignatur de ſubſtantia Patris, ideo in inanimatis non eſt paternitas nec filiatio, quia generatum eſt de materia aliena, ſicut ignis generat ignē de materia aëris, ergo non eſt vera filiatio, niſi vbi vera ſubſtantia Patris, vel aliquid de ſubſtantia Patris eſt materia reſpectu Filij; ſed Filius in diuinis eſt verè Filius Patris, ergo de ſubſtātia Patris eſt tanquā de materia.

¶ CONCLVSIO. *In diuinis Filius generatur de ſubſtantia Patris.*

¶ RESPONDEO, & dico, Quòd negata omni materialitate & quaſi materialitate verè tamen Filius eſt de ſubſtātia Patris, ſicut dicunt auctoritates adductæ in litera. Vel per li de non tantùm notatur efficientia vel origo; ſi enim tantū efficiētia, tūc creaturę eſſent de ſubſtantia Dei; nec notatur per illud de tantū cōſubſtātialitas quia tūc Pater eſſet de ſubſtātia Filij; ſed notatur ſimul originatio & conſubſtantialitas, vt ſcilicet in caſuali huius præpoſitionis denotetur conſubſtantialitas ſic, quòd Filius habęt eandem ſubſtantiam & quaſi formam cum Patre, de quo eſt originaliter, & per illud, quod cōſtruitur in genitiuo cum iſto caſuali, notatur principium originans; ita quòd totalis intellectus huius ſermonis, Filius eſt de ſubſtantia Patris, eſt iſte, Filius eſt originatus à Patre, vt conſubſtantialis ei. Et iſto modo exponit Magiſter auctoritates in litera adductas, non preciſè per conſubſtantialitatem, nec per originem preciſè, ſed per vtrunq; ſicut communiter apparet de Patris ſubſtantia, hoc eſt de Patre, qui eſt eadem ſubſtantia; per primum originatio, per ſecundum conſubſtantialitas

tialitas habetur. Et quòd iſta ſit intentio Auguſt. in auctoritatibus eius contra Maximinum, quæ ponuntur in litera, apparet ex fine auctoritatum; nam in vna auctoritate ponit Auguſt. Si aliam (ſupple ſubſtantiam) non inuenis, quia omnino non inuenis, Patris agnoſce, & Filium cũ Patre † Homouſion confitere. Hoc igitur intelligit per Filiũ eſſe de ſubſtantia Patris, Filium ſic eſſe de ſubſtantia Patris, vt ſit homouſion cum Patre. Item in alia auctoritate ibidem dicit. Si de Patris (ſuple ſubſtantia) vnius eiuſdemque ſubſtantiæ ſunt Pater & Filius.

lib. 5. c. 14.

† id eſt. vnius eſſentiæ.

Ad intellectũ ergo huius affirmatiuæ, qua dicitur, Filius eſt de ſubſtãtia Patris, ſecundum intellectum prædictum dicu, quòd intellectus iſte verè ſaluat, quòd Filius non ſit de nihilo, verè etiã ſaluat, quòd Filius eſt de ſubſtantia Patris, ſicut requiritur ad filiatiunem. Primum declaro, quia creatura genita non eſt de nihilo, quia aliquid eius præexiſtitvt materia, igitur cum forma ſit aliquid compoſiti, & aliquid eius perfectius, quam ſit materia, ſi forma alicuius præexiſteret, & materia de nouo adueniret, & informaretur illa forma preexiſtente, ipſum productum non eſſet de nihilo, quia aliquid eius preextitiſſet, imo aliquid eius perfectius quam materia, quæ præexiſtit communiter; igitur ſi Filius non diceretur eſſe de nihilo, quia eſſentia eius ſecundum ordinẽ originis præfuit in Patre, & hoc ſi illa eſſentia eſſet quaſi materia generationis Filij, multò magis nec Filius eſſet de nihilo, ſi illa eſſentia prius origine exiſtens in Patre ſit quaſi forma communicata Filio. Secundum declaro, ſcilicet quòd iſtud de ſufficiat ad rationem filiationis, quia in animatis vbi eſt paternitas & filiatio, videamus, quis ſit ille actus, per quem generans dicitur formaliter pater. Ille vtique eſt actus decidendi ſemen, & ſi eſſet perfectum agens, ita quòd tunc quandu decidit ſemẽ, poſsit immediatè decidere prolem, verè eſſet pater, & multò perfectius quã modò ſit, vbi requiruntur tot mutationes intermediæ; ſed nũc in iſto actu decidendi ſemen, illud quod erat ſubſtantia eius, vel aliquo modo aliquid eius, non eſt materia, ſed eſt quaſi terminus formalis productus, ſiue cõmunicatus per iſtum actũ, ſicut eſſet proles, ſi immediatè decideretur à patre, igitur quòd aliquid ſubſtantiæ generantis ſit terminus actionis ſuę, qua eſt pater, hoc verè ſaluat productum ſimile in natura eſſe de ſubſtantia eius, ſic quòd ipſum de verè ſufficit ad rationem Patris & Filij, & quòd illud deciſum vt terminus ſit matria ſequentium transmutationum, hoc accidit ipſi de, vt conuenit Patri & Filio: igitur Pater ęternus, non decidendu aliquid ſui, ſed totam eſſentiam ſuam communicando, & hoc vt formalem terminum illius productionis, veriſsimè producit Filiũ de ſe, eo modo quo eſſe de pertinet ad Patrem & Filium; & licet eſſet ibi eſſentia de qua, ſicut de quaſi materia, illud de non faceret ad rationem Patris, ſicut nec in creaturis. ſi generans haberet ſuum ſemẽ pro termino formali, & pro materia ſuæ actionis, non eſſet Pater inquantum ſuum ſemen eſſet materia ſubiecta ſuæ generationi vel actioni, ſed inquantũ eſſet terminus illius actionis; quemadmodum etiã, ſi Pater creatus immediatè decideret à ſe Filium, verè eſſet Pater, quia illud, quod eſſet de ſe, verè eſſet terminus actionis, nullu autem modo materia.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum cum arguitur per Auguſt. 7. de Trin. cap. 6. Reſpondeo, quòd Auguſt. ſoluit ibidẽ, quaſi aliud ſit ibi eſſẽtia, & aliud perſona. Similiter concedo, quòd non propriè dicitur aliquam perſonam eſſe de eſſentia abſolutè, ſed addendo cum ſubſtantia aliqua perſonam originantem, bene dicitur, quod aliqua perſona originata eſt de ſubſtantia illius perſonæ ita quòd hęc Filius eſt de eſſentia diuina, non eſt ita cõcedenda ſicut hęc, Filius eſt de ſubſtantia Patris, quia per ſecundam exprimitur cõſubſtantialitas & originatiu, propter genitiuum conſtructum cum caſuali præpoſitionis, per primam autem non notatur aliquid originans.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd licet Auguſt. dicat Filium eſſe Filium ſubſtantiæ Patris. 15. de Trinit. cap. 19. & doctor quidam dicat illam eſſe propriam, tamen videtur probabilius, quòd quandocunq; relatiuum conſtruitur cum aliquo in tali habitudine caſuali, in qua aliquid natum eſt terminare illam relationem vt correlatiuum, tunc conſtruitur cum illo præciſè, vt cum correlatiuo. Exemplum. Pater conſtruitur cum ſuo correlatiuo in habitudine genitiui, ſimile in habitudine datiui,

D. Bonau. hac diſt.

Nota exemplum.

R 5 Maius

determinatur, nec contrahitur, nec aliquo modo actuatur, quia hoc erat imperfectionis & potentialitatis in natura creata, ſed deitas de ſe eſt hæc, & ita ſicut habet vltimam vnitatem de ſe, ita & actualitatem; eſt igitur proprietas perſonalis ita proprius actus perſonæ, quòd tamen non eſt actus ipſius naturæ diuinæ, aliquo modo perficiens vel informans eã: quo ad tertium eſt aliquo modo ſimile, quia relatio etſi ſit proprius actus perſonę, & eſſentia nõ ſit proprius actus perſonæ, ſed aliquis communis actus, tamen eſſentia eſt formaliter actus infinitus, relatio autem non eſt actus infinitus ex ratione ſua formali, ergo relatio licet ſit proprius actus perſonę, non tamen actuat eſſentiam; cuius cõtrarium eſt in creaturis, vbi A, quod eſt in Sorte actus, actuat aliquo modo naturã, quæ eſt actus perfectior.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum reſpondeo. Vnitas compoſiti neceſſariò eſt ex ratione actus & potentiæ, ſicut aſsignat Philoſophus 7. & 8. Metaph. cap. vltimo, (t.c.14 & in de. t.c.25.) ſed perſona in diuinis non eſt cõpoſita nec quaſi compoſita, ſed eſt ſimpliciter ſimplex, & ita verè ſimplex, ſicut eſt eſſentia ipſa ſecundum ſe conſiderata, nullam habens compoſitionem, nec quaſi compoſitionem in ſe, & tamen formalis ratio eſſentiæ diuinæ non eſt formalis ratio relationis, nec è conuerſo, ſicut dictum eſt diſt. 2. queſt. 1. de Trinit. Qualiter autem ſtat, quòd ratio relationis in re nõ ſit formaliter eadem rationi eſſentiæ, & tamen in eodem concurrentes non conſtituunt compoſitum vel compoſitionem, hoc eſt, quia iſta ratio eſt eadẽ perfectè illi, propter enim infinitatẽ vnius rationis quidquid poteſt eſſe cum ea, eſt idem perfectè ſibi, perfectio enim identitatis excludit omnem compoſitionem & quaſi compoſitionem, quæ identitas eſt propter infinitatem, & tamen infinitas non tollit formaliter rationes, quin hæc formaliter non ſit illa: non eſt igitur ex iſtis quaſi cõpoſitum, & ideo nihil eſt ex eis quaſi cõpoſitum ex actu & potentia, ſed eſt vnũ ſimpliciſsimum ex iſtis, quia vna ratio eſt perfectè imo perfectiſsimè eadem alteri, & tamen non eſt formaliter eadem; non enim ſequitur, ſunt perfecte eadem etiam identitate ſimplicitatis, ergo ſunt formaliter eadem, ſicut tactum eſt diſt. 2. q. 1. prælegata, & tangetur inferius diſt. 8. quæſt. 1. & eadem perfecta identitas † includit (alias excludit) omnem aggregationem, quia idem non aggregatur cum ſe ipſo. ¶ Et quod additur, quòd vnum oportet eſſe in alio, concedo, vt relatio eſt in fundamẽto ſuo ſiue radice, ſed hoc non eſt vt actus in potentia, ſed vt identicè contentum in pelago infinito.

Aliter poteſt dici, Quod omnes iſtę ſunt veræ, Deitas eſt in Patre, Paternitas eſt in Patre, Pater eſt in deitate ſiue in natura diuina, Paternitas eſt in deitate, & tamẽ nullum ineſt ibi, vt actus in potentia. Nã prima eſt vera, vt natura eſt in ſuppoſito habente eſſe quiditatiuum eã, quia hoc conuenit quiditati, vnde quiditas eſt, ſed non propter hoc eſt forma informans ſuppoſitum etiam in creaturis: Secunda eſt vera, vt forma hypoſtatica eſt in hypoſtaſi, nec informat ipſam, tã enim quiditas quã forma hypoſtatica etiam in creaturis, licet ſit forma ſuppoſiti, non tamen forma informans; ſed ibi quaſi pars, hîc autẽ quaſi vna ratio formalis concurrens cum alia formaliter ad idem ſimplex, ſed habens in ſe plures formales rationes: Tertia eſt vera vt ſuppoſitum eſt in natura, quod patet, licet non vt informans: Quarta eſt vera eodem modo in, quia quomodo totum eſt primò in aliquo, eodem modò pars eſt per ſe, ſed non primò in eodem, patet exẽplum de eſſe in loco; igitur ſi Pater eſt primo in natura, vt ſuppoſitum naturæ, paternitas per ſe erit in eadem natura eodẽ modo eſſendi in, licet non primò. Vltra hoc prior reſponſio dat modum in, qui eſt relationis in fundamento, qui non reducitur ad eſſe formæ in materia, niſi vbi fundamentum eſt limitatum, intantùm quod non habet perfectè per identitatem in ſe ipſam relationem.

¶ Ad ſecundum concedo relationem eſſe actum perſonalem, non actum quiditatiuum, quia perſonaliter diſtinguit, & non quiditatiuè, eſſentia autem eſt actus quiditatiuus, & quiditatiuè diſtinguẽs, actus autem quiditatiuus eſt ſimpliciter perfectus, quia infinitus, nõ ſic autem eſt actus perſonalis de ſe formaliter infinitus. Et ſi dicitur, quòd actus diſtinguens eſt actus eius quod non diſtinguit, falſum eſt, niſi illud, quod non diſtinguit, diſtinguatur per actum diſtinguentem, ſicut in creaturis humanitas diſtinguitur in Sorte & Platone per A & B, & ideo ibi actus diſtinguens

guens etiam indiuidualiter eſt actus eius, quod nõ diſtinguit, quia actus ille diſtinguens diſtinguit illam naturam, quæ non diſtinguit; non ita hîc, quia proprietas perſonalis nnn diſtinguit eſſentiam, nec contrahit, nec determinat.

ARTICVLVS 5.

Vtrum relatio in diuinis ſit terminus formalis productionis, & An eſſentia diuina reſpectu eius ſit quaſi materia.

ARGVITVR quòd ſic.

¶1. Quia terminus formalis generationis communicatur, igitur præſupponit illud, cui communicatur, eſſentia autem non præſuponit relationem, ſed è conuerſo, ergo eſſentia non communicatur relationi; quod autem ibi communicatur, illud erit ibi formalis terminus, & præſupponit illud, cui cõmunicatur, eſſentia autem non poteſt præſupponere relationem, cui communicetur, ergo è ennuerſn; & ita relatio communicatur eſſentiæ, & tunc relatio erit terminus formalis productionis, & eſſentia quaſi materia.

¶2. Præterea. Relatio requirit proprium fundamẽtum, ſed fundamentum eſt prius relatione, & quaſi perfectibile per eam, non è conuerſo, relatio enim non videtur perfici à ſuo fundamento, quia tunc præſupponeretur ſuo fundamento; ergo cum eſſentia ſit fundamentum iſtarum relationum, videtur eſſe quaſi materia illarũ.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli, & ex ſolutione argumentorum.

¶*CONCLVSIO. Relatio non eſt formalis terminus productionis, ſed eſſentia, quæ ibi non eſt quaſi materia.*

¶RESPONDEO. Quòd in creaturis ordo generationis & ordo per-
t.c.15. fectionis ſunt contrarij, ſicut patet. 9. Metaphyſicorum quòd illa, quæ ſunt priora generatione, ſunt poſteriora perfectione, & ratio eſt, quia creaturæ procedunt de potentia ad actum, & iden de imperfecto ad perfectum, & iden prius peruenitur via generationis ad imperfectũ, quàm ad perfectum; ſed eundo ad ſimpliciter primum oportet, quòd idem ſit ſimpliciter primum, & origine, & perfectione, etiam ſecundum Philoſophum ibidem, quia totus ordo originis & perfectionis reducitur ad aliquid primũ perfectionis, ſicut ad primum originis totalis; In diuinis igitur ſimul debent intelligi concurrere ordo generationis & ordo perfectionis. Sicut igitur in creaturis, ſi concurrerent iſti duo ordines ſemper vniformiter, non quęreremus primò materiam, quæ ſubſtaret formæ, & ſecundò formam, ſed quæreremus primò formam, quę nata eſſet dare actum materię & ſecundò quæreremus materiam, quæ nata eſſet recipere eſſe per illam formã, vel ſuppoſitũ, quod natum eſſet ſubſiſtere per illam formam; ita in diuinis incipiendo à primo ſigno naturæ omnino primò occurrit eſſentia diuina, vt eſt eſſe per ſe & de ſe, quod non cõpetit alicui naturæ creatę, quia nulla natura creata habet eſſe prius naturaliter quam in ſuppoſito, iſta autem eſſentia (ſecundum Auguſt. 7. de Trinit. cap. 6). eſt quo Pater eſt, & quo Filius eſt, licet non ſit, quo Pater eſt Pater, & quo Flius eſt Filius: iſti igitur eſſentiæ abſtractiſsime conſideratæ, vt priori omnibus perſonalibus conuenit eſſe per ſe, & in iſto primo occurrit non vt aliquid receptiuum alicuius perfectionis, ſed vt infinita perfectio potens in ſecundo ſigno naturæ communi-
cari alicui, non vt fòrma informans mate- Speculare diligenter.
riam, ſed vt quiditas communicatur ſuppoſito, tanquam formaliter exiſtenti per eam, & ita pullulant (vt quidam dicunt) relationes ex ea, & perſonę in ea & ex ea, non quaſi quędam formæ dantes eſſe ipſi; vel quaſi quędam ſuppoſita, in quibus recipiat eſſe, cum ſit ſimpliciter ens, ſed quibus ſuppoſitis dat eſſe, vt quo formaliter illa ſuppoſita ſunt, & quo ſunt Deus, & ita relatio illa pullulans, cùm ſit per ſe ſubſiſtens, ipſa pullulat, non vt forma eſſentię, ſed vt nata eſſe Deus ipſa deitate formaliter, licet non vt informãte ipſam, ſed vt exiſtente eadem ſibi perfectiſsima idẽtitate; nullo autem modo è conuerſo relatio eſt eſſentię, vt quo formaliter eſſentia eſt determinata, vel contracta, vel aliquo modo actuata per ipſam, quia hęc omnia repugnant infinitati eſſentię, vt primò occurrit ſub ratione actus infiniti. Cõcedo tunc, quòd eſſentia eſt fundamentũ iſtarum relationum, ſed non fundamẽtũ quaſi potentiale recipiens iſtas, ſed fundamentum quaſi per modũ formę, in qua

iſta

iſtę formę natę ſunt ſubſiſtere, non quidem per informationem, ſicut ſimilitudo eſt in albedine, ſed ſicut ſubſiſtens dicitur eſſe in natura, ſicut Sortes dicitur ſubſiſtere in humanitate, quia Sortes humanitate eſt homo, non enim ex ratione fundamenti habebit rationē potentiæ, vel quaſi potentialitatis eſſentia diuina, ſed præciſè habebit rationem formæ, vt qua relatio ſundata in ea ſimpliciter eſt Deus.

Exemplū doctrinale.

Exemplum hujus poteſt accipi in creaturis, ponendo ibi quædam per impoſsibile. Augmētatio enim modo fit per hoc, quòd alimentum aduenīens corpori corrumpitur, & materia eius recipit formam carnis, & ſic informatur ab anima, ponatur quòd eadem materia manens nata ſit recipere aliam partem formæ, ſicut ponitur in rarefactione, tunc materia remanet vna, quę prius fuit formata, & nunc noua forma informatur, ipſa tamen formaliter eſt verè mutata, quia de priuatione tranſit ad formam; ponamus ex alia parte, quòd anima eadem primò perficeret vnā partem corporis, vt cor, poſtea adueniret alia pars corporis organici perſectibilis ab anima, ipſa perficeret iſtam partem aduenientem de nouo, & tamen non mutaretur, quia nō eſſet in ea primò priuatio, & poſtmodū forma, priuatio enim eſt carentia in apto nato recipere, anima enim primò non informans & poſtea informās non eſt nata aliquid recipere ſed dare: In vtroque igitur iſtorum exemplorum verè eſſet productio alicuius producti, ſed in primo mutatio, in ſecundo non. Aptius exemplum videtur, ſi ponamus materiam cordis animati poſſe eandem communitari diuerſis formis, putà manus & pedis, & hoc virtute actiua cordis animati producentis compoſita iſta ex materia ſua communicata, & ex formis iſtis; hîc vera eſſet productio totorum habentium eandē materiam, & eſſet cum mutatione illius materię. Sed ſi ex alia parte ponamus animam propter ſui illimitationē in ratione actus & formę poſſe cōmunicari multis, & virtute animæ in corde ipſam communicari manui & pedi productis â corde animato, hic eſſet productio multorum conſubſtantialium in forma, abſque mutatione illius formæ: in vtroque exemplo ponātur producta eſſe per ſe ſubſiſtentia, & nō partes eiuſdem, quia partem eſſe eſt imperfectionis. Hoc poſito, ſecūdus modus in vtroq; exemplo, qui eſt de communicatione formę ipſi producto, perfectè repręſentat productionem in Deo, non primus modus in vtroq; exemplo, qui eſt de communicatione materiæ; & adhuc hoc addē do in poſitione, quòd anima in corde & manu & pede non ſit forma informans, quia compoſſibilitas includit imperfectionem, ſed ſit forma totalis, qua iſta ſubſiſtētia ſint, & animata ſint, Ita intelligitur deitas, non communicari quaſi materia, ſed relationibus ſubſiſtentibus, ſi perſonę ponantur relatiuæ, communicatur deitas per modum formæ non informantis, ſed qua relatio vel relatiuum ſubſiſtēns eſt Deus, nec igitur eſſentia informat relationem, nec è conuerſo, ſed eſt perfecta identitas: ſed eſſentia habet modum formæ reſpectu relationis, ſicut natura reſpectu ſuppoſiti, inquantùm ipſa eſt, qua relatio ſubſiſtens eſt Deus, è conuerſo autem nullo modo relatio eſt actus eſſentiæ, quia ſicut dicit Damaſc. relatio non determinat naturam ſed hypoſtaſim, ita non eſt actus naturę, ſed hypoſtaſis. Similiter quādo relatio informat fundamentum, ſuppoſitum dicitur relatum per ſe ſecundo modo, ſecundum illud fundamentum, ſicut Sortes eſt ſimilis ſecundum albedinē vel albedine; Pater autem non eſt Pater deitate ſecundum Auguſt. 7. de Trinit. cap. 6. igitur hîc non eſt talis modus relationis ad ſundamētum, qualis eſt in alijs, quia hîc fundamentum non actuatur per relationem, ſed illa relatio eſt tantū actus ſuppoſiti, vel eſt ſuppoſitum. Dico igitur breuiter, quòd relatio & eſſentia ita ſunt in perſona, quòd neutra eſt forma informans alteram, ſed ſunt perſectè idem, licet non formaliter, vt tamen non ſunt formaliter eadem, relatio nullo modo perficit eſſentiam, nec eſt terminus formalis receptus in eſſentia, ſed eſſentia hoc modo eſt forma relationis, quia eſt, qua relatio eſt, & ſimiliter qua eſt Deus; eſſentia etiam eſt formalis terminus generationis, ſicut in creaturis natura eſt formalis terminus generationis, non autem actus indiuidualis.

Lib. 1 cap. & lib. 2. cap.

Si colligitur ex Aug.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum reſpondeo. Productio quia eſt alicuius termini primi, id eſt adæquati includentis aliquid in ratione formalis termini ipſius productionis, & aliquid in ratione ſubſiſtentiæ in tali termino; ideò contradictio

traditio eſt reſpectu productionis hæc ſeparari, ſcilicet terminum formalem & rationem ſubſiſtentiæ, inquantùm ſcilicet productione habent eſſe, licet abſolutè prioritas eſſet vnius ad alterum, etiã quãtùm ad ſeparari ſine contradictione, conſiderando ipſa abſolutè, non inquantũ per productionem habent eſſe, licet etiam eſſet ibi prioritas perfectionis, qua alterum eſſet altero perfectius, quia natura perfectior eſt ratione ſubſiſtentię etiam in creaturis; & ex hoc ſequitur, quòd natura eſt terminus formalis productionis quia nulla entitas ſimpliciter perfectior formali termino productionis, poteſt eſſe per productionem. Tunc ad formam argumenti dico, quòd communicatum, inquantùm productione communicatur, nõ præſupponit illud, cui communicetur, nec è conuerſo, quia iſta communicatio non eſt alicui iam exiſtenti, ſicut eſt in altera tione, ſed eſt alicui vt ſit, ideo nec natura communicatur ante productionem ſuppoſiti, quia tunc communicaretur non producto, nec etiam è conuerſo ſuppoſitũ eſt, antequam natura communicetur, licet abſolutè communicatum ſit prius ratione propria ſuppoſiti prioritate perfectionis, & etiam prioritate eſſendi, ſiue inuicem in creaturis primę prioritati correſpondet hìc, quia in Deo eſſentia eſt formaliter infinita, relatio autem non.

¶ Ad ſecundum patet.

DISTINCTIO VI.

MAG. Præterea quæri ſolet. &c.

IVXTA ſecundum caput ſupradictum de proceſsionis modo tractat Magiſter hac diſtinctione quæſtiones alias, hãc potiſsimum, Genuerit ne Pater Filium neceſſitate, an verò voluntate. Circa hanc diſtinctionem quæritur vnum, de modo generationis in diuinis. Diuiſum in 2. artic.

Art. 1. Vtrum Pater genuerit Filium volẽs.
Ar. 2. & vlt. Vtrum Deus Pater genuit Deũ Filium voluntate.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum Pater genuerit Filium volens.

ARGVITVR quòd non. ¶ Quia intellectio Patris præcedit aliquo modo volitionem Patris, ſed intellectio Patris vt Patris videtur eſſe genitio Verbi vel Filij, ergo genitio Filij vt Filij præcedit quancũque volitionem Patris. Prima propoſitio eſt euidens ex 15. de Trinit. cap. 27. Probo ſecundam, quia eiuſdem potentiæ non ſunt duo actus, quia potentiæ diſtinguuntur per actus (2. de anima) gignere autem Filium, ſiue dicere Verbum (quod idẽ eſt in Deo) eſt potentiæ intellectiuæ, & intelligere ſimiliter, ergo dicere eſt formaliter aliquid intelligere, & non niſi Patris vt Patris, ergo intellectio Patris vt Patris eſt genitio. c. 33.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Pater volens generat Filium*

¶ RESPONDEO. In iſta quæſtione videntur eſſe duæ difficultates; vna, Qualiter Pater generat Filium volens; alia, Quomodo ſaluetur, quòd Pater nõ generat Filium voluntate, vt principio productiuo. Quantùm ad primum (quod eſt pręſentis artic.) Dicitur, quòd non generat volens, ſed tantùm neceſsitate naturali, ſicut ignis calefacit; licet actu generandi quaſi iam poſitò, voluntas Patris quaſi complaceat in illo. Hoc arguitur vnico argumento, quod eſt in opponendo. Iſta ratio innititur minori falſę, ſcilicet de identitate intelligere, & gignere vel dicere, & ex ipſa ſequitur cõcluſio falſa, ſcilicet, quòd Pater non propriè volens dicit. Primò ergo oſtendam falſitatem minoris; Secundò, quòd illud conſequens falſum ſequatur; Tertiò, quomodo debeat vitari illud conſequens falſum, & oppoſitum teneri, quod eſt principale in iſto articulo; Quartò, reſpondebo ad probationem minoris falſę, ſoluendo argumentum.

Opinio Henrici in ſumma ar. 18 q. 2 & Gotfredi quodl. 5. q. 4.

Impugnatur.

De primo contra illam opinionem de identitate intelligere & dicere, arguo ſic. Intelligere eſt perfectio ſimpliciter, dicere non, ergo non ſunt idẽ formaliter. Probatio primę. Pater quantùm ad intellectum eſt formaliter beatus intellectione, & quantùm ad voluntatem volitione, non eſt autem beatus niſi perfectione ſimpliciter, ergo intelligere eſt perfectio ſimpliciter. Probatio ſecundæ, quia ſi dicere eſſet perfectio ſimpliciter, tunc Filius & Spiritusſanctus non eſſent ſimpliciter perfecti, quia non dicunt, accipiendo hoc modo dicere, quod eſt exprimere Verbum. Secundò ſic. Quia ſicut in creaturis ratio actionis & ratio factionis formaliter diſtin-

1. ratio.

2. ratio

9. Metaph. & 6. Ethic.

diſtinguuntur, quia actio eſt vltimus terminus, factionis autem eſt alius terminus productus per ipſam factionem; ita in diuinis operatio, qua formaliter Pater operatur, videtur diſtingui à productione, qua formaliter producit, & hoc videtur, quia operatio habet obiectum quaſi præſuppoſitum, productio autem habet terminum productum per ipſam; ergo intelligere, quod eſt operatio Patris, nõ eſt formaliter dicere, ꝙ eſt productio Filij à Patre.

De ſecundo, Quod eſt confirmatio primi (ſcilicet, quòd illud conſequẽs falſum ſequatur ex illa falſa minori) arguo ſic. Sicut in intellectu noſtro habẽte naturaliter primã intellectionẽ, quę nõ eſt in poteſtate noſtra, poteſt poſtea voluntas noſtra complacere in illa intellectione iam poſita, ſed propriè loquendo non elicimus illam actionem volentes, ſed eam elicitam volumus eſſe, ita ſequeretur, ſi formaliter dicere eſſet intelligere, quòd Pater non gigneret formaliter volens, licet Patri ipſa genitio quaſi aliquo modo poſterius complaceret.

De tertio dico, Quòd Pater hoc modo gignit Filium volens, quia Pater in primo ſigno originis intelligit formaliter, & tunc etiam poteſt habere actum volendi formaliter. ☞ Verum eſt, quidquid eſt tunc cognitum, genitio Filij non eſt præcognita ſuę exiſtentię in re. Reſpondeo, Eſſentia eſt cognita, ergo ipſa poteſt eſſe volita, non tantùm in ſe, ſed vt communicanda; ita quòd volens eſſentiam communicare generat Filium, & ita volens nõ generat vt generare, ſed vt eſt quodam communicare. * In ſecundo ſigno originis gignit filium, nec tantùm vult illam genitionem volitione ſequente illam genitionem, ſed volitione habita in primo ſigno originis, qua volitione Pater formaliter vult pręſuppoſita aliquo modo intellectione, qua Pater intelligit, non antẽ genitione Verbi. Sic ergo dico, quòd Pater volens generat non tantùm volunte conſequente, ſed voluntate antecedente.

☞ Quod ſic intelligo, Quòd in eſſentia eſt perfecta ratio producendi Patris, & principium operandi, inquantùm eſſentia formaliter intelligit, hoc eſt ab ea habet formaliter, quo intelligit, aliter non eſſet in eſſentia perfecta, nõ ſolũ autẽ eſt principium operandi intra, ſed omnis poteſt extra intelligere ſiue producere, quia fœcunditas paterni intellectus non eſt exhauſta vſque ad terminum productum; in primo autem inſtanti Pater habet perfectum intelligere cuiuſcunque intelligibilis, & volibilis à ſe, ergo in illo; ſi ergo intelligit generationem Filij, & in ſecundo ſigno habet terminum productum, nam & in primo ſigno, & ſi nulla perſona procederet ab eo, habet intelligere & velle, & in illo priori intelligit actum dicẽdi, qui eſt quaſi poſterior reſpectu actus intelligendi & volendi; non igitur Pater tantũ cõplacet voluntate in productione Filij (ſicut dicebat ille) ſed volens præcedit actũ generationis Filij, quia Pater quidquid intelligit, per eſſentiam ſuam intelligit, & quidquid vul per eſſentiam ſuam vult, vnde licet intelligere Patris pręcedat velle, velle tamen Patris præcedit dicere, ita quòd prius Pater eſt perfectus in ſe, & beatus per intelligere & velle, quàm iſta alteri perſonæ communicet per productionem, quia quod nõ conuenit ei in primo inſtanti, quo eſt Pater, nunquam conuenit, eo quòd nulla perfectio poteſt ſibi addi ex productione cuiuſcunque perſonæ, quia nulla perſona habet, niſi quod eſt ſibi communicatum ab illo. Velle igitur ſicut intelligere præcedit dicere, ſic ſpirare ſequitur dicere aliquo modo, ſcilicet ordine originis. *

¶ AD ARGVMENTVM, De diſtinctione potentiarum per actus (quod eſt quartum) dici poſſet, quòd illud verũ eſt de actibus adęquatis, & aliter nõ, quia potentia illimitata eadem manens poteſt habere plures actus. Aliter dicit quidam doctor, quòd intellectus vt intellectus habet illum actum, qui eſt intelligere, ſecundò autem habet iſtum actum, qui eſt dicere, ſecundum quòd iam factus eſt in actu per intelligere, Sed illud eſt improbatum diſt. 2. vbi argutum eſt, quòd ille actus intelligendi primus non eſt ratio formalis gignendi verbum. Aliter reſpondeo ſic, Quòd actio in creaturis vno modo accipitur pro actione de genere actionis, alio modo pro actu ſecundo, qui eſt qualitas abſoluta, ſicut expoſitum eſt prius diſt. 3. q. 3. art. 13. in reſponſione ad 3. argumentum. Vnius ergo potentiæ tantũ eſt vnus actus, loquendo de hoc actu tantùm, vel illo tantùm, vnius tamen potentię poteſt bene eſſe duplex actus, quorum vnus ſit de genere actionis, alius de genere qualitatis,

Solutio. D. Thom. 1. p. q. 14. ar. 1 & Hẽrici queſt. 6. q. 2.

Refutatur.

Solutio Scoti.

tatis, ſicut intellectus noſter pro actione de genere actionis habet gignere verbum, habet tamen alium actum de genere qualitatis, ſcilicet illam notitiam genitam. Ita in propoſito intellectus diuinus habet vnum actum correſpondentem intellectioni noſtræ, quæ eſt qualitas, quo ſcilicet actu intellectus patris formaliter intelligit; habet etiam actum correſpondētem actui de genere actionis, quo ſcilicet exprimit Verbum.

ARTICVLVS 2.

Vtrum Deus Pater genuit Deum Filium voluntate.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia Ricardus 6. de Trinit. cap. 17. poſt alia tractata de productione perſonarum dicit vltimo. Vultis ſuper his, quæ ſuperius iā diximus, audire; Verbum abbreuiatū ingenitum velle habere de ſe ſibi conformē atq; cōdignum, idem mihi videtur, quòd gignere Filium; & tam genitum quàm ingenitum velle habere condilectum, idem videtur, quòd producere Spiritumſanctū. Sed ſi Patrem velle habere conformem, eſt gignere, ergo ſicut volūtate vult habere cōformē ita voluntate genuit. Ex eadē auctoritate arguitur aliter ſic. Eodē modo cōcedit, quòd velle Patris ſe habet ad gignere, ſicut velle, vt eſt Patris & Filij, ſe habet ad ſpirare; nunc autem Spiritusſanctus ſpiratur voluntate formaliter, vt eſt Patris & Filij, ergo &c.

¶2. Præterea. Auguſt. contra Maximinū lib. 3. cap. 7. & ponitur diſt. 20. Prorſus ad hunc articulum res colligitur, vt Deus Pater æqualem ſibi gignere Filium, aut non potuerit aut voluerit; ſi non potuit, infirmus, ſi noluit, inuidus inuenitur. Ex hoc ſic. Inuidia non pertinet niſi ad illa, quæ voluntate ſubtrahuntur, & voluntate poſſunt communicari, ſicut nō ſum inuidus, ſi non facio te ſapientem, quia non poſſum facere ſapientiam in anima tua; igitur Pater voluntate generat Filium ſibi ęqualem, quia (ſecundum auctoritatem prædictam) eſſet inuidus, ſi non generaret Filium æqualem.

t.c.6. ¶3. Præterea. 5. Metaph. cap. de neceſſario. Omne inuoluntarium eſt triſte, ſed nihil eſt triſte in diuinis, ergo nihil inuoluntarium, ergo Filius voluntate generatur.

¶4. Præterea. Verbum eſt amor, pater, & eſt productus, quia nihil niſi natum (ſecūdum Hilarium) habet Filius; principium autem amoris producti eſt volūtas, igitur &c. Si dicatur, quòd concomitanter eſt amor, quia primo eſt notitia producta, Cōtrà, quia idem eſt principium reſpectu primi termini formalis, & cuiuſcunque concomitantis illum terminum.

¶OPPOSITVM. Damaſc. lib. 1. cap. 8. Generatio eſt opus naturæ. Et Magiſter in litera, & eſt Auguſt. ad Oroſiū. Quæſt. 7. Præire autem voluntas ſapientiam non poteſt. Ergo cum Filius ſit ſcientia vel ſapientia Patris, non generatur voluntate.

¶CONCLVSIO. *Pater non generat Filium voluntate, vt principio productiuo.*

¶RESPONDEO. Quantùm ad ſecūdum articulum videtur, quòd Pater non producat Filium voluntate, tanquā principio productiuo, quia principium productiuum vnius rationis in diuinis non poteſt habere duas productiones vnius rationis, nulla enim productio ibi eſt vnius rationis niſi vnica, quia adæquata; ergo cū Spiritusſanctus producatur per modum voluntatis, vt principij productiui, Filius non ſic producetur. Sed in iſto articulo videtur eſſe difficultas propter verba Auguſt. qui videtur attribuere genitionem voluntati in nobis, vt principio productiuo, 9. de Trinit. cap. 7. Quod verbum amore concipitur, ſiue creaturę ſiue creatoris &c. Et cap. 11. Maximèq; cum eadem notitia etiam placita digneque amata Verbum eſt &c. Et 11. de Trinit. cap. 3. Volūtaſque ipſa quomodo foris corpori obiecto formandum ſenſum admouebat, formatumque iungebat, ſic aciem recordantis animi conuertit ad memoriam &c. Et cap. 4. Voluntas verò illa, quæ hac atque illac fert & refert aciem formandam, coniungitque formatam &c. Et dicit multa conſimilia; ergo vult, quòd voluntas habeat rationem conuertentis aciem ante genitionem, & retinentis eam in actu: ita igitur videtur in Trinit. cuius imago eſt in anima, quòd voluntas habeat ibi aliquam rationem principij reſpectu productionis vel genitionis, vel rationem alicuius ſuperioris applicantis principium proximum ad actum ſuum ſicut in nobis. Hoc etiam arguitur in nobis, Quia ſi genitio noſtra eſſet merè naturalis, nullomodo eſſet in poteſtate voluntatis, & ita ſemper habe-

remus

remus idem verbum de eodem obiecto fortius mouente intellectum.

Ioânes Rodicon præfatus diſt. Quantùm ad iſtum articulum, etſi aliqui diſtinguant, quòd li voluntate poteſt teneri aduerbialiter, vt ſit ſenſus, voluntate genuit, id eſt voluntariè genuit, & tunc eſt vera; aut poteſt teneri ablatiuè, & tūc notat cauſam & principium elicitiuū reſpectu genitionis, & tunc eſt falſa. Quidquid ſit de iſta diſtinctione, nō videtur dicendum, quòd Pater Filium genuerit volūtate, ita quòd volūtas ſit principiū proximū vel remotū; quòd non proximū probatum eſt, quia principiū vnius rationis nō eſt niſi principiū vnius productionis; quòd etiā nō remotū patet, quia ſicut voluntas, vt eſt principiū operatiuū, aliquo modo poſterius operatur quā intellectus, ita vt eſt principiū productiuum, aliquo modo poſterius producit quā intellectus, & ita nō erit cauſa ſuperior neq; prior in productione, quæ eſt propriè intellectus. Propter iſtas tamen auctoritates Auguſt. intelligendū eſt, quòd in nobis non eſt tā tū vnicus actus intelligendi, accipiendo actū de genere qualitatis, neq; vnicus actus intelligēdi, accipiēdo actū pro actione de genere actionis; quia ſi eſſet tantum vnicus actus iſte, & tātū vnicus ille, & ille & iſte eſſent idē, tūc voluntas noſtra nullā cauſalitatē haberet in ratione actus intelligendi, qui eſt de genere qualitatis, neque in ratione actus gignendi, qui eſt de genere actionis. In diuinis igitur, cùm nō ſit in Patre niſi vnicus actus intelligendi, reſpectu illius actus voluntas Patris non habebit aliquā rationē principij vel cauſæ, cùm etiam non ſit niſi vnicus actus dicendi, reſpectu illius voluntas non habebit rationem principij, quia volūtas ſicut operando, ita & producendo vel principiando ſequitur aliquo modo intellectū, actus igitur dicendi præcedit omnem principiationem voluntatis; poteſt tamen voluntas vt complacens, non vt principians habere actum reſpectu illius genitionis, ex hoc quod voluntas, vt operans in Patre, non preſupponit genitionem, ſed tantūmodo intellectionem illam, qua Pater formaliter intelligit: In nobis autem veræ ſunt auctoritates Auguſt. quòd voluntas mouet aciē ad actū cognoſcēdi, & tenet eā in cognitione, quia poſito primo actu noſtro, ſiue de genere qualitatis, ſiue de genere actionis, poſſumus habere alios actus poſteriores ex imperio voluntatis; in Patre autē voluntas nō admouet intelligētiā Patris, vt formādā à memoria Patris, quia in Patre non eſt niſi vnica intellectio formaliter, quæ præcedit aliquo modo productionē Verbi, neq; admouet memoriā ipſi obiecto, vt gignatur Verbum.

Obiectio. Contra iſtud arguitur, Quòd Auguſt. non tantū intelligit in nobis, ſed etiam in Deo, quia Auguſt. nunquam videtur aſſignare actum volendi voluntati, vt eſt tertia pars imaginis, niſi illum, qui eſt coniū gere parentem cū prole, & hoc modo habet cauſalitatē aliquam reſpectu genitionis prolis; ergo iſta pars, vt eſt pars imaginis nihil repræſentabit in prototypo, niſi voluntas diuina habeat aliquo modo ſic coniungere. Reſpōdeo. Etſi frequenter aſſignet voluntati actum illum, vt eſt pars imaginis, tamen aliquādo ei aſſignat aliū, videlicet dilectionē eiuſdē obiecti, quod eſt obiectum memoriæ & intelligentiæ, ſicut apparet 15. de Trinit. c. 20. Vnde poteſt etiā, inquit, ſempiterna immutabilisq́ue natura recoli, conſpici, amplecti, cōcupiſci &c. Quæ auctoritas poſita eſt ſupra diſt. 3. q. 3. at. 14. ibi enim expræſſè ponit Trinitatem in memoria, intelligentia, & voluntate, vt habent actum circa obiectū idem, ſcilicet veritatem increatam. Similiter lib. 14. cap. 8. ponit Trinitatem in mēte, Inquantùm mens meminit ſui, intelligit ſe, diligit ſe. Vtrunq; etiam actum tangit ſimul 15. de Trinit. cap. 3. Et in ea quędam Trinitas inuenitur, id eſt mens & notitia, qua ſe nouit, & amor, quo ſe notitiamq; ſuam diligit. Et bene concurrunt iſti duo actus in voluntate noſtra, quia ipſa amans obiectum amat etiam notitiā obiecti eiuſdem, & ex amore obiecti mouet intelligentiam ad intelligendum illud, copulans ipſam memoriæ, de qua ipſa formetur, & tenens eam in tali coniunctione, & per hoc in actuali intellectione vnius obiecti. Iſtorum autem duorum actuum voluntatis in nobis principalior eſt ille, qui eſt dilectio obiecti, quia ille eſt cauſa quādoq; dilectionis actus, actus tamen alius, ſcilicet dilectio actus eſt vniuerſalior, quia reſpectu etiam obiecti mali diligimus actum cognoſcendi, licet nō obiectū, ſicut dicit Auguſt. 9. de Trinit. cap. 10. Neque vitiorum notitia nobis diſplicet, ſed ipſa vitia, nam placet mihi quod noui, & definio, quid ſit intempetantia, & hoc

Solutio.

eſt verbum eius. Et poſt pauca. Et definire intemperantiam, verbumque eius dicere pertinet ad artem morum, eſſe autem intemperantē ad id pertinet, quod illa arte culpatur. Volūtas igitur in nobis, vt eſt pars imaginis, repræſentat voluntatem in Deo, non quantùm ad iſtum actum copulandi, qui eſt voluntatis noſtræ, ſed quantùm ad alium actum, inquantùm ſcilicet voluntas noſtra eſt principium producendi actū circa idem obiectū, quod fuit memoriæ & intelligētię noſtrę, quia volūtas in diuinis eſt principium producēdi amorem adæquatum eſſentię diuinę, quæ eſt obiectum primū memorię diuinę, intelligentię, & volūtatis, & ille amor productus eſt Spiritusſanctus, cui correſpōdet in nobis dilectio producta, quæ dilectio frequēter ab Auguſt. vocatur voluntas, ſed volūtas propriè in nobis (quę eſt potentia) nō correſpondet Spirituiſancto, ſed vi ſpiratiuæ, quæ eſt in Patre & Filio, & hoc ſecūdum illum actū, quo voluntas in nobis eſt principium producendi amorem obiecti intellecti, non autem primò, inquantū habet producere amorē notitiæ genitæ, nullo autem modo inquantum eſt cauſa ſuperior notitię genitæ, ſic quidem vis ſpiratiua eſt principium producendi Spiritum ſanctum in diuinis, qui eſt amor eſſentiæ diuinæ, & etiam amor notitiæ genitæ, licet fortè ſecundum aliquem ordinem, ſed nō eſt vis illa ſpiratiua aliquo modo principiū productiuū notitiæ genitæ, quia etſi Pater in primo ſigno originis ſit volens, & in ſecundo gignat, tamen voluntas Patris nō habet rationem principij reſpectu illius genitionis Verbi. Sic igitur patet, quomodo Pater volens generat Filium, & tamen non voluntate, vt principio formali elicitiuo generationis.

Tamē quantùm ad intentionē Auguſt.
Henricus quol.6. q.5 de dilectione copulante parentē cū prole, dicit quidam doctor, quod illa dilectio copulans, loquendo reſpectu actus ſentiēdi, eſt inclinatio facta in potentia per ſpeciē ſenſibilē: vnde iſta quinque, quę ponit ille Doctor, videlicet obiectū ſenſibile, ſpeciē, Inclinationem factā, potentiam ſentiēdi, & actum ſentiendi, probat per vnā auctoritatem Auguſt. 11. de Trinit. cap. 2. cū enumerat Auguſt. quædam ad ſuum propoſitum facientia in fine ſic. Tertiò quod in ea re, quæ videtur, quādiu videtur, ſenſum detinet oculorum, id eſt animi intentio. Ecce (ait ille) tertiū, quod enim detinet ſenſum, nō eſt niſi illa excitatio per dictā inclinationē; vocat autem eā Auguſt. (ſecundum eū) intentionem animi cauſantis, quia per ipſam fit ſenſus animi intentus ad percipiēdum obiectū. Sed iſtud nō eſt ibi ad intentionem Auguſt. quia ibidem diſtinguens ea ab inuicē de intētione dicit, quòd tertium ſolius animæ eſt: igitur (ſecundū eum) illa intentio, quę erat tertium, non eſt illa inclinatio vel excitatio per ſpeciē; ſimiliter illud tertiū attribuitur volūtati illi, de qua dicit inferius. Vo- lib.11.c.4. lūtas verò illa hac atq; illac fert & refert aciem mentis &c. quod non videtur verum de inclinatione, ſed tantummodo de voluntate, & potentia animæ.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum cū dicit Ricardus, Hoc mihi videtur &c. non hoc videtur Auguſt. quòd velle Patris ſit formaliter gignere, quia dicit 5. de Trinit. cap. 14. Exit enim (ſupple Spiritusſanctus) non quomodo natus, ſed quomodo datus. Hoc eſt per modum voluntatis liberæ, nō per modum naturæ; & ideo oportet exponere Ricardum, quòd ipſe intelligat concomitanter.

¶Ad ſecundum dico, quòd inuidia nō ſolum eſt in ſubtrahendo illa bona, quę poſſunt communicari actu voluntatis immediatè, ſed quęcūq; volēs poteſt cōmunicare, & nō cōmunicat; Pater autē volens, licet non ſicut principio elicitiuo, vel productiuo generat, vt dictum eſt, & ideo tenet argumētum Auguſt. de inuidia.

¶Ad tertium dico, quòd nihil eſt ibi inuoluntarium, & ideo generatio Filij non eſt inuoluntaria, concedo; ſed tamen non ſequitur vltra, ergo eſt voluntate, vt principio elicitiuo, multa enim facimus, ſiue voluntate pręcedente ſiue concomitante, quorū principiū immediatū nō eſt volūtas

¶Ad quartum, quære ſolutionem.

DISTINCTIO VII.

MAG. Hic ſolet quęri a quib. &c.

IVXTA tertium & vltimum caput de generationis principio, quod eſt potentia generandi, tractat Magiſter queſtiones alias, cuiuſmodi ſunt. Poſsit ne Filius generare,

nerare, & potentia generandi, quæ eſt in Patre, ſit ne in Filio. Circa hanc diſtinctionem quæritur vnum de principio generationis, Diuiſum in 5. articulos.

Art. 1. Vtrum Pater generet eſſentia.
Art. 2. Vtrum eſſentia diuina determinata per relationem ſit principium generationis.
Art. 3. Vtrum Potentia generandi in Patre ſit proprietas Patris relatiua.
Art. 4. Vtrum potentia generandi in Patre ſit aliquid abſolutum.
Art. 5. & vlt. Vtrum generatio æterna ſit æquiuoca, an vero vniuoca.

ARTICVLVS 1.

Vtrum Pater generet eſſentia.

ARGVITVR Quòd ſic. ¶Quia generans aſsimilat ſibi genitum in forma, qua agit, Filius autem aſsimilatur Patri in eſſentia, non in proprietate, ergo &c. Et declaratur ratio, quia ſicut in creaturis proprietas indiuidualis non eſt ratio agendi, ſed natura, in qua indiuidua conueniũt ita in diuinis proprietas perſonalis, quę correſpondet proprietati indiuiduali in creaturis, non erit ratio agendi vel gignendi.

¶OPPOSITVM patebit ex Impugnatione opinionis.

¶*CONCLVSIO: Pater non generat eſſentia.*

Opinio D. Thomæ 1. p. q. 41. art. 5.

¶RESPONDEO. Hîc eſt opinio talis, quòd illud, quo Pater generat eſt eſſentia, propter rationem illam, & argumẽtum, quod eſt in opponendo.

Impugnatur 5 ra. io. 1. ratio.

Contra iſtud arguitur multipliciter, Primò ſic. Omnis forma ſufficienter elicitiua alicuius actionis, ſi per ſe eſt, per ſe agit illa actionẽ. (Exemplum. Si calor eſt ſufficiens cauſa calefactiua, calor ſeparatus calefaceret; ☞ Albedo etiam per ſe habet diſgregare, & ideo cum per ſe habet eſſe, vt in Sacramento altaris, per ſe habet diſgregare.*) Ergo ſi deitas ſit potentia generatiua, & cõſtat quòd ſufficiẽs, ſequitur, quòd ſi per ſe ſit deitas, quòd per ſe generabit; deitas autem prius eſt in ſe aliquo modo, quàm intelligatur eſſe in perſona, quia deitas vt deitas eſt per ſe eſſe; (ita quod tres perſonę ipſa deitate per ſe ſunt non è conuerſo, 7. de Trinit. cap. 4. Omnis enim res ad ſe ipſam ſubſiſtit, quãto magis Deus? Et cap. 5. vnde hoc eſt Deo eſſe quod ſubſiſtere.) Ergo in iſto primo ſigno naturæ, in quo intelligitur deitas in ſe, ante quã intelligatur in perſona; generabit, & ita deitas conſiderata diſtinguetur à genito. Si dicatur, quòd deitas non habet per ſe eſſe niſi in perſona, & ideo nõ per ſe agit, ſed perſona per ſe agit. Cõtrà. Argumentum probat oppoſitũ. Quia ſi calor habens per ſe eſſe participatũ, per miraculum eſſe per ſe, poſſet operari per ſe illã operationẽ, cuius eſt principiũ quo elicitiuũ in ſuppoſito; ergo ipſa diuina eſſentia, quę eſt per ſe eſſe ex ſe, non autem per ſe participat eſſe, poterit per ſe eſſe agens illa operatione, cuius eſt principium quo elicitiuũ in ſuppoſito, & ita ſtat argumentum.

Item ſecundò ſic. Producentis & formæ, qua producens producit, eadẽ eſt relatio ad productũ, Hoc accipitur ad Philoſopho 2. Phyſic. & 5. Metaph. vbi vult, quòd ad idẽ genus cauſę & principij pertinent ars & ædificator; ergo ad idẽ genus principij pertinent producẽs, & illud quo producens producit: & ita ſi eſſentia ſit, qua Pater generat, habebit eſſentia relationem realẽ ad genitum, hoc falſum eſt, ergo &c. — 2. ratio. t. c. 28. et 30. t. c. 2.

Item tertiò. Forma, inquantùm eſt, in qua aſsimilantur generans & genitum, non habet vnitatem niſi rationis, ſicut accipitur à Damaſc. lib. 1. cap. 8. ergo nec entitate niſi rationis, ergo ſecundum hoc non eſt principium elicitiuum actionis realis. — 3. ratio.

Item quartò. Forma nõ eſt principium agendi, niſi inquantũ agens eſt in actu per eam, non eſt autem in actu per ipſam, niſi inquantùm eſt in ipſo, non eſt autẽ in ipſo, niſi vt eſt hęc, ergo vt eſt hæc, eſt principium. — 4. ratio. 2. de anima t. c. 2 & alibi.

Item quintò. Productio per prius eſt diſtinctiua, quam aſsimilatiua, quod patet, quia omnis productio eſt diſtinctiua, non autem omnis eſt aſsimilatiua; ergo forma, quæ eſt principium productionis, prius eſt principium eius, inquantum forma eſt diſtinctiua, quã inquantùm eſt aſsimilatiua: ipſa autem eſt diſtinctiua inquantùm hæc, aſsimilatiua inquantùm forma, ergo prius eſt principium productiuum inquãtùm hęc, quàm inquantùm forma. — 5. ratio.

¶AD ARGVMENTVM. Inſtatur cõtra probationem poſitionis, tũ quia in augmentatione carnis calor eſt pricipium actiuum (ſecundum Philoſophum 2. de anima) & tamen illo generatur caro animata, — t. c. 50.

aliàs generatiua. animata, ſimilis generanti in forma† vege
tatiua tum quia brutum generãs brutum
aſsimilatur ei in ſpecie, & tamẽ forma ſpe
cifica bruti non eſt principium generandi,
ſed potentia vegetatiua; igitur maior vi-
detur eſſe falſa.

Quia autem aliqua argumenta contra
iſtam opinionem ſunt contra me, reſpon-
deo ad illa. Ad primũ dico, Quòd illa pro
poſitio maior habet hic maiorem probabi
litatem, quàm in creaturis, quia iſta forma
ſic per ſe eſt, quòd illi correſpondet pro-
prium quod potens agere, putà hic Deus,
qui quodammodo præcedit relationes, &
ſic agit; patet, quia ſic primò intelligit &
vult, igitur videtur, quòd poſſet in omnẽ
actionem, cuius ſuum quo eſt proprium
principium formale, & ita hic Deus ge-
nerat primò, & ideo illa maior de prin-
cipio elicitiuo falſa eſt, quando princi-
pium elicitiuum, ſi per ſe exiſtat, non pò
teſt eſſe propinqua ratio ad operandum.
Exemplum. Species ſi ponatur princi-
pium elicitiuum operationis videndi in
oculo, ſi per ſe exiſteret, non poſſet eſſe
principium illius operationis; & ratio eſ-
ſet, quia non poſſet eſſe in potentia pro-
pinqua ad agendum, quia non poſſet ha-
bere paſſum approximatum, quia appro-
ximatio (vt dictum eſt prius) requiritur
ad rationem potentiæ propinquæ; ſicut
autem approximatio requiritur in crea-
turis, vel amotio impedimentorum, ità
dicitur in propoſito, quòd requiritur
ſuppoſitum conueniens ad agendum; er-
go forma, quę eſſet principium actionis
in ſuppoſito diſtincto, ſi eſſet per ſe exi-
ſtens, nec eſſet ſuppoſitum, nec princi-
pium diſtinctum, nec in ſuppoſito diſtin-
cto conuenienti generationi; & ex quo
illud ſuppoſitum requiritur ad potentiam
propinquam agendi, non poterit talis
forma per ſe agere; eſſentia autem, ſi per
ſe exiſtat in aliquo inſtanti naturæ, ante-
quam intelligatur eſſe in ſuppoſito vel
perſona, in illo priori non eſt ſuppoſitum
agens in potentia propinqua ad agen-
dum, iſta enim actio diſtinctionẽ requi-
rit aliquorum in iſta natura, quæ non pò-
teſt eſſe niſi ſuppoſitorum; ergo ſuppoſi-
tum conueniens huic actioni eſt ſuppoſi-
tum diſtinctum exiſtens in iſta natura, in
nullo tali eſt natura, inquantùm intelligi
tur per ſe eſſe, ſi per ſe ſit aliquo modo an
tequam in perſona, & ideo nõ poterit per
ſe agere iſta actione.

☞ Nota, quòd tripliciter poteſt intelli
gi forma per ſe eſſe; vno modo, quòd per
li per ſe excludat ineſſe formę ipſi matę-
riæ, ſiue formæ accidentalis, ſiue eſſen-
tialis vel ſubſtantialis; alio modo, ineſ-
ſe quiditatis ſiue naturæ ipſi ſuppoſito, &
hoc actuale; tertio modo aptitudinale &
potentiale, & vtrunque in eſſe. Tertius
modus ponit illud, quod ſic eſt per ſe eſ-
ſe completè ſuppoſitum, & ideo ſic acci-
pere in maiori eſt accipere cõtradictoria,
quia forma, quæ habenti eſt principium,
quo agit, non poteſt ſic per ſe eſſe, igitur
intelligitur per ſe in maiori duobus pri-
mis modis. Et ſic probo maiorẽ. Quia ad
agere non requiritur niſi actualitas & per
ſe eſſe; primum habetur ęquè in forma in
hærente; & per ſe exiſtente; ſecundũ habẽ
tur ſufficiẽter, ſi duobus primis modis per
ſe ſit, alioquin anima ſeparata non eſſet
agens. Confirmatur etiã, quia ſi natura aſ
ſumpta à Verbo dimitteretur abſq; omni
actione poſitiua circa ipſam, ipſa non eſſet
per ſe tertiò modo, quia tũc eſſet inaſſum
ptibilis vt ſic, & tamẽ hic homo poſſet age
re omnem actum, quem habet modo Ver-
bum mediante iſta natura; imo (ſecundũ
3, art. 1. q. 1. diſt. 3. lib.) nihil poſitiuum
conſtituit ſuppoſitum creatum, & certum
eſt, quòd ratio ſuppoſiti nihil dat alicui
poſitiuum ad agendũ, ſed nec ordinem ad
alia paſſa, ſicut patet per Auerr. 7. Metaph. Cóm 28. & inde.
quia idea non poſſet mouere corpus, nec
materiam propter defectum ordinis, Con
tra hoc, quia ordo agentis ad patiens con-
ſequitur hoc exiſtens, accidit quòd incõ-
municabiliter. Ideo reſponderi poteſt ali
ter, Quòd maior eſt vera, quãdo forma eſt
actiua reſpectu termini diſtincti à ſe, non
autem reſpectu termini indiſtincti, quia
tunc licet poſsit eſſe, quo ſuppoſitum pro
ducat, non tamen poteſt eſſe producens,
non autem hoc requiritur ad hoc, vt ſit
quo. Planius dicitur, quòd maior eſt vera
de actione immanente & factione, & vni-
uerſaliter productione termini diſtincti à
forma productiua, hic terminus eſt indi-
ſtinctus à forma, qua producitur. Cõtrà.
Si deitas vel hic Deus creat, ergo agit illa
actione, quę neceſſario pręcedit creare, hu
iuſmodi eſt genere. Probatio conſequen-
tiæ. Primò, quia quòd eſt omnino pri-
mum, non requirit aliquod poſterius
agere ad hoc, vt ipſũ poſsit in actione ſibi
propria

propria; hic Deus eſt aliquo modo prius prima perſona relatiua; ergo &c. Hoc argumentum requirit, quòd ponatur ordo, quomodo hic Deus prius eſt in perſonis, quã poſsit potentia propinqua creare, nõ propter impotentiam huius Dei ad creandum, etiam ſi (ſecundum imaginationem gentilium) non eſſet in perſonis, ſed propter maiorem propinquitatem perſonarũ ad eſſentiam, quàm creationis, ſecundum illam regulam realem. In quibuſcunque duobus comparatis ſecũdum ordinem ad idem primum, potentia propinqua nõ eſt ad ſecundum, niſi primo poſito; itaque hic Deus intelligit, etiam non præciſè vt in perſonis, quia actio eſſentialis eſt quaſi prius relatione, & ita immediatiori ordine primo. Secundò. Hic Deus eſt per ſe exiſtens illimitatum; & in illo ſigno naturæ eſt primò in tribus perſonis, illud tamen habet ſigna originis; in tertio ſigno naturę hic Deus habet potentiam propinquã ad extra. Itaque negatur minor, quia nunquam deitas per ſe eſt, ita quòd nõ in ſuppoſito, niſi apud intellectum. Contra. Quod conuenit primò ex ſe formaliter alicui, eſt aliquo modo prius extra in intellectum illo, quod non conuenit ſibi ex ſe formaliter; deitas eſt omnino prima, quia pelagus; & illi conuenit ex ſe formaliter per ſe eſſe, non autem ex ſe formaliter eſt in hoc ſuppoſito relatiuo; igitur per prius per ſe eſt in illo, quàm ſit in aliquo: B probatur quia idem eſt per ſe eſſe trium perſonarum, ſi nihil ſit eſſentiæ commune tribus, niſi quod eſt primò eſſentiale: C probatur, quia fundamentum aliquo modo pręcedit relationem, ſaltem non ex ratione ſua formali habet relationem; quia eſt aliquid præter eam 7. de Trinitate. capitulo. 1. & 3. Probatur etiam; Quia aliter in quolibet haberet illam relationem, quia vbique habet illud, quod conuenit ſibi ex ratione ſua formali.

Ad ſecundum de quod & quo dico, quòd illud dictum Philoſophi eſt verũ in cauſa & cauſato; quia ibi eſt diſtinctio realis cauſę, & principij, quo cauſat, ab ipſo cauſato, dependentia etiam eſſentialis eſt cauſati ad principium cauſatiuum ſicut & ad cauſam, & ratio eſt ibi, quia principium cauſatiuum non eſt niſi vnicum in vno ſuppoſito. In propoſito autem eſt oppoſitum, quia ſuppoſitum producens eſt diſtinctum, quo autem producit eſt indiſtinctum, & ideo productum non realiter refertur ad principium quo, ſicut refertur ad principium, quod producit: & ideo in propoſito non eſt relatio realis principij productiui ad productum, ſed producentis eſt relatio realis, principij autem productiui eſt relatio rationis, ſicut prius dictum eſt de natura communicante & communicata diſt. 5. q. 1. Ad tertium dico, quòd forma, ſecundum quod eſt illud, in quo aſsimilatur generans generato, non eſt tantùm ens rationis, ſed habet aliquam vnitatem præcedentem omnem actum intellectus, quia nullo actu intellectus exiſtente ignis generaret ignẽ, & corrumperet aquam, & hoc propter ſuã ſimilitudinem naturalẽ hic, & contrarietatem ibi; hoc autem magis patebit in quæſt. de indiuiduatione. Ad quartum de Damaſc. dico, quòd intelligit de communicabilitate alicuius vnius ſecundum naturam & ſecundum numerũ, ſicut eſſentia diuina eſt communis tribus perſonis, ſed hoc modo nulla eſt communitas realis in creaturis, eſt tamen communitas alicuius vnius vnitate minori, quàm ſit vnitas numeralis. Ad quintum cùm dicitur, forma eſt principiũ agendi, inquantùm eſt in hoc, concludit pro me, quia illud abſolutum, quod eſt Patri potentia generandi, non eſt potẽtia generandi Filio. Cùm arguitur, quòd generatio prius eſt diſtinctiua quã aſsimilatiua, & quòd ex hoc forma ſit prius elicitiua vt hæc, quã vt forma, Reſpõdeo, quòd prius ſecũdum cõſequentia nõ ſemper eſt prius ſecundum cauſalitatẽ. Exemplum, Sequitur, Ignis, igitur calidus, & nõ è cõuerſo; igitur calidum eſt prius ſecundum cõſequẽtiã, & tamẽ ignis eſt prius ſecundũ cauſalitatẽ ipſo calore, & ita concedo, quòd diſtinguere eſt prius in generatione quã aſsimilare, id eſt cõmunius, quia multa diſtinguũt, quę nõ aſsimilãt, ſed diſtinguere non eſt perfectius in generatione, quã aſsimilare, quia cõuenit generationi etiam imperfectiſsimæ, inquantũ eſt à forma vt hæc, aſsimilare cõuenit ei, inquantũ eſt à forma abſolutè, & perfectior eſt ratio formę quã ratio ſingularitatis.

In 2.diſt.3.

Concedo tamen argumentũ contra opinionẽ ponentẽ tantùm diſtinctionẽ rationis, & nõ concludit cõtra me, ſicut patebit in diſt. ſequẽti. Inſtãtia prima de calore & vegetatiua non valet, quia ibi communicatur vtraq; forma, & forma principalis

palis actiua & immediata; eſt enim caro genita animata, & habens calorem genitū aliqualem naturalem, vtraq; etiam forma eſt principium generationis, licet vnū mediatum & aliud immediatū: Sed illa alia iſtantia de generatione bruti difficilior videtur, ſi ſenſitiua non habeat ibi aliquam operationē, ſed vegetatiua tantùm; & de hoc in 2. lib. quando fiet ſermo de rationibus ſeminalibus, quomodo poteſt eſſe generatio vniuoca in animalibus, Vtrum in diuinis poſsint eſſe plures Filij.

Diſt. 18.

ARTICVLVS 2.

Vtrum eſſentia diuina determinata per relationem ſit principium generationis.

ARGVITVR quòd ſic.

¶1. Quia in diuinis perſonis non ſunt poſitiua niſi eſſentia & relatio, relatio autem nō poteſt eſſe principium illius productionis, quia relatio non eſt principiū nec terminus motus ex 5. Phyſic. ergo eſſentia; ſed eſſentia ſecundū ſe cōſiderata eſt indeterminata ad plures perſonas, & ad actiones pluriū perſonarū, ergo oportet, quòd ad hoc quòd ipſa ſit principium determinatæ actionis, quòd determinetur; determinatur autē per relationē, & ideo relatio ponitur principium non elicitiuū, ſed determinatiuum.

¶2. Præterea. Adducitur confirmatio ex creaturis, vbi eadem forma dat actum primum & ſecundum, ſed determinatur ad hunc & illū ex diuerſis reſpectibus, quia ad primū determinatur ex reſpectu ad ſubiectū, & ad ſecūdū ex reſpectu ad obiectū.

¶OPPOSITVM patebit ex impugnatione opinionis.

¶*CONCLVSIO. Eſſentia diuina non vt determinata per relationem eſt principium generationis.*

Opinio Henr. quodl. 6. q. 1 & quodl. 15. q. 7.

¶RESPONDEO. Hîc eſt alia opinio dicens, quòd generationis in diuinis oportet dare aliquod principiū poſitiuū, quia actio eſt poſitiua, non ſunt autē poſitiua in diuinis perſonis niſi eſſentia & relatio, cumq; eſſentia ſit indeterminata ad plures perſonas, certè determinatur per relationem. Iſta opinio ſic expoſita probatur argumentis, quæ ſunt in oponendo.

Impugnatur. 7. rat. 1. ratio.

Contra eam arguitur multipliciter. Primò ſic, Indeterminatio eſt duplex, quędā eſt potētiæ paſsiuæ, vt indeterminatio materiæ, & quædam potentiæ actiuę illimitatæ ad plures effectus, Exemplū, Sicut Sol eſt indeterminatus ad producendū multa animalia, non quòd aliquam formam recipiat, vt agat, ſed quia habet virtutem productiuam illimitatam, Quod autē eſt indeterminatum indeterminatione materiæ, oportet quòd recipiat aliquam formā, ad hoc vt agat, quia non eſt in actu ſufficiēte ad agendum; ſed quod eſt indeterminatū indeterminatione potentiæ actiuę, eſt ex ſe ſufficienter determinatū ad producēdum quencūq; iſtorum effectuum, & hoc ſi paſſum diſpoſitum ſit approximatum, vbi requiritur paſſum, vel ex ſe ipſo, vbi non requiritur paſſum. Probatio. Si tale actiuū eſſet de ſe determinatū ad vnū effectum, poſſet de ſe ſufficienter producere illū, ſed ſi eſt indeterminatū ad hoc & illud, ex tali illimitatione nulla tollitur perfectio cauſalitatis eius reſpectu talis effectus, ſed tantū cauſalitas additur reſpectu alterius; igitur ita poteſt producere iſtud & illud, ſicut ſi eſſet tantū iſtius, & ita nō requiritur aliquod determinās. Ad propoſitum, Eſſentia diuina non eſt principium indeterminatū indeterminatione materię, igitur ſine determinatione alterius quaſi principij actiui, erit ſimpliciter determinatū determinatione, quæ requiritur ad agēdū, ita quòd nō requiritur aliquid aliud ☞ Vnde poteſt ſic formari ratio, Quod eſt indeterminatū ad plura indeterminatione potentiæ actiuę, ex ſe eſt ſufficiens ad quodlibet illorū producendū, nec indiget aliquo determinante vel actuante; ſed eſſentia diuina tantū habet indeterminationem potentiæ actiuæ, aliàs eſſet imperfecta, ergo &c. Minor patet ex dictis. Cōfirmatur, Quia talis indeterminatio principij actiui, licet ſit ad diſparata, non tamen eſt ad cōtradictoria, ſed determinatè ad alterā partē contradictionis, reſpectu cuiuſlibet iſtorū diſparatorū; nulla autē indeterminatio prohibet ex ſe determinatè agere niſi quę aliquo modo eſſet ad cōtradictoria, vt agere & nō agere, ergo &c. ☞ Hic nota, quòd indeterminatū determinatur ſe ipſo, alioquin eſſet proceſſus in infinitū, quia & illa, quibus determinaretur per alia, & illa alia per alia. Contrò. Quod ex ſe determinatur ad vnum oppoſitorum, eſt incompoſsibile alteri. Item, ergo in quolibet determinatur ad aliud. Reſpondeo, de contradictorijs tenet; ad ſecundū, in quolibet eſt determinatum.

2. ratio. Item ſecundò. Quando aliquod princi
pium actiuum eſt indeterminatum ad ali-
quos duos effectus, non ex æquo, ſed ſecũ
dũ ordinẽ naturalẽ, ex ſe ſufficienter de-
terminatum eſt ad primum illorũ, & po-
ſito primo eſt determinatum ad ſecundũ;
eſſentia autẽ diuina non eſt indetermina-
ta ad iſtas duas productiones ex ęquo, ſed
per prius ſe habet ad generationẽ; igitur
eſt ex ſe ſufficienter determinata ad vtrũ
que, quia ex ſe primò ordine originis ad
primam & illa poſita eſt determinata ad ſe
cundam, & ita in nullo ſigno originis eſt
indeterminata ad vtrãq; quaſi tũc eliciẽ-
3. ratio. dam. ☞ Item tertiò. Potentia generandi
ſignificat principiũ actus eliciendi à ſup-
poſito habente iſtud principiũ, igitur du-
plicem relationẽ connotat, vnam princi-
pij ad actum, aliam connotat actus ad ſup
poſitum, quod eſt dicere, cõnotat relatio-
nẽ principij quo, ad actum, & connotat
relationem actus ad principium quod, &
fortè tertiò connotat relationem princi-
pij quo ad principium quod, ſiue ſint duæ
vel tres relationes, nulla tamen eſt niſi ra-
tionis, propter indiſtinctionem extremo
rũ, prima competit naturę principianti, vt
fundamento proximo. Quod ergo dicit
Boëtius, quòd ad intra eſt ratio principij
originalis, verum eſt reſpectu perſonæ o-
riginatæ, ſed non reſpectu originationis;
ſic actus originandi, niſi ſecundum ratio-
4. ratio. nem tantùm.* Item quartò. Relatio eſt
ratio, & forma ſuppoſiti agentis, igitur
ſi eſt determinatiua principij quo, habe-
bit duplicem rationem principij reſpectu
generationis, vnam inquantum eſt ratio
agentis, & aliam inquantùm eſt ratio de-
terminatiua principij agendi, & ſic ipſa
5. ratio. mediabit inter ſe ipſam & actionem. Item
quintò. Natura vt natura ponitur princi-
pium elicitiuum iſtius actionis, ipſa autẽ
vt natura non eſt determinabilis (ſecun-
& lib. 2. c. 10. dum Damaſc. lib. 3. cap. 6.) proprietates
determinant hypoſtaſes non naturam vt
al[ias] natura, igitur † nihil eſt determinatiuum
nullum. principij quo, vt eſt principium quo, ſed
6. ratio. tantùm principij agentis. Item ſextò. Re-
latio (ſecundum iſtum magiſtrum) tantũ
ratione differt à fundamẽto, ergo non po-
teſt eſſe principium determinatiuum ad
actũ realẽ, aliquo modo diſtinctum ab eſ-
ſentia, quia nihil concurrit ad rationẽ ali-
cuius principij reſpectu actionis realis, ni
7. ratio. ſi reale. Item ſeptimò. Quod dicitur de re
latione determinatiua in creaturis videtur
eſſe falſum, quia calor ex ſe non per ali-
quem reſpectum medium eſt fundamentũ
huius reſpectus potentiæ calefactiuæ; non
oportet etiam, quòd determinatio ad actũ
primum & ſecundum fiat per reſpectus,
quia eadem forma abſoluta dat actum pri
mum abſolutum, & ſecundum, & non re-
ſpectiuum; & etiam principiũ agendi eſt
abſolutum, & non reſpectiuum.
¶ AD ARGVMENTA Patet ex
dictis.

ARTICVLVS 3.

*Vtrum potentia generandi in Patre ſit pro-
prietas Patris relatiua.*

ARGVITVR Quòd ſic.
¶ 1. Quia Auguſt. 5. de Trinit.
cap. 6. Eo Pater eſt, quo eſt ei
Filius; ergo eo eſt Pater, quo
generat. Probatio conſequentiæ. Quia ge
neratione eſt ei Filius, ſed paternitate eſt
Pater, ergo paternitate generat; vel ſi dei-
tate generat, ergo deitate eſt Pater.
¶ 2. Præterea per rationẽ. Actus proprius
eſt à propria forma agentis, ſed generare
eſt proprius actus Patris, ergo &c. Proba
tio maioris; tum quia propria forma dat
eſſe, igitur & agere; tum quia ſi forma cõ-
munis, & effectus communis, quia cauſa
& effectus correſpondent ſibi inuicẽ, vni-
uerſalis vniuerſali, particularis particula-
ri, 2. Phyſic. & 5. Metaph. cap. de cauſa. t. c. 38.
OPPOSITVM patebit in corpore t. c. 20.
articuli.
¶ *CONCLVSIO. Potentia generandi
in Patre non eſt proprietas relatiua Patris.*
¶ RESPONDEO. Diſtinguendo de
potẽtia vt patet in ſequẽti artic. Loquẽdo
nũc de potentia, id eſt de proximo funda-
mẽto iſtius relationis pręciſè ſũpto (quod Confirmatur
eſt pręſentis articuli) dico, quòd potentia 3. rationibus.
generandi patris nõ eſt relatio. Hãc partẽ
negatiuam probo ſic. Primò, Quia omnis 1. ratio.
relatio videtur æquè naturaliter reſpicere
ſuũ propriũ correlatiuũ, ergo relatio ſpirã
tis ſuũ propriũ correlatiuũ, ſicut relatio ge
nerãtis ſuũ; nõ diſtinguũtur autẽ in diui-
nis productiones per modũ naturę & volũta
tis, niſi quia principiũ quo producẽs pro-
ducit aliter, & aliter ſe habet ad productio
nẽ & productũ, quia hæc naturaliter, hæc
liberè; ergo nõ eſſent tũc duę productio-
nes formaliter diſtinctæ per modũ naturę
& voluntatis. Secundò, quia tunc eadẽ re 2. ratio.

 latio

latio eſſet principium ſui ipſius, quia in Patre non eſt niſi vnica relatio ad Filiū, & illa eſt (per te) quo reſpectu generationis, quę ſcilicet generatio eſt eadem relatio, licet aliter nominata, ergo &c. Tertiò, Quia tūc paternitas eſſet ſimpliciter perfectior filiatione. Probatio conſequentiæ dupliciter: primò, quia illud, quo producens producit, ſi non eſt eiuſdem rationis cum producti forma, continet eā virtualiter, & eſt perfectior ea; ergo ſi paternitas eſt, quo Pater agit & non eiuſdem rationis cū filiatione, continet filiationē virtualiter, & eſt perfectior ea: ſecundò, quia filiatio nō dat Filio, quod agat, nihil enim nec ad intra, nec ad extra producit filius filiatione; ergo ſi Pater paternitate agit, formaliter paternitas erit aliquid perfectius filiatione

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum ex Auguſt. dico, Quòd intelligit eo formaliter, non eo fundamētaliter, ſeu cauſaliter. Exemplū. Dicimus, quòd Sortes eſt ſimilis ſimilitudine formaliter, ſed dicitur ſimilis albedine fundamentaliter, ſeu cauſaliter. Ita in propoſito, Pater generat generatione formaliter. Sed hoc modo non quærimus hîc, quo generat, ſed quęrimus hîc, quo generatio elicitur, vt principio formali elicitiuo, quod ſcilicet ſit fundamentum proximum iſtius relationis. Intendit igitur Auguſt. quòd eo eſt Pater, quo eſt ei Filius, id eſt illa notione, hoc eſt quòd Pater non dicitur ad ſe Pater, ſed ad Filium; non autem intelligit ibi, quo Pater ſit Pater, ſiue generet, vt principio elicitiuo generationis, ſicut patet ibi ex litera ſua. ☞ Reſpondeo aliter. Neutra cōſequentia valet, quia ablatiuus cum verbo ſignificat principium agendi, cum adiectiuo nomine vel concreto ſignificat principium formale concernens; nuc autem non oportet idem eſſe quo formaliter tale, & quo elicitiuè agit, licet eſſe tale & agere conuertantur reſpectu ſuppoſiti agentis; nec etiam illud additum eſt idem, quia ablatiuus non poteſt conſtrui cum hoc & illo vniformiter, propter fallaciam figuræ dictionis, primo modo ſimilis terminatio oſtendit identitatem conceptus cū hoc & illo, cum ſit alius.

¶ Ad ſecundū dico, Quòd duplex poteſt intelligi cōmunicabilitas formę, vna, quę eſt vniuerſalis, quę eſt per idētitatem ad multa inferiora, quorum quodlibet eſt ipſum, ſicut vniuerſale cōmunicatur ſingularibus; alia, quæ eſt ad multa, quorū quodlibet eſt ipſo, ſicut forma cōmunicatur materię, ſed nō eſt ipſum, ſicut dictū eſt de duplici cōmunicatione formę diſt. 2. q. 2. ar. 12. Tūc dico, quòd à forma cōmuni primo modo eſt operatio communis, quia ſi formā aliquā in vniuerſali acceptā, cōſequatur aliqua operatio in vniuerſali, quā libet formā ſingularē ſub illa cōſequitur operatio ſingularis eiuſdem rationis, niſi aliqua forma ſingularis ſit imperfecta: ſi autē loquamur de ſecunda cōmunitate, quæ eſt formæ reſpectu participantiū ipſam, dico, quòd nō oportet, quòd forma cōmunis ſit principiū operationis cōmunis, & maximè quādo habetur á pluribus ſuppoſitū ſecūdū ordinē ita quòd vnl cōmunicatur ab alio, & hoc cōmunicatione adęquata, ſicut patebit in exēplo primę rationis ad cōcluſionē ſequentis artic. Ad propoſitū dico, quòd maior eſt falſa, Operatio propria eſt à forma propria, loquendo de appropriatione ſecūdo modo, qualis eſt appropriatio iſta, vel ſaltim nō alia poteſt intelligi in propoſito; & cū probatur prima propoſitio primò, quia propria forma dat eſſe, ergo dat agere. Nego cōſequentiā, multæ enim ſunt formæ dantes eſſe, quę non ſunt actiuę, & ita nullomodo dant actū ſecundū, & talis eſt paternitas, ſicut & filiatio. Quæ autē ſit ratio, quare quędā formę ſunt actiue, & quędā nō difficile eſt aſsignare rationē cōmunem; quia aliquæ formæ ſubſtātiales ſunt actiuæ, & aliquæ qualitates ſūt actiuę, aliquæ autē formæ ſubſtantiales nō ſunt actiuę, & aliquę qualitates nō ſunt actiuæ, & tamē plus cōueniunt qualitates & qualitates in aliquo cōceptu cōmuni, quā qualitates & ſubſtātiæ; ſimiliter aliquæ formæ ſubſtātiales imperfectiores ſunt actiuę, ſicut elemētares, & perfectiores nō ſūt actiuæ, ſicut mixtorū vt forma lapidis, & aliorū inanimatorū; aliquæ etiā mixtorū perfectorum ſunt cōmunicatiuę, ſicut animatorū, aliquæ tamē perfectiores nō ſunt cōmunicatiuæ ſui, ſicut formæ corporū cęleſtiū, & formæ Angelicæ: Nō igitur videtur ratio, quare aliquę formę in communi ſunt actiuæ, & aliquæ nō; ſicut in ſpeciali nō videtur aliqua ratio, quare calor eſt calefactius, niſi quia calor eſt calor, & ita videtur, ꝙ hęc ſit immediata, calor eſt caloris effectiuus; ita etiā videtur, quòd omnes formę de genere quātitatis, & omnes relationes

tiones (de quibus eſt modo ſermo) nō ſūt actiuę, & de omnibus talibus nō valet, Si dant actum primum, ergo & ſecundum. Cùm probatur ſecundò conſequentia per Philoſophum. 2. Phyſic. &. 5. Metaph. dico, quòd loquitur de vniuerſali & particulari, loquendo primo modo de communi, non autem accipiendo ſecundo modo, ſcilicet prout eadem forma numero eſt cōmunis participantibus eam, iſta enim communitas non eſt in creaturis, ſed communitas vniuerſalis ad participantia, ſiue communitate vniuerſalis primo modo dicta.

ARTICVLVS. 4.

Vtrum potentia generandi in Patre ſit aliquid abſolutum.

ARGVITVR quòd non.

10. Metaph. t. c. 22. ¶ 1. Quia medium eſt eiuſdem generis cum extremis, ſed ſuppoſita, quæ ſunt extrema, ſunt relatiua; igitur illud, quo ſuppoſitū agit, quod eſt medium inter ea, eſt relatiuum.

¶ 2. Præterea. Potentia eſt eiuſdem generis cum actu, Imo in diuinis ſunt idem, ſed ctus generandi eſt relatio vel relatiuum, ergo & principium erit relatio vel relatiuum.

Cap. 8. ¶ OPPOSITVM. Damaſc. Generatio eſt opus naturæ, ſed non eſt opus naturę vt generantis, quia natura non generat, ergo eſt opus naturæ, vt principij generandi. Item Hilarius de Trinit. libr. 5. Ex virtute naturæ in eandem naturam natiuitate ſubſiſtit Filius. Item Magiſter in litera. Pater non eſt potens niſi natura, & loquitur de potentia generandi, ergo. &c.

¶ *CONCLVSIO. Potentia generandi in Patre eſt aliquid abſolutum.*

¶ RESPONDEO diſtinguendo de potentia. Vno modo dicitur potentia Logica, quę dicit modum compoſitionis factę ab intellectu, & iſta notat non repugnantiam extremorum (de qua dicit Phi-
t. c. 17. loſophus 5. Metaph. cap. de potentia, Illud eſt poſsibile, cuius cōtrarium non eſt de neceſsitate verum &c.) & ſi hoc modo quæratur de potentia generandi in diuinis, Dico, quod ipſa eſt poſsibilis, comparando generationem ad quencunque actum non repugnantem generationi, & tūc poſsibilitas eſt Patris vel Dei ad hoc prædicatum, quod eſt generare, quia iſti termini non repugnant; impoſsibilitas autem eſt, quòd Filius vel Spiritusſanctus generent, quia iſti termini repugnant. Et ſi quęritur, Quid eſt potentia generandi in diuinis iſto modo? Reſpondeo. Non oportet dare aliquod principium, quo aliquis ſit potens generare, ſufficit enim ſola non repugnantia terminorum, Sicut ſi ante mundi creationem mundus non ſolùm non fuiſſet, ſed per impoſsibile Deus non fuiſſet, & incepiſſet à ſe eſſe, & tunc fuiſſet potens creare mundum, ſi fuiſſet intellectus aliquis ante mundi creationem componens hanc, Mundus erit, hęc fuiſſet poſsibilis, quia termini non repugnarent, non tamen propter aliquod † principium in re poſsibili, nec propter actiuū ſibi correſpondens; nec modo illa, Mundus erit, fuit poſsibilis formaliter loquendo de potentia Dei, ſed potentia quæ erat nō repugnantia iſtorum terminorum, quia iſti termini non repugnarent, licet iſtam non repugnantiam concomitaretur potentia actiua reſpectu huius poſsibilis. Alio modo dicitur potentia diuiſa contra actū, iſta non eſt in Deo. Relinquitur igitur potentia realis, quæ dicitur principium agendi, vel patiendi, vt proximum fundamentum relationum, quia hoc nomen potentia nō eſt abſtractum vltimata abſtractione, ſed eſt concretum concretione ad fundamentum, licet non concretione ad ſubiectum, de qua multiplici abſtractione in relatiuis dictum eſt ſupra diſtinct. 5. quæſt. 1. artic. 2.

Exemplum ſingulare.

† alias actiuum.

Hic autem tantummodo quęritur de potentia agendi, & tunc diſtinguitur, quòd hoc nomen potentia poteſt ſumi, vel pro eo quod per ſe ſignificat, vel pro eo quod connotat, quod eſt proximum fundamentum relationis. Primo modo accipiendo, dico, quòd potentia ſignificat relationem, ſicut potentialitas vel principiatio, & hoc modo quæſtio non habet difficultatem, quia potentia generandi in diuinis dicit eſſentialiter relationem. Secundo modo eſt difficultas quæſtionis quęrendo, quid ſit illud abſolutum, quod eſt fundamentum proximum iſtius relationis: & tunc loquēdo ſemper præciſè de potentia actiua, ſiue productiua (de qua eſt modo ſermo) diſtinguo vlterius de potentia denominatiuè ſumpta, quòd aliquando ſumitur pro

ſuo fundamento præciſè, aliquando autē pto ipſo cum omnibus aliis, quæ concurrunt ad hoc, vt poſsit elicere actum, quę ſcilicet requiruntur ad rationem potētię propinquę, cuiuſmodi ſunt in creaturis approximatio paſsi & impedimēti remotio. Iſta diſtinctio vltima potentiæ acceptæ pro fundamento præciſè, vel pro ipſo cū aliis omnibus concurrentibus, accipitur à
t.c.10. & circiter. Philoſopho 9. Metaph. Diffinitio autem potentię actiuæ, quam ponit 5. & 9. Meta
t.c.17. ph. eſt potentię actiuæ primo modo ſum-
t.c.2. & inde. ptę, potentiam autem ſecundo modo ſum-
t.c.10. ptam exprimit ipſe manifeſtè. 9. Metaph. cap. 4. Quoniam, inquit, aliquid poſſibile, & quando, & quomodo, & quæcunque alia neceſſe eſt adeſſe in diffinitione; & ſubdit. Tales potentias ſcilicet irrationales, neceſſe eſt vt poſsint, quando paſſiuum & actiuum appropinquantur, hoc quidem facere, illud verò pati. Et ſi obiiciatur contra eum, quod iſtę irrationales poſſunt impediri, hoc excludendo dicit. Nullo nanque exteriorum prohibente adiungere nihil adhuc oportet, potentiam enim habet, vt eſt potentia faciendi, eſt autem non omnino, ſed habentium aliquo modo, in quibus excluduntur, quæ exterius prohibent, remouēt enim hoc earum, quę in determinatione opponuntur quædam. Vult dicere, quòd quædam pertinentia ad diffinitionem potentiæ actiuæ, vt poten-
alias poſsibiles. tiæ excludūt impedimentum; ergo potentia actiua ibi (ſecundum eum) accipitur cū omnibus concurrentibus ad poſsibilitatē propinquam agendi.

Confirmatur 2. rationibus. 1. ratio. Loquendo nunc de potentia, id eſt proximo fundamento iſtius relationis præciſè ſumpto, dico, Quòd potentia generandi Patris eſt aliquid abſolutum. Hanc partē affirmatiuam probo primò ſic. Quod eſt perfectionis in principio productiuo, non tollit ab illo rationē principij productiui, ſed communicare ſe in identitate numerali & adæquata communicatione ſibi, ponit perfectionem in principio productiuo, ergo hoc non tollit ab aliquo rationē principij productiui; ſed ſi Deus per impoſsibile generaret alium Deum, & ille alius tertium, deitas poneretur principium productiuum alterius, & non relatio (& tunc Deitas non communicaret ſe in identitate numerali, nec communicaret ſe communicatione adæquata ſibi in ratione principij productiui, quia deitas poſſet eſſe principium alterius communicationis, pu tā facta per impoſſibile à ſecundo Deo) ergo cum modo deitas communicetur in identitate numerali, & communicatione adęquata ſibi, ita quòd deitate non poteſt eſſe alia communicatio numero eiuſdem rationis cum iſta, ſequitur, quòd multò magis modò poneretur abſolutū eſſe principiū productiuum, quàm tūc poneretur. ☞ Breuiter. Si forma communicaretur non eadem numero, nec adæquata, ipſa poneretur principium communicandi; igitur ſi modò perfectius communicetur, ipſa vel aliquid perfectius erit principium cōmunicandi illo modo. Exemplum iſtius eſt. Si calor in igne communicaret ſe eundem numero ligno, & cōmunicatione adę quata, ita quòd iſte calor non poteſt eſſe principium alterius calefactionis, non negaretur calorem ignis eſſe principium productiuum caloris in ligno, cum modò de facto ponatur calor eſſe principiū illius, & hoc cum duplici imperfectione oppoſita duplici perfectioni hic ſuppoſitæ, quia nunc eſt ibi diuerſitas caloris communicati, & communicatio non eſt adequata, hîc autem eſſet identitas caloris, & cōmunicatio adæquata: & tamen illa hypotheſi poſita, lignum calore non poſſet calefacere, nō enim ſe, quia accipit calorem calefactione, quæ eſt ab hoc calore, & tūc prius haberet calorem, quàm haberet calorem; nec aliud, quia iſta calefactio ligni ponitur adęquata illi calori in ratione principij actiui. Ita intelligendum eſt in propoſito, quòd illud quod poneretur eſſe principium alterius communicationis, ſi communicatio fieret in diuerſitate numerali & non adęquata, illud idem debet modo poni principium, quando fit communicatio eiuſdem, & adæquata principio productiuo. Secundò probo idem ſic. Aliquid abſolutum eſt terminus formalis generationis, ergo aliquid abſolutum eſt 2. ratio.
ratio formalis, qua agens agit. Antecedens probatum eſt diſtin. 5. q. 2. articul. 1. prima ratione contra primam opinionem. Probo conſequentiam, Quia impoſsibile eſt agens communicare terminum formalem productionis, niſi agat forma æquè perfecta, ſi agit vniuocè, vel perfectiori, ſi æquiuocè; in diuinis autē nihil eſt perfectius abſoluto, quia abſolutū eſt formaliter infinitum, relatio autem non, ergo &c. Quod ſi inſtes diſtinguendo de gene

generatione vniuoca & æquiuoca, dico, quod ſiue generatio ponatur æquiuoca ſiue vniuoca ratio non infringitur, quia in æquiuoca generatione oportet principiũ productiuum eſſe perfectius forma terminante; nihil autem in Deo eſt perfectius abſoluto, & ſpecialiter nulla ratio perfectior, abſurdiſſimum enim videtur dicere, quòd relatio cõtineat virtualiter eſſentiam diuinam. Sed de hoc latius in ſequenti articulo.

Ad formam autem quæſtionis, qua quæritur de potentia generandi, an ſit aliquid abſolutum, reſpondeo. Gerundiuum conſtructum cum potentia notat actum, vt egredientem ab eodem ſuppoſito, cui attribuitur potentia; ſimiliter eſt de ſcientia & voluntate, quando conſtruuntur cum gerundiuo, notant actum, vt egredientẽ vel potentem egredi ab illo ſuppoſito, cui attribuitur ſcientia vel voluntas: propter quod non ita concederetur iſta, Filius habet ſcientiam vel voluntatem generandi, quomodo concederetur illa, Filius ſcit generationem Patris, vel vult eã; imo videtur illę neganda ſicut iſtę, Filius ſcit generare, & vult generare, quia idem videtur velle agere, & habere voluntatem agendi, ſed non idem iſtis videtur eſſe velle actionem, quia hæc non includit eam velle vt actionem voluntatis, quod alia videntur ſignificare.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum, cũ arguitur de medio & extremis, dico, Quòd quoddam eſt medium per participationem vtriuſque extremi, ſicut fuſcum, quod eſt medium inter album & nigrum, quod eſt medium ex natura rei; & de tali verum eſt, quòd eſt in eodem genere cum extremis, ſicut probat Philoſophus 10. Metaph. Aliud eſt medium ali-
tc.12. quo alio modo accidẽtaliter ſumptum, ſicut operatio ioter operans & terminum; iſtud non oportet eſſe eiuſdem generis cũ extremis, quia quãdo anima intelligit ſe, intellectio eius eſt qualitas, & tamen operans & obiectum ſunt ſubſtantiæ: tale autem medium accipitur in propoſito, videlicet ipſum quo inter ſuppoſitum generans & generatum. Vel poteſt dici, quòd ipsũ quo non eſt medium propriè, ſed tenet ſe ex parte alterius extremi, ſcilicet generantis, proprium autem medium (ſi quod detur) poteſt dici generatio, & de illa verum eſt, quòd eſt eiuſdem ratioois cũ extremis quia ipſa eſt relatio, ſicut extrema ſunt relatiua.

¶Ad ſecundum de potentia & actu dico, quòd æquiuocatur de potentia, vera eſt enim maior, vt potẽtia eſt differentia entis condiuidens ens cõtra actum, quia ſic ens in communi non tantùm diuiditur per actum & potentiam, ſed etiam quodcunq; genus entis, & quæcunque ſpecies & indiuiduum, quia ſic albedo primò eſt in potẽtia, & poſtea in actu, & hoc modo ad idem genus pertinent actus & potentia. Hoc modo propriè loquendo non eſt potentia generandi in diuinis propriè, ſcilicet quæ opponatur actui, quia illa generatio eſt ſimpliciter in actu & neceſſaria, & ideo non eſt in potentia, vt potentia repugnat actui. Sed hîc eſt ſermo de potentia, vt eſt principium, & hoc modo iſta propoſitio eſt falſa, quę dicit, quòd potentia eſt eiuſdem generis cum actu; poteſt enim forma ſubſtantialis eſſe principium actionis de genere actionis, & actionis de genere qualitatis, ſicut tactum eſt ſupra diſtinct. 3. q. 3. art. 8. de notitia genita, quod ſubiectum eſt per ſe cauſa propriæ paſſionis.

ARTICVLVS 5.

Vtrum generatio æterna ſit æquiuoca, vel vero vniuoca.

ARGVITVR quòd ſit æquiuoca ex triplici via.

¶1. Ex parte perſonarum ſic, Paternitas & filiatio differunt ſpecie, ergo perſonæ diſtinctæ per eas. Antecedens probatur, quia differunt ſecundũ quiditates, & talis eſt differentia ſpecifica, tum quia ſunt puri actus, differentia autẽ actus & formæ eſt ſpecifica. Conſequẽtia probatur, primò, quia oon maior diſtinctio eſt in principijs quàm principiatis; ſecundò, quia eadem eſt differentia formalium conſtituentium & conſtitutorum; tertiò, quia eadem eſt differentia eorum, ſecũdum quę præciſe aliqua differunt, & ipſorum differentium; quartò, quia relationes ſuot idem eſſentię diuinę ſicut perſonę; igitur propter iſtud nõ negabitur differẽtia ſpecifica perſonarum ſicut nec relationum.

¶2. Ex productionibus ſic. Si productiones differunt ſpecie, ergo & producta. Antecedens patet, quia in diuinis oon eſt pro-

ductio

ductio niſi vnica vnius rationis. Conſequentia probatur, tum quia aliter non eſſet proportio productionum ad producta; tum ſecundò, quia productiones ſunt eiuſdem rationis cum productis; tum quia potentię alterius rationis requirunt obiecta alterius rationis, ergo ſi producerent ſua obiecta, producerent ea alterius rationis; ergo ſicut intellectus & voluntas præſupponunt bonum & verum formaliter diſtincta, ita producerent terminos formaliter diſtinctos, vel erunt quibus termini ſic diſtincti producuntur.

¶ 3. Ex ratione differentiæ ſpecificæ ſic. Differentia ſpecifica videtur eſſe perfectior, quã differentia numeralis, quod probatur, quia diſtinctio ſpecierum eſt de perfectione vniuerſi, non autem diſtinctio indiuiduorum, ergo differentia ſpecifica ſicut perfectior videtur eſſe ponenda in diuinis.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Generatio æterna eſt vniuoca.*

¶RESPONDEO. Concluſio, ad quam inducunt iſtę rationes, ſcilicet de generatione ęquiuoca, videtur eſſe falſa, 1.ratio. Quia cũ in primo termino generationis, ſcilicet in ipſo producto concurrant duo, ſcilicet natura & relatio propria ipſius producti, qua eſt hæc, aut generatio dicitur æquiuoca vel vniuoca à termino formali generationis, aut à formali proprio ipſi ſuppoſito producto; ſi primo modo, cum natura, quæ eſt terminus formalis huius productionis, ſit eadem in producente & producto, ſequitur vniuocatio, quia perfectiſſima ſimilitudo; ſi ſecundo modo, ergo nulla generatio eſt vniuoca, quia nullum genitum in ſua forma indiuiduali aſſimilatur gignenti. 2.ratio. Hoc etiam arguitur alio modo, & eſt idem quaſi, Quia generatio & eſt diſtinctiua, & eſt aſſimilatiua, perfectior autem ratio in ea eſt, quòd ſit aſſimilatiua quã diſtinctiua, quod apparet, quia ſic eſt à forma ſub ratione formæ, nõ ſub ratione qua hęc, & ratio formæ eſt perfectior in ſuppoſito iſta differentia indiuiduali, ſi enim perfectius eſt in generatione ipſam eſſe aſſimilatiuam, ergo ſecundũ hoc generatio dicitur eſſe vniuoca vel æquiuoca, ſi enim diceretur talis vel talis, in quantum eſt diſtinctiua, quęlibet eſſet æquiuoca, quia quęlibet diſtinguit, & hæc eſt imperfectior ratio in generatione, quia conuenit imperfectiſſimæ generationi; ergo per hanc non diſtinguitur vniuoca ab ęquiuoca: Ergo ad propoſitum, cũ generatio ſit aſſimilatiua, quatenus eadem natura communicatur, diſtinctiua, quatenus eſt geniti diſtincti à generante diſtincto; ſequitur, quòd penes naturam gignentis & geniti ſit vniuocatio, & non penes diſtinctiones eorum, ſcilicet gignentis & geniti. Tertiò applicatur ad propoſitũ, Quia 3.ratio. ſi illæ duæ differentiæ indiuiduales, quę ſunt primò diuerſę, conſtituunt producta nõ primò diuerſa, ſed inter quæ eſt generatio vniuoca propter ſimilitudinẽ in natura; ſi iſtæ differentię indiuiduales eſſent ſpecies alterius generis, adhuc non conſtituerent diſtincta tanta diſtinctione, quanta eſſet earum in ſuo genere, quia tunc differentię indiuiduales conſtituerẽt primò diuerſa. Quòd autem conſtituta modo nõ ſunt primò diuerſa, hoc eſt propter naturam, in qua natura indiuidua conueniunt, ita etiam tunc conuenirent in eadem natura, ſ[c]licet differentię cõſtituẽtes eſſent ſpecies alterius generis, igitur tũc conſtituta eſſent eiuſdem ſpeciei, ſicut modo.

¶AD ARGVMENTA. Ad primũ dicendum, quòd non eſt ibi propriè genus nec ſpecies, nec differentia ſpecifica, ſed bene concedo, quòd paternitas & filiatio ſunt relationes quaſi alterius ſpeciei, & alterius rationis, quia ſunt oppoſitę, & non fundatę ſupra vnitatem immediatè, ſicut ſimilitudo vel ęqualitas, magis etiam diſtinguitur paternitas à filiatione, quã paternitas à paternitate. Sed cũ infers, ergo conſtituta ſunt alterius rationis quaſi ſpecificæ, nego conſequentiã. Et propter probationem conſequentię notandum eſt, Quòd aliqua dicuntur aliquando magis diſtingui propter eorum minorem conuenientiam in aliquo genere, aliqua propter maiorem repugnantiam, vel incompoſſibilitatem eorum, ſicut contraria magis dicũtur diſtingui vt album; & nigrum, quàm diſparata, vt homo & album: ſed hoc modo non eſt propriè dictũ aliqua magis diſtingui, plus enim propriè diſtinguũtur, quę minus conueniunt in aliquo genere, & ita diſtincta genere generaliſſimo plus diſtinguũtur, quàm contraria, quę ſunt eiuſdem generis, licet contraria magis repugnent; vnde vniuerſaliter quanta eſt diſtinctio, id eſt repugnantia conſtituentiũ

vel

vel formaliter diſtinguentium, tanta eſt & conſtitutorum, quia ſi albedo & nigredo ſunt incompoſsibilia, & conſtituta per ea ſunt incompoſsibilia; & ita eſt in propoſito, quanta enim eſt incompoſsibilitas paternitatis & filiationis, propter quā paternitas non eſt filiatio, tanta eſt & Patris & Filij, ita quòd Pater non eſt Filius: ſed primo modo accipiendo, nunquam diſtinguentia conueniunt tantùm, quantùm cõueniunt, quę per illa diſtinguuntur, ſicut patet per omnia diſtinguentia diſcurrendo, differentię enim ſpecificæ non includunt genus, in quo conueniant ſpecies, autem diſtinctæ per eas includunt genus, in quo conueniunt, & ratio eſt, quia diſtinguentia aliquid preſupponunt in iſtis diſtinctis, quòd ipſa diſtinguentia non includunt in ſuo intellectu, diſtincta tamen per ea includunt illud, ideo diſtincta conueniunt in illo, diſtinguentia autem ea, non cõueniunt in illo. ☞ Vnde dicit Cõmentator 1. Phyſic. com. 52. quòd aliqua ſunt contraria ſecundum formam, non autem ſecundum ſubiectum, vt ſingularia, quę in ſubiecto conueniunt, idem enim ſubiectum ſubſtat vtrique. * Et per hoc patet ad argumenta, & ad probationes. Cùm dicitur de prinripiis & principiatis, dico, quòd maior diſtinctio (id eſt maior nõ conuenientia, hoc eſt in paucioribus cõuenientia) poteſt eſſe principiorũ, quā principiatorum, ſicut differẽtiæ ſpecificę, quæ ſunt principia ſpecierum, non conueniunt in genere, in quo conueniunt ipſæ ſpecies, & ita etiam eſt de differentiis indiuidualibus & indiuiduis reſpectu naturę ſpecificæ. Per idem patet ad illud de formalibus conſtitutiuis, & de præciſè diſtinctiuis, in omnibus enim eſt falſum, quòd quāta eſt diſtinctio vel differentia formalium conſtituentium, tanta ſit differentia conſtitutorum.

Obiectiones. Sed adhuc pondero argumentum, quia iſtę relationes in propoſito ſunt ſubſiſtentes, igitur tantam differentiam habent inquantùm ſubſiſtentes, quantam habent in rationibus propriis; ſubſiſtentes autẽ ſunt perſonæ, igitur tantam differentiā habent perſonæ, quantam habent relationes. Præterea. Aliqua differentia formali differũt perſonæ, & non niſi differentia illa, quæ eſt relationum, quia nullam aliam habent quàm iſtam, quę eſt relationum, iſta autẽ quæ eſt relationum, eſt ſpecifica, ergo iſta erit ſpecifica vel nulla. Ad iſta reſpondeo.

Solutio. Ad primũ, Quòd licet relationes ſint ſubſiſtentes, tamen perſonę nõ tantùm includunt relationes, ſed ipſam naturā in qua ſubſiſtunt, relationes autem non includũt formaliter ipſam naturam; in aliquo igitur formaliter conueniunt perſonę in quo non conueniunt relationes formaliter, & & ideo hic non eſt tanta diſtinctio, ſicut ibi. Ad ſecundum dico, Quòd non, ſequitur. Iſtis precisè perſonę diſtinguuntur, & iſta diſtinguuntur ſpecie, ergo perſonę diſtinguuntur ſpecie, ſicut nec de differentis indiuidualibus reſpectu indiuiduorũ. Et cum dicis, Tunc nulla erit differentia diſtinctorum, cùm nõ ſit illorum illa, quæ eſt diſtinctiuorũ, nec aliqua alia per illa, Dico, quòd per iſta poteſt eſſe diſtinctio diſtinctorum, & aliqua alia, quàm ſit illa diſtinctiuorum vel diſtinguentium, & minor, ſicut per differentias indiuiduales eſt aliqua diſtinctio ipſorum indiuiduorum, alia quàm ipſarum differentiarum, quia differentiæ ſunt primò diuerſæ, ſed diſtincta non ſunt primò diuerſa, ſed tantũ ſunt diſtincta numero in eadem ſpecie. Ita hic in propoſito, per relationes diſtinctas in ſpecie vel quaſi genere (quibus tamen in quantũ ſunt diſtinctiuę, accidit diſtingui ſpecie) poſſunt alia diſtingui perſonaliter tantũ in eadẽ ſpecie, ſiue in eadem natura. ¶ Ad ſecundum de productionibus nego conſequentiam. Quia hic ex perfectione iſtius naturę poſſunt eſſe aliqua principia propria alterius rationis, communicatiua tamen ipſius eſſentiæ, quod non contingit in aliqua natura imperfecta, & propter diſtinctionem ipſorum principiorũ formalium poſſunt eſſe productiones alterius rationis, & tamen producta vnius rationis propter vnitatẽ termini formalis, ſcilicet naturæ, quæ communicatur. Cùm probatur illa conſequentia prima per proportionem, dico, quòd proportio illa productionis ad terminum formalẽ eſt, quòd per ipſam cõmunicatur terminus formalis, ſed non requiritur talis proportio, quòd productio ſit vnius rationis, ſi terminus formalis ſit vnius rationis, quia productiones poſſunt diſtingui per rationes ſuas formales, aliter quā ex terminis formalibus, ſicut hic ex principiis formalibus: Exemplum huius eſt, quia quandoque forma eadem poteſt acquiri mutationibus alterius rationis, ſicut idem Vbi per motum loca-

lem

lem ſuper magnitudinem rectam & circularē, qui motus ita ſunt alterins rationis, quòd non ſunt comparabiles, ſecundum Philoſophum.7.Phyſic.ita eſſet, ſi eadem t.c 2.& in de. ſanitas poſſet induci immediatè ab arte, & immediate à natura. Cùm probatur illa conſequentia ſecundò per hoc, quòd productiones ſunt eiuſdem rationis cū productis, Dico, quòd quo ad hoc ſunt eiuſdem rationis, quia ſicut productiones ſunt relationes, ita producta ſunt relatiua, ſed producta ſunt ſubſiſtentia in aliqua vna natura, & productiones formaliter non ſunt ſuppoſita ſubſiſteutia in illa natura; ideo producta poſſunt habere vnitatem aliquā in natura formaliter communicata eis per productiones, quam non habent formaliter productiones. Cûm arguitur tertiò de potentiarum diſtinctione, & obiectorum diſtinctorum, quòd ſimilis eſt diſtinctio obiectorum ad potentias, patuit reſponſio diſtinct.2.quæſt.2.art.5. Vtrum in diuinis ſint tantùm duæ productiones &c.

¶ Ad tertium de perfectione differentiæ ſpecificæ dico, Quòd differentia ſpecifica non eſt perfectior identitate ſpecifica in diuinis, ſed in creaturis eſt perfectionis, poſita enim limitatione creaturarum non poteſt eſſe tota perfectio in creaturis abſque diſtinctione ſpecifica, ſed ſi in aliqua vna natura eſſet perfectio infinita, ibi diſtinctio ſpecifica nō requireretur ad perfectionem ſimpliciter: in creaturis igitur differentia ſpecifica eſt perfectior ſupplēs imperfectionem, in diuinis autem, vbi vna natura eſt ſimpliciter perfecta, nō oportet ponere talem perfectionem ſupplentē imperfectionem, quia nulla eſt ibi imperfectio, quæ ſuppleatur. Exemplum. Genera- Vt inquit Auerro 2. 2.de anima com.34. tio in creaturis eſt perfectio ſupplens imperfectionem in corruptibilibus, quæ ſine generatione non poſſent conſeruari, nec idem numeraliter, nec idem ſpecie; in diuiuis autem non oportet ponere talem perfectionem ſupplentem imperfectionem aliquam, quæ ſit ibi, nec in aliquo æterno.

DISTINCTIO VIII.

MAG. Nunc de veritate &c.

HAEC eſt ſecunda & potiſſima pars diſputationis de Deo in ſe, in qua tractat Magiſter ſigillatim de eſſentia & perſonis diuinis. Cumque in Deo multa veniant conſideranda, ſcilicet Eſſentia, Perſonæ, Proprietates, & Nomina quibus iſta exprimuntur, profectò quincupartita redditur ſequens diſputatio, hoc ordine. Nā primo loco agit de ipſa eſſentia diuina præſenti diſtinctione, ſecundo loco de diuinis perſonis 13.diſt.ſequentibus, Tertio loco de nominibus, quibus deſignatur & eſſentię vnitas & perſonarum diſtinctio, 4. aliis diſtin. Quarto loco de proprietatibus perſonarum diuinarum, quibus ipſæ perſonæ diuinæ diſtinguūtur, 9. diſtin. aliis, Quinto & vltimo de attributis eſſentialibus, quę ſunt communia, à diſtinct.35. ad finem vſque libri. Hac igitur diſtinctione diſputans primum Magiſter de his, quę pertinent ad eſſentiam diuinam, monſtrat eam eſſe & vnam, & incommutabilem & & ſimpliciſſimam. Circa hanc diſtinctionem quæruntur duo, primum eſt de ſimplicitate Dei, alterum de immutabilitate eius.

QVAESTIO 1.

Eſt de ſimplicitate Dei. Diuiditur in 12. artic.

Ar.1. Vtrum Deus ſit compoſitus ex partibus eſſentialibus, vel ex partibus quātitatiuis, vel ex ſubiecto & accidente.

Ar.2. Vtrum Deus ſit ſumme ſimplex & perfecte talis.

Ar.3. Vtrum aliqua Creatura ſit ſimplex.

Ar.4. Vtrum cum ſimplicitate diuina ſtet vnitas conceptus vniuoci communis Deo & creaturæ.

Ar.5. Vtrum Deus ſit in genere.

Art.6. Vtrum cum ſimplicitate diuina ſtet, quod Deus vel aliquid formaliter dictum de Deo ſit in genere.

Ar.7. Vtrum Deus non ſit in genere propter infinitatem ipſius.

Ar.8. Vtrum conceptus communis realis vniuocus Deo & creaturis ſit potentialis reſpectu Dei & creaturæ.

Ar.9. Vtrū cū ſimplicitate Dei ſtet diſtinctio rationis tantum attributorum ſolum reſpectu ad extra.

Ar.10. Vtrum eſſentia diuina abſolute conſiderata habeat aliquam diſtinctionem actu attributorum re vel ratione.

Ar.11. Vtrum cum ſimplicitate Dei poſſit ſtare aliquo modo diſtinctio perfectionū eſſentialium,

tialium, praecedens aliquo modo omnem actum intellectus.

Ar.12. & vlt. Vtrum attributa diuina inter ſe & ab eſſentia diſtinguantur formaliter.

ARTICVLVS 1.

Vtrum Deus ſit compoſitus ex partibus eſſentialibus, vel ex partibus quātitatiuis, vel ex ſubiecto & accidente.

ARGVITVR quòd ſic.

¶1. Quòd ſit compoſitus ex partibus eſſentialibus. Perfectionis eſt formæ poſſe dare eſſe, licet imperfectionis ſit dependere à materia, ergo ſi prima ratio ſeparetur à ſecūda (quia non videtur eſſe cōtradictio in tali ſeparatione) poteſt eſſe deitas forma dans eſſe, licet ipſa non dependeat ab ipſo, cui dat eſſe, & ita poteſt ibi poni ſine imperfectione compoſitio materię & formę; vel ſaltē componibilitas Dei vt formę.

¶2. Quòd ſit compoſitus ex ſubiecto & accidente. Quod vni eſt non ſubſtantia, nulli eſt ſubſtantia (ex 1. Phyſic.) ſed ſapientia in nobis eſt accidens, ergo in nullo eſt ſubſtantia, vel non accidens, ſed in Deo eſt ſapientia ſecundum eandem rationem, ſecundum quam eſt in nobis, igitur eſt ibi accidens, & ita compoſitio ſubiecti & accidentis.

t. c. 26. & inde.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Deus non eſt compoſitus ex partibus eſſentialibus, nec ex partibus quantitatiuis, nec ex ſubiecto & accidente.*

¶RESPONDEO, & probo ſimplicitatem diuinam per media quædam particularia ex triplici via. Primò ſimplicitatē oppoſitam compoſitioni ex partibus eſſentialibus, ſecundò oppſitam compoſitioni ex patibus quantitatiuis, tertiò oppoſitam compoſitioni ex ſubiecto & accidēte. Primum probo primò ſic. Cauſalitas materię & formę non eſt ſimpliciter prima, neceſſariò enim præſupponit cauſalitatem efficientis priorem, ergo ſi primum eſſet compoſitum ex materia & forma, præſupponeret cauſalitatem cauſæ efficientis, non autem † huius, quia iſtud non efficit ſe coniungendo materiam ſuam cum forma, ergo alicuius efficientis prioris, ergo Deus non eſſet primum efficiens, cuius oppóſitum probatum eſt diſt. 2. q. 1. ar. 3. Probatio primę propoſitionis. Cauſalitas materiæ & formę includit imperfectionē, quia rationem partis, Cauſalitas efficientis & finis nullam imperfectionem includit, ſed perfectionem; omne autem imperfectum reducitur ad perfectum ſicut ad prius ſe eſſentialiter, ergo cauſalitas materiæ & formæ non eſt ſimpliciter prima. Idem probo ſic. Materia de ſe eſt in potentia ad formam, & hęc paſsiua & contradictionis quantùm eſt de ſe, ergo non eſt ex ſe ſub forma, ſed fit ſub forma per aliquam aliam cauſam reducentem ipſam materiam ad actum formę; iſta autem cauſa reducens non poteſt tantùm dici forma inquantùm forma, quia ſic non reducit materiam niſi actuando formaliter ipſam materiam, ergo oportet ponere aliquid reducens effectiue ipſam materiam ad iſtam actualitatem; ergo ſi primum eſſet compoſitum ex materia & forma, eſſet aliquod efficiens, per cuius efficientiam eſſet materia eius ſub forma, & ita ipſum non eſſet primum efficiens vt prius. Tertiò ſic. Omnis entitas vna cauſata habet aliquā vnā cauſam, à qua eſt eius vnitas, quia non poteſt poni vnitas in cauſato ſine vnitate in cauſa, vnitas igitur compoſiti cùm ſit cauſata, requirit aliquam vnā cauſam, à qua ſit illa entitas cauſata; illa cauſa non eſt entitas materię nec formæ, quia vtraque eſt entitas diminuta reſpectu entitatis compoſiti, igitur pręter illas, ſcilicet materiæ & formæ, oportet ponere aliquam aliam, illa erit efficiens, & ita redit quod prius, quia omni compoſito ex materia & forma erit aliquid prius.

Via 1. 1. ratio.

alias ſuimet, quia idē non eſſ.

2. ratio.

Auerroes 8. Meta. h. cōment 15. & 12. Metaph. com. 18.

3. ratio.

Secundum, videlicet carentiam compoſitionis quantitatiuę videtur Philoſophus probare 8. Phyſic. & 12. Metaph. quia primum eſt potentię infinitæ, potentia autē infinita nō eſt in magnitudine; & hoc probat, Quia maior potentia eſt in maiori magnitudine, & ita infinita potentia non poteſt eſſe in magnitudine finita, nulla eſt magnitudo infinita, ergo nec aliqua infinita potentia in magnitudine. Sed iſtud argumentum videtur deficere, quia qui poneret potentiam infinitam eſſe in magnitudine, diceret ipſam eſſe eiuſdē rationis in qualibet parte magnitudinis, & in tota magnitudine, & ita in maiori & in minori ſicut anima intellectiua eſt tata in toto & tota in qualibet parte corporis, nec maior in maiori nec minor in minori corpore, nec

Via 2. t. c. 38. & inde. t. c. 41. & inde.

maior

maior in toto corpore quàm in parte; & ſi animam iſtam conſequeretur infinita potentia intelligendi, ipſa potentiã eſſet in magnitudine finita, & ita in parte ſicut in toto,& in parua parte ſicut in magna: Ita diceretur in propoſito,quòd potentia infinita in magnitudine finita eſſet eiuſdẽ rationis in toto & in parte. Declarando ergo rationem Ariſt. dico, quòd concluſio ſua eſt iſta, Quòd potentia infinita non eſt in magnitudine finita extenſa per accidens ad extenſionem magnitudinis, & hoc probat ratio ſua hoc modo. Quęcunque potẽtia eſt extenſa per accidens, ceteris paribus maior eſt & efficacior in maiori magnitudine,licet non ſit maior id eſt formaliter intenſior, quia paruus ignis poteſt plus habere intenſiuè de calore, quam magnus, ſi ſit multum rarus, & alius denſus, ideo additur in maiori, ceteris paribus; Exemplum de calore in igne, qui licet ſit ęqualis intenſionis in parte & in toto, tamen maior igis maioris eſt potentię, id eſt efficacioris eſt potentiæ in toto quàm in parte: Et ex hoc ſequitur quòd omnis talis potentia extenſa per acidens, quandiu eſt in magnitudine finita, poteſt intelligi creſcere in efficacia per augmentum magnitudinis, ſed quandiu intelligitur poſſe creſcere in efficacia, non eſt infinita ſecundum efficaciam; & ex hoc ſequitur, quòd omnis talis potentia extenſa per accidens, quandiu eſt in magnitudine finita, eſt intenſiuè finita, & non infinita, quia infinitas intenſiuè non poteſt eſſe ſine infinitate in efficacia; & ex hoc ſequitur, quòd potentia infinita in efficacia non eſt in magnitudine finita, nec etiam potentia infinita intenſiuè; & tunc vltra, cùm non ſit aliqua magnitudo infinita patet, quòd non eſt aliqua talis potentia infinita in magnitudine.

Obiectio. Sed quid hoc ad propoſitum, quòd omnino talis potentia non ſit in magnitudine? Reſpondeo. Coniungendo hic illã conclusionem, quam prius probauit Philoſophus, quòd ſcilicet tale potens eſt ſine materia, ſequitur propoſitum, quia omni extenſione aliquid extenditur, vel ſi extenſio erit aliquid per ſe exiſtens, aliquid eſſet forma informans extenſionem extenſa per accidens: Ergo ſi potentia iſta infinita ponatur in magnitudine, quęro, quid eſt illud, quod eſt extenſum ipſa magnitudine, vel ipſa extenſione magnitudinis? Nõ ipſa potentia infinita (ſicut probatum eſt) nec ipſa perficit ipſam ſicut forma materiam, quia non eſt in materia (ex concluſione præoſtenſa) ergo oportet ponere materiam extenſam iſta magnitudine, quæ materia perficeretur potentia infinita, ſicut materia noſtra vel corpus noſtrum extenditur magnitudine per ſe extenſa, & perficitur per animam intellectiuam non extenſam; ſed nulla materia eſt in habente talem potentiam (ex preoſtenſa concluſione à Philoſopho) ex illa igitur inmaterialitate præoſtenſa per Philoſophum, & modo oſtenſa in iſta concluſione, habet iſta ratio efficaciam.

Solutio. *(margin)*

Vide q. 7. quolib.

Tertium illud ſpeciale probatur ex iſtis, Quia enim Deus non eſt materialis nec quantus, ideo non eſt capax accidentis alicuius materialis conuenientis rei materiali, ſicut eſt qualitas rei materialis, ergo tantùm eſt capax illorum, quę conueniunt ſpiritualibus, putà intellectionis & volitionis, & habituum illis correſpondentium; ſed talia non poſſunt eſſe accidentia illi naturæ, ſicut probatum eſt diſt. 2. quòd intelligere eius & velle ſunt ſubſtantia eius & habitus & potentia. Via.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd dare alicui eſſe formaliter neceſſariò ponit limitationem, quia ſic dans eſſe non includit per identitatem illud, cui dat eſſe, nec poteſt ſeparari à ſic dare eſſe imperfectio, quia nec limitatio, nec etiam dependentia omnimoda; licet enim ſeparetur ab eo dependentia ad materiam, ſemper tamen manet dependentia ad efficiens, virtute cuius forma informat materiã. Et ſi inſtetur de Verbo, quòd dat eſſe naturę humanę, dico, quòd hoc non eſt dare eſſe formaliter, ſicut patebit lib. 3. diſtinct. 1.

¶Ad ſecundum dico, Quòd ſapientia ſecundum illam rationem, ſecundum quam eſt ſpecies qualitatis & accidens in nobis, non eſt eiuſdem rationis in Deo; ſicut melius patebit articul. 5. Vtrum Deus ſit in genere.

ARTICVLVS. 2

Vtrũ Deus ſit ſũme ſimplex & perfectè talis.

ARGVITVR quòd non.

¶ Quia ſimplicitas non eſt ſimpliciter perfectionis, ergo nõ eſt ponenda in Deo, vt eſſentialis. Probo

Probo antecedens. Quia ſi eſſet ſimpliciter perfectionis, ergo quelibet res habens eam eſſet ſimpliciter perfectior non habẽte, & ita materia prima eſſet perfectior homine, imo generaliter incorruptibilibus & generabilibus cõpoſitiora ſũt perfectiora.

¶ OPPOSITVM. Aug. 5. de Trinit. cap. 6. Deus verè & ſummè ſimplex eſt.

¶ *CONCLVSIO. Deus eſt ſummè ſimplex, & perfectè talis.*

¶ RESPONDEO, & probo ſimplicitatem diuinam per media quædam cõmunia ex duplici via, primò per rationem neceſſe eſſe, ſecundò per rationẽ infinitatis. Primum ex ratione neceſſe eſſe probo ſic. Quia ſi primũ ſit cõpoſitum, ſint componentia A & B, Quæro de A, ſi ſit formaliter ex ſe neceſſe eſſe, aut non, ſed poſsibile eſſe (alterũ enim horũ oportet dare in quacunq; re ſiue natura, ex qua aliquid cõponitur) Si eſt ex ſe poſsibile eſſe, ergo neceſſe eſſe ex ſe componitur ex poſsibili eſſe, & ita non erit neceſſe eſſe ex ſe; ſi autẽ A eſt ex ſe neceſſe eſſe, igitur eſt ex ſe in vltima actualitate, & ita cũ nullo facit per ſe vnum; ſimiliter ſi A eſt ex ſe neceſſe eſſe, compoſitum erit neceſſe eſſe per A, & pari ratione erit neceſſe eſſe per B, & ita erit bis neceſſe eſſe, erit etiã compoſitũ neceſſe eſſe per aliquid, quo ſublato nihil minus erit neceſſe eſſe, quod eſt impoſsibile.

Secundum ex ratione infinitatis probo primò, quod Deus non ſit cõponibilis per hoc, quòd omne componibile poteſt eſſe eſſe pars alicuius totius compoſiti, quod eſt ex ipſo & alio componibili; omnis autẽ pars poteſt excedi, contra rationẽ autẽ infiniti eſt poſſe excedi, ergo infinitũ non eſt cõponibile; ſed Deus eſt infinitus, ergo non eſt cõponibilis. Et confirmatur ratio, & quaſi idem eſt, Quia omne cõponibile caret perfectione illius, cũ quo cõponitur, ita quòd illud aliud componibile nõ habet in ſe omnem perfectionẽ, & omnimodam identitatem cum illo, quia tunc non poſſet cũ illo cõponi, nullũ autem infinitũ caret eo, cũ quo poteſt aliquo modo eſſe idẽ, imo omne tale habet in ſe ſecũ dũ perfectã identitatem, quia aliàs poſſet intelligi perfectius, putà, ſi haberet illud in ſe, ſicut cõpoſitũ habet, & iſtud infinitũ nõ habet, cõtra rationẽ autẽ infiniti eſt ſimpliciter, quòd ipſũ poſsit intelligi perfectius, vel aliquid perfectius eo. Et ex hoc ſequitur vlterius, quòd ſit omnino incõpoſitus, quia ſi ſit cõpoſitus, aut ex finitis; ſi ex infinitis, nullũ tale eſt cõponibile, ex probatis; ſi ex finitis, ipſũ nõ erit infinitũ, quia finita non reddunt aliquid infinitũ perfectione, ſicut modo loquimur.

¶ AD ARGVMENTVM dico, Quòd ſimplicitas eſt ſimpliciter perfectionis, ſecũdũ quod excludit cõponibilitatẽ, vel cõpoſitionẽ ex actu & potẽtia, vel ex perfectione & imperfectione, ſicut dicetur ſequẽti ar. nõ tamẽ ſequitur, quòd omnis creatura ſimplex ſit perfectior creatura nõ ſimplici, quia aliquid, quod eſt ſimpliciter perfectionis, poteſt repugnare alicui naturę limitatę, & ita illa non eſſet ſimpliciter perfectè talis natura, ſi haberet illud, quod repugnat ſibi, ita canis nõ eſſet ſimpliciter canis perfectus, ſi eſſet ſapiens, quia repugnat ſibi ſapiẽtia; ſimiliter alicui naturæ limitatę poteſt repugnare aliqua perfectio ſimpliciter & aliqua non, & tũc nõ ſequitur illã naturã nõ eſſe perfectiorẽ, cui cõpetit talis perfectio, quã cui repugnat, maximè quãdo illi, cui iſta repugnat, conuenit alia perfectio ſimpliciter, quæ forte eſt ſimpliciter perfectior illa alia repugnãte. Exẽplũ. Actualitas eſt perfectio ſimpliciter, & ſimplicitas eſt perfectio ſimpliciter, cõpoſito autẽ cõuenit maior actualitas licet nõ maior ſimplicitas; materię autẽ licet cõueniat ſimplicitas, nõ tamen tãta actualitas, quanta cõpetit cõpoſito ſimpliciter actualitas eſt perfectior ſimplicitate, & ita ſimpliciter perfectius poteſt eſſe illud, cui conuenit actualitas ſine ſimplicitate, quam illud, cui conuenit ſimplicitas ſine actualitate.

Sed hîc videntur duo dubia. Vnum, Quomodo perfectio ſimpliciter erit, quę nõ erit perfectio vbicunq; ſit? Cùm de ratione ſimpliciter perfectionis ſit, quod ipſum ſit ſimpliciter melius, quã non ipſum in vnoquoque, ſecundũ Anſelmũ Monologion 15. Secundũ dubiũ eſt, Quomodo vna perfectio ſimpliciter eſt perfectior alia abſolutè? Ad primũ dico, Quòd illa deſcriptio debet ſic intelligi, quòd perfectio ſimpliciter eſt melius, non tantũ ſua cõtradictoria, ita enim quodcunq; poſitiuũ eſt melius & ſimpliciter perfectius ſua negatione, imo nulla negatio eſt perfectio aliqua formaliter, ſed intelligitur ſic, eſſe melius ipſum quã non ipſũ, id eſt quodlibet ſuo incõpoſsibili; & tũc debet intelligi hoc quod dicitur in quolibet eſt melius conſideran- Dubia 2. Soluuntur.

do quodlibet præciſè inquãtũ ſuppoſitũ,
nõ cõſiderãdo in qua natura illud ſuppo
ſitũ ſubſiſtat,cõſiderãdo enim aliquod,in
quantùm ſubſiſtit in aliqua natura,poteſt
aliqua perfectio nõ ſimpliciter eſſe melior
ſibi,quia incõpoſsibilis, vt eſt in tali natu
tura,quia repugnat tali naturæ,tamẽ ei in
quantũ præciſè ſubſiſtẽs nõ repugnat;ſed
ſi hoc modo cõſideretur illam habere,erit
ſimpliciter perfectius ens, quã ſi haberet
quodcunq; ſibi incõpoſsibile. Ad ſecũdũ
dubiũ dico, Quòd requirit declarationẽ,
quis ſit ordo perfectionum ſimpliciter, &
modo breuiter ſupponatur, quòd aliquis
ordo perfectionis ſit inter eas,ita quòd v-
na ex ratione ſui eſt perfectior alia præci
sè ſumpta, licet quando quęlibet eſt in
ſummo, ſint tunc omnes æquè perfectę,
quia infinitę,& quęlibet tunc eſt infinita.
De hoc aliàs dicetur.

ar.1b.

ARTICVLVS 3.

Vtrum aliqua creatura ſit ſimplex.

ARGVITVR quòd ſic.
¶ 1. Quia cõpoſitum cõponitur
ex partibus,& illę nõ ex aliis,igi
tur partes illę in ſe ſũt ſimplices.
¶ OPPOSITVM huius eſt 6.de Tri
nit.cap.6.vbi dicit Aug. quòd nulla crea-
tura eſt verè ſimplex.
¶ *CONCLVSIO. Aliqua creatura eſt
ſimplex,nulla tamen eſt perfectè ſimplex.*
Opinio D. ¶RESPONDEO.Hic dicitur,quòd
Tho 1 p.q. quælibet creatura eſt cõpoſita ex actu &
3.ar.4.& ar potẽtia,Quia nulla eſt pura potẽtia, quia
tic.2.ad 3.& tũc non eſſet,nec purus actus,quia tũc eſ-
4.Tum lib. ſet Deus, ergo quælibet creatura eſt cõpo
12 contra ſita ex actu & potẽtia. Præterea. Quęlibet
Gentes ca. creatura eſt ens per participationẽ, ergo
49. eſt cõpoſita ex participãte & participato.
Impugna- Cõtra iſtã cõcluſionẽ arguo ſic,Quia ſi in
tur. quolibet ſit cõpoſitio ex re & re,accipio il
lã rẽ cõponentẽ; & quęro, ſi eſt ſimplex,
aut cõpoſita, ſi ſimplex,habetur propoſi-
tũ; ſi cõpoſita erit proceſſus in infinitũ in
rebus. Et patet ad argumẽta. Nõ enim eſt
actus purus,qui caret aliquo gradu actuali
tatis, ſicut non eſſet lux pura, quæ caret
aliquo gradu lucis,licet cũ illa luce impu-
ra nõ miſceatur aliqua alia entitas poſiti-
ua,ſed tantũ carẽtia perfectioris gradus lu
cis. Ad ſecundũ de participare dico, quòd
participare eſt idẽ quòd partẽ capere, ita
quod duplicẽ relationẽ importat, & partis
ad totũ, & capiẽtis ad captũ. Prima eſt rea
lis, nec tamen ſumitur ibi pars propriè,
pro eo quòd eſt aliquid rei,ſed extenſiuè,
prout omne minus dicitur pars maioris;
omne autẽ finitũ tale eſt ſimpliciter minus
tali,ſi aliquod tale eſt natũ eſſe infinitum,
quælibet autem perfectio ſimpliciter nata
eſt eſſe infinita; ergo vbicũque eſt finita,
ipſa eſt minor alia perfectione ſimili,& ita
pars extẽſiuè: Secũda verò relatio,ſcilicet
capiẽtis ad captũ,eſt relatio rationis, ſicut
inter dãs & datũ. Tripliciter tamẽ pars ca-
pitur;aut pars capitur ſic,quòd totũ captũ
eſt pars capiẽtis,ſicut ſpecies participat ge
nus,quantũ ad partes eſſẽtiales generis nõ
ſubiectiuas;aut ſic,quòd pars capti eſt pars
capiẽtis;aut 3. modo ſic, quòd pars capti
ſit ipſum totũ capiẽs: Primis duobus mo-
dis relatio capientis & capti poteſt cõcedi
eſſe realis,tertio modo nõ;iſte autem ter-
tius modus eſt in propoſito, quia omnis
perfectio limitata,quæ tamẽ nõ determi-
natur ex ſe ad limitationẽ,quæ eſt pars ca
pta,eſt ipſa tota limitata,bene autẽ ibi di-
ſtingui poteſt ſuppoſitũ capiens & natura
capta,ſed non eſt ſic diſtinctio realis.
Cõcedo igitur,quòd aliqua creatura eſt Opinio
ſimplex,hoc eſt nõ cõpoſita ex rebus, ta- Scoti.
men nulla creatura eſt perfectè ſimplex,
quin aliquo modo ſit cõpoſita vel cõponi
bilis. Et quomodo compoſita declaro ſic.
Quia habet entitatem cũ priuatione alicu
ius gradus entitatis, nulla enim creatura
habet entitatẽ ſecundũ totã perfectionẽ,
quæ nata eſt eſſe entitatis in ſe, & ideo ca
ret aliqua perfectione, quę eſt nata cõpe-
tere entitati in ſe,& ideo priuatur; ſicut tal
pa dicitur eſſe cæca, quia nata eſt habere
viſum ſecundũ rationẽ animalis,nõ ſecun
dũ rationẽ talpæ, ſecundũ Philoſophũ 5.
Metaph.c.de priuatione: cõponitur igitur t.c.27.
nõ ex re & re poſitiuis, ſed ex re poſitiua
& priuatione, id eſt ex entitate aliqua,
quam habet, & ex carẽtia alicuius gradus
perfectionis entitatis,cuius ipſũ non eſt ca
pax,tamẽ ipſum ens eſt capax, ſicut talpa
ſecundũ ſe nõ eſt nata videre,ſed ſecundũ
quòd animal nata eſt videre,nec tamẽ iſta
cõpoſitio ex poſitiuo & priuatiuo eſt in eſ
ſẽtia rei,quia priuatio nõ eſt de eſſẽtia ali
cuius poſitiui. Ad iſtã etiã ſequitur cõpoſi
tio act⁹ & potẽtiæ obiectiuæ,quidquid e-
nim eſt ens,& caret aliqua perfectione en
tis,eſt ſimpliciter poſsibile, & termin⁹ po
tẽtiæ ſimpliciter, cuius terminus non po-
teſt eſſe ens infinitũ,quod eſt neceſſe eſſe.

Eſt

Eſt etiã quædam creatura cõponibilis. Quod patet de accidẽte, quod eſt cõponibile cũ ſubiecto: in ſubſtãtia etiã patet, tã de forma quàm de materia, de ſubſtantia etiam per ſe generabili & corruptibili patet, quòd eſt receptiua accidẽtis; nulla igitur ſubſtãtia eſſet nõ receptiua, niſi propter perfectionẽ ſui: ſed perfectiſsima intelligẽtia eſt receptiua accidẽtis, quia capax eſt ſuæ intellectionis & volitionis, quæ nõ eſt ſubſtantia ſua. Probatio, quia tũc eſſet formaliter beata ſeipſa, cui⁹ oppoſitũ probatũ eſt diſt. 1. tũ quia quælibet intelligentia poteſt intelligere infinita, quia omne intelligibile, ergo ſi intellectio ſua eſſet ſua eſſẽtia, poſſet habere eſſẽtiã infinitã, quia haberet vnã intellectionẽ infinitorũ; tũ quia intellectio ſua nõ depẽderet ab aliquo obiecto, niſi à quo depẽdet ſuũ eſſe, & ita nihil inferius ſe, nec etiã ſe poſſet intelligere in genere proprio, ſed tantùm in obiecto ſuperiori mouẽte, ſiue nihil poſſet aliqua intelligentia intelligere, niſi in Deo.

Hoc eſt Theologicum cõtra Philoſophos.

¶ AD ARGVMENTA. Illud quod eſt in opponendo, concedo. Alterũ etiam, quod eſt in oppoſito ex Aug. cõcedo, quòd nulla creatura eſt verè ſimplex, quia compoſita modo prędicto ex poſitione & priuatione, actu & potentia obiectiua; & componibilis alij creaturæ.

ARTICVLVS 4.

Vtrum cum ſimplicitate diuina ſtet vnitas cõceptus vniuoci cõmunis Deo & creaturæ.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia illis, quę ſũt totaliter & immediatè ſub extremis cõtradictionis, nihil eſt cõmune vniuocũ, Deus & creatura ſũt totaliter & immediatè ſub extremis cõtradictionis (ſcilicet depẽdere & nõ depẽdere, cauſatum & nõ cauſatũ, eſſe ab alio & nõ ab alio) ergo nihil eſt eis cõmune vniuocũ. Itẽ ſic, & eſt cõfirmatio illius rationis. Omnis cõceptus communis eſt neuter reſpectu illorũ, quibus eſt communis, ſed nullus eſt cõceptus neuter reſpectu contradictoriorum, quia eſt alter eorum, ergo &c.

¶ 2. Præterea. Primò diuerſa in nullo cõueniunt, ſed Deus eſt primò diuerſus à quacũque creatura; alioquin haberet quo conueniret, & quo differret, & ita non eſſet ſimpliciter ſimplex, ergo Deus in nullo cõuenit cum creatura, & ita nec in aliquo conceptu communi.

¶ 3. Pręterea. Vbi tantũ eſt vnitas attributionis nõ poteſt eſſe vnitas vniuocationis, ſed oportet ponere vnitatẽ attributionis creaturæ ad Deum in ratione entis, ergo in hoc non eſt vniuocatio.

¶ 4. Pręterea. Ad hoc adducitur intentio Dionyſij de diuinis nominibus, qui ponit tres gradus cognoſcendi Deũ, ſcilicet per eminẽtiã, per cauſalitatẽ, & per abnegationẽ; & ponit illã cognitionẽ per abnegationẽ eſſe vltimã, quãdo remouẽtur à Deo omnia illa, quę ſunt cõmunia creaturis, ergo nõ intelligit ipſe, quòd aliquis conceptus, qui eſt abſtractus à creaturis, remaneat in Deo, ſecũdum quod fuit cõmunis creaturę.

¶ 5. Præterea. Ad hoc etiã eſt Aug. 8. de Trinit. c. 3. Cũ itaq;, inquit, audis bonum hoc & bonũ illud, quę poſſũt aliàs dici etiã nõ bona, ſi potueris ſine illis quæ participatione boni bona ſũt, perſpicere ipſum bonũ, cuius participatione bona ſũt, ſimul enim & ipſũ intelligis, cũ audis hoc aut illud bonum; ſi ergo potueris illis detractis per ſe ipſum perſpicere bonũ, perſpexeris Deũ, & ſi amore inhæſeris, cõtinuo beatificaberis. Hęc ille. Igitur vult dicere, quòd intelligẽdo hoc bonũ & illud bonũ, intelligo illud bonũ, cuius participatione illa ſunt bona; hoc autem eſt bonum infinitũ, ergo non habeo tantùm ibi cõceptum boni in cõmuni, ſed etiã boni per eſſentiam.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore art.

¶ CONCLVSIO. *Cum ſimplicitate diuina ſtat vnitas cõceptus vniuoci communis Deo & creaturæ.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt vna opinio negatiua, quę dicit, quòd cũ ſimplicitate diuina nõ ſtat, quòd aliquis ſit conceptus cõmunis vniuocus Deo & creaturę, de qua dictũ eſt ſupra diſt. 3. q. 1. ar. 2. Ad hoc ponũtur quędã rationes, quæ ſũt argumẽta in opponẽdo. Cõtra iſtam poſitionẽ ſũt duę rationes, quæ tactę ſũt superi⁹ diſt. 3. q. 1. ar. 2. Vna, Quia tũc non poſſet cõceptus ille proprius Deo cauſari in intellectu noſtro, quidquid enim eſt naturaliter mouẽs intellectũ noſtrũ pro ſtatu iſto ſiue intellectus agens, ſiue phantaſma; ſiue ſpecies rei intelligibilis, habet pro effectu adęquato cauſare in nobis conceptum illius quiditatis, & eorum, quæ continentur in tali quiditate eſſentialiter vel virtualiter; conceptus autẽ ille proprius

Opinio Hẽrici in ſumma. art. 22. q. 1. 2. & 3. & ar. 26.

Impugnatur 2. ratio: 1. ratio.

Deo neutro modo cõrinetur in iſta quidi
tate,nec eſſẽtialiter nec virrualiter (quòd
nõ eſſentialiter patet, quia negas vniuoca
tionem;quòd non virtualiter probo,quia
perfectius nunquam continetur in minus
perfecto) ergo nunquam habetur in via
cõceptus proprius Deo,quod falſum eſt;
ergo cõceptus vnluocus Deo & creaturæ
Solutio Hẽrici quo. 10.q.7. poteſt haberi. Reſpõſio aliquorũ ad hanc
rationẽ eſt, Quòd ens ratũ facit notitiã de
ſe,inquantũ ens ratũ eſt, hoc eſt, inquãtũ
eſt relatũ ad primũ ens , & ita cõclpere il-
lud ſub ratione illa,non eſt cõcipere illud
ſub ratione abſoluta,ſed ſub rarione rela-
ta ad primũ ens;relatio autẽ habet cauſa-
re in intellectu conceptũ correlatiui , ſiue
relationis correſpõdenris,& cũ non cõci-
piarur vr in ſe ſubſiſtẽs relatio correſpon
dẽs,cõcipietur allquo modo virtute iſtius
Refutatur. fundamẽtũ illius relationis. Cõtrà. Iſtud
argumẽtũ videtur ſtare,quia ſi eſt dare alĩ
quod adęquatũ obiecto à nobis naturali-
ter cognoſcibili & intelligibili, qualiter-
cunq; ſit pręſẽs intellectui noſtro,poſſet
facere cõceptũ de ſe,& de his, quæ inclu-
dit eſſentialiter vel virtualiter,& ſecundũ
iã dicta nullo modo Includitur illud abſo
lutũ,quod eſt fundamentum relationis in
Deo,vt probabo;ergo ſequitur,quòd nul
lo modo fiat in nobis cõceptus illius abſo
luti,& Ita nullũ cõceptũ alicuius abſoluti
poteritius de Deo habere naturaliter.Pro
batio aſſũpti,Quia licet dicta reſpõſio ſup
ponat,quòd relatio In creaturis prius natu
raliter concipiatur, quã relatio ſibi corre-
ſpõdẽs, vel fundamentũ relationis corre-
ſpõdentis(quod credo eſſe falſũ,quia ter-
minus relationis naturaliter pręintelligi-
tur relationi ſicut & fũdamẽtũ)licet etiam
ſupponat,quod rẽs creara rata nõ Intelligi
tur à nobis niſi inquãtũ relata (quod im-
probatũ eſt diſt.3.q.2.de veſtigio,& vide
tur eſſe cõtra Aug.7.de trini.c.4. Omnis
enim res ad ſe ipſã ſubſiſtit,quanto magis
Deus?Loquitur autẽ ibi de ſubſiſtẽtia,vt
qua naturaliter eſt res creata, & naturali-
ter in ſe ſubſiſtit , alloquin nõ eſſet argu-
mẽtũ,Si omnis res ad ſeipſã ſubſiſtit,quã
tò magis Deus?ſi idẽ accipiatur in pręmiſ
ſa & in cõcluſione) His inquã omiſſis,quę
fortè ab aduerſario negarẽtur , arguo ſic.
Relario In creatura licer habeat in virtute
ſua cauſare cõceptũ relationis ſibi corre-
ſpõdẽtis,tamẽ illa relario correſpõdẽs ſibi
nõ includit in ſe aliquẽ cõceptũ abſolutũ
in quo fũdetur, qui relatio Dei ad creatu
ram, quæ eſt tantùm rationis, nõ includit
in ſe eſſenriã diuinã,vel aliquã perfectio-
nẽ abſolurã in Deo,quę perfectio realiter
eſt ipſa eſſẽria, quã tamẽ eſſentiã vel per-
fectionẽ abſolutã oporter ponere eſſe fun
damẽtũ relationis Dei ad creaturã,& ita
nõ poſſet per relationes iſtas cauſari in no
bis aliquis cõceptus de perfectionibus ab
ſolutis,niſi relatio altera haberet in ſe vir
tualiter illud abſolutum,quod eſt propria
perfectio Dei,quod eſt impoſſibile.Iſtud
etiã probatur,quia (ſecũdũ eos) eſſẽtia di
uina nõ eſt nata facere de ſe niſi conceptũ
vnicũ in intellectu,ergo nõ eſt natus habe
ri de ea,niſi vnicus cõceptus realis.Hęc cõ
ſequẽtia probatur, Quia omnẽ cõceptum
realẽ narũ haberi de ea quantũ ad intelli-
gẽtiã ſimplicẽ ipſa nata eſt facere in Intel
lectu,hoc enim cõpetit obiectis imperfe-
ctioribus. Vlrerius infero. Ergo quodcũ-
que obiectũ narũ eſt facere de illa eſſentia
aliquẽ cõceptũ realẽ,natũ eſt facere illum
vnicũ,qui natus eſt haberi de ea,quia ſi nõ
illũ,tũc nullũ de ea, ſed nulla creatura po
teſt illũ vnicũ cauſare, quia tunc ex crea-
tura poſſet cognoſci ſub ratione , qua eſt
hęc eſſẽtia ſingularis; ergo per nullã crea
turã(ſecundũ illã opinionẽ)poteſt haberi
aliquis cõceptus ſingularis de eſſẽtia diui
na. ☞ Hęc cõſequẽtia negatur & etiã pri
ma propoſitio probãs eã, quia eſſectus na
tus eſt facere de cauſa aliquẽ cõceptũ im-
perfectũ,quẽ illud obiectũ,ſi in ſe moueat,
nullo modo cauſabit,ſed perfectiorẽ,quia
imperfectionis eſt in mouẽre cauſare cõce
ptũ ita imperfectũ de obiecto,ad quẽ mo-
uet.* Secũda ratio tacta in quęſtione præ 2.ratio.
dicta erat de cõcepru vno & certo & duo- Solutio 1.
bus dubiis,qui certus eſt cõmunis illis.Re Henrici vbi
ſpõdetur ibi tripliciter.Primò, Quòd alĩ ſupra & ar.
quis cõceptus idẽ eſt certus & dubius , vt 24.q. 6. &
cõceptus Sortis & Platonis dubius eſt, cõ 7.
ceptus alicuius hominis eſt certus,& tamẽ
iſte & ille eſt idẽ.Hoc nihil eſt,Quia licet Refutatur.
cõceptus idẽ poſſet diuerſificari penes mo
dos grãmaticales & logicales (grãmatica
les,vt penes quoſcunq; modos ſignifican-
di;logicales, vt peres quoſcũq; modos cõ
ſiderãdi diuerſos,ſicut penes vniuerſale &
& particulare,vel penes explicitè & impli
citè,explicitè ſicut diffinitio exprimit,im
plicitè ſicut diffinitum exprimit , & per
iſtas differentias poſſunt poni , non tan-
tũ certitudo & incertitudo,ſed etiã veritas
& fal-

& falſitas,congruitas & incongruitas)ta-
men quòd idem conceptus eodem modo
conceptus quantū ad iſtos modos ſit cer-
tus & dubius,hoc eſt idem omnino affir-
mare & negare: ergo ſi cōceptus de ente
eſt certus,& cōceptus de ente creato & in
creato eſt dubius,nō eſt hoc propter mo-
dos ſignificādi diuerſos grāmaticales, nec
penes diuerſos modos cōcipiēdi logicales;
vel igitur erit ſimpliciter alius cōceptus &
alius,quod eſt propoſitū;vel cōceptus di-
uerſificatur penes modū recipiēdi particu
laris & cōmunis,quod eſt etiā propoſitū.

Solutio 2. Henrici in ſumma. ar. 22 q 1.2.3. Aliter dicitur,Quòd ſunt duo cōceptus,
ſunt propinqui tamē,& propter iſtā pro-
pinquitatē videntur eſſe vnus: Et eſt cer-
tus de vno,hoc eſt de illis duobus cōfusè
cōceptis, vel eſt certus de illis ſub vnitate
cōceptis; dubius eſt autem de illis duobus
Refutatur. diſtinctè cōceptis.☞ Cōtrà arguitur ſic.
Duo conceptus ſimpliciter ſimplices non
ſunt in intellectu,niſi vterq; fuerit diſtin
ctè ibi, quia talis aut omnino ignoratur,
t.c.22. aut totaliter attingitur,9. Metaph.c. vlt.
igitur de illo nō eſt intellectus certus ſecū
dum aliquid,& incertus vel dubius vel de
ceptus ſecundum aliud. Sic igitur forma
tur ratio.Si intellectus duos habet conce-
ptus,ergo aliquid patet ſibi de vtroque cō
ceptu,ſi videtur vnus, aliquid non patet;
conſtat,alioquin ſemper viderētur vnus,
ergo neuter cōceptus eſt ſimpliciter ſim-
plex,ergo non primò diuerſi & abſtractiſ
ſimi.Præterea.Intellectus habens conce-
ptum diſtinctum poteſt illo diſtinguere
obiectum cognitum ab alio conceptu,quē
habet,ſed hic non poteſt diſtinguere, er-
go non habet conceptum diſtinctū, ergo
nec proprium, quia cōceptus proprius eſt
conceptus alij repugnans, ergo cōcipiens
per hūc habet conceptum repugnantem al
teri;verbi gratia, viſus videt aliquid repu
gnans nigro, quin per illud diſtinguat à
nigro:conceptus autem voco obiecta for-
malia,quæ duo obiecta ſub propriis ratio
nibus, quarū vna eſt primò diuerſa ab a-
lia,ſic conſiderantur intellecta à me,& nō
poſſum aliter diſtinctè cognoſcere, quid
eſt hoc;igitur proprias rationes non intel
ligo,ergo nihil,vel aliquid aliud commu-
ne.Item breuius arguitur ſic. Intellectus
quando eſt certus,aut eſt certus de conce-
ptu ſimpliciter vno,aut non,ſed vno vni-
tate analogię; ſi primo modo, & non de
hoc,quia nō de illo,quia de vtroque parti
culari eſt dubius,ergo eſt certus de aliquo
tertio ſimpliciter vno,quod eſt propoſitū;
ſi ſecundo modo arguo ſic. Non poteſt in
tellectus eſſe certus de vno inquantum ſic
vnū(ſcilicet de illo, qui eſt ſic vnus vnita
te analogię) niſi ſit certus de duobus, vt
duo ſunt;ergo duo illi non videntur intel
lectui eſſe vnus,quia ſcilicet cōcipiūtur vt
diſtincti cōceptus.Probatio antecedentis,
Quia analogia ſiue attributio includit eſ-
ſentialiter cōparationē vnius ad alterum,
cognitio autem comparationis præſuppo
nit neceſſariò diſtinctā cognitionē cōpara
torū,ergo &c. * Cōtrà. Quando non poſ- Refutatur magis.
ſunt aliqui cōceptus concipi ſub vnitate,
niſi ſimul vel prius naturaliter cōcipiātur
ſub diſtinctione propria ſibi,quæ præſup
ponitur illi vnitati, nō poteſt intellectus
eſſe certus de eis,inquantū habēt illā vni-
tatē,& dubius de eis,inquantū ſunt diſtin
cti.(☞ Vel ſic. Nō poteſt intellectus eſſe
certus de illa vnitate eorū,& dubius de di
ſtinctione eorū.Vel ſic.Non poteſt intel-
lectus eſſe certus de eis, ſub ratione alicu-
ius vnitatis,& dubius de eis ſub ratione ali
cuius diſtinctionis *) Sed intellectus con-
cipiēs ens dictū de Deo & creatura, ſi ſint
duo cōceptus,non poteſt habere cōceptus
iſtos ſecundū aliquā vnitatem, niſi prius
naturaliter habeat eos, vel ſimul ſub ratio
ne diſtinctorū;ergo non poſſet eſſe certus
de eis ſub ratione vnius, dubitando de eis
ſub ratione multorum. Probatio maioris,
Quia ſi certitudo eſſet de aliquo conce-
ptu,vel de aliquibus conceptibus,dubitan
do de A & B, vel cū dubitatione de A &
B,ille vnus vel illi duo conceptus conci-
perentur prius naturaliter ſub ea ratione,
ſub qua eſſet certitudo de illo vel de illis,
quàm concipiantur A & B; ergo per op-
poſitum, ſi non poteſt concipi aliquid de
A & B, niſi ſub diſtinctione ſibi propria
concipiantur, non poteſt intellectus eſſe
certus de eis ſub ratione alicuius vnius,
& dubius ſub ratione diſtinctionis. Pro-
batio minoris.Ens in Deo & ens in creatu
ra,ſi ſunt duo conceptus habentes attribu
tionem, non poſſunt concipi,inquantùm
habent vnitatem attributionis, niſi prius
natura vel ſaltem ſimul concipiatur iſte
& ille inquantùm diſtincti, putà, iſte ſub
propria ratione, & ille ſub propria ratio-
ne, quia iſti ſub propriis rationibus ſunt
fundamenta vnitatis ordinis & attributio
nis. Confirmatur iſtud per argumen-

t.c. 146. & c.14. tum Philoſophi 2. de anima de ſenſu communi, quem concludit eſſe communem, per cognitionē differentię albi & dulcis; ex cuius differētiæ cognitione concludit, quòd cognoſcit extrema; ſi enim poſſet cognuſcere iſta ſub ratione huius reſpectus, qui eſt differentia, abſq; hoc, quòd ea cognoſceret ſub propria ratione, tūc argumētū ſuum nō valeret. Ergo ſimiliter in propoſito non poſſunt ſimul cognoſci A & B ſub ratione illius vnitatis ordinis, niſi cognoſcatur A ſub propria ratione, & B ſub propria ratione, cū (per te) nihil ſit eis cōmune; & ita quicunq; intellectus concipit iſtos duos ſub vnitate ordinis, cōcipit eos diſtinctè, vt diſtinctos in ſe.

Solutio 3. Ioānis Rodicō libr. 1. diſt. 11. q. 6. alias alterutro Tertio modo reſpondetur, quòd nō eſt certitudo de cōceptu aliquo vno, & dubitio de duobus, ſed eſt certitudo de duobus diſtinctis, & dubitatio de altero illorū; vt putà, certus ſum, quod hoc ens eſt ſubſtantia vel accidēs, dubitādo tamen determinatè, vtrū ſit hoc ens, vt ſubſtantia, vel illud ens, quod eſt accidēs. *Refutatur.* Cōtrà. Iſta certidu pręcedit omnē apprehenſionē quorūcūq; diuidētiū ipſum ens, ergo præcedit certitudinē de toto diſiūcto. Antecedens probatur, quia non oportet in prima apprehēſione, qua ſcitur hoc eſſe aliquid vel ens, apprehēdere à ſe vel ab alio, per ſe vel in alio, & ſic de aliis diſiūctis. Cōtra iſtud *diſt. 3. q. 1. ar. 2.* etiā eſt tertiū argumentū ſuperius dictū, quod erat de inquiſitione intellectus, quā habemus de Deo per naturalē inueſtigationē, in qua illas rationes creaturæ, quæ dicūt perfectionē de ſe, ſeparamus ab imperfectione, cū qua ſūt in creaturis, & eas ſecundū ſe acceptas cōſideramus vt indifferētes, & eis attribuimus perfectionē ſūmā, & ſic acceptas in ſūmo attribuim⁹ eas creatori, vt proprias ipſi; & ita arguit Aug. 15. de trinit. c. 4. Ac per hoc, quoniā rebus creatis creatorē ſine dubitatione præponimus, oportet vt eſt, & ſūmè viuere & cūcta ſētire atq; intelligere, &c. Hoc probat ipſe ex hoc, quod dixit paulo ante, Quod viuētia nō viuētibus, ſēſu prædita nō ſentiētibus, intelligentia nō intelligentibus, immortalia mortalibus, impotentibus potentia, iniuſtis iuſta, ſpecioſa deformibus, bona malis, incorruptibilia corruptibilibus, Immutabilia mutabilibus, inuiſibilia viſibilibus, in corporalia corporalibus, beata miſeris pręferenda videamus. Quod argumentū nō videtur valere, ſi talia, vt reperiuntur in creaturis, non eſſent eiuſdem rationis cum illis, quæ talia in ſummo attribuuntur Deo. Cōſimilia argumenta frequenter habentur à Doctoribus & à ſanctis; ita enim formaliter ponitur in Deo intellectus & volūtas, & non tantū abſolute, ſed cum infinitate; ita & potentia, ſapiētia, & liberū arbitrium ponitur in Deo. Et Anſelmus de libero arb. c. 1. reprehēdit illā diffinitionē de libero arbitrio, quę eſt, Quod eſt poteſtas peccādi, quia (ſecundū eū) tunc ſecundū hoc non eſſet in Deo liberū arbitriū, quod eſt falſū; quę improbatio nulla eſſet, ſi ſecundū aliam rationē omnino diceretur liberū arbitriū de Deo, & creatura. Hęc eſt etiam via Dionyſij, Quia quando in tertio gradu peruenitur ad illam cognitionem per remotionē, quæro, An pręcisè cognoſcatur ibi illa negatio, & tūc nō plus cognoſcitur Deus, quā chimęra, quia illa negatio eſt cōmunis enti & nō enti; aut etiam ibi cognoſcitur aliquid poſitiuū, cui attribuitur illa negatio, & tūc de illo poſitiuo quęro, quomodo cōceptus eius habetur in intellectu, ſi enim nō habetur in intellectu per viā cauſalitatis, & eminētiæ aliquis cōceptus prius cauſatus in intellectu, nihil omnino poſitiuū cognoſcetur, cui attribuatur iſta negatio. Cōfirmatur etiā iſta ratio, quia non dicimus Deū formaliter lapidē, ſed formaliter ſapientē; & tamē ſi pręcisè cōſideretur attributio cōceptus ad cōceptum, ita poteſt formaliter lapis attribui ad aliquid in Deo vt ad ideā ſuā, ſicut ſapiētia. ☞ Reſpōdetur. Deus nō dicitur ſapiēs, quia eſt in ipſo idea ſapientiæ, ſed quia eſt in ipſo perfectio ſimpliciter talis, ſed alterius rationis à ſapiētia creata. Cōtrà. Illius ſapiētiæ eſt ſapiētia creata noſtra quędā participatio, ſimiliter & ideæ, idē autem nō participat eſſentialiter niſi vnicā perfectionē. Itē Relatio ideati ad ideā eſt mēſurati ad mēſurā, vnicū mēſuratū nō niſi ad vnā mēſurā refertur, idea autē eſt mēſura eius, ergo ſapiētia, qua Deus dicitur ſapiens, cum ſit mēſura eiuſdē, non diſtinguitur ab idea. Reſpōdeo. Idea eſt mēſura propria & participatū propriū, vel magis relatio mēſurę & participati, ſapientia non ſic, ſed eſt magis fundamentū relationis menſuræ & participati, & cōmune non propriū, quia ita participat vna creatura illā perfectionē, ſicut alia. • Et ſi dicas, quod de Deo cōcludimus aliquid per rationem effectus, vbi

ſuffi

ſufficit tantū proportio, & nō ſimilitudo. Hoc nō reſpōdet, ſed cōfirmat argumentū, quia conſiderādo Deū ſub ratione cauſę ex creaturis, bene cognoſcitur proportionaliter, ſed hoc modo non cognoſcitur aliqua perfectio de Deo, quę eſt in creatura formaliter, ſed cauſaliter, ſcilicet quòd Deus ſit cauſa talis perfectionis; attributa autē ſunt perfectiones ſimpliciter dictæ de Deo formaliter, ergo talia cognoſcūtur de Deo non ſolū per viā proportionis, ſed etiā per viā ſimilitudinis, ita quòd oportet ponere aliquē conceptum cōmunē in talibus Deo & creaturæ, qualis nō t.c.4. eſt cōmunis in prima via cognoſcēdo Deū per viam cauſalitatis. Ad iſtud eſt auctoritas Philoſophi 2. Metaphyſ. qui arguit principia ſempiternorū eſſe veriſsima, & probat hoc per iſtā maiorē, quia vnūquodque eſt maximè tale, per quod aliis ineſt vniuocatio, & exemplificat de igne, & ex hoc cōcludit, quod ſēpiternorū principia neceſſe eſt eſſe veriſsima; iſta conueniētia nō valet, niſi virtute iſtius minoris, quòd principia illa ſempiterna ſunt cauſa vniuoca veritatis in aliis, Si enim accipitur in minori, quod illa principia ſunt principia ęquiuoca vel analoga, erūt quatuor termini in ſyllogiſmo Philoſophi, quod nō eſt veriſimile. Reſpōdeo. Verū eſt ſi deberet reduci in vnum ſyllogiſmū, ſed nō ſic reducetur, ſed primò arguetur per locū à minori ſic; Illud eſt maximè tale, propter quod vniuocatio eſt, ergo multò magis eſt eminēter tale in perfectione ſimpliciter, per quod eſt effectus æquiuoc°, ſed principia ſēpiternorū ſūt huiuſmodi, ergo &c.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū aut intelligit in minori, quòd illa ſub extremis cōtradictionis totaliter, hoc eſt, quod præciſè ſūt illa extrema cōtradictionis, & ſic minor eſt falſa, Deus enim nō eſt præciſè hoc, ſcilet nō ab alio, quia iſta negatio dicitur chimęra, nec creatura eſt pręciſè iſta negatio, ſcilicet nō neceſſe eſſe, quia hoc etiam cōuenit chimeræ, ſed tam Deus quā creatura eſt aliquid, cui cōuenit alterū extremū contradictionis; accipe tūc maiorē, quòd quæcunq; ſunt talia, quibus cōueniūt extrema cōtradictionis, ipſa nō vniuocātur in aliquo, iſta maior eſt falſa, nā omnia per ſe diuidētia aliquod commune ſunt talia, quòd de ipſis dicūtur extrema cōtradictionis, & tamen vniuocantur in ipſo diuiſo: ita in propoſito poſſūt iſta ſecundū ſe tota recipere prędicationē contradictionis, & tamē poſſunt habere aliquid ſubſtratū illis extremis illius cōtradictionis, quod eſt cōmune ambobus. Ad confirmationē de neutro dico, quòd conceptus cōmunis duobus eſt neuter formaliter, & ita cōcedo cōcluſionem, quòd cōceptus entis nō eſt formaliter conceptus creati nec increati; ſi autem intelligatur, quòd iſte conceptus eſt ita neuter, quòd neutrū contradictoriorū dicatur de eo, falſum eſt: ita eſt in rationali & irrationali, quòd cōceptus animalis neuter eſt formaliter, & tamē illud, quod cōcipitur, nō eſt neutrū, ſed verè eſt alterū iſtorū, alterū enim cōtradictoriorū dicitur de quolibet, & tamē nō oportet quēlibet cōceptū eſſe formaliter alterū cōceptū cōtradictoriorū.

¶Ad 2. patebit ar. 8. quòd Deus & creatura nō ſunt primò diuerſa in cōceptibus, tamē ſūt primò diuerſa in realitate, quia in nulla realitate cōueniūt; & quomodo eſſe poſsit cōceptus cōmunis ſine cōueniētia in re vel in realitate, in ſequentibus dicetur.

¶Ad tertiū de attributione dico, quòd attributio ſola nō ponit vnitatē vniuocationis, quia vnitas attributionis minor eſt vnitate vniuocationis, & minor vnitas non cōcludit maiorē, tamen minor vnitas poteſt ſtare cū maiore vnitate, ſicut quę ſunt vnū genere, ſunt vnū ſpecie, licet vnitas generis ſit minor quàm vnitas ſpeciei; ita hic cōcedo, quòd vnitas attributionis nō ponit vnitatē vniuocationis, poteſt tamē ſtare cū ea, licet hæc formaliter nō ſit illa. Exēplū Species eiuſdē generis habent eſſentialiter ordinē ſiue attributionē ad primū illius generis (ex 10. Meaph.) & tamē t.c. 2. & inde. cū hoc ſtat vnitas vniuocationis rationis generis in ipſis ſpeciebus; ita & multò magis oportet eſſe in propoſito, quòd in ratione entis, in qua eſt vnitas attributionis, attributa habeant vnitatē vniuocationis, quia nunquā aliqua cōparātur, vt menſurata ad mēſurani, vel exceſſa ad excedēs, niſi in aliquo vno conueniāt, ſicut enim cōparatio ſimpliciter eſt in ſimpliciter vniuoco (7. Phyſi.) ita omnis cōparatio eſt t.c. 24. & inde. in aliqualiter vniuoco, quando enim dicitur, hoc eſt perfectius illo, ſi quæratur, quid perfectius? oportet ibi aſsignare aliquid cōmune vtriq;, ita quòd omnis cōparatiui determinabile cōmune eſt vtrique extremo cōparationis, non enim homo eſt perfectior homo, quàm aſinus, ſed per-

fectius animal; & ita ſi aliqua comparantur in entitate, in qua eſt attributio vnius ad alterum, hoc eſt perfectius illo, quid perfectius?ens perfectius, ergo oportet entitatē eſſe aliquo modo cōmunem vtrique extremo; Ita etiam poſſet argui de numero vel de diſtinctione, quia omnia numerata vel diſcreta habēt aliquid commune ſicut vult Aug. 7. de Trinit. c. 4. Si enim tres perſonæ, cōmune eſt eis id, quod perſona eſt; Ita quòd determinabile termini numerabilis ſemper eſt cōmune omnibus numeratis: ſecundum Aug. ☞ Et ſi inſtetur, quòd non eſt proprie numerus Dei & creaturæ, arguo de diuerſo vel diſtincto vel de alio ſic. Deus & creatura ſunt diuerſa vel diſtincta, vel Deus eſt alius vel aliud à creatura, in omnibus iſtis determinabile diſtinctionis ſiue expreſſū ſingulariter, ſiue pluraliter oportet eſſe cōmune vtriq; extremo, patet in exēplis, quia homo non eſt alius homo ab aſino, ſed aliud animal. Probatur idē ratione, quia in relationibus ęquiparantiæ extrema ſunt eiuſdē rationis, alietas eſt talis † relatio, ergo in quibuſcūq; aliis eſt alietas vnius rationis mutua, & per cōſequēs determinabile alietatis erit vnius rationis. Huic non innitaris, quia concluderet, quòd fundamentum ſit eiuſdē rationis, vnde minor eſt contra articulum de alio.*

a 21 denominatio.

¶Ad quartum, cū arguitur de Dionyſio, patet prius in 3. argumento, quòd intētio Dionyſij eſt ad oppoſitum, quia in tertio gradu non ſtatur in ſola negatione, ſed in aliquo poſitiuo conceptu à creatura accepto, cui attribuitur illa negatio.

¶Ad quintùm ex Aug. reſpondeo, Quòd illud bonum, cuius participatione alia bona ſunt, quòd intelligitur intelligēdo hoc bonum vel illud; vel poteſt poni vniuerſale ad omnia bona, & tunc eius participatione ſunt alia bona, ſicut ſpecies participant genus, vel aliquod inferius participat ſuperius; vel poteſt intelligi bonū per eſſentiam, cuius vt cauſæ participatione alia bona ſunt: & tunc verum eſt, quòd intelligendo illud bonum intelligo bonum per eſſentiam in vniuerſali, ſicut intelligē do hoc ens intellige ens vt partem conceptus, & in ente intelligo quodcunque ens in vniuerſali. Et cùm ſubdit, Si potes illud per ſe noſſe, Dico, quòd ſi per ſe ſi, refertur nō ad actū cognoſcēdi, ſed ad obiectum, putà, quòd cognoſcatur illud bonū, quod cognoſco in vniuerſali, cum iſta determinatione per ſe, ſcilicet, quòd concipe rem bonū nō depēdens, & bonum per eſſentiam, intelligo Deum, non tantùm in conceptu communi, ſed in conceptu proprio: & tunc per hoc, quòd dicitur per ſe, contrahitur bonum, quod erat commune, & fit proprium Deo, & iſti inhęrēdo per fruitionem eſt beatitudo, loquendo de beatitudine viæ, quia iſte conceptus eſt perfectiſſimus, quem poſſumus habere in via concipiendo Deum naturaliter. Et iſta apparet eſſe intētio Aug. 8. de Trini. cap. 2. vbi dicitur. Noli quærere quid ſit veritas, ſtatim enim ſe opponunt caligines imaginū corporalium, & nubila phantaſmatum, & perturbant ſerenitatem, quæ primo ictu diluxit tibi, cùm dicerem veritas. Quod non eſſet verum, ſi omnino eſſet alius conceptus entis vel boni in Deo, à conceptu illorum in creatura, tunc enim bene eſſet quærendum quid veritas, quia tunc eſſet veritas quęrenda, quæ eſt propria Deo, nec obiicerent ſe illi phantaſmata perturbantia conceptum veritatis, vt eſt propria Deo, quia iſte conceptus non habet phantaſmata ſibi correſpondentia, perturbant enim conceptū veritatis, vt cōuenit Deo, loquendo de veritate in communi, ſicut alias expoſitum eſt. Si autem aliqui proteruiant vnum eſſe conceptum entis, & tamen nullū eſſe vniuocum iſti & illi, Iſtud non eſt ad intentionem iſtius queſtionis, quia quantuncunque illud, quod concipitur, ſit ſecundum attributionem vel ordinem in diuerſis, ſi tamen de ſe cōceptus vnus eſt, ita quòd non habet aliam rationem, ſecundum quam dicitur de hoc & de illo, ille conceptus eſt vniuocus. Si etiam alio modo proteruiat aliquis, quòd conceptus denominatiuus nō eſt vniuocus, quia ratio ſubiecti non eſt ratio pręd icati, Hęc videtur inſtantia puerilis, quia vno modo prædicatum denominatiuum eſt medium inter prædicatum vniuocum & ęquiuocū, alio modo vniuocum & ęquiuocum ſunt immediata apud Logicum: primum verū eſt, accipiendo prædicatum vniuocum, & quod vniocè prędicatur, hoc eſt. ſcilicet quòd ratio eius ſit ratio ſubiecti, & iſto modo denominatiuum nō eſt vniuocum, ſecundum etiam verum eſt intelligendo de vnitate rationis eius, quòd prędicatur, ſic vniuocum eſt, cuius ratio eſt in ſe vna,

Diſt. q. 1. ar. 12.

ſiue

ſiue illa ratio ſit ratio ſubiecti, ſiue denominet ſubiectum, ſiue per accidens dicatur de ſubiecto; ęquiuocum autem cuius ratio eſt alia, quomodocunque illa ratio ſe habeat ad ſubiectum. Exemplum, Animal eſt vniuocum, non tantùm vt dicitur de ſpeciebus ſuis, ſed vt determinatur per differentias, quia habet vnum conceptum determinabilem per eas, & tamen non dicitur de differentiis vniuocè, hoc eſt in quid, ita quod ratio eius ſit ratio differentiarum, quomodo vniuocè dicitur de ſpeciebus. Iſta etiam altercatio nihil eſt ad propoſitum, quia ſi ens dicatur ſecundum vnum conceptum ſui de Deo & creatura, oportet dicere, quòd ratio entis ſit ratio ſubiecti, dicetur enim de vtroque in quid, & ita erit vniuocum vtroque modo.

§ Metaph. t. c. 10.

ARTICVLVS 5.

Vtrum Deus ſit in genere.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia eſt auctoritas Damaſceni in elementario cap. 8. Subſtantia &c.

¶ 2. Præterea. Eſt auctoritas Boëtij in libello ſuo de Trinitat. vbi videtur dicere, quòd duo genera manent in diuinis. Hoc non poteſt intelligi tantùm ſecundum modum aliquem ſimilem prædicandi, quia 15. de Trinit. cap. 5. dicit Auguſt. ſic. Proinde ſi dicamus ęternus, immortalis, incorruptibilis, immutabilis, viuus, ſapiens, potens, ſpecioſus, iuſtus, bonus, beatus, ſpiritus; horum omniū nouiſſimum, quod poſui, quaſi tantummodo videtur ſignificare ſubſtantiā, cætera verò huius ſubſtā tię qualitates. Item idem 5. de Trinit. cap. 8. videtur dicere, quòd actio propriiſſimè conueniat Deo, ergo non tantùm manent modi prædicandi ſimiles duobus iſtis generibus. Et ita videtur, quòd oporteat intelligere Boëtium de illis duobus generibus in ſe, quòd maneant.

¶ 3. Pręterea. Ad hoc videtur auctoritas Auerro. 10. Metaph. com. 7. & incipit textus, Dicuntur autē æqualiter ens & vnū. Vbi Philoſophus dicit aliquam eſſe primam ſubſtantiam, quę ſit menſura aliarū, Commentator vult, quòd ille ſit primus motor; Ergo ſicut in aliis generibus primum eſt aliquid illius generis, ita primus motor eſt aliquid de genere ſubſtantię.

¶ 4. Præterea. Ad hoc ratio prima ponitur talis, Quia poteſt concipi ſubſtantia creata & ſubſtantia increata, & neuter conceptus eſt ſimpliciter ſimplex, ergo reſoluendo remanebit ratio ſubſtantiæ indifferens ad vtrunque contrahens, & ſic indifferenter accepta videtur eſſe ratio generis.

¶ 5. Præterea. Secūda ratio eſt, Quia multa entia ſimplicia ponuntur in genere, ſicut Angeli (ſecundum ponentes eos immateriales) accidentia etiam (ſecundum ponentes ea eſſe ſimplicia) ergo ſimplicitas Dei non excludit ab eo rationem generis.

¶ OPPOSITVM patebit ex ſolutione argumentorum.

¶ *CONCLVSIO. Deus non eſt in genere.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt vna opinio affirmatiua, quę ponit Deum in genere, & habet pro ſe auctoritates & rationes, quæ ſunt argumēta in opponendo, ad quę oportet reſpondere.

Opinio Alberti de Saxonia, & Roberti Olcot. lib. 1. q. 5.

¶ Ad primum argumentum ex Damaſceno reſpondeo. Licet multa verba dicat in diuerſis locis, quæ videntur dicere Deum eſſe in genere, vnum tamen verbum, quod dicit in elementario cap. 8. ſoluit omnia, ibi enim dicit ſic. Subſtantia, quæ cōtinet ſuperſubſtantialiter increatam deitatem, cognoſcibiliter autem & contentiuè omnem creaturam, generaliſſimū eſt genus. Non igitur dicit ſubſtantiam, quæ eſt generaliſſimum, continere contentiuè deitatem, ſicut continet creaturam, ſed ſuperſubſtantialiter, hoc eſt, accipiendo illud, quod eſt perfectionis in ſubſtantia, quæ eſt genus, & relinquendo illud, quod eſt imperfectionis, quomodo dicit Auic. 9. Metaph. Deum eſſe ens per ſe.

¶ Ad ſecundū ex Boëtio dico, quòd nuſquā inuenitur dicere in libello illo, quòd duo genera manent in diuinis, nec breuiter genera, nec differentię generum, nec etiam modi eorum, nec rationes eorū manent ibi; quia ſicut genera, & ea, quæ in eis ſunt, limitata ſunt, ita & modi & rationes eorum, loquendo de rationibus primæ intentionis, quæ fundantur in iſtis, quia in limitato non poteſt aliquid fundari, niſi limitatum. Dicit tamen Boëtius in libello ſuo 1. de Trinit. cap. 6. quòd enumeratis prędicamentis, hęc ſi quis in diuinam prædicationem conuertit, omnia mutantur, quæ mutari poſſunt, ad aliquid verò omnino non mutatur ibi; Et infra cap. 12. Eſſentia cōtinet vnitatem, relatio multi-

multiplicat Trinitatem. Et exiſtis accipitur, quòd innuat ſubſtantiam & relationem manere in diuinis. Sed expręſſè dicit ibi cap.6. Quod nec ſubſtantia, quę eſt genus, nec aliquid eius manet ibi. Dicit enim, Cùm dicimus Deus, ſubſtantiā ſignificare videmur, ſed eam quæ ſit vltra ſubſtantiam; quomodo Damaſc. ſubſtantiam dicit ſuperſubſtantialiter. Intendit ergo, quòd duo modi prædicandi ſunt in diuinis, ſcilicet prædicati relatiui & eſſentialis, quos modos Auguſt. magis exprimit 5. de Trinit. cap.6. Ad ſe & ad aliud, & omnia prædicata formaliter dicta de Deo, ſub altero iſtorum membrorum cōtinētur; Sed ſub primo membro continentur multa prædicata, quæ habent ſimilem modū pędicandi qualitati & quantitati, nō autē ſola illa, quæ habēt ſimilē modū prædicandi illis, quæ ſunt de prædicamēto ſubſtantiæ: ſub ſecundo autem mēbro continētur omnia, quæ habent ſimilem modum prædicandi quibuſcunque relatiuis, ſiue ſint relatiua propriè ſiue nō. Sed quare omnia eſſentialia dicātur preciſe pędicari ſecundum ſubſtantiam, & cōtra ea diſtinguantur prædicata dicta ad aliquid, cum tamen, illa prædicata dicta ad aliquid tranſeāt per identitatem in ſubſtātiam, ſicut & alia? Ratio aſsignabitur in ſequentibus, art. 12.

¶Ad tertiū ex Auerroē dico, quòd non videtur habere intentionem magiſti ſui

447 Ariſt. quia Ariſt. in c.3. illius decimi quęrit, An in ſubſtātijs ſit aliquid vnū, quod ſit menſura aliorum, an hoc ipſum vnum. Et probat ex intentione contra Platonē, quòd non ſit ipſum vnū, ſed aliquid, cui conuenit ipſum vnum, ſicut eſt de omnibus alijs generibus, loquēdo de vno, & de omnibus alijs menſuratis in illis generibus. Et cōcludit in fine, Quare ſi quidem in paſsionibus, & qualitatibus, & quantitatibus ipſum vnū aliquid vnū, ſed non hoc ipſius ſubſtātiæ, ſed in ſubſtantijs neceſſe eſt ſimiliter ſe habere, ſimiliter enim ſe habet in omnibus. Super quā literā ponit Cōmētator verba prædallegata, Sed ſi primus motor poneretur menſura ipſius generis ſubſtantiæ, hoc ipſum vnum poneretur menſura, quia primus motor propter ſimplicitatē ſuam multò verius eſſet hoc ipſum vnū, quā idea Platonis. Quid igitur eſt menſura prima illius generis? Reſpondeo, Aliqua ſubſtātia illius generis prima, cui conuenit vnitas, nō eſt autē primus motor mēſura intrinſeca illius generis, ſicut nec aliorum; quatenus tamen etiā eſt menſura extrinſeca omniū aliquo modo eſt immediatius mēſura ſubſtātiarum, quæ ſunt perfectiora entia, quā accidentium, quæ ſunt remotiora ab ipſa, nullius tamen generis eſt mēſura intrinſeca.

¶Ad quartū dico, quòd ſi ſubſtantiā abſtrahas à creata & increata, non accipitur ibi ſubſtantia, vt eſt conceptus generis generaliſsimi, quia increata repugnat ſubſtantiæ hoc modo, quia ſubſtātia hoc modo includit limitationem; ſed accipitur ibi ſubſtantia pro ente in ſe, & non ente in alio, cuius conceptus prior eſt & cōmunior conceptu ſubſtantię, vt eſt genus, ſicut patuit per Auic. vbi ſupra.

¶Ad quintū concedo, quòd cōpoſitio rei & rei nō requiritur in ente in genere, ſed requiritur cōpoſitio realitatis & realitatis, quarū altera præciſè ſumpta in primo ſigno naturæ eſt in potentia ad alterā, & perfectibilis per alteram; talis autem cōpoſitio non poteſt eſſe realitatis infinitæ ad realitatem infinitam, omnis autem realitas in Deo eſt infinita formaliter, ſicut ſupra declaratum eſt, ergo &c.

ARTICVLVS 6.

Verū cum ſimplicitate diuina ſtet, quod Deus vel aliquid formaliter dictum de Deo ſit in genere.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia De⁹ formaliter eſt ens, ens autem dicit conceptū dictum de Deo inquid, & iſte cōceptus nō eſt proprius Deo, ſed cōmunis ſibi & creaturis, ſicut dictū fuit diſt.3. ergo oportet ad hoc, quòd fiat proprius, quòd determinetur per aliquem conceptum determinantem; ille determinans ſe habet ad conceptum entis, ſicut conceptus qualis ad conceptum quid, & per conſequens vt conceptus differētiæ ad cōceptū generis.

¶2. Præterea. Auic. 2. Metaph. c.1. Ens in ſubiecto & ens non in ſubiecto nō habēt mediū, & videtur loqui, ſecūdū ꝙ ens nō in ſubiecto eſt ratio ſubſtātię, & ens in ſubiecto eſt ratio accidētis; De⁹ igitur cū ſit ens formaliter, & nō ens in ſubiecto, ergo eſt ens formaliter nō in ſubiecto, ergo ſubſtātia, ſubſtātia autē vt ſubſtātia eſt genus

¶3. Prętere. Vbi eſt ſpecies, ibi eſt genus (ſecundum Porphyrium) quia ſunt correla- Cap. de ſpecie.

correlatiua; ſed natura diuina eſt ſpecies reſpectu diuinarum perſonarum (ſecundum Damaſc. cap. 3.) ergo Deus eſt in genere.

¶ 4. Præterea. Sapientia formaliter dicitur de Deo, & hoc ſecundum eãdem rationem, ſecundum quã dicitur de nobis, quia illæ rationes, quæ dictæ ſunt diſt. 3. q. 1. ar. 12. de vniuocatione entis, concludunt de vniuocatione ſapientiæ, igitur ſecundum illam rationem, ſecundum quam ſapientia dicitur de Deo, eſt ſpecies generis, & hoc probatur per dictum antiquorũ Doctorum, qui dicunt, quòd ſpecies transfertur ad diuina, quia dicit perfectionem, licet nõ genus, quia dicit imperfectionem, vt † ſapientia transfertur ad diuina, licet non qualitas.

alias ſcientia.

¶ OPPOSITVM tenet Magiſter In litera, & adducit Auguſt. & oſtẽdit per eum, quòd remouentur à Deo illa prædicamenta artis Dialecticæ.

¶ *CONCLVSIO. Cum ſimplicitate Dei ſtat, quod aliquis ſit conceptus communis Deo & creaturæ, non tamen communis vt generis.*

¶ RESPONDEO, & teneo opinionem meã mediam, quòd cum ſimplicitate Dei ſtat, quòd aliquis ſit conceptus communis ſibi & creaturæ, non tamen communis vt generis. Prima pars probata eſt arguendo contra primam opinionem ar. 4. Secundam partem probo per Auguſt. 7. de Trinit. cap. 5. Manifeſtum eſt Deum abuſiuè ſubſtantiam vocari. Ratio ſua ibi eſt, quia ſubſtantia dicitur, quod ſubſtat accidentibus, abſurdum verò eſt, quòd Deus alicui accidenti ſubeſt. Hæc ratio ſic tenet, Nõ enim intelligit, quòd ratio ſubſtantiæ ſit ſubſtare accidentibus, ſed vt ſubſtantia eſt genus, quia præmiſit ibi, quòd abſurdum eſt, quod ſubſtantia relatiuè dicatur; ſed ſubſtantia, vt eſt genus, eſt limitata, ſicut ſtatim poſtea probabitur, omnis autem ſubſtantia limitata capax eſt accidentis, ergo ſubſtantia quæcũque, quæ eſt in genere, poteſt ſubſtare alicui accidenti, Deus non, ergo &c. Itẽ arguit. Auic. 8. Metaph. c. 4. Quod Deus non eſt in genere, quia genus eſt pars, Deus autem ſimplex eſt non habens partem & partem, ergo Deus non eſt in genere. Iſtæ duæ probationes ſunt ſimul per auctoritatem, & per rationem.

Concluſio probatur auctoritatibus.

Nunc oſtendo propoſitum duobus medijs, & declarantur ex his, quæ ſunt propria Deo, primò ex ratione infinitatis, ſecundo ex ratione neceſſe eſſe. Ex primo medio arguo dupliciter. Primò ſic. Conceptus habens indifferentiam ad aliqua, ad quæ non poteſt conceptus generis eſſe indifferens, non poteſt eſſe conceptus generis; ſed quidquid dicitur communiter de Deo & creatura, eſt indifferens ad finitum & infinitum, loquendo de eſſentialibus, vel ſaltem ad finitum & non finitum, loquendo de quibuſcunque, quia relatio diuina nec eſt finita nec infinita, nullum autem genus poteſt eſſe indifferens ad finitum & infinitum, ergo &c. Prima pars minoris patet, quia quidquid eſt in Deo perfectio eſſentialis, eſt formaliter infinitum, in creatura verò finitum. Secunda m partem minoris probo, quia genus ſumitur ab aliqua realitate, quæ ſecundum ſe eſt potentialis ad realitatem, à qua accipitur differentia, ſed nullum infinitum eſt potentiale ad aliquid, vt patet ex dictis ar tic. 3. Aſſumptum hoc patet auctoritate Ariſt. 8. Metaph. cap. 5. Oportet terminũ, id eſt diffinitionem eſſe orationem lõgã, quia ſignificat aliquid de aliquo, ita quòd oportet illud eſſe materiam & illud formam. Apparet etiam per rationẽ, quia ſi illa realitas, à qua accipitur genus, eſſet verè tota quiditas rei, ſolum genus completè diffiniret, genus etiam & differentia non diffinirent, quia ratio ex eis non indicaret primò idẽ diffinito, vnaqueq; enim res eſt ſemel ipſa; & ideo illa ratio, quæ bis exprimeret eam, non indicaret † primò idem diffinito, vel quiditati illius rei. Hanc rationem aliqualiter pertractando intelligo ſic, Quòd in aliquibus creaturis genus & differentia accipiuntur ab alia & alia re, ſicut ponendo plures formas in homine animal accipitur à ſenſitiua, & rationale ab intellectiua; & tunc illa res, à qua accipitur genus, verè eſt potentialis, & perfectibilis ab illa re, à qua accipitur differentia. Aliquando ibi non ſunt res & res, ſicut in accidentibus, ſaltem in vna re eſt aliqua prima realitas, à qua ſumitur genus, & alia realitas, à qua ſumitur differentia; dicatur prima A, ſecunda B, A ſecundum ſe eſt potentiale ad B, ita quòd præciſè intelligendo A, & præciſè intelligendo B, A vt intelligitur in primo Inſtanti naturæ, in quo præciſè eſt, ipſũ eſt perfectibile per B, ſicut ſi eſſet res alia, ſed quòd

Probatur adhuc duplici via. via. . duabus rationibus.

alias

c. 5.

alias ſemel.

quòd nõ perficitur realiter per B, hoc eſt propter identitatem A & B ad aliquod totum, cui realiter primò ſunt eadem, quod quidem totũ primò producitur, & in ipſo toto ambæ iſtæ realitates producũtur: ſi tamẽ altera iſtarũ ſine altera producaretur, verè eſſet potẽtialis ad eã, & verè eſſet imperfecta ſine alia; iſta autem compoſitio realitatum potentialis & actualis minima eſt, quę ſufficit ad rationem generis & differentiæ, & iſta non ſtat cũ hoc, quòd quælibet realitas in aliquo ſit infinita, realitas enim ſi eſſet de ſe infinita, quantuncunque præciſè ſumpta, nõ eſſet in potentia ad aliquam realitatem; igitur cùm in Deo quęcunque realitas eſſentialis ſit formaliter infinita, nulla eſt, à qua formaliter poſsit accipi ratio generis. Secundò ex eodem medio ſic. Cõceptus ſpeciei non eſt tantùm conceptus realitatis, & modi intrinſeci eiuſdẽ realitatis, quia tunc albedo poſſet eſſe genus, & gradus intrinſeci albedinis poſſent eſſe differentię ſpecificæ, illa autem, per quę comune aliquid contrahitur ad Deum & creaturam, ſunt finitum & infinitum, quæ dicunt gradus intrinſecos ipſius, ergo iſta contrahentia non poſſunt eſſe veræ differentię, nec cum contracto conſtituunt ita compoſitum conceptum, ſicut oportet cõceptum ſpeciei eſſe cõpoſitũ, imo conceptus ex tali cõtracto & cõtrahẽte eſt ſimplicior, quã poſsit eſſe conceptus ſpeciei. Ex iſtis medijs de infinitate habet euidentiã ratio Auguſt. ſuperius tacta d ſubſtare accidenti. Habet etiam euidentiam ratio Auic. 8. Metaph. de partialitate generis ſupra tacta, quę nunquam eſt genus ſine aliqua partiali realitate in ſpecie, quę non poteſt eſſe in verè ſimplici.

2 ratio. Ex ſecundo medio, ſcilicet ex ratione neceſſe eſſe arguo, & eſt argumẽtũ Auic. 8. Metaph. cap. 4. Si neceſſe eſſe habet genus, ergo intentio generis vel erit ex ſe neceſſe eſſe vel nõ: ſi primo modo, tunc nõ ceſſabit, quouſque ſit ibi differentia; hoc intelligo ſic, quòd genus tunc includeret differentiam, quia ſine illa non eſt in actu vltimo, & neceſſe eſſe ex ſe eſt in actu vltimo, ſi autem genus includat differentiã, tunc non eſt genus: ſi detur ſecundum mẽbrum, ſequitur, quòd neceſſe eſſe eſſet cõſtitutum ex eo, quod non eſt neceſſe eſſe. ☞ Sed hęc ratio probat, quòd neceſſe eſſe nihil commune habet cum alio, quia illa intentio communis eſt non neceſſe eſſe, Vnde reſpondeo. Intentio intellecta nõ includit neceſsitatem nec poſsibilitatem, ſed eſt in differens, illud autem in re, quod correſpondet intentioni, in hoc eſt neceſſe eſſe, in illo vero poſsibile. Hoc im probatur, ſi intentioni generis correſpondet propria realitas, & non ſic alij intentioni communi, ſicut dicetur art. 8. * Quo autem ad illud, quod additur in quęſtione, de quocunq; formaliter dicto de Deo, Dico, quod nihil tale eſt in genere propter idem, quia nihil dicitur de Deo formaliter, quod eſt limitatum; quidquid autem eſt alicuius generis, quomodocũque ſit illius generis eſt neceſſariò limitatum.

Sed tunc eſt dubium. Qualia ſunt illa prædicata, quę dicuntur de Deo formaliter, vt ſapiens, bonus &c. Reſpondeo, Quòd ens prius diuiditur, in infinitum & finitum, quàm in decẽ genera, ergo quæcunque conueniunt enti, vt indifferẽs eſt ad finitum & infinitum, vel vt eſt propriũ enti infinito, conueniunt ei, non vt determinatur ad genus, ſed vt prius, & perconſequens vt eſt tranſcendens, & extra omne genus; quæcunq; ſunt communia Deo & creaturę, ſunt talia, quæ conueniunt enti, vt eſt indifferens ad finitum & infinitum, vt enim conueniunt Deo, ſunt infinita, vt creaturę, ſunt finita; ergo illa per prius conueniunt enti, quàm ens diuidatur in decem genera, & per conſequens quodcunque tale eſt tranſcendens. Dubium. Solutio.

Sed tunc eſt aliud dubium. Quomodo ponitur ſapientia tranſcendens, cum nõ ſit communis omnibus entibus, & tranſcendentia videntur communia omnibus? Reſpõdeo. Sicut de ratione generis generaliſsimi nõ eſt in ſe habere plures ſub ſe ſpecies, ſed non habere aliud ſuperueniẽs genus; ſicut hoc prædicamentũ Quãdo, quia non habet ſuperueniens genus eſt generaliſsimum, licet paucas habeat ſpecies aut nullas, ita tranſcendens quodcunque nullum habet genus, ſub quo cõtineatur, ſed quod ipſum ſit commune ad multa inferiora, hoc accidit. Hoc patet ex alio, quia ens non tantùm habet paſsiones conuertibiles ſimplices, ſicut vnũ verum, bonum, &c. ſed habet aliquas paſsiones, vbi oppoſita diſtinguũtur contra ſe, ſicut neceſſe eſſe vel poſsibile, actus vel potẽtia, & huiuſmodi; ſicut autem paſsiones cõuertibiles ſunt trãſcendentes, quia Dubium. Solutio.

conſe-

conſecuntur ens, non inquantū determinatur ad aliquod genus, ita & paſsiones diſiunctę ſunt tranſcendentes, & vtrunq; membrum illius diſiūcti eſt tranſcendēs, quia neutrum determinat ſuum determinabile ad certum genus, & tamen vnum membrum illius diſiuncti eſt ſpeciale, formaliter non conueniēs niſi vni enti, ſicut neceſſe eſt in iſta diuiſione, neceſſe vel poſsibile, & ſimiliter infinitum in iſta diuiſione, finitum vel infinitum &c. Ita etiā poteſt ſapientia eſſe tranſcendēs, & quod cunque aliud, quòd eſt commune & Deo, & creaturæ, licet aliquod tale dicatur de ſolo Deo, & de nulla creatura, aliquod autem de Deo & creatura aliqua: Non oportet ergo tranſcendens vt tranſcendens dici de quocunque ente, niſi ſit conuertibile cum primo tranſcendente, ſcilicet cum ente.

Ratio D. Thomæ 1. p q. .. art. 5. Sol. .. Alij probant Deum non eſſe in genere, quia continet in ſe perfectiones omnium generum. Sed iſtud argumentum non valet, quia continens aliquid continet illud per modū ſui, ſubſtantia enim, quæ modo eſt genus generaliſsimum, vt accipitur pro omnibus ſpeciebus inferioribus, continet virtualiter omnia accidentia, ita quòd ſi Deus ſola indiuidua ſubſtantiarum cauſaret, illa haberent in ſe virtutem vnde cauſarent omnia accidentia, & tamen non propter hoc negantur ſubſtantię create eſſe in genere, quia continent virtualiter accidentia per modum ſui, non per modum accidentiū: igitur ex hoc ſolo, quòd Deus continet perfectiones omnium generū, non ſequitur ipſum non eſſe in genere, quia ſic continere non excludit finitatem; illa enim continere virtualiter non eſt eſſe infinitum, ſed ex abſoluta infinitate Dei hoc ſequitur, ſicut prius dictum eſt.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum concedo, quòd iſte cōceptus dictus de Deo & de creatura inquid, contrahitur per aliquos conceptus dicentes quale contrahentes, ſed ipſe conceptus dictus inquid non eſt conceptus generis, nec illi conceptus dicentes quale ſunt conceptus differentiarum, quia iſte conceptus quidditatiuus eſt communis ad finitum & infinitum, quę communitas non poteſt eſſe in conceptu generis. Iſti etiam conceptus contrahentes dicunt modum intrinſecū ipſius contracti, & non aliquam realitatē perficientem illam, differentię autem non dicunt modum intrinſecum realitatis alicuius generis, quia in quocunque gradu intelligatur animalitas, non propter hoc inuenitur rationalitas vel irrationalitas, eſſe modus intrinſecus animalitatis, ſed adhuc intelligitur animalitas in tali gradu, vt perfectibilis à rationalitate vel irrationalitate.

¶Ad ſecundum ex Auicena 2. Metaph. patet per ipſum 8. Metaph. vt dictum eſt.

¶Ad tertium ex Damaſceno cap. 5. patet per Magiſtrū diſt. 19. quia ponit ibi ſpeciē pro aliqua ſimilitudine ſpeciei ad indiuidua, eſt tamē maior diſsimilitudo ſecūdū Auguſt. & ideo Auguſt. 7. de Trinit. cap. 4. negat ibi ſpeciem ſicut & genus: vnde illa diffinitio Porphyrij, Species dicitur, quæ prædicatur de pluribus in quid, debet intelligi, quòd in illis pluribus plurificetur ſpecies ſecundum naturam, in perſonis autem diuinis non plurificatur natura diuina; ſpecies etiam ſecundum ſe habet realitatem correſpondentem ſibi potentialem ad propriam realitatem indiuidui, eſſentia diuina nullo modo eſt potentialis ad relationem, ſicut dictum fuit ſupra diſt. 5. q. 2.

¶Ad quartum de ſapientia dico, quòd nō eſt ſpecies generis, vt transfertur ad diuina, nec ſecundum illam rationem träſfertur, ſed ſecundum rationem ſapientiæ, vt eſt tranſcendens. Quomodo autē tale poteſt eſſe tranſcendens, dictū eſt ſuperius.

Dubium. Dubium tamen eſt de hac ſapientia, quæ eſt in nobis, vtrum ſit indiuiduum ſapientię tranſcendentis, & qualitatis, an alterius tantum. Quòd non vtriuſque videtur, Quia nihil idem continetur ſub diuerſis prędicatis dictis in quid de eo non ſubalternis, ſapiētia autem tranſcendēs, & qualitas nō ſubalterna ſunt, ergo &c. Item. Sapientia tranſcendens eſt paſsio entis, ergo ens non dicitur de ea inquid, nec è conuerſo (ex diſt. 3.) igitur nec aliquid, in quo includitur ſapientia tranſcē dens, includit ens inquid, quia tunc illud eſſet ens per accidens, includeret enim eſſentialiter rationem ſubiecti & paſsionis, quæ non faciunt aliquid vnum per ſe, ſed tantùm per accidens. Si hæc argumenta Solutio. valent, vnum videtur dandum, ſcilicet quod ſapientia in nobis vel ſit tantum indiuiduum ſapientiæ tranſcendentis, vel tantùm generis qualitatis. Non videtur dan-

dandum ſecundum, quia tunc nõ eſſet in nobis perfectio ſimpliciter, quod videtur contra Auguſt. 15. de Trinit. cap. 4. Sed omnis, quę nos circunſtat, ad qnam nos etiam pertineinns, vniuerſa ipſa rerum natura proclamat &c. Si primum detur, ergo non omnis habitus formaliter eſt in genere qnalitatis, ſed omnes ſunt tranſcẽdentes, qui importat perfectionem ſimpliciter.

ARTICVLVS 7.

Vtrum Deus non ſit ingenere propter infinitatem ipſius.

ARGVITVR quòd ratio Infinitatis nòn excludit Deum à genere.

¶1. Quia Philoſophus 6. Topic. cap. 19. increpat diffinitionem lineæ rectæ, hanc ſcilicet, Linea recta eſt cuius medium non exit extrema, per hoc quòd ſi infinita linea eſſet, recta eſſe poſſet, non autẽ haberet tunc medium nec extrema; non eſt autem aliqua diffinitio increpanda, quia non conuenit illi, quòd impoſſibile eſt eſſe in genere; ergo non eſt impoſſibile lineam infinitam eſſe in genere, & perconſequens infinitas non neceſſariò excluditur à genere.

¶2. Præterea. Si infinitas excluderet Deũ à genere, tunc ponerentur cõtradictoria; concedendo conceptum communem dictum in quid de Deo & creatura, & negãdo Deũ eſſe in genere: omnes enim cõceptus dictus inquid, ſi eſt conceptus communis, vel eſt conceptus generis vel diffinitionis, alioquin erunt plura prędicata, quàm docuit Ariſt. 1. Topic.

¶OPPOSITVM patebit ex ſolutiòne argumentorum.

¶*CONCLVSIO. Propter infinitatem ſuam Deus non eſt in genere.*

¶RESPONDEO. Diximus articulo ſuperiori Deum non eſſe in genere ex ratione infinitatis, ſed cõtra hoc inſtatur, quòd infinitas ſimpliciter non concludit propoſitum, per duo argumẽta, quę ſunt in opponẽdo, nunc ad ea reſpondeamus.

¶Ad primum reſpondeo ad intentionem ariſt. Quòd linea recta eſt quoddã totum per accidens, & ſi hoc totum diffiniatur, aſsignabitur vna diffinitio correſpondẽs lineę, & alia correſpondens recto; illud, quod correſpondebit recto loco diffinitionis, non contradicet formaliter infinito, quia rectum non contradicit formaliter infinito, & cuicunq; repugnat formaliter diffinitio, eidem repugnat & diffinitum. Quòd autem in diffinitione illa, quã increpat Philoſophus, aſsignatur tãquã diffinitio recti, eſt hoc, habere medium inter extrema; iſtud formaliter repugnat infinito, ergo oportet, quòd ſi diffinitio iſta eſſet bona, quòd rectum formaliter repugnaret infinito: ſed hoc eſt falſum, licet virtualiter repugnet infinito quatenus ſubiectum ſuum, ſcilicet linea formaliter repugnat infinito. Non ergo intendit dicere Philoſophus, quòd linea infinita po poteſt eſſe in genere, ſed quòd rationi recti non repugnat formaliter infinitas, & ideo illa diffinitio, cui repugnat formaliter infinitas, non eſt recti inquantùm rectum; nõ enim increpaſſet iſtã, Linea recta eſt longitudo ſine latitudine, cuius extrema ſunt duo pũcta æquè protẽſa, quia hîc eſſet aliquid repugnans infinitati, ſed illud aſsignaretur tanquã ratio lineæ, nõ tanquam ratio recti, & tũc bene aſsignaretur diffinitio ſibi correſpondens, cui repugnat infinitas.

Sed alia eſt difficultas ad rem. Vtrum linea infinita poſsit eſſe in genere quantitatis. & ſi ſic, non vidẽtur valere duæ rationes ſumptæ ex infinitate. Reſpondeo. Nunquam ad ſummum in inferiori ſequitur ſummum in ſuperiori, niſi illud inferius ſit nobiliſsimum contentum ſub illo ſuperiori, ſicut non ſequitur, Perfectiſsimus aſinus, ergo perfectiſsimum animal, ſed gratia materiæ ſequitur, Perfectiſsimus homo, ergo perfectiſsimum animal, quia homo eſt perfectiſsimum animaliũ; igitur non ſequitur, optimum ſiue perfectiſsimum ens ad perfectiſsimum aliquid eorum, quę continentur ſub ente, niſi illud ſit ſimpliciter perfectiſsmum ſub ente: quantitas autẽ nõ eſt tale, nec aliquid aliculus generis, quia quodlibet eſt limitatum, imo nihil eſt tale, niſi quod eſt perfectio ſimpliciter, quod ex ſe poteſt eſſe infinitum; & ideo non ſequitur, Perfectiſſima quantitas, ergo perfectiſsimum ens, nec etiam ſequitur de aliqua re alicuius generis; ſed tamẽ ſequitur; Perfectiſsima veritas vel bonitas, ergo perfectiſsimum ens. Ita ergo, cùm infinitum ens non tantum dicat perfectionem ſummã, ſed etiã

non

non poſsibilem excedi, non ſequitur infinitum ens, niſi præciſè ad infinitum tale, quod eſt perfectiſsimum, in quo eſt ratio entis, quod ſcilicet dicit perfectionē ſimpliciter: & ideo licet eſſet quantitas infinita in ratione quantitatis, cùm tamen quātitas non ſit perfectio ſimpliciter, non ſequitur, quòd ſit infinitum ens, quia nō ſequitur quod ſit ens, quod nō poteſt excedi in perfectione. Eſſet igitur infinita linea in genere quātitatis, quia eſſet limitatum ens ſimpliciter, & exceſſu ſimpliciter à perfectiori ente, ſed infinitum ens ſimpliciter non poteſt eſſe in genere: & ratio eſt, quia prima infinitas non tollit omnem potentialitatem, quam requirit ratio generis, ſed tantùm ponit infinitatem ſecundum quid alicuius imperfectę entitatis, in qua, vt illa eſt, bene poteſt eſſe compoſitio, in quocunque gradu illa ponatur, ſed ſecūda neceſſariò tollit omnem potentialitatem, ſicut prius declaratum eſt.

¶ A ſecundum dico, quòd non ſunt contradictoria. Quod patet auctoritatibus Auguſt. 7. de Trinit. cap. 5. vbi prius, vbi negat Deum eſſe ſubſtantiam, & tamen concedit, quòd propriè & verè eſt eſſentia; ſed ſi eſſet conceptus aliquis ęquiuocus eſſentię, vt conuenit Deo & creaturæ, ita poſſet eſſe conceptus æquiuocus ſubſtātiæ, & poſſet dici ſubſtantia ſicut eſſentia. Similiter Atic. 8. Metaph. cap. 4. Vbi negat Deum eſſe in genere, concedit ipſum ibi eſſe ſubſtantiam, id eſt ens non in alio. Et quòd accipiat ens nō ęquiuocè ab illo conceptu, ſecundum quē dicitur de creatura, videtur per ipſū. 1. Metaph. vbi dicit, Quòd ens in ſe non habet principium, quapropter ſcientia non inquiret principia entis abſolutè, ſed alicuius entis; ſi autem ens haberet alium conceptum in Deo & creatura, bene entis eſſet principium ſecundum ſe, quia entis ſecundum vnum cōceptum eſſet ipſum ens principium ſecundum alium conceptum. Cùm arguis. Si eſt dictum inquid, igitur eſt genus vel diffinitio. Reſpōdeo. Ariſt. t.c.9.
8. Metaph. docet, quale prędicatum dictū in quid ſit diffinitio, inducit enim ibi cōtra Ideas Platonis dicta Antiſthenicorum, quos in hoc approbat dicentes terminum eſſe rationem longam, Et poſt ſubdit. Quare ſubſtantiæ eſt, cuius contingit eſſe terminum & rationem, putà compoſite, ſiue ſenſibilis fuerit ſiue intellectualis, primorum autem ex quibus hoc, non eſt ſupple diffinitio. Et ſubit rationem. Siquidem aliquid de aliquo ſignificat ratio diffinitiua; hoc debet intelligi virtualiter non formaliter, ſicut aliàs dictum eſt. Et ſubdit. Oportet hóc quidem eſſe vt materiam, illud verò vt formam. Ex quo videtur ibi arguere, quòd idea, ſi poneretur, non eſſet diffinibilis; & ſi ratio ſua aliquo modo valeret propter ſimplicitatē ideæ, multo magis negaret ipſe diffinitionem à Deo, cuius eſt ſumma ſimplicitas. Sequitur igitur ex auctoritate eius, quod nihil eſt dictum in quid de Deo vt diffinitio; ex eodem ſequitur, quòd nihil omnino dicitur de Deo in quid vt genus, quidquid enim habet genus poteſt habere differentiam & diffinitionem, quia 7. Metaph. cap. 23. aut genus nihil eſt præter t c.43.
ſpecies, aut ſi, eſt eſt qui lē vt materia, & tunc cuius eſt genus, oportet ipſum ponere poſſe habere differentiam tanquam formam: ſi igitur aliquid eſt dictum de Deo inquid, arguendo ex auctoritate Ariſtot. conſtructinè non deſtructiuè, ſequitur, quòd illud non ſit genus nec diffinitio. Sed cum infers, eſt genus vel diffinitio, quia Ariſt. non dixit eſſe alia prædicata inquid dicta, ergo non ſunt alia. Arguis ab auctoritate deſtructiuè, & eſt fallacia conſequentis.

Sed dices. Tunc Ariſt. non tradidit Dubium.
ſufficienter omnia prædicata in quid dicta, Reſpondeo, Philoſophus in 1. To- Solutio.
pic. diſtinxit prædicata propter diſtinctionem problematum, quia diuerſa problemata habēt diuerſum modū terminādi ex diuerſitate prædicatorum: non ergo enumerat ibi omnia prædicata, quia non differentiam ſpecificam, licet differentiā generalem collocauerit ſub genere, & tamen differentia ſpecifica habet propriam rationem prædicati; ſpecies etiam habet propriam rationem prædicati, aliam à diffinitione, alioquin malè poneret Porphyrius quinque vniuerſalia. Non igitur inſufficienter diſtinxit ibi Ariſt. prædicata, quia diſtinxit omnia, de quibus problemata quærenda requirunt ſpecialem artem terminandi, quam ibi intendebat tradere; tranſcendentia autem non ſunt alia prædicata, quia non ſunt de eis ſpecialia problemata, problema enim præſupponit aliquid certum, & quærit dubium

bium ex 7. Metaphyſ. cap. vlt. ens autem
t. c. 52. & res imprimuntur in anima prima impræſsione ſecundum Auicen. 1. Metaphyſ. cap. 5. & ideo de conceptibus illis communiſsimis non ſunt problemata per ſe terminabilia: nõ igitur oportuit ea numerari inter prædicata problematũ.

Dubium. Sed nunquid Ariſt. iſta prædicata generalia nuſquam docuit? Reſpondeo. Ex 8.
Solutio. Metaph. docuit nihil dici de Deo vt genus, ex auctoritate præallegata, & tamen
artic. 4. docuit vniuocè dici de Deo & creatura veritatem, 2. Metaph. ſicut ſupra allegatum eſt, principia ſempiternorum eſſe veriſsima; & in hoc docuit entitatem vniuocè dici de Deo & creatura, quia ſubdit ibi 2. Metaph. quòd ſicut vnumquodque ſe habet ad eſſe, ſic ad veritatem; patet etiam ſecundũ eum, quòd ſi ens dicatur de Deo quòd hoc erit in quid: Ergo in iſtis docuit Implicitè aliquod prædicatũ trãſcẽdens dici in quid, & nõ eſſe genus nec diffinitionem, & aliqua prædicata tranſcendentia dici In quale, vt verum, & non eſſe propria, nec tamen accidentia, ſecundum quod iſta vniuerſalia competunt ſpeciebus aliquorũ generum, quia nihil, quod eſt alicuius generis, conuenit Deo aliquo modo. Docuit etiam idem aliquo modo. 4 Topic. in fine. Si ſequitur aliquid ſemper & non conuertitur, difficile eſt ſeparare, quod nõ ſit genus. Et ſubdit. Poteſt vti eo vt genere, quod ſemper eſt conſequẽs, cum non conuertatur. Quaſi dicat, hoc expedit opponenti. Et ſubdit deinde. Alio autem protendente non in omnibus obedire. Quaſi dicat, hoc expedit reſpondenti non concedere, omne conſequens non conuertibile eſſe prædicatum vt genus. Et ſi non loqueretur de prędicato dicto In quid, nõ haberet apparẽtiã illud, quod ipſe docet, opponentem vti tali vt genere; ergo innuit ibi, quòd aliquid eſt commune prędicatum dictum inquid, quod non eſt genus. Et quod loquitur de prædicatione in quid videtur per exẽpla ſua, Tranquillitas eſt quies; prædicatio enim in abſtractis non eſt prædicatio in quali, vel denominatiua, ergo &c.

t. c. 4.

ARTICVLVS 8.

Vtrum conceptus communis realis vniuocus Deo & creaturæ ſit potentialis reſpectu Dei & creaturæ.

¶*CONCLVSIO eſt quod non.*

RESPONDEO. Hic eſt vnum dubium. Quomodo poteſt conceptus communis Deo & creaturæ realis accipi, niſi ab aliqua realitate eiuſdem † generis; Et tunc videtur, quòd ſit potentialis ad illã realitatem, à qua accipitur conceptus diſtinguens tãquam differentiæ, ſicut prius argutum eſt de conceptu generis & differentiæ; & tum ſtat argumentum ſuperius factum pro prima opinione art. 4. quòd ſi eſſe aliqua realitas diſtinguens in re, & alia diſtincta, videtur, quòd res ſit compoſita, quia habet aliquid, quo conueniat, & quo differat. Reſpondeo, Quod quãdo intelligitur aliqua realitas cum modo intrinſeco ſuo, ille conceptus non eſt ita ſimpliciter ſimplex, quin poſsit concipi illa realitas abſque modo illo, ſed tunc eſt cõceptus imperfectus illius rei; poteſt etiam concipi ſub illo modo, & tunc eſt conceptus perfectus illius rei. Exemplum. Si eſſet albedo ſub decimo gradu intẽſionis, quantuncũque eſſet omnino in re, poſſet tamen concipi ſub ratione albedinis tantę, & tunc perfectè conciperetur conceptu adęquato illi rei, vel poſſet concipi præciſè ſub ratione albedinis, & tunc cõciperetur conceptu imperfecto, & deficiẽte à perfectione rei; conceptus autem imperfectus poſſet eſſe communis illi albedini & alij, & conceptus perfectus proprius eſſet; requiritur igitur diſtinctio inter illud, à quo accipitur cõceptus communis, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, non vt diſtinctio realitatis & realitatis, ſed vt diſtinctio realitatis, & modi proprij & intrinſeci eiuſdem; quę diſtinctio ſufficit ad habendum perfectum conceptum vel imperfectum de eodem, quorum imperfectus ſit communis, & perfectus ſit proprius. Sed conceptus generis & differentiæ requirunt diſtinctionẽ realitatum, non tãtũ eiuſdem realitatis per perfectè & imperfectè conceptæ. Illud poteſt ſic declarari. Si ponamus aliquẽ intellectũ perfectè moueri à colore, ad intelligendum realitatem coloris, & realitatẽ differentiæ, quantuncunque habeat perfectum conceptum adęquatum primę realitati, non tamen habet in hoc cõceptum realitatis, à quo accipitur differentia, nec è conuerſo, ſed habet ibi duo obiecta formalia, quæ nata ſunt terminare cõceptus pro-

Alias. rationis

proprios diſtinctos: ſi autem tantùm eſſet diſtinctio in re, ſicut realitatis & ſui modi intrinſeci, non poſſet intellectus habere proprium conceptum illius realitatis, & non habere conceptum illius modi intrinſeci rei, ſaltem vt modi ſub quo conciperetur, licet ille modus non conciperetur, ſicut de ſingularitate concepta & modo, ſub quo dicitur concipi, vt patet alibi; ſed in illo perfecto conceptu haberet vnum obiectum adequatum illi, ſcilicet rem ſub modo. Et ſi dicas. Saltem conceptus communis eſt indeterminatus & potentialis ad ſpecialem conceptum, vt realitatis ad realitatem, vel ſaltem non erit infinitus, quia nullum infinitum eſt potentiale ad aliquid. Concedo, quòd conceptus ille communis Deo & creaturę eſt finitus, hoc eſt, non eſt de ſe infinitus poſitiuè, ita quòd de ſe includat infinitatem, quia ſi eſſet infinitus, non eſſet cõmunis de ſe finito & infinito; nec eſt de ſe finitus poſitiuè, ita quòd de ſe includat finitatem, quia tunc non competeret infinito; ſed eſt de ſe indifferens ad finitum & infinitum, & ideo eſt finitus negatiuè, id eſt non ponens infinitatem, & tali finitate eſt determinabilis per aliquem conceptum.

d. 2. q. 1. ar. 16.

¶ Contrà. Conceptus ille non eſt infinitus, ſed eſt obiectum formale, ſi eſt determinabile, igitur formaliter finitum & potentiale, igitur non eſt communis rei infinitę. Vltima conſequentia eſt negauda, quia res infinita imperfectè intelligitur in obiecto formali finito, pro quãto illud obiectum infinitum natum eſſet facere in intellectu tale obiectum formale, ſi diminutè moueret, ſicut & obiectum creatum diminutè mouens natum eſt facere idem, & ideo eſt commune vtrique quaſi ſimilitudo communis & imperfecta. Contrà. Res infinita non eſt aliquid finitum, Deus eſt illud obiectum, ſi illud prædicatur in quid de Deo, ſicut homo eſt animal; ſimiliter, Deus non eſt aliquid potentiale. Reſpondeo. Quanuis compoſitio apud intellectum ſit conceptuum, tamen eſt pro re extra, ſicut ſigna accipiuntur pro ſignificatis, & ſicut plures conceptus poſſunt eſſe ſigna eiuſdem rei, licet vnum commune, aliud proprium, ita compoſitio illorum conceptuum eſt ſignum identitatis ſignificatorum per ipſos conceptus; quia ergo ſignificatum per conceptum finitum, vt per ſignum commune, eſt id ipſum, quod ſignificatur per conceptum Dei, ideo hæc eſt vera, Deus eſt ens, componendo conceptum finitum apud intellectum conceptui Dei, ſed non eſt pro finito ſignificato, ſed pro infinito communiter ſignato. Tunc ad iſtam propoſitionem Deus eſt hoc obiectum ens, reſpondeo. Deus eſt illud, quod per hoc ſignum ens, vt per ſignum commune ſignatur, & ideo apud intellectum hęc compoſitio eſt vera, Deus eſt ens, quæ compoſitio eſt ſignum illius identitatis. Cum dicis, Deus non eſt aliquod finitum, verũ eſt loquendo de identitate in re, quæ ſcilicet eſt ſignificata & ſignificatorũ; loquendo autem de eſſe, vt eſt compoſitio apud intellectum, quod de Deo in cõpoſitione nihil poteſt prædicari, quod eſt apud intellectum ſignum finitum, falſum eſt: exẽplũ huius, Homo eſt animal, animal apud intellectũ, vt eſt ibi obiectum formale, eſt ens diminutum. Contrà. Nullum ens diminutum eſt verũ de Sorte exiſtente in re, igitur hęc eſt falſa, Sortes exiſtens eſt animal. Reſpõdeo. Cõpoſitio ſemper fit cõceptuũ, & eſt ſignũ & ſignatorũ, ſed eſt pro obiectis materialibus, quę ſignificantur per conceptus, & pro identitate, quæ ſignatur per compoſitionem, ita quòd ſi identitas eſt ſignatorum, id eſt obiectorum materialium, cõpoſitio eſt vera conceptuum, qui ſunt formalia obiecta.*

Sed ſi arguas, ergo realitas à qua accipitur, eſt finita, non ſequitur, non enim accipitur ab aliqua realitate, vt conceptus adæquatus realitati, ſiue vt perfectus conceptus illi realitati adæquatus, ſed vt diminutus vel imperfectus, in tantum etiam quòd ſi illa realitas, à qua accipitur, videretur perfectè & intuitiuè, intuens ibi non haberet diſtincta obiecta formalia, ſcilicet realitatem & modum ſecundum idem obiectum formale; tamen intelligens intellectione abſtractiua propter intellectionis illius imperfectionẽ, poteſt vnũ habere pro obiecto formali, licet non habeat alterum. Iſtud etiã poteſt vlterius declarari, ſi cuiuslibet vniuerſalis ponitur eſſe proprium indiuiduum, putà in re proprium indiuiduum animalis, proprium indiuiduum hominis &c. Tunc non tantũ conceptus generis eſt potentialis ad conceptum differentiæ,

 ſed

ſed proprium indiuiduum generis eſt potentiale ad proprium indiuiduum differentię; ſi autem accipiamus proptium indiuiduū huius conceptus ens, quod indiuiduum eſt in Deo, & proprium indiuiduum huius, quod eſt infiuitum, idem indiniduum eſt, nec eſt potentiale ad ſe ipſum. Sed ſaltem quæres. Quare entitas non habet proprium indiuiduum in re, quod ſit in potentia ad indiuiduum determinantis, vt ptimò intelligatur hoc ens, quàm infinitum? Reſpondeo, Quòd quando aliquid eſt de ſe eſſe, & non tantùm capax illius eſſe, tunc etiam eſt de ſe habens quamlibet conditionem neceſſariò requiſitam ad eſſe, ens autem vt cōuenit Deo, ſcilicet ens per eſſentiam, eſt ipſum eſſe infinitum, & non aliquid, cui tantùm conuenit ipſum eſſe, & ideo ex ſe eſt hoc, & ex ſe infinitum, vt quaſi per prius intelligatur aliquo modo infinitas eſſe modus entitatis per eſſentiam; quàm ipſum intelligatur eſſe hoc; & ideo non oportet quærere, quomodo hoc ens ſit infinitum, quaſi prius conueniat ei ſingularitas quàm infinitas, & ita eſt vniuerſaliter in his, quę poſſunt eſſe entia per eſſentiam, non per participationem; tale primò determinatur ex ſe, vt ſit tale per eſſentiam, & vt ſit infinitum tale, & vt ſit hoc de ſe. Et ſi arguis. Indiuiduum includit indiuiduum, ergo commune includit commune; ergo ſi hoc ens includit infinitatem hanc, & ens in communi includet infinitatem in communi. Reſpondeo. Conſequentia non valet, quia indiniduum includit perfectionem aliquā, quā non includit cōmune, & per illā perfectionem poteſt formaliter includare infinitum, & tamen commune ex ratione conceptus communis non includit illum, vt conceptum incluſum, ſed eſt aliquo modo determinabile per ipſum.

ARTICVLVS 9.

Vtrum cum ſimplicitate Dei ſtet diſtinctio rationis tantum attributorum ſolum reſpectu ad extra.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia quandocunque in vno extremo eſt differentia rationis, cui correſpōdet in alio extremo differentia realis, diſtinctio vel differentia rationis ſumitur per comparationē ad diſtinctā realiter; Exemplum de diſtinctione ſecundum rationem dextri & ſiniſtri in columna, quæ ſumitur per reſpectum ad diſtinctionem realem eorum in animali; ſimiliter de diſtinctione rationis in puncto, vt eſt principiū & finis, quæ diſtinctio ſumitur per reſpectū ad lineas realiter diuerſas: ſed attributa diuina habent in creaturis aliqua re diſtincta ſibi correſpondentia, vt bonitas bonitatem, ſapientia ſapientiam, & alia, quæ verè dicuntur attributa, per quę excluduntur quædam proprietates diuinæ, vt ſempiternitas & æternitas, quæ propriè non ſunt attributa: ergo &c.

¶ OPPOSITVM patebit ex impugnatione cuiuſdam opinionis.

¶ *CONCLVSIO. Cum ſimplicitate Dei non ſolum ſtat diſtinctio rationis tantum attributorum diuinorum.*

¶ RESPONDEO. In iſta quæſtione ſunt inter alias duæ opiniones tenentes concluſionem negatiuam, que tamen inter ſe differunt, vel contradicunt; quarum vtraque ponit, quòd cum ſimplicitate Dei non ſtat diſtinctio attributorum aliqua, niſi tantùm rationis. Sed prima ponit, quòd nec illa poteſt haberi, niſi per reſpectum ad extra, ſecunda ponit iſtam diſtinctionem rationis poſſe haberi abſque reſpectu ad extra. Prima, (quæ eſt præſentis articuli) innititur illi rationi & argumento, quod eſt in opponendo. Adhærentes huic rationi tenent, quòd ſic diſtinguuntur attributa per reſpectum ad intellectum noſtrū, intantùm quòd ſcilicet reſpectibus illis reſpondentibus in creaturis circunſcriptis, non niſi vnicus conceptus & ſimplex poſſet formari de eſſentia diuina, quę vnico modo exprimeretur, nam alia nomina ſi imponerentur, aut eſſent nomina ſynonyma, quia idem re & ratione eſſet eis correſpondens, aut vana, quia nihil eis correſponderet. Modus eorum ponendi eſt talis. Omnibus rationibus attributorum, quæ ſcilicet dicunt perfectionem in Deo & in creaturis, correſpondet in Deo vnitas eſſentiæ, non ſecundum eſſe, quod abſolutè habet (vt dictum eſt) ſed ſecundū reſpectū, quē habet ad creaturam, non in genere cauſę efficientis, ſic enim nullum ſumitur attributum, vt ſapien-

Opinio D. Thomæ. lib. 1. d. 2. a.

Hericus, Herueus & alii.

ſapientia, quia ſapientiam facit, nec etiã ad remouendum aliquid à Deo, quos duos modos videtur dicere Auicena & Rabbi Moyſes; ſed inquantùm eſſentia diuina comparatur ad creaturas, ſecundum rationem cauſæ formalis, integritatem omnis perfectionis in ſe continẽs, quæ diſperſè & imperfectè eſt in creaturis, & per hoc eſt eſſentia illa ab omnibus diuerſimodè imitabilis. Vltrà iſta opinio dicit, quòd pluralitas perfectionum attributalium, vt eſt in eſſentia diuina, eſt quaſi in potentia, vt autem eſt in conceptu intellectus, eſt quaſi in actu. Exemplum de vniuerſali in re, & in intellectu, ſed diuerſimodè habent eſſe iſta plura in diuerſis intellectibus: in diuino quidem, & beato creato ex plenitudine perfectionis, illius eſſentiæ ſimplicis, ipſa concipitur ſecundum diuerſas rationes, & ex hoc prouenit multitudo conceptuũ ſecundum actum in intelligentia; ſed ab intellectu lumine naturali intelligente concipiuntur à poſteriori, in quantùm ex perfectionibus realiter diuerſis in creaturis format conceptiones & perfectiones correſpondentes in Deo proportionales, nullus tamen intellectus ſine reſpectu ad illa proportionalia eas actu intelligit, ſiue ab illis proportionalibus intelligat eas, vt tertius intellectus, ſiue non, ſed ex eſſentia, vt primus intellectus & ſecũdus: limitatæ autem perfectiones, inquantùm actu in intelligentia ſunt, dicuntur rationes, & dicitur hîc ratio conceptio perfectionis determinatæ ex reſpectu ad determinatam ſibi in creatura correſpondentem.

Gotfredus quol. 7. q. 1. Alij declarant iſtam poſitionem ſic, Quòd ſicut intellectus diuinus apprehendens ſuam eſſentiam ſecundũ rem vnam & ſimplicem, virtualiter tamen omnium perfectiones quantuncunque limitatas & determinatas abſque limitatione & defectu continentem, propter quod eſt imitabilis à quibuſcunque rebus, quaſcunque perfectiones limitatas importantibus, intelligendo illam eſſentiam, vt vnã ſecundum rem, intelligit tamen illam aliquo modo multiplicem ſecundum rationem, vel intelligit in vna re multa ſecundum rationem, inquantùm aprehendit eam ſub alia ratione imitabilem à leone, & ſub alia ratione ab aſino, & hoc in quantùm aſinus & leo, ſecundũ diuerſas perfectiones diuerſorum gradũ, ipſam perfectionem diuinam ſunt participãtes, & imitantes, vel apti imitari. Ita intellectus diuinus ſuam eſſentiã, ſecundũ rem ſimplicem, virtute tamen omnium entiũ perfectiones ſimplices & abſolutas abſq; limitatione & defectu continentem, apprehendens, vt propter eminentiam ſuæ perfectionis eiſdem perfectionibus eminentius eſt perfecta, intelligit illam eſſentiam, vt vnum ſecundum rem, & multiplici perfectione, ſecundum rationem differente, perfectã. Et ſi non apprehenderet, quòd creatura diuerſis perfectionibus realiter differentibus perficeretur, inquantũ eſt bona & ſapiens, ſiue quod iſtę diuerſę perfectiones importantur in creatura, nõ apprehenderet ſe ſub alia ratione perfectum ſapientia, & ſub alia ratione perfectum bonitate: nec apprehenderet differentiam rationis inter ſuam ſapientiam & ſuam bonitatem, niſi apprehenderet differentiam ſecundum rem ſapientię & bonitatis in creatura, alioquin ab vno eodem modo ſe habente ſecundum rem & ſecũdum conceptum ſumeretur vnitas & pluralitas. Cùm igitur eſſentia diuina, vt in ſe conſideratur, non ſit niſi aliquid in diſtinctũ omnino ſimplex re & ratione, non poteſt dici, quòd abſque comparatione eius ad aliqua, in quibus inuenitur diuerſitas rei vel rationis, talis diſtinctio eſſe poſſit, quia cùm apprehenditur illud, quod eſt omnino ſimplex & vnicum, ſub ratione, qua ſibi competit ſecundum ſe, & abſq; habitudine ad aliquid, in quo ſit aliqua diſtinctio, ſicut apprehenſum, non eſt niſi vnum ſecundum rem, ita non poteſt apprehendi, niſi ſecundum vnam ſimplicem rationẽ: nec etiam illa, ſcilicet intelligibile & intelligens, poteſt circa eſſentiam ſuam apprehendere, vt differentia quædam ex comparatione eorum ad inuicẽ, vel mutuò ex ſe reſpicientia, niſi iam in ſua differentia exiſtere ſupponantur, ſiue quandam differentiam importantia. Quæ enim apprehenduntur, vt quædam differentia mutuò ſe reſpicientia, & quæ etiam operatione intellectus, vt differentia ad inuicem comparantur, iam in ſua differentia exiſtere ſupponuntur: quæ autem ex operatione rationis vel intellectus habent,

 quòd

quòd ſint quædam entia ſecundum rationem & adinuicem ratione differentia, non poſſunt dici conſtitui in tali ſuo eſſe, & habere differentiam hanc ſecundum rationem, ex comparatione eorum inter ſe, per operationem rationis vel intellectus, imo iſta ſecunda operatio primam neceſſariò præſupponit, ita quòd primò per operationem vnam rationis, in tali eſſe diſtincto conſtituuntur, & ſecundò per aliam operationem intellectus, ſic diſtincta adinuicem comparantur, ſicut enim cùm res verę abſolutè cõparantur ad inuicem, præſupponuntur habere eſſe diſtinctum ſecundum rem, ſic etiam cum res rationis adinuicem cõparantur, præſupponuntur habere diſtinctum eſſe ſecundum rationem: igitur ſi intellectus diuinus apprehēdit eſſentiam ſuam, vt differentem ſecundum rationem ab attributis, & etiam apprehendat ipſa attributa, vt differentia ſecundum rationem, & ſub hac differentia iſta ad inuicem comparat, in ipſa ſecundum ſe actualiter ſunt illa, vt ſic differentia, & ſub ſua actuali diſtinctione, quàm ſic habent ſecundum ſe, mouent intellectum diuinum, vt ipſa ſic diſtincta concipiat, & adinuicem comparet; hoc autem non videtur conueniens. Ratio iſta confirmatur, Quæcunque enim differunt, aut habent differentiam ſecundum ſe, vel ex ſe ipſis formaliter per illud, quod ſunt ſecundum ſe ipſa, abſque comparatione ad aliqua realiter differentia, & iſta differunt ſecundum rem; aut habent pluralitatem ſiue differentiam ex comparatione ad aliqua realiter differentia, & iſta differunt ratione. Et hoc patet in creaturis, Nam ſuppoſita vnitate formæ ſpecificæ ſecundum rem, in illa diſtinguit intellectus rationem generis & differentię, quæ dicuntur non diuerſæ res, ſed diuerſæ rationes, ſed hęc diuerſitas non poſſet accipi in illa re vna & ſimplici, niſi per intellectum comparetur ad aliqua realiter differentia, & ſecundum quendam ordinem illi vnicæ rei conuenientia; vnum & idem etiam non haberet diuerſas rationes veri & boni, niſi intelligere & velle illud vnum & idem ſubiecto, eſſent alicubi actus realiter diuerſi, & adinuicem ordinati. Hoc etiam patet in Deo, Quia circunſcripta cõparatione omnimoda ad diuerſas eſſentias creaturarum, tealem diuerſitatem importantium, eſſentia diuina non apprehenderetur ab intellectu diuino, ſub ratione diuerſarum idearum vel formarum ſola ratione differentium, ſed ſub vna ratione ſimplici omnino indiſtincta. Et hęc eſt intentio Commentatoris 2. Metaph. comm. 39. Vbi loquens de materia hac dicit, quòd vita, ſapientia &c. dicuntur propriè de Deo, quia Deus dicitur propriè & verè viuens, & ſapiens &c. talia autem & conſimilia, quæ ſignificantur per modum diſpoſitionis & diſpoſiti, in rebus immaterialibus reducuntur ad vnũ in eſſe, & ad duo in conſideratione, intellectus enim natus eſt diuidere adunata in eſſe, ſed in rebus compoſitis cum diſponit compoſitum per formam, aut cum diſponit habentem formam, per formam intelligit vtraque adunata aliquo modo; & differentia aliquo modo; cum autem fuerit conſiderata diſpoſitio & diſpoſitum in rebus immaterialibus, tunc reducuntur ad vnam intentionem omnibus modis, & nullus modus erit, quo prædicatum diſtinguatur à ſubiecto extra intellectum, ſcilicet in eſſe rei, ſed nullam differentiam intelligit intellectus inter ea in eſſendo, niſi ſecundum acceptionem, ſcilicet quia idem accepit diſpoſitum & diſpoſitionem vt duo, quorum proportio eſt adinuicem, ſicut proportio prędicati ad ſubiectum, intellectus enim poteſt intelligere idem his duobus modis, ſecundum ſimilitudinem ad propoſitionem categoricam in rebus compoſitis, ſicut intelligit multa per ſimilitudinem.

Contra iſtam poſitionem primò arguitur ſic. Quidquid eſt perfectionis ſimpliciter in creaturis principalius eſt in Deo ex ſe, & non ex reſpectu aliquo ad extra, attributum eſt ſimpliciter perfectionis in creatura, ita quòd ſimpliciter eſt melius ipſum, quàm non ipſum, ergo &c. Probatio maioris. Perfectum ſemper eſt independens ab imperfecto, ſicut imperfectum dependens à perfecto, attributalis autem perfectio in Deo, eſt perfectè, in creatura imperfectè, ſimiliter non eſſet infinitæ perfectionis ſimpliciter, niſi eſſet continens omnem perfectionem ſimpliciter, ſine reſpectu ad extra. Impugnatur 3. ratio. quibus ergo Scotus ad hominem ex dictis & conceſsis. 1. ratio.

Minor

Minor declaratur ſic, Quia enim quodlibet creatum in eſſe quiditatiuo eſt limitatum, & quælibet perfectio eius ſibi eſſentialis; & ideo à nulla tali ſumitur attributum; pari enim ratione à qualibet eſſentia creata aſſumeretur attributum, ſed ab illo, quòd eſt perfectio accidentalis creaturæ ſiue in bene eſſe eius, ſumitur attributum, quod dicit perfectionem ſimpliciter in ſubiecta ſubſtantia; quia licet vt natura quædam habeat gradum limitatum, tamen vt perficiens aliud in bene eſſe eius, nullam limitationem importat, & ſic eſt attributum, ſic etiam in Deo non notat perfectionem primam, ſed quaſi accidentalem in bene eſſe. Vnde Auguſt. 15. de Trinit. cap. 5. Si dicamus æternus &c. ſapiens, ſpecioſus, potens, ſpiritus, horum omnium nouiſsimum, quod poſui, quaſi tantummodo videtur ſignificare ſubſtantiam; cætera verò huius ſubſtantiæ qualitates.

2 ratio.

Item ſecundò ſic. Illa non diſtinguũtur per reſpectum ad extra, quorum quodlibet continet eſſentiam diuinam, ſecundum omnem rationem perfectionis idealem, ſed quodlibet attributum continet eſſentiam diuinam ſecundum omnem rationem perfectionis idealis, ergo &c. Minor probatur, quia ratio idealis correſpondet perfectioni creaturę, inquantùm ea perficitur in eſſe quiditatiuo, & perconſequens ſub ratione illa, qua eſſentia illa eſt limitata; vnde & ſecundum diuerſos gradus limitationis creaturarum diſtinguitur ideę; non autem inquantum iſta eſſentia eſt perfecta ſimpliciter, quia ſic correſpondet omnibus vnum attributum in Deo, vt bonitas, aut perfectio ſimpliciter. Et ex hoc apparet probatio minoris, quia enim quodlibet attributum eſt perfectio ſimpliciter (ex declaratione minoris probationis primæ) ſequitur quòd quodlibet eſt imitabile ab omni gradu limitato. Probatio maioris, tum quia continens omnem ideam ęqualiter videtur reſpicere omne ideatum, & ita per reſpectũ ad nullum poteſt diſtingui ab alio; quia ſimiliter reſpicit quodlibet; vnde ſapientia attributum non magis reſpicit ſapientiam ideatam, quàm colorem ideatum, quia vtrunque ęquè eſt limitatum, nec ab vno magis ſumitur attributum, quàm ab alio.

Vide diſt. 36.

3 ratio.

Item tertiò ſic. Diſtinctio attributorum fundamentum eſt reſpectu diſtinctionis emanationum perſonarum, quia Filius procedit naturaliter naſcendo, tanquam Verbum conceptum in intellectu, Spiritusſanctus procedit liberè ſpirando, tanquam amor conceptus in voluntate, & non vt Verbum, quod non poteſt eſſe, niſi eſſet aliqua diſtinctio intellectus & voluntatis ad intra; ſed productio perſonarum ad nihil extra neceſſariò comparatur, ergo &c.

4 ratio.

Item quartò ſic. Deus intelligit eſſentiam ſuam inquãtùm vera, non inquantùm bona, & vult eam inquantùm bona, non inquantùm vera; ab æterno etiam intellexit, ſe intelligere eſſentiam, & velle eam, ſimiliter ſine reſpectu ad extra, quia iſte actus conſequitur immaterialitatem naturalem; ergo ſine tali reſpectu includit eſſentia ſua rationem veri & boni, & ſimiliter rationem intelligentis & intellecti, volentis & voliti formaliter diſtinctas, ergo &c.

5 ratio.

Item quintò ſic. Beatitudo diuina conſiſtit in eius actibus perfectis intellectus & voluntatis, ſed omnia attributa diuina ſeſe mutuo reſpiciunt in perficiendo actus illos (vt patebit) beatitudo autem Dei à nullo reſpectu dependet ad extra, ergo &c.

Quæſtione ſequente.

¶AD ARGVMENTVM maior eſt falſa: Tum quia ita diſtinguitur eſſentia diuina ratione ab attributo, ſicut vnum attributum ab alio, Nũquid ſequitur; ergo eſſentia vt eſſentia non eſt ibi, niſi ex reſpectu ad extra? Tum quia bonum & verum in creatura diſtinguuntur diſtinctione rationis; à quibus igitur re diſtinctis ſumitur hæc diſtinctio? à nullis, ſed à vero & bono in Deo, quæ ratione differunt: Tum tertiò, quia vbi eſt mera diſtinctio rationis, non requiritur reſpectus ad aliquid extra, ſicut eſt in diffinitione & diffinito, & talis eſt diſtinctio in attributis, qualia ſunt obiecta intelligentiæ diuinæ differentia ratione, licet ſint vnius actus intelligendi in Deo; quando enim requiritur reſpectus ad extra, tunc diſtinctio partim eſt ab intellectu, partim aliunde, & hoc vel à diuerſis circunſtantibus extra diuerſimodè, vt patet in exemplis adductis de columna & puncto, vel ab eodem diuerſimodè circunſtante, vt in ſecunda inſtantia patet contra maiorem. Item contra minorem illius rationis arguitur

Agit Scotus ex conceſſis.

ſic. Cùm omnia attributa pertineant ad intellectum & voluntatem, quæ ſunt principia emanationũ, ad perſonas diſtinctas realiter poteſt reduci diſtinctio attributorũ, ita quòd illa, quæ pertinent ad intellectum, habent reſpectũ ad ginitionẽ Verbi, quę autem ad voluntatẽ, habent reſpectũ ad ſpirationẽ; vt ſicut intellectus creaturæ naturalis non diſtinguit hęc & illa, niſi ex reſpectu ad aliqua in creaturis, ad quas reflectit omnem ſuum intellectũ, ſic intellectus diuinus & beatus ex reſpectu ad perſonas, ad quas dirigit omnem ſuum intellectum.

☞ Arguitur aliter. Prima propoſitio, Vnum in re eſt multa in intellectu 12. Metaph. Intellectus natus eſt diuidere, quæ ſunt vnita in re: ratio eſt, cauſa vna poteſt habere multos effectus ęquiuocos, quia nullus adæquat virtutem cauſæ, cõceptio ſiue intellectio eſt effectus æquiuocus reſpectu obiecti. Secunda propoſitio, Duæ intellectiones habent duo obiecta formalia, ſcilicet in eſſe cognito, licet habeant idem obiectum materiale in re, vel habent idem obiectum ſub alia & alia ratione, & tunc eſt differentia rationis tantum, non autem obiectorum formalium. Ex iſtis ſic ſuppoſitis ex diſt. 3. Quòd creatura poteſt aliquem cõceptum proprium Dei abſolutum cauſare in intellectum noſtro, vel perſonæ, erit vnicus tantùm ratione differens, ſiue ſit comparatio intellectus ſecundum rationes logicas, ſiue ad extra, vel eſt contra abſolutum conceptũ aliud, & aliquid, vbi tantùm relatio rationis, vel erunt multi conceptus habentes plura obiecta formalia, quæ ſint diminutè idem obiectum in eſſe cognito, quia relationes eius vt excedens. Primo modo facilè eſt ſaluare diſtinctionem attributorum in omni intellectu etiã diuino, quia omnis poteſt idem abſolutum ſub alia & alia ratione intelligere ad extra, patet, & non minus ad intra ad perſonas, ſiquidem eſſentia intelligitur à Deo differre ratione à perſona; ſed tunc ſciendo omnia attributa de Deo non eſt ſcientia realis, quia idem obiectum formale de ſe non ſcitur, ſed eſt probatio primæ, vbi euidenter eſt ſub ratione, ſi habet rationem ſecundum de ſe non eſt propter rationem, ſub qua intelligitur, quæ aliquo modo diſtinguit ipſum à ſe, abſolutè intelligendo, vel ſub alia ratione. Secundo modo poſſunt poni plures conceptus abſoluti, ſed hoc videtur difficile; iſta diſtingui in intellectu beato, quia nõ eſt niſi vnicum, vt exiſtens intuitum ab illo. Item. Vnum obiectum per ſe habet in intellectu, cui eſt pręſens in ſe, vnum conceptum adæquatum ſic ſecundum veritatem illius intellectus, alioquin non poteſt ſe oſtendere illi, ſicut eſt intelligibile. Contrà. Omnem conceptum haberi poſsibilem de iſta iſtud poteſt cauſare, & ſi aliud, putà effectus eius poteſt cauſare imperfectè, non poteſt cauſare perfectè. Item. Aliàs aliquid nunc cognoſceretur de Deo, quod in patria non videretur. Item. Theologia nulli intellectui erit ſcientia, non noſtro propter fidem; non beato, propter vnicum conceptum. Theologia eſt cognitio de Deo eorum, quæ ſibi in eſſe ſolum intellectui diuino eſt naturaliter notũ, igitur eorum, quæ huic eſſentię, vt hæc eſt, per ſe inſunt, cuiuſmodi ſunt proprietates perſonales actus notionales, attributa ſub rationibus, quę hîc ſunt. Si tamen tenetur diſtinctio realis aliqua, vel obiectorum formalium, & tertiò aliqui reſpectus aptitudinales ad creaturam, vt creatiuus & reſuſcitatiuus, remiſsiuus peccatorum, retributiuus; Contra primum, Nihil ibi ineſt per ſe, vt videtur ratione eſſentiæ, quia tunc commune tribus; contra ſecundum, Qualiter Metaphyſicus cognoſcit iſtam? Contra tertium ſunt reſpectus rationis in potentia. Contra primam propoſitionem omnium. Angelus naturaliter nouit eam vt hanc, licet non videt hanc vt hanc, ergo potuit habere Theologiam. Item, Quilibet conceptus de ea eſt proprius illi, quia non communis. Quære de ea, vt eſt hic.

ARTICVLVS 10.

Vtrum eſſentia diuina abſolute conſiderata habeat aliquam diſtinctionem actu attributorum re vel ratione.

(†)

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

RESPONDEO. Alia eſt poſitio (ex ſuperiori articulo) quæ dicit, quòd eſſentia diuina abſolutè conſiderata, inquantũ natura aliqua vel eſſentia, nullam habet diſtin- Opinio Henrici quodl. 5. q. 1. &. quodl. 13. q. 1.

diſtinctionem rationis, niſi quaſi in potē-
[com. 32.] tia. Commentator 12. Metaph. Multipli-
citas rationum in Deo non eſt niſi in in-
tellectu tantùm, non in re, conſiderata au
tem non in ſe, ſed inquantū veritas, prout
ſcilicet habet eſſe in intelligentia, poteſt
dupliciter accipi; aut inquantùm mouet
intellectum quaſi ſimplici intelligentia,
& ſic adhuc concipitur per rationem ſuæ
ſimplicitatis, nec habet aliquam pluralita
tem, niſi quaſi in potentia; aut inquātùm
intellectus poſt iſtam apprehenſionem ne
gotiatur circa ipſam pluralitatem attribu
[Alias ipſa.] torum, quaſi reducendo † ipſam de potē-
tia ad actum. Primò modo intellectus na-
turalis ad ipſam non pertingit, ſed conci-
pit ipſam particulatim in attributis conce
ptis ex creaturis, ſecundum iſtam opinio
nem; ſecūdo modo intellectus beatus qua
ſi prima actione intelligendi capit eam;
tertio modo quaſi intellectus idem com-
ponens & diuidens, & intellectus diuinus
vnico & ſimplici intuitu diſtinguit ratio-
nes contentas in eſſentia, quę ex ſua per-
fectione ſumma, omnes perfectiones ſim
pliciter ſola ratione vel operatione intel-
lectus diſtinctas continet. Iſtæ rationes at
tributorum, quas intellectus de ſimplici
eſſentia ſecundum diuerſos cōceptus for
mat, non ſunt niſi reſpectus fundati in eſ
ſentia, quia † conceptus plurium obſolu-
[alias cōceptū] torum intra eam impedit ſimplicitas, &
ſunt conceptus plures, ne conceptus ſint
ſynonymi, & in eſſentia, ne ſint vani, ſed
non ſunt reſpectus ad extra (vt probatum
eſt) ſed ad intra; ſic ergo omnia attributa
diuina pertinent ad intellectum vel volū
tatem, quę ad intellectum, mutuò ad intra
ſe reſpiciunt, ſimiliter, quę ad voluntatē,
mutuò ſe reſpiciunt, inquantùm hęc & il
la cadunt ſub apprehenſione intellectus,
qui intellectus primò ſimplici intelligen
tia concipit eſſentiam, vt eſſentia eſt, dein
de negotiando circa eam concipit, videli-
cet eam vt intellecta eſt, & vt intelligens,
& vt ratio intelligendi. Ita quòd eſſentia
inquātùm eſſentia reſpicit alia, vt in qua
ſunt fundata, vt verò eſt concepta, & mo
uens intellectum ad intelligendum, dici-
tur veritas, cuius propria ratio eſt, vt reſ-
piciat eſſentiā, vt eſſentia eſt, ſicut illud,
cuius eſt declaratiua, & intellectum, vt cui
habet declarare, & actum intelligendi,
[q. 12] vt quo habet declarare, & ſapientiam, vt
habitum quo intellectus habilis eſt, vt ſi
bi declaratio fiat; ipſa verò eſſentia, vt per
actum intelligendi eſt conceptiua ſui ip-
ſius, eſt intellectus, & reſpicit verum, vt
per quod manifeſtatur eſſentia, quæ con-
cipitur, ſimiliter de actu, & ſic etiam de
pertinentibus ad voluntatem. A ſumma
ergo vnitate eſſentię ordinatè ſecundum
modum concipiendi primò concipiuntur
diuerſæ rationes attributorum, & inter il
la adhuc eſt ordo, ſecundum quem media
tius vel immediatius ordinantur ad ema-
nationes, deinde concipiuntur emanatio-
nes, & ibi eſt ſtatus ad intra, deinde ſequū
tur omnes reſpectus ad extra, qui ſunt per
accidens; ſicut autem diſtinctio relationū
realium ad ſua correſpondentia, ſic rela-
tionum rationalium ad ſua correſponden
tia, & totum ad intra, ſecundum illud ar-
gumentum, quod fuit pro hac parte.

Contra iſtam opinionem arguitur per *[Impugnatur.]*
rationes illas, quas adduxi contra primā
opinionem. Primò per tertiam, quia (ſe-
cundum eos) diſtinctio perfectionum at-
tributalium eſt fundamentum reſpectu
diſtinctionis emanationū, ſed diſtinctio
emanationum eſt realis, patet; nulla autē
diſtinctio realis pręexigit neceſſariò di-
ſtinctionem, quę tantum eſt rationis ſicut
nec aliquid, quod eſt purè reale, præexi-
git † aliud, quod eſt merè ens rationis, er *[alias aliquid.]*
go diſtinctio attributorum non eſt tan-
tum rationis, ſed aliquo modo ex natura
rei. Aſſumptum probatur, Quia ens reale,
quod diſtinguitur contra ens rationis, eſt
illud, quod ex ſe habet eſſe citcunſcri-
pto omni opere intellectus, vt intellectus
eſt; quidquid autem dependet ab ente ra-
tionis, vel neceſſariò pręexigit illud, non
poteſt habere ſuum eſſe circunſcripto om
ni opere intellectus, vt intellectus eſt; er-
go nihil, quod pręexigit ens rationis, eſt
verè ens reale. Cōfirmatur iſta ratio, quia
quod eſt poſterius naturaliter, non poteſt
eſſe perfectius ens ente priori naturali-
ter; ſed ens reale eſt perfectius ens, quàm
ens, quod eſt tantùm rationis, & diſtin-
ctio emanationum eſt realis & poſte-
rior; ergo non fundatur niſi in ente rea-
li & diſtincto: ſed (pet te) fundatur in
diſtinctione attributorum, igitur diſtin-
ctio attributorum non eſt tantùm tatio-
nis. Hæc ratio licet ſufficiat contra opi- *[Henricum quol. 1 q. 5. & in ſumma art. 17. quæſt. 7.]*
nantem, tamen oportet eam confirmare
propter concluſionem in ſe. Dicitur ad
eam, quòd attributa non ſunt fundamen-

ſcilicet vt diſtinguitur à voluntate, eſt perfectio ſimpliciter, ſimiliter quodlibet aliud attributum; ſed intellectus ſecundum propriam rationem formalem eſt in Deo ex natura rei, vt exiſtens eſt; intellectus autem non includit per ſe aliquam relationem; igitur &c. Probatur prima propoſitio 1. Quia ſecundum Anſelmum quodlibet, quod eſt melius ipſum quàm non ipſum, eſt ponendum ibi, aliter enim non erit ibi niſi vnica perfectio ſimpliciter, ſcilicet diuinitas, niſi intellectus erit res formaliter, quia ſi non, videtur, inquantùm includit diuinitatem, vnica eſſe perfectio ſimpliciter, videlicet cōparata. Secundò, Idea dat intelligere perfectionē illam, quę eſt eſſentia, licet formaliter relatio eius nō ſit ſimpliciter perfectio, ita nec attributi (per te) nec valet de alio & alio genere† cauſare, quia Idea neceſſario infinito, quod eſt perfectio ſimpliciter, dicit eminentiam reſpectu ideati. Tertiò, quia nulla perfectio ſimpliciter eſſet poſsibilis attribui, quia non erit perfectio ſecunda in bene eſſe, quia nihil eſt perfectio ſimpliciter, niſi perfectio illa prima in Deo. Quartò, Quia poteſt eſſe infinitas. Quintò, Quia ſecundum rationem communem Deo & creaturis habetur perfectio ſimpliciter. Secunda propoſitio probatur. Primo per cognitionem intuitiuam cuiuslibet, vt obiecti intuiti in primo obiecto. Secundo, Eſt ibi ex natura rei. Tertio, Quia eſt principium realis productionis, Quartò, ſi non eſt ibi ex natura rei, non eſt ibi per actum intellectus increati, niſi ſit proceſſus in infinitum. Quinto, Scientia de illis non erit realis, quia nō ſcietur de Deo, niſi habitudo alterius ad ipſum, vel è conuerſo. Sexto, Non denominarent ipſum, vel non denominarent per eminentiam, ergo Deus ſic eſt lapis; quòd eſt cōtra Auguſt. 15. de Trinit. Tertia propoſitio probatur ex prima, Quia nulla relatio eſt perfectio ſimpliciter, patet de diuina, igitur nec includitur in perfectione ſimpliciter. Hæc conſequentia patet, Quia perfectio ſimpliciter nihil includit, cui repugnat ratio perfectionis ſimpliciter, quia tunc ipſum erit in quolibet melius, & aliquid incluſum in eo non erit in quolibet melius; tum quia perfectio ſimpliciter eſt per ſe vna, relatio non facit per ſe vnum cum abſoluto. Item tertia probatur ex ſecunda, Nam ex ſecunda ſequitur, quòd non poteſt concludi aliqua relatio rationis imperfecta ſimpliciter, quia tunc non eſſet in ſe ex natura rei, relatio autem realis nulla ponitur communis tribus perſonis. Ex his ſequitur, quòd quodlibet attributū, vt diſtributū ab alio eſt in Deo, vt exiſtēs eſt, & vt ad ſe. Et ad hanc cōcluſionem illatam ſunt aliquæ rationes perfectę ad tres alias, quę patent hîc infra.

alias cauſę.

Vlterius probo, quòd tales perfectiones ex natura rei ante opus intellectus nō habent identitatem formalem, Quia intellectus actu ſuo non poteſt cauſare niſi relationem rationis, ex hoc ſcilicet quòd eſt virtus collatiua potens conferre hoc vt cognitum ad illud. Quæro igitur, Vtrum veritas dicat pręcisè illam perfectionē, quæ eſt in re formaliter, aut pręcisè illam relationem factam ab intellectu, aut vtrūque: Si pręcisè relationem rationis, ergo non eſt perfectio ſimpliciter, quia nulla relatio rationis poteſt eſſe infinita, ſi enim relatio realis, vt paternitas, non eſt formaliter infinita, quantò magis illa relatio rationis? Si ambo (cùm illa non ſint vnum niſi per accidens, quia relatio rationis cum ente reali nunquam facit vnum per ſe, quod patet, quia multò minus facit vnum cū ente reali ens rationis, quàm paſsio cum ſubiecto, paſsio enim conſequitur ſubiectum ex ratione ſubiecti, nullum autem ens rationis conſequitur ens reale ex ratione ſui) ſepara igitur iſta duo, quę concurrunt in iſto ente per accidens, & ſequitur tunc, quòd veritas ſemper dicat præcisè illam perfectionem in re, & bonitas ſimiliter; & tunc vltra, cùm nulla ſit diſtinctio in re (ſiue ſecundum opinionem, ſiue ſecundum expoſitionem opinionis) quia dicerent eandem perfectionem, vt perfectio in re eſt (vt probatum eſt) & ſine omni diſtinctione rei & rationis, ſequitur, quòd bonitas & veritas ſunt formaliter ſynonyma, quod ipſi negant. 3 ratio.

Præterea. Intellectus intuitiuus nullam habet diſtinctionē in obiecto, niſi ſecūdū quòd exiſtens eſt, quia ſicut non cognoſcit aliquod obiectum, niſi ſecundū quòd exiſtens, ita non cognoſcit aliqua diſtincta formaliter in obiecto, niſi vt exiſtens. Cùm igitur intellectus diuinus nō cognoſcat eſſentiam ſuam, niſi intuitiua intellectione, quæcunque diſtinctio ponatur ibi in obiecto, ſiue ſit diſtinctorum obiectorū formalium, ſiue vt rationum cauſatorum 4. ratio.

¶ OPPOSITVM. Damaſc. lib. 1. capit. 4. Si iuſtum, ſi bonum, ſi quid tale dixeris, non naturam dicis Dei, ſed quæ circa naturam: dicis autem aliquid, quod præcedit omnem actum intellectus; ergo ante opus & actum intellectus eſt aliquid in Deo, quod non eſt formaliter natura.

¶ *CONCLVSIO. Cum ſimplicitate Dei ſtat aliquo modo diſtinctio perfectionum eſſentialium præcedens aliquo modo omnem actum intellectus.*

Ponit Scotus diſtinctionē formalem.

¶ RESPONDEO, & dico, Quòd inter perfectiones eſſentiales non eſt tantū differentia rationis, hoc eſt diuerſorum modorum concipiēdi idem obiectum formale, talis enim diſtinctio eſt inter ſapiēs & ſapientiam, & vtique maior inter ſapiētiam & vnitatem. Nec eſt ibi tantùm diſtinctio obiectorum formalium in intellectu, quia (vt argutum eſt prius) illa nunquam eſt in cognitione intuitiua, niſi ſit in obiecto intuitiuè cognito: (iſta etiam duo membra probantur per rationes factas contra opinionem præcedentis art.) Eſt ergo ibi diſtinctio tertia præcedens intellectum omni modo. Et eſt iſta, Quòd ſapientia eſt in re ex natura rei, & bonitas eſt in re ex natura rei; ſapientia autem in re formaliter non eſt bonitas in re. Quod probatur; quia ſi infinita ſapientia eſſet formaliter infinita bonitas, & ſapientia in communi eſſet formaliter bonitas in communi, infinitas enim non deſtruit formaliter rationem illius, cui additur, quia in quocunque gradu intelligatur eſſe aliqua perfectio (qui tamen gradus eſt illius perfectionis) nō tollitur ratio formalis iſtius perfectionis, propter iſtum gradum; & ita ſi nō includit formaliter vt in communi, nec vt infinitum infinitum. Quod autē nō includat formaliter vt in communi, hoc declaro, Quia includere formaliter eſt includere aliquid in ratione ſua eſſentiali, ita quòd ſi diffinitio includentis aſsignaretur, incluſum eſſet diffinitio vel pars diffinitionis; ſicut autem diffinitio bonitatis in communi non habet ſapientiam in ſe, ita nec infinita infinitam; eſt igitur aliqua non identitas formalis ſapientiæ & bonitatis, inquantum earum eſſent diſtinctæ diffinitiones, ſi eſſent diffinibiles: diffinitio autem non tantùm indicat rationē cauſatam ab intellectu, ſed quiditatem rei, ergo non eſt identitas formalis ex parte rei. Et intelligo ſic, Quòd intellectus componens iſtam, Sapientia non eſt bonitas formaliter, non cauſat actu ſuo collatiuo veritatē illius cōpoſitionis, † ſed in obiecto inuenit extrema, ex quorum compoſitione fit actus verus.

alias licet.

Auctoritate Anſelmi.

Et iſtud argumentum de non formali identitate dixerunt antiqui doctores ponentes, in diuinis aliquam eſſe prædicationem veram per identitatem, quæ tamen nō eſſet formalis; ita concedo per identitatem veritatem eſſe bonitatem in re, non tamen formaliter veritatem eſſe bonitatem. Secundum regulam Anſelmi monologiū 15. Ideo neceſſe eſt, ut ſit quidquid omnino melius eſt ipſum, quàm nō ipſum, nulla relatio rationis eſt huiuſmodi, nihil eſt enim omninò idem re & re, circunſcriptis relationibus rationis, igitur nihil aliud eſt illa regula eius (ſcilicet Anſelmi) niſi quod Deus eſt Deus. Contrà capit. 16. Si quæritur, quid ſit illius natura, quid verius reſpondetur quā iuſtitia? Igitur quodlibet dicitur in quid, conceptus quiditatiuus perfectus eſt tantùm † vnicus; vel ſaltem non eſt diſtinctio formalis in re inter quid & quid. Item cap. 17. Summa ipſa natura eſt vera vno modo, & vna conſideratione, quidquid eſt eſſentialiter. Ad primùm dico, Quòd eſt quid per idētitatem, & non formaliter. Probatio. Gloſſa capitul. 17. dicit, Iuſticia idem ſignificat quòd alia, vel omnia ſimul, vel ſingula; hoc non intelligitur idem formaliter & primò ſignificare, quia tunc eſſent ſynonyma; igitur connotare vel idem realiter, non formaliter. Ad ſecundum ſubdit exemplum de homine, qui non vno modo nec vna cōſideratione dicitur hæc tria, corpus, rationale, homo; quare ponit duas rationes, quia ſecundum aliquid aliud eſt corpus, ſecundum aliud eſt rationale, ſecundū aliud homo, ſingulum horum non eſt totū hoc, quòd eſt homo; 3. per oppoſitum iſtis duobus modis dicitur Deus, vno modo & vna conſideratione.

Obiectiones duæ.

alias vnius.

Solutiones

Auctoritate Damaſc.

Iſta etiam opinio confirmatur auctoritate Damaſc, cap. 4. præallegato & cap. 9. vbi ipſe vult, quòd inter omnia nomina de Deo dicta propriiſsimum eſt, Qui eſt, quia eſſe dicit quoddam pelagus infinitæ ſubſtantiæ, cætera autem (vt dicit cap. 4.) ſunt illa, quæ circunſtat naturā. Iſtud non videtur, niſi eſſet aliqua diſtinctio ex parte rei, non enim eſt pelagus infinitæ ſubſtātiæ propter hoc, quòd multæ relationes

tiones rationis, poſſunt circa ipſum cauſari; ſi ita enim poſſunt per actum intellectus circa quodlibet cauſari. ☞ Nota pro dicto Damaſc. Quòd pelagus perfectionum vno modo poteſt intelligi pro continente actu & formaliter in ſe omnes perfectiones ſub propriis rationibus formalibus, ſic nihil vnum formale eſt pelagus, quia contradictio eſt vnicam rationem formalem continere actu tot res, ergo &c. Sed hoc modo nihil eſt pelagus, niſi vnum identicè, quod eſt Deus ſapiēs, bonus, beatus, &c. Hoc modo non accipit Damaſc. pelagus. Alio modo poteſt intelligi aliquid vnum formaliter continens omnem perfectionem modo eminentiori, quo poſsibile eſt omnes in vno cōtineri. Iſte autem eſt, quòd non tantùm contineantur in eodem identicè, propter infinitatem formalē continentis, ſic enim quodlibet continet omnes, ſed vltra quòd contineantur virtualiter quaſi in cauſa, & adhuc in aliquo vt prima cauſa à ſe continente, & vniuerſaliſſima, quia omnes continente; hoc modo hæc eſſentia eſt pelagus, quia in quacunque multitudine cōtingit ſtare ad aliquod omnino primum, in hac nihil eſt primum niſi hæc eſſentia, ideo ipſa non eſt tantùm formaliter infinita, ſed virtualiter continens alias, nec tantùm aliquas (ſicut fortè intellectus continet ſapientiam & intelligere, & voluntas Charitatem & diligere) ſed omnes; nec ab alio vel virtute alterius continens, ſed à ſe itaque habet infinitatē formaliter primariam, tā ſcilicet à ſe, quā reſpectu omnium, vniuerſaliter cauſalem, & virtualiter contentiuam, & ideo pelagus, ita cōtinens omnes, ſicut poſſunt eminenter in vno aliquo formaliter contineri, Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat, ad locum vnde exeūt flumina reuertuntur; eſt igitur magis iſta per ſe, Deus eſt ſapiens, quàm iſta, Sapiens eſt bonus? Aliæ habent infinitatem formalē, & ſic cauſalem vel virtualem propter ordinem propinquiorem ad eſſentiam, & remotiorem ſaluandum, ſed nō reſpectu omnium habent talem, nec reſpectu aliquorū habent à ſe, ſed ab eſſentia. Hæc omnia patent in exemplo de ente & paſsionibus eius, ſi ponantur eędem, vt neceſſe eſt, ſi vſ tetur infinitas. Contrà. Veriſsima veritas ponenda eſt in Deo, formalis eſt verior, quàm identica tantùm. Reſpondeo. Illa ponitur, ſed non cuiuſcūq; ad quodcunq; ſi ſic accipiatur, maior eſt falſa de perſona & perſona, & gloſſanda eſſe verior, quæ eſt poſsibilis, nunc autem non eſt poſsibilis formalis identitas cuiuſcunque ad quodcunque, ſed tantùm† cauſalis. Ex hoc medio arguitur ex oppoſito, quia omnis vnitas ſimpliciter perfectionis eſt ibi ponenda, talis eſt identica ſine formali, quia eſt ſimplex & illimitata, formalis autem non ponit illimitationem. *

Eccleſiaſtes. 1.

Ob iectio.

Solutio.

† alias realis.

Confirmatur per Aug. 8. de Trinit. capit. 1. vbi probat, quòd non ſunt aliquid maius duę perſonę quā vna, quia non aliquid verius. Quę conſequentia eſſet iſta, ſi tantùm eſſet diſtinctio rationis inter ſapientiam, veritatem, & magnitudinem? Non videretur aliud argumentum, quàm ſi probaretur, Sapientia, ergo ſapiens, vel è conuerſo. Ad quid etiam doctores (qui tenent oppoſitam opinionē) implent tot quinternos, oſtendendo vnum attributū ex alio, ſi non eſt inter ea, niſi differentia relationum rationis tantummodo, Ita enim perfectè videretur Deus cognoſci, quantùm ad omnem cognitionem realem vel conceptum realem, vt cognoſcitur ſub attributo vno, ſicut ſi cognoſcatur ſub ratione omnium attributorum; quia cognitio plurium relationum rationis non facit ad perfectiorem cognitionem realem habendam de aliquo. Similiter iuxta auctoritatem Damaſc. prædictam, ad quid aſſignant ipſi ordinem attributorum, quaſi eſſentia ſit fundamentum, & quędam ſunt propinquiora eſſentię, quædam propinquiora emanationibus, ſi tantùm ſunt relationes rationis? Quis etiam ordo per comparationem ad emanationes? Similiter Auguſtin. contra Maximinum. Si potes Deum patrem concedere ſimplicem, & tamen eſſe ſapientem, bonum: Et numerat ibi multas tales perfectiones, quantò magis vnus Deus poteſt eſſe ſimplex, & tamen Trinitas, ita quòd tres perſonæ non ſunt partes vnius Dei; arguit enim ibi, quòd ſi in eodem ſine cōpoſitione & partialitate poſſunt eſſe multę perfectiones ſimpliciter, ergo multò magis poſſunt eſſe tres perſonæ in Deitate, ſine compoſitione & partialitate. Quod argumentum eſſet iſtud, ſi attributa tantùm differrēt per relationes rationis, & perſonæ diſtinguerentur realiter? Non enim ſequitur, ſi relationes rationis non faciunt compoſitionē in aliquo, ergo nec relationes reales. Idem etiam

Auctoritas Auguſt.

Ex lib. 3. c. 10.

etiam Auguſt. 15. de Trinit. cap. 3. dicit, omnia iſta eſſe ęqualia, nihil enim eſt proprie ſibi ipſi ęquale, nihil autē eſt dicere, quòd aliquid ſub vna relatione rationis ſit ſibi ęquale, ſub alia relatione rationis.

Auctoritate Hilarij. Hilarius etiam 12. de Trinit. cap. 5. alloquens Deum Patrē ait ſic. Perfecti Dei (qui & verbum tuum, & ſapientia, & veritas) abſoluta generatio eſt, quia in his ęternarum proprietatum nominibus natus eſt. Dicit igitur, quòd iſtę proprietates ſũt ęternę, & in his natus eſt Filius de Patre, quaſi Pater præhabens iſta communicet ea Filio; ſi autem eſſent tantùm diſtincta ratione, non viderentur prius eſſe in Patre origine, quā produceretur Filius, quidquid eſt enim ibi productũ in eſſe rationis per actum intellectus, videtur eſſe productum à tota Trinitate, & ita non eſſe in Patre, vt pręcedens origine Filiũ, quaſi neceſſariò pręcedens origine.

Concluditur ſimplicitas diuina. Iſta autem non identitas formalis ſtat cum ſimplicitate Dei, quia hanc differentiam neceſſe eſt ponere inter eſſentiam & proprietatem, ſicut ſuprà diſt. 2. q. 2. artic. 33. oſtenſum eſt, & tamen propter hoc nõ ponitur compoſitio in perſona. Similiter iſta diſtinctio formalis ponitur inter duas proprietates in Patre, innaſcibilitatem ſcilicet & paternitatem, quæ (ſecundum Auguſt. 5. de Trinit. c. 6.) non ſunt eadē proprietas, quia non eſt eo Pater, quo ingenitus: ergo ſi in vna perſona poſſunt eſſe duæ proprietates ſine compoſitione, multò magis, vel ſaltem ęqualiter poſſunt eſſe plures perfectiones eſſentiales in Deo, nõ formaliter eædem ſine compoſitione, quia illę proprietates in Patre non ſunt formaliter infinitæ, eſſentiales autem perfectiones ſunt infinitæ formaliter, ergo quælibet eadem cuilibet.

¶ AD ARGVMENTVM, quod ſumitur de auctoritate Auguſt. 15. de Trinit. reſpondeo, Quòd in creaturis non eſt aliqua vera prædicatio in abſtracto per identitatem, quæ nõ ſit formaliter, & ideo nunquam fuit tradita Logica in creaturis de prædicatione alia formaliter vera, & alia per identitatem. ☞ Contrà, Entitas eſt vnitas vel veritas, quæ ſunt paſsiones abſtractę entis, & eædem ſibi. In diuinis autem eſt vera prædicatio per identitatem in abſtracto, & tamen non eſt formalis. Ratio huius differentiæ eſt iſta (vt puto) quia concipiendo abſtractum vltima abſtractione concipitur quiditas abſque habitudine ad quodcunque, quod eſt extra propriam rationem quiditatis; ſic igitur concipiendo extrema, nullā erit veritas vniendo ea, niſi precisè quiditas vnius extremi ſit eadem quiditati alterius extremi. Hoc autem non cõtingit in creaturis, quia ibi abſtrahendo illas realitates, quæ ſunt in eodem, putà realitatem generis & differentiæ, & conſiderando eas pręciſiſsimè, vtraque eſt finita, & neutra eſt perfectè eadem alteri, non enim ſunt modo eadem inter ſe, niſi propter tertium, cui ſunt eadem: & ideo ſi abſtrahantur à tertio, nõ remanet cauſa identitatis eorum; & ideo nec cauſa veritatis propoſitionis vnientis extrema illa: Hæc igitur eſt falſa, Animalitas eſt rationalitas, & è conuerſo, & hoc quacunque prędicatione, quia non tantũ extrema non ſunt formaliter eadem, ſed nec verè eadem, quiditas enim hæc præciſè eſt potentialis ad quiditatem illā, & nõ eſt eadem illi, niſi propter identitatem ad tertium, à quo abſtrahuntur; ergo abſtractio illa tollit cauſam veritatis affirmatiuæ vnientis ea. Oppoſitum eſt in Deo, quia abſtrahendo ſapiētiā à quocunque, quod eſt extra rationem ſapientię, & bonitatē ſimiliter abſtrahendo à quocũque, quod eſt extra eius rationem formaliter, remanet vtraque quiditas præciſè ſumpta formaliter infinita; & ex quo infinitas eſt ratio entitatis eorum, facta tali abſtractione præciſiſsima, remanet ratio identitatis extremorum, non enim hæc erant eadem præciſè propter identitatem eorum ad tertium, à quo abſtrahuntur, ſed propter infinitatem formalem vtriuſque. Et quòd iſta ſit ratio prædicationis per identitatem ſignũ eſt ex hoc, quòd nõ conceditur iſta, Paternitas in diuinis eſt ſpiratio actiua, neque vt vera formaliter, neque vt vera per identitatem, neque, Paternitas eſt innaſcibilitas, & è conuerſo, ſicut iſta cõceditur, Paternitas eſt deitas, & è conuerſo; & ratio videtur, quia abſtrahendo paternitatē & innaſcibilitatem ab eſſentia, ſiue à ſuppoſito, neutrum eſt formaliter infinitum, & ideo neutrum in ſua ratione ſic abſtractum, includit rationem identitatis eius ad alterum, & ideo neutrum ſic abſtractũ de altero verè prædicatur: ſed ſic abſtrahendo deitatem & paternitatem quantũcunque, remanet adhuc alterum extremũ formaliter infinitum, quæ infinitas eſt ratio

alias ſufficienter. tio ſufficiens identitatis extremorum, & ideo remanet ratio identitatis eorum, & per conſequens ratio veritatis compoſitionis affirmatiuę; in iſta autem, Deitas eſt bonitas, remanet infinitas, non tantũ in vno extremo, ſed in vtroque, ideo eſt hîc veritas propter identitatem incluſam virtualiter in vtroque extremo.

ARTICVLVS II.

Vtrum attributa diuina inter ſe & ab eſſentia diſtinguantur formaliter.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO, Conſtat ex articulo ſuperiori perfectiones eſſentiales ſiue attributa diuina ad inuicem & ab eſſentia diſtingui formaliter, & cũ hoc ſtare ſimplicitatem diuinam. Contra iſtam veritatem ſunt tria dubia.

Dub. 1. ¶ Dubium primum. Videtur, quòd non ſaluetur ſimplicitas diuina, quia ex quo ponitur eſſentia quaſi fundamentũ, & iſta quaſi circunſtantia eſſentiam, videtur, quòd iſta ſe habent vt actus & formæ reſpectu eſſentiæ diuinæ. Reſpondeo, quòd forma in creaturis habet aliquid imperfectionis, ſcilicet quia eſt forma informans aliquid, & pars compoſiti; aliquid etiam habet, quòd non eſt imperfectionis, ſed conſequitur eum ſecundum ſuam rationẽ eſſentialem ſiue formalem, ſcilicet quòd ipſa ſit, quo aliquid eſt tale. Exẽplũ, Sapientia in nobis eſt accidens, hoc eſt imperfectionis, ſed quòd ipſa ſit, quo aliquid eſt ſapiens, hoc non eſt imperfectionis, ſed eſſentialis rationis ſapientiæ. In diuinis autem nihil eſt forma ſecundum illam duplicem rationem imperfectionis, quia nec informans nec pars, eſt tamen ibi ſapientia, inquantùm eſt, quo illud, in quo ipſa eſt ſapiens, & hoc non per aliquam compoſitionem ſapientiæ, ad aliquid quaſi ſubiectum, nec quòd ſapientia illa ſit pars alicuius compoſiti; ſed per veram identitatem, qua ſapientia propter ſui infinitatem perfectam, perfectè eſt idẽ cuilibet, cum quo nata eſt eſſe.

Obiectio. Sed obiicies. Quomodo eſt aliquid formaliter ſapiens ſapientia, ſi ſapientia non

Solutio. eſt forma eius? Reſpondeo. Corpus eſt animatum quaſi denominatiuè, quia anima eſt forma eius, homo dicitur animatus, non denominatiuè ſed eſſentialiter, quia anima eſt pars eius & aliquid eius; non igitur requiritur aliquid eſſe formã informantem aliquid, vt ipſum ſit tale per ipſum, quia forma non eſt forma informans totum, quod tamen dicitur formaliter tale per ipſam; ſi igitur veriori identitate eſſet aliqua forma idem alicui, quàm ſit identitas eius ad informatum vel ad totum, cuius eſt pars, ſufficeret illa idẽtitas ad hoc, quòd illud tali forma eſſet tale, Ita eſt in propoſito. Et tunc ſi quæras, Vtrum ab iſto actu poſſet eſſe aliqua abſtractio formę, Dico, quòd non eſt ibi abſtractio formæ vt informantis vel partis, ab informato vel à toto, ſed eſt ibi abſtractio formę inquantùm per eam aliquid eſt tale præciſè acceptum, non conſiderando identitatem eius ad illud, quod eſt tale per ipſam.

¶ Dubium ſecundũ. Quia Aug. 7. de Trinit. c. 6. vbi negat identitatẽ deitatis & paternitatis (non eo, inquiens, Pater, quo Deus, ſicut nec eo Verbum, quo ſapiẽtia) ita cõcedit identitatem magnitudinis, & bonitatis, & perfectionum eſſentialium (quia dicit, quòd eo magnus quo Deus) ergo ſicut ibi identitatẽ negat, ita cõcedit hîc, non autem negat ibi, niſi identitatem formalem, ergo illã cõcedit hîc. Reſpondeo, Quòd dupliciter vel tripliciter eodẽ Deus eſt ſapiẽs & magnus, & tamen non ſic eodem eſt Deus & Pater; Vno modo, quia ſapiẽtia & magnitudo ſunt perfectiones eiuſdẽ rationis, hoc eſt quiditatiuæ, quia quidquid perficitur, iſtis perfectionibus perficitur, nõ vt rationibus ſuppoſiti, ſed vt rationibus quiditatiuis, nõ ſic autẽ paternitas & deitas ſunt eiuſdẽ rationis; ſunt eriã alio modo eiuſdẽ rationis ſapientia & bonitas, quia perfectiones ſimpliciter, nõ ſic autem paternitas & Deitas; ſecũdo modo, quia magnitudo eſt eadẽ deitati in quolibet, paternitas non, ſed tantũ in vno ſuppoſito; tertio modo, quia bonitas, & magnitudo, & cętera huiuſmodi ſũt eadem quaſi identitate mutua, quia vtrũque eſt formaliter infinitum, propter quã infinitatem vtrunq; eſt idem alteri, ſed paternitas & deitas non ſunt eadem ſic mutuò, quia vnum eorum non eſt formaliter infinitum, ſed tamen deitas eſt formaliter infinita, & propter iſtam infinitatem paternitas eſt ſibi idem, non è conuerſo Dub. 2.

ſic.

ſic. ☞ Et ex hoc eodem eſt bonus & ſapiens, eadem inquam identitate ſecundũ perfectionem, quia vtrunque infinitum; non ſic paternitas habet ad deitatem identitatem adæquatam, quia non eſt infinita, &c. • Ad formam ergo concedo, Quòd eo modo eodem eſt bonus & ſapiẽs, quo modo non eodem eſt Deus & Pater, quia eodem eſt bonus & ſapiens, eodem ſcilicet in quolibet ſuppoſito, & eodem quaſi idẽtitate mutua; non ſunt autem ſic eodem in quolibet paternitas & deitas, eodem ſimpliciter, id eſt perfectione eiuſdem rationis eſt bonus & ſapiens, quia quiditatiuẽ eſt bonus & ſapiens, nõ ſic eodẽ eſt Deus & Pater, quia non eſt vtrunque quo ibi eſſentialis perfectio illius, cuius eſt, quia licet quiditas paternitatis maneat ibi, tamẽ illa quiditas non eſt ratio quiditatiua ſimpliciter ſuppoſiti alicuius, ſed ratio perſonalis eiuſdem.

Dub. 3. ¶ Dubium tertium. Quia ſicut non eſſet bonitas realiter infinita, niſi eſſet realiter eadem ſapientiæ, ita videtur, quòd ratio bonitatis non ſit infinita formaliter, niſi ſit formaliter eadem rationi ſapiẽtiæ, ergo propter eandem rationem, propter quam ponis realem identitatem inter iſta, debe- alias verum. res ponere identitatem formalem rationis ad rationem. Reſpõdeo cõcedendo, quòd ratio ſapientiæ eſt Infinita, & ratio bonitatis, & ideo hæc ratio eſt illa per identitatẽ, quia oppoſitum non ſtat cum infinitate alterius extremi; tamẽ hæc ratio non eſt formaliter illa; non enim ſequitur eſt verè idem alteri; ergo formaliter idem eidem, eſt enim vera identitas A & B, abſq; hoc quòd A includat formaliter rationem ipſius B.

Corollariũ. Ex reſponſione ad argumentum artic. ſuperioris, & ex ſolutione ad dubium iſtũ ſecũdum patet illud, quod ſupponebatur prius in hac quæſtione. 1. art. 5. de genere, in reſponſione ad argumenta illius ſecundę opinionis, quomodo ſcilicet maneant tantum duo modi prędicandi in diuinis; quia etſi per identitatem relationes tranſeant in eſſentiam ſiue ſubſtantiam, tamẽ nõ ita ſicut prædicata eſſentialia, quia omnia eſſentialia magis dicunt perfectiones ſimpliciter quiditatiuas, ratio autem perſonalis non dicit perfectionem quiditatiuam, & ideo omnia eſſentialia magis reducuntur ad vnum modum prędicandi inter ſe, quàm perſonalia reducantur ad vnum modum prędicandi cum eis: Et ſecundum hoc poſſunt dici duo modi prędicandi manere in diuinis, non tantùm propter modos concipiendi ipſa prędicata, ſed aliquo modo propter realitatem eorum, quæ prędicantur.

QVAESTIO SECVNDA.

Eſt de immutabilitate Dei, quę videtur poſſe concludi ex ſimplicitate Dei. Diuiditur in tres artic.

Ar. 1. Vtrum ſolus Deus ſit immutabilis.
Ar. 2. Vtrum ens ex ſe formaliter neceſſe eſſe ſit ab alio cauſaliter, & dependenter et mente Philoſophi.
Ar. 3. & vlt. Vtrum Deus agat neceſſitate naturæ ad extra, an vero libere.

ARTICVLVS 1.

Vtrum ſolus Deus ſit immutabilis

ARGVITVR quòd non. ¶ Quia ſi eſt immutabilis; ergo immutabiliter ſe habet ad illud, ad quod immediatè ſe habet, ergo illud aliud eſt immutabile. Probatio primæ conſequentię; quia immutabile, quod eſt ex ſe primum agens, non poteſt diuerſimode ſe habere ad effectum ſuum, quia ſi quandoque agat quandoque non, videtur eſſe ex mutatione ſui, non enim hoc poteſt poni propter nouam approximatione n paſſi, vel amotionem impedimentorum, quia actio primi agentis non requirit iſta. Probatio ſecundæ conſequentię. Ad quodcunque neceſſarium neceſſariò ſe habet, illud eſt neceſſarium.

¶ OPPOSITVM. Auguſt. 7. de Trinit. c. 5. Omnis creatura mutabilis, ſolus Deus immutabilis. Et 1. Timot. 6. Solus Deus habent immortalitatem. Quod Auguſt. exponens. 1. de Trinit. capit. 1. dicit, Quòd vera immortalitas incommunicabilitas eſt.

¶ *CONCLVSIO. Solus Deus eſt immutabilis, & nihil aliud a Deo eſt immutabile.*

¶ RESPONDEO, Huius excluſiuę, de qua quæritur, pars affirmatiua probatur à Philoſopho. 7. Phyſ. per hoc, quod omne, quod mouetur, mouetur ab alio. Quod probatur, quia quieſcente parte quieſcit totum, & nõ eſt procedere in infi- t c. 1. & inde. nitum

nitum in motis ab alio, quia tunc poſſet fieri ex eis vnum infinitum mobile, quod moueretur tēpore finito, quod eſt impro- batū. 7. Phyſ. & prius diſt. 2. q. 1. ar. 13. in reſponſione ad vltimum argumentum. Oportet igitur ſtare ad aliquod mouens quod non mouetur ab alio, & per conſequens omnino non mouetur. Probatur etiam ab eo. 8. Phyſic. illa concluſio, per diuiſionem mouentium & motorum naturaliter vel violenter, & quòd vltimò oportet ſtare ad aliquod mouens, quod non mouetur ex ſe per ſe & primò, & vlterius etiam oportet ſtare ad aliquid ſimpliciter immobile. Sed proceſſus iſti, qui ſūt principales in duobus, ſcilicet. 7. & 8. Phyſ. indigent maiori expoſitione, ad hoc vt ratio nes illæ oſtendantur valere, & ſi fortè valeant, tamen diminutè concludunt, ſicut aliàs oſtendetur; fortè non plus concludunt, niſi quòd primum non mouetur, vt corpus vel vt virtus in corpore, ſicut anima mouetur per accidens in corpore moto. Ideo non inſiſtendo modò circa declarationem illarum rationum, oſtendo breuiter iſtam partem eſſe veram ex ſimplicitate Dei, Quia ſi Deus eſt perfectè ſimplex (vt probatum eſt ex infinitate) ideo non poteſt mutari ad aliquam formā, quæ in ipſo recipiatur, quia etiam eſt neceſſe eſſe (vt probatum eſt ex primitate efficientiæ diſt. 2. q. 1.) ideo non poteſt mutari ab eſſe in non eſſe, vel à non eſſe in eſſe, quæ mutatio dicitur verſio à Damaſc. Omni igitur immutatione ſiue ſubſtantiali ſiue accidētali dicitur Deus ſimpliciter immutabilis.

[margin: 7. c. 41. & inde.]
[margin: 8. c. 31. & inde.]
[margin: In 2. diſt. 2. q. 3. de motu Angelorum.]

Sed pars negatiua illius excluſiuę, ſcilicet quod nihil aliud à Deo habeat immutabilitatem, habet maiorem difficultatem, vt patebit in ſequentibus artic. Dico tamen quantū ad iſtam partem, quòd nihil aliud à Deo eſt immutabile, loquendo de mutatione, quæ eſt verſio, quia nihil aliud eſt formaliter neceſſarium, quolibet etiam aliud eſt mutabile ſubiectiuè, niſi propter imperfectionem negatiuam, putà vltimū accidens, quod nullius perfectionis eſt capax propter ſui imperfectionem, vt putà ſi ſit aliqua relatio, non eſt mutabilis ſubiectiuè, quia non poteſt eſſe ſubiectum alicuius, hoc eſt, quia eſt imperfectum negatiuè, id eſt non capax alicuius perfectionis: Sed nihil à Deo propter perfectionē ſui eſt immutabile, quia ſi aliquid eſt tale, hoc maximè eſſet prima intelligentia, ſed illa eſt mutabilis ab intellectione ad intellectionem. Probatio, Poteſt enim habere intellectionem cuiuſcunq; intelligibilis, quia hoc poteſt intellectus noſter habere, non autem vnicam omnium, quia tunc illa eſſet infinita, ex diſt. 2. q. 1. nec infinitas ſimul omnium intelligibilium, quia tunc intellectus habens eas in actu ſimul diſtinctè, videretur eſſe infinitus, ergo poſt intellectionem vnius intelligibilis habere poteſt alterius intelligibilis intellectionē, ergo eſt mutabilis.

[margin: Vide in 2. diſt. 3. q. 2.]

¶AD ARGVMENTVM. Ad primam conſequentiam, cùm arguitur de mutatione primi, ſiuō neceſſariò ſe habet ad proximum ſibi, reſpondeo, Quòd voluntate antiqua poteſt fieri nouus effectus ſine mutatione voluntatis, ſicut ego volitione mea eadem continuata, qua volo aliquid iam fieri, faciam illud tunc, pro quando volo illud facere; ita Deus in æternitate voluit aliquid aliud à ſe eſſe, pro aliquo tempore, & tunc illud creauit, pro quando voluit illud eſſe. Et ſi obiicias (ſecundam Auerroē. 8. Phyſ.) quòd ſaltem expectabit tempus, ſinon ſtatim ponat effectum in eſſe, quando vult illud eſſe. Et præter hoc (ſecundum eum alibi) indeterminatum contingentia ad vtrumlibet talem indeterminationem ponit, quòd ſic indeterminatum non poteſt ex ſe exire in actum, vt videtur, ergo ſi in Deo erit talis contingentia ad cauſandum, non videtur poſſe ex ſedeterminari ad cauſādū. Ad primum reſpondeo. Exiſtens in tempore & volens, aut vult efficaciſsima volitione, non reſpiciendo tempus, pro quo vult illud eſſe, aut vult illud eſſe pro aliquo tempore certo; ſi primo modo, ſtatim poneret volitum in eſſe, ſi voluntas ſua ſit perfectè potens; ſi ſecundo modo, poſito quòd voluntas eius eſſet ſimpliciter potens, non ſtatim poneret rem in eſſe, ſed pro tunc quando vult illud eſſe, expectaret igitur tempus quia eſt ens in tempore: Sed applicando ad Deum auferendę ſunt imperfectiones, ſi enim voluntas eius potens eſt, tamen voluntas eius non habet eſſe in tēpore, vt expectet tempus, pro quo producat volitum, quod vtique non vult neceſſariò tunc eſſe, quando vult, ſed vult eſſe pro tempore determinato, quod tamen nō expectat, quia operatio voluntatis eius nō eſt in tempore. Et cū dicis ſecundò de indetermi

[margin: Obiectiones 2. Com. 8. & inde.]
[margin: Com. 4. & 15.]
[margin: Sol. tionum]

determinatione cauſę contingenter cauſantis, dictum eſt aliàs de duplici indeterminatione, ſcilicet potentię paſsiuæ, & potentię actiuæ illimitatæ. Deus nõ eſt indeterminatus prima indeterminatione ad cauſandum, ſed ſecunda, & hoc non tantùm ad plura diſparata, ad quorum quodlibet eſſet naturaliter determinatus; ſicut Sol ſe habet ad multos effectus ſuos, in quos poteſt, ſed indeterminatus ad cõtradictoria, ad quorum vtrumlibet poterat ex libertate ſua determinari; & voluntas noſtra eſt indeterminata hoc modo Indeterminatione virtutis actiuæ ad vtrumlibet cõtradictoriorum, & ex ſe poteſt determinari ad hoc vel ad illud. Et ſi quæras, Quare igitur voluntas diuina magis determinatur ad vnum cõtradictoriorum, quàm ad alterum? Reſpondeo. Indiſciplinati eſt quærere omnium cauſas & demonſtrationes ſecundum Philoſophum 4. Metaph. principij enim demonſtrationis non eſt demonſtratio, immediatum autem principium eſt voluntatem velle hoc, ita quòd non eſt aliqua cauſa media inter iſta: Sicut immediatum eſt, calorem eſſe calefactiuum, licet hîc ſit naturalitas, ibi autem libertas; & ideo huius, quare voluntas voluit hoc? nulla eſt cauſa, niſi quia voluntas eſt voluntas; ſicut huius, quare calor eſt calefactiuus? nulla eſt cauſa, ni quia calor eſt calor, quia nulla eſt prior cauſa. Et ſi dicas, Quomodo hîc poteſt eſſe immediatio, cùm ſit contingentia ad vtrumlibet? Dictum eſt aliàs, in quęſt. de ſobiecto Theologiæ, quòd in contingẽtibus eſt aliquid primum, quod eſt immediatum, & tamen contingens, quia non ſtatur ad neceſſariũ, non enim ex neceſſario ſequitur contingens, & ideo hîc oportet ſtare ad iſtã, Voluntas Dei vult hoc, quę eſt contingens, & tamen immediata, quia nulla alia cauſa prior eſt ratione voluntatis, quare ipſa ſit huius, & non alterius. Per hoc apparet ad illud, quod Auic. adducit, quòd actio ſua eſt in eo per eſſentiam, & non eſt in eo accidentalis; verum eſt, quia ſuum velle eſt ſua eſſentia, tamen contingenter trãſit ſupra hoc obiectum, vel illud, ſicut infrà de futoris contingentibus dicetur. Per idem apparet ad ſecũdam conſequentiam argumenti principalis, quia cũ neceſsitate Dei ſtat, quòd illud, ad quod immediatè ſe habet, ſit mutabile; quia ĩmmediatè ab immutabili eſt mutabile ſine mutatione immutabilis, quia contingens habitudo eſt immutabilis ad proximum ſibi, & ideo extremum illius habitudinis eſt contingens & mutabile, licet fundamentũ ſit immutabile.

(Margin: ſupra diſt. 7. — Dubium. — Solutio. — tc. 9. Et Auer. 12. Metaphyſ. com. 38. — In Prologo quæſt. 3. — 1. priorum com. 14. — Diſt. 39.)

ARTICVLVS 2.

Verum ens ex ſe formaliter neceſſe eſſe ſit ab alio cauſaliter & dependenter in mente Philoſophi.

¶*CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO. Circa partem negatiuã illius excluſiuæ, ſcilicet quòd nihil aliud à Deo habeat immutabilitatem, Philoſophi à Theologis diſcordãt & è conuerſo. Ad quod conſiderandũ primò oportet videre, quę fuerit intentio Philoſophorũ; ſecundò, quæ motiua pro eis, & quę ſunt rationes contra eos.

Quantum ad primum ſpecialiter de intentione Ariſt. & Auic. (quod eſt pręſentis art.) dicitur, quòd decem modis poteſt aliquid ſe habere ad eſſe, ſed ad propoſitũ ſufficiant tres modi, poteſt enim aliquid aliud à Deo, putà intelligentia alia à prima tripliciter poni eſſe: vno modo, quòd ex ſe formaliter ſit neceſſe eſſe, ſed ab alio cauſaliter; ſecundo modò, quòd ex ſe formaliter ſit neceſſe, ſed ab alio dependẽte, ſic quòd propter ordinem eſſentialem contradictio eſſet, ſecundum eſſe ſine primo, & non è conuerſo, & ſimiliter tertiũ ſine ſecundo, ſed non è conuerſo, & eſt ordo inter perfectius & minus perfectum, non inter cauſam & cauſatum; tertio modo, aliquid habet eſſe ex ſe formaliter poſſibile, neceſſariò autem ab alio eſt, quia illud aliud neceſſariò cauſat. Iſtorum trium modorum, Primus modus includit contradictionem (vt dicitur) & ideo illum nõ poſuit Philoſophus, quia non videtur veriſimile contradictoria poſuiſſe: quòd includat contradictionem, patet, quia quod eſt cauſaliter ab alio, eſt ex ſe nõ ens, & de ſe eſt poſsibile, aliter impoſsibile cauſaretur ſed quod eſt neceſſe eſſe nullo modo eſt poſsibile, ergo inconueniens eſt dicere Ariſt. hunc modũ poſuiſſe de ſubſtãtiis ſeparatis, propter cõtradictionẽ incluſã. Quòd etiã negauerit tertium modum probatur, quia etiã includit cõtradictionẽ: Cõfirmatur etiã hoc, quia Commentator. 12. Metaph. in quęſt. Ioannis Grammatici vult, quòd

(Margin: Intenti Philoſopho rũ ex Hẽric. quol. 8. q. 9. 1. ratio. — Com. 41.)

quòd motus, cùm ſit de ſe poſsibilis, poteſt ab alio perpetuari, quia habet eſſe ab alio; ſubſtantia autem poſsibilis nō poteſt perpetuari, ergo ſubſtantia perpetua non eſt neceſſaria ab alio. Item vt dicit Com-
Com. 138. mentator. 1. Cæli & m. ſuper illud, Impoſſibile eſt, vt non generabile cadat ſub corruptione, exponens illud dicit, Quòd ſi inueniretur aliquod generabile æternū, poſſibile eſſet, vt natura poſsibilis transmutaretur in neceſſariam. Vlterius imponitur
2. ratio: Philoſopho, quòd voluit ibi 1. Cæli & m.
t.c.128. quòd quælibet ſubſtantia habet ſuum eſſe ex natura ſua, hæc ſemper, hęc quandoque, ita quòd hęc neceſſariò ſemper eſt, hæc neceſſariò quandoque non eſt; nec aliter poſſet eſſe, niſi vna natura mutaretur in aliam, vel quòd duæ naturę contrariæ ſunt ſimul in eodem, lib. 1. cęli & m. & 12. Metaph. deducit Ariſt. & Commentator.
3. ratio: Item ex iſtis, ſcilicet. 1. Cæli & m. & 12. Metaph. oſtenditur, quòd negauit primū modum ſupra, quia eſſe ſubſtantiæ ſeparatæ vel neceſſarię attribuitur naturę eius intrinſecę, & ita nihil perpetuum ponit cauſatum, niſi motum in cælo, & mediante illo indiuidua generabilia & corruptibilia fieri, quę nō ſunt neceſſaria, licet ſpecies eorum ſint neceſſariæ: Et ex quo poſuit aliquem ordinem rerum, cōcluditur, quòd hoc eſt ſecundū ſecundū membrū, vel ſecundum modum ſecundū, ſed in incorruptibilibus dixit ſpecies neceſſariò eſſe in vno indiuiduo, ſed in corruptibilib' ſpecies dixit neceſſariò eſſe in pluribus in
1. cæli. t. c. 98. diuiduis & diuerſis, ita quòd ſpecies de ſe ſunt neceſſariò incorruptibiles, tamē per accidens corruptibiles, ſicut elemēnta ſe-
Auerr. 2. de anima c. 34 cundum ſe tota ponit incorruptibilia, ſed ſecundum partes corruptibilia.

Impugnatur. Contra iſtam opinionem, quę imponit iſta Ariſt. arguitur primò, quòd nō negauerit primum modū. Hoc videtur ex intētione eius. 2. Metaph. Sēpiternorū principia veriſsima eſſe neceſſe eſt, quia aliis ſūt cauſa veritatis, vnunquodq; autē ſic ſe habet ad eſſe, ſicut ad veritatē; patet etiā ſecundū ipſum, quòd omne ſempiternū eſt
t.c.118. neceſſariū, ex 1. Cæli & m. & 9. Metaph.
t.c.17. cap. penul. Itē. 5. Metaph. Nihil prohibet
t.c.6. quorūdam neceſſariorū eſſe alteras cauſas cap. de neceſſariò. Si tamē de ratione cauſati eſſet poſsibilitas repugnās neceſsitati, (ſicut arguit dicta opinio) contradictio eſſet, alicuius neceſſarij eſſe aliquam cauſā:

Item. 12. Metaphyſ. concludit vnitatem t.c.52.
vniuerſi ex vnitate finis, ergo omne aliud ab iſto ſiue eſt ad ipſum, vt ad finē, ſed cuiuſcunque eſt cauſa finalis, eius eſt cauſa efficiens, ergo &c. Probatio vltimæ propoſitionis. Finis non eſt cauſa niſi inquantùm mouet efficiens ad dandum eſſe, mouet inquam vt amatum & deſideratum: hoc patet ex ratione finis 5. Metaph. 1. c. 2. & 3.
cap. 2. propter quem finem agens agit, & propter quem ſcilicet finem amatum, agēs dat eſſe alij ad ipſum ordinando. Item Com. 36.
Commentator 12. Metaph. cōcedit, quòd eſt ibi cauſa & cauſatum, ſicut intellectū eſt cauſa intellectionis, & Ariſtot. dicit, t.c.36.
quòd mouet ſicut amatum & deſideratū balneum, vt in mente mouet ſecundū Cōment. effectiuè. Item ſaltem obiectū quantùm ad intelligere mouet effectiuè, ergo & ad eſſe, quia imponitur Philoſopho, Ibidem 3.
quòd poſuit vnanquāque ſubſtantiarum de anima.
iſtarum eſſe ſuum intelligere. Item Auic. t.c.15.
expreſsè ponit neceſſarium ab alio cauſa- 9. Metaph.
liter, ergo ſi non in hoc vidit contradictio c. 4.
nem, quare debet negari ab Ariſtot. propter contradictionem, quā tu ponis? Item Cōment. de ſubſtantia orbis c. 3. Corpus cæleſte non indiget virtute mouēte in loco tātū, ſed etiā virtute largiēte in ſe & in ſua ſubſtātia permanentiā æternam; & ſequitur pòſt de opinione Ariſt. Dixerunt quidam ipſum non dicere cauſam agentē Cælum, ſed cauſam mouentē tantùm, & illud fuit valdè abſurdum eis. Reſpondetur ab eis, Quòd qui ponunt fundamenta falſa ex rationibus veriſimilibus, contingit, quòd poſtmodū contradicāt eiſdē ex rationibus veris. Contrà. Oſtendiſti Ariſt. negare primū modū, quia videtur includere contradictionē, & nūc concedis ipſum ſibi ipſi cōtradicere, ſed rationabilius videtur ei nō imponere cōtradictoria, ſed quod dicat cōſequenter ad antecedens falſū, concedendo conſequens falſum. Item, quòd nō poſuerit ſecundū modum, quem imponis ei, videtur propter irrationabilitatem illius modi. Probo. Nihil depēdet ab alio in eſſendo, à quo nō habet eſſe & ita nec in permanēdo ab alio, à quo nō habet permanētiā, quia ab eodē habet eſſe & permanētiā: Nec eſt ſimile de figuris & numeris, quia ibi prior, licet nō ſit cauſa effectiua poſterioris, eſt tamē cauſa materialis, ſicut pars, quæ eſt potētia in toto; in propoſito autem nō poteſt poni cauſalitas, niſi efficientię

cientiæ & finis ſecundum Ariſt. Quod etiã imponitur Ariſt. de neceſsitate ſpecierũ in corruptibilib', in diuerſis indiuiduis non eſt verũ, niſi quia intellexit neceſsita-
3. de generat. in fine. tẽ motus Cæli eſſe, & ita productionẽ indiuiduorũ, quando eſſet talis vel talis approximatio agẽtis ad paſſum, neceſsitas enim eſt cõditio exiſtẽtiæ; nõ igitur conuenit ſpeciei, niſi in indiuiduis: Nec eſt ſimile de elemẽto ſecũdũ totũ, & ſecundũ partẽ, nã elementum totũ eſt ſingulare per ſe exiſtẽs, & principalis pars vniuerſi. Quod etiã imponitur ei, quòd nulla ſubſtantia eſt ab alio effectiuè, videtur manifeſtè falſum de generabilibus, generatio enim eſt ad ſubſtantiam; ergo ipſa generatione ſubſtãtia accipit eſſe, quę prius nõ fuit, & ita eius, quod producitur, eſt cauſa efficiens, nihil enim ſe ipſum producit ad eſſe. Itẽ. ſi corruptibile ex cauſa intrinſeca quandoque neceſſariò non ſit (vt ei imponitur) ergo à ſe corrũpetur, ſine corrũpente exte-
Cap. 1. riori. Imponitur etiam Auic. tertius modus, & probatur ex 6. Metaph. vbi dicit, quod cauſatum, quantũ ex ſe ineſt ei, vt non ſit, quantùm verò ad ſuam cauſam eſt ei, vt ſit, quod autem eſt ei ex ſe apud intellectum, prius eſt non duratione eo, quod eſt ei ex alio; & hoc apud ſapientes vocatur creatio, dare ſcilicet eſſe rei poſt non
Ab Henrico. eſſe abſolutè. Contra ipſũ arguitur, quia iſte modus includit contradictionem, quia ſi per impoſsibile† ponitur nõ eſſe, ſequi-
alias ponatur in eſſe. tur non tantũ falſum, ſed etiã impoſsibile (ſecundum ipſum) ſcilicet cauſam neceſſariam non neceſſariò cauſare, & dare eſſe.

Intentio Philoſophorũ ex Scoto. De intentione iſtorũ Philoſophorum Ariſt. & Auic. neſcio, ſed nolo eis imponere abſurdiora, quã ipſi dicant, vel quã ex dictis eorũ neceſſariò ſequatur, & ex dictis eorũ volo rationabiliorẽ intellectũ accipere, quẽ poſſũ. Reſpõdeo igitur, Quòd Ariſt. ſimul & Auic. poſuerũt Deũ neceſſariò ſe habere ad alia extra ſe, & ex hoc ſequitur, quòd quodlibet aliud neceſſariò ſe haber ad ipſũ, quod quaſi immediatè cõparatur ad ipſũ, vel nõ, ſed mediante motu; quia cũ vniformitate in toto ponit difformitatẽ in partibus mobilis, & mediãte motu generabilia & corruptibilia difformiter cõparãtur ad ipſum. Tenẽdo illud falſum fundamẽtum Ariſt. (ſcilicet ponẽdo ipſu eſſe cauſã neceſſariã) non videtur cõtradicere ſibi ponẽdo cauſatũ neceſſa-
t. c. 6. riũ, vt vult 5. Metaph. cap. de neceſſario,

quod quorũdã neceſſariorũ eſt altera cauſa, & 8. Phyſ. & 2. Metaph. ſempiternorũ t. c. 4.
principia ſẽper eſſe veriſsima neceſſe eſt, vt argutũ eſt; & ita ponit non tantũ ſecundum modũ, ſed etiã primum modũ. ☞ Arguo ſic. Ponit primũ mouens eſſe infinitæ 8. Phyſ. 2.
potentię, infinita potentia non poteſt im- t. c. 78.
mediatè mouere orbem, quia nec in tẽpore nec in nunc, ergo ponit, quòd præciſè mouet mediatè; illud poteſt intelligi tripliciter, ſed nullus triũ modorũ eſt poſsibilis, niſi quòd producat in eſſe mouẽs proximũ, quia alia duo ibi improbãtur, igitur intendit talem productionẽ ponere. Iſtud etiam probatur, quia Ariſt. ponit omnes intelligẽtias immediatè produci à primo, contra Auicen. 9. Metaph. cap. 4. Quia omnem motum infinitum cauſat infinita potentia, & hoc mediatè; nulla autem alia à prima eſt infinitę potentię, ergo quælibet eſt coniuncta alicui orbi, ergo finita, ergo quicũque motus eſt à primo mediatè mouente, & à propria intelligẽtia motrice immediatè mouente, ergo prima produxit illam motricem proximam: & ſic intelligitur illud, Intellectus producitur ab extrinſeco. 16. de animalibus, quia licet non poneret primum agere ſine ſecundis cauſis, tamen materia diſpoſita ad effectum primi principij, primum neceſſariò (ſecundum ipſum) informat materiam, ita quod illa informatio eſt vnica non duæ, ſicut ponendo creationem & infuſionem, ſicut 2. de bona fortuna dicitur; quòd cauſa ſeparata hominem ſic diſpoſitum immediatè mouet ad ſibi proficuum. * Auic. autem videtur ſtatim contradicere ſibi ipſi, ponendo illud eſſe poſsibile, quia tunc neceſſarium nõ neceſſariò compararetur ad illud. Sed arguitur pro Auic. Si eſt ab alio, ergo in conceptu quiditatiuo eius nõ
cadit eſſe, ergo eſt de ſe poſsibile eſſe & alias
non† eſſe, ſicut humanitas non eſt de ſe v- exiſtens
na nec plures. Conceditur de iſto modo poſsibilitatis, quę ſcilicet poſsibilitas non eſt niſi, quòd ordine naturæ hoc eſt capax huius. & non eſt illud quiditatiuè. Et ex hoc patet reſponſio ad argumentum factum contra Auic. quod quaſi contradicat ſibi, quia nõ ſequitur tale poſsibile poſſe
nõ eſſe, nec poteſt poni† nõ eſſe, ſicut nec alias
ens nõ eſſe vnũ. Et ſic Ariſt. cõcederet poſ in eſſe.
ſibile; quod eſt neceſſarium ab alio, ſed
poſsibile potentia ante actum improbat 1. t. c. 138.
Cæli & m. ☞ Sed quomodo primum

modum dicunt ambo, Auic. 9. Metaph. capit. 4. & Ariſt. Et an Ariſtot. intelligat de vna tantũ intelligentia producta, dubium eſt; tamen nullum aliud immediatè ponit à primo, niſi intelligẽtiam, quã, niſi eſſet mouens, non produceret omnino, quia ſecundum nullum trium modorum, qui habentur ibi.* Itaque concordant Ariſt. & Auic. in conſequentibus ex vno principio falſo, in quo concordant, quod Deus neceſſariò ſe habet ad quodlibet, quod eſt extra ſe, ad quòd immediatè vel mediãte mutabili comparatur.

Soluuntur rationes Henrici. Ad 1.

Ad illa, quæ adducebantur prius ad probandum, quòd Ariſt. negaret primũ modum. Ad primum, quòd nititur probare contradictionem, fortè diceret Ariſt. poſſibile obiectiuè non repugnare neceſſario, ſi producẽs neceſſario producit; nõ enim requiritur, quod realiter poſſet eſſe non tale, ſed quod ordine naturæ præintelligitur non tale. Hoc probatur per confirmationem argumenti, quod adducebatur ab Henrico, quę eſt, quòd de eſſentia diuina quaſi de potentia ſubiectiua (ſecũdum ipſum) generatur Filius; certum eſt enim, quòd iſta potẽtialitas quaſi ſubiectiua non prohibet neceſsitatem, nec quaſi potẽtia obiectiua Filij, quia generãs neceſſariò generat. Ad illud quod adducebatur de 1. cæli & m. quòd vna natura mutaretur in aliam, poteſt dici, quòd ſubſtantia habet eſſe permanens, & ideo non datur ſibi ſemper nouum & nouum eſſe; ergo à cauſa neceſſariò cauſante (ſecũdum eum) datur ſibi natura neceſſaria formaliter, & ſic ſi poſſet non eſſe, mutaretur eius natura. Per idem patet ad illud. 12. Metaph. de motu, quia cũ ſit de ſe poſsibilis, non ſolũ poteſt propter hoc ab alio perpetuari, quia ab alio eſt, ſed quia cum hoc ſemper habet eſſe nouum, & ita non eſt forma, quæ eſt neceſſariò ſe habens, licet neceſſariò ſẽper ſit, quia mobile totũ neceſſariò vniformiter ſe habet, ad dans eſſe vniformiter neceſſariò, ſecundum iſtos. Et hęc habitudo neceſſariò vniformis mobilis ad mouens eſt cauſa, motũ neceſſariò fieri, licet motus nunquã habeat eſſe formaliter neceſſariũ. Eſt etiam hîc neceſsitas ineuitabilitatis ſine neceſsitate immutabilitatis in motu, ſed ex neceſsitate immutabilitatis in cauſis ipſius motus; ita quod vtraque auctoritas per hoc ſoluitur, ſed permanens, ſi eſt neceſſarium, ſimul habet eſſe, quo eſt formaliter neceſſarium, & ita ſi ſit corruptibile, contradictio erit, non ſic motus. Vel argumentum Ariſt. contra Platonẽ. 1. cęli & m. procedit ex ſuppoſitione neceſſarij agentis, & tunc ſic deduco. Si cęlum poteſt perpetuari ab agente neceſſario, ergo neceſſariò perpetuabitur, hîc autem neceſſariò repugnat actus iſte, Corrumpetur, ergo & potentia ad illum actũ, quia cuicunque neceſſariò repugnat actus, eidem neceſſariò repugnat potentia ad illum actũ, licet non cuicunque contingenti, ergo nõ ſtat potentia ad corruptionẽ, niſi ſtet potẽtia ad oppoſita ſimul: & per hoc tenet illa cõſequentia de poſsibili poſito in eſſe, nã ex poſitione poſsibilis in eſſe non ſequitur impoſsibilitas, nec noua incompoſsibilitas alicui neceſſario.

Vide lib. 2. dist. 2. — In ſumma ar. 14. q. 2. — Ad 2. — Ad 3. — Vide diſt. 39.

ARTICVLVS 3.

Vtrum Deus agat neceſsitate naturæ ad extra, an verò libere.

ARGVITVR, quòd Deus ſiue prima cauſa agat neceſsitate naturali.

¶ 1. Quia in omni differentia entis neceſsitas eſt perfectior contingentia. Probatio, Quia neceſsitas eſt perfectio in ente in ſe, ergo in omni differentia entis, ergo in illa differentia entis, quę eſt cauſa, neceſsitas eſt perfectior cõtingentia, perfectiſsima igitur cauſa nececeſſariò cauſat. Reſpõdetur, Quòd neceſsitas eſt perfectior cõditio, vbi eſt poſsibilis, eſt autẽ incõpoſsibilis rationi cauſę vt cauſa, quia ſic loquimur, & nõ de eo, quod eſt cauſa. Cõtra hoc. In multis diuiſionibus entis alterũ diuidẽs eſt perfectum, alterum imperfectũ, & extrema illa, quæ ſunt perfecta in diuerſis diuiſionibus, aut neceſſariò cõcomitantur, aut cõpatiuntur ſe; exemplũ, Si diuidatur ens per finitũ & infinitũ, per neceſſarium & poſsibile, per potẽtiã & actũ, actus, neceſsitas, infinitas, aut neceſſariò ſe cõcomitantur, aut cõpatiuntur ſe; ergo cũ in diuiſione entis per cauſam & cauſatum, cauſa ſit perfectius extremũ concomitabitur cum eo, quodcunque perfectius diuidens ens, aut poterit ſtare cum eo, & per conſequens neceſsitas.

¶ 2. Preterea. Si primũ cauſans naturaliter cauſaret, cauſaret neceſſariò, & tunc daret neceſsitatem ſuo cauſato; ſed nulla perfe-

perfectio tollitur à cauſato, propter modũ cauſandi ipſius cauſantis æquè perfectũ, cauſare autẽ volũtariè nõ eſt modus cauſãdi minus perfectus, quã cauſare naturaliter; ergo propter hoc, quod eſt cauſare volũtariè nõ tollitur neceſſariò aliqua perfectio effectus, ergo cauſa cauſãs volũtariè poteſt dare neceſsitatẽ effectui. Cõfirmatur ratio, Quia ſi cauſaret naturaliter poſſet producere plures differentias entis, ſcilicet poſsibile & neceſſariũ; ſi ergo cauſans voluntariè, non poſſet cauſare niſi tantũ ens cõtingens, videretur eſſe cauſa imperfecta, quia tunc cauſalitas eius nõ ſe extenderet ad tot effectus, ad quot ſe extẽderet, ſi naturaliter cauſaret.

¶3. Preterea. Aliqua cauſa neceſſariò cauſat, ergo prima cauſa neceſſariò cauſat ſuũ cauſatũ. Antecedẽs videtur manifeſtũ propter multas cauſas naturales, quæ neceſſariò cauſãt ſuos effectus. Cõſequẽtiam probo, Quia in eſſentialiter ordinatis poſterius non poteſt habere neceſsitatem, niſi prius habeat eſſe neceſſariũ, connexiones autẽ cauſatorũ ad ſuas cauſas ſũt eſſentialiter ordinatę; ergo nulla talis cõnexio eſt neceſſaria, niſi illa, quę eſt primi cauſati ad ſuam cauſam, ſit neceſſaria.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶CONCLVSIO. *Deus ſiue prima cauſa non agit ad extra ex neceſſitate naturæ, ſed libere & contingenter.*

¶RESPONDEO, Quantũ ad ſecundum principale ar. ſuperioris de iſta cõcluſione, in qua cõmuniter cõcordant Philoſophi, quòd prima cauſa neceſſariò & naturaliter cauſat primũ cauſatũ, Pro ea ſũt tria argumenta in opponendo, contra eandẽ verò arguitur ſic. Primũ agens nullo modo perficitur aliquo alio à ſe, agẽs naturale aliquo modo perficitur ſua productione, vel producto alio à ſe, ergo &c. Minor oſtenditur, quia agens naturale agit propter finẽ ex 2. Phyſ. ſed nihil videtur agere propter finẽ, quo nullo modo perficiatur. Sed ad iſtud primò reſpõdetur, ſecundũ intentionẽ Auic. 6. Metaph. c. vlt. quòd agens perfectũ agit ex liberalitate, hoc eſt nõ expectans perfectionẽ à producto, ſicut expoſita eſt intẽtio liberalitatis diſt. 2. q. 2. ar. 1. de productionibus; negãdũ igitur videtur, quod aſſumitur, ſcilicet quòd agens naturale perficitur eo, quod producit, quia hoc nõ eſt niſi in agẽtibus

Cõtra Philoſophos agit Henr. quol. 5 q. 4 2. ratio, 1. ratio.

t.c. 49. 62. & 75.

naturalibus imperfectis: & cũ adducitur, quòd agens naturale agit propter finẽ, nõ oportet (ſecũdũ Philoſophos) agẽs primũ naturale agere propter aliud, quã propter ſe, ſed propter ſeipſũ vt propter finẽ, nec oportet ipſũ perfici illo fine, ſed eſſe naturaliter illũ finẽ. Alia etiã reſpõſio habetur ab Auic. quòd ſicut aqua ex ſe ipſa eſt frigida, cõſequitur autẽ eã, quòd infrigidet aliud à ſe, ita primũ agẽs (ſi ponatur naturale agẽs ſecundũ eos) ex ſe ipſũ erit perfectũ, ſed perfectionẽ eius cõſequetur producere perfectionem in alio; ita tamen quòd illa productio perfectionis in alio; nõ ſit finis eius, ſicut nec finis aquę eſt infrigidare. Ratio reſponſionis reducitur cõtra iſtas reſpõſiones, quòd ſi aqua nõ poſſet ſtare in frigiditate ſua, abſq; hoc, quòd aliquid frigefaceret, nõ eſſet ſummè perfecta in frigiditate, quia aliquo modo depẽderet ab alio in frigiditate ſua. Ita igitur hîc de prima cauſa in entitate ſua, reſpectu entitatis primi cauſati. Sed iſta reductio nõ multum cogit, quia ſi aqua poſſet producere frigiditatem per ſe ſtantem, diceret Auicen. quòd quantuncunque non poſſet eſſe in ſe frigida abſque hoc, quòd frigefaceret, non eſſet propter hoc dependentia in frigiditate ſua, ſed perfectio cõpletiua frigiditatis, ex qua neceſſariò produceret, vel frigus in alio, vel frigus per ſe ſtãs, & ita poneret de primo ente reſpectum productionis in aliis. Vltimo videtur, quòd iſta ratio poſſet ſic declarari. Omne agens naturale aut actione ſua perficitur in ſe, aut in ſuo ſimili, aut in toto, aut per ſuam productionem natura eius accipit eſſe in alio. (Hoc enim apparet inductiuè in omnibus; intellectus enim agens naturaliter perficitur ſua actione; ignis naturaliter agens perficitur in ſimili, & natura ſua habet eſſe in alio, in quo poſſet illa natura eſſe, etiam igne generante corrupto, & ita videtur neceſsitas generationis in corruptibilibus, ſecundũ illud 2. de anima, Generatio eſt perpetua, vt ſaluetur eſſe diuinum; Sol generat vermem, licet non perficiatur in ſe, nec natura ſua accipiat eſſe in alio, tamẽ perficitur in ſuo toto, inquantũm eſt pars vniuerſi, cuius vniuerſi aliqua pars producitur, & perfectio totius videtur eſſe aliquo modo perfectio partis; Deus Pater naturaliter producẽdo Filium, licet non perficiatur in ſe, nec in toto, cuius ſit pars,

vt habetur diſt. 1. q. 3.

t.c. 4. & 35.

quia nullius eſt pars, tamen ſua natura accipit eſſe in alio ſuppoſito, vel aliud ſuppoſitum accipit eſſe naturę: patet igitur inductiuè illa maior diuiſim, licet difficile ſit aſsignare propter quid iſtius maioris.) Sed ſi Deus naturaliter produceret creaturam, nullum iſtorum cõtingeret, nec enim perficeretur in ſe ex tali productione, nec in ſimili nec in toto, nec natura ſua acciperet eſſe in producto; ergo nec creatura naturaliter producitur.

2. ratio. Secunda ratio apponitur contra Philoſophos, Quia potentia reſpiciens aliquod obiectũ per ſe & eſſentialiter, non neceſſariò reſpicit illa, quæ non habet ordinẽ eſſentialem, ſed accidentalem ad illud primum; voluntas diuina reſpicit primò volũtatem diuinam, ad quã creaturę habent ordinem contingentem, non neceſſarium, quia non ſunt neceſſariæ ad conſequendũ iſtam bonitatem, nec augent eam; ergo voluntas diuina iſtas creaturas non neceſſariò reſpicit. ☞ Quia volens finem nõ propter hoc neceſſariò vult aliud eſſe, cuius eſſe non eſt neceſſarium ad conſequendũ illum finem in ſe; creaturæ autem nõ ſunt neceſſarię ad conſequendam illam bonitatem, ideo &c. Verũ quia quodlibet aliud à Deo habet ordinem eſſentialẽ ad ipſũ, licet nõ è cõuerſo, videtur, quòd maior debet ſic accipi. Potẽtia neceſſariò reſpiciẽs aliquod obiectũ primũ, ad nullum aliud neceſſariò ſe habet, niſi illud primũ obiectũ ſit ratio neceſſariò tendẽdi in illud aliud, tũc ſit minor; Bonitas diuina non eſt ratio neceſſaria volũtati tẽdẽdi volitione efficaci in aliquod aliud obiectũ bonum, quia nec eſt aliud neceſſariũ ad cõſequendũ ipſã, nec etiã auget ipſã, ſiue cum ipſa plus quietat voluntatẽ: ſed illud æqualiter probatur de volũtate cõplacẽtiæ, ſicut efficaci, ſimiliter cõcludit confirmatio de ſyllogiſmo practico, cui inniteris; igitur vel nega neceſsitatem vtriuſque volitionis creaturæ, vel quære aliud medium ſpeciale, quia nec ſunt neceſſariæ ad conſequendum illã bonitatẽ, nec augẽt eã; Ergo volũtas diuina nõ neceſſariò illas creaturas reſpicit * Sed iſta ratio licet ſit in ſe aliqualiter apparens, tamen videtur cõtra dicere aliquibus dictis arguentis, quia ponit, quòd voluntas diuina, vt reſpicit res in eſſe quiditatiuo, neceſſariò vult, quidquid vult; & tamen res in eſſe quiditatiuo non magis habent neceſſarium ordinem

Henric. q. 10. a. q. 4

ad bonitatem diuinam, quã res in eſſe exiſtentię. Videtur etiam ratio habere aliam inſtantiam, Quia ſicut voluntas diuina habet eſſentiam ſuam pro primo obiecto, ita & intellectus diuinus, ergo & intellectus diuinus accidentaliter reſpiceret, quidquid aliud ab eſſentia diuina reſpiceret pro obiecto; & ita videtur ſequi, quòd Deus non neceſſariò ſciret aliud intelligibile à ſe, ſicut non neceſſariò vult aliud volibile à ſe. Primam inſtantiam, quia nõ non eſt contra veritatem, ſed contra opinantem, concedò. Secundam excludendo confirmo rationem, Quia voluntas, quæ determinatur ad finem, non determinatur ad aliquid eorum, quæ ſunt ad finem, niſi quatenus per ſyllogiſmum practicum concluditur ex fine neceſsitas illius entis ad finem, ſcilicet vel neceſsitas eius in eſſe, vel haberi ad hoc, quòd finis ſit, vel habeatur, vel acquiratur, vel neceſsitas eius in diligi ad hoc, vt finis diligatur, vel habeatur; hoc videmus in omnibus voluntatibus, quæ ſunt ipſius finis, quia non oportet propter finem eas determinatas eſſe reſpectu alicuius entis ad finem, ſi tale ens non concludatur per ſyllogiſmũ practicum eſſe neceſſarium aliquo iſtorum modorum ad finem; ergo cùm intellectus diuinus nòn cognoſcat aliud à ſe eſſe neceſſarium ad finem vltimum quomodocunque, voluntas illa, ex hoc quod eſt neceſſariò finis, non oportet, quòd ſit neceſſariò alterius à fine. Quod inſtatur de intellectu, non eſt ſimile, Quia intellectũ eſſe neceſſariò reſpectu alicuius obiecti non ponit, illud eſſe aliquid in entitate reali aliud à primo obiecto, quia eſſe cognitũ ab intellectu diuino nõ ponit illud eſſe in ſe, ſed in intellectu præſẽtialiter, non ſic eſſe volitum, imo ponit tunc vel conſequenter illud habere aliud eſſe à voluntate, & hoc loquendo de volitione efficaci, quia quod ſic volitum eſt à Deo, aliquando eſt in effectu: Non eſt igitur intellectus diuinus ita ſe habens ad intelligibilia alia à ſe, ſicut voluntas ad alia volibilia, quia ille intellectus poteſt eſſe neceſſariò omnium intelligibilium, quatenus ſunt ſibi præſentia, per hoc ponitur aliquid aliud à Deo formaliter neceſſariũ in eſſe reali, volũtas autem non poſſet eſſe neceſſariò aliquorũ aliorũ volibiliũ, niſi illa alia eſſẽt aliquãdo neceſſaria in aliquo eſſe reali, alio ab eſſe diuino.

☞ Igitur

☞ Igitur poteſt neceſſariò complacere in oſtenſo,non volēdo illud eſſe,ſicut intellectus neceſſariò intelligit illud,nō intelligēdo tamē illud eſſe. Concedo, quòd ſimile eſt vtrobiq;,& tūc cū minor probatur,ſcilicet quòd nō requiritur ad conſequēdū finē,nec argumentū ęquè cōcluderet cōtra velle cōplacētiæ ſicut cōtra velle efficax;ideo cōtra ipſum videtur bona in ſtātia, quòd neceſſariò velle cōcludit rem in eſſe quiditatiuo,cū probatio ſua de ordine eſſentiali æquè cōcluderet ibi:itaq; formetur ratio vt hîc ſupra,& minor probatur per illud de ſyllogiſmo practico, quæ probatio cōcludit de velle efficaci,patet,ſed non de velle complacētiæ. Probatio,Quia cōcluditur voluntatem perfectè amantē ipſam bonitatē cōplacere in quolibet oſtenſo participāte illā,ſicut in intellectu obiectū primū eſt neceſſariò cauſa tendendi in ſecundū, quia manifeſtat ipſum,vt quandam participationem eius.

Contra eoſdem Philoſophos agit Scotus 4.rationibus.

Iſtis rationibus cuiuſdā doctoris aliqua liter ſic fortificatis addo alias rationes. Et arguo primò ſic.Ens abſolutum, quod eſt ex ſe neceſſariū † perfectè, quantū poteſt cogitari aliquid eſſe neceſſarium, non poteſt non eſſe quocunque alio à ſe non exiſtente,Deus eſt ſummè neceſſariū ſecundū illū intellectū præacceptum,ergo quocunque alio à ſe non exiſtēte nō propter hoc ſequitur ipſū non eſſe;ſed ſi neceſſariā haberet habitudinē ad primū cauſatū, illo cauſato nō exiſtēte nō eſſet,ergo non habet ad illud neceſſariā habitudinē. Maiorem probo, Quia ex minus impoſsibili nō ſequitur impoſsibilius,ſicut nec ex minus falſo ſequitur falſius; & hoc probo, quia ſi falſius habeat duplicē rationē falſitatis,& minus falſum tantū vnicā, circunſcribamus à falſiori illā rationē falſitatis, in qua excedit minus falsū,ſtante alia, & à minus falſo illā,quā habet, tunc falſius erit falſū,& minus falſum non erit falſū, quia circūſcripta eſt ratio falſitatis minus falſi,ergo hoc poſito falſius erit falſum,& minus falſum erit verū,& tūc ex vero ſequitur falſum:Ex hoc etiā patet tūc,quòd ex minus impoſsibili non ſequitur impoſſibilius,ſed tale neceſſariū, quale deſcriptū eſt,eſt magis neceſſariū,quā quodcunque aliud neceſſariū ab eo,etiam ſecundū omnē opinionem Philoſophorū, ergo ex non eſſe cuiuslibet alterius, quod eſt minus impoſsibile,nō ſequitur nō eſſe iſti⁹,

2.ratio. alias ſummè.

quod eſt impoſsibilius.Probo aliud aſſūptum, ſcilicet quòd ſi neceſſarium haberet habitudinem &c.Quia habens neceſſariam habitudinem ad aliquid, non eſt illa habitudine non exiſtente, non exiſtente autem extremo,non exiſtit illa habitudo, non exiſtente igitur extremo habitudinis non exiſtit fundamentum. Contra iſtam rationē Inſtatur, quia principium deſtruitur deſtructa concluſione (ex 1.Priorum) & tamen principium ex ſe videtur eſſe formaliter neceſſarium,concluſio autem non eſt neceſſaria,niſi ex principio, ergo &c. Hęc inſtantia nulla eſt, Quia ſtat probatio maioris, quòd ex minus impoſsibili non ſequitur impoſsibilius; ſed nec eſt ſimile ad propoſitum, quia concluſio non eſt niſi quædam veritas partialis principij, quod habet quaſi totalem veritatem, ſicut ſingulare eſt quædam veritas partialis reſpectu vniuerſalis; in entibus autem ens cauſatum non eſt quędam entitas quaſi partialis cauſę,ſed eſt omnino alia, entitas dependens ab entitate cauſæ; etſi ergo aliqua concluſione deſtructa deſtruatur principium,non tamen ita erit de entitate in cauſa & cauſato. Ad hoc autē, vt iſtud de principio & concluſione intelligatur melius,poſſunt poni exempla. Prima concluſio Geometriæ,quod illæ lineæ † Triāguli ſic conſtituti ſunt æquales, non videtur eſſe niſi quoddam particulare iſtius vniuerſalis,Omnes lineæ ductę à centro vſque ad circunferentiam ſunt æquales, & ita in multis aliis, concluſio non videtur eſſe niſi particulare, vel vnius vniuerſalis vel multorum, ex quibus ſimul infertur, ſicut ſi iungamus iſti iſtam vniuerſalem, Quæcunque vni & eidem ſunt æqualia, inter ſe ſunt ęqualia; & licet prædicatum primò conueniat ſubiecto ipſius vniuerſalis,id eſt adæquatè, nō tamen cōuenit primò tali primitate ſubiecto min⁹ vniuerſalis,nec propter iſtam primitatem in principio,& non primitatē in cōcluſione, eſt talis cauſalitas in principio reſpectu cōcluſionis, qualis eſt in entitatibus vni⁹ entis reſpectu alterius,ita quòd illa cauſalitas in principio ponat veritatē aliam formaliter à veritate cōcluſionis,ſicut in entibus entitas cauſæ eſt formaliter alia ab entitate cauſati; primitas autem prædicationis eſt propter primitatē terminorum & termini ſpeciales licet nō ſint adęquati illis prędicatis, tamen attributio prædicati illis terminis

Euclides Lib.1.

alias Circuli.

1.Poſter. t.c.12.

minis ſpecialibus particulariter ſũptis, iñcluditur in attributione eiuſdẽ prędicati, terminis cõmunibus vniuerſaliter ſũptis, includitur inquã ſicut aliquid illius veritatis. ☞ Cõtrà. Igitur nulla veritas eſt complexa neceſſaria, alia à veritatibus primorum principiorum, quod videtur incõueniens. Item eſt contra te, qui ſupra adductis concluſionem habere veritatem neceſſariam cauſatam contra Henricum prò Ariſt. •

2. ratio. Secundò arguo ſic. Aliquid fit contingenter in entibus, ergo prima cauſa contingenter cauſat. Antecedens concedunt Philoſophi, conſequentiam probo ſic. Si prima cauſa neceſſariò ſe habet ad cauſam proximam, ſit illa B, B igitur neceſſariò mouetur à prima cauſa, B autem eodem modem quò mouetur à prima cauſa, mouet proximam ſibi, igitur B neceſſariò cauſat mouendo C, & C mouendo D, & ſic in omnibus cauſis procedendo, nihil contingenter erit, ſi prima cauſa neceſſariò cauſat. Iſta ratio per tractata eſt diſtinct. 2. q. 1. de infinitate Dei, probando Deum eſſe formaliter infinitum, & ideo nõ oportet hîc ampliùs immorari. ☞ Reſpondeo. Antecedens eſt verũ præciſe de illo, quod dependet ex voluntate noſtra quantũ ad fieri, nihil enim aliud poteſt dici contingenter fieri ab actibus noſtris. Sed de actibus noſtris eſt eadẽ difficultas eis & tibi, An ſcilicet volũtas noſtra mota à primò, neceſſariò moueat; niſi quòd tu potes ſaluare contingentiam in eius motione à primò, illi autem non poſſunt, vt hîc arguitur. •

3. ratio. Præterea & redit in idem. Aliquod malum fit in vniuerſo, ergo Deus non neceſſariò cauſat. Antecedens concedunt philoſophi, probo conſequentiam, quia agẽs neceſſariò producit effectum ſuum in ſuſceptiuo, quantùm poteſt produci in eo, effectus primi eſt bonitas & perfectio, ergo ſi neceſſariò agit, producit bonitatem in quolibet, quantũ ipſum ſuſceptiuum poteſt recipere; ſed habens bonitatem tantam, quantę ipſum eſt capax, nullã habet malitiam, ergo &c. Etſi iſtud argumẽtum poſſet euadi de malo in natura (ſicut tactũ eſt diſtinct. 2. q. prǽallegata) tamen de malo contingenter facto, quod ſcilicet eſt vituperabile, non videtur poſsibilis euaſio, quin (ſi aliquod tale malum eueniat, quod ſcilicet ſit vituperabile, ac ex hoc ſequatur, quòd contingenter eueniat) cauſa prima non neceſſariò cauſat, ſicut oſtendit iſta deductio. ☞ Iſta ratio & due ſequentes non valent contra Philoſophos, ſed valent nobis infra in materia de futuris contingentibus: ſi enim eſt omnipotens, igitur non vult neceſſariò aliquod poſsibile; probatur conſequẽtia per iſtas tres rationes. Iſta ratio & ſequens de mobilitate in non tempore ſoluuntur ex quodam extra articul. 2. quod ſic incipit, Arguo ſic &c. Vbi conuincitur eſſe intentio Ariſtot. quòd non poſsit eſſe proxima cauſa niſi in tempore, & motus, & aliorũ dicitur remota, pro quanto debet eſſe à cauſa proxima primo mouenti; vtraque igitur malè procedit contra Philoſophum; quaſi immediatè poſsit aliquid præter intelligentiam, quam producit vnam vel omnes. Concedo, ſed eminenter; requiritur autem potentia cauſæ ſecundæ formaliter, vt cauſa proxima, quia ipſa vt eminenter tantùm nata eſt eſſe in cauſa remota. Cùm accipitur, non requiritur concauſa, Dico, quòd perfectio aliqua formaliter imperfectior eminenter requiritur, ita quòd eadem eminenter habita non poteſt eſſe ratio proxima producendi, nec tamen per ſe imperfectio iu proxima eſt ratio agendi, ſed talis perfectio, quę tamen eſt imperfectio, eſt ratio ſic agendi; ſcilicet proximo, quod eſt imperfectius agere; alia perfectio eminentior eſt ratio agendi remoto, quod eſt perfectius agere. •

Item. Omnis cauſa neceſſariò agens, agit ſecundum vltimũ poteſtatis ſuę, quia ſicut nõ eſt in poteſtate ſua agere, & nõ agere, ita nec inteſè & remiſsè agere, ergo ſi prima cauſa neceſſariò cauſat, cauſat quidquid poteſt cauſare; poteſt autẽ cauſare ex ſe omne cauſabile (vt probabo) ergo cauſat omne cauſabile, ergo nulla cauſa ſecunda aliquid cauſat. Iſtã ſecundũ conſequẽtiã probo, Quia cauſa prior prius naturaliter reſpicit cauſã, quã cauſa poſterior (ex prima propoſitione de cauſis) ergo in illo priori, ſi totaliter cauſat totum illud, quod in ſecũdo ſigno deberet cauſari à cauſa ſecũda, in ſecũdo ſigno, in quo deberet cauſa ſecũda cauſare, nulla eſt poſsibilis actio cauſę ſecũdę, quia iã pręintelligitur totus effectus cauſatus à cauſa prima. Aſſumptum in argumento, quòd poſsit cauſare, omne cauſabile, probo, Quia habet potentiã cuiuſcunq; cauſę ſecũdę, totã etiã, quę eſt 4 ratio. 1 Coll. Contra de Patre & Filio reſpectu Spiritus.

eſt in cauſa ſecunda,quantùm ad quodli
bet perfectionis, quod eſt in quacunque
cauſa ſecũda (ſicut deductũ eſt io quęſt.
prius allegata de infinitate in via pri-
ma ſumpta de efficientia) non requiritur
autem cum cauſa efficiente aliqua imper
fectio,ſed tantùm perfectio,quia cauſare
effectiuè eſt perfectionis ſimpliciter;ergo
primum habens in ſe cauſalitatem omnẽ
cauſæ ſecundæ, quantùm ad quodlibet,
quòd eſt perfectionis, poteſt immediatè
cauſare ex ſe omne cauſabile; ſicut & cũ
cauſa ſecũda.Et ſi cõſequẽs vltimũ;quòd
ſcilicet cauſæ ſecũdę priuētur actionibus
ſuis,nõ habeatur pro incoouenięte; duco
ad maius iocoouenieoiens,Quòd cauſabit,&
omnia & vnum ſolum, ita quòd omnia
erunt tantùm vnum; quia ſicut cauſabit
omnia cauſabilia propter hoc;quòd cau-
ſat omnia,quę poteſt cauſare,ita etiam in
quacunque cauſatione cauſabit; quantũ
poreſt cauſare, & ita perſectiſsimum, &
ita omnia illa erũt illud vnum cauſatum,
& tunc omnia erunt vnum. ☞ Item pri-
mitas adæquationis includir totum ordi-
nem multorum,ad quæ cauſa ſe extẽdit,
ſicut alibi dicis de primitate trium perſo-
narum ad eſſentiam, & alia perſonæ pri-
mæ ad eandem;ita hîc,& tunc eſt in potẽ
tia propinqua ad ſecundum,quando pri-
mum poſitum eſt, & tantùm agit ſecun-
ſ.ratio. dum,quantùm poteſt ipſum agere. *.

Per idem medium ex neceſsitate cau-
ſandi, & vltima cauſatione, ſequitur,
quòd mouebit in nõ tempore, aut ſaltem
mutabit Cælum in nõ tempore,ita quòd
Cęlum non propriè mouebitur. Nec va-
let illa reſponſio tacta ſupra quęſtione
pręallegata de infinitate, quia iſta virtus
infioita habet omnem perfectionem cau-
ſæ efficientis in ſe, quam ipſa habet cum
cauſa ſecunda proxima; & ideo ſequitur,
quòd immediatè poteſt cauſare omnem
illum effectum in Cælo per ſe,quem po-
teſt cauſare cum iotelligẽtia,ergo & cau
ſat,ſi neceſſariò agit,quidquid poteſt; &
vltra,ſi cauſat illud immediatè, ergo mu-
tat in non tempore,quia potentia infinita
agens ſecundum vltimum poteotiæ ſuæ,
non poteſt agere in tempore,ſi autem ali-
quis motus Cęli poteſt eſſe in non tempo
re ab iſto moueote,igitur eſt, & ſi hoc,er
go nulla eſt generatio & corruptio in in-
ferioribus,quæ ſont contra Philoſophos;
igitur illa, ex quibus ſecuntur iſta, ſunt
falſa ſecũdum Philoſophos. ☞ Item cau
ſa ſecunda non tollit à prima proprium
modum cauſandi eius. Reſpondeo. Pro-
prius modus cauſandi eius eſt mediante
cauſa ſecunda cauſare, & non immedia-
tè.Poſſet dici aliter ad primum inconue-
niens (ſcilicet qoòd primum traosferret
Cęlum in iſtanti) quod hoc nõ ſequitur,
quia corpus non eſt ſuſceptiuum transla-
tionis inſtantaneæ,ideo virtus quæcun-
que non poteſt in hoc; & præcipuè patet
hoc in circulatione quia ſi in nunc circu-
latur quælibet pars lari,erit io eodem in-
ſtaoti in eodem ſitu,in quo fuit prius,alio-
quin ſi pars non redeat omnino ad ſitum
eundẽ,& poſtea quãdo cõplebitur circu-
latio,perueniet,igitur circulatur in tẽpo-
re;ſequitur ergo,quòd ſi in nũc circule-
tur,quòd in illo nũc quælibet pars ſit in
eodẽ ſitu,& quantùm ad totum,& quan-
tùm ad partes,igitur circulare in nunc eſt
noo circulare,nec omnioo mutare. Hæc
ſecunda ratio bene probat, quòd non po
nendo mouens cõiunctum,ipſum primũ,
etiam ſi ſit porentię infinitæ, non poterit
ſphęram circulare in nunc,ſed nec in tem
poré,propter probationem Ariſtot.quia 8 Phyſic. t c. 79.
tunc finita potentia transferret in æquali
tempore;ex quibus ſequitur,quòd infini-
ta potentia non poteſt omnino immedia-
tè ſphęram circulare, & tamen videmus
eam circulari. Hæc igitur eſt neceſsitas 12.Metaph
Auerrois ponendi moneos coniunctum, c. 44.
ideſt immediàtum & finitum; ſine quo
primum nihil transfert ſphęricè,quia nõ
poteſt niſi mediatè agere propter ſui per-
fectionem,& imperfectionem effectus,in
ter quę neceſſariò requiritur cauſa proxi
ma medians.

Contra iſtud quęro.Quid eſt primum Dub ratio notabilis.
mouere mediate? Aut enim quia produ-
cit cauſam proximam mouentem,cui dã-
do eſſe dedit virturem finitam mouẽtem;
aut ſi ſecũdum eſt à ſe, primum dat ei vir
tutem & influentiam aliquã,qua mouet;
aut tertiò quia primum & ſecundum eũ-
dem effectum cauſat ordine quodam abſ-
que hoc,quòd cauſa ſecuoda aliquid re-
cipiat à prima:Si tertium,ſequitur,quòd
finita potentia ſine aliqua cauſa ſecunda
mouebit in ęquali tẽpore cum finita,mo-
uente tamen cauſa ſecunda;ſi ſecundum,
ſequitur,quod illud influxum ſit aliud à
natura ſecundę cauſæ, igitur ſi negatur
primum habere motum pro proximo ef-

fectu, eſt contra tertium, & in nulla intelligentia eſt actio contra ſecundum; & ſi dicatur primum eſſe de mente Ariſtot. &
Cap. 41 quod ipſum exponit Auic. 9. Metaph. de ordine intelligentiarum (& tunc infinitas motus reducatur in primum, quia etiam infinitas durationis ſecundæ cauſæ eſt à prima ſemper cauſãte, ſicut Filius ſemper gignitur, primum autem ex ſe eſt durationis infinitę, ſed ſucceſsio reducatur in virtutem finitam mouẽtis proximi, ita quòd non ob aliud eſt ibi primum mouens, niſi quia dans eſſe mouenti) ſic bene ſaluatur primum efficiens & vltimus finis, quia amatus propter ſe à ſecundo mouente, ſed non primum mouens, niſi remotum, & dans eſſe mouenti proximo. *

Epilogus. Concedo igitur concluſiones iſtarum rationum, quarum licet fortè aliquæ non conuincerent Philoſophos quin poſſent reſpondere, ſunt tamẽ probabiliores illis, quę adducuntur pro Philoſophis, & fortè aliquæ neceſſarię.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum de illis diuidẽtibus ens dico, Quòd neceſſariũ eſt conditio perfectior in omni entitate, quàm poſsibile, cui conditio neceſsitatis eſt cõpoſsibilis, non eſt autem perfectio in illa entitate, cui non eſt compoſsibilis, quia contradictio non ponit aliquam perfectionem, & hoc nõ ex ratione ſui, ſed ex † ratione illius entis, cui repugnat; & ita dico, quòd neceſsitas re-
Al. positione pugnat omni reſpectui ad poſterius, quia ex quo omne poſterius, eſt nõ neceſſariũ, primum non poteſt habere neceſſariam habitudinẽ ad aliquod eorum. Et cum dicis, quòd omnia diuidentia perfectiora concomitantur ſe, Dico, quòd hoc eſt verum de diuidentibus, quę dicunt perfectionẽ ſimpliciter & ad ſe, vt actus & infinitas & huiuſmodi, nõ autẽ de illis, quæ dicut reſpectũ ad aliquid poſterius, quia habere neceſſariam habitudinem ad aliquid tale non eſt perfectionis quia non ſtat cum perfecta neceſsitate illius, quod dicitur habere talem habitudinem. Hoc confirmatur, quia talis habitudo non eſt formaliter infinita, cùm tamen infinitas ſit nobilius extremum in diuiſione entis.

¶ Ad ſecundum, cùm dicitur, Si naturaliter cauſaret, neceſſariò cauſaret, & tũc daret neceſsitatem producto &c. dico, quòd tunc ſequitur, quòd neceſſariò cauſaret, ſicut ex antecedente includente incompoſsibilia, ſequitur conſequens includẽs incompoſsibilia, in antecedentę enim repugnat huic, quòd eſt cauſare, modus ille, qui eſt naturaliter, quia cauſare dicit productionem diuerſi in eſſe, & ita cõtingenter, naturaliter dicit modum cauſandi neceſſarium, & ita reſpectum neceſſarij, & ideo ſequitur conſequens includens ſimul duo oppoſita, ratione cauſationis & modi cauſandi; hoc modo prima propoſitio eſt vera. Et cum addis, nulla perfectio tollitur à cauſato propter modum perfectiorem cauſandi ipſius cauſæ, concedo, nec modus cauſandi voluntariè tollit aliquam perfectionem à cauſabili, ſed tollit à cauſabili neceſsitatem, quæ eſt in ſe perfectio, ſed incompoſsibilis cauſabili, & dat perſectionem cauſato compoſsibilem ſibi, ſicut voluntariè in cauſatione dicit modum compoſsibilẽ cauſationi. Per hoc apparet ad confirmationem de pluribus differentijs entis producibilibus. Dico, quòd ens cauſabile non poteſt habere differentias iſtas neceſſarium & poſsibile, ſed omne ens cauſabile eſt tantùm poſsibile, & ideo non eſt imperfectionis in cauſa non poſſe cauſare iſtas differẽtias, quia ad impoſsibile nulla eſt potentia; ſimiliter ſi per impoſsibile naturaliter cauſaret, & ideo neceſſariò, non produceret plures differentias entis, quia tantùm produceret neceſſaria non contingentia.

¶ Ad vltimũ dico, Quòd nulla eſt connexio cauſati, & cauſæ ſecundæ ſimpliciter neceſſaria, nec aliqua cauſa ſecunda cauſat neceſſariò ſimpliciter, ſed tantũ ſecundũ quid. Prima pars apparet, quia quælibet dependet ab habitudine primæ cauſę ad cauſatũ; ſimiliter nulla cauſa ſecunda cauſat, niſi prima cauſa cauſante ad cauſatũ eius, & hoc prius naturaliter, quã ipſa cauſa proxima cauſat; prima autem non cauſat niſi contingenter, ergo ſecũda ſimpliciter contingẽter cauſat, quia depẽdet ab ipſa cauſatione primi, quæ ſimpliciter contingens eſt. Secunda pars (ſcilicet de neceſsitate ſecũdũ quid) patet, quia multæ cauſę naturales quãtũ eſt ex parte earũ nõ poſſunt nõ cauſare effectus, & ideo neceſsitas eſt ſecũdum quid, quantũ ſcilicet eſt ex parte earũ, & non ſimpliciter: ſicut ignis quantũ ex parte ſui, nõ poteſt nõ calefacere, tamẽ poteſt abſolutè nõ calefacere, Deo non cooperante, ſicut perfectè apparuit de tribus pueris in camino.

DISTINCTIO IX.

MAG. Nũc ad diſtinctionẽ &c.

SECVNDO loco principaliter diſputat Magiſter de his, quę pertinent ad diuinas perſonas per 13. ſequentes diſt. ſub duplici capite, vnum eſt de diſtinctione diuinarum perſonarum, decẽ primis diſt. alterum de earundem æqualitate, tribus alijs diſt. Primum quidẽ caput de diſtinctione diuinarum perſonarum eſt de proceſsione tum Verbi diuini, tum Spiritusſancti. Hac igitur diſtinctione, aſſerta Trinitate diuinarum perſonarum, ſcilicet Patris, Filij, & Spiritusſancti diſputat Magiſter de generatione Filij, quòd ſcilicet à Patre ſolo procedat per actum intellectus. Circa hanc diſtinctionem quæritur de æternitate generationis Filij vnico articulo.

ARTICVLVS

Vtrum generatio Filii ſit æterna in diuinis.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia vbi idẽ eſt eſſe, & duratio, ſi aliquid eſt principium eſſe, & durationis; ſed Pater eſt principium eſſe Filij, quia totius diuinitatis, vel ſi melius dicitur deitatis principium Pater eſt, ſecundum Auguſt. 4. de Trinit. cap. 20. ergo eſt principium durationis Filij.

¶2. Præterea Auguſt. 15. de Trinit. cap. 15. Imperfectionis eſt in verbo noſtro, quod eſt formabile, ante quam formetur, ergo imperfectionis videtur in verbo, quod eſt formari; hoc igitur non concepit Verbo diuino.

¶3. Præterea. Si generatio Filij eſt æterna, ergo Filius ſemper generatur ergo, Filius nunquam genitus eſt, & ita nunquã eſt Filius. Hę duæ conſequentię probantur per Auguſt. 83. quęſt. q. 37. Qui ſempernaſcitur nondum eſt natus; ergo ſi Filius ſemper naſcitur, nunquam natus eſt; Vltra. Quod nunquam natum eſt, nunquã eſt Filius; igitur ſi Filius ſemper naſcitur, ergo nunquam eſt Filius.

¶OPPOSITVM. Ambroſius 1. de Trinit. cap. 6. & ponitur in litera. Si Pater prius erat Deus, & poſtea genit, generationis acceſsione mutatus eſt, auertat Deus hanc amentiam; ſemper igitur habuit Filium. Similiter auctoritas Hilarij 7. de Trinit. in litera. Inter gignere & gigni nullum eſt medium, ſcilicet durationis; ſi igitur proprium eſt Patri ſemper genuiſſe, proprium eſt Filio, quòd ſemper genitus eſt.

¶CONCLVSIO. *Generatio Filij in diuinis æterna eſt.*

¶RESPONDEO, & dico quòd ſic. Quia generatio non eſt ibi ſub ratione mutationis (ſicut dictum eſt diſt. 5. q. 2.) ideo non habet terminos correſpondentes terminis generationis mutationis, ſcilicet eſſe poſt nõ eſſe, propter quos terminos repugnat generationi mutationi æternitas, quia non poſſunt ſimul eſſe, ſed alterum ante alterum, ergo nõ æternitas; ſed tantùm eſt ibi generatio, productio in eſſe ſubſtantiæ per modum naturæ. Ex hoc oſtendo, quòd ſit æterna, quia agens omnino ſufficiens, hoc eſt à nullo dependens, & producens per modum naturæ habet productionem ſibi coæuam, & etiam productum perfectum, ſi non agit per motum; ſed Pater generans producit per modum naturæ, & eſt agẽs omnino ſufficiẽs à nullo dependens; igitur habet generationem ſibi coęuam, igitur & genitũ, quia non producit per motum. Maior apparet, quia quod producens præcederet ſuã productionem, hoc nõ poſſet eſſe, vt videtur, niſi quia vel in poteſtate eius eſſet agere, & non agere, vel quia ſi ex ſe determinaretur ad agendum, tamen poſſet impediri propter defectum alicuius, à quo dependet in agendo: hæc omnia excluduntur per ea, quæ poſita ſunt in maiore, ſcilicet eſſe agens ſufficiens, & producere naturaliter, ſi enim iſtis poſitis præcederet productũ, hoc eſſet, quia producens produceret per motum; igitur iſtis amotis & motu, non tantũ productio eſt ſibi coæua producẽti, ſed etiã productũ, Minor apparet quantùm ad omnes conditiones, quia generans naturaliter generat, & eſt producens omnino primum; igitur à nullo alio dependet in producendo, & naturam ſuã nullomodo communicat per motũ, quia non poteſt eſſe motus in natura illa. Per iſtam rationem tenet illud exemplũ Auguſt. 6. de Trinit. cap. 1. de igne & ſplendore, quòd ſi ignis eſſet ęternus, haberet ſplen-

ſplendorem ſibi coæuum. Iſtud exemplū declaro ſic. Quandocunque concurrunt in aliquo ratio communioris & minus cōmunis, quidquid in illo ſequitur per ſe rationem communioris, ſequitur etiam eā, vbi inuenitur abſque ratione minus communis (hoc apparet in omnibus communibus habentibus proprias paſsiones & eorum inferioribus) igitur ſi in creatura concurrat ratio cauſantis naturaliter, & ratio producentis naturaliter, quidquid ſequitur creaturam ratione huius communioris, quod eſt producere naturaliter, ſequitur etiam eam, vbi inuenitur ſine cauſatione naturaliter; ſed quòd ignis habeat ſplendorem ſibi coæuum, hoc nō ſequitur ipſum præciſè per hoc, quod eſt cauſans naturaliter, ſed ex hoc, quòd eſt producens naturaliter (quia ſi per impoſſibile non cauſaret illum, ſed produceret, ita quòd ſplendor eſſet eiuſdem naturæ cum igne, adhuc non minus ſequeretur coæuitas) igitur vbi eſt verè ratio producentis naturaliter, ſine ratione cauſantis naturaliter, ſicut eſt in diuinis, ibi verè ſequitur producens habere productum naturaliter ſibi coæuum. Iſta ſolutio etiam confirmatur, accipiendo illud, quod reperitur perfectionis ſparſim in generationibus diuerſarum creaturarum, & relinquēdo, quæ ſunt imperfectionis; in generationibus enim ſucceſsiuorum, hoc eſt perfectionis in eis, quòd dū fiunt, ſunt, imperfectionis eſt in eis, quòd non manent, ſed habent eſſe tantū influxu partis poſt partem; in generatione permanentium hoc eſt perfectionis, quòd manent, & imperfectionis, quòd non ſunt, dum fiunt, quia hoc ponit imperfectionē in faciente, quia non eſt perfectum faciens, ſimiliter in facto, quòd neceſſariò habet eſſe poſt non eſſe; in indiuiſibilibus ſucceſsiuorum hoc eſt perfectionis, quòd dum fiunt, ſunt, & tota ſimul ſunt, ſed imperfectionis, quòd raptim tranſeunt: aggregando igitur perfectiones habebitur genitum, quod ſimul generabitur, & erit, & permanenter erit; hoc eſt genitum generari, & perfectè eſſe in nunc perfectè ſtante, quod eſt nunc æternitatis, hoc eſt propoſitum.

Doctrina ſingularis peripatetica ex 4. ſ. & 6. Phyſ.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd principium dicitur multipliciter, ſicut apparet. 5. Metaph. cap. 1. & ſi accipitur eodem modo, bene poteſt concedi, quòd ſi ſit principium alicuius, quòd ſit principium illius, quod eſt idem ipſi, ſed principium non conſueuit conſtrui cum hoc, quod eſt durationis, pro principio originis, ſed tātū pro principio quod ſit quaſi terminus illius durationis, à quo, ſicut inſtans dicitur principiū tēporis; & ſiue hoc ſit ex vſu ſermonis, vel ex virtute ſermonis non concederetur iſta, Pater eſt principium durationis Filij ſine determinatione, ſed bene conceditur iſta, Pater eſt principium originatiuū æternitatis Filij. Quando igitur arguis per idētitatem eſſe & durationis, quia quidquid eſt principium vnius, & alterius, cōcedo, ſi principium vniformiter accipiatur reſpectu eſſe & durationis, ſed li principium non conſtruitur cum li durationis, in ratione talis principii, in ratione qualis principij, li principium conſtruitur cum li eſſe, quia reſpectu eſſe eſt principium originatiuum; & ideo non ſequitur, ſed eſt fallacia æquiuocationis vel amphybolie: ſed ad hoc vt conſequentia teneat, oportet determinare principium in conſequente per hoc, quod eſt originans vel originale; ſic Pater eſt principium originale durationis Filij, quod concedo, vt dictum eſt.

cal.

¶ Ad ſecundum dico, Quod verbum noſtrum eſt dupliciter in fieri, vno modo eſt in fieri, quod eſt propria genitio ipſius verbi, alio modo eſt in fieri, quod eſt pro pria inquiſitio præcedens illam genitionē illius verbi, quam inquiſitionē Auguſt. vocat cogitationem volubilem; quod verbum noſtrum ſit in fieri hoc ſecundo modo, hoc eſt imperfectionis, & ex parte verbi, quia ponit nouitatem, & ex parte intellectus noſtri, quia ponit imperfectam cauſalitatem; & hoc modo Verbum diuinum non eſt in fieri, & hoc modo cōcedit Auguſt. verbum noſtrū cogitatione formari, ita quod prius ſit formabile quam formatū in illa inquiſitione prima: ſed quod verbum noſtrum ſit in fieri, quantùm ad genitionem, non eſt imperfectionis, imo eſt neceſſarium ad per ſe rationem verbi, & erit in † patria, & ita nō eſt imperfectionis in Verbo æterno, ſemper eſſe in fieri, ideſt gigni abſque omni inquiſitione præuia.

Vide diſt. 27. & 28.

alias prima

¶ Ad tertium dico, Quod Auguſt. videtur negare Filium ſemper naſci, in quæſt. præallegata, cū tamē Origenes dicat oppoſitum, ſicut allegat Magiſter in litera ſuper il-

per illud Ieremiæ. 11. Inuenta eſt &c. Gregorius tamen moraliũ 29. ſuper illud Iob 38. Sciebas tũc, quod naſciturus eſſes. Nũquid igitur illa ſibi contradicunt? Reſpondeo. Auguſt. in illa quæſt. videtur dicere aliqua, quibus poſſunt iſta dicta concordari, Non poſſumus, inquit, dicere, ſemper naſcitur, ne imperfectum aliquid videatur. Ne, inquit, aliquid videatur imperfectum, non dixit, Imperfectio eſt, ſi dicatur ſemper naſci, ſed videtur ſignificari imperfectio; hoc eſt, iſte ſermo, Sẽper naſcitur, non ſignificat generationem eſſe ita perfectam, ſicut ſermo iſte ſignificat eandem eſſe perfectam, Sẽper eſt natus; iſta enim, Semper eſt natus, magis exprimit veritatem, quàm iſta, Semper naſcitur, licet vtraque ſit vera. Ad cuius intellectũ ſciendum eſt, quòd verba cuiuſcunq; temporis dicuntur de Deo verè, ſiue ſignificent actus perſonales ſiue eſſentiales, ſicut patet per Auguſt. ſuper Ioannẽ Homilia 99. ſuper illud Ioan. 16. Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur. Audiet, inquit Auguſt. de ſpiritu, quòd vtiq; audiuit & audit; quia Spiritumſanctũ audire eſt à Patre Filioq; procedere, & per cõſequens, quod audiuit, & audit, & audiet, ſicut quòd ſciuit, ſcit, & ſciet. Igitur vult ipſe dicere, quod verba omnium temporum verè dicuntur de Deo, & illud apparet per illud, quod adducit Magiſter in litera diſt. 8. cap. 2.

Dubium. Sed quid ſignificant iſta verba diuerſorum temporum, cùm dicuntur de Deo?

Solutio. Reſpondeo. Magis propriè poſſunt dici conſignificare nunc æternitatis, quàm differentias temporis, non tamen illud nunc abſolutè, quia non eſſet variatio tunc, diuerſorum modorum temporis ſignificandi, ſed inquantùm coëxiſtit partibus temporis; vt cum dicitur, Deus genuit, conſignificatur nunc æternitatis, vt ſic ſit ſenſus, Deus habet actũ generationis in nũc ęternitatis, inquantùm illud nunc coëxiſtebat pręterito; Deus generat, hoc eſt, habet actum in nunc ęternitatis, inquantùm nunc ęternitatis coëxiſtit præſenti: & ex hoc patet, quod cum illud nunc verè coëxiſtat, cuilibet differentię temporis, verè dicimus de Deo differentias omnium temporum. Expreſſius tamen (ſecundum B. Gregorium) ſignificatur diuinæ generationis veritas per hunc ſermonem, ſemper natus eſt, quàm per iſtum ſermonem, ſemper naſcitur; quia per li natus ſignificatur natiuitas vt perfecta, ſed cum li ſemper ſignificatur vt perfecta cum omni parte temporis coëxiſtere; & ita non tantũ ſignificatur omni parti temporis coëxiſtere, ſicut ſignificatur per iſtam, ſemper gignitur, ſed ſignificatur etiam omni parti temporis coëxiſtere ſub ratione perfecta: & in hoc videtur expreſſiſsimè ſignificari veritas huius proceſſionis.

DISTINCTIO X.

MAG. Nũc poſt Filij ætern. &c.

IVXTA idem caput 1. diſputat Magiſter ſecundo loco de proceſſione Spirituſſancti per 6. ſequentes diſt. Quæ cum ſit duplex, vna ęterna, altera temporalis, ſanè de proceſſione æterna agit 4. primis diſt. de temporali verò 5. alijs. Cæterum in æterna proceſſione Spirituſſancti tria conſiderantur, ſcilicet modus, principiũ, & ordo proceſſionis, de quibus ſigillatim dicendum. Primũm igitur hac diſt. agit Magiſter de modo proceſſionis Spirituſſancti, quòd ſcilicet procedat per actũ voluntatis. Circa hanc diſtinctionem quæritur vnum ad propoſitum. Diuiſum in 4. artic.

Ar. 1. Spirituſſanctus producatur per modum voluntatis.

Ar. 2. Vtrum voluntas in communi, prout abſtrahit a creata & increata, ſit principium communicandi naturam.

Art. 3. Vtrum voluntas ſit principium producendi neceſſario.

Art. 4. & vlt. Vtrum productio libera & neceſſaria Spirituſſancti ſit per modum naturæ.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum Spirituſſanctus producatur per modum voluntatis.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia natura eſt vis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreans (ſecundum illam communem deſcriptionem naturæ) Spirituſſanctus eſt ſimilis producenti, igitur product Ex Auth.

ducitur per naturam, & ita non per voluntatem.

¶2. Præterea. Auerroës 8. Phyſic. com. 46. vult, quòd vnius naturæ eſt tantùm vnus modus communicandi, igitur ſi diuina natura communicatur per modum naturę, non rommunirabitur per actum vel modum voluntatis.

¶3. Præterea. Voluntas eſt potentia actiua in creaturis, non igitur factiua, & ita à ſimili in Deo voluntas, ſi eſt potentia operatiua, non videtur eſſe potentia productiua. Probatio ronſequentiæ, Quia ſicut in creaturis ſe habent actiua & factiua, ita in Deo productiua & operatiua, ſicut enim in creaturis actiua habet actum immanentem, & obiectum prę ſuppoſitũ, factiua habet obiectum productum & actum tranſeuntẽ; ita in diuinis actus operatiuæ immanet, actus productiuæ non immanet, operatiua etiam præſupponit obiectum, productiua autem nõ præſupponit terminum.

¶4. Præterea. Nihil producitur actu voluntatis niſi prę cognitum: (ex 15. de Trinit. rap. 27.) ergo ſi Spiritusſãctus ſic produratur, erit præcognitus, antequam producatur, & tunc à Patre & Filio cognoſceretur cognitione non intuitiua, quia cognitio, quæ eſt eius, inquantùm cognoſcitur, antequam producatur, non videtur eſſe intuitiua, quia rognitio intuitina non eſt rei, niſi vt eſt in ſe prę̨ſens & exiſtens, ergo &c. Inconueniens autem eſt Spiritumſanctum à Patre & Filio cognoſci nõ intuitiuè, quia cognitio non Intuitiua eſt imperfecta.

¶OPPOSITVM. Auguſt. 5. de Trinit. cap. 14. Spiritusſanctus exit à Patre & Filio, non qnomodo natus, ſed qnomodo datus; exire per modum dati vel doni conuenit producto per modum voluntatis, cuius eſt ex † liberalitate ſna dare vel donare. *alias libertate*

¶ *CONCLVSIO. Spiritusſanctus producitur per modum voluntatis.*

¶RESPONDEO, & dico, quòd ſic, Quia In Deo eſt voluntas (ſicut apparuit diſt. 2. q. 2. & etiam diſt. 8. q. 1. ar. de attributis) Patet etiam ex hoc, quòd Deus ex natura ſua eſt beatus, beatitudo non eſt ſine voluntate vel actu voluntatis, eſt etiã in eo voluntas ſub ratione principij productiui, quia principia productina, ex quo de ſe nõ dicunt imperfectionẽ, reducuntur ad † aliquid vnum perfectum, vel ad aliqua perfecta in tanta paucitate, ad quantã reduci poſſunt; non poſſunt autẽ omnia reduci ad vnicum principium productiuum vel actiuum, quia illud vnicum haberet modum determinatum agendi alterius iſtorum, ſciliret naturę vel voluntatis, quia inter modos iſtos produrendi non eſt aliquis modus medius; igitur non poſſunt hic reduci ad † maiorem paucitatem, quàm ad dualitatem, ſciliret prinripij productiui per modum naturæ & per modum voluntatis; & cum illa, ad quę tã quam ad perfecta ſtat tota reductio principiorum, ſint ſimpliciter perfecta, ambo iſta prinripia ſub ratione propria ſua ponentur in Deo, vt eſt primum produrens. Et ex his vltra probo conrluſionem principalem. In quocunque eſt prinripium aliquod, quod ex ratione ſna eſt principium productiuum, illud erit in eo prinripium producendi, ſi eſt in eo ſine imperfectione, & nõ intelligatur præhabere aliquod productum ſibi ſimpliciter adæquatum; in Deo autem (vt probatum eſt) eſt formaliter voluutas ex natur rei, & hoc ſub ratione principij productiui liberi reſpectu amoris, & patet quòd eſt ibi ſine imperfectione; igitur erit in Deo principiũ producendi amorem, & hoc ſecundũ proportionem perfectionis ſuæ, in comparatione ad obiectum prę̨ſentatum: ita quòd ſirut voluntas creata eſt principum producendi amorem creatum tantum, quãto amore ipſa poteſt amare obiectum, qui dicitur amor adæquatus, ita illa volũtas eſt principiũ producẽdi tantũ amorẽ, quanto ipſa nata eſt amare obiectum infinitũ, nata eſt autem amare obiectum infinitum infinito amore, ergo nata eſt eſſe prinripium produrendi amorem infinitum; nihil eſt autem infinitum, niſi ſit ipſa eſſentia dinina, ergo ille amor eſt eſſentia diuina; ille autem amor productus non eſt natus eſſe formaliter inherens, quia nihil eſt tale in diuinis, igitur eſt per ſe ſubſiſtens, & non idem ſubſiſtens cum producente, quia nihil producit ſe (1. de Trinit. cap. 1.) igitur eſt perſonaliter diſtinctũ: Hãc perſonam dico Spiritumſanctum, quia Filius nõ ſic produritur (vt patet diſt. 6.) ſed per actum naturę ſiue intellectus.

alias aliud

alias minorẽ

diſt. 8. q. 2.

☞ Omne principium perfectum alicui ſuppoſito perfectè habenti ipſum poteſt eſſe principium producendi, vel ſic. Omni prin- *corroboratio probationis.*

ni principio productiuo perfecto aliquod ſuppoſitum perfectè habẽs ipſum, poteſt producere terminum adæquatum in comparatione ad obiectum præſentatum; voluntas perfecta habẽs obiectum perfectũ vel primum actu ſibi præſentatũ, eſt principium productiuum perfectum amoris tanti, quanto tale obiectum eſt diligendũ à tali voluntate, ſed voluntas eſt in perſona diuina; igitur aliqua perſona diuina poteſt ſibi producere adæquatum amorẽ. Hoc ſufficit hîc, vnde nihil de primis, ſed in diſt. 2. quòd ſi ſpiret, requiritur illud ad prius. Vel hæc minor primi ſyllogiſmi non aſſerit, nec negat de obiecto ſecundo; ſed quod certum eſt, ſcilicet de primo dubio. Omnia ſic hic ſoluũtur, Nam ex minori infertur, quòd voluntas infinita habens obiectum infinitum præſens eſt principium productiuũ amoris infiniti, quia tanto obiectum infinitum eſt diligendũ: Hoc certum eſt, quidquid ſit de obiecto ſecundario, quia illa toto conatu diligit, ſi recta eſt, vel aliter poteſt diligere tanto amore. Hoc dicit minor, igitur diligit; Hoc ſequitur ex illo, quòd habet prius de volũtate actus reſpectu iſtius obiecti, quia in neceſſario quod poteſt eſſe, eſt. Quare primum ſoluitur dubium, alio modo elt principium communicandi naturam. Secundum ſoluitur addendo ad minorem, voluntas infinita perfecta reſpectu obiecti præſentis neceſſariò diligendi ab ipſa eſt neceſſarium principium producendi amorem tantum, quanto obiectum tale eſt ab ipſa diligendum, igitur volũtas reſpectu obiecti infiniti præſentis; eſt minor hæc, & neceſſariò, & infinitum, & in hoc communicationem naturę, & in hoc ſpirationem perſonæ diuinæ, &c.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primũ dico, quòd illa diffinitio naturę probat, quòd Spiritusſanctus nõ producitur, vt ſimilis ex vi productionis ſuæ, & verũ eſt, quòd non eſt imago Patris, ſicut Filius, quia ex vi productionis ſuæ procedit, vt ſimilis Patris.

¶ Ad ſecundum reſponſum eſt aliàs diffuſè diſt. 2. q. 2. art. 6. vbi quærebatur, Vtrum poſſent plures eſſe productiones in diuinis.

¶ Ad tertium dicendum eſt, ſicut dictum eſt diſt. 2. q. 2. art. 2. de productionibus, Quòd differentiæ accidentales potentiæ, ſcilicet actiuum & factiuum, non ſunt differentiæ productiuę potentiæ, generaliter enim tali principio producitur illud, cuius eſt tale principium productiuum, vel in eo, in quo eſt, ſi natum eſt illud recipere, vel in alio, vel in nullo; ſi in nullo, quia nihil natum eſt recipere, illud tunc producitur per ſe ſubſiſtẽs, ſi potẽtia productiua ſit perfecta reſpectu ſubſiſtentis; ita eſt in propoſito. Voluntas, quæ producẽs producit, nec agit producẽdo in ſuppoſito, in quo eſt, nec facit producẽdo in alio ſed producit terminum per ſe ſtantem, vt perſonam, quæ in nullo recipitur ſubiectiuè. Aliter eſt reſponſum diſt. 6. vbi dictum eſt, quòd productio non eſt intellectio formaliter, & quomodo tunc intellectus poteſt eſſe principium, non tantùm intelligendi, ſed etiam dicendi.

¶ Ad vltimum dicendum eſt, Quòd neceſſe eſt ad actum amandi, ſiue ad actũ amoris, amatum eſſe præcognitum (hoc dicit B. Auguſt. 15. de Trinit. cap. 27) ſed non oportet ipſam dilectionem eſſe pręcognitã; putà, ſi offertur mihi aliquid bonum honeſtum, non oportet, quòd antequam poſſem habere illum actum amandi circa illud, quòd præcognoſcam illum actum: ita in propoſito, oportet eſſentiam diuinam, cuius amor ſpiratur, eſſe pręcognitã Patri & Filio, ad hoc vt ſpirent, ſed non oportet in iſto inſtanti originis concedere Spiritumſanctum, qui eſt amor ſpiratur, eſſe præcognitum Patri & Filio, licet in iſtanti æternitatis, ſit tota Trinitas nota cuilibet perſonæ in Trinitate, quia diſtinguendo inter inſtantia originis, non diſtinguitur inter durationẽm & durationem, ſed tantùm à quo quis ſit. Aliter poſſet dici, Quòd in illo priori ſigno originis antequam intelligatur Spiritusſanctus ſpirari, Pater & Filius cognoſcunt Spiritumſanctum vt intuitiuè, licet non vt exiſtentem in ſe, quia cognoſcunt eſſentiam diuinam, quæ eſt ratio cognoſcendi intuitiuè quodcũque obiectum intelligibile, ſicut Trinitas cognouit creaturam etiam intuitiuè, antequam producatur, quia eſſentia ſua, quam intuetur, eſt ratio perfectiſsimè cognoſcendi omnia alia, & per conſequens eſt ratio cognoſcendi intuitiuè quodlibet cognoſcibile, licet nullum exiſteret in ſe.

(†)

ARTI-

ARTICVLVS. 2.

Vtrum voluntas in communi, prout abſtrahit a creata & increata, ſit principium communicandi naturam.

ARGVITVR quòd ſic. ☞ ¶1. Quia quod non competit alicui, ſiue quod repugnat alicui ſecũdum rationem abſolutam, nec ſibi competit, ſi eſt infinitũ; ſed ſi voluntati in cõmuni ſumptæ repugnat communicare naturam, ergo etiam repugnabit, vt eſt infinita; ſed hoc eſt falſum, ergo &c.

¶2. Præterea, & eſt quaſi probatio ſuperioris propoſitionis. Infinitum nõ dat virtuti actiuę rationem alterius virtutis actiuæ, ſed dat ei intentionem & in ſe & in actione ſua; iungatur minor, rationi voluntatis vt tale principium actiuum non conuenit, ſiue repugnat ſibi communicare naturam, ergo &c.

¶3. Præterea. Vnde voluntas habet infinitatem? ſi ex ſe, igitur vbique, quod eſt falſum, ſicut in creatura; ſi ab eſſentia, ergo voluntas infinita eſt vt habens aſsiſtentiam naturę, ſiue eſſentię, quod dicit alia opinio.

¶4. Præterea. Infinitas eſt de ſe eiuſdem rationis in intellectu & voluntate, ergo non eſt formalis ratio diſtinctarum productionum, quę habent diſtingui ex principijs formalibus. *

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶CONCLVSIO. *Voluntas in communi ſumpta ad creatam & increatam non eſt principium communicandi naturam, ſed voluntas vt infinita.*

¶RESPONDEO. Dubium vnum eſt, Quomodo voluntas poteſt eſſe principium cõmunicandi naturam, cum ita non ſit in creaturis? Hic dicitur, quòd natura dicitur in diuinis quadrupliciter. Vno modo appellatur natura ipſa eſſentia diuina, in qua tres perſonæ diuinæ conſiſtũt, & dicitur natura ſic purè eſſentialiter: Secundo modo dicitur natura principium actiuũ naturale, & natura ſic dicta eſt vis productiua ſimilis ex ſimili, & ſic potentia generandi actiua in Patre eſt natura, & ſic eſt eſſentiale contractum ad notionale, quia eſt ipſa natura diuina dicta primo modo, natura enim, quæ eſt ipſa eſſentia diuina, vt eſt ſub proprietate paterna determinata ad actum generandi, eſt potẽtia generandi actiuè in ſolo Patre exiſtens; Et iſtos duos modos naturæ tangit Hilarius 5. de Trinit. cap. 17. dicẽs, de Filio, Quòd ex virtute naturę in eadem natura natiuitate ſubſiſtit: Tertio modo dicitur natura quęlibet vis naturaliter exiſtens in natura primo modo dicta, quę ſcilicet vis etſi ſit libera, tamen hoc modo poteſt dici natura, & ſic voluntas in Deo dicitur natura, quia ſcilicet eſt naturalis potentia exiſtens in natura diuina naturaliter: Quarto modo dicitur natura incommutabilis neceſsitas circa aliquem actum, vt natura iſto quarto modo dicta, non ſit niſi conditio & modus circa actum elicitum. ☞ Ex dictis ad propoſitum dicitur, quòd natura tertio modo eſt principium ſpirandi, quia volũtas eſt vis elicitiua ſpirationis, vt eſt libera liberaliter agens; Quarto natura concurrit cum voluntate; primo modo concurrit non elicitiuè, ſubiectiuè tantùm; ſecundo modo non concurrit omnino, ſed vltra tertium declaratur ibidem ad quartum artic. * Ex his ad propoſitum dicitur, quòd nec intellectus nec volũtas ratione, qua ſunt ſimpliciter intellectus & voluntas, ſunt principia elicitiua actuum notionalium, per quos producitur ſimile in forma naturali ipſi producenti, quia tunc in quocunque eſſent, eſſent principia productiua vel elicitiua actuum ſimilium, quibus produceretur ſimile in forma, quod falſum eſt in creaturis; ſunt enim ſolummodo ibi principia elicitiua actuum naturalium, vt ſunt in natura diuina notionalium, & vt ſic per illam habent in ſe naturalitatem quandã ad productiones notionales, ſecundũ hoc enim diximus in quæſt. quadam de emanationibus in generali, quòd intellectus & volũtas, vt ſunt ſimpliciter intellectus & voluntas, modo ſcilicet intellectuali & voluntario agentes, tantùm ſunt principia elicitiua actuum eſſentialiũ, qui ſunt intelligere & velle, licet hoc ſit paſsiuè ex parte intellectus, & actiuè ex parte voluntatis, vt autẽ ſunt natura & principia actiua naturaliter elicientia actus, ſunt principia actiua elicitiua actuum notionalium, qui ſunt generare & ſpirare, & hoc ex neceſsitate naturalitatis, quia impoſsibile eſt Deum per principia, quę ſunt na-

Opinio Hẽrici in ſumma ar. 6. q. 1.

tura

tura in ipſo, huiuſmodi actus non elicere. Contra illud de natura primo modo diſt. 5. de natura ſecundo modo diſt. 7. Item. Nõ determinatur natura per intellectum, ſed è conuerſo, quia natura dicit rationem principiandi communis multis quo. Cõtra illud de voluntate dupliciter, Quid eſt aſsiſtentia? Item, In concurrẽdo prius eſt principalius & non cõcomitãs. Ad cuius declarationem ſciendum, quòd huiuſmodi naturalitatẽ habet à natura diuina, in qua ſunt intellectus & voluntas, ſed aliter & aliter. Quoniam intellectus diuinus habet ipſam coincidendo in ratione naturæ, quę eſt ratio principalis eliciti ua actus notionalis, & hoc iuxta ſecundũ modum naturæ prædictum, vt omnino naturalitas iſta ſit præuia, & ratio intellectus ſit concomitans, vel quaſi concomitans, propter quod non niſi modo naturæ, & naturali impetu actũ ſuum notionalẽ eliciat, vt magis propriè dicatur Pater generare natura intellectuali, quàm naturali intellectu; vt intellectus potius intelligatur quaſi determinare naturam, quàm è cõuerſo; & ſecũdum hoc ratio, qua productum natura eliciente dicitur Filius, eſt prima, & ratio, qua dicitur Verbum, eſt reſpectu illius quaſi ſecunda: Voluntas autem habet naturalitatem ipſam, non vt coincidẽdo in ratione naturæ ſecũdo modo dictę, ſed habendo annexam ſibi quandam vim naturę primo modo dictæ, ex hoc quòd fundatur in illa, vt naturalitas iſta in voluntate nullo modo ſit præueniẽs eius libertatem, nec elicitiua actus eius notionalis, penes ſecundum modum naturæ, hoc enim eſt omnino cõtra ipſam libertatem, ſed potius vt ſit conſecutiua & annexa libertati, & hoc non vt aliquid, quo voluntas ſuum actum notionalem eliciat principatiuè, ſed vt aliquid, quo aſsiſtente volũtati, voluntas ipſa ex vi, quã habet, ex eo quod eſt voluntas & libera, poteſt elicere actum ſuum notionalem, quam ſine illo aſsiſtente omnino elicere non poteſt.

Impugnatur ratio. Cõtra iſta, Quantũ ad hoc quod põnit de illa eſſentia naturæ ipſi volũtati, vt voluntas vi illius aſsiſtentię poſsit communicare naturam, quęro, Quid eſt iſta aſsiſtentia? Videtur, quòd non ſit neceſſaria ad iſtam cõmunicationẽ, quia habito ſuppoſito perfecto agente, & conueniente actionis, & principio quo agendi perfecto, non videtur eſſe aliquid aliud neceſſariũ ad agendum; ſed (per te) ſola voluntas eſt principiũ quo reſpectu actus notionalis, & conſtat, quòd ſuppoſitum agens eſt perfectum & conueniens actioni; igitur non videtur illa coaſsiſtentia eſſe neceſſaria ad talem actionem. Præterea. Quando aliqua ſic ſe habent, quòd ſecundum prius & poſterius concurrunt ad aliquam actionem, illud quod eſt prius, principalius concurrit ad illam actionem; ſed eſſentia, quę eſt natura, prout accipiunt naturã primo modo, in qua tres perſonæ diuinę conſiſtunt, eſt prior voluntate; igitur ſi natura illo modo concurrat ad actionem, vt aſsiſtens voluntati; neceſſariò erit principalius in iſta productione, igitur contradictionem includit, quòd concurrat vt aſsiſtens concomitans voluntatem, & non præueniens, vt ipſi dicunt. 2. ratio.

Opinio Scoti. Aliter dico, Quòd voluntas poteſt eſſe principium communicãdi naturam, & nõ voluntas, vt communiter ſumpta ad creatam & increatam, ſed voluntas vnde infinita eſt, eſt enim infinitas proprius modus voluntatis diuinæ, ſicut & cuiuſcunque alterius perfectionis eſſentialis, hoc patet ex ratione poſita ar tic. ſuperiore, quia voluntas eſt principium amoris ſibi adęquati, hoc eſt tanti amoris, quanto ipſa nata eſt amare obiectum; nata eſt autem amare obiectum infinitum infinito amore, igitur & eſt productiua infiniti amoris; quid quid eſt infinitum formaliter eſt eſſentia diuina, ergo ipſa voluntas eſt principium communicandi eſſentiam diuinam amori producto. Et ſi quæras à me de coaſsiſtentia naturę aliquo modo, dico, Quòd non oportet voluntati, vt eſt principium communicandi naturam aliquo modo ſpeciali aſsiſtendi, ponere naturam coaſsiſtere, ſic enim natura poſſet eſſe principium communicandi naturam, & nõ voluntas, niſi poneretur aliqua perfectio minor voluntatis quàm naturę, nulla eſt autem talis imperfectio, quia ſimpliciter ita eſt perfecta voluntas infinita, ſicut natura infinita.

AD ARGVMENTA. Ad primum, ſi pro medio accipiatur repugnãtia, maior eſt vera, & minor falſa, nam iſta ratio voluntatis tranſcendens, quæ abſtrahit à finita & infinita, non eſt ratio repugnantiæ, ſed limitatio ſuperueniens illi: ſi accipitur pro medio non conuenientia, dico, quòd principio actiuo infinito non

cõpetit actio niſi infinita talis, qualis trãſcendens competit tranſcendenti; nunc autem voluntati traſcendenti conuenit trãſcendenter ſic velle; ſic & producere velle, igitur infinitę voluntati competit producere infinitũ velle, non per ſe, ſed concomitanter, infinitum velle eſt deitas, finitũ autem velle Angeli, non eſt eſſe Angeli.

¶ Ad ſecundum dico, quòd communicare naturam non eſt actio tranſcendens voluntatis in communi; ſed producere velle ſibi proportionatum & obiecto, ideo infinita voluntas infinitum producit, & ex conſequenti naturam.

¶ Ad tertium patet diſt. 8. quæſt. 1. à quo; quia ab eſſentia fundamentaliter, & ex ſe formaliter; itaque concedo eſſentiam requiri vt fundamentum; etiam vt realiter idem, ſed illud in ſuo ſigno naturę, in quo eſt formaliter infinitum, eſt principium quo præciſum cum obiecto, ſicut operandi ſic producendi.

¶ Ad vltimũ dico, quòd duo in actu (ſcilicet libertas & infinitas, quę eſt modus intrinſecus termini) habent duo alia correſpondentia in termino quo, ſiue principio quo, quære in vltima collatione Pariſienſi; vnde non dico infinitatem eſſe formalem rationem reſpectu ſpirandi, ſed voluntatem infinitam; nec in hoc duo principia formalia, quia infinitum eſt modus intrinſecus. Aliter poteſt dici, quòd voluntas vnde voluntas omnino ſimplex, hoc eſt non componibilis naturæ, cuius eſt potentia, nec actu ſuo; nam ex hoc ſequitur, quòd eſt productiua actus, quia competit ſibi, vt eſt volũtas, & vltra actus eſt idem naturæ, & hoc vnum ſimpliciter omnino, ergo communicatiua naturæ.

ARTICVLVS 3.

Vtrum voluntas ſit principium producendi neceſſario.

¶ CONCLVSIO eſt quod ſic.

Opinio Hērici vbi ſupra.

RESPONDEO. Dubium aliud eſt, Quomodo voluntas poſſet eſſe principiũ neceſſariò producẽdi, & quæ neceſsitas requiritur in iſta productione? Hic dicitur, quo triplex eſt actio volũtatis. Prima, quę eſt elicita à voluntate, vt eſt voluntas ſimpliciter, abſque omni naturalitate & neceſſitate, vt eſt illa, quæ procedit à libertatis arbitrio, ſiue in Deo, ſiue in creatura intellectuali, & in nobis tendit ſolummodo in bonum amatum, quod eſt circa ſummũ bonum. Secunda, quę eſt elicita à volũtate, vt eſt ſimpliciter voluntas, & hoc cũ ſola naturalitate neceſsitatis immutabilis annexa illi actioni, vt eſt illa, quæ procedit à libertatis arbitrio, & tendit in ſummum bonũ amatũ, & apertè viſum. Tertia, quæ eſt elicita à voluntate, non vt eſt voluntas ſimpliciter, ſed vt eſt natura naturalitatẽ ſibi annexa dicto modo tertio, vt eſt illa, quæ procedit à voluntatis libertate in ſolo Deo, & tendit non ſolùm in bonũ ſummum amatum & viſum, ſed etiã in ipſum amorem procedẽtem, quo † intenſiue amatur, licet diuerſimodè tẽdat in vtrunq; & hoc ſecundum aliam & aliam neceſsitatẽ immutabilitatis annexam ipſi actioni; inquantùm enim actio ordinatur in amatũ ſummũ ab ipſa ſola volũtate, ratione qua eſt libera procedit neceſsitas immutabilitatis in actione eius ſecunda, & in actione eius tertia; inquantùm verò actio ordinatur in amorem productum, tendentem in amatũ terminatiuum voluntatis, ſic ab illa naturalitate annexa voluntati procedit neceſsitas immutabilitatis, circa ſolum actũ notionalem elicitum à voluntate, vel potius ab ipſa libertate voluntatis, vt ei talis naturalitas eſt annexa. (alias incẽtiue)

Impugnatur 3. ratio. 2. ratio.

Cõtra iſta. Quod ponitur vnica neceſſitas in voluntate, ſcilicet libertatis, & duplex in ſpiratione, ſcilicet libertatis & naturalitatis, videtur eſſe contra ipſum, & contra veritatem, quia ipſe ponit actus notionales fũdari ſuper eſſentiales, vel in eſſentialibus; & omnes concedunt cõmuniter; quòd actus eſſentiales aliquo modo præcedunt actus notionales: non videtur autem, quòd in fundato poſsit eſſe aliqua neceſsitas formaliter maior, quã in eo in quo fundatur, vel quod duplex neceſsitas ſit in fundato, & vnica in fundamẽto. Probo, Quia tũc per impoſsibile vel incõpoſſibile, ſeparata vna neceſsitate ab altera, ad huc remanebit illud fundamentum neceſſarium; non autem remanebit illud, in quo fundatur neceſſarium, quia non habuit niſi illam vnicam neceſsitatem, quæ circunſcribitur à fundamento; igitur poſſet illa poſitione poſita neceſsitas eſſe in fundato, & non in illo, in quo fundatur. Ex hoc ad propoſitũ, quia ſi actus ſpirandi habet neceſsitatem ex libertate voluntatis, & præter hoc ex illa naturalitate annexa

te annexa voluntati, & actus dilectionis ſimplicis, non habent niſi tantùm primã neceſsitatem; ergo circunſcripta tantùm prima neceſsitate circuſcriberetur tota illa neceſsitas, quæ erat in fundamento, & adhuc tamen remanebit alia neceſsitas in productione illa, ſcilicet illa, quæ eſt ex naturalitate.

2. ratio. Præterea. Videtur, quod tota iſta naturalitas non cõſequatur actum voluntatis, quia iſta competit voluntati (per ipſum) ex hoc quòd fundatur in eſſentia diuina; igitur cum prius ſit ratio eſſentiæ diuinæ ratione voluntatis, quidquid conſequitur rationem eſſentię diuinę, vel voluntatem ratione eſſentię, conſequitur eam per prius quàm illud, quod ſequitur voluntatem, vt voluntas eſt, & ita videtur, quòd naturalitas illa præcedat aliquo modo ipſam libertatem, & per conſequens impediet ipſam libertatem.

3. ratio. Præterea contra opinantem. Quod argumentum eſſet illud, quod ipſe facit (ſi intellectus & voluntas eſſent principiũ cõmunicandi naturam, vnde tales potentiæ, igitur in creaturis eſſent tales potentiæ principia communicandi naturam) ſi omnino eſſet alia ratio formalis intellectus & voluntatis in Deo & in creaturis? Et ſimiliter, quę eſt neceſsitas diſtinguendi inter voluntatem (quam ponit principiũ eliciendi actum) & naturam (quã ponit coaſsiſtere voluntati elicienti) ſi tantũ eſt inter iſta diſtinctio rationis, ſicut videtur alibi ſentire de diſtinctione attributorum in diuinis?

Opinio Scoti. Ad iſtud igitur de neceſsitate, patet per id, quod diximus artic. ſuperiori, Quia principium productiuum poteſt dare producto omnem perfectionem, quæ ſibi non repugnat, voluntas infinita eſt principium producendi perfectum, igitur poteſt dare producto ſuo perfectionem ſibi competentẽ; non autem repugnat ſibi neceſsitas, imo conuenit neceſſariò ſibi, quia nullum infinitum poteſt eſſe poſſibile non neceſſarium, igitur iſtud principium, quod eſt volũtas infinita, erit ſufficiens principium dãdi neceſsitatem huic producto: ſi autem eſt principium quo, poteſt dari neceſsitas producto, igitur datur, quia nulli, quod non eſt neceſſarium, poteſt dari neceſsitas ex ſe; & vltra, ſi eſt principium quo, datur neceſsitas producto, igitur & productioni, productum enim capit eſſe productione, non poteſt autem aliquid capere eſſe neceſſariũ per productionem non neceſſariam. ☞ Contrà. Dilectio creaturæ eſt infinita in volũtate diuina, & tamen contingens, & hoc habetur hìc ſtatim. Primum probo &c. Reſpondeo. Vt ibi non videtur, & hoc extra; illa dilectio eſt neceſſaria, ſed non neceſſariò tranſit ſuper obiectum ſecundarium, à quo non dependet, ſed neceſſariò, ſi primum, à quo quaſi dependet, eſt etiã realiter † infinitũ, ex voluntate & obiecto primo. (eſſet infinitã) Contrà. Saltẽ, vt tranſit ſuper obiectum ſecundum, eſt contingens, igitur ſic non erit infinita, vel ex oppoſito conſequentis. Reſpondeo. Non neceſſariò eſt huius, nec infinitè eſt huius, vt modus habitudinis, non vtrobique vt modus actus finientis habitudinem oppoſitam. Contrà, vt tranſit eſt contingens. Negatur, quia iſti actui ſub alio modo vel habitudine ineſt neceſsitas, licet habitudo ſit contingens; ſed ſi hoc intelligitur in antecedente, cõſequẽter dicatur.

Iſtud argumentum quaſi à poſteriori videtur concludere neceſsitatem productionis ex neceſsitate producti; ſed quæritur ratio à priori, ſiue cauſa, quid ſit, per quod voluntas dat neceſsitatem iſti productioni? Reſpondeo, Quòd nec voluntas infinita ex ſe ſola dat neceſsitatem amori producto, comparando ipſam ad quodcũque obiectum, nec ſolum obiectum amatum, quod eſt finis, comparatum ad quancunque voluntatẽ dat neceſsitatem actui volendi, vel productioni amoris. Primũ probo, Quia voluntas non eſt principiũ neceſſarium producendi aliquem amorẽ alicuius obiecti, niſi ſit neceſſarium principium amandi illud obiectum; voluntas autẽ infinita non eſt neceſſarium principium amandi obiectum finitum, quia tũc Deus neceſſariò amaret quãlibet creaturã, imo & omne amabile; ergo nec eſt neceſſariũ principiũ producendi amorẽ ſuũ comparando illud ad quodcunq; obiectũ. ☞ Cõtrà. Idẽ eſt principiũ producendi, & neceſſariò producẽdi, igitur ſi infinitas volũtatis, vel magis voluntas infinita nõ eſt ex ſe neceſſarium principium producendi, igitur nec abſolutè producendi, nec communicandi naturam, quia ipſa non poteſt communicari niſi neceſſariò; (Doctrina copioſa ſubcilium dubiorum Nota. 1.) igitur in ſolutione primi & ſecundi artic. ita oportet exprimere de obiecto ſicut in hoc artic. Confirmatur, quia voluntas etiam

tiam infinita non eſt principium producē di amorem obiecti infiniti, alioquin vel erunt multi Spiritusſancti, vel vnus erit amor productiuus omnis creaturæ, quod negas, quia tunc neceſſariò amarentur. Concedo ergo, Quòd ratio ad principalem ſolutionem hic, & ſimilis de Verbo quantùm ad intellectū, & omnia illa quæ ponuntur ſupra diſt.2.q.2. artic. 1. & 2. non concludunt, niſi accipiendo cum voluntate hìc, & cum intellectu ibi, principiū cōproductiuum, ſcilicet obiectū, ſine quo non producit, ſicut nec operatur. Similiter dicatur ad illud, quòd volūtas nō eſt principium producendi, niſi vt habēs ſibi obiectum præſens, quod eſt ſibi com principium producendi, & non poteſt eſſe principium habens quodcunq; obiectum, ſed præciſè vt habens obiectū primū ſibi pręſens, & cū illo & hoc, vel quia ante præſentiā obiecti ſecundi habet productionē adequatam, quia cū primo obiecto, vltra autem adequatam non poteſt in aliam: Vel ſecundò, quia principium infinitum non requirit aliquod finitum, cùm cōproducens obiectum ſecundariū eſt finitum: Vel tertiò, quia principiū neceſſariò productiuum non habet comproductiuum illud, ad quod nō habet habitudinem neceſſariam, voluntas Dei non neceſſariò reſpicit obiectum ſecūdarium: Vel quartò, quia in iſtis generale ſuppoſitum vnū eſt, quòd voluntas eſt principiū producendi neceſſariò requirens obiectum comproductiuū ſicut intellectus, vnde dictum eſt diſt.2. quòd memoria perfecta, quæ eſt principium completū dicendi, eſt intellectus habens obiectum actu intelligibile ſibi pręſens, ita voluntas perfecta eſt voluntas habens obiectum diligibile ſibi præſens, vel actu præſentatum per intelligentiam. Secundum, quod dicitur de differentia primi obiecti, quòd ipſum eſt cōproductiuū, & ſecundi, quòd ipſum non eſt comproductiuū, hoc dubium eſt tam de intellectu quā de voluntate, nec aliqua cauſa, quę aſsignatur, videtur ſufficere: prima non, quia aut intelligitur adæquata extenſiuè, & petitur principiū, aut intenſiuè, & falſa eſt iſta, vltra autem &c. Sicut patet in operatione, quia vltra ſic ad equatam operationem, quæ eſt circa primum obiectum, poteſt in operationem circa ſecundum; nec ſecunda valet, quia volo, quod obiectum ſecundum nō ſit comproductiuum, ſed primum ſit comproductiuum, non tantū notitia ſui, quæ eſt ſibi pręſens formaliter, ſed obiecti ſecundi, quod eſt in ipſa præſens virtualiter; ita quòd ſicut memoria diuina continet præciſè obiectum primū formaliter, & ſecundum non eſt in memoria, niſi virtualiter, quia in primo, & tamen memoria eſt ratio intelligentię operandi circa vtrunq; ita eſt ratio producendi notitiā declaratiuam vtriuſque, non quidem procedentem de vtroque, ſed de infinito tantùm, tamen declarantem vtrunq; obiectum, ſcilicet obiectum, quod eſt præſens formaliter, quod habet in ſe ſecundum virtualiter, ita de ſpiratione. Item. Hęc voluntas in prima productione nō requirit comproductiuum, niſi infinitum, vnde probatur imperfectio eius, ſi in ſecunda productione requireret comproductiuū finitum. Reſpondeo. Licet quando coagit creaturæ, nunquam illa neceſſariò requirit, ſed eſſet tunc imperfecta principiatio, ſed prima ſic inſtat, quòd ſolum primum obiectum eſt comproductiuum duplicis Verbi vel Amoris; ſecunda non probat, quia ſic vt voluntas operatur circa obiectum, ad quod contingēter ſe habet, tamē reſpectu illius operationis quaſi eſt principium ſolummodo primū obiectū, quòd contingenter reſpicit ſecundum, quare non poteſt ita eſſe in productione. Item de Verbo non concludit. Item complacentia eſt neceſſaria.

Nota in quocunque eſt principium productiuum, & non impedibile, nec dependens aliunde, poteſt illo producere terminum, niſi termino repugnet ab ipſo produci; & ſimiliter non poteſt illo producere, ſi termino repugnet ab ipſo produci. Item. In quocunq; eſt principiū productiuum, prius quam terminus producatur, & non repugnat termino produci, ab ipſo eſt producibilis; & ſimiliter non poteſt ab ipſo produci, ſi non eſt in ipſo prius, quam terminus producatur: Vtraque iſtarū maior videtur immediata (quarū prima eſt, in quocunq; eſt principium productiuum perfectum prius, quàm terminus producatur, illud poteſt tali principio terminum producere; maior ſecūda, in quocunque non eſt principium prius, quam terminus producatur, illud non poteſt producere terminum; ſi ſimul, ideo Verbum non dicit ſe; ſi poſterius, ideo Nota 24

Spiri-

Spiritusſanctus non generat) vtraque in quam iſtarum videtur eſſe maior immediata, vtraq; etiam minor videtur immediata. Vltra ſit prima concluſio pro maiori, minor eſt talis, Memoria perfecta eſt perfectum principium productiuum notitiæ declaratiuæ obiecti, tam relucentis formaliter in memoria, quàm virtualiter in illo obiecto formali, igitur habens memoriam perfectam poteſt producere notitiam ſiue huius ſiue illius, ſi prius habeat, quàm alterius notitiam ſic productam; ſimiliter ſyllogizo de voluntate perfecta & dilectione. Tertius ſyllogiſmus, quia duo primi computantur pro vno, & duo ſecundi pro vno, fiat ſic. Sit concluſio pro maiori, ſit minor hæc, Tota Trinitas habet memoriam perfectam prius, quàm notitia declaratiua creaturę ſit producta (ex lib. 2. diſt. 1. quæſt. 1.) quia in primo inſtanti naturę completur tota origo ſimpliciter perſonarum, & notitia creaturæ in ſecundo inſtanti naturę, ergo tota Trinitas producit notitiam declaratiuam obiecti ſecundarij, conſimiliter de voluntate & amore. Conſequens videtur falſum, quia uel producit in qualibet perſona, & tunc in Patre erit productum aliquid, vel in determinatis productis, quorum productionibus conſpirat iſtas productiones, putà notitiam creaturæ in Filio, & dilectionem in Spirituſancto, etiam Filius produceret aliquid in ſe, & Spiritusſanctus aliquid in ſe. Itaque vitando concluſionem illatam, aliqua trium minorum neganda eſt; ſi prima negetur de prius natura, quia illa ſtat in eodem gradu in originis, vbi tamē non eſt productio, vel gloſſetur, quòd vera eſt, ſi prius quàm terminus primus producibilis producatur, ſit principium productiuum in iſto, non ſi prius quàm ſecundus, & ratio eſt, quia ſecundus terminus eſt in eodem gradu originis cum primo; vtraque reſponſio videtur eadem, ſaltem conceditur Verbum eſſe creaturæ notitiam declaratiuam, & Spiritumſanctum eſſe dilectionem creaturę, licet non à Trinitate produci, Contrà diſt. 18. de Dono, & diſt. 27. de Verbo: Si negetur ſecunda minor de obiecto ſecundario, tunc difficultas redit hîc tacta ſupra; Si dicatur vt ſuprà, tunc oportet aliter dicere de voluntate, quàm de memoria, quia volūtati per intelligentiā repræſentatur actualiter obiectum ſecundarium, Reſpondeo, non habet ex ſe rationem diligibilis ſicut primum obiectum: Tertia minor non habet vim niſi de prius, ſicut prima minor, patet enim, quòd non eſt vera de prius origine, de natura autem eſt dubium, ſi tantùm eſt differentia rationis inter productionem Verbi, declarentem primum obiectum, & declarãtem ſecundum, quia differentia rationis non eſt pro ordine naturæ ſufficiens. Nota, quòd illud quod dicitur vbi ſupra, ſcilicet in quocunque eſt principium productiuum &c. ſi accipiatur prius duratione, parer minor falſa; ſi natura, dubium eſt, & ad illud propoſitum; ſi origine, non facit difficultatem ad propoſitum. Quod minor ſecundi ſyllogiſmi non eſt, niſi de priori natura, patet; ſed accipiendo minorem primam tantū de priori origine, videtur petere, quia minor eſt eadem cum concluſione. Iſtud de prius non cogit hîc, ſicut dictum eſt ſuprà, videlicet diſt. 5. de Filio.

Nota pro tribus ſyllogiſmis ſuperius poſitis, quia licet minor primi negetur de priori alio, quàm originis, & per hoc videtur excludi omnis via arguēdi de quis & qui, prius originē eſt idem cū concluſione tūc prædicta; adhuc tamē reſtat difficultas de principio productiuo, quę tāgitur ſuprà, videlicet de obiecto ſecundario, quia vel maior, cui omnino inniteris in quęſt. de productionibus, erit falſa, vel difficile eſt, quòd non extendatur ad ſecundarium obiectum: Conceſſo verò, quòd non extendatur ad illud, perit illa quęſt. diſt. 1. lib. 2. de creatura in eſſe intelligibili, quòd ſit à tota Trinitate, quia à quo eſt productiuè notitia creaturę, ab ipſo eſt creata, vt intellecta; perit de relatione obiecti ſecūdarij ad ſcire diſt. 35. de ideis; & perit de ratione Verbi, & Spiritusſancti ad creaturas diſt. 18. vel 27. primi; perit ꝗ Spiritusſanctus non ſit neceſſariò amor creaturæ, & oportet dicere, quòd ſit neceſſariò cōplacentię, licet non volitio exiſtēdi; & tūc perit illud, ſcilicet diſt. 8. contra Philoſophos, de neceſsitate creaturę, & redit illud Henrici de complacentia, ſtat enim argumentum primum. q. 1. diſt. 1. lib. 2. No valet idē de reſpectu primi obiecti, quòd Spiritusſanctus nō ita liberè amat creaturam, vt Pater, quia ex productione eſt amor, nec Verbum virtute memorię, vt in ipſo intelliget, ſed vt Nota 4.

in Patre. Ad iſta, primo ad maiorē. Principium, quod ex ratione ſui natum eſt exire prius in actu realiter producendi in ſubſiſtentia reali, concludit ſuum cōproductinū eſſe prius origine, ideſt ſine quo non alius, & ex hoc concluditur, quòd ab ipſo eſt alius, ita de Spirituſancto, quòd eſt à Patre, & Filio diſt. 11. Similiter productum, quod natum eſt in reali ſubſiſtentia, prius produci alio, eſt ſine quo nō eſt aliud, igitur à quo aliud, ſic tres perſonæ ad creaturas in eſſe extra. Concedo igitur quòd natura accepta in ſubſiſtentia reali, vt habet omnia qualēcunque ordinem in ipſa habentia, eſt realiter productiua perſonæ ſecundæ ſimul acceptæ, ſed omnia in ipſa, tamen in vtraq; eſt diſtinguere, quid primū eſt in ipſa, quo ſcilicet perſona diuina eſt, & quid quaſi aduentitiū perſonæ, quaſi iam conſtitutę, quale eſt omne cōparans ad obiectum ſecundū: B concedo, & C ſimiliter, niſi quod iuxta prædicta in A tres in eſſe ſimpliciter perſonæ diuinę præcedunt ordine naturæ, & intellectionē creaturæ, & per conſequēs creaturam in eſſe intelligibili. Hoc quidē antecedens eſt verum ibi diſt. 1. lib. 2. ſed negatur conſequens, igitur creaturæ producuntur à Trinitate in eſſe intellecto, ratio negationis eſt iſta, quia ſicut operatio circa obiectum ſecundum non poteſt eſſe alia realiter à quacunque, hoc eſt realiter vel ſubſiſtenter ab operatione circa obiectū primū, ita nec productio circa iſtud, à productione circa illud, ergo non poteſt eſſe alterius ſic vel ſic realiter producti; ergo ſolus Pater dicitur verbum creaturæ, ſicut & Verbum eſſentiæ ſuæ; Confirmatur, Sicut hoc principium operatiuum habet vnam operationem adæquatam ſibi, non tantùm intenſiuè ſed extenſiuè, hoc eſt circa omnia, quæ virtualiter ſunt in ipſa, ita inquantùm eſt productiuum, habet vnam productionem adęquatam vtroque modo, quia neutrum repugnat vni producto; Confirmatur etiam, quia notitia, ſiue vt operatio, ſiue vt productiua, non poteſt eſſe niſi eiuſdē termini primi, alioquin non niſi vt ſecūdariorum, ergo nulla poteſt eſſe productiua, quę ſit immediata alicuius obiecti primi vt termini. Similiter concedendo B, non perit C, quia productio obiecti ſecundi in eſſe cognito, non eſt terminus realis, ſicut nec terminus accipit eſſe reale, ergo

Vide diſt. 36.

eſt productio diminuta, ſicut productum eſt ens diminutum, talis productio poteſt eſſe, quæ non eſt productio, ſed quaſi productio, huiuſmodi eſt cognitio, ergo Pater in ſe per cognitionē, in qua eſt virtualiter obiectū ſecundū, quaſi producit in ſe obiectū illud, dū actu cognoſcit, & cōmunicans cognitionem communicat ſe, vt quaſi producentē idem obiectū, quia poſterius eſt perſona cui communicatur; ergo Trinitas quaſi producit obiectum, & ita producit in eſſe cognito, quia in illo produci eſt quaſi produci, licet ſolus Pater realiter producat in Filio ex vi generationis; & Pater & Filius in Spiritum ſanctum communicant cognitionem huius obiecti, quę cognitio in omnibus quaſi communicata eſt productio, deinde productio diminuta. Aliter planius. Cognitionem eſſe obiecti ſecundi eſt ipſum producere in eſſe cognito, ſicut ipſam eſſe obiecti primi eſt eſſe eius quaſi producentis cognitionem, quia primum obiectū quaſi præſupponitur, & ſecundum quaſi producitur per hoc in actu, quia cognitio eſt eius; ergo realiter communicans cognitionem vt obiecti ſecundarij, realiter cōmunicat illam, vt producentem obiectum ſecundarium productione, quæ ibi poteſt eſſe, quæ non eſt niſi diminuta, ſiue Pater ſiue Trinitas producat obiectum in eſſe cognito. Non perit diſtin. 35. quia idea eſt obiectū ſecundarium, ſiue productum ſic vel ſic, vel non productum, ſed quaſi: & ſi aliquis dicat, ideā ſic non referri realiter ad ſcire Dei, quia idea ſic nihil eſt; pari ratione nec è conuerſo ſcire habet aliquam relationem rationis ad obiectum ſecundum, quia omnino nihil, quia ſicut nec fundat, ita nec terminat aliquam rationem. Non perit C, Quia vndecunque producitur, vel quaſi producitur obiectum ſecundum, perſona diuina perfectum eſſe habet, comparando intellectum & voluntatem ad obiectum primū, tamen concedo, quòd Verbum quaſi ex productione ſecundaria eſt notitia creaturæ producta realiter, ſicut Pater quaſi ſecundariò eſt notitia eius improducta, & ita neceſſariò Filius ſicut Pater eſt notitia eius, ſed iſta relatio nec cum ingeneratione conſtituit Patrem, nec cum generatione Filium. De hoc Franciſcus. Vel poteſt dici de complacentia, inquantùm illud oſtenſum oſtenditur habere bonitatem

Franciſcus in conflatu diſt. 42. contradicit Doctori in hoc.

nitatem participatam à primo. Vel aliter, ſicut perſona Patris neceſſariò habet operationem voluntatis, quę operatio eſt alicuius obiecti neceſſariò, alicuius contingenter, ita producit quaſi operationem ſubſiſtentem, quę neceſſariò producta eſt alicuius neceſſariò, alicuius contingenter; & ſicut nō ſequitur, Volitio creaturę eſt eadem perſonę Patris, igitur Pater neceſſariò habet volitionem creaturæ, ſed tantummodo ſequitur, ergo habet volitionem neceſſariò, quæ eſt creaturæ; ita non ſequitur, Pater neceſſariò ſpirat volitionem creaturę in ſenſu communi, licet neceſſariò ſpiret volitionem, quæ eſt creaturæ.

Redit ad propoſitū Scotus. Secundum probatum eſt de frui diſt. 1. quòd voluntas ex ratione voluntatis in communi non neceſſariò tendit in finem. Et ſi reſpondeas, Quòd voluntas poteſt conſiderari vt voluntas, vel vt natura comparando ad finem, vel ad ea, quę ſunt ad finem; vt comparatur ad ea, quę ſunt ad finem, eſt voluntas, vt autem comparatur ad finem, eſt natura; & ſic eſt mera neceſsitas: Illud improbatur ex auctoritate & ratione. Ratione, quia non ſunt eiuſdem potentiæ actiuæ oppoſiti modi agendi, & maximè iſti naturaliter & liberè, qui primò diſtinguūt potentiam actiuam; quia ſi voluntas comparatur ad finem per modum naturæ, & ad entia ad finem per modum libertatis, ipſa non erit potentia actiua vna reſpectu iſtorum; & tunc nulla potentia erit, quæ eligat ens ad finem propter finem, nulla enim potentia eligit hoc propter illud, niſi velit vtrunque extremum, ſicut nulla potentia cognitiua cognoſcit concluſionem propter principium, niſi eadem cognoſcat principia & concluſiones, ſicut arguit Philoſophus. 2. de anima, de ſenſu communi. t.c. 146. Auctoritas eſt Auguſtini Enchiridion cap. 105. & ponitur à Magiſtro libro. 2. diſtinct. 25. capit. 5. Neque enim culpanda eſt voluntas, aut voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt, qua beati ſic eſſe volumus, vt eſſe miſeri non ſolum nolimus, ſed nequaquā prorſus velle poſsimus. Vult igitur dicere, quòd voluntas illa, qua volumus beatitudinem, eſt libera, ſed nullum finem magis neceſſariò reſpicit voluntas, quàm beatitudinem in communi, igitur nullum finem neceſſariò reſpicit. Item. Iſta ratio poneret Spiritumſanctum ſpirari non liberè, ſed per modum naturæ, quia eius principium eſſet voluntas, non vt libera, ſed vt natura. Itaque dico, Quòd neceſsitas huius productionis amoris adæquati, ſicut & neceſsitas dilectionis, qua formaliter habens voluntatem diligit, eſt ex infinitate voluntatis, & ex infinitate bonitatis obiecti, quia neutrum ſine altero ſufficit ad neceſsitatem. Iſta autem duo ſufficiūt hoc modo, quia voluntas infinita non poteſt non eſſe recta, nec poteſt non eſſe in actu recto, quia tūc eſſet potentialis, igitur neceſſariò eſt in actu recto; non autem omne velle eſt præciſè rectum, quia eſt ab illa voluntate recta ſolum, quaſi nihil ſit volendum ex ſe, ſed tantum quia eſt volitum ab illa volūtate recta, eſſentia enim diuina, quę eſt primum obiectum illius voluntatis, eſt ex ſe volenda; igitur voluntas illa de neceſsitate eſt in actu rectè volendi illud obiectum, quod eſt ex ſe rectò volendum, & ſicut ex neceſsitate eſt principium volendi, ita ex neceſsitate eſt principium producendi amorem illius. Et tūc dico, quòd nec ſola voluntas infinita præciſè (non determinando obiectum cuius ſit) nec ſolum bonum infinitum (nō determinando quàm voluntatem reſpiciat, vt eſt obiectū) eſt totalis cauſa neceſſariò diligendi, nec etiam neceſſariò producendi amorem adæquatū, ſed infinita voluntas habens tale obiectum, quod eſt ex ſe rectè amandū, perfectè præſens eſt ratio neceſſariò tam volendi illud bonum, quā ſpirandi amorem illius boni; talis voluntas habens tale obiectum præſens, eſt principium communicandi naturam diuinam, quia principiū producendi amorem infinitū productū, talis enim amor productus proportionatur tā potentię, quā obiecto: Non eſt autem ita, quando voluntas infinita reſpicit bonum amabile finitū, quia licet ibi actus ſit infinitus, quantùm eſt ex parte voluntatis diuinæ, non tamen eſt infinitus, quantùm eſt ex parte obiecti.

Dubium. Sed vtrū voluntas infinita ſit principiū infinitūm, nō tantū amandi bonū infinitū ſed finitū, & producēdi amorē talis boni, & hoc vel eadē productione ſecundū rē, qua producitur Spiritusſanctus, alia tamen ſecūdum rationem, vel omnino alia, vel nulla. De hoc aliàs, quia ſimilem habet difficultatem de productione Verbi,

Infra diſt. 27. & in quol. q. 14. & 15.

Vtrum intellectus diuinus ſit principium producendi Verbum eſſentiæ diuinę, vel verbum alicuius alterius intelligibilis; & tunc vel productione eadem ſecundum rem cum productione Verbi diuini, alia tamen ſecundum rationem, vel alia tam ſecundum rem, quàm ſecundum rationē.

ARTICVLVS 4.

Vtrum productio libera & neceſſaria Spiritusſancti ſit per modum naturæ.

CONCLVSIO eſt quod ſic.

RESPONDEO. Dubium tertium eſt, Si productio ſit neceſſaria, quomodo non eſt per modum naturæ, ſed diſtincta cōtra illam & libera? Hîc dicitur, quòd natura agit per impreſsionem ſicut intellectus, voluntas autē non. ☞ Contrà. Hoc falſum eſt, & improbatum diſt. 2. & 5. Item non ad propoſitum, quia quæritur de diſtinctione principij actiui in modo agendi, ſiue eliciendi actionē, ſiue aliquid agat ſiue non.

Opinio Henrici vbi ſupra.

Opinio 2.

Alia reſponſio. Verbum eſt formaliter notitia memoriæ, voluntas eliciens dat obiecto primū donū, quia amorem, & hoc in ſe, nec ex iſta ratione eſt domū, vnde nec aliud ſimile obiecto præſentato; ideo amor non gignitur, nec eſt imago Spiritusſancti, ita ſicut Filius. Hoc quidem bene verum eſt de imagine; ſed non ſaluatur, quomodo hæc principia elicere poſſunt diuerſimodè, quanuis ponatur aliqua diſtinctio in terminis comparatis ad principia, in aſsimilari † tantùm.

alias tamen

Opinio 3.

Tertia via, Quod eſt neceſsitas, vt actus tendit in obiectum, nō tamen vt elicitur à potentia. Vel aliter, ſicut in actu quaſi iam vt elicito formatur, non tamē vt quaſi prior actu elicit illū. Contra iſta arguitur. Ergo ex parte principij vt quaſi præcedit actum, eſt neceſsitas ad eliciendum, nec volūtas repugnat neceſſario, quia voluntas perfecta poteſt habere conditionē perfecti principij productiui. Item è conuerſo, neceſsitas non tollit libertatē, propter nunc dictum. Item. Neceſſariò agere eſt conditio modi operandi, ergo non repugnat alteri diuidenti principium actiuū, ſicut nec modus illi, cuius eſt modus; ſicut ergo duplex eſt principium, ita duplex eſt neceſsitas conueniens, nec eſt alia ratio diſtinctionis, niſi quia hoc eſt hoc, ergo non omnis neceſsitas eſt naturalis ſtrictè accipiendo naturale, quomodo voluntas non eſt natura.

Opinio Scoti.

Non videtur, quòd voluntatem eſſe rectam ſit coaſſumendum cum hoc, quod eſt ipſā eſſe infinitā, quaſi aliud exę quo, quia tunc voluntas infinita non eſſet ſufficiens quo communicandi naturam, etiā habens obiectum pręſens, ſed voluntas infinita recta. Item. Si rectitudo illa ſit conformitas ad rationem rectam, ergo relatio erit principiū productionis Spiritusſancti, ſaltem vt voluntas recta, ſicut recta eſt ratio volendi; ideo ſic voluntas infinita omnino nihil addēdo ibi obiecto pręſente neceſſario eſt in actu volendi, ita quòd ad nullum actum volendi eſt in potentia contradictionis, quia tunc componibilis, & ipſa pro obiecto adæquato habet infinitum volibile, ergo neceſſario actu vult illud, & ita de productione vltra, ſicut de neceſſaria operatione. Secundo probatur ex ratione potentię, quæ poteſt habere obiectum adæquans capacitatem eius, igitur vt infinitum, & non vt cōtentum ſub illo obiecto, quia tūc ab aliquo finito dependeret in operando, & ita vileſceret. Tertio probatur ex ratione actus, quia volitio infinita non dependet à finito, ergo finitum nō eſt primū obiectū eius, quęcūque volitio ibi poſsibilis eſt infinita.*

DISTINCTIO XI.

MAG. Hic dicendum eſt, &c.

HAC diſtinctione tractat Magiſter ſecundū, ſcilicet de principio proceſsionis Spiritusſācti, nimirū quòd à Patre Filioque procedat. Circa hanc diſt. quæritur vnū, de Ipſo principio productionis, Diuiſum in tres artic.

Art. 1. Verū Spiritusſanctus procedat à Patre & Filio.

Art. 2. Vtrum iſta difficultas ex hypotheſi poſsit quæri, Si Spiritusſanctus non procederet à Filio, diſtingueretur ab eo realiter

Art. 3. & vlt. Vtrum ſi Spiritusſanctus non procederet à Filio, poſſet ſtare diſtinctio ipſius à Filio.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Vtrum Spirituſſanctus procedat a Patre & Filio.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia Damaſc. lib. 1. cap. 8. à Patre procedentem, & in Filio quieſcentem, Spiritumſanctum dicimus. Item cap. 11. Spiritumſanctum dicimus ex Patre, ex Filio non dicimus. Item, idem in epiſtola de Triſagio ad Iordanum Archimandritam in fine. Pater & Verbum & Spirituſſanctus; & ſubdit. Ex Patre quidem, Filij autem & nõ ex Filio, ſed Spiritus oris Dei.

¶ 2. Preterea per rationem Grecorũ. Nihil tenendum eſt vt articulus Fdei, niſi quod continetur in Euangelio, quod complete continet fidem, aut ſaltem in ſcriptura noui Teſtamenti; ſed non videtur expreſſum in nouo Teſtamento, quòd Spirituſſanctus procedat à Filio, ergo &c.

¶ 3. Præterea. Dilectio in nobis non procedit à verbo, quia notitia non habet cauſalitatem reſpectù volitionis, igitur ſimiliter nec in propotypo.

☞ ¶ 4. Preterea. Voluntas ponitur tertia pars imaginis (15. de trini. ca. vlt.) igitur non eſt principium producẽdi, ſed productum.

¶ 5. Præterea. Spiratio paſsiua eſt propria vni perſonæ in diuinis; igitur & actiuà. Probatio conſequentię, vtraque enim videtur ęquè perfecta, & æquè incommunicabilis.

¶ OPPOSITVM. In Symbolo Nicęno, Qui ex patre Filioque procedit. Et Athanaſius etiam in Symbolo, Spirituſſanctus à Patre & Filio.

¶ *CONCLVSIO. Spirituſſanctus procedit a Patre & Filio.*

¶ RESPONDEO, In iſta queſtione dicuntur Greci diſcordare à Latinis, vt videntur auctoritates Damaſc. ſonare. Sed de iſta diſcordia dicit Linconienſis in notula quadam ſuper finem epiſtolę de Triſagio, quòd ſententia Grecorũ eſt, quòd Spirituſſanctus eſt Spiritus Filij, ſed non procedens à Filio, ſed à ſolo Patre per Filium tamen; & videtur hæc ſententia contraria noſtræ, quia dicimus Spiritumſanctum à Patre & Filio procedẽtem. Sed fortè ſi duo ſapientes vnus Græcus & alter Latinus, vterque verus amator veritatis, & nõ propriæ dictionis, vnde propria eſt, de hac viſa contrarietate diſquirerent, pateret vtique tandem ipſam contrarietatẽ non eſſe veraciter realem, ſicut eſt vocalis, alioquin vel ipſi Græci vel nos Latini ſumus veri hęretici. Sed quis audet hunc auctorem, Ioannẽ ſcilicet Damaſc. & Beatos ſcilicet Baſilium, Gregorium Theologum, Gregorium Nazianzenum, Cyrillum, & ſimiles patres Græcos arguere hęreſeos? Quis iterum argueret hereſeos B. Hieronymũ, Auguſtinũ, Ambroſium, Hilarium, & conſimiles Latinos? Veriſimile igitur eſt, quòd non ſubeſt dictis verbis contrariis, contrariorum Sanctorum ſentẽtia diſcors; multipliciter enim dicitur, ſicut hoc huius, ſic hoc ex illo vel ab illo, qua multiplicitate fortè intellecta & diſtincta, pateret contrariorũ verborũ non diſcors ſententia. Quidquid ſit de eis, ex quo Eccleſia Catholica declarauit hoc eſſe tenendum, ſicut de ſubſtãtia Fidei, ſicut patet Extra de ſumma Trini. & Fide Catho. cap. Firmiter tenendum eſt, quòd Spirituſſanctus procedat ab vtroque. Ad hoc eſt ratio talis. Habens principium perfectum productiuum, priuſquã intelligatur habere productum, poteſt illo principio producere, quando ſcilicet principium eſt ita perfectum, quòd non dependet à paſſiuo, nec poteſt per aliquid impediri, ſed Filius habet voluntatem, quę eſt principiũ productiuum amoris adęquati, & habet eam, vt præintelligitur producto actu voluntatis; ergo poteſt ea producere, igitur & ea producit. Probo minorem: Generatio & ſpiratio habent aliquem ordinem inter ſe, ita quòd aliquo modo generatio eſt prius ſpiratione, in illo priori communicatur genito omnis perfectio diuina, quę ipſi non repugnat, & ita voluntas; ergo habet tunc voluntatem, vt priorem producto per actum voluntatis; quia adhuc nõ intelligitur productio aliqua facta per modum & actum voluntatis. Aſſumptum etiam de ordine iſtarum productionum, licet videatur eſſe manifeſtum ex ordine potentiarum, probatur tamen per hoc, quòd quando duo actus primi habent ordinem in aliquo, ſi vterque ſit perfectè actiuus, habebunt etiam ſimilem ordinem in eliciendo ſuos actus, (addidi autẽ perfectè actiuus, ad excludendam formã ſubſtantialẽ, & qualitatẽ in † corruptibilibus, vbi licet forma ſubſtantialis ſit actiua, &

Ratio Scotu.

† alias corporibus

qualitas ſimiliter, & forma ſubſtantialis ſit prior qualitate, tamen qualitas habet actum ſuum prius; ſed hoc eſt ex imperfectione actiuitatis formæ ſubſtantialis) in Patre autem intellectus & voluntas ſunt perfectè principia actiua, & habent ordinem quēdā, quia fœcunditas intellectus cōſtituit ipſū Patrē, nō autē fœcunditas volūtatis; ergo iſta fœcunditas intellectus aliquo modo prius habebit actum ſuum, quā fœcunditas voluntatis actum ſuum.

Ratio Henrici quol. 6. q. 1. Probant alij iſtum ordinem productionis ad productionem per hoc, quòd ſicut ſe habet intelligere ad velle, ita dicere ad ſpirare. Sed iſta probatio videtur deficere,

Refutatur. velle enim preſupponit intelligere, quia per illud intelligere obiectum illud, circa quod dicitur eſſe dilectio, eſt ſufficienter preſens, & abſque illa intellectione nō eſſet ſufficienter præſens voluntati, vt poſſet velle; ſed per actum dicendi nō eſt præſens voluntati præciſè obiectum, cuius amor ſpiratur, quia ſi Pater voluntate ſpirat, in eo tamen non habetur obiectū præſens formaliter per notitiam genitam, quia nihil nouit notitia genita (vt dicit Auguſt. 13. de Trinit.) ſed intellectione ſibi ingenita habet obiectum ſibi præſēs, & iſta eſt notitia, quæ præſupponitur actui ſpirādi; ergo nō eſt ſimilis neceſſitas, quòd generatio preſupponatur ſpirationi, ſicut quòd intellectio preſupponatur volitioni. Cōcedo, quòd inſtātia bene probat, quòd non eſt ſimilis neceſſitas, ſed inter intellectionem & volitionem eſt ordo propter duo, Vnum eſt propter præſentiā iam dictam, aliud eſt propter iſtarum potētiarum ordinem in operando, quia iſtæ potentię tales ſunt, quod vna eſt naturaliter ordinata prius operari quàm alia: prima ratio non eſt ratio prioritatis generationis ad ſpirationem, ſed ſecunda, ſicut enim inquantùm ſunt potentiæ operatiuę eſt aliquis ordo inter operationes earum, ita inquantùm ſunt potentię productiuæ, eſt aliquis ordo productionis earum, licet non ſit ordo neceſſitatis propter preſentiam obiecti talem habendam. Exemplum huius eſt. Si in igne calor & ſiccitas ſint cauſæ vel potentię actiuæ, natę tamen ordinatè elicere actus ſuos, ita quòd ſiccitas non poſſit deſiccare, niſi calor prius calefaciat, iſta neceſſitas ordinis non eſt, quia per calefactionem ſit obiectum deſiccabile præſens ſicco vt deſiccet, ſed propter naturam iſtarum potentiarum actiuarum. Et ſi in illo priori, in quo calidum calore calefacit, communicaret calefacto, vel produceret in calefacto, nō tantùm calorem, ſed etiam ſiccitatem, quam habuit calefactum, eadem ſiccitate deſiccaret cū calefaciente, quia in illo inſtanti naturæ, in quo eſt deſiccatio, vna ſiccitas eſt in calefaciēte & calefacto: Ita intelligendum eſt hîc, quòd in illo ſigno originis, in quo Pater producit actum voluntatis, principiū productiuū idem eſt in Patre & Filio, & ideo Filius eadem productione producit Spiritumſanctum cum Patre.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum, ad auctoritates Damaſc. videtur poſſe reſponderi per notulam illam in Lincolnienſi, de qua dictum eſt. Prima tamen auctoritas eius poſſet exponi, ſi loquatur de voluntate & nō de Spirituſancto, quia tūc poſſet dici, quòd voluntas, quæ eſt principium ſpirandi, ipſa eſt à Patre in Filium, quòd Pater communicat eam Filio, & quieſcit in filio, hoc eſt non vlterius communicatur ſub ratione principij fœcundi, licet eadem voluntas communicetur Spirituiſancto in ſe; ſed litera Damaſc. ibidem videtur loqui de perſona Spirituſſancti, & non Dei voluntate, qua ſpiratur.

¶ Ad ſecundum de Euangelio dico, quod Chriſtum deſcendiſſe ad inferna non docetur in Euangelio; & tamen tenendum eſt ſicut articulus Fidei, quia ponitur in Symbolo Apoſtolorum; ita multa alia de Sacramentis Eccleſię non ſunt expreſſa in Euangelio, & tamen Eccleſia tenet illa eſſe tradita certitudinaliter ab Apoſtolis, & periculoſum eſſet errare circa illa, quę non tantùm ab Apoſtolis deſcendunt per ſcripta, ſed etiam quæ per conſuetudinem vniuerſalis Eccleſiæ tenenda ſunt; nec Chriſtus in Euangelio docuit omnia pertinentia ad diſpenſationem Sacramentorum, dixit enim diſcipulis ſuis in Ioanne, Adhuc habeo multa vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit nos omnem veritatem: Multa igitur docuit eos Spirituſſanctus, quæ non ſunt ſcripta in Euangelio, & illa multa quædam per ſcripturam, quędam per conſuetudinem tradiderunt; ſimiliter diuerſa Symbola diuerſis temporibus ſunt edita contra diuerſas hereſes de nouo orientes, quia quādo inſurgebat noua hæreſis, neceſſarium erat declarari Cap. 16.

veri-

veritatem, contra quam erat illa hęreſis, quę veritas etſi prius erat de Fide, non tamen erat prius tantùm declarata, ſicut tūc contra errorem illorum, qui eam negabant.

¶ Ad tertium de verbo noſtro dico, quòd illud imperfectionis eſt in imagine creata, quia verbo non communicatur eadem natura cum mente, & ideo nec libertas formaliter; Verbo autem diuino communicatur natura Patris, & eadem voluntas cum Patre, & ideo habet eam vt fœcundam reſpectu productionis Spiritusſancti, quia intelligitur ordine originis præhabere illam, antequam Spiritusſanctus ſpiretur.

¶ Ad quartum reſpondeo. Dilectio vocatur voluntas, ſed voluntas potentia pertinet ad parentem, licet non conſtituat parentem, ſed quaſi aduenit ſicut ſecūda fœcunditas in Patre.

¶ Ad vltimum dico, quod non ſequitur, quia non poteſt natura diuina pluribus productionibus haberi in vna perſona, ſicut patebit in ſequentibus artic. quia vtraque productione haberet naturā, & neutra haberet, tamen vna perſona poteſt pluribus productionibus communicare naturam, & plures perſonæ poſſunt vna productione producere perſonā, & ideo ſi paſſiua ſit tantùm in vno, non ſequitur, quòd etiā actiua ſit tautùm in vno.

ARTICVLVS 2.

Vtrum iſta difficultas ex hypotheſi poſſit quæri, ſcilicet, Si Spiritusſanctus non procederet a Filio, diſtingueretur ab eo realiter.

ARGVITVR quòd non.

¶ Quia poſitio includens incompoſsibilia non poteſt poni nec ſuſtineri, quia in ea ſtatim includitur redargutio, quod eſt inconueniens vltimum, ad quod poteſt reſpondens de duci, tali enim poſitione poſita, nulla regula diſputationis poteſt ſaluari, ſcilicet concedendo conſequens & negando repugnās, quia ſtatim oportet concedere repugnantia, quæ includuntur in poſito. Quod autē iſtud poſitum quod ponitur, ſit tale, probatur, Quia ſummo neceſſario repugnat ſummū impoſsibile, quidquid eſt in Deo ad intra eſt ſummè neceſſarium, ergo repugnans ſibi eſt ſummè impoſsibile; ergo poſitio ſupponens Spiritumſanctum non procedere à Filio eſt ſummè impoſsibile, quia oppoſitum eſt ſummè neceſſarium, ſcilicet ipſum procedere à Filio, & impoſſibile includens incompoſsibilia videtur eſſe magis impoſsibile, quam impoſsibile talia non includens, ergo &c.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Iſta difficultas ex hypotheſi poteſt quæri, ſi Spiritusſanctus non procederet a Filio, diſtingueretur ab eo realiter.*

¶ RESPONDEO. Hîc dicitur, quòd quęſtio nulla eſt, quod probatur per argumentum, quod eſt in opponendo. Contra iſtam poſitionem eſt hoc, quòd iſta poſitio videtur eſſe fuga quęſtionis, mouetur enim quæſtio, vt inquiratur, quid ſit principium diſtinctiuum reale Filij à Spiritu ſancto, vtrum filiatio, an ſola ſpiratio actiua; quia ſi filiatio, igitur per quodcunque incompoſsibile circunſcripta ſpiratione actiua adhuc remanebit ratio diſtinguendi. Præterea. Licet poſitio, quæ ſtatim ex intellectu ſuo includit contradictoria, nō poſsit admitti, tamen illa, quæ ex intellectu ſuo tantùm vnum contradictorium includit, & aliud non, niſi per conſequentiam accidentalem, vel per locos extrinſecos, bene videtur poſſe admitti, quia tali poſitione poſita poſſunt ſuſtineri regulæ diſputationis, poteſt enim concedi ſequēs conſequētiā eſſētiali, & negari repugnās; ſi autem inferatur aliud repugnans ſequēs per locum extrinſecum vel conſequentia accidentali, negādum eſt illud ſequi, quia propoſitio illa, per quam talis conſequentia teneret, deſtrueretur ex poſitione: Nūc autem ſpiratio actiua non eſt de per ſe intellectu Filij, vt perſona eſt, ſed quaſi paſſio communis Patri & Filio, igitur circunſcripta illa, ponendo Filium in eſſe Filij, non ponuntur contradictoria ex primo intellectu poſiti, ſed tantùm alterum, ſcilicet quòd Filius ſit Filius, & reliquum non niſi ex conſequentia accidentali, & per locū extrinſecū ex remotione quaſi paſsionis, remouendo quæſtionis ſubiectum; igitur iſta poſitio nō ſic includit oppoſita, quin poſsit admitti. Item. Si aliquid eſſentialiter incluſum in aliquo, ponatur remoueri ab eo, quod tamen non ſit ratio inhærētiæ prędicati bene poteſt quæri, an iſto vel illo circunſcripto inſit tale prędicatū vel non, etiam quantūcunque poſitum includat contradictoria, non tamen repugnat

Opinio Gotfredi quol. 7. q. 4. Impugnatur, 4. ratio. 1. ratio. 2. ratio. 3. ratio.

gnat huic propoſito, quin altera pars huius quęſiti ſit determinatè danda (putà ſi circunſcribatur ab homine animalitas, quod tamen includit incompoſsibilia, & quæratur, vtrum hoc circunſcripto poſsit homo diſtingui ab aſino, videtur determinatè poſſe reſponderi, quòd ſic, quia nō per animalitatem conueniebat homini ſic diſtingui, ſed per rationalitatem) igitur licet ſpiratio actiua eſſet de ratione Filij, adhuc tamen ipſa circunſcripta quęri poteſt, vtrum Filius diſtinguatur à Spiritusſancto vel non, quia non quæritur niſi, vtrum prędicatum circunſcriptum fuit præciſè cauſa diſtinctionis, vel aliud prędicatum non circunſcriptum. Preterea.

4. ratio. Aliud eſt ponere aliquid, & illo poſito vlterius querere de aliquo ꝑpoſito, & aliud eſt quętere de veritate alicuius conditionalis, quia quęrere de aliqua conditionali ad nihil obligat; etſi igitur aliquam probabilitatem haberet opinio dicendo, poſito quod Spirituſſanctus non procederet à Filio, &c. nullam tamen probabilitatem habet, quando quęſtio ſic eſt propoſita, ſicut eam propoſui, Vtrum ſi Spirituſſanctus non procederet à Filio, poſſet ſtare diſtinctio realis ipſius à Filio; ibi enim quæro de conditionali quadam, ſcilicet ſi Spirituſſanctus non procederet à Filio, an ſequatur eſſentialiter ipſum nō diſtingui ab eo, ita quòd oppoſitum conſequentis non poſsit ſtare cum antecedente, loquendo de formali intellectu eorum.

Et auctoritatibus. Sub aliis verbis. Contra iſtam opinionem etiam ſūt multæ auctoritates, vna Aug. 5. de Trinit. cap. 6. Si Pater non eſſet innaſcibilis, nihil prohiberet eum genuiſſe Filium; & tamē iſta poſitio concomitanter includit incompoſſibilia, ſcilicet quòd Pater non ſit innaſcibilis. Et Ricardus 3. de Trini. cap. 16. Si ſola vna perſona in diuinitate eſſet, nihil prohiberet eam habere plenitudinem ſapientiæ vel intellectus. Cùm tamen concomitanter ad plenitudinem ſapientiæ vel intellectus, ſequatur pluralitas perſonarū.

t. c. 58. Item etiam Philoſophus. 4. Phyſ. arguit. Poſito quòd eſſet aliquod ſpatium, & nō haberet corpus ſenſibile, ſed ſonum vel colorem, quęrit, vtrum eſſet vacuum, & reſpondet, quòd ſi natum eſſet recipere corpus, eſſet vacuum, ſi non, non. Ergo tali poſita poſitione (quæ tamen per ipſum ponit incompoſsibilia, quia accidens vt ſonum & colorem eſſe ſine ſubiecto) poteſt quæri de aliquo, an ſequatur, ſcilicet intelligēdo de naturali conſequentia; quia etſi poſitum includat incompoſsibilia, non tamē omnia incompoſsibilia naturali conſequętia, ſed ad ipſum poteſt ſequi aliquod contradictorium naturali conſequentia, & aliquod aliud nullo modo, niſi ſicut ad impoſsibile quodlibet.

ARTICVLVS 5.

Vtrum ſi Spirituſſanctus non procederet a Filio, poſſet ſtare diſtinctio realis a Filio.

ARGVITVR quòd non.

¶1. Quia ſecundum Boëtium 1. de Trinit. cap. 12. Eſſentia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem. Ergo nulla perſona diſtinguitur ab alia, niſi quæ refertur relatiuè ad illam; ſed ſi Spirituſſanctus non procederet à Filio, nō poſſet ſtare diſtinctio realis ad ipſum, quia non referretur ad ipſū, igitur &c.

¶2. Preterea. Auguſt. 11. de ciuit. cap. 10. Sed ideo ſimplex dicitur (ſupple Deus) quoniā quod habet, hoc eſt; excepto quòd relatiuè quæque perſona ad alteram dicitur, nam vtique Pater habet Filiū, nec tamen ipſe eſt Filius &c. Spirituſſanctus igitur, ſi non procederet à Filio, eſſet Filius, quia tunc non relatiuè diceretur ad eum.

¶3. Præterea. Relatio in diuinis aut diſtinguit ſecundum quiditatem, aut ſecundum eſſe; non ſecundum eſſe, quia ſic tranſit in eſſentiam, igitur ſecundum quiditatem; ſed ſecundum quiditatem tantùm reſpicit oppoſitum, igitur tantùm diſtinguit ab oppoſito, ſed poſita illa hypotheſi non eſſent in Filio & Spirituſancto relationes oppoſitę.

¶4. Præterea. Si relationes diſparatæ poſſent ſufficienter diſtinguere perſonas, ergo cùm tales duæ ſint in Patre, vt generatio actiua & ſpiratio actiua, Pater eſſet duę perſonæ. Confirmatur ratio, quia tantam diſtinctionem videntur habere iſtæ relationes ſpiratio actiua & generatio actiua, quantam habent eorum relatiua vel correlatiua, igitur ita poſſunt hęc diſtinguere, ſicut illa.

¶OPPOSITVM. 5. de Trinit. capit. 14. Apparet, quòd Spirituſſanctus non eſt Filius, etſi exeat à Patre, quia exit nō quo modo

modo natus, ſed quomodo datus.

¶CONCLVSIO. *Si Spirituſſanctus nõ procedat a Filio, adhuc ſtaret diſtinctio realis a Filio.*

Opinio D. Thom. 1 p. q. 36. ar. 2. & Eg. d. quol. 2. q. 61

¶RESPONDEO, Hic eſt vna opinio, quòd ſi Spirituſſanctus non procedat à Filio, nullo modo diſtingueretur ab eo. Et habet pro ſe duas rationes, quæ ſunt duo poſteriora argumenta in opponendo. Auctoritas etiam adducitur Anſelmi lib. ſuo de proceſsione Spirituſſancti. Sed quia ipſum adducit vterque opinans pro ſe, & quia altercatiò magna de intentione eius, quę fuerit, ideo hic nolo multum circa intentionem eius immorari.

Impugnatur 2. ratio.

Contra iſtam opinionem ſunt rationes quæ ſumuntur ex duobus mediis, primum medium eſt ex ratione formali conſtitutiui, ſecundũ medium eſt ex diſtinctione emanationum. Ex primo horum arguitur.

1. ratio.

Quocunq; formaliter aliquid cõſtituitur in eſſe, eodem diſtinguitur (quia eodẽ eſt aliquid ens & vnũ vnitate cõuenienti tali entitati, & ſi vnũ, igitur in ſe eſt indiſtinctum, & ab aliis diſtinctum) ſed Filius conſtituitur in eſſe perſonali filiatione, ergo & ea formaliter diſtinguitur ab omni alia perſona; igitur per impoſsibile vel incompoſsibile circunſcripto quocunque alio, & maximè poſteriori filiatione, remanebit Filius filiatione diſtinctus perſonaliter à quacunque perſona. Aſſumptum patet, quia Filius non conſtituitur in eſſe perſonali ſpiratione actiua, quia illa eſt communis Patri & Filio, & non ſunt in eo proprietates poſitiuæ alię, quã generatio paſſio, & ſpiratio actio, ergo &c. Reſpondetur, Quòd formali conſtitutiuo nõ diſtinguitur aliquid à quocunque, ſed tantùm ab illis, cum quibus maximè conuenit, & à quibus non diſtinguitur aliquo alio, niſi illo formali conſtitutiuo. Exemplũ. Homo rationalitate non diſtinguitur à lapide, ſed à ſpeciebus animalis, cum quibus conuenit maximè, & à quibus in paucisſimis videtur diſtingui; à lapide enim diſtinguitur animalitate, quæ non eſt formale conſtitutiuũ eius, quia lapis eſt inanimatus: Ita dicitur in propoſito, quod Filius cum Patre conuenit in ſpiratione actiua, & in hac diſtinguitur à Spirituſancto, proprio autem ſuo formali, ſcilicet filiatione diſtinguitur à Patre, cũ quo maximè conuenit, quare &c. Contra iſtud. Et primo, quia quodlibet habens aliquod eſſe diſtinguitur diſtinctione conueniente illi eſſe à quocunque alio per aliquod, quod eſt de ratione eius, inquantùm habet tale eſſe; Filius igitur perſonaliter diſtinguitur per aliquod, quod eſt de ratione eius, inquantùm eſt perſona, ſpiratio actiua non eſt de ratione eius inquantùm perſona, ſed Filio iam poſito eſt quaſi proprietas aduentitia. Ex hoc patet, quòd exemplum adductum non eſt ad propoſitum, quia etſi homo diſtinguitur à lapide non per rationale primò, diſtinguitur tamen per aliquid, quod eſt de eſſentia ſua, ita quòd inconueniens eſſet ipſum per nihil, quod eſt de eſſentia ſua, à lapide diſtingui, ſed tantûm per ſiſibilitatem, ita eſt ergo in propoſito. Ex hoc etiam patet, quod exemplum cõcludit propoſitum, homo enim non diſtingueretur eſſentialiter à lapide inquantùm animal, ſi animal non eſſet de eſſentia eius, quod tamen eſt, licet non ſit vltimum conſtitutiuum eius: Sic autẽ arguitur in propoſito, Quodcunque diſtinguitur ab alio per ſe inquantùm tale, diſtinguitur per aliquod, quod eſt per ſe de ratione eius inquantùm tale, Filius per ſe diſtinguitur à nõ Filio, igitur per aliquod quod eſt de eſſentia eius, ſed hoc non eſt vis ſpiratiua, cõſequitur enim proprietatem conſtitutiuam eius, ergo &c. Secundò ſic. Per formale cõſtitutiuũ diſtinguitur conſtitutum ab omni alio, etiam ſi per impoſsibile quodcũq; aliud ab illo circũſcribatur, quia per illud diſtinguitur primò id eſt adęquatè ab omni non talium; ſed quodcunque non habens illam formam conſtitutiuam eſt non tale, igitur per illam diſtinguitur ab omni alio non habente illam. Iſta ratio declaratur, Quia licet homo non tantùm per rationale diſtinguatur à lapide, ſed etiam per animalitatem, non etiam primo diſtinguitur per rationalitatem, id eſt non adæquatè; quia tunc quodlibet diſtinctum à lapide eſſet rationale, ſed adęquatè in genere corporis primò diſtinguitur à lapide per animatum; tamen circunſcribendo per intellectum ab homine quodcũque aliud à rationali, per illud ſolùm diſtingueretur eſſentialiter à quocũq; nõ rationali, & ita à lapide, qui non eſt rationalis; non igitur tantũ illud diſtinguitur realiter, quod diſtinguit adæquatè, ſed etiã illud, quod ſolùm ſi poneretur, eſſet incompoſsibile illi, à quo diſtinguitur. Confirmatur iſta ratio principalis ſumpta ex proprio conſtitutiuo,

no, Quia ſi Pater per impoſsibile non ſpiraret, ſed Fillus, adhuc tamē Pater paternitate diſtingueretur à Filiò & Spiritufancto, ſicut paternitate conſtituitur iu eſſe perſonali.

2. ratio. Ex ſecundo medio, ſcilicet ex diſtinctione emanationum arguitur ſic. Generatio diſtinguitur à ſpiratione, & hoc per impoſſibile circūſcripto omni alio à ratione generationis & ſpirationis, aut ſaltem circunſcripto hoc, quod ſpiratio actiua eſſet à Filio, dum tamen ſtaret diſtinctio principiorum generandi & ſpirandi; ergo & quolibet tali circunſcripto ſtaret diſtinctio Filij & Spirituſſancti. Probatio conſequentię, Quia impoſsibile eſt vnam perſonam duabus productionibus totalibus accipere eſſe, nulla enim productione aliquid accipit eſſe, qua per impoſsibile circunſcripta non minus acciperet eſſe; ſed ſi productione hac & illa acciperet aliquid eſſe, & vtraque complete, quia vtraque eſſet perfecta; igitur vtraque circunſcripta haberet eſſe per alteram complete, & ita neutra, & vtraque acciperet eſſe. Ad iſtam rationem ponuntur aliquę reſponſiones ad antecedens, & quia de hoc tractabitur diſtict. 13. modo non inſiſto.

Opinio Scoti. Concluſiones iſtarum rationum concedo, & magis patebit propoſitum declarata illa diſtinctione emanationum. ☞ Pro hac concluſione, quòd Spirituſſanctus diſtinguitur à Filio &c. ſi non procederet ab eo, nota auctoritatem expreſſam B. Anſelmi de proceſsione Spirituſſancti cap. 1. in fine vbi dicit. Sicut Filius eſt, vt interim aliā cauſam dicā, quoniā nōdum cōſtat, quòd Spirituſſanctus ſic de illo procedat, ideo non eſt Spirituſſanctus, nec Spirituſſanctus eſt Filius, quia Filius naſcendo habet eſſe de Patre, Spirituſſanctus verò nō naſcendo, ſed procedendo. Item cap. 20. facit iſtam conſequentiam ex intentione circa medium cap. Si, inquit, Spirituſſanctus non erit de Filio, ſequitur de Spirituſancto filium eſſe. Quęre de veritate huius antecedentis, quia aut ideo Spirituſſanctus non procederet à Filio, quia eſſent eadem perſona, & ſi ſic intelligitur conſequentia Anſelmi; quia ſic ſic, non magis erit Filius de Spirituſancto, quàm è conuerſo; ſi autem intelligat Anſelmus, quòd ſint diſtinctæ perſonę, igitur habetur diſtinctio inter eas ante proceſsionē, quod eſt propoſitū. Iſta auctoritas eſt ponderanda.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum auctoritatem Boëtij concedo, quòd relatio multiplicat Trinitatem, & tamen non tantū diſtinguit à relatione oppoſita, ſed à qualibet relatione diſparata, cui formaliter non eſt idem; quia ſicut in genere qualitatis albedo, non tantùm diſtinguitur ab altera qualitate contraria, ſed etiam ab omni alia diſparata, quia non eſt albedo dulcedo formaliter, nec odor, & ſi aliqua diſparata eſſet incompoſsibilis alteri diſparatę in eodem ſuppoſito, non tantū diſtingueretur natura à natura, ſed etiam requireretur diſtinctio ſuppoſitorum, ita aliqua relatio diſparata ab alia relatione diſparata diſtinguitur, abſque aliqua alia inconpoſsibilitate, aliquæ autem non tantùm habent diſtinctionem, ſed etiam incōpoſsibilitatem, ſiue incompoſsibilem rationem in eodem ſuppoſito, quales ſunt relationes diſparatæ accipiendi naturam, quia perſona, quę diſparatis modis acciperet naturam, non vnico modo haberet naturam.

¶ Ad ſecundum ad Auguſt. de Ciuit. dico, Quòd quęlibet perſona hoc eſt, quod haber, niſi quòd relatiuum habet correlatiuum, & non eſt illud; poſita autem illa hypotheſi Spirituſſanctus non haberet Filium, vt correlatiuum & ſpirantē, & ideo non ſequitur, quòd Spirituſſanctus eſt Filius, qnia non haberet Filium, nec ſicut intrinſecè, nec ſicut correlatiuum originās: excipit antem Auguſt. quòd illud, quod habetur, non eſt habens, quando habetur vt correlatiuum. Non igitur accipit Aug. niſi quod habetur, vel eo modo quo dicitur Filius habere diuinitatē, vel quo modo dicitur habere Patrem, vnus modus eſt habendo formaliter vel eſſentialiter, alius modus eſt habendo correlatiuè, vel originaliter.

¶ Ad tertium dico, Quòd tam ſecundum quiditatem, quàm ſecundum eſſe manet ibi relatio, quocunque enim modo manet ſecūdum quiditatem, manet ſecundū eius eſſe, quod eſt eſſe ad aliud, quia quiditas relationis nō poteſt eſſe ſine eſſe ad aliud, quia intelligendo relationem ſine eſſe ad aliud, non intelligitur relatio, ſed abſolutum, quia ſecundum Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. Si eſt ad aliud, non eſt ſubſtantia, & ſi eſt ſubſtantia ſiue ad ſe, iam non eſt relatio, quocunque enim modo tranſit eſſe, tranſit & quiditas, quia ſicut eſſe ad aliud,

vt ait Ariſt. in prædica. Relationis.

Senſum reddit.

aliud, quod eſt eſſe relationis, verè eſt idē eſſentiæ; ita & quiditas relationis eſt idē eſſentiæ, nihil enim eſt ibi, quod non eſt idē; manet igitur & quiditas & eſſe, quia relatio non eſt formaliter eſſentia diuina, quia ſicut dicit Aug. 7. de Trinit. capit. 2. Non eo Verbum quo ſapientia: tranſit autem vtrunque, quia cū hoc, quod non eſt formaliter idem, eſt verè idē, ſicut ſæpe dictum eſt. Cùm igitur dicis, aut diſtinguũtur ſecundum eſſe, aut ſecundum quiditatem, dico, Quòd ſecundum quiditatem, & ſecundum eſſe ad aliud. Et cum dicis, Sic tranſit, ergo non ſic diſtinguit, Conſequētia non valet, quia tranſit ſecundum identitatem, & manet ſecundum formalitatē; & quia non oportet veram identitatem eſſe formalem (quia formalis ratio huius trāſeuntis non eſt formaliter ratio illius eſſentiæ, in qua tranſit) ideo huic rationi formali competit, quod eſt huic proprium, eſt autem ei proprium diſtingui realiter ab omni relatione, tam oppoſita, quàm diſparata ei incompoſsibili, & ideo cùm hoc, quòd verè tranſit, verè manet quantū ſufficit ad diſtinctionem realem, tam ab oppoſita relatione, quàm etiam à relatione diſparata ſibi incompoſsibili.

Specialiter dist. 8.

¶ Ad quartū, cùm dicitur de duabus proprietatibus in Patre, reſponſum eſt diſt. 2. q. 2. art. 10. non enim oportet tantam eſſe diſtinctionem, vel incompoſsibilitatem productionum actiuarum, quanta eſt productionum paſsiuarum, quia impoſsibile eſt idem duabus productionibus oppoſitis produci & accipere eſſe, non autem eſt incompoſsibile idem duabus productionibus actiuis communicare eſſe diſtinctis perſonis.

DISTINCTIO XII.

MAG. Item quæritur &c.

HAC diſtinctione tractat Magiſter tertium, quis ordo ſcilicet reperiatur inter Patrem & Filium in ratione ſpirandi Spiritumſanctum. Circa hanc diſtinctionem quæritur vnum de qualitate huius proceſsionis.

QVAESTIO.

Eſt de qualitate & modo proceſsionis Spiritusſancti à Patre & Filio.

Diuiditur in 4. art.

Ar. 1. Vtrum Pater & Filius ſpirent Spiritū ſanctum inquantum omnino vnum, vel inquantum aliquo modo diſtincti.

Ar. 2. Vtrum Pater & Filius ſpirent Spiritumſanctum voluntate inquantum vna, an vero inquantum concors amborum.

Art. 3. Vtrum Pater & Filius poſsint dici plures ſpiratores.

Ar. 4. Vtrum Pater & Filius ſpirent vniformiter Spiritumſanctum.

ARTICVLVS 1.

Vtrum Pater & Filius ſpirent Spiritumſanctum inquantum omnino vnum, vel inquantum aliquo modo diſtincti.

ARGVITVR quòd inquantùm diſtincti.

¶ 1. Quia Auguſt. 6. de Trini. c. 5. Spiritusſanctus eſt cōmunio Patris & Filij. Ex hoc accipitur communiter, quòd eſt nexus amborum, nexus autē non eſt aliquorum, niſi inquantùm ſunt diſtincti, eſt autē nexus eorum inquantū procedit ab eis, ergo procedit ab eis inquātū ſunt diſtincti.

¶ 2. Præterea. Actio eſt ſuppoſiti, igitur duorum ſuppoſitorum non eſt vna actio, Spiritusſanctus autem producitur actione Patris, & Filij vt agentium, igitur inquātùm diſtincti. 1 Metaph. in proœmio.

¶ 3. Præterea. Si Producunt inquātū omnino vnum; aut inquantùm vnum in eſſētia, aut inquantū vnum in perſona, aut inquantùm vnum in vi ſpiratiua; non inquantùm vnum in eſſentia, qui tunc Spiritusſanctus produceret ſe, quia eſt vnum in eſſentia cum Patre & Filio; nec ſecundo modo inquantùm vnum in perſona, quia ſic non ſunt vnum; nec tertio modo inquātùm ſunt vnum in vi ſpiratiua, quia tunc ſequitur, quòd Pater eſſet duo principia reſpectu Filij & Spiritusſancti, propter duas vires productiuas in ipſo reſpectu eorum.

¶ 4. Præterea. Amor notitiæ genitæ eſt tertia pars imaginis, igitur amor procedēs eſt amor Verbi. Antecedēs probatur diſt. 6. per Aug.

¶ OPPOSITVM. 5. de Trinit. cap. 14. Pater & Filius ſunt vnum principium ad Spiritumſanctum, ſicut Pater & Filius & Spiritusſanctus ſunt vnum principium ad creaturam; creatura autem eſt à tribus inquan-

inquantùm vnum, non inquantùm diſtincti, ergo &c.

¶*CONCLVSIO. Pater & Filius ſpirant Spiritumſanctum inquantum omnino vnum principium.*

¶RESPONDEO. In iſto articulo planum eſt, quòd Pater & Filius ſũt vnũ principium Spiritusſancti. Hoc declaratũ eſt in Concilio Lugdunenſi ſub Gregorio X. ſicut patet Extra de ſumma Trinit. & Fide Cathol. Fideli ac deuota; & eſt hodie in 6. lib. Decret. Ratio autem huius veritatis eſt iſta, Quia (vt dictum eſt diſt. 2.) Pater prius origine habet actum foecunditatis intellectus, quàm volũtatis, in illo priori communicatur Filio foecunditas eadẽ, quę eſt in Patre, quia in illo ſigno originis, in quo Filius producitur per foecunditatem intellectus, communicatur ſibi à Patre, quidquid ei nõn repugnat, & ita foecunditas voluntatis; igitur in alio ſigno originis, quando producitur perſona per actum foecunditatis ſecundę, ſcilicet volũtatis, producitur à Patre & Filio omnino, vt ab vno principio, propter vnam foecunditatem principij productiui in eis.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum, cùm arguitur de nexu, dico, Quòd Pater & Filius nectuntur in Spirituſancto, ſicut in communi producto, & quæ ſic nectuntur in communi producto, licet ſint diſtincta (alioquin non connecterentur) tamen non habent commune productum inquantùm diſtincta, ſed inquantũ vnum, vnde productum eſt ab eis, inquantùm ſunt vnum producens. Et ita auctoritas illa eſt in oppoſitum.

¶Ad ſecundum dico, Quòd actio eſt ſingularis per ſe exiſtentis, non oportet autẽ eſſe alicuius ſingularis incommunicabilis per ſe exiſtentis, ſicut dictum eſt diſt. 4. Sicut hæc eſt vera, Deus creat, vel Deus eſt Pater, & Filius, & Spiritusſanctus, ita ponitur hic, quòd eſt aliquis ſpirator ſingularis, cui primò conuenit, id eſt adæquatè ſpirare, qui præintelligitur aliquo modo in Patre & Filio, quibus conuenit actus ſpirandi, quia vterque eſt hic ſpirator; & tunc diceretur, quòd illius pe ſe exiſtentis, quod eſt quaſi commune quoddã in re ad Patrem & Filium eſt vna actio, licet illud non ſit vnum ſuppoſitum, id eſt incommunicabile, ſicut nec Trinitas eſt vnum ſuppoſitum, vna tamen creatione creat. Illud non videtur hîc probabile, ſicut ibi, Deus creat, quia non videtur hîc † aliquis per ſe exiſtens communis Patri & Filio, & non Spirituiſancto, quia tunc illud ſingulare per ſe exiſtens, licet nõ incommunicabiliter, realiter tamen referretur ad Spiritumſanctum, & eſſet aliquid realiter relatum ad intra prius aliquo modo, quàm intelligeretur eſſe perſona, ita quod non omnis relatio realis ad intra eſſet perſonę, quod non videtur probabile. Aliter dici poteſt, quòd actio non denominat vltima denominatione, niſi ſuppoſitũ, vel † habens modum ſuppoſiti; dico modũ ſuppoſiti, pro anima ſeparata, & pro accidentibus ſeparatis per miraculum, quæ dẽnominantur ab actione, vltima denominatione, quia per ſe exiſtunt, licet non incõmunicabiliter, quia nata ſunt communicare ſe ſuppoſitis, dum tamen nihil communicant illis, nihil denominatur ab actione eorum, niſi ipſa vltima denominatione; ſed omnis forma exiſtens in alio vt forma, ſicut dat eſſe illi, ita dat illi aliquo modo denominari à ſua actione, & licet forma in ſuppoſito denominetur ab actione ſua, non tamen vltima denominatione, ſed vlterius denominaretur ſuppoſitum ab eadem actione: ſi tamen aliqua forma per ſe exiſtens nata eſſet habere aliquam actionem propriam, ſi ipſa daret idem eſſe pluribus, ex quo ſuppoſita non denominantur actione formæ, niſi quia habent eſſe per formam, denominarentur ab eadem actione, ſicut haberent idem eſſe illius formæ actiuę. Exemplum. Si vna albedo eſſet in duabus ſuperficiebus, vna immutatione immutarent, igitur cùm voluntas foecunda ſit vnum principium ſpirandi, quidquid denominatur ab iſta actione perhoc, quod habet eſſe iſta forma, denominatur eadem actione. Quando igitur dicitur, Actio eſt ſuppoſiti, ergo plurium ſuppoſitorum plures actiones. Nego conſequentiam, niſi quando plurificatur in eis illud, quod eſt ratio agendi, per quod iſta dicuntur denominatiuè agere. Et ſi obiicias. Ab vna anima hominis ſunt multę operationes diſtinctæ, vt intelligere & velle, & etiam multę operationes ſenſitiuarum partium, vt videre, audire & talia multa, & ſi partes illæ eſſent ſuppoſita, eſſent eorum agentium plures actiones. Dico, Quòd non ſemper ſi vnica res eſt, eſt eius vnica ratio agendi, imo vnica res poteſt includere in ſe plures rationes agendi.

aliàs aliquid.

aliàs habẽtem

obiectio.

Solutio.

ágēdi, ſicut dicetur de anima reſpectu ſuarum potentiarum, ſi de hoc fiat quęſtio: dictum autem eſt in prima reſponſione iā habita, de vna ratione ſimpliciter agendi, qualiter vna ratio eſt in Patre & Filio ad producendum Spiritumſanctum. (Vide in 2. diſt. 16.)

¶ Ad tertiū dico, Quòd pater & Filius ſpirant Spiritumſanctum, inquantū ſunt omnino vnum, & non inquantū ſunt vnum in eſſentia, nec inquantum vnum in perſona, ſed inquantū ſunt vnum in vi ſpiratiua. Et cùm infertur, ergo Pater eſſet duo principia productiua propter duplicē fœcunditatem in eo, nego conſequentiam; Quia ad hoc, quòd dicatur plura producentia, requiritur numeratio ſuppoſitorum; non enim dicitur aliquis plures ſcientes, licet habeat plures ſcientias; ſed oporteret eſſe plura ſuppoſita ad hoc, quòd ſequeretur. ☞ Quia adiectiuum eſt in adiacentia eſſentiali ad ſuppoſitum, quòd terminat eius dependentiam, & ideo non poteſt plurificari, niſi ſubſtantiuum, quod ſiſtit eius dependentiam, plurificetur: Hîc autem in propoſito ſuppoſitū, quod ſiſtit dependētiam adiectiui, non poteſt plurificari; & ideo adiectiua ſibi adiacentia non poſſunt plurificari, niſi propoſitio ſit falſa. * Et de hoc alias in libr. 3. vbi quæritur, Vtrum ſi plures naturæ aſſumerentur à Verbo, eſſet vnus vel plures homines. (Diſt. 2.)

☞ ¶ Ad quartum dico, Quod tres ſunt actus voluntatis reſpectu obiecti, ſcilicet actus elicitus, complacentiæ, & imperij, tertius nullo modo in Deo, quia nec eſt in nobis reſpectu primę intellectionis, primus nanque eſt principalior, ſecundus vniuerſalior; eſt tamen vterque eſſentialis in Deo, ſed amor procedens eſt principaliter amor obiecti, non Verbi, niſi ſit Patris, neutrius fortè ex prima productione, ſicut nec Verbi, niſi eſſentię; in nobis omnis amor eſt procedens, ibi nō; ſed tantùm amor primus obiecti diligibilis. *

ARTICVLVS 2.

Vtrum Pater & Filius ſpirent Spiritumſanctum voluntate inquantum vna an vero inquantum concors amborum.

¶ CONCLVSIO. *Quod inquantum omnino vna.*

RESPONDEO. Eſt difficultas alia (cùm enim voluntas iſta ſit vna in duobus ſuppoſitis, quę ſuppoſita concorditer volunt iſta volūtate, & concordia connotet aliquā diſtinctionē ſuppoſitorū concordantiū) vtrū Pater & Filius per ſe magis ſpirēt hac volūtate inquātū vna, vel inquantū concors. Hîc dicitur ſic, Quòd ſuppoſita producētia ſūt diſtincta, & propter illam diſtinctionē nullo modo cōcederentur ſpirare inquantū plures, habēt enim vnam vim ſpiratiuā. Sed vlterius illa vna vis ſpiratiua non omnino ſub ratione vnitatis ſuę eſt proximū principiū fœcundū ad ſpirandū, ſed ſub ratione cōcordis voluntatis, vbi cōnotatur aliqua diſtinctio, & propter iſtam diſtinctionē cōnotatā ex parte principij quo, poteſt concedi, quòd ſpirant inquantùm ſunt diſtincti. Iſta opinio cōfirmatur per Ricardum 3. de Trinit. cap. 16. quoniam intellectus perfectā fœcunditatem habere poteſt ad productionem Verbi, vt exiſtit in ſola vna perſona voluntas autem ad productionem Spiritusſancti perfectam fœcunditatem habere non poteſt, niſi ſit in gemina perſona; & hoc quia fœcūditas intellectus cōſiſtit in plenitudine perfectæ ſapientię, quę poteſt eſſe in vnico, dicente Ricardo. 3. de Trini. cap. 16. Nihil diffinitur contrarium naturæ, ſi plenitudo ſapientię dicatur poſſe cōſiſtere in ſingularitate perſonæ, nam quantum videtur, etiam ſi vna ſola perſona in deitate eſſet, nihilominus plenitudinem ſapientię habere poſſet; fœcunditas autem voluntatis conſiſtit in plenitudine veri amoris, qui non poteſt eſſe niſi in duobus ad minus, dicente eodem Ricardo ibidem capitul. 3. Non poteſt amor eſſe iocundus, ſi non ſit & mutuus: quare cùm in amore eſſentiali fœcunditas voluntatis non poſsit eſſe, niſi ſummè perfectus & iocundus ſit amor, oportet, quòd voluntas ſi ſit fœcunda, quòd ſit amor mutuus, vt ſit (ſecundum eum ibidem) qui amorem impendat, & ſit, qui amorem rependat, quia (vt dicit capitul. 7.) Summè diligenti non ſufficit, ſi ſummè dilectus ſummam dilectionem non rependit. Et ſecundum hoc (vt ſupra dictum eſt) ad hoc quòd communis voluntas Patris & Filij ſit fœcunda ad ſpirandum ſpiritumſanctum, non ſufficit, quòd ſit vna voluntas communis amborum, & amor (alias concordium. Opinio Henrici in ſumma. ar. 54.)

 eſſentia-

eſſentialis in ipſa communis, quia ambo ſimul amant & volunt, ſed oportet, quòd ſit voluntas concors, & mutua duorum, qua vnus ſummum amorem alteri impendat, & ille vice verſa eundem rependat, quo exiſtente fœcunda eſt voluntas; vt ex ipſa neceſſe ſit emanare amorem, qui eſt Spirituſſanctus, dicente Ricardo vbi prius capitul. 11. Quòd in amore mutuo multumque feruente nihil præclarius, quàm ab eo, quem ſummè diligis, & à quo ſummè diligeris, alium æquè diligi velis. ☞ Probatio itaque conſummatæ Charitatis eſt, mutua communio exhibitæ ſibi dilectionis, ita quòd in illo ſicut mutuò diligitur, vtriuſque dilectio, vt conſummata ſit, præhabitæ dilectionis conſortiū, non debet ſic eſſe, ſed ita debet ſcribi. * In illis itaque (vt dicit) ſic mutuò dilectis, vtriuſque perfectio, vt conſummata ſit, exhibitæ dilectionis conſortem æquâ ratione requirit, & hoc per vim ſpiratiuam, quæ eſt concors voluntas in mutuo amore producendo Spiritumſanctum, non ſolum vt ſunt vnum in voluntate illa ſiue amore, ſed vt ſunt plures inter ſe diſtincti, quæ diſtinctio connotatur per hoc, quòd voluntas dicitur eſſe concors, & amor mutuus, qui non poteſt eſſe, niſi ſit plurium, ſecundum quòd plures ſunt inſeparabiles, nam hæc propoſitio cum aſſociatione importat, quę non eſt niſi plurium diſtinctorum, & propter hoc bene dicitur, quòd Pater, & Filius, & Spirituſſanctus ſunt tres coæterni, cùm tamen iſta negetur Pater, Filius, & Spirituſſanctus, ſunt tres æterni; per hoc etiam quòd voluntas concors eſt amor mutuus duorum, licet ſit vnus & idem, tamen non eſt eadem ratio eius, vt eſt à Patre in Filium impenſus, & è conuerſo, vt eſt à Filio ad Patrem repenſus, quoniam ſecundum Ricardum libr. 3. capitul. 19. Quando duo mutuò ſe diligunt, & ſumum deſiderij affectus inuicem impendunt, & iſtius in illum, & illius in iſtum affectus diſcurrit, & quaſi in diuerſa tēdit, & per hoc quòd quaſi in diuerſa tendit, quodammodo ratione diuerſus eſt, ſed iſta diuerſitas eſt in amore vel voluntate eſſentiali, qua nō obſtante fœcunditas eſt penitus vna & eadem, in voluntate illa concordi & amore mutuo, in qua fœcunditate Pater & Filius ſunt penitus vnum, & vniformiter ſpirant Spiritumſanctum, qui à dupbus concorditer diligitur, & duporum affectus tertij amoris incendio in vnum conflatur, vt dicit ibidem Ricardus. Et ſecundum hoc in ſpiratione Spirituſſancti dupliciter eſt conſideranda Patris & & Filij diſtinctio, vno modo vt accipiuntur ſicut elicientes actum, alio modo vt intelliguntur eſſe concordes in amore mutuo, & in voluntate circa rationem eliciendi actum; & ex diſtinctione eorum primo modo conſiderata, nullo modo dicendi ſunt ſpirare vt plures, licet enim ſint plures qui ſpirant, non tamen propter pluralitatem, quę principaliter eſt in illis, ſpirant, ſed ſolum ex diſtinctione eorum connotata, & ſic Pater & Filius non ſpirant Spiritumſanctum, inquantum ſunt plures in eliciendo actionem, licet concurrant in vnam rationem, ſecundum quam elicitur actio; ſed vt ſunt plures in vnica voluntate, quę eſt ratio eliciendi actū concordando, & ambrem ſuum in illa mutuando.

[Impugnatur 1. ratio. 1. ratio.] Contra iſtam opinionem arguitur ſic. Si Pater & Filius producant Spiritumſanctum voluntate inquantū concorditer amantes ſe ea, igitur eſt alius Spirituſſanctus prius productus. Conſequens eſt inconueniens, probatio conſequentiæ. Primò, quia in quocunque ſigno naturæ vel originis eſt principium productiuum perfectum in ſe, & in ſuppoſito conueniēte actioni, in illo ſigno poteſt eſſe tali ſuppoſito ratio producendi; ſed voluntas infinita, vt voluntas infinita, intellecta ante omne velle habens infinitum obiectum ſibi præſens, eſt ſufficiens principium productiuum ſpirati amoris infiniti, & Pater & Filius ſunt perſonę conuenientes actioni vel productioni; ergo voluntas vt in Patre & Filio, non intellecta vt qua formaliter volunt, ſed vt voluntas infinita habens eſſentiam diuinam præſentem ſibi per actum intelligentiæ, eſt Patri & Filio principium productiuum Spirituſſancti; & ita ſi Spirituſſanctus producatur per voluntatem inquantùm volens, ſiue inquantùm ea Pater & Filius diligunt ſe actu, ſequeretur, quòd ante Spiritumſanctum productum voluntate volente, erit Spirituſſanctus productus voluntate, vt eſt actus primus, quod eſt inconueniēs. Iſta ratio de voluntate, quòd ſit principiū ſpirandi, vt voluntas eſt, non autem vt eſt

eſt actu volens, confirmatur dupliclter. Primò per formalem rationem voluntatis in principlando, quæ eſt libertas, quæ non ita conuenit ipſi velle; Secundò per ſimile de Intellectu. De primo arguitur ſic. Voluntas, vt in nobis eſt actus primus, libera eſt ad habendum actum volendi, non autem ipſe actus volendi liber eſt, ſiue principium liberum producendi alquid, quia actus volendi eſt quædam qualitas naturalis, & ſi eſt principium alicuius, videtur eſſe principium naturale eius non liberum, ſicut ſi ex tali actu generaretur habitus appetitiuus, naturaliter generaretur, ita quòd non eſt in poteſtate actus generatio talis habitus, vt videtur; ergo magis videtur, quòd ſaluatur, Spiritumſanctum produci libere, ſi producatur voluntate, vt eſt actus primus, quàm ſi producatur voluntate, vt eſt actus volens, vt ſcilicet Intelligitur fuſ actu ſecundo. Ex ſecundo arguitur ſic. Filius non producitur intellectu paterno, vt actu intelligeus eſt, ita quòd actualis intellectio ſit formalis ratio, qua Pater generat Filium, ſicut oſtenſum eſt ſupra diſtin. 2. quæſt. 2. ergo à ſimili, voluntas vt actu vòlens non erit principium producendi Spiritumſanctum, ſed voluntas vt actus primus. Secundò probo conſequentiam principalem ſic. Accipiendo eãdem maiorem ſicut prius, ſcilicet in quocunque ſigno naturæ vel originis &c. addendo hanc minorem, quòd diuina volũtas habens obiectum primum ſibi præſens eſt ratio producendi amorem adęquatum illi perfectius, quàm habens obiectum ſecundarium ſibi præſens, vel ſaltem non minus perfectè; ergo (cùm eſſentia diuina ſit primum obiectum voluntatis diuinæ, non Pater vt Pater, nec Filius vt Filius, quia tunc Pater eſſet formaliter beatus in pluribus obiectis diſtinctis) voluntas habens eſſentiam diuinam pręſentem ſibi, ſiue vt amabilem, ſiue vt amatam (non curo, in iſta† probatione ſecunda) magis eſt principium producendi amorem adęquatum illi, quàm vt habet Patrem vt Pater, vel Filium vt Filius pro obiecto, vel ſaltẽ non minus: & ita cùm voluntas prius habeat eſſentiam pro obiecto, quàm Patrem vt Pater eſt, prius ſpirabitur Spirituſſanctus voluntate vt eſt eſſentiæ diuinę tanquam primi obiecti, quàm voluntate, vt eſt Patris vel Filij tanquam obiecti ſecundi.

produ-ctione.

Confirmatur iſta ratio, quia eſſentia diuina eſt formaliter infinita, paternitas vt paternitas non eſt formaliter infinita; ergo Spirituſſanctus (qui eſt amor infinitus, & hoc non tantùm ratione voluntatis infinitę, ſed etiam ratione obiecti infiniti, vt dictum eſt diſtinct. 10.) magis ſpirabitur voluntate, vt eſt eſſentię diuinę, quæ eſt obiectum infinitum, quàm vt eſt Patris vt Patris, vel Filij vt Filij, vt obiecti. Si dicatur eſſentiam non eſſe primum obiectum voluntatis diuinæ, ſed rationẽ formalem in primo obiecto, quod eſt perſona. Hoc falſum eſt, tum quia vnum eſt primum obiectum voluntatis, tum quia ratio formalis obiecti amati prius amatur, vt cõcedit propoſitum, quia tunc erit ratio formalis ſpirandi eo modo, quo primum obiectum concurrit adſpirare. Et ex iſtis duabus probationibus concluditur, quòd Pater non ſpirat Spiritumſanctum, Inquantũ diligit Filium primo, nec Filius Inquantùm diligit Patrem, ſed Pater & Filius inquantùm habent eſſentiam diuinam pręſentem, vt obiectum primum voluntatis ſuæ, & hoc per ſecundam probationem conſequentię principalis, ſimiliter ſpirant inquantùm habent eſſentiam præſentem, & non inquantùm amatam actu, ſed inquantùm amabilem pręſentatam actu intelligentiæ eorum, per primam probationem conſequentiæ. Et ſi obiicias contra primam probationem conſequentię, Nonne prius Pater & Filius ſunt amantes eſſentiam in ſe, quàm ſpirant Spiritumſanctum? Reſponderi poteſt (ſicut prius dictũ eſt diſtinct. 6. de productione Filij) quomodo Pater aliquo modo prius origine intelligit, quàm Filius ſit generatus, & tamen non ſic, quòd intellectio actualis Patris ſit ratio gignendi Filium, ſed memoria in Patre; ita poteſt dici de dilectione qua Pater & Filius diligunt ſe conformiter, & formaliter, & de actu ſpirandi.

Secandò ſic. Principium æquè perfectũ in vno ſuppoſito ſicut in duobus, ęquè eſt principiũ agendi in vno ſicut in duobus, quia ad actionem non videtur requiri, niſi principium perfectum quo & quod, ſcilicet ſuppoſitum agens perfectũ; ſed volũtas æquè perfecta eſt in vno ſuppoſito ſicut in duobus, & vnum ſuppoſitum ęquè perfectum eſt perfectione requiſita ad ſuppoſitum agens, ſicut duo, ergo vo- 2. ratio.

luntas æquè poteſt eſſe principium producendi in vno ſicut in duobus, ita quòd illa mutuitas non ſit aliqua ratio producendi ex parte principij productiui. Prima pars minoris probatur, quia principium quo, non accipit perfectionem ſibi competentem à ſuppoſito, ſed dat ſuppoſito, quia eo ſuppoſitum eſt perfectum, vt poſsit agere; ergo non eſt tale principiũ perfectius in pluribus quàm in vno, quando eſt idem principium in pluribus & in vno. Et ſi dicas, Quòd illud principiũ non eſt in vno, vt principium productiuum eſt, ſed tantùm ſic eſt in duobus, & tamen † derelinquitur in Patre genito Filio. Hoc videtur abſurdum, quia omnem realitatem tam abſolutam quàm relatiuam, quã pater habere poteſt, à ſe habet in primo ſigno originis; nullam ergo habet Filio genito, quam non intelligatur habere prius origine, quàm Filius generetur, quare & illam fœcunditatem, ſiue illa fœcunditas ponatur relatio, ſiue aliquod abſolutum. Item ſi in Patre eſt perfecta voluntas prius origine quàm in Filio, non tamen eſt principium ſpirandi perfectũ (per te,) quæro, Quid intelligitur addi, vt ſit principium ſpirandi perfectum? Nõ aliud ſuppoſitum, quia illud nihil addit principio quo, ſed tantùm illo habet, quod poſsit agere; ſi dilectio mutua (per te) huius in illum, & è conuerſo, ergo relatio duplex rationis erit vltimata actualitas principij ſpirandi: Hoc eſt impoſsibile propter duo, primò quia nulla relatio rationis præexigitur productioni diuinæ (vt probabitur diſtinct. 13. contra opinionem ponentem intellectum & voluntatem in Deo diſtingui tantùm ratione) ſecundò, quia tunc eſſent duo principia formalia proxima ſpirandi, & ita duo ſuppoſita nõ ſpirarent præciſe, inquantùm vnũ, quod eſt contra Auguſtinum, 5. de Trinit. capitul. 14. ſicut allegatum eſt in oppoſitum artic. 1.

alias derelictiuè. — Nota doctrinã Scoti. — 2. ratio. — Henrici.

4. ratio. Item ſi haberent duas voluntates, poſſent concordes eſſe in tali mutuitate, ergo inquantùm concordes ſpirare non eſt, vt vnum principium ſpirare, quia nec vt vnum ſuppoſitum, nec vt vnum quo inquantùm concordes. 5. ratio. Item. Aut Pater voluntate & volitione vt in ipſo, cum iſta relatione ad Filium dilectum, eſt totale principium ſpirandi, aut non; Si ſic, ſequitur, quòd Filius non ſpiret, quia non habet idem quo, inquantùm habet relationem è conuerſo, non enim ſpirat inquantùm diligens, quo diligere circunſcripto nihil minus ſpiraretur Spiritusſanctus, ſed circunſcripta relatione è conuerſo, nihil minus ſpiraretur à Patre Spiritusſanctus, vt totali principio per ſuum velle, vt tendit in Filium; Si detur in prima diuiſione quòd non, ſequitur, quòd vterque inquantùm amans alterum eſt diminutum principium, & ambo ſimul vnum principium quaſi per aggregationem, vt duo trahentes nauim, non autem vnum principium per identitatem principij perfecti. Hoc confirmatur per Auguſtinum. 4. de Trinitate capitul. 20. Pater eſt principiũ totius deitatis. Et per ipſum in auctoritate præallegata. 5. de Trinitate capitul. 14. patet, quod ſunt vnum principium Spiritusſancti, omnino vnum & vniformiter, ſicut tres perſonæ ſunt vnum principium creaturæ. Non autem omnino vniformiter ſpirarent, ſi Filius ſtatim in ſuo ſecundo ſigno originis haberet fœcunditatem ſpirandi, & Pater non haberet in primo ſigno ſuo omnino omnem fœcunditatem, ſed haberet ſolùm in ſecundo ſigno Filio genito. Et ſi inſtetur de potentia creandi, quòd illa non ſit in Patre ante productionem Filij, & Spiritusſancti. Patebit reſponſio partim hîc exponendo intentionem Ricardi, & amplius in quæſt. de ordine productionum intrinſecarum ad extrinſecas.

In 2. d. 8. q. 1. & in quol. q. 5.

Agit Scotus contra Ric.

Præterea contra illas rationes, quas innuit Ricardus pro ſe, ſcilicet quòd amor mutuus ſit iocundiſsimus. Ex hoc ſequitur, quòd Pater eſſet formaliter tali amore beatus, quia amor, quo eſt beatus, eſt iocundiſsimus, & tunc Pater non eſſet formaliter beatus in ſe, ſed in Filio obiectiuè, quod eſt † hæreticum. Item ſecundò contra illam rationem arguo ſic. In nobis amor mutuus eſt iocundior, quia per talem mutuitatem habetur in dilecto amplior ratio diligibilitatis, quicunque enim dilectus potens diligere, ſi rediligat, amabilior eſt, quia non tantùm bonitas quæcunque ſit in eo, eſt ratio diligibilitatis; ſed redamatio eſt aliqua ratio diligibilitatis, & propter hoc ipſe habens illam bonitatem, quæ eſt prima ratio diligibilitatis, & ſimiliter redamationem, eſt amabilior;

alias falſum.

bilior; igitur oppoſitum erit in diuinis, vbi iſta ratio maioris diligibilitatis nullo modo poterit inueniri, nec poni, non enim Filius eſt amabilior Patri, quia redamans Patrem, quàm propter eſſentiam diuinam, propter quam primò amatur, nec iſta redamatio eſt alia ratio amabilitatis in Filio. Præterea. Amor mutuus in nobis non eſt iocundior niſi ſciatur, ſicut non amatur bonitas niſi cognita, ſic nec amatur redamans inquantum redamans, niſi cognoſcatur eius redamatio; ſed ſi hoc modo deberet poni in diuinis amor mutuus iocundior, & propter hoc tali amore ſpirari Spiritumſanctum, tunc Pater & Filius, non tantùm inquantùm redamantes, ſed inquantùm amantes ſe, & ſcientes ſe redamari, ſpirarent Spiritumſanctum ita quòd cognitio redamationis videtur tunc eſſe formalius & immediatius principium ſpirandi Spiritumſanctum, quàm amor, & ita formalius & immediatius erit Spirituſſanctus productus per intellectum, quàm per voluntatem.

Agit Scotus contra Henric. quo. 10. q. 9. Præterea contra opinantem, quia tenet, quòd Spirituſſanctus poſſet diſtingui à Filio, etſi non procederet ab eo propter eius diſtinctum modum procedendi à Patre, ſi autem fœcunditas voluntatis ad ſpirandum Spiritumſanctum non eſt niſi vt formaliter voluntas eſt in duobus, non poſſet Spirituiſancto competere ſuus modus procedendi alius à modo procedendi Filij, niſi eſſet à Filio, ergo videtur ſibi ipſi contradicere.

Opinio Scoti. Quantùm ad iſtum articulum concedo, quod Pater & Filius ſpirant Spiritumſanctum voluntate inquantùm omnino vna, quia ad rationem principij præciſè, vt principium, non requiritur niſi perfectio eius in ſe, & quòd habeatur in perſona, antequam intelligatur habere terminum adæquatum; voluntas autem omnino vna eſt in Patre & Filio, & ante ordinem originis intelligitur in eis, quàm intelligatur habere terminum adæquatũ, quia ambo ſunt ſpiratiui, & ideo voluntas vt in eis eſt idem principium productiuum reſpectu Spirituſſancti. Sed propter verba Ricardi intelligenda diſtinguo, quòd multipliciter poteſt intelligi voluntas concors; aut concordans in aliquo actu ſecundo elicito, putà amando idem, & tunc vel eſſentiam; vel amando ſe, & redamando, putà, quòd Pater diligat eque Filium vel è conuerſo; vel poteſt intelligi concors quaſi habitualiter, inquantùm actus primus natus eſt habere quaſi actum ſecundũ; duobus primis modis non videtur, quòd Pater & Filius ſpirent Spiritumſanctum voluntate concordi, vt probatum eſt in prima ratione per duas probationes, nec enim dilectione eſſentię (vt probatum eſt in prima probatione) nec ſui inuicem (vt tactum eſt in ſecunda probatione) formaliter ſpirant: ergo oportet, quòd intelligatur tertio modo voluntate concordi, id eſt voluntate inquantùm eſt actus primus, in quo nati ſunt concordare in actu ſecundo concorditer producendo amorem; tali inquã voluntate ſpirant, & magis vt vna quã vt cõcordi, quia vt intelligitur actus primus, intelligitur vna voluntas in eis, & non habere concordiam, niſi iſto modo loquendo, quia iſtę perſonæ intelliguntur poſſe concordari in actu quaſi ſecundo concorditer ſpirando. Saluando tamen aliqualiter verba Ricardi dico, Quòd quando in aliquo eodem ſunt duo principia ordinatè actiua, illud non eſt in potentia proxima ad agendum principio ſecundo, niſi præintelligatur in actu primi principij; igitur Pater non eſt omnino fœcundus potentia propinqua ad ſpirandũ, quod eſt actus voluntatis vt principij quo, niſi intelligatur in actu principij prioris, quod eſt intellectus, & per conſequens voluntas non eſt principium proximum, niſi vt eſt in duobus. Hoc ſequitur, quia per illam productionem priorem, ſine qua eſt iſta potentia propinqua, voluntas eſt in duobus, quia per actum primę fœcunditatis communicatur perſonæ productæ ſecunda fœcunditas, ſcilicet fœcunditas voluntatis reſpectu ſpirationis Spirituſſancti, non tamen eſt alia aut maior fœcunditas in duobus quàm in vno, ſed eadem & in producente & in producto. Exemplum iſtius eſt aliqualiter in nobis, Anima enim non eſt fœcunda potentia propinqua ad habendum actum volendi, niſi ſit in actuali intellectione, licet actuali intellectione non formaliter producat actum amandi, ſed voluntate, vt eſt actus primus, qui præexiſtit in anima ante intellectionem, licet non in potentia propinqua omnino ad agendum, ſi tunc anima producens intellectionem communicaret ſibi

 fœcun

fœcunditatem voluntatis, non eſſet voluntas in potentia propinqua ad producendum amorem, niſi prius eſſet productum Verbum, & ita communicata ſibi voluntate fœcunda, & ita nunquam eſſet voluntas proximè fœcunda, niſi in duobus, non tamen ita, quòd illa fœcunditas requirat de ratione ſua eſſe in duobus, quaſi ipſa non poſſet eſſe in vno, imo ipſa eadem iam exiſteret in ipſa mente, ſed propter ordinem fœcunditatum in producendo neceſſariò oportet ſecundam fœcunditatem, quando eſt in potentia proxima, eſſe in duobus. Poteſt igitur concedi, quòd Pater & Filius voluntate vna, quæ eſt in eis, ſpirant, quę eſt perfectè fœcunda in duobus ſuppoſitis exiſtens, quia prius intelligitur communicari genito, & ita eſſe in duobus, quàm quòd Spirituſſanctus ea producatur.

Dubium. Sed quomodo dilectione mutua ſpiratur Spirituſſanctus? Reſpondeo, dilectio-

Solutio. ne, id eſt voluntate, qua Pater, & Filius, vt actu primo nati ſunt ſe mutuò diligere, hac inquam voluntate, vt exiſtente in eis, vt eſt nata talis eſſe, qua diligunt ſe mutuò, ſpiratur Spirituſſanctus, non autem aliquo actu ſecundo quaſi dilectionis actualis impenſæ & repenſæ. Si iſtud non ſufficiat ad intentionem Ricardi, exponat eum, qui poterit, quia non videtur, quòd eius determinatio bene poſſit ſtare cum dictis Auguſt. quia attribuit Patri & Filio perfectam rationem vnius principij reſpectu Spirituſſancti, ſicut Trinitati reſpectu creaturæ, ſi contradicat prædictis. Qualiter autem Auguſtinus dicat, quòd Pater, & Filius diligunt ſe Spirituſſancto, quaſi ſit mutua dilectio Patris & Filij (ſicut videtur loqui. 6. de Trinitate. capitul. 5.) exponetur diſtinct. 32. vbi Magiſter tractat de illa quæſtione, Vtrum Pater & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto.

ARTICVLVS 3.

Vtrum Pater & Filius poſſint dici plures ſpiratores.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ Quia ſunt duo ſpirantes, ergo duo ſpiratores. Conſequentia probatur, Quia ſicut ſingulare infert ſingulare, ſic plurale infert plurale.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ CONCLVSIO. *Non eſt concedendum quod Pater & Filius ſint duo ſpiratores.*

¶ RESPONDEO. Hic eſt vna difficultas quaſi grammaticalis, Vtrum Pater & Filius poſſent dici vnus ſpirator vel duo ſpiratores. Vbi multipliciter dicitur, ſed quia vis eſt de ſignificato nominis, non multum immoror, videtur enim, quòd nullum tale nomen verbale ſignificet principium agendi, niſi vt illud natum eſt denominare ſuppoſitum actiuum, ſicut enim lectio ſignificat quiditatiuè actum per modum habitus, & quietis, ita lector ſignificat principium huius actus per modum habitus & quietis, vt eſt de nominatiuum ſuppoſiti actiui: ſpirator igitur ſignificat vim ſpirandi, & concernit ſuppoſitum, & quia vna eſt vis in Patre & Filio, & terminus numeralis appoſitus alicui determinabili ponit ſuum ſignificatum circa illud, ideo non videtur concedendum de vi ſermonis, quòd ſint duo ſpiratores, quia tunc vis ſpiratiua videretur numerari in eis.

Ratio D. Thom. 1 p. q. 36 ar. vlt. ad vlt. Sed quæ eſt ratio, quare terminus numeralis conceditur poſſe apponi terminis adiectiuis & non ſubſtantiuis, ponitur iſta ratio, Quia adiectiua adiacent ſuppoſitis, & ſignificant formam in adiacentia ad ſuppoſita, & ideo poſſunt numerari ad numerationem ſuppoſitorum; ſed ſubſtantiua non ſignificant formam in adiacentia ad ſuppoſita, ſed ſignificant aliquo modo abſoluto vel ✝ abſtracto à ſuppoſitis, & ideo non poſſunt ſic numerari, quia ſic ſignificaretur ibi numeratio formę; & ideo non conceditur duo dij, ſicut conceditur duo habentes deitatē. Sed iſta ratio

✝ alias abſtrahē do.

Refutatur. non videtur ſufficere; quia terminus numeralis ponit ſignificatum ſuum circa ſignificatum determinabilis, ſignificatum autem ſubſtantiui & adiectiui idem eſt, non differunt autem, niſi in modo ſignificandi, ideo videtur, quòd terminus numeralis primò ponat ſignificatum ſuum circa idem, & ideo ſi ſignificetur numeratio formæ determinabilis ex vna parte, etiam ex alia, nec propter illam adiacentiam ad ſuppoſitum, quæ con-

uenit

uenit vni & non alij, non ratione ſignificati, ſed ratione modi ſignificandi, poterit eſſe veritas in vna, & falſitas in alia.

Ratio Scoti. Aſſigno aliam rationem talem. Omne dependens dependet ad aliquid omnino & ſimpliciter independens, nunquam enim dependentia alicuius ſufficienter terminatur, niſi ad aliquid omnino independens, & ideo quando duo æquè dependent, neutrum eſt natum terminare alterum, ſed utrunque dependet ad tertium independens, adiectiuum eſt dependens ad ſubſtantiuum, quando igitur adiectiuum additur ſubſtantiuo, ſaltem inuenit independentem, ad quod terminatur eius dependentia, quando autem duo adiectiua adduntur ſibi mutuò, neutrum ad alterum dependet, quia neutrum terminatur ad alterum, ſicut neutrum terminat dependentiam alterius, ſed dependet ad aliquod tertium, quod terminat ſufficienter dependentiam eorum amborum. Igitur quando terminus numeralis additur ſubſtantiuo, ſicut ſi dicatur, Duo ſpiratores, ſtatim terminus numeralis adiectiuus habet ſubſtantiuum terminans, & quia adiectiuũ determinat illud, quod eius dependentiam terminat, ideo denotatur ſignificatum ſui ſubſtantiui numerari; quando autem additur adiectiuo, vt cùm dicitur, Duo ſpirantes, vtrunque eſt dependens, & ideo neutrum determinat alterum, ſicut neutrum determinat dependentiam alterius, ſed ambo dependent ad tertium, quod terminat eorum dependentiã, & determinatur per ipſa. Et hoc in propoſito eſt aliqui vel perſonæ, quaſi dicat, tres aliqui vel tres perſonę creantes, quia licet vſitatè adiectiuum maſculinum non ſit ſubſtantiuum, ſed tantùm neutrum ſit ſubſtantiuum, tamen in diuinis quando adiectiuum maſculinum ponitur per ſe, tunc intelligitur ibi eſſe ſubſtantiuum, vt quis vel perſona, vt cùm dicitur, Pater & Filius non ſunt vnus, ſicut dicunt auctoritates, licet ſint vnus Deus, quia vnus abſolutè poſitus ſignificat adiectiuè, & intelligitur habere ſuum ſubſtantiuum, ſcilicet quis, vnde ſignificatur, quòd Pater & Filius ſint vnus quis, vel vnus aliquis, vel vna perſona, quod eſt falſum. Tunc ad illam conſequentiam, Sunt duo ſpirantes, ergo duo ſpiratores, nego eam. & cùm probas, quia ſicut ſingulare infert ſingulare, ita plurale plurale, Dico, quòd non oportet, quòd ſi ad aliquod antecedens ſequatur aliquod conſequens, quòd ad diſtinctionem antecedentis ſequatur diſtinctio conſequentis, niſi quando conſequens illud diſtinguitur in antecedentibus, ſicut genus diſtinguitur in ſpeciebus. In propoſito autem ſuppoſita ſpirantia diſtinguuntur, & ad ſuppoſitum ſpirans ſequitur ſpirator, ſed illud conſequens non diſtinguitur, nec numeratur numerato antecedente; & ideo arguendo, Spirans, ergo ſpirator, Duo ſpirantes, ergo duo ſpiratores, eſt fallacia conſequentis arguendo à diſtinctione antecedentis ad diſtinctionem conſequentis; & ſi aliquando inuenitur à Doctoribus, quòd Pater, & Filius ſunt duo ſpiratores, debent exponi eorum auctoritates & ſanè intelligi; multæ enim auctoritates ſanctorum, quę non ſunt verę de virtute ſermonis, exponendę ſunt ſecundum Magiſtrũ diſt. 12.

¶ AD ARGVMENTVM dico, quòd conſequentia non valet, quia participium ſignificat actum vt infieri, conſignificat enim tempus ſicut Verbum; & ita ſicut conceditur, Pater & Filius creant, ita conceditur, quòd ſint duo creantes, non autem conceditur, quòd ſint duo creatores, ſed vnus creator, quia nomen verbale non ſignificat actum per modum actus vt infieri, ſed per modum habitus & quietis.

ARTICVLVS 4.

Vtrum Pater & Filius ſpirent vniformiter Spiritumſanctum.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia Auguſtinus. 15. de Trinitate. capit. 17. Spirituſſanctus principaliter procedit à Patre; non igitur principaliter à Filio, ergo non vniformiter omnino.

¶ 2. Preterea. Hieronymus epiſtol. 88. Spirituſſanctus propriè à Patre per Filiũ, ergo non procedit propriè à Filio.

¶ 3. Præterea. Hilarius de Trinit. 12. Spiritumſanctum, qui à te per vnigenitum eſt, promerear; igitur eſt à Patre per Filium, ergo non vniformiter ab vtroque.

¶ 4. Præterea. Ricardus. 6. de Trinit. Spiritusſanctus procedit à Patre mediatè & immediatè, à Filio autem immediatè tantũ, ergo &c.

¶ 5. Præterea. Omnis cauſa prima plus agit quàm ſecunda, ex prima propoſitione de cauſis, & patet ex dicto Philoſophi. 1. [illegible] Poſter. & 2. Metaph. Neceſſariorum principia eſſe veriſsima ſemper oportet, quia ſunt aliis cauſa veritatis; ergo omne prius producens plus producit quàm ſecundum producens, ſed Pater videtur prius producere, cùm det Filio producere, ergo &c.

¶ OPPOSITVM. Vno principio, inquantùm omnino vnum in eis, ſpirant Spiritumſanctum, ex art. pręcedentibus, ergo omnino vniformiter.

¶ *CONCLVSIO. Pater & Filius ſpirant vniformiter Spiritumſanctum.*

¶ RESPONDEO, Actus poteſt conſiderari tripliciter, vel in ſe, vel inquantùm eſt termini, vel inquantùm comparatur ad ſuppoſita agentia; primis duobus modis eſt omnino vniformitas vel potius vnitas, quia veriſsimè vna actio, & vnus terminus productus; tertio modo loquẽdo, ſicut ipſa vis ſpiratiua communicatur Filio à Patre, ita etiam quòd Filius ſpiret, hoc habet a Patre, & ita Pater ſpirat à ſe, Filius autem non à ſe.

obiectio. Contra. Igitur Pater prius ſpirat Spiritumſanctum, quàm Filius ſpiret Spiritumſanctum, quia in illo primo ſigno originis, in quo Pater habet à ſe eſſe, habet ſpirare à ſe, & tunc Filius non ſpiraret, quia ſi Spiritusſanctus pręintelligitur habere prius eſſe à Patre quàm a Filio, tunc Filius produceret Spiritumſanctum iam pręexiſtentem. Confirmatur, quia quodcunque principium productiuum in ſuppoſito priori intelligitur habere terminum adæquatum, non poteſt eſſe principium producendi in poſteriori ſuppoſito, ſic eſt

ſolutio. in propoſito, ergo &c. Reſpondeo. De iſtis ordinibus, ſiue originis ſiue naturæ, & de multis ordinibus prioritatis & poſterioritatis aliàs dicetur. Sed quantũ ad propoſitum dicendum, quòd non eſt conſimilis ordo inter Patrem generantem & ſpirantem, ſicut eſt inter Patrem ſpirantem & Filium ſpirantem, vnde non eſt intelligendum, quòd Pater ſpirat antequam Filius ſpiret, ſicut prius origine Pater generat, quàm ſpiret, propter ordinem principiorum in producendo, quia tunc Filius non ſpiraret, vt argumentum deducit, quẽadmodum Spiritusſanctus non poteſt generare Filium, iam pręintellectum generari: Sed eſt iſte ordo, quòd in Patre eſt primò vtraque fœcunditas à ſe, ſecundò eſt in Patre actus primæ fœcunditatis, & tunc in Filio eſt ſecunda fœcunditas, tertiò eſt actus ſecundæ fœcunditatis ſimul à Patre & Filio, habentibus tunc ſimul illam fœcunditatem, adhuc tamen cum aliquo ordine, quia ille actus eſt Patris à ſe, Filij autem non eſt à ſe, ſed à Patre, ſicut nec in ſecundo ſigno eſt illa fœcunditas Filij à ſe, ſed Patris eſt à ſe; non eſt ergo ordo originis inter ſpirationem Patris & Filij, quaſi ſpiret Pater in aliquo ſigno originis, in quo non ſpiret Filius, ſed in eodem ſigno originis ſimul ſpirant, eſt tamẽ ibi ordo ſpirantium in ſpirando, quia Pater in illo tertio ſigno originis ſpirat à ſe, Filius autem non à ſe. Ad confirmationẽ dico, Quòd maior non eſt vera, ſi illud principium non habeat prius terminum adæquatum, antequã aliud ſuppoſitũ producatur, cui communicatur illud principium, ſecundum totam eius fœcunditatẽ; & ſic eſt in propoſito de vi ſpiratiua, quã Pater communicat Filio, antequam habeat terminum adæquatum, ſcilicet Spiritumſanctum.

In 1. In quolibet. q. 4. 1. Reportat. q. 1. Prologi In de primo princip & in Theorematis.

¶ AD ARGVMENTA, & omnes auctoritates adductas patet per idem. Ad primum propter hoc dicit Auguſtinus Patrem principaliter ſpirare, exponit enim ſe. Ideo autem addidi principaliter, quia & de Filio Spiritusſanctus procedere reperitur; ſed hoc quoque illi Pater dedit. Dicit tamen quidam Doctor, quòd Pater ſpirat principaliter & principalius, Filius autem tantùm principaliter ſpirat, quia reſpectu Spiritusſancti habet Filius auctoritatem, licet Pater habeat auctoritatem reſpectu Filij, & reſpectu Spiritusſancti, inquantùm ſpirat. Alius autem Doctor contradicit ei, quòd non eſt ibi aliqua comparatio propriè dicta in aliqua forma vna, ſed tantùm eſt ibi comparatio in voce, ſicut Michaël dicitur ſanctior dęmone, vbi eſt tantùm comparatio ſecundum vocem, & non ſecũdum aliquã formã cõmunem in vtroque extremo, ſed illa forma eſt tantùm in vno extremo, & non in altero; ita principalitas eſt in Patre, vt idem ſit Patrẽ principalius ſpirare

Alexander. de Alex. & D. Bonauẽt

Varro.

re, & principaliter ſpirare.

¶Ad ſecũdum de Hieronymo dico, quòd proprietarius tantũ dicitur ille, qui in habendo rem nullo modo dependet ab alio. vſuarius autem, qui in vtendo re dependet ab alio, non eſt propriè proprietarius; Pater igitur, qui vim ſpiratiuam habet à ſe, rectè dicitur propriè, ſpirare, Filius nõ ſic. propriè ſcilicet à ſe ſpirat, licet propriè, id eſt non impropriè, vel imperfectè ſpiret.

¶Ad tertiũ de Hilario patet per idem, quãdo dicit, quòd Spirituſſanctus eſt à Patre per Filium. Diſtinguitur tamen, quod aliquid determinatum per hãc propoſitionẽ per cum ſuo caſuali comparatur ad verbũ tranſitiuum, vel intranſitiuum; ſi ad tranſitiuum, tunc notatur in caſuali huius præpoſitionis ſubauthoritas, vt Pater creat per Filium; ſed ſi abſolutum vel intranſitiuum, tunc notatur in caſuali huius præpoſitionis authoritas, & hoc vel efficientię, ſicut homo viuit per Deum, vel cauſæ formalis, vt homo ſapit per ſapientiam.

¶Ad quartum de Ricardo patet per idem, Pater enim eadem fœcunditate immediatè ſpirat Spiritumſanctum, ſed inquantũ dat Filio illam virtutem ſpirandi, qua Filius ſpirat, poteſt dici immediatè ſpirare; nec eſt hîc difformitas aliqua perfectionis & imperfectionis, ſiue aliquid, quod ponat diuerſitatem in actu, ſed tantòm alius modus habendi eandem virtutem, quia Pater à ſe, Filius non à ſe, ſed à Patre.

¶Ad vltimum dico, Quòd illa propoſitio eſt vera de cauſa & cauſato, propter hoc quòd in cauſis ordinatis eſt alia virtus cauſandi, & principalior in priore, non autẽ in principio, quod non eſt cauſa, quia ibi non eſt alia virtus principiandi; ita eſt in propoſito, & ideo non plus principiat primum ptincipians, quàm ſecundum, ſicut nec cauſa ſuperior plus cauſaret, quã ſecunda, ſi eadem virtute cauſatiua cauſatet cum cauſa ſecunda.

DISTINCTIO XIII.

MAG. Poſt hęc cõſiderádũ. &c.

CONFERT hac diſtinctione Magiſter duas prędictas proceſſiones adinuicem, ſcilicet ſpirationem Spitituſſancti cum generatione Filij. Circa hanc diſtinctionem quæritur vnum de diſtinctione proceſſionum ſiue emanationum.

QVAESTIO.

Eſt de diſtinctione proceſſionum ſiue emanationum. Diuiditur in 7. art.

Art. 1. Vtrum productiones diuinæ diſtinguantur per terminos productos, ſcilicet per perſonas productas, An vero per hoc, quod vna productio eſt ab vna perſona, alia vero a duabus perſonis.

Art. 2. Vtrũ productiones diuinæ diſtinguantur pe hoc, quod vna eſt cum alia & cum oppoſito eius.

Art. 3. Vtrum emanationes diuinæ diſtinguantur per relationes oppoſitas, An vero per principia formalia elicitiua.

Ar. 4. Vtrum productiones diuinæ diſtinguãtur per principia diſtincta ſecundum rationem.

Ar. 5. Vtrum eſſentia diuina ſub ratione vna omnino indiſtincta ſit principium diſtinctinum emanationum.

Vit. 6. Vtrum Spirituſſanctus ſit genitus ſiue Vtrum productio Spirituſſancti ſit generatio, vel diſtinguatur ab ea.

Art. 7. & vlt. Vtrum ex æquiuocatione productionum ſint termini producti æquiuoci.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum productiones diuinæ diſtinguãtur per terminos productos, ſcilicet per perſonas productas; An vero per hoc, quod vna productio eſt ab vna perſona, alia vero a duabus perſonis.

(†)

ARGVITVR quòd diſtinguũtur per terminos, qui ſunt perſonæ productę.

¶Quia Philoſophus. 5. Phyſic. t.c.4. & 48 dicit, quòd motus diſtinguũtut per terminos, vt videtur, quia alius terminus eſt alterius motus, & licet iſtæ productiones non ſunt motus nec mutationes, ſunt tamen quaſi vię quædam ad perſonas, igitur per iſtas diſtinguuntur.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Productiones diuinæ non diſtinguuntur penes terminos productos,*

nec per hoc, quod vna eſt ab vna perſona, alia vero a duabus perſonis.

¶RESPONDEO. In hac quæſtione ſunt multæ viç ponendi, & multi modi, quibus diſtinguuntur iſtæ productiones, qui ſingulis articulis explicabuntur. Quarum duæ priores ſunt pręſentis artic.

Opinio 1. Egidii & Varronis.

Opinio prima ponit iſtas productiones diſtingui per terminos, qui ſunt perſonæ productæ, quæ poſitio confirmatur vnico argumento, quod eſt in opponendo.

Impugnatur.

Contra iſtam opinionem arguo ſic. Emanationes non habent eſſe per terminos, igitur nec diſtinctionem. Antecedẽs patet, quia habent ex ſe eſſe formaliter. Conſequentiam probo, quia ab eodem habetur eſſe & diſtinctio.

Opinio 2. D Thomæ 1. p q. 36 ar. 2 ad vlt. & q. 27 ar. 4. Impugnatur 1 ratio. 2. ratio.

Opinio ſecunda ponit iſtas productiones diſtingui per hoc, quòd vna productio eſt ab vna perſona, alia à duabus perſonis. Contra hoc, Quia ſi idem ſit principium formale producẽdi aliquid propter eſſe eius in hoc ſuppoſito vel in illo, non erit principium alterius rationis, quia albedo in lapide & in equo eſt principium immutationis viſus eiuſdem rationis, ita etiam ſi eadem albedo eſſet in duobus, vt in vno eſſet principiũ immutationis vnius rationis; iſtæ autem productiones ita diſtinguuntur, quòd nõ ſunt eiuſdem rationis, ergò oportet iſtius diſtinctionis aſsignare aliam rationem, quàm vnitatem vel dualitatem ſuppoſitorum agentium.

2. ratio.

Item ſecundum iſtam viam poſſunt poni infinitæ perſonæ in diuinis, poſſet enim poni quarta perſona à tribus, & quinta à quatuor perſonis, nec eſſet aliqua ratio Trinitatis in perſonis diuinis, ſi tantùm eſſet diſtinctio per vnitatem ſuppoſiti agentis & pluralitatem, & non eſſet diſtinctio per rationes producendi.

3. ratio.

Item. Omnis diſtinctio reducitur ad aliqua primò diuerſa, quæ eſſent diſtincta, ſi per impoſsibile eſſent ab omnibus aliis ſeparata, ergo illa diſtinctio eſt per aliqua talia, quę eſſent diſtincta omnibus aliis per impoſsibile prætermiſsis, quę etiam ſe ipſis ſunt primò diuerſa; talia non ſunt vnitas vel pluralitas ſuppoſitorum agentium, ſi non ſit aliqua alia diſtinctio in principiis agendi, ergo &c. Circunſcripto enim omni alio ab vnitate vel dualitate ſuppoſitorũ, non videtur, quòd iſta vnitas vel pluralitas ſit prima ratio diſtinguendi productiones.

AD ARGVMENTVM dico, quòd illud de 5. Phyſic. eſt ad oppoſitum, non enim motus diſtinguũtur penes terminos, niſi quia formę fluentes ſunt eiuſdem rationis cum formis terminantibus; ſed hîc non eſt fluxus eiuſdem rationis cũ termino, nec etiam via quaſi fluxus eſt eiuſdem rationis cũ terminis formalibus, quia terminus formalis eſt eſſentia, illa autem productio, quæ eſt quaſi via, eſt relatio.

ARTICVLVS. 2.

Vtrũ productiones diuinæ diſtinguantur per hoc, quod vna eſt cum alia & cum oppoſito eius.

¶*CONCLVSIO eſt quod non.*

Opinio Godfredi quol. 1. q. 1. & quol 7. q 4.

RESPONDEO. Hîc eſt vna opinio, quæ ponit productiones diuinas diſtingui, quia vna eſt cum alia & cum oppoſito eius, ita quòd ratio diſtinctionis relationum ſeparatarum eſt diſtinctio oppoſitarum relationum, quatenus ſcilicet vna relatio diſparata ſecum compatitur duas alias relationes oppoſitas, ſicut vis ſpiratiua ſtat cum generatione actiua & paſsiua, & ideo diſtinguitur ab vtraque illarum.

Impugnatur.

Contra iſtud poteſt ſic argui, ſicut contra opinionem 2. præcedentis artic. non enim aſsignat iſta poſitio, quare non poſſunt eſſe infinitę perſonæ, quia ſemper poſterior relatio poſſet ſtare cum oppoſitis relationibus prioribus. Præterea. Non eſſet primò diuerſitas inter hanc productionem & illam, niſi per hoc quòd iſta productio eſſet cum vna & ſua oppoſita, & alia non ſtat cum ſua oppoſita, & ita iſta non eſſet prima ratio diſtinctionis, quia prima ratio diſtinctionis eſt aliqua ratio prius diſtinctorum. ☞ Contrà. Eſſentia ſtat cum oppoſitis, igitur diſtinguitur ab vtraque.

alias Primo

Reſpondeo. Eſſentia nõ opponitur alicui, à quo generans & genitus diſtinguantur realiter, ſpirans ſic opponitur.

Impugnatur denuo.

Contra iſtam viam & aliam præcedentem ſimul arguo ſic, Quæro, quare ſpiratio actiua poteſt ſtare cum generatione actiua, & cum generatione paſsiua, & generatio actiua non poteſt ſtare cum generatione paſsiua? Nulla eſt ratio niſi propter diſtinctionem ſpirationis actiuæ à generatione actiua, ideo enim aliquid eſt cõ

poſsi-

poſſibile vel incompoſſibile alicui, quia ipſum eſt tale in ſe, & non è conuerſo, quia deitas negatiuè firmatur, & fundatur ſuper veritatem affirmatiuè, ideo enim homo non eſt aſinus, quia homo eſt homo, (2. Perihermenias in fine, & 4. Metaphyſico) prius igitur eſt aliqua diſtinctio generationis actiuę & ſpirationis actiuæ, propter quam eſt incompoſſibilis generationi paſſiuæ generatio actiua, & non ſpiratio actiua, quàm ſit iſta cõpoſſibilitas vel incõpoſſibilitas; ergo iſta compoſſibilitas & non compoſſibilitas non eſt prima ratio diſtinctionis productionum. Præterea. Iſtę productiones diſtinguuntur, quia altera eſt per modũ naturę, altera per modum voluntatis; hæc autem diſtinctio productionum nõ tantum eſt à ſuppoſitis producentibus, nec quia vna ſtat cum aliqua, & altera non ſtat cũ illa, ſed ſumitur ex diſtinctione principiorum productiuorum, quæ habeant oppoſitos modos principiãdi; ergo &c. Reſpondet ſic opinans, Quòd productio ibi eſt vna per modum naturæ, & altera per modum voluntatis, nõ quia vna perſona producatur naturaliter & alia non, ſed quia productio vna eſt ſimilis productioni naturali, & alia eſt ſimilis productioni voluntariæ; naturale enim agens producit non præſupponens aliam productionẽ, & hoc in communi loquendo, licet per accidens vnum naturale agẽs præſupponat aliquid producens prius ipſo, ita enim productio Filij eſt per modum naturæ, quia non pręſupponit aliam productionem, productio voluntatis pręſupponit aliam productionem, illam videlicet, quę eſt per modum naturæ & intellectus, & ita productio Spiritusſancti eſt per modum volũtatis, quia Spiritusſanctus producitur ſimili modo illi productioni, quæ propriè dicitur eſſe productio voluntatis, ſcilicet præſupponendo aliam productionẽ. Iſta expoſitio non videtur ſecundum intentionem Sanctorum attribuentiũ iſtas productiones propriè intellectui & voluntati, quia ſi tãtum debeant intelligi diſtingui per hoc, quòd vna præſupponat aliam productionem, & alia productio nullam præſupponit, non videtur ratio ex productionibus, quare Filius ſit magis Filius vel Verbum ex vi productionis ſuæ, quàm Spiritusſanctus, nec quod Spiritusſanctus ex vi productionis ſuæ magis ſit amor, quã Filius, quod videtur abſurdum. Item. Multę aliæ productiones poſſunt eſſe, vel præſupponentes vel non præſupponentes aliquam productionem, ſicut productio per modũ artis videtur aliam productionem præſupponere, ſcilicet productionem verbi interioris in mente artificis, ergo Spiritusſanctus poſſet dici produci per modum artis, quod eſt falſum. Et præter hæc (ſicut eſt argutum diſtinct. 2. & 10.) ex quo in Deo propriè eſt intellectus & volũtas, & vtrũque eſt ſufficiens productiuum cum obiecto ſibi præſente, verè producetur perſona per actum intellectus, vt principij productiui, & alia perſona per actum voluntatis, vt principij productiui, & non tantum metaphoricè, propter talem ſimilitudinẽ extraneam, ſcilicet produci alia præſuppoſita, vel non præſuppoſita.

ARTICVLVS 3.

Vtrum emanationes diuinæ diſtinguantur per relationes oppoſitas, An vero per principia formalia elicitiua.

CONCLVSIO eſt quod neutro modo.

RESPONDEO. Hic ſunt duæ opiniones. Prima dicit, quòd diuinæ emanationes diſtinguũtur per relationes oppoſitas, ſcilicet prioris eſt poſterioris, quia vna eſt prior alia. Contra eam. Iſta diſtinctio non eſt prima, oportet enim dare aliquam aliam cauſam, quare vna eſt naturaliter prior alia; nec eſt alia ratio, niſi vel quia iſta eſt productio talis, & illa talis, vel ex parte principiorũ productiuorum, vel ex parte ſuppoſitorum agentium. Præterea. Relatio non diſtinguitur primò & per ſe à relatione per relationem, quia relatio non refertur primò; ergo cũ iſtæ emanationes ſint relationes, non diſtinguuntur primò ab inuicem per alias relationes, ſcilicet per relationes prioris & poſterioris: Et patet, quod iſtæ relationes ſunt aliæ à relationibus originis, quia ſunt inter alia extrema; nam relatio originis eſt inter producens & productum, relatio prioris & poſterioris eſt inter originem & originem.

Opinio ſecunda dicit, quòd emanationes diuinæ diſtinguuntur penes principia formalia elicitiua, quę ponuntur eſſe relationes

[Side notes, left margin: beside "Metaphyſico": "2.c.6." — beside "tos modos": "Euaſio." — beside "non videtur ſecundum": "Refutatur tripliciter."]

[Side notes, right margin: beside "RESPONDEO": "Opinio 1. D. Thom. 1. p. q. 27. ar. 4. ad 2." — beside "Contra eam": "Impugnatur." — beside "Opinio ſecunda": "Opinio Henrici in ſumma ar. 37. q. 7."]

Impugnatur.

tiones perſonarum agentium, putâ vis generatiua & ſpiratiua. Contra eam. Iſtud eſt imprnbatū diſt. 7. ſiue intelligatur de principio elicitiuo, ſiue de principio determinatiuo. Et præter hoc, quomodo diſtinguuntur illæ relationes, vt per eas diſtinguerentur relationes oppoſitæ? Illæ enim videntur minus diſtinctæ, quàm oppoſitę, quia illę poſſunt concurrere in eadem perſona, putà in Patre, iſtæ non poſſunt, quia nulla eadem perſona duobus modis producitur; manifeſtios eſt igitur iſtas emanatiooes diſtingui, quàm relationes oppoſitas ex parté productiui: igitur aſsigoare iſtarum diſtinctionem per illas, eſt aſsignare diſtinctionem manifeſtam per diſtinctionem minus manifeſtam; & etiam non per intrinſeca, quia relatiua non ſunt intrinſeca ſuis correlatiuis.

ARTICVLVS 4.

Vtrum productiones diuinæ diſtinguãtur per principia diſtincta ſecundum rationem.

¶ CONCLVSIO eſt quod non.

Opinio Henr. quod. 5. q. 2.

RESPONDEO. Hîc eſt vna opinio, quæ ponit, quód diuinæ emanationes diſtinguuntur penes principia diſtincta ſecundū rationem, putà penes naturam & voluntatem, quæ habent principiare diſtinctas emanationes, & tamen ipſa in eſſentia non diſtinguuntur niſi ſola ratione, ſicut probatur diſt. 8. quęſt. 1. de attributis. Contra iſtud. Diſtinctio realis non præexigit neceſſariò diſtinctionem rationis, ſed diſtinctio iſtarum emanationum neceſſariò præexigit diſtinctionē principiorum elicitiuorom, Igitur illa, ſi eſt realis, non eſt tantùm per illam, quæ eſt rationis tantū. Maior iſtius rationis ab aliquibus negaiur, & pooitur inſtantia de ideis, quę differunt tantū ratione, & creaturæ realiter differunt, & tamen diſtinctio creaturarum realiter neceſſariò præſupponit diſtinctionem idearum rationis.

Impugnatur.

Contra iſtud arguitur, & primò probatur maior, ſecundò excludetur iſta inſtantia. Maior probatur ſecundum iſtum intellectum, quia differentia rationis in cauſa non eſt propria ratio diſtinctionis realis in effectu. Quia ſi ſic, ſit A cauſa, & diuerſę rationes, ſub quibus cauſat, ſint B C, cauſata ſint D E, tūc ſic, Si B C ſunt rationes proprię ipſius A, inquantùm cauſat D E, ergo A inquantùm eſt ſub B, eſt propria cauſa ipſius D; nam ſi non, non eſt magis illa differentia ratio cauſandi diſtincta, quàm ſi ipſa differentia non ineſſet, quia neutra ratio eſt propria approprians cauſam ad hunc effectum. Qui igitur concedit quòd A, inquantùm eſt ſub B & C, cauſat D & E, habet concedere, quòd vtraque ratio ſit propria ratio cauſæ reſpectu ſui effectus, ſed illud conſequens eſt falſum, quòd A inquãtùm eſt ſub B, eſt cauſa ipſius D, quia A, inquantùm eſt ſub B, quod eſt tantùm ens rationis, tantùm habet eſſe in intellectu, quia ens rationis nō cauſatur ab obiecto, niſi inquantùm cognitum, & vt ſic non habet eſſe in intellectu, quod eſt† eſſe diminutum (ex 6. Metaph.) Nihil autem, ſecundum quod ens diminutum eſt, eſt propria ratio entis veri, & propria cauſa entis perfecti: Et iſtud probatur, quia omne cauſans verum ens oportet, quòd habeat aliquod eſſe exiſtētiæ, inquantùm eſt cauſa, ens autem diminutum, quod ſcilicet eſt ens congnitum, non habet eſſe realis exiſtentiæ, ergo nec inquantùm tale poteſt eſſe cauſa propria alicuius realis entis. Et ſi dicas, Quòd licet non habeat eſſe exiſtentiæ ſui, tamen habet eſſe exiſtentiæ intellectus, in quo eſt quia eſſe intellectus participat, inquantū habet eſſe in ipſo intellectu. Contrà. Ex hoc ſequitur, quòd nulla cauſatio competit enti cognito inquantùm tale, niſi virtute exiſteotiæ actualis ipſius intellectus, in quo habet eſſe exiſtentię actualis ſecūdum quid; & tunc vltrà, voluntas nō erit principium ſpirandi, niſi inqoantùm participat rationem intellectus, & tunc intellectus diuinus erit magis ratio ſpirandi, quàm volūtas; & ita ſequitur vltra quòd intellectus reſpectu generationis Verbi erit duplex prinripiom, ſcilicet immediatum, inquantùm eſt principium productiuum, & mediatum, inquantùm ipſum eſt principium operatioum, per cuius operationem † obiectum habet eſſe, inquantū productiuum, ſicut cognitum inquantùm cognitum habet eſſe participatum ipſius cognoſcentis. Quòd ſi non attribuas talē actionem realem ipſi intellectui exiſtenti, ſed obiecto habēti eſſe diminutū in intellectu, ſequitur, quòd actio realis erit ipſius, quod

Maior probatur. 4. ratio. 5. ratio.

† alias ens t. c. 8.

† Alias ipſum

quod nihil minus eſt tale ſi illud non eſſet omnino, nā nō repugnat alicui, quòd ſit ens cognitum, licet nullum verum eſſe reale habeat. Si dicatur hîc, Quòd intellectus diuinus nihil cognoſcat niſi intuitiuè, & ita illud, quod habet eſſe cognitū in hoc intellectu inquātū tale habet verè eſſe exiſtētiæ, nō autē illud ꝙ habet eſſe cognitū intellectione abſtractiua, qualis eſt intellectio mea de roſa non exiſtente modo, quę non eſt intuitiua. Contrà. Illa ratio (quæ ponitur propria principio, ſcilicet Deo inquantùm principiat) ponitur cau-
b ſari per actū intellectus in obiecto cognito, intellectus autem diuinus nihil cauſat in eſſentia diuina, vt exiſtens eſt (ſicut cōcedūt illi de opinione oppoſita) quia nulla eſt ibi differentia rationum in eſſentia, vt exiſtens eſt, ſed tantùm vt cognita eſt; & per ſe patet, quia quidquid eſt in eſſentia, vt exiſtens eſt, eſſet in ea, ſi per impoſſibile non eſſet intellectus negotians circa ipſam.

2 ratio. Pręterea ſecundò. Eſſentia diuina vt in Filio & Spirituſancto habet naturaliter prioritatem aliquam ad intellectionē ſimplicem iſtius eſſentię: Sicut enim ipſa (vt eſt in Patre) nata eſt mouere intellectum Patris ad ſimplicem ſui intellectionem, ita etiam (vt in Filio) nata eſt mouere quēcunque intellectum ad ſui intellectionem ſimplicē, quia ſecundū Aug. 15. de Trinit. cap. 7. Omnia videt Pater in Filio, ſicut in ſemetipſo; ſed ſi eſſentia (vt in Filio) talem habet prioritatem circa talem intellectionem ſimplicem ſui, igitur ipſa (vt in Filio) naturaliter pręcedit omnem rationem, quam poteſt intellectus negotians fabricare circa ipſam; igitur nulla ratio fabricabilis circa eam naturaliter præcedit eam (vt in Filio) alioquin eſſet circulus, in prioritate naturali, quia & ratio cauſata per intellectum naturaliter pręcederet eſſe eius in Filio, & è conuerſo. Si autem dicas, Quòd eſſentia in Patre præcedit naturaliter omnem rationem producibilē circa ipſam, ſed (vt in Filio) ſequitur rationem iam productam per actum intellectus paterni; & tunc non eſt circulus eiuſdem ad idem, ſecundum eadem extrema, ſiue ſecundum exiſtentiā in eodē, quia eſſentia ſecundum exiſtentiam in vno ſup-
3 ratio. poſito præcedit, & in alio ſequitur. Præterea tertiò principaliter arguitur, & contra iſtam reſponſionem ſic: Vnius cauſę in vno ordine cauſandi, eſt vna per ſe ratio cauſandi, ergo multò magis in diuinis, vbi eſt primitas principiandi, oportet ponere vnam rationem per ſe principiandi; ergo ratio principiandi generationē Verbi erit aliqua vna realis ratio per ſe; res autem & ratio non faciunt vnum per ſe, quia nec paſsio aliqua conſequens rem ex natura rei; poteſt facere vnum per ſe cum ſubiecto, cuius eſt effectus, ergo nec multo magis ratio, quia non ſequitur rem ex natura rei; ſed tantùm conſequitur eam per actum intellectus; ergo alterum iſtorū erit pręciſè principium quo ipſi Patri producenti, non ratio ſola, quia ipſa non eſt formaliter infinita. Probatio, quia nulla relatio realis eſt formaliter perfectio infinita; probatio, quia tunc perſona aliqua in diuinis non haberet omnem perfectionem infinitam formaliter, ergo nec multò magis ens rationis poteſt eſſe formaliter infinitum, & perconſequens nec eſt principium producendi quo ſuppoſitum diuinum; ergo ſola res, cui attribuitur illa ratio, eſt principium producendi ſuppoſitū infinitum: ſed in quocunque eſt principiū quo reſpectu alicuius productionis, ei eſt principium producendi, ſi illud ſuppoſitū conueniat tali productioni, conueniens autem ſuppoſitum in diuinis ad producēdum perſonam in diuinis eſt, quòd nō habeat talem naturam productione iſta, nec aliqua productione priore iſta; talis autē eſt Pater, ergo ſola res erit ſibi principiū, quo producit, & nullo modo ratio iſta.

Pręterea quartò. In diuinis, quod non eſt formaliter idem alicui, non eſt verè idem ſibi, niſi vel vtrunque ſit formaliter infinitum, vel alterum, vel ſaltem vtrunque ſit verè idem alicui formaliter infinito; ſed iſtę rationes, quæ ponuntur quaſi appropriantes principium productiuum duarum perſonarū, nō ſunt formaliter eędē, 4 ratio.
quia tunc non eſſent diſtinctæ rationes, nec ſunt verè eędem alicui formaliter infinito, quia tunc eſſent in iſto infinito ex natura rei, ſicut ſapientia eſt in diuinitate formaliter ex natura rei, nec altera iſtarū eſt formaliter infinita (ſicut probatum eſt in præcedenti ratione) ergo nulla iſtarum eſt verè eadem alteri aliquo modo, ergo eo modo quo ambæ ſunt ibi, ita ſunt verè diſtinctæ, quod videtur obuiare ſummæ ſimplicitati, qualitercunque ponatur entitas earum, quia nihil poteſt poni ibi

ni ibi eſſe ſecundum quancunque entitatem, quod ſit non ſimpliciter idem alteri, propter ſimplicitatem illius eſſentiæ.

Inſtantia excluditur

Illam inſtantiam excludo, primò quia videtur eſſe ad oppoſitum. Si enim diſtinctio creaturarum neceſſariò præſupponeret diſtinctionẽ idearum, ac per hoc Deus ſub ratione vnius ideæ eſſet cauſa & propria ratio reſpectu vnius ideati, hoc ideo eſſet, quia eſſe diminutum Dei, ſcilicet eſſe cognitum, eſſet ſimpliciter perfectius & prius naturaliter eſſe perfecto ideati, quia ideata ſunt reſpectu Dei artificialia, & eſſe cognitum artificis vel exẽplaris, in quo artificiatũ habet eſſe, eſt ſimpliciter prius ipſo eſſe exiſtentiæ ipſius ideati: Sed illa ratio omnino deficit in perſonis diuinis, quia eſſe cognitum eſſentiæ non poteſt eſſe prius naturaliter perfecto eſſe eſſentiæ in ſe; & ideò licet illa prima maior falſa eſſet (ad cuius probationem appoſitæ ſunt quatuor rationęs) in agente artificiali, nõ tamen eſſet falſa in productione naturali, vbi eſſet communicatio eiuſdem naturæ, ſicut eſt in propoſito, quia ibi nõ videtur, ꝙ aliquod eſſe cognitũ poſſet naturaliter præcedere naturale eſſe ipſius naturę. Pręterea. Inſtantia illa ſumit falſum de ideis, quia illa diſtiſtinctio rationis in Deo, nõ neceſſariò præſupponitur ipſis ideatis diſtinctis, nec Deus ſub rationibus idearum eſt propria cauſa diuerſorum ideatorum; ſicut patebit inferius diſt. 35. de ideis. & 45. de voluntate.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum eſſentia diuina ſub ratione vna omnino indiſtincta ſit principium diſtinctiuum emanationum.

(†)

ARGVITVR quòd ſic. ¶Quia ſicut duo limitata poſſunt eſſe principia duorũ actuũ, ita idem illimitatum continens in ſe virtualiter ipſa plura, poteſt eſſe principium proprium eorundem actuum, etiã ſub ratione vna, nulla exiſtente diſtinctione in eo, ſed ex ſola illimitatione ſui ipſius, vt indiſtinctum eſt ſicut patet de Sole reſpectu multorum generabiliũ in iſtis inferioribus. Et confirmatur iſta poſitio, Quia oportet ponere eſſentiam diuinam immediatè habere ſapientiam & bonitatem, & eſſe quodammodo quaſi radicem & principium illarum perfectionum attributaliũ, & ſine omni diſtinctione in ipſa eſſẽtia, alinquin procederetur in infinitũ; igitur ita videtur poſſe poni immediatum principium duarum productionum.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Eſſentia diuina ſub ratione vna omnino indiſtincta non eſt principium diſtinctiuum emanationum.*

Opinio Adam lib. 1. diſt. 6. q. 1. art. 2. Alexander de Alex.

¶RESPONDEO. Hic eſt vna opinio, quæ ponit, Quòd eſſentia ſub ratione vna omnino indiſtincta eſt principiũ iſtarum productionum, quæ fulſitur argumẽto, quod eſt in opponendo. Contra eam arguitur multipliciter. Primò, quia actio volẽdi in nobis nõ eſt formaliter libera, ſed ipſa volũtas, quia actio illa eſt quędã qualitas, & quędam forma naturalis in ſe, & nõ aliquid intellectuale, habens inclinationẽ ad oppoſita; ita igitur in diuinis ipſa productio Spiritusſancti, vt ipſa iã poſita eſt in eſſe, non videtur formaliter eſſe libera, ſed præciſè libertas videtur eſſe in principio huius productionis, inquãtùm eſt huius: ſed ſi nulla diſtinctio præcedat productionem Filij & Spiritusſancti, prima diſtinctio (quę eſt huius productionis & illius) eſt vt ſunt poſita in eſſe ab illo principio, ergo non eſt vna productio in diuinis per modum intellectus ſiue naturæ, & alia per modum libertatis, quia nullum principium præcedit, quod ex ſe aliter ſe habeat ad hanc productionem, quam ad illam, & illæ productiones, in quibus eſt diſtinctio primò, omnino in ſe vniformes ſunt in naturalitate, vt iã poſitę ſunt in eſſe. Aſſumptum de volitione, licet poſſet multis viis probari, patere tamẽ poteſt per hoc, quia quidquid generat ipſa volitio, generat naturaliter, vnde habitus appetitiui virtute actuũ appetitus ita generantur naturaliter ex eis, ſicut habitus intellectiui generantur naturaliter ex intellectionibus. Ex alio etiam apparet, quia tũc formaliter poſſet aliquis gaudere & triſtari liberè, inquantùm ſcilicet gaudiũ & triſtitia ſunt paſsiones conſequentes velle & nolle, quia illę, quę ſunt immediatæ cauſę iſtarum paſsionum, ponerentur formaliter liberę; conſequẽs tamẽ de paſsionibus videtur ſatis manifeſtũ inconueniẽs, quia nõ videtur eſſe in poteſtate volũtatis gaudere, niſi quia in poteſtate eius eſt velle illud

Impugnatur 5 rationibus.

ad quod ſequitur gaudium, & ita nec
triſtari, niſi quia in poteſtate eius eſt nol-
le illud, ad quod ſequitur triſtari, & ideo
triſtatus de aduentu alicuius rei nociuæ,
ſiue diſplicibilis, ſi vult amouere triſtitiã,
oportet, quòd deſinat nolle illud, quod
noluit, nõ autem expedit ad hoc delibera
re, vt ſtante nolitione & euentu noliti
non ſequatur triſtitia.

☞ Hæc ratio ſi concluderet, conclude-
ret neceſſariò diſtinctionem intellectus à
voluntate in creatura, & hęc diſtinctionẽ
realitatis à parte rei, quod non videtur ne-
ceſſarium. Vnde reſpondeo, quòd eodem
principio poteſt habere aliam & aliam ha
bitudinẽ ad ſecundò producta, & ad duas
productiones; nunc autem naturalitas &
libertas non dicunt eſſentialiter principiũ
actiuum & actiuum, ſed aptitudinalem ha
bitudinem principii ad productum, & nõ
habitudinem aptitudinalem, putà natura-
litas determinationẽ ex ſe actus primi ad
ſecundum & tertium, libertas non deter-
minationem huius. Ad formam, concedo,
neutrum poſitum eſſe liberum; igitur li-
bertas eſt in aliquo præcedente actum; cõ
cedo; ſed non abſolutè in illo, ſed dicit reſ
pectum illius ad actum, & naturalis ſimi-
liter dicit alium reſpectum eiuſdem abſo-
lutè præcedẽtis ad alium actum: ſimiliter
in propoſito eſt facilior reſponſio, quia
ad vtrunque & productionem & produ-
ctũ videtur principiũ quo naturaliter ſe
habere diſt. 10. ſupra. Cõtrà. Igitur in quo
non eſt diſtinctio, vbi eſt quo productio-
num, niſi tantùm rationis, quia non rela-
tionem ad productionem vel productum,
niſi tantùm rationis: Item, libertas eſt cõ-
ditio abſoluta, quia perfectio ſimpliciter.
Reſpõdeo, Dat intelligere ſimpliciter per
fectionem, ſed non dicit niſi reſpectum.
Corollarium, Igitur tota deductio diſt. 2.
de dualitate prima principiorum actiuorũ
non valet, niſi de relationibus, quæ dicũt
habitudinem principii actiui ad produ-
ctum: & videtur probabile, quòd ad ſim-
pliciter vnum ſit ſtatus tam principio pro
ductiuo quo, licet non quod, quàm in cau
ſa, quia eſſe quo (per te) conuenit ſimpli-
citer vni ſicut cauſa. Reſpondeo. Cõcedo,
quòd liberè & naturaliter dicant habitu-
dinem ad agere, vel tantùm determinatã,
& non determinatam, tamen concludunt
in fundamentis, quia perfectionis ſimpli-
citer eſt, eſſe abſolutum à reſpectu ad po-
ſterius; igitur principium, cui competit
abſolutio maior reſpectu principiandi, eſt
ſimpliciter perfectius illo, cui cõpetit de-
terminatio maior reſpectu principiandi:
Hæc ſi principianda ſint æquè perfecta,
vel principiandũ abſoluti perfectius prin
cipiando, naturalis eſt, quia ad æquè per-
fectũ poſterius abſolutius eſt perfectius;
ergo ſi velle noſtrum non ſit minus perfe-
ctum noſtro intelligere, & ex reſpectu li-
bertatis in voluntate ad velle, & naturali-
tatis in intellectu ad intelligere, ſequitur
voluntatem fundamentum reſpectus eſſe
ſimpliciter perfectius. Huiuſmodi conſo-
nat diſtinctioni potentiarum, de quo in
quarto diſt. 49. Sed quid in Deo? Videtur
ſequi, quia Spiritusſanctus eſt æquè nobi
lis cum Filio, igitur principium producti
uum non erit perfectius, quod eſt abſolu-
tius. Reſpondeo. Vtrunque eſt infinitum,
& inquantùm operatiuum, & inquantùm
productiuum, igitur nulla excellentia in
formalibus, ſed tantùm forte rationis cõ-
parantis formalitates infinitas ad finitas,
cum quibus conueniunt, & ſic conueniẽs
cum perfectiore concipitur habere quan-
dam rationem nobilitatis, id eſt relationẽ
ad nobilius. Ad argumentum. Spirituſ-
ſanctus & Filius non ſunt poſteriora prin
cipiis, nec aliqua imperfectiora, ſed eadẽ
illis; Ideo abſolutio ibi non arguit maio
rem perfectionẽ, nec determinatio imper-
fectionem, ſed tantùm alium modum pro
ducendi. Alia via diſt. 10. quia voluntas
infinita non magis eſt indeterminata ad
operationem vel productionem, quàm in-
tellectus. Contrà. Saltem reſpectu creatu-
rarũ intellectus naturaliter intelligit, vo-
luntas liberè vult; ergo reſpectu illarum
voluntas eſt nobilior, Reſpondeo. Habitu
do hæc & illa ad primas operationes &
producta, ſi eſſent poſteriora, concluderẽt
excellẽtiam fundamenti; ſed quando pri-
mę operationes, & prima producta non
ſunt poſteriora, ſed idem vel æqualia, ſim
pliciter habitudines ſtant alterius ratio-
nis, & in formalitatibus aliis, ſed ſine ex-
cellentia fundamenti ad aliud, qualiter-
cunque illa fundamenta comparantur po-
ſtea ſub iſtis reſpectibus ad poſteriores
operationes ad producta, quæ ſint ſimpli-
citer poſteriora, nõ ſequitur aliqua excel-
lentia fundamenti huius ad reliquum.

Nota. Potentia liberè eſt potentia ſuf- Nota bene
ficienter actiua, non determinata ex ſe ad
operan-

operandum circa aliquod obiectum, quod non eſt eius finaliter perfectiuum: Actiua de genere actionis actiuæ; & ex conſequēti operatione, nec ſufficienter actu operatiua, quia ſic erit actiuus intellectus, licet ſit paſsiuus ſufficienter in ſuo ordine agēdi; igitur nullum actū recipit ab alio, quo agat in ſuo ordine, quia tunc eſſet inſufficienter actiua: Non determinata ex ſe, id eſt ex ſuo actu primo, & hoc in ſuo ordine cauſandi; ſequitur ex correlatiuo ſufficienter, & ex iſto, quod ſe determinat ad agendum, non quidem alia determinatione præcedente actionem de genere actionis, ſed determinat ſe, ideſt indeterminata ex ſuo actu primo, tamen determinatè agit, nullo alio determināte ad agere. Hæc cōcluſio ſic expoſita probatur, Quia quidquid eſt in ſuo ordine ſufficiens, ſi ab alio determinatur ad agendū, iam prius fuit determinatū ad hoc in ſuo ordine, ſiue quātum in ipſo fuit, quod enim non egit, non fuit propter defectum formæ, nec determinationis ex parte eius, ſed ſuperioris, à quo dependet ad agendum & operandū, operatiua & actiua: ſed libertas magis per ſe reſpicit actionem, ſaltem immediatius, nec igitur eſt determinata ad agendum ad aliquam operationem, quæ non eſt circa obiectum eſſentialiter perfectum, ſtat autem cum libertate, quòd ſit determinata ad operandum circa illud, & ad agendū, per conſequens reſpectu illius operationis. Probatur de voluntate diuina reſpectu Dei diſt. 10. hîc, imo infinita determinatur neceſſariò. Sed nunquid libertas finita determinetur ad operandum circa illud? Reſpondeo. Libertas non obuiat, patet de infinita; nec perfectio. probo, quia perfectionis eſt determinare ſe ad obiectū perfectum, patet de voluntate Dei reſpectu ſui; igitur perfectiori magis conuenit determinare ſe reſpectu obiecti perfectiui, voluntas creata eſt perfectior intellectu creato, & intellectus creatus neceſſariò determinatur ad obiectum ſui †perfectiuum, igitur magis voluntas. Oppoſitū tenetur diſt. 1. q. 2. Reſpondeo. Determinare ſe naturaliter ad quodlibet eſt imperfectionis maioris, quàm obiectum non perfectiſsimū liberè non determinare ſe, quia determinatio ad non perfectum eſt imperfectionis; ad quodlibet autem neceſſariò determinatur intellectus, quia naturaliter, igitur &c. Ad illam, Perfectionis eſt determinari ad obiectum perfectiuum, verum eſt, ſic quòd ad illud ſolùm, & per conſequens non naturaliter; igitur perfectiori magis competit, verū eſt vniformiter, quia voluntati diuinæ, & nulli intellectui: Sed ſi ex perfectione maiori voluntatis creatæ quàm intellectus ſtatim inferas, quòd neceſſariò determinetur ad perfectiuū, non ſequitur, quia determinatio ad neceſsitatem illam naturalem, quæ competit intellectui, voluntati repugnat; alia autem non poteſt competere voluntati ex perfectione voluntatis in communi, ſed tantùm voluntati infinitæ, aliter intellectus neceſſariò determinatur ab alio. perfectionis eſt non determinari, & in determinante ſe, quod neceſſariò determinet ſe ad perfectiuum, & hoc conuenit ſoli voluntati finitæ. Vnde hæc indeterminatio voluntatis? Reſpondeo, Non ab intellectu, qui neceſſariò determinatur, ad quodcunque determinatur, ſed impeditur per ſēſibilia, ſicut graue eſt impoſsibile, ne deſcēdat, imo quādo hîc per ſenſibilia determinatur, neceſſariò determinatur ſic. Per hoc ad propoſitum. Eſt indeterminatio radicaliter ab eſſentia. formaliter ex propria ratione volūtatis; quia enim natura eſt quaſi illimitata, cui ſcilicet multa poſſunt eſſe conuenientia, ideo datus eſt ei appetitus illimitatus ad oppoſita conuenientia, ſed intellectus apprehēſiuus ſe determinat, ſecundum euidentiā determinatam, vt dirigat aliquid, ergo vltra, vt determinatum ad vtrumlibet determinetur.

Præterea ſecundò. Si eſſentia vt omnino indiſtincta eſſet principium duplicis productionis, ergo cùm intellectus ſub ratione infiniti ſit ſufficiens principium productiuum, & ſufficiens ratio principiandi Verbum infinitum, & voluntas ſub ratione infiniti ſit principium productiuum amoris infiniti, & ante quam intelligatur intellectus infinitus, & voluntas diuina infinita formaliter diſtincta, præintelligitur eſſentia, vt eſſentia infinita, ergo per ipſam, vt præintelligitur, erit duplex productio intrinſeca; iterum etiam, quando poſterius intelligitur, ibi intellectus formaliter infinitus, & voluntas formaliter infinita, erunt duæ perſonæ infinitæ productæ virtute illorum duorum principiorum, ergo erunt quatuor perſonæ productæ infinitæ. Quòd ſi dicatur, nunquā ibi eſſe

alias perfectiſſimum.

2. ratio. Ariſt. 3. de anima. t.c 32.

eſſe infinitum intellectum, nec infinitam voluntatem ex parte rei, ſed tantùm eſſe ibi illam vnam naturam omnino indiſtinctam ex natura rei, & ex eius ratione eſſe tres perſonas, & intellectum & voluntatem eſſe ibi preciſè per conſiderationem intellectus, & ita nō eſſe ibi principia productiua perſonarum realium ex natura rei diſtincta. Contrà. Si aliqua ſint ibi diſtincta per actum intellectus, ſint A & B, tūc quæro, aut illa ex natura rei ſunt diſtincta, aut non; ſi ſic, contradicis tibi ipſi; ſi non, ſed per intellectum, ergo intellectus ſub ratione intellectus, & non ſub ratione naturæ diſtinguit: aut igitur ante diſtinctionem iſtorum eſt ibi intellectus ſub ratione intellectus, & habetur propoſitum, quod eſt ibi ex natura rei; aut non, ſed ipſe intellectus ſub ratione intellectus eſt ibi productus per actum intellectus negotiantis & diſtinguentis, & tunc erit quærere de illo intellectu, quo actu producitur, aut ex intellectu vt intellectus eſt: & procederetur in infinitum, vel vbicunque ſtabitur, ibi erit intellectus inquantùm intellectus, & ex natura rei; vel prima diſtinctio, quæ ponetur ibi, erit ex natura rei; cuius oppoſitum ponis.

3. ratio.

Præterea. Deus eſt ex natura rei formaliter beatus, & non formaliter in relationibus rationis, beatitudo autem eius eſt formaliter in intellectione & volitione, ergo intellectus & volūtas, quæ ſunt principia iſtorum, ſunt ibi ex natura rei.

t. c. 51.

Confirmatur iſta ratio per Philoſoph. 12. Metaph. qui probat, quòd ſi Deus non ſit actu intelligens, nihil honorabile inerit ei, ſe habebit enim vt dormiens; ergo (ſecundum ipſum) non eſt perfectus ex natura rei; niſi ibi eſſet formaliter intellectus ex natura rei, & per conſequens eſt ibi intellectus diſtinctè ex natura rei, quia non poteſt intelligi actualis intellectio formaliter, ſine intellectu formaliter.

4. ratio.

Præterea. Si intellectus nō eſt ibi formaliter ex natura rei, ſed fundamētaliter, ergo intellectus formaliter non eſt perfectio ſimpliciter, quia non eſt ibi melius habere ipſum formaliter, quàm non habere ipſum, imo (per te) in eſſentia illa, quæ optima eſt, non habetur formaliter, ſed tantùm oppoſito modo habendi; ergo non poteſt concludi ibi eſſe intellectum, quia eſt perfectio ſimpliciter, ſed magis videtur oppoſitum. Quid igitur dicit Anſelmus Monologion 15. quòd quidquid eſt in Deo, melius eſt ipſum, quàm non ipſum? ſicut eſt de ſapientè. Et Auguſtin. 15. de Trinit. cap. 4. Neque enim diuinorum librorum tantummodo authoritas eſſe Deum prædicat, ſed omnis, quæ nos circunſtat, ad quam nos etiam pertinemus, vniuerſa ipſa rerum natura proclamat, habere præſtantiſſimum conditorem, qui nobis mentem rationemque naturalem dedit, qua viuentia non viuentibus, ſenſu prædita non ſentientibus, intelligentia non intelligentibus, immortalia mortalibus, impotentibus potentia, iniuſtis iuſta, ſpecioſa deformibus, bona malis, incorruptibilia corruptibilibus, immutabilia mutabilibus, inuiſibilia viſibilibus, incorporalia corporalibus, beata miſeris præferenda videamus. Ac per hoc quoniam rebus creatis creatorem ſine dubitatione præponimus, oportet, vt eſt, & ſummè viuere, & cuncta ſentire, atque intelligere, & mori, corrumpi, mutarique non poſſe, nec corpus eſſe, ſed ſpiritum omnium potentiſſimum, iuſtiſſimum, ſpecioſiſſimum, optimum, beatiſſimumq́; fateamur. Quære ibi Auguſt. Quæ conſequentia eſſet illa, ſi ratio naturalis dictat beatum eſſe meliorem miſero? Ergo Deus eſt beatus, ſi ipſum, quod eſt in creaturis, melius eſt ſuo oppoſito; hoc eſt propter eius realitatem, & in Deo ex natura rei non eſt aliquo modo realitas illa, ſed tantùm fundamentum cum oppoſito modo formalitatis huius. Quòd autem intellectus, qui probatur ibi eſſe ex natura rei, ſit infinitus, probo. Intellectus enim vt intellectus eſſentiam diuinam compræhendit, vt obiectum formaliter infinitum, nihil autem comprehendit obiectum formaliter infinitum, niſi ipſum compræhendens ſit formaliter infinitum, ergo &c.

Idem 11. de Ciuit. cap. 6.

5. ratio.

Præterea. Intellectus diuinus intelligit ſimul infinita intelligibilia ſecundum Auguſt. 12. de ciuit. cap. 18. ita nec numeros propter infinitatem neſcit omnipotens Deus, & ſi vſque ad quandam ſummam numerorum ſcientia Dei peruenit, & cæteros ignorat, quis hoc vel dementiſſimus dixerit? Et ſubdit parum poſt. Infinitas itaque numeri, quamuis infinitorum numerorum non ſit numerus, non tamen eſt incomprehenſibilis ei, cuius ſapientiæ non eſt numerus. Et ſi dicas. Intellectus non eſt formali-

ter infinitus inquantùm intellectus, ſed inquantùm eſt idem eſſentiæ diuinæ infinitæ; & ideo non habet inquantùm intellectus, quod ſit principium productiuum alicuius perſonæ infinitæ, & ita non erunt duæ perſonæ diuinę. Contra hoc arguo, Quia hoc modo poſſet dici, quòd paternitas eſt formaliter infinita, quia eſt idem eſſentiæ infinitæ, & tunc non eſſet magis inconueniens Filium non eſſe formaliter intelligentem, quàm ipſum non eſſe formaliter Patrem; quod eſt manifeſtè abſurdum. Probatur etiam ex alio, quia illa, quæ non ſunt formaliter infinita in diuinis, ſi accipiantur in abſtracto, non prædicantur de ſe inuicem, etiam per identitatem, ſicut nec formaliter: hæc enim non conceditur, Paternitas eſt innaſcibilitas, cuius ratio dicta eſt diſtinct. 8, quęſt. 1, attic. 9. de attributis, quia illa abſtractio tollit illud; quod fuit cauſa veritatis, ſcilicet identitatem extremorum, quia vt pręciſè ſumuntur, neutrum eſt formaliter infinitum, & ideo neutrum vt præciſè abſtractiuè ſumptum includit, quòd ſit idem alteri; ſed iſta eſt vera, Intellectus eſt paternitas, & Intellectus eſt filiatio, licet non ſit formalis prędicatio, ergo intellectus habet infinitatem formalem, qualem non habet filiatio, vel paternitas, vel innaſcibilitas. Et ſi quæras. Eſt-
Dubium. ne intellectus omnino infinitus formali-
Solutio. ter ex ſe ſicut eſſentia? Reſpondeo. Poteſt dici, quòd ſicut diſtinguendo res ab inuicem, aliqua res eſt infinita à ſe & in ſe, ſicut Pater & prima perſona in diuinis; aliqua res eſt in ſe infinita, ſed non à ſe, ſicut Filius, & Spirituſſanctus; aliqua autem res ex ſe finita, & in ſe ſimpliciter finita, ſicut creatura: ita conſiderando aliqua, quæ non ſunt formaliter eadem, poteſt aliquid accipi tanquam infinitum in ſe & omnino à ſe, ſicut eſſentia diuina, quę eſt radix & fundamentum, quæ infinitatem à nullo habet, vnde Ioãnes Damaſc. cap. 12. Eſſe Dei eſt vt pelagus ſubſtantię infinitũ & indeterminatum; aliquid autem eſt infinitum per ſe & in ſe, ſed nõ omnino à ſe tanquam prima radix & fundamentum omnis infinitatis, ſicut attributa diuina, quę ſecundum eundẽ Damaſ. cap. 5. dicunt aliquid quaſi circa eſſentiam, & bene poſſunt eſſe talia formaliter infinita & in ſe & per ſe, ſed radicaliter in eſſentia ſicut in fundamento, cui ſunt eadem; vlterius aliquid eſt, quod nec in ſe formaliter eſt infinitum, nec idem formaliter infinito, ſicut perſonales proprietates. Sed quæ ratio, quare iſta non habent formalem infinitatem aliam ab eſſentia, ſicut intelle- Q. 5 quodl. ar. 3 in Prologo Report. Diſt. 8. & 10. & alibi.
ctus habet, hoc aliàs poterit patere.

¶AD ARGVMENTVM. Cùm dicitur infinitum ex ſe omnino indiſtinctum poteſt eſſe principium diſtinctorũ, verum eſt, vbi illa diſtincta non requirũt ex ratione ſui diſtinctionem priorem in principijs, talem autẽ requirit productio libera & naturalis, quia ad illa non poteſt eſſe prima diſtinctio, ſed præexigitur aliqua diſtinctio in principijs, quæ aliquo modo habent principiare naturaliter & liberè perſonas diuinas. Et per hoc patet ad confirmationem illam, quæ adducitur ibi, quòd eſſentia habet ſapientiam, bonitatem, & omnes alias perfectiones attributales ante omnem conſiderationem intellectus, & hoc abſque omni diſtinctione pręſuppoſita in eſſentia, verum eſt, Quia illæ perfectiones attributales non requirunt oppoſitum modum principiandi, nec diſtinctionem in principijs, ita enim eſſentia naturaliter eſt intellectus, ſicut eſt voluntas; ſimiliter illa attributa non ſunt propriè principiata ab eſſentia diuina, licet eſſentia diuina concedatur aliquo modo habere rationem perfectionis radicalis, & fundamentalis reſpectu eorum.

ARTICVLVS 6.

Vtrum Spirituſſanctus ſit genitus, ſiue vtrum productio Spirituſſancti ſit generatio, vel diſtinguatur ab ea.

(†)

ARGVITVR quòd ſit generatio.

¶1. Quia generatio in creaturis per hoc diſtinguitur ab aliis mutationibus, quòd eſt ad ſubſtantiam, vel hoc, quòd ea producitur aliquid in eſſe ſubſtantię, ſpiratione autem producitur Spirituſſanctus in eſſe diuino, ſicut generatione producitur Filius, ergo productio Spirituſſancti eſt generatio. Confirmatur ratio, Quia mutationes & motus diſtinguũtur per terminos formales eorũ, ſecundũ Philoſophum. 5. Phyſic. ſed formalis ter- t.c. 4. & 42.
minus ſpirationis Spirituſſancti eſt idẽ cũ formali termino generationis, quia eſſẽtia commu-

ubi utrique. communicatur † vtrobique, ergo ſpiratio eſt generatio.

¶2. Præterea, Quæcunque vni & eidem ſunt eadem, Inter ſe ſunt eadē, igitur quæ eidem ſunt vniuoca, inter ſe ſunt vniuoca; generatio & ſpiratio ſunt vniuocæ productiones comparando ad idem tertium, vt ad Patrem, quia (ſicut dictum eſt ſupra diſtinct. 7.) vtraque productio eſt vniuoca in ſe; igitur iſtæ duæ erunt vniuocæ productiones inter ſe, & Ita vnius rationis.

¶3. Præterea. Differentia realis non dependet à differentia rationis, quia eſt perfectior; ſed differentia principiorum iſtarum productionum ſunt natura & voluntas, quæ differunt tantùm ſecundum rationem, quia differentia realis abſolutorum, non videtur poſſe ſtare cum ſimplicitate diuina; ergo diſtinctio iſtarum productionū, quę pręexigit iſtam, tātùm erit rationis. Probatur etiam minor aliter dupliciter. Primò, quia aliàs inter intelligere & intellectum in Deo erit relatio realis, & ita diſtinctio realis: Conſequentia probatur, quia vbicunque intellectus ex natura rei diſtinguitur ab intelligere, intellectus recipit intelligere, vel eſt ratio recipiendi ipſum, & ita ibi erit relatio realis recipientis ad receptum; & confirmatur, quia ſi intellectus in Deo non ſit ratio recipiendi intelligere, non magis propriè dicitur Deus intelligere intellectu quàm voluntate; ita etiam poteſt argui de relatione prioris, quia principium eſt prius illo, cuius eſt principium. Secundò probatur minor, quia abſolutè intellectus eſt principium quo reſpectu intellectionis, & in eliciendo, & recipiendo; igitur eodem addito vtrobique intellectus infinitus erit ſic principium reſpectu intelligere infiniti, & ita erit ibi relatio realis.

¶OPPOSITVM. Auguſt. 5. de Trinit. cap. 14. Spirituſſanctus procedit à Patre & Filio, non quomodo natus, ſed quomodo datus.

¶*CONCLVSIO. Spirituſſanctus non eſt genitus, ſed generatio Filij & productio Spirituſſancti ſe ipſis formaliter diſtinguūtur.*

¶RESPONDEO. Quòd in diuinis productiones Filij & Spirituſſancti ſe ipſis formaliter diſtinguūtur. Generatio enim formaliter ſe ipſa eſt generatio, & ſpiratio ſe ipſa eſt formaliter ſpiratio, & ex rationibus formalibus eorum impoſſibile eſt generationem eſſe ſpirationem, circūſcripto per impoſſibile quocunque alio; ita quòd non oportet quærere, quibus diſtinguuntur, quia tota ratio formalis vnius eſt non eadem toti rationi formali alterius. Hoc apparet per Auguſt. 15. de Trinit. cap. 27. vbi dicit. Sic enim videbis, quid diſtet natiuitas Verbi Dei à proceſſione Doni Dei. Et pauló poſt. Quam quidem voluntatem de cogitatione procedere (nemo enim vult, quod omnino, quid vel quale ſit neſcit) non tamen eſſe cogitationis imaginem &c. Quære totum. Vbi vult ex proceſſionum diſtinctione concludere diſtinctionem perſonarū procedentium. Similiter 5. de Trinit. cap. 14. Cùr non ſit Filius etiam Spirituſſanctus, cùm & ipſe è Patre exeat? Et ſoluit dicēs, Exit enim non quomodo natus, ſed quomodo datus. Soluit ergo ibi quæſtionem de diſtinctione perſonarum, per diſtinctas earum emanationes. Et ſi obiicitur,

Obiectio. Quòd emanationes non ſunt à ſe, ergo nō diſtinguuntur à ſe. Conſequentia probatur, Quia à quo aliquid habet entitatem ab illo habet vnitatem 4. Metaphyſ. quia t.c. 8. dicuntur ad conuertentiam ens & vnum.

Solutio. Reſpondeo. Differentiæ ſpecificæ non ſunt à ſe effectiuè, & tamen ſunt ſe ipſis primò diſtinctæ formaliter, ab eo tamen ſunt diſtinctæ effectiuè, à quo habent eſſe effectiuè, diſtingui autem primò formaliter non eſt diſtingui per aliquod incluſum in vno aliquo, & in aliquo conuenire, ſed ſe toto formaliter diſtingui, etiam ſi per impoſſibile omne aliud à ratione ſua circunſcribatur: Ita dico, quòd ſi differentiæ vltimæ oppoſitæ eſſent, ſe totis diſtinguerentur, & ſe totis eſſent primò diuerſæ formaliter. Ita dico in propoſito, quòd ſi per impoſſibile iſtę perſonæ diſtinctæ, vel productiones poſſent eſſe imprincipiatæ, ſe totis eſſent formaliter diſtinctæ, ita quòd nihil formaliter incluſum in vna, eſſet formaliter incluſum in altera: Et tamen ſicut principiata ſunt, ita principiatiuè ſeu originatiuè diſtinguuntur à ſuis principiis, intellectu ſcilicet & voluntate, quæ non tantùm diſtinguuntur ratione (ſicut argutum eſt contra opinionem articuli. 4.) ſed intellectus formaliter non eſt voluntas ex natura rei. Et cùm infinitas addita alicui non variet rationem eius formalem, intellectus in-

finitus non eſt formaliter voluntas infinitas; & licet non neceſſe ſit diſtinctionem illam formalem reducere ad aliam; inquantum eſt formalis, tamen quod eſt formale in principiatis reducitur ad iſtam diſtinctionem principiorum.

¶ Si dicatur, quòd duo diſtinguuntur à tribus, non tamen duo infinita à tribus infinitis diſtinguuntur. Contra iſtud quærantur argumenta.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd videtur concludere contra eos, qui ponunt quaſi ſubiectum generationis eſſe eſſentiam diuinam, nam cum in creaturis generatio ſit naturalis ex inclinatione principij paſsiui; non autem ex ratione principij actiui; quia ſi voluntas mea generaret ignem de materia illa, generatio paſsiua eſſet naturalis, propter inclinationem potentiæ paſsiuæ ad formam, licet principium actiuum eſſet liberum: ita videtur, ſi diuina eſſentia eſſet quaſi ſubiectum in diuinis, reſpectu proprietatum perſonalium; æquè naturaliter inclinaretur eſſentia ad proprietatem Spiritusſancti, ſicut & Filij; & per conſequens productio Spiritusſancti paſsiua eſſet æquè naturalis, ſicut & Filij, licet ab alio principio actiuo eſſet hæc productio & illa. Sed contra me non concludit, quia nego ibi eſſe generationem ſub ratione mutationis, & omnino quodcunque paſsiuum reſpectu actus (ſicut patuit diſtinct. 5.) ſed præciſè pono ibi generationem ſub ratione productionis, cuius termini ſunt producens & productum; præciſè igitur dicetur illa generatio naturalis, quia illa habitudo inter producens & productum eſt naturalis; & naturalitas huius habitudinis eſt ex parte naturalitatis ipſius producentis, quia producit principio naturaliter inclinato ad agendum, & hoc modo non ſpirat Pater. Alio modo dicitur, quòd generatio ſumitur vno modo pro generatione ſubſtantiæ, vel alio modo ſpecialiter pro productione viui ex viuo; & hoc modo dicitur animal generari, & non ignis, & ibi communiter concurrit ex parte agentis inclinatio naturalis, ſiue forma naturalis, quæ eſt principium generandi, & hoc modo vltimo videtur eſſe generatio in diuinis. Prima reſponſio fortè eſt melior.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd quando comparando duo ad tertium illimitatum ſecundum illud, ſecundum quod comparantur ad tertium, non ſequitur ex vnione eorum in tertio, vnio eorum inter ſe. Exemplum. Si ego ſum cum Deo hîc, & Papa ſit cum Deo Romæ, ergo ego ſum ſimul cum Papa, non ſequitur, quia Deus eſt illimitatus ſecundum præſentiã; quia eſt præſens omnibus locis: ita etiam non ſequitur, ego ſum cum æternitate, & Abraham fuit cum æternitate, ergo ego ſum vel fui ſimul cum Abraham; quia Deus æternus, & æternitas eius ſunt illimitata. Ita dico in propoſito; Quòd Pater habet in ſe duplicem fœcunditatem perfectè; vtraque autem productio correſpondet præciſè vni fœcunditati, & ideo Pater reſpectu duarum productionum eſt illimitatum, vel quaſi indeterminatum comparatum ad determinata; & ideo non ſequitur, quòd ſi vtraque productio ſit vniuoca in tertio tali, quòd illæ productiones ſint vniuocæ inter ſe.

¶ Ad tertium dico, Quòd antecedens, de diſtinctione principiorum ſola ratione, falſum eſt. Ad primam probationem, cùm arguitur, quòd oppoſitum non ſtaret cum ſimplicitate diuina, reſponſum eſt prius ſæpe diſtinct. 2. & 8. Vbi mentio habita eſt de non identitate formali abſque diſtinctione reali. Ad ſecundam probationem, cùm arguitur, quòd aliter eſſet relatio realis inter intellectum & intelligere, reſpondeo. Intellectus eſt potentia operatiua, & productiua; primo modo, ſcilicet inquantùm eſt principium operatiuum, nec intellectus nec ſuppoſitum, cuius eſt actio, habet relationem realem ad operationem realem, quæ nata eſt eſſe in ipſo, ſed hoc accidit in nobis, quod eſt ibi diſtinctio realis, ſeu differentia inter ipſum & operationem, ad quam eſt; vt autem eſt principium productiuum, licet ipſum non habeat relationem realem ad productum, quia idem eſt producto, nec ad productionem, propter idem, tamen producens ipſo habet relationem realem ad productum, propter diſtinctionem eorum realem; & hæc ſufficit ad hoc, quòd productio ſit realis, ſed talis relatio nõ requiritur inter intellectũ & intelligere ad hoc, quòd operatio intellectus ſit realis. Sed nec ipſe intellectus nec operans eo habet relationem ad intelligere, quia nõ eſt diſtinctio realis huius & illius; nec hoc, quòd intellectus dicitur

Patri

Patri eſſe principium ad intelligendum, notat relationem realem ipſius intellectus ad intellectionem, quæ ineſt Patri ſecundum hoc principium, quia hoc magis videtur de genitione, quàm de intellectione, quia genitio maiorem diſtinctionem requirit: nec tamen cùm dicitur, intellectus eſt Patri principium dicendi, notatur relatio realis intellectus ad dicere. Et cùm arguitur, quòd tunc non magis intelligeret intellectu quàm voluntate, conſequentia non valet. Nec tamen dicitur ita intellectu intelligere, quia ſit relatio realis intellectus, vel Patris ſecundum intellectum ad intelligere, ſed tantùm quia iſta ſit aliqua perfectio operatiua, ſecundum quam nata eſt competere Patri talis operatio; nec ſequitur, quòd non magis intelligat Pater intellectu quàm voluntate, quia hæc operatio, quæ eſt intelligere, nata eſt primò competere intellectui, & non autem eſt nata competere voluntati: nec eſt aliqua ratio, niſi quia intellectus eſt intellectus, & voluntas eſt voluntas, cuicunque enim principio operatiuo ex eo quòd tale ſiue ſit res per ſe, ſiue vnitiuè contineatur in aliquo, nata eſt competere propria operatio. Contrà. Conceditur in Patre, intellectum eſſe ſibi principium intelligendi, ſed eſſe principium importat relationem aliquam, & ſi eſt ex natura rei principium, eſt ex natura rei relatio, & per conſequens realis. Reſpondeo. Quidquid competeret alicui, ſi eſſet res realiter, hoc idem debet ei competere & non alteri, vbi eſt ratio, vel ſecundum rationem; hoc modo eſt in Patre intellectus reſpectu intelligere, quia principium eſt omnino idem realiter cum intelligere. Ad aliam rationem de æqualibus & eodem addito, quòd ad hæc debet tenere conſequentia, & ita eſt in propoſito, Reſpondeo, ſicut dicitur in conſequenti, & ſi conſequentia teneat eodem addito, adhuc tenebit; & verum eſt addito non deſtruente rationem conſequentiæ, ſicut eſt, cùm dicitur, Homo, ergo animal, Omnis homo, ergo omne animal, reſpectu cuiuſcunque prædicati vel è conuerſo negatiuè: Ita in propoſito dico, quòd inæqualitas intellectionis & intellectus eſt propter limitationem extremorum, propter quam vel ſine qua alterum excedit alterum additum ex vtroque extremo; additum autem infinitum vtrique extremo tollit ab vtroque extremo limitationem, & ideo inæqualitatem, & ideo tunc non ſequitur, quòd ſint inæqualia, imo æquè perfectionis eſt intellectus infinitus, & intelligere infinitum. Et ſi obijciatur contra hoc, quòd infinitas non tollit omnem inæqualitatem, quia albedo infinita adhuc excederet in perfectione nigredinem infinitam, Dico, quòd infinitas addita alicui limitato ex ſe eſt infinitas ſecundum quid, qualis ſcilicet poteſt competere rationi talis limitati, quia non dicit infinitatem vel illimitationem, niſi ratione illius, cui additur, quia hoc non poteſt eſſe formaliter ſimpliciter infinitum: Infinitas autem addita alicui perfectioni ſimpliciter, cui ſcilicet non repugnat infinitas ſimpliciter, eſt infinitas ſimpliciter in illa ratione, & ideo eſt ſimpliciter infinitas; intelligere autem & intellectus ſunt ex ſe perfectiones ſimpliciter formaliter, nec ex ſe limitationem includunt, & ideo infinitas addita vtrique dicit infinitatem ſimpliciter, non tantùm in iſtis rationibus, ſed concomitanter in entitate, veritate, & bonitate, & omni perfectione ſimpliciter vniuerſaliter, quia omnis perfectio ſimpliciter mutuò, & vnitiuè ſe includit, & ideo intelligere infinitum ſimpliciter æquaretur intellectui infinito, & è conuerſo.

ARTICVLVS 7.

Vtrum ex æquiuocatione productionum ſint termini producti æquiuoci.

(†)

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia ſi productiones non ſunt vniuocæ, ſed ſunt alterius rationis, ergo & termini productionum erunt alterius rationis (ex 5. Phyſicor.) igitur cùm in terminis productis requirant talem diſtinctionem formalem, termini non erunt vniuoci alicui tertio; ergo ex oppoſito, ſi termini ſunt vniuoci alicui tertio, & productiones erunt vniuocæ inter ſe. t. c. 45. & 48.

¶ 2. Præterea. Intellectus & voluntas, prout ſunt potentiæ operatiuæ requirunt diſtinctionem formalem in obiectis, & ſi

reſpectu obiectorum eſſent potentiæ productiuę, talem producerent diſtinctionem in obiectis, ergo cùm termini producti requirant talem diſtinctionem formalem, termini non erunt vniuoci.

¶3. Præterea. Productum per intellectū ex vi productionis ſuæ eſt notitia genita, productum autem per modum voluntatis eſt amor procedens; ſed notitia vt notitia, & amor vt amor videntur alterius rationis formaliter, ergo &c.

¶OPPOSITVM patebit ex ſolutione argumentorum.

¶*CONCLVSIO. Ex æquiuocatione productionum non ſequitur, quod termini producti ſint æquiuoci.*

¶RESPONDEO. Ex ſolutione ad 2. argumentum art. ſuperioris conſtat, ſi vtraque productio ſit vniuoca in tertio tali, quod illę productiones ſint vniuocę inter ſe, hic tantùm propoſitas obiectiones & argumenta diſſoluamus.

Vide Clarius diſt. 7. ¶Ad primum dico, quòd illa propoſitio de motibus & terminis, quæ adducitur ad propoſitum, non eſt vera, niſi quando aliæ duæ ſunt veræ, ſcilicet, quòd forma fluens, ſecundum quam eſt motus, eſt eiuſdem rationis cum forma terminante, & motus eſt eiuſdem rationis cum forma fluente. Ad propoſitum igitur applicando, productio iſta non eſt fluxus alicuius, neque forma fluens, neque eſt eiuſdem rationis cum forma, quæ eſt terminus formalis productionis, quia formalis terminus productionis eſt aliquod eſſentiale, productio autem eſt relatio formaliter, & ideo non oportet ex diſtinctione productionum concludere diſtinctionem formalem terminorum. Exemplum huius, quod dictum eſt de motibus, patet ex 5. Phyſico. Quia idem Vbi (t.c.13) poteſt acquiri per motum rectum, & per motum circularem, qui ſunt omnino alterius ſpeciei, ſicut probatur ex 7. Phyſic. quia non ſunt comparabiles; ſed hæc (t.c.22) forma, ſecundum quam eſt fluxus in motu, ſi eſt eiuſdem rationis cum termino, non eſt ex hoc diſtinctiua rationis motuum. Iſta reſponſio tacta eſt ſupra diſtinct. 2. quæſt. 2. de productionibus, pro argumento Commentatoris. Et ſi obijcias, ſaltem primi termini, ſcilicet termini formales erunt non vniuoci, ex quo (Obiectio.) productiones non ſunt vniuocæ; & ita perſonæ, quæ ſunt primi termini, erunt non vniuocæ inter ſe; Et ita neque erunt vniuocæ in tertio. Reſpondeo. Productio non includit formaliter eſſentiam diuinam, perſona autem includit formaliter eam, quia perſona non eſt tantùm proprietas, ſiue relatio, ſed hypoſtaſis ſubſiſtens in natura diuina: ſicut Sortes non tantùm includit proprietatem indiuidualem, ſed etiam naturam humanam, licet enim primi termini ſint eiuſdem rationis cum productionibus, quantùm ad hoc, quòd primi termini includunt relationes, & productiones ſint relationes, non tamen ſunt eiuſdem rationis; quaſi adæquatè: quia primi termini non tantū includunt relationes, ſed etiam abſolutum, & tunc non oportet eos tantùm diſtingui, ſicut productiones diſtinguuntur, quia quæ includunt aliqua diſtinctiua, non oportet tantùm diſtingui, ſicut illa, vt dictum eſt ſupra diſt. 8. q. 1. artic. 5. Vtrum Deus ſit in genere; quia differentię ſunt primò diuerſę, non tamen includentia eas, ſunt primò diuerſa. (Solutio.)

¶Ad ſecundum de potentijs dico, quòd vt ſunt potentię operatiuæ, non requirūt diſtinctum obiectum formale, imo illud idem, quod eſt primum obiectum formale intellectus diuini; eſt etiam primum obiectum formale voluntatis diuinæ; itaque vtraque potentia beatificatur in eodem obiecto primo ſecundum eandem rationem formalem primi obiecti, nulla enim perfectio quaſi radicata in ipſa eſſentia diuina eſt primò beatificatiua intellectus, vel voluntatis diuinæ, ſed ipſa eſſentia diuina ſub omnimoda prima ratione, vt ſcilicet eſt fundamentum omnis perfectionis in diuinis; ita quòd argumentum eſt ad oppoſitum, quia ſicut non requiritur diſtinctio formalis in obiectis, vt ſunt potentię operatiuę, ita nec in potentiis, vt ſunt productiuæ.

¶Ad vltimum dico. Quòd non eſt ad propoſitum, quia tenentes in diuinis generationem eſſe æquiuocam, in ſe haberent dicere eam in ſe æquiuocam eſſe propter æquiuocationem termini producti à producente. Similiter habent dicere ſpirationem in ſe eſſe æquiuocam propter differentiam ſpirantis à ſpiratio, non igitur ſufficeret eis ad iſtam concluſionem, quòd genitū, & ſpiratū eſſent ęquiuoca. Argumentū autē in ſe, ſi quid probet, nō probat niſi diſtinctionem geniti & ſpirati,

rati, vel formalium terminorum generationis & ſpirationis, & ita non propoſitum eorum. Sed contra arguo ſic, non tantum notitia, vt notitia, & amor vt amor, ſunt alterius rationis, ſed etiam notitia vt notitia actualis eſt alterius rationis à memoria, & amor vt amor eſt alterius rationis à voluntate, vt eſt actus primus; ergo ſi cōcedatur diſtinctio formalis in terminis productionum, ſcilicet notitię & amoris, & quòd producantur iſti termini, ſcilicet notitia & amor virtute memoriæ & voluntatis, oportet cōcedere diſtinctionem formalem principii productiui à termino formali producto, & ita æquiuocationem in vnaquaque productione. Reſpondeo. Poteſt dici, quod illud aſſumptū, ſcilicet quod genitum ex vi productionis ſuę, ſcilicet generationis ſuę ſit notitia actualis, poteſt diſtingui de primitate originis, & primitate adæquationis. Si intelligatur de primitate originis poteſt negari, quia tunc non eſſent tres perſonæ vniformiter Deus, eſſentia enim in Patre intelligitur eſſe in eo quaſi principium, & fundamentum cuiuslibet perfectionis; Et tunc ſi in Filio preintelligitur notitia ante eſſentiam, Filius tunc non haberet eſſentiam ante quodcunque aliud in ſe, ſicut non ante notitiam, & ita non eſſet vniformiter Deus cum Patre. Quantùm igitur ad iſtam primitatem (licet non ſit originis, correſpondet tamen primitati originis plurium perfectionū in vna creatura) poteſt dici, quòd primum in quacunque perſona eſt eſſentia, quia quando aliquid continet in ſe plures perfectiones communicabiles, communicans illud vnum communicat omnes perfectiones in eo, eo ordine, quo natæ ſunt eſſe in illo vno. Exemplum tam in diſtinctione rerum, quàm non rerum, tamen ex parte rei; primū quidem, ſi ignis generaret totum ignem, & produceret tam materiam quàm formam, prius origine communicaret materiam quàm formam, eo ordine ſcilicet, quo illa ſunt in generante. Exemplum ſecundi. Ignis eſt ſubſtantia corporea inanimata, & elementum, ſicut tunc ſunt iſta per ordinem in igne generante, ita communicantur ſimili ordine igni genito, & tamen primus terminus ſecūdum adæquationem eſt ignis vt ignis, quia hoc eſt quod principaliter intendit ignis generans, & in quo perfectiſsimè ſibi aſsimilatur ignis genitus, ſcilicet ignis vt ignis. Ita poteſt dici in propoſito, quòd licet eſſentia diuina in qualibet perſona ſit omnino primum, quaſi fundamentum cuiuſlibet perfectionis eſſentialis; prima tamen perſona appropriatè habet memoriam, & virtute illius principii productiui producit prima productione adæquata ſecundam perſonam, & ſecunda perſona quaſi adæquata principio productiuo producitur, vt notitia actualis, & Spiritusſanctus quaſi adæquatus ſuo principio productiuo producitur, vt amor actualis. Sed adhuc videtur ſtare argumentum, quia vniuocatio vel æquiuocatio magis videtur concludi ex primitate adæquationis, quàm ex primitate originis, licet enim Sol ſit ſubſtantia, & vermis ſit ſubſtantia, non propter hoc dicitur generatio vniuoca vermis à Sole, quia non aſsimilat ſibi terminum in forma ſpecifica; Ita igitur hæc videtur æquiuocatio, ex quo primus terminus productus adæquatus non eſt omnino vniocè eiuſdem rationis cum principio productiuo. Reſpondeo & dico, Quòd non eſt æquiuoca productio, ſi principium productiuum non eſt eiuſdem rationis cum termino formali producto, loquendo de termino formali primo producto, & de principio primo productiuo; ſed requiritur, quòd illud, quod eſt principium productiuum, non communicetur eiuſdem rationis genito, & quòd illud, quod eſt terminus formalis in producto, non ſit eiuſdem rationis in producente; oppoſita autem iſtorum ſunt in propoſito, quia memoria eſt formaliter in notitia genita actuali, & notitia eſt formaliter in perſona generante, licet neutrum illorum ſit prima ratio agendi, & prima ratio terminandi productionem. ☞ Exemplum huius eſt. Si aſinus generatet aſinum; licet forma ſpecifica non ſit primum principium producendi aſinum, & ideo propter hoc non eſt vniuoca generatio, nec æquiuoca, quia illud, quod eſt per ſe formalis terminus generationis, eſt eiuſdem rationis in generante & genito, licet non ſit ibi prima ratio producendi, ſeu generādi; Quod autem aliquid eiuſdem rationis primò ſit in iſto, vt producēte, & primo in illo, vt in termino ptoducto, non requiritur ad generationem vniuocam. Ita poteſt poni exemplum de carne animata gene-

Marginal notes: Inſtantia. — Solutio. — Vide in 3. diſt. 2.

rante carnem animatam naturaliter virtute caloris naturalis, vbi tamen ipſa anima, vel quæcunque alia forma detur, non eſt neceſſariò primum principium producendi in producente, & primus terminus formalis in producto, ideo hoc ſaltem non requiritur ad vniuocationem in generatione. Ad tertium dico. Quòd generatio actiua, & ſpiratio actiua non ſunt idem formaliter, nec primi termini formales ipſarum, ſcilicet notitia actualis & amor actualis ſunt idem formaliter, & tamen primi termini producti illis productionibus ſũt vniuoci inter ſe, & producenti, quia perſonæ productæ habent omnino eandem perfectionem abſolutam inter ſe, & eandem cum producente. *.

DISTINCTIO XIIII.

MAG. Pręterea diligenter &c.

HACTENVS de proceſsione æterna Spiritusſancti, nunc de temporali eius proceſsione ſeu miſsione diſputat Magiſter ſequentibus diſtinct. In qua etiam proceſſione temporali inter alia conſideramus principium, & modum mittendi; de quibus ſigiliatim dicendum. Ac primum hac diſtinctione agit Magiſter de principio procedendi, quòd ſcilicet à Patre & Filio ſimul mittatur Spiritusſanctus.

DISTINTIO XV.

MAG. Hîc conſiderandú eſt &c.

CONSEQVENTER monſtrat hac diſtinctione Magiſter, quod Spiritusſanctus à ſe etiam detur. Vbi tractat ſimul de miſſione temporali Verbi. Circa hanc & pręcedentem diſtiſtinc. quæritur vnum de miſsione perſonarum diuinarum.

QVAESTIO.

Eſt de miſsione perſonarum diuinarum. Diuiditur in duos articulos.

Art. 1. Vtrum tres perſonæ mittant, & duæ ſolæ mittantur.

Art. 2. & vlt. Vtrum quælibet perſona diuina mittat quamlibet perſonam, & mittatur.

ARTICVLVS 1.

Vtrum tres perſonæ mittant & duæ ſolæ mittantur.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia ſi mitti importat aliquo modo duplicem reſpectum ęternũ & temporalem, cum nõ dicat reſpectum niſi ad eum, cui mittitur, vel ad mittentem, patet, quòd primus reſpectus eſt communis tribus, quia eſt reſpectus rationis ad extra, ſecundus aut eſt realis, aut rationis; ſi rationis, ergo poteſt eſſe in Patre reſpectu ſui, ſicut Pater poteſt dari & dare, non enim repugnat Patri mitti propter reſpectum rationis tantùm; ſi mitti dicat reſpectum realem tantũ ad mittentem, putà proceſsionem à mittente, igitur mittere non eſt eſſentiale, quia tũc Spiritusſanctus non mitteret Filium, cùm non producat eũ. ☞ Vel arguitur ſic. Si mitti includat relationem æternam, aut ergo reſpectu eius, cui mittitur perſona, quod non contingit, quia hoc eſt temporale; aut ad mittentem, & tunc omnis miſſus à mittente ab eo procederet, & ſic cum Filius dicatur mitti à Spiritu ſancto, procederet ab eo. *

¶ 2. Præterea. Mittere, & mitti videntur idem ſignificare, licet diuerſimode quantùm ad modos grammaticales, igitur ſi vnum connotat aliquem reſpectum ad intra & reliquum connotabit, ſi igitur mitti connotat produci, igitur mittere connotat producere, & ita neutrũ eſt merè eſſentiale; vel ſi vnum nõ connotat reſpectum ad intra, nec reliquum, ſed tãtum reſpectum ad aliquid extra, & ita vtrunq; erit cõmune tribus. Et hoc eſt, quod ſic breuiter poteſt argui. Si mitti includit produci, ergo mittere includit producere, ergo Spiritusſanctus non mittit Filiũ, quia non producit eum. Pręterea. Mittere & mitti videntur dicere relationes oppoſitas, ergo ſi mittere non includit producere, nullo modo correlatiuum includit correlatiuũ. ☞ Conſequentia patet per hoc, quoniam acceptis duabus correlationibus, ſicut primũ ſe habet ad tertiũ, ita ſecundũ ad quartum, & è conuerſo; ſed mittere & mitti dicit correlationẽ, & producere & produci

ſimiliter,

ſimiliter;igitur ſi perſona, quæ mittitur, producitur,mittere eſt producere.

¶ OPPOSITVM tenet Magiſter.

¶ *CONCLVSIO. Tres perſonæ diuinæ mittunt duæ ſolæ mittuntur.*

¶ RESPONDEO. Hic videtur eſſe opinio Magiſtri, Quòd mitti non conueniat tribus, ſed tantùm duobus perſonis procedentibus, quia ſecundum Auguſt. nulla perſona mittitur, niſi quæ habet aliam,de qua ſit, ſecundum hoc mitti dicit reſpectum ad creaturam, tamen connotando reſpectum proceſsionis ęternę; ſed mittere eſt commune tribus, ſecundum Magiſtrum(quod probatur per auctoritatē Auguſt. 2. de Trinit. cap. 5. vbi dicit Auguſt. de Filio. Proinde mitti à Patre ſiue Spirituſſancto non potuit. Et probat, quia Pater intelligitur miſiſſe enm, ſecundū quod fecit eum ex fœmina, qnod non fecit Pater ſine Spirituſancto, ergo Spirituſſanctus miſit Filium. Et conſtat, quod ipſemet ſe ipſummet miſit, ſicut habetur ab Auguſt. eod. cap.) ergo mittere conuenit cuicunque perſonæ. Et hoc probat Magiſter per rationem, quia aliàs aliquid efficeret vna perſona Trinitatis, quod non alia, cùm mittere ſit effectum aliquem creare. Licet autem alia via videatur probabilis, tamen quia auctoritates Aug. videntur ſonare, non tantùm de Chriſto homine miſſo, ſed de Verbo eo miſſo, quia incarnando, ſicut ipſe dicit, intelligitur miſsio ipſa incarnatio, ideo poteſt teneri opinio Magiſtri hoc modo, ſecundum Auguſt. 4. de Trinit. cap. 20. Cùm autem ex tempore cuiuſque profectus mente percipitur, mitti quidem dicitur &c. Et planius hoc idem paulo poſt. Sicut enim natum eſſe eſt Filio à Patre eſſe, ita mitti eſt Filio cognoſci, quòd ab illo ſit; & ſicut Spiritui ſancto donum Dei eſſe, eſt à Patre procedere, ita mitti eſt cognoſci quòd ab illo procedat. Mitti ergo eſt manifeſtari perſonam procedere, nec conuenit omnibus perſonis, quia non omnes procedunt; & mittere eſt manifeſtare perſonam procedere, hoc manifeſtare eſt merè cōmune, quia tota Trinitas manifeſtat perſonā procedētem procedere, ſed manifeſtari perſonam procedere connotat perſonam procedentem. Et ſi iſta ſunt ſignificata iſtorum vocabulorum, quia ſignificata accipienda ſunt ex vſu auctorum, ſequitur, quòd mittere ſit merè eſſentiale, nec connotat reſpectū realem æternum in mittente; ſed mitti connotat reſpectum in perſona miſſa, quatenus manifeſtatur eius proceſsio æterna. Et poſſet quidem aliud verbum imponi, quod ſignificaret manifeſtare perſonam procedere, & eius paſsiuum, quod ſignificaret manifeſtari perſonam procedere, & illud actiuum eſſet commune tribus perſonis, paſsiuum tantùm competeret duabus perſonis, quæ producuntur.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd mitti dicit reſpectum rationis ad mittentem formaliter, ſed connotat reſpectum ęternum, non quidem ad mittentem, quia mittens, ſed ad aliquem indiſtinctè: vnde hæc propoſitio eſt negāda, quòd mitti nullum reſpectum dicit, niſi ad eum, cui mittitur, vel admittentem, ſi intelligatur inquantùm mittens & hoc tā de principali ſignificato, quàm de connotato; dicit enim non connotando reſpectū procedentis, & hoc ad producens, non in quantùm mittens, quia etiam aliqua perſona mittens poteſt eſſe non producens, licet ſemper producens ſit mittēs. ☞ Quia tota Trinitas manifeſtat perſonam procedentem procedere, ſed manifeſtari perſonam procedere, nec conuenit omnibus perſonis, nec omnes procedunt. Exemplum de memoria, Quod ſignum(ſecundum Auguſt.) manifeſtant memoria, intelligentia & voluntas, in quo tamen ſigno memoria manifeſtatur, vnde hoc manifeſtare eſt merè commune.*

¶ Ad ſecundum concedo, quòd actiuum & paſsiuum ſignificant idem ſub alio & alio modo grammaticali, ſed aliquid idem poteſt eſſe connotatum in vtroque, quod non diuerſificatur penes iſtos modos. Manifeſtare quidem & manifeſtari, quæ principaliter importantur, diuerſificantur penes illos diuerſos modos, ſed non ita hoc, quod eſt perſonam procedere, illud enim eſt, quod connotatur vniformiter tam per actiuum, quàm per paſsiuum. Exemplum huius in aliis. Scio ignem calefaſcere, & ſcitur ignem calefacere; licet hæc ſit variatio grammaticalis, quantū ad ſcire & ſciri, non tamen quantū ad illud, quod notatur eſſe terminus ipſius ſcire, illud enim vniformiter ſe habet vtrobique: & ſi imponeretur vnum actiuum ad ſignificandum hoc totum, ſcire ignē calefacere; ſuum paſſiuum nō connotaret, ignem calefieri; ſed tantū ipſum ſciri per modum paſsiui, & il

lud aliud connotaretur per modum actiui. Et per hoc patet ad illam confirmationem, mittere & mitti ſunt correlatiua, quãtũ ſcilicet ad formalia ſignificata, & vtrũque dicit per ſe reſpectum rationis; tamẽ vnum iſtorum poteſt includere vt connotatum aliquod extremum relationis, & reliquum non includere correlatiuũ illius, ſicut in exemplo poſito apparet, quòd illud verbum ſic impoſitum includeret calefacere, & tamen verbum paſsiuum correſpondens ſibi non includeret hoc, quod eſt calefieri.

¶ Ad argumentum etiam Magiſtri poſſet dici, quòd conſequentia non valet, quia commutatur qualiter vel quale in quid, vel res in modum; non enim ſequitur, Filius non operatur per Filium, ſicut Pater operatur per Filiũ, ergo Pater aliquid operatur, quod non Filius, ſed ſequitur, ergo aliquo modo alio operatur Pater, quo modo non operatur Filius, quia authoritatiuè, & hoc eſt verũ. Ita etiam, ſi Pater mittat Filium, & non Filius ſe, debet inferri, quod authoritas agendi effectum in creatura eſt in Patre, & non in Filio, & hoc eſt verum.

ARTICVLVS 2.

Vtrum quælibet perſona diuina mittat quamlibet perſonam, & mittatur.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia quidquid eſt eſſentiale in diuinis, conuenit tribus, miſſio tam actiua quàm paſsiua eſt quid eſſentiale, quia dicit reſpectum ad creaturas, reſpectus autem ad creaturã cõmunis eſt tribus. Quòd autem tam mittere quàm mitti dicat reſpectum ad creaturã, probatur, quia dicitur de Deo ex tempore, nihil autem dicitur de Deo ex tempore, niſi quod dicit reſpectum ad creaturam.

¶ 2. Præterea. Ioannis. 14. de patre dicit Saluator, & de ſe ipſo. Ad eum veniemus &c. ergo Pater etiam venit temporaliter ad aliquem, hoc venire dicit aliquem effectum Trinitatis, ergo videtur, quòd Pater poſsit mitti à tribus perſonis, ſicut Filius & Spirituſſanctus.

Epiſt. 57. ¶ 3. Præterea. Secundum Auguſt. ad Dardanum, quælibet perſona dat, & datur; ergo pari ratione mittit, & mittitur.

¶ OPPOSITVM. Auguſt. 4. de Trinit. cap. 20. Sed Pater, cùm ex tempore à quoquam cognoſcitur, nõ dicitur miſſus, non enim habet, de quo miſſus ſit, aut ex quo procedat. Ad hoc etiam adducit Magiſter auctoritatem Aug. in litera.

¶ *CONCLVSIO. Non quælibet perſona diuina mittit & mittitur.*

¶ RESPONDEO. Videtur poſſe dici ad propoſitum quòd non. Manifeſtũ eſt enim ſecundum intentionem. Auguſt. 4. de Trinit. cap. 20. Quòd Pater non dicitur miſſus, ergo oportet quòd mitti cum hoc, quod dicit reſpectum ad extra, cõnotet productionem ad intra. Et tunc rationabile videtur conſimiliter dicere de mittere; quòd licet dicat principaliter reſpectum actionis actiuę ad extra, tamen connotat reſpectum productionis actiuæ ad intra, & ſic neutrum eſt merè eſſentiale. Sed mitti tantùm conuenit perſonę producte, & mittere tantùm perſonæ producenti; Et ita ſunt duæ perſonæ mittentes, ſcilicet Pater & Filius; & duæ tantùm miſſę, ſcilicet Filius & Spiritus. Nec aliqua perſona ſe ipſam mittit, nec producta producentem. Huius ſimile poteſt haberi in alio, nam Pater dicitur per Verbum creare; & poſſet concedi Filium creare per Spiritum ſanctum, non autem ſic è conuerſo, vbi creare per Filium non dicit abſolutè actionem ad extra, ſed actionem cum authoritate, & in hoc connotat productionẽ actiuam in operante reſpectu illius perſonæ, per quam quaſi ſubauthoritatiuè operatur. Ita poſſet dici, quòd mittere perſonam eſt operari per eam, & ita operari effectum cum illa perſona per modum authoris dantis illi perſonæ actionem, quod tantùm conuenit producenti reſpectu perſonę productæ. Et mitti diceret idem, quod ſubauthoritatiuè operari virtute perſonę mittentis, quod non eſt, niſi quando perſona operans accipit ab alia virtutem agendi. Et ad aliud, quod Magiſter adducit pro ſe de Auguſt. quòd Spirituſſanctus mittit Filium, & quòd Filius mittit ſe, poſſet exponi primò, primum de Filio incarnato, non de Filio vt incarnãdo, quomodo Ambroſius in 3. libro de Spirituſſancto, capit. 2. vel 3. dicit, quòd Spiritus Domini miſit Filium, ſicut legitur Iſaię. 1. Spiritus Domini ſuper me &c. Bene dicit Ambroſius, Spiritus Domini miſit me ad prędicandum, quia quaſi Filius hominis eſt miſſus & vnctus, nam ſecundum deitatem

non

non ſuper Chriſtum eſt Spiritus, ſed in Chriſto. Ergo illa auctoritas Iſaiæ, quæ dicit Chriſtum miſſum à Spirituſancto intelligitur de Chriſto homine, non autem de miſsione Verbi ęterni incarnandi. Similiter poſſet exponi illa auctoritas, quòd Filius miſit ſe.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico. Quòd non omne dictũ de Deo ex tempore eſt commune tribus, quando importat non tantùm reſpectum ad creaturam, ſed cum hoc connotat reſpectum intrinſecum, ſicut eſt de mitti.

¶ Ad ſecundum concedo. Quod Pater venit inuiſibiliter, & inhabitat, ſed tamen non dicitur mitti, quia non habet, de quo ſit, non enim manifeſtatur procedere, niſi procedat; tamen manifeſtari poteſt abſolutè, vel manifeſtari quòd producat, ſed manifeſtari ſic, non notatur per mitti.

¶ Ad tertium concedo. Quòd quęlibet perſona dat quamlibet, quia dare eſt liberaliter communicare, quælibet autem ſeipſam communicat liberaliter voluntate, vt ſui eſt. Nec ſequitur ex hoc, quòd quęlibet mittat quãlibet, quod iam patet, quia dare non includit talem reſpectum intrinſecum, qualem includit mitti.

DISTINCTIO XVI.

MAG. Nunc de Spirituſancto &c.

PROSEQVITVR iam Magiſter duos modos, quibus temporaliter miſſus eſt Spirituſſanctus, Quemadmodum & Verbũ, ſcilicet viſibiliter & inuiſibiliter. Hac diſtinctione agit de miſsione viſibili, tum Verbi tum Spiritusſancti ad nos.

Circa hanc diſtinctionem quęritur de miſsione viſibili Spirituſſancti vnico articulo.

ARTICVLVS.

Vtrum conueniat Spirituiſancto miſsio viſibilis.

ARGVITVR quòd non ¶ 1. Quia Auguſt. 4. de Trinit. capit. 19. & ponitur in litera. Cùm ergo maior mittit minorem, fateamur & nos factum minorem, & in tantùm minorem, inquantùm factum, & in tantùm factum inquantùm miſſum. Igitur Filius eſt hîc, qui eſt ſic miſſus viſibiliter, quia de illo ibi loquitur, quòd ſic eſt minor; igitur ſi Spirituſſanctus ſic mitteretur à Patre & Filio, eſſet minor Patre & Filio, quod non conceditur.

¶ 2. Prętereea. Si Spirituſſanctus mitteretur viſibiliter, aut cõcurrit cum ea miſsione reuelatio interior, aut non; ſi non, fruſtra fieret miſsio exterior in aliquo viſibili ſigno, quia tunc ad nihil eſſet, tilis; ſi autem concurrat reuelatio interior, tunc fruſtra fieret miſsio, vel apparitio exterior viſibilis, quia tale ſignum ſenſibile exterius diſtraheret à reuelatione interiori, cùm occupatio circa exteriora diſtrahat intellectum ab inferiori conſideratione.

¶ OPPOSITVM tenet Magiſter in litera, & allegat Auguſt. 2. de Trinit. cap. 5. qui citat Ioannem cap. 14. Paracletus autem Spirituſſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, Et cap. 16. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Vbi loquitur de miſsione temporali.

¶ *CONCLVSIO. Conuenit Spirituiſancto miſsio viſibilis.*

¶ RESPONDEO. Cùm perſonam mitti ſit eam manifeſtari procedere (vt patet alibi diſt. præcedente) & miſsio paſsiua viſibilis eſt cum ſigno ſenſibili cognoſci perſonam procedere, quod quidem ſignum oportet eſſe conueniens ad manifeſtandum ſuam proceſsionem; ergo cùm Spirituſſanctus poſsit manifeſtari procedere ſigno ſenſibili conueniente ſuę proceſsioni, ſequitur, quòd Spirituſſanctus poterit viſibiliter mitti. De viſione verò ſenſibili Filij, quę fuit per incarnationem, dicetur in 3. lib. diſt. 1.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd nõ eſt ſimile, quia Spirituſſanctus non vnit ſibi naturam ſigni ſenſibilis, quo ipſius proceſsio manifeſtetur, & ideo non oportet, quòd illa, quæ conueniunt naturæ talis ſigni, quòd conueniãt Spirituiſancto, ſed Filius vniuit ſibi naturã humanã in vna perſona, & ideo quę debentur de iſta natura, verè debentur de diuino ſuppoſito ſuſtentificante illam naturam; vnde Filius poteſt dici minor Patre ratione naturæ aſſumptæ, non ſic autẽ Spirituſſanctus, quia non habet in tali natura eſſe ſpeciali modo, niſi ſicut in ſigno. Et concedo, quòd fruſtra eſſet reuelatio exterior, niſi concurreret illuſtratio interior, & reuelatio talis, quia illa apparitio exte-

pliciter principium reſpectu actus) arguo
1. ratio. ſic. Quo quis poteſt ſimpliciter operari; eſt potentia, ſed habitus ſupernaturalis (per te) eſt huiuſmodi, igitur habitus ſupernaturalis erit potentia. Antecedens patet, quia potentia eſt, qua ſimpliciter & primo poſſumus.
2. ratio. Præterea. Ex hoc ſequitur vlterius, quòd non plus erit voluntas bona, ſi operetur per habitum Charitatis, quàm lignum perficitur in agendo, ſi agit per calorem ſibi accidentaliter inhærentem; nam ſicut ex hoc nulla conuenit actio ligno per formam ligni, ſed tantùm illi accidenti, quod recipitur in ipſo, ita etiam videtur, quòd actio illa, quæ competeret Charitati vt principali principio nullo modo competeret voluntati vt voluntas. Ex hoc ſequitur vlterius, quòd ſicut calor, ſi eſſet ſeparatus, ęquè calefaceret, ita Charitas, ſi eſſet ſeparata, ęquè ageret; nã omnis forma, quæ eſt principium totale agendi, vt eſt in ſubiecto, ſi per ſe eſt, poteſt per ſe operari, & ita ſequitur euidenter propoſitum, quòd habitus eſt potẽtia.
3. ratio. Præterea. Operatio non elicitur liberè, cuius principium actiuum eſt merè naturale, & agens per modum naturæ; ſed habitus cùm non ſit formaliter voluntas, nec per conſequẽs formaliter liber, ſi eſt principium actiuum, erit merè naturale; ergo operatio eius non erit libera; & ita nullũ velle erit liberum, ſi eliciatur ab habitu, vt à totali principio actiuo.
4. ratio. Prętereà. Tunc homo habens ſemel Charitatem nunquã poſſet peccare mortaliter, quod eſt inconueniens. Probatio conſequentię, Quia habens formam aliquam actiuam ſibi prędominantem nunquam poteſt moueri contra inclinationem illius formæ prædominantis, ſicut nunquam corpus mixtum graue poteſt aſcendere contra inclinationem terrę prædominantis; ſed Charitas, ſi eſt principium actiuum totale, prędominatur ipſi voluntati, quæ non poteſt in actum illum; ergo voluntas ſemper ſequetur inclinationem Charitatis in agendo, & ita nunquam peccabit.
5. ratio. Præterea. Actus non eſt meus, qui non eſt in poteſtate mea, ſed actio ipſius habitus non eſt in poteſt mea, quia ipſe ſi eſt actiuus, non erit liber, ſed principium naturale; ergo illud diligere non erit meum, nec potero dici agere iſta operatione, & ita actiones meritoriæ non ſunt volũtatis, nec ſuppoſiti volẽtis, quod eſt inconueniens.

ARTICVLVS 2.

Vtrum actus habeat ſubſtantiam a potentia, & intenſionem ab habitu.

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

RESPONDEO. Poſſet dici, quod virtutes acquiſitæ & infuſæ non differunt modo prædicto (ſuperiori artic.) ſed eodem modo comparantur ambæ ad ſubſtantiam actus. Et tũc eſt vnus modus dicẽdi, quòd actus habet ſubſtantiam à potentia, ſed intenſionem talem vel talem habet ab habitu, ita quòd quaſi duobus in actu, ſcilicet ſubſtantiæ & intenſioni, correſpondeant duo in ratione principij vel cauſę. Opinio Gotfredi quol. 9. q. 4

Impugnatur 4 ratio. 1. ratio. Contra iſtud arguo ſic. Intenſio actus non eſt aliquid extrinſecum accidẽs actui, ſed gradus intrinſecus actui, ita quòd actus intenſus eſt quoddam per ſe vnum, ſicut hoc indiuidum in ſpecie; nõ ergo poteſt eſſe aliud principium ſubſtantiæ huius actus, & intẽſionis ſuæ; quia à quo eſt hoc indiuiduum, ab eodem eſt gradus intrinſecus proprius huic indiuiduo; non enim poteſt recipere naturam ab aliquo, & hanc ſignatam, quin recipiat eam in certo gradu. Iuxta hoc quaſi ex eodem medio poſſet argui, ſicut poſtea arguetur ad principale artic. 5. Quia cũ actus intenſus ſit per ſe vnum, & aggregatum ex potẽtia & habitu ſit vnum per accidens, non poteſt totum hoc eſſe principium illius. Sed iſta forma arguendi non cogit, vnde poſtea ſoluitur, ſed primum cogit, quia vnde eſt hoc, inde habet certum gradum intrinſecum huic.
2. ratio. Prętereà ſecundò. Quandocũque principium actiuum naturaliter concurrit cum cauſa libera agente, cauſa iſta libera agente, oportet quòd illud principium naturaliter coagat, quantùm poteſt. Exemplum de voluntate & potentia inferiore naturaliter agente, quantũ eſt de ſe, tale enim licet impediatur ab agendo, quando liberum non agit, tamen libero agente ipſum neceſſariò agit, quia per modum naturę, quantũ eſt de ſe, agit, coagit illi libero, quantũ poteſt: ergo ſi habitus determinatus in voluntate det intenſionem determinatam actui, tunc voluntate operante ad ſubſtantiam actus, neceſſariò dat habitus illam intenſionem ſibi correſpondentem; & ita quantumcunque ex modico conatu voluntas operetur, ſemper

eſſet

eſſet actus eius æquè intenſus, quia ipſa
cauſante ſubſtantiam actus, habitus, quia
agit per modū naturæ, cauſaret quod ſuū
3. ratio. eſt neceſſariò. Preterea. Si habitus det in
tenſionem actui, hoc erit in aliquo gradu
finito, ſignetur iſte gradus, & ſit A, volun-
tas igitur cum habitu illo poteſt habere
actum intenſum in hoc gradu; fiat aliqua
alia voluntas perfectior iſta voluntate, ſe
cundum proportionem A gradus ad actū
in vno gradu, putà ſi A eſt gradus. 8. in a-
ctu, fiat voluntas excedens primam volun
tatem in. 9. gradibus; iſta igitur voluntas
ſine habitu poſſet habere actum æquè in-
tenſum, ſicut illa voluntas cum habitu: er
go non præcisè eſt ſubſtantia actus à potē
4. ratio. tia, ita quòd non intenſio. Præterea. Sola
voluntas infinita circunſcripta omni ratio
ne habitus poteſt habere actum infinitum,
ergo voluntas in quocunque gradu natu-
ræ poteſt in actum determinati gradus. An
tecedens patet, quia voluntas infinita non
eſt receptiua alicuius habitus, quia non de
ficit ei aliqua perfectio poſsibilis volunta
2. Top. cap. 29. ti. Conſequentia probatur, quia ſicut ſum
mum ad ſummum, ita ſimpliciter ad ſim-
pliciter, & quilibet gradus ad gradum ſi-
bi correſpondentem.

Hæc argumenta tacta contra iſtam viā,
ponentem habitum eſſe principium acti-
uum intenſionis in actu (quæ videntur eſ
ſe contra illam viam, quæ habetur 3. artic.
pro tanto quia ponimus actum elicitū ab
habitu & potentia agente cum æquali con
natu eſſe intenſiorem, quàm elicitum à po
tentia ſola) diſcurrendo per illa oſtendo,
quòd non repugnant illi viæ. 3. De primo
patet, quia non pono duo diſtincta in actu
habentia duo principia diſtincta, ſed idē
actus per ſe vnus habet duo principia in
diuerſo ordine principiandi. Ad ſecundū
concedo, quod infertur, ſcilicet quòd po-
tentia operante ex æquali conatu, ſēper
actus ſit intenſior habitu coagente, quàm
non coagente; ſed ex hoc non ſequitur il-
lud inconueniēs, quod ſequitur contra a-
liam viam, videlicet, quòd potētia ex quo
cunque conatu agente actus ſit æquè in-
tenſus ſemper; hoc ibi ſequitur, quia tota
intenſio attribuitur habitui, ſed non hîc,
quia intenſio attribuitur duabus cauſis, &
potentiæ quidem ex maiori & minori co-
natu, habitui autem ſemper æqualiter, quā
tùm eſt de ſe. Ad tertium concedo, quòd
poſſet fieri voluntas in puris naturalibus,
quæ actum intenſiorem eliceret, quàm a-
lia voluntas cum habitu; hoc non eſt incō
ueniens, ponendo iſta duo eſſe principia
ordinata, ſicut eſſet incōueniens, attribuē
do totam intenſionem habitui, & non po-
tentiæ. Per idem ad quartum.

ARTICVLVS 3.

Vtrum habitus ſit cauſa actiua partialis reſpectu actus.

ARGVITVR quòd non.
¶ 1. Quia nulla diſtincta ſpecie
ſunt æquiuocæ cauſæ ſibi inuicē
agentes, habitus & actus diſtin-
guuntur ſpecie, ergò non ſunt ſibi inuicē
cauſæ æquiuocæ agentes; ſed actus neceſſa
riò eſt cauſa æquiuoca in generatione ha-
bitus acquiſiti ſaltem, ergo non è conuer-
ſo. Probatio maioris, quia cauſa æquiuoca
eminenter continet in ſe perfectionem ef-
fectus, non autem poſſunt duo diſtincta
ſpecie ſe inuicem eminenter continere.

¶ 2. Preterea. Comparando ad eandē cau-
ſam primam duos effectus, videtur, quòd
alter iſtorum habeat determinatum ordi-
nem mediatum vel immediatum, priorem
vel poſteriorem, & hoc loquendo de tota
ſpecie alterius iſtorum duorum effectuū;
hoc apparet inductiuè in paſsionibus con
tinentibus idem ſubiectum, in quo eſt ne-
ceſſariò determinatus ordo, quòd vna im-
mediatius ſequitur ſubiectum, quàm alte-
ra, & hoc ſecūdū totam ſpeciem, ita quòd
ille ordo non variatur in quibuſcunq; in
diuiduis; igitur reſpectu potentiæ, quæ eſt
cauſa communis actus & habitus, habe-
bunt iſti duo effectus ordinem determina
tum, quia vel neceſſariò actus ſecundum
totam ſpeciem præcedit habitum, vel è cō
uerſo; & cùm aliquis actus de neceſſitate
præcedat habitum, vt cauſa eius, habitus
omnino non præcedit aliquem actum, vt
eius cauſa per ſe.

¶ 3. Præterea. Si habitus ſit cauſa partia-
lis reſpectu actus & æquiuoca, igitur cau-
ſa huius cauſæ erit perfectior, quā ſit cau-
ſa æquiuoca eiuſdem. Conſequētia patet,
quia in cauſis æquiuocis cauſa cauſæ per-
fectior cauſa eſt, quàm cauſa proximior
cauſato, ſed actus eſt cauſa generationis
habitus, igitur ſi potentia cum habitu po-
teſt in actum perfectum, multò magis ſi eſ
ſet ſub actu generatiuo, habitus poſſet in

eundem actum perfectum, quod videtur inconueniens; quia duo actus perfecti nõ poſſunt eſſe in eadem potentia, aut ſaltem ſi poſſunt, non videtur, quòd vnum iſtorũ poſsit eſſe aliquo modo actiuum reſpectu alterius.

¶4. Præterea. Si habitus eſt quaſi cauſa ſecunda ſupplendo aliquem gradum cauſalitatis, qui deeſt potentiæ; poſſet igitur fieri habitus ita perfectus, quòd ſuppleret vicem totius potentiæ, & ita aliquis habitus ſolus ſine potentia poſſet eſſe cauſa ſufficiens, & in ratione habitus & in ratione potentię; & vniuerſaliter in agentibus eiuſdem rationis, videtur, quòd ita poſsit intendi virtus vnius, quòd æquabitur duobus.

¶5. Præterea. Si teneretur, quòd in motu intenſionis & remiſsionis indiuiduũ corrumpatur, neceſſe eſſet ponere habitum non eſſe cauſã actus, quia corrumpitur illo actu, quo intenditur, cauſa autem non eſt cauſa, quando corrumpitur, quia quod non eſt, nullius eſt cauſa.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Habitus eſt cauſa actiua partialis reſpectu actus.*

¶ RESPONDEO. Attribuendo alicui quo modo rationem principij actiui reſpectu actus, poteſt dici, quòd habitus eſt cauſa partialis actiua, cum quo ipſa potentia etiam eſt cauſa partialis reſpectu actus perfecti procedentis à potentia & habitu, licet ipſa poſſet eſſe totalis cauſa reſpectu actus imperfecti pręcedentis generationẽ habitus. Et tunc de diſtinctione illarum cauſarum partialium, & etiam quomodo faciant vnam per ſe cauſam totalem, dicendum eſſet, ſicut dictum eſt ſupra diſt. 3. q. 3. de cauſa notitię genitę.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum oportet negare maiorem, quia oportet dicere quòd duo diſtinctarum ſpecierum poſſunt eſſe ſibi inuicem cauſę ęquiuocæ partiales, licet non totales. Ad probationem eius, quę eſt per eminentiã cauſæ ęquiuocæ, reſpondeo. Iſta probatio tenet de cauſa totali, & non pono circulum in cauſis ęquiuocis totalibus.

Vide ſupra diſt. 3. q. 3. ¶ Ad ſecundum dico, quòd duo effectus comparati ad vnam cauſam communem eorum, poſſunt habere ordinem mutuum ad ſe inuicem in ratione cauſę partialis, ſicut ſpecies intelligibilis, & intelligere cõparando ad intellectum agentem & poſſibilem, quia reſpectu intellectionis partialis cauſa eſt ſpecies, & poſſet poni intellectio eſſe aliqua cauſa ſpeciei pro quanto intendit eam.

¶ Ad tertium poteſt dici, Quòd non oportet omnem actum generatiuum habitus eſſe rationem agendi quo, ſicut habitus genitus poteſt eſſe ratio quo, quemadmodum virtus Solis non poteſt eſſe principiũ quo reſpectu omnis actus, reſpectu cuius forma genita à Sole poteſt eſſe principium quo. Cùm verò dicitur, quòd quicquid eſt cauſa cauſæ &c. verum eſt ſicut remotum quo, ſed non ſicut immediatum quo.

¶ Ad quartum dico, Quòd in quantocunque gradu habitus non poſſet ſupplere totam vicem potentię, quia etſi cauſalitas eius ſit diminuta, & cauſalitas potentię diminuta, tamen alterius rationis eſt cauſalitas habitus, quàm cauſalitas potẽtię; quia ex ratione ſui habitus eſt cauſa ſecunda, qua ſcilicet potentia poteſt vti; & ita ſi in infinitũ augeretur, nunquam poſſet fieri principium vtens, ſicut virtus generatiua Patris quantumcunque augeretur, nõ poſſet fieri virtus Solis. Non igitur eiuſdẽ rationis eſt cauſalitas habitus cum cauſalitate potentię, vt illa intenſa poſsit aſcendere ad iſtam, ſed ſemper ſunt alterius rationis, & tamen hæc cum illa cauſans cauſat actum perfectiorem, quàm ſi ſolum cauſaretur ab vna illarum.

¶ Ad vltimum, illud ſuppoſitum negabitur in quęſt. ſequenti de augmento Charitatis, &c.

ARTICVLVS 4.

Vtrum potentia ſit cauſa prior quàm habitus reſpectu actus.

ARGVITVR quòd habitus. ¶ Quia cauſę prioris eſt determinare ſecundam, non è conuerſo, habitus autem determinat potentiam ad agendum, & non è conuerſo, & inclinat eam; Inclinare autem eſt ſuperioris reſpectu inferioris, non è conuerſo.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Potentia cauſa prior eſt quàm habitus reſpectu actus.*

¶ RESPONDEO. Tenendo habitũ eſſe

eſſe cauſam partialem reſpectu actus cùm illa duo ſcilicet potentia & habitus non ſint cauſa eiuſdem ordinis vel rationis; ſicut duo trahentes nauim, eſt dubitatio, Quod eorum habet rationem cauſæ prioris? Certè habitus erit cauſa ſecunda & nõ prima, ſed ipſa potentia erit cauſa prima, & abſolutè non indiget habitu ad operandum; minus tamen perfectè operabitur ſine habitu quàm cum habitu, & poſito æquali conatu ex parte potentię: Quia quãdo duę cauſę concurrunt ad aliquem effectum, vna ſola non poteſt ex ſe in ita perfectum effectum ſicut ambę ſimul. Et hoc modo ſaluatur, quòd actus eſt intenſior à potentia & habitu, quàm à potentia ſola, non quidem quòd potentia ſit cauſa ſubſtantię actus & habitus ſit cauſa intenſionis, quaſi duobus cauſaris correſpondeant duæ cauſę, ſed quòd ambæ cauſę concurrentes poſſunt producere effectum perfectiorem, quàm altera ſola, qui tamen effectus ſecundum ſe totum, & per ſe vnus eſt à duabus cauſis, ſed in diuerſo ordine cauſantibus.

Probatur concluſio 5. ration. Concluſio probatur ſic. Primò quia potẽtia vtitur habitu non è cõuerſo, & quod vtitur alio eſt principalius in agendo, & illud quo vtitur, eſt quaſi inſtrumentum vel cauſa ſecunda. Similiter. 2. Potẽtia eſt illimitatior in agendo, quàm habitus, eo quòd ad plura ſe extẽdit, ſed ſuperior cauſa videtur eſſe illimitatior extenſiuè, ergo &c. Pręterea. 3. Habitus eſt cauſa naturalis, igitur ſi ipſe eſt cauſa principalis mouens potentiam, moueret eam per modum naturæ, & per conſequens cùm potẽtia agat eo modo, quo mouetur, ageret per modum naturę, Nam agens quod agit inquãtùm mouetur, ſi mouetur per modum naturę, agit etiam vlterius per modum naturę, & ita omnis actio potentiæ habituatę eſſet naturalis, & nulla libera, quod inconueniens eſt. Item. 4. Habitus eſſet potẽtia, quia eſſet illud, quo primo habens poteſt operari. Pręterea. 5. Quando ſunt duę cauſæ ordinatę, quarũ vna eſt cauſa alterius, illa quæ eſt cauſa alterius, eſt ſuperior cauſa; ſed potentia eſt cauſa habitus ſaltem mediantibus actibus, & nullo modo è conuerſo.

ARTICVLVS 5.

Vtrum neceſſe ſit in habitu ponere rationem principij actiui reſpectu actus.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia habitus eſt quo habens vtitur cum voluerit (ſecundum Commentatorem. 3. de anima, ſuper illud, Oportet vt in ea ſit intellectus! com. 18. Hæc, inquit, eſt diffinitio habitus, vt habitu intelligat illud, quod eſt proprium ſibi ſecundum ſe, & quando voluerit, abſque hoc, quòd indigeat in eo aliquo extrinſeco:) ſed vti competit agenti; nam patiens principio paſſiuo non vtitur.

¶ 2. Præterea. Quatuor conditiones attribuimus habenti habitum, primo quòd operatur delectabiliter, faciliter, expeditè, & promptè; ex qualibet poteſt argui propoſitum. 2. E hic. c. 3. & inde. Ex. 1. arguitur. Quia actus, qui fuit prius diſconueniens agenti, non ſit ſibi cõueniens, niſi ipſum inquantùm agens, aliter ſe habeat; igitur per iſtum habitum per quem conuenit ſibi ſic operari, ſit conueniens ſibi, & ita delectabile ipſum aliter ſe habet habitu agens inquantùm agens. Ex 2. arguitur. Quidquid eſt ex ſe ſummè diſpoſitum ad patiẽdum, non indiget facilitari vt patiatur, ſed potentia habituabilis ſicut voluntas & intellectus eſt ex ſe ſummè diſpoſita ad recipiendum actus, quia non habet contrarium, & propter hoc nõ indiget motu, ad hoc vt agat, ergo habitus, per quem facilitatur, diſponit ipſam ad agendum, non ad patiendum. 7. Phyſ. t. c. 20. & Auerroes. 3. de anima. com. 14. Ex. 3. arguitur. Quia cui competit impediri, ei cõpetit expeditio, ſed impediri conuenit agẽti, quando virtus eius actiua deficit, & ab alia ſuperatur, igitur habitus, per quẽ conuenit alicui expeditè operari, eſt ipſius vt actiuum eſt. Ex. 4. arguitur. Quia cuius eſt tardè & non promptè operari, eius eſt & promptitudo, ſed non promptè operari conuenit agenti inquantùm actiuum non paſſiuum, ergo & promptitudo, quam tribuit habitus, pertinet ad agens inquantũ agens.

¶ 3. Præterea. Habitus inclinat potentiam ad actum, duplex autem eſt inclinatio, ſcilicet potentię paſſiuę ad formam, & potẽtię actiuæ ad agere; habitus non inclinat primo modo, nam actus recipitur in potẽtia immediatè, alioquin actus perfectus & imperfectus non haberent idem ſuſceptiuum; ergo inclinat ſecundo modo, vt principium actiuum ad agere, quod eſt propoſitum.

¶ 4. Præterea. Secundum Philoſophum 8. Phyſic. & 2. de anima. Anima ante ſciẽtiam t. c. 12. t. c. 35.

tiam eſt in potentia eſſentiali, habens autẽ
ſcientiam eſt in potentia accidẽtali; quod
autem reducit de potentia eſſentiali ad ac
cidentalem reſpectu operationis, videtur
eſſe principium actiuum reſpectu eius,
quia eſt, quo habens operatur, vnde Phi
2.c.5. & 24. loſophus vult. 2. de anima, quòd ſicut
ſcientia eſt, qua ſcimus, ita anima eſt, qua
viuimus, & ſentimus, & intelligimus; &
per conſequens ſicut anima eſt, quo agi-
mus actus vitales, ita ſcientia eſt, quo acti
uè ſpeculamur.

¶ 5. Prẹterea. Aliquis habitus eſt practi-
cus, & talis eſt actiuus vt prudentia ali-
quis factiuus vt ars; ratio practici in com-
muni, & ſpecialiter factiui videtur conclu
dere in tali habitu rationem principij a-
ctiui.

¶ OPPOSITVM. Relatio non eſt
principium actiuum, nec aliquid eſſentia-
liter includens rationem, habitus autem
eſt aliquid ſecundum Philoſophum. 7.
t.c.17. & 5. Phyſic. ergo &c. Confirmatur, quia non
MetaPhyſ. minus requiritur entitas realis abſoluta in
t.c.20. principio motus, quàm in termino motus;
ſi ergo habitus caret entitate abſoluta,
quę ſufficiat ad terminandum motum (ſe
cundum Philoſophum ibi) multò magis
caret ea, quæ requiritur in principio acti-
uo. Prætereа. Vnius actionis videtur eſſe
vna potentia actiua (5. Phyſic. ſecundum
Cõmentatorem com. 37. & 38.) Sed non
ſolũ habitus eſt potẽtia actiua reſpectu o-
perationis, quia tunc ipſe habitus eſſet po
tentia, quia potentia eſt qua ſimpliciter
poſſumus, & habitus non eſſet illud, quo
ſimpliciter perficitur potentia; ergo ſolùm
illud, quod perficitur per habitũ eſt prin-
cipium actiuum actionis. Cõfirmatur iſta
ratio, quia vna actio requirit principium
formale, quo eliciatur per ſe vnum, aggre
gatum autem ex potentia & habitu eſt v-
num per accidens non per ſe, igitur totum
non poteſt eſſe quo reſpectu operationis
per ſe vnius. Prætereа. Accidens non eſt
principium agendi in ſubiectum propriũ,
ſed operatio ad quã ponitur habitus, reci-
pitur frequenter in potentia, cuius eſt ille
habitus, ergo reſpectu iſtius non eſt habi
tus principium actiuum. Prætereа. Aliqui
habitus ſunt in potentiis ſenſitiuis appeti
tiuis, & ille appetitus nõ eſt actiuus, quia
ſecundum Damaſc. Senſus non ducit ſe,
Lib. 2 c. 28. ſe, ducitur; ergo nec forma id eſt habitus
vel 22. eius poteſt eſſe principium actiuum, quia
ſi eſſet, oporteret, quòd concurreret cũ po
tentiis in agendo.

¶ *CONCLVSIO. Non eſt neceſſe in ha-
bitu ponere rationem principij actiui reſpectu
actus.*

¶ RESPONDEO. Qui vellet tene-
re concluſionem articul. 3. poſſet negare
ab habitu omnem rationem principij acti
ui, & dicere, Quòd habitus tantùm incli-
nat ad operationem, quaſi actus prior con
ueniens cum actu ſecundo, & determinãs
ad actum illũ, ſicut grauitas eſt actus prior
determinans & inclinans ad determinatũ
Vbi, licet ſecundum aliquos grauitas non
ſit principium reſpectu eſſe in illo Vbi: &
illud videtur probabile, quia nulli debet
attribui cauſalitas reſpectu alicuius, niſi
talis cauſalitas ſit euidens ex natura rei,
vel cauſæ vel cauſati; nulli etiam neganda
eſt perfecta cauſalitas, niſi manifeſtè appa
reat imperfectio cauſalitatis in ea, quia
nullam naturam negandum eſt perfectio-
nem habere, qua non eſt euidens eam care
re; nulla autem videtur neceſſitas ponere
aliquam cauſalitatem actiuam in habitu
reſpectu habitus, quia ſine hoc ſaluabun-
tur omnes conditiones, quæ communiter
attribuuntur habitui; nulla eſt etiam ne-
ceſſitas auferendi â potentia perfectam ra
tionẽ cauſalitatis, vt attribuatur partialis
cauſalitas potentiæ; ergo non eſt aliqua
cauſalitas habitui attribuenda. Aſſumptũ
patet, quia illæ quatuor conditiones, quæ
habitui attribuuntur (videlicet, quòd eſt,
quo habens faciliter operatur, delectabili
ter, promptè, & expeditè) ſaluantur per ſo
lam inclinationem habitus, quam tribuit
potentię, vt receptiua eſt operationis. De-
lectatio quidẽ eſt propter cõditionẽ reci-
pientis, cui cõuenit operatio recepta, & ob
iectũ, circa quod eſt operatio, nunquã e-
nim delectatio eſt in factione, quę pręciſè
eſt factio, ſed quia actio eſt in agẽre, po-
teſt eſſe actio delectabilis propter cõueniẽ
tiã agentis ad obiectũ; hanc autem conue-
nientiam poteſt tribuere habitus, ex hoc,
quòd inclinat ad actionem & obiectum,
ergo & delectabilitas non includit ratio-
nem principii actiui, ſed tantùm conueniẽ
tiã principij paſſiui ad actionẽ & obiectũ:
& hoc ad actionẽ, quę eſt de genere qua
litatis, non quæ eſt de genere actionis, de
qua differentia actionũ dictum eſt ſupra Vide in 4.
diſt. 3. q. 3. Quòd quędã eſt actio, quæ eſt diſt. 13 & in
qualitas, & illa cõuenit potentię habitua- quol. q. 18.

tæ, quę per habitum inclinatur ad talem actum,& ad obiectum terminans talem operationem, non habituatę autem non ſic conuenit, nec talis forma neę tale obiectum. Similiter quo ad conditionem ſecundam, difficultas in operatione accidit ex hoc,quòd receptiuum operationis non eſt diſpoſitum ad recipiendum,& non ſolum ex defectu virtutis actiuę;ergo ſi receptiuum ſit diſpoſitum, erit facilitas in agendo, inquantùm agens agit circa tale paſſum.Similiter de expeditione & promptitudine, nam impeditio & tardatio agentis in agendo poteſt eſſe propter indiſpoſitionem ipſius paſsi, potiſsimè quã do idem eſt agens & patiens vel recipiẽs, ita quòd ipſum non operabitur promptè, quia eſt indiſpoſitum ad operandum; hęc etiam indiſpoſitio non eſt ad agendum actione de genere actionis, ſed ad habendum actionem de genere qualitatis; nihil enim dicitur formaliter operari inquã tùm elicit operationem,ſed inquantùm recipit eam in ſe. Qualiter autem omnia alia habitui attributa ſaluantur attribuendo totam actionem potentię & nullam habitui, patebit ſoluenddo. 2. argumentum.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum. Potentia vel potens vtitur habitu, quia ipſe eſt quædam inclinatio ad operationem; non quidem vt potentia actiua ad agere, ſed vt forma prior inclinat ad formam poſteriorem, ſicut grauitas ad deorſum.

¶Ad ſecundum,Ad illas conditiones quatuor diceretur,quòd delectatio eſt ex conuenientia operationis ad potentiam & ob iectum,circa quod eſt operatio, quæ conueniẽtia eſt obiecti ad potentiam, inquã tùm recipit actionem, & non inquantùm elicit eam, quia factio ſola vt factio nunquam eſt delectabilis, & ideo propter delectationem nunquam oportet ponere rationem principij actiui:ſimiliter facilitatio, expeditio, & promptitudo ponuntur ratione paſsi, quia paſſum poteſt difficulter recipere, quando non eſt diſpoſitum, & impeditè & tardè,vel non promptè, & ratione indiſpoſitionis paſsi eſt ibi difficultas,tarditas, & indiſpoſitio; ergo agens poteſt expeditè,promptè & faciliter agere propter diſpoſitionem paſsi, & habitus eſt talis diſpoſitio in paſſo. Quando igitur dicitur, quòd non eſt difficultas ad patiendum, quia paſſum eſt ſummè diſpoſitum, Reſpondeo, quod per abnegationem contrarij eſt diſpoſitum, ſed nõ per rationem diſpoſitionis conuenientis. Exemplum de ligno ſicco & neutro. Lignum quidem neutrum eſſet ſummè diſpoſitum ad calorem priuatiuè, ſcilicet per carentiam cuiuſcunque diſpoſitionis oppoſitę, non autem ſummè diſpoſitum poſitiuè per poſitionem diſpoſitionis conuenientis,qualis eſt ſiccitas.Et ſi iſta conuenientia eſſet cum ſenſu, lignum ſiccum †delectabiliter calefieret, non ſic lignum neutrum,quia non ſic ipſi conuenit forma recepta.

alias ſimiliter

¶ Ad tertium de inclinatione poſſet dici, quod inclinat ſicut forma prior ad ſuſceptionem formæ poſterioris,ſicut grauitas inclinat ad eſſe deorſum,etiam ſecundum eos,qui dicunt grauitatem reſpectu deſcẽſus non eſſe principium actiuũ;nec oportet ſic paſsiuè inclinans eſſe rationem recipiendi formam, ad quam inclinat, ſicut nec grauitas eſt principium receptiuum vbi.

¶Ad quartum de ſcientia dico,quòd ſciẽtia,per quam anima reducitur de potentia eſſentiali ad accidentalem, eſt ſpecies intelligibilis ipſius obiecti, & de illa concedo, quòd ipſa eſt principium actiuum reſpectu conſiderationis; ſed illa ſpecies nõ eſt habitus(de quo loquimur)quieſt qualitas derelicta ex actibus frequenter elicitis, iſta enim ſpecies pręcedit naturaliter primum actum elicitum circa obiectum, circa quod eſt: & licet iſta ſpecies poſſet eſſe radicata in intellectu,& cũ fuerit radicata poſſet dici habitus, non tamen iſtę habitus,qui generatur ex actibus frequẽtibus(ſicut dictum eſt)ideo omnia verba, quæ loquuntur de ſpecie tanquam de habitu,non procedunt ad intellectum huius quæſtionis, nec etiam illa, quę accipiunt ſcientiam pro iſta ſpecie. Diſtinctio iſtorum habituũ (ſcilicet habitus, qui eſt ſpecies intelligibilis, & habitus intellectiuẽ propriè dicti)patebit libr. 2. diſtin. 3. q. 2. Per hoc apparet ad illud,quod adducitur deeſſe quo. Dico,quòd ſciẽtia ſtrictè accipiendo pro habitu acquiſito ex ſpeculationibus,nõ eſt propriè quo ſpeculamur,ſed quædam inclinatio ad faciliter & delectabiliter ſpeculandum;illud autem, quo vt principio actiuo ex parte obiecti ſpeculamur,eſt ſpecies intelligibilis.

Vide q. 2. Prologi. Art. 1.

¶Ad

¶ Ad vltimum dicitur, Quòd habitus intellectus practici dici poteſt, quia inclinat ad praxim, non quòd illa praxis ſit eius vt principij actiui, ſed quaſi terminans inclinationem eius ſic, aut ipſius potentię habituatæ, vel alterius potentię, vt principij actiui, ſicut electio recta practicæ actiuæ elicitur à voluntate, & non à Prudentia, quæ tamen eſt habitus practicus reſpectu iſtius electionis, quia inclinat eam, licet non ſit principium actiuum eius.

¶ Tenẽdo viam illam 3. (artic. 3.) ad argumenta principalia reſpondeo. Ad primũ, Quamuis dicatur habitum non eſſe formam abſolutam propter illa verba Philoſophi. 7. Phyſic. tamen tenendo omnem qualitatem eſſe formam abſolutam, & cũ qualitas primę ſpeciei non eſt minus qualitas quàm alterius ſpeciei, poteſt dici, quòd aliquid, cui relatio eſt eadẽ, poteſt eſſe principium actiuum, licet relatio non ſit principium actiuum, nec etiam illud idem, cui relatio eſt eadem, per rationem relationis eſt principium actiuum, ſed per rationem abſoluti, cui relatio eſt eadem. Diſtinctiò iſtorum, ſcilicet relationis & eſſentiæ abſolutæ, cui relatio eſt eadem, poteſt patere ex multis etiam aliis viis dictis ſupra, vbi cum identitate perfecta reali ponitur non identitas formalis. Et hoc magis patebit in ſecundo diſtinct. 1. quęſt. 3. vbi dicetur, quòd creaturę ad Deum relatio eſt eadem eſſentiæ abſolutæ rei creatæ, & tamen non formaliter eadem. Pro tanto igitur poteſt exponi Philoſophus, qui dicit habitum eſſe ad aliquid, quia per identitatem includit reſpectum, & tamen non eſt tantũ reſpectus, ſed eſt quoddam abſolutum, & ideo poteſt ſibi competere actio tanquam principio agendi. Ad confirmationem rationis poſſet dici, quòd maior abſolutio requiritur in termino motus, quàm in principio agendi, quia nihil poteſt terminare motum, quod habet relationem eandem ſibi, non ſic de principio actiuo. Vel (quod magis eſt ad rem) poteſt dici, quòd illa ratio Philoſophi non concludit propoſitum niſi diminutè, & ad habendum concluſionem ſuã, quam intendit habere, oportet eam alio modo pertractare, quàm verba primò ſonant, circa quod nolo modò immorari, vel oporteret alias rationes ipſius declarare ad dictam concluſionem probandam. De hac autem quæſt. Vtrum ſcilicet habitus ſit aliquid abſolutum, dicetur aliàs.

Diſt. 2. & 8

¶ Dubium eſt de reſpectu ad per ſe obiectum, ſi eſt idem habitui. Certum eſt, quòd ille reſpectus, vnde dicitur virtus, quæ eſt ad regulam, eſt extrinſecus adueniens, vnde non oportet propter intentionem Ariſtot. ire ad reſpectum identitatum habitui, ſed ſufficit, quòd omnis habitus ſit ad aliquid, non ſecundum gradus diuiſibiles. Contrà. Accidens per accidens non diuiditur, igitur nec illud cui accidit, vnde eſt locus fortè, vna ratio de reſpectu extrinſeco, alia de per accidens, &c. Addendũ eſt igitur ad minorẽ Philoſophi ſic, Omnis habitus eſt identicè ad aliquid, non ſecundum gradus diuiſibiles, & ſic eſt maior verà; quidquid enim identicè eſt ad aliquid non ſecundũ gradus diuiſibiles, non poteſt terminare motum, ſed mutationem bene poteſt terminare; vnde habitus non continuè generatur, vt ſit motus, ſed ſi habet gradus, quilibet eſt indiuiſibilis, & in quolibet indiuiſibili reſpicit obiectum, & quilibet ſimplici mutatione generatur, quæ non terminat motum in illa forma, ſed fortè motum in paſsionibus, & finibus, & quibuſcunque aliis, nam magis & minus in forma non ſufficiunt ad motum in illa, niſi quilibet gradus ſit diuiſibilis, vt poſsit continuè procedi ab vno in alium, non enim componitur motus ex mutationibus; Itaque non eſt medium Philoſophi ad aliquid, ſed ſic ad aliquid, ſcilicet quod non eſt ſecundum gradus diuiſibiles, ſed in quocunque gradu indiuiſibiliter reſpicit illud, ad quod eſt identicè relatiuum: Ex hoc ſicut ex manifeſtiori ſequitur fortè ipſum abſolutum, quòd ſic reſpicit, non habere gradus indiuiſibiles, non autem ſequitur hoc tanquam ex cauſa, imò abſolutum nõ habere gradus diuiſibiles cauſa eſt eius, quod eſt reſpectum non eſſe diuiſibilem, quia relatio ſuſcipit magis & minus ex fundamento, non è conuerſo, licet quandoque è conuerſo, poſsit eſſe cauſa innoteſcendi. Iſta autem indiuiſibilitas reſpectus identici abſoluto non prohibet ipſum abſolutum eſſe principium agendi, ſicut patet de quacunque forma actiua, ſi qua eſt indiuiſibilis habet reſpectum identicum ad Deum, non igitur ſequitur

In 3. in materia de virtutibus, & in quolib. q. 18. & in Collatio.

non terminat motum propter relationem indiuiſibilem identicam ad Deum; ergo non eſt principium agendi propter illam, quia relatio identica indiuiſibilis repugnat formę acquiſitæ per motum, non autem formæ actiuæ. Poteſt dici, quòd illa ratio Philoſophi non concludit propoſitum, niſi diminutè. *

Ad ſecundum argumentum dico, quòd vnius actionis eſt vnum principiū per ſe, & hoc in vno ordine principiandi, tamen poſſunt eſſe multa principia in diuerſo ordine principiandi, quorum non ſit vnitas, niſi vnitas ordinis, licet quandoque cum vnitate ordinis concurrat vnitas accidentis, & ſubiecti inter hęc ordinata, ſed hoc accidit. Ita etiam in propoſito habitus & potentia ſunt duo principia alterius ordinis, & vtrunque in ſuo ordine eſt vnum per ſe, & cum iſta vnitate ordinis concurrit vnitas accidentis & ſubiecti inter hæc ordinata, ſed hoc accidit; quia ſi ita poſſet coniungi cauſa prima cum ſecunda ſine informatione tali vnius ab altera, ſicut coniunguntur, quando informatur vna ab altera, eodem modo poſſent habere vnitatem ſufficientem ad cauſandum vnum effectum. Quando igitur dicitur, quòd vnius actionis per ſe eſt vna cauſa actiua, concedo in vno ordine, ſed in alio ordine principiandi bene poteſt eſſe alia, & alia cauſa, & hoc ſiue hęc & illa conſtituant vnum per accidens, ſiue non, ſed tantùm vnū vnitate ordinis; Et licet ſit ibi vnitas per accidens, adhuc tamen ſemper ſaluatur vnitas ordinis principij ad principiū. Per hoc apparet ad illam confirmationem de vnitate principij formalis, concedo talem vnitatem in illo, quòd eſt principium quo in vno ordine principiandi. Ad tertium dico, Quòd accidens bene poteſt eſſe principium alicuius effectus receptibilis in ſuo ſubiecto, ſicut ſpecies intelligibilis eſt principium intellectionis receptæ in intellectu poſsibili, & ita forma poteſt eſſe principium quo reſpectu trāſmutationis ſui ſubiecti. Ad vltimum de appetitu ſenſitiuo dico, Quòd iſte habet rationem principij actiui aliquo modo, licet nō actiui liberè; & hoc eſt quod Damaſc. intelligit, quòd nō ducit, ſed ducitur, ideſt nō dominatur actioni ſuæ, quod eſt ducere, ſed reſpectu actionis ſuæ determinatur ab agente ad certam operationem, & hoc eſt duci. Quod autem appetitus ſenſitiuus, licet non ſit liber, ſit aliquo modo actiuus, & etiam ſenſus, dicetur aliàs. ☞ In tertio vbi ſupra diſtinct. 15. & in 2. quolibeto, & ſuper lib. de anima. *

Sic igitur patet, qualiter duabus primis viis de habitu (poſitis in 1. & 2. art.) tanquam inconuenietibus derelictis, duæ vltimæ (huius & 3. artic.) tanquam probabiles poſſunt ſuſtineri, attribuendo ſecundū illam tertiam viam aliquam cauſalitatem habitui, non ſolùm rationem principij paſſiui; vel ſecundum hanc quartam, negando ab habitu rationem actiui, & quòd ſit tanquam forma inclinans ad aliquam formam vlteriorem recipiendam, licet non ſit ratio recipiendi reſpectu eius; ſicut grauitas inclinat deorſum, licet non ſit ratio receptiua eius, quod eſt eſſe deorſum, ſed corpus inquantùm eſt receptiuum † alicuius vbi. Ac proinde argumenta, quæ ſunt contra iſtas duas vias vltimas, quia vtraque poteſt probabiliter ſuſtineri, ſoluta manent. Problematice cōcludit Scotus. † alias Omnis.

ARTICVLVS 6.

Vtrum habitus moralis inquantum virtus ſit aliquo modo principium actiuum reſpectu bonitatis in actu.

ARGVITVR quòd non. ¶1, Quia per Ariſt. 2. Ethic. Virtus eſt, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit; Et non reddit bonum illud in ratione principij paſsiui, quia non eſt ratio recipiendi; ergo in ratione principij actiui. Præterea. Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum ex 7. Phyſ. non autē diſpoſitio paſsiua, quia vt prius non eſt ratio recipiendi, ergo actiua. Confirmatur ratio, quia ſic ſe habet optimum ad optimum, ſicut bonum ad bonum, ſed cùm optima ratio ſit principij actiui, ergo ſecundum iſtam rationem virtus perficit potentiam, & ita ad agendum. ¶2. Præterea. Virtus eſt moderatrix paſſionum, non moderatur autem per rationem principij paſsiui, quia obiectum, ex quo eſt cauſa naturalis, cauſat actum ſecū dum vltimum potentiæ ſuę, ergo quantū poteſt, ſi non impediatur per aliquid contrà agens; igitur ſic ſummè agens impedie do obiectum ſic, ſiue ſic agere in reprimendo paſsionem, moderatur eam per rationē principij actiui.

[Margin: Cap. 5. — t.c. 17 — 3. Topic. — 2. Ethic.]

¶3. Præ-

¶ 3. Præterea. Dicit Philoſophus. 2. Ethic. (Cap. 4.) quòd non habens iuſtitiam, etſi poſſit operari iuſta, non tamen iuſtè, & ita de aliis actibus; bonitas autem moralis requirit operari iuſtè vel fortiter, & ſic de aliis; ergo virtus eſt tale principium actus inquantùm bonus, quia ſine ea nō poſſet eſſe actus bonus.

☞ ¶ 4. Preterea. Tantò perfectior eſt virtus reſpectu actus ſui; quàm ars reſpectus ſui, quantò virtus eſt melior arte; ſed omnis ars eſt cauſa vnde principium motus reſpectu operationis ſecundum Commentatorem. 1. Ethicorum commento. 10. in fine. Item probat. 4. e. ex intentione per multas rationes, & hoc de habitu † liberalitatis, (alias libertatis.) quòd magis conſiſtit in bona actione & datione, quàm bona poſſeſsione & receptione.*

¶ OPPOSITVM huius arguitur per hoc, quòd bonitas moralis in actu non dicit niſi relationem, quia actum (3. Ethic. c. 3) eſſe circunſtantionatum debitis circunſtantiis, non eſt aliquid abſolutum in actu, ſed tantùm comparatio debita actus ad illa, (2. Ethic. c. 5) quibus debet conuenire; ergo illud non habet aliquod principium actiuum proprium, ſicut nec aliquis reſpectus. Preterea. Si habitus inquantùm virtus eſſet principium actiuum bonitatis moralis in actu, cùm habitus non ſit virtus niſi ex reſpectu, ſcilicet ex conformitate eius ad Prudentiam, eſt enim habitus electiuus medij, vt determinatur à recta ratione; ergo aliqua ratio relatiua in habitu eſſet ratio principij actiui, quod eſt impoſsibile.

¶ *CONCLVSIO eſt problematica.*

¶ RESPONDEO. Quantùm ad iſtū articulum dici poteſt, Quòd ſicut pulchritudo non eſt aliqua qualitas abſoluta in corpore pulchro, ſed eſt aggregatio omnium reſpectuum, qui ſunt iſtorum ad corpus & ad ſe inuicem; ita bonitas moralis actus eſt quaſi quidam decor illius actus includens aggregationem debitæ proportionis ad omnia, ad quę debet actus proportionari, puta ad potentiam, ad obiectū ad tempus, ad finem, ad locum, ad modum, & hoc ſpecialiter, vt iſta dicantur à recta ratione debere conuenire actui: ita quòd pro omnibus poſſumus dicere, quòd conuenientia actus ad rationem rectam eſt, qua poſita actus eſt bonus, qua non poſita, quibuſcunque aliis conueniat, non eſt bonus, quia quantuncunque actus ſit circa obiectum qualecunque, ſi non ſit ſecundum rationem rectam in operāte, putà, ſi ille non habeat rectam rationem in operando, non eſt bonus actus: principaliter igitur cōformitas actus ad rationem rectam plenè dictantem de circunſtantiis omnibus debitis illius actus eſt bonitas moralis actus, hęc autem bonitas nullum habet principium propriū actiuum, ſicut nec aliquis reſpectus, maximè cùm ille reſpectus conſequatur extrema poſita ex natura extremorum, impoſſibile enim eſt actum aliquem poni in eſſe, & rationem rectam in eſſe, quin ex natura extremorum conſequatur in actu talis conformitas ad rationem rectam, relatio autem conſequens extrema neceſſariò non habet cauſam propriam, aliam ab extremis. Quantùm igitur ad iſtam conditionem actus accidentalem, quæ eſt bonitas moralis, non oportet aliquem habitum habere aliquam rationem proprij principij actiui, niſi inquantùm habet rationem principij actiui reſpectu ſubſtantię actus, qui actus natus eſt conuenire completo dictamini Prudentiæ; & ad illum actum in ſe inclinat habitus aliquis ex natura habitus, & ex hoc conſequenti inclinat ad actum, qui ſit conformis rectę rationi, ſi recta ratio inſit operāti: Sicut autem dictum eſt de bonitate moralis actus, ita proportionabiliter dicendum eſt de habitu, quòd virtus moralis non addit ſuper ſubſtantiam habitus, vt eſt forma de genere qualitatis, niſi conformitatem habitualem ad rationem rectam; idem enim habitus in natura, qui generatur ex actibus abſtinentiæ elicientis, cum ratione erronea in eliciente manens poſt cum ratione recta, eſſet poſt virtus abſtinentię, & prius non fuit habitus virtutis, quandiu non fuit ratio recta abſtinendi, nec tamen aliquid mutatum eſt circa iſtum habitum in ſe, ſed tantùm nunc coniungitur Prudentiæ, prius non. ☞ Non dico coniungi in eodem ſubiecto, ſed cùm hoc coniugit ſibi vt regulę & priori, cui iſte habitus ſubordinatur inquantùm motiuus, & iſta ſubordinatio vel confirmatio eſt eſſentialis ratio virtutis; & forma abſoluta, vt præciſè motiua ſub tali reſpectu, eſt præciſè actiua ad actum habentem con-

ſimilem reſpectum, quia quod conuenit regulato & regulæ, & ſic habitus vt virtus, eſt præciſe motiuus ad actum rectum formaliter, qui vt abſolutè talis forma eſt abſolutè actiuus ad actum talem in ſubſtantia, nec ibi habet rationem eſſe formæ ſubordinatæ reſpectu Prudentiæ. Coniungi igitur Prudentiæ attribuit habitui, vt eſt forma de genere qualitatis, eſſe virtutem, quando iſte habitus ex natura ſua natus eſt eſſe conformis Prudentiæ; & ita nihil aliud in entitate abſoluta dicit habitus, qui eſt virtus moralis ab illo, qui eſt talis in natura, & non virtus, ſi ſit ſine Prudentia, & per conſequens nullam aliam cauſalitatem poteſt habere, vt eſt virtus, quàm vt eſt talis qualitas naturalis, niſi quòd, vt coniungitur Prudentiæ, natus eſt eſſe cauſa ſecunda, quaſi directa à Prudentia reſpectu effectus communis amborum: vt autem eſt ſine Prudentia, non poteſt eſſe ſine cauſa ſecunda reſpectu eius, ſicut viſus in phrenetico non poteſt eſſe potentia libera per participationem, quia ille non poteſt habere vſum voluntatis, quæ eſt libera per eſſentiam; in ſano autem viſus habet vſum potentiæ liberæ per participationem, & eſt cauſa quaſi ſecunda reſpectu voluntatis; ſed adhuc quando eſt cauſa ſecunda reſpectu Prudentiæ cauſalitatem propriam conuenientem ſibi in ſuo ordine cauſandi habet præciſè ex hoc, quod eſt talis forma vel qualitas in natura, non autem per reſpectum conformitatis vel coniunctionis ad Prudentiam, ſed nec vt cauſa ſecunda poteſt aliquam cauſalitatem habere reſpectu actus, niſi ratione naturæ abſolutæ in ipſo, & non ex tali coniunctione Prudentiæ, quia licet cauſa ſecunda coniuncta primæ aliter agat, quàm ſine ea, non tamen habet virtutem propriam actiuam ex coniunctione tali, ſed ex natura ſua abſoluta; ergo nec ex parte actus, inquantùm eſt bonus moraliter, nec ex parte habitus, inquantùm eſt virtus moralis, poteſt inueniri ratio ſpecialis, ſecundũ quã virtus vt virtus ſit principium actus, vt bonus moraliter, niſi iſta quæ eſt ex parte habitus & actus, quantùm ad naturam eorum.

☞ Iſte reſpectus aptitudinalis ſequitur ex natura extremorum, ſed actualis non; eſt enim iſte habitus ex ſpecie ſubordinabilis in agendo Prudentiæ, non autem ſubordinatus in agendo ex natura ipſorum, etiam ſimul exiſtentium in eodem; quando enim appetit ſecundum iſtum habitum, & non ex dictamine Prudentiæ, ſi hoc eſt poſsibile, tunc non ſubordinatur, nec actus eſt bonus moraliter. Contrà, Semper vtitur iſto, vt virtus, quia vt ſubordinabilis, non enim eſt virtus præciſè, vt actu ſubordinatus in agendo, quia tunc nihil agens, nullam haberet virtutem. Item, Omnis reſpectus, qui non eſt extremorum, habet propriam cauſam; quę hic. Ad primum. Vtitur illo, non vt virtuoſus, ſed aliter, licet eo quòd eſt virtus, non tamen vt eſt virtus; quia licet ad eſſe virtutem ſufficiat ſubordinalitas, cùm adduci eo vt eſt virtus, requiritur ſubordinari, quia hoc eſt vt ſubordinabili. Ad ſecundum, Reſpectus in effectu eſt à duabus cauſis coniunctis in agendo, nec per formam vnius ad ſe nec alterius, ſed ambarum, non etiam coniunctarum in ſubiecto, ſed tantùm coniunctarum in actua liter agendo, & coniunctarum ex dictamine Prudentię habitus mouet ad appetendum; coniunctio igitur talis iſtorum in actualiter agendo, eſt bene relatio in effectu, niſi quod bene moraliter hîc haberetur à ſola Prudentia ſine habitu alio mouente. Sed quòd bene mouet, & faciliter & delectabiliter, ſicut 2. Ethic. in ſtè. Sed vnde eſt iſta coniunctio iſtorum in agendo? quia eſt reſpectus extrinſecus. Reſpondeo, à naturalitate abſoluta iſtorum eſt iſta coniunctio primò & ſecundò relatio in effectu. Sed quid abſolutum eſt ab iſtis, vt ille reſpectus cauſaretur ſecundò? Reſpondeo, à Prudentia eſt actus abſolutus in intellectu, & ab illo actu vt cauſa priore & regula, & ab appetitu, vt regulato, eſt actus abſolutus appetendi. Sed coniunctio cauſarum præcedit natura effectum communem, nihil abſolutum eſt à duabus cauſis priuſquam ſit earum coniunctio. Difficultas conſequens, Vnde eſt actio primò, non vnde eſt coniunctio ſecunda in actione? Si primum ordine naturę eſt abſolutum cauſatum; inde relatio eius ad vtranque cauſam, & inde è conuerſo vtriuſque ad ipſum, inde vnius ad aliam

aliam coniunctio.

Conc'u'it hic eam problematice Scotus.

Iſtam ergo quintam viam de actione virtutis moralis reſpectu actus, vt eſt bonus moraliter, non oportet pertractare quaſi aliam ab illis, quæ tangunt de ſubſtantia habitus, & ſubſtantia actus. Et itabreuiter quantùm ad totam quæſtionem iſtam oportet tenere vel tertiam vel quartam viam de omni habitu. Tenendo tertiam viam, quæ videtur plus attribuere habitui, poteſt dici ad propoſitum ſic, Quòd ſicut ſi eſſet in lapide grauitas aliqua, quę non eſſet ſufficiens principium actiuum reſpectu deſcenſus deorſum, eſſet tamen partiale principium actiuum (ſicut dicetur in 2. libr. diſtinction. 2. de grauitate ſufficiente, quod eſt totale principium reſpectu deſcenſus) iſta inquam grauitas diminuta cum alia potentia motiua principaliter mouente ad deſcenſū poſſet diminutè agere, ita quòd potentia alia motiua ex æquali conatu agente deſcenſus eſſet velocior, qui cauſaretur ab iſta potentia motiua, & grauitate diminuta intrinſeca mouente, quã ille, qui cauſaretur à ſola potentia motiua extrinſeca cum ęquali conatu mouente; potentia tamen motiua extrinſeca poſſet cum tanto conatu mouere corpus neutrum, cuius nulla eſſet grauitas nec leuitas, ſicut illud corpus moueretur à grauitate intrinſeca, & à potentia motiua extrinſeca remiſsè agente: Ita in propoſito, habitus mouet potentiam quaſi quoddam pondus, qui tamen ex ſe non ſufficit ad eliciendum actiuè ipſam operationem, ſufficit autem ſola virtus potentiæ actiuæ ſine tali pondere, ſed quando ambo cõcurrunt; ita tamen quòd non maior ſit conatus ex parte potentię nunc, quàm prius, perfectior operatio elicitur, quàm poſſet elici ab ipſa potentia ſola. Et videtur pro iſta via eſſe experientia communis, qua quis poteſt experiri ſe habituatum ex ęquali conatu poſſe habere perfectiorem operationem, quã poſſet habere non habituatus, quę perfectio actus non poſſet attribui habitui, ſi eſſet tantùm principium paſſiuum inclinans, quia ſaltem (vt videtur) in priori inſtanti naturę, in quo elicitur, priuſquam recipiatur in potentia, eſſet æqualis ratio principij actiui in eliciendo, & ita ęquè perfecta operatio eliceretur æquali conatu à potentia habituata, ſicut non ab habituata, quod eſt falſum.

¶ AD ARGVMENTA & auctoritates illas, quę videntur ſonare, quòd virtus vnde virtus effectiuè cauſat bonitatem moralem actus. Ad primum de 2. Ethic. Opus eius bonum reddit, dico, Quòd vel reddit inclinando, & hoc ſibi competit in eo, quòd hęc qualitas in ſpecie naturę, vel ſi hoc non ſufficit, ſic enim inclinaret ſine Prudentia; reddit igitur vnde virtus eſt, id eſt vnde coexiſtens Prudentię, reddit quidem in ſuo genere cauſę, quia vt cauſa ſecunda, & hoc virtute cauſę ſuperioris, quę eſt Prudentia. Si igitur teneatur tertia via, puta de actiuitate habitus, tunc reddit actiuè, ſed vt cauſa partialis ſecunda: Si autem teneatur quarta via, tunc reddit per modum inclinationis, & hoc non ex hoc ſolo, quòd ipſa inclinat, ſed ex hoc, quòd ipſa virtus cum Prudentia virture inclinat.

¶ Ad ſecundum de moderari dico, Quòd virtus moralis non moderatur actiuè paſſionem, quaſi eam factam ab obiecto faciat eſſe minorem, obiectum enim delectabile præſens naturaliter mouet ſecundum vltimum ſui, ſed habitus poteſt facere obiectum minus conueniens potentiæ habituatę, quàm potentiæ non habituatę, ſicut graui diſconueniens eſt ſurſum, magis quàm corpori neutro, licet grauitas non eſſet principium actiuum deſcenſus: ita potentię ſecundum conueniens eſſet aliquod delectabile exceſſiuum, potentię autem habituatę per habitum inclinantem ad actus moderatos eſt diſconueniens, vel non ita conueniens illud delectabile exceſsiuum, & pro tanto quaſi per repugnantiam formalem, vel virtualem ad habitum habitus diſconueniens vel excedens moderatur, ne delectabile immoderatè delectet; & ex hoc non ſequitur aliqua actiuitas habitus, ſicut nec humiditas in ligno, licet ipſa moderetur, ne ignis ita vehementer calefaciat, ſicut corpus ſiccum habet actiuitatem. Aliter poteſt dici quòd virtus moderatur paſsionem non iam factam ſed fiendam, pro quanto inclinat potentiam, & hoc cum Prudentia coexiſtente, vt fugiat immoderatè delectabilia, quæ nata ſunt inferre de-

 lectatio-

lectationes immoderatas, & non admittat niſi delectabilia, quæ nata ſunt moderatè delectare, & in hoc moderatur non quidem delectationem inexiſtentem minuendo, ſed immoderatam, quæ ineſſet præcauendo.

¶ Ad vltimum, quòd ſine iuſtitia non poteſt quis operari iuſtè, dico, Quòd in primo actu, quando eſt dictamen rectum generatiuum Prudentię, & conformatur illi electio alicuius iuſti; ibi non tantùm operatur iuſtum; ſed iuſtè opera eligens, ſed debet intelligi, quod non iuſtè ſine iuſtitia operatur ſecundum omnem perfectionem; ſecundum quam poſſet aliquis iuſtè operari, quarum vna eſt delectabilitas & facilitas in operando, quod non competit potentię nō habituatæ, ſicut habituatæ.

¶ Ad argumenta alia adducta pro concluſione, quę videntur oſtendere, quòd habitus moralis, inquantùm eſt virtus, eſt principium actiuum actus, inquantùm eſt moralis, Reſpondeo, Quòd, bonitas moralis (vt prædictum eſt) eſt integritas omnium conditionū in actu, & circunſtātiarum, & hoc præcipuè, vt illæ conditiones dictantur à recta ratione debere ineſſe actui ſimpliciter; ergo eſt neceſſarium ad bonitatem actus moralis, quòd eam pręcedat dictamen completum rationis rectę, cui recto dictamini conformetur tanquam menſuratum menſuræ, ſed non oportet iſtud dictamen eſſe ab habitu intellectiuo aliquo modo, putà Prudentia, nec iſtum actum conformem dictamini elici aliquo modo ab habitu morali appetitiuo. † Simpliciter enim dictamen rectum præcedit Prudentiam, quia per ipſum generatur primus gradus Prudentię; & ita ſimiliter recta electio præcedit habitum moralem, quia per ipſam electionem generatur virtus moralis in primo gradu; tunc igitur in primo actu rectè dictat ſine Prudentia generata, & rectè moraliter eligit ſine virtute morali generata: tamen Prudentia ex primo actu, vel aliis pluribus rectis dictaminibus generata magis inclinat ad conſimilia dictamina elicienda, id eſt ad rectè concludendum concluſiones ſyllogiſmorum practicorum de omnibus circunſtantiis, quę debent eſſe in actu eliciendo. Similiter virtus moralis generata poſt primum actum magis inclinat ad actus eliciendos ſimiles illis, ex quibus eſt generata. Intelligendum eſt autem, quòd illud, quod generatur de virtute morali, eſt quædam qualitas de cuius ratione, vt eſt abſolutè talis qualitas, non eſt conformitas eius ad Prudentiam, poſſet enim eadem qualitas generari ex actibus ſimilibus in eadem ſpecie elicitis ſine Prudentia, imo cum ratione erronea, ſi ineſſet; ſed iſta qualitas, quæ generatur ex iſtis actibus ſecundum ſpeciem naturæ, nō eſt virtus ex hoc, quòd eſt quædam qualitas, ſed ad hoc neceſſario requiritur conformitas eius ad Prudētiam, vel quod eſt expreſſius, ipſius coexiſtentia cum Prudentia in eodem operante, ſemper quidem ſiue Prudentia inſit ſiue non; ſemper habitus iſte eſt natus eſſe conformis Prudentię, ſi ineſſet; ſicut habitus abſtinendi generatus ex actibus factis ex ratione erronea ſemper; quantùm eſt ex ſe, natus eſt eſſe conformis Prudentię, licet Prudentia non inſit, quemadmodum alius habitus generatus ex actibus exceſſiuis non eſt natus eſſe conformis. Quando igitur qualitas, quæ nata eſt eſſe conformis Prudentię coexiſtit cum ea, tunc non ſolum habet conformitatem aptitudinalem, ſed actualem ad Prudentiam, quia ad ſimilia inclinat vterque habitus; & actus elicitus ſecundum inclinationem iſtorum duorum habituum eſt bonus moraliter, qui ſi eſſet elicitus ſecundum inclinationem illius ſolius qualitatis, quæ eſt materialiter virtus moralis, Prudentia non coexiſtente in eodem operante, nec inclinante ad actum illum, non eſſet actus ille bonus moraliter. Sic igitur patet, quòd iſta qualitas, quæ eſt materialiter virtus moralis, quæ per hoc habet completiuè rationem virtutis moralis, quia coexiſtit Prudentiæ, ſe habet ad Prudentiam, quando ineſt, ſicut cauſa ſecunda ad primam, & hoc reſpectu eiuſdem effectus communis eliciendi ab eis, tunc enim Prudentia eſt quaſi cauſa prior, & habitus moralis eſt quaſi cauſa poſterior. Iſtæ autem duæ cauſæ ſimul concurrentes ad actum eliciendum poſſunt ei tribuere bonitatem moralem, quam non poſſet ſolus habitus ſecundus ipſi tribuere, ſi eſſet ſine prudentia, vel ſine ratione recta: Tribuere quidem moralem bonitatem eſt tribuere conformitatem ad rationem rectam; & hoc tribuit qualitas

qualitas illa, nõ ex hoc quòd qualitas ſolùm, ſed quia in cauſando coexiſtit Prudentię ſimul inclinãti. Patet igitur, quòd iſta qualitas, quę eſt virtus, ex hoc quòd ex virtus, non habet cauſalitatem ſpecialem reſpectu bonitatis moralis in actu, ſed tantùm ex hoc, quòd eſt virtus, habet coexiſtentiam cum quadam alia cauſa eiuſdẽ actus, quæ cauſa ſimul concurrens ad eliciendũ actũ, tribuit illi actui bonitatẽ moralem, quia conformitatem moralem ſibi ipſi; ſed adhuc tamen habitus iſte nullam cauſalitatẽ habet reſpectu actus ex iſta ratione, quæ eſt coexiſtentia eius cum Prudentia, ſed tantùm ex ratione naturę ſuę, vnde eſt hæc qualitas; & ideo nullo modò eſt concedenda cauſalitas aliqua ſpecialis habitus, vnde moralis, vltra illam, quę cõceditur ipſi; vnde eſt habitus. Et eſt aduertendum, quòd iſta bonitas, vt attribuitur Prudentiæ ſic inclinanti (ſicut dictum eſt in principio) non neceſſariò conuenit habitui Prudentię, nec ſoli, ſed actui illi, qui natus eſt eſſe actus Prudentiæ, qui eſt dictamen rectum; ſi enim illud inſit, & ſecũdum tanquam ſecundum menſuram appetitus appetat, rectus eſt actus moraliter; & ſi illud dictamen rectum non ineſſet, tamen Prudẽtia ineſſet; ſecundum quam intellectus poſſet rectè dictare; adhuc actus elicitus ſine dictamine recto non eſſet perfectè bonus. Itaque Prudentia quando non ineſt, ſufficit ad actum moralẽ dictamen rectum, quando autem Prudentia ineſt, ipſa nõ ſufficit ſine actu ſuo elicito; & ita iſtam rectitudinem, quam tribuit Prudentia actui morali, tribuit mediante actu proprio Prudentiæ.

QVAESTIO SECVNDA.

Eſt ſpecialiter de Charitate, quæ habitus eſt infuſus. Diuiditur in 6. art.

Art. 1. Vtrum neceſſe ſit ponere Charitatem creatam formaliter inhærentem naturæ beatificabili.

Art. 2. Vtrum Charitas ſit cauſa prior quam voluntas reſpectu actus meritorij.

Art. 3. Vtrum ſit ſimpliciter neceſſarius habitus Charitatis reſpectu beatitudinis conſequendæ.

Art. 4. Vtrum ſolus Spirituſſanctus inexiſtes ſine aliquo habitu medio informãte voluntatẽ moueat ipſam ad actum meritoriũ.

Art. 5. Vtrùm tota Charitas præexiſtens corrumpatur, dum noua inducitur, ita quòd nulla realitas eadem numero maneat in Charitate maiore & minore.

Art. 6. & vlt. Vtrum Charitas ſecundum ſe ſine reſpectu ad ſubiectum poſſit intendi & remitti.

ARTICVLVS 1.

Vtrum neceſſe ſit ponere Charitatem creatam formaliter inhærentem naturæ beatificabili.

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia Auguſt. 8. de Trinit. cap. 7. Quia & qui proximum diligit, cõſequens eſt, vt ipſam præcipuè dilectionem diligat; Deus autem dilectio eſt, & qui manet in dilectione in Deo manet; conſequens ergo eſt, vt præcipuè Deum diligat. Quæro, quomodo accipit dilectionem in minori, Si formaliter; habeo propoſitum; ſi effectiuè, tunc erunt quatuor termini, quia maior non eſt vera niſi de dilectione formali; quia diligitur proximus. Si etiam dicas, quòd præter iſtã dilectionem; quæ eſt Spirituſſanctus, eſt alia dilectio formaliter, ergo fallacia conſequentis eſt in argumento, arguendo ſic; Diligit dilectionem formaliter, ergo hãc; quia antecedens poteſt verificari pro alia; ſi ergo argumentum debeat tenere, oportet, quòd Deus ſit formaliter dilectio, quę eſt formaliter in diligente reſpectu proximi.

¶2. Præterea 15. de Trinit. cap. 18. Nullum eſt iſto Dei dono excellentius, Supple quod eſt Charitas; ſed nullum donum Dei eſt excellentius Spirituſancto, ergo Spirituſſanctus eſt Charitas. Iſtud argumentum ſimiliter non valeret, niſi eſſet de Charitate formali; & quòd Spirituſſanctus præciſſè erit illa. Si dicatur ad iſtas auctoritates, quòd Spirituſſanctus dicatur Charitas cauſaliter; obuiat in hac litera Magiſter adducens argumentum, quòd ipſe intelligat formaliter, dicit enim in 15. de Trinit. cap. 17. Neque enim dicturi ſumus non propterea Deum dictum eſſe Charitatem, quòd ipſa Charitas nulla ſubſtãtia, quę Dei digna ſit nomine, ſed quòd donum Dei ſit, ſicut dictum eſt Deo, Quoniam tu es patientia mea. Neq; enim propterea dictum eſt, quia Dei ſubſtantiæ eſt

 noſtra

aliquo habitu informante; quia (ſicut arguetur art. 4.) non videtur Deus aliam volitionem ſecundum ratione͂ habere de obiecto nullo modo diuerſificato, nec etiam actus, vt acceptabilis Deo videretur eſſe in poteſtate agentis, niſi illud, quo formaliter ageret ſic, eſſet forma eius. Sed dubiũ eſt, qualiter habitus iſte ſit ratio acceptandi naturam & actum. Ratio enim acceptãdi naturam videtur eſſe ſicut quidam decor naturæ complacens voluntati diuinæ. Ita quòd ſiue ponatur habitus iſte actiuus ſiue non actiuus, ex hoc ſolo quòd eſt talis forma decorans, & ornans animam; poteſt eſſe ratio acceptandi naturam, ſed ad actus acceptationem plus requiritur; quia quòd agens habeat hũc decorem ſpiritualem, alioquin habens talem habitum non poſſet habere actum indifferẽtem aliquẽ, nec peccare venialiter, quod eſt inconueniens. Conſequentia patet, quia neutrum iſtorum tollit iſtum decorem operantis, & ita vtrunque eſſet acceptum, ſi actus acceptaretur ex ſolo decore operantis. Oportet igitur dicere, quòd iſte habitus prӕter hoc, quod eſt decor ſpiritualis, etiam eſt inclinãs ad determinatos actus, & hoc ſiue non actiuè ſecundum quartam viam poſitam in ſolutione præcedentis quæſtionis, ſiue quod magis videtur actiuè ſecundum tertiam viam. Quòd probatur primò, quia alioquin videretur, quòd ſine iſta poſſet habere actus intenſiſsimus diligendi Deũ, & hoc tam in via, quàm in patria; & ita beatitudo; quia in illo inſtanti naturæ, in quo elicitur actus à principio actiuo, ſi ſola voluntas eſſet principium actiuum, ipſa eſſet principium, inquantũ actiuum, æquè perfectum ſine iſto habitu, ſicut cũ iſto; & ipſa potentia poſſet æquali conatu agere, vt patet; ergo perfectiſsimus actus diligendi ſiue habitu tali haberi poſſet.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd argumentum Auguſt. ſic tenet, Omnis diligens proximum diligit dilectionem ſuam formaliter, ſi conuertit ſe ſuper illam, omnis autem diligens dilectionem ſuam formaliter diligit Spiritũ ſanctum, qui eſt dilectio per eſſentiam, ergo omnis diligens fratrem diligit Spiritũſanctũ. Secunda propoſitio in ordine, quӕ tamen erit maior in ſyllogiſmo diſponendo, probatur ſic, Quia ordinatè diligens minus bonum magis debet diligere aliud maius bonum; præcipuè quando in minori nõ eſt ratio diligibilitatis niſi à maiori bono; dilectio autem mea formaliter eſt minus bona, quàm dilectio illa bona per eſſẽtiã, quӕ eſt Spirituſſanctus, & prӕciſè ab iſta dilectione illa habet rationem diligibilitatis. Iſtud ergo argumentũ Auguſt. probat Deum eſſe diligendum, non tamen quòd ſit dilectio mea formaliter, nec quòd ſit in me alia dilectio formaliter, debẽt quippe intelligi duo ſyllogiſmi in argumento Auguſt. quorum vnus eſt iſte, Diligens fratrem diligit dilectionem, qua formaliter diligit; iſta autem eſt dilectio participans, ergo diligit dilectionem participatam. Vlterius alius ſyllogiſmus, Diligens dilectionem participantem debet diligere dilectionem per eſſentiam, Deus eſt dilectio per eſſentiam; ergo &c.

Ad ſecundum videlicet de dono excellentiſsimo dici poteſt, quòd argumentum ſic tenet. Nullum donum creatum eſt excellentius Charitate creata, ergo Charitas eſt perfectio ſimpliciter, & non ex ratione ſui includens limitationem. Conſequẽtia iſta probatur, Quia omni dono, quod nõ eſt perfectio ſimpliciter eminentius eſt aliquid in creaturis, quod formaliter eſt perfectio ſimpliciter; vlterius omnis perfectio ſimpliciter formaliter competit Spirituiſancto; ex hoc quòd ipſum eſt donũ ſimpliciter excellentiſsimum, ac per hoc Deus quia Deus poteſt dare ſe ipſũ, & ita excellẽtiſsimũ donũ eius eſt Deus; igitur Spirituſſanctus, ex hoc quòd eſt donũ excellentiſsimum ſimpliciter, eſt omnis perfectio ſimpliciter, ſed cum hoc ſtat; quòd iſta perfectio ſimpliciter in nobis ſit participata, & alia eſſentialiter ab ipſa perſona diuina, quӕ eſt perfecta hac perfectione ſimpliciter. Abſolutè ergo argumenta Auguſt. prӕſupponunt vnum verum; quòd Deus ſit formaliter dilectio, & formaliter Charitas, & non tantùm effectiuè, ſicut dicitur Spes vel patientia mea, quia efficit patientiam tanquam non perfectionẽ ſimpliciter, & ideo non conuenientẽ ſibi formaliter, ſed Charitatem efficit in anima, & dilectionem tanquam perfectionẽ ſimpliciter, & ideo ſibi formaliter conuenientem; quemadmodum alio modo facit bonitatẽ, alio modo humanitatẽ; ex hoc quippe, quòd facit humanitatem, nõ ſequitur, quòd ſit formaliter homo, ſed tantùm cauſa effectiua hominis; ſed ex hoc quòd efficit

cit bonitatem ſequitur, quòd ſit formaliter bonitas, & ratio eſt, quia omnis perfectio ſimpliciter, quæ eſt in cauſato, reducitur ad cauſam formaliter habẽtem iſtam perfectionẽ, nõ ſic de perfectione limitata ¶ Ad vltimum patet, quomodo Charitas eſt bona per participationem ex diſt. 8. q. 2. vbi expoſitum eſt, quomodo forma ſimplex participat cauſam ſuam.

ARTICVLVS 2.

Vtrum Charitas ſit cauſa prior quam voluntas.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia alioquin non videtur verum eſſe, quod dicit Auguſt. de libero arb. Quòd gratia ſe habet ad liberum arbitrium ſicut ſeſſor ad equum, quia ſeſſor actiuè regit & mouet equũ, qualiter vult. Nec etiã illud quod dicit in epiſtola ad Sixtum, Voluntate, inquit, concomitante non præeunte, pediſſequa non domina. Non autem eſſet voluntas pediſſequa Gratiæ, ſi ipſa Gatia nullã cauſalitatem haberet.

Vide Mag. in 1. diſt 26

Et ad Bonifacium.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Charitas ſiue Gratia non eſt cauſa prior quam voluntas reſpectu actus meritorij.*

¶ RESPONDEO. Dubium eſt de iſto habitu ſcilicet Charitate comparato ad potentiam operantem, quæ videlicet iſtarum debet dici prima cauſa & quæ ſecunda. Videtur enim ex dictis Auguſt. (quod eſt argumentum in opponendo) quòd gratia eſt cauſa prima. Sed oppoſitũ oſtenditur. Primò, quia potentia vtitur habitu, & non è conuerſo. Secundò, quia actio non eſſet libera, ſi Gratia eſſet prima cauſa, voluntas enim naturaliter moueretur, quia Gratia naturaliter moueret, & ſicut voluntas nõ liberè moueretur, ita nec liberè ageret, cũ non ageret niſi quia mota. Tertiò, quia (vt videtur) voluntas ſemel habens Gratiam nũquam poſſet peccare, quia cauſa ſecunda ſemper ſequitur motionem cauſæ primę, nec poteſt moueri ad oppoſitum illius, ad quod prima cauſa mouet. Quartò, volũtas eſt illimitatior ad actus quàm ipſe habitus, illimitatio autem ad plures effectus videtur competere cauſæ ſuperiori.

Probatur conclusio 4. ratio.

Hîc poteſt dici, Quòd in actu meritorio, de quo eſt ſermo, duo cõſiderare oportet. Videlicet illud, quod præcedit rationẽ meritorij, & in hoc gradu includitur & intenſio actus, & ſubſtantia actus, & rectitudo moralis: Vltra hoc conſidero & ipſam rationem meritorij, quod eſt ſic eſſe acceptum à diuina voluntate in ordine ad premium, vel acceptabile eſſe, ſiue dignũ acceptari. ¶ Ponitur, quòd ad actum meritorium non ſufficit voluntas cum Charitate, ſed requiritur influentia ſpecialis, nõ formæ permanentis ſed mouentis, ſicut inſtrumentum habet ab † agente principali vltra formam. Prima ratio eſt, quia forma naturalis datur alicui, vt agat, quia talis actio eſt ſibi proportionata, igitur non datur nobis, vt agamus, ſed vt agamur, Roman. 8. Quicunque enim Spiritu Dei agũtur &c. Et hoc quia talis actio eſt improportionata. Confirmatur Ioann. 4. Nõ ſitiet in æternum, ſed &c. fiet in eo fons aquæ &c. Exemplum. Gratia eſt vt pondus non vt ars; pondus ſi eſt principium operatiuũ, igitur eſt figura ſphærica data maſſæ plumbeæ. Exemplum aliud. Gratia cõparatur vi actiuæ generatiuæ matris, hanc habet mater, quia animam humanam habet, ſed diminutam & non potẽtẽ in actũ, niſi moueatur à vi actiua patris. Secunda ratio. Gratia nunc non ſanat perfectè naturam, Accipitur ab Auguſt. de natura & Gratia, vbi dicit generaliter, Sicut enim oculus corporis etiam pleniſsimè ſanus niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere, ſic homo etiam perfectiſsimè iuſtificatus, niſi ęterna luce iuſtitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non poteſt viuere. Confirmatur Roman. 7. de lege carnis. & 8. Nã quid oremus &c. neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat &c. Tertia ratio. Actus conſideratur tripliciter, primò vt eſt à libero arbitrio, Secundò, vt eſt ab ipſo Gratia informato, Tertiò vltra hoc, vt eſt ab ipſo moto à Spirituſancto; Primo modo non eſt dignus premio, Secundo modo eſt dignus ſicut paruulus baptizatus, ſed non condignus, Ioann. 4. Fons cuius aqua non aſcendit vltra ſui principium. Tertio modo eſt condignus.

† alias agere

Hoc ſecundum membrum verius eſſet, ſi actus eſſet completè meritorius per aliquid, quod eſſet in merẽte acceptare enim non eſt in ipſo, ſed eſt actio diuina, actio autem diuina non videtur per ſe requiri

ad me-

ad meritum, quod etiā probatur, quia reſpectu huius acceptari videtur eſſe meritū, nam aliquis actus dignus eſt, aliquis alius non; igitur ante quam intelligatur acceptatus, eſt aliquid in actu, quo dignus ſit acceptari; ergo tunc eſt in ipſo ratio meriti, ſaltem reſpectu acceptationis. Contrà. Ratio meriti non habetur complete, niſi habeatur ratio digni, vel digne ordinabilis ad premiū, quod eſt beatitudo, & hoc digne ſecundum iuſtitiam commutatiuam ſiue retributiuam, ſed quicunque actus ex ſolis intrinſecis agenti non habet hunc ordinem; tunc enim Deus non poſſet ei, qui ſic operatus eſt, non retribuere beatitudinem, nam iniuſtè eam illi ſubtraheret, hoc autem eſt falſum; ergo talis ordo ſecundū iuſtitiam eſt ex ſola voluntate diuina gratuitè ordinante, & ita ratio meriti completè erit ex ordinatione voluntatis diuinæ illius actus ad premium. Et quod adducitur pro ſecundo membro, quòd actio diuina non eſt de ratione meriti, reſpōdeo, Relatio in actu merentis ad actionem diuinā eſt de ratione meriti, quæ relatio non eſt ſine actione diuina. Si dicas, quòd tunc non eſt in poteſtate merentis mereri, ſicut nec in poteſtate eius eſt actio illa diuina: Similiter principalius erit Dei mereri, quā mei, quia principalius in merito eſt ex actione diuina. Ad primum dico, quòd actus, qui eſt meritum, eſt in poteſtate mea ſuppoſita influētia generali, ſi habeo vſū liberi arbitrii & Gratiā, ſed completio in ratione meriti non eſt in poteſtate mea, niſi diſpoſitiuè, tamen ſic diſpoſitiuè, quòd ex diſpoſitione diuina ſemper ſequitur illud completiuū ad agere meum, ſicut ſemper ſequitur animatio ad organizationem factam à cauſa naturali. Per idem dico ad ſecundum, quia licet principalius, id eſt vltimum & completiuum in merito ſit à Deo, non ſequitur tamen, ergo Deus meretur, quia meritum eſt actus potentię liberæ, & ſecundum inclinationem Gratię elicitus acceptus Deo vt premiabilis beatitudine, & ita mereri eſt ſic agere, Deus autē nō ſic agit. Cōtrà, ſaltem principalius in merito eſt à Deo. Reſpōdeo, Si principalius dicatur vltimū completiuum, concedatur; ſi verò dicatur prima realitas, vel perfectior realitas, negetur, quia actus eſt abſolutū quid, & prius natura iſta acceptatione paſſiua, & magis ens ea. Ad illud, quod ſecundò adducitur pro ſecundo membro, quòd actus meretur acceptari, reſpondeo, In hoc eſt ratio meriti ſecundum quid, quia non eſt ordinatio actus ad beatitudinem, vt ad primum iuſtè reddēdum pro tali actu, & conceditur, quòd acceptatio iſta paſſiua diuina non includitur in ratione meriti ſecundū quid, ſicut non requiritur in ratione meriti de congruo, quomodo attritus meretur iuſtificari. Et quod prædictum eſt, eſt intelligendum de acceptatione æterna, qua Deus ab æterno preuidens hunc actū ex talibus principiis eliciendum, voluit ipſum eſſe ordinatum ad premium, & ita actu voluntatis ſuæ ordinando ipſum ad premium, voluit ipſum eſſe meritum; qui ſecundum ſe conſideratus abſque tali acceptatione diuina ſecūdū ſtrictā iuſtitiam nō fuiſſet dignus tali premio ex intrinſeca bonitate, quam haberet ex ſuis principiis; quod patet, quia ſemper premium eſt maius bonum merito, & iuſtitia ſtricta nō reddit melius pro minus bono, ideo bene dicitur, quòd ſemper Deus premiat vltra meritum condignum, vniuerſaliter quidē vltra dignitatem actus, qui eſt meritum, quia quòd ille actus ſit condignum meritum, hoc eſt vltra naturam & bonitatem actus intrinſecā; ex mera gratuita acceptatione diuina. Et fortè adhuc vltra illud, ad quod de communi lege eſſet actus acceptādus, quandóque Deus premiat ex mera liberalitate. Vide diſt. 10.

Vlterius, ſicut in actu meritorio ſunt duo prædicta ſcilicet ſubſtātia actus cum rectitudine, & ratio meriti, ſic habitus Gratiæ eſt quædam qualitas pręter relationē illam, quam habet ad rationem rectam, inquantùm eſt habitus bonus formaliter, habet ſpecialem relationem ad voluntatem diuinam acceptantem ipſum, vel ſubiectum habens ipſum, habitus Ille ſecundum ſubſtātiam inclinat actiuè ad actum ſecundum ſubſtantiam. Et hoc actiuè, vt cauſa partialis, tenendo tertiam viam in præcedenti quæſt. & in hac cauſalitate habitus eſt cauſa ſecunda, & potentia cum prima; ſicut dictum eſt in queſt. pręcedenti de habitu communiter & potentia ponendo habitum actiuum, & hoc probant rationes nunc adductæ. Sed accipiendo actum ſecundum rationem meritorij poteſt dici, quòd principaliter illa conditio conuenit actui ab habitu, & minus principaliter à volūtate, magis enim acceptatur actus

actus vt dignus premio, quia eſt elicitus à Charitate, quàm quia eſt à voluntate liberè elicitus, quãuis vtrunque neceſſariò requiratur. Exemplum huius, poteſt poni de diuiſione alicuius corporis mediante cultello, ipſa quidē diuiſio abſolutè magis eſt à potentia diuidente quàm à cultello, & ideo potentia motiua fortior velocius diuidit; ſed tamen inquantùm hæc diuiſio comparatur ad viſum ſub ratione acceptabilis, vt cui placeat, magis attribuitur cultello, quia ęquitas partium diuiſarum, quę placet viſui, magis eſt ex acutie inſtrumēti, quàm ex efficacia virtutis principaliter diuidentis. Similiter ſonus magis eſt ex percuſsione corporis ſonātis, quā ex percuſsionis ordine, & tamen vt acceptabilis auditui magis eſt ex ordine percuſsionis, quàm ex efficacia potentiæ percutientis; imo poteſt eſſe efficacior vis percutientis, & tamen omnino non acceptaretur auditui, quia non eſſet ſonus harmonicus. Aliud exemplum. Etſi enim pater ſit cauſa principalius reſpectu filij, & mater minus principalis, tamen ipſa poteſt eſſe cauſa principalior filij inquantùm dilecti vel diligibilis alicui; hoc eſt quod filius magis diligatur, quia eſt matris vt gignentis, quā quia eſt patris vt gignentis. Ita Deus poteſt ordinaſſe aliquem actum acceptare tanquā dignum tali premio, vel acceptabilem, vel acceptandum eſſe, quia ad illum actū inclinat habitus aliquis vt principium actiuū eius partiale, & quod principalius per hoc acceptetur vel acceptabilis ſit, quàm quia eſt à reliqua cauſa partiali.

¶AD ARGVMENTVM. Ex dictis poteſt exponi illud Auguſt. Charitas eſt ſicut ſeſſor ad equum. Et illud etiam, quòd volūtas reſpectu Gratię pediſſequa eſt & non præuia. Hoc quidem verum eſt reſpectu actus, inquantùm meritorius eſt, ſed non inquantùm eſt iſte actus in ſuſtātia. Et primum exemplum eſſet omnino idem vel ſimile, ſi equus eſſet liber, & ſeſſor per modū naturæ eſſet dirigens equū ad certum terminum; tunc magis placere poſſet (& hoc alicui ordinatę voluntati) curſus equi, ex hoc quòd eſt ſecundum inclinationem naturalem ipſius ſeſſoris ad certū terminum, quā ex hoc quòd equus vi ſua motiua velociter curreret; tunc etiā poſſet equus ex ſua libertate ſeſſorē deiicere, vel præter eius directionem in terminū aliū ſe mouere: & in primo quidē fieret equus omnino nō acceptabilis, quia nō liberet ſeſſorē, propter quē acceptaretur à tali voluntate; in ſecundo licet equus talis eſſet acceptabilis, non tamen curſus eius acceptaretur, quia non eſſet ſecundum directionem ſeſſoris. Hoc modo in propoſito, voluntas enim eſt quaſi equus liber, & Gratia quaſi ſeſſor per modum naturę, inclinans ad obiectum per modum determinatum; ſecundū huius inclinationē actus voluntatis placet, aliter non placeret, ſicut quādo eſt peccatum veniale, vel actus indifferens: quando autē ſeſſor abiicitur, quod fit per peccatum mortale, omnino ipſa voluntas fit diſplicens, hoc etiam modo voluntas eſt pediſſequa, quia non ex ſe ita determinatè inclinat ad terminū, propter quam inclinationē actus acceptatur, ſicut Gratia inclinat, & volūtas poteſt illud participare à Gratia, quia competit Gratiæ magis per eſſentiam quàm ſibi, & in hoc ipſa erit cauſa ſecunda; tamē in eliciendo actum voluntas habet primam rationem motiui, ita quòd in cauſando aliquid intrinſecum actui, non ſit voluntas ſecūda cauſa, ſed in eſſendo, propter quod actus acceptetur, quod dicit reſpectū eius ad extrinſecum: ſatis quippe poſsibile eſt propter cauſam principaliorem effectus competere illi effectui aliquam relationē ad extra minus principaliter, quā propter cauſam eius principalē, ſicut patet in exēplis ſupra poſitis: habet autem & habitus ille, ſicut & quilibet alius habitus moralis, inclinare determinatè ad obiectū ſiue ad finem ex virtute obiecti, quàm aliquo modo participat; nam ſicut habitus intellectualis habet aliquo modo in ſe obiectum præſens tanquam ſub ratione obiecti intelligibilis, ita habitus moralis habet quodammodo obiectum in ſe ſub ratione boni diligibilis; & ita ſicut ille habet virtutē obiecti quodàmmodo agere ad præſentiā obiecti, ita iſte virtute obiecti ſuo modo contenti habet inclinare in obiectum. Ex hoc apparet quomodo habitus magis determinatè inclinat ad obiectum, quàm potentia, quia determinatius includit. Et ſecundum hoc etiam poſſet dici, quòd illa cauſalitas partialis, quę attribuitur habitui, conuenit ei ex ea parte, qua obiectum dicitur actiuum reſpectu actionis, & non ex ea parte, qua potentia dicitur actiua, quia magis habitus vim ſuā habet ex obiecto

iecto, quod determinatè includit, quàm ex ipſa potentia. Et ſi tunc arguatur (ſicut argutũ fuit in præcedente queſt. art. 4.) quòd habitus determinat & inclinat potentiam, ergo eſt cauſa prior, Reſponſio quæratur alibi. ☞ Reſpondeo, Quòd verum eſt, inquantùm actus eſt meritorius, ſed non inquantùm actus ille eſt in ſubſtãtia. Vel aliter, negatur conſequentia. Vide ſuprà diſt.3.q.3. Sed fortè non ſoluit, quia alia via eſt apparens, ſcilicet 4. via, art.5.quæſt.præcedentis.

ARTICVLVS 3.

Vtrum ſit ſimpliciter neceſſarius habitus Charitatis reſpectu beatitudinis conſequendæ.

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

RESPONDEO. Ad ſecũdum illud principale (ſi ſimpliciter ſit neceſſarium talem habitum poni, ad quod talis natura beatificetur) dico, Quòd Deus de potẽtia abſoluta bene potuiſſet acceptare naturam beatificabilem, acceptatione ſpeciali prædicta exiſtẽte in puris naturalibus, & ſimiliter actum eius, ad quem eſſet inclinatio eius merè naturalis, potuiſſet acceptare vt meritorium: Sed non creditur ita diſpoſuiſſe, quòd naturam puram vel actũ eius ſic acceptet, quia actum ex puris naturalibus eſſe meritorium, appropinquat errori Pelagij; ideo veriſimilius creditur, quòd acceptet naturam & actum eius tanquam meritorium per habitum ſupernaturalem.

Sed eſt duplex dubitatio. Vna, Quo-
Dubia 2. modo aliquid in natura creata poſsit eſſe ratio, quare acceptatur à voluntate diuina, vel abſolutè, vel tali modo, cùm nihil in creatura ſit ratio actus diuini, nec in ſe, nec vt tendit ſuper tale obiectum. Alia, quia circunſcripto omni bono ſupernaturali eſt diſtinguere inter amicum & inimicum, vt inimicus dicatur, in quo eſt peccatum non deletum, & ideo manet offenſa; non inimicus dicitur, in quo non eſt offenſa, ſed ante collationem omnis boni ſupernaturalis poſſet alicui inimico dimitti offenſa, ſicut dicetur in quarto diſt. 1. q. 3.
Soluuntur Ad iſta reſpondeo, quære ibi. Ad primum poteſt dici, quòd in homine eſt aliquid quod reddit ipſum acceptabile de lege ordinata; & illud dicitur acceptabile ſecundum quid, quia non eſt bonum, niſi quia acceptum. Ad ſecundum dici poteſt, quòd inter amicum & inimicum eſt dare mediũ, ſcilicet nec amicum nec inimicum poſitiuè; negatiuè non, quia ſi non habet peccatum, nec etiam Gratiam (quod Deus facere poteſt) nec eſt inimicus nec amicus poſitiuè. ☞ Nota, Quòd inimicus nõ eſt amicus, quia aliquis condonans alteri offenſam per hoc, quòd nõ amplius quærit vindictam pro offenſa, non ſit amplius eius inimicus, ſed non propter hoc ſequitur, quòd ſtatim eum recolligat vt amicũ, nec quòd reſpiciat eum vt inimicum contrariè, ſed negatiuè, quòd ſcilicet nec vellet ei malũ vt inimico, nec bonũ vt amico.

Quantùm igitur ad iſtum articulum, Non eſt neceſſarium ponere habitum ſupernaturalem gratificantem, loquendo de neceſsitate reſpiciente potentiam Dei abſolutam, præcipuè cùm poſsit dare beatitudinem ſine omni merito præcedente; licet ſit neceſſarium, loquendo de neceſsitate, quæ reſpicit potentiam Dei ordinatam, quam ordinationem colligimus ex Scritura, & ex dictis Sanctorum, vbi habemus, quòd peccator eſt indignus vita æterna, & iuſtus dignus.

ARTICVLVS 4.

Vtrum ſolus Spiritusſanctus inexiſtens ſine aliquo habitu medio informante voluntatẽ moueat ipſam ad actum meritorium.

ARGVITVR quòd ſic, idque duabus viis.

¶ Prima via accipitur ex imperfectione formæ vel habitus, vel non neceſsitate ad mouendum, vbi arguo primò ſic. Sicut ſe habet actus naturalis ad naturalem habitũ ſibi acquiſitum, ita videtur ſe habere actus habitus infuſi ad habitum infuſum, ſed habitus acquiſitus tantùm facilitat, & tribuit delectabiliter operari, non autem dat ipſam ſubſtantiam actus, ſicut patet in quæſt. præcedenti, er- Vide 3. Ethic. cap. 8.
go ſimiliter infuſus tantùm tribueret delectabiliter operari, aut ſaltem illud tribueret, ſi ineſſet; ſed peccator iam iuſtificatus primò non delectabiliter elicit actum diligendi Deum, ita enim videtur ei difficilis

reſiſten-

reſiſtentia à vitiis, & continuatio bonorũ operum, ſicut quando erat in peccatis; vel non multò facilior, quouſque per pugnã & victoriam paſsionũ acquiſiuerit habitum, & tunc delectabiliter operatur, igitur non eſt aliquis habitus infuſus illi iuſtificato, quia illo delectabiliter operaretur, ſi ineſſet.

¶2. Præterea. Si oſtenderetur bonum ſupernaturale voluntati in puris naturalibus, voluntas illud ſufficienter amabit, quia ſufficienter habet obiectum proportionatum & approximatum, ergo non requiritur aliquis habitus Infuſus ad diligẽdum bonũ ſupernaturale. Aſſumptũ probatur, Quia ſi minus bonũ oſtenſum voluntati nudæ poteſt diligi, ergo & maius bonũ, ergo ſi ex puris naturalibus volũtas poteſt aliquid diligere, poteſt diligere ſummum bonum, ſi ei oſtendatur.

¶3. Præterea. Actus ille diligẽdi, qui eſſet illius habitus ſupernaturalis, eſſet etiã ſupernaturalis, & ita crearetur immediatè; ſupernaturalia enim non producuntur in eſſe per aliquam mutationem de aliquo, ſed tantũ per creationem; ſi creatur actus, igitur nõ præſupponit aliquid ſuæ creationi.

¶4. Preterea. Habitu contingit vti, cũ habens voluerit (Commẽtator 3. de anima) Com. 8. ſed non experitur quis ſe poſſe illo habitu vti, cùm voluerit; non enim cùm voluerit, poteſt faciliter & delectabiliter elicere actus fruentes amandi, ſicut patet de contemplatiuis, qui quandoque experiuntur ſe magnam delectationem habere, quandoque etiam cum æquali conatu minorem vel nullam.

¶Secunda via accipitur ex hoc, quòd Spiritusſanctus ſufficiat mouere ſine habitu, vbi arguitur primò ſic. Prima cauſa poteſt per ſe illud, ꝙ poteſt cũ ſecũda, quę ſecũda eſt tantũmodo cauſa agẽs. (Vel ſic accipiatur maior, Cauſa prima poteſt per ſe, quicquid poteſt cum cauſa ſecunda, quæ non eſt de eſſentia rei; hoc addo propter materiam & formam in cõpoſito, & Deus non poſſet compoſitum ſine partibus intrinſecis componẽtibus cauſare) ſed habitus, ſi ineſſet, non haberet cauſalitatem neceſſariam reſpectu actus, niſi aliquo modo cauſę agentis, ſaltẽ patet, quòd nõ formalis, nec materialis de qua, igitur cauſalitas eius erit extrinſeca; igitur quicquid poteſt Spiritusſanctus cum habitu cauſare in actu, hoc poteſt ſine habitu, pluralitas ſine neceſsitate non videtur ponenda, quia ſuperfluit. 1. Phyſic. tc 41. & 50

¶2. Præterea. Voluntati habenti habitũ ad hoc, quòd agat ſecundum illum, oportet Spiritumſanctum cooperari, alioquin non eſſet cauſa prima in actione creaturę; non autem cooperatur, quia voluntas habet iſtum habitum, quia tunc Spiritusſanctus non eſſet cauſa prima, ſed quaſi cauſa ſecunda reſpectu voluntatis habẽtis habitum, quia determinaretur per habitum voluntatis ad coagendum voluntati; ergo è cõuerſo, quia cooperatur volũtati, Ideo voluntas ſecundum illum habitum operatur, ſed ęquè poteſt cooperari, & in primo inſtanti naturæ voluntati nõ habenti Charitatem, ergo &c.

¶3. Pręterea. Filius Dei ſic eſt vnitus noſtrę naturę, quòd operabatur opera illius naturæ, ita quòd illi actus verè dicebantur eſſe Filij Dei, vt ſuppoſiti agentis, & tamen nihil per hoc derogatur aſſumptæ naturæ, quin ipſa eſſet principium ſuarũ operationum; ergo à ſimili Spiritusſanctus poteſt aliquo modo vniri voluntati, vt ipſe agat opera voluntatis, nec per hoc derogatur naturæ voluntatis in alio, vt principii operatiui.

¶4. Præterea. Intellectus eſt magis paſsiuus quàm voluntas, & minus actiuus, igitur magis indiget aliquo actuante ad hoc, quòd poſsit in actũ ſuum, ſed ponitur poſſe in viſionem beatã abſque omni forma informãte ex hoc ſolo, quòd eſſentia Dei eſt ipſi pręſens, quaſi per modũ formę, ergo multò magis volũtas in omnẽ actũ ſuũ ſine forma informante, per hoc quòd Spiritusſãctus ſit ipſi quaſi forma ad diligẽdũ.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶*CONCLVSIO. Spiritusſanctus medio habitu Charitatis informante voluntatem mouet ipſam ad actum meritorium.*

¶RESPONDEO. Quantũ ad tertiũ illud principale, quid circa hoc ſenſerit Magiſter, dicitur eſſe opinio Magiſtri, Opinio Magiſtri vt putatur. quòd ſolus Spiritusſanctus inexiſtẽs ſine aliquo habitu medio informante voluntatẽ, mouet ipſã ad actum meritoriũ aliter, quàm moueat animã ad credere & ſperare, quia ad credere & ſperare mouet mediantibus habitibus Fidei & Spei, & Ita dicitur negaſſe omnem Charitatem creatã. Pro hac concluſione ſunt auctoritates

August.

Auguſt.art.1. tum etiam 8.argumenta poſſia hic in opponendo.

Impugnatur 2.viis. Via 1. Contra iſtam concluſionem(ſiue ſit ſecundum intentionē Magiſtri ſiue nō) arguitur duabus viis, Prima accipitur ex iuſtificatione peccatoris, ſiue ex acceptatione diuina, & hoc abſq; actu elicito, Secunda ex ratione actus meritorii. Ex prima via arguitur primò ſic. Peccator ante pœnitētiā eſt iniuſtus. poſt pœnitentiā eſt iuſtus, ſicut Scriptura cōmuniter vocat peccatorē iniuſtū, & liberatū à peccato iuſtū; Ezechielis 2.&. 18. ex hoc arguitur. Iniuſtitia, cū ſit formaliter priuatio, non poteſt auferri ab aliquo, niſi ei detur habitus oppoſitus, quia priuare priuationē eſt habitū ponere, quia ſunt immediatè oppoſita circa aptū natū 10. Metaph. t.c.15. & inde. Anima eſt apta nata recipere iuſtitiā ergo ille iuſtificatus, qui factus eſt de iniuſto iuſtus, recipit habitū oppoſitū illi priuationi, ſi enim nihil ineſſet ſibi formaliter nunc quā prius, nec magis careret priuatione nunc, quàm prius caruit. Præterea. Peccator ante pœnitentiam eſt indignus vita æterna, poſt pœnitentiam eſt dignus; nō eſt autem dignus niſi per aliquid formaliter ſibi inhærens, cui ſecundum regulas diuinæ iuſtitiæ iudicatur vita æterna reddenda, & nihil tale prius habuit; igitur aliquid poſitiuū eſt formaliter in iſto, per quod eſt dignus vita æterna. Præterea. Deus non acceptat peccatorē ad vitā æternam, iuſtum tamē acceptat, quæro, Quid eſt acceptare ad vitā æternā? Hoc non eſt velle volūtate beneplaciti beatificare pro nunc, quia tunc beatificaret ſtatim; ergo hoc eſt velle iſtū ſecūdū diſpoſitionem, ſecundū quam nūc habet, eſſe dignū tali premio, quem prius nō voluit eſſe dignū: iſta diuerſitas non poteſt poni(vt videtur) in volūtate diuina, quia nihil eſt ibi nouum, quia immutabilis; non igitur hoc erit niſi propter diuerſitatē à parte illius, quia illo eodem modo ſe habente, voluntas diuina eodem modo vult ipſum ſe habere. Confirmatur iſta ratio, Quia volitio diuina, quæ eſt omnino vnus actus in ſe, non habet rationem oppoſitorum actuū ſiue diſtinctorum, abſq; omni diſtinctione obiectorū, hoc enim velle diuinū nō eſt velle † quodam beneplaciti, vel nolle, niſi illa obiecta diſtinguantur, alioquin contradictoria erunt vera abſque omni diſtinctione cauſante iſtam veritatem; ergo cùm Deus velit iſtum iuſtificatum ad aliquid, ad

alias quorundam

quod non vult peccatorem(propter quam diuerſitatē dicitur diligere iuſtos, & odire peccatores in Scriptura) ſequitur, quòd iſta diſtinctio ſecundum rationem ex parte volitionis diuinæ, neceſſariò requirat diſtinctionem actualem ex parte ipſorum obiectorū; aliter igitur ſe habet ille in ſe, quando dicitur dilectus à Deo, vel acceptus ad vitam æternam, aliter quādo oditus. Vltimò ſecundum iſtam viam arguitur ſic, Quia ſi nihil aliud eſt in anima illius poſt pœnitentiam quā ante, non videtur, quòd aliquo alio modo ſe habeat ad Deum, nec Deus ad ipſum, quia non videtur ibi eſſe alietas propter mutationē aliquam ex parte Dei factam; ergo ſi concedatur (ſicut videtur neceſſarium) quòd aliquo modo aliter ſe habet ad Deum, & è conuerſo, hoc eſt propter mutationem ipſius, & ita aliquid inſiet ſibi formaliter de nouo; nō autem inſiunt ei de nouo Fides & Spes, quia manent iſta in peccatore, ergo Charitas. Poſſet etiam argui ſecundum iſtam viam, Quia Deus offenſus peccatori prius, poſtea pœnitenti remittit offenſam, hoc non eſt propter mutationē aliquam voluntatis diuinæ, ſicut in me poteſt eſſe, quando remitto offenſam, igitur hoc eſt propter hoc, quòd ille, cui remittitur offenſa, aliter ſe habet in ſe. Sed iſtud argumentum non concludit, ſicut patebit in 4.diſt.16.q.2. vbi dicitur, quòd prius natura De⁹ remittit offenſā peccatori, quā det ei Gratiā. Vnde argumēta, ſi qua valēt ſecundū iſtā viā, accipiēda ſunt ex iuſta acceptatione paſſiua, & ordine ſiue dignitate ad vitā æternā, quæ conueniunt iuſtificato, & non peccatori(ſicut argutum eſt prius) nō autē ex ſola remiſsione offenſe, quod ſecūdū ſe eſt minus, quā iuſtū eſſe.

Ex ſecunda via arguitur primò ſic. Nihil dicitur formaliter agere aliqua actione, niſi principium illius actionis ſit forma agentis(hoc accipitur ex 2. de anima, t.c.5.& 24. vbi ex hoc, quòd anima eſt, quo viuimus, & ſentimus, concluditur, quòd anima eſt actus & forma ſic agentis) igitur cùm operatio meritoria ſit voluntatis, vel hominis per voluntatem operantis, ſequitur, quòd illud, quo meritoriè agit, ſit forma eius; hoc autē, quo meritoriè agit, nō poteſt eſſe pura natura, quia tūc ex ſolis naturalib⁹ poſſet meritoriè agere, quod videtur error Pelagii, igitur requiritur aliquid ſupernaturale; non Fides vel Spes, patet, quia

Via 2.

Vide in 4. diſt. 28.

manent in peccatore, ergo Charitas. Præterea. Nulla actio eſt in poteſte agentis, niſi ipſum habeat formam, ſecundum quam poſsit agere, ſi enim per aliquid tantùm extrinſecum coaſsiſtens ſibi, quod non eſt in poteſtate eius poſsit agere, talis actio nõ eſt in poteſtate eius, ſicut nec coaſſiſtentia illius extrinſeci eſt in poteſtate eius; ſed Spiritumſanctum coaſsiſtere volũtati non eſt in poteſtate voluntatis, ſicut nec vniuerſaliter actio cauſę ſuperioris eſt in poteſtate cauſę inferioris; igitur ſi ex ſola tali coaſsiſtẽtia poſsit agere, & nõ habeat in ſe formam, qua ſufficienter poſsit exire in actũ meritorium, ſequitur, quòd actus meritorius nõ erit in poteſtate eius, quod videtur inconueniens. Præterea. Si Spirituſſanctus moueat ſpecialiter voluntatem in actionem meritoriam, ſequitur, quòd illa motio eſt creatio alicuius in ipſa voluntate, & reſpectu illius voluntatis non habebit aliquam cauſalitatẽ, ſed tantũ receptionem paſsiuam; igitur vel illud eſt actus diligendi, & ita ſequitur, quod actus diligendi nullo modo eſt à voluntate, vel iſtud eſt aliquid naturaliter pręcedens actũ diligendi, & illud voco habitũ, quia perfectio prior actu, quæ accipitur in potẽtia habituali, videtur eſſe habitus. Pręterea quartò. Non minor identitas eſt Patris ad Filiũ, quàm poſſet eſſe quęcũq; vnio Spirituſſancti ad voluntatem, quia in eadem natura; ſed propter illam identitatem non dicitur Pater operari aliquid Filio (ſicut patet ſecundum Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. Quòd Pater non ſapit ſapiẽtia genita) ergo nec multò magis volũtas dicetur aliquid operari, propter vnionem Spirituſſancti cooperantis ad ipſam.

Defenditur Magiſt.

Quantùm igitur ad iſtũ articulum poſſet dici, quòd Magiſter nõ negat omnem habitum ſupernaturalẽ, ipſe quippe diſt. 37. c. illo. Illud quoq; mirabile adducit Auguſt. ad Dardanum dicentem, Quòd ad tẽplum Dei pertinent pueri ſanctificati, qui non valent cognoſcere Deum, ergo Deus inhabitat paruulum, qui tamẽ non poteſt habere actum elicitum circa Deũ; iſta inhabitatio, quę cõpetit paruulo regenerato & nõ alii, nõ poteſt eſſe ſine omni habitu ſupernaturali in ipſo paruulo nec enim poteſt poni propter actũ, quia talem actũ nõ habet, nec habere poteſt, nec per naturam ſolã, quia non inhabitat aliũ paruulum non regeneratum, cùm in eo ſit eadem natura: Similiter lib. 2. diſt. 26. videtur ponere Gratiam creatam in anima. Itaque poteſt dici, quòd Magiſter poſuit vnum habitum, quo informante animam Spirituſſanctus inhabitat, & vt inhabitãs quaſi perficit potẽtias habitibus ſupernaturalibus, duas quidem intellectum & voluntatem Fide & Spe ad credendum & ſperandum, ſed voluntatem nullo alio habitu ad amandum quàm iſto, per quẽ dicitur inhabitare: Quia actus iſte amandi eſt ita perfectus, quòd poteſt attribui immediatè illi habitui, quo formaliter inhærente Spirituſſanctus inhabitat tanquàm perfectiſsimo habitui, non ſic poſſunt actus credendi & ſperandi attribui immediatè illi habitui, per quẽ Spirituſſanctus inhabitat propter imperfectionẽ iſtorũ actuũ, & perfectionem illius habitus, quo Spirituſſanctus inhabitat mentes; iſte enim debet eſſe ita perfectus, quòd nec in patria euacuetur, quãdo anima erit templũ Dei, 1. Corint. 3 tunc enim non manebunt credere & ſperare. Et hoc modo auctoritates Auguſt. faciunt pro Magiſtro, non quòd nullus ſit habitus ſupernaturalis formaliter gratificans animam: ſed quòd non alius ab iſto, per quẽ Spirituſſanctus inhabitat animã, eo modo quo habitus credendi & ſperandi alius eſt ab habitu, quo inhabitat; & hoc patuit ſoluendo rationes art. 1. Secundum hoc igitur non videtur Magiſter diſcordare ab aliis, niſi quia vel ponat Gratiã alium habitum eſſe à Charitate, vel ſaltẽ dicat iſtum habitũ, qui realiter eſt Gratia, formaliter eſſe in voluntate, & non in eſſentia animę; quia tunc non inhabitaret Spirituſſanctus per habitum vnum quaſi radicalem reſpectu Fidei & Spei, niſi primò inſint, ſed inhabitat per habitum formaliter informantem voluntatẽ, qui quodam ordine naturę eſſet poſterior Fide & Spe. Sed tenendo eundem habitũ eſſe realiter Charitatem & Gratiam, Vtrum ille habitus informat eſſentiã animæ primò, & ſic à Spirituſancto inhabitante eſſentiam animæ fluant virtutes informantes potentias, vel ſit in voluntate formaliter iam præſuppoſitis Fide & Spe in potentiis; de hoc in lib. 2. diſtinct. 26. Saltem Charitas non videtur alius habitus realiter ab iſto, per quem Spirituſſanctus inhabitat animam, & ita non ſic Spirituſſanctus per habitum medium alium ab ipſo, quo inhabitat, mouet ad diligere; ſicut

ſicut mouet ad credere & ſperare.

Sed quid faciunt illæ auctoritates Auguſt. ſic intellectę (vt art. 1. in ſolutione argum.) ad propoſitum Magiſtri? Reſpondeo, Quia ille habitus, quo inclinatur anima ad diligendū meritoriè, eſt perfectior ſimpliciter in tantùm, vt iſta perfectio ſimpliciter conueniat formaliter Spirituiſancto; ſequitur, quòd iſte habitus poſsit eſſe Immediatus habitus reſpectu dilectionis, quæ eſt perfectio ſimpliciter, & per hoc Spirituſſanctus vt inhabitans, per iſtum habitum immediatius cauſat illum actū, quàm credere vel ſperare, reſpectu quorum nō poteſt eſſe aliqua cauſa proxima, quæ ſit perfectio ſimpliciter. Sed contra iſtam reſponſionem arguo ſic. Videtur primò, quòd propoſitio ſit falſa, cui innititur videlicet quòd omni perfectione non ſimpliciter in creaturis eminentior ſit ſiue perfectior aliqua perfectio ſimpliciter; videtur enim habere inſtantiā de eſſentia ſupremi Angeli, quę nō eſt perfectio ſimpliciter, & tamen nulla res nobilior illa videtur eſſe in tota creatura. Præterea. Malè videtur ratio & intentio Auguſt. adduci ad intentionē Magiſtri, quia ex prima ratione habetur, quòd Spirituſſanctus eſt formaliter dilectio per eſſentiā; ex ſecūda habetur (ſi quid valet) quòd Spirituſſanctus eſt formaliter Charitas per eſſentiā. Quomodo ex hoc infertur, quòd nō eſt in nobis aliqua dilectio habitualis, ſiue Charitas alia ab iſto habitu, per quē Spirituſſanctus dicitur inhabitare? Iſte quippe habitus, quo Spirituſſanctus inhabitat, vel non eſt perfectio ſimpliciter, ſed aliqua limitata, vel ſi eſt, non ſequitur, quin alius habitus ab iſto poſſet poni proximū principium eliciendi actū meum diligēdi meritoriè; nam iſte actus eſt limitatus, & perfectio limitata. Aliter poteſt dici de ratione Auguſtini ad propoſitum Magiſtri. g.ſ Quòd Spirituſſanctus vt inhabitans per illum habitū immediatius cauſat iſtū actum, quàm credere vel ſperare, reſpectu quorum non poteſt eſſe aliqua cauſa proxima, quę ſit perfectio ſimpliciter.

¶AD ARGVMENTA pro iſta opinione, quę imponitur Magiſtro, quę videlicet negat habitū ſupernaturalē gratificātē. Ad primū de prima via dico, Quòd iſte habitus ſimpliciter dat acceptabiliter operari, & etiam dat aliquā actiuitatem reſpectu actus, ſicut aliqua cauſa ſecunda reſpectu eius; ſed non dat delectabiliter neque faciliter, quæ conueniunt habitui acquiſito, inquantū diſtinguitur ab infuſo, per hoc quòd acquiritur ex frequēter agere.

¶Ad ſecundum. Quanuis aliqui dicant voluntatem in puris naturalibus nullum actum poſſe habere circa obiectum ſupernaturale viſum, tamen hoc improbatum eſt diſtinct. 1. quæſt. 2. Concedo igitur, quod poſſet habere actum circa tale obiectum oſtenſum ſiue nudè, ſiue per actum Fidei; ſed iſte actus circa obiectum oſtenſum à Fidè non eſſet meritorius, quia nō eſſet ſecundum inclinationem illius habitus, ſecundum quem ſolus Deus diſponit acceptare actum, nec etiam in patria eſſet beatitudo, quia non eſſet ita perfectus, ſicut poſſet haberi à tali potentia, ſi eſſet perfecta proportionaliter habitui ſupernaturali. Et ſi obiicias, Quòd ille actus circa diuinam eſſentiam viſam poſſet eſſe ita perfectus, quòd totaliter quietaret voluntatem, quia eliceretur ſecundū totum conatum eius, & per conſequens eſſet beatificus: Quod etiam videtur, quia talis voluntas haberet quidquid vellet, & nihil vellet mali, hoc autē eſt eſſe beatū, ſecundum Auguſt. 13. de Trinit. cap. 5. Reſpondeo, Quòd non ſolùm illa voluntas non eſſet beata, quia nō haberet, quidquid vellet eo modo, quo deberet velle; deberet enim velle acceptabiliter diligere, & hoc non haberet, ſed etiam non eſſet beata, quia non haberet actum ita perfectū, ſicut competeret ſibi in gradu naturæ ſuę: nulla enim potentia † habitualis poteſt habere actum ita perfectum ſine habitu, ſicut cum habitu, imo quantò potentia eſt perfectior, tantò minus poteſt habere actum proportionabilem ſuæ perfectioni, ſi careat omni habitu, quia ex quo eſt ſimilis proportio Geometrica duarum potentiarum inæqualium ad habitus proportionaliter perfectiuos, erit aliqua proporportio Arithmetica, & ita ſimpliciter magis deficit potentia perfectior, ſi non perficiatur per habitum, quā potentia imperfectior. Quod etiam additur, quia habet quidquid vult, Reſpondeo. Non tāta volitione quanta poteſt ordinatè appetere illud obiectum, poteſt enim ordinatè appetere habere illud tanto actu, quantus competeret ſibi ex natura potentiæ & habitus proportionalis ſibi, & non tantùm ita perfecto actu, ſicut competit ſibi ex pu-

D Thom. & Henricus.

alias habituabilis

ris naturalibus,non autem haberet primo modo,ſed tantùm ſecundo modo. Contra illud. Videtur, quòd tunc nulla voluntas eſſet beata, quæ non haberet Charitatem maximam,cuius eſſet capax. Præterea, Sicut argutum fuit in præcedenti quæſt. ex ratione qua potentia eſt perfecta in ſummo gradu potentiæ, poteſt in ſupremum gradū,ſeu in ſupremum actum, ita quòd nihil deficit ſibi ex defectu habitus; ergo voluntati in quocunque gradu nihil deficit in iſto gradu propter defectum habitus. Ad primum reſpondeo, quòd non poteſt ordinatè velle habere obiectum beatificum maiori actu quam correſpondente meritis ſuis,talis non eſt maximus, cuius non eſt capax,ſemper tamen eſt maior illo,quem poſſet habere exiſtēs in puris naturalibus. Ad ſecundum dico, Quòd voluntas infinita continet in ſe eminenter per identitatē totam perfectionem habitus,& ideo nullam perfectionem minorem dat actui,quia non intelligitur informari habitu,ſed potentia finita non includit per identitatem habitum proportionalem ſibi, & ideo poteſt deficere à perfectione ſibi conueniente in agendo, ſi non perficitur habitu.

¶Ad tertiū dico,quòd actus iſte non creatur, loquendo propriè de creatione, tum quia reſpectu eius concurrit aliqua cauſa ſecunda actiua, creatio autem eſt ſolius agentis primi ſine cauſa ſecūda, tum quia hic præſupponitur aliquod receptiuum ipſius actus, putà voluntas, in creatione autem nihil ſuſceptiuum præſupponitur. Quando igitur dicitur,quòd omne ſupernaturale creatur,ſi concedatur de omni actu primo ſupernaturali,non oportet concedere de ſupernaturali,qui eſt actus ſecūdus,quia ad ipſum cōcurrit potentia creata,& in ratione actiui aliquo modo, & in ratione receptiui;tamen poteſt dici ſupernaturalis ratione formę ſiue habitus concurrentis ad eius productionem,licet non immediatè creetur. Aliter poteſt dici, Quòd actus non eſt propriè ſupernaturalis, quia etſi habitus præſuppoſitus ſit à cauſa ſupernaturali immediatè, tamē iſte poſitus in eſſe,eſt cauſa naturalis reſpectu ſui actus, & ideo actus,qui producitur per talem habitum,non eſt propriè ſupernaturalis;ita enim naturaliter poteſt ſe habere ad actum ſuū forma,quę ſupernaturaliter producitur ſicut ſe habet ad actum ſuum forma, quæ eſt merè naturalis, ita quòd differentia in productione formarum non cauſat,nec cōcludit diſtinctionem earum in comparatione ad ſuos effectus.

¶Ad quartum dico,quòd in poteſtate voluntatis eſt nō impeditè vti iſto habitu,& quando cum ęquali conatu operatur volūtas, habitus æqualiter ſibi cooperatur, quia habitus ex parte ſui agit per modum naturæ,nec tamen ſemper erit ęqualis delectatio conſequens actum elicitum,delectatio quippe eſt ab obiecto quod attingitur per actum,& non tantū ab ipſa potentia agente circa obiectum;nunc autem quando obiectum nō eſt pręſens in ſe,ſed in ęnigmate,poteſt ab obiecto delectatio diuerſimode cauſari,nunc plus,nunc minus,licet actus circa ipſū & æquè intēſus ſemper eliciatur ex æquali conatu. Quod igitur dicitur de contemplatiuis, verū eſt de deuotione,hoc eſt de delectatione conſequente actum, non autem de ipſo actu amandi elicito, qui quandoque eſt intenſior & magis meritorius,licet ipſum ſequatur minor delectatio, vel quaſi nulla, & quandoq; minorem actum & in ſe & in acceptatione diuina concomitatur maior delectatio ad alliciendum paruulos,vt vt auidius ſequantur illud, cuius dulcedinem prægustarunt.

¶Ad primū de ſecunda via cōcedo; Quòd Spiritusſanctus poſſet actum cauſare immediatè in voluntate, & ipſum tanquam à ſe creatum acceptare, tanquàm dignum vita ęterna;ſed nec tūc iſte actus eſſet voluntatis,vt in poteſtate eius,nec credimus ipſum talem actum acceptare,quia diſpoſuit actum liberi arbitrii, & qui eſſet in poteſtate eius acceptare.

¶Ad ſecundū dico,quòd Spiritusſanctus cooperari igni ad calefaciēdū non eſt miraculū,cooperari autē aquę frigidæ ad calefaciendum,ſi tamen ſine contradictione poſſet ſibi cōpetere aliqua cauſalitas reſpectu calefactionis,hoc eſſet miraculū. Ita dico in propoſito, Quòd Spiritūſanctū cooperari volūtati habituatę ad actū eliciendum ſecundum illum habitum, hoc eſt de communi lege, qua Deus aſſiſtit cauſæ ſecundæ ad ſuum actum, ſed ipſum cooperari voluntati non habituatæ eſſet miraculum, ſi tamen voluntas ipſa poſſet operari. Dico ergo,quòd Spiritusſanctus cooperatur voluntati habenti Charitatem, non quidem quia habet Charitatem

tatē, ita quòd Charitas eius ſit cauſa prior mouens Spiritumſanctum ad cooperandum, ſed quia Spirituſſanctus omni cauſę ſecundæ generaliter cooperatur ad illum actum ad quem ſecundum formam ſuam ordinatur, quomodo eſt diligere in voluntate habituata. Cùm igitur dicis, quòd prius operatur Spirituſſanctus quàm voluntas habeat Charitatem, falſum eſt, niſi intelligatur de prioritate eminentiæ, ſicut cauſa ſuperior, ſimul quippe cooperatur Spirituſſanctus voluntati habenti Charitatem, & ipſa operatur: aut ſi concedatur, quòd prius cooperetur Spirituſſanctus, quàm habeat Charitatem, non ſequitur, Ergo æquè poſſet cooperari volūtati non habenti Charitatem, quia non ita cooperatur non habenti formam ad agendum, ſicut habenti.

¶ Ad tertium dico, Quòd ſi per communicationem idiomatum operationes humanæ verè dicantur de Verbo, tamen actus proprii Verbi in natura diuina non erant in poteſtate illius hominis, vt ipſe inquantùm homo poſſet mereri actibus illis; non enim Chriſtus in hoc nobis meruit, ſi Filius Dei, qui erat in carne, creauit animas cum Patre & Spirituſancto. Et ita ad propoſitum non merebitur voluntas mea, ſi Spirituſſanctus quomodocunque coniunctus ei cauſet in ea actum diligendi.

¶ Ad vltimum dico, Quòd licet illud faciat difficultatem tenentibus ſpeciem eſſe actum primum reſpectu intellectus, per quem intellectus poteſt in actum ſecundū, ſicut lignum calidum calefacit calore, quia ſi hoc eſſet verum, eſſet difficile ſaluare, quòd intellectus non informatus aliqua forma poſſet in operationes; tamen ſecundum illam viam (quam dixi diſtinc. 3. q. 3. huius primi, quòd obiectum ſiue in ſe ſiue in ſpecie eſt ſicut cauſa partialis cōcurrens cum intellectu ad cauſandum intellectionem) non faciat aliquam difficultatem, quia obiectū in ſe pręſens, quomodo erit in patria ſufficit abſque omni informatione ad cauſandum viſionē, vel ex ſe ſolo cū intellectu. Et ſi arguitur, quòd ſine habitu informāte poteſt eſſe viſio perfecta, ergo & fruitio perfectiſſima. Reſpōdeo. Nullus negat communiter in gloria habitum luminis glorię in intellectu, & iſte ex parte intellectus poteſt poni correſpōdere Charitati ex parte voluntatis.

ARTICVLVS 5.

Vtrum tota Charitas præexiſtens corrumpatur, dum noua inducitur, ita quod nulla realitas eadem numero maneat in Charitate maiore & minore.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia aliàs ipſa forma augeretur ſubiectiuè, quia ipſa eadē manens tranſmutaretur de minori ad maius; hoc eſt falſum, quia forma ſimplex ſubiectum tranſmutationis eſſe non poteſt, ſecundum Auctorem ſex principiorū; ergo nō poteſt Charitas ſic augeri.

Boëtius 1. de Trinit. cap. 2.

¶ OPPOSITVM. 1. de Generat. Auctum oportet manere, ergo & in augmento quocunque non eſt corruptio præexiſtentis.

c. t. 31. & 33

¶ *CONCLVSIO. Charitas præexiſtēs non corrūpitur, ſed realitas illa poſitiua, quæ erat in Charitate minore manet eadem realiter in Charitate maiore.*

¶ RESPONDEO. Suppoſito quòd Charitas poſſit augeri, ſecundum illud Auguſt. ad Bonifacium, Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici; & ſecundum illud Auguſt. 6. de Trinit. cap. 8. In rebus incorporeis idem eſt melius eſſe quòd maius eſſe; aliqua autem Charitas eſt melior altera, quia ei correſpōdet maius premium eſſentiale; ergo aliqua Charitas eſt maior alia. Hoc inquam ſuppoſito, quęro de modo augmenti Charitatis. Hic dicitur, quòd nihil Charitatis præexiſtentis manet idem numero in Charitate aucta, ſed totum, quod præfuit, corrumpitur, & aliud indiuiduum perfectius illo generatur. Ad hoc ponitur ratio, Quia termini motus ſunt incompoſſibiles ex 5. Phyſic. igitur huius motus vel mutationis, quo Charitas augetur, termini erunt incompoſſibiles; ergo illud, quod eſt terminus ad quem, ſimpliciter eſt incompoſſibile termino à quo, ergo non includit idem numero. Confirmatur iſta ratio, Quia ſicut in ſpeciebus ponitur magis & minus propter ordinem eſſentialem ſpecierum, ita videtur ponendum ſuo modo in indiuiduis eiuſdem ſpeciei; ſed ſpecies perfectior, quæ dicitur maior, eſt ſimpliciter alia natura ab imperfectiore. ita quòd nihil idem numero naturæ inferioris manet in ſuperiore, imo ſuperior eſt perfectior

In 2 diſt. 24. cap. 6.

Opinio Goifredi quol 7. q. 7

t. c. 24. & alibi.

ctior inferiore, quia actualior (vt patet in formis ſubſtantiarum ſeparatarum, vnde Deus, qui eſt actualiſsimus eſt ſimpliciſsimus) ergo in indiuiduis eiuſdē ſpeciei nihil imperfectionis idem numero manet in perfectiore.

Impugnatur 6. ratio.

Cōtra iſtā poſitionē arguitur ſex vijs. Quarum prima ſumitur ex ſuppoſitione formę in augmento illius formæ, & ſecūdum iſtam viam arguo primò ſic. Licet nō neceſſe ſit Deū augere Charitatem in illo inſtanti, in quo elicitur actus meritorius, quo meretur Charitas augeri, tamē poteſt tūc augere Charitatē, ita quòd augmētū, quod quis meretur, ſimul tempore detur, quando actus elicitur. Ex hoc arguo. Iſte actus, qui meretur augmentum Charitatis eſt meritorius, igitur pręſupponit Charitatē in iſto inſtanti, in quo elicitur; quæro quā? Non iſtam nouā partem, quę acquiritur, quia iſta ſequitur actū ſicut premiū meritum; ergo pręſupponit iſtam, quę prę exiſtebat, & per conſequens non corrumpitur illa in illo inſtanti, quia ſi ſic, tūc in illo inſtanti non poſſet actus meritorius elici, in quo tamen quis meretur augmentum Charitatis. Si autem proteruiat quis, quòd Deus nunquā auget Charitatem in inſtanti, in quo habetur actus meritorius, reſpectu augmēti, ſed ſemper poſterius duratione, pro eo quòd non auget propter actum, inquantū elicitur, ſed inquantū eſt in acceptatione diuina, & hoc modo manet poſt inſtās, in quo elicitur, & tūc poſt ipſū confert augmentum. Licet iſta reſponſio omnino ſit improbabilis, pro eo quod nō euadit difficultatem in alijs, primo quidē, quia in virtutibus moralibus & intellectualibus virtus augetur per actum elicitū, & non quando actus ille non eſt, quia quod nō eſt, nihil cauſat, ergo quando actus ille ineſt, tūc eſt ratio augēdi habitū; ergo ſi tūc generetur nouū indiuiduū, & corrūpitur indiuiduū, quod prefuit, ſequitur, quòd actus augmentatiuus habitus nō elicietur ab habitu, ſed à ſola potentia; quod videtur inconueniens, quia tunc (ſecundū dicta in præcedentibus articulis) actus augmentatiuus habitus eſſet imperfectior, quā alius nō augmentatiuus habitus elicitus ab habitu. Etſi etiā concedat concluſionem, quòd actus augmētatiuus habitus acquiſiti elicitur à ſola potentia, quāuis hoc videatur inconueniens, nō tamen euadit hāc difficultatē ſpecialē, ſi ponatur ſpecies intelligibilis augeri per actus intelligendi, quia nō poteſt ille actus elici à ſola potentia circunſcripta ſpecie, quia (ſicut patuit diſt. 3. q. 3. huius primi) non ſufficit intellectus ſine ſpecie ad actū intelligendi eliciendū, ergo nō poteſt aliqua intellectio augere ſpeciem, quæ elicitur à ſola potentia; illa igitur intellectio augmentatiua ſpeciei præſupponit ſpeciem, & non illud indiuiduum, quod generatur, ergo indiuiduum præexiſtens nō corrumpitur. Quòd ſi negetur intellectionem augere ſpeciem intelligibilem, vltima inſtantia ad propoſitum eſt iſta. Voluntas per actum ſuum poteſt remittere actum intelligendi, Quod probatur, Quia poteſt totaliter corrumpere intellectionē, & amouere intellectum ab hoc actu, & tamen volitio illa remiſsiua intellectionis præſupponit neceſſariò intellectionē, nō aliquam nouam, quæ ſequatur iſtam volitionem, patet; igitur aliquam præcedentem ipſam volitionem, & perconſequens intellectio præexiſtens non corrumpitur per eam. ¶ Si nullum agens poteſt intēdere formam, quam inuenit in paſſo perfectiorem illa, quàm poſſet ipſum ex ſe cauſare in paſſo, tota ratio ſecunda deficit, quia tunc nunquam actus intendit habitum, niſi ad tantum gradum, quantum poteſt ex ſe inducere, & ita illum poſſet inducere, ſi erit nouum indiuiduum, ſed nihil præexiſtētis maneret idem; ſed quia eſt verum, quòd actus vltimus æque intenſus cum primo intendit habitū vltra gradum inductum per primum vel etiam ſecundum; ideo prima propoſitio videtur neganda. Sed tunc ad dubium, An ita ſit in calore, quòd calor remiſsior adueniens intendit intenſiorem inuentum in paſſo, videtur quod non, ſicut hic, Poteſt dici, quòd agens vniuocum non intendit intenſiorem formam ſuam inuentam in paſſo, ſed magis è conuerſo; agens æquiuocum intendit, quia natū eſt agere in hoc, & ſua forma eſt nobilior gradu effectus æquiuoci, licet non poſſet ex ſe ſtatim in tantū gradum effectus equiuoci ita quòd lumen intenditur in infinitum, ſi luminaria eiuſdem ſpeciei infinita apponantur circa medium, quorum quodlibet intendit lumen in illo medio.

1. ratio.

2. Secunda via eſt ex perfectione illius formę, quę inducitur per augmētum, vbi arguo primò ſic. In actibus augmentatiuis 2. ratio.

uis

uis habitus actus decimus poteſt eſſe imperfectior primo, & tamen per iſtum actũ decimum augetur habitus ad aliquẽ gradum, ad quẽ non potuit primò augeri per primũ vel ſecundũ actũ, quod non poſſet eſſe, ſi totũ præexiſtens corrumpatur, quia perfectio primi vel ſecundi actus in ſe erat maior, & per conſequens indiuiduũ, in cuius generationem potuit primus actus, potuit eſſe perfectius illo indiuiduo, in quod potuit decimus actus; ergo quòd perfectius ſit illud, quod ſequitur decimum, quàm primum, non erit, quia nouum indiuiduũ generatur virtute decimi, ſed quia præexiſtente generato per actus præcedentes aliquid additur, & ita manebit præexiſtens. Si dicatur, Quòd præcedentes actus eliciti à Charitate maneant in acceptatione diuina, licet nõ in ſe, nec in alio impreſſo à ſe vel ab eis; non ſoluitur argumentũ in acquiſitione habituum naturalium, vel moralium. Præterea ratio non ſoluitur in agentibus naturalibus, pono enim, quòd alicui calido in nouem gradibus adueniat aliquod calidũ in gradu minori, illud poteſt aliquo modo intendere calidum illud nouem graduum, & perconſequẽs illud, quod eſt in termino actionis, & perfectius in caliditate, quàm ſit ipſum agens adueniens, & augmentans; hoc eſſet impoſſibile, ſi eſſet indiuiduum nouum generatum per actum illius calidi iã præſentis. ☞ Probatur maior per Philoſophum 8. Phyſic. Virtus extenſa maior eſt in maiori magnitudine. Igitur ſi à principio virtus in maiori magnitudine approximetur paſſo, magis aget, ſed parum eſt quo ad actionẽ, ſi ſit vna continua magnitudo maior, vel multæ ſunt æquales illi vni contiguatę; igitur calidum minus extenſiuè cõtiguatum magis aget quocunque calido à principio facto ad perfectiorẽ formã inducendam: Si igitur à principio magnum calidum per ſe ageret, non induceret formam, quantùm induceret; ſed ſi aliud parum erit ſibi additum, igitur reliquũ paſſum in potentia ad gradum inducibilem ab illo minori calido, ſi coegiſſet, igitur minus adueniens reducet ad actum illum. Reſpondeo: Totũ conceditur vſq; ad vltimã conſequẽtiã, ſed illa negatur, quia minus adueniens non inuenit paſſum in diſpoſitione cõtraria, quã poſſit vincere, ſed ab illa vincitur, ideo ſimpliciter patietur; & ſi quid modicum contra agit, hoc erit

t.c. 78. & inde.

remittendo intenſius, ſed finaliter vincetur. * Nec poteſt euadi hoc per ordinẽ graduum, puta; quod agens poteſt reducere ad gradum perfectiorẽ illud paſſum, quod fuit ſub aliquo imperfectiori gradu, quod non potuit in principio reducere, ſicut agens poteſt animare paſſum; quod prius fuit organicũ, & tamen non organicũ non poteſt reducere ad perfectionem tantam, & hoc propter ordinem formarum, vel graduum in forma, propter quem ordinẽ exiſtens ſub imperfectori poteſt ſtatim duci ad perfectius, non ſic, ſi non eſſet ſub illo gradu. Non valet inquam hæc reſpõſio, quia ſi calidum octo graduũ intendat calidum decem graduum, & iſta intenſio fiat per caloris corruptionem præexiſtentis, & generationem noui indiuidui; igitur in illo inſtanti, in quo generatur calidum decem graduum, genitum excedit in perfectione ipſum generans, quod eſt impoſſibile, igitur non fit ſic augmentatio.

Tertia via ſumitur, & accipitur, in naturalibus, & in actione contrarii per contrarium, Calidum enim agẽs in frigidum, antequam corrumpat totaliter frigidum, remittit ipſum: ſi in iſta remiſsione generatur indiuiduũ, quęro, à quo generantẽ? Si non fugiatur ad agens vniuerſale, quę fuga eſt hic irrationabilis, non poteſt aſsignari aliquod particulare generans huius indiuidui, quia calidum remittens frigidũ non poteſt per ſe generare aliquod indiuiduum frigidi, igitur nec nouũ remiſſum. Quarta via ſumitur ex hoc, quod Philoſophus concedit eo modo motũ in accidentibus, quo negat in ſubſtantiis, & per conſequens magis & minus in accidentibus, ſicut requiruntur ad motum, non ſic in ſubſtantiis; ſi autẽ non eſſet augmentũ in accidentibus, niſi per corruptionem præexiſtẽtis, & generationem noui, & tali modo poteſt inueniri magis & minus in ſubſtantijs; igitur non ſaluatur magis motus hic, quã ibi. Quintò arguitur per hoc, quod natura ſub determinato gradu magis vel minus eſſet ſpecies ad indiuidua, & hęc erit ſpecies inferior contenta ſub ſpecie naturę, & ita nulla ſpecies naturę intenſibilis vel remiſsibilis erit indiuidua ſeu ſpecialiſsima. Conſequentia primò probatur, quia quidquid dicitur per ſe in quid de indiuiduis, & eſt per ſe vnum, eſt ſpecies eorum; natura in determinato gradu tali vel tali, dicitur in quid de in-

3. ratio.

4. ratio. 5. Phyſic. t.c. 9. & 10.

5. ratio.

de indiuiduis, & eſt per ſe vnum, quia tota natura ſecundum hunc gradum eſſentialiter eſt eorum, quæ habent naturam in tali gradu, & gradus nihil addit, quod accidat naturæ; patet ergo, quòd natura in tali gradu eſt ſpecies, patet etiam quòd natura in tali gradu eſt minus commune ſpecie naturæ in ſe, igitur erit ſpecies inferior in ordine naturæ.

6. ratio. Sexto & vltimo arguitur, Quòd ſi ratio adducta pro poſitione valeret, concluderet & eodem modo de quanto molis, ſicut de quanto virtutis, & ita quando quãtum molis augeretur, nihil propriè maneret idem; ergo in augmentatione propriè dicta quantitas molis aucta nõ remaneret ſecundum quantitatem præexiſtentem, quod videtur inconueniens. Reſpondetur ſecundum iſtam opinionem concedendo concluſionem, quòd ita eſt nouum indiuiduum quanti molis, quando aliquid eſt maius, ſicut aliquid intenſius eſt aliud indiuiduũ qualitatis vel quantitatis virtualis. Sed contra hoc arguitur, quia duo videntur ſequi incõuenientia. Primò, quòd ſi rarefiant ſpecies vini, erit quantitas molis maior quàm prius, quia rarefactionem concomitatur maior quantitas, ergo illa quantitas, quæ fuit vini, non manet poſt rarefactionem, igitur nec manet ibi ſanguis, quia non tenetur cõmuniter ibi ſanguis manere, niſi quandiu manent accidẽtia, quæ affecerunt vinũ cõuerſum. Aliud inconueniens, quia tunc videretur, quòd talis rarefactio non poſſet eſſe virtute agentis naturalis, vel quòd ageret agens naturale non præſuppoſita materia aliqua vel ſubiecto: patet, quia ibi non præſupponitur materia ſubſtantialis, quia ibi non eſt ſubſtantia alterabilis, nec etiam præſupponitur ibi quantitas eadem numero manens (per te) & tamen agens naturale poteſt (vt videtur) ſic rarefacere, vel condenſare iſtas ſpecies; igitur agens naturale poteſt agere, non præſupponendo aliquid in ſua actione. Ad iſta inconuenientia reſpondetur. Ad primum, quòd quandiu manent accidentia ſimilia illis, quæ affecerunt vinum, manet ſanguis, licet non maneant eadem, manent tamẽ ſimilia poſt rarefactionem. Ad aliud cõceditur, quòd virtus naturalis poteſt agere nullo manente communi ſub terminis, non tamẽ creat, quia hîc poſterius naturali ordine, ſequitur prius, ita non eſt in creatione. Contra iſtas reſponſiones arguitur; Quia cũ quantitas illa noua numero differat à præexiſtente, & non alio modo differat quantitas aquæ à quantitate vini, niſi numero tantùm, quia non ſpecie, patet; ſequitur, quòd propter talem permanentiam accidentium ſpecie non numero, non plus manet ſanguis ſub quantitate iſta noua, quã maneret ſub quantitate aquæ, ſi ibi eſſet; præcipuè cùm iſta quantitas noua nõ magis inclinetur ad afficiendum vinum, cuius quantitas fuit prior, quàm ad afficiendum aquam. Contra aliam reſponſionem videtur eſſe inconueniens, quòd virtus naturalis actiua nõ ſupponat in actione ſua, ſubiectum. Præterea quæro, Quomodo vnum iſtorum ſequitur ad reliquum? Aut ſine actione naturalis agentis, & hoc eſt manifeſtum inconueniens, quia tunc agẽs naturale fruſtra ageret, quia ſine eo illud conſequens adeſſet; ergo non ſequitur niſi per actionem naturalis agentis, ſed tale agens non poteſt ponere effectum in eſſe ſine cauſa materiali, niſi poſſet creare, quod repugnat naturali agenti. Præterea ſecundum hoc poſſet dici, quod agens naturale effectiue inducit animam intellectiuam, quia ipſa naturali ordine conſequitur ad organizationem corporis; conſequens habetur communiter pro inconuenienti.

Opinio Scoti. Ad quæſtionem igitur) propter rationes improbantes iſtam opinionẽ, & præcipuè duas vel tres primas) teneo concluſionem oppoſitam, quòd realitas illa poſitiua, quæ erat in Charitate minore, remanet eadẽ realiter in Charitate maiore. Qualiter autem hoc fit, patebit artic. ſequentibus.

¶ Ad rationẽ Gotfredi patet ex dictis.

¶ AD ARGVMENTVM dico, Quòd non ſequitur, Manet forma eadem in indiuiduo perfecto & imperfecto, ergo ipſa mutatur ſubiectiuè; quia non manet ſicut materia ſub forma, ſed ſicut natura in indiuiduo, ſupra quam quodlibet indiuiduum aliquid addit, & ratio defectus conſequentiæ eſt, quia illud, quod eſt ſubiectum vnius indiuidui naturæ, eſt etiam ſubiectum alterius indiuidui; & illud etiam eſt poſsibile, & mutabile ab indiuiduo in indiuiduum; ipſa autem forma, ſicut vnius indiuidui non eſt ſubiectum, ita nec alterius, & per conſequens nec mutabilis de vno ad aliud.

¶ ARTI-

ARTICVLVS IDEM *additius, ſed copioſior.*

Verum in augmentatione Charitatis Charitas præexiſtens corrumpatur, cum noua inducitur.

Boetius 1. de Trinit. cap. 4. ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia ſi nõ corrumperetur, tũc forma Charitatis mutaretur de minori ad maius; hoc eſt falſum, quia forma ſimplex ſubiectum tranſmutationis eſſe non poteſt.

1.c.31.& 35 ¶ OPPOSITVM. 1. de generat. Oportet auctũ manere, ergo & Charitatem præexiſtentem auctam per nouum gradũ Charitatis ſequentis oportet manere, & non corrumpi.

¶ *CONCLVSIO. Illa realitas poſitiua, quæ eſt in Charitate minore, manet eadem in Charitate realiter maiore.*

¶ RESPONDEO. Suppoſito Charitatem poſſe augmentari, quia ſecundum Aug. 6. de Trinit. cap. 8. In his, quæ non mole magna ſunt, hoc eſt maius eſſe, quod eſt melius eſſe, quæritur de modo augmẽ-

Opinio Gotfredi quol. 7. q. 7 tationis. Hic dicitur, quòd in omni intenſione cuiuſcunque formæ de nouo aduenientis gradus formæ præcedens corrumpitur in aduentu alterius gradus ſequentis, quia termini motus ſunt incompoſsibiles; gradus iſte prǽexiſtens & ille de nouo adueniens in illa augmentationis mutatione formę ſunt termini illius mutationis, ergo non ſunt ſimul, igitur vna corrumpitur in aduentu alterius, ergo &c. Huic opinioni addo duas confirmationes, prima ſit iſta. Eodẽ modo ſe habẽt magis & minus in eadẽ ſpecie, quomodo ſe habẽt proportionabiliter magis & minus in diuerſis ſpeciebus; ſed in diuerſis ſpeciebus quãtò vna ſpecies eſt perfectior alia, tantò perfectius cõtinet eã, & modo ſimpliciori, Ita quòd ſecunda ſpecies contenta ab ea non facit additionem ad ipſam; igitur cùm ſimplicitas ſit perfectio in omnibus formis, videtur etiam, quod in eadẽ ſpecie forma ſimplicior ſit perfectior non habens gradum vel formam præexiſtentem ſibi additam. Item; Conſimili modo ſe habent maius & minus in formis accidentalibus, quomodo ſe habent in formis ſubſtantialibus, ſi in ſubſtantia eſſet maius & minus; ſed (ſecũdum omnes ponentes maius & minus) in forma ſubſtantiali ſubſtantia perfectior & in eadem ſpecie eſt ſimplicior alia, non faciens additionem cum minus perfecta; ſed continens aliam modo ſimplici; vt ponitur de anima Chriſti, quòd non fuit cõpoſitior anima Petri, ſed ſimplicior; & tamen perfectior in eſſentia animæ; igitur eodem modo de forma accidentali.

Contra iſtam opinionem arguitur ſic. Impugnatur 6. ratid. 1. ratio. Suppoſito quòd poſsibile ſit Deum augere Charitatem in illo Inſtanti, quo elicitur actus meritorius; ponatur igitur in eſſe, quòd tunc augeat, Quęro tunc, à qua Charitate elicitur actus iſte meritorius? Quia neceſſariò ab aliqua Charitate elicitur (vt prius oſtenſum eſt) Non à Charitate inſuſa de nouo; quę augebat Charitatem in illo inſtanti, in quo fuit ſub actu, quia eſt premium talis actus, & ſequitur aliquo ordine actum illum meritorium; nec elicitur à Charitate præexiſtente; quia (ſecundum te) illa corrumpitur; nam in infuſione poſterioris Charitatis corrumpitur prior; igitur in illo inſtanti, In quo Charitas augetur, eſt actus meritorius, & tamen à nulla Charitate, quod eſt impoſsibile. Dices, Quòd Deus non auget Charitatem in illo inſtanti, quo elicit actum meritorium, ſed actus Charitatis tranſit, & ſtat in acceptatione diuina tãquam quòddam remunerabile, & tunc Deus acceptando actum meritorium dat pòſt augmentationem Charitati præexiſtenti, vt quoddam premium actus, & non dat ſimul in eodẽ inſtanti premium cum merito ſicut non dedit Angelis bonis in primo inſtanti naturæ, in quo meruerunt beatitudinem, ſed in alio inſtanti naturę poſteriori. Contrà. Licet iſtud poſſet dici in propoſito de virtutibus infuſis, non tamen poteſt dici in augmentatione virtutum naturalium, moralium, & intellectualium, & maximę moralium, nam virtus moralis augetur per actus morales, ſicut generatur ex eis. 2. Ethicor. Actus igitur, qui augmentat, & auget virtutem moralem, non auget, niſi quando eſt; quando igitur auget, quæro, vtrum eſt ab aliqua virtute, vel non? ſi ſic, à qua virtute? Non præcedente, quia illa corrũpitur; nec à gradu, quem nunc facit, quia ille eſt poſterior ſicut effectus ſua cauſa; igitur quando auget virtutem, non eſt ab aliqua virtute; ſed hoc eſt impoſsibile, quia tunc non eſſet virtuoſus, & tamen generaret virtutem, quod eſt contra Philoſophum: 2. Ethic. & contra omnem

alia, ſed alio calore & in alio gradu, ſequitur; quòd totum fiet calidum infinitis gradibus caloris, quod eſt impoſsibile.

6. ratio. Præterea. Ratio eorum non valet, quia tunc concluderet vniuerſaliter de omni augmento, & ita in augmento corporali terminus præcedens, & gradus augmentās eſſent incompoſsibiles, quod eſt deſtruere augmentum. Reſpondetur ſecundum iſtam viam cōcedendo concluſionē, quòd ita eſt nouum indiuiduum quanti molis, quando aliquid fit maius, ſicut quando aliquid fit intenſius ſecundum virtutem, fit nouum indiuiduum intenſionis. Sed contra hoc videntur ſequi duo inconuenientia. Primum, Quòd ſi rarefiant ſpecies vini in Sacramento altaris, erit quantitas eius maior ſecundum molem quàm prius, quia talem rarefactionem concomitatur maior quantitas, quantitas autē, quæ fuit vini, poſt rarefactionem non manet ibi, ſed corrumpitur ſecundum iſtam opinionem; igitur non manet ibi ſanguis poſt rarefactionem ſpeciei vini, quia nō tenetur communiter, quòd ſanguis ibi manet, niſi quandiu manent accidentia, & ſpecies accidentium, quæ affecerunt vinum conuerſum in ſanguinem. (Vide in 4. diſt. 10. & 22.) Aliud inconueniens ſequitur, Quia tunc videretur, quòd talis rarefactio non poſſet eſſe virtute agentis naturalis, vel quòd agens naturale ageret de nihilo, nulla materia vel ſubſtātia præſuppoſita, quod videtur impoſsibile. Conſequentia patet, Quia ibi non præſupponitur in tali rarefactione materia ſubſtantialis, quia ſubſtantia non eſt ibi alterabilis; nec præſupponitur etiam (ꝑ te) eadem quantitas numero manens ante rarefactionem; & tamen agens naturale poteſt iſtas ſpecies ſic rarefacere, & condenſare, & ita agens naturale poteſt agere nihil præſupponendo ſuæ actioni. Reſpondetur ad iſta inconuenientia. Ad primum dicitur, Quòd quandiu manent accidentia ſimilia illis, quæ affecerūt vinum, manet ſanguis, licet autem non maneant eadem, manent tamē ſimilia poſt rarefactionem. Ad aliud conceditur, quòd virtus naturalis poteſt agere nullo manente communi ſub terminis, non tamen creare, quia hoc poſterius naturali ordine ſequitur prius, igitur non eſt in creatione. Contra iſtas reſponſiones arguitur, Quia cùm quantitas illa noua numero differat à præexiſtente, & non alio modo differat quantitas aquæ à quantitate vini, niſi numero tantùm, quia non ſpecie, patet; ſequitur, quòd propter talē permanentiā accidentium eorundem ſpecie non numero, nō plus maneat ſanguis ſub quātitate illa noua, quā maneret ſub quātitate aquæ, ſi ibi præciſè eſſet, cùm iſta quantitas noua non magis inclinetur ad efficiendum vinum, cuius quantitas fuit prior, quàm ad afficiendum aquam. Contra ſecundam reſponſionem quæro, quomodo vnum iſtorum ſequitur ad alterum? Aut ſine actione agentis, & hoc eſt manifeſtum inconueniens, quia tunc agens naturale fruſtra ageret, quia ſine eo illud cōſequens eſſet; igitur non ſequitur, niſi per actionem agentis naturalis: ſed tale agens non poteſt ponere effectū in eſſe ſine cauſa materiali, igitur per dictam conſtitutionem in eſſe non prohibetur creatio, vel actio talis, qualis repugnat agenti naturali. Præterea ſecundum hoc poſſet dici, quòd agens naturale effectiuè inducit animam intellectiuam, quia ipſa naturali ordine conſequitur ad organizationem corporis, conſequens habetur communiter pro inconuenienti.

Opinio Scoti. Concedo, ergo concluſionem iſtarum rationum, & quòd illa realitas poſitiua, quæ eſt in Charitate minore, manet eadem in Charitate realiter maiore, nec corrumpitur, niſi quantū ad eſſe, quod habuit prius per ſe, & manet in alio, vt pars in toto. Exēplum de materia per ſe vel forma per ſe, quæ non corrumpuntur, vt ſunt in toto, ſed manent perfectius in toto, quàm quando habuerunt eſſe per ſe; hoc patet in quantitate molis, quando augmentatur.

Soluuntur rationes Gotfredi. Ad rationē illius opinionis dico, Quod termini motus per ſe, cuiuſmodi ſunt priuatio & forma, ſunt incompoſsibiles, ſed forma remiſſa & ipſa augmētata nō ſunt per ſe huius termini motus, quia forma remiſſa non eſt priuatio, ſed potentia quædam, non tamen oportet, quòd forma, quæ per accidens concomitatur terminum à quo, per ſe corrumpatur. Ad primam confirmationem dico, quòd eſt oppoſitum, quia ordo ſpecierum eſt ſecundum eſſentias & quiditates, & ideo vna non continet eſſentiam, & quiditatem alterius, ſed ordo ſecundum gradus eiuſdē formæ, eſt ſecundum partes materiales, quæ poſſunt eſſe ſimul, & forma quantò eſt ſub talibus pluribus gradibus formæ, tantò eſt inten-

intẽſior & perfectior; oppoſito igitur mo
do eſt hîc & ibi. Ad aliã confirmationẽ di
co, Quòd eſt ad oppoſitum, quia Philoſo
phus eo modo, quo cõcedit maius & mi-
nus in accidẽtibus, negat in ſubſtãtiis ma
ius & minus; hîc autẽ ſcilicet in ſubſtãtia
nõ negat ſecũdũ partes molis, imo ſic cõce
dit ibi, igitur iſto modo negat maius & mi
nus in accidentibus, ſcilicet ſecundum par
tes molis; negat autem in ſubſtantiis ma-
ius & minus ſecundum gradus formę, igi
tur iſto modo concedit in accidentibus:
vnde quia ponit formam ſubſtantialem
in ſe indiuiſibilem, ideo nullum gradum
formæ ponit cum alio, oppoſito modo in
accidentibus, quia forma accidentalis eſt
diuiſibilis ſecũdũ gradus, id eo quilibet
gradus compatitur aliũ, & perficitur eo.
¶ AD ARGVMENTVM dico.
Quòd forma non eſt ſubiectum mutatio-
nis, ſed ſe habet reſpectu diuerſorum gra-
duum eius, ſicut ſpecies ad duo indiuidua,
quæ de nouo habent eſſe ſpeciei, quia cũ
multiplicantur indiuidua de nouo, ſpecies
modo eſſe incipit in vno indiuiduo, & mo
do in alio; vnde non eſt motus formæ ſe-
cundum iſtos gradus, quia non ſunt acci-
dentia ſuperaddita naturæ formę, ſed ſũt
modi intrinſeci dicentes certum gradum
quantitatis virtualis illius formæ.

Contra Gotfredum, ſunt duæ rationes
ſupra ad minus, vna Quòd in alteratione
nulla ſit mutatio continua, quia eius vt
ſubiecti, alia quia mobile ſimul erit cali-
dum multis caloribus, quia in motu pars
remotior à mouente, non eſt tam intenſa
in forma cùm propinqua; ſed quod poni-
tur ibi ſupra, hic ſub vacat, non eſt certũ,
quòd ibi ſupponitur, quòd ſcilicet remiſ-
ſius aduenięns intendat intenſius, & quan
tumcunque ſecundum gradum, ſed magis
è conuerſo, & tunc paſſum eſt contrariũ,
quatenus imperfectum, & ideo potens vin
cere perfectius, ſed vincitur, ideo non a-
git, vel ſi quid reagit, magis remittet intẽ-
ſius, vt aſsimilet; ſic non videtur inſtantia
niſi de luminibus & ſpeciebus, fortè ibi
minus virtuoſum primo agente intendit
eius effectum, & tamen non poſſet ſecun-
dum ſe, niſi in remiſsius forma, quam in-
uenit in paſſo, Quæ cauſa ibi, ſi calidum
non ſic agit? Argumentum quintum opor
tet ſoluere; In ſumma quidquid conclu-
dit, tunc maior eſt falſa ratione illius par-
tis in quid, quia quod abſtrahit ab omni
cõditione indiuiſibili, etiam à magis, ſicut
ab hac cæcitate, 8. Metaph. vt numeri ma- t.c.10.
gis eſt conditio indiuiſibilis non ſignata,
ſicut hæc, ſed vaga, quia poteſt eſſe idem
gradus, licet non idem hoc, ſed non è con
uerſo; nõ enim poteſt eſſe hoc indiuiduũ,
niſi ſit huius gradus. Cõtrà. Igitur gradus
prius intelligitur determinare naturam,
quàm hic, & per ſe in illo priori aliquod
accidens & communis differentia ſibi. Re
ſpondeo, Communis eſt, ſed non vniuerſa
lis, quia indiuiſibilis. Contrà. Saltem per-
ſonale per ſe eſt medium inter ſpeciẽ ſpe-
cialiſsimam, & indiuiduum: Similiter quę
dam ſpecies ponuntur diſtingui penes gra
dus formę, ut animalia penes gradus ſenſi
tiuæ, & Angeli pedes gradus intellectiuæ.
Reſpondeo, Species dicit quid, vel ſpecies
ſpeciei ſub gradu quid, quantùm virtute,
quantùm non eſt differẽtia diſt. 8. huius.
Ad argumentum Gotfredi reſpõdeo. Per
ſe terminus à quo eſt primò indiuidui.
Sed quis eſt terminus poſitiuus à quo, ne
ceſſariò requiſitus? Reſpõdeo, Gradus im
perfectus. Contrà. Manet in termino ad
quem. Reſpondeo, Eo manet actu diſtin-
cto, ſicut fuit terminus à quo, ſed manet alias
in potentia † intellecta ſicut pars. Contrà. intelle-
Illud ſub omni ratione abſoluta manet idem re ctus.
ſpectus, non eſt ratio termini à quo, vel
ad quem. Eadem videtur difficultas de a-
qua diuiſa & vnita, Quis terminus à quo
& ad quem? Si enim terminus à quo diui-
ſionis eſt tota aqua, & hæc pars ſeparata,
& illa eſt terminus ad quem, vterque ter-
minus præfuit idem numero ſecundum
quodcunque abſolutum, eſt hîc alia vis,
quia ſecundum hoc aquę diuiſę connume
rantur; igitur manet eadem vnitate nume-
rali vtriuſque, ſemper connumerãtur, ſed
in toto manet eadem vnitas numeralis v-
triuſque, alioquin neutrum maneret eodẽ
modo numero, & ita non erit continuatio
præexiſtẽtium, ſed ſimpliciter generatio,
& corruptio tertij ex ipſis. Qui diceret par
tes in toto abſoluto habere eſſe abſolutũ
totius, reſpectu cuius proprium eſſe ipſa-
rum eſt materiale. 5. Metaph. cap. de cauſa t.c.4.
materiali, vt partes totius; poſſet dicere,
quòd gradus prior manet in toto ſecun-
dum aliquod eſſe abſolutum, quod non
pręfuit. Similiter de aqua vnita alij aquę,
ſed ſemper quęritur, Quis eſt terminus à
quo incompoſsibilis ſecundum aliquod
abſolutum? Illud non aſsignatur. Ideo
breuiter

breuiter reſpondeo, Quòd terminus à quo per ſe eſt incompoſsibilis, non autem ad quem, ille eſt priuatio; ſed terminus poſitiuus à quo non eſt incompoſsibilis termini ad quem, niſi vt coniungitur per ſe termino, niſi diuidendo incompoſsibilitatē, quòd hoc non eſt hoc, id eſt quòd hoc & hoc non ſimul perſiciunt idem, vt actus in actu diſtincto; ſic quidem dupliciter eſt prior gradus incompoſsibilis termino ad quem, quia nunquam eſt ille, etiam quando eſt in illo, nunquam eſt actus diſtinctus illius, cuius eſt terminus ad quem actus diſtinctus. Sed iſtorum duorum modorū diuidēdo etiam, prius nō ſufficit ad terminos motus, quia albedo non eſt dulcedo; ſecundus non poteſt ponere oppoſitum termini à quo, propter aliquod abſolutum in ipſo, quia eſſe actum diſtinctum nihil dicit ſuper illum gradum abſolutū, vt manet, niſi pręciſionē eius, quòd eſt eſſe in alio, vt pars in toto; & ita ponere ſic terminum, eſt ponere formaliter ſub ratione relationis, itaque teneo illud. Ad aliud de aquis, reſpondeo. Sicut pars in toto eſt quędam, & in actu terminante generationem, quia diuiſio non eſt generatio; nō tamen eſt in actu diſtincto, qui eſt actus cū

alias percipi:tis. pręciſione † parcitatis, ita correſpōdet ſibi vnitas ſecundum primam rationem actus, & illa manet in diuiſione etiam in vnione, ſecūdum autem rationē actus diſtincti correſpondet vnitas, quæ eſt propriè principium numeri. Ad formam. Prima conconſequentia tenet, loquendo de vnitate ſecundo modò, quia numerus eſt diſtinctorum, quæcunque partes continuæ ſunt vnum numero, loquendo ſtrictè de numero alterius, minor eſt falſa, de vnitate numerali; ſecundo modo vera eſt prima, nec tamen ſequitur idem habere duas vnitates numerales, ſed idem ſecundum eſſe abſolutum habere vnicam proprietatē, dum manet: ſecundum autem eſſe pręciſum correſpondet ſic vnitas connumerata, & ſicut accidit ei eſſe pręciſum, ita accidit ſic ſuā vnitatem eſſe connumeralem, quando enim ſuum eſſe eſt præciſum, ſua propria vnitas eſt connumeralis, quando vero nō, ſed eſt in alio præciſè vt aliquid eius, tūc ſua ſecundum ſe vnitas propria non eſt cōnumeralis, ſed aliquid vnitatis connumeralis, Ita quod illud, quod dicitur vnitatē eſſe propriè cōnumeralē, requirit ipſā pręciſam, quia numerus eſt diſtinctorum.

ARTICVLVS 6.

Vtrum Charitas ſecundum ſe, ſine reſpectu ad ſubiectum poſsit intendi & remitti.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia 8. Metaph. formę ſunt ſicut numeri quo ad hoc, quòd ſicut numerus quilibet additus numero numerum variat, ita quilibet gradus in forma additus variat ſpeciē, ergo in eſſentia huius formæ non poteſt addi aliquid manēte eadem ſpecie; ſupponitur autem, quod intenſa eſt eiuſdem ſpeciei cum remiſſa, ergo non additur ibi aliquis gradus vltra realitatem ipſius formæ. t.c.10.

¶ 2. Præterea. Porphyrius dicit, quòd differentia formalis non recipit magis nec minus, Eſſe, inquit, vniuſcuiuſque vnum & idem eſt, neque intenſionem recipiens, neque remiſsionem. Cap de differentia.

¶ 3. Præterea. 10. Metaph. cap. penult. dicit Philoſophus, quòd differentiæ formales mutant ſpeciem; differentia graduum in eſſentia formæ, ſi eſſet, eſſet differentia formalis, ergo &c. t.c.23.

¶ 4. Præterea. Auctor. 6. Principiorū, Forma eſt ſimplicī & inuariabili conſiſteus eſſentia.

¶ 5. Præterea. Si realitas aliqua aduenit præexiſtenti; ergo Charitas aucta non erit in ſpecie, quia includit aliquid accidentale naturæ ſpecificę, vel ſi ipſa ſit in ſpecie, per ſe nihil includit, niſi pertinens ad naturam ſpeciei; & ita Charitas minor, quæ non includit gradum illum, non erit in ſpecie.

¶ OPPOSITVM. Si Charitas maior non plus realitatis haberet, quā Charitas minor, tunc Charitas cuiuslibet beati eſſet æqualis in natura Charitatis Charitati Chriſti; & (cùm ſecundum Aug. 6. de Trinit. cap. 8. In rebus incorporeis idem ſit maius eſſe quòd melius eſſe) Charitas cuiuslibet beati eſſet æquè bona & meritoria cum Charitate animę Chriſti, & ita foret quilibet æquè eſſentialiter beatus cum Chriſto, quia premium eſſentiale correſpondet quantitati Charitatis, quod eſt impoſsibile.

¶ *CONCLVSIO. Charitas intendi & remitti poteſt ſecundum ſe, ſine reſpectu ad ſubiectum.*

¶ RESPONDEO. Suppoſito quòd

Charitas

ſis ſubiectis propter diuerſas diſpoſitiones non eiuſdem rationis, ſed contrarias, ſicut ignis dicitur magis calidus quā aer, quia in aëre humiditas eſt diſpoſitio ad minorem caliditatem aëris, & ſiccitas in igne eſt diſpoſitio ad maiorē caliditatem, & ideo non eſt iſta maioritas in aliqua vna diſpoſitione. * Contra hoc arguo. Vna ſpecies ſecundum ſe totam videtur habere in ſuſceptiuo rationē vnius diſpoſitionis, ſicut ſubiectum ſuſceptiuum ſpeciei eſt vnius rationis & vnius diſpoſitionis, vnde omnia indiuidua vnius accidentis habent diſpoſitionē vnius rationis, ſicut & formam eiuſdem rationis; ergo circunſcripto omni alio, quod non eſt diſpoſitio propria, poteſt eſſe magis & minus in indiuiduis eiuſdem ſpeciei, & ita intenſio & remiſsio, ſecundum formam illius ſpeciei abſque hoc, quòd pręcedant tales diſpoſitiones contrariæ & oppoſitę in ſubiectis: & tunc quæritur vt prius, Quare eſt aliquid nunc magis diſpoſitum quàm prius? vt prius argutum eſt. Prętere a. Si præcedant tales diſpoſitiones ad magis & minus, tunc non erit motus vnus ab intenſo ad remiſſum, nec è contra, nihil enim mouetur ad remiſſum, niſi quatenus habet diſpoſitionem iſtam conuenientem receptioni eius; intenſum autem non habet diſpoſitionem iſtam conuenientem remiſſo, ergo oportet ad hoc, quòd poſsit moueri ad remiſſum, quòd moueatur ad diſpoſitionem conuenientem gradui remiſſo: & ita etiam oportet ad hoc, vt ex remiſſo fiat intenſum, quòd prius fiat motus à diſpoſitione, quæ eſt à remiſſo, ad diſpoſitionem, quę eſt ad intenſum; & ita nunquam vnus motus immediatè erit ab intenſo ad remiſſum, quia non habent idem ſuſceptiuum immediatum diſpoſitum.

Secundus Erādū quo lib. 2. q. 14. & quol. 6. q. 9. Henrica quol. 14. q. 3.

Alia via, quę dicit de indiſpoſitione ſiue de amotione contrarij indiſponentis, videtur improbari per hoc, quòd in Angelis in ſtatu innocentiæ non erat aliqua indiſpoſitio maior vel minor ad Charitatem; ergo omnes recepiſſent Charitatem æqualem, quod non tenetur. ☞ Item, Angeli boni non habuerunt in medio aliquā diſpoſitionem, & tamen non habuerunt ęqualem Charitatem: vnde non ſequitur, Quilibet Angelus in eadem ſpecie æqualiter diſponitur ad Gratiam, ergo quilibet æqualem habet Gratiam. *

Tertia.

Tertia etiam via, quę tenetur à quibuſdam, de radicatione formæ in ſubiecto, videtur improbari, quia illa radicatio aut eſt aliqua forma abſoluta, & habetur propoſitū, quia in tali eſt magis & minus, aut non; ſi non, ſed tantùm reſpectus; videtur tunc, quòd non poſſet habere magis & minus, niſi per magis & minus in fundamento, ſicut abſoluta non conueniunt in reſpectu, niſi per fundamentum; Tunc etiā non propriè ſaluatur forma intenſior, quia aliquando forma minus radicata in ſubiecto poteſt eſſe in ſe intenſior, ſicut rubor, qui eſt ex verecundia, eſt intēſior rubore, qui eſt qualitas paſsibilis in alio.

Opinio Scoti.

Ad iſtud igitur concedo (pręcipuè propter tres primas rationes contra illam opinionem adductas) quòd realitas poſitiua, quæ præexiſtit in Charitate minore; non eſt tota realitas poſitiua, quę eſt in Charitate maiori; imo ſi eſſent Charitas maior & minor ſeparatę à ſubiecto, maior haberet in ſe realitatem poſitiuam minoris, & aliam additam, ſi per impoſsibile tolleretur omnis habitudo ad ſubiectum; ſicut quātitas molis, ſi poneretur ſeparata à ſubiecto, etiam ſi per impoſsibile non haberet inclinationem ad ſubiectum, vna tamen eſſet maior alia, & iſta haberet in ſe totam realitatem poſitiuam minoris, & aliquid additum.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum de numeris dico, Quòd procedit ex defectu intellectus Philoſophi, comparat quidem ibi quiditates ad numeros, inquātum ſunt difficiles, eo modo quo Plato loquebatur de quiditatibus ponendo quiditates ſeparatas: ſubſtantię quidem hoc modo acceptę, id eſt quiditates rerum comparantur numeris ſecundum quatuor proprietates, quarum vna eſt iſta; quòd quodlibet additum variat ſpeciem, & intelligo ſic, quod de vna ſpecie faciat aliam, vel de non ſpecie faciat ſpeciem, quęlibet enim differentia addita diffinitioni, vt indicat quiditatem, ſpeciem aliam à pręexiſtente conſtituit, aut ſi pręexiſtens fuerit ratio generis determinat ad rationem ſpeciei, quæ non habebatur ante additionem differentię; Exemplum de intellectiua anima addita ſenſitiuæ. Dico igitur, quòd additum quiditati acceptæ ſecundum rationē quiditatis alterat ſpeciem altero dictorum modorum, ſed quod additur quiditati, nō vt quiditas eſt, non mutat, gradus autē indiuidualis quicunque, ſicut & differentia

indiui-

Indiuidualis, contrahens ad eſſe hoc, ſiue vnitas vel pluralitas indiuidualis, & breuiter quœcunq; conditio indiuidualis addita naturæ ſpecificæ, nõ additur ei quãtum ad rationem quiditatiuam, ita quòd ſecundum illam rationem determinet eã, & propter hoc non mutat ſpeciem quiditatis, cui additur, nihil enim poteſt, neque aliquam ſpeciem præexiſtentẽ mutare in aliam ſpeciẽ, neque de non ſpecie in aliquam ſpeciem, niſi ipſum additum ſit ratio ſpeciei, & tale non eſt aliqua conditio indiuidualis. Ad formam tunc auctoritatis dico, quod ſi adderet aliquid, quod eſſet pars quiditatiua, quiditati præexiſtenti mutaret ſpeciem, ſicut ſi addatur aliquid, quod eſt pars numeri, numero pręexiſtenti, mutatur ſpecies numeri, ſi autẽ addatur aliquid, quod non eſt natum eſſe pars numeri, putà aliquod accidens, putà ſi intelligeretur vna vnitas ternarij intenſior fieri, quàm prius fuit in ſe, non mutaretur ſpecies; ita in propoſito, quęcunque differentia indiuidualis, vel gradus additus quiditati non eſt nata eſſe pars quiditatis.

¶ Ad ſecundum, per idem patet ad Porphyrium, qui ſimili modo loquitur de differentia inquantùm eſt per ſe pars diffinitionis, & hoc modo conſiſtit in indiuiſibili, hoc eſt accipiẽdo illam indifferentiam, ſecundum quã abſtrahitur ab indiuiduis, quę indifferentia totalis eſt gradus eius, vt differentia ſpecifica, ſic non recipit magis & minus, quia quæcunque magis & minus poſſunt competere indiuiduis hoc modo, & ſunt omnia intra iſtam indifferẽtiam differentiæ ſpecificæ, & non addunt differentiæ ſecundum hanc indifferentiam.

¶ Ad tertium, de 10. Metaph. poteſt reſpõderi per idem, vocando differentiam formalem differentiam quidiatiuam. Poteſt etiam dici ad formam, quòd non omnis differentia formarum eſt formalis, loquẽdo propriè de formali, prout videlicet differentia formalis eſt differentia ſecundũ formas, ſicut non omnis differentia hominum eſt differentia in humanitate, cuius ratio aſsignatur realiter & logicę: Realiter ſic, Poſſunt homines habere humanitatem, & differre, licet non per humanitatẽ, & ita in humanitate non differunt; ita poſſunt purę formę differre, & tamen nõ per formalitatem differunt, & ita neque formaliter, quia idem eſt differre formaliter propriè loquendo, quòd differre in forma vel per formam: Logicè ſic, Quia ſicut terminus differentię intelligendus per negationem incluſam in differentia reſpectu illius negationis poteſt accipi cõfusè, & diſtributiuè, ita etiã illud, quod denotatur eſſe ratio formalis differẽtię, quale eſt illud, quod conſtruitur cũ differre, vt in quo, vel ſecundum quod denotatur, quod poſſet confundi à negatione, non autem ad negationem inferioris ſequitur negatio ſuperioris, ſed eſt deſtructio antecedẽtis.

¶ Ad quartũ, de. 6. principiis dico, Quòd ſicut probat ſimplicitatem formę, ita concedenda eſt ei concluſio, probat autẽ ſimplicitatem oppoſitã quantitati molis, quia ipſa addita non facit maius ſecundum molem, forma enim poſita in ſubiecto nõ eſt aliquid maius, quàm prius fuit; concedatur igitur ſimplicitas formæ oppoſita quãtitati molis, ſed hoc nihil contra intenſionem, quę pertinet ad quantitatem perfectionis & virtutis.

¶ Ad quintum dico, Quòd hoc, quod dicitur aliquid accidere naturę ſpeciei, poteſt intelligi duobus modis. Vno modo ſic, Quòd ſit extra rationem quiditatiuã ſpeciei, quomodo dicitur differentia accidere generi, & ſic accipitur accidens in fallacia accidentis pro extraneo, quod eſt extra rationem alterius; Alio modo dicitur accidens, quod non facit per ſe vnum cum eo, cui accidit, ſicut albedo in corpore: Primo modo dico, quòd ſicut albedo intenſa aliquid habet, quod accidit naturę ſpeciei, ita etiam habet albedo remiſſa, imo omne indiuiduum aliquid habet, quod accidit naturæ ſpeciei, aliàs non contraheretur natura ſpeciei; Secundo modo dico, quòd albedo intenſa non habet aliquid, quod accidit naturę ſpeciei, quia iſte grad9, qui intelligitur addi ſecundum ſe naturæ, facit vnum per ſe cum natura, ſicut quęcunque differentia indiuidualis addita naturę facit vnum per ſe cum natura. Quando igitur dicis, ſi intenſum includit aliquid, quod accidit naturæ ſpeciei, igitur remiſſum, quod non includit iſtud, non eſt in ſpecie; conſequentia non valet loquẽdo de accidere primo modo ſũpto, quo modo & nõ alio antecedens eſt verum.

(?)

QVARTI-

ARTICVLVS 7.

Vtrum Charitas augeatur per extractionem partis nouæ de potentia ad actum.

3.&.5. Phyſi. ex diffinitione motus. ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia vbicunque eſt mutatio, ibi eſt extractio alicuius de potentia ad actum, augmentatio Charitatis eſt mutatio, ergo in eius augmentatione oportet ponere extractionem illius de potentia ad actum; ſed non eſt exitus de potentia ad actum, niſi actus educatur de potentia, ergo Charitas ſic educitur; ſed non extrahitur tota de potentia ad actum, ergo ſecundum partem.

¶ 2. Præterea. Charitas intenditur (ſicut concedit iſte) ergo mutatur; igitur vt prius pars noua extrahitur de potentia præexiſtentis ad actum. Conſequentia prima patet, quia intendi includit mutari.

¶ 3. Pręterea. Si Charitas augeatur, ergo eſt ibi generatio alicuius totius compoſiti, quia omnem mutationem concomitatur generatio aliqua; ſed omnis generatio eſt compoſiti (7. & 8. Metaph.) t.c.21 17 & 32. ergo in augmentatione Charitatis generatur aliquod compoſitum; non compoſitum ex anima & Charitate, quia tunc Charitas non crearetur, creatio enim non requirit aliquod ſubiectum, generatur igitur compoſitum ex parte preexiſtente & ſequenti, & per conſequens illa extrahit de potentia ad actum.

¶ OPPOSITVM. Si Charitas augetur per extractionem eius de potentia ad actum, aut igitur per extractionem de potentia ſubiecti, ſcilicet animę vel voluntatis, aut Charitatis præexiſtentis; non primo modo, quia tunc eſſet forma naturaliter educta, & ita forma naturalis, quod eſt falſum, & contra Fidem; ſecundo modo non, quia forma Charitatis preexiſtens & ſequens eiuſdem ſunt rationis, ergo vna non eſt principium materiale reſpectu alterius, de quo educatur. Confirmatur, quia forma ſimplex (ſecundum Boetium) ſubiectum eſſe non poteſt.

¶ *CONCLVSIO. Charitas non augetur per talem extractionem, ſed quod eſt ibi noua realitas addita præexiſtenti.*

¶ RESPONDEO. Propter tertiam opinionem circa augmentum Charitatis additur præſens articulus. Vbi dicit vnus Magiſter tria. Primum, quòd poſſibilitas ad augmentationem in forma infuſa non eſt accipienda ex parte ſubiecti vel materię, cùm non ſit educta de potentia materiæ; ſed eſt accipienda ex parte formę ipſius in ſe, quæ in ſua eſſentia partes habet, nam vt eſt ſub minori quantitate, eſt in potentia, vt educatur ad actum quantitatis maioris. Opinio. Secundò dicit, Quòd hæc augmentatio non eſt per aliquid eiuſdem naturę oppoſitum, quia augmentatio in formis non eſt per partium appoſitionem in ſubſtantia vel eſſentia ipſarum, ſed in virtute, per quam augmentatum efficacius poteſt in ſuam operationem propriam, quod non faceret, ſi ſimile apponeretur ipſi, quia tepidum additum tepido in æquali gradu non facit magis calidum. Tertiò concludit, Quòd ſit augmentatio per extractionem talium partium virtualium in ſubſtantia habitus, in actum quarum quælibet educta de potentia partis precedentis ponit augmentum; & nō ſolum ponit augmentum in ſubſtantia habitus, ſed etiam in virtute, quia ſubſtantia & virtus in forma idem ſunt, ſicut pars extracta facit augmētum in virtute Charitatis præcedentis, qui eſt in potentia non ratione ſui ſubiecti, ſed ratione ſuæ naturæ ad actum, vel gradum extractum.

Contra iſtam opinionem videtur, quòd contradicat ſibi, nam iungendo primum cum tertio & è conuerſo, ſequitur oppoſitum ſecundi. Impugnatur 1. ratio. 2. ratio. Quia ſi fiat augmentatio in Charitate per extractionem partium virtualium, tunc aut per illam extractionem habetur aliqua entitas realis noua, vel non; ſi non, ergo iſta extractio non erit aliqua actio, & per conſequens augmentabitur Charitas ſine actione diuina; ſi autem eſt aliqua realitas, ad quam terminatur iſta extractio, quæ non eſt præciſè realitas prior, quia concedit latitudinem in eſſentia formę, nec prior realitas corrumpitur (ſecundum ſic opinantem) igitur terminatur ad aliquam realitatem aliam à priori: & cùm faciat vnum per ſe cum priori (aliter non eſſet augmentatio) ſequitur, quòd hoc ſit per appoſitionem vnius realitatis ad aliam; igitur ponere augmentationem Charitatis fieri per extractionem eſt

ponere eam fieri per appoſitionem. Item ſic opinans, inquantum ſic differt à ponente augmentationem fieri per appoſitionem, dicit minus rationabiliter, quã dicit ipſe, quia ab eodem generatur habitus & augmentatur, ex. 2. Ethic. generatur autẽ habitus huius Charitatis à Deo, igitur & augmentatur ab ipſo; hoc autem non eſt ſecundum eſſe in ſubiecto ſolùm, ſicut probatum eſt in præcedenti quæſtio, contra ſecundam opinionem; nec quia prior gradus corrumpitur, ſicut probatum eſt contra primam opinionem; ergo eſt quia Deus augendo addit aliam realitatem precedenti, ergo non fit per extractionẽ illius gradus à ſubiecto, ſed per additionem noui gradus ad gradum præexiſtentem, magis enim propriè dicitur augmentatio per appoſitionem, quàm per extractionem. Reſpondent iſti, quòd hæc extractio eſt virtualis, & non partis accidentalis. Contrà. Neceſſariò eſt ibi aliqua actio realis, & paſſio, quæ terminatur ad aliquid, & non ad aliquid præexiſtens, quia tunc idem acciperet bis eſſe, ergo ad aliquam realitatem nouam, & ſic appoſitio & compoſitio, cũ ſint eiuſdem rationis; ergo nulla differentia eſt, niſi quod prima opinio dicit aliquid apponi, & iſta dicit aliquid extrahi.

Cap. 2.

Opinio Scoti.

Dico ergo, quòd non eſt ibi extractio, nec iſtum modum concipio, quia talis productio non eſſet productio; ſed dico, quòd eſt ibi noua realitas addita præexiſtenti, ſicut partes, vel gradus non quiditatiui, ſed indiuiduales, & exiſtentię.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dicendum, quòd nõ ſequitur, ſubiectum exit de potentia ad actum, ergo forma educitur de potentia ad actum, quia ſiue educatur naturaliter de potentia ad actum, ſiue ſupernaturaliter infundatur, ſemper ſubiectum eius exit vniformiter de potentia ad actum, & non forma ipſa, & ideo in illa conſequentia eſt fallacia cõſequentis, quia non omnis mutatio ſubiecti eſt per operationem naturalem educentem formam de potentia materiæ, vel ſubiecti, ſed ſubiectum vniformiter mutatur à priuatione formę ad formam, vndecunque ſit iſta forma, vel naturaliter educta, vel per infuſionem immiſſa.

¶ Ad ſecundum dico, quòd non ſequitur Charitas intenditur, ergo Charitas mutatur, ſicut non ſequitur, Quantitas molis augetur, igitur mutatur, vel mouetur, nam ſolùm ſubiectum mutatur nõ forma, niſi metaphoricè & impropriè, vnde forma, quæ propriè dicitur augeri & intendi, non propriè mutatur, niſi per accidens, inquantùm eius ſubiectum mutatur; ſicut ſubſtantia quanta mutatur, & non quantitas, licet quantitas ſit, ſecundum quam ſubſtantia quanta mutatur, & augetur, ſumendo augere metaphoricè, nam habens formam mutatur ſecundum eam, licet ipſa non mutetur: tenendo tamen quòd ad intendi ſequitur mutari propriè, dico, quòd forma non intenditur, nec augetur, quia non mutatur, ſed quòd habens eam dicitur intendi & mutari ſecundum eam, & iſto modo Charitatem intendi non eſt aliud, quàm ſubiectum eius (vt animam) ſecundum eam intendi, & ideo ſecundum ſe propriè non conceditur iſto modo, quòd Charitas intenditur, ſed ſubiectum eius ſecundum eam. Vnde dicit Auguſtinus & habetur in litera, Charitas non creſcit, ſed homo habens eam creſcit ſecundum eam, nomen tamen mutationis attribuitur diuerſimode diuerſis, nam alicui attribuitur, vt termino primo, vt cùm dicitur, quòd compoſitum generatur, & mutatur alicui vt ſubiecto, vt cùm dicitur, materia generatur; ita in propoſito augmentatio dicitur aliquando de ſubiecto augmentationis, quandoque de forma, vt proximo, & formali termino augmentationis; iſtorum modorum ſecundo modo dicitur forma intendi & mutari, primo modo ſubiectum eius. 1. Phyſic. t. c. 82.

¶ Ad tertium concedo, Quòd compoſitum primò generatur, vt anima chara in augmentatione Charitatis, quòd compoſitum includit ſubiectum & terminum, & quando dicitur: quòd tunc non eſſet creatio, dico, quòd in eodem inſtanti tẽporis, in quo Charitas vel Gratia creatur infunditur anima, ſed in alio & alio inſtãti naturæ, quia prius natura, Gratia vel Charitas creatur, quàm animæ infundatur, licet totum ſit in eodem inſtanti tẽporis; vnde duplex eſt ibi mutatio, vna à non eſſe Charitatis, vel Gratiæ ad eſſe Gratiæ, & hæc eſt vera mutatio, quæ eſt creatio, & non eſt mutatio propriè dicta, quia nihil præſupponit nec natu ram,

ram, nec ſubiectum eius ſuſceptiuum; alia eſt mutatio à ſubiecto non charo ad eſſe charum, & ſic mutatur anima à non eſſe charo ad eſſe charum, & illa mutatio non eſt ſimpliciter creatio, quia pręſupponit ſuſceptiuum, & ideo hæc mutatio ſecundum quid poteſt dici generatio, & totum compoſitum ſecundum quid generatur tale, & non ſimpliciter, quia ſubſtantia, quę eſt terminus generationis, præfuit, vel pręſupponitur in infuſione Gratię generatio, ſecundum eſſe gratum & accidentale. *

DISTINCTIO XVIII.

MAG. Præterea diligente r&c.

CONSEQVENTER inquiit hac diſtinctione Magiſter, quomodo nomen doni & dati cõueniat Spirituiſancto, quinque propoſitis quęſtionibus. ☞ Circa hanc diſtinctionem quęritur, Quomodo nomen doni conueniat Spirituiſancto vnico articulo.

ARTICVLVS.

Vtrum donum dicat proprietatem perſonalem Spirituſſancti.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia ſecundum Aug. 15. de Trinit. cap. 19. Spirituſſanctus in tantùm donum Dei eſt, inquantũ datur eis, ſed nõ quia datur eis, quibus datur, habet ſuam proprietatem perſonalẽ, quia ſic datur ex tẽpore; ergo ex ſua proprietate perſonali non habet, quòd ſit donum, quia ſecundum eũdem ibidẽ vbi ſupra. Apud ſe, inquit, autem Deus eſt, etſi nemini detur, quia Deus erat Patri & Filio coæternus, antequam cuiquã daretur. Hoc ſit quantùm ad illam quęſtionẽ, qua Magiſter quærit, Vtrum Spirituſſanctus eadem ratione dicatur donum & datum.

¶ 2. Præterea. Si Spirituſſanctus ex ſua proprietate perſonali dicatur donum, cũ per Spiritumſanctum dentur dona, per donum darentur dona, ſed hoc videtur impoſsibile, quia donum includit rationem donabilis; igitur ſi includeret rationem donantis, includeret relationes oppoſitas, ſcilicet dantis & dati. Hoc ſit quantùm ad primã quęſt. Magiſtri, An per Spirituſſanctũ donum donantur dona.

¶ 3. Pręterea. Si Spirituſſanctus ex proprietate ſua ſit donum, ergo ex proprietate ſua eſt donabile, quia omne donum eſt donabile, quęro, Cui ſit donabilis? Nõ Patri & Filio, certum eſt, igitur creaturę; ſed hoc eſt falſum (ſcilicet quòd dicatur donum ab ęterno ex ſua proprietate perſonali, quia donabilis creaturæ) quia tunc eadem ratione Filius diceretur donum, quia ab æterno proceſsit à Patre vt donabilis creaturę, vnde dicitur Iſaię. 9. Filius datus eſt nobis, &c. Hoc quantũ ad tertiam quæſtionem. Magiſtri, vtrum Spirituſſanctus ſit donabilis Patri & Filio, vel tantùm nobis.

¶ 4. Præterea. Proprietas perſonę procedentis dicit proceſsionem, qua accepit eſſentiam; ergo ſi donum ſit proprietas perſonalis Spirituſſancti, donum dicit proceſſionem eius, qua Spirituſſanctus procedit, & accepit eſſentiam; ſed donum nõ dicit niſi donationem, quæ non cõpetit Spirituiſancto ab ęterno, cùm non prius daretur, quã eſſet, cui daretur, ergo proceſſus eius non eſſet ab ęterno, quòd falſum eſt.

¶ 5. Pręterea. Quo aliqua perſona accipit eſſentiam, eo habet eſſentiam, ſed Spirituſſanctus proceſsione accipit eſſentiam, ergo proceſsione habet eſſentiam, ergo eodem addito vtrobique, quo habet eſſentiam, eo eſt eſſentia, ſed proceſsione habet eſſentiam, ergo proceſsione eſt eſſentia, quia ſi habet eſſentiam, eſt eſſentia; ſic igitur ſequitur, quòd Spirituſſanctus dono ſit eſſentia, quod falſum eſt, quia Spirituſſanctus non eſt eo donum quo Deus, nec Filius eo Filius quo Deus; eo autem quo eſt Deus, eſt eſſentia, ergo non eo eſſentia, quo procedit, nec eo donum quo Deus. Hoc eſt, quod dicit Aug. 7. de Trinit. cap. 1.

¶ 6. Pręterea. Donum habet relationem ad illud, cui datur, igitur ſi Spirituſſanctus habet ex proceſsione, quòd ſit donum creaturæ, per conſequens haberet, quòd ſit Spiritus creaturę; hoc falſum eſt, quia eadem ratione Filius eſſet Filius creaturę, cùm ſit nobis datus. Et hęc ratio innuitur in 4. quęſt. Magiſtri, An Filius poſſit dici noſter, cũ ſit nobis datus, ſicut Spirituſſanctus dicitur noſter.

¶ 7. Pręterea. Inter dantem & datum eſt relatio, ſed Spirituſſanctus dat donum,

ergo ſi ex proprietate ſua perſonali ſit donum, igitur Spiritus referretur ad ſe ſecundum relationem donantis & donati, ſiue dantis & dati; ſed nulla relatio realis vel perſonalis eſt eiuſdem ad ſe, ergo &c. Hoc ſit quantùm ad quintam quæſt. Magiſtri, An Spirituſſanctus referatur ad ſe ipſum.

¶ OPPOSITVM. Auguſtin. 4. de Trinit. cap. 20. Sicut enim, inquit, natum eſſe eſt Filio à Patre eſſe, ita mitti eſt Filio cognoſci, quòd ab illo ſit; & ſicut Spiritui ſancto donum Dei eſſe eſt à Patre procedere, ita mitti eſt cognoſci, quòd ab illo procedat. Et ſequitur. Nec poſſumus dicere, quòd Spirituſſanctus & à Filio nō procedat; ergo Spirituſſanctus eo eſt donum, quo à Patre Filioque procedit, & per conſequens donum eſt proprietas perſonalis Spirituſſancti. Item Auguſt. 6. de Trin. cap. 11. Sed tamen, inquit, ille Spiritusſanctus, qui non Trinitas ſed in Trinitate intelligitur, in eo, quòd propriè dicitur Spirituſſanctus, relatiuè dicitur, cū & ad Patrem & Filium refert..r, qui Spirituſſanctus & Patris & Filij ſpiritus eſt, ſed ipſa relatio non apparet in hoc nomine, apparet autem, cùm dicitur donū Dei, donum enim eſt Patris & Filij, qui & à Patre procedit. Hęc ille, Ergo donum eſt, proprietas perſonalis eius, ſecundum quā à Patre Filioque procedit.

¶ *CONCLVSIO. Donum dicit proprietatem perſonalem Spirituſſancti.*

Opinio aliorum. ¶ RESPONDEO. Hic dicitur, Quòd donum poteſt accipi tripliciter ſiue ęquiuocè, ſicut habere poſſumus ab Aug. in auctoritatibus prędictis, vno modo aptitudinaliter, ſecundo modo habitualiter, tertio modo actualiter: Tertio modo loquitur Aug. in prima auctoritate allegata de dono; ſecundo modo loquitur Aug. 5. de Trinit. cap. 15. vbi inquit, Vtrum ergo erat (ſupple donum) antequam daretur, ſed nondū erat donum, an eo ipſo quo daturus erat eū Deus, iā donū erat, & ante quā daretur? &c. Parū pòſt reſpōdit dicēs, Sed quia ſic procedebat, vt eſſet donabile, iā donū erat, & antequā eſſet, cui daretur. Primò ſcilicet aptitudinaliter donum dicitur, vt aptum natum eſt dari, vt ei non repugnat dari; & in futuro non daretur, ſicut loquitur Auguſtinus in auctoritatibus ad oppoſitum: Et iſto modo donum habet rationem proprietatis perſonalis, vel eſt donum ex proceſsione ſua, ſcilicet inquantùm donabilis.

Sed hoc non cedo, licet diſtinctionem approbemus, & quod ſit falſum arguitur. Impugnatur 1 ratio. 1. ratio. Quia proprietas perſonalis eſt ad intra & non ad extra, ſed donabilitas illa non eſt ad intra ſed ad extra, vt ad creaturam, quia non ad Patrem, nec ad Filium, ergo &c. Probatur maior, Quia perſona quælibet diuina habuit perfectum eſſe diuinum & perſonale, antequam fuit aliqua creatura, quia ex ſe eſt neceſſe eſſe; creatura verò in nullo eſſe nec intra nec extra eſt neceſſe eſſe, neque in eſſe exiſtentiæ nec in eſſe eſſentiæ, ſcilicet diminuto ſiue intellecto. Ratio huius eſt, quia neceſsitas eſt conditio exiſtentis, & tale eſſe abſtrahit ab exiſtentia, etiam hoc eſſet magis inconueniens, quàm ſi eſſet neceſſe eſſe in eſſe reali; ſed quod eſt ex ſe neceſſe eſſe, prius eſt quàm illud, quod eſt poſsibile vel non neceſſe eſſe; ergo in illo priori eſt perſona tertia ſiue eius proceſsio, & non reſpectus eius ad creaturam, quia non eſt intelligere aliquam relationem eſſe ad creaturam, niſi creatura eſſet, vel intelligatur eſſe, quia relatio requirit terminum ſimul cum ipſa eſſe. Secundò probatur maior ſic, Quia relatio rationis non per ſe includitur in perſona diuina, quę eſt ens reale, & ſi includeret relationem rationis, eſſet ens rationis, etſi cùm hoc plura realia includeret, quia conſtitutum ſequitur debiliorem partem, ſed relatio Dei ad creaturam, ſiue actualis, ſiue habitualis, ſiue aptitudinalis, eſt ens rationis, ergo &c. Item ad principale ſic. Vna perſona non conſtituitur formaliter duabus relationibus diſtinctis, ſed Spirituſſanctus per ſpirationem paſsiuā, quæ dicit reſpectum ad ſpirantes, conſtituitur in eſſe perſonali, ſed ſi relatio aptitudinalis eſſet neceſſaria ad hoc, ipſa eſſet alia relatio ab illa. Probo, tum quia ſunt ad diuerſos terminos, tum quia vna eſt realis alia rationis. 2. ratio. Vide diſt. 6

Reſpondeo primò ad rem in ſe, ſecundò ad intentionem Auguſtini. Quantùm ad rem dico, quòd nulla perſona conſtituitur in eſſe perſonali per aliquem reſpectum ad creaturam, nec aliqua proprietas perſonalis dicit reſpectum ad creaturam, imo quidquid eſt intrinſecum in diuinis, ſiue abſolutum, ſiue reſpecti- Opinio Scoti.

ſpectiuum in quocunque eſſe reali ſiue intelligibili abſtrahitur ab omni reſpectu ad creaturam, & eſt prius quocunque eſſe creaturę, ita quòd ſi per impoſsibile, vel incompoſsibile nihil aliud à Deo poſſet eſſe in aliquo eſſe, nihilominus eſſet in Deo, quidquid ſibi conuenit ad intra, ſecundum quodcunque eſſe eſſentiale vel perſonale, quia prius intelligitur tota Trinitas in eſſe perſonali ſecundum quodcunque eſſe, quàm creatura intelligitur ſecundum aliquod eſſe. quia quodcunque eſſe attribuitur creaturę, ſiue reale, ſiue diminutum, illud eſt à tota Trinitate, & ideo creatura ſecundum quodcunque eſſe eius neceſſariò eſt poſterior omni eſſe ad intra, & ideo nihil intrinſecum in diuinis includit neceſſariò reſpectum ad creaturam, quæ eſt poſterior; ergo cùm reſpectus, quo Spirituſſanctus dicitur donum, ſit ad creaturam, quia non eſſet donũ niſi creaturę, cui daretur, quia non Patri nec Filio ſic datur, ſequitur quòd donum non ſit proprietas conſtitutiua Spirituſſancti, ſed tantùm ſpiratio paſsiua, quę accipit eſſe à Patre & Filio, quę propriè ſignatur hoc nomine Spirituſſanctus in ſenſu compoſitionis, quidquid dicat Auguſt. 5. de Trinit. capit. 11. quòd ſcilicet eius relatio magis apparet in hoc nomine donum, quàm in hoc nomine Spirituſſanctus. Dico ergo, quòd maximè apparet illius tertię perſonę proprietas conſtitutiua hoc nomine Spirituſſanctus, non intelligendo per Spiritumſanctum naturam intellectualem, vel ſpiritualem, quia ſic hoc nomen ſpiritus eſt commune tribus perſonis, ſed accipiendo Spiritumſanctum pro ſpirato voluntate vnica, & ſancta Patris & Filij, quia talis voluntas habens obiectum infinitum infinitè intelligibile ſibi præſens eſt pricipium ſufficiens producendi amorem infinitum, & per conſequens per ſe ſtantem, qui ſpiritus dicitur.

Vide in 2. diſt. 1.

Tamen propter auctoritatem Auguſt. eſt ſciendum, quòd donum multipliciter poteſt accipi. Vno modo poteſt donum dici quodcunque liberaliter productum, & ſic dare nihil aliud eſt, niſi liberaliter producere, & dari, liberaliter produci, & iſto modo poteſt concedi, Spiritumſanctum ab ęterno datum eſſe & donum, quia ab ęterno ſpiratur, & ſic donum non dicit, niſi proprietatem perſonalem, quia ab æterno Spirituſſanctus eſt ſpiritus, vnde ſic dare & dari nihil aliud eſt, quàm ſpirare & ſpirari, & ſic non loquuntur Sancti de dono, nam concedunt Spiritum eſſe donum ab æterno, ſed non dari ab ęterno, quia ipſum dari ab ęterno includit creaturam, cui datur, forè ab æterno, non enim poteſt aliquid dari, niſi ſit illud, cui datur. Alio modo poteſt intelligi per donum amor concors Patris & Filij, quo Pater impendit amorem Filio, & ille rependit amorem eundem, quomodo loquitur Ricardus. 3. de Trinitate de amore; & ſic non intendit hîc Auguſtinus loqui de dono, quia ſic donum, quod idem eſt quòd amor, eſt merè eſſentiale ſecundum vnam opinionem, vel merè perſonale ſecundum aliam opinionem. Et ideo dico, quòd donum per ſe aliquid vnum principaliter ſignat, & aliud ex conſequenti connotat, & ſic eſt vnicum; ſignat enim per ſe reſpectum rationis ad creaturam, & tunc ſignat aliquod eſſentiale; & non per ſe; vel principaliter ſignat proprietatem notionalem alicuius perſonæ; connotat tamen notionalem, vt ſuperius de dari dictum eſt, vel ſi dicatur, quod ſignat vtrunque per ſe, tunc erit ęquiuocum, & non ſignat per ſe vnum. Supponendo tamen quòd ſignat aliquid per ſe, dico, quòd primo & per ſe ſignat reſpectum donabilitatis ad creaturam, vel donaturi, vel donandi; quia donum poteſt tripliciter accipi reſpectu creaturæ, vt dixit prior opinio, & in hoc bene, ſed tamen connotat proprietatem tertię perſonæ procedentis à Patre & Filio, quia amor eſt verus ex vi proceſſionis ſuæ, & ſic verè liberum donum. Inter enim omnia dona donantis primum donum, quod dat, & quiſquis dare poteſt, & amor eius, quem primò dat amato; qui eſt ratio cuiuſcunque alterius doni, nihil enim habet rationem doni, niſi inquantùm cadit ſub actu amoris, non enim cultellus vel roſa, neque aliquod exterius habet rationem doni, vel meretur nomen doni, niſi quia communicatum amicabiliter actu amatorio voluntatis, ideo omnia dona dicuntur talia ratione amoris dantis, etſi non recipientis; Spiritus autem Sanctus ex vi proceſsionis ſuæ eſt prius amor & infinitus, & procedens per actum amo-

tis

ris à Patre & Filio eum liberaliter producentibus, & ita donum, ſi ſit eſſentiale per ſe ſignans teſpectum ad creaturam, cõnotabit tamen neceſſariò proprietatẽ Spiritusſancti, qui eſt primus amor eſſentię procedens à Patre & Filio per actum amoris: & ſic intelligendæ ſunt auctoritates Auguſt. ſuperius ad partem oppoſitam allegatę, quòd donum dicat proprietatẽ perſonalem Spiritusſancti, per connotationem, & non ſecundum ſuam principalem ſignificationem. Hoc per exemplum declaratur. Hoc nomen dator non ſignat primò reſpectum virtutis ſpiratiuę Patris & Filij, ſed primò ſignat reſpectum rationis ipſius ad creaturam, connotãdo proceſsionem paſsiuam, vel proprietatem perſonalem Spiritusſancti, per reſpectum tamen ad virtutem ſpiratiuam, per quam producitur primus amor ſpiratus infinitus; eodem modo donum non primo modo ſignat proprietatem perſonalem Spiritusſancti.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum patet reſponſio per eà, quę dicta ſunt, Quia donum non primò ſignat proprietatem perſonalem Spiritusſancti, nam in tantùm eſt donum, inquantùm datur eis, quibus datur, & ita per ſe ſignat reſpectum ad creaturam, connotat tamen proprietatem Spiritusſancti.

¶ Ad ſecundo concedo, quòd per donum dona dentur; quia per amorem, qui eſt primum donum, dantur dona omnia, ſicut dictum eſt. Ad probationem dico, Quòd non eſt oppoſitio in relatiuis, niſi accipiantur reſpectu eiuſdem; non enim opponuntur in eodem paternitas & filiatio, ita quòd idem reſpectu diuerſorũ ſit pater & filius, quia poteſt eſſe filius patris ſui, & tamen pater filij, quem generat, non tamen poteſt eſſe filius patris ſui, & ipſius pater, quia tunc idem produceret ſe, quod eſt inconuenienſ, 1. de Trinit. c. 1. Spiritusſanctus autem eſt donum inquantùm connotat eius proceſsionem perſonalem, & eſt ſimul cum Patre & Filio dator, vel donator cuiuslibet doni, quod datur creaturæ, nec eſt hoc inconueniens, quòd ſit dans & donum, vel datum reſpectu diuerſorum.

¶ Ad tertium dicendum, Quòd donabile dicitur vno modo, quod eſt aptum natum donari, alio modo dicit idem, quod eſt poſsibile dari, nec ſunt iſta eadẽ, quia aliquod eſt poſsibile eſſe tale, quod tamen non eſt aptum natum eſſe tale; lapidem enim eſt poſsibile ferri ſurſum, & tamen non eſt aptum natum eſſe ſurſum, nec habet ad hoc aptitudinem; corpus etiam neutrum, quod nec de ſe eſt natum ferri ſurſum nec deorſum, vt corpus circulare poſsibile eſt deferri deorſum & ſurſum; Secundum autem primum modum perſona Spiritusſancti habet ex proceſsione ſua, & à proprietate perſonali aptitudinem, quia Spiritusſanctus procedit vt amor donabilis; non ſic Filius, ſed vt Verbum declaratiuum eſſentiæ Patris, & ideo non procedit Filius proprietate perſonali, vt habens aptitudinem, vt detur, procedit tamen penes ſecundum modum, vt poſsibilis dari à Patre & à Filio & Spiritusſancto; & ita non ſunt idem, vt patet in exemplo pręallegato.

¶ Ad quartum concedendum eſt, Quòd Spiritusſancto præſtat eſſentiã, ſine initio temporis, ſine vlla mutabilitate naturę de vtroque proceſsio, ſicut dicit Aug. 15. de Trinit. cap. 26. Et quod iſta proceſsio includatur in hoc nomine donum, non vt principale ſignificatum, ſed vt connotatum.

¶ Ad quintum dicendum, Quòd illa eſt falſa, Quo Spiritusſanctus habet eſſentia, eo eſt Deus, quia proceſsione habet eſſentiam, non tamen ea eſt Deus; nam non eo Pater quo Deus, neque eo Spiritusſanctus, quo Deus, ſicut patuit ſuperius per Auguſt. Filius etiam natiuitate habet eſſentiam, non tamen naſcibilitate eſt Deus, ſed deitate: & cùm probatur perſonam habere eſſentiam, eſt ipſam eſſe Deum, ergo eodem addito vtrobique, quo perſona habet eſſentiam, eo eſt Deus; Nego conſequentiam; ſed eſt fallacia figurę dictionis penes primũ modũ, nã ablatiuus quãdo conſtruitur cũ verbo adiectiuo, cõſtruitur cũ eo, vel in ratione principij actiui, vel in ratione actionis & fieri, vt lignum habet eſſe calidum calore vel igne, ibi iſte ablatiuus calore ſignificat, quod calor habitus in ligno ſit principiũ calefactionis in ligno; Cùm vero dicitur, lignum habet eſſe calidum calefactione, conſtruitur ablatiuus in ratione factionis & fieri; ſed quando ablatiuus conſtruitur cum verbo ſubſtantiuo, conſtruitur cum eo in ratione principij formalis eſſẽdi, vt cùm dicitur, lignũ eſt calidũ calore: Et ita in

in propoſito, Spiritusſanctus habet eſſentiam proceſsione, conſtruitur ablatiuus cum verbo in ratione actionis, quaſi in eſſe & fieri, ſed cùm dicitur, proceſsione eſt eſſentia & Deus, ſignificat ibi, quòd proceſsio ſit formalis ratio, qua eſt Deus, quod non eſt, & ſic eſt ibi fallacia figuræ dictionis, ex ſimili terminatione.

¶ Ad ſextum dicendum, Quòd Spiritusſanctus dicitur donum creaturę, & ſpiritus noſter ſecundum illũ reſpectum, quē connotat ex ſua proceſsione, quia ſicut donum primò ſignificat reſpectum ad creaturã, connotando tamen ęternam proceſsionem, ita è conuerſo Spiritusſanctus primò ſignificat proceſsionem æternam, vel perſonam illam conſtitutam, connotando reſpectum aptitudinalem ad creaturam, Filius autem ex proceſsione ſua non ſignificat reſpectum ad creaturam, nec illũ connotat, quia naturaliter, & non per modum doni procedit, exit enim non quomodo datus, ſed quomodo natus, Auguſt. 5. de Trinit. cap. 14.

¶ Ad vltimum dico, Quod Spiritusſanctus eſt datiuus ſui quantùm ad extra, ſed iſte reſpectus, non eſt proprietas eius.

DISTINCTIO XIX.

MAG. Nunc poſtquam &c.

SECVNDVM Caput de ęqualitate diuinarum perſonarũ tractat iam Magiſter per tres ſequentes diſtinct. Cumque eorũ ęqualitas in tribus potiſsimum conſiſtat, ſcilicet in æternitate, in magnitudine, & in poteſtate, de ſingulis diſputat ſigillatim. Hac igitur diſtinct. monſtrat diuinitas perſonas ęquales eſſe, tum in ęternitate, tum in magnitudine. Circa hanc diſtinctionem quęruntur duo, vnum de æqualitate diuinarum perſonarum in magnitudine, alterũ de circuminſeſsione earũdem.

QVAESTIO.

Eſt de diuinarum perſonarum tum æqualitate in magnitudine, tũ circuminſeſsione. Diuidiur in tres artic.

Ar. 1. Vtrum perſonæ diuinæ ſint æquales ſecundum magnitudinem

Ar. 2. Vtrum Pater ſit in Filio ſecundum ſe totum

Art. 3. & vlt. Vtrum quælibet perſona diuina ſit in alia.

ARTICVLVS 1.

Vtrum perſonæ diuinæ ſint æquales ſecundũ magnitudinem.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia in prędicamentis dicitur, quòd quantitati proprium eſt ſecundum eam, quod aliquid æquale vel inęquale dicatur, quãtitas nõ eſt in Deo ſecũdũ Aug. 5. de Trini. c. 1. vt ſic intelligamus Deum &c. ſine qualitate bonũ, ſiue quantitate magnum, ergo &c. Capit. de quantitate.

¶ 2. Pręterea. Nihil eſt ponendũ in Deo, quod dicit imperfectionem, æqualitas eſt huiuſmodi, probatio, quia repugnat perfectioni in creaturis; quod patet per Aug. 83. quęſt. q. 41. Quia nõ eſſent, inquit, omnia, ſi eſſent æqualia. Igitur perfectio vniuerſi non poſſet ſtare cum æqualitate, æqualitas igitur non eſt in omnibus melior ſuo oppoſito, igitur non erit perfectio ſimpliciter, igitur non erit in Deo tanquam eſſentiale vel commune tribus.

¶ 3. Pręterea. Perfecta æqualitas eſt mutua, hic non eſt mutua, ſecundum Aug. 6. de Trinit. cap. vlt. Imago enim ſi perfectè implet illud, cuius imago eſt, ipſa coæquatur ei, non illud imagini ſuę.

¶ OPPOSITVM. In Synbolo Athanaſij, Totæ tres perſonę coęternæ ſibi ſũt & coęquales. Et Magiſter in litera probat hoc ſpecialiter per Aug. de Fide ad Petrum cap. 1.

¶ *CONCLVSIO. Tres perſonæ diuinæ ſunt æquales ſecundum magnitudinem.*

¶ RESPONDEO. Hîc primò vidēdũ eſt de ęqualitate propriè ſumpta, Secũdò de ipſa generaliter ſumpta, Tertio qualis eſt æqualitas in propoſito, & Quarto oſtēdendum eſt, quòd hoc modo in diuinis perſonis ſit verè & perfectè ęqualitas. De primo Philoſophus. 5. Metaph. c. de relatione diſtinguit tres relationes fundatas t. c. 10. ſuper vnũ, ſcilicet idē, ſimile, & æquale: & loquēdo de iſtis ſtrictè, & propriè appropriantur diuerſis generibus, vt identitas ſubſtãtię, æqualitas quãtitati, & ſimilitudo qualitati, & ita fortè poſsēt aliæ relationes propriè fũdari ſuper res aliorũ generum, ſicut proportionabilitas ſuper relationem, ſiue ſimilitudinē duarũ proportionum.

tionum. Et hoc videtur Auic. dicere ſaltem de his tribus relationibus communibus, quas expreſſè ponit Philoſophus; dico tamen, quòd fundamentum remotum iſtarum relationum eſt res illius generis, putà ęqualitatis fundamentum eſt res de genere quantitatis, ſimilitudinis eſt res de genere qualitatis, identitatis eſt res de genere ſubſtantiæ; proximum tamen funda-
Vide in 2. diſt 3. mentum, vel ratio proxima fundandi eſt vnitas talis rei, quia ſuper rem talis generis (vt diuerſa eſt) fũdantur relationes diſparatę, & non communes.

De ſecundo dico, Quòd quodcunque ens eſt in ſe quid, & habet in ſe aliquem gradum determinatum in entibus, & eſt forma, vel habens formam. Et ſecundum hoc, ſicut poteſt tripliciter conſiderari quodcunque ens, ita etiam ſuper ipſum poteſt fundari triplex relatio communiter ſumpta, Quia idẽtitas ſuper quodcunque ens inquantùm eſt quid; & æqualitas, vel inęqualitas ſuper quodcunque ens inquã tùm habet magnitudinem aliquam perfectionis, quæ dicitur quantitas virtutis, de qua dicit Auguſt. 6. de Trinit. capit. 8. In his enim, quæ non mole magna ſunt hoc, eſt maius eſſe, quod eſt melius eſſe. Similitudo autem, vel diſsimiltudo poteſt fundari ſuper quodcunque ens, inquantùm eſt quale & qualitas quædam; de hoc modo qualitatis loquitur Philoſophus. 5.
t.c.19. Metaph. cap. de qualitate, quòd vnus modus qualitatis eſt differentia ſubſtantiæ, id eſt differentia eſſentialis, & hoc modo indiuidua eiuſdem ſpeciei ſunt eſſentialiter ſimilia, inquantùm habent eandem differentiam ſpecificam, quæ eſt vt qualitas eſſentialis ipſorum. Et hoc modo communiter, & nón ſtrictè accipiendo iſtas relationes communes, dicit Philo-
t.c.12. ſophus. 10. Metaph. Quod omne ens omni enti comparatum eſt idem, vel diuerſum, ita quòd omne ens omni enti comparatum eſt æquale vel inæquale; Sicut igitur fundamentum identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis hoc modo communiter ſumptarum eſt ens in communi comparatum ad quodcunque ens in communi, ita & illę relationes ſunt tranſcendentes, licet non conuertibiles, cùm diſiunctione tamen diuidentes ens, ſicut diuiditur in neceſſarium & poſsibile.

De tertio dico, Quòd ſicut nullum genus, nec aliquid alicuius generis dicitur de Deo formaliter, ita nec paſsio alicuius generis, & per conſequens, nec aliqua relationum communium, ſecundum quòd ſtrictè ſumuntur, vt ſcilicet ſunt paſsiones generum determinatorum; ſed quia ens dicitur formaliter de Deo, & quæcunque paſsio conuertibilis cum ente, & paſsionum non conuertibilium, ſed diſiunctarum ſuper extremum nobilius, ideo hoc modo illud extremum dicetur de Deo, quod vel dicit nobilitatẽ, vel non repugnat nobilitati, ſed reliquum repugnat.

De quarto dimittendo nunc de identitate & ſimilitudine (de quibus nunc non eſt quæſtio) dico de ęqualitate, quod ipſa eſt perfectè in perſonis diuinis. Et licet æqualitas aliquorum entium cauſatorum poſſet ſumi ſecundum quantitatem continuã ſiue diſcretam, & ſecundum continuam vel permanentem vel ſucceſsiuã, ac per hoc poſſet quęri, Vtrum in perſonis diuinis eſſet æqualitas ſecundum numerum, ſi ibi eſſet perfectus numerus; & an ibi eſſet perfecta æqualitas ſecundum durationem vel ſecundum æternitatem, quæ correſpondet quantitati ſuccęſsiuæ in creaturis: Primum tamen non pertinet ad diſtinctionem iſtam, ſed ad diſtinctionem. 24. nec de hoc tangit hîc aliquid Magiſter, quia non ponit ibi numerum poſitiuè, ſed fortè in illa diſtinctione tangetur: De ſecundo aliqualiter tangit Magiſter, & adducit Auguſtinum de Fide ad Petrum capitul. 2. & probatum eſt diſtinctione. 9. De tertio eſt quęſtio, ſcilicet de æqualitate ſecundum magnitudinem; & quod iſta ſit perfecta in diuinis probatur, tum ex fundamento remoto ſcilicet magnitudine, tum ex ratione propria fundamenti ſcilicet vnitate. Primum patet ex hoc, quòd magnitudo virtutis non eſt perfecta, niſi ſit infinita, quia non repugnat ei infinitas, & nihil eſt perfectum, cui non repugnat infinitas, niſi ſit infinitum; omnis autem alia magnitudo virtutis finita eſt, ſola iſta eſt infinita, ſicut patuit diſtinctio. 2. queſt. 1. De ſecundo probatur propoſitum, quia in omnibus aliis ęqualibus eſt diminuta vnitas magnitudinis, ſecundum quam æquales dicuntur, quia illa magnitudo numeratur in ipſis ęqualibus, hîc autem eſt perfecta vnitas magnitudinis, & tamen eſt cùm hoc diſtinctio ſuffi-

ciens

ſtiens relatiuorum; quę requiritur ad relationem realem.

Dubia 2. Sed hic eſt vnum dubium, Quia cùm magnitudo tranſeat in eſſentiā, non videtur, quòd relatio fundata ſuper magnitudinem ſit alia à relatione fundata ſuper eſſentiam, vt eſt quid, & ita nō videtur differre ęqualitas ab identitate; aut ſi ęqualitas & ſimilitudo poſſent attendi in illis, quæ videntur quaſi paſsiones eſſentiæ, nō attenduntur in eis, niſi inquantùm habēt magnitudinem virtutis: iſta autem magnitudo non eſt aliud attributum à perfectione tali, quia dicit modum intrinſecum illius (ſicut ſæpe ſupra dictum eſt) ergo ſi ſimilitudo ſit ſecundum talem proprietatem, ęqualitas ſecundum magnitudinem illius proprietatis non differt à ſimilitudine ſecundum iſtam proprietatem; & ita videtur, quòd æqualitas, ſecundum quod æqualitas, non ſit hìc ponenda, quia neq; vt diſtincta ab identitate, loquendo de æqualitate infinitæ eſſentiæ, neque vt diſtincta à ſimilitudine, loquendo de ęqualitate, quę eſt in magnitudine perfectionū attributalium. Eſt etiam aliud dubiū, Quia videtur ponendæ æqualitates perſonarum infinitæ, ſi poſſent eſſe infinitæ perfectiones attributales, quælibet enim habet magnitudinem ſuam, tanquam modū intrinſecum ſui, ſecundum ſuam rationē propriam, ergo quot ſunt perfectiones attributales, tot magnitudines erūt & ęqualitates. Ad iſta quære reſponſiones diſtinct. 31.

Diſt 8 q. 1. Vide quol. 6.

Vide in Reportat. diſt. præſenti & quol. 5. & 6.

¶AD ARGVMENTVM. Ad primum dico, Quòd nō eſt ibi quantitas molis ſed virtutis. Et ſi nomen quantitatis appropriatur ad magnitudinē molis, magnitudo autem non appropriatur ad magnitudinem molis; tūc poteſt propriè concedi, quòd eſt magnitudo ibi ſine quantitate, & ita magnitudo verè eſt fundamentum æqualitatis tranſcendentis, quia hoc modo omne ens eſt magnū vel paruum, ęquale vel inequale, licet magnitudo iſta non ſit fundamentum æqualitatis, prout eſt paſſio quantitatis, quæ eſt genus. Sed contra iſtud arguitur, Quia nō videtur verū, quòd aliquid poſſet dici de Deo, niſi illud, quod eſt de intellectu illius, dicatur de eo; ergo cùm de intellectu magnitudinis ſit quantitas, magnitudo non poteſt concedi in Deo, & negari ibi quantitas. Item. Quærenti quantus eſt Deus, bene

Obiectiones 4.

reſpondetur, quòd eſt immenſus, ſi autem non eſſet ibi quantitas, quæſtio nulla eſſet. Item. P. ſsio communis toti generi nō conuenit alicui per differentiam ſpecificam, æqualitas eſt paſsio communis toti generi quantitatis, ergo non conuenit alicui per aliquam differentiam ſpecificam de genere quantitatis; & ita non poſſet poni in Deo aliqua differentia de genere quantitatis, negando ibi genus quantitatis; & quòd per talem differentiam ſit ibi æqualitas. Ad primum reſpondeo, Quod magnitudo eſt æquiuocum, ſecūdū quòd eſt ſpecies quantitatis diſtincta cōtra multitudinem (5. Metaph.) & ſecūdum quòd opponitur paruitati, & eius cōcretū, quod eſt magnum, opponitur paruo. Iſta diſtinctio ſatis habetur à Philoſopho 5. & 10. Metaph. in ſimili de longo & breui, multo & pauco, multo & vno. Primo modo non transfertur magnitudo ad Deum, nec differentia eius, ſicut patet ex diſt. 8. q. 1. quia tunc transferretur genus, quod includitur in eo; nec etiam ſecundo modo, vt magnum propriè ſumitur, & dicit paſſionem quantitatis, quia etiā propria paſſio non eſt ſine ſuo proprio ſubiecto; Sed alio modo magnitudo eſt paſsio entis diuiſa contra paruū, & ſic in omni ente eſt alterum extremum. Hoc patet per Philoſophum. 5. Metaph. cap. de quanto. Sunt autem & magnum & paruum, & maius & minus, & ſecundum ſe & ad inuicē dicta quanti paſsiones ſecundum ſe, transferūtur etiā & ad alia hæc nomina. Quaſi dicat, propriè ſumpta dicunt paſsiones proprias quātitatis, cōmuniter ſumpta dicūt paſsiones communes entis. Ad aliud, quātus eſt Deus, neganda eſt quæſtio eſſe rationabilis, ſi negetur in Deo quantitas, ſi autē concedatur, quęſtio erit rationalis, ſed tūc cōcedēda eſt eſſe quātitas virtutis & nō molis. Tertia ratio nō cōcludit, niſi quòd æqualitas, vt eſt paſsio generis quātitatis, non conuenit Deo per aliquam differentiam generis quantitatis, nec transfertur ad diuina: Et concedo, quòd nulla differentia de genere quantitatis conuenit Deo, nec alia paſsio illius generis conuenit Deo, ſed paſsio tranſcendens.

Solutio. t.c.18. t.c.18. t.c.20. t.c.18.

¶Ad ſecundum dico, Quòd perfectio ſimpliciter, idelt quæ formaliter poſſet eſſe infinita, non dicitur niſi aliquid, quod poteſt eſſe eſſentiale in diuinis & ad ſe, & tale aliquo modo præintelligitur relationibus

bus originis, cuiuſmodi ſunt ſapientia bonitas, &c. æqualitas autem non præiutelligitur relationibus originis, nec poteſt eſſe ad ſe, Pater enim non eſt æqualis ſibi ſed Filio; & ideo æqualitas hoc modo nõ dicit perfectionem ſimpliciter, dicit tamẽ perfectionem, quæ in omni natura comparando ad aliquid eiuſdem naturæ melior eſt ſuo oppoſito, quia oppoſitum eius de neceſsitate dicit imperfectionem, non enim eſt inæqualitas in eadem natura, niſi alterum indiuiduum imperfectè habeat illam naturam: Ex quo igitur relatio poteſt eſſe inter ſuppoſita in iſta natura, imperfectionis eſſet inæqualitas in eis, quia in altero peneret perfectionem diminutã, æqualitas autem non eſt ibi imperfectionis, imo magis præexigit perfectionẽ ſimpliciter, quia præexigit naturã perfectã, & perfectè in vtroque relato. Et hoc eſt, quod dicit Auguſt. lib. de quantitate animæ loquens ad diſcipulum cap. 9. Ergo in æqualitati æqualitatẽ proponis. Nec quẽ quam æſtimo humano ſenſu præditũ, cui non illud videatur. Hoc vtique verũ eſt comparando aliqua in eadem natura, & ſimpliciter, quibus compoſsibilis eſt æqualitas, magis poſſunt eſſe perfecta, quã illa, quibus æqualitas non eſt compoſsibilis, quia illorum aliquod neceſſariò eſt imperfectum. Tunc cùm probas de perfectione naturæ, reſpondeo, Quòd aliqua ſunt neceſſaria ad perfectionem creaturarũ, quæ tamen non dicunt perfectionem ſimpliciter, & hoc eſt, quia creaturæ de ſe imperfectæ ſunt, & ſine illis non poſſunt habere perfectam perfectionem, quãta & qualis eſt eis poſsibilis; & ideo illa aliqualiter ſupplent imperfectionem creaturarum, ſicut dictum eſt ſupra diſt. 7. Vbi negatum eſt, quod differentia ſpecifica alicuius ſit perfectio ſimpliciter. Ita dico, Quòd perfectio limitata nõ poteſt eſſe tanta in vna natura limitata, ſicut poteſt eſſe in pluribus naturis ordinatis, & ideo ibi ordo naturæ (hoc eſt perfectionis inæqualis) neceſſarius eſt ad maximam perfectionẽ eis compoſsibilem, non autem eſt ſimpliciter neceſſarius ad perfectionem maximam, quia illa poteſt eſſe in natura perfectiſsima illimitata, ſine ordine perfectionis in æqualis. Et ſi arguas, Quòd ordo eſt perfectionis, & ordo videtur requirere inæqualitatem, Reſpondeo, dico, Quod ordo originis ſtat cum perfectione; non igitur omnis ordo eſt perfectionis, ſed aliquis ſtat cum perfectione in eadem natura, & aliquis non.

12 Metaph. ad finem.

¶ Ad tertium dico, Quòd aliquãdo ſuper aliquam relationem communem fundantur relationes oppoſitæ diſquiparantiæ, ſicut ſi dicatur aſsimilans & aſsimilatum, iſta dicunt relationem actiui ad paſsiuum fundatam ſuper hanc relationem communem, quæ eſt ſimilitudo, aſsimilans enim eſt cauſans ſimilitudinem, ſicut dealbans eſt cauſans albedinem, & aſsimilatum eſt cauſatum ſecundum ſimilitudinem, ſicut dealbatum eſt cauſatum ſecundum albedinem; eſt igitur hîc relatio actiui & paſſiui in aſsimilante & aſsimilato, ſicut videtur in dealbãte & dealbato, ſed in dealbãte illud, in quo fundatur relatio actiui, eſt abſolutum, in hoc autem ſcilicet in aſsimilãte illud, in quo fundatur relatio actiui, eſt relatio æquiparantiæ. Et tale nomen, quod importat duas relationes tales, vnã communem, & aliam diſquiparantiæ, quã tùm ad illam communem relationem, mutuitatem habet ad correlatiuum illius relationis, non autem mutuitatem habet ad correlatiuum ſecundum relationem diſquiparantiæ. Ita etiam hîc coæquari importat relationem coæquati ad coæquans, & illa æqualitas mutua eſt; Filius enim, qui coæquatur patri, eſt æqualis patri, & è conuerſo, ſed illa relatio per modum paſſiui, ſcilicet accipere æqualitatem ab alio, illa non eſt mutua, ſed competit præciſè Filio, & relatio oppoſita diſquiparantiæ, ſcilicet coæquare conuenit Patri, ideſt dare æqualitatem Filio; eſt igitur imago æqualis, & è conuerſo, ſed ſola imago coæquatur intelligendo duas relationes prædictas.

ARTICVLVS 2.

Vtrum Pater ſit in Filio ſecundum ſe totum.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia illud quod eſt in alio primò, quælibet pars eius eſt in eo æquè primò, ſicut ſi terra primò eſt in centro, quælibet pars terræ eſt æquè primò in centro, quantùm eſt ex ſe; igitur ſi Pater primò eſt in Filio, quælibet pars Patris primò erit in Filio, & ita paternitas eſt æquè primò ſicut deitas in Filio.

Filio. Et ex hoc vlt[illegible], ſicut deitate Filius eſt Deus, ita paternitate Filius erit Pater, quod eſt falſum.

¶ 2. Præterea. Quia illud, in quo primò eſt aliquid, videtur quaſi ambire illud, & penetrare, & continere; idem autem reſpectu eiuſdem continere, & contineri, ambire & ambiri non eſt intelligibile, ergo &c.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Pater eſt in Filio ſecundum ſe totum.*

¶ RESPONDEO. Secundò quæro de circuminſeſsione perſonarum diuinarum, cuius quæſtionis veritas eſt plana & certa ex auctoritate Saluatoris in Ioanne, & alibi in multis locis, & etiam Sanctorũ exponẽtium. Sed vt aliqualiter poſsit intelligi, tria ſunt videnda, Primò de modo quo perſona eſt in perſona, Secundò quæ ſit ratio iſtius inexiſtentiæ, Tertio ſi iſte modus eſſendi in, poſſet reduci ad modũ aliquem eſſendi in, repertum in creaturis, loquendo de illis modis, quos ponit Philoſophus 4. Phyſic. Vel vtrum poſſet declarari per aliquem modum, qui poſsit in creaturis inueniri.

t c. 23.

De primo (quod eſt præſentis articuli) dicitur ſic, Quòd duobus modis poteſt intelligi aliquid eſſe in alio. Primò id eſt ſecundum totum, ſicut vinum eſt in amphora. vel ſecundum partem; & hoc dupliciter, vel ita quòd pars ſit in alio, & nihil eius ſit, vt pes auis in laqueo, & nihil eius eſt, & per hoc auis tota dicitur eſſe in laqueo; vel quod pars eius ſit in alio, & ſit aliquid eius, & per hoc illud, cuius eſt pars, dicitur eſſe in illo, in quo pars illius dicitur eſſe, ſicut ſi aliquod monſtrum habens duo capita & duo corpora, haberet tantùm duos pedes, tunc vnum diceretur eſſe in alio per pedẽ eius, qui eſt alterius.

Opinio Henrici in ſumma art. 1. & quol. 6. art. 9.

Ad propoſitum dicitur, quòd Pater non eſt in Filio primo modo, quod probatur dupliciter, quæ ſunt argumenta in opponendo. Ex quibus colligit oportere, quòd ſicut in creaturis dicitur aliquid ſecundum partem eſſe in alio, & non primò, ita vna perſona dicatur eſſe in alia ſecundum aliquid ſui, quod nihil ſit eius, in quo eſt, quia illud eſſet relatio perſonalis perſonæ inexiſtentis, & iſtud non eſt ratio, quia perſona eſt in perſona, (ſicut patebit in ſeq. art. in quo concordo cum eo) ergo illud eſt eſſentia, quæ ita eſt aliquid inexiſtentis, quòd eſt aliquid eius, in quo coexiſtit. Et quòd propter iſtã eſſentiam Filii inexiſtẽtem Patri, Filius ſit in Patre, probatur, quia vbicunq; eſt fundamentum relationis alicuius; ibi eſt relatio fundata in eo; ergo vbicunque eſt eſſentia, in qua fundatur filiatio, ibi eſt filiatio. Diſtinguitur tamẽ de perſona, quę eſt in alia, & in qua eſt alia; quia licet perſona, quæ eſt in alia, ponatur in ea non primò, ſed per aliquid ſui, ideſt per eſſentiam, tamen perſona, in qua eſt alia, eſt in qua primò eſt alia ideſt ſe tota, quia ſe tota habet aliquo modo ratione ambientis, & continentis deitatem, quæ licet non ſit pars perſonæ inexiſtentis; eſt tamen aliquid perſonæ.

Impugnatur 1. ratio.

Contra illud, Primò eſſe in, non dicit aliquid ad ſe, ſecũdum omnem opinionẽ, igitur relationem perſonæ ad perſonam, non relationem originis, quia illa non eſt eiuſdem rationis in extremis, perſonæ autem vniformiter ſunt in ſe inuicem (ſecũdum iſtos) ergo dicit relationem communem; ſed relatio communis ſecundum eãdem rationem fundamenti, eſt in ſuppoſito, quod refertur, & in ſuppoſito, ad quod refertur, ſicut ſimilitudo requirit eandem rationem albedinis in ſimili, quod refertur, & in ſimili ad quod refertur; igitur ſi illud aliud, ad quod refertur perſona inexiſtẽs, ſit tale primò, quod in ipſo ſit perſona illa, ſequitur, quòd perſona inexiſtẽs primò erit relata illa relatione, & non per aliquid ſui præciſè.

2. ratio.

Secundò ſic, quando aliquid dicitur eſſe in alio ſecundum partem, eodem modo eſt in iſto ſecundum partem, quomodo iſta pars eſt in iſto primò. Exemplum. Si homo ſit in terra per pedem, ſicut pes eſt in terra localiter, ita homo eſt in terra localiter per partem, nõ autem ſi pes eſt ibi quaſi in loco, homo erit ibi ſicut forma in materia; ita etiam ſi albedo eſt in homine ſecundum partem, quia ſecundũ faciem eo modo eſſendi in, quo eſt in facie primò, puta vt accidens in ſubiecto, eo inquam modo eſt in homine per partem, quia ſicut in ſubiecto; ergo ſi Filius eſt in Patre per eſſentiam, quæ formaliter eſt in Patre, ſequitur, quod Filius erit in Patre quaſi formaliter, licet ſecundum aliquid ſui, quod non eſt eſſe in, ſecũdum circuminſeſsionem. Reſpondetur, Quòd maior eſt vera loquendo de illo, quod eſt ratio proxima alicuius eſſendi in, non

in,non autem de ratione remota; eſſentia
autem,vt eſt formaliter in Patre, non eſt
ratio proxima Filii eſſendi in Patre,ſed re
mota,proxima autem eſt, vt eſt ſub pro-
prietate perſonæ inexiſtentis. Cōtrà.Hoc
7.Phyſic. t.c.2. concedit propoſitum, quia illud dicitur
conuenire alicui primò,quod non conue
nit ei ſecundum aliquam partem ſui, ſed
ſecundum quod eſt ex omnibus partibus
ſuis integratum;igitur ita hîc, cùm nō ſit
In perſona(ſecundum iſtos)niſi relatio &
eſſentia,quidquid conuenit perſonę non
præciſè ratione alterius iſtorum,ſed ratio
ne eſſentiæ cū relatione ſimul, vel è con-
uerſo,hoc conuenit ſibi primò, quia hoc
dicit perſonam,ſecundum ſe totam. Præ-
terea. Proprietas perſonæ, vt eſt incom-
municabilis,non conuenit formaliter eſ-
ſentiæ,ſicut eſſentia non generat,nec ge-
neratur, non diſtinguitur, nec refertur,
nec etiam è conuerſo proprietas, quæ eſt
eſſentia,vt communicabilis conuenit per-
ſonæ,quia iſte eſt proprius modus eſſen-
tię,vt diſtinguitur à perſona. quia eſſen-
tia eſt vna in tribus, perſona autem nullo
modo,nec primò,nec ſecūdū aliquid ſui,
eſt vna in tribus;igitur iſte modus eſſendi
In,quo eſſentia eſt in Patre, vt quaſi for-
ma,putà,vt qua Pater eſt Deus,nullo mo
do conuenit perſonæ, quia iſte eſt pro-
prius modus eſſentię,ſecundum quod di-
ſtinguitur à perſona.

Quantùm ergo ad iſtum articulum di-
Opinio S:oti. co,Quòd prædicatum conuenit alicui toti
primò,vt primò diſtinguitur cōtra illud,
quod eſt ſecundum partem, vt dicitur 5.
t.c.1. Phyſic.in principiò, quod non conuenit
ei præciſè, quia parti illius conuenit, &
per oppoſitum nihil dicitur conuenire ali
cui toti ſecundum partem,niſi quod con-
uenit parti,& per partem dicitur de toto,
t.c.3. ſicut patet per Philoſophum 5.Phyſic. in
eius exemplo. Sanatur homo, quia torax
eius ſanatur, nā formaliter ſanari dicitur
de torace,& primò,&per conſequens per
hoc de toto,cuius totius torax eſt pars; ta
le prędicatum primo inhęrens alicui toti,
aliquando nulli parti ipſius totius ineſt,
aliquando autem cuilibet parti ineſt. Exē
plum primi. Triangulus primò habet tres
angulos,&c.& tamen nulla pars Triāgu-
li(loquendo de partibus integralibus)ha
bet hoc prædicatum, ſcilicet habere tres;
ſimiliter homo primò eſt riſibilis, & tamē
nulli parti eius primò ineſt hęc paſsio; &
compoſitum generatur primò licet nulla
pars eius generetur primò, loquendo de
iſto modo eius, quod eſt generari; & ita
vniuerſaliter in omnibus ſubiectis etero-
geneis, & paſsionibus eorum;Et ratio eſt
iſta, quia natura talis ſubiecti adæquata
tali prædicato(quā adæquationem notat
talis primitas, ſicut patet ex diffinitione t.c.2.
vniuerſalis 1. Poſter.) & natura illius to-
tius adeqnati in nulla parte ſaluatur, &
ideo eius paſsio nulli parti conuenit. Exē
plum ſecundi eſt. Si ignis ſit primò cali-
dus,quęlibet pars ignis eſt primò calida: t.c.2.& 3.
Ita etiam Philoſophus 7. Phyſic. arguit,
quòd nullum corpus poteſt à ſe moueri
primò,quia tunc quieſceret ad quietē par
tis,non enim primò mouetur, niſi motus
ineſſet cuilibet parti eius, ſi enim alicui
parti eius non ineſſet motus,tunc toti pri-
mò non ineſſet,& ita eſt vniuerſaliter in
ſubiectis homogeneis, & paſsionibus eo-
rum,quia natura iſta,cui primò ideſt adæ
quatè conuenit talis paſsio, ipſa eſt eiuſ-
dē rationis in parte & in toto; igitur prę-
dicatum adæquatum tali naturę conuenit
cuilibet,in quo eſt ipſa natura,& ita con-
uenit parti;non igitur propter rationem
primitatis oportet prędicatum,quod con-
uenit toti naturæ,conuenire parti,imo nū
quam propter hoc oportet, quòd conue-
niat parti,ſed præciſè quando natura to-
tius eſt eadem in toto tali, & in parte eius.
Ad propoſitum dico, quòd iſte modus eſ-
ſendi in,non eſt per illum modū, quo na-
tura eſt in ſuppoſito, vel forma in mate-
ria,ſed ſicut ſubſiſtens eſt in ſubſiſtente,
ſecundum Hilarium 7. de Trinit. cap. 6.
vbi dicit ſic. Ineſſe non vt aliud in alio,vt
corpus in corpore,ſed ſic ineſſe ac ſubſi-
ſtere,vt in ſubſiſtēte inſit,vt ſit ita ineſſe,
vt Ipſe ſubſiſtat;ſubſiſtere autem(ideſt in
communicabiliter per ſe eſſe) cōuenit per
ſonæ primò,non enim de perſona dicitur,
quia de eſſentia vel de relatione dicitur,ſi
cut etiam agere in creaturis, vel produci
primò conuenit ſuppoſito toti,id eſt non
ſibi quia parti, ergo & ſubſiſtere in, pri-
mò conuenit perſonæ;licet enim natura
primò inſit parti, vt natura in ſuppoſito,
illa tamen non eſt ſubſiſtentia, vel inexi-
ſtentia ſubſiſtentis in ſubſiſtente,ſed prę-
ciſè illa inexiſtentia,qua totus Filius ine-
xiſtit præſentialiter & intimè in toto Pa
tre;cui alludit illud Ambroſij in Hymno, Laudum
In Patre tot⁹ Fili⁹,&totus in Verbo Pater Fer.2.

¶AD

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd illa maior eſt dupliciter falſa. Primò, quia non oportet illud prædicatum, quod primò conuenit toti, cõuenire alicui parti, vt ex determinatis ſatis patet; ſecundò; quia ſi alicui parti conuenit, vel toti ratione alicuius patris, non oportem alteri parti competere ratione cuiuſcunque partis, & maximè quando ille partes non ſunt eiuſdem rationis in integrando totum, ſicut homo eſt primò rationalis, quia differentia ſpecifica, ſicut rationale primò dicitur de ſpecie; primò etiam homo habet actum illum, qui conuenit animali rationali, inquantùm rationale, ſcilicet intelligere vel ratiocinari, & tamen non æqualiter conuenir iſtud prędicatum vtrique parti hominis, ſcilicet animæ & corpori, fortè enim formaliter poteſt dici de anima, & nullo modo de corpore, non tamen dicitur de homine, quia de anima; quia tunc compereret homini ſecundum partem, ſicut eſſe longum competit homini ſecundum partem, quia ſecundum corpus: Et ſi etiam intelligere neutri parti cõpeteret, ita quòd non poſsit dici de ea, nõ tamen æqualiter ſe habet vtraque pars ad inhærentiam prędicati totius, nõ enim eſt ita corpus ratio inhærentiæ huius prædicati, ſicut anima, & hoc quia illæ partes, ſcilicet corpus & anima, non ſunt partes eiuſdem rationis in integrando totũ, ſed altera materia, altera forma; materia enim non eſt ratio operandi, ſicut forma ipſi toti primò operanti. Ita igitur in propoſito, propter Patrem primò eſſe in Filio, non oportet concedere diuinitatem eſſe in Filio, vel paternitatem illo modo eſſendi in; ſi tamen concederetur, non oportet adhuc concedere ex ęquo, quia non ſunt eiuſdem rationis in perſona, quæ includit eas. Et vlterius cùm arguitur, Si æquè eſſent in Patre, ergo ſi vnum formaliter, & reliquum; non valet, ſed eſt fallacia ęquiuocationis, quia in antecedente accipiendo illa eſſe in Patre, accipitur eſſe in ſubſiſtente vt præſentialiter, & in conſequẽte infertur alius modus eſſendi in, qui non eſt ille modus formaliter, licet præſupponatur illi modo eſſendi in; vnde ex modo eſſendi in per præſentiam, cõcluditur modus eſſendi in per informationem.

¶Ad ſecundum dico, quòd illud non eſt tantùm contra membrum iſtud de eſſe in primò, ſed etiam contra concluſionẽ principalem; ita etiam videtur eſſe impoſsibile in creaturis, quòd idem reſpectu eiuſdẽ contineat & contineatur, vel ratione partis contineatur, & ratione totius cõtineat, ſicut quòd idem primò contineat, & contineatur. Et ideo reſpondeo ad argumentũ, & dico, quòd ille modus eſſendi in, nõ dicit continentiam, ſed præſentiam ſubſiſtẽtis in ſubſiſtente; & ita eſt vnius rationis in vtroque, quia ſicut hoc ſubſiſtens eſt præſens illi, ſic illud iſti.

ARTICVLVS 3.

Vtrum quælibet perſona diuina ſit in alia.

ARGVITVR quòd non.

¶1. Quia ſi quodlibet eſſet in quolibet (ſecundum opinionem Anaxagorę) eſſet maxima confuſio, ergo ſi perſonę eſſent in ſe inuicem, confuſę eſſent, contra illud Athanaſii, Neque confundentes perſonas, neq; ſubſtantiam ſeparantes. Confirmatur ratio, quia indiuiſibile non diſtinguitur ab indiuiſibili, niſi ſit extra illud, quod probatur per Philoſophum 6. Phyſic. quia duo indiuiſibilia ſimul poſita nõ faciunt maius, quia eſſent vnum indiuiſibile; igitur cum perſonę diuinę ſint indiuiſibiles, ſi ſunt ſimul non ſunt diſtinctæ.

1. Phyſic. 1. de Gener. 1. & 3. Met. & 1. de anima.

t. c. 2. & inde.

¶2. Præterea. Sicut perſonam eſſe in perſona eſſet diſtinctio aliqua, ergo & compoſitio. Probatio conſequẽtiæ. Si aliquid eſſet in deitate, quod non eſſet ipſa, tunc deitas eſſet componibilis & compoſita: Quod patet per Auguſt. 11. de ciuit. cap. 1. & ponitur diſt. 8. Ideo ſimplex eſt Deus quia eſt illud, quod habet, excepto quòd perſona dicitur relatiuè ad aliã, & non eſt ipſa; ergo ſi perſona habet aliquid in ſe, quod non eſt ipſa, ipſa eſt compoſita vel componibilis, quod eſt falſum, & prius improbatum.

¶3. Præterea. In eodem in quo eſt Filius eſt filiatio, in Patre eſt Filius per poſitam circuminſeſsionẽ, ergo in Patre eſt filiatio: Et vlterius, Illud in quo eſt filiatio, eſt Filius, ergo Pater eſt Filius.

¶4. Præterea. Si Pater eſt in Filio, & Filius eſt in Patre, ergo Pater eſt in ſe. Conſequentia probatur per Philoſophum 4. Phyſic. Si aër in igne, & ignis in Cęlo, ergo aër eſt in Cælo, igitur à ſimili hic. Et confirmatur per illud Philoſophi in Antepręcatur

t.c.14. teprædicari·Quidquid ſequitur ad prædicatum ſequitur ad ſubiectum; & per iſtas maximas, Quidquid ſequitur ad conſequẽs, ſequitur ad antecedẽs, & Quidquid antecedit ad antecedens, antecedit ad conſequẽs, & Quod eſt prius priore, eſt prius poſteriore, & Quidquid eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati.

¶5. Præterea. Si Pater eſt in Filio, ergo Deus eſt in Deo; & vlterius, ergo Deus diſtinguitur à Deo.

¶6. Præterea. Quod exit ab alio non eſt in eo, ſed Filius exit à Patre, vt dicitur Ioannis 16. Exiui à Patre, ergo &c.

¶OPPOSITVM. Ioannis 14. Ego in Patre & Pater in me eſt. Et Magiſter adducit auctoritatem in litera Ambroſij, Auguſt. & Hilarij.

¶ *CONCLVSIO. Qualibet perſona diuina eſt in alia.*

¶RESPONDEO. Duo alia membra explicanda ſunt hic. Quantum igitur ad primum (quæ ſcilicet ſit ratio iſtius in exiſtẽtię) dico, quòd nec eſſentia ſola eſt ratio huius inexiſtentiæ, nec relatio ſola. Primum probo, Quia tunc Pater eſſet in ſe, quod eſt falſum eo modo, quo intelligit Saluator Patrem eſſe in Filio, & Filiũ in Patre, quia ſic ineſſe requirit diſtinctionem realem. Secundum probo, Tum 1. Quia relationes originis non ſunt eiuſdem rationis in perſonis relatis, & ita ſi illę eſſent formales rationes eſſendi perſonarum in ſe inuicem, non eſſent perſonæ in ſe inuicem vniformiter, quod eſt contra prædicta. Tum 2. quia ſi per impoſsibile ipſe Deus produceret alium Deum, non eſſet iſte Deus in illo; quia ſecundũ Damaſc. cap. 5. Si eſſent duo Dij nõ poſſent eſſe ſimul, & ita neuter eſſet immenſus, & ita nec Deus, tamen verè eſſet relatio producentis ad productum. Tum 3. Quia ſi per impoſsibile duæ perſonæ eſſent ſine origine, ſed tamen haberent eandem eſſentiam, cum diſtinctione reali, eſſent in ſe inuicem, quia non poſſet eſſentia vnius perſonę eſſe in alia, niſi ipſa, quę omnino eadem eſt illi eſſentiæ, eſſet in ea, licet alio modo eſſendi in. Tum. 4. Quia in creaturis ſunt veræ relationes originis, & principiantis & principiati, & tamen ibi propter diuerſitatem naturæ in ipſis relatiuis neutrum eſt in alio: Et ex his ſequitur, cùm non ſit in perſona niſi eſſentia, & relatio (ſecundum communem opinionem) quòd ambo erunt totalis ratio inexiſtentiæ. Et ad intelligendum quomodo hoc ſit, poteſt accipi exẽplum in creaturis de ſimilitudine, nihil enim eſt ſibi ſimile, ſed alteri, ſimilitudo tamen fundatur ſuper vnitatem, ſecũdum Philoſoph. 5. Metaph. cap. de ad aliquid; nec igitur ſola diuerſitas relatiuorum, nec ſola vnitas fundamenti ſufficit ad ſimilitudinem, ſed ambo requirũtur per ſe, ſicut vna cauſa totalis, ita hîc, nec diſtinctio perſonæ inexiſtentis, & in qua eſt alia, nec vnitas eſſentię per quam ſunt in ſe inuicem, eſt tota ratio inexiſtentiæ, ſed ambo ſimul. Sicut tamen in ſimilitudine eſt principalior ratio vnitas fundamenti, quàm diſtinctio ibi extremorum, & ſimiliter immediatior, ita hîc poteſt poni immediatior, & principalior ratio inexiſtentiæ iſtius, vnitas eſſentię, quàm diſtinctio perſonarum. Artic. 5. t. c. 20.

Quantum ad ſecundum (ſi iſte modus eſſendi in poſſet reduci ad modũ aliquẽ eſſendi in, repertum in creaturis) dico, quòd iſte modus eſſendi in, nõ eſt aliquis iſtorum modorum formaliter, quos ponit Philoſophus 4. Phyſic. formaliter dico, quia omnes illi modi ſunt per hoc, quòd contentum eſt aliquid continentis, quomodo non ẽ conuerſo; vel per hoc, quod continens eſt aliquid contenti, quo modo non ẽ conuerſo: Neutra illarum rationũ eſt in propoſito, quia diuerſitas eſt ibi maior ratio eſſendi in, quàm vnitas; Contrarium eſt in propoſito, ideo bene dicit Hilarius 3. de Trinit. & ponitur in litera, Naturaliter enim intelligentia humana rationem huius dicti non capit, nec exemplum aliquod rebus diuinis comparatio humana præſtabit. Colligendo tamen ea, quæ ſunt perfectiones in creatura, tollẽdo ea, quæ ſunt imperfectionis, poſſunt poni aliqua exe.npla huiuſmodi eſſendi in, licet haberi perfectè non poſsint, tamen imperfecta exempla, imperfectè repræſentantia illum modum eſſendi in poſſunt adduci. Primò quidem de illapſu eſſentię diuinæ reſpectu creaturarum, ad quem illapſum concurrunt ſimul immenſitas naturę diuinæ, & eius manutenentia, circũſcribatur ergo ab illapſu ratio manutenentię, ita quòd reſeruetur ratio præſentiæ propter immenſitatem, abſque ratione conſeruationis, ſiue ratione potentiæ actiuæ pertinentis ad manutenentiam; hoc circuſcripto, Exẽpla 4.

pto, ſicut Deus (quia immenſus) præſens eſt omni creaturæ, ita tunc Intelligeretur præſens alicui abſque hoc, quód illud manuteneat, & tunc ſi ponatur vna natura in præſente, & in illo cui præſens eſt, propter quam naturam vnam oporteat ipſum eſſe præſens, erit exemplum ad propoſitũ de iſto modo eſſendi in. Aliud exemplum eſt de animâ non informante corpus, præſente tamen corpori, ſicut in inſtanti mortis; aut de Angelo nõ informante corpus, ipſi tamen præſente; aut de corpore glorioſo præſente corpori non glorioſo; vel melius exẽplũ, ſi poſſet corpus glorioſum inexiſtere alij corpori glorioſo æquè ſubtili: In his omnibus eſſe in, eſt ſubſiſtentis & præſentis, non per informationem nec per modũ partis; & ſi in iſtis addatur vnitas naturę, quę de neceſsitate naturæ exigat talem præſentiam, & perfectius ſimile. Aliud etiam eſt exemplum de potẽtijs animæ, quæ ſi ponantur differre ex parte rei, & cum hoc tamen eſſe idem realiter eſſentiæ animæ, de neceſsitate vna erit in alia, quia in alia eſt eſſentia animę, cui illa potẽtia eſt eadem, igitur diſtincta aliquo modo realiter erũt indiſtincta; ſed ſi vtrũque iſtorum eſſet per ſe ſubſiſtens, ſubſiſtens diſtinctum erit in ſubſiſtente præſentialiter, & erit exemplũ eſſendi in, præ omnibus iſtis exemplis. Et ad declarationem duorum membrorum præcedentium poteſt addi, quòd in iſto modo eſſendi in, vtrunque extremum ſecundum eandẽ rationem eſt in alio, quia hîc notatur præſentia mutua, non continentia extremi ab extremo, quia ſi intelligatur corpus eſſe in loco, hoc eſt ſicut contentum à continente, non enim eſt hoc modo in, ſed ſi intelligantur duo corpora eſſe in eodem loco in ſe inuicem, hoc eſt ſecundum eandẽ rationem quia ſunt ſimul, & ſimultas dicit relationem communem vnius rationis in extremis, & ſi per impoſsibile circunſcribatur locus, & ponatur ſimul præſentia corporum, erit relatio vnius rationis in extremis, & vtrunque in altero ſine cõtinentia, vel vnius ab altero, vel amborũ à tertio.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd confuſio eſſet, ſi quodlibet eſſet in alio (ſecundum opinionẽ Anaxagorę) quia ſic quodlibet eſſet in alio, ſicut pars eius (ſicut videtur Philoſophus imponere ipſi) ſed perſona non eſt in perſona, ſicut pars eius, & ideo non ſequitur confuſio. Cùm cõfirmatur ratio per illud 6. Phyſic. de indiuiſibilibus, reſpondeo, Quòd aut illud eſt falſum, quòd indiuiſibilia quantitatis non ſunt diſtincta, niſi differant ſitu (de quo aliàs) aut ſi eſt verum, nihil eſt ad propoſitũ, quia ratio iſta quæ eſſet ibi, nõ eſſet in perſonis diuinis, quibus non conuenit ſitus. In 2. diſt. 2 & in Metaph.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd deitas eſt cõmunis omni ſubſiſtenti in natura diuina; & eſt aliquid ſubſiſtentis in natura diuina, & ideo non poſſet realiter diſtingui ab aliquo, niſi eſſet aliquo modo componibile cũ iſto, quia non eſt intelligibile, quòd in aliquo ſubſiſtente ſint plura, niſi vnũ ſit componibile cum altero, perſona autẽ non eſt aliquid cuiuſcunque ſubſiſtentis in natura iſta, & ideo licet perſona ſit in perſona, nõ tamen oportet, quòd ſit ipſa, vel componibilis ipſi, ſicut oportet dicere de deitate.

¶ Ad tertiũ dico, Quòd quãdo abſtractũ dicitur eſſe in aliquo, aut de virtute ſermonis denotatur eſſe in, ſicut forma in informato, ſicut cùm dicitur, Color eſt in lapide, non ſignificatur eſſe in, ſicut pars in toto, ſed ſicut forma in informato; & tunc iſta propoſitio eſt neganda, Filiatio eſt in Patre, & tunc prima conſequentia nõ valet. Aut hoc nõ habetur de virtute ſermonis, ſed ex vſu, ſicut dicimus colorem eſſe in luce, non ſicut in ſubiecto, & tunc concedi poteſt iſta, Filiatio eſt in Patre, accipiendo eſſe in, pro inexiſtentia intima, ſicut iam dictum eſt; nec ſequitur vltra, igitur Pater eſt Filius, ſed eſt fallacia æquiuocationis inferendo ex antecedẽte, quaſi in acciperetur ibi per modum formæ.

¶ Ad quartum dico, Quòd iſte modus arguendi tenet, vbi vera eſt talis propoſitio, per quam tenet talis modus arguendi, tenet autem generaliter per talem propoſitionẽ, Quidquid habet aliquam habitudinem ad aliquid, habet ſimilem habitudinem ad illud, ad quod illud aliud habet habitudinem talem; iſta propoſitio frequenter vera eſt in relatiuis ſuppoſitionis, & ſuperpoſitionis, non tamen eſt vniuerſaliter vera: Sed de iſto non dico modo, quia argumentum hoc procedit de eſſe in, quod, vt ſumitur in propoſito, notat relationem communem. Quantùm igitur ad relationes communes dico, Quòd iſta propoſitio eſt vniuerſaliter falſa, putà, Quidquid

Quidquid eſt ſimile Sorti, eſt ſimile omni
ſimili Sorti, hoc enim includit, quod ali-
quid ſit ſimile ſibi ipſi, quia illud cadit
ſub iſta diſtributione omni ſimili, ſed ad
hoc quòd ſit vera, oportet addere ſpecifi-
cationem iſtam omni alij à ſe, & tunc vir-
tute talis propoſitionis ſpecificantis tenet
talis modus arguendi, procedendo non
conuertendo; putà non ſequitur, Sortes
eſt ſimilis Platoni, Plato eſt ſimilis Sorti,
igitur Sortes eſt ſimilis Sorti, quia propo
ſitio iſta eſt falſa, Quidquid eſt ſimile Sor
ti, eſt ſimile omni ſimili Sorti, niſi adda-
tur omni ſimili Sorti alii à ſe, & tunc non
includitur Sortes ſub iſta diſtributione,
nec poteſt argui conuertendo ad Sortem,
ſed tantùm procedendo. Sed adhuc talis
additio non ſufficit ad veritatē talis pro-
poſitionis, nec ad efficaciam talis argumē
tationis. Sed oportet addere, quòd mediū,
ad quod comparantur extrema, ſit limita-
tum ſecundum talem rationem, quia non
ſequitur, Quidquid eſt ſimul cum A, eſt
ſimul cum omni eo, cum quo A eſt ſimul,
omni inquam alio à ſe, ſi ipſum A ſit illi-
mitatum, quia tunc exiſtens Pariſius eſſet
ſimul cum exiſtente Romæ, quia ſunt
ſimul cum deitate immenſa, & illimitata
ad illos, nec etiam omnia iſta ſufficiunt,
niſi addatur, quòd medium non varietur,
vt comparatur ad extrema. Ad propoſitū
ergo dico, quòd argumentum non valet,
quia arguitur conuertendo non proceden
do, & propoſitio confirmans talem modū
arguendi falſa eſt, argumentum tamen
Philoſophi 4. Phyſic. tenet quia arguit
tantùm procedendo, & accipiendo mediū
limitatum, & non variatum; ſed argumen
tum eſt in relatiuis ſuppoſitionis, & ſuper
poſitionis, vnde nō multum eſt ad propo
ſitum de eſſe in, in propoſito, vt dicit rela
tionem communem. Vt tamen de relati-
uis diſquiparantiæ breuiter dicatur, dico,
quòd talis modus arguendi, generaliter
non tenet niſi per rationem prioris & po-
ſterioris, quod ferè eſt cōmune omnibus
talibus relatiuis, Quidquid enim eſt prius
priore, eſt prius poſteriore; Et vt genera-
lius dicatur, quidquid habet ordinem ad
aliquid, habet ſimilem ordinem ad quod-
libet aliud, ad quod illud habet ordinem
talem: iſta propoſitio eſt vera in ordine eſ
ſentiali, non intelligendo conditionem
ſpecialem ordinis, putà mediationem, vel
immediationem, propinquitatem vel re-
motionem. Quia igitur eſſe in, ipſius aeris
in igne dicit ordinem eſſentialem, & ſimi-
lem modum dicit eſſe in, ignis in Cęlo, te
net illa conſequentia procedendo, & hoc
quia proceditur ſecundum rationē gene-
ralem ordinis, non ſpecificando ordinem
mediatum vel immediatum, propinquum,
vel remotū; vnde non ſequitur, A eſt Pa-
ter B, B Pater C, ergo A eſt Pater C, vt
Pater denotat immediatū ordinem ad C,
vt ad filium; ſed bene ſequitur, vt notat
principiantem in communi, prout pater
extenditur ad auum, vel proauum, &c.

¶ Ad quintum concedo, Quòd Deus eſt
in Deo, & hoc concedit Hilarius. 7. de
Trinit. Sed cùm infertur, ergo Deus di-
ſtinguitur à Deo, nego conſequentiam
propter fallaciam conſequentis, hæc enim
prępoſitio in non notat virtutem confun
dēdi ſuum caſuale, nec hoc habet, & ideo
poteſt caſuale eius ſtare pro ſuppoſito ali
quo determinato indeterminatè. Diſtin-
gui autem diſtribuit terminum huius re-
lationis confuſè & diſtributiuè, propter
negationem incluſam, & ideo caſuale hu
ius prępoſitionis non infert terminum hu
ius relationis, ſicut non ſequitur, Deus ge
nerat Deum, ergo Deus diſtinguitur à
Deo, propter ſimilem rationem.

¶ Ad vltimum dico, Quod exitus Filij à
Patre eſt† proceſsio producti à producē- †alias proceſſus.
te, nunc autem talis exitus nihil prohibet,
quin exiens maneat in eo, à quo exit,
quia recipit eandem naturam cum eo, à
quo procedit.

DISTINCTIO XX.

MAG. Nunc oſtendere &c.

HAC diſtinctione mōſtrat Ma-
giſter tertium illud propoſitū,
nempe tres diuinas perſonas,
æquales eſſe in poteſtate. Circa
hāc diſtinctionē quæritur vnum de ęqua
litate earum ſecundum potentiam.

QVAESTIO.

Eſt de æqualitate diuinarum perſonarum
ſecundum potentiam. Diuidi-
tur in 2. artic.

(†)

Art. 1. Vtrum potentia generandi pertineat ad omnipotentiam in Patre & Filio.
Art. 2. & vlt. Vtrum tres perſonæ diuinæ ſint æquales in potentia.

ARTICVLVS I.

Vtrum potentia generandi pertineat ad omnipotentiam in Patre & Filio.

ARGVITVR quòd pertineat ad omnipotentiã in Patre tantũ. ¶ 1. Quia omnipotentia eſt ad omne, quod non includit contradictionem, ſed Patrem generare non includit contradictionem, Filium autem generare includit contradictionem, ergo &c.

¶ 2. Præterea. Aliter eſt de actionibus tranſeuntibus ad extra, & aliter de actionibus immanentibus intra, poſsibilitas actionis tranſeuntis iudicatur ex ratione actionis in ſe, & termini eius, poſsibilitas autem actionis immanentis non iudicatur ex his præciſè, ſed cum hoc in comparatione ad agens, in quo manet talis actio; cùm igitur generatio ſit actio immanens, poſsibilitas eius iudicanda eſt non tãtum ex ſe ipſa in ſe, & cũ hoc ex termino eius, ſed quia compoſsibilis illi ſuppoſito agenti, in quo debet manere; eſt autem compoſſibilis generatio Patri & non Filio, igitur idem quod prius.

¶ 3. Præterea. Omnipotens dicitur, quod poteſt in omne illud, ad quod habet formam, per quam poteſt, & non dicitur impotens, quia non poteſt in aliquã actionẽ, ad quam ſe non extendit ſua forma, ſicut ignis non dicitur impotens, quia nõ poteſt frigefacere, quia non habet potentiam ad frigefaciendum; Pater autem habet formam conuenientem generationi, & Filius non, igitur Pater non eſt omnipotens ſi non poteſt generare, non autẽ Filius eſt impotens, ſi non poteſt generare; & ita poſſe generare pertinet ad omnipotentiam Patris, & non ad omnipotentiam Filij.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Potentia generandi non pertinet ad omnipotentiam Patris.*

Opinio Egidij Romani. ¶ RESPONDEO. Hîc dicitur, quòd potentia generandi pertinet ad omnipotentiam in Patre non in Filio. Quod declaratur tripliciter, quæ ſunt tria argumenta in opponendo. Contra iſtud. Non comparando generare ad aliquod ſuppoſitum, (Impugnatur.) Quæro, aut illud, vt eſt geniti tanquã termini, eſt aliquid, ad quod nata eſt eſſe aliqua potentia actiua, aut non; ſi ſic, ergo in quocunque nõ eſt potẽtia ad illud, nõ eſt in eo omnipotentia, hoc eſt, nõ eſt potẽtia ad omne illud, ad quod nata eſt eſſe potentia; ſi nõ, ergo in nullo eſt potẽtia ad illud, & ita nõ pertinet ad omnipotẽtiã Patris.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum non valet, Quia omnipotens poteſt in omne illud, quod eſt terminus potẽtiæ ſimpliciter, & hoc producendo illud in eo, in quo natum eſt produci, ſi natum eſt produci in aliquo; vel producẽdo ipſum in ſe ſubſiſtens, ſi non eſt natum produci in aliquo: Non autem oportet, quòd poſſet producere omne tale formaliter in ſe, ſicut poteſt producere curſum animalis in animali, vt in homine, vel aſino, in quo natus eſt eſſe curſus, ſed hoc non poteſt producere in ſe, nec poteſt formaliter currere, quia tunc per illud verbum neutrũ ſignificaretur, quòd talis forma eſſet in ipſo formaliter. Licet igitur Filius nõ poſsit formaliter generare, vt generatio ſit in ipſo, nec poſſit principiare generationẽ in ſeipſo, tamẽ ſi iſtud ſit terminus omnipotẽtię, oportet dicere, quòd Filius poſsit principiare generationem in eo, in quo nata eſt eſſe, nullo autẽ modo Filius poteſt principiare generationem in ſe, nec in iſto, in quo nõ eſt nata eſſe, tamen omnipotẽs, vt poteſt actionem illam cauſare in eo, quod poteſt eam recipere, ſicut non eſſet omnipotens, ſi non poſſet cauſare intellectionẽ in intellectu potente recipere eam; generare autem non poteſt aliquo modo eſſe a Filio, nec vt in Filio, nec in alio, igitur ſi generare eſt terminus omnipotentiæ ſimpliciter, Filius non erit omnipotens.

¶ Ad ſecundũ etiam non valet, Quia quod habet formã limitatam ad agendum, non eſt omnipotens ad agendũ, licet enim Ignis ſit potens ignire, & calefacere, ſi non poſsit frigefacere, non eſſet ſimpliciter omnipotens, quia forma eius limitata ad vnum actũ concludit ipſum non eſſe ſimpliciter potentem; ergo Filiũ non habere formam conuenientem omni actioni, quam actionem nata ſit potentia ſimpliciter reſpicere, concluderet Filium non eſſe ſimpliciter omnipotentem. Item. Iſta via non ſaluat quomodo Pater & Filius ſint æquè potentes, quia Pater poteſt in actum generationis, qui (per te) eſt terminus potentiæ

Eo

tentię ſimpliciter, in quem actum non po-
teſt Filius, & ita non erunt ęquè potentes
quantùm ad extenſionem.
¶ Ad tertium, patet ex dictis.

ARTICVLVS 2.

Vtrum tres perſonæ ſint æquales
in potentia.

ARGVITVR quòd non.
¶ 1. Quia tunc ſicut Pater poteſt
generare, ita Filius poſſet genera
re. Probatio huius cõſequentię,
Tum quia Auguſt. contra Maximinũ lib.
3. cap. 7. Si Pater non poteſt generare ſibi
Filium æqualem, eſt impotens; ęrgo è con
uerſo, ſi non eſt impotens, ſed omnipotẽs,
poteſt generare Filium, & per conſequẽs
poſſe generare pertinet ad omnipotentiã,
& ita ſi Filius non poteſt generare, non eſt
ęquè potens, vel æqualis potentiæ cũ Pa-
tre: Tum quia Filius nõ eſſet omniſciens,
ſi non ſciret generationem Patris; nec igi-
tur omnipotens, ſi non poſſet in iſtam ge-
nerationem.
¶ 2. Præterea. Ricardus 2. de Trinit. cap.
vltimo probat, quòd non poſſunt eſſe plu-
res omnipotentes, quia tunc vnus poſſet
facere alium nullipotentem; ergo à ſimi-
li videtur argui in propoſito, ſi ponantur
plures perſonæ diuinæ ęquè potentes: &
ſicut iſta conſequentia Ricardi fuit decla-
rata diſtinct. 2. per duas vias, conſimili-
bus vijs etiam declaro in propoſito de dua
bus perſonis. Primò quia vna perſona
poſſet ſuo velle producere omnia poſsibi-
lia, & eis productis in eſſe, perſona alia
non poſſet ea producere, eadem enim non
poſſunt bis totaliter produci: Et confirma
tur iſta probatio, quia Pater prius ordine
originis habet velle creaturarum, quã Fi-
lius, & Filius (ſecundum Hilarium) eſt po
tens per ſe, licet non a ſe; igitur prius origi
ne quàm Filius producat, intelligitur Pa-
ter producere, & ita in iſto ſigno, in quo
Filius intelligitur debere producere, nulla
ſunt ibi poſsibilia. Secundo; Quia omnipo
tens poteſt ſuo velle impedire omnia poſsi
bilia alterius omnipotẽtis, ſi eſſet, quia nõ
eſt neceſſe voluntates eorum concordare
in alijs a ſe, quia iſta omnia contingenter
volunt; ita hic non videtur neceſſarium
eſſe, quòd voluntas vnius perſonæ con-
cordet in actu volendi alterius perſonæ.
Quòd ſi dicas eandem eſſe voluntatem eo
rum, & ideo concordare in alijs volendo
eadem. Contrà. Forma, quæ eſt principiũ
agendi, ſi eſt in pluribus eodem modo eſt
principium agendi vnicuique eorum,
ſicut ſi eſſet in vno tantùm, ſicut ſi albedo
eſſet in duabus ſuperficiebus, eſſet eis prin
cipium diſgregandi eodem modo, ſicut ſi
eſſet in vna tantùm; ſed ſi voluntas eſſet
in ſolo Filio, eſſet principium volendi
contingenter lapidem eſſe, ita quod illa
voluntate poſſet Filius velle æquè lapi-
dem eſſe, vel non eſſe; igitur poſito quòd
ſit in Patre, erit principium in Filio con-
tingenter volendi, vel non volendi lapi-
dem, & ita quidquid ponatur in Patre, Fi
lius poteſt æquè velle lapidem eſſe, vel nõ
eſſe; & ita ſi Pater vellet lapidem eſſe, &
Filius non, vnus omnipotens faceret alium
nulli potentem, impediendo omnia poſsi-
bilia volita ab eo.
¶ 3. Præterea: Prima cauſa plus cauſat t.c.34.
quàm ſecunda (Propoſitione 1. de cauſis, t.c.24.
& 2. Metaph. & 1. Poſter.) ſed Pater dat
Filio virtutem creandi, & non è cõuerſo,
ergo Pater plus poteſt.
¶ OPPOSITVM tenet Magiſter di-
ſtinct. 19. iſtius in litera, & adducit Au-
guſt. de Fide ad Petrum cap. 2. Item Au-
guſt. contra Maximinum lib. 3. cap. 9. &
inde, probat cõcluſionem tripliciter, Pri-
mò auctoritate Saluatoris in Euangelio
Ioannis 16. Omnia, quæ habet Pater, mea
ſunt: Secũdò per rationem, quia ſi non po
tuit dare potentiam æqualem, fuit impo-
tens; ſi noluit, fuit inuidus. Tertiò per ſimi
le, quia pater corporalis generaret ſibi fi-
lium æqualem, ſi poſſet, vel maiorem; ergo
multò magis in propoſito.
¶ *CONCLVSIO. Tres perſonæ diuinæ*
ſunt æquales in potentia.
¶ RESPONDEO. Omittendo po-
tentiam logicam, quæ dicit modum com-
poſitionis ab intellectu factę, & potentiã
metaphoricè dictam, qualis eſt in geome-
tricis, ſecundũ quod ipſi Geometrę ima-
ginantur, punctum eſſe in potentia ad li-
neam, & lineam ad ſuperficiem. Hîc po-
tentia ſumitur propriè, Vno modo (ſicut
dictum eſt diſt. 7.) prout eſt differẽtia en-
tis oppoſita actui, Alio modo, ſecundum
quod ſignificat idem quod principium, ſi-
cut loquitur de ea Philoſoph. 5. Metaph. t.c.17.
cap. 9. Et potẽtia iſto ſecũdo modo ſumpta
diuiditur in potentiam actiuam & paſsi-
uam

uam, & ſi vtrolibet modo ſumatur, poteſt intelligi aut pro ipſa relatione principii, quam ſignificat, aut pro fundamento proximo iſtius relationis. Ad propoſitum, planum eſt, quod in Deo oportet ponere potentiam actiuam, cùm ſit primum efficiens, ex diſt. 2. & æqualem, ſicut de iſta loquitur Magiſter diſt. iſta. Et huiuſmodi æqualitas poteſt intelligi dupliciter, aut ſecundum extenſionem obiectorum poſsibilium, ad quæ ſe extendit potentia, aut ſecundum intenſionem illius potentię in ſe. Exemplum. Potentia calefactiua dicitur æqualis extenſiuè, ſi ad æqualia calefactibilia ſe extendat, ſic omnis Charitas eſt æqualis, quia extendit ſe ad omnia diligibilia ex Charitate. Secundum intenſionem, ſi æquè perfecta ſit potẽtia, & in ęquè perfectiuis actum poſsit elicere, licet non tot poſsibilia ſibi ſubeſſent, ſicut ſubeſſent alij potentię, vt patet, poſito iſto caſu, qui ponitur diſt. 7. quòd calor productione ſibi adæquata produceret alium calorem; & iſtæ duę ęqualitates frequenter concomitantur ſe, poteſt tamen intelligi vtralibet ſine altera. Loquendo autem de æqualitate extenſionis non eſt difficultas, niſi de actibus notionalibus, & de terminis iſtarum actionum, quia illi duo termini non ſunt producibiles ab omnibus perſonis, ſed Filius à ſolo Patre, Spiritusſanctus autem à Patre & Filio. Quantùm ad hoc membrum dico,

Vide q. 7. quoll. & diſt. 42 huius.

Quòd potentię actiuæ primum correlatiuum eſt poſsibile, non communiter ſumptum vt opponitur impoſsibili; quia hoc modo poſsibile eſt Deum eſſe & tamen illud poſsibile non eſt terminus alicuius potentię actiuæ; ergo oportet, quod poſsibile, vt eſt potẽtię actiuę correlatiuum, ſumatur determinatius, hoc autem nõ videtur niſi ſecundum quod Auic. accipit poſsibile 6. Metaph. & alibi frequenter, prout opponitur ei, quod eſt neceſſarium ex ſe; & tunc cùm quodlibet intrinſecum Deo ſit in ſe formaliter neceſſarium, vel per identitatem cum eſſentia, quę eſt formaliter ex ſe neceſſaria, nihil intrinſecum Deo erit terminus potentiæ propriè dictæ; & ſi hoc eſt, (cùm ad omnia alia ab eſſentia diuina eandem rationem principii habeant tres perſonę, quia prius intelligitur principium illud producendi creaturas communicatum tribus, quàm poſsit habere actum producendi iſta alia) ſequitur, quòd æqualis erit potentia trium perſonarum, quantùm ad numerum poſsibilium. Aſſumptum autem declaratur in quæſt. illa, de ordine productionum extrinſecarum ad intrinſecas. 2. lib. quæſt. 1. Et breuiter patet ex hoc, quòd ſi ſit principium neceſſarium reſpectu vnius productionis, & contingẽs reſpectu alterius productionis, prius eſt principium producendi neceſſarium, quàm contingens, quidquid autem ſit principium producendi perſonas, neceſſariò ſe habet ad productionem illarum; contingenter autem ſe habet principium producendi creaturas ad ipſas creaturas, prius igitur communicatur tribus perſonis, quàm poſsit habere actum reſpectu poſsibilium extra. Ex hoc apparet quod potentia eſt ęqualis in perſonis diuinis, non tantum quantùm ad extenſionem, ſed etiam quantùm ad intenſionem, ſiue enim potẽtia accipiatur pro abſoluto, quod eſt fundamentum relationis principij (patet, quòd illud ſecundum eandem magnitudinem eſt in tribus, non tantum ſecundum eandem magnitudinem ſecundum quid, ſed ſimpliciter, ſicut dictum eſt in diſtinct. præcedente de æqualitate magnitudinis) ſiue accipiatur pro relatione fundata ſuper illud abſolutum, eadem relatio eſt trium. Et ſi quam habet magnitudinem, eadem eſt magnitudo illius relationis in tribus, & ita omni modo eſt æqualitas potentiæ, & ſecundum extenſionem, & ſecundum intenſionem. Quod autem dictum eſt de primo correlatiuo potentiæ actiuæ, quòd ſit poſsibile, intelligendum eſt de poſsibili obiectiuè, ſcilicet quod eſt terminus potentię, nõ de poſsibili ſubiectiuè, quia illud non eſt correlatiuum conuertibile reſpectu potẽtiæ actiuæ; Non enim omnis potentia actiua habet aliquod ſic poſsibile ſibi correſpondens, ſed ſolum illa potẽtia actiua, quę eſt trãſmutatiua; æquatur igitur poſſibile obiectiuè, vt correlatiuum potẽtię, non autem poſsibile ſubiectiuè, & tale eſt illud poſsibile, de quo adductus eſt Auic. quod opponitur ex ſe neceſſariò formaliter.

Quod autem iſtud differat neceſſario ex ſe formaliter ſiue à producente, poſſet confirmari per Philoſophum. 5. Metaphyſicæ vbi vult, quòd principium & cauſa conuertuntur realiter, t.c.2.

omne autem cauſatum eſt aliud à cauſa, ergo & poſsibile, hoc eſt principiatum eſt aliud ſecundum eum à principio, Confirmatur etiam per rationem potentiæ actiuæ poſitam in 5. Metaphyſ. t. c. 7. Quòd ipſa eſt principium tranſmutandi aliud inquãtum aliud, ergo multo magis eſt principium producendi aliud, quia non poteſt cauſatum ita eſſe idem cauſæ, ſicut actiuum poteſt eſſe idem paſsiuo in creaturis. Sed tunc reſtat dubitatio, Quomodo potentia generandi dicatur potentia, cum non ſit reſpectu alicuius poſsibilis ſecundum prædicta. Reſpondeo. Poſsibile poteſt ſumi adhuc magis extendendo nomen, quàm vt opponitur neceſſario ex ſe, dicendo illud eſſe poſsibile, quod opponitur neceſſario eſſe à ſe, & hoc modo omne originatum eſſet poſsibile. Sed nec ſic videntur Sancti communiter loqui, nec etiam Philoſophi. & hoc modo poſſet concedi Filium eſſe poſsibilem, quia originatum, & ita potentiam correſpondentem actiuam huic termino eſſe potentiam. Verius tamen conceditur Filium eſſe principiatum, & non poſsibilem, in Patre tamen conceditur potentia actiua generandi; quia potentia actiua in creaturis aliquam dicit perfectionem, poſsibilitas autem ſibi correſpondens, quæ repugnat neceſsitati, ex ſe dicit imperfectionem; transfertur igitur ad diuina nomen vnius, quod ſignificat perfectionem; nomen autem alterius correlatiui, quod dicit imperfectionem, non transfertur in ſe, ſed in alio communiore ſe, vt ſic ex parte producentis dicatur eſſe potentia, & tamen ex parte producti non dicatur eſſe poſsibilitas, ſed tantùm ratio principiati.

Ex hoc apparet irrationabilitas illius Impugnatur Varro, præſenti diſt. q. vnica. ar. 3. dicti, quòd ſub omni potentia de virtute ſermonis continetur potentia generandi, non autem ſecundum vſum ſanctorum, quia etſi aliquando Sancti vel Doctores dicant potentiã generandi eſſe potentiam, & generari eſſe terminum potentiæ, tamen de virtute ſermonis neutra eſt vera ſimpliciter loquendo de potentia, prout reſpicit terminum poſsibilem; ſed ampliando rationem potentię ad rationem principii, prout in communi reſpicit principiabile, Hoc modo loquendo ad quæſtionẽ de qualitate potentiæ in diuinis perſonis, reſpondeo, & dico, Quòd etiam ſic ſunt æquales, quia ſecundum Magiſtrum diſtinct. 7. huius lib. Eadem eſt potentia, qua Pater poteſt generare, & Filius poteſt generari, ſed tunc iſta æqualitas potentię non eſt ad idem, ſicut ſi poneretur ęqualitas potentię in colore ad immutandum viſum, & in ſapore ad immutandum guſtum, eſſent quidem iſta duo ęqualis potentię, nõ tamen haberent eandem potentiam, nec ad idem: Ita in propoſito loquendo de potentia hoc modo extenſiuè ad actum notionalem, æquales ſunt Pater & Filius in potentia extenſiuè & intenſiuè, quia potentia, quæ eſt in Patre ad actum generandi, eſt æquè perfecta in Filio, & ad æqualia obiecta, non tamen eſt hoc modo omnino eadem potentia, ſicut potentia eſt eadem, quæ eſt reſpectu eiuſdem poſsibilis; & hoc modo concedendum eſt, quòd in Filio non eſt omnis potentia, vel non eſt in eo potentia ad omne, accipiendo ſic potentiam extenſiuè, licet in ipſo ſit omnipotentia, quæ dicit potentiam ad omnia poſsibilia. Et ſi quærras, Si idem abſolutum eſt in Patre & Filio, ſuper quod fundatur potentia æqualis; ſecundum extenſionem & intenſionem, etiam illa, quæ eſt ad intra, quare non eſt potentia omnis eadem in vtroque? Reſpondeo, dico, Quòd etſi idem abſolutum, quod eſt potentia, ſit in Patre & Filio, non tamen ſub ratione potentię, quantũ ad actũ notionalẽ eſt in vtroque, quia nõ eſt ſub ratione prioris ad illum actum, & potentia ſiue principium requirit ordinem prioritatis ad terminum.

¶AD ARGVMENTA.

Ad primum dico negando illam conſequentiam primam, quamtùm eſt ex forma conſequentiæ. Cùm probatur per Auguſt. contra Maximinũ, reſpondeo, quòd illud argumentum Auguſt. non tenet per locum intrinſecum, quaſi per locum à toto in quãtitate ad partem totius in quantitate, quaſi poſſe generare ſit aliquod poſſe; ſed tenet per multas propoſitiones ſubintellectas, & habet illud argumentum reduci ad multos ſyllogiſmos; hoc modo concedit Maximinus Patrem Filium generare, ſed non ęqualem. Contrà Auguſt. arguit ſic, Si genuit, & non potuit generare Filium ęqualem ſibi, ergo fuit impotens; probatio huius conſequentię, ex quo dedit Filio deitatem (etiam ſecundum Maximinum) quia aliter non eſſet

ſet generatio, ſed deitatem minorem (ſecundum eum) deitate Patris, ergo deitas non eſt infinita ex ſe, quia infinito nō poteſt eſſe aliquid maius, nec infinitum poteſt minui; & ſi deitas non eſt infinita, ergo habens eam non eſt omnipotens, nihil enim eſt omnipotens (cùm omnipotentia requirat potentiam infinitam) niſi habeat infinitam eſſentiam. Non igitur tenet conſequentia hîc, quaſi ſub iſto vniuerſali contineatur iſtud ſingulare, ſed quia iſtud vniuerſale, quòd eſt omnipotens, concomitatur infinitas eſſentiæ, & ita communicabilitas in æqualitate. Et ſimiliter ſequitur, Si Pater nō poteſt intelligere, Pater non eſt omnipotens; ſed non ſequitur per locum intrinſecum, quaſi intelligere Patris ſit terminus omnipotentiæ; ſed per iſtas propoſitiones ſubintellectas, Quod non poteſt intelligere non habet omnem perfectionem ſimpliciter, & tunc non eſt infinitæ eſſentiæ, ac per hoc nec omnipotēs. Cum arguitur poſtea de omni ſciente, dico, Quòd ſcientia non requirit ordinem determinatum ad ſcibilia, nec ordinem prioris, nec ordinem poſterioris, quia poteſt eſſe ſiue reſpectu prioris vt obiecti, ſiue poſterioris; potentia autem requirit determinatum ordinem ad terminum, vt prioris ad poſterius; & ideo ſcientia de neceſsitate extendit ſe ad omne ens, quia omne ens eſt ſcibile, potentia autem non extendit ſe (vt ad obiectum) ad omne ens, ſed tantùm ad ens poſsibile, quod quomodocunq; ſumendo poſsibile, natum eſt eſſe poſterius; & ideo non eſt ad illud, quod non eſt natum eſſe poſterius, & ideo non ad illud, quod eſt natum eſſe in perſona infinita idem illi perſonæ.

¶Ad ſecundum, cùm arguitur per Ricardum, dico, Quòd argumentum valet, ſi ponerentur duo dij per impoſsibile, ſicut declaratum eſt diſtinct. 2. non autem de duabus perſonis æquè potentibus. Cùm probatur primò, quòd vna perſona poſſet facere aliam nullipotentem volendo omnia poſsibilia, & ponendo ea in eſſe, dico, Quòd non poteſt velle iſta, alia perſona non volente, & ita nō ponerentur in eſſe ab vna perſona, alia perſona non volente, & ea in eſſe non ponente. Sed ſicut in eodem inſtanti naturæ intelligūtur tres perſonę habere principium ſufficiens ponendi ea in eſſe, ita in eodem inſtanti intelliguntur habere actum, quo ponuntur iſta in eſſe; Sed ſi ponerentur duo Dij, vnus propria actione poſſet omnia ponere in eſſe, & alius non poſſet producere iſta eadem productione; ergo vel iſta eadem non poſſet producere, & ideo non eſſet omnipotens, vel poſſet producere illa alia actione, & ita idem poſſet bis accipere eſſe, quod eſt impoſsibile. Ad ſecundam probationem, quòd vnus omnipotens poſſet impedire alia volita ab alio, dico, Quòd illa probatio bona eſt de duabus volūtatibus, quia per impoſsibile habens ſuam voluntatem poſſet vti ea contingenter ad quodlibet aliud obiectum à ſe, non ſic autem eſt de duobus habentibus eandem voluntatem, quia propter eandem neceſsitatē eſt vnus vſus voluntatis, propter quam voluntas eſt vna: Et ideo non poteſt vna perſona iſta voluntate velle, & alia non velle, ſicut non poteſt vna perſona habere iſtam voluntatem, & alia non habere illam. Cùm obiicitur contra iſtam reſponſionē de forma, quę eſt in duobus, quod ſit principium operandi eodem modo vtriq; ſicut ſi eſſet in vno ſolo, Cōcedo, quòd Filius non quaſi naturaliter vel coactè vult voluntate iſta, quaſi Pater volens prædeterminauit Filium ad volendum idem; & non ſit in poteſtate Filij idem velle, ſicut erat in poteſtate Patris. Sed in eodem inſtanti naturæ Pater & Filius intelliguntur habere voluntatem, & æquè liberè † quemlibet actum volendi habere, vt eſt illius obiecti, ſicut ſi alius non haberet iſtam voluntatem. Eſt igitur illa forma cuilibet habenti principium vniformiter operādi, ſicuteſſet, ſi ille ſolus haberet eā, ſed non eſt alicui habenti principium operandi, & alii principium non operandi operatione, quæ eſt eadem illi voluntati, ſicut iſta non eſt eadem voluntas, & non voluntas; vnde neceſsitas iſtius conſequētiæ, Si Pater vult hoc, Filius vult hoc, nō eſt contra libertatem volitionis Filij; ſicut nec contra libertatem volitionis meę eſt iſta conſequentia, Si volo, volo; ita nec ibi, Si Pater vult A, Filius vult A, quod idem velle eſt Patris & Filij. *alias quilibet*

¶Ad vltimum de cauſa prima & ſecunda reſponſum eſt diſtinct. 12. art. 4. Quod iſta propoſitio veritatem habet propter aliam virtutem, ſiue vim cauſandi, in cauſa priori, & poſteriori, & illa, quæ eſt prior, eſt principalior; & hoc fallit in

principio priori ſecundum originem, & poſteriori, in quibus eſt eadem vis vel virtus cauſandi reſpectu tertii, cuius vis eſt in propoſito, & ideo in propoſito non valet.

DISTINCTIO XXI.

MAG. Hic oritur quæſtio &c.

OCCASIONE ſumpta ex ſu prædictis inquirit hac diſtinctione Magiſter, qualiter dictio excluſiua Solus nominibus diuinis adiungatur, tribus difficultatibus propoſitis. Circa hanc diſtinctionem quæritur de veritate huius propoſitionis, Solus Pater eſt Deus, vnico art.

ARTICVLVS.

Vtrum hæc ſit vera, Solus Pater eſt Deus.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1 Quia ſolus Deus, qui eſt Pater, eſt Deus, ergo ſolus Pater eſt Deus. Antecedēs patet, quia ſolus Deus, qui eſt Pater, eſt Trinitas. Conſequentia probatur per ſimile, quia ſequitur, Sulum animal, quod eſt homo, currir, ergo ſolus homo currit.

¶ 2. Preterea. Solus Deus eſt Pater, ergo ſolus Pater eſt Deus. Antecedeus patet per exponentes; Conſequentia probatur per conuerſionem excluſiuæ.

¶ 3. Preterea. Solus Deus eſt Deus, ergo ſolus Pater eſt Deus. Antecedens patet, quia in antecedēte ſtat perſonaliter, quia eſt indefinita. Conſequentia probatur, quia antecedens infert vtranque expouētem conſequentis, & quòd inferat exponentē affirmatiuam; probo: Sequitur, Solus Deus eſt Deus, ergo omnis Deus eſt Deus, & ita Pater eſt Deus, ergo ſequitur affirmatiua exponens conſequens; Sequitur etiam, Solus Deus eſt Deus, ergo non alius à Deo eſt Deus, ergo non alius à Patre eſt Deus. Probatio huius conſequētiæ, Hic videtur fallacia cōſequentis; Alius à Deo, ergo alius à Patre, ergo arguē do negatiuè eodem ordine erit bonum argumentum. Probatio aſſumpti, quia ſi alius à Deo inferret alium à Patre, hoc eſſet propter diſtributionem termini relationis diuerſitatis, ſed non diſtribuitur. Probatio, quia tunc eſſet omnis propoſitio falſa, vbi prædicaretur relatiuum diuerſitatis de aliquo, putà quæcunque talis, Homo eſt diuerſus vel aliud, datur enim hîc intelligi correlatiuum primum huius relatiui, & per conſequens ſequeretur, quòd homo eſſet alius ab alio; & ſi terminus relationis diſtribuatur, ſequitur, quod ſit alius à quocunque alio, igitur alius à ſe.

¶ 4. Præterea. Negatiua exceptiua & affirmatiua excluſiua de parte excepta cōuertuntur, ſed Matthęi 11. Nemo nouit Patrem niſi Filius; ergo ſolus Filius nouit, igitur ſolus eſt Deus.

¶ 5. Præterea. 6. de Trinit. cap. 8. Tantus eſt ſolus Pater, vel ſolus Filius, vel ſolus Spirituſſanctus, quantus eſt ſimul Pater & Filius & Spirituſſanctus; igitur ſolus Pater eſt ſic magnus, igitur ſolus Pater eſt Deus.

¶ OPPOSITVM patet per Auguſt. 6. de Trinit. cap. 8.

¶ *CONCLVSIO. Hæc eſt falſa, Solus Pater eſt Deus.*

¶ RESPONDEO. Hîc poteſt fieri diſtinctio (ſicut diſtinguitur communiter & bene) quòd ſolus poteſt teneri categorematicè & ſyncategorematicè, ſolus quippe ſignificat idem, quòd non cū alio, ſicut patet per Philoſophum 1. Elenc. Iſta autem negatio aſſociatiuis poteſt intelligi determinare aliquid in ſe, ſiue in natura rei, vel determinare aliquid, vt eſt extremum compoſitionis in habitudine ad aliud extremum, putà negando aſſociationem alterius ab iſto in recipiendo prædicationem talis prædicati. Primo modo nō admittitur in diuinis hoc nomen ſolus, quia nihil eſt ibi ſolitarium; ſecundo modo conceditur, quandocunq; non aſſociatur ſubiecto aliquid, de quo dicatur idem prædicatum, ita non eſt prædicando eſſentiale de perſonali, quia eſſentiale conuenit alii ab iſto incluſo, & ideo talis propoſitio negatur. Declaratio iſtorum, ſcilicet qualiter ſyncategorema diſponit extremum intellectus componentis & diuidentis reſpectu alterius extremi, & quomodo differat ſyncategorema ab intentione ſecunda, & quomodo diuerſæ determinationes ſyncategorematicæ inter ſe differunt, longum tractatum requireret, ſed non oportet hîc immorari propter alia magis neceſſaria. Probatur etiam falſitas propoſitionis propoſitæ per illam communem Cap. 4.

munem regulam in ſophiſmatibus, Affirmatiua excluſiua infert vniuerſalem affirmatiuam de terminis tranſpoſitis, igitur iſta, Solus Pater eſt Deus, infert iſtã, Omnis Deus eſt Pater, vel omnis perſona diuina eſt Pater. Regula iſta probatur ex ratione excluſionis, quę videlicet notat pręciſionem in illo, cui additur reſpectu alterius extremi, ſiue pręciſam cõmenſurationem, ſcilicet quod alterum extremum non excedat illud, & hoc notat iſta vniuerſalis affirmatiua de terminis tranſpoſitis; & maximè in terminis communibus, vbi poteſt vtrunque extremum accipi vniuerſaliter. Probatur etiam Logicè per vnam propoſitionẽ, quę exprimit totum intellectum excluſiuę. Iſta enim, Tantùm homo eſt riſibilis, licet ponatur communiter habere duas exponentes, ſufficienter tamen exprimitur per iſtam, Nullus non homo eſt riſibilis, ex qua ſequitur, Nullũ riſibile eſt non homo, per conuerſionem; & vltra, igitur Nullum riſibile non eſt homo per illud 2. Periherm. ex negatiua de pręd icato infinito ſequitur affirmatiua de pręd icato finito, & negatiua de pręd icato negato; quod probatur per primũ principiũ, De quolibet affirmatio vel negatio &c. & hoc in pręd icatis ſimplicibus, quia negando iſtam conſequentiam negantur vtraque oppoſita ab eodem; & vltra, ergo omne riſibile eſt homo, per ęquipollentiã à primo &c. Hîc aliqui inſtant, quaſi vno correlatiuo incluſo aliud non excluditur, quia vnum eſt communiter de intellectu alterius, quia poſita ſe ponunt &c. & ſunt ſimul natura. Sed hoc eſt contra intentio-
1.c.8. nem Philoſophi. 1. Phyſic. arguentis ibi, Si tantum principium eſt, principiatum non eſt, ergo correlatiuum non eſt de intellectu correlatiui, ſicut aliquid eius, putà pars eſſentialis vel integralis, ſed ſicut aliquid, ad quod terminatur intellectus eius, & tale eſt ſufficienter diuerſum ab incluſo, tanta diuerſitate, quanta diuerſitas requiritur ad hoc, quòd ipſum excludatur;

¶AD ARGVMENTA. Ad primum diſtinguitur antecedens ſecundum cõpoſitionem & diuiſionẽ, ſicut iſta, Omnis homo, qui eſt albus, currit, ſenſus compoſitionis falſus eſt, quia ibi Deus determinatur ad ſtandum pro Patre per iſtam implicationem, qui eſt Pater, ſicut determinatur homo ad ſtandum pro homine albo in ſenſu compoſitionis ibi, homo qui eſt albus, & tunc conſequentia tenet. Senſus tamen diuiſionis verus eſt, quia tunc enuntiantur duo prædicata de eodem ſubiecto, de quo ambo ſunt vera, ſcilicet de Deo eſſe Patrem, & eſſe Deum, quaſi enuntiarentur iſta duo in duabus propoſitionibus categoricis copulatis ſibi inuicem, quarum neutra ſpecificaret alteram, & tunc conſequentia non valet à ſuperiori ad ſuum inferius cum excluſione. Et ſi obiicitur, quòd ſimilis conſequentia tenet in creaturis in ſenſu diuiſionis, reſpondeo, Si commune idem innumeratum poſsit competere pluribus inferioribus, non teneret illa conſequentia in ſenſu diuiſionis, tenet enim ibi præciſè, quia illud animal, quod eſt rationale, diuidẽdo non eſt aliud ab animali, quod eſt rationale in componendo. In propoſito autem ratio illa non tenet, quia iſte idem Deus, qui eſt Pater in ſenſu compoſitionis, non eſt Filius, qui diſtinguitur à Patre; Et ita Deus, qui eſt Pater in ſenſu diuiſionis, poteſt dici verè de aliquo, de quo non dicitur in ſenſu compoſitionis: non ſic autem de animali, quod eſt homo, quia illud in ſenſu diuiſionis de nullo verè prædicatur, de quo verè nõ prædicatur idem in ſenſu compoſitionis, vel è conuerſo; & ideo prædicatur ibi indifferenter, non ſic hîc, cùm non ſit idem antecedens ſecundum compoſitionem & diuiſionem. Aliqui etiam diſtinguunt principalem propoſitionem, quaſi iſta, Solus Pater eſt Deus, poſsit habere ſenſum compoſitionis falſum, & ſenſum diuiſionis verum, adducens illud Priſciani ſecundo conſtructionum, Inter exigẽs & exactum cadit aliquid medium. Sed iſtud non eſt logicè dictum, nec Grammaticè. Logicè non, quia tunc non poſſet aliquid contrahi, vel determinari per aliquã contradictionem, vel determinationem, quantuncunque enim immediatè adderetur alicui determinatio categorematica, vel ſyncategorematica, vt Homo albus currit, vel Omnis homo albus currit, adhuc reſtaret diſtinguere, ſicut hîc in ſenſu compoſitionis, & diuiſionis, & in vtroque ſenſu reſtaret vlterius diſtinguere, & ſic in infinitum, nec poſſet aliquis ſenſus determinatè exprimi; nec docuit Philoſophus in talibus multiplicitatem ſecundum compoſitionem & diui-

Var.o.lib. 3 diſt. 2. q. vnic. D. Bonauent. in 1. diſt. 4. dub. 3. laterali.

diuiſionem, ſed tantum in illis, vbi eadem materialia cōpoſita & diuiſa diuerſū ſenſum faciunt; iſta autem materialia, Omnis homo currit, vel Omnis homo albus currit, compoſita & diuiſa, nullum alium ſenſum faciunt; ſecus eſt hic, Iſte videt nunc me currere, componendo nunc aduerbium cum verbo præcedente vel ſequente. Nec etiam eſt dictum grāmaticè; Quia exigens & exactum dicuntur conſtructibilia, quorum alterum dicitur à priori regere, alterum ex vi aliqua, non eſt autem ſyncategorematicum conſtructibile reſpectu categorematici, quaſi vnum regat aliud ex aliqua vi. Et ideo licet hîc cadat medium vel implicatio media, cappa Sortis, ideſt, cappa quæ eſt Sortis, non tamen hîc, Homo albus, & Omnis homo albus.

☞ Ad ſecundum dicitur, Quòd excluſiua non conuertitur. Philoſophus verò hoc non oſtendit, quia determinat de ſimplicium propoſitionum conuerſionibus, quæ pertinent ad ſyllogiſmum categoricum & ſimplicem, ſed quòd conuertatur, patet per probata. * Ad ſecundum dico, quod illa non eſt ſua conuerſa, nec illa cōſequentia tenet, ſed eſt fallacia conſequētis, quia (ſicut probatum eſt in ſolutione quæſtionis) excluſiua eſt conuertibilis cū vniuerſali affirmatiua de terminis tranſpoſitis; ergo inferre excluſiuam ex excluſiua de terminis tranſpoſitis æquiualeret illationi vniuerſalis affirmatiuæ ex vniuerſali affirmatiua de terminis tranſpoſitis. In tali autem illatione vniuerſalis ex vniuerſali, eſt fallacia conſequentis, Omnis homo eſt animal, ergo omne animal eſt homo, à ſuperiori ad ſuum inferius affirmando. Ita eſt in propoſito. Et probatur, quia ſemper ex vi ſermonis proceditur ab inferiori ad ſuperius cum diſtributione. Prædicatum enim vniuerſalis affirmatiuæ non notatur eſſe conuertibile, ſed ſtat quòd ſit ſuperius ad ſubiectum; ergo ex diſtributione ſubiecti vniuerſalis, non ſequitur diſtributio prædicati reſpectu eiuſdem, nec poteſt ſequi diſtributio prædicati reſpectu inferioris ad aliquid, ſi non ſequitur diſtributio prædicati reſpectu ſuperioris ad illud; arguendo ergo ſic, Omne B eſt A, ergo omne A eſt B, eſt fallacia conſequentis, quia ex diſtributione eius, quod notatur eſſe inferius, non ſequitur diſtributio ſuperioris, & hoc reſpectu prædicati, quod notatur eſſe inferius ad prædicatum ſuperius, ſed eſt fallacia conſequentis; ſicut argueretur, Omnis homo eſt animal, ergo omne animal eſt Sortes. Sed cùm probatur illa conſequentia per conuerſionem propoſitionis excluſiuæ, Reſpondeo, Non omnis illatio in terminis tranſpoſitis notat tantam vnionem extremorum, quanta haberi poteſt virtute primæ, vnde vniuerſalis negatiua non conuertitur in particularem negatiuam in terminis tranſpoſitis, licet inferat eam. Ad propoſitū dico, quòd illa de terminis tranſpoſitis, quæ tantùm capit de intellectu excluſiuæ affirmatiuę, quantùm aliqua poteſt capere de terminis tranſpoſitis, eſt vniuerſalis affirmatiua, ſicut probatum eſt in ſecunda ratione ad ſolutionem principalem; ergo talis excluſiua affirmatiua conuertitur in vniuerſalē affirmatiuā, & pari ratione è conuerſo, vniuerſalis affirmatiua in excluſiuam affirmatiuam. Et ſi obiicias, ergo Ariſt. malè docuit, & inſufficienter conuerſiones, non docendo vniuerſalem affirmatiuam cōuertendam in excluſiuam affirmatiuam, Reſpondeo, Quòd conuerſiones docuit, propter perficiendam imperfectionem imperfectorum ſyllogiſmorum, non autem excluſiua aliam locum teneret in perficiendo ſyllogiſmum imperfectum, quàm aliqua indefinita non excluſiua, quia non aliam concluſionem inferret, quàm prius inferebatur in ſyllogiſmo imperfecto. Et ideo bene & ſufficienter docuit conuerſiones, quantū neceſſarium ſibi fuit ad propoſitum. 1. priorum cap. 2.

¶ Ad tertium dico, Quòd ex negatiua exponente antecedens, non ſequitur negatiua exponens conſequens. Cùm probatur, quia non ſequitur, Alius à Deo, ergo alius à Patre, nego, Quia illa conſequētia non eſt bona. Et cùm vlterius probatur, quod terminus huius alietatis non diſtribuitur, quia tunc eſſet impoſſibilitas enuntiandi tale relatiuum de aliquo, Reſpondeo, Quòd in omnibus relatiuis, ęquiparantiæ commune ſecundum ſe acceptum, vt commune eſt, non refertur, quia ex quo, vt commune eſt, abſtrahitur ab omnibus relatiuis, ſine terminis relationum, quia relatio realis non eſt niſi diſtincti ad diſtinctū, ſed ſi vt ſic referretur oporteret ibi dare terminum ſibi relatum diſtinctum, & ideo non referretur ad aliquid

quid eiuſdem rationis cum relato; ſed referretur ad aliquid alterius rationis; refertur igitur tale relatiuum tantùm pro ſuo inferiori, ſicut ſimile non refertur proſimili in communi ad ſimile, ſed pro aliquo inferiori, quod poteſt diſtingui à ſimili, ad quod refertur, ita etiam eſt de differenti; non enim refertur ad differens in communi, quaſi ad primum correlatiuum, quaſi eſſent duo extrema prima relationis, & vtrunque communiſsimum ad omne differens, ſed differens eſt differens ab hoc differenti. Etſi obiicias, Quòd relatiuum dat primò intelligere ſuum correlatiuum commune, Reſpondeo, Non eſt tale correlatiuum eius, vt commune, niſi ipſum vt ſumptum pro aliquo inferiori, pro quo diſtingui poteſt à correlatiuo. Exemplum huius eſt in rebus, Quia ſi tota natura ignis eſſet in vnò indiuiduo, illud indiuiduum non poſſet generare, quia ſi ſic, tunc generaret alium ignẽ, in quo eſſet tota natura ignis, & eſſent quaſi duæ ſpecies ignis, quod eſt impoſsibile: Et tamen nunc in vno indiuiduo natura ignis eſt ratio generandi, quia habet vnitatem ſufficientem pro principio actiuo, & diſtinctionem ſufficientem. Ita hęc ſimilitudo eſt ratio alicui referendi, vel terminandi relationem, ſed nec refertur, nec terminat, niſi accipiatur pro diſtincto in quo ſit; ita quòd nec vnitas, nec diſtinctio eſt per accidens, ſed vtrunque per ſe reſpectu talis relationis, ſicut dictũ eſt diſt. 19. de circumin ſeſsione: Non enim ſequitur, non alius à Deo, ergo non alius à Patre, ſed in affirmatiua eſt bona conſequentia ratione diſtributionis termini huius relationis, propter negationem incluſam in ratione alietatis. Ad aliam probationem, cùm dicitur, Solus Deus, ergo ſolus Pater, vel ſolus Filius, reſpõdetur, Quòd ſubiectum excluſiuæ poteſt comparari, vel ad excluſionem, vel ad prędicatum; primo modo habet ſuppoſitionẽ ſimplicem, quia excluſio fit ab eo ratione ſignificati; ſecundo modo habet ſuppoſitionem perſonalem, quia prędicatum attribuitur ſibi pro ſuppoſito. Contra iſtud. Vnum extremum in vno actu componendi & diuidendi habet rationem vnam, ſecundum quam accipitur reſpectu alterius extremi, quia diuerſæ rationes accipiendi idem extremum reſpectu eiuſdem termini, non videntur ſtare cum vnitate actus componendi. Et ſi dicatur, quòd reſpectu excluſionis ſupponeret ſub vna ratione, & vt accipitur ſub excluſione reſpectu prædicati ſupponit ſub alia ratione, Contrà. Subiectum, nõ ſupponit reſpectu ſuæ diſpoſitionis, ſed reſpectu prædicati, & ita præciſè habet illam ſuppoſitionem, quam intelligitur habere reſpectu prædicati, vt accipitur ſub ſua diſpoſitione. Ideo dico aliter, quòd ſubiectum affirmatiuę excluſiuæ ſupponit confusè tãtùm, ſicut & prædicatũ vniuerſalis affirmatiuæ, quod probatur ex conuertibilitate earum, quia reſpectu extremi eiuſdem ſtante eodem modo diſtributiuè, arguere ex parte alterius à confuſa tantùm diſtributiua, eſt fallacia figurę dictionis, & ſub termino ſic ſtante confusè tantùm, non licet deſcendere. Poſſet tamen dici in propoſito aliter, quàm in creaturis, videlicet quòd Deus ſub excluſione ſtat pro hoc Deo, qui communis eſt tribus perſonis. Quę reſpõſio tacta eſt diſt. 4. ar. 2. pro quo ſtat ibi ſubiectũ, Deus eſt Pater & Filius & Spiritusſanctus, & poſſet etiam valere diſtinct. 12. quid eſt illud ſubiectum, cui primò conuenit agere reſpectu creaturarum, quia hic Deus, vt eſt hac deitate Deus, non intelligendo aliquam perſonalem proprietatem, licet omne prędicatum, quod verum eſt de hoc prædicato primo, verum ſit de Patre per ſe, ſed non de ſolo Patre, ſed de Filio & Spiritusſancto.

☞ ¶ Ad quartum. Nemo vel nullus homo Deus dicitur homo, Homo fecit nuptias filio ſuo, igitur accipiatur commune Deo, & nullus Deus, & nullus intellectualis, vt ſit ſubſtantiuum, niſi quod nouit concedatur, & iſta minus intellectualis alius à Patre, quia alius notat alietatem in ſignificato ſui ſubſtantiui, ſic vniuerſaliter vbicunque habet ſubſtantiuum cõmune tribus, vera eſt propoſitio, tamẽ ſolus, & tamen vnus.

¶ Ad quintum patet. Omni ſolus ſumitur ſyncategorematicè.

DISTINCTIO XXII.

MAG. Poſt prædicta nobis &c.

TERTIO loco principaliter diſputat Magiſter de nominibus, quæ Deo conueniunt, quibuſq; deſignatur & eſſentiæ vnitas, &

perſonarum diſtinctio, per 4. ſequentes diſtinct. hoc ordine, vt primum agat de eis in generali, deinde in ſpeciali. Hac igitur diſtinct. ponit varias diſtinctiones horum nominum, ſunt enim & abſoluta & relata, ſunt & propria & translatitia, dicuntur de eſſentia & de perſonis, aut vna aut pluribus; & ſpecialiter agit de hoc nomine Trinitas. Circa hanc diſtinct. quæritur, quomodo ſit Deus à nobis nominabilis vnico artic.

ARTICVLVS

Vtrum Deus ſit nominabilis a nobis viatoribus aliquo nomine ſignificante eſſentiam diuinam vt hæc.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

Opinio Henrici in ſum ma. art. 22. q. 1. & 2.

RESPONDEO. Hic dicitur, quòd ſicut Deus intelligitur à nobis, ita poteſt & à nobis nominari, ſecundum igitur quòd diuerſimodè aliqui aſſerunt de cognitione Dei ab intellectu viatoris, ita conſequenter dicunt diuerſimodè de poſsibilitate etiam nominandi Deum; & qui negat conceptum vniuocum Deo & creaturę, & ponit duos conceptus analogos (quorum ſcilicet alter, qui eſt creaturæ, attribuitur alteri, illi ſcilicet qui eſt Dei) dicit ſecundū hoc conſequenter, quòd Deus eſt nominabilis à viatore nomine exprimente illum conceptum anologum. Sed contra iſtam poſitionem ſpecialiter arguo, Quia omnis conceptus realis poſsibilis haberi de eſſentia diuina natus eſt fieri in intellectu virtute illius eſſentiæ. Probatur, quia quodcunque obiectum intelligibile minimum natum eſt facere in intellectu conceptum omnem realem poſsibilem haberi de Deo, ſed (ſecundum iſtos) tantùm vnicus realis natus eſt haberi de eſſentia diuina virtute eius, licet intellectus negotians poſsit plures conceptus cauſare, & fabricare circa idem obiectum; ergo quodcunque obiectum poteſt facere conceptum realem in intellectu de Deo, poteſt facere illum vnicum (quem conceptum illa eſſentia eſſet nata de ſe facere) ſed ille vnicus eſt huius eſſentiæ, vt eſt hæc, ergo quodcunque obiectum faciat aliquam notitiam de Deo in intellectu noſtro, faciet (ſecundum opinionem iſtam) conceptum eius, vt eſt hæc eſ-

Impugnatur.

Henricus quol 5 & 15.

ſentia, & ita nominabilis eſt à viatore nomine ſignificante hanc eſſentiam, vt hæc.

alias notitia.

Poteſt dici breuiter ad quæſtionem, quòd iſta propoſitio communis multis opinionibus, quòd ſcilicet ſicut aliquid intelligitur, ita & nominatur, falſa eſt, ſi intelligatur præcisè, quia diſtinctius poteſt aliquid ſignificari, quā intelligi; quod videtur perſuaderi ex hoc, quia cū ſubſtantia non ſit intelligibilis à viatore, niſi in cōceptu communi entis (ſicut probatum eſt diſtinct. 3.) ſi non poſſet diſtinctius ſignificari, quā intelligi, nullum nomen impoſitum à viatore ſignificaret aliquam rem de genere ſubſtantię, ſed ſicut præcisè cōcipitur ab intellectu viatoris aliqua proprietas, à qua imponitur nomen, quę proprietas cōmuniter exprimitur per etymologiā nominis, ita præcisè talis proprietas ſignificaretur per nomē, putā, per hoc nomē lapis nō ſignificaretur aliquid de genere ſubſtātiæ, ſed tātū aliquid de genere actionis, putā læſio pedis, quā exprimit etymologia huius nominis, & fuit ratio, à qua imponebatur nomen; ita poteſt argui de omnibus aliis nominibus impoſitis rebus de genere ſubſtantiæ, quia nullum eorū ſi ſignificat aliquid, niſi proprietatem accidentalem aliquam, quę intelligebatur ab imponente; vel oportet dicere, quòd iſte diſtinctius nominabit ſubſtantiam, quā intellexit. Qualiter autem hoc ſit poſſibile, poteſt intelligi ſic, ſecundum viam Auguſt. 6. de Trinit. cap. 6. qua probat cōpoſitionem in omni creatura, nam concipiūtur ab aliquo multa accidentia concurrētia in eodem, putā talis qualitas, & talis quantitas; & probatur neutrum illorū eſſe alterum, quia vtrunque illorum manet ſine altero; probatur etiam ſecundò, vtrique illorum aliquid eſſe ſubiectum cōmune, quia vtrūlibet illorum poteſt deſtrui non deſtructo altero; ergo aliquid concluditur eſſe ſubiectum vtrique, vt quantitati & qualitati: illud autē quod ſubeſt non concipitur in conceptu quiditatiuo, niſi entis vel huius entis, & tamen frequenter accidit, quòd talis qualitas, & talis quantitas coniunguntur in aliquo, & alibi non coniunguntur, & hoc non eſt ex naturā quantitatis & qualitatis, vt præoſtenſum eſt ſuprà. Concluditur, igitur, quòd hoc eſt ex natura illius tertij, in quo fundātur ambo iſta, non autem coniunguntur talia in iſto tertio, qualia in illo. Ex quo etiam diuerſi-

Opinio Scoti.

Lapis quaſi lædens pedem.

diuerſimodè coniunguntur in diuerſis, cō̃cluditur ſubſtratum iſtis eſſe diuerſum à ſubſtrato illis, & ex hoc concluditur tertium illud eſſe aliud ab alio tertio; ergo cognoſcitur aliud tertium eſſe ſubſtratum, & ſimiliter quod ſit aliud à ſubiecto alterius, neque enim cognoſco diſtinctè, quid ſit in ſe, niſi quòd ſit ens vel res affecta talibus accidentibus; vnde vlterior conceptio, quam poſsimus de illo habere, quid ſit, eſt res aliqua habens talia accidentia & relationes. Ad propoſitum, ergo non accidētibus illis, ſed iſti alij ſic diſtincto (quid quid ſit, quod eſt cum iſtis cōiunctis, quæ intelliguntur) imponitur nomen aliquod, illud videtur eſſe proprium ſignum huius ſub ratione qua hoc, ita quòd imponens nomen intendat illam eſſentiam de genere ſubſtantiæ ſignificare; & ſicut intendit ſignificare, ita nomen, quod imponit, eſt ſignum, & tamen ipſe non intelligit illud diſtinctè, quod diſtinctè intēdit ſignificare per hoc nomen, vel per hoc ſignū. Exēplum eſſet etiam, ſi quis imponeret characteres Hebręos neſciens voces Hebræas in particulari, ſciens tamen quòd aliqua vox eſt prima, aliqua ſecunda; & aliqua tertia, imponeret ſic, Aliqua eſt prima, quęcunque ſit illa, volo quòd ſignificetur tali nomine vel tali charactere; illi characteres eſſent ſigna illarum vocum Hebræarum, quas aliquis Hebræus diſtinctè cognoſceret, obiectis ſibi talibus ſignis, non Hebręus autem, etſi cognoſceret, quid ſignificaretur per iſtas figuras, non tamen illud, quod ſignificatur, diſtinctè cognoſceret, ſed tantùm in ratione primę vocis vel ſecundæ. Breuiter igitur dici poteſt, quòd ad minus nomina multa imponuntur, quę ſignificant Deum in cō̃muni, quia ſic naturaliter poteſt concipi à ſimplici viatore (vt patet diſt. 3. q. 1.) vel ſi verū eſt, quòd diſtinctius poteſt ſignificari, quā concipi, poteſt Deus nominari à viatore nomine ſignificante hanc eſſentiam. Quidquid ſit de iſtis, veriſimile eſt Deum nominari tali nomine, & hoc ſiue illud nomen ſit impoſitum ab ipſo Deo, vel ab Angelo cognoſcente ipſum Deum, vel à viatore; veriſimile eſt enim, quòd multa nomina ſint in Sacra ſcriptura diſtinctè illam eſſentiā ſignificantia, ſicut Iudæi dicunt de nomi-

IeHoV:H. ne Dei, quod vocant Tetragrammaton. Et videtur Deus dicere Exodi. 3. Sic dices filiis Iſraël, Qui eſt miſit me ad vos &c. hoc nomen mihi eſt in æternum. Et cap. 6. Ego Dominus, qui apparui Abraham &c. & nomen meum Adonai non indicaui eis; eſt ergo Deus nominabilis à viatore nomine ſignificante propriam eſſentiam, vt eſt hæc eſſentia, quia viator poteſt vti illo ſigno, & intendere exprimere ſignificatum illius ſigni, ſiue ipſe impoſuerit illud ſignum, ſiue alius quicunque, qui cognouit ſignificatum, & tali etiam ſigno poteſt viator vti tanquam nomine, licet non potuerit illud imponere tanquam ſignum. Si autem iſta propoſitio eſſet vera, quòd nullū nomen poteſt alicui imponi diſtinctius, quàm intelligatur, hæc tamen eſt falſa, quòd nullus poteſt vti nomine diſtinctius ſignificante rem, quàm ipſe poſsit intelligere; & ideo ſimpliciter concedēdum eſt, quòd multis nominibus vti poteſt viator, exprimentibus eſſentiam diuinam ſub ratione eſſentiæ diuinæ.

¶ ARTICVLVS IDEM addititius, ſed copioſior.

Vtrum Deus ſit nominabilis ab homine viatore aliquo nomine proprio.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia Auguſt. de verbis Domini. c. 34. Quidquid poteſt fari, non eſt ineffabile, Deus autē eſt ineffabilis. Hanc minorem probat Auguſt. per hoc; quod continuò ſubdit dicēs. Si enim raptum ſe dicit Apoſt. Paulus vſque ad tertium cælum, & audiſſe ineffabilia verba, quantò magis & ipſe ineffabilis eſt, qui talia demonſtrat? 2. Cor. 12.

¶ 2. Præterea. Aug. in Ioannem Homilia 19. exponens illud Ioannis, 5. Non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem, dicit, Quòd videre filij eſt ipſum eſſe Verbū Patris, quod demonſtrari verbo non poteſt.

¶ 3. Pręterea. Hilarius. 3. de Trini. cap. 9. Sermonem humanę naturæ virtus generationis excedit.

¶ 4. Præterea. Ambroſius. 1. de Trini. cap. 5. Vox ſilet non mea tantùm, ſed Angelorum. Et loquitur de generatione Filij.

¶ 5. Pręterea per rationem. Nihil poteſt ſignificari ab aliquo, quod ab ipſo non poteſt intelligi, ſed Deus ab homine viatore conceptu proprio non poteſt intelligi, ergo &c. Maior probatur auctoritate Ariſt.

& Com

l ctô. & in gu.

& Comment. 4. Metaph. Etiam ad propoſitum auctoritate Auguſt. 7. de Trinit. c. 4. Verius enim cogitatur Deus, quàm dicitur, & verius eſt, quàm cogiratur. Et per Philoſophum: 1. Periherm. Voces ſunt notæ paſsionum, id eſt conceptuum; ergo nō poteſt eſſe alicuius ſignificati remoti, niſi ſub ea ratione, ſub qua conceptus; eſt ſignum proximum illius. Minor probatur Exodi. 33. Non enim videbit me homo, & viuet. Er per rationem, quia ille conceptus proprius, ſi habetur, includeret virtualiter notitiam omnium illorum propriam, quæ neceſſariò inſunt Deo. Hęc conſequentia probatur, quia vniuerſaliter etiā in creaturis conceptus proprius ſubiecti virtualiter includit notitiam propriam illorum, quæ inſunt ſubiecto; & tunc ſequitur vltra, quòd ſicut habens proprium cōceptū ſubiecti poteſt naturaliter ſcire omnia ſcibilia ſimpliciter de ſubiecto, ita viator habens talem conceptum poſſet naturaliter ſcire omnes veritates de Deo neceſſarias, & per cōſequens omnia illa, de quibus habemus fidem, quantùm ad vnitatē & Trinitatem in diuinis, & quantùm ad potentiam creatiuam & incarnatiuam, & ſic de aliis neceſſariò conuenientibus ipſi Deo.

¶OPPOSITVM videtur in Pſalmo 75. In Iſraël magnum nomen eius. Et Exodi. 3. Sic dices Filiis Iſraël, Qui eſt miſit me ad vos &c. hoc nomen mihi eſt in ęternum. Item Auguſt. contra Adimantū cap. 13. Illa ſublimitas ineffabilis, vt hominibus congruat, humanis ſonis ſignificanda eſt. Præterea per rationem. Viator poteſt habere propriū conceptum de Deo, ergo & nomine proprio nominare. Antecedens probatur, quia naturali ratione poteſt cognoſcere aliquod ens eſſe primum & infinitum, & illud eſſe vnicum & eſſe hoc, ergo poteſt habere conceptum de illa eſſentia vt eſt hęc; talis conceptus maximè videtur proprius eſſe de quocunque obiecto, ſcilicet concipere ipſum vt eſt hoc in ſe.

¶ *CONCLVSIO. Deus eſt nominabilis ab homine viatore aliquo nomine proprio.*

Opinio Hērici in ſumma.

¶RESPONDEO. Hîc eſt opinio talis. Nomen ſiue verbum vocis debet eſſe ſymbolum inter loquētem, & illum, cui loquitur, ſic quòd res ſignata ſit nota vtrique in ſe, & notum etiam ſit vtrique, quòd nomen ad ſignificandum ipſam rem ſit inſtitutum; ſed † veritas diuinæ eſſentiæ nota eſt ipſi Deo ſoli, quo ad rationē immenſitatis ſuę, ergo ſolus Deus nomen ſibi propriū vocale poſſet imponere. Subdit quæſt. pro ſecunda minore ſumēda ſub prima maiore, quòd beati cognoſcunt illam eſſentiam in ſe, ergo aliquo verbo, vt ſigno illius eſſentiæ ſub propria ratione poſſunt ipſi Deum nominare, ſiue illud verbum ſit inſtitutum à Deo, ſiue ab aliquo beato. Tertia minor eſt; quòd viator non poteſt concipere diuinam eſſentiam, nec ſecundum rationem immēſitatis, quia eſt proprium Deo, nec eo modo quo beati vident, & ideo ſignum impoſitum illi eſſentiæ primo modo, vel ſecūdo modo nō poſſet eos ducere ad aliquam diuinæ eſſentiæ notitiam, ſicut nec ſe producit cæcus natus ad notitiam coloris per verba, ſicut vidētes colorem, & cognoſcentes per rememorationem producūt ſe ad coloris notitiam. Quarta minor. Intellectus viatoris aliquo modo poteſt concipere Deū, ergo proportionabiliter nominare. Addit ibi, quòd nullum nomen proprium Deo ad placitum viatoris impoſitum, poteſt eſſe translatum à creaturis, quia quodlibet etiam tale nomen eſt cōmune creaturis, & primò illis impoſitum. Sed debet illud nomen primò & principaliter ei imponi, pro tantillo tamen, quòd de Deo à creaturis poteſt cognoſci. Infert vlterius, quod hoc nomen Deus ex impoſitione ſua ſignat, quod eſt perfectionis ſimpliciter; quaſi in ſumma & in generali reſpectu aliorū nominū, † quę quaſi particulariter exprimūt aliquid, quod rationem dignitatis habet in Deo, vt ſunt, ſapiens bonus, &c. Hoc etiam nomen, Deus primò eſt ei impoſitum; ita quod creaturæ non conuenit niſi translatiuè, ſicut Moyſes dictus eſt Deus Pharonis Exodi. 7. Ideo inter omnia nomina latina, nomen proprium eſt hoc nomen Deus, & ſic eſt proprium ei in lingua Greca, hoc nomen Theos.

ſtas vnitas.

Q' gre D. Thomam & Egidiū.

'ali's quare.

Impugnatur.

De ratione huius opinionis, quomodo maior habeat veritatem, dicetur in ſolutione quęſt. ſed minores vel diuerſæ partes eiuſdem minoris dubiæ videntur. Prima quidē, quòd ſolus Deus cognoſcit ſe ſub ratione immenſitatis ſuæ, quantùm ad affirmatiuam, quòd ipſe ſic cognoſcat ſe, eſt certiſsima; ſed quantùm ad negatiuam, quòd nullus intellectus ſub illa ratione illum cognoſcit, improbatur ſic. Nulla potentia

tētia operatiua poteſt perfectiſsimè quie-
tari, niſi in obiecto includente ſummā per
fectionem poſsibilem obiecto adęquato
ipſius potentiæ. Immenſitas ſiue infinitas
eſt perfectio ſimpliciter poſsibilis enti, vel
vero, vel cuiuſque rationi tranſcendenti,
& aliquod eorum eſt obiectum adæquatū
cuiuſcunque intellectus, ergo intellectus
creatus nō perfectè quietatur niſi in Deo
ſub ratione immenſitatis ſuæ. Maior appa
ret in exemplo de viſu, & conuenientiſsi-
mo viſibili; & etiam ratione, quia quocun
que alio habito, adhuc inclinatio potentię
eſt aliud nō habitum, & principalius, quā
ad iſtud habitum. Prima pars minoris pro
bata eſt diſt. 2. q. 1. Et ſecunda pars diſt. 3.
q. 1. Secundò ſic: Sola intellectio compre-
henſiua Dei repugnat intellectui creato,
ſed alia de Deo ſub ratione immenſitatis
eius poteſt eſſe non comprehenſiua eius,
ergo &c. Minor probatur, quia actus com
prehenſiuus obiecti infiniti eſt infinitus
intenſiuè, quia eſt ita perfectus in ratione
actus; ſicut obiectum in ratione obiecti, &
ideo ſimpliciter adæquatus, ſed obiecti vt
immenſi, poteſt eſſe actus non infinitus;
quia ſicut obiectum poteſt eſſe ſimpliciter
perfectius actu, & hoc ſub illa ratione, ſub
qua eſt obiectum actus, ita infinitum, ſiue
infinitè actus. Confirmatur, quia non ap-
paret, quare circa obiectum ſub ratione
infinitatis non eſſe poſſet vel haberi actus
perfectior in vno, & minus perfectus in
alio. Ex hac parte minoris improbata im-
probatur concluſio correſpondens. Pri-
mò ſic. Nominātem obiectum ſub aliqua
ratione non oportet comprehendere illud
ſub illa ratione, ſed ſufficit, quòd diſtin-
ctè apprehendat illud dici, intellectus crea
tus poteſt ſic apprehendere eum ſub ratio
ne immenſitatis, vt patet ex rationibus iā
poſitis, igitur &c. Maior probatur, Quia
Adam impoſuit nomina propria diuerſis
ſpeciebus animalium Geneſis. 2. Et tamen
non comprehendit illas, quia tunc æquè
perfectè nouiſſet eas, ſicut anima Chriſti,
quod non tenetur. Tertiò, quia ſignum na
turale verius ſignificat, quā ſignum ad pla
citum, intellectio creata poteſt eſſe ſignū
naturale Dei ſecundum rationem immen-
ſitatis illius, igitur ſic intellectus poteſt im
ponere ſignum ad placitum ſibi ſub illa ra
tione. Minor probatur, quia intellectio,
vt eſt obiecti eſt naturale ſignum eius. 1. Cap. 2.
Perihermen. Paſsiones ſunt notæ rerum, &

alias naturaliter.

naturalitatis; & hoc ideo quia propria
intellectio eſt propria ratio obiecti, proba
tum eſt etiam prius, quòd alia intellectio
creata poteſt eſſe Dei ſub ratione immen-
ſitatis. Secundò quia nomen quodcunque
eſt ſignum finitum, etiam ſi imponatur à
Deo ſibi ſecundum rationem immenſita-
tis ſuæ, ergo ad hoc vt ſit alicui intellectui
ſignum, non oportet, quòd illud habeat
intellectionem infinitā; poteſt igitur Deus
quocunque nomine nominari ab intelle-
ctu finito, imò plus, non poteſt Deus ſe no
minare aliquo nomine, ita excellente no-
men, quo nominabilis eſt à beato, quantū
cunque comprehenſio Dei excedit appre-
henſionem beati: Nec mirum, quia nec ne
ceſſariò in nobis eſt proportio nominis ad
nomen in ſignificando, ſicut intellectionis
ad intellectum imponentis vel diſponen-
tis, & ideo nomen ab vtrolibet impoſitum
poteſt eſſe ſignum ambobus; ergo ita hoc
nomen impoſitum à Deo comprehenden
te poteſt eſſe commune ſibi & beato, quia
tātùm finitè ſignificat, nec per conſequēs
infinitam intellectionem in vtente requi-
rit. Quarta pars minoris licet ſit in ſe ve-
ra, tenendo quòd viator non poteſt habe
re proprium quiditatiuum de Deo, & bea
tus nomen imponit ad ſignificandum cō- Henricus quol. 5. q. 1.
ceptum proprium, qualem habet de Deo; & quol. 13.
tamen arguitur, quòd repugnat dictis q. 14.
iſtius alibi. Primò ſic, Conceditur enim
viatorem aliquem conceptum quiditatiuū
poſsit habere de Deo, & patet quòd aliàs
nullum poſſet habere qualitatiuum, vel re
latiuum de ipſo, nam conceptus qualitati
uus ſemper requirit conceptum quiditati-
uum, cui inſit; ſed ſecundum ipſum non
poteſt haberi conceptus quiditatiuus de
ipſo communis Deo & creaturæ, igitur e-
rit proprius, nam ſimpliciter primò diuer
ſus à conceptu creaturæ; ergo nomen
impoſitum à beato ipſi Deo ſub propria
ratione, non ſic erit viatori, ſicut no-
men coloris cæco nato. Si dicatur, quòd
non poteſt viator Deum intuitiuè intelli
gere ſicut beatus, Hoc non obſtat, quia nū
quam per nomen fit cognitio intuitiua rei
ſignificatæ, ſed tantùm quędam rememo-
ratio ad conſiderandum rem prius notam.
Apparet in exemplo. Nam cęcus non na-
tus, qui aliquando vidit colorem bene vti
tur nomine coloris tanquam ſigno cōmu-
ni ſibi & videnti, quia vterque per reme-
morationem poteſt intelligere colorem,
licet

licet cecus nunc non poſſet intueri colorem. Secundò ſic. Obiectū perfectum poteſt facere in intellectu proportionato quencunque conceptum realem poſsibilem haberi de ſe, hoc probatur, Quia etiā hoc poteſt obiectum minus perfectū, ſed eſſentia diuina (ſecundum iſtum) in intellectu proprio non poteſt cauſare niſi vnicum conceptum realem, alij autem ſi habē tur, habentur per negationem ſui intellectus; ergo vnicus conceptus realis eſt poſſibilis de illa eſſentia, igitur ſi habet aliquem conceptum de Deo, habet illum, ille erit proprius. Nec accipitur in iſta ratione conceptus pro actu concipiendi, ſed pro obiecto formali terminăte actum. Huius rationis licet maior videatur probabilis, tamen negaretur de intellectu proportionato, id eſt infinito; quia ille eſt comprehenſiuus vnico conceptu; & ita nō capax multorum de obiecto, ſicut † intellectus non comprehenſiuus, negaretur etiā de quocunque intellectu, intelligendo de obiecto immediatè in ſe mouente, quia ipſum propter imperfectionem ſuam, nō moueret ad conceptus imperfectos poſsibiles haberi de ſe, per motionē aliorū obiectorum imperfectè ducentium in cognitionem eius.

† alius intellectiuus.

Ad quæſtionem premitto quedā. Primò quod nomen quodcunque aliquid ſignificans, quod huic ſoli conuenit, poteſt dici proprium nomen huic, ſed ſimpliciter nomen proprium huius non eſt, niſi quod primò ſignificat hoc ſub ratione propria, quia ſolùm illud eſt proprium ſignum vocale huius. Secundò præmitto, quòd nominari ab aliquo poteſt intelligi dupliciter, vel vt nomen imponente, vel vt nomine vtente, & vtrunque dupliciter, ſcilicet perfectè vel imperfectè, perfectè vti nomine eſt nō tantùm vti nomine, vt re quadam naturali, formando ſcilicet ſonum illum, ſic enim poteſt auis edocta formare, ſed eſt vti nomine vt ſigno, non tantùm conceptus poſsibilis haberi ab aliquo per illud nomen; ſic poſſet Latinus aliquod verbum Hebræum proferre Hebræo neſciens quid diceret, ſed vt ſigno conceptus habiti ab vtente, vt ſic perfectè vti nomine ſit illo vti, vt ſigno conceptus proprij expreſsiuo, vti autem illo vt quodammodo cauſa ſimilis conceptus habendi ab audiēte per rememorationē non eſt neceſſarium ad perfectè vti ſimpliciter, ſed ad perfectè vti illo, vt ſigno cōmuni inter duos: & ideo requiritur ad hoc, quod eſt vti nomine perfectè moraliter, quia requiritur ad vtendum nomine ad finem debitum, & hanc vtranque perfectionem tangit Aug. ſuper Ezech. 13. Verba inſtituta ſunt, per quæ in alterius notitiam quiſque cogitatationes ſuas proferat. (Per quæ quiſque cogitationes ſuas proferat) Ecce perfectio prima (In alterius notitiā) Ecce ſecunda. Intellige alterius vel quaſi alterius, quia quandoque aliquis ſeipſum loquendo efficacius ducit in intelligendo per rememorationem, quàm ſine loquela intelligeret, & in notitiam non eſſe nouam, ſic loquimur Deo orando. Item de prima perfectione (Cogitationes ſuas) ſubdiſtinguo, vel habet conceptum ita proprium ſicut nomen ſignificat, & tunc ſignificat perfectè (Cogitationes ſuas), vel habet minus proprium vel confuſum, vtpote non habens niſi conceptum animalis proferat hāc vocem homo, intendens illud exprimere audienti, quod alij cōcipiunt per nomen, & ad quod eſt impoſitum, ſciens ipſum eſſe impoſitū alicui ſpeciali ſub animali, quod tamen non intelligit in particulari, ſicut ſignificatur per hoc nomen. Eſt igitur hîc ordo vti nomine, vt re tali vlterius, vt ſigno ad placitum alicuius, cuius tamen nullum conceptum habet vtens, niſi in hoc vniuerſaliſsimo, quòd eſt aliquid ſignificatum hoc nomine. Tertiò vti nomine, vt ſigno alicuius, cuius conceptum vniuerſalem tantùm habet vtens, intendit tamen illud exprimere, vt ſignificatur per nomē, licet illud ſic in particulari, non cōcipiat. Quartò vti nomine vt ſigno expreſsiuo proprij conceptus in particulari, & ſemper, hic prior gradus eſt imperfectior reſpectu poſterioris; Primus igitur eſt imperfectiſsimus, vltimus ſimpliciter perfectus.

His præmiſsis ad quæſtionem ſit prima concluſio, Quòd poſsibile eſt Deum ſimpliciter nomine proprio nominari à viatore imperfectè ſecundum tres gradus primos prędictos; Secunda concluſio eſt. Nō eſt hoc poſsibile perfectè, ſcilicet ſecundū quartum gradum; Tertia concluſio eſt, Qualiter de facto à nobis nominatur. Prima probatur, quia ſi non, hoc eſſet quia non poteſt habere conceptum proprium de Deo, & oportet rem ſic concipi, ſicut nominatur, ſed iſta ſecunda eſt falſa. Probo.

bo. De nulla ſubſtantia habemus conceptum proprium & per ſe; ſi igitur non eſt poſsibile diſtinctius nominare, quàm concipere, ſequitur, quòd viator nullo nomine ſignificat aliquam ſubſtantiam diſtinctè, neque vtens nomine, neque aliquod nomen impoſitum à viatore ſignificabit aliquam ſubſtantiam diſtinctè. Conſequens eſt falſum, igitur & antecedens; nam illa propoſitio prima, quòd non intelligimus aliquam ſubſtantiam diſtinctè, probata eſt ſupra diſt. 3. q. 1. Qualiter autem oppoſitum conſequentis ſit verùm, quia hoc eſt præambulum ad propoſitum, declaratur primò de nominatione ſubſtantiæ, vtendo nomine impoſito, ſecundò de nominatione eius, imponendo ipſi nomē. Primum ſic. Hæc minor, per hoc nomen homo non intendimus tantùm ſignificare animal, patet, ſed aliquid ſub animali diſtinctum ab equo, & alijs; vnde hæc eſt nobis nota tanquam vera, Homo per ſe diſtinguitur ab equo, &c. Nec intendimus per hoc nomen ſignificare aliquod accidens, vel aliqua accidentia, imò ſpeciē in genere ſubſtantiæ tantùm; vnde hæc eſt nobis verè cognita, Homo per ſe diſtinguitur a quncūq; accidente, diſtinctiue etiam maxima, quia ſecundū genus generaliſsimum. Nec intendimus ſignificare aliquā deſcriptionē ex animali, & accidēte vel accidentibus, imò aliquid per ſe vnū; & in ſe natum habere vnum per ſe conceptum diffinitum. Maior, quòd autē intendimus ſignificare ſub propria ratione, nec tamē illud, ſi intelligimus, nominamus imperfectè ſecundum tertium gradū & modū, vt dictū eſt prius, quare &c. Conſimiliter patet de impoſitione, ſicut de vſu, ſicut enim ſi Adam intelligens hominē ſub propria ratione impoſuiſſet ei nomē propriū, quo ego vtens intēdo illud ſignificare, ſicut nomē eſt ipſi impoſitū, de quo tamen nō habeo conceptū, niſi in vniuerſali imperfectū, vel per accidēs, vel in quadā deſcriptione; ſic ſi idē nondū nominatū, ſicut intelligerē, poſſem ei nomē imponere, intendēs per illud nomē, ſic ipſum ſignificari, ſicut nunc intēdo per nomē ſignificare ab alio ei impoſitū: & hoc modo licet quādoque imponēs nō habuit cōceptū de re, niſi in quadā deſcriptione, quā ſignificat etymologia nnminis, nō tamen impoſitū eſt nomē ad ſignificandū illam deſcriptionem, ſed illā ſubſtātiam, cuius eſt illa deſcriptio; ſicut hoc nomen lapis non eſt impoſitū ad ſignificandū actionē iſtā, lędere pedē, quia tunc lapis per ſe eſſet in genere actionis, ſed imponitur illi ſubſtantię ſub propria ratione, cuius eſt hęc deſcriptio, lędens pedes. Hoc patet etiā, quia eidem quādoq; imponūtur multa nomina ſecundū multas proprietates, non ab eadē proprietate, ſed alia, vt lapis, petra; nec imponūtur iſtis proprietatibus, quia tunc nō eſſent eiuſdē per ſe in numero, imò, nomen vnū alicuius eſſet de genere actionis, aliud alicuius de genere paſsionis, vt petra pede trita: patet igitur, quòd alia eſt ratio, à quā nomē imponitur, & hoc ſignificat etymologia, alia cui imponitur; & ita licet imponēs non habuit diſtinctū conceptū niſi rationis, a qua impoſuit, nō tamē illi nomen impoſuit, ſed illi ſubſtātiæ, cuius eſt hæc deſcriptio, & hoc ſub propria ratione, quā tamē nō ſic intelligit, & per cōſequēs iſte nominat, vt imponens imperfectè ſecundū tertium gradum.

☞ Solutiones argumentorum, & alia ad propoſitū notanda habes in Reportatis.

DISTINCTIO XXIII.

MAG. Prędictis adijciendum, &c.

HAC diſtinctione diſputat Magiſter ſpecialiter de hoc nomine Perſona, quòd ſcilicet in plurali, de pluribus perſonis prædicatur. Circa hanc diſtinctionē quæritur vnum, Quid ſcilicet dicat perſona in diuinis.

QVAESTIO.

Quid dicat Perſona in diuinis.
Diuiditur in duos art.

Ar. 1. Vtrum perſona in diuinis dicat tantum ſecundam intentionem.

Art. 2. Vtrum perſona, ſecundum quod dicit aliquid cōmune Patri, Filio, & Spirituiſancto, dicat præciſe aliquid ſecūdæ intētionis.

ARTICVLVS 1.

Vtrum perſona in diuinis dicat tantum ſecundam intentionem.

ARGVITVR quod ſic.

¶ 1. Quia, ſicut diuiduum reperitur communiter in omni natura, ita ſuppoſitum in natura ſubſtantiali, & perſona in natura intellectuali, ſed indiui-

t.c.3. & in de. 4. Metaph. & per conſequẽs cõſequitur rẽ ex natura rei, & maximè eſt verũ de illa vnitate, quę eſt vera vnitas, cuiuſmodi eſt vnitas indiuidui, ergo talis vnitas non dicit intẽtionẽ ſecundã, & ſicut nõ vnitas in cõmuni, ita nec vnitas in natura intellectuali; ſi igitur perſona dicat vnitatem in natura intellectuali, ſicut indiuiduũ in cõmuni, ſequitur oppoſitũ cõcluſionis eorũ,

¶ Ad ſecundum, contra iſtam rationem, Aug. de doctrina Chriſt. cap. 1. & ponitur in litera diſt. 1. & diſt. 25. primi lib. dicit. Quod res, quibus fruendum eſt, Pater, Filius, & Spirituſſanctus eſt, vnde ſecũdum ipſum tres perſonæ ſunt tres res, res autẽ non videtur dicere ſecundam intentionẽ, & tamen eſt commune tribus perſonis; & numeratur in eis; ergo non oportet dicere perſonam ſignificare ſecundam intentionem, quia eſt commune numeratũ in multis. Magiſter etiam diſt. 25. cap. 8. exponit tres perſonas per tres ſubſiſtẽtias, vel tres ſubſiſtentes; ſubſiſtentia autem non videtur ſignificare rem ſecundæ intentionis, & tamen eſt commune tribus, & numeratur in eis. Item prędicta opinio quærit, Quomodo perſona poſsit vniuocè prędicari de pluribus indiuiduis, niſi ſit vniuerſale, ſed eandem difficultatem petit de relatione, & eodem modo ſequitur, magis enim videtur, quòd à conſtitutis poſsit abſtrahi commune, quàm à conſtituentibus, ſed quomodo poteſt abſtrahi aliquod cõmune primæ intentionis, & tamen non vniuerſale reale, dicetur diſt. 26.

¶ Ad tertium contra additum arguo ſic. Adiectiuum non determinat aliquid, niſi illud, ad quod terminatur eius dependentia, ſed adiectiuum non poteſt terminare dependentiam alterius adiectiui, quia ęqualiter dependent, & ambo ſunt æquè dependentia, ergo neutrum determinat alterum; ergo ſi hoc nomen perſona ſit tale concretum, non poteſt terminare dependẽtiam alterius, cuiuſmodi eſt ille terminus numeralis Tres; igitur non bene diceretur, quòd ſunt tres perſonę, niſi intelligẽdo aliquod ſubſtantiuum, quod determinetur per vtrunque adiectiuũ, ſed non eſt dare aliquod ſubſtãtiuũ tale ſubintellectum, ergo &c. ☞ Non poteſt terminare dependentiã alterius adiectiui, cuiuſmodi eſt terminus numeralis tres, igitur nec per ipſum determinatur. Reſpondeo. Multa ſunt concreta, quæ non ſunt adiectiua ſicut cauſa, genus, ſpecies. Contra adiectiuum arguis, non contra concretum.

ARTICVLVS. 2.

Vtrũ perſona, ſecundum quod dic i aliquid cõmune Patri Filio & Spirituiſãcto, dicat præciſe aliquid ſecũdæ intentionis.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia omne commune pluribus vniuocum, & diſtinctum, & plurificatũ in eis, dicitur de eis ſecundum aliquam rationem vniuerſalis; perſona eſt cõmune vniuocũ Patri & Filio & Spirituiſancto, & ędificatum in eis (etiam ſecundum Aug. 2. de Trinit, cap. 4. & 6.) ergo dicitur de eis ſecundam aliquã rationem vniuerſalis: Et ſi dicat aliquã intentionem ſecundã, verè eſt in diuinis aliqua ratio vniuerſalis, quòd non videtur inconueniens; ſi verò dicat Intentionem primam, erit in diuinis vniuerſale reale cõmune, & ita aliqua realitas potentialis, quod videtur inconueniens.

¶ OPPOSITVM. Perſona eſt terminus productionis realis, & adoratur, ſecunda intẽtio non terminat productionẽ realẽ, nec adoratur, ergo &c. Pręterea. Trinitas in diuinis non eſt tantũ conceptuũ, ſed rerum, contra errorem Sabellij.

¶ *CONCLVSIO. Perſona, ſecũdũ quod dicit aliquid commune Patri Filio & Spirituiſancto, non dicit præciſe aliquid ſecundæ intentionis.*

¶ RESPONDEO: Quòd accipiendo diffinitionẽ perſonæ, quã ponit Ricar. 4. de Trinit. c. 22. quòd eſt intellectualis naturæ incõmunicabilis exiſtentia; per quã diffinitionẽ exponitur, vel corrigitur diffinitio Boẽtij dicẽtis, quòd perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia (Quia ſic ſequeretur animam eſſe perſonã; & deitatem eſſe perſonã; & etiam non conuenire propriè Deo, quia indiuiduum non eſt, niſi vbi eſt diuiduum, quòd non conuenit Deo; ſimiliter tantùm propriè nomen perſonæ conuenire homini, qui conſimiliter ſolus propriè dicitur rationalis, quod eſt incõueniens) Dico, quòd nihil propriè eſt in hac diffinitione Ricar. quod ſignificet intentionẽ ſecundã; quia ex natura rei ſine omni operatione intellectus eſt in Patre natura intellectualis, & entitas incommunicabilis. Iſta autem

incommunicabilitas duplex eſt, quod poteſt intelligi ex ſupradictis, in diſtinct. 2. Quia communicabile pluribus dicitur dupliciter, vno modo dicitur communicabile pluribus, quod eſt idem cuilibet eorũ, ita quod quodlibet ſit ipſum, ſicut vniuerſale dicitur communicari ſuis inferioribus; Alio modo communicatur alicui vt forma, qua aliquid eſt tale ſecundùm ipſum, ſed non eſt ipſum, vt anima communicatur corpori, & vtroque modo deitas eſt communicabilis, & neutro modo perſona eſt communicabilis: Deus habet vnam communicabilitatem, anima aliam, diuinitas vtranque. Et ita duplex eſt incommunicabilitas pertinens ad rationem perſonæ, propter quod anima ſeparata, licet habeat primam incommunicabilitatem, tamen non eſt perſona, quia non habet ſecũdam, vtraque incommunicabilitas requiritur ad rationem perſonæ, & eſt in re ex natura rei, & ita nihil de ratione perſonę dicit intentionem ſecundam.

Obiectio. 2. Contra iſtud poteſt obiici, quia ſecundum iſtud videtur, quòd perſona tantùm ſignificet duplicem negationem duplicis communicabilitatis. ☞ Item arguo ſic. Si perſona dicit formaliter incommunicabilitatem, ergo formaliter dicit negationẽ, ſed negatio eſt ſecunda intentio, cũ ſit ens rationis, ergo perſona dicit rem ſecundæ intentionis, quod eſt propoſitum. Reſpondeo, quod perſona non tantùm dicit communicabilitatem, ſed dat intelligere naturam intellectualem, in qua eſt, ſicut indiuiduum, ſcilicet naturam in communi. Dubito tamen, ſi dicat exiſtentiam formaliter

Clarius in 3. diſt. 1.

cum duplici incommunicabilitate, aut dicat tantùm formaliter incommunicabilitatem, & exiſtentiam in concreto tanquã modum habendi naturã, vt ſit ſenſus, perſona eſt incommunicabilis habens exiſtẽtiã in natura intellectuali; & poſito quòd ſic eſſet, adhuc dico, quòd perſona non dicit intentionem ſecundam, quia ſecũda intentio ſolùm cauſatur per intellectum negotiantem circa obiectum: Quidquid igitur mouet intellectum ad intellectum ante negotiationẽ non eſt intentio ſecũda, ſed res mouens intellectum mouet ad negationem ſui obiecti ante negotiationem intellectus, quia negatio talis cõſequitur rem ex natura rei ante negotiationem; & hoc ideo eſt, quia vnum oppoſitorũm mouet ad notitiam ſui oppoſiti ante negotiationẽ intellectus, propter quod dicit Philoſophus, quòd eadem eſt ſcientia oppoſitorum; ideo quamuis ponatur perſona tantùm dicere formaliter negationem, non tamen intentionem ſecũdam, quia negatio, quę conſequitur ex natura rei, non eſt ſecunda intentio, & præcipuè negatio in genere, cuius eſt incommunicabilitas. Quando igitur dicitur, quòd negatio eſt ens rationis, dico, quòd eſt negatiua entis ex natura rei, ſicut enim Sortes eſt homo ex natura rei; ſunt autem negationes in intellectu entitatis, quia prima motio intellectus non ante affirmationem ſed negationem eſt ad apprehẽſionem negationis. Sic igitur teneo, quòd perſona nõ ſit nomẽ ſecũdæ intentionis ſed primæ, & quòd formaliter ſignificet duplicẽ negationẽ cõmunicabilitatis, & quòd importet naturã intellectualẽ. & fortè formaliter etiam importat exiſtentiã perſonę, & tũc non tantùm negationem cõmunicabilitatis importat, ſed etiam poſitiuum aliquod, vel fortè nõ dicit formaliter exiſtẽtiam, & tunc de formali ſignificato eſt tãtùm duplex negatio dãs intelligere duplex poſitiuum, ſcilicet naturam, & modum habendi naturam, & per hoc quacunque via data, patet ad argumenta. Quòd ſi perſona dicat exiſtentiã in abſtracto, & modum habendi naturam in concreto, eſt formaliter poſitiuum, & tunc perſona eſt formaliter exiſtentia incommunicabilis habens naturam intellectualem; ſi autem tãtùm formaliter importat negationem, tunc connotat exiſtentiam in natura intellectuali, & ſic ſtat pro illo, quod eſt incõmunicabile, & ſic adoratur, & eſt terminus productionis realis.

1. Topic. 11.

¶ Ad aliud argumentum patet diſtin. 2. alibi.

Dubia. 3. Et ſi hoc ſit verũm, tunc videtur dubiũ, quomodo negatio poſſit eſſe cõmunis tribus perſonis, niſi affirmatio aliqua ſit eis communis, propter quãm inſit in eis talis negatio; quia negatio non videtur tribus conuenire, niſi conſequatur affirmationẽ; nõ eſt autẽ deitas iſta affirmatio, quia ipſa nõ numeratur in tribus, ergo oportet dare aliquid commune paſsinũ ab eis abſtractum, quã ſit negatio talis, & tũc habetur propoſitũ. Si etiã dicat perſona talem negationẽ precisè, nõ videtur dicere totã rationẽ perſonæ, quia perſona dicit rẽ ad dignitatẽ, vel ad perfectionẽ pertinẽtẽ, negatio autem nullã dignitatem, vel perfectionem

tionem ponit. Videtur etiam, quòd dicat relationem rationis per hoc, quòd ſuum oppoſitum, ſcilicet communicabile, tantum dicit relationem rationis in eſſentia diuina; Eſt enim eſſentia communicabilis Filio, & tamē eſſentia nō refertur realiter ad Filum, ergo incommunicabile dicit relationem rationis.

Soluuntur. Ad primum iſtorum dico, quòd ab vltimis diſtinctiuis & conſtitutiuis perſonarum nihil poteſt abſtrahi commune dictum de eis in quid, quia illa ſunt primò diuerſa, id eſt, nihil idem realiter includentia, tunc enim eſſet quærere de eis, per quid diſtinguerentur, & ideo omne commune abſtractum ab eis, vel eſt conceptus omnino negatiuus, vel ſaltem non eſt quiditatiuus conceptus vnius rationis; certum eſt autem, quod aliqua negatio communis poteſt abſtrahi ab illis vltimis, & hoc vnius rationis, quia negatio eſt vnius rationis per hoc, quòd repugnat affirmationi vnius rationis; quibuſcunque igitur repugnat affirmatio vnius rationis, conuenit negatio vnius rationis, & ita tribus perſonis, & etiam diſtinctiuis illarum vltimis poteſt competere negatio aliqua communis, ſi illa dicatur eſſe incōmunicabilitas, etſi ponatur incommunicabilitatē ſolam eſſe de per ſe ratione conſtitutiui perſonę; ita quòd perſonalitas ſit incommunicabilitas ſubſiſtentis in natura intellectuali, & ita omnia alia præter primum ſint addita in ratione perſonæ, tunc perſona propriè non diceret aliquem conceptum propriè poſitiuum: Sed tamen non dicet aliquem conceptum ſecundę intentionis, Omnis enim conceptus eſt intētionis primę, qui natus eſt fieri immediatè à re, ſine opere, vel actu intellectus negotiantis, qualis eſt conceptus non tantum poſitiuus, ſed negatiuus. Tamē dubitatur, Quomodo poteſt negatio eſſe communis ſiue poſitiuo, cui inſit. Reſpondeo. Quātumcunque diuerſis, ſi nihil etiam commune haberent, poteſt eſſe negatio communis, ſicut non Sortes, eſt commune vninocum ad omnia alia à Sorte entia, & non entia. Et licet illa, quibus negatio eſt communis, habeant aliquod poſitiuum cōmune, nō tamen oportet, quòd per illud commune inſit eis negatio communis, non rationalitas enim conuenit vltimæ differentiæ aſini & equi, & non per aliquid commune in illis, quibus conuenit iſta negatio, quia vel nihil eſt commune differētiis vltimis, vel ſi entitas eſt eis communis, non propter entitatem conuenit eis talis negatio, ſicut nec propter entitatem repugnat eis talis affirmatio. Et ſic dicendum, quod maior eſt falſa, quia negatio eſt vnius rationis, quia opponitur affirmationi vnius rationis, & non quia conſequitur affirmationem vnius rationis; non homo, enim eſt vnius rationis; quia homo, cui opponitur, eſt vnius rationis, & non quia conſequitur affirmationem vnius rationis, non homo enim cōmune eſt enti & non enti, quibus nihil affirmatiuum ſiue poſitiuum eſt cōmune. Cùm ſecūdò obiicitur, quòd negatio non dicit aliquid ad dignitatē pertinens, & ad hoc etiam poſſunt adduci rationes ad principale, quia negatio nō adoratur, nec etiam eſt terminus actionis realis. Poſſet dici, quòd negatio in genere differt à negatione extra genus, & à priuatione; priuatio quippè requirit ſubiectum aptum, vel ſecundum ſe, ſi eſt priuatio ſecundum ſe, vel ſecūdum genus, ſi eſt priuatio ſecundum genus, ſicut talpa dicitur cæca. 5. Metaph. cap. de priuatione. t.c. 27. Negatio extra genus abſolutè nihil requirit, quia æqualiter dicitur de ente & de non ente. Negatio autem in genere quaſi mediat, quia requirit ſubiectum, de quo dicatur, non tamen aptitudinem ad formam, talem fortè negationem importat diuerſitas, de quo alias, quia negat identitatem, vel notat non identitatem talem in ente; ergo talem poteſt nominare incommunicabilitas, vt importatur in perſona, quia notat negationem duplicis communicabilitatis in natura intellectuali, nec tamen dicit aptitudinem ad aliquam communicabilitatem, ſed negationem illam in natura poſitiua intellectuali, & ita dicit aliquid pertinens ad dignitatem, non ratione ſignificati, ſed ratione connotati, & ſubiecti; & ſic poſſet concedi perſonam generari, & adorari; ſicut cæcus ambulat, vel amatur, non quòd cæcitas ſit ratio ambulandi, ſed quòd illud, in quo eſt talis priuatio, ſit ſubiectum reſpectu talis prædicati. Cùm arguitur de communicabili & incommunicabili; dico, quòd vnum oppoſitum poteſt eſſe relatio rationis, & alterum relatio realis, vel ſaltem negatio vel priuatio realis alicuius relationis, ſicut idem perfecta identitate dicit relationem rationis. 5. Metaphyſic. cap. de eodem, t.c. 20 in bente. & ta-

men diuerſum, quod negat iſtam identitatem, conuenit rei abſque actu rationis & intellectus; & ratio eſt, quia licet aliqnid non conueniat rei, niſi ex opere, vel actu intellectus, tamen poteſt repugnare rei ex ſe ſine actu intellectus, ſicut Sorti vniuerſalitas repugnat, quæ tamen non conuenit homini, niſi per actum intellectus operantis, & negotiantis circa hominem. Etſi igitur communicabilitas dicat tantùm relationem rationis in eſſentia, tamē poteſt repugnare perſonę ex aliquo, quod eſt in re, & propter idem poteſt ſibi incommunicabilitas competere.

Dubium. Iſta igitur via ſuppoſita ſicut certa, quòd à perſonis poteſt abſtrahi aliquis conceptus negatiuus negationis in genere, & hoc non ſolùm à perſonis quaſi conſtitutis, ſed etiam à formalibus conſtitutiuis earum, eſt dubitatio vlterior, Vtrum tale commune ſolummodo negatiuum ſit abſtrahible ab eis, vel aliquod commune poſitiuum. Et videtur, quòd oporteat ponere aliquod poſitiuum poſsibile abſtrahi ab eis, propter verbū Aug. de doctrina Chriſtiana, & verbum Magiſtri in litera diſt. 25. quæ adducta ſunt contra opinionem. Poteſt dici, Quòd ab indiuiduis non tantùm poteſt abſtrahi ſpecies, quæ dicit quiditatem indiuiduorum, ſed etiam aliquid quaſi proprium.

¶Ad argumenta patet ex dictis.

DISTINCTIO XXIIII.

MAG. Hic diligenter inquiri &c.

HAC diſtinctione diſputat etiā Magiſter in ſpeciali de nominibus numeri ſignificantibus vnitatem & pluralitatem in diuinis. Circa hanc diſtinctionem quęritur, Qualiter in diuinis ſit numerus, vnico articulo.

ARTICVLVS

Vtrum in diuinis ſit proprie numerus.

¶*CONCLVSIO eſt quod non.*

Quære Hēricū quol. 5. &c. RESPONDEO. Aut ponitur quòd numerus habeat vnitatem formalē reſpectu cuius formalitatis vnitates ſunt materiales, & ſicut materia illius formæ: Aut ponitur, quòd numerus eſt tantū vnus aggregatione vnitatū, ſicut aceruus lapidū dicitur vnū aggregatione lapidū. Quod horū verū ſit, alias videbitur, quando tractabitur de numeris. (In Reportatis.) Primo modo dico, quòd in diuinis nō eſt numerus, quia quælibet perſona diuina eſt infinita, & quælibet proprietas perſonalis eſt eadem infinito; ſed nihil quod eſt ex ſe formaliter infinitū, vel idē infinito, eſt potentiale vel pars alicuius, quia tūc eſſet aliquid maius infinito, quia totum eſſet maius infinito, ſi tamen pars eius eſſet infinita; & ideo illam poſitionem tenendo nō erit numerus in diuinis. Si ſecunda poſitio vera eſt, ſcilicet quòd numerus eſt tantùm vnus aggregatione vnitatum, cùm aggregata ſint ſimpliciter diuerſa (ita quod non faciunt, nec ſunt aliquid per ſe vnum, imo ſunt minus vnum, quàm illa, quæ ſunt vnum per accidens, & quę ſunt in diuinis, ſunt idem alicui verè vni naturę, quod eſt eſſentia) ſequitur, quòd nulla eſt aggregatio ibi rei ad rem, & ita nullus eſt numerus ſecundum iſtam ſecundam poſitionem. Si tamen numerus habeat eſſe in intellectu tantùm ſimul concipiente plura vna, vel plures vnitates (cùm intellectus aliquis poſſit concipere tres perſonas ſimul, vel vnā ſolam non concipiendo tres perſonas, & non ſit conceptus ita perfectus concipiendo vnam perſonam, ſicut concipiendo tres perſonas, vnde aliqui diſtincti articuli Fidei reſpiciunt diſtinctas perſonas) poſſet poni, quod ibi eſt numerus quaſi vnus conceptus totalis Trinitatis in intellectu. Sed omittendo de numero, an ſit in intellectu, & loquēdo de numero in re dico, Quòd numerus ſimpliciter nō eſt in diuinis, tenēdo alterutrā illarū duarū opinionū primarum; conceditur tamē ibi numerus ſecundū quid, ſcilicet cū hac determinatione perſonarū; quia ibi ſit abſtractio illius à numero, quod nō dicit imperfectionē ſcilicet diſtinctionē, ab eo quod notat imperfectionē diſtinctionis, aut in vtroq; numeratorū, aut ſaltē in altero, ſcilicet à potentialitate, ſi numerus eſt vnus ſecundū formam; vel à diuerſitate, ſi numerus eſt vnus per aggregationem vnitatum plurium, bene tamen ibi conceditur diſtinctio ſine diuerſitate, vel potentialitate, vel etiam aggregatione, quia dicunt imperfectionem aliquam in vnitate. (alias diſtinctionis.)

¶Circa

t c 2. & inde. ☞ Circa illud. 10. Metaph. cap. de vno, quod conſtituit numerũ &c. vnum apud intellectũ vnitate & priuitate ordinis poteſt habere rationem menſuræ ſecundum rationem, numerus eſt tale vnum per diſtantiam certam vnitatis vltimæ à prima, igitur numerus eſt menſura ſecundum rationem: ſic fortè diceret Auguſt. de tempore. Contrà, Menſuratum ſecundum aliquid ſui mẽſuratur, ſi ſecundum quantitatem, ergo ipſum in ſe eſt quantùm diſtinctum. Tenendo communem viam, dico, Quòd de ratione numeri ſunt tria. Primũ eſt, quòd vnitates, quę ſunt partes numeri, ſunt vnius rationis, & non tantum conceptus vnus, ſed ſingularia eius hinc & inde ſunt vnius rationis. Secundum, quòd vna ſunt diſtincta, ita quòd ſic vnum nõ includat ſic vnum, ideo vnitas naturæ nõ facit numerum cum vnitate ſuppoſiti, nec cum vnitate formalitatis, quia natura in vno includitur, & aliud includit. Tertiò requiritur, quod in vtraque vnitate, vel vtroque numero ſit potentialitas partis ad totum. Propter primum, Deus non connumeratur creaturæ, quia iſta vnitas ſingularis, quæ eſt in Deo exiſtens, non eſt eiuſdem rationis cum alia, quia tunc contraheretur per infinitum, & ita Deus eſſet compoſitus, propter ſecundum, album & dulce non ſunt duo, tamen dulcedo & albedo ſunt duo; ratio Grammatica eſt, quia terminus numeralis adiectiuus determinat ſubſtantiuum, id eſt ſubiectum. In primo notantur eſſe duæ vnitates diſtinctæ, in ſecundo eſt forma & forma, propter idem albedinitas, & coloritas ſunt duo, non tamen albedo & color, quia ſic vnum includit ſic vnum, ſicut album, cùm etiam includit vtranque naturam. Præterea poſſet etiam iſtorum aſſignari ratio, & diſtinctio per principium, quia vnitas ſuppoſiti naturæ, & formalitatis non ſunt vnitates vnius rationis, ideo nulla connumeratur alij propter tertium, nec intra nec extra, aliquid intrinſecum Deo eſt connumerabile, quia nec potentiale; tamen extendendo numerum ad diſtinctionem entium conceditur numerus in diuinis, & hęc duo, ſcilicet entitas & diſtinctio numeratorum requiritur ad numerum, ſed non ſufficit, ideo vbi propter iſta ſola ponitur numerus, imperfectè ponitur, ſic tres perſonę. Corollarium. Ternarius lapidum eſt per ſe vnum (ſecundum opinionem communem) ita quòd non tantùm eſt hîc hîc hîc, ſed Trinitas perſonarum eſt tantùm hic hic hic, nec magis vnum. Alio modo diceretur, ſi numerus poneretur in intellectu, quia tunc concordaretur vtrobique. Contrà Boëtius, Hic eſt verè vnum, in quo nullus eſt numerus: Item, vnus eſt prius natura quàm duo: Item, pars quam totum: Item Auicena ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum relationem. Solutio, Vnum duplex, ſynonymum, quod conſequitur formam, & principium numeri addit ſuper vnum rationem menſuræ, & ideo eſt de genere quantitatis, & eſt aliud, quod conſequitur formam propter materiam, ſic duplex numerus. 5. Metaphyſ. vel triplex, formalis, Mathematicus, & ſenſibilis; Primus eſt ibi, & eſt ab vno, & ſeruat vnitatem, ſecundus non eſt ibi. Reſpondeo, Numerata ſunt plura diuiſa, vnde partes in toto non numerantur, niſi in potentia, ſed quæ ſunt nata contineri in vnitate vnius continui, omnia nata ſunt eſſe vnum, & ideo vnius ſpeciei, & in materia alia & alia. Aliter non eſt numerus ſimpliciter, ſed cum determinatione formarum; in Deo nulla ſunt diuiſa ábinuicem propter vnitatem eſſentię, per oppoſitum in ſpecie immateriali eſt numerus formalis. Item, Quodlibet eſt ibi quaſi ſpecies, non autem ſunt plura ſub eadem ſpecie contenta, igitur tantùm numerus ſecundum quid, ſcilicet cum additione perſonarum & attributorum; ita quòd ſi vnius ſpeciei indiuiſio prohibet, ſi diuiſio eſſentiæ alia diuiſio prohibet; conuenit tamen cum numero Mathematico in aliquo, quia ab vnitate eſſentię, vt à radice oritur; differt etiam, quia hic vnitas non diuiditur, ſed quaſi ſpecie diſtinguitur, in hoc conuenit cum numero formali, ſed ille nunquam radicatur in vna forma ſingulari, & eſt ibi differentia per formas abſolutas, hîc verò non. Ad primum non eſt vnum numero, quia non conſtituit numerum. Ad ſecũdum loquitur de numero cum determinatione, ſcilicet perſonarum. Ad tertium multitudo eſt nobis magis nota, & poſitione ſignificatur, ſed eſt vnitatum diuiſio, quę eſt negatio vnionis, ideo non eſt multitudo ſimpliciter, niſi cum determinatione, è conuerſo in Deo, licet

1. de Trin. cap. 1.

licet ſecundum modum nomiuis ſignificet negationem, illa tamen negatio; nō eſt ibi negans, & ita ſecundum rem vera poſitio.

DISTINCTIO XXV.

MAG. Præterea conſiderandū &c.

DISPVTAT tandem Magiſter hac diſtinctione de eiſdē nominibus numeri, qualiter de perſona in diuinis dicantur. Circa hanc diſtinctionem quæritur, Quid dicat perſona in diuinis, vnico articulo.

ARTICVLVS.

Vtrum perſona in diuinis dicat ſubſtantiam vel relationem.

ARGVITVR qoud perſona ſignificet ſubſtantiam ſecundam, id eſt quiditatem.

¶ 1. Quia dicit Aug. 7. de Trinit. cap. 4. quærēdo per hoc, quod eſt tres perſonę, & reſpondet ad queſtionem illam, qua quæritur in diuinis Quid tres, quid autem quærit eſſentiam.

¶ 2. Præterea. Dicit Aug. 7. de Trinit. cap. 4. quod non eſt aliud Deum eſſe, & perſonam eſſe; ergo perſona eſt merè eſſentiale, & per conſequens ſignificat ſubſtantiā ſecundam, & quiditatem.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Perſona in diuinis de prima ratione ſua non dicit relationem nec ſubſtantiam.*

¶ RESPONDEO. Quod perſona nō dicit relationem propriam, quia hoc nomē perſuna eſt cōmune tribus ſecundum Aug. 7. de Trinit. c. 4. Si enim tres perſonę cōmune eſt eis, id quod perſona eſt, & non cōmunitate ęquiuocationis, ſicut hîc homo eſt cōmunis Sorti & Platoni, hoc quidē eſt ęquiuocè, quia pronomen hoc, quod demōſtrat, hoc ſignificat. Non ita hîc, quia æquiuocū non numeratur in æquiuocatis; non enim dicuntur piſcis & ſydus, duo canes, quia numeratio alicuius in aliquibus requirit vniuocationem eius in eis, perſona eſt ſic communis, quod numeratur in eis. Nec dicit relationē cōmunem, quod probaiur per Aug. 7. de Trini. c. 4. quòd Pater non eſt perſona Filij, nec è conuerſo. Et iſta ratio poteſt deduci ſic. Ad quodcunque dicitur relatiuum inferius, ad idē dicitur relatiuum ſuperius, licet non primò; exemplum, Si duplum eſt duplum dimidij, & hoc primò, duplum eſt multiplex dimidij, licet non primò, & hoc non ſolū hoc, ſed etiam vſq; ad generaliſſimū eſt relatiuū dimidij, licet nō primò, id eſt adæquatè; ergo ſi perſona diceret relationem cōmunem, tūc Pater ſicut eſt Pater Filij primò; ita Pater eſſet perſona Filij per ſe, licet nō primò, quod eſt falſum. Nec perſona dicit ſubſtātiam ſecundā, id eſt quiditatem, quia illa nō numeratur in tribus perſonis, perſona autē numeratur, ſecundū duas opiniones tactas in quæſt. de perſona, diſt. 33. quia (ſecundū vnā opinionē) perſona dicit negationē in genere cōmunē tribus, & ſic non ſignificat ſubſtantiā, nec relationē: Connotat tamē aliquid poſitiuū; & primò connotat illud, de quo primo prędicatur, putà Patrē & Filiū & Spiritūſanctū, non quaſi ex primo intellectu ſuo, ſed ſicut cōmune cūnotat inferius, pro quo ſupponit; ſecūdò connotat relationē, qua Patri cōueniat talis negatio cōmunis, & Filio ſimiliter; tertiò & vltimò cūnotat eſſentiam, quæ licet ſit in primo cūnotato, non autē eſt in eo ratio iſtius negationis. Si autē teneatur alia opinio in quæſtione illa de perſona, ſcilicet quòd perſona dicat aliquid poſitiuū abſtractū à tribus, vt quaſi proprium, non vt ſpecies, tūc dici poteſt, quod ſignificat poſitiuum, ſed nec ſubſtātiam nec relationem, & hoc extendēdo ſubſtātiam tā ad primam quā ad ſecundam, ſed aliquod poſitiuū indiffe rens ad vtranq; ratio enim ſubſiſtentis in differens eſt ad abſolutum & relatiuum, tenendo perſonas diuinas eſſe relatiuas primò; Ex conſequenti tamen dat intelligere ſicut ſuperius ſuū inferius illud, pro quo accipitur relatiuum ſuperius, de quo dicitur perſona, putà Patrem Filium Spiritūſanctum, & ſecundò ipſas relationes, & tertiò eſſentiam. Ita quòd vtraque opinio poſita diſt. 23. concordat in hoc, quòd perſona de prima ratione ſua non dicit relationē ad ſubſtantiā, & hoc nec primā nec ſecundā; ſed ſecundū vnā opinionem dicit cōceptū negationis in genere cōmunis tribus, qui diſtinguitur in eis; ſecundū aliam opinionē dicit conceptū poſitiui cōmunis diſtincti in eis; & ſecundū vtranque opinionem

nionem tale commune ſiue poſitiuum ſiue priuatiuum connotat ſicut ſuum inferius illud, de quo formaliter dicitur, putà Patrem Filiū Spiritumſanctum; & quaſi ſecundò connotat formalia diſtinctiua in eis, & tertiò eſſentię communem in eis.

§ AD ARGVMENTA. Ad primum reſpondeo, Quod quid quandoque quęrit diffinitionem, quandoque quęrit illud, de quo aliquid dicitur; primū patet ex. 1. Topic. Diffinitio eſt oratio indicantis quid eſt eſſe rei. Secundum etiam patet per Philoſophum. 10. Metaph. Totaliter quęrendum eſt quid vnū, quēadmodū & quid ens, tanquam nō ſufficiens, quia hoc ipſum iſtius natura. Intendit dicere, quod non ſufficit dicere ipſum vnum eſſe principium, ſicut aliqui antiqui Philoſophi, ipſum vnum eſſe principium dicebant, ſicut Platonici, ſed aliquid de quo dicitur vnum. & ſecūdum hoc quęſtio iſta, Quid eſt elementum, duplicem habet reſponſionem, vnam aſſignando elementi diffinitionem, aliam aſſignando illud, de quo dicitur elementum, puta ignis eſt elementum, Nunc autē Catholicis confitentibus tres, ſecundum Canonicam epiſtolam Ioannis. 5. cap. quæſierunt hæretici Quid tres, non interrogantes huius nominis diffinitionē, ſed quid eſſet illud ſubſtantiuum, quod determinaretur per illud adiectiuū tres, ſiue de quo diceretur; & ad hoc bene reſpōdetur per hoc, quod eſt perſona. Cū igitur accipitur, quod quid quærit de eſſentia, non eſt verum generaliter nec ſpecialiter in propoſito.

¶ Ad ſecundum de Aug. patebit diſtin. ſequenti, quòd perſona eſt ad ſe tam in ſe, quàm in ſuis inferioribus, licet non ita ſit ad ſe, ſicut eſſentia eſt ad ſe. Et hoc ſi ponitur diuinas perſonas eſſe conſtitutas in eſſe perſonali per aliqua abſoluta. Si autem hoc non ponatur, difficile videtur exponere auctoritatem beati Aug. ſed de hoc dicetur ibi.

☞ ¶ Et relatio infra ſuum genus non diſtinguitur niſi per illa, ſupra quā fūdatur, & ſic non eſt in ea verè ratio vniuerſalis, niſi quia ſuper vniuerſale fundatur. Exemplum de ſimilitudine & albedine, Omnis autem relatio diuina fundatur ſupra eſſentiam, quæ nullo modo poteſt habere rationem vniuerſalis, quia natura vniuerſalis eſt ſola illa, quæ ex ratione quiditatis eſt natura tantū ſecundum Auic. 5. Metaph. non concernēdo rationem vniuerſalis vel particularis, ſed nata in ſe recipere rationē vtriuſq; ſingularitatis per ſe terminatū in ſuppoſito, vniuerſalis verò per hoc quod eſt nata cadere in cōſideratione intellect⁹, vna ſecundā rationem, tamen applicabilis per prędicationem pluribus, in quibus eſt multiplicata, eſſentia autem de ſe ſingularitas quædam: Quanquam igitur relatio prædicetur vniuocè de paternitate eſt filiatione, non tamen eſt vniuerſalis.

Cap. 4. (margin, beside "ex. 1. Topic.")

t. c. 7. (margin, beside "per Philoſophum. 10. Metaph.")

Cap. 1. & 2. (margin, beside "ſecundum Auic. 5. Metaph.")

DISTINCTIO XXVII.

MAG. Nūc de proprietatibus &c.

QVARTO loco principaliter diſputat Magiſter de proprietatibus perſonalibus, quibus diuinę perſonæ adinuicē diſtinguūtur per 9. ſequentes diſt. Quarū aliæ ſunt propriæ perſonarum, aliæ verò appropriatæ. De proprietatibus, quæ ſunt propriæ perſonarum diuinarum, diſputat 5. primis diſt. Atq; hę rurſus quædā perſonales dicuntur, quædam non perſonales. Hac ergo diſtin. agit Magiſter de proprietatibus perſonalibus in ſe, quæ ſunt gignere, gigni, & producere; agit etiam de hypoſtaſi. Circa hā diſt. quæritur vnū, Quibus ſcilicet diuinæ perſonæ diſtinguantur & conſtituantur.

QVAESTIO.

Quibus diuinæ perſonæ diſtinguantur & cōſtituātur. Diuiditur in 3. art.

Art. 1. Vtrum perſonæ diuinæ ſeipſis diſtinguantur & conſtituantur.

Ar. 2. Vtrum perſonæ diuinæ conſtituantur relationibus.

Ar. 3. & vlt. Vtrum perſonæ diuinæ conſtituantur abſolutis.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum perſonæ diuinæ ſeipſis diſtinguantur, & conſtituantur.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia perſona diuina eſt æquè ſimplex ſicut eſſentia, eſſentia autem propter ſui ſimplicitatē ſeipſa diſtinguitur à quocūque, igitur & perſona.

¶ 2. Pręterea. Abſtractum & concretum idem ſignificant, ergo paternitas & Pater,

ergo dicere Patrem diſtingui paternitate, eſt dicere ipſum ſe ipſo diſtingui.

¶ OPPOSITVM patebit in corporẽ articuli.

¶ *CONCLVSIO. Perſonæ diuinæ non diſtinguuntur & conſtituuntur ſe ipſis.*

Opinio Prepoſitini.

¶ RESPONDEO. Opinio quorũdam eſt, ſicut Prepoſitini, quòd perſonæ ſe ipſis diſtinguuntur; & ita non eſt quærere, quo formaliter diſtinguũtur vel quibus conſtituuntur, quia non habent conſtitutiuum. Confirmatur poſitio iſta duabus rationibus, quæ ſunt argumenta in opponendo. Contra iſtud arguitur ſic. Quęcunque non ſunt primò diuerſa, aliquo ſui diſtinguuntur, quia quæ ſe totis diſtinguuntur, ſunt primò diuerſa, ſi enim non ſunt primò diuerſa; ſed aliquid idem entia, tunc non eo diſtinguuntur, quo ſunt idẽ, ſed aliquo ſui, quo non ſunt idẽ; Sed perſonæ diuinæ non ſunt primò diuerſæ, quia ſunt eiuſdẽ eſſentię, ergo adhuc eſt quęrere, quo diſtinguũtur. Itẽ. Plures proprietates ſunt in eadem perſona, ſicut in Patre innaſcibilitas, & generatio actiua, & diſtinguuntur hic ſecundũ Aug. 5. de Trinit. cap. 6. vbi vult; quòd ſi Pater non eſſet ingenitus; poſſet tamen eſſe Pater, & è conuerſo; ergo & ſi per impoſſibile vna non diſtingueret Patrẽ ab aliquo; poſſet alia diſtinguere, & è conuerſo, ergo ſemper eſt aliquid, quo diſtinguitur Pater à Filio, ita quòd nõ primò ſe toto. Item. In Patre eſt generatio actiua & ſpiratio actiua, & ſpiratione actiua non diſtinguitur à Filio, quia illa eſt in Filio, ergo Pater non ſe ipſo toto æquè primò diſtinguitur, ſed aliquo, quod eſt eo. Itẽ. In prefatione de Trinitate dicitur. Et in perſonis proprietas, Non autem perſona eſt in ſe ipſo hoc modo, ſicut proprietas intelligitur eſſe in perſona, ergo aliquo modo perſona poteſt diſtingui proprietate formaliter, quo non diſtinguitur ſe ipſa primò.

Impugnatur.

Ratio Heruei Britonis.

Arguitur etiam ab aliis aliter cõtra ipſũ, Quia ſi Pater ſe toto diſtinguitur à Filio, pari ratione & à Spirituſancto, & ſi eo dẽ diſtinguitur ab vtroque, ergo eãdẽ habitudinẽ habet ad vtrũque, igitur & è cõuerſo, vterque habet ad ipſum eandẽ habitudinẽ eiuſdẽ rationis; ſicut ſi Paulus eſt ſimilis Petro & Lino, ergo Petrus & Lin⁹ habẽt ſimilitudinẽ eandẽ & relationẽ eiuſdẽ rationis ad Paulũ; & tũc Filius videtur diſtingui à Patre relatione eiuſdẽ rationis cũ ea, qua diſtinguitur Spirituſſanctus à Patre. Sed fortè iſtud argumentũ nõ concludit, quia quocunq; Pater conſtituitur in eſſe perſonali, eo diſtinguitur primò perſonaliter à Filio & Spirituſancto; non tamen ſequitur è cõuerſo, quòd Filius & Spirituſſanctus diſtinguerentur aliquo eiuſdem rationis à Patre.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primũ dico, Quòd verũ eſt, quòd perſona eſt ſimplex ſicut eſſentia, perſona tamẽ includit aliqua, quorum vnũ nõ eſt formaliter alterum, non ita includit eſſentia, & ideo ſe tota diſtinguitur, licet perſona nõ ſe tota diſtinguatur propter eſſentiam, quæ cõmunis eſt; ſufficit enim talis identitas non formalis in aliquo ad hoc; vt vno diſtinguatur Filius, & non altero.

¶ Ad ſecundum dico. Quòd concretum, ſiue ſignificet, ſiue cõnotet, ſaltẽ dat intelligere ſubſiſtẽs in forma vel natura, abſtractũ autem pręcisè dat intelligere formã; & ſi hoc ſit alicui dubiũ de concreto adiectiuo, ſaltẽ hoc videtur certũ de ſubſtantiuo concreto, quòd vel ſignat, vel neceſſariò cõnotat ſubſiſtens in natura, quę importatur per abſtractũ eius, abſtractum autem præcisè dat intelligere formã: In propoſito autem ſubſiſtens habẽs paternitatẽ, cũ hoc etiam habet eſſentiam diuinã, quę nõ eſt formaliter paternitas, nec è cõuerſo, prout dicitur. 7. de Trinit. cap. 1. & 4. & ideo Patrem diſtingui paternitate, accipiendo Patrem nõ adiectiuè ſed ſubſtãtiuè pro hypoſtaſi (ſicut accipit Magiſter) non eſt dicere Patrẽ ſe toto diſtingui primò, ſed aliquo, quod eſt in eo, dans tamen intelligere totũ; non autẽ omni eodẽ modo per ſe includit Pater (vt ſubſtantiuè accipitur) & paternitas deitatem.

ARTICVLVS 2.

Vtrũ perſonæ diuinæ cõſtituãtur relationibus.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia relationes originis ſũt alterius rationis, ſicut relationes ſpecie differentes in creaturis, quod apparet, plus enim differt paternitas à filiatione, quã filiatio à filiatione, vel paternitas à paternitate; ergo conſtituta per eas formaliter differũt ſpecie; perſonæ igitur differũt ſpecie, & ita generatio eſt ęquiuoca in diuinis, quę improbata ſũt diſt. 7.

¶ 2. Præterea, Qua ratione relationes originis conſtituunt perſonas, eadem ratione

tione relationes commones conſtituerēt eas, & ita eadem perſona conſtitueretur duplici formali conſtitutiuo, quod eſt inconueniens. Conſequentia probatur per hoc, quia relationes communes æqualem diſtinctionem requirunt in extremis, ſicut relationes originis, & eodem modo ſtant cum vnitate eſſentiæ, ergo æqualiter diſtinguunt.

¶3. Preterea. Relationes oppoſitæ de ſecundo modo relatiuorum poſſunt fundari in eodem, ſicut voluntas mouet ſe; relatio autem mouentis & moti pertinent ad ſecundum modum relatiuorum, ergo pari ratione relationes producentis & producti, quæ pertinent ad eundem modū, poſſunt eſſe in eodem, & ita per eas non diſtinguūtur ſuppoſita. Confirmatur ratio per Boëtium, qui in fine libri ſui de Trinit. dicit, Quòd relatio iſta eſt quaſi eiuſdem ad ſe, ergo relationes iſtæ non diſtinguunt.

¶OPPOSITVM. Boëtius ibidem. Subſtantia continet vnitatē, relatio multiplicat Trinitatem.

¶*CONCLVSIO eſt problematica.*

¶RESPONDEO. Opinio communis eſt, quæ dicit perſonas conſtitui per relationes. De modo autem ponendi, qualiter poſſit relatio conſtituere perſonas, & eaſdem diſtinguere, declaratur per hoc, quòd producens neceſſariò diſtinguitur à ſuo producto realiter, quia idem nō producit ſe ipſum (ſecundum Auguſt. 1. de Trinit. cap. 1.) ergo erit aliqua relatio realis, & diſtinctio realis aliquorū, quæ ſunt in eſſentia diuina; non autem poſſunt ibi eſſe aliquo modo per informationem, propter ſimplicitatem diuinā, ergo erunt perſonæ per ſe ſubſiſtentes in illa natura, ergo erunt per ſe realiter diſtinctę. Qualiter autem ex hoc non ſequatur diſtinctio eſſentię, in qua ſubſiſtūt, declaratur, quia idem illimitatum poteſt eſſe fundamentū relationum oppoſitarum, & tunc illa relatio dicitur vno modo manere, & alio modo tranſire. Et circa hoc fiunt multæ altercationes, ſecundum quam rationem relatio diſtinguat. Sed breuiter poſſet dici (ſecundum iſtam viam) quòd relatio ſecundum quòd relatio nō eſt formaliter eſſentia, quia ſecundum Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. Si eſſentia eſt ad aliud, iam non eſt eſſentia. Et poteſt argui ſimiliter è conuerſo, ſcilicet ſi relatio formaliter eſt entitas ad ſe, igitur non eſt relatio. Ipſa etiam ex hoc quod eſt relatio, eſt oppoſiti neceſſariò vt termini, ita quòd cōparare eam ad eſſentiam non includendo habitudinem ad oppoſitum eſt non comparare relationem ad eſſentiam. Et ex hoc quod eſt oppoſiti neceſſariò, diſtinguitur realiter ab illo, & tamen non oportet eſſentiam realiter diſtingui, quia eſſentia non formaliter eſt relatio diſtincta. Nec oportet ibi eſſe compoſitionem, quia licet relatio maneat ſic, quòd nō eſt formaliter eſſentia, tamē relatio propter infinitatem eſſentiæ tranſit in eam, ſecundum perfectam identitatem ad eam; manet igitur formaliter relatio, quia ratio eius, ſecundū quam eſt formaliter relatio, non eſt ratio eſſentię, & tranſit propter perfectam identitatem ad eſſentiam, licet non in identitatem formalem, & illud manere ſic ſufficit ad diſtinctionem formalem & realem, ſine aliqua diſtinctione eſſentiæ. Et ex hoc quòd eſſentia iſta ſimplex eſt, iſta diſtinctio non erit informantium, ſed ſubſiſtentium: & ex hoc quòd illa eſſentia eſt infinita, iſtud manere formaliter eſt ſine compoſitione. In ſpeciali autē ponitur vlterius, quòd non quæcunque relationes etiam reales conſtituunt perſonas diuinas, nec eas diſtinguunt, ſed relationes originis, quia illæ primò pullulāt in eſſentia diuina, quia primò in eſſentia diuina eſt duplex fœcūditas, in quantum eſt intellectus infinitus, & voluntas infinita; & mediantibus iſtis ſtatim pullulant relationes originis pertinentes ad communitatem naturę, quę naturavel eſſentia diuina communicatur ſecundum iſtam duplicem fœcunditatem iam dictā, quibus iam præintellectis pullulant communes relationes ſemper præſuppon entes illas: & ideo tales relationes communes, etſi ſint reales, non tamen diſtinguunt, nec conſtituunt perſonas.

Pro hac opinione allegatur auctoritas Chriſti in Euangelio Matthæi vltimo, ſicut tangetur artic. ſequenti cōtra tertiam opinionem. Secundo Boëtius de Trinit. multa videtur tangere de hoc. Et Auguſt. ſimiliter 5. de Trinit. cap. 8. Quapropter illud prçcipuè teneamus, quicquid ad ſe dicitur prçſtātiſſima illa & diuina ſublimitas ſubſtantialiter dici. Et paulò poſt. Quidquid de ſingulis ad ſe ipſos dicitur, non pluraliter in ſumma, ſed ſingulariter accipiatur. Et ibidem. Quidquid ergo ad

Ff 5 ſe ipſum

D. Thom. 1 p. q. 40. art. 2.

Probatur per auctoritates 7.

ſe ipſum dicitur Deus, & de ſingulis per-
ſonis ſingulariter dicitur, id eſt Patre &
Filio & Spirituſancto. Et ibidem cap. 11.
Quæ autem propriè ſingula in eadẽ Tri-
nitate dicuntur, nullomodo ad ſe ipſa, ſed
ad inuicem, aut ad creaturam dicuntur,
& ideo relatiuè non ſubſtantialiter ea di-
ci manifeſtum eſt. In his expreſſè videtur
haberi, quòd omne dictum ad ſe conuenit
tribus, & eſt cõmune tribus, & quidquid
non eſt cõmune tribus eſt relatiuum, vel
relatio; conſtitutiuum autem & diſtincti-
uum perſonę non eſt commune tribus, er
go eſt relatiuum vel relatio. Tertiò Au-
guſt. 11. de ciuit. cap. 10. Deus eſt quid-
quid habet, excepto quòd relatiuè queq;
perſona ad alteram dicitur; nam vtique
Pater habet Filium, nec tamen Ipſe eſt Fi
lius, & Filius habet Patrem, nec tamen
ipſe eſt Pater. Quartò. Boetius de Trinit.
in fine. Ita igitur ſubſtantia continet vni-
tatem, relatio multiplicat Trinitatem. Et
multa alia verba ibidem ad hoc. Quintò.
Damaſcenus cap. 1. Et quoniã Pater &
Filius & Spirituſſanctus ſecundũ omnia
vnum ſunt, præter ingenerationem, & ge
nerationem, & proceſsionem. Et ibidem
cap. 10. In his ſolis enim hypoſtaticis pro
prietatibus abſnulcẽ differunt hæ ſanctæ
tres hypoſtaſes. Idem Damaſ. 3. de Tri-
nit. cap. 5. Differentiam autem, inquit, hy
poſtaſeon (id eſt perſonarum) in ſolis tri-
bus proprietatibus, anætio (id eſt incauſa
bili & paternali) & ætiato (id eſt cauſabi
li & filiali, & cauſabili & proceſsibili) re-
cognoſcimus. Sextò. Ricardus videtur di
cere 3. de Trinit. Quòd perſonę nõ diſtin
guuntur in diuinis, niſi per alium & aliũ
modum habendi eandem naturam, ergo.
Septimò. Anſelmus de proceſsione Spiri
tuſſancti dicit, Quòd in diuinis omnia ſũt
vnũ, vbi nõ obuiat relationis oppoſitio.

Probatur Item per rationes. Prima, Quia ſi per
per 5. ratio. abſolutũ conſtituitur perſona in diuinis,
ergo abſolutum additur abſoluto, ſed ab
ſolutum additum abſoluto neceſſariò fa-
cit compoſitionem; ſed ſi in abſoluto ali-
quo conueniunt perſonæ diuinę, conſtat
quòd non eodẽ abſoluto, quo conueniũt,
diſtinguuntur perſonaliter; ergo abſolu-
to alio, ergo eſt ibi abſolutum & abſolu-
tum, ergo compoſitio: hoc nõ ſequitur de
relatione, quia relatio nihil addit ſupra
ſuum fundamẽtum, nec facit compoſitio-
nem cum eo. Aliter confirmatur iſta poſsi
tio, & iſta ratio, Quia relatio vno modo
poteſt trãſire in ſubſtãtiam, & per hoc nõ
facere compoſitionem cum abſoluto; alio
modo poteſt manere per comparationem
ad oppoſitum, & ita diſtinguitur realiter. Vide q. 3.
Iſtę duæ rationes non videntur compete- quodlibet.
re abſoluto, quia abſolutũ vel omnino ma
net, vel omnino tranſit, ſi omnimode tran
ſit, non diſtinguitur, ſicut nec eſſentia in
quam tranſit; ſi omnimode manet, ergõ
compoſitio. Secunda ratio. Eadem natura
non poteſt eſſe in diuerſis ſuppoſitis ab-
ſolutis, niſi diſtinguatur in eis; licet enim
poſsit eſſe in diuerſis ſuppoſitis relatiuis,
quia idem illimitatum poteſt eſſe funda-
mentum plurium relationum in diuerſis
ſuppoſitis, non tamen in diuerſis ſuppoſi-
tis abſolutis videtur poſſe eſſe, niſi diſtin-
guatur & numeretur in eis; ſi enim ſũt duo
ſuppoſita abſoluta, videtur, quòd quid-
quid eſt in vno, ſit aliud à quocunq; quod
eſt in alio, ergo eſſentia diuina numeratur
in perſonis, ſi perſonę diuinæ conſtituerẽ
tur in eſſe perſonali per abſoluta. Tertia
ratio. Secundum omnes, relationes ſunt
in perſonis diuinis, ergo ſi non conſtituũt
perſonas, videntur ſequi duo inconueniẽ
tia; primò, quòd erunt ibi quaſi acciden-
tales & aduentitiæ perſonis conſtitutis;
quod videtur eſſe contra ſimplicitatẽ di-
uinarum perſonarum; Secundò, quòd ta-
les relationes, quæ ſunt propriæ perſonis,
erũt relationes rationis; quia relatio Dei
ad creaturam ideo non eſt realis, quia præ
ſupponit diuinam perſonam in eſſe perfe-
cto, & non dependentem ad creaturẽ, nec
naturaliter vel neceſſariò coëxigentẽ eã
ad ſuum eſſe perſonale: Igitur à ſimili idẽ
videtur in propoſito, ſi perſona prima ſit ab-
ſoluta, non dependebit ad ſecundã, patet;
quia etiam præintelligitur perfecta in ſua
habitudine perſonali ante ſecundam per-
ſonam, & per conſequens non neceſſariò
coexigit perſonam ſecundam ad ſuum eſ
ſe perſonale; ergo habitudo eius ad ſecun-
dam perſonam erit tantùm relatio, vel ha
bitudo rationis. Quarta ratio. Si proprie-
tas abſoluta aliqua conſtitueret, non eſſet
tantùm virtualiter in Deo, quia tunc
non eſſet magis tali proprietate hæc per-
ſona, quâm aſinus, includit enim Deus
virtualiter perfectionem aſini in ſe; er-
go oportet, quòd ſit ibi actualiter, er-
go eſt ibi vt actus, ergo dans eſſe, ergo
in diuinis eſſent tria eſſe. Quinta ratio.

Pro-

tio. Proprietas illa abſoluta ſi faciat vnū cum eſſentia, alterum eſt actus, alterū verò potentia, & alterum perfectio alterius; eſſentia non perficit illud perſonale, quia non præſupponit illud, ſed magis è conuerſo. ergo abſolutum perſonale erit perfectio eſſentię. Et ſecuntur duo inconuenientia, primò quod eſſentia ſecundum ſe non ſit perfecta omnino, Aliud quòd vna perſona non ſit omnino perfecta, quia nō habet abſolutum alterius perſonę, quod eſt perfectio ex præoſtenſis. Et confirmatur hoc ſecundum, quia (ſecundum Anſelmum monologion 15.) præter relationes omne aliud aut eſt ſimpliciter melius ipſum, quàm non ipſum, aut non, ſed in aliquo melius nō ipſum quàm ipſum; quod ſecundo modo ſe habet, nō eſt in Deo (ſecundum ipſum) ergo omne aliud à relatione, quod eſt in Deo, eſt ſimpliciter melius ipſum quàm non ipſum, ergo erit perfectio ſimpliciter. Et ex hoc ſequitur primò, quòd nulla perſona erit ſimpliciter perfecta, quia nulla habet abſolutum alterius. Sequitur 2. quòd duę ſunt quid perfectius, quā vna, quod eſt contra Auguſt. 8. de Trinit. cap. 1. & 3. Sequitur 3. Multiplicato aliquo abſoluto multiplicatur omne aliud abſolutum circūſtans illud. Exēplum. Multiplicata quantitate multiplicabitur albedo, & è conuerſo; ergo ſi ſic ſint diſtinctæ proprietates abſolutę, quæ circunſtant eſſentiam diuinam, diſtinguerent etiam eſſentiam diuinam. Et cōfirmatur maior, quia plura eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe in eodē, iſte ſi ponuntur erūt eiuſdem ſpeciei, quia ſi non, erunt igitur alterius ſpeciei, & ita oportebit quærere, per quid alterum illorum ſit incommunicabile; ſicut enim ponitur paternitatem, quæ differt ſpecie à filiatione, non poſſe eſſe de ſe incommunicabilē, ita ſequitur de A in Patre, ſi ſit abſolutum, & B in Filio, ſi differant ſpecie, quòd neutrum erit de ſe incommunicabile & oportebit ſtare ad aliqua propria eiuſdem rationis. Confirmatur iſta ratio ſaltem, quia non ſunt plura eiuſdem rationis in eodē perfecto, ſicut in diuinis non ſunt plura Verba, neque plures Patres, quia hoc videtur eſſe imperfectionis, quòd in aliqua natura poſſint eſſe plura omnino ſimilia; ergo in natura diuina ſimpliciter perfecta non erūt plura abſoluta eiuſdem rationis. Sequitur 4. Si proprietas abſoluta A exprimatur,

Colligit 5. abſurda.

vel pullulat ab eſſentia, & ſimiliter B, & expreſſum eſt in eodem ſuppoſito cū eo, à quo exprimitur, ſecundum illum modum exprimēdi, qui ponitur; ergo A & B erūt in vna perſona, & ita nulla perſona origi nabitur ab alia, quia propria earum erunt in eadem perſona numero, imo ſequitur, quòd non erit diſtinctio perſonalis. Sequitur 5. quòd non ſit ibi origo, quia perſona originata per originem capit eſſentiam, ſed perſona, ſi eſt abſoluta, pręcedit ipſam relationem originis; igitur ſecunda perſona præcederet in eſſendo ipſam originem paſſiuam, & ita non haberet eſſe per eam.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum patet, quomodo perſonæ non differunt ſpecie, neque enim productio per ſonæ à perſona eſt æquiuoca, vt tactum eſt de hoc diſt. 7.

¶Ad ſecundum dicitur (ſecundum tenentes ſecūdam opinionem) quod relationes communes non primo modo pullulant in eſſentia, ſed prius pullulant in ea relationes originis, & ideo primę conſtituunt & non alię, quia quaſi adueniunt perſonis conſtitutis. Tamen non videtur hoc poſſe ſtare, ſed oppoſitum, quia magnitudo magis pertinet ad eſſentiam, vt intelligitur abſtracta à perſonis, quàm actio vel paſſio, quę non eſt niſi ſuppoſiti; ergo relationes conſequentes magnitudinem, cuiuſmodi eſt relatio ęqualitatis, magis poſſunt intelligi in eſſentia, vt eſſentia videtur abſtracta à perſona, quàm relationes originis. Conſimiliter poteſt argui in propoſito de ſimilitudine, quæ conſequitur eſſentiam, vt habet rationē formę, in qua ſuppoſita aſsimilantur, ergo nō prius pullulant iſtæ quàm illæ; quòd ſi relationes cōmunes æquè primo vel prius pullulāt, & iſtę poſſunt conſtituere (vt probat ratio) ergo conſtituunt, non eſt enim poſsibilitas ad aliquid, quod non eſt in actu, nec forma aliqua poteſt ibi conſtituere perſonam, niſi actu conſtituat, ſi illa forma actu eſt, vt videtur; ſicut nec forma āliqua poteſt actū conſtituere aliquid in ſpecie, quin ipſa, ſi ſit, & non habeat imperfectum eſſe, conſtituat aliquid in ſpecie. Ad iſtud poteſt dici, quòd ſicut quælibet eſſentia creata, licet ipſa ſit quiditas & quāta, ita quòd ſemper eſt in certo gradu perfectionis, & qualitas eſſentialis (ſicut tangetur diſt. 31.) prius tamen eſt quiditas. quàm

Vt inquit Ariſt. 3. Phyſic. c. 32.

alias quātitas vel qualitas quàm * quanta vel qualis, & ideo prius eſt in indiuiduo ratio identitatis ad aliud indiuiduum, quàm æqualitatis & ſimilitudinis, ita etiā eſt prius in ſuppoſito ratio agendi, ſi eſt forma actiua, quā ratio equalitatis vel ſimilitudinis, non enim poſterius conſequitur ipſum ratio actiui, quàm eſſe rationem identitatis. In diuinis ergo cùm communicare ſit actio, cuius formale principium eſt eſſentia vt quid, quodammodo prius in ea erunt relationes pertinentes ad communicationem, quàm aliæ equalitatis vel ſimilitudinis, quæ fundantur in ipſa ratione quātitatis virtualis, & qualitatis eſſentialis. Per hoc ad argumētum dico, quòd nec actio nec æqualitas poteſt intelligi in eadem natura ad intra, niſi ſint ſuppoſitorum vt relatiuorum, tamen erunt naturæ vt fundamenti, & prius eſt eorum actio, quàm æqualitas, ſicut ipſa actio prius conſequitur fundamētum, ratione cuius eſt ſuppoſitorum, quā equalitas conſequatur. Contrà. Hæc reſpōſio videtur ſupponere eſſentiam merè, vt eſt quid, eſſe rationem communicandi in diuinis, cuius oppoſitum determinatum eſt diſt. 13. Reſpondeo. Eſſentia vt quid eſt ratio communicandi eſſentiam, nec ſolū hoc, ſed cum hoc eſſentia, vt eſt intellectus, & vt eſt voluntas, eſt principiū productiuum perſonæ, & communicatiuum eſſentie, ſicut dictum eſt ibi, & diſt. 2. huius primi. Nunc autem ſicut eſſentia intelligitur prius ratio communicandi ſe, quā intelligatur eſſe quāta vel qualis, ita etiā intelligitur ratio operandi prius, quā quāta vel qualis, non enim poſterius conuenit eſſentie eſſe principium operatiuum reſpectu operationum propriarum tali naturæ, quàm ei conueniat eſſe principium actiuum, & hoc ſiue productiuum reſpectu producibilium in illa natura, ſiue cōmunicatiuum ipſius naturæ; eſſentia autē diuina eſt principium operationum propriarum tali nature, inquātum natura eſt intellectus & voluntas, quia intelligere & velle ſunt propriæ operationes illius nature, ideo prius eſt eſſentia, nō tantùm eſſentia, ſed etiam intellectus & voluntas, quàm ſit quanta vel qualis: Quanuis igitur productio non cōueniat ſoli eſſentiæ, vt eſſentia eſt, tanquam principio productiuo, ſed etiam intellectui & voluntati, tanquam principio productiuo cum eſſentia, inquantū eſſentia, adhuc ſtat, quòd relatio producentis & producti prius pullulat in eſſentia, quā relatio equalitatis vel ſimilitudinis.

Obiectiones 2. Contrà. Ex iſta reſponſione videtur ſequi, quòd intellectus & volūtas nō ſunt attributa; quia attributum quaſi perficit in eſſe ſecundo, aliquid quaſi præſuppoſitum in eſſe primo; ergo nihil, quod pertinet ad eſſentiam prius, quàm intelligatur quanta vel qualis, eſt attributum. Similiter ex hoc videtur, quòd intellectus & voluntas non diſtinguantur ibi ex natura rei. Conſequens eſt contra dicta diſt. 13. Conſequentia probatur, quia illud, quod in Deo præcedit rationem quantitatis & qualitatis, eſt tantum quid, quid autem vt quid non diſtinguitur in Deo ex natura rei, quia tunc nō eſſet quid eius ſimplex.

Soluuntur. Ad iſta. Ad primum dico, Quòd ſi in ſubſtantia creata, potentia, ſiue illud, quod eſt principium proprie operationis conuenientis tali naturæ, non eſt aliquid pertinens ad genus qualitatis, ſed vel eſt merè ipſa ſubſtantia cui competit operatio, vel eſt aliqua perfectio identicè contenta in ſubſtantia, & hoc pertinens ad ipſam ſubſtantiam, vt ſubſtantia eſt, non autem quaſi quædā qualitas circunſtans ipſam ſubſtantiam, quomodo eſſet ponendum de potentiis animæ, ponendo aliquam diſtinctionem realem inter ipſas, & tamen ipſas non eſſe accidentia; multò magis eſſentia diuina circunſcripto omni eo, quod eſt quaſi qualitas, habet in ſe, vt eſſentia eſt, illa, quæ ſunt principia propriæ operationis conuenientis Deo, huiuſmodi ſunt intelligere & velle. Concedo igitur, quòd propriè vocando attributa illa ſola, quæ quaſi qualitates perficiunt in eſſe ſecundo rem præſuppoſitā in perfecto eſſe primo, ſcilicet quantùm ad omnem perfectionem, quę conuenit rei, vt eſt ſubſtantia; hoc modo intellectus & voluntas nō ſunt attributa, imo ſunt quędam perfectiones intrinſecæ in eſſentia, vt prę intelligitur omni quantitati, & quaſi qualitati. Vide in 4 diſt. 16. Iſtud declaratur, Quia ſicut ab aliquibus conceditur, quod vita vel viuere nō ſit attributum, quia dicit tale eſſe, non talitate quaſi accidentali, ſed quaſi per ſe contrahente rē, ſicut homo eſt animal tale, quia eſt rationale; eodem modo cùm intellectus ſit quędam vita, & voluntas quædam vita, non erunt propriè attributa. Vel aliter declaratur & melius, Quia hæc eſſentia, vt hæc

vt hæc eſſentia pręcedens omnem quaſi qualitatem, eſt intellectualis & volitiua eſſentia, ita quòd ſicut rationalitas nō eſt attributum homini; ſic nec intellectualitas huic eſſentiæ. Iſtud patet per ſimile de infinito, quod aliàs negaui eſſe proprium attributum; quia dicit modum intrinſecū cuiuſlibet in Deo, tam ſubſtantiæ quā cuiuſlibet attributi, ita intellectualitas dicit modum intrinſecum huius eſſentiæ; proprie autem attributa ſunt ſapiētia & Charitas, & alio modo trāſcendentia, putà veritas & bonitas. Ad ſecūdum dico, quod quid Dei ſimplex non eſt pūctualiter ſimplex, quaſi vnicam ſolam perfectionem in ſe continens, ſed hæc eſſentia eſt ſimplex & illimitata, quia illimitata non tantum intenſiuè in vna ratione, ſed in omnibus, quę ſunt principia propriarum operationum Dei, ſicut natura creata eſt quodammodo illimitata, quia identicè eſt quodlibet principium tale operandi; cum hac tamen illimitatione eſſentię diuinæ, quaſi extenſiua ſtat ſimplicitas, imo ex infinitate ſequitur ſimplicitas, quia infinitū nulli eſt componibile vt pars parti, ſed tamē poteſt eſſe realiter idem, licet non formaliter cuilibet infinito.

Diſt. 8 huius & 5 q. quol.

¶ Ad tertium reſponſum eſt diſt. 3. q. 3. Quòd quædā ſunt relationes ſecundi modi incompoſsibiles in eodem ſuppoſito; quæ ſcilicet dicunt ordinem eſſentialem, vel ordinem originis; quædam autē eiuſdem modi non ſunt incompoſsibiles, quę ſcilicet dicunt accidentalem ordinem, vt mouens & motū, non enim dependet motum à mouente, niſi per accidens, quo ſcilicet ad illum actum, quem recipit ab eo, ſcilicet mouere: & ideo licet voluntas poſſit mouere ſe, nullum tamen idem ſuppoſitum poteſt producere ſe, & ideo relationes producentis & producti ſufficienter diſtinguunt realiter ſuppoſita. Ad Boëtiū reſpondeo, Quòd intelligit de relatione identitatis ſecundū naturam, non formaliter, quaſi diceret, quòd quædam relationes neceſſariò exigunt diuerſitatem naturę in extremis, iſta autem relatio, quę eſt relatio originis, nō ita exigit, ſed compatitur ſecum identitatem naturæ, & ideo eſt quaſi eiuſdem ad ſe, propter identitatem relatorum in natura, licet ſit diſtincti ad diſtinctum, loquendo de diſtinctione ſuppoſitorum.

Adrian o&. artic 7.

¶ Ad auctoritates etiam & rationes, quæ ſunt pro hac ſecunda opinione ab his, qui tenēt tertiam opinionem ſequentis artic. reſpondetur. Ad auctoritates. Ad primā de Euangelio reſpondetur ſequenti artic. Ad auctoritates Auguſt. 5. de Trinit. reſpondetur per diſtinctionem ponendam in principio opinionis tertiæ, Quod Auguſtinus loquitur de his, quæ ſunt ad ſe, ita quòd nec ſunt relatiua, nec referibilia; ſed etiam oppoſita relationi, ſicut patet per exempla ſua; videtur enim ipſemet dicere ibi, quòd aliquid eſt ad ſe, licet ſit referibile ad aliud, ſicut expreſſè vult Auguſt. 7. de Trinit. cap. 4. vbi tractans quomodo Græci dicunt tres eſſe ſubſtantias; vult quòd ſubſiſtere, ſecundum quòd cōpetit ſubſtantię illo modo ſumptæ, ſit ad ſe. Subdit enim ibi, Si autē aliud eſt Deo eſſe, aliud ſubſiſtere, ſicut aliud Deo eſſe, & aliud Patrem eſſe, &c. relatiuè igitur ſubſiſtit ſicut relatiuè gignit, & relatiuè dominatur. Et ex hoc infert, Ita in ſubſtantia nō erit ſubſiſtentia, quia relatiuū erit. Et infra. Abſurdum eſt autem, vt ſubſtantia relatiuè dicatur; omnis enim res ad ſe ipſam ſubſiſtit, quantò magis Deus? Quid expreſsius quā ſubſtātia (ſecūdum quod Gręci accipiunt eam, ſcilicet pro perſona, ſcilicet ſubſtantia prima, non ſecunda) ſit ad ſe & ad ſe ſubſiſtat illo ſubſiſtere, quod competit ſubſtantiæ ſic dictæ? Et ſi obiiciatur, quòd iſta verba Auguſt. de ſubſtantia & perſona non debent magis accipi de perſonali, quàm de eſſentiali, quia dicit, quòd eodem dicitur Deus & perſona. Reſpondeo, eodem id eſt aliquo dicto ad ſe, diſtinguendo illud, quod eſt ad ſe, contra illud, quod eſt ad aliud, eo quòd Pater nō eſt perſona Filij, ſicut nec eſt Deus Filij, quemadmodum Sortes nō eſt Sortes alicuius, ſicut nec homo alicuius, id eſt intelligēdo vt correlatiuum, ſed non oportet, quòd omnino eodē ſit Deus & perſona, ita quòd perſona omnino ad ſe dicatur, ſicut Deus dicitur ad ſe vel deitas, quia tunc ſicut non ſunt tres deitates, & per hoc nec tres magnitudines (ſecundum eum,) quia magnitudo dicitur omnino ad ſe ſicut deitas, ſic nec eſſent tres perſonæ, quod ipſe negaret; quę igitur omnino ſunt ad ſe non numerantur, quæ omnino alterum, non ſunt communia tribus, quæ autem ad ſe, ſed non omnino ad ſe, ſed referibilia, (quia non repugnat eis referri) ſunt communia; ſed numerētur, aut

poſſunt

poſſunt dici propria, à quibus poteſt abſtrahi aliquod commune numeratum. Ad Auguſt. 11. de Ciuitate Dei cap. 10. concedo, quòd Pater eſt quidquid habet excepto relatiuo, quòd habet, & non eſt ipſum, habet quidem relatiuum, ſicut Pater habet Filium, & ideo concedo, quòd prima perſona eſt, quidquid habet, ad quod non refertur; non eſt autem ſecunda perſona, quam habet vt correlatiuum, licet iſta relatione non primò conſtitueretur. Ad Boetium, quando dicit, quòd relatio multiplicat Trinitatem, &c. dico, quòd Doctor ille accipit relationem, pro origine, & ſic intelligendo accipitur multiplicare, non pro formaliter diſtinguere, ſed quaſi principiatiuè correſpondenter principio effectiuo; & hoc quidem non eſt extorquere verba, multiplicare enim eſt multa facere, ſicut Chriſtus multiplicauit panes Euangelicos; & tamen ipſe non fuit forma illa, qua formaliter multiplicabantur panes illi, & Deus creans multiplicat animas, non tamen eſt ipſe forma, qua formaliter animę ipſę diſtinguuntur. Ad Ioannem Damaſc. dico, quòd vna eius auctoritas ſoluit aliã, quia cap. 8. vel 9. præciſè ponit ingenerationẽ, & in lib. 3. cap. 5. ponit paternalem proprietatem; iſtæ autem duæ proprietates diſtinguuntur ſecundum Auguſt. 5. de Trinit. cap. 6. igitur excludendo omnia alia in Patre in cap. 1. præter ingenerationem, intelligit per ingenerationẽ omne perſonale Patris, & ita vbicunque excludit ab aliqua proprietate alicuius ſuppoſiti, omne aliud per illam proprietatem incluſam, includit omne aliud perſonale, & ita includeretur ibi realitas abſoluta, ſi qua eſſet, & maximè includeretur, vt videtur, quia in creaturis incluſo accidente non excluditur ſubiectum, & ita incluſa relatione in perſona diuina non excluditur illud, quod refertur ea; ſicut ſi diceretur, quòd ſola paternitas eſt, non propter hoc excluderetur Pater, quia paternitate eſſet Pater. Ad Ricardum dico, quòd modus exiſtentiæ alius eſt, & hoc pertinet ad originem; ſed ex hoc non ſequitur, quòd originatum non ſit aliquid ſubſiſtens ad ſe, diſtinctum aliqua realitate perſonali abſoluta alia ab originante. Ad Anſelmũ ſimiliter dico, quod omnia ſunt vnum & eadem, vbi non obuiat relationis oppoſitio, vel formaliter, ſicut relatio obuiat alicui relatiuo, vel ſicut natum referri relatione oppoſita, & iſto modo, perſonæ ſi eſſent abſolutę, diſtinguerentur, quia in eis ſunt relationes principiantes.

¶ Ad rationes etiam reſpondetur. Ad primam poteſt dici, Quòd ſi realitas abſoluta aliqua conſtituat perſonas, non tamen facit compoſitionem cum eſſentia diuina, ſicut nec relatio conſtituẽs faceret; quod confirmatur per locum à maiori, quia realitas proprię ſubſiſtentiæ in creatura non facit compoſitionem cum natura, relatio autem in creaturis facit compoſitionem cum fundamento, vt aliàs declarabitur; ergo ſi hæc relatio poteſt non facere compoſitionem cum eſſentia, multò magis nec realitas ſuppoſiti faciet compoſitionem cum realitate naturæ. Et cùm confirmatur ratio, quia abſolutum aut manet omnino, aut tranſit omnino. dico (ſicut dictum eſt declarando ſecundam poſitionem) quòd relatio manet ex hoc, quòd eius ratio non eſt formaliter ratio eſſentię, & trãſit, quia ſecundum perfectam identitatẽ eſt eſſentia; ita dici poteſt, quòd realitas abſoluta; ſi conſtituat perſonam, tranſit quidẽ per perfectam identitatem ad eſſentiam, manet tamen, quia non eſt formaliter realitas eſſentię. Et confirmatur iſta reſponſio; quia perfectiones attributales videntur eſſe abſolutę, & non relatiuæ (ſicut dictũ eſt ſupra diſt. 8. quæſt. de attributis) & tamen manent & tranſeunt, ita quòd non faciũt compoſitionem, nec ſunt idem formaliter ipſi eſſentiæ, & ſi aliqua illarum ſecundũ rationem formalem haberet diſtinguere realiter ab altera, illa diſtinctio eſſet per eam formaliter, & non per eſſentiam, & tamen non eſſet compoſitio. Ad ſecundã dico, Quòd ponendo perſonas relatiuas, oportet ponere eas verè ſubſiſtentes, & in eis eſſe eãdem naturam indiuiſam, hoc nõ poteſt poni propter aliquam imperfectionem perſonarum in ſubſiſtendo, quia ponuntur ita verè ſubſiſtentes, ſicut ſi eſſent abſolutæ, ergo oportet, quòd ponatur propter infinitatem eſſentiæ, quę eſt in ſubſiſtentibus, ſed eadem eſſet infinitas eſſentiæ, ſi perſonæ eſſent abſolutę; ergo non oportet tunc naturam diuidi, ſicut nec ſi proprietatibus relatiuis conſtituantur; probetur igitur iſta, Omnis natura communis ſuppoſitis abſolutis diſtinguitur, & plurificatur in eis; hęc quidem vera eſt in creaturis, ſed in propoſito potius conclu-

Ad rationes 5.

In 2 diſt. 1. q. 2.

cōclusionem principalem. Ad tertiam instando dicitur, quod Patri constituto in eſſe perſonali, & Filio etiam constituto in eſſe perſonali, quaſi aduentitia eſt proprietas ſpiratio actiua (ſecundum aliquos,) & tamen non eſt quaſi accidentalis (ſecundū eos) nec etiam relatio rationis; quare igitur nō poſſet intelligi in propoſito perſonam constitui in eſſe perſonali realitate abſoluta, & ei quaſi constitutæ in eſſe tali relatione, aduenire ſecundum modum intelligendi relationem, & non tamen eſſe nec accidentalē, nec rationis? Et cùm probatur, quòd ſit relatio rationis per ſimilē de relatione ad creaturam, dico, quòd nō eſt ſimile, illa enim relatio ad creaturam non eſt ex neceſsitate naturæ fundamenti, ſicut eſt hîc. Quarta ratio innititur propoſitioni huic, ſcilicet Omne abſolutum eſt actus, & per conſequens dās eſſe; Hęc improbatur multipliciter. Tum quia in creaturis, vbi maximè videtur habere probabilitatem, habet instantiam de proprietate hypoſtatica, quia illa nō eſt dans eſſe; quia tunc natura humana in Christo non haberet idē eſſe, quod haberet dimiſſa. Similiter actus dans eſſe dat operationem; proprietas hypoſtatica in creaturis nō dat operationē, quod patet per Damaſc. lib. 3. cap. 15. B. Naturales, & non hypoſtaticas aimus & voluntates & operationes. Si enim hypoſtaticas, id eſt perſonales, dabimus eas Heterotheleas, id eſt aliud volēntes, & Heteronergeas, id eſt, aliud operātes, tres hypoſtaſes ſanctæ Trinitatis dicere cogemur; Vbi ipſe ex hoc; quod perſonæ diuinæ nō habent tres operationes, concludit, quòd operatio nō eſt hypoſtatica, & hoc in communi ſiue de proprietate abſoluta; ſiue relatiua. Pręterea tertiò, In omni eo quod aliquo modo hebet eſſe aliquo, pręter illud quod dat ſibi eſſe, eſt aliquid, ratione cuius recipit eſſe; patet de compoſito ex materia & forma, & omnibus aliis compoſitis ex actu & potētia; igitur in omni habente eſſe per aliquid dans eſſe, eſt aliquid, quod non eſt actus dans eſſe, ſed ratio recipiendi eſſe; & ita videtur in ſuppoſito naturæ, quia cū ſuppoſitum habeat eſſe, & natura dat eſſe, proprietas hypoſtatica erit ratio recipiendi eſſe. Ad argumentum tunc poteſt dici, quòd cū dupliciter ſit ratio entitatis, quiditatiuę ſcilicet & hypoſtaticę, ſicut quiditatiuæ eſt dare eſſe, quia ipſa eſt de ſe communicabilis; ita hypoſtaticæ eſt, vt nō ſit actus dans eſſe, quia de ſe eſt incommunicabilis vt quo, & licet in creaturis proprietas indiuidualis det eſſe, quia eſt alicuius gradus entitatis poſitiuæ, vltra entitatem quiditatiuam naturæ, tamē vltra entitatem ſingularem proprietas ſuppoſiti nullam entitatem dat, imo nullum poſitiuum addit ex prima queſt 3. lib. & licet illud adderet, tamen non eſſet ratio dandi eſſe, quia hęc natura exiſtēs, in qua includentur natura & entitas ſingularitatis, eſt ratio totalis dandi eſſe, & ita quidquid intelligatur aduenire, ſiue poſitiuū ſiue priuatiuum, ſiue abſolutum, ſiue reſpectiuum, non dabit eſſe, quia per illud, quod iam præintelligitur, datur eſſe; licet igitur in diuinis non ſit proprietas perſonalis tantū negatio, ſed aliqua proprietas, vel entitas poſitiua, tamen quia natura diuina eſt de ſe hæc per ſe exiſtens, ipſa habebit totam rationem dandi eſſe, ſicut & in creaturis; & licet natura exiſtēs det totaliter eſſe, non propter hoc proprietas adueniens eſt tantū negatio, imo ſi aduenīret proprietas poſitiua, nihil tolleretur ab hac natura exiſtēte, ita nec in diuinis tolleretur ab hac natura, quę eſt de ſe exiſtēs, quin dabit totaliter eſſe perſonę, licet in perſona intelligatur proprietas perſonalis poſitiua. Ad argumētū igitur, cùm probatur, quòd ſit actus, cū non ſit ibi tantū virtualiter, ſed actualiter, dico; Quod eſt ibi fallacia ęquiuocationis; vno modo enim actus eſt differentia oppoſita potentiæ, & hoc modo diuidit omne ens; Alio modo actus cum potentia constituit aliquod totum, ſicut loquitur Philoſophus 8. Metaphyſ. de potentia & actu, quod non eſt verum de potentia oppoſita actui, quia illa non manet cum actu; iſta igitur proprietas non tantū eſt virtualiter in eſſentia diuina, ſicut eſt aſinus, qui eſt in potentia ante actum, & per conſequens hæc proprietas eſt actu ibi, prout actus opponitur tali potentiæ; ſed non ſequitur, ergo eſt actus dans eſſe, ad hoc enim requireretur, quòd eſſet actus formalis, hoc enim modo materia daret eſſe, quia eſt in compoſito in actu, non in potentia ante actum. t. c. 15.

Quinta ratio videtur deficere, quia iſtud non habet ſe ad eſſentiam, vt perfectio ad perfectibile, vt diffuſſè declaratū eſt etiam de proprietate relatiua perſonæ diſt. 5.

diſt. 5. q. 2. vbi dictum eſt, quòd perſona non componitur ex eſſentia & proprietate, ſicut ex quaſi potentiali & quaſi actuali, imo eſſentia habet magis rationẽ actus: ſi igitur iſta proprietas intelligatur poſterior aliquo modo eſſentia, non tamen eſt perfectio eius, ibi enim eſt idem ordo originis & perfectionis, & ideo prius origine eſt prius perfectione, ſicut fuit tunc declaratum diffuſè. Secũdò, dato quòd aliquo modo ſe haberet ad eſſentiam vt informãs ipſam, non tamen eſſet perfectio ſimpliciter, quia (ſecundum Anſelmum) ratio perfectionis ſimpliciter eſt, quòd ſit in quolibet melius ipſum quàm non ipſum, quod eſt impoſsibile de proprietate hypoſtatica, quia illa de ratione ſui repugnat contradictoriè cuilibet alii ab illo, cuius eſt, & ita non poteſt in quolibet alio eſſe melius ipſum quàm nõ ipſum, quia cuilibet alij repugnat: ſic igitur ad rationem patet, quòd falſum aſſumitur, ſi accipiatur; quòd iſtud abſolutum perficiat eſſentiã, nec probatio huius valet per hoc, quod aliquo modo ſequitur, & nõ præcedit, quia in diuinis ſicut poteſt poni proceſsio, actus & forma eſt primum. Tertiò, Dato quòd haberetur hoc, quod informat, non ſequitur quòd ſit perfectio ſimpliciter, nec illa quæ inferuntur vlterius, ſcilicet quòd eſſentia diuina non ſit ſimpliciter perfecta, vel quòd vna perſona nõ ſit ſimpliciter perfecta in ſe. Prçterea. Iſta ratio melius concluderet contrarium de relatione, quia probabilius videtur, quòd relatio poſsit eſſe perfectio, quam proprietas hypoſtatica ſit perfectio, quia nulli proprietati hypoſtaticæ conuenit eſſe perfectionem, nec in creaturis, nec in aliis; alicui tamen relationi ſecundum propriam rationem conuenit eſſe perfectionem, aliqua enim eſt perfectior altera, vt patet de çqualitate reſpectu inçqualitatis, quia ſecundum Auguſt. de quantitate animæ cap. 9. inæqualitati æqualitatem prçponis. Neſcio vtrum quiſquam non præponat, hoc autem non eſt tantum à fundamẽtõ, poteſt enim inçqualitas fundari in fundamentis perfectioribus quàm çqualitas; patet etiam, quòd ſi eſſet tantum ex fundamento, Auguſt. faceret petitionẽ principij, intendit enim concludere excellentiam, putà Circuli, ad ſiguras rectilineas, & hoc facit ex çqualitate & inçqualitate, quia ſi illa excellentia nõ eſſet niſi ex fundamentis, & ex illa concluderet excellentiam fundamentorum, circulum faceret. Si dicatur, quòd dictum Auguſt. verum eſt ratione fundamentorum proximorũ, non remotorum, proximum autem fundamentũ çqualitatis eſt paritas; Hoc falſum eſt, & nihil ad B, Querõ autem, aut par dicit aliquid ad ſe, & tunc poteſt intelligi aliquid eſſe par abſque hoc, quòd ſit alicui par, & ſimiliter tunc, Vnde perfectionem habebit paritas reſpectu imparitatis in Triãgulo? Vel enim paritas diceret quãtitatem, & tuc vel eandem cum illa, quæ communiter ponitur fundamentũ æqualitatis, & tunc non erit diſtinctio aliqua alia quàm rationis inter fundamentũ proximum & remotum; vel aliam, & tunc in iſto æquali diceretur eſſe duas quantitates, vel ſingas aliquẽ modum alium, quo paritas poſsit eſſe abſolutũ perfectius imparitate, & aliud à quantitate. Si autem dicat relationem, ſicut videtur manifeſtum, ergo relatio fundabitur per ſe in relatione; imo videtur dicere eãdem relationem, quã æqualitas, quantum enim eſt par quãto, & æquale quanto. Ad aliud Anſelmi monologion reſpondetur, quòd loquitur tantùm de quiditatibus, non de proprietatibus hypoſtaticis, quod probatur, Primò per exempla eius de ſapientia & veritate ex vna parte, auro & plumbo ex alia parte; Secundò per rationem, Quia ſolum illud eſt perfectio ſimpliciter, quod poteſt eſſe in aliquo infinitum, ſolum illud erit in aliquo melius non ipſum, quàm ipſum, quod ex ſe eſt finitum; hæc conueniunt quiditati, ſcilicet eſſe finitum vel infinitum, non autem proprietati hypoſtaticæ, quia proprietas perſonalis diuina qualiſcunque ſit, nec eſt infinita formaliter, nec finita: Similiter proprietas hypoſtatica repugnat cuilibet, præter quã vni, cuius eſt, ergo non poteſt eſſe cuilibet melior ipſa, quàm non ipſa, ſed nec alicui; excludit antẽ Anſel. ab vniuerſitate quiditatum relationem ſecundum quiditatẽ, & tũc omnis quiditas abſolura, vel eſt perfectio ſimpliciter, vel limitata, ſed non ſequitur ex hoc propoſitum de proprietate hypoſtatica abſoluta.

Tertia ratio habet maiorem falſam in omnibus ordinatis eſſentialiter ex forma, licet gratia materię quandoque ſit vera, & ſimiliter in omnibus non æquè illimitatis, in nullo enim ordine eſſentiali ex [Ad triã ab ſueda.]

propria

propria ratione prioris & poſterioris, o-
portet ipſa commultiplicari, ſed poteſt ſta
re multiplicatio poſterioris, ſine multi-
plicatione prioris, ſed non è conuerſo; ſi-
militer quãdocunque aliqua duo compa-
rantur ad aliquod tertium, quod eſt illimi
tatum, eo modo quo illa duo non ſunt il-
limitata, non oportet † condiſtingui in
(aliàs condiuidi) eis; Exemplum, Anima intellectiua cõpa-
ratur ad partes, quia quodãmodo eſt illi-
mitata, eo modo quo partes nõ eſt ſunt illi
mitatę, non oportet animam diſtingui in
diſtinctis partibus; Illa igitur maior eſt
falſa dupliciter ad propoſitũ, primò quia
eſſentia eo modo, quo eſt ibi prioritas,
prior eſt ipſis proprietatibus, non è con-
uerſo, ſecundum eos igitur non oportet
eſſentiam diſtingui ad diſtinctionem iſta-
rum proprietatum; & ſecundò quia eſ-
ſentia eſt formaliter infinita, iſtę autem
proprietates non ſunt formaliter infinitę,
& non oportet infinitum formaliter di-
ſtingui ad diſtinctionem eorum, quę non
ſunt formaliter infinita. Si etiam maior
acciperetur generaliter de quibuſcũq; ab-
ſolutis circunſtantibus idem, habet inſtan
tiam manifeſtam de anima & potentijs,
quæ potentiæ multiplicantur, non multi-
plicata anima. Sed ſi hîc euadant ſpeci-
ficando maiorem de his, quæ ſunt eiuſ-
dem ſpeciei, ſicut accipit illa prima con-
firmatio maioris, nec tunc propoſitio
eſt vera vniuerſalirer in relationibus, pa-
tet enim in 3. diſtinct. 8. quomodo plu-
ra eiuſdem ſpeciei eſſe in eodem abſolu-
to, non eſt contradictio, ſi aliquid illo-
rum non ſit actus alrerius adæquatus ei
in quo eſt. Cum autem maior declara-
tur per inductionem, fit fallacia conſe-
quentis, quia accipiuntur aliqua ſingu-
laria, non ſimilia propoſito, putà in qui-
bus diſtinctio priorum conſtituit diſtin-
ctionem poſteriorum, vel in quibus eſt
conſimilis limitatio vtrobique, & non il-
limitatio in vno reſpectu alterius; ex his
enim non poteſt propoſitum inferri vni-
uerſaliter, quia falſa eſt, vbi deficiunt
conditiones, ſicut in propoſito. Sed ad
illud vltimum additum ad confirmatio-
nem maioris, per idem, quòd in eodem
ſimpliciter perfecto non poſſunt eſſe plu-
ra eiuſdem rationis, poſſet dici, quòd
ſicut ſimpliciter perfectum idem nume-
ro eſt communicabile pluribus ſuppoſi-
tis eiuſdem rationis, ita quòd non repu-
gnat ei ex hoc, quòd eſt perfectio ſimpli
citer, ſed conuenit ei, quòd ipſum ſit in
pluribus ſuppoſitis eiuſdem rationis, ita
ex perfectione eius ei poteſt competere,
quòd plura eiuſdem rationis poſſunt eſ-
ſe in eo, ſicut ſuppoſita in natura, & per
conſequens ſunt in eo plures proprieta-
tes hypoſtaticæ eiuſdem rationis; ſed
non poteſt ita eſſe de aliis, de quibus e-
xemplificatur; putà de Patre & Verbo,
eo quod perfectio diuina requirit, quod
quælibet productio habeat terminum a-
dęquatum, non autem ita requirit, quòd
aliqua proprietas hypoſtatica ſit adequa-
ta illi naturę in conſtituendo ſuppoſitum.
Per iſtud poſſet dici ad illam primam cõ-
firmationem maioris, applicando eam ad
propoſitum, quòd eſt ibi fallacia ęquiuo-
cationis, maior enim, ſi eſſet vera, debet
intelligi de eſſe in, ſicut actus eſt in eo,
quod informatur, ſed minor non eſt ve-
ra, proprietas autem non eſt in eſſentia,
vt informans eam, ſed vt conſtituens ſup-
poſitum in ea. Poſſet tamen ad vtranque
confirmationem dici, quòd iſtæ proprie-
tates non ſunt eiuſdẽ rationis formaliter,
ſicut in creaturis proprietates indiuidua-
les ſunt primò diuerſę, & non eiuſdem ra
tionis: Et ſi ex hoc inferatur, quòd ſunt
alterius ſpeciei, ſiue quòd vtraque earum
habet rationem alterius ſpeciei, & per hoc
oportet ipſam per aliud determinari ad in
cõmunicabilitatem; Non ſequitur, ſicut
nec in proprietatibus indiuidualibus in
creaturis, licet nõ ſint eiuſdem rationis in
aliquo, tamen nulla eſt entitas quiditatiua
& communis, ſed de ſe hęc. Quarta ratio
etiã procedit ex falſa imaginatione, quòd
iſtæ proprietates exprimuntur ab eſſen-
tia, quaſi per originem, quod non fuit di-
ctum, ſed (ſicut aliqui concedunt) quòd
relationes pullulant in eſſentia, ſi tamen
hoc propriè dicatur, quaſi poſſet cõtra eos
concedi, quòd iſtæ proprietates abſolutę,
ſi ſint, pullulant in eſſentia; & licet quæli
bet ſit in eodẽ ſuppoſito cum illo, ex quo
pullulant, quia eſſentia eſt in omnibus
perſonis, non tamen aliqua eſt in eadem
perſona cum illa, à qua habetur per veram
originem, nec repugnat vera originatio
perſonæ habenti vnam, à perſona haben-
te aliam, licet omnes iſtę nõ originentur,
ſed aliquo modo pullulẽt in eſſentia, ſicut
alii habent dicere, qui dicunt ſuppoſitum
conſtitui per relationẽ, quòd Filius pullu

ſit à Patre per originem; & tamen filiatio aliquo modo pullulat in eſſentia, ſiue ab eſſentia diuina. Quinta ratio videtur deficere, quia difficilius videtur ſuſtinere originem, ponendo extrema tantum eſſe relatiua formaliter, quàm ponendo ea eſſe abſoluta, nam ſi tantum ſint relatiua, nihil aliud erit perſonam originare perſonam, quàm relatiuũ habere correlatiuũ; ſed relatiuum poſitum ſine omni actione alia, videtur habere correlatiuum, ſi autem ponantur abſoluta, non videtur tanta difficultas, quomodo vnum ſuppoſitum gignatur ab alio; cùm in creaturis (ſecundum eos) ſint ſuppoſita abſoluta, & tamẽ non negatur originatio vnius ab alio. Cũ arguitur tunc, quòd abſolutum præcedit relationem, & ita originationem, Reſpondeo, dictum fuit, quòd originatio pertinet ad genus cauſæ efficientis, non formalis, & ſicut in creaturis terminus non habet eſſe originatione formaliter, ſed quaſi effectiue; nec ex hoc, quòd non eſt formaliter illo, ſequitur quòd præcedat illud, ita poſſet dici in propoſito, nec videtur maior difficultas de prioritate abſoluti, & reſpectiui in creaturis, quàm hîc.

ARTICVLVS 3.

Vtrum perſonæ diuinæ conſtituantur abſolutis.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia Saluator exprimens Matth. vlt. totam veritatem Fidei, quæ de Trinitate tenenda eſt, nominat tres perſonas nominibus relatiuis. In nomine, inquit, Patris, & Filii & Spiritusſancti. Similiter Ioannes in canonica ſua prima cap. 5. Tres ſunt, qui teſtimonium dant in Cælo Pater, Verbum, & Spiritusſanctus. Et generaliter vbicumque Scriptura Canonica loquitur de perſonis diuinis, exprimit eas nominibus relatiuis. Videtur igitur, quòd ponere eas eſſe abſolutas contradicat Scripturæ; & ita etiam Fidei.

¶ 2. Præterea. Quia Eccleſia, vel quicunque exprimit veritatem tenendam de Trinitate, exprimit perſonas nominibus relatiuis, ſicut patet in Symbolo Apoſtolorũ, in Symbolo Athanaſij, & in Symbolo Niceno, & in aliis quibuſcunque authenticis declarationibus Fidei per Eccleſiam vniuerſalem; ergo oppoſitum repugnat Fidei, vt ipſa eſt ab Eccleſia declarata.

¶ 3. præterea. Quia Sancti & communiter Doctores Catholici de iſto articulo tractantes, tantum ponunt & ſaluant Trinitatem perſonarum relatiuarum, quorum doctrinam ſaltem multorum authenticauit Eccleſia vniuerſalis, ſicut patet in Canone diſtinct. 15. Sancta Romana. Igitur dictis iſtorum Sanctorum contradicere eſt contradicere Eccleſiæ authenticanti dicta eorum. Si dicatur ad iſtam obiectionem, Euaſio.
quòd dicta opinio non ſolum Fidei non repugnat, ſed quod magis eſt, ſcripturæ ſanctæ concordat. Primum oſtenditur dupliciter, Primò ſic, Quidquid de Trinitate Sacra ſcriptura tradidit, vel Eccleſia declarauit, vel Doctor authenticus manifeſtè aſſeruit, hæc dicta opinio concedit, videlicet quòd tres perſonæ congruè exprimantur nominibus Patris & Filij & Spiritusſancti, quia concedit ibi verè relationes originis, quia concedit veram originationem vnius perſonę ab alia, quę eſt generatio, & ita perſona generans eſt Pater, & perſona genita eſt Filius, & proceſſionem tertiæ à duabus, & ita procedens eſt Spiritusſanctus, & ſpiratur voluntate caſta, & ſancta, ſed non dicit ſcriptura, nec vniuerſalis Eccleſia alicubi declarando, quod perſonæ ſolùm his relationibus diſtinguuntur, ſicut nec dicit, quòd diſtinguuntur proprietatibus abſolutis: Nunc autem licet tenendum ſit pro vero, quidquid tradidit auctoritas, non tamẽ eſt negandum eſſe verum, quidquid ipſa non tradidit. Multa quidem (inquit ille Chriſti ſecretarius Ioann. cap. 20.) & alia ſignos fecit Ieſus &c. quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Certè nec alicubi, quia addidit cap. 21. Nec ipſum arbitror mũdum capere poſſe eos, qui ſcribẽdi ſunt libros. Logicè etiam loquendo patet, quod locus ab auctoritate negatiuè non tenet; Secũdò ſic, nihil eſt aſſerendum eſſe de veritate Fidei, niſi quod traditur in Scriptura, vel ab vniuerſali declaratur Eccleſia in Scriptura, vel ex altero iſtorum ſic tradito, vel declarato neceſſariò & euidenter infertur, tale non videtur eſſe, perſonas nullis proprietatibus abſolutis diſtingui, igitur &c. Prima pars minoris videtur plana, quòd ſcriptura nuſquã hæc tradidit, quia relationes affirmat, abſolutas pro-

proprietates nuſquam negat. Secunda pars patet, quia quæcunque tenenda Eccleſia circa articulos de Trinitate declaraſſe inuenitur, continentur in Symbolo Apoſtolorum, vel Athanaſij vel Nicenu, vt Extra de ſumma Trinitate & Fide Catholica, Capitulis, Firmiter, & Dãnamus, quæ duo Capitula edita fuerunt in Concilio generali ſub Innocentio III. celebrato; vel Extra de ſumma Trinit. & Fide Cathol. cap. Fideli, & eſt hodie in 6. lib. Quod capitulum editum fuit in Concilio Lugdun. Generali ſub Gregorio X. celebrato, non inueniuntur plura ſcripta authentica declarationem Eccleſiæ circa articulũ de Trinitate continentia; nec in aliquo iſtorum declaratur perſonas per proprietates relatiuas conſtitui, patet intuenti. Tertia pars minoris probatur, quia rationes, quæ fiunt ad inferendum propoſitum ex tradito per Scripturam, vel declarato per Eccleſiam, videntur omnes eſſe ſolubiles, ſicut poſtea reſpõdebitur ad eas. Secundum, ſcilicet quod hæc opinio ſcripturæ concordat, oſtenditur per illud Prouerb. 30. vbi poſt multas quæſtiones motas de Deo, quærit Salomon, Quod nomen eius, & quod nomen Filij eius ſi noſti? Ex hoc arguitur ſic. Omnis quæſtio aliquid certum ſupponit, & aliquod dubium quærit (ex 7. Metaphyſ. cap. vlt.) hîc igitur eſt certum Filium eſſe, & quæritur, quod eſt nomen eius; & pari ratione per naturam relationis ſupponitur illud, cuius eſt Filius, eſſe ſcilicet patrem, & quæritur, quod eſt eius nomen, igitur hoc exiſtente certo; ſcilicet hunc eſſe Filium, & hũc Patrem, dubiũ eſt quod nomen huius, & quod illius; ſed ſi iſtę perſonæ primò conſtituantur in eſſe perſonali per paternitatem & filiationem, propriũ nomen huius eſt Pater, & proprium illius eſt Filius, & ita eſſet certitudo de Filio, & non dubiratio, quod nomen eſſet eius; ergo Salomõ videtur intendere, quòd non primò conſtituantur filiatione & paternitate ſic, quòd nec Filius ſit proprium nomen eius, ſed ſcito quòd ſit Filius, adhuc reſtat quęrere (ſecundũ ipſum) quod nomen eius. Hoc breuiter ſic arguitur ad impoſſibile deducendo. Dato quòd propriũ nomen perſonæ, quæ eſt Filius, ſit Filius, quod ſequitur, ſi primò conſtituatur relatione; vel filiatione; igitur idem quęrit Salomon, & ſupponit, ſupponit enim proprium nomẽ perſonæ, & quęrit, quod eſt nomen eius. Sed ſi dicto modo reſpondeatur ad obiectionem de Fide factam cõtra hanc tertiam opinionem; Contra hanc reſponſionem arguitur primò ſic. Quare voluit Saluator perſonas nominibus relatiuis exprimere, ſi ſunt abſolutæ? Et abſoluta ſi ſint, non latuiſſent eum; & congruum videtur Baptiſmum dari inuocando perſonas diuinas propriis nominibus ipſarum. Secondò ſic. Articulus quando traditur à Chriſto, conueniens eſt illũ accipere ſecundum illũ intellectum, qui maximè poteſt haberi à Chriſto, talis eſt de perſonis relatiuis; & nullo modo de abſolutis. Tertio ſic. Conſequentię Sanctorum, & Doctorum ſupponendę ſunt eſſe neceſſariæ, ſed illis vtendo vel ſimilibus concluditur ex manifeſtè credito, quòd perſonæ nõ ſunt abſolutę, ſicut patet in multis deductionibus magiſtrorum.

Refutatio.

¶OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO eſt problematica.*

¶RESPONDEO. Tertia opinio contraria ſuperiori ponit diuinas perſonas eſſe abſolutas. Quod ne videatur nouum & extraneum, adducitur dictum cuiuſdam antiqui Doctoris, diſtinguentis aliquid dici dupliciter ſecundum ſubſtantiam, dicit enim ſic. Intelligendum eſt, quod (ſicut dicit Ricardus de Sancto Victore) dici ſecundum ſubſtantiam eſt dupliciter, Vno quidem modo indicando ſubſtantiam ſecundum naturam communem, & ſic dicitur homo ſecundum ſubſtantiã; alio modo indicando ſubſtantiam vt ſuppoſitum certum, vt quidã homo: Primo modo dicere ſubſtantiam, eſt dicere quid; ſecundo modo dicere ſubſtantiam, eſt dicere aliquid. Dicit igitur, quòd hoc nomẽ ſubſtantia vel eſſentia dicitur ſecundum ſubſtantiam, quia indicat naturam cõmunẽ, ſed hoc nomen perſona dicitur ſecundum ſubſtãtiã, quia indicat ſuppoſitum certum & diſtinctũ; natura autẽ cõmunis nõ multiplicatur nec refertur, & ideo quod dicit ſubſtantiã ſecundũ naturam communem, ita dicitur ad ſe, quod nullo modo poteſt dici ſecundum relationem; & hoc modo diuiditur ex oppoſito contra ad aliquid, ſuppoſitũ autẽ ſiue hypoſtaſis natũ eſt plurificari, & ad aliud cõparari, & ita referri; & quòd ſic dicitur ſecundum ſubſtantiã, nihil impedit ratione relationis ſuper

D. Bonau. d. 25. q. 1. Ioannes de Ripa. diſt. 25. & 26.

ſit aliquod relatiuum, quaſi compoſitum, quod dicatur referri primũ; Illud autem prius informatum relatione poteſt dici referri, quia omne informatum aliqua forma, poteſt dici tale, ergo nihil in diuinis poteſt dici referri, niſi aliquid ſit quaſi totum, quod denominatiuè dicatur referri; illud verò non conſtituetur relatione formaliter, tanquam per ſe incluſa in ipſo, patet quidem ex differentia relati primo ad illud, quod denominatiue dicitur referri; & illud non poteſt eſſe niſi ſuppoſitũ (vt primò oſtenſum eſt) ergo &c. Confirmatur iſta ratio in ſimili, quia ſicut

alias per ſe

homo non eſſet animatus† primò, niſi corpus eſſet quaſi prius informatum anima, ita, vt videtur, erit in propoſito, quòd nihil erit relatum primò, quod conſtituatur in eſſe formaliter primò relatione, niſi aliquid prius ſit relatum quaſi denominatiuè per denominationem realem à relatione. Iuxta hoc poſſet argui, ſed minus efficaciter ſic. Si relatio non refertur, nec eſſentia diuina, patet igitur, quòd tãtùm perſona refertur; ſed quod refertur prius eſt ad ſe, probo ſecundũ Auguſt. 7. de Trit. cap. 1 Qua propter ſi & Pater non eſt aliquid ad ſe ipſum, non eſt omninò qui relatiuè dicatur. Hoc etiam probatur ratione, quia quod refertur, non eſt ſimul natura cum relatione, nihil enim ſimul eſt cum relatione, niſi relatio, igitur illud, quod refertur eſſet relatio, & ita relatio referretur; nec poſterius eſt relatione, quia quod eſt quale qualitate, non eſt poſterius qualitate, ſimiliter de quantitate & aliis formis, ergo à ſimili de relatione; ergo oportet dare tertium membrum, ſcilicet quòd illud, quod refertur, eſt prius relatione, & tunc videtur ſequi, quòd ſit abſolutum, quia nihil videtur prius relatione niſi abſolutum. Item ſecundò. Relatio realis præexigit extrema realia, vel di-

2. ratio:

ſtinctionem realem extremorũ, ergo nulla relatio realis cauſat primò diſtinctionem realem extremorum, ergo neque hîc. Probatio antecedentis. Philoſophus 5.

t. e. non habente.

Metaphyſic. cap. de eodem probat identitatem non eſſe relationẽ realem, quia non pręexigit realem diſtinctionem extremorum. Si dicatur, quòd illa relatio non eſt realis, quæ nec pręexigit, nec facit diſtinctionem realem extremorum. Contrà, Ergo iſtud argumentum, Extrema nõ ſunt diſtincta realiter, ergo non eſt relatio realis, non valet, aut enim accipitur in antecedente, quòd extrema non ſunt diſtincta realiter diſtinctione præcedente relationem, & tunc non ſequitur, ergo relatio non eſt realis, quia ſic poſſet accipi in propoſito; aut accipitur in antecedente, quòd extrema non ſunt diſtincta diſtinctione facta hac relatione, ſi ſic accipis, ideo non eſt facta diſtinctio realis extremorum per illam, quia illa non eſt relatio realis; ergo inferre ex antecedente ſic ſumpto, relationem non eſſe realem, eſt inferre, Quia non eſt realis, ideo non eſt realis, quod nihil eſt. Aliter dicitur, quòd maior eſt vera de accidentali relatione, quę aduenit extremis iam diſtinctis, talis non eſt iſta, ſed eſt conſtituens ſuppoſitum formaliter diſtinctum per ipſam. Contra iſtud. Relationi, vnde relatio eſt, conuenit, quòd ſit ad aliud,

Ariſt. in prędicam.

quia ſi non eſt ad aliud, non eſt relatio, alioquin poſſet dici, quòd paternitas poſſet eſſe relatio realis abſque Filio, ſi non oporteret aliquo modo extrema relationis eſſe diſtincta, ſicut nec extrema identitatis; aut ergo hæc paternitas eſt ad aliud diſtinctum ſola filiatione, aut ad aliud diſtinctum diſtinctione priori, quàm illa, quæ eſſet à filiatione; ſi ſecundo modo, habetur propoſitum; ſi primo modo, ergo arguendo, Paternitas non eſt ad diſtinctum, ergo non eſt realis, eſt arguere ſic, Huic relationi non eſt relatio realis oppoſita, ergo non eſt realis: Sed hęc videtur eſſe manifeſta petitio principii, quia antecedens non videtur eſſe manifeſtius conſequente; nullum igitur argumentum haberetur in multis relationibus ad concludendum eas non eſſe reales per hoc, quòd non ſunt inter extrema realiter diſtincta, ſed eſſet communiter petitio principij. Item tertiò ſic. Omnis relatio

3. ratio;

primò terminatur ad abſolutum, primus autem terminus relationis in perſona eſt alia perſona, & non eſſentia, quia ſicut non refertur, ita non terminat relationem, ita enim terminus relationis diſtinguitur, ſicut relatum; ergo perſona, inquantùm eſt diſtincta ab alia terminans relationem eius ad ſe, eſt abſoluta. Maior declarabitur diſt. 30. q. de relatione Dei ad creaturam.

Ex via 2: 1. membrũ

Ex ſecunda via arguitur primò ex ordine, quem neceſſariò requirit originatio, qui videtur duplex; Nam principium ori-

ginãs videtur prius originato, videtur etiã prius origine. Ex prima membra arguitur primò ſic, Originans eſt prius originato, relatiuum nullo modo eſt prius ſuo correlatiuo, quia ſunt ſimpliciter ſimul, ergo &c. Confirmatur ratio quaſi ex oppoſito cõcluſionis ſic. Si perſonę non ſunt abſolutę, ſed primò relatiuæ, tunc non erit aliud Patrem originare Filium, quàm Patrem habere Filium correlatiuũ; ſed patet, quòd Pater ex ſe, eo quod Pater, habet Filium correlatiuum, quia in nullo inſtanti, nec naturæ nec originis poteſt intelligi Pater ſine Filio, vel niſi intelligatur habere Filium; igitur Pater ex ſe ſine origine habet Filium, ergo non originat eum, ſi nihil originatur niſi ſuum correlatiuum. Hoc manifeſtius ſic arguitur. Illud non originatur, quod poſito innaſcibili, & circunſcripta omni actione, habet ſuum totum eſſe, tale eſt correlatiuum innaſcibilis, quia ex ſola natura relationis, quæ eſt actus primus, circũſcripta omni actione, ſiue actu ſecundo, correlatiuum innaſcibilis eſt innaſcibili exiſtẽte, ergo &c. Præterea. Relatiõ non poteſt originari, niſi aliquo abſoluto prius originato, & hoc aut in relato, aut in termino, ſicut nec motus poteſt eſſe in ad aliquid niſi per accidẽs; quia eſt per ſe ad aliquid abſolutum in ſubiecto, vel in
t.c.10. termino relatiuis, vt patet 5. Phyſic. ergo perſona diuina, quę primò originatur, non poteſt eſſe tantùm relatio ſubſiſtens, ſed oportet ponere aliquid abſolutum, quod primò originetur. Confirmatur iſta ratio, maximè ſi negetur eſſentiã eſſe formalem terminum huius productionis, tũc enim nec originatum erit ad ſe, nec formalis terminus generationis vel originationis, quod videtur inconueniens. Pręterea tertiò. Omne relatiuum æquè naturaliter reſpicit ſuum correlatiuum, ergo ęquè naturaliter ſpirans reſpicit ſpiratum, ſicut generans generatum; igitur ſi producitur vtraque productione tantum relatiuum, vtrunque æquè naturaliter producitur, & ita non erit in diuinis duplex productio, ſcilicet per modum naturę & voluntatis; tunc enim æquè verè poteſt dici, quod & Spiritusſanctus producitur per modum naturæ, ſicut & Filius, quod eſt contra omnes. Item quartò. Tunc nulla productio in diuinis erit generatio, quia generatio eſt ad primam ſubſtantiam vel ad productum, hìc autem ponitur relatio, vel relatiuum, primum productum, ergo erit productio in genere relationis, & non
generatio. Item ex ſecundo membro ſic. 2 membrũ
Suppoſitum aliquo modo pręintelligitur actioni, quia prius intelligitur vnũquodcunque per ſe eſſe, quàm per ſe agat; in illo priori ſi eſt ſuppoſitum ad ſe, habetur propoſitum, ſi nõ eſt ſuppoſitum ad ſe, ſed ad illud, vt ad Filium, ergo ſimul intelligitur Filius; & ita Filius pręintelligitur generationi, & ita Filius non eſt terminus generationis. Et confirmatur, quia quacũque prioritate vnum correlatiuum præintelligitur alicui, eadem prioritate præintelligitur reliquum eidem propter ſimultatẽ relatiuorum. Iuxta hoc poſſet argui de tertia prioritate, ſcilicet relatinis ad perſonã, quæ probatur per Philoſ. 7. Metaph.
cap. 3. forma enim eſt prior compoſito ſecũdũ Philoſ. ibi, ergo paternitas eſt prior t.c.7.
perſona prima, & per conſequens relatio oppoſita paternitati erit prior perſona prima, igitur ipſa non habetur à prima perſona per actionem primę perſonę. Cõſequẽtia de relatione oppoſita probatur per ſimultatem correlatiuorum.

Ex tertia via arguitur primò ſic. Quidquid conſtituit formaliter in aliquo primo eſſe, & in vnitate correſpondente tali eſſe, ſe toto repugnat diſtinctioni oppoſitę illi vnitati, & eſſe. Exemplum. Si rationale primò conſtituit hominem in entitate & vnitate ſpecifica, ſe toto primo repugnat diſtinctioni ſpecificę, ita quòd circũſcribendo per impoſsibile, vel poſsibile quodcunque aliud à rationali, quod non eſt de intellectu eius, ſtante ſolo intellectu rationalis requgnabit ei diuiſio in diuerſas naturas ſpecificas. Et probatur iſta propoſitio, Quia ſi non toti conſtitutiuo repugnat talis diſtinctio ergo per aliquid ſui ei repugnat, ſit illud A; ſi ipſi A ſe toto repugnat, habetur propoſitũ, ſi non, ſed repugnat ipſi A per B, erit proceſſus in infinitum, vel vbicunque ſtabitur, illud erit vltimum conſtituens in tali vnitate, & illi ſe toto repugnabit diſtinctio oppoſita tali vnitati; igitur (ſi paternitas conſtituat primum ſuppoſitum in eſſe perſonali, ſub ratione incommunicabilis) oportet, quòd paternitati primò ex ratione ſua repugnet communicabilitas: Sed hoc videtur falſum multipliciter; Tum primò, quia (ſecundum illos qui tenent hãc opinionem) nulla quiditas de ſe eſt incõmuni-

Ex via 3. 1. ratio.

municabilis, ergò nec paternitas; Tum ſecũdò, quia paternitas nõ eſt de ſe hęc circunſcripto omni eo, quod non eſt de formali ratione paternitatis, circunſcripta enim deitate, quę non eſt de formali ratione paternitatis (ſecundum Auguſtinum 7. de Trinitate. cap. 2. & 4. quod non eo Pater, quo Deus) paternitas non eſt de ſe formaliter infinita, & per conſequens non eſt de ſe hæc. Probatur hæc conſequentia, Continens per identitatem aliquid, quod eſt extra eius rationem propriam vel primam, eſt quodammodo illimitatum, ergo continens formaliter tale; hoc eſt ſimpliciter illimitatum vel infinitum, continentia enim formalis requirit maiorem perfectionem, continentis; Ex hoc vltra, Si paternitas non eſt de ſe hæc, nec multò magis erit de ſe incommunicabilis, quia incommunicabilitas præſupponit ſingularitatem: Tum tertio, quia quælibet relatio diuina originis eſt ęquè eadem eſſentię diuinę; ergo ſi ex illa contraheret aliquam incommunicabilitatem, quælibet æqualiter eam contraheret, ſed hoc eſt falſum, quia ſpiratio actiua, licet ſit hæc, non tamen incommunicabilis eſt, quia eſt in duobus, Patre ſcilicet & Filio. Ex hoc autem quartò probatur, quia cùm oppoſita relatiua videantur vniformiter ſe habere ad incommunicabilitatem, & ſpiratio actiua non ſit de ſe ſic incommunicabilis; ergo nec ſpiratio paſſiua ei oppoſita, ergo nõ conſtituet Spiritumſanctum in eſſe perſonali, quod eſt falſum, ſi ponatur relationem conſtituere. Tum quintò, quia etiam ſi ponerentur quæcunque poſitiones impoſſibiles, vel incompoſſibiles, ſtãte intellectu rationalitatis, repugnaret ei diuidi in plures naturas ſpecificas, putà, ſi ponatur, quòd rationale eſſet differẽtia ſpecifica coloris, & quòd ille color poſſit cauſare ſubſtantias de nihilo, vel quęcunque talia, poſita autem hac poſitione impoſſibili, quòd prior eſſet productio voluntatis, quàm intellectus, ſaluata ratione generationis, & ſpirationis, ſpiratio actiua eſſet in vno ſuppoſito, & generatio actiua tunc eſſet in duobus, quia tunc Spirituiſancto in primo inſtanti, in quo ſpiratur, communicaretur vis generatiua, ergo modo generationi actiuæ in ſe, non repugnat in ſe formaliter communicabilitas. Ad iſtud argumentum de primo incommunicabili reſpondetur dupliciter. Vno modo, quòd paternitas, licet non ſit incommunicabilis; vnde paternitas, tamen paternitas diuina, ſiue vnde diuina, eſt incommunicabilis. Aliter dicitur, quòd paternitas ſubſiſtens, qualis eſt iſta, quæ eſt in Deo, eſt incommunicabilis, ſed non paternitas inhærens, qualis eſt creata. Contra primam reſponſionem, licet concludant vltimæ tres rationes, vel probationes, tamen arguo aliter dupliciter, Primo ſic, Quando hæc duo conſtituunt per ſe aliquod tertium, neutrum illorum habet ab altero illam conditionem, quæ eſt propria ſibi, inquantum conſtituit, ſed vtrunque habet ex ſe primò (Verbigratia, Materia & forma conſtituunt per ſe compoſitum, & materia non habet à forma potentialitatem, quæ eſt eius conditio in cauſando compoſitum, Nec forma habet à materia aliquam actualitatem, quæ eſt eius conditio in cauſando compoſitum; ita & in diffinitione, genus non habet à differentia conceptum determinatum, vel determinabilem, nec differẽtia habet à genere conceptum ſpecificum indiuiſibilem in plura ſecundum ſpeciem) Ergo ſi perſona conſtituatur ex eſſentia & proprietate incommunicabili, neutrum habebit ab altero, quod eſt ſibi proprium; ſed ſicut eſſentia non habet communicabilitatẽ à proprietate, ſed eſt ex ſe ipſa communicabilis, circunſcribendo per intellectum proprietatem; ita proprietas non habebit ab eſſentia incommunicabilitatem, ſed erit ex ſe primò talis, circunſcripta per impoſſibile eſſentia. Præterea. Eſſentia non dat incommunicabilitatem Patri, vt merè eſſentia eſt, quia ipſa eſt communicabilis; ergo vt ipſa intelligitur habere virtualiter paternitatem in ſe, & ita idem vt virtualiter in eſſentia, erit ratio incommunicabilitatis ſui ipſius, vt formaliter tale, quod eſt inconueniens. Tum quia de illo, vt eſt virtualiter in eſſentia, quæram, Aut eſt communicabile, aut incommunicabile; Si incommunicabile, non erit ratio incommunicabilitatis paternitati, vt formaliter in ſe; Si incommunicabile & ab eſſentia, ſecundum illam reſponſionem iterum arguitur, quòd non ab eſſentia, vt merè eſſentia, ſicut prius, & ſic in infinitum; aut communicabile aut incommunicabile. Tum, quia

nulla vnitas verius vel intenſius conuenit alicui, vt eſt vnum virtualiter, tantùm quã vt eſt vnum formaliter, & hoc loquendo de vnitate propria illi, & hoc patet ſicut de entitate propria. Tum, quia quod eſt in aliquo, eſt in eo per modum eius, ergo quod eſt in eſſentia virtualiter, vt præcisè eſt in ea, non eſt ibi vt incommunicabile. Contra illud, quod reſpondetur poſtea de relatione ſubſiſtente, quòd ipſa eſt incommunicabilis; quæro, cùm prius oporteat intelligere aliquid eſſe hîc quã ſubſiſtẽs, quæro, per quid paternitas ſit hîc, non de ſe, cùm non ſit formaliter infinita, ergo nec multò magis eſt de ſe ſubſiſtens, ergo nec de ſe eſt incommunicabilis.

2.ratio. Secundò principaliter arguitur ſic, quãtùm ad iſtam viam. Ab vltimis diſtinctiuis, & conſtitutiuis aliquorum non poteſt abſtrahi aliquod cõmune dictum in quid de eis. Probo, Quia ſi eſt aliquid cõmune eis, illo communi non diſtinguerentur primò; ſed aliquo cõtrahente diſtinguerentur, & ita nõ ſunt primò diſtinctiua, ſi igitur ſunt primò diſtinctiua, nihil eſt eis cõmune dictum in quid de eis; à paternitate autem & filiatione abſtrahitur hoc cõmune dictum, quod eſt relatio, quę videtur eis commune eſſe & vniuocè; poteſt enim intellectus certus eſſe de relatione, & dubius de hac relatione, vel illa; igitur & iſta, à quibus abſtrahitur, non ſunt primò diſtinctiua. Reſpondetur negando minorem, dicendo quòd relationes diuinæ ſunt primò diuerſę. Contra hoc eſt argutum frequenter, & poteſt vnum medium iterari, Quia tunc ſciens vnam originem in diuinis, & neſciens vtrũ illa originatio eſſet generatio, vel ſpiratio, nullum conceptum haberet, niſi de voce, vana igitur eſſent illa problemata, quę fiunt de generatione ſiue de productione in cõmuni, & ſoluũtur per propria media, antequam quæratur de productionibus in ſpeciali.

3.ratio. Tertiò principaliter ſic. Primum conſtitutiuum ſuppoſiti in aliqua natura videtur facere per ſe vnũ cum illa natura, quia non videtur, quòd aliquod vnum per accidens poſsit eſſe primum ſimpliciter in aliquo genere (ſecũdum Philoſ. 2. Phyſic.) t.c.46. primũ autẽ, de quo natura dicitur per ſe, eſt eius proprium ſuppoſitum, ergo &c. Sed ſicut in creaturis relatio eſt alterius generis ab abſoluto, & ideo non facit per ſe vnum cum eo, ita in diuinis non videtur conceptus vnus eſſe per ſe abſoluti & relationis; ergo ſi perſona iſta duo includat eſſentialiter; eſſentiam ſcilicet & relationẽ, non videtur eſſe ſuppoſitum per ſe vnum, & primum talis naturæ, ſed quaſi ſuppoſitum per accidens. Et ita videtur, quòd poſſit dari aliquid prius conſtitutiuum per ſe ſuppoſiti in illa natura. Confirmatur ratio ſic. Prima identitas videtur eſſe primæ naturæ ad proprium ſuppoſitum, ergo illa identitas, nec eſt per accidens, nec quaſi per accidens, ſed omninò per ſe; ergo ſuppoſitum non includet aliquid quaſi alterius generis à natura. Confirmatur ſecundò, Quia aliter magis per ſe eſſet identitas naturę createę ad ſuppoſitum ſuum, quàm naturæ diuinæ ad ſuum, quod videtur inconueniens. Confirmatur tertiò, Quia ſecunda ſubſtantia dicit totum quod quid eſt primæ ſubſtantiæ, ergo in prima ſubſtantia non concurrit aliqua quiditas diſtincta à quiditate ſecundę ſubſtantiæ; ergo nec quiditas relationis, quę eſt diſtincta à quiditate eſſentiæ, pertinet ad rationem primæ ſubſtantię: Si enim prima ſubſtantia includit per ſe quiditatem diſtinctam à quiditate ſubſtantię ſecundæ, ergo non magis eſt per ſe ſuppoſitum ſubſtantiæ, quàm illius quiditatis alterius, & ita neutrius, vel vtriuſque. Nec valet hæc reſponſio, quia hæc quiditas eſt illa per idẽtitatem, & ideo idem per ſe vnum poteſt eſſe per ſe ſuppoſitum vtriuſque quiditatis, hoc enim non ſaluat per ſe vnitatẽ ſuppoſiti, quia ſuppoſitum ponitur per ſe ſuppoſitum quiditatis acceptæ ſecundum formalem rationem, non autem propter idẽtitatem realem, & non formalem ipſius ad aliam; Tunc enim per ſe ſuppoſitum entis eſſet per ſe ſuppoſitum vnius propter veram identitatem vnius ad ens, ita quòd ſuppoſitum per ſe vnum, eſt tantùm per ſe ſuppoſitum quiditatis per ſe vnius formaliter; & per conſequẽs nullius formaliter diſtinctæ ab illa; Et per conſequens nullam naturam formaliter diſtinctam includet per ſe primò, quia non eſſet ratio, quare non eſſet per ſe ſuppoſitum illius quiditatis diſtinctẽ, quàm per ſe primo modo includeret. Si inſtetur hîc de attributis, non eſt ſimile, quia nullum attributum conſtituit per ſe ſuppoſitum deitatis, ſed eſt quaſi paſsio ſecũdum Damaſc. lib. 1. c. 4. & 9. Et non eſt incõueniens quaſi paſsionem cum quaſi ſubiecto, quaſi per accidens

accidens eſſe idem, & etiam cum ſuppoſito ſubiecti, licet ſit inconueniens primum ſuppoſitũ primi ſubiecti eſſe in ſe ens per accidens. Ad illam tertiam rationem (quæ procedit ex per ſe vnitate ſuppoſiti naturæ diuinę) reſpondetur, Quod relatio cõſtituit, vt tranſit in eſſentiam, & ita non vt eſt alterius generis, nec propter hoc ſequitur, quòd conſtitutum ſit abſolutum, quia relatio ſeruat illud, quod eſt proprium ſibi; bene tamen conceditur, quòd illud, quod derelinquitur per relationem, eſt abſolutum, quia illud derelictum eſt eſſentia diuina. Contra iſtam reſponſionem arguitur ſic. Et quero, aut relatio conſtituit, vt eſt idem eſſentiæ formaliter ſiue quiditatiuè, aut non: ſi ſic, ſequũtur duo inconuenientia, vnum, quod relatio non erit relatio, quia ſecundũ Aug. 7. de Trinit. c. 1. Si eſt ad alterũ formaliter, iã non eſt ſubſtãtia, & pari ratione, ſi eſt formaliter ſubſtãtia, iã non eſt aliud. Similiter aliud ſequitur incõueniẽs, quia quidquid cõſtituitur aliquo, inquantum eſt formaliter abſolutum, eſt formaliter abſolutum, & ita ſuppoſitum conſtitutum eſſet formaliter abſolutum: Aut conſtituitur relatione, inquantũ tranſit, ſiue eſt idem eſſentię, non formaliter, ſed realiter, & cum hoc ſtat, quòd conſtituatur relatione, vt relatio eſt, quia relatio nullo modo poteſt conſiderari in diuinis, quin ſit realiter eadem eſſentiæ. Si igitur ſecundum aliquem modum conſiderata conſtitueret ſuppoſitum, non prohiberetur conſtitutum eſſe ens per accidens, dato quod ſic conſtitueret, cùm ſecũdum omnem modum conſiderata eſt realiter eadem eſſentiæ, licet non formaliter; ſequitur, quòd ex hoc quod ipſa, vt realiter eadem eſſentiæ, conſtituit, nõ prohibetur conſtitutum eſſe ens per accidens; non autem poteſt † conſtituere vt magis idem eſſentiæ quã realiter, niſi vt formaliter, idẽ, ſed nõ eſt idẽ formaliter. Præterea. Quòd dicitur relationem derelinquere eſſe abſolutũ, hoc videtur repugnare ſibi ipſi, quia forma non dereliquit aliud eſſe à ſe, ſicut albedo non dereliquit aliud in albo, quò eſt album, quã ſe ipſam; ergo proprietas conſtituens, ſi cõſeruat hoc, quod eſt ſibi proprium, derelinquit hoc, quod eſt ſibi proprium, & nihil aliud. Similiter quomodo eſſe abſolutum poſſet derelinqui à proprietate relatiua, ſi precederet eam in perſona?

D. Thom. & Egidius.

† alias conſiderari.

Quartò principaliter arguitur ſecundũ iſtam tertiam viam ſic. Prima ſubſtantia eſt maximè ſubſtantia ſecundum Philoſ. in Prædicamentis, & non eſt imperfectionis; ergo videtur, quòd hoc modo poſſet poni prima ſubſtantia in diuinis; videlicet perſona; cui maximè competat ſubſiſtere, id eſt per ſe eſſe; relatio autem nõ videtur poſſe formaliter cõſtituere aliquid ſubſiſtens, nec per conſequens primam ſubſtãtiam. Confirmatur etiam, quia cùm ſecunda ſubſtantia non includat aliquid, quod non eſt formaliter ſubſtantia; igitur nec prima ſubſtantia, quæ eſt maximè ſubſtãtia, includet, quia ſubſtantia non eſt ex nõ ſubſtantia. Cõfirmatur iterũ ratio; Quia ſi oportet in his, quæ ſunt ad aliquid in diuinis, non tantũ ponere quiditatem; putà non tantũ paternitatem, ſed etiam hanc paternitatem, & vltra hanc etiam ſub ratione incommunicabilis, & hæc omnia competere ſibi, inquantum eſt ad aliud, & vt non eſt formaliter illud, quod eſt ad ſe. Quare non poteſt ita in eo, quod eſt ad ſe, nõ per illud formaliter, quod eſt ad aliud, haberi hoc, quod eſt incommunicabile? Et confirmatur iſtud vltimò efficaciter, quia in ſubſtantia creata, licet imperfectionis ſit limitari ad vnam ſubſiſtentiam, ſiue ad vnum eſſe perfectiſsimum, quod nullo modo eſt determinabile vel contrahibile, nec poteſt eſſe aliquid alicuius; tamen quia natura ipſa ſine alio alterius generis poſsit habere vltimum eſſe, quod non eſt natum aliquo alio contrahi, hoc non eſt alicuius imperfectionis, quia hoc eſt commune ſubſtantiis, & conceditur ſubſtantiis, & negatur ab accidentibus propter eorum imperfectionẽ; ergo videtur, quòd natura diuina, vt eſt ad ſe, habebit vltimum eſſe actuale, & vltimam vnitatẽ abſque limitatione ad eſſe ſubſiſtentiæ vnius. Reſpondetur ad hanc rationem quartam, quæ præcedit ex ratione primæ ſubſtantiæ, dicendo, Quod relatio habet vim proprietatis incommunicabilis primę ſubſtantiæ, & ideo habet vim conſtituendi hanc primam ſubſtantiam, vel ſuppoſiti ſecundę ſubſtantiæ; Quod cõfirmatur per hoc, quia quæ ſparſa ſunt in inferioribus, vnita ſunt in ſuperioribus, & ideo licet alio conueniat alicui in creaturis eſſe ad aliud, & ſubſiſtere, vel eſſe quo, & ſubſiſtere, tamen iſta poſſunt eodem competere Deo vel perſonis diuinis. Contra iſtud arguitur

4. ratio

guitur ſic. Quæro, quā vim intelligis, aut vim cauſæ efficientis, aut formalis; Si efficientis, quaſi cauſabit ibi quandam realitatem abſolutam, quæ formaliter conſtituet ibi primam ſubſtantiam, & ita cōceditur propoſitum, quòd ſubſtantia conſtituitur aliqua realitate abſoluta, & cùm hoc additur vnum aliud impoſsibile, quòd relatio poſſet cauſare illam realitatem abſolutam; Si ſecundo modo, ſcilicet formaliter, cùm nulla forma habeat vim conſtituendi aliquid formaliter, niſi tale, quale natum eſt eſſe tali forma (ſicut albedo nō habet vim conſtituendi aliquid, niſi albū, & quæ includūtur in albo) ſequitur, quòd relatio, quę eſt eſſentialiter habitudo ad aliud, non habet vim conſtituendi aliquid ad ſe. Confirmatio illa nihil videtur valere non enim fit talis vnio in Deo, niſi propter infinitatem eſſentię diuinæ, quæ in ſe includit vnitiuè omnē perfectionem ſimpliciter, & omnem etiam realitatem ſibi compoſsibilem, proprietas autem non eſt infinita formaliter; ergo non oportet in ea vniri omnem realitatem, & maximè non illam, quæ videtur ſibi formaliter repugnare, aut non poſſe in ea includi, quaſi maiorem perfectionem diceret formaliter, quàm iſta, vel omnino non minorem.

Ex via. 4. Ex quarta via arguitur per auctoritatem Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. Omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur, eſt etiam aliquid excepto relatiuo, Ergo ſicut deduxit prima ratio, videtur concedere, quòd illud, quod refertur, eſt aliquid ad ſe. Item in eodem cap. 4. Omnis enim res ad ſe ipſam ſubſiſtit, quantò magis Deus? Et loquitur de ſubſiſtere, quod conuenit ſubſtantiæ, prout Gręci accipiunt ſubſtantiam, accipiunt autem ipſi (ſecundū eum) ſubſtantiam, ſicut nos perſonam; ergo ſubſiſtere, quod conuenit perſonæ inquantùm perſona, numeratur in tribus, prout ſcilicet dicuntur tres ſubſiſtentes, illud eſt ad ſe, ſecundum eum: Et videtur dicere, quòd inconueniens eſt perſonam diuinam ſubſiſtere ad aliud, hoc modo accipiendo ſubſiſtere. Item tertiò, Omnia quæ ponuntur in diffinitione perſonæ, ſiue à Boëtio de duabus naturis, ſiue à Ricardo. 4. de Trinitate. capit. 22. &. 23. ſunt abſoluta, ita quòd nullum illorum includit relationem eſſentialiter, & diffinitio debet exprimere extrinſecam rationem infinitis; ergo &c. Ad auctoritates Auguſt. iam adductas hîc in quarta via reſpondetur, Quod Auguſtin. loquitur de formali ſignificato huius nominis perſona, non de materiali, formaliter autem ſignificat hoc nomen perſona aliquid indiſtinctum in ſe, & ab alio diſtinctum in natura intellectuali; accidit autem huic ſignificato formali, per quid ſit talis diſtinctio, tamen in aliqua natura neceſſe eſt illud diſtinctiuum eſſe abſolutum, ſicut in natura creata, in aliqua autem relationem ſicut in propoſito. Contra hanc reſponſionem arguo, Auguſt. intelligit in illo ſignificato formali perſonę indiſtinctum in ſe, & diſtinctum ab alio ſecundum eſſentiam, & tunc non magis haberet concedere, quòd ſint tres perſonæ, quàm tres eſſentiæ, ſiue tria diſtincta ſecundum eſſentiam, quod videtur manifeſtè contra intentionem ſuam, vbi vult, quòd aliter vtimur nos nomine ſubſtantiæ, quàm Græci; igitur ipſi vtuntur pro prima ſubſtantia, & concedunt tres ſubſtantias, eo modo quo nos tres perſonas, ergo nos propriè (ſecundū eum) concedimus tres perſonas: aut intelligit indiſtinctum in ſe ſecundum ſubſtantiam incommunicabilē, & ſic diſtinctum ab alio, & tunc ſi illud ſecundum formale ſignificatum eſt ad ſe, habetur propoſitum.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū forſan diceret aliquis, quòd propter duo Saluator ſic expreſsit perſonas congruè, primū quia nos docuit, ſicut eramus capaces, ſi autē ſunt proprietates abſolutæ, vidit eas nos nō poſſe cōcipere, vel nō cōcipere ita faciliter ſicut relationes, quia nec per viā cauſalitatis & eminētię poſſūt cognoſci à nobis, cū nō ſint perfectiones ſimpliciter, nec per aliquid ſimile in creatura, ſicut fortè poſſumus cōcipere relationes ex relationibus originis in creaturis. quia illis incōmunicabilibus abſolutis, ſi ſint, nulla ſunt ſimilia in creatura, imo nec alicui incommunicabili increato eſt aliquid ſimile, quia quodlibet tale primò eſt diuerſum à quocunq; alio, & hāc impoſsibilitatē & difficultatē cognoſcendi illas abſolutas proprietates, ſi ſint, poſſet quis cōcipere ex præmiſſa queſtione Salomonis. Exēplū huius patet in cōmuni modo loquēdi, vbi expreſsius & frequētius exprimimus perſonas aliquas nominibus relatiuis, quā abſolutis, quia illa nomina ſunt notiora,

tamen

tamen conſtat perſonas, quas intendimus illis nominibus exprimere, eſſe in ſe abſolutas. Verbi gratia, Hoc fecit Papa, vel Epiſcopus, vel Rex, non ita ſemper dicimus Petrus, vel Ioannes, quia officia ſunt notiora perſonis abſolutis; ita poſſet eſſe hoc, quòd originem perſonę poſſumus cõcipere per proprietatem abſolutam, ſi habet, vel non poſſumus, vel non ita faciliter. Secundò, quia ſi ſint proprietates abſolutæ, & ſecundum hoc perſonæ poſſent nominari nominibus abſolutis, ſic tamen nominando eas non exprimitur illis nominibus tantùm de neceſsitate Fidei, quantũ iſtis Pater, Filius, & Spiritusſanctus, quia iſtis non tãtùm exprimitur diſtinctio perſonarum, ſed etiam origo, quæ eſt in eis, & aliquo modo ex conſequenti vnitas eſſentię, quia in tali origine perfecta eſt cõmunicatio eiuſdem eſſentiæ, per tria nomina abſoluta non ſic exprimerentur hæc omnia.

¶ Ad ſecũdum forſan aliquis diceret primò, Quod ille intellectus, quem Chriſtus expreſsit, ſcilicet, quòd ſint perſonæ relatiuę, eſt abſque dubitatione tenendus, ſed de eo quod tacuit, ſcilicet, An ſint abſolutę, non eſt magis contra intellectum articuli vna pars quã alia, niſi oſtendatur repugnare intellectui, quem expreſsit. Secundò diceret, Quod articulum Fidei reſtringere ad intellectum ſpecialem, qui tamen traditus eſt in generali, quaſi nõ poſſit intellectus generalis eſſe verus, niſi ſpecialis ſit verus, hoc videtur articulum reducere ad incertitudinem, videtur enim incertum, quòd poteſt ſine incerto teneri, ſaltẽ maior reuerentia videtur fieri articulo in vniuerſali tradito, ſi dicatur intellectum eius vniuerſalem poſſe eſſe verum, quocunque ſpeciali poſito vel negato, quod non eſt traditum vt tenendum, quã quòd non poſsit eſſe verus, niſi aliquod determinatum ſpeciale ſit verum. Exemplum huius in aliis articulis, Creator Cæli & tertę, non oportet hoc arctare ad hoc, quòd niſi omnipotẽtia in Deo aliquo modo diſtinguatur à voluntate, non potuit creare, & ita de parte oppoſita; ſimiliter, Verbum factum eſt homo, non oportet arctare ad multa ſpecialia, nec ad aliquod illorum, cũ quorum quolibet & etiam oppoſito poteſt ſtare hoc verum. Aptius exẽplum videtur, ſi Iudæis erat traditum, vt crederent Deum eſſe vnum, & de Trinitate nihil explicitè, non ſolum minor reuerentia, ſed irreuerentia, & falſitas eſſet aſſerere hunc articulum non poſſe eſſe verum, niſi eſſet vnus perſonaliter, ſicut eſt eſſentialiter, & tamen hoc videretur tunc eſſe magis conſonum verbis articuli eis traditi, quàm oppoſitum; ſicut igitur illi tunc neutram partem debuerunt aſſerere eſſe neceſſariò tenẽdam, ſed vtraque poſita neceſſariò tenendum eſſe illud, quod in generali fuit eis traditũ, ita videtur, quòd circa articulos nobis in vniuerſali traditos, non debeamus aſſerere ſine declaratione Eccleſię neceſſariò hoc ſpeciale, vel illud eſſe tenendũ, cũ quorum vtroque poſſunt articuli ſtare, vt traditi ſunt, non enim Deus qui ſcit in ſpeciali iſtam veritatem ſine cauſa, tantũ ſecundum intellectũ vniuerſalem tenenda de Fide tradidit, & nec ad hunc modum ſpecialem, nec ad illum tanquam ex Fide tenendũ arctauit. Tertio, Quia in propoſito nõ videtur propter reuerentiam iſtarum perſonarum dicendum, quòd ſint tãtùm relationes in eſſentia, niſi hîc certiſsimè traderetur, & hoc propter modicam entitatem relationis reſpectu entis abſoluti.

¶ Ad tertium diceret forſan aliquis, quòd præcisè propter rationem ſolubilẽ à quocunque fiat, non eſt tenendum aliquid eſſe de ſubſtantia Fidei, nec forſan propter concluſionem talis rationis (quatenus pręcisè eſt per illam rationem concluſa) ſic arguens ſe exponeret morti, nec aliquis ſecũdum rectam rationem ſe deberet exponere; oportet igitur habere maiorem auctoritatem ad hoc, vt aliquid teneatur eſſe de Fide, quã quòd ſanctus aliquis ſic arguat, ſæpe enim quis arguit, quod non omnino aſſerit, licet illud, quòd ſanctus authenticatus ab Eccleſia quantùm ad doctrinam aſſerit eſſe tenendum, ſit certum, tamen aliæ auctoritates dubiæ poſſunt exponi, & multò magis aliorum minus authenticorum ſcribentium. Isto modo diceret aliquis, nihil inueniri contra opinionem prędictam.

¶ Tenendo opinionem ſecundam, quæ eſt magis communis, poteſt reſponderi ad rationes contra eam. Ad primam cõceditur, Quod relatio non refertur, ſed aliquid, quod non eſt tantùm relatio, refertur, ſed ſuppoſitum, quia ſuppoſitum non eſt tantùm relatio, ſed tamen eſt relatiuum, non abſolutum, & ita conceditur tota deductio

Soluuntur rationes pro hac opinione. Ex via 2.

lis eſt nata habere cauſas extrinſecas cauſantes eam communiter loquendo in creaturis, ſequitur ibi, quòd relatio, quæ non habet tales cauſas, non eſt realis; ſicut ad deſtructionem cauſæ ſequitur deſtructio cauſati. Similiter relatio aliqua realis, ſi non habet talem diſtinctionem cauſarum priorē, ſaltem cauſat diſtinctionem, & tunc ex remotione tam cauſæ, quã cauſati, quorum alterum correſpondet relationi reali, poteſt concludi aliquam relationem nō eſſe realem, ita quòd ſequetur, Hęc relatio nō præexigit extrema diſtincta, nec facit ea eſſe diſtincta, igitur nō eſt realis; & vnde præmiſſæ ſunt veræ, oportet quærere media probantia. Sed conſequẽtia eſt bona, ſicut ex deſtructione cauſæ ſequitur deſtructio cauſati, & ex remotione cauſati ſequitur remotio cauſæ demonſtratione quia, aut ſaltem alterum eorum oportet concurrere ad relationem realem, ita quòd vbicunque vtrunque remouetur, ſequitur conſequentia per extrinſeca, ſcilicet remotio relationis realis. Cùm dicitur vlterius, ergo inferre relatione non eſſe realem, quia non eſt inter extrema realiter diſtincta, eſt inferre, non eſt realis, quia non eſt realis, dico quòd non, quia licet nun ſequatur, ideo non diſtinguit extrema, quia non eſt relatio realis, quaſi arguẽdo à cauſa ad cauſatũ, tamẽ ſequitur, Non diſtinguit, ergo non eſt realis, ſicut à cauſato ad cauſam; & hoc addito iſto, quòd non præexigit diſtincta extrema, quia tunc concurrunt ibi, & negatio cauſæ relationis realis, & negatio ſigni, ex quibus concurrentibus perfectè infertur negatio relationis realis; Sed quandoque diſtinctione præcedente relationes reales, quandoque non, ſed tantùm formaliter cauſata per ipſas relationes. Et hoc non tantùm eſt verũ in diuinis, ſed etiam in creaturis, & relationibus accidẽtalibus, voluntas enim mouet ſe, & mouetur à ſe, & non tantùm eſt relatio realis voluntatis ad volitionem, ſed etiam voluntatis, vt actiua eſt, ad ſe ipſam vt paſſiua; & vniuerſaliter effectus dependẽs à principio actiuo & paſſiuo neceſſariò requirit relationem realem. Et cũ dicitur, voluntas, quæ eſt fundamentum iſtarum relationum oppoſitarum mouentis & moti, etiam denominatur ab vtraque earum, dico, Quòd oportet procedere ad inferendum concluſionem, quòd nec extrema ſunt diſtincta diſtinctione præcedente relationem, ſcilicet diſtinctione pertinente ad genus relationis, ſicut nec ſequitur, Dicuntur de eodem; ergo non ſunt reales, ideo non ſunt ex natura rei ſine actu intellectus. Vnde bene poteſt concedi, ſi tamen illa ſint probata, quòd conſequentia eſt bona, ſed oportet vltimo deuenire ad hoc, †præm iſſo eo, quòd eſt de diſtinctione extremorum, ſtatim enim ſequitur, Si relatio non conſequitur ex natura rei, non eſt realis; oportet exponere antecedens, quòd extrema nec diſtinguuntur diſtinctione precedente relationē. Ad tertium poteſt dici, quòd bene abſolutum poteſt terminare relationem, & ſemper terminat in relationibus menſurati; & hoc principaliter ſoluitur di ſtinct. 30. quòd relationes creaturarũ terminantur ad Deum, inquantùm obſolutus eſt; vniuerſaliter loquendo non oportet concedere terminum relationis eſſe abſolutum, niſi in relationibus diffinibilibus, de quibus arguitur ibi, quę ſcilicet ſunt in genere, quales nō ſunt diuinæ, & de termino formali, ſcilicet ratione cuius primus terminus terminat, non autem de primo termino; quẽadmodum enim in relato fundamentum eſt abſolutum, ſed nō ſemper illud, quòd refertur (ſecundũ iſtã opinionem) ita etiam illud, quod eſt ratio terminandi relationem, ſemper abſolutum eſt, & præexigitur à parte termini relatiui, ſicut fundamentum ex parte relati. *alias præter miſſo.*

Ad primum & ſecundum de ſecunda via ſimul dico, Quòd Patrem originare Filiũ, eſt Patrem habere Filium pro correlatiuo, non quocunque, ſed tali correlatiuo, & quia talis correlatio eſt relatio originis, ideo vnum extremum poteſt eſſe prius origine altero, licet ſint ſimul natura. Hęc reſponſio ſimiliter ad ſecundum de priori tate ſuppoſiti ad actionem, ſicut declarabitur diſtinct. 28. Ad tertium dico, Quòd falſa eſt illa propoſitio, quòd relatio non poteſt eſſe terminus formalis generationis, vel originis, ſiue actionis, vel mutationis, ſicut patebit in materia de Incarnatione, Et quidquid ſit de termino formali, ſaltẽ relatiuum poteſt eſſe terminus productus, ita quòd eſſentia, quę eſt ad ſe in relatiuo ſit per ſe formalis terminus, & hoc modo poſitum eſt in diſtin. 5. q. 2. in productione perſonæ. Cùm igitur dicit, Relatio non originatur, niſi abſolutum originetur, ſi intelligas originari, ſicut primus terminus gene- *Ex via. 2.* *Lib. 3. diſt 2.*

generationis vel productionis, poſſet concedi de relatione non de relatiuo; ſi autem intelligas de originari, ſicut formalis terminus primus, poſſet faciliter concedi, & neutro modo eſt contra propoſitum, quia nec ponitur relationem primo originari, ſed ſuppoſitum, nec ponitur relationem eſſe terminum formalem productionis, ſed eſſentiam ſimpliciter abſolutam. Ad quartum dicitur, Quòd eſt generatio, quia iſta relatio habet vim conſtituendi ſecundam perſonam, vel primam ſubſtantiam in natura diuina, ſaltem oportet dicere tenendo iſtam viam, quòd relatio ita poteſt eſſe proprietas perſonalis ſubſiſtentis in natura diuinæ, ſicut ſi eſſet aliqua proprietas perſonalis abſoluta; & ita eius productio erit productio ſubſiſtẽtis in natura ſubſtãtiæ & ideo generatio, quia generatio eſt generatio ex formali termino, qui eſt natura communicata producta, non autem ex indiuiduali, ſiue incommunicabili proprietate producti; ſicut vniuerſaliter omnis motus recipit ſpeciem à formali termino motus. Ad quintũ videtur eis difficile reſpondere, qui dicunt perſonas eſſe relatiuas, & cum hoc relationes eſſe principia agendi, quia tunc nec ex parte agẽtis, nec ex parte principij agendi poteſt eſſe libertas; ſed licet teneatur opinio ſecunda, quãtùm ad primum dictum, ſecundum tamen negaui diſt. 7.

Ad primum tertiæ viæ, dico, quòd paternitas eſt de ſe formaliter incommunicabilis, non tamen iſte conceptus, qui (ſecundum dicta alias) poteſt abſtrahi à paternitate diuina & creata. Sed iſta realitas, quæ eſt in diuinis, quæ non eſt formaliter eſſentia, ipſa eſt formaliter incommunicabilis, & non quaſi per determinationem extrinſecam, putà quia diuina, ratio enim incommunicabilitatis eius eſt iſta; Quia ſicut eſſentia eſt actus vltimus, & ideo non poteſt per aliquid determinari reſpectu cuius ſit ipſa quaſi potentiale, ita quidquid eſt in ea, eſt vltimum in vltima actualitate ſibi poſsibili, ita quòd in illo inſtanti naturę, in quo ſapientia pullulat in eſſentia, ipſa pullulat ſecundum vltimã determinationem, quam poteſt habere; vnde & iſta realitas, quæ eſt ſapientia formaliter, & non eſt determinabilis, & ſimiliter quidquid poteſt eſſe incommunicabile in primo inſtanti naturæ, in quo pullulat in natura, pullulat vt incommunicabile, & non prius vt communicabile, quia tunc eſſet determinabile per aliquod, per quod fieret incommunicabile. Et ſi dicas, quòd tunc paternitas non eſt incommunicabilis, niſi quia eſt in eſſentia diuina, hæc enim realitas non habet, vt ex ſe ſit vltimatè determinata, niſi quia eſt in eſſentia diuina; Dico, quod quaſi originaliter vel fundamentaliter quidquid eſt intrinſecum in diuinis, eſt ab eſſentia, quia ſecundum Damaſc. libr. 1. capit. 12. eſt pelagus quoddam infinitę ſubſtantiæ. Sed tamen illa alia habent formaliter rationes ſuas, & ſe ipſis ſunt primò talia formaliter; ita quòd ſapientia, licet ab eſſentia quaſi fundamentaliter & originaliter habeat, quòd ſit perfectio ſimpliciter, eſt tamen formaliter perfectio ſimpliciter, & in ſe formaliter infinita, ita quòd in eodem inſtanti naturæ, in quo ſapientia iam actu eſt in eſſentia, ſi circunſcribatur per impoſsibile ipſa eſſentia, & remaneat intellectus ſapientiæ, erit intellectus perfectionis ſimpliciter infinitæ: Ita in illo inſtanti naturæ, in quo intelligitur paternitas in eſſentia ipſa, ſe ipſa eſt incommunicabilis formaliter circunſcripta tunc per impoſsibile ipſa eſſentia, nec videtur eſſe contradictio, quòd aliquid quaſi originaliter, vel cauſaliter habeat ab aliquo hoc, quod ſibi conuenit formaliter, ſicut calidum formaliter contrariatur frigido, licet cauſaliter ſit ab igne, cui ignis non contrariatur formaliter; ita eſt in aliis, quòd illa entitas, qua conſtituitur aliquid in eſſe ſpecifico, ex ſe formaliter eſt indiuiſibilis in plures ſpecies, etiam dato per impoſsibile, quod eſſet incauſata, licet modo iſtam indiuiſionem habeat cauſaliter, vnde eſt cauſaliter. Et ſi obiicias. Quare aliqua entitas originatur in eſſentia communicabilis, & aliqua incommunicabilis? Reſpondeo, Quòd huius non eſt ratio formalis alia, niſi quia hęc entitas eſt hæc, & illa entitas eſt illa, & hæc entitas, quia hęc, eſt communicabilis; & illa quia illa eſt cõmunicabilis, ita quòd iſta originari nõ poſſet, niſi incõmunicabilis formaliter oriretur, nec illa niſi formaliter communicabilis oriretur. Ratio autem iſtius extrinſeca quaſi fundamentalis, vel originalis eſt, quia eſſentia eſt radicaliter infinita, ex qua oriri poſſunt intrinſecè non tantùm perfectiones ſimpliciter, & communicabiles, ſed etiam proprietates perſonales

nales incommunicabiles, quęlibet tamen, quādo originatur, originatur in ſumma determinatione ſibi poſsibili. Et per hoc patet ad omnes alias probationes, quę oſtendūt paternitatē ex ſe nō eſſe incōmunicabilē. Cum enim dicis, quòd non eſt de ſe hæc, falſum eſt, intelligendo formaliter de realitate illa, quæ eſt paternitas, non de cōceptu communi huic paternitati, & illi, quia (ſicut expoſitū eſt diſt. 8. & diſt. 23.) poteſt eſſe conceptus aliquis cōmunis abſque ordine realitatum intra, quarum vnā ſit contractiua vel determinatiua alterius; paternitas tamen hęc, id eſt, illa realitas nō eſt de ſe hæc fundamētaliter, ſed ab eſſentia, & ab ipſa eadem eſſentia eſt paternitas incommunicabilis, quia non prius hæc & quaſi communicabilis, & poſtea quaſi facta incommunicabilis per aliud determinans, ſed ſine omni ordine ſingularitatis ad incommunicabilitatem, in iſta realitate oritur realitas ſummè determinata in primo inſtāti naturę, in quo oritur. Nec illa propoſitio eſt vera, quòd omnis quiditas eſt incommunicabilis, ſed tantùm quiditas, quæ eſt perfectio ſimpliciter, aut diuiſibilis, prima enim communicatur in vnitate naturę, ſecunda cōmunicatur cum ſui diuiſione, hęc quiditas non eſt perfectio ſimpliciter, nec diuiſibilis, quia eſt in natura perfecta ſimpliciter. Nec illa propoſitio eſt vera, quòd relationes oppoſitæ ſunt æquè incommunicabiles ex ſe, imò ſpiratio actiua oritur cōmunicabilis duobus, nec vnquam poteſt fieri incommunicabilis per aliquod determinans, ſpiratio autem paſsiua ex ſe formaliter in eodem inſtanti, in quo eſt in diuinis, eſt incommunicabilis. Quod etiam dicis ad quintam probationem, quòd quacunque poſitione facta poſsibili, vel impoſsibili ſtante ratione ſua, ipſum remanet incommunicabile; Concedo ſtante ratione eius, & non poſito aliquo repugnante rationi ſuæ; quòd ſi ponatur rationem eius manere, & aliquid repugnare, tunc ex oppoſitis in antecedente ſequuntur oppoſita, ſcilicet quod ipſum ſit incommunicabile ex ſe formaliter, & poſsit communicari: Et ita in propoſito, ſi ponatur ſpirationem precedere generationem actiuam, ponitur aliquid incompoſsibile paternitati Patris, & tamen rationem paternitatis manere, & ita ſequitur paternitatem eſſe communicabilem ex primo, & tamen incommunicabilem ex ſecundo, vnde formaliter contradictio eſt generationem eſſe ſecundam productionem in diuinis. Paternitas igitur in diuinis, quia diuina, eſt incommunicabilis; ita quòd ſi quia ſit circunſtantia principij originalis, ſiue fundamentalis, nō autem contrahentis, ſiue determinantis, eo modo quo cōtrahitur album, cùm dicitur homo albus, vel albedo humana; hæc enim albedo præintelligitur in ſe exiſtens, & vt ſic eſſet indeterminata, & determinabilis, ut ſit hominis, & ad hoc determinatur, cùm dicitur, albedo humana, non autem quòd albedo oriatur ex natura hominis; & in illo inſtanti ipſa de ſe ſit determinata, ita per oppoſitum in propoſitu, quia ſicut cauſa non cauſaret effectum, niſi daret ſibi eſſe inconueniens effectui, nec produceret iſtum effectum, niſi produceret aliquid, quod natum eſſet habere talem effectum, putà nulla cauſa cauſaret Triangulū formaliter, niſi produceret aliquid, quod neceſſariò haberet tres. &c. & ſi poſſet producere aliquid, quod non neceſſariò haberet tres, non produceret iſtum effectum, ſed alium. Nec eſt alia ratio huius, niſi quia formalis ratio Trianguli eſt, vt ſit Triangulus; ita dico, quòd deitas nō eſſet ratio fundamentalis alicuius realitatis intrinſecę, niſi ipſa oriretur talis, vt in primo inſtanti, in quo eſt, ſit determinata vltima determinatione: Si igitur produceret aliquid determinabile per aliquā realitatem, quaſi ſibi aduenientem, iam productio non eſſet ✝ ad intrinſecum in diuinis, (aliàs ab intrinſeco.) ſi etiam produceret aliquid communicabile non produceret proprietatem perſonalem, ſed aliquid aliquo modo aliud ab illa.

Ad aliud dico, quod licet aliquis conceptus communis poſsit haberi, qui dicatur in quid de generatione diuina, & ſpiratione diuina, imo fortè, qui dicatur in quid de paternitate diuina & creata, tamen nulla realitas poteſt eſſe in diuinis aliquo modo diſtincta ex parte rei, à qua ſumatur iſte conceptus dictus in quid, quæ realitas ſit determinabilis per aliam realitatem, ſicut conceptus communis eſt determinabilis in intellectu per alium conceptū: & impoſsibilitas huius, & ratio ſatis tacta eſt. Dico igitur, quòd paternitas & filiatio nō ſunt duo primò diuerſa, quantùm ad intellectum, quin poſsit intellectus abſtrahere ab eis aliquem conceptum realem commu- (Diſt. 8 & 23. & alibi.)

nem

nem, ſed ſunt primò diuerſa quantùm ad
realitatem & realitatem; ita quòd nullum
vnum gradum realitatis includunt, qui ſit
quaſi potētialis & determinabilis per pro
prias differentias, vel quaſi per proprias;
ſicut albedo & nigredo includunt realita-
tem aliquam eiuſdem rationis determina-
bilem per proprias differentias ſpecificas
earum, ſiue realitates, à quibus ſumuntur
earum differētię ſpecificę, & tunc illa pro
poſitio maior, quòd primò diſtinctiua
ſunt primò diuerſa, tantùm debet intelli-
gi de ipſis realitatibus, quæ primò conſti-
tuunt quantùm ad non conuenientiam in
aliqua realitate vna formali; quā formali
ter includunt ambo.

Ad aliud de ſuppoſito per accidens dicē
dum, quòd alio modo de per accidens lo-
quitur Metaphyſicus & aliter Logicus,
Metaphyſicus enim dicit eſſe ens per acci
dens, quod includit in ſe res duorum gene
rum, ſicut patet 5. Metaphyſ. cap. de ente, t.c.13.
& vno; Logicus verò dicit propoſitionem t.c.7.
eſſe per accidens, cuius ſubiectum non in-
cludit rationem inhærentiæ prædicati. Et
ſi ex duobus talibus fiat vnus conceptus,
quorum neuter eſt per ſe determinatiuus
alterius, dicit illum conceptum eſſe vnum
conceptum per accidens. Exemplum non
eſt in creaturis de conceptu vno per acci-
dens Logico, niſi cui correſpondet vnum
per accidens Metaphyſicū quia etſi hæc
ſit per accidens, Rationale eſt animal, ta-
men iungendo vnum conceptum alteri v-
nus eſt per ſe determinatiuus alterius, &
ideo totus conceptus non eſt vnus per ac-
cidens, ſed tantùm aliquis aggregans con-
ceptus duorum generum eſt vnus per ac-
cidens, & ei ſemper correſpondet vnū per
accidens apud Metaphyſicum. Ad propo-
ſitum, Hæc poteſt concedi per accidens,
Paternitas eſt deitas, quia ſubiectum, vt
ſubiicitur, non includit rationem inhęren
tiæ prędicati vt prędicati, quia ſubiectum
non eſt formaliter prædicatum, iungendo
etiam conceptum ſubiecti conceptui præ-
dicati, ſicut Deus Pater, vnus conceptus
non per ſe determinat alterum, quia (ſecū
dum Damaſc.) proprietates determinant
hypoſtaſes non naturam. Iſte igitur con-
ceptus non eſt in ſe & per ſe vnus, & ita
non dicit conceptum per ſe ſuppoſiti re-
ſpectu alicuius, quod enim non eſt in ſe &
per ſe vnum, non eſt alicuius per ſe ſuppo
ſitum, & ſicut nec in rebus, ſic nec in conce
ptibus; ſic igitur Logicè loquendo poſſet
concedi, quòd Pater non eſt per ſe ſuppo 2. Phyſ.
ſitum Dei. Sed contra hoc arguo, quia pri t.c.66.
ma identitas non poteſt eſſe per accidens,
& ſicut nec in rebus, ſic nec in conceptı-
bus; prima autem identitas in prædicatio-
ne videtur eſſe per ſe naturæ ad ſuum ſup
poſitum, igitur illa non eſt per accidens, 1. Topic. 7.
ſed per ſe. Reſpondeo, Prima identitas prę
dicationis eſt cuiuſcunque ad ſe, vt Homo
eſt homo, Deus eſt Deus, ſed comparando
hunc Deum ad ſuppoſitum, & quærendo
identitatem dico, quòd realiter loquendo
ſecundū Metaphyſicum, cū hîc non ſint
genera, nec aliquid alterius generis (ex
diſt. 8. q. 1.) nihil erit hîc ens per accidēs;
nec ſequitur, Eſt ſuppoſitum per accidens
Logicè, ergo eſt ſuppoſitum per accidens
Metaphyſicè, quia eſſe ſuppoſitū Logicè
dicit habitudinē alicuius, vt ſubiecti, ad ali
quid vt ad prædicandum, & ita poteſt di-
ci ſuppoſitum per accidens propter accidē
talitatem ex parte inhærentiæ, non extre-
morum. Et ſi obiicitur, quòd hîc concedi
tur eſſe res quaſi duorum generum, ſcili-
cet, ſubſtantiæ & accidentis, vel relatio-
nis, Reſpondeo, Propria ratio rerum quā-
tùm ad genera, vel quaſi genera, non facit
totum eſſe ens per accidens, ſed habitudo
rei ad rem, puta non identitas ſimpliciter;
nunc autem, quanquam propria ratio rela
tionis, quæ manet ibi, non includat forma
liter rationem eſſentiæ, tamen vnum in rè
veriſſimè eſt idem alij, propter quam idē
titatem non eſt habitudo realitatis ad rea
litatem, qualis requiritur eorum, quæ con
ſtituunt ens per accidens. Si obiiciatur con
tra primum membrum, Cùm in creaturis
poſsit eſſe per ſe ſuppoſitum naturę, qua-
re non hîc? Poſſet dici, quòd abſolutū im
perfectum poteſt eſſe incommunicabile,
& vniuerſaliter aliquid contrahens per ſe
in aliquo genere poteſt eſſe incōmunicabi
le, ſicut aliquid cōmunicabile; & ita in quo
cunque creato, quod pertinet ad genus ali
quod, poteſt eſſe aliquid illius generis con
ſtituens incommunicabile, ſimpliciter au-
tem perfectum non poteſt eſſe incommu-
nicabile, neque aliquid eiuſdem rationis;
quale (ſecundū iſtam viam) eſt omne ab-
ſolutum in diuinis; & ideo nihil quaſi eiuſ
dem generis cum eſſentia poteſt conſtitue
re ſuppoſitū ibi, ſed tantùm aliquid, quod
ſit quaſi alterius generis. Exemplum. Si
quodlibet de genere ſubſtantię vſque ad
vlti-

vltimum incluſiuè, quo conſtituitur hæc ſubſtantia, eſſet perfectio ſimpliciter, & per conſequens communicabile, non poſſet hæc ſubſtantia vlterius per aliquid contrahi in ſe, quia quod eſt hoc, non eſt vlterius determinabile in ſe, ſi tamen poſſet aliquid de genere qualitatis, vel quantitatis conſtituere in hac ſubſtantia aliquid incõmunicabile putà, quia quantitas vel qualitas non eſſet perfectio ſimpliciter, tũc illud conſtitutum ex ſubſtãtia & quantitate, neceſſariò eſſet ſuppoſitũ per accidens, ſi vna illarum realitatum non eſſet perfectè eadem alteri: ita ponitur in propoſito, quòd eſſentia eſt perfectio ſimpliciter, & quidquid eſt eiuſdem rationis cum eſſentia, quidquid ſcilicet eſt ad ſe, & ideo quodlibet tale eſt communicabile, & de ſe hoc, & ex hoc vltra, illud quod eſt de ſe hoc, non poteſt contrahi vlterius, ſed tamen poteſt in eo, quod eſt hoc, conſtitui aliquod incommunicabile per aliquid, quod non eſt perfectio ſimpliciter, & ideo nec eiuſdem generis cum eſſentia, ſed quaſi alterius. Per iſtud poteſt dici ad aliam confirmationem, qua infertur, quòd verior eſſet identitas ſubſtantię creatæ ad ſuum ſuppoſitum, quàm naturæ diuinę ad ſuum; hoc non ſequitur, ſi intelligatur ex parte rei, quia licet entitas indiuidualis in creaturis per ſe determinet naturam, & faciat per ſe vnum cum ea, tamen illud vnũ eſt compoſitum aliqua compoſitione etiam reali, relatio autem, licet non per ſe determinet naturam diuinam, tamen ita verè eſt idem ei, quòd nulla ſit ibi compoſitio; & ideo realiter ſiue Metaphyſicè loquendo multò eſt verior identitas ſuppoſiti diuini, & in ſe, & ad naturam, quàm ſuppoſiti creati in ſe, vel ad ſuam naturam; Logicè tamen loquendo bene poteſt concedi, quòd ſubſtantia creata formaliter dicitur de ſuo ſuppoſito, quia per ſe primo modo; non ſic Deus de Patre; quia Pater non habet ita per ſe vnum conceptum in intellectu, ſicut Sortes. Si inferas, igitur prædicatio hæc verior eſt quàm illa; Negari poteſt conſequentia; quia aliqua prędicatio non formalis, vel non per ſe, poteſt eſſe verior, quàm illa formalis, & per ſe, ſiquidem maior eſt identitas extremorum in re, in quorum conceptu eſt minus formalis incluſio, vel inhęrentia. Ad vltimam confirmationem, poteſt concedi, quòd Logicè loquendo neutrius quiditatis eſt per ſe ſuppoſitum naturæ non relationis, quia relatio eſt ibi proprietas incommunicabilis, natura non; ſimiliter relatio tranſit in eſſentiam, non è conuerſo, propter infinitatem eſſentię.

Ad quartum dicitur, quòd prima ſubſtantia in creaturis aliquid habet perfectionis; ſcilicet vltimam vnitatem, ideo eſt indiuiſibilis, & hoc conſequitur vltimam actualitatem, propter quam competit ſibi per ſe eſſe, & duo oppoſita his conueniunt ſubſtantiæ ſecundæ, quæ eſt diuiſibilis, & non habet eſſe niſi prima ſubſtantia. Iſtas conditiones primæ ſubſtantiæ habet eſſentia diuina ex ſe, & non per relationem formaliter, eſt enim de ſe hęc, & ex ſe ſubſiſtit, id eſt per ſe eſt, vel ſaltẽ eſt totaliter ratio ſubſiſtendi; ideo ſecundum Aug. 7. de Trinitate cap. 6. Pater non eo eſt, quo eſt Pater, ſed quo eſt Deus; vltra hoc prima ſubſtantia creata, quia eſt limitata, non habet communicabilitatem. quia idem numero ſanitatum non eſt communicabile; hæc proprietas primę ſubſtantię non conuenit eſſentię diuinę. Per hoc patet ad primum ibi tactum; quia concedo, quòd prima ſubſtantia in diuinis; quo ad hoc quòd eſt maximę eſſe ſubſtantiam, & per ſe ſubſiſtere, non conſtituitur formaliter relatione, ſed deitate. Similiter ad ſecundum, quòd prima ſubſtantia non includit non ſubſtantiam, verum eſt propter conditiones perfectionis conuenientes ei; & ideo vbicunque ſaluantur iſtæ conditiones, non erunt per non ſubſtantiam, ſed in qua natura nõ poteſt eſſe per ſubſtantiam illa conditio, quæ eſt imperfectionis in prima ſubſtantia creata, ſcilicet incommunicabilitas, ſicut ponitur in Deo; vbi quodlibet ad ſe ponitur ſimpliciter perfectum, & ita cõmunicabile, ibi verum eſt primam ſubſtantiam quã tùm ad illam conditionem habendam includere non ſubſtantiam. Ad tertium ibi tactum, reſpondeo; Quòd paternitas, & hęc paternitas incommunicabilis, quidquid ſit de iſtis in conceptu in re, tamen omnino ſunt idem, ita quòd nulla eſt ibi diſtinctio realis nec formalis, & ideo res illa in primo inſtanti; in quo eſt, ſiue pullulat in eſſentia, eſt ibi ſub ratione vltimę determinationis ſibi poſſibilis, alioquin in illo inſtanti eſſet potentialis ad determinationem; quia igitur relatio

ni non repugnat determinatio ad incommunicabilitatem, ideo ipſa non tantùm eſt quiditas & hęc, ſed incommunicabilis, & ideo prius non eſt in re hæc, quàm incommunicabilis. Sed deitas eſt communicabilis, ita quòd repugnat ei per aliquid quaſi ſui generis (ſecundum iſtam opinionem) eſſe incommunicabilem. Nego igitur conſequentiam, In relatione eſt quiditas, & hæc eſt incommunicabilis, inquantùm eſt relatio, igitur hæc poſſunt inueniri in eo, quod eſt ad ſe; quia vltimum repugnat cuilibet ad ſe in Deo (ſecundum iſtã opinionem) non relationi, & ideo ſtatim relatio habet eam. Ad quartum ibi tactũ, dico, quòd per ſe eſſe conuenit huic eſſentię vel Deo, vnde Deus, ſed non poſſe eſſe, quo formaliter aliquid per ſe ſit, hoc conuenit naturæ creatæ ex limitatione, propter quam eſt incommunicabilis, & vt quod, & vt quo; de qua duplici incõmunicabilitate dictum eſt diſtinct. 23. Verum eſt igitur, quòd ſubſtantia creata habet per ſe eſſe, non autem accidens, & hoc cõpetit ſubſtantię ex perfectione, ſed quòd non poſſit illud per ſe eſſe communicare alicui, in quo ſit, hoc eſt limitationis: Hic igitur concedo eſſentiam determinari ex ſe ad per ſe eſſe, ſiue vt quod, ſiue vt quo; ſed tamen cum hoc eſſe communicabilem perſonę relatiuę, vt quo ipſa perſona relatiua habeat idem per ſe eſſe.

Ex via 4. Ad illa de quarta via reſpondetur. Ad primum de Auguſt. reſponſum eſt ſupra, poſt reſponſionem primi argumenti contra ſecundam opinionem. Ad ſecundam auctoritatẽ eius reſpondeo. Aug. ibi libr. 7. à principio cap. 4. inquirit, Quomodo eſt dictum vna eſſentia, & à Græcis tres ſubſtantiæ, à Latinis autem tres perſonæ; & in illa litera, quę adducitur, quę accipitur ex cap. 4. Quòd ſubſtantia eſt ad ſe, & quod non propriè dicuntur tres ſubſtantiæ, quia ſubſtantia (ſicut conceditur) in diuinis eſt ad ſe, & ideo eadem eſt eſſentia & ſubſtantia; & ita (inquit) non dicendæ ſunt tres ſubſtantiæ, vt non dicantur tres eſſentiæ. Nõ igitur intẽdit ipſe, ꝙ ſubſtantia (ſicut accipiunt Græci ſcilicet pro perſona) ſit ad ſe, ſed quòd ipſi non propriè concedunt tres ſubſtantias, ſed tantũ propter neceſsitatem loquendi; vnde capit. eodem videtur præferre modum loquendi Latinorum, quòd ſunt tres perſonæ; ſed & illud probat conſequenter non eſſe proprium, oſtendens perſonam ſimpliciter dici ad ſe ſecũdum eſſentiam. Finalem ergo concluſionem eius de hac materia accipe. capit. 6. Volumus, inquit, vel vnum aliquod vocabulum ſeruire huic ſignificationi, qua intelligitur Trinitas, ne omnino taceremus interrogati, Quid tres? Dicendo igitur ſiue tres perſonas à Latinis, ſiue à Græcis tres ſubſtantias, diceret Auguſt. impropriè dici, & tantùm propter neceſsitatem loquendi; non igitur ex eius intentione habetur, quòd aliquid ſignificans ſubſiſtens incommunicabile in diuinis ſit ad ſe, ſed tantùm quòd illa nomina, quæ ab aliquibus accommodata ſunt ad exprimendum tale incommunicabile, ſunt ſecũdum ſe nomina abſoluta, imo merè abſoluta, ita quòd ſunt eſſentialia, oportet enim primum habere ab ipſo, ad hoc quòd haberet propoſitum in iſta quæſtione pro tertia opinione, quæ ponit in re hoc ſubſiſtens incommunicabile eſſe ad ſe, & non tantùm poſſe exprimi aliquo nomine eſſentiali accõmodato ex vſu, vel neceſsitate loquendi: & per hoc ad omnia, quæ adducuntur de Auguſt. Ad tertium de Ricardo & Boëtio dico, Quòd ſicut ab aliquo abſoluto & reſpectiuo, loquendo quiditatiuè, poteſt abſtrahi aliquod commune quiditatiuè, ita etiam ab incommunicabili tali & tali abſtrahitur aliquod commune, quod nec eſt de ſe incommunicabile abſolutum, nec incommunicabile relatiuum; tale quid deſcribit Ricardus & Boëtius, hoc addito, quòd illud ſit in natura intellectuali, ita quòd ſicut deſcriptio ſuperioris non debet includere propriam rationem alicuius inferioris, ita deſcriptio perſonę, quæ ſit incommunicabilis in natura intellectuali, non debet includere aliquid propriè pertinens ad incommunicabile abſolutum, nec propriè ad incommunicabile relatiuum, ſed debet eſſe indifferens ad vtrunque, & ita deſcribit vterque perſonam. Concedo igitur, quòd nec in diffinitione perſonæ aſſignata à Ricardo, nec à Boëtio, ponitur aliquod relatiuũ; & ita dico, quòd nec ponitur, vnde diffinitũ exprimatur eſſe abſolutũ, ſed eſt indifferens ad vtrunque ita quòd ſicut in aliqua natura non inuenitur ratio illa in cõmuni aſsignata, niſi in abſoluto; & in ratione abſoluti, ſicut in creatura, ita etiam in natura diuina non inuenitur niſi in relatiuo.

DISTINCTIO XXVII.

MAG. Hic quæri poteſt &c.

HAC Diſtinctione diſputat Magiſter de proprietatibus perſonalibus in comparatione ad perſonas. Circa hanc diſtinctionem quęritur vnum, Quid ſcilicet ſit, & dicat Verbum creatum & diuinum.

QVAESTIO.

Quid ſit & dicat Verbū creatū & diuinū. Diuiditur in 5. artic.

Art. 1. Vtrum verbum creatum ſit intellectio actualis declaratiua.

Ar. 2. Vtrum verbum creatum ſit intellectio actualis.

Ar. 3. Vtrum Verbum in diuinis dicat proprium perſonæ genitæ.

Art. 4. Vtrum quælibet intellectio actualis ſit verbum.

Ar. 5. & vlt. Vtrum Verbum diuinum dicat reſpectum ad creaturas.

ARTICVLVS 1.

Vtrum verbum creatum ſit intellectio actualis declaratiua.

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

Opinio Hē r.c. quol. 6. q. 1. & in ſumma a 34. q. 10. & quol. 2. q. 2.

RESPONDEO. Hic dicitur quòd verbū eſt intellectio actualis, & non quæcūque, ſed declaratiua. Ad quod intelligendum ponitur ſic. Intellectus primò recipit intellectionem ſimplicem ab obiecto, qua impreſsione recepta intellectus, vt actiuus eſt, conuertit ſe ſupra ſe, & ſuper actum ſuum, & obiectum intelligendo ſe intelligere; ſecundò † requiritur (alias ſequitur) impreſsio notitiæ declaratiuæ in intellectum nudum conuerſum, & hoc ab intellectu informato notitia ſimplici, ita quòd intellectus informatus tali notitia eſt ratio imprimendi notitiam declaratiuam, & intellectus nudus conuerſus eſt proprium receptiuum. Et inter has duas intellectiones (primam ſcilicet, quæ eſt ratio imprimendi, & ſecundam, quæ eſt impreſſa) eſt habitudo media, quæ eſt actio de genere actionis, quæ notatur per hoc, quod eſt dicere, eſt enim dicere illud exprimere, vel imprimere notitiam declaratiuam notitiæ ſimplicis: & illa notitia declaratiua impreſſa in intellectum nudum conuerſum, & terminans illum actum dicendi eſt verbum. Non igitur quæcunque intellectio actualis eſt verbum, ſed illa quæ eſt declaratiua, quæ præſupponit intellectionem actualem ſimplicem, & conuerſionem actualem ſuper illam, & gignitur actu dicendi; cuius principium actiuum eſt notitia ſimplex, & receptiuum eſt intellectus nudus conuerſus.

Contra iſtam opinionem arguo. Primo, Quia irrationabile videtur ponere eandem potentiam eſſe actiuam reſpectu vnius actus ſui, & paſsiuam reſpectu actus alterius, quia ex hoc videtur, quòd non eſt potentia eiuſdem rationis, quæcunque enim potentia vnius rationis importat ſimilem habitudinem potentiæ ad obiectum; viſus enim non eſt actiuus reſpectu vnius actus videndi, & paſsiuus reſpectu alterius, vnde quicunque actus vnius potentiæ habet ſimilem habitudinem potentiæ ad obiectum, igitur ſi intellectus eſt tantum paſsiuus reſpectu notitiæ ſimplicis lapidis, & perfectè actiuus, reſpectu conuerſionis, quę eſt actus ſecundus, quo intelligit ſe intelligere lapidem, non erit (vt videtur) vna potentia. Videtur etiam inconueniens, quòd non poſsit habere aliquam actiuitatem reſpectu actus imperfectioris, & tamen poſsit eſſe totale actiuum reſpectu actus perfectioris; ponitur autem à quibuſdam, quòd conuerſio illa eſt actus perfectior intellectione ſimplici. Quod poſtea additur, quòd intellectio actualis eſt ratio gignendi notitiam declaratiuam, hoc videtur eſſe inconueniens in nobis, quia forma imperfectior non poteſt eſſe ratio perfecta gignendi perfectam, illa autem prima notitia in nobis confuſa eſt, & imperfectior notitia diſtincta, ergo &c. Pręterea, Si notitia prima eſt ratio gignendi ſecundam, aut hoc eſt, quando prima non eſt, & tunc non ens erit ratio agendi; aut quando eſt, & tunc aut ſunt eiuſdem rationis, aut alterius; ſi ſecundo modo, & prima eſt imperfectior ſecunda, non igitur eſt (Impugnatur.)

principium gignendi ſecundam,quia imperſectius non eſt principium producendi perſectum;vnde in productione æquiuoca , ſemper cauſa eſt perfectior effectu; ſi primo modo, tunc duo actus intelligendi eiuſdem ſpeciei ſunt ſimul in eodem, ſiue in eadem potentia , quia memoria & intelligentia ſunt vna potentia , & reſpectu eiuſdem obiecti, & in eodem inſtanti. Item,Tūc non poneretur Trinitas in mente , ſecundum quod mens eſt , quia mens non habet aliquam actiuitatem propriā, ſecundum quod mens eſt , ſed pręcise per accidens eius per accidens, quod eſt notitia ſimplex ; ſicut nec lignum habet aliquam actiuitatem reſpectu caleſactionis, quæ attribuitur ſibi per calorem , qui eſt accidens eius per accidens. Et ita videtur Auguſt.fruſtra quæſiuiſſe in mente,ſecūdum quod mens eſt, parentem & prolem; quia ratio parentis non videbitur competere animæ ſecundum aliquid ſibi eſſentiale,ſed ſecundum aliquod accidens pręcisè per accidens , quod imprimitur ei ab obiecto. Præterea, Gignere verbum non eſt actus intelligentiæ,ſed memoriæ(ſecū dum Auguſtinum 15. de Trinit. capit.7.) Omnis autem intellectio actualis eſt intelligentię,nō memoriæ(ſecundum eum 14. deTrinit.capit.17.Ergo nulla actualis intellectio eſt ratio gignendi verbum.

☞ Item. Sicut intellectio confuſa ad obiectum confusè præſentatum , ſic diſtincta ad diſtinctum: quare nec eſſet verbum obiecti,ſed actus. °Præterea, Quòd dicit de conuerſione , quòd illa ſit neceſſariò pręuia genitioni verbi , videtur eſſe contra Auguſt. 15.de Trinit.capit.16. vbi videtur dicere , Quòd verbum perſectiſsimum noſtrum erit in patria reſpectu obiecti beatifici,& tamen ibi ille actus non erit conuerſiuus, quia viſio beatifica habet aliquid creatum pro obiecto immediatū, omnis autem actus conuerſiuus in nobis habet aliquid creatum pro obiecto immediato; nec illa viſio præſupponit conuerſionem,quia ſi illa viſio eſt effectus ſolius eſſentiæ diuinæ,aut intellectus cooperantis diuinę eſſentiæ , præcedit naturaliter conuerſionē intellectus ſuper ſuum intelligere. Quod etiam dicit,quòd vt conuertitur , eſt merè actiuus, & tamen vt conuerſus,eſt merè paſsiuus reſpectu notitiæ genitæ,quæ eſt verbū , videtur valde irrationale,quòd idem ſub ratione, qua eſt actuum,ſit tātùm paſsiuum reſpectu actus eiuſdem rationis , & inquantùm eſt merè paſsiuum , ſit actiuum reſpectu actus eiuſdem rationis; intellectus autē inquantùm recipiens notitiam ſimplicem, eſt tantum paſsiuus,& inquantùm eſt ſe conuertens , eſt tantum actiuus ; igitur videtur quòd inconueniens ſit , quòd inquantùm conuerſus , ſit paſsiuus reſpectu generationis verbi, & inquantùm habens notitiam ſimplicem ſit actiuus reſpectu eiuſdem generationis . ☞ Pręterea,in omni actu reflexiuo poteſt haberi aliquis actus rectus perfectior , quia actus rectus intellectus, quo intelligit quidditatem , eſt perſectior eo actu, quo intelligit intellectū intelligere, quia habet obiectum nobilius ; ergo cùm verbum ſit notitia perfecta rei, non includit actum , quo ſciat ſe ſcire.°

ARTICVLVS 2.

Vtrum Verbum creatum ſit intellectio actualis.

(†)

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia Auguſt.8.de Trinit. cap.6.Et Carthaginem quidem cum eloqui volo , apud me ipſum quęro,vt eloquar , & apud me ipſum inuenio phantaſiam Carthaginis. Phantaſia illa ſumitur propriè pro ſpecie, non pro actuali imagiaatione ; ergo eodem modo verbum intellectuale eſt ſpecies intilligibilis,& non intellectio actualis.

¶ 2. Præterea . Auguſt. 15. de Trinit. cap. 11. Proinde verbum, quod foris ſonat , ſignum eſt verbi , quod intus lucet. Verbum autem exterius eſt ſignum rei, & non intellectionis, alioquin quęlibet affirmatiua eſſet falſa , in qua non prædicatur idem de ſe, quia intellectio ſubiecti non eſt intellectio prędicati, licet res ſit res,ergo verbum eſt obiectum , & non actualis intellectio.

¶3. Præterea. Auguſt. 9. de Trinit. cap. vlt,Verbum eſt proles, & genitum à memoria. Actio autem non gignitur,ſed eſt, quo alius gignitur ; ergo verbum eſt aliquid formatum† præter actum intelligen alias per
di, & non ipſe actus.

¶OPPOSITVM Ibidem vocat Auguſt. verbum notitiam, Et 15. de Trinit. cap.

cap. 15. Eſt viſio de viſione, & ſcientia de ſcientia.

¶ *CONCLVSIO. Verbum creatum eſt intellectio actualis.*

¶RESPONDEO. Quia ratio verbi precipuè accipitur ab Auguſt. in libris de Trinit. ſupponēda ſunt quædam certa, quæ ſecundum ipſum conueniunt verbo. ☞ Et ſecundò per diuiſionem ſunt illa remouenda ab omni eo, quod non eſt verbū, ſicut facit Philoſophus 3. Ethic. ad inquirendum genus virtutis, vbi diuidit illa, quæ ſunt in anima, vt potentias, & paſſiones, & habitum. Tertiò illis remotis, quę non conueniunt illi, de quo quęritur. Et ex illis inueſtigandum eſt, quid eſt in intellectu, cui potiſſimè conueniant illa, & illud ponendum eſt verbum. Verbum igitur (ſecundum ipſum) eſt actus intelligentiæ) vt patet comparando Trinitatem, quam ponit 9. de Trinit. cap. 4. Trinitati, quam ponit lib. 10. cap. 10. Notitia enim correſpondet intelligentiæ, verbum etiam non eſt ſine actuali cogitatione, ſicut patet 15. de Trinit. cap. 15. Verbum etiam genitum eſt de memoria vel de ſcientia in memoria, vel de obiecto relucente in memoria ſiue in ſcientia. Sicut patet per ipſum 15. de Trinit. cap. 10. Formata quippe cogitatio ab ea re, quam ſcimus, verbum eſt. Et capit. 14. Verbum noſtrum de noſtra ſcientia naſcitur, & Verbum Dei de Patris ſcientia natum eſt. Et iſta omnia ſunt eadem, quia ſecundum ipſum. 9. de Trinit. cap. vlt. à cognoſcente & cognito paritur notitia, quæ duo ſunt vna cauſa integralis reſpectu notitię genitę, ſicut dictum eſt diſtinct. 3. quęſt. 3. Verbum etiam ab eo inquiritur propter imaginem in mente, & ponitur ſecunda pars imaginis ſcilicet proles; ſicut patet per ipſum. 9. de Trinit. cap. vlt. Eſt igitur quędam imago Trinitatis ipſa mens, & notitia eius, quæ eſt proles eius, ac de ſe ipſa verbum eius, & amor tertius. Poſſet igitur deſcribi verbum, quod verbum eſt actus intelligentię productus à memoria perfecta non habens eſſe ſine actuali intentione repræſentans Verbum diuinum, propter illud enim Aug. inquiſiuit de verbo noſtro. Ex his apparet, quod verbum nihil eſt pertinens ad volūtatem, neque ad memoriam, quia eſt ſecūda pars imaginis, nec prima, nec tertia; & per conſequens non eſt ſpecies intelligibilis, nec habitus, nec aliquid pertinens ad memoriam; eſt igitur aliquid pertinens ad intelligentiam, in intelligentia autem non videtur eſſe, niſi vel actualis intellectio, vel obiectum terminans illā intellectionem, vel (ſecundum alios) ſpecies genita in intelligentia de ſpecie in memoria, quæ ſpecies in intelligentia præcedit actum intelligendi; vel (ſecundum aliquos) eſt aliquid per actum intelligendi formatū; vel (ſecundum alios) ipſamet intellectio, vt paſſio quaſi cauſata à ſe, vt actio; Et ſecundū hæc quinq; poſſunt eſſe quinq; opiniones de verbo. Nō eſt autē verbum ſpecies in intelligentia prior actu intelligendi, quia talem ſpeciē ſuperfluū eſt ponere, ipſa enim non repræſentat perfectius obiectū, quàm ſpecies in memoria, & ſufficit habere vnum perfectè repræſentans obiectū ante actum intelligendi. Quod autem non perfectius, probatur per Aug. 15 de Trinit. cap. 23. Nihil plus in prole quàm in parente, tunc etiam duæ eſſent ſpecies eiuſdem rationis in eadem potentia, quia iſtæ duæ ſpecies ſunt eiuſdem rationis, & ipſe intellectus vt memoria, & vt intelligentia eſt vna potentia, quia idem eſt actus primus, & quo habens operatur, ſiue quo habens actum primum eſt in actu ſecundo; tunc etiam habitus non eſſet immediatum principium actus, nec habens habitum eſſet in potentia accidentali ad agendum ſecundum illum habitū, quia requireretur forma prior ipſa operatione alia ab habitu; nec iſta ſpecies in intelligentia poſſet poni gigni naturaliter, ſi nunquam poſſet eſſe ſine actuali intellectione, quia actualis intellectio ſubeſt imperio voluntatis; nec etiam poſſet dici gigni liberè, vel eius genitionem ſubeſſe imperio voluntatis, vt videtur, ſi ponatur forma prior ipſa operatione, quia videtur, quod primum pertinens ad intellectum, quod eſt in poteſtate noſtra, eſt actualis intellectio. Nec ipſum obiectum poteſt poni verbum, ſicut dicit alia opinio, quia obiectum ſecundū ſe non eſt aliquid productum virtute memoriæ ſiue alicuius in mēte, quale eſt verbum, nec ipſum obiectum vt in memoria producitur virtute memoriæ, vt patet; ipſum autem obiectum vt in intelligentia non gignitur, niſi quia aliquid prius gignitur, in quo obiectum habet eſſe; quia (ſicut dictum eſt diſtinctio. 3.) Iſtæ actiones & paſſiones intentionales non conueniunt obiecto, niſi

Cap. 5.

Egidius quol 5 q. 12 11. 14.

Egidius quol. 5. q. 6 Quęre Varronem & alios antiquos.

Petrus Aureoli: Nicolaus. Boneti. D. Thom.

per aliquam actionem vel paſsionem realem, quę conuenit ei, in quo obiectum habet eſſe intentionale. Nec etiam eſt terminus aliquis productus per intellectionem, quia intellectio non eſt actio productiua alicuius termini; tunc enim incompoſsibile eſſet eam intelligere & non eſſe termini, ſicut incompoſsibile eſt intelligere calefactionem eſſe, & non eſſe calorem, ad quem fit calefactio, non eſt autem impoſsibile intelligere intellectionem in ſe non intelligendo, quòd ſit alicuius termini; vt producti per ipſam. Confirmatur etiam; quia operationes tales dicuntur eſſe actus vltimi ex 1. Ethicor. & 9. Metaphyſ. De hac mareria dictum eſt ſupra diſtinct. 3. quęſt. 3. qualiter eſt quędam actio de genere actionis, & alia quę eſt qualitas, cuiuſmodi eſt intellectio. Improbatur etiam hęc via & ſequens de intellectione paſsione per idem medium, quia tunc intelligentia gigneret Verbum, & non memoria, quod eſt contra Aug. Intelligentia enim produceret illū inrellectionem actionis intelligēdi, ſi quis eſſet, & intelligētia produceret intellectionē paſsionē, ſi qua eſſet. Iſta etiam via de intellectione actione & paſsione non videtur rationabilis, quia intellectio eſt forma vna, quæ licet poſſet comparari ad agens, à quo eſt, & ad ſubiectum, in quo recipitur, tamē ipſa ex hoc non habet talem diſtinctionē, vt poſſit eſſe quaſi cauſa ſui, vel eſſe terminus actionis ſecundum hoc, & non ſecundum illud; quia ſi eſt terminus actionis, hoc eſt ſecundum ſe; nec ſecundum iſtum reſpectum, nec ſecundum illum, ſed eam concomitantur iſti reſpectus.

Opinio Scoti. Sequitur igitur per viā diuiſionis, quòd Verbum eſt actualis intellectio. Et hoc cōfirmatur per Auguſt. 15. de Trini. cap. 16. Cogitatio quippè noſtra perueniēs ad id, quod ſcimus, atque inde formata verbum noſtrum verum eſt. Idem etiam habetur ab eodem 15. de Trinit. capit. 10. Formata quippe cogitatio &c. verbum eſt, ſicut ſupra dictum eſt. Et cōfirmatur iſtud per ſimile de verbo vocali & imaginabili; formatur enim verbum vocale ad ſignificandum & declarandum illud, quod intelligitur, ſed quòd vox nō ſtatim formatur ab intelligente inquantùm intelligens, ſed per aliquam potentiam mediam, putà motiuā, hæc eſt imperfectionis in intellectu; ſi igitur ſtatim gigneretur, vel formaretur, vt expreſsiuum illius, quod latet in intellectu, & hoc virture intellectus intelligentis, non minus eſſet verbum, obiectum autem habitualiter cognitum latet in memoria; ſi igitur virtute eius ſtatim cauſaretur aliqua inrellectio actualis, quæ genita exprimat, & declaret illud obiectum ibi latens, vere eſt ibi verbum; quia expreſsiuum latentis, & genitū virtute eius ad exprimendum ipſum.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū patet quòd illa auctoritas indiget expoſitione, dicit enim ibi, ipſa enim phantaſia eius (ſcilicet Chartaginis) iu memoria mea verbum eius; patet autem (ſecundum ipſum 15. de Trinit. cap. 8.) quòd verbum non eſt formaliter in memoria, ergo oportet, quòd intelligatur cauſaliter non formaliter.

Ad ſecundum; licet magna altercatio fiat de voce, Vtrū ſit ſignum rei vel conceptus, tamen breuiter concedendo, quòd illud, quod ſignificatur per vocem, propriè eſt res, ſunt tamen ſigna multa ordinata eiuſdem ſignificati; litera, vox, & cōceptus; ſicut ſunt multi effectus ordinati eiuſdem cauſæ, quorum nullus eſt cauſa alterius, vt patet de Sole illuminātе plures partes medij, & vbi eſt talis ordo cauſatorum abſque hoc, quòd vnum ſit cauſa alterius, ibi eſt immediatio cuiuslibet reſpectu eiuſdē cauſæ, quorū nullus eſt cauſa alterius, excludendo aliud in ratione cauſæ, non autē excludēdo aliud in ratione effectus immediatioris, & tunc poſſet cōcedi aliquo modo effectū propinquiorem eſſe cauſam reſpectu effectus remotioris, nō propriè, ſed propter prioritatem illam, quæ eſt inter tales effectus ad cauſam; ita poteſt concedi de multis ſignis eiuſdem ſignificati ordinatis, quòd vnum aliquo modo eſt ſignū alterius, quia dat intelligere ipſum, quia remotius non ſignificaret, niſi prius aliquo modo immediatius ſignificaret; & tamen propter hoc vnum propriè non eſt ſignum alterius, ſicut ex alia parte de cauſa, & cauſatis.

¶ Ad tertium concedo. Quod notitia eſt proles, & verè genita, ſicut productio illa nō eſt actualis intellectio, quia (vt dictū eſt ſupra) actualis intellectio no eſt actio de genere actionis, ſed eſt qualitas nata terminare talē actionē, quod ſignificatur per hoc, quod eſt dicere, vel in communi, per hoc, ꝙ eſt elicere; non igitur verbū eſt aliquid

liquid productum actione, quę eſt intellectio, quia ipſa intellectio non eſt productiua alicuius, ſed ipſa eſt producta actione, quę eſt de genere actionis, ſicut dictũ eſt ſupra.

ARTICVLVS 3.

Verum Verbum in diuinis dicat proprium perſonæ genitæ.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia Auguſtinus 9. de Trinit. cap. 10. Verbum eſt cum amore notitia, hic autem omnia poſita in diffinitione Verbi ſunt eſſentialia, ergo Verbum non dicit proprium perſonę genitæ, ſed eſſentiale.

¶ 2. Preterea. 15. de Trinit. capit. 7. ſicut Pater intelligit ſibi, & vult ſibi, & meminit ſibi, ita Filius & Spiritusſanctus; actus autem proprius intelligentiæ, vt intelligentia eſt, ponitur eſſe Verbum; ergo ſicut in Patre eſt formaliter intelligentia, vt Intelligentia, ita in eo eſt Verbum, vt Verbum. Aſſumptum probatur per hoc, quod illa Trinitas, quam aſsignat Auguſtinus 9. de Trinit capit. 4. Mens, notitia & amor, quæ notitia eſt Verbum, ſecundum eum ibidem; & illa aſsignata ſecundum eum 10. de Trinit. capit. 10. Memoria, intelligẽtia, & voluntas, correſpondẽt ſibi inuicem, prima pars primę parti, & ſecunda ſecundæ, & tertia tertiæ; ergo ſicut non eſt perfecta voluntas ſine amore formaliter, nec mens perfecta ſine memoria formaliter, ita non eſt perfecta intelligentia, ſine Verbo formaliter.

¶ 3. Præterea. Non ſunt duo propria vnius perſonę, quia vnius conſtituti in eſſe eſt vnum formale conſtitutiuum; filiatio eſt proprietas conſtitutiua perſonæ genitæ (ſecundum Auguſt. de Fide ad Petrum capit. 2.) non ergo Verbum; non enim videntur iſta dicere proprietatem eãdem, quia non omnis Filius eſt Verbum, nec omne Verbum eſt Filius.

¶ OPPOSITVM. Auguſt. 7. de Trinit. capit. 4. Eo Verbum quo Filius, & vtrunque relatiuè dicitur.

¶ *CONCLVSIO. Verbum in diuinis dicit proprium perſonæ genitæ.*

¶ RESPONDEO. Hìc dicitur (conformiter ad articulum præcedentẽ) quod Intellectus Patris primò informatur quaſi notitia ſimplici eſſentię, ad quã fuit quaſi merè in potẽtia paſsiua, & factus in actu iſto notitiæ ſimplicis, vt nudus conuertitur ſupra ſeipſum ſic informatum, & in ipſum conuerſum, quaſi in paſsiuum diſpoſitum, ſic imprimitur notitia declaratiua virtute notitiæ actualis ſimplicis, quę notitia declaratiua eſt terminus actus dicendi, & Verbum; & ſecundum hoc patet, quòd Verbum eſt terminus generationis, ſicut & Filius, & ita erit proprium ſecundæ perſonæ. Iſta opinio recitata eſt ſupra diſtinct. 2. quæſt. 2. de duabus productionibus.

Opinio Henric. vbi ſup.

Contra hoc quod dicit hìc, videtur poſſe obiici per idem (quod diximus articul. ſuperiore) Quia intellectus Patris, vt conuertitur, eſt merè actiuus, & vt habens notitiam ſimplicem eſt merè paſsiuus (ſecundum eum). igitur videtur inconueniens, quòd vt conuerſus ſit illud, de quo gignitur Verbum, & vt noſcens notitia ſimplici, ſit ratio gignendi Verbum quaſi actiuè. Præterea. Aliqui dicunt cõuerſionem iſtam intellectus paterni eſſe quaſi diſpoſitionem materiæ, quod videtur inconueniens, quia materię diſpoſitio non eſt perfectio, neque ęquè perfecta cum forma actiua agentis; hæc autem conuerſio eſt actus æquè perfectus cum notitia ſimplici, vel perfectio, ergo &c. Pręterea. Iſta cõuerſio eſt reſpectu actus primi, vt obiecti, igitur eſt notitia declaratiua illius actus, ſicut omnis notitia declaratobiectum, cuius eſt; igitur antè genitionem Verbi, quæ ſequitur iſtam conuerſionem (ſecundum eum) habetur notitia declaratiua primi actus, & ita Verbum ante Verbum. Item. Iſta opinio, quantùm ad hoc, quod ponit intellectionem Patris eſſe rationem gignendi Verbum, improbata eſt ſupra diſtinct. 2. quæſt. de productionibus; Et quantùm ad hoc, quod ponitur intellectum Patris eſſe illud, de quo gignitur Verbum, improbata eſt ibidem, & etiam diſtinct. 5. & repeto vnum argumentum ibi tactum, Quia intellectus, vt conuerſus, eſt alicuius ſuppoſiti, conuerſio enim iſta (ſecundum eum) eſt quædam actio intelligendi, actus autem ſunt ſuppoſitorum; ergo conuerſio iſta eſt alicuius ſuppoſiti: Quæro cuius ſuppoſiti eſt, vt conuertitur? Si Verbi, & vt conuertitur præcedit genitionem (ſecundum eum) igitur præcedit Verbum, & ita Verbum eſt an-

Impugnatur.

te Verbum, ſi Patris eſt iſta conuerſio, & cuius eſt, vt conuertitur, eius eſt, vt de quo generatur Filius per impreſsionem, & cuius eſt, vt de quo generatur aliquid per impreſsionem, eius eſt, vt illud impreſſum ſit in illo, & per conſequẽs eius eſt, vt habet illud impreſſum; ergo à primo ad vltimum ſequitur, quòd intellectus Patris, vt Patris, habet formaliter notitiā genitā impreſſam ſibi, & ita Pater formaliter intelliget notitia genita, quod eſt contra Aug. 7. de Trinit. cap. 3. Reſpōdetur, Quòd ſicut in generatione in creaturis eſt diſtinguere tria ſigna naturę, primum inſtās eſt, in quo materia eſt ſub forma corrumpenda, ſecundū inſtans eſt in quo eſt materia ſub nulla forma, ſed quaſi nuda & in proxima potentia ad formam generandam, & tertium inſtans, in quo eſt ſub forma geniti; Ita correſpondenter poteſt dici in diuinis, quòd intellectus in primo ſigno, vt eſt in Patre, ſic conuertitur ſuper ſe, & iſta conuerſio eſt quaſi † diſpoſitio materiæ ad generationem, & in ſecundo ſigno, in quo eſt quaſi vnius perſonæ, tunc eſt in potentia proxima ad terminum generationis, & in tertio ſigno, in quo eſt ſub proprietate perſonę genitæ, eſt tunc illius perſonæ. Exemplum ponitur. Si vinum ſit in proxima potentia ad acetum, Ita quòd forma vini præexigitur ordine naturali in materia adhoc, quòd ſit in potentia proxima reſpectu aceti; & cum hoc materia vini eſſet illimitata ad iſtas duas formas, & per conſequens neutra inducta expelleret aliam, & ſi cum hoc vtraque eſſet hypoſtatica dans eſſe perſonale, tunc acetum generaretur de materia, vt fuit vini, quaſi de materia diſpoſita diſpoſitione prǽuia neceſſariò præcedente formam iſtam. Sed ſi quęreretur, cuius eſt illa materia vt immediatè acetum generatur de ea? Reſpondeo, nullius, ſed generatur de ea immediatè, vt materia eſt ſub neutra forma hypoſtatica. Per hoc ad formam argumenti, Hîc in propoſito conceditur, quòd eſt Patris, ſicut materia eſt vini, vt eſt diſpoſita ad formā aceti; & cū arguitur, vt igitur eſt Patris, recipit notitiā genitā, negatur conſequētia, imo per hoc, quòd recipit notitiā genitā, eſt vlterius ſubſiſtentiæ, & eſt de quo immediatè generatur Verbum, non vt Patris, ſed vt conuerſus eſt. Et ſi contra hoc obiicitur, Quòd non magis generatur

alias digeſtio

de intellectu, vt eſt Patris, quàm de intellectu eſt Filij vel Spiritusſancti; Negatur conſequentia, quia eſt ibi duplex vt, vnum quod notat rationem immediati principij de quo, & ſic generatur de eo Verbum, vt nullius, quaſi de immediato principio ſuſceptiuo, aliud vt eſt, quod notat rationem immediati principij diſpoſiti ad formam illam, quæ eſt terminus, licet non ſit ratio immediati receptiui; abſolutè igitur Verbum generatur de intellectu, vt nullius, vt tamen præfuit Patris, & prius exiſtens in Patre, ita quòd neutra reduplicatio eſt præcisè ſine altera; & tamen per hoc, quòd Verbum generatur de eo, non eſt in ſubſtantia Verbi, neque Patris, nequevllius. Additur autem, quòd decipiuntur aliqui arguentes contra iſtam opinionem de quo quaſi de materia, vel quaſi materia, quaſi imaginantes ibi eſſe diſtinctionem quaſi potentię paſsiuę ab actu; Quod non eſt verum, ſicut tenetur generaliter à quibuſdam de attributis, ſed tantùm ſicut eſt ibi ſapientia formaliter, & bonitas formaliter ſine diſtinctione, ita ponitur ibi, quòd eſt verè impreſsio, & verè imprimens, & omnia, quæ dicuntur ibi eſſe ſine diſtinctione; diſtinctio autem iſtorum nō eſt niſi per actum intellectus negotiantis circa idem vnum, quod eſt in re. Contra iſta. Generatio in creaturis videtur eſſe formaliter mutatio, eo quòd materia, vt nullius prius, poſtea intelligitur ſub forma geniti, per hoc enim intelligitur tranſmutari à priuatione ad formam, quſi tranſmutatio eſt formaliter generatio; igitur ſi ſub hac ratione ponatur potentia paſsiua in diuinis, erit tunc in diuinis vera mutatio, ſaltem in intellectu negotiante, & ita neceſſariò imperfectio; vel ſi tantùm per actum intellectus negotiantis fiat iſta conuerſio, & genitio Verbi, Verbum non erit perſona realis, ſed tantùm rationis, & intentionalis. Confirmatur ratio in eorum exemplo, Quia ſi vinum non corrumperetur in generatione aceti, verè tamē illa generatio erit mutatio à priuatione ad formam, licet non concurrat ibi alia mutatio à forma ad priuationem, ſicut accidit modo communiter, quando vnum generatur, & aliud corrumpitur; tunc enim concurrunt ibi communiter duæ mutationes, & quatuor termini, duæ formæ, & duæ priuationes, ſed circumſcripta altera mutatione & terminis eius, nihil minus eſſet

reliqua

reliqua mutatio; ergo ita erit in propoſito, quòd illud inquantū eſt prius nullius, & ita ſub priuatione termini ad quem, & pòſt ſub illo termino mutatur. Preterea. Si primò eſt Patris, ſecundò nullius, tertiò eſt Filij per hoc, quod recipit notitiam illā impreſſā, ergo per hoc quod eſt Filij, eſt quaſi potētiale recipiēs formale Filij, & eſt Filij, ut eſt terminus formalis cōmunicatus Filio per generationem, ſicut oſtēſum eſt diſt. 5. Ergo Filius quaſi duplici modo habendi habebit intellectum, ita quòd vtrolibet iſtorum duorum modorū circumſcripto nihilominus haberet alio modo habendi, ſicut modo in creaturis cōpoſitum habet materiam aliquid ſui, & verè habet licet nō ſit terminus formalis generationis; idem etiam compoſitum habet formam, vt aliquid ſui, & verè habet, licet non ſit ſubiectum generationis; conſequēs autē illatū, ſcilicet quòd Filius duplici modo habendi habeat eſſentiam ſine intellectum, videtur impoſsibile tamin re, quàm in conſideratione intellectu, negotiantis. Probatur etiam per hoc, quia quod eſt materiale generationis, eſt in potentia ad formalem terminum eius; idem enim ſub eadem ratione, nec in re nec in mente eſt in potentia ad ſe; ergo nec intellectus erit ſic ſimul potentia receptiua, & terminus formalis eiuſdem generationis. Et quod additur de duplici vt, ex parte materiæ, quod ad illud vt, quod eſt ratio proximi ſuſceptiui, neceſſariò preexigitur illud vt, quod eſt eiuſdem vt ſub forma ordinata ad formam generandā, videtur nō eſſe per ſe requiſitum in creaturis; quia ſi poneretur materia illa, quæ eſt ſub forma vini, abſque omni forma, & agēs creatum poſſet agere in illud ſic à forma denudatū, ipſum eſſet proximū ſuſceptiuū cuiuſcuoque formę natę imprimi in materiam puram, & ab agente ſufficiente quncunq; à quo poſſet talis forma induci; igitur ſecūdum vt ſufficit præciſe in creaturis ad potentiam proximam, licet frequenter modo concomitetur ille ordo illud vt, quia nunquam materia eſt ſine forma, & vt eſt ſub forma, non tranſmutatur indifferenter à quacunque ad quācunque per agens creatum, ſed à determinata in determinatam. Iſtud probatur, quia quando intelligitur vt nullius, tunc non eſt ſub forma priori, quæ ponitur quaſi diſpoſitio ad formam generandi; tunc igitur ordo eius ad formā illam priorem nòn eſt niſi relatio poſterioris ad prius, quæ forte non eſt relatio poſitiua, quia terminus ad quem; tunc non eſt ex natura rei, aut ſi eſt relatio realis, non videtur eſſe ratio propria in materia recipiendi formam inducendā. Ex his ad propoſitum videtur, quod licet oporteat intellectum eſſe prius originè in Patre quàm in Filio, tamen ſi ponatur receptiuus notitiæ, poneretur talis non eſſentialiter propter aliquem talem ordinem ad eſſentiam in Patre, ſed ſecundam quod nullius eſt præciſè, & ſecundū quod ipſi dicunt quaſi nullius. Quod autem additur ad excludendum deceptionem, videtur eſſe dictū decepti, quia illud dictum videtur in ſe abſurdum, & ſe ipſum ioterimere. Primum probatur per hoc, quia tunc ita verè ex natura rei intellectus eſt potentia paſsiua, & ita verè recipit, ſicut Deus ex natura rei verè eſt actus purus, & ſapiens, & bonus; quod videtur abſurdū; quòd illud, quod in creaturis neceſſariò habet imperfectionem, vel eſt imperfectio ſicut ratio potentiæ paſsiuæ, quia ſemper dicit imperfectionem prout diuidit ens contra potentiā actiuam, quòd ponatur ita veraciter in Deo, ſicut illud, quod eſt perfectū ſimpliciter. Et ſi dicas, imo potentia paſsiua dicit perfectionem, licet nō diſtinctam ab actu; Etiā hoc videtur eſſe fictio, quia nihil perfectionis eſt in creaturis inferius ratione potentiæ paſsiuæ, inquātùm paſsiua eſt, hæc enim ratio verè competit materiæ primæ, quæ ponitur infimum entium, ergo verius poteſt dici, quòd ſit formaliter lapis, quā potentia paſsiua; ſi propter perfectionem aliquam in ratione potentiæ paſsiuæ, debet ibi poni formaliter potentia paſsiua. Secundū (ſcilicet quòd hoc dictum interimat ſeipſum) probo, Quia non videtur intelligibile, quod ibi ſint relationes oppoſitę, quin ſicut ſunt relationes oppoſitę, ita ſunt † relationes diſtinctæ, ſi reales realiter, ſi rationis ratione diſtinguuntur; ergo ſi ibi eſt ex natura rei imprimens, & quod imprimitur, & illud cui imprimitur, quæ non poſſunt intelligi ſine relatione, erit ibi diſtinctio ex natura rei; quia ponere ibi iſta ex natura rei ſine omni diſtinctione eſt contradictio, ſi ſunt ex natura rei; Si non ex natura rei, qualiter debeot poni?

† aliæ rationes

Ad propoſitum dico, Quòd idem per ſe ſignificat abſtractum & cōcretum, licet alio

Opinio Scoti.

alio modo ſignificandi, ſicut filius & filiatio; quia ſicut filiatio ſignificat relationē de genere relationis, ita & filius, per modū tamen denominantis ſuppoſitum relatiuū, & ſi accipiatur ſubſtantiuè, idem ſignificat cū tali ſubſiſtēte, ita igitur idē ſignificat verbum & abſtractum eius, abſtractū autem eius ſi eſſet nominatum, eſſet verbatio, quę notat relationem formaliter, idē enim ſignificat, quod expreſsio paſsiua alicuius de intellectu; ſed ſicut Filius connotat naturam viuentem, in qua eſt talis relatio, ita Verbum connotat actualem notitiam cuius eſt talis expreſsi . Igitur cùm in diuinis intellectualiter exprimi ſit proprietas fecundę perſonæ, ſequitur, quòd Verbum ſit ibi merè perſonale, & ſignificet proprietatem perſonalem. Patet etiā, quòd ratio gignendi Verbum non eſt Pater, vt actu intelligens, ſed Pater vt memoria perfecta, ſcilicet vt intellectus habens obiectum actu intelligibile ſibi præſens, ſicut declaratum eſt ſupra diſt. 2. quęſt. de productionibus. Patet etiam, quòd Verbū non poteſt habere aliquid, de quo producatur, ex diſt. 5. quia ſi principium productiuum habeat virtutem ſufficiētem ad producendum per ſe ſubſiſtens, producit tale, & maximè ſi tale nō ſit natum alicui inhęrere, notitia autem iſta expreſſa non eſt nata alicui inhęrere; igitur eſt nata per ſe ſubſiſtere, & principium productiuum eius eſt ſufficientis virtutis, quia eſt infinitum, igitur &c.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum, cùm arguitur ſecūdum Auguſt. 15. de Trinit. Verbum eſt cum amore notitia, dico, Quòd per hoc, quod dicit cum amore, circunloquitur in nobis notitiam genitam, quia amor non habet cauſalitatē reſpectu Verbi, niſi vt imperat intellectui genitionem ipſius, ſicut dictum eſt artic. præcedente; In diuinis autem Verbum eſt notitia naturaliter expreſſa, quia quòd voluntas in nobis habeat cauſalitatem reſpectu Verbi gignendi per imperiū eius, hoc eſt imperfectionis in intellectu, quia non ſtatim habet Verbum perfectum. Et de hoc quomodo differenter voluntas ſe habeat in Deo & in nobis, dictum eſt diſt. 6.

¶Ad ſecundum, de 15. de Trinit. concedo in Patre intelligentiam formaliter, ſed nego iſtam, quòd omnis actus intelligentiæ formaliter eſt Verbum, quia hoc non eſt verum, niſi de intelligētia illa, quę poteſt habere aliquem actum genitum vel notitiam genitam, talem actum non poteſt intelligentia habere, vt Patris eſt, quia Pater eſt à ſe, & nihil habet per generationē; tamē poteſt concedi, quòd intellectio actualis Patris eſt quaſi genita virtute memorię vt in Patre, ſed non verè genita, quia non diſtincta.

¶Ad tertiū dico, quòd non ſunt dùo propria, ſed idem, quia eandem relationē per ſe ſignificant Filius & Verbum; licet alia connotent; quia Filius naturam viuentem in communi; & Verbum notitiam intellectualem, actualiter expreſſam; iſta cōnotata non ſemper ſunt eadem, ſed relatio paſſiua ſignificata ſemper eſt eadem.

ARTICVLVS 4.

Vtrum qualibet intellectio actualis ſit Verbum.

¶CONCLVSIO. *Non qualibet intellectio actualis eſt Verbum.*

RESPONDEO, Ad hoc dicitur quod non, ſed oportet addere quaſi differentiam ſpecificam, quæ eſt declaratiua. Cōtra hoc arguitur, quia in Patre eſt notitia declaratiua formaliter; nam intellectio, quæ eſt Patris, inquantùm eſt intelligentia, eſt declaratiua Patris, inquantū eſt memoria ita perfectè, ſicut actualis intellectio, vt in Filio declarat habitualē, vt in memoria Filij; in Patre tamē non eſt Verbū formaliter, ſicut dicetur in ſolutione quæſtionis. Similiter Verbum declarat ſe ſecundum Auguſt. 7. de Trinit. cap. 3. Si inquit hoc Verbū, quod nos proferimus tēporale, & trāſitoriū, & ſe ipſum oſtēdit, & ipſum de quo loquimur; quantò magis Verbū Dei, per quod facta ſunt omnia? ſupple ſeipſum oſtendit. Declarare igitur non dicit relationem realem, nec per conſequens relationem geniti; Verbum autem non eſt, niſi intellectio genita, alioquin poſſet poni in Patre formaliter. Opinio Henrici quol. 1. q. 6. Impugnatur.

Aliter dicitur quantùm ad iſtum articulum, quòd Verbum eſt notitia actualis quæ eſt terminus inquiſitionis, quod oſtēditur per Auguſt. 9. de Trinit. cap. vltimo, vbi dicitur, quòd Verbum eſt partum, ſiue proles, eſt autem partum, quia eſt repertū, non eſt autem repertum, niſi quia inquiſitum; Opinio D. Thomę & aliorum.

tum; vnde vult, quòd partum iſtum mentis pręcedit appetitus impellens intellectũ ad inquirẽdum. Idem videtur velle. 15. de Trinit. cap. 15. Et tunc fit verum verbum, quando illud, quod nos diximus volubili motione iactare ad id, quod ſcimus, peruenerit, atq; inde formatur, eius omnimodã ſimilitudinem capiens, vt quo modo res quæque ſcitur, ſic etiã cogitetur. Iſta autem volubilis cogitatio eſt inquiſitio, qualis non erit in patria. ſicut innuit. cap. 16. Fortaſsis etiam volubiles nõ erunt noſtrę cogitationes &c. ponitur tunc, quod poſt notitiam cõfuſam ſequitur inquiſitio per diuiſionem & argumentationem, & vltimò deuenitur ad perfectam notitiam, quæ quaſi gignitur ipſa inquiſitione, & illa perfecta notitia, quæ eſt terminus inquiſitionis, eſt Verbum. Cõtra iſtud arguitur ſic.
Impognatur. Si de ratione Verbi ſit ſic gigni inquiſitiuè, igitur Deus non habet Verbum. Secũdò, igitur Angelus non habet verbum de naturaliter ſibi cognitis. Tertiò, igitur beatus non habet verbum de eſſentia diuina; nec de aliquo perfecto cognito ſine inquiſitione. Quartò, igitur habens perfectum ſcientię habitum ſtatim operans per illum habitum, non poteſt habere verbũ; Quę omnia videntur abſurda.

Opinio Scoti. Ideo iſtis opinionibus omiſsis quo ad iſtum art. dico, Quòd non quælibet intellectio actualis eſt verbum, ſicut probatur contra iſtam viam, quę ponit declaratiuũ eſſe proprium verbi, ſed tantùm notitia genita, ideo in Patre non eſt Verbum formaliter; quælibet autẽ notitia genita, quã Auguſt. vocat prolem, eſt verbum, nõ tamen eo modo quo Auguſt. ponit verbum perfectum, quod ſcilicet repræſentet Verbum diuinum. Primum iſtorum declaro, Quia quęlibet intellectio actualis gignitur de memoria, imperfecta autem de imperfecta, ſicut perfecta de perfecta; igitur quęlibet notitia eſt proles, & expreſsiua parentis, & genita ad exprimendum parentem. Et iſtud confirmatur per Auguſt. 9. de Trinit. cap. 10. Omne quod notum eſt, verbũ dicitur animo impreſſum, quandiu de memoria proferi & definiri poteſt. Itẽ, 15. de Trinit. cap. 12. igitur nec intereſt quando id didicerit, qui, quod ſcit, loquitur, aliquando enim ſtatim vt diſcit, hoc dicit. Et breuiter, quæcunque differentia inueniatur inter notitiam primam genitam imperfectam, & illam, quæ ſequitur inquiſitionem, non eſt differentia formalis, propter quam hæc poſsit dici verbum, & iſta nõ, vt videtur. Secundum declaro ſic (Scilicet quòd intellectus noſter non ſtatim habet perfectam notitiam obiecti) Quia (ſecundum Philoſophum 1. Phyſic.) innata eſt nobis via procedendi à confuſo ad diſtinctum, & ideo prius ordine originis imprimitur nobis notitia obiecti confuſa, quàm diſtincta; & ideo neceſſaria eſt inquiſitio ad hoc, vt intellectus noſter veniat ad diſtinctã notitiam, & ideo neceſſaria eſt inquiſitio præuia verbo perfecto, quia non eſt verbum perfectũ, niſi ſit notitia actualis perfecta. Sic igitur intelligendum eſt, quòd cognito aliquo obiecto confuſè ſequitur inquiſitio per viam diuiſionis differentiarum conuenientium illi, & inuentis omnibus illis differentiis cognitio diffinitiua illius obiecti eſt actualis cognitio perfecta, & perfectè declaratiua illius habitualis notitię, quæ primò erat in memoria, & iſta diſtincta notitia perfectè declaratiua eſt perfectũ verbſt. Hoc dicit Aug. 9. de Trinit. cap. 10. Nã placet mihi, quod noui, & definio, quid ſit intemperantia, & hoc eſt verbum eius, Et ibidem præmiſit in eodem cap. Auguſt. quòd iam ſuperius poſitum eſt, Quandiu de memoria proferri, & definiri poteſt, id eſt, diſtinctè & definitè actualiter cognoſci virtute eius, quod eſt in memoria. Nõ igitur de ratione verbi eſt gigni poſt inquiſitionem, ſed neceſſariũ eſt intellectui imperfecto, quia non poteſt ſtatim habere notitiam diffinitiuam obiecti, habet enim notitiam talem poſt inquiſitionem, & ideo verbum perfectum non eſt in nobis ſine inquiſitione; & tamen quando verbum perfectum ſequitur talem inquiſitionem, illa inquiſitio nõ eſt generatio ipſius verbi formaliter, ſed quaſi præuia ad hoc vt gigneretur verbũ. Quod bene innuit Auguſt. in auctoritate pręallegata lib. 15. Hac atq; illac volubili quadam motione iactamus, cùm à nobis nunc hoc, nunc illud, ſicut inuentum fuerit, vel occurrerit, cogitatur, & tũc fit verum verbum, quando illud, quod nos diximus volubili motione iactare ad id, quod ſcimus, peruenerit, atque inde formatur &c. Innuens quia illa iactatio, id eſt inquiſitio non eſt genitio verbi formaliter, ſed eam ſequitur genitio verbi, de eo, quod ſcimus, id eſt de obiecto in memoria habitualiter cognitio. Et tũc ſi obijciatur,

ciatur, Ad quid tunc inquiſitio eſſet neceſſaria? Poſſet dici ad iſtud, Quòd motus eſt neceſſarius ad hoc, vt inducatur forma perfecta, quæ non poſſet ſtatim in principio motus induci, vel inductio multarum formarum ordinatarum ad inductionem vltimæ formæ, & abſque illo ordine formarū non poſſet vltima forma induci ſtatim, & ſic ſecūdū hoc ponitur iſte ordo. Ita quod primò eſt habitualis notitia confuſa, ſecūdò actualis intellectio confuſa, tertiò inquiſitio, & in inquiſitione multa verba de multis notitiis habitualibus † virtualiter contentis in memoria, quā inquiſitionem ſequitur diſtincta & actualis notitia primi obiecti, cuius cognitio inquiritur; quæ notitia actualis diſtincta imprimit habituale in memoria perfecta, & tunc eſt primò memoria perfecta, & aſsimilatur memoriȩ in Patre, vltimo ex memoria perfecta gignitur verbū perfectū ſine inquiſitione mediāte inter ipſam & Verbū, & illa genitio aſsimilatur genitioni Verbi diuini perfecti ex memoria paterna perfecta: nullū igitur verbū eſt perfectè repræſentans Verbum diuinum, quod potiſsimè inueſtigat Auguſt. niſi illud, quod gignitur de memoria perfecta, ſine inquiſitione media inter talem memoriam, & tale verbum; licet nec illa memoria poſsit haberi in nobis propter imperfectionē intellectus noſtri, niſi præcedat inquiſitio.

† alias habitualiter.

Dubium. Dubium eſt, Vtrum ad rationem Verbi concurrat voluntas; putà, Vtrum de ratione eius ſit, quòd ſit notitia voluntate genita, vel voluntate agente, vel copulante eam memoriæ, ſecundum Auguſt. in multis locis. Iſtā quæſt. mouet Auguſt. 9. de Trinit. cap. 10. Rectè, ergo, inquit, quæritur, Vtrum omnis notitia verbum, aut tantum amata notitia; nouimus enim, & ea quæ odimus, ſed non concepta, nec parta dicenda ſunt. Et reſpōdet non enim omnia, quę quoquo modo tangunt, concipiuntur, vt tantum nota ſint, non tamen verba dicantur, ſicut iſta, de quibus nunc agimus; aliter enim dicuntur verba, quæ ſpatia temporum ſyllabis tenent, aliter omne, quod notum eſt, verbum dicitur animo impreſſum, quandiu de memoria proferri & definiri poteſt, quamuis res ipſa diſpliceat, Et ſubdit poſtea. Veruntamen cùm illa, quę odimus, rectè diſplicēt, rectèq; improbātur, approbatur eorū improbatio, & placet, & verbum eſt, neq; vitiorum notitia nobis diſplicet, ſed ipſa vitia. Ita quod de ratione verbi non eſt gigni amore obiecti cogniti, ſed nec etiam gigni amore notitiæ, quę eſt verbum; tamen concomitantur perfectum verbū duplex actus voluntatis, vnus præuius, quo imperatur actus ille, & inquiſitio præuia, ſine qua nō perueniretur ad verbum perfectū, (ſicut patet 9. de Trinit. cap. vlt.) & alius quo intellectus quieſcit in intellectuali notitia iam habita, ſine qua non permaneret intellectus in notitia iam habita: Non igitur actus voluntatis eſt de eſſentia verbi, nec formaliter, nec vt cauſa, ſed concomitatur neceſſariò ad generationem eius in nobis, propter inquiſitionem eius præuiam, & ad continuationem eius ſimiliter propter hoc, quòd ſi intellectio voluntati nō complaceret, in iſta notitia intellectus non permaneret in ea, & ita iſta notitia non haberet rationem verbi permanentis: iſta tamē permanentia non eſt de ratione perfecti verbi intenſiuè, quia non minus perfecta eſt albedo vnius diei, quā vnius anni; volūtas autem reſpiciens obiectum, cuius eſt verbum, non pertinet ad rationē verbi, niſi ſtrictè ſumendo verbum. Quomodo Auguſt pertractat cap. pręallegato. Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto, Hoc dicere includit acceptationem obiecti dicti, & addit aliquid vltra rationem verbi abſolutè. 1. Corinth. 12.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum Verbum diuinum dicat reſpectum ad creaturam.

ARGVITVR quòd ſic.

¶1. Quia Auguſt. 6. de Trinit. cap. vltimo, Verbum eſt ars omnipotentis atque ſapientis Dei, plena omnium rationum viuentium &c. Ars dicit reſpectum ad artificiatum, ergo & Verbum ad creaturas.

¶2. Preterea. Aug. 83. quęſt. q. 63. loquēs de principio Euangelii Ioannis ait, Quod Grȩcè logos dicitur, latinè & Verbum & rationem ſignificat; ſed hoc loco melius Verbum interpretatur, vt ſignificetur nō ſolum ad Patrem reſpectus, ſed ad illa etiam, quę per Verbum facta ſunt operatiua potentia.

¶3. Præterea. Verbum dicit proprium reſpectum ad creatures, quia Verbum ex ratione

tione ſui eſt notitia declaratiua, ergo competit ei ex ratione ſui declarari, appropriatur etiam Filio relatio ad creaturas; appropriatio autem non fit niſi propter conuenientiam talis appropriati ad proprietatē perſonæ, cui illud appropriatur. Et declaratur iſtud per ſimile de dono, & ſimili modo ponitur ſicut ibi, quòd donum, vt connotat relationem, pertinet ad proprietatem Spiritusſancti, ita Verbum, vt dicit relationem aptitudinalem, non actualem nec habitualem, pertinet ad ſecundam perſonam.

¶OPPOSITVM. Auguſt. 7. de Trinit. cap. 4. Per idem quod ptius, Filius nō dicit reſpectum ad creaturas, ergo nec Verbum, quia eo Verbum quo Filius.

¶*CONCLVSIO. Verbum diuinum non dicit reſpectum ad creaturam.*

Opinio Hēnici ſuma. ¶RESPONDEO. Hic dicitur, quòd Verbum dicit reſpectum ad creaturā propter auctoritates Auguſt. & rationem vnicam, quæ ſunt argumenta in opponendo.

Impugnatur. Contra iſtud poteſt argui, ſicut ſupra argutum eſt de dono, quia nullus reſpectus ad creaturam eſt proprietas perſonæ diuinæ, nec per ſe intrinſecè includitur in aliqua proprietate perſonę diuinę, ſicut probatur ibi, ita poteſt hic probari, quòd concedo; tunc non eſt vis, nec cōtentio de re, nec de aliquo intrinſeco perſonæ diuinæ, ſed ſolùm de hoc nomine Verbum, formaliter enim reſpectus notitiæ expreſſę ad exprimentem alius eſt à reſpectu illius ad creaturam declaratam, quia ad alium terminum, & non ſuùm hoc, ſed etiam reſpectus Verbi expreſsi ad exprimentē, & reſpectus eiuſdem, vt declarantis ad eundem, vt declaratum, ſunt duo reſpectus, quia primus realis, & ſecundus rationis; iſti autem duo non faciunt aliquid vnum per ſe, quia res vera & res rationis nihil vnū per ſe conſtituunt, ideo ſi ambo iſti reſpectus vno nomine ſignificentur, nō propter hoc faciunt vnum per ſe conceptum, ſed alter eorum præciſè eſt proprietas ſecundæ perſonæ, ſcilicet expreſsio illa paſsiua, quæ eſt reſpectus realis, alter autem ſcilicet reſpectus declaratiui eſt reſpectus rationis tantū, ſiue ſit ad Patrem declaratum, ſiue creaturam declaratam, quod aliqualiter tactū eſt ſupra per auctoritatem Auguſt. 7. de Trinit. cap. 3. vbi vult, quòd Verbū declarat ſe, Et idem. 15. de Trinit. cap. 14. ptoinde, inquit, tanquam ſeipſum dicens Pater genuit Verbum &c. hoc eſt ſeipſum perfectiſsimè declarās &c. Ex quibus duabus auctoritatibus patet, quòd idē poteſt ad ſe referri, vt declarans ad declaratum, & per conſequens non eſt relatio realis. Sed poſito hoc de iſtis reſpectibus in ſe, quòd alter ſit proprietas & alter non, quid dicetur de hoc nomine Verbum? nunquid ſignificat vtrunque vel alterum? Videtur quidem quòd Verbū ſignificet per ſe reſpectum iſtum realem, & primò, quia eius abſtractum (vt dictum eſt prius) ſignificat eundem; ſed quia connotat notitiam perfectam, quę notitia habet reſpectum rationis ad cognita per eam, ideo etiam connotat quaſi adhuc remotius rationem declaratiui, & ita Verbum ſignificabit proprietatem ſecundæ perſonę, licet connotet aliquid abſolutum in illa perſona, quod eſt quaſi terminus formalis productionis illius perſonæ; & mediante illo quaſi remotius connotet reſpectum ad omne illud, ad quod illud abſolutum poteſt habere reſpectum rationis, ſcilicet ad omnia declarata.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum ex Auguſt. 6. de Trinit. concedo, quòd Filius eſt ars; ita etiam dicitur ſapiētia Patris & virtus, & tamen ſicut Pater formaliter eſt ſapientia & virtus, ita etiā formaliter eſt ars; ſi autem Pater formaliter creat, & hoc vt artifex, creatiua ratio formaliter eſt in Patre, & ita ille reſpectus artis ad creaturas, vt ad artificiata, eſt communis tribus, licet approprietur Filio, ſicut ei appropriatur ſapientia propter conuenientiam cum productione ſua.

¶Ad ſecundum de 83. quęſt. q. 63. poteſt dici, quòd melius interpretatur Logos grecè per illud, quod eſt Verbum Latinè, quā per illud quod eſt ratio, quia ratio nō ita ſignificat reſpectum ad Patrem, ſicut Verbum, nec etiam ita connotat reſpectum ad declarata, ſicut Verbum; non autem vult Auguſt. dicere, quòd Verbum dicat eſſentialiter relationem ad creaturam ſub ratione declaratiui, quia dicit, vt ſignificetur nō ſolum ad Patrem reſpectus, ſed ad illa etiam, quæ per Verbum facta ſunt operatiua potentia; Verbum autem non dicitur operatiua potentia Patris, niſi ſicut dicitur ſapientia Patris, & ars Patris, quę non ſunt eius, niſi ſecūdum appropriationem; aut ſi aliter ſcilicet intendat, quòd hoc nomen Verbum vtrunque reſpectum ſignificet

ficet, tunc non ſignificat præciſè proprietatem ſecundæ perſonæ, ſed cum hoc aliũ reſpectum appropriatum, & tunc congrua eſt interpretatio Logos in Verbum, & non in rationem, quia ratio nec reſpectum proprium, nec appropriatum ita ſignificat; vera eſt quidem interpretatio in Verbum, propterea quòd plus dicit, quàm proprietatem perſonæ, nec Auguſt. dicit interpretationem eſſe in aliquid, quod ſignificat proprietatem perſonę ſecundę.

¶ Ad tertium, Cùm dicitur, quòd Verbum dicit reſpectum ad creaturas proprium ſibi, hoc videtur multò falſius, quàm cõcluſio oppoſita ei, quã teneo, quia non tantũ ad creaturam relatio non includitur in ratione eſſẽtiali alicuius perſonę, ſed nec aliquo modo poteſt pertinere ad aliquam, quin vniformiter pertineat ad totam Trinitatem, quia tota Trinitas vniformiter ſe habet ad omne aliud à ſe, ſecundũ quodcunque eſſe, ſiue ſecundum eſſe in re, ſiue ſecũdũ eſſe intelligibile. Et cùm probatur per declaratiuũ, dico, Quòd intellectio actualis Patris eſt declaratiua, nec declaratiuum eſt propria ratio Verbi, ſed notitiã expreſſam concomitatur declaratiuũ, quia illa expreſsio eſt notitiæ actualis, vel in notitia actuali; & ideo ei appropriatur declaratiuum, licet ſit proprium eius. Cùm additur poſtea, quòd appropriatio non fit niſi propter conuenientiam cum proprio, non ſequitur ex hoc, quòd appropriatum ſit proprium, ſed oppoſitum; & concedo quod proprium Filii, quod eſt exprimi, habet conuenientiam cum ſapientia, & declaratiuo, & cum arte, pro eo quod iſta expreſsio eſt alicuius per modum intellectus & virtute intellectus, & talis expreſsio eſt notitia actualis, cuius eſt declarare notitiam habitualem de qua exprimitur.

Dubium. Sed tamen hæc eſt difficultas melior, quàm ſit iſta de ratione declaratiui, ſcilicet Vtrum Verbum exprimatur virtute intellectus paterni, non tantum de eſſentia diuina, quaſi obiecto pręſente intellectui Patris, ſed de aliis intelligibilibus, vt ſic habeat reſpectum ad creaturas, non vt in ſe ſunt, ſed vt habent eſſe in intellectu paterno prius origine (vt videtur) quàm Verbum exprimatur, & tunc haberet ad illam relationem expreſsi, eſſet enim tunc Verbum expreſſum, non tantùm de eſſentia, vt obiecta intellectui Patris, ſed etiam de aliis intelligibilibus. Et de hac difficultate aliàs in quæſtione de vniformi habitudine Trinitatis ad alia à ſe. Supra diſt. 30 in 2 diſt. 1. & 3. q. quodl.

¶ Vtrum per rationem naturalem poſsit cognoſci Verbum nõ eſſe eſſentiale in diuinis. Quòd non, quia tunc Trinitas ratione naturali cognoſceretur: Item in creatura verbũ eſt æquè, ſcilicet cuiuſlibet ſuppoſiti in natura. Contrà, Cognoſcitur non eſſe verum primam perſonam eſſe Verbũ, ſed alia eſt prima. Solutio. Ad illud de negatione patet, quòd cõceptus termini ſiue verus in ſe, ſiue non, oſtendit negationem de affirmatiua; hæc poſſet demonſtrari, nã propter effectũ cauſantem conceptũ communem poteſt non per impoſsibile, & quodlibet contrarium ſolui. Dubium.

Dubium. Vtrum ratio Verbi ſit prior reſpectus Filii in ſecũda perſona. Quòd ſic, quia eſt magis per ſe terminus principii productiui. Contrà, non prior notitia. Contrà 7. de Trinit. cap. 4. Opinio veri intelligibilis. Contrà, natura ſubſtantiæ dicit principiũ moderatiuum. Solutio. Filius eſt ſubſiſtẽs in natura intellectuali, genitus virtute naturę eiuſdem, reſpectu exiſtentis in eadem natura.

DISTINCTIO XXVIII.

MAG. Præterea conſiderari &c.

DISPVTAT ſecundo loco Magiſter de proprietatibus non perſonalibus, quas notiones vocamus. Hac igitur diſt. agit de notione Ingenitus, ſiue Innaſcibilis. Circa hãc diſt. quæruntur duo, Primũ de innaſcibilitate, quæ eſt proprietas Patris, Secũdum eſt, quo conſtituatur prima perſona in diuinis.

QVAESTIO PRIMA.

Eſt de innaſcibilitate, quæ eſt proprietas Patris in diuinis. Diuiditur in 3. art.

Art. 1. Vtrũ ingenitum ſoli Patri conueniat.
Art. 2. Vtrũ ingenitum poſsit dici proprietas cum importet negationem.
Art. 3. & vlt. Vtrũ innaſcibilitas ſit proprietas conſtitutiua primæ perſonæ in diuinis.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum ingenitum ſoli Patri conueniat.

ARGVI-

ARGVITVR quòd non.

¶1. Quia nulla proprietas dicitur formaliter de eſſentia. Hoc probatur per rationẽ, quia tũc ipſa diſtingueretur. Patet etiam exemplo, Sicut eſſentia non dicitur formaliter generans, nec genita, ſpirans, nec ſpirata; ſed eſſentia (vt videtur) eſt formaliter ingenita, ergo ingenitum non eſt proprietas alicuius perſonę, Spiritusſanctus etiam eſt ingenitus formaliter, vt probabo, ergo eſſe ingenitum non eſt proprietas Patris. Probatio aſſumpti, Quia eſſentia non eſt genita, ergo eſt non genita. Conſequentia patet per Philoſ. 2. Periherm. Quia affirmatiua de prædicato infinito ſequitur ad negatiuam de prædicato finito, & ẽ conuerſo cum conſtantia ſubiecti; & vlterius, ergo eſt ingenita. Hæc conſequentia probatur per Auguſt. 5. de Trinit. cap. 7. qui dicit, quòd idem eſt ingenitum & non genitum. Conſimiliter argui poteſt de Spiritu ſancto, Si non eſt genitus, ergo eſt non genitus; & vltra, igitur eſt ingenitus.

¶2. Præterea. Omnis proprietas perſonalis eſt relatiua, quia quidquid ad ſe dicitur, commune eſt tribus ex 5. de Trinit. Ingenitum autem non dicit relationẽ (vt probabo) ergo &c. Probatio minoris, quia ſi ſic, igitur omne ingenitum eſt relatum, hęc etiam eſt vera, Omne genitũ eſt relatum. Hanc conuerto per contrapoſitionem, ergo omne non relatum eſt nõ genitum; Tunc arguo, Omne non genitum eſt relatum, omne non relatum eſt non gẽnitum, ergo omne non relatum eſt relatũ; Concluſio impoſsibilis, ergo aliqua præmiſſarum, non iſta quæ ſequitur ex vera per conuerſionem per contra poſitionem, ergo alia.

¶3. Prętereà. Si innaſcibilitas eſſet proprietas Patris, ergo inſpirabilitas eſſet notio Patris & Filii, & ita eſſent ſex notiones, quod negatur communiter.

¶4. Prętereà. Ambroſius 4. de Spiritusſancto, noluit vti hoc nomine ingenito, ſicut Magiſter dicit in litera.

¶OPPOSITVM Auguſt. ad Oroſiũ. 2. Non duos eſſe ingenitos certa Fides declarat.

¶*CONCLVSIO. Ingenitum ſoli Patri conuenit.*

¶RESPONDEO. Hîc duo ſunt videnda, primò qualiter ingenitum ſoli Patri conueniat; & ſecundo, quomodo poſ- ſit eſſe proprietas, cùm videatur tantũ negationem importare. Quãtùm ad primum (quod eſt præſentis articuli) dico, quòd omnis dictio compoſita ex aliquo multiplici & particula priuatiua, eſt dupliciter multiplex, Tum ex multiplicitate affirmationis oppoſitæ, tũ ex multiplicitate priuationis, ſicut patet per Philoſophum 5. Metaph. cap. de potentia. Vbi impotentiã t.c.17. diſtinguit ſecundum multiplicitatem potentię, & pręter hoc ſecundum multiplicitatem priuationis, quæ ponitur. Cap. de t.c.27. priuatione eodem. 5. & ita hoc nomen ingenitum eſt multiplex, & multiplicitate eius, quod eſt genitum, & multiplicitate particulę priuatiuæ. Quãtum ad primum, genitum dicitur propriè productum per generationem, vt primus terminus, extendendo autem genitum, dicitur genitũ communicatum per generationẽ, quod eſt terminus formalis generationis, ſicut dicit Hilarius, quod nihil niſi natum habet Filius; tertio modo extenditur genitum ad productum, ſiue ad præexigens generationem, licet ipſum in ſe non ſit terminus generationis, nec primus, nec formalis. Priuatio etiam, licet multipliciter poſsit diſtingui, In priuationẽ propriè dictam, putà, quando aliquid caret eo, quod natum eſt habere, & quando, & vt oportet &c. Et in priuationem communiter dictam, ſcilicet quando aliquid caret illo, quod natum eſt habere, non tamen ſecundum conditiones prædictas; Et adhuc communius, quãdo caret illo, quod ipſum natum eſt habere non ſecundum ſe, ſed ſecundum genus, ſicut talpa dicitur cęca, quia viſio, qua priuatur per cæcitatẽ, non repugnat animali ſecundum genus, licet repugnet talpę ſecundum ſe; & iſto modo tantò generalius aliquid diceretur priuatum, quantò habitus, cuius eſt priuatio, natus eſt cõpetere cummuniori conuenienti ipſi priuato, putà, communius diceretur priuatũ aliquid, quod non haberet illud, quod natum eſt ei competere ſecundum rationem corporis, quàm cui natum eſſet competere ſecũdum rationem corporis animati; & adhuc communius, quod natum eſſet habere ſecundum rationem ſubſtantiæ, quã quod natum eſſet habere ſecundũ rationem corporis; & communiſsimè, ſi natum eſſet habere illud ſecundũ rationem entis. Exemplum primi, Si lapis dicitur eſſe inanimatus, & priuari anima, hoc eſt, quia conuenit

nit ei ſecundum rationem corporis, cuius animatũ eſt differẽtia: Exemplum ſecundi, ſicut Angelus dicitur incorporeus; Exẽplũ tertij, ſicut omnis creatura dicitur imperfecta, non quia nata ſit habere omnem perfectionẽ in ſuo genere, ſed quia habere omnẽ perfectionẽ nõ repugnat enti, quia vni ſoli enti cõuenit eſſe ſimpliciter perfectũ. Negatio etiã diſtinguitur per negationem extra genus, quæ contradicit affirmationi ſimpliciter, & iſta vera eſt de quolibet, de quo falſa eſt affirmatio, ſiue de ente, ſiue de non ente; alia eſt negatio in genere, & iſta præſupponit naturã generis, de qua dicitur, & iſta poteſt intelligi multipliciter ſecundum multiplex genus communius & minus commune. Ad propoſitũ igitur loquendo de multiplicitate importata per hanc particulam in, licet fiat altercatio, vtrum importet negationẽ in genere, vel priuationem, tamen videtur, quod idem ſit in propoſito, accipiendo negationem ſecundum genus communiſsimè, ſi natum eſt habere illud, & priuationem ſecundum genus communiſsimè, quia negatio in apto nato eſt priuatio ſecundũ Philoſophum 4. Metaph. ita quòd nihil addit priuatio vltra negationẽ, niſi quòd requirit naturam aptam, in qua ſit; igitur negatio in genere, quocunque modo accipiatur genus, cum ſit in apto nato aliquo modo, licet non ſecundum ſe apto, ipſa erit priuatio aliquo modo ſecundum genus, licet nõ propriè in tali, ſecundum quod tale. Et ſi obiicias contra hoc, quia nulla eſt priuatio in diuinis, quia priuatum eſt imperfectum. Reſpondeo, quòd hoc concludit de priuatione ſecundum rationem propriam ſubiecti priuati: Si enim ipſum carens aliquo natum eſſet ſecundum ſe habere illud, imperfectum eſſet, ſed ſi natum ſit ſecundum rationem generis, non autem ſecundum ſe habere illud, non eſſet imperfectũ, licet careret ipſo. Quòd autem hoc modo multæ priuationes accipiantur in creaturis, patet non ſolum per illud Philoſophi de talpa, ſed etiam per communem diuiſionem communis in habitũ, & priuationẽ, ſicut animal in rationale & in irrationale, irrationale quidem dicit priuationem in boue, non eius quod natum eſt haberi in boue ſecundum ſpeciem, ſed eius quod natum eſt haberi in eo, ſecundum quod eſt animal, genus quidem quaſi commune habitui & priuationi eſt illud, cui conuenit

t.c. 4.

aptitudo ad vtrunque; In propoſito autẽ extendendo illud, quod eſt genus, ſiue intelligamus pro priuatione, ſiue negatione ſecundum genus, per quæ ambo idem intelligo, poſſumus hîc accipere quaſi genus hîc, quod eſt commune ad tres perſonas, vt perſona ſiue ſubſiſtens, & tunc dicamus Patrem priuari aliquo ſecundum genus, vel quod in Patre dicatur negatio aliquia ſecundum genus alicuius, quod natum eſt competere, non tamen enti, ſed ſuppoſito, quod eſt commune Patri & Filio; Et tunc hoc nomen ingenitus poterit ad propoſitum quadrupliciter accipi. Vno modo proprijſsimè, prout ſignificat carentiam propriam eius, quod importatur per hoc nomen genitũ, vt ſcilicet primi producti per generationem, & hoc modo non eſt in diuinis, quia ibi nihil caret eo, quod ſibi natum eſt ineſſe; Secundo modo prout ſignificat communiter carentiam eius, quod ſignificatur propriè per genitum, & tunc cõnotat ſubſiſtens, ſiue perſonã, & ſignificat carentiam geniti propriè ſumpti, & hoc modo videtur cõpetere de virtute ſermonis Patri & Spiritui ſancto, quorũ vterq; eſt ſubſiſtens & non eſt genitus, & non ſic conuenit eſſentiæ, quia ipſa licet ſit ens & non genita, non tamen eſt per ſe ſubſiſtẽs & perſona; Tertio modo, vt dicit carentiã ſecundum genitus, & hoc geniti ſecundo modo ſumpti, ſcilicet pro communicato per generationem, & hoc modo eſſentia non dicitur ingenerabilis remouendo aptitudinem ad communicationem, ſed vt in Patre poteſt dici non communicata, & ita ingenita, ſi hoc modo ſumat ingenitum; Quarto modo ſignificat carentiam ſecundum genus geniti communiſsimè ſumpti, & tunc idem eſt ingenitum, quod ſubſiſtens non productum, & hoc modo accipitur à ſanctis, ita quòd idem eſt ingenitum in diuinis, quod improductum propriè dictũ. Quod patet per Auguſt. 15. de Trinit. cap. 26. Pater enim ſolus non eſt ab alio, ideo ſolus appellatur ingenitus. Et idem vult ad Oroſiũ queſt. 2. Dico igitur, quòd ingenitũ ſecundũ vſum ſanctorum, prout ſcilicet ſignificat negationẽ geniti communiſsime ſumpti, ſcilicet producti connotãdo ſubſiſtens in natura diuina, ſic conuenit ſoli Patri, ſicut patet per auctoritatem Auguſt. iam prealtegatam.

¶ Pro opinione prima, proprietas incommunicabilis conſtituit ingenitum hoc 5. de Tri-

de Trinit. cap. 6. & ſi Filiū non genuiſſet, nihil prohiberet eum (ſcilicet Patrē) dicere ingenitū, & ſi gignat quiſque Filium, non ex eo ipſe ingenitus eſt, quia geniti homines ex aliis hominibus, gignunt & ipſi alios. Pòſt. Nec ideo quiſque Pater, quia genitus, nec ingenitus ideo, quia Pater. Poſt inquit, Alia notio eſt, qua intelligitur genitor, alia qua ingenitus. Pòſt. Cum ingenitus dicitur Pater, non quid ſit, ſed quid non ſit, dicitur. Et cap. 7. Itacùm dicitur ingenitus, non ad ſe ipſum dicitur, ſed quod ex genitore non ſit oſtenditur. Contrà de reſpectu ad prius. Item. Abſolutum prius eſt, ergo quantò magis habet de ratione abſoluti, tantò magis eſt prius. Item. Non habere per productionē præcedit produci, quia pertinet ad rationē potentiæ propinquæ, ſicut eſt amotio impedimenti. Confirmatur pet ſimile de inſpirabili, modò eſſentia prius eſt in aliquo non communicata, quā communicata, eſſentia ſecundū ſe non eſt communicata, ergo. Reſpondeo. Potentia illa propinqua nullo modo in re præcedit generationem, ſed tantū ſecundum conceptus abſolutos, ſicut diſt. 27. dictum eſt. Non etiam eſt ſimile, quia in non conſtituto per ordinem ad poſterius, prior eſt neceſſariò ratio ordinis ad prius. Contrà, Negatio nō cōſtituit perſonā primam, quia nec ſecundū, ingenitū eſt negatio, tū quia eſt alia notio, & vt ſic, non dicit eſſentiam tantùm, neque rē poſitiuam aliā à duabus. Inſtantia tōcludit, quòd non eſt notio. Contrà. Inquātū negatio dicit dignitatē. Reſpōdeo, Dignitas perſonalis. Itē. Negatio incōmunicabilis, & propria, quia nec vna, ſicut nec ens, neque de aliquo, niſi propter poſitionem. Itē, Perſona ptima, non niſi cū ſecunda. Item. Aug. in fine Retractat. Non ſecundum quod non eſt, eſt ingenitus, ſed quod vnicum Filium genuit.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum nego minorem. Cùm probatur per Philoſophum. 2. Periherm. dico, Quòd illa conſequentia Philoſophi tenet per virtutem principij huius ſcilicet. A quocunque remouetur vnum contradictoriorū, de eodem dicitur reliquum, vt ſic autem non poteſt concludi, affirmatiua de prædicato infinito, ſequi ad negatiuam de prædicato finito, niſi vbi illud prædicatum infinitum ſignificat negationē extra genus contradictoriam affirmationi, quia negatio in genere non contradicit affirmationi; & tunc non ſequitur, Non eſt genitū, ergo eſt nō genitum, niſi in negatione extra genus, & hoc modo non genitum non conuertitur cum ingenito, licet conuertatur in accipiendo non genitum, prout dicit negationem in genere, quomodo intelligit Auguſt.

¶ Ad ſecundum, concedo, quòd nulla proprietas perſonæ (ſecundū viam cōmunē) dicit aliquid ad ſe, nec tamen oportet omnem proprietatem dicere relationem poſitiuè; ſed ſufficit, quod vel poſitiuè, vel negatiuè, ſi enim relatio ſit perſonalis, & propria alicuius perſonæ, negatio etiam relationis erit perſonalis propria alij perſonæ, & ita non ad ſe, neque communis tribus, & hoc modo ſcilicet negatiuè ingenitum dicit relationem, ſicut patet per Aug. 5. de Trini. cap. 7. Et tūc iſta eſt falſa, Omne non genitum eſt relatum, & tamen nō ſequitur, ergo non genitum dicit aliquid ad ſe, ſed ſequitur, quòd vel dicat aliquid ad ſe, vel negationem propriè relationis, ſiue relationem negatiuè; & ſic cōceditur concluſio, quòd omne non relatum ſit relatum poſitiuè, vel negatiuè.

¶ Ad tertium dicitur, Quòd inſpirabile non dicit aliquam dignitatem, ſicut dicit ingenitum, & ita non eſt notio. Sed hoc videtur eſſe falſum in ſe, quia æqualis dignitatis eſt in Patre & Filio non ſpirari, ſicut in Patre non generari; & etiam ad propoſitum non videtur valere, quia non videtur neceſſarium ad proprietatem, ſiue ad notionem dicere propriè dignitatem. Aliter poteſt dici, quòd ingenitum dicit non productum, ſicut expoſitum eſt modo, & hoc modo inſpirabile, quia continetur in eo, non eſt alia notio ab eo; ſequitur enim non productum, ergo non ſpiratum, & non è conuerſo, ergo non eſt alia notio. Contrà. Ingeneratio eſt in Patre tantùm, inſpiratio autem eſt in Patre & Filio, ergo hæc notio non eſt illa. Sed ſi iſta conſequentia ſit concedenda, erunt ſex notiones, niſi alia ratio aſſignetur, quare inſpiratio non ſit notio. Et ſi videatur abſurdum ponere ſex notiones, quia communiter non ponuntur tot, poſſet dici, quòd locus ab auctoritate non tenet negatiuè. Tēpore autē Ambroſij nō videntur fuiſſe vſitatæ tres notiones in Patre, quia noluit hoc nomine ingenitus vti, tempore etiā Anſelmi non videntur fuiſ-

ſe vſitatæ duæ notiones poſitiuæ in Patre; quia non vtitur ipſe vi ſpiratiua, ſed pro illa accipit † dignitatẽ cõmunem Patri & Filio, & ſic nũc à principio fuerũt tãtũ notæ tres proprietates notionales, ſcilicet paternitas, filiatio, & ſpiratio, & hoc ex verbo Saluatoris in Euãgelio Matth. vlt. & Ioannis in Canonica ſua cap. 1. tamen poſtea per inueſtigationem innotuerũt aliæ notiones & proprietates, quæ prius erant in re, licet non prius notæ; & ita ſicut poſteriores conceſſerant plures notiones, quàm priores, non tamen priores eas negauerunt, licet non eas dixerint; ita non videtur inconueniens de poſterioribus ad illos Doctores ponere tales notiones, dum tamen poßint concludere illas ex dictis priorum.

alias diuinitatem.

¶ Ad vltimum de Ambroſio, patet per Magiſtrum, quòd illud vocabulum ingenitus; non erat tempore ſuo ita notum, vel ita neceſſarium ad expreſſionẽ Fidei, quòd oporteret omnem Catholicũ eo vti; & primam perſonam illa proprietate exprimere, erat occaſio ſimplicibus fidelibus erroris; quia videtur dicere aliquid ad ſe, quia non ita manifeſtè importat relationem, ſicut importat genitum; & ideo ſecurum & cautum erat ſimplicibus fidelibus, non vti illo vocabulo propter hæreticos malignantes, licet hoc vocabulum in ſe propriè & primò competat Patri.

ARTICVLVS 2.

Vtrum ingenitum poſsit dici proprietas, cùm importet negationem.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

Opinio D. Bonau lib. 1. diſt. 27. q. 2. & diſt. 28 q. 1. & diſt. 13. q. 4.

RESPONDEO. De ſecundo articulo, dicunt aliqui, quòd cùm ingenitum dicat tãtùm priuationem in genere, vel tantùm negationem, & per conſequens ex ratione ſua formali non dicit aliquam dignitatẽ, nec aliquid ad dignitatem pertinens, & nihil poſſet poni proprietas perſonæ diuinæ, niſi ſit aliquid pertinens ad dignitatẽ; ergo oportet, quod ingenitum connotet aliquod poſitiuum, ratione cuius connotati ſit proprietas; hoc autem poſitiuum ponitur ab eis eſſe fontalis plenitudo, quę eſt in ſolo Patre, in quo eſt omnis fœcũditas tam ad intra, quàm ad extra. Sed contra iſtud arguitur primò, Quia iſta fontalis plenitudo non intelligitur ad extra, quia talis fœcunditas eſt communis tribus, ſed ad intra non eſt in Patre, niſi duplex fœcunditas ſcilicet ad generandum & ſpirandum, hæc autem fœcunditas non eſt aliquid vnum poſitiuum in Patre, niſi eſſentia, eſſentia autem non connotat, vt propter hoc dicatur eſſe proprietas Patris. Quòd autem iſta fontalis plenitudo non ſit aliqua poſitiua relatio vna in Patre, patet, quia tunc in Patre eſſent tres relationes poſitiuæ, ſcilicet generatio actiua, ſpiratio actiua, & illa relatio, quam circumloquimur per hoc, quòd eſt fontalis plenitudo fœcunditatis, licet ſit innominata; & tũc eſſent quinque notiones, quòd nõ conceditur cõmuniter, ſaltem non conceduntur in Patre tres proprietates poſitiuæ relatiuę. Pręterea, Ingenitum nõ videtur connotare illam fontalẽ plenitudinẽ, quia non primam fœcunditatem, quia ſecundum Auguſt. 5. de Trinit. cap. 6. Etſi Pater Filium non genuiſſet, nihil prohiberet eum dicere ingenitum; Igitur ingenitum poteſt præcedere generationẽ actiuam. Multò magis etiam non connotat ſecundã fœcunditatem, quia ſi per impoſſibile non poſſet eſſe productio per modũ voluntatis, adhuc tamen eſſet ſtatus in generatione ad aliquam perſonã ingenitam ſub propria ratione; ergo videtur, quòd illa fontalis plenitudo, quæ nihil dicit, niſi duplicem fœcunditatem non poteſt cõnotari per hoc, quòd eſt ingenitũ. Tertiò quia ratio eorũ non videtur valere, Quia ſi proprietas perſonalis diceret dignitatẽ ſimpliciter, igitur alia perſona, quæ nõ habet illam, nõ haberet omnem dignitatem ſimpliciter; quod eſt inconueniens.

Impugnatur.

¶ Aliter dicitur, Quòd hoc poſitiuũ eſt eſſe à ſe, & hęc dicitur eſſe intẽtio Ricar. & quòd eſſe à ſe eſt aliquid propriũ poſitiuũ circumlocutũ per ingenitum, & præcedit relationẽ ad Filium; quia enim aliquid eſt à ſe, ideo oportet (ſecũdũ Ricar.) quòd ab ipſo ſit omne eſſe, & omne exiſtere. Cõtrà. Eſſe à ſe, ſi eſt poſitiuũ & abſolutũ, erit cõmune tribus, aut relatiuũ, & non ad prius, quia non eſt niſi negatio relationis ad prius; igitur erit ad Filium, & ita etiam à ſe, vel dicit habitudinem ad filiationem; ſi eſt poſitiuum, vel ſi dicit habitudinem ad pręcedens, erit negatio relationis, & ita negatio eſt ingenitum; ergo

Alia opinio.

Impugnatur.

non

non eſt proprium poſitiuum illius.*

Opinio Scoti. Ideo videtur dicendum, Quòd ingenitum ſub propria ratione ſua, vt ſignificat non habere genitorem, eſt proprietas Patris, & ſufficienter importat dignitatē, id eſt, non indignitatem, hoc enim ſufficit ad perſonalem proprietatem, quòd nō ſit indignitas; ſicut & perſonalia in diuinis non dicuntur eſſe imperfectiones, non tamen perfectiones ſimpliciter, id eſt vniuerſaliter in quolibet melius ipſum, quā non ipſum. Et ſi omnino fiat altercatio, quòd omnino oportet proprietatem dicere dignitatem non abſolutam ſed perſonalem, Poteſt dici, Quòd ingenitum inquantùm negat habere genitorem, dicit dignitatem perſonalem primæ perſonæ in diuinis, quia ſicut dignitas eſt in ſecunda perſona habere principium originans, ita eſt dignitas in prima perſona non habere; & tamen iſta dignitas non oportet, quòd ſit dignitas formaliter alicuius poſitiui proprii connotati per hoc, quod eſt ingenitum; vnde negatio poteſt dici eſſe dignitatis in aliquo, pro quanto indignitatis eſſet, ſi oppoſita affirmatio poneretur in eo, ſicut dignitatis eſt in Rege, quòd non ſit ſceleſtus vel mercator.

☞ Nota, Quòd ſicut relationes poſitiuæ fundantur in eſſentia ex natura rei, ſic & iſta negatiua; ex natura enim eſſentiæ eſt, quòd in aliqua perſona ſit ratio, qua ipſa non ſit ab alia, & ſic ſubſtratum ipſius relationis non eſt, niſi eſſentia diuina, vt ſit ſenſus, Ingenitus, id eſt habens diuinam eſſentiam non ab alio, ex ſe enim habere dignitatē, & à nullo principiatiuè eſt liberè habere, ſicut Rex regnat; ideo vt ſic eſt dignitatis, negatio enim præciſè, vt negatio, non importat dignitatem, niſi ex hoc quod circa talem affirmationem fundatur; vnde habere deitatem ab alio ſimpliciter non eſt dignitatis, ſed ſolum ratione modi notabilis habendi, ſcilicet per generationem & ſpirationem; propter hoc dicitur, quòd ingenitum ſtrictē, ſcilicet non productum per generationem, nō dicit dignitatem, ſed ingenitum, vt eſt negatio, non vt conuenit Spirituiſancto, ſed tantùm Patri ſic, vt dicit ſimpliciter nullo modo eſſe ab alio. Ad ſecundum, Ibi inſpiratum non dicit dignitatem, quia ſpiratum dicit, ideo non eſt ſexta notio, & exponitur ibi ad tertium ingenitum, conſideratur enim vno modo ſimpliciter & ſecundum ſe, Alio modo vt conſideratur circa talem naturam; Primo modo ſubſtratum, non eſt, niſi eſſentia, ita quòd ſi eſſet hypoſtaſis in eſſentia ſine proprietate, eſſet ingenita; ſecundo modo aliquid eſt ſubſtratum negationi eius tripliciter, vel ſcilicet vt in quo fundatur in primo vel tertio, vt cuius eſt, notificat † reſpectum ſubſtantiæ ſolius formaliter, in quo fundatur; non tamen niſi vt eſt ſub proprietate Patris. Contrà, Melius diceretur ad argumentum, quòd dignitatem importat reſpectu fundamenti tantùm; nec ſequitur, quòd non dicit dignitatem propriam quia eſſentia eſt differens ad plures dignitates perſonales, quas ponit. Auguſt. 15. de Trinit. Confirmatur, quia vbi ad prius eſt habitudo poſitiua, prius eſt quā ad poſterius, igitur & negatiua; & hoc eſt quod dicitur, quòd ratio primi præcedit ordine ad poſterius, & nunquam alicubi abſolutum prius eſt relatiuo, ingenitum ſecundum ſe poteſt competere ſuppoſito abſoluto, ſi eſſet.* († alias rationē)

ARTICVLVS 3.

Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas conſtitutiua primæ perſonæ in diuinis.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia Damaſc. lib. 1. cap. 2. Omnia ſunt vnum præter ingenerationem & generationem & & proceſſionem; conſtat, quòd non excludit omnes proprietates perſonales, quia tunc in Patre non eſſet aliqua proprietas, niſi innaſcibilitas; igitur excludit omnia alia in ratione proprietatis perſonalis cōſtitutiuæ, ergo vult omnes iſtas & ſolas eſſe tales relationes; igitur ingeneratio eſt proprietas conſtitutiua perſonæ.

¶OPPOSITVM. Sicut ſecunda perſona ſe habet ad filiationem, ſic prima perſona ad paternitatem; ſed filiatione conſtituitur ſecunda perſona, ergo & paternitate prima.

¶*CONCLVSIO. Innaſcibilitas non eſt proprietas conſtitutiua primæ perſonæ in diuinis.*

¶RESPONDEO. Hic videtur poſſe dici quòd ſic, hoc modo intelligendo, Eſ- Opinio aliorum.

ſentia enim diuina, antequam intelligatur communicata per productionem, videtur in aliquo intelligi non communicata actu, vt in prima perſona propter primitatem eius, non quidem non communicabilis, quia non eſt non communicabilis, ſed non actu communicata, quia non videtur poſſe communicari alicui, quaſi paſsiuè, niſi præhabeatur in aliquo non communicata ſibi quaſi paſsiuè; & hoc modo in iſto primo ſigno, in quo tantùm intelligitur eſſentia in aliquo, & iſta negatio non communicata actu, videtur haberi intellectus alicuius incommunicabilis; ſi enim eſſentia, vt non communicata actu, non eſſet incommunicabilis, igitur ipſa (vt non communicata) poſſet eſſe in pluribus, & tunc poſſent eſſe plures ingeniti, & plures primæ perſonæ, in quibus æquè primò eſſet eſſentia, & non eſſet eius ſtatus in aliquo primo: ſed ſi habetur aliquis incommunicabilis ſubſiſtens in natura diuina, tūc habetur perſona prima; ergo ante omnem intellectum proprietatis poſitiuę intelligēdo ſolam eſſentiam, & ingenitum, hoc eſt, non communicatum per generationem, habetur aliquis ſubſiſtens incommunicabilis in natura diuina, qui eſt ingenitus, accipiendo ingenitum propriè, ſicut poteſt accipi in diuinis. ¶ Item. Eſſentia vt prior relatione eſt non communicata, & dans per ſe eſſe; igitur eſt hypoſtaſis in generante. Antecedens probatur, quia vt prior non eſt communicata, & vt ſic dat per ſe eſſe, 7. de Trinit. cap. 9. Conſequentia probatur. Vt non communicata non eſt communis pluribus ſuppoſitis, ergo eſt in vno rātùm, & non eſt niſi in ingenito, quia genito eſt communicata, & hoc redit in illud, quod eſſentia pe ſe ens hoc, vel hic Deus generat, inquantùm habet principium formale, & per ſe eſſe, & non præintelligitur aliquid generationi, niſi quod habet principium illud, quo non ab alio, & quaſi expectat relationem conſequentem, quę conſurgit termino iam poſito. Contrà, Igitur per ingenerationem eſt proprietas poſitiua in Patre, ſicut in Filio. Poteſt concedi, quòd in neutro eſt vt per ſe terminus, nec primus, nec formalis, ſed concomitans primum terminum, qui eſt Filius; quia relationes mutuæ cōcomitantur per ſe terminum, qui eſt vnū extremum.

Confirmatur iſta opinio per Auguſt. 5. de Trinit. cap. 6. vbi vult, Quòd ſi Pater Filium non genuiſſet, nihil prohiberet eū dicere ingenitum, Ergo poteſt intelligi aliquis ingenitus, non intelligēdo ipſum generaſſe; intelligēdo autem ingenitum, intelligitur ſuppoſitum incommunicabile ſubſiſtens, ergo videtur, quòd prius conſtituitur ibi perſona per ingenitum, quàm per aliquam proprietatem poſitiuam. Præterea. In omni ordine eſſentiali negatio ordinis ad prius videtur immediatius conſequi ipſum primum, quàm ordo eius ad ſecundum, quia illa negatio videtur immediatè ſequi ipſum inquantùm tale; igitur ſimiliter in ordine perſonarum prius conuenit primæ perſonæ negatio ordinis ad priorem, quàm ordo ad ſecundam perſonam, ergo prius intelligitur ingenita, quàm generans, & in illo priori intelligitur perſona incommunicabilis in natura diuina, ergo &c. Præterea. Si ſecundum imaginationem Philoſophorum non eſſet in diuinis, niſi vnum ſuppoſitum abſolutum, conſtitueretur per eſſentiam abſque proprietate poſitiua, & ſi aliqua concurreret, non eſſet niſi illa negatiua, quæ eſſet non eſſe ab alio; ergo videtur, quòd cùm origo poſita in diuinis nihil auferat ipſi eſſentiæ, nec etiam huic proprietati negatiuæ non eſſe ab alio, ergo per ipſam poterit modo aliqua perſona cōſtitui. Et ſi obiiciatur, Quomodo ſola negatio poterit conſtituere perſonam diuinam? Reſpondetur, quòd perſona includit eſſentiam diuinam, quæ eſt communicabilis, & cum hoc aliquid, quod eſt incommunicabile, per hoc, quod habet naturam in ſe, habet in ſe omnem perfectionem poſitiuam, quæ poteſt poni in ipſa, per negationem autem cointellectam poteſt habere rationem incommunicabilis, & hoc maximè ſi incommunicabilitas non dicit, niſi aliquam negationem in genere. Confirmatur 3. rationibus. alias originis

Contra iſtam viam arguitur ſic. Nulla negatio eſt de ſe incommunicabilis, quia ſicut non eſt de ſe vna, neque indiuiſibilis aliqua indiuiſione, ſic non eſt de ſe hoc, & incommunicabilis, ſed tantùm per affirmationem, cui primò repugnat diuidi, & per hoc negationi conuenit non diuidi, & ideo negationi non conuenit, primò non diuidi, ſed conſequēter; ita etiam videtur de incommunicabili, quia communicari Impugnatur opinio

non

non repugnat negationi de ſe, ſed tantùm per aliquam affirmationem, cui primò cõuenit talis incommunicabilitas, ergo negatio non erit prima ratio incommunicabilitatis. ☞ Reſpondeo. Negatio principiati in ente eſt omnino incommunicabilis, quia omne aliud ab vnico ente eſt principiatum. Vnde eſt iſta negatio incommunicabilis in ente? Dico, quòd ex natura entis, quia illi repugnat iſtam negationem in ipſo pluribus communicari. Contrà, Igitur illud poſitiuum eſt prius incommunicabile? Non ſequitur; imo ſi non tantùm vnicum ens eſſet principium, nec tantùm vnum eſſet non principiatum, inſtantia in animato, ponendo quòd forma mixti manet eadẽ, quę prius, non eſt inſtantia, quia etſi ſic mixto inſit inanimatio, & tamen eſt propria illi, quia animatio non fuit; ita quod eſſentia non vt cum aliqua proprietate, nec vt in aliqua perſona, eſt principium generandi, ita vt recipiet aliquod prius quocunque in re, ſed tantùm ſic dicendo, vt actu principiat, quo principiat, quo hoc eſt, vt actu fundat, quia in hac diſt. 28. quæſt. 2. dicetur, quòd generatio eſt omnino primò determinata eſſentiæ. * Præterea. Nulla negatio eſt propria alicui ſubiecto, niſi per aliquam affirmationem propriam ei, quam ſequitur talis negatio, ergo primæ perſonæ non eſt propria iſta negatio non eſſe ab alio, niſi quia eidem propria eſt aliqua affirmatio prior, quã conſequitur iſta negatio; iſta affirmatio prior non poteſt eſſe eſſentia, ergo aliqua proprietas poſitiua. Præterea. Si prima perſona ſit communicabilis formaliter negatione, & ſecunda eſt incommunicabilis relatione poſitiua, ſcilicet filiatione, & tertia ſimiliter ſpiratione paſsiua; ergo non vniformiter ſe habent iſtę perſonæ in ratione perſonalitatis, neque ſunt ęquè poſitiuę perſonæ, neque æquè perfectæ inquantùm perſonæ, quia non eſt ęquè perfecta perſonalitas negatiua, & proprietas aliqua poſitiua. Iſtæ rationes licet fortè non conuincerẽt aduerſarium quin poſſent ſolui; quia tamen non videtur probabile perſonam primam conſtitui ſola negatione formaliter, vel negatione formaliter eſſe perſonam, ideo poteſt concedi concluſio iſtarum rationum.

Soluuntur 3. rationes. Ad rationes huius vix reſpondemus. Ad primam, quando arguitur per Auguſt. de proprietate ingeniti ad paternitatem, Reſpondeo, Aliquando priuatio non connotat affirmationem, & tamen nunquam ineſt formaliter priuatio, vt propria, niſi priuato inſit formaliter talis poſitio. Exemplum, Cæcus non connotat niſi oculum, qui eſt commune ſubiectum cæcitatis & viſionis; & tamen nũquam ineſt oculo per ſolam rationem oculi, ſed per aliquam aliam entitatẽ poſitiuam quam conſequitur iſta priuatio, putà per talem mixtionem in oculo, cum qua non poſsit ſtare viſio. Ita poteſt dici hîc, quòd licet ingenitum non connotet, niſi aliquam perſonam ſubſiſtentem in eſſentia diuina, tamen iſta affirmatio non eſt tota ratio inhęrentiæ huius negationis, quæ eſt ingenitum, ſed oportet in re aliam proprietatem poſitiuam aliquo modo pręcedere ingenitum, per quam inſit, licet non connotetur per ingenitum tanquam aliquod proprium ſubiectum. Et ſecundum hoc dictum Auguſt. debet intelligi, quòd ingenitum, quantùm eſt de per ſe ratione ingeniti, non connotat Patrem, non tamen poteſt ineſſe propriè in re, niſi affirmatio iſta, vel aliqua alia abſoluta, vel relatiua, ſit quaſi ratio inhærẽtię eius. Ad ſecundam dicitur, quòd iſta propoſitio eſt vera de primo in ordine, quòd eſt ad ſe, cuius ſcilicet eſſe non eſt eſſe ad ſecundum, ita non eſt in ordine perſonarum habentium eam naturam, vt in propoſito, quia hîc primam perſonam eſſe eſt ordo eius ad ſecundam, & ideo ordo ad ſecundam quaſi pręcedit negationem principij, ſicut † conſtitutiuum formale alicuius entis poſitiui præcedit in eo negationem alicuius entis ſibi repugnantis. ☞ Vel ſic, vbi natura primi non eſt eadem cum natura ſecundi, ibi negatio principiati ſtatim ſequitur naturam primi, antequam intelligatur ordo ad ſecundum; ſed vbi eſt eadem natura primi & ſecundi, negatio principiati non ſequitur naturam, ſed aliquid propriũ illi, illud hîc non poteſt eſſe (ſecundum communem opinionem) niſi relatio. * Ad tertiam dico, quòd ſi eſſet iſta ſecundũ imaginationem Philoſophorũ Gẽtilium, tũc eſſentia diuina eſſet determinata ex ſe ad hanc ſubſiſtentiam, & conſtitueret hanc, nõ per aliquã negationẽ, ſed ſe ipſa (ſecundũ eos) quia eſſet omnino determinata ad hãc, ſicut in creaturis hęc natura eſt om-

† alias conſtitutum.

eſt omnino limitata ad hoc ſuppoſitum, nunc autem ponendo ibi eſſe originem, oportet eſſentiam non eſſe omnino determinatam ad vnam perſonam, & ideo non conſtitueret per ſe aliquam perſonam. Et cùm dicitur ponere originem, nihil aufert eſſentiæ, nec illi quod per ſe conſtituit, verum eſt, quòd nihil aufert, ſed ponit oppoſitum illius hypotheſis, propter quam eſſentia de ſe conſtitueret perſonam, ſcilicet determinationem eſſentiæ ad vnicam ſubſiſtentiã, quę hypotheſis auferret eſſentiæ perfectionem, quia videretur ponere limitationem; ſed oppoſitum illius hypotheſis ponens originem non aufert perfectionem, aufert tamen modum incompoſsibilem conſtitutiuum perſonæ, qui eſſet verùs ex hypotheſi.

¶ AD ARGVMENTVM dico, (ſicut dictum eſt diſt. 26.) quòd li pręter, non excludit aliqua perſonalia, ſed excludit eſſentialia, & includit in proprietate incluſa omne perſonale illius perſonæ, vnde & ingeneratione includitur, tam paternitas quàm ſpiratio actiua; vt eſt in Patre, & omnia perſonalia, quę conueniunt Patri, Quod etiam probatur per eũ alibi, vbi nominat paternitatem, filiationem, & proceſsionem; ergo non intendebat in primo loco ſolas illas tres eſſe proprietates perſonales, non etiam intendebat illas tres conſtitutiuas eſſe perſonales, ſed per illas intendebat omnes alias, & quòd omnia eſſentialia, quę excluduntur per li præter, ſunt vnum in tribus.

Dubium. ☞ Dubium eſt; Vtrum eſſentia diuina ex ſe determinet ſibi primò generationẽ actiuam. Quòd non, Quia tunc ſtaret in quolibet nõ poſito. Item, Relationes ſunt æquè primò in eſſentia. Contrà, Si per aliud, prima perſona nõ cõſtitueretur ingenito. Solutio. De determinato & indeterminato, & determinare cõtinẽtiam, Cõtra illi nitationẽ eſſentia determinat, quia prima & aptitudinalis, igitur actu per aliquid, non per relationem, quia ipſa non eſt antequam fundetur, nec per aliud infinitum, igitur ex ſe primò dicitur adæquatè immediatè primò modo ſecundum intentionem ſic ratio. Exemplũ contra Godfredum, ſecundum extenſionem non immediatè, quidquid ſe habet ad plura ordinem habẽtia reſpectu eius aliud habet primum ſic & ſic, exemplum Solis, exemplũ animę; eſſentia igitur immediatiſsimè ſe habet ad primam, & per illam ad ſecundam, Deus inquantum principium, tenet enim mediante contra productum per diuiſionem. Item, Forma per ſe ens, modus hic, & congruentia de triplici principio. Contrà, Tripliciter hic modus alius, pòſt ad argumenta.

QVAESTIO SECVNDA.

Quo cõſtituatur prima perſona indiuinis
Diuiditur in 5. artic.

Art. 1. Vtrum prima perſona conſtituatur in eſſe perſonali relatione: vt relatione, an vero vt origine.

Art. 2. Vtrum relatio vt aptitudinalis, conſtituat primam perſonam.

Art. 3. Vtrum prima perſona conſtituatur aliqua realitate abſoluta.

Art. 4. Vtrum prima perſona conſtituatur in eſſe perſonali aliqua realitate poſitiua ad ſecundam perſonam.

Art. 5. & vlt. Vtrũ eſſentia diuina determinetur ex ſe ad primam ſubſiſtentiam.

ARTICVLVS. 1.

Vtrum prima perſona conſtituatur in eſſe perſonali relatione vt relatione, an vero vt origine.

¶ *CONCLVSIO eſt quod neutro modo.*

RESPONDEO. Hic cõmuniter cõceditur pars affirmatiua, quòd ſcilicet prima perſona cõſtituatur in eſſe perſonali relatione poſitiua ad ſecundam perſonam. Opinio D. Thom. 1. p. q. 40. ar. 4. Sed propter difficultatẽ primi argumenti in opponẽdo artic. 4. diſtinguitur de ipſa relatione conſtituente primam perſonam. Vno modo, quòd ipſa poteſt conſiderari vt proprietas, vel vt relatio; vt propietas præcedit generationem, vt relatio ſequitur, & tunc ſecundum quòd conſtituit primam perſonam, non oportet ſecũdam ſimul eſſe cũ prima, licet vt eſt relatio, quaſi conſequens generationem oportet ſecũdam ſimul eſſe cum ea. Contrà iſtud. Proprietas vt proprietas eſt aliqua entitas, alioquin non conſtitueret aliquod ens, aut igitur entitas ad ſe, aut ad alterũ, aut neutrum; entitatem enim aliquam eſſe ſingularẽ, quæ nec ſit entitas ad ſe, nec ad aliud Impugnatur. non

nnn videtur eſſe intelligibile; ergo opnrtet, quòd iſta entitas formaliter, vel ſit ad ſe, & tunc conſtituit perſonam abſolutam, vel ad alterum, & tunc vt proprietas erit relatio, & tunc non euadetur difficultas, licet alia ratio ſit conſiderandi eam vt proprietas, & vt relatio. Et confirmari poteſt ratio per exemplum, quia etſi albedo poſsit conſiderari, vt albedo, vel vt qualitas; & ſi conſideretur, vt albedo, hoc eſt ſecundum propriam rationem ſpecificam ſuam; ſi autem vt qualitas, hoc eſt ſecundum rationem imperfecti ſui generis: tamen quidquid conſtituitur albedine, vt albedo eſt, non conſtituitur aliqua entitate, quæ non ſit qualitas, quia albedo etiam, vt albedo includit eſſentialiter qualitatem, & eſt eſſentialiter qualitas; ita quod albedo non poteſt conſtituere album, vel aliquid in eſſe albo, niſi etiam conſtituat in qualitatiuo; Ita videtur in propoſito de proprietate relatiua ſic & ſic conſiderata. Præterea, iſte dicit alibi, quòd in diuinis non poteſt eſſe ordo, quia nec eſſentiæ ad relationes, nec relationum inter ſe, quia relatiua ſunt ſimul natura; quòd ſi proprietas poſsit conſiderari eo modo, quo non eſſet relatio, & hoc modo non oportet, quòd haberet correlatiuum ſimul natura, argumentum eorum non valeret.

Opinio D. Bonauent. diſt. 26. q. 3

Aliter diſtinguitur de relatione vt relatio eſt, & vt origo eſt, & ponitur, quod conſtituat vt origo, non autem, vt relatio, quia ratio originis aliquo modo præcedit, & in ea quaſi fundatur relatio; prima autem perſona conſtituitur per primam originem ibi, per quam diſtinguitur.

Impugnatur.

Contra hoc obiicitur, Quia origo, vt origo, nõ eſt propria forma, nec perſonæ in qua eſt, nec perſonæ ad quam eſt, ſed eſt quaſi via; & tunc neque primæ perſonæ eſt forma; ſed quaſi præſupponit eam, nihil autẽ conſtituit aliquid in aliquo eſſe, niſi inquantùm eſt forma eius. Si tamen iſta via intelligitur de diſtinguere, quaſi principiatiuè alicuius correſpondentis cauſę effectiuæ in creaturis (ſicut expoſitum eſt diſt. 26. ar. 3.) & nõ per modum principij formalis, tũc iſta poſitio poſſet habere veritatẽ, nec hoc argumentum eſſet contra eam.

ARTICVLVS. 2.

Vtrum relatio vt aptitudinalis conſtituat primam perſonam.

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

Opinio Hẽric. quodlib. 9. q. 1 & & 5. & in ſumma.

RESPONDEO. Alio modo dicitur, Quòd ſicut eadem actio poteſt diuerſimodè intelligi, inquantùm aptitudinalis, inquantùm potentialis, inquantùm futura, inquantùm actu, & inquantùm præterita; ita relationes fundatę ſuper actionem poſſunt diuerſimode accipi, vt ſit relatio fũdata ſuper generationẽ, quaſi aliqun modo præteritã, alio modo, vt quaſi pręſentẽ, alio modo ſuper eam, vt quaſi futurã, alio modo ſuper eã, vt quaſi potentialem, & vlterius, vt quaſi aptitudinalem; Dicitur autem, quod relatio ſub prima ratione conſtituit primam perſonam, prima autem ratio eſt ratio aptitudinalis, quia illud ſequitur ad aliud, non è conuerſo, ergo generatio tali modo conſtituit Patrẽ, & hoc modo ſignificatur per hoc, quod eſt generatiuitas.

Vide 4. q. quol.

Impugnatur.

Contra iſtud, Prima perſona non conſtituitur proprietate habente minus perfectè eſſe poſitiuum, quàm habeat proprietas conſtitutiua ſecundæ perſonę, quia tunc non videretur eſſe æquè perfecta in eſſe perſonali, ſecunda autem perſona conſtituitur (ſecundum iſtos) filiatione vt filiatio eſt, ergo prima perſona non conſtitueretur relatione potentiali, quę minus perfectum eſſe habet de ratione relationis, quàm proprietas ſecundæ perſonæ; ſed relatio generatiui ad generabile, quã ponunt eſſe primam & conſtitutiuam, eſt relatio potentialis ergo non conſtituit ita perfectam perſonam actualem, ſicut ſecunda. Probatio aſſumpti. Nullum eſſe actuale exigit ens potentiale, quia ens potentiale eſt minus perfectum, quàm actuale dummodo ſint eiuſdem rationis; relatio autem generatiui requirit generabile, quod dicit relationem potentialem ex parte Filij; ergo iſta relatio generatiui in Patre, non eſt relatio actualis. Præterea contra iſtam opinionem, & contra præcedentes (articuli ſuperioris) arguitur, Quia relatio ſi conſtituat ibi primam perſonam, hoc nõ eſt niſi ſecundũ quod eſt in re, alioquin non conſtitueret perſonã realẽ, non eſt autem in re niſi vnica relatio perſonæ primæ ad ſecundã, nec eſt ibi niſi ſub ratione actualiſsima, quomodocũq; poſsit diuerſimodè accipi; ergo ſub illa ratione actualiſsima cõſtituet illã

primam perſonam,& ſub ea ratione correſpondet ſibi relatio in ſecunda perſona; non eſt autem in ſecunda aliqua, niſi vt actualiſsima,fruſtra igitur quęritur diſtinctio,quaſi potentialis vel aptitudinalis ibi à ratione † actiui, quia iſta diſtinctio in modis concipiendi, nihil facit ad conſtitutiuum primæ perſonę, quum prima perſona ſemper exigat ſecum ſimul ſecundam: & tamen propter hanc difficultatem,ſcilicet ne poneretur perſonam primam habere ſimul ſecū ſecundā, quæritur iſta diſtinctio relationū aptitudinaliū, actualium, & potentialium,ne Filius ponatur præcedere generationem Patris. Eodem modo poſſet argui contra primam opinionem,& ſecundam, quia illa relatio quomodocūque concipiatur non eſt ibi niſi vt vnica. Præterea, contra omnes tres opiniones arguitur, Quia & ſi Pater generat Filiū per hoc quod actione Patris relatio Filij eſt in eſſentia diuina,& actione ſua (ſecundū iſtas opiniones) paternitas, vt paternitas, eſt in eſſentia diuina,quia (ſecūdum eos) paternitas, vt paternitas, tunc primò eſt, quando filiatio eſt,vt filiatio, licet prius præceſſerit aliquid,vt origo,vel generatiuitas,vel proprietas; igitur Pater ita generabit ſe Patrem, ſicut generabit Filium, aut ſaltē ita erit paternitas in Patre per generationem, ſicut filiatio in Filio, quod videtur abſurdum. Pręterea contra omnes opiniones alia eſt difficultas, quomodo eſſentia determinetur ad perſonam primam vel proprietatem, ſi ex ſe non videtur communis aliis perſonis,quia quandocunque aliquid determinatur ad aliud ex ſe, vbicunque eſt,habet illud, & tunc eſſentia vbicunque eſſet,haberet perſonalitatem primæ perſonę; Si autem ab alio determinatur,hoc videtur eſſe contra rationem primæ perſonę, quia tūc videtur eſſe originata, vel aliquo modo poſſet ab alio poni in tali ſubſiſtantia.

☞ Pręterea tertiò:Si determinatur ex ſe, quæro rationem cuius principij habet eſſentia in determinādo ſe ad proprietatem primā,non materiæ ex diſt.5.non formæ, quia principiatio formæ præexigit principiationem producentis, ſicut de cauſa formali & efficiente;ergo eſſentia quaſi productiuè,ſe determinat,& ita prima perſona erit aliquo modo producta. Nec poteſt dici,quòd proprietas ex ſe determinatur, quia proprietas ex ſe determinatur, quia impoſsibile eſt qualitercunque duo eſſe omnino prima; ſed omnis multitudo ſtat ad omnino primū & vnum,illud hîc non niſi eſſentia,vt eſt pelagus; ergo ipſi attribuetur ratio principij aliqualis reſpectu cuiuſcunque ſecundi. Si quis vellet dicere, quòd eſſentia, vt hîc,per ſe eſt,& ſic per ſe agit (iuxta t. argumentum factum diſt.7.contra D.Thomam) poſſet dicere, quòd hęc eſſentia communicat quaſi productiuè ſe perſonæ primæ,& in prima cōmunicat ſe ſecundæ,& in prima & ſecunda tertiæ,& ſic tres productiones ſecundū triplex principium, ſcilicet eſſentia vt eſſentia,vt intellectus,vt voluntas. Contrà: Nihil producit ſe, igitur eſt diſtinctio inter perſonam primam,& eſſentiam: Confirmatur ratio per auctoritatem Magiſtri diſt.5.propter quā negat eſſentiam gigne re vel gigni,pari ratione negandum eſt ab ipſa producere. Item. Hæc productio non eſt generatio,quia Pater eſt ingenitus; nec ſpiratio patet; nec ſunt alię in diuinis. Itē, Actio eſt ſuppoſiti, ergo eſſentia eſt quartum ſuppoſitum. Poteſt dici ad primum: Quòd aliquid producti bene poteſt producere totum, quando illud aliquid eſt prius per ſe ens,& habens in virtute reliquum, quod concurrit cum ipſo in compoſito. Exēplum non eſt in creaturis in productione ſubſtantiali, quia ibi non præeſt niſi materia, quæ non habet virtualiter formam: ſed bene eſt exemplum in productione accidentali; vbicunque ſubiectum habet actiuè accidens, ipſum ſubiectū producit compoſitum illud, ſicut aqua prius calefacta,& poſtea ſibi derelicta producit aquam frigidam; ita diceretur hic, quòd eſſentia per ſe ens in illo primo ſigno,quādo relatio pullulat,producit ſe in perſona relatiua, vel magis propriè communicat ſe illi. Ad formam conceditur antecedens, prout ſe refert præciſè idem; & ſic conſequens,quod eſt diſtinctio,hoc eſt,non eſt omnimoda identitas eſſentiæ ad perſonam relatiuam, quia ipſa includit aliquid præter eſſentiam. Ad ſecundum hîc poteſt dici, quòd productio illa eſt generatio, & productio Verbi dictio; ſicut ſi ignis eſſet intelligibilis vel intelligens, ignitate gigneret, intellectio diceret. Ad tertium, Forma per ſe ens,id eſt non inhærens,vt accidens,vel forma,vt ſubſtantialis,vel quiditas ſuppoſiti,poteſt eſſe agens, nec tamen eſt ſuppoſitum,quia non eſt incommunicabilis

cibilis. Et ſic videntur euadi tres rationes.

Sed reſtant inſolutę duę auctoritates, Prima confirmans rationem primam Magiſtri, Alia eſt in ſecunda ratione, quia Auguſt. dicit Patrem eſſe ingenitum. Propter primam poſſet dici, quòd in omnino primo ſigno non tantùm eſt Deitas per ſe ens, ſed hic Deus; & ille producit ſe Patrem, & tunc euaditur hic iſta locutio, Eſſentia producit. licet ille producat, in quo nihil eſt niſi eſſētia; ſic corrigitur dicta via quantùm ad ſermonem. Ad ſecūdam poſſet dici, quod ſancti ſupponentes proprietatem primam eſſe in eſſentia, vndecunq; pullulauerit primum ſuppoſitum, & non loquebantur niſi de productione ſuppoſiti à ſuppoſito, ideo dixerunt illam perſonam eſſe improductam, quę nō producitur à ſuppoſito. Conſimiliter dixerun relationes oppoſitas non poſſe eſſe, niſi in diſtinctis ſuppoſitis, quod verum eſt, ſi vtraque ſit ſuppoſiti, ſed non, ſi vna ſit alicuius per ſe entis ſingularis, & non ſuppoſiti, putà, huius Dei. Et ratio eſt quia ſigulare non ſuppoſitum poteſt ſe communicare, & ita nō diſtinguitur à producto, quia enim eſt ſingulare per ſe ens, ideo poteſt agere, quia non ſuppoſitum, ideo poteſt communicari; ſuppoſitum autem nunquā ſe communicat, & ideo ſi producit, ſuppoſitum diſtinctum producit, cuius ipſum nihil eſt. Qualiter autem improbabitur hęc phantaſia tam diſſona dictis ſanctorum?

ARTICVLVS 3.

Vtrum prima perſona conſtituatur aliqua realitate abſoluta.

¶ *CONCLVSIO eſt quod non.*

Opinio Ioānis de Ripa diſt. 25. & 26.

RESPONDEO. Aliter ponitur (tenendo concluſionem oppoſitā iſtis tribus opinionibus) ſcilicet quòd prima perſona nō conſtituitur relatione aliqua ad ſecundā perſonam, & hoc loquendo de primo conſtitutiuo illius perſonæ in eſſe perſonali, ſed aliqua realitate abſoluta, non quidditatiua, ſicut tactum eſt in opinione 3. diſtin. 26, Pro hac opinione arguitur ſpecialiter de prima perſona ſic. Ingenitum præintelligitur paternitati, & ingenito videtur præintelligi aliqua realitas propria primę perſonæ, igitur cùm illa non poſsit eſſe relatiua, erit aliqua abſoluta propria illi perſonę. Probatio primi aſſumpti, tū per Auguſt. 5. de Trinit. cap. 6. Si Pater Filium non genuiſſet, nihil prohiberet eum dicere ingenitum; Tū quia fœcunditas ad aliquam productionem in diuinis non intelligitur quaſi potentia proxima, niſi vt eſt in non habente illam fœcunditatem per actum illius fœcunditatis; ſicut voluntas non intelligitur fœcunda ad ſpirandum, vt in aliqua perſona, niſi vt in qua ſit, vt non communicata per fœcunditatem voluntatis; & ideo videtur communiter concedi, quòd vis ſpiratiua in Patre & Filio præintelligitur non habere voluntatem per ſpirationem; ergo à ſimili huic fœcunditati generandi, vt quaſi potentia propinquę, videtur præintelligi innaſcibilitas, qua notat eam non haberi per actum fœcunditatis intellectus, ſcilicet generationis. Probatio ſecundi ſequitur ex improbatione opinionis in quæſt. pręcedente.

Pręterea. Nulla relatiua primò referūtur adinuicem, ita quòd relatū vt relatum primò terminet relationem, patet in creaturis, quia relatum vt relatū requirit illud, ad quod refertur ad ſui eſſe, & ad ſui diffinitionem; ergo illud, ad quod refertur, eſt aliquo modo prius relato vt relatum; ſi igitur è conuerſo ipſum vt terminus refertur, ergo pari ratione requirit illud, ad quod refertur propter ſui eſſe, & ſui diffinitionem; ergo circulus eſſet in neceſſario coexigendo, & hoc ita, quòd vtrunq; exigeret alterum, ſicut prius eſſentialiter ſe, vt diffiniens ſe; ſed circulum eſſe in prioritate eſſentiali eſt impoſsibile, ergo impoſſibile eſt relatiuum, vt relatiuum, ſiue ſecūdum illud eſſe, quo dependet à correlatiuo, vt ad terminum, eſſe terminum dependentiæ alterius correlatiui; & à ſimili videtur in propoſito, quòd relatiuum nō refertur primò ad relatiuum, vt ad terminū huius relationis, ergo ſecunda perſona ſi referatur ad perſonam primam, oportet ponere aliquod abſolutum, vt terminū huius relationis; non eſt autem illud abſolutum eſſentia, quia illa ſicut non refertur, ita non determinat relationem, quia non diſtinguitur; ergo eſt abſolutum perſonale, quod poteſt diſtingui à ſecūda perſona.

Contra iſtam opinionem arguitur, quòd ſit heretica, Sed quia tacta ſunt argumenta, & ſolutiones diſtinct. 26. ideo modo tranſeo.

ARTICVLVS 4.

Vtrum prima persona conſtituatur in eſſe perſonali aliqua relatione poſitiua ad ſecundam perſonam.

(?)

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia prima perſona præintelligitur in eſſe perſonali antequam gignat, agere enim ſuppoſiti eſt, igitur prçintelligitur eſſe ſuppoſitum, etiam antequam agat; ſi autem conſtitueretur relatione ad ſecundam perſonam, cointelligeretur cum ipſa exiſtente ſecundam perſonam eſſe, & per conſequens ſecunda perſona cointelligeretur eſſe, antequam prima gigneret, & ita ſecunda perſona nõ eſſet terminus illius generationis. Confirmatur ratio, Quia quæcunque ſunt ſimul natura, quocunque vnũ eſt prius & alterum, relatiua ſunt ſimul natura, ergo ſi prima perſona formaliter conſtituitur in eſſe perſonali per relationem ad ſecundam, quocunque prima perſona prior eſt in eſſe perſonali, eo & ſecunda; ſed generatione, quæ eſt actio prime perſonæ, videtur prima perſona eſſe prior in eſſe perſonali; igitur & ſecunda, & vt prius, tunc non erit terminus formalis generationis.

¶ 2. Preterea. In omni ordine primum videtur eſſe abſolutiſsimum, ſicut apparet procedendo in quibuſcunque ordinibus; ergo ita erit In ordine perſonarum, quod prima erit abſolutiſsima & ita non conſtituetur per realationem ad ſecundam.

¶ OPPOSITVM. Prima perſona non conſtituitur in eſſe perſonali deitate, quia non eſt incommunicabilis, nec ſpiratione actiua, quia communis eſt ſibi & Filio; nec innaſcibilitate, ex quæſtio. precedente; ergo per viam diuiſionis aliqua ratione poſitiua ad ſecundam perſonam.

¶ *CONCLVSIO. Prima perſona conſtituitur in eſſe perſonali aliqua relatione poſitiua ad ſecundam perſonam.*

¶ RESPONDEO. Cui non placet vltima opinio de perſonis abſolutis, poteſt dici tenendo communem viam, ſupponendo ſcilicet perſonas eſſe relatiuas, & quòd prima perſona conſtituitur relatione poſitiua ad ſecundam perſonam, quia nec aliquo alio (ſicut argutum eſt ad oppoſitum per viam diuiſionis) nec oportet diſtinguere qualiter illa relatio conſideretur, vt eſt conſtitutiuum; quocunque enim varietur ſecundum conſiderationem, eadem tamen eſt in re & ſecundum quod eſt in re, conſtituit perſonam realem. Nec eſt difficultas alia, niſi quomodo requirit ſecundam perſonam ſimul ſecum, cùm tamen precedat. Vbi tamen breuiter dico, Quòd ſimultas relatiuorum, quæ dicuntur eſſe ſimul natura, eſt iſta, ſcilicet non poſſe eſſe ſine ſe inuicem ſine contractione, ſi ſint relatina mutua, nam vna relatio non poteſt eſſe ſine termino, quia ſi poſſet eſſe ſine eo, eſſet ens ad ſe, pari ratione nec relatio alia ſibi correſpondens poteſt eſſe ſine iſto termino, quia tunc eſſet ad ſe; igitur iſtæ duæ relationes quando ſunt mutuæ, non poſſunt eſſe ſine ſe inuicem abſque contradictione; omne autem prius natura poſſet eſſe ſine contradictione, ſine poſteriori, ita quod ſi ponatur hoc eſſe ſine illo, non eſt contradictio, ſicut pater per Philoſophum. 5. Metaph. cap. de priori. Iſto modo concedo perſonam primam & ſecundã non poſſe eſſe ſine ſe inuicem, abſque contradictione, & non eſt contradictio ex aliquo extrinſeco, ſed ex formali ratione iſtarum perſonarum, & tamen cum hoc ſtat prioritas originis, quòd vna ſit ab altera. Quod delaratur primò, Quia ſi Sortes ſit pater Platonis, Sortes non intellectus vt ſubiectum paternitatis, ſed vt ſub paternitate, & Plato intellectus vt ſub filiatione, iſta ſunt ſimul natura, quia ſic intelliguntur vt correlatiua, & tamen vt ſic Sortes eſt prius origine quàm Plato, quia ſic intelligitur ſub paternitate, quę eſt formaliter prioritas originis; ergo videtur quòd eodem, quo aliquid eſt prius origine in creaturis, eſt ſimul natura cũ eodem, eo modo ſimultas naturæ requiritur ad correlatiua. Hoc ſecundò ſic perſuadetur, Quia prioritas naturæ vno modo eſt prioritas ſecundum perfectionem, ita quòd priora dicuntur eſſe perfectiora ſecundum naturam. 9. Metaphyſ. capit. 7. nunc autem cum ſimultate relatiuorum ſecundum naturam, videtur poſſe ſtare prioritas ſecundum perfectionem in vno reſpectu alterius, quia ſi genus relationis diuidatur per proprias differentias

t.c.16.

t.c.13.

oppo

oppoſitas, ſicut alia genera; vna differentia diuiſiua erit dignior, & alia indignior; quia duę ſpecies non ſunt æquales 8. Metaph. & per conſequens ſpecies con-
t.c.10. ſtituta minus nobili differentia erit minus nobilis, & tamen duæ ſpecies conſtitutæ ex duabus differentiis oppoſitis poſſunt referri ſibi inuicem, quia omnis relatio diſquiparātię eſt ad aliquid alterius ſpeciei; igitur relationum ſibi correſpondentium altera poteſt eſſe prior, id eſt perfectior alia, & tamen ſimul natura quātùm ad hoc, quod eſt non poſſe eſſe ſine ſe inuicem; ergo multò magis videtur etiā, quod prioritas originis (ſecundum, quàm ſcilicet vnum extremum in natura, non excedit aliud extremū, ſed eſt à quo aliud eſt) poſsit ſtare cum iſta ſimultate relatiuorū. ¶ Confirmatur per illud Auguſt. de quātitate animæ. cap. 9. Ergò inæqualitati æqualitatem pręponis. Et loquitur non ratione fundamenti, quia ex nobilitate æqualitatis concludit fundamentum eſſe
Vt diſt. eſt diſt. 17. nobilius, cui conuenit, quàm illud, cui nō conuenit, patet ibi de Circulo, & aliis figuris; igitur relatio habet propriam nobilitatem in ſuo genere, & ſic vna nobilior alia, & tamen inter duas ſpecies correlatiuorum eſt quandoque relatio diſquiparā-
C p 2. tiæ. Ad hoc etiam adducitur Auic. 6. Metaph. vbi videtur velle, quòd cauſa inquātum cauſa prior ſit natura cauſato inquantum cauſatum, & tamen cauſa inquantùm cauſa eſt ſimul cauſato ſimultate requiſita ad correlatiua; iſta autem prioritas naturæ, quæ eſt cauſa ad cauſatum, videtur magis repugnare ſimultati naturæ correlatiuorum, quàm prioritas originis tantùm.
Vide q. 4. quol. Hic breuiter, Prima perſona conſtituitur in eſſe perſonali per relationem poſitiuam ad ſecundam, & è conuerſo; & impoſſibile eſt eſſe ſine ſe inuicem, & tamen ipſa perſona prima conſtituta in tali eſſe, eſt prior origine perſona ſecunda, ita quòd prima perſona conſtituta in tali eſſe, eſt à qua originata eſt ſecunda, & ita prioritas originis non repugnat ſimultati relatiuorum.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum patet ex dictis; quia primum ſuppoſitum præcedit ſecundum originem, & tamen ſunt ſimul natura ſicut requiritur ad relatiua. Et cùm arguis, quòd primum ſuppoſitum pręcedit generationem, igitur & ſecundum. Reſpondeo, quòd in antecedente poteſt intelligi generatio actiua & paſſiua; ſi generatio actiua nego, imò primū ſuppoſitum eſt generatione actiua ſubſiſtens, quia quomodocunque intelligitur illa relatio, non eſt differentia in re, dicendo Patrem ſubſiſtere, vel Generationem ſubſiſtere, vel Negationē ſubſiſtere; Si autem intelligatur in antecedente de generatione paſsiua, concedo, quòd prima perſona ſicut origine pręcedit Filium, ita pręcedit origine generationem paſsiuam. Et cùm arguitur ſic, Filius pręcedit eandem generationem paſsiuam, quia eſt ſimul cū Patre; Iſta conſequentia non valet, quia non eſt iſto modo ſimul cum Patre, quomodo Pater eſt prior generatione paſsiua, Filius enim eſt ſimul cum Patre natura, ſicut pertinet ad correlatiua, Pater autem præcedit generationem paſsiuam non ſic, ſed origine. Nunc autem iſta propoſitio, Quandocūque aliqua ſunt ſimul, quocunque eſt vnum prius & reliquum, falſa eſt, niſi intelligatur de ſimultate eiuſdem rationis cum illa prioritate, & poſterioritate, ſicut eſt falſa, Si aliqua ſunt ſimul tempore, quidquid eſt prius naturā vno, & reliquo; Sed iſta eſt vera, Si iſta ſunt ſimul tempore, quidquid eſt prius tempore vno, & altero.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd vera eſt iſta maior in ordine eſſentiarum, quia ibi intelligitur in perfectionibus quiditatiuis, & ſtatus eſt ad perfectionem quiditatiuā infinitam, quę eſt abſoluta. Sed in perſonis habentibus eandem naturam diſtinctam tantùm per originem, ſicut oportet intelligere in propoſito (ſecundum communem opinionem) propoſitio maior eſt falſa, quia ibi primum præciſè eſt illud, quod eſt formaliter per eſſe ad ſecundum.

ARTICVLVS 5.

Vtrum eſſentia diuina determinetur ex ſe ad primam ſubſiſtentiam.

(?)

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RESPONDEO. Aliud dubium (quod tactum eſt contra iſtas tres opiniones) ſcilicet, Quomodo eſſentia determinatur ad primam ſubſiſtētiam. Ad hoc dico, Quòd quando aliquid eſt illimitatum in aliqua ratio-

ratione cauſæ, ita quòd correſpondent ei plura in altero extremo, vel aliquod vnū continens plura, ſi inter illa plura eſt aliquis ordo vel abſolutè, vel in ſe habendo ad illud illimitatum, tunc non eſt idem primum reſpectu talis illimitati, & hoc loquendo de primitate adæquationis, & primum primitate immediationis. Exemplum huius, Primò in cauſa efficiente, vbi eſt manifeſtius, ſi Sol vt cauſa illuminet medium totum, & tamen eſt quaſi agens illimitatum, cui correſpōdent plures partes medij illuminatę, & inter iſtas partes eſt ordo aliquis, quia prius illuminatur pars propinquior, quàm remotior, primum correſpondens Soli vt illumināti, eſt totum medium, vt includit omnes partes; Primum, inquā, quaſi adæquatum, tamen non eſt primum, vt immediatum, ſed pars propinquior Soli immediatius illuminatur, quā pars remotior. Ita etiam in forma accipiendo animam intellectiuam, quæ eſt forma aliquo modo illimitata correſpondet ſibi pro primo perfectibili corpus organicum ſecundum ſe totum, includens in ſe multas partes perfectibiles; primum igitur perfectibile animę intellectiuæ, id eſt adæquatum, eſt totum corpus organicū, ſed quia in partibus huius totius eſt ordo originis, vel in ſe, vel in habendo animam, quia primum eſt cor, deinde alię partes (16. de animalibus) ideo iſta forma non primò id eſt æquè immediatè perficit totum, ſed ſic primò perficit cor immediatè, & mediāte ipſo alias partes. Si igitur anima eſſet tota eſſentia cordis, & manus per idētitatē, & tamen daret eis eſſe diſtinctū, quale modo dat eis, licet in toto, & cū hoc cor, & manus nō eſſent partes eiuſdem totius, quia hoc eſſet imperfectionis, ſed hæc eſſent ſuppoſita diſtincta, eſſet adhuc anima propter ſui illimitationem habens corpus organicū pro adæquato perfectibili, ſiue habens omnia illa ſuppoſita, quæ modo ſunt partes corporis pro vno adæquato, & tamen haberet vnum illorum, quod ſcilicet eſt primū origine, pro primo, & immediato perfectibili: Ita poteſt dici vniuerſaliter in omni illimitato, cui correſpondent plura, inter quę eſt aliquis ordo, propter quem vnū illorum immediatius reſpiciatur ab illo illimitato, quā alterum. Ita in propoſito eſſentia diuina non habet aliquam ſubſiſtētiam vnam primam, id eſt adæquatam ſibi, quia tunc non poſſet eſſe in alia, ſed ſic adæquantur tres ſubſiſtentiæ illi naturæ, quod tamen in iſtis tribus eſt ordo in habendo naturam, & ideo eſſentia vna primitate ſcilicet immediationis reſpicit primum illorū ordinatorum; ita quòd ſicut eſſentia ex ſe primò eſſet in tribus, ſi eſſet in eis ſine ordine, & hoc tam primitate adęquationis, quàm primitate immediationis; ita nunc ex ſe eſt in tribus primitate adęquationis, ſed non primitate ordinis immediationis, ſed prius in primo illorū, & virtute illius in aliis, quibus communicatſ ab illo primo.

Cùm igitur quæris, Per quid eſt eſſentia in prima perſona? dico, quòd ex ſe. Et ſi adhuc velis dicere, quod nō, ſed propter proprietatē determinantē, eadē queſtio eſſet, per quid determinaretur ad proprietatē determinantē, ſiue per quid primò pullular in eſſentia illa proprietas; Et tunc vel oportet procedere in infinitū, vel oportet ſtare quòd eſſētia, quę de ſe eſſet primò, id eſt adęquatè in tribus, & eſſet de ſe immediatè in tribus, ſi nō haberet ordinē, quòd ipſa eſt de ſe immediatè in primo iſtorum trium habentium ordinem. Et ſi quæras, Vnde determinatur eſſentiam ad primam perſonam? Et ſi ex ſe determinatur, ergo non poteſt eſſe in alia? Reſpondeo. Determinatio duplex eſt oppoſita duplici indeterminationi; vna indeterminatio eſt ad oppoſita contradictoriè, ſicut materia eſt indeterminata ad formam, & ad priuationem; alia eſt ad diuerſa poſitiua, quæ tamen ſtat cum determinatione ad alteram partem vtriuſque contradictionis. Exemplum huius ſecundi. Sicut Sol eſt indeterminatus ad producendum vermē & plantam, tanquam ad diuerſa poſitiua, cùm tamen ex ſe ſit determinatus ad alterā partem contradictionis, tam huius quàm illius, ſicut ſi eſſet agens particulare tātùm natum producere vnicum illorum tantū. Dico tunc in propoſito, quòd eſſentia de ſe determinatur ad primam perſonam determinatione oppoſita indeterminationi primę, quę eſt ad contradictoria, non tamen determinatione oppoſita ſecundæ indeterminationi, quia illa non ſtaret cū illimitatione ad plura. Et per hoc patet ad argumētum; Si ex ſe determinatur ad iſtam, igitur non poteſt eſſe in alia. Conſequentia tenet loquendo de determinatione ſecunda, quę opponitur illimitationi ad plura,

ra, & hoc modo non determinatur eſſentia ad vnam, ſed ad tres ſubſiſtentias, quia illa determinatio eſt ad primum adæquatum; non tamen tenet conſequentia loquendo de determinatione primo modo, quia illa eſt ad primum immediatum, non adæquatum, & ſtat cum illimitatione indeterminati ad plura.

☞ Quamuis in diuinis negetur omnis prioritas ſecundum naturam, & tamen cõcedatur prioritas originis cõmuniter, vel prioritas ſecundum naturalem intelligentiam, tamen omni modo oportet aliquam prioritatem dare eſſentiæ reſpectu relationis, tam quia eſt fundamentum (ſecundũ omnes) tum quia eſt formaliter infinita, relatio non, tum quia qualitercunque diſtinguatur, non ſunt ex æquo omnino prima, nec relatio prior. Meritò igitur quæritur vnde eſſentia determinat ſibi proprietatẽ primam, & cùm non inueniatur aliquid determinans, quia ſemper eſt eadem quo, vnde eſſentia habeat illud, niſi procedatur in infinitum, ſtandum eſt, quòd eſſentia ex ſe præcisè determinat in ſe, vt in fundamẽto primam relationem. Falſa eſt igitur illa radix, ſcilicet Nullũ indeterminatũ ex ſe ad aliqua, determinatur ex ſe ad aliquid illorum; ſicut bene habetur hęc infra de duplici indeterminato, & de duplici prioritate adæquationis & immediationis.

Sed reſtat dubium. Quam circunſtantiam principij notat ex, vel de, cùm dicitur, Eſſẽtia de ſe, vel ex ſe determinat ſibi proprietatem primam. Et ſi fingas, quòd ibi non dicit rationem principij alicuius, ſed excludit comparticeps principium, nõ ſtat. Quæro enim, Quomodo eſſentia determinat, & in ratione cuius principij eſt reſpectu proprietatis? Et dicit vna ſolutio hîc, quòd producẽtis, quia ſine illa nõ eſt ratio principij formalis nec materialis, & quia forma actiua eſt per ſe ens, per ſe agit: de qua propoſitione quære diſt. 7. extrà. Et propter congruentiã de tertio principio productiuo, ex qua congruentia fit vna inſtantia diſt. 2. queſt. de duabus productionibus; Sed corrigitur, quod hîc Deus producit Patrem, non autem eſſentia propriè loquendo. Sed contra iſtam viam fiunt tres rationes, & tres auctoritates adducuntur, quæ videntur omnes euadi aliqualiter; ſed quia malè ſonat primam perſonam eſſe productam, poteſt dici, quòd eſſentia determinat proprietatem ſibi primam in ratione principij formalis, nõ quidem informantis, ſed ſicut quiditas dicitur forma ſuppoſiti, & quod quiditas non cauſaliter neceſſariò, nec ſic formaliter determinat aliquod ſuppoſitum, ſicut pagani ponerent de ſuppoſito abſoluto, nos autem de primo relato; & ratio eſt, quia talis quiditas ſe ipſa ſiſtit ſe, & ſe ipſa eſt alicuius quiditas. Tunc ad illa pro via alia, Ad primum dico, quòd omnem formam informantem præcedit cauſa efficiens, ideo primum efficiens nõ ſic habet formã, ſed nõ omnem formam quiditatiuam dantem eſſe ſuppoſito præcedit efficiens, vel producẽs; quia hîc non eſt cauſa, & cauſa intrinſeca compoſiti, quas oporteat vniri per agens, ſed eſt perfecta entitas, quę ſe ipſa eſt entis in ipſa. Quòd ſi obiicitur, vel eſſentiam informare proprietatem vel è cõuerſo, Reſpõſum eſt diſt. 5. Neutrum eſt, ſed eſt perfecta idẽtitas, quæ identitas nõ habet principium efficiens, ſed habet quiditatem in ratione principij formalis illius, cui ſe ipſa primò eſt eadem. Ad ſecundum quęre reſponſionem diſt. 7. Ad tertium. Iſta via bene ſaluat congruentiam, quia eſſentiæ vt eſſentia, & vt prior omni ratione potentię, eſt dare eſſe formaliter, & ſic determinat ſe; vt autẽ eſt talis, & talis potẽtia, eius eſt principiare; itaque duo principia productiua ſunt vnicum nõ pro ductiuum ex ſe ſolo, ſed dat tantùm eſſe formaliter primo ſuppoſito.

DISTINCTIO XXIX.

MAG. Eſt præterea aliud &c.

HAC diſtinctione agit Magiſter de alia notione Principij. Circa hanc diſtinctionem quæritur, Quomodo ſe habeat notio principij in diuinis, vnico articulo.

ARTICVLVS

Vtrum principium vno modo dicitur de principio ſumpto perſonaliter & notionaliter, & ſumpto etiam eſſentialiter.

ARGVITVR quòd non.

¶ Quia ſi principium eſſet vnius rationis, hoc modo tripliciter ſumptũ, ergo principiata eſſent vnius

vnius rationis; hoc eſt falſum, quia nec Filius, nec Spirituſſanctus principiatur vno modo; nec creatura eodem modo cum eis.

¶OPPOSITVM. Sequitur, Creãs igitur principians, generãs igitur principians, & ſpirans igitur principians; & non è conuerſo, ergo conſequens eſt commune ad omnia antecedentia.

¶*CONCLVSIO eſt cum diſtinctione.*

¶RESPONDEO. & dico, Quòd principium non dicitur vniuocè de principio eſſentialiter & notionaliter, ſiue perſonaliter ſumpto, & hoc loquendo de relatione, quæ per ſe ſignificatur hoc nomine principium, & accipiendo principiũ principiatiuè, non pro eo quod principiat, ſiue pro principio quod, ſed quò. Et ratio eſt; quia principium eſſentialiter ſumptum, non dicit niſi relationem rationis, nõ realem, quia nõ eſt realis relatio Dei ad creaturam, vt ex diſt. ſequenti patebit, vt autẽ accipitur ad intra notionaliter, vel perſonaliter, dicit relationem realem, relationi autem reali, & rationis non eſt commune aliquid idem, quod eſt in vno rei, & in alio rationis, quia ei quod eſt ſecundum quid tale, & ei quod eſt ſimpliciter tale, in quantùm tale, non eſt commune vniuocũ illud, quod accipitur in eis ſecũdum quid & ſimpliciter; relatio autẽ realis eſt ſimpliciter relatio, & relatio rationis eſt ſecundũ quid relatio, quia ſicut eſſe in ratione eſt eſſe ſecũdũ quid, ita referri ſecundũ rationem, ſiue comparari à ratione eſt referri vel comparari ſecundum quid, ergo non eſt principium vniuocum iſtis. Si autẽ loquamur de principio ad intra, vt eſt perſonale & notionale, videtur, quòd eis poſsit eſſe ratio principij communis vniuocè, ſicut paternitati & filiationi poteſt hoc, quòd eſt relatio originis, eſſe commune vniuocè, ſicut tactum eſt ſupra diſtinct. 23. de communi vniuoco perſonis inquantũ perſonæ.

¶AD ARGVMENTVM In opponendo (quod probat, quòd non eſt principium vnius rationis ibi notionale & perſonale) Reſpondeo, Quòd in creaturis aliqua duo diſtincta ſpecie dicuntur eſſe alterius rationis, & tamen poteſt abſtrahi ab eis vnum commune vnius rationis, ſicut genus; ita in propoſito iſtę productiones generatio & ſpiratio ſunt alterius rationis, loquendo de proprijs rationibus earũ, tamen poteſt aliquod vnum commune abſtrahi ab eis, & eodem modo de hoc communi, quòd eſt principium, ipſum poteſt eſſe commune vnius rationis, licet illa de quibus dicitur ſint alterius rationis, loquendo de proprijs rationibus eorum. Et ſi obijciatur contra hoc, quòd tunc eſt vniuerſale in diuinis, De hoc tactum eſt ſupra diſtinct. 23.

¶ Ad argumentũ in oppoſitũ dico, Quòd probat communitatem huius, quod eſt principium ad tale, & tale principium, ſicut probat vniuocationem ad principium intrà, & extrà; ideo poteſt reſponderi, quòd non ſequitur, creãs ergo principiãs, & generans ergo principians, accipiendo principium pro aliquo conceptũ vniuoco ſimpliciter, quia principians, quòd infertur ad hoc, quod eſt creans, vt dicitur de Deo, dicit tantùm relationem rationis, principians autem, quòd infertur ex generante, dicit relationem realem.

DISTINCTIO XXX.

MAG. Sunt enim quædam &c.

CONSEQVENTER diſputat Magiſter hac diſtinctione, quomodo ratio principij conueniat etiam Deo ex tempore. Circa hanc diſtinctionem quæritur vnum, de relatione Dei ad creaturas.

QVAESTIO.

Eſt de relatione Dei ad creaturas. Diuiditur in 4. artic.

Artic. 1. Vtrum in Deo ſit aliqua noua relatio.

Art. 2. Vtrum de Deo dicatur aliqua relatio ex tempore.

Ar. Vtrum Deus dicat relationem ad creaturam.

Ar. 4. & vlt. Vtrum Dei ad creaturam poſſit eſſe aliqua relatio realis.

ARTICVLVS 1.

Vtrum in Deo ſit aliqua noua relatio.

¶*CONCLVSIO eſt quod ſic.*

RES-

Opinio Hē nr. quol 7. q.1 & quolib. 9 q.

RESPONDEO. Hic dicitur Quòd nulla eſt in Deo noua relatio, quia ſicut actio eſt eadem, licet diuerſimodè conſiderata, vt in aptitudine, vt in potentia, vt prēſēs, vt præterita, vt futura; ita relatio fundata ſuper actionem ſic, & ſic cōſiderata eſt eadem relatio. Ita quòd dicit alibi, quòd ſunt eadem relatio ſecundum ratione, differentes ſecundum aliam, & aliam denominationem, quæ eſt differentia minor, & huiuſmodi denominatio alia eſt propter nouam paſsionem in creatura; eandem igitur relationē dicit in Deo ipſum eſſe creatiuum, & creātem, ſed ęternaliter fuit creatiuus, ergo cū dicitur creans, non eſt in eo relatio noua, ſed noua appellatio relatiua. Quod confirmatur per Aug. 5. de Trinit. capit. vlt. vbi potius videtur nouam appellationem dicere, quâm relationem.

Impugnatur.

Contra iſtam opinionem, Quod dicit, ſi relatio actualis & aptitudinis ſint eadem, & propter hoc non ſit aliqua relatio noua actualis Dei ad creaturam; ergo pari ratione non eſt aliqua relatio noua creaturæ ad Deum, quia aptitudinali in Deo correſpondebat aptitudinalis in creatura, ſicut actuali actualis, & tunc ſi erant eadem in Deo aptitudinalis & actualis, pari ratione aptitudinalis illa in creatura erit eadem cū actuali, & ita nulla noua in vno extremo, ſicut nec in alio. Conſequens videtur abſurdum ſecundum veritatē, quia tunc nulla eſſentia eſſet noua, nec aliquid abſolutum nouum; impoſsibile eſt enim fundamentum eſſe nouum, & relationem eſſe ęternam ſecundum iſtud fundamentum. Et etiam ſequitur impoſsibile (ſecundū eos) quia tunc cùm omnia ſint illud, quod ſūt per reſpectum ad Deum, vt ad cauſam exē plarem, vel vt ad cauſam efficiētem, ſequitur, quòd omnia ſūnt æterna, & nihil nouum, quia ſinō reſpectus, nec abſolutum, quia ſi nullus reſpectus poteſt eſſe ęternus ſine æternitate fundamenti, nec nouus ſine nouitate fundamenti. Specialiter etiam videtur conſequens inconueniens ſecundum iſtos; qui dicunt eſſe exiſtentiæ dicere reſpectum ad cauſam efficientem, vt efficiens eſt, & illud eſſe, vel reſpectus erit nouum, vel nihil erit nouum per creationem, & tamē ille reſpectus in creatura eſt in comparatione ad Deum; ergo non obſtante relatione aptitudinali præcedente (vt aptitudinalis eſt) poteſt actualis eſſe noua, tanquam alia ab illa aptitudinali. Prǽterea. Non poteſt eſſe eadem relatio, niſi ſit inter eadem extrema, nunc autē intellectus diuinus non tantum ab æterno intellexit animam Antichriſti, vt poſsibilem pro tanto tempore, antequam crearetur, ſed intellexit eſſe vt actu exiſtentem pro illo inſtanti creationis, pro quo exiſtet; iſtud autem intelligibile videtur eſſe diſtinctum ab iſto intelligibili in ratione intelligibilis, quia videtur aliud intelligibile eſſe potentiale & actuale animę, quia poſſunt eſſe duo actus intelligendi circa illa, quia vtrunq; poteſt intelligi cum oppoſito alterius, ergo reſpectu intellectus diuini, ſunt duo intelligibilia ſecundū duos actus ſecundū rationē: igitur intellectio diuina, quæ eſt vnica, poteſt habere iſta pro obiectis diſtinctis vnici actus ſecundum rem, diſtincti ſecūdum rationem, ſicut poſſunt eſſe obiecta diſtincta duorum actuum intellectus noſtri, & per conſequens diuinus intellectus comparans ſe ad primum extremum, vt creatiuum ad creabile, & ad aliud extremum, vt creans ad creatum, videtur in eſſentia ſua quaſi producere duas relationes rationis ad diſtincta extrema, & ita relatio creatiui & creantis non eſt vna relatio rationis, ſicut nec extrema, ad quæ comparatur, ſunt ibi idem. Confirmatur iſta ratio. In quocunque genere illud, quod eſt potentia tale, non eſt niſi ſecundum quid tale, ergo nō eſt ſimpliciter ei idem illud, quod eſt actu tale; & per conſequens, ſi intelligatur hoc vt in potentia, & illud vt in actu, erit aliud extremum intelligibile ſimpliciter. Prǽterea, Quod dicitur de noua appellatione, videtur irrationabile, quia in quocūque eadē forma habet idē eſſe, videtur eodem modo poſſe appellari ab illa; quia enim forma talis eſt & in tali, ideo tale appellatur ab ipſa, & non è conuerſo; ergo ſi relatio erit eadem & vniformiter ad creaturam ex parte Dei, non videtur quare nō poſſet Deus ſemper vniformiter ab ea appellari. ☞ Quòd enim forma ſit in aliquo, & tamen quòd non poſsit denominari ab ea, vt dicatur habens formam, contradictio eſt, quia non differūt concretum & abſtractum formę, niſi in ſola denominatione ſubiecti; ergo quod creatio actio ſit in Deo, & tamen quod non poſsit denominari ab ea, contradictio eſt.

Aliter dicitur, quod in Deo non eſt aliqua

Opinio Varronis & D Thom. 1 p. q. 13. ar. 7. qua relatio ex tempore ad creaturam, ſed in ſola creatura eſt relatio ex tempore ad Deum, & ſic illa relatio, qua Deus dicitur ad creaturam non eſt in Deo, niſi ſecundum quod eſt in creatura. Quod videtur accipi ab Auguſt. 5. de Trinit. capit. vlt. & à Magiſtro in litera. Confirmatur, Actio eſt in patiente (ex 3. Phyſic.) & tamẽ non denominat patiẽs ſed agens, ſic Deus denominatur à relatione illa, quę eſt in creatura.

Impugnatur. Contra iſtud Quia tunc relatio eſſet in eo, in quo nõ eſt fundamentũ, fũdamentũ enim relationis, qua Deus dicitur ad creaturam, ſi dicatur ad eam, non eſt in creatura, quia potẽtia, quæ fundat relationem, non eſt in creatura, ſed in Deo, ergo relatio illa non erit in creatura. Preterea, oppoſitæ relationes cauſę & cauſati non poſſunt eſſe in eodem, quia magis repugnãt, quàm relatio producentis & producti, quę tamen non poſſunt eſſe in eodem ſuppoſito, licet ſint in eadem natura. Et ſi dicatur, quòd hic ſunt relationes oppoſitæ in eodem ſuppoſito, non tamen denominant ipſũ; Hoc videtur omnino irrationabile, quòd aliqua forma ſit in aliquo ſubiecto, & tamen ſubiectum non poſſet dici tale, quale natũ eſt conſtitui per illã formã.

ARTICVLVS 2.

Vtrum de Deo dicatur aliqua relatio ex tempore.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia, quidquid de Deo dicitur, eſt Deus; igitur eſt ęternũ, non gignitur nouum, nec per cõſequens ex tempore.

¶ 2. Preterea. Nihil æternum dicitur de temporali, ergo nec ẽ conuerſo.

¶ 3. Præterea. Factio non videtur eſſe, ſine mutatione, ergo Deus qui eſt immutabilis non fit aliquid; ſed ſi aliqua relatio noua direretur de eo, poſſet dici fieri ſecundum iſtam relationem.

¶ OPPOSITVM patet per Aug. 5. de Trinit. cap. vlt. & per rationem, quia relatiua ſunt ſimul natura, ergo relationibus in creaturis ex tempore ad Deum correſpondent relationes in Deo ex tempore.

¶ *CONCLVSIO. De Deo dicitur aliqua relatio ex tempore.*

¶ RESPONDEO. Quòd relationes creaturarum ad Deum ſunt nouę & ex tempore. Nec propter iſtas relationes inquantum ſunt ad eum, vt ad terminum, neceſſe eſt ponere aliquas relationes in Deo ex tempore terminãtes iſtas; quod probo, Quia ſecundum Philoſophum. 5. Metaph. cap. ad aliquid. Tertio modo dicuntur relatiua, quæ dicuntur ad aliquid, t. c. 20. quia alia ſunt eorum, ita quòd hæc eſt per ſe differentia duorum primorum modorũ à tertio, quia in primis duobus modis eſt relatio mutua, in tertio autem non eſt relatio mutua, ſed alterũ præciſè refertur ad reliquum, ſed reliquum non refertur, ſed tantùm aliquid eſt eius; omnes autem relationes creaturæ ad Deum pertinent ad tertium modum relatiuorum, igitur qualeſcunque ſunt illæ, quæ ſunt in vno extremo, non oportet alterum extremum ſecundum aliquam relationem in eo terminare illas relationes, ſed poteſt terminare præciſè ſub ratione abſoluti. Et iſtud etiam probatur ex intentione Philoſophi. 9. Metaphyſ. capit. 7. vbi probat, quod actus eſt t. c. 13. prior potentia diffinitione, quia potentia diffinitur per actum; ſi autem actus refertur ad potentiam, tunc etiam ẽ conuerſo actus diffiniretur per potentiam, ſicut dicit Porphyrius cap. de ſpecie, quòd in relationibus mutuis neceſſe eſt in vtrorunque diffinitionibus vtriſque vti. Tunc arguitur ſic, Actus diffinit potentiam, vt terminat relationem eius, aut ergo terminat relationem eius, vt abſolutum, & habetur propoſitum; aut vt correlatiuum, & potentia diffinit actum, igitur vt actus eſt prior diffinitione, eſt etiam poſterior diffinitione; ergo vel diffinit actus potentiã, ſicut ẽ conuerſo, vel ita diffinit actus potẽtiam, quòd ẽ conuerſo non diffinitur per ipſam, & per conſequens actus non refertur ad potentiam, ſed eſt merè abſolutum, & hoc ſub ea ratione, ſub qua diffinit potentiam; diffinit autem potentiam, inquantùm potẽtia eſt ad ipſum, vt relatio ad terminum, ergo actus, ſecundum quod merè abſolutus, eſt terminus huius relationis qualiſcunque ſit illa relatio, ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid. Hoc etiam probatur generalius per omnia relatiua, quia nullum relatiuum primò refertur ad correlatiuum, vt ad terminum in creaturis. Probo. Relatiuum inquantùm relatiuum primò diffinitur per terminum, ad quem refer-

refertur, ergo terminus, vt terminus, prior eſt diffinitione relatiuo, vt relatiuū. Conſequentia patet. 7. Metaph. vbi comparat accidens ad ſubſtantiam; & per Philoſophum. 9. Metaph. vbi comparat potentiā ad actum. Si è conuerſo terminus inquantùm terminus refertur ad relatum, inquantùm fuit relatum, ergo inquantùm terminus habet illud, quod fuit relatum ad ipſū pro diffiniente, & per conſequēs pro prio re ſecundum diffinitionem, ergo Pater eſſet prior Filio ſecundum diffinitionem, & è conuerſo; impoſsibile eſt autem circulum eſſe in prioritate eſſentiali quacunque, ergo impoſsibile eſt Patrem primò referri ad Filiū, inquantùm Filius primò refertur ad Patrem, ergo refertur primò ad illud abſolutum, quod eſt proximum fundamentum relationis, & illud abſolutum eſt prius Patre, vt Pater eſt, & è conuerſo Filius vt Filius refertur ad abſolutum, quod eſt proximum fundamentum paternitatis, & illud abſolutum prius eſt filiatione & Filio inquantùm Filius: nec ſecundum hoc eſt circulus aliquis, ſcilicet quòd Pater inquantùm Pater ſit A, quod eſt abſolutum, & proximum fundamentum filiationis, & quòd filiatione, inquantùm filiatio eſt, prius ſit B, quod eſt fundamentum proximum relationis paternitatis, non enim ex hoc ſequitur, niſi quòd iſta duo abſoluta ſunt priora iſtis duabus relationibus, & hoc verum eſt, imò ambo abſoluta ſunt priora vtraque relatione, quia quælibet relatio non tantùm præexigit fundamentum, ſed etiam terminum, vt terminus eſt. Si igitur quādo ſunt relationes mutuę, termini mutuò referuntur, accidit, quòd ibi terminus, inquantùm terminus eſt, vt è contra referatur; poſsibile eſt igitur aliquid referri ad abſolutum. Et ita videtur hoc rationabile ponere in Deo, qui maximè habet rationem abſoluti, vt creaturę ſunt ad eum. Preterea, Licet intellectus poſſit negotiari circa terminum alicuius relationis tertij modi, & in illo † termino cauſare relationem rationis, tamen illa non eſt ratio terminandi; licet enim intellectus aliquis conferat quadraturam Circuli ad ſcientiam, vt quoddam ſcibile, cauſando in iſto abſoluto relationem rationis, quę eſt ſcibilitas, tamen iſta non eſt ratio terminandi relationem ſcientiæ ad ipſum, iſta enim relatio rationis

t.c. 4. & inde. t.c. 13.

† alias tertio.

non eſt in hoc abſoluto, niſi dum actu conſideratur ab intellectu; ſcientia autem realiter refertur ad ſcibile, non tantùm vt conſideratur ab intellectu, ergo illa relatio rationis in ſcibili non fuit ratio terminandi relationem ſcientiæ. Hoc etiam poteſt declarari in propoſito de Deo, quòd eſſentia diuina licet poſsit comparari ad creaturam, & hoc tam per actum intellectus creati, quàm increati, & ſic in ea cauſare relationem rationis, tamen iſta relatio non eſt ratio terminandi relationem creaturę ad ipſum, non quidem illa, quæ cauſatur per actum intellectus creati; Probo, Quia tunc nullo intellectu creato conſiderante, comparando Deum ad lapidem, ſi Deus produceret lapidem, non eſſet in lapide relatio realiter ad ipſum, quod eſt falſum. Nec etiam illa, quam cauſat intellectus diuinus in eſſentia ſua; Probo, Quia ſi per impoſſibile Deus non eſſet natura intellectualis, (ſicut aliqui poſuerunt Solem eſſe primum principium,) & produceret lapidem, lapis refertur realiter ad eum, & tamen tunc non eſſet relatio rationis ad ipſum.

Vide in Theoremat.

Abſolutè igitur dico, Quòd propter terminationem relationum creaturarum ex tēpore ad Deum, non oportet ponere aliquam relationem in Deo, nec nouam nec antiquam, quę ſit ratio terminandi relationem creaturę; poteſt tamen in Deo poni aliqua relatio rationis, noua quidē, ſicut illa, quæ cauſatur in eo per actum intellectus noſtri conſiderantis ipſum, ſed non noua aliqua per actū intellectus ſui. Quod probo, Quia nunquam eſt tranſitus à contradictorio ad contradictorium ſine mutatione. Patet ex diffinitione mutationis, Si enim nulla mutatio eſſet in aliquo, non eſſet ratio, quare magis vnum contra dictoriorū poſſet, modò eſſe verum, quā reliquum, nec quare magis vnum falſum, quā aliud. & ita vel ambo ſimul falſa, vel ambo ſimul vera; ſed ſi in Deo poſſet eſſe noua relatio per actū intellectus ſui, tūc alicuius cōtradictionis alterū extremū modo eſſet verū de aliquo, quod prius nō erat verū, quia modo conſideratur ſub aliqua ratione, ſub qua prius nō cōſideratur ab intellectu diuino, igitur aliqua mutatio in aliquo eſt, non in eſſentia diuina vt cognita, nec in obiecto conſiderato, quia nondum eſt, nec in aliquo, ad quod com-

Articulus Pariſienſis.

comparatur per intellectum ſuum, niſi ponatur mutatio in ipſo intellectu comparãte, qnia ſicut obiectum comparatum, & illud ad quod comparatur, inquantùm talia non habent eſſe niſi in intelligi, ita nõ poſſunt habere aliud eſſe, nec aliter eſſe, niſi ſit aliud intelligi, vel aliter intelligi eorum; ſed aliter intelligi eorum non poteſt eſſe ſine aliqua mutatione intellectus diuini, igitur nulla relatio noua poteſt eſſe in Deo per actum intellectus ſui, comparando eſſentiam ſuam ad aliquod temporale. Sed iſtud non eſt propter hoc, quod relatio actualis, & potentialis ſunt vna (ſicut dicit prima opinio improbata) ſed propter hoc quod intellectus diuinus ad quodcunque comparat eſſentiam ſuam, in æternitate comparat, licet non pro æternitate; vnde ſicut in æternitate comparat voluntatem ſuam vt creatiuam, ad animam Antichriſti, vt poſsibilem pro aliquo tempore, ita comparat in æternitate voluntatem ſuam vt creantem, ad animam Antichriſti, vt actualiter exiſtentem pro illo nunc, pro quo vult creare animam illam: & iſtæ quidem ſunt duæ relationes rationis, ſicut duo extrema, ſed vtraque æterna, licet non pro æterno. Et ex hoc apparet reſponſio ad iſtã obiectiouem. Si nulla poteſt eſſe relatio noua iu Deo per actum intellectus ſui, igitur ſi intellectus nullus creatus eſſet poſsibilis, & Deus poſſet creare lapidem non poſſet intelligere ſe creantem lapidem, ſicut intellectus creatus poteſt intelligere ipſum creantem lapidem, quando ipſum creat, Conſequens videtur inconueniens qnia quidquid eſt cognoſcibile à nobis, multò magis & ab ipſo. Reſpondeo, Deus poſſet ſe cognoſcere creantem lapidem pro A, ſed non poſſet nouiter cognoſcere ſe creantem lapidem, ſed in æternitate cognoſcit ſe pro A creantem lapidem, ſicut in æternitate cognoſcit ſe pro aliquo tempore creaturum lapidem; hoc eſt dictu, in æternitate cognoſcit relationem actualem eius ad illud, quod pro A inſtanti erit, & cognoſcit relationem ſui, quaſi potentialem rationis, tamen pro aliquo tempore. Breuiter ergo patet, quòd nulla eſt relatio noua in Deo per ſe terminans nouam relationem creaturæ, eſt tamen aliqua noua per actum intellectus creati, nulla autem noua per actum intellectus ſui. Sed contra iſtud membrum primum videtur dubium, quomodo ponatur Deus eſſe Dominus ſecundum Auguſt. 5. de Trinit. capit. vlt. Reſpõdeo, Sola ratione noua, quæ eſt in creatura ad ipſum, ipſe dominatur Dominus, non quidem quòd in creaturis ſint duę relationes oppoſitæ, quarum altera ipſe dominetur, ſed vna tantùm quæ eſt ad ipſum, vt ad abſolutum, & propter hoc quod ſic abſolutum, eſt terminus illius relationis, denominatur, quaſi eſſet in eo noua relatio correſpondens, quemadmodum opus factum ab homine dicitur humanum, non propter aliquid humanitatis, quod ſit formaliter in opere, ſed propter humanitatem, quę eſt formaliter in homine, ad quem opus habet habitudinẽ. Et hęc videtur intentio Magiſtri expreſsè in litera concludentis ex verbis Auguſtin. ait enim ſic. Appellatio, qua creatura relatiuè ad creatorem dicitur, relatiua eſt, & relationem notat, quæ eſt in ipſa creatura; appellatio autem iſta, qua creator dicitur ad creaturam, relatio quędam eſt, ſed nullam relationem connotat, quę ſit in creatore. Et hoc idem videtur Auguſt. dicere. 5. de Trinit. cap. 16. ſecundũ quod Magiſter adducit eum, Quòd temporaliter incipit dici Dominus, quod antea non dicebatur, manifeſtum eſt relatiuè dici, nõ tamen ſecundum accidens Dei, quòd ei aliquid acciderit, ſed planè ſecundum accidens eius, ad quod incipit dici Dominus relatiuè.

Vide in 2. diſt. 1.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum cõcedo, quòd quidquid eſt in Deo, eſt æternum per identitatẽ, ſed non oportet, quod quidquid prædicatur de eo, per hoc quod aliud habet habitudinem ad ipſum, ſit ęternum formaliter, qnia nihil aliud habet habitudinem æternam ad ipſum; ſicut ſi Deus ſit æternus, & diligitur temporaliter à voluntate creata, dicitur quidem dilectus à nobis, ſed non dilectus æternaliter.

¶ Ad ſecundum, conſequentia non tenet, quãdo extrema ſunt alterius rationis, Propter hoc enim, quòd vnũ excedit alterũ, non oportet ſimilem eſſe coexigẽtiam vnius ad alterũ, & è cõuerſo; ſicut nõ ſequitur, quodcunq; æternũ eſt cũ toto tẽpore, ergo omne tẽporale eſt cũ tota ęternitate. Prima vera eſt ratione immenſitatis ęternitatis, & illud deficit in altero extremo, & ideo nõ oportet eſſe cõcomitantiã è cõuerſo, qualis eſt hîc; ita hoc ęternũ poteſt

eſſe

eſſe terminus nouæ habitudinis ad ipſum; quia æternaliter exiſtens poteſt aliquid de nouo producere, & poteſt de eo aliqua appellatio dici ex tempore, ſed temporale non poteſt ita habere habitudinem alicuius æterni ad ipſum. Vel poteſt concedi, quòd temporale etiam poteſt dominari ab habitudine ęterni ad ipſum, ſicut lapis (non tantùm vt ideatum, ſed vt exiſtens) eſt ęternaliter ſcitum à Deo.

¶ Ad tertium. Fieri non determinatũ per aliquid, putà quando prædicatur ſecundũ adiacẽs, notat factionem ſimpliciter eius, de quo dicitur, vt ſi dicatur, Homo fit, denotatur factio ſimpliciter ineſſe homini; ſi autem prædicatur tertium adiacens, ſicut Homo fit albus, non notat fieri, niſi ſecundum quid eius, ſcilicet quòd ſpecificat ipſum: Et ita concederet fortè aliquis de Deo, quòd Deus fit dominus, notando factionem ſecundum quid, putà factionem ſecundum aliquam relationem rationis, vel ſecundum terminationem alicuius relationis; magis tamen concederetur, quòd incipit eſſe Dominus, quia hoc non ſignificat imperfectionem, ſicut fieri, nullo modo tamen conceditur, nec fieri, nec incipere abſolutè.

ARTICVLVS 3.

Vtrum Deus dicat relationem ad creaturam.

¶ *CONCLVSIO eſt quod ſic.*

Opinio Hẽric. quol. 3. q. 4.

RESPONDEO. Hîc Dicitur, quòd illud, quod realiter eſt relatum, eſt realiter ordinatum, ſicut albedo, quę eſt ratio referẽdi realiter ad aliam albedinem, eſt naturaliter ordinata ad illã, pro eo quòd aliquã perfectionem habet iſta ab illa, inquantũ in eis eſt natura perfectior ſimul, quã in altera earum; omne autem naturaliter ordinatum dependet ab illo, ad quod naturaliter ordinatur, pro quanto ſcilicet expectat illud, vt in ipſo fundetur relatio ad illud; & ſi dependet, igitur eſt mutabile, quia dependentia non eſt ſine potentialitate ad actum; & ſi mutabile, igitur imperfectum, quia carens illa imperfectione ad quam mutatur; & ſi imperfectum, igitur limitatum; ergo de primo ad vltimum, ſi realiter relatum, ergo limitatum. Et quia poſſet inſtari, quòd tunc non eſſet relatio realis in diuinis, ideo videtur exponenda illa poſitio de relato ad aliud in natura, ſi enim realiter refertur ad aliquid, quod eſt idẽ realiter ei in natura, nõ oportet, quod dependeat, quia non expectat aliquid aliud à ſe in natura, vt in eo fundetur relatio. Tunc ad propoſitum, cũ Deus non ſit ens imperfectũ, nec mutabile & dependẽs &c. ergo non eſt relatum ad aliquid aliud à ſe, igitur non relatum ad creaturam.

Impugnatur.

1 Contra iſtud videtur, quòd illa, quæ ponuntur connexa, non ſunt connexa; primò quidem ſi ponantur duo albiſsima, illa erũt perfectè ſimilia; Quod declaratur, quia modo perfecta ſimilitudo & ęqualitas eſt in perſonis diuinis, non enim tollitur perfectio ſimilitudinis propter infinitatem fundamẽti, ſed magis ponitur; & ſi per impoſsibile eſſent ibi duo fundamenta, eſſet ſimilitudo realis, quia modo non ponitur eſſe rationis, niſi propter intellectum comparantem illam magnitudinem vnam; igitur ibi eſſet perfectiſsima ſimilitudo, & tamen neutrũ ordinaretur ad alterum, vt à quo haberet perfectionem. Si dicas, quòd natura ſpecifica eſt perfectior in ambobus quã in vno, hoc non eſt vnũ ordinari ad alterũ, quia vnũ illorum nullam perfectionẽ dicit, vel habet per hoc, quod ad alterum eſt, ſiue natura ſit perfectius in ambobus ſimul, quã in altero, ſiue nõ; nec ſequitur, Adinuicem ordinantur, ergo dependent adinuicem. Prętérea, Agens creatum naturale non agit inquantũ eſt imperfectũ, quia agere ſibi cõpetit inquantũ eſt in actu, & agere ſummè cõpetit Deo, & tamen agens tale, inquantùm ſic agens, ponitur habere relationem realem ad creaturam, ergo non eſt neceſſe realiter omne relatum, inquãtùm tale, dependere ad aliud; licet enim agens creatum ad aliquid dependeat, non tamen videtur dependere ad aliquid, quod cauſat, nec inquantùm potentiale, & mutabile, & imperfectum cauſat illud, ſed inquantùm eſt in actu. Tunc ſic. Agens agit inquantùm perfectum, ſed inquantùm eſt agens refertur realiter, ergo non omne relatum inquantùm realiter relatum eſt imperfectum. Pręterea, Si A inquantùm refertur ad B, realiter dependet ad ipſum, pari ratione, ſi relationes mutuæ ſint, B dependet ab A, inquantùm refertur ad A, & ita erit dependentia circularis A ad B, & è cõuerſo, quod videtur impoſsibile; quia

Vide 4. q. quol.

in nullo ordine eſſentiali eſt circulus.

Opinio Varr. & D. Thom. vbi ſupra.

Hîc aliter dicitur, Quòd nulla relatio talis poteſt eſſe realis, quia relatio realis non eſt ſine ordine, Deus autem non habet ordinem realem ad creaturam, quia eſt ſupra ordinem. Contrà. Hęc ratio videtur petere principium, & peccare ſecundum conſequens.

Impugnatur.

Probatio primi; Quia cùm Deus ſit prior creatura multiplici primitate, videtur habere ordinem ad ipſam extendendo nomen ordinis, non tantùm quòd dicatur poſterius ordinatũ ad prius; ſed etiam prius ad poſterius, licet alio modo; oporteret etiam probare, quòd iſta prioritas, quæ poteſt dici ordo, non ſit relatio realis in Deo. Hoc ergo petitur, nec ſequitur ex iſto noto, quòd Deus ſit ſupra ordinẽ, accipiẽdo ordinem prout eſt poſteriorũ ordinatorũ ad prius, ex hoc enim nõ ſequitur, niſi quòd nõ ſit poſterius, & ex hoc non ſequitur, quòd non habeat ordinem generaliter accipiẽdo ordinẽ. Quòd autem ratio peccet ſecundum conſequẽs, probatur, Quia ordo eſt quædam relatio, nõ autem omnis relatio eſt ordo, quia nõ relatio communis fundata ſuper vnum, vt relationes ęquiparãtiæ, ſed ſolę relationes diſquipatantiæ dicunt ordinem; arguendo igitur à negatione ordinis ad negationem relationis, eſt arguere, ac ſi primò negaretur antecedens, & poſtea conſequens.

ARTICVLVS 4.

Vtrum Dei ad creaturam poſsit eſſe aliqua relatio realis.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia Deus ex natura rei abſque cõſideratione intellectus eſt omnipotens, & omniſciens, iſta enim ponuntur in Deo ſicut attributa dicentia in Deo perfectionem ſimpliciter, & omne tale eſt ibi ſecundum naturã rei ſecundum Anſel. Monologion capit. 15. iſta autem dicunt reſpectum potentiæ & ſcibilitatis ad creaturam † poſsibilem, & ſcibilẽ, ergo &c.

alias potentialem.

¶ 2. Pręterea. Deus ab æterno voluit omne creandum eſſe pro eo tempore, pro quo poſtea creauit, & iſtud velle creaturam includit relationem; & tamen non rationis, Probo, quia prius potuit velle creaturam, quã intelligere ſe velle eã, non enim quia ſciuit creaturam, ideo voluit eã, ſed quia voluit eam, ideo ſciuit eam ſe velle; igitur iſta relatio æterna voluntatis Dei ad creaturam eſt realis, quia non eſt in voluntate per actum alicuius intellectus comparantis eam ad aliquid.

¶ 3. Pręterea. Relationes ſecundi modi relatiuorum, quæ ſcilicet fundantur ſuper actionẽ & paſsionẽ, ſunt relationes reales; ſed tales ſũt relationes Dei ad creaturam inquãtùm cauſa, & effectus. Igitur. Si dicas, non eſt verum, niſi in agentibus naturalibus. Cõtrà, Igitur volũtas creata non habebit habitudinẽ realẽ ad ſuum effectũ

Durandus præſenti, diſt.

¶ 4. Præterea. Relationes fundatæ ſuper quantitatem ſunt relationes reales, ex. 5. Metaph. igitur inæqualitas Dei ad creaturam fundata ſuper quantitatem virtutis in Deo, ſcilicet ſuper infinitatem magnitudinis eius, & ſuper magnitudinem virtutis in creatura, ſcilicet magnitudinẽ finitam creaturę, erit relatio realis. Cõfirmatur ratio, Quia magnitudo in Deo eſt fundamentum æqualitatis, quę eſt realis relatio ad intra, magnitudo etiã creaturæ eſt fundamentum relationis realis in creatura; ergo comparando hanc magnitudinem ad illam, videtur, quòd habitudo fũdata ſuper iſta ſit realis.

t. c. 20.

¶ 5. Prætererea. Sicut forma eſt in aliquo, ita denominat illud, ergo ſi non eſt aliqua relatio in Deo ad creaturã realiter, Deus non eſt realiter creator creaturę, quod videtur abſurdum.

¶ OPPOSITVM. Relatio realis eſt ad terminum ſecundum eſſe eius reale, ſed terminus neceſſariò exigitur ad relationẽ realem; ergo ſi Deus referatur realiter ad creaturam, creatura ſecundum eſſe reale fuiſſet eterna.

¶ *CONCLVSIO. Relatio Dei ad creaturam non poteſt eſſe realis.*

¶ RESPONDEO, Quòd in Deo non eſt aliqua relatio realis ad creaturam, cuius ratio accipitur ex perfecta ſimplicitate, & ex perfecta neceſsitate Dei, quia enim Deus perfectè ſimplex eſt, nihil eſt in eo, quod nõ eſt ipſum, ſecũdũ Aug. 11. de Ciuit. c. 10. Deus ſimplex eſt, quia hoc eſt, quod habet. Perfecta eius neceſsitas eſt etiam ex ſe eſſe tale, quòd non variabitur eius eſſe, quacunque hypotheſi poſita, ſiue poſsibili, ſiue impoſsibili circa aliud à ſe, quia alia non ſunt neceſſaria, niſi ſecundariò. Ex his ſequitur, quòd nulla eſt in eo realitas, quę neceſſariò coexigat aliud à ſe, tale enim neceſſariò coexigens aliud à Deo, non eſſet illo

coexa-

coexacto non exiſtente; & per conſequēs aliquid, quòd perfectè eſſet idem Deo. nō eſſet aliquo alio, quod non eſt neceſſariū ex ſe, non exiſtēte, relatio autem realis de neceſsitate coexigit ad ſuum eſſe, terminū illius relationis, ergò in Deo non eſt relatio realis ad aliud à ſe.

Obiectiones 4. ·Contra iſtam rationem inſtatur. Primò. Quia licet creatura non ſit neceſſaria in eſſe actuali, tamen videtur, quòd aliquid aliud à Deo ſit neceſſarium in eſſe poſsibili, quia ipſum poſsibile eſſe eſt neceſſariū, quod probatur ex hoc, quia prius videtur aliquid poſsibile poſsibilitate eius in ſe, quā ſit relatio Dei ad ipſum, nam non eſt potentia in aliquo, niſi reſpectu poſsibilis in ſe, quia ad impoſsibile non eſt potētia, ergo relatio Dei ad creaturam inquātùm poſsibilis, non coexigit aliquid, quod nō ſit ſub illa ratione neceſſariū, ſub qua terminat; relatio autem in Deo ad creaturā, vt poſsibilem, videtur eſſe eadem cum relatione eius ad creaturam vt actualem, per illam deductionem poſitam pro prima opinione ar. 1. ergo aliqua relatio poteſt eſſe in Deo ſtāte neceſsitate eius ſimpliciter ad creaturam, vt poſsibilem & eadem etiam eſt cum illa, quæ eſt ad creaturam, vt actualem. Item, Si creatura habet eſſe quiditatiuum, inquantùm habet eſſe exemplatum (ſecundum vnam poſitionē) iſtud eſſe creaturæ eſt neceſſarium, igitur reſpectus ad iſtud, vt ſic videtur poſſe eſſe abſque poſsibilitate cum eo, in quo eſt talis reſpectus. Item. Si Philoſophi ponerēt aliqua alia à Deo producta eſſe formaliter neceſſaria (ſicut dictum eſt de opinione Ariſt. & Auic. diſtinct. 8) Tunc reſpectus ad illa poſſet eſſe in Deo; & tamen ſtaret neceſsitas entitatis diuinæ, quia terminus illius relationis (ſecundum illam poſitionem) eſſet neceſſarius; ergo tenendo poſitionem Philoſophorum, qui tamen negabant in Deo relationem realem, iſta relatio iam poſita ex ſimplicitate, & neceſsitate Dei, non videtur ſufficiens. Item quartò. Tunc in nulla creatura magis neceſſaria deberet poni reſpectus realis ad minus neceſſariū, & ita in corporibus cæleſtibus nō eſſet reſpectus, realis ad generabilia, & corruptibilia. Ad iſta. Quanuis ad duo prima poſsit reſponderi quaſi vno modo. (Ad primum, per hoc quod eſſe poſsibile, non eſt niſi eſſe ſecundum quid, quia hoc eſſe non eſt ſimpliciter eſſe creaturæ, ſicut nec eſſe hominem mortuum, eſt eſſe hominis, nec plus ponit iſta poſsibilitas in re, quàm cæcitas in oculo, & ideo ad ipſum non eſt aliqua relatio ſimpliciter, ſed ſecundum quid: Ad ſecundum ſimili modo, quod eſſe exemplatum non eſt eſſe, niſi ſecundum quid, & ideo habitudo ad talem terminum non eſſet realis, ſicut & terminus non eſt realis.) Tamen poteſt dici vna reſponſione generali ad omnes iſtas inſtantias; Quòd neceſſarium ex ſe (vt dictum eſt) non mutabitur ſecundum aliquid perfectè idem ſibi quacunque poſitione poſsibili, vel impoſsibili facta circa aliud à ſe; quidquid autem eſt in perfectè ſimplici, eſt idem ſibi perfectè, ergo neceſſarium ex ſe, igitur nihil in eo poteſt mutari quocunque poſito circa aliud; nihil autem aliud à Deo eſt ita formaliter neceſſarium, ſicut Deus (ſecundum quancunque poſitionem) quia ſi poneretur aliquid formaliter neceſſarium, non tamen ſine omni dependentia ad primum neceſſarium, & ideo non eſſet ex ſe neceſſarium; igitur nulla realitas in primo mutabitur propter poſitionem quancunque circa aliquid tale quod non eſt ex ſe formaliter neceſſarium, fieret autem mutatio in aliqua realitate in primo propter mutationem in alio à ſe, ſi aliqua realitas in ipſo neceſſariò exigeret aliquid aliud à ſe; Et tunc ad duas inſtantias de poſsibili & eſſe quiditatiuo ſecundum aliquos, Reſpondeo, Primò, non eſt illud poſsibile eſſe ex ſe neceſſarium in tali eſſe, etiā neceſſarium formaliter poſsibile, ſicut eſt Deus ex ſe actu neceſſarius; Secūdò, nec illæ quiditates ſunt ex ſe neceſſariæ in illo eſſe quiditatiuo, ſed per participationem ſunt ſic neceſſariò entes; Nec tertiò creaturę ſi eſſent neceſſariæ (ſecundum Philoſophos) eſſent ita neceſſarię ſicut primum, ſed haberent neceſsitatem tantùm participatam; & ideo ponere iſta nō eſſe, non poſſet ita impoſsibile, ſicut aliquam realitatem in primo non eſſe, quia nullum iſtorum eſt ita neceſſarium, ſicut quęcunque realitas in primo eſt neceſſaria, & tunc ex hac poſitione minus impoſſibili videretur ſequi impoſsibilius; nunc igitur ad aliquod iſtorū licet aliquo modo neceſſariū, non tamen ex ſe neceſſariū poſſet eſſe aliqua realitas in neceſſario ex ſe

Henrici quodlib. 8. q. 6. in fine.

Soluuntur.

neceſſariò. Ad quartū dico, Quòd ſi aliquid magis neceſſariū eſſet etiā † ſummè (alias ſimpliciter.) ſimplex, hoc eſt nō cōpoſitū, nec cōponibile cū aliqua realitate nō neceſſaria, magis neceſſariū non haberet relationē ex ſe ad minus neceſſariū; ſed iſtud ſuppoſitum eſt falſum, quia licet aliquod corpus cæleſte poneretur in ſe eſſe neceſſariū, non tamen eſt ſummè ſimplex, quin poſsit recipere aliquam realitatem non neceſſariam aliam à ſe: Deus autem ſicut non poteſt eſſe illud, quod eſt in ordine ad aliquid nō ex ſe neceſſarium, ita non poteſt habere aliquam realitatem in ordine ad aliquid tale, quia illa realitas eſſet ipſum.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum & ſecundum de omnipotētia, & omniſcientia, & voluntate futurorum dicetur in quæſtionibus ſpecialibus de eis. (Diſtinct. 35 & 39.)

¶Ad tertium, de actione & paſsione. Philoſophus non dicit, quòd illæ relationes ſunt reales, ſed dicit quod ſunt mutuę, & in hoc præcisè diſtinguūtur prim⁹ & ſecūdus modus relationis à tertio modo relationis. Sed quidquid ſit de dicto Philoſophi, propoſitio non eſt vniuerſaliter vera, vel de ſe vera, quādo agens eſt ex ſe neceſſarium & perfectè ſimplex, ſicut dictum fuit in ſolu[e]ndo.

(Dubium.) Sed quæres, Quare igitur ſunt relationes reales, quæ fundātur ſuper actionē & paſſionē in creaturis? Quāuis ad hoc nō oporteat dicere propter ſolutionē argumēti, tamen dicitur, quòd hoc eſt verum de agente naturali, quia ipſum ex forma, quā habet, qua eſt actiuū, naturaliter inclinatur ad effectū producendū, agens autem liberum non inclinatur naturaliter ex forma, quā habet ad effectū, & tunc cùm Deus ſit agens liberè, ſequitur, vt ſuper actionē eius non fundatur relatio realis. Contrà: Philoſ. concedētes Deum naturali neceſsitate producere res, negauerunt relationem realem eius ad iſtas, igitur iſta non eſt præcisè ratio. Similiter, voluntas creata videtur habere relationē realem ad ſuum effectum, licet ſit libera. Pręterea, Effectus ex ſua entitate abſoluta nō neceſſariò requirit cauſam proximam, poſſet enim eadem entitas abſoluta eſſe à cauſa prima, & tamen quando producitur à cauſa proxima, habet relationem realem ad eā; igitur non requiritur ad relationem realem, quòd natura illa abſoluta, in qua fūdatur, neceſſariò inclinetur ex ſe ad alterum extremū.

Item, Similitudo eſt relatio in duobus albis, & tamen vnum album præcisè conſideratū, inquantū eſt fundamentum relationis, non videtur inclinari ex entitate ſua, quæ eſt fundamentum ad alterum extremum, maximè ſumma albedo ſi ponatur ad aliam albedinem ſummam, ſicut argutum fuit contra primam opinionem in articulo 3. Item. Si ante relationem realem ſemper oporteret ponere in fundamento inclinationem naturalem ad terminum, ergo ante relationem realem, ſemper eſſet relatio realis, quia illa inclinatio ad alterum eſt relatio realis. Ideo breuiter, Nō videtur neceſſarium ad relationē realē, quòd illud abſolutum, quod eſt fundamentum vnius relationis ex ſe inclinetur ad reliquū, ſed quòd ipſum ſit tale, quòd poſito termino ad ipſum & ad terminum, ſequatur talis habitudo ex natura extremorū; ita quòd quæcūq; relatio cōſequitur ad extrema ex natura rei ſine conſideratione intellectus, eſt realis: Et tūc dico, quòd omne agens creatum tale eſt, quòd poſito aliquo effectu per ſe ipſum ad ipſum, vt ad fundamentū, & ad † productum, vt ad terminum, conſequitur habitudo eorum. (alias productiuum.) Ratio autem, quare relatio realis actualiter conſequitur, non eſt, niſi quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud, ſicut ratio quare albedine, & albedine poſitis ſequitur relatio realis actualis; vt ſimilitudo non eſt, niſi hęc albedo, & illa albedo; & Binarium & Ternarium poſita in eſſe, quare ſequitur maioritas & minoritas realis, non eſt alia ratio, niſi quod hic eſt Binarius, & ille Ternarius. Sed tamen ratio potentialitatis in fundamento, & termino, quare ſcilicet poſsit ſequi habitudo realis, poſſet aſsignari generalis; quæcunq; enim poſſunt eſſe partes alicuius totius, ſunt poſsibilia ad formam illius totius, & ſicut etiāſi poſſunt eſſe partes alicuius totius vnius, per ſe poſſunt eſſe poſsibilia ad formam illā, qua illud eſt per ſe vnum (ſicut patet de partib⁹ corporis organici reſpectu animę intellectiuæ) & etiamſi poſſunt eſſe partes alicuius vnius vnitate ordinis, poſſunt eſſe poſsibilia ad formam illius, à qua illud totum eſt vnum ſecundum ordinem. Et generaliter patet propoſitio de potentialitate partium, ſecundum Philoſophū 5. Metaph. vbi vult, quòd partes ſūt ſicut materia reſpectu totius omnia autem creata, quia limitata, nata ſunt eſſe partes totius (t. c. 3. 4. & 30.)

tius

tius vniuerſi, quod eſt vnum vnitate ordinis, ſicut patet, 12. Metaphyſic. Et ideo quodlibet illorum eſt potentiale ad iſtam formam, quę eſt ordo, vt ſcilicet habeat ordinem ad aliam partem, & hoc vel ſecũ dum eminentiã, quæ eſt in naturis diuerſis in vniuerſo, vel ſecundũ æqualitatem, quia ordo eſt parium diſpariumq; rerũ diſpoſitio ſecũdũ Aug. 19. de Ciui. c. 13. vel ſecundũ actionem & paſsionẽ, ſiue ſecundũ cauſalitatẽ; & ideo quodcũq; agẽs creatũ producens effectum, ita potentiale eſt, quòd ad ipſum, & ad effectũ productũ poteſt cõſequi ordo inter ea, non ſic inter agens illimitatum & eius effectũ, quia illud agens non eſt potentiale, nec ad form. ã abſolutam, nec ad relationem propter eius infinitatem.

¶ Ad quartum de quãtitate poteſt reſpon deri per idẽ, quia omne creatũ quatũ ſiue mole, ſiue virtute ad aliud quantũ creatũ, etſi ponatur eſſe habere relationem realẽ propter hoc, quòd ordo, à quo eſt vnitas vniuerſi, poteſt attendi inter talia quanta, tamẽ quanti infiniti nulla poteſt eſſe habitudo realis ad quantum finitum. Et cũ cõfirmatur ratio per æqualitatem, quę eſt reſpectus realis in diuinis & in creaturis, Reſpondeo, quòd in diuinis eſt realis, quia eſt habitudo ex natura rei, & ſtat cum ſimplicitate, & neceſsitate relati in ſe, quia nõ refertur ad aliud, quod eſt minus neceſſarium formaliter quã ipſum relatũ: in creaturis eſt relatio realis propter ipſam potẽtialitatem quantorũ relatorũ. Comparando autem illã quantitatem infinitã ad illã finitam, vtraque ratio deſtruitur, quia iã tollitur ſimplicitas & neceſsitas in vno extremo, & tollitur potentialitas & limitatio in altero.

¶ Ad quintum dico, Quòd realitas aliquãdo determinat compoſitionem, & tunc nihil aliud eſt, quã illud quod verè eſt, ſicut iſta propoſitio eſt realiter falſa, hoc eſt verè eſt falſa; ſi autem realitas accipiatur, prout determinat prædicatum, hoc eſt, Deus eſt Dominus realiter, licet poſsit negari iſta, tamen poteſt concedi, ſecundum quòd Dominus non notat relationem aliquam in Deu, ſed quia Deus terminat relationem realẽ creaturę, vt dictũ eſt art. 2.

¶ Dubium eſt vtrum relatio noua creaturę ad Deum, neceſſariò coexigat relationem nouam Dei ad creaturam. Quòd ſic 5. de Trinit. cap. 16. Sicut autem non poteſt eſſe ſeruus qui non habet dominum, ſic nec dominus, qui non habet ſeruum, Item, correlatiua ſunt ſimul natura. Item ibidẽ. Si ergo numus poteſt nulla ſui mutatione toties dici relatiuẽ &c. quantò facilius de illa immutabili Dei ſubſiſtentia &c. Contrà. Sunt argumenta pro improbatione huius opinionis tenentis, quòd ſolũ modo ſecundum reſpectus diſtinguũtur iſta tria in Deo, & ſunt reſpectus ſecundũ rationem, differentes ſolummodo nomine, creatiuus, creaturus, creans; creatio illa terminans conuenit ei ex tempore, quia creatura refertur ad ipſum, tamen creans actiuè potius eſt ratio creari paſsiuẽ, quã è cõuerſo, ſcilicet principaliter prius; relationes autem, quas conſueuerunt dicere de Deo ex tempore, non ſunt propriè relationes, ſed nomigenes æternarum relationum.

DISTINCTIO XXXI.

MAG. Præterea conſiderari &c.

HAEC de proprietatibus, quę ſũt propriè perſonarum, nunc iã de his, quę appropriatæ dicuntur, agit Magiſter hac diſtinctione, ſunt æqualitas, ſimilitudo, & alia. Circa hanc diſtinctionem quæritur de æqualitate diuinarum perſonarum, vnico artic.

ARTICVLVS

Vtrum identitas, ſimilitudo & æqualitas, ſint relationes reales in Deo.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia Aug. 5. de Trinit. cap. 6. Vt ipſi cogantur dicere, ſecundum quid ſit æqualis Patri Filius, vtrum ſecundũ id, quod ad ſe dicitur, an ſecundum id, quod ad Patrem dicitur; non enim ſecundum id, quod ad Patrẽ dicitur. Reſtat igitur vt ſecundũ illud, quod ad ſe dicitur, dicatur æqualis. Et infert. Reſtat igitur, vt ſecundum ſubſtantiam ſit æqualis; Igitur æqualitas nũ dicitur ibi ſecundum relationem.

¶ 2. Pręterea, Forma eiuſdem ſpeciei non numeratur niſi per materiam. Probo, Omnis forma ſeparata à materia habet totam ſpeciem (ſecundum aliquos) D. Thom. 1. p. q. 1. ar. 1. ergo æqualitas in diuinis, cum ſit forma eiuſdem

eiuſdem rationis, & ſine materia non plurificatur, nec diſtinguitur, ergo non eſt alia æqualitas in Patre & Filio, & per conſequens non eſt realis in Patre, quia tunc requireret relationem diſtinctam correſpondentem in Filio.

¶ 3. Prçterea. Si in Patre eſt alia æqualitas ab ea, quæ eſt in Filio, pari ratione, & alia ab æqualitate, quæ eſt in Spirituſancto, & tunc çqualitati in Filio, & æqualitati in Spirituſancto correſpondebit alia, & alia çqualitas in Patre, quia correlatiua cõmultiplicantur; igitur in Patre erunt duæ æqualitates, quod videtur inconueniens.

¶ 4. Præterea. Si iſtę ſunt relationes, igitur æquè realiter ſunt diſtinctę ſicut relationes originis, & per conſequẽs ita poſſent cõſtituere perſonas diuinas, ſicut & illę originis; & ſi poſſunt conſtituere, igitur conſtituunt, quia non eſt ibi potentia ſine actu.

¶ OPPOSITVM. Hilarius. 3. de Trinit. Similitudo ſibi ipſi non eſt.

¶ *CONCLVSIO. Identitas ſimilitudo & qualitas ſunt relationes reales in Deo.*

¶ RESPONDEO. Videtur dicendũ, quòd ad relationẽ realẽ tria ſufficiũt; Primo, quòd fũdamentũ ſit reale, & terminus realis, Secũdò, quòd extremorũ ſit diſtinctio realis, Tertiò, quòd ex natura extremorũ ſcilicet fundamẽti, & termini ſequatur ipſa talis relatio, abſq; ope alterius potentię comparantis vnum extremum alteri.

Opinio Henric. quodl. q. 1. Quantũ ad primam conditionẽ relationis, negatur hîc eſſe fundamentum reale, quia dicitur, quòd magnitudo, quæ eſt fũdamentũ çqualitatis, tranſijt in eſſentiam (ſecundũ Aug. 5. de Trinit. c. 8. & alibi in multis locis) & ita nõ manet ſub ratione magnitudinis, niſi ſecundũ ratioem. Sed

Impugnatur. cõtra iſtud, Eſſentia diuina, vt eſt primum obiectũ ipſius intellectus diuini, viſa prima cognitione intuitiua ante omnẽ negotiationẽ cuiuſcunq; intellectus, eſt obiectũ beatificũ illius intellectus, quia ille nõ beatificatur per actũ negotiatiuũ; igitur ex ſe abſq; omni negotiatione intellectus eſt formaliter infinita, quia nihil beatificat, niſi formaliter infinitum, ergo eſt ibi magnitudo virtutis, imò infinitas magnitudinis ex natura rei. Itẽ, Intellectus, antequã intelligatur aliquid intelligere vel negotiari, eſt cõprehẽſiuus illius eſſentię vt primi obiecti, & ita ex hoc vi negotiationis circa illud potẽs eſt reducere omnes relationes in actũ, quę poſſunt circa illã eſſentiã conſiderari; igitur ex natura rei, ille intellectus eſt infinitus, igitur & eſſentia, in qua fũdatur. Præterea, ratio illorũ non valet, Quia licet quãtitas accidẽtalis dicat aliquid additũ naturæ ſubiecti, & ideo ipſa nõ poſsit manere ſub ratione ſua formali, & tranſire in eſſentiam ſecundum identitatem, tamen magnitudo virtutis in omni ente trãſit in illud, cuius eſt per idẽtitatẽ etiam in creatura; Probo, Si enim Angelus habet aliquã magnitudinẽ virtutis, de qua dicit Aug. 6. de Trini. c. 8. In ijs enim, quę nõ mole magna ſunt, hoc eſt maius eſſe, quod eſt melius eſſe: ſi iſta magnitudo perfectionalis non ſit idẽ eſſentię, circũſcribatur ab ipſa eſſentia, ipſa eſſentia remanẽte, quæro, Quem gradũ perfectionis tenet in ente, vel in entibus, nihil enim eſt, niſi aliquẽ gradũ determinatũ perfectionis habeat inter entia, ergo adhuc manet in ipſa eſſentia magnitudo virtutis, quã dicitur ſic, vel ſic perfectũ ens; iſta igitur quãtitas in omnibus trãſit per idẽtitatẽ, & cum hoc manet in omnibus ſecundũ rationẽ propriam, inquantũ eſt fundamentũ æqualitatis vel inęqualitatis perfectionalis in entibus, nã per iſtã, vnum ens eſt æquale vel inęquale alteri ſecundum perfectionẽ, quia ratio talis quantitatis eſt dicere modũ intrinſecũ illius perfectionis, cuius eſt; & ex hoc, quòd dicit modũ manet, ex hoc autẽ, quod dicit intrinſecũ per identitatẽ, tranſit in eſſentiã, cuius eſt. Dico igitur ad hoc, quòd eſt fundamentũ æqualitatis reale ex natura rei, nõ tantùm remotũ, quod eſt eſſentia, ſed propinquũ, quod eſt magnitudo, ſiue ſpecialius, quod eſt infinitas. ☞ Ex hoc probatur generalius per omnes rationes, quæ fiũt ad oſtendendũ eſſentiam primi eſſe infinitã, quia omnes illę concludũt, quòd ex natura rei, ipſa ſit infinita. Nã quæcunq; via ad ipſã ſumatur, ſiue in ratione principij effectiui, ſiue finalis, eminẽtis, & menſurãtis, & participati (quę viæ tactę ſũt diſt. 2.) omnia, inquã, ſunt ad ipſam, ſcilicet quòd ipſa eſt ibi ex natura rei, circunſcripto omni actu intellectus, quia nulla dependentia effectus infiniti vt participantis eſt ad aliquid ſub ratione formali entis rationis: ſicut probari poteſt per rationes diſtinct. 3. factas contra ſextam opinionem

nem. Eſt igitur hic ex natura rei illud, quod ponitur fundamentum proximum æqualitatis, & ratio fundandi, ſcilicet vnitas, quia ſecundum Damaſc. cap. 6. illic (ſcilicet in Deo) commune, & vnum re conſideratur; non ſic in creaturis, ſed commune ibi eſt in intellectu tantum.*

Secundum principale, ſcilicet quòd iſta relatio requirat extrema realiter diſtincta, patet per Hilarium vt dictum eſt in opponendo. Et per Auguſt. 6. Trinit. cap. 10. quòd in Filio eſt prima æqualitas, Quod non eſt verū, ſi aliqua perſona poſſet dici ęqualis ad ſe, tūc enim Pater prius eſſet ęqualis, ſed quia æqualitas nō poteſt intelligi ſine diſtinctione, & prima diſtinctio eſt inter Patrem & Filium producto Filio, ideo eſt in eo prima æqualitas terminatiuè, & quaſi ſubiectiuè accipiendo illam æqualitatem, qua Filius eſt ęqualis Patri. Hoc etiam probatur per hoc, quia relationes originis ponuntur reales, & tamen non præexigunt diſtinctionem extremorum, ſed quaſi formaliter cauſant eam; iſtæ autem relationes illā diſtinctionem, quaſi cauſatam per relationes originis, præſupponunt, ſicut communiter ponitur, quòd iſtæ non poſſunt pullulare in eſſentia, niſi iam præexiſtentibus relationibus originis in ea; igitur iſta videntur magis requirere diſtincta extrema, quàm relationes originis, vel ſaltem non minus. Et ſi obiicias, Quòd iſtæ non ſunt alterius rationis, ſicut illę originis, Hoc non concludit, niſi quòd nō diſtinguūtur ſpecie, in creaturis autem non tantùm relationes ſuppoſitionis, & ſuperpoſitionis ſunt reales, vbi extrema differunt ſpecie, ſed etiā relationes communes ſunt reales in extremis, vbi extrema differunt numero; ergo hîc ſufficit diſtinctio realis numeralis in extremis ad realitatem relationum communium, ſicut ad diſtinctionē relationū originis, quę quaſi ſpecie differunt.

Quantum ad tertiam conditionem, videtur quòd iſta relatio conſequatur perſonas ex natura rei, ſine omni comparatiõe per aliquam potentiam extrinſecam comparantem; quia enim Pater generando communicat Filio perfectè ſuā eſſentiam, ideo communicat ei eandem magnitudinem infinitam, ſicut dicit Auguſt. cōtra Maximinum lib. 3. cap. 18. Quòd ſi dixeris. Eo ipſo maior eſt Pater Filio, quia de nullo genitus, genuit tamen ęqualem. Cito reſpondebo, Imò ideo non eſt Pater maior Filio, quia ęqualem genuit nō minorem. Non videtur igitur aliqua ratio, quare ęqualitas Patris ad Filiū nō debeat poni relatio realis. Conſimiliter poteſt dici de ſimilitudine, ſicut in creaturis eſt duplex ſimilitudo, ſcilicet eſſentialis ſeeū dū differentiam ſpecificā, & accidentalis ſecundum aliquam qualitatem accidentalē; licet prima negetur in propoſito, quia Deus non habet aliquam differentiā ſpecificam, tamen quia illud, quod eſt differentia ſpecifica in creatura, eſſet tota eſſentia indiuini, nihil minus eſſet forma reſpectu indiuidui, ideo nihil minus eſſet reſpectus ſimilitudiniſtūc, quā modo. Ideo, videtur ibi propriè poſſe concedi ſimilitudo ſecundùm eſſentiam, non inquantū quid, ſed inquantū eſt actus, & quaſi forma, qua perſonæ ſunt Deus; & etiam ſimilitudo ſecundū attributa omnia, quę ſunt quaſi proprietates huius naturę, ſicut dicit Damaſc. cap. 5. Non naturam, ſed quę circa naturā ſunt, dicunt; Et tunc ſicut ex natura rei eſt fundamentum ęqualitatis, & diſtinctio realis extremorum, & iſta relatio eſt ibi ſine opere intellectus, ita eſt de ſimilitudine. De identitate etiam dici poteſt, quòd ipſa dupliciter accipitur in diuinis, Vno modo eiuſdem perſonæ ad ſe, ſicut Pater eſt idem ſibi, Alio modo vnius perſonæ ad aliam, ſicut Pater eſt idē Filio, & è conuerſo; de prima identitate aliàs; de ſecunda poteſt dici, ſicut de aliis, quòd eſt realis, quia ibi eſt vera vnitas ex natura rei, & ſufficiens diſtinctio extremorum, nec videtur neceſſaria comparatio intellectus ad eſſe huius idētitatis. Etſi identitas eiuſdem ſuppoſiti ad ſe in creaturis ſit relatio rationis tantùm, quantum ad fundamentum tamē, nunquam eſt vera, & perfecta identitas, niſi in Deo tantū, nam Sortis ad ſe nō eſt perfecta identitas, quia rationis tantùm, & ita omnis talis eſt ens ſecundum quid, nec Sortis ad Platonem eſt perfecta identitas, quia non fundatur in perfecta vnitate; Hîc autem Patris ad Filium identitas eſt perfecta, quātū ad fundamentum, quia Patris ad Filiū eſt perfecta vnitas, & perfecta realis identitas, quia realis diſtinctio eſt, & ſufficiens extremorum. Vide q. 6. quodl.

Sed de æqualitate ſunt duo dubia. Primò enim videtur, quòd non eſt relatio diſtincta ab identitate, & ſimilitudine, quia Obiectiones 1.

 (ſicut

48.q 1. (ſicut dictum eſt aliàs) infinitas non eſt ſpeciale attributum, ſed dicit modum intrinſecũ cuiuſlibet attributi, & pari ratione magnũ, quòd quaſi dicit indiſtinctè, quod infinitum dicit diſtinctè, ergo magnitudo eſſentię non diſtinguitur ab eſſentia, nec eſt illa diſtinctione, quę eſt inter attributa, & per conſequens æqualitas ſecundum illam magnitudinem non diſtinguitur ab identitate, quæ eſt ſecundum eſſentiam, ſimiliter magnitudo ſapientiæ non diſtinguitur à ſapientia illa diſtinctione, quæ eſt inter attributa; ergo æqualitas ſecundum magnitudinem ſapientiæ non diſtinguitur à ſimilitudine ſecundũ ſapientiã, omnis autẽ magnitudo eſt vel eſſentię ſecum quam proprie eſt idẽtitas; vel attributi, ſecundum quam alicuius eſt ſimilitudo; ergo nulla videtur propriè æqualitas eſſe in diuinis diſtincta ab identitate, & ſimilitudine. Præterea, Si etiã quodlibet attributum habet ſuam magnitudinem propriam, ſupra quam videtur fundari ęqualitas, igitur tot erunt ęqualitates perſonarum, quot ſunt attributa.

Soluuntur. Ad primum poteſt concedi, quòd ſicut in creaturis poteſt eſſe ſimilitudo ſine ęqualitate, ſicut remiſſum album eſt ſimile intenſo albo, licet non perfectè, nõ autem è conuerſo poteſt eſſe ſine ſimilitudine æqualitas, & hoc in forma illa, in qua aliqua nata ſunt aſſimilari, ideo comparãdo aliqua in forma, ſecundum quam nata eſt eſſe ſimilitudo, æqualitas videtur quaſi determinare ſimilitudinem, & fundamentum ſimilitudinis; ita poteſt concedi hic, quòd æqualitas non ita diſtinguitur ab identitate, & ſimilitudine, ſicut illa inter ſe, ſed quòd ipſa dicat proprium modum fundamenti vtriuſque illarum duarum relationum, & quaſi etiam modum propriũ vtriuſque relationis, ſcilicet quòd tã identitas quàm ſimilitudo ſit perfecta; quia ſi per impoſſibile Pater haberet deitatẽ maiorem, & Filius minorem, eſſet aliqua idẽtitas, ſed quia fundamẽtum identitatis nõ haberet eandem magnitudinem, non eſſet identitas perfecta, quia nec cum æqualitate; ſimiliter ſi per impoſſibile Parter haberet maiorem ſciẽtiam, & Filius minorem, eſſent aliquo modo ſimiles, ſed quia deficeret modus ille fundamenti, ſcilicet magnitudo perfecta, ideo non eſſet ſimilitudo perfecta. Nũc autem magnitudo, quæ eſt quaſi modus fundamenti identitatis & ſimilitudinis fundat æqualitatem, quę eſt quaſi modus ſimilitudinis & identitatis, quia dicit vtrãq; illarũ, vt perfectam. Ad ſecũdum poteſt concedi, quòd quot ſunt perfectiones in Deo ſimpliciter, tot ſunt etiam magnitudines, & tot æqualitates, ſicut tamen illæ omnes ſunt ſimpliciter vna res, ita & æqualitates ſecundum eas ſunt ſimpliciter vna res. Ex hoc patet quo modo Magiſter bene aſsignat diſt. 19. ęqualitatem perfectam in tribus, ſecundũ Auguſt. de Fide ad Petrum, cap. 1. ſcilicet magnitudine, poteſtate, & æternitate. Per magnitudinem quidem intelligitur fundamentum omnis ęqualitatis ad intra, ſecundum quancunque perfectionem ſimpliciter in omnibus attributis, accipiendo magnitudinem non pro aliquo attributo diſtincto, ſed vt eſt cõmune magnitudini cuiuslibet attributi: Et per poteſtatem notantur perſonæ eſſe ęquales ad obiecta extra, & hoc ſequitur ad primum, quia æqualitatem valoris in forma in ſe ſequitur æqualitas vigoris in ratione actiui ad extra: Et per ęternitatem notatur ęqualitas eſſe in eis, quaſi ſecundum duratione; ęqualitas autem ſecundum quantitatem diſcretam non quęritur ibi; quantitatibus autem continuis in creaturis, quę ſunt quantitas permanens & ſucceſsiua, correſpondet ibi magnitudo, & ęternitas. poteſtas autẽ ſiue potentia non eſt tertia quãtitas, ſed reſpectus magnitudinis ad extra, vt prædictum eſt ſtatim. Vide e q. quol.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd album & album dicuntur ſimilia ſecundum albedinem, & hoc prout li ſecundum notat ſuum determinabile eſſe fudamentum proximum relationis ſimilitudinis, dicuntur etiam ſimilitudine eſſe ſimilia formaliter; ita dico quòd Pater & Filius ſunt æquales ſecundũ eſſentiam, vt li ſecundum notat fundamentum proprium æqualitatis, quia iſtæ relationes cõmunes fundãtur ſuper aliquid, quod eſt commune, vt eſt commune, nihil autem commune vnum eſt in perſonis, niſi eſſentia vel eſſentiale. Et ſi obiicias, Tũc poſſet dici Pater ſecundum eſſentiã, quia eſſentia eſt fundamẽtũ paternitatis, quod tamen non conceditur. Iſtud argumentũ licet aliàs fecerim ad probandum, quòd relatio originis non ſint actus eſſentię, dist. 5. & 26. (☞ Quia vbicũque relatio eſt actus fundamenti, ibi ſuppoſitum poteſt dici ad alterum,

torum, ſecundum illud fundamentum, ſicut Sortes ſecundum albedinem eſt ſimilis, ignis calore calefacit, lapis ſecundum quiditatem lapidis eſt menſura notitiæ lapidis; hæc non conceditur, Pater deitate eſt Pater vel ſecūdum deitatem, ergo. Sed videtur ita poſſe argui, quòd nec ſecundū deitatem eſt equalis, quia iſta relatio non eſt actus fundamenti. Reſpondeo. Vbi relatio eſt actus fundamenti, ibi ſecundum fundamētum dicitur aliquid ad alterum, hanc enim accepi, ſed non concedo è conuerſo, quòd vbicunque aliquid dicitur ad alterum ſecundum fundamentum, quòd ibi relatio ſit actus fundamenti, quia vniuerſaliter tale; ſecundū eſt nota cauſæ inhærentiæ per ſe ſecundo modo, nō primo modo, & bene actiuo fundamenti per relationem concludit fundamentū eſſe cauſam inhærentiæ relationis ipſi ſuppoſito, cauſam inquam per ſe ſecundo modo, nū primo modo, non autem è conuerſo, quia eſſe per ſe fundamentum quandoque ſufficit ad eſſe per ſe cauſam inhærentiæ relationis ipſi ſuppoſito, abſque hoc quòd relatio actuet, licet quandoque non ſufficiet, quia tunc Pater ſecundum eſſentiam eſſet Pater. Sed ſaltem quæ eſt ratio diſsimilitudinis hīc, quòd relatio cōmunis dicitur ineſſe ſecundum eſſentiam, relatio vero propria ſiue originis non? cùm neutra ſit magis actus, quàm alia in creaturis, vtraque eſt actus, & vtraq; dicitur ineſſe ſecū dum fundamentum, tam enim calidum ſecundum calorem eſt calefactum, quàm ſecundum calorem eſt ſimile. *) Tamen tenendo communem viam poteſt aſsignari ratio, quare ſecundum eſſentiā dicitur Pater æqualis Filio, & non Pater Filiū, quia licet eſſentia ſit fundamentum vtriuſque non diſtinctum in tribus, nec per iſtā, nec per illam, eſt tamen fundamentum proximum relationis communis, inquantū vnū in tribus, non autem inquantùm ſic vnū eſt fundamentum relationis originis, licet in ſe ſit vna. Cùm autem dico, ſecundum eſſentiam ſunt equales, ibi eſſentia vt eſſentiæ nō accipitur, niſi prout eſt vna formaliter in tribus; ideo dicitur Pater equalis eſſe ſecundum eſſentiam, propter hoc quòd eſſentia vt vna eſt proximum fundamentum iſtius relationis, non autem dicitur ſecundum deitatem eſſe Pater, quia deitas vt vna non eſt ratio fundamēti huius, ita quòd vnitas ſit ratio fundandi, ſicut notaretur, ſi diceretur, ſecūdum deitatem eſt Pater.

☞ Contra iſtam ſolutionē arguitur multipliciter. Primò, Quia pari ratione videretur in Deo vnica æqualitas, tum quia æquè adæquatur vtraque relatio ſuo fundamento. Tum quia quodlibet in Deo vnius rationis eſt vnicū, alioquin nō erit Deus ſummè vnum, ſed alio ens ſecundū quiditatem, & alio hoc ens, & ita potentialitas, & compoſitio. Tum quia eodem modo videtur ſequi infinitas in omnibus, quia non eſſet dare, per quid plurificabile determinetur ad certam pluralitatem. Tum quia habens cauſam vnius rationis, & vnicam rationem receptiuā eſt vnicū, quia nec diſtinguitur ab agente, nec à materia, 8. Metaph. ſimilitudo eſt huius. Itē non tantùm ſequitur, quod ſint ſex æqualitates in tribus perſonis, imò quælibet perſona eſt æqualis duabus, & è cōuerſo, & non eadem æqualitate, qua vni tantū, quia non idem extremum, imò quælibet eſt æqualis tribus, quia (8. de Trinit. cap. 1.) non maius aliquid ſunt tres quàm vna nec minus, patet igitur æquale. Et iſtud vltimum videtur ſatis oſtēdere, quòd non eſt realis, quia eſt eiuſdem ad ſe, dummodo non ad ſe præciſè, ſed cum aliis, nunquam realis eſt ad ſe, ſed inquantum realis habet, quòd connumeretur aliis, Quare autem non eſt ad ſe præciſè? Poteſt dici, quòd non ſignificat relationem, ſed tātùm ſignificat vnitatem quantitis, connotat tamē diſtinctionem ſuppoſitorum, & ideo nō eſt ad alterū. Vlterius, Hæc æqualitas eſt æqualis illi æqualitati, & ſic in infinitum; hæc etiam eſt ſimilis illi, & eadem illi ſpecie, & ſic iterum in infinitum. — Obiectiones 6.

Ad iſta. Ad primum dicitur, quòd nulla relatio ibi adæquat fundamentum, quia eſſentia eſt immediatum fundamentū omnium; Cùm enim relatio non fundet relationem, & non eſt ibi niſi eſſentia & relatio, ſequitur igitur &c. Dicitur ad hoc, Quòd diſtincta attributa ſunt fundamenta proxima relationum originis, ſicut memoria generationis actiuæ, & notitia actualis generationis paſsiuæ, iſti fundamēto proximo correſpōdet eſſentialiter vna relatio originis. Aliter dicitur ad primum, Quòd in creaturis relationes diſquiparantiæ requirunt diſtincta fundamenta, quia illæ differūt ſpecie, relationes communes non; ideo illa diſquiparātiæ ſic adæquat, quòd — Soluuntur.

quòd non eſt idem fundamentum oppoſitæ relationis, non ſic autem in communibus. Ad propoſitum patet ex dicta reſponſione, quare eſt vnica paternitas tantum, quia fundamentum eius proximum non eſt oppoſitę relationis, quæ quaſi differũt ſpecie. Tamen quæritur, Quare hæc paternitas adæquat, & hæc ęqualitas non adęquat ſuum fundamentum? Reſpondeo. Nulla relatio cõmunis vnica poteſt adęquare, quia oportet eius oppoſitum idem fundamentum habere; Alia verò diſquiparãtię bene poteſt, vt dictum eſt. Iterũ quęritur. An neceſſariò adęquat hæc paternitas? Reſpondeo, Probatur quòd ſic, Per quod A diſtinguitur vel eſt aliud à B, ſi per aliud alterius rationis in eis, vel cauſalitate, habetur propoſitum; ſi nõ, ſed tantum per alia eiuſdem rationis, quæré iterum, per quid illa diſtinguuntur, & ſic in infinitum. Quidquid tamen ſit de iſtã probatione generali, eſt ſpecialis probatio, quare in Deo aliàs eſſet infinitas, quia nihil ibi determinatur ad certam multitudinem per aliquam cauſam priorem; igitur tantùm per aliqua alterius rationis, quia quidquid vnius rationis ſe habet ad plura, nõ determinatur ad talia ex ſe, quęre hoc diſt. 2. q. 2. ar. 7. in ſolutione extra, nihil vnius rationis plurificatur, niſi quia præintelligũtur alia alterius rationis, quæ neceſſariò requiruntur ad eius plurificationem, ideo paternitas non poteſt plurificari, quia non pręexigit talia alterius rationis, quę ſint quaſi cauſa plurificationis eius; ęqualitas verò poteſt, quia pręxigit relationes conſtituens perſonas, ex quarũ perſonarum diſtinctione diſtinguuntur æqualitates. Per iſtud patet ad tertiũ, quare eſt iſta pluralitas æqualitatum, ſed non paternitatum ſic erit. Ad ſecundum concedo, quòd quodlibet in Deo vnius rationis, & commune realiter in re, non tantũ in conceptu eſt vnicum. Ad probationẽ dico, quòd in conceptu non eſt ęqualitas hæc & hæc, ſed quælibet in re eſt eadem æqualitas, & hoc ſic patet diſt. 8. de conceptu communi Deo & creaturę, ſiue re communi, vt dictum eſt etiam diſt. 29. de principio & de relationibus pluribus conſtitutis habentibus conceptum communem. Ad quartum, illa propoſitio poteſt concedi vera, quando vna forma receptibilis eſt tantũ in vno recipiente, & forma abſoluta; in relationibus autẽ plures ſũt in eodẽ, & neceſſariò plures in extremis oppoſitis. Ad quintũ cõceditur ſex eſſe ęqualitates alias inter quamlibet perſonam, & duas alias, ſed inter vnam & tres, vel etiã duas conceditur, quaſi partis numeralis ad quaſi totum numerale, & tũc negatur, quòd nunquam ſit realis, aut negatur eſſe realis, vt eadem perſona eſt in vtroque extremo, non enim ſequitur, nõ eſt maius nec minus, igitur æquale, quia prima non eſt vera de Patre reſpectu Patris. Ad vltimum de infinitate æqualitatum, Reſpondetur lib. 2. diſt. 1. quęſt. 3. quę relationes referuntur aliis, quæ etiam ſeipſis.

¶ Ad ſecundum dico, quòd maior propoſitio eſt falſa, imò ibi forma diſtinguitur in materia, & cum materia, materia nõ eſt ratio principalis huius diſtinctionis, quia in quacunque diſtinctione illud eſt ratio principalis diſtinguendi, hoc quod eſt ratio principalis eſſendi in illo eſſe, de hoc aliàs in quæſt. de indiuiduatione.

¶ Ad tertium conceditur, Quòd in Patre ſit alia æqualitas ad Filium, & alia ad Spiritumſanctum, ſicut ſi Pater genuiſſet Spiritum ſanctum eſſet in eo alia paternitas ad Filium, & alia ad Spiritumſanctum, & de iſto dicto generaliter erit ſermo lib. 3. diſt. 8. Vtrũ in vno relato ad plures, ſint plures relationes. in 1.diſt.

¶ Ad quartum, videtur difficile argumentum illis qui ponunt perſonas eſſe relatiuas, ſicut fuit argutum contra eos diſt. 26. pro opinione tertia; tamen tenendo communem viam oportet dicere, quòd prius pullulant in eſſentia relationes originis, quàm communes, & iſtę primò pullulantes diſtinguunt & conſtituunt perſonas, non autem illæ communes, quia ſunt quaſi aduenticiæ perſonis, ſicut ponitur, quòd ſpiratio actiua nullam perſonam conſtituit, quia intelligitur quaſi aduenire Patri & Filio iam conſtitutis in eſſe perſonali, prima enim ibi pullulantia, quæ poſſunt perſonaliter diſtinguere, diſtinguũt perſonaliter, & conſtituunt.

DISTINCTIO XXXII.

MAG. Hic oritur quæſtio &c.

SIGILLATIM diſputauit hactenus Magiſter de eſſentia perſonis, & proprietatibus, nũc iã per 3. diſt. ſequentes comparat

rat ea ad inuicē. Ac primū hac diſtinctione inquirit, Qualiter perſonæ diuinę comparātur ſecūdum propria & appropriata; propoſitis dubitationibus quibuſdā. Circa hanc diſtinctionem quęritur vnum, de ſapiētia ſcilicet, & amore Patris, & Filij.

QVAESTIO.

Eſt de ſapientia, & amore Patris, & Filij, diuiditur in 2. artic.

Art. 1. Vtrum Pater ſit ſapiens ſapientia genita.

Art. 2. & vlt. Vtrum Pater & Filius diligant ſe Spiritu ſancto.

ARTICVLVS 1.

Vtrum Pater ſit ſapiens ſapientia genita.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia Pater dicit Verbo ſecūdum Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. ſed ſecūdum Anſelm. Monolo. 63. nihil aliud eſt ſummo ſpiritui dicere, quàm quaſi cogitando intueri, igitur Pater intuetur Verbo, & ita ſapit Verbo.

¶ OPPOSITVM. Auguſt. 7. de Trinit. cap. 3. Pater eo eſt, quo ſapit, quia idem eſt ſapere & eſſe, ergo ſi ſaperet Verbo, eſſet etiam Verbo.

¶ *CONCLVSIO. Pater non eſt ſapiens ſapientia genita.*

¶ RESPONDEO. Quoniā illa, quæ ſunt in intellectu ſunt manifeſtiora proinde prius de ſapiētia dicēdum. Et primò videamus de intellectu noſtro, ibi enim memoria gignit notitiam actualem, quæ ad memoriam habet duplicem habitudinem, vel relationem, videlicet geniti ad gignens, & hęc eſt de ſecundo modo relatiuorum & mutua; & alia eſt declarantis ad declaratum, & hęc tertij modi, & non mutua; ſicut autem notitia genita declarat formaliter obiectum latens in memoria, ita illud, quod producit notitiā actualē, & dat illi iſtam vim declarandi, poteſt dici declarare iſta notitia quaſi effectiuè. Si enim aliquis producat ſpeculum, & in eo imagines relucentes, hoc ſpeculum formaliter declarat illa relucentia, & tamē illud producēs ſpeculum effectiuè declarat. Et iſtud magis apparet, ſi actus animę, qui nō ſunt verè factiones, ſignificarētur per verba neutra, non actiua, nunc autem ſignificantur per verba actiua propter illam habitudinē, quam habent ad obiecta, in quę tranſeunt quaſi in terminum, licet nihil cauſent in illis obiectis, tūc enim ſi eſſent neutra, ſignificarent formaliter illam realitatem, à qua imponuntur ineſſe ſubiecto, & tunc poſſent alia verba actiua imponi ab eiſdem formis, quę ſignificarent productionem talium, & tunc notitia genita formaliter eſſet declaratiua obiecti, ſed producens diceretur effectiuè cauſare formam (ſicut aliàs dictum eſt) quòd ſimilitudo poteſt eſſe illud, in quo fundatur relatio actiui & paſſiui; ita quòd ſicut aſſimilans eſt dans ſimilitudinem, ita tunc declarans actiuè ſumptum eſſet efficiens ipſam declarationem formalē in ipſo actu animę, ſiue in ſubiecto illius actus. Ad propoſitum. Verbum diuinum à Patre exprimitur, & hæc expreſſio eſt relatio originis; huic enim expreſſo communicatur ex vi productionis ſuæ notitia infinita, quæ ex hoc eſt declaratiua omnis declarabilis: habet igitur relationem realem ad exprimentem, à quo gignitur, ſed aliā ſcilicet declarantis habet, non tantùm ad ipſum, ſed quia eſt infinitum habet reſpectum declaratiui ad ſe, & ad ipſum, & ad omnia alia; & iſta eſt tantùm relatio rationis, quia nō tantùm eſt ad creaturam, ſed ad ſe ipſum. Et ſi nulla relatio realis eſt ipſius ad creaturam (ex diſt. 30.) multò magis igitur eiuſdem ad ſe eſt relatio realis; ſed iſtud declarare competit formaliter Verbo, producenti autem competit principiatiuè, ſicut in nobis competebat memoriæ effectiuæ; & tunc Verbum formaliter declarat omne declarabile, Pater autem Verbo declarat non formaliter ſed principiatiuè, inquantum ei communicat notitiam actualem infinitā, qua Verbū actualiter declarat. Applicando igitur iſtā realitatem ad illud vocabulum, quod eſt dicere; dico, Quòd dicere vno modo eſſentialiter accipitur, vt per Anſelmum Monologiō 63. Et ſic nō loquitur Auguſt. quia (ſecundum ipſum) Pater & Filius & Spirituſſanctus ſunt vnum dicens, & quælibet perſona formaliter dicit, & nulla dicit alia ablatiuè; alio modo accipitur perſonaliter, & ſic denotatur ſignificare illā relationē originis, quæ eſt gignētis ad genitū, & hoc modo ſolus Pater dicit, non quidem Verbo, ſed Verbum; & hoc modo loquitur Diſt. 19. ar. 1.

tuc

vult, Quòd ſunt vnus dicens, ſicut ſunt vnus intelligens; & licet quilibet dicat etiam quēlibet, tamē ſunt vnus in ratione dicentis & dicti, ſicut ſunt vnus intelligēs, & vnum intellectū: Et iſte modus eſt valde extenſiuus huius nominis, quod eſt dicere, quia nec ſignificat illam relationē originis, nec connotat eam, ſicut nec intelligere vel ſapere; & hoc modo non dicit Auguſt. quòd Pater dicit Verbo. Sed quo modo conceditur, quòd Spiritusſanctus dicit Verbo? Reſpondeo, Sicut intelligit Verbo, ſed non pro exprimere, nec pro declarare, niſi accipiatur formaliter, quia Spiritusſanctus formaliter declarat omne declarabile; non autem pro declarare principiatiuè, niſi fortè reſpectu creaturę, quia loquendo de manifeſtatione creaturæ, illam efficit tota Trinitas; & quia abſolutè ſuper manifeſtationem formalē Verbi, non comparando ad creaturā, Spiritus ſanctus non habet aliquam rationē principii, quia non dat Verbo illud, quo formaliter Verbum eſt manifeſtatiuum, ideo non videtur aliquo modo concedendum, nec Anſelmus dicit, quòd Spiritusſanctus dicit Verbo, licet videat omnia in Verbo; ita etiam quilibet beatus videt omnia in Verbo, & quęlibet perſona videt in quali bet (ſecundum Auguſt. 15. de Trinit. cap. 14.) ſed dicere Verbo videtur importare aliquam authoritatem dicentis Verbo, reſpectu Verbi, inquantùm eſt declaratiuum formaliter.

ARTICVLVS 2.

Vtrum Pater & Filius diligant ſe Spiritusſancto.

ARGVITVR quòd non. 1. Quia aut diligere ſumitur eſſentialiter, aut notionaliter; nō eſſentialiter, quia quodlibet eſſentialiter ineſt formaliter cuilibet perſonæ, non per alteram; ſi notionaliter, igitur Pater & Filius ſpirant Spiritusſancto, quod eſt falſum.

¶2. Prǽterea. Quia nullus actus notionalis eſt cōuerſiuus in idem agens, à quo eſt vel procedit, propter diſtinctionem, quā talis actus requirit inter agēs & terminū; ergo ſi iſte actus eſt conuerſiuus, non ſumitur notionaliter.

¶3. Præterea. Si Pater & Filius diligāt ſe Spiritusſancto, ergo Pater diligit ſe Spiritusſancto, quia eodem videtur Pater diligere ſe, & Filium; ſed concluſio videtur inconueniēs, quia Pater diligit ſe in primo ſigno originis, in quo Spiritusſanctus non intelligitur ſpiratus.

¶4. Præterea. Eodem diligūt ſe & creaturam, ſed Spiritusſanctus non videtur eſſe, quo diligunt creaturam, quia tūc ſicut Spiritusſanctus ex neceſsitate productionis ſuæ eſt amor, ita ex neceſsitate eſſet amor creaturarum, & ita neceſſariò Deus amat creaturas.

¶OPPOSITVM. Auguſt. 6. de Trinit. cap. 5. Spiritusſanctus eſt, quo genitus à gignente diligatur, generatorēq; ſuum diligat.

¶*CONCLVSIO. Pater & Filius diligunt ſe Spiritusſancto.*

¶RESPONDEO. Hanc quæſtionē Magiſter reputat difficilem, & dimittit eam inſolutam.

Aliqui negauerunt iſtam propoſitionem, Pater & Filius diligunt ſe Spiritusſancto, & dixerunt eam ab Auguſt. retractatam in ſimili 1. Retract. cap. 26. vbi retractat iſtam, Pater eſt ſapiens ſapientia genita, cui iſta videtur aſsimilari, & ideo iſtam retractatam dicunt in illa. Contrà. Non ſolùm diuerſas materias retractandas Auguſt. ſeorſum retractat, ſed etiam eandem materiā, quę in diuerſis libris ponitur, quę tamen eſt retractanda, Auguſt. pluries retractat, quando ſcilicet facit mētionem de illis libris diuerſis, ergo multò magis iſtam retractaret ſeorſum, ſi eſſet retractanda. Item. Auguſt. non retractat dicta aliorum ſanctorum, qui videntur iſtam concedere. Gotfredus Pictauen. Vide Hieronymum ſuper Pſ. 17

Alii dixerunt, Quòd propoſitio eſt exponenda, ita quòd li Spiritusſancto accipiatur in ratione ſigni, ita quod Pater & Filius diligant ſe Spiritusſancto, vt ſigno dilectionis communis. Cōtrà. Quia ita poteſt dici, quòd diligunt ſe creatura, quia creatura eſt ſignum dilectionis eorum. Simon de Tornaco.

Alii dicunt, Quòd diligunt ſe amore appropriato Spirituiſancto, & ideo dicuntur ſe diligere Spirituiſancto per appropriationē, non per proprietatem. Contrà, igitur ita eſſent boni Spiritusſancto, quia bonitas appropriatur Spirituiſancto. Alexander Alenſ. 1. p.

Aliter dicitur, Quòd ablatiuus iſte cōſtruitur in ratione effectus cauſæ formalis, quod declaratur primò ſic. Licet non omis D. Thom. 1. p. q. 37. arti. 2.

omnis rés ſit forma, tamen omne illud, à
quo aliquid denominatur, quamuis ad hoc
habet habitudinem formæ, vt ſi dicatur,
Iſte eſt indutus indumẽto, iſte ablatiuus
indumẽto, cõſtituitur in habitudine cauſę
formalis, licet nõ ſit forma hominis. Con
tingit autẽ aliquid denominari per illud,
quod ad ipſo procedit, nõ ſolũ ſicut agẽs
ab actione, ſed etiã ſicut termino actionis,
qui eſt effectus, quando ipſe effectus in
intellectu actionis includitur; dicimus e-
nim, quòd ignis eſt calefaciens calefactio
ne, quamuis calefactio non ſit calor, qui
eſt forma ignis, ſed actio, quę ab igne pro
cedit; & dicimus quòd arbor eſt florẽs flo
ribus, quamuis flores non ſint forma arbo
ris, ſed quidam effectus ab ipſa proceden
tes: Secundum hoc igitur dicẽdum, quòd
cùm diligere in diuinis dupliciter ſuma-
tur, ſcilicet eſſentialiter, & notionaliter; ſe
cundum quod eſſentialiter ſumitur, ſic Pa
ter & Filius non diligũt ſe Spirituſancto,
ſed eſſentia ſua. Vnde Auguſt. 15. de Tri-
nit. cap. 7. At verò, inquit, in illa Trinita-
te quis audeat dicere Patrẽ, nec ſe ipſum,
nec Filium, nec Spiritum ſanctum intelli-
gere niſi per Filium, vel diligere niſi per
Spiritum ſanctum. Secũdum autem quòd
notionaliter ſumitur, ſic diligere nihil a-
liud eſt, quàm ſpirare amorem, ſicut dice-
re eſt Verbum producere, & florere eſt
flores producere. Sicut igitur ar-
bor dicitur florens floribus, ita Pater
dicitur dicens Verbo vel Filio ſe & crea-
turam; & Pater & Filius dicuntur dili-
gentes ſe, & nos Spirituſancto, vel a-
Impugnatur. more procedente. Contrà. Sicut ædifica-
re diſtinctè importat terminum, qui eſt
ædificium, non tamen conceditur, quòd
ædificator ædificat ædificio; Ita in propo-
ſito, etiã ſpirare diſtinctius importat Spi-
ritum ſanctum, quàm diligere, & tamen
non conceditur, quòd Pater & Filius ſpi-
rent Spirituſancto. Item. Etſi talis prędi-
catio concederetur, non tamen, vt eſt con
uerſiua ſuper agens, quia non concedere-
tur de igne dici aliquid, quod terminare-
tur ad ipſum ignem, vt aliquo producto à
ſe. Præterea. In conſtructione tranſitiua
nunquam effectus conſtruitur cum abla-
tiuo, diligere autem eſt Verbum tranſiti-
uum. Præterea, Exemplum, cui innitũtur,
non eſt ad propoſitum, ſed ad oppoſitum
florere enim eſt verbum neutrum, & nõ
ſignificat formaliter productionem alicu-
ius. Omne quippe verbum neutrum vnũ
& idem ſignificat cum nomine adiectiuo,
ſi eſſet nomen impoſitum, niſi quòd no-
men ſignificat per modum habitus &
quietis, verbum autem quaſi ſignificat in
fieri, ſicut idem ſignificat calidũ eſſe quaſi
in quiete, & calore quaſi in fieri; & ſicut
tale nomẽ denominatiuum poſſet dici de
aliquo cum ablatiuo denotante illud, à
quo ſubiectum denominatur tali denomi
natione; ita verbũ neutrum poſſet cõſtrui
cum ablatiuo in eadem habitudine formę
denominantis, ita enim conceditur, quòd
Ignis calet calore, ſicut eſt calidus calore;
& vtrunque eſt in ratione formę, à qua
eſt iſta denominatio per modum quietis
in vno, & per modũ fieri in altero; iſta
autem forma in aliquo aliquando eſt in-
hærens vt qualitas, aliquando ſe habet
per modum formę ab extra denominãtis,
ſicut eſt de genere habitus, vel ad modum
illius, & vtroque modo poteſt fieri deno-
minatio: Et ſicut aliquid denominatur nõ
tantùm á forma ſed ab aliquo extrinſeco
quandoque, ita denominatiuũ poſſet dici
de eo cũ illo extrinſeco ablatiuè ſumpto,
& hoc ſiue illud denominatiuum ſignifi-
cetur nominaliter, ſiue verbaliter; Sicut
enim poſſet dici, Iſte eſt ornatus veſtimẽ
to, prout ornatus ſignificat aliquid de ge
nere habitus, ita poſſet dici, Iſte nitet ve-
ſtimento, vel aliquo alio verbo neutro,
quod ſignificaret idem cum iſto denomi-
natiuo, ſcilicet eſſe ornatum. Et ita eſt in
propoſito, Quia arborem florere non ſig-
nificat formaliter arborem producere flo
rem, ſi enim ponatur verbum actiuum,
quod ſic ſignificet, putà florificare (ſi eſ-
ſet in vſu) hæc eſſet falſa, Arbor florificat
floribus, hæc autẽ eſſet vera, Arbor flo-
ret floribus, quia per iſtud verbum neu-
trum ſignificatur aliquid denominãs ſub
iectum, quaſi per modum habitus, quia li-
cet non ſit propriè habitus in inanimatis,
quia propriè habitus eſt tãtùm in anima- 2. Ethic.
tis, poſſunt tamen denominari ab aliquo
adiacente, quod inquantùm eſt aliquo mo
do ornamentum vel tegumentum eorum,
poteſt reduci ad genus habitus; & tunc
ſicut diceretur, Arbor eſt florida flori-
bus, & ablatiuus conſtrueretur in ratione
illius, à quo ſubiectum denominatur ſecũ
dum talem denominationem, ita etiã con-
ſtruitur li floribus cum hoc verbo flore-
re. Exemplum igitur eſt ad oppoſitum lo-

quendo

quendo de verbo actiuo, & nihil ad propoſitum, vt verum eſt de verbo neutro.

Opinio Scoti. Ad hunc artic. procedendum eſt eodẽ modo, quo in præcedenti artic. proceſſum eſt. Et primò de voluntate noſtra, vbi dico, Quòd amor in nobis vt productus habet ad voluntatem, vt producente, relationem ſecundi modi, & illa fortè eſt mutua, habet etiam aliam relationẽ ad obiectum pertinentem ad tertium modum relatiuorum, & illa non eſt mutua, quia ſicut ſcientia refertur ad ſcibile, & non è conuerſo, ita amor ab amabile, & non è conuerſo; & ſicut amor habet formaliter habitudinem aliquam ad obiectum, ita illud, quod producit amorem, poſſet denominari ab illa habitudine, ſi eſſet verbum impoſitum hoc ſignificans actiuè. Ita dico in diuinis, Quòd Spiritusſanctus ex vi productionis ſuæ, non quidem propriè, ſed appropriatè eſt amor omnis amati neceſſariò, & ideo habet aliquam relationẽ rationis formaliter ad ſic amatum, producens autem ipſum poteſt denominari ab eadem habitudine, quaſi principiatiuè, & illa habitudo vt principiatiuè denominãs importatur per hoc verbum diligere, quando dicuntur Pater & Filius diligere ſe Spiritusſancto; hoc quippe eſt Patrẽ & Filium producere amorem, qui eſt Patris & Filij, ſicut Patrem dicere ſe Verbo, eſt producere Verbum, quod eſt declarans ipſum Patrem.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd nec merè eſſentialiter, nec merè notionaliter tenetur, ſed connotat notionem, ſcilicet productionem Spiritusſancti, & ſignificat illam habitudinẽ conſequentem Spiritum ſanctum ad amatum, non quidem formaliter ſed principiatiuè, & ratione iſtius habitudinis conſequentis eſſentiale eſt quantùm ad terminum illius habitudinis, quia terminus ille non tantùm eſt Spiritusſanctus, ſed etiam omne neceſſariò amabile; & quo ad illud ſit conuerſio, non autem quo ad notionale connotatum.

¶Ad ſecundũ patet per hoc, Et iſtud poſſet manifeſtari in exemplo de dicere, quia eo modo, quo conceditur Patrem dicere Verbo, dicere non eſt merè eſſentiale, neque merè notionale, ſed connotat notionale ſcilicet genitionẽ, & importat in genito habitudinem declaratiui, quæ eſt ad omne declarabile. Simile huius licet non ita perfectè poteſt haberi in hoc, quod eſt mitti, quòd connotat in diuinis proceſsionem æternam paſsiuã, licet ſignificet principaliter effectum temporalem, & quantũ ad illud, quod ſignificat, tota Trinitas operatur effectum illum, ſed quantùm ad notionem illam non reſpicit totam Trinitatem in ratione principii, Filius enim poteſt mitti à Spiritusſancto, licet non ſit à Spiritusſancto. Vt ſupra diſt. 14. & 15.

¶Ad tertium, Licet poſſet fieri vis in iſta propoſitione, quòd li ſe poſſet conſtrui tranſitiuè, vel reciprocè, de qua duplici conſtructione habetur ab illo Petro Heliæ ſuper Priſcianum de conſtructione, & patet in illo ſophiſmate, Iſti pugnant, vt vincant ſe; & videtur ſecundũ aliquos magis concedenda propoſitio, prout li ſe conſtruitur tranſitiuè, quàm reciprocè pro eo, quòd Spiritusſanctus (ſecundum eos) ſpiratur à Patre & Filio voluntate concordi, inquantũ ſcilicet Pater impendit amorem Filio, & Filius rependit (ſecundum Ricard. de Trinit.) tamen dicendo conſequenter his, quę dicta ſunt diſt. 12. de iſta materia, quòd Pater & Filius ſpirant formaliter voluntate, inquantùm vna eſt, non autem ipſa relatio concordiæ Patris ad Filium, & è conuerſo eſt formalis ratio ſpirandi, quia non videtur, quòd Pater & Filius, inquantùm habent reſpectum originis ad Spiritumſanctum habẽt mutuam relationem ad inuicem, tũc enim non haberent tantùm mutuam relationẽ originis paternitatis & filiationis; hoc inquam dicendo, quòd licet habentes vnã voluntatem concordent in ea formaliter, tamen concordia non eſt per ſe ratio, ſed voluntas vna, & quòd fœcunditas plena ſit ita in vna ſicut in duabus, ideo tamen duo ſpirant, quia præintelligitur illa fœcunditas vna eſſe in duobus, antequam habeat terminum. Poteſt tamen concedi, conſequentia, quòd eadem eſt veritas accipiendo li ſe ſic vel ſic, & tunc concedo conſequens, quòd Pater ſe diligit Spiritusſancto; & cùm dicit, diliget ſe in primo ſigno originis, concedo, ſed tunc diligit ſe voluntate, vt in ipſo eſt formaliter; ſpirando autem Spiritusſanctus, qui neceſſariò eſt amor eius, diligit ſe Spiritusſancto, quaſi principiatiuè, quomodo etiam diligit Filium Spiritusſancto. Vide Henricũ vbi ſupra ar. 54. q.

¶Ad vltimũ dico, Quòd non oportet cõconcedere Patrem & Filium diligere crea

turam Spiritusſancto, ſicut diligunt ſe Spiritusſancto; quia iſte modus diligendi, vt ſumitur principiatiuè, videtur eſſe primò illius termini dilectionis, cuius ipſa dilectio eſt formaliter ex hoc, quod eſt principiata, ſic enim diligere obiectū eſt principiare amorē, qui vt principiatus eſt formaliter illius obiecti, Spiritusſanctus autē ex vi principationis ſue neque primò, neque concomitanter eſt amor creaturæ, quia creatura tantùm contingenter amatur à Deo. Licet autem ex vi productionis ſuæ, primò ſit amor eſſentię, tamen concomitāter poteſt dici amor Filij, quia ille perſonę ſunt in natura primò amatę ex neceſsitate illius naturæ; & ita poſſet concedi, quòd Pater non diligit creaturam Spiritusſancto, eo modo quo Filium, quia non producit amorem, qui ex vi productionis ſuæ ſit amor creaturæ, imò cōpleta productione neceſſaria illius amoris, ad hoc eſt contingentia, vt iſte amor ſit creaturæ, & hoc in poteſtate non tantùm producentis hunc amorem, ſed etiam iſtius amoris producti, quia ita contingenter amat Spiritusſanctus creaturam, ſicut Pater & Filius.

DISTINCTIO XXXIII.

MAG. Poſt prædicta &c.

PRAESENTI diſtinctione comparat Magiſter proprietates ad eſſentiam diuinam, & perſonas.

DISTINCTIO XXXIIII.

MAG. Prædictis autem &c.

TANDEM comparat Magiſter hac diſtinctione eſſentiā diuinā & perſonas adinuicem. Circa has duas diſtinctiones ſunt tres articuli.

Art. 1. Vtrum proprietas ſit idem cum perſona.

Art. 2. Vtrum proprietas ſit idem cum eſſentia.

Artic. 3. & vlt. Vtrum perſona ſit idem cum eſſentia.

CIRCA iſtos tres articulos non oporteт immorari, quia eorum ſolutio patet ex dictis alibi ſupra diſt. 2, queſt. 2. ar. 14. Vtrū cū vnitate eſſentię ſtet pluralitas perſonarum, vbi oſtenſum eſt, qualiter proprietas perſonalis non eſt idem formaliter cum eſſentia. Diſtinctione etiam 26. contra Perpoſitinū oſtēſum eſt, qualiter proprietas non eſt idem formaliter cum perſona. Illud etiam, quod dictum eſt de non identitate formali proprietatis cum eſſentia concludit, quòd perſona non eſt idē formaliter cum eſſentia. Et quod aliqui diſtinguunt inter omnia iſta, quòd tantum differant ratione, improbatum eſt diſtinctione 2. & diſt. 8. in cōſimili de attributis, & diſt. 13. de diſtinctione emanationū in diuinis, & aliàs. Et tamen cum hoc, quòd iſtud nō eſt idē formaliter illi, ſtat, quòd verè & ſimpliciter ſit idem ſibi, imò hoc eſt neceſſariū propter perfectā ſimplicitatem diuinam, quæ ſequitur ex perfecta infinitate illius eſſentiæ, propter quā ſimplicitatem & infinitatem non poteſt illa eſſentia eſſe in aliquo cum aliqua realitate in eodem, niſi illa realitas ſit perfectè eadem ſibi: & iſtud dictum eſt confirmatum per commune dictum antiquorū, qui conceſſerunt multas prędicationes eſſe veras in diuinis per identitatē non formaliter, quod non videtur intelligibile, niſi per hoc, quòd prædicatum erat verè idem cū ſubiecto, & ex hoc erat propoſitio affirmatiua vera per identitatem, & tamen prędicatum non erat idem formaliter cum ſubiecto, & propter hoc non erat ibi prędicatio formalis. Et quę ſit diſtinctio identitatis formalis ab identitate ſimpliciter, tactum eſt diſtinct. 8. de attributis, & aliàs frequenter, & ideo nunc tranſeo.

DISTINCTIO XXXV.

MAG. Cumque ſupra &c.

QVINTO & vltimo loco principaliter diſputat Magiſter de attributis eſſentialibus, quibus attribuitur vel adſcribitur creaturarum cauſalitas, quæ ſunt tria, nempe Scientia, Potentia, & Voluntas, de ſingulis dicendum eſt. Ac primum de ſcientia diuina agit 7. ſequentibus diſt. tum in generali,

nerali, tum in ſpeciali de Prædeſtinatione. Generaliter de ſcientia Dei tractat quinque primis diſtinct. ſub duplici capite, primum eſt, Quorum eſt ſcientia Dei; alterũ, Quomodo ſcientia Dei ſe habeat ad res ſcitas. Circa primum caput monſtrat Magiſter hac diſt. ſcientiam Dei eſſe reſpectu omnium, tam præſentium, quàm futurorum; præſcientiam verò tantũ reſpectu futurorum, ex quo res omnes dicuntur eſſe in Deo propter ſcientiam. Circa hanc diſtinct. quæritur vnum, Quomodo ponantur in Deo relationes æternę ad omnia.

QVAESTIO.

Eſt Quomodo ponantur in Deo relationes æternæ ad omnia. Diuiditur in 2. artic.

Art. 1. Vtrum in Deo ſint relationes æternæ ad omnia ſcibilia, vt quiditatiuè cognita.

Art. 2. & vlt. Vtrum in Deo ſint relationes æternæ ad omnia obiecta cognita priores naturaliter ipſis cognitis.

ARTICVLVS 1.

Vtrũ in Deo ſint relationes æternæ ad omnia ſcibilia, vt quid. tatiuè cognita.

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia Auguſt. 83. quæſt. q. 46. Sunt nanque ideæ principales formæ quædam, vel rationes rerum ſtabiles, atque incõmutabiles, quæ ipſę formatæ non ſunt, ac per hoc eternę, ac ſemper eodẽ modo ſeſe habentes, quæ in diuina intelligentia continentur. Et nõ abſolutę, ergo reſpectiuę, & non niſi ad alia à ſe, vt quiditatiuè cognita. Quare diſtinguuntur ſecundum diſtinctionem iſtorum.

¶2. Pręterea. Auic. 8. Metaph. cap. 7. cõcedit in Deo eſſe relationem Dei, vt intelligentis ad formas intellectas.

¶3. Præterea. Deus nouit diſtinctè alia à ſe, ergo per aliquas diſtinctas rationes cognoſcendi, & illę non poſſunt eſſe abſolutę, ergo relatiuæ.

¶4. Pręterea. Secundum Auguſt. 5. ſuper Geneſ. cap. 7. omnia in Deo ſunt, vita. Et idẽ videtur dicere ſuper Ioan. cap. 1. Omnia in ipſo vita erãt. Nõ vita æterna creata ſed creatrix, hoc non eſt verum loquẽdo de ipſis obiectis formaliter in ſe, igitur de rationibus formalibus, quibus cognoſcuntur.

¶OPPOSITVM. Illę relationes igitur eſſent reales, quod eſt contradictũ in diſt. 30. ar. 4. Probatio cõſequẽtię, quia Deus prius intelligit alia à ſe, quã intelligat ſe intelligere illa, quia actus reflexus pręſupponit actũ rectũ; ergo illæ relationes, quę eſſent in Deo ad alia, eſſent in Deo ex natura rei, & non per actum intellectus conſiderantis illam intellectionem, ſed quod eſt ibi ex natura rei, & non in obiecto, vt cognitum eſt, eſt reale. Præterea, Qua ratione eſſent relationes æternæ in Deo ad omnia cognita, pari ratione & ad omnia volita, vt volita, & tunc illę relationes eſſent reales, quia prius vult alia eſſe, quã intelligat ſe velle illa; & ita relatio voluntatis eius ad alia, erit realis, quia non eſt in aliquo, vt cognitum eſt.

¶*CONCLVSIO. Non ſunt in Deo relationes æternæ ad omnia ſcibilia, vt quiditatiuè cognita.*

¶RESPONDEO. Suppoſito quòd Deus ſit intelligens ex diſt. 2. q. 1. ar. 9. & quòd eſſentia ſua ſit primũ obiectũ in ratione ſui ex quæſt. 3. de ſubiecto primo Theologiæ, Et quòd intellectus ſuus ſit omniũ intelligibiliũ, non quidem potentia ſed actu, & ſimul ex diſt. 2. q. 1. ar. 14. & hoc diſtinctè, quia imperfectionis eſt in intelligente confuſè intelligere. Circa iſtã quæſtionẽ notãdũ eſt, quòd ad intellectionẽ alicuius tria vidẽtur concurrere, videlicet obiectũ cognoſcibile, intellectus ipſe, & ratio cognoſcẽdi. In intellectu autẽ, vt potentia eſt, non oportet ponere diſtinctionẽ ad hoc, vt diſtinctè intelligat, quia etiam intellectus noſter (vt videtur) omnino indiſtinctus ſecundum rationem potentię, poteſt plura intelligere, igitur ſi eſt diſtinctio, quæratur in obiecto, vel ratione cognoſcendi obiectum, vel in ipſa intellectione.

Ponitur igitur relationes eſſe æternas in Deo ad alia à ſe cognita ſimplici intelligentia, & quod iſtæ relationes ſint in eſſentia, vt eſt ratio cognoſcendi, propter hoc, quod nihil eſt ratio cognoſcendi plura, niſi vt illa ratio appropriatur aliquo modo illis pluribus obiectis cognitis. Quod etiam confirmatur per hoc, quòd cognitio fit per ſimile, ergo oportet ratio- *Opinio D. Thomæ 1. p. q. 15. ar. 2 & Gothfredi.*

iſtud competit eſſentiæ merè ſub ratione abſoluta, ſine omni reſpectu rei, quia reſpectus realis non eſt in eadem perſona ad ſe, ſine omni etiam reſpectu rationis, Probatio, quia iſta intellectio non eſt collatiua, vel comparatiua, nec negotiatiua, igitur per eam nulla relatio rationis cauſatur in aliquo. Præterea tertiò, Vnius operationis oportet dare vnum principium quo per ſe vnum, & obiectum per ſe vnũ, & hoc maximè in ſimpliciter prima operatione, qualis eſt intellectio diuina: relatio autẽ rationis, & ens reale nihil vnum per ſe faciunt, quia non poſſunt etiam habere per ſe vnitatem ſecundi modi per ſe, quę minor eſt, quàm eſſentialis vnitas, non enim poteſt relatio rationis conſequi rẽ ex natura rei, & ideo non poteſt eſſe paſsio eius; ergo eſſentia, ſiue vt obiectum, ſiue vt ratio intelligendi, & illa relatio rationis non ſunt vnum per ſe obiectum, nec vna ratio intelligendi, ergo oportet dare alterum ſcilicet pręciſè in ratione primi obiecti, vel in ratione quo pręciſè: non autem pręciſè illam relationem rationis, quia ipſa non eſt primũ obiectũ cognitum, quo cognito cognoſcatur aliquid aliud, ad quod eſt ille reſpectus, nec eſt etiã ratio quia intellectus diuinus habeat intellectionem huius obiecti, ſcilicet lapidis, quia intelligere lapidẽ eſt perfectio ſimpliciter, ita quòd intellectus diuinus non eſſet omnino perfectus, ſi non intelligeret lapidẽ, nulla autẽ relatio videtur eſſe ratio inhęrentiæ alicuius perfectionis ſimpliciter; ergo oportet dare pręciſè eſſentiã, quę ſubeſt iſti relationi, tanquã primum obiectum, quo cognito cognoſcatur lapis, vel tanquã rationẽ formalem intelligendi lapidẽ. Et ex hoc vltra oſtenditur, quòd fruſtrà ponitur talis relatio determinans ipſam eſſentiam, nam ipſa ſub reſpectu rationis eſt formaliter infinita, quia intellectus quomodocũque comparet eſſentiam, & per hoc cauſet in ea relationem rationis, non comparat eam, niſi vt eſt formaliter infinita, & ita vt eſt ſub tali relatione formaliter eſt infinita, & per conſequens ita indeterminata, vt eſt ſub illa ratione, ſicut ſecundum ſe, & ita vt eſt ſub prima ratione poteſt fundare aliam propter ſui infinitatem, ſicut ſecundum ſe poteſt, igitur per relationem rationis non determinatur.

Contra opinionem primam ſpecialiter Videtur ſequi, quòd iſtę relationes erunt reales, quia ratio intelligẽdi, vt eſt ratio, præcedit naturaliter intellectionẽ, & per conſequens quoad nihil, quod eſt eius, vt eſt ratio intelligendi, cauſatur per intellectionem, nec ſequitur intellectionẽ. *Impugnatur. 1. opinio.* Si igitur ſub relatione rationis eſt ratio intelligendi lapidem; illa relatio non producitur in eſſentia per intellectionem lapidis; quia præcedit naturaliter illam intellectionem, ergo alia produceretur; ſed iſta non præcedit, niſi illa quę eſt eſſentiæ, vt eſſentia, hac autem nõ producitur, quod conceditur ab eis, vbi minùs videtur de perſonis diuinis, & de principiis producendi eas; igitur iſta relatio erit in eſſentia, vt eſt ratio, & non per aliquam actionem intellectus. Pręterea, ſecundum aliquos † illorum. *alias iſtorum* Ad diſtinctionem realem in principiatis ſufficit diſtinctio rationis in principiis, ergo iſta diſtinctio rationis, vt eſt ratio intelligendi A & B, ſufficiens eſt ad diſtinctionem realem ipſius A & B. Pręterea, Res extrà immediatè intelligerentur, quia tota diſtinctio, quæ ponitur intrà, præcedit intellectionẽ; nihil igitur intra terminat intellectionem quaſi obiectum ſecundarium. Et quod arguitur pro hac opinione, quòd oporteat illam rationem indeterminatam determinari, dico; Quòd ipſa eſt ex ſe determinata determinatione oppoſita indeterminationi, quæ eſt ad contraria, licet non ſit ex ſe determinata determinatione limitationis, nec hoc oportet ad hoc, vt per ipſam obiectum determinatè intelligatur. *Soluitur motiuum.* Et ſi dicatur, Quantuncunque eſſentia ſit excedens, medium non eſt ratio intelligendi hoc in particulari, niſi determinetur ad illud per aliquid aliud, Reſpondeo, Semper ab antecedente ad conſequens arguendo cum diſtinctione eſt fallacia conſequentis ex forma, tenet autem gratia materiæ, quando conſequens illud non poteſt eſſe niſi numeretur in pluribus; Et per hoc tenet illa forma arguendi, Auguſt. 7. de Trinit. cap. 4. Si duo homines, ergo duo animalia, Sed hoc eſt ex imperfectione & limitatione conſequentis ad antecedens, vnde non ſequitur. Si Pater, ergo Deus, Si Filius, igitur Deus, igitur ſi Pater & Filius ſunt duo, igitur duo Dii; ita dico, quòd ad intellectionem huius oportet dare rationem, qua intelligatur & propriam,

 vel

vel formaliter, vel eminenter continentem quidquid eſt perfectionis in propria ratione, & ad intelligendum illud oportet habere propriam & determinatam rationem; ſed inferendo, ergo ad intelligẽdum aliud, & aliud oportet habere aliam & aliam rationem determinatam, eſt fallacia conſequentis, quia hoc conſequens, ſcilicet rationem eſſe intelligendi, illimitatum eſt ad alia antecedentia. Quod additur etiam pro illa prima opinione, quòd ratio intelligendi eſt ſimilitudo intelligibilis. Reſpondeo, Non eſt ſimilitudo formalis, ſed vel illa vel aliud ſimile antonomaſicè, hoc eſt continens perfectè ſimilitudinem formalem, ſecundum omne illud perfectionis, quod eſt in ea, in quantùm ipſa eſt ratio intelligendi, & ſic eſt in propoſito.

Impugnatur. 2. opin. Contra ſecundam poſitionem ſpecialiter arguitur ſic. Omnis relatio rationis, quæ eſt in obiecto ex hoc, quod comparatur per intellectũ ad aliud, eſt in eo prȩciſè, vt eſt ens diminutum, habens eſſe in intellectu, vt cognitum in cognoſcente, & poſſet eſſe in eo, ſi per impoſsibile illud non haberet eſſe eſſentiæ, neque exiſtentiæ, dum tamen haberet ſimiliter modo eſſe in intellectu comparante; igitur iſtȩ relationes erunt in eſſentia diuina prȩciſè, vt habent eſſe diminutum in intellectu comparante eſſentiam ad creaturam, non vt eſſentia eſt aliquid in ſe; & vltra, eſſent in eſſentia, ſi per impoſsibile illa eſſentia non eſſet, dum tamen ab aliquo intellectu intelligente compararetur ad eoſdem terminos; & vltra, ſi per impoſsibile eſſent duo Dij, eſſent in intellectu huius Dei comparante iſtum Deum ad creaturas, & non in iſto Deo in ſe. Prȩterea, Deus prius naturaliter eſt imitabilis à creatura, quàm comparetur vt imitabilis, quia enim eſt imitabilis, ideo verè comparatur vt imitabilis à creatura (vt videtur) & non è conuerſo; igitur ante iſtam comparationem factam per intellectum eſſentiæ, vt imitabilis, eſt in eſſentia imitabilitas: ſed (ſecundum aliquos iſtius viȩ) relatio aptitudinalis eſt eadem cum actuali, propter quam identitatem in Deo dicunt non eſſe aliquam relationem nouam, & antiquam, nec etiam aliam creatiui, & creantis; ergo iſtæ relationes in eſſentia, vt obiecto comparato, non erunt primæ ad extra, ſed erunt aliȩ priores & reales (vt videtur) quia ante omnem actum intellectus comparantis. Prȩterea, Etſi eſſentia, vt cognita, ſit ratio deueniendi in notitiam lapidis, tamẽ videtur poſtea, quòd intellectus diuinus poſsit cognoſcere lapidem in ſe, & non præciſè per hoc, quòd comparat eſſentiã ſuam ad lapidem, quia ſic ſine tali comparatione alterius ad ipſum, poſſumus nos intelligere lapidem, In iſta intellectione lapidis quȩro, in quo eſt relatio ad lapidem? Non in eſſentia, vt in obiecto comparato, quia in iſto obiecto, vt ſic, non eſt intelligere vt obiectum comparatum, ergo oportet quærere eam in intellectione, vel in ratione intelligendi, & redibit ad aliquam aliarum opinionum.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum, de 83. quȩſt. patet quomodo loquitur de idea.

¶A ſecundum de Auic. concedo, Quòd in Deo poteſt eſſe relatio intelligẽtis, vel prout hoc, quod eſt intelligens, terminat relationem intellecti, ſicut dominum eſſe, eſt appellatio relatiua, & ſignificat terminare relationem ſerui; vel prout intelligẽs dicit relationẽ rationis poſitiuæ, ſed tunc non eſt hoc in primo inſtanti, nec in ſecundo, ſed in tertio.

¶Ad tertium, patet ex dictis, quòd eadem ratio intelligẽdi illimitata poteſt eſſe propria ratio intelligẽdi quodcũque eorum, ad quȩ eſt illimitata, ſicut ſi eſſet limitata ad aliquod ſolùm, & maximè reſpectu iſtius actus, qui eſt intelligere, in quo non ſemper requiritur vniuoca ratio, vel aſsimilatio cum cognito; alioquin nihil poſſet cognoſci per cauſam, nec concluſio per principium, ſed ſufficit ratio eminentior continens perfectè ſimilitudinem virtualem cogniti.

¶Ad quartum, patet per idem.

ARTICVLVS 2.

Vtrum in Deo ſint relationes æternæ ad omnia obiecta cognita, priores naturaliter ipſis cognitis.

ARGVITVR quòd ſic.

¶1. Quia videtur, quòd deſtruat intentionem Auguſt. 38. quȩſt. q. 46. vbi dicit. Siquidem tanta in eis vis conſtituitur, vt niſi his intellectis ſapiens eſſe nemo poſsit. Secũdum

dum autem iſtam poſitionem ſapientia perfecta Dei ad creaturas erit in ſecundo inſtanti, & præcedit naturaliter tam eſſe idearum, quàm cognitionem earum. Idem etiam dicit, quòd iſta rerum viſione fiet anima beatiſsima, quod non eſſet verum de viſione prima, quæ eſt in creatore, nec de viſione ſecūda, quę eſt in creaturis, quare &c.

¶ 2. Præterea. Illa, quæ ſunt diuiſa in inferioribus, quæ ſunt alterius rationis, non reducuntur ad aliquid vnum in ſuperiori; ſicut licet potentiæ cognitiuæ in nobis reducantur ad vnam potentiam cognitiuam in Angelis, propter vnitatem rationis omnium potentiarum cognitiuarum, tamen intellectus & voluntas, quę ſunt in nobis alterius rationis, non reducuntur ad vnam potentiam in Angelis; erit igitur in Deo intellectus ſub tali ratione potentiæ, & per conſequens intellectus, vt in Deo erit paſsiuus, ergo oportet ei dare aliquam formam, antequam operetur actu, & per conſequens ad hoc vt habeat diſtinctam operationem oportebit ei dare diſtinctam formam; non autem poterit hic dari aliqua forma diſtincta, ſi ideæ ponuntur conſequi creaturarum intellectionem.

¶ 3. Præterea. Si propter illimitationē eſſentię diuinæ ponatur ipſa, vt omnino abſoluta, eſſe ratio cognoſcendi omnes creaturas, cùm ita ſit illimitata inquantum intellecta, ſicut inquantùm ratio; ſequitur, quòd ipſa ſola cognoſcetur ſub ratione obiecti; aut ſi ponatur pluralitas ex parte obiectorum, non obſtante infinitatis vnius obiecti, pari ratione videtur poſſe poni ex parte rationis intelligendi.

¶ OPPOSITVM patebit in corpore articuli.

¶ *CONCLVSIO. Non ſunt in Deo tales relationes.*

¶ RESPONDEO. Poteſt dici, Quòd relationes tertij modi differunt per ſe ab aliis duorum modorum, † quia in tertio modo non eſt mutuitas, ſicut in aliis duobus modis, & ex hoc ſequitur (ſicut deductum eſt in diſtinct. 30. artic. 1) quòd terminus relationis eſt abſolutū, vt abſolutum; ſicut igitur obiectum intellectionis noſtræ terminat relationem ipſius, inquantum merè abſolutum, & ſic ipſa eſt menſurata per ipſum, ita videtur, quòd cùm intellectio diuina ſit ſimpliciter menſura omnium aliorum à ſe intellectorum, ſequitur, quòd alia præciſè referantur ad intellectionem diuinam, & ipſa terminabit relationem illam ſub ratione merè abſoluti. Hoc confirmatur, quia omnino prima intellectio diuina, quæ beatificata eſt, eſt eſſentia, vt eſſentia eſt, ſine reſpectu rei vel rationis, & hoc propter perfectam identitatem realem intellectus ad eſſentiam abſolutam; non oportet igitur propter intellectionem alicuius obiecti præciſè, quærere relationem, nec in vtroque extremo, nec in altero; ergo oportet aliquid aliud addere, propter quod ſit relatio in vtroque extremorum, vel in altero: illud autem non videtur eſſe, niſi vel mutua † coëxiſtentia, ſi eſt relatio mutua, vel dependentia in altero extremo, ſi non eſt mutua; hîc autem quando Deus intelligit aliquid aliud à ſe, non poteſt poni mutua coëxigentia in vtroque extremo (vt videtur) ergo præciſè ſufficit ponere relationē in altero extremo, vbi eſt depēdentia; illud eſt obiectū cognitū. Præterea. Voluntas fruens finē non producit aliud ab ipſo in eſſe volito, amando & volendo finem in ordine ad aliud, ſiue comparando ipſum ad aliud amabile, ſed magis comparando aliud amabile ad iſtum finem, ita quòd relatio cauſata per comparationem voluntatis videtur eſſe in aliquo alio amato ad finem; nulla autem comparatio per voluntatem videtur eſſe in fine amato, ergo à ſimili in intellectu cognoſcente primum obiectum, & ex illius cognitione cognoſcente obiectum ſecundario, nulla videtur relatio produci in ipſo primo obiecto ad ſecundum obiectum, ſed è conuerſo.

alias quare

vide queſt. 13. quod.

alias coexigētia

☞ Præterea. Ita intellectio prima eſt recta, & habet modum realem, ſecunda eſt rationis; ſi enim intelligo hominem abſolutè, hæc intellectio realis eſt, & habet modū realem. Si autē eam intelligam poſtea comparando ad Sortem, hæc eſt intellectio comparatiua, & eſt rationis. Si ergo ille habitudines ſunt intellectæ intellectione non reflexa, ergo erunt reales. * Præterea. Sicut argutum eſt, nō videtur poſſe poni, quod actu intellectus iſta relatio produceretur; primò non propter perfectionem abſolutam illius

actus;ſi ſecundo,ergo non eſt principium illius actus ſecundi,etiam in illo ſecundo actu perfectè cognoſcitur creatura; ergo in nullo actu erit talis relatio, quaſi ratio prior creatura in ratione obiecti. Concedi poteſt concluſio trium rationum factarum contra duas opiniones communes ſuperius recitatas, & concedi poſſunt iſtæ rationes hîc iam factæ; Et ſecundum hoc poteſt concedi, quòd ſunt ibi relationes in Deo ęternæ ad obiecta cognita,ſed non priores naturaliter ipſis cognitis in ratione obiectorum. Hoc poteſt poni ſic.Deus in primo inſtanti intelligit eſſentiam ſub ratione mere abſoluta;In ſecundo inſtanti producit lapidē in eſſe intelligibili,& intelligit lapidem, itaquòd ibi eſt relatio in lapide intellecto ad intellectionem diuinam, ſed nulla adhuc in intellectione diuina ad lapidem, ſed intellectio diuina terminat relationem lapidis intellecti ad ipſam;In tertio inſtanti fortè intellectus diuinus poteſt comparare ſuam intellectionem ad quodcunque intelligibile, ad quod nos poſſumus comparare, & tunc comparādo ſe ad lapidem intellectum poteſt cauſare in ſe relationem rationis;Et in quarto inſtanti poteſt quaſi reflecti ſuper iſtam relationem cauſatam in tertio inſtanti, & tunc illa relatio rationis cognita erit; ſic igitur non eſt relatio rationis neceſſaria ad intelligendum lapidem, tanquam prior lapide,vt obiectū,imò ipſa vt cauſata eſt poſterior, quia in tertiò inſtanti,& adhuc poſterior erit ipſa, vt cognita, quia in quarto inſtanti. Et iſta via videtur tenere iſta propoſitionem, quæ videtur probabilis, quòd relatio non naturaliter cognoſcitur, niſi cognito termino, ſed nec intellectus comparat ad aliquid, niſi naturaliter prius cognito termino; quam propoſitionem non poteſt alia via tenere, quia oportet,quòd dicat,quòd illa relatione,qua comparat iſtam intellectionem, comparet eſſentiam ad aliquid, non prius cognitum naturaliter. Iſta poſitio de relationibus aliorum à Deo, vt intellectorum ad ipſum intellectum diuinum, vt abſolutum, conſimiliter confirmatur, & intelligitur, ſicut illa ſupra diſtinct. 30. creatutarum relatarum ad Deum.

His differt Franciſcus in Conflatu diſt. 42. ponens quiditates æternas in eſſe quiditatiuo.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum. Sententia Auguſt. in illa quæſt. poteſt colligi in iſta deſcriptione ideæ, Idea eſt ratio æterna in mente diuina, ſecundum quod aliquid eſt formale extrà, vt ſecundum propriam rationem eius. Probatio primæ particulæ. Deus omnia cauſat, vel cauſare poteſt non irrationabiliter, ergo rationabiliter; igitur habet rationem, ſecundum quam format, non autem eandem omnium, ergo ſingula propriis rationibus format; non autem rationibus extra ſe, quia non eget in efficiendo aliquo alio à ſe, igitur rationibus in mente ſua;nihil autem in mente ſua eſt niſi incōmutabile, ergo omne formabile poteſt formare ſecundum rationem propriam ſibi ęternam in mente ſua; nihil autem in mente ſua tale ponitur, niſi idea (ſecundum iſtam deſcriptionem) igitur videtur, quòd lapis intellectus poſſit dici idea, ipſe enim habet omnes iſtas conditiones, quia ipſe eſt ratio factibilis extra propria ſibi; ſicut arca in mente poteſt dici ratio reſpectu arcæ in materia,& eſt propria ratio, ſecundum quam arca in materia formatur, & iſta ratiò eſt æterna in mente diuina, vt cognitum in cognoſcēte per actum intellectus diuini: quidquid autem eſt in Deo ſecundum quodcunque eſſe ſiue rei, ſiue rationis per actum intellectus diuini,ieſt ęternum, ſicut declaratum fuit ſuprà diſtinct. 30. quòd nulla relatio poteſt eſſe noua in Deo per actum intellectus ſui. Iſtud videtur conſonare cum dicto Platonis, à quo accipit Auguſtinus nomen ideę, ipſe enim poſuit ideas quiditates rerum, per ſe quidem exiſtentes ſecundum Ariſtot. & malè, ſecundum Auguſt. in mente diuina, & benè; vnde aliquando loquitur de mundo intelligibili ſecundum eum, ſicut igitur ponerentur ideæ (ſecundum illam impoſitionem Ariſtot.) quiditates rerum, ita ponuntur (ſecundū Platonē, vt videtur) quiditates habentes eſſe cognitum in intellectu diuino. Hoc poſito, non oportet laborare circa relationes aliquas formaliter, ſiue in eſſentia vt eſt obiectum, ſiue in eſſentia vt ratio, ſiue in eſſentia vt intelligere diuinum, quæ relationes dicantur ideę, imò ipſum obiectum cognitum eſt idea ſecundum iſtud. Et tunc concedi poſſunt auctoritates Auguſt. adductę, quòd niſi cogni-

cognitis ideis ſapiens nemo eſſe poſsit, quantùm ſcilicet ad omnem plenitudinē ſapientiæ, licet enim Deus principaliter ſit ſapiens ſapientia eſſentię ſuę, vt obiecti, tamen non omni modo, ſi non ſaperet creaturam, quæ creatura, vt intellecta ab ipſo, eſt idea, & ita non intellectis ideis ſapiens omnino eſſe non poteſt; ponitur autem eſſe ſapiens perfectiſsimè in primò inſtanti, ſed non ſapiens omnino in primo inſtanti abſque ſecundo. Si autē ideæ ponerentur quædam relationes rationis in Deo, non videtur formaliter eſſe ſapiens in intellectione earum, quia etiam ibi eſſent vt rationes intelligendi, antequam ipſę intelligerentur. Similiter alia auctoritas Auguſt. Harum viſione fit anima beatiſsima. Si ideæ ponuntur eſſe quiditates vt cognitæ, tunc exponenda eſt de beatitudine, quę poteſt haberi in creaturis vt in obiectis, quia certum eſt, quòd non eſt perfectiſsima beatitudo in creatura abſolutè ſecundū ipſum. 5. Confeſsionū. cap. 4. Infelix homo, qui ſcit illa omnia, te autē neſcit, beatus autem qui te ſcit, etiamſi illa neſciat; qui verò te & illa nouit, non propter illa beatior, ſed propter te ſolùm beatus eſt &c. Sed eſt intelligēdū beatiſsimæ, hoc eſt totali beatitudine poſsibili beato, non quidem in eis formaliter, ſed in obiecto, cuius cognitio præſupponitur iſtis, & quaſi concomitanter in iſtis, in quibus aliqua beatitudo eſt, licet nō prima. Et ſi Auguſt. aliquando loquatur aliter de ideis, quaſi ſint rationes cognoſcendi aliquid, cùm tamen hîc non dicat ipſas eſſe niſi rationes, ſecundum quas formantur, quæ formantur; poteſt inquam exponi illud dictum eius, ſi alibi dicatur, non quod li ſecundū notet rationē formalē intelligēdi, ſed ſecundum quas, vt ſunt obiecta non prima, nec mouentia intellectum, ſed obiecta ſecūdaria terminantia intellectum.

¶ Ad ſecundum, qualiter intellectus eſt paſsiuus in ſe, & qualiter eſt paſsiuus reſpectu intellectionis, dictum eſt diſt. 3. q. 3. ſed poſito quod ſit paſsiuus in nobis, & quaſi paſsiuus in Deo, & quòd debeat hîc aſsignari forma vel quaſi forma, vt qua operetur, poteſt dici, quòd illud eſt eſſentia ſub ratione qua eſſentia, quæ ſub ratione abſoluta eſt ratio cognoſcendi, non tantùm ipſamet, ſed omne aliud ſub quacunque ratione cognoſcibilis, & hoc iſto modo intelligendo, per hoc enim quòd intellectus diuinus eſt in actu per eſſentiam ſuam, vt eſt ratio intelligendi, habet primum actum ſufficientem ad producendū omne aliud in eſſe cognito, & producendo illud in eſſe cognito, producit ipſum, vt habet dependentiam ad ipſummet, vt ad intelligentiam, & per hoc quòd intellectio ipſius eſt eius, illud dependet ad iſtā intellectionem, vt ad abſolutum, ſicut etiam in aliis dicetur; quòd cauſa ſub ratione merè abſoluta eſt actus primus à quo procedit effectus, & effectus productus habet relationem ad cauſam, quandoque vt ad abſolutum, quandoque autem mutua eſt relatio effectus ad cauſam, & è conuerſo, nunquam tamen ex parte cauſę requiritur relatio prior, quàm ſit effectus poſitus in eſſe. Quod nunc breuiter ſuadetur, quia nihil habēs perfectius eſſe in aliquo genere ad illud, quod habet minus perfectum eſſe in genere tali, dependet; ergo relatio actualis non dependet ad aliquid, quòd tantùm eſt ens potentiale, & non actuale, omnis igitur actualis relationis terminus, eſt aliquod ens actu; In quocunq; igitur inſtanti naturæ cauſa refertur actu ad effectum, tunc eſt in termino eſſe actuale; poteſt autem illud abſolutum terminās eſſe ſine reſpectu ad ipſum, igitur ita eſt ſimul cum iſto reſpectu, quòd eſt prius naturaliter eo, ergo non poteſt eſſe aliqua relatio in cauſa naturaliter, antequam abſolutum ſit, ad quod debet eſſe iſta relatio. Et ita intelligo, quòd in primò inſtanti eſt A ſub ratione abſoluti; in ſecundo eſt B ſub ratione abſoluti habens eſſe per A; in tertio B refertur ad A ſub ratione abſoluti, ſi eſt relatio non mutua, vel A & B referuntur relationibus mutuis. Ita ergo hîc in primo inſtāti intellectus eſt in actu per eſſentiam, vt eſt merè abſoluta, tanquam actu primo ſufficienti ad producēdū quodlibet in actu intelligibili; in ſecūdo inſtāti producit lapidē in eſſe intellecto, ita ꝙ terminus iſte eſt, & habet reſpectum ad intellectionem diuinam; nullus autem eſt reſpectus è cōuerſo in intellectu diuino, quia reſpectus eius nō eſt mutuus. Illud, quod dictum eſt relationem prius non eſſe in cauſa, quàm in cauſato, habet inſtantias, de quibus aliàs.

Vide diſt. 43.

In 2 diſt. 2.

¶ Ad tertium de obiecto illimitato reſpondeo. Obiectum inquātùm motiuum & inquantùm primò terminatiuum, & per conſequens vt dupliciter neceſſariò requiſitum,

tum, vel coexactum ad actum, eſt æquè illimitatum, & ideo nihil aliud eſt ſic obiectum, tamen aliud eſt obiectum ſecundariò terminans, nec oportet obiectum illimitatum eſſe præciſè terminans quomodocunque actum, ſicut præciſè eſt mouēs & ratio actus, quia aliquid poteſt ſequi terminum primum, & eſſe terminus ſecundus; nihil autem poteſt eſſe ſecūdariò mouens ad actum, ratio eſt, quia omne mouens aliqualiter præcedit actum, non autē quomodocunque terminans præcedit, nec coexigitur ad actum, ſed ſecundariò terminans, ſequitur actum ſicut menſuratum, & cauſatum, ſicut intellectio in nobis ſequitur obiectum.

DISTINCTIO XXXVI.

MAG. Solet hic quæri &c.

CONSEQVENTER docet Magiſter hac diſtinctione, quomodo res dicantur eſſe in Deo per cognitionem, nempe quòd ſunt in eius præſentia. Circa hanc diſtinctionem quæritur vnum, ſcilicet de eſſe, quod habent creaturę in Deo.

QVAESTIO.

Eſt de eſſe, quod habent crēturæ in Deo, Sitne eſſe eſſentiæ. Diuiditur in 2. artic.

Ar. 1. Vtrum creatura inquantum eſt fundamentum relationis æternæ, habeat vere eſſe eſſentiæ.

Ar. 2. & vlt. Vtrum creatura inquantum eſt fundamentum relationis æternæ ad Deū vt cognoſcentem, habeat vere eſſe eſſentiæ ex hoc, quod eſt ſub tali reſpectu.

ARTICVLVS 1.

Vtrum creatura inquantum eſt fundamentū relationis æternæ, habeat vere eſſe eſſentiæ.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia proportio eſt paſſio entis, obiecti autem cogniti in æternitate proportio eſt aliqua ad cognoſcentem, & hæc talis eſt, quod impoſsibile eſt non eſſe ſic proportionatum.

¶ 2. Præterea. Sicut ens ad non ens, ita poſsibile ad impoſsibile, ergo permutatim, ſicut ens ad poſsbile, ita non ens ad impoſsibile, ſed omne ens eſt poſsibile, ergo omne quod eſt purum, non eſt impoſsibile. Cōfirmatur ratio, quia ſi aliquod purū nō ens, ſiue nihil eſſet poſsibile, & aliquid purum non ens eſſet purum impoſsibile; vnum nihil eſſet magis nihil alio, quod videtur abſurdum; ergo poſsibile non eſt omnino nihil, ſed aliquod ens.

¶ 3. Præterea. Auguſt. de Natura boni capit. 18. Porrò ſi bonum aliquod eſt forma &c. Proculdubio bonum aliquod eſt etiam capacitas formę; ergo nonnullum bonum eſt poſsibilitas ad bonitatē actualē.

¶ 4. Præterea. Idem ſuper Ioannem Homil. 18. Manus ſeruit imperanti cordi, eaſdem literas facit & cor & manus. Nūquid alias cor alias manus? eaſdem quidem facit manus, ſed non ſimiliter. Ergo prius factæ ſunt à corde, quàm à manu.

¶ 5: Pręterea. Auic. 8. Metaphyſ. cap. vlt. idem de duplici fluxu rerum à Deo.

¶ OPPOSITVM. patebit in corpore articuli.

¶ *CONCVLSIO. Creatura inquantum eſt fundamentum relationis æternæ, non habet vere eſſe eſſentiæ.*

¶ RESPONDEO, Hîc quidam dicunt quòd ſic. ☞ Quòd ens communiſsimè acceptum, vel res poteſt dici à reor reris, & eſt communis figmentis & aliis multis. Alio modo procedendo vltra, res dicitur a ratificatione, vt eſt res rata & diſtincta à re ficta, & iſta eſt duplex, vel tanquā res, cui poteſt competere eſſe, vel cui competit eſſe, prius tamen eſt res, cui poteſt cōpetere eſſe. * Pro hac opinione arguitur potiſsimè per illud, quod dicetur in 2. argum. in opponendo de ſcientia Dei ęterna, & obiecto reali ęterno art. ſequenti: tū etiā per 5. argumenta. quę hîc ſunt in opponendo. Additur autem ab iſtis, quòd diſtinctio iſta eſſentiæ ab eſſe exiſtentiæ ſufficit ad compoſitionem, pro eo quòd ipſa eſſentia intellecta vt habens eſſe eſſentiæ, adhuc eſt in potentia ad eſſe exiſtentiæ, quod recipit ab efficiente, inquantū efficiens eſt, & tunc eſt compoſitio ex potētia & actu.

Opinio Hē ric in ſumma ar. 2. q. q. 23. & 21. & quol. 8. q. 5. & quol. 9. q. 1. & 2. & quol. 11. q. 3.

Contra iſta arguitur primò, Quia creatio eſt productio de nihilo, ſed ſi lapis pręhabuit eſſe verum reale, igitur quādo producitur

Impugnatur 7. ratio 1. ratio.

ducitur ab efficiente, non producitur de nihilo. Similiter ſecundò, Si non producitur niſi ſecundum reſpectum tantùm nouum ad efficiens, non videtur eſſe productio ſimpliciter, ſed tantùm ad eſſe ſecundum quid, & minus erit creatio productio ſimpliciter, quàm ſit alteratio, vbi eſt productio ſaltem alicuius quantùm ad eſſe abſolutum. Tertiò ſecundum eandem viam arguitur, Quia eandem relationem ponit actualem, & aptitudinalem ex parte Dei, & † propter hoc non poſſe eſſe aliquā nouam actualem in Deo præter aptitudinalem antiquam; ergo ſimiliter ex parte eius, quod refertur ad Deum eadem eſt relatio actualis & aptitudinalis, & non erit actualis noua pręter aptitudinalem relationem antiquam; ergo cùm relatio aptitudinalis ad eſſe † exiſtentiæ fuerit ſemper inentę habente eſſe eſſentiæ, nulla eſt in eo relatio actualis noua, inquantùm exiſtens eſt. Et quartò, ſecundum eandem viam, Quia in fundamento eodem, & termino immutabili non poteſt eſſe reſpectus nouus, ſed hoc fundamentum idem eſt, ſcilicet eſſe eſſentiæ, & terminus eſt immutabilis, ſcilicet Deus; ergo nullus reſpectus nouus poteſt eſſe ad talem terminum, qualis reſpectus ponitur eſſe ad eſſe exiſtentiæ. Et quintò ſecundum idem mediū de creatione, Quia productio rei ſecundū illud eſſe eſſentię veriſsimè eſt creatio, ipſa enim eſt merè de nihilo, vt de termino à quo, & ad verum ens, vt ad terminum ad quem, & productio iſta (ſecūdum eos) eſt æterna, ergo & creatio eſt ęterna; cuius oppoſitum nititur oſtendere; & dicit ſe habere demonſtrationes. Sextò ſecundum eandem viam, Per oppoſitum de annihilatione, ſequitur, quod non poſsit aliquid annihilari, ſicut enim producitur de ente ſecūdum eſſentiam, ita videtur redire in ens ſecundum eſſentiam, & non in nihil.

Margin notes: alias præter. (at "& † propter hoc") — alias eſſentię. (at "† exiſtentiæ") — vide in 2. diſt. 1. (at "æterna, ergo & creatio")

2. ratio. Pręterea, ſecundò principaliter, Illæ rationes, (quæ tactę ſunt diſt. 8. q. 2.) cōtra Auic. quòd nihil aliud à Deo ſit formaliter neceſſarium, poſſunt fieri contra iſtam opinionem, quia ita concludunt de eſſe quiditatiuo, ſi ſit verum eſſe; ſicut de eſſe exiſtentiæ; non enim voluntas magis neceſſariò vult aliud à ſe eſſe in eſſe quiditatiuo, quā velit aliud à ſe eſſe in eſſe exiſtentię, quia eadem eſt ratio vtrobique, & ita de aliis mediis.

3. ratio. Præterea tertiò, Res ſecundum eſſe exiſtentiæ, aut eſt terminus relationis ideę, quā ipſi ponunt in Deo, aut non, ſed ſecundum aliud eſſe cognitū; ſi ſecundo modo, ergo fruſtrà ponūtur res in iſto eſſe eſſentiæ, non enim videtur propter aliud poni, niſi vt ſint termini relationum idealiū, quæ æternaliter ſūt in Deo; ſi primo modo, ergo aliquid eſt in Deo per actum intellectus diuini, ſecundum quod Deus poteſt aliter ſe habere, ſiue mutari, cuius oppoſitum probatum eſt diſtin. 30. Probatio vltimæ conſequentiæ, Quia (per te) omne aliud eſſe à Deo non eſt formaliter neceſſarium ex ſe; ponatur igitur, licet per impoſsibile, iſtud ens quiditatiuè aliter ſe habere, ſequitur, quòd illa entitas in Deo ſiue rei, ſiue rationis, quæ habet iſtud eſſe pro termino, aliter ſe habebit, & ſic ex poſitione alicuius circa aliud à Deo, mutari poterit aliquid, quod eſt in Deo per actum intellectus ſui; quod eſt impoſsibile.

4. ratio. Præterea quartò, Quando cauſa eſt perfecta, & independens naturaliter in cauſando, & agit naturaliter, videtur poſſe producere immediatiora ſiue perfectiora, quia producit ſecundum vltimum potentię ſuæ; intellectus diuinus, vt intellectus præcisè ſecundum iſtam viam, producit in Deo rationes ideales, & ipſas eſſentias in ratione eſſentiæ, & quaſi per prius in ſe rationes ideales; quàm rationes illas in iſto eſſe; ſunt enim per hoc, quod exemplatæ ſunt; ergo illæ ideę habent verius eſſe (cùm ſit naturaliter agens) quàm ipſa ideata; non cauſat autem ideas niſi entia rationis, & non in aliquo eſſe reali, ergo nec dat aliquod eſſe reale ipſis ideatis, quę ſunt cauſata quaſi remotiora.

5. ratio. Præterea quintò, Iſtas eſſentias producit in eſſe, aut vt cognoſcens, aut vt non; ſi ſic, ergo ſunt cognitæ antequam ſint in iſto eſſe, & ita fruſtrà ponūtur iſtæ entitates, propter cognitionem Dei æternam; ſi non, igitur producit eas merè naturaliter, ſicut ignis calefacit, quod videtur valde abſurdū de quocunque producto alio à ſe in natura; imò etiam Filium producit vt intellectus, licet non vt intelligens formaliter, ſicut aliàs expoſitum eſt. (Diſt. 2. q. 2)

6. ratio. Pręterea ſexto, Quod attribuat alium effectum cauſę exemplari, & alium cauſæ efficienti, non videtur probabile, quia cauſa exemplaris non eſt niſi quoddam efficiens; efficiens enim diuiditur in efficiens per intellectum, ſiue propoſitum, & efficiens per naturam (ſecundum Philoſophum. 2. Phyſic.) Sicut igitur (t. c. 49.)

tur naturaliter producens non eſt alia cauſa ab efficiente, ita nec exēplaris, nec exēplariter producēs; & ita idem eſt effectū, & exemplariter productum alicuius intelligentis, inquantùm eſt intelligens, & inquantùm exemplās. Quod etiam addit cōpoſitionem eſſe in creaturis per iſtam potentialitatem ad actum, non videtur rationabile, quia nihil videtur eſſe ibi, quod cùm alio cōponatur; ſi enim tota albedo pręexiſtat in potentia, vt terminus potentiæ, & poſtea ipſamet in actu, non eſt propter hoc aliqua compoſitio rei, & rei; igitur ſi præexiſtat res ſecundum eſſe eſſentię, & ipſa producatur ſecundum eſſe exiſtentiæ, quod non eſt aliud (ſecundum iſtos) ab eſſe eſſentiæ, ſicut nec generaliter relatio eſt aliud à fundamento, propter quod non ponunt relationem & fundamētum facere cōpoſitionē, erit res compoſita propter iſta duo. Et iſtud poſſet eſſe ſeptimum ſecundū primam viā ad improbādū creationē propter identitatē relationis cū fundamēto, & eſſentię cū eſſe, quia eadē res nō poteſt eſſe realiter noua, & nō noua; ergo ſi eſſe dicat relationē, quę eſt eadē cū eſſētia, nulla creatura erit ſimpliciter noua

proratio

Vide in 2. diſt. 1. q. 3.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum, quod adducitur de proportione ad intellectum, dico, quòd iſta proportio eſt relatio cogniti ad cognoſcentē, & hæc eſt diminuēs ens, in quo fūdatur, ſicut declaratū eſt; relatio autē diminuēs ens nō oportet, quod requirat ſecū entitatem ſimpliciter illius entis, quod determinat. Et cùm dicis, non eſt talis proportio impoſsibilis ad intellectum diuinum, dico, Quòd bene poteſt eſſe, quòd omnino niger non ſit albus; nec tamen propter hoc albus ſecundum dētes eſt ſimpliciter albus; ita poteſt eſſe, quòd omnimoda improportio ſit impoſsibilis ad intellectum diuinum, & aliqualis proportio ſit poſsibilis ad Intellectum eius, non tamen ad eſſe ſimpliciter.

¶ Ad ſecundū dè permutata proportione, dico, Quod ille modus arguēdi ortū habet ab Euclide propoſitione 16. quinti. Si inquit, quatuor quātitates proportionales fuerint permutatim, proportionales erūt; quæ probatur per 15. præcedētē; Eadē eſt proportio multiplicium, & ſubmultiplicium, & iſta permutatione certa & nota in quātitatibus vtūtur aliqui in argumētis: Philoſophus autē vſus eſt ea in duabus regulis. 2. Prior. c. 21. Si A & B cōuertuntur, & C & D cōuertātur; & A & C cōtradicāt, B & D cōtradicūt, & è cōuerſo. Conſequētia eſt neceſſaria, quia alterū cōtradictoriorū dicitur de quolibet, & quia cōuertibile cū vno contradictoriorū non recipit prędicationē alterius, nec è cōuerſo, ideo cōuertetur cū reliquo cōtradictorio; & generaliter, vbicunq; poteſt haberi aliqua proportio correſpondēs illi 15. Euclidis, per quā tenet iſta permutatio correſpōdēs 16. tūc permutatio eſt bona, & quando non, non. Ad propoſitum igitur dico, Quòd generaliter nunquam tenet talis permutatio, cōparando extrema ad inferius & ſuperius, immò eſt fallacia conſequentis, quia extrema duarum contradictionum adinuicem comparata habent proportionem conuerſam in inferendo, & non eandem, Oppoſitum enim conſequentis infert oppoſitum antecedentis, & non è conuerſo; Et ideo arguere ita inferendo, Sicut primum ad tertium, ita ſecūdum ad quartum, faciunt fallaciam conſequentis; ſed è conuerſo deberet argui, Sicut primum ad tertium (inferendo) ita quartum ad ſecundum. Ita in propoſito, Si omne ens eſt poſsibile, ergo omne impoſsibile eſt non ens; ſed non è cōuerſo, ergo omne non ens eſt impoſsibile. Et quod additur ibi, quòd tunc vnum nihil magis eſt nihil, quā aliud nihil, Reſpōdeo, Quòd tripliciter ineſt negatio alicui; Quādoq; nō propter repugnātiā alicuius poſitiui ad affirmationē illius negationis, ſed propter ſolā negationē cauſæ nō ponētis illum effectū; ſicut ſi aliqua ſuperficies eſſet neutra, eſſet quidē nō alba, nō propter repugnātiā ſuperficiei ad affirmationē oppoſitā huic negationi, ſed propter negationē cauſę nō ponētis albedinē in eſſe ſuperficiei; Quādoq; autē ineſt negatio poſitiui, ꝓpter repugnātiā eius ad affirmationē oppoſitā illi negationi, & hoc dupliciter; quādoq; enim præcisè eſt talis repugnātia propter aliquid vnū de intellectu vtriuſq; ſicut in ſpeciebus vltimis eiuſdē generis proximi; negationes earū mutuę dicūtur de ſe ꝓpter repugnātiā earū; quę eſt propter ſolū vnū incluſū in intellectu vtriuſq; ſcilicet propter differentiā vltimā completiuā; Quādoq; autē propter plura incluſa in intellectu vtriuſque vel alterius, ſicut ſi accipiūtur ſpecies ſpecialiſsimę duorū generū generaliſsimorū; repugnāt quidē ſibi inuicē affirmationes propter multa incluſa in eis, tot ſcilicet,

Vide Ariſt. 1. Poſter. t.c. 31.

quot

quot ſunt prædicata dicta in quid de vtroque in ſuo genere; nihil enim dicitur in quid de albedine, quod non ſit medium oſtendendi hanc, Homo non eſt albedo; nihil etiã dicitur de homine in quid, quod non eſt medium oſtẽdendi eandẽ, ideo iſta, Homo non eſt albedo, vera eſt propter repugnantiam extremorum ſimpliciter, ſiue propter multa incluſa in intellectu repugnantium, quorum quodlibet ex vtraque parte eſſet ſufficiens ratio talis repugnantiæ, & tamen in omnibus iſtis inherentiis negationũ (licet ex diuerſis cauſis inſint) non dicitur aliquid magis, vel minus negatum, ſed quodlibet ſimpliciter non tale, ita enim eſt ſimpliciter ſapor nihil albedinis, ſicut homo, & ſimiliter ſuperficies nihil habet albedinis poſito iſto caſu; & ratio eſt quare non magis eſt hæc negatio, quam iſta, quia quælibet negatio negat totam affirmationem ſibi oppoſitã ex quacũque ratione ſit talis, ſiue propter vnam rationem, ſiue propter plures. Ita in propoſito, homini in æternitate ineſt non eſſe aliquid, & Chimeræ non eſſe aliquid; Sed homini non repugnat affirmatio quę eſt eſſe aliquid, ſed tantùm ineſt negatio propter negationem actus vel cauſę non ponentis in eſſe, Chimæræ autẽ repugnat, quia nulla cauſa poteſt in ea cauſare eſſe aliquid: Sed quare homini non repugnat, & Chimeræ repugnat, Ratio eſt, quia hoc eſt hoc, & illud, eſt illud, & hoc in quocũque intellectu cõcipiẽte, quia (ſicut dictũ eſt) quidquid repugnat alicui formaliter, ex ſe repugnat ei; & quod nõ repugnat formaliter, ex ſe non repugnat, nec eſt hoc fingendum, quòd homini nõ repugnat, quia eſt ens in potẽtiá, & Chimeræ repugnat, quia nõ eſt ens in potẽtia, imò magis è cõuerſo, quia homini nõ repugnat, ideo poſſibile eſt potẽtia Logica, & quia Chimeræ repugnat, ideo eſt impòſſibile impoſſibilitate oppoſita; & iſtã poſſibilitatẽ conſequitur poſſibilitas obiectiua, & hoc ſuppoſita omnipotentia Dei, quæ reſpicit omne poſſibile, dummodo ſit aliud à ſe, tamẽ illa poſſibilitas Logica abſolutè ratione ſui poſſet ſtare, licet per impoſſibile nulla potentia eam reſpiceret. Prima igitur omnino ratio, & non reducibilis ad aliã, quarè homini non repugnat eſſe, eſt, quia homo formaliter eſt homo, & hoc ſiue in re realiter, ſiue in intellectu conceptibiliter; Et prima ratio, quare Chimæræ repugnat eſſe, eſt, Chimęra inquãtum Chimęra: Aliter igitur ineſt iſta negatio, nihil tale homini in æternitate & Chimęrę, & tamen non propter hoc eſt vnum magis nihil alte. Vel etiam poſſet dici, Quòd ab homine remouetur tantum illud eſſe, & non aliquid cõſequens ad eſſe, quod eſt poſſibile eſſe, a Chimæra autem remouetur eſſe, & ſuum cõſequens, ideo propter plura negatur eſſe Chimæra, quam ad hominẽ, nõ tamẽ magis eſt iſta negatio in vno, quã in alio. Sed prima reſpõſio videtur eſſe realior.

¶ Ad tertium de Auguſt. Capacitas formę (ſecundum eum) ſit materia, quæ habet aliquam entitatem veram, & non tantùm qualẽ habet anima Antichriſti, antequam creetur, de hoc in libr. 2. diſt. n. 12.

¶ Ad quartum de Auguſt. Super Ioan. cõcedo, quando ſunt duæ cauſę ſubordinatę, ambę cauſant effectum, ſed aliter & aliter, quia ſuperior plus cauſat, & ita ſi cor ſit cauſa ſuperior, & manus inferior reſpectu literarum, vtrũque cauſat tam cor quã manus, nec tamen prius cor quàm manus producit literas in aliquo vero eſſe, & poſtea manus addit eis quendam reſpectum.

¶ Ad vltimum. De Auic. loquitur de fluxu formarum à Deo inquantù intellectæ ſunt, & de fluxu omnis eius quod eſt, hoc eſt rei in vero eſſe; & concedo, quòd ſicut aliud eſſe eſt intellecti, inquantum intellectum ab eſſe vero, quod eſt eſſentiarũ extra animam, ita eſt fluxus iſte & ille, alius & alius, vtroque fluxu fluit res à Deo; non ſic in nobis, quia res pręexiſtunt extra animam, vel in eſſe, vel in cauſa, ad hoc vt moueant intellectum noſtrum ad actũ intelligẽdi, non autem dicit Auicena iſtũ fluxum in eſſe intellecto, eſſe fluxum in eſſe quiditatiuo, quia eſſe intellectum, eſt & eſſe diſtinctum contra totum eſſe reale, tam quiditatiuum, quàm exiſtentiæ.

ARTICVLVS 2.

Vtrum creatura inquantum eſt fundamentũ relationis æternæ ad Deum vt cognoſcentem habeat vere eſſe eſſentiæ, ex hoc quod eſt ſub tali reſpectu.

ARGVITVR quòd ſic.

¶ 1. Quia Homo non eſt ex ſe ens ratum, quia tunc eſſet Deus, ergo per aliquid aliud eſt ratum forma

fo[illegible]aliter, non niſi per reſpectum ad ipſū p[illegible] ratum ex ſe, non autem per reſpectum ad [illegible] ad efficiens, quia cùm diffi[illegible] ens ratū, & efficiens inquantū e[illegible] producat ex[illegible] in actu, ſi ho[illegible] eſſet ratum ab efficiente, inquātū efficiens, diffinitio non eſſet eius, niſi [illegible], & ita diffinitio terminaret quæſtionem, An eſt, quod eſt inconueniens; ergo eſt ens ratum inquantum participat primum, vt exemplar, hoc eſt inquantum habet relationem æternam ad Deum, vt ſcientem & exemplantem, ergo &c.

¶ 2. Præterea. Correlatiua ſunt ſimul natura, ergo ſimul natura Deus eſt intelligens lapidem, & lapis intellectus ab eo; ergo cū ab æterno eſt lapis intellectus ab intellectu diuino, & hoc inquantum fuit aliud ab eſſentia diuina, & illa intellectio erit realis & Metaphyſica non Logica, ergo illud, quod terminauit iſtam intellectionē erat vera res.

¶ OPPOSITVM. Magiſter in litera cap. 1. huius diſt. exponens auctoritatē Auguſt. 5. ſuper Geneſ. ad literam. c. 18. Proinde antequam fierent, & erant, & nō erant; erant in Dei ſcientia, & non erant in ſua natura, Dicit ſic; Illos ſcilicet electos habuit ab æterno Deus apud ſe, nō in natura ſui, id eſt ipſorum, qui nondum erant, ſed in ſua† præſciencia, quia illos ita nouit, ac ſi eſſent.

alias præſentia.

¶ *CONCLVSIO. Creatura, inquantum eſt fundamentum relationis æternæ ad Deum vt cognoſcentem, non habet vere eſſe eſſentiæ, ex hoc quod eſt ſub tali reſpectu.*

¶ RESPONDEO, Concedo partē negatiuam quæſtionis. Ad quod videtur ſpecialiter eſſe hoc, quòd non tantū eſſe eſſentiæ fundat ad Deum relationem talem, ſed etiam eſſe exiſtentię, quia ſecundum Auguſt. 5. ſuper Geneſ. cap. 15. Non aliter nouit Deus facta, quam facienda. Præcognouit igitur eſſe exiſtentiæ, ſicut eſſe eſſentię, & tamen propter iſtam relationem fundatam non concedit aliquis eſſe exiſtentiæ fuiſſe verum reale eſſe ab æterno; ergo pari ratione non eſt concedendum de eſſe eſſentiæ. Omnia etiam motiua, quæ adducuntur de intellectu diuino, videntur etiam poſſe adduci de intellectu noſtro, quia ſi aliquid non ſit, poteſt tamē à nobis intelligi, & hoc ſiue eſſentia eius, ſiue exiſtentia eius; & tamen non propter intellectionem noſtram ponitur, quòd illud habeat verum eſſe exiſtentiæ, vel eſſe eſſentiæ: Nec etiam eſt differentia aliqua quo ad hoc (vt videtur) inter intellectum diuinum & noſtrum, niſi quòd intellectus diuinus producit illa intelligibilia in eſſe intelligibili primò, noſter non producit primò, ſed ſi iſtud eſſe non eſt ex ſe tale, quod requirit eſſe ſimpliciter, producere illud in tali eſſe non eſt producere illud in aliquo eſſe ſimpliciter, & ideo videtur, ſi iſtud eſſe intelligibile (comparando ad intellectum noſtrum) nō requirit eſſe ſimpliciter, comparando etiam ad diuinum intellectum producentem in iſto eſſe, non erit eſſe ſimpliciter; quia ſi eſſe album non eſt niſi eſſe qualitatiuum, producere in eſſe albo, non eſt producere in eſſe ſubſtantiæ vel ſimpliciter, ſe tantùm in iſto eſſe qualitatiuo: Similiter intellectus noſter agens producit rem in eſſe intelligibili, licet ſit producta prius, & tamen propter illud producere intellectus noſtri agentis, non ponitur res ſic producta habere eſſe ſimpliciter.

Contra iſtud obiicitur, Quia omne fundamentum relationis, quando fundat relationē, eſt ſecundum illud eſſe, ſecundum quod fundat, aliter ſecūdum illud eſſe nō fundaret; ſed lapis ſecundum verum eſſe eſſentię fundat iſtam relationem æternam ad Deum, vt ſcientem, & hoc in æternitate; ergo lapis eſt in eternitate ſecundum illud eſſe. Probatio minoris, ſecundum illud eſſe fundat relationem ad Deum, vt ſcientem, ſecundum quod eſſe eius, vt obiectū cognoſcitur à Deo; cognoſcitur autem à Deo verè ſub ratione eſſentię, & nō ſub ratione exiſtentiæ diminutè, quia prima intellectio lapidis à Deo non eſt reflexiua. Præterea. Prima productio non eſt tantùm alicuius relationis, quia relatio non eſt niſi in abſoluto, ergo eſt conceſſū ſit in pręcedenti diſt. Deum producere res in eſſe intelligibili, ſecundum quod res cognita dicitur eſſe idea; ſequitur, quòd in illo inſtanti ſecundo oportet ponere aliquam entitatem abſolutam rei productæ, ita quòd in ente abſoluto habente talem entitatem fundetur relatio ad producens.

Obiectiones duæ.

Ad primum dico, Quòd diſtractum reſpectu diſtrahentis non eſt diſtractum, ſed reſpectu tertij, ad quod comparatur ſub ratione diſtrahentis, quia ſecūdum Philoſ. 2. Periherm. predicando de aliquo homine, hoc quod eſt homo mortuus, eſt oppoſitum

Soluitur prima.

Cap 2.

ſitum in adiecto, ad quod ſequitur contra
dictio; ergo comparando præciſè determi
nabile ad determinationem, determinabi-
le non eſt diſtractum reſpectu determina-
tionis, ſed nec includit contradictionem
ad ipſum, ſed reſpectu tertij, de quo dici-
tur, mortuum eſt determinatio diſtrahēs,
& illud, quod determinatur per ipſum, di
ſtrahitur, ita quòd illud aliud non dicitur
niſi ſecundum quid de iſto; ita dico, quod
diminutum reſpectu diminuentis non eſt
diminutum, ſed reſpectu tertij, ad quod
comparatur ipſum ſub determinatione di
minuente; ſicut cùm dico, Iſte eſt albus ſe
ſecundum dentes, non diminuitur album,
ſed accipitur pro albo ſimpliciter reſpectu
eius determinationis, alioquin eſſet nuga
tio, vt autem accipitur ſub illa determina-
tione, dicitur de tertio, ſcilicet de Aethio-
pe, tanquam diminutum. Ad propoſitum,
hęc determinatio eſſe in opinione eſt de-
terminatio diminuens (ſecundum Philoſ.
vbi priùs) & ſicut eſſe in opinione, ita &
eſſe in intellectione, ſiue eſſe exēplatum,
ſiue eſſe cognitum, quę omnia æquiualēt.
Licet igitur iſtud, quod comparatur ad a-
liquid iſtorum (vt comparatur ad ipſum)
non ſit diminutum, tamen vt ſub aliquo
iſtorum (vt comparatur ad tertium) eſt di
minutum, eſſe enim Homeri ſimpliciter,
& non diminutum eſt obiectū opinionis,
ſed iſtud eſſe ſimpliciter, vt in opinione
eſt eſſe ſecundum quid, & ideo non ſequi
tur, Homerus eſt in opinione ergo Home
rus eſt; nec etiam; Homerus eſt exiſtens in
opinione, ergo eſt exiſtens, ſed eſt fallacia
ſecundum quid ad ſimpliciter. Ita hìc cō-
parando ad intellectionem diuinam lapi-
dem in æternitate, lapis quidem ſimplici-
ter comparatur ad intellectionem illam,
& hoc non tantùm ſecundum eſſe eſſentię
lapidis, ſed ſecundum eſſe exiſtentiæ, &
quodcunque comparabile; tamen illud, vt
acceptum ſub iſta comparatione ad ſcien-
tiam Deo, diminuitur, non quidem diſtra
hitur, quaſi non poſsit ſtare ens ſimplici-
ter cum tali reſpectu, ſed diminuitur, ita
quod talis reſpectus non ponit neceſſariò
ſuum determinabile eſſe ens ſimpliciter.
Tunc ad formam argumenti, Fundamen-
tum relationis eſt ſecundum illud eſſe, ſe-
cundum quod fundat relationem, verum
eſt quando relatio illa fundata nō eſt ſim
pliciter diminuens eſſe fundamenti. Et ra-
tio realis iſtius ſecundum quid & ſimplici
ter, videtur eſſe iſta, quia prima diſtinctio
entis videtur eſſe in ens extra animam, &
ens in anima; & illud extra animam po-
teſt diſtingui in actum & potentiam eſſen
tiæ & exiſtentiæ, & quodcunque iſtorum
eſſe extra animam, poteſt habere eſſe in a-
nima, & illud eſſe in anima aliud eſt ab
omni eſſe extra animam, & ideo de nullo
ente, nec de aliquo eſſe ſequitur, ſi habet
eſſe diminutum in anima, & propter hoc
habeat eſſe ſimpliciter, quia illud eſſe eſt
ſecundum quid abſolutè, quod tamen ac-
cipitur ſimpliciter, inquantùm compara-
tur ad animam, vt fundamentum illius eſ
ſe in anima.

¶ Contra hoc arguitur. Lapis non eſt ex Inſtantiæ duæ.
ſe neceſſe eſſe in quocunque eſſe, igitur
in eſſe cognito eſt cauſatus, non niſi ab ef
ficiente, cuius non eſt terminus, niſi ens
ſimpliciter. Item, Quod tantum eſt in ali-
quo virtualiter, nunquam eſt formaliter
tale, niſi ſecūdum cauſationem actualem,
lapis ſecundum quod cognitus tātùm eſt
in eſſentia diuina virtualiter, igitur nō ſit
actu cognitꝰ ſine creatione, & tūc vt priùs.

Ad iſta, poteſt dici aliter, quā reſponde- Solutio.
tur hìc ſuprà, videlicet, Quòd intellectio
Dei, licet non ſit abſolutè cauſata, tamen
vt eſt huius lapidis, vt obiecti ſecundarij,
eſt quaſi principiata, & hoc ab eſſētia, quæ
ſi ratione formali obiectiua æquiuoca, &
ita magis principiata, quàm vt obiecti pri
mi, quia ſic eſt principiata quaſi ratione
formali obiectiua vniuoca, & intellectio-
nem vt huius eſſentię quaſi principiatum
ęquiuocè eſt hoc principiari in eſſe dimi-
nuto, ſicut ſpeciem intelligibilē principia
ri in intellectu eſt obiectum ſecundum
quid principiari, vt actu intelligibile. Vel
melius exemplum ad propoſitum, Sicut
per ſpeciē ſubiecti principiari intellectio-
nem paſsionis, eſt paſsionem vt actu intel
lectam principiari. Ideo hoc exemplum
congruit, quia lapis non prius principia-
tur æquiuocè ab eſſentia, vt intelligibilis
eſt, quam vt intellectus, quia nullum eſſe
habet formale in memoria ante eſſe in in-
telligentia, ſed tantùm virtuale. Nec vi
detur inconueniens concedere actum di-
uinum quaſi principiari non in eſſe, ſed vt
huius obiecti, quia hoc oportet ponere de
volitione, vt videtur, cùm volitio ſit con-
tingenter huius obiecti, & nihil contin-
gens eſt omnino incauſatum, ſicque ordo
erit inter omnino imprincipiatum, vt eſ-
ſentiam,

ſentiam, & quaſi principiatum vniuocè, vt intellectionem eſſentiæ, & quaſi principiatum æquiuocè, ſed neceſſariò vt intellectionem lapidis, & quaſi principiatum æquiuocè, & contingenter, vt volitionem lapidis. Hæc via bene dicit in hoc, quòd eſſentia, vt ratio mouens, eſt omnino indiſtincta vniuocè, & quaſi mouens ad ſe, vt ad primum terminum actus, & quaſi æquiuocè mouens ad obiectum ſecundarium, vt ad ſecundum terminum actus; Ita quòd nec intellectu, vt patet, nec in ratione motiua, nec in intelligere, nec in primo termino oportet ponere diſtinctionem. Sed cũ dicitur actum quaſi æquiuocè principiari, vt eſt obiecti ſecundi, non eſt aliud niſi ipſum, quaſi vltra obiectum primum protendi ad ſecundum virtute principij elicitiui æquiuoci ad terminum ſecundũ. Sed quid eſt actum ſic, vel ſic protendi? Non relationem eſſe in actu, nec in obiecto primo ad ſecundum (per te) igitur eſt obiectum ſecundum referri ad actum vel obiectũ primum, hoc autem non eſt niſi habentis aliquod eſſe, & tunc ſequitur illud quod intra habetur; igitur falſa eſt imaginatio intelligere diſtingui ad hoc, vt ſit multorum, quaſi in multa intelligere, imò in ipſo non oportet aliam differentiam eſſe, vt quaſi eſt medium inter rationem & primum terminum, quæ non conſequuntur ſecunda; igitur falſum eſt, quod ſecundò obiecta immediatè terminant intelligere, ſicut nec mouent. Nam neutro modo neceſſariò requiruntur ad actum, ſed ſi requiruntur in ratione termini ad actum, vt huius, hoc non dicit niſi relationem in obiecto ſecundo.

Soluitur 2. obiectio. Ad ſecundum dico, quòd productio iſta in eſſe eſt alterius rationis ab omni eſſe ſimpliciter, & non eſt relationis tantùm, ſed etiam fundamenti abſoluti, non quidẽ ſecundum eſſe eſſentię vel exiſtẽtię, quod eſt verũ eſſe, ſed ſecũdum eſſe diminutũ, quod eſſe eſt eſſe ſecundum quid, etiam entis abſoluti, quod tamen ens abſolutum ſecundum iſtud eſſe diminutum concomitatur relatio rationis. Exemplum huius, Si Cæſar eſſet annihilatus, & tamen eſſet ſtatua Cæſaris, Cæſar eſſet repræſentatus per ſtatuam, illud eſſe repræſentatum, eſt alterius rationis ab omni eſſe ſimpliciter, ſiue eſſentię ſiue exiſtentiæ, nec eſt eſſe diminutum Cæſaris, quaſi aliquid Cæſaris habeat hoc eſſe, & aliquod non; ſicut Aethiops eſt diminutè albus, quia aliquid eius eſt verè album, & aliquid non, ſed totius Cæſaris, & eſſe eius à cauſa ſua eſt verum eſſe exiſtentiæ & eſſentiæ, cuius totius ſecundum totale eſſe ſuum, eſt iſtud eſſe ſecundum quid, & in ipſo ſecũdum iſtud eſſe ſecundum quid, poteſt eſſe aliqua relatio ad ſtatuam; & licet poſſet poni calumnia in exemplo, non tamen ita in propoſito de intellectione & obiecto. quin obiectum totum ſecundum etiam totale eſſe ſuum, diminutũ eſſe habeat in intellectu. Et ſi velis quęrere aliquod eſſe verum huius obiecti vt ſic, nullum eſt quęrere, niſi ſecundum quid, niſi dicatur, quòd iſtud eſſe ſecundum quid reducitur ad aliquod eſſe ſimpliciter, quod eſt eſſe ipſius intellectionis; ſed eſſe ſimpliciter nõ eſt eſſe formaliter eius, quod dicitur eſſe ſecundum quid, ſed eſt eius terminatiuè, vel principiatiuè, ita quòd ad iſtud verum eſſe, illud eſſe ſecũdum quid, reducitur, ita quòd ſine illo verò eſſe iſtius, non eſſet iſtius eſſe ſecundum quid. Ex hoc autem apparet quoddam dictum ſuperius diſt. 3. q. 2. de cognitione in regulis æternis, videlicet, quòd motio intellectus noſtri à quiditatibus intelligibilibus, reducitur ad ipſum intellectum diuinum, per cuius eſſe ſimpliciter iſta obiecta habent eſſe ſecundum quid, ſcilicet eſſe obiectiuum, ſecundum quod eſſe mouent intellectum noſtrum ad cognoſcendum veritates ſinceras, & propter motionem earum dicitur intellectus ille mouere, ſicut iſta habent ſuum eſſe ſecundũ quid propter ſimpliciter eſſe illius.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd ens ratum aut appellatur illud, quod habet eſſe firmum, & verũ eſſe, ſiue eſſentię ſiue exiſtentię, quia vnũ non eſt ſine altero qualitercunque diſtinguatur; aut ens ratum dicitur illud, quod primò diſtinguitur à figmentis, cui ſcilicet non repugnat eſſe verum eſſentiæ vel exiſtentię: Si primo modo accipiatur ens ratum, dico, quòd homo non eſt ex ſe ens ratum, ſed ab efficiente à quo habet eſſe verum, & eſſentiæ & exiſtentiæ; Et cùm dicis, igitur nunquam eſt ens ratum niſi effectum; concedo hoc modo, & quando eſt effectum, eſt exiſtens, ergo nunquam eſt ens ratum, niſi ſit exiſtens, Concedo; & cùm dicis vltra, ergo non eſt eius diffinitio, niſi ſit exiſtens, nego iſtam conſequentiam, quia diffinitio eſt diſtincta

cognitio diffiniti, ſecundum omnes eius partes eſſentiales; diſtincta autem cognitio poteſt eſſe alicuius, licet ipſum non ſit ens ratum, non enim oportet, niſi quod ens ratum terminet cognitionem diffinitiuam, & non ſequitur, Ens ratum diffinitiuè intelligitur, ergo ens ratū eſt: Si ſecundo modo intelligatur ens ratum, dico, quòd homo eſt ex ſe ens ratum, quia formaliter ex ſe non repugnat ſibi eſſe; ſicut enim cuicunque repugnat aliquid primò, ei repugnat formaliter ex ratione eius, ita cui non repugnat formaliter, non repugnat ei per rationem ipſius, & ideo ſi homini de ſe repugnaret eſſe, per nullum reſpectum aduenientem poſſet non repugnare ſibi eſſe. Et ſi tunc ex hoc inferas, Homo eſt ex ſe ens ratum hoc modo, ergo eſt Deus, conſequentia non valet, quia Deus non eſt tantùm, cui non repugnat eſſe, ſed eſt ex ſe ipſum eſſe. Quod autem dicitur hic, quòd homo eſt ens formaliter ratum aliqua relatione, quæ eſt ratitudo eius, hoc improbatum eſt diſtinct. 3. quæſt. de veſtigio, & videtur valde abſurdum, quia ſecundum Auguſtinum. 7. de Trinit. capit. 1. Si eſt nihil ad ſe, nihil eſt aliud; & hoc ipſi concedunt, quòd relatio non poteſt fundari in relatione, ſed in abſoluto. Quæro igitur de fundamento talis relationis, quæ dicitur ratitudo, dicatur A. ſi eſt ad ſe, ergo non includit eſſentialiter in ſuo intellectu per ſe reſpectum, quia nihil eſſentialiter includens reſpectum eſt ad ſe formaliter: iſtud A., inquantùm eſt ad ſe, aut eſt ratum, & habeo propoſitum; aut non eſt ratum, & tunc ille reſpectus fundabitur in ente non rato, & reſpectus (per eos) eſt idem fundamento, ergo reſpectus eſt idem enti non rato; & maximè eſt conſequens inconueniens, ſi accipiatur non ratum pro illo, cui repugnat eſſe, quia tunc ſequitur, quòd ratitudo illa fundabitur in non rato, quod eſt nihil, & ita ille reſpectus eſſet nihil, & tunc ens ratum erit ex duobus nihilis.

¶ Ad ſecundum, concedo, Quòd Deus ab æterno, intellexit lapidem, & non vt idem ſibi, & illa intellectio fuit Metaphyſica, & realis, non autem Logica; nec tamen plus ſequitur ex hoc de lapide, quòd ſit eſſentia, quàm exiſtentia, nec magis comparando intellectum diuinum quàm meum; ſequitur quidem, igitur res ſemper fuit intellecta; Sed arguendo, ergo res fuit in aliquo eſſe reali, dico, quòd eſt fallacia ſecundum quid ad ſimpliciter.

DISTINCTIO XXXVII.

MAG. Et quoniā demōſtratū &c.

E CONVERSO mōſtrat Magiſter hac diſtinctione, quomodo Deus ſit in rebus, nimirum per eſſentiam, potentiam, & præſentiam, ex quo tamen nulla ponitur in Deo imperfectio. Circa hanc diſtinctionem quæritur, qualiter Deus ſit vbique vnico articulo.

ARTICVLVS.

Vtrum Deum eſſe præſentē vbique ſecundum potentiam, inferat ipſum eſſe vbique ſecundum eſſentiam. Hoc eſt, Vtrū omnipotentia inferat immenſitatem.

(1)

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia omne agens eſt præſens paſſo (ſecundum Philoſophum 7. Phyſ.) & hoc immediatè; ſi immediatè poſſet agere in illud, vel mediatè ſi agat in illud mediatè; omnipotens autē poteſt agere in quodlibet immediatè, ergo eſt præſens cuilibet immediatè. t c. 4. & inde.

¶ OPPOSITVM. Poteſt cauſare aliquid extra vniuerſum, & tamen ibi nō eſt ſecundum eſſentiam, ergo &c.

¶ CONCLVSIO. *Deum eſſe præſentem vbique ſecundum potentiam non infert ipſum eſſe vbique ſecundum eſſentiam.*

¶ RESPONDEO. Agēs creatum poteſt agere, vbi non eſt, tamen communiter oportet, quòd ſit immediatum cuilibet ſibi proximo paſſo, in quod agat, licet quandoque non agat in illud paſſum actione eiuſdem rationis actioni, qua agit in remotum, vt piſcis mortificans manum peſcatoris, non mortificat rete. Quandoque autem agens in proximum paſſum non agit eadem potentia actiua, qua agit in remotū, licet agat alia po

tentia actiua, ſicut corpus cæleſtè generans mineram in viſceribus terræ, vel aliquid mixtum animatū, vel inanimatum, hic inferius agit ſua forma ſubſtantiali, quia non ſubſtantia non poteſt generare ſubſtantiam, nec accidens aliquod immediatè poteſt eſſe ratio generandi ſubſtā tiam; eſt igitur forma corporis cæleſtis potentia actiua in remotū abſque hoc, quod corpus illud agat in proximum ſecūdum eandem potentiam actiuam, ſecundū quā agit in remotum, licet agat in propinquū ſecundum aliam potentiam actiuam, ſed hoc accidit, vel propter coniunctionem iſtarum potentiarum duarum actiuarum in eodem, quarum vtraque eſt actiua, & vna habet proximum pro paſſo proportionato, & alia potentia actiua habet reliquum paſſum remotum proportionatum; vel accidit propter imperfectionem ipſius agentis, in quo eſt defectus virtutis actiuæ, propter quem defectum prius agit ſecundum formam imperfectiorem, quàm ſecundum perfectiorem, ſicut generās corruptibile prius alterat, quàm generat propter illius agentis imperfectionem, à quo prius origine eſt imperfectius. Si igitur prius tollamus talem duarum potentiarū concurſum ab agente creato, & ſecundò tollamus ab eo iſtā imperfectionē, quod non oporteat eum prius producere imperfectius, non videtur aliqua ratio, quare non erit præſens remoto ſecundum potentiam, ſecundum quod eſt modo præſens ſibi in ratione potentiæ actiuæ, & tamen non aget in propinquum; nec illa potentia, ſicut nec modo, nec alia, & hoc maximè ſi illa potentia, ſecundum quam agit in remotum, ſit ſimpliciter potentia actiua perfecta; quantò enim perfectior forma eſt in creaturis, tantò videtur eſſe ratio agendi in remotius. Ex his ad propoſitum videtur, quòd cùm omnipotentia, quæ ſimpliciter perfecta potentia actiua non requirat actionem in vnum paſſum, prius quam in aliud, nec propter diuerſas potentias concurrentes in agente, nec propter priorem generationem imperfectioris, quòd talis omnipotentia ſit ratio agendi in quodcunque, & producendi quodcunque poſſibile, licet per impoſſibile ipſum, cuius eſt omnipotentia, non eſſet vbique, & ſecundum hoc videtur tenenda negatiua pars quæſtionis. Et confirmatur, ſi enim omnipotentia eſt voluntas ad cuius velle ſequitur rem eſſe, cùm voluntas poſſit æquè velle diſtans ſicut propinquum, videtur, quòd ſi omnipotens eſſet per impoſſibile in aliquo loco determinato, & non vbique, poſſet velle aliquid eſſe in alio loco, cui non repugnaret eſſe, & per conſequens ſuo velle illud haberet eſſe in illo loco, & per conſequens illud fieret ab omnipotente abſque hoc, quòd omnipotens eſſet præſens ibi ſecundum eſſentiam. Confirmatur etiam, quia ante mundi creationem non eſt imaginandum vacuum infinitum, quaſi ibi fuerit prius præſens Deum ſecundum eſſentiam, antequam produceret mundum, imò non vt alicubi præſens Deus ſecundum eſſentiam fuit potens facere mundum; ſicut igitur ibi præſentia immenſitatis, non præexigebatur præſentiæ potentiæ ſuæ vt potentia eſt, imò potentia prius habuit terminum ſuum, quàm eſſet præſentia ſecundum eſſentiam, ita videtur modò, quòd non oporteat præintelligere Deum in aliqua parte vniuerſi, vt ibi aliquid cauſet, ſed magis quaſi è conuerſo prius ſit ibi ſecundum potentiam, vt ibi aliquid cauſet, & tunc licet per impoſſibile non eſſet ibi prius ſecundum eſſentiam, poſſet tamen ibi cauſare.

¶AD ARGVMENTVM dici poteſt, Quòd illud dictum Philoſophi verum eſt de agentibus naturalibus quæ agunt per qualitates naturales, vel formas naturales actiuas, quæ non ſunt principia agendi in remotum, niſi ſint aliæ formæ concurrentes, quæ ſunt principia agendi in propinquum; ita autem non eſt de voluntate, qua omnipotens agit.

DISTINCTIO XXXVIII.

MAG. Nūc ergo ad propoſit. &c.

TRACTAT iam alterum caput Magiſter, Quomodo ſcilicet ſcientia Dei ſe habeat ad res ſcitas, docens primum hac diſtinctione, Quòd ſcientia Dei ſit cauſa rerum, tum etiam quod ſit infallibilis. Circa hanc diſtinctionem quæritur, Sit ne Dei ſcientia practica, vnico articulo.

ARTICVLVS

Vtrum ſcientia Dei reſpectu factibilium ſit practica.

ARGVTVR quòd ſic.
¶ 1. Quia Auguſt. 6. de Triuit. c. vlt. Eſt ars quędam omnipotentis atque ſapientis Dei plena omnium rationum viuentium incommutabilium. Ars eſt habitus practicus, ergo &c.
¶ 2. Præterea. 83. quęſt. q. 46. Sunt nanq; ideæ principales formę quędam vel rationes &c. & cùm ipſę nec oriantur nec intereant, ſecundum eas tamen formari dicitur, omne quod oriri & interire poteſt &c.
¶¶ OPPOSITVM. Ariſt. 2. Metaph. Finis practicę eſt opus. Nihil autem extra Deum eſt finis eius.
¶ *CONCLVSIO. Scientia Dei reſpectu factibilium non eſt practica.*
¶ RESPONDEO. Supra in quæſt. de Theologia, vtrū ſit practa vel ſpeculatiua, multum dictum eſt de cognitione practica & ſpeculatiua. Breuiter tamen nunc aliqua applicando ad propoſitum, poteſt dici, quòd de ratione habitus practici ſunt duo, ſcilicet conformitas ad praxim, quā conformitatē habet ex obiecto, circa quod eſt, & prioritas eius naturalis ad eādē praxim, quia praxis (vt ab ea dicitur operatio practica) eſt operatio, quæ diſtinguitur à ſpeculatione, nulla autem operatio alia à ſpeculatione eſt in poteſtate ſpeculantis, niſi ſit, vel eſſe poſsit naturaliter poſterior intellectione vel ſpeculatione; cognitio autem non ponitur practica in aliquo. (vt eſt eius) niſi reſpectu praxis, quæ eſt in poteſtate eius. Et ex hoc ſciendum eſt vlterius, quòd licet cognitio practica actualiſsima, & proxima ptaxi ſit aliqua ſcientia de praxi elicienda, putà iudicium de concluſione ſyllogiſmi practici, quæ concluſio finis eſt motus intelligentię, ſed ab ea incipit operatio, tamen non ſolùm iſta cognitio eſt practica, quæ ſic eſt proximè practica, ſed etiam cognitio practicorum principiorum, quę virtualiter includit iſtam, & etiam cognitio quiditatiua terminorum, quæ † includit principia practica, ſicut ibi dictum eſt. *alias includūt* Quicunque igitur intellectus non poteſt habere aliquam cognitionem dictatiuam de operando, naturaliter priorem dictantē illam praxim, quā reſpicit talis cognitio, nec poteſt habere cognitionem principiorum, ex quibus inferat talem cognitionem dictatiuam operandorum, nec poteſt habere cognitionem quiditatiuam terminorum, in quibus includuntur talia principia, talis intellectus non videtur poſſe habere cognitionem practicam propriiſsimè ſumptam ſecundum illas duas conditiones prædictas, ſcilicet conformitatem ad obiectum & prioritatem: Sed intellectus diuinus comparādo cognitionem eius ad actum voluntatis eius, non præhabet cognitionem dictatiuam aliquam de aliquo faciendo, nec cognitionem alicuius principij, nec quiditatiuam termini includentem principiū practicum. Ergo non habet aliquam cognitionem conformē, & priorem tali praxi. Probatio minoris. Si ante actum voluntatis diuinę poſſet intellectus diuinus aliquam talem cognitionem habere, haberet eam merè naturaliter & neceſſariò, quia omnis cognitio præcedens ibi actum voluntatis eſt eſt merè naturalis, & per eſſentiàm, vt ipſa eſt ratio merè naturalis intelligendi; de neceſsitate ergo cognoſceret hoc eſſe faciendum, & tunc voluntas, cui offert, non poſſet non velle illud, quia tunc poſſet eſſe non recta, quia voluntas potens diſcordare à ratione practica, poteſt eſſe non recta de neceſsitate, ergo volunts diuina vellet hoc operandum, & per conſequens omnia; quia qua ratione eſſet de vno, eadem ratione & de alio.

Hîc inſtatur primò, Quia per iſtam rationem intellectus diuinus non haberet aliquam cognitionem, niſi ſpeculatiuam, aut enim voluntas neceſſariò vellet illum intellectum ſpeculaai, & tunc non eſſet libertas prima ex parte voluntatis, aut poſſet non velle illum intellectum ſpeculari, & tunc poſſet eſſe non recta. Et prę terea, Si primò offeratur intellectui diuino, aliqua lex vniuerſalis, putà omne † glorificandum eſſe gratificandum, & iſtam acceptat voluntas diuina, & ex hoc ſtatuitur aliqua lex ſapientiæ, & ſecundò offerat intellectus voluntati Petrum eſſe beatificandum, ſi volūtas iſtam acceptet; videtur ex hoc intellectū cognoſcere Petrū eſſe gratificandum, & hoc cognitione dictatina, nō accepta in ſe formaliter à volūtate, licet volūtas verificauerit prę miſſas, ex quib⁹ intellectus iſtā habet. *Obiectiones duæ.* *alias glorificatiuum.*
Ad primum iſtorū. Intellectus diuinus ex *Solutio.*

 neceſsi-

neceſsitate naturę eſt ſpeculatiuus, & nō eſt ad hoc formaliter libertas, licet non ſit ſine voluntate complacente, Deus enim neceſſariò eſt ſciens, non autem voluntate eſt ſciens propriè, ſicut neceſsitate non voluntate eſt Deus. Quando igitur arguis, Si voluntas non poſsit non velle intellectum ſpeculari, ergo non eſt ſummè libera, non ſequitur, quia libertas eius non eſt ad intrinſeca, quæ quaſi præcedunt actum eius, ſed libertas eius eſt ad omnia factibilia, & ideo eſt neceſſe ponere primam determinationem in voluntate reſpectu factibilium; non ſic autem eſſet, ſi intellectus practicus prędeterminaret, imò nec propriè libertas poſſet ſaluari in voluntate reſpectu factibilium, ſed nec contingentia aliqua, quia intellectus neceſſariò prædeterminaret eam mera neceſsitate naturali, & voluntas neceſſariò conformaret ſe intellectui; quòd autem neceſſariò etiam neceſsitate conſequentię eſt conforme neceſſario, non poteſt eſſe contingens. Ad ſecundum dico, quòd intellectus diuinus nō ſic cognouit aliqua diſcurrendo, ſicut procedit argumentum; ſed diſtinguendo de inſtanti naturæ in primo apprehendit quodcunque operabile, ita vniuerſalia principia operabilium, ſicut operabilia particularia; Et in ſecundo offert omnia iſta voluntati, quorum omnium aliqua acceptat tam principiorum practicorum, quàm particularium operabilium; & tunc in tertio ſigno intellectus ſcit ęquè immediatè illa particularia, ſicut illa vniuerſalia, & ita non acquirit cognitionem illorum particularium ex principiis prædeterminatis per voluntatem. Hoc magis patebit in quęſtione de ſciētia de reſpectu futurorū contingentia. Diſt. 41.

Cap. 5. ¶ AD ARGVMENTA. Ad primum de auctoritate Auguſt. dico, Quòd ars eſt habitus cum vera ratione factiuus (ex 6. Ethic.) & prout cōpletè accipitur, diffinitio artis intelligitur ratio recta, hoc eſt directiua, ſiue rectificans potentiam aliam, cuius eſt operari ſecūdum artem; diminutè autem ars eſt habitus cum vera ratione, quando eſt tantùm habitus apprehenſiuus rectitudinis agendorum, & non habitus directiuus, ſiue rectificatiuus in agendis. Hoc ſecundo modo poteſt concedi ars in Deo, quia poſita determinatione voluntatis eius reſpectu quorumcunque operandorum, intellectus eius cognoſcit iſtum ordinem operādorum, & tunc eſt ibi recta ratio, hoc eſt cognoſcens rectitudinem, non tamen recta ratio, hoc eſt directiua ipſius potentiæ operantis, & hoc maximè, ſi ponatur potentia illa operans extra, eſſe voluntas, & non aliqua alia potentia executiua, quia ſi poneretur aliqua potentia executiua, alia à voluntate, videtur ibi poſſe ſaluari recta ratio alio modo ſe habens reſpectu illius potentiæ operantis ſecundum eam, quā poſsit modò ſaluari reſpectu voluntatis.

¶ Ad ſecundum, per idem patet ad illud Auguſt. quia ideæ ſunt obiecta ſecundaria cognita, ſicut dictum eſt prius, ſecundum quę fiunt aliqua extra, non tamen ipſa includunt aliquam notitiam dictatiuam, de operando, vel de non operando, licet ipſa repræſentent operabilia, ſed vt cognitio operabilis non eſt ſciētia practica, niſi virtualiter includat principium vel concluſionem practicā; ſic nō eſt de ideis in intellectu diuino, quę non dictant.

DISTINCTIO XXXIX.

MAG. Præterea quæri ſolet &c.

HAC diſtinctione docet conſequēter Magiſter, quòd ſcientia Dei ſit inuariabilis atq; vniuerſalis. Circa hanc diſtinctionem quęritur vnum de infallibilitate ſcientiæ diuinę.

QVAESTIO.

Eſt de infallibilitate ſcientiæ diuinę.
Diuiditur in 5. artic.

Art. 1. Vtrum Deus habeat notitiam determinatam omnium, quantum ad omnes conditiones exiſtentiæ.

Art. 2. Vtrum Deus habeat certam notitiam & infallibilem omnium, quantum ad omnes conditiones exiſtentiæ.

Art. 3. Vtrum Deus habeat immutabilem notitiam de omnibus, quantum ad omnem conditionem exiſtentiæ.

Art. 4. Vtrum Deus neceſſario ſciat omnem conditionem exiſtentiæ omnium.

Ar. 5. & vlt. Vtrum cum determinatione & certitudine ſcientiæ ſuæ poſsint ſtare aliqua contingentia ex parte rerum inexiſtentiæ.

ARTI-

ARTICVLVS 1.

Vtrum Deus habeat notitiam determinatam omnium, quantum ad omnes conditiones exiſtentiæ.

Cap. vlt. ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia ſecundum Philoſophū 1. Perihermen. In futuris contingētibus non eſt determinata veritas, ergo nec ſcibilitas determinata; ergo nec intellectus habet notitiam de eis determinatam. Confirmatur ratio per probationem ſuam ibidem, quia tunc non oportet conſiliari, neque negotiari, ita videtur, ſi eſt aliqua determinata notitia de aliquo futuro contingenti, non oportet negotiari nec præconſiliari, quia ſiue conſiliemur, ſiue non, hoc eueniet.

¶ 2. Præterea. Potentia Dei, ſi eſſet limitata ad vnam partem, eſſet imperfecta, quia ſi Deus ita poſſet hoc, quòd non poſſet eius oppoſitum, eſſet potentię limitatæ, & non omnipotentiæ; ergo eodem modo, ſi ita ſciat vnam partem, quòd non aliam, eſſet limitatus ſecundum ſcientiam, & non omniſciens.

¶ OPPOSITVM. Hebræ. 4. Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius; & Gloſſa ibidem dicit, id eſt ex omni parte plene viſa: igitur habet certam & determinatam notitiam de omnibus, quantùm ad omne cognoſcibile in eis.

¶ CONCLVSIO. *Deus habet notitiam determinatam omnium, quantum ad omnes conditiones exiſtentiæ.*

Opinio D. Bonauent. diſt. 38. & 39. ¶ RESPONDEO. Ponitur certitudo diuinę ſcientiæ reſpectu omnium, quantùm ad omnes conditiones exiſtentiæ propter ideas, quæ ponuntur in intellectu diuino, & hoc propter perfectionem earum in repræſentando, quia repręſentant illa, quorum ſunt, non ſolùm ſecundum ſe totum, ſed etiam ſecundum omnem rationem & habitudinem extremorū, & ita in intellectu diuino ſunt ratio ſufficiens, non tantùm ſimpliciter apprehendendi illa ideata, ſed etiam apprehendendi omnem vnionem illorum, & omnem modum ipſorum ideatorum pertinentem ad exiſtentiam eorum. Contrà.

Impugnatur 4 rationes. Rationes cognoſcendi terminos alicuius complexionis non ſufficienter cauſant notitiam illius complexionis, niſi illa nata ſit cognoſci ex terminis, complexio autem contingens non eſt nata cognoſci ex terminis, quia tunc non tantùm eſſet neceſſaria, ſed etiam prima & immediata; ergo rationes cognoſcendi terminorum quantuncunque perfectè repræſentent eos, nō ſunt ſufficientes cauſæ cognoſcendi illam cōplexionem contingētem. Pręterea, Ideę merè naturaliter repræſentāt illud, quod repręſentant, & ſub naturali ratione, ſub qua aliquid repræſentāt. Quod probatur ex hoc, quia ideę ſunt in intellectu diuino ante omnē actū volūtatis diuinę, ita quòd nullo modo ſunt ibi per actū volūtatis diuinæ, ſed quidquid naturaliter pręcedit actum voluntatis, eſt merè naturale; accipio igitur duas Ideas extremorum, quæ repræſentātur in eis, putà hominis, & albi; Quæro aut iſtę ex ſe repræſentant cōpoſitionem iſtorum extremorum, aut diuiſionem, aut vtrunque; Si tantùm compoſitionē, ergo naturaliter cognoſcit illā, & ita modo neceſſario, & per cōſequens nullo modo cognoſcit diuiſionē; eodē modo, ſi tantū repræſentant diuiſionē; ſi vtroque, igitur Deus per iſtas nihil nouit, quia ſcire cōtradictoria eſſe, vel eſſe vera, nihil eſt ſcire. Pręterea, Eodem modo ſunt ideæ poſsibilium non futurorum, ſicut futurorū, quia differentia iſtà poſsibilium nō futurorū à futuris, non eſt niſi per actum voluntatis diuinæ; ergo Idea futuri poſsibilis nō magis repręſentat ipſum futurū eſſe, quā idea poſsibilis non futuri. Præterea, Nō magis repręſentabit idea futuri ipſum ponendū eſſe in hoc nūc, quā in illo.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primū dico, Quòd nō eſt ſimilis veritas in illis de futuro, ſicut in illis de præſenti, & de præterito. In præſentibus quidem & præteritis eſt veritas determinata, ita quòd alterum extremū eſt poſitum, & vt intelligitur poſitum, non eſt in poteſtate cauſæ, vt ponatur, vel non ponatur, quia licet in poteſtate cauſæ, vt prior naturaliter eſt effectu, ſit ponere effectum, vel non ponere, non tamen vt effectus intelligitur iam poſitus in eſſe; talis autem non eſt determinatio ex parte futuri, quia licet alicuius intellectui ſit vna pars vera determinatè, & etiam vna pars ſit vera in ſe determinatè, licet eam nullus intellectus apprehenderet, non tamen ita, quin in poteſtate cauſæ ſit pro illo inſtanti ponere oppoſitum, & illa indeterminatio ſufficit ad conſiliandum & negotiandum; ſi autem

neutra pars eſſet futura, non oporteret negotiari, vel conſiliari, ergo quòd altera pars ſit futura, dum tamen reliqua poſſet euenire, non prohibet conſiliationem & negotiationem.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd ſcientiam eſſe vnius partis, ita quod non poſsit eſſe alterius, ponit imperfectionem in ea. Similiter & in voluntate ponere eam eſſe vnius, ita quod non poſsit alterius obiecti † volubilis, ponit in ea imperfectionem, tamen ſcientiam eſſe vnius, ita quòd non ſit alterius, & voluntatem ſimiliter, nullam imperfectionem ponit, ſicut & potentia eſt vnius oppoſiti in actu determinatè, quod producit, & non alterius. Diſsimile tamen eſt de potentia & ſcientia & voluntate, per hoc quòd potentia videtur dici eſſe vnius † oppoſiti tantùm, qui tantùm poſsit in illud, & ſcientia, & voluntas, non ita quòd tantùm ſciat, vel velit illud. Sed ſi accipiatur ſimili modo ex vtraque parte, æqualis eſt determinatio ex vtraque parte, quia quodlibet iſtorum eſt actu vnius oppoſiti non amborum, quodlibet etiam iſtorum poteſt eſſe vtriuſque, ſed potentiam eſſe alicuius, hoc videtur ſignificare potentialem habitudinem eius ad illud. Scientiam vel voluntatem eſſe eius videtur ſignificare actualem habitudinem ad idem, nihil tamen mali ſequitur, ſi ſimili modo accipiatur hîc & inde; quia tunc ſicut ad ſcientiam ſcire, & ad voluntatem velle, ita ad potentiam producere, non autem poſſe producere; & ſicut ad potentiam poſſe producere, ita ad ſcientiam poſſe ſcire, & ad voluntatem poſſe velle.

alias volibilis

alias obiecti.

ARTICVLVS 2.

Vtrum Deus habeat certam notitiam & infallibilem omnium, quantum ad omnes conditiones exiſtentiæ.

ARGVITVR quòd non.

¶ 1. Quia ſequitur, Deus nouit me ſeſſurum cras, & non ſedebo cras, ergo decipietur, ergo à ſimili ſequitur, Deus nouit me ſeſſurum cras, & poſſum non ſedere cras, ergo Deus poteſt decipi. Prima illatio eſt manifeſta, quia credens illud, quod non eſt in re, decipitur. Probo ex hoc, quòd ſecunda conſequentia teneat, quia ſicut ad duas de ineſſe ſequitur cõcluſio de ineſſe, ita ex vna de ineſſe & altera de poſsibili ſequitur cõcluſio de poſsibili.

¶ 2. Pręterea. Si Deus ſcit me ſeſſurum cras & poſsibile eſt me non ſedere cras, ponatur in eſſe, Non ſedebo cras; ſequitur, quòd Deus decipitur, ſed ex poſitione poſsibilis in eſſe non ſequitur impoſsibile, igitur iſta, Deum decipi, non erit impoſſibilis.

¶ OPPOSITVM. Hebræ. 4. vt ſupra dictum eſt. Item, in primo omnino perfectiſsimo, nulla eſt imperfectio; ſed ſi Deus nullã talem notitiam haberet, eſſet imperfectus, ergo &c.

¶ *CONCLVSIO. Deus habet certam notitiam & infallibilem omnium, quantum ad omnes conditiones exiſtentiæ.*

¶ RESPONDEO, Aliter ponitur, Quòd certam notitiam habet Deus de futuris contingentibus, per hoc quòd totus fluxus temporis pręſens eſt ęternitati, & omnia quæ ſunt in tempore; quod probatur per hoc, & quia ęternitas eſt immenſa, & infinita, & per conſequens ſicut immenſum eſt ſimul præſens omni loco, ita ęternum eſt ſimul præſens toti tempori. Et declaratur per exemplum, Et vnum quidem eſt de baculo fixo in aqua, iuxta quem baculum, & ſi totus fluuius fluat ſucceſsiuè, & ſic ſit pręſens baculus ſucceſsiuè omnibus partibus fluuij, non tamen baculus eſt immenſus reſpectu fluuij, quia non eſt ſimul preſens toti; ergo eodem modo ſi ęternitas eſſet quoddã ſtans, ſicut baculus, iuxta quam flueret tempus, ita quòd nunquã eſſet ſimul ſibi præſens, niſi vnum inſtans temporis, ſicut nec baculo ſimul præſens eſt, niſi vna pars fluuij, æternitas non eſſet immenſa reſpectu temporis. Confirmatur etiam iſtud, Quia nunc ęternitatis, vt eſt cum nunc temporis, non coæquatur ſibi; igitur vt eſt cum iſto nunc, excedit ipſum, non autem excederet ipſum, niſi vt eſt cum iſto nunc, eſſet ſimul cum alio. Cõfirmatur etiam hoc, Quia ſi totum tempus poſſet ſimul eſſe extra nunc ęternitatis, eſſet ſimul præſens toti iſti tempori, ſed licet tempori repugnat propter eius ſucceſſionem ſimul eſſe, nihil tamen propter hoc perfectionis tollitur æternitati; ergo ipſa æternitas modo eſt ęquè præſens toti tempori, & cuilibet exiſtenti in tempore. Confirmatur etiam iſtud per aliud exemplum de centro in Circulo, quia ſi poneretur

Opinio D. Thom. 1. p. q. 14. ar. 9. & 13.

tempus

tempus fluens eſſe circunferentia Circuli, & nunc eternitatis eſſe centrum, quantumcunque eſſet fluxus in tempore, tamen & totus fluxus, & quælibet pars eius eſſet ſemper præſens centro. Ita in propoſito omnia in quacunque parte temporis habentia exiſtere, ſiue ſint in hoc nunc temporis, ſiua ipſa ſint præterita, ſiue preſentia, vel futura, omnia preſentia ſunt reſpectu nunc eternitatis, & ita quod eſt in æternitate, videt ea præſentialiter propter talem coexiſtentiam, ſicut ego poſſum videre preſentialiter illud, quod in iſto inſtanti video.

Impugnatur.

Contra iſtud arguitur primò reducendo contra eos, quod ibi adducunt de immenſitate, Quia poſito, quòd locus poſsit creſcere continuo in infinitum, ita quòd ſicut tempus eſt in continuo fluxu, ita Deus augeat locum in infinitum; immenſitas tamen Dei non eſſet ſibi ratio coexiſtendi alicui loco in aliquo nunc niſi exiſtenti, non enim Deus per immenſitatem ſui coexiſtit alicui in loco, niſi quod eſt in illo loco, licet poſſet cauſare locum extra vniuerſum, & tunc per immenſitatem ſuam coexiſteret illi: ſi igitur immenſitas, non eſt ratio coexiſtendi loco, niſi actuali, & non potentiali, quia non eſt pari ratione æternitas, nõ erit ratio coexiſtendi alicui, niſi exiſtenti, quia illud, quod non eſt, nulli poteſt coexiſtere, quia coexiſtere dicit relationem realem, ſed relatio non eſt realis, cuius fundamentum non eſt reale. Item, effectus habet eſſe in ſeipſo reſpectu cauſæ primæ, ſimpliciter eſt in ſe, quia reſpectu nullius, habet verius eſſe, vnde illud, quod dicitur tale reſpectu cauſæ primæ, ſimpliciter poteſt dici tale; ſi ergo aliquod futurum ſit in actu reſpectu Dei, ergo ſimpliciter eſt in actu; ergo impoſsibile eſt poſtea ipſum poni in actu. Præterea, Si ſeſsio mea futura non tantùm quantùm ad entitatem, quàm habet in eſſe cognoſcibili, ſed etiam quantùm ad entitatem, quam habet in eſſe exiſtentie, eſt nunc præſens eternitati, ergo nunc eſt producta in illo eſſe à Deo, nam nihil aliud à Deo habet eſſe in fluxu temporis, niſi ſit productum à Deo ſecundum illud eſſe; ſed iſtam ſeſsionem Deus producet, vel animam Antichriſti, quod idem eſt, ergo illud, quod iam ab ipſo productum eſt, iterum producetur in eſſe, & ita bis producetur in eſſe. Præterea, iſta poſitio non videtur iuuare ad illud, propter quod ponitur, ſcilicet ad habendam certam notitiam futurorum, & primò quidem, quia iſta ſeſsio præter hoc, quod præſens eſt æternitati, ſecundum quod eſt in aliqua parte temporis, ipſa tamen eſt futura in ſe, & ſecundum hoc, quod futura eſt, & à Deo producenda, quæro, Vtrum habeat certam notitiam eius, aut non? Si ſic, igitur hoc non eſt per hoc, quod iam exiſtens eſt, ſed ſecundum quod futura eſt, & iſtam certitudinem oportet ponere per aliquid aliud, & illud ſufficit ad omnem cognitionem certam de exiſtentia huius rei, ſi non nouit ipſam certitudinaliter ſic futuram; ergo producit ipſam non precognoſcens ipſam, cognoſcet autem certitudinaliter ipſam, cùm fuerit producta, ergo aliter nouit facta, quàm fienda, quod eſt contra eſt Auguſtinum. 5. ſuper Geneſ. c. 15. Quia intellectus diuinus nullam certitudinem accipit ab obiecto aliquo alio ab eſſentia ſua, nunc enim vileſceret; vnde nunc etiam de ſeſsione mea, quæ eſt nunc in actu poſita, non habet intellectus diuinus certitudinem cauſatam in ipſo ab ipſa ſeſsione, non enim mouet ſeſsio intellectum eius; ergo eodem modo omnia temporalia, ſi ſint exiſtentia ſua præſentia æternitati ſecundum illas exiſtentias eorum, non faciunt certitudinem in intellectu diuino de eis, ſed oportet per aliud de eis habere certam notitiam de exiſtentiis, & illud aliud ſufficit nobis. Præterea, Iſti ponunt quod æuum Angeli eſt omnino ſimplex coexiſtens toti tempori, ergo Angelus, qui eſt in æuo, preſens eſt toti fluxui temporis, & omnibus eius partibus; ergo videtur (ſecundum illam rationem eorum) quòd Angelus poſsit naturaliter cognoſcere futura contingentia.

Soluuntur rationes huius opinionis.

Ad rationes huius opinionis. Ad primum concedo, quòd immenſitas eſt preſens omni loco, ſed non omni loco actuali & potentiali, ſicut argutum eſt in prima ratione contra iſtam opinionem, & ita nec æternitas propter ſuam infinitatem erit preſens alicui tempori, niſi exiſtenti. Per hoc patet ad exemplum illud de baculo in fluuio, quia enim baculus non habet vnde poſſet eſſe præſens omnibus partibus aquæ, ideo non

eſt immenſus reſpectu illarum, ſed nunc ęternitatis habet quãtùm eſt ex parte ſua, quòd præſens eſſet omnibus partibus temporis, ſi eſſent. Per hoc ad aliud, cùm dicitur, quòd nunc ęternitatis, vt coëxiſtit, non æquatur nunc temporis; verum eſt, quia nunc ęternitatis eſt formaliter infinitum, & ideo excedit formaliter nunc temporis, non tamen coëxiſtendo alteri nũc, ſicut immenſitas Dei præſens huic vniuerſo, non coæquatur huic vniuerſo, & ideo excedit formaliter, non tamen eſt alicubi, niſi in hoc vniuerſo. Per idem ad alterum patet, quia ſi totum tempus eſſet ſimul, æternitas complecteretur illud; & ita concedo, quòd æternitas, quantùm eſt ex ſe, habet infinitatem ſufficientem ad complectendum totum tempus, ſi totum ſimul eſſet. Sed quantumcunque ponatur immenſitas à parte vnius extremi, propter quam ipſum poſſet coëxiſtere cum quantocunque in altero extremo, cùm coëxiſtentia dicat relationem realem inter duo extrema, & ideo requirat ambo propter immenſitatem vnius extremi, non poteſt concludi coëxiſtentia ad alterum, niſi tantùm ad illud, quod coexiſtit de alio extremo. Et ideo omnia iſta argumenta procedunt ex ex inſufficienti, videlicet ex immenſitate æternitatis, ex qua non ſequitur coëxiſtentia, quę dicit relationem ad alterum, niſi habeatur aliquid in altero extremo, quod poſsit eſſe terminus coexiſtẽtiæ cum iſto fundamento, & tale non poteſt eſſe non ens, quale eſt omne tempus pręter præſens. Aliud exemplum de centro & circumferentia, ſimpliciter eſt ad oppoſitum, quia ſi imaginemur lineam rectam habentem duo puncta terminantia A & B, ſit A punctus immobilis, & B circunducatur, ſicut eſt de pede circini, vno immobili, alio mobili, B circunductum cauſat circumferentiam ſecundum imaginationem Geometrarum, qui imaginantur punctum fluens cauſare lineam; Hoc poſito, ſi nihil remaneat de circunferentia per fluxum ipſius B, ſed tantùm in circunferentia ſit punctus iſte, ita quòd quandocunque punctus iſte deſinet eſſe alicubi, tunc nihil circunferentię erit ibi; tunc nunquam circunferentia eſſent præſens ſimul centro, ſed tantùm aliquis punctus in circunferentia, ſi tamen tota circunferentia eſſet ſimul, tota præſens eſſet centro. Ita hic, cùm tempus non ſit circunferentia ſtans, ſed fluens, cuius circunferentiæ nihil eſt niſi inſtans actu, nihil etiam eius erit pręſens ęternitati, quæ eſt quaſi centrum, niſi illud inſtans, quod eſt quaſi pręſens; & tamen ſi per impoſsibile poneretur, quòd totum tempus eſſet ſimul ſtans, totum eſſet ſimul pręſens ęternitati vt centro. Auctoritates omnes Sanctorũ, quę videntur ſonare omnia eſſe præſentia ęternitati, intelligendę ſunt de pręſentia in ratione cognoſcibilis, & non tantùm cognoſcibilis, quaſi cognitione abſtractiua, ſicut roſa non exiſtens eſt præſens intellectui meo per ſpeciem; ſed de cognitione vera intuitiua; quia non aliter cognoſcit Deus facta, quàm fienda; & ita perfectè ſunt præſentialiter cognita ab intellectu diuino fienda, ſicut facta.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd licèt ad duas de ineſſe, ſequatur concluſio de ineſſe, non quidem ſyllogiſticè, quia eſt oratio nõ ſyllogiſtica reducibilis in ſyllogiſmos multos, tamen ex vna de ineſſe, & altera de poſsibili, nec ſyllogiſticè, nec neceſſariò ſequitur concluſio de poſsibili, ratio eſt, quia falli eſt rem opinari aliter eſſe, quàm ſit pro tunc, pro quando creditur eſſe. Iſtud autem includitur in illis duabus pręmiſsis de ineſſe, quarum altera ſignificat iſtum credere hoc, & reliqua negat hoc eſſe, & hoc pro eodem inſtanti, & ideo ſequitur concluſio de falli. Non ſic autem ex alia parte. quia illa de ineſſe affirmat vnum oppoſitum pro illo inſtanti; illa de poſsibili affirmat potentiam ad alterum oppoſitum pro eodem inſtanti; non coniunctim, ſed diuiſim, & ideo non ſequitur pro aliquo inſtanti, quòd poſsit eſſe cõiunctio oppoſiti in re ad illud, quod creditur, & ideo non ſequitur poſsibilitas deceptionis, quę includit iſtam coniunctionem. Similis eſt ratio in mixtione de contingẽti & de ineſſe, quare illa non teneat, niſi ſit etiam† minor de ineſſe ſimpliciter. alias maior.
Iſta etiam ratio patet, quia ſi ex oppoſito concluſionis arguatur, cum illa de poſsibili non infertur oppoſitum, niſi alicuius de neceſſario, & ita oporteret maiorem eſſe realiter eandem cum illa de neceſſario ad hoc, vt inferat concluſionem; non enim ſequitur, Deus non poteſt decipi, & A poteſt non fore, ergo Deus non ſcit A fore; ſed ſequitur, quòd non neceſſariò ſcit

ſcit A fore; quod apperet, quia ſi intellectus meus ſemper ſequeretur mutationē in re, ita quòd te ſedēte opinarer te ſederė & te ſurgente opinarer te ſurgere, nō poſſem decipi, & tamen ex iſtis, tu† ſedes pro A; & non poſſam decipi, non ſuquitur †niſi, ergo non neceſſarariò ſcio te ſedere pro A. Ita in propoſito, licet intellectus diuinus non ſequatur res, ſicut effectus cauſam, tamen concomitātia eſt ibi, quòd ſicut res poteſt non eſſe, ita intellectus diuinus poteſt non ſcire, & ideo nunquam ſequitur, quòd intellectus diuinus cognoſcat rem, aliter quàm eſt. Et ideo nunquam poſſunt ſimul ſtare illa, quæ requiruntur ad deceptionem, ſed ſicut res ſcita poteſt eſſe, ita Deus poſſe eam ſcire, & ſicut res ſcita poteſt non eſſe, ita Deus poteſt eam non ſcire, & ſi non erit; non ſciet.

alias nō ſedes alias igitur neceſſariò

¶ Ad ſecundum de illa poſitione poſsibilis ineſſe dico, Quòd ex tali poſitione in ſe nunquam ſequitur aliquod impoſsibile, tamen illa de ineſſe, in qua ponitur illa de poſsibili, poteſt repugnare alicui cui non repugnat illa de poſsibili poſita ineſſe, quia antecedens poteſt repugnare alicui, cui non repugnat conſequens, & tūc ex antecedente, & ſuo repugnante poteſt conſequi aliquod impoſsibile; quod non ſequitur ex conſequente ſimpliciter, & eodem, quia nō eſt ſibi incompoſsibile. Nec mirum eſt, ſi ex incompoſsibilibus ſequatur impoſsibile; quia ſecundum Philoſophum 2. Prior. in ſyllogiſmo ex oppoſitis ſequitur cōcluſio impoſsibilis; Dico tūc, Quòd poſita iſta in eſſe, poſsibile eſt me non ſedere, ex iſta ſola nihil impoſsibile ſequitur, ſed ex iſta & alia; ſcilicet Deus ſcit me ſeſſurū, ſequitur impoſsibile, ſcilicet Deum falli; & illud impoſsibile non ſequitur ex impoſsibilitate eius; quod ponitur ineſſe, nec etiam ex impoſsibilitate aliqua, quæ eſt abſolutè in ea, ſed ex ipſa, & quodam alio ſimul, quod eſt incompoſſibile; nec hoc eſt inconueniens, quòd illud, quod eſt impoſsibile, ſequatur ex aliqua de ineſſe, in qua ponitur alia de poſsibili, & aliqua de ineſſe; quia cùm iſta, Ego ſedeo, ſtat iſta, Poſsibile eſt me ſtare, illa tamē de ineſſe, in qua ponitur illa de poſſibili, repugnat illi alteri de ineſſe, & ex illis duabus de ineſſe ſequitur impoſsibile, iſta ſcilicet, ſtans eſt ſedens; nec tamen ſequitur, ergo illa, quę ponebatur de poſſibili ineſſe, fuit falſa, ſed vel illa fuit falſa; vel alia, cum qua ſua de ineſſe accipitur, eſt incompoſsibilis ſuę de ineſſe.

t.c.11.& 16

ARTICVLVS 3.

Vtrum Deus habeat immutabilem notitiam de omnibus, quantum ad omnem conditionem exiſtentiæ.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1: Quia à cōtradictorio ad cōtradictoriū nō poteſt eſſe tranſitus ſine aliqua mutatione, quia ſi nulla ſit omnino mutatio, non videtur aliquo modo; quòd illud, quod fuit prius verū; ſit modò falſum; igitur ſi Deus ſciēs A, poteſt neſcire A, hoc videtur per aliquam mutationem poſsibilem, nō niſi in ipſo A, vt ſcitum à Deo, quia nullum eſſe habet, niſi in ſciētia Dei, & per conſequēs eius mutatio non poteſt eſſe ſine mutatione ſcientiæ Dei; quod eſt propoſitum.

¶ 2. Præterea. Quidquid non eſt A, & poteſt eſſe A, poteſt incipere eſſe A; quia nō videtur eſſe intelligibile, quòd affirmatio negationis, quæ non ineſt, poſsit ineſſe, niſi incipiat eſſe; ergo ſi Deus non ſcit A, & poteſt ſcire A, poteſt incipere ſcire A, ergo poteſt mutari ad ſcire A.

¶ 3. Præterea. Si Deus nō ſcit A, & poteſt ſcire A, quæro; quæ eſt iſta potentia? aut eſt paſsiua, & tunc eſt ad formam; & ſequitur mutatio; aut eſt actiua, & patet quòd naturalis, quia intellectus vt intellectus, non eſt liber, ſed naturaliter agēs, talis autē potentia non poteſt agere, poſt quam non egit; niſi mutetur; igitur (vt prius) ſequitur mutatio.

¶ OPPOSITVM patet ſupra ex diſtinct. 8. q. 2. quòd nihil eſt in Deo mutabile.

¶ *CONCVLSIO: Deus habet immutabilem notitiam de omnibus, quantum ad omnem conditionem exiſtentiæ.*

¶ RESPONDEO. Tertia poſitio dicit, quòd licet aliqua reſpectu ſcientiæ diuinæ ſint neceſſaria, tamen non ſequitur, quin reſpectu cauſarum proximarum poſsint eſſe contingentia. Et confirmatur per Boëtium 5. Conſolationū cap. vlt. ſiue proſa ſexta, vbi dicit ſic. Si dicas, quòd euenturum Deus videt, illud non euenire non poſsit, quod autem non poteſt non euenire, illud neceſsitate contingere,

Opinio D. Thomæ 1. p.q.14. art. 13.

gere, meq́; ad hoc nomē neceſsitatis aſtringas. Reſpondeo, idem futurum cum ad diuinam notitiam refertur, eſt neceſſariū, cum verò in ſua natura perpenditur, liberum prorſus eſt, & à vinculis neceſsitatis abſolutum. Pro hoc etiam arguitur, quia imperfectio poteſt ineſſe effectui à cauſa proxima, licet non à cauſa remota, ſiue priori, ſicut deformitas eſt in actu à voluntate cauſata, non autem inquantùm eſt à voluntate diuina, ideo peccatum non reducitur in Deum, vt in cauſam, ſed tamen imputatur voluntati createę; licet ergo quantùm eſt ex parte Dei, qui eſt cauſa remota, eſſet neceſsitas rerum, tamē ex cauſis proximis earum poteſt eſſe contingentia in eis.

Impugnatur.

Contra iſta argutum eſt diſt. 2. vbi probatum eſt Deum eſſe intelligentem, & volentē, alia exiſtere contingenter per contingentiam rerum, quia nulla contingentia poteſt eſſe in cauſatione alicuius cauſę, reſpectu ſui effectus, niſi prima cauſa contingenter ſe habeat ad cauſam proximam ſibi, vel ad ſuum effectum. Quod nunc probatur breuiter ex hoc, quòd cauſa mouens inquantùm mota ſi neceſſariò mouetur, neceſſariò mouet; quælibet igitur cauſa ſecunda, quæ producit inquantùm mota à prima, ſi neceſſariò mouetur à prima, neceſſariò mouet proximā ſibi, vel producit ſuum effectum; tota ergo ordinatio cauſarum vſque ad vltimum effectum neceſſariò produceret, ſi habitudo primę cauſę ad ſibi proximum ſit neceſſaria. Præterea. Cauſa prior prius naturaliter ſimpliciter reſpicit effectū ſuum, quā cauſa poſterior, ergo in illo priori, ſi habet neceſſariam habitudinem ad ipſum, dabit ei eſſe neceſſarium. In ſecundo autem inſtanti naturæ non poteſt cauſa propinqua dare ei eſſe contingens, quia iam præintelligitur habere à prima cauſa eſſe repugnans contingentiæ. Nec poteſt dicere, quòd in eodem inſtanti iſtæ duæ cauſę dant eſſe cauſato, quia ſuper illud eſſe nō poſſet fundari neceſſaria habitudo ad illam cauſam perfectam dantem eſſe, & cōtingens habitudo ad aliquam aliam cauſam. Pręterea, quidquid producitur à cauſis poſterioribus poteſt immediatè produci à prima, & tunc haberet eandem entitatem, quam modo habet, & tunc eſſet cō contingens, ſicut & modo eſt contingens; habet ergo contingentiam ſuam modo à

Vt dictum eſt diſt. 2.

cauſa prima, & non tantū à cauſa proxima. Pręterea, Deus multa produxit immediatè, & producit, ſicut creauit mundum, & nunc creat animas, & tamen omnia cōtingenter.

Soluuntur rationes huius opin.

Ad rationes huius opinionis. Ad primam, Boëtius exponit ſe ibidem ſtatim immediatè, poſt diſtinguit de neceſsitate conſequentis, & neceſsitate cōſequentię; per hoc concedo, quòd contingentia relata ad diuinam ſcientiam ſunt neceſſaria neceſsitate conſequentię, hoc eſt, iſta conſequentia eſt neceſſaria, ſi Deus ſcit illa eſſe futura, illa erunt; non tamen ſunt neceſſaria neceſsitate abſoluta, nec neceſsitate conſequentis. Ad aliud dico, quòd cōtingentia non eſt tantū priuatio, vel defectus entitatis, ſicut eſt deformitas in actu ſecūdo, qui eſt peccatum, imò cōtingentia eſt modus poſitiuus entitatis, ſicut neceſsitas & alius modus, & omne poſitiuum, quod eſt in effectu, principalius eſt à cauſa priore, & ideo non ſicut difformitas eſt ipſius actus à cauſa ſecunda, & non à cauſa prima, ita eſt contingentia, imò contingentia per prius eſt à cauſa prima, quàm ſecūda, propter quod nullum cauſatum eſſet formaliter contingens, niſi à cauſa prima contingenter cauſaretur, ſicut oſtenſum eſt.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū concedo maiorem, Quòd non eſt tranſitus ſine mutatione; ſed in minori dico, quòd hic nullus eſt tranſitus, nec eſſe poteſt, quia tranſitus non poteſt eſſe ſine ſucceſsione, ita quòd oppoſitum ſuccedat oppoſito, talis autem non poteſt eſſe in propoſito, ſicut enim non poſſunt ſimul ſtare, ſcire & non ſcire, ita non poteſt ſimul ſtare, quod aliquando ſciat, & aliquando nō ſciat, ſine quo tranſitu ab oppoſito in oppoſitum † ſuccedens non eſt mutatio. Et ſi tu quæras, ſaltem ſi poteſt non ſcire B, quòd ſcit aliquid, ergo aliter ſe haberet, quęro, Quid eſt illud? Dico quod B in eſſe cognito, non tamen aliter, quàm prius ſe habuit, ſed aliter, quàm nunc ſe habet; ita quòd iſtud aliter eſſet, nō alicuius ſuccedentis oppoſiti ad oppoſitum, ſed eſſet alterius oppoſitorum, quod in eodem inſtanti poſſet in eſſe, in quo ſuum oppoſitum ineſt, & hoc non ſufficit ad mutuationem.

alias ſucceſsiuè

¶ Ad ſecūdum dico, Quòd iſta conſeqnētia non valet, non ſciens A poteſt ſcire A,

ergo

ergo poteſt incipere ſcire A, & hoc quandò eſt potentia præciſè alicuius prioris naturaliter ad oppoſitum poſterioris pro eodem inſtanti, pro quo, & in quo habet hoc poſterius contingenter eſſe; ſicut eſt in propoſito; tenet tamen gratia materiæ in creaturis, vbi eſt poſsibilitas ad oppoſita ſucceſsiue, ſed licet illa nõ eſſet, adhuc tamen eſſet poſsibilitas ad vtrunque illorum pro vno inſtanti.

¶ Ad tertium poteſt concedi, quantùm ad illud argumentum, Quòd iſta potẽtia ad oppoſita ſit potentia actiua, putà, quòd intellectus diuinus ſiquantùm eſt actu per eſſentiam & per actualem intellectionem infinitam, ſit potentia actiua reſpectu quorumcunque obiectorum, quæ producit in eſſe intellecto. Et cùm dicitur, igitur ipſa non poteſt agere circa aliquid, circa quod prius non egit, niſi prius mutetur, dico; Quod conſequentia non valet, quando agens requirit obiectum, circa quod agat, ſicut in agẽtibus creatis nõ oportet, quod agẽs, ſi de nouo agat, quod mutetur, ſi de nouo appropinquetur ſibi paſſũ, in quod agat. Ita in propoſito, volũtas diuina determinans fore aliquid oſtẽſum ab intellectu, facit † concluſionem talem eſſe verã; & ideo intelligibilem, & ex hoc iſtud eſt præſens intellectui in ratione obiecti; & ſicut volũtas poteſt facere iſtud volitum, & non facere, ita poſſet eſſe verum, & nõ verum, & ita poteſt cognoſci, & non cognoſci ab iſto intellectu naturali, nõ quidem propter aliquam cõtingentiam, quæ quidem ſit prius in iſto agente naturali, ſed propter contingentiam ex parte obiecti, quod contingenter eſt verum propter actũ voluntatis verificantis. Et ſi obiicias, Quòd adhuc non poteſt eſſe ſine mutatione, ſaltem in obiecto intellecto, ſicut nec illa approximatio paſsi naturalis ad agens naturale, poteſt eſſe ſine mutatione paſsi, & fortè ipſius agentis approximãtis. Reſpondeo, Quod obiectum iſtud non mutatur in iſto eſſe, quia non poteſt eſſe ſucceſſiuè ſub oppoſitis, contingenter tamẽ eſt in iſto eſſe, & hęc contingentia eſt à parte voluntatis producẽtis ipſum in tali eſſe, & iſta contingentia voluntatis poteſt eſſe ſine mutatione voluntatis, ſicut declarabitur artic. 5.

† alias complexionem.

(?)

ARTICVLVS. 4.

Vtrum Deus neceſſario ſciat omnem conditionem exiſtentiæ.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ 1. Quia Deus immutabiliter ſcit A; ergo neceſſariò; per A intelligatur Antichriſtum fore. Probatio conſequentię, Primò quia non ponitur in Deo neceſsitas niſi immutabilitatis, ergo quidquid eſt in eo immutabiliter, neceſſariò eſt, Secundò, quia omne immutabile videtur eſſe neceſſarium formaliter, ſicut omne poſsibile, quod repúgnat neceſſario, videtur eſſe mutabile, omne enim tale poſsibile ex ſe non eſt, & ab alio poteſt eſſe, ipſum autem eſſe poſt non eſſe, ſiue ordine durationis ſiue ordine naturæ, non videtur poſſe eſſe ſine aliqua mutabilitate.

¶ 2. Præterea. Quidquid poteſt eſſe in Deo, poteſt eſſe idem Deo, & per conſequẽs Deus, ſed quidquid poteſt eſſe Deus de neceſsitate eſt Deus, quia Deus eſt immutabilis, ergo quidquid poteſt eſſe in Deo, de neceſsitate eſt Deus; ſcire autem A poteſt eſſe in Deo, ergo de neceſsitate eſt Deus; & per conſequens ſimpliciter neceſſariò ſcit A. Auguſt. 11. de ciuit. cap. 10.

¶ 3. Pręterea. Omnis perfectio ſimpliciter abſoluta de neceſsitate ineſt Deo, ſcire autem A eſt perfectio ſimpliciter, quia alioquin eſſet Deus imperfectus; ſi neſcitet A formaliter, quia non eſſet imperfectus, niſi propter carentiam perfectionis ſimpliciter, ergo neceſſariò ſcit A.

¶ OPPOSITVM. Si Deus neceſſariò ſciret A, ergo A eſſet neceſſariò ſcitũ, ergo neceſſariò verum. Conſequens eſt falſum, ergo & antecedens.

¶ *CONCLVSIO. Deus nõ ſcit neceſſario omnem conditionem exiſtentiæ.* D. Bonau. diſt. 38. art. 2. q. 2.

¶ RESPONDEO. Videtur fortaſſe diſtinguendum de iſta, Deus neceſſariò ſcit A, ſecundum compoſitionem & diuiſionem; vt in ſenſu compoſitionis notetur neceſsitas ſcientiæ, vt tranſit ſuper iſtud obiectum; in ſenſu diuiſionis notetur neceſsitas ſcientiæ abſolutæ, quæ tamen tranſit ſuper hoc obiectum; Primo modo eſt falſa, ſecundo modo vera. Tamen diſtinctio non videtur Logica, quia quãdo actus tranſit ſuper obiectum, non videtur diſtin-

diſtinguendum de illo actu abſolutè, vel vt tranſeunte ſupra obiectum, putà, ſi dicam, Video Sortem, quòd diſtinguatur de viſione, prout tranſit in Sortem, vel de viſione abſoluta, quæ tamen eſt Sortis; & ſicut non eſt ibi diſtinctio in propoſitione de ineſſe, ita nec in propoſitione de modo videtur diſtinctio, ſed tantum videtur neceſſario, ſi actus tranſit in obiectum neceſſariò. & ita videtur iſta ſimpliciter negãda, Deus neceſſariò ſcit A, pro eo quod hoc prædicatum ſic determinatum nõ neceſſariò conuenit huic ſubiecto, licet prædicatum non determinatum conueniat. Contra hoc obiicitur, Quia actus rationalis non diſtrahitur per materiã, ſuper quã tranſit, ita enim eſt ſimpliciter dicere, quòd tranſit ſuper me nihil dicere, ſicut quòd tranſit ſuper me aliquid dicere; & ideo ita ſequitur, Dico me nihil dicere, ergo dico, ſicut ſequitur, Dico me aliquid dicere, ergo dico; ergo in Deo ſcire non diſtrahitur per materiam, ſuper quã tranſit, quin ſit æqualis neceſſitas. Ad iſtud dicendum, quòd licet nõ diſtrahatur, quòd ſtet ſecundum quid, tamen poteſt non eſſe neceſſitas eius, vt ſignificatur tranſire ſuper materiam, licet ſit neceſſitas eius in ſe, & hoc maximè ſi ſit actus potens reſpicere diuerſa obiecta; ſicut ſi haberem actũ loquendi eundem virtuti motiuæ, & ille actus poſſit tranſire ſuper diuerſa obiecta contingenter, licet neceſſariò haberẽ actum ſicut potentiam, non tamen neceſſariò haberem actum, vt tranſeuntem ſuper tale obiectum, & ideo non ſequeretur hic, Neceſſariò dico, ergo neceſſariò dico iſtud, imò poſſet eſſe neceſſitas dictionis in ſe, cum contingentia reſpectu huius obiecti, & tamen dictio huius obiecti eſſet ſimpliciter dictio, ita quòd non dictio ſecundum quid.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum nego conſequentiam. Ad primam probationem dico, quòd ſi non ſit in Deo neceſſitas alia, quã immutabilitatis, hoc eſt, non alius modus neceſſitatis illorum,
tex. quos aſſignat Philoſophus in 5. Metaph. niſi quartus, ſecundùm quod eſt nõ contingere aliter ſe habere, quia alij modi neceſſitatis requirunt imperfectionem, ſicut neceſſitas coactionis & cæteri; tamen non eſt ibi ſola neceſſitas immutabilitatis, ſic quòd immutabilitas ex ſe ſit neceſſitas, quia immutabilitas ex ſe non priuat, niſi poſſibilem ſucceſſionem oppoſiti ad oppoſitum. Neceſſitas autem ſimpliciter priuat abſolutè poſſibilitatem huius oppoſiti, & non tantùm ſucceſſionem huius oppoſiti, ſicut hic, & ideo non ſequitur, Oppoſitum non poteſt ſuccedere oppoſito, ergo oppoſitum non poteſt in eſſe. Ad ſecũdam probationem dico, Quòd licet omne eſſe exiſtentiæ poſſibile fortè ſit mutabile, ponendo creationem ſecundum intellectum Auic. etiam ab æterno eſſe mutationem, tamen ineſſe intellecto, ſiue volito, quod eſt eſſe ſecundũ quid, non oportet, quòd omnis poſſibilitas, quæ repugnat neceſſitati ex ſe formaliter concludat mutabilitatem, quia iſtud eſſe non eſt eſſe reale, ſed reducitur ad eſſe alicuius reale, ſecundum ſe neceſſarij; propter cuius alterius neceſſitatem non poteſt eſſe hic mutabilitas, & tamen illius alterius neceſſitas ex ſe non cõuenit huic formaliter, & ideo iſtud non eſt ex ſe formaliter neceſſarium, quia non habet eſſe extremi, quod reſpicit realiter, nec tamẽ eſt mutabile, quia ſecundum illud eſſe diminutum reſpicit extremum imutabile, & mutatio in aliquo inquantùm reſpicit, illud non poteſt eſſe ſine mutatione in illo.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd aliquid poteſt ineſſe Deo dupliciter, vel formaliter, vel ineſſe ſubiectiuè, ſicut Logicè, prædicatum quodcunque dicitur ineſſe ſubiecto. Primo modo concedo maiorem, quia omne tale eſt Deus, & idem Deo neceſſariò; Secundo modo non, ſicut appellatio relatiua poteſt in eſſe Deo, ſecundũ quòd Deus dicitur dominus ex tempore, & tamen illa appellatio non ſignificat aliquid idẽ Deo; ita quòd neceſſario ſit idẽ Deo, vel idem quod ipſe Deus, quia tunc non eſſet ex tempore. Modo dico, Quòd Deũ ſcire B ratione huius, quod eſt ſcire abſolutè, eſt ſcire formaliter, & eſt in Deo formaliter, ſed ratione ſcire, vt eſt huius termini, non ineſt Deo, niſi ſecundo modo, eſt enim huius termini, quia hoc ſcitũ habet reſpectum ad ſcientiam diuinam, & per hoc aliqua appellatio relatiua ineſt Deo, ſicut prædicatum obiecto.

¶ Ad tertium dico, Quòd nulla perfectio ſimpliciter in Deo dependet à creatura, nec etiam neceſſariò ſimpliciter coexigit creaturam in quocunq; eſſe, & ideo Deũ

ſcire

ſcire B. prout intelligitur non tantū ſcire abſolutè, ſed etiam prout tranſit ſuper ipſum b, non eſt perfectio ſimpliciter, ſed perfectio ſimpliciter cum addito, quod neceſſariò concomitatur perfectionem ſimpliciter; tunc dico, quòd maior illius argumenti eſt vera de perfectione illius ſcientiæ abſolutè ſumpta, ſic autem minor eſt falſa, & probatio eius non probat, niſi quod ad perfectionem ſimpliciter conſequitur neceſſariò, quòd ſit talis obiecti, quia cōſequitur neceſſariò, quod habeat aliquem talem reſpectum ad talem perfectionem ſimpliciter; cùm tamen nec ex tali reſpectu alterius ad ipſum, nec ex appellatione relatiua eius; ſit perfectio ſimpliciter in eo.

ARTICVLVS. 5.

Vtrum cum determinatione & certitudine ſcientiæ diuinæ poſſint ſtare aliqua contingentia ex parte rerum in exiſtentia.

ARGVITVR quòd non ¶ 1. Quia ſequitur, Deus ſcit A, ergo neceſſariò erit. Antecedēs eſt neceſſarium, probatio conſequentiæ, Quia actus rationalis non diſtrahitur propter materiam, ſuper quam tranſit, ſicut loqui non diſtrahitur, ſi tranſeat ſuper hoc, quod eſt me nihil loqui; ſequitur enim, Dico me nihil dicere, ergo aliquid dico, ergo à ſimili, ſcire non diſtrahitur propter materiam, ſuper quam trāſit; ergo cùm ſcire Dei ſit ſimpliciter neceſſarium, non diſtrahitur ab hac neceſsitate propter hoc, quod tranſit ſuper contingens.

¶ 2. Præterea. Omne ſcitum à Deo fore, neceſſariò erit; A eſt ſcitum à Deo fore, ergo &c. Maior eſt vera, prout eſt de neceſſariò, quia prædicatum de neceſsitate ineſt ſubiecto; & minor eſt de ineſſe ſimpliciter, quia pro æternitate vera, ergo ſequitur concluſio de neceſſariò.

¶ OPPOSITVM. Ens diuiditur in neceſſarium & contingens, ergo intellectus intelligens iſta ſecundum rationes ſuas proprias, intelliget hoc, vt eſt neceſſarium, & illud vt contingens; alioquin non intelligeret iſta, vt ſunt talia entia, & per conſequens illa ſcientia non tollit contingentiam ab eo, quod eſt ſcitum.

¶ CONCLVSIO. *Cum determinatione & certitudine ſcientiæ diuinæ poteſt ſtare aliqua contingentia ex parte rerum in exiſtentia.*

¶ RESPONDEO. Sic procedendū eſt. Primò, videndum eſt quomodo contingentia ſit, Secundò qualiter cum hoc ſtet certitudo, & immutabilitas diuinæ ſcientiæ de eis. Quātùm ad primum dico, quòd iſtud diſiunctum neceſſarium, vel poſsibile eſt paſsio entis circunloquens paſsionem conuertibilem cum ente, ſicut ſunt multa alia illimitata in entibus, paſsiones autem entis conuertibiles, vt communius immediatè dicūtur de ente, quia eus habet conceptum ſimpliciter ſimplicē, & ideo non poteſt eſſe medium inter ipſum & ſuam paſsionem, quia neutrius eſt diffinitio, quę poſsit eſſe medium; ſi etiam ſit aliqua paſsio entis non prima, difficile eſt videre, per quam priorem, vt per medium poſsit concludi de ente, quia nec facile eſt videre ordinem paſsionum entis, nec ſi ille ordo cognoſceretur, viderentur propoſitiones aſſumptæ ab eis pro pręmiſsis eſſe multùm euidētiores cōcluſionibus. In paſsionibus autem diſiunctis, licet illud totum diſiunctum non poſsit demonſtrari de ente, tamen communiter ſumpto illo extremo, quod eſt minus nobile de aliquo ente, poteſt concludi aliud extremum, quod eſt nobilius de aliquo alio ente; ſicut ſequitur, Si aliquod ens eſt finitum, ergo aliquod ens eſt infinitū, & ſi aliquod ens eſt contingēs, ergo aliquod ens eſt neceſſariū, quia in talibus nō poſſet enti particulariter ineſſe imperfectius extremū, niſi alicui enti ineſſet perfectius extremum, à quo dependeret. Sed nec iſto modo videtur poſſe cōcludi extremū imperfectius talis diſiunctionis; non enim ſi perfectius eſt in aliquo ente, & hoc niſi illa extrema diſiūcta eſſēt correlatiua, ſicut cauſa & cauſatum, igitur non poteſt oſtēdi de ente per aliquid prius medium diſiunctum, hoc ſcilicet neceſſarium vel contingens; nec etiam iſta pars diſiūcti, quod eſt contingens, poſſet oſtendi de aliquo, ſuppoſito neceſſariò de aliquo, & ideo videtur iſta, aliquod ens eſt contingens, eſſe vera primò, & non demonſtrabilis propter quid; Vnde Philoſophus arguens cōtra neceſsitatem futurorum non deducit ad aliquid impoſsibilius hypotheſi, ſed ad aliquid impoſsibile nobis manifeſtius, ſcilicet quòd non oportet nec conſiliari, nec

Quomodo ſit contingentia.

1 Peri her. cap. vlt.

nec negotiari, & ideo negantes talia manifeſta indigẽt pœna vel ſenſu, quia Auic. op. vlt. 1. Metaph. Negãtes primum principium ſunt verberandi, vel exponẽdi igni, quouſque concedãt, quod non eſt idem comburi, & non comburi, vel vapulare & nõ vapulare, & ita etiam iſti, qui negãt aliquod ens contingens, exponendi ſunt tormentis, quouſque concedant, quòd poſsibile eſt eos non torqueri. Suppoſito ergo iſto tanquam manifeſto vero, quòd aliquod eſt contingens, inquirendum eſt, quomodo poſsit ſaluari contingentia in entibus. Et dico, quòd propter primam rationem factam contra tertiã opinionẽ, quę magis explicita eſt diſt. 2. In queſt. de eſſe Dei, quòd nulla cauſatio alicuius cauſæ poteſt ſaluare contingentiam, niſi prima cauſa ponatur immediatè cõtingenter cauſare, & hoc ponendo in prima cauſa perfectam cauſalitatem, ſicut Catholici ponunt, primum autem eſt cauſans per intellectũ & voluntatem; Et ſi ponatur tertia potentia executiua alia ab iſtis, non iuuat ad propoſitum, quia ſi neceſſariò intelligat & velit, neceſſariò producit; oportet ergo contingentiam † iſtam quærere in voluntate diuina, vel in intellectu diuino, non autẽ in intellectu, vt habet actum primum ante omnem actũ voluntatis, quia quidquid intellectus intelligit hoc modo, intelligit merè naturaliter, & neceſsitate naturali; & ita nulla contingentia poteſt eſſe in ſciendo aliquid, quod non ſcit, vel intelligendo aliquid, quod non intelligit tali intellectione prima.

alias iſtorum

Contingentia in voluntate humana.

Primam ergo contingentiam oportet quærere in volũtate diuina, quæ vt videatur qualiter ſit ponenda, primò videndũ eſt in voluntate noſtra; & ibi tria. Primò, ad quæ ſit libertas voluntatis noſtræ, Secundò, qualiter iſtam libertatem ſequatur poſsibilitas ſiue contingentia, Et tertiò de Logica diſtinctione propoſitionũ, quomodo exprimitur poſsibilitas ſiue cõtingentia ad oppoſita. Quãtùm ad primũ dico, Quòd voluntas, inquãtùm eſt actus primus, libera eſt ad oppoſitos actus, libera etiam eſt mediantibus illis actibus oppoſitis ad oppoſita obiecta, in quę tendit, & vlterius ad oppoſitos effectus, quos producit; prima libertas habet neceſſariò aliquam imperfectionem annexam, quia potentialitatem paſsiuã voluntatis, & mutabilitatẽ; tertia libertas non eſt prima, quia etſi per impoſsibile nihil efficeret extrà, adhuc inquantùm voluntas, poſſet liberè tendere in obiecta. Media autem ratio libertatis ipſa eſt ſine imperfectione, imò neceſſaria ad perfectionẽ, quia omnis potentia perfecta poteſt tendere in omne illud, quod eſt natum eſſe obiectum talis potentiæ, ergo voluntas perfecta poteſt tendere in omne illud, quod natum eſt eſſe † volubile; libertas igitur prima ſine imperfectione, inquantùm eſt libertas, eſt ab oppoſita obiecta, in quę tendit, cui vt ſic accidit, vt oppoſitos effectus producat. De ſecundo dico, Quòd iſtam libertatem concomitatur vna potentia (ad oppoſita) manifeſta, licet enim non ſit in ea potentia ad ſimul velle, & non velle, quia hoc nihil eſt, tamen in ea eſt potentia ad velle poſt non velle, ſiue ad ſucceſsionem oppoſitorum actuum, & iſta potentia etiã eſt manifeſta in omnibus mutabilibus ad ſucceſsionem oppoſitorum in eis, tamen eſt & alia non ita manifeſta abſque omni ſucceſsione; ponendo enim voluntatem creatam tantùm habere eſſe in vno inſtanti, & quòd ipſa in illo inſtanti habeat hãc volitionem, non neceſſariò tunc haberet eam. Probatio, Si enim in illo inſtanti haberet eam neceſſariò (cùm non ſit cauſa, niſi in illo inſtanti, quãdo cauſaret eã) ergo ſimpliciter voluntas, quando cauſaret eam, neceſſariò cauſaret, non enim modo eſt contingens cauſa, quia præexiſtebat ante iſtud inſtãs, in quo cauſat, & tũc vt præexiſtens potuit cauſare, vel non cauſare, quia ſicut hoc ens, quando eſt, eſt neceſſariũ vel contingens, ita cauſa quando cauſat, tunc cauſat neceſſariò vel contingenter; ex quo igitur in iſto inſtanti cauſat hoc velle, & non neceſſariò, ideo contingenter; eſt ergo potentia huius cauſæ ad oppoſitũ eius, quod cauſat ſine ſucceſſione, & iſta potentia realis eſt potentia prioris naturaliter, vt actus primi ad oppoſita, quæ ſunt poſteriora naturaliter, vt actus ſecundi; actus enim primus conſideratus in illo inſtanti, in quo eſt prior naturaliter actu ſecũdo, ita ponit illum in eſſe tanquam effectũ ſuum contingẽter, quod vt prior naturaliter poſſet æquè ponere aliud oppoſitum in eſſe. Hanc etiam potentiam realem actiuam priorem naturaliter ipſo, quod producitur, concomitatur potentia logica, quę eſt non repugnantia terminorum, voluntati enim, vt eſt actus primus,

alias volibile

primus, etiam quando producit hoc velle, non repugnat oppoſitum velle, tũ quia cauſa contingens eſt reſpectu ſui effectus, & ideo non repugnat ſibi oppoſitum in ratione effectus, tum quia vt ſubiectum eſt, contingenter ſe habet ad iſtum actum, vt informatur, quia ſubiecto non repugnat oppoſitum ſui accidentis per accidens; libertatem igitur voluntatis noſtrę, inquantùm eſt ad oppoſitos actus, concomitatur potentia, tam ad oppoſita ſucceſsiuè, quã ad oppoſita pro eodem inſtanti, hoc eſt, quod alterutrum poſsit ponere in eſſe ſine altero, & iſta potentia ſecunda eſt cauſa realis actus prius naturaliter, quàm Logica; ſed quarta potentia non concomitatur iſtam, ſcilicet ad oppoſita ſimul, quia illa nulla eſt. Ex iſto ſecundo patet tertium, ſcilicet diſtinctio huius propoſitionis, Voluntas volens A, poteſt non velle A, hæc enim in ſenſu compoſitionis falſa eſt, vt ſignificetur poſsibilitas huius compoſitionis, Voluntas volens A non vult A, vera autem eſt in ſenſu diuiſionis, vt ſignificetur poſsibilitas ad oppoſita ſucceſsiuè, quia voluntas volens pro A, poteſt non velle pro B. Sed ſi etiam accipiamus propoſitionem de poſsibili vniẽtem extrema pro eodem inſtanti, putà iſtã, Volũtas nõ volens aliquid pro A, poteſt velle aliud pro A, adhuc iſta eſt diſtinguenda ſecundum compoſitionem & diuiſionem, & in ſenſu cõpoſitionis eſt falſa, ſcilicet quod ſit poſsibilis, quod ipſa ſit ſimul volẽs pro A, & non volens pro A. Senſus verò diuiſionis eſt verus, ſcilicet vt ſignificetur, quod illi voluntati, cui ineſt velle pro A, poſsit ineſſe non velle pro A, ſed non ſic ſimul ſtabit, ſcilicet iſtud non velle, quia tunc illud velle non ineſſet. Et ad intelligendum iſtam ſecundam diſtinctionem, quæ eſt obſcurior dico, Quòd in ſenſu cõpoſitionis eſt vna categorica, cuius ſubiectum eſt iſtud, voluntas non volens pro A, & prędicatum, volens pro A, & tunc tãtùm attribuitur hoc prędicatum poſsibiliter huic ſubiecto, cui repugnat, & per conſequens impoſsibiliter ſibi cõuenit, quod notatur poſsibiliter ſibi conuenire. In ſenſu diuiſionis ſunt duę propoſitiones categoricę enuntiantes de voluntate duo prædicata, in vna propoſitione de ineſſe enuntiatur de voluntate hoc prædicatum non velle A, quæ categorica intelligitur per compoſitionem implicitam; in alia autem categorica de poſsibili enuntiatur poſsibiliter velle A; & iſtæ duę propoſitiones verificantur pro A, quia ſignificant prædicata ſua attribui ſubiecto pro eodem inſtanti, & hoc quidem verum eſt, nam voluntati iſti in eodem inſtanti conuenit non velle A cum poſsibilitate ad oppoſitum pro A, ſicut ſignificat iſta de poſsibili. Exemplum huius diſtinctionis eſt in iſta, Omnis homo, qui eſt albus, currit, quę poſito iſto caſu, quòd omnes homines albi currant, & nõ nigri, nec medij, vera eſt in ſenſu compoſitionis, & falſa in ſenſu diuiſionis; in ſenſu compoſitionis eſt vna propoſitio, habens vnum ſubiectum determinatum per hoc, qui eſt albus; in ſenſu diuiſionis ſunt duæ propoſitiones enuntiantes, duo prædicata, de eodem ſubiecto. Conſimiliter in iſta, Omnis homo, qui eſt albus, neceſſariò eſt animal, quæ in ſenſu compoſitionis eſt falſa, quia prædicatum non neceſſariò conuenit toti huic ſubiecto; In ſenſu verò diuiſionis vera eſt, quia de eodem ſubiecto notantur dici duo prædicata, alterum neceſſariò, alterum abſolutè ſine neceſsitate, & ambo conueniunt, & ambę illæ categoricæ veræ ſunt.

9. Metaph. t.c. 17.

Sed contra iſtam diſtinct. arguitur tripliciter, quòd ipſa nõ ſit logica, nec quòd potentia aliqua ſit pro aliquo inſtanti ad oppoſitum eius, quod ineſt in illo inſtanti. Primò per iſtam propoſitionem. 1. Periherm. Omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe. Secundò per illam regulam artis obligatoriæ, Poſito falſo contingenti de præſenti in inſtanti negandum eſt ipſũ eſſe, quam regulam probat ille per hoc, quod illud poſitum ſuſtinendum eſt tanquam verum, ergo ſuſtinendum eſt pro aliquo inſtanti, pro quo eſt poſsibile; non autem eſt verum poſsibile pro illo inſtanti, pro quo eſt poſitum, quia ſi eſſet poſsibile pro illo inſtanti, ergo poſſet eſſe verum, & tunc vel per motũ vel mutationẽ; ſed neutro modo, quia motus non eſt in inſtanti, nec mutatio eſt in aliquo inſtãti ad oppoſitum eius, quod tunc ineſt, quia ſimul ſunt mutatio, & terminus mutationis. Præterea tertiò, Si pro aliquo inſtanti ſit potentia ad aliquid, cuius oppoſitum ineſt, aut iſta eſt potentia cum actu, aut ante actum; non cum actu, patet; nec ante actum, quia tunc eſſet ad actum, pro alio inſtanti, quàm pro quo ineſt illa potentia. *Obiectiones tres.*

Ad primum reſpondeo, Quòd illa propoſitio *Soluuntur.*

ſitio Ariſt. poteſt eſſe categorica, vel hypothetica, ſicut & iſta, Animal currere, ſi homo currit, eſt neceſſarium, hęc quidē, ſecundum quod conditionalis eſt, eſt diſtinguenda, ſecundum quod neceſſarium poteſt dicere neceſsitatem conſequentiæ, vel conſequentis; primo modo eſt vera, ſecundo modo eſt falſa; ſecundum autem quod eſt categorica, ſenſus eſt, hoc totū, Currere ſi homo currit, prædicatur de animali, cum modo neceſsitatis, & categorica eſt vera, quia prędicatum ſic determinatum neceſſariò ineſt ſubiecto, licet nō prędicatum abſolutè, & ideo tunc arguere à prædicato ſic determinato ad prędicatum abſolutè ſumptum eſt fallacia, ſecundū quid ad ſimpliciter. Ita dico hic, Quòd ſi iſta propoſitio Ariſt. accipiatur, vt eſt hypothetica tēporalis, tūc neceſsitas, aut notat neceſsitatem conſequentiæ vel conſequentis, vt conſequentiæ vera eſt, vt conſequentis falſa: Si autem accipiatur vt eſt categorica, tunc hoc, quod eſt, quādo eſt, non determinat compoſitionē implicitam in hoc, quod eſt, ſed compoſitionem principalē ſignificatā per hoc, quod eſt eſſe, & tunc prædicatum hoc, eſſe quādo eſt, denotatur dici de ſubiecto, quod eſt cum modo neceſsitatis, & ſic eſt propoſitio vera, nec ſequitur, ergo neceſſe eſt eſſe, ſed eſt fallacia ſecundum quid ad ſimpliciter, ſicut in alio patet; Nullus igitur ſenſus verus huius propoſitionis denotat, quod eſſe aliquid in inſtanti, in quo eſt, ſit ſimpliciter neceſſarium; ſed tātū quòd ſit neceſſariū ſecundum quid, ſcilicet quādo eſt, & cum hoc ſtāt, quod in illo inſtanti, in quo eſt, ſit ſimpliciter contingens, & per conſequens quod in illo inſtanti poſſet oppoſitum illius ineſſe. Ad ſecūdum, illa regula eſt falſa, & probatio eius non valet, quia licet poſitum non debeat ſuſtineri, ſicut verum, poteſt ſuſtineri pro illo inſtanti, non negando illud inſtans eſſe, pro quo eſt falſum, quia non ſequitur, eſt falſum pro illo inſtanti, ergo eſt impoſsibile, ſicut innuit illa probatio. Et cum dicit, ſi poteſt eſſe verum pro inſtanti, pro quo eſt falſum, aut poteſt verificari pro illo inſtāti &c. dico, Quòd nec ſic, nec ſic, quia iſta poſsibilitas ad veritatē eius, non eſt poſsibilitas aliqua, cū ſucceſsione, vt alterū poſt alterum inſit, ſed eſt potentia ad oppoſitum huius, quod ineſt alicui, inquantùm eſt prior naturaliter illo actu.

Ad tertium dico, Quòd eſt potentia ante actum non antè duratione, ſed antè ordine naturæ, quia illud quod præcedit naturaliter iſtum actum, vt præcedit actum naturaliter, poſſet eſſe cum oppoſito illius actus; & tunc negandum eſt, quòd omnis potentia eſt cum actu vel ante actum, intelligendo ante, pro prioritate durationis, vera autem eſt intelligendo ante, prioritate naturę.

Quòd ſi obiicitur contra illud, Quia ſi poteſt velle A pro hoc inſtanti, & nō vult A pro hoc inſtanti, ergo poteſt non velle A pro hoc inſtanti, quia ad illam de ineſſe, ſequitur illa de poſsibili, & tunc videtur ſequi, quòd poſsit velle A, & nō velle A ſimul pro eodem inſtanti. Ad iſtud reſpondeo ſecundum Philoſ. 9. Metaph. quòd habens potentiam ad oppoſita, ſic faciat, vt faciendi habet potentiam, non autem vt potentiam habet faciendi, ita quòd modus refertur ad terminum potentiæ, non autem ad potentiā ipſam, quia ſimul habeo potētiā ad oppoſita, ſed nō ad oppoſita ſimul; tūc dico, quòd nō ſequitur, Poteſt velle hoc in inſtāti A, & poteſt nolle hoc in A, ergo poteſt velle & nolle in A, quia poteſt eſſe potentia ad vtrunq; oppoſitorum diſiunctim pro aliquo inſtāti, etſi nō ad ambo illa ſimul, ſicut eſt poſſibilitas ad vnum illorum, ita eſt ad nō eſſe alterius, & è conuerſo, ſicut ad reliquū, ita ad non eſſe iſtius; non igitur ſimul ad eſſe huius & iſtius oppoſiti, quia poſsibilitas ad ſimultatem non eſſet, niſi eſſet ad ambo concurrētia in eodē inſtanti, quod non habetur per hoc, quòd ad vtrunque diuiſim eſt potentia pro iſto inſtanti. Exēplum huius apparet in permanentibus, Hoc corpus poteſt eſſe in hoc loco in A inſtanti, & aliud corpus poteſt eſſe in eodē loco in A inſtanti, igitur iſta duo corpora eſſe poſſunt ſimul in A inſtanti, non ſequitur; Ita enim hoc corpus poteſt eſſe ibi, quòd poteſt illud corpus non eſſe ibi, & è conuerſo: Et ideo non ſequitur, Si potentia eſt ad vtrunque pro eodem, ſiue in inſtanti, ſiue in loco, ergo ad ambo ſimul, ſed fallit quandocunque vtrumlibet illorum duorum excludit alterum; ita etiam nō ſequitur, Poſſum tota die portare iſtū lapidem, ſicut portabile aliquid adęquatè virtuti meæ, & poſſum tota die portare alium lapidē, ergo poſſum ſimul portare ambos, non ſequitur, quia hîc vtrunque ad quod

Obiectio.

Solutio.

t.c.10.& 17

ad quod eſt potentia diuiſim excludit reliquum, ſi [illegible]tas autem nunquam poſſet inferri ex ſola identitate illius vnius inſtantis vel loci, ſed oportet cum hoc habere coniunctionem iſtorum duorum reſpectu tertij, quæ dicuntur eſſe ſimul.

In voluntate diuina.

Iuxta prædicta de voluntate noſtra, videnda ſunt quędam de voluntate diuina. Et primò, ad quæ ſit libertas eius, Secundò, quæ ſit contingentia reſpectu volitorum, Tertium, ſcilicet quantùm ad diſtinctionem Logicam propoſitionum proportionabiliter idem eſt ibi, & hic. Quantùm ad primum dico, Quòd voluntas diuina non eſt indifferens ad diuerſos actus volendi & nolendi, quia hoc in voluntate mea non erat ſine imperfectione voluntatis, voluntas enim noſtra erat libera ad oppoſitos actus, ad hoc vt eſſet libera ad obiecta oppoſita, & hoc propter limitationem vtriuſque actus reſpectu ſui obiecti, ergo poſita illimitatione eiuſdem volitionis ad diuerſa obiecta, non oportet propter libertatem ad oppoſita obiecta ponere libertatem ad appoſitos actus; ipſa etiam voluntas diuina libera eſt ad oppoſitos effectus, ſed hæc non eſt prima libertas, ſicut nec in nobis; remanet ergo libertas illa, quæ eſt per ſe perfectionis, & ſine imperfectione, ſcilicet ad obiecta oppoſita, ita quod ſicut voluntas noſtra poteſt diuerſis volitionibus tendere in diuerſa volibilia, ita illa voluntas poteſt vnica volitione ſimplici illimitata tendere in quęcunque volibilia; ita quod ſi voluntas illa, vel illa volitio eſſet tantum vnius volibilis, & non poſſet eſſe oppoſiti, quod tamen eſt de ſe volibile, hoc eſſet imperfectionis in voluntate, ſicut deductum eſt prius de voluntate noſtra. Et licet in nobis poſſet diſtingui voluntas, vt eſt receptiua, & vt eſt operatiua, & vt productiua, ipſa enim eſt productiua actuum, & ipſa eſt, qua habens operatur formaliter volendo, & ipſa eſt receptiua volitionis ſuæ; tamen libertas videtur eſſe eius inquantùm eſt operatiua, inquantùm ſcilicet habens eam formaliter, poteſt ea tendere in obiectum. Ita igitur ponitur libertas in voluntare diuina per ſe & primò inquantùm eſt potentia operatiua, licet ipſa non ſit receptiua, nec productiua volitionis ſuæ, & tamen poteſt ſaluari in eo aliqua libertas, inquantùm productiua eſt [illegible], etenim productio in eſſe exiſtentię, non concomitetur neceſſariò operationem eius, quia operatio eſt in æternitate, & productio in eſſe exiſtentię eſt in tempore, tamen operationem eius neceſſariò concomitatur productio in eſſe volito; & tunc non poteſt potentia illa voluntatis diuinę primò quidem eſſe, vt productiua, ſed ſecundum quid, ſcilicet in eſſe volito, & iſta productio concomitatur eam vt operatiua. Quantùm ad ſecundam partem dico, Quòd voluntas diuina nihil aliud reſpicit neceſſariò pro obiecto ab eſſentia ſua, ad quodlibet igitur aliud contingenter ſe haber, ita quod poſſet eſſe oppoſiti, & hoc conſiderando ipſum, vt eſt prior naturaliter tendentia in illud obiectum, non ſolùm ipſa vt voluntas prior eſt naturaliter ſuo actu, ſed etiam inquantùm eſt volens, quia ſicut voluntas noſtra vt prior naturaliter ſuo actu, ita elicit actum illum, quod poſſit in eodem inſtanti elicere oppoſitum, ita voluntas diuina inquantùm ipſa eſt ſub volitione, eſt prior naturaliter tendentia tali, ita tendit in illud obiectum contingenter, quod in eodem inſtanti poſſit tendere in oppoſitum obiectum, & hoc tam de potentia Logica, quæ eſt non repugnantia terminorum (ſicut dictum eſt de voluntate noſtra) quam de potentia reali, quæ prior eſt naturaliter actu ſuo.

Qualiter ſi rerum contingentia ſtet certitudo diuinæ ſcientiæ.

Viſo de contingentia rerum quantùm eſt ad exiſtentiam, & hoc conſiderando reſpectu voluntatis diuinæ, reſtat videre ſecundum principale, qualiter cum hoc ſtat certitudo ſcientiæ eius. Hoc poteſt poni dupliciter. Vno modo per hoc quod intellectus diuinus videt determinationem voluntatis diuinæ, videlicet illud fore pro A, quia voluntas illa illud determinat fore pro eo; ſcit enim illam voluntatem eſſe immutabilem, & non impedibilem. Vel aliter (quia iſta via videtur ponere quendam diſcurſum in intellectu diuino, quaſi ex intuitione determinationis voluntatis, & immutabilitatis eius concludat hoc fore) poteſt poni aliter, quòd intellectus diuinus aut offert ſimplicia, quorum vnio eſt contingens in re, aut ſi offert complexionem, offert eam, ſicut neutram, & voluntas eligens vnam partem, ſcilicet coniunctionem iſtorum pro aliquo, nunc in re m facit illud deter-

minatè eſſe verum, hoc erit pro A; hoc autem exiſtente determinatè vero, eſſentia eſt ratio intellectui diuino intelligendi iſtud verum, & hoc naturaliter, quantùm eſt ex parte eſſentiæ, ita quòd ſicut naturaliter intelligit omnia principia neceſſaria, quaſi ante actum voluntatis diuinæ, quia eorum veritas non dependet ab illo actu, & eſſent cognita ab intellectu diuino, ſi per impoſsibile non eſſet volens, ita eſſentia diuina eſt ratio cognoſcendi ea, in illo priori inſtanti naturę, quia tunc ſunt vera, non quidem quòd illa vera moueant intellectum diuinum, nec etiam termini eorum ad apprehendendum talem veritatem, quia tunc intellectus diuinus vileſceret, quia pateretur ab alio ab eſſentia ſua, ſed ſicut eſſentia diuina eſt ratio cognoſcendi ſimplicia, ita & complexa talia; tunc autem non ſunt vera contingẽtia, quia nihil eſt tunc, per quod habeant veritatem determinatam, poſita autem determinatione voluntatis diuinæ iam ſunt vera, videlicet pro illo ſecundo inſtanti, & hoc idem erit ratio intellectui diuino (quod erat in primo) intelligendi iſta, quæ ſunt iam vera in ſecundo inſtanti, & fuiſſent cognita in primo inſtãti, ſi fuiſſent in primo inſtanti. Exemplum, Sicut ſi in oculo meo ex potentia mea viſiua eſſet vnus actus videndi obiectum, qui ſemper ſtaret, tunc ſi ab aliquo præſentãte, nunc ſit iſte color præſens, & nunc ille, oculus meus videbit, nunc hoc, nunc illud, & tamen per eandem viſionem, tantummodo erit differentia in prioritate, & poſterioritate videndi propter obiectum prius & poſterius præſentatum. Et ſi vnus color fieret naturaliter præſens, & alius liberè, non eſſet differẽtia formaliter in viſione mea, quin ex parte ſua oculus videret naturaliter vtrunque, tamen contingenter poſſet videre vnũ, & neceſſariò aliud, inquãtùm ſibi præſens contingenter, & aliud neceſſariò; ita † vtrolibet iſtorum modorum ponitur intellectum diuinum cognoſcere exiſtentias rerum. (aliàs vtroque) Patet ſecundum vtrunque, quod eſt determinatio intellectus diuini ad illud exiſtens, ad quod determinatur voluntas diuina. Et certitudo infallibilitatis, quia non poteſt voluntas determinare, quin intellectus determinatè apprehendat illud, quod voluntas determinat; Et immutabiliter, quia tam voluntas, quàm intellectus ſunt immutabiles ex diſtinct. 8. quæſt. 2. Et hoc quantùm ad tres artic. primos, Et tamen cum iſtis ſtat contingentia obiecti cogniti, quia voluntas volens hoc determinatè, contingenter vult hoc, ex primo membro.

¶AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd antecedens non eſt neceſſarium ſimpliciter. Et cùm probatur, quia actus rationalis nõ diſtrahitur † propter quancunque materiam &c. (aliàs ſuper) Reſponſum eſt ad illam propoſitionem in argumento facto contra ſolutionem huius quæſtionis.

¶Ad ſecundum dico, Quòd illa mixtio non valet, niſi illa minor ſit de ineſſe ſimpliciter, & hoc non tantùm quod ſit vera pro omni tempore, ſed quòd ſit neceſſariò vera, & fortè oportet, quòd ſignificet ſumptum ſub per ſe contineri ſub medio; ſufficit ad propoſitum, quòd oportet eam neceſſariò eſſe verã. Et quòd hoc requiratur patet in iſta inſtantia, Omne quieſcens de neceſsitate non mouetur, lapis in centro terræ eſt quieſcens, ergo de neceſsitate non mouetur, concluſio non ſequitur, & tamen minor ſemper eſt vera, non tamen neceſſariò vera; ita eſt in propoſito, licet illa minor de ineſſe ſit ſimpliciter vera, non tamen eſt neceſſariò vera, poteſt enim Deus non ſcire A, ſicut poteſt non velle A, propter contingentiam, quæ primò eſt in voluntate ad obiecta ſecundaria, & ex hoc concomitanter in intellectu, ſicut prius expoſitum eſt.

DISTINCTIO XL.

MAG. Prædeſtinatorum &c.

SPECIALITER de prædeſtinatione tractat Magiſter his duabus diſtinct. Hac quidem docet, Quid ſit prædeſtinatio, & de eius certitudine. Circa hanc diſtinctionem quęritur de prędeſtinatione diuina in ſe, vnico artic.

ARTICVLVS

Vtrum prædeſtinatus poſsit damnari.

AR-

ARGVITVR quòd non. ¶1. Quia omne preteritum eſt ſimpliciter neceſſariū, quia (ſecūdum Philoſophum 6. Ethic.) hoc ſolo priuatur Deus ingenita facere, quæ facta ſunt; ſed prædeſtinatio huius prædeſtinati trāſiuit in præteritum, quia Deus prædeſtinauit iſtum ab æterno, ergo eſt ſimpliciter neceſſarium, ergo non poteſt Deus non predeſtinaſſe, & per conſequens non poteſt iſte damnari.

¶2. Preterea. Si predeſtinatus poſſet damnari, hoc non eſſet niſi per actum ſuum, ergo per actum voluntatis creatæ poſſet impediri actus voluntatis diuinæ, quod eſt impoſsibile.

¶OPPOSITVM. Si non, non eſſet ſolicitandū alicui de obſeruantia preceptorum & conſiliorum, quia qualitercunque operaretur, ſaluaretur, ſi eſt prædeſtinatus; & qualitercūq; bene viueret, ſi non eſt predeſtinatus, damnaretur; fruſtrà ergo ponitur tota lex diuina.

¶*CONCLVSIO. Prædeſtinatus poteſt damnari.*

¶RESPONDEO, dico, Quòd prædeſtinatio propriè ſumpta dicit actum voluntatis diuinæ, videlicet ordinem electionis per voluntatē diuinā alicuius creaturæ intellectualis vel rationalis ad Gratiā & Gloriam, licet poſſet accipi pro actu intellectus concomitante iſtam electionem. Sicut igitur in generali dictū eſt de libertate, & contingentia voluntatis diuinæ reſpectu quoruncunque obiectorum ſecūdariorum ſpecialium, ita dicendum eſt reſpectu huius obiecti ſecundarij, ſcilicet velle huic Gratiam & Gloriam. Ex hoc dico, Quòd propter illa, quæ dicta ſunt in diſt. præcedente, quòd Deus contingēter prædeſtinat illum, quem prædeſtinat, & poteſt non prædeſtinare, non ſimul ambo oppoſita, nec ſucceſsiuè, ſed vtrunque diuiſim in inſtanti ęternitatis. Conſimiliter dico ad quæſt. in ſe, quod iſte, qui eſt prædeſtinatus, poteſt damnari, nō enim propter eius prędeſtinationem, eſt voluntas eius confirmata, & ita poteſt peccare, & ita pari ratione in peccato ſtare finaliter, & ita iuſte damnari, ſed ſicut poteſt damnari, ita poteſt non prędeſtinari. Quantum autem ad logicam, propoſitio propoſita diſtinguenda eſt ſecundum cōpoſitionem, & diuiſionem; & in ſenſu cōpoſitionis per ſe extremum eſt homo vel perſona prędeſtinata ſub iſta determinatione, prędeſtinatum, & iſte ſenſus falſus eſt; in ſenſu autem diuiſionis ſunt duę categoricæ, & enunciatur de perſona aliqua beatificabili in vna categorica eſſe prędeſtinatum, & in alia poſſe damnari, & iſta duo ſunt vera de eodem ſubiecto, nec ſta vera, quòd ſimul poſſunt eſſe oppoſita nec etiā quòd vnum poſsit ſuccedere alteri, quia in ęternitate eſt vtrunq; ſed vera ſimul inquantum volitio diuina conſideratur, & prior naturaliter trāſitu ipſius ſuper illud obiectum, quod eſt Gloria iſti; in illo priori naturaliter non repugnat ſibi eſſe oppoſiti obiecti, imò poſſet ęqualiter eſſe oppoſiti, licet nō ſimul amborū.

¶AD ARGVMENTA. Ad primū dico, Quòd argumētū procedit ex falſa imaginatione, cuius imaginationis intellectus iuuat ad intelligēdum veritatem propoſitę quęſt. Si enim per impoſsibile intelligeremus Deū adhuc non determinaſſe voluntatē ſuā ad alterā partem, ſed quaſi deliberaret vtrū vellet iſtū prędeſtinare, aut nō, bene poſſet intellectus noſter capere, quòd cōtingēter ipſum prędeſtinaret, vel nō prædeſtinaret, ſicut patet in actu volūtatis noſtrę, ſed quia ſēper recurrimus ad actū voluntatis diuinę quaſi prętéritū, ideo quaſi nō concipimus libertatē in volūtate illa ad actū, quaſi iā ſit poſitus abſolutè à voluntate. Sed iſta imaginatio falſa eſt, illud enim nunc ęternitatis, in quo eſt iſte actus ſemper pręſens eſt, & ita intelligendum eſt de voluntate diuina, ſiue volitione eius, vt eſt huius obiecti: ſicut ſi per impoſsibile nūc inciperet Deus habere velle in iſto nunc, & ita liberè poteſt Deus in nunc æternitatis velle, quod vult, ſicut ſi ad nihil eſſet voluntas ſua determinata. Tunc dico ad formam argumēti, quòd prædeſtinatio huius nō tranſit in præteritū, licet enim ipſa coëxtiterit pręteritis, quę trāſierūt, nō tamen ipſa pręteriit, ſi alia preterierunt, quæ coëxtiterunt ſibi, vnde (ſicut dictū fuit, diſt. 9.) verba diuerſorū tēporū dicta de Deo, prout veriſsimè competūt ſibi, nō conſignificant partes tēporis mēſuratis actū illū, ſed conſignificant nūc æternitatis, quaſi menſurans illum actum inquantū coëxiſtens illis pluribus partibus tēporis. Et ideo idē eſt Deū prædeſtinare, & prædeſtinaſſe, & prædeſtinaturum eſſe, & ita contingens vnum ſicut aliud, quia nihil eſt niſi nunc ęter-

æternitatis menſurans illum actum, quod nec eſt præſens, nec preteritum, nec futurum, ſed coexiſtens omnibus iſtis.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd volũtas creata non poteſt impedire ordinationem voluntatis diuinæ, nam impedire eſſet, ſi ſtaret propoſitum volũtatis diuinę, & oppoſitum eueniret per voluntatem creatam; hoc autem eſt impoſsibile, quia ſicut voluntas creata poteſt mereri damnationẽ, ita etiã poteſt concomitanter ſequi, quod volũtas diuina nõ præordinauerit ipſum ad Gloriam; vnde dictum eſt diſt. præcedente art. 2. ad argum. quòd Deus non poteſt falli, quia non poteſt ſtare intellectiò eius reſpectu actus cum oppoſito illius, ita non poteſt impediri volũtas eius, quia non poteſt ſtare ordinatio ſui cum oppoſito eius, quod ordinauit.

DISTINCTIO XLI.

MAG. Si autem quærimus &c.

HAC diſtinctione agit Magiſter de prędeſtinatione diuina in cõparatione ad ſuam cauſam, docens nullam prædeſtinationis eſſe cauſam. Circa hanc diſt. quęritur de merito prædeſtinationis vnico art.

ARTICVLVS.

Vtrum ſit aliquod meritum prædeſtinationis vel reprobationis.

(1)

ARGVITVR quòd ſic. ¶1. Quia ſi ſola volũtate abſq; aliqua alia ratione hunc prędeſtinaret, & illum reprobaret, igitur non videretur eſſe ſummè bonus, quia nec ſummè liberalis, nec communicatiuus, poſſet enim bonum ſuum equè communicare illi, quem non prędeſtinauit, ex quo ſine omni ratione in alio, illũ prædeſtinat ex ſua liberalitate ſola, & ita poſſet iſtum prædeſtinare.

¶2. Pręterea. Si duo ęquales in naturalibus apprehendantur ab intellectu ſuo, & ſolo actu voluntatis ſuę ſine alia ratione ex parte eorum iſtum reprobat, & illum prędeſtinat; igitur videtur acceptator perſonarum, quia ęquales quantùm ex parte ſua, & ad finem æqualiter ordinabiles nõ ęqualiter amat ad iſtum finem; hoc videtur acceptare perſonam præferendo eam alteri ad illum finem, ad quẽ non eſt magis ex ſe præferenda; ſed conſequens eſt impoſsibile, & contra Petrum Actor. 10. In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus.

¶ OPPOSITVM. Rom. 9. Cùm enim nõdum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali (vt ſecundum electionem propoſitum Dei maneret) nõ ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei &c. Præterea, ibidem exemplificat de figulo, qui de eadẽ maſſa poteſt formare vnum vas in honorem, & aliud in contumeliã; ex quo videtur arguere à ſimili de prędeſtinatione huius, & reprobatione alterius. Ieremiæ. Matth.

¶*CONCLVSIO eſt problematica.*

¶RESPONDEO. Circa iſtam quęſtionem ſenſit Auguſt. aliquando, quod etſi bona opera in pręſcientia Dei nõ ſint ratio prædeſtinandi, Fides tamen in pręſcientia Dei eſt ratio prædeſtinandi, ſicut per eum patet ſuper epiſtolam illã ad Romanos, vbi vult, quòd propter Fidẽ, quã præſciuit in Iacob, qua ſibi eſſet crediturus, & infidelitatem in Eſau, hunc prælegit, & illum non; & habetur in litera. Sed illud retractat ipſe 1. Retractat. 23. innuẽs contra ſe rationem, quia Fides eſt donum Dei, ſicut & alia opera, Quod probatur per Apoſtolum 1. ad Corinth. 12. vbi dicit. Profecto non dicerem ſi iam ſcirem etiam ipſam Fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem ſpiritu. Opinio D. Auguſt.

Magiſter videtur ſentire, quòd omnino nullum ſit meritum prædeſtinationis, vel reprobationis; & videtur inniti auctoritati Apoſtoli prædictæ, & dicto Auguſt. 1. de Prædeſtinat. Sanctorum cap. 18. Non, inquit, quia nos futuros eſſe tales ſciuit, nos elegit, ſed vt eſſemus tales per illam electionem. Et Magiſter adducit auctoritatem Auguſt. contra ſe 83. quæſt. q. 68. dicentis. Cuius vult, inquit, miſeretur, & quem vult, obdurat: Sed hæc voluntas Dei iniuſta eſſe non poteſt, venit enim de occultiſsimis meritis, quia etſi ipſi peccatores propter generale peccatum vnam maſſam fecerint, non tamen inter eos nulla eſt diuerſitas, præcedit enim aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondum ſint iuſtificati, digni tamen efficiuntur iuſtificatione, & iterum præ- Opinio Magiſtri.

cedit

cedit in aliis peccatoribus, quo digni ſunt ꝑ obſtinatione. Reſpondet Magiſter, Quòd iſtam auctoritatem videtur retractaſſe in ſimili, retractando illud, quod dicit ſuper Epiſtolam ad Romanos; & hoc confirmat per hoc, quod quędam, quę ſubdiderat in eadē quęſtione, retractat, ſicut apparet 1. Retractat. 2. & illa videntur conſonare cum iſta ſententia, ex quo videtur etiam, quòd illam ſententiam retractauerit.

alias obſtruſione

Henricus quol. 8. q. 5

Sed contra reſponſionem Magiſtri de retractatione auctoritatis ad Romanos obiicit quidam Doctor per hoc, quòd Auguſt. librum illum ſuper epiſtolam ad Romanos edidit, quando fuit Presbyter, illum autem 83. quæſt. non compilauit antequam eſſet Epiſcopus; non igitur videtur, quòd retractādo aliqua de primo libro, retractet aliqua de ſecundo, quia retractando dictum prius, quando minus ſciebat, nō eſt retractare dictū poſterius, quando magis ſciebat. Sed iſtud argumētum non cogit, quia licet prius ſcripſit vnum librum quam alium, ſimul tamen fecit librum Retractationum, & tunc habuit illos ambos editos, & potuit ſententiam dictā in vno libro retractare in aliis, ſiue prius editis, ſiue poſterius; apparet enim, quòd omnes libros illos, de quibus fecerat mentionem, ediderat, antequam edidit illum librum Retractationum; & tamen ſi in 1. cap. primi Retractat. tetractaſſet aliquam ſententiam, quam dixiſſet in aliquo alio libro poſterius quidem edito, & retractato, non oporteret, quòd iterum replicaret retractationem illius ſententię, in aliquo capitulo aſsignato alii libro poſterius edito: vnde dicit lib. 1. cap. 3. Retractat. retractans illam ſententiam, Deus quem ſenſus ignorat, Addendū, inquit, erat, vt diceretur mortalis corporis ſenſus; & ſubdit, Nec aſsiduè repetendum eſt, quod etiā ſuperius iam dixi, ſed hoc recolendum vbicunque ſentētia iſta in meis libris inuenitur: ergo ſententia dicta in libro prius retractato, & prius edito, magis retractat eandem ſentētiam, vt dictam in libris poſterius editis, quàm è conuerſo. Sed aliter poſſet argui contra expoſitionē Magiſtri, quòd non inuenitur, vbi Auguſt. illa verba retractet, quia ſicut ipſemet confitetur, & verū eſt, poſt illa verba, quæ adducit, ſecuntur alia verba, quę tetractat de illa queſt. 68. 1. Retract. cap. 26. & iſta verba non retractat: videtur autem, quòd ſi intelligeret ea eſſe retractanda, nō inciperet à verbis ſequentibus illa.

Omittendo iſta aliter dicitur, Quòd quidquid Deus operatur circa creaturas, beneplacito ſuæ voluntatis operatur, vt ſuper hoc non ſit aliqua ratio vel cauſa petenda. Quod cōfirmatur per illud, quod dicitur Rom. 9. de Iacob & Eſau, Cū enim nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali (vt ſecundum electionē propoſitum Dei maneret) &c. Gloſſa, Sicut non pro meritis precedentibus, ita nec pro futuris, quia bona vel mala non erant futura, niſi appoſita Gratia vel ſubtracta. Quod etiam Apoſtolus declarat ſubdens, An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa &c. Vnde ſicut ſola volũtas figuli eſt ratio, quare de hac parte maſſe facit vas honorabile, & de illa vas cōtumeliæ, nulla diſcrepātia exiſtēte in tota maſſa (quemadmodum non eſt in prima materia, quam tamen cauſa agens veſtit in vna parte forma nobiliori, in alia verò minus nobili) ſic ſola voluntas beneplaciti Dei eſt ratio, quare de eadem maſſa ęqualiter vitiata in primo parente, iſtum eligit ad Gloriā, illum verò dimittit in condemnationem; vel etiam ſi non fuiſſet maſſa vitiata, & omnes eſſent ęquales, non niſi gratuitò vnum eligeret, alterum verò dimitteret; vtrobique faciendo Gratiā illi, quem eligeret, ſed maiorē illi quem eligeret ex maſſa vitiata; & illi iuſtitiam, quem ex maſſa damnata non eligeret, non autem iniuſtitiam illi, quem ſecundum ſtatum innocentiæ exiſtentem non eligeret. Vlterius dicit iſta poſitio, quòd cōuenit aſsignare rationē eius extrinſecam; quare Deus de tota maſſa perdita voluit quoſdam homines miſericorditer liberare, & quoſdam non; nullam autem, quare prius hunc vel illum. Ratio primi ponitur, vt ſcilicet bonitas eius vna & ſimplex exiſtens in ſe manifeſtetur multipliciter in rebus diuerſis ſimul, eo quod in nulla vna re tota bonitas manifeſtari poteſt, quia diuinam perfectionem non attingit vlla; vt quemadmodum ad perfectionem vniuerſi requiruntur diuerſi gradus rerum in naturalibus, & etiam in materialibus ex eadem materia æqualiter ſe habente ad omnes, ſic etiam propter eandem bonita-

Opinio D. Thomæ 1. p. q. 23. ar. 5.

nitatem & perfectionem manifeſtandam requiruntur diuerſi gradus in moralibus, quia iu hoc bonitas ſua manifeſtatur, quo ad aliquem gradum ſupernaturalem: reprobos enim iuſtè puniendo manifeſtatur bonitas iuſtitiæ illius, ſicut inglorificatis manifeſtatur bonitas miſericordiæ eius; ſic enim Deus permitit iuſtè mala fieri, ne bona impediantur, ſed vt eueniant, & hoc tam in moralibus, vt in propoſito, quàm in naturalibus, vt in cæco nato. Ioann. 9. in quo Chriſtus ſolam rationē oſtendit eſſe, vt Gloria Dei manifeſtaretur in illo; ſed hoc non eſt ex defectu viſus in cæco, ſed ex eius illuminatione miraculoſa à Deo facta. Et videtur hanc rationem aſsignare Apoſtolus Rom. 9. dicēs. Quod ſi Deus volens oſtēdere iram iuſtitię &c. Cui concordat exēplum de figulo de eodem luto faciēte vas vnum in honorem, aliud in cōtumeliam; de quo 2. Timoth. 2. dicit Apoſtolus. In magna autem domo non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia. Vnde dicitur, quòd ſicut in naturalibus cùm prima materia tota ſit vniformis, quare vna pars eſt ſub forma ignis, alia eſt ſub forma terræ, alia ſub forma hominis &c. bene poteſt aſsignare ratio intrinſeca, ſcilicet perfectio vniuerſi, & extrinſeca, ſcilicet manifeſtatio potentiæ, & ſapiētię, & bonitatis Dei. Sed quare hæc pars materię eſt ſub hac forma, & hęc ſub illa, & non è cōuerſo, nulla ratio poteſt aſsignari, niſi ſola voluntas artificis ſic determinātis; ſicut in omnibus operibus humanis, vt hic lapis figuretur ſic, vt ſituetur in altari, alter ita vt in cloaca, ſecundum
t.c. 59. quod Philoſ. 2. Phyſic. dicit aliquos lapides eſſe bene fortunatos, & aliquos non, hoc à mera electione artificis dependet; Sic dicunt in propoſito, in particulari nulla eſt ratio, quare hunc pręeligit, & illum non. Quod confirmatur per Auguſt. ſuper illud Ioan. 6. Nemo venit ad me niſi Pater meus &c. tractatu 26. ſuper Ioannē vbi dicit. Quare illū trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, ſi non vis errare; Et dicunt, quòd ex hoc, quòd Deus ſic inęqualia ex æqualibus facit, non eſt iniquitas, quia in his quę fiunt ex Gratia ſine debito, poteſt abſque omni iniquitate Deus dare, prout vult. Iuxta illud Matth. 20 Tolle, quod tuum eſt, & vade &c. an nō licet mihi, quod volo facere? Tunc autem eſſet iniquitas, ſi eſſet datum ex debito.

Contra iſtam poſitionem arguit quidam. primò contra illam rationem, quæ aſsignatur in communi, nam nullus defectus culpæ ſiue pœnę eſt de perfectione per ſe vniuerſi, igitur nec per ſe requiritur ad manifeſtationem diuinę bonitatis. Henricus quol. 1 q. 5. & quol. 8. q. 5. Et per hoc patet, quod non eſt ſimile de differentiis rerum in eſſe naturali & morali, quia omnes ſpecies rerum diſtinctæ in eſſe naturali ſunt per ſe de perfectione vniuerſi; non ſic autem de differentiis in eſſe morali, inter bonum & malum, vel inter beatum & miſerum. Item arguit, Quòd ſi eſſet neceſſarium ad manifeſtationem diuinæ iuſtitiæ damnatio aliquorum, ad hoc videretur ſufficere damnatio dęmonum, non enim videntur homines & dęmones in culpa & pœna differre ſpecie in eſſe morali, pluralitas autem indiuiduorum non eſt de perfectione vniuerſi. Aut ſi dicas, quòd alio modo manifectatur diuina iuſtitia in illis, & in iſtis iuſtè punitis. Contrà. Ita manifeſtaretùr diuina miſericordia pluribus modis, ſi Deus glorificaſſet aliquos homines innocentes, ſicut glorificauit Angelos innocentes, vel aliquos Angelos, vel homines ſine omni merito in ſe ipſis, vel in alio, quod non fecit, cùm magis tamen videretur de perfectione diuinæ bonitatis pluribus modis manifeſtari miſericordiā Dei, quàm Dei iuſtitiam. Præterea arguit iſte, Quòd non videtur, quòd ex intentione Deus fieri peccata permittat, vt ea poſt mundum puniat, quia non videtur, quòd per intentionem cuiuſquam plus ſint permitenda mala fieri, quàm facienda, quia nullum malum culpæ vel pœnæ poteſt eſſe per ſe intentum, inquantùm malum. Et ſi dicatur, quòd voluntas in permittendo nullo modo fertur ſuper malum, ſed ſolummodo ſuper permiſsionem, vt intendat malum permittere eſſe vel fieri, non ratione totius, ſed partis, Arguit iſte, quòd ſaltem non eſt manifeſtum, qualiter ex intentione Deus velit vnum, & non alterum. ☞ Vnde nō videtur, quòd Deus ex intentione malum permittat, ſed ſolū, vt bonū eueniat. Hoc patet in cæco nato, quem Deus permiſit naſci cæcū, non vt glorificetur in cæcitate eius, ſed in miraculoſa illuminatione; hoc etiam patet in naturalibus, Deus enim non intendit

tendit defectum, ſed ſi cauſæ ſecundæ ſint impotentes permittit defectum eſſe talem, qualem cauſæ poſſunt producere; In hominibus etiam videmus, quòd qui permittit aliquem peccare, ſi poſſet eum prohibere, vel impedire, peccat, Hoc igitur non eſt ponendum in Deo. * *Præterea*, Contra ſecundum membrũ, ſcilicet quòd nulla ſit ratio in ſpeciali, quare illum eligit, & illum non, arguit, quòd illud exemplum non eſt ſimile, in materia enim vt nuda eſt, non poteſt eſſe differentia, propter quam ſic ſit diſpoſita ad talem & talem formam, ſicut nec in maſſa, reſpectu diuerſorum vaſorum; ſed in hominibus videtur poſſe inueniri alia diſpoſitio in vno, & in altero, propter quam huic congruat prædeſtinari, & illi non, ſicut in materia nõ vt nuda eſt diſpoſitio propinqua, vt fiat ſub alia forma, ſicut patet de vino & aceto, non autẽ eſſet perfectiſsimè diſpoſita ad illã poſteriorem, ſi non eſſet ſub priore. Et quod illi adducunt pro ſe Apoſtolum, dicit iſte ſecundum Gloſſam; quòd Apoſtolus hoc dicit, non propter inopiã reddẽdæ rationis, ſed vt reprimat temeritatem incapacium, nec eſt ſimile in exemplo Apoſtoli de maſſa & figulo, niſi ex parte finis, non autem ex parte ſubiecti, quia hîc in electione poteſt eſſe differentia in ſubiecto, ibi autem non, & quo ad hoc eſt congruentius exemplum Apoſtoli, quod ponit 2. Timoth. 2. de vaſis argenteis & aureis; quia ibi eſt differentia in ſubiecto, ſecundum quam vaſa fictilia fiunt in maiorem contumeliam, lignea in minorem, aurea in honorem maiorem, & argentea in honorem minorem.

Henricus quol. 4. q. 10. Iſte igitur improbans iſtam poſitionẽ dicit aliter, & hoc ſic. Actus diuinus poteſt cõſiderari dupliciter, vel vt eſt à Deo agẽte, vel vt recipitur in aliquod paſſum, ſiue vt terminatur ad aliquod obiectum; primo modo nulla eſt ratio actionis diuinæ, neque vt finis, niſi vt bonitas ſua manifeſtetur, neque vt efficiens, niſi voluntas ſua; ſecundo modo tamen eſt aſsignare aliquam rationem, per quam ſcilicet illud ens, circa quod eſt actio, vt eus ad finem congruit fini. Et quòd aliqua talis ratio ſit ex parte entis ad finem, oſtendit tripliciter. Primò, quia in rebus omnino æqualibus electio nominari non poteſt, igitur ſi Deus illum elegit, aliqua eſt differentia electi à non electo; Secũdò, quia in omnibus operibus miſericordiæ diuinæ videtur concurrere iuſtitia, ergo aliqua eſt congruentia ex parte illius, quod operatur miſericorditer; Et tertiò, quia conſimiliter videtur non eſſe, vel eſſe meritum electionis, vel reprobationis, & ita licet malitia ex parte reprobati non ſit cauſa damnandi à parte Dei, quia tunc Deus eſſet paſsiuus, & temporale eſſet cauſa æterni; tamen bene conceditur ex parte damnaudi malitia eſſe ratio motiua, propter quam recipiatur in ipſo aliqua actio, & ſit circa ipſum: ergo à ſimili videtur ex alia parte, quod abſque imperfectione Dei in agendo poſſit poni aliqua ratio ex parte prædeſtinati. Et iſte innititur in iſta concluſione auctoritate Auguſt. præallegata. 83. queſtionum, quæ non videtur retractata, & hîc poteſt introduci expoſitio Magiſtri ſuperius poſita. Vlterius in ſpeciali dicit, quę ſit iſta ratio, Quia bonus vſus liberi arbitrii præuiſus ex parte electi, & malus vſus liberi arbitrii præuiſus ex parte reprobati; Hoc declarat ſic. Licet Gratia principaliter operetur in actibus bonis, tamen liberum arbitrium cooperatur, quod probat per Auguſt. ſuper illud Pſal. 78. Adiuua nos Deus ſalutaris noſter; vbi dicit Auguſt. Cùm verò adiuuari nos vult, nec ingratus eſt Gratię, nec tollit liberum arbitrium, qui enim adiuuatur, etiã per ſeipſum aliquid agit. Quando igitur offertur Gratia viatori, ſi recipiat Gratiam oblatam, & ei ſecundum vſum liberi arbitrii bene cooperetur, meretur habere Gratiam ſecundum gradum vlteriorem, ſicut exemplificat in multis gradibus intermediis à ſtatu peccati mortalis vſque ad ſtatum Gloriæ, quos non oportet modo enumerare omnes; & ita videtur, quòd totus bonus vſus liberi arbitrii pro omnibus ſtatibus præuiſus, poſſit eſſe ratio electionis æternæ ipſius bene vſuri, & ita ex alia parte de malo vſu, & reprobatione. Et ſi obiiciatur contra iſtud, quòd bonus vſus liberi arbitrii eſt per Gratiam, ergo pertinet ad effectum prædeſtinationis, & ita non eſt ratio eligendi. Reſpondet, Quòd bonus vſus quodammodo non includitur, ſub prædeſtinatione, nec ſub eius effectu, licet non ſit ſine eius effectu, nec ſit diſtinctũ, quod eſt prędeſtinationis ab eo, quod eſt liberi arbitrii. Sic igitur ſecundum

ipſam

ipſum, & in communi circa totum genus humanum poteſt aſsignari bonus vſus & malus vſus, & de quocunque homine poteſt aſsignari ratio ex parte ipſius, non propterquàm, ſed ſine qua non. Tamen in ſpeciali circa determinatum hominem, nō eſt hominis illam rationem inueſtigare, quanuis non deſit, & vix poſsit ſciri, cū in ſpeciali (ſecundum eum) magna inopia reddēdæ rationis Apoſtolus laborauerit, cùm dixit ad Rom. 11. O altitudo diuitiarum &c. Quia in hoc conſiſtit iudicij Dei abyſſus multa.

Impugnantur dicta Henrici. Sed contra iſtud arguitur primò, quia Deus non præuidet iſtum bene vſurum libero arbitrio, niſi quia vult vel pręordinat iſtum bene vſurum eo, quia (ſicut dictum eſt diſtinct. 39) certa præuiſio futurorum contingentium eſt ex determinatione voluntatis diuinæ; ſi ergo offerantur voluntati diuinę duo ęquales in naturalibus; Quęro, quare iſtum pręordinat bene vſurum libero arbitrio, & illum non? Non eſt huius (vt videtur) aſsignare rationem, niſi voluntatem diuinam, & hæc eſt prima diſtinctio inter eos, quam (per te) ſequitur electio vel reprobatio, ergo in prima diſtinctione pertinente ad prędeſtinationem & reprobationem ſola ratio eſt diuina voluntas. Præterea, iſta ratio, quā ponit, non videtur cōmunis omnibus prædeſtinatis & reprobatis, primò quidem, quia non paruulis, in quibus non præuidet Deus vſum bonum vel malū liberi arbitrij. Et ſi dicas, ꝙ etſi nō pręuideat vſū talem, tamen pręuidet iſtum bene fuiſſe vſurum, ſi ſuperuixiſſet, illum fuiſſe malè vſurum, ſi ſuperuixiſſet, & ideo iſtum perducit ad Baptiſmum, & illum non, & iſte ſaluatur, & ille damnatur. Sed hoc ipſe ita improbat, quia propter bonum vſum præuiſum alicuius, ſi ſuperuixiſſet, non acceptatur, vel damnatur; tunc enim adultus (ſecundum eos) moriens in Gratia, non pręmiaretur ſecundum merita, quę iam habet, ſed ſecundum illa, quę præuideretur habiturus, ſi ſuperuixiſſet. Similiter ſi loquamur de Angelis prædeſtinatis, & non prædeſtinatis, quem vſum liberi arbitrij præuidet Deus in iſto, ſi offeratur Gratia, quē nō pręuidet in illo, propter quem prędeſtinat iſtum, & illum reprobat?

Opinio Scoti. Poteſt aliter dici, Quòd prędeſtinationis, nulla eſt ratio etiā ex parte prędeſtinati, aliquo modo prior iſta prædeſtinatione, reprobationis tamen eſt aliqua cauſa, non quidem propter quam Deus effectiuè reprobat, inquantùm eſt actio à Deo, ſicut argutū eſt in præmiſſa opinione, quia tūc Deus eſſet paſsiuus; ſed propter quam iſta actio ſic terminetur ad iſtud obiectum, & non ad aliud. Primum probatur, quia volens ordinatè finem, & ea quę ſunt ad finem, prius vult finem, quàm aliquod entium ad finem, quia propter finem alia vult; ergo cùm in toto proceſſu, quo creatura beatificabilis perducitur ad perfectum finem, finis vltimus ſit beatitudo perfecta, Deus volens huic aliquid iſtius ordinis, primò vult huic creaturę beatificabili finem, & quaſi poſterius vult ei alia, quę ſunt in ordine illorum, quæ pertinent ad illum finem; ſed Gratia, Fides, merita, & bonus vſus liberi arbitrij, omnia ad iſtum finem ſunt ordinata, licet quædam remotius, & quædam propinquius; ergo primò iſti vult Deus beatitudinem, quàm aliquod iſtorum, & prius vult ei quodcunque iſtorum, quàm præuideat ipſum habiturum quodcunque iſtorum; igitur propter nullum iſtorum præuiſum, vult ei beatitudinem. Secundum probatur, Quia damnatio non videtur bona, niſi quia iuſta. Nam ſecundum Auguſt. 11. ſuper Geneſ. capitul. 24. Non prius eſt Deus vltor, quàm aliquis ſit peccator: videtur enim eſſe crudelitatis punire aliquem non pręexiſtente in eo culpa, igitur à ſimili non vult Deus prius aliquē punire, quàm videat aliquem eſſe peccaturū; non igitur primus actus voluntatis diuinę circa Iudam, eſt velle damnare Iudam, prout Iudas offertur in puris naturalibus, quia tunc videretur velle damnare ſine culpa, ſed videtur, quòd oportet Iudam offerri voluntati diuinæ, ſub ratione peccatoris, antequam velit ipſum damnare; ergo cùm reprobare ſit velle damnare, reprobatio habebit ex parte obiecti rationem aliquam, ſcilicet peccatum finale præuiſum. Hoc confirmatur Auctoritate Auguſt. in libr. de Prędeſtinatione Sanctorum, & ponitur in litera.

Obiectio. Contra iſtud. Petrus & Iudas æquales in naturalibus voliti à Deo in eſſe exiſtentiæ in illo inſtanti, in quo offeruntur voluntati diuinæ in exiſtentia naturali & æquales, Deus (per te) primò vult Petro beatitudinē; quęro tunc, quid vult Iudę? Si damnationem, habetur propoſitū, quia tunc

tunc reprobat ſine omni ratione; ſi beati-
Solutio. tudinem, ergo prędeſtinat Iudam. Dici
poteſt, Quòd in iſto primo inſtanti, nihil
vult Iudæ, ſed tantùm eſt ibi negatio voli
tionis Gloriæ: & ſimiliter quaſi in ſecun-
do iſtanti naturę, quando vult Petro Gra
tiam, adhuc nullus actus poſitiuus volun-
tatis diuinæ eſt circa Iudam, ſed tantũ ne
gatiuus; In tertio inſtanti, quando vult
permittere Petrum de maſſa perditionis,
ſiue dignum perditione, & hoc ſiue pro-
pter peccatum originale, ſiue actuale, tunc
vult permittere Iudã ſimili modo eſſe fi-
lium perditionis, & hic eſt primus actus
poſitiuus vniformis quidem circa Petrum
& Iudam, ſed ex iſto actu eſt iſtud verum,
Iudas erit finaliter peccator poſitis illis ne
gationibus, ſcilicet quod non vult ei dare
Gratiam, nec Gloriam; In quarto Inſtanti
offertur Iudas vt peccator finaliter volun
tati diuinę, & tunc ipſe vult iuſtè punire,
& reprobare Iudam. Nec mirum, quòd
non ponitur ſimilis processus prędeſtina
tionis & reprobationis, quia bona omnia
attribuuntur principaliter Deo, mala au-
tem nobis, & ita Deũ prędeſtinare ſine ra
tione congruit bonitati ſuæ, ſed ipſũ vel-
le damnare non videtur niſi immediatè
poſſe attribui reſpectu obiecti, vt cogniti
in puris naturalibus, ſed tãtũ reſpectu ob
iecti, vt cogniti in peccato mortali finali.
Poteſt cõfirmari iſta reſponſio per ſimile.
Ponamus duos ex parte ſua æquè gratio-
ſos mihi, quorũ alterũ diligo, alterũ non;
& iſtũ quẽ diligo præordino ad aliquod
bonũ, per quod poſsit mihi placere, illũ autẽ,
quẽ non diligo, non pręordino ad tale bo
nũ; ſi ita eſſet, quòd in poteſtate mea eſſet
permittere eos poſſe offẽdere, poſſẽ velle
permittere vtrunque offẽdere, & ex quo
illũ perducere nõ volo ad illud, per quod
poſſet mihi placere, pręſcirem offenſam
eius fore perpetuam, & ita me iuſtè puni-
re eum, præſcirem autem offenſam alte-
rius remittendam, ſiue commutandam ad
quod vellem.

Obiectiones duæ. Sed adhuc contra iſtud inſtatur, Quia
Deus certitudinaliter non pręuideret Iu-
dam eſſe malum ſecundum iſtam viam, nã
ſola permiſsio alicuius actus & certitudo
de permiſsione non facit certitudinem de
illo actu; quia oporteret habere aliquam
cauſam effectiuã; igitur ex hoc ſolo, quod
Deus pręſcit ſe velle Iudam permittere
peccare, nõ erit certus de Iuda peccaturo,
vel iudam eſſe peccaturũ. Vel loquamur
de Angelo bono & malo, qui nõ erant in
peccato originali, ex hoc inquam ſolo nõ
videtur, quòd ſciat Luciferum eſſe pecca-
turum, & ex hoc ſolo (vt videtur) non of-
fertur ei Lucifer, vt peccator. Pręte-
rea, Quid eſt iſtud velle permittere Lucife
rum peccare, ſi hoc eſt aliquis actus poſiti
uus voluntatis reſpectu peccati; igitur vi-
detur, quod vult eum peccare, ſi non eſt
actus poſitiuus, reſpectu actus peccati, ſed
reſpectu actus permiſsionis, tũc erit actus
reflexus; & tunc erit quærere de iſta per-
miſsione, quis actus ſit? ſi actus poſitiuus
volũtatis, ergo videtur adhuc, quod Deus
habeat actum poſitiuum reſpectu peccati, Solutio utriuſq;
quod permittit. Primum iſtorum ſoluitur
per hoc, quòd Deus præſcit ſe cooperatu
rũ Lucifero ad ſubſtantiam illius actus,
qui erit peccatum, hoc autẽ præſcit, quia
vult cooperari illi, ſi eſt peccatum commiſ
ſionis, vel præſcit ſe nõ cooperaturum ad
actum aliquẽ, ſi non vult ipſum, & hoc ſi
iſte actus primus eſt peccatum omiſsionis,
& ſciendo ſe cooperaturum ad talem ſub-
ſtantiam actus, cùm non circunſtãntiis de
bitis, vel non cooperaturũ ei ad actum ne-
ceſſarium, & per conſequens, quem omit-
tet, ſciret illum peccaturum, ita quod ſcit
hunc peccaturum, non ſolùm quod ſcit
ſe permiſſurum, ſed etiam quia ſcit ſe
cooperaturum huic ad ſubſtantiam actus
non circunſtantionati, & per conſequẽs
iſte committet vel non cooperaturum ei
ad actum neceſſarium, & per conſequens
iſte omittet. Secundum dubium, difficulta
tem quęrit tangentem diuinam volunta- Diſt. 47. & in 2 d. 2.
tem, de qua non modo, ſed aliàs.
De iſtis opinionibus, quia Apoſtolus vi- Epilogus.
detur diſputans de iſta materia ad Rom. in
fine quaſi totũ imperſcrutabile relinque-
re, O altitudo inquiens, diuitiarum ſapiẽ
tiæ & ſcientiæ Dei; & quis nouit ſenſum
domini, aut quis conſiliarius eius fuit? &
ideo ne ſcrutando de profundo (ſecundũ
dictum Magiſtri) eatur in profundum, eli
gatur quæ magis placet, dum tamen ſalue
tur libertas diuina ſine aliqua iniuſtitia,
& alia quæ ſaluanda ſunt circa Deum, vt
liberaliter eligentem. Et qui aliam opinio
nem tenuerit, reſpondeat ad ea, quę tacta
ſunt contra eam.

¶ AD ARGVMENTA. Ad pri-
mum reſpõdeo, Quòd ſumma bonitas po
teſt ſtare cum liberali communicatione, ll

cēt non ſit illa ęqualis omnibus, poteſt enim ſummè bonus ex libertate liberè cō̄municate, & vt oſtendat ſe non neceſſariò liberalem, ſed liberalem liberè communicatiuum, poteſt enim ſic liberalis aliquibus duobus apprehenſis æqualibus velle bonum non æqualiter communicare; nec in hoc fit iniuſtitia aliqua, ſicut dicit tertia opinio, quia nihil eſt ibi debitum.

¶Ad ſecundum dico. Quando ſunt aliqua duo æquè volibilia & ordinabilia ad aliquem finem, & ex parte ſui habent rationem illam, propter quam ſunt volenda ab aliqua voluntate, voluntas præacceptans vnum illorum alteri ad illum finem peccat ſecundum acceptationē perſonarum, talis eſt autem omnis volūtas creata, quia reſpectu illius bonitas amabilis eſt ratio rectè amandi; non; ſic voluntas increata reſpectu alicuius boni alterius ab eſſentia ſua, nullum enim aliud bonum, quia bonum, ideo amatur ab illa voluntate, ſed è conuerſo, & ideo nō poteſt acceptare perſonas, quia non eſt in eis bonitas, quę ſit ſibi ratio amandi.

¶AD ARGVMENTA in oppoſitum. Ad primum, qui vult tenere aliam viam poteſt dicere, ſicut dicit quarta opinio, Quòd Apoſtolus in hoc redarguit præſumptuoſos inquirentes illa, quorum non ſunt capaces, non autem propter inopiam reddendæ rationis ſaltem in communi, licet in particulari neſciatur, quod malum præuidet Deus in iſto, propter quod reprobet eum, & in illis ſpecialibus peccatis preuiſis eſt altitudo diuitiarum, & ſunt iudicia incomprehenſibilia; cui videtur concordare illud vocabulū iudicij, quia iudicium eſt de particulari agibili, vſitatè enim non dicimus de principiis practicis ſiue de legibus ſtatutis eſſe iudicia, ſed de aliquo particulari actu iudicatur, ſecundū principia practica, ſiue leges ſtatutas, & ideo non obſtante, quòd ſit principium practicum ſtatutum per diuinam voluntatem, quòd omnis præuiſus finaliter malus damnetur; tamen de particularibus aſſumendis (ſubaudi, iſte preuidetur ſic finaliter mal⁹, & ille ſic, quaſi ex hoc iudicatur, iſte reprobatus propter hoc, & ille propter illud) illa iudicia ſunt inſcrutabilia, non enim ſcit homo, nec poteſt ſcire in quod peccatum Deus vult permittere illū cadere, reſpectu cuius ſit non volitio conferendi Gratiam, vt ſic offeratur tanquā finaliter peccator in illo peccato, & propter illud peccatū præuiſum reprobetur. De bonis autem poteſt poni, Quòd nulla ſit ratio, ſicut dictum eſt in quinta opinione. Et ſi contra hoc arguas, quòd ſaltē circa bonos non erunt iudicia inſcrutabilia, facile enim eſt dicere de eis, quòd quia vult, ideo ſaluat. Poteſt dici, quòd in eis, inquantùm prędeſtinat, nō eſt iudicium, neque de facto in exiſtentia, neque quaſi in præſcientia diuina, iudicium enim eſt de aliquo facto vel præuiſo: ſed de malis, licet non ſit iudicium de facto, quia non peccauerunt, poteſt tamen condenatio dici iudicium de eis in præſcientia Dei, vbi dicuntur mali, & tunc inſcrutabilitas indiciorum poteſt referri ad malos, ex parte quorum ponitur aliqua ratio, licet illæ rationes ex parte diuerſorum, propter quas quaſi ex parte eorum ferūtur iudicia, ſint inſcrutabiles, & per hoc iudicia inſcrutabilia. Ad ſecundum, Aug. facit pro quinta opinione quia probat ex parte prędeſtinatorum nullam eſſe rationem, ſed nō ex parte damnandorum.

DISTINCTIO XLII.

MAG. Nunc de omnipotētia &c.

SECVNDO de omnipotentia diuina diſputat Magiſter tribus ſequentibus diſt. Hac quidem monſtrat eam eſſe vniuerſalem, ex quo dicitur omnipotentia. Circa hanc diſt. quęritur de euidentia diuinę potentiæ vnico artic.

ARTICVLVS

Vtrum Deum eſſe omnipotentem, poſsit probari naturali ratione.

ARGVTVR quòd ſic.

¶ 1. Quia Ricard. 1. de Trinit. c. 3. Ad omnia, quę Fide tenemus, non ſolum habemus rationes naturales, ſed neceſſarias.

¶ 2. Præterea. Naturali ratione probatur, Deum eſſe potentiæ infinitæ, ſicut probatur 8. Phyſ. & 12. Mataph. potentia autē t. c. 78. infinita nota eſt eſſe omnipotentia, ergo t. c. 41. &c. Probatio minoris, Quia notum eſt potentia

tentia infinita non poſſe aliquam aliã maiorem cogitari ſine contradictione, quacũque autem potentia, quæ non eſt omnipotentia, poteſt cogitari maior ſine contradictione; Probo, ſine contradictione poteſt cogitari omnipotentia ſub ratione omnipotentię, ipſa autem maior cogitatur quacunque alia, quę non eſſet omnipotentia. Si dicas, quod non poteſt naturaliter probari omnipotentiam eſſe cogitabilem ſine contradictione. Contrà, Omnipotentiam eſſe in omnibus verum eſt, ergo omnis ratio probans impoſsibilitatem omnipotentię, ſophiſtica eſt; omnis autem ratio ſophiſtica poteſt per intellectum ex puris naturalibus ſolui; ergo intellectus talis ex puris naturalibus poteſt cognoſcere nullum impoſsibilem ſequi ex omnipotentia, & ſcit, quòd illud eſt poſsibile, ad quod nullum impoſsibile ſequitur, cognoſcit ergo omnipotentiam eſſe poſsibilem. Ex iſto etiam poteſt fieri ratio per ſe, Quia ſi naturaliter poteſt probari omnipotentiam eſſe poſsibilem, quia non impoſsibilem, ergo naturaliter poteſt probari eam eſſe neceſſariam, quia non poteſt eſſe, niſi poſsit eſſe neceſſaria, & quod poteſt eſſe neceſſarium, eſt neceſſarium, ergo &c.

¶ OPPOSITVM. Nulli Philoſophi vtentes naturali ratione, etiam quantuncunque perfectè conſiderarent Deum ſub ratione efficientis, conceſſerunt Deũ eſſe omnipotentem, ſecundum intellectũ Catholicorum. Confirmatur etiam, quia articulus Fidei eſt in Symbolo Apoſtolorũ, Credo in Deum Patrem omnipotentem &c.

¶ *CONCLVSIO. Deũ eſſe omnipotentem non poteſt probari naturali ratione.*

¶ RESPONDEO. Hic reſponderi poſſet diſtinguendo, Quòd omnipotens aut poteſt dici agẽs, quod poteſt in omne poſsibile mediatè vel immediatè, & hoc modo eſt potẽtia actiua primi efficientis, omnipotentia, prout extendit ſe ad omnẽ effectum in ratione cauſæ proximæ vel remotæ; & ſi naturaliter poſsit concludere eſſe aliquod primum efficiens (ſicut oſtenſum eſt ſupra diſt. 2. q. 1.) naturaliter etiã poteſt concludi illud eſſe omnipotẽs, hoc modo loquendo. Alio modo accipitur omnipotens propriè Theologicè, prout omnipotens dicitur, qui poteſt in omnem effectum immediatè, & in quodcunque poſſibile, hoc eſt, in quodcunque, quod non eſt ex ſe neceſſarium, nec includit in ſe cõtradictionẽ, ita inquam immediatè, quod ſine omni cooperatione cuiuſcunque alterius cauſæ agentis; & hoc modo omnipotentia videtur eſſe credita de primo efficiente, & non demonſtrata; quia licet primum efficiens habeat in ſe potentiam effectiuam eminentiorem potentia cuiuſcunque alterius cauſę effectiuæ, habeat etiam in ſe eminentem potentiam effectiuam cuiuſcunque alterius cauſæ, ſicut deductum eſt diſt. 2. & per hoc probatum eſt eum habere potentiam infinitam, & iſtud ſit quaſi vltimum, ad quod ratio naturalis potuit attingere de Deo cognoſcendum; tamen ex hoc non videtur poſſe concludi omnipotentia ſecundum iſtum intellectũ, quia etſi verum ſit, non tamen eſt manifeſtum naturali ratione, quòd habens cauſalitatẽ eminenter in ſe, & cauſalitatem cauſę ſecundæ eminentius, quã illa cauſa ſecunda habeat reſpectu ſui effectus, poſſet immediatè in effectum immediatum cauſę ſecũdæ; ordo enim cauſarum ſuperiorum & inferiorum hoc non concludit, quia ſi Sol haberet in ſe cauſalitatem eminentiorem, quã habeat bos vel aliud animal, non tamen concederetur Solem immediatè poſſe generare bouem, ſicut poteſt mediatè cum boue generare, & hoc maximè ponerent Philoſophi, quia non poſuerunt cauſam ſecundam neceſſariò concurrentem, propter aliquã perfectionẽ addendã effectui, ſed quaſi magis propter imperfectionem addendam, quia cauſalitas primę cauſæ immediatè perfecta eſt, ideo poſuerunt eam non poſſe immediatè eſſe cauſam alicuius imperfecti effectus, & ideo oportet cauſam agentem aliam concurrere imperfectiorem, vt illa prima non produceret ſecundum vltimum potentię ſuę, ſed cum illa cauſa agente ſecunda effectum diminutum & imperfectum produceret, hoc eſt, non ita perfectum effectum produceret mediante cauſa ſecũda imperfecta, ſicut ſi immediatè produceret, non mediantibus cauſis ſecundis. Præterea, Si Philoſophi non potuerunt per rationem naturalẽ concludere, Deum poſſe contingenter cauſare, quantò magis nec poſſe immediatè in quencunque effectum, vel in quodcũque, quod poteſt producere mediantibus aliis cauſis ſecundis? Præterea. Si ipſi habuerunt quaſi pro principio, quòd de nihilo nihil fit ſaltẽ in iſtis generabilibus & corruptibili

Vide 7. q. quol.

1. Phyſic. t. c. 34. & alibi.

ruptibilibus, non videtur Deum ſic eſſe omnipotentem, quòd poſsit aliquem effectum totaliter producere, ſine omni alia cauſa cõcauſante. Preterea. Si Philoſophi poſuerunt Deum eſſe neceſſariò agẽtem, ſicut videntur multi eorum ſenſiſſe & poſuiſſe, ſi cum hoc ponerent, quod eſſet omnipotens ſecundum iſtum intellectum ſecundum, haberent negare omnem aliam cauſalitatem cuiuſcunque cauſæ ſecundę, quod eſt maximum inconueniens eis. Nã cauſa neceſſariò cauſans in quocunque inſtanti cõparetur ad effectũ, neceſſariò in eodem inſtanti cauſat, & agit; ergo (cùm prius comparetur cauſa ſuperior ad effectum, quàm cauſa inferior, & tunc per te neceſſariò eſt omnipotens) in illo inſtanti producit effectum totum, ergo in ſecundo inſtanti, in quo comparatur cauſa ſecũda ad eundem effectum, nihil intelligitur tunc cauſandum, & ita agens ſecundũ, vel cauſa ſecunda nihil poteſt cauſare. Et ex hoc apparet, quòd iſta propoſitio, Quidquid poteſt cauſa effectiua prima cum cauſa ſecunda, poteſt per ſe immediatè, nõ eſt nota ex terminis, neque ratione naturali, ſed eſt tantùm credita; quia ſi ipſa omnipotentia ex qua dependet, eſſet nota ratione naturali, facilè eſſet probare ipſis Philoſophis multas veritates & propoſitiones, quas ipſi negant; & facilè eſſe eis probare ſaltem poſsibilitatẽ multorum, quæ credimus, quę ipſi negant. Omnipotentia tamen hoc modo ſumpta, licet non ſufficientut demonſtretur, probabiliter tamen poteſt probari, ſicut verum & neceſſariũ, & probabilius, quã quædam alia credita, quia non eſt inconueniens, quędam credita eſſe euidentiora quàm alia.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum, ad auctoritatem Ricard. dico, Quòd ſi ſint neceſſarię rationes ad omnipotentiam probandam, ſicut & ad quædam alia credita, tamen non ſunt euidenter neceſſarię & verę; ſicut illa ratio, quæ probat Trinitatem propter duplicem productionem ad intra in diuinis, quia licet ſit ex neceſſariis, non tamen pręmiſſę ſunt neceſſariò euidentes, quia non ſunt notæ ex terminis nobis notis, neque ex immediatis nobis notis, poſsibile eſt hoc inferre, ſicut dictum eſt diſt. 2. q. 1.

¶ Ad ſecundum dico, Quòd infinita potẽtia Dei, etſi poſsit concludi de Deo naturali ratione, non tamen omnipotentia, ſecundum quod propriè ſumitur. Et cùm dicis, quòd infinita potẽtia nulla poteſt maior cogitari, verum eſt intenſiuè, tamẽ nõ videtur contradictio, quòd ſit vel cogitetur maior potentia ad plura ſe extendens extenſiuè: vel diceretur, quod etſi non ſit contradictio omnipotentiam cogitari, quę vt ſic aliquo modo excedat infinitam potentiam nõ intellectam, vt omnipotentia, non tamen eſt naturaliter notum potentiã ſic intellectam eſſe omnipotentiam. Et cũ dicis, notum eſſe omnipotentiam propriè ſumptam, hoc negatur. Et cùm probatur, quia omnis ratio probans impoſsibile ſequi ex ea, eſt ſophiſtica; Ad hoc dicitur, Solutio. Egidius quol. 5. q. 7. Quòd eſt ſophiſtica, non tamen poteſt ſolui per rationem naturalem, quia prout dicitur ſophiſtica, & peccãs in materia, eſt habens aliquam præmiſſam falſam, non poteſt ſolui, niſi per interemptionem illius pręmiſſæ, quæ tamen non poteſt cognoſci interimenda per rationem naturalem, ſicut non poteſt cognoſci vera per rationẽ naturalem. Sed cõtra iſtud arguo ſic. Aut illa, quę apparent vera, & non apparent interimenda ex ratione naturali, apparent eſſe vera ex terminis tanquam immediata, aut apparent eſſe concluſa ex immediatis; Si primo modo, ergo intellectus noſter non poteſt eſſe certus de propoſitionibus immediatis, quæ ſit vera, & quæ non, quia tunc apparent aliquæ propoſitiones veræ & immediatę, quæ tamen ſunt ſimpliciter falſę, & ita non erunt aliqua principia certa tanquam ianuę in domo, contra Philoſophum & Commenta. 2. Metaph. circa t. c. 1. quæ non contingit errare. Si ſecundo modo appareant eſſe vera tanquam concluſa ex immediatis, tunc arguo de illo ſyllogiſmo ſophiſtico ſicut de iſto, Aut peccat in materia, aut in forma; ſi in materia, tũc poteſt ſolui, quia præmiſſa falſa peccans in materia poteſt interimi; ſi in forma, adhuc poteſt ſolui per artem Logicam. Si autem dicatur, quod peccat in forma, & tamẽ nõ poteſt ſolui ratione naturali, Iſtud videtur abſurdum, quia ſicut intellectus incluſus in naturalibus tradidit omnem artem de ſyllogiſmo apparenti informi, & defectuoſo, ſic poſſet ſoluere per illam artem omnem talem ſyllogiſmum, applicando talem artem ad talem paralogiſmum. Ideo Solutio Scoti. dico aliter, Quòd etſi quicunque paralogiſmus deducens apparenter ad impoſsibile ex præmiſſa ſignificante Deum eſſe omnipoten-

nipotentem, poſſet ſolui per [illegible] ctum & rationem naturalem, ſiue [illegible] a-teria, ſiue in forma; & inte[illegible] p[illegible] ſcire quencunque talem para[illegible] uiſum factum, eſſe ſolubilem, n[illegible]n ta[illegible] quirur, quòd ſciat iſtud non eſſe i[illegible]ſi-bile, ſtat enim oppoſitũ, ſcilicet [illegible] du-bitet iſtud eſſe oppoſitum pri[illegible]um ex re-pugnantia terminorum, ex quo tamen nõ poſſet ſequi aliquod manifeſtius impoſſi-bile, aut quòd dubitet vtrũ ex [illegible]ſto poſ[illegible]t inferri aliquod impoſsibile, aliud à quo [illegible]ũ que illato; & illud argumentum inferens illud impoſsibile ſit inſolubile, licet illud non ſit aliquod eorũ, quæ facta ſunt, quę ſcit naturaliter ſoluere. Vel aliter genera-liter poteſt reſpondeti ad illud argumentum, Quòd poteſt fieri generaliter ad om-ne creditũ, quod illud ſit neceſſarium ad omne poſsibile & credibile.

DISTINCTIO XLIII.

MAG. Quidã tamẽ de ſuo ſẽſu &c.

CONSEQVENTER Hac diſtinctione excludit Magiſter errorem lin itantium d'uinã po-tentiam, quantùm ad facienda. Circa hanc diſtinctionem quæritur de im poſsibilitate earum rerum, quas fieri non poſſe dicimus, vnico artic.

ARTICVLVS.

Vtrum prima ratio impoſsibilitatis rei fiendæ ſit ex parte Dei, vel ex parte rei factibilis.

ARGVITVR quòd magis ex parte Dei.

¶ Quia Magiſter arguit diſtinct. ſequente, quòd vniuerſum poſsit fieri melius, quia ſi non, aut hoc eſſet pro-pter hoc, quod nullum bonum ſibi deeſ-ſet, & tunc [illegible] Deus: aut quia aliquid ſi-bi deeſſet, ſed non eſſet capax ad illud reci piendum, & tunc ar[illegible]t quod melius fie-ret, ſi daretur ſibi capacitas à Deo, ad il-lud. Ita arguo in propoſito. Si aliquid ſit in[illegible]ctibile, ergo ſi daretur ſibi capacitas à De[illegible], poſſet fieri, ergo modo non poteſt fi[illegible], quia non datur ſibi capacitas, ergo illa impoſsibilitas videtur primò eſſe ex

[illegible] hũ p[illegible] [illegible]itatem.

¶ [illegible]POSIT[illegible] [illegible]. de [illegible] [illegible] cap. [illegible] per [illegible] [illegible] Angel[illegible] bonus Angelus [illegible], & non quia Deus non dedit malo [illegible] ideo non habuit, ſed quia malus [illegible]t.

¶ [illegible]NCLVSIO. *Prima ratio impoſsibi[illegible] rei fi[illegible]dæ non eſt ex parte Dei.*

¶ [illegible]ESPONDEO. Hic dicitur ab H[illegible]co quolib. 6. q. 3. cuius oppoſitũ [illegible]a-[illegible]è quære. 8. quolib. quæſt. 3. Contra [illegible] ſecundam ſententiam, ſiue ſit dicta ret[illegible]ctando primam ſententiam de iſto ar [illegible], ſiue ſit dicta vt [illegible]etractanda per pri[illegible], non oporteret arguere contra eam, niſi ex verbis ſuis proprijs, quę implicãt manifeſtè oppoſita. Tamen ſpecialiter ar-guo contra eam ſic. Nihil eſt ſimpliciter impoſsibile, niſi quia ſimpliciter repu-gnat ſibi eſſe, cui autem repugnat eſſe, re-pugnat ei ex ſe primò, & non propter re-ſpectum aliquem affirmatiuum vel negati uum eius ad aliquid aliud, Probatio, repu gnantia enim quæcunque extremorũ eſt ex ratione ſua formali, & per ſe eſſentiali, circũſcripto quocũq; alio reſpectu vtriuſ que extremi poſitiuo, vel negatiuo ad quodcunque aliud, ſicut album & nigrũ per ſe ex ſuis rationibus formalibus con-t ariantur, & habent repugnantiam forma lem, circunſcribendo per impoſsibile om-nem reſpectum ad quodcunque aliud; il-lud igitur eſt ſimpliciter impoſsibile, cui per ſe repugnat eſſe, & quod ex ſe primo eſt tale, quod ſibi omnino repugnat eſſe, & nõ propter aliquem reſpectum ad Deum affir matiuum vel negatiuum, imò ſibi repu-gnaret eſſe, ſi per impoſsibile Deus non eſſet; videtur igitur prima ſententia proba bilior ſecunda. Sententia duæ H[illegible] [illegible] quas habet in Re-port. Impugnatur. 2.

Sed contra iſtam primam ſententiam arguo primò ſic. Potẽtia actiua, qua Deus dicitur omnipotens, non eſt formaliter in-tellectus diuinus, ſed quaſi pręſupponit actionem intellectus, ſiue illa potentia ſit voluntas, ſiue alia potentia executiua; ſed lapis eſt poſsibilis eſſe ex ſe formaliter, er go reducendo quaſi ad primum principiũ extriuſecũ, intellectus diuinus erit illud, à quo eſt prima ratio poſsibilitatis in lapi de, non igitur illa potentia actiua à qua Deus dicitur omnipotens eſt prima ratio poſsibilitatis in lapide. Probatio aſſum-pti, Poſsibile, ſecundum quod eſt termi-nus Impugnatur. 1.

nus vel obiectum [illegible] potentiæ, [illegible] cui non repu[illegible] [illegible] quod [illegible] ex ſe eſſe neceſſ[illegible] no; [illegible] produc[illegible] ſe intelligibili per intellectum d[illegible] habet iſta ex ſ[illegible] form[illegible]ter, & qua[illegible] piatiue per intellectum; igitur e[illegible] formaliter poſsibilis & qua[illegible] princi[illegible] uè per intellectum diuinum, malè [illegible] videtur illa prima ſententia ponere, [illegible] omnipotentia in Deo ſit illa potentia [illegible] eſt potentia paſsiua in creatura; & [illegible] ſi loquatur de potentia actiua, à qua Deus dicitur omnipotens, & reſpectu cuius illa dicitur potentia paſsiua in creatura. Confirmatur iſta ratio, Potẽtia actiua, quę eſt omnipotentia, nõ dat alicui aliquod eſſe, niſi producẽdo illud, quia illa eſt potẽtia productiua rei ad extra, ſed ante omnem productionem rei ad extra, res habet eſſe poſsibile, quia (ſicut probatũ eſt diſt. 36.) rem produci in eſſe intelligibili, non eſt rẽ produci in eſſe ſimpliciter, & ſi eſſet, non eſſet per illam potentiam, qua Deus dicitur omnipotẽs; nõ igitur per illã potẽtiam, quæ eſt omnipotentia, eſt res alia à Deo primò poſsibilis. Item. In cauſis pręciſis ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio eſt cauſa negationis, ſecundum quod dicit Philoſophus 1. Poſter. Sicut ſi habere pulmonem eſt cauſa reſpirandi, nõ habere pulmonem eſt cauſa non reſpirandi; ergo ſi potentia actiua, quæ eſt omnipotentia in Deo, eſt pręciſa ratio poſsibilitatis in creatura, negatio potentiæ actiuæ in Deo eſſet cauſa negationis poſsibilitatis in creatura quod ipſe negat, & bene, quãtùm ad hoc, quia impoſsibilitas in creatura eſt propter formalem repugnantiam partium. Pręterea. Iſte reſpectus, qui conſequitur potentiam actiuam in Deo in quarto inſtanti, aut eſt realis, aut non; ſi realis & ad extra, hoc eſt improbatum diſt. 30. Si rationis, ergo in tertio inſtanti terminatur poſsibilitas ad Deum ſub ratione abſoluta, quod non infero, ſicut in ſe inconueniens, ſed tanquam à pluribus concedẽdum, & ſaltem non habendum pro inconuenienti ab eis, qui tenent opinionem illius doctoris; ex quo ſequitur ad eã. Similiter propter idem, ex iſta poſitione infero aliam concluſionem, ſcilicet, Quòd nõ eſt aliquis reſpectus prior ex parte cauſæ, quàm ex parte cauſati, imò ab ipſa cauſa ſub ratione abſoluti eſt ipſum cauſatum ſub ratione abſoluta; & poſtea tertiò ſequi-

c. 10.

tur reſp[illegible] in cauſato ad cauſã; & quar[tò] in cauſa ad cauſatũ: iſte ergo ordo abſo[l]utorum & relatiuorum, quem hic cõcedit [tã]nquam debet teneri incõueniens tenen[ti]bus eum. Tertiò ſimiliter infero, quòd potentia, vt eſt attributum diuinum, & dicit perfectionẽ ſimpliciter, nõ dicit aliquẽ reſpectum ad creaturam, quod ipſe probat in prima ſententia 6. quol. q. 3. quia nulla perfectio diuina & ſimpliciter dependet à creatura. Hoc autem idẽ probat Anſel. Monolog. c. 15. cũ illa relatio ãd creaturã non dicat perfectionem ſimpliciter etiã in Deo, quia tunc Deus non eſſet talis, ſi creatura non eſſet, eſt autem perfectus omni perfectione ſimpliciter ex ſe, & ex natura ſua, & non ex aliquo reſpectu ad creaturam; hoc igitur illatum (quod puto eſſe vẽrum ſicut & alia duo) non debent reſpui ſicut inconueniens ab aliquibus tenentibus dicta eius.

Aliter dico à prima ſententia, quantũ ad illud, quod probant illa duo argumenta, Quia licet potentia Dei ad ſe, id eſt aliqua perfectio abſoluta, qua Deus eſt formaliter potens, ſit in Deo in primo inſtanti naturæ, ſicut & quęlibet perfectio abſoluta ſimpliciter, ſicut calorem conſequitur eſſe potentiam calefaciendi, qui tamẽ calor eſt abſoluta forma; tamen per ipſam potẽtiam ſub ratione, qua eſt omnipotentia, nõ habet obiectum, quod ſit primò poſsibile: ſed per intellectum diuinum producẽtẽ in primo inſtãti illud in eſſe intelligibili, & intellectus non eſt formaliter potentia actiua, qua Deus dicitur formaliter omnipotens, & tunc res producta ab intellectu diuino ineſſe tali ſcilicet intelligibili in primo inſtanti naturæ, habet ſeipſa eſſe poſsibile in ſecundo inſtanti [illegible], quia ſeipſa formaliter non repugnat [illegible] eſſe, & ſeipſa formaliter repugnat ſibi habere eſſe neceſſarium ex ſe, in [qui]bus duobus ſtat tota ratio poſsibilis, in quibus correſpondet ratio [illegible] potentię actiuę; non eſt igitur poſ[illegible] in obiecto, aliquo modo prior, quam [illegible] omnipotentia in Deo; accipie[ndo] omnipotentiam pro perfectione abſoluta in Deo, ſicut nec creat[ura] eſt prior aliquo abſ[olu]to in Deo; ſi tamen res intelligatur eſſe poſsibilis, antequam Deus per omnipotentiam producat [illegible], ſic eſt ve[rum], ſed in illa poſsibilitate non eſt ſimpliciter prior, ſed producitur ab intellectu diuino.

Opin'o Scoti.

diuino. Quantùm autem ad impoſsibilitatem dico, Quòd illa non poteſt eſſe primò ex parte Dei, ſicut dicit prima ſententia, & hoc propter rationem factam cõtra ſecundam ſententiam, quia ipſa eſt impoſsibilis propter repugnantiam eius, vt ſit, quod intelligo ſic. Impoſsibile ſimpliciter includit incompoſsibilia, quæ ex rationibus ſuis formalibus, ſicut incompoſsibilia, & ab eo ſunt principiatiuè incompoſsibilia, à quo principiatiuè habẽt ſuas rationes formales. Eſt igitur ibi iſte proceſſus, quòd ſicut Deus ſuo intellectu producit poſsibile, in eſſe poſsibili, ita producit duo entia formaliter vtrunque in eſſe poſsibili, & illa producta ſe ipſis formaliter ſunt incompoſsibilia, vt non poſsint ſimul eſſe vnum, neque aliquid tertium ex eis. Hanc autem incompoſsibilitatem quam habent formaliter, habent ex ſe, & principiatiuè ab eo quodãmodo, qui produxit ea, & iſtam incompoſsibilitatẽ iſtorum ſequitur impoſsibilitas totius figmẽti includentis ea, & ex iſta impoſsibilitate figmenti in ſe, & ex incompoſsibilitate partium ſuarum, ſequitur impoſsibilitas eius reſpectu cuiuſcunque agentis, & ex hoc habet compleri totus proceſſus impoſsibilitatis rei, quaſi vltimus gradus impoſsibilitatis ſit negatio reſpectus ad quodcunque agens; nec oportet habere aliquem reſpectum negatiuum ex parte Dei, nec ex parte cuiuſcunque alterius, nec eſt fortè aliquis in natura rei, licet intellectus poſsit comparare Deũ, vel aliud agens ad iſtud ſub negatione reſpectus. Sic igitur impoſsibilitas prima eſt formaliter ex parte impoſsibilis, & principiatiuè à Deo, & ſi principiatiuè reducatur ad aliquid, non tamen reducitur ad negationem poſsibilitatis in Deo, Imò reducitur principiatiuè ad intellectum diuinũ principiantem illud in illo eſſe, in quo partes illæ formaliter repugnant, propter quam formalem repugnantiam totum ex eis ſimpliciter eſt impoſsibile. Ex hoc apparet, quòd falſa eſt imaginatio, quærentium impoſsibilitatem aliquorum, quaſi in aliquo vno, quaſi aliquid vnum, vel intelligibile, vel qualecunque ens ſit ex ſe formaliter impoſsibile, ſicut Deus ex ſe eſt neceſſe eſſe formaliter; nihil enim eſt tale primum in non entitate, nec etiam entitatis oppoſitę tali non entitati eſt intellectus diuinus ratio poſsibilitatis, nec etiam intellectus diuinus eſt præciſa ratio poſsibilitatis oppoſitę nihilo, quia nunc teneret illud argumentum de cauſis præciſis in affirmatione & negatione, ſed omne ſimpliciter nihil includit in ſe rationes plurium, ita quòd ipſum non eſt primò nihil ex ratione ſui, ſed ex rationibus illorum quę intelligitur includere propter formalem repugnantiam illorum incluſorum plurium, & iſta ratio repugnantię eſt ex rationibus formalibus eorum, quam repugnantiam primò habent per intellectum diuinum, ſed non præciſe.

¶AD ARGVMENTVM. Ilia ratio Magiſtri tenet ſupponendo, quòd vniuerſum poſsit eſſe maioris perfectionis capax, quia tunc melius fieret, ſi daretur ſibi illa capacitas, quàm ſit ſine illa capacitate, vt ſi eſſet capax multorum aliorum. Abſolutè autem non tenet ratio Magiſtri negato iſto, ſcilicet quòd potuit melius fieri, ſicut nec ſequitur, quòd ignis manens ignis, poſsit fieri melior, ſi fiat capax intellectus vel voluntatis, quia non poteſt eſſe illorum capax. Dico tunc ad formam argumenti, quòd Deus non poteſt dare capacitatem nihilo, vt ſit factionis paſsiuũ, ſed iſta non eſt prima ratio, ſed quia tale non poteſt habere talem capacitatẽ. & iſta ratio reducitur ad formalem repugnantiã partium, & vlterius ad intellectum diuinum.

DISTINCTIO XLIIII.

MAG. Nunc illud reſtat diſc. &c.

HAC diſtinctione excludit Magiſter errorem limitantium diuinã potentiam, quantùm ad qualitatem faciendorum. Circa hanc diſtinctionem quæritur, ſi res aliter fieri potuerint, vnico artic.

ARTICVLVS.

Vtrum Deus poſsit facere aliter res, quam ab ipſo ordinatum eſt fieri.

ARGVTVR quòd non. ¶Quia tũc poſſet facere res inordinatè. Cõſequẽs eſt falſum, ergo & antecedens.

¶OPPO-

¶ OPPOSITVM. Res aliter fieri, quàm factæ ſunt, non includit contradictionem, nec eſt neceſſarium.

¶ CONCLVSIO. *Deus poteſt facere aliter res quam ab ipſo ordinatum eſt fieri.*

¶ RESPONDEO. In omni agēte per intellectū & volūtate potēte cōformiter agere legi rectę, & tamē nō neceſſariò agere cōformiter legi rectę, eſt diſtinguere potētiā ordinatā à porētia abſoluta. Et ratio huius eſt, quia poteſt agere cōformiter illi legi rectę, & tūc ſecūdū potentiā ordinatā, ordinata enim eſt inquantū eſt principiū exequendi aliqua conformiter legi rectę, ſecūdum ordinē pręfixū ab illa lege, & poteſt agere pręter illam legem, vel contra eam; & in hoc eſt porentia abſoluta excedens porentiam ordinatam, & ideo non tātū in Deo, ſed in omni agente liberè, quod poteſt agere ſecundum dictamen rectæ rationis vel rectæ legis, & præter talem legem, & contra eam eſt diſtiuguere potentiam ordinatam & abſolutam. Ideo dicūt Iuriſtę, quod quis poteſt hoc facere de facto, hoc eſt de potenria ſua abſoluta, vel de iure, hoc eſt de potenria ordinata ſecundum iura. Quando autem illa lex recta, ſecundum quam ordinatè agendum eſt, non eſt in potentia agentis, tunc potentia eius abſoluta non poteſt excedere potentiam eius ordinatam, circa obiecta aliqua, niſi circa illa agat inordinatè, neceſſariū enim eſt illam legem ſtare, comparando ad tale agens, & actionem non conformē illi legi rectæ non eſſe rectam, neque ordinatam, quia tale agens tenetur agere ſecundum illam rectam legem, cuī ſubeſt, vnde omnes qui ſubſunt legi diuinæ, ſi non agant ſecūdum illam, inordinatè agunt. Sed quando in poteſtate agentis eſt lex, & rectitudo eius, ita quòd non eſt recta, niſi quia eſt ab illo ſtatuta, tunc poteſt rectè agere agēdo aliter, quàm lex illa dictet, quia poteſt ſtatuere aliam legem rectam, ſecundum quā agat ordinatè, nec tunc potentia ſua abſoluta ſimpliciter excedit potentiam ordinatam, quia eſſet ordinata ſecūdū illam aliā legem, ſicut ſecundum priorem, tamen excedit potentiā ordinatā pręcisè ſecundum priorē, cōtra quā, vel pręter quam facit. Iſta poſſent exemplificari de Principe & ſubditis, & lege poſitiua, poſita ab eo &c.

Ad propoſitum igitur applicando dico, quòd leges aliquæ generales rectę de operabilibus dictantes præfixæ ſunt à voluntate diuina, & non quidem ab intellectu diuino, & pręcedit actum voluntatis diuinæ, vt dictum eſt diſt. 39. ☞ Quia nō inuenitur in illis legibus neceſſitas ex terminis, vt quod omnis peccator damnabitur, ſed ſolùm ex voluntate diuina acceptante, quæ operatur ſecundum illas leges, quas ſtatuit; vel ſufficit ad propoſitū dicere, quòd ſtatuuntur à ſapientia Diuina. ' Sed quando intellectus offert voluntati diuinę talem legem, putà quòd omnis glorificandus prius eſt gratificandus, ſi placet voluntati ſuę, quę libera eſt, recta eſt lex, & ita de aliis legibus. Deus igitur agere potens ſecundum iſtas rectas leges, vt præfixę ſunt ab eo, dicitur agere ſecundum potentiam ordinatam, vt autem poteſt agere multa, quę non ſunt ſecundum iſtas leges præfixas, ſed præter illas, dicitur eius potentia abſoluta, quia multa alia poteſt agere ordinatè, & multa alia poſſe fieri ordinate ab illis, quæ fiunt conformiter iſtis legibus, non includit contradictionem, quia rectitudo illius legis, ſecūdum quam quis dicitur rectè, & ordinatè agere, eſt in poteſtate ipſius agentis; ideo ſicut poteſt aliter agere, ita poteſt aliam legem ſtatuere rectam, quę ſi ſtatueretur à Deo, recta eſſet, quia uulla lex eſt recta, niſi quatenus à voluntate diuina acceptatur, & tunc porentia eius abſoluta non ſe extendit ad aliquid aliud, quàm ad illud, quod ordinatè fieret, ſi fieret, non quidem fieret ordinatè ſecundum iſtum ordinem, ſed fieret ordinatè ſecundum alium ordinem, quem alium ordinem ita poſſet volūtas diuina ſtatuere, ſicut aliter poteſt agere. Aduertendum tamen eſt, quod aliquid eſſe ordinatum, & ordinatè fieri eſt dupliciter. Vno modo ordine vniuerſali, quod pertinet ad legem communem, ſicut ordinarum eſt ſecundum legem communē omnem finaliter peccatorem eſſe damnandū, vt ſi Rex ſtatuat, quòd omnis homicida moriatur. Secundo modo, ordine particulari circa hoc iudicium, ad quod non pertinet lex, quia lex eſt de vniuerſalibus caſibus, de caſu autem particulari nō eſt lex ſed iudicium ſecundum legem, quod eſt concluſio legis, vt quod iſte homicida moriatur. Dico igitur, Quòd Deus nō ſolùm poteſt agere aliter, quàm ordinatum eſt ordine particulari, ſed etiam aliter, quàm ordinatum eſt ordine vniuerſali, ſiue ſecūdum leges iuſtitiæ poteſt ordinate agere,

quia

quia tam illa, quæ ſunt præter illum ordinem, quã illa, quę ſunt contra illum ordinem, poſſunt à Deo ordinatè fieri potẽtia abſoluta; potentia tamen ordinata non dicitur niſi ſecundum ordinem legis vniuerſalis, non autem ſecundum ordinem legis rectæ de aliquo particulari, quod apparet ex hoc, quia poſsibile eſt Deum ſaluare aliquem, qui tamen morietur in peccato mortali finaliter, & damnabitur; non autem conceditur ipſum poſſe ſaluare Iudam iam damnatam, nec tamen hoc eſt impoſsibile de potentia abſoluta Dei, quia non includit contradictionẽ; igitur iſtud ſcilicet ſaluare Iudam, eo modo eſt impoſsibile, quomodo poſsibile eſt ſaluare iſtum, ergo iſtum poteſt ſaluare de potẽtia ordinata, quod verum eſt, & illum non; non quidem ordinatione particulari, quę eſt quaſi de iſto agibili & operabili particulari tantũ, ſed ordine vniuerſali, quia ſi ſaluaret iſtum, ſtaret ſtatutum modò cum legibus rectis, quas rectè pręfixit de ſaluatione & damnatione ſingulorum; ſtaret enim cum iſta, quòd omnis finaliter malus damnabitur, quæ eſt lex præfixa de dãnandis, quia iſte adhuc nõ eſt finaliter peccator, ſed poteſt eſſe non peccator, maximè dum eſt in via, quia poteſt Deus cum Gratia ſua pręuenire; ſicut ſi rex pręueniret aliquem, ne faceret homicidium, ſi non damnat eum, non facit contra legem ſuam vniuerſalem de homicida; non autem ſtaret cum illa particulari lege, quòd Iudam ſaluaret: Iudam enim poteſt pręſcire ſaluãdum de potentia ordinata, ſedn on iſto modo ordinata, ſed abſoluta iſto modo, ſed alio modo ordinata, ſecundũ aliquem aliũ ordinem, quia ſecundũ ordinem aliũ, tunc poſsibilem inſtitui. Potentia igitur abſoluta poteſt Iudam ſaluare, potentia verò ordinata poteſt iſtum peccatorẽ ſaluare, licet nunquam ſaluabitur: ſed lapidẽ, nec poteſt beatifirare potẽtia abſoluta, nec ordinata. Et ſecundum hoc patet, reſpectu cuius dicitur potentia abſoluta in Deo, ſcilicet inquantùm poteſt contra legem vniuerſalem, & non contra legem particularem. Qualiter autem voluntas diuina poſſit circa particularia, & circa leges rectas inſtituendas, volendo oppoſitũ eius, quod nũc vult, dictum eſt ſupra de hoc diſt. 39.

¶ AD ARGVMENTVM, patet quòd cõſequentia nõ valet, quia ſi faceret alio modo res, quam modò ordinatum eſt eas fieri, non propter hoc inordintè fierẽt, quia ſi ſtatueret alias leges, ſecũdum quas fierent, eo ipſo ordinatè fierent.

¶ Ad Argumentum in oppoſitum concedo, Quòd probat de potẽtia abſoluta, quę tamen ſi eſſet principium alicuius, eſſet eo ipſo ordinata, ſed non ſecundum ordinem ab eo pręfixũ eundem, quẽ primò habuit.

DISTINCTIO XLV.

MAG. Iam de voluntate Dei. &c.

TERTIO diſputat Magiſter de voluntate diuina 4. vltimis diſt. Hac quidem monſtrat quid ſit, & quotuplex diuina voluntas. Circa hãc diſtinctionẽ quęritur, Si Deus voluit alia à ſe, vnico artic.

ARTICVLVS.

Vtrum Deus ab æterno voluit alia à ſe.

ARGVITVR quòd non.

¶ Quia tunc in voluntate diuina fuiſſet relatio realis ad creaturã. Conſequens eſt falſum (ſicut patet diſt. 30.) ergo & antecedens. Probatio conſequentiæ, Prius Deus vult aliquid, quàm intelligat ſe velle illud: ſit illud A, quia (ſicut dictum eſt diſt. 39.) certitudo intellectus diuini circa futura contingentia, non eſt ſine certitudine determinationis voluntatis; ergo relatio illa, quæ eſt in volũtate diuina primò ad A, pręcedit omnem conſiderationem intellectus de illa volitione; igitur non eſt in voluntate ſiue in volitione, vt cognita eſt, ſed vt in ſe eſt, & per conſequens eſt ibi ex natura rei, & non in cognito, vt cognitum eſt.

¶ OPPOSITVM. Si non vo[luit] ab æterno, ergo nec modò vult de nouo, quia tunc eſſet mutabilis, ergo nihil v[u]lt.

¶ *CONCLVSIO. Deus ab æterno voluit alia à ſe.*

¶ RESPONDEO. Omnis potentia operatiua perfecta poteſt eſſe principium operandi circa quodcunque obiectum natum reſpici a tali potentia, ſicut perfectus intellectus poteſt eſſe principium intelligendi quodcunque intelligibile, & perfectus viſus poteſt eſſe principium perfectè

videndi quodcunque viſibile; igitur cùm in Deo ſit voluntas formaliter (ex diſtin. 2.) & etiam ſummè perfecta, quia infinita (ex eadem diſt.) ſequitur, quòd ipſa poteſt eſſe principium volendi quodcunque volibile, nō autem poteſt eſſe principium volendi aliquid ex tempore, quia hoc non poteſt eſſe ſine mutatione alicuius, & non obiecti voliti, quia obiectum volitum nō habet eſſe, niſi quia volitum eſt, & quia in voluntate diuina, ergo ipſa mutatio eſſet ipſius voluntatis (ſicut deductū eſt diſtinct. 39. de ratione ipſius voluntatis) ergo volūtas diuina poteſt in æternitate ſua eſſe principium volendi quodcunque volibile, non eſt autem ratio volendi ſimul oppoſita ambo, quia illa reſpectu nullius puſſunt eſſe ſimul, nec eſt ratio volēdi neutrum, quia tunc in creaturis nihil tale eſſet à Deo volitum, & per conſequens nihil cauſaret in creaturis, quia contingentia non poteſt eſſe in Deo, niſi à parte voluntatis (ſicut deductum eſt diſt. 39.) ergo in ęternitate eſt ratio volendi alterum oppoſitum in quibuſcunque aliis à ſe.

¶AD ARGVMENTVM reſpondeo, Sicut dictum eſt prius diſt. 30. de relationibus ex tempore, quòd terminātur ad Deum ſub ratione merè abſoluta, & ſimili modo de ideis diſt. 35. & ſimili modo de omnipotentia diſt. 43. quæ eſt merè abſoluta, ſecundum quod eſt attributum diuinum, & ſic terminat relationem creaturæ poſsibilis ad Deum: ita dico, Quod voluntas diuina ſub ratione merè abſoluta terminat reſpectū voliti ad ipſam, quod quidem voluntas diuina producit in eſſe volito, & in æternitate, ſicut intellectus producit in eſſe cognito, vel intellecto; & ſimili modo dicendum eſt de eſſe voliti, ſicut dictum eſt de eſſe cogniti diſt. 36.

Dubium ſingulare.

¶ Sed tunc argues. Si volitum habet relationem ad voluntatem diuinam, aut relationem realem, aut ſecundum rationem tātùm; ſi realem, igitur fundamentum ſuum eſt reale, ergo illa res habet eſſe reale ab ęterno; ſi relationem rationis tantùm, Contrà. Non elt per actum intellectus diuini comparantis obiectum illud ad intellectū ſuum, ergo non eſt relatio rationis in eo; licet enim intellectus diuinus prius cōparet illud obiectum vt cognitum ad intellectum ſuum, quā ſit volitum ab ipſo, & in illo priori cauſet relationem rationis ipſius obiecti, vt cogniti ad intellectum ſuū, non tamen videtur cauſare aliquam relationem eius ad voluntatem. Licet hìc poſſet reſponderi, quòd iſta relatio voliti ad voluntatem ſit per actum intellectus diuini comparantis obiectum volitum ad voluntatem ſuam, quia prius comparat obiectum ad voluntatem ſuam, quam comparet ad intellectum ſuum, ſi poneretur idem eſſe ſufficere in obiecto intellectus, vt obiectum eſt cognitum; & voluntatis, vt volitum eſt, & quod nullo modo eſſet volitum, niſi quia prius fuit intellectum. Tamen reſpondeo aliter, Quòd in iſto obiecto vt volito, eſt relatio alia ad voluntatem diuinā, quàm illa, quæ in eo eſt, vt intellecto, ad intellectum diuinū, & iſta alia relatio nō eſt relatio realis, nec tamē eſt rationis, loquendo ſtrictè de relatione rationis, ſcilicet intellectus; nec iſta diuiſio eſt ſufficiens, quòd omnis relatio, aut eſt realis aut rationis, accipiendo relationem rationis ſtrictè, quia omnis potentia, quæ poteſt habere actū circa obiectū exiſtens vel non exiſtens, & illud obiectū poteſt actu ſuo comparare ad aliud, ad quod tale obiectum non comparatur ex natura rei, poteſt in obiecto, vt obiectum eſt, cauſare relationem ipſius ad aliud; quæ quidē relatio non eſt realis, quia non eſt ex natura obiecti in ſe; nec tamen eſt ſtrictè rationis, quia non ſemper illa potentia comparans eſt ratio tantùm, ſiue potentia ratiocinatiua, poteſt enim voluntas vtens aliquo bono ad finem cauſare in obiecto illo relationem ad illum finem: & nec eſt illa realis relatio, quia non eſt in aliquo ex natura rei, ſed ex comparatione voluntatis conferentis, poteſt enim vti Deo ad creaturā; nec eſt illa relatio rationis, quia potentia iſta cauſans iſtam cōparationem nō eſt ratio, ſiue intellectus, ſiue imaginatio dicatur talis virtus collatiua, ſiue quæcunque alia, certum eſt enim, quòd voluntas eſt talis poteutia collatiua & cōparatiua, ita bene ſicut potentia intellectiua; & ideo certū eſt, quòd vtraq; iſtarum potentiarū poteſt obiectum ſuū comparare, & in obiecto ſuo cauſare relationem non realem, quia ſic eſſet ibi in tali ex natura rei, ſine omni comparatione, nec relationem rationis ſtrictè ſumptam pro relatione cauſata ab intellectu, licet eam quandoque concomitetur relatio rationis cauſata ab intellectu: ſed voluntas diuina, & etiam volūtas omnis (quidquid ſit de imaginatione de

qua

qua non nunc) poteſt comparare ſeipſam ad obiectum in eſſe volito ab æterno, & è conuerſo, & ſic poteſt in obiecto cauſare relationem rationis ad ipſam.

DISTINCTIO XLVI.

MAG. Hic oritur quæſtio &c.

HAC diſtinctione docet Magiſter voluntatem diuinam ſemper impleri. Circa hanc diſtinctionem quæritur in particulari de voluntate beneplaciti, quomodo impleatur, vnico artic.

ARTICVLVS.

Vtrum voluntas beneplaciti Dei ſemper impleatur.

ARGVITVR quòd non. ¶ 1. Quia 1. Timoth. 2. Deus vult omnes homines ſaluos fieri, non tamen erunt omnes ſalua ti, ergo &c.

¶ 2. Matth. 23. ait Saluator illis filiis Ieruſalem, Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? ergo vt prius.

¶ OPPOSITVM. Roman. 9. Voluntati eius quis reſiſtet? & in Pſalmo. 113. Omnia quæcunque voluit fecit.

¶ CONCLVSIO. *Voluntas beneplaciti Dei ſemper impletur.*

¶ RESPONDEO. Voluntas Dei quantùm ad omnia ſemper debet impleri, Quia ſicut omnipotens poteſt omne poſsibile, ita quãdo volũtas diuina determinat ſe ad ponendum aliquid ineſſe vltima determinatione, illud erit; velle autem illud voluntate beneplaciti eſt vltima determinatio, quę poteſt poni ex parte voluntatis ipſius omnipotẽtis volentis ponere effectum in eſſe; ergo reſpectu cuiuſcunque effectus, ſi Deus eſt ſic volens, illud erit. Et poſſet ratio confirmari, Quia ſi cauſa vltima determinatione ad aliquid determinata non poneret effectum in eſſe, hoc nõ videretur niſi propter impotentiam eius, vtputa, quia non ſufficeret ex ſe, vel quia eſſet impedita ab aliquo alio, vel propter mutabilitatem eius, ante quàm intelligatur effectus poni ineſſe; ſed omnipotens nec eſt impotens, nec impeditus, nec † mutabilis; ergò &c. † alias immutabilis.

¶ AD ARGVMENTA. Ad primum dico, Quòd licet illud dictum Apoſtoli poſſet exponi de diſtributione accõmoda pro omnibus, qui ſalui fient, tamen multò melius poſſet exponi de voluntate antecedente ſic, id eſt, vult omnes homines ſaluare, & ſaluos fieri, quantũ ſcilicet eſt ex parte ſui, & volũtate ſua antecedẽte, pro quanto dedit eis dona naturalia, & leges rectas, & adiutoria communia ſufficientia ad ſalutem: ſicut de Rege ſtatuente bonas leges & pręfigente miniſtros ad cuſtodiam iſtarum legum, poſſet dici, quòd vult omnes ſubditos ſuos pacificè viuere & quietè, & tamen ſi videret aliquem tribulari iniuſtè, nõ ſtatim oporteret, quòd Rex intromitteret ſe ad faciendum illum quietè viuere, niſi deuolueretur cauſa ad ipſum per querimoniã: de facto ergo vult quidem iſte quemlibet pacificè viuere, & quietè antecedenter, non tamen vult quẽcunque immediatè ita viuere. Ita dico in propoſito, quod etſi Deus non habeat volũtatẽ beneplaciti ad iſtũ ſaluandũ; tamẽ vult iſti illa adiutoria communia antecedentia ad ſalutem omnium, quibus iſte etiam poteſt ſufficienter bene viuere & ſaluari, propter quæ dici poteſt, quòd quantùm eſt ex ſe parte ſui, vult omnes ſaluos fieri.

¶ Ad ſecundum, Magiſter exponit & bene, non quaſi Dominus voluerit colligere filios Ieruſalem, & non fit factum, quod voluit, ſed quod omnes, quos ipſe concregauit, ſua voluntate congregauit. Vide expoſitionem Magiſtri, & nota eam.

DISTINCTIO XLVII.

MAG. Voluntas quippe Dei.

CONSEQVENTER docet Magiſter hac diſtinctione, quomodo voluntas diuina efficaciter impleatur. Circa hanc diſtinctionem quęritur de permiſsione diuina, vnico articulo.

ARTICVLVS.

Vtrum permiſsio diuina ſit aliquis actus voluntatis diuinæ.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia aliter non videtur Deus hunc certitudinaliter ſcire peccaturum, neſcit enim ſuturum contingens ſine determinatione voluntatis ſuæ; ſed circa peccatórem nõ videtur habere aliquem actum, niſi permittere eum peccare, neque enim habet reſpectu illius velle vel nolle; ergo ſi permittere non ſit aliquis actus, non erit Deus certus de peccato iſtius futuro, quia non erit aliqua determinatio voluntatis ſuæ ád iſtud futurum contingens certitudinaliter cognoſcendũ.

¶ OPPOSITVM. Permiſsio connumeratur cum aliis ſignis voluntatis diuinæ, ſed præceptum non eſt aliquis actus elicitus voluntatis diuinæ, ergo multò fortius nec permiſsio.

¶ *CONCLVSIO. Permiſsio diuina nõ eſt aliquis actus voluntatis diuinæ.*

¶ RESPONDEO. In nobis poteſt diſtingui duplex actus voluntatis velle ſcilicet & nolle, & vterque eſt actus poſitiuus, & ſi ſint circa idem obiectum, ſunt cõtrarij actus, qui exprimuntur aliis vocabulis, quæ ſunt amare & odire, & vtrunque in nobis poteſt diſtingui, vt velle diſtinguatur in velle efficax & in velle remiſſum, vt dicatur velle efficax, quo voluntati non tantùm complacet eſſe voliti, ſed ſi poſſet ſtatim ponere volitũ ineſſe, ſtatim poneret; ita etiam nolitio efficax eſt, qua non tantùm nolens impedit aliquid, ſed ſi poſsit omnino deſtruit illud: voluntas autẽ remiſſa eſt, qua ita placet volitũ, quòd tamen voluntas non ponit illud ineſſe, licet poſsit ponere illud ineſſe; nolitio etiã remiſſa eſt, qua ita diſplicet nolitũ, quòd non prohibeat illud eſſe, licet poſsit in nobis: ergo permiſsio propriè dicta videtur eſſe nolitio remiſſa alicuius mali, quod ſcio, non enim dicor propriè permittere illud, de quo nihil ſcio, vel illud quod ita fit ab alio, quòd placet mihi; ſed illud permitto, quod ſcio ab alio malè fieri, & diſplicet; ſi non prohibeo, hoc permitto, Si tamen poſſẽ prohibere. Signum autem efficacis volitionis, ſi fiat immediatè à voluntate, eſt adimpletio, ſi per alterum eſt præceptum & volitionis remiſſe in nobis, fortè eſt conſilium, ſignum, vel perſuaſio, ſiue monitio; ita ſignum nolitionis remiſſe eſt permiſsio, vel diſſuaſio, & ſignum nolitionis efficacis eſt prohibitio. Si iſta diſtinctio poſſet poni in Deo, ita quòd ſicut vnus actus eius eſt velle & nolle, & hoc ſine contrarietate vel diſtinctione in illo actu in ſe; ita poneretur ſuper quædã obiecta volita eius velle efficax, & ſimiliter nolle ſuũ ſuper obiecta quędã nolita efficax, ſuper quædã autẽ non, tunc poſſet dici nolitio Dei remiſſa reſpectu illorũ obiectorũ, quæ ita nollet, quòd tamẽ non vellet iſta prohibere; & hæc nolitio Dei poſſet dici permiſsio eius, & ita eſt actus in Deo inquãtùm trãſit ſuper obiectũ ſic ſe habens ad voluntatẽ diuinã. Si autẽ iſtud nõ placet pro eo, ꝙ nolitio cuiuſcunq; poſiti in eſſe videtur eſſe cũ aliqua triſtitia, & cum aliqua imperfectione ipſius volũtatis nolẽtis, tũc poteſt dici, quòd permiſsio extrà vel ſignũ eſt, quod effectus ſit, qui tamen eſt cõtra præceptũ diuinũ, & iſtud eſt permiſsio, quod eſt ſignũ voluntatis diuinæ; huic autẽ non correſpondet aliquid in ipſa volũtate diuina, niſi nõ velle prohibere illud fieri, ſiue nõ nolle, quod eſt negatio actus diuini poſitiui, & per conſequẽs nõ eſt actus poſitiuus. Et quod dicitur volẽs ſinere, hoc poteſt intelligi, non quod habeat velle rectũ circa illud, quod permittit, ſed actũ reflexũ. Offertur enim voluntati ſuæ hũc peccaturũ, vel peccare, primò volũtas eius circa hũc non habet velle, velle enim ipſum habere peccatum non poteſt; ſecundo poteſt intelligere volũtatem ſuã non volẽtem hoc, & tunc poteſt velle voluntatẽ ſuã non velle hoc, & ita dicitur volẽs ſinere, & volũtariè permittere; ſicut ex alia parte præſentato ſibi Iuda, primò Deus habet nõ velle ſibi Gloriã, & nõ primò nolle, ſecundũ illam vltimam poſitionẽ diſt. 41. & poteſt tũc ſecundò ſe reflectere ſuper iſtã negationem actus & velle eam, & ita volens ſiue voluntariè non eligit Iudam finaliter peccaturum, & non nolitionẽ Glorię, ſed non volitionẽ Gloriæ.

¶ AD ARGVMENTVM. Dictũ eſt diſt. 41. Quomodo nõ eſt pręuiſio Dei de peccato futuro per hoc ſolũ, quòd ſcit ſe permiſſurũ hunc peccare finaliter, & ſic finaliter dãnandũ; ſed cũ hoc requiritur, quòd ſciat ſe cooperaturũ illi in actu peccãdi, vel nõ cooperaturũ ad actum illum, cuius omiſsio erit peccatũ omiſsionis; concomitatur tamẽ vtranq; iſtarũ permiſsionũ, Deũ præuidere ſe nõ velle prohibere hũc peccare, & ita patet quomodo permiſſio diuina ſit actus volũtatis, & quomòdo non. aliæ præuiſionum.

DSITIN

DISTINCTIO XLVIII.

MAG. Sciendum quoque eſt &c.

DOCET è conuerſo Magiſter hac diſtinctione vltima, quomodo ſe habeat voluntas noſtra in conformitate ad diuinam. Circa hanc diſtinctionem quæritur de bonitate voluntatis creatæ, vnico artic.

ARTICVLVS.

Vtrum volũtas humanæ, vel generalius, Vtrũ voluntas creata ſit bona moraliter, quandocunque conformatur voluntati increata.

ARGVITVR quòd ſic. ¶ Quia veritas intellectus creati eſt quando conformatur intellectui increato, ergo à ſimili de voluntate creata, tunc eſt bona quãdo voluntati conformatur increatæ, quare &c.

¶OPPOSITVM. Iudęi voluerunt Chriſtum pati, & mori, etiam, quod Chriſtus voluit, & tamen ipſi peccauerunt, Dimitte (inquit Lucæ 20.) eis Pater, quia neſciunt, quid faciunt, ergo &c.

¶*CONCLVSIO. Voluntas creata etiã ſi conformetur diuinæ, adhuc poteſt eſſe mala moraliter.*

¶RESPONDEO. Secundum Dionyſium de Diuinis nominibus cap. 4. Bo-
Cap. 5. num eſt ex cauſa integra. Et ſecundũ Philoſ. 1. Ethic. Oportet ſimul omnes circunſtantias concurrere in actu quocunq; morali, ad hoc vt ſit bonus moraliter, ſufficit tamen defectus vnius, & cuiuſcunq; circunſtantiæ ad hoc, vt ſit malus moraliter: Voluntas igitur creata conformis voluntati diuinæ in ſubſtantia actus, ſiue in ſubſtantia, vt circunſtantionata quacunque vna circunſtantia, ſiue ſit conformis ſibi in omnibus circunſtantiis pertinentibus ad bonitatem moris, & fortè ſi eſſet conformis ſibi in omnibus circũſtantiis (putà, quod propter idem vellent, & eodem modo, & ſic de omnibus aliis circunſtantiis) adhuc non oporteret eam eſſe bonam; ſicut voluntas increata eſt bona, quia non congruuot eædem circunſtantię actui, vt actus eſt diuerſorum agentiũ: nõ enim voluntati creatæ congruit ita intenſè velle aliquod obiectum bonũ, ſicut voluntati increatæ, & intẽſio actus reſpectu obiecti in agẽte creato, & increato, eſt differens multũ in eis, & ſaltem quidquid ſit de conformitate voluntatis creatę & increatæ in omnibus circunſtantiis, non ſufficit conformitas in bonitate actus & obiecti, quia poteſt eſſe difformitas in aliis circunſtantiis, quę neceſſariò requirũtur ad bonitatem actus voluntatis.

¶ AD ARGVMENTVM dico, Quòd non eſt ſimile, quia veritas intellectus nõ depẽdet niſi à ſolo obiecto, quod obiectũ ſi ita ſe habeat, ſicut intelligitur, verus eſt intellectus; bonitas autẽ voluntatis nõ dependet à ſolo obiecto, ſed ab aliis omnibus circũſtãtiis, & potiſsimè à fine.

Propter quod notandum eſt, quòd Epilogus.
omnis noſtra volitio potiſsimè ordinata eſt ad finem vltimum, qui eſt Alpha & Omega, principium & finis, cui ſit honor & gloria [illegible] ſecula ſeculorum Amen.

Laus omnipotenti Deo.

INDEX, ET
SVMMA QVÆSTIONVM,

QVÆ IN SVOS ARTICVLOS LVCVLENter diuiſę, ſubtiliſsimè diſputantur ab Scoto, tam ſuper Prologum, quam ſuper 48. Diſtinct. Magiſtri, hoc primo libro Sententiarum. Vbi ad marginem ſignantur quæſtiones, quibus hi articuli reſpondet iuxta originale Auctoris.

PROLOGVS.

Queſtio Prima.

SPECTAT ad genus cauſæ efficientis, de neceſsitate huius doctrinę reuelatę. Diuiditur in 4. art.

Q.1. *Art.1. Vtrum homini viatori pro ſtatu iſto ſufficiat ſola cognitio naturalis.*

Ar.2. Vtrũ homini pro ſtatu iſto ſit neceſſarium aliquam doctrinam ſpecialem ſupernaturaliter inſpirari, ad quam videlicet non poßit attingere lumine naturali intellectus.

Art.3. Vtrũ tres illæ primæ rationes, quibus improbatur opinio Philoſophorum in 1. art. ſint probabiles.

Ar.4. Vtrum quæcunq; neceſſaria de ſubſtantijs ſeparatis, quæ cognoſcuntur a nobis nunc per Fidem, ſiue per communem reuelationem, poßint cognoſci cognitione naturali.

Quæſtio Secunda.

Spectat ad genus cauſæ formalis, de ſufficientia huius doctrinæ reuelatæ: ſit ne ſufficienter tradita in Sacris literis. Diuiditur in 2. art.

Q.2. *Art.1. Vtrum cognitio ſupernaturalis neceſſaria viatori ſit ſufficienter tradita in Sacra ſcriptura.*

Ar.2. Vtrũ ſint decẽ viæ probãtes veritatẽ Sacræ ſcripturæ, & quæ ſũt illæ

Quæſtio Tertia.

Spectat ad genus cauſæ materialis, de ſubiecto huius doctrinæ reuelatæ; ſit ne de Deo tãquam de ſubiecto primo. Diuiditur in 11. art.

Art.1. Vtrum ſubiectum ſcientiæ contineat in ſe primo virtualiter omnes veritates illius habitus. Q.3

Art.2. Vtrum Chriſtus ſit ſubiectum Theologiæ.

Art.3. Vtrum Deus abſolute ſit ſubiectum Theologiæ, an vero ſub aliqua ratione ſpeciali.

Artic.4. Vtrũ ſubiectum Theologi[æ] in ſe neceſſariæ ſit Deus.

Ar.5. Vtrum ſubiectum Theologi[æ] noſtræ neceſſariæ ſit ens infinitum.

Ar.6. Vtrũ ſubiectum Theologiæ in ſe contingentis beatorum, & noſtræ etiã contingentis ſit eſſentia diuina.

Art.7. Vtrum Theologia ſit de omnibus ex attributione ipſorum ad primum eius ſubiectum.

Ar.8. Vtrũ Theologia in ſe beatorũ & noſtra ſit de omnibus cognoſcibilibus.

Art.9. Vtrum Theologia in[illegible] & beatorum de neceßarijs [illegible]tia.

Ar.10. Vtrũ Theologia beatorum de contingentibus ſit ſcientia.

Art.11. Vtrũ Theologia in ſe ſit ſub[al]ternata, vel ſubalternet ſibi a[lias] ſcientias; & An Theologia n[oſtr]a ſit ſubalternata ſcientiæ Dei.

Quæſtio Quarta.

Spectat ad genus cauſę finalis, de qualitate huius doctrinæ reuelatæ; & eſt generalis de praxi, ac ſcientia practica. Diuiditur i[n] [illegible] art.

Art.1. Vtrum praxis [illegible] intellectus an vero voluntatis. Q.5.

Art.2. Vtrũ extenſi[o] ad praxim, a qua

 noti-

notitia dicitur practica, conſiſtat in duplici relatione aptitudinali, ſcilicet cõformitat s & prioritatis naturalis

Ar.3. Vtrum intellectus dicatur practicus ab eodem, a quo habitus & actus.

Ar.4. Vtrum habitus & actus dicantur practici a fine vt a fine.

Art.5. Vtrum ex ordine ad praxim, vt ad finem, an vero, vt ad obiectum, dicatur per ſe ſcientia practica.

Quæſtio Quinta.

Spectat etiam ad genus cauſę finalis, & de qualitate huius doctrinę reuelatę, ſed eſt ſpecialis, Sit ne Thæologia ſcientia practica, an vero ſpeculatiua. Diuiditur in 10. art.

Art.1. Vtrum Theologia neceſſaria vel neceſſariorum ſit ſpeculatiua.

Artic.2. Vtrum dilectio finis vltimi ſit praxis.

Artic. 3. Vtrum volitio cum ordine ad actum imperatum potentiæ ſenſitiuæ ſit praxis.

Ar.4 Vtrũ dilectio vel delectatio in fine vltimo naturalis, vel libera ſine actu imperato inducat rationẽ praxis.

Art.5. Vtrum Theologia ſit contemplatiua.

Ar.6. Vtrum Theologia ſit ſpeculatiua & practica.

[illegible] Vtrum Theologia neceſſaria in [illegible]ctu creato ſit practica.

Art.8. Vtrum Theologia neceſſaria in intellectu diuino ſit practica.

[illegible]r.9. Vtrum Theologia cõtingentium in intellectu diuino & creato ſit practica, & an cognitio practica & praxis debeant eſſe eiuſdem ſuppoſiti.

[illegible]rt.10. Vtrũ Theologia contingentiũ in ſe non comparata intellectui alicui huic, vel illi ſit ſpeculatiua.

DISTINCTIO I.

Quæſtio Prima.

Eſt de ſubiecto fruibili. in 5. art.

Q.1. *Art.1. Vtrum per ſe obiectum fruitionis ſit finis vltimus.*

Art. 2. Vtrũ ordinata fruitio poſſit eſſe circa aliud, a fine vltimo.

Ar.3. Vtrũ viator poſſit frui vna perſo Q.2.
na ſine alia, & An finis vltimus habeat vnã rationẽ tantũ fruibilitatis.

Art.4. Vtrum comprehenſor de potentia ſua naturali poſſit frui eſſentia ſine perſonis, vel vna perſona ſine alia.

Art.5. Vtrum comprehenſor de potentia Dei abſoluta poſſit frui eſſentia diuina ſine perſona.

Quæſtio Secunda.

De ipſo frui in ſe. Diuiditur 6. art.

Art 1. Vtrum frui ſit actus elicitus a Q.3.
voluntate, vel paſſio recepta in voluntate.

Artic. 2. Vtrum ſine obſcure appreben Q.4.
ſo in vniuerſali ab intellectu neceſſe ſit voluntatem frui eo.

Art. 3. Vtrum ſine obſcure apprehẽſo in particulari per intellectum neceſſe ſit voluntatem frui eo.

Art.4. Vtrũ voluntas informata Charitate de neceſſitate fruatur ſine clare viſo.

Ar.5. Vtrũ voluntas ſine Charitate poſſit ſine clare viſo frui.

Art 6. Vtrum opinio in 2. articulo poſita poſſit intelligi de voluntate conditionata.

Quęſtio Tertia.

Eſt de ipſo fruente, cui ſcilicet vt ſubiecto conueniat frui. Diuiditur in 5. artic.

Ar.1. Vtrum Deo conueniat frui. Q.5.

Art.2. Vtrum beatus & viator fruantur.

Ar.3. Vtrum peccator fruatur.

Ar.4. Vtrum bruta fruantur.

Art.5. Vtrum omnia fruantur.

DISTINCTIO II.

Quæſtio Prima.

Eſt de diuina eſſentia & eius infinitate atque vnitate. Diuiditur in 7. ar.

Art.1. Quid ſit propoſitio per ſe nota. Q.2.

Art. 2. Vtrum aliquod infinitum eſſe, ſiue. An Deum eſſe ſit per ſe notum.

Ar.3. Vtrũ in entibus ſit aliquod primum.

mũ principiũ effectiuum ſimpliciter.
Q. 1. Art. 4. Vtrũ primum effectiuum ſit in cauſabile ſimpliciter.
Art. 5. Vtrum primum effectiuum ſit actu exiſtens.
Art. 6. Vtrum in entibus ſit aliquod finitiuum ſimpliciter primum, in cauſabile, & actu exiſtens.
Ar. 7. Vtrũ aliqua natura eminens ſit ſimpliciter prima ſecũdum perfectionẽ, incauſabilis, & actu exiſtens.
Ar. 8. Vtrum natura prima ſiue primũ efficiens ſit tantum vnum ſecundum quiditatem & naturam.
Ar. 9. Vtrũ prima ſubſtantia, ſiue primum efficiens ſit intelligens & volens.
Ar. 10. Vtrũ intelligere & velle ſe primi efficientis ſit idẽ efficientiæ ſuæ.
Ar. 11. Vtrũ intelligere omnia alia a ſe primi efficientis ſit accidens.
Ar. 12. Vtrũ intellectus primi efficientis intelligat ſemper, & diſtincto actu
Art. 13. Vtrum in entibus ſit aliquod actu exiſtens infinitum.
Ar. 14. Vtrum infinitas Dei poſſit probari ex diſtincta intellectione eius omnium factibilium.
Art. 15. Vtrum infinitas Dei probari poſſit ex fine, & ex eminentia.
Q. 3. Art. 16. Vtrum ſit tantũ vnus Deus.
Artic. 17. Vtrum Deum eſſe tantum vnum ſit demonſtrabile.

Quæſtio Secunda.

Eſt de pluralitate diuinarum perſonarum, & earum productione. Diuiditur in 14. ar.
Q. 6. Art. 1. Vtrum aliquod productum ſit ex ſe neceſſe eſſe.
Art. 2. Vtrum in diuinis poſſit eſſe aliqua productio intrinſeca; vel vtrum eſſentia diuina poſſit ſtare in aliquo, & ipſum eſſe productum.
Ar. 3. Vtrũ rationes 4. ſuperioris art. ad concluſionem de productione intrinſeca in diuinis ſint demonſtrationes.
Art 4. Vtrum rationes aliquorum ſufficienter probent productionẽ intrinſecam in diuinis.
Art. 5. Vtrum in diuinis ſint tantum duo principia productiua ad intra. Q. 7.
Artic. 6. Vtrum in diuinis ſint tantum duæ productiones intrinſecæ.
Artic. 7. Vtrum ex eo ſolum ſint duæ productiones intrinſecæ, quia fundãtur ſuper duos actus eſſentialas immanentes; An vero quia ſunt tantum duo principia productiua.
Art. 8. Vtrum ab intellectu nudo conuerſo ſuper intellectum formatum notitia ſimplici, formetur notitia genita.
Artic. 9. Vtrum intellectus informatus notitia actuali eſſentiali ſit principium actiuum, & elicitiuum notitiæ genitæ.
Ar. 10. Vtrũ ſint tantum tres perſonæ in eſſentia diuina. Q. 5.
Art. 11. Vtrum in diuinis ſit tantum vna perſona improducta.
Ar 12. Vtrum cum vnitate diuinæ eſſentiæ ſimpliciter ſtet pluralitas perſonarum. Q. 4.
Art. 13. Vtrum inter perſonas diuinas & eſſentiam ſit aliqua diſtinctio extra intellectum.
Art. 14. Vtrũ diſtinctio inter eſſentiã & perſonas ſit realis.

DISTINCTIO III.

Queſtio Prima.

Eſt de cognoſcibilitate Dei per rationes naturales. Diuiditur in 22. art.
Artic. 1. Vtrum Deus ſit naturaliter cognoſcibilis ab intellectu viatoris. Q. 1.
Artic. 2 Vtrum ſit aliquis conceptus vniuocus communis Deo & creaturæ.
Artic. 3. Vtrum Deus poſſit cognoſci naturaliter in particulari a viatore.

Art.4.Vtrũ conceptus Dei perfectior & ſimplicior nobis poßibilis ſit cōceptus entis ſimpliciter infiniti.

Art.5.Vtrum Deus cognoſcatur naturaliter in vniuerſali per ſpecies creaturarum.

Q.2. *Art.6.Vtrum Deus ſit primum cognitum a nobis naturaliter pro ſtatu iſto*

Art.7.Vtrum primũ cognitum cognitione confuſa ſit ſpecies infima.

Art.8.Vtrum primum cognitum cognitione actuali diſtincta ſit ens.

Artic.9. Vtrum primum cognitum ordine originis cognitione habituali & virtuali ſit magis commune.

Art.10. Vtrum primum cognitum ordine perfectionis ſit Deus.

Q.3. *Art.11.Vtrũ obiectum adæquatum intellectus noſtri ſit quiditas rei materialis.*

Art.12. Vtrum Deus ſit obiectum naturale primum, hoc eſt adæquatum, reſpectu intellectus viatoris.

Art.13.Vtrum ens ſit vniuocum Deo & creaturæ, ſubſtantiæ & accidēti

Ar.14.Vtrũ ens dicatur vniuoce & in quid de ſuis paßionibus, & vltimis differentiis.

Ar.15.Vtrum ens ſit obiectũ naturale primũ & adæquatũ intellectus noſtri

Artic.16. Vtrum aliquod tranſcēdēs vtpote verum ſit obiectum primum intellectus noſtri.

Art.17 Vtrum quodcunque contentũ ſubente, vt obiecto primo, poßit mouere intellectum noſtrum.

Q.4. *Art.18.Vtrũ intellectus noſter poßit aliquã veritatē certã & ſincerã cognoſcere ſine ſpeciali Dei auxilio.*

Ar.19.Vtrũ principia per ſe nota & concluſiones poßint cognoſci ſolo lumine intellectus naturalis.

Ar.20.Vtrũ de cognitis per experiētiã poßit haberi certitudo infallibilis.

Art.21.Vtrum de actibus noſtris poſſit naturaliter haberi certitudo infallibilis.

Art.22.Vtrum aliqua veritas certa & ſincera poßit naturaliter cognoſci ab intellectu viatoris, abſq; lucis increatæ ſpeciali illuſtratione.

Quæſtio Secunda.

Eſt de cognoſcibilitate Dei per ſimilitudinem veſtigij. Diuiditur in 3. artic.

Ar.1.Vtrum in omni creatura ſit veſtigium Trinitatis. Q.5.

Art.2.Vtrum ratio veſtigij conſiſtat in reſpectiuo, an vero in abſoluto.

Art.3.Vtrũ reſpectus veſtigialis creaturæ ad Deũ ſit ratitudo ipſius creaturæ.

Quæſtio Tertia.

Eſt de cognoſcibilitate Dei per ſimilitudinem imaginis. Diuiditur in 14.art.

Art.1.Vtrũ in parte intellectiua proprie ſumpta ſit memoria proprie, ſcilicet intellectus habens ſpeciem intelligibilem priorem naturaliter actu intellegendi. Q.6.

Ar.2.Vtrũ detur ſpecies intelligibilis.

Art.3.Vtrum memoria intellectiua ſit conſeruatiua ſpecies intelligibilis ceſſante actu intelligendi.

Ar.4.Vtrũ in intellectu noſtro ſit actualis notitia genita vel producta.

Art.5.Vtrũ intellectio & volitio, & huiuſmodi operationes immanentes ſint qualitas.

Art.6.Vtrum operationum immanentium ſit productio vel generatio.

Art.7.Vtrum anima ſit totalis cauſa actiua intellectionis. Q.7.

Art.8.Vtrũ anima intellectiua ſit cauſa partialis actiua intellectionis.

Art.9. Vtrum phantaſma in virtute phātaſtica inclinet intellectũ ad intelligendũ, vt cauſa intellectionis.

Art.10.Vtrum ſpecies obiecti, vel ipſum obiectum in ſe præſens ſit ratio gignendi notitiam in intellectu.

Art.11.Vtrum pars intellectiua proprie ſumpta, vel aliquid eius, ſit cauſa

totalis

totalis gignens notitiam actualem, vel ratio gignendi.
Q.8. *Art. 12. Vtrum principalior cauſa notitiæ genitæ ſit obiectum in ſe vel in ſpecie præſens, vel ipſa pars intellectiua animæ.*
Q.9. *Art. 13. Vtrum in mente ſit diſtincta imago Trinitatis.*
Artic. 14. Vtrum imago Trinitatis conſiſtat in actibus primis & ſecundis animæ intellectiuæ.

DISTINCTIO IIII.

Queſtio vnica.

Eſt de veritate quarundam propoſitionum. Diuiditur in 2. art.c.
Q.1. *Artic. 1. Vtrum iſta ſit vera, Deus generauit alium Deum.*
Q.2. *Art. 2. Vtrũ iſta ſit vera, Deus eſt Pater, Filius & Spiritusſanctus.*

DISTINCTIO V.

Queſtio Prima.

Eſt de veritate quarundam propoſitionum. Diuiditur in 3. art.
Q.1. *Art. 1. Vtrũ eſſentia diuina generet vel generetur.*
Art. 2. Vtrum eſſentia diuina generet vel generetur Logice loquendo.
Art. 3. Vtrum iſta ſit ſimpliciter vera, Eſſentia eſt Pater Filii.

Queſtio Secunda.

Eſt de ſubiecto vel termino generationis. Diuiditur in 5. art.
Q.1. *Art. 1. Vtrum Filius generetur de ſubſtantia Patris, quaſi de materia.*
Art. 2. Vtrum eſſentia diuina generetur ſubiectiue.
Art. 3. Vtrum Filius generetur de ſubſtantia Patris.
Art. 4. Vtrum perſona diuina conſtituatur ex relatione & eſſentia tanquam ex actu & potentia.
Art. 5. Vtrum relatio in diuinis ſit terminus formalis productionis, & An eſſentia diuina reſpectu eius ſit quaſi materia.

DISTINCTIO VI.

Quæſtio vnica.

Eſt de modo generationis in diuinis. Diuiditur in 2. art.
Art. 1. Vtrum Pater generet Filium volens.
Ar. 2. Vtrum Deus Pater genuit Deũ Filium voluntate.

DISTINCTIO VII.

Queſtio vnica.

Eſt de principio generationis in diuinis. Diuiditur in 5. art.
Ar. 1. Vtrũ Pater generet eſſentia.
Art. 2. Vtrum eſſentia diuina determinata per relationem ſit principium generationis.
Ar. 3. Vtrũ potentia generãdi in Patre ſit proprietas Patris relatiua.
Art. 4. Vtrum potentia generandi in Patre ſit aliquid abſolutum.
Art. 5. Vtrũ generatio æterna ſit æquiuoca, an vero vniuoca.

DISTINCTIO VIII.

Quæſtio Prima.

Eſt de ſimplicitate Dei. Diuiditur in 12. art.
Art. 1. Vtrum Deus ſit compoſitus ex partibus eſſentialibus, vel ex partibus quãtitatiuis, vel ex ſubiecto & accidente.
Ar. 2. Vtrum Deus ſit ſumme ſimplex & perfecte talis.
Ar. 3. Vtrũ aliqua creatura ſit ſimplex Q.2.
Art 4. Vtrum cum ſimplicitate diuina ſtet vnitas conceptus vniuoci communis Deo & creaturæ. Q.3.
Ar. 5. Vtrum Deus ſit in genere.
Art. 6. Vtrum cum ſimplicitate diuina ſtet, quod Deus vel aliquid formaliter dictum de Deo ſit in genere.
Artic. 7. Vtrum Deus non ſit in genere propter infinitatem ipſius.
Ar 8. Vtrũ conceptus communis realis vniuocus Deo & creaturis ſit potentialis reſpectu Dei & creaturæ.
Art. 9. Vtrũ cum ſimplicitate Dei ſtet diſtinctio rationis tantum attributorum ſolum reſpectu ad extra. Q.4.
Art. 10. Vtrum eſſentia diuina abſolute

late conſiderata habeat aliquã diſtinctionẽ attributorum re vel ratione.

Art. 11. Vtrum cum ſimplicitate Dei poßit ſtare aliquo modo diſtinctio perfectionũ eſſentialiũ, præcedẽs aliquo modo omnem actũ intellectus.

Ar. 12. Vtrũ attributa diuina inter ſe & ab eſſẽtia diſtinguãtur formaliter

Quæſtio Secunda.

Eſt de immutabilitate Dei, quæ videtur poſſe concludi ex ſimplicitate Dei. Diuiditur in 3. artic.

Q. 5. *Ar. 1 Vtrũ ſolus Deus ſit immutabilis*

Ar. 2. Vtrũ ens ex ſe formaliter neceſſe eſſe ſit ab alio cauſaliter, & dependenter ex mente Philoſophi.

Ar. 3. Vtrũ Deus agat neceßitate naturæ ad extra, an vero libere.

DISTINCTIO IX.

Q. *Art. Vtrum generatio Filij ſit æterna in diuinis.*

DISTINCTIO X.

Quæſtio vnica.

Quomodo procedit Spiritusſanctus. Diuiditur in 4. art.

Q. *Ar. 1. Vtrum Spiritusſanctus producatur per modum voluntatis.*

Art. 2. Vtrũ voluntas in cõmuni prout abſtrahit a creata & increata, ſit principium communicandi naturam.

Aart. 3. Vtrum voluntas ſit principiũ producendi neceßario.

Art. 4. Vtrum productio libera & neceßaria Spiritusſãcti ſit per modum naturæ.

DISTINCTIO XI.

Quæſtio vnica.

De principio productionis Spiritusſancti. Diuiditur in 3. art.

Q. 1. *Artic. 1. Vtrum Spiritusſanctus procedat a Patre & Filio.*

Q. 2. *Ar. 2. Vtrũ iſta difficultas ex hypotheſi poßit quæri, ſi Spiritusſanctus non procederet a Filio, diſtingueretur ab eo realiter.*

Art. 3. Vtrum ſi Spiritusſanctus non procederet a Filio, poßet ſtare diſtinctio ip ſius a Filio.

DISTINCTIO XII.

Quæſtio vnica.

Eſt de qualitate & modo proceſsionis Spiritusſancti a Patre & Filio. Diuiditur in 4. art.

Art. 1. Vtrum Pater & Filius ſpirent Spiritumſanctum inquantum omnino vnum, vel inquantum aliquo modo diſtincti. Q. 1.

Ar. 2. Vtrũ Pater & Filius ſpirẽt Spiritũſanctũ volũtate inquantũ vna, an vero inquantum concors amborum.

Art. 3. Vtrum Pater & Filius poßint dici plures ſpiratores.

Art. 4. Vtrum Pater & Filius ſpirẽt vniformiter Spiritumſanctum. Q. 2.

DISTINCTIO XIII.

Quæſtio vnica.

Eſt de diſtinctione proceſsionum ſiue emanationũ. Diuiditur in 7. ar.

Artic. 1. Vtrum productiones diuinæ diſtinguantur per terminos productos, ſcilicet per perſonas productas, An vero per hoc, quod vna productio eſt ab vna perſona, alia vero a duabus perſonis. Q.

Art. 2. Vtrum productiones diuinæ diſtinguantur per hoc, quod vna eſt cum alia & cum oppoſito eius.

Ar. 3. Vtrũ emanationes diuinæ diſtinguãtur per relationes oppoſitas, An vero per principia formalia elicitiua.

Art. 4 Vtrum productiones diuinæ diſtinguantur per principia diſtincta ſecundum rationem.

Art. 5. Vtrum eſſentia diuina ſub ratione vna omnino indiſtincta ſit principium diſtinctarũ emanationũ.

Art. 6. Vtrũ Spiritusſanctus ſit genitus ſiue vtrũ productio Spiritusſancti ſit generatio, vel diſtinguatur ab ea.

Art. 7. Vtrũ ex æquiuocatione productionũ ſint termini producti æquiuoci

DISTINCTIO XIIII.

DISTINCTIO XV.

Quæſtio vnica.

Eſt de

Eſt de miſsione perſonarum diuinarum. Diuiditur in 2.art.

Q. *Art.1.Vtrum tres perſonæ mittãt, & duæ ſolæ mittantur.*

Art.2.Vtrum quælibet perſona diuina mittat quãlibet perſonã, & mittatur.

DISTINCTIO XVI.

Q. *Art. Vtrum conueniat Spirituiſancto miſsio viſibilis.*

DISTINCTIO XVII.

Queſtio Prima.

Eſt generalis de habitibus in cõmuni. Diuiditur in 6. artic.

Q.2. *Artic.1. Vtrum habitus ſit ſimpliciter principium reſpectu actus.*

Art.2.Vtrum actus habeat ſubſtantiã a potentia & intenſionem ab habitu.

Art.3.Vtrum habitus ſit cauſa actiua partialis reſpectu actus.

Artic. 4. Vtrũ potentia ſit cauſa prior quam habitus reſpectu actus.

Ar.5.Vtrũ neceſſe ſit in habitu ponere rationẽ principij actiui reſpectu actus.

Art. 6. Vtrũ habitus moralis inquantum virtus ſit aliquo modo principiũ actiuum reſpectu bonitatis in actu.

Quæſtio Secunda.

Eſt ſpecialiter de Charitate, quę habitus eſt infuſus. Diuiditur in 7.art.

Q.1. *Art.1.Vtrum neceſſe ſit ponere Charitatem creatam formaliter inhærentem naturæ beatificabili.*

Ar.2.Vtrũ Charitas ſit cauſa prior quã voluntas reſpectu actus meritorij.

Art. 3. Vtrum ſit ſimpliciter neceſſarius habitus Charitatis reſpectu beatitudinis conſequendæ.

Art. 4. Vtrum ſolus Spiritusſanctus inexiſtens ſine aliquo habitu medio informante voluntatem moueat ipſam ad actum meritorium.

Q. 3. *Ar.5.Vtrum tota Charitas præexiſtẽs corrũpatur, dum noua inducitur, ita quod nulla realitas eadẽ numero maneat in Charitate maiore & minore.*

Ar.6.Vtrũ Charitas ſecundũ ſe ſine reſpectu ad ſubiectũ poſſit intẽdi et remitti.

Artic 7.Vtrum Charitas augeatur per extractionem partis nouæ de potẽtia ad actum.

DISTINCTIO XVIII.

Ar.Vtrum donum dicat proprietatem perſonalem Spiritusſancti.

DISTINCTIO. XIX.

Quæſtio vnica.

Eſt de diuinarũ perſonarũ tum æqualitate in magnitudine, tum circum inſeſsione. Diuiditur in 3. art.

Art.1.Vtrũ perſonæ diuinæ ſint æquales ſecundum magnitudinem. Q.1.

Art.2.Vtrum Pater ſit in Filio ſecundum ſe totum. Q.2.

Art.3.Vtrum quælibet perſona diuina ſit in alia.

DISTINCTIO XX.

Quæſtio vnica.

Eſt de æqualitate diuinarum perſonarũ ſecũdũ potẽtiã. Diuiditur in 2.ar.

Ar.1.Vtrũ potẽtia generandi pertineat ad omnipotentiã in Patre & Filio. Q.

Ar.2.Vtrum tres perſonæ diuinæ ſint æquales in potentia.

DISTINCTIO XXI.

Art Vtrum hæc ſit vera, Solus Pater eſt Deus. Q.

DISTINCTIO XXII.

Art.Vtrum Deus ſit nominabilis a nobis viatoribus aliquo nomine ſignificante eſſentiam diuinam vt hæc. Q.

DISTINCTIO XXIII.

Quæſtio vnica.

Quid dicat perſona in diuinis. Diuiditur in 2. art.

Art. 1. Vtrum perſona in diuinis dicat tantum ſecundam intentionem. Q.

Art.2.Vtrum perſona, ſecundum quod dicit aliquid commune Patri, Filio, & Spirituiſancto, dicat præciſe aliquid ſecundæ intentionis.

DISTINCTIO XXIIII.

Ar.Vtrũ in diuinis ſit proprie numerus. Q.

DISTINCTIO XXV.

Art. Vtrum perſona in diuinis dicat ſubſtantiam vel relationem. Q.

DISTINCTIO XXVI.

Quæſtio vnica.

Quibus diuinæ perſonę diſtinguantur & conſtituantur. Diuiditur in 3. artic.

Q. *Art.1. Vtrum perſonæ diuinæ ſe ipſis diſtinguantur, & conſtituantur.*

Art. 2. Vtrum perſonæ diuinæ conſtituantur relationibus.

Art. 3. Vtrum perſonæ diuinæ conſtituantur abſolutis.

DISTINCTIO XXVII.

Quæſtio vnica.

Quid ſit & dicat verbum creatum & diuinum. Diuiditur in 5. artic

Q.1. *Art.1. Vtrum verbum creatum ſit intellectio actualis declaratiua.*

Art.2. Vtrum verbum creatum ſit intellectio actualis.

Q.2. *Ar.3. Vtrum Verbum in diuinis dicat proprium perſonæ genitæ.*

Art. 4. Vtrum quælibet intellectio actualis ſit verbum.

Q.3. *Art.5. Vtrum Verbum diuinum dicat reſpectum ad creaturas.*

DISTINCTIO XXVIII.

Qnęſtio Prima.

Eſt de innaſcibilitate, quę eſt proprietas Patris in diuinis. Diuidit in 3. ar.

Q.1 *Artic. 1. Vtrum ingenitum ſoli Patri conueniat.*

Artic.2. Vtrum ingenitum poßit dici proprietas, cum impotet negationem.

Q. 2. *Aart. 3. Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas conſtitutiua primæ perſonæ in diuinis.*

Quæſtio Secunda.

Quo conſtituitur prima perſona in diuinis. Diuiditur in 5. art.

Q.3. *Art. 1. Vtrum prima perſona conſtituatur in eſſe perſonali relatione, vt relatione, an vero vt origine.*

Art.2. Vtrum relatio vt aptitudinalis coſtituat primam perſonam.

Art.3. Vtrum prima perſona coſtituatur aliqua realitate abſoluta.

Art.4. Vtrũ prima perſona conſtituatur in eſſe perſonali aliqua realitate poſitiua ad ſecundam perſonam.

Art. 5. Vtrum eſſentia diuina determinetur ex ſe ad primam ſubſiſtentiam

DISTINCTIO XXIX.

Art. Vtrum principiũ vno modo dicatur de principio ſumpto perſonaliter & notionaliter, & ſumpto etiam eſſentialiter. Q.

DISTINCTIO XXX.

Quæſtio vnica.

Eſt de relatione Dei ad creaturas. Diuiditur in 4. art.

Art. 1. Vtrum in Deo ſit aliqua noua relatio. Q.1.

Art. 2. Vtrum de Deo dicatur aliqua relatio ex tempoae.

Art. 3. Vtrum Deus dicat relationem ad creaturam. Q.2.

Art.4. Vtrum Dei ad creaturam poſſit eſſe aliqua relatio realis.

DISTINCTIO XXXI.

Ar. Vtrũ idẽtitas, ſimilitudo & æqualitas ſint relationes reales in Deo.

DISTINCTIO XXXII.

Quæſtio vnica.

Eſt de ſapientia & amore Patris & Filii. Diuiditur in 2. art.

Art.1. Vtrum Pater ſit ſapiens ſapientia genita. Q.2.

Artic.2. Vtrum Pater & Filius diligant ſe Spirituſancto. Q.1.

DISTINCTIO XXXIII.

DISTINCTIO XXXIIII.

Ar.1. Vtrum proprietas ſit idem cum perſona. Q.1.

Ar.2 Vtrũ proprietas ſit idẽ cũ eſſẽtia Q.2.

Ar.3. Vtrũ perſona ſit idẽ cũ eſſentia. Q.3.

DISTINCTIO XXXV.

Quæſtio vnica.

Eſt quomodo ponantur in Deo relationes æternę ad omnia. Diuiditur in 2. artic.

Art. 1. Vtrum in Deo ſint relationes æternæ ad omnia ſcibilia, vt quiditatiue cognita.

Art. 2. Vtrum in Deo ſint relationes, æternæ

æternæ ad omnia obiecta cognita priores naturaliter ipſis cognitis.

DISTINCTIO XXXVI.

Quæſtio vnica.

Eſt de eſſe, quod habent creaturę in Deo, ſitne eſſe eſſentiæ. Diuiditur in 2. art.

Q. *Art. 1. Vtrum creatura, inquantum eſt fundamentum relationis æternæ, habeat vere eſſe eſſentiæ.*

Art. 2. Vtrum creatura, inquantum eſt fundamentum relationis æternæ ad Deum vt cognoſcentem, habeat vere eſſe eſſentiæ ex hoc, quod eſt ſub tali reſpectu.

DISTINCTIO XXXVII.

Q. *Art. Vtrum Deum eſſe præſentem vbique ſecundum potentiam inferat ipſum eſſe vbique ſecundum eſſentiā hoc eſt, Vtrum omnipotentia inferat immenſitatem.*

DISTINCTIO XXXVIII.

Q. *Art. Vtrum ſcientia Dei reſpectu ſcibilium ſit practica.*

DISTINCTIO XXXIX.

Quæſtio vnica.

Eſt de infallibilitate ſcientię diuinæ. Diuiditur in 5. artic.

Q. 1. *Art. 1. Vtrum Deus habeat notitiam determinatam omnium, quantum ad omnes conditiones exiſtentiæ.*

Q. 2. *Art. 2. Vtrum Deus habeat certam notitiam & infallibilem omnium, quantum ad omnes conditiones exiſtentiæ.*

Q. 3. *Art. 3. Vtrum Deus habeat immutabilem notitiam de omnibus, quantum ad omnem conditionem exiſtentiæ.*

Art. 4. Vtrum Deus neceſſario ſciat omnem conditionem exiſtentiæ omnium. Q. 4.

Artic. 5. Vtrum cum determinatione & certitudine ſcientiæ diuinæ poſſint ſtare aliqua contingentia ex parte rerum inexiſtentia. Q. 5.

DISTINCTIO XL.

Artic. Vtrum prædeſtinatus poſſit Damnari. Q.

DISTINCTIO XLI.

Art. Vtrum ſit aliquod meritum prædeſtinationis, vel reprobationis. Q.

DISTINCTIO XLII.

Art. Vtrum Deum eſſe omnipotentem poſſit probari naturali ratione. Q.

DISTINCTIO XLIII.

Art. Vtrum prima ratio impoſſibilitatis rei fiendæ ſit ex parte Dei, vel ex parte rei factibilis. Q.

DISTINCTIO XLIIII.

Art. Vtrum Deus poſſit facere aliter res, quam ab ipſo ordinatum eſt fieri. Q.

DISTINCTIO XLV.

Artic. Vtrum Deus ab æterno voluit alia a ſe. Q.

DISTINCTIO XLVI.

Art. Vtrum voluntas beneplaciti Dei ſemper impleatur. Q.

DISTINCTIO XLVII.

Art. Vtrum permiſſio diuina ſit aliquis actus voluntatis diuinæ. Q.

DISTINCTIO XLVIII.

Art. Vtrum voluntas humana vel generaliter, Vtrum voluntas creata ſit bona moraliter, quandocunque conformatur voluntati increatæ. Q.

VALENTIAE

Ex Typographia Aluari Franci, Anno ſalutis

M. D. XC. VII.

5-2